RERVM GERMANICARVM TOMI III.

RERUM GERMANICARUM

TOMI III.

I. HISTORICOS GERMANICOS ab H. Meibomio Seniore primum editos & illustratos, nunc auctiores.

II. HISTORICOS GERMANICOS ab Henrico Meibomio Juniore è MStis nunc primum editos & illustratos.

III. DISSERTATIONES HISTORICAS varii argumenti utriusque Meibomii continet.

Cum Indicibus copiosissimis

Omnia recensuit & edidit

HENRICUS MEIBOMIUS Junior.

Syllabus Operis pagina abhinc decima septima extat.

HELMÆSTADII,

Typis & Sumptibus Georgii Wolffgangi Hammii, Acad. Typogr.
Anno M D C LXXXVIII.

SERENISSIMÆ ET POTENTISSIMÆ

DVCVM BRVNSVICENSIVM ET LYNÆBVRGENSIVM DOMVS

PRINCIPIBVS

REGENTIBVS OMNIBVS

PATRIÆ PATRIBVS

DOMINIS SVIS CLEMENTISSIMIS

HISTORICVM HOC OPVS SACRVM ESSE

VOLVIT DEBVIT

HENRICUS MEIBOMIUS.

Historicum hoc Opus, CLEMENTISSIMI DOMINI, cum avita, tum mea opera, dum in clientela & servitio SERENISSIMÆ DOMVS VESTRÆ uterque viximus, in publicam lucem nunc productum, non aliis debebatur, quam Vobis: Non certè sine piaculo aliis à me poterat offerri. Nec argumentum ad ullos propius spectat. Nam & in plurium Saxoniæ Episcopatuum historia occupatur, quibus è DOMO VESTRA frequenter Antistites summa cum laude præfuerunt, hodieque OSENBRVGENSEM ita per sex penè lustra regis & gubernas, ERNESTE AVGVSTE, ut maximas inter belli difficultates, devastatis & exhaustis vicinis provinciis, non alte-

alteri fortunam & ſalutem ſuam incolumis debeat, nec alio magis Præſule gloriari ad poſteros queat, amore, cultu & obſequio Tibi devinctisſimus. Præterea in eo exponuntur Saxoniæ civiles res: Saxoniæ potisſimum noſtræ, quam Inferiorem dicimus, cujus amplisſimi Ducatus Veſtri pars præcipua ſunt, cujusque ſaluti & libertati defendendæ publico quoque nomine DVX datus, GEORGI WILHELME, nihil prius, nihil antiquius habes, quàm, ut ea, finibus ubique tutis, libero Albis Viſurgisque fluxu, priſtinum honorem, dubia inter Germaniæ fata, tueatur. Multa quoque ſeorſim de Monaſteriis explicantur, quorum Vos, RVDOLPHE AVGVSTE, & ANTONI ULRICE, pleraque posſidetis, &, mutata licet nonnihil antiqua facie, ſacræ doctrinæ & pietatis ſtudia in iis pie & benigne conſervatis. Omnis vero pene pagina Majores & Cognatos veſtros loquitur, OTTONES etiam, & LOTHA-

RIOS AVGVSTOS: Quin in eruendis HERMANNI BILLINGI natalibus, in HENRICI LEONIS, qui à fortuna aliquando, à se ipso desertus nunquam, historia candide exponenda, in OTTONE Cæsare contra Romanæ Curiæ asseclas defendendo, in FRIDERICI in Cæsarem electione asserenda, toti sæpe libri occupantur. Vtinam tantum, quanta Majorum Vestrorum pietas, fortitudo, potentia, & auctoritas fuit, tantam idonei Scriptores ad eas posteritati narrandas, æquatis cum rei magnitudine cogitationibus, diligentiam attulissent! non cogeremur nunc ex rudibus & laceris Annalibus centones Historicos consuere, & quasi per umbram & nebulam, quæ facta sunt, ostendere potius, quàm ipsis oculis clarè exponere. Cui tamen rei, ut magna virtus debitam laudem apud posteros eruditorum opera inveniret, provisum deinde est. Uti enim nunquam non Heroicis actibus & belli gloria Orienti & Occidenti nota

nota fuit DOMVS VESTRA; ita ultimis his ſeculis Muſarum etiam generoſo patrocinio inclareſcere voluit, &, ut in Saxonia, ſuisque terris, præter ſincerum Dei cultum, optimæ artes & recta ſtudia florerent, magnis impenſis procuravit. Non deſunt quidem hodieque, qui Heroibus illis Germanicis, OTTONIBVS, LOTHARIO, HENRICO MAGNANIMO, HENRICO LEONI, WILHELMO VICTORIOSO, HENRICO JVNIORI, GEORGIO, paria facta ſua opponere posſint: nec tantum Albis, & Viſurgis, aut Rhenus, & Móſa, & Moſella victoriarum veſtrarum teſtes ſunt; ſed Danubium & ipſum Orientem, ut milite, ita victoriis Veſtris impleviſtis, & Turcarum Imperatoris vires in Hungaria & Peloponneſo inter primos fregiſtis, vincereque Chriſtianum exercitum & vinci Barbaros docuiſtis, vi armorum & fortitudine Ducum, quos inter FILIOS VESTROS eſſe

voluiſtis, in juventute adhuc ſenibus Heroibus æquiparandos, & ad ſumma ante ætatem nitentes, magnorum quorundam fluviorum inſtar, qui in ipſo pene ortu magni ſunt. Non ſola tamen armorum gloria cenſeri vultis, ſed, ut ex gente Veſtra ſub LOTHARIO AVGVSTO Leges Romanæ florere pasſim cæperunt; HENRICVM LEONEM Jus Lubecenſe, per Arctoum orbem totum receptisſimum, auctorem habet; per ERNESTVM, JVLIVMQVE vera relligio & recta ſtudia in his oris ſedem fixerunt: ita hodieque Vos, ut non tantum arma tutandæ Patriæ in promptu ſint, ſed, omnis bonæ doctrinæ procuratione feliciter ſuſceptâ, ut relligio, leges, ſtudia, in ſanctitate, æquitate, & rectitudine floreant, Reipubl. commodo & ornamento, prudenter operam datis. Dum igitur Saxoniæ libertatem ſuam conſervatis, ea animi magnitudine, quæ antiquisſimos Germaniæ Duces, Regio ſanguine ortos, decet: dum in Ducatibus

catibus Vestris amplissimis, in civibus Vestris summa prudentia, æquitate, & clementia regendis optimorum Principum munus omne impletis: Non minus optimas Artes & recta studia, sacra & profana, in Academiis Scholisque Vestris doceri facitis, nihilque illis vel præsidii, vel ornamenti, nihil ad rectam felicium ingeniorum culturam, deesse sinitis. Et idem sperare de Vestra Posteritate, non præsagio aliquo amplius, aut voto, sed ipsis quasi oculis intueri, & jam gratulari eo nomine Patriæ licet, dum pari consiliorum & gloriæ cursu ad excelsissima virtutum Principalium fastigia tendunt.

Vivite igitur felices, OPTIMI PRINCIPES! vivite in seros annos! ut Vestro beneficio Patria & Saxonia universa, non libera tantum, & sarta tecta, & ab omnibus hostilibus injuriis tuta, sed & legibus intus firma, & florens, & bonis artibus cultior, & erudita, Vobis Nutritoribus, maneat. Vivite

vite concordes & unanimes; cognatione sanguinis, consiliorumque societate & rectitudine juncti, ejusdem Domus Principes, ERNESTI PII pronepotes omnes, nexi sanguine, nexi mutuis iterum conjugiis, nexi animis: contraque hostes armis, inter Vos pugnate amore, ad salutem & decus & splendorem Saxoniæ Germaniæque universæ, in invidiam & admirationem Orbis Europæi!

Helmæstadii in Acad. Julia. Kalendis
Martii A. CIↃ IↃC LXXXVIII.

HEN-

HERMANNUS DUX SAXONIÆ. HILDEGARDIS WESTERBVRGIA.

T.III.P.44.

T.I.P.706.

HELENA Á ROSSOW. VVLGO HROSWIDA, SANCTIMONIALIS IN GANDERSHEIM.

T.III.P.31.

EKTYIION IRMINSVLÆ.

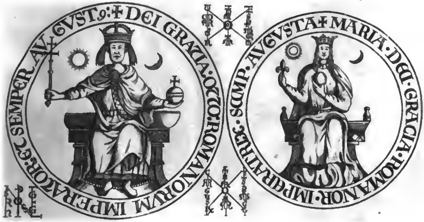

T.iii.

T.iiii. P.158.

HENRICVS MEIBOMIVS
Junior
LECTORI S. P.

FUit ea superiore seculo Germaniæ nostræ felicitas, ut resuscitatas alibi, in Italia cumprimis, litteras artesq; omnes incredibili studio & amore complecteretur, acceptasq; brevi spatio ita excoleret, & augeret, ut non alibi magis florerent. Id quod tot scriptores antiqui, è pulvere & situ Germanorum diligentia eruti, & pristino nitori restituti, totque Græci scriptores magna doctrinæ & industriæ laude Latinè versi, abunde testantur, & futuris seculis testabuntur, nunquam labefactanda primæ operæ gloria, etiamsi deinde, inventis aliquid addere promptior, nitidiora & elegantiora omnia reddiderit posteritas. Neque vero vel Græcis Latinisq; priscis Scriptoribus tantum, vel sanctis Patribus, vel iis, qui artes & scientias tradidissent, vel utraqve lingua ingenij & eloquentiæ suæ vim in Historia vel orationibus ostendissent, manum admoverunt, sed Patriæ quoque suæ & rerum domesticarum Scriptores, in Monasteriorum Bibliothecis cum tineis & blattis certantes, undecunque conquisitos, laceros licet interdum & imperfectos, barbarosque ut plurimum & inelegantes, ediderunt, illustrarunt & emacularunt. Enimvero, quid juvat nosse omnes Græcorum & Romanorum Histo-

rias, terrarum situs, incolarum mutationes, priscos ritus, si in patria tua hospes, & ibi semper puer sis? si nihil vel antiqui moris, vel priscæ simplicitatis & candoris, vel sanctarum patriæ tuæ, prima inter cunabula, legum, si nihil mutationum vel in melius vel in pejus circa publicas privarasque res factarum, scias aut intelligas? Observarunt illam non jucunditatem tantum & elegantiam, quæ ex Patria Historia nasceretur, sed utilitatem quoque literati: quam maxime autem illi, qui ad clavum Reipublicæ, caligine magna res involvi, nisi prioris ævi Historia eam discutiat, prudenter animadverterunt. Ipsi AVGVSTISSIMI CÆSARES ex AVSTRIACA DOMO, Germaniæ restaurandæ cælitus dati, ut Patria Historia excoleretur, generoso animo operam semper dederunt, magnisque sumptibus, qui id agerent, conquisitis undique Annalibus Patriis, aluerunt, foveruntque. Quorum AUGUSTORVM nobile exemplum secuti Germaniæ Principes, faciles quoque sese præbuerunt & benignos studiis Historicis fautores: quin privati quoque, nullis publicis sumptibus adjuti, Patriæ amore, nulli vel labori vel operæ in ejus historia illustranda pepercerunt. Unde factum, ut quamvis nec in Italia, nec in Gallia, nec in Anglia, nec alibi deessent, qui suæ Patriæ, editis eorum Scriptoribus, consulerent, Germani tamen, excussis omnibus bibliothecis, plerisque palmam dubiam facerent. Quos quidem omnes, ut enumerem, eruditis notissimos, aliis facile inveniendos, supervacaneum arbitror. Quidam tamen, qui nostro hoc, quod vivimus, seculo, magna cum laude id egerunt prætereundi non videntur, *Velseri, Freheri, Goldasti, Canisii, Lindenbrogii, Lambecii*, de posteritate patriaque meritissimi. Saxonica tamen Historia seriùs parem cultum, editis ejus Scriptoribus, accepit. In hac Academia Julia fundator ejus D. JULIUS, Serenissimique Brunsvicensium & Lyneburgensium Duces, Successores ejus, Historiam Patriam diligentissimè tradi voluerunt, eaque de causa liberalibus stipendiis aluerunt *Reinerum Reineccium* & *Henricum Meibomium*, avum meum, quorum uterque nulli fortassis priorum meritis inferior, Historicos Germanicos, publicè antea nunquam visos, paucissimis lectos, candore non minore quàm diligentia, ediderunt, & ita ediderunt, ut additis præfationibus, notis, & emendationibus, obscuros

obſcuros illuſtrarent, vitio ævi corruptos corrigerent, ſuumque nativum decus ſingulis redderent. Et ut de Avi mei opera nunc tantum dicam, ita placuit eruditis, ita ad guſtum ſeculi fuit labor ejus, ut quicquid ederet Scriptorum, ſubito diſtraheretur, iteratamque editionem uno ore poſcerent harum rerum intelligentes Viri. Quorum deſiderio & publicæ utilitati conſulturus, Primo hoc Tomo omnes ab Avo editos & illuſtratos Scriptores collocavi; in Secundum vero Rerum Germanicarum & Saxonicarum imprimis Scriptores pluſculos, nunquam antea editos, optima fide & diligentia ex MStis expreſſos conjeci, non minora mihi de eruditi ſeculi favore pollicitus. Si enim labore hoc non male meritus de publico dicar, nec male de Patriæ Hiſtoria, abunde contentus ero, ſolaborque me illo Symmachi, qui quodam pacto in ſocietatem laudis aſſumi credit eum, qui aliena bene dicta primus enunciat.

Non vero edidit tantum aliorum labores Avus meus, ſed etiam, quomodo quis iis rectè uti, conferre inter ſeſe, & cum cujusvis generis aliis priſcis monumentis, & verum eruere, maturo judicio, debeat, non uno exemplo oſtendit. Cum enim antea plerique in rebus Saxonicis ſola fere *Alberti Crantzii* auctoritate niterentur, nihilque in patria noſtra geſtum, quod non in ejus Saxonia, & Metropoli abunde & rectè explicatum eſſet, crederent, Avus meus partim ad veteres illos, quâ editos, quâ ineditos Scriptores, ex quibus *Crantzius* ſua, ſed non ſemper æquè bona fide, hauſerat, ſe contulit, partim Pontificum Bullas, Regum præcepta, priorisque ævi ſuperſtites tabulas ipſe inſpexit, verumque eruere allaboravit: quibus Diſſertationibus varii argumenti, Chronicisque Tertium Tomum implevi: ex quibus diligentia ejus & in examinandis circumſtantiis & inquirenda veritate, citra præjudicium, ſolertia & judicium apparebit. Qui enim minore labore in Hiſtoria, Patria præſertim, aut minore ingenio judicioque verum erui poſſe, quàm in Artibus aut Scientiis exiſtimat, næ ille de re, quam non intelligit, & quaſi cæcus de coloribus, judicat. Styli interim parvam rationem habuit Avus meus: quin non diffiteor, cum omnia barbari ævi fimeta excuſſerit, ejus dictionem interdum

 aliquid

aliquid trexiſſe limi. Ipſa quoque Scriptorum verba, utut parum elegantia, tabularumque antiquarum barbaras locutiones, conſultò maluit retinere, quam mutatis verbis, paraphraſi latiniore explicare, plus veritati & perſpicuitati, quam nitori ſermonis & æqualitati ſtyli dandum prudenter ratus, cautiorque redditus exemplo Johannis Aventini, in quo id jure reprehendunt eruditi.

Sed non lubet nunc plura præfari, nec de mea opera in his Tomis publicandis, factisque ubivis acceſſionibus & Indicibus copioſiſſimis aliquid monere, cum ante oculos manusque omnia ſint. Subjungam tantum duas celeberrimorum in Germania, imo tota Europa virorum Epiſtolas, alteram *Johannis Caſelii* ad Parentem meum, *Hermanni Conringii* ad me alteram, de ſtudiorum circa Patriæ Hiſtoriam utilitate utramque: dein CL. JCti & Polyhiſtoris *Conradi Rittershuſii* carmen, ad Avum meum, alterumque CL. *Martini Schoockii* ad me & denique *Syllabum omnium Operum* his tribus Tomis contentorum.

Vale, & ſtudiis meis fave.

JOANNI

IOANNI HENRICO MEIBOMIO,

doctissimo & humanissimo juveni,

S. D.

IOAN. CASELIUS.

IN pluribus tui diligendi causis, IOANNES HENRICE MEIBOMI, & omnium prima, haec est, & cum primis necessaria, quod CL. V. HENRICVS MEIBOMIVS, pater tuus, me tibi primo natu filio, primum hunc solem adspicienti συνεπιμελητὴν, de more delegit, cum tuo nomine nomen tuum Salvatori daremus. Etenim ille notitiam nostram, quae inter nos è communibus literis & collegii principiis recentior esset, novo certioreque vinculo confirmatam, migrare in arctiorem amicitiam tum voluit. Sedulo enim & constanter hoc agunt viri boni, ut quae semel ex virtute, aut non falsa virtutis opinione coaluerit benevolentia, omni ratione & perpetuis studiis crescat & stabiliatur. Hoc vero etiam animo, & ipsemet fui ab initio, in quo cum laudata pertinacia perseveraverim, à me desciscere hac aetate nunquam potero: ac profecto ita sentio, nihil esse privatim jucundius, nihil publicè salutarius tali bonorum conspiratione, quos sapientiae studia potissimum devinxerint: de quo & sapientum monumenta & divina oracula nos passim erudiunt. Verum ego de te ad te principio hujus epistolae potissimum loqui volebam, & institueram, quod rectè à me fieri, vos quoque censeatis. A puero autem me ingenio & modestia tibi porro devinxisti: modestiam probasti nobis probitate morum, ingenium discendi desiderio & profectu in litteris: neque ego desideravi in te mei observantiam, tu quoque facilè ex omnibus signis amorem in te meum, à paterno secundum perspexeris. Cura autem singularis erga te, neque à me requiri potuit, quae etiam supervacanea videri poterat, cum & pater moderaretur studiis tuis, & ipse cupide magnoque studio audieris doctissimos in omnibus partibus studiorum sapientiae, qui veritatem, non opiniones, sectarentur. Nec poenitebit ejus operae, quam singularem & multam dedisti CORNELIO MARTINO nostro. Etsi autem praeceptis & cohortatatione ad te mea tibi nunquam opus fuit, tamen collaudavi te saepius, quod esse pro illis potuit, & debuit, & fuisse suspicor: neque hodie alia re opus est, nisi, ut non incognitam vobis benevolentiam, non tam tibi, quam aliis aperiam: ad quam rem hanc mihi sumpsi occasionem, quod pater tuus mihi his diebus, suam de Irmensula lucubrationem legendam misit, quam propediem publici juris facturus videretur, depromptam ex historia Germaniae Saxonicae, non novam, nisi dicas plures historias. Plures enim ille libros, alios in lucem editos, alios in bibliothecis hactenus latentes, multis annis, longo difficilique labore evolvit, non tam ut de majorum idololatricis cultibus erudiremur, quam gauderemus, & DEO benignissimo gratias

 ageremus,

agerenius, qui in Germania, abolitis impiis ritibus, lucem cælestis veritatis ante aliquot secula accendisset, qua in hunc diem quoq; fruimur. Ab annis jam pluribus laudem promeretur pater tuus ea arte: qua ipsi laurum & nomen absque invidia peperit, qui & juventuti poetas interpretaretur & ipse veterum scriptis paria pangeret. Magnum illud est, & sapiente viro dignum, docere minores rationem vitæ hominum, & eos simul moribus, & consiliis instruere: quod pollicentur & præstant prisci primi perelegantes scriptores, quos sive vates sive poetas dixerunt: qui scilicet essent pro sapientibus, vel sapientes ipsi: hoc olim quoq; ad patrem tuum me scripsisse recordor, singulari tum honore ab Imper. RUDOLPHO II. affectum: tu quoque illa aliquando legeris: non novum, sed à pluribus viris doctis non minus luculentè traditum. Ejusdem artis erat secundum officium, ut præclara scriberet, de rebus eximiis, & virtute præstantes præmio laudum liberaliter afficeret. Sed carminum nominatim recensionem instituere nihil attinet: neque hic fieri possit aut debeat: quantum jure tribuat Mynsingerorum familiæ, inter familiares proximè celebratum fuit. Illud autem & ipse si non cultis versibus, at oratione, soluta numeris, sæpe neque prorsus negligenter secutus fui. Poetarum sanè est sapientiorum, ut Siculus ille cecinit: ὑμνεῖν ἀθανάτους. ὑμνεῖν ἀγαθῶν κλέα ἀνδρῶν & hoc unumquemque decet, qui nomen suum in bonis scriptoribus haberi velit. Alterum verò etiam meretur laudem, nec illa minorem, neque priori adversariam, postquam historiæ quoque studio se immersit altius, non solum ut doceret publicè, sed etiam CL. Reineccii successor, eruta è tenebris multa publicaret. Docere res gestas omnium seculorum & gentium, & interpretari, ut historiæ finem percipiant auditores, sive ad se emendandos sive ad depromenda consilia vel suis, vel aliis, vel patriæ, (nam qui neutrum spectet, ut verborum imbres effundat, non docet tamen) magnum profectò est, tum quod non cujusvis, tum quod nihil in vita utilius. An enim facilè, habere in memoria temporum quasi omnia momenta, & universi orbis terrarum situm? & ostendere, quæ cui usui sint? Hæc qui noverit, quæ principio & ante lectionem vel sub ipsam scire necesse est, sibi vel ipse interpres erit, illius generis rerum omnium: etsi neque alterum negem, qui magistrum audit, eum magna felicitate plurimum proficere, etiam brevi: quod regum & fortunatorum filiis ex usu est: quo bono nisi utantur, neque forte unquam, nedum subjuventam in tot tantarumque rerum cognitionem penetrent, quorum non paucos novimus, de multis, magnis, & abstrusis rebus, quam eruditissime disserentes, quarum unaquæque certum hominem postulare videatur. Sed de historiæ interpretatione hic disserere, plus loci non est, quam de altero, quod prius obiter attigi. Sed neque dicam de scriptione historiæ: quid enim? qui non doctum, sed prædicatum collegæ labores, sive tantum probatum, veniam, ut alii cognoscant, quid

super

super hoc instituto sentiam ipse, sive quid sentiendum sit, discant minores. Si enim paternas laudes ad filium persequi instituam, non erit nemo, qui hoc carpat, neq; velim apud vos in suspitionem venire: neque videri venisse apud quemvis alium. Illud autem scribendi genus, quo in obscuro latentia in apertum proferuntur, esse arbitror, qui improbet, neminem: nec fieri potest, nisi quis ignorare quam plurima velit, novisse singulare quidquam nolit. Nosse autem cum alia remotissimorum & seculorum & populorum, jucundum sit, tum domestica & patria in conspectu habere jucundissimum est, etiamsi fructus alius non accedat, qui in capiendis consiliis eminet maximus, dum vicina cum vicinis comparamus, proxima à proximis potius petimus, quam ex altero, sive seculo, sive orbe. Praclare mereri tum de patria, tum de aliis existimandus est, qui hac investigat, colligit & nobiscum communicat, quamvis incredibili labore, & nunquam interquiescente opera. Multa vero etiam, prater hoc accuratum opusculum, ante hac edidit, huc facientia, pater tuus, & quidem pridem, notas ad Sleidani de quatuor monarchiis librum, non mihi tantum aut paucis solum probatas, sed acceptas passim gentium ab omnibus historia studiosis, ut exempla toties operarum industria multiplicata, etiam num desiderentur: accessere postea Cosmodromium Gobelini persona. & Chronicon Riddagshusanum: ipse etiam edidit praterea utilem & necessariam lucubrationem historicam, qua erudiretur collegium quoddam jurisconsultorum in superiori Germania, cum non satis de negotiis edocti, nec omnibus explicatis & cognitis tulisse viderentur sententiam, qua tamen absque veritate antegressa historia, in universum nulla est: sed & alia nobis ostendit, qua in memoria nunc non habeo: his etiam diebus jam typis expressa, legenda mihi misit quorum noticia cumprimis usum ament sacris initiati: multa penes se habet plus etiam, quam incheata, qua publicari quàm primum omnes velimus, & familiares flagitant: duas autem decades scriptorum, non publicatorum hactenus, prope diem in lucem proferet. Hanc autem ego laudem HENRICO MEIBOMIO patri tuo nemini invidens, optimis ex animo favens ultro tribuo. Fecit enim plusquam ego in me non susciptam, nedum persequar; initio conquirere tam varia monumenta magna cura est, majoris legere, maxima divinare inter legendum, de singulis sape litteris, ecquanam, quid sibi denique velint: difficilius atque laboriosius, conferre inter se omnia existimare de singulis, repudiare inepta & falsa. Inde autem plurimum emergit boni, nempe veritas, qua prima virtutum historia est. Certe enim, dum multa deprehenduntur & notantur falsa, vel verum ipsum apprehendimus, vel quod maximè verisimile: cujus rei penes prudentem lectorem ut plurimum censura relinquitur. Eam rationem in hoc quoque monumento secutum video, quam velim, ipsum porro, & alios, historia studio eo fine incumbentes, sequi. Multum certe accedat lucis veritati historia, etiam nova lux affulgeat gravissimis deliberationibus. Namque etiam in

iis,

iis, qui mea ætate res gestas mandavere litteris, non uno loco aberravere: neq; de iis loquor, qui vel caussis serviendum duxere, vel hominibus: hi namq; perperam in historicis censeantur: sed qui cum studerent omnia verissimè perscribere, ut sese haberent, ipsi rei omnibus satisfacere non potuerunt, etiam in perpetua accuratissima investigatione, sive in Italia, sive in Gallia, sive in Germania sive in Belgio, aut ubicunq; in orbe nostro scripserint sive enim ego certos, sive unum notem atq; alterum. Quod autem neq; minuta negligit, quæ fortè contemnant aliqui, idem quoq; in laude scribendi prudentiæ pono, à doctissimo quoq; Romanorum Varrone frequentatum singulari studio minutias dictionum haud negligendas ratus. Originibus enim perspectis, res etiam ipsa intelliguntur certius. Ego cum præter ea, quæ ante dixi, & hoc consilium probem, expecto, ut plura ejus generis, & pridem cœpta in publicum proferat, quibus illustretur historia, & academia Julia. Namq; magna veraq; laus est cujusq; academiarum, si quisq; in quo præstat maximè, non interpellato altero, sed collega, ubi queat, aliquid opis ferat. Illud qui faciat quantam potest, symbolam ad tranquillitatem vitæ hominum, veluti ad epulum maxima panegyreos, debitam confert. Hoc pro argumento habeam doctrinæ & virtutis eximiæ, & perpetuæ concordiæ inter academias: cujus etiam sententiæ esse universos collegas minimè dubito: hanc etiam ad te epistolam, libenter leget pater tuus, meæ in te benevolentiæ certo indicio: potius ut tibi de initio sapientiæ & virtutis spatio gratuler, quam ut te cohorter; etsi quoq; equo currenti aliquando calcaria addimus: timidior, interdum ipse sum qui perperam currentes teneam, interdum lentior, illis volantibus frænum injiciens. Cum autem, JOAN. HENRICE MEIBOMI, Græcas & latinas literas ab adolescentia perdidiceris, nulla etiam neglecta parte studii sapientiæ, ipse te in omnibus confirmabis, quod in promptu habes, & perficies, quod tibi erit perpetuum. Hoc namq; nemini nostrum intermittendum, quoad spiritum ducimus. In altero studio nobilissimo & saluti hominum necessario, magistros rectissimè audies & tutissimè, & disciplinarum, quæ in vita hominum usum habent, summa atq; lectissima, tantum tribues & diligentiæ, & temporis, quantis omnino opus est quod juveni summi ingenii, & bona valetudine prædito, non usq; adeò erit difficile, quàm necessarium: quorum hoc asseverat ipse magistrorum vestrorum princeps, in operum vestibulo, ubi non dissimulat artem esse longam, ut ipsemet loquitur. Sed neq; hæc ego te doceo, in quibus tibi constes in perpetuum, velim, omni studio sectantem & arctissimè amplexantem porro in omnibus, vera & perfecta, quoad ejus fieri potest, uti facis à prima adolescentia. E veritate namque emergunt, sive exoriuntur, & justa & recta & salutaria unicuiq; & generi mortalium: atq; hæc est immutabilis εἱμαρμένη, ut à primo summoq; patre ab æterno initio sancita est. Vale. Helmstad. in acad. Jul. IV. Id. Mart. M DC XII.

HER-

Hermannus Conringius
S. P. D.

HENRICO JOAN. HENRICI F. HENRICI N. MEIBOMIO.

Juveni virtute & doctrina eximio ſummæque exſpectationis.

MAgno diffuſoque ingenio erat quem nomine refers Avus tuus, Præſtantiſſime Meibomi, & judicio acri ac limato. Valebat enim cum pangendi carminis, Heroici præſertim, ubere quadam & prompta facilitate, tum peritia antiquitatis Germanicæ inſigni, Saxonicarum rerum & quidem cumprimis viciniæ omnis planè incomparabili. Simul in communi vita erat commodus, jucundus, nemini non acceptus, adhoc domus ſuæ curator diligens. Talem ſanè illum deprehendi in hac Julia jam ante quadraginta propemodum annos, & ego; cum ille jam admodum ſenex eſſet, ego autem vix ephebus, ejus vim poëticam verò & hiſtoricam, quæ poſteritati reliquit, ſcripta complura omne in ævum commendant, quamvis ſola illa quæ ipſemet in vulgus publicavit ſpectemus, nec in doctrinæ teſtimonium ea quæ nondum lucem videre adferantur. Eo factum ſanè, ut ſæpe numero doluerim, imo graviter ſim indignatus, cum multa editu digniſſima Avi monumenta in ſcriniis deliteſcere, tum quæ ſunt edita, illa jam dudum huc illuc ita diſtracta eſſe, ut nulla eorum in librariis tabernis exempla reperire ſit. Nec fecere non idem mecum, quotquot ſaltim inſpexerunt operum Avi indicem, qui nono hinc anno patris tui, V. item Clarisſimi & Medici χαριεστάτου cura, Marienthalenſi Chronico additus, & nunc abs Te iterum productus eſt: quamvis non omnia in eo ſint recenſita, qualis utique eſt *Chronologia* ſive Annotatio temporis & ſeries rerum in Chronico Hieroſolymitano deſcriptarum: quam illi Chronico anno ſeculi ſuperioris octuageſimo quarto ſubjungi fecit Reinerus Reineccius, ſummus ſeculo illo polyhiſtor & æternum Academiæ hujus Juliæ decus. Vehementer ſcilicet incenſum eſt deſiderium operum Avi omnium catalogo iſtoc, in animis cum intelligentium rem poëticam, tum præcipue eorum, qui didicere medii temporis, hoc eſt ejus quod ferè à Carolo Magno incipit, Germanicas res ex obſcuris latebris erutas, ſuo pretio æſtimare. Quod qui non poſſunt, illos nec idoneos Imperii Germanici ejusque partium magnis negotiis curandis, nec multum liberalis ingenii eſſe, equidem pronunciare haud dubito. Ita ſcilicet res ſeſe habet, Eximie Meibomi: plurimos videas in populo etiam noſtro quos nulla capit hiſtoria; multos qui faſtidiunt Germanica omnia, illa maximè obſoletiora & quaſi caſſa, impenſe nihilominus ſtudentes hiſtoriis priſcis ſed Romanarum Græcarumque gentium. Quis illos autem Hiſtoriæ omnis contemptores dixerit, liberali ingenio natos? quis gerendis magnis rebus pares? Quam

longe aliter componere, ſtatim otium, ſi quod ſibi ſupereſt, ſoleant animi vere ingenui, quamque illi ſoleant omnia hiſtoriæ genera, quandocunque licet, ſectari, id nemini temere eſt ignotum. Nec eſt qui ignoret, quanta ad prudentiam gerendæ reipublicæ, ſive parandam ſive exercendam, vis ſit Hiſtoriæ; illam ſcilicet hac ſine haberi non poſſe. Itaque illud quidem hominum genus, tanquam alienum ab ingenua mente, & ſervilis ordinis, ſive eos honorum ſive opum ſive voluptatum cupido ſive denique iners otium mancipes effecerit, non eſt quod alii morentur; quibus ſane

De meliore luto finxit præcordia Titan.

Videntur autem mihi, ceu modo dixi, nec illi ſatis ingenuo præditi animo (de Germanis noſtris nunc loquor, non alterius terræ hominibus) qui ita peregrinis intenti ſunt, ut priſcas patriæ res negligant, vel elatis quaſi naribus ſuſpendant. Non ſane in hoc ipſo ad exemplum Græcorum Romanorumve, quos fortaſſis admirantur potius, ſeſe componunt: ut qui ſuarum gentium antiquiſſima quævis ad minutias usque olim inquiſiverint. Cum id Græci nondum agere inſtituiſſent ab Ægyptiis ſapientibus judicati ſunt pueri. Quod illorum judicium ipſemet Solon & Plato, ſapientiæ nomine Græcorum inter primos clari, non dubitaverunt poſteritati ita memorare, ut haud obſcurum ſit, ſimul etiam illud aſſenſu ſuo approbaſſe. Et vero patriæ antiquitatis ignorantia, ejus certe cognoſcendæ negligentia, arguit profecto pueriles animi anguſtias, ſaltim in iis qui doctrinæ laudem æmulantur. Quis ſane ingenio ad maſculam vim erecto non deſideret, præter ea quæ rerum noſtrarum quaſi oculis expoſita ſunt, vetuſta etiam quæque majorum ſcire, ſive proſpera ſive adverſa fuerint? Delectat utique permultum etiam horum cognitio: atque adeo vel ſola illa quæ hinc capitur ſuavis voluptas, idonea eſt quemvis ad hanc operam allicere. Agere vero hoc ipſum & pietas quædam jubet, quam majoribus debemus poſtgeniti: ut nempe quoad licet memoriam illorum ab oblivione vindicemus, & præclare geſta grato ſemper animo circumferamus. Ecquis equidem non impium facinus cenſuerit, ſupine contemnere majores, & cum poſſis nulla eos reverentia proſequi? *Pulcrum inprimis videtur*, dicebat Plinius, *non pati occidere quibus æternitas debetur*: quidni ergo ſit impium memoriam illorum occidere pati, quorum oportet reddere ſempiternam? Nihil vero ab ingenuo animo impietate alienius eſt: nec poteſt aut ſolet ille temere quidquam omittere, unde mens innoxia voluptate perfunditur. Ut non indoctum igitur dixerim illum omnem, qui antiquitatum noſtrarum nihil didicit, ſi alia ſapiat; non tamen vere liberalis & vere ingenuæ doctrinæ eſt peritus, nec in majores quidem ſatis eſt ſanctus. Multo minus vero talis aliquis undequaque aptus eſt, ſive totius Imperii, ſive quarumlibet ejus civitatum reipublicæ, prudenter feliciterque adminiſtrandæ. Ita nimirum eſt comparatum. Caput ac principium conſiliorum in civitate quavis omnium poſt pſam met regendi artem eſt, noſſe rem illam quæ in deliberationem venit, præcipue quidem qualis illa in præſens eſt, ex parte tamen etiam qualis illa olim ſeſe habuerit. Et vero is demum plene rem novit, qui etiam antiquum ejus ſtatum haud ignorat. Quo quis ſane magis tenet priſcam quoque rei conditionem, quemadmodum ſcilicet illa vel ceperit, vel mutaverit, vel conſervata ſit, eo aptior eſt cum ad id, ut probe aliquid de re iſta etiam in futurum conſtituat, tum ad id ut ſententiam ſuam aliis perſuadeat, iis certe qui aliquam antiqui ſtatus habent notitiam. Quamvis igitur interdum, etiamſi vetera ignores, dare conſilium rectum poſſis, ſemper tamen non poteris, imo ſemper rectius poteris, ſi & antiquiſſima quævis haud lateant. Hoc ipſum inter alia illud eſt, Præſtantiſſime Meibomi, quod me judice cum cœteris rebuspublicis, tum noſtris etiam his Saxonicis plurimum damni hactenus attulit; quod nimirum nonnulli eorum qui clavum tenent vetera quævis rerum noſtrarum nimis parum comperta habeant, tantum præſentium curioſi, cum videri tamen velint jura publica agitare, quorum bona pars conſuetudine h. e. lege non ſcripta conſtat, adeoque non niſi repetita retro memoria intelligi poteſt. Igitur doctiſſime Meibomi, non equidem ego diffiteor, ad civilem prudentiam ipſam, ſive univer-

universalem regendæ civitatis artem, comparandam, longe utilius esse, versari in Græca Romanaque veteri historia, quam in antiquis nostrorum rebus. Idque quoniam illa sic tradita sit, ceu fieri par est, non eventis duntaxat exquisite narratis, sed & causis omnium additis: quod genus historiæ aptum denique est parandæ philosophiæ civili: nostra autem monumenta antiqua perquam rudia sint, fere cujusmodi apud Romanos olim Annales quos maximos vocavere, aut qualia Cato Pictor & Piso, ad modum Pherecidis Hellanici & Acusilæ in Græcis, condiderunt. Juvat tamen permultum historia illa antiqua veterum Saxoniæ saltim rerum, ad regendas ipsas res regionis hujus, eo ipso quo narrat quemadmodum illa, quorum hodieque passim usus est, vel quæ observari jam desierunt, antiquitus fuerint constituta. Nec vero, etsi universa quæ historia illa comprehendit haud perinde ad publicum alicujus civitatis nostræ statum faciant, omnium ratio eadem est: cum etiam illa quasi privata saltim ex parte in publicum prosint, vel si non prosint æque in publicum, suum tamen hisce aut illis nostræ terræ privatum commodum præbeant. Qua conditione Græcorum etiam Romanorumque historiam superat nostra. Quam enim illius multum, omnino nihil, aut publice ad civilem prudentiam ipsam, aut privatim conducit! Quam illius multum torquet potius lectoris animum quam instruit! Enimvero perquam multa ejus ne Grammaticis quidem, sive Græcis sive Romanis, ad Oratorum Poëtarumque scripta rectius intelligenda prosunt: pleraque crucem novam quasi figunt illis, cæteroquin in omni vita inutilia. Qualia etiam amabo magnam partem sunt, quæ ex Historia Græca aut Romana, Grammatici tanto supercilio captant, & accepta jactitant! Ut nimirum *dicant*

Nutricem Anchisæ, nomen patriamque novercæ
Archemori; dicant, quot Acestes vixerit annos,
Quot Siculus Phrygibus vini donaverit urnas.

Vel vero uti narrent, *utra manus Veneris vulnerata sit à Diomede*, quod Zopyrionem Grammaticum quæsivit olim orator Maximus. Aut qualia Didymum Grammaticum agitasse scribit Seneca: *de Æneæ matre vera, libidinosior an ebriosior Anacreon vixerit, an Sappho publica fuerit.* Aut qualibus Tiberius Cæsar Grammaticos exercuit. Nisi vehementer sane fallor, in rem magis est, scrutari isthæc nostra; quamvis & ipsa non magni interdum sint usus, illorum vero similiumque peritia Litteraturæ & Philologiæ titulis superbiat. Non nego equidem & illorum esse suum aliquem usum, saltim ad rectius intelligenda veterum scripta: eoque nec cum Seneca horum peritiam dixerim plane *supervacuam*: ceu multa alia *necessaria* quidem vitæ non sunt, non propterea tamen omnino inutilia. Quemadmodum nec illud Senecæ admitti potest: *Plus scire velle quam sit satis, intemperantiæ genus est.* Is tamen quem præbent illa usum, reapse perquam exiguus est. Quam scilicet jactura levis est, quantula inscitia, si veterum scripta omnia non exacte intelligas! Bene S. Augustinus de litteratoribus: *Nostros familiares graviter miserari soleo, qui si non responderint, quid vocata sit mater Euryali, accusantur inscitiæ.* Sed & de quammultis eorum recte etiam Seneca: *Ista liberalium artium conjectatio, molestos, verbosos, intempestivos, sibi placentes, facit, & ideo non discentes necessaria, quia supervacua didicerunt.* Ut igitur interfit quodammodo isthæc scire: in vitæ tamen nostræ usum præstat, quantum arbitror, patria illa & pene domestica haud ignorare. In hisce ergo eruderandis quum feliciter laboraverit Avus Tuus, Elegantissime Meibomi, præclare profecto de republica tota; adeo Saxonia ille meritus est. Nec vero isto in studiorum genere cuiquam ille secundus fuit: plerosque superavit, & longo post sese intervallo reliquit. Ne Crantzium quidem, Fabricium, Reineccium, Albinum, Chytræum, Letznerum, Spangenbergium, Büntingum, principes hujus ordinis, excipio. Valuit enim non industria minus quam limato judicio: quorum hoc vel illud merito in omnibus aliis desideres. Hinc non piè tantum fecisti, edens in lucem præclara hæc Avi monumenta, sed simul Saxoniam omnem insigni affecisti beneficio. Nec sanè dubites, rem non Principibus dun-

taxat, interque eos illi verè AUGUSTO & incomparabili doctrinæ æstimatori, sed omnibus promiscue intelligentibus gratissimam Te præstitisse; idque à sera etiam agnitum iri posteritate. Perge vero in præclaro illo instituto, ô bone, & jam proxime publicato quoque, sive per partes, sive uno volumine, varios Avi de Monasteriis vicinis, sive jam tum editos, sive hactenus delitescentes libellos. Imo novam curato editionem etiam reliquorum, saltim historici generis, Avi operum; cum & illorum plæraque jam tum in bibliopoliis nusquam compareant, haud exiguo in publicum damno. Ad easdem vero curas vocant Te etiam Parentis Tui, Summi & Philologi pariter & Medici, longè doctissima illa scripta, quibus rem Medicam omnem & Litteraturæ studia egregiè excoluit; idque itidem cum ob scriptorum illorum propriam utilitatem, tum ejus quam Parenti debes pietatis nomine. Quid? quod pietatis vinculum ad hæc edenda magis etiam Te adstringat: quantum videlicet Parens Avo propinquior est Tibi, Tuque huic majorem debes gratitudinem. Nec verò Tu vel Patri augustius & constantius erexeris monumentum, vel melius de humano genere mereare; vel denique studia tua Medica, quibus paterno Te exemplo addixisti, rectius nunc quidem excolueris. Cumprimis sane ex re fuerit editio præclari illius Operis, quo scriptorum Artis Medicæ historiam Parens persecutus est: quippe quod indubie erit aliquando variæ ipsius doctrinæ monumentum ære omni perennius, & maximo rei Medicæ commodo Cedet vero omnis hæc opera etiam Tibi in perpetuam laudem, & tanquam viam præparabit ad famam propriis brevi laboribus parandam. Vetant enim ingenii præclaræ dotes, & ingens ille proficiendi ardor, jamque tum hac ætate comparata eruditio etiam abs Te quidquam nisi magnum expectare, nihil certe quod sit infra Avi Patrisque illustria exempla. Vale Helmestadii in Acad. Julia IIX. Kal. Novembr. Anno cIↄ Iↄc LX.

V. CL.

V. CL.
HENRICO MEIBOMIO
Historico & Poëtæ.

Nunquam de patriâ cessas, HENRICE mereri
Præclarè, gaudens majorum extendere nomen,
Atq; tui memores, multos præstare merendo,
Nunc tua, nunc aliena, tua tamen arte polita,
Nunc nova, nunc antiqua ferens sub luminis oras.
Dulcia mansuræ MEIBOMI, præmia vitæ
Historici tibi quam multi debere fatentur!
Quos atris damnans tenebris injuria secli
Abdiderat cryptis, blattisque paraverat escam,
Nunc melius pascunt oculos animosque legentum,
Et jam docta virum assuescunt volitare per ora,
Germanumque decus quo possunt ore celebrant,
Scita manus postquam depinxit in æquore chartæ.
Qualis apud Gallos florebat laude PITHOEVS
Ille vetustatis vindex fidissimus omnis:
Qualis FABRICIVS fuit olim Misnide Terra,
Conditor historiæq; novæ, assertoque vetustæ:
Deniq; qualis erat nostro REINECCIVS ævo,
JVLIA non parvum sibi quem decus additum habebat,
Nunc cœlo exceptus mortalia ridet ab alto:
Talis es in patriis hodie, MEIBOMIVS, oris
Vsq; recente virens fructu, quasi filia silvæ
Arbor frondosæ cœlo caput indit honestum.
Non spernenda vetustatis monumenta fidelis
Sic Bernhardino jam vulgas eruta claustro
(Claustro quod priscis sacravit RIDDAGVS annis)
Auspiciisque dicas PETRI venerabilis Abbæ,
Fautorem ipse etiam quem lætor habere paternum.
Digne cliente Patrone, cliens quoq; digne Patrono,
Ambo salvete, his macti mihi versibus ambo:
Salvete, antiquumq; mihi servate favorem.
Candida fama ita vos sublimibus inferat astris,
Vosq; perire vetet virtus post fata superstes.

Conradus Rittershusius J. U. D.
facieb. Altorfii in Acad. Noribergens. A. D.
III. M. Febr. cIɔ Iɔc V.

Ad
HENRICVM MEIBOMIVM,
J. H. F. H. N.

quum Opuſcula Avi ſui conjunctim ederet.

QUi dedit exemplum virtutis, creditur eſſe
Præ multis factus de meliore luto.
Proximus eſt illi, præclara exempla parentum
Qui ſcit conſtanter cum ratione ſequi.
At tu MEIBOMI, ſplendens genitoris avique
Exemplis, longè ſplendidiora facis.
Macte animo juvenis, qui primo flore juventæ
Conjungis patriæ lumina tanta faci.
Macte iterum, patriis exemplis ipſe carere
Quod valeas, oriens lucida ſtella *Tuis.*
Sentit avus, plauſumque tibi nunc deſtinat alto
De cœlo, interitus libera ſcripta videns.
Dignus avo vivas: major genitore: reſurgat
Per *Te* victurus cum *Patre*: magnus *Avus.*

Scribebam Groningæ Friſiorum prid. Kal. Mart. qui erat bis ſextus CIƆ IƆC LX.

Martinus Schoockius Log. & Phyſ.
Prof. Ord. in Acad. Gron. & Ommel.

SYLLA.

SYLLABVS
Scriptorum & Opusculorum in his tribus Tomis contentorum.

TOM. I.

TOM. II.

Johannis

TOM. III.

RERUM

RERVM GERMANICARVM

TOM. I.

SCRIPTORES GERMANICOS

ab

HENRICO MEIBOMIO

Seniore

Primùm è MStis erutos & illustratos,

nunc secunda editione auctiores,

continens.

A LECTO-

LECTORI
HENRICVS MEIBOMIVS
Junior.

*QVi hoc Tomo I. eduntur Scriptores Rerum Germanicarum, ab Avo meo Henrico Meibomio è MStis optima fide primum eruti, & deinde publicati sunt, cum ejusdem præfationibus, notis, & animadversionibus. Distractis autem avidissimè mox Exemplaribus, secundam eorum editionem nunc procuro, in qua, & menda editionis primæ sublata sunt, & non pauca in præfationibus, Notis & Appendicibus, ultima Avi manu adjecta: quæ autem hunc * Asteriscum seqvuntur, ea à me, certo consilio, ad illustrationem priorum apposita sunt.*

THEO-

THEODORICI DE NIEM, WESTVALI,

Secretarii Apoſtolici, Epiſcopi Verdenſis & Cameracenſis, Viri ſuo tempore eminentisſimi,

HISTORIA

DE VITA JOANNIS XXIII. Pontificis Romani.

Qui liber quaſi Continuatio eſt Operis ejusdem Auctoris, de ſchiſmate inter Pontifices Romanos ſui temporis.

MAGNIFICIS VIRIS,

Nobilitate Generis, Auctoritate, Doctrinâ,

Dignitate & Virtute Amplissimis,

THEODORICO à Brinck/

Hæreditario in Brinck/ Ripa &c, Satrapæ Provinciali,

SVEDERO - LVTHERO

ab Amelunxen / Advocato Hæreditario in Amelunxen, &c.

MELCHIORI GOLDASTO

ab Heiminsfeldt/

ILLVSTRISSIMI PRINCIPIS ERNESTI,

Comitis Holsato - Schavvenburgii, &c.

Consiliariis primariis,

Patronis suis perpetua observantia colendis.

S. P. D.

QVæ quondam sacra haud postrema NIEMIVS Aula
Pars ipse Ausonia vidit in urbe geri,
Exposuit scriptis. Pars edita pervolat orbem:
Pars latet & pigro mœret operta situ.
Qui veteres avidi pluteos lustratis, & inde
Eruitis, quicquid nox tenebrosa premit:
Si qua hujus superant Auctoris scripta, cavete,
Ne blattas pascant amplius & tineas.
Parva vetustatis mihi copia, parva supellex,
Non tamen hanc patior delituisse domi.
Exemplum placeat, nec sit cui pauperis horti
Displiceat gnava planta revulsa manu.
Sed quia sub vestro videat si nomine lucem
Forsit hic à Criticis tutior hospes erit:
Mite patrocinium præstate libenter, avita
Insignes generis nobilitate viri.
Sic cumuletur honos, sic rerum copia vobis:
Sic paret æternum Musicus ordo decus.

Vestris Magnificent. & Dominat.

addictissimus

HENRICUS MEIBOMIUS.

Narra-

Narratio de Theodorico de Nihem.

THeodoricus Niemius patriam habuit Nihemium agri Padibornensis oppidum. Familia Niemiorum, cum eo in loco per multos floruisset annos, avorum memoria in Ioanne à Nihem exstincta est. Justus Pansa oppidi consul, vir doctus & patriæ antiquitatis gnarus, in litteris ad me perscriptis testatus est, se in veteri Missali, ut sacrificuli vocant, legisse & excerpsisse hæc verba: Hermannus de Nihem & Metthildis uxor sua assignaverunt ecclesiæ Nihem dimidiam marcam recipiendam de domo sua ad comparandum vinum in omnibus festivitatibus universis populis ad oblationem dandam post communionem, quod Decani prædictæ ecclesiæ complebunt. *Hæc ille. Corruit igitur, quod Georg Fabricius Niemium Magdeburgium vocat, locus est lib. I. Originum Saxonicar. Qua occasione Theodoricus in Italiam migrarit, affirmare nequeo: in Labyrintho, qui sextus est tractatus Nemoris unionis cap. XXXIX. ipse de se testatur, quod triginta septem annis & ultra curiam Romanam sub quinque Pontificibus Maximis, Gregorio IX. Urbano VI. Bonifacio IX. Innocentio VII. Gregorio XII. secutus sit. Cum scriberet Nemus Unionis, annus Christi numerabatur M. CCCC. IIX. Erat tum temporis clericus Lucensis Diœceseos, ut ipse affirmat: alibi se magistrum, item litterarum Apostolicarum Abbreviatorem indigitat, qua appellatione aliqui Secretarium venire affirmant. Libros Tres de Schismate complevit An. CIↃ CCCC X in festo S Urbani, in quo Johannes Papa suæ coronationis insignia recepit Bononiæ. Ex Italia in Græciam trajecisse colligas ex XXXVI. cap. Labyrinthi, ibi enim Græcorum sacerdotum vitia perstringens, se coràm ea vidisse affirmat. Lib. III. de Schismate cap. XXXIX. meminit Episcopi Verdensis electi, nomen non exprimit: mihi persuasissimum est, de seipso ibi eum loqui. Etenim ex Crancio & Bruschio manifestum est, Niemium à Bonifacio Papa ad Episcopatum Verdensem promotum esse. Rexerat eum annis non multis Otto, Magni, Ducis Brunsvicensis, filius: qui cum ad ecclesiam Bremensem postularetur, arcem Rodenburgiam, Verdensis episcopatus pene unicam præfecturam, invito Capitulo retinuit: quod ægre ferens Niemius Ottonem antecessorem graviter in curia Romana accusavit. Sed cum parum vel nihil contra potentem adversarium efficeret, Romam rediit, adeptus paullo ante ejusdem Pontificis largitione Episcopatum Cameracensem. Engelhusius refert decessisse ex hac vita tempore Concilii Constantiensis. An. CIↃ CCCC XVII illum adhuc vixisse, ex hoc libello apparet. Libri, quos posteritati reliquit, recensentur in Bibliotheca Gesneri, quibus ipse addit commentarium de regionibus orbis & qualitatibus habitantium in eisdem, Labyrinthi cap. XXXV. Tractatu IIII. Nemoris unionis fit mentio alterius cujusdam scripti, cujus inscriptio omittitur. Videatur præterea tractatus primi cap. I. Meminerunt Niemii gravissimi aliquot scriptores, nonnullorum testimonia subjungam.*

JOANNES CUSPINIANUS
in Ottone Magno Rom. Imp.

APostolicus Abbreviator Niem Ottonis res gestas & originem Saxonum longe lateque explicat.

 IDEM

IDEM IN FRIDERICO BARBAROSSA.

IOannes Cremonensis sacerdos & Theodoricus de Niem apostolicus scriptor multa de clarissimo isto Imp. tradiderunt.

THEODORICUS ENGELHUSIUS
in Chronico suo universali.

MAgister Thidericus de Nym Curtizanus magnus sacrique palatii auditor, qui & in Concilio Constantiensi decessit.

CRANCIUS SAX. Lib. X. Cap. XI.

LOngam inde Tragœdiam scripsit, qui vidit, Theodoricus de Niem. Vide eundem Metrop. lib. X. cap. XLII.

FLACIUS ILLYRICUS
Catalogo testium veritatis.

THeodoricus à Niem, aliquot Paparum intimus scriba, vixit ante CL. annos, vir, ut ex ejus scriptis facile animadvertitur, bonus & mediocriter doctus. Descripsit bona fide historiam schismatis inter Papas, quod ante Constantiense concilium per annos XXXIX. duravit.

MELCHIOR GOLDASTUS HEIMINSFELDIUS
Replicatione contra Jacobum Gretserum cap. XXIX.

FUit Niemius aliquot Paparum intimus Secretarius, & arcanorum consiliorum particeps. Vide eundem cap. XXXI.

SIMON SCHARDIUS IN PRÆFAT.
Operis Niemiani à se editi.

THeodoricus de Niem, cum in ea tempora incidisset, quibus ante annos plus centum & sexaginta, variæ res in Imperio cæterisque regnis accidissent, & in Ecclesia omnium longissimum teterrimumque schisma dissensione Cardinalium inter Urbanum VI. & Clementem VII. eorumque successores excitatum fuisset, tanta veritate rerum istarum Historiam descripsit, ut in eo genere paucissimi scriptores inveniantur, qui ad incorruptam Historiam scribendam parem potestati voluntatem attulerint. Ut autem hic vellet, effecere pietas, probitas

& in-

& integritas, in toto quidem opere elucescentia, tum vero in præfatione, ubi disertè dicit, nisi veritas, quæ in Historia, quam diligentissimè conservari debeat, hoc exegisset, se libenter in gratiam Pontificum taciturum fuisse.

* OPtandum esset, ut *Theodorici de Niem* (*Theodorici*, inquam: neque enim scio, quid Hallervordio in Spicileg. de Historicis Latinis in mentem venerit, ut primò *Iohannem Niemium* vitam Johannis Papæ scripsisse, editum à Meibomio, memoret, dein *Theodoricum de Niem* referat, & eundem cum Johanne Niemio esse moneat, cum nemo præter Meibomium ediderit, is vero semper Theodoricum nominet) opera omnia, quæ Vir diligens scripsit, lucem publicam aspicerent. Tres ejus de *Schismatibus* libri publicati sunt Norimbergæ, A. CIↃ IↃ XXXII. sed illos deinde quarto libro, qui *Nemus Vnionis* inscribitur, ex MSto auctos imprimi Basileæ fecit A. CIↃIↃLX *Simon Schardius*, de Germanica Historia inter primos meritissimus Vir. Sunt autem penes me Libri illi duo priores de Schismate in multis locis pleniores, in pluribus variantes ab editis. Postea *Melchior Goldastus ab Heiminsfeld*, antiquitatis omnis indefessus ruspator, hujus Niemii *Exhortationem ad Dn. Rupertum* Regem Romanorum, ut surgat à diuturno somno, quodque, ut extirpetur Schisma Pontificium ab Ecclesia, & jura Imperii reformentur, intendat, publicavit A. XIV hujus seculi in Tom. III. Monarchiæ S. Rom. Imperii. p. 1381. quæ, an idem sit, cum libro *de Reformatione Ecclesiæ Romanæ*, quem, à Niemio scriptum, in Bibliotheca Cæsarea MStum extare memorat Gesnerus in Bibliotheca, dubito. Anno deinde XX. hujus seculi Avus meus Henricus Meibomius ejusdem Niemii Vitam Johannis XXIII è MSto primus eruit, & Francofurti ad Mœnum typis exscribi fecit. Quæ de ejus Episcopatu Verdensi, & Cameracensi referuntur, *Alberto Krantzio* imprimis debentur, quem *Caspar Bruschius* in libro de Episcopis Germaniæ, & *Gabriel Bucelinus* in Germaniæ Sacræ part. I. describunt. Et vero *Crantzius*, qui in vicinia vixit, & rerum Saxonicarum, quà Secularium, quà Ecclesiasticarum, magnam notitiam habuit, meretur in his fidem, scribitque ita de Niemio Metrop. l. X. c. 42. *Ottone*, Duce Brunsvic. & Lyneb. & Verdensi Episcopo, *ad Bremensem Ecclesiam translato, & arce Rodenburg nihilominus in sua potestate retenta, D. Bonifacius in sua obedientia Papa IX. providit de Ecclesia cuidam Domino & Magistro Theodorico de Nym: qui descendens in provinciam, & curiam Episcopalem in Lyneburg in possessionem accipiens, gravissimè contra Dominum Ottonem, propter detentionem Arcis Rodenburg, processit Apostolica autoritate: & in hoc negotio, ut visum est doctioribus, plurimum desæviens, suos contra se subditos ad invidiam provocavit, qui apud Sedem Apostolicam per submissas personas pro translatione ejusdem Magistri Theodorici ad Ecclesiam Cameracensem laborarunt, bona sua commutatione.* Non memoratur tamen in *Gallia Christiana* à doctissimis Fratribus *Sammarthanis* inter Episcopos Cameracenses, ideoque, an revera sedem illam Episcopalem tenuerit, merito dubites. An etiam Electus ille Verdensis, de quo loquitur l. 3. de

schism.

ſchiſm. c. 39. fuerit ipſe *Niemius*, ut ſuſpicatur Avus meus, valde dubito. Annus enim eſt CIↃ IↃ IX, de quo ibi agit Niemius, quo non amplius potuit ſe nominare Electum Verdenſem: & talia de illo narrat, quæ non temere prudens aliquis de ſe ipſo ſcripſerit. Exiſtimo igitur per Verdenſem Electum intelligi ibi Conradum de Vechta, quem, in locum Theodorici, Verdenſi Eccleſiæ à Bonifacio Epiſcopum datum narrat Crantzius, de cujus, Archiepiſcopi Pragenſis dein facti, malis moribus multa narrant Annales Bœmici. Vide Cl. *Boguſlai Balbini* Epit. Rer. Bohem, l. 4. c. 6. & 10. Sed ut ad Niemium revertar, magnam Viri illius in rebus ſui temporis, quæ in Eccleſia geſta ſunt, & in Aula imprimis Romana acta, peritiam, & in ſcribendo libertatem, ſuſpiciunt omnes. Nec, quamvis Libri ejus inter prohibitos in Indice Romano ſint relati, ceſſant ejus teſtimonio uti ipſi Scriptores Pontificii, ut videre eſt in nupera *Ludovici Maimburgii* Jeſuitæ Hiſtoria magni Schiſmatis in Occidente, ubi omnibus penè paginis, cum alia Niemii Scripta, tum vitam hanc Johannis, citat. Vocat quidem fidem ejus in dubium l. 3. ad ann. 1385. & advertere ſe in eo aliquid maligni contra Urbanum Papam putat, cum Gobelinus Papæ illius itidem domeſticus eundem excuſet, & ad an. 1389. Bonifacio IX. ſemper illum male velle, & ad an. 1404. non ſolere eum Pontificibus parcere ſcribit: nondum tamen manifeſtam Niemii malignitatem eſſe arbitror, dubitoque, an diſſimulanti Gobelino, an liberè iſta narranti Niemio, major debeatur fides, & an ille dicendus non parcere Pontificibus, qui in quibusdam illorum laudandis admodum copioſus eſt, ut ex l. 2. c. 39. apparet? Quod vero *Maimburgius* l. 4. ad an. 1409. *Niemii*, ea quæ optime noviſſe potuit, de Alexandro V. narrantis, fuiſſe ſcilicet *in concedendis gratiis beneficialibus prodigum, & in practicalibus & agibilibus penitus inexpertum*, fidem in dubium vocat, & maledicum nominat, & idcirco iratum Pontifici putat, quod abbreviatoribus Apoſtolicis, inter quos Niemius, ſua liberalitate in Gratiis dandis ſolita lucra ſubtraheret, non tolerandum videtur, cum ex omnibus Niemii integritas, fides, procul ambitione & avaritia, eluceat.

DE

De Vita Papæ Joannis Vicesimitertii.

NUnc restat, contexere aliqua de vita & moribus, ut sic dicam, Balthasaris olim, Joannis Papæ XXIII. de quo mala multa valde, sed admodum pauca virtuosa potero recitare: cui optime, ut multiplici experientia didici, congruit illud Salomonis in Ecclesiastico: Avarus non implebitur pecunia, & qui amat divitias, fructus non capiet. Igitur periculosissimum est avarum præesse Reipublicæ, Ecclesiæ præsertim, vel alicui præeminenti dignitati, quia solummodo studebit, qualiter per fas nefasque acquirat, aurum quoque auro cumulet, quod sine peccato & injuria, nec non depauperatione atque direptione multorum sic fieri nequit. Non enim considerabit avarus contemptum divitiarum & bonorum terrenorum, quem præ oculis habere deberet, quia suos non ditant possessores, & quia non semper transferuntur ad posteros, sed frequenter devolvuntur ad extraneos. Detestanda igitur homini avaritia: quia divitiæ, quæ appetuntur, non adjuvant, nec ditant eorum possessores, & avaro non sufficiunt Juxta illud Ecclesiastici XIIII. Insatiabilis est oculus cupidi: Unde Hieronymus: Avaro deest tam quod habet, quam quod non habet. Et Seneca dicit: Si vis divitem facere, non ---- est addendum, sed cupiditati detrahendum. Et Ecclesiastici X. dicitur. Nihil est iniquius, quam amare pecuniam. Hic animam suam venalem habet, & ita nihil prosunt avaro divitiæ, quia animam suam dat pro pecunia, ut in Evangelio Matthæi XXVI. dicitur. Quid proficit homini, si universum mundum lucretur, animæ autem suæ detrimentum patiatur? quasi dicat, nihil. Et ex hoc infert vanitatem in amando eas, juxta illud: Ecce homo, qui non posuit Deum adjutorem suum, sed speravit in multitudine divitiarum suarum. Et etiam quia non prosunt possidenti eas, dicitur Ecclesiastis V. videlicet: ubi sunt multæ opes, multi sunt qui comedunt eas. Et quid prodest possessori, nisi quod cernit divitias ante oculos suos? & nihil plus habet dominus servo, & sic omnia consumuntur, quia tantum comedit servus, ut dominus. Et facit illud Senecæ: Mel muscæ, apes mel sequuntur, prædam non hominem hæc sequitur. Omnia ista concurrere vidimus in ipso Balthasare, quo avarior & ad decipiendum quoscunque, ut qualitercunque divitias cumularet, acutior, nec non ad compatiendum indigentiæ pauperum durior, aut inflexibilior nemo repertus est: & tandem in suo salutari defecit, ita quod eum pecuniæ multæ non poterant ab illis, quæ circumdederunt ipsum, tribulationibus liberare, cui congruit illud: Homo, cum in honore esset, non intellexit: comparatus est jumentis insipientibus, & similis factus est illis.

Et vere jumentis iste Balthasar merito comparatur: non enim recolo, me audivisse tot detestabilia de alicujus incontinentia, incestu, adulterio, stupro, & etiam illo gravi peccato, propter quod ira Dei venit in diffidentiæ filios; sicut fama de ipso Romæ & Bononiæ laboravit: nec dimisit, quin uxorem sui fratris germani haberet Romæ in concubinam, quæ fuit soror carnalis quondam Cardinalis Monopolitani, sed ita famosus Simoniacus & deceptor in vendendo ecclesias & ecclesiastica beneficia, nec non officia etiam Romanensis curiæ, extitit, quod parem sibi non repperit, sed nemo ei secundus habebatur, & ad minus XXXIIX vel circiter, secretarios de omni patria sibi creavit, non edoctos in arte illa, sed prorsus ignaros, putans quod illi qualitercunque acquirerent à curialibus, & accedentibus ad Romanam curiam, in venditione gratiarum, ubi possent: sicque ipsi etiam Balthasari de acquisita præda per ipsos Simoniace partem darent, quotiescunque illud fieri vellet.

Eos vero ex ipsis, qui taliter nolebant, seu nesciebant, acquirere, non curavit, existimando eos insanire, aut desides esse. Grandia etiam plerisque se facturum de levi promisit, sed nisi exinde speraret se reportare commodum, difficulter aut tarde promissa ipsa complevit. Dum autem simplex clericus, ac in adolescentia constitutus existeret, cum quibusdam fratribus suis piraticam in mari Neopolitano, ut fertur, exercuit, quia tunc inter quondam Ladislaum, regem Siciliæ defunctum noviter, & Dn. Ludovicum, Ducem Andagavensen, qui etiam se regem Siciliæ tunc nominavit, & nominat, periculosa guerra, seu divisio magna in regno Siciliæ ubique vigebat: cujus unam Ladislaus, & alteram partem Ludovicus, prædicti tunc tenebant: Sicque prædonibus in terra, & piraris in mari, major tunc temporis dabatur per aliquos annos illic occasio spoliandi: sed, cum postea, fortuna suadente, dictus Ladislaus rex regnum ipsum, expulsis inde dicto Domino Ludovico, ejusque in magna parte auxiliatoribus, & subactis ibidem aliis hostibus suis, qualitercunque obtinuisset, & propterea raptoribus & piratis, ne deinceps illic violentias & damna aliquibus inferre libere possent, licentia subtracta fuisset, ipse Balthasar ad Bononiam se transtulit, ubi licet multis annis sub studentis figura stetisset, tamen modicum, vel nihil, in aliqua facultate profecit, nimirum, quia dum piraticam, ut præmittetur, exerceret, pro ejus suorumque sodalium tutiore costodia noctes plerasque transegit insomnes: Sed mane facto usque ad horam nonam, vel circa solitus erat dormitare, prout insignes piratæ faciunt, nocturno tempore mare sulcantes, ut incautas eis tunc obviantes naves intercipere possint.

Hanc enim consuetudinem vigilandi de nocte, & tamdiu dormiendi de mane, adeo firmiter attraxit, quod postea etiam illam in Cardinalatu, & successive in Papatu dimittere non valebat, nisi faciens de necessitate, virtute magis hominum, quam Dei timore excitatus.

Papa forsan in præcipuis festis aliquando surgebat tempestive, quibus, juxta ecclesiæ Romanæ consuetudinem, missæ & alia divina officia pro Papa in ejus capella majori dicebantur.

Et aliquando etiam publice dicebatur, Bononiæ anno primo Pontificatus dicti Balthasaris tunc Papæ, postquam Bononienses sibi rebellarunt, quod ipse ducentas maritatas, viduas & virgines, ac etiam quam plures moniales illic corruperat, ejus ibidem dominio perdurante: Et aliquæ istarum dominarum per maritos, quædam vero per amicos, seu parentes earum propterea interfectæ fuerunt, quod ipse, ac si eum non tangeret, dissimulavit. Mirum est, quomodo audebat tanta facinora committere, præsertim in tam gloriosa civitate & plena populo, etiam non curando infamiam, quã propterea contraxerat, & pericula, quæ ob hoc imminebant sibi, quod finaliter vix evadere potuisset. Quia, ut dicit Albertus, inrer multa quæ respiciunt conjugium & pudicitiam, nec non honestatem conjugatorum, scilicet tantus est amor viri ad uxorem, ut ipsius causa quælibet pericula subeat, amorem ejus amori matris præferat, & ut pro ejus cohabitatione patrem & matrem & patriam deserat: hanc sociam mensæ & thori statuit: dominam suæ pecuniæ & familiæ facit: non minus uxoris suæ, quam sui ipsius causam vel curam gerit: ex amore & zelo ipsam corrigit & custodit: gestus & affatus pariter & aspectum illius considerat: ingressus & egressus trutinat atque pensat. Viro autem bonam mulierem habente nemo felicior: & econtra, nullus est infelicior &c. Et sic utique Balthasar habuisset formidare, quod illis, quibus injuriabatur in eorum uxoribus & aliis dominabus, ipsis sanguinis identitate conjunctis, quas corruperat, ut præfertur, si viri cordati fuissent, eum male perderent, aut merito trucidarent.

Dum autem per aliquot annos sub figura studentis ibidem Bononiæ habitavisset, supradictus Bonifacius octavus, tunc Papa, residens in urbe, quoniam habentibus symbolum facilis est transitus, audiens, quod dictus Balthasar studeret tunc Bononiæ, ut præfertur, disposuit, quod eum vellet honorare, nec non, casu se offerente, contulit sibi tunc archidiaconatum Bononiensem, qui est magna & honorabilis dignitas in ecclesia Bononiensi, & est etiam caput Studii Bononiensis, & habet archidiaconus Bononiensis ratione archidiaconatus hujusmodi, multa in occurrentibus negotiis scholaribus Bononiæ Studentibus pro tempore ordinare. Et sic Balthasar in majorem notitiam civium

civium & Bononiensium tali tunc redimitus honore devenit, unde, sicut erat honoris cupidus, etiam tunc mente concepit, quod magis ad ecclesiasticos honores seu dignitates qualitercunque ascendere vellet: videbat tamen illud apte fieri non posse, nisi ad Romanam curiam personaliter accederet, & quo peruento, quæ sibi proficua esse conspiceret, commodius ordinaret. Veniens igitur ad Romam non post multos dies dictus Balthasar, præfatus Bonifacius ipsum in cubicularium ejus accepit: qui ita repente in ipsa curia honoratus, incepit juxta morem pro tunc Romanæ curiæ, cum aliis, qui ab ipso Bonifacio provisiones ecclesiasticorum Prælatorum & aliorum Simoniace procurabant, in una & eadem voluntate concurrere, & tales provisiones etiam pro magis sibi offerentibus mediante pecunia ab eodem Bonifacio procurare, nihil de contingentibus omittendo, & interim etiam causa majoris lucri captandi suos per Senates seu nuncios ad quosdam Præla‑os certorum negociorum extra eandem curiam destinavit intimando eis, tamen mendaciter, ut sic aurum à barbaris subtiliter exquireret, qualiter dictus Bonifacius de illis per quosdam ipsorum æmulos sinistre informatus omnino dispositus erat de suis ecclesiis & dignitatibus ad alias ecclesias & provincias ipsis incognitas, aut insulas ultra mare, quas occupant Saracenii, transferre, quod quidem sic contigisset, nisi hoc ipse Balthasar, tunc cubicularius dicti Bonifacii, cautius impedisset: sicque illi boni Prælati per eundem Balthasarem decepti, ei miserunt munera & encænia multa, quæ ipse minime refutavit. Nec istis lucris contentus, sed amplius ditari satagens, quosdam eloquentes, & audaces apostatas de Spoleto in vicinis partibus oriundos, quos Italici Exiretanos appellant, & nuncios dicti Bonifacii ad prædicandas in Almania, Dacia, Suecia & Norwegia & adiacentibus provinciis indulgentias, & peccatorum remissiones de omni peccato largissimas, fieri procuravit: qui, me sæpe audiente, publice prædicarunt, quod etiam Sanctus Petrus, si viveret, majorem remissione peccaminum potestatem non haberet, quam ipsi ab eodem Bonifacio receperunt ad salutem animarum illorum, quibus illi eandem remissionem communicarent, & quod omnia, quæ ipsis darentur ratione indulgentiarum hujusmodi, in succursum Imperatoris Constantinopolitani, qui & sui subditi Christiani, per Turcos tunc essent oppressi gravissime, mitterentur. Qui quidem quæstores cum magna copia ad Germaniam pervenientes, & primo in Suevia in diœcesi Constantiensi notabiliora hospitia in locis & opidis insignibus pro se receperunt, & banderium Romanæ ecclesiæ cum clavibus Sancti Petri depictum die immediate sequenti post jucundum illic eorum adventum extra fenestras extenderunt: intrantes autem cum magno apparatu illic majorem ecclesiam aut principalem, major eorum in ipsa ecclesia in altiori loco prope altare sedile cum tapetis pulcris per suos ministros, ad id deputatos, sibi fecit apparari cum panno nobili de Serico etiam superius extenso, ne musca, vel aliquod aliud forsan de sursum cadens, illum dominum Papæ nuncium nobilem offendere posset, qui presbyterorum illorum locorum metu, aut simplicitate causante, admissi, solennem benedictionem ille major nuncius populo dedit, & per aliquos Episcopos titulares illud mel sequentis sermonis ibidem in publico fieri fecit, intimando simplicibus ibidem tunc congregatis, ut eos levius decipere, nec non pecunias repo‑tare possent, indulgentias & remissiones peccaminum antedictas & semper in eisdem sermonibus publice dicebatur, quod ipse major nuncius super omni irregularitate ac peccato posset dispensare, ac ipsa peccata remittere, ac etiam parentum animas eorundem offerentium ipsis de purgatorio liberare, & ultra hoc quicquid posset Papa de plenitudine potestatis, id idem ipsi possent, & etiam aliquid amplius si expediret. Etsi aliquis eis in hoc forsan contradixit, illum hæreticum aut schismaticum, nec non Apostolicæ sedi rebellem nominabant, & modis omnibus persequebantur, & quod infra paucos dies in præfata curia coram prædicto Bonifacio, pro meritis digna recepturus, personaliter compareret, ignominiose citarunt, & per hoc plures Prælatos ecclesiasticos & alios terruerunt, quod istis confictis nunciis, & ita manifeste Christianum populum decipientibus, timore Bonifacii & Balthasaris prædictorum se opponere non audebant, paucis exceptis in diversis locis, qui vix prece & precio ab iisdem nunciis obtinuerunt, ut à comparitione in prædicta curia & ulteriori vexatione remanerent immunes.

Et quicquid importuni nuncii paulatim, ad Misnam & Thuringiam, & quasdam alias vicinas provincias, & demum ad Saxoniam, in quibus tunc vigebat pestilentia grandis, Pontificis dicti Bonifacii anno XIII. pervenientes maximas pecuniarum summas, scilicet aliquando in civitate, vel loco insigni, VI. vel VIII. millia florenorum vel circiter, per illas avaras & confictas indulgentias à simplicibus exhauserunt.

Postremo vero ad Daciam venerunt de civitate Lubicensi iter agentes ubi ultra XX. millia florenorum à simplicibus illorum regnorum & partium reportarunt ex benedictione indulgentiarum prædictarum.

Sicque ultra centum millia florenorum auri ipsi nuncii infra biennium per illos modos in eisdem partibus collegerunt.

Post autem detecta fuit eorum improbitas in partibus illis, & post longam moram illic factam farcinati taliter acquisitis per eos dictis pecuniis ad Italiam redierunt, & Romam accedentes, ubi principalis nuncius, qui se nominavit Antonium de Roma ordinis S. Benedicti, quasi per XVI. dies ibidem in domo cujusdam mercatoris Bononiensis cum ipso Balthasare rationem fecit: sed idem Balthasar creatus Cardinalis per ipsum Bonifacium & postea legatus ad Bononiam destinatus, dictum mercatorem eum illuc sequentem decollari fecit, ipsumque fratrem Antonium, qui adhuc habebat de anathemate seu recollectis eisdem plura millia florenorum, capi & incarcerari, & per plures dies in arcis carceribus detineri fecit, auferens sibi etiam pondus auri, quod habebat residuum, ut præfertur. & eum quo sperabat se empturum aliquam pinguem cathedralem ecclesiam, vel abbatiam, à Bonifacio sæpedicto. Videns autem se hujusmodi spe fraudatum tanquam desperans in carceribus ipsis mortem sibi conscivit, seipsum quadam chorda, qua cingebatur, quadam nocte jugulando. Quibus quidem mercatori & Antonio dictus Balthasar imposuit, quod ipsi contra ejus statum seditionem ibidem Bononiæ procurassent: sub quo velamine multos etiam alios de omni statu illic capitaliter puniri fecit, & plerosque cives Bononienses, de quibus dubitabat, ne contra eum insurgerent, de ipsa Bononia relegavit.

Præfatusque Balthasar tot lucris ditatus, propterea quin magis lucrari vellet non quievit. Deposuit enim magnas pecuniarum summas apud quosdam mercatores, sive potius pessimos fœneratores eandem curiam sequentes: cum quibus quidem pecuniis dictus Balthasar valde multa lucra astute & valde subtiliter reportavit in hunc modum: quia dum aliquis nobilis prælatus, vel per se, vel per cives suos, quod alicui cathedrali ecclesiæ, vel monasterio vacanti præficeretur, in ipsa curia laborabat, & forsan in necessariis expensis deficeret per eum in prædicta curia faciendis, & ille promovendus per se, vel alios, super hoc dictis fœneratoribus loqueretur, ipsi demonstrarunt, se in hoc quodammodo duros, & aliquas dilationes mutuum petentibus ab ipsis dederunt, ut ad ipsos tum redirent, asserentes, quod interim deliberare vellent, fieis in hoc, quod peterent, possent complacere. Redeuntibus vero illis statuto termino ad eosdem fœneratores, ac ipsorum auxilium fortius efflagitantibus, ipsis fœneratores, ut communiter, responderunt, si habetis pignora aurea vel argentea sufficientia, parati sumus vobis complacere: sin autem, detis fidejussores sufficientes ipsam curiam sequentes nobis notos, à quibus nostras pecunias, quas vobis concedimus, absque litis dispendio termino statuendo recuperare possimus: Et pro nostro interesse volumus pro quadringentis florenis vobis per quatuor menses mutuandis, quod pro quingentis florenis vos obligare debeatis sub pœnis & censuris ecclesiasticis, quas in se illi, qui postulabant ipsas pecunias eis mutuari, antequam ipsis dictæ pecuniæ traderentur, à Dn. Auditore Cameræ, ut communiter receperunt. Et sic in ipsa curia fuit longo tempore observatum; quamobrem etiam ipsi fœneratores vehementissime ditabantur.

Et isti obligati, quia aliquando ex aliquo casu superueniente in statutis terminis non soluebant, ducebantur ad carceres ac includebantur nec non detinebantur in illis: & cum hoc quoque publice denunciabantur excommunicati in curia eadem: & miris modis ad instantiam eorundem fœneratorum gravabantur Principales debitores, si reperiebantur in eadem curia constituti: Si autem non, tunc in eorum fidejussores in eadē curia tunc præsentes pœnæ hujusmodi per officiales, ad hoc deputatos, exercebantur, nulla juris vel æquitatis reos exceptione valente juvare. Quidam vero ipsorum

rum, etiam nobiles curiales, ne ita viliter incarcerarentur, quandoque in alienis domibus latitabant, quousque vel seipsos à fidejussoribus hujusmodi liberarent, seu per illos, pro quibus fidejusserant, redimerentur. Et super illis usurariis, & etiam Simoniacis tractatibus, super impetrationibus ecclesiarum & ecclesiasticorum beneficiorum, in eadem curia factis, inter diversas personas ipsam Romanam curiam tunc sequentes, in curia prædicti Auditoris Cameræ lites continue & publice, acsi licite hoc fieret, vertebantur.

Et tunc primum mercatores, nummularii & fœneratores dictam curiam sequentes inceperunt portare vestes preciosas vario & serico ad instar vestium togatarum & egregiarum personarum subductas & seu foderatas. Plures etiam eorum, qui prius erant aliorum Famuli & egentes, per talia vilia lucra vehementer & subito ditabantur. Et quamvis ante Papatum dicti Bonifacii tales fœneratores, qui in eadem curia Romana, quantumlibet tunc pauci numero, reperiebantur, valde curialibus essent exosi, & hominum exterminatione fœdati, tamen propter mercantias, quas fecit dictus Bonifacius etiam apparenter, & frequenter in venditionibus cathedralium Ecclesiarum & monasteriorum, necnon aliarum inferiorum dignitatum, & quorumlibet Ecclesiasticorum titulorum, dicti fœneratores præ aliis honestis mercatoribus ex tunc in ipsa curia honorabantur: quia sine ipsis tales mercantiæ fieri non poterant, ita plene, sicut dictus Bonifacius affectabat.

Et dum hæc taliter currerent fierentque, dicto Bonifacio occasionem dante, contigit, quod ipse Rex Ladislaus duos fratres dicti Balthasaris, tunc etiam in partibus Neapolitanis piraticam exercentes, apprehenderet, ipsosque capitali sententia condemnaret, sibi etiam bonis eorum omnibus confiscatis. Quod cum dictus Balthasar tunc etiam existens in curia prædicta, in obsequio Bonifacii sæpe dicti, sentiret, permaxime contristatus extiterat: & cum eodem Bonifacio, licet admodum difficulter, ipsum juvante, modum repperit, quod tandem Rex præfatus ob preces ejusdem Bonifacii dictam capitalem sententiam immutando vitam ipsis fratribus condonavit: & ex hoc dictus Balthasar contra eundem regem rancorem & odium qualitercunque concipere videbatur, tamen illo dissimulando, sed ex tunc ferventius cogitando, qualiter altiorem statum pertingere, & se posset contra præfatum regem vindicare: unde infra pauca tempora in Diaconum CardinalemS. Eustachij per eundem Bonifacium creatus extitit, interveniente, ut communis fama in prædicta curia laborabat, non modica pecuniæ quantitate, & successive per aliquot annorum intervalla legatus factus est per dictum Bonifacium in eisdem civitate & comitatu Bononiensi, prout superius dictum est. quod contigit duplici de causa, una ut sic cessaret infamia, quam detinendo in concubinam dictam Catharinam in curia præfata contraxit, ipsa que maritum suum, tunc morantem Neapoli, sequeretur. Alia caussa fuit, quia tunc temporis filii & heredes quondam Ioannis Galeatz Ducis Mediolanensis tunc defuncti, potenter tenebant ipsam Bononiam, quam ipse Dux infra pauca tempora ante ejus obitum per longam obsidionem, cum adiutorio Dn. Caroli de Malatestis, & fauore quorundam civium Bononiensium acquisivit, ut quondam Fastinus Comes tunc magnus capitaneus potenter manu armata pro eisdem filiis illa tempestate gubernabat. Ipseque Bonifacius conabatur eandem civitatem recuperare, & sibi subdere qualitercumque, sed defecit quodammodo in expensis adhoc necessariis, ut etiam in viro habili & potenti, qui ut legatus dicti Bonifacii tam periculosum & grande onus vellet acceptare. Ipse vero Balthasar sentiens se pecuniis necessariis ad opus hujusmodi peragendum bene fulcitum, & interim quod Bononiæ morabatur, prout superius tactum est, mores Bononienses didicit sperando, quod illos propter divisiones & æmulationes, quæ inter ipsos ab antiquo viguerunt & vigent, per intermedias personas ad se de facili converti posset, dictam legationem acceptavit, & etiam eundem Dn. Carolum de Malatestis, nec non Florentinum seu Florenrem Regentes officiales pergrandia promissa, etiam effectu postea subsecuto, sibi attraxit. Quo facto, cum exercitu de Roma versus Bononiam accessit, quam hic occupatam tunc etiam per eosdem filios & heredes, ut præfertur, juvante ipsum magnopere & instanter dicto Dn. Karolo, post periculosam & quodammodo diuturnam obsidionem ejusdem civitatis de manibus ipsorum occupantium, rerum domina fortuna favenre quomodo libet ac quisivit ac recupera-

vit, extunc Dominus Bononiæ vocatus est, & fuit revera per plures annos postea in ineffectu. Nam Bononienses & postea Comitatenses, seu habitantes in comitatu Bononiensi, extunc in virga ferrea rexit, & ibidem quæcunque voluit fecit: nec aliquis cur sic faceret, dicere præsumsit. Interim autem tot homines utriusque sexus tam Bononienses, quam alios, quibus etiam proditionis aut seditionis, vel aliorum maleficiorum culpas imposuit, de die in diem mactari fecit, prout adhuc est fama Bononiæ. Quod si omnes illi viverent vix in aliquo parvo municipio seu opido possent commode habitare. Et plures mandavit lictoribus seu manigoldis, qui executionem sanguinis in condemnatos capitaliter illic debebant facere, quod se subito expedirent, nullam habendo humanitatem, vel misericordiam in perditione multorum. Et ubicunque scivit aliquem divitem presbyterum, vel civem, vel judæum Bononiæ commorantem, illum exquisitis caussis mulctavit. Et si caussas non invenit contra illos, tunc rogavit, ut sibi tantam pecuniam mutuarent. Sed hæc rogamina fuere omnibus illis periculosa præcepta, quia si illi rogati allegabant impotentiam seu paupertatem, in hac etiam nullatenus profecerunt, sed opus erat facto, ut sibi traderent efficaciter, quicquid ab ipsis habere volebat: & male pro illo qui sibi in talibus resistebat! Multas etiam gabellas illic redinvenit, quas addidit antiquis oneribus & gabellis, quæ illic per præsens solvi consueverunt, nihil unde sibi lucrorum resultarent commoda omittendo.

Hic etiam Balthasar, dum aliquis forensis transitum faceret per Bononiam, & aliquod emenium aut jocale portaret quantumcunque modicum, si illud forte gabellatoribus Bononiensibus, qui ab antiquo sunt, & sunt valde importuni exactores, statim non ostenderet, permisit ut bonis omnibus quæ deferebat ille, propterea spoliaretur, & ablata per hujusmodi spolium fecit sibi adferri, eaque, ac si lucra essent licita usurpavit, ad justititiam, & Deum, aut qualitates personarum non habens respectum. Pauperes vero, communitatem, seu villanos, ad incidendum & apportandum in eorum curribus & vehiculis propriis sumtibus arbores magnas, vel ligna pro reformatione castrorum vel viarum, crebrius angariavit, quibus tamen unum haustum vini vel aquæ propter hoc minime porrexisset: & eis murmurantibus aliquando, dum hoc sentiret, quod eos torqueri faceret, aut destrueret, comminabatur aperte. Et licet Bononia sit civitas valde magna, egregia & admodum populosa, scivit tamen subtiliter tenere modum, quod nisi in uno vel duobus locis panis vendebatur in illa, & coquebatur de grano, quod nomine gabellarum de frumento & grano molentium in molendinis Bononiensibus dietim recolligi fecit. Nullus etiam civis Bononiensis, vel alius, ansus fuit aliquod vinum etiam in grosso vendere, nisi super hoc prius licentiam ab eodem Balthasare, vel alio, quem super hoc deputaverat, soluta etiam sibi gabella exinde haberet.

Et ab illis, qui molebant in molendinis, extorsit promtas pecunias, & etiam tantum de grano vel frumento illuc apportato, quod ad minus tertiam partem de illo pro suo commodo reportavit. Nec patiebatur, quod aliquis forensis in publicis hospitiis Bononiæ alium panem comederet, nisi quem emerat illic, aut vinum aliud, quam de taberna illic, emtum sub magna pœna bibere posset.

Cujus quidem vini, quod in tabernis Bononiæ vendebatur, medietatem pro gabella sibi vendicabat: nec aliter potuit venundari. Neque permisisset inferri in Bononiam aliqua victualia, etiam fructus, herbas, olera, ligna, fœnum & stramina, de quibus in portis civitatis ejusdem ante omnia gabellam non modicam recepisset. Et certe à scortis etiam & baratoribus, scilicet, lusoribus taxillorum, nec non fœneratoribus Bononiæ, atque de turpi eorum lucro gabellas extorsit. Et adeo solicitus & argutus puto nemo in talibus repertus est, sicut ipse Balthasar. Quanto plus recollegit, tanto plus sitivit ad habendas recentes pecunias: nec aliquando satiari potuit, & semper quod pauper esset, cum aliquibus sibi specialibus loquendo querulabatur, nisi postquam bene potabat, & tunc aliquando calore vini impellente, quod esset auro valde dives, aut abundaret, permaxime se jactabat.

Sed antequam dictus Balthasar Bononiam & ejus Comitatum regeret, ut præfertur, de Germania & aliis partibus ad Bononiam venientibus & literas salvi conductus alicujus principis secum deferentibus, de rebus, quas secum detulerunt pro gabella

bella Bononiæ quicquam exigi & recipi non consuevit, quod eo illic regente cessavit, sicut & Veronæ, postquam illam Veneti occuparunt.

Et dum hæc agerentur, contigit dictum Bonifacium Papam decedere, sibique Innocentium VII. succedere: qui quidem Innocentius, postquam de Roma fugit ad Viterbium, prout superius tactum est, quidam potentes cives Bononienses, secrete affectantes à jugo dicti Balthasaris exonerari, inter se clanculo inceperunt pertractare, qualiter illud, quod mutuo in ea parte conceperant, ad effectum perducere possent. Et demum concluserunt, quod ad eundem Innocentium mitterent aliquos ex ipsis, fide dignos, prout fecerunt, promittentes sibi libere assignare dominium ejusdem Civitatis, & ultra hoc magnam pecuniæ quantitatem, si illic accederet, ibique sibi curiam stabiliret, e vestigio sibi tradere vellent. Et quandoquidem oblationem & promissionem dictus Innocentius libenter audivit, sed negotiis suis, in illa tempestate inordinate procedentibus, eam ita cito exequi non potuit, ut volebat: nec potuit res illa ita subinde tractari, quin dicto Balthasari detecta foret: unde indignatione & ira valde commotus, illos, quos in ea parte suspectos habuit, in ipsorum personis & ære, necnon alias horrende nimium molestabat, atque mulctabat, etiam contra ipsum Innocentium, quamdiu vixit, extunc gravem animum habendo, quem parum curare videbatur: imo quod se sibi vellet opponere in omnibus, aliquandiu in curia ejusdem Innocentii fama fuit. Cum autem dicto Innocentio, qui infra breve tempus postea decesserat, vir venerabilis Angelus, nunc Episcopus Portuensis, in illa obedientia successisset, nec illi etiam præfatus Balthasar effectualiter obedire curaret, contigit dictum Dn. Angelum, tunc Papam, quendam nepotem suum, nunc S. Romanæ ecclesiæ Cardinalem, ecclesiæ Bononiensis (* * * *) admittere noluit, asserens, se fructibus Episcopalis mensæ Bononiensis pro dictæ civitatis custodia indigere, quos per plures annos ante & post solicite recolligens, sibi totaliter usurpavit, placeret sive displiceret Innocentio & postea Gregorio supradictis, aut alteri cuicunque. Sed dum postea dictus Dn. Angelus cum sua curia accessisset ad civitatem Lucanam, illa intentione, ut dicebatur, quod cum prædicto Petro de Luna, juxta vota & promissa eorum, per cessionem mutuam, unionem facerent in ecclesia universali, prout etiam in suis locis superius est deductum, & in eadem civitate Lucana aliquandiu resedisset, dictus Balthasar volens aliud pro alio forsan ostendere, videlicet, quod ipse, ut dicta fieret unio, cordialiter affectaret, etiam suos ambaxiatores, ea de caussa, prout fecerunt tunc multi potentes Italiæ, ad eandem civitatem Lucanam, ipsi Angelo tunc Papæ destinavit, exhortando ipsum scriptis & magnis promissis, ut omnino vota & promissa sua in ea parte efficaciter attendere vellet. Ipse autem Angelus tunc modicam fidem præfati Balthasaris exhortationibus scriptis & promissis hujusmodi exhibuit, existimans forte, quod non procederent puro corde: quod cum ipsi Ambaxiatores ejusdem Bathasaris qualitercunque sentirent, valedicto Pontifice recesserunt: propter quod etiam dictus Balthasar contra præfatum Dn. Angelum, tunc Gregorium, in iracundiam magis accensus extunc ipsum incepit animosius, ubi potuit, impedire, cæterosque dominos Cardinales, tunc existentes Lucæ, cum prædicto Angelo, tunc Gregorio, ut, eo dimisso, ad civitatem Pisanam accederent, etiam dictis & promissis grandibus, per intermedias personas solicitare: & cum prædicti Domini Cardinales, paucis exceptis, ad eandem civitatem Pisanam, dicto Domino Angelo per eos dimisso, postea declinassent, ad habendum tractatus super unione ipsa, qualiter facturi essent, ut res tanta, si Deo placeret, speratum sortiretur effectum, cum plerisque ex Dominis Cardinalibus Petri de Luna, præfatus Balthasar medio tempore tractavit cum Florentinis (qui tunc habuerunt etiam, non tamen absque consilio & auxilio dicti Balthasaris, prout adhuc habent & tenent, eand. civitatem Pisanam cum municipiis & castris ejusdem) durantibus tractatibus ipsis, dictosque tractatus, & alia omnia, quæ sequerentur, exinde tuto & absque impedimento aliquo in eadem civitate perficere possent, donando etiam in odium dicti Domini Angeli, tunc Gregorii, certas pecuniarum summulas, in subsidium expensarum aliquibus ex Cardinalibus ipsis, quos magis conspexerat talibus indigere: per quos allecti fuere etiam reliqui antiqui Domini Cardinales, qui usque tunc Lucæ cum præfato Domino Angelo, tunc Gregorio, remanserunt,

quod ipso similiter dimisso ad eandem civitatem Pisanam, ad eorum confines unanimiter accesserunt, & demum illic generale concilium convocarunt, illudque successive celebrarunt, & alia multa fecerunt. prout suis locis superius credo esse traditum copiose. Est enim dictus Balthasar satis astutus & juxta cursum temporis sciens se habere, sive prospera sint, vel adversa: & dum sibi tempus applausit, fungendo legatione in Bononia & ejus Comitatu, terribilia sæpe aggressus est, & præter spem hominum prospetabatur in illis: exempli gratia, dum quadam vice cum Comite de Barbiano, cujus territorium confinit cum eodem Comitatu Bononiensi, guerram seu dissensiones haberet, prout multi Domini & etiam Communitates civitatum forsan numero duodecim millium, inter equites & pedites longo tempore quoddam forte valde castrum dicti Comitis, & vicinum præfato Comitatui Bononiensi fortiter obsiderent, & postquam illud crebris machinatum & pixidum ictibus conquassaverunt, finaliter tamen id obtinere, nec vi neque pactis valerent, dicta obsidione soluta recesserunt. Videns autem hoc dictus Balthasar, tunc legatus, qui concepit in mente sua, quod illud qualitercunque capere vellet, & considerato tempore, quod habitatores dicti castri, & Comes ipse securi essent secundum se, quod deinde hostes dictum castrum nec obsidione constringerent, nec hostiliter impugnarent, & ideo non essent diligentes ad custodiendum dictum castrum, sicuti prius esse consuerunt, recollegit exercitum mille, vel circiter, stipendiariorum equitum & peditum juxta ipsarum partium consuetudinem sive morem, nec alicui revelavit, quo cum ipso exercitu tendere vellet. Nec mora, tertio die cum ipso exercitu versus dictum castrum iter egit, & circa noctis crepusculum illuc prope pervenit: ubi hac cautela usus est: fecit enim illuc adduci panes, carnes, nec non vinum in copia, cum quibus illo sero dictum exercitum bene pavit, & interim quod coquebantur carnes, ille citcum circa dictum castrum excubias fieri jussit. ne quis dictum castrum exire, vel illud ingredi posset, quin statim per suos, illic ad custodiam positos, caperetur.

Postquam autem ipse & dictus exercitus avide comederunt eis inebriatis ad impugnandum dictum castrum in diversis locis illico accesserunt, cum quibus ipse Balthasar existens personaliter, unum fossatum dicti castri, quorum duo habebat in circumferentia, aqua repleta, invitis prædicti castri custodibus, intrinsecus & contra istos extra id lapides projicientibus & sagittantibus, & deinde secundum violenter superarunt, sicque factum exstitit, quod dictum castrum illo sero dictus Balthasar taliter acquisivit, & sui illud, appositis scutis, ad mœnia vehementer incurrunt, ubi tamen aliquando eorum ictibus lapidum, de alto contra eos missorum, morte præcipitati in terram corruerunt, dictusque Balthasar etiam aliqualiter ibi tactus cum quodam lapide in pede fuit, de quo tamen, exsultando de tanto per eum habito lucro non curavit. Et mane facto etiam arx seu Rotta prædicti castri, quæ erat bene fortis ex pacto ad manus ipsius Balthasaris pervenit: & sic lætus ab inde recessit. Ex quibus patet, quod idem Balthasar audebat aggredi terribilia, ut præmittitur, in minorib. constitutus.

Postquam autem ad hoc deventum in eodem Pisano concilio fuerat, quod dicti Angelus & Petrus à Papatu, quem quilibet eorum se habere prætendebat, finaliter amoverentur, & immineret novi summi Pontificis, secundum determinationem dicti Concilij, electio facienda, tangeretur quoque per aliquos multis rationibus, ut dictus Balthasar tunc eligeretur in Papam: quod cum sibi constaret, respondit, quod illud non expediret, sed sibi videretur esse magis utile acconveniens ea vice, quod dictus Petrus de Candia presbyter Cardinalis eligeretur in papam, quia esset vir apprimè literatus, & ætate grandævus ac bonæ famæ, & de Græcia oriundus: ita quod non haberet aliquos, sibi carnis identitate conjunctos, per quos Romana ecclesia gravaretur, quem si eligerent, vellet fideliter omnibusque modis, quibus posset dirigere atque juvare, ut urbem & alias terras ecclesiæ Romanæ in provincia patrimonij Beati Petri in Tuscia, & etiam alia temporalia & regalia ipsius ecclesiæ, violenter & injustè occupata, recuperaret ab illicitis detentoribus eorundem. Sicque præfatus Dominus Alexander, mediantibus persuasionibus & promissionibus hujusmodi, ibidem Pisis, per electionem Dominorum Cardinalium in Papam fuit assumtus. Quæ quidem electio de ipsius Concilij Pisani expressa voluntate & consensu processit, sed ipse Dn. Alexand. Papatum modico tempore possidebat.

ipse

Ipse vero Balthasar tentando & sollicitando tunc temporis Paulum de Ursinis, supra dictum, ut regem Ladislaum, etiam superius notatum, qui tunc urbem ipsam tyrannicè occupabat, inde vi expelleret, quem sibi in hoc favorabilem reperit, tamen magna pecunia mediante data per ipsum Balthasarum manualiter Paulo memorato. Expulsis igitur officialibus dicti regis Ladislai ab urbe prædicta per eundem Paulum violenter, urbem ipsam dictus Paulus ejusdem Alexandri Papæ ditioni subjecit: tamen ipse Paulus postea, quæcunque voluit, in ipsa urbe disposuit, Alexandro & postea Joanne vicesimo tertio prædictis præsidentibus cathedræ Piscatoris.

Sed cum nova de hoc ad civitatem Pistoriensem, in qua tunc dictus Alexander cum sua curia residebat, in profesto circumcisionis Domini delata fuissent, dictus Balthasar, etiam existens in eadem civitate, noluit, imo penitus dissensit, quod idem Alexander papa dictam curiam ad urbem ipsam ea vice transferret, illucque accederet, prout communiter fieri consulebant, quodque sic fieret, similiter Romani sperabant. Asserens dictus Balthasar, quod pro recuperatione urbis ejusdem, & quarundam aliarum terrarum, in eadem provincia patrimonij B. Petri in Tuscia, magnos sustinuisset labores, & pecunias non modicas exposuisset, adjiciens etiam, quod ipse recedens de Bononia, causa veniendi ad dictum Concilium Pisanum, Bononiensibus promisisset, quod absque Papa illuc non rediret, nisi illum secum reduceret, &, si contrarium fieret, timebat, quod prædicti Bononienses ipsum impie trucidarent, persuadendo eidem Alexandro, quod ageret consultius eundo ad eandem civitatem Bononiensem, ubi posset tutò manere, & pro voto consequi ea, quæ desideraret habere. Ipseque Balthasar promisit dicto Dn. Alexand. Papæ, & Dn. Cardinalibus, quod etiam in augmentum expensarum se vellet ipsis reddere liberalem. Sed qua intentione hoc fecit, incertum est: veruntamen plærique autumant, se illud dolo fecisse, ut per qualiacunque media perveniret ad Papatum, sicuti exitus acta probavit. Sicque prædicti, Alexander Papa, & Domini Cardinales, qui cum eo erant in eadem civitate Pistoriensi, persuasionibus & promissis hujusmodi prædicti Balthasaris inducti, in illo indisposito & frigido tempore hyemali, per asperos montes & vias terribiles inter Pistorium & Bononiam, tunc repletos glaciebus & nivibus, de ipsa civitate Pistoriensi ad Bononiam accesserunt, quibus quidem Dominis Cardinalibus, illuc advenientibus, singulis videlicet eorum dictus Balthasar aliqua vina & ligna & similia donavit, satis tamen exilia respective, & quæ modico tempore consumi poterant per eosdem: dictoque Alexandro providit manualiter de expensis, satis tamen tenuiter, & remisse: & ei adjunxit quosdam cubicularios, & alios domesticos, de quibus dictus Alexander Papa, ut dicebatur, non erat bene contentus, sed contradicere non præsumsit, ne ipsum Balthasarum contra se in iracundiam provocaret. Postquam autem dictus Alexander Papa infra pauca tempora, scilicet in principio mensis Maji, ibidem Bononiæ decessisset, dictus Balthasar simulans, seu fingens, se non curare, quod eligeretur in Papam, etsi ex industria, & qua intentione hoc processit, etiam incertum est, unde rogabat plerosque ex eisdem Dominis Cardinalibus, quod Romæ Dominum Conradum, titulo Sancti Chrysogoni presbyterum, Cardinalem Melitensem vulgariter nominatum, natione Neapolitanum, in Papam eligerent: qui licet esset in se bonus, erat tamen quasi omnino illiteratus, nec non valde grossus & indispositus ad papatum. Et quia tunc Dominus Ludovicus, Rex Siciliæ nominatus, magnam paravit classem per mare, causa, regnum Siciliæ ante dictum, quod tunc præfatus rex Ladislaus tenuit, acquirendi, quam per mare de Marsilia, per ripariam Ianuensem tunc temporis destinabat, qui percipiens, quod dictus Alexander Papa obierat, & successoris electio instanter imminebat, quendam ambaxiatorem ad Bononiam destinavit recommendando dictum Balthasarum præfatis Dominis Cardinalibus, & præsertim de Gallia oriundis, & rogando, quod illum Papam eligerent: quia sperabat, se in acquisitione dicti regni, cum adminiculo ipsius Balthasaris, si efficeretur Papa, indubie prosperari. Sicque dictus Balthasar, postquam præfati Cardinales, ad eligendum novum summum Pontificem, conclave, more solito intraverunt, paucis discursis diebus tantum, pro se & aliis multis infeliciter electus fuit in Papam, & ipso festo Sancti Urbani Papæ insignibus Papalibus decoratus seu coronatus per Bononiam publice incessit, per vicos & plateas equitando, prout moris est Summorum Pontificum, in die coronationis eorundem.

Et infra paucos dies postea ingrata nova recepit idem Balthasar, qualiter galeæ & naves dicti regis Ludovici, quas versus ipsum regnum Siciliæ destinavit, cum hominibus, tunc existentibus in eisdem, usque ad numerum octo millium vel circiter, in prædicta riparia, prope portum Neveris, seu in illa plaga maris, per nautas & auxiliatores dicti Ladislai expugnatæ, & quædam ad januam, reliquæ vero ad Neapolim abductæ fuissent: & etiam illa tempestate civitates Faventia & Foroliviensis & quædam alia loca insignia & fortia, quæ in Romandiola usque tunc dictus Balthasar occupabat, per quosdam hostes & æmulos suos recenter & violenter occupata fuerunt, in hoc Domino Carolo de Malatestis cooperante: propter quod dictus Balthasar valde dolebat, ex tunc parum in stipendiariis, qui commissa recuperarent, confidendo, quia frequentius eorum segnitiem & infidelitatem, dum cum eis ante Papatum suum existeret, expertus.

Et illa tempestate dictus Balthasar quam plurimis scriptis & dictis quorundam, magnæ auctoritatis virorum, pacem & concordiam, inter Dominum Wladislaum regem Poloniæ, nec non majorem principem Lithoviæ ac dominum Russiæ, ex una parte, & pro tunc magistrum atque fratres Hospitalis Sanctæ Mariæ Theutonicorum Hierosolymitanorum, qui domini Prussiæ & Livoniæ nominantur, ex altera * * * caritative admonitus, ut se interponere dignaretur, ne ad conflictus & guerras, nec non alia mala & æva, quæ bella parturiunt, perveniret.

Et quia dictus Balthasar se non interposuit pro hujusmodi concordia tempestive inter easdem partes, tunc insimul disceptantes, contigit eodem anno, die decimo quinto mensis Julii, scilicet in festo divisionis Apostolorum, quod rex Poloniæ prædictus, propter terras ipsorum Magistri & fratrum, castrametatus cum valde potenti exercitu, ipsam Prussiam, ad comprimendam, si posset, violenter ipsorum Magistri & fratrum audaciam, vellet intrare: cui occurrentes illic prædicti Magister & fratres, etiam valido stipati exercitu, circa horam tertiam ipsa die præliari fortiter cœperunt, ubi fortis impegit in fortem: sed Magister & fratres prædicti infelici omine pugnantes subito devicti fuerunt, fugientibus ab ipsis multis militibus de ipsorum exercitu memorato: ubi prædictus Magister, & multi alii ex fratribus prædictis in bello hujusmodi mortui ceciderunt, quod contigit eorum caussante superbia.

Misit enim eadem die de manè præfatus Magister, in grandi multitudine dicti sui exercitus confisus, & quasi de victoria certus, mittendo sibi duos enses evaginatos, in signum, quod utique secum pugnare vellet, quos rex ipse animosè recepit, plus ad bellandum cum ipsis fratribus accensus: ubi tunc & infra paucos dies postea, ut fama erat, propter hujusmodi guerram ultra sexaginta millia hominum ceciderunt.

Sed quot castra, opida, villæ campestres, per ipsos victores Polonos, in eadem Prussia, illa tempestate durante, ignis incendio & alias devastatæ fuere, & quot alia terribilia mala ex illis guerris tunc temporis prodierunt, esset longum seu tædiosum calamo exarare. Sed tandem partes ipsæ, mediante bonæ memoriæ Joanne Episcopo Herbipolense, viro venerabili, qui in succursum eorundem fratrum cum competenti exercitu illo tempore transivit ad Prussiam, amicabilis compositio facta fuit, vel saltem treugæ ad tempus aliquod firmatæ: Ita quod per illas omnes captivi de exercitu Prutenorum à captivitate hujusmodi liberati fuerunt, promissa, quod fratres superstites dicti hospitalis Domino regi Poloniæ prædicto magna pecuniæ quantitate, pro redemtione ipsorum captivorum, nec non recompensatione expensarum & damnorum, per ipsum Dominum regem præmissorum occasione passorum. Quibus sic gestis, & ad notitiam dicti Balthasaris deductis, tunc primum illic ad ipsos Dominos, Regem & fratres, quendam suum oratorem destinavit, licet tardè exhortando illos suis literis, ut pacem inter se stabilire & inviolabiter observare curarent. Cumque postea dicti fratres etiam præfatam compositionem amicabilem, ut fama publica divulgabat, nollent observare, imo dictum Dominum Regem Poloniæ contra ipsam multifariè molestarent, dictus Dominus Poloniæ ex hoc indignatus, grandem iterum collegit exercitum, cum quo contra eosdem, modernum Magistrum & fratres ad Prussiam transitum fecit, anno M. D XIII. in æstate, plura illic castra, opida & villas tunc etiam destruendo: tandem mediantibus quibusdam magnæ auctoritatis viris, partes ipsæ super quæstionibus omnibus, inter eas tunc pendentibus, ad Serenissimum

simum Principem Dominum Sigismundum Romanorum & Ungariæ regem in alto & basso compromittere curaverunt, qui dicto accepto compromisso æquum dicitur tulisse arbitrium inter partes, quod, ut etiam fama est, ipsi, modernus Magister & fratres observare non curant, de quo nisi magnum inconveniens sequi poterit, ut timetur, & quod novissima compositio seu concordia fieret, ipse Balthasar tunc Papa existens Bononiæ, per alias suas literas, paulo ante, quam iter arripuit versus Constantiam, per venerabilem patrem, Episcopum Latzonensem, & postquam multa & grandia damna partes ipsæ hinc inde sustinuerunt, occasione guerræ hujusmodi exhortari, quarum vigore treugæ adhuc durant inter partes, factæ sunt, merito etiam communi judicio referentium prædicti fratres adversitates & damna hujusmodi sustinuerunt: quia confidentes in multitudine divitiarum suarum, & fortitudine terrarum, & plebis sibi subjectarum, regem ipsum Poloniæ, quem rebus ordinare procedentibus tanquam bonum vicinum eorum & devotum Christicolam honore omnique favore prosequi debuerant, econtra ipsum suosque fideles & subditos in personis & bonis eorum destruere inconsultis motibus, seu malo ducti consilio, attentarunt.

Quæsivit etiam idem Balthasar summopere, qualiter Dn. Carolum de Malatestis sibi attrahere posset, promittendo eidem, quod, si ipsum Balthasarum pro Papa teneret, sibique fideliter adhærere vellet, ipse ei suisque miranda faceret: ad quod dictus Dn. Carolus flecti non potuit, asserens, quod, licet ipsum Balthasarum, in minoribus constitutum, scilicet dum esset cubicularius dicti Bonifacii, & legatus Bononiæ, dilexisset, eum etiam tunc juvando pro posse, veruntamen ipsum pro Papa non teneret, nec salva conscientia pro tali tenere posset, sciens ipsum omnino fuisse & esse indispositum ad Papatum, nihilominus rogando ipsum Balthasarum frequentius per intermedios nuncios, quod ejus tali quali Papatui cederet: cum posset ad hoc, quod vera unio in ipsa universali ecclesia, si datum esset desuper, ipso Balthasare mediante sequeretur, asserens, quod si dictus Balthasar hoc faceret cum effectu, ex hoc sibi gloria & honores magni accrescerent: Et tunc etiam dictus Dn. Karolus cum favore, quo posset ipsum prosequi & juvare contra quoslibet æmulos ejus, vellet: quod aliquando idem Balthasar se facturum affirmavit, & quandoq; negavit diversis scriptis suis, quæ legebam.

Tandem dictus Balthasar videns, quod in his tempus redimeret inutiliter cum Dn. Carolo memorato, ira commotus disposuit in mente sua, ad eandem urbem accedere, & bellum sive guerram contra eundem Ladislaum regem, qui dictum Dn. Carolum fovebat, assumere. Sperabat enim, se juxta quosdam tractatus secretos, quos habebat in eodem regno Siciliæ, ipsum regem Ladislaum abinde repellere, nec non præfatum Dn. Ludovicum regno, infra pauca tempora, deputare: & super hoc magnum exercitum armigerorum secum duxit ad eandem Urbem, & illum ad fines Campaniæ, juxta introitum ipsius regni, versus Capuam seu prope Cepanum destinavit. Sed præfatus rex Ladislaus econverso non minorem exercitum ad obviandum hostibus recollegit, quem prope castrum, Arx nuncupatum, in quodam loco, distante forsan per quinque vel sex milliaria Italica ab illo exercitu prædicto, collocavit. Sed istos exercitus mediavit quidam fluvius seu amnis, qui semper satis impetuose aquis vehementibus fluit.

Cumque ibi per aliquot dies, tempore vernali, dicti exercitus, unus ab isto, & alius ab alio latere dicti fluminis permansissent, Capitanei exercitus eorum, Balthasaris & Ludovici Regis, quadam die mensis Maii, circa vesperam, improvisis hostibus prædictum flumen transiverunt, ipsos hostes, dum cœnare vellent, alacriter invadendo, & resistentes eis hostes hujusmodi quosdam ceperunt, quosdam vi repulerunt seu fugarunt, pedestres & equestres in magna copia, inter quos erant aliqui magni capitanei, & etiam quamplures Comites & Barones, nec non aliqui alii proceres, ad ipsum Balthasarem captivi postea deducti.

Et dum hæc agerentur, prædictus Ladislaus rex, videns suos in illo conflictu deficere, abinde consulendo sibi ipsi ad castrum, Rottasicta nominatum, consistens in quadã rupe altissima & non multum distante ab eodem loco conflictus, cum paucis, de ipso ejus exercitu aufugit, timens, quod dictus exercitus eorum, Balthasari & regis Ludovici eum continue sequerentur, nec non, quocunque deveniret, obsiderent.

Dicti autem Capitanei, & eorum socii de prædicto exercitu eorundem, Balthasa-

ris & regis Ludovici, videntes, in dicto loco conflictus quam plura vasa aurea & argentea posita in mensis, ubi rex ipse Ladislaus cœnare debebat, ne illa prædicta amitterent, præfatum regem Ladislaum, & alios, de exercitu suo fugientes, tunc ulterius prosequi non curabant: Sed vasa ipsa aurea banderia dicti regis Ladislaj & cujusdam legati dicti Domini Angeli, tunc Gregorii, existentis cum eodem rege Ladislao in illo conflictu, nec non plures equos, & devictorum hostium arma ceperunt, inter se hujusmodi spolia dividendo. Sicque dictus Ladislaus, nemine ipsum ulterius persequente, illud grande imminens sibi periculum tunc evasit.

Et interim quod illa fiebant, Rex Ludovicus præfatus & Dominus Cardinalis S. Angeli, natione Romanus, qui erat legatus ejusd. Balthasaris, in eodem loco, ubi prius dictus exercitus præfatorum, Balthasari & regis Ludovici, ab alio latere dicti fluminis collocatus extiterat, ut præfertur, permanserunt, sed nescio quare, nisi forsan de consequenda victoria contra eorum hostes hujusmodi dubitabant: tamen finaliter ipsa victoria contra eundem Ladislaum regem, ipsis, Balthasaro & Ludovico regi parata erat, si eorundem, Balthasaris & Ludovici regis Capitanei & exercitus præfatos adversarios acriter percussissent, & non ad prædandum ita repente avidi & intenti fuissent. Nec habet ibi locum: Quam bene pugnatur, & quam bene sternitur hostis. Et infra paucos dies postea dicta banderia, in signum victoriæ, ad Romam transmissa fuerunt: quæ ipse Balthasar de turri basilicæ, principis Apostolorum de urbe prædicta, in altum publice poni fecerat, ut ab omnibus dictam basilicam intrantibus & exeuntibus viderentur. Et demum, processione solemni facta in ipsa urbe per eundem Balthasarum cum Dn. Cardinalibus & aliis prælatis multis, idem Balthasar ad majorem confusionem regis Ladislai & Dn. Angeli, tunc Gregorii, præfatorum, ipsa banderia in luto, in contemptum retro dictam processionem publice trahi fecit, quod tamen displicuit multis curialibus, & aliis, magis mature res illas fortuitas videntibus, & asserentibus, quod tales despectus nil facerent ad propositum, nisi quod eorundem, Ladislai regis, suorumque auxiliatorum animos, ad resistendum adversariis magis viriliter, & ad offendendum eos vehementius provocarent. Postea vero, eodem rege Ludovico ad Gallias redeunte, & in ejusdem anni revolutione, quasi illo tempore, sicut fuit ille conflictus prædictus, rex Ladislaus dolo cepit quendam potentem Capitaneum dicti Balthasaris. & sibi satis infestum, habentem aliqua fortalitia contigua terris Ladislai prædicti, quem incarceravit, & donec ipse Ladislaus rex cum eodem Balthasare concordavit, continuo detinuit captivatū. Et post hoc quendam potentem capitaneum ipsius Balthasaris, nominatum Fortea, pecunia circumvenit, illumque sibi attraxit. Et tunc præfatus Balthasar cœpit de potentia sua diffidere, quod eundem Ladislaum regem deinceps vincere aut debellare non posset, propter inconstantiam & avaritiam capitaneorum ipsius Balthasaris. in quibus, tractu temporis defecit. Quod considerans dictus Ladislaus rex, in principio messis misit exercitum prope Romam, satis tamen inutilem & imbellem, qui monasterium monialium S. Agnetis, extra muros urbis, intravit, & postquam ibi pernoctavit, mane facto de ipso monasterio usque ad portam præfatæ urbis, quæ respicit prædictum monasterium, ac si illam violenter ingredi vellent hostes, ipsi unanimiter accesserunt, & quasi nullam resistentiam illic invenerunt, nisi quod quidam parvus capitaneus Theutonicus, qui ad stipendia dicti Balthasaris militabat, dum præfatus exercitus ad ipsum monasterium eadem die rediret, insequendo eosdem hostes, aliquos equos violenter cepit ipsorum, & abduxit ad urbem. Prædictus autem Paulus de Ursinis, qui tunc etiam erat magnus capitaneus ejusdem Balthasaris, in eadem urbe tunc existens, quia socios suos illa vice non habuit, secum forsan omnes, & de quibus posset confidere, contra hostes ipsos pugnare non audebat, sed tamen, quocunque iverant in districtu Romano, eos sequebatur à longe, forsan illa intentione, quod, si oportunitatem invenisset, cum ipsis bellum iniisset. Quibus taliter actis, ipse Balthasar qualitercunque ad vindictam se contra prædictum Dn. Carolum de Malatestis, Dn. Cardinalem de Ursinis creavit legatum suum in Marchia Anconitana, & in Romandiola, & cum illo destinavit competentem exercitum, cujus capitaneus generalis erat dictus Paulus de Ursinis, qui ad illas partes venientes, & forsan credentes, contra ipsum Carolum se pro dicto Balthasare multa facere posse, tamen in illis etiam spe sua fraudati fuerunt.

runt. Dictus enim Dn. Carolus adeo prudenter & potenter eis resistebat, quod vix manus suas domum cum rebus & personis eorum evaserunt.

Nec etiam juvit eundem Balthasarum, quod eo tempore, quo prospere contra eundem Ladislaum regem sibi successit in guerris antedictis, multos Cardinales, quosdam scilicet proceres: & alios magnæ literaturæ de novo creavit, asserens, quod per hoc se armis & scientia vellet peramplius communire, ipsamque urbem & ejus districtum potenter tunc teneret, quoniam per ipsum Ladislaum regem, ejusque auxiliatores, subditi & fideles dicti Balthasaris, & præsertim in ipsa Romandiola, Campania, necnon Tuderto, Æmilia, & quibusdam aliis terris ejusdem Romanæ ecclesiæ habitantes plurimum vexarunt in personis & bonis eorum. Propter quæ dictus Balthasar, mente consternatus, repperit modum cum dicto Ladislao rege concordandi, mediantibus pecuniis & quibusdam magnis promissionibus, per ipsum Balthasarem præfato regi Ladislao per aliquos medi atores factis. Sed quantæ fuerunt illæ pecuniæ, & quales erant ipsæ promissiones, pauci noverunt: Sed diversi de hoc diversa loquebantur. Audivi tamen de quodam, tunc obedientiæ dicti Dn. Angeli, tunc Gregorii, quod idem Balthasar dictum Ladislaum regem, ut ab ipso Angelo, tunc Gregorio recederet, dictumque Balthasarum pro Papa deinceps haberet, cum summa centum millium florenorum, sibi per quendam Florentinum per ipsum Balthasarem transmissorum, sophisticasset. O misera pecunia etiam quales & quantos in illis partibus corrumpere aut decipere consuevit, ut sæpe de fide ad perfidiam declinarent. Et quando pax, seu concordia illa sic sub nive facta seu cooperta fiebat, adhuc Dn. Angelus, tunc Gregorius, cum suis Cardinalibus & curialibus in civitate Cajeta maritima, non remote ab ipsa Campania, sub protectione ipsius Ladislai regis residebat, tamen hujusmodi tractatum concordiæ in principio penitus ignorabat. Et dictus rex Ladislaus illa tempestate ad eundem Dn. Angelum, tunc Gregorium, quadam vice veniens, &c, deposito caputio seu pileo de capite, ipsum Dn. Angelum, tunc Gregorium, more solito honorabat: dictus vero Dn. Angelus, tunc Gregorius, de prædicta concordia secrete informatus, eidem regi publice dixit: carissime Dn. rex, quare cum adversario meo concordastis, me inscio penitus & excluso; Qui quidem rex constanter negabat dictam concordiam se fecisse: attamen die sequenti, per quendam de suis, ipsi Dn. Angelo, tunc Gregorio, intimari fecit, quod infra certum tempus, tunc expressum, etiam nimis arctum, cum suis se ab eodem regno Siciliæ absentaret. Et tunc primum ipse Dn. Angelus, tunc Gregorius, cognovit dictam concordiam processisse, sibique atque suis, si diutius illic remanerent, quoad personas & res ipsorum, maxima pericula imminere.

Et convenientes ilico, insimul ipse D. Angelus & sui curiales valde timebant, ac titubantes nesciverunt, quam viam pro eorum salvatione, in tanta perplexitate positi eligere possent. Et dum sic parum perhæsitassent, applicuerunt illic duæ magnæ naves, mercibus oneratæ, una videlicet de Oriente, & alia de Occidente. Cives autem Cajetani audientes, quod rex ipse taliter fecerat, erant male contenti, quia dictum Dn. Angelum, tunc Gregorium, suosque curiales dilexerunt, merces hujusmodi emerunt subito ad illum finem, quod sic naves illæ, mercibus exoneratæ, ab eisdem Dn. Angelo, tunc Gregorio, suisque curialibus conducerentur, sicuti factum fuit instanter: in quibus præfati, Dn. Angelus, tunc Gregorius, & sui curiales, velis in sublimi protensis, per altum pelagus navigarunt per multas dieras, quousque ad eandem Marchiam Anconitanam, sub protectione dicti Dn. Caroli de Malatestis, ad quædam ejus loca maritima, cum vento prospero, & absque omni periculo pervenerunt. Interim autem quod hæc fiebant, prædictus Balthasar, continue in eadem urbe cum sua curia residens, infra aliquot menses valde solicite perquisivit, quibus modis & viis ditiores curiales suos, necnon etiam quam plures cives Romanos posset exactionare, prout fecit. Vocavit igitur ad se aliquos notabiles hujusmodi curialium, scilicet prothonotarios, referendarios, scriptores & abbreviatores literarum apostolicarum: qui credentes, quod aliqua secreta cum eis haberet pertractare, ad eundem intrepide accesserunt. Venientibus autem ad palatium Papale, & investigantibus ad quid vocati essent, respondebatur eis ulterius, quod irent & invenirent certos Dn. Cardinales ad hoc deputatos, qui ipsis intentionem dicti Dn. Papæ manifestare deberent: quos ipsi

Cardinales, ad se venientes, salutabant dicendo, quod dictus Balthasar magnas pecunias haberet, pro utilitate Ecclesiæ tunc exponere, & in hoc ipsorum suffragio indigeret. Et sive illi affirmarent, vel negarent, necesse fuit ut solverent, & quousque solverent, eis abinde recedere non licebat. Et sic fecit de omni partium statu curialium prædictorum, sicque multas pecuniarum summulas reportavit, & quam plures cives Romanos, præsertim ditiores, per Senatorem urbis paulatim accersiri fecit, à quibus etiam, ad se venientibus, Senator ipse ex parte prædicti Balthasaris pecuniarum summas quam plurimas, etiam per detentionem plurimorum, ex ipsis civibus, donec solverent, exigebat. Et fuerunt tunc horrendæ gabellæ in urbe prædicta, potissime de vino: & granum tam care vendebatur, ita, quod pro pecunia etiam rubrum pro novem florenis Romanis, absque partium importunitate vix reperiebatur venale, qualem mensuram vidi pro uno floreno in eadem urbe, diversis temporibus, venundari. Ita quod propterea multi sexus utriusque homines, tam cives Romani, quam curiales, nec non peregrini, tunc in ipsa urbe existentes, victualium caristiam seu inediam non modicam sustinebant. Nihil enim dictus Balthasar dimisit intactum in talibus, unde lucrari non vellet: nec dimisit etiam quærere seu exigere de fabris & marescallis equorum in eadem urbe: nec non de illis, qui fecerunt cochlearia & ollas & lebetes, nec non lampades, gabellas de operibus eorundem: & immutare antiquam monetam urbis prædictæ, & alia multa similia attentavit, quæ per præsens in urbe ipsa insolita & inaudita fuere, per quæ Romanos & Curiales ipsos ad iracundiam concitavit, & in illis minime consequebatur effectum, quia ipsi fabri equos ferrare, & alii artifices seu mœchanici in eorum artibus laborare nolebant, donec retractaretur per ipsum Balthasarum illud mandatum seu edictum de solvendis ei per ipsos mœchanicos gabellis de operibus eorundem. Nec venditores victualium in eadem urbe volebant eandem monetam novam accipere, & apothecas clauserunt eorundem, quousque dictus Balthasar etiam illud edictum suum de illa moneta publice, per vicos & plateas dictæ urbis, per vocem præconis publice retractaret. Multas etiam tunc temporis in diversis regnis & provinciis, suæ obedientiæ, indulgentias & peccatorum remissiones venales, per aliquos avidos suos quæstuarios, clericos & laicos, pro exigendis pecuniis fecerat publicari: unde contra ipsum una voce valde multi dicebant, quod sanam conscientiam non haberet: ac muros antiqui burgi S. Petri de ipso ejus palatio, usq; ad castrum S. Angeli, ut de eodem palatio ad prædictum castrum quando vellet per eundẽ murum intrinsecus, per quendã meatum, transire, ipsumq; transeuntem nemo videre posset, non paucis sumtibus etiam illa tempestate fecerat reparari. In illo muro seu meatu consueverunt olim, ad perpetuam pœnitentiam agendam, includi adulteræ & aliæ publicæ peccatrices, aliquæ ipsarum videlicet invitæ, ac aliæ voluntariæ, multæque de fidelium eleemosynis sustentabantur toto tempore vitæ suæ. Et aliquando quosdam venientes ad dictum palatium sibi suspectos, ad dictum castrum per præfatum murum adduci, & in illo castro detineri fecit invitos. Habuit etiam tunc temporis publicam guerram cum præfecto urbis, qui adhærebat ipsi regi Ladislao, forsan aliud facere non præsumens, ut se suosque securius conservaret, quos gentes armigeræ dicti Balthasaris valdè prius infestabant & damnificabant in personis & rebus eorundem. Ex præmissis advertendum est, quod, qui fortuna sibi favente in aliquo conflictu abutitur, aut illam negligit, quod raro ad votum sibi postea cedit.

Postquam autem dictus rex Ladislaus forsan ab ipso Balthasare, quoad promissas pecunias sibi, ut præfertur, habebat intentum, rex ipse in regno suo & aliis terris sibi subjectis, in omni statu & gente, ad sonum tubæ fecerat publicari, qualiter ipse cum præfato Balthasare amicabiliter concordasset, ipsum haberet in Papam & dominum singularem, mandans omnibus, tam clero, quam populo, sibi subjectis in omni statu & gradu, sub formidabilibus pœnis, quod ipsi Balthasaro, ut vero & unico Papæ reverenter & humiliter obedirent: de quo clerici & laici communiter illarum partium mirabantur. Credebatur aliter, & dicebatur etiam à multis, quod in capitulis seu articulis pacis & concordiæ hujusmodi, inter Balthasarem & regem Ladislaum prædictos, conceptis conditum erat, quod dictus Balthasar plures ecclesiasticos Prælatos ejusdem regni Siciliæ, per ipsum regem præfato Balthasari nominandos, ipsorum prælaturis privaret, eisque alios, quos vellet rex, ipse surrogare deberet, sperabant-

rabantque dicti curiales, quod per reductionem prædicti regni Siciliæ ad obedientiam prædicti Balthaseris, multa eis lucra resultarent, sufficiens boni vini & aliarum rerum delicalium copia ad eandem urbem de cætero duceretur, & etiam aliorum victualium, propter hujusmodi concordiam, inter Balthasarum & regem præfatos initam, etiam in ipsa urbe, infra longa tempora non deesset: ipseque Balthasar, pace illa firmata, deinceps ab importuna earundem gabellarum exactione quiesceret in urbe prædicta, cum tunc guerras eum non oporteret habere, sed, si vellet, posset omnimoda quiete gaudere, sed frustra. Concepit enim intrinsecus, & aliquando quibusdam suis caris dicebat, quod gabellam vini duntaxat annuatim in urbe prædicta pro ejus utilitate usq; ad summam centum millium florenorum auri augere seu extendere vellet, quamvis usque ad medietatem illius summæ florenorum gabella vini in ipsa urbe singulis annis non ascenderet, ipsiusque gabellæ augmentum præfatis Romanis & curialibus nimis esset exosum. Sperabant etiam Ladislaus rex præfatus, suique officiales in eodem regno, quod subditi dicti regis, præsertim in terris maritimis constituti, mitterent in manibus suis vina & victualia, quorum ingens copia seu ubertas in ipso regno præcipue fuit, & est, ut frequenter ad eandem urbem multum bene pro hoc lucrari possent dicti subditi, sicque ipsi, ad solvendum impositiones & tallias eidem regi, deinceps essent proniores. Ab alia vero parte præfatus Balthasar credidit se posse mutare aut privare archiepiscopos, episcopos, nec non abbates monasteriorum, & etiam inferiores prælatos ac beneficiatos seculares & regulares dicti regni Siciliæ, eisque alios surrogare, pro suo libitu voluntatis, ut sic recentes pecunias semper acquireret ab eisdem. Fuit etiam pactum inter eosdem, Balthasarem & regem, ut fama erat, quod omnes illi prælati & ceteri beneficiati, qui provisiones beneficiales ab eodem Dn. Angelo, tunc Gregorio, in ipsius regno Siciliæ, & terris subjectis dicto Ladislao regi, receperant, novas provisiones super illis ab eodem Balthasare, infra trimestre tempus, à tempore dictæ publicationis factæ, ut præfertur, petere, aut reportare deberent: Et per hoc etiam ipse Balthasar magnas pecuniarum summulas credidit reportare. Unde postquam ipsa concordia fuerat inchoata, & in eodem regno Siciliæ præsentata, ut præfertur, præfatus Balthasar, suæ avaritiæ consulens, incepit petentibus concedere privationes contra plerosque consistentes in regno, & terris nominatis, dicto Ladislao tunc subjectis, paucis autem, aut nullis prælatis & alijs clericis, infra dictum trimestre tempus ad eandem urbem mittentibus aut venientibus, pro eisdem novis obtinendis provisionibus, quas gratis se reportare posse nullatenus confidebant, præfatus Balthasar cœpit irasci, quasi per ipsum regem Ladislaum, per hoc in eisdem pactis existeret defraudatus, quia non venerunt etiam tunc reges & principes aut ecclesiastici prælati vel clerici, de illis insulis aurum ad præsepe Domini deferentes, & nesciens dictus Balthasar, qualiter caute contra eundem regem se posset propterea vindicare, aliquibus etiam Romanis stimulantibus ipsum, inconsultis motibus statuit, quod ultra gabellas de vino forensi, quod ad urbem ipsam pro tempore vehebatur, in portu dictæ urbis ab antiquo solvi consuetas, de qualibet vegete vini pro gabella deinceps duo ducati, antequam vinum illud venderetur in urbe, persolvi deberent. Unde mercatores & nautæ, qui vina forensia illic apportarunt, adeo gravati fuerunt, quod de cætero aliqua vina illuc deferre noluerunt, asserentes, quod vina sua utilius pro eis in partibus ipsorum vendere possent. Quod cum dictus Ladislaus rex audiret, valde ex hoc fuit ira commotus, mandans suis subditis sub formidabili pœna, quod nullus eorum vina seu victualia duceret, aut duci faceret, ad urbem sæpe dictam, & qui contrarium faceret, de qualibet vegete etiam taliter solitam gabellam efficaciter solveret suis gabellatoribus, duos ducatos auri: quamvis una illic veges vini comunis vix duobus ducatis auri vendi consueverit, aliquoties me vidente: & sic inter ipsos duos, Balthasarem & Ladislaum regem, modicum perduravit dicta concordia, utriusque ipsorum avaritia stimulante: attamen non fuit detecta discordia, quæ inter eos latitabat, quousq; dictus Ladislaus rex urbem ipsam taliter qualiter cepit, ut inferius deducetur. Hæc autem inconvenientia aliqua indicia figurabant, quia, dum quadam vice, in festo Pentecostes, dictus Balthasar vesperas solemnes in capella majori sui palatii, prope basilicam S. Petri, ut moris est, celebraret, dum inciperetur hymnus, Veni creator Spiritus, ilico adfuit & volavit illic in alto bubo seu noctua.

noctua. Hujus rei novitatem multi curiales ibidem existentes mirabantur. Et eisdem temporibus, dum ipse Balthasar, in porta ecclesiæ S. Ioannis Lateranensis, arma sua in medio armorum seu insignium quorundam aliorum depingi fecisset, fulgure infra paucos dies destructa fuerunt, eisdem aliis armis seu insignibus remanentibus salvis.

In primo anno Pontificatus dicti Balthasaris moriebatur Iodocus, marchio Moraviæ, fratruelis D. Sigismundi, moderni regis Roman. in Romanor. regem pauco elapso tempore prius electus, & ejus loco, consentiente Dn. Wenceslao rege Bohemiæ, & fratre dicti Sigismundi, per Dn. principes electores Imperii, in Francofordia dictus Dn. Sigismundus, tunc & nunc etiam rex Ungariæ in regem Romanor. fuit electus, qui postea cum Venetis, super quibusdam arduis causis tunc discrepabat, in eundem Balthasarem tunc Papam, tanquam arbitratorem, & amicabilem compositorem concordarunt, & missis per eos ipsorum procuratoribus & oratoribus ad urbem, in qua dictus Balthasar tunc residebat. Qui, licet illic dictum negotium sollicitassent, ipse tamen Balthasar finaliter illud dimisit intactum. Videns autem ipse Rex Romanor. quod nihil proficeret in hoc apud eundem Balthasarem, misit eodem anno tempore hyemali, ad partes Foro Iulii in Italiam aliquos capitaneos cum certo exercitu, qui stipendiarios eorundem Venetorum in magno numero valde, circa quoddam fossatum novum, quod ipsi Veneti in præsidium eis fieri fecerunt, tunc laborantes, quadam die atrociter invaserunt, & plures eorum interfecerunt, & aliquos captivarunt, quibus manus dextras amputarunt, sicque alios ad terendam viam abire permiserunt, reliqua multitudine fugæ subsidio evadente: per quod ipsos Venetos, suosque subditos vicinos, adeo timor & tremor invasit, quod, si dictus exercitus, habita ipsa victoria, repente ad Paduam & Tervisium transitum fecisset, juxta multorum judicia de illis etiam victoriam subito reportassent, quod tamen neglectum fuit, pro eo, quia exercitu ipso præfati Dn. regis, in quorundam castrorum expugnatione tunc in partibus illis laborante, interim Præfati Veneti Paduam & Tervisium gentibus armorum & aliis, ad resistendum hostibus necessariis munierant. Postea vero aliquot mensibus elapsis, ipse Rex Romanor. personaliter illas partes intravit, & licet etiam tentasset Veronam eripere de manibus Venetorum, in hoc tamen finaliter non profecit, ac demum anno tertio Pontificatus dicti Balthasaris, mediantibus quibusdam viris, ipse Rex & Veneti treugas, ex tunc usque ad quinquennium duraturas, invicem fecerunt, sub eadem conditione, quod, quæ utraque pars, sive jure belli, sive alias, de juribus alterius occuparet, interim quiete per se retinere deberet. Quo facto dicti Veneti terras Romani Imperii, quas detinuerant tunc, & adhuc detinent, valde fortificarunt: Sed ante adventum dicti regis ad partes illas, eis, quos præmiserat, ut præfertur, bene successit, ac plures civitates & fortalitia Venetorum impugnantes ea viriliter infra breve tempus ceperunt. In revolutione vero ipsius anni, quo dicta concordia inter eosdem, Balthasarum & Ladislaum regem facta fuit, circa festum Paschæ, plures ex Curialibus & Romanis inceperunt de hujusmodi concordia dubitare, ipseque Balthasar multos de die in diem stipendiarios, pedites potissime, fecit conscribi in urbe prædicta, & præsertim pro majore parte de ipso regno Siciliæ oriundos, qui nec Deum, nec homines præ oculis habentes, multa facinora perpetrarunt: & mirabantur ipsi curiales, quod tantam fidem adhibuit ipsis stipendiariis, prout fecit. In principio vero mensis Maii, eodem anno, prædictus Ladislaus rex cum grandi exercitu ad ipsam Romanam Campaniam castrametatus est, ubi Frisolonis & alia nobilia castra, quæ prius dicto Balthasari obediebant, etiam taliter qualiter suæ ditioni subjecit. Nec his contentus, sed etiam contra Comitem de Taliocotis, de domo Ursinorum de Roma, qui noviter quandam neptem dicti Balthasaris duxit uxorem, prædictum duxit exercitum, cujus etiam plura castra obtinuit, aliqua per pacta, aliqua violenter. Quibus peractis, dictum duxit exercitum ad districtum Romanum: quod sentientes prædicti curiales & Romani, pro majori parte inceperunt peramplius dubitare, seu nutare, nonnullis eorum asserentibus, quod illa de scitu & voluntate prædicti Balthasaris fierent. Quod cum ipse Balthasar sentiret, ostendens, quod curiales & Romanos ipsos, contra impetum regis, & ejus exercitus prædictorum bene defendere vellet, elegit aliquos ex eisdem curalibus, ut existimo, ad ali-

ad aliqua alia ministeria magis aptos, quam ad illud, ad quod deputavit eosdem, quibus commisit custodiam quarundam terrarum, urbis ejusdem longe ab hominum habitatione dictæ urbis distantium, & certa illa loca, ubi putabatur, quod prædicti, Ladislaus Rex & ejus exercitus eandem urbem qualitercunque vellent intrare. Sed illa custodia non fuit proficua in tempore oportuno: quia ipsi deputati, & alii vigiles, sive custodes murorum dictæ urbis, ut videbatur, non erant bene soliciti ad custodiendum ita turres hujusmodi, quoniam pauci hostes respective de ipso exercitu regis sæpedicti facientes magnum foramen, per quod urbem ipsam, nostris non videntibus, nocturno tempore in matutino crepusculo intraverunt juxta, ecclesiam, quæ S. Crucis in Jerusalem appellatur, & ibi, usque ad clarum diem, seu orto jam sole, usque post horam tertiarum, vel circiter, inter se, an ulterius progredi, vel ad eorum exercitum redire vellent, deliberantes. Et quia dictus Balthasar non dedit ordinem, neque deputavit aliquem certum Capitaneum, qui hostibus ipsis resisteret manu forti, tam Curiales, quam Romani, qui illic occurrebant ad videndum hostes ipsos, & eis, si possent, resistendum, territi, & se non opponendo hostibus ipsis viriliter, ut debebant, catervatim ad lares proprios redierunt. Unde hostes ipsi, in se confortati, & non videntes ullam vel modicam resistentiam, quam timerent forsan, quingenti eorum fugientes ipsos Cardinales insecuti sunt, & infra tres horas vel quatuor, Romam occuparunt, valde multas domos curialium hujusmodi spoliando: & hoc contigit potissime, quia Romani præfati, ut communiter dictum Balthasarem habebant exosum; propter infestas gabellas & onera, quibus continue affixit eosdem: & quia etiam dubitabant, si prædicti hostes de ipsius Balthasaris voluntate ad urbem ipsam sic venissent: aliqui etiam eorundem Romanorum secrete partem dicti Regis tenuerunt, stipendiati per ipsum more veteri Romanorum. Quot autem ibi tunc, & diu postea, sæva & mala fiebant, maxime in eosdem curiales, scilicet personas & bona ipsorum, quæ omnia prædæ deripiebant, nimis esset tædiosum horrendumque calamo exarare.

Prædictus vero Balthasar, certificatus post eandem horam primarum de introitu hostium præfatorum ad eandem urbem, ut præfertur, non confisus de palatio suo & muris dicti burgi, quos, ut præmittitur, multum sumtuose reformari fecit, neque de castro S. Angeli, quamvis illud reputetur quasi inexpugnabile & fortissimum, quod in illis posset se ab hostibus præservare, sed equum velociter ascendens fugit versus Sutrium, quem ipsi Cardinales pro majori parte etiam eadem hora subito sequebantur: quorum tamen plærique, quia tunc tempus erat calidum, quo segetes recolligi debebant, ferendo viam siti labore & æstu defecerunt, seu per itinera mortui ceciderunt. Aliqui etiam eorum per insequentes hostes nos per novem milliaria, vel circiter, ab eadem urbe, pauci tamen interfecti, sed pro magna parte rebus & equis eorum, quæ apud eos tunc reperiebantur, spoliati & alias male tractati fuerunt. Tunc etiam spoliabantur plures eorundem curialium per stipendiarios dicti Balthasaris, hinc inde per itinera, quæ transierunt, quum tamen eis auxilio potius esse debebant: ita, quod in illa fuga admodum pauca erat eisdem curialibus securitas, nisi quod, ut imminentia tunc pericula evaderent, fortuna juvabat. Et nisi Deus ipsos curiales superstites misericorditer conservasset, illa, die propter ipsa itinera gradientes, visibiliter in ore gladii eorundem hostium periissent. Nullus enim ipsorum Curialium & aliorum fugientiū, etiam armatorum, nobiscum videbatur habere animum se defendentium, licet in decuplo plures essemus numero, quam insequentes hostes sæpe dicti. Et secunda hora noctis dictus Balthasar timens, ut videbatur, quod dicti hostes eum in Sutrio, si illic remaneret diutius, obsiderent, fugit ulterius versus Viterbium illa nocte: quem multa turba dictorum Curialium associabat, tamen majori parte ipsorum curialium illa nocte in Sutrio remanente. Erant enim lassati, seu fatigati nimis ipsa die in itinere, tam ipsi, quam equi eorum, & sic absque ipsorum gravi dispendio illa nocte non potuissent ulterius equitasse: sed illi, qui extra portas Sutrii exclusi remanserunt, spoliabantur rebus eorum: nec in hoc erat respectus ad aliquem, sed indifferenter dives & pauper à spoliatoribus vexabatur. Vidi illa die currere pedestres aliquos senes & debiles per iter hujusmodi, qui prius tunc in eadem urbe quiete viventes adeo delicati fuerunt, quod vix pro solatio equitassent. Post-

quam autem ipse Balthasar, cum magna caterva eorundem curialium ad Viterbium, die sequenti immediate pervenerat, usque ad tertium diem remansit ibidem: & tunc ulterius, usque ad civitatem Montisflasconensem accessit. Et interim cæteri curiales, inter quos eram, ipsum de die in diem sequebantur: quos suis Capitaneis & gentibus armorum recommendare non curabat, scilicet ne eos spoliarent, aut permitterent ab aliis male tractari. Et dum essemus ultra castrum Crepalica, versus Viterbium, vidimus quendam cuneum armigerorum prædicti præfecti, non multum remote à nobis congregatum, ac si nos invadere vellent, unde timor & tremor ceciderunt super nos, & ambulavimus in illo timore ulterius per plura milliaria: sed videntes demum, quod ipsi armigeri de illo loco, ubi stabant nullatenus se moverent, resumtis viribus alacriter usque ad Viterbium peregimus iter nostrum, & dum intramus portas Viterbii, multas illic reperimus matronas honestas, tristes & plangentes, nobisque tunc in tot adversitatibus constitutis compatientes: ubi etiam intelleximus, quod quamvis præfectus ipse nobis potuisset per iter hujusmodi nocuisse, hoc tamen noluit, mandans omnibus suis Capitaneis & stipendiariis, & ejus subditis, ne injurias aut damna nobis inferrent. Est enim præfectus ipse, ut dicitur, vir Deicola, pacificus, & honestus. Et successive, dum adhuc ipse Balthasar in Monteflascone staret, prædictus Ladislaus rex scripsit illis de Sutrio, nec non Viterbiensibus, ac etiam Montisflasconensibus, & quibusdam aliis subditis ecclesiæ Romanæ, qui partem dicti Balthasaris tunc sovebant in illa regione, quod se subjicerent eidem regi, si personarum & rerum suarum pericula vellent evitare, ac super hoc ei subito responderent: ipsique Balthasari etiam tunc scripsit, quod intenderet sibi suos nuncios seu oratores evestigio mittere speciales, desiderans, quod eorum adventum ad se illic vellet præstolari, unde maxima perplexitas apud illos, quibus taliter scripserat, orta fuit: & quid facerent in illo principio, penitus ignorabant. Erat enim tunc tempus messium, ut prædictum est, de quibus parum habitatores illarum partium usque tunc collegerunt. Timentes autem, quod, si dicto regi subito se non darent, gentes seu armigeri ipsas segetes & eorum vineas penitus devastarent: quod considerans Balthasar præfatus, & de illis partibus recedens, iter suum versus civitatem Senarum continuavit, ubi etiam per aliquot dies repausando, & coram se dictis curialibus convocatis seu accersitis ostendit, se illis compati, & flendo, quod eis, qui spoliati erant, gratias dare vellet, quas peterent, sponte promisit. Unde dicti curiales fuerant pro magna parte, post tot tribulationes de tam magnifica promissione gavisi. Postquam autem ibidem Senis per dies aliquot steterat, ulterius iter suum versus Florentiam egit, & interim Ladislaus rex pene omnes terras illarum partium, scilicet provinciæ patrimonii B. Petri in Tuscia, nec non etiam prædictam Campaniam ac Barones urbis, circumcirca ipsam urbem, nec non in vicinis castris & terris suorum rectorum, præsidio destinatis, habitantes etiam sibi subjecit, nec non novam monetam in eadem urbe cudi fecit, ac Senatorem & alios officiarios suos pro ipsius urbis regimine deputavit: nec non omnia, quæ sibi placuerunt, disposuit in eadem: ac etiam demum, interfecto casualiter ex ictu bombardæ seu pixidis Capitaneo, prædicti castri S. Angeli, qui illud pro ipso Balthasaro tunc gubernabat, & quodam alio per illos, qui in dicto castro erant, ex se novo Capitaneo creato, is, de novo creatus, infideliter agens, quia pecuniis & promissis per ipsum Ladislaum regem per internuncios corruptus, infra pauca tempora dictum castrum regi præfato traditione assignavit, adjecta illa conditione, quod omnia bona curialium, quæ in ipsorum fuga ab urbe prædicta pro salva custodia ad fidas manus prædicti Capitanei defuncti deposuerant, sibi remanerent, quod etiam rex ipse sibi concessit valde libenter. Ipse autem proditor cum eisdem bonis, quæ erant multa & preciosa valde, cum aliquibus navibus oneratis versus Neapolim transfretando mare, dum ad provinciam dicti regis perveniret, ipsum præfatus rex alacri vultu recipiens, ei quandam terram in eodem regno Siciliæ dedit, cujus ipsum Comitem fecit, illa tamen intentione, ut cito apparuit, quod eam non diu possideret, quodque rex ipse, qui erat valde avidus seu avarus, postea hujusmodi bona, quæ illuc secum ipse infelix proditor attulerat, sibi posset auferre, prout fecit. Ordinavit enim rex ipse, quod dictus proditor, postquam per aliquot menses, tanquam securus de omnibus remanserat, ignominiose in-

se interficiebatur, & sub illo prætextu amisit vitam, & ipsa bona, male quæsita, quæ extunc sibi rex ipse cupidus in omnibus vendicabat. Præfatus autem Balthasar, dum hæc taliter agerentur, suam curiam in Florentia firmavit: ipse vero prope Florentiam, in quodam hospitio Dn. Episcopi Florentini extunc, usque ad principium mensis Novembris anno MCCCCXIII. remansit, & deinde ad Bononiam recessit, quam XII. dicti mensis intravit, & interim ipse, & sui Secretarii tot exspectantias & alias gratias, qualescunque petebantur ab ipsis, indifferenter omnibus vendiderunt, quod extunc, qui fuerunt primi exspectantes, remanserunt imi, scilicet in eorum exspectivis gratiis ac earum effectibus postergati, & qui per hoc gravabatur, non reperit relevantem. Igitur Balthasar, & ejus Secretarii prædicti, multis ditati pecuniis ex venditionibus ipsis, ad Bononiam transiverunt cum magna sequela, & frequentia curialium prædictorum. Postquam autem idem Balthasar illic steterat cum sua curia aliquamdiu, circa finem dicti mensis Novembris ivit cum Dn. Cardinalibus nec non Secretariis, & quibusdam aliis curialibus, paucis tamen, ad partes Lombardiæ, ad habendum colloquia cum Dn. regeRomanor. qui tunc erat in partibus ipsis: cum quo in Lauda & Cremona per aliqua tempora remanens, & ibi dicto rege Romanor. instante, quod generale Concilium, celebrandum Constantiæ, convocaret, annuit: Et quod sic fieret Balthasar, nec non rex Romanor. & Cardinales prædicti concluserunt; & infra paucos dies postea illic scribebantur epistolæ Balthasari & regis Romanor. præfatorum, quæ ad diversa regna & provincias Christianorum prope & longe positas, super illa materia mittebantur. Quibus peractis, dictus Balthasar ad Bononiam rediit circa festum Paschæ, præfato rege extunc etiam aliquandiu in eisdem Lombardiæ partibus remanente. Sed, cum prædictus Ladislaus rex sentiret, quod ipsi Balthasar & rex Romanor. in eisdem partibus Lombardiæ essent insimul congregati, causa explorandi, quidnam illic insimul agerent, quendam suum oratorem illuc destinavit, mihi notum, per quem etiam scripsit tunc aliquando Duci Mediolanensi moderno, qui tunc erat in aliquali differentia cum rege Romanor. memorato, & illuc etiam miserunt Veneti & Florentini suos nuncios seu oratores, scilicet ad Balthasarum & Dn. regem Romanor. prædictos, ad tractandum & concludendum, mediante dicto Balthasare, plurima pro ipsis Venetis & Florentinis cum eodem rege Romanor. qui tamen postea sine fine abierunt. Præfatus autem Ladislaus rex, ex conventione hujusmodi Balthasaris & suorum Cardinalium & regis Romanor. prædictorum fortiter dedignatus, & disponens in mente sua, ipsum Balthasarem ejusque curiales, prout fecit in Roma, etiam Bononiæ, persequi, & inde fugare, nec non bonis eorum spoliare: habuit enim adhoc dictus rex Ladislaus tunc temporis quosdam potentes auxiliatores, scilicet eundem Dn. Carolum de Malatestis & plerosque alios, non longe à Bononia habitantes. Et quia etiam ipse Balthasar multos cives de ipsa Bononia, ne moverent seditiones, in populo sibi suspectos, & propter alias diversas causas, extra Bononiam relegavit, nec non ad confinia posuit, & alia loca, de quibus sibi videbatur, & propterea intus & extra Bononiam multos sibi æmulos suscitavit, quos habebat merito formidare: & ne rumor in ipsa civitate Bononiensi contra eundem Balthasarem propterea insurgeret popularis, statumque Bononiensem etiam tunc multaret, prout fecerunt, infra unum mensem, vel circiter, postquam abinde dictus Balthasar ad urbem transtulit ejus curiam, & prout superius tactum est, illuc ivit. Congregavit *igitur* dictus Ladislaus rex, circa principium mensis Iunii ejusdem anni valde magnum exercitum equitum & peditum, cum quo, ut dicebat, vellet dictum Balthasarem in eadem Bononia obsidere, &, si forsan idem Balthasar inde diverteret, eum quousque esset in Italia, persequi non cessaret. Unde Cardinales, qui cum ipso Balthasare tunc erant, valde timebant, ignorantes quid facerent, ut se resque suas conservare tute possent. Dubitabant enim Bononiæ, & in aliis locis contiguis remanere, ne male tractarentur, si hostes illi feroces, & valde multi, Bononiæ appropinquarent: quamobrem multi eorundem Curialium, compositis eorum sarcinulis, pretiosiores illas versus Ferrariam, & nonnulli Venetias transmiserunt, & aliqui etiam recesserunt, tam curiales, quam studentes Bononiæ tunc scholares. Omnes enim nutabant, & timebant dicti Ladislai regis adventum, & per plures dies fama tunc publica erat Bononiæ, quod jam aliquot cohortes hujusmodi exercitus, de mandato præfati Ladislai regis comi-

comitatum Bononiensem potenter intrassent, & ultra XXX. milliaria Italica à Bononia non distarent.

Ipse autem Balthasar interim continue conscripsit stipendiarios equites & pedites in magno numero, cum quibus credebat se & curiales, secum exeuntes è Bononia hujusmodi posse contra eorundem hostium impetus conservare. Verum prædicti curiales, non immemores, quam male stipendiarii dicti Balthasaris in fuga eorum ab urbe prædicta, ut superius dicitur, ipsos curiales pertractarunt, & timentes, quod similiter tractarentur per illos, qui ad stipendia dicti Balthasaris Bononiæ militabant, magis timuerunt: dumq;, sic omnes apud nos nutarent, timerentque valde multis diebus ipsi curiales, ecce gratum novum recepimus, scilicet, quod ipse rex Ladislaus, existens tunc in eodem exercitu, gravi & incurabili infirmitate tactus, retrocedere propterea, & ad urbem ipsam redire disposuisse, prout & fecit, & prope urbem intrans navim, necnon secum ducens captivum Paulum de Ursinis, quem habebat valde exosum, & interficere nitebatur, per mare versus Neapolim, ubi, postquam cum vehementibus doloribus, quibus torquebatur in corpore, & præcipue igne sacro in membro virili, justo Dei judicio pervenerat, infeliciter obiit, antequam dimidiaret dies suos. Postquam autem de hoc nos curiales crebris nunciis & literis certificati fueramus, revixit in nobis spiritus noster, & benediximus Domino uniformiter, qui nos ab hoste, & viro maligno, taliter liberavit: & tunc primum fecimus abductas res nostras ad ipsam Bononiam reportare. postea vero dictus Balthasar Bononiæ remanens Ecclesiæ Coloniensi, quæ tunc vacabat, de novo pastore, in mense Augusto providit: cujus provisionis occasione non modica emolumenta recepit. Quo facto, & negociis pro velle suo Bononiæ dispositis, equis, vestibus, nec non jocalibus & alio ornatu precioso, ut splendidus ac dives in ipso Concilio appareret, ibidem Bononiæ se fulcivit: & post hoc iter egit versus Constantiam, ad celebrandum dictum generale Concilium, quod incepit agere prima die mensis Octob & XX. die ejusdem mensis intravit Constantiam, anno Domini MCCCCXIV. credidit tamen Constantiæ per aliquot menses remanere, & ibidem rebus, pro velle suo dispositis, subito ad Bononiam redire, & illic more solito dominari. In quo tamen eum fefellit opinio, sed sperabat permaxime in pecuniis & thesauris, quibus dicebatur abundare, credensque per illos, & per alios modos suos subtiles, satis mundo cognitos, quos vellet in Germania corrumpere, seu ad consentiendum sibi in omnibus & per omnia inducere posset: sed, Domino disponente, dum firmius stare absque impedimento crederet, cecidit in ærumnam & inextricabilem laborem, prout hæc alias scripsi, & abbreviando huic historiæ reddere volui in hæc verba.

Quare celebrentur generalia Concilia, aliquantulum in sequentibus patet, & potissime, ut corrigantur in illis ecclesiastici excessus enormes quorumcunque Christianorum, sint etiam illi quantumcunque potentes. Ad quod certe faciendum unus solus, quantumcunque statu sublimis, vix aut unquam sufficere posset. Quis enim à Papatu in Italia dictum Balthasarem papam actualiter deposuisset, executione subito subsecuta, attentis etiam potentiis, divitiis & astutia, quibus cæteros excellebat; Quis etiam Friderici Ducis Austriæ, principis ita potentis in divitiis & terris, ita etiam, quod potenti regi æquiparari videretur, pro eo quod ipsum Balthasarem in gravem contumeliam & offensam Concilii generalis, quod tunc celebrabatur, & adhuc celebratur Constantiæ, & Serenissimi Principis Dn. Sigismundi Romanor. & Ungariæ regis, & multorum principum & forensium aliorum, quorum non erat numerus, eis inconsultis & inscіis, clanculò & nocturno tempore præsumsit abducere pro certa pecuniæ quantitate, sibi per eundem Balthasarum, tunc Papam, in castro Schafha usen postea ex conventione mutua persoluta, audaciam tam repente refrenasset, sicuti contigit in utroque istorum, nisi dictum Constantiense Concilium, Domino cooperante hoc fecisset, ut sit memorabile omnibus nunc & semper, ne in eorum potentia, astutia & divitiis confisi similia forsan attentare præsumant, & ne cadant à statu eorum & quasi ad nihilum etiam opprobriose, suis tamen culpis exigentibus, reducantur.

Dum celebraretur dictum Concilium Constantiense, in principio ante fugam dicti Balthasaris, tunc Papæ de Constantia, idem Balthasar, tanquam sibi ipsi male conscius, & habens semper ante se in magno numero suos proxenetas & mediatores, cum

quibus

quibus consuevit Simoniam exercere, à qua usque ad ultimum terminum suæ depositionis non cessavit, quosdam Episcopos & alios, magnæ auctoritatis viros, de ipso Concilio secrete, per diversas gratias & promissiones sophisticavit & corrupit adeo, quod nihil ita secretum in ipso Concilio fieret aut diceretur, quin illud, & per quos hoc dictum aut factum esset, singulis diebus revelaretur eidem: nec scivit obticere, quin & illud sibi secretum revelatum aliis cito panderet, de quibus confidebat. Et valde etiam ipse Balthasar per medias personas impedivit, quod nationes, quæ ad ipsum Concilium convenerant, insimul diu concordare & combinari non poterant, aut nolebant: Sicque dictum Concilium hic frustra interim erat. Et quia, quæ ita generaliter fiunt, diu occulta remanere non possunt, præmissa ad notitiam multorum de Concilio ipso producta fuerunt: de quibus admodum mirabantur tum omnes illi, qui tractatibus dicti Concilii pro tempore intererant, priusque solemniter eidem Concilio jurassent, quod ea, quæ tractarentur & fierent in ipso Concilio, secrete tenerent. Et ut ipse Balthasar suum desiderium in hac parte absque suspicione secundum se atque commodius adimpleret, sæpe nocturno tempore pro illis suis, qui sibi secreta hujusmodi revelabant, media nocte & quandoque postea per aliquot horas mittere, eosque ad se accersiri fecit, absolvendo eos à perjurio, & investigando ab ipsis secreta hujusmodi, quæ die præcedenti immediate in ipso Concilio eruperunt, qui dum pro majori parte de hoc per ipsum Concilium vocati fuissent, ipsi valedicto Pontifici & obtenta licentia, ab eodem Concilio ad propria redierunt.

Quibus sic stantibus, quidam, ut præsumitur Italicus, multos articulos valde famosos, & omnia peccata mortalia, nec non infinita quodammodo abominabilia continentes, contra eundem Balthasarem, in eodem Concilio exhibuit in scriptis, tamen secrete, quod super illis contra eundem Balthasarem fieret inquisitio, & provideretur instanter per Concilium memoratum. Quibus quidem articulis per aliquot majores nationum Germaniæ, Angliæ & Poloniæ perlectis, ipsi nullatenus consentire volebant, quod dicti articuli publicarentur, aut contra ipsum Balthasarum inquisitio fieret hujusmodi super illis, & hoc propter honestatem. Et, si contrarium fieret, ut asserebant, per hoc macularetur sedes Apostolica, & confunderentur enormiter etiam omnes de obedientia dicti Balthasaris, & ponerentur in dubio promotiones & provisiones, per ipsum factæ, & multa scandala exinde subsequi possent. Plerisque etiam aliis nobilibus viris assentientibus & consulentibus, quod illa via inquisitionis fieret, quæ compendiosa foret, & ipsi articuli & contenta in eis, saltem pro majori parte essent notoria seu manifesta, & propterea modica vel nulla probatione indigerent.

Quibus etiam interim clanculo & proditorie ad notitiam dicti Balthasaris deductis, ilico mente consternatus est, & cœpit valde tremere & timere, ac etiam quosdam sibi secretos Cardinales, & de quibus fiduciam habuit, donis & promissis allicere atque consulere, quid esset in ea parte pro ejus honoris & conservatione facturus, asserens, quod quædam, in ipsis articulis descripta, tanquam, homo peccando commisisset, & aliqua non: & proposuit tunc in mente sua, prout & ore propalavit, quod ipsemet dictum Concilium vellet personaliter accedere, &, quæ de contentis in eisdem articulis perpetrasset, coram ipso Concilio in publico fateri, fundans se in hoc, quod Papa propter quodcunque delictum, ut dicebat, nisi propter hæresin deponi non posset. Et habito super hoc consilio cum quibusdam aliis, etiam sibi secretis, per ipsum quid facturus esset in illa perplexitate, sibi consulerent, responderunt, quod bonum esset, quod *ipse* super hoc inter se per dies aliquot melius deliberaret, & tunc, quid sibi videretur consultius, in Dei nomine adimpleret.

Concilium autem, seu majores deputati in eodem, ignorantes, quod ipse Balthasar prædictos articulos sciret, & ea, quæ pro sua excusatione tractabat, dimissa eadem inquisitionis via, accesserunt ad eum, rogantes unanimiter, ut viam cessionis sui Papatus eligeret, ad hoc, quod alii contendentes de Papatu, illam similiter acceptarent, quia alias non viderent modum aptum, quod præfata unio fieret in universali ecclesia pro hac vice. Ad quod ipse læto animo, observata tamen, ex industria quadam gravitate, respondit, se facturum quid peterent, dum tamen ipsi alii duo contendentes idem facere vellent. Maluit enim illam viam per se, ut existimo, amplecti, quam, prædicti articuli ad ejus dejectionem à Papatu admissi & probati

bati fuissent. Et dum prædictum Concilium illam oblationem ab eodem Balthasare reportasset, facta fuit hic magna lætitia in clero & populo: &, solemni sessione subsecuta, idem Dn. Balthasar adimpleturus, quæ prius promiserat, ut præfertur, solemniter vovit & juravit, de quo etiam prima facie existentes in Concilio valde gavisi fuerunt. Et quia postea hujusmodi negotio, inter ipsos melius & clarius digesto, eis visum fuit, quod hujusmodi promissio, quamvis grandis & bona esse videretur, forte tamen ad effectum dictæ unionis incerta, cum esset possibile aut contingens, quod forsitan alii duo contendentes de Papatu cedere nollent, vel alter eorum cedere nollet, & sic hujusmodi Concilium in ea parte supervacue laboraret, & tempus protraheretur in expensis. Unde iterum, post plures tractatus, super hoc per Concilium & illi præsidentes hujusmodi habitos, in hoc concordabant, quod omnino ab ipso Balthasare magis certam & pinguiorem promissionem super cessione sua prædicta vellent habere. ipsumque extunc pluries adiere, rogantes reverenter & humiliter, quod eos in hoc benigne vellet audire, & ipsam oblationem facere in publico uberiorem, nec non etiam certiorem & sub testimonialibus literis suis juxta formam, quam in scriptis sibi super hoc tradiderunt. Sed in hoc eum invenerunt contradicentem, & de die in diem duriorem. Scivit etiam medio tempore multos principes, & alios potentes, nec non ecclesiasticos prælatos, tunc hic existentes, sibi allicere, concedendo eis quæcunque petebant ab ipso, non habendo respectum ad Deum, vel quemcunq; hominem: aut si ea, quæ petebantur ab ipso, justa forent, vel injusta, aut rationabilia, vel concedi consueta, sperans, per hoc divisionem facere in ipso Concilio, ne procederet, aut per illud contra ipsum nil posset attentari. Quibus tamen non obstantibus, deventum est ad hoc, quod dictam oblationem, prius factam per eum, ut præfertur, juxta vota petentium præter spem hominum similiter in alia publica cessione aliqualiter efficaciorem certioremque fecit, de quo tantum gaudium factum fuit in eisdem, clero & populo, extunc pluribus diebus durante, quod difficulter posset calamo exarari: sed ipsas literas testimoniales super hoc diu distulit, & recusavit eidem Concilio tradere per ambages. Tunc ipsum Concilium instanter requisivit dictum regem, quod ipsas literas à præfato Balthasare, nomine dicti Concilii sibi tradi peteret, quod contigit ea de causa, quia plures egregios Prælatos de ipso Concilio prædictus Balthasar, dum ab eis talia peterentur, etiam in publico verbis injuriosis & opprobrio vehementer afflixit, incutiendo eis & aliis per hoc timorem, quod nisi sibi placita de cetero coram eo loquerentur, aut peterent ab ipso. Quamobrem multi eorum territi, quantumcunque essent etiam viri eminentes, coram ipso loqui de cetero non audebant, nisi ea, quæ sibi, ejusque assistentibus hic & adhærentibus placuerunt. Aliàs enim omnes, qui dictam vnionem, ut fieret, puro corde hic laborabant, per ipsos, Balthasarum & ei adhærentes proditores, nominabantur & pro eorum hostibus habebantur.

Rogabat etiam obnixe, & obtinuit tandem ab ipso rege præfatum Concilium, quod promisit & juravit sponte, quod habitis literis testimonialibus & procuratorio sufficienti ab eisdem, Balthasare & Concilio, personaliter accedere vellet regem Arragoniæ & Petrum de Luna, qui propterea per mare usque ad civitatem Niciensem vel villam Francam, quæ est portus dictæ civitatis in provincia, per totum mensem Julii tunc currentem vellet insimul convenire, ad tractandum finaliter cum ipso rege Roman. de concordia unionis ejusdem. Quod sentiens dictus Balthasar allegavit, quod hoc non esset, nisi inutiliter perdere tempus, ipse enim vellet illucire, vel prope ad aliquam civitatem personaliter, ad tractandum cum eodem Petro per medias personas, qualiter compendiosius dicta concordia fieret: & sic non expediret hujusmodi tempus in longum differre: Et quod sic fieret, ipse Balthasar fortiter instabat. Concilium vero hujusmodi, & multi præstantiores ex illis, hic tunc pro magna parte existentes, considerantes, quod, si sic fieret, per hoc hujusmodi Concilium dissolveretur, quia non essent dispositi illi, qui hic tunc erant, ire remote ad partes Galliæ, & sub incerto: timebant enim, si id procederet, quod tunc fieret, sicut factum fuit in casu simili, quando Gregorius ad Lucam, & ipse Petrus ad castrum Portus Veneris in Riparia Januensi, ad faciendam tunc eandem concordiam, prout diu ante solemniter jurarunt & voverunt, cum suis curiis & curialibus accesserunt, & tandem nihil, quoad dictam unionem insimul concludentes, sine fine recesserunt, totam Christianitatem

tatem per hoc nequiter defraudando. Existimabant enim Concilium, & ei præsidentes prædicti, quod similia etiam nunc fierent per ipsos, Balthasarum & Petrum, si ad contigua insimul venirent.

Pendentibus vero istis taliter indiscussis, venit ad Constantiam prædictus Fridericus, Dux Austriæ, fingens se longius ire, nec cum Balthasare habere aliquod commercium singulare, aut propter eum huc venisse: tamen plures de ipso Concilio inceperunt asserere, quod eundem Balthasarem abducere vellet. Et quia de hoc timor & murmur inter nos erat, quidam potens & nobilis forensis, similiter tunc hic existens, notus eidem Duci, ei dicebat: Domine Dux de vobis dicitur, quod certos habetis tractatus cum Papa, ita quod eum pro pecunia, per ipsum vobis promissa, velitis abducere: cavete vobis, consulo, ne talia perpetretis. Cui respondisse fertur Dux ipse, quod prædictum Balthasarem non adverteret, ipsiusque pecunias penitus non curaret. Sed nihilominus, rumor de contrario inter nos magis increvit, & in tantum, quod forte die immediate præcedenti diem fugæ prædicti Balthasaris de Constantia, præfatus rex Romanorum, humilians se more suo, ad eundem Balthasarem reverenter accessit, quem reperit paulo post horam vesperarum, super lectum repausantem: Cui dictus rex ait, Sancte pater, quomodo stat persona vestra. Ille autem occasionem quærens dicebat, quod aliqualiter disturbatus foret, quia aer hic esset sibi contrarius, & eum pati non posset. Qui quidem rex respondit, quod erant circumcirca ipsam civitatem Constantiensem multa loca fortia & amœna, pro persona ipsius Balthasaris satis idonea & tuta, quorum pro sua mansione quemcunque, & quandiu vellet, recipere & retinere posset, rogando eum quantum potuit, ne ab eadem civitate Constantiensi, nisi prædicto Concilio finito recederet: & si utique abinde recedere vellet, illud non faceret secrete, aut minus honeste: quia rex ipse omnino paratus erat sibi & omnibus secum existentibus salvum conductum firmiter observare: imo ipsum Balthasarem, quocunque ire vellet, in partibus istis, & etiam alibi, si & in quantum illud ab ipso rege peteretur, promte & fideliter associare. Et ad hoc dictus Balthasar respondit: quod nullatenus, nisi dicto Concilio dissoluto, abhinc recedere vellet, credens forte, quod eo recedente, abhinc illud dissolveretur omnino. Sed omni sero, ut apud nos publica fama erat, & apparebant indicia multa, dictus Balthasar coram quibusdam suis domesticis, ipsi regi Romanorum obsequebatur, asserens eum esse pauperem, aut bibulum; fatuum & barbarum, quodque de ipso Balthasaro quæreret per intermedias personas pecunias sibi tradi, ut eum in Papatu quomodolibet conservaret. Quod tamen salva reverentia dicentis, sc. quod rex ab eodem Balthasare quæreret habere pecunias, omnino caruit & caret veritate: illaque etiam pene omnes Palatini & dicti Balthasaris domestici, prout ab eodem Balthasare audiverant, multis de nostris in ipso concilio publice affirmabant: etiam ipsi regi temere detrahens, quem tamen rex ipse, licet sibi sæpe recitata forent, patientissime tolerabat, nullam proinde quærendo aut faciendo vindictam. Sed ecce qualiter ipse Balthasar sua promissa, regi Romanorum & Concilio præfatis facta, observavit, in sequentibus patet. Et quomodo dictus Balthasar potuit juste querulari, quod aer ipse sibi esset contrarius, ut præfertur? quia, licet civitas Constantiensis sit parva, respectu aliarum civitatum Germaniæ, est tamen in se pulcra, & in situ amœnissimo collocata, ubi est aer salubris, omni nationi & ætati conveniens. Ibi etiam sunt lacus & flumina recentia, in quibus pro magna parte civitas collocatur, intus & extra navigabilia. Bona politia viget in eadem civitate, & extra & prope sunt vineæ, campi, horti, prata & nemora per omnia, recte ac si esset ager, cui benedixit Dominus. Et difficile esset consimilem locum, ubi singula pro vita hominum necessaria & salubria convenirent insimul, reperire: taceo, quod de omni provincia & regione Christianorum illuc veniunt, & abinde recedunt forenses & ibi stant ad eorum beneplacium tute.

Die XXI. mensis Martii, proximè præteriti, in septimana de passione Domini, dictus Balthasar, habitu mutato, serò, in forma laici indutus met tertius in crepusculo, ordinante dicto Duce de Constantia, & equitando recessit ad castrum Schafhusen, distans per quatuor milliaria Alamanica ab ipsa Constantia, super flumine Reni, & medietatem itineris egit taliter equitando illa nocte, & aliam medietatem transfretavit in navi, sic quod adhuc in ortu diei illuc pervenit, in festo S. Benedicti confesso-

ris: &

ris: & erat tunc valde exhilaratus ex hoc, quod taliter recessĕrat, publice afferendo & gloriando, quod tunc plena libertate gaudebat, & fingendo, quod Constantiæ tutus non erat, quamvis nullus unquam illic sibi aliquod impedimentum seu vim vel injuriam intulisset, aut metum incussisset.

In Dominica verò Ramis-palmarum, summo mane, duo Cardinales, sc. Pisanus & Placentinus, recedentes secretè de Constantia ipsum Balthasarem secuti fuerunt: & ead. die post prandium etiam de Chelancho & de Branbaciis, nec non Barensis, & successive quidam alii Cardinales, etiam de Constantia recedentes, dictum Balthasarem sequebantur, similiter multi Officiales & Curiales eos de Schafhusen, pro tunc etiam de Constantia secuti fuerunt.

Sed in bona quarta feria redierunt huc, scilicet ad Constantiam, de Schafhusia quatuor Cardinales: & illa die fuit congregatio illorum, qui erant de Concilio, & interfuit Rex ipse. Et illuc accesserunt sex Cardinales & ample multum locuti fuerunt contra ipsum Concilium scilicet, quod dissolutum esset propter absentiam & recessum dicti Balthasaris. Et eis responsum fuit acriter per plures, de ipso Concilio viros, magnæ auctoritatis, & scientificos, scilicet, quod Papa non esset supra Concilium, sed esset sub Concilio: & facta illic contentio magna hinc inde. Quibus sic stantib. reperta fuit in portis majoris ecclesiæ Constantiensis affixa quædam scedula papyrea, in qua citabantur omnes officiales Papæ, scilicet, quod sub pœna excommunicationis & privationis suorum officiorum, ipsum Papam ad Schafhusiam, infra paucos dies, & in septimana sancta ipsa, sequerentur. Sed ilico dicta scedula per quosdam de prædicto Concilio perlecta & deposita, & ad eandem congregationem deportata fuit, ignorantibus Cardinalibus ipsis, qua per quendam venerabilem Episcopum in ipsa congregatione perlecta, idem Episcopus dixit eisdem Cardinalibus, tunc præsentibus: reverendi patres, nos credebamus, quod huc, pro bono pacis & concordiæ venissetis, sed duxistis contra nos fel vobiscum. Ad quod responderunt, quod utique pro bono pacis huc rediissent: at ille, quare igitur portastis citationem contra officiales Dn. Papæ, & curiales hic exeuntes in præjudicium hujus sacri Concilii, & eam, nobis irrequisitis & insciis publicastis, quod tamen constanter Cardinales ipsi negabant. Et tunc idem Episcopus prædictam scedulam protulit in medium, eamque ibidem in publico legit, de quo prædicti Cardinales aliquantulum fuerunt stupefacti, dicentes, quod de ipsorum mandatis hoc non processisset. Sed bene erat verum, quod dicta scedula, die immediate sequenti, in eisdem partibus affigi & publicari debebat. Et, suscitato majori clamore contra eos, in congregatione præfata, ipsi Dn. Cardinales, insalutato hospite, abierunt. Sed ipsa die immediate sequente, ad placandum dictum Concilium, tempus sequendi præfatum Balthasarum in eadem scedula deputatum, dicti Dn. Cardinales ad aliquot dies, auctoritate ejusdem Balthasaris, ut dicebant, prorogarunt, per hoc reddentes se Concilio hujusmodi magis suspectos, quia ipsi Cardinales ultimo, quod ratione non potuerunt illic, tunc clamoribus defendere voluerunt.

Die autem Veneris Sancta his stantibus, circa horam meridiei, ipse Balthasar recessit de Schafhusia, tempore valde pluvioso, nec celebrato per eum seu coram ipso illa die officio divino, transivit equester versus castrum Laufenberg, consistens etiam super flumen Reni, omnibus Cardinalibus qui prius eum secuti fuerunt, remanentibus in Schafhusia, & dum esset extra & prope Schafhusen, accersivit tabellionem & testes, & coram illis publice protestabatur, quod quicquid ipse Constantiæ juravit, vovit & promisit, illud vi & metu fecisset, & non alias, & propterea illud efficere non teneretur: & eandem protestationem postea pluries repetiit in aliis locis, ad quæ devenit, tamen in quibusdam suis epistolis, hinc inde directis, scripsit oppositum, scilicet, quod de Constantia non fugisset ea de caussa, ut unionem non faceret, quantum in eo esset; imo ipsam facere vellet.

Die Mercurii immediate post octavas Paschæ, in crepusculo matutino, idem Balthasar etiam, mutato habitu solito, recessit de illo castro Laufenberg met-tertius vel quartus, & equitavit versus castrum Friburg, Constantiensis diœcesis, quod unum est de melioribus opidis sive castris, Christianis inexpugnabile, pulcherrimis ædificiis & stratis sive plateis amplis & bene dispositis, & alias ita beneornatum, quod est mi-

est mirabile videre: & per omnes vicos ejus est decursus aquarum: & sunt in eo quatuordecim monasteria diversorum ordinum, virorum & mulierum, & alia multa miranda, & per omnia speciosa, ampla & amœna, ita quod ipse Dn. Balthasar & illi, qui secum erant Curiales, intrantes ipsum opidum, illudq; conspicientes ita esse notabile, de hoc valde commirati fuerunt, & sunt homines illius opidi valde civiles, bene scientes regere seu politicare, ubi etiam sunt bona victualia, & in optimo foro.

Postquam autem dictus Balthasar per aliquot dies mansit in Friburg, transtulit se ad opidum Brisacum, etiam super dictum flumen consistens, confisus ibi tractatus facere per medias personas cum Duce Burgundiæ, qui habet terras, non multum abinde distantes, ut eum abduceret, seu abduci faceret de Alamania, conduceretque per partes Galliæ usque ad Avinionem, & super hoc jam erant conducti plures stipendiarii, in propinquo existentes, & adventum dicti Balthasaris ad ipsos pluribus diebus & noctibus præstolantes. Sed res interim detecta fuit quibusdam fidelibus dicti Dn. regis, potentibus in partibus illis: quod cum sciret ipse Balthasar, non audebat se committere ipsis conductis gentibus, sed fugit etiam tunc habitu mutato consueto ad opidum Nuenburg, super eodem flumine consistens: sed illico superveniente rumore, falso tamen, quod prædicti fideles ejusdem Dn. regis Romanor. præfatum Balthasarum & suos curiales, tunc secum existentes, in eodem opido Nuenburg obsidione constringere vellent, ipsi timore vano percussi, nullo per eos ordine observato, sicut oves errantes fugerunt ab eodem opido, ambulantes illa die, & nocte immediate sequente, ab invicem dispersi iter agentes, iterum ad dictum castrum Friburg, ad quod sic fugientes tandem reversi fuerunt.

Eadem autem die venerunt illic ad Friburgum ambaxatores valde nobiles, sc. duo Cardinales ac plures Episcopi, & etiam nonnulli abbates, cum decenti comitiva, illuc missi, per dictum Concilium, ad eundem Balthasarem, requirentes eum, quod constitueret procuratores in ipso Concilio ad cedendum pro eo papatui, & ipse eligeret, si vellet, aliquem alium locum, in quo staret, quousque dictum Concilium aliud de ipso, pro publica utilitate Christianitatis ordinaret: aut dictum Concilium contra eum ad privationem procedere vellet. Quibus in crastinum, paulo post horam primarum, adhuc jacens in lecto, & scalpendo se inferius inverecunde, respondit satis aspere, asserens tamen, quod dictum procuratorium post eos ad Constantiam mittere vellet, prout postea fecit, per Dn. Bertold. de Ursinis Comitem, quod ostensum ipsi Concilio fuit insufficiens judicatum. Eodem tempore petita fuerunt in publica congregatione Constantiæ, pro parte dicti Balthasaris, tunc Papæ, ab ipso concilio multa valde anormala per certos Card. sc. quod si deberet eandem cessionem facere, tunc vellet, quod sibi ante omnia provideretur per ipsum Concilium, ita quod toto tempore vitæ suæ esset legatus de latere irrevocabilis Dn. Papæ, qui esset pro tempore, per totam Italiam: item, quod haberet semper sub se Bononiam & ejus Comitatum in temporalibus, similiter Comitatū in ea provincia, in qua Avinona præfata, & multæ aliæ civitates nobiles situantur: & cum hoc emerent sibi annuos reditus ad ejus vitam XXX. ducatorum auri sc. decem in Venetiis, 10. Florentiæ, & 10. alia Ianuæ. Et, si una civitas non solveret, seu duæ non solverent aliquando, 3. teneretur, seu duæ tenerentur, non solventis, seu solventium partium supplere defectus: & quod ipse Balthasar nulli deberet esse subjectus, & nihilominus Cardinalis remanere, & cum aliis Dn. Cardinalib. de emolumento capellæ participare, & nulli unquam teneretur reddere rationem de illis, quæ fecit hucusq;, & quæ faceret in futurum, sed quod esset omnino sui juris, & à cujuslibet dominio & potestate prorsus liber & immunis: & quædam satis irrationabilia, quærendo subterfugia sibi concedi publicè postulavit, quæ omnia erāt impossibilia dicto Concilio, sc. quod ea posset adimplere. Et sic per hæc consequentia, quoad factum cessionis Papatus, spontè & liberè faciendæ, prout juravit & vovit idem Balthasar, præcedentia cognosci poterant manifesto, sc. quod erant dolosa, simulata & consicta. Tunc considerantes ex præmissis statim recitatis rationes prædictæ, quod præfatus Balthasar nunquam habuisset animum, quod sponte sua Papatu cedere vellet, sed quod trufabatur, de ipsis tamquam inutiliter redimendo. Sperabat n. semper evadere posse, & ad partes Galliæ cum adjutorio dicti Ducis Burgundiæ pervenire, se ita durum tenuit, concilium penitus pro tunc non curando: & qui secum erant non aliud acclamarunt,

marunt, nisi ad Burgundiam, illud sæpius repetentes, Simoniam ibi libere exercebant, prout prius apud nos tunc existentes facere consueverunt, & eos, qui de nobis, pro aliquib. negociis expediendis accesserunt ad ipsos, verbis male tractabant, asserentes eos esse schismaticos excomunicatos, & alias pro posse gravabant, nescientes quæ latebant.

Die autem Mercurii X. Aprilis sex Cardinales, qui tunc erant in Schafhusia, mandarunt huc pro saluo conductu ad Dn. regem & concilium hujusmodi, & illud obtinuerunt in pleniori forma.

Die ultima dicti mensis Aprilis, venit præfatus Fridericus Dux cum paucis ad Constantiam, sub salvo conductu ejusdem Dn. Regis Romanor. ad præsentandum se regi & concilio memoratis, & impetrandum, si posset, veniam de commissis per ipsum, pro eo, quod dictum Balthasarem sic abduxit.

Die tertia mensis Maii venerunt ad Concilium oratores Dn. Joannis, archiepiscopi Moguntini, & per Concilium admissi fuerunt procuratores dicti archiepiscopi, in quem archiepiscopum ipse Balthasar plurimum confidebat, quod ipse eum cum quibusdam aliis potentibus partium Germaniæ eundem Balthasarum deberet eripere seu abducere violenter, sed frustra, ut experientia docuit: nullo enim baculo contra percutientem virgam potuit sustentari.

Die quarta dicti mensis Maii redierunt ad Constantiam de Schafhusia de Brankariis prædictus, & de Columna nationis Romanæ, & Tricuriensis nationis Neapolitanæ, nepos dicti Balthasaris, Cardinales.

Item eadem die redierunt ad Constantiam multi literarum apostolicarum scriptores, & alii officiales & curiales, qui cum ipso Balthasare fuerunt in Friburgo, & cum eo ulterius transire ad lucra captanda se posse credebant: sed deficiente illic melle, muscæ ulterius frustra volare non curarunt. Interim prædictus Fridericus Dux in publica congregatione Constantiæ, genibus flexis, diu coram ipso dicto rege Romanor. assistentibus sibi quibusdam Principibus, & ei gratiam per ipsum Dn. regem impendi humiliter postulantibus, de eo quod abduxit eundem Balthasarem, ut præfertur, dedit se & omnia sua ad manus dicti Dn. regis. Nec aliquis miretur de hoc, quod Dux præfatus per eandem deportationem Papæ, quam fecit, adeo commovit eundem Dn. regem, quod proponebat eum omnino destruere, & fuerunt tunc præsentes plures principes & magnates, qui prædictum Dn. regem Rom humiliter rogaverunt, ut ab eadem ira quiesceret, ipsisque ad vindicandum tantam injuriam & offensam, Deo & concilio ac regi prædictis illatam, in ea parte dimitteret, quod rex ipse noluit facere: sed infra paucos dies postea congregavit multitudinem maximam bellantium equitum & peditum, forsan XL. millia, vel circiter, numero, de quibus fecit fieri sex exercitus, quos direxit in diversis locis dominii dicti Ducis, ad obsidendum & capiendum terras ejusdem Ducis, prout fecerunt de multis, quas infallibiliter omnes expugnassent, prout apud nos fama est, nisi subito Dux ipse se & sua eidem Dn. regi dedisset, prout fecit, ut præfertur. Quo facto Dn. rex de præconcepta ira aliqualiter placatus, dictos exercitus revocavit, eundem tamen Ducem arrestando sub juramento præstito, ne de ipsa Constantia recederet, nisi cum voluntate dicti Dn. regis, & omnia quæ sibi promiserat, efficaciter impleßet: quorum aliqua Dux adimplevit, quædam autem forsan adimplere nequivit, impediente Dn. Ernesto fratre suo: & ea de caussa adhuc hic remanet in arresto. Et sic rex ipse in hoc secutus est illud: Sit itaque vigor, sed non exasperans: sit zelus, sed non immoderate sæviens: sit pietas, sed non plus quam expediat parcens.

Die XXI. mensis Maii præfati prædictus Balthasar tunc Papa, pervenit ad opidum Celle, distans à Constantia per duo milliaria Alamanica, illuc deductus de Friburg, de mandato & ordinatione Concilii prædicti: & ipse rex Romanor. recepit in suam potestatem dictum opidum Friburg, cum octo aliis, sibi adjacentibus opidis sive castris, quæ erant prius Ducis sæpedicti, & in eodem castro Celle bene fuit custoditus die noctuque dictus Balthasar, prædicto Concilio disponente.

Die XXV dicti mensis Maii, quo incepit sextus annus Pontificatus ipsius Balthasaris, fuit facta sessio solemnis Constantiæ, in qua fuerunt publicati LV. articuli criminosi, omnia peccata mortalia & inerrabilia crimina continentes, & etiam probati contra ipsum Balthasarem, tunc Papam.

Eodem

Eodem die fuerunt destinati certi oratores per dictum Concilium, ad eundem Balthasarem, certificando eum de illis, quæ ipsa die facta fuerunt in sessione prædicta, certificantesque ipsum etiam, quod depositionis sententiam contra eum ferre vellent: &, ut fama est, in hoc consensit, quod fieret: rogavit tamen obnixe, ut, quanto honestius fieri posset honori & statui suo, prædictum Concilium provideret, quod & factum fuit.

Die XXIX. mensis Maii prædicti fuit facta solemnis sessio Constantiæ, & in illa finaliter depositus idem Balthasar, nec non carceri adjudicatus pro pœnitentia peragenda, quousque provisum esset Romanæ ecclesiæ de summo Pontifice: & quod ille de ipso Balthasare disponeret, prout sibi videretur, & quod interim bene tractaretur. Et sic verificatum est illud, quoad ipsum Balthasarem, qui voluit inter vos primus esse, erit vir servus: & merito hæc passus est, quia Deum præ oculis non habuit, & quod fractum erat, non alligavit, & quod abjectum, non reduxit.

Die ultima mensis Maii prædicti dicebatur apud nos, quod dictus Balthasar ipsam sententiam approbasset, scripsit enim ipsi Dn. regi Romanor. ei supplicando & reducendo sibi ad memoriam plurima beneficia, quæ ei contulerat, quod eum benigne tractaret. Veruntamen multum amaricavit mentem dicti regis in hoc, quod diffamavit eum, prout superius continetur: & cum hoc etiam cum esset in prædictis castris & opidis, ubilibet conquerebatur de ipso Dn. rege, injuste tamen, quod falsum conductum sibi infregisset, ipsumque in Constantia male pertractasset, & multa similia, per quæ conabatur ipsum regem multipliciter lædere, & apud reges & principes mundi enormiter diffamare: & de illa materia famosas epistolas ad diversa regna multis magnatibus destinavit.

Post hoc, in principio mensis Junii, prædictus Balthasar ductus fuit ad castrum Gotleven, prope Constantiam, sub custodia prædicti Concilii per aliquot dies, & ibi licentiati fuerunt sui familiares, & ad Constantiam venerunt, ne illis cooperantibus evadere posset &c. Quo stante, aliquos, Constantiæ tunc existentes sibi secretos, per quendam sibi secretum rogabat, ut sibi aliqua consolatoria scriberent, sic afflicto, quod tamen ipsi facere non audebant, quod scripta eorum ad notitiam dicti Concilii pervenirent, & sic suspecti haberentur in illo. Et quia etiam idem Balthasar hoc tarde postulabat, quia, cum in honore esset atque potentia constitutus, prudentum & fidelium suorum sana sibi facta consilia, ut vitam suam emendaret & bene ageret, deridebat & efficere non curabat: sensit igitur illud demum in effectu, quid vultis, in virga veniam ad vos? Summus itaque locus bene regitur, cum is, qui præest, viciis dominatur.

Post hoc traditus & recommendatus fuit custodiæ Dn. Ludovici, Comitis Palatini Reni, qui est princeps probus, prudens, & bonæ famæ, & est hic apud nos positus ad custodiam prædicti Concilii, in absentia prædicti regis Romanor. per dictum Dn. regem Romanorum, qui eundem Balthasarem benigne pertractat, sibique providet de omnibus oportunis, & habet duos capellanos honestos secum, dicentes officium, & coram eo celebrantes, & quosdam honestos nobiles, sibi in mensa ministrantes, in loco spacioso & delectabili, non cathenatus, non constrictus: & ita de aliquibus audivi, qui bene sciunt.

Novissime autem, scilicet quarta die mensis Julii, magnificus Dn. Carolus de Malatestis, procurator dicti Errorii, ad illud sufficienter constitutus. pro ipso Errorio cessit, in publica congregatione & sessione solemniter celebrata, omni juri, quod dicto tunc Errorio, nunc autem reverendo patri Dn. Episcopo Portuensi, quomodo libet competiit, aut competere unquam potuit in Papatu.

Hic etiam nuper, scilicet VI. die mensis Iulii prædicti, fuit per prædictum Concilium condemnatus, degradatus, & tandem curiæ seculari, & demum igne combustus est quidam pertinacissimus hæresiarcha, natione Boemus, vocatus Ioannes Hufs, magister in artibus, & in sacra Theologia, non obstante, quod sub salvo conductu dicti Dn. regis Romanor. de Boemia huc venisset, & ipso Dn. rege tunc etiam hic præsente. Quia dictum Concilium, quod sic ipse Ioannes Hufs condemnandus foret convictus, nec errores suos volens revocare, per longum processum præhabitum determinavit & conclusit. Alter vero pertinax hæreticus, etiam natione Boemus, nomine

mine Hieronimus, hiccaptus detinetur, &, quod idem judicium de ipso fiat, sicut factum fuit de altero, ut præfertur, præstolatur: ut, quorum communis fuisset excessus contra Deum & fidem catholicam, etiam communis fit interitus. Citius enim mori, etiam morte sævissima, elegerunt, quam vellent à suis erroribus resilire, illosque juxta sanctiones canonicas abjurare: & sic ipsa Constantia facta est hoc tempore quoddam purgatorium perversorum. Audientes autem hæc alii hæretici in civitate Pragensi, quæ est caput regni Boemiæ, qui errores ipsorum duorum hæreticorum sequuntur & fovent, ut apud nos fama est, & sunt valde multi & potentes, ilico insimul irruentes domos quamplures catholicorum presbyterorum Pragæ, & opinionibus eorum contrariorum impetuose destruxerunt, ipsorum aliquos in gladio peremerunt, & quosdam in flumen Multæ, quod penetrat Pragam, submerserunt: domum archiepiscopi Pragensis circumvallarunt, tamen dictus archiepiscopus manus eorum sed vix, evasit. Et multa alia sæva & horribilia, contra Dei ministros & ecclesias, temere commiserunt. Et ecce sic necessarium est, quod fiat unio vera in ecclesia universali, temporibus istis, etiamsi non esset alia caussa, quam multiplicatio istorum hæreticorum & schismaticorum in diversis provinciis atque regnis. Multi etiam alii nobiles actus hic per Concilium facti sunt, gratia brevitatis omissi.

Die autem Jovis XVIII. præsentis mensis Julii, Dn. rex præfatus, accepta benedictione à Dn. Cardinalibus, hic existentibus XV. numero vel circiter, nec non à plærisque aliis venerabilibus patribus Episcopis, in ipso Concilio congregatis, recessit, iter agendo versus easdem partes Galliæ, stipatus quatuor millibus equitibus, caussa colloquium habendi cum eisdem, rege Aragonum & Petro, ut superius tactum est: & tenet indubie rex Romanor. quod ipse Petrus etiam cedat, prout fecit tunc Errorius præfatus, nunc Portuensis Episcopus, ut præfertur, ut perfecta unio in universali ecclesia, concedente Domino, evestigio subsequatur.

SEQUITUR QUÆDAM ORDINATIO, FACTA in eodem Concilio.

SAnctissima generalis Constantiensis Synodus, ecclesiam Catholicam repræsentans, ad exstirpationem præsentis schismatis, ac erroris ecclesiæque reformationem, in capite & in membris faciendam, in Spiritu sancto legitime congregata, ad facilius, liberius & utilius unionem ecclesiæ consequendam, pronunciat, decernit, statuit, & ordinat, quod si contingat sedem Apostolicam quovis modo vacare, in prima illius vacatione ad electionem futuri summi Pontificis, nullo modo procedatur sine deliberatione & consensu hujus sacri Concilii generalis: &, si contrarium fieret, illud sit ipso facto, auctoritate dicti sacri Concilii, irritum & inane, nullusque electum contra hoc decretum in Papam recipiat, nec illi, ut Papæ, quoquo modo adhæreat, nec obediat, sub pœna fautoriæ dicti schismatis, & maledictionis æternæ, puniantur que hoc casu eligentes, & electus, si consentiat, ac illi adhærentes pœnis, per hoc sacrum Concilium ordinandis. Suspenditque dicta sancta Synodus pro bono unionis ecclesiæ omnia jura positiva, etiam in Conciliis generalibus edita, & ipsorum statuta, ordinationes, consuetudinesque, & privilegia, quibuscunque concessa, & pœnas, contra quoscunque editas, in quantum dictum decretum impedire possent quoquomodo.

SEQUITUR SENTENTIA DEPOSITIONIS Balthasar Cossa, olim Joannis Papæ XXIII.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Patris & Filii & Spiritus sancti, amen. Sacrosancta generalis Constantiensis Synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, invocato Christi nomine, solum Deum præ oculis habens, visis articulis, in hac caussa contra Dominum Joannem Papam XXIII. formatis & oblatis ac probationibus eorum factis, ejusque submissione spontanea, una cum toto processu hujus caussæ, habita matura deliberatione super eisdem, per hanc nostram sententiam definitivam, quam profert in his scriptis, pronunciat, decernit & declarat, recessum, per præfatum Dn. Joannem Papam XXIII. ab hac civitate Constantiensi & dicto sacro Concilio generali, clandestine, hora suspecta, in habitu dissimulato & indecenti, factum,

ctum, fuiſſe & eſſe illicitum, eccleſiæ Dei in dicto Concilio notorie ſcandaloſum, pacis & unionis ipſius eccleſiæ turbativum & impeditivum, ſchiſmatis inveterati nutritivum, à voto, promiſſione & juramento, per ipſum Dn. Ioannem Papam Deo & eccleſiæ ac huic ſacro Concilio præſtitis, deviativum, ipſumque Dn. Joannem papam Simoniacum notorium, bonorum & jurium. nedum Romanæ, ſed & aliarum eccleſiarum & plurium aliorum locorum piorum dilapidatorem notorium, malumque ſpiritualium & temporalium adminiſtratorem & diſpenſatorem fuiſſe & eſſe, ſuis deteſtabilibus inhoneſtisque vita & moribus, eccleſiam Dei & populum Chriſtianum ſcandalizantem, ante ejus aſſumtionem ad Papatum, & poſt usque ad iſta tempora; ipſumque per præmiſſa eccleſiam Dei & populum Chriſtianum notorie ſcandalizaſſe & ſcandalizare, poſtque monitiones debitas & caritativas, iteratis & crebris vicibus eidem factas, in præmiſſis malis pertinaciter perſeveraſſe, ſeque ex hoc notorie incorrigibilem reddidiſſe, ipſum propter præmiſſa & alia crimina, in proceſſu dictæ cauſſæ contra eum deducta & contenta, tanquam indignum, inutilem & damnoſum, à Papatu & omni ejus adminiſtratione ſpirituali & temporali, amovendum, privandum & deponendum fore, & eum dicta ſancta Synodus amovet, privat & deponit, univerſos & ſingulos Chriſticolas, cujuscunque ſtatus, dignitatis vel conditionis exiſtant, ab ejus obedientia, fidelitate & juramentis abſolutos declarando: inhibendo inſuper univerſis Chriſti fidelibus, ne eundem, à Papatu, ut præmittitur, ſic depoſitum, de cætero in Papam recipiant, ſeu eum Papam nominent, aut illi tanquam Papæ adhæreant, ſeu quoquo modo obediant: & nihilominus ex certa ſcientia, & de plenitudine poteſtatis, ſupplet dicta ſancta Synodus omnes & ſingulos defectus, ſi qui forſan in præmiſſis, vel aliquo præmiſſorum intervenerint, eumque ad ſtandum & morandum in aliquo loco bono & honeſto, ſub cuſtodia tuta ſereniſſimi Principis Domini Sigiſmundi Romanorum & Ungariæ regis &c. univerſalis eccleſiæ advocati & defenſoris devotiſſimi, nomine dicti ſacri Concilii generalis, quamdiu dicto ſacro Concilio pro bono unionis eccleſiæ Dei videbitur expedire, condemnandum fore, & eadem ſententia condemnat. Alias vero pœnas, quæ prædictis criminibus & exceſſibus inferri deberent, juxta Canonicas ſanctiones dictum Concilium arbitrio ſuo reſervat declarandas & infligendas, ſecundum quod rigor vel miſericordiæ ratio ſuadebit.

Item decernit, ſtatuit & ordinat dicta ſancta Synodus, pro bono unionis eccleſiæ Dei, quod nullo unquam tempore, reeligatur in Papam dictus Balthaſar de Coſſa, nuper Joannes Papa XXIII. nec Petrus de Luna, Benedictus XIII. nec Angelus Corario, Gregorius XII. in ſuis obedientiis ſic nominati, & ſi contrarium fieret, illud ſit ipſo facto irritum & inane, nullusq;, cujuſcunq; dignitatis & præeminentiæ, etſi Imperiali, Regali, Cardinalatus vel Pontificali dignitate præfulgeant, eis, vel eorum alteri, contra hoc decretum, ullo unquam tempore obediat, ſeu adhæreat, ſub pœna fautoriæ ſchiſmatis prædicti & maledictionis æternæ, ad quas, contra præſumtores, ſi qui in poſterum fuerint, etiam cum invocatione brachii ſecularis & alias rigide procedatur.

Item decernit dicta ſancta Synodus, quod quatuor generales Judices deputati debeant vocare prælatos abſentes ad Synodum, & punire non venientes, prout de jure, ac ſecundum Deum videbitur expedire.

Die Tertia menſis Auguſti venerunt nova ipſi Concilio, quomodo Angelus Corario, olim Gregorius Papa XII. nunc Epiſcopus Portuenſis, poſtquam intellexit ceſſionem ſui Papatus, per dictum Dn. Carolum de Malateſtis procuratorem ſuum, ad hoc per eum ſolemniter conſtitutum, publice factam, ut ſuperius tactum eſt, convocatis ſuis curialibus & Cardinalibus, nec non prælatis & clero, qui ſibi ut Papæ tunc adhærebant & credebant in partibus illis, in publico Conſiſtorio gaudenter & ſponte approbavit, laudavit & confirmavit omnia in ea parte geſta pro ipſo, per dictum Carolum quo facto ilico depoſuit mitram pontificalem, nec non colobium & omnia Pontificalia ſeu inſignia Papalia, etiam ibidem præſentibus omnibus, cum ſolemni Proteſtatione, quod illa nunquam de cætero reſumere vellet, imò omni modo, quo poſſet procurare intenderet, quod præfata unio fieret in eccleſia univerſali.

Die quarta menſis Auguſti venerunt nova prædicto Concilio, qualiter præfatus rex Romanor. perveniſſet, cum magna reverentia & honore receptus ubique locorum in partibus Gallicanis uſque ad civitatem Narbonenſem, quæ ſuper mare Oceanum in par-

in partibus Tholosanis consistit, & ibi ad ipsum regem Romanor. per plures dies postea venir rex Arragonum supradictus, ut hic fama est, cum magno apparatu per terram, asserens, quod prædictus Petrus illic etiam infra paucos dies postea per mare venire deberet, quod si faceret, prout sibi promiserat, se facturum, etiam sponte suo Papatui cedere deberet, quacunque difficultate semota: & si hoc facere nollet, ipsum Petrum captivare, ac captum regi Romanor. vellet infallibiliter assignare, & sic præstolamur de hoc bonum nuntium, de eo quod extunc contigit nova, ut speramus, grata cito referentem.

Die XII. mensis Septembris dictus Hieronymus de Boemia, qui fuit de hæresi Joannis Huss suspectus, & propterea diu in carceribus Constantiæ detentus, hora vesperarum, coram nationibus in ecclesia majori Constantiæ excusavit se de hæresi, & in scriptis recognovit, se credere & tenere, quicquid doceret & teneret Sancta & Romana ecclesia, & submisit se Concilio Constantiensi.

Die XVIII. mensis Septembr. venerunt nova de Ungaria, de interfectione Turcorum & triumpho Christianorum illic habito: sed adhuc dubium est, si sit ita: & de hoc postea nihil sensimus in effectu, sed contrarium, scilicet, quod ipsi Turci multos Christianos valde noviter in illis partibus trucidassent, & magnam catervam Christianorum captivos sub servitute miserabili abduxissent.

Eadem die venerunt nova de rege Romanorum de Perpiniano, quomodo rex ipse erat cum rege Arragonum & Petro de Luna ibidem in tractatibus unionis, & quod sperabat cito venire cum bonis & certis novis, de quibus novis fuit facta lætitia magna hic inter forenses: quia Dn. rex Arragonum tunc temporis, & diu antea, valida infirmitate detentus, & Petrus de Luna præfatus in castro fortissimo Perpiniano tunc residens, ac in sua pertinacia perseverans, quæsivit subterfugia diversa, & qualiter ipsum regem Romanorum impediret, ne, quoad ipsam unionem, in universali ecclesia faciendam, proficere posset, ut de ipso Petro verificaretur illud: Obscurentur oculi eorum, ne videant, & dorsum eorum semper incurva.

Interim quod Dn. Sigismundus rex Romanorum & Ungariæ fuit Constantiæ in Concilio generali, circa festum Paschæ Turci in magna multitudine venerunt usque ad regnum Bosnæ, vocati per præfectum illius regni, quem ipse rex ad custodiam ipsius regni deputavit, corruptus pecunia & promissis per Venetos, æmulos ejusdem, & deinde latentes ad regnum Dalmatiæ, circa mare & in Sclavoniam velociter currentes, viam nocturno tempore usque ad calidas aquas Vesprimiensis diœcesis pervenerunt, ubi multos nobiles & plebejos utriusque sexus rapientes, captivos detinuerunt, & illas terras, usque ad fines Alamaniæ pervenientes, multas ecclesias & loca ecclesiastica, nec non villas campestres quasdam ignis incendio, & reliquas aliis modis violenter destruxerunt, & valde multos Christianos interfecerunt, & ultra octo millia secum captivos abduxerunt.

Postea vero, circa festum assumtionis B. Mariæ, ad dictum regnum Bosnæ redeuntibus ipsis Turcis in manu forti eis occurrebant multi nobiles de Ungaria, armati pro defensione Ungariæ, qui erant sex millia vel circiter, ibi bello cum parte ipsorum Turcorum, & illa victa, secundario eadem die pugnarunt cum alia parte, & illam similiter vicerunt circa horam vesperarum, & fuit inter eos ille Capitaneus, Bosnæ proditor & falsus Christianus, qui, dolens de istis victoriis Christianorum, seduxit eos, inducens, ut tertium prælium committerent etiam cum Turcis ipsa die: quibus respondentibus, quod jam lassati erant, nec poterant ea die peramplius pugnare: respondit proditor, quod pauci essent in vicinia eorundem Turcorum, quos de facili etiam pugnando cum eis vincere possent: quibus credentibus dictis hujusmodi proditoris, & eum sequentibus, accesserunt intrepide ad quendam locum, ubi maximus numerus ipsorum infidelium fuerat congregatus, ita quidem nulla proportio fuit inter Christianos, quoad illum numerum & ipsos infideles: qui quidem Christiani subito per Turcos ipsos circumdati, & omnes interfecti, ac eorum valde multi nobiliores victi in captivitate detenti fuerunt. Quo facto, ad interiora partium Dalmatiæ & Slavoniæ prædicti Turci victores, dantibus eis passum quibusdam capitaneis Christianis, in partibus illis usque ad terras Comitis Ciliæ in Alamania, & fines diœcesis Saltzeburgensis, & terrarum ecclesiæ Aquilegiensis pervenerunt,

omnia loca, sanctas ecclesias, villas, terras Christianorum flamma & cædibus hominum, nullis eis tunc resistentibus Christianis, & ipsorum Rege tunc existente in partibus Gallicanis, pro unione in ecclesia facienda, devastarunt. Quibus peractis, ultra XXX millia Christianorum secum in perpetua & miserabili servitute abduxerunt, & transitum facientes prope terras Venetorum, illas & earum habitatores non offenderunt, & circa medium mensis Septembris iterum reversi sunt ad easdem regiones, cum majori multitudine, quam prius unquam fuisse dicuntur, ad conquirendum totum regnum Ungariæ, quod Deus avertat. Quibus tamen vadunt obviam multi Theutonici armigeri, de locis finitimis insimul congregati, pro defensione terrarum Alamaniæ, si poterunt, à manibus hostium perversorum, adhuc dicto rege Romanor. agente ubi supra in partibus Gallicanis.

Die V. mensis Septembris fuit scripta una litera missiva in Tiburto, prope Romam, huc ad Constantiam per quendam virum veracem & nobilem directa, & inter alia habens ista: Scientes, quod nuper, præteritis messibus, exilem valde habuimus fructum hic recollectionem, eo quod nedum in territorio Tiburtinensi, sed & castrorum vicinorum mures maximi, sicut porcelli, messes illas, ultra omnem humanam æstimationem devastarunt. Audivistine mutationem dominii urbis, paucis gratam, sed revera magni doloris, & iræ Dei contra nos signum? utinam graviora nos non involvant. Nam plusquam centum de valentioribus exiciis, cum brachio reginæ Neapolitanæ, & ejus consortis Comitis Marcii, quem pridem duxit in maritum, mediante genere Ursinorum, prætendunt de novo hanc patriam subjugare, nisi Deus obsistat. Et quia nuper Romani per vim recuperarunt pontem Molini, indignatus ad hoc Comes Cariæ, vicarius dictæ reginæ, spoliavit Romanos omnibus pecudibus, quas ad partes Talliacotze & alios harum partium montes in magno numero destinarunt: quid ergo, nisi misericordia Dei nos consoletur, quod lamentationes Jeremiæ nos repetere oporteat, formidamus? Et hæc sunt nova miranda, prius non visa in partibus illis & crebrescentibus guerris, caussante dicta regina & divisione ipsorum Romanorum, scilicet quod ibi tangit, ubi loquitur de Ursinis.

De mense Novembri venerunt nova, qualiter Dn. Joannes rex Portugalliæ, collecta magna classe galearum & navium, per mare Africum navigando & credens invadere terras illius Sarraceni, qui se regem Granatæ appellat, prope Hispaniam supra mare Oceanum: Et dum appropinquaret eisdem terris, dicti Sarraceni, impulsu ventorum contrariorum, nec non tempestate maris vehementi versus Africam, seu partes Tunicii de mense Augusto, proxime præterito, ad portum cujusdam civitatis magnæ, fortis & potentis, quam Cente illic vulgus appellat, & possessa tunc erat per Sarracenos, quæ est magna ad instar Bononiæ, ut fertur, habens etiam tria fortalitia, seu tres arces, & fuit opibus & mercantiis valde repleta: & etiam multi Januenses mercatores, caussa exercendi merces tunc morabantur in eadem. Sarraceni vero seu incolæ dictæ civitatis videntes, quod dicti Christiani applicuerunt eis pro magna parte, ne civitatem ipsam ingredi possent, defendendo se alacriter cum conchis & sagittis aliquandiu restiterunt, sed demum victi & pro magna parte interfecti per Christianos, reliquis ilico fugientibus ad civitatem, illosque insequentibus velociter Christianis, ipsi Christiani una cum prædictis fugientibus, portas dictæ civitatis potenter & viriliter ingressi sunt, & statim eam obtinuerunt cum consilio dictorum Januensium, præambulo & firmato pacto inter eos, quod ipsi Portugalenses eosdem mercatores Januenses non læderent in personis & rebus eorum, etiam ipsa tria fortalitia infra paucos dies viriliter expugnarunt, eaque & dictam civitatem eorum dominio subdiderunt, interficiendo Sarracenos illic repertos. Et sic ipsi Portugalenses de spoliis Sarracenorum victorum vehementer ditati, ac illic suis navibus oneratis, ad propria de mense Septembri proxime præterito redierunt, dimissa sufficienti custodia pro civitate & fortalitiis antedictis, quæ infra unum annum propter eorum fortitudinem & victorum multitudinem per potentiam, ut fama est, non vicissent, nisi ita repente, auxiliante Domino, portam ipsam, ut præmittitur, ingressi fuissent, ejusdem civitatis habitatoribus & incolis improvisis, quam si dicti Christiani poterunt retinere, aliis Sarracenis, in confinio positis, possunt esse satis infesti.

Eodem tempore hic nova scivimus, quod rex Angliæ cum maxima navium classe in-

se intrasset Normanniam, accepisset violenter maris portum opidi Herflot, quod est fortissimum, & tunc fuit sub ditione regis Francorum constitutum, & per ipsos Gallicos valde multis armigeris & defensorib. communitum, qui omnes capti ad Angliam captivi perducti fuerunt, eodem opido sub ditione regis Angliæ remanente: sed infra dies paucos, litargia exercitum ejusdem regis Angliæ illic horribiliter invadente, ita quod exinde valde multi dietim morerentur, dimissis custodibus, in eodem opido sufficientibus, & expulsis exinde indigenis Gallicis, rex ipse Angliæ cum LX. millibus, præter vectores curruum & carrucarum, qui erant numero duo millia vel circiter, per terram, & reliqui per mare in Angliam revertebantur. Sed dum rex ipse venisset prope * * * *, qui quidem locus distat à Collesio per * milliaria, & interim, quod sic per terram iter egit, principes, magnates & militia Galliarum se adunarunt cum quibusdam finitimis nobilibus, & etiam habentes in eorum exercitu ultra mille Italicos, quorum capitaneus erat Burigaldus, qui dudum rexit Januam, pro eodem rege Francorum: & idem exercitus Gallicorum continebat, ut fama est, ad omne minus centum millia pugnatorum: & commisso prælio, sicut indictum fuerat tempestive, Angli fuere victores, quamvis infra triduum ante, nisi panem pro cibo & aquam pro potu habuissent: ubi fuerunt quinque millia, quingenti & ultra Gallici inter magnates nobiles & armigeros interfecti, mille & quingenti capti, & ad Angliam ipsam perducti, inter quos sunt plures Duces, Comites & Barones ac milites, quorum Ducum duo, ut dicitur, pro liberatione suarum personarum à captivitate exhibent quadraginta millia Francorum auri. Ipsi enim Gallici, more suo, alacriter bellare inceperunt, sed invenientes Anglicorum respective paucorum fortem resistentiam, & ipsos cum sagittis acutis jaculantium, de bello turpiter fugerunt, nunc mille nunc plura millia, non educentium gladios vel sagittas contra se pugnantes Anglicos sæpedictos. Unde tantum non fefellit illud antiquum dictum videlicet: Gallorum multa sunt & repentina consilia. Item: Ad bella suscipienda Gallorum alacer & promtus est animus, sed mollis & minime resistens ad calamitates ferendas.

Die XXIIX. dicti mensis Novembris intraverunt Ambaxiatores Samoytarum, de novo conversorum, ad fidem catholicam, sexaginta vel circiter numero viri, satis proceræ staturæ: qui habitant inter Livoniam & Lituaniam, prope Prussiam: & terra eorum, quam inhabitant, vocatur Semigallia, omnibus bonis referta, excepto, quod non crescit ibi vinum: & sunt sub regimine constituti Vitoldi, alias, Alexandri Ducis Lituaniæ, & consueverunt prius esse aliquandiu sub regimine Magistri & fratrum Hospitalis S. Mariæ Theutonicorum de Prussia. Et recesserunt die prima mensis Martii.

Quartadecima die mensis Decembris multæ literæ missivæ ad nos productæ fuerunt, aliquæ de Perpiniano, aliquæ de Narbona, in quibus continebatur, quod rex Romanorum voluit recedere de Narbona, & iter ad nos redeundi arripere: sed Hispaniæ, Arragoniæ & Navarræ reges, nec non Fuxi & Armeniaci Comites, & Ambaxiatores regis Scotorum, atque multorum aliorum magnatum adhuc existentium in Perpiniano, per eorum nuncios, ipsi Dn. regi Romanorum directos ad Narbonam, dictum Dn. regem Romanorum strictissime rogarunt, ne ita repente recederet sine fine, sed suos Oratores cito eis destinaret, cum quibus sperabant invenire bonum modum, seu ordinem, pro unione prædicta: & quod ipsum Petrum de Luna cedere suo Papatui oporteret, quod si non faceret, sibi obedientiam in regnis & partibus illis subtrahere, eumque terra marique persequi vellent. De quo ipse rex Romanorum gavisus, misit e vestigio quosdam suos solemnes Oratores ad Perpinianum: quibus illuc advenientibus & cum magno desiderio nobilium & popularium receptis, ordinatum & conclusum fuit, quod daretur dilatio XV. dierum præcise ipsi Petro, infra quos haberet cedere, aut ut hæreticus in persona & rebus suis persequi deberet. Ipse vero Petrus hoc sentiens, quosdam illarum partium potentes donis & promissis sophisticavit pro se, more suo creando quatuor eorum caros in magnos Antistites, & unum eorum in Cardinalem, & quibusdam ex eisdem potentibus, qui pro se aut suis nolebant habere tales ecclesiasticos honores, dedit aliquas pecuniarum summas in promptu, quod eum juvarent, ut tutus abinde per mare recedere posset, prout fecerunt. Et postquam pervenit

venit cum galeis suis ad castrum Colibriæ maritimum, insecuti fuerunt eum Ambaxiatores illarum civitatum, scilicet, Barsabonæ, Cæsar-Augustæ, Valentiæ, Majoricæ, Dertusæ, Jeronæ, Perpinianæ, & quarundam aliarum magnarum civitatum, secus mare consistentium, usque ad dictum castrum Colibriæ, & ibi obsiderunt eum, & taliter spoliarunt seu nudarunt ipsas galeas remis & aliis instrumentis, inibi repertis, quod abinde ulterius recedere non poterat. Quid autem subsecutum sit, ignoramus: sed quod dicti ambaxiatores earundem civitatum in hoc conclusissent, essentque concordes, quod nollent amplius stare sub obedientia dicti Petri, sive cederet, sive non, ipsi nihilominus huic Concilio intenderent adhærere, dictumque persequi, pro eo, quod toties sponte jurasset & vovisset Deo & sanctis ejus solemniter, & in scriptis ante perversum ejus Papatum & in illo etiam, quod ipse semper paratus esset, velletque sponte cedere dicto ejus Papatui, quotiescunque super hoc requireretur, & sibi adhærentibus & alteris, vel alii, alterius & aliarum obedientiæ vel obedientiarum nominatus seu nominati, in ejus vel eorum obedientia seu obedientiis, Papa vel Papæ etiam sponte cedere vellet: & iterum contra juramenta & vota sua prædicta temere veniret, ea nolendo adimplere, subterfugia quærendo, & ne ipsa unio fieret, fugiendo.

In festo S. Thomæ Cantuariensis, infra festa natalis Domini, post prandium, venerunt ad Constantiam aliquæ nobiles personæ de Norbona, apportantes tres literas missivas & clausas: duas scilicet Concilio, & tertiam Comiti Palatino Reni, hic existenti, quarum duæ fuerunt regis Roman. & tertia oratorum, dicti Concilii directorum, cum ipso Dn. rege Roman. per præfatum Concilium ad regem Aragonum & Petrum de Luna, pro unione, in universali Ecclesia reformanda, prout superius tactum est: & prædictæ literæ fuerunt ead. die in publica congregatione nationis Germanicæ lectæ, continentes in effectu, quod usque ad XV. diem præsentis mensis rex Romanorum & Oratores ex una parte, & Aragonum prædicti, nec non alii reges & magnates, qui prius fovebant partem dicti Petri, & erant de ipsius obedientia, ex alia venissent ad conclusionem unionis prædictæ, indubiè subsequendam, excusantes se sc. rex Romanorum & oratores prædicti, quod per prius eidem Concilio de illa materia certa nova non scripserint ea de causa, quod licet multa solicitè & continuè, existentes insimul in partibus illis de prædicta materia pertractassent, illa tamen de die in diem immutata fuissent, & valde sub dubio seu incerto, usque ad ipsam diem XV. & qu penitus insperata & inutilia attentata fuissent, & quod de his punctatim, seu magis clare, infra paucos dies vellent per quosdam ex eisdem oratoribus etiam mittendos ad Constantiam, prædictum Concilium informare. Et perlectis dictis literis, statim fuit facta lætitia magna præsentibus, & ipsa nova grata audientibus, & campanæ ecclesiarum Constantiensium, in augmentum lætitiæ hujusmodi, pulsabantur. Fuit etiam tunc magnus concursus ilico ad magnam ecclesiam per ipsam Germanicam, & alias nationes, hic etiam existentes in celebratione Concilii memorati, quorum valde multi præ nimio gaudio plorabant: cæteri vero una voce, Te Deum laudamus devotissimè concinebant. Retulerunt etiam in publico sive coram ipsis nationibus bajuli earundem literarum, quod non poterant ore promere aut dicere, quam ingens & celebre gaudium factum fuit in partibus Hispaniæ & Aragoniæ, nec non vicinis regionibus toti populo, & omnibus habitatoribus in partibus ipsis de illa jocunda conclusione universalis pacis & unionis ecclesiæ prædictæ, si datum sit desuper, ut speramus, subito subsequenda. Die Lunæ, infra eadem festa natalis Domini, Constantiæ, solita hora, facta fuit solemnis processio, in qua fuerunt Dn. Cardin. & alii etiam Prælati inferiores, illic ad generale concilium congregati, qua peracta, fuit celebrata in majori ecclesia, cum non modica frequentia ac lætitia cleri & populi Constantiensis, Missa de Spiritu S. multis etiam tunc præ gaudio flentibus illic, ac eis & aliis pro tanto bono Deum collaudantibus, ex quibus nobis fertilis spes datur à Domino, quod dicta unio fieri debeat in universali ecclesia cito, prout in præcedentibus recitatur. Eadem die venit huc de Boemia quidam familiaris prædicti Hieronymi Boemi, apportans de regno Boemiæ quandam literam, patentem scriptam, & 400 & 50. duobus sigillis sigillatam, & totidem Boemorum, inter quos sunt plures Barones ac milites & militares, nec non armigeri populares & plebei, qui omnes unanimiter erant & sunt de secta quondam

Joannis Hufs etiam Boemi, & archihæretici, hic propterea alias combufti. In qua quidem litera reprehenderunt hoc facrum concilium de hoc, quod dictus Joannes, auctorizante præfato Concilio, & eo nolente fuos errores abnegare, taliter judicatus & punitus fuit, afferentes, quod ipfe erat vir fanctus & juftus, nec fimilis fibi reperiatur in bonitate & fanctitate, quodq; per hoc dictum Concilium peccavit & malefecit, & propterea Ipfi noluerint, nec velint adhærere & obedire. Et adeo multiplicati funt prædicti hæretici in partibus illis, ut publica fama laborat, quod etiam reverendus pater, Dn. N. Epifcopus Lithomislienfis, qui licet fit magnus, nobilis., & etiam potens opere & fermone in regno prædicto, & alias fuerit per ipfum Concilium ad dictum regnum deftinatus, ad exftirpandum hærefes hujusmodi de illo, & illic veniens cum literis multis dicti Concilii; nec non adhibita per eum omni diligentia, ad expurgandum dictum regnum de hæreticis & hærefibus hujusmodi & reddendum Domino plebem perfectam: veruntamen in hoc hucusque perficere non potuit, nec poteft. Sunt enim adeo dicti hæretici contra eum, fibique adhærentes, pertinaciter coadunati in eorum perfidia, quod vix audet exire, & fatis dubitat de perfona & bonis ipfius. Et fic modicum profecimus, mittendo ipfum ad procurandum falutem in natione perverfa, quæ ipfum Ioannem Hufs prædicat & concelebrat quafi pro apoftolo, feu martyre gloriofo: populus ftultus & infipiens utinam intelligeret & noviffima provideret. Et ecce quantum periculum eft in Chriftianitate, cum capita præfidentium ad invicem obliquantur: vel qualiter prudenter & bene procedant fingula eis fuppofita, non refpiciunt diligenter.

In principio menfis Januarii venerunt nova Concilio, qualiter Decanus & Capitulum ecclefiæ Argentinenfis, in quodam loco Argentinenfis diœcefis, Wilhelmum de Deys, de progenie Baronum de Deys in Brabantia natum, qui ut Epifcopus Argentinenfis eandem ecclefiam per 10 & 8 annos & ultra rexit, & tamen nullum facrum ordinem habuit, ad fe vocarunt, quem venientem ad ipfos ftatim manu forti ceperunt, & fecum ad civitatem Argentinenfem captivatum adducentes, in quodam ergaftulo incluferunt. Quod cum dictum Concilium in veritate fentiret, mifit illuc folemnes Ambaxiatores, fc. Patriarcham Conftantinopolitanum, & quosdam alios magnæ auctoritatis viros, ad videndum in eo cafu de remediis oportunis, pro liberatione illius captivi à manibus Decani & Capituli prædictorum, qui illuc venientes, & fuper ifta materia cum præfatis Decano & Capitulo pluribus habitis colloquiis, modicum profecerunt. Impofuerunt enim prædicti, Decanus & Capitulum, eidem Dn. Wilhelmo, quod ut merus laicus dictæ ecclefiæ tamdiu præfuiffet, & etiam non curaffet in fpiritualibus & temporalibus debite gubernare, & cum hoc tot caftra & bona immobilia ipfius Ecclefiæ alienaffet, quod ultra XXX millia flor. auri valerent, & plura alia fibi impofuerunt, afferentes etiam, quod eum non ut clericum, fed tanquam laicum, notorie carentem clericalibus tonfura & habitu, cepiffent, non illa intentione, quod ipfum offendere, feu injuriari fibi, fed ut ab eo rationem fuæ adminiftrationis exigere vellent. Quibus fic ftantibus, illic fupervenerunt Dn. Ioannes, archiepifcopus Maguntinenfis, & Marchio Badenfis, cum non modica equitum comitiva, laborantes etiam inftanter pro relaxatione prædicti captivi, fed finaliter in hoc proficere non potuerunt. Sed præfati, Decanus & capitulum hoc negocium in difpofitione dicti Concilii, certis conditionibus adjectis, pofuerunt: & fic ipfi noftri Oratores abinde recedentes, XIIII. die dicti menfis ad Conftantiam reverfi fuerunt, die immediate fequenti ea, quæ peregerunt in præmiffis, coram nationibus hic exiftentibus, publice retulerunt.

Eodem tempore aliud novum deductum eft, quomodo Dn. Wilhelmus de Monte, frater Ducis Montenfis, qui etiam ut Epifcopus feu electus Padebornenfis ecclefiæ Padebornenfis per decem annos, vel circa, præfuit ut purus laicus, nunquam incedendo interim in clericalibus habitu & tonfura, & tandem ad differentiam veniens cum Præpofito & capitulo ejufdem ecclefiæ, nec non etiam civibus Padebornenfibus atque univerfitatibus plurium opidorum adhærentibus illis, quos ut ejus hoftes in bonis & rebus diu publice perfequebatur, villas & curtes campeftres ecclefiæ prædictæ ignis incendio ac fpoliis & rapinis totaliter devaftando, ac crudeliter habitatores civitatis, opidorum nec non villarum hujufmodi pertractando, ita quod dictam eccle-

ecclesiam in suis bonis & reditibus pene destruxit. Quibus sic stantibus ab Errorio in archiepiscopum Coloniensem, quia ecclesia Coloniensis per obitum bonæ memoriæ Friderici, archiepiscopi Coloniensis, pastore carebat, quamvis esset laicus & parum literatus, ita quod vix unam literam in vulgari Theutonico sciret legere, essetque obedientiæ tunc ipsius Balthasaris tunc Papæ, ambitione seductus se procuravit promoveri, habens autem fortem contradictorem, scilicet Dominum Theodoricum de Morse, quem prædictus Balthasar, tunc Papa, eidem ecclesiæ Coloniensi in archiepiscopum præfecerat, eidem Dn. Theodorico archiepiscopo etiam diu guerram publicam & periculosam valde movit, destruendo villas & curtes: & domos campestres ejusdem ecclesiæ Coloniensis, & ejus subditos qualitercunque potuit devastavit, & tandem cum dicto Dn. Theodorico archiepiscopo, quibusdam viris magnæ auctoritatis mediantibus, ad compositionem amicabilem dicitur devenisse, ita quod habebit neptem dicti Dn. Theodorici archiepiscopi in uxorem, videlicet filiam Comitis de Tekenborg in Westvalia, & sororis dicti Dn. Theodorici archiepiscopi, conjugum: dictusque Dn. Theodoricus archiepiscopus sibi de dote, cum qua onera hujusmodi matrimonii poterat, si prudenter agat, supportare commode, præfato Dn. wilhelmo, ut conditum est inter partes, liberaliter providebit. Et ecce quales fructus producunt, & honorem impendunt nobiles laici, quæ cathedralibus ecclesiis in episcopos præficiuntur; nimirum, quod non sunt pastores animarum, sed potius mercenarii, sive lupi, ea conditione præsidentes ipsis ecclesiis, illarumque fructus & emolumenta consumendo, & non ut prosint, sed præsint, quousque forsan ad aliquod temporale dominium, ad quod aspirant, valeant pervenire.

Die XXIIX. mensis Januarii reversi fuerunt ad Constantiam Oratores seu nuncii, dudum per prædictum Concilium, cum præfato rege Romanor. ad regem Arragonum & Petrum de Luna prædictos, ut superius dictum est, destinati: & die immediate sequenti, hora consueta, retulerunt summarie coram multitudine, quæ illic effecerunt, & in quibus punctis negocium, pro quo illuc iverant, pertractandum, ipsis abinde recedentibus, remanebat. Et perpaucos dies ante plures alii diversarum nationum, etiam de Perpiniano huc venientes, retulerunt, qualiter ibi dicebatur, quomodo dictus Petrus, post adventum ejusdem regis Romanor. ad partes illas, cum præfato rege Arragonum & magnatibus regni Aragoniæ quasi communiter & secrete pertractasset, quod ipsi promisissent eidem, quod eum non desererent unquam, & sub tali vana spe remanens ejus perverso Papatui cedere noluisset. Quod cum ipse rex Romanor. sentiret, dedignatus inde, in præsentia omnium ibi congregatorum publice dixisset: quod licet ipse pro bono unionis ecclesiæ illuc venisset, ordinatione Concilii, & requisitione regis Aragonum prædictorum, ad laudem Dei regna sua in magno periculo dimittendo, attamen ibi diu frustra stetisset, per ambages & promissiones partis alterius, in elusionem catholicæ fidei ductus. Unde totus populus & Oratores ac nuncii majorum civitatum regni Aragoniæ illuc missi, commoti dixerunt, quod eidem regi Romanor. assistendum & adhærendum esset in hac parte, & sibi vellent astare seu assistere in hoc sancto negocio unionis sæpe-dictæ: & ipsi regi Romanor. publice quasi divinos impendentes honores, ac si sanctificatus existeret, tangere vestes, quibus indutus erat, permaxime confluxerunt, eo tamen, quantum potuit, renitenre. Videntes autem rex Aragoniæ & sui magnates prædicti, quod soli contra totum populum, sic ad factum unionis ejusdem uniformiter inclinatum, timuerunt de impressione aut seditione, scilicet, ne populus ipse in eos & dictum Petrum insurgeret, ac male perderet, clanculum eidem Petro consuluerunt, ut quantocyus abinde recederet ad locum tutum pro ejus mansione: quia ipsi eum contra prædictum populum, ut timebant, tueri non possent.

Quibus auditis, & cogitato etiam per ipsum Petrum, quod revera factum hujusmodi taliter se haberet, ad quoddam castrum satis forte, mare fulcando cum galeis suis aufugit, in quo stando per plures dies interim per ipsos reges magnates ac populum, nec non ambaxiatores, in Perpiniano tunc præsentes, conclusum & ordinatum fuit sub juramento, & quibusdam pactis necessariis adhibitis, quod omnino dictus Petrus ad cedendum infra certum terminum sibi dandum constringi deberet: alioqui subtraheretur obedientia in omnibus regnis & partibus, quarum habitatores

res & incolæ sibi hactenus adhæserunt. Et cum hæc ipsi Petro nunciata fuissent, obstinato animo dicebat, quod cedere nollet: unde nuncii ad eum destinati propterea, sicut in mandatis habebant, tempus cedendi hujusmodi sibi abbreviarunt: propter quod iracundia vehementius incalescens, eisdem nunciis respondebat, quod si in eodem regno Aragoniæ tute stare non posset, speraret bene & cito venire ad locum, ubi sibi contrarios non timeret: injungens eisdem nunciis & oratoribus, ad eum missis, ut ea mittentibus ipsos sui parte referrent, & infra paucos dies postea ad Sardiniam, per mare navigando, fugæ subsidio declinasset, ubi per quendam potentem illius insulæ receptus, in quodam ejus castro forti collocatus residet de præsenti: & addunt etiam aliqui, quod Dominus Petrus, postquam accessit ad Sardiniam, ut præfertur, fecit quosdam processus valde pœnales contra regem Aragoniæ, & ejus regnum hujusmodi, scilicet regem & sibi adhærentes in ea parte excommunicando, & regnum hujusmodi interdicendo, & alia plura faciendo, quæ potuit scriptis & dictis, per quæ dictam unionem, ne fieret, quomodolibet impediret. Quod si est ita, credendum est, quod dictus Petrus, qui est quasi decrepitus, diu in ipsa insula sanus remanere non poterit, ubi viget frequenter aer corruptus, inficiens forenses, ad ipsam insulam accedentes, sicut ego pluries fieri vidi, quamvis ipsa insula sit fertilis & abundans victualibus, scilicet, grano, vino & lacte & similibus permaxime, & etiam satis fortis & amœna: & sic sperandum est, quod cito habebimus dictam unionem, velit nolit Petrus, ipso Domino annuente, & ipsum Concilium sui gratia feliciter dirigente. Asserunt etiam aliqui, quod quidam frater Vincentius, ordinis fratrum Prædicatorum, eloquens valde & sermocinator egregius, nec non Theologus profundus, habens gratiam & favorem communis populi, qui libenter audit sermones ejusdem, qui per multos annos in Latinis & vulgaribus sermonibus publice prædicando, quod dictus Petrus esset verus Papa, & quod libenter, pro bono unionis prædictæ, sponte suo Papatui cedere vellet, cum ad hoc conspiceret tempus optimum, quia sic dictum fatrem & alios plærosque decepit sed videns noviter ipse Vincentius, quod dictus Petrus fidem verbis & promissis ejus hujusmodi non daret, in eodem tempore oportuno totaliter declinavit ab ipso, prædicando publice per dictum regnum, in diversis provinciis & locis, per quæ transitum extunc fecit & facit, contra eundem Petrum, quod sit vir pravus, & fallax, & fictus, decipiendo populum Dei, quodque juste persequendus sit usque ad mortem ab omnibus Christianis, & persequens aut interficiens eum mereatur** Et hunc sequitur in hoc maxima turba, quocunque vadit, devotorum Christianorum, ut audiat hujusmodi sermones, & divinis eloquiis per ipsum sedulo informentur. Affirmant etiam plures advenientes, quod dicto Petro, in crastino festi Epiphaniæ proxime præteriti, subtracta fuit obedientia in Aragoniæ prædicto, nec non Hispaniæ, Castellæ, & Navarræ regnis, atque Fuxi & Armeniaci Comitatibus, & aliquibus aliis vicinis locis, in quibus dicta obedientia tunc vigebat: & hoc etiam per literas aliquorum huc directas verificatur.

Die ultima mensis Januarii fuerunt insimul congregatæ omnes nationes, existentes Constantiæ in Concilio generali, in ecclesia majori, tempestive: & ibi Dn. Archiepiscopus Turonensis, unus de oratoribus, qui ex parte dicti Concilii cum eodem Dn. rege Roman. missus erat ad regem Aragonum & Petrum de Luna, pro ipsa unione pertractanda, reversus pridie in præsentia totius multitudinis, valde pulcrum & prolixum sermonem fecit in Latino, narrans in præsentia aliorum Oratorum, qui in illa legatione per ipsum Concilium sibi conjuncti fuerant & secum iverant, & huc noviter redierunt, per ordinem, totum processum habitum per ipsos dictum regem Rom. & Oratores cum rege Aragonum & Petro prædictis, à principio usque ad finem, & inter alia dicens, quod quamvis dictus Petrus eosdem, Dn. Regem Romanor. & sibi adjunctos, per frivolas & vagas dilationes dierum multorum, & promissiones inanes, atque per verba generalia in suspenso diutissime detinuisset, ipsique oratores hoc considerantes quandoque tenuissent, quod res, pro qua illuc iverant pertractanda, nunquam illum finem, qui præstolabatur, habuisset, & de hoc inter se mutuo conferentes dolentes existerent, ipse tamen Dn. rex Romanor. hoc sciens eos placide confortabat, dicendo, quod non dubitaret, quin per gratiam Dei speratum

tum finem utique reportarent, & quam prudenter ac profunde validis & efficacibus rationibus & auctoritatibus frequentius ipse Dn. rex Romanor. eundem Petrum etiam in publico, de tanta capitis duritie ac instabilitate mentis suæ arguendo confutabat, & continue iter illud agendo, nec non in illis partibus stando tamdiu & redeundo, nec ipse neque alter plene dicere posset, & in effectu dictum Dominum regem Romanorum ad æthera summis præconiis extollendo, adjiciens, quod licet esset tanta multitudo equitum, diversarum nationum & linguarum cotidie cum ipso Dn. rege Romanor. quod tamen, Domino disponente, tantus fuit amor & reverentia & animorum concordia inter ipsos, quod nunquam inter se in aliquo discrepabant, sed fuit omnibus una voluntas, qualiter illic fructuose transissent: nec non fine optato hujusmodi, pro quo ierant ad concilium ipsum, possent cum gaudio revenire: quodque Dominus rex Aragonum, & ejus primogenitus inter alios reges & magnates, qui tunc etiam pro ipsa unione facienda erant insimul congregati, se valde in promissis suis, & ad eundem effectum tendentibus, probe ac laudabiliter habuissent, & capitula super hoc ibi per utramque partem facta, nec non sigillis, signis & juramentis vallata, etiam per ipsum Dominum archiepiscopum coram eadem Concione publice perlecta, dictus rex Aragonum firmiter & ad unguem observasset, ac etiam tempus subtractionis obedientiæ dicto Petro rationabiliter anticipasset, videns, quod nisi per ambages tempus redimendo & homines decipiendo laborabat.

Et licet etiam ipsi nostri Oratores dicto Petro aliquandiu dixissent, & juramenta, promissa & vota sua, de facienda prædicta unione, quantum in eo esset, emissa sponte, ac totiens ejus literis divulgata, per mundum nunc deberet attendere, nec non efficaciter adimplere, non tamen ex hoc verecundabatur, imo illa ejus juramenta & vota, per excusationes in pactis & paralogismos palliare taliter qualiter conabatur. Affirmavit demum præfatus archiepiscopus, quod ipse rex Romanorum iturus esset instanter ad regnum Franciæ, ad ordinandum, si posset, aut totaliter pacem, vel saltem longam treugam inter Franciæ & Angliæ reges, cum illud multum esset utile pro unione sæpedicta.

Dicuntur etiam apud nos aliquæ aliæ caussæ satis ponderosæ, quare dictus Dominus rex Romanorum recto tramite huc non rediit cum eisdem Oratoribus nostris: quarum una est: quod multi, de Italia hic existentes, in eodem Concilio murmurabant inter se, dicentes, quod ipse Dominus rex Romanorum ficte ageret, nec non Papam ad ejus voluntatem hic eligi vellet, ad hoc, ut sic ejus conditionem faceret meliorem, & super hoc scriptis eorum, ad diversa loca directis, nequiter eum diffamarunt: quod aliquando ipsum Dominum regem Romanorum non latebat, tamen patienter hæc & alia multa similia, contra ejus majestatem perperam & injustè facta, tolerabat.

Et, ut durante dilatione data adhærentibus olim dicto Petro, quod in eodem Concilio debeant saltem per nuncios idoneos comparere, ut aliquid utilitatis efficeretur, nec non taliter obloquentium sibi sinistras suspiciones evaderet, placuit sibi ad Franciam transitum facere, prout fecit, tamen huc debito tempore, ut confidimus, reversurus, & si poterit, auxiliante Domino, & ejus pia opera confirmante, ad faciendam pacem & treugam longam, inter ipsos contendentes reges Franciæ & Angliæ, hoc tempore procurare, tunc velit ex toto corde laborare apud omnes reges occidentales & alios principes seculares, de via & modis expedientibus pro refrenatione Sarracenorum & infidelium, & liberatione catholicorum à jugo miserabili & invasionibus eorundem, & forsan etiam pro terrestri liberatione è manibus infidelium prædictorum, per passagium generale hic creato novo Pontifice, si annuat divinitas, hic indicendum: sicut factum extitit in civitate Claromontensi in Alvernia, jam trecentis annis aut circiter elapsis, in Concilio generali, per Urbanum Papam secundum celebrato, etiam tempore schismatis, quod tunc vigebat in Romana ecclesia, inter ipsum Urbanum & Wicbertum, archiepiscopum Ravennat. prout superius tactum est, in quo fides catholica in acquisitione regni Hierosolymitani, & multarum egregiarum tunc civitatum, quas ipsi Sarraceni tunc occupabant in partibus transmarinis, tunc valde profecit, prout in gestis tunc temporis, per ipsos Christianos in eisdem partibus, de hoc miranda scribuntur.

Hoc autem tempore valde multiplicati sunt & fortificati Turcæ, circa partes Albaniæ

baniæ & Græciæ, nec non Romaniæ degentes, & in tantum, quod pene omnes illas & plures vicinas regiones Christianorum sibi per potentiam & crebras invasiones subdiderunt. Et quia quamplures Christiani, inter eos existentes, non habentes spem liberationis eorum à miserabili servitute, in qua existunt, propter hujusmodi desperationem à fide ipsa, quomodolibet apostatarunt, nec non galeas & naves in adjutorium ipsorum Turcorum seu infidelium armarunt, cum quibus jam mare sulcant in magno numero valde, nec non terras & loca Christianorum, prope ipsum mare consistentia, violenter invadunt & diruunt, ac solo coæquant, resistentes homines utriusque sexus abducunt: senes vero & debiles interficiunt, & ecclesias ac loca sancta in nihilum redigunt, & infinita alia mala contra ipsos Christianos quasi penitus derelictos impotentes attentant.

Et vero, nisi eis cito ab eisdem Christianis resistatur viriliter & potenter, valde timendum est, ne alia loca & terras ipsorum Christianorum illic consistentium, & quæ ipsi Christiani adhuc inhabitant, prædicti Turci & apostatæ Christiani cum eis, aut sibi subjiciant, vel destruant, prout de aliis fecisse dicuntur.

Hæc autem mala contingunt propter maximas divisiones, quæ sunt inter Christianos, hodiernis temporibus: & quia subditi præsertim in Italia non bene recognoscunt dominos eorundem, nec illis subesse curant, & in superbiam vehementer erecti, & quæcunque eis adjacent, civitates & loca sibi subjiciunt, & illis per potentiam dominantur, nec ad Deum, nec ad hominem habendo respectum.

Hæc faciunt multæ civitates in Italia, more servilium personarum, quæ, ut dicit Rabanus, contra suos dominos & dominas solent Insolescere, & quando metus eas non reprimit, contra eorum imperium invido animo superbire.

Prima die mensis Februarii nova fuerunt apud nos, qualiter commune civitatis Bononiensis concordasset cum Brachio de Perusio, capitaneo gentium armigerarum dicti Balthasaris, cujus custodiæ Comitatum Bononiensem, interim quod esset circa generale concilium occupatus, idem Balthasar, tunc existens Bononiæ, duxerat committendum, quod dictus Brachius, receptis ab eisdem Bononiensibus summa LXXX. millium ducatorum auri, eis castrum & munitiones dicti Comitatus, quæ dictus Brachius ex commissione præfati Balthasaris, vel alias occuparat, ipsis Bononiensibus per totum mensem Februarium, in quo jam sumus, libere & absolute assignare deberet, illa tamen adjectione, quod interim Dn Episcopus Senensis, gubernator hactenus civitatis & Comitatus prædictorum pro ipso Balthasare & in ejus absentia, nec non Michael nepos ejusdem Balthasaris, cui dictus Balthasar arcem Bononiensem mirandæ fortitudinis, quam de novo construxit, interim quod circa præfatum Concilium occuparetur, commiserat custodiendam, nec non quidam alii fideles & amici dicti Balthasaris, cum eorum familia & bonis mobilibus omnibus, seu salvis personis & rebus omnibus ipsorum, per Bononienses ipsos repræsentarentur eidem: sicque factum extitit, quoad eosdem Bononienses, & sic populus iterum incepit regere Bononiæ, & præscripti per ipsum Balthasarem cives Bononienses ad ipsam civitatem valde in magno numero redierunt. Sed quamdiu regimen illud populare durabit, futurus declarabit eventus. Sed de Roma, & ejus statu miserabili, etiam hic nova dicta die fuere, scilicet quod sæpe-dictus Paulus de Ursinis multum conculcaret Romanorum, nec non vicinorum castrorum habitatores, crebris damnis & prædis, ita quod propterea dicti Romani pessime starent.

Vaccas enim & oves, nec non alia animalia raperentur à stipendiariis: vineas autem & agros colere, de quibus ipsi Romani soliti erant prius vivere, extra ipsam urbem, & ligna de silvis ad eandem urbem dietim adducere tute non possent: unde cresceret in urbe ipsa victualium caristia, & aliis multis dispendiis dicti Romani hodie subderentur, nec spes eis esset, qualiter ab illis possent oppressionibus liberari.

His novis additum fuit, quod dictus Paulus sub tuitione & conniventia supradicti Dn. Jacobi, Comitis Marchiæ, cui noviter nupsit præfata Dn. Johanna, soror carnalis supradicti regis Ladislai, faceret, ut præfertur, quicquid dictus Comes tanquam potens rex, & pro ejus voluntatis libitu, Neapolitanos & alios regnicolas per se & aliquos capitaneos Gallicos regeret, in hoc modicum ad eandem Dominam habendo respectum: & propter hoc Domina & Neapolitani prædicti essent male contenti, nec non

contra

contra præfatum Dn. Jacobum inceperant murmurare. Igitur caveat sibi de ipsis, consulo, si inter eos diu desideret conversari.

Die IV. Februarii fuit facta sessio hic in majori ecclesia, in qua erant approbata & ratificata capitula, per regem Aragoniæ, sibique adhærentes ecclesiasticos Prælatos, & alios, prius de obedientia prædicti Petri, super eadem unione in Romana ecclesia, si Deus annuat, facienda, concepta & per nostros Oratores seu nuncios illinc eadem Dn. rege Roman. ut præmittitur destinatos adducta, & super quibus erit per hujusmodi Concilium literaliter eidem regi Aragonum & sibi adhærentibus citissime & plenissime respondendum.

Die V. dicti mensis Februar. circa horam vesperarum intravit Constantiam quidam de ordine fratrum Minorum, vocatus generaliter de Fuxis, natione Gascoseu linguæ Occitanæ, quem supradictus Balthasar tunc Papa, reversus de Florentia ad Bononiam, in illo principio post ejus fugam de urbe prædicta, cum quodam Bononiense nunc legato in urbe prædicta, creavit in Cardinalem: & fuit per Cardinales & Curiales existentes Constantiæ, in hujusmodi ejus introitu, benigne receptus, & usque ad hospitium suum valde honorifice associatus.

Item eadem V. die dicti mensis Februarii habuimus alia nova, quomodo supradictus Rex Romanorum fuisset noviter in Lugduno, & quod rex Franciæ illuc sibi misisset non modicam florenorum auri quantitatem, & ulterius progressus ejus versus Parisios direxisset, associatus mediocri comitiva nobilium virorum, scil. mille equitum vel circiter, quodque omnia sibi per iter prospere succederent.

Item eadem die, qua supra, imminente, alia nova dicebantur, scilicet, qualiter Scoti, hostes regni Angliæ, ipsum regnum nuper intrassent iterato, cum maxima multitudine armatorum per mare, solito more navigantes, & credentes Anglicos se posse in personis & bonis vehementer offendere.

Ipsi autem Anglici, de eorum adventu ad se tempestive provisi, in magna fortitudine in eorum navibus etiam in mari hujusmodi Scotis occurrerunt, & durissimo bello inter partes hinc inde commisso, Scoti finaliter devicti & interfecti fuerunt.

Eadem die nova hic relata sunt, quod cum modernus magister & fratres supradicti hospitalis B. Mariæ Theutonicorum Ierosolymitanorum in Prussia & Livonia, de quibus supra fit mentio, novissime falso rumore audivissent, qualiter modernus archiepiscopus Rigensis, actu existens apud eundem Dominum regem Romanorum in partibus Gallicanis exteriorem deposuisset habitum eorundem fratrum, quem diu deferebat. Quia magister, qui tunc erat ejusdem hospitalis, & prædicti fratres, mediante non modica pecuniæ quantitate, à supradicto Bonifacio VIII. in ejus obedientia vocato, Pontificatus sui anno V. paulo post quam de Perusio fugit, tunc in Assisio cum sua curia residente, in illo disturbio, quod archiepiscopus Rigensis, qui extunc esset pro tempore, ipsum habitum exteriorem cum cruce in eo consueta publice deferre deberet, ut sic in capite & in membris, ac spiritualiter & temporaliter dicta metropolis perpetuo magistris & fratribus ipsis subjecta penitus remaneret, quomodolibet impetrarunt. Ea de causa dicti modernus Magister & fratres ira commoti sunt contra ipsam metropolim, & ejus damnum & præjudicium permaximum perpetrarunt.

Et ecce, quales in illis fratribus nutrivit & nutrit alumnos simplex & fidelis populus Germanorum: qui quidem fratres olim sub typo fervidæ sanctimoniæ & summæ devotionis, quam ad protectionem Catholicorum & propagationem catholicæ fidei in partibus illis contra paganos, qui tunc potissimè sub Pontificatu Gregorii Papæ IX. & circa illa tempora, scilic. jam CC & L. annis elapsis, easdem & vicinas partes in maxima multitudine incolebant, & Christianis circumcirca tunc agentibus continuè erant vehementer infesti, videbantur habere, cum assistentia & adjutorio quorundam Principum & aliorum procerum dictæ Germaniæ, successivè dictas partes bellando, in illo principio & ex tunc, diu & strenuè contra ipsos paganos, & varia sorte demum Prussiam, Estoniam, Curiam & alias quasdam regiones propinquas ipsorum tunc paganorum, ipsi fratres diu in hoc bella gerendo suæ ditioni subdiderunt, & eas extunc tenuerunt & tenent manu forti. Livonia vero, in qua dicta metropolis existit, fuit in Episcopatus divisa & successive cum adjutorio præsertim Henrici VI. Imperator. nec non filii ejus Friderici II. Augusti in temporalibus etiam archiepiscopo Rigensi, qui tunc voca-

vocabatur Episcopus Livoniæ & Tarbacensis, atque illis Episcopis illius insulæ omnino subjecta, quam ex tunc & potissimum hoc schismate in Romana ecclesia durante, dicti fratres taliter qualiter guerris & aliis modis sibi subdiderunt, duas scilicet ipsas ecclesias, primo liberas & opulentas, ancillas & subditas faciendo. Et ecce qualiter his diebus moderni magister & fratres, in arctum primum conversi, quicquid eis est utile, licere putant. Quia non modo, prout olim facere consueverunt, pugnant contra ipsos paganos & incredulos, sed Christianos, eis non subditos & vicinos. Et vix aliquos sinunt pacificos remanere: & quod deterius est, quicquid eis placet, sibi conantur potenter & omnimode usurpare: nec ad libertatem ecclesiasticam aut reverentiam, seu jus vel justitiam habendo respectum. Et quam subtiles sint exactores, & per quot exquisitas vias maximas sibi cumularint, & incessanter accumulent temporales divitias, puto quod vix aliquis crederet, nisi personaliter hoc vidisset. Unum tamen bonum est apud ipsos, quod terras & populos sibi subjectos solicite & bene defendunt ab invasionibus quibuscunque & diu semper viguit & viget in eisdem terris, salva dissensione, quæ inter eos & prædictum regem Poloniæ, ipsisque hinc inde adhærentes, infra 5. annos proxime lapsos, ipsis tamen fratribus, ut fama laborat, caussantibus, ut superius tactum est, nimis austerè fuerat suscitata.

Eodem die ex novis supervenientibus recenter de regno Aragoniæ intelleximus, qualiter dictus Petrus de Luna, in ejus castro, ad quod de Perpiniano fugit, novissime constitutus, & convocatis in unum Cardinalibus suis, atque omnibus Prælatis & ejus officialibus, qui tunc erant apud ipsum, Cardinalibus sub gravissimis pœnis injunxit, ut eo decedente alium eligerent in Papam loco sui. Et ecce qualis est vir iste mirabilis! qui adeo induratus seu obstinatus est in malo proposito, quod nec propter Deum, nec salutem, aut pacem cunctorum Christianorum, ut dictum tollatur aliquando schisma de medio, inclinatur ad ipsius salvationem animæ, ad periculum corporis sui propter hujusmodi schisma, quod tamdiu pertinaciter fovit & fovet etiam, imminens ei non habendo respectum. Advertite igitur, quomodo seipsum is impendet pro defensione Catholicæ fidei, si hoc fieri expediret, qui est ætate quasi decrepitus, &, pro temporali dignitate retinenda, quasi sub dubio certat.

Circa finem mensis Februarii procuratores Regis Poloniæ, per organum vocis advocati sui coram nationibus proposuerunt excusationes dicti regis, quare inductus fuit ad movendum guerram magistro & fratribus ordinis beatæ Mariæ Theutonicorum de Prussia: & fuerunt multi articuli, horrenda continentes, ibi recitati contra eosdem magistrum & fratres. Sed pro eo, quod advocatus alterius partis ad replicandum non fuit arifatus, ut dixit, ei petenti statutus fuit terminus ad replicandum ad alium diem, quod & fecit etiam coram nationibus ipsis excusando ipsos magistrum & fratres: & aspera multa & terribilia contra ipsum regem eructavit in publico, volens innuere, quod rex ipse illos esset permaxime injuriatus, & quod propterea foverent justam causam se defendendi in armis & invadendi terras & subditos dicti regis jure belli. Et fuerunt ibi facti hinc inde vehementes clamores: & postea ipsæ nationes recesserunt abinde.

Die ultima dicti mensis Februarii venit ad Constantiam quidam religiosus nobilis, cum decenti comitiva equitum missus per regem Aragoniæ, & habens literas credentias duplices ad Concilium, & fuit valde honorifice receptus ibidem, & associatus etiam per multos usque ad ejus hospitium de nostris. Qui postea die lunæ immediate sequenti, coram nationibus ipsis de mane fecit solemnem arendam, seu collationem, in Latino, de commissis sibi referendis per eundem regem Aragonum, in dicto Concilio: & retulit processum, pro majori parte habitum per reges Romanorum & Aragonum, & alios magnates, & etiam ecclesiasticos Prælatos utriusque obedientiæ, & quomodo ipse Petrus nullatenus induci potuit, nec ratione, vel alias, quod cedere vellet suo perverso Papatui: sed continue magis induratus fuit ad hoc faciendum: & qualiter fugisset tandem ad quoddam castrum firmissimum, in ipso regno consistens, credens evadere seu ulterius fugere posse, sed quod industria ipsius regis Aragonum per terram & aquam bene & solicite custodiretur, ne possit evadere ullo modo, exhortando valde pulchrè in ipso ejus sermone Concilium sæpedictum, ut nullum ex eis tæderet mora, quæ contingeret ex duritia dicti Petri: quoniam jam

facta

facta fuisset, aut cito fieret vera unio universalis ecclesiæ: quia indubitanter cito fieret per gratiam Dei, cooperante ipso rege Aragonum, omnibus viis & modis utilibus & expedientibus, ad illud adjiciens, quod rex ipse Aragonum semper summopere hoc affectasset, & affectaret etiam effectu subsequente complere.

Item penultima die mensis Maii Fridericus, Dux Austriæ, hospite insalutato à Constantia recessit. In principio mensis Aprilis venit novum, quod nuper de mense Martio pluit sanguinem de cœlo in Praga, de quo omnes homines ibidem erant stupefacti.

Die Dominica passionis Domini venit ad Constantiam quidam parvus Baro, sed crudelis & magnus tyrrannus, habens duo castra, quorum unum erat fortissimum, non multum distans à via, qua itur de Rinegge ad Velkirchen Constantiensis diœcesis, in montanis ad manum rectam, juxta publicum iter de Bavaria in Italiam per illas partes. Ille tenebat in dicto castro fortiori frequenter pessimos prædones, qui plærosque itinerantes illac pro tempore aliquando interfecerunt, & rebus suis spoliarunt, habens secum quendam pessimum prædonem, familiarem suum, qui confuerat explorare volentes transire ad Italiam in Constantia & Schafhusia, & postmodum tradere eos sociis suis. Et volens in eadem septimana transire de Constantia ad Schafhusiam, in navi per Renum incessit fortiter armatus à capite ad pedes, habens secum quandam amasiam suam in navi. Quod cum relatum esset hic regentibus, statim miserunt post eum ipsorum servitores in alia navi cursu veloci, qui apprehendentes eum ilico extraxerunt ipsum violenter de navi, in qua erat, & sic armatum tenentes per capillos capitis sui in aquis vehementibus, donec spiritum emisit, & occubuit in eisdem. Interim vero dicti regentes miserunt ad hospitium, in quo dictus Baro hospitabatur, reperientes in lecto circa horam primarum adhuc dormitantem, ipsum compulerunt se induere vestibus suis, & sic indutum ilico traxerunt ad publicos carceres, ubi ipsum extunc per plures dies valde stricte ac loco terribili detinuerunt, volentes eum, juxta ipsius demerita, ferire sententia capitali: sed multis intervenientibus precibus pro eo, deventum fuit ad hoc, quod per totam diem parasceves traderet ipsa castra ad manus regentium, aut die sequenti immediate subiret sententiam antedictam, nec illud ulterius differret.

Quod factum fuit ita, quod ipsa castra tunc ad manus dictorum regentium pervenerunt, tamen jam tractus fuit extra carceres in vigilia Paschæ, ut decapitaretur. Sed illa assignatione facta, fuit repositus ad eosdem carceres, & sub bona custodia, non tamen ita strictè, sicut fuit ante. Quo facto statim ipsi regentes miserunt artifices, non obstante festo Paschali instanti, ad ipsum castrum principale, quod fuit quodammodo inexpugnabile & fortissimum, habens fortissimam turrim & murum in circuitu, continens in latitudine XIV. pedes ad omne minus, ipsumque castrum igne incenderunt, & viribus destruxerunt & destruunt, ita quod lapis super lapidem non remanebit. Ipse autem detentus hæc audiens, infra Paschalia festa fortiter ingemuit, & dolore tactus incautè prorupit in aliqua verba comminatoria. Quod audientes aliqui custodes ipsius, hæc retulerunt regentibus ipsis, qui propterea indignati ipsum ilico in arctiori custodia fortiter compeditum, & etiam manicis ferreis ligatum posuerunt. Et sic plærique tyranni, stante hoc sacro generali concilio dignis digna receperunt, sola divina justitia taliter hæc negocia dirigente.

Eodem tempore quidam magnus ecclesiasticus Prælatus secretè tractavit cum capitaneo castri, in quo Balthasar, olim Joannes Papa XXIII. detinebatur, & detinetur, quod ipsum libere abire permitteret; quod si factum fuisset infra unam horam, vel duas, ad talem locum pervenisset, ubi securus fuisset, & verisimiliter per violentiam exrrahi non potuisset. Quod sentiens Comes Palatinus Reni, qui eum ex parte generalis Concilii Constantiensis in ejus habet custodia, ac valde laudabiliter pertractavit hucusque, & hic tunc fuit, ne ille tractatus sortiretur effectum, ilico ad illas partes transitum fecit, & comperta veritate ipsum capitaneum, etiam in Reno, tanquam reum & convictum, ut hic dicitur, submergi fecit. Cujus quidem Dn. Comitis reditum ad nos de die in diem præstolamur. Scriptum Constantiæ, in festo S. Marci Evangelistæ, quod occurrit infra eadem festa Paschalia.

Die ultima mensis Aprilis fuit sessio in majori ecclesia Constantiensi, & fuit prorogata

rogata declaratio, quæ tunc debebat fieri contra capitulum majoris ecclesiæ, ac regentes & commune civitatis Argentinensis, super captivitate & detentione Dn. Wilhelmi, electi Argentinensis &c. usque in diem Sabbati proximum. Et eadem die post prandium recesserunt eorum oratores abhinc, forsan XL. equites vel circa.

Eadem die in sessione prædicta fuerunt lectæ literæ de obitu regis Arragonum, quod decessisset prima die dicti mensis Aprilis, & Senior filius successisset in regno, cui in extremis injunxisset, quod firmiter & constanter prosequeretur viam unionis universalis ecclesiæ, per eundem defunctum regem, una cum Dn rege Romanor. & oratoribus hujus sacri Concilii inceptam, juxta capitula ac vota & promissa, super hoc hinc inde facta, quodque dictus filius adhuc sit bene dispositus, ipsamque viam, sibi super hoc datam, per patrem prædictum fideliter persequi velit.

Non apparet Imperium in regno Arelatensi, seu Burgundiæ, quod immediate respicit ad Romanum Imperium, & quod Otto primus, magnus Augustus à Bosone, ultimo rege Arelatensi seu Burgundiæ, jam D. vel circiter elapsis annis acquisivit, & eidem Romano Imperio incorporavit & univit, & quod fuit & est valde necessarium eidem Imperio. Potuit enim Imperator vel rex Romanor. pro tempore, vicinos ex illo compescere Italos, nec non Gallicos, & alios sibi rebelles, per mare & per terram: nec non multa commoda consequi, prout per trecentos annos, & ultra, per ipsos Imperatores factum fuit aliquando. Sed infra centum annos, aut circa, propter diversas divisiones & novitates, in ipso Imperio interim suscitatas, ac desidiam & negligentiam Imperatorum & regum Romanor. qui interim fuerunt, eorum salva reverentia, ipsum regnum multipliciter dissipatum extitit, & est in manibus alienis, scilicet, multorum ecclesiasticorum Prælatorum, nec non etiam secularium principum & aliorum procerum & potentum. Et sic incolæ & habitatores illius regni, propter taciturnitatem & negligentiam eorundem Imperatorum, & regum Romanor. qui fuerunt infra centum annos aut circa, ut præfertur, quasi sub tyrannide fuerunt, & sunt multifarie oppressi: & si à gravaminibus & sententiis eis illatis, in quibus ad Romanam seu regalem curiam, pro relevamine obtinendo * contraire vellent, non audent, sed præsumuntur extra provincias ipsius regni, quæ septem sunt numero, transire: nec aliquis superior, aut locum tenens Imperatoris, vel regis Romanor. ipsis in partibus illis deputatus esse videtur, prout olim deputari consuevit, usque ad obitum Friderici secundi Augusti, prout legi in diversis scriptis factum fuisse. Et sic prædicti habitatores & incolæ magis opprimuntur à dominantibus ipsis: & stat illud regnum quasi sine capite, sive rege. Sed quam damnabile illud est, quisque prudens agnoscit. Posset igitur illi regno, saltem per unam cartam regiam super hoc aliqualiter provideri, & potestas cognoscendi de causis civilibus & etiam criminalibus quibuscunque committi Dn. Comiti Sabaudiæ, qui est præstantior in illo regno, & fidelis Imperio ab antiquo: vel alteri potenti & fideli regiæ majestati in partibus illis: vel saltem aliquod lumen Imperialis clementiæ incolis & habitatoribus ipsis, quo ad factum justitiæ, illuceret. Idem etiam deberet fieri in partibus Italiæ, scilicet in Tuscia, Lombardia & contiguis provinciis: & tunc appareret fidelibus Imperii, etiam in illis regionibus, quod non essent omnino derelicti ab Imperatore, saltem quoad factum justiciæ, & se melius & fidelius pro ipso Imperio pro tempore conservarent, & non fierent tunc tot guerræ & destructiones terrarum, sicut, propter defectum justitiæ & capitis, videlicet, Imperatoris, qui super hoc non providet, continue fiunt, ita quod quicunque Capitaneus, vel alter tyrannus, quodcunque sibi placet delictum, ac etiam crimen læsæ majestatis, totiens quotiens, & in quos sibi placet, committit impune, nemine sibi dicente, cur hoc facis? etiam causante negligentia & desidia simili si videatur.

Unde passim tam in Italia, quam in regno Arelatensi prædictis, quod dolendum est, quod vix aliquis reperiatur ibidem, qui publice audeat dicere, quod sit Imperialis aut fidelis Imperio, propter multitudinem tyrannorum, sibi usurpantium continuo jura Imperialia in eisdem partibus.

Qualem autem rationem Deo reddituri sunt illi Imperatores, & reges Romanor. desides seu negligentes in perniciem reipublicæ, & qui tenentur de jure ecclesiam & ecclesiasticos viros, nec non etiam seculares ac pupillos, viduas & pauperes defendere &c.

&c. Sed in deliciis stantes, talia facere non curarunt. Provideatur igitur, si placet in talibus, ut saltem appareat aliquando diligentia, quoad ipsam rem publicam, cum moderamine justitiæ gubernandam &c.

Die Sabbati penultima mensis Maii Ieronymus de Boemia, magister in artibus, sed non in sacris ordinibus constitutus, magnus & crassus, satis eloquens, sed imprudens, insignis & pertinax hæreticus, de secta quondam Ioannis Wiclef Anglici, & supradicti Iohannis Hufs, etiam Boemi, hæreticorum insignium & valde pertinacium: qui quidem Iohannes Hufs in hoc Concilio generali, quandiu hic detentus in carceribus noluit errorem suum revocare, finaliter condemnatus & traditus seculari curiæ: & flamma combussit peccatorem.

Et sic etiam iste Ieronymus noluit revocare suos errores & hæreses: Sed illis firmiter inhæsit, quamvis eos prius in publico hic abjurasset, tamen postea dixit publice, quod in hoc errasset, imo mentitus fuisset, & quod nunquam ita male fecisset, sicut, quod illos articulos, quos prædicti Iohannes Wiclef & Johannes Hufs tenebant, negasset: imo, quod ipse Iohannes Hufs fuisset literatissimus & sanctissimus Theologus, & in fide catholica populi optimus informator: & quod ipse Ieronymus prædictis, Iohanni Wiclef & Iohanni Hufs crederet in omnibus illis, quæ ipsi circa fidem catholicam scripserunt, & prædicarunt, & in publica concione Prælatorum & aliorum de Concilio hujusmodi in majori ecclesia Constantiensi congregatorum, quædam circa hæc plene, seu satis apte & reliqua syllogistice & satis obscure seu ambigue proferebat.

Et arguit etiam Dn Cardinales & alios prælatos, ibidem præsentes, de pompa vestium, multitudine familiarium, nec non excessu seu fastu, quem habebant in equitatu & pinguibus equis, nec non superbia, ambitione, voluptatibus & aliis consimilibus multis. Improperabat etiam in publico Alamannis dicendo, quod essent præsumtuosi, & vellent ubique per orbem dominari: sed quod Italici in hoc eis resisterent, & providenter agerent: sicque factum fuisset sæpe in Boemia, ubi volentes etiam dominari Alamanni, ut afferebat, violenter exinde repulsi, & male tractati fuissent. In quo saltem, quoad ipsos Alamannos, in collum suum mentitus est, sicut apparet in multis & authenticis antiquis historiis, præsertim in gestis Saxonum, quæ non fallunt, qualiter Otto primus, magnus Augustus, natione Saxo, jam quingentis annis vel circiter elapsis, per multos annos bellando cum Duce Boemorum, qui tunc erant neophyti vel pagani, tandem ipsum Ducem & cum eo centum Boemianos & Moravianos, eorum incolis & habitatoribus diu resistentibus, diversis bellis accæde & flamma destructis, in opido Nova Colonia, super Albiæ seu Muldaviæ flumen sito, Pragensis diœcesis, recepit in deditionem, & sibi ac Romano Imperio perpetuo & omnino subjecit, ipsique Duci insignia dedit, nec non in eisdem Boemia & Moravia verbum Dei per aliquos Sanctos viros prædicari, ac incredulos ad orthodoxam fidem ibidem converti fecit, & sub tributo solvendo sibi suisque successoribus eos posuit & constrinxit. Et nunquam poterant ex tunc Boemi & Moravi prævalere, ac eorum Duces & reges, quin semper Alamanis ac Imperatoribus & Regibus Romanorum nollent vellent, subditi remanerent. Nimirum erant enim Boemi, eorum reverentia salva, homines valde bestiales, feroces & inciviles: & sic oportuit, quod aliorum potentium & civilium, veluti eorundem Saxonum & Alamanorum, tam circa cultum & ceremonias ejusdem fidei catholicæ, quam legibus ipsorum Saxonum, quibus adhuc uruntur in Boemia & Moravia prædictis, regimini subderentur. Et vix trecentis annis elapsis Dux tunc Boemiæ in Herbipoli creatus fuit rex, non tamen absque solutione pecuniæ valde in magna quantitate, per Imperatorem, qui tunc erat, scilicet Henricum V. computando ab Henrico I. patre dicti Ottonis primi Augusti: qui quidem Henricus, primus fuit in ordine hujus nominis, quamvis in urbe Roma, seu alibi, diadema imperiale non recepisset: ipsum tamen Imperium & Germaniam, & pro majori parte Galliam diu laudabiliter & strenue rexit. Et pro eo rex Boemiæ existens pro tempore, est ministerialis & vasallus Imperatoris, seu Regis Romanorum etiam existentis pro tempore Dapifer ejus: forsan pro eo, quod Boemi consueverunt & solent multum comedere, & non parum bibere ac frequenter: ut sic etiam Imperator vel rex Romanorum existens, pro tempore habens talem Dapiferum, eo splendidiorem ac lautiorem mensam semper haberet. Patet etiam in multis historiis, quomodo Duces & Boemiæ reges, qui fuerunt pro tempore, servierunt, & oportuit servire

juxta eorum posse cum hominibus armatis Ottoni I. nec non Henrico prædictis, ac Lothario III. nec non multis aliis regibus & Imperatoribus Romanorum: & clarum est, quod Johannes, avus moderni Dn. Sigismundi Regis Roman. fuit natione Alamanicus, scilicet de Lucilburga, Trevirensis diœcesis oriundus, ex quo Carolus IV. Imperator Romanor. dicti Iohannis regis filius, & ab ipso Carolo Imperatore Dn. Sigismundus rex præfatus, & Dn. Wenzeslaus modernus rex Boemiæ, nec non Marchiones Moraviæ, qui fuerunt infra LX. annos proximos, tanquam à stipite descenderunt, qui utique omnes Alamani fuerunt. Hic etiam Ieronymus multas terras & provincias circumivit, & maxime circa Alamaniam, inquirendo illic, si forsan ibi errores & hæreses, quas ipse dogmatizabat & fovebat, ab incolis earundem provinciarum, seu saltem aliquibus ipsarum foverentur: & si quos tales illic reperit, eis cordialiter se adjunxit, & quicquid ibi erronee seu male conceperant, & tenebant, fidem ipsam transcripsit, & suis sequacibus in eadem Boemia, ad confortandum ipsos magis & magis in eorū erroribus, solicite destinavit: & si potuit, vel audebat, in eisdem extraneis provinciis simplices in eisdem erroribus informavit, prædicando & dogmatizando ipsos errores hæreseos esse tenendos atque sequendos, & plerosque per hoc decepit, officium prædicationis, quod solis sacerdotibus competit, sibi temere usurpando. Hic etiam publice in eadem concione se jactabat, qualiter manibus propriis submersisset, nec non etiam quam plures ense suo seu gladio interemisset, & nonnullos vulnerasset, & verberasset egregie, & cum hoc apud ipsum Dn. Wenzeslaum regem, & aliquot alios potentes dicti regni secrete ordinasset & procurasset, quod valde multi presbyteri clerici & laici & præsertim Alamani, & in eodem regno Boemiæ de ipsius Boemiæ regis mandato & ordinatione cæsi, & bonis eorum spoliati, nec non alias turpiter de ipso regno pulsi aut perpetuo relegati fuissent, pro eo, quod ipsi præfatis Iohanni Hufs & sibi in eorum prædicationibus & articulis resistebant, attentabant ecclesiastica beneficia vel temporalia, honores & officia in ipso regno Boemiæ assequi vel tenere, asserens se in hoc bene fecisse, ne ipsi forenses, maxime Alamani, dominari vellent eisdem Boemis invitis: & in hoc ostendit se, & publice confessus est, quod tam ipse, quam dictus Iohannes Hufs de vilissimis plebejis geniti, & rustici quadrati, tamen in universitate studii Pragensis tunc indigni & pauperes clericuli, pietatis intuitu informati seu instructi fuerunt per nobiles magistros & graduatos, maxime in sacra Theologia & artibus nationis Germanicæ, qui dictam Universitatem ab ejus institutione primæva, usque quo ipsis Iohanne Hufs & Ieronymo, eorumque sequacibus & hæreticis procurantibus, nullis ipsorum magistrorum & graduatorum exigentibus demeritis, sed stimulante malitia & invidia ipsorum Boemorum, nondum octo annis elapsis, turpiter & violenter expulsi fuerunt, pro eo, quod ipsi Alamani nolebant ipsis erroribus implicari, nec eos fovere, sed ipsis Boemis errantibus in hoc pro viribus etiam publice in scholis & ecclesiis & alias ubilibet restiterunt. Et ecce retributionem, quam ipsi errantes & magistri Boemi eorum instructoribus, & magistris, scandalizando etiam & destruendo per hæc & alia eorum flagitia per maxime dictam Universitatem, retribuerunt. Etiam valde multa alia scelera turpissima & crudelitates exercuerunt, & fieri procurarunt, ipsi Iohannes Hufs & Ieronymus ac eorum complices in eodem regno & in civitate Pragensi, contra catholicos obedientes sedi Apostolicæ, & illos, ubicunque poterant, impediverunt, & inhumaniter persecuti fuerunt, non habendo respectum ad sedem prædictam: & ecclesiasticas censuras parvi pendebant, quasi Papa & alii ecclesiastici prælati nullam super eas haberent auctoritatem seu ecclesiasticam potestatem, & quæcunque eis placuerunt, cum assistentia & favore multorum procerum, in eodem regno ipsos pro veris catholicis colentium, seducendo populum in maxima multitudine perversis eorum dogmatibus, nec curando in aliquo etiam archiepiscopum Pragensem & alios locorum ordinarios in partibus illis, imo etiam ipsis detrahendo, eosque persequendo, & per populum contra eos seditiones fieri toto posse procurando, interdictum ecclesiasticum, apostolica vel ordinaria auctoritatibus, in ecclesiis vel ecclesiasticis locis Pragæ, & alibi in eodem regno, propter ipsos hæreticos & eorum fautores, juste ac rationabiliter positum etiam publice violarunt, & per alios persecutionibus sævis, spoliis, minis, verberibus & terroribus violari fecerunt, nihil penitus, quod ad obedientiam apostolicæ sedi prædictæ exterminium tenderet omittendo, & tandem ipse Jeronymus dignis digna recipiens, hic fina-

finaliter condemnatus de hæresi, & etiam curiæ seculari traditus, & ipso die, qui fuit Sabbatum, XXX. mensis Maii, hora X. Spiritum, igne combustus, miser efflavit. Et dum ligatus duceretur ad mortem cantavit publice symbolum scilicet. Credo in unum Deum &c. licet tarde, & continue loquebatur, quousque decessit, seu os ad loquendum potuit aperire, obstinatissimus in prædictis suis erroribus, in vita & in morte, præsumtione diabolica & damnabili perseverans.

Die prima mensis Junii venerunt seu intraverunt ad Constantiam Ambaxiatores regis Portugaliæ, qui semper fuit de obedientia VI. & suorum successorum in eadem obedientia, & etiam Balthasaris, tunc Johannis Papæ XXIII. cum decenti comitiva, hora vesperarum vel quasi, & fuerunt per curiales, quorum valde multi eis equestres obviam iverunt, & alios de Concilio hic existentes, honorifice recepti, & per civitatem ipsam associati.

Die Mercurii tertia, præsentis mensis Junii, delati fuerunt Decanus & Capitulum ecclesiæ Argentinensis, nec non Proconsul, magistri-civium & communitas civitatis Argentinensis, incidisse graves censuras & pœnas juris latas in captivatores & verberatores suorum Episcoporum, pro eo, quod alios ceperunt & detinuerunt, & detinent captivum Dn. Wilhelmum de Deys, electum Argentinensem supradictum, imponentes ei, quod quamvis ipsam ecclesiam ut Episcopus per XX. annos vel circiter rexisset pacifice, tamen nondum in sacris ordinibus constitutus existeret, nec non contra juramentum, per eum præstitum, ut moris, in ejus promotione ad ipsam ecclesiam, & inconsulto ipso Papa, aliqua castra & proprietates ejusdem ecclesiæ alienasset: quia timebant, quod residua etiam, quæ adhuc possidebat, similiter alienaret, nisi ipsum caperent, aut alias resisterent manu forti, prout post ipsorum captivantium per eorum apparitores seu advocatos in hujusmodi Concilio sæpius & solemniter allegabant.

Eadem die fuit lata sententia diffinitiva condemnatoria, contra quendam insignem Simoniacum, de partibus Leodiensibus oriundum, qui per XV. annos & ultra, semper tali vilissimo lucro, quod sibi resultabat de Simonia, valde succrevit & dilatatus fuit in officiis & ecclesiasticis titulis, licet alias esset brevis quodammodo, sicut gravis ac rusticus, & malæ conditionis erat, tamen semper astutus, ut haberet potentes defensores, ut liberius idipsum transgredi posset.

Hic etiam fuit mediator inter Balthasarem, tunc Johannem Papam XXIII. ejusque Secretarios, qui ut communiter vendiderunt omnes gratias beneficiales plus offerenti, anticiparunt Datas, & quandoque unum beneficium vacans, sub eadem Data, pluribus ambitiosis & concurrentibus vendiderunt, & inauditas per prius à seculis in talibus batatarias exercuerunt. Ad quod ipse condemnatus scilicet Johannes Creyt nominatus scivit ipsis consulere, & novas edere formas attamen justitia & ratione carentes, & à Stylo Cancellariæ Apostolicæ penitus discrepantes. Et per hoc & alia fuit valde ditatus: Sortiebatur tantum prædas cum Balthasare & suis Secretariis antedictis, & diligebatur ab ipsis. Unde nullis ejus exigentibus meritis, sed prece & pretio importunus tantum existens periculosus procurator, in Romana curia factus est literarum apostolicarum abbreviator, quæ sunt officia honesta & lucrativa, solum bene literatis ac idoneis & bene meritis viris debita ad exercendum seu regendum. Et quamvis ex illis potuisset honeste vixisse, si voluisset, tamen non potuit manus suas à sordibus lucrativis retrahere, quia difficile est consueta relinquere: sed procurabat toto posse, prout prius solitus erat facere, & pro omnibus ad eum venientibus pro pecunia supplicationes signari per ipsum Balthasarem, tunc Papam, sub Datis & formis, quibus vellent, & ad desiderium eorum præstolantium quoruncunque, pro se etiam obtinuit ab eisdem Balthasare & Secretariis mirabiles gratias, & illarum prætextu valde multa beneficia vacantia in eisdem partibus ambivit, & sibi usurpavit, quorum XXX. & plura vendidit, & pecunias pro se exinde recepit, nec non luxuriose & voluptuose vivendo, solum in talibus insaniis & cupiditatibus versabatur: nec his erat contentus, sed volens ubique lucrari, se fieri procuravit Comitem Palatinum per Serenissimum principem, Dn. Sigismundum regem Romanor. modernum, & illud officium etiam exercuit, creando etiam causa lucri captandi plures Notarios publicos seu tabelliones, ut existimo, sibi pares. Hic etiam Paulo, magno capitaneo Romanæ ecclesiæ, & Dn. Nicolao ejus fratri de Ursinis, qui tunc erant valde po-

de potentes, apud summos Pontifices tunc existentes, ita quod nemo auderet eis contradicere in curia memorata, modis omnibus se adjunxit, & pluribus annis in eadem curia sub eorum umbra & protectione, quæcunque voluit, fecit. Et ecce quam magnum honorem illi summi practicantes finaliter de ipsorum officialium amico sive clientulo, quem tantum prætulerunt vitis virtuosis, reportarunt.

Eadem die in vesperis rediit & intravit Dn. Ludovicus Palatinus, locum tenens dicti Dn. regis in hujusmodi civitate & Concilio, qui jam absens per duos menses vel circa, sua negocia in partibus inferioribus Regni dirigendo. Hic enim, ut dicitur, diligit eundem Dn. electum Argentinensem, eumque vellet pro posse juvare.

Eadem die hic in publica concione lectæ sunt literæ excusatoriæ Dn. Iohannis, archiepiscopi Maguntinensis, continentes in effectu, quomodo hic à quibusdam æmulis suis falso denunciatus existeret, quod ipse ad hoc intenderet seu instaret, per quod hujusmodi Concilium dissiparetur: ac etiam, ut prædictus Balthasar à carceribus liberaretur, & super hoc etiam acquisivit aliqua castra & loca fortia, non remota à loco seu castro, in quo Balthasar custoditur, asserens quod non fuisset, nec esset, suæ intentionis, quod sic faceret, seu facere vellet: sed semper paratus esset pro posse dictum Conciliū dirigere & juvare. Et alia multa continebant prædictæ literæ, hic gratia brevitatis omissa: quia sufficit taliter esse scriptum, maxime si subsequatur effectum.

Tenor vero sententiæ, de qua supra fit mencio, sequitur, & est talis.

Christi nomine invocato pro tribunali sedentes, & habentes præ oculis solum Deum, de Iurisperitorum consilio, per hanc nostram sententiam, quam proferimus in his scriptis, pronunciamus, decernimus & declaramus, dictam perversam gratiam exspectativam præfato Iohanni Creyt, per Balthasarum, olim Iohannem Papam XXIII. ut dicitur, concessam, seu per ipsum Iohannem Creyt à dicto olim papa extortam, tanquam exorbitantem, & de falsitate suspectam, ac præter & contra stylum Cameræ apostolicæ expeditam, una cum ejusdem gratiæ processu, seu processibus secutis, etiam cum ejusdem perversæ gratiæ, & inde omnium secutorum effectu nullius fuisse, & existere roboris vel firmitatis: ipsamque perversam gratiam in registro literarum apostolicarum alibi, ubi registrata seu notata sit aut fuerit, seu reperiatur, cassandam, annullandam, & abolendam fore, ac cassari, annullari & aboleri debere: ac cassamus, annullamus & abolemus: nec non lacerandam fore, & lacerari debere, atque perversæ gratiæ hujusmodi processui seu processibus, & aliis omnibus inde secutis in judicio & extra, nullam fidem adhibendam fore, neque adhiberi debere, dictoque Iohanni Creyt, & aliis quibuscunque, conjunctim & divisim, inhibendum fore, & inhibemus, ne dicta perversa gratia & ejus effectu utantur, seu acceptando, seu alias quoquomodo acceptando se juvare præsumant Et quia ipsum Iohannem Creyt reperimus de falsitate dictarum literarum valde suspectum, & de Simonia multiplici & notorie infamatum, ideo eundem Iohannem Creyt ab officiis & beneficiis ecclesiasticis quibuscunq;, donec de prædictis coram nobis, aut nobis surrogandis, vel coram sede Apostolica, aut ab ea deputando, se purgaverit, suspendendum fore, & suspendimus.

* Mirabitur fortassis aliquis, cur, cum Libri Titulus Rerum Germanicarum Scriptores promittat, primo loco Johannis XXIII. Pontificis Maximi, de rebus Italicis agens, posita sit. Præterquam autem, quod libellus ille ob præstantiam suam, & raritatem (quamvis enim Avus meus ante sexaginta annos eum ex MSto publicavit, paucis tamen lectus est, & hodie non comparet amplius) in his Tomis conservandus videbatur, nullibi quoque non Res Germanicas attingit Autor Germanus, Westphalus, candideque ea nobis narrat, quæ Indulgentiarum Præcones pontificii in Germania & vicinis regnis tum temporis tentarunt, similipenè impudentia, qua sub Leone X. initio superioris seculi Tetzelius id operis aggressus est, incomparabili Romanæ Sedis damno. Merentur etiam legi, quæ de Boëmia, à Germanis subjugata narrat, suntque imprimis notabilia, quæ de Regno Arelatensi differit p. 46. Equidem in aliis suis libris etiam graviter perstringit Imperatorum Germanicorum socordiam & negligentiam, res Imperii in Italia Galliaque non curantium, & *lib. 2. de Schism, c. 25.* & *Tractat. VI. Nem. Un. c.*

Un. c. 33. Carolum IV imprimis eo nomine graviter accusat, quem tamen defendunt præclari viri, *Goldastus, Conringius, Schurtzfleischius, & Boguſl. Balbinus l. 3. c. 2. Epit. Rer. Bohemicarum* p. 381. qui ultimus Niemium, Episcopum Virdunensem, (Verdensem dicere debebat) Carolo iniquiorem esse, & ab Ecclesia damnatum Scriptorem, monet. Quæ tamen hoc loco de negligenti rerum Italicarum & Gallicarum cura Imperatoribus objicit, ea verissima sunt, prostantque in eam rem plurimorum querelæ. Nec minus vera sunt, quæ de utilitate, Imperio ex possessione Regni Arelatensis proveniente, docet: cui planè gemina sunt ea, quæ habet *Gervasius Tilberiensis*, Regni Arelatensis sub Ottone IV Mareschallus, in *libro Otiorum Imperialium decis. 2. cap. 12.* ubi Imperatorem suum ita alloquitur: *Ecce enim audacter loquor & fidelitate, qua tibi teneor, denuntio, quod inter omnes Imperii tui regiones non est angulus imperio tuo commodior, sicque omnibus confinibus tuis Regi Francorum, Regibus Hispanorum, Barbaris Gentilium, Terræ sanctæ, Italiæ tuæ regno, Siciliæque dominio, conterminalibus tuis, terribilis aut opportunus ac necessarius, quàm Regnum est Arelatense. Quod, ut in antiquissimis Imperii Registris continetur, Bisuntina, Tarantasiensi, Lugdunensi pro capite suo antiquissimo, Viennensi, Arelatensi, Aquensi, Ebredunensi provinciis circumcluditur, quasi retinaculis, commonitoriam faciens sententiam sua strenuitate accessusq; facultate Regno Francorum maritimo patenti, adituq; facili, terræ Hispanorum ac Gentilium Africanorum, levi ac brevi Alpium Cottiarum transitu in ultimo Lombardorum regno Ianuensibus, Pisanis ac Siculis, aliisque tuo Imperio subjectis, adjutorium ex tua facultate ferre potes, aut ex contrario tuo motu nocumentum.* Cui adstipulatur *Paulus Æmilius*, quando *Rer. Gallic l. 3 p. 98.* ita scribit: *Munus Rudolphi habere sibi filioq;, quam dari aliis Conradus malebat; & non parum virium Germani Proceres accessurum rebus suis ducebant, Burgundiorum regno sibi contributo, quod, excluso Ducatu, qui Franco Regi sine controversia parebat, si quis veterum memoriam repetat, Sequanos, Allobrogumque & Arelatensium regias urbes complecteretur, ac ab extremis Germanorum finibus ad mediterraneum mare pertineret, opportunum Galliæ, Hispaniæ, Italiæ, Africæq; rebus consiliisq; expediendis, ac conatibus capiendis, ut Augustum nomen Germaniæ finibus & angustia clausum prodire in totius orbis terrarum lucem & pristinam majestatem tandem possit.* Quæ quidem loca huc adducere libuit, quia totum illud Regnum nondum planè excidit Imperii Germanici juribus, etiamsi à potentissimo Galliarum Rege detineatur. Aliàs, quæ hoc loco, & in aliis libris suis, narrat *Niemius* de acquisito Regno Arelatensi per Ottonem M. à Bosone ultimo ejus Rege, non conveniunt cum iis, quæ scriptores synchroni & fide digni narrant, quamvis Niemii, nec primi, nec solius, error ille sit. Quomodo autem revera res sese habeat, egregie contra *Niemium* exponit *Conringius l. 1. de fin. Imp. Germ. c. XII.*

Quæ alias in Historia Niemii occurrunt, illustrare nunc, nec lubet, nec necesse est. Dictio horridior, alicubi interpretem requirit, frequentesque in eo occurrunt Phrases & loquendi modi, quos ex Italico aut Germanico sermone depromptos, aut alias Barbaros esse, quilibet peritus linguarum facile judicare potest, quales sunt, *in alto & basso compromittere, in grosso vendere, habere simbolum, carnis identitate jungi, mentiri in collum suum,* quæ ultima phrasis Germanicæ plebi usitatissima est. Non explicabo voces illas omnes, sed quasdam tantum, quia peritioribus id facile est, alii vero præstare id etiam non ita magna opera possunt, postquam incomparabile *Glossarium Caroli du Fresne, Dn. de Cange,* publicatum est, quo de historia medii ævi maximè meritus est.

P. 9. Meminit vestium *vario & serico ad instar vestium togatarum & egregiarum personarum subductarum & seu foderatarum, quas mercatores & nummularii portaverint.* Occurrit autem vox illa *Varium* in aliis quoque medii ævi scriptoribus. Ex nostris *Albertus Abbas Stadensis in Chronico* ad Ann. 1183. ita: *Henricus Scholasticus Bremensis Archiepiscopum excusavit, quod VARIUM non ferret, nisi cum, suis vestibus alicui erogatis, mantellum clerici aut militis induisset.* Nomen autem *vario* dederunt mures quidam, *vares*, seu *varii*, dicti, ex quorum pellibus fiebat, cujuscunque etiam terræ mures illi indigenæ fuerint. Ex Hungaria advectos persvadet versus *Gvillermi Britonis Armorici Philipp.* l. 9. v. 384.

Et quas huc mittit VARIAS Hungaria pelles

ubi commentator *Casp. Barthius*, infinitæ aliàs lectionis vir, non videtur vim vocis percepisse, sed *varias* accepisse pro *varii generis pellibus*, luxus causâ adhibitis, de quibus loca quædam adducit. *Iulius Cæsar Scaliger comm. in Aristot. histor. anim.* l. 2. c. 130. mures hos *Varios idcirco à pellitoribus appellari*, scribit, *quoniam ventre tantum albo sint, dorso fusciusculo:* quomodo pantheræ à *Plin.* l. 8. cap. 7. *variæ*, & à *Palladio* inter maximi meriti equos collocatur *Varius cum pulcritudine, vi-*

vro

gro vel albino vel badio mixtus, apud *Palladium de re Rust. Mens. Mart. tit.* XIII. *Foderatas* autem vestes itidem dixit, more illius ævi, id est, ut ipse se explicat, subductas aut suffultas pellibus, aut alia materia. Vox est Italis illo sensu usitata, ut ex Vocabulario della Crusca apparet. Origo autem est ex Germanica voce *Foder*, quam superiores Germani mutant in *Futter*. Nec consentire hic possum doctissimo *Octavio Ferrario*, qui in originibus Linguæ Italicæ à Latino *foras* deducit. Equidem non tantum celebris illius viri (quem ante hos viginti & quinque annos maximo cum applausu optimas literas in Athenæo Patavino profitentem audivi, & à quo maxima humanitate exceptus & eruditissimis colloquiis sæpius dimissus sum) reliqua scripta omnia maximi æstimo, sed etiam *Origenes* ejus *Italicæ Linguæ*; ut tamen verum fatear, propter minus plenam Germanicæ linguæ notitiam sæpius impingit, & ex Latina operose & inconvenienter deducit, quæ ex Germanica facillimè & dextrè explicare poterat, uti sæpius in hoc opere nostro ostendemus. Sanè, longè rectius idem *Ferrarius* in explicanda origine vocis *Fodri*, quo annona significatur, eam à *Foder*, *Futter*, voce Germanis pabulum denotante, deducit, quæ vicissim est à *voeden* vel *föden*, pascere. Nec tamen *facere* possum cum doctissimo Glossarii autore Dn. *de Cange*, qui *fodero* esse à *fodro* existimat, quod, *qui ad fodrum seu pabulationem proficiscerentur, inde redirent omnibus rebus instructi ac onerati, dicerenturque esse bene foderati.* Sine dubio enim est à Germanico *foder*, quo denotatur id, quod vesti subtexitur, & alias *underfoder* quoque dicitur.

P. 12. *Machinarum & pyxidum ictibus* & deinde, *ictu bombardæ seu pixidis*, scribit: ex quibus ultimis verbis facile patet, quid per pixides intelligat autor, tormenta scilicet illa ignivoma minora, quæ sola manu regi possunt, & aliàs *bombarda* à bombo & ardore, aliàs *sclopeta* à sclopo, hoc est, sono illo, quem buccis inflatis & dein explosis, edimus, vocantur. Cur autem *pixides* dictæ, solis Germanicam linguam callentibus notum est. Pyxis, Græca originatione, vasculum ex buxo denotat, productâ tamen deinde ad vascula & capsulas ex quacunque materia vocis significatione. Tale vasculum Germanis dicitur Büsse / Büchse. Cum igitur à Germanis, decurrente seculo XIV, sive per Bartholdum Schvvartz Coloniensem, sive per Constantinum Anelitzen Friburgensem, novæ illæ machinæ ignivomæ essent inventæ, minores oblongæ ab illis Büssen / Büchsen vocatæ sunt, & hinc factum est, ut Germani, qui Latine exprimere vocem illam vellent, *pyxides* vocarent, tam vascula illa, quam bombardas, eodem Germanico scilicet & Latino vocabulo. Non igitur temerè hanc vocem *pyxis* pro *bombarda*, nisi apud Germanum scriptorem invenias. *Johannes* tamen *Turocius* sive *de Thvvrocz*, Hungarus, qui Chronicon suum Rer. Hungaricarum Matthiæ Corvino Regi dicavit, in Johanne Hunniade c. 46. ita loquitur: *castris bellicis machinarum, PIXIDUM, ac aliorum tormentorum hostem ferientium ingeniis munitis & refertis.* Licuit sanè rei noviter inventæ novum dare nomen, sed rectius meo judicio Germanicam vocem Büchse / Büsse per *Buchsiam*, *Busiam*, *Busiam* expressissent, quam per pyxidem. Et vero, ut hoc obiter addam, Italorum *Archibusio*, & Gallorum *Arquebuse*, quorum utrumque bombardam vel sclopetum denotat, ratione posterioris vocis, Germaniæ non originem minus, quàm ipsum instrumentum inventionem illi, debet, estque à Büsse Italorum *Busio* & Gallorum *Buse*. Nimis enim longè petita est derivatio à *buco*, quod Italis foramen significat, qua *Polydorus Vergilius l. 3. de rer. invent. c. XI.* sibi placet, quamvis illo doctiores *Vossius l. de vit. serm. 3. c. 21. & Ferrarius in orig. lingv. Ital.* eam non improbent.

Quod P. 29. scribit, *trufabatur de ipsis*, expono, illudebat ipsis. Pulcra sunt, quæ de hac voce habet *Vossius l. 2. de vit. serm. c. 18.* monetq; eam in inscriptione, quæ Polæ est in Dalmatia, extare eodem sensu, conjungique *truffas, nugas & ambages.* Prudenter tamen deinde concludit, aut vocem hanc esse antiquiorem, quam existimetur, aut inscriptionem illam Polanam esse recentiorem: quod posterius crediderim, cum apud neminem alium antiquum hæc vox occurrat. *Vossius* à Græca τρυφὴ, quæ delicias & luxum notat, Germanicum *truffen* deliciari, jocari, deducit, scribitque Ungaris quoque *trefa* jocum esse. Cur igitur non *trufare* sit à Germanico illo *truffen* potius, quam à *Stropha*, quod vult *Ferrarius in Origin.* cum vox illa nata demum sit, postquam Germanicæ gentes Italiam intrarunt? An hinc quoque est Germanica vox *treuffler*, deceptor, nugator?

P. 35. *Conchas* nominat, per quas intelligo naves seu naviculas, in formam conchæ effictas, ex quibus se defenderent. Ita enim aliquando vocem illam sumi docuit *in Glossario Fresnæus.* Sunt præterea quædam voces, quibus ipse *Niemius* explicationem addit, ut p. 10. *baratoribus*, *scilicet lusoribus taxillorum*, quamvis generalis vox sit, & de quibusvis impostoribus usurpetur. p. eadem *de Lictoribus seu Manigoldis* loquitur: quam vocem in nullo Glossario, ne *Fresnei* quidem, invenias. Est autem vox Italica, & lictorem seu carnificem denotat, cujus originem in Latio quærit *Ferrarius* à *manicis ferreis*, *quibus noxios alligant*, *veluti manicatores aut manicarii.* p. 12. occurrit, *Arx vel Rocta* ubi legendum *Rocka*, est enim Italorum *Rocca*. *Gobelinus Persona*, æqualis ejus, in *Cosmodrom.* p. 259. edit. prim. *Arx, quæ vulgo Rocka dicitur.* CLL. Viri *Menagius* & *Ferrarius* in Originibus Gallicis & Italicis, à *rupe* deducunt, ut sit *rupes, rupeca, ruca, & roccha, sicut & roccia.* p. 28. *stratis* explicat, *plateis amplis.* Vox frequens medii ævi scriptoribus, Germanis, Auglisque *Strasse*, *Straet*. Vide *Wilhelmi Waats Glossarium* pag. 211. ubi viam Regiam aliquando *The Straet*, frequentius plateas civitatum ita appellari scribit. p. 18. vocem *caristia*, itidem similibus scriptoribus non infrequentem, usurpat, sed malè explicat per *inediam*, significat enim caritatem annonæ, familiaris illo sensu Italis.

GOBE-

GOBELINI PERSONÆ

DECANI BILFELDENSIS ET OFFICIALIS PADERBORNENSIS

COSMODROMIUM

Hoc eſt:

CHRONICON VNIVERSALE

Complectens Res Eccleſiæ & Reipubl. ab O.C. usque ad A. C. 1418.

LECTORI
HENRICVS MEIBOMIVS
Junior.

POst *Niemii* libellum secundo loco collocamus GOBELINI PERSONÆ, ipsius æqualis, COSMODROMIUM. Non quidem ille sui tantum ævi res gestas, aut Germanicas Saxonicasq;, persecutus est, sed altius exorsus Chronicon Universale ab Orbe Condito conscripsit, ideoq; inter initia non nisi ea proponit, quæ ab aliis jam tum scripta sunt, & melius quoque scripta: communi tum errore, ut quicunque ex sacri ordinis hominibus (quorum præ aliis hoc erat studium) non adeo multorum sui ævi annorum res gestas posteris describere vellet, luculentius facturus opus, ab orbe condito usque per male consutas imperfectasque ex priscis Historicis relationes, & uti ipsi appellabant, Deflorationes, lectorem latè circumductum brevi sui temporis historia satiaret. Quales complures extant inter Germanicos Scriptores à *Freberis*, *Scardiis*, *Urstisiis*, *Reuberis* aliisque editos. *Gobelinus* tamen, post antiquiora illa exposita, gratiorem lectionem suam reddit, quod imprimis gentium Germanicarum historiam compendio explicet, earundemq; origines, migrationes, colonias, religionem, & quomodo tandē Christi doctrina imbutæ eam in finibus suis propagarint. Sub finem vero voluminis exquisita narratione ea comprehendit, quæ sub Pontificibus Romanis Urbano VI. Bonifacio IX. Innocentio VII. Gregorio XII. in Italia contigerunt, quæque ipse vidit & audivit. Quod opus eruditum, copiosum & luculentum, multis antehac visum & lectum, typis tamen nunquam excusum, Avus meus, de publico bene meriturus, ex duobus MStis codicibus, Francofurti apud Andreæ Wechelii hæredes, anno superioris seculi ultimo, impressum publ cavit, fuitq; illud ab Historiæ, Germanicæ imprimis, studiosis magno applausu exceptum, & per Europam distractum. Quis vero fuerit *Gobelinus*, ex vita ab Avo meo conscripta, & testimoniis Scriptorum quorundam patebit.

VITA

VITA GOBELINI PERSONÆ, DECANI BILVELDIENSIS ET OFFICIALIS PADERBORNENSIS.

NAtus est GOBELINUS PERSONA in antiqua Saxonia, quæ nunc Westphalia dicitur. Locum natalem non expresſit; annum, quo primum lucem vidit, indicavit. Fuit is à nato Christo 1358. A prima ætate literis adhibitus pro istius temporis conditione plurimum in illis profecit. Sæculum, quo vixit, planè fuit barbarum: cumprimis verò in Germania & Galliis literæ planè conticuerant. Sola Italia ad puritatem Latini sermonis quasi postliminiò aspirare videbatur. Fuit ea non postrema Gobelini felicitas, quòd Italos nactus est præceptores, quibus se informandum tradidit. Constat tum temporis Romæ & alibi per Italiam floruisse Franciscum Petrarcham, & Johannem Boccatium Poëtas: qui una cum aliis quam-multis literarum & linguarum studia, 700. ferè annis tetra barbarie oppressa, ab interitu vindicabant: quibus mox alii successerunt. Italiam Gobelinus penè lustravit universam, ut ex hoc opere manifestum fit. In curia Romana diu hæsit, & tam ipsis Pontificibus, quam reliquis aulæ proceribus, puta Cardinalibus & Episcopis, familiaris fuit. Quæ res ipsi ad beneficia Ecclesiastica aditum patefecit, sicut primo sacerdos inauguraretur. Factum id anno 1386. Triennio post rector capellæ S. Trinitatis in Ecclesia Paderbornensi constituitur: cùm jam annum ætatis ageret 31. Plurimùm autem & capellam ipsam & ædes ad sacerdotium hoc pertinentes exornavit, insumtis in structuram aureis numis 80. Præfuit deinde Paderbornæ templo forensi ecclesiastes: cumque sub annum Christi 1405. consules ejus loci statutum quoddam condidissent, quod & pontificum Decretis, & Imperatorum sanctionibus adversari videbatur, ipse pro concione illud reprehendere, & auctores, ut antiquaretur, monere & cogere non destitit. Quare invidia cœpit deflagrare, civibus eum nunc avaritiæ, nunc ambitionis accusantibus. Tulit injurias istas ad tempus, emendationem sperans: quæ cum non sequeretur, odia autem ingravescerent, tempestati cedendum ratus, sacerdotium illud cum alio commutavit, publico docendi munere hac occasione levatus. Credibile est munus officialis (is est Episcopi in certa parte diœcesis vicarius) tunc ei demandatum fuisse. In illo cum ea versaretur fide & diligentia, qua par erat, odia maleferiatorum hominum effugere & evitare non potuit. Inprimis vero monachos familiæ Benedictinæ Paderbornenses offendit. Nolebant isti reformari, ut vocant, & Episcopo Wilhelmo illud omnino volenti superbè & contumaciter sese opposuerunt. Cui cum officialis in hoc negocio operam sedulè navaret in periculum venit. Cucullati enim cum apertè homini nocere non possent, ad artes, flagitiosis usitatas decurrerunt, & veneno cibis insperso eum è medio tollere conati sunt. Sed ille re detecta abiit Bilveldiam comitatus Ravensburgici metropolim, curia sua cum jurisdictione eo secum translata. Reclamatum quidem fuit à Capitulo: sed nec mansuro defensio promissa, neque reformationis negotium promotum est. Bilveldiæ Gobelinus Decanatu potitus est, quando vero id factum sit, non satis liquet. Tandem negociorum pertæsus, cum religio eum arctior incessisset, in monasterio Bodekem, nuper reformato, cucullum induit, atque ibi precibus deinceps & literarum studiis vacavit. Quo anno extinctus sit, indagare non potui: unum constat, cum finem huic operi imponeret, quod anno Christi 1418. factum est, sexagenarium

narium fuisse. Otium toto vitæ suæ tempore detestatus est, ac Philosophiæ in juventute, in virili ætate Theologiæ & Juri Pontificio operam quàm diligentissimè impendit. Augustinum legit præ reliquis scriptoribus intentè: atque inde est, quod hujus auctoris verba & sententias subindè usurpet. Isidorus non minus ei familiaris fuit, ex quo integras pagellas exscripsit. Præter Cosmodromion, quod in lucem nunc damus, alia ingenii sui monumenta reliquit, quæ ipse inculcat:

Tractatus de Legenda undecim millium virginum, Coloniensis cleri censuræ oblatus.

Historia seu Cantus de Festo visitationis S. Mariæ, à Johanne PP. confirmatus.

Poema de rebus gestis Urbani VI. PP.

Aliud Poema de gestis Ruperti Episcopi Paderbornensis & nonnullis ejus antecessoribus.

Verùm in carmine Gobelinus infelix fuit. Redolent enim versus ejus superioris sæculi barbariem. Prosa tolerabilior est, ornamentis suis non carens: etsi alicubi Gobelinum dormitasse inficiari non possumus. Res quas describit magna collegit diligentia, summa perscripsit fide: neque in eo quicquam desideres, nisi quòd, more sui similibus usitato, Papæ contra Imperatores plurimum tribuit. Sicuti contrà hoc notatu dignum, quòd Legendam de XI. millibus Virginum, & de S. Catharina in dubium vocare ausus fuit. Sanè rationes in medium adfert non elumbes, sed ex veritate historica depromptas: neque temeritate quadam res, temporis quadam præscriptione in Ecclesia pro veris habitas in dubium vocat, sed veritatis investigandæ studio circumstantias probè & pensiculatè examinat, ne vel ipse nimia credulitate suspecta amplecti, vel alios, ut idem faciant, quod non minus delictum est, supino ac præpostero silentio induxisse videretur. Opus hoc, quod nostra opera nunc prodit, licet typis expressum hactenus nondum fuerit, non tamen latuit. Lectum est à multis Historicis, & in Scriptoribus nostri sæculi frequens ejus mentio, nec contemnenda auctoritas. Nobis dignum visum fuit, quod publicum fieret: itaque rem egimus cum fide & cura. Nacti sumus exemplaria duo, unum à Matthæo Dressero Viro Cl. alterum ab amico quodam nobis transmissum est: sed lacerum & in fine mutilum. Utriusque codicis beneficio integrum Cosmodromion damus: à quo vel partem revellere, vel quicquam ejus omittere religio nobis fuit. Etsi enim ea, quæ sub primis ætatibus referuntur, ab aliis scriptoribus, tam Græcis quàm Latinis, copiosius & elegantius exposita sint, inveniet tamen lector ea inspersa & immixta, quæ cognitu non indigna censebit. Unum illud mirari satis non possum, quòd, cum σύγχρονοι fuerint Theodoricus de Niem & Gobelinus, ac uno eodemque tempore Romæ in aula Pontificia vixerint, officiaque publica administrarint, neuter alterius mentionem faciat, maximè cum uterque ex diœcesi Paderbornensi originem traxerit. Verùm caussam ejus rei odorari mihi videor. Gobelinus enim in schismate Papali partibus Urbani plurimum favit: à quo Niemius ita dissentit, ut Urbani mores, consilia & facta acerbè insectetur & reprehendat. Qui volet cognoscat utrumque, Niemium in libris 4 de schismate & in Nemore Unionis (quos libros lectu utiles & jucundos Simoni Schardio Juris consulto debemus) & Gobelinum in postremis hujus voluminis capitibus,

Quantoperè Gobelinus universalem Ecclesiæ Romanæ reformationem desiderarit, opus hoc evolventi manifestum fiet. Vidit ipse ecclesiam tam in capite, quàm in membris omnibus plurimum laborare, plæraque olim rectè constituta à prima sua ordinatione degenerasse, ideoque salutarem emendationem requiri. Fecit itaque suo loco quod potuit, & de collegiis canonicorum & monasteriis, in quæ jurisdictionem habebat, reformandis multùm laboravit. Exempla ejus conatus sunt in Cosmodromio, & aliud ex sequenti epistola apparet. Eam ab amico nobis transmissam tecum, benevole Lector, communicare voluimus: tu studiis nostris fave & bave.

Gobelinus Decanus Ecclesiæ S. Mariæ novi oppidi Bilveldensis Paderbornensis diœcesis, commissarius ad infrascripta à reverendissimo in Christo patre & domino nostro, Domino

Domino Theodorico archiepiscopo Colonienst, & administratore ac pastore ecclesiæ Paderbornensis, speciali ter deputatus, Venerabilibus viris, Dominis Capitulo, singulisque Canonicis & Vicariis ac personis ecclesiæ S. Mariæ prædictæ salutem in Domino sempiternam. Literas reverendissimi patris & domini nostri archiepiscopi & administratoris supradicti nos recepisse noveritis tenoris infrascripti. Theodoricus Dei gratia archiepiscopus Coloniensis, sacri Imperii per Italiam archicancellarius & administrator ac pastor ecclesiæ Paderbornensis, Honorabili viro, Domino Gobelino Person, Decano ecclesiæ S. Mariæ Bilveldensis Paderbornensis diœcesis salutem in Domino. Exposito nobis per illustrem Wilhelmum de Monte, Comitem de Ravensberg, Patronum dictæ ecclesiæ vestræ, ac nostrum affinem carissimum, quòd pridem dum ipse adhuc Electi ecclesiæ Paderbornensis & confirmati fungebatur officio, ipse circa Reformationem morum & consuetudinum ecclesiæ vestræ prædictæ, & præsertim ab officii divini & ecclesiasticæ disciplinæ observantia, quæ in majori & cæteris collegiatis ecclesiis civitatis & diœcesis Paderbornensis viget, & nonnunquam à libris ecclesiæ vestræ præfatæ, & præsertim illis, qui super observantia divini officii sunt conscripti, plurimùm exorbitantium singularem gerebat affectum, quem guerris quidem primum & occupationibus arduis, deinde præfatæ ecclesiæ Paderbornensis cessione intervenientibus, ad effectum perducere non valebat: Supplicatoque nobis instanter per eundem Comitem & Patronum, ut hujusmodi ejus pium desiderium auctoritate nostra ordinaria, qua in dicta Paderbornensi fungimur Ecclesia, ad desideratum ipsius perducere dignaremur effectum. Nos ex debito pastoralis officii omnem circa præmissa erroris occasionem cupientes adimere & solerter attendentes, quòd membra à capite dissidere non convenit, supplicationibus Comitis & Patroni prædicti, ut puta pietate & ratione gravidis, favorabiliter annuentes, vobis Decano prædicto, auctoritate nostra ordinaria supradicta committimus & mandamus, quatenus ordinem & modum observantiæ divini officii & cæremonialium ejusdem, secundum continentiam librorum prædictæ vestræ ecclesiæ, seu modum & observantiam majoris, aut aliarum ecclesiarum collegiatarum civitatis & diœcesis prædictarum, prout discretioni vestræ magis visum fuerit expedire, in scripturam certam expensis capituli vestri colligatis: quam quidem scripturam in formam libelli redactam à singulis personis præfatæ ecclesiæ vestræ, prout ad eas, & earum quamlibet pertinebit, faciatis inviolabiliter observari: contradictores & rebelles eadem auctoritate nostra per censuram ecclesiasticam compescendo: consuetudinibus ipsius ecclesiæ contrariis, & juramento, quod vos & alii de observandis Statutis vel consuetudinibus ejusdem ecclesiæ vestræ in genere præstitistis, non obstantibus: super quibus, si opus fuerit, auctoritate nostra supradicta vobis dispensandi concedimus potestatem, & etiam quantùm ad personam vestram præsentibus dispensamus. In quorum testimonium sigillum nostrum præsentibus est appensum. Datum Arnsberg anno Domini 1416. mensis Februar. die undecima.

TESTIMONIA
QUORUNDAM CLARISSIMORUM VIRORUM
DE
GOBELINO PERSONA
Ejusque
COSMODROMIO.

Matthias Flacius Illyricus in Catalogo testium veritatis editionis Argentinensis, pagina 586.

DOctor GOBELINUS Decanus in BILEFELDT scripsit Historiam, titulo COSMODROMIUM: in quo cùm multa alia notatu digna sunt, tum illud non minimè, ubi ostendit Legendam, vel Fabulam potius, Catharinæ merum figmentum esse.

David Chytræus in Chronico Saxonico libro 3.

DE hisce Ecclesiis (Westphalicis) earumque Episcopis usque ad annum 1400. & 1500. secutis, tum alii aliquot superiores, ut GOBELINUS Decanus Bilfeldensis, qui tempore Concilii Basileensis scripsit, & Wernerus Rolevingius, tum verò imprimis Metropoleos Saxoniæ Auctor Albertus Crantzius diligenter explicavit.

Suffredus Petri Jurisconsultus lib. 2. de origine Frisiorum cap. 5.

SAxo gentis Saxonicæ conditor ad Hadelerium appulit anno ante natum Christum 300. quod non modo Scriptores nostri prodiderunt, sed & Warnerus quoque Westualus disertè scripsit: sicut & ante illum Joannes de Essendia, & Henricus de Hervordia & GOBELINUS.

Idem ejusdem libri cap. 15.

SAxones per Albim appulisse in Holsatiam anno ante natum Christum 300. Annales nostri referunt, quibus consentiunt Warnerus Rolevinck & GOBELINUS & complures alii. Annales nostri referunt Brunonios eodem tempore per Albim paulò altiùs subvectos inter Albim & Visurgim consedisse, ibidemque provinciæ suæ caput Brunsuicum ædificatum de nomine fundatoris appellasse. Ex horum posteris tandem Angrinarios cum Chamavis trajecto Visurgi sedibus suis expulisse Bructeros, Warnerus Rolevinck & GOBELINUS, & alii Saxones, mox ubi Holsatiam occupassent, in Westvaliam penetrasse scribunt.

Hermannus Hamelmannus Theologus libro 2. illustr. virorum Westphaliæ.

GOBELINUS primò Decanus BILFELDENSIS, postea monachus in Bodekem, in Cosmodromio dicit, legendam de S. Catharina esse fabulam. Idem Hamelmannus lib. 3 Genealogiarum subinde Gobelini Cosmodromion allegat.

Christianus Cleinsorgius Jurisconsultus in Chronico Comitum Lippiensium manuscr.

Quemadmodum inter cæteros GOBELINUS PERSONA quondam Decanus Bilfeldensis & Officialis Paderbornensis, & post eum Bernhardus Wittius & alii testantur.

Reinerus Reineccius in Oratione de Historia ejusque dignitate.

ACcepimus Paulum Æmilium in Gallicam suam Historiam annos 30. impendisse. GOBELINUM in COSMODROMIUM 42 Meminit enim is, incoasse se temporibus Bonifacii IX Pontificis, absolvisse Martini V. anno primo, qui incidit in annum Christi 1418. Sic ut intermedium tempus eos, quos dixi, annos præcisè exprimat.

Petrus Albinus Electoris Saxon. Historicus in progymnas. Novæ Historiæ Saxonicæ, pagina 233.

UNam tantùm Historiam de Carolí M. contra Saxones expeditionibus ex GOBELINO, & quæ alia ad Widekindi M. vitam (non enim hanc historiam hoc tempore latiùs nobis perducendam esse duximus) pertinentia in COSMODROMIO suo scripsit, addemus; in qua ille quidem (nam eo in loco ubi auctor vixit plæraque gesta sunt) NON INDILIGENTER neque INFELICITER explicat.

Idem

Idem ibidem pagina 246.

HÆc de bello Saxonico, & aliis rebus præcipuè sub Widekindo gestis, GOBELINUS, in quibus MULTA sunt JUCUNDA COGNITU. Apparet enim eum pro captu sæculi, in quo vixit, NON VULGARI & ERUDITIONE & DILIGENTIA atque STUDIO indagandarum rerum ad Historiam pertinentium fuisse. Idem auctor in Chronico Misnensi sæpissimè Gobelinum laudat.

Joannes Jacobus Frisius in additionibus ad Bibliothecam Gesneri.

BAlduinus (*rectiùs Gobelinus*) parochus Paderbornensis scripsit historiam universalem ab orbe condito usque ad annum Christi 1418.

Albertus Crantzius in contexenda metropoli Gobelini Cosmodromio plurimum usus est, integrasque ex eo pagellas descripsit, nomen verò ipsius reticet. Videatur Metropoleos lib. 1. cap. 16. 28. lib. 4. cap. 4. lib. 7. cap. 28. lib. 9. cap. 5. lib. 10. cap. 1. 2. & 35. Hermannus Kersenbroch consarcinator catalogi Episcoporum Paderbornens. maluit Gobelinum penè totum exscribere, quàm vel semel nominare.

Joh. Gerh. Vossius L. III. de Historicis Latinis, Part. IV. c. IX.

SUb Sigismundo Imperatore loco non exiguo erat doctor Gobelinus Persona, decanus in Bilefeld. Historia is sua celebratur, quam inscripsit Cosmodromium. Ipse autem ait, se inchoasse id opus temporibus Bonifacii IX. qui sedere capit Anno CIↃ CCCLXXXIX. vivereque desiit Anno. CIↃ CCCCIV. Producit autem illud ad usque annum alterum Martini V. qui aliquibus III. vocatur, hoc est, ad Ann. CIↃ CCCCXVIII. Ex quibus liquet, diu opere eo fuisse occupatum: minus interim, quàm Christianus Massæus, qui suis Chronicorum libris plus impendit annis L. *Gobelinum* hunc, sed ita, ut non nominet, exscribit Crantzius in Metropoli ut *lib. 1. c. 16. & 28. l. 4. c. 4. l. 7. c. 28. l. 9. c. 5. l. 10. c. 1. 2. & 35.* Ac similiter, ut jam aliis monitum, Hermannus Kesenbroch in Catalogo Episcoporum Paderbornensium haurit sua hoc de fonte Gobelini: quem tamen nusquam nominat. Fidelius egit Canonicus ille regularis prope Nussiam, qui Chronicon magnum Belgicum composuit. Nam & ille multa quidem ex eo depromit: sed non dissimulato auctore. Gobelino etiam, non Surius modo, verum Molanus quoque tribuit vitam S. Meinulphi, Paderbornensis Ecclesiæ Diaconi ac confessoris, quem Carolus M. de sacro fonte susceperat. Eam Surius ad d. V. Octobris collectioni suæ inseruit, sed interpolatam ac stylo mutato. Ita autem, prout in MSto reppererat, edidit Christophorus Browerus: miraculis tamen brevitatis causa omissis, quod apud Surium legi possent. Sed fortasse vitæ ejus autor est, vel Johannes Gobelinus, scriptor rerum memorabilium, quæ Pii Papæ temporibus contigerunt: vel Gobelinus alius, utroque hoc antiquior, Imp. Alberti Austriaci æqualis, qui à Papa ad Anglos legatus fuit, & statuta arbitraria, item de pœnitentia scripsit.

---

* MIrum est, *Vossium*, cum Avi mei editionem viderit, eaque usus sit, (uti ex eo satis patet, quod *Hermanni Kersenbrochii* meminit, & *Crancii* loca, ad unum omnia, ab avo meo adducta, fideliter describit) primi tamen Editoris non meminisse. Potuisset vero ex iis etiam, quæ de *Gobelino* notaverat Avus meus, suam narrationem insigniter augere, imò inde potuisset discere, *Balduinum, Parochum Paderbornensem, qui historiam universalem ab orbe condito usq. ad an. Chr. 1418.* memorante *Job. Jac. Frisio in addit. ad Bibliothecam Gesneri* scripsit, esse eundem cum *Gobelino*, vitiumque descriptoris intervenisse, cum *Frisium* secutus *Vossius* novum nobis Historicum Balduinum, à Gobelino diversum, procudat, & *lib. 3. cap. V. de Hist. Lat. ad an. 1418.* collocet. Aliàs de Meinolphi vita à *Christophoro Browero* inter *Sidera illustrium & sanctorum virorum* edita, à *Surio* antea interpolata, quam *Gobelino* tribuunt *Surius* & *Molanus*, rectè dubitat *Vossius*. Neque enim, ubi

in

in *Cosmodromio* suo *ætat. 6. cap. 40.* de Meinolpho agit *Gobelinus*, eumque post mortem, & in vita miraculis claruisse, natalemque ejus in diœcesi Paderbornensi celebrari notat, se vitam ejus scripsisse vel verbulo indicat. Et vero stylus vitæ illius, non interpolatæ, ut à *Brovvero* edita est, longè vetustior censendus, rectèque de eo scribit *Brovverus*: *Character sermonis tritum illud cacoëthes rythmicæ locutionis habet, quod ingeniose, ùt putabant, Isocolis & Antistœchis efficiebant*. At tale nihil in nostro Cosmodromio. Ex eadem vero ratione etiam probare nequeo suspicionem *Vossii*, alteri Joh. Gobelino sub Pio II. Papa, vel alteri sub Alberto Imp. tribuenti hanc vitam. Neuter enim eo modo scripsit. Fortassis verò non est Cosmodromii autor *Gobelinus Persona*, Decanus Bileveldensis, si credimus viro doctissimo, & multæ lectionis, *Vincentio Placcio in Catalogo Pseudonymorum n. 407*. Postquam enim librum ab Avo meo publicatum produxit, subjungit. *Hoc opus à Pio II. Pontifice conscriptum esse, multos notavisse, scribit Th. Raynaudus de mal. & bon. libris part. 1. Erot. 10 §. 1. p. m. 117.* Quod tamen nullo modo mihi persuadere possum, cum sub Gobelini nomine Cosmodromium ab omnibus, qui ab ejus ætate non adeo remoti fuerunt, citetur. Necesse est ergo hic subsit error aliquis, tam *Raynaudi*, quam *Placcii*: quod jam observavit aliquo modo, qui notas & animadversiones in Vossii de Historic. Lat. libros scripsit *Sandius. pag. 325.* & jam manifesto ostendam. Ita enim loquitur *Raynaudus*: *Opus Gobelini Personæ, ab autore Pio II. esse et suppositum, multi notarunt*. Nullam ergo facit ibi mentionem Cosmodromii, ideoque sine dubio intellexit *Joh Gobelini* (de quo pluribus *Vossius lib. 3. cap. 10.*) Vicarii Bonnensis, opus, quo ea, quæ Pii II. Papæ temporibus acciderunt, conscripsit, quod fortassis à nonnullis (rectè an secus, non disputo) ipsi Pio II. tributum fuit. Nam & *Ludovicus Jacobus à S. Carolo in Bibliotheca Pontificia lib. 1. pag. 189.* inter Pii II. scripta refert *de rebus à se gestis, à Joanne Gobelino editis, lib. 1.* In eo tamen erravit quoque *Raynaudus*, quod illum *Johannem Gobelinum* appellet *Personam*, quod nomen Decano Bilveldensi, Cosmodromii autori, solum competit. Verum hæc hactenus. Annum mortis *Gobelini* ignorare se notat Avus meus, nec ego illum novi. Locum tamen sepulturæ ejus docuit me *Monachus Nussiensis, Autor Chronici magni Belgici, pag. 361.* Edit. Pistorii. Cum enim de Martini V. in Papam Romanum electione verba *Gobelini*, quæ in fine Cosmodromii habentur, adduxisset, hæc subjicit: *Hucusque Chronica Gobelini, Decani in Bilenvelde, in Bœdeken sepulti, in monasterio Canonicorum Regularium Wyndesemensium, quæ Cosmodromium, id est, mundi cursum inscripsit.*

PRIMA

PRIMA ÆTAS MVNDI.

FINIBUS feculorum, qui in nos venerunt, emenfis attentiùs, fignisque in fole & luna ac ftellis, quas Dominus luminaria in firmamento fecit ecclefiæ, crebrefcentibus, dum poft longum religionis ambitionisque fecularis agonem, auro caritatis, argento puritatis, fortitudinis ære & ferro difciplinæ redactis in favillam, vidi quòd juris decreti gloria, imò ipfum jus naturale, mirante fyntherifi, extra limites æquitatis exfulabat, & lapis offenfionis, ac petra fcandali, duabus domibus Ifraël, qui percufferat ftatuam, implevit univerfam terram, vifiones capitis mei conturbaverunt me. Verùm, quia plerumque fic turbatæ mentis anxietas, præcedentium rebus geftis ætatum, una cum fe moventibus, difcretionis in lancibus appenfis, aut fuæ turbationis caufam juftificatam fentit, aut confolatione, licet tenui, mitigatur: mens mea propterea, quæ modernis novit occurriffe temporibus, in priorum difcurfus feculorum fuæ qualiscunque ftabilitatis laxavit habenas. Dum verò fingularum mundi ætatum tempora avida curiofitate rimari nititur, rapido curfu temporum tantùm fertur in præceps, quòd nullo rerum geftarum quietatur occurfu: donec in ea, quæ ante omnia tempora, feu in initio temporum facta funt, fcriptura fancta dictante, caligantibus licet oculis, defigit afpectum. Perinde ætatibus igitur, fic feculis jam decurfis, invenio mundi curfum in fex ætatum fpacia per majorum fcripta diftingui. Hinc eft, quòd ea, quæ in diverfis libris fparfim contenta perfpexi, unà cum his, quæ modernis temporibus acciderunt, voluminis unius contextu comprehendere cupiens, præfentem librum, quem COSMODROMIUM, id eft, mundi curfum, de fex ætatum mundi decurfu, confeci. Cùm igitur librorum, rerum geftarum feries complectentium, tanta in nominibus hominum & locorum, ac ipfis numeris annorum invenitur diverfitas, quòd de eis Doctores antiqui fe ad plenum expedire non poffint, nemo, qui præfentis libri fcripta perlegerit, fruftra miretur, fi ea, quæ hic legerit, aliis, quæ ante perfpexit, non omnino concordant. Nam, ut dicit Ifidorus lib. XV. Etymolog. *(cap. I.)* Nec hiftoricos, nec commentatores varia dicentes, imperitè condemnare debemus: quia antiquitas ipfa creavit errorem. Legant igitur præfentem librum, quibus placet, ut attento unà mecum illo Davidico (*Pfal. 143:*) Homo vanitati fimilis factus eft, dies ejus ficut umbra prætereunt, declinando vitia, virtutes fectando, ponant in Deo fpem fuam, & non oblivifcantur operum Dei.

CAPUT PRIMUM.

PRima igitur ætas mundi, incipiens ab Adam, primo homine, per duo millia annorum, & annos CCXLII. protenfa defcribitur. Sed quia omnium generatio rerum, (*Verba Boethii de confolat. Philof. profa 6. lib. 4.*) cunctusque mutabilium naturarum progreffus, & quicquid aliquo movetur modo, cauffas, ordinem, formas ex ipfius Dei creatoris omnium ftabilitate fortitur, ab eadem tanquam primo principio dignè me fumere dicendorum reor exordium. Deum quippe (*lib. 5. profa 6.*) effe & æternum & omnium ratione degentium commune judicium eft. Quid autem Deus fit, diverforum diverfa fuit opinio. Cicero enim volens definire Deum dixit: (*1. Tufculanar. quæft.*) Deus mens quædam eft foluta & libera, fecreta ab omni concretione mortali, omnia fentiens & movens, ipfaque prædita motu fempiterno. Item Plotinus Platonicus Deum fummum omnium creatorem, quem nos dicimus verum Deum, fic à Platone prædicari afseverat, (*Verba Auguftini lib. 9. de C. D. cap. 16.*) quod ipfe fit folus, qui non poffit penuria fermonis humani, & quavis oratione vel modicè comprehendi, vix autem fapientibus viris, cum fe vigore animi, quantùm licuit, à corpore removerunt, intellectum hujus Dei, id quoque interdum velut in altiffimis tenebris rapidiffimo corufcamine lumen candidum intermicare. Multi fiquidem Philofophorum unum effe Deum, qui cuncta creavit, fcribunt. Alii quidam etiam hoc

addiderunt, quod Deus cuncta per verbum ſuum & fecerit, & regat, & verbum Dei ſit, quo cuncta moderentur. In hoc nonſolum legi, ſicut primi, ſed & Evangeliis conſona ſcribunt. Unde beatus Auguſtinus lib. VIII. de civitate Dei (*cap. 9.*) dicit: Quicunque Philoſophorum de Deo ſummo & vero iſta ſenſerunt, quòd & rerum creatarum ſit effector & lumen cognoſcendarum & bonum agendarum: quòd ab illo nobis ſit & principium naturæ, & veritas doctrinæ & felicitas vitæ, ſive Platonici, Ionici, Pythagoræi, Atlantici, Libyci, Ægyptii, Indi, Perſæ, Chaldæi, Scythæ, Galli, Hiſpani aliique reperiuntur, qui hoc viderint, ac docuerint, eos omnes cæteris anteponimus, eosque nobis propinquiores fatemur. Hinc eſt quod dicitur tertii de conſolatione Philoſophiæ proſa tertia: *Vos quoque ô terrena animalia, tenui licet imagine, veſtrum tamen principium ſomniatis.* Finaliter verò Auguſt. de Deo ſic dicit: Quo intellectu homo Deum capit, qui ipſum intellectum ſuum, quo eum vult capere, nondum capit? Intelligimus Deum ſi poſſumus, & in quantum poſſumus, ſine qualitate bonum: ſine quantitate magnum: ſine indigentia creatorem: ſine ſitu præſentem: ſine habitu omnia continentem: ſine loco ubique totum: ſine tempore ſempiternum: ſine ſui commutatione mutabilia facientem, nihilque patientem. Hic Deus creator omnium. decem nominibus appellatur apud Hebræos. Primum nomen eſt Heli; quod alii Deum, alii etymologiam ejus exprimentes *ἰσχυρὸς*, id eſt, fortem interpretati ſunt: ideo quia nulla infirmitate opprimitur, ſed fortis eſt & ſufficiens ad omnia perpetranda.. Secundum nomen eſt Eloi: Tertium Eloë, quod utrumque in latinum dicitur Deus. Quartum nomen dicitur Sabaoth, quod vertitur in latinum Deus exercituum ſive virtutum. Quintum eſt Elion, quod in latinum interpretatur excelſus, quia ſupra cœlos eſt. Sextum nomen eſt Eieie, id eſt, qui eſt: Deus enim ſolus æternus eſt, hoc eſt, quia exordium non habet, & eſſentiæ nomen verè tenet. Hoc enim nomen ad ſanctum Moyſen per angelum eſt delatum. Quærenti enim, quod eſſet nomen ejus, qui eum pergere præcipiebat ad populum ex Ægypto liberandum, reſpondit: Ego ſum qui ſum, & dices filiis Iſraël, qui eſt, mittit me ad vos, tanquam in ejus comparatione, qui verè eſt: quia incommutabilis eſt, eaque commutabilia facta ſunt, quaſi non ſint. Quod enim dicitur fuit, non eſt: & quod dicitur erit, nondum eſt. Deus autem eſſe tantum novit; fuiſſe, & futurum eſſe non novit. Solus enim pater cum filio & Spiritu ſancto veraciter eſt: cujus eſſentiæ comparatum eſſe noſtrum non eſſe eſt. Septimum nomen eſt Adonai, quod interpretatur generaliter Dominus. Octavum nomen eſt Ia, quod ponitur in fine Alleluja, quod propriè in Deo ponitur, quia inviſibilis eſt. Nonum nomen eſt Sadai, id eſt, omnipotens. Dicitur autem omnipotens, quod omnia poteſt. Dicitur enim omnipotens faciendo, quod vult: non patiendo, quod non vult: quod ſi ei accideret, non eſſet omnipotens. Unde propterea quædam non poteſt, quia eſt omnipotens: nam qui hoc poteſt, quod ei non expedit, & quod non decet poteſt, qui quanto magis poteſt, tanto magis adverſitas & perverſitas poſſunt in illum, & ipſe minus contra illas. Qui ergo ſic poteſt, non potentia facit, ſed impotentia: non enim dicitur ideo poſſe, quia ipſe poſſit, ſed quia ſua impotentia facit aliud in ſe poſſe. Decimum nomen eſt Tetragrammaton, hoc eſt, quatuor literarum, & dicitur ineffabile, non quod dici non poſſit, ſed quia finiri ſenſu & intellectu humano nullatenus poteſt, & ideo, quia de Deo nihil dignè dici poteſt, ineffabilis eſt. De hoc nomine dicit Origenes homil. XIIX. in lib. Numerorum: Nomen Dei vero certo quodam literarum ſigno ſcribitur apud Hebræos, & hoc tetragrammaton dicitur, & aliter ſcribitur Deus apud eos indifferenter ſignificans Deum quemcunque &c.

CAPUT II.

DEUM omnipotentem creatorem creaturarum omnium in principio creationis ſex diebus operatum fuiſſe, & ſeptima die quieviſſe, ſcriptura ſancta commemorat. Prima quidem die, ut doctores Chriſtiani teſtantur, Deus in lucis nomine condidit Angelos. Secunda die in firmamenti appellatione cœlos. Tertia die in diſcretionis vocabulo ſuperficiem aquarum & terræ: Quarta die condidit luminaria cœli: Quinta die condidit animantia ex aquis: Sexta die fecit animantia ex terra & hominem, quem appellavit Adam. Septima die quievit ab omni opere, quod patraverat. Cujuſmodi autem fuerint hi dies, aut perdifficile nobis, aut etiam impoſſibile eſt cogitare,

quanto magis dicere: prout refert beatus Augustinus, lib. XI. de C. D. (*Cap. 7.*) dicit enim: videmus quippe istos dies notos non habere vesperam, nisi de solis occasu, nec mane, nisi de solis exortu. Illorum priores tres dies sine sole peracti sunt, qui quarto die factus refertur. Et primitus quidem lux verbo Dei facta atque inter ipsam & tenebras Deus separasse narratur & eandem lucem vocatam diem, tenebras autem noctem. Sed qualis illa sit lux, & quo alternante motu, qualemque vesperam & mane fecerit, remotum est à sensibus nostris: nec ita ut est, intelligi à nobis potest, quod tamen sine ulla hæsitatione credendum est. Quod etiam Deus dicitur septimo die quievisse ab omnibus operibus suis, nequaquam accipiendum est pueriliter, tanquam Deus laboraverit operando, qui dixit, & facta sunt verbo intelligibili & sempiterno, non sonabili & temporali. Sed requies Dei requiem significat eorum, qui requiescunt in Deo, sicut lætitia domus significat lætitiam eorum, qui lætantur in domo. Ubi de mundi constitutione sacræ literæ loquuntur; non evidenter dicitur utrum, vel quo ordine creati sint angeli: sed si prætermissi non sunt, vel cœli nomine, ubi dictum est: In principio fecit Deus cœlum & terram, vel potius lucis hujus, de qua dictum est; Fiat lux, significati sunt. Nimirum ergo, si ad istorum dierum opera Dei pertinent angeli, ipsi sunt lux illa, quæ diei nomen accepit, cujus unitas ut commendaretur, vel commemoraretur, non est dictum dies primus sed dies unus. Nec alius est dies secundus, aut tertius, aut cæteri, sed idem ipse unus ad implendum senarium vel septenarium repetitus est, propter senariam vel septenariam cognitionem: senariam scilicet operum, quæ fecit Deus, & septenariam quietis Dei. Hæc autem propter senarii numeri perfectionem, eodem die sexies repetito, sex diebus perfecta narrantur: non quia Deo necessaria fuerit mora temporum, quasi qui non potuerit omnia creare simul, quæ deinceps congruis motibus peragerent tempora: sed quia per senarium numerum est operum significata perfectio. Numerus quippe senarius primus completur suis partibus, id est sexta sui parte, & tertia & dimidia: quæ sunt unum, & duo & tria: quæ in summam ducta, sex fiunt. Partes autem in hac consideratione numerorum illæ intelligendæ sunt, quæ quotæ sint, dici potest: sicut dimidia, tertia, quarta: & deinceps ab aliquo numero denominatæ. In septimo autem die, id est, eodem die septies repetito, qui numerus etiam ipse alia ratione perfectus est, Dei requies commendatur, in qua primum sanctificatio sonat. Sunt autem quidam stultè dicentes. Quid fecit Dominus priusquam fecit cœlum & terram? quibus respondet beatus Augustinus lib. confession. XI. (*cap. 12.*) dicens: Ecce respondeo dicenti: quid faciebat Deus antequam faceret cœlum & terram? Respondeo non illud, quod quidam joculariter eludens quæstionis violentiam: Alta, inquit, scrutantibus gehennas parabat: aliud est videre, aliud ridere: hæc non respondeo. Libentiùs enim responderim, nescio quando nescio: quàm illud unde irridetur, qui alta interrogavit, & laudatur, qui falsa respondit. Sed dico te Deus noster omnis creaturæ creatorem. Et si cœli & terræ nomine omnis creatura intelligitur: audenter dico, antequam Deus faceret cœlum & terram, non faciebat aliquid. Si enim faciebat, quid nisi creaturam faciebat? & utinam sic sciam, quicquid utiliter scire cupio, quemadmodum scio, quod nulla fiebat creatura, antequam fieret ulla creatura. At si cujusquam volatilis sensus vagatur per imagines retrò temporum, & te Deum omnipotentem & omnicreantem cœli & terræ artificem, ab opere tanto, antequam id faceres, per innumerabilia secula cessasse miratur: evigilet atque attendat, quia falsa miratur. Et infra subdit, nec patior quæstiones hominum, qui pœnali morbo plus sitiunt, quam capiunt & dicunt: quid faciebat Deus antequam faceret cœlum & terram? aut quid venit ei in mentem, ut aliquid faceret, cùm antea nunquam aliquid fecerit? Da illis Domine, bene cogitare quid dicant & invenire, quia non dicitur nunquam, ubi non est tempus. Qui ergo dicitur nunquam fecisse, quid aliud dicitur, nisi nullo tempore fecisse? Videant itaque nullum tempus esse posse sine creatura tua & desinant istam vanitatem loqui. Sicut ergo nosti in principio cœlum & terram sine varietate notitiæ tuæ, ita fecisti in principio cœlum & terram sine distinctione actionis tuæ, qui intelligit confiteatur tibi: & qui non intelligit confiteatur tibi. (*Psalm. 145.*) O quàm excelsus es, & humiles corde sunt domus tua. Tu enim erigis elisos, & non cadunt quorum celsitudo tu es.

CAPUT III.

SEd quia in præsenti libro, non solum tempora, verum etiam loca in quibus hominum facta sunt gesta, narrantur, pleraque recitabo, priusquam ad alia progrediar, ut legentibus ex hoc plenior eorum cognitio proveniat, partes famosiores mundi, tam maris, quàm terræ succinctè recitabo. Aqua igitur, quæ terram circuit, quia in modum circuli ipsam terram ambit, Oceanus, sive mare Oceanum nuncupatur, & à proximis regionibus sibi diversa sortitur vocabula. Mare verò magnum, sive mediterraneum, est mare, quod ab occidente ab oceano influit terræ aridæ, & per medium terræ diffusum partes mundi, videlicet, Europam, Africam, & Asiam ab invicem determinat. Unde ubi primum ab Oceano limes magni maris aperitur, in occidente dicitur fretum Gaditanum, à Gadibus, videlicet columnis Herculis, quas ipse ibidem posuit: vel à nomine insulæ, quæ Gadis dicitur, de qua infra. Deinde ubi primum ipsum mare Hispaniis infunditur, sinus ille dicitur Ibericus, dejnde Balearicus, postea sinus Gallicus, qui Narbonensem provinciam alluit. Unde sinus maris dicitur magnus recessus maris intra ipsam terram, & vocatur sinus, quia naves in eo tutæ à procellis quiescunt. Post Gallicum sinum sequitur Ligusticus à Liguria provincia Italiæ dictus, qui juxta civitatem Januam existit. Deinde sequitur mare Tyrrhenum, sive sinus Tyrrhenus, qui cæteras partes Italiæ versus Austrum tangit, quem Græci Jonium appellant, & dicitur mare Tyrrhenum, à Tyrrhenis nautis, qui se in eum præcipitasse dicuntur: sed dicitur mare Jonium, à quodam rege Atheniensium, qui dictus fuit Io: à quo Athenienses & Iones dicti sunt ab Ion, quod est vir fortis. Alii dicunt, quòd Io fuit filia Inachi, quæ in specie vaccæ illud mare secundum fabulas transiit & inde mare Ionium dictum sit: Et est propriè mare, quod est inter Græciam & Siciliam, & sic pars ejus est sinus Adriaticus, sive mare Adriaticum, ab Adria civitate dictum: vel, ut alii volunt, ab ἀδρα vel ἀδρὶς quod est petra: quia ille sinus cæteris sinibus magis petrosus est. Unde Ovidius taciens mentionem transitus sui per mare, quando ductus fuit in exilium lib. 1. Tristium (*Eleg.3.*) sic dicit:

Nos tamen Ionium non nostra findimus æquor
Sponte, sed audaces cogimur esse metu.

Mare Siculum est, quod Siciliam insulam alluit. Deinde Creticus sinus, qui in Pamphiliam & Ægyptum pertendit. Deinde Hellespontus, qui in septentrionem retorquens anfractibus magnis juxta Græciam & Illyricum in angustias septem stadiorum stringitur: quo Xerxes ponte navibus facto in Græciam commeavit: & quia in eo mari Helles quædam fœmina submersa est, sinus ille Hellespontus appellatur. Notandum est etiam, quòd, ut dicit Isidorus lib. XIV. Etymolog. (*cap.4.*) Illyricus generaliter omni de Græcia dicitur. Post Hellespontum sequitur sinus, qui dicitur Bosporus. Deinde Ponticus sinus amplissimus à tergo Mæotis paludibus adjacens. Mare Caspium est sinus maris Oceani in septentrione: Similiter sinus Persicus & sinus Arabicus sunt recessus maris Oceani in meridie, & dicitur mare Rubrum, non quòd aqua sit rubea, sed terra. Et sic etiam mare Oceanum à proximis regionibus diversa sortitur vocabula, ut mare Gallicum, Germanicum, Britannicum &c.

CAPUT IV.

TErra trifariè divisa est: (*Isidorus Etym. lib.14. cap.2. & 3.*) Una pars ejus dicitur Asia, quæ dimidiam partem Orbis continet, & incipiens ab Oriente, Meridie & septentrione complexis, versus occidentem mari magno finitur, & dicitur Asia, à nomine cujusdam mulieris, quæ olim in partibus Orientis imperium tenuit, & continet in se provincias & regiones infra scriptas. Paradisus est locus in orientis partibus constitutus: cujus vocabulum ex Græco in Latinum vertitur Hortus. Porrò Hebraicè Eden dicitur, quod in Latinum deliciæ interpretatur, & utrumque eorum junctum facit hortum deliciarum. Est enim omni genere ligni & pomiferarum arborum consitus, habens etiam lignum vitæ. Non est ibi frigus, non æstus: Sed perpetua aëris temperies: E cujus medio fons prorumpens totum nemus irrigat: & in quatuor flumina dividitur, & post peccatum hominis aditus illius loci interclusus & muro igneo, cujus penè cum cœlo incendium, cinctus est. Prima Provincia post Paradisum est India, ab Indo flumine dicta, quo ab Occidente clauditur: à meridie mari Oceano, à septentrione Caucaso monte terminatur. Parthia ab Oriente incipit à flumine Indo, à me-

à meridie habet mare Rubrum: à ſeptentrione Hircanum fluvium: ab Occidente Salû fluvium. Aſſyria ab occidente incipit ab India: à meridie Mediam regionem tangit: ab occidente Tigrim fluvium: à ſeptentrione Caucaſum montem, ubi portæ Caſpiæ ſunt, à quibus mare Caſpium dictum eſt. Et dicitur Aſſyria ab Aſſur filio Sem, qui eam regionem poſt diluvium primus incoluit: Sed Parthia dicta eſt à Parthis, qui profecti ſunt à Scythia, & regionem illam occupaverunt. & lingua Scythica Parthi interpretatur fugaces: quia ſuos fugiendo progenitores terras alienas coluerunt. Media à rege Medo dicta eſt, & ab occaſu Parthia: à ſeptentrione Armenia: ab ortu Caſpiis & à meridie Perſide clauditur, & penultima ſyllaba hujus nominis Media eſt producta, unde Ovidius:

Nunc ego Medeæ vellem frenare Dracones.

Perſia ſive Perſis, aut Perſida, à Perſo rege dicta, habet ab oriente Indos; ab occaſu mare Rubrum: ab Aquilone Mediam: ab Auſtro mare Oceanum. Meſopotamia eſt regio inter duo flumina ſita, quæ ſunt Tigris, quod habet ab oriente, & Euphrates, quod habet ab occidente, & à ſeptentrione inter montem Caucaſum & Taurum, quos à meridie ſequitur Babylonia, deinde Chaldæa, noviſſimè Arabia. Notandum quòd Caucaſus mons, de quo dictum eſt, ſicut ſcribit Jordanus Epiſcopus in Chronica ſua, ſurgit ab Indico mari, & quà meridiem reſpicit, Sole invaporatus ardeſcit flamma. Quà à ſeptentrione patet, rigentibus ventis eſt obnoxius & pruinis. Mox in Syriam curvato angulo reflexus, licet amnium plures emittat, in Aſianam tamen regionem Eufratem Tigrimque navigeros ad opinionem maximam perennium fontium copioſis fundit uberibus. Tunc in ſeptentrionem revertens, Scyticas terras jugum ante fatum magnis flexibus pervagatur, atque ibidem opinatiſſima flumina in Caſpium mare profundens, continuato jugo ad Riphæos usque montes extenditur: qui Riphæi dicuntur, ab impetu ventorum, quemadmodum ῥιφὴ interpretatur impetus. Indeque Caucaſus mons, Scythicis gentibus dorſo ſuo terminum præbens, ad Pontum usq; deſcendit, conſertiſque collibus Iſtri fluenta contingit, quo amne ſciſſus dehiſcens in Scythia quoque Taurus vocatur. Sciendum etiam eſt, quod licet Tigris & Eufrates effluunt de Paradiſo, tamen dictum eſt, eos oriri ſub Caucaſo monte; quia poſtquam egreſſi ſunt de Paradiſo, per quasdam regiones tranſeuntes, à terra abſorbentur, & poſtea ſub Caucaſo monte iterum oriuntur: Similiter & alia duo flumina Paradiſi videlicet Nilus, qui alio nomine dicitur Gihon, à terra abſorptus, non longè ſurgit ab Atlante monte, & Ganges, qui & Phiſon dicitur, in locis Caucaſi montis ſurgere dicitur. Babylon urbs erat tam nobilis, ut Chaldæa, Aſſyria & Meſopotamia in ejus nomen aliquando tranſierint, ſed modò deſolata dicitur. Arabia à thure dicta eſt, quod aris imponebatur: ut vocatur etiam Saba à filio Chus, & habet ab oriente ſinum Perſicum: ab occidente ſinum Arabicum & à ſeptentrione Chaldæam. Syria à quodam Syro dicta, ab oriente Euphrate flumine: ab occidente mari magno & Ægypto terminatur, tangens à ſeptentrione Armeniam & Cappadociam: à meridie ſinum Arabicum. Phœnicia à Phœnice fratre Cadmi dicta, in qua Tyrus civitas quondam à Phœnicibus condita, habet ab oriente Arabiam: à meridie mare rubrum. Palæſtina provincia Philiſtinam urbem quondam habuit, quæ poſtea eſt dicta Aſcalon, ex qua regio Palæſtina dicta erat: & habet ab oriente mare rubrum: à meridie Judæam, à ſeptentrionali plaga Tyriorum finibus clauditur: ab occaſu Ægyptio limite terminatur. Judæa regio Palæſtinæ, à Juda filio Jacob dicta eſt: eò quòd reges de tribu terram illam tenuerunt: in qua civitas Jeruſalem umbilicus terræ habitabilis & longitudo ejus à vico *Aria* ad vicum Juliadem: latitudo ejus à monte Libano usque ad Tiberiadis lacum extenditur. Samaria provincia dicta à Samaria civitate, jacet media inter Judæam & Galilæam. Galilæa provincia Palæſtinæ eſt. Pentapolis eſt regio in confinibus Arabiæ & Palæſtinæ, ſic dicta à quinque civitatibus, quæ igne cœleſti perierunt: inter quas Sodoma & Gomorra fuerunt. Nabathæa à Nabath filio Iſmaël dicta pars eſt Arabiæ. Ægyptus quæ prius Ærea dicebatur, ab Ægypto Danai fratre poſtea ibi regnante, nomen accepit. Hæc ab oriente Syriæ & mari Rubro conjuncta eſt: ab occaſu Libyam habet: à ſeptentrione mare magnum: à meridie verò introrſus recedit protendens usque ad Æthiopes, & eſt regio cœli imbribus inſueta, & pluviarum ignara. Bactria regio à Bactro fluvio orientis dicta eſt. Scythia ab oriente Indiam habet: à ſeptentrione Mæotides paludes: ab occidente mare Caſpium: à meridie jugum

Caucasi montis. Hircania regio dicta est à sylva, quæ Scythiæ subjacet, habens ab oriente mare Caspium: à meridie Armeniam: à septentrione Albaniam: ab occasu Iberiam. Albania à colore populi nuncupata est, eò quod albo crine nascantur. Hæc ab oriente sub mare Caspium surgens per oras septentrionalis Oceani, usque ad Mæotides paludes per deserta & inculta extenditur. Armenia, ab Armeno Jasonis Thessali comite dicta, sita est inter Taurum & Caucasum, & à Cappadocia usque ad mare Caspium protensa est. Iberia regio est Asiæ prope Pontum Armeniæ conjuncta. Cappadocia ab ipsa urbe sua nominata, in capite Syriæ sita, ab oriente Armeniam tangit: ab occasu Asiam minorem: ab Aquilone mare Cimmerium & Hemiscirios campos, quos habuerunt Amazones: à meridie verò Taurum montem habet, cui subjacet. Cilicia & Isauria usque ad Cilicum sinum extenduntur, qui sinus spectat contra insulam Cyprum. Asia minor ab occidente Cappadocia cingitur: ab aliis partibus mari circumdatur. Nam à septentrione Pontum Euxinum habet: ab occasu Propontidem: à meridie Ægyptium mare, & habet provincias Bithyniam, Phrygiam, Galatiam, Lydiam, Cariam, Pamphiliam, Isautiam, Lyciam atque Ciliciam. Bithynia priùs erat dicta Beritia, deinde Migdonia: postea à Bithynio rege Bithynia. Ipsa etiam dicitur major Phrygia: in ea est Nicomedia urbs, in qua Hannibal sumto veneno periit. Galatia dicta est à Gallis, qui in auxilium regis Bithyniæ evocati, peracta victoria, regnum cum eo diviserunt, & modò dicuntur Galatæ, & priùs dicebantur Gallogræci: Sed prius quam illo venerant dicebantur Galli Senones, prout infra dicetur. Phrygia nuncupata est à Phrygia Europis filia. Hic Europs secundus rex Sicyoniorum licet primus in titulo annum XXII. agebat in regno Sicyonum, quod postea dictum est Achaia, eo tempore, quo natus est Abraham. Hæc provincia etiam dicta est Dardania, à Dardano Jovis filio. Hic profectus de Corintho civitate primus venit in Phrygiam. Est autem regio Trojadis superjecta habens Galatiam à meridie: Lycaoniam ab oriente: ab occidente Hellesponto mari terminatur, cujus regio Troja est, quam ex suo nomine appellavit Tros Trojanorum rex. Duæ sunt autem Phrygiæ: Major, quæ habet Smyrnam: Et Minor, quæ habet Ilium & Lycaoniam. Cariam Hermus fluvius discernit à Phrygia. Lydia à Lydo rege nominatur: cujus frater Tyrrhenus nomine cum ingenti multitudine inde exiit, & quædam loca Galliæ occupavit, & inde mare Tyrrhenum à Tyrrhenis nautis dictum est, ut supra dictum est. Hæc Lydia conjungitur ab occidente minori Phrygiæ: ab ortu Smyrnam urbem habet. Isauria ex situ loci cognominata perhibetur eò quod undique aperta aurarum flatibus pateat. Cicilia à quodam Cilice rege, fratre videlicet Cadmi, dicta perhibetur: quæ habet ab occasu Lyciam: à meridie mare Persicum: & à tergo montis Tauri juga. Lycia nuncupata eò quod ab oriente Ciliciæ juncta sit. Nam habet ab ortu Ciliciam: ab occasu & meridie mare: à Septentrione Cariam.

CAPUT V.

Europa secunda pars orbis, dicitur ab Europa filia Agenoris, quam Jupiter ab Africa raptam Cretam advexit. (*Isidorus lib. 14. cap. 4.*) Europa itaque incipit à flumine Tanai, descendens ad occasum per Septentrionalem Oceanum, usque ad fines Hispaniæ: cujus pars occidentalis & meridionalis, à Ponto consurgens tota mari magno conjungitur, & in insula Gadibus finitur. Prima Europæ regio est Scythia inferior, quæ à Mæotidis paludibus incipiens inter Danubium & Oceanum Septentrionalem usque ad Germaniam porrigitur. Hujus prima pars Alania est, quæ ad Mæotides paludes usque pertingit. Post hanc Dacia, quæ à Teutonicis Rucia dicitur, & ibi est Gothia. Germania à germinando populos dicta post Scythiam inferiorem à Danubio inter Rhenum fluvium Oceanumque conclusa est. Germania multas habet provincias, de quibus Scriptores antiqui, qui circa descriptiones terrarum magnam fecerunt diligentiam, nihil omnino scripserunt: quia temporibus eorum forte Latinis, seu etiam Græcis incognitæ fuerunt: & non est facilè invenire caussas, seu origines nominum earum, vel etiam urbium contentarum in iisdem, cum priusquam Germania fidem Christi suscepit, non fuerunt aliqui, ut videtur, qui in partibus illis studium literis adhibuerunt. Subjiciam tamen quasdam provincias, prout nunc in usu sunt, secundum nomina earum à parte Orientali incipiendo, ut sunt Livonia, Prussia, Saxonia, cujus pars est Wephalia, quæ est inter Weseram & Rhenum,

fluum fluvios. Item Holsatia est pars Saxoniæ circa littus maris Oceani. Similiter & Phrisia, seu Phrisonia, quæ tangit Holsatiam ab occidente, & Westphaliam habet à meridie, & mare Oceanum à Septentrione. Saxones dicti sunt à loco, qui dicitur Saxum Marpesiæ, unde ad Germaniam progressi sunt, prout dicetur infra. Et habet Saxonia à meridie Misniam, Thuringiam & Hassiam, quæ olim de partibus Franconiæ, sive Franciæ orientalis fuerunt: quæ quidem Franconia eis adjacet à meridie. Et postquam Saxonia fidem Christi suscepit, ipsa versus Orientem ultra Albiam fluvium, qui ipsam nunc intersecat, dilatata est: Quia regio illa ultra Albiam Sclavis, seu Wandalis, inhabitabatur, quorum plurimi adhuc in rure citra Albiam reperiuntur. Item Westphalia pars Saxoniæ à Westphalis inhabitatoribus ipsius dicta. Unde Westphali interpretantur occidentales nutantes seu dubitantes. Cùm enim Karolus M. rex Francorum Saxones subegit fidei Christianæ gladio, Christi fidem susceptam sæpe dimiserunt: & quia isti Westphali versus occidentalem partem Saxoniæ siti sunt, & occidens eorum lingua West dicitur, cumque ipsi primùm inter cæteros Saxones fidem Christianam receperint, postea maluerunt Westphali, quàm Saxones appellari: maximè ad hoc auxilium præstante privilegio, quod Karolus concessit eisdem: quoniam intra patriam eorum duntaxat certa loca privilegiavit pro fidei defensione, in quibus certo modo judicium celebratur, quod ipsi Frigeding appellant: nec cuiquam licet extra loca, ad hoc decreta, hujusmodi judicium exercere, quantacunque ille præeminentia existat: & hæc provincia usque ad Rhenum extenditur. Ubi notandum, quod Rhenus, unus inter tres maximos fluvios Germaniæ, surgit inter Alpes in pede montis, qui vulgo Sethiner dicitur in diœcesi Curiensi, &, ut conjicio, à lacu Lemanno, qui ab alia parte dicti montis existit, per cataractas aquam trahit, & fluit per stadia quasi quinque millia trecenta triginta magnis auctus fluminibus, & tandem per tria ostia mari Oceano influit. Fluit n. ab origine fontis sui unico defluxu, & eodem nomine, quasi per stadia quatuor millia septingenta septuaginta, & tunc in loco, qui dicitur Lobet, in duos defluxus dividitur: quorum unus versus occidentem declinans vulgo Wael dicitur, supra quod Nümegen opidum situm est: similiter & Tile opidum, ubi quondam XI. millia virginum de Oceano navigando recepta sunt: & cùm ad locum, qui Worethem dicitur, pervenit, flumini quod Mase nominatur, commiscetur, & sic totum flumen deinceps Marowe appellatur, donec juxta Dordrecht mari Oceano influit. Alia verò pars Rheni, quæ magis ad Septentrionem declinat, nomen pristinum retinet: & cum à loco supra dicto Lobet quasi per stadia LX. defluit, iterum in duo flumina se dividit juxta locum qui dicitur Iselorde, quorum fluminum unum, versus Aquilonem magis se dirigens, Isele appellatur, & juxta opidum Campen in Oceanum mare decurrit. Aliud flumen Rheni nomen retinet: donec ad locum Eulcubergen nominatum pervenit, ibique nomen mutat, & deinde Lecke nuncupatur, donec juxta opidum Dordrecht supradictum Oceano miscetur. Item rursus ab Oriente incipiendo versus meridiem provinciæ Germaniæ sunt: Cracovia, Polonia, Bohemia, Sclavonia, quæ provinciæ omnes utuntur lingua Gothica, vel Sclavonica. Deinde à meridie Moraviæ est Austria, quæ à meridie habet Styriam, cui ultra conjungitur Carinthia, usque ad Italiam protensa. Austria ab occidente habet Bajoariam, seu Bavariam, cui succedit ab occidente Suevia, in qua oritur Danubius, in villa quæ dicitur Duowesching: & verisimile est, quòd à lacu Constantiensi per quem Rhenus fluvius transit, fons Danubii aquam trahit. De hoc fluvio sic scribit Jordanes episcopus in Chronica sua (*De rebus Geticis.*) Danubius in Alemannicis arvis exoriens, LX. habet à fonte suo flumina usque ad ostia in Pontum vergentia, per MCC. passuum millia hinc inde suscipiens flumina in modum spinæ, quæ costas ut cratem intexunt. Omnino amplissimus est, qui lingua Bessorum Ister vocatur, ducentis tantùm pedibus in altum aquam alveo habet profundam. Hic etenim amnis inter cætera flumina immanis omnes superat præter Nilum. Item ab Austria versus Orientem per defluxum Danubii descendendo sunt provinciæ Mœsia, Pannonia, & videtur quod istæ provinciæ modò dicuntur Hungaria: quia, ut dicit Isidorus, habent ab Euro Thraciam: à meridie Macedoniam, & ab occasu Styriam, & post tempora Isidori Hungari occupaverunt Pannoniam, expulsis inde Hunis, seu Avaribus: quæ quidem Hungaria provinciis supradictis terminatur.

minatur. Thracia à Tyras filio Japhet dicta est: huic ab oriente Propontis & urbs Constantinopolis opposita est: à meridie Ægeo mari adhæret: quod mare dicitur Ægeum, à promontorio, quod in mare prominet, & formam capræ repræsentat, quæ Græca lingua αἶγος dicitur: & habet ab occasu Macedoniam. Hæc provincia seu pars ejus, nunc dicitur Bulgaria. Græcia à Græco rege vocata est, qui cunctam eam regionem tenuit. Sunt autem provinciæ Græciæ septem: quarum prima ab occidente Dalmatia est, quæ ab oriente adhæret Macedoniæ; à Septentrione Mœsiæ: ab occasu Istria terminatur: à meridie Adriatico sinu clauditur. Advertendum est, quòd provincia, quæ circa littus Adriatici maris inter Italiam & Hungariam protenditur, Sclavonia dicitur: sed potest inter partes Hungariæ computari. Secunda provincia est Epirus, à Pyrrho Achillis filio dicta: cujus pars Chaonia dicta est, quæ antea Molossia fuit nominata, à Molosso filio Pyrrhi, quem de Andromacha habuit: sed postquam occisus est Pyrrhus Orestis insidiis, Andromacham Helenus suscepit tenuitque regnum privigni. Et hic Helenus fratrem suum Chaonem in venatu per ignorantiam occidit: unde ad solatium fratris extincti hanc provinciam Chaoniam nominavit. Tertia provincia est Hellas, dicta à rege Hellene, à quo & Græci primò Hellines nuncupati sunt. Ipsa est Attica terra, ab Acte primo dicta. Nam Grajus quidam Græciæ indigena fuit, ex cujus filia Attis nomine Attica terra nominata fuit. Hæc inter Macedoniam & Achaiam media jacet, Arcadiæ à Septentrionali parte conjuncta: in ea est urbs Athenarum. Sunt autem Helladis duæ provinciæ Bœotia & Peloponesus. Bœotia à bove dicta est: Nam Cadmus Agenoris filius sororem suam quærens Europam, veniensq; ad Græciam Thebas civitatem construxit in loco, in quo bovem requievisse conspexit, & inde provinciam à bove Bœotiam nominavit. In hac provincia nati sunt Apollo & Hercules major. Peloponesus à Pelope rege vocata est Quarta provincia est Thessalia, à Thessalo rege cognominata: quæ ad meridianam plagam Macedoniæ conjuncta est: cujus præcipua civitas est Thessalonica, ubi fuit patria Achillis, & origo Lapitharum, de quibus dicitur, quòd ipsi primùm equos frenis perdomuerint & usum domandorum equorum repererint, & dicti sunt Lapithæ à Lapitha filia Apollinis. Sed usum mulorum dicitur reperisse Naa nepos Esau; qui, ut Judæi asseruerunt, equarum greges ab asinis in deserto primus fecit ascendi. Item in Thessalia provincia est mons Apollini quondam consecratus, qui Parnassus dicitur. Quinta provincia est Macedonia, in exordio ab Emathio rege dicta: sed Macedo Deucalionis maternus nepos, postquam accepit ibi principatum, mutavit vocabulum, & vocavit eam Macedoniam. Ab oriente habet Ægeum mare: à meridie Achajæ adjacet: ab occasu Dalmatiæ: à Septentrione Mœsiæ. Hæc fuit patria Alexandri M. & in ea est mons Olympus, qui excellenti vertice tantus attollitur, ut in ejus cacumine, nec venti, nec nubes sentiantur. Sexta provincia est Achaja, ab Achæo rege dicta. Hæc peninsula est: nam absque Septentrionali parte, qua Macedoniæ jungitur, undique septa est mari. Hujus caput est urbs Corinthus. Arcadia sinus Achajæ est. Ipsa est & Sicyonia à Sicyone rege, à quo & regnum Sicyonium dicebatur. Sunt etiam duæ insulæ Græciæ in mari videlicet Creta & Cyclades, de quibus infra patebit. Septima provincia est Lacedæmonia, à Lacedæmone filio Semeles, qui in provincia condidit Mycenas urbem, ubi regnum tenuit Agamemnon. Pannonia provincia Europæ, dicta est ab Alpibus Appenninis, quibus ab Italia secernitur, & dicitur modo Hungaria. Histria ab Istro flumine, id est, Danubio nominatur. Italia olim à Græcis populis occupata, magna Græcia fuit appellata. Deinde à regis Saturni nomine Saturnia, mox & Latium dicta, eò quòd idem Saturnus, à Jove sedibus suis pulsus, ibi latuerit. Postremò ab Italo Siculorum rege, ibi regnante, Italia nuncupata est. Cujus situs longitudine amplius, quam latitudine à Circio in Eurum extenditur: à meridie Tyrrheno mari: ab Aquilone Adriatico mari clauditur: ab occiduo Alpium jugis finitur. Prima provincia Italiæ est Venetia pro nunc autem dicitur Forum Julii, cujus caput est Aquileja: nam Venetia non tantùm consistit civitate, sed in pluribus. Unde Liguria & Æmilia, licet sint distinctæ provinciæ Italiæ, ut patebit infrà, tamen pars Venetiarum, seu Venetiæ aliquando nominantur, videlicet Dist. XVII. §. Hunc etiam. De Origine Venetorum sic scribit Titus Livius de conditione urbis libro 1. Post bella Trojana, facta seditione in regno Paphlagoniæ, Heneti quidam, gentes ejusdem regni,

regni, inde propulsi venerunt ad Trojam, & cum Antenore in magna multitudine mittentes se in mare, venerunt in vicinum sinum Adriatici maris, & occupaverunt partes maritimas in parte Italiæ, & inde per inhabitatores partium earundem Veneti quasi Venientes Heneti sunt appellati: & inde provincia illa Venetia dicebatur: quæ postea Forum Julii, ex eo, quòd Julius Cæsar negotiationis forum ibi statuerat, nuncupata. Et inde fortè dicitur, quòd Antenor fuerit conditor Venetiarum: Non quòd condiderit Venetias, urbem videlicet Venetorum, ubi corpus S. Marci, seu ejus reliquiæ conservantur: Quia illa anno Dominicæ nativitatis XII. incepta perhibetur: sed quod in eadem provincia primam condidit civitatem, quæ Cervisium à quibusdam esse creditur. Secunda provincia Italiæ est Liguria: sic dicta à leguminibus, quorum est satis ferax. In qua sunt civitates Mediolanum, Ticinum, quæ & Papia dicitur, Verona & Papia: & hæc usque ad Gallorum fines extenditur: nunc autem dicitur Longobardia, seu corrupto nomine Lombardia, à Longobardis, qui venientes ad Italiam sedes sibi in ea vendicabant. Inter Liguriam & Sueviam, quæ est pars Germaniæ, inter Alpes sunt duæ provinciæ, videl. Rhætia prima & Rhætia secunda: in quibus, ut refert Paulus Diaconus in gestis Longobardorum, (*Lib. 2. cap. 15.*) Græci habitare noscuntur. Sed modò pro majori parte utuntur lingua Teutonica, ut expertus sum: quia ego aliquando profectus ab Italia versus Alemaniam in diœcesi Curiensi, audivi villanos sibi mutuo loquentes, & ego non omnino intelligens verba, quamvis Italicam linguam pleniùs intellexi, quæsivi ab eis, qua lingua loquerentur? me expedire non poterant: nihilominus penè omnes linguam Teutonicam sciebant ibidem habitantes. Ubi notandum est, quod Teutonici à proprio eorum idiomate, quod in superiori Alemania Deutsch/ & ab inferiori Germania, secundum diversitatem regionum, Dudesch nominant, appellati sunt. Iidem dicuntur Alemanni à lacu Lemanno, qui est in Suevia, in diœcesi Augustensi: quia habitantes circa lacum illum inter utentes lingua Teutonica, Romanis irrumpentibus Alpes, primò forte cogniti sunt: & sic eos à lacu, circa quem habitabant, Alemannos Romani nominabant: & sic deinceps cæteræ gentes lingua Teutonica utentes, propter identitatem idiomatis, ut Latinis videbatur, ab historiographis Alemanni vocati sunt. Unde Lucanus (*Lib. 1. Pharsal.*) hujus lacus mentionem faciens dicit:

Deseruere cavo tentoria fixa Lemanno.

Et sic patet, quòd Alemannia & Teutonia idem est, quæ licet multas in se habeat provincias, eodem tamen utitur idiomate: sed Germania major est, continet enim gentes multarum linguarum. Quinta provincia Italiæ Alpes Cocciæ dicitur à Coccio, earum rege, quem scribit Paulus Diaconus (*l. 2. c. 16.*) temporibus Neronis fuisse, & in hac provincia civitas Januensis est. Sexta provincia est Thuscia, dicta à thure, quod gentes illius Diis suis offerre solebant, in qua est urbs Roma. Nunc autem provincia, in qua Roma sita est, distincta à Thuscia reputatur, & vocatur patrimonium Ecclesiæ, & continet Perusium, Viterbium, Cornetum. Septima provincia est Campania, à Capua civitate, quæ in ea sita est, nominata: ab urbe Roma incipiens usque ad Siler Lucaniæ flumen protenditur: & sic continet in se Neapolim & Salernum: sed modò provincia continens Neapolim dicitur terra Laboris: & est distincta à Campania: & ut quidam afferunt, dicitur terra laboris propter ubertatem: quia ibi terra laboret fructus per se producendo, plus ibi quàm alibi. Octava provincia est Lucania, quæ nomen à quodam luco accepit: & à Silere fluvio inchoat cum Brictia, usque ad fretum Siculum per oram maris Tyrrheni protenditur: in qua Rhegium positum est. Unde Sallustius dicit: Rhegium Græca lingua dicitur, quasi abruptum. (*Citantur hæc verba Sallustii ab Isidoro lib. 13. Etymol. cap. 18. & lib. 14. cap. 6.*) Nam dicit insulam Siciliæ unam terram cum Italia fuisse, sed per humilitatem terram inter Siciliam & Rhegium mari obrutam, aut per angustiam scissam, & inde Rhegium ultimam civitatem Italiæ *primo* quasi abruptum nominatam. Unde Lucanus (*lib. 2.*) de eodem:

Longior Italia donec confinia Pontus
Solveret incumbens, terrasque repelleret æquor:
At postquam gemino tellus elisa profundo est,
Extremi colles Siculo cessere Peloro.

Istud fretum, quod fretum Siculum dicitur, & Italiam ac Siciliam dirimit, trium tantum milliarium Italicorum latitudinis est. Nona provincia est in Alpibus Ap-

pennis, quæ inde originem capiunt, ubi Alpes Cocciæ finiuntur, in qua Urbinum & mons Bellius sunt. Et Alpes illæ dictæ sunt Appenninæ, à Pœnis hominibus, eò quod Hannibal dux exercitus eorum per illas transitum habuerit, dum versus Romam tendebat, & eadem de caussa montes dirimentes Italiam à Gallia Alpes Appenninæ dici videntur. & idem nomen comprehendit montes dirimentes Italiam à Germania. Sic etiam Lucanus montes intersecantes Italiam ab Ancona versus Pisam, quamvis superius distinctis nominibus descripti sunt, unius nominis ac etiam montis vocabulo nominat, & ibidem terram altiùs elevatam, quàm in omni Europa, excepto monte Olympo, affirmat, dicit enim: (*lib. 2.*)

Hostis in occursum sparsas extendere partes,
Umbrosis mediam quà collibus Appenninus
Erigit Italiam, nulloq; à vertice tellus
Altiùs intumuit propiusq; accessit Olympo.
Mons inter geminas medius se porrigit undas
Inferni superiq; maris: collesq; coërcent
Hinc Tyrrhena vago frangentes æquore Pisæ,
Illinc Dalmaticis obnoxia fluctibus Ancon.

Decima provincia est Æmilia, à Liguria incipiens versus Ravennam tendens: in qua Placentia, Parma, Bononia & forum Cornelii, quod Immola dicitur. Undecima provincia dicitur Flamminia, quæ inter Alpes Appenninas & mare Adriaticum est: in qua est Ravenna tantum. Ravenna dicitur aliquando Æmilia civitas, & ecclesia Ravennensis Æmiliensis. Dicitur autem Flamminia & Æmilia à constratis viis, quæ ab urbe Roma procedunt, & ab his, à quibus constratæ sunt viæ. Nunc tamen Flamminia & Æmilia reputantur partes Lombardiæ. Post Flamminiam Picenus duodecimus occurrit, habens ab Austro Appenninos montes: ex altera parte Adriaticum mare, in quo sunt civitates Firma, Asculum & Ancona: sed provincia illa modo dicitur Marchia Anconitana, & ibidem est Adria civitas. Nunc tamen provincia, cui hæc civitas adscribitur, dicitur Abrutia. Picenus verò dicitur, quia cum habitatores provinciæ illius à Sabinis illuc properarent, in eorum vexillo Picus depictus erat. Tredecima provincia est Valeria: cui Nursia adjecta est, & inter Umbriam, Campaniam, Picenumque constituitur: in quibus Tybur, Reate & regio Marsorum existunt: & de Nursia S. Benedictus ortus fuit. Quarta decima provincia est Samnia, seu terra laboris, ad mare Adriaticum: in qua sunt urbes Aufidus, Samnium, à qua provincia nomen habet, & Beneventum metropolis. Nunc autem in valle provincia illa communiter appellatur vallis Beneventana. Decimaquinta provincia est Apulia, consociata sibi Calabria: in qua sunt urbes Luceria, Sipontus, Brundusium & Carentus: & habet Apulia in sinistro cornu apertum mercimoniis Hydruntum. Cæteræ provinciæ Italiæ saltem secundum idioma sunt insulæ maris, de quibus infra dicetur. Sciendum tamen, quòd plures Provinciæ Italiæ mutaverunt nomina antiqua: quædam in plurima nomina divisa, & aliquarum nomina transierunt in nomina provinciarum sibi adjacentium, quarundam antiqua nomina abolita sunt: immo nomina innovata à consuetudine declinant. Unde districtus civitatis Bononiensis & loca circumvicina Romandiola quoque appellata inveni, quod in libris antiquis non reperi: & patebit infrà in locis suis. Gallia provincia Europæ à candore populi nuncupata est γάλα enim Græcè lac dicitur. Hanc ab oriente Alpium juga tuentur: ab occasu Oceanus includit, & à meridie Pyrenæi montis prærupta: à Septentrione Germania: cujus initium Belgica, in qua Treviris civitas est, & finis est Aquitania. Unde Gallia triplex dicitur, videlicet, Gallia Braccata, Gallia Togata & Gallia Comata. Notandùm, quòd sint plures provinciæ inter Alpes & Oceanum, circa ripam Rheni fluminis versus Galliam prospicientes protensæ, quæ in libris antiquis inter Galliæ partes reputantur: omnes tamen utuntur lingua Teutonica, & ideo inter provincias Teutonicas à modernis computantur: & sunt Alsatia, Brabantia, Selandia, Flandria, Hollandia. Unde antiqui considerabant divisiones provinciarum secundum limites & terminos montium, & sylvarum ac marium: sed vulgares moderni attendunt tales distinctiones secundum differentias idiomatum. Unde accidit, quòd illa civitas, quæ est in aliqua provincia secundum unam considerationem, est in alia secun-

secundum aliam considerationem. Hispania provincia Europæ ab Ibero amne nuncupata est Iberia: postea à Spano Spania, nunc verò dicitur Hispania: & eadem provincia dicta est Hesperia, à stella Hespero propter occasum. Hæc à Septentrione Pyrenæis montibus clausa: ab aliis partibus mari undique cincta est. Et continet in se regna quinque: videlicet regnum Aragoniæ, regnum Navarræ, regnum Castellæ, & regnum Portugalliæ, quod ceu pars ejus Gallicia dicitur. Legitur enim, quòd post bella Trojana quidam frater Ajacis, eò, quod cum multitudine venerat, & à Gallis, quos inhabitatores ibi invenit, provinciam Galliciam nominavit. Libya, quæ & Africa dicitur, tertia pars orbis est. Dicta est autem Libya, à Libya filia Epaphi filii Jovis, quæ imperium occidentis tenuit: & dicitur Africa ab Afro, quem dicunt aliqui ex posteris Abrahæ de Cetura genitum fuisse. Et versus Orientem incipit ab Ægypto pergens juxta meridiem per Æthiopiam usque ad Atlanem montem: à Septentrionali parte mari conjuncta clauditur. Hæc habet provincias Libyam Cyrenensem, Pentapolim, Tripolim, Byzantium, Carthaginem, à Carthagine civitate magna dictam, Numidiam, Mauritaniam, Fitifensem, Mauritaniam Cæsariensem: & dicitur Mauritania à nigredine hominum: quia μαῦρον Græcè, Latinè nigrum dicitur, Tingitanam & circa solis ardores versus meridiem Æthiopiam. De specificatione nominum & etiam situum provinciarum Africæ supra dictarum, quia raró occurrunt, circa infra dicenda, caussa brevitatis supersedere intendo.

CAPUT VI.

INsulæ dictæ sunt, quòd in salo, hoc est in mari, positæ sint. Britannia Oceani insula est inter occidentem & septentrionem: quam quidam tradunt appellatam à Britone, filio naturali Priami regis Trojanorum, qui post excidium Trojæ, expulsis inde Gigantibus, eam occupavit: sed postea ab Anglis, qui de gente Saxonum exierunt, occupata, Britonibus expulsis vel subjugatis, Anglia dicta est & deinde alia insula Occidentis, ad quam Britones confugerant, Britannia appellata est usque in hodiernum diem. Et sic duæ sunt Britanniæ, una quæ major dicitur, & est Anglia, alia minor. Thyle est ultima insula Oceani ultra Britanniam. Orcades insulæ juxta Britanniam in Oceano numero XXXIII. sunt, quarum XX. desertæ sunt, & XIII. inhabitantur. Scotia, quæ & Hibernia dicitur, proxima Britanniæ insula est, & ab Africo in Boream porrigitur. Gades insula est, quæ dirimit Europam ab Africa. in qua Herculis columnæ videntur, & unde Tyrrheni maris faucibus Oceani æstus immittitur. Est autem à continenti terra CXX. passibus divisa. Hanc Tyrii à rubro mari profecti occupantes, in lingua sua Gades, id est, circumseptam nominarunt, pro eo, quòd circumsepta sit mari, & inde fretum Gaditanum mare interjacens nominatur. Et sic videtur quòd Gades Herculis à nomine ipsius insulæ appellantur. Sunt tamen aliæ maris insulæ in septentrione, de quibus in Chronicis & historiis antiquis saltem sub nominibus consuetis nihil invenio: videlicet Norwegia, Dacia, quæ tamen convenientiùs Dania diceretur ad differentiam Daciæ, de qua supra dictum est, quemadmodum inhabitantes eam Dani vocantur. Deinde est insula Suetiæ & quædam aliæ, quarum nomina mihi non nota sunt. Sunt & insulæ maris Oceani in meridie, & in Indico mari: de quibus ab antiquis satis scriptum est: Sed quia in sequentibus raró eis, vel nunquam utendum erit, ipsis brevitatis gratia dimissis, ad declarationem Insularum maris mediterranei, quæ in sequentibus frequentiùs occurrunt, me converto. Cyprus est insula & regnum, à Cypro civitate sic dicta. Creta est insula Græciæ. Hæc prima remis & sagittis usa est: equestres turmas primò docuit. Abydus insula in Europa super Hellespontum posita, ab angusto & periculoso mari separata, & ἄβυδος Græcè dicta, quòd sit introitus Hellesponti, in quo Xerxes pontem fecit ex navibus. Coos insula adjacens provinciæ Atticæ, in qua Hippocrates medicus natus est: quæ arte lanificii, ut Varro refert, prima in ornamento fœminarum inclaruit. Cyclades insulæ antiquitus Græciæ fuerunt & sunt numero LIII. & metropolis earum est Rhodus. Delus insula Cycladum dicitur à δῆλον, quod est manifestum. Nam post diluvium, quod Ogygii temporibus dicitur accidisse, prima apparuit: & etiam dicta est Ortygia, eò quòd in ea coturnices aves, quas Græci ὄρτυγας vocant, primum visæ sint. Rhodos insula Cycladum prima est ab Oriente, in qua rosæ capitolium dicitur esse inventum, dum ibi civitas conderetur: ex quo insula & urbs Rhodos est appellata. In hac urbe

 Solis

Solis colossus fuit æreus, LXX. altitudinis, & in ipsa insula C. colossi minores fuerunt. Unde colossus dicitur quasi colens ossa: & fuit statua, vel Pyramis, juxta sepulcrum, & in memoriam & honorem defuncti collocata. Tenedos una ex Cycladibus à septentrione sita: in qua olim civitas quædam à Tene quodam condita est. Nam Tenes iste informatus, quòd cum noverca sua concubuisset, fugiens in hanc insulam vacuam cultoribus obtinuit eam, & inde dicta est Tenedos. Carpathus insula una ex Cycladibus, à meridie posita contra Ægyptum: à qua Carpathium mare appellatum est: & est ita vocata propter celerem fructuum maturitatem, & est inter Rhodum & Ægyptum sita. Cythera insula una ex Cycladibus, à parte occidua sita, sic vocata est, quòd ibi Venus sit orta. In hac insula Paris rapuit Helenam. Icaria insula una ex Cycladibus, quæ Icario mari nomen dedit. Hæc inter Samum & Miconium procurrentibus saxis inhospitalis est, & nullis finibus portuosa: dicitur autem, quod Icarus Cretensis ibi naufragio perierit; & de ejus exitu loco nomen impositum est. Naxos insula à Dionysio dicta, quasi Dianaxos, quòd fertilitate vitium vincat cæteras terras, à Delo XIX. millibus passuum separata. Melos ex numero Cycladum à rotunditate dicta est, eò quòd sit rotunda. Chios insula Syra lingua interpretatur, eò quod mastix ibi gignatur: Syri enim masticem Chion vocant. Samos insula est in mari Ægeo, & in ea nati sunt Pythagoras, & Sibylla Samia. In hac etiam insula vasa fictilia primùm facta referuntur, & inde dicuntur vasa Samia. Sicilia à Sicano rege priùs Sicania, deinde à Siculo fratre Itali Sicilia dicta est: ipsa etiam dicitur Trinacria, propter tria promontoria ejus. In ea est mons Ætna, igne ardens continuè. Dicitur quòd terra hujus insulæ omnibus terris prior aratro pro seminibus procreandis proscissa est, & omnis ambitus ejus clauditur stadiorum trium millium spacio. Ab hac insula versus septentrionem fere LX. milliaribus Italicis mons jacet in mari, qui à vulgo Strumuli vocatur, & quotidie fumum & ignem exhalat, & undique mari cinctus: & ædificia diruta apparent in eo, & arboribus consitus est, prout expertus sum, dum prope eundem alias navigando pertransii. Tapsus insula stadiis X. à Sicilia jacet. Æoliæ insulæ sunt partes Siciliæ, ab Æolo, quem Poëtæ deum ventorum finxerunt, appellatæ: & eædem insulæ Vulcaniæ appellantur, eò, quòd sicut & Ætna ardeant: & sunt novem, & quædam earum ab initio non fuerunt, sed postea mari editæ usque nunc permanent. Stœchades insulæ Massiliensiū sunt in fronte Narbonensis provinciæ, qua Rhodanus fluvius in mare exit. Sardinia à Sardo Herculis filio dicta est: mel hujus insulæ amarum esse dicitur, quia ipsa abundat absinthio. Corsica insula à Corso duce quodam dicta est. Hæc etiam à Græcis dicitur κύρνη, à Cyrno Herculis filio. Quidam dicunt Corsicam insulam à Corsa quadam muliere appellatam. Ebolus Hispaniæ insula est. Baleares insulæ sunt duæ propè Hispaniam, in quibus fuit origo fundarum, quibus lapides jaciuntur, & inde Baleares dictæ sunt: nam βάλλειν Græcè emittere dicitur, & inde est balista.

CAPUT VII.

Istis generalibus sic præmissis, propositum principale aggredior. Primò igitur hominem Deus fecit ex limo terræ secundum corpus, & inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ: hoc est animam creavit, quam corpori facto univit, & vocavit eum Adam: & fecit Deus hunc hominem ad imaginem & similitudinem sui, non pueriliter hoc intelligendum est, quasi Deus habeat corpus per membra distinctum, ut homo: sed quando dicitur, homo creatus est ad imaginem Dei, intelligendum est de anima. Unde Augustinus confession. lib. VI. *(cap. 3.)* Homo ad imaginem Dei factus est, quantum ad animam, in qua sunt memoria, intelligentia & voluntas: quæ tres potentiæ una sunt anima. Unde Origenes homelia I. super Genesin: Is qui ad imaginem Dei factus est, interior noster homo est, invisibilis, & incorporalis & incorruptus: si quis verò hunc corporeum putat esse, qui ad imaginem & similitudinem Dei factus est, Deum ipsum corporeum, & humanæ formæ videtur inducere, quod sentire de Deo manifestè impium est. Cùm enim in Scripturis sanctis manus, vel pedes Dei, vel similia dicuntur, ipsa vocabula non propriè, sed transumtivè ponuntur. Unde Augustinus lib. XVII. de C. D. Nec se secundum hoc credat homo in carnis effigie factum ad imaginem Dei. Adduntur & alia utique hoc modo, & dicitur Deo, sub umbra alarum tuarum protege me: ut intelligant homines, de illa ineffabili natura, non propriis, sed translatis rerum vocabulis ista dici. Item Beatus Ambrosius in Hexaemer. tractatu sex-

tæ

tæ diei, (*cap. 8.*) sic dicit: Non caro potest esse ad imaginem Dei condita: sed anima nostra, quæ libera est, & diffusa cognitionibus atque consiliis huc atque illuc, quæ considerando spectat omnia. Hunc siquidem primum hominem Deus formavit in agro Damasceno, & deinde transtulit eum in Paradisum, & ibi misit soporem in eum, & interim spiritus ejus cœlesti curiæ intererat. Unde & spiritum Prophetiæ obtinuisse creditur. Et extraxit Deus unam costam de latere ejus, & ex illa formavit mulierem, quam Evam nominavit. Et non formavit eam de capite, ne viro dominaretur: nec de pede, ne à viro contemneretur: sed de latere formavit eam, ut amoris mutui vinculo jungeretur. Adjecit autem Deus præceptum homini in Paradiso, videlicet, ut custodiendo Paradisum de ligno, quod erat in medio Paradisi, non gustaret: & pœnam subjunxit, videlicet, quacunque die comederet ex eo, deinde foret moriturus. Diabolus verò, qui jam de cœlo cecidit, prout Scriptura sancta innuere dicitur, ubi dicit, Divisit lucem ac tenebras, invidens homini, speciem serpentis assumsit, & mulierem dolo circumveniens decepit eam, falsò promittens ei, quod si de ligno prohibito gustaret, morte non plecteretur, sed magis Deo similis efficeretur. Cui mulier credidit, & de fructu prohibito gustavit, ac viro ad gustandum tradidit: qui similiter gustavit: quo facto statim membrorum genitalium stimulum & inobedientiam sentientes, de nuditate sua erubuerunt. Unde Augustinus lib. XIII. de C.D. Postquam præcepti facta transgressio est, confestim gratia deserente divina, de corporum suorum nuditate confusi sunt: Unde etiam foliis ficulneis, quæ fortè à perturbatis prima comperta sunt, pudenda texerunt, quæ priùs eadem membra erant, sed pudenda non erant. Senserunt ergo novum motum inobedientis carnis suæ tanquam reciprocam pœnam inobedien[illegible]æ suæ. Et ergo omnes homines propter inobedientiam carnis de membris genitalibus verecundantur, & non de aliis membris. Et Augustinus lib. XIV. de C. D. (*cap. 13.*) sic dicit: Omnes gentes à stirpe Adæ procreatæ usque adeo tenent insitum, pudenda velare, ut quidam Barbari illas corporis partes nec in balneis nudas habeant, sed cum e[illegible]rum tegumentis lavant. Propter transgressionem Dominici mandati suprà dicti sic primi parentes expulsi sunt de Paradiso voluptatis, & hujus mundi miseriis cum sua posteritate dediti sunt. Adam ergo primus homo rebus nomina imposuit in ea lingua, quæ postea dicta est Hebræa. Et ipse cognovit Evam uxorem suam, quæ concepit & peperit ei filium, quem vocavit Cain. Deinde concepit, & peperit alium [illegible]um, quem vocavit Abel. Creditur deinde Adam docuisse filios suos Deo offerre decimas & primitias. Unde Cain agricola factus Deo obtulit de frugibus, & Abel factus pastor ovium obtulit Deo de ovibus: & respexit Deus ad oblationem Abel: quia sine fraude obtulit, & oblationem Cain despexit, quia fraudulenter obtulit. Unde Cain fratrem suum Abel odivit, & tandem eum occidit, quando ipse Abel erat annorum XV, ut quidam tradunt: alii dicunt annorum C. Nec putandum est, quòd illi duo ta[illegible]tùm, & non plures erant filii Adam: immò plures filios & filias habuit, de qui[illegible]us Sc[illegible]ptura non loquitur. Adam postquam erat CC. annorum, vel secundum t[illegible] Genesis C. annorum, quod tamen potest intelligi post mortem Abel, genuit filium s[illegible]bi similem, quem vocavit Seth: & descendentes ab illo sunt vocati filii Dei, quia Deum invocaverunt: sed descendentes de Cain vocati sunt filii hominum. Cain accepta sorore sua Themee, ut dicit Philo, vel, ut alii dicunt, Salmana, genuit ex ea filium Enoch. Et tunc condidit civitatem in India, quam ex nomine filii Enoch nominavit. Et deinde sex alias civitates condidit, &, ut dicit Josephus, (*Antiquitat. lib. 1. cap. 3.*) [illegible] ad [illegible]cinia & rapinas invitavit: simplicitatem hominum ad mensurarum & po[illegible] inventionem permutavit: terminos terræ primus posuit, & timens quos [illegible]at, suos in urbibus, quas ædificavit, collegit. Enoch filius Cain accepit uxorem de [illegible]s Seth, & genuit filium, quem vocavit Zizam, qui genuit Manihel, qui genu[illegible]salem, qui genuit Lamech. Sed Augustinus lib. XV. de C.D. (*cap. 20.*) po[illegible]c ordinem Enoch, Gaidad, Manihel, Mathusalem, Lamech, & quòd non oportet [illegible]os [illegible]eputari primogenitos. Lamech iste, qui fuit septimus ab Adam, primus [illegible]iam introduxit: quoniam duas accepit uxores, licet quidam Judæi asseruerunt, Adam habuisse duas uxores: quod reprobat glossa primæ ad Timoth. primo. Phi[illegible] dicit quòd Adam postquam genuit Seth genuit XI. filios & IIX. filias. Uxores Lamech fuerunt Ada & Sella. Ada peperit Jabel, qui invenit portatilia pastorum, id

est, tentoria ad immutanda pascua. Item ipsa peperit Jubal, qui primò adinvenit consonantias Musicales: & quia audiverat Adam prophetasse de duobus judiciis, videlicet Aquæ & Ignis, ne periret ars inventa, scripsit eam in duabus columnis, in qualibet totam: una marmorea, altera lateritia: quarum altera non dilueretur diluvio, altera non solveretur incendio. Sella uxor Lamech genuit Tubalcain, vel secundum alios Tobel. Hic ferrariam artem invenit: quo fabricante, frater ejus Jubal, de quo dictum est, sono malleorum delectatus, ex ponderibus eorum proportiones & consonantias musicales excogitavit. Sed Græci dicunt Pythagoram hujus artis fuisse inventorem: Alii Linum Thebanum, alii Zethum & Amphiona musica arte primum claruisse affirmant. Noëma soror Tubalcain invenit artem variæ texturæ.

CAPUT IIX.

SEth filius Adam genuit Enos. Is primò incepit invocare nomen Domini: quia, secundum aliquos, ipse excogitavit quædam verba deprecatoria, vel certum modum orandi Deum. Enos genuit Cainan, qui genuit Malalech, qui genuit Jared, qui genuit Enoch. Non autem arbitrandum est, ut dicit Augustinus, (*lib. 15. c. 20.*) quòd isti omnes sint primogeniti, sed tales quos ordo successionis poscit, ut perveniatur ad Noë. Enoch, qui fuit septimus ab Adam, translatus est à Deo, nec mors ejus inventa est, & ipse quasdam literas invenit, & quosdam scripsit libros, & sub ipso Adam intelligitur mortuus. Apparet à primo homine literarum exordium emanasse: cujusmodi autem literæ hæ fuerint, non constat. Literarum usus propter memoriam repertus est: nam ne oblivione fugiant, literis alligantur. In tanta enim rerum varietate nec disci audiendo poterant omnia, nec memoria contineri. Abraham invenit literas Chaldæorum & Syrorum, quæ cum literis Hebræis numero & sono concordant, sed solis characteribus discrepant. Literæ Hebrææ cœperunt à Moise per legem. Isis regina Ægypti filia Inachi de Græcia veniens in Ægyptum literas Ægyptiorum tradidit. Græcarum literarum usum Phœnices primò invenerunt, & ergo adhuc principia librorum Phœniceo colore scribuntur. Cadmus Agenoris filius literas Græcas XVII. à Phœnicia in Græciam primus attulit. His Palamedes filius Naupli, in Trojano bello perseverans, adjecit tres literas. Pythagoras Samius Y literam ad exemplum vitæ humanæ primus formavit: cujus virgula inferiore designavit primam ætatem, quia teneram nec ad virtutes, nec ad vitia adhuc inclinatam, & superioribus virgulis duplicem statum, quarum dextra est ardua, & ad beatam vitam tendens, sinistra est facilior, ad labem & interitum deducens. Carmentis nympha, dicta Carmentis, quia carminibus futura canebat, sed propriè dicta Nicostrata, literas Latinas reperit. Et hæc Carmentis erat mater regis Latini, qui tempore belli Trojani regnavit in Italia, ubi nunc est Roma. Sallustius ludimagister K literam Latinis adjecit, ut in sono discrimen faceret harum literarum C & Q. Et nec Græca, nec Hebræa lingua habet hanc literam: unde supervacua dicitur, quòd nulli nomini Latino convenit, hoc nomine Kalendas excepto. Item sciendum quod X litera usque ad tempora Augusti apud Latinos nondum erat: sed pro ea C & S scribebantur: unde duplex vocatur: & inde est, quod quando X ingreditur compositionem sequente S, litera S subtrahitur: ut exulto, exurgo. Item Latinitas duas literas mutuavit à Græcis, Y videlicet & Z, propter nomina Græca: & hæc apud Romanos usque ad tempora Augusti non scribebantur, sed pro Z duæ SS ponebantur: & ergo duplex vocatur. Enoch qui fuit translatus, genuit Mathusalem, qui vixit DCCCCLXIX. annis, cujus temporibus nascebantur Gigantes super terram. Unde Josephus (*Antiquit. lib. 1. cap. 4.*) dicit: Angeli Dei multi cum mulieribus concubuerunt, & filios injuriosos genuerunt, qui propter confidentiam fortitudinis Gigantes dicti sunt. Sed Methodius dicit septingentesimo anno secundæ Chiliadis, hoc est, secundi millenarii filii Seth concupierunt filias Cain, & orti sunt Gigantes in Hebron, & in Thani civitate Ægypti: qui à civitate illa dicti sunt Titanes. Mathusalem genuit Lamech, qui genuit Noë. Hic Noë placuit Deo, & cum erat D. annorum, vel ut alii tradunt, CCC. annorum genuit tres filios: Sem, Cham & Japhet. Istis temporibus malitia hominum tantum crevit in terra, quòd Deus decrevit mundum purgare diluvio: & dixit ad Noë: Pœnitet me fecisse eos: & erunt dies eorum CXX. anni. Quæ verba non sunt sic intelligenda, quasi prædictum sit, post hoc homines CXX. annos vivendo non transgredi, sed intelligenda sunt,

ut dicit Augustinus lxv. de C. D. (*cap. 24.*) Hoc Deum dixisse, cum circa finem D. annorum esset Noë, id est, cdxxc. vitæ annos ageret, quos more suo scriptura D. vocat, nomine totiùs maximam partem plerumque significans, sexcentesimo quippe anno vitæ Noë, secundo mense factum est Diluvium, ac si cxx. anni prædicti sunt futuræ vitæ hominum periturorum, quibus transactis diluvio delerentur. Unde dixit Dominus ad Noë, ut faceret arcam de lignis levigatis & liniret eam intus & foris bitumine. Et fecit Noë sicut præcepit ei Dominus: & fecit arcam longitudinis ccc. cubitorum: latitudinis L. & altitudinis xxx. & complevit eam in c. annis, prout testatur Augustinus (*cap. 27.*) ubi supra. Et cubitus isti dicuntur fuisse Geometrici, non communes hominibus: ita ut unus eorum haberet vii. pedes. vel ix. cum cubitus communis habeat pedem unum cum dimidio. Postquam completa est arca, Noë cum uxore sua, & tribus filiis suis, & uxoribus eorum, introductis de singulis animalibus secum, juxta mandatum Dei intravit in arcam, & factum est diluvium super universam terram: ita ut aqua transcenderet omnes montes cubitis xv. Et salvatus est Noë cum illis qui secum erant in arca: & mansit Noë in arca propter aquam diluvii per unum annum, & decem dies, juxta quosdam: & decrescentibus tandem aquis, arca requievit in montibus Armeniæ. Istud diluvium erat universale super omnem terram: sed postea facta sunt diluvia partialia. Nam tempore Jacob patriarchæ factum est diluvium in Achaja, cum rexit Ogygius Eleusinam, cujus ipse conditor fuit: & dicitur diluvium Ogygii in Chronicis. Deinde temporibus Moysi & Amphitryonis, qui tertius post Cecropem regnavit in Græcia, factum est diluvium, unde plurimi perierunt, paucis liberatis per refugia montium, & maximè in monte Parnasso, in cujus circuitu Deucalion regno potiebatur: & illud in Chronicis vocatur diluvium Deucalionis. Petrus Manducator dicit, quòd de diluvio Noë in historiis Barbarorum legitur: sed Eusebius dicit, quòd nulla historia gentilis scribit de partibus, quæ fuerunt ante tempora Nini regis Assyriorum. In primo diluvio, quod sub Noë, ut dictum est, factum est, finitur prima ætas mundi.

SECUNDA ÆTAS MUNDI.

Caput Primum.

SECUNDA ætas mundi incipit à Diluvio, quod factum est anno creationis Adæ MMCCXLII. Sed Philo dicit MDCLII. & protenditur per annos DCCCCXLII. secundum Eusebium. Sed secundum Sulpitium per MLXX. annos. Unde Augustinus xv. de C. D. (*cap. 10.*) Inter Hebræos & nostros codices de ipso numero annorum nonnulla videtur esse distantia, quod ignoro, qua ratione fit factum. Et durat secunda ætas mundi usque ad nativitatem Abrahæ. Noë postquam egressus est de arca ædificavit altare Deo, & obtulit holocaustomata, tunc Deus revelavit sibi, ut dicit Philo, resurrectionem mortuorum, diem judicii & unicuique secundum opera sua se daturum, & aliud coelum & terram aliam futuram, habitaculum sempiternum. Et posuit Deus testamentum suum ad Noë: quòd ampliùs aquis diluvii homines delere non vellet, dans ei in signum fœderis arcum in nubibus, videlicet Iridem, qui tunc primum apparuisse creditur. Et ut tradunt Sancti, prout refert Isidorus, Iris non videbitur in nubibus ante judicium per xl. annos. Tunc concessit Deus hominibus vesci carnibus: prohibuit tamen comedere homines carnes cum sanguine, id est, animal suffocatum. Priùs enim comederant homines fructus arborum & terræ: & inde est quod fagus & faba dicuntur à φαγεῖν Græco, quod est comedere in Latino: quia ante usum panis erant hominibus in escam. Attamen quoniam panis nomine significatur omne illud, quod mandi solet, post cibos

bos fructuum fiebat panis de frumento & granis, & frangebatur in pila & inde frumentum dicebatur. Postea usus molarum inventus est, & facta farina, & inde panis confectus est. Noë cœpit colere terram, & invenit vitem: & postquam bibit vinum inebriatus est, & dormivit denudatus: quod filius suus Cham videns, derisit eum: sed fratres verenda patris cooperuerunt. Quare Noë evigilans, & hæc cognoscens, maledixit Cham in filio suo Chanaan. Et Noë postquam vixit post diluvium CCCL. annis mortuus est, & facti sunt omnes dies Noë DCCCCL. annorum. Nam ante diluvium plures homines DCCCC. annos transierunt, quamvis nemo ad mille pervenerit. Nec, ut dicit Augustinus de C. D. (*lib. 15 cap. 12.*) ullo modo audiendi sunt illi, qui putant aliter annos illis temporibus computatos, id est, tantæ brevitatis, ut unus annus noster decem illos habuisse credatur. Prorsus etiam tunc dies tantus fuit, quantus & nunc est, quem viginti & quatuor horæ diurno curriculo nocturnoque determinant. Tantus mensis, quantus & nunc est: quem luna & cœpta & finita concludit. Tantus annus, quantus & nunc est: quem XII menses lunares, additis propter cursum solarem quinque diebus & quadrante consummant. Anno secundo post diluvium filius Noë genuit Arphaxat, qui genuit Sala, qui genuit Heber. Hic Heber genuit Phalec: cujus temporibus ædificata est turris, & facta est confusio linguarum.

CAPUT II.

A Diluvio ad confusionem linguarum quidam computant DXXV. annos, alii CCCXLII. Unde temporibus Heber omnes gentes procreatæ de stirpe Noë, ipso adhuc vivente, ut scribit Philo, convenerunt in unum, ut eligerent tres principes. Filii Sem elegerunt Jectam, filium Heber, fratrem Phalec: filii Cham elegerunt Nemroth gigantem, nepotem Cham: & filii Japhet elegerunt Phenec, filium Dodanim, pronepotem Japhet: & convenerunt omnes in campum Sennaar, ubi Nemroth ædificavit Babylonem, & dixerunt ad invicem: Ecce futurum est, ut dispergamur ab invicem, unusquisque à fratre suo, & in novissimis erimus alterutro nos expugnantes. Nunc ergo venite, ædificemus turrim, cujus caput erit usq; ad cœlum, & faciemus nobis nomen, & gloriam super terram, & accipiamus lapides, & scribamus singuli quique nomina nostra in lapidibus, & incendamus eos igni, & erit quod perustum fuerit in luto & latere. Et sic habentes lateres pro saxis, & bitumem pro cæmento, ædificaverunt turrim, quam cum in altitudinem v. millium passuum & CLXXIV. elevaverunt à terra, Deus confudit linguas eorum, ut unus alium non intelligeret. Et, ut dicit Philo, mutavit effigies eorum, ut unus alium non agnosceret: & sic ædificare cessabant, & divisi sunt in orbem, & tot linguæ esse cœperunt, quot tunc gentes erant de filiis Noë procreatæ, videlicet LXXIII. secundum quosdam: vel secundum alios LXXII. Deinde Nemroth ædificavit Edissam civitatem Armeniæ. Heber autem & filius ejus Phalec non consenserunt aliis in ædificatione turris: quare pristina lingua remansit in illis: quæ inde ab Heber Hebræa lingua dicta est. Sed dicitur quòd illa Hebræa lingua, qua vulgus utebatur, jam evanuit: sed literalis lingua adhuc manet, ut notat Johannes Andreæ in cap. prim. de magistr. in clement. De Sem filio Noë gentes infra scriptæ descenderunt. A primogenito suo Elam Elamitæ principes Persidis: à secundo filio suo, qui dictus est Assur, Assyrii: ab Arphaxat tertio filio Chaldæi: à Lydo quarto filio Lydii: ab Aram quinto filio Syri, quorum metropolis fuit Damascus. Filii Aram nepotes Sem fuerunt quatuor Chus, Ul, Gether & Mesa. Chus Trachonitidis conditor fuit, qui inter Palæstinam & Cœlesyriam tenuit principatum: ubi postea habitavit Job. Ab Ul descenderunt Armeni: A Gether Carmenii seu Carii. A Messa descenderunt hi, qui dicuntur Mæones. A Sala filio Arphaxat Samaritæ. Ab Heber filio Sale Hebræi; à Jectan filio Heber Judæorum gens: à Sala filio Jectan Bactriani. Filii Cham quatuor fuerunt, videlicet Chus à quo Æthiopes orti sunt: Mesraim à quo Ægyptil: Phut à quo Libyi: à quo & Mauritaniæ fluvius Phut dicitur. Chanaan à quo Afri & Phœnices & X. gentes Chananæorum. Quidam dicunt, quòd Chus filius Cham genuit Nemroth, & Nemroth genuit Assur: & forte ex hoc moti, quòd dicitur in Genesi & de terra illa egressus est Assur, & ædificavit Ninivem. Sed Augustinus lib. XVI. de C. D. (*cap. 30.*) dicit: Assur, unde Assyrii dicti sunt, non fuit de stirpe Cham: sed de stirpe Sem. Unde apparet de stirpe Sem exortos fuisse illos, qui postea regnum Gigantis Nimroth obtinuerunt, à quibus Belus descendit. Ex nepotibus Cham

Cham sex fuerunt filii Chus: Saba, à quo Sabæi, qui dicuntur Arabes: Hevila, à quo Getuli in parte remotioris Africæ eremo cohærentes. Sabata, à quo Sabatani, qui postea Astabari dicti sunt. Rema verò & Chusa antiqua nomina mutaverunt. Unde nominibus minus usitatis causa brevitatis omissis famosiora nomina ponam. A Celsa filio Mesraim filii Cham, orti sunt Philistim, quos veteres Allophylos, nos verò Palæstinos vocamus. Filii Chanaan XI. fuerunt: quorum primus Sidon, à quo Sidones, & urbs eorum, quam in phœnice condiderunt, Sidon vocatur. Secundus Ethæus, à quo Ethæi. Tertius Jebus, à quo Jebusæi, qui condiderunt Jebus, quæ postea dicta est Salem, quando Melchisedech in ea regnavit: deinde dicta est Jerusalem: demum ab Adriano Ælio Ælia dicta est. Quartus filius fuit Amorræus, à quo Amorræi. Quintus Gergæsæus, à quo Gergesæi. Sextus Evæus, à quo Evæi: ipsi sunt Gabaonitæ, à civitate eorum Gabaon. Isti condiderunt Gazam opidum Palæstinæ, & dictum est Gaza, eo quòd Cambyses rex Persarum ibi recondidit thesauros suos. Persarum enim lingua thesaurus gaza dicitur: Septimus Arachæus, qui Achas condidit opidum contra Tripolim in radicibus Libani situm. Octavus Aseneus, à quo Asenæi. Nonus Aradius, à quo Aradii. Decimus Amareus, à quo Syriæ nobilis civitas, quæ vocatur Cœles. Undecimus Amathæus. Hæ sunt gentes de stirpe Cham, quæ à Sidone usque ad fretum Gaditanum, omnem meridianam partem tenent. Filii Japhet septem nominantur: Gomer, à quò Galatæ, id est Galli: Magog, à quo Gothi & Scythæ. Madaja, à quo Medos quidam deducunt. Javan, à quo Jones, id est, Græci: Tubal, à quo Hispani & quidam Italos suspicantur. Mosoch, à quo Cappadoces. Tyras, à quo Thraces. Filii Gomer nepotis Japhet: Ascanes, à quo Sarmatæ. Riphan, à quo Paphlagones. Cothorma, à quo Phryges. Filii Javan Elisa, à quo Græci, qui dicuntur Elisæi: unde quinta lingua Græca Æolis, sive Æolica dicitur. Tharsis, à quo Cilices, ut Josephus (*lib. I. cap. 7.*) arbitratur. Unde & metropolis eorum Tharsis vel Tharsus appellatur. Cethim, à quo Cithæi, i. e. Cyprii. Dodanim, à quo Rhodii: cujus filius Favet primò præcepit fieri naves maris, ut quidam arbitrantur. Alii dicunt, quòd Lydii primò navim fabricaverunt, & humanis usibus pervium mare fecerunt, ut dicit Isidorus lib. 19. Etymol. Hæ sunt gentes de stirpe Japhet, quæ à Tauro monte ad Aquilonem, mediam partem Asiæ, & omnem Europam, usque ad Oceanum Britanicum possident, nomina & locis & gentibus relinquentes, de quibus postea immutata sunt plurima. Plura enim gentium mutata, quàm manentia vocabula apparent: quibus postea nomina diversa dedit ratio. Namque Indi à flumine Indo dicti sunt, quod à parte occidentali eos includit. Seres à proprio opido nomen sortiti sunt, gens ad Orientem sita, apud quos lana de arboribus contexitur. Gangaridæ populi sunt inter Assyrios indosque habitantes circa Gangem fluvium. Casdæi, qui nunc Chaldæi, à Caseth filio Nachor fratris Abrahæ cognominati sunt. Syri à Syro, qui fuit nepos Abraham ex Cethura. Quia de origine plurimarum gentium supra in specificatione partium & provinciarum orbis dictum est, & de origine quarundam infra dicetur suis in locis, quantum ad hæc præmissa sufficiant.

CAPUT III.

Post diluvium anno DXXXI. Phalec genuit Ragau: cujus temporibus dii primùm adorantur. Quorum origo talis fuisse describitur: fuerunt quidam viri fortes, aut urbium conditores, quibus mortuis, homines, qui eos dilexerunt, simulacra finxerunt, ut haberent aliquod ex imaginum contemplatione solatium: sed paulatim hunc errorem, persuadentibus Dæmonibus, ita posteris constat irrepsisse, ut quos illi pro sola nominis memoria honoraverunt, successores deos æstimarent atque colerent, ut testatur Isidorus lib. IIX. Etymolog. unde subdit: Simulacrorum usus ortus est, cum ex desiderio mortuorum constituerunt imagines, vel effigies, tanquam receptis in cœlum, pro quibus se in terris Dæmones supposuerunt, & sibi sacrificari à deceptis & perditis persuaserunt. Unde Augustinus IIX. de C. D. (*cap. 24.*) dicit: Dæmon simulacro arte impia colligatus ab homine factus est Deus, tali homini, non omni homini. Unde Hermes Ægyptius, qui Trismegistus dictus est, de diis Ægyptiorum ad Asclepium dicit: quoniam proavi nostri multum errabant, circa Deorum rationem increduli, & non animadvertentes ad cultum religionemque divinam, invenerunt artem, qua efficerent deos. Cui inventæ adjunxerunt virtutem de mundi natura convenientem,

eamque miscentes, quoniam animas facere non poterant, evocantes animas Dæmonum, vel angelorum, eas indiderunt imaginibus sanctis divinisque mysteriis. Per quas Idola & bene faciendi & male vires habere potuissent. Hic Hermes scribit *(ibid. cap. 26.)* Mercurium avum suum, fuisse primum inventorem medicinæ, & translatum in cœlum, & homines invocantes eum curare. Et ille Mercurius alio nomine Hermes major est dictus. Non autem sufficit malignis hominibus persuadere se coli, imo quoque cogunt invitos. Unde refert Augustinus lib. IV. de C. D. *(cap. 26.)* Tito Latino rustico Romano patrifamilias dictum est in somnis, in senatu nunciaret, ut ludi Romani instaurarentur; qui cum postera die jussa facere non ausus esset, secunda nocte severiùs imperatum est. Amisit filium, quia non fecit. Tertia nocte dictum est homini, quod major ei pœna, si non faceret, immineret. Cùm etiam sic non audiret, in morbum incidit acrem & horribilem. Tum vero ex amicorum sententia ad magistratus rem detulit, atque in lectica allatus est in senarum, expositoque somno, & recepta valetudine, pedibus suis sanus abscessit. Tanto stupefactus miraculo senatus, quadruplicata pecunia, ludos censuit instaurari. Quis non videat, qui sanum sapit, subditos homines malignis dæmonibus, à quorum dominatione non liberat, nisi gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum, vi compulsos esse exhibere talibus diis talia, quæ recto consilio poterant turpia judicari? In illis certè ludis Poëtica numinum crimina frequentabantur; qui ludi cogentibus numinibus jussu Senatus instaurabantur. Quid enim turpius festis Liberi? ut dicit idem Augustinus lib. VII. de C. D. *(cap. 21.)* cujus sacra ad tantam turpitudinem, ut scribit Varro, devenerunt, quòd in Italiæ compitis in ejus honorem pudenda virilia colerentur, non saltem aliquo verecundiore secreto: sed in propatulo exultante nequitia. Nam hoc turpe membrum per Liberi dies festos cum honore magno sellis impositum, prius per rura in compitis, & usque in urbem postea vectabatur. In opido autem Lavinio unus Libero totus mensis tribuebatur, cujus diebus omnes verbis flagitiosissimis uterentur, donec illud membrum per forum transfectum esset, atque in loco suo requiesceret. Cui membro inhonesto materfamiliàs honestissima palàm coronam necesse erat imponere. Sed videlicet Liber placandus fuerat pro eventibus seminum: sic ab agris fascinatio repellenda, ut matrona hoc facere cogeretur in publico, quod nec meretrix, si matronæ spectarent, permitti debuit in theatro. His in hujusmodi erroribus homines implicati singulis rebus Deos, vel Deas præficientes, creaturas, pro creatore coluerunt. Alii homines mortuos: alii ignem: alii aquam: alii Solem: alii Lunam, vel stellas. Ut autem attestatur August. de C. D. lib. VII. *(cap. 2.)* Inter omnia numina gentium XII. mares & IIX. fœminæ fuerunt, quæ fuerunt præ cæteris numina electa, videl. Janus, Jupiter, Saturnus, Genius, Mercurius, Apollo, Mars, Vulcanus, Neptunus, Sol, Orcus, Liber Pater, Tellus, Ceres, Juno, Luna, Diana, Minerva, Venus, Vesta. Omnes siquidem Deos utriusque sexus, si & sexum habent, Plato & alii Philosophi bonos æstimari debere dixerunt. Unde August. IV. de C. D. *(cap. 18.)* de hoc loquens sic dicit: Quomodo ergo Dea fortuna aliquando bona est, aliquando mala? an fortè quando mala est, Dea non est? sed in malignum Dæmonem repente convertitur. Nec, ut dicit Isidorus, lib. III. Etym. *(cap. 70.)* miranda gentilium dementia, quæ non solum pisces, sed etiam arietes, & hircos & tauros, ursas & canes, cancros, & scorpiones translata credidit, & docuit. Sed quocunque superstitionis modo hæc ab omnibus nominentur, sunt tamen sidera, quæ Deus in mundi principio condidit ac certo modo distinguere tempora ordinavit. Sed nonnulli pulchritudine & claritate pellecti, in lapsus stellarum cœcatis mentibus corruerunt, ita ut per supputationes noxias, quæ mathesis dicitur, eventus rerum præscire conentur: quos non solum Christianæ religionis Doctores, sed etiam gentilium Plato, Aristoteles atque alii, rerum veritate commoti, concordi sententia damnaverunt dicentes: confusionem rerum potius de tali persuasione generari. Nam si genus humanum ad varios actus nascendi necessitate premeretur, cur aut laudem merentur boni, aut mali legum percipiunt ultionem? Hinc est quod beatus Augustinus V. de C. D. *(cap. 1.)* dicit: illi qui sine voluntate Dei aliquando opinantur decernere sidera, quid agamus, vel quid bonorum habeamus, malorumve patiamur, ab auribus omnium repellendi sunt: non solum eorum, qui veram religionem tenent, sed qui deorum qualiumcunque, licet falsorum, volunt esse cultores

tores. Hæc enim opinio quid aliud agit, nisi ut nullus omnino colatur, aut rogetur Deus? Illi verò qui positionem stellarum quodammodo decernentium qualis quisque sit, & quid ei proveniat boni, quidve mali accidat, ex Dei voluntate suspendunt, si easdem stellas putant habere hanc potestatem traditam sibi à summa illius potestate, ut volentes ista decernant, magnam Deo faciunt injuriam: in cujus velut clarissimo senatu ac splendidissima curia opinantur scelera facienda decerni: Quale deinde judicium de hominum factis Deo relinquitur, quibus cœlestis necessitas adhibetur, cùm Dominus ille sit siderum & hominum? Aut si non dicunt stellas accepta quidam potestate à summo Deo arbitrio suo ista decernere: sed in talibus necessitatibus ingerendis illius omnino jussa complerisitàne de ipso Deo sentiendum est, quod indignissimũ visum est de stellarum voluntate sentire? Quod si dicuntur stellæ significare potius ista, quàm facere: ut quasi locutio quædam sit illa positio prædicens futura, non agens: Non enim mediocriter doctorum hominum fuit ista sententia: non quidem ita loqui solent mathematici, ut verbi gratia, Mars ita positus homicidam significat, sed non facit. Item lib. confess. IV. (*c. 3.*) idem dicit de eodem: Bonum est confiteri tibi Domine, neq; ad licentiam peccandi abuti indulgentia tua, sed meminisse Dominicæ vocis: Ecce sanus factus es, jam noli peccare, ne quid tibi deterius contingat. Quam totam illi mathematici salubritatem interficere conantur, cùm dicunt: De cælo tibi est inevitabilis causa peccandi. Et Venus hoc fecit, aut Saturnus, aut Mars: scilicet ut homo sine culpa sit, caro & sanguis & superba putredo: culpandus autem sit cœli ac siderum creator & ordinator. Item Ambrosius in Hexaëmer. in tractatu de opere quintæ diei, sic dicit: Nonnulli vanitatum tentaverunt exprimere qualitates, qualis futurus sit unusquisque, qui natus est, cùm hoc non solùm vanum, sed etiam inutile sit quærentibus; impossibile pollicentibus. Unde legitur in vita S. Clementis, quòd pater ejus Faustinianus fuerit huic scientiæ Mathematicæ deditus, & dixit, dum adhuc paganus erat, uxoris suæ, videlicet matris Clementis, schema nativitatis fuisse, videlicet, quod habuit Martem cum Venere supra centrum: Lunam verò in occasu, in domo Martis, in finibus Saturni. Et exposuit hoc significare, eam adulteram futuram & servum amare proprium, & peregrè in aquis perituram: & asseruit hæc omnia sic evenisse: & propter hoc non posset fidem habere de providentia. Quoniam quæcunque genesis unicuique dictaret, necesse esset ea evenire. Sed beatus Petrus hæc omnia falsa & erronea esse per exhibitionem operis ostendit, cùm ei uxorem suam adhuc vivam & castam assignavit. Ex superius recitatis quidam moti, hominibus mortuis, quos aliis potentia, robore, fortitudine, ingenio, vel industria insignes arbritati sunt, stellas certas consecrantes, easdem stellas nominibus ipsorum hominum appellabant: quos tandem posteri æstimantes translatos in cœlum, pro Diis coluerunt. Unde summus Planetarum ab ipsis Saturnus est appellatus. Hic Saturnus quondam rex Cretæ expulsus de regno per filium suum Jovem fugit in Italiam ad Janum primum, ut quidam dicunt, regem Italiæ & ibi docuit rudes homines agros colere, domos ædificare, & nummos æreos primus instituit. Unde post mortem pro Deo colebatur ab ipsis, & summus Planetarum ei est consecratus. Sed ista, & quæ sequuntur, de istis hominibus, quibus sic stellæ consecratæ dicuntur, interpretationes, quas gentiles de his diis, & eorum factis, & sacrificiis crediderũnt, magis videntur esse fabulosa poëtica, quàm veridica historiographorum. Unde Isidorus IIX. Etymolog. dicit: Quædam nomina deorum suorum gentiles per vanas fabulas ad rationes physicas conantur traducere: eaque in caussis elementorum composita esse interpretantur: Sed hoc à poëtis totum fictum est, ut deos suos ornarent aliquibus figuris: quos perditos ac dedecoris infamia plenos fuisse historiæ confitentur. Videtur autem quòd ipsi Poëtæ propter turpitudinem facti nullam interpretationem sacrificiorum, seu nominum ipsorum deorum posuerunt. Unde Augustinus lib. VII. de C. D. (*cap. 24.*) dicit, Deæ magnæ, quæ Tellus, Ops, Vesta & Terra dicitur Galli castrati serviebant. Hoc comparando ad sacra Liberi, de quibus supra dictum est, Augustinus ubi supra subdit: Ibi fascinatio agrorum timetur, hic membrorum amputatio non timetur. Demum subjungit: Itemque de mollibus eidem matri magnæ contra omnium virorum mulierumque verecundiam consecratis, qui usque in hodiernum diem, madidis capillis, facie dealbata, fluentibus membris, incessu fœmineo, per plateas vicosque Carthaginis, etiam à

iam à populis, unde turpiter viverent, exigebant: nihil Varro dicere voluit, nec uſpiam me legiſſe commemini. Deficit interpretatio, erubuit ratio, conticuit oratio. Vicit matris magnæ omnes deos filios non numinis magnitudo, ſed criminis. Et dicit Auguſt. ibid. Vix autem delectorum deorum quiſpiam fuit, qui non in ſe notam contumeliæ inſignis acceperit. De Jano quidem mihi non facilè quicquam occurrit, quod ad opprobrium pertineat. Unde Janus apud ipſos gentiles Deus initiorum dicebatu. Saturnus dicebatur deus ſationum. Genius deus rerum gignendarum. Unde quidã vocabant eum deum naturæ. Vulcanum ignem mundi gentiles dixerunt. Neptunum aquas mundi dicebant: Et Orcum terrenam & in fimam & in timam partem mundi. Liberum & Cererem propoſuerunt ſeminibus: illum maſculinis, illam fœmininis, vel illum liquidis, illam aridis. Cererem etiam perhibent, & Junonem Minervam, Æthera, vel etiam Lunam eſſe dixerunt. Veſtam quoque dearum maximam putaverunt, quod ipſa ſit terra. Idem dicit Iſidorus lib. IIX. quod Dis, qui & Orcus, etiam dicebatur Pluto. Et Liber dicebatur à liberamento, quòd mares in coëundo ejus beneficiis emiſſis ſeminibus liberentur. Idem dictus fuit Lyæus à potu. Idem dictus fuit Dionyſius à monte Niſo, qui eſt in India, ubi eſt nutritus. Juno dicitur dea aëris, & ſoror Jovis. Minerva dea ſcientiarum. Hæc Iſidorus. De cæteris diis & deabus electis dicetur infra. Secundus Planetarum dicitur Jupiter. Hic Jupiter filius Saturni ipſum Saturnum expulit de regno Cretæ, & regnavit pro eo: & pro ſummo Deo apud gentiles colebatur. Unde Varro doctiſſimus Romanorum, ut teſtatur Auguſt. lib. XIX. de C. D. (*cap. 22.*) Deum, quem ſummum putavit, Jovem appellavit: & hunc Jovem, ut teſtatur Euſebius, Cecrops, qui primus regnavit in Græcia, prius deum nominavit, & bovem ei immolabat. Et dixerunt gentiles, hunc Jovem habere poteſtatem eorum omnium, quæ fiunt. In hoc ſiquidem Jove omnes ſtellas, tanquam deos, ſe colere putabant, quamvis ſingulis ſupplicabant. Unde Auguſtinus IV. de C. D. (*cap. 11.*) hunc errorem eorum deridendo dicit: Si autem omnes ſtellas ideo colunt, quia in Jove ſunt quem colunt, iſto compendio poſſent in illo uno omnibus ſupplicare. Sic enim nemo iraſceretur, cùm in illo uno omnibus ſupplicaretur, nemo contemneretur, potiùs quam cultis quibuſdam juſta iraſcendi cauſſa illis, qui prætermiſſi eſſent, multò numeroſioribus præberetur, præſertim cùm eis de ſuperna ſede fulgentibus, turpi nuditate diſtentus præponeretur Priapus. Tertius Planetarum eſt Mars, & dicitur Mars, quia per mares bellum, cujus ipſe deus eſt, exercetur, & Græcè vocatur Gradivus. Hunc Martem Gothi apud ſe quondam dixerunt ortum, & victimæ ejus fuerunt mortes captivorum: opinabantur enim bellorum præſidem aptè humani ſanguinis effuſione placandum. Quartus planetarum eſt Sol, quem gentiles conſecraverunt Apollini, & inde Solem Apollinem vocabant. Hic Apollo invenit artem medicinæ, & quia videbantur vitam præſtare hominibus curando eos, gentiles conſecraverunt ei Solem: cujus calore cuncta animantia vivunt: & etiam dicitur Titan & Phœbus, quia præſtitit auxilium contra Titanes. Quintus Planetarum eſt Venus. Hæc quidem ſoror Jovis à Saturno genita dicitur, & propter pulcritudinem ejus translata in cœlum à gentibus credebatur: & Dea eſt amoris. Et dicitur Venus à vi, eo quòd ſine vi fœmina virgo eſſe non deſinit. Sextus Planeta dicitur Mercurius. Hic Mercurius fuit nepos Atlantis, qui Atlas aſtronomiam invenit. Et Mercurius de filia Atlantis genitus, multarum artium fuit inventor, & in numero deorum reputatus eſt, & vocatur deus ſermonum: & dicitur Mercurius quaſi medius currens, quia ſermo medius currit inter homines. Luna eſt infimus Planetarum, & illam gentiles conſecraverunt Dianæ, quæ dicitur fuiſſe ſoror Apollinis, & dicebatur dea venatorum. Alii dicunt eandem fuiſſe filiam Agenoris, & ſororem Cadmi, & dicta fuit Proſerpina. Apud quoſdam dicta fuit Nanea ut in II. lib. Macchabæor. (*cap. 1.*)

CAPUT IV.

A Biſtis ſeptem nominibus Planetarum apud gentes diverſas nominantur dies anni. Unde gentiles quemlibet diem nominabant à Planeta, quem credebant dominari in prima hora talis diei, & credebant quemlibet Planetam dominari per unam horam. Cùm igitur Sol inter omnes Planetas clarior & efficacior eis videbatur, primam illi diem attribuebant: & in prima hora illius diei præcipuè dominari dicebant. Secundam horam attribuebant Veneri: tertiam Mercurio: quartam Lunæ: quintam Satur-

Saturno: sextam Jovi, & septimam Marti, & deinde octavam horam Soli: nonam Veneri, & sic ascendendo & descendendo secundum nomina Planetarum usque ad horam XXIV inclusivè. Ipsa hora XXIV cedit Mercurio: Et ergo prima hora sequentis diei cedit Lunæ, quæ dies secunda dicebatur dies Lunæ, & sic de aliis diebus computando, dies tertia dicitur dies Martis: dies quarta dies Mercurii: dies quinta dies Jovis: dies sexta dies Veneris, & dies septima dies Saturni. Et ista satis apparent in lingua Latina, sive Romana, licet postquam fidem Christianam Itali receperunt, aliqua nomina dierum ob reverentiam utriusque testamenti sunt mutata: quia dies Solis dicitur dies Dominica, quod tractum videtur de Apocalypsi, & dies Saturni dicitur Sabbathum, quod habetur ex veteri testamento, & ex Evangeliis. Et hunc modum in nominatione dierum aliæ gentes videntur servare: ut Teutonici, licet in omnibus provinciis Teutoniæ non eodem modo. Unde dies Solis dicitur Sunnentag: dies Lunæ dicitur Mantag: dies Martis dicitur Dingestag. Unde Ding in antiquo vulgari sonat judicium, prout patet in his vocabulis, Holtgeding / Frigeding; & quia judicium mortis gentiles attribuebant Marti, dies Martis Dingestag apud gentiles Teutonicos dicebatur: Et in signum istius judicium quoddam occultum, concernens pœnam morte puniendorum in certis casibus in partibus Westphaliæ præcipue die Martis celebratur; quod quidē judicium incolæ Friding appellant. Dies Mercurii dicitur Godensdag. Unde Deus, qui apud Romanos Mercurius dicebatur, prout legitur in gestis Longobardorum, (*P. Diaconus lib. 1. cap. 9.*) dum adhuc gentiles erant, Godan vel Wodan dictus erat. Saxones cum eisdem Longobardis invadentes Italiam eisdem vocabulis usi sunt, prout experientia docet. Unde in partibus Westphaliæ dicunt Godensdag / & in partibus Geldriæ & circumvicinis dicunt Wodensdag / vel per Syncopen Woanstag. In partibus Saxoniæ, quæ modò Saxonia dicitur, hæc dies vocatur medium septimanæ, quod Saxones videntur à Thuringis, eis vicinis traxisse. Dies Jovis dicitur Donnerstag / id est, dies tonitrui: quia gentiles potestatem tonandi attribuebant Jovi tanquam summo deorum Dies Veneris dicebatur Fritage: Unde Venus dicebatur dea amoris, & ut mihi videtur, salvo judicio meliori, Venus apud quosdam Teutonicos dicta est Freige / dum adhuc gentiles erant: Unde habemus adhuc verbum vulgare Frien / quod est ob copulæ carnalis amorem consensum in alium vel aliam dirigere, seu ad consensum hujusmodi provocare, vel saltem consensum propalare. Et istud videtur satis alludere isti, quod superius dictum est, de interpretatione Liberi & Cereris: quia sic Libero attribuitur, quod mares ejus beneficiis in actu Venereo per emissionem seminis liberantur. Sic & Cereri attribuitur in fœminis hoc idem. Sed quia nomina Deorum & Dearum apud diversas gentes confundebantur, ita quòd illa dea, quæ apud aliquas gentes dicebatur Venus, apud alias dicebatur Ceres, apud alias Vesta: apud alias dicebatur Freyge secundum interpretationem idiomatum, quamvis apud alias gentes illa erant nomina diversorum deorum vel dearum. Unde Augustinus IV. de C. D. (*cap. 10.*) dicit: Eandem Terram, Cererem & eandem etiam Vestam volunt: cùm sæpius Vestam non nisi ignem esse perhibeant, & ideo illi virgines Soli servire, quòd sicut ex virgine, ita nihil ex igne nascatur. Et subdit: Aliquando Vestam non erubescunt etiam Venerem dicere. Ergo si eadem dea Venus, quæ & Vesta & Ceres dicta est, cujus beneficiis fæminæ liberabantur in coitu, sicut beneficiis Liberi ipsi viri, rectè lingua Teutonica hæc dea Freyge appellatur. Dies Saturni, sive Sabbatum, dicitur Satertag apud quosdam Westphalos: apud alios dicitur Sonnenavend / vel corrupto nomine Sunnavend / quod sonat, vigilia Solis, quasi dies illa deserviret diei sequenti propter reverentiam Solis, vel diem festum, quem gentiles agebant in die Solis. Nam vigilias festorum per Ecclesias institutas, seu etiam quemlibet diem, qui diem alicujus sancti præcedit illi appellant Avend. Superioris tamen Alemanniæ nationes hunc diem vocant Sambstag / quia fortè cùm adhuc gentiles erant, sub tali nomine Saturnum nominabant. Prædicti septem dies apud Judæos nominantur à Sabbato, ut prima Sabbati: secunda Sabbati &c. De aliis autem mos Ecclesiasticus obtinuit, quòd dicimus feria secunda, feria tertia & sic de aliis: & dicuntur feriæ, ut dicit Isidorus lib. V. Etymolog. (*cap. 30.*) à fando, quod nobis in eis in officio divino vel humano fandum est. Et sic quilibet dies appellatur feria. Vel feria dicitur à feriendis victimis, & sic soli dies festi dicuntur feriæ: videlicet

licet in quibus sacrificia præcipuè fieri solebant, & sic dicimus diem celebrem diem esse feriatam, & die feriata non esse judicandum. In supra scripto numero dierum omnes gentes totius orbis, quantumcunque sint diversarum linguarum, concordare dicuntur: quòd utique à primo homine videtur esse transfusum: quem cùm Deus perfectum fecit, verisimile est, eum illa, quæ postea Moyses de creatione mundi scripsit, non ignorasse. Dies tamen secundum diversas nationes diversimodè incipitur. Unde Isidor. lib. v. Etym. (*cap. 30.*) Dies secundum Hebræos incipit à vespera: Secundum Ægyptios abortu Solis: Secundum Persas ab occasu Solis: Secundum Atheniens. à sexta hora diei: Et secundum Roman. à media nocte. Anno DCIII. post diluvium Ragau genuit Sarug, vel Serug. Cujus temporibus incipit regnum Scytharum, ubi primus regnavit Thamus. Hic Ragau tempore nativitatis filii sui Sarug demonstrato filio de Abraham sic dicitur prophetasse: Ex isto nascetur in quartam generationem, qui ponet habitationem suam super excelsa, & perfectus vocabitur & immaculatus: & pater gentium erit. Eo tempore cœperunt homines inspicere in astris, & inchoaverunt imaginari ex his, & divinationes facere, & filios suos & filias transire per ignem. Deinde post diluvium anno DCCXCIII. Sarug genuit Nachor, cujus tempore ortum est regnum Ægyptiorum, cui præerant Thebæi. Nachor, post diluvium anno DCCCLXXII. genuit Thare: cujus temporibus orta sunt regna Assyriorum & Sycioniorum. Thare vero post diluvium anno DCCCCXLII. genuit Abraham, & postea genuit Nachor & Aron fratres ejus: & sic finitur ætas mundi secunda.

TERTIA ÆTAS MUNDI.

CAPUT PRIMUM.

TERTIA mundi ætas incipiens à nativitate Abrahæ protensa usque ad tempus, quo David unctus est in regem, continet secundum supputationem plurimorum annos DCCCCXL. Et quia jam quædam regna mundi orta fuerunt, & historiographi seriem narrationis suæ successione regum continuant, ego deinceps eosdem imitari desiderans, secundum regum illustrium successiones sequentia texam. Inter omnia regna mundi duo traduntur magis gloriosa, videl. regnum Assyriorum & regnum Romanorum: quorum unum in oriente, alterum in occidente incepit. Et incipiente quodammodo regno Romanorum, videlicet, in loco, ubi postea Roma ædificata est, regnum Assyriorum deficiebat: non tamen, quòd alterum eorum per alterum dissolutum existat: sed quibusdam aliis regnis intercurrentibus, à regno Assyriorum ad regnum Romanorum, per dissolutionem unius ab alio factam, perventum est. Regnum igitur Assyriorum per annos MCCXLV. sub regibus XXXVI. protensum esse scribitur: sed computato tempore, quo Belus ante Ninum regnavit, sunt anni MCCC. Unde Belus, qui fuit de stirpe Sem, regnavit apud Assyrios annis LXV. Sed quia finibus suis contentus extera regna petiisse non legitur, à Nino filio ejus ordo regum illustrium incipitur. Hic Ninus primus bella fovens, finibus suis nequaquam contentus, humanæ societatis fœdus interrupit, exercitus ducens, aliena vastare, liberos populos aut trucidare, aut subjicere cœpit, universamque Asiam, exceptis solis Indis, usque ad Libyæ fines nova servitute perdomuit, & regnavit annis LII. Hujus Nini anno XLIII. natus est Abraham, regnante apud Sicyones in Græcia Europe, secundo rege Sicyonum, anno regni sui XXII. Quem Europen in eodem regno præcesserat Ægialeus, regnans annis LII. & eodem tempore Thebæi regnabant in Ægypto. Et etiam isto tempore Zoroastres, seu Zaroës, regnabat apud Bactrianos. Hic reperit artem magicam & à Nino prælio victus est: de quo dicit Augustinus lib. XXI. de C. D. (*cap. 14.*)

Ferunt

Ferunt risisse Zoroastrem, quando natus est, nec ei boni aliquid monstrosus risus ille portendit. Nam magicarum artium fuisse perhibetur inventor, quæ quidem illi nec ad præsentis vitæ vanam felicitatem contra suos inimicos prodesse potuerunt. De istis artibus magicis notandum est, quòd non fiunt, nisi per dæmones. Unde Origenes homilia XIII. in lib. Numeror. Magorum ministri sunt angeli refugæ, & spiritus maligni, & dæmonia immunda. Constat esse quosdam dæmones malos, qui invocati à magis adsunt eis ad malum, non ad bonum. Item Augustinus lib. XXI. de C.D. (*cap. 6.*) dicit: Illiciuntur dæmones per varia genera lapidum, herbarum, lignorum, animalium, carminum, rituum. Ut autem illiciantur ab hominibus, prius eos ipsi astutissima calliditate seducunt, vel inspirando eorum cordibus virus occultum, vel etiam fallacibus amicitiis apparendo, eorumque paucos discipulos suos faciunt, plurimorumque doctores. Neque etiam potuit nisi primùm ipsis docentibus disci quid quisque illorum expetat, quid exhorreat, quo invitetur nomine, quo cogatur, unde magicæ artes, earumque artifices extiterunt. Ninus post mortem Beli patris sui fecit fingi imaginem in similitudine patris, promittens impunitatem delinquentibus confugientibus ad eam. Et inde succedente tempore hic Belus ab Assyriis appellatus est deus, & ex hoc aliæ gentes traxerunt modum faciendi Idola, sive imagines, defunctis hominibus: qui tandem à successoribus Dii appellati sunt. Alii dicunt, quòd Belus habuit filium, qui in pueritia mortuus est, & illi fecit imaginem, de qua jam dictum est, & istud fuit primum idolum, quod factum est. Et huic Deo videtur consonum esse illud, quod legitur in lib. Sapientiæ cap. XIV. Acerbo luctu dolens pater citò sibi rapti filii fecit imaginem: & illum, qui tunc quasi homo mortuus fuerat, nunc tanquam Deum colere cœpit, & constituit inter servos suos sacra & sacrificia. Deinde interveniente tempore, convalescente iniqua consuetudine, hic error tanquam lex custoditus est, & tyrannorum imperio colebantur figmenta. Cùm igitur istud idolum apud gentiles primùm celebriùs colebatur, diversæ gentes deos suos cum hac additione Bel nominabant. Unde Moabitæ deum suum, seu Idolum, super monte Phægor collocatum, Belphægor nominabant, quod dicebatur simulacrum ignominiæ, quia cum magno membro virili factum erat. Et ille deus apud Latinos dicebatur Priapus, & deus hortorum. Fuit autem iste Priapus, ut dicit Isidorus lib. VII. Etymolog. (*c. II.*) quidam de Lampsaco civitate Hellespontì, de qua pulsus erat propter virilis membri magnitudinem, cujus simulacri turpitudinem Augustinus IV. & VI. de C D. sic exprimit: Nunquid Priapo mimi non etiam sacerdotes enormia pudenda fecerunt? Unde Origenes homilia XX. in lib. Numer. Beelphægor est nomen Idoli, quod apud Madianitas præcipuè à mulieribus colebatur. Hinc est quòd in III. lib. Regum dicitur: Asa rex Juda amovit matrem suam, ne esset princeps sacris Priapi. Et credebant gentiles hunc deum sibi conferre fœcunditatem. Unde, ut dicit Augustinus VII. de Civ. Dei. Apud gentiles in celebratione nuptiarum super Priapi caput nova nupta sedere jubebatur. Et istud idolum Judæi in derisum gentium, quæ circa eos in terra promissionis habitabant, propter spurcitiem immolaticii cruoris, Beelzebub nominabant, quod est dictum deus vel vir muscarum. Ninus rex Assyriorum ampliavit Ninum civitatem, quam Judæi dicunt Niniven: & postquam regnavit per annos LII. ictu sagittæ occubuit. Et regnavit Semiramis uxor sua post eum annis XLII. Hæc virum animo, habitu fœminam gerens, non contenta terminis, quos à viro suo, tunc solo bellatore in L. annis acquisitos susceperat, Æthiopiam bello oppressam imperio suo adjecit: quam præter illam & Alexandrum M. nemo intravit. Ipsa ampliavit Babyloniam, cujus murus deinde fuisse legitur ex cocto latere L. pedum latitudinis & CCC. pedum altitudinis & in circuitu habuit milliaria LX. & habuit portas C. & Euphrates fluvius transivit per medium civitatis. Ultimis temporibus Semiramidis Arphaxat filius Sem, & Phalec filius Heber, & Nachor mortui sunt. Et Abraham habitavit In Chaldæa. Hæc regina Semiramis usum braccarum invenit, & à filio suo Nino, cum eum pro concubitu interpellaret, refertur occisa.

CAPUT II.

ZAMEIS, Qui & Ninias, filius Nini & Semiramidis, tertius rex Assyriorum regnavit annos XXXIIX. Eo tempore apud Cretam regnavit Cres primus rex Cretensis, à quo Creta dicta est, & dicitur quòd Jupiter ab eo nutritus sit. Item isto tempore Tha-

re Thare pater Abraham cum filiis suis & uxoribus, & cum Loth nepote suo, filio videlicet Aram, egressus est Chaldæa. Et hic Aram mortuus est in Ur Chaldæorum ante istum egressum. Ubi notandum est, quòd Chaldæi adorabant ignem pro Deo: quia ignis omnia consumit, & calor vitam ministrat, & ignis lingua Chaldæorum Ur appellatur. Quicunque igitur apud eos recusavit ignem adorare, hunc mittebant in caminum ignis, ut Deus eorum se in eum vindicaret Cumq; Abraham adhuc vocatus Abram, & quidem alii secum numero XI. ut dicit Philo, non consentirent eis, traditi sunt custodiæ, ut per duces populi igne comburendi judicarentur. Nocte igitur superveniente XI. viri auxilio ducis, qui stirpis eorum fuerat, fugerunt, & solus Abram sperans in DEUM, fugere renuit, & dixit ad principem, eum cum cæteris fugere exhortantem: Non movebor de loco hoc: quoniam si fugerem in montes, fortè in bestias incidam, & propter incredulitatem meam devorabunt me. Unde die sequente à populo interrogatus, ubi XI. viri remansissent, respondit: Nocte, me dormiente, fugerunt. Et tunc populus misit Abram in Ur, id est, in ignem, quem in camino accenderant, & Abram à DEO liberatus est, & de viris circumstantibus flamma combussit LXXXIV. millia & L. prout legitur in libris Philonis. Quidam tamen dicunt, quòd Aran frater Abrahæ secum remanserit, & ambo missi sunt in caminum: sed quia Aran dubitavit, in igne periit, & de hoc notat glossa in cap. *Cùm igitur* XXV. quæst. prima. Alii credunt quòd Ur quædam fuerit civitas Chaldæorum, in qua Aran mortuus sit: & inde scriptum sit quòd Aran mortuus sit in Ur Chaldæorum. Post mortem Tharæ, anno hujus regis Assyriorum regni XXIII. facta est promissio ad Abram, cùm ipse erat LXXV. annorum in Haram. Dixit enim sibi Deus, quòd egrederetur de terra & de cognatione sua, in terram, quam erat ostensurus ei, & in illa Deus ei benedicere vellet, quòd in semine ejus benedicendæ essent omnes cognationes terræ. Abram itaque credens his verbis egressus est inde, & venit in terram Chanaan: ubi apparens ei Dominus dixit: Semini tuo dabo terram hanc. Quare Abraham ædificavit ibi altare Domino, qui ei ibi apparuit. Deinde fame invalescente in terra illa, Abram descendit in Ægyptum, & habitavit ibi, & Loth filius Aran descendit cum eo: & postquam ditatus est ibi, reversus est in terram Chanaan: ubi ipse & Loth propter multitudinem substantiæ eorum ab invicem separati sunt, & Loth habitavit in Sodomis: Abraham autem habitavit in loco inter Bethel & Ai, ubi ante fecerat altare Domino; & postea habitavit juxta vallem Mambre, quod est in Hebron, & ibi similiter ædificavit altare Domino. Post hæc Sodoma capitur ab hostibus & Loth cum cæteris civibus captivus abducitur: quod dum percepit Abraham, armavit vernaculos suos trecentos decem & octo, & aliis suis convocatis, persecutus est eos, qui Loth abduxerunt & apprehensis eis, bellum commisit & vicit: & Loth cum omni substantia sua & universo populo reduxit. Eo tempore Melchisedech rex Salem, quæ est Jerusalem, qui erat sacerdos Dei altissimi, egressus est obviam Abrahæ à cæde hostium revertenti, & obtulit ei panem & vinum atque benedixit ei: & Abraham dedit ei decimas. Hunc Melchisedech dicunt Judæi fuisse Sem filium Noë, quod ex Genesis textu prædoceri non potest, cùm ibi scriptum sit, quod Sem post diluvium supervixit D. annis minus duobus: Et Abram natus est post diluvium anno DCCCCXLII. Item dicunt, quòd Sem condiderit Salem: Sed Josephus in libro de Judaico bello (*lib. 7. cap. 16.*) dicit: quòd quidam potentissimus Judæorum condidit Salem, qui paterna voce justitiæ rex appellabatur. Erat quippe talis, & ideo sacerdotium Deo primus exhibuit, & Melchisedech rex justitiæ interpretatur. Item dicunt Judæi, quòd omnes primogeniti à Sem filio Noë, usque ad sacerdotium Aaron fuerant sacerdotes, & immolabant Deo: ad patris dexteram sedebant, cibosque duplicatos receperunt: & hæc esse primogenita, quæ vendidit Esau fratri suo Jacob. Quidam dicunt, Abram hoc tempore instituisse annum Jubilæum: primò propter victoriam, & propter remissionem captivorum: Unde Jubilæus annus remissionis dicitur: & statuit annum quinquagesimum semper pro Jubilæo observandum, ita quod anno illo servi, & captivi redirent ad libertatem, & exules restituerentur in patriam, & possessiones ad pristinos possessores redirent: & dicunt quòd tunc Loth erat L. annorum, vel, ut alii dicunt, quia Abram peritus astrorum vidit, quòd intemperies aëris, quæ fit elevatis, vel depressis planetis, semper usque ad L. annos ad temperiem redit, & quod vidit fieri in astris, hoc

hoc voluit in terris imitari. Abraham habuit difpenfatorem domûs fuæ Eliezer nominatum, cujus erat filius Damafcus nomine, qui poft hæc condidit Damafcum, & ipfe Abraham non habebat liberos, & quia Sara uxor ejus erat fterilis, timuit Abraham, quod ifte Damafcus heres fuus futurus effet. Quare fermo Dei factus eft ad eum: Hic non erit heres tuus: Sed qui egredietur de utero tuo: & in numero ftellarum jubebatur femen fuum confiderare, quod credidit Abraham. Unde prædixit ei Deus, quod femen fuum fieret peregrinum in terra non fua cccc. annis, & generatione quarta debebat illuc reverti: quod poftea completum eft in Ægypto: quando filii Ifraël premebantur ab Ægyptiis: & hæc preffura duravit tantum poft mortem Jofeph per CXLIV. annos: licet ccccxxx. fuerint à repromiffione ABRAHAM ufque ad tempus legis. Cum igitur non haberet liberos ABRAHAM, uxore fua eum ad hoc cogente, ingreffus eft ad Agar ancillam ipfius Saræ Ægyptiam: quæ concepit & peperit ei filium, quem vocavit Ifmaël, à quo dicti funt Ifmaëlitæ: qui & ab Agar dicti funt Agareni, & poftea nominaverunt feipfos Saracenos, quafi de Sara fint geniti falsò gloriantes, & illud nomen obtinuerunt. Et quando Ifmaël natus eft, Abraham erat annorum LXXXVI. Poftquam incepit Abraham effe XCIX. annorum, promifit ei Deus filium ex uxore fua Sara: & licet ipfa erat nonagenaria, Abraham tamen credidit Deo, & tunc ftatuit Deus cum eo fœdus circumcifionis omnis mafculini fexus, & tunc primùm vocavit eum Abraham, quod interpretatur pater multarum gentium, cùm priùs vocaretur Abram, id eft, pater excelfus. Et tunc Sara, quæ dicitur fuiffe filia fratris Abraham, foror Loth, primò hoc nomine Sara à Deo vocata eft, cum antea dicta fuerit Sarai: & ipfa concepit & peperit filium fuum Ifaac. Cùm igitur Abraham erat XCIX. annorum, circumcidit carnem præputii fui, & filii fui Ifmaël, qui tunc XIII. annorum erat, & omnes vernaculos fuos circumcidit, ficut præcepit ei Deus: fed Ifaac filium fuum circumcidit octavo die Nativitatis fuæ juxta præceptum Domini, & fic deinceps defcendentes ab Abraham per facramentum circumcifionis ab aliis gentibus Deo confecrati funt. Sed Ambrofius in quadam epiftola, quam direxit ad Conftantium, fcribit Ægyptios circumcidere illos, quos in facris fuis effici volunt facerdotes: & æftimant hanc circumcifionem effe quafi quandam purgationem hominis, ad obtinendam fapientiam magici carminis, Geometriæ & Aftronomiæ. Item fubdit, quòd ipfe repererit in veterum hiftoriis Æthiopum Arabum & Phœnicum aliquos erga fuos ufos circumcifione ad deftruendum infidias dæmonum, contra illos hoc eis valere arbitrantes. Judæi dicunt, quòd Abraham primò advexit formam denarii in terram Chanaan. Cùm Loth habitaret in Sodomis, mifit Deus duos angelos in fpecie juvenum Sodomam, ut nunciaret Loth, quòd exiret ipfe, uxor, ac filiæ ejus cum viris, quibus erant tradendæ ad nuptias: quia Dom. propter homines, qui habitabant in Sodomis, civitatem illam vellet deftruere, lafcivia immutantes naturalem ufum concubit. humani: & inde adhuc hujufmodi peccatū Sodomiticum peccatū dicitur. Unde cives ifti videntes juvenes prædictos intraffe in domum Loth, juvenes ipfos, ut eis eburerentur, fibi tradi petebant: quos dum Loth precibus avertere non poterat, obtulit eis duas filias virgines, ne ita malè agerent in viros, præfertim hofpites fuos: Sed ipfi nolentes acquiefcere, tentabant fores domus vi impetere. Quare Angeli percutientes eos cœcitate, ut oberrantes tota nocte oftium domus invenire non poffent; ipfum Loth cum uxore fua, & duabus filiabus, manè eduxerunt de civitate injungentes eis, quòd ad montana pergerent, nec poft tergum refpicerent. Poftquàm igitur Loth ingreffus eft urbem Sægor in montanis, pluit Dominus fuper Sodomam & Gomorram, & fuper tres alias civitates fulphur & ignem à Domino de cœlo & fubvertit incendio civitates has, & locus harum civitatum factus eft lacus, & dicitur Mare mortuum: quia nihil in eo mergi poteft, fed folum id quod vita caret. Uxor autem Loth audiens clamorem pereuntium, refpexit poft tergum: quare ftatim in ftatuam falis converfa eft. Loth verò non audens manere in Sægor cum filiabus fuis, afcendit ultra in montana, & requievit in quadam fpelunca. Timentes igitur filiæ fuæ omnes mafculos regionis periiffe, & ne femine patris fui fraudarentur, inebriaverunt Loth vino, & dormientes cum eo cognitæ funt ab eo, & conceperunt. Et major peperit filium, & vocavit eum Moab, à quo Moabitæ: Et minor peperit filium, quem Ammon vocavit, à quo defcenderunt Ammonitæ. Nec Loth fenferat, quando filiæ fuæ

fuæ ad fe accefferant, vel quando furrexerant. Eo tempore Ragau five Rehu mortuus eft.

CAPUT III.

ARius quartus rex Affyriorum regnavit annos xxx. cujus decimo anno natus eft Ifaac, de quo fupra dictum eft; qui cum effet xl. annorum duxit uxorem Rebeccam, filiam Bathuëlis, filii Nachor fratris Abraham, puellam xi. annorum. Et hæc puella creditur prima fuiffe, cujus confenfus ad matrimonium contrahendum à parentibus eft requifitus. Sciendum eft, quòd tradunt hiftoriæ, quòd dum Ifaac nafcitur, & Abraham erat C. annorum, tunc erat centefimus annus decimæ & feptimæ dynaftiæ apud Ægyptios, & vicefimus fextus annus repromiffionis. Unde poftquam regnum Ægypti non aliquis rex, fed populus unius civitatis feu congregationis, tenuir, & tempus regiminis illius vocabatur Dynaftia. Et cùm natus eft Abraham incepit xvi. dynaftia, & duravit per annos cxc. & per totum illud tempus regnabant Thebæi, id eft populus illius civitatis, quæ dicitur Thebæ, à qua & regio Thebaida dicitur. Eft & alia civitas in Græcia Thebæ dicta, quam condidit Cadmus: cujus cives dicti funt Thebani: ac etiam quoddam opidum Judææ dictum eft Thebes, de quo habetur in lib. Judicum, (*cap. 9.*) cujus incolæ dicuntur Thebitæ.

Aralius v. Affyriorum rex regnavit annis xl. cujus temporibus Cres regnavit apud Cretam, ut quidam fcribunt. Hujus Aralii anno xvii. Sara uxor Abraham mortua eft: Et ultimo ejus anno Efau & Jacob gemini nati funt, Efau alio nomine dictus eft Edom, & inde terra, quam inhabitavit, dicta eft Edom, & Idumæa. Et Jacob alio nomine dictus eft Ifraël: Unde Ifraëlitæ, qui poftea à Juda filio Jacob, dicti funt Judæi.

Baleus, qui & Xerxes, fextus rex Affyriorum regnavit annos xxx. Cujus anno primo incepit regnum Argivorum, apud quos primus regnavit Inachus. Hujus filia fuit Jo, quæ in Ægyptum veniens Ægyptiis primùm literas dedit: & inde apud eos dea reputata eft, & mutato nomine dicta eft Ifis, & dea Lanigera nuncupata eft, & alias appellatur Ceres. Unde Auguftinus libro octavo de C. D. Ifis uxor Ofyris regis dea Ægyptia, dum parentibus fuis, qui omnes reges fuiffe fcribuntur, facrificaret, invenit hordei fegetem, atque inde fpicas marito regi, & ejus confiliario Mercurio, demonftravit. Unde Ægyptii eandem Cererem effe volunt, & ab hoc nomine cerevifia potus, qui de hordeo præcipuus fit, dicitur, & etymologifatur, cerevifia, Ceres vis in aqua. Hujus regis an. xv. Abraham dum effet annorum clxxv. mortuus eft. Et xviii. ejufdem Sale filius Arphaxat moritur. Et eodem tempore, ut quidam dicunt, Apis primùm in Ægypto deus putatus eft, quem Serapim vocant. Ifaac poftquam fenuerat, caligantibus jam oculis ejus, mandavit Efau filio fuo, ut adferret fibi de venatione fua, ut comederet & benediceret ei, priufquam moreretur. Unde Efau pro mandato patris implendo exiftente in venatione, Rebecca magis diligens Jacob induit eum veftibus optimis ipfius Efau, & occifis hœdis, quorum pellibus manus & brachia Jacob texit, & carnibus coctis, fub fpecie Efau ipfi patri fuo, quafi de venatione fua pulmentum factum fit, fuafit offerre, ut ipfe Jacob benedictionem patris præriperet: qui matris confilio acquiefcens, patrem manibus hirfutis, & veftimentorum fragrantia fallens, quamvis pater in voce ejus hæfitavit, dicens: Vox quidem Jacob, manus autem Efau: benedictionem à patre fufcepit. Propterea Efau odivit Jacob, & morti eum tradere cogitat. Quod mater intelligens, mittit Jacob ad Laban fratrem fuum in Mefopotamiam, donec Efau ira quiefceret. Cumque Jacob in hac via circa Luzam urbem Samariæ nocte requievit, vidit in fomnio fcalam defcendentem de cœlo ad terram, & Dominum innixum fcalæ: quare urbem illam Bethel, id eft, domus DEI, nominavit. Et poftea ipfe quodam præfagio civitatem Judæ Ephrata vocavit Bethlehem, id eft, domus panis, quia Chriftus panis vitæ æternæ ibi nafciturus erat. Veniens igitur Jacob ad Laban avunculum fuum, fervivit ei fub conditis certorum temporum annis xx. videlicet, ut daret fibi filias fuas in uxores: pro quibus fervivit fibi xiv. annis, videl pro qualibet earum vii. annis: & reliquis annis fervivit fibi pro gregibus. Unde elapfis vii. primis annis, tradidit Laban filiam fuam majorem Liam Jacob in uxorem, & dedit ei ancillam nomine Zelpha. Deinde tradidit Laban filiam fuam minorem Rachel fibi cum ancilla Bala. Ex his quatuor mulieribus

leribus Jacob genuit XII. filios & unam filiam. Filii Liæ fuerunt Ruben, Simeon, Levi, Judas, Issachar, & Zabulon. Filii Rachel fuerunt Joseph & Benjamin: Filii Balæ Dan & Nephthalim. Filii Zelpha Gad & Aser. Et Dina fuit filia Liæ. Ex prædictis XII. filiis Jacob ortæ sunt XII. tribus Israël. Cumque Jacob ditatus fuerat apud Laban, ipse cum liberis & uxoribus recessit, & cùm pervenit ad vadum Jaboc, transmissis uxoribus & liberis ac gregibus universis trans aquam, ipse solus circa flumen remanserat, & ibi apparuit ei nocte angelus in specie viri & luctabatur secum tota nocte, & quæsivit angelus ab eo, quod nomen est tibi: Ait ergo, Jacob: & dixit angelus: Nequaquam ultra appellatur nomen tuum Jacob, sed Israël. Et tangens eum angelus in femore, & statim emarcuit nervus in femore Jacob, & deinceps claudicavit, & propter hoc filii Israël non comederunt deinceps de nervo femoris. Deinde Jacob pervenit ad terram Emor Evæi, & emit ab ipso Emor partem agri, in qua fixit tabernaculum, & erexit ibi altare, & invocavit ibi fortissimum Deum Israël. Dina vero filia Jacob egressa ibi videre mulieres regionis illius, rapta est à Sichem, filio Emor principis terræ illius, qui oppressit eam, & hoc fratres Dinæ ægrè nimis ferentes, inierunt fœdus cum Emor & Sichem, ac cæteris habitatoribus terræ illius in dolo, videlicet, ut circumcideretur omnis masculus apud eos, & similiter habitarent in terra illa, & Sichem obtineret Dinam in uxorem. Unde circumcisis omnibus maribus in terra Emor, Simeon & Levi fatres uterini Dinæ, tertia die circumcisionis, quando maximus dolor vulnerum esse solet, cum suis ingressi sunt urbem & interfecerunt Emor & Sichem, & omnem masculum urbis in ore gladii, & tulerunt Dinam sororem suam de domo Sichem. Et post hoc cæteri fratres filii Jacob ex toto depopulati sunt urbem; & mulieres ac parvulos abduxere captivos: & factum istud Iacobo patri eorum omnino displicuit. Hic Emor fundaverat urbem Sichem & Græce & Latine Sicima dicitur, & vocavit eam Sichem à nomine filii sui.

CAPUT IV.

ARmatrites VII. rex Assyriorum regnavit annos XXXIIX. & anno ejus primo incepit XVII. Dynastia apud Ægyptios, & regnabant pastores annis CIII. Item istis temporibus Jacob revertitur ad patrem suum in civitatem Arbeæ, quæ dicitur alio nomine Hebron. Item hoc tempore fuisse Job creditur. Unde dicunt Judæi, quod Job post flagella duxit Dinam filiam Jacob in uxorem, & ex ea suscepit filiam, de qua & Putiphare eunucho & principe militiæ Pharaonis regis Ægypti nata est Asseneth, quam postea Joseph duxit uxorem. Et sic Judæi nituntur Joseph excusare de matrimonio alienigenæ. Alibi legitur, videl. in libro Philonis, quòd postquam Simeon & Levi vindicabant sororem suam Dinam, accepit eam in uxorem Job, & genuit ex ea XIV. filios & VI. filias: videlicet VII. filios, & tres filias ante tentationem: & similiter VII. filios & III. filias post tentationem. Et posteriores, tam filios, quàm filias, eisdem nominibus vocavit, quibus vocaverat priores. Quidam dicunt fuisse Job pronepotem Esau: Sed Ebræi dicunt, eum processisse de Loth. Alii dicunt, quòd Nachor filius Abrahæ habuit IIX. filios, quorum primogenitus dictus est Hus, à quo descendit Jacob. Et inde dicitur in principio libri Job: Vir erat in terra Hus. Alium filium habuit Hus, à quo descendit Balaam, & in libro Job ille Balaam vocatur Eliu Buzites. Ego autem legi in quodam prologo in librum Job, quòd Job fuit rex Idumææ, & habitavit inter Arabiam & Idumæam, & habuit uxorem Arabissam, & fuit genitus ex uno de filiis Esau, & erat quintus ab Abraham, & in Genesi appellatur Jobab, & illud quodammodo consonat AUGUSTINO XIIX. libro de C. D. *(cap. 47.)* & in homelia super Evangelio: Liber Generationis. Sed GREGORIUS in moralibus super Librum Job videtur intendere, quòd Job fuerit tempore Judicum. ANNO XX. hujus regis Assyriorum mortuus est SEM filius Noë, quem Judæi Melchisedech credunt. Quod si ita est, potuit esse, quòd ipsi Abraham obtulit panem & vinum, ut supra dictum est. Sed scriptura parentes Melchisedech non commemorat: & ergo beatus Paulus dicit eum filio Dei similem, quia initium generationis non habuit, id est, non invenitur in scriptura generatio ejus sub hoc nomine Melchisedech. Item eodem tempore Phoronæus filius Inachi, secundus rex Argivorum, regnat apud Argivos, qui primus Græcis leges judiciaque constituit. A quo Telchines patria pulsi Rhodum insulam occupabant, quæ prius Ophiusa.

Belochus III. rex Assyriorum regnavit annis XXXV. Hujus anno X. mortuus est Heber filius Sale, & XXIV. anno ejus Joseph nascitur. Et XXXIII. anno ejus factum est diluvium in Achaia, quod dicitur Ogygi. Istis temporibus narrat Joseph patri somnia præsaga futurorum: videlicet, quæ significabant eum futurum dominum fratrum suorum. Vidit enim manipulos se colligere cum fratribus, & manipuli fratrum suorum incurvabant se versus manipulum suum. Item vidit Solem & Lunam ac Stellas adorare se. Insuper ipse accusavit fratres suos de crimine pessimo, videlicet, de Idololatria, & propter hæc odium fratrum suorum incurrit, ita ut tandem quærerent occidere eum: sed quibusdam non consentienribus, venditus est ab eis mercatoribus ambulantibus per viam: qui venientes in Ægyptum vendiderunt eum ibidem. Et fratres ejus finxerunt apud patrem eorum Jacob ipsum à bestia devoratum.

Caput V.

Baleus IX rex Assyriorum regnavit annis LII. cujus anno IV. Joseph cum esset annorum XVI. venditur à fratribus. Et sequenti anno Isaac cum esset annorum CLXX. mortuus est. Joseph igitur ductus in Ægyptum emtus est à Putiphare eunucho, principe exercitus Pharaonis. Hic Putiphar dicitur habuisse filiam Pharaonis uxorem, & postea factus est sacerdos Heliopoleos, & exsectus est propter sacerdotium, & Eunuchus est vocatus. Alii dicunt, quod quia ipse Joseph emerat ad turpes actus, ergo Deus exiccavit genitalia ejus, & inde dictus est Eunuchus. Anno VII. hujus regis, Apis cœpit regnare rex apud Argos tertius rex eorum, qui regnavit annis XXX. Hic X. anno regni sui condidit civitatem in Ægypto, quæ Memphis est vocata: in qua civitate primùm charta facta est. (*Isidorus lib 6. cap.10.*) & fiebat de papyro, id est, junco, & inde charta dicta est papyrus. Et dicitur charta, quia carptim papyri tegimen decerptum glutinatur. Sed pergamenum habuit originem in Pergamo civitate, & inde Pergamenum dicitur: & etiam dicitur membrana, quia de membris pecudum trahitur. Sed modus scribendi cum stylo incepit à Græcis, Thuscis &c. Hic Apis rex Argivorum, præficiens fratrem suum regno, profectus est cum multo populo in Ægyptum, ibidemque mortuus est: quem cum Ægyptii sic mortuum pro Deo venerari incœperant, templum ei constructum est: sed quia priusquam templum consummabatur, ipse in Sarcophago servabatur: & cum sarcophagus lingua Ægyptiorum σορὸς dicitur, primum Sorapis, quasi σορὸς, id est, sarcophagus Apis, & successu temporis mutato o in e dictus est Serapis: & maximus deus Ægyptiorum reputatus est. Unde constitutum est ab eis, ut quicunque diceret eum fuisse hominem, capite puniretur & similis pœna erat apud eos de Iside Dea eorum, de qua dictum est supra cap. III. Eodem tempore Joseph, domino suo Putiphare absente, à domina sua super concubitu interpellatur, & ipse renuens à domina sua apud dominum, quasi vim mulieri facere voluisset, falsò accusatur. Unde dominus ejus, uxoris suæ verbis credulus, Joseph carceribus tradidit: ubi Joseph pincernæ & magistro pistorum regis somnia prudenter exponit, prout rei eventus comprobavit. Postea rex somnium vidit, & cùm nemo esset, qui hoc sibi interpretaretur, Joseph ad consilium pincernæ, jam in officium restituti, eductus de carcere regi somnia interpretatur. Quare rex præferens eum cunctis sapientibus Ægypti, tradidit ei Asseneth filiam Putipharis in uxorem: & quia juxta interpretationem somniorum regis Joseph tempore fertilitatis collegit frumentum & granum multum, unde tempore famis salvata est Ægyptus, rex nomen ejus mutando, vocavit eum salvatorem mundi: & tunc erat Joseph annorum XXX. Asseneth uxor Joseph peperit ei duos filios: quorum unus dictus est Manasse, & alius Ephraim. Cumque invaluit fames in omni terra, misit Jacob decem filios in Ægyptum pro frumento, & venientes ad Joseph, super frumento vendendo à rege constitutum, non noverunt eum; ipse tamen eos noverat, nec eis se indicavit. Loquebatur autem eis per interpretem, simulans se linguam eorum non intelligere, exploratores terræ ipsos asserens eos terruit, & de multis interrogavit. Tandem confitentibus ei, quòd ipsi omnes unius Viri filii essent, & minimus frater eorum cum patre domi resideret, ipse coëgit eos unum de se dimittere apud eum, quem custodiæ traderet, donec minimum fratrem adducerent ad eum. Quare, derelicto ibi Simeone fratre, cum frumento abierunt, & postea juxta condictum cum Benjamin, fratre eorum minimo, ad ipsum redierunt. Quem cum Joseph vidit, commota sunt viscera sua super eo, quoniam

niam frater ejus uterinus erat, erumpebantque lacrymæ ejus: & intravit in cubiculum,& flevit, donec lota facie egressus ad eos, jussit eos discumbere, & bene sunt epulati. Tunc commisit saccos eorum frumentis impleri, & pecuniam, quam attulerant ad saccos reponi,Scyphumque suum argenteum sacco minoris includi. Quod cum factum esset,& ipsi jam viam recedendi inceperant, Joseph subitò misit post eos, & fecit eos,tanquam furti reos,comprehendi. Cumque compertum est, Scyphum esse in sacco fratris eorum minimi, ipsi omnes reversi ad Joseph adoraverunt eum super terram, & gratiam postulabant. Et sic somnium,quod patri & fratribus Joseph narraverat,impletum est. Tandem cùm Joseph fratres suos quasi furti reos durius arguisset, & Benjamin sic in servum retinere se velle diceret,Ipse diutius se continere non valens, manifestavit se esse Joseph fratrem eorum, quem vendiderant, & consolatus est eos, & munera dedit eis, atque patri suo munera misit,mandans ei, quòd ad eum venire festinet in Ægyptum, ne fame vexetur: quoniam adhuc anni quinque famis superfint. Et sic xxx. hujus regis anno, Jacob descendit in Ægyptum cum filiis suis, & omni supellectili sua: & erant omnes,qui egressi erant de femore Jacob, descendentes in Ægyptum LXX. Et dedit ei Joseph ex mandato regis Pharaonis terram Gessen, quæ erat optima terra Ægypti. Deinde fame perdurante, Joseph venditione frumenti totam Ægyptum acquisivit Pharaoni,& in ejus servitutem redegit: ita quòd omnes habitantes in Ægypto, præter sacerdotes,datis omnibus,quæ possederant, pro frumento, tandem receptis seminibus à Joseph pro agris seminandis,promiserunt regi quintam partem se daturos, tantùm sibi retentis quatuor partibus omnium, quæ crescebant in Ægypto. Anno ultimo hujus regis, Argus filius Apis rex Argivorum regnum accepit, & regnavit annis LXX. & ab eo Argivi dicti sunt, & post mortem à suis pro deo colebatur,& sacrificiis honoratus est: qui honor adhuc eo vivente cuidam Homogyro, à fulmine percusso,delatus est,eò quòd ille primùm boves arátro junxit. Et tunc Græcia primò cœpit habere segetes. Anno hujus regis XLV. Jacob Patriarcha, qui & Israel, anno vitæ suæ CXLVII. mortuus est. Et cùm hic se sensit morti propinquum, caligantibus oculis suis, filiis Joseph Manasse & Ephraim ante se statutis, Manasse ad dexteram, & Ephraim ad sinistram, Immutatis manibus posuit dextram super caput Ephraim,& sinistram super caput Manasse, atque benedixit eis. Videns autem Joseph,quòd pater ejus manus mutavit super capita filiorum, graviter accepit, & dixit ad patrem: Non ita convenit,pater, quia hic est primogenitus meus, demonstrando Manassen. Cui pater ait. Scio,fili mi, scio, & iste quidem erit in populos, & multiplicabitur,sed frater ejus minor major illo erit. Post hoc Jacob, vocatis filiis suis XII. benedixit eis per singulos, cuilibet eorum futura annuncians: & cùm benedixit filium suum Judam inter cætera prophetando de Christo, & de vocatione gentium dixit: Non auferetur sceptrum de Juda, & dux de femore ejus, donec veniat, qui mittendus est: & ipse erit expectatio gentium,ligans ad vineam pullum suum, & ad vitem, fili mi, asinam suam. Et finitis benedictionibus filiorum suorum, defunctus est, postquam habitavit in Ægypto XVII. annis: & reductus est per filios suos in terram Chanaan, & sepultus est in Hebron, in sepulcro patrum suorum Abraham, & Isaac: quoniam ita adjuravit filios suos. Hic locus dicitur distare à Calvariæ loco ferè XXX. milliaribus, & vocatus fuit alio nomine Arbee, ac etiam Mambre. Et sepulti sunt ibi Adam & Eva: Abraham & Sara: Isaac & Rebecca. Jacob & Lia, & Joseph.

Alcadas X. rex Assyriorum regnavit annis XXXII. & anno ejus II. Sparta condita est à filio Phoronei. Item hujus tempore dicitur fuisse Prometheus, qui invenit usum annulorum: & in quarto digito poni annulum debere dixit, quia ab illo quædam vena pertingit ad cor.

CAPUT VI.

Mamitus XI. rex Assyriorum regnavit annis XXX. cujus anno XXX. cùm Joseph esset annorum CX. mortuus est. Et cum vicinus esset morti, adjuravit fratres suos, ut cum Dominus educeret eos de Ægypto,ipsi secum ossa sua deferrent. Hujus regis ultimis temporibus Callichias Pirantis filius primus sacerdotio functus est apud Argos.

Mancaleus XII. rex Assyriorum regnavit annis XXX. cujus temporibus Atlas, frater Promethei, astrologiam invenit: & istis temporibus perdurat servitus Hebræo-

 rum

rum in Ægypto. Et de isto Atlante dicit Augustinus (*de C. D. lib. 18. cap. 8.*) Eo tempore quo natus est Moyses, fuisse perhibetur Atlas, ille magnus Astrologus, Promethei frater, maternus avus Mercurii majoris: cujus nepos fuit Mercurius, qui Trismegistus dictus est, cujus temporibus in Ægypto viguit scientia, quam Ægyptii scientiam Ægyptiorum vocant. Hic Atlas dicitur habuisse filiam Electram nomine, ex qua Jovis genuit Dardanum: qui existens in Italia, responso à diis accepto, locum mutavit, & per Thraciam Samum delatus est, quam Samothraciam nominavit. Deinde venit in Phrygiam, quam ex nomine suo Dardaniam nominavit, & ab eo reges Trojani duxerunt originem. Et quia Atlas supradictus fingitur à Poëtis sustentare cœlum, quidam mons nimiæ altitudinis existens in Africa Atlas dictus est.

Sphærus XIII. rex Assyriorum regnavit annis XX. Eo tempore Suris indigena fuisse perhibetur, à quo Syria dicta est. Item eo tempore Æthiopes, ab Indo flumine consurgentes, juxta Ægyptum consederunt. Hujus regis anno XIIX. post nativitatem Abrahæ CCCCXXV. natus est Moyses, & à filia Pharaonis salvatus ex aqva in filium adoptatur. Mandavit enim rex Ægypti, omnes infantes Hebræorum masculos ad flumen projici: ne populus Hebræus nimis accrescens, fortè expelleret Ægyptios de terra. Erat autem vir Hebræus in Ægypto nomine Amram, de tribu Levi, cujus uxor Jochabed peperit filium, & abscondit eum tribus mensibus, vocavitque nomen ejus Melchiel. Tandem diutius non audens cælare eum, fecit fiscellam scirpeam, & linivit eam bitumine, & posuit Infantulum in fiscellam, & exposuit eam in carecto ripæ fluminis. Et sic defluente fiscella, filia Pharaonis veniens cum puellis suis ad flumen, jussit sibi fiscellam adferri. Qua aperta vidit infantem vagientem, misertaque ejus ipsum adoptavit in filium, & vocavit nomen ejus Moyses, quia de aqua salvavit eum. Moys enim lingua Ægyptia aqua dicitur. Et dum filia Pharaonis infantem recepit de fiscella, accurrit Maria soror infantis, tanquam casu veniret, & exhibuit se ad providendum infanti de nutrice, si filiæ Pharaonis gratum esset. Quæ illud gratanter accipiens, jussit ad se nutricem adduci. Adduxit igitur Maria matrem infantis, & tradidit ei filia Pharaonis puerum nutriendum. Et legitur in libro Philonis, quòd hæc Maria soror Moysis, quando Moyses nascebatur, hujusmodi habuit visionem, quam parentibus narravit, videlicet, vir quidam astitit ei in byssina veste, & dixit ei, Vade, & dic parentibus: Ecce quod nascetur de vobis in aqvam projicietur, quoniam per eum aqva secabitur, & faciam per eum signa, & sanabo populum meum, & ipse ducatum ejus aget semper. Postquam Moyses ablactatus est, recepit eum filia Pharaonis: & rex videns puerum elegantis formæ, dilexit eum. Quadam igitur vice dum processisset puer in ætate infantiæ, rex jocando cum eo, coronam dei sui posuit super caput infantis: sed puer auferens coronam de capite ipsam projecit in terram. Quod sacerdotes Idolorum videntes, dixerunt: Hic puer est futurus inimicus Deorum nostrorum. Unde svaserunt regi, ut interficeret eum. Rex igitur, consilio super hoc habito, fecit adferri prunas ardentes, volens probare, an puer ex industria hoc fecisset. Puer verò, oblatis sibi prunis, carbonem ardentem sustulit, & manu posuit ad os, & sic anteriorem partem lingvæ adussit: & ex hoc balbutiens lingua remansit, & inde postea, dum Dominus sibi apparuit in Horeb, fertur dixisse: impeditioris lingvæ sum. Et sic puer evasit insidias sacerdotum. Sed Origenes III. homilia in Exodum dicit: Moyses erat, quantum ad Ægyptios, sonoræ vocis, & eloqventiæ incomparabilis: ubi autem cœpit audire vocem Domini, & eloqvia divina suscipere, tunc sensit exilem & gracilem vocem suam, tardamqve & Impeditam esse suam lingvam intelligit.

CAPUT VII.

Mamillus XIV. Rex Assyriorum regnavit annis XXX. Hujus temporibus Moyses didicit omnem Philosophiam Ægyptiorum, & literas Hebræorum postea reperit, & etiam historias primus scripsit. Eo tempore Æthiopes invaserunt Ægyptum, & Ægyptii à diis suis responsum receperunt, quòd expediret eis contra Æthiopes auxilium alicujus, qui esset Hebræus. Quare Moyses factus est dux exercitus Ægyptiorum contra Æthiopes. Ut autem posset prævenire Æthiopes fugientes, deliberavit exercitum ducere per quoddam desertum: sed quia desertum illud præ multitudine serpentum hominibus invium videbatur, ipse collegit multitudinem ciconiarum. Cumqve per desertum transiit, serpentibus ciconias objecit, sicqve fugatis serpentibus,

bus desertum transiit, ac Æthiopes in civitate regia obsidione conclusit. Cum verò civitatem vi capere non poterat, Thamus filia regis Æthiopum, videns Moysen elegantis formæ, ex condicto prodidit ei civitatem: videlicet, ut ipse eam acciperet in uxorem, quod & factum est. Post hæc dum Moyses desideraret redire in Ægyptum, & uxor ei non acquiesceret, ipse tanquam peritus scientiæ astrorum duas imagines sculpsit in gemmis, hujus efficaciæ, ut altera memoriam, altera oblivionem conferret. Cumque paribus annulis eas inseruisset, alterum, videlicet oblivionis, uxori tradidit, alterum ipse sibi retinuit. Cœpit ergo mulier amoris viri oblivisci, & ipse in Ægyptum liberè reversus est. Anno XII. hujus regis Assyriorum in Thessalia primus regnavit Emon. Item circa idem tempus Hercules primus vicit Antæum. Item eodem tempore Catillas quadrigam junxisse fertur.

Sparametus XV. rex Assyriorum regnavit annos XL. Hujus anno IV. incepit regnum Athenienſium, ubi primùm regnavit Cecrops, qui regnavit annis L. Hic Cecrops bovem immolans primus Jovem appellavit, & ipse natione Ægyptius erat. Istis temporibus Moyses videns quendam Ægyptium injuriam irrogare cuidam Hebræo, zelo fraternæ dilectionis accensus, Ægyptium illum occidit. Quod factum dum ad notitiam regis pervenit Moyses ad pœnam quæritur: quare ipse fugit in terram Madian. Ubi notandum, quòd, ut testatur Ambrosius in Hexaëmeron circa principium, (*l. I. cap. 2.*) Moyses fugit in Æthiopiam, & pervenit ad civitatem, quæ Madian dicebatur, à quodam filio Abrahæ, quem ei genuit Cetura: & ibi Moyses se junxit affinitate sacerdoti civitatis, videlicet, illius viri, qui primatum gentis tenebat ibidem: & ergo sacerdos dicebatur. Hic proprio nomine vocabatur Raguel, agnominatus Jethro, & cognominatus Cineus fuerat. Hic habuit filiam nomine Sephoram, quam dedit Moysi in uxorem. Cumque postea Moyses quadam vice pascebat oves in monte Horeb, apparuit sibi Dominus in flamma ignis, in medio rubi, & vocavit eum: qui cum appropinquaret rubo jussus est ire in Ægyptum, ut educeret filios Israël ex Ægypto. Et cùm dubitaret, revelatum est ei nomen Domini, & doctus est signa, quæ facturus erat coram Pharaone, & filiis Israël. Moyses pergens in Ægyptum signa fecit coram Pharaone, & rex non credidit verbis ejus, neque signis: sed per incantatores suos similia signa fieri jussit: quæ omnia ipsi fecerunt præter unum, videlicet, quòd ex pulvere terræ, virga percusso, cyniphes Moyses produxit, quibus tota Ægyptus replebatur. Unde malefici in hoc signo deficientes, quod tamen minimum videbatur, dixerunt: Hoc digitus Dei est, id est, hoc spiritus Dei est. Ubi notandum, quòd legimus decem plagas principales à Domino Ægyptiis illatas. Prima, quòd omnis aqua in terra Ægypti conversa est in sanguinem. Secunda, quòd omnia loca in terra Ægypti repleta sunt ranis. Tertia, quòd cyniphes videlicet muscæ minutissimæ repleverunt totam Ægyptum. Quarta, quòd muscæ magnæ repleverunt terram. Quinta erat mors pecudum. Sexta, quòd pustulæ tanquam vesicæ turgebant in hominibus. Septima fuit grando percutiens vites & segetes. Octava, brucus corrodens omne quod viride erat. Nona, tenebræ densissimæ tribus diebus. Decima erat mors primogenitorum, tam in hominibus, quàm in jumentis. Nec dicendum est, quòd hodie una plaga, & cras altera Ægyptii afflicti sunt: quia forte determinandum non est in quanto tempore: quia sine multo intervallo temporis forte hæc facta non sunt. Ex his plagis Ægypti tractum est, quòd quidam dies dicuntur dies Ægyptiaci, quorum duos in singulis mensibus notamus ad memoriam tantum. Non enim credendum est, ut dicit Isidorus, quòd Ægyptii, licet astrorum periti, deprehenderunt hos dies nefastos in incoatione operis, itineris, vel minutionis: sed tantum ad memoriam vocati sunt. Et sic forte Ægyptii notaverunt hos dies, ut videtur ex dictis Isidori: & præsertim illos dies, quibus plagæ factæ sunt: quod si ita est, sequitur, quòd per unum annum ad minus bis plagis vexati sunt. De electione verò dierum seu reprobatione dicit Augustinus lib. V. de C. D, (*cap. 7.*) Jam illud quis ferat, quòd in eligendis diebus nova quædam suis actibus fata moliuntur? Non erat videlicet ille natus, ut haberet admirabilem filium, sed ita potius, ut contemtibilem gigneret: & ideo vir doctus elegit horam, qua misceretur uxori. Fecit ergo fatum, quod non habebat, & ex ipsius fato cœpit esse fatale, quod in ejus nativitate non fuerat. O stultitiam singularem! eligitur dies ut ducatur uxor. Credo propterea, quia potest in diem non bonum, nisi eliga-

tur, incurri & infeliciter duci, Ubi est ergo, quod nascentium sydera decreverunt? An potest homo, quod ei jam constitutum est, diei electione mutare: & quod ipse in eligendo die constituerit, non potuerit ab alia potestate mutari? Propter plagas Ægypti creditur Cecrops egressus Ægyptum, & in Græcia condidisse urbem, quam Atten vel, ut dicit Isidorus, (*lib. 15. cap. 1.*) vocavit eam ex suo nomine Cecropiam, quam Amphytrion, qui tertius post eum regnavit, ibidem Minervæ consecravit, & nomen ipsi civitati Athenæ dedit: nam Minerva Græcis ἀϑήνη dicitur. Sed verius videtur ex aliis supradictis, quòd Cecrops, antequam plagæ factæ sunt in Ægypto, egressus fuerat Ægyptum, cum Moyses nondum missus à Deo erat in Ægyptum, quando jam Cecrops regnaret in Græcia. Creditur etiam Dionysius Bacchus propter plagas prædictas egressus Ægyptum: qui Græcis usum vitis ostendit, & ergo apud eos in numerum deorum reputatus est. Anno XXIV. hujus regis Assyriorum, Deucalion cœpit regnare apud eos, qui circa Parnassum montem habitabant: & XII. anno regni ejus factum est diluvium in Thessalia, quod dictum est diluvium Deucalionis. Et eodem tempore factum est incendium sub Phaëthonte.

CAPUT IIX.

Ascatades XVI. rex Assyriorum regnavit annis XL. Hujus anno V. condita est Corinthus. Et anno ejus IIX. nativitatis Abrahæ DV. repromissionis CCCCXXX. Moyses annorum LXX. educit filios Israël ex Ægypto. Quartadecima enim die mensis primi, id est, Aprilis, quem Judæi Nisan appellant, eduxit Dominus per Moysen filios Israël de Ægypto: & nocte illa comederunt agnum Paschalem primò, & percussit Dominus eadem nocte omne primogenitum in terra Ægypti, à primogenito regis usque ad primogenitum captivæ, quæ erat in carcere, & similiter in animalibus. Et non erat domus in Ægypto, in qua non jaceret mortuus ea nocte, præterquam in domibus filiorum Israël, quæ erant in postibus & superliminaribus signatæ sanguine, prout Deus præceperat Moysi. Unde surgentes Ægyptii coëgerunt filios Israël exire de Ægypto, ne omnes perirent. Et dum exierunt Dominus præcessit eos in columna nubis per diem, propter ardorem solis: & in nocte per columnam ignis, ut eis monstraret viam, per quam graderentur. Et egredientes filii Israël de Ægypto erant fere DC. millia peditum virorum, absque parvulis & mulieribus: Et nullus inter eos erat infirmus. Et hæc est dies Paschæ apud Hebræos, quæ Græcè Phase, id est, transitus dicitur. Notandum, quòd Pascha quandoque vespera illa dicitur, quando agnus immolabatur. Unde illud: Scitis quia post biduum Pascha erit: Quia Christus dixit feria tertia illa verba: & tota dies præcedens illam vesperam Pascha dicebatur. Unde illud, Ubi vis paremus tibi comedere Pascha? Et Paulus dicit: Pascha nostrum immolatus est Christus. Item VII. dies sequentes videlicet dies azymorum dicebantur Pascha, ut ibi: Non introierunt in prætorium, ne contaminarentur, sed ut manducarent Pascha, id est, mundi comederent in Pascha. Cumque Moyses voluit educere filios Israël de Ægypto, ossa Joseph secum abducere voluit, juxta quod adjuraverat fratres suos: sed de eo tempore Nilo fluvio plus solito inundante aqua, sepulcrum Joseph minimè poterat inveniri. Quapropter Moyses nomen dictum Tetragrammaton sculpsit in lamina aurea, & illam posuit ad aquam, quæ supernatavit, & locum sepulcri ostendit. Et sic ossa reperta sunt, quæ leguntur prophetasse. Unde legitur de Joseph Ecclesiastici XLIX. Ossa ipsius visitata sunt, & post mortem prophetaverunt. Hebræi tamen dicunt, quòd ovis ex improviso astitit juxta eos, quæ locuta est ad eos, ob quam rem deduxerunt eam secum multo tempore per desertum, & vocaverunt eam ovem Joseph. Et inde credunt illud Psalmi (79.) esse scriptum: Qui deducis velut ovem Joseph. Egredientibus autem filiis Israel de Ægypto, Pharao rex Ægypti pœnitentia ductus, quòd filios Israel dimiserat, congregato exercitu, persecutus est eos. Videntes autem filii Israel Ægyptios venientes, timuerunt valdè. Ut legitur in libro Philonis, in tres sententias consilia eorum diviserunt. Nam tribus Ruben, Isachar & Zabulon & Simeon dixerunt: Venite & mittamus nos in mare: melius est nos in aqua mori, quàm ab inimicis concidi. Tribus autem Gad, Aser, Dan & Nephtalim dixerunt: Non: sed revertamur cum eis, & si voluerint nobis dare vitam, serviemus illis. Sed tribus Levi, Juda, Joseph & Benjamin dixerunt: Non sic, sed accipientes arma nostra pugnemus cum eis, & erit Dominus nobiscum. Tandem Moyses ex præscripto Domini

mini virga percussit aquam maris rubri, & divisa est in divisiones: ita quòd unaquæque tribus per se ingrederetur, prout tangit Origenes homilia v. in Exod. Et sic transierunt filii Israël siccis pedibus per sinum Persicum maris rubri. Ægyptii verò persequentes eos operti sunt fluctibus, ita quòd nec unus supermansit: & sic liberavit Dominus filios Israel die illa. Et Ægyptiorum qui submersi sunt erant L. millia equitum, & CC. millia peditum. Et demum filii Israel manebant circa mare VII. diebus: Et quolibet die accesserunt ad littus maris cantantes canticum, quòd Moyses eos docuit, videlicet: Cantemus Domino, gloriosè enim honorificatus est. Et viri canebant seorsum & mulieres seorsum. Et hoc repræsentatur, quando septem diebus Paschalibus fons baptismatis ad vesperas cum solennitate visitatur, & legitur Psalmus: (113) In exitu Israëlis de Ægypto. in quo fit mentio de maris recessu, & etiam de recessu Jordanis sub Josue facto. Fit etiam mentio in eodem psalmo de collium exultatione: Quia dicunt Hebræi quòd quidam montes in deserto ipsis inclinati sunt præbentes eis transitum. Postquam filii Israel recesserunt de mari venerunt in desertum Sur, ubi ei obdulcoratæ sunt aquæ amaræ per immissionem ligni, quod Dominus ostendit Moysi. Deinde venerunt in Helim; ubi erant XII. fontes aquarum & LXX. palmæ, & castrametati sunt juxta aquas. Profectique sunt de Helim: & venit omnis multitudo contra Moysen & Aaron: dixeruntque ad eos filii Israel: Utinam mortui essemus per manum Domini in Ægypto, quando sedebamus super ollas carnium, & comedebamus carnes in saturitate. Cur induxistis nos in desertum istud: ut occideretis omnem multitudinem fame? Dixit autem Dominus ad Moysen: Ecce ego pluam vobis panes de cœlo: egrediatur populus, & colligat, quæ sufficiunt vobis per singulos dies. Die autem sextò parent quod inferant: & sit duplum, quàm colligere solebant per singulos dies. Et dixit Dominus ad Moysen: Audivi murmurationes filiorum Israël, loquere ad eos: vespere comedetis carnes, & manè saturabimini panibus, scietisque quòd ego sum Dominus Deus vester. Factum est ergo vespere, & ascendens coturnix operuit castra: manèque res jacuit per circuitum castrorum. Cumque operuisset superficiem terræ, apparuit in solitudine terræ minutim, & quasi pilo tunsum in similitudine pruinæ super terram. Quod cùm vidissent filii Israël, dixerunt ad invicem Manhu? quod significat: quid hoc est? Ignorabant enim quid esset. Quibus ait Moyses: Iste panis est, quem Dominus dedit vobis ad vescendum: & inde Manna dictum est, quo cibo usi sunt filii Israël XL. annis in deserto. Terebant enim illud, & in panem redigebant, cujus sapor erat in ore cujuslibet secundum propriam voluntatem: & ad ignem durabat, & ad solem liquefiebat: & quilibet accepit pro se mensuram, quæ Gomor dicebatur: & qui plus accipiebat, non habebat magis: & qui minus, sufficiebat tamen. Et mandavit Dominus, quòd nullus relinqueret Manna, quod sibi superesset, in tabernaculo suo usque ad mane. Sed quidam reservabant contrà mandatum Dei, & illud computruit: & scaturiit vermibus. Illud autem, quod remansit in campo, sole incalescente evanuit. Recepit etiam Aaron de mandato Moysi vas, & implevit illud Manna, & posuit in tabernaculum testimonii ad futuram memoriam. Et venerunt in hunc locum filii Israel die XV. mensis secundi postquam egressi sunt de Ægypto. Ubi sciendum, quod triplex est annus apud Hebræos: videlicet usualis, quo utuntur in contractibus, quem habent communem nobiscum. Alius est Legitimus, quo utuntur in legitimis, videlicet, quæ agunt secundum legem. Hujus anni tertio mense & quarto die, egressi sunt filii Israël de monte Sinai. Unde Exodi cap. XIX. legitur, quòd tertio mense in hac die, quæ est Kalend. Junii, venerunt ad montem Sinai: & post tertia die, quæ erat quinquagesima à Phase, & Græcè dies dicitur Pentecostes, acceperunt legem, & anno ab hoc revoluto recesserunt. Tertius est annus emergens: In memoriam enim liberationis suæ cœperunt annos suos numerare ab exitu de Ægypto, sicut Græci à prima Olympiade: Romani ab urbe condita: Christiani à nativitate Christi. Et hujus anni secundo mense, vicesima die, egressi sunt de monte Sinai. Postquam recesserunt de deserto Sin, venerunt ad montem Horeb, & ibi Moyses percussit petram virga, & egressæ sunt aquæ, & biberunt filii Israël.

CAPUT IX.

Postquam igitur filii Israel venerunt in desertum Sinai, receperunt legem quinquagesima

gesima die à Phase. Unde adveniente die, prout legitur in libro Philonis, voces & chorus cantantium, splendor & vox psalmi sonabant fortiter: & pavor factus est omni populo, qui erat in castris. Et ecce montes ardebant igni, & terra tremuit, & conturbati sunt colles, & montes volvebantur, & abyssi ebulliebant, & omne habitabile movebatur, & cœli plicabantur, & hauriebant aquam, & flammæ ignis exardescebant, & tonitrua & fulmina frequentabantur, & venti & procellæ perstrepebant: astra congregabantur, & angeli præcurrebant: quousque Deus poneret legem sempiterni testimonii filiis Israel: & tradidit Dominus Moysi duas tabulas lapideas, scriptas ex utraque parte digito Dei, quæ continebant decem præcepta. Et interim quòd Moyses accipiens has tabulas erat cum Domino in monte, populus coëgit Aaron & Hur: quos Moyses populo præfecerat, ut facerent ei deos: cumque illi recusaverunt, populus irruens in Hur ipsum sputis suffocavit. Quare Aaron timore coactus, postulavit inaures aureas mulierum, & ex illis formavit vitulum conflatilem, quem populus adoravit. Quoniam populus viderat Ægyptios Jovem in forma tauri venerari: licet etiam in forma arietis eundem Jovem venerari solebant, prout testatur Origenes homilia quarta in Exodum. Moyses vero postquam XL. diebus & XL. noctibus jejunans cum Domino fuerat in monte, jussu Domini descendit de monte, & portavit tabulas in manibus. Cumque audiverat populum saltantem & cantantem circa vitulum, iratus tabulas confregit: quoniam, ut dicit Philo, scripturam tabularum viderat deletam. Et accedens vitulum confregit: & misit in aquam: & ex illa potavit populus, & quicunque habuit in voluntate sensus sui, quòd perficeretur vitulus, conscindebatur lingua ejus: vel, ut alii dicunt, pulvis apparuit in barba ejus. Si quis verò coactus in timore consenserat, splendebat visus ejus. Quare Moyses jussit interfici omnes, qui voluntariè consenserant: & ceciderunt una die quasi XXIII. millia hominum. Deinde Moyse orante pro populo, Dominus præcepit ei: ut duas tabulas similes prioribus excideret. Et illis factis montem ascendit & fuit iterum cum Domino XL. diebus, & XL noctibus jejunans. Quibus transactis ipse descendit de monte cum tabulis continentibus scripta in se decem præcepta Domini, & apparuit tanta claritas in facie Moysi ex consortio sermonis Domini, quòd filiis Israel facies ejus cornuta videbatur: nec audebant respicere in eum, & ipse hoc ignorabat. Sed postquam cognovit ipse, posuit velamen super faciem suam, & sic loquebatur ad eos. Quanto autem tempore duravit claritas in facie Moysi, & an semel aut pluries acciderit, ignoratur. Sed tradunt Hebræi, quòd Moyses tertio die ascendit in montem ad impetrandum eis veniæ certitudinem: & iterum fuit cum Domino XL. diebus & XL. noctibus jejunans. Cumque rediit cum certitudine veniæ, erat nona dies septimi mensis & sic in crastino solennitatem agentes pro venia data afflixerunt animas suas jejunantes, videlicet decima die mensis: & inde eadem dies, dies propiciationis dicta est. Pro quo notandum, quòd Judæi primò habuerunt septem festa, videlicet, Sabbatum in qualibet septimana: Neomeniam in principio cujuslibet mensis: Pascha XIIII. luna Aprilis: Pentecosten L. die post Pascha, in memoriam datæ legis. Festum tubarum prima die Septembris, in memoriam liberationis Isaac: Festum propiciationis decima die Septembris: Festum Scenopegiæ, quod fixionem tabernaculorum sonat XV. die Septembris. Et postea habuerunt alia festa, videlicet festum Encæniorum, hoc est dedicationis templi, & festum Sortium de historia Esther. Dies propiciationis, de quo jam dictum est, etiam dicebatur dies Afflictionis: quia ea die jejunabant homines & jumenta & pueri septennes, & agebatur ea die memoria mortuorum. Item eadem dies expiationis dicebatur: quia ea die purificabant tabernaculum & altare per sanguinis aspersionem à contagiis, quæ contraxerant per totum annum à peccatis ministrantium. Et ea die sacerdos tollebat vitulam ruffam & duos hircos pro peccato & arietem in holocaustum: & statuebat duos hircos in ostio tabernaculi, mittebatque sortem super utrumque, ut sciretur quis Domini esset, & quis populi fieret, cujus sors exibat, offerebat illum pro peccato populi, & cujus sors non exibat, illum reservabat vivum. Et immolabat vitulum pro peccato suo & domus suæ, tollebatque de sanguine hirci & vitulæ & thuribulum plenum prunis, multumque tollens thymiamatis intravit ultra velum, aspergens septies digito de sanguine coram propiciatorio ad Orientem, & septies pavimentum

mentum nullusque erat cum eo in tabernaculo, dum populum expiabat, in quem modum quidem semel in anno altaria lavant vino. Post hæc egrediebatur sacerdos ad hircum viventem, ponensque utramque manum super caput ejus confitebatur generaliter peccata filiorum Israel, & imprecans ea capiti ejus, mittebat eum in desertum per hominem ad hoc paratum. Et sic populus erat expiatus à peccatis anni illius. Et hoc facto, sacerdos, depositis vestibus lineis, induebatur vestibus Pontificalibus, & offerebat Domino arietem. Vitulum autem & hircum, de quorum sanguine facta erat expiatio, ferebant extra castra, & comburebant igni, tam pelles, quàm carnes eorum. Ex his cineribus fiebat aqua aspersionis, qua per totum annum purificabatur immundus: Et in hunc modum dicitur confici Chrisma. (*Videtur hic in Gobelino hiatus esse*) post supradicta Beseleel fecit arcam fœderis, seu testamenti de lignis Setim, & vestivit eam intus & foris auro purissimo, & cætera fecit, quæ ad locum Dei pertinebant, juxta quod Moyses ex præcepto Domini indicavit sibi. Anno X. Ascatadis regis Assyriorum supradicti Moyse fratrem suum Aaron fecit summum sacerdotem primum apud Hebræos, & constituit filios suos sacerdotes minores. Posthæc Aaron & Maria soror ejus murmuraverunt contra Moysen pro uxore ejus Æthiopissa: & propter hoc Maria percussa est lepra à Domino, & ejecta extra castra septem diebus, & postea sanata est à Domino ad preces Moysi, & revocata in castra: sed Aaron pœnituit, antequam vindicta venit in eum. Cumque filii Israel in deserto Pharam moram traherent, Moyses misit XII. viros, de qualibet tribu unum, ad explorandam terram promissam: qui post XL. dies reversi sunt apportantes botrum unum cum palmite in vecte, & de aliis fructibus terræ: sed ipsi omnes fecerunt populum desperatum, & concitaverunt murmur contra Moysen, præter duos, videlicet Caleb filium Jophone, de tribu Juda, & Osee, filium Nun de tribu Ephrahim, quem Moyses Josue nominavit. Hi duo consolabantur populum: sed populus noluit eos audire & imprecabatur sibi ipsi mortem in deserto futuram. Quare Dominus iratus contra populum, decrevit omnem populum natum à XX. annis & supra, moriturum in deserto, infra XL. annos, secundum quod XL. diebus in exploratione terræ perseveraverant præter Caleb & Josue. Et populus propter hoc luxit, & pœnituit ac jejunavit, & hoc erat jejunium secundum apud eos. Anno XII. hujus regis Assyriorum templum Apollinis Delphici ab Erichtione fabricatum est. Item anno XVII. vitis à Dionysio invenitur, non à filio Semeles, sed à Dionysio Baccho. Postquam Moyses fratrem suum ex præcepto Domini (*Num. 6.*) summum constituit sacerdotem, Dathan & Abiron de tribu Ruben, & Core de tribu Levi, cum quibusdam aliis, volebant sibi vendicare sacerdotium contra ordinationem Moysi: quare terra aperuit se, & deglutivit Dathan & Abiron cum omni substantia eorum. Et Core volens offerre ignem Domino, igne egrediente de thuribulis, una cũ viris CCL. hoc idem tentantibus, conbustus est: quapropter populus congregatus sequenti die Moysen & Aaron lapidibus obruere voluit: quare Moyses & Aaron fugientes in tabernaculum fœderis absconderunt se: & ignis egressus à Domino combussit quatuordecim millia hominum & septingentos. Post hoc dixit Dominus ad Moysen, ut tolleret XII. virgas singulas continentes nomen principis unius tribus, & cum hoc unam virgam continentem nomen Aaron, & illas poneret ad tabernaculum fœderis, & quæcunque germinaret, illius tribum elegisset Dominus ad sacerdotii dignitatem. Quod cum factum esset, Moyses sequenti die ingressus tabernaculum fœderis, invenit germinasse virgam Aaron in domo Levi, & turgentibus gemmis eruperant flores, qui foliis dilatatis in amygdalas deformati sunt. Et sic ostendit Deus, sacerdotes & ministros elegisse se de tribu Levi, summo sacerdotio tantum Aaron, & filiis suis reservato. Cumque filii Israel residebant in deserto Cades, iterum dedit eis Deus aquam de petra, quæ quidem aqua dicta est aqua contradictionis: ubi Moyses & Aaron incurrerunt indignationem Domini, eò quòd non glorificaverunt eum ibi coram populo: cum Dominus præceperat Moyse percutere petram virga: quia Moyses dixit ad populum: Audite rebelles, num de petra hac vobis aquam poterimus eücere? Et propterea noluit Dominus, quòd ipsi introducerent populum in terram promissionis Deinde populus parvipendens Manna dixit: (*Num. 21.*) Anima nostra nauseat super cibo isto levissimo, & ergo Deus misit in populum ignitos serpentes, qui interfecerunt plurimos: sed dum populus pœnituit, Moyses ex præcepto Domini fecit serpentem æneum, & quicun-

quicunque illum aspexit, à morsu serpentum sanabatur. Post hoc populus divertit in terram Amorrhæorum: cumque Amorrhæi tendebant filiis Israel insidias in montibus, Dominus oppressit Amorrhæos rupibus montium, & montes inclinati, ut Judæi dicunt, transitum præbuerunt filiis Israel: & tunc occiderunt Sehon regem Amorrhæorum, qui contra eos venerat; & deinde simili modo occiderunt Og regem Basan cum filiis suis.

CAPUT X.

BAlac rex Moab, audiens famam filiorum Israel, timuit valdè: & misit pro Balaam ariolo, qui habitavit in Mesopotamia, ut dicit Philo, ut veniret ad se, & malediceret filiis Israel. Audivit enim, quod Deus eorum pugnavit pro eis: unde credidit si Balaam male diceret eis, Deus postea eos non defenderet: quia, ut dicit Philo, hic Balaam in diebus Sephor patris Balac, maledixit Amorrhæis inimicis ejus, & ceciderunt coram eo. De isto Balaam dicit Origenes homilia XIII. in librum Numerorum: Fatendum est in quibusdam plus posse, & plus verba valere quàm corpora? quod exercitus multarum gentium nequiverat efficere, quod ferro & armis non posset obtineri, hoc verbis efficitur: & non dico sanctis verbis, vel Dei verbis, sed verbis quibusdam, quæ inter homines habentur: quæ quo modo nominē, nescio: sunt tamen inutili arte composita, cujus artis vocabulum illud sit, quod unicuique appellare libet. Item de hujusmodi verbis idem dicit homilia XX. in Josuæ librum: Quare dicitur à gentibus, quod per carmina quædam, quæ precationes appellant, quibus istud artis est, insusurrata, nominibus quibusdam compellatis, quæ & ne illi quidem, qui invocant, norunt, ex solo vocis sono vel sopiuntur serpentes, vel etiam de cavernis protrahuntur abstrusi: sæpè autem & in corporibus humanis tumores, aut furfures vel alia hujusmodi, vel voce sola reprimere dicuntur. Hinc Balaam, ut subdit Origenes de eo ubi supra, famosissimus erat in arte magica, & in carminibus præpotens: non enim habent potestatem, vel artem verborum, ad benedicendum: sed habent ad maledicendum. Dæmones enim ad maledicendum invitantur, non ad benedicendum & ideo, quoniam expertus in talibus in opinione erat omnibus, qui erant in Oriente: nisi enim experimenta ejus plurima præcessissent, quòd frequenter maledictis hostem vertisset armatum, non utique præsumsisset rex hoc posse fieri sermonibus, quod ferro & acie vix posset impleri. Venerunt igitur nuncii Balac cum divinaculis ad Balaam. Unde Origenes, ubi supra: In illis divinationis artibus, quas curiositas humana composuit, sunt quædam, quæ scriptura quidem divinacula nominavit: gentilis autem consuetudo vel tripodas, vel cortinas, vel aliis hujusmodi vocabulis appellat, quæ quasi ad hoc ipsum consecrata moveri ab eis & contrectari solent. Scriptura sanè divina ex hoc quodam vernaculo sermone nominavit in Prophetis, quod indumentum tradunt Prophetantium: Balaam igitur mercedis, quam Balac ei promiserat cupidus ad eum venire desiderabat: sed primò prohibitus fuit à Deo, & non ivit: secundò vocatus & à Domino ire jussus sub condicto asina sua strata profectus est. Dumque per viam transiit, habuit angelum Dei contra se cum gladio evaginato stantem in via, & obsistentem sibi: quia mutavit propositum, ut populo malediceret: cumque asina angelum videns, quem Balaam minimè vidit, se à via divertit, Balaam eam tertiò ad viam reducere cupiens nec perficere volens, iratus asinam graviter percussit: quare asina angelum declinare nesciens sub pedibus Balaam cecidit in terram, & dixit: Quid feci tibi? cur percutis me ecce jam tertiò? & statim Balaam, cùm ad verba asinæ respondit, angelum vidit.... unde perterritus, quamvis, ut assuetus monstris, ad vocem asinæ non expavit, cecidit in terram, & angelum adoravit. Angelus autem increpavit eum, eò quòd intentio sua esset perversa, & Deo contraria: permisit tamen eum proficisci sub condicto, quòd aliud non diceret, quam id, quod Dominus vellet. Balaam igitur ultrò profectus venit ad regem: qui in adventu suo gavisus, duxit eum super excelsa montis Baal: ubi Balaam videns extremam partem populi Israel in campis, erexit aras, & sacrificium imposuit, prout in augurando sibi mortis fuerat & consulto Domino dixit: de Aram adduxit me Balac, rex Moabitarum, de montibus Orientis: Veni, inquit, & maledic Jacob: propera, & detestare Israel. Quomodo maledicam, cui non maledixit Deus? qua ratione detester, quem Dominus non detestatur? Moriatur anima mea morte justorum & fiant novissima

mea horum similia. Hæc verba cùm rex graviter acciperet, respondit Balaam: Num aliud loqui possum, nisi quod jusserit Dominus? Unde Origenes ubi supra dicit: Res quidem prophanis sacrificiis gerebatur, & divinatio magica arte perquiritur, volens tamen Deus ibi abundare gratiam, ubi superabundavit peccatum, adesse dignatur. Deinde rex Balac duxit Balaam super verticem montis Phasga. ubi Balaam erectis aris, ut prius etiam, consulto Domino dixit: Non est Deus ut homo, ut mentiatur; nec ut filius hominis, ut mutetur. Ad benedicendum adductus sum, benedictionem prohibere non valeo. Non est Idolum in Jacob: nec videtur simulacrum in Israel. Dominus Deus ejus cum eo est, & clangor victoriæ regis in illo. Deus eduxit illum de Ægypto, cujus fortitudo similis est Rhinocerotis. Ecce populus ut leæna consurget, & quasi leo erigetur: Non accubabit, donec devoret prædam & occisorum sanguinem bibat. Tunc dixit rex ad Balaam: Nec maledicas ei, nec benedicas, & assumpto eo inde duxit eum super verticem montis Phogor, & ædificatis aris, ut priùs, atque irruente in se spiritu Dei, Balaam dixit: (*Num. 24.*) Dixit Balaam filius Beor: dixit homo cujus obturatus est oculus, dixit auditor sermonum Dei, qui visionem omnipotentis intuitus est, qui cadit, & sic aperiuntur oculi ejus: Quam pulcra tabernacula tua Jacob, & tentoria tua Israël! ut valles nemorosæ, & horti juxta fluvios irrigui, ut tabernacula, quæ fixit Dominus, quasi cedri propè aquas. Fluet aqua de situla ejus, & semen ejus erit in aquas multas. Tolletur propter Agag, rex ejus & auferetur regnum illius. Deus eduxit illum de Ægypto, cujus fortitudo similis est Rhinocerotis. Devorabunt gentes hostes illius, ossaque eorum confringent, & perforabunt sagittis. Accubans dormivit ut leo, & quasi leæna, quam nullus suscitare audebit. Qui benedixerit tibi, erit & ipse benedictus: qui maledixerit, in maledictionem reputabitur. Iratus igitur Balac contra Balaam, complosis manibus ait: Ad maledicendum inimicis meis vocavi te, quibus econtrario tertiò benedixisti: revertere ad locum tuum. Decreveram quidem magnificè honorare te, sed Dominus privavit te honore disposito. Respondit Balaam aliud se dicere non posse, nisi quod Dominus jubet. Et rursus sumpta parabola ait: Dixit auditor sermonum Dei, qui novit doctrinam altissimi, & visiones omnipotentis videt, qui cadens apertos habet oculos; Videbo eum, sed non modò: intuebor illum, sed non propè: Orietur stella ex Jacob, & consurget virga de Israel, & percutiet Duces Moab, vastabitq; omnes filios Seth: De Jacob erit qui dominetur, & perdat reliquias civitatis. Heu! quis victurus est quando ista faciet Deus? venient in trieribus de Italia, superabunt Assyrios, vastabuntq; Hebræos, & ad extremum etiam ipsi perdentur. Surrexitque Balaam, & reversus est in locum suum, quem postea occiderunt filii Israel gladio, quando invaserunt fines Madian. Ipse tamen Balaam cupidus mercedis, dedit consilium Balac contra filios Israel, videlicet, quòd mitteret ad castra eorum fæminas pulcras cú venalibus rebus, & si viri se cum illis commiscerent, mulieres facile allicerent eos ad sacrificandum diis suis, & ad gustandum de sacrificiis deorum suorum, & sic Deus populi Israel irasceretur populo: & ita factum est. Unde quidam nomine Zambri de tribu Simeon, intravit ad mulierem Madianitidem, vidente Moyse & omni turba: quare Phinees, filius Eleazar, filii Aaron, arrepto pugione perfodit ambos in locis genitalibus, virum & mulierem, & avertit furorem Domini à populo: De quo scriptum est: (*Ps. 105.*) & stetit Phinees, & placavit, & cessavit quassatio: quoniam occisi sunt Moyse jubente XXIIII. millia hominum, qui sic decepti peccaverant Domino. Posthæc vocavit Dominus Moysen in montem ut ostenderet ei terram, quam daturus erat filiis Israel, & dixit ei: Demonstrabo tibi locum in quo Israel serviet mihi annis DCCXL. prout legitur in libro Philonis. Post hoc tradetur in manus inimicorum, & demolient eum, & circumdabunt eum alienigenæ: te autem accipiam, & dormificabo te cum patribus tuis, & requiem dabo tibi in dormitione tua, & sepeliam te cum pace, & lugebunt te omnes angeli, & militiæ contristabuntur: nullus autem angelorum, aut hominum, sciet sepulcrum tuum, in quo incipies sepeliri, donec visitem seculum, & excitabo te, & patres tuos de terra, in qua dormietis, & venietis similiter & inhabitabitis habitationem immortalem: quæ non tenetur in tempore, quemadmodum hoc erit in conspectu meo, tanquam nebula currens, & etiam tanquam dies transiens hesternus. Et est, cum appropinquavero visitare orbem, jubebo annis, & præcipiam temporibus, & abbreviabuntur, & accelerabun-

lerabuntur astra, & festinabit lumen Solis in occasum, & non permanebit lumen Lunæ, quoniam festinabo excitare vos dormientes. Dixitq; Moyses: si adhuc potero petere de te, Domine, juxta multitudinem misericordiæ tuæ, non indigneris mihi quanta quantitas temporis transiit, & quanta superfit. Et dixit Dominus ad eum: Istic me vel apex magnus momento plenitudo, & cyathi guttam & omnia complevit tempus: quatuor enim semis transiit, & duo semis supersunt. Et audiens Moyses repletus est sensu, & mutata est effigies ejus in gloria, secundum os Domini, & sepelivit eum, juxta quod promiserat ei. Hæc Philo. Et planxerunt Moysen filii Israel XXX. diebus, & inde peractio tricesimorum dierum defunctorum sumsit exordium, quemadmodum & Aaron totidem diebus jam ante planxerunt, sicut & Jacob patriarcham XL. diebus planxerant in Ægypto, quem postea ductum ad sepeliendum in terra Canaan septem diebus planxerunt. Unde modus peragendi septem diebus primos depositionis defunctorum traxit exordium. Moyses verò priusquam moreretur, scripsit Deuteronomium, qui legis Evangelicæ figura fuit: quia totius legis repetitio benedictiones legem observantium & horribiles maledictiones transgredientium eam continens: & jussit eum in arca recondi, qui in ea postea remansit incognitus plus-quam octingentis annis usque ad tempora Josiæ regis Juda. Et in hoc libro scripsit Moyses carmen heroicum: (*cap.* 32.) Audite cœli quæ loquor, quod aliorum omnium carminum antiquissimum est. Usus quidem carminum tam apud Græcos, quàm apud Latinos longior est, quàm usus prosarum. Primus enim apud Græcos Pherecydes Syrus soluta oratione scripsit: apud Romanos autem Appius Cæcus adversus Pyrrhum solutam orationem exercuit. Istis etiam temporibus Lacedæmon condita est, à Lacedæmone filio Semeles. Item Arcas filius Jovis, Pelasgis in deditionem redactis, regionem eorum Arcadiam nominavit. Item Ægyptus, quæ priùs Aëria dicebatur, tunc primùm ab Ægypto ibi regnante, nomen accepit.

CAPUT XI.

AMyntes XVII. rex Assyriorum regnavit annis XLV. Hujus anno II. Dardanus condidit Dardaniam, & genuit filium, qui dictus est Erichthonius, qui post eum regnavit in Phrygia. Anno IX. hujus regis Moyses moritur, ut supra dictum est, & JEsus Nave populo ducatum præbet. Hic JEsus secundum quandam translationem dictus est Anses: secundum aliam dicitur Osee, & à Moyse vocatus est Josua, & ipse post mortem Moysi duxit filios Israël in terram promissionis: & sicut siccatum est mare rubrum coram filiis Israël ducente populum Moyse: sic Jordanis fluvius, ducente Josua populum, siccatus viam præbuit filiis Israël. Unde ingressis sacerdotibus, portantibus arcam fœderis, partes aquæ inferiores ipsius fluminis omnino defluxerunt, & quæ desuper venerunt in modum montis conglobatæ sunt, donec omnis populus transivit. Postquam populus transivit Jordanem, Dominus dixit ad Josue, ut faceret sibi cultros petrinos, & circumcideret omnes masculos: quia qui circumcisi erant in Ægypto omnes in deserto mortui sunt, & in deserto populus incircumcisus remanserat. Et deinde, cum comederunt de frugibus terræ, defecit Manna, nec ultra usi sunt filii Israël cibo illo. Deinde obsederunt Jericho civitatem, & constituit Josua juxta mandatum Domini, quòd sacerdotes portarent arcam fœderis, septem sacerdotibus præcedentibus cum buccinis, quibus mos erat uti in Jubileo, & universis bellatoribus præcedentibus, omnique vulgo sequente, & sic cum silentio circumirent civitatem septem diebus, qualibet die semel, quod sic factum est: soli enim sacerdotes cum buccinis sonabant. Septimo autem die ipsis circumeuntibus civitatem, Josua mandavit omnem populum fortiter clamare, quod ut factum est, ceciderunt muri civitatis, & filii Israël ingredientes civitatem, destruxerunt eam, & interfecerunt omnes habitatores ejus, præter Rahab meretricem & parentes ejus, quoniam illa nuncios & exploratores filiorum Israel receperat hospitio, & non prodidit eos populo civitatis. Et hanc postea Salmon princeps tribus Juda duxit uxorem, & generavit ex ea Booz. Postquam destructa est Jericho, Josua locum maledixit, & anathematizavit, & imprecabatur mortem filiis illius, qui eam reædificaret: & post filii Israel ceperunt urbem Ai. Deinde habitatores Gabaon inierunt fœdus cum filiis Israel, ut parcerent eis: quod audientes vicini eorum, convocaverunt se & convenerunt quinque reges cum exercitu magno contra Gabaonitas, qui miserunt ad Josua ut defen-

ut defenderet eos. Josua verò cum suis adveniens fugavit omnes, & cùm fugerent, misit Deus lapides grandinis magnos de cœlo, & ceciderunt gentes coram filiis Israel tam grandine, quàm gladiis interfectæ. Et tunc dixit Josua ad solem: Sol contra Gabaon non movearis, & Luna contra vallem Achialon. Steterunt Sol & Luna: & facta est dies illa longa spatio duorum dierum. Captis etiam quinque regibus suprdictis, fecit eos prosterni in terram, & jussit principes filiorum Israel calcare pedibus cervices eorum: deinde suspendit eos supra quinque stipites contra solem, & demum percussit omnes reges regionis illius, qui erant xxx. & unus. Videtur autem hic rex appellari princeps alicujus præcipuæ civitatis, à regimine populi sic dictus. Et designavit Josua VII civitates fugitivorum, ad quarum quamlibet confugere poterat, quicunque occiderat aliquem inopinatè, & non ex proposito, & ibidem securè residere, donec summus pontifex, qui illo tempore præesset, moreretur, & eo mortuo, ille poterat redire ad locum suum, sine contradictione amicorum ipsius occisi, juxta quod Dominus Josuæ ordinare mandavit. Et postquam Josua factus est centum & decem annorum, mortuus est. Circa hæc tempora Erichthonius rex Athenienſium, cujus parentes Vulcanus & Minerva dicuntur fuisse, primus in Græcia quadrigam junxisse perhibetur. Erat enim jam apud alias nationes. Hic Erichthonius dicitur habuisse pedes draconis, & propter turpitudinem pedum dicitur invenisse usum curruum. Istis temporibus Danaus per quinquaginta filias, fratris sui Ægypti quinquaginta filios occidit, evadente unico, qui Danao interfecto post ipsum regnavit. Item eo tempore Phœnix & Cadmus fratres de Thebis Ægyptiorum in Syriam profecti apud Tyrum & Sidonem regnaverunt. Item Europæ filiæ Phœnicis mixtus est Jupiter, quam postea Asterius rex Cretensium duxit uxorem, ab ea Rhadamantum & Sarpedonem generans, qui postea regnaverunt in Lycia.

CAPUT XII.

Belochus XVIII. rex Assyriorum regnavit annis XXV. sub quo Othoniel sive Senex cum patre suo Cenez idem nomen habens, secundum aliquos, præfuit filiis Israel. De isto Cenex scribitur in libro Philonis: Cenez post mortem Josuæ, dum Allophyli quærebant pugnare contra filios Israel, examinavit per omnes tribus & investigabat quorum cor recessit à Domino: ut peccatoribus deletis è medio filii Israel contra hostes possent prævalere. Et cùm pervenit ad tribum Asser, invenit apud illos septem simulacra aurea, quæ abstulerant Amorrhæis: & vocabantur apud illos sanctæ nymphæ, & erant inventa post primum diluvium à septem viris peccatoribus, videlicet, Chanaan, Phut, Sebach, Nemroth, Elac, Deul, Suah. nec erat jam talis similitudo in seculo sculpta manu artificis, vel picturæ varietate distincta, & in eis erant septem lapides preciosissimi de terra Evilach, quare dicebantur inæstimabiles: quia tanquam lucernæ in nocte lucebant, & projecti in ignem extinguebant ignem, & gladius cessit eis, & omne ferrum similiter: Et libros reperit, quorum scripturam aqua non poterat delere, sed aqua superfusa constringebatur in glaciem. In tribu Gad quidam mœchati fuerunt alterutrum uxores suas. Quidam de tribu Isaschar interrogabant per dæmones. Quidam de tribu Caleb, qui fuit de tribu Juda, volebant facere vitulum. Quidam de tribu Ruben volebant immolare diis habitantibus terram. Quidam de tribu Levi volebant probare tabernaculum si sanctum esset. Quidam de tribu Zabulon volebant comedere carnes filiorum suorum, & filiarum suarum, & scire si Deus curam de istis habeat. Quidam de tribu Dan voluerunt vivere secundum modum Amorrhæorum, & illa scripta erant in libris absconsis, sub monte Abrahet. Quidam de tribu Nephtalim voluerunt facere, quæ fecerunt Amorrhæi, & illa erant abscondita sub tabernaculo Elam. Quidam de tribu Manasse contaminarunt Sabbata. Quidam de tribu Ephraim volebant filios suos transire per ignem. Quidam de tribu Benjamin volebant librum legis Intendentes perscrutari, utrum manifestè scripsisset Deus, quæ erant in eo, an Moyses docuisset ea. Horum omnium numerus extendebat se ad sex millia centum & decem homines. Et licet Deus omnes ipsos manifestavit ipsi Cenez, voluit tamen Cenez, quòd quilibet eorum proprio ore confiteretur peccatum suum, quod & factum est: & jussit Deus eos omnes igne cremari cum bonis suis: libros verò & lapides prædictos jussit poni in certum locum, & per angelos deleri. Post hoc armavit Cenez CCC. millia virorum, & tunc quidam incentores murmurabant adversus eum

eum dicentes: ecce nunc solus operatur Cenez cum muliere sua, & concubinis in domo sua; & nos mittet in pugnam, ut in conspectu inimicorum nostrorum conteramur. Quod cum renunciatum esset Cenez à pueris suis, jussit viros illos comprehendi numero XXXVII. & in carcerem recludi, & populo nesciente processit contra Amorrhæos. Deus autem misit ei angelum Getheliel superpositum occultis, & operantem invisibiliter, & Cervil angelum cooperantem ejus, & percussit Getheliel Amorrhæos cæcitate, ita ut videns unusquisque proximum æstimaret adversarium, & interficerent se alterutrum, & sustinebant brachia Cenez, ne concideret, & percutiebat Cenez de Amorrhæis XLV. millia virorum, & reliqui fugerunt in montana. Et cum Cenez voluit dissolvere manum suam de romphea, non potuit, quia indissolubiliter adhærebat sibi manubrium rompheæ, & ipse respiciens vidit virum Amorrhæum fugientem, & apprehendit eum & dixit ad illum: Scio quia Amorrhæi periti sunt, & nunc demonstra mihi, quomodo dissolvam manum meam de manubrio gladii istius, & dimittam te: & dixit Amorrhæus: Accipe virum de Hebræis, & interfice eum, & calenre adhuc sanguine illius suppone manum tuam excipiens sanguinem ejus, & exsolvetur. Et dixit Cenez; vivit Dominus, quia si dixisses accipe virum de Amorrhæis, accepissem ex his virum, & salvassem te, Sed quoniam dixisti de Hebræis, ut odium tuum ostenderes, os tuum erit super te, & interfecit eum Cenez, & calentem sanguinem suscepit in manum, & dissoluta est romphea de manu. Post hoc rediens produxit viros detractores, quos tenuit inclusos, & interrogavit eos dicens: quid videntes de me murmurabatis in populo; qui dixerunt: quid nos interrogas, quos Deus tradit? & nunc præcipe igne nos comburi: quia non pro hoc peccato, quod nunc locuti sumus, moriemur, sed quia consensimus viris prioribus, qui in peccatis suis arsi sunt: & fugimus populum, & ergo recte traditi sumus in tractionem tuam: Et dixit Cenez: Si ergo ipsi adversum vos testificamini, in quo vobis miserebor? Et jussit Cenez eos igne comburi, & principatus est Cenez populo LVII. annis: & dum appropinquassent dies ejus, ut moreretur, insiluit in eum spiritus sanctus, & extulit sensum ejus, & cœpit prophetare dicens: Ecce nunc video, quod non sperabam, considero, quod non cognoscebam, Audite nunc, qui habitatis super terram: Ecce flammas non ardentes video, & audio venas expergefactus de somno, quibus non est fundamentum, neque fastigium montium suspensorum fundamenti considero: Sed omnia ibi apparentia & invisibilia, quibus non est locus in totum, & cum oculus non sciat, quid videat, cor meum adinveniat, quid dicat, de flammia autem, quam video non ardentem, vidi: & ecce à scintilla ascendit, & substravit sibi quasi sub dumum, & erat similitudo substrati tanquam arena oriens in modum sentis, & dum factum esset fundamentum, vidi, & de vena illa excitabatur quasi spumam ebullientem: & ecce dum mutavit se tanquam in illud fundamentum: inter medium autem fundamentum superioris & inferioris de lumine invisibilis loci advenerunt, quasi imagines homines & perambulabant: Et ecce vox dicens: Hæc fundamenta erunt hominibus & habitantibus in eis septem millia, & fundamentum inferius substratum erat: superius autem de spuma erat fundamentum, & quæ processerunt de luce invisibilis loci Jerusalem qui inhabitabunt & non ejus hominis & erit cum peccaverit mihi & completum fuerit tempus extinguetur scintilla, & pausabit vena, & sic mutabuntur. Et factum est cum locutus fuisset Cenez verba hæc expergefactus est & reversus est sensus ejus in eo, ipse autem nesciebat quæ locutus fuerat, neque quæ viderat, & cum Cenez cessasset loqui, defunctus est. Hæc Philo. Sed in libro Judicum de prædictis factis Cenez nihil dicitur. Potest tamen esse verum, quod ubi dicitur in libro Judicum, filii Israël post mortem Josuæ consuluerunt Dominum, quis deberet esse dux belli & Dominus respondit: Juda erit dux belli, quod iste Cenez fuerit dux belli: quoniam ipse fuit de tribu Juda. Item Philo dicit post mortem Cenez populo præfuisse Zebul annis XXV. quem dicit de filiabus Cenez, quæ tres erant, dedisse maritos: quia filios non reliquerat: & demum post Cenez ponit Deboram. Sed ego deinceps sequar librum Judicum, & Chronicas Eusebii. Istis temporibus Cadmus reperit literas Græcas. Hic Cadmus habuit filiam, quæ dicta fuit Semele, ex qua post hæc natus est Dionysius qui latinè Liber pater dictus est.

Bellopares XIX. Rex Assyriorum regnavit annis XXX. quo tempore Ehud judex Hebræorum

bræorum fuit. Iste Ehud præfuit populo annis XXC. & utebatur utraque manu pro dextra. Ejus temporibus Eglon rex Moab filios Israël sibi servire coegit: quare Ehud veniens ad eum cum muneribus, & secum habens colloquium, in cœnaculo interfecit eum, & latenter exiens per posticum clausis foribus cœnaculi fugit: & congregato exercitu contra Moabitas, jam de morte regis sui turbatos percussit ex eis circiter X. millia virorum. Anno IV. hujus regis Minos F. Æropis regnat in Creta. Item Erichthonius F. Dardani genuit filium, qui dictus est Tros, seu Trous, qui condidit Trojam & ab eo regio Dardaniæ Troja dicta est. Item eo tempore Hercules Pirithoum pene devoratum à Cerbero cane miræ magnitudinis Aidonei regis Molossorum, qui rex & Orcus dictus est, liberavit: & inde fabula est quòd Hercules canem vicerit inferni. Notandum est, ut dicit Augustinus lib. XIIX. de civitate Dei, (*cap. 12.*) quòd plures fuerunt Hercules: sicut & plures fuerunt Anthæi: similiter fuerunt plures Liberi patres.

CAPUT XIII.

LAmprides XX. rex Assyriorum, regnavit annos XXXII. Istis temporibus Tros regnavit apud Dardaniam. Et apud Pythiam vates prima fœmina hexametris versibus futura cecinisse narratur. Tros genuit duos filios: primus dictus est Ilus, qui condidit Ilium, & genuit filium Laomedontem, qui fuit pater Priami: quorum unus post alium regnabat apud Trojam. Alius filius Troi fuit dictus Assaracus, qui genuit Capyn, qui genuit Anchisen, qui fuit pater Æneæ. Alii credunt quòd Capys fuit pater Laomedontis, ut testatur Ovid. in X. Metamorph. Et quòd Laomedonte fundante Ilium, Apollo & Neptunus versi in homines, fuissent adjutorio Laomedonti pro mercede: sed hæc fabulosa sunt. Istius regis Assyriorum temporibus adhuc Ehud præfuit Judæis. Et dicunt quidam quod temporibus Ehud factum sit bellum inter undecim tribus Israël & tribum Benjamin, de quo legitur in fine libri Judicum. Alii credunt, quòd factum est statim post mortem Josuæ antequam filii Israël habuerunt Judices. Cujus quidem belli exordium Philo ponit hoc modo: Quidam nomine Michas de consilio matris suæ fecit sibi Idola: fecit enim tres effigies puerorum & vitulorum: tres leones & aquilam & draconem & columbam. Et factum est, ut omnes qui seducerentur, venirent ad eum, & erat iniquitas ejus multiformis, & irreligiositas ejus astuta. Post hoc Ebel Levites venit in civitatem Noba, quæ erat in tribu Benjamin, & duxerat secum uxorem suam: sed viri peccatores civitatis mulierem violenter sibi ablatam nequiter oppresserunt abutentes ea tota nocte donec spiritum exhalaret. Alias etiam, ut quidam tradunt, transgressa fuit in virum suum, & cum Amalechitis concubuerat: quare Deus sic tradidit eam. Vir igitur manè consurgens: & aperto ostio invenit uxorem suam mortuam: quare ipse commotus conscidit cadaver uxoris in XI. frustra, misit ad quamlibet tribum frustrum unum querulando de violatoribus uxoris suæ. Quare XI. tribus convenerunt in Silo, ubi fixerant tabernaculum pro arca Domini, postquam venerant in terram promissionis & consuluerunt Dominum, an deberent procedere ad bellum contra fratres suos, videlicet tribum Benjamin: & respondit Dominus quod sic. Miserunt ergo nuncios ad tribum Benjamin, ut traderent hujus flagitii reos, qui noluerunt tradere eos, sed procedentes contra XI. tribus ad bellum, percusserunt ex eis XXII. millia virorum. Deinde residui de XI. tribubus consuluerunt Dominum, & respondit eis, ut prius responderat. Congressis igitur filiis, ceciderunt secundò ex eis XIIX. millia virorum. Cum autem ter Phinees filius Elazari attentè oraret in Silo, quærens à Domino caussam cladis istius, Dominus respondit, quòd propter peccata Michæ hoc ipsis accidisset, quem transgrediendo legem domini fuerunt secuti, & nullus ex eis curavit legem Domini defendere. Et dixit Dominus, si tertiò ascenderent contra filios Benjamin, possent obtinere victoriam. Quare pœnitentiam super legis transgressione agentes, tertiò processerunt ad bellum. Filii verò Benjamin arbitrantes se, ut prius, fortiter acturos, processerunt ad bellum: sed fugati sunt, & ceciderunt ex eis XXV. millia virorum: & de omni tribu Benjamin superfuerunt DC. viri, qui non fuerunt inventi in bello, quia fugerant in desertum. Et post hoc filii Israel Micham & matrem ejus apprehenderunt, & eos igne cremabant. Hoc tempore apud Ægialeos regnat Sicyon XIX. rex eorum, à quo & ipsi Sicyones dicti sunt. Sosares XXI. rex Assyriorum regnavit annis XV. Hujus temporibus

tus Ehud adhuc perstitit apud Hebræos, & Sagmar, alias Semegad, filius Anach pe cussit de Philistim DC. viros vomere. Item circa hæc tempora Alomon Crotoniens creditur primus invenisse fabulas. Item istis temporibus Perseus, à quo Persidia d cta est, & qui Persepolin civitatem Persici regni caput condidit, dimicavit advers Persas, Gorgonæ meretricis capite desecto, quæ propter eximiam pulcritudin i spectatores suos mentis impotes reddebat, ut vertere eos putaretur in lapides. Ite istis temporibus condita est Cyrene in Lybia. Eodem etiam tempore Dionysi Liber pater dictus est, adversus Indos dimicans Nysan urbem juxta indum fluviu condidit & eam L. millibus hominum adimplevit. Hic Dionysius habuit in exerc suo multas fœminas, quæ Bacchæ sunt appellatæ non tam virtute nobiles quam re. Et quidam scribunt hunc Liberum victum & occisum à Perseo: tum Deus habi est, & instituta sunt sibi sacra, vel potius sacrilegia: de quorum rabiosa turpitudin post tam multos annos senatus erubuit, ut in urbe Roma talia prohiberet.

Lampares XXII. rex Assyriorum, regnavit annis XXX. Cujus temporibus impera vit Hebræis Debora & Barac. Unde Debora prophetes uxor Lapidoth judicabat po pulum XL. annis. E tempore filii Israel propter peccata sua traditi erant sub man Jabin regis Canaan: cujus militiæ princeps erat Sisara, habens in comitatu suo DCCC currus falcatos. Vocavit autem Debora Barac filium Abinoem, de tribu Nephtalim qui congregato exercitu pugnavit contra Sisaram in torrente Cison, & vicit eum. Si sara autem exiliens de curru pedibus aufugit, & venit ad tabernaculum Cinæi cognat Moysis, inter quem & regem Canaan pax erat. Egressa igitur Jael uxor Cinæi exce pit eum, & ei petenti potum, dedit utrem lactis, vel, ut dicit Philo, miscuit v cum lacte: qui bibit, & postmodum sopori se dedit. Jael vero, ipso dormiente, a cepit clavum tentorii, & posuit ad tempus capitis ejus, & desuper malleo percussit, & per cerebrum Sisaræ dormientis transfixit: & sic Sisara deficiens mortuus est. His temporibus incepit regnum Laurentum, quod postea dictum est Latinorum & deinde appellatum est Romanorum: ubi Picus F. Saturni regnum primus accepit, prout Au gust. XVIII. de C. D (*cap. 15.*) scribit. Item regnum Argivorum, quod duravit per an nos DXLIV. defecit & transfertur ad Mycenas: & hoc factum est anno VIII. hujus re gis Assyriorum. & regnavit apud Mycenas primus Pelops, qui regnavit LIX. annos. Item circa hæc tempora Apollo invenit artem Medicinæ, sed medicinam jumentorum Cyron quidam Græcus invenit.

CAPUT XIV.

PANNIAS rex Assyriorum regnavit annis XLV. Istis temporibus regnavit Thebis Amphion, quem dicunt cantu citharæ saxa movisse, hoc est, dura corda quasi sa xa immobilia. Istis temporibus Gedeon liberavit filios Israel. Hic Gedeon dictus ali as Jerobaal filius Joas de tribu Manasse judicavit annos XL. Unde post mortem Deboræ prophetis requievit terra VII. annis, & illo tempore, ut dicit Philo, surrexit quidam maleficus de sacris Madian, nomine Aod: hic tempore noctis ostendit populo Sole maleficiis suis, tanquam dies clarissima esset, & dixit, hoc posse deos Madianitum hoc Hebræi non habent in lege sua. quare seductus est populus, & coluit deos Madi anitum: & ergo tradidit eos Deus in manus Madian, & postquam pœnituerunt susci tavit Deus Gedeon, qui liberavit eos. Dum enim multæ nationes orientalium cum Madianitis convenissent contra filios Israel, & Gedeon in civitate Ephra sub querc purgaret triticum, ut panem pro fuga sibi faceret, apparuit angelus confortans eu & annuncians sibi, quod ipse liberaturus esset Israel. Gedeon Angelo obtulit sacrif cium, & ad præceptum angeli de nocte cum famulis consurgens, destruxit aram Ba al, & succidit lucum ejus, & aliam aram erexit domino Deo. Similiter quicumque viri opidi infra mane surrexerant & viderunt aram destructam, quam erexerunt, qu rebant, quisnam hanc rem fecisset? Et dictum est eis, quod Gedeon F. Joas. Qua c congregati ad Joas dixerunt: trade nobis filium tuum Jerobaal ut moriatur, quia aram Baal destruxit: & respondit Joas, & dixit: Nunquid ultores estis Baal, ut pugnetis p eo? Si deus est, vindicet se de eo, qui suffodit aram ejus; & inde Jerobaal Gedeon e appellatus. Deinde Gedeon petiit signum in vellere, dicens ad Dominum: Ponam hic vellus lanæ, & si ros in solo vellere fuerit, & in omni terra siccitas, scio quòd per ma num meam liberabis Israel, & ita factum est. Et iterum secundo petiit, quod ros cade-

ret ha

ret in omnem terram, & in solo vellere esset siccitas, quod similiter factum est. Unde Gedeon congregato exercitu dixit, quod omnes formidolosi & timidi manerent: talibus recedentibus, Gedeon obtinuit x. millia virorum, & recedentium erant xx. millia. Illos igitur qui remanserant produxit ad aquam, & jussit eos potare de flumine: & illos, qui curvatis genibus biberunt, posuit seorsim: eos autem, qui projiciendo aquam ad os biberunt, separavit ab aliis, qui erant ccc. viri: & illos recepit tanquam magis magnanimos, & dedit singulis hydras terreas, habentes ab intra laternas absconditas, & buccinas tradidit eis: & de nocte castra inimicorum latenter accessit, & jussit, ut singuli facerent sic, quemadmodum eum facere conspicerent. Cum igitur starent per gyrum castrorum, Gedeon insonuit buccina, & omnes qui erant cum eo, & confractis lagenis clamabant: Gladius Domini & Gedeonis. Et sic una manu tenebant laternas, & alia manu buccinas. Conturbatis igitur castris inimicorum, unusquisque eorum contra alium insurrexit, existimans inimicum se percutere, & mutua cæde se pervadentes ceciderunt ex eis cxx. millia virorum. Alii verò fugientes comprehensi sunt à sociis Gedeonis, quos dimiserat, & Gedeon ad se perductis regibus eorum Oreb & Zeb eos occidit: Post hoc Gedeon petiit à populo dextralia seu inaures, & dedit ei populus dextralia & inventum est pondus eorum talenta duodecim, seu mille septingenti Sicli auri; & fecit Gideon ex his Idola, & adoravit ea. Et noluit Deus in vita sua eum propter hoc punire, ex eo quod ipse destruxerat Baal, ne dicerent cultores Baal, quod Baal vindicasset se de eo, quod pater ejus dixerat, postquam destruxit Baal: Si Baal est Deus, vindicet se de eo, qui suffodit aram ejus: Sed transtulit Deus vindictam in filios Gedeonis. Habuit enim LXX. filios de pluribus uxoribus, & unum de concubina, qui dicebatur Abimelech. Iste post mortem patris omnes fratres suos præter unum comprehensos occidit, & obtinuit principatum anno & mensibus VII. & tandem, dum oppidum Thebes oppugnaret, fragmine molæ, à muliere de turri demisso, percussus interiit: sed ipse sentiens ex hujusmodi percussione mortem non posse evadere, dixit ad armigerum suum: evagina gladium tuum, & percute me: ne fortè dicatur, quod à fœmina interfectus sim: & statim mortuus est. Eo tempore Dædalus fuit, qui primus statuas disjunctis pedibus fecit, & inde est, quod fabulæ de eo dicunt, quod fecerit simulacra se moventia. Ipse dicitur primum recepisse à Minerva artem fabricandi arietes & [illegible]. Idem primus mensas & sedilia excogitavit, & Icarus fuit ejus filius, qui mari Icario nomen dedit. Iste Dædalus dicitur struxisse Labyrinthum, qui est in Creta. Ubi notandum, quod, ut dicit Isidorus XV. Etymolog. *(cap.2.)* Labyrinthus est perplexis parietibus ædificium, in quod si quis introiret sine glomere lini, exitum invenire non valet: cujus ædificii talis est situs, ut aperientibus fores tonitruum intus terribile audiatur. Descenditur centenis ultra gradibus, intus simulacra & monstriferæ effigies, in partes diversas transitus innumeri per tenebras, & cætera ad errorem ingredientium facta, ita ut de tenebris ejus ad lucem venire impossibile esse videatur. Quatuor sunt Labyrinthi. Primus Ægyptius: secundus Creticus: tertius in Lemno: quartus in Italia, omnes ita constructi, ut dissolvere eos nec ulla secula quidem possint, ut testatur Isidorus. Anno XXI. hujus regis Assyriorum facta est navigatio Argonautarum, videlicet, Jasonis & Herculis pro aureo vellere, de quibus in historia Trojana ita scribitur: Cùm regnum Thessaliæ quidam nomine Peleus, à fratre suo Æsone sibi delatum obtineret, Jason filius Æsonis in senio constituti, flore juventutis ac virtutibus pollens omnibus, ipsius regni principibus & popularibus erat acceptus. Unde Peleus præsumsit, se per eundem Jasonem posse regno privari, & propter hoc callidis in se consiliis disquisivit, quomodo absque notabili culpa sui vitam Jasonis perdere posset. Fuit itaque eo tempore in insula Colchis rex quidam nomine OEtes seu Etheus, ut dicit Ovidius XII. Metamorphos. qui habuit arietem vellus gestantem aureum, quem sub custodia dei Martis protectum, rex ille omnibus prædam ejus tentare volentibus permisit accedere. Quicunque enim hunc arietem rapere cupiebat, habebat primò necesse contra boves, igneas flammas emittentes, dimicare, quos si posset superare haberet necesse eos aratro jungere, & terram arare: quo facto restabat pugnare cum dracone terribili, quem si superaret, dentes ejus evelleret, & in terra jam aratro proscissa eos habebat seminare: ex quibus homines procreati subito mutua cæde se perimerent. Quibus sic peractis aries sine difficultate aureo vel-

lere poterat spoliari: Et hæc omnia arte diabolica sic fuerant ordinata. Rex igitur Peleus Jasonem tanquam animosum coram multis nobilibus super acquisitione hujus velleris tentat fraudulenter. Jason itaque audacia juvenili tumidus, regi consensum præbet super aureo vellere acquirendo. & statim navis præparatur necessariis omnibus abundanter onusta: quam Jason cum multis nobilibus, inter quos Hercules præcipuus fuerat, lætus ingreditur. Hæc navis dicitur prima fuisse navis, quæ cum velo mare transiit, & à nomine fabricantis eam dicta est Argo vel Argon: & navigantes in ea dicti sunt Argonautæ. Navigantibus igitur ipsis per dies aliquot, ventus eos in provinciam, quæ Phrygia dicitur, appulit, in qua Troja condita fuit: ubi cum ipsi recreationis caussa descendebant in terram, rex Laomedon, qui tunc regnabat in Troja, ipsos à terra sua descendere inconsultè mandavit: quapropter Jason & Hercules ægrum contra Laomedontem animum conceperunt, & nihilominus à terra sua recedentes mari se iterum commiserunt, donec navigando ad insulam Colchos salvi pervenerunt. Rex igitur Etheus in eorum adventu multum gavisus eos honorificè suscepit. Habuit autem idem rex unicam filiam, nomine Medeam, quæ pulcritudine nimia ac artium mulierum & potissimè magicarum scientia pollebat, quam ad solatium novis hospitibus inter cætera læranter exhibuit. Medea igitur videns formam Jasonis elegantem, subitò in amorem ejus exarsit. Unde postquam Medea per aliquot dies Jasonis & suorum colloquiis assueta, juxta Jasonem quadam vice resideret, ipsa pudoris sarcina honestè deposita, Jasonem sic alloquitur: Amice Jason, non reputet tua nobilitas inhonestum, nec vicio fœmineæ levitatis adscribat, si fortè tecum velut ignoto conferre præsumo. Dignum est quidem, ut extraneo nobili salutis consilium à nobilibus tribuatur. Scio enim te nobilem, & tu ductus juvenili audacia regnum istud pro obtinendo aureo vellere petiisti: pro cujus acquisitione scias te infallibilis mortis pericula subire: tibi enim compatior, & tibi desidero salutis consilium & auxilium ministrare, ut à tantis periculis eruaris, si perceptibili corde meis monitis obtemperare curaveris. Si enim me tibi copulaveris in uxorem, & ab hoc regno paterno duxeris in regnum tuum, me nunquam deserendo, pro certo faciam, quòd de aureo vellere votum tuum finaliter adimplebis, omnibus periculis imminentibus annullatis: sum enim inter mortales alios sola, quæ possum virtutes dei Martis illudere. Ad hoc Jason respondit: O quàm magna revera sunt illa, quæ mihi nobilis virgo promittis: & qui dona tam cara, grata offerente fortuna, renueret, meritò dici posset summa fatuitatis insania agitari. Quare, nobilissima domina, me vobis in virum humiliter expono, & me facturum singula, quæ decreverit vestra dilectio, pura intemerataque fide promitto. Medea talibus exhilarata sermonibus respondit: Amice Jason, ut de tuis pollicitationibus magis reddas me securam, per te peto, quæcunque dixisti, tuo sacramento confirmari: sed cum ad præsens se locus ad hoc non offert habilis, illud ad noctis tenebras puto differendum: tunc tu per mei secreti nuncium cameram meam securus accedes. Nocte adveniente anus quædam ad Jasonem à Medea mittitur, cujus ductu Jason Medeæ thalamum ingreditur, & sacramento præstito de fide servanda, super quadam imagine Jovi consecrata, virginitatis claustra in Medea reserando, matrimonii jura confirmat: deinde instructus & monitus vellus aureum sequenti die tentat acquirere: & devictis omnibus obstaculis arietem aureo vellere nudat: deinde post mensis unius spacium, nave sua apparata Jason nocte quadam cum Medea furtive recedit. Demumque ad urbem Thessalonicam, quam quondam Thessalus F. regis Græci condiderat, salvus perveniens, Peleum regem non modicè suo adventu perturbat. Sub hoc rege Assyriorum conditum est Ilium ab Ilio rege, de quo supra dictum est. Item anno XII. ejusdem regis Assyriorum Europa filia Agenoris rapta legitur.

CAPUT XV.

SOSARMUS XXIV. rex Assyriorum, regnavit annos XIX. Hujus anno III. Minos rex Cretæ obtinuit mare. Item Hercules vicit Antæum, qui filius terræ à Poëtis dictus est: quia palestricæ artis certaminum, quæ in terra exercentur, scientissimus erat. Et istis temporibus Abimelech F. Gedeonis, de quo dictum est supra, tenuit principatum apud Judæos per annos tres, ut quidam dicunt, & post eum Thola de tribu Isaschar tenuit principatum annis XXIII. Anno hujus regis IIX. traditur Ilium destru-

ftum à Jafone & Hercule. Poftquam Jafon reverfus eft Theffalonicam, Hercules volens vindicare injuriam, quam fibi & fociisfuis rex Laomedon repellendo eos à terra fua, dum pro aureo vellere navigarent, impudenter irrogaverat, quofdam reges & principes Græciæ congregavit, videlicet, Peleum regem Theffaliæ, Thelamonem regem Salaminis fratrem Pelei, & Caftorem ac Pollucem fratres reges provinciæ Spartanæ, & ducem Neftorem de infula Pylos. Cum his Jafon & Hercules verfus Phrygiam navigando fe dirigunt, & dum circa Solis occafum portum quendam, qui Sigæum dicebatur, intraverant, confilio habito exercitum fuum in duas partes dividunt: quarum una verfus Ilium, quæ Troja minor dicta eft, fub noctis filentio fe dirigit, ut exeuntibus Trojanis civitatem tendat infidias; & altera pars, die illucente, patenter procedit in campum Trojanos ad bellum provocando. Græcis itaque apparentibus in campo, Trojani arma capiunt, & Græcos bello appetunt: qui dum bello fe mutuo invadunt, Græci ex infidiis erumpentes civitatem capiunt, & occifis mafculis univerfis, civitatem relinquentes, ad bellum, quod geritur in campo, feftinant: Unde bellum durius committitur, & rege Laomedonte occifo ab Hercule, Trojani fugiunt, qui cædi fupererant: & Græci victoria obtenta ad civitatem redeunt, & navibus fpoliis onuftis cum virginum & nobilium mulierum præda recedunt. Inter ipfas virgines abducta erat puella miræ pulcritudinis Hefione nomine, filia regis Laomedontis, quæ data eft Telamoni regi in præmium virtutis: quia ipfe primus civitatem victor intravit, unde Ovidius XI. Metamorphos.

Nec pars militiæ Telamon fine honore receffit,
Hefioneque data petitur.

Quidam dicunt, ut Dio hiftoricus, quod Hercules quandam aliam filiam Laomedontis abduxit captivam, quam dedit Telepho filio fuo uxorem: qui poftea factus eft rex Gothorum, & regnum ejus fuit Mœfia feu Myfia, habens ab oriente oftia Danubii: à meridie Macedoniam: ab occafu Hiftriam, & à feptentrione Danubium. Hic habuit bellum cum Græcis, in quo Therfandrum ducem Græciæ interemit, & Achillem, Ajacem, Diomedem, & Ulyxem fugavit. Sed non videtur verifimile, quod ifte Telephus fuerit filius Herculis, cum in hiftoria fcribatur, quod Telephus F. Herculis fuit cum Græcis, quando fe conferre volebant ad Trojam contra Priamum regem: & ipfe cum Achille fubegit infulam Meffanam, quam credunt effe Siciliam, de qua miniftravit Græcis victualia per tempus obfidionis Trojæ, quæ poftea facta eft: nifi diceretur, quod ipfe poftea fuiffet cum Græcis pacificus. Sed videtur obftare quod dicitur in hiftoria Gothorum: Telepho rege Gothorum defuncto, Ariphilis filius ejus fucceffit ei in regnum, ex Priami Phrygum regis germana progenitus, qui bello volens intereffe Trojano, ut parentibus, puta Priamo & fuis ferret auxilium, ftatim cùm veniffet extinctus eft. Nifi tunc forte diceretur, quod poftquam pater ejus cum Achille infulam Meffanam obtinuit, & durante obfidione Trojana pater deceffiffet, & poftea filius fuccedens in regnum, fe verfus Trojam contuliffet, magis favens generi materno, quam paterno. Sed Ovid. metamorph. VI. dicit de quadam filia Laomedontis regis, quam Antigonem vocat. Dicitur etiam, quod Jafon cum Medea fuit poftea de urbe Theffalonica pulfus: & privignus ejus fuit Medus, qui poftea Medeam civitatem conftruxit, & ab illo Media regio, & Medi funt appellati: & producitur e ante a. Unde Ovidius lib. 3. Triftium. (eleg. 8.)

Nunc ego Medeæ vellem frenare dracones.

CAPUT XVI.

Poftquam Ilium, five Troja prima, fuit à Græcis deftructa, fupererat quidam filius Laomedontis nomine Priamus: qui percipiens in partibus remotis, qua cum exercitu eo tempore moram traxit, exitium parentum & patriæ, celeriter fuos verfus patriam cœpit dirigere greffus. Et poftquam domum reverfus eft, fubditis regni fui congregatis, Trojam in ea magnitudine & pulcritudine reftauravit, quod nusquam legitur civitas aliqua tantæ magnitudinis ac tanti fuiffe decoris. Unde murus ejus in circuitu erat altitudinis CC. cubitorum, & turres, non multum ab invicem diftantes, excrefcentis altitudinis, fuper murum eminebant. Introitus & exitus in fex portis fuerant, nec erat in ea ædificium aliquod tam parvum, quod fuper terram marmore decoratum in altitudine LX. cubitorum non foret erectum: & erat longitudo ejus trium die-

um dictarum, & totidem latitudo ejus, & in eminentiori loco, super cujusdam rupis excelsæ summitatem, ipse Priamus ædificavit pro suæ habitationis hospitio famosum habitaculum, quod Ilion seu Ilium, nominavit. In hac civitate diversorum genera ludorum inventa fuisse dicuntur, videlicet ludus taxillorum, ludus aleæ & ludus scacchorum: licet quidam dicunt, quod prædicti à Græcis in otio Trojani belli sunt inventi, sed verisimile est, quod ab utrisque, videlicet Græcis & Trojanis sunt inventi. Dicit autem Isidorus lib. XVIII. Etim. (*cap. 60.*) Ludus aleæ inventus fuit à Græcis in ocio Trojani belli, per quendam militem Alea dictum: & ab illo ludus ipse nomen accepit. Et Ovidius in libro de vetula dicit: quod Ulyxes fuit inventor ludi Scacchorum: quem ipse invenit in ocio Trojani belli: & commendat subtilitatem ingenii inventoris declarans, quomodo ludus ipse factus est ad instar motus cæli. Unde videntur errare, qui dicunt, quod temporibus Evilmerodach filii Nabuchodonosor ludus ille sit inventus. Priamus rex Trojanorum habuit uxorem nomine Hecuba: ex qua genuit v. filios & III. filias. Primogenitus vocabatur Hector inauditæ strenuitatis miles, virtute maxima bellicosus. Secundus filius dicebatur Paris, alio nomine Alexander, omnium juvenum speciosissimus. Tertius dictus fuit Deiphobus vir strenuus, & consiliorum perspicuus. Quartus nominabatur Helenus vir multæ scientiæ, & sagacitatis. Quintus filius dictus erat Troilus multum virtuosus in bello. Filia primogenita dicta fuit Creusa & ipsa fuit uxor Æneæ. Secunda vocabatur Cassandra in multis artibus perita, & habuit notitiam futurorum: Unde quidam tradunt eam fuisse unam de Sibyllis. Tertia dicta fuit Polyxena puella miræ pulcritudinis. Præter quinque filios supradictos rex Priamus habuit XXX. filios naturales de diversis concubinis, qui omnes erant viri bellatores. Postquam rex Priamus secundum quod in animo suo proposuerat Trojam perfecerat, de consilio suorum fidelium misit in Græciam ad regem Telamonem, qui sororem suam Hesionem tenebat, & alios principes Græciæ, ut sororem suam sibi restituerent, quam captivam de Troja abduxerant, & hanc legationem Antenor vir illustris & multæ sagacitatis explevit: sed ipse ab omnibus, quos ad hanc restitutionem faciendam de Græcis accessit, est cum indignatione repulsus: de quo cum rex Priamus per Antenorem de Græcia reversum plenius informatur, concipit in animo suo exercitum dirigere contra Græcos: quare consilio communicato omnibus suis suadet, ut contra Græcorum superbiam eum studeant juvare fideliter & filios suos ad hoc specialiter adhortari conatur. Quorum quidam à bellis abstinendum esse suadebant ut Hector: alii, ut Paris & Deiphobus & Troilus, bellum suadent attendandum. Unde finaliter rex misit Paridem & Deiphobum filios cum navibus gentibus armorum onustis in Græciam, qui navigando ad insulam Cytheram, in quo eodem tempore festa Veneris peragebantur, pervenerunt. Erat autem prope hanc insulam regnum cujusdam regis, qui Menelaus dicebatur, & regnum ejus Lacedæmonia postea dictum est: cujus uxor Helena nomine, omnium mulierum Græciæ pulcerrima, ad festa Veneris eodem tempore venerat: quam Paris ibidem spoliato templo rapuit, & omnia cum multis captivis Trojam usque perduxit. Cumque Castor & Pollux, fratres Helenæ, sororis suæ raptum, fama deferente, percipiunt, navibus celeriter præparatis, mari se committunt, & raptores sororis insequuntur: sed oborta tempestate maris ipsi cum suis sunt submersi: & quia mors eorum diu mansit incognita, quidam finxerunt eos translatos in cœlum, & signum Zodiaci, quod Gemini appellatur, constituisse. Paris autem cum suis salvus perveniens Trojam à patre honorificè receptus est. Sed Cassandra dixit propter hoc Trojam à Græcis destruendam, sicut & prædixerat, quando Paris cum exercitu suo in Græciam se conferre disposuit.

Caput XVII.

Menelaus rex ob uxoris suæ raptum nimio dolore stimulatus, amicos suos convocat, & ab universis Græciæ principibus auxilia contra Trojanos implorat: quibus omnes precibus suis annuentes convenerunt ad eum numero LXIX. reges, principes, duces & comites: inter quos præcipue fuerunt Agamemnon rex Mycenarum frater ipsius Menelai: Achilles F. Pelei regis Thessaliæ: Ulyxes rex Achajæ: Diomedes de regno Argivorum, & Palamedes F. regis Naupli. Congregatus est igitur exercitus eorum habens naves MCCLII, continentes DCCCVI. millia armatorum. Cumque convenissent in portu Thessalonicæ, miserunt ad consulendum Apollinem in insulam Delphos,

phos, & de futura victoria ac Trojæ destructione responsum receperunt: tamen postquam portum Tenedon, quem in primo progressu ad partes Phrygiæ armis obtinuerant, & sex milliaribus à Troja distabat, primò attigerunt, infra unius anni spacium versus Trojam se conferendo mari se committere non audebant. Inter hæc rex Priamus multos reges & principes congregavit, ita quòd una cum incolis regni ipse habuit DCLXXVI. armatorum, & Hectori filio suo totius exercitus ducatum commisit. Græci verò, postquam plus anno in portu Tenedo steterant, oportunitate captata, se cum navibus suis conferunt versus Trojam. Trojani verò Græcos videntes arma capiunt, & Græcos à litore arcere conantur: Unde bellum instauratur: & impulsu navium improviso multi de Græcis sunt submersi. In hoc bello HECTOR regem Philardorum Protesilaum nomine, qui in fortitudine sua mirabiliter contra Trojanos prævaluit, ictu gladii sui duas dimidiavit in partes, non obstantibus armis: & sic mortuus est. Et Achilles vulneratur, sic quòd sequenti die bellum ingredi non valebat. Et propter crebros accessus navium Græcorum ad litus, & Trojanorum accursus ex adverso, ipsi invicem, nunc illi, nunc isti decies & octies retrocedere sunt coacti: donec, nocte superveniente, à bello cessatum est: in qua quidem nocte Græci tentoria sua fixerunt in campum. Illucente igitur die sequenti, vir bellicosus & strenuus Hector dux Trojani exercitus universos bellatores suos mandavit armari, & aciebus ordinatis civitatem egressus, contra Græcos bellum instaurat. Et Agamemnon rex Mycenarum, quem Græci ducem exercitus sui constituerunt, aciebus suis ordinatis, ex adverso procedit ad bellum. In hoc bello Hector mirabilia commisit, omnes acies Græcorum in fortitudine sua penetrans, in primo congressu Patroclum quendam principem Græciæ, intimum amicum Achillis, occidit. Inter tria millia armatorum equitum Hector pedes se defendit, ita quòd nec equum ejus de manibus suis eripere poterant: nec eum intercipere, & tandem eis invitis equum ascendit, & in fortitudine equi ipsius per acies discurrit: ac postquam plus quam M. homines interfecit, vulneratus est à Mnestheo duce Athenarum: quare bellum egreditur, & vulnere ligato revertitur, & adhuc plus quam M. homines occidit: inter quos Merionem de regno Cretæ peremit: & tandem occurrit ei Telamonius Ajax, filius Hesiones sororis regis Priami, qui fortiter ei resistebat, ita ut Hector miraretur, quisnam is esset. Jam enim Trojani prævalebant adversus Græcos, quod ignem in naves Græcorum injicere, & eorum deprædari tentoria tentaverunt. Ad petitionem Ajacis Hector, dum eum amitæ suæ filium esse cognovit, suos à bello revocavit: & illo die deinceps à bello cessatum est. Cecidit autem in hoc bello Cassibalus frater naturalis Hectoris, quem rex Thoas occidit. Sequenti vero die, Trojanis ad bellum, Hectore præcipiente, paratis, Græci petunt inducias: & per duos menses treugæ firmatæ sunt: quibus transactis rursus ad bellum procedunt, in quo Hector & Achilles conveniunt, ambo se sternunt ab equis, & durum deinde certamen inter eos committitur, donec per notos suos ab invicem separati sunt. Hector vero postquam dimisit Achillem, multos occidit: nam Archilochum & Protenorem regem, quolibet eorum uno ictu gladii, non obstantibus armis, per medium diviso peremit: & similiter quendam militem eorum duas divisit in partes. Quapropter nocte sequenti Græci conveniunt de morte Hectoris tractaturi: desperabant enim omnes in victoria, quamdiu Hector superesset. In tertio vero bello cecidit rex Hyspon senex ex parte Trojanorum: Hector & Achilles acriter mutuo pugnant: Paris Menelaum lethaliter vulnerat, & rex Thoas à Trojanis capitur, quem rex Priamus volebat occidere, sed Hector & Æneas noluerunt ei in hoc consentire. In quarto bello Achilles interfecit regem Larissæ, qui dictus fuit Hyspon grandis, & erat filius gigantis. & Diomedes regem Antipum occidit: Hector tres reges Græcorum interfecit. Æneas regem Amphicum peremit: deinde Achilles quendam regem, qui Philis dicebatur, occidit. Item in eodem bello Hector duos reges, & quendam ducem Salaminæ occidit. Et in eodem bello rex Epistropus, de partibus orientis, Græcis multa intulit incommoda, & præcipue in virtute cujusdam sagittarii monstrosi, quem secum adduxerat. Hic enim sagittarius ab umbilico sursum erat homo, & tectus corio piloso, & ab umbilico deorsum erat quasi equus, & habuit oculos flammeos, & visu suo terruit equos, ut ipsi, quamvis calcaribus urgerentur, retrocederent. Hic multos Græcorum suis sagittis occidit: & tandem in hoc bello Diomedes eum necessitate

compul-

compulsus interfecit. Græci etiam Anthemonem, virum nobilem de Trojanis, captum ad sua tentoria duxerunt. Deinde cum sequenti die in quinto bello multi Græcorum cecidissent, Græci petunt à Priamo inducias trium mensium, quas eis concessit, licet Hectori displiceret: quia Hector videbat Græcos belli cæde fatigatos. His treugis durantibus commutati sunt quidam captivi, & Hector ad castra Græcorum se contulit absque armis. Unde Achilles inter cæteros principes eorum eum lætanter suscepit, sed alterutrum inter plurima verba commoti ad iram, duellum sibi mutuo indixerunt: sed reges & principes utriusque partis noluerunt consentire in pacta, sub quibus volebant duellare, videlicet, si Hector vinceret, à Troja Græci recederent, Trojanos super Helenæ raptu de cætero non molestaturi: & si Achilles vinceret, Trojani Græcis essent perpetuo servituri: quamvis rex Priamus, de fortitudine Hectoris plenarie confisus, in hoc casu se committere fortunæ consensit. Trium itaque mensium elapsis induciis, iterum proceditur ad bellum, quod per dies XXX. continuatum est? in quibus multi ceciderunt ex utraque parte, sed plures de Græcis. Hector duos reges occidit, & contra Achillem una vice tantum instabat, quod mille viros, qui Achillem juvabant, interfecit. Achilles duos Duces occidit: ceciderunt etiam in his XXX. diebus sex filii naturales regis Priami. Unde rex Priamus petit inducias sex mensibus, quæ concessæ sunt. Quibus elapsis secutum est bellum, quod continuatum est per dies XII. quare propter fætorem cadaverum Græci petunt inducias xxx. dierum: quia magna mortalitas invasit exercitum in castris. Evolutis xxx. diebus, uterque procedit ad bellum. Andromacha vero Hectoris uxor, nocte præcedente hoc bellum talem prodidit visionem: quod si Hector illa die ad bellum procederet, mortem evadere non posset: quare ipsa diligenter rogat eum, ut saltem illo die à bello desistat: sed ipse verba illa vana judicans, uxoris suæ monitis obtemperare renuit. Quare Hecuba mater ejus & sorores suæ, cum Helena, & aliis nobilibus mulieribus cum lacrymis eum rogant à bello desistere: sed cum precibus earum nec lacrymis moveretur, venit Priamus pater ejus ad ipsum, & eum jam equo insidentem multis precibus vix avertit, & ad palatium reduxit: nec tamen Hectorarma deposuit. In hoc bello Margariton filius naturalis Priami occisus est ab Achille, quod cùm ad Hectoris pervenit notitiam, ipse vindicaturus fratrem, bellum furibundus ingreditur, multos prosternit: tres duces peremit, & Achillem graviter vulnerat. Unde Achilles bellum egreditur, vulnereque ligato regreditur, & considerans Hectorem circa captionem cujusdam regis occupatum, ipsum non advertentem adventum ejus, lancea si graviter vulneravit, quòd ipse cadens in terram mortuus est: quod videns rex Edemon sic graviter percussit Achillem, quòd ipse semivivus ad tentoria delatus est. Hic quidem in bellis superioribus præter principes & duces, quos occidit XIX. reges de Græcis manu sua peremerat. Unde Græci de morte ejus maximè gavisi sunt: petunt tamen duorum mensium inducias, quæ eis concessæ sunt: & interim Hector sepultus est in templo Apollinis magnificentia regali. Cumque post inducias supradictas ad bellum processum est, cecidit ex parte Trojanorum rex Persarum: & deinde iterum treugæ factæ sunt, inter quas dies anniversarius obitus Hectoris instabat: quo die Achilles Trojam intrabat visurus ab intra decorem civitatis: cumque intravit templum Apollinis, vidit Polyxenam sororem quondam Hectoris, ad ipsius sepulcrum anniversarii obitus sui diem plangentem, cujus captus amore languidus effectus est: ita ut magis virginis illius, qua pulcriorem se non vidisse testatus est, amorem sibi conquirere, quàm Græcorum de Trojanis victoriam cogitavit. Eo tamen sic æstuante, ipse Troilum fratrem Hectoris industriosè occidit: & nihilominùs ad Hecubam reginam pro matrimonio cum Polyxena contrahendo nuncium secretum destinavit. Hecuba verò regina appetens filios suos vindicare, ei dolosè consentit: & dum ad eam in templum Apollinis treugis durantibus venit caussa desiderii perficiendi, ea tradente à Paride ibidem occisus est: & Palamedes Filius regis Naupli occidit Deiphobum fratrem Hectoris, quem Paris eadem die rursus interfecit. Et tandem in bello vicesimo Paris & Ajax se mutuo interfecerunt. Sed quis iste Ajax fuerit non plènè constat. Nam Telamonius Ajax clàm occisus fuit de nocte, & Ajax Oileus post recessum Græcorum de Troja naufragium pertulit, & se natando salvavit: sed Ovidius XII. Metamorphoseon de Ajace, quòd dictus fuit Olenius, dicit,

Non

Non ea Tydides non audet Olenius Ajax.

Si ergo diversi fuerunt Ajax Oileus & Ajax Olenius, potest esse, quòd Ajax Olenius à Paride occisus est.

CAPUT XVIII.

POst mortem Achillis Græci miserunt pro filio suo Neoptolemo, qui alio nomine Pyrrhus dicebatur, ut veniens patris sui mortem vindicaret. Et postquam mortui sunt Hector, Deiphobus, Paris & Troilus, filii Priami, ipse quamvis requireretur à Græcis ad bellum, civitatem aperire recusavit, quia spem habuit de quodam successu fideli. Erant enim in partibus Orientis quædam fœminæ bellicosæ sine viris, in quadam habitantes provincia, quarum adolescentium cura potissima fuit armis bellicis insudare. Istæ fœminæ originem traxisse scribuntur à Gothis: Eo namque tempore, quo Joseph natus est, Gothi multiplicati in partibus septentrionis, egressi cum rege suo Berig aptiores sibi sedes quærebant: & cum ad terram navibus suis appulerunt, invaserunt fines Wandalorum, ipsisque superatis processerunt ad Scythiam. Cumque post mortem Berig, Filimer quintus rex Gothorum, filius Gadarici, expeditionem faceret in Scythia, reperit in populo suo quasdam magas mulieres, quas Gothico sermone Alirumnas dixerunt, easque habens suspectas de medio sui proturbat, longèque ab exercitu fugatas in solitudine coëgit errare: quas sylvestres homines, quos nonnulli Faunos vocant, per desertum vagantes dum vidissent, & earum complexibus in coitu se commiscuissent, genus hominum ferocissimum ediderunt, qui Hunni appellati sunt, & inter Mæotidas paludes per multa secula latuerunt; de quibus infra suo loco dicetur. Post mortem Filimer regis Gothi ad mare Ponticum procedebant, & regnante apud eos Taunase, vesosis rex Ægypti bellum eis intulit, quem Taunasis rex Gothorum usque in Ægyptum fugavit: & in revertendo pene totam Asiam subjugavit. Unde quidam de suis provincias subjugatas contuentes omni fertilitate pollere, desertis suis sponte in Asiæ partibus resederunt, de quibus Parthi progressi feruntur: unde Parthi eorum lingua fugaces interpretantur. Sic etiam Gepidæ à Gothis progressi, nomen à re fortiti sunt: nam Gepanta in lingua eorum tardus dicitur, & naves eorum, quando Gothi egressi sunt insulam Scanziam, tardius venerunt. Post mortem Taunasis cum successores ejus in partibus alienis expeditionem facerent, fœminæ Gothorum à quadam vicina gente tentantur in prædam, quæ ut à viris suis doctæ fuerant, fortiter restiterunt, hostesque suos super se venientes viriliter abegerunt. Qua patrata victoria, fretæque majori audacia, arma capiunt, & duas audaciores eligunt in Duces, quarum una dicta fuit Lampeto, alia dicta fuit Marpesia. Lampeto patrios fines defendebat & Marpesia agmine fœminarum sumpto, exercitum duxit in Asiam, diversasque gentes superans, aut pace concilians, ad Caucasum montem pervenit: ibique certum tempus demorans loco nomen dedit saxum Marpesiæ: in quo loco postea Alexander M. portas constituens eas Pylas Caspias nominavit. Et ab isto loco, qui dictus est saxum Marpesiæ, Saxones sunt appellati, quos idem Alexander ex Macedonibus quasi fideliores sibi, eligens ad custodiam reliquit ibidem: & post mortem ejus inde egressi sunt, prout infra suo loco dicetur. In hoc loco fœminæ prædictæ commanentes confortatæ sunt: unde egressæ Armeniam, Syriam, Ciliciam, Galatiam omniaque Asiæ loca æqua felicitate domuerunt: Ephesum civitatem condiderunt, & in ea templum Dianæ, quod miræ pulcritudinis fuit, fabricaverunt, & sic tandem ad socias suas in cautes Marpesias redierunt. Quæ veritæ, ne earum proles raresceret, à vicinis gentibus concubitum petierunt, factis nundinis semel in anno, ita ut futuris temporibus eadem die revertentibus in id ipsum, quicquid partus masculini edidisset mater patri redderet: quicquid vero fœminei sexus nasceretur, mater ad arma bellica erudiret. Et quia sic habitabant sine viris, dictæ sunt Amazones, quasi ἅμα ζῶσαι: vel dictæ sunt Amazones, eo quod habebant dextras mammas adustas, ne sagittarum jactus impediretur, & hanc quam adusserant mammam nudabant: unde Amazon quasi ἄνευ μαζῶ ut dicit Isidorus. Et hæ fœminæ tenuerunt regimen usque Alexandrum M. qui eas omnino delevit: quoniam partim ab Hercule, partim ab Achille olim deletæ fuerunt, & deinde Alexander eas usque ad internecionem delevit, ut testatur Isidorus. Dicitur enim, quod Hercules & Achilles habuerunt bellum cum Hippolyta regina Amazonum, & superata ea abstulerunt

sibi baltheum, quod ipsa regi Getarum abstulerat in bello, & utrumque bellum actum fuerat juxta fluvium Thermodoontem. Unde Ovidius IX. Metamor. loquens de morte Achillis dicit:

Ac si fœmineo fuerat tibi Marte cadendum
Thermodontiaca malles cecidisse bipenni.

In historia tamen Alexandri Magni legitur, quòd ipse susceperit has fœminas in gratiam: sed alii, ut Isidorus & Jordanes episcopus, dicunt, quòd Alexander eas omnino delevit: quamvis quidam adhuc eas esse affirmant, prout legitur in libello Johannis de Mandavilla. Sed constat, quòd Romani post mortem Alexandri omnia regna Orientis usque Indiam subegerunt virtute bellorum: nusquam tamen legitur, quòd ipsi habuerint bellum cum Amazonibus. Item postquam fides Christiana usque ad fines orbis terræ per Apostolos Christi & alios sanctos perducta est, ita ut aliqui eorum fines Indiæ penetrarint, nusquam tamen legitur, quod aliquis eorum Amazonibus prædicaverit, ut Paulus Diaconus ecclesiæ Romanæ in gestis Longobardorum (*l. 1. cap. 15.*) testatur Amazones fuisse deletas, antequam Longobardi originem habuerunt. Eo igitur tempore quo Troja obsessa est à Græcis, regnabat apud Amazones regina quædam, nomine Penthesilea virgo nimium bellicosa, Hectorem propter strenuitatis suæ famam multum diligens, & videre eum desiderans. Hæc audito, quod Græci Trojam obsederant, cum mille puellis multa strenuitate pugnantibus apud Trojam se contulit pugnatura. Cumque Trojam pervenerat, audito quod Hector jam mortuus fuerat, nimium tristis effecta, petit se contra Græcos ad bellum admitti. Unde Penthesilea cum puellis suis & Trojanis procedens ad bellum multa contra Græcos certamina gessit: infraque unius mensis spacium plusquam X. hominum millia ex utraque parte perierunt. Et tandem in ultimo bello Pyrrhus filius Achillis Penthesileam gladio percussit, eamque in frusta concidit, & ceciderunt una die circiter X. millia Trojanorum. Et puellæ Penthesileæ videntes dominam suam mortuam, tanquam desperatæ in Græcos irruerunt, & de eis plusquam duo millia perierunt, & omnes puellæ occisæ sunt præter XL.

CAPUT XIX.

Cum igitur post bella prædicta Trojanis non erat oportunitas aperiendi civitatem causa belli, Antenor & Æneas, præcipui consiliarii regis Priami, de traditione civitatis cum Græcis tractare cœperunt. Et tandem, si ipsi cum suis salvari possint, civitatem Græcis tradere spondent, quod tandem, postquam bellatum est annis X. mensibus VI. diebus XII. multis cum rege Priamo dolosis tractatibus præhabitis, perfecerunt. Cum enim de pace, inter Trojanos & Græcos certo modo servanda, juramenta præstari deberent, rex Priamus juravit simpliciter, pacem se servaturum, & auri & argenti pondera ac frumenti mensuras juxta modum & formam, quibus Æneas & Antenor hæc una cum Ulyxe & Diomede, qui ex parte Græcorum ad hoc ordinati fuerunt, fieri ordinaverant, se soluturum: Græci vero fraudulenter juraverunt, videl. se pacem servaturos eo modo, quo per ipsos compositores erat ordinatum. Cum igitur ipsi compositores tractaverant, sub specie pacis & concordiæ Græcis civitatem ipsam tradendam, Græci præsumserunt, ad pacem simpliciter observandam se nonesse obligatos. Die igitur ad hoc statuto veniente, Græci naves suas auro & argento atque frumento juxta ordinationem compositorum onerantes, à terra recedere simulabant: nocte vero superveniente Antenor & Æneas portam civitatis clam aperiunt, & Græcos intromittunt. Unde Græci super Trojanos irruunt, & indifferenter quoscunque apprehendunt morti tradunt, traditorum amicis intra domos illorum, certis intersignis signatas, servatis illæsis.

Priamus rex hac clade cognita, fugit in templum Apollinis: in quo à Pyrrho interfectus est. Cassandra fugit ad templum Minervæ: quæ capta viva servata est, & postmodum data est Agamemnoni regi Mycænarum in præmium, quia ipsa dux totius exercitus Græcorum fuerat. Hecuba regina ex nimio dolore quasi versa in rabiem, dicitur lapidibus fuisse obruta. Alii dicunt eam abductam vivam. Polyxena soror Hectoris à Pyrrho super sepulcrum Achillis occisa est. Helenus frater Hectoris quoniam semper bellum dissuasit, liber dimissus est. Hic Helenus dicitur fuisse sacerdos in templo Minervæ, quæ Pallas etiam dicitur: & captus cum Palladio, hoc est, imagi-

imagine Palladis, seu Minervæ, de qua imagine seu simulacro Trojani confidentiam habuerunt, quod, quam diu illud simulacrum esset intra mœnia civitatis, civitas ipsa nequaquam periret, & illud Ulyxes traditione Antenoris acquisivit. Unde Ovid. 13. Metamorph.

Priamidémque Helenum rapta cum Pallade captum. In historia vero Trojana legitur, sacerdotem ipsius Minervæ dictum Thoas, & hic auro corruptus tradidit voluntarie Palladium. Augustinus tamen 1. de C. D. *(cap. 2.)* videtur velle, quod sacerdotes Minervæ occisi sunt clam, & tunc simulacrum est sublatum. Dicit enim: Nec ideo Troja periit, quia Minervam perdidit. Quid enim priùs ipsa Minerva perdiderat, ut periret? An fortè custodes suos? Hoc sanè verum est, illis quippe interemtis potuit auferri. Neque enim homines à simulacro, sed simulacrum ab hominibus servabatur. Quomodo ergo colebatur, ut patriam custodiret & cives, quæ suos non potuit custodire custodes? Insuper Græci propter strenuitatem Hectoris Andromacham ejus uxorem, & filios diversos dimiserunt liberos, & Pyrrhus filius Achillis eam duxit uxorem. Helena Menelao restituitur: quam tamen multi principes Græcorum morte dignam asseruerunt. Demum Græci mœnia Trojæ & palatia ipsius, nec non Ilium partim ferreis instrumentis, partim igne dejecerunt. Capta est utique Troja à quadringentesimo quarto anno Nini regis Assyriorum: sive à nativitate Abrahæ anno octingentesimo tricesimo quinto: à nativitate Moysi anno quadringentesimo decimo: sub rege Assyriorum xxv. prout infra patebit. Sicut etiam de aliis jam simul propter condependentiam rerum gestarum supradictis suis in locis, quibus temporibus acta sunt, infra dicetur.

CAPUT XX.

Agamemoon rex Mycenarum, princeps exercitus Græcorum, post Trojæ captionem principes ad colloquium convocavit, & de duobus quæsivit. Primum erat, an fides servari debeat traditoribus civitatis, videlicet Antenori & Æneæ? ad quod responderunt, quòd utique fides eis esset servanda. Secundum, quis deberet esse modus in distributione rerum ipsius civitatis? & responderunt, quòd modus distributionis deberet attendi secundum merita, & labores unius cujusque. Unde orta est dissensio inter Ajacem Telamonium & Ulyxem de Palladio, videlicet, quis eorum illud obtineret, quoniam Ajax omnibus regibus & principibus se præferendum æstimavit in præmio: quia in bellis præ aliis majora fecerat: nec fuit aliquis inter eos, qui se ei æquiparare præsumeret. Sed Ulyxes consilio suo & diversis astutiis asseruit esse factum Trojæ excidium: quoniam ipse Palladium Trojanis abstulisset, quod si factum non fuisset nihil Ajacis fortitudinem Græcis profuisse: tandem principes potestatem adjudicandi Palladium digniori arbitrio Agamemnonis & Menelai tradiderunt, qui adjudicaverunt illud Ulyxi. Qui Ulyxes Helenam à morte, qua eam dignam multi principes & maximè Ajax asseruerunt, suis verbis dulcibus liberatam, Menelao restitui ordinavit. Quare Ajax commotus ad iram ægrum ostendit animum contra Ulyxem. Unde quadam nocte sequente Ajax in tentorio suo clam jugulatus est: de quo Pyrrhus præ cæteris multum angustiatus, verba minatoria contra Ulyxem & Agamemnonem quasi de morte Ajacis suspectos, multa diffudit: quare Ulyxes navibus suis onustis de nocte à Troja recessit, & in Aulidem insulam navibus applicuit: in qua duæ mulieres sorores regnabant: quarum una Circe vocabatur, quam Ulyxes tandem gravidam fecit, & ipsa filium peperit, qui Telegonus appellatus est. Et legitur, quòd istæ duæ sorores incantatrices & magæ fuerunt, ita quòd socios Ulyxis in bestias converterunt: deinde Ulyxes recedens incidit in manus piratarum, & spoliatus rebus omnibus dimissus est. Et deinde post alia multa pericula venit in Cretam: ubi rex Idomeneus eum honorificè suscepit, cui Ulyxes narravit pericula, quæ passus erat, & quomodo ad quoddam oraculum deorum venerat, & ibi de omnibus, quæ interrogavit à diis, responsum obtinuit, præterquam de anima sua, videlicet, ubi illa post mortem corporis esset mansura. Et rex Idomeneus dedit Ulyxi duas naves cum omnibus necessariis: & sic ad regnum salvus pervenit, & lætanter receptus est ab uxore sua Penelope: quæ inter cæteras mulieres principum, qui fuerunt in obsidione Trojæ, de castitate, quam marito absente servavit, est commendata. Et demum Ulyxes anno vitæ suæ CIII. à filio suo Telegono, quem Circe pepererat, dum ipse patrem visurus venerat,

 jaculo

jaculo inopinatè vulneratus obiit: & regnavit post eum Telemachus filius ejus in regno Achajæ, annis LXX. Sed Telegonus regnavit in regno matris suæ annis LX. De dissensione supradicta, quæ fuit inter Ajacem & Ulyxem, dicit Ovidius lib XIII. Metamorph. quod ipsa fuerit pro armis Achillis, quæ unus præ alio sibi nitebatur vendicare, & propter hoc Pyrrhus fuit vocatus, ut ipse arma patris indueret. Cæteris verò principibus Græcorum cum magna præda recedentibus, multi eorum naufragio perierunt: Unde Ocætus frater Palamedis, bello Trojano peracto, malè informatus de modo mortis fratris sui, quem Paris in bello sagitta interfecerat, videlicet, quod à Græcis fuisset occisus, & quòd falsò imposuissent sibi crimine traditionis exercitus Græcorum, & literam quandam, traditionis modum in se continentem, apud eum inventam, narrantem de certo pondere auri, quod pro traditione recepisset, quod fraudulenter in lectum suum repositum inventum fuisset, ab æmulis suis, in desertis montibus regni sui circa mare plurimos focos accendit, ut Græcos navigantes faceret errare: & hujus occasione multi ex Græcis credentes se portus accedere, navibus inter scopulos inopinatè collisis, naufragium passi sunt: & de illo periculo Ajax Oileus natando vix nudus evasit. Agamemnon rex salvus domum perveniens ab uxore sua Clytemnestra amore simulato susceptus, ab Ægysto famulo suo Clytemnestræ adultero, ipsa procurante, in lecto suo noctu occisus est: Sed Orestes filius Agamemnonis, matre & Ægysto comprehensis, matrem publicè occidit, & Ægystum è furca suspendit. Pyrrhus filius Achillis Andromacham, uxorem quondam Hectoris, secum abductam, duxit uxorem: & postea non contentus uxorem Orestis rapuit. Quare Orestes Pyrrho, in Delpho insula volenti sacrificare Apollini, insidiatus, ipsum occidit. Andromacha verò eodem tempore de Pyrrho prægnans erat, & peperit filium, quem Achilleiden nominavit. Hic, postquam adolevit, fratrem suum uterinum, filium Hectoris, qui Laomedon dictus erat, in tantum dilexit, quòd ei regnum Thessaliæ sponte dimisit. Menelaus cum Helena uxore sua salvus pervenit in regnum suum. Diomedes cùm voluit redire domum in regnum, quod antea dictum regnum Argivorum, tunc verò sub ditione regis Mycænarum fuerat, prohibitus est ab Ægea uxore sua: quoniam ipsa fuerat sinistrè informata, quòd frater ejus Thersander, qui cum Diomede se versus Trojam contulerat, & à Telepho rege Mœsiæ, ut supradictum est, priusquam Trojam perveniret, in via occisus est, studio Diomedis fuisset interfectus: quare Diomedes post recessum Græcorum à Troja, Trojam reversus est, & factus est princeps reliquiarum civitatis: quoniam à vicinis tentabatur in prædam, à quibus Diomedes eos defendit: & tandem Diomedes ab uxore sua est revocatus: sed dicitur, quòd non fuit reversus in regnum suum, sed sociis suis conversis in volucres, ipse inter deos vivus translatus est. Pro quo sciendum est, quòd de Ulyxe & Diomede supradictis tradunt historici: quòd socii Ulyxis carminibus Circes mutati sunt in bestias: socii Diomedis in volucres. Unde Augustinus XVIII. de C. D. *(cap. 16)* de gentilium erroribus circa præmissa sic dicit: Diomedem fecerunt deum, quem pœna divinitus irrogata perhibent ad suos non revertisse, ejusque socios in volucres fuisse conversos, non fabuloso poëticoque mendacio, sed historica attestatione confirmant. Item templum asserunt esse in insula Diomedæa, non longè à monte Gargano, qui est in Apulia, & hoc templum circumvolare has alites, aquam rostris versus templum aspergere, Græcis blandire, & alienigenis esse infestas. Deinde subjungit: *(cap. 17.)* quòd Varro commemorat de sociis Ulyxis & de Arcadibus conversis in bestias & lupos. Et subdit, *(cap. 18.)* quòd ipse constitutus in Italia audivit de quadam regione dici illarum partium, quòd per quasdam mulieres talibus malis artibus imbutas faciunt ministrari viatoribus, quibus vellent, in caseo aliquid hujusmodi, unde mutarentur in jumenta, & portarent annonam cum aliis jumentis: & post multa dicit firmissimè tamen tenendum est: Omnipotentem Deum omnia posse facere, quæ voluerit, sive vindicando, sive præstando, nec dæmones aliquid operari secundum naturæ suæ potentiam, quia & ipsa angelica creatura est, licet proprio vitio sit maligna, nisi quod ille permiserit, cujus judicia occulta sunt multa, injusta nulla. Nec sanè dæmones naturas creant, si aliquid tale faciunt, sed specie tenus quæ à vero Deo sunt creata commutant, ut videantur esse quod non sunt. Non itaque solum animum, sed nec corpus quidem ulla ratione crediderim Dæmonum arte vel potestate in membra,

membra, vel lineamenta bestialia veraciter posse con verti, sed phantasticum hominis, quod etiam cogitando sive somniando per rerum innumerabilia genera variatur, & cum corpus non sit, corporum tamen similes mira celeritate formas capit, sopitis aut oppressis corporeis hominis sensibus, ad aliorum sensum, nescio quo ineffabili modo figura corporea posse perduci: ita ut corpora ipsa hominum alicubi jaceant, viventia quidem, sed multò gravius atque vehementius quam somno suis sensibus obseratis. Phantasticum autem illud veluti corporatum in alicujus animalis effigie appareat sensibus alienis, talisque etiam sibi homo esse videatur, sicut talis sibi videri posset in somnis, & portare onera: quæ onera, si vera sunt corpora, portantur à dæmonibus, ut illudatur hominibus, partim verò onerum corpora, partim jumentorum falsa cernentibus. Nam quidam nomine Præstantius patri suo contigisse indicabat, ut venenum illud per caseum in domo sua sumeret, & jaceret in lecto suo quasi dormiens qui tamen nullo modo poterat excitari. Post aliquot autem dies eum evigilasse dicebat, & quasi somnia enarrasse, quæ passus est, caballum se scilicet factum, annonam inter alia jumenta bajulasse militibus, quæ dicitur retica, quoniam ad retia deportatur. Quod ita ut narravit factum fuisse, compertum est: quæ tamen ei sua somnia videbantur. Indicavit & alius se domi suæ per noctem antequam requiesceret vidisse venientem ad se quendam Philosophum sibi notissimum, sibique exposuisse nonnulla Platonica, quæ ante a rogatus exponere noluisset. Et cùm ab eodem Philosopho quæsitum fuisset, cur in domo ejus fecerit, quod in domo sua petenti negaverat. Non feci, inquit, sed me fecisse somniavi. Ac per hoc alteri per imaginem phantasticam exhibitum est vigilanti, quod alter vidit in somnis. Proinde quod homines dicuntur, mandatumque est literis, à diis vel potiùs dæmonibus, Arcades in lupos solere converti, & quod *Carminibus Circe socios mutavit Ulyxis*, secundum istum modum mihi videtur fieri potuisse, quem dixi: si tamen factum est. Diomedeas autem volucres non mutatis hominibus factas, sed subtractis credo fuisse suppositas: neque enim dæmonibus judicio Dei permissis hujusmodi præstigiæ difficiles esse potuerunt: quia focii Diomedis nusquam subitò apparuerunt, perdentibus eos ultoribus angelis malis, in eas aves pro illis occultè aliis ex locis, ubi est hoc genus avium, ad ea loca perductæ sunt, ac repentè suppositæ, creduntur esse conversi. Quòd autem Diomedis in templum aquam rostris adferunt, & adspergunt, & quòd blandiuntur Græcigenis, atque alienigenas persequuntur, mirandum non est fieri dæmonum instinctu: quorum interest persuadere deum factum esse Diomedem, ad decipiendos homines, ut falsos deos cum veri Dei injuria multos colant.

Caput XXI.

Troja destructa, & civibus ejus hinc inde dispersis, multæ terræ & insulæ per eos sunt occupatæ. Dicitur enim, quòd Brutus, unus de filiis naturalibus regis Priami, cum multitudine Trojanorum diutius per mare navigando, tandem venit ad insulam quandam Oceani, quam gigantes quidam incolebant: eisque superatis insulam ipsam obtinuit, & à nomine suo deinde Brutania, & postea mutata litera Britannia dicta est, quæ demum Anglia nominata est, prout infra dicetur. Item dicitur, quòd Antenor cum multis Trojanis & Paphlagonibus occupavit partes Venetiarum, prout superius dictum est. Æneas verò, Antenore procurante, Græcorum indignationem incurrit, ex eo, quòd Polyxenam filiam regis Priami occultaverat, ne in Græcorum manus incideret, quæ tamen prodita à Pyrrho occidebatur, & propterea Græci Æneæ exilium indixerunt. Unde Æneas petiit sibi dari naves illas, cum quibus Paris profectus fuit in Græciam, quando rapuit Helenam, & tempus ad reformandum eas indulgeri, & datæ sunt ipsi naves XXII. & tempus ad reformandum eas indultum est. Recedentibus verò Græcis à Troja, Æneas cum suis seditionem movit contra Antenorem & in tantum contra eum laboravit, quòd cives Trojani, qui remanserant, Antenori exilium indixerunt, & sic uterque traditorum dominandi Trojanis potestate, quam affectaverant, fraudatus est. Æneas igitur recedens à Troja primò venit in Macedoniam: deinde in Siciliam: tandem tertio anno post excidium Trojæ venit in Italiam, ubi regi Latino affinitate conjunctus est, prout infra patebit. Item quidam dicunt, quòd Æneas habuit fratrem quendam, qui Phrygas dictus fuit, cum quo egressa sit multitudo Trojanorum: qui tandem elegerunt sibi ducem Franci-

onem nomine, & deinde orti sunt Franci. Sed alii dicunt, quòd destructa Troja, magna multitudo Trojanorum occupavit quasdam terras Pannoniæ, qui postea dicti fuerunt Sicambri, usque ad tempora Valentiniani Imp. qui ortus est de iisdem partibus, eosque subactos à Romanis libertati restituit, & à tributo liberavit: propterea, quia ipsi debellaverunt Alanos Romanis rebelles, & sic ipsi lingua vulgari appellati sunt Francken/ quod significat idem, quod liberi: & de his infra dicetur. Et quod Franci orti sunt à Trojanis etiam videtur innuere Paulus Diaconus in prologo homiliarum per eum collectarum, ubi ad Karolum magnum loquens versificando sic inquit:

Luxque decusque *Atque togatæ*
Magne tuorum, *Arbiter urbis,*
Karole princeps, *Dardanidæq;*
Gloria gentis.

Unde Dardanidæ, hoc est, Trojanæ gentes, quoniam à Dardano traxerunt Trojani originem, ut supra dictum est.

CAPUT XXII.

Mitræus XXV. rex Assyriorum annis XXVII. Sub quo Judæis præerat Jair annis XXII. Hic Jair habuit XXX. filios, qui erant principes super XXX. civitates Galaad. Ipse Jair dicitur coluisse Baal, & seduxisse populum. & cum quadam vice VII. viros sibi contradicentes misit in ignem, ipsi per angelum liberati sunt, & M viri circumstantes igne consumti sunt, & ignis progressus statuam Baal & ipsum Jair consumsit. Iste Jair habuit uxorem, de qua susceperat filios: & habuit concubinam, de qua susceperat filium, qui dictus est Jephte: sed filii legitimi ejecerunt Jephte ab hereditate patris. Postea verò, dum Jephte factus est vir potens, venerunt fratres sui ad eum cum aliis filiis Israel, & rogaverunt, ut ipse dux eorum contra filios Ammon esset, quia oppresserant eos: ipse verò improperans eis, quòd eum ejecissent de domo patris sui, recusavit principatum; tandem tamen victus precibus profectus est cum eis, & principatum tenuit annis VI. vel secundum alios annos X. Hic Jephte cum egrederetur ad bellum, vovit Deo, si triumpharet de inimicis, quicquid primò sibi occurrit de domo sua, dum reverteretur, illud vellet Deo immolare: sed quia stultè vovit, obviam habuit, in revertendo de bello cum victoria, filiam suam unicam: unde contristatus est. Sed quia vovit Deo votum reddere voluit: nec se filia recusavit immolari, sed tempus sibi petiit indulgeri, quo virginitatem suam plangeret, & concessit ei pater spacium mensium duorum & ipsa per hos duos menses cum aliis virginibus advocatis per montes vagabatur, plangens se virginem morituram, & sic post planctum ad patrem reversa Domino immolata est. De impertinentiis sacrificiorum dicit Augustinus lib. XV. de C. D. *(cap. 7.)* Rectè offertur sacrificium, cum offertur Deo vero, cui uni tantummodo sacrificandum est. Non autem rectè dividitur, dum non discernuntur rectè vel loca, vel tempora, vel res ipsæ, quæ offeruntur, vel qui offert, vel cui offertur: vel hi quibus ad vescendum distribuitur, quod oblatum est: ut divisionem intelligamus hic discretionem sive cùm offertur, ubi non oportet, aut quod non ibi, sed alibi oportet: sive cum offertur, quando non oportet, aut quod non tunc, sed alias oportet: sive cùm id offertur, quod nusquam & nunquam penitus debuit: sive cum electiora sibi ejusdem generis rerum tenet homo, quàm sunt ea, quæ offert Deo: sive cum ejus rei, quæ oblata est, fit particeps profanus, aut quilibet, quem fas non est fieri. Hujus regis Assyriorum tempore Priamus regnavit in Troja. Item istis temporibus Carthago condita est. Item XXIII. anno hujus regis Hercules agonem Olympiacum constituit, à quo usque ad primam Olympiadem supputantur anni CCCCXXX. Item ultimo anno hujus regis factum est bellum Amazonum contra Thebas.

Tautanes XXVI. rex Assyriorum regnavit annis XXXII. Hujus anno tertio Minos rex Cretæ in Sicilia arma contra Dædalum movens, à filiabus Cocali occiditur. Item anno ejus IIX. Hercules in Libya occidit Antæum. Item anno IX. ejusdem Menelaus maritus Helenæ regnat in Lacedæmone: & Jephte, de quo supra dictum est, judex & dux Hebræorum est. Deinde Esebon post Jephte præerat Judæis annis septem & alio nomine dictus fuit Ebessa, & natus fuit de Bethlehem, & habuit XXX. filios & totidem filias. Sed Philo dicit, quòd post Jephte judicavit Addo annis IIX. & post eum Elon annis XX. Item istis temporibus apud Mycenas regnat Agamemnon annis XV. de quo supra dictum est. Item anno XI.

hujus

hujus regis Assyriorum Hercules incidens in morbum pestilentem ob remedium dolorum se flammis injecit. Unde dicitur, ut tangit Ovidius IX. Metamorph. quod Dejanira uxor Herculis audiens, quòd aliam ei superinduxit mulierem, misit ei vestem pretiosam, sed veneno infectam, qua in sacrificiis Jovis pro solennitate uteretur, cumque Hercules in hac veste Jovi sacrificaret, vestis ex flamma sacrificii calefacta est, & adhæsit cuti ipsius & carni indissolubiliter, & venenum usque ad viscera ejus transfusum est, & sic ob nimium dolorem flammis seipsum donavit, & mortuus est anno ætatis suæ LII. quidam tamen dixerunt eum ante hoc tempus XXX annis periisse. Anno prædicti regis XVI. Paris, qui & Alexander, Helenam uxorem Menelai rapuit, unde bellum Trojanum ortum est. Anno ejusdem XX. & anno V. belli Trojani Amazones venerunt in subsidium Priamo. Anno ejusdem XXII. Labdon apud Judæos tenuit principatum. Anno ejus XXV. capta est Troja à Græcis, & tertio dehinc anno, vel, ut alii volunt, octavo, Æneas venit in Italiam ad Latinum regem agri Laurenti, & accepit filiam ejus in uxorem Laviniam nomine: sed Turnus filius regis Hetruscorum hoc ægrè ferens, quoniam Lavinia ei fuerat desponsata, regi Latino & Æneæ bellum indixit: & in illo bello Æneas Turnum occidit, & rex Latinus interfectus est, & Æneas regnum solus obtinuit. Iste Latinus linguam Latinam correxit, & regnum Laurentum ab eo regnum Latinorum dictum est, quod postea regnum Romanorum nominatum est. Sciendum est, quòd ut dicit Isidorus IX. Etymolog. *(cap. 1.)* lingua Latina quadruplex fuit: Prima, quæ fuit sub Jano & Saturno. Secunda sub Latino, & hæc propriè Latina dicitur, qua scriptæ erant XII. tabulæ. Tertia fuit Romana, qua usi sunt Poëtæ, ut Virgilius, Ovidius & alii. Quarta fuit Mixta, quæ per solœcismos corrupta est, & ea vulgus utebatur. Ante Latinum regnaverant in Italia in agro Laurenti, Janus, Saturnus, Picus & Faunus per annos circiter CL. Æneas condidit civitatem non longè à loco, in quo nunc est Roma versus Orientem, quam à nomine uxoris suæ Lavinium appellavit. Æneas etiam quando de Parthenope, id est, Neapoli navigavit versus ostium Tiberis, Ipse in loco, ubi mater sua decessit Cajeta, civitatem condidit, & eam à nomine matris Cajetam nominavit: pater verò ipsius Anchises in Sicilia ante decessit. Item ut scribit Isidorus, *(lib. 10. cap. 50. Etym.)* Æneas primus docuit nobiles Romanos saltare: & postquam Æneas tribus annis regnavit, fulmine percussus interiit, uxore sua Lavinia gravida relicta. Post mortem Æneæ filius ejus Ascanius de uxore sua priore Creusa filia regis Priami genitus, regnavit Latinis, annis XXXIIX. Et Lavinia noverca ejus timens eum, ut quidam dicunt, fugit in sylvam. Alii dicunt, quòd casu divertit ad sylvam, & peperit ibi filium, & ideo vocavit eum Sylvium: atque inde reges Latinorum Sylvii cognominati sunt.

Caput XXIII.

Teuteus XXVII. rex Assyriorum regnavit annis XL. Anno ejus II. Ascanius filius Æneæ Albam longam condidit. Anno ejus VI. Pyrrhus filius Achillis ab Oreste occisus est in templo Apollinis Delphici, proditione sacerdotis Macharei, & hoc tempore quidam Homerum fuisse dicunt. Istis temporibus Judæis præest Samson. Hic nunciatus fuit ab angelo, qui dixit matri suæ, quod novacula super caput ejus ascendere non deberet. Samson postquam ad ætatem pervenit adultam, volens ducere uxorem de Philistiim, ivit per vineam quandam, & occurrit ei leo, quem ipse quasi hædum discerpsit. Et postquam iterum pergens per eandem vineam examen apum invenit in ore leonis mortui, & accepit mel & comedit, & deinde sodalibus suis Philistæis, qui ei assistebant in nuptiis, proposuit problema sub hac forma: De comedente exivit cibus, & de forti egressa est dulcedo: quod ad informationem sponsæ, ab ipso Samsone edoctæ, solverunt, dicentes: quid fortius est leone? & quid dulcius est melle? quare Samson reliquit eam, & pater mulieris eam alteri tradidit. Propter hoc Samson captis CCC. vulpibus vivis, faces ligavit ad caudas earum, quibus incensis & vulpibus dimissis, tempore messis, combussit omnes segetes Philistinorum. Unde Philistini congregati contra filios Israel, petierunt sibi tradi Samsonem: quare filii Israel convenientes, quæsiverunt Samsonem, & invenerunt eum in quadam spelunca. Samson igitur sub conditione exiit ad eos, videlicet, quod non interficerent ipsi eum: & sic juraverunt sibi. Postquam verò egressus est ad eos, ipsi ligaverunt eum septem funibus novis, & ita duxerunt eum vinctum ad Philistæos, & Philistini eo

tempore

tempore dominabantur Israel. Cum Samson vidit Philistæos venientes, ipse ruptis funibus, quibus ligatus erat, quasi filis factis de stuppa, videns prope se in terra cadaver asini, mandibulam apprehendit, & percussit de Philistim mille viros, & reliqui per campum dispersi fugerunt, & Samson fatigatus sitivit vehementer: quare petivit aquam sibi dari à Domino ad refocillandum se, & statim de molari mandibulæ asini egressæ sunt aquæ, & bibit Samson ex ea. Post hoc Samson adamavit meretricem quandam in Gaza, ad quam cum ingressus esset, Philistini observabant eum, ut cùm egredi vellet civitatem, ipsi apprehenderent eum: Samson autem in medio noctis surrexit, & apprehendit portas civitatis, & in humeris suis eas ad montana transtulit. Deinde adamavit Samson mulierem meretricem in valle Sorec, quæ vocabatur Dalila: hæc recepta à Philistæis pecunia tradidit eum: cùm enim ei indicaverat, in quo fortitudo sua consisteret, videlicet, quamdiu super caput suum novacula non ascenderet, ipse tantæ fortitudinis persisteret, ipsa, eo dormiente, rasit de capite ejus septem crines, & vocavit Philistæos: qui apprehendentes eum eruerunt oculos ejus, & vinxerunt eum in carcere. Et postea congregatis Satrapis universis Philistinorum, cum populi multitudine eductus est Samson, ut illuderent ei: ipse verò, comprehensis duabus columnis, quibus tota domus sustinebatur, concussit eas, & cecidit domus, & oppressit omnes principes Philistinorum, & populum multum, ad tria millia virorum, & mortuus est Samson in medio eorum: postquam præesse cœperat filiis Israel anno xx. Post mortem Samsonis, XVIII. anno regni hujus regis Assyriorum, Heli sacerdos sumsit principatum, & tenuit secundum Hebræos annis XL. secundum LXX. interpp. xx. Sub eo incipiunt gesta libri Ruth. Unde Ruth fuit mulier gentilis, de genere Moabitarum: tamen Booz de tribu Juda, ex filiis Israel, eam duxit uxorem jure propinquitatis: quoniam quidam de familia Booz egressus cum parentibus suis de terra Israel in terram Moab tempore famis duxerat eam uxorem, & illo mortuo, ipsa cùm socru sua venit in terram Juda, & quidam propinquus illius defuncti discalceavit se coram judicibus civitatis, & sic secundum legem cessit ipsi Booz, ut duceret eam. Pro quo notandum, quòd præceptum legis fuerat, quòd si vir sine filiis decederet, frater ejus, seu alius propinquior illius, relictam ejus ducere uxorem debebat, & filium primogenitum ex ea à defuncto nominare, & ejus hæreditatis successorem nutrire. Et hoc dicebatur in lege semen fratris sui suscitare: si autem frater, seu propinquus defuncti, noluit eam ducere, tunc, ut quidam dicunt, mulier interpellabat judices in porta, & accersito eo mulier coram eis tulit calceamentum de pede ejus, & spuit in faciem ejus: & dicebatur domus ejus domus discalceati, opprobrium in Israel. Alii dicunt, quòd si ille, qui ducturus fuisset mulierem jure propinquitatis neglexit, seu noluit ducere eam, alius, qui ducebat eam, istum discalceabat. & inde dicunt Iohannem Baptistam dixisse de Christo: non sum dignus solvere corrigiam calceamenti ejus. Quandoque nullus ducturus erat mulierem jure propinquitatis, & tunc mulier seipsam discalceabat: quumque frater, non interpellante muliere, confitebatur coram judicibus, se nolle habere eam, & tunc ipse seipsum discalceabat, & sic legitur in historia Ruth: Sed quocunque fiebat modo prædictorum, in opprobrium non servantis legem fiebat. Anno regis Assyriorum supradicti XXI. Hectoris filii Ilium receperunt expulsis Antenoris posteris, Heleno patruo eorum ipsis subsidium ferente. Unde dicitur, quòd Helenus, postquam dimissus est à Græcis, contulit se in Ægyptum, & fundavit civitatem, quam vocavit Trojam, quæ postea dicta est Epirus. Item anno ejus regis XXIX. Amazones templum Dianæ miræ pulcritudinis effusis opibus fabricaverunt. Item anno ejus XXXV. Ascanius filius Æneæ Julium filium procreavit, à quo familia Juliorum orta est, & propter ætatem parvuli, quia necdum regendis civibus idoneus erat, Sylvium posthumum fratrem suum reliquit hæredem, qui regnavit annis XXIX. & tertius fuit in ordine post Æneam inter reges Latinorum.

CAPUT XXIV.

THyneus XXIX. rex Assyriorum regnavit annis XXX. cujus anno IX. regnum Sicyoniorum, quod per annos DCCCLXXII. porrectum fuisse traditur, cessavit. Anno ejusdem XVIII. capta est arca Domini, & Heli sacerdos mortuus est. Heli sacerdos, quamvis bonus erat, non tamen correxit filios, & ergo ipse & filii sui uno die mortui sunt,

ſunt, & ſacerdotium à domo ſua ablatum eſt. Nam dum Allophylos filii Iſrael bello appeterent, quia premebant eos, ipſi tulerunt ſecum arcam Domini in bellum, & dum congrederentur bellando, Ophni & Phinees filii Heli portabant arcam in medio bellantium, & venit contra eos, ut dicit Philo, Goliath, quem poſtea David interfecit, & occidit eos: & Saul filius Cis, qui poſtea factus eſt rex, levis pedibus, fugiens de bello nunciavit Heli, filios ſuos interfectos, & arcam Domini captam: quo audito, Heli cadens de ſella, ſuper quam ſedit, fractis cervicibus expiravit: & tunc Samuel, qui erat commendatus Heli, non erat præſens apud Heli. Mater enim Samuelis Anna, cùm ipſe parvulus erat, obtulit eum Domino in Silo, ubi tunc locus orationis erat: & poſtquam factus eſt octo annorum, vocavit eum Dominus de nocte: Samuel, Samuel: qui ſurgens currit ad Heli, dicens: Ecce ego, quid vocaſti me? & reſpondit Heli: heu mihi nunquid ſpiritus immundus ſeduxit filium meum Samuel? & interrogavit eum, quotiens eſſet vocatus, & ille reſpondit bis. Heli dixit cujus vocem cognoſcebas? & ipſe dixit tuam. Et dixit Heli: in te video ſignum, quod habebunt homines ab hodierna die uſque ad ſæculum: quoniam ſi clamaverit alter bis alium per noctem, vel meridie, ſcient quoniam ſpiritus peſſimus eſt: ſi autem adjiciet ter clamare, ſcient, quia angelus eſt. Et abiit Samuel & dormivit, & audivit ſecundò vocem de cœlo, & currens ad Heli dixit, ſe audiviſſe vocem patris ſui Elchanæ, & intelligens Heli Dominum eum vocare dixit: in duabus vocibus, quibus clamavit ad te Dominus, aſſimilatus es patri & magiſtro: nunc autem tertio Deo. Et dixit: vade & dormi, & ſi te vocaverit: ſi adimpleta magis fuerit auris tua dextra intende, Phinees ſacerdos præcepit nobis dicens: dextra audit Dominum per noctem, ſiniſtra autem angelum. Et ideo, ſi dextra audieris, dicito: dic quid vis: tu enim plaſmaſti me: ſi autem ſiniſtra audieris; dic veni, & annuncia mihi. Cumque arcam Domini Philiſtim ceperunt, ut dictum eſt, poſuerunt eam in templum Dagon dei ſui, quem manè repererunt jacentem in terra. Quare crucifixerunt ſacerdotes ſuos, & ſecunda die ſimili modo factum eſt: & manſit arca in terra Philiſtim ſeptem menſibus, & percuſſit Dominus Philiſtæos in ſecretiore parte natium, & computruerunt extales eorum & mortui ſunt prægnantes eorum LXXV. millia, lactentium puerorum LXV. millia, lactantium mulierum LV. millia, virorum XXV. millia. Hæc Philo. Quare Philiſtim, ſeu Allophyli, ad conſilium divinorum, ſeu ſacerdotum ſuorum, remiſerunt arcam Domini in terram Iſrael, ſuper plauſtrum novum, duabus vaccis fœtis præcedentibus, & plauſtrum trahentibus, & mures aureos, quia mures demoliebantur terram eorum, & anos aureos appenderunt arcæ in honorem Dei Iſrael; & ceſſavit plaga ab eis, prout divini eorum prædixerant: de quorum præſcientia Origenes homilia XVI. in lib. Numerorum ſic dicit: Præſcientia divinorum, qui dederunt conſilium Allophylis de arca Domini remittenda, à dæmonibus fuit, & idem dicit ibidem de hujuſmodi divinis: Gentilium divinorum ritus credidit omne, quod per qualemcunque ſpiritum profertur. Filii autem Iſrael recipientes arcam duxerunt eam in domum Aminadab. Poſt mortem Heli ſacerdotis Samuel judicavit ſolus annis XII. & poſtea cum Saule annis XIIX. & Samuel primus inſtituit choros religioſorum pſallentium Domino, & dicebantur prophetare, id eſt, Deum jugiter laudare: & inde dicitur in lib. Regum à Samuele ad Saulem: habebis obvium cuneum prophetarum. Anno XXVI. ſupradicti regis Aſſyriorum Æneas Sylvius quartus rex Latinorum cœpit regnare, & regnavit annis XXX. & uno.

CAPUT XXV.

DErcillus XXIX. rex Aſſyriorum regnavit annis XL. Iſtis temporibus quidam dicunt Homerum fuiſſe, & eſt magna diverſitas hiſtoriarum de eo, videlicet, quo tempore fuerit. Anno tertio hujus regis incœpit regnum Lacedæmoniorum, ubi primus regnavit Euriſtheus. Eodem anno incœpit regnum Corinthiorum, ubi primus regnavit Alethes. Anno primo hujus regis Saul primus rex Hebræorum cum Samuele cœpit regnare. Cum enim Samuel ſenuerat, & filii ejus rectè non judicarent, ſed accipientes munera perverterent judicia, congregati ſunt filii Iſrael ad Samuelem, & petiverunt ſibi conſtitui regem: conſtituit igitur Samuel propheta, juxta quod Dominus ei indicaverat, Saul filium Cis de tribu Benjamin in regem, &, ut legitur in libro Philonis, Saul quando Samuel ei primo indicavit ſermonem de regno, dixit: quis ego

ſum? & quæ domus patris mei? ut dicat Dominus meus verbum iſtud: Non enim intelligo quæ dicis, quia Juvenis ſum. Cui Samuel quaſi prædicens, non ſemper regnum apud domum Saul manſurum, & prophetam nomine Jeremiam futurum, Quis dabit verbum tuum perſeverare usque in finem, ut longævus ſis? tantum intende, quia aſſimilabuntur verba tua verbis prophetæ, cui nomen erit Jeremias. Interim ergo quòd Saul cuſtodivit ſermonem Domini fortiter egit, & defendit filios Iſrael ab Allophylis, & percuſſit eos. Cùm autem præterivit verbum Domini parcendo Agag regi Amalech propter theſauros, ut dicit Philo, quos ſibi tradere promiſerat, abſtulit Dominus regnum ab eo, & tradidit illud David filio Iſai Bethelchemitæ de tribu Juda, & in ſignum ejus egreſſus eſt ſpiritus Domini à Saul, & exagitavit eum ſpiritus malus. Quare David vocatus eſt à Saul, ut pſalleret coram eo in cithara, ut levius ferret dolorem, quando vexaret eum ſpiritus malus. Dicitur enim, quòd harmonia triſtem triſtiorem facit, & lætum reddit lætiorem: & quidam dæmones ſunt, qui harmoniam ferre non poſſunt. Cantavit itaque David coram Saul pſalmum hujuſcemodi, prout in libro Philonis ſcriptum eſt: Tenebræ & ſilentium erant antequam fieret ſæculum, & locutum eſt ſilentium, & apparuerunt tenebræ. Et factum eſt tunc momentum in compaginatione extenſionis, quod appellatum eſt ſuperius cœlum; inferius vocatum eſt terra. Et poſt hæc facta eſt tribus ſpirituum veſtrorum. Et nunc moleſta eſſe noli, tanquam ſecunda factura. Si quo minus, memorate Tartari, in quo ambulas, aut non audire ſufficit tibi? quoniam per ea, quæ conſonant in conſpectu tuo, in multis pſallo. Aut immemores, quoniam de reſalutatione caumatis multa nata eſt veſtra creatura? Arguet aut de petra nova, unde natus ſum, de qua naſcetur poſt tempus de lateribus meis, qui vos domabit. Et cùm hymniſaret David, pepercit ſpiritus Saul. Poſt hoc procedentibus filiis Iſrael contra Philiſtæos ad bellum, egreſſus eſt de caſtris Philiſtinorum vir ſpurius, nomine Goliath, altitudinis ſex cubitorum & palmi, & exprobrando agminibus Iſrael, petiit ex Iſrael ſibi mitti virum, cum quo iret in ſingulare certamen: & contra eum proceſſit David adhuc juvenis, & quia antea, dum Samuel unxerat eum ſecretè in regem, coram patre & fratribus ſuis, leo & urſa rapuerunt tauros, quos paſcebat in montibus, ipſe David inſecutus eos, percuſſit ipſos lapidibus, & occidit eos: & tunc audivit Dominum ſic dicentem: Ecce in lapidibus tradidi in conſpectu tuo feras iſtas, & hoc erit tibi ſignum, quoniam lapidibus interficies poſt tempus inimicum populi mei. Tunc recepit David ſeptem lapides, vel, ut habetur in lib. Regum, quinque & in illis ſeptem lapidibus, ut dicit Philo, ſcripſit nomina patrum ſuorum Abraham, Iſaac, Jacob, Moyſes & Aaron, ac nomen fortiſſimi: & miſit ei Dominus angelum Hermel, præpoſitum ſuper virtutem, & dixit David ad Goliam: Audi virum antequam moriaris: nonne erant ſorores duæ mulieres unde nati ſumus ego & tu? & erat mater tua Orpha, & mater mea Ruth: & elegit ſibi Orpha deos Allophylorum, & abiit poſt eos: Ruth autem elegit ſibi vias fortiſſimi, & ambulavit in eis & nunc nati ſunt de Orpha tu & fratres tui tres qui poſt mortem tuam incident in manus meas: & deinde David, miſſo lapide in fundam, percuſſit Goliath in fronte: qui cadens in terram, & videns angelum dixit ad David: tu me non ſolus occidis, ſed qui tecum eſt, cujus ſpecies non eſt ſicut ſpecies hominis. Et abſtulit David caput Goliæ, & portavit ad Saul: & erexit angelus Domini faciem David, quòd nemo agnoſcebat eum: ita ut Saul interrogaret, quiſnam eſſet? Poſt hoc conſiderans Saul, quòd Dominus eſſet cum David, & à ſe receſſiſſet, cogitavit eum tradere in manus Allophylorum: & promiſit ei dare filiam ſuam Michol in uxorem, ſi centum percuteret de Philiſtim. David igitur percuſſit ducentos de Philiſtim, & dedit ei Saul filiam ſuam in uxorem. Et poſt hoc Saul magis timuit David, & tandem publicus ejus inimicus effectus eſt. Et David fugiens à facie Saul venit ad Abimelech ſacerdotem: qui audiens eum & pueros ſuos, videlicet, famulos ipſius mundos à mulieribus dedit eis ad comedendum panes propoſitionis, quos ſolis ſacerdotibus veſci licebat: quoniam panes laicos non habebat, & tradidit ei gladium Goliath. Quod dum ad notitiam Saul pervenerat, fecit occidere ſacerdotes Domini, Abimelech, videlicet, cum viris LXXXIV. & ſalvatus eſt ſolus Abiathar, filius Abimelech, qui nunciavit hæc David, & cum hoc Saul percuſſit civitatem Nobem, & occidit omnes de domo Abimelech homines tria millia. & hæc permiſit

Dominus, quia contaminabant sancta, & ambulabant in viis filiorum Heli: sed qui populus siluit ad hoc, tradidit Dominus postea populum in manus Allophylorum, quando Saul cecidit in bello. Item Saul abstulit maleficos de terra & habentes Pythoanes: &, ut dicit Philo, Saul non fecit hoc zelo legis, sed ut nomen faceret sibi. Alii dicunt, quòd ideo hoc fecit, quia spiritus maligni per illos pronunciabant David regem esse futurum. Cùm igitur Samuel obierat, Saul consuluit mulierem Pythonissam, & petiit sibi suscitari Samuelem, ut consuleret eum super eventu belli futuri. Hæc mulier sola relicta fuit de illis, & habitavit in Endor latitando, & dicitur fuisse mater Abner, qui fuit princeps militiæ Saul: & hæc mulier licet frequenter vidisset Saul, non tamen novit eum tunc, quia mutavit habitum suum. Et dixit hæc mulier suscitando Samuelem, quòd ipsa per annos XL. suscitasset mortuos, sed nunquam talem speciem vidisset, qualem tunc vidit: & respondit Samuel suscitatus: ut quid inquietasti me, ut levares me? & putavi, quòd appropinquasset tempus reddendi rationem operum nostrorum: & ergo noli gloriari rex, neque tu mulier, vos enim non eduxistis me, sed ea traditio, in qua dixit Dominus mihi cum viverem, ut adveniens nunciarem tibi, quòd peccaveras jam secundò negligenter Deo: propterea post redditionem animæ meæ conturbata sunt ossa mea, ut dicerem mortuus, quod audieram vivens. Nunc ergo crastinò tu & filii tui mecum eritis: traditio populi in manus Allophylorum. Circa prædicta sciendum est: quòd Apollo hac arte suscitandi mortuos primò usus fuisse dicitur: & inde à nomine ipsius, quo ipse Pythius seu Pythonius dicebatur, eò quòd Pythonem serpentem in monte Parnasso interfecit, spiritus maligni, qui ministrant in talibus, Pythones dicti sunt. An autem Samuel verè suscitatus fuerit, vel spiritus malignus talem speciem repræsentaverit, multis dubium est. Ex verbis supra recitatis, quæ ponuntur in libro Philonis, videtur, quòd verè suscitatus sit. Sed Augustinus scribens de hoc ad Simplicianum, ut dicit glossa super librum Regum, neutrum horum determinat, dicens: Si verè suscitatus fuit, hoc non fuit factum virtute spiritus maligni, seu mulieris: sed virtute divina, quæ latuit spiritum malignum & ipsam mulierem: si autem fictè suscitatus est, tunc Diabolus talem speciem repræsentavit. Alibi tamen Augustinus determinat, ut habetur XXVI. q. V. Nec mirum, videlicet, quòd Samuel non erat verè suscitatus, sed Diabolus talem speciem fictè repræsentavit, potuit tamen vera pronunciare permissione Dei: quamvis Diabolus verum, in quantum à Deo permittitur & ei conceditur pronunciat, non ut doceat, sed ut decipiat. Postquam Saul hanc mulierem Pythonissam consuluit, sequenti die com missum est bellum inter filios Israel & Philistim: & victi sunt filii Israel, & Saul fugiens, cùm à viris sagittariis nimiùm urgeretur, super gladium proprium incubuit, & sic seipsum occidit, postquam post mortem Samuelis regnavit annos XX. ut Josephus scribit. Anno Dercyli XXVII. regis Assyriorum Latinus Sylvius cœpit regnare Latinis & regnavit annis L. & sequenti anno factus est incursus repentinus Amazonum per Asiam.

QUARTA ÆTAS MUNDI.

CAPUT PRIMUM.

QUARTA ætas mundi incipiens à David, videlic. à primo anno regni sui, usque ad transmigrationem Babylonis, per Annos CCCCLXXXVI. protenditur. Vicesimo octavo anno Dercyli regis Assyriorum, David cœpit regnare, & regnavit annis XL. septem videlicet annis in Hebron super tribum Juda, & XXXIII. annis super XII. tribus Israel. David cum leonibus, quasi cum agnis lusit, & DCCC. viros armatos uno impetu interfecit.

terfecit. Habuit etiam secum viros fortissimos bellatores. Unde Joab princeps militiæ David expugnavit Jebus, quæ est Jerusalem, & ergo David fecit eum principem totius exercitus. Et David ædificavit montem Sion, reliqua verò urbis extruxit Joab. Item Jesbaam inter tres fortissimos levavit hastam suam contra ccc. vulneratos. Eleazar filius patrui David, stetit in campo, & defendit populum à Philistæis, & percussit eos, donec deficeret ejus manus, & obrigesceret cum gladio. Semma simili modo defendit gladium: & hi tres robustissimi interrumpentes per media castra Philistinorum attulerunt aquam de cisterna Bethlehem ad David, quam aquam David tamen bibere noluit: sed effundens eam in terram immolavit eam Domino. Item Abisai frater Joab levavit hastam suam contra ccc. quos interfecit. Item Banaias filius Joiadæ descendit ad leonem in cisternam, & interfecit illum. Ipse habens virgam tantum in manu sua aggressus est virum Ægyptium dignum spectaculo, qui erat altitudinis cubitorum quinque & habuit lanceam in manu habentem ferrum, ut liciatorum texentium: & abstulit vi lanceam ab eo, & interfecit ipsum. Item David & Abisai soli descenderunt in castra Saul noctu, quando Saul persequebatur David, & tulerunt hastam & scyphum, de quo Saul bibit, de capite ejus dormientis sub tentorio: & voluit Abisai transfigere Saul, sed prohibuit eum David, nolens occidere dominum suum, quamvis inimicum. Postquam David erat confirmatus in regno, & debellaverat inimicos suos undique per circuitum, peccavit Domino, & adamavit Bersabee, uxorem Uriæ Ethæi, qui fuit unus inter XXXVII. fortiores electos, & impraegnavit eam, & postea scripsit ad Joab principem militiæ, obsidentem civitatem Rabba in terra filiorum Ammon, ut ipse procuraret Uriam ab inimicis occidi: quod & factum est. Deinde David duxit Bersabee in uxorem, & ipsa peperit filium, qui septima die postquam natus est percussus à Domino mortuus est: quamvis David pro vita ipsius infantis cum lacrymis & jejuniis oravit ad Dominum. Unde Natham propheta missus à Deo venit ad David, & corripuit eum pro hac re, & prædixit ei, quòd persecutionem à proprio filio passurus esset, & puer, quem Bersabee ei pepererat, erat moriturus in brevi. David habuit filium primogenitum nomine Ammon. Hic adamavit Thamar sororem suam, filiam David, & sororem uterinam Absolon puellam speciosissimam, & oppressit eam vi; quare postea Absolon interfecit eum, & inde fugit ad Tholomai regem Gessur. Deinde Absolon reconciliatus David patri suo, attraxit ad se verbis dulcibus universum populum: ita quod tandem præsumsit populi favore suffultus invadere regnum. Unde post lapsum IV. annorum ipse congregavit exercitum, & venit contra David patrem suum. David verò intelligens, hanc persecutionem sibi in vindictam peccati evenire, patienter sustinuit, & fugit de Jerusalem cum DC. viris fortissimis bellatoribus, qui tempore persecutionis, quam David sustinuit à Saul, cum ipso David in sylvis & montibus latitabant: & Absolon intravit Jerusalem, & concubuit cum uxoribus patris sui: & propter hoc David, cùm postea rediit in Jerusalem post mortem Absolon, noluit de cætero eis commisceri: sed ipsæ in viduitate permanserunt usque in diem mortis David. Et deinde factum est bellum inter exercitum David & Absolon, & Absolon victus fugit, & mulus, cui insidebat, currens subter densam quercum capillis Absolon vento & aëre sublevatus pertransiit, & Absolon cæsarie suspensus in quercu à Joab tribus transfixus lanceis interiit. Quod audiens David nullo modo consolari voluit: sed ascendens in cœnaculum per singulos passus flevit, dicens: fili mi Absolon, Absolon fili mi: quis mihi tribuat, ut ego moriar pro te Absolon fili mi, fili mi Absolon? Non enim erat in omni terra Israel vir pulcer, ut Absolon fuit: à vestigio pedis usque ad verticem non erat macula in eo, & semel in anno tondebat capillos, quando gravabat eum cæsaries, & ponderabat capillos ipsos ducentis siclis pondere publico. Post hæc David habuit quatuor bella cum Philistæis: in quorum primo Jesbibenob Philistæus, cujus hastæ ferrum ccc. uncias appendebat, nisus est percutere David, quia deficere videbatur: sed Abisai frater Joab defendit David, & interfecit Philistæum: quare viri David noluerunt permittere, quòd David deinceps cum ipsis proficisceretur ad bellum: & sic reliqua bella viri David cum Philistæis peregerunt. Et illis factis Dominus dedit requiem David ab omnibus inimicis suis, & ipse cantavit Domino psalmum: (17.) Diligam te Domine virtus mea. Videns igitur David, quod habebat requiem ab omnibus inimicis suis, fecit

fecit describere universos bellatores regni sui & inventi sunt DCCC. millia de Israel, & de Juda D. millia pugnatorum: & propter hanc elationem David, misit Dominus pestilentiam in populum tribus diebus, & mortui sunt de populo LXX. millia virorum: sed cùm David cognoscens peccatum suum de hoc egit poenitentiam, & ædificavit altare juxta consilium Gad prophetæ, misertus est Dominus populo. Uxor David Bersabee peperit alium filium, quem vocavit Salomon. Hunc filium suum David præ cæteris filiis suis regem constituit, & in solio suo fecit collocari, dum ipse adhuc vixit. David proposuit ædificare domum Domino: sed quia multum sanguinem humanum effudit, ipse prohibitus est à Deo: & dictum est sibi, quòd filius ejus deberet hoc facere. Quare David Salomoni filio suo commisit ædificare domum Domino, & tradidit ei plurima in lapidibus, lignis, auro & argento ad hoc necessaria: assignavit enim ei auri talenta C. millia: argenti talenta mille millia: sed æris & ferri non erat numerus: & dedit de peculio suo in thesauros domus Domini auri de Ophir tria millia talenta, & septem millia argenti probatissimi: & ultra hæc dederunt principes & universus populus auri talenta quinque millia, & solidos decem millia: argenti talenta decem millia, & æris talenta decem & octo millia, ferri quoque centum millia. Et quamvis David templum ædificare non debuit, constituit tamen certos ordines & modos sacerdotum & Levitarum, quantum ad ministerium uniuscujusque in templo Domini faciendum: & constituit tantum filios Aaron ingredi sancta Sanctorum. Et quia XXIIII. familiæ erant de domo Aaron, videlicet XVI. de Eleazar, & VIII. de Ithamar, divisit per sortes vices eorum. Unde dicitur de Zacharia, patre Johannis Baptistæ, in Evangelio, quòd ipse fuit de vice Abia: & hic Abia fuit octavus in ordine, quem David constituit. Constituit etiam David quatuor viros ad faciendum psalmos, id est, Asaph, Heman, Ethan & Dithim: & cum reduxit arcam de domo Aminadab patrui sui in Jerusalem, post annos XX. revocatam ab Azotis, prædictos quatuor viros præesse cantionibus instituit, unicuique eorum assignans viros succlamantes LXXII. & unus quidem eorum feriebat cymbalum, alter citharam, alius tuba cornea superexaltans. In medio autem eorum stabat David tenens psalterium: arca autem antecedebat septem choris: populus autem universus sequebatur post arcam. Istis temporibus prophetabant Gad, Nathan, & Asaph.

CAPUT II.

Eupales XXX. rex Assyriorum regnavit annis XXXIIX. Anno ejus XVI. Mycena in Italia condita est, & anno ejus XXVII. Carthago, ut quidam volunt, à Carchedone Syrio condita est. Alii dicunt, quòd Dido filia ejus eam condidit anno CXLIII. post excidium Trojæ. Anno ejus XXXII. Salomon templum Domini incoavit anno quarto regni sui mense secundo, & perfecit ipsum per annos septem: habuit enim portantes in humeris suis onera LXX. millia virorum, & habuit LXXX. millia cædentes lapides in montibus: & præpositi singulis operibus absque supradictis erant tria millia trecenti. Colliguntur secundum Hebraicam veritatem à tempore egressionis filiorum Israel de Ægypto, usque ad ædificationem templi anni CCCCLXXX. sed secundum supputationem libri Judicum anni DC. ut dicit Eusebius: secundum Sulpitium anni DLXXXIIX. secundum Josephum anni DII. A diluvio anni MCCLXXVII. Sed Josephus dicit MCCCC. Anno XXXVII. hujus regis Assyriorum Alba Sylvius sextus rex Latinorum coepit regnare, & regnavit annis XXXIX. Salomon rex à Deo magnificatus est sapientia & divitiis super omnes reges: eratque cibus Salomonis per singulos dies XXX. cori similæ, & LX. cori farinæ: X. boves pingues, & viginti boves pascuales, & centum arietes, excepta venatione cervorum, caprearum & bubalorum, atque altilium avium. Omnia vasa, de quibus potabat rex Salomon, erant aurea, & universa supellex domus Saltus libani, quam ipse ædificaverat magnificentia singulari, erat de auro purissimo & in diebus ejus argentum non reputabatur. Congregavit etiam currus CCCC. & equites XII. millia, quos disposuit per civitates regni, aut secum habebat in Jerusalem. Salomon non constituit de filiis Israel servire quenquam, sed erant viri bellatores, & ministri ejus & principes & præfecti & duces curruum & equorum, & omnes gentes in terra promissionis, quas filii Israel non exterminaverant, Salomon fecit sibi tributarias. Erant autem principes super omnia opera Salomonis præpositi DL. qui habebant subjectum populum, & statutis operibus imperabant.

Præcedebat etiam sapientia Salomonis sapientiam omnium Orientalium & Ægyptiorum, & ipse erat sapientior cunctis hominibus: locutus est tria millia parabolas, & fuerunt carmina ejus quinque millia: & disputavit super lignis à cedro, quæ est in Libano, usque ad hysopum, quæ egreditur de pariete: & disseruit de jumentis & volucribus & reptilibus & piscibus. Ipse etiam adinvenit quendam modum exorcizandi, ut dæmones expellerentur ab obsessis: & veniebant de cunctis populis audire sapientiam Salomonis. Unde regina Saba, videlicet, regalis civitatis Æthiopiæ, audita fama ejus, venit tentare eum in ænigmatibus: & docuit eam Salomon omnia, quæ proposuerat: nec fuit sermo, qui latuerat eum. Quamobrem ipsa magnificavit Salomon, & dedit ei CXX. talenta auri, & aromata multa nimis & gemmas pretiosas. Rex autem Salomon adamavit mulieres alienigenas: accepit namque filiam Pharaonis regis Ægypti in uxorem, & cæteras de gentibus duxit uxores, quibus ardentissimo amore copulatus est: fueruntque sibi uxores, quasi reginæ, DCC. & concubinæ CCC. & averterunt cor ejus, postquam senuerat, ita ut ipse coleret Idola gentium. Unde Augustinus XIV. de C. D. (c. 11.) Nec Salomonem credibile est putasse idolis serviendum esse: sed blanditiis fœmineis ad illa sacrilegia fuisse compulsum: nec ideo minus reus sed sciens prudensque peccavit. Indignatus igitur Dominus contra Salomon, regnum suum post mortem ejus divisit: nec voluit Deus hoc facere eo vivente, propter David patrem suum. Postquam Salomon regnavit annis XL. mortuus est, & dimisit regnum filio suo Roboam. Alii tamen dicunt, quòd Salomon regnavit annos LXXX. Et dicunt quod scriptura tantùm commemorat annos quibus Deum idolis non offendit: sed postremum verius est.

CAPUT III.

LAostenes XXXI. rex Assyriorum regnavit annis XLV. & sub eo Salomon consummavit templum. Istis temporibus prophetabant Sadoc & Ahias Silonites: & secundum aliquos hoc tempore Carthago condita est. Anno ejus regis XXX. regnum Israel divisum est. Unde Jeroboam filius Nabat fuerat constitutus à Salomone super tributa universæ domus Joseph: & postquam Salomon in cultura Idolorum Domino peccavit, Jeroboam quadam vice solus pergens per campum, invenit juxta viam Ahiam Siloniten prophetam, qui dixit ei, quod post mortem Salomonis ipse esset regnaturus super X. tribus Israel, & filius Salomonis super duas tribus tantum. Quod dum ad notitiam Salomonis devenit, ipse quærebat interficere Jeroboam: quare Jeroboam hoc intelligens fugit in Ægyptum, & permansit ibi usque ad mortem Salomonis: & mortuo Salomone reversus est in terram Israel, & venit cum universa multitudine filiorum Israel ad Roboam filium Salomonis, & petierunt filii Israel, quod ipse mitius agere vellet cum eis, quàm pater ejus Salomon fecisset cum eis, & tunc ipsi parati essent servire ei. Roboam verò consilio seniorum, qui dixerant ei, quòd ipse primo dulcia verba populo responderet, contemto, respondit populo verba dura dicens: Pater meus aggravavit jugum vestrum, ego vero addam. Quare populus congregatus, elegit sibi Jeroboam filium Nabat in regem super X. tribus Israel: & deinceps regnum ejus dictum est regnum Israel, & remanserunt tantum duæ tribus, videlicet tribus Juda, & tribus Benjamin ipsi Roboam: & deinceps regnum ejus dictum regnum Juda, quia reges ejus tantum fuerunt de tribu Juda. Jeroboam confirmatus in regno, duos vitulos aureos fecit, quos præcepit adorari: ne populus iret in Jerusalem ad adorandum Dominum in templo, quod Salomon fecerat, nec sic fortè recederet ab eo: & posuit vitulum unum in Bethel, & alium in Dan & amovit sacerdotes de tribu Levi, & fecit sacerdotes quoscunque indifferenter. Quare omnes sacerdotes & Levitæ de cunctis locis Israel venerunt ad Roboam, & habitabant in regno suo. Cumq; Jeroboam in die solemni, quem constituerat in Bethel, staret ante altare, quod extruxerat, & idolis thus incenderet, venit propheta de Juda, & creditur fuisse Gad vel Addo, secundum aliquos, & prophetavit contra altare in Bethel rege Jeroboam audiente dicens: Altare, Altare hæc dicit dominus: Ecce nascetur filius domui David, Josias nomine, & immolabit super te sacerdotes excelsorum, qui nunc super te thura succendunt: & ossa hominum incendet super te: hoc erit in signum, quod locuturus est Dominus: Ecce altare scindetur & effundetur cinis, qui est in eo. Hæc audiens Jeroboam extendendo manum suam mandavit, ut apprehenderetur homo ille, & manus

& manus quam extenderat aruit: & non poterat eam ad se retrahere: altare quoque scissum est, & effusus est cinis de altari: & rogavit rex Prophetam, ut oraret pro eo, quod factum est, & sanata est manus regis: & invitavit rex hominem Dei ad prandium, qui recusavit, quia dictum fuit ei à Domino ne in illo loco comederet & biberet. Cùm propheta ille per aliam viam, quam venerat, juxta præceptum Domini recederet, seductus est à quodam sene qui sedens in asino velociter secutus est eum, & dixit se esse prophetam à Deo missum, ut ipsum reduceret ad domum suam, ut cum eo panem comederet: cui propheta credidit, & reversus est cum eo. Postquam igitur hic homo Dei ab illo sene recessit, occidit eum leo in campo, & projecit cadaver ejus ad viam, & stabat juxta illud, nec comedebat de illo: nec asinum, cui homo Dei insederat, læsit quicquam: quod percipiens senex ille, qui eum seduxerat, venit ad locum illum, & tulit cadaver ejus, & sepelivit in sepulcro suo. Et prophetia hujus hominis Dei impleta est post CCCLX. annos, prout patebit infra. Roboam filius Salomonis habuit uxores XIIX. & concubinas LX. & genuit XXIIX. filios & LX. filias. Cumque filii Juda etiam eo tempore transgrederentur legem Domini idolis serviendo, afflixit eos Sesac rex Ægypti. Ascendit namque quinto anno Roboam in Jerusalem cum curribus MCC. & LX. millibus equitum, & cepit civitates Juda munitissimas, & tulit de Jerusalem thesauros domus Domini, & domus regis, & ornamenta plurima, & reversus est in Ægyptum. Anno XXXIIX. Laosthenis regis Assyriorum Ægyptus Sylvius apud Latinos cœpit regnare, & regnavit annis XXIV.

CAPUT IIII.

PIRICIADES XXXII rex Assyriorum regnavit annis XXX. Cujus secundo anno Roboam postquam regnavit annis XVII. mortuus est, & regnavit pro eo filius ejus Abia, & XIIX. anno Jerobam cœpit regnare, & percussit de viris Jerobam in bello L. millia virorum, quod Deus permisit, quia Jeroboam Dominum reliquit. Hic Abia habuit uxores XIV. & procreavit XXII. filios, & filias XVI. Et postquam regnavit tribus annis mortuus est, & regnavit Asa filius ejus pro eo. Hic Asa fecit quod erat rectum coram Domino, & purgavit universas sordes idolorum, quæ fecerunt patres ejus. Et matrem suam amovit, ne esset princeps in sacris Priapi, in loco quem consecraverat: subvertitque specum ejus, & confregit simulacrum turpissimum, & combussit in torrente Cedron. Excelsa tamen, videlicet, loca in montibus excelsis idolis consecrata, non abstulit. Ipse habuit in exercitu suo portantium scuta & hastas de Juda CCC. millia, de Benjamin CCLX. millia; & venit contra eum Sara Æthiops, habens in exercitu suo deciescentena millia. Asa tamen, quia speravit in Domino, vicit eum. Post hoc Asa petiit auxilium regis Syriæ contra regem Israel, quod Domino displicuit: & misit sibi prophetam Anani nomine, qui increpavit eum, quod ipse diffisus de auxilio Domini quæsivit auxilium hominis alienigenæ: sed Asa prophetam illum malè tractavit: quare de populo Asa ex vindicta Domini multi mortui sunt, & ipse XXXIX anno regni sui vehementissimè pedes doluit, & magis quæsivit auxilia medicorum, quam Domini: quod imputabatur ei à Domino. Unde ex eadem infirmitate, postquam regnavit annis XLI. mortuus est: & regnavit Josaphat filius ejus pro eo. Anno secundo Asa regis Juda, Nadab filius Jeroboam regnavit super Israel: & postquam regnabat duobus annis, insidiatus est ei Baasa de domo Isaschar, & occidit eum, & regnavit pro eo, & delevit omnes de semine Jeroboam, prout locutus fuerat Dominus per Achiam prophetam: nihilominus ipse mansit in peccatis Jeroboam idolis sacrificando. Quare Dominus misit ad eum prophetam Jehu, filium Anani prophetæ, qui increpavit eum, & prædixit semen suum destruendum, sicut per eum destructum fuit semen Jeroboam: sed ipse Baasa prophetam illum occidit: & postquam regnavit annis XXIV. mortuus est, & regnavit Hela filius ejus pro eo: qui regnans duobus annis, à servo suo Zambri interfectus est, anno XXVII. regis Asa, & regnavit Zambri VII diebus, & interfecit omnes de domo Baasa juxta prophetiam Jehu prophetæ. Exercitus autem regis Helæ existens in castris in terra Philistim, percipiens quod Zambri occidisset regem, constituit sibi regem Amri principem militiæ exercitus. Et Amri statim obsidione Gebbethon soluta, venit & obsedit Zambri in Thersa: unde Zambri desperatione tactus, succendit domum regiam in Thersa & seipsum flammis extinxit. Deinde Amri emit à Somer partem montis, in quo erat civitas Mareon duobus talentis argenti, & repa-

& reparavit civitatem & vocavit eam Samariam à Somor & Moreon, quæ postea Græcè Samaria dicta est à Senacherib rege, qui custodiam regionis posuit ibi: & ab ea deinde tota regio illa Samaria dicta est. Hanc urbem postea Antiochus captam solo coæquavit, & Herodes à fundamentis instaurans ipsam in honorem Augusti, Augustam, id est, Græco sermone Sebastiam appellavit. Et in hac urbe Amri posuit sedem regni, quæ antea fuerat in Thersa: & postquam regnavit annis XII. mortuus est, & regnavit Ahab filius ejus pro eo, anno XXXIIX. regis Asa. Istis temporibus prophetabant Ahias, Jehu, Azarias, qui & Addo. Anno regni Piriciadis XVII Latinis regnare cœpit Capys octavus rex, & regnavit annis XXIIX. Hic Capys condidit Capuam civitatem Campaniæ, unde & provincia Campaniæ dicta est, & ibi usus campanarum primò repertus est, unde & Campana nomen accepit.

CAPUT V.

OPHRATEUS, XXXIII. rex Assyriorum, regnavit annis XX. Sub isto in Juda regnavit Josaphat, & in Israel Ahab. Josaphat timuit Dominum, & misit sacerdotes & Levitas in omnes civitates Juda, ut docerent populum legem Domini, ne transgrederentur illam, & habuit viros bellatores fortissimos secum in Jerusalem decies centenâ millia, & octoginta millia, præter illos, quos habuit in singulis urbibus. Venit autem contra eum maxima multitudo gentium: sed ipse non confisus in multitudine pugnatorum suorum, spem suam ponens in Dominum, indixit jejunium populo universo, & fudit preces suas coram Domino. Surrexit igitur Haziel Levites de medio turbæ, & spiritu prophetico prædixit, Dominum pro eis pugnaturum, inter cætera sic inquiens: O Juda & Jerusalem nolite timere, cras egrediemini & erit Dominus vobiscum. Unde sequente die, cum Josaphat egressus fuisset cum exercitu suo, vertit Dominus insidias inimicorum suorum contra seipsos, & ipsi mutuò se cæde trucidabant, & totum campum cadaveribus repleverunt: ita quod populus Josaphat per tres dies non potuit spolia mortuorum deportare. Post hoc Josaphat contraxit amicitias cum Ochozia rege Israel, qui pessimus erat, & hoc Domino displicuit: unde misit ei prophetam Eliezer, qui increpavit eum. Josaphat sex filiis suis dedit munera auri ac argenti, ac civitates munitas in Juda, & filio suo Joram dedit regnum: & postquam regnavit annis XXV. mortuus est. Anno XXXIIX. regis Asa patris Josaphat, regnavit Achab filius Amri in Israel. Hic Achab malus erat, & duxit uxorem Iezabel, filiam regis Sidoniorum, quæ concitavit eum ad multa mala perpetranda. Hæc Iezabel occidit prophetas Domini, & persecuta est Eliam, qui fugit à facie ejus: prophetabat siquidem Elias eo tempore, & Elisæus post eum. Propter peccata Achab & Iezabel clausit Dominus cœlum, ne plueret super terram: & non pluit annos tres, & menses sex: & facta est siccitas, & magna fames in terra Israel: & post hoc Elias rursum aperuit cœlum, & dedit pluviam super terram. Elias disceptavit cum prophetis Baal coram Achab & universo populo, proponens eis, si ad invocationem eorum Baal posset sacrificium eorum igne non supposito, accendere, quod Baal crederetur esse Deus: Si autem Baal hoc non posset, & Dominus Deus Eliæ ad invocationem ejus sacrificium accenderet, quòd crederent Deum Eliæ Deum esse, & non alium. Quod cum omnes approbarent, Prophetæ Baal numero CCCCL. invocabant Baal à mane usque ad meridiem, & ipse non exaudivit eos. Elias autem illudebat eis dicens: clamate voce magna, deus enim est, & forsitan loquitur, aut in diversorio est, aut in itinere, aut certè dormit, ut excitetur. Ipsi autem incidebant se juxta ritum suum cultris & lanceolis, donec perfunderentur sanguine: & postquam nihil profecerunt, Elias invocavit Dominum, & cecidit ignis Domini de cœlo, & voravit holocaustum, & ligna & lapides: quare populus credidit verbis Eliæ, & ad jussum ejus apprehendit prophetas Baal, & occidit eos in torrente Cison. Cum Elias tempore siccitatis se absconderat à facie Achab, pavit eum Dominus in loco solitario per corvos, qui attulerunt ei panem & carnes manè & vesperi. Post hæc Elias ad præceptum Domini ivit in Sarepta Sidoniorum, & moratus est apud mulierem viduam, quæ pavit eum, & seipsam cum omni familia sua, pluribus diebus de farina tam pauca, quantum poterat pugillus capere: cujus filium Elias suscitavit à morte, & creditur ille fuisse Jonas propheta. Istis temporibus Achiel de Bethel reædificavit Jericho, & cum jecit fundamenta mortuus est Abiram primogenitus ejus, & cum portas

portas muniret, mortuus est Segud novissimus filius ejus, juxta verbum maledictionis, quam imprecatus fuit Josue reædificanti eam, prout supra dictum est. Postquam Elias fugit à facie Jezabel in desertum, sedit subter juniperum, & dormivit: & suscitavit eum angelus Domini ostendens sibi subcineritium panem, & vas aquæ & dixit: Surge & comede: & cum comedit & bibit rursum obdormivit: & iterum angelus dixit: Surge & comede: & ipse surrexit, comedit, & bibit, & ambulavit in fortitudine cibi illius XL. diebus, quod non manducavit neque bibit usque ad montem OREB. Post hæc rex ACHAB concupivit vineam Naboth, viri Jesraelitæ, qui cum nollet eam vendere Achab, Jezabel procuravit quosdam falsos testes contra eum, unde quasi in mortem regis aliquid machinatus esset, ad mortem quamvis innocenter, judicatus est, & lapidatus, & eo mortuo Achab vineam liberè apprehendit: propter quod indignatus Dominus, misit Eliam prophetam ad Achab, ut corriperet eum prophetando sibi, quòd in eodem loco, in quo canes linxerunt sanguinem Naboth, ipsi lincturi essent sanguinem suum, & canes essent comesturi carnes Jezabel in agro Jesraël: quod & postea factum est. Nam Achab egressus ad bellum contra regem Syriæ de consilio pseudoprophetarum ei nunciantium prospera eventura, quamvis Micheas propheta Domini mortem sibi eventuram prædiceret, sagitta percussus est, ita ut sanguis decurreret de curru, in quo sedit, in terram. Unde eodem die mortuus est. Jezabel autem regina postea per Jehu regem Israël, qui delevit omnem domum Achab, jussa est præcipitari de porta civitatis Jesraël, & sic factum est. Anno XV. Ophratei regis Assyriorum Capetus filius Capys apud Latinos regnare cœpit, & regnavit annis XIII.

CAPUT VI.

OPHRATANES XXXIV. rex Assyriorum, regnavit annis L. Sub quo Joram, Ochozias, & Athalia regina & Joas in Juda regnaverunt. In Israël verò Ochozias filius Achab & Joram frater ejus, & Jehu regnaverunt, unus post alium. Istis temporibus prophetabant Abdias, Osee & Micheas: & pseudoprophetæ eodem tempore erant Sedechias & Eliezer. Joram filius Josaphat regis Juda cùm se vidit confirmatum in regno, occidit fratres suos & quosdam de principibus, & secutus est vitam Achab regis Israël: propterea suscitavit contra eum Dominus Philistæos & Arabes, qui vastaverunt terram Juda, & thesauros regis Joram tulerunt, & omnes filios ejus occiderunt, præter unum, qui junior natu fuit Ochozias nomine: & hic solus evasit. Percussit etiam Dominus Joram plaga ventris pessima, ut duobus annis languesceret, ita quòd tandem viscera sua egessit, & sic mortuus est: & regnavit filius ejus Ochozias, unum annum post eum: quia Jehu rex Israël occidit eum. Athalia autem mater ejus audiens eum mortuum esse, interfecit omnem stirpem regiam domus Joram: sed Josaba soror Ochoziæ, uxor Jojadæ sacerdotis, occultavit Joas filium Ochoziæ, & tenuit eum clàm VI. annis: & interim regnavit ipsa Athalia. Septimo igitur anno Jojada sacerdos, fretus auxilio principum & populi, unxit Joas filium Ochoziæ in regem in templo Domini: & Athaliam jussit occidi gladio, & Joas erat VII. annorum, cùm regnare cœpisset, & XL. annis regnavit, & fecit quod erat rectum coram Domino, quamdiu Jojada consiliarius ejus fuit, & reformari fecit domum Domini in cunctis, quibus indiguit, & destruxit domum Baal, quam Athalia impiissima ex ornamentis templi ornaverat. Postquam fuit Jojada CXXX. annorum mortuus est, & Joas seductus blanditiis principum, consensit eis, ut servirent sculptilibus: Quare Dominus iratus est eis, & misit eis prophetas increpantes, quos audire renuerunt, & Zachariam filium Jojadæ unum ex ipsis prophetis, jussu regis lapidaverunt in atrio domus Domini, & non est recordatus Joas misericordiæ, quam fecerat Jojada pater Zachariæ secum. Et ergo Joas, judicio divino ordinante, post plurima damna, quæ à Syris pertulit, per servos suos occisus est, & regnavit Amasias filius ejus pro eo. Ochozias filius Achab regnavit duobus annis. Hic in infirmitate sua misit nuncios ad consulendum Beelzebub deum Accaron: quibus occurrens Elias propheta increpavit regem, & prædixit eum propter hoc de lecto suo non consurgere. Quo audito, rex misit quinquagenarium unum cum viris quinquaginta ad Eliam in montem, qui dixit ei: Homo Dei, rex præcipit, ut descendas: cui Elias: si homo Dei sum, descendat ignis de cœlo, & devoret te & L. tuos, & statim ita factum est. Rursum misit rex quinquagenarium principem eodem, qui similiter cum suis igne consumtus est. Iterum misit tertium quinqua-

quinquagenarium principem cum L. suis, qui venit cum humilitate curvans genua sua ad Eliam unde ex præcepto angeli Elias descendit, & cum eo profectus est ad regem, dixitque ei: Pro eo, quòd misisti ad consulendum Beelzebub deum Accaron, quasi non Deus in Israël sit, de loco tuo non descendes, sed morte morieris: & post hoc rex mortuus est, & regnavit Joram frater ejus pro eo, quia filium non habuit. Anno XIX. Ophratanis regis Assyriorum Tyberinus Sylvius X. rex Latinorum cœpit regnare, & regnavit annis VIII. & ab eo fluvius Albula propter colorem aquæ dicti Tyberis nominatus est, quia in eo submersus creditur. Anno ejusdem regis Assyriorum XVI. Agrippa Sylvius filius Tyberini cæpit regnare Latinis, & regnavit annis XL. Cum Dominus voluit elevare Eliam, venit Elias cum Elisæo discipulo suo ad Jordanem, & percussit Elias pallio suo flumen Jordanis, & divisæ sunt aquæ huc atque illuc, & transierunt ipsi per siccum. Cum transissent dixit Elias ad Elisæum: pete à me quid vis, ut faciam tibi, antequam tollar à te: dixitque Elisæus, obsecro ut fiat duplex spiritus tuus in me, ad quem Elias: rem difficilem postulasti: attamen si videris me, quando tollor à te, erit quod petiisti. Istam petitionem Elisæi quidam sic intelligunt, quòd Elisæus non petivit, quod erat esse supra magistrum suum: sed sicut Elias duplicem habuit spiritum, scilicet, ad prophetandum & ad miracula faciendum, quod sic etiam talis duplex spiritus esset in Elisæo. Alii credunt spiritum Eliæ duplicatum in Elisæo per hoc, quod Elisæus mortuus alium mortuum suscitavit: sicut etiam vivus mortuum suscitaverat, quod non fecit Elias, nisi vivus. Postquam Elias respondit petitioni Elisæi, Elisæus vidit currum igneum cum equis igneis rapientem Eliam à se: & cum susciperetur atque clamaret, cecidit pallium Eliæ super eum: quo Elisæus percussit aquas Jordanis, & primò non sunt divisæ, & percussit secundò dicens ubi est Deus Eliæ etiam nunc? & divisæ sunt aquæ, & ipse transivit & venit in Jericho: ubi misit sal in aquam, & sanavit aquas regionis illius. Deinde venit in Bethel, & exierunt pueri parvi de civitate illudentes ei dicendo: ascende calve, & statim ipse maledixit eis in nomine Domini: & egressi sunt duo ursi de saltu & laceraverunt ex eis XL. pueros. Post hoc Elisæus tribus regibus, videlicet regi Juda, regi Israel, regi Edom, proficiscentibus cum exercitu magno per desertum Idumææ septem diebus, in magna aquæ penuria dedit aquas absque vento & pluvia in fossas, quas ipse jussit fieri: bibitque exercitus & jumenta ipsorum, & protestabatur se hoc miraculum nequaquam fecisse, nisi propter reverentiam Josaphat regis Juda. Deinde Elisæus ditavit quandam mulierem viduam per oleum. Dixit enim Elisæus mulieri, quod peteret mutuo vasa non pauca, & infunderet oleum illud modicum, quod ipsa dixit se habere in lechyto. Quod cùm mulier fecisset, implevit ex illo paruo oleo omnia vasa, quæ à vicinis accommodaverat, & ut jussit ELISÆUS, oleum vendidit, & soluit creditoribus suis, & illud quod superfuit pro sustentatione sui, & filiorum suorum, reservavit, quod & sufficit sibi.

Deinde ELISÆUS suscitabat quendam puerum mortuum, quem priusquam conciperetur, matri de prole quasi desperatæ, ante nasciturum promiserat. Item quidam collegit herbas agrestes pro pulmento faciendo & inter eas quasdam pestiferas & amaras ignoranter immiscuit: & cum comedentes coram ELISÆO gustassent, clamabant: mors in olla vir DEI Et ELISÆUS accipiens farinam immiscuit eam pulmento: & omnis amaritudo cessavit, & comederunt. Post hæc ELISÆUS satiavit C. homines de XX parvulis panibus hordeaceis. Item ELISÆUS sanavit Naaman Syrum à lepra, mandando ei, quod per se in Jordane lavaret septies, & eo facto sanus efficeretur, & ita factum est: & cum sanus factus erat Naaman ipse obtulit ELISÆO munera: sed ELISÆUS ea recipere noluit. Quare Gihezi famulus ELISÆI cucurrit post Naaman, & accepit ab eo nomine Elisæi duo talenta argenti, & vestimenta duplicia: quod agnoscens ELISÆUS per spiritum induxit lepram Naaman super Gihezi, qui mansit leprosus usque in diem mortis suæ. Deinde cùm uni ex filiis prophetarum ferrum cecidisset de securi ad fluenta Jordanis, Elisæus misit lignum in aquam, quod mersum est, & ferrum natavit super aquam. Post hoc ELISÆUS uni de filiis prophetarum dixit, ut ungeret Jehu principem militiæ exercitus regis Israel in regem Israel, ut ipse destrueret domum Achab: quod dum factum est, Jehu interfecit Joram regem Israel, & Ochoziam regem Juda: quod Dominus permisit, quia amicitiam & foedus

fœdus contraxit cum Ochozia. Insuper Jehu omnem domum Achab subvertit. Reliquit Achab lxx. filios in Samaria, quos optimates civitatis ad mandatum Jehu interfecerunt, & miserunt capita eorum ad Jehu in Israel. Post hoc Jehu congregavit omnes prophetas Baal in templum Baal, quasi ibidem celebraturus festum. & cum omnes convenerunt occidit eos, & destruxit Baal, & templum ejus: non tamen recessit à peccatis Jeroboam filii Nabath, & coluit vitulos aureos, quos ipse Jeroboam fecerat: & demum Jehu postquam regnavit xxix. annis mortuus est, & regnavit Joachaz filius ejus pro eo. Postquam Elisæus mortuus fuit, & in sepulchro positus, quidam venientes cum quodam mortuo, & volentes eum sepelire propè eundem locum, viderunt super se venire latrunculos, & projicientes cadaver in sepulcrum Elisæi fugerunt: cum corpus autem Elisæi tetigit cadaver, revixit homo & stetit super pedes, & abiit.

Caput VII.

Acrazapes xxxv. rex Assyriorum regnavit annis xlii. Sub quo Amasias in Juda: in Israel Joachaz & Joas unus post alium regnarunt. Amasias postquam vidit se stabilitum in regno, jugulavit servos, qui occiderant patrem suum Joas: sed filios eorum servavit. Et ipse recensuit populum suum à xx. annis & supra; & invenit ccc. millia juvenum, qui egrederentur ad pugnam, & conduxit de Israel c. millia robustorum: sed Dominus misit sibi prophetam, qui dixit ei: quòd ipse non misceret se cum Israel, quia Dominus non esset cum eis: dimisit ergo eos juxta sermonem Domini, & tamen cum populo suo processit ad bellum contra Idumæos inimicos suos, & percussit ex his x. millia, & alia decem millia cepit, quos omnes viri Juda præcipitaverunt de summitate cujusdam petræ præruptæ, & crepuerunt omnes. Amasias postquam debellavit inimicos suos, abstulit eis idola, quæ ipse constituit sibi in deos derelinquens Dominum Deum Israel: quare misit sibi Dominus prophetam, qui corripuit eum: sed Amasias prophetam illum spernens minabatur sibi mortem inferre. Quapropter Dominus concitavit contra eum Joas regem Israel, qui percusso exercitu regis Amasiæ cepit eum, & duxit eum in Jerusalem, & dejecit murum Jerusalem in longitudine cccc. cubitorum, & abstulit omnem thesaurum domus Domini: & domus regis, & abiit. Post hoc facta est conjuratio contra Amasiam in Jerusalem, & ipse fugit in Lachis, & interfecerunt eum: & regnavit pro eo filius Azarias, seu Ozias. Anno vi. Acrazapis regis Assyriorum Aremulus xii. rex Latinorum regnare cepit, & regnavit annis xix. Deinde Aventinus regnavit xxxvii. Hic nomen dedit monti Aventino Romæ, quia post mortem in eo sepultus est. Anno Acrazapis xiix. Elisæus propheta, de quo supra dictum est, moritur, & quidam credunt Carthaginem istis temporibus esse conditam. Ioachaz rex Israel, filius Jehu, plurima bella habuit cum rege Syriæ: sed contritus est ab eo, ita ut de omni populo suo non obtineret nisi l. equites & x. currus & x. millia pedites. Et postquam mortuus est, regnavit filius ejus pro eo Joas, qui nimium prævaluit contra Amasiam regem Juda.

Tonos concoleros, qui Græcè Sardanapalus dictus est, xxxvi. & ultimus rex Assyriorum regnavit annis xx. Hic condidit Tharsum: & ejus temporibus in Juda regnavit Azarias, qui & Ozias dictus est. Hic Ozias multas habuit victorias de inimicis suis. Habuit enim exercitum magnum valde, videlicet, trecenta & septem millia virorum, & septingentos, quibus omnibus præparavit clypeos, hastas, galeas & loricas & factum est nomen ejus magnificum: sed ex multis, quas habuit victorias, elevatum est cor ejus, ita ut officium sacerdotum, ad quod tantum filii Aaron electi erant, sibi usurpare tentaret: accepit namque thuribulum, & voluit in templo incensum offerre. Et cum sacerdotes prohibuerunt eum, ipse non curavit: imo minas intulit. Quare terræ motus factus est & ipse Ozias lepra percussus est à Domino, & sacerdotes ejecerunt eum de templo, & ipse mansit leprosus usque in diem mortis suæ. In illis temporibus in Israel regnavit Roboam, vel secundum alios libros, Jeroboam filius Joas. Hic plures terras recuperavit de manibus inimicorum Israel: & postquam mortuus est regnavit pro eo filius ejus Zacharias. Sardanapalus rex Ita fuit voluptatibus deditus, ut in sepulchro suo describi faceret, ea sola se habere mortuum, quæ libido ejus, cum viveret, hauriendo consumserat. Ipse erat muliere corru-

ptior: inter scortorum greges fœmineo habitu colum tractans à nullo suorum videbatur: à præfecto autem Arbace, seu secundum alios Abarce, qui tunc Medis præfuit, visus, atque execratione habitus est. Et hinc excitis Medorum populis, provocatus ad bellum vincitur, seque ardenti pyræ præ dolore injiciens, concrematur; sicque Arbaces regnum capiens ad Medos illud transtulit: & sic cessavit regnum Assyriorum, quod à primo anno Nini usque ad hoc tempus perseveraverat, per annos MCCXL. computato autem tempore belli sunt anni MCC. ut dicit Augustinus lib XVIII. de C. D. (*cap. 21.*) Dicunt autem quidam, quod ab isto tempore usque ad Deiocem, quintum regem Medorum, res sine principibus agebantur: & in medio hoc tempore Chaldæos propriè prævaluisse, quorum separatim quædam successiones regum feruntur; reliquæ quoque gentes principibus utebantur.

CAPUT VIII.

ABarces primus rex Medorum, regnavit annis XXIX. cujus anno primo Procas Sylvius rex Latinorum cœpit regnare, & regnavit annis XXIII. Et anno ejus VI. incepit regnum Macedonum, ubi primus regnavit Caranus annis XXVIII. & in Juda adhuc regnat Ozias: in Israel regnavit Zacharias, & conjuravit contra eum Sellum filius Jabes, & interfecit eum, & regnavit pro eo: quem rursus, postquam mense uno regnavit, Manachen filius Gaddi interfecit, & regnavit X. annis post eum, maximè fultus adjutorio regis Assyriorum, id est, Chaldæorum secundum aliquos: cui dabat M. talenta argenti, ut esset sibi auxilio. Et his temporibus prophetabant in Juda Osee, Amos, Isaias & Jonas. Anno Abarcis XXIII. Amulius rex Latinorum cœpit regnare, & regnavit annis XLIIII. Hic Amulius habuit fratrem majorem natu, qui Numitor dictus fuit, quem etiam de regno expulerat, filiumque ejus Ægestum in venatione occidit, filiam quoque ipsius nomine Rheam, ut spem partus adimeret, deæ Vestæ consecravit: quæ postea gravida inventa, dum scelus suum nititur excusare, à Deo Marte compressam se esse mentita est, & ipsa peperit gemellos, quorum primus dictus est Remus, secundus vocatus est Romulus: & quia Rhea legem deæ Vestæ transgressa est, jussu patrui sui viva sepulta est: & gemini in ripa Tiberis fluminis exponuntur, quos meretrix quædam, Lupa nomine, reperiens, eos ad Faustulum pastorem regii armenti clàm detulit: quos uxor illius nutrivit, & ipse eos postea inter pastores conversari docuit. Et quia hæc meretrix communiter Lupa dicebatur, licet alii, ut Isidorus, (*Lib. 18. Etymol. cap. 2.*) dicunt omnes meretrices propter rapacitatem turpis quæstus lupas nominari, & inde cellulas meretricum lupanaria dici: quidam asseruerunt, hos geminos à Lupa videlicet bestia tali lactatos: prout adhuc marmoreæ cælaturæ in pluribus locis urbis ostendunt Et sic postea Romani crediderunt Martem fuisse patrem Romuli, de quo sic scribit Augustinus. (*l. 3. c. 4. de C. D.*) An autem Mars ex concubitu filiæ Numitoris Romulum gignere potuerit in medio relinquimus. Nam penè talis quæstio etiam de scripturis nostris oboritur, qua quæritur, utrum prævaricatores angeli filiabus hominum concubuerunt unde natis gigantibus, vel nimium grandibus, aut fortibus viris, tunc terra repleta est. Creberrima autem fama est multique expertos se, vel ab eis qui experti essent, de quorum fide dubitandum non esset, audisse confirmant, (*Aug de C. D. lib. 15. cap. 23.*) Sylvanos & Faunos, quos vulgo incubos vocant, improbos sæpe extitisse mulieribus, & earum appetisse ac peregisse concubitum: & quosdam Dæmones, quos Dusios Galli nuncupant, hanc immunditiem & tentare & efficere, pluresque tales asseverant, ut hoc negare impudentiæ videatur, non hic aliquid audio temerè definire I. utrum aliqui spiritus elemento aëreo corporati (nam hoc elementum etiam eorum agitatur flabello, sensu corporis tactuque sentitur) possint etiam hanc pati libidinem, ut quomodo possint sentientibus fœminis misceantur. Hæc Augustinus. Sed fortè fieri posset, quod spiritus ille semen viri mira celeritate aliunde afferret, & mulieri per se sic excitatæ ad libidinem, infunderet: quoniam artibus magicis fructus alieni in alienas terras transferri perhibentur, quod in legibus XII. tabularum Cicero commemorat statutum graviter puniendum. Dicit autem Augustinus III. de Civitate Dei. (*cap 3.*) Non ergo credamus, si placet, Æneam fuisse Veneris filium. Ecce concedo, nec Romulum Martis. Sosarmus II. rex Medorum regnavit annis XXX. Cujus anno VI. Cœnus Secundus rex Macedonum cœpit regnare, & regnavit annis XII. Et sub hoc rege in Juda

Juda regnat Joatham filius Oziæ. In Israel verò regnat Phacee filius Manahem: contra quem conjuravit Phacee, filius Romeliæ, dux ejus, & interfecit eum postquam regnavit annis duobus. Joatham rex Juda multas urbes & turres ædificavit ac castella, & subegit filios Ammon, ita ut darent sibi centum talenta argenti, & decem millia coros tritici, & totidem coros hordei. Anno XIII. hujus regis Medorum incepit regnum Lydorum, ubi primus regnat Ardisus. Anno ejusdem XV. defecit regnum Lacedæmoniorum. Eodem anno prima Olympias apud Athenas acta est, in qua Chorebus Eliensis victorextitit: & ab ea Græci computant annos, & creduntur Chronicæ Græcæ veræ esse ab illo tempore. Unde Olympias prima apud Græcos constituta est apud Elidem urbem Græciæ, Eliis agentibus agonem, & quinquennale certamen, quatuor annis in medio vacantibus: & inde Elii certaminis tempus Olympiadem vocabant, quoniam apud Olympium montem actum est hujusmodi quinquennale certamen: & computatur spacium quatuor annorum & quintus annus Olympiadis sequentis primus annus erat.

Anno hujus regis XIIX. Tyrimas tertius rex Macedonum cœpit regnare, & regnavit annis XXXIIX. Et anno secundo præcedente, Tiglath Philassar invasit Samariam, prout patebit infra. Sub hoc rege, ut quidam volunt, anno ejus XXI. nati sunt gemini Remus & Romulus: a quo Romulo Romanum imperium sumsit initium.

CAPUT IX.

MEDIDUS III. rex Medorum regnavit annis XL. Cujus anno III. Achaz cœpit regnare in Juda, & regnavit annis XVI. & plurima mala fecit, & statuas fudit Baalim: Ipse adolevit incensum in valle Hennon, & lustravit filios suos in igne juxta ritum gentium: sacrificavit in excelsis & collibus. Quare tradidit Deus regnum ejus in direptionem. Unde rex Syriæ magnam prædam tulit de regno suo. Phacee quoque rex Israel uno die CXX. millia de populo Achaz occidit, & tulerunt filii Israel CC. millia mulierum, puerorum & puellarum captivarum de Juda. Cumque vellent eos ducere in Samariam Obed propheta Dei dedit eis consilium, ut remitterent eos, ne indignationem Domini incurrerent: quoniam nimium sævierant in fratres suos, & sic resistentibus quibusdam de principibus non introduxerunt eos, sed remiserunt: deinde Idumæi percusserunt similiter multos de Juda, item Philistæi. Insuper rex Assyriorum vastavit Judæam, cui Achaz, spoliata domo Domini, misit munera: & nihil profuit ei, nec Achaz motus omnibus his cladibus, immolavit diis inimicorum suorum, ut essent sibi propitii: direptisque omnibus vasis domus Domini, atque confractis, clausit januas templi: & fecit sibi altaria in universis angulis Jerusalem, & in omnibus urbibus Juda. Rex autem Tiglath Philassar propter munera, quæ misit ei Achaz ascendit contra regem Syriæ, & vastavit Damascum, & Razin regem interfecit. Hic est Achaz, ad quem Esaias propheta missus dixit: Ecce virgo concipiet & pariet filium. Rex itaque Tiglath Philassar processit contra Phacee regem Israel, & cepit multas civitates in Galilæa & universam terram Nephthalim: & transtulit Israel in Assyrios. Quare Osee filius Ela conjuravit contra Phacee regem Israël, & interfecit eum: & regnavit pro eo, & cùm regnaverat annis VII. venit contra eum Salmanassar, qui & Tiglath Philassar in lib. regum nominatur & de quo jam dictum est, & obsedit Samariam, & capto rege Osee, pervagatus est omnem terram Israel, & duxit in captivitatem omnem populum Israel, & posuit eum in civitatibus Medorum: & adduxit gentes de Babylone, & aliis locis, & constituit eas in civitatibus Samariæ: & inde Samaritani custodes appellati sunt. Et sic cessavit regnum Israel in Samaria, postquam duraverat per annos CCL. Sed quia istæ gentes sic adductæ intra Israël non timuerunt Deum Israël, immisit Dominus in terram leones feroces, qui devastabant gentem illam: quo audito, rex Assyriorum remisit unum de sacerdotibus, quos inde abduxerat, ut doceret populum legitima Dei terræ illius: & sic deinde gentes terræ illius coluerunt, & timuerunt Deum Israël: nec tamen dereliquerunt deos suos falsos, quos priùs coluerunt. Quod autem idem rex Assyriorum sit Tiglath Philassar & Salmanassar, patet ex eo, quòd dicitur IV. Regum XV. Tiglath Philassar transtulit universam terram Naphthalim in Assyrios, & in libro Tobiæ dicitur, quod Tobias de tribu Naphthalim in diebus Salmanassar regis Assyriorum una cum aliis filiis Israël fuerat translatus in regnum Medorum. Nec etiam quenquam moveat, quod iste Tiglath

Tiglath Philassar, seu Salmanassar dicitur rex Assyriorum, & tamen transtulit Israel in civitates Medorum, cum superius dictum est, quod regnum Assyriorum jam fuerit translatum ad Medos: unde postquam regnum Assyriorum translatum est ad Medos, Babylonii & Chaldæi Babyloniam contra Medos sibi vendicabant. Unde quidam reges eorum se adhuc nominabant reges Assyriorum, ut iste Salmanassar, & filius ejus Senacherib: & quidem eorum, propter antiquam urbis Babyloniæ dignitatem, scribebant se reges Babylonis: cum in ea regnum Assyriorum habuit originem. Sed quia Arbaces præfectus Medorum, & tandem rex eorundem primus, plurima regna regibus Assyriorum subjecta obtinuit, ergo historiographi ponunt Tonosconcoleron ultimum regem Assyriorum, & deinde in ordine regum illustrium ponunt reges Medorum. Anno IX. hujus regis Medorum Romulus XIIX. anno ætatis suæ, una cum fratre suo Remo, pastorum & latronum congregans multitudinem, patruo matris Amulio rege occiso, avum suum Numitorem in regnum restituit, & Romam condidit, & eam à nomine suo nominavit. Remus itaque montem Aventinum, Romulus Palatinum montem occupat: ad tutelam autem novæ urbis vallum sufficere videbatur: cujus dum angustias Remus increpat saltu transiliens, jussu fratris à Fabio duce ipsius Romuli, rastro pastorali occisus est: & sic Romulus obtinuit principatum. Erat autem in proximo locus, hunc asylum fecit, promittens libertatem quibuscunque criminibus obnoxiis. Unde statim mira vis hominum Latini, Thuscique pastores: etiam transmarini Phryges, qui sub Ænea: Arcades qui sub Evandro, influxerant, & ita quasi ex variis elementis congregavit corpus unum, populumque fecit Romanum. Romulus C. viros ex senioribus elegit, quorum consilio cuncta ageret: quos senatores appellavit, de quibus X. elegit, quorum nomina, præsente populo, in tabulas aureas contulit: & illi dicebantur patres conscripti. Postea verò tres fuerunt ordines Senatorum: primi illustres: secundi Spectabiles: tertii clarissimi dicebantur. Romulus mille pugnatores elegit, quos à numero millenario milites appellavit: isti cum ingrediebantur bellum contra hostes, manipulis fœni signabant se, ut se ab hostibus mutuò cognoscerent: & inde postea milites manipli dicti sunt. Sed signa vexillorum primus Jupiter fecisse dicitur, videlicet, aquilam: cum enim proficisceretur contra Titanes, apparuit ei in auspicio aquila, quam indicium victoriæ legioni signum dedit. Deinde Apollo signum draconis ex morte serpentis Phytonis dedit: & demum Augustus signum pilæ, qua orbem designavit sibi subjectum, signum dedit. Romulus postquam annis XXIIX. regnavit anno conditionis urbis XXXIX. dum quadam die concionem ante urbem haberet apud Capræ paludes è conspectu repente ablatus est. Discerptum eum aliqui à senatu putant, ob asperius ingenium: sed suborta tempestas, solisque defectio, consecrationis speciem præbuerunt: cujus mox Julius Proculus fidem fecit, à se Romulum affirmans visum, augustiore forma, quàm fuisset: & quod mandasset se pro numine accipi, & Quirinum in cœlo vocari; atque diis placitum, ut Roma gentium imperio potiretur: sicque populus Romanus, qui contra Senatum intumuerat, repressus est. Solis enim defectionem, quæ certa ratione sui cursus effecta est, imperita nesciens multitudo meritis Romuli sic inducta tribuebat. Romani igitur Romulum diis multis prætulerunt, & Flaminem ei consecrarunt: quod genus sacerdotii adeo in Romanis sacris excelluit, ut tres solos Flamines haberent tribus numinibus institutos, Dialem Jovi, Martialem Marti, Quirinalem Romulo. Nam benevolentia civium velut receptus in cœlum Quirinus est postea nominatus, quoniam hasta longa utebatur, quæ lingua Sabinorum, quorum filias primi Romani socii Romuli raptas duxerunt uxores, Quiris dicitur: non tamen continuò simulacrum factum est, quoniam, ut refert Augustinus IV. de C. D. (*cap. 31.*) Varro dicit antiquos Romanos plus annos C. & LXX. deos sine simulacro coluisse. Quod si adhuc mansisset, castius dii observarentur. De ista deificatione Romuli dicit Augustinus XXII. de C. D. (*cap. 6.*) quod receptus in cœlum sit Romulus inter deos creditum tenent literæ, non factum docent. Nullis quippe rerum signis mirabilium id ei verè provenisse monstratur. Lupa quippe illa fratrum duorum nutrix, quod videtur quasi magnum extitisse portentum, quale aut quantum est ad demonstrandum Deum? Certè enim etsi non meretrix lupa fuit illa, sed bestia, cum fratribus portentum commune fuerit ambobus: frater tamen ejus non

non habetur Deus. Anno regni Medidi xx. Ezechias cœpit regnare in Judæa & regnavit annis xxix. Iste fecit quod placitum erat coram Domino: excelsa dissipavit, contrivit statuas, succidit lucos, & serpentem æneum, quem Moises fecerat in deserto, confregit: quia usque ad illud tempus filii Israel adolebant ei incensum. Senacherib rex Assyriorum venit contra Ezechiam cum exercitu magno, & blasphemaverunt servi ejus Dominum, quasi non posset liberare Ezechiam de manibus regis Assyriorum: Quare deus misit angelum, qui percussit una nocte in castris Assyriorum CLXXX millia hominum. Unde Senacherib rex perterritus fugit, & cum pervenit in civitatem suam Ninivem, in templo Dei sui, à filiis suis occisus est. Istis temporibus prophetabant Isaias & Osee. Et eodem tempore Sibylla Erythræa claruisse perhibetur.

CAPUT X.

DE Sibyllis magna est diversitas historiarum, videlicet de nominibus & temporibus earum. Unde, ut dicit Isidorus VIII. Etymolog. *(cap. 8.)* Omnes fœminæ vates dicuntur Sibyllæ: & dicuntur Sibyllæ, quasi DEI mentem nunciantes hominibus, quoniam futura prædicebant. Et x. dicuntur fuisse Sibyllæ. Prima de Persis fuit: Secunda Libyca: Tertia Delphica in templo Apollinis Delphici genita, quæ ante bella Trojana vaticinata est: Quarta Cimmeria in Italia: Quinta Erythræa nomine Erophyla in Babylone orta, quæ Græcis Ilium petentibus vaticinata est perituram esse Trojam, & Homerum mendacia scripturum. Fuit autem dicta Erythræa, quia in eadem insula ejus inventa sunt carmina: & hæc nobilior & celebrior inter cæteras perhibetur: Sexta Samia, quæ Samonote dicta est, à Samo insula, unde fuit cognominata: Septima Cumana nomine Amalthea, quæ novem libros attulit Tarquinio Prisco, in quibus erant decreta Romana conscripta: ipsa est & Cumæa, de qua Virgilius: *(Ecl. 4.)* *Ultima Cumæi venit jam carminis ætas.*

Et dicta fuit Cumana, à civitate Cumis, quæ est in Campania, quasi XII. milliaria à Neapoli versus Cajetam, ubi adhuc quoddam ædificium rotundum, in parte dilapsum stans in campo, hujus Sibyllæ templum seu habitaculum fuisse narratur: Octava Hellespontia, in agro Trojano nata, quæ scribitur Solonis & Cyri fuisse temporibus: Nona Phrygia Decima Tiburtina nomine Albunea. Harum omnium carmina efferuntur, in quibus de DEO, & de Christo & de gentibus multa scripsisse comprobantur. Hæc Isidorus. August. vero XIII de C. D. *(cap. 23.)* dicit de Sibylla Erythræa, quòd ipsa claruit Ezechiæ & Romuli temporibus. Unde dicit se vidisse quendam librum Græcè scriptum, qui dicebatur continere carmina Sibyllæ Erythrææ, & quosdam versus in eodem contineri, quorum capitales literæ conjunctæ habebant hæc verba: Ἰησοῦς Χριστὸς Θεοῦ υἱὸς σωτὴρ, quod est Latinè: IESUS CHRISTUS Dei filius Salvator. Et istos versus asseruit translatos esse in Latinum, secundum nomen infra scriptum: *(Vide Eusebium ἐν τῷ λόγῳ βασιλικῷ, cap. 18.)*

Judicii signum, tellus sudore madescet,
E cœlo rex adveniet per secla futurus:
Scilicet in carnem præsens ut judicet orbem.
Unde Deum cernent incredulus atque fidelis
Celsum cum sanctis, ævi jam termino in ipso.
Sic animæ cum carne aderunt, quas judicet ipse.
Quum jacet incultus densis in vepribus orbis
Rejicient simul acra viri, cunctam quoque gazam:
Exuret terras ignis, pontumq; polumque
Inquirens, tetri portas effringet Averni.
Sanctorum sed enim cunctæ lux libera carni
Tradetur, sontes æterna flamma cremabit.
Occultos actus retegens, tunc quisque loquetur
Secreta, atque Deus reserabit pectora luci.
Tunc erit & luctus, stridebunt dentibus omnes.
Eripitur Solis jubar & chorus interit astris.
Solvetur cœlum, lunaris splendor obibit.
Dejiciet colles, valles extollet ab imo.

Non

Non erit in rebus hominum sublime, vel altum.
Jam æquantur campis montes, & cærula Ponti.
Omnia cessabunt, tellus confracta peribit.
Sic pariter fontes torrentur fluminaque igni:
Sed tuba tunc sonitum tristem demittet ab alto
Orbe, gemens facinus miserum variosque labores.
Tartareumque chaos monstrabit terra dehiscens.
Et coram hoc Domino reges sistentur ad unum.
Decidet è cœlis ignisque & sulphuris amnis.

Deinde subdit Augustinus ibidem: Nonnulli Erythræam Sibyllam non Romuli, sed belli Trojani tempore fuisse scripserunt. Et ita videtur sentire Isidorus, ut supra dictum est. Item subdit Augustinus: Quidam dicunt Sibyllam Erythræam dictam alio nomine Cumanam. Post hoc subjungit dicens, quòd Lactantius in quodam opere suo, (*lib. 4. cap. 18.*) quandam de Sibyllis, nomine proprio tamen non expresso, sic scribit dixisse de Christo: In manus infidelium postea veniet: dabunt autem alapas manibus incestis, & impurato ore expuent venenatos sputus. Dabit vero ad verbera simpliciter sanctum dorsum: Et colaphos accipiens tacebit, ne quis agnoscat quod verbum, vel unde venit ut inferis loquatur, & corona spinea coronetur. Ad cibum autem fel, & ad sitim acetum dederunt, inhospitalitate hanc monstrabunt mensam. Ipsa enim, insipiens gens, tuum Deum non intellexisti: sed spinis coronasti. Templi verò velum scindetur, & mediodie nox erit tenebrosa nimis in tribus horis Et morte morietur tribus diebus somno suscepto. Et tunc ab inferis regressus ad lucem veniet primus, resurrectionis principio revocatis ostenso. Post hoc Augustinus in eodem libro (*cap. 24*) dicit, Sibylla Samia regnante Manasse in Judæa claruisse dicitur. Sibylla Cumana, de qua supra dictum est, à quibusdam creditur tempore Octaviani claruisse, & illi forte moventur his verbis, quæ in libro Ovidii, quem intitulavit de Vetula, inserta reperiuntur:

Una quidem talis felici tempore nuper
Cæsaris Augusti fuit anno bis duodeno: à
Regni nativitate sui, quæ significavit
Post annum sextum nasci debere prophetam
Absque maris coitu de virgine: cujus habetur
Tempus, ubi plus Mercurii vis multiplicatur.
Ejus erit concors complexio prima futuræ
Sectæ: nam nusquam de signis sic dominatur
Mercurius, sicut in signo virginis: illic
Est ejus domus exaltatio, triplicitasq;
Per totum signum: nec non est terminus ejus
In primis septem gradibus, ejusque Prophetæ
Typus habetur ibi, quamvis sub ænigmate. namque
His & imaginibus, quæ describuntur ab Indis,
Et Chaldæorum sapientibus, & Babylonis,
Dicitur & veterum scriptis ascendere prima
Virginis in facie prolixi virgo capilli,
Munda quidem, magnanimi, magnique decoris,
Pluris honestatis: & in ipsius manibus sunt
Spicæ suspensis & vestimenta vetusta.
Sede sedet strata, puerumque nutrit, puero jus
Ad comedendum dans, ipsum puerumque vocat vir
Nam super hoc puero sunt olim multa locuti
Quidam, qui vitam ducebant spiritualem.
Tales dixerunt, quòd sic de virgine nasci
Humanamque Dei sit naturamque habiturus.
Sed via possibilis non est, hæc clausa videtur
Porta meis oculis: quia non intelligo planè.

Hæ

Hoc unum novi quòd homo fieri Deus unquam
Non possit: nam quod ex tempore cœperit esse,
Æternum non esse potest: quia si cariturum
Fine sit, idcirco, quòd sit Deus amodo: saltem
Non sine principio poterit fore: sed quòd utroque
Non caret æternum, non æternum duo ponit.
Et quod ab æterno duravit hactenus, & quod
Duret in æternum, quare quod conditionis
Non erit æternæ, fieri nequit amodo tale.
Si Deus est igitur æternus, nemo Deus fit.
Hoc unum novi: sed nescio si Deus esse
Vellet homo. si vellet enim, tum summa voluntas
Non habeat, nec habere queat, quibus impediatur
Posset homo fieri: sed qua ratione moveri
Possit ad hoc, ego non video: tamen undique vertor,
Undique perscrutor, si possim fortè venire
In verisimilem veramve probabilitatem,
Qualiter induci Deus ad quid tale volendum
Posset. certus enim sum, quòd lex Mercurialis
Plurima naturæ contraria sit positura.
Hoc unum video, quod cum Deus, ut retro dixi,
Cœlestem motum prævideri esse statutum,
Et sibi de solis individuis speciei
Cura sit humanæ, vult fortè viam meditari,
Qua possint homines in fine resurgere mundi.
Quare vult individuum specialiter unum
Inter eos fieri, quod naturaliter ambas
In se naturas habeat, nostramque suamque:
Ex una que mori, rursumque resurgere possit
Ex alia: cujus virtute resurgere possint
Omnes, post habitum per eam de morte triumphum.
Hoc esset certè dilectio maxima: sed non
Miror, si summus sit munera summa daturus:
Sed licet iste foret Deus ac homo: non tamen ipse
Nasci deberet, sicut communiter illi
Nascuntur, qui sunt homines puri; quia tantum
Ac talem, per quem foret incorruptio danda,
Ex incorrupta quoque nasci matre deceret.
Hæc sunt, quæ cecinit Cumanæ Musa Sibyllæ
Nuper in urbe sacra, quasi cuncta fides oculata
Perdocuisset eam: vel in aure sua sonuisset.

An autem Ovidius hos versus libro suo de Vetula interposuerit, mihi dubitandum meritò videtur: quia non congruit materiæ ipsius libri, & maximè ex eo, quia XIV. & XV. Metamorph. ipse dicit Sibyllam Cumanam fuisse temporibus illis, quando Æneas venit in Italiam, bello Trojano peracto, & hoc etiam testatur Virgil. lib. VI. Æneid. Nisi forte dici possit, quòd omnes fœminæ sacerdotes, apud Cumas solitæ dare responsa, dictæ fuerunt Sibyllæ Cumanæ diversis temporibus. Habet enim communis opinio, quod tempore Octaviani Augusti una de Sibyllis fuit, quæ in die nativitatis Christi signum in Sole, videlicet, virginem tenentem puerum in gremio ostendit ipsi Octaviano. Et licet istæ Sibyllæ plurima prædixerunt futura, tamen non utimur dictis earum ad confirmationem fidei nostræ, sed ad refutandos gentilium errores. Unde Augustinus disputans contra Manichæos (*contra Faustum Manichæum lib. 13. cap. 15.*) dicit: si quid veri de Deo Sibylla, vel Orpheus, aliive gentium vates, aut Philosophi dixisse perhibentur, valet quidem aliquid ad paganorum vanitatem revincendam; non tamen ad istorum auctoritatem complectendam. Quantum enim distat de Christi adventu inter prædicationem Angelorum & confessionem

Dæmonum: tantum inter auctoritatem Prophetarum & inter curiositatem sacrilegorum. Sciendum tamen est circa versus Sibyllæ Erythrææ supra-scriptos, quod sint numero XXVII. quamvis hæc verba ἰησοῦς χριστὸς θεοῦ υἱὸς σωτήρ, quæ capitales literæ versuum comprehendunt, ut dictum est, constant tantum ex XXIII. literis. Unde cùm non poterant inveniri dictiones latinæ, incipientes à literis competentibus prædictis verbis habentes conformem significationem dictionibus Græcis, à quarum capitalibus literis prædicta verba constituuntur, necesse est subintelligi Y literam, quæ in Græco ponitur in ipsis dictionibus latinis ipsis Græcis correspondentibus in capitalibus ipsorum versuum. Et sunt versus quintus, nonus & decimus octavus, quorum primis literis dimissis & earum loco Y subintellecta, manifestè patent hæc verba: ἰησοῦς χριστὸς θεοῦ υἱὸς σωτήρ. Item circa versus Sibyllæ Cumanæ suprascriptos notandum est, quod quidam computant initium monarchiæ Octaviani Augusti, ab anno, quo ipse vicit Antonium: quia tunc primùm ipse est Augustus appellatus: & sic computando Christus fuisset natus anno XXX. imperii Octaviani, & sic intelliguntur isti versus circa principium: sed quia ante hoc tempus, quo victus est Antonius, Octavius simul cum Antonio regnavit annos XII. qui si superadditi fuerint annis XXX. fiunt XLII. & sic Christus dicitur esse natus anno XLII. Octaviani. Anno Medidi regis Medorum XXVI. Perdiccas quartus rex Macedonum cœpit regnare, & regnavit annis LI. Et eodem tempore Catina & Syracusa civitates in Sicilia conditæ sunt.

CAPUT XI.

CArdiceas IV. rex Medorum regnavit annis XIII. cujus anno VII. Romulus mortuus est: cui post annum successit Numa Pompilius. In Judæa regnavit adhuc Ezechias, cujus vitæ adjecit Dominus XV. annos. Postquam Ezechias à Deo ita magnificè liberatus est, ipse Deo non exsolvit condignas gratiarum actiones. Unde infirmatus ægrotavit usque ad mortem, & venit ad eum Esaias propheta, & dixit ei: morieris & non vives. Flevit igitur Ezechias, quòd sine liberis esset moriturus, & regnum Juda in eo cessare deberet: & oravit ad Dominum, & exaudivit eum Dominus, & adjecit vitæ suæ annos XV. Et cùm peteret signum ab Isaia propheta, per quod scire posset, quòd Dominus sanaret eum, Sol retrocessit X. gradibus in cœlo, & dies longior factus est X. horis. quod signum videntes Chaldæi, nec causam naturalem invenire valentes, admirati sunt valdè. Et audiens rex Chaldæorum, quòd hoc signum factum esset à Deo cœli, propter Ezechiam regem Juda, & quia Chaldæi solem adorabant, misit Ezechiæ munera per nuncios suos solemnes, qui interrogarent de hoc portento, quod in sole visum fuerat. In quorum adventu Ezechias lætatus est, & ostendit eis omnem thesaurum suum, & introduxit eos in loca sancta, quæ non licuit gentibus ingredi. Quare iratus est Dominus contra eum, & misit ei Esaiam prophetam, qui increpavit eum, & prædixit ei, quòd omnia, quæ in domo sua essent, ducenda forent in Babylonem, & filii, qui nasciturì essent de eo, deberent esse Eunuchi in palatio regis Babylonis. Et respondit Ezechias Esaiæ: Bonus sermo Domini quem locutus est: sit pax & veritas in diebus meis. Eo tempore post mortem Romuli consules per unum annum Romæ regnabant: deinde Numa Pompilius rex creatus est, qui primus apud Latinos numos imaginibus & circumscriptionibus insignivit, & ergo apud Latinos à nomine ipsius numus dictus est: sed pecunia dicta est, quia antiquitus fiebat de pellibus pecudum: prout adhuc fit apud Ruthenos. De Numa Pompilio dicit Augustinus lib. VII. de C. D, (*cap. 35.*) Numa Pompilius ad quem nullus Dei propheta, nullus sanctus angelus mittebatur, hydromantiam facere compulsus est: ut in aqua videret imagines deorum, vel potiùs ludificationes dæmonum, à quibus audiret, quid in sacris constituere atque observare deberet. Quod genus divinationis idem Varro à Persis dicit allatum, quo & ipsum Numam, & postea Pythagoram philosophum usum fuisse commemorat: ubi adhibito sanguine etiam inferos perhibet sciscitari, & νεκρομαντείαν dicit vocari, quæ sive hydromantia, sive necromantia dicatur, id ipsum est. Quibus artibus hæc fiant ipsi viderint. Sed Numa Pompilius libros, harum artium caussas continentes sub terra recondidit, qui post mortem ejus inventi & senatui præsentati à senatu comburi jussi sunt. Hæc Augustinus. Hinc est quod scribitur de Numa, quod ipse dies fastosque descripsit: cultum immortalium deorum docuit, & leges primus Romanis dedit. Ipse etiam militibus stipendia ordinavit, & annum

apud Romanos in XII. menses divisit adjectis Januario & Februario & postquam regnavit annis XL. vel secundum alios XLIII. vel secundum alios XXXIX. & semper in pace regnavit, morbo interiit.

CAPUT XII.

Dejoces V. rex Medorum regnavit annis LIV. Hujus temporibus Manasses filius Ezechiæ regnat in Juda. Hic pessimus erat, & omnia ad cultum idolorum gentium habita antequam pater ejus cœperat regnare, & quæ pater ejus destruxerat, ipse innovavit, & effudit sanguinem innoxium multum in Jerusalem, ac Isaiam prophetam extra civitatem fecit serra ligna dissecari. Tandem ipse captus est ab exercitu regis Babylonis, & ductus est vinctus in Babylonem: sed quia in carcere positus pœnitentiam egit ex toto corde suo, à Deo mirabiliter liberatus dicitur, & in regnum restitutus est: & postea Deum timuit, & postquam regnavit annis LV. mortuus est, anno Dejocis LI. Anno Dejocis XXIV. Argæus quintus rex Macedonum cœpit regnare & regnavit annis XXXIIX. Et eodem tempore cessavit regnum Atheniensium, & ordinati sunt ex nobilibus viris principes. Anno XXXVI. ejusdem Tullus Hostilius cœpit regnare apud Romanos. Hic primus Romanorum purpura & fascibus usus est, & ampliavit urbem adjecto Cœlio monte & postquam regnavit XXXII. annis cum omni domo sua arsit fulminis incendio. Istis temporibus Byzantium civitas condita est à Pausania Spartanorum rege, quam postea Constantinus M. Constantinopolim nominavit. Hoc etiam tempore Sibylla Samia claruit.

Phraortes VI. Medorum rex regnavit annis XXIV. in Juda, postquam Ammon filius Manasse, regnavit annis duobus, & occisus est à servis, regnavit Josias filius Ammon. Hic Josias in toto corde suo secutus est Dominum à tempore, quo erat octo annorum, cùm primo cœpit regnare. Cùm Josias mandaverat colligi pecuniam oblatam in templo Domini, ut templum dignè reformaretur, repertus est liber Legis, videlicet, Deuteronomius, qui à tempore Moysis usque ad illud tempus manserat incognitus, in arca Domini, qui cùm coram Josia legeretur, ipse vehementer timuit, & omnia, quæ ad cultum Domini in templo pertinebant, reformavit, & idola, & universa vasa eis consecrata confregit: lucos concidit per universam terram Juda & Jerusalem. Et cùm venisset ad Bethel tulit ossa sacerdotum de sepulcris, qui in diebus Jeroboam filii Naboth adolebant incensum super altare in Bethel quod fecerat Jeroboam, & combussit ea super altare juxta sermonem viri Dei, de quo scriptum est supra. Sicque Josias mundatis omnibus, atque ariolis & phytonibus cunctis exterminatis undique, reversus est in Jerusalem & celebravit Phase Domino anno XIIX. regni sui in lætitia magna. Et in tempore illo ascendit Pharao Nechao rex Ægypti contra regem Assyriorum, & occurrit ei Josias cum exercitu suo, & instauravit bellum contra Pharaonem: quamvis Pharao ei per nuncios intimavit, quòd non veniret contra eum, & ibi Josias sagitta percussus est, unde & mortuus est, & luxit eum universus Juda & Jerusalem: & maximè Jeremias propheta, qui fecit certas lamentationes super eum, quibus postea usi sunt posteri per plures annos post mortem ejus. Et postquam anno regni sui XXI. mortuus est, regnabat Joachatz filius ejus pro eo. Istis temporibus claruit Thales Milesius philosophus. Hic ante alios cœli caussas atque vim rerum naturalium, contemplata ratione, suspexit: sicque Physicam apud Græcos primus perscrutatus est, quam postea Plato descripsit. Item circa hoc tempus destructa est Ninive à rege Medorum, ut testatur Hieronymus in Jonam. Item eo tempore regnabat apud Romanos Ancus Martius. Hic pontem trans Tiberim inter montem Aventinum & Janiculum fecit, & pomœria muro complexus est, nec non Ostiam civitatem in exitu Tiberis construxit: & postquam regnavit annis XXIV. mortuus est. Anno VIII. Phraortis apud Macedones cœpit regnare Philippus, & regnavit annis XXXIX.

CAPUT XIII.

Cyaxares septimus rex Medorum regnavit annis XXXII. sub quo regnat in Judæa Joachatz seu Joatz, & succedit Joachim, qui & Eliachim: deinde succedit alter Joachim seu Joachin. Pro quo sciendum quòd Josias habuit tres filios, primus vocabatur Joachatz vel Joatz. Hic regnavit post mortem patris sui Josiæ tantùm mensibus tribus: quia Pharao Nechao veniens in Jerusalem deposuit eum, & duxit eum in Ægy-

in Ægyptum, fecitque regnare pro eo fratrem ejus Eliachim, filium Josiæ alterum, & mutavit nomen ejus, & vocavit eum Joachim: & ille idem dictus est Jechonias, & est ille de quo dicitur in Evangelio, Josias genuit Jechoniam, & fratres ejus in transmigratione Babylonis. Anno enim tertio regis Joachim venit rex Babylonis Nabuchodonosor, & cepit Judeam anno regni sui primo, & factus est ei Joachim tributarius: & tunc transtulit rex Nabuchodonosor partem vasorum domus Domini, & Danielem cum sociis suis. Post hoc Joachim rebellavit contra Nabuchodonosor: quare veniens Nabuchodonosor in Judæam, cepit eum, & vinctum duxit eum extra Jerusalem, & ibi occidit eum: quare dicitur in libro paralipomenon, hoc est, in libro Dierum regum Juda & Israël, ductus est Babylonem, videlicet, juxta vulgi in Jerusalem remanentis opinionem. Sed quia occisus est propè Jerusalem, in libro regum dicitur, dormivisse cum patribus suis. Et constituit Nabuchodonosor Joachin filium Joachim regem, qui etiam dictus est Jechonias: & regnavit tribus mensibus in Jerusalem, & decem diebus & ultima litera nominis sui mutata est de nomine patris sui, & hic est Jechonias, qui post transmigrationem Babylonis genuit Salathiel, & quia ipse etiam regi Babylonis cœpit rebellare, captus est, & ductus in Babylonem: & hic est Joachim, quem Evilmerodach rex Babylonis, filius Nabuchodonosor, eduxit de carcere & exaltavit eum, ut dicitur in libro Regum. Constituit autem Nabuchodonosor Mathaniam tertium filium Josiæ patruum Joachim, regem, & vocavit nomen ejus Sedechias. Hoc tempore apud Macedones regnavit Æropus annis XXVI. Item apud Romanos regnavit unus post alium Tarquinius Priscus & Servius Tullius. Hic Tarquinius XII. populos Thusciæ frequentibus armis subegit, & capitolium Romæ fabricare cœpit, & dum fundamentum fodiebatur, caput hominis sine cæteris membris inventum est: & inde Capitolium dictum est, & postquam regnavit annis XXXIIX, à filiis prædecessoris sui occisus est. Deinde Servius Tullius fossas circum urbis muros fieri fecit: & ejus solertia ita est ordinata respublica, ut omnia patrimonii, dignitatis, ætatis, artium, officiorumque discrimina in tabulis referrentur. Item eo tempore Claudia virgo Vestalis accusata de stupro, dedignata se humanitus purgare, ascendit navem in alveo Tiberis, & ligata prora ipsius cum zona sua dixit: si virgo sum sequere me: & sic traxit navem contra ipsius fluminis impetum usque ad urbem. Servius Tullius primus censum ordinavit, & postquam regnavit annis XXXIII. à genero suo Tarquinio, filia ejus non ignorante, occisus est, & Tarquinius regnum obtinuit. Hoc tempore Massilia condita dicitur.

CAPUT XIV.

Astyages octavus rex Medorum regnavit annis XXXIIX, cujus octavo anno regnum Judæorum per Nabuchodonosor destructum est. Nam Sedechias rebellans contra Nabuchodonosor regem Chaldæorum, undecimo anno regni sui captus, & excæcatus, ac ductus in Babylonem, carceri mancipatus est. Et Nabuchodonosor quadam die ipsum Sedechiam eductum de carcere epulari fecit cum principibus suis, quamvis oculis orbatum, & jussit ei potionem quandam laxativam propinari: unde Sedechias laxatus convivium ignominiosè fœdavit: & deinde in carcerem retrusus mortuus est. Postquam Sedechias captus est, eodem anno misit Nabuchodonosor rex Nabuzardan principem militiæ in Jerusalem qui succendit templum Domini, domum regiam, & universam civitatem: muros destruxit; omnes viros fortes duxit in Babylonem: pauperes terræ relinquens, ut terram colerent, quibus præfecit Godoliam, sed Jeremiam Prophetam dimisit liberum ire, quo voluit, prout rex ei mandaverat. Deinde Nabuchodonosor anno regni sui XXIV perrexit in Ægyptum, & ea subversa, rediens per Judæam omnes quoscunque, etiam pauperes, duxit in Babylonem: sicque terra Juda, & templum desolata manserunt annos LXX. Et sic finis est quartæ ætatis mundi. Josephus *(lib. 10. Antiquitatum Jud. cap. 11.)* scribit quod à primo anno regni Saul usque ad hanc captivitatem fluxerunt anni DXXXII. Templum itaque Domini, postquam stetit annis CDXLII. incensum est: sed Josephus ponit annos CDXXX. A nativitate Abrahæ anno MCCCCXXVI. & quadragesimæ octavæ Olympiadis anno secundo, regnante Vaphre in Ægypto: ad quem reliquiæ Judæorum, qui remanserant in Judæa, confugerant. Et anno ab V. C. CLXII. His temporibus certantibus in agone τράγος, id est, hircus dabatur in præmium & inde Tragoedi

gœdi nuncupati ſunt. Circa præmiſſa æſtimo ponderandum quod à nativitate Abrahæ, qui fidei primatum ſuſcepiſſe legitur, anno MCCCCXXVI. templum deſtructum eſt, & Iudæorum gens ad perfidiam lapſa regno privata eſt. Unde timeo, quòd ſimili modo tanto numero annorum à nativitate Chriſti tranſacto, Romanæ eccleſiæ, jam nimium declinanti à priſtinæ fidei virtute, periculum imminebit, & populus Chriſtianus luet perfidiæ pœnam.

QUINTA ÆTAS MVNDI.

CAPVT PRIMUM.

QUINTA Ætas mundi incipiens à captivitate Iudæorum, qua ducti ſunt in Babylonem, & ab incenſione Templi usque ad Nativitatem Chriſti protendens, continet annos DXXCI. prout communius computatur. Anni igitur deſolationis memoratæ, ſecundum quoſdam, numerantur à tertio anno Ioachim, qui & Eliachim, usque ad XX. annum Cyri regis Perſarum: ſecundum alios à tertio decimo anno Ioſiæ patris Ioachim, quo anno Ieremias cœpit Prophetare, uſque ad primum annum Cyri: ſecundum alios, ab undecimo anno Sedechiæ usque ad ſecundum annum Darii tertii regis Perſarum. Deſolationis verò templi completi ſunt ſub Dario anni LXX. hujus rei teſtis eſt Zacharias Propheta (*cap 1.*) ſecundo anno Darii, cum dicit: Domine Deus omnipotens, quousque non miſereberis Jeruſalem, & civitatibus Iuda, quas deſpexiſti, hic ſeptuageſimus annus eſt? Nabuchodonoſor anno regni ſui, videlicet Chaldæorum XXVII. & ſecundo anno regni Ægypti, quod ipſe obtinuit, vidit viſionem de arbore: & ipſe regnavit annis XLIII. in regno Chaldæorum ſeu Aſſyriorum, & pater ejus, ſecundum Ioſephum, etiam vocabatur Nabuchodonoſor, & regnavit annis XXI. & dicunt quidam hunc Nabuchodonoſor, qui regnum Ægypti obtinuit, tantæ fortitudinis extitiſſe, ut Herculem actuum magnitudine tranſcenderet. Et poſt eum regnavit filius ejus Evilmerodach: licet quidam ſcribunt, quòd ipſe habuit fratrem majorem natu qui dictus Nabuchodonoſor minor regnavit ante eum aliquandiu. Iſte Evilmerodach abſolvit Joachim de carcere, & exaltavit eum: quanquam & quidam dicunt interim quòd Nabuchodonoſor fuit alienatis ſenſibus, Evilmerodach multa mala commiſit in regno: unde pater ejus, poſtquam reſtitutus eſt ſenſibus, eum in carcerem, in quo Joachim detinebatur, poſuit: & modò propter hanc ſocietatem carceris Evilmerodach Joachim exaltavit: & quia ipſe timuit patrem ſuum reverti à mortuis: quemadmodum alias de beſtia reverſus eſt ad formam humanam, ipſe, ad conſilium Joachim, patris corpus effoſſum in trecenta fruſta concidit, & trecentis vulturibus tradidit devorandum. Huic Evilmerodach ſucceſſit filius ejus Regaſſar, qui dictus eſt Negliſar: cui ſucceſſit Nabozardachus filius ſuus: quo mortuo ſucceſſit frater ejus Balthaſar: contra quem caſtrametati ſunt Darius & Cyrus, de quibus infra dicetur. Poſtquam deſolata eſt terra Juda per Nabuchodonoſor, filii Juda qui evaſerant captivitatem, deſcenderunt cum propheta Jeremia in Ægyptum: quamvis Jeremias hoc eis diſſuaſit, prædicens eos gladio & fame in Ægypto morituros, & in terra Juda poſſe ſalvari. Cumque eſſent in Ægypto, & idolis ſervirent, Jeremias increpavit eos aſſerens Nabuchodonoſor regem illuc venturum, & eos morti traditurum: Quare ſacerdotes inſurgentes contra Jeremiam ipſum lapidibus obruerunt: ſed Ægyptii ſepeliebant corpus ejus: ſciebant enim ipſum Dei prophetam eſſe, & ipſe orationibus ſuis fugavit aſpides & crocodilos, animalia videlicet venenoſa ab aquis Ægypti. Et dederat ſignum ſacerdotibus Ægypti: quòd quando virgo pareret, dii Ægyptiorum caderent. Unde ſacerdotes Ægyptiorum in ſecreto loco cujusdam templi fecerunt imaginem virginis

puerum bajulantis, & illam imaginem in speciali habebant veneratione. Cumq; postea longo tempore Ptolemæus rex quæreret ab eis, quo hoc agerent nomine, dixerunt: paternæ traditionis esse mysterium, quòd à sancto propheta acceperant majores eorum. Jeremias cùm adhuc esset in Jerusalem ante desolationem templi, prænoscens ipsum templum destruendum, arcam testamenti cum his, quæ in ea erant, tulit, & precibus suis eam absorberi fecit in petra, ipsam petram signans digito, nomen Dei tetragrammaton ei impressit: & factum est sigillum in similitudine scripturæ, quæ ferro cavatur, & postea locus ille omnibus mansit incognitus. Et dixit Jeremias cum præsentibus: Dominus ex Sion recessit ad cœlos, inde rursus in virtute venturus, & est signum præsentiæ ejus, quando universæ gentes adoraverint lignum. Dixitque hanc arcam nemo producere poterit præter Aaron, & tabulas, quæ in ea sunt, nullus aperiet sacerdotum, nullus prophetarum, nisi electus Dei Moyses: & in prima resurrectione resurget hæc arca, & exibit de petra, & ponetur in monte Sinai: & omnes sancti congregabuntur ad eam regressum Domini sustinentes, & adversarium, qui quæsiturus est, interimere fugientes. Ezechiel propheta, cùm in transmigratione Joachim de Jerusalem esset una cum aliis in Babylonem deductus, & ipsi transmigrati murmuraverunt contra Dominum, eòquòd adhuc staret civitas Jerusalem & templum, quæ prædixerat Jeremias peritura, & ipsi essent ducti in captivitatem, & qui remanserant in terra Iuda, viverent quietè, prophetavit eis, civitatem & templum adhuc debere destrui, & increpavit eos de legis transgressione, & præcipuè quosdam de tribu Dan, & de tribu Gad, qui intermixti erant tribubus Iuda, & Benjamin post transmigrationem, vel in ipsa transmigratione, & fecit circa eos prodigium magnum, quòd filii eorum & pecora universa perierunt à serpentibus: & prædixit eis, quòd tribus illæ non essent reversuræ ad propria. Ipsi insurrexerunt contra eum, & traxerunt eum equis per crepidinem saxorum, & sic excerebratus mortuus est. Post annum transmigrationis XXV. Daniel propheta, secundum aliquos de tribu regia, secundum alios de tribu Levi, magnæ abstinentiæ & castitatis fuit. Hic de mandato regis Nabuchodonosor inter pueros regios nutritus est: sed ipse de cibis regiis, ne contaminaretur contra legem, comedere recusavit. Ipse cum Susanna uxor Ioachim, falso testimonio sacerdotum, qui eam de adulterio accusabant, condemnata traheretur ad mortem, populum revocavit ad judicium, & examinavit ipsos sacerdotes seorsim, & convicit eos in verbis de falso testimonio, atque Susannam innocentem liberavit, & populus eosdem sacerdotes lapidavit. Quando Nabuchodonosor rex statuam vidit in somno, cujus caput erat aureum: pectus & brachia de argento: venter & fœmora ex ære, & tibiæ ferreæ, Daniel exposuit visionem illam de quatuor regnis sibi invicem succedentibus: non tamen expressit illa regna propriis nominibus eorum. Unde hæc regna fuerunt regna magis gloriosa, videlicet Assyriorum, Medorum & Persarum, Græcorum & Romanorum: de quibus supra & infra dicitur, quando alterum altero dissolutum est. Nabuchodonosor propter multas victorias elatus est in superbiam, & Deum cœli non cognovit: licet jam à prophetis Ieremia & Daniele, suam à Deo prosperitatem concessam fore, didicisset: quare à Deo humiliatus in bestiam conversus est, prout ex visione arboris, quam vidit in medio terræ, sibi Daniel prædixerat. Hanc autem conversionem in bestiam quidam credunt in corpore factam: sed magis recipitur, quòd ipse fuerat alienatus mente. Unde dicitur de eo, quòd licet decretum Dei percepisset, quòd septem tempora, hoc est septem anni deberent mutari super eum, tamen ad preces Danielis Deus mutavit illos annos in septem menses. Unde quatuordecim diebus fuit mente alienatus: ita quòd videbatur sibi, quòd ipse esset bestia, & deinde restitutus est sensibus, & XL. diebus egit pœnitentiam flendo continuè, ita quòd oculi ejus facti fuerunt sicut caro. Deinde iterum diebus residuorum mensium usque ad finem septimi mensis iterum sensibus alienatus est: & postea integrè restitutus: non tamen regnabat, ut priùs, sed constituebantur pro eo septem judices, donec compleretur septimus annus: quia tamdiu egit pœnitentiam non comedendo carnes, nec vinum bibendo, prout Daniel ei consilium dederat. Notandum etiam, quòd propter expositionem seu interpretationem somniorum, quæ Daniel interpretatus est, quidam falsè intitulaverunt quædam superstitiosa judicia somniorum Danielis nomine, quibus fides adhibenda non est. Nabuchodo-

buchodonosor postquam iterum post peractam pœnitentiam regnavit, magnificavit Deum cœli, & scripsit universis principibus regni mirabilia, quæ fecit Deus circa eum: & voluit Danielem facere cohæredem regni cum filiis suis, quod Daniel suscipere renuit. Anno Astyagis XVI. Altades octavus rex Macedonum cœpit regnare, & regnavit annis XXIV.

CAPUT II.

Quomodo ab Astyage regnum Medorum ad Persas sit devolutum diversitas est historiarum. Quidam enim dicunt, quòd Astyages vidit somnium, videlicet, quòd de genitalibus filiæ suæ oriretur vitis, quæ totam Asiam occuparet. Vocatis igitur ad se conjectoribus, dictum est sibi ab eis, quòd filia sua esset paritura filium, qui toti Asiæ esset dominaturus, ipsumque de regno ejecturus: Quare filiam tradidit in matrimonium cuidam militi plebejo, ne filius nobilis generaretur ab ea. Cumque ipsa postea filium peperit, rex parvulum cuidam secretario suo Harpalo dicto tradidit occidendum, qui ipsum cuidam pastori commisit deportandum. Pastor igitur parvulum suscipiens, eum sub quadam arbore in sylva deposuit, & factum uxori suæ recitavit, quæ eodem tempore filium peperit. Unde ad petitionem uxoris pastor regressus ad sylvam, ut parvulum ad eam adduceret, venit ad locum, vbi infantem exposuit, & invenit caniculam stantem circa eum, quæ ubera ei præbuit, & ipsum ab avibus defendit. Pastor itaque infante recepto, ipsum ad uxorem deduxit, nomenque ei Sparcatus imposuit, quod lingua Persica catulus sonat, & sic mulier illa ipsum infantem in Perside educavit. Cumque postea puer ille inter alios pueros coætaneos suos successu temporis, filius pastoris communiter reputatus, ludos pueriles exerceret, à pueris rex eorum est constitutus. Unde pueros sibi inobedientes & rebelles ultra puerilia loca plagavit: ita quòd fama de eo pervenit ad regem: quare rex puerum ad se adductum interrogat: cur sic sæviat in pueros: ipse intrepidè respondit: quia me regem constituerunt. Rex igitur admiratus audaciam, quædam signa generis sui in eo deprehendens, vocari fecit secretè pastorem, & didicit ab eo, quomodo puer iste ad eum pervenit: & recepit rex puerum ad se, credens conjectorum verba super hoc puero, & regno puerorum intelligenda, tradidit eum Harpalo, quasi pastoris filium nutriendum & filium parvulum ipsius Harpali, propter inobedientiam: quòd puerum aliàs sibi traditum occidendum non occidit, necari fecit, & patri dedit secretè comedendum: & postea, ne quid infelicissimæ orbitati felix ignorantia subtraheret, infames epulas, ostensis cum capite manibus, patri improperavit. Postquam hic puer adolevit, & factus est vir strenuus in armis, pluribus innotuit, quòd ipse nepos regis esset. Cùm igitur quadam vice rex Astyages contra hostes suos congregasset exercitum, jam sceleris, quod in Harpalum commiserat immemor, ipsi Harpalo summam belli commisit. Quare Harpalus Persis dedit consilium, ut Sparcatum in regem Persarum elevarent, & sic factum est, & vocabant eum Cyrus, quòd in lingua Persica dicitur hæres. Quo comperto Astyages Darium consobrinum suum adoptavit in filium, & congregato exercitu proficiscitur contra Cyrum. Unde bellum apud Persas instauratur. Fugientibus autem paulatim Persis de prælio, uxores & matres eorum occurrunt eis, nudatisque pectoribus clamant: Num in uteros mat[illegible] vel uxorum refugere vultis? propter quod Persæ erubescentes redeunt ad bellum, & vincunt. In hoc bello ASTYAGES capitur, & Cyrus commisit sibi regnum Hyrcaniæ ad vitam suam, & Dario dimisit regnum Medorum: ipse autem apud P[illegible]as regnabat, & sic Pompejus Trogus & quidam alii testantur. Alii aliter de translatione regni Medorum ad Persas sentiunt, videlicet, quòd Darius fuit filius Astyagis, frater matris Cyri, sic quod Cyrus Dario successit in regno Medorum. Hunc Darium dicit DANIEL fuisse filium Assueri: quare quidam dicunt Astyagem fuisse binomium: sed communior opinio habet, quod prius dictum est; & sic fortè Assuerus fuit quidam de stirpe regia Medorum, tamen non fuit rex, cujus filius fuit iste Darius. Hic Darius & Cyrus simul castrametati sunt contra Balthasar abnepotem Nabuchodonosor: unde factum est cum Darius & Cyrus obsiderent Babylonem, Balthasar grande convivium fecit optimatibus suis, non curans de obsidione: nam in fortitudine civitatis confidebat. Habuit enim murum in circuitu sui altitudinis L. cubitorum, & murus ipse erat ex cocto latere interfuso bitumine factus. Centum portas habuit, & circuitus

cuitus ejus comprehendebat quadringenta octoginta stadia, quæ faciunt milliaria Romana LX. Excedit igitur urbem Romam in milliaribus XIIX. Nam urbs Romana continet in circuitu una cum civitate Leonina milliaria XLII & habet turres CCCXLIX. Cùm igitur rex Balthasar sederet in convivio una cum principibus, uxoribus & concubinis suis, bibens de vasis, quæ Nabuchodonosor transtulit de templo Domini, & laudavit Deos suos: apparuit manus una de pariete contra candelabrum, & scripsit tria verba & evanuit. Quod videns rex turbatus est, & vocatis ariolis & magis dixit eis, ut legerent scripturam, & interpretationem ejus sibi indicarent. Et cùm nullus eorum poterat legere eam, venit DANIEL, & legit eam dicens: Hæc est scriptura: Mane, Techel, Phares, hoc est. Numerus, appensio, divisio. Et dixit DANIEL, hic est sensus: Numeravit Deus regnum tuum, & complevit illud: & est dictum per simile, pecunia quæ numeratur, tollitur & absconditur. Item appensus es in statera, & inventus es minus habens, id est, justo Dei judicio, quod Stateræ assimilatur, minus vivens, quàm putabaris. Item Divisio, id est, divisum est regnum tuum, & datum est Medis & Persis. Eâdem igitur nocte capta est civitas per alveum Eufratis: nam Cyrus fecit dividere Eufratem fluvium maximum per latitudinem campi in quadringentos sexaginta alveos: & sic aquis divisis, Medi & Persæ per alveum fluminis nocte civitatem intrabant, & BALTHASAR rege occiso, Darius obtinuit civitatem & regnum. Nam Cyrus Dario tanquam seniori deferebat. Et post mortem Darii Cyrus hæc regna, scilicet, Persarum, Medorum & Chaldæorum tenuit, posuitque regiam sedem apud Persas: quia illi primò eum fecerant regem: & sic Cyrus primus rex monarchiam tenuit. Darius postquam recessit de Babylone, duxit secum Danielem in Medos, & constituit eum unum de tribus Satrapis, qui præerant omnibus Satrapis Provinciarum, quæ erant provinciæ centum viginti: & dilexerat eum rex præ aliis: quare principes invidentes ei dolosè procurabant apud regem, quòd ipse fecit Edictum quòd nullus deberet petere à quocunque Deo vel rege, infra XXX. dies, nisi ab ipso Dario rege: quicunque secus ageret, deberet mitti in lacum leonum. Sciebant enim, quod DANIEL omni die Deum suum tribus vicibus adorare solitus erat. Unde statim accusabant Danielem apud regem de transgressione edicti. & sic invito rege missus est in lacum leonum: sed Dominus conclusit ora leonum, & non contingebant eum. Rex igitur sequenti die veniens ad lacum, eduxit Danielem de lacu, & æmulos suos mitti jussit in lacum: qui cum immitterentur in momento à leonibus devorati sunt. Anno primo Darii DANIEL intelligens ex dictis JEREMIÆ Prophetæ, adesse tempus liberationis Judæorum de captivitate Babylonicâ, oravit pro eis ad Dominum & apparuit sibi angelus Domini & prædixit sibi liberationem populi, reædificationem templi & civitatis Jerusalem, & liberationem spiritualem per Christum futuram, & tandem desolationem templi perpetuam inter cætera sic dicens: Septuaginta hebdomades abbreviatæ sunt super populum tuum, & super urbem tuam sanctam ut consummetur prævaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur justitia sempiterna, & impleatur visio & prophetia: & ungatur sanctus sanctorum. Scito ergo & animadverte: ab exitu sermonis, ut iterum ædificetur Jerusalem [illegible] ad CHRISTUM Ducem, hebdomades septem, & hebdomades sexaginta [illegible] erunt: & rursum ædificabitur platea, & muri in angustia temporum. Et post hebdomades sexaginta duas occidetur Christus: & non erit ejus populus, qui eum negaturus [illegible]. Et civitatem & sanctuarium dissipabit populus cum duce venturo: & finis ejus [illegible] tas & post finem belli statuta desolatio. Has septuaginta Hebdomadas si quis [illegible] piet numerare à vicesimo anno Artaxerxis, septimi regis Persarum, à quo N[illegible], qui pincerna ejus fuit, obtinuit gratiam reædificandi muros Jerusalem, reperiet eas [illegible] regno Neronis expletas, sub quo Jerusalem obsideri cœpta, anno secundo Vespasiani capta est: quia ipsæ faciunt quadringentos nonaginta annos, & secundum illos, qui sic incipiunt, hujus Artaxerxis annus vicesimus est annus urbis conditæ trecentesimus septimus. Alii computant has hebdomadas à perfectione templi sub Dario facta, usque ad Hyrcanum, in quo defecit sacerdotium: quorum sententia hujusmodi est; septem & sexaginta duæ hebdomades, quæ faciunt annos quadringentos octoginta tres, fuerunt, in quibus Christi & sacerdotes per unctionem consecrati regnaverunt, ab instauratione templi sub Dario facta, usque ad Hyrcanum, in quo

novissimè

noviſſimè unctio & ſacerdotium defecit Judæorum. Quia anno Octaviani Auguſti decimo, Herodes ſuſcepit regnum Iudæorum. Alii verò eaſdem hebdomadas à viceſimo anno Artaxerxis computantes, in decimo octavo anno Tiberii, quo Chriſtus paſſus eſt finiri volunt, ſcribentes ſic: ſeptuaginta hebdomades abbreviatæ ſunt ſuper populum tuum &c. nulli dubium, quin hæc verba incarnationem Chriſti deſignent, qui tulit peccata mundi, & legem & prophetas implevit: notum quoque eſt, quòd ſeptuaginta hebdomades per ſeptenos diſtinctæ, quadringentos nonaginta annos conſumment. Sed notandum, quod eaſdem hebdomadas non ſimpliciter annotatas, ſive computatas, ſed abbreviatas aſſerit, occultè videlicet commonens, ut breviores ſolito annos noverit indicatos. Scito, inquit angelus, ab exitu ſermonis, ut iterum ædificetur Jeruſalem usque ad Chriſtum ducem hebdomades ſeptem & hebdomades ſeptuaginta duæ erunt, & rurſus ædificabitur platea, & murus in anguſtia temporum: quia Nehemia muros Jeruſalem reædificante, ædificatores unâ manu gladios tenentes ad reſiſtendum gentibus circum vicinis impedientibus eos, aliâ manu ædificaverunt. Ab hoc ergo tempore, id eſt, ex quo ei hæc licentia data eſt à rege, usque ad Chriſtum ducem venturum hebdomadas ſeptuaginta computa, & invenies annos duodenorum menſium lunarium quadringentos nonaginta: qui ſunt anni ſolares quadringenti ſeptuaginta quinque, ſiquidem Perſæ à præfato viceſimo anno Artaxerxis, usque ad mortem Darii ultimi regis Perſarum, regnaverunt annis ſedecim: ex hinc Macedones usque ad interitum Cleopatræ annis trecentis: inde Romani usque ad decimum ſeptimum annum Tiberii monarchiam tenuerunt annis quinquaginta novem, qui ſunt ſimul, ut dictum eſt, anni ſolares quadringenti ſeptuaginta quinque: & continentur circulis decemnovennalibus viginti quinque: & quia ſingulis circulis emboliſmi ſeptem accreſcunt, multiplica viginti quinque per ſeptem, & fiunt centum ſeptuaginta quinque, qui ſunt menſes emboliſmales, quadringentorum ſeptuaginta quinque annorum. Si ergo vis ſcire, quot annos lunares facere poſſunt hi menſes, partire centum ſeptuaginta per duodecim, & exeunt quatuordecim anni, & remanent menſes ſeptem. Hos igitur quatuordecim annos junge ad ſuperiores quadringentos ſeptuaginta quinque, & fiunt ſimul quadringenti octoginta novem: His adde & menſes ſuperfluos ſeptem, & partem octavi decimi anni Tiberii, quo paſſus eſt Dominus, & invenies à tempore præfinito, id eſt, à viceſimo Artaxerxis anno, usque ad paſſionem Domini, hebdomadas LXX. abbreviatas, hoc eſt, lunares annos quadringentos nonaginta: ſolares quadringentos ſeptuaginta quinque: ad ejus verò baptiſmum, quando unctus eſt ſanctus ſanctorum, deſcendente ſuper eum Spiritu ſancto in ſpecie columbæ, non ſolum hebdomades ſeptem & ſexaginta duas fuiſſe completas, ſed & partem jam ſeptuageſimæ hebdomadis videbis incoatam, & poſt hebdomadas ſexaginta duas, ſubaudi & ſeptem, inquit, occidetur Chriſtus, & non erit ejus populus, qui negaturus eſt eum. In fine ergo ſeptuageſimæ hebdomadis occiſus eſt Chriſtus, quam ideo, quantum conjici poteſt, ſegregavit à cæteris, quia de hac erat plura locuturus: nam & in illa Chriſtus crucifixus eſt, & à populo perfido, non modo in paſſione, verùm continuè ex quo à Johanne baptiſatus, prædicare cœpit, negatus eſt. Quod autem ſequitur: & civitatem & ſanctuarium diſſipabit populus cum duce venturo, & finis ejus &c. non ad LXX. hebdomadas pertinet, ſed ad tempora ſequentia reſpicit, facta per Titum exprimit. Verum his per anticipationem prælibatis, mox ad exponendum hebdomadis, quam omiſerat, redit eventum. Confirmabit autem pactum hebdomada una, hoc eſt, ipſa noviſſima, in qua, vel Johannes Baptiſta, vel Dominus, & Apoſtoli prædicando ad fidem multos converterunt, & in dimidio hebdomadis deficiet hoſtia, & ſacrificium: dimidium hebdomadis hujus decimus-quintus annus Tiberii Cæſaris erat, quando incoato Chriſti baptiſmate hoſtiarum purificatio fidelibus vileſcere cœpit. Item quod ſequitur: & in templo erit abominatio &c. ad ſequentia tempora reſpicit, cujus prophetiæ veritatem & hiſtoriæ veterum & noſtrorum hodieque temporum teſtatur eventus.

CAPUT III.

CYRUS primus rex Aſſyriorum regnavit annos XXXII. vel XXX. & à transmigratione Babylonis usque ad primum annum Cyri, ſecundum Euſebium, computantur anni XXX. & ipſe Cyrus multa regna ſibi ſubjugavit. De eo quippe, antequam cœpit

 regnare

regnare, plusquam ducentis annis Isaias (*cap.* 45.) prophetaverat dicens: Hæc dicit Dominus, Christo meo Cyro, cujus apprehendi dextram, ut subjiciam ante faciem ejus gentes, & dorsa regum vertam &c. Cyrus post mortem Darii, anno primo regnorum suorum, visa hujusmodi prophetia, de se dicta, remisit captivitatem Judæorum de Babylone, & dedit eis licentiam reædificandi templum. Sed quia omnes quasi jam nati erant in Chaldæa, non multum curavit populus regredi in Judæam. Oravit autem Daniel pro populo Deum, ut Dominus, qui ad preces ejus dedit regi voluntatem dimittere populum, etiam daret populo voluntatem ascendendi: & sic tandem tertio anno Cyri ascenderunt in terram Juda quinquaginta millia hominum sub Zorobabel duce eorum, & Jesu filio Josedech sacerdote: adhortantibus eos Zacharia propheta nato in Chaldæa, & Aggæo juvene nondum propheta. Et de his ascendentibus fuerunt primi de tribu Juda: postea de tribu Benjamin & Levitæ, & erant quadraginta duo millia quadringenti sexaginta de Judæis. Cæteri erant homines promiscui servi & ancillæ. Et ipsi constructo altari in Jerusalem fundamenta jecerunt, cumque à vicinis gentibus impedirentur, opus ipsum usque ad Darium Hystaspis filium mansit imperfectum. Amyntas nonus rex Macedonum cœpit regnare, & regnavit annis L. Cùm Cyrus maritimas urbes Græciæ occuparet, & Phocenses ab eo fugati fugerant, venerunt navibus ad fines Galliæ, & Massiliam civitatem condiderunt, ut dicit Isidorus, (*lib.* 15. *cap.* 1.) sed Eusebius dicit aliter, ut supra dictum est: vel fortè sunt diversæ civitates ejusdem nominis. Postquam Cyrus multas gentes suo subegit imperio, & Deum, prout Isaias prophetaverat, non cognovit, Scythis bellum intulit: & cum filium Thomyris reginæ Massagetarum cum tertia parte copiarum suarum astu occidisset, illa econtra diffidentiam cladis illatæ simulans desperatione paulatim decedendo Cyrum in insidias provocat: ibique inter montes compositis insidiis, ducenta millia Persarum, cum ipso rege delevit, adjecta super omnia annunciatione, quòd ne nuncius quidem tantæ cladis superfuit. Regina verò caput Cyri amputans, atque in utrem humano sanguine plenum projiciens ait: Satia te sanguine quem sitisti · cujus per annos xxx. insatiabilis perseverasti. Istis temporibus claruit Pythagoras Philosophus, qui fugiens tyrannidem de insula Samo venit in Italiam, & habitavit in Tarento, & ab eo nomen Philosophorum primò habuit exordium. Nam cum antè Græci veteres Sophistas, id est, sapientes, ut doctores sapientiæ, semetipsos jactantius nominarent, iste interrogatus, quid se profiteretur, verecundo nomine Philosophum, id est, amatorem sapientiæ se esse respondit, quoniam sapientem profiteri arrogantissimum ei videbatur, ita deinceps posteris placuit, ut quantalibet de rebus, ad sapientiam pertinentibus, doctrina quisque vel sibi, vel aliis videretur excellere, non nisi Philosophus vocaretur. Iste Pythagoras à quibusdam originem traxisse à Judæis, & ex hoc multa suæ doctrinæ fundamenta traxisse creditur, ut testatur Ambrosius, in epistola ad Irenæum. Et Augustinus VIII. de civitate Dei (*cap.* 2.) refert: Duo fuisse Philosophorum genera: unum Italicum, ex parte Italiæ, quæ quondam magna Græcia dicebatur, cujus auctor fuit Pythagoras : alterum Jonicum in eis terris, ubi nunc Græcia nominatur, cujus auctor erat Thales Milesius: huic successit Anaximander, cui Anaximenes, cujus adjutor factus Anaxagoras, similiter & Diogenes. Anaxagoræ successit Archelaus: hujus discipulus Socrates fuisse perhibetur, qui fuit magister Platonis. Isti Philosophi divisi fuerunt in diversas sectas, & quidam eorum traxerunt nomina ab auctoribus suis: quidam à conventiculorum locis. Platonici dicti sunt à Platone auctore eorum. Isti animarum creatorem Deum, corporum angelos asserunt: per multos annorum circulos in diversa corpora redire dicunt animas: quam opinionem etiam Pythagoras tenuit, quia dicit animam Euphorbi, qui in bello Trojano fuit occisus, & de futuris vaticinari solitus erat, ut de eo in historia Trojani belli recitatur, in se intrasse, prout refert Ovidius XV. Metamorph. Stoici dicti sunt à loco, scilicet porticu, quæ erat Athenis: in qua depicta erant gesta sapientum, atque virorum fortium historiæ, quoniam στοὰ Græcè porticus latinè dicitur. Hanc sectam Zeno primus instituit: isti animam cum corpore perire dicunt: dixerunt etiam non stultum, sed sapientem tristem esse non posse. Academici à villa Platonis, ubi idem Plato docuit, dicti sunt. Hi inter cætera opinantur, sicut fatendum est, multa incerta & occulta esse, quæ voluit Deus intelligentiam hominis excedere, sic tamen

plurima

plurima esse, quæ possunt & sensu capi, & ratione comprehendi. Hanc sectam Arcesilaus, seu Archelaus, Cyrenaicus Philosophus reperit, cujus sectator fuit Democritus, qui dixit tanquam in puteo alto, ita ut fundus nullus sit; sic ita in occulto jacere veritatem. Peripatetici à deambulatione dicti sunt, eò quòd Aristoteles auctor eorum deambulans disputare solitus esset. Hi dicunt quandam particulam animæ esse æternam de reliquo ex magna parte mortalem. Cynici ab immunditia impudicitiæ dicti sunt. Nam contra humanam verecundiam in propatulo coire cum conjugibus suis eis mos erat, censentes licitum honestumque esse palàm cum uxore concumbere, quia conjugium justum est. Unde de canibus, quorum vitam imitabantur, nomen traxerunt. Nam κύων Græcè, canis Latine dicitur. De ipsis Cynicis dicit Augustinus XIV. de civitate Dei: (cap. 19.) Genitales corporis partes ita libido suo juri quodammodo mancipavit, ut moveri non valeant, si ipsa defuerit, & nisi ipsa, vel ultro vel excitata surrexerit. Hoc est quod pudet, hoc est quod intuentium oculos erubescendo devitat: magisque fert homo spectantium multitudinem, quando injustè irascitur homini, quàm unius aspectum, quando juste miscetur uxori. Hoc illi canini Philosophi, hoc est Cynici, non viderunt, proferentes contra humanam verecundiam, quid aliud quàm caninam, hoc est immundam impudentemque sententiam: ut scilicet, quoniam justum est, quod fit in uxore, palàm non pudeat id agere: nec in vico, nec in platea qualibet conjugalem concubitum devitare. Vicit tamen pudor naturalis opinionem hujus erroris. Nam etsi perhibent hoc aliquando gloriabundum fecisse Diogenem, ita putantem sectam suam nobiliorem futuram, si in hominum memoriam insignior ejus impudentia figeretur: postea tamen à Cynicis fieri cessatum est: plusque valuit pudor, ut erubescerent homines hominibus, quàm error, ut homines canibus similes esse affectarent. Unde & illum vel illos, qui hoc fecisse referuntur, potius arbitror concumbentium motus dedisse oculis hominum nescientium quid sub pallio gereretur, quàm humano premente conspectu potuisse illam peragi voluptatem. Hæc Augustinus. Epicuræi dicti sunt ab Epicuro quodam Philosopho amatore vanitatis, & non sapientiæ: quem etiam Philosophi porcum vocaverunt, qui voluptatem corporis summum bonum asserens nulla divina providentia instructum esse, aut regi mundum, sed ex atomis compositum. Gymnosophistæ per Indiæ solitudines perhibentur philosophari, adhibentes tantùm genitalibus tegumenta: qui Physici olim dicebantur, quia de naturis rerum tractabant, & etiam Theologi appellabantur, eò quod in scripturis suis de Deo dixerunt, quorum varia fuit opinio, quid Deus esset, dum quærerent. Quidam enim corporeo sensu hunc mundum visibilem ex quatuor elementis Deum esse dixerunt: ut Dionysius Stoicus. Alii verò spiritualiter intellexerunt mentem esse Deum: ut Thales Milesius. Quidam animum in omnibus commanentem & lucidum, ut Pythagoras, & ita credidisse Varronem doctissimum Romanorum dicit Augustinus de civitate Dei lib. VII. (cap. 6.) Et inde in libro Catonis di[illegible]:

Si Deus est animus, nobis ut carmina dicunt.

Contra quos Augustinus IV. de civitate Dei (c. 12.) sic dicit: Si mundi animus est Deus, [illegible] animo mundus ut corpus est, ut sit unum animal constans ex animo & corpore. [illegible] quamvis supradictorum Philosophorum multi unum summum Deum esse con[illegible]entur, tamen ne omnia necessitate fieri concedere viderentur præscientiam [illegible] negabant. Unde Augustin. V. de civitate Dei (cap. 9.) dicit: Quoquomodo [illegible]t tortuosissimæ concertationes & disputationes Philosophorum, nos ut con[illegible] summum & verum Deum, ita voluntatem summamque potestatem ac præscien[illegible]am ejus confitemur. Nec timemus ne ideo voluntate non faciamus, quod voluntate facimus: quia id nos facturos ille præscivit, cujus præscientia falli non potest. Quod Cicero timuit, ut oppugnaret præscientiam: & Stoici, ut non omnia necessitate fieri dicerent, quamvis omnia fato fieri contenderent. Quid est ergo quod Cicero timuit in præscientia futurorum, ut eam labefactare disputatione detestabili niteretur? Videlicet quia si præscita sunt omnia futura, hoc ordine venient, quo ventura esse præscita sunt. Et si hoc ordine venient, certus est ordo rerum præscienti Deo: & si certus est ordo rerum, certus est ordo caussarum. Non enim aliquid fieri potest quod non aliqua efficiens caussa præcesserit. Si autem certus est ordo caussa-

 rum,

rum, quo fit omne quod fit; fato, inquit, fiunt omnia quæ fiunt. Quod si ita est, nihil est in nostra potestate, nullumque est arbitrium voluntatis. Quod si concedimus, inquit, omnis humana vita subvertitur: frustra leges dantur; frustra objurgationes, laudes, vituperationes, exhortationes adhibentur: neque ulla justitia bonis præmia, & malis supplicia constituta sunt, &c. Nos adversus istos sacrilegos ausus atque impios, & Deum dicimus omnia scire, antequam fiant: & voluntate nos facere, quicquid à nobis non nisi volentibus fieri sentimus & novimus. Et infra: Non est autem consequens, ut si Deo certus est omnium ordo caussarum, ideo nihil sit in nostræ voluntatis arbitrio. Et ipsæ quippe nostræ voluntates in caussarum ordine sunt, qui certus est Deo, ejusque præscientia continetur; quoniam & humanæ voluntates humanorum operum caussæ sunt. Atque ita qui omnes rerum caussas præscivit, profectò in eis caussis etiam nostras voluntates ignorare non potuit, quas nostrorum operum caussas esse præscivit. Istis temporibus apud Romanos regnabat Tarquinius Superbus septimus rex Romanorum. Iste excogitavit diversa genera tormentorum, & propter nimiam crudelitatem, quam in populum Romanum exercuit, expulsus est ab urbe, anno regni sui XXXV. Cùm enim Ardeam oppugnaret XIIX. milliaria ab urbe positam, filius ejus Sextus Tarquinius nocte armatus de castris egrediens Romam ingressus est, & nobilem Lucretiam, Lucretii nobilis Romani filiam, Tarquinii Collatini uxorem, per vim stupravit: quæ mox maritum & patrem, cum aliis amicis de castris vocans, vim quam perpessa est, pudibunda flendo conquesta est. Quibus eam consolantibus, nec hoc, quod per vim passa erat, pro crimine ducentibus, ipsa ait: nulla impudica exin Lucretiæ se defendet exemplo: & ferrum quod sub veste cælabat, subitò visceribus immersit. Unde populus Romanus commotus Ardeam, quam obsederat cum rege, relinquens Romam rediit, ipsumque Tarquinium regem venientem portis obseratis exclusit. Et pòst hoc ipse Tarquinius cum plurima bella populo Romano intulisset, tandem inter duos pontes à populo ligno percussus interiit. Sed Augustinus in III. de civitate Dei *(cap. 15.)* dicit, quòd iste Tarquinius fundaverit Capitolium, & postquam à suis derelictus regnum recuperare non valuit, in opido Tusculo quatuordecim annis quietus cum uxore sua senuerit. De Lucretia verò I. de civitate Dei sic dicit: Lucretia quòd seipsam quando adulterium pertulit, etiam non adulterata occidit, non est pudentiæ caritas, sed pudoris infirmitas. Puduit eam turpitudinis alienæ in se commissæ, etiamsi non secum: & Romana mulier laudis avida nimium verita est, ne putaretur, quod violenter est passa cùm viveret, libenter passa si viveret. Postquam igitur Tarquinius exclusus est ab urbe, cessaverunt reges apud Romanos ab exordio ejus anno CCXLIII. & interim regnum Romanorum vix intra XX. milliaria ab urbe dilatatum est. Deinde novem annis sine consulibus, sed sub tribunis populus Romanus vixit: post quos singulis annis bini & bini rempublicam gubernantes, electi consules sunt appellati. Qui ordo usque ad Augustum obtinuit privilegium per viros nongentos sedecim, per quadringentos quinquaginta octo annos. Primi Coss. fuerunt Brutus & Collatinus. Consules appellati sunt à consulendo civibus, vel à regendo cuncta consilio: quos tamen ideo mutandos per annos singulos elegerunt, ut nec insolens diu maneret, & moderatior citò succederet. Inde autem duo pares, quia unus rem civilem, alter rem militarem administrabat. Sed Proconsules erant subjecti consulibus: & dicti sunt proconsules, eo quod vice consulis fungebantur, ut testatur Isidorus (*Lib. 9. c. 3.*) Sed quidam nescientes originis hujus nominis rationem, & præ aliis videri volentes introduxerunt abusivam significationem hujus nominis Proconsul: asserentes i[illegible] dictos proconsules, qui consulibus præsunt: qui antiquitus magistri civium seu Burgensium, prout adhuc in vulgari nominantur, dicebantur. Exconsules autem dicti sunt, qui jam à consulatu exierunt sive discesserunt, peracto vicis suæ anno. Et hinc est quod, eodem tempore, videlicet post exactos reges nova dignitas Romæ creata est, quæ dictatura dicebatur, & erat major quàm consulatus: & primus Dictator erat M. Valerius. Istis temporibus Pherecydes historicus clarus habetur.

CAPUT IV.

CAmbyses secundus rex Persarum regnavit annis octò, & ab Esdra vocatur Artaxerxes & Assuerus: non tamen est ille Assuerus, qui copulavit sibi Esther in uxorem.

In Judith

In Judith vero historia iste Cambyses vocatur Nabuchodonosor. Huic Cambysi pater ejus Cyrus concesserat, dum adhuc vixit, Niniven civitatem & regnum Assyriorum. Post mortem verò Cyri, quidam Arphaxat Medus surrexit in Ecbatanis civitate Medorum, & reformavit eam, & munivit eam inexpugnabiliter, quasdam partes Mediæ sibi concilians, ut tandem toti Mediæ imperaret. Nabuchodonosor igitur, qui & Cambyses anno XII regni sui videl. Assyriorum obtinuit Arphaxat in campo. Cumque post mortem Cyri patris sui jam regnum Persarum Cambyses erat consecutus, & hac obtenta victoria ipse in tantam superbiam est elevatus, ut non solum regem se diceret, sed etiam Deum se appellaret. Et tandem à provinciis sibi subjectis magis tributum, quàm pater ejus receperat, cœpit exigere: quare provinciales singuli contradicebant ei. Unde ipse iratus, misit Holofernem principem militiæ cum exercitu magno contra omnes provincias illas: qui cum omnia ubique vastaret, venit ad partes Judææ, & venit ad eum Judith vidua, mulier pulcerrima & casta, quæ, ut quidam dicunt, ex parte patris erat orta ex tribu Ruben, & ex parte matris de tribu Simeon: & tribus annis in viduitate jam vixerat. Cujus pulchritudine Holofernes captus, invitabat eam ad convivium, & dum nocte secum concumbere nititur, ipse nimio vino calescens obdormivit, & somno depressus à Judith capite truncatur, & ipsa caput ejus, Abra sua secum comitante ad portas Bethuliæ, qua habitare solita erat, deportavit: quod cernentes Judæi qui Bethuliæ habitabant, convocatis ex urbibus vicinis fratribus suis contra Assyrios procedunt ad bellum, & mane facto facientes impetum contra exercitum Holofernis, ipsos Assyrios ducem suum sine capite reperientes & conturbatos, fugere compulerunt, & persecuti sunt eos usque ad terminos finium suorum, & intra 30. dies vix poterant colligere spolia eorum. Et post hoc Judith in viduitate permanens anno vitæ suæ centesimo quinto in Bethulia civitate sua mortua est. Cambyses sive Nabuchodonosor deinde ingressus est Ægyptum, & vastans eam ædificavit Babylonem in Ægypto, & postquam reversus est Damascum anno regni sui Persici octavo mortuus est. Istis temporibus habitabant apud Judæos Aggæus, Zacharias & Malachias.

Post mortem Cambysis, cum filium non haberet, unus de septem ducibus Persarum, qui solebant judicare regnum, & Magi, à sapientia dicebantur, Ereneides nomine, Pantapten filiam Cambysis duxit in uxorem, non quasi regnaturus, sed quasi conferaturus regnum fratri Cambysis, qui juvenis erat, absens, & Nitingis vocabatur. Alii dicunt, quòd Cambyses occidit Nitingin fratrem suum occultè, conscio sibi solo Ereneide, quare post mortem Cambysis Ereneides sic regnum usurpare sibi intendit. sed postquam regnabat mensibus septem, infirmatur, & cum sensit se moriturum produxit fratrem proprium, juvenem elegantis formæ, asserens illum esse fratrem Cambysis, quia omnino ei similis erat, & relicto illi regno mortuus est: sed iste auribus caruit, quoniam Cambyses eas sibi amputaverat, quia peccaverat in eum. Unde unus de septem ducibus prædictis habens istum suspectum, quòd ipse verè frater Cambysis non esset, sed magis Ereneidis, mandavit filiæ suæ, quam habuit inter concubinas regias ut veritatem super hoc experiretur: quæ de nocte, eo dormiente veritatem agnoscens, patri quod experta fuerat, indicavit. Quapropter duces prædicti convenientes eum occiderunt, & unum ex se regem eligere statuerunt, qui filiam Cambysis duceret uxorem. Unde statuerunt certum diem, quo ante fores palatri diluculo convenirent, & cujus equus ibidem primo hinnitum faceret, ille rex efficeretur. Darius igitur Hystaspis filius, unus ex eis, dixit magistro equorum suorum, ut nocte præcedente equam in loco illo, quo conventuri erant ipsi duces, equo suo supponeret, quod & factum est. Venientibus igitur ipsis ad locum juxta condictum, equus Darii ad ipsius equæ memoriam statim hinnitum dedit, & sic Darius rex factus est.

CAPUT V.

DArius igitur regnavit annis XXXVI. Huic Dario Zorobabel multum familiaris erat: de quo in tantum confisus est, quod ipse iterum cæpit templum Jerosolymis ædificare, sed principes provinciarum prohibebant eum, & Zacharias & Aggæus in contrarium adhortati sunt populum ut ædificarent, asserentes Deum eis iratum, quod templum non reædificarent, & signum hujus esse dixerunt, quod multum seminaverunt,

verunt, & parum intulerunt. Placuit igitur tam principibus provinciarum, quam Zorobabel, ut res ad Darium referretur. Profectus est igitur Zorobabel cum nunciis principum, & honoratus est à rege sic, quod ipse cum duobus cubiculariis ipsius in cubiculo dormiebat. Rex verò noctem ducens insomnem, proposuit quæstionem istis tribus, videlicet, quod est fortius inter hæc tria, Rex, vinum, vel mulier, & adjecit rex, quod quicunque prudentius solveret quæstionem, hic honorandus esset à rege muneribus. Quilibet igitur horum trium unam partem defendere nitebatur, & Zorobabel mulierem dixit esse fortiorem, & hoc multis rationibus ostendere conatus est. Tandem adjecit, quod super omnia hæc esset veritas, quod multis rationibus ostendit: quare præ cæteris à rege & principibus commendatus est, & rex dixit ad eum, quod ipse peteret ab eo, quodcunque vellet, & petivit Zorobabel, quod liceret ei reædificare templum, & rex concessit ei, & mandavit principibus provinciarum, quod essent ei adjutorio in ædificando. Anno igitur septimo Darii, qui erat quadragesimus sextus regni Persarum, secundum quod in Evangelio legitur, videlicet, quadraginta & sex annis ædificatum est templum, hoc est à prima licentia, quam dederat Cyrus, redeundi & reædificandi templum usque ad septimum annum Darii, quo completum est, & tot anni transierunt, & consummaverunt templum, & celebraverunt dedicationem ejus XXIII. die mensis duodecimi. Quomodo autem & quando arcam receperunt incertum est: dicit enim Epiphanius, eam de latibulo petræ non egressuram ante diem judicii, prout superius dictum est: quare verisimile est, quod fecerunt aliam similem priori, si tamen postea arcam habuerunt. Apud Macedonas regnat Alexander annis XLIII. Eo tempore Democritus philosophus & Heraclitus cognomento tenebrosus, ac Anaxagoras Physicus clarent. Anno Darii XXIV. Pythagoras moritur. Anno XXX. ejusdem Ægyptus recedit ab eo. Xerxes filius Darii regnavit annis XX. Iste recuperavit Ægyptum, quæ à patre suo recesserat, & Græciam vastavit & multa bella peregit. Anno enim regni sui secundo recuperavit Ægyptum, & quinto anno venit Athenas, & incendit civitatem. Legitur de isto Xerxe, quod dum Græciam vastare disponeret, habuit septingenta millia armatorum de regno, & ducenta millia de auxiliis. Habuit item rostratas naves mille ducentas: onerarias tria millia: ut meritò inopinato exercitui immensæque classi vix ad potum flumina, vix ad ingressum terras, vix ad cursum maria sufficisse memoratum sit: Attamen Leonidas rex Spartanorum in angustiis locis ei obstitit: deinde ab Atheniensibus navali prælio superatus est; & domum reversus suis contemtibilis factus, ab Artabano præfecto suo occisus est, qui regnavit post eum mensibus septem. Et tunc Socrates natus est Thebis, & Zeuxis pictor agnoscitur.

CAPUT VI.

Artaxerxes, qui & Longimanus dictus est, regnavit annis XL. Sub isto Esdras scriba, natus de stirpe Aaron, legem à Chaldæis incensam, per instinctum Spiritus sancti innovavit, & ipse ab hoc rege licentiam obtinuit redeundi Jerusalem ad docendum legem, quam renovavit. Et dicunt quidam, quòd Esdras primò tradidit Judæis modum scribendi à dextris ad sinistram, cùm prius ad modum arantium scriberent, unde & exarare scribere dicitur. Hoc tempore Pherecydes secundus historiarum scriptor agnoscitur. Apud Macedonas regnat Perdiccas annis XXVIII. Anno hujus Artaxerxis vicesimo, Nehemias existens pincerna ejus & unus de filiis captivitatis obtinuit gratiam ab eo reædificandi muros Jerusalem: quia quadam vice ipse Nehemias existens in castro Susis in Perside, audivit ibidem quosdam peregrinos Hebraicè loquentes, interrogavit eos de statu terræ Juda, qui dixerunt ei, urbem Jerusalem esse sine muris, & de nocte intrare latrunculos, qui plateas civitatis cadaveribus mortuorum sæpe contaminarent. Nehemias motus his verbis petivit à rege licentiam reædificandi muros, & obtinuit, & veniens Jerusalem ædificavit murum in duobus annis & mensibus quatuor, in magna tamen angustia: quia ædificantes una manu ædificabant, alia manu gladios tenebant propter continuum incursum gentium vicinarum, quæ opus ipsum impedire cupiebant. Et muro completo Nehemias reversus est ad regem: & interim Esdras mortuus est. Post hoc iterum licentia regis Nehemias rediit in Jerusalem, & invenit quosdam de sacerdotibus calcantes torcularia in sabbaro, & inferentes vinum & uvas, & omne onus in Jerusalem: gentes quoque inferebant pisces, & vendebant

vendebant filiis Juda: sed Nehemias increpabat eos, & prohibuit gentes intrare civitatem cum venalibus sabbato: alioqui dixit, se missurum manus in eos, quia ipse habebatur insignis, tanquam dux missus à latere regis. Postquam verò Judæi reversi in Jerusalem multipliciter cœperunt, divisi sunt in hæreses seu sectas: quidam eorum dicti sunt Pharisæi, id est divisi: eò quòd certis traditionibus & observationibus inhærentes ab aliis divisi essent. Alii dicti sunt Sadducæi, qui interpretantur justi, quod nomen sibi jactanter vendicabant. Hi resurrectionem negabant: animam cum corpore interire prædicabant, & quinque libros Moysis tantum receptis, prophetarum vaticinia respuebant. Alii dicti sunt Essæi, qui dicunt illum esse Christum, qui docuit illos omnem abstinentiam. Alii Morbonæi vocati sunt, qui dicunt illum esse Christum, qui docuit eos in omni re sabbatizare. Genistæi fuerunt, qui gloriantur se de genere Abrahæ esse, eo quod progenitores eorum in transmigratione Babylonis tantum mulieribus sui generis se miscuerunt, cæteris mulieribus Babylonicis adhærentibus. Istis temporibus Romæ Porphyria virgo vestalis accusata de stupro viva defossa est. Apud Macedonas regnat Archelaus annis XXIV. Anno hujus Artaxerxis XII. Appius Claudius cujusdam civis Romani, qui dicebatur Virginius, filiam jam Attilio cuidam de plebe desponsatam, propter pulcritudinem tentat violare. & cum eam precio allicere non valuit, uni de clientibus suis mandavit, ut eam tanquam servituti obnoxiam publicè apprehenderet, maximè cùm pater virginis tunc extra urbem in exercitu Romano existebat in castris. Cumque virgo ad ludorum spectacula venit ad forum, ille eam tanquam domini sui ancillam apprehendere tentat: sed populus clamore nutricis ejus excitatus accurrit, ita ut ille minister injuriæ eam vi abstrahere non auderet: quapropter ille idem puellam vocat in judicium, Appio pro tribunali sedente. Cumque proponeret puellam in domo Appii fuisse natam, ipsamq; inde in domum Virginii furto fuisse translatam, & se id probaturum offerret, & ex adverso pro parte puellæ foret allegatum, ut res ipsa ad patris puellæ differretur adventum, qui in possessione libertatis filiæ suæ existeret, Appius iniquam dedit sententiam, videlicet, quod iste, qui virginem impetiit, esset audiendus, non obstantibus propositis ex adverso. Cumque tumultus oriretur in populo, maximè ad instinctum Icilii sponsi puellæ, tandem Appius decrevit rem differre in crastinum, ut pater puellæ adveniret: sed interim puella remaneret apud illum, qui eam super servitute impetiit: tamen cùm Icilius plurima verba contra Appium commotus ira effunderet, Appius puellam misit in domum patris reducendam, sic tamen quòd sequenti die iterum suis tribunalibus sisteretur; Quo facto Appius secrete mittit ad collegas suos in castra, scribens eis ne Virginio commeatum dent, atque ipsum etiam in custodia habeant. Sed quia præventus erat per nuncios Icilii, pater puellæ venit, & filiam cum aliquot matronis, & cum multis amicis suis deducit ad forum, & inde post multas allegationes ab utraque parte propositas, Appius obstinata mente cœcatus virginem decernit per ipsum impetitorem apprehendendam, pater itaque puellæ arrepto cultro, ait ad filiam: Hoc te uno, quo possum, modo filiam in libertam vindico, pectusque puellæ transfigit, respectans deinde ad tribunal, te inquit, Appi, tuumque caput hoc sanguine sacro: & statim tantus populi tumultus est ortus, ut seditio populi in senatum tumesceret: donec Decemviri magistratus insignia deposuerunt coacti, & iterum Tribuni plebis instituti sunt: qui plebem in libertate conservarent. Eodem anno Romani miserunt legatos Athenas, petentes leges ab Atheniensibus, quæ apud eos servabantur: quæ eis traditæ sunt & ex illis duodecim Tabulæ conscriptæ sunt. Istis temporibus Democritus, Empedocles & Hippocrates medicus, Hippias & Zeno & Parmenides philosophi insignes habentur: & ultimo anno hujus Artaxerxis Plato nascitur.

Xerxes II. regnat apud Persas mensibus duobus. Deinde regnat Sogdianus mensibus septem: cui succedit Darius cognomento Nothus, & regnat annis XIX. Cujus anno XVII. apud Macedonas regnavit Orestes annis tribus, post quem Archelaus regnat annis IV. Et eo tempore Dionysius exercet tyrannidem in Sicilia.

CAPUT VI.

Artaxerxes, qui à Judæis dictus est Assuerus, regnat apud Persas annis XL. Hujus anno quarto regnat apud Macedones Amyntas annis sex. Hoc tempore Socrates, falso

falso criminis accusatus, ex adversantium sibi invidia, ab Atheniensibus morte damnatus venenum bibit, unde & mortuus est: sed comperta innocentia mortis ejus, unus accusatorum vi populi pressus interiit: alter exilio perpetuo damnatus est. Socrates multos discipulos reliquit, quorum disputatio quid summum bonum esset potissimè fuit. Finis autem boni appellatur, quo quisque cum pervenerit, beatus est, sicut dicit Augustinus lib. octavo de C. Dei (*cap. 3.*) Inter discipulos Socratis non quidem immeritò excellentissima gloria claruit, qui omnino cæteros obscuraret, Plato. Hujus Socratis sectator fuit Apulejus, qui fecit librum quendam, quem intitulavit de deo Socratis; quem librum magis nominasset de dæmone Socratis, si de nomine non erubuisset, ut dicit Augustinus (*cap. 14.*) Scribit enim in eodem libro: non Deum illum fuisse, sed dæmonem, videl. quoddam numen, ipsi Socrati amicitia conjunctum, & sæpius ipsum Socratem commonuisse, ut ab agendo desisteret, quando id, quod agere volebat non prosperè foret eventurum, sicut dicit Augustinus supra: ubi fortè homini ab illa arte faciendi deos alieno, & innocenti illi imputaverunt talem Deum, qui eadem arte excellere voluerunt. Iste Socrates legitur aurum projecisse ad mare, ne divitiis occupatus in studio philosophiæ impediretur. Iste Apulejus, de quo dictum est, in libro suo prædicto, dicit Dæmones iisdem, quibus homines, animi perturbationibus agitari, irritari injuriis, obsequiis donisq; placari, gaudere honoribus, diversorum sacrorum ritibus delectari, divinationes augurum, aruspicum, vatum, atque somniorum ad eos pertinere, & ab eis esse miracula magorum. Et dicit in eodem, Dæmones sunt animalia genere, mente rationalia, animo passiva, corpore aëria, tempore æterna. Hujus Artaxerxis temporibus Diogenes Cynicus, de quo dictum est, agnoscitur. Et his temporibus Athenienses XXIV. literis uti cæperunt, cum antea XVI. tantum habuerint. Anno ejus XII. Atreus cœpit regnare apud Macedonas, & regnavit annis duobus, postquam regnavit Amyntas XVIII. Artaxerxes anno regni sui XIII. præcepit per legatos universam Græciam ab armis discedere, & quiescere in pace. Istis temporibus Plato philosophus agnoscitur. Hic peregrinatus in Ægyptum didicit ibi quæcunque ibi magna docebantur. Deinde in Italiam ubi Pythagoricam doctrinam comprehendit, & sic jungendo Socraticam doctrinam atque Pythagoricam, philosophiam in tres partes distinxit, videlicet in Moralem, quæ maximè in actione versatur, qua Socrates excellebat: In Naturalem, qua Pythagoras viguit, & quæ contemplationi deputata est: Et in Rationalem, qua verum à falso determinatur. Unde dicit Hieronymus in regula ad Eustachiam virginem: Verè non sine labore didicisti tuam scientiam fatuam plurimo, quoniam mundus retinere non poterat mundi sapientiam, insequentem per diversarum nationum & gentium regionumque partes infinitis ærumnis innumerisque peragrando laboribus, nec tamen fatuissime scientiæ finem, qui est summum & optimum bonum, ad quod tenaturæ movebat intentio, in orbe universo reperire scivisti, quem sancti hi rustici hanc fugientes invenere in eremis latitantes. Et in illa peregrinatione Plato creditur vidisse libros divinos, prout refert August. VIII. de C. D. sed illi libri nondum erant eo tempore in aliam linguam translati: & ergo, si quid de libris illis ei constabat, per interpretem scire potuit: & qui hoc credunt de eo, moventur ex eo, quòd librum Timæum, quem fecit de constitutione mundi, quasi simili modo incipit cum libro Genesis. Sicut enim in principio Genesis dicitur: In principio fecit Deus cœlum & terram: ita ipse in principio libri sui prædicti ponit Deum in constitutione mundi conjunxisse terram & ignem, intelligens cœli locum per ignem: & ponit duo media, quibus hæc extrema Deus copulaverit, videlicet aquam & aërem: unde putatur hoc intellexisse ex eo, quod scriptum est: spiritus Dei ferebatur super aquam. Parum quippe attendens quo more soleat illa scriptura appellare spiritum Dei, quoniam & aër spiritus dicitur, quatuor opinatus elementa loco illo commemorata videri potest. Quod autem Plato hos libros divinos viderit, seu eorum expers non fuerit, movet B. Augustinum VIII. de C. D. (*cap. 11.*) illud, quod Plato dicit, Deum incommutabilem talem esse, quod in ejus comparatione, qui verè est, quia incommutabilis est, ea quæ mutabilia facta sunt, quasi non sint, maximè concordat cum his verbis libri Exodi: Ego sum qui sum, & dices filiis Israel, qui est, misit me ad vos; quæ verba Augustinus credit nusquam alibi fuisse ante tempora Platonis, quam in hoc libro scripta. Et ego similiter credo, sectatores Pla-

Platonis, visis libris novi testamenti, aliqua de illis, quibus Platonem supra doctores novi testamenti extollerent, sumsisse. Dicit enim beatus Augustinus VII. lib. confessionum, (*cap. 9.*) quosdam libros Platonicorum ex Græco in latinum versos se vidisse, in quibus legerit, non quidem his verbis, sed hoc idem omnino multis & multiplicibus persuaderi rationibus, quod in principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum: hoc erat in principio apud Deum, omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil: In eo vita est, & vita erat lux hominum, & lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt. Et quia hominis anima, quamvis testimonium perhibeat de lumine, non tamen est ipsa lumen, sed verbum DEI DEUS est, verum lumen, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Et quia in hoc mundo erat, & mundus per eum factus est, & mundus eum non cognovit: quia verò in sua propria venit, & sui eum non receperunt, quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri credentibus in nomen ejus, dicit Augustinus in illis libris se non legisse. Et subdit: Item ibi legi: quia DEUS verbum non ex carne, non ex sanguine, non ex voluntate viri, neque ex voluntate carnis, sed ex DEO natus est. Sed quia verbum caro factum est, & habitavit in nobis, dicit Augustinus ibi non legi. Et subjungit: Indagavi in illis literis variè dictum, & multis modis, quòd sit filius in forma patris, non rapinam arbitratus esse æqualem Deo; quia naturaliter idipsum est: sed quod semetipsum exinanivit formam servi accipiens in similitudine hominum factus, & habitu inventus ut homo, humiliavit se factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis, propter quod Deus eum exaltavit à mortuis, & donavit ei nomen, quod est supra omne nomen, ut in nomine Jesu flectatur omne genu cœlestium, terrestrium & infernorum, & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jesus in gloria est Dei patris, non habent illi libri. Et post multa subdit Augustinus: Domine dixisti Atheniensibus per Apostolum tuum, quod in te vivimus & movemur & sumus, sicut & quidam secundum eos dixerunt; & utique inde erant illi libri. Hæc Augustinus. Unde ex fine hujus dicti videtur Augustinus fidem adhibere ei, quod supra dictum est, utque à Platonicis dicta fuerunt. Similiter & Origenes homilia XIV. in Genesin dicit, quod quidam Philosophi dixerunt, quòd Deus cuncta per verbum suum & fecerit & regat: & verbum Dei sit, quo cuncta moderentur, & de illis superius in principio libri dictum est. Anno XXXII. Artaxerxis [illegible]er cœpit regnare apud Macedones, & regnavit anno uno, & post eum regnavit [illegible]mæus annis quatuor: post quem Perdiccas sex annis. Anno Artaxerxis hujus XXXVIII. Dionysius rex Siciliæ moritur, post quem junior Dionysius regnum invadit. Sub quo Artaxerxe historia Esther conscripta est. Hic enim Artaxerxes, qui & Assuerus, tertio anno regni sui, fecit grande convivium cunctis principibus & judicibus Persarum, & præcepit reginæ Vasthi, ut veniret in convivium, quæ venire contemsit: quare rex de consilio principum decrevit, quòd Vasthi regina non amplius ingrederetur ad regem, sed ipse puellam, quæ inter omnes regni sui provincias sibi placeret, assumeret in uxorem, & per universum regnum, quod extendebatur ab India usque ad Æthiopiam, centum viginti continens provincias, decretum misit, quòd viri in domibus suis essent domini, & uxores deberent esse subditæ viris suis. Adductæ sunt igitur puellæ pulcritudine præcellentes de diversis provinciis in civitatem Susis, in qua tunc sedes regia fuit. Mardochæus autem Judæus habitans in Susis, habuit in domo sua filiam fratris sui defuncti, puellam miræ pulcritudinis, quæ Edissa sive Esther dicta fuit, & illam inter alias puellas tradidit regi præsentandam, & ipsa præ omnibus aliis regi placuit, & ipse recepit eam sibi in uxorem, nec ipsa regi genus suum, prout à Mardochæo docta fuerat, indicavit. Post hoc exaltavit rex quendam Amalechitam, nomine Aman, supra omnes principes regni, cui subditi regis genu flexo reverentiam exhibebant, præter Mardochæum, qui hoc lege prohibere censuit sibi non licere: quod Aman considerans, & Mardochæum Judæum esse intelligens, dedignatur in solum Mardochæum vindictam facere, sed maluit omnem in regno Assueri degentem Judæorum perdere nationem: & quadam callida persuasione obtinuit apud regem, ut omnes Judæi in regno ejus exsistentes, uno die perderentur, & deinde trabem excelsam in domo sua erexit, in qua Mardochæum suspendio jugulare voluit. Sed cum decretum istud, quod Judæi deberent interfici, sub annuli

regii sigillo publicè Susis est appensum, Esther regina ad interpretationem Mardochæi regem & Aman simul invitat ad convivium & inter convivii delicias genus suum tegi indicans, qualiter Aman in necem ipsius reginæ callidè machinatus fuerit, exponit, cum regem in necem totius nationis Judæorum fraudulenter induxit. Cum Esther hæc cum multa lacrymarum effusione proponeret, rex mutavit edictum & ipsum Aman in trabe, quam pro Mardochæo erexerat, suspendi jubebat & Aman suspenso Judæi liberati sunt, & deinde illum diem deinceps singulis annis festivum peragi statuerunt. Istis temporibus Camillus dux Romani exercitus civitatem Veientum XVIII. miliaria ab urbe sitam, Italiæ antiquissimam & ditissimam cepit, & invenit statuam Junonis in ea, quam jussit Romam deduci & quidam de militibus simulacrum jocosè interrogavit; an vellet ire Romam & ipsum respondit, volo. Et post idem dux cepit civitatem Volscorum. Anno hujus Artaxerxis XV. Galli Senones Romam invaserunt, solo Capitolino monte à juvenibus conservato: cumque quadam nocte Galli Capitolium penè pervaserant, Manlius dux eorum, qui Capitolium tenuerunt, ad vocem anseris excitatus, mox cum suis arcem defendit à Gallis. Cumque postea, postquam Romani fidem Christi susceperant, & ab hostibus impugnabantur fidei Christianæ, quam malè servabant, & desertioni deorum, quos prius coluerant, clades suas imputarent, Augustinus secundo de C. D. (*cap. 22,*) hujus cladis memor, multitudinem deorum deridendo, respondet eis dicens: Hæc numinum turba ubi erat, cum longè antequam mores corrumperentur antiqui, à Gallis Roma capta & incensa est? An præsentes fortè dormiebant? Tunc enim tota urbe in hostium potestate redacta, solus collis Capitolinus remanserat, qui etiam ipse caperetur, nisi saltem anseres diis dormientibus vigilarent. Unde penè in superstitionem Ægyptiorum, bestias avesque colentium, Roma deciderat, cum anseri solennia celebrarent. Item in tertio de C. D. (*cap. 7.*) de excidio Trojæ loquens sic inquit: Eversis & incensis omnibus simulacris, solum Minervæ simulacrum sub tanta ruina templi illius, ut scribit Livius, integrum stetisse perhibetur. Diis itaque Iliacis post Trojæ ipsius documentum qua tandem prudentia Roma commissa est? Dixerit quispiam jam eos Romæ habitare solitos quando expugnante Fimbria cecidit Ilium. Unde ergo stetit Minervæ simulacrum? Deinde si apud Romam erant, quando Fimbria delevit Ilium, fortasse apud Ilium erant, quando à Gallis ipsa Roma capta, & incensa est. Sed ut sunt auditu acutissimi motuque celerrimi ad vocem anseris citò redierunt, ut saltem Capitolinum collem, qui remanserat, tuerentur. Cæterum ad alia defendenda serius sunt redire commoniti. De his quidem Gallis legitur, quòd Brennus rex Gallorum, qui apud Senonas urbem Galliæ regnabat, vini & aliorum victualium ac fructuum ab Italia in Galliam delatorum delectatione allectus, cum trecentis millibus Gallorum venit ad Italiam, & eam partem Italiæ, quam occupavit, Senogalliam nominavit. Et isti Galli diviserunt se in tres partes: centum millia eorum in Græciam se transtulerunt, qui non longe à Delphos insula Græcorum gladiis extincti sunt. Alia centum millia à rege Bithyniæ vocati in auxilium partes regni sui obtinuerunt, & illi dicti sunt Galatæ. Alia centum millia remanserunt in Italia, & condiderunt Ticinum, quod Papia nunc dicitur, & condiderunt Mediolanum, quæ interpretatur, quasi media lana, ex eo, quod quando ædificabatur, apparuit sibi sus, quæ pro media parte portabat lanam pro pilis. Item condiderunt Bergomum & Brixiam. Unde pars illa Italiæ Gallia cisalpina ad differentiam Galliæ transalpinæ, de qua egressi sunt isti Galli, à Romanis dicta est. Cumque Galli prædicti quadam vice Clusium civitatem Thusciæ, Romanis fidelem, obsederunt, Romani mandaverunt eis, ut ab amicis & sociis eorum recederent. Ex hoc igitur Galli commoti Romam adeunt, & occurrens eis Fabius Cos. cum suis occisus est ab eis. Gallis deinde mœnibus appropinquantibus, Romani seniores trabeis & amplissimo cultu vestiti in curulibus ac sellis propriis se posuerunt, ut cum hostis venisset, cui nequaquam resistere se posse cognoscebant, unusquisque in sua dignitate moreretur. Juventus vero, quam constat vix mille hominum fuisse, arcem Capitolini montis insedit. Aderant interim Galli apertamque urbem intrant: ibi sedentes in curulibus suis prætextatos senes velut deos venerati, mox eosdem, postquam homines esse liquebat, pari vecordia mactabant, facesque tectis injiciunt, & totam urbem ferro ignique vastant. Sex inde mensibus Capitolium obsederunt, & Manlius, ut spem hostibus demeret, quanquam in summa fame, tamen ad spem fiduciæ

fiduciæ panes ab arce jaculatus est. Tandem cum jam obsidio Gallos fatigavit, mille pondo auri recessum suum vendiderunt, & postquam recesserant à Romanis penè trucidati sunt circa annum ab V. C. CCCL.

CAPUT IIX.

ARtaxerxes II. qui & Ochus dictus est, regnavit annis XXVI. Hic Sidoniem subuertit, & Nectanabon rege Ægypti in Æthiopiam pulso, Ægyptum suo subegit imperio, Syriamque cunctam vastavit. Istis temporibus gravis pestilentia Romam devastat, & terra aperuit se in foro, vastissimumque barathrum patuit, ad quod omnes perterriti, matronæque plurima de suis ornamenta jactabant. Unde aruspices dixerunt, hoc barathrum claudi non posse, nisi aliquis juvenis clarus, genere Romanus, se in ipsum præcipitaret. Quare Marcus Curtius armatus cum equo se præcipitaret in ipsum, statim clausum est. Anno tertio Ochi Philippus pater Alexandri Magni apud Macedones cœpit regnare, & regnavit annis XXXI. Anno ejusdem X. & Philippi VII. natus est Alexander M. de matre sua Olympiade regina Macedonum. Cum enim Philippus rex Macedonum cum exercitu suo ageret in partibus remotis, Nectanabo rex Ægypti fugatus ab Artaxerxe, ut supra dictum est, de Ægypto, sub specie Magi venit in Macedoniam, & Olympiadem reginam verbis astutis decepit, ita ut ipse concumberet cum ea. Asseruit enim ipsam de summo Deorum, videlicet Jove, quem Ægyptii Ammon nominabant, ab Ammon, quod in lingua eorum dicitur arena. quia Jupiter dicitur apparuisse Baccho redeunti de India in arena Libyæ, gravidandam, & filium de eo parituram. Origenes homelia quarta in Exodum loquens de superstitionibus Ægyptiorum dicit: Ægyptii Ammonem Jovem in ariete venerantur. Olympias verbis Nectanabonis credula, concessit ei locum dormiendi in palatio suo, ipse verò magicis insistens artibus, se in similitudine Dei illius sub ea forma, qua eum ipsi reginæ descripserat, transformans, cubiculum reginæ accessit, & concumbens cum ea ipsam gravidam effecit; & deinde peperit filium, quem Alexandrum nominavit. Nectanabo igitur suis artibus Philippum regem delusit, ut visum sit ei in somno, quod Deus Ammon cum uxore sua concumberet: quare Philippus rex, quodammodo de adulterio eam habuit excusatam: filium tamen, quem peperit, non ex toto dilexit. Et hinc est, quod Alexander postea in epistolis suis jactanter scribit se filium Ammonis Dei: licet in prioribus epistolis scribebat se filium Philippi. Alii dicunt, quòd Philippus verè fuit pater Alexandri, & non iste Nectanabo. Cui dicto concordat illud, quod legitur in Chronica Eusebii, quòd Alexander X. anno hujus Artaxerxis natus sit, & quod anno ejusdem XVII. Nectanabo venit in Macedoniam. Istis temporibus floruerunt Aristoteles & Demosthenes philosophi. De Aristotele dicit Isidorus secundo Etymologiar. Aristoteles vir in rerum expressione & sermonibus faciendis prudentissimus, quando librum περὶ ἑρμηνείας, qui liber est subtilissimus nimis, & per varias formas interationesque cautissimus, scriptitabat, calamum in mente tingebat. Ipse etiam primus duas partes orationis, scilicet Nomen & verbum tradidit: & deinde Donatio octo partes orationis definivit. Item Augustinus octavo de C. D. *(cap. 12.)* sic dicit: Aristoteles Platonis discipulus, vir excellentis ingenii, & eloquio Platoni quidem impar, sed multos facile superans, sectam peripateticam condidit, plurimosque discipulos præclara fama excellens vivo adhuc Platone congregavit. Item Hieronymus in regula ad Eustochium: Attende & tu fatuorum sapientum princeps Aristoteles: etsi fueris absque dubitatione prodigium, grandeque miraculum in tota natura, cui pene videtur infusum, quicquid naturaliter capax est hominum genus, quoniam sapientia mundi stultitia est apud Dominum, si caritas non informatur; si intellectus non captivatur ad fidem: si cor ad Christi fidem non inclinatur. Anno XXI. Artaxerxis Plato moritur, post quem Speusippus Academiam tenuit. Circa hoc tempus inventa sunt Romæ civium CLX. millia, & tunc Romæ CLXX. matronæ damnatæ sunt propter potionem intoxicatam, quam maritis suis paraverant. Anno ejusdem regis XXII. Cum Samnites duobus superassent præliis Romani universos confines, qui à sua societate discesserunt, in ditionem propriam redigunt. Anno ejusdem XXIV. Alexander rex Epirotarum avunculus Alexandri M. à Samnitibus occisus est.

Arsames F. Ochi regnavit annis IV. Eo tempore Iaddus Pontifex clarus habetur, & frater ejus templum in monte Garizim constituit. ANNO ejus II. Speusippus moritur

ritur, cui succedit Xenocrates. Anno ejus quarto Alexander M. incipit regnare apud Macedones. Legitur enim, quod Philippus pater ejus misit eum cum exercitu contra Armenos, quos ipse vicit, & interim quidam nomine Pausanias, vir fortis & potens in regno congregavit exercitum contra PHILIPPUM dominum suum: cui occurrens ipse Philippus rex commisso prælio graviter vulneratur, & eodem tempore Alexander reversus ab Armenia, contra Pausaniam cum exercitu suo se dirigit, & commisso prælio Alexander Pausaniam gladio percussit, & deinde Philippus pater Alexandri moritur, & Alexander obtinet regnum.

CAPUT IX.

DArius Arsamis F. ultimus rex Persarum regnavit annis vi. Hoc tempore Manlius Torquatus consul Romanorum filium suum, eò quod contra imperium in hostes pugnaverat, virgis cæsum securi percussit. Anno primo Darii Alexander adversum Illyrios & Thraces feliciter dimicans subversis Thebis in Persas arma corripuit, & apud Granicum fluvium regis ducibus oppressis urbem Sardes cepit. Anno v. Darii Alexander cepit Tyrum civitatem cum maximo labore: deinde intravit Judæam: cumq; appropinquaret Jerusalem, Jaddus summus pontifex cum sacerdotibus & Levitis in vestibus albis, ad angeli admonitionem processit obviam ei, & ipsum cum reverentia suscepit: quem videns Alexander de equo descendit, & nomen Dei, quod in lamina aurea sculptum super caput summi sacerdotis agnovit, suppliciter adoravit: de quo cùm principes ejus admirarentur, dixit: cujus nomen ille portavit in fronte, in tali habitu apparuit mihi in somnis, & fiduciam obtinendi regnum Persarum mihi præbuit. Deinde Alexander intravit templum Jerosolymis, & secundum ostensionem sacerdotis immolavit Domino. Non tamen, ut dicit August. XVIII de C. D. (c. 45.) hoc fecit ad ejus cultum vera pietate conversus, sed impia vanitate eum cum diis falsis putans esse colendum. Deinde Alexander profectus in Ægyptum, illam in deditionem suscepit, & civitatem ædificavit, quam à nomine suo Alexandriam nominavit. Nam eo in loco Serapis maximus Ægyptiorum Deus sibi in somnis apparuit, afferens facta sua usque in finem seculi memoranda: & cum Alexander quæreret ab eo, quali morte moriturus esset? respondit: Bonum est homini ultimum supplicium ignorare, tamen quia rogasti me, dico tibi, post bibitam potionem mortem gustabis in juventute: noli tempus aut horam inquirere, quia nullatenus tibi revelabo, dicetur enim tibi fatum tuum à diis orientalibus. Traditur etiam in quadam historia de factis Alexandri conscripta, quod ipse, antequam conderet Alexandriam, navali exercitu intraverit Italiam, & exegerit tributum à Romanis, & ab omnibus gentibus occidentis in Europa: quod tamen cum Chronicis & aliis historicis non concordat: dicitur enim in historia Romana, quæ maximè famosa est, quod dum Alexander, subjugato oriente, esset in partibus Africæ, Papyrius Cos. Romanorum bellum administravit contra Samnites, qui tantæ virtutis & strenuitatis erat, quod credebatur impetum Alexandri M. si venisset, posse sustinere: ubi satis innuitur, quod Alexander non venit in Italiam eo tempore: nec eum postea, vel ante venisse, eadem Romana historia alicubi commemorat. Unde multa de eo referuntur; & in diversis libris scripta reperiuntur, quæ sibi invicem dissona & etiam contraria videntur: propter quod multa, quæ legi de factis ejus, scribere prætermisi. Dicitur etiam, quod Jaddus summus Pontifex ostendit Alexandro Prophetias Danielis, in quibus declaravit ei, regem Græcorum regnum Persarum dissoluturum: quod Alexander accipiens de se dictum, Judæis concessit anno septimo liberos esse à tributo. Darius audiens famam Alexandri, misit ei quandam epistolam, in qua eum principem latronum appellavit, & mandavit ei, si contingeret ei in manus suas incidere, ipse non ut regem, sed latronum principem esset eum tractaturus, & in signum despectionis misit ei jocalia puerilia, ut à bellis desistens cum pueris sibi similibus ludum exerceret. Quare Alexander jussit nuncios Darii comprehendere, & patibulo crucis affigi: qui cum misericordiam postularent asserentes injustum, quod legationis officio functi pro domino suo punirentur, Alexander respondit: verba regis vestri me ad hoc compellunt, qui vos ad me, non ut ad regem, sed ut ad latronum principem destinavit: tamen Alexander dimisit eos, & munera tribuit eis, ac Dario rescripsit, quod per illa jocalia, quæ sibi destinasset, jam in signum subjectionis sibi tributa solvisset. Post hoc Darius aliam sibi misit

misit epistolam, & cum ea grana papaveris, insinuans ei per hoc innumerabilem multitudinem suorum pugnatorum: Alexander verò perlecta epistola, semen papaveris dentibus comminuens, nunciis Darii respondit: video quod homines Darii multi sunt, sed fortes non sunt, imo molles, sicut hoc semen, & remisit Dario epistolam cum paucis granis piperis, innuens ei per hoc, quòd sicut multi seminis papaveris collectio pauci piperis virtute superatur, ita multitudo militum Darii esset virtute Macedonum subjuganda. Istis temporibus Romæ Minutia virgo vestalis ob stuprum lapidata est. Postquam Alexander Thebas subvertit, abiit & ibi festa celebravit. Interim Athenienses præparabant se ad resistendum Alexandro, gloriantes se Thebanis potentiores: sed Alexander differens procedere contra eos, ipsos per internuncios ad sui fidelitatem studuit allicere: unde tandem ad consilium Demosthenis Philosophi coronam quinquaginta librarum auri ei miserunt, & censum ac tributa se deinceps ipsi daturos promiserunt. Alexander tamen de nobilibus Atheniensibus, qui ei restiterant CCC. exilio damnavit, & illi ad Darium se contulerunt contra Alexandrum pugnaturi. Deinde Alexander Lacædemones subegit, & omnes provincias Græciæ: unde dicitur de eo in primo libro Macchabæorum, quod ipse primus regnavit in Græcia, hoc est, toti Græciæ imperavit. Alexander volens se conferre in Asiam, postquam omnes provincias Græciæ subegit, viros, quos minus strenuos in armis novit, domi dereliquit, &cum cæteris contra Darium proficiscens, habuit, ut quidam tradunt, quatuor millia equitum & quingentos: peditum verò XXXII. millia, & habuit naves CLXXX. cumque tentavit ingredi fauces angustas Asiæ, occurrit ei Mnemon dux Darii cum sexcentis millibus pugnatorum, & pugna commissa, vicit Alexander. Eratque ibidem templum Jovis in quo pendebat currus Gordii quondam regis Asiæ funibus intextis, super quo erat fatatum, quicunque solveret nodum illum, ille consecuturus esset dominium totius Asiæ: quem cùm Alexander tentaret digitis solvere, neque tamen sciret, respiciens ad suos dixit: quid differt qua arte solvatur nodus? & extracto gladio nodum discidit, & deinde & septem millia armatorum de partibus illis exercitui suo adjungens, inde contra Darium ad loca plana festinavit. Cumque venit ad Euphratem fluvium, habuit CC millia armatorum, & fixit ibi tentoria, fecitque fieri pontem classicum, & cum pontem transire omnes titubarent, præcepit Alexander, ut pastores & custodes gregum & armentorum cum animalibus primo transitum facerent: qui cum transissent, & adhuc exercitus transire timeret, Alexander cum fidelioribus sibi transivit per ipsum pontem, & deinde totus exercitus est secutus. Post transitum omnium jussit Alexander pontem dissolvi, ne quis suorum fiduciam fugiendi retrorsum posset habere, quod tamen multis displicuit. Darius autem ex adverso veniens habuit DC. millia bellatorum, & præferebatur Dario signum draconis ignei: commissoque prælio in primo congressu Alexander interfecit Aretham præfectum Syriæ: & tamen Saroa verbis probrosis & armis aggressus est Alexandrum, & in coxa vulneravit. Alexander nolens tamen interficere eum propter excellentiam ingenii ipsius: quoniam in astronomia sapientissimus erat, equum suum divertit ab eo: sed Meleager unus de exercitu Alexandri statim interfecit eum, & post longum conflictum Perdiccas misit sagittam contra Darium, & transfixa casside, capitis ossa tangebat. Quare Darius de curru, quo vehebatur, desiliens in pedes fugit, donec equus oblatus est ei, cum quo fugiens Babylonem se recepit, & deinde cæteri fugerunt. Et mater, uxor ac liberi Darii ibidem capti sunt: quoniam Persis moris erat omnem domo familiam educere in campum contra hostes: & ceciderunt de exercitu Alexandri CXX. equites, & IX pedites, & Alexander vulneratus est in capite, & in hoc bello Clytus & Ptolomæus strenuè certabant. In secundo bello Alexander habuit CCXX. millia pugnatorum. Darius habuit CCC. millia peditum & C. millia equitum: & in hoc bello tanta erat multitudo sagittarum ex utraque parte, quod aër inde quasi ex nubibus spissabatur, & duravit bellum ab ortu solis usque ad occasum. Et Alexander occidit elephantem, & unum gigantem, qui erat de partibus Ægypti, & dictus erat Geon. hic habuit clavam cum tribus nodis grossis, & penetravit acies in fortitudine sua, & dum Alexandrum nititur invadere, quindecim de Græcis percussit: cumque clavam contra Alexandrum erexit Alexander hastam suam per linguam ejus transfixit, & cùm figeretur dejectus est in terram, & multis confossus vulneribus

 interiit

interiit; & tandem Darius equo aufugit, & Persæ sequuntur eum, & curribus falcatis versis in fugam multitudo peditum conculcata est: & in hoc bello ambo reges vulnerati sunt, & ceciderunt de Persis octoginta millia peditum & decem millia equitum, & quadraginta millia capta sunt. Ex Macedonibus verò ceciderunt pedites CXXX. & equites CXV. In tertio prælio, quod in mense Majo actum est, Darius habuit CCCC. millia peditum, & centum millia equitum: attamen victus aufugit, & tot ceciderunt de Persis, quòd Alexander continuis XXIV. diebus castrorum prædam percensuit. Cumque deinde moto exercitu appropinquavit Babyloni, Mazæus præfectus Babylonis se & civitatem Alexandro tradidit, & Alexander cum magna gloria ingressus est Babylonem, & Darius à suis interfectus est, anno regni sui sexto, & sic regnum Persarum dissolutum ad Græcos in persona Alexandri M. translatum est.

CAPUT X.

ALEXANDER Magnus primus rex Græcorum post mortem Darii regnavit annis VI. cumque sederet in throno aureo coronatus, vocavit occisores Darii: qui prompto animo venientes speraverunt se ab Alexandro valdè honorandos: sed Alexander jussit eos capite puniri, quòd dominum eorum proprium occidissent. Aliqui tamen scribunt, eos fugisse, & postea unum eorum ab Alexandro occisum & alterum sibi reconciliatum: & illi sic scribunt: Cum Darius exercitum suum, ut iterum cum Alexandro pugnaret, reparasset, duo de principibus suis, quos ipse quamvis vilis nationis essent, exaltaverat: quorum unus Bessus, & alter Narbazanes dicebatur, contra Darium conjurabant, ut ipsum interficerent, quod, cum jam prælium committi debuit, Dario innotuit: quapropter ipse desperatione tactus seipsum tentavit occidere: sed per quendam de suis impeditus est, qui clamore facto multos Persarum convocavit ad regem, & ortus est rumor, quòd rex mortuus sit, & sic Bessus & Narbazanes cum maxima multitudine advenerunt, & Darium vinctum catenis abduxerunt in curru, sperantes se gratiam Alexandri consecuturos, si non evaderet manus ejus: alias, si evadere posset, se regnaturos: sed Alexander hoc audito, statim insequitur festinanter, quod ipsi percipientes, jusserunt Darium descendere de curru, ut cum eis equo aufugeret: sed ipse descendere renuit. Quare ipsi confoderunt eum, & equos, qui currum trahebant, ac vectores interfecerunt, ne vestigium aliquod fugæ insequentibus eos innotesceret: & Bessus fugit ad Bactrianos, quem postea Alexander, cùm Bactrianos subegit, comprehensum cruci jussit affigi. Narbazanes fugit in Hyrcaniam: & ille tandem Alexandro reconciliatus est. Cumque Darius sic vulneratus jacebat in campo, Polystratus miles Alexandri casu pervenit ad ipsum, cum quo in extremis locutus est, & inter ipsa verba expiravit, & deinde Alexander supervenit, & invenit eum mortuum: quamvis alii scribunt, quòd ipse cum Alexandro locutus sit in extremis. Post hoc, ut quidam tradunt, Alexander filiam Darii Roxanen duxit in uxorem. Alii dicunt eum nunquam duxisse uxorem. Postquam Alexander exivit de Babylone, & appropinquavit Persepoli civitati, venerunt ei obviam tria millia Græcorum, diversis membris à Persis miserabiliter truncati: quapropter Alexander civitatem ipsam funditus destruxit. Deinde Alexander moto exercitu processit contra Porum regem Indorum, qui habuit in exercitu multos elephantos cum curribus ligneis. Alexander tamen vicit eum. Postquam enim bellum per dies XX. actum fuit, Porus fugit, & Alexander campum obtinuit. Post hoc bellum Alexander divertit ad montes Caspios, ut ipse scribit in epistola, quam direxit ad Aristotelem magistrum suum, & homines illorum locorum eum gratanter suscipientes, monuerunt ipsum, ne per certa quædam loca periculosa incederet: quare recepit secum de partibus illis CL. viros, qui ducerent exercitum per loca periculosa, ut ad Porum regem citiùs posset pervenire: sed illi magis faventes Poro quàm Alexandro, duxerunt eum per loca periculosa: quare postea, dum exercitus pericula inopinata sustineret, Alexander jussit viros prædictos interfici: centum videlicet proiici ad aquam, ut ab hippomadis devorarentur, & quinquaginta tres confractis cruribus & brachiis serpentibus devorandos jussit exponi. Deinde Alexander misit epistolam ad reginam Amazonum, Talistridam seu Talestrin nomine, ut sibi tributum solueret: quæ primò recusavit; sed tandem soluit tributum multa encenia sibi mittendo. Aliqui dicunt, quòd ipsa venit ad Alexandrum, & desideravit impraegnari ab eo, & quod

ita factum sit, & quòd ipsa per XXX. dies cum eo conversata sit. Alii dicunt, quòd Alexander ipsas Amazones propter pertinaciam earum omnes delevit, prout supradictum est, & posset esse, quòd singula de prædictis vera essent, secundum diversa tempora: quòd videlicet primò solvissent tributum, & postea eas rebellantes delevisset Alexander. Deinde procedens per loca periculosa exercitus multa patiebatur incommoda propter dracones, serpentes, & leones, ac alias bestias diversas. Quadam enim die venit super eos bestia miræ magnitudinis fortior elephanto, tria habens cornua, quæ priusquam potuit occidi, interfecit XXXVI. milites & alios LIII. conculcando eos fecit inutiles. Post hoc Alexander venit ad partes Bactrianorum, qui eum benignè susceperunt. Deinde venit ad locum, ubi rex Porus cum exercitu suo residebat, & commissum est prælium, & postquam multi ceciderunt, Porus rex captus est: licet aliqui dicant, quod Alexander occiderit eum. Et sic Alexander obtinuit partes Indiæ, & Porum recepit in gratiam, & duxit eum secum per multa loca, & ipsum ut regem & amicum specialem tractavit. Post hoc Alexander venit ad Gymnosophistas, homines nudos, habitantes in cavernis: de quibus dictum est de philosophis suprà in hac ætate, capitulo tertio. Cumque Alexander vidit eos, dixit eis, quòd peterent ab eo quid vellent: responderuntque da nobis immortalitatem. Quibus Alexander respondens dixit: Mortalis cùm sim ego, quomodo immortalitatem dare possum? At illi dixerunt: si mortalis es, cur huc illuc discurris tanta mala committens? Postquam Alexander recessit à Gymnosophistis, venit ad statuas quas Hercules quondam erexerat: quarum una earum erat aurea, altera argentea & earum longitudo erat cubitorum XII. latitudo verò duorum. Et, ut quidam scribunt, Alexander fecit eas perforari volens probare, an essent fusiles, & misit in eas MCCCC. aureos. Sed in epistola Alexandri ad Aristotelem legitur, quòd istæ statuæ ambæ erant aureæ, & una erat Herculis, & altera Liberi, & quòd Alexander Hercule & Libero placatis victimis, ipsas statuas dejecit. Deinde progressus Alexander venit in locum desertum & obscurum, ut vix milites inter se noscerentur, sicque ambulantes iter dierum L. venerunt ad fluvium calidum, & viderunt mulieres ultra fluvium speciosas, sedentes in equis, habentes vestes horridas & arma argentea: & fluvius transiri non poterat propter animalia venenosa, ipsum flumen inhabitantia. Deinde ambulando per dies XXX. venerunt ad ultimas silvas Indiæ, è quibus exierunt elephantes innumerabiles, infestantes eos. Unde Alexander dixit, quod quilibet acciperet porcum de quibusdam certis militibus, ut gregem porcorum provocarent ad grunniendum, & alii tubis sonarent, & dum sic fecerunt, elephantes territi fugerunt ab eis. In his silvis invenerunt mulieres habentes barbas prolixas usque ad mammas, & capita plana, ac vestes pelliceas, de quibus aliquas ceperunt, quæ interrogatæ Indica lingua unde venirent, responderunt: de venatione venimus. Deinde ambulantes per dies XV. passi sunt infestationes à Pernocephalis, quos tamen occiderunt sagittis. Deinde ambulaverunt per dies LX. & venerunt per campos desertos, ubi ventus omnia tentoria eorum solvit è terra, & scintillæ igneæ cadebant è cœlo. Deinde transeuntes per dies viginti quinque venerunt in quandam maximam vallem, & tanto frigore ac nivibus sunt fatigati, ut quingenti & sex frigoribus morerentur: Et postea supervenit pluvia & dissolvit nives, & deinde ceciderunt ardentes faculæ de aëre, quæ tentoria eorum combusserunt. Quare Alexander victimas suis Diis immolavit, & facta est serenitas maxima. Deinde venit ad flumen Paradisi, quod Ganges dicitur, & castrametatus est ibi: visique sunt homines ultra flumen, qui interrogati, qui essent, responderunt: Brachmani sumus: & quia latitudo fluminis propter animalia venenosa, in ipso natantia, transiri non poterat, fecit Alexander fieri naviculam parvam de viminibus, & vestri corio & uni de militibus suis tradidit epistolam regi illius gentis deportandam: in qua scripsit Alexander, se desiderare informari de moribus hominum illorum, cùm locus esset sibi inaccessibilis. Hic miles flumen navicula transiit, & regi illius gentis epistolam tradidit. Rex igitur gentis illius rescripsit Alexandro hoc modo: Dingdimus Brachmanorum didascalus Alexandro salutem. & post pauca subjunxit: Nos siquidem Brachmani simplicem ac puram vitam ducimus & deorum culturam penitus evitamus: peccata non admittimus, nec ultra habere volumus, quàm ratio naturæ requirit: terras nostras non aramus, & in ipsas semen non mittimus: nihil etiam ad

mandu-

manducandum quærimus, nisi quod terra sine hominis labore sponte producit: subitaneam mortem non facimus: nullum vestimentum in varios colores tingimus: fœminæ nostræ non ornantur, ut placeant: & cum ipsis non causa libidinis, sed procreandæ sobolis commiscemur: ipsæ enim nullum ornamentum quærunt, nisi quod eis divina providentia concessit: balneis non utimur: solis ardore calemus, & aëris rore perfundimur: hominibus nobis similibus non dominamur: crudele enim ducimus hominem premere ad servitutem, quem Deus, sicut & nos, liberum procreavit: domos non facimus: in fossis sine aliqua solicitudine repausamus: artem bene loquendi non discimus, sed simplicitate, qua fruimur, quæ nos mentiri non sinit, omnia enarramus: ludos nullos amamus, videmus quidem, unde corda nostra lætantur, cœlum innumerabilibus sideribus coruscare, solem rubicundum & clarum: delectamur etiam in florigeris campis, in suavitate odoris, & avium cantilenis, & sic nostram vitam vobis enarravimus. Vita autem vestra nobis dura videtur: per deos multa mala committitis. Nam testimonium potestis capere de Jove deo vestro, & Proserpina dea vestra. Jupiter enim multas fæminas adulteravit. Proserpina verò multos adulterii sui fecit participes. Miseri ergo adulteros deos colitis: nos in honorem deorum pecudes non occidimus: templa non construimus, ubi statuas aureas vel argenteas erigamus. Vos de omnibus vestris Diis vestris immolatis, ut exaudiant vos, non intelligentes, quòd Deus non precio sanguinis vituli aut hirci vel arietis, sed per bona opera & orationis eloquium provocetur. Exaudit Deus hominem propter verbum, quia per verbum Deo similes efficimur. Deus verbum est, & ex eo omnia vivunt & consistunt. Nos hoc verbum colimus: hoc amamus: hoc etiam veneramur. Vos non servitis uni Deo, qui solus regnat in cœlo, sed diis pluribus obeditis. Unus Deus instruit fornicari vos, alter bibere, alter litigare: omnes vobis imperant, omnibus obeditis. Si ex audierint vos dii vestri, mala vobis evenient, quia de malo rogatis eos: si non exaudierint vos, vestris desideriis obviabunt. Ergo sive vos exaudierint, sive non, semper vobis inferunt detrimentum. Deæ vestræ sunt, quæ Furiæ infernales dicuntur: heu vobis miseris! qui post mortem debetis tormenta inenarrabilia sustinere. Alexander hujusmodi perlecta epistola, propter deorum injuriam iratus est valdè, & rescripsit Brachmanis hujusmodi.

Alexander rex regum & dominus dominantium, filius dei Ammonis, & reginæ Olympiadis, Dingdimo Brachmanorum salutem. Si omnia in vobis reperiuntur, quæ nobis vestris literis declarastis, soli potestis boni homines nuncupari: quia, ut dicitis, nulla facinora perpetratis. Sed pro certo sciatis, quòd hujusmodi vitam non ex virtute, sed ex consuetudine continetis: aut igitur deos vos esse dicitis, aut contra deos invidia movemini. Dixistis siquidem, quòd terram non aratis: ædificia fabricare non vultis: manifesta ratio, quòd ferramentis, quibus laborare possetis, penitus caretis. Unde hæc omnia vobis denegantur: ideoque vescimini herbis, & ut pecora vitam ducitis agrestem: quia neque frumenta, neque carnes, aut pisces habere potestis. Nonne lupi hoc faciunt? qui cum nequeant carnibus satiari, terra ventrem implent: & si liceret ingredi terram vestram, sapientiam de vestra penuria non reciperemus, non est laudandus vir ille, qui semper vivit in angustia: sed qui divitiis temperatè perfruitur, quod si laudandi essent viri, qui semper in angustia sunt oppressi: cœci & leprosi deberent super omnes commendari. Dixistis etiam, quòd fœminæ vestræ non ornantur, & cujusmodi ornamenta portabunt, quæ ea non habent? Item non caussa libidinis cum eis commiscemini, quomodo libidinem habent, qui non comedunt? vos autem non comeditis, nisi herbas, ut porci hæc omnia cum bestiis communia habetis. Nos autem indicamus, quòd vita & mores vestri magis à stultitia, quàm à sapientia reguntur. Verè itaque non beatitudo, sed miseria potest vestra vita appellari: sed per deos immortales, si ad vos possem ingredi, vestra miseria deleta, vestram terram faceremus armis & equis militaribus decorari. Et deinde præcepit Alexander in eodem loco columnam marmoream erigi: & hunc titulum literis Græcis, Latinis, & Indicis conscribi in ea: Ego Alexander Philippi F. Macedo post interitum Darii usque ad hunc locum expugnando viriliter militavi. Deinde amoto exercitu venit ad silvas, in quibus erant homines silvestres magnorum corporum, ut gigantes: qui habebant vestimenta pellicea, de quibus milites Alexandri

xandri occiderunt DCXXXIV. & mortui sunt in hoc certamine milites Alexandri CXXVII. & stetit ibi exercitus in campis per tres dies. Alexander inde moto exercitu, transmisit per diversa loca periculosa nimis, nunc per montium cacumina, nunc per valles tenebrosas, in quibus exercitus à serpentibus & bestiis diversis multa sustinuit incommoda, ita quòd post CCC. dies venit ad montem quendam amœnissimum, in cujus lateribus catenæ aureæ dependebant. Habebat mons ille gradus ex lapidibus Sapphyris duo millia quingentos, quibus erat ascensus ad cacumen montis & castrametatus est ibi. Alio die Alexander cum XII. principibus suis per gradus prædictos usque ad cacumen montis adscendit, & invenit ibi palatium mirabiliter speciosum, habens portas XII. & fenestras LXX. ex auro purissimo: & vocabatur palatium solis, & erat ibi templum totum aureum, ante cujus fores erat vinea ferens botros ex minoribus carbunculis, & innumerabilibus margaritis: & ingressi Alexander & principes palatium, invenerunt hominem jacentem in lecto aureo, qui erat corpore magnus nimis & speciosus, cujus caput & barba tanquam nix videbantur: quem senem Alexander & principes genu flexo adorabant, & ait senex: Alexander tu videbis, quæ homo terrenus non audivit. Cui respondit Alexander: & quomodo, beatissime senex, nosti me? ille respondit: priusquam unda diluvii operiret faciem terræ facta tua cognovi, & subjunxit: nonne videre vultis sacratissimas arbores Solis & Lunæ, quæ futura enunciant? Alexander respondit: Etiam domine affectamus illas videre: & sic senex ille erigens se dixit: si mundi estis à commixtione fæminæ licet vobis illas videre. Alexander respondit mundi sumus. Senex dixit: deponite annulos, ornamenta & calceamenta vestra, & sequimini me. Alexander igitur facto ut senex dixit, tribus de principibus suis receptis, reliquis eum ibidem exspectantibus, senem secutus, ad arbores Solis & Lunæ pervenit. Arbor Solis habuit folia, ut aurum rubicundum, & arbores Lunæ folia alba, ut argentum, & erant excelsæ valdè, & ad informationem senis Alexander interrogavit arbores: si cum triumpho in Macedoniam esset reversurus: & responsum est sibi, quòd non: & ipse esset victurus anno uno, & mensibus octo, & potione venenatâ perire deberet. Et cum interrogaret, quis ille esset, qui sibi potionem venenatam ministraturus esset, non potuit habere responsum: & arbor Lunæ dixit ei, quòd mater ejus miserando & turpissimo exitu esset insepulta jactanda: sed sorores ejus diu felices essent futuræ. Alexander igitur tristis effectus, jussu senis, cum principibus & sene viâ, qua venerant, rediit, & senex se in lectum reponens, dixit Alexandro: recede post tergum, quia ultra procedere nemini est concessum. De isto sene legitur in epistola Alexandri ad Aristotelem, quòd ipse erat X. pedum altitudinis, & ultra niger corpore, & dentes habuit caninos, & aures perforatas, ex quibus pendebant annuli, & pellibus erat vestitus, & quòd ipse prohibebat Alexandrum thus incendere ipsis arboribus, seu etiam aliquod animal ipsis in sacrificium occidere: sed solum osculari debere truncum arborum dixit, & in corde suo cogitare illud, de quo vellet responsum habere. Et prædictis non immeritò credi posset, quòd iste senex fuerit Enoch, qui ante diluvium à Deo translatus, adhuc vivere perhibetur. Alexander igitur descendens de monte, venit ad castra, & inde movens exercitum, venit ad introitum planitiei, quæ monti prædicto subjacebat, per quem & ipse intraverat, & jussit ibi erigi duas columnas marmoreas; & inter tabulam marmoream collocari, in qua scriptum erat: Ego Alexander Philippi F. Macedo hanc tabulam erexi post confusionem Darii regis Persarum: quicunque voluerit ultra transire manu sinistra tendat: quia ad manum dextram procedenti multa occurrent obstacula. Et deinde festinavit Alexander reverti in patriam suam, & exercitus ejus à serpentibus, gryphis & bestiis diversis multa sustinuit incommoda. Deinde reversus est Alexander ad montes Caspios, &, ut quidam scribunt, ibi filii Israel decem tribuum, qui erant ibi inclusi in montibus, miserunt ad eum legatos, petentes egressum à montibus. Alexander verò, quærens de caussa inclusionis eorum, informatusque, quia recesserant à Deo suo, & vitulos aureos adorabant, tradidit eos Deus in manus inimicorum, qui eos ibidem incluserunt, jussit eos arctius includi. Cumque viam per quam egredi potuissent, cujusdam montis præruptione nitebatur intercludere, & vidit humanum laborem ad hoc non sufficere, oravit Deum, qui eos sic tradidit includi, ut intentum suum perficeret, & statim accesserunt ad se invicem prærupta montium, totumque illum locum,

cum, qui egressus fieri potuisset, obstruxit. Et inde recedens Alexander relicta ibi parte exercitus reversus est Babylonem. Et cum ibidem principibus suis convivium instaurasset, à Jobas pincerna suo veneno intoxicatus est. Unde Alexander sentiens se morti vicinum testamentum condidit, & XII. principibus regna, quæ obtinuerat, divisit: de quibus tantùm quatuor invaluerunt, prout infra patebit. Et postquam condidit testamentum mortuus est, anno vitæ XXXIII. quarto Kalend. Aprilis: natus quippe fuerat sexto Kalend. Januarii & postquam mortuus est, in Alexandriam civitatem, quam condiderat, delatus, magnifice sepultus est.

CAPUT XI.

MAcedones igitur, quos Alexander apud montes Caspios, tanquam sibi fideliores, ad custodiam patriæ reliquerat, audientes eum esse mortuum, turbati sunt valdè, & perpendentes odium incolarum per terram redire in Macedoniam desperabant. Quare CCC. navibus præparatis miserunt se in mare Caspium, & diu navigantes per mare Oceanum sedes sibi quærebant: sed dum longiùs oberrabant maris tempestate omnes naves eorum præter LIIII. perierunt: de quibus tandem XVIII. naves intrabant Pruziam & XII. naves terram Rugen, & litora maris propinqua. Et residuæ XXIV. naves ad ostium fluminis Albiæ applicaverunt: & Macedones, quidam eorum navibus suis ipsum flumen ascendentes, quidam litora maris Oceani obtinentes, partes illas Teutoniæ, quæ nunc Saxonia dicuntur, obtinuerunt. Et quia ipsi de quodam loco, qui saxum Marpesiæ dictus est, dum se in mare Caspium miserunt, egressi sunt, ipsi deinceps Saxones appellati sunt, & provincia, quam obtinuerunt in Alemania, Saxonia dicta est. Et quod isti seipsos in lingua vulgari Sassen / & non Saxen appellant, ex eo fieri conjicio, quòd ante tempora Octaviani X. litera non erat in usu, sed pro ea scribebatur C. & S. ut superiùs dictum est. Unde pronunciationem nominis antiquam, puta Saxen, successu temporis mutata C. in S. vulgus obtinuit: licet postea, postquam exercitus Romanus contra eos bella exercuit, Saxen per X. seu Saxones, secundum linguam Latinam sunt appellati. Inde est, quòd legitur in historia Romana: Valentinianus Imper. Saxones gentem in Oceani litoribus & paludibus inviis sitam, virtute atque agilitate terribilem, periculosam Romanis finibus, in ipsis finibus Francorum oppressit. Et post pauca subjungitur: Hos quondam subacta interiori Germania à Druso & Tiberio filiis adoptivis Cæsaris per castra dispositos constat in magnam coaluisse gentem: nec tamen in eadem historia, ubi narratur de præliis Tiberii & Drusi, quæ gesserunt contra gentes habitantes temporibus Augusti inter Rhenum & Albiam fluvios, quas, ut ibidem dicitur, Claudius Drusus privignus Cæsaris ultra Albiam fluvium submovit, ipsi nominantur Saxones. Unde vertitur in dubium, an statim post mortem Alexandri M. Saxones venerint ad Germaniam: & ergo quidam credunt, eos venisse ad Germaniam tempore Martiani Imperat. quia temporibus suis quidam eorum occupaverunt Angliam. Sed constat, quòd Valentinianus, qui præcessit Martianum in Imperio benè XXC. annis, contra Saxones bella exercuit in partibus Francorum, ut supra dictum est: & ergo temporibus Martiani non venerunt primum ad Germaniam. Fama tamen celebris fuit apud Saxones antiquitus, & literis sic commendatum invenitur, quòd isti primum navibus applicaverunt loco, qui dicitur Hadolaun, & Turingos tunc tenentes regionem illam offendebant: cum quibus primò pacem fecerunt, & interim quidam juvenis de Saxonibus egressus de navi auro oneratus cuidam Turingo occurrit: qui vendidit Saxoni tantum terræ, quantum in pallio suo portare potuit, pro certa auri quantitate. Saxo deinde per agros circumvicinos transiens, terræ pulverem undique sparsit, & post hoc suos hortatur occupare terram, quam auro comparavit. Et sic Saxones, sumta occasione, contra Turingos insurgunt: quibus Turingi resistere satagentes, terram armis defendere tentant. Postquam verò mutua se cæde sternunt, treugas faciunt, & ad certum locum caussa pacis tractandæ se conventuros condicunt, eo pacto, quòd principes utriusque partis absque armis conveniant. Erat autem usus Saxonibus magnorum cultellorum, quos sub sagis deferebant, cum quibus ipsi ad locum condictum, Turingis non advertentibus, advenerunt, cumque de pace tractanda inciperent sermonem, Saxones Turingos invadunt, & omnes principes eorum occidunt: & inde quidam arbitrantur, eos à cultellis acutis Sassen appellatos, quia apud illos Sass cultellus

tellus acutus dicebatur. Unde adhuc apud nos senioribus novacula, qua pili raduntur, dicitur Sass/& habemus inde verbum vulgare videlicet Sassen/id est, novacula cæsariem radere. Verius tamen videtur, quòd cultelli traxerunt nomen ab hominibus, videlicet à Saxonibus, quàm quòd homines traxerint nomen à cultellis: cujus vestigium apparet in lingua Fresonica, ubi cultellus vulgariter Saxe nominatur. Et Westfali, qui in natione primæva Saxones sunt, & ipsis Fresonibus vicini, ab eisdem Fresonibus Saxen appellantur. Postquam Saxones Turingos, ut prædictum est, interfecerunt, & terram, quam occupaverant, obtinuerunt, Hugo rex Francorum Orientalium moritur, & reliquerat filiam nomine Amelbergam, quam Arminfrido regi Turingorum dederat uxorem, & reliquit filium Thiadericum nomine, sed naturalem, quem Francl sibi elegerunt in regem. Unde facta est concertatio inter Thiadericum & Armenfridum de regno Francorum. Et Thiadericus vocavit Saxones in auxilium contra Turingos, eo pacto, ut Saxones patriam, quam armis Turingis auferrent, perpetuò possiderent Et venerunt Saxones ad eum cum novem millibus armatorum, & erant vestiti desuper longis sagis, longas hastas, & scuta parva portabant, & cultellos latos ad renes gerebant, ac per scapulas longa diffusa Cæsarie incedebant, ita quòd Francis propter habitum peregrinum & ferocitatem miraculo fuerunt. Commisso deinde prælio inter Saxones & Turingos, multi ciciderunt ex utraque parte, & de Saxonibus ad sex millia occisi, aut vulnerati sunt. Deinde Iringus quidam Turingorum potens ac præcipuus (à cujus nomine, vel fortè alterius ejusdem nominis aliquo, Turingorum nomen credunt exortum) mittitur ab Irmenfrido ad Thiadericum pro pace tractandâ, & postquam concordaverunt de pace, determinatum est inter eos, quòd sequenti die tam Franconici, quàm Turingi unanimiter contra Saxones vellent procedere, & eos omnes morti tradere· ne forte Saxones, tam Francos, quàm Turingos imposterum debellarent. Sed illud consilium per unum de Turingis Saxoni cuidam detectum est, ea intentione, ut fuga se salvarent. Sed Saxones quibus fuga fuit insolita, deliberatione præhabita, arma capiunt, & urbem Schidingen, super fluvium Unstroth sitam, in qua Irminfridus residebat, noctu pervadunt, & omnes tam mares, quàm fæminas, Irminfrido cum uxore & liberis evadente, morti tradunt, & urbem sibi possidendam vendicant. Et hæc dicitur prima civitas, quam Saxones obtinuerunt. Sequenti die aram victoriæ construebant, & diis suis immolabant: & sic per tres dies continuos festa celebrantes hostium spolia diviserunt, & occisorum exequias peragebant. Et quia istud in Kalendis Octob. actum est, isti dies apud Saxones singulis deinceps annis speciali veneratione colebantur, & ex hoc commemoratio omnium fidelium defunctorum in partibus Saxoniæ peragi statuta est, iisdem diebus videlicet proxima feria secunda, cum tertia & quarta feriis sequentibus post Kalendas Octob. quoniam ipse dies Kalendarum, propter dominicam diem quandoque inconveniens fuisset: Ut sic ritus gentilis observantiæ, à quo vulgus primò faciliter averti non poterat, paulatim in commemorationem omnium fidelium defunctorum juxta morem ecclesiæ Catholicæ transferretur. Ex prædictis videtur, quod Saxones longè post mortem Alexandri M. venerunt ad istas partes Germaniæ, ex quo Francis eo tempore invisi fuerunt, qui quidem Franci tempore Valentiniani Imp. originem sub hoc nomine Franci sumsisse creduntur, prout infra patebit. Quod autem Saxones à Macedonibus seu Græcis traxerint originem, mihi videtur maximè apparere ex eo, quia Saxones inter omnes gentes utentes lingua Teutonica magis concordant cum Græcis in prolatione vocum: quia ut dicit Isidorus IX. Etymologiar. Omnes gentes Orientis in gutture linguam & verba collidunt: sicut Hebræi & Syri. Omnes mediterraneæ gentes in palato sermones feriunt: sicut Græci & Asiani. Omnes Occidentis gentes verba in dentibus frangunt: sicut Itali & Hispani. Primos videlicet illos, qui in gutture verba collidunt, quodammodo imitantur Teutonici, qui sunt in Alemannia alta, præsertim illi, qui habent à meridie Italiam, & ab oriente Bavariam: ille videlicet, qui habitant Austriam, Styriam & Carinthiam. Illos verò, qui verba in dentibus frangunt, imitantur illi Teutonici, qui medias partes Alemanniæ inhabitant, videl. Franci, Turingi, Misnenses, Hassones & alii eis similes. Sed illi, qui verba collidunt, & ferunt in palato Saxones manifestissimè similes sunt in vocum prolatione, prout experientia docet, & ego ipse expertus sum. Dum enim

eram in quadam navi in partibus Calabriæ & Siciliæ, Græci quidam existentes in eadem confabulabantur ad invicem me audiente,& cum verba eorum planè non adverterem, quoniam Italos esse credebam, visum est mihi, quòd omnino idioma Saxonicum loquerentur, quoniam vocum collisio & soni prolatio talis videbatur, ego admirando propius accessi, & cùm verba eorum distinctè audivi nec ea tamen intellexi, quoniam Idioma Græcum ignoravi, interrogabam de lingua eorum, & ipsi Græcos se esse dixerunt: admirabar de concordia prolationis verborum illorum & Saxonum, quoniamnondum legeram Saxones à Græcis exortos. Et quia dicit Isidorus, ubi supra: tres sunt linguæ excellentiores, videlicet Hebræa, Græca & Latina; & inter omnes linguas Græca clarior habetur, videtur quòd lingua Saxonica inter omnes linguas Teutonicas clarior sit, quamvis ab omnibus non judicatur habilior. Saxones igitur occupantes terram in Alemannia bassa, id est, Inferiori, inter Albiam & Rhenum fluvios, & mare Oceanum, ut superius dictum est, postea secundum situs, in quibus habitare cæperunt, cognominati sunt diversis nominibus. Alii dicti sunt Holtsassen, nunc corrupto nomine Holstein, eò quòd in paludibus & silvis circa Oceanum sedes sibi vendicabant. Alii Saxones aquatici, eò quòd cætera litora Oceani versus Oceanum occupaverunt. Alii simpliciter Saxones sunt appellati, qui expulsis Turingis, solis villanis agricolis retentis, terram versus meridiem sibi vendicaverunt. Et istorum aliqui, ut supra dictum est, Westfali sunt appellati. Turingi taliter expulsi non erant Teutonici, sed Slavi versus stagnum pulsi, quorum terra adhuc dicitur Wentlandt. Et sic dispersi sunt, per villas tantummodò derelicti, sicut videtur in diœcesi Magdeburgensi, & ducatu Lunæburgensi, & Brunsuicensi, & in Marchia. Turingi verò, qui nunc sunt, Saxones erant, sed Missenenses, nomen ab expulsis consecuti: quos olim Saxones sic nominabant, quasi Dorrettinge, quia aridi & inutiles videbantur ad bellum: ex glos. quadam Speculi Saxon. lib. III. art. XLIV. Similiter & Suevi creduntur ad Germaniam venisse per mare Oceanum de exercitu Alexandri magni, & fortè fuerunt cæteri, qui de montibus Caspiis cum Saxonibus exierunt cum cæteris navibus, quas Saxones crediderunt maris tempestate periisse, & dicti sunt Suevi à monte Suevo, qui ab ortu initium Germaniæ facit in partibus Septentrionalibus, quem montem aliquandiu incoluerunt. Unde Lucanus dicit:

Fundit ab extremo flavos Aquilone Suevos.

Sed quo tempore ad Germaniam venerint, non legi: constat autem ex historia Romana, eos eo tempore, quo Iulius Cæsar imperavit, jam partes Alemanniæ superioris tenuisse, prout infra patebit. Eo tempore, quo Alexander M. regnum Persarum & Indiam subegit, Romani bellum cum Samnitibus habuerunt: & duravit bellum Romanorum cum Samnitibus annis L. intra quos Romani vix eos ex toto subegerunt: nec fatigata est virtus Romanorum ab aliqua gente Italiæ, sicut Samnitibus fatigata est: ut testatur Augustinus v. de C. D. (*cap. 22*) Papyrius Cos. cum duceret exercitum Romanorum contra Samnites, augures eum congredi prohibentes derisit, & tamen feliciter dimicavit; nam XII. millia hostium cæsa, & III. millia capta referuntur.

CAPUT XII.

POst mortem Alexandri M. regnum ejus in quatuor regna divisum est: nam Ægyptum obtinuit Ptolemæus Lagi F. & quia cum hac majorem partem Græciæ obtinuit, regnum ejus regnum Græcorum sæpiùs nominatur, prout patet in libris Macchabæorum, sæpe etiam regnum Ægypti dicitur; ut in Chronicis. Et ab isto Ptolemæo omnes reges Ægypti post eum Ptolemæi cognominati sunt, & ipse regnavit annis XL. Anno ejus primo Aridæus frater Alexandri M. cœpit regnare apud Macedones, & regnavit annis VII. Eo tempore Romæ fuit Appius Claudius Cœcus, qui aquam Claudiam induxit, & viam Appiam stravit. Ptolemæus anno III. regni sui venit in Ierusalem, & die sabbati intravit templum sub specie religionis, & Judæos, nihil hostile suspicantes, captivos abduxit, & multos ex eis nationibus vendidit circumvicinis. Anno Ptolemæi v. Antigonus suscepit regnum Asiæ, & regnavit annis XVIII. Et dehinc anno sequenti Romani subegerunt Samnites, ut dictum est supra. Anno Ptolemæi VII Cassander cœpit regnare apud Macedones, & regnavit annis XIX. Anno Ptolemæi XIII. Seleucus Nicanor suscepit regnum Syriæ & Babylonis, ac supe-

ac superiorum locorum; & regnavit annis XXXII, & sic regnum Alexandri divisum est in quatuor regna. Hic Seleucus condidit Antiochiam, Laodicæam, Seleuciam, Apamiam, Edessam & Pellam civitates, & anno regni sui XII. obtinuit Babylonem. Anno Ptolemæi XXIII. Demetrius Poliocertes cœpit regnare in Asia, & regnavit annos XVII. Et anno ejus XXVI. regnavit apud Macedones Antigonus, & Alexander, qui regnavit annos IV. Deinde regnat Demetrius annos VI. Eo tempore Romæ censu agitato, inventa sunt Romæ civium CCLXX. millia. Seleucus in eas urbes, quas extruxerat, Iudæos constituit, jus eis civium & municipalem ordinem cum Græcis æquali honore concedens. Anno ultimo ejus conditum est Ariminium in Gallia, quæ Romanis quondam dicta fuit Gallia cis-Alpina, ut supra dictum est. Et eodem anno condita est à Romanis Beneventus in Samnia, secundum quod dicitur in Chronica Eusebii. Sed Titus Livius de conditione urbis lib. IX. vult quod Beneventus, seu Beneventum ante hæc tempora condita fuit: dicit enim referendo bellum Samniticum cum Romanis ante hoc tempus factum, sic inquiens: Tota jam deinde vincere acie Romanus & omisso certamine cædi capique Samnitas, nisi qui Maleventum, cui nunc urbi Beneventum nomen est, perfugerunt: XXX. millia aut cæsa, aut capta Samnitum, memoriæ proditum est. Sed potest esse, quòd isto tempore hoc nomen Maleventum, in hoc nomen Beneventum à Romanis mutatum sit: nam patet ex eodem libro T. Livii, quod istud bellum, de quo loquitur, ante hoc tempus actum est. Hujus Ptolomæi temporibus surrexit bellum Tarentinum, quibus iterum auxilio fuerunt Samnites, & plurimæ gentes ad Tarentinas convenerunt, omnibusque vehementior Pyrrhus rex Epirotarum. Regnavit enim apud Macedones annis VII, Pyrrhus mensib. VI. Hic cum totis viribus Epiri, Thessaliæ, Macedoniæ incognitisque in id tempus elephantis veniebat. Acceperat n. responsum hujusmodi ab Apolline: Dico te Pyrrhe posse vincere Romanos: & sic, ut dicit Augustin. III. de C. D. Apollo ambiguum responsum edidit, ut è duobus quicquid accidisset, ipse divinus haberetur. In primo igitur bello, quod Pyrrhus habuit cum Romanis, Romani victi sunt, & ceciderunt peditum XIV. millia & octingenti: Equites cæsi CCXLVI. capti DCCXII. Deinde Pyrrhus totam depopulatus Campaniam venit cum exercitu suo prope urbem milliaria XIIX. & missi sunt ad eum legati pro redimendis captivis, sed Pyrrhus eos gratis remisit, & Romani eos infames declarabant, quia armati capti sunt: donec spolia occisorum hostium reportaverunt. Romani cum Pyrrho in pacem consentire noluerunt, nisi ipse ab Italia recederet: ipse verò terras, quas armis ceperat, voluit obtinere, unde bellum secundum factum est inter eos: & Romani cautius agentes contra elephantes uncis ferreis, seu globis spinosis pice & sulfure circumseptis, & incensis, usi sunt: attamen in eo bello Romanorum cæsa sunt V. millia: ex parte verò Pyrrhi ceciderunt XX. millia. In tertio bello Pyrrhus amissis XXIII. millibus occisis, & CCCC. captis victus in Græciam rediit, ubi post multa bella saxo ictus occubuit. Cumque more regio combureretur, pollex dextri pedis ejus ab igne permansit illæsus, & remedio erat, si cujus renes tumentes tetigisset: quare in loculo aureo inclusus in templo Jovis reconditus est, & istud miraculum utique à Diabolo factum est. Unde August. x. de C. D. dicit: quod Porphyrius, scribens ad Anebuntem Ægyptium, de artib. magicis veluti dubitans, utrum in divinantibus, & quædam mira facientibus, animæ sint potentiores, an aliqui spiritus extrinsecus veniant, eò quod lapidibus & herbis adhibitis & alligent quosdam, & aperiant clausa ostia, vel aliquid ejusmodi mirabiliter operentur. Et subdit Augustin. ibidem: Verùm quia talia & tanta geruntur his artibus, ut universum modum humanæ facultatis excedant, quid restat, nisi ut ea quæ mirificè tanquam divinitus prædici vel fieri videntur, nec tamen ad unius Dei cultum referuntur, cui simpliciter inhærere fatentibus quoque Platonicis, & permulta testantibus solum beatificum bonum est, malignorum Dæmonum ludibria & seductoria impedimenta, quæ vera pietate cavenda sunt, prudenter intelligantur. Post mortem Pyrrhi regnat apud Macedones Lysimachus, annis V. Post quem Ptolemæus qui & Ceraunus regnat anno uno. Istis temporibus multæ pestilentiæ Romæ fuerunt, & hyems tam aspera, quod nivibus horrenda altitudine per dies XL. manentibus Tiberis quoque glacie duraretur, & tunc Æsculapius medicus Romæ quasi Deus habitus est: sed cum contra pestilentiæ morbos me-

derinelceret, ipse ne imperitiæ notaretur, ad libros Sibyllinos recurrendum esse dixit, & exinde confinxit: Hanc esse caussam pestilentiæ, quod multi plurimas ædes sacras occupatas privatim tenerent. Post mortem Pyrrhi Tarentini popoſcerunt auxilium Carthaginenſium contra Romanos, & inde postea ortum est bellum Punicum. Tarentinum verò bellum habuit ortum ex eo, quòd Tarentini ſpoliaverant quasdam naves Romanorum in mari, & noluerunt requisiti à Romanis ſpolia remittere: sed tandem Tarentus à Romanis capta est. Tempore belli Tarentini octava legio Romanorum tenens opidum Rheginense, diffidens contra Pyrrhum & Tarentinos pugnare, ipsum opidum Romanis confœderatum occupat, habitatorib. interfectis, & ſpolia inter ſe diſtribuit: quare Geminus cos. legionem obsedit, Rhegium capit, & legionem captam Romam remittit: cujus milites omnes jussu populi in medio foro virgis cæsi, securi percussi sunt. Visa est etiam tunc sibi Roma vincere, cùm legionem suam integram occidit, quæ sine dubio victa fuisset, si eam hostili prælio perdidisset. Temporibus Ptolemæi præfuerunt Judæis summi sacerdotes, unus post alium, Onias F. Jaddi: Simon F. Oniæ, qui dictus est Justus: cui successit fr. suus Eleazarus, pro filio ejus adhuc parvulo, qui dictus fuit Onias.

CAPUT XIII.

PTolemæus Philadelphus rex Ægypti regnavit annis XXXIV. Hic, ut testatur Isidor. lib. VI. Etymol. omnium literatorum ſagaciſſimus, multos libros in Astronomia composuit: ſeptuaginta millia librorum in Bibliothecam collegit: nec contentus libris gentilium ſcripturas veteris Testamenti ex Hebræo in Græcam linguam transferri fecit. Nam, ut refert Josephus, ipse ad informationem Aristæi amici sui, & Sosibii Tarentini, ac Andreæ, primatum custodum ejus, CXX. millia Judæorum à vinculo captivitatis absolvit: postquam sibi fides eorum, quòd unum Deum factorem omnium, quem Ægyptii ζῆνα, id est, Jovem nominabant, eò, quòd omnibus ζῆν, id est, vivere daret, venerarentur, per eos exposita fuerat, & Judæos in terram Iuda remisit absolutos. Dehinc ab Eleazaro summo ſacerdote viros Iudæos, in lege & lingua Græca peritos, sibi transmitti postulavit: qui legem Judæorum in Græcam linguam transferrent, & nihilominus Eleazarum magnificis donis honoravit. Eleazarus igitur elegit LXX. vel secundum alios LXXII viros in lege peritos, & misit eos ad Ptolemæum regem, quos rex ipse cum lætitia magna suscipiens, unicuique locum pro commodo suo sigillatim fecit ordinari. Qui in ſeptuaginta diebus legem transtulerunt de Hebræo in Græcum, & ita miraculosè quod nullus eorum ab alio in verbo discordabat: quasi translatio hujuſmodi per unum ſolum facta esset. Cumque legem tegi offerrent, ipse præ gaudio lacrymatus est, & cùm eam legisset ad ſuos admirando dixit: cum legislatio tam mirabilis est, quare nemo de historiographis, aut poëtis facit de ea mentionem? Et respondit ei Demetrius, qui bibliothecæ præfuit, neminem harum legum auſum fuiſſe tangere deſcriptionem, quia læsi ſunt quidam ad hoc præsumentes, puta Theopompus, qui ex hoc fuit mente perturbatus plus XXX. dierum, & Theodectes Tragœdiarum ſcriptor, qui ex hoc fuit oculis obſcuratus: ſed dum uterque eorum ab incœpto destitit, & legem ſanctam impuris hominibus non licere tractare, perpendit, à paſſione liberatus eſt. Isti LXX. viri fuerunt translatores legis veteris testamenti de Hebræa lingua in aliam linguam, videl. Græcam, & vocantur communiter LXX. interpretes. Postea fuerunt plures translatores in diverſas linguas, de quibus ſuis locis infra patebit. Anno ab V. C. CCCCLXXVII. de multis fontibus Romæ ſcaturivit ſanguis, & lac in ſpecie pluviæ cecidit de cœlo, & ſecuta est gravis pestilentia, per duos annos. Seleucus Rex Syriæ & Babylonis, capto Demetrio rege Aſiæ, Syriæ & Aſiæ pariter imperavit. Et poſt Seleucū Soter regnavit annis XIX. post quem Antiochus θεὸς regnat annis XV. Anno Ptolemæi Philadelphi X. Romani obtinuerunt Tarentum traditione: Et anno ſequenti transmiſſo freto Siculo, quod interjacet inter Calabriam & Siciliam, ceperunt Meſſanam civitatem, & eodem anno Calabriam obtinuerunt. Appius Claudius invadens Siciliam plures civitates obtinuit, & M. Marcellus invadens Syracuſas civitatem Siciliæ conſtituit edicto, ne quis corpus liberum violaret. Deinde à Cornelio Scipione Sardinia & Corſica inſulæ captæ ſunt. Et deinde ſequitur bellum Punicum, quod primùm M. Attilius Regulus attentat, & dicitur Punicum, quia cum hominib. Punicis, id eſt Pœnis, ſeu Afris geſtum eſt: & primum

bellum

bellum Punicum duravit per annos XXIII. Etv. anno hujus belli Romani intra LX. dies, postquam arbores cæsæ sunt, classem CXXX. navium ex toto compleverunt. Marc. Regulus profectus in Africam cum exercitu, serpentem miræ magnitudinis, videl. CXX. pedum longitudinis, exercitum acriter impugnantem occidit, & pellem ejus Romam destinavit, & ipse, postquam plus quam trecenta castra Africæ vastavit, Karthaginem nititur obsidione concludere: sed tandem captus est vivus, & in carcere inclusus. Ipse tamen licet Carthago ei non cesserat, de fortuna visus est triumphasse, cùm carcere Punico non infractus, pacem inire Romanis cum Pœnis, aut commutationem captivorum fieri censuit non debere. De isto Marco Augustin. I. de civitat. Dei dicit sic: M. Regulus captus à Carthaginensibus, missus est Romam cum legatis ipsorum Carthaginensium, ut commutationem captivorum impetraret à Romanis, & constrictus juramento quòd si non posset hoc obtinere, rediret, captivos commutari dissuasit, & propter juramentum, licet à suis ad hoc non compelleretur, Carthaginem rediit, & in carcere miserabiliter jugulatus est. Deinde Augustin. post longum passum subdit. Inter omnes suos laudabiles & virtutum insignibus illustres viros, non proferunt Romani meliorem, quem neque felicitas corruperit: nam in tanta victoria pauperrimus remansit, nec infelicitas fregerit: nam ad tanta exitia revertit intrepidus. Item III. de C. D. de eodem: Nihil sanè miserabilius primo bello Punico accidit, quàm quòd ita Romani victi sunt, ut etiam Regulus ille caperetur: qui etiam ipsum bellum Punicum confecisset, nisi aviditate nimia laudis & gloriæ duriores conditiones, quàm ferre possent, Carthaginiensibus imperasset. Posthæc cum Pœni Siculis auxilium præberent, apud Panormum victi sunt à Metello cos. qui in eo bello C. ipsis elephantes abstulit. Post hoc M. Fabius magna præda classe onusta naufragium passus est: Tandem Lucatius Catulus cos. bello finem imposuit apud insulas Ægates, cùm naves Carthaginiensium rostratis navibus ita laceravit, ut totum inter Siciliam Sardiniamque pelagus naufragio operuerunt. Unde supervacuum visum est in arcem murosque sævire, cum jam in mari deleta esset Carthago, & sic primum bellum Punicum finitum est, & requies fuit inter Romanos & Carthaginienses. Unde Augustin. lib. II. de C. D. de his sic dicit: Ad reprimendam nequitiam servandosque mores optimos tunc apud Romanos, ut metu mali cohiberentur Nasica Carthaginem noluit everti. Istis temporibus nummus argenteus Romæ primùm fuit cusus. Regnum Syriæ obtinuit Seleucus Callinicus annis XX. post quem Seleucus Ceraunus regnavit annis III. Post quem Antiochus magnus regnavit XXXVI. annis. Ptolemæus Evergetes regnavit annis XXVI. & dictus est Evergetes, quod sonat revectio: quia Idola Ægyptiorum, quæ Cambyses deduxerat in Persas, ipse reduxit. Sub quo rege summus Pontifex apud Judæos erat Onias, filius Simonis Justi, cujus Simonis Fr. erat Eleazarus, ut supra dictum est. Iste Onias Evergetæ regi tributa subtraxit: unde rex contra Judæos commotus est: sed Josephus vir nobilis, Thobiæ F. & sororis Oniæ, ad regem missus est, qui regis iram mitigavit, & super tributa regionis à rege constitutus est. Iste Josephus, vel Josippus, habuit filium Hyrcanum nomine, quem rex Ptolemæus ad se à patre transmissum quadam vice invitavit ad mensam: cumque discubuisset cum primoribus provinciarum ultimus omnium, & tanquam puer ab his, qui loca secundum dignitates habebant, contemneretur, omnes convivæ regis ossa ciborum ante eum projecerunt, & ad hoc ipse tacuit. Tryphoigitur, qui ad convivia & risus convivarum erat aptus, juxta mensam assistens, rogantibus se convivis, regi ait: Vides, domine, antepositа ossa Hyrcano, ex hoc conjice, quod & pater ejus sic omnem Syriam denudavit, quemadmodum hæc ossa iste carnibus exspoliavit. Ridente verò ad verba Tryphonis rege, & interrogante Hyrcanum, cur ante eum tanta ossa jacerent: aptè, inquit, Domine, Nam canes semper ossa cum carnibus devorant, sicut isti fecerunt: illud dicens de accumbentibus, quoniam ante eos ossa minimè jacebant. Homines verò carnes comedunt, ossa autem jactant, quod & ego tanquam homo nunc feci. Rex igitur miratus ejus responsum, tam sapienter dictum, omnes jussit applaudere verbum ejus laudantes. Istis temporibus Galli Transalpini, congregati cum Gallis cisalpinis, contra Romanos apud Aretium bellum instaurant, & vincunt: & fuerunt in exercitu Romano XXC. millia armatorum, quorum tribus millibus interfectis cæteri fugerunt. Post hoc iterum commisso certamine

Romani

Romani vicerunt, & Æmilius dux Romani exercitus victos in Capitolio discinxit, & quia dux exercitus Gallorum de Romano milite Marti suo torquem auream voviſſet, de torquibus eorum aureum trophæum erexit. Deinde anno ab V. C. DIIX. Manlius Torquatus duxit exercitum Romanum primùm trans Padum contra Ligures & Gallos & vicit eos: Et deinde multa prodigia visa sunt, videl. sanguis in flumine Piceno, apud Hetruſcos cœlum ardere: apud Ariminum clara luce tres Lunas distantes quidam videre, & Romæ bos locutus eſt, dicens, cave tibi Roma: carnes etiam de cœlo lapſæ ſunt. Eodem anno Flamminius cos. contemtis auspiciis, quibus pugnare prohibebatur, adversus Gallos conflixit, & vicit, & deinde Mediolanum tunc florentiſſimam expugnavit. Hoc tempore Jesus filius Syrach, librum Sapientiæ, qui Ecclesiaſticus dicitur, deſcripſit: in quo mentionem facit de Simone ſupradicto. Mortuo Onia, avunculo Joſippi, ſummo ſacerdote, ſucceſſit ei filius Simon: quo mortuo, ſucceſſit ei filius alter Onias.

Caput XIV.

Ptolemæus Philopator regnavit annis XVII. ſub quo rege iterum victi ſunt Judæi, & LX. millia cæſa ab Antiocho rege Syriæ, qui vicerat Ptolemæum, & Syriam ſubegit. Hic Antiochus magnum belli apparatum contra populum Romanum movit. XXX. ſiquidem armatorum millia, & currus falcatos, & elephantes turritos multos habuit, cui obvians Scipio, Scipionis Africani frater, eum devicit, & cum Romanis fœdus inire coëgit. Unde ex ſenatus conſulto ultra Taurum montem regnare permiſſus eſt: filiosque ſuos Seleucum & Antiochum obſides tradidit: quos populus Romanus poſt obitum genitali loco regnare conceſſit. Iſtis temporibus bellum Punicum ſecundum agitur: nam Hannibal dux Carthaginenſis exercitus, anno ab V. C. DXXXIV. procedens ab Africa, Saguntum, civitatem Hiſpaniæ opulentam, fidelem Romanis, obſedit. In quo eodem tempore quædam mulier penè enixa eſt puerum: ſed puer intra uterum regreſſus deſignavit civitatem perituram, juxta conjectorum opinionem. Unde Saguntini IX. menſibus ſame, machinis, ferroque fatigati, Romanis non ſuccurrentibus, immanem excitant rogum, & deſuper ſe ſuosque cum omnibus opibus ferro & igne corrumpunt. Unde Auguſtin. lib. 3. de C. D. de hoc ita dicit: In omnibus belli Punici ſecundi malis nihil miſerabilius miſerabiliique querela dignius, quàm exitium Saguntinorum fuit. Multa prodigia hoc ipſum bellum præceſſerunt. Nam ſolis orbis minui viſus eſt: Sol quoque cum luna pugnaſſe: in Gallia lupus gladium è vagina ſuſtulit: In Sardinia duo ſcuta ſanguine ſudarunt: Faliſcis cœlum magno hiatu ſcindi viſum eſt: apud Antium ſpicæ cruentæ à meſſoribus viſæ cadere ſunt in corbem cum pluviis cruentis. Poſt Saguntinorum excidium Fabius dux legationis ad Hannibalem à Romanis deſtinatur, qui dixit: quæ mora eſt: in hoc ſum ego: bella pacemque porto, utrum eligitis? ſucclamantibusque ipſis Pœnis Bellum: Bellum, inquit, accipite: & excuſſo in medio curiæ togæ gremio, non ſine horrore quaſi planè ſinu bellum ferret, effudit. Hannibal igitur ultra proficiſcens pervenit ad Alpes, ſuperatisque Galliæ montanis, invias rupes ferro ignique reſcindit, & cum C. millibus peditum, & C. millibus equitum, & XXXVII. elephantis intrat Italiam, & pluries pugnans cum Romanis, nunc vincit, nunc illi vincunt. Unde in primo prælio, quod apud Ticinum, quæ nunc Papia dicitur, actum fuit, Hannibal vicit, & in ſecundo ſimiliter vicit: & in tertio cos. Romanus occiſus eſt, & cæſa ſunt Romanorum XXV. millia & VI. millia capti, & cæteri diffugerunt. In quarto verò prælio Romani vicerunt, quia caſtra poſuerunt in montibus & ſilvis. Anno dehinc ab V. C. DXL. Hannibal iterum vicit Romanos, & perierunt in eo prælio viri conſulares, aut prætorii XX. ſenatores capti aut occiſi XXX. nobiliores CCC. peditum Romanor. XL. millia: equitum III. millia & quingenti. De Hannibalis autem exercitu ceciderunt III. millia, & multi ſunt ſauciati. Tunc Hannibal obtulit Romanis, ut captivos redimerent: reſponſumque eſt ei à ſenatu: Illos cives eis non eſſe neceſſarios, qui dum armati fuiſſent, capi potuiſſent: quare Hannibal eos omnes variis ſuppliciis interfecit: & in ſignum victoriæ ſuæ miſit Carthaginem tres modios annulorum aureorum, quos ex manibus Romanorum extraxerat. Tunc Romani reſidui ad tantam devenere deſperationem, quod putaverunt conſilium ineundem de relinquenda Italia, & ſedibus quærendis: quod Scipio, qui poſtea dictus eſt Africanus, omnino diſſuaſit. Quare, conſilio habito,

bito, servos spectati roboris, aut voluntate, aut pecunia ad hoc emtos: & indifferenter quoscunque homines, aut sceleribus obnoxios, impunitate promissa, ad libertatis titulum sub sacramento militiæ receperunt. Itaque exercitus eorum pervenit ad VI. millia armatorum. Et tunc, non obstante tanta depressione, miserunt exercitum in Macedoniam contra Philippum: & alium contra Sardiniam, & tertium in Hispaniam contra fratrem Hannibalis. Cn. enim & P. Scipiones Romani exercitus duces ferè totam Hispaniam obtinuerunt: sed tandem insidiis Punicæ fraudis obsessi eam rursus amiserunt, alterque eorum ferro cadens alter igni consumtus est. Quare Scipio, qui postea dictus est Africanus, in ultionem patris ac patrui missus cum exercitu totam Hispaniam recuperavit. Iste Scipio dum ceperat novam Carthaginem, Hispaniæ civitatem opulentissimam, & quædam virgo pulcerrima adulto flore ab eo comprehensa fuisset, parentibus concessit, ut eam redimerent: quod cùm factum esset, sponsum virginis nobilem genere ad se venire persuasit, & puellam illi, quam ipse priùs desponsaverat, tradidit, & precium, quod à parentibus receperat in dotem sibi condonavit: propter quod factum multi de partibus illis se ei subdiderunt. Dehinc Hasdrubal frater Hannibalis cum exercitu suo novis viribus nova belli mole veniebat. Hunc cùm ab Alpibus descenderet Claudius unà cum Livio Salinatore debellabat. Anno ab V. C. DXLIII. Hannibal habuit bellum cum Romanis: in quo Cn. Fulvius cum IIX. millibus Romanorum interfectus est. Post hoc Marcellus Cos. cum Hannibale circa Nolam triduo continuè dimicavit: primò pari pugna discesserunt: secundò Cos. est victus: tertiò ipse consul vicit, & IIX. millibus interfectis, Hannibalem fugere ad castra compulit. Quare Hannibal eodem anno castrametatus est prope urbem ad tria milliaria, & direxit aciem via Latina versus urbem. Unde facta est non modica trepidatio intra urbem. Romani tamen, quamvis desperati, ordinabant aciem ex adverso: & cùm jam ex utraque parte committere vellent, supervenit maxima tempestas imbrium cum grandine: ita quod uterque exercitus vix poterat se continere: istis ad urbem, illis ad castra conferentibus. Facta autem serenitate, acies iterum diriguntur in campum, & tunc fortior priore supervenit imbrium tempestas, ita quòd necessario à bello se continere ac recedere coacti sunt: & deinde Hannibal ad Brutiam Italiæ provinciam se contulit, & deinde Sempronius Cos. commisit pugnam cum Hannibale, & victus Romam refugit. Anno postquam Hannibal ad Italiam venerat XVII. Carthaginenses miserunt ad eum mandantes ei ut rediret in Africam, ad resistendum Scipioni, qui eam quasi totam vastaverat. Hannibal igitur recedens ab Italia omnes milites, qui eum sequi in Africam recusabant, interfecit, & veniens in Africam frequentibus præliis à Scipione victus est: ita ut pacem & colloquium Scipionis optaret, sed cum pace concordare non poterant, Hannibal recedens ab Africa ad Antiochum regem Syriæ se contulit: cumque posceretur à Romanis, ipse ad Prusiam regem Bithyniæ fugit: ubi tandem cùm posceretur à Romanis in urbe Nicomedia venenum bibens mortuus est. Post mortem Anthiochi regis Syriæ filius ejus Seleucus regnavit. Iste misit Heliodorum in Ierusalem ad spoliandum ærarium, de quo legitur in libro Macchabæor. Eo tempore apparuit in Sicilia pars insulæ Vulcani montis antea non visa, quæ manet adhuc. Antiochus F. Antiochi M. regis Syriæ prædicti frater Seleuci, Romæ obses datus à patre, audiens mortem patris, & inertiam fratris perpendens, venit in Syriam & quia strenuus erat & acer in hostes, à populo dictus est Epiphanes, quod sonat illustris, & hic est, de quo dicitur in lib. Macchabæor. Et exivit ex eis radix peccatrix Antiochus illustris: & ipse, fratre suo Seleuco decedente, obtinuit regnum, & multa mala commisit in Judæos, ac legem eos observare prohibuit. Mortuo Onia summo sacerdote, remansit filius ejus parvulus Onias nomine. Habuerat ipse Onias duos fratres, quorum unus dicebatur Iesus, alter Iohannes: isti appetentes summum sacerdotium, volentesque placere regi, imposuerunt sibi nomina gentilium: ita quòd Iesus nominavit se Iason, & Iohannes voluit nominari Menelaus. Et accessit Iason ad regem Antiochum, & vendidit ei rex summum sacerdotium, & tunc ignis, qui LXX. annis latuerat sub aqua in altari, extinctus est. Post hoc petiit Menelaus à rege licentiam ædificandi in Jerusalem Gymnasium, id est, domum, in qua de ritu gentilium doceretur, & Judæos scribere Antiochenos, & legem Judæorum omnino destruere. Quare An-

re Antiochus elevavit Menelaum, & deposito Jasone, ipsum constituit summum sacerdotem: de quibus plenius patet in lib. Machabæor.

CAPUT XV.

PTolemæus Epiphanes regnavit annis XXIV. Hic directo Scopa principe militiæ in Iudæam, capit eam: rursusque Antiochus Scopam sibi sociat in amicum. Hoc tempore Matathias cum filiis suis legem defendit. Nam cùm Antiochus repulsus esset ab Ægypto per nuncios Romanorum, venit in Ierusalem, & Menelao ducente ingressus est templum, & spoliavit illud omnibus ornamentis, & posuit in eo Idolum Jovis Olympici, & prohibebat legem Moysis observare, & extruxit arcem in monte Sion, & posuit ibi præsidium Macedonum, & misit in universas urbes judices, qui punirent eos, qui legem observarent. Unde Apollonius judex veniens in Modin vicum, Iudæos Idolo sacrificare compellere satagebat: cumque quidam de Iudæis ei obtemperasset Idolo sacrificans, Matathias unus de majoribus & de genere sacerdotum zelo legis accensus, tam judicem, quàm Iudæum trucidavit, & statim cum omni domo sua, relictis omnibus, quæ possederat, fugit in desertum. Hic Matathias habuit quinque filios, videl. Simonem, Iudam Macchabæum à quo fratres sui propter strenuitatem omnes sunt Macchabæi cognominati, Iohannem, Eleazarum & Ionathan. Post mortem Matathiæ Iudas Macchabæus filius ejus sumsit ducatum, & similis factus leoni in operibus suis, & exterminavit impios ex Israel. Post etiam bellavit contra Apollonium ducem exercitus Antiochi, quem occidit, & gladium ejus abstulit, quo ipse postea pugnavit: deinde contra Seron principem exercitus Syriæ progressus, prostravit de exercitu ejus XXC. viros. Postea convenerunt contra Iudam Nicanor & Gorgias cum XL. millibus peditum, & VII. millibus equitum, præter exercitum Syriæ, qui adjunctus est eis: sed Iudas cum tribus millibus virorum vicit eos, & stravit ex eis tria millia virorum, & cæteri fugerunt. Deinde venit Lysias cum LX. millibus peditum, & V. millibus equitum contra Iudæam, & Iudas stravit ex eis V. millia virorum. Et post hoc reformavit Iudas templum, quod jam tribus modis desolatum remanserat, & ædificavit novum, & celebravit dedicationem templi octo diebus, & ornavit templum coronis aureis & frondibus virentibus arborum, in signum & memoriam, quòd modico tempore ante hoc elapso ipsi degebant in montib. & silvis. Inter hæc Antiochus rex in Perside morbo miserabili sibi divinitus, ut profitebatur, immisso, interiit, & successit ei filius suus Antiochus, qui dictus est Eupator. Hujus tempore Iudas arcem montis Sion obsedit: & Antiochus colligens exercitum C. millium peditum, & XX. millium equitum cum XXXVII. elephantis venit in Iudæam: contra quem Iudas ab obsidione recedens cum exercitu suo processit, & de præcursoribus regis DC. viris prostratis, exercitus regis fortitudinem sustinere non valens, Hierosolymam se recepit, & rex eam cum suis obsidione conclusit. Sed quia desertis regni sui negotiis, juxta suorum consilium rex dispositurus obsidione soluta recessit. Deinde Demetrius Seleuci F. fugiens ab urbe Roma, & perveniens Tyrum, imposuit sibi diadema & perduxit populus ad eum Antiochum & Lysiam vivos, quos ipse jubebat occidi & confirmavit Alcimum in principatu, cui quamvis, ut refert Iosephus, (*lib. 12. Antiquit, cap. 15.*) non existenti de genere sacerdotum, Antiochus post mortem Oniæ summi sacerdotis, ab Andronico Antiochiæ injustè occisi, contulerat summum sacerdotium. Hunc Alcimum, aliàs dictum Joachim, volentem deponere murum sanctuarii veterem & constructum ab antiquis Prophetis, plaga quædam de repentino percussit: ex qua ipse mutus in terram cecidit, & tortus per multos dies detestabiliter expiravit, postquam annis quatuor tenuit principatum. Deinde populus Iudæ Macchabæo sacerdotium contulit, qui tamen misit legatos Romam de amicitia cum Romanis contrahenda. Nicanor venit cum exercitu in Iudæam, contra quem Iudas processit, & commisso prælio, ceciderunt de parte Nicanoris ferè ad V. millia virorum: Et rursus commisso certamine Nicanor cecidit, & caput ejus cum manu abscissum in Ierusalem deductum est cum gaudio magno. Postquam verò Iudas Macchabæus sacerdotii principatum tribus annis tenuit, ipse contra Bacchidem ducem exercitus Demetrii XX. millia producentem, tantum cum DCCC. viris, plurimis suorum se deserentibus, processit ad bellum. Cumque sui à bello desistendum eo tempore sibi suaderent, respondit: non videat hoc solis aspectus, ut

A 3 terga

terga meis hostibus nudem: sed licet omni modo immineat perire, pugnando fortiter stabo, omnia viriliter perferens futura pericula. Unde bello durante usque ad solis occasum, dexteroque cornu in quo Bacchides erat fugato, Iudas ab existentib. in sinistro cornu, ei à tergo venientibus circumseptus, multis eorum interfectis, percussus interiit. Hoc tempore Livius tragœdiarum scriptor Romæ clarus habetur, qui ob ingenii meritum à Livio Salinatore, cujus liberos erudiebat, libertate donatus est. Iste est ille Titus Livius, quem propter eloquentiæ gratiam quidam de ultimis finibus Hispaniæ Romam visuri venerunt, ut testatur Ieronymus in epistola ad Paulinum. Anno ab V.C. DCVI. cùm tertium bellum Punicum agebatur, quod non ex toto quatuor duravit annis, à Scipione minore, cujus avus, sicut & iste Scipio, Africanus est dictus, Carthago deleta est. Scipio enim sex diebus & noctibus continuis oppugnavit eam, & ipsa regina uxor Hasdrubalis, incensa civitate, se flammis injecit & arsit civitas ipsa decem & septem diebus. Hæc civitas muro in circuitu habente XXII. millia passuum circundata erat: & murus ipse habuit in latitudine cubitos XL. & erat ex lapide quadrato: & ipsa erat ferè ex toto mari circumdata, præter fauces, per quas accessus erat ad eam, & erant fauces ipsæ trium milliarium longitudinis. Cumque civitas ipsa capta esset, Apollo veste aurea spoliatus inventus est, & manus eorum cum crustis tunicæ, qui simulacrum spoliaverant, inventæ sunt.

Caput XVI.

Ptolemæus Philometor regnavit annis XXXV. Sub hoc rege Aristobulus Iudæus peripateticus philosophus scripsit commentarios in libros Moysis, & obtulit eos Ptolemæo. Ad hunc Aristobulum scripserat Iudas Macchabæus secundum librum Machabæorum. Post mortem Iudæ Macchabæi Ionathas frater ejus successit ei in principatu. Hic cum fortiter egit, & regibus videlicet liberis Seleuci & Antiochi fratris supradictorum inter se dissidentibus, magnificatus: sed tandem insidiis Typhonis, qui dux exercitus Alexandri horum regum alterius fuerat, occisus est: & Simon frater ejus successit ei in principatu. Istis temporibus Mithridates rex Parthorum subegit omnes gentes inter Hydaspen & Indum fluvios habitantes, & usque in Indiam bellum produxit. Item Romæ natus est puer quadrupes ex ancilla cum quatuor manibus, quatuor oculis, auribus totidem, sexu virili. In Sicilia mons Æthna ignem emisit ut regionem circumquaque vastaret. In Bononiensi agro fruges in arboribus natæ sunt. Hoc tempore Scipio obsedit Numantiam civitatem Hispaniæ: cujus cives fortissimi fuerunt bellatores. Erant tantum IV. millia pugnatorum, qui non solum XL. millia Romanorum XIV. annis sustinuerunt, sed sæpe vicerunt, & pudendis fœderibus affecerunt. Tandem prævalente Romanorum multitudine Numantini petiverunt, ut concederetur eis justum bellum, & liceret eis in bello mori ut viris: quod dum eis à Romanis negatur, ipsi impotionantes se potu, quem longa obsidionis fatigatione cogente excogitaverant, & cerevisia idem potus postea dictus est, è portis civitatis erumpentes, & strage magna in exercitu Romanorum facta, non ut fugientes, sed ut ornatè retrocedentes intra civitatem se receperunt, portisque clausis seipsos cum omnibus suis incendio consumserunt. Unde Romanis magis gaudendum erat eos evasisse, quam vicisse. Hoc tempore Attalus rex Asiæ obiit, hæredemque populum Romanum reliquit, & sic Asia imperio Romano per testamentum accessit. Post hoc tum est bellum civile inter Gracchum ducem ex una parte, & Scipionem & Pompejum cum suis parte ex altera, & Gracchus in bello occisus est, & Scipio occultè jugulatus; de cujus morte suspecta erat uxor sua, quia ipsa erat soror Gracchi.

Ptolemæus Evergetes regnavit annis XIX. Hic sororem suam stupro cognitam, ac deinde in matrimonium receptam novissimè turpius, quam duxit, abjecit, & privignam suam, filiam videlicet sororis & conjugis suæ, conjugem ascivit: filium quem ex sorore susceperat, nec non & filium sororis occidit. Quare tandem per Alexandrinos regno depulsus est. Simon frater Ionathæ mortem fratris appetens vindicare, Antiocho præstitit auxilium contra Tryphonem: non tamen multo post hoc Antiochus misit exercitum in Iudæam contra Simonem. Simon verò, quamvis senex, bellum juveniliter administrat, clarissimaque potitus victoria, pontifex declaratur, & sic, ut refert Iosephus, ipse CLXX. post annos Iudæos liberat à dominatione Mace-

Y 2 donum:

donum: & tandem captus insidiis Ptolemæi generi sui in convivio interfectus est, duobus filiis & uxore ejus ab eodem Ptolemæo in custodia conclusis. Hyrcanus autem filius ejus, qui & Iohannes dictus est, existens apud patrem insidias Ptolemæi percipiens, auxilio populi evasit: qui patrium post sumsit honorem, & XXXIII. annis rebus fortunatissimè administratis relictisque filiis, moritur plurima eisdem filiis prædicens: & inter cætera prædixit duos filios suos majores, rerum dominos non esse permansuros. Hoc tempore M. Varro poëta & philosophus nascitur.

CAPUT XVII.

PTolemæus, qui & Physcon, vel Soter, dictus, regnavit annis XVII. Anno ejus IIX. Rhodus civitas terræmotu concussa est. Aristobulus F. Hircani sive Iohannis, major natu post mortem patris, translato in regnum principatu, diadema sibi primus imposuit CCCCXXCV. annis ac tribus mensibus post, quam populus in eam terram devenit servitio, quod apud Babylonios sustinuit, liberatus, & sic regnum Iudæorum resumtum est. Hic Aristobulus fratrem suum Antigonum, namque illum diligere videbatur, in pari honore producebat: reliquos vero fratres cum matre custodiæ tradidit, & tandem matrem fame necavit. Post hoc, uxore sua dolose procurante, Antigonus occisus est. Cum enim quadam vice Antigonus è militia rediret, quidam delatores regem Aristobulum tunc quadam adversa valetudine correptum, adeunt, dicentes: Antigonum cum magna copia armatorum venisse, ut regnum invadat. Aristobulus motus hisce verbis, misit, licet invitus, satellites suos ad quendam locum obscurum, per quem Antigonus erat transiturus ad eum committens ei, si Antigonus veniret armatus, quod ipsum occiderent: si vero veniret inermis, quod parcerent ei; & misit alios, qui deberent vocare Antigonum ad se, & dicere sibi, quod nullo modo veniret armatus: quod uxor Aristobuli percipiens, misit ad Antigonum asserens, quod frater ejus rex libenter eum videret in armis, quæ secum de Galilæa detulerat. Unde nuncii mandato regis prætermisso, & reginæ verbis obtemperantes, vocaverunt Antigonum: qui veniens armatus rege innocente occisus est, certumque, ut dicit Iosephus *(Antiquit. lib. 13. cap. 19.)* documentum præbuit: omnem benevolentiam jusque naturæ criminationibus cedere, nullamque optimarum rerum affectionem tantum valere, ut invidiæ perpetuò possit obsistere. Aristobulus cùm non plus anno regnasset, miserabili peste interiens defunctus est, & uxor sua fratres solvit à vinculis regem ex eis constituens Alexandrum, qui major erat ætate, & ipse postquam potestatem adeptus est, alterum fratrum suorum regnum appetentem occidit: alterum vita contentum servabat. Ptolemæus Physcon à matre sua expellitur de regno, & in Cyprum secedit, & regnat pro eo Alexander annis X. Anno autem ab V. C. DCXLII. à Gallis & Germanis XXC. millia Romanorum occisa sunt, & XL. millia calonum & lixarum. Post hoc circa Rhodanum victi sunt Galli à Romanis: deinde Teutones & Cymbri, transgressi in Italiam, victi sunt à Mario & Catulo Coss. & cœsa sunt CXL. millia & XL. millia capti, & de Romanis CCC. perierunt. Post hoc anno ab V. C. DCLIX. in Italia prodigia visa sunt. Nam sub ortu solis globus igneus à septentrione cum magno fragore cœli emicuit: apud Aretinos sanguis de panibus fluxit: in Samnitibus è vastissimo terræ hiatu flamma prorupit, & usque in cœlum extendi visa est: cuncta animalia, quæ manus hominum blandè perpeti, atque inter homines vivere solita erant, stabulis relictis & pascuis cum balatu, hinnitu mugituque ad sylvas montesque fugerunt: canes quoque, quorum natura est extra homines esse non posse, lacrymosis ululatibus vagi, ut lupi, oberraverunt. Et deinde bella Romanis socialia orta sunt, quæ nondum duraverunt annis quinque. Primum bellum civile Romæ deinde ortum est inter Syllam & Marium: & Mithridates rex Ponti auxilio fuit Mario, & pervagabatur Asiam, & civitates & reges confœderatos Romanis expugnavit: & uno die ex ejus edicto occisa sunt Romanorum civium XXC. millia. Anno ab V. C. DCLXXVI. mortuus est Nicomedes rex Bithyniæ, & testamento populum Romanum hæredem fecit. Tunc Fimbria partis Marianæ homo omnium audacissimus urbem Ilium, antiquam illam Romæ parentem, ad injuriam Syllæ funditus cæde, incendioque delevit, sed Sylla eam reformavit. Anno IIX. Ptolemæi Alexandri Syria cessit in ditionem Romanorum, cessantibus regibus ibidem. Antiochus enim ut in Parthos fugiens tandem Pompejo se tradidit, postquam Philippus regnum Syriæ duobus annis

tenuit

tenuit & à Gabinio consule Romanorum captus est. Hoc tempore Cato Cyprum bello captam in provinciam Romanorum redegit: Ptolemæus Alexander matrem propriam occidit: quare à populo Alexandrino expulsus est: & reversus est Ptolemæus Physcon, qui fuit ejectus, & iterum regnavit annis IIX. Et postquam iterum regnavit anno secundo Sylla Athenienses vastat. Et anno ejus IV. Sallustius scriptor historicus nascitur. Anno ejusdem VII. Terentius Varro in provincia Narbonensi nascitur.

CAPUT XIIX.

PTolemæus Dionysius frater Cleopatræ, regnavit annis XXX. Anno ejus I. Sylla Romam obtinuit & sequenti anno moritur. Et Cn. Pompejus missus est à Romanis contra Mithridatem regem Ponti & triumphavit. Nam Castor præfectus Mithridatis, interfectis amicis regis, quatuor filios Mithridatis ad præsidia Romana misit. Unde Mithridates ira accensus, quosdam alios filios suos & amicos proprios interfecit: & unus de filiis suis evasit, qui collecto exercitu contra patrem processit, & dum pater eum ab alto muro precaretur, ut desisteret ab incœpto, nec filius ejus precibus flecteretur, ipse concubinis & filiabus suis omnibus venenum dedit, quod & ipsemet bibit, nec tamen propter remedia, quibus consuetus fuerat uti, sic obiit: donec à quodam milite gladio interfectus est. Hic scivit linguas XXII. gentium, quas sub se habuit, & nunquam per interpretes necesse habuit audire legatos earum: & XL. annis, vel secundum alios XXX. annis, bella fovit contra Romanos. Anno IV. hujus Ptolemæi Alexander rex Judææ post plurima bella anno regni sui XXXVII. febri quartana fatigatus moritur, regnum uxori suæ Alexandræ relinquens. Hoc tempore bellum sociale & civile, quod à Sylla & Mario inceperat, postquam per annos X. ferbuerat, finitum est: in quo Romanorum ultra CL. millia perierunt. Alexandra uxor Alexandri, cum duos filios ab eo susceperat, Hyrcanum & Aristobulum, Hyrcanum declarat Pontificem, & regem eum constituit: ipsa tamen regnum gubernare intendebat. Aristobulus enim quia ferventioris erat ingenii, ipsa maluit eum private vivere, ut ipsa regnaret. Et postquam regnum IX. annis administravit, ipsa morbo decessit, & fratres de regno contendunt: tandemque Aristobulo invalescente, fratres ipsi sub hac forma conciliati sunt: quod Aristobulus regnum obtineret, & Hyrcanus tanquam regis frater incederet. Inter hæc Antipater vir nobilis & dives, pater Herodis M. Aretæ regi Arabum affinitate conjunctus, Hyrcano familiaris efficitur, de quo scribit Africanus historicus in hunc modum: Apud Ascalonem templum quoddam Apollinis muro adhærebat, in quo quidam janitor Herodes nomine erat. Hic genuit istum Antipatrum: dumque adhuc puer esset, Idumæi invaserunt Ascalonem, & Antipatrum puerum cum aliis templi spoliis abduxerunt: qui tandem vir effectus genuit Herodem, qui à loco paternæ nationis Herodes Ascalonita cognominatus est. Hic Antipater suasit Hircano, ut pro recuperando regno ab Areta rege Arabum auxilium postularet. Cujus consilio acquiescens Hyrcanus, se una cum Antipatro ad regem Arabiæ confert: qui tradidit ei peditum & equitum LV. millia & bello instaurato inter ipsos fratres, Aristobulus victus Ierosolymam fugit: quem sequens Hyrcanus cum exercitu ipsum Ierosolymis obsidione concludit. Inter hæc Scaurus dux Romani exercitus, à Pompejo ex Armenia missus venit in Judæam ad quem Aristobulus se contulit; dans ei CCC. talenta argenti, ut ei auxilio sit contra Hyrcanum. Scaurus igitur liberat eum ab obsidione, & post recessum ejus de Judæa, Pompejus venit in Judæam XIV. anno Ptolemæi Dionysii, ad quem uterque fratrum caussam detulit, petens auxilium: cumque Pompejus de meritis utriusque informatus fuerat, intendens eos pacificare, mandavit Aristobulo ut de quodam castro, quo se incluserat, descendens ad se veniret: Aristobulus vero mandatum Pompeji contemnens Ierosolymam se confert, & ad resistendum Pompejo se disponit: quod dum Pompejo innotuit, ipse cum exercitu Ierosolymam se dirigit, & intromissus ad civitatem, Aristobulum quasi tribus mensibus in templo, quo se receperat, obsidione concludit: & demum, capto templo, Pompejus Aristobulum cum familia volens eum Romam perducere, custodiæ tradidit & ad duo millia talenta auri & 12. millia talenta argenti de templo recipiens Hyrcanum pontificem declaravit. Post hoc anno Dionysii XIX. Pompejus veniens Hierosolymam, Judæos Romanis tributarios fecit: Et, ut dicitur in historia Romana, cum Judæi contende-

 deban-

debant Pompejo resistere, XIV. millia Judæorum à Romanis occisa sunt, & præcepit Pompejus muros civitatis everti, ac solo coæquari: cujus circuitus quatuor millia passuum fuisse dicitur. De filiis Aristobuli unus Alexander cum duceretur versus Romam fugit in itinere: alter vero cum duabus sororibus Romam usque perductus est. Anno XI. Ptolemæi Dionysii Virgilius Maro in pago, qui Andes dicitur, haud procul à Mantua, nascitur: deinde Cremonæ 13. anno ejusdem Dionysii studiis eruditur. Post hoc quinto anno Mediolani togam sumsit, & non multo post Romam pergit. Anno ab V. C. DCXCIII. C. Julius Cæsar, qui postea imperavit, cum L. Bibulo Cos. factus est. Hic Julius, qui de matris utero cæsus, & cum cæsarie productus est, Cæsar est appellatus, & quia ipse primus apud Romanos obtinuit monarchiam, reges Romanorum deinde ab eo Cæsares vocati sunt. Et scribebatur antiquitus hoc vocabulum in prima ejus syllaba per diphthongum, videlicet Cæsar, ut adhuc in libris antiquis apparet, & deinde in lingua vulgari apud Teutonicos Imperator Romanorum adhuc Cæsar, & corrupto nomine in Almania inferiori Keyser nominatur. Julius in Galliam profectus multa prælia cum Gallis & Germanis commisit, & Suevos gentem fortissimam Romano subdidit Imperio. Unde in historia Romana scribitur: Julius Cæsar in X. annis ferè omnem Galliam domuit, quæ inter Alpes flumen Rhodanum Rhenumque & Oceanum est, & circuitu patet ad bis tricies centena millia passuum. Induciomarius rex Trevirorum contra Britones sedirigit, & eos cum magno suorum discrimine vicit. Julius cùm in partibus Galliæ cum exercitu resideret, condidit Parisios civitatem, & nominavit eam à quadam insula Isia dicta, eò quod Sequana fluvius eam in modum insulæ circumiret. Interim quòd Julius erat in partibus Galliæ, M. Crassus templum Hierosolymis spoliavit: deinde cum XII. legionibus contra Parthos procedens, cum legionibus deletus est: & rex Parthorum aurum liquefactum igne in os ejus fecit infundi, dicens: Urat te Parthicum, quod te unum urebat, aurum. Anno Ptolemæi Dionysii Cæsar Rhenum transiens Germanos vastat. Inde rediens ex Gallia decerni sibi absenti iterum consulatum poposcit: sed contradictum est ei à Marcello Cos. & à Catone, jussusque est Cæsar à Senatu dimissis exercitibus Romam venire. Et ex Marcelli Cos. auctoritate ad legiones, quæ apud Lucernam erant, Cn. Pompejus cum imperio missus est: propter quam injuriam Cæsar se contulit Ravennam, congregatoque exercitu Romam proficiscitur, adversariis suis ab urbe fugatis, urbem vacuam ingressus Dictatorem se fecit, quoniam, ut superius dictum est, Dictatura aliquandiu major erat dignitas apud Romanos: & deinde negatam sibi ex ærario pecuniam, fractis foribus, invadens protulit ex eo auri pondo quatuor millia centum triginta quinque: Argenti prope nongenta millia. Pompejus verò gener Cæsaris, uxore ejus Cæsaris filia jam defuncta, cum Senatu, consulibus & nobilibus Romanis ab urbe fugatus, cum regibus Orientis in Græcia exercitum contra Cæsarem congregat: inter quos Cato sapientissimus erat, qui postea, ne in manus Cæsaris incideret, seipsum occidit. Cæsar igitur & pompejus conveniunt, bellumque committunt, & ceciderunt militum Cæsaris quatuor millia: centuriones XXII. & Cæsar noctis beneficio supervenientе evasit. Deinde Cæsar citato agmine per Epirum in Thessaliam perrexit, & pompejus cum maximis copiis secutus est, & ibi bellum inter eos committitur: & fuerunt in exercitu Pompeji plusquam XL. millia peditum, equites in sinistro cornu DC. in dextro cornu D. In exercitu verò Cæsaris fuerunt minus quam XL. millia peditum, equites M. Cumque diu sub dubia sorte pugnarent, tandem universus fugit Pompei exercitus, & ceciderunt Pompejanorum XV. millia: centuriones XXXIII. & Ptolemæus ad Alexandrum adolescentem regem Ægypti pervenit: à quo dum speraret se auxilia habiturum, quia tutor ejus quondam à Senatu datus fuerat, rex magis fortunam, quàm amicitiam secutus, occidit Pompejum, caputque ejus & annulum ad Cæsarem destinavit: quibus conspectis, Cæsar etiam lacrymas fudisse dicitur, tanti viri, quondam sui generi, caput intuens, & caput ipsum mundatum odoribus jussit cremari. De istis cladibus Romanorum dicit Augustinus: Pompejus voluit leges XII. tabularum redigere in libros, sed non perseveravit propter metum obtrectatorum. Et postea Julius Cæsar hoc, quod Pompejus de hisce legibus redigendis in libros inceperat, perficere voluit, sed priusquam perficeret, occisus est. Julius Cæsar condidit in Hispania civitatem, quæ dicta est Hispalis: ipse autem eam vocavit Juliam Romulam.

Et quia in fundamentis jaciendis palis in terram fixis sub muris erigendis usus est, ipsa dicta est Hispalis. Item cum in partibus Galliarum fuerat, præsidium quoddam fecit, quod à nomine suo Juliacum dictum est, & à vulgo corrupto nomine Gülchē dicitur, situm inter Coloniam & Aquisgranum. Anno XVI. Ptolemæi Dionysii Libya per testamentum Appionis regis Romanis relicta est. Anno ejus XVII. Horatius Flaccus Satyricus & Lyricus poëta Venusiæ nascitur. Anno ejus XXIV. Gallus orator clarus habetur, & cum togatam Galliam regeret, Placentiæ obiit: unde videtur, quòd Placentia fuerit è partibus Galliæ togatæ, quæ à Romanis dicebatur Gallia cisalpina. Eo tempore Diodorus Græcæ historiæ scriptor, natione Siculus, clarus habetur. Postquam Cæsar vicit Pompejum, & caput ejus sibi fuerat præsentatum, ipse tendebat Alexandriam: sed Achillas dux regius de nece Cæsaris, prout de nece Pompei ordinaverat, meditabatur: quod dum Cæsari innotuit, jussit eum exercitum, cui præerat, dimittere: quod ipse non solum non fecit, verum etiam aciem contra Cæsarem direxit: habebat enim XX. millia armatorum: sed Cæsar, victo ipso, regiam classem jubet incendi. Post hoc, iterum pugna commissa, cecidit multitudo Cæsaris: ipseque ab hostibus pressus scapham ascendit: qua mox pondere subsequentium gravata ac mersa, ipse per CC. passus ad navim, una manu elevata, qua chartas tenebat, natando pervenit, & mox iterum pulsatus navali certamine, magna felicitate classem regiam vicit. Alexandrinis autem petentibus regem reddidit monitum, ut magis Romanorum amicitiam quam iram experiri studeret: qui tamen ilicò, ut liber factus fuit, bellum intulit: sed continuò ipse cum toto exercitu suo deletus est: nam XX. hominum millia in eo bello feruntur esse cæsa: MCCLXX. naves longæ deditæ: quingenti ex victoribus referuntur cecidisse: & rex ipse scapha exceptus ut fugeret, submersus est: & Cæsar Alexandriam in deditionem suscepit, & regnum Ægypti Cleopatræ, sorori Ptolemæi, confirmavit, cum qua stupri consuetudinem habuisse dicitur.

Cleopatra regnavit annis XXII. vel, ut alii scribunt, annis XIX. vel secundum alios XVII. Anno ejus I. ortum est bellum civile inter Cæsarem & Pompejum, de quo supra dictum est. Anno ejus II. Julius Cæsar primus singulare arripuit imperium. Postquam enim Alexandria reversus est, plurima bella in Syria & deinde in Africa peregit: & demum in Hispania ultimum bellum contra Pompeii filios exercitum consummavit: ubi tandem tantis viribus dimicatum est, ut ipse Cæsar, veteranis etiam suis cedere non erubescentibus, seipsum voluerit occidere, ne post tantam rei militaris gloriam, ipse in potestatem adolescentum, natus jam annos complures, veniret, denique reparatis suis subito in fugam versus est exercitus Pompejanorum: & sic bellum civile istud, quod jam per annos IV. duraverat, finitum est. Et deinde Cæsar Romam reversus, bellis civilibus undique sedatis singulare imperium obtinuit, anno ab V. C. DCCV. & ab illo tempore Antiocheni tempora computant.

CAPUT XIX.

Julius Cæsar regnavit annis IV. Anno ejus III. & Cleopatræ V. Pompejus à Cæsare victus, ut supra dictum est, à Spadone Alexandri regis occisus est. Cæsar Aristobulum Judæum, à vinculis obsolutum, de Roma dirigit ad Syriam cum exercitu magno: sed ipse à studiosis Pompeii veneno intoxicatus periit. Et ante hoc tempus Alexander F. Aristobuli per literas Pompeii accusatus à Scipione coram tribunali Antiochæ securi percussus est. Antipater pater Herodis, mortuo Pompejo, in clientelam Cæsaris se contulit: cum igitur Cæsar misit Mithridatem contra Ægyptum, Antipater fuit sibi auxilio in tantum, ut ipse virtute propria in bello tueretur, & ab hostium fortitudine jam quasi victum, in maxima virtute bellandi, servaret. Unde ipse Antipater apud Cæsarem plurimum commendatur, & Cæsar eum donis & honoribus exaltavit, ejusque gratia Hyrcano pontificatum confirmavit. Antigonus F. Aristobuli Romam veniens Antipatrum, & Hyrcanum de multis accusavit, dicens, quod dum Antipater contulisset auxilia Cæsari in Ægyptum, non fecisse hoc ex benevolentia, sed ex timore veteris discordiæ. Ad hoc Antipater, rejecta veste, multitudinem vulnerum demonstrabat, & qua fide Cæsarem coluisset, verbis non esse opus dixit, nam corpus etiam se tacente, clamare. Unde Cæsar Hyrcanum Pontificatu digniorem esse pronunciavit & Antipatrum Judææ procuratorem declaravit. Antipater vero videns Hyrcanum, quem tamen regem omnibus prædicavit, segniorem, quam regni sollicitudo

studo posceret, statum provinciæ componebat, filiumque suum Phaselum Ierosolymis ejusque territorio præfecit, & Herodem alterum filium suum præfecit Galileæ. Hic Herodes strenuus erat: Unde statim quendam principem latronum cum suis complicibus occidit, & Syriam ab incursu latronum purgavit: quare ab omnibus magnificatus est. Hyrcanus vero audiens Herodem laudibus extolli, clam angebatur in mente, & tandem à Judæis concitatus accersiri fecit Herodem, ut interfectorum per eum contra legem Judæorum redderet rationem: & inde Herodes contra Hyrcanum jerosolymam se dirigit, intendens eum deponere à principatu: sed Antipater pater Herodis, & Phaselus frater ejus ab incœpto Herodem verbis dulcibus averterunt. Post hoc Malchus unus de optimatibus Romani exercitus Antipatrum in convivio veneno fecit occidi, quem postea Herodes procuravit multis confodi vulneribus. Anno IV. imperii sui, Julius Cæsar, ut quidam, scribunt, Cleopatram confirmavit in regno Ægypti, & ipsa regio comitatu urbem ingressa est. Et eo tempore Romæ basilica Julia dedicata est. Cæsar Julius, postquam solus imperium annis IV. tenuit, insolentius cœpit agere contra consuetudinem Romanæ libertatis, ut etiam senatu ad curiam veniente non surgeret, sed tanquam dominus senatus sederet: quare conjuratum est contra eum à CCLXXV. amplius senatoribus, equitibusque Romanis: qui tandem cum ad curiam juxta morem convenerant, ipsum XXIII. cultris confoderunt, Idibus Martii, & sic ipse mortuus est. Ea nocte, quæ præcesserat diem illam, uxor Cæsaris Calpurnia vidit in somnis eum confossum vulneribus, & in sinu suo sic eum jacere confossum: quare rogavit eum, ne eo die iret in senatum: sed ipse aruspicum sæpe negligens consilia, contemsit somnium. Ante paucos etiam dies bove in curia ex more mactato, cor in extis non est repertum: quod cum Spurina aruspex pronunciasset ad vitæ periculum pertinere, Cæsar ait, miraris si bos cor non habet: sed mox ei vitæ finis fuit. Idem ante paucos ferè annos Cæsari dixerat cavendas esse Idus Martias: quo die viso Spurinæ ait Cæsar: Idus Martiæ venerunt: ille respondit, nondum transierunt: & deinde eadem die interfectus est. Eo die apparuerunt Romæ tres Soles, & in suburbano Romæ bos loquitur ad arantem dicens: frustra me urges, non enim frumenta, sed homines in brevi deficient. Hic est Iulius, de quo legitur, quòd ejus ductu, undecies centena nonaginta duo millia hominum cæsa sunt. Signis collatis quinquagies dimicavit, Marcum Marcellum solus supergressus, qui triginta novem vicibus pari modo fuerat præliatus. Octavianus vero nepos ejus magnificè vindicavit eum occisoribus omnibus suis fugatis ab urbe, & corpus ejus ob honorem in rostris concrematum est. Anno VII Cleopatræ, Iulio Cæsare occiso, Octavianus sumit imperium, & statim anno tertio Antonius movet bellum contra Octavianum: sed tandem pacificati sunt, & Octavianus dedit Antonio sororem suam uxorem, & diviserunt imperium: ita ut Octavianus haberet Italiam, Galliam & Hispaniam: Antonius verò haberet Pontum & Asiam. Herodes repudiata uxore sua Doside, de qua Antipatrum filium jam susceperat, Mariamnen filiam Alexandri, quem Scipio securi occidit, ut dictum est, duxit uxorem, quæ neptis erat Hyrcani, & sic semini regio Iudæorum se immiscuit. Deinde Iudæi invidentes Herodi, & fratri suo de potestate, accusabant eos in multis apud Antonium: sed Antonius ab Herode magna placatus pecunia ad recommendationem Hyrcani, qui asseruit eos aptos ad regendum provinciam, & etiam memor humanitatis patris eorum, quam eis exhibuerat dum cum Gabino ad Judæam venerat, ambos fratres, videlicet, Herodem & Phaselum declarat tetrarchas, totius eis Iudææ procuratione commissa. Post hæc quidam Satrapa Parthorum, præfectus Syriæ, Phaselum fratrem Herodis, & Hyrcanum dolo comprehendit, & Antigonum F. Alexandri, qui cum patre Romæ detentus fuerat in vinculis, constituit regem: & Herodes evasit, & fugit ad Idumæam, & post in Arabiam, & tunc Antigonus Hyrcani auriculas dentibus truncat: ne solutus rebusque mutatis, unquam pontificatum recipiat: ab integris enim sacra celebrari oportebat. Phaselus autem saxo procumbens seipsum interemit. Herodes vero Arabas ex caussa inimicos sibi deprehendens in Ægyptum se contulit: ubi benignissimè à Cleopatra susceptus est: deinde, hyeme non obstante, Romam tendit navigare: sed circa Pamphiliam periclitatus, majore parte oneris rejecta, vix in Rhodum salvus evasit. Deinde auxilio amicorum suorum magna navi fabricata, in mare se mittit, & versus Italiam navigans

gans Brundusium usque pervenit, indeque Romam: cumque apud Antonium mansisset, & sibi singula, quæ in Judæa acciderant, recitasset, Antonius memor paternæ dilectionis ipsum Cæsari & Senatui commendavit. Unde, consilio habito, omnes Herodem regem Judæorum creari consentiunt: quare Cæsar & Antonius eum inter se medium recipientes, consulibus & magistratibus hostias cæsuris præcedentibus, ipsum regem declarabant. Herodes igitur auxilio Romanorum adjutus cum valida manu veniens in Judæam, post plurima bella Antigonum Hierosolymis obsedit, & obsidione continuata mensibus V. civitatem cepit, & Antigonus Romam captus deductus est, ubi securi percussus interiit, & sic Herodes factus est rex Judæorum. Herodes postquam regnum susceperat Ananelum de Babylonia accitum Pontificem Judæorum constituit, & post exiguum temporis Aristobulum fratrem uxoris suæ Mariamnes, nepotem Hyrcani, successorem ei dedit: quo post annum, in XVI. ætatis suæ anno constituto, interfecto, rursum Ananelo reddidit sacerdotium. Cumque Herodes susceperat filios de Mariamne uxore sua, filium suum Antipatrum, quem ex Doside priore sua conjuge susceperat, quasi odio habens, eum de civitate expulit, & non nisi diebus festis eò commeandi ei licentiam concessit: & inde domus ejus venit in discordiam. Deinde Hyrcanum fratrem avi uxoris suæ, à Parthis reversum occidit: quoniam ipse rex Iudæorum fuerat, ut supra dictum est. Ex his factis Herodis uxor Mariamne commota hæc mala sibi quotidie improperavit: sed ipse propter amoris vehementiam, quem ad eam habuit, non advertit. Tandem mulier contra eum nimia indignatione sæviens, finxit se Antonio imaginem suam misisse in Ægyptum, ut quem amore mulierum insanire, ac vim sibi posse inferre sciret, contra ipsum provocaret: idquod maximè quasi fulmen perturbavit Herodem: unde non tam mulieris amissionem, quàm propter Cleopatræ sævitiam de morte propria periculum metiebatur. Post hoc accidit, quòd ex alia caussa ab Antonio vocaretur Herodes: quare cum vellet proficisci, vocavit ad se Iosippum, sororis suæ Salomes virum, propter affinitatem sibi valde fidelem, & commendabat ei uxorem suam Mariamnem, mandans ei clam, ut eam interficeret, si contingeret eum occidi ab Antonio. Iosippus igitur, postquam Herodes profectus est, Mariamni non malignè, sed ut Herodis amorem sibi demonstraret, quòd ab ea nec mortuus pateretur divelli, secretum sermonem aperit: quapropter Mariamne, Herode reverso, multaque inter fabulas de affectu jurante, quod nunquam alterius mulieris amore captus fuisset, valde, inquit, amor tuis erga nos mandatis Iosippi comprobatus est, quibus, ut me occideret, præcepisti. His auditis quæ occulta credebat, amens erat Herodes ilico, nec unquam mandata sua Iosippum proditurum fuisse ratus, nisi eam corrupisset, præ dolore insaniebat. Cumque stratis exiluisset in regia spaciabatur: ibique tum Salome soror ejus arrepto tempore criminandi suspicionem confirmavit: unde Herodes immoderato æmuli dolore furens utrumque jussit interfici. Deinde pœnitudo sequebatur insaniam, & postquam iracundia concidit, amor iterum calescebat: tanta vis enim cupidinis erat, ut ne mortuam quidem putaret eam, sed præ ægritudine tanquam vivam alloqueretur. Maternæ dehinc iracundiæ succedunt filii, & immanitatem sceleris reputantes, non aliter suspectum patrem, quasi hostis esset, habebant. Unus igitur eorum videlicet Aristobulus duxit in uxorem Mariamnem filiam amitæ suæ puta sororis Herodis, quæ matrem accusaverat apud patrem: alter, puta Alexander, d[illegible]xit filiam Archelai regis Cappadocum uxorem. Post hæc Antonius cepit Arta-[illegible]um regem Armeniæ vivum, & ligavit eum catena argentea, atque coëgit eum, ut thesauros regios proderet, quos cùm prodidisset, Antonius opido, in quo fuerant, capto, maximas auri copias & argenti eduxit. Unde Antonius elatus in super-[illegible] Octaviano bellum indixit & sorori suæ Octaviæ repudium mandavit, & Cleopa-[illegible] reginam Ægypti sibi occurrere procuravit, & eam duxit uxorem. Quo audito, Octavianus classem CCXXX. navium rostratarum & XXX. non rostratarum constituit, & [illegible]onius ex adverso naves CLXX. produxit, & quantum in numero defecit tantum in [illegible]agnitudine navium præcessit: nam naves ejus erant X. pedum altitudinis à mari &[illegible]a. Cum igitur pugna committeretur inter eos, pugnaverunt à quinta hora usque ad septimam, uterque sub spe victoriæ. Deinde Octavianus prævaluit, & nocte superveniente Cleopatra fugit, & tandem Antonius fuga capta sequitur eam, & cæsa

cæsa sunt XII. millia de parte Antonii, & VI. millia vulnerata, quorum mille inter curandum defecerunt. Octavianus vero insecutus Antonium pervenit ad Alexandriam civitatem opulentissimam: quod videns Antonius descendit ad litus, ut iterum pugnaret: & quia vidit omnes naves suas ad Octavianum se contulisse, fugam cepit cum paucis, & ad palatium suum se contulit cum dolore. Civitate vero propter exercitum Octaviani trepidante, Antonius desperatione tactus seipsum gladio percussit, & deinde ad sepulcrum preciosum, quod Cleopatra prius fieri fecerat, positus est. Cleopatra autem induit se vestimentis preciosis, & mulris ornamentis ornata, veniens ad Octavianum veniam petivit; sed ipse non intendens pulcritudinem ejus, jussit eam custodiri. Cumque ipsa intellexisset, quod ad triumphum servari debuit, à custodia elapsa posuit se circa Antonium ad sepulcrum, & apposuit ad latus suum sinistrum aspidem, cujus veneno extincta est, & sic Octavianus cepit Alexandriam civitatem Kalendis Sextilibus. Herodes hæc audiens quoniam partis Antonii fuerat, periculis decrevit occurrere, Rhodumque transmissus, Cæsarem ibidem sine diademate adiit, & se victum protestans una cum Antonio, veniam postulavit. Unde veniam consecutus est, ita quod Octavianus rursum sibi imposuit diadema. Octavianus Romam veniens IIX. Idus Ianuarii urbem triplici triumpho ingressus est, & ducebantur ante currum ejus Sol & Luna liberi Cleopatræ & sic eo ingrediente urbem hoc die primum Augustus consalutatus est: quo nomine postea Romani Imperatores usi sunt usque in præsentem diem, eò quod sicut Octavianus eo nomine est honoratus, quia rempublicam auxit, ita quilibet Imperator, ut dignus existat hoc nomine, rempublicam augere satagat: in tantum enim opibus Alexandriæ Roma aucta est, ut rerum precia duplicia Romæ statuerentur, Octavianusque hanc victoriam in Kalend. mensis sextilis consecutus est. Hunc mensem Augustum à suo nomine statuit appellari. Et sic regno Græcorum sive Ægypti ad Romanos translato, Ægyptus provincia fit Romana: quam primus deinde tenuit Cornelius Gallus. Et ab hoc tempore quidam computant tempus Monarchiæ Romanorum.

CAPUT XX.

OCtavianus Augustus imperavit annis LVI. & mensibus VI. Hic erat filius Acciæ filiæ sororis Iulii, maternum genus ducens ab Ænea per familiam: quo nullus Imperator in bellis felicior, nec in pace moderatior fuit, & civilissimus erat in omnibus. Cum enim quadam vice ludos spectaret, & pronunciatum esset illi à populo, ut vocaretur Deus, statim manu vultuque averso indecoras adulationes repressit, & Dei appellationem, ut homo, declinavit: & sequenti die propter hoc populum corripuit, nec post hoc se dominum etiam cum liberis suis permisit nominari. Anno ejus III. fons olei trans Tiberim ex taberna meritoria de terra erupit. Et eodem anno Cicero occisus est, & Ovidius Naso nascitur. Anno ejus XVII. Indi per legatos amicitiam ipsius Imperatoris postulabant. Et anno sequente, ipse Imperator Calabros & Gallos vectigales fecit: & cum L. Munatius Plancus Ciceronis discipulus orator Galliam suscepit regendam, Lugdunum condidit. Anno ejus XXII. Tiberius missus ab eo Armeniam occupat. Anno ejus XXVI. Virgilius Brundusii moritur, & ossa sua Neapolin transferuntur, & secundo milliario ab ipsa urbe sepeliuntur, titulo hujusmodi, quem vivens ipse dictaverat, sepulcro superposito:

Mantua me genuit: calabri rapuêre: tenet nunc
Parthenope. cecini pascua, rura, duces.

Unde Neapolis prius erat dicta Parthenope à quadam virgine ibi sepulta: Sed Octavianus Augustus hoc nomen Neapolis, quod sonat nova civitas ei dedit. Augustus Ovidium damnavit exilio propter libros quos fecit de Amore: Ovidio tamen visum est, quod illud fecerit ex odio: quia forte in quibusdam factis suis Ovidius eum notavit: nam idem Ovidius II. libro Tristium dicit:

Arguor obscœni doctor adulterii.

Et postea sic ipsum affatur Augustum:

Pars mihi de multis una cavenda fuit.
Utque trahunt oculos radiantia lumina solis
Transissent animum sic tua facta meum.

Anno ejus XXXIII. Tiberius de Panoniis triumphavit, & anno sequenti ipse Tiberius

berius vastata Germania Imperator appellatur. Tiberius enim & Drusus gentes tunc habitantes inter Rhenum & Albiam fluvios, quas quidam Saxones fuisse credunt, ultra Albiam fugere compulerunt. Tiberius Dalmatis & Sarmatis subactis una cum Agrippa ab Augusto in filium adoptatus est. Hic M. Agrippa res in Aquitania prospere gessit primò: deinde Sext. Pompejum F. Cn. Pompeji navali bello vicit. Post hoc multas naves onerarias frumento atque armis graves, ab Ægypto Asiaque ad subsidium Antonio venientes, cepit. Hic fortè est Agrippa, qui Agrippinam Coloniam circa Rhenum condidit, quæ postea antonomasticè usque nunc simpliciter Colonia nominatur, quia Colonia nomen generale est. Unde Augustin. x. de C. D. Civitates à majorib. civitatibus velut populorum examinibus conditæ, Coloniæ appellantur. Augustus xx. millia militum quarundam provinciarum quas subegit, gloria privavit militari, & xx. millia servorum restituit dominis suis, & sex millia servorum, qui dominis suis obtemperare noluerunt, jussit suspendi. Anno imperii Octaviani Augusti XLII. agitato censu Romæ inventa sunt nonagies trecenta septuaginta hominum millia, & cessantibus bellis undique jussit Augustus jam portas Jani claudi: & emisso edicto, ut describeretur universus orbis, Cyrenius ex senatus consilio mittitur in Judæam, ut census hominum possessionesque describat. Et tunc CHRISTUS in Bethleem nascitur, & sic finita quinta mundi ætate, restat dicere de cursu sextæ ætatis mundi, de qua Virgilius in Bucolicis, quamvis nescius, ita dixisse videtur.

Ultima Cumæi venit jam temporis ætas:
Jam redit & virgo, redeunt Saturnia regna:
Jam nova progenies cœlo demittitur alto.
Tu modo nascenti puero, quo ferrea primum
Desinet, ac toto surget gens aurea mundo.

Et quamvis Virgilius hæc dicta Sybillæ de Augusto & Pollione consulari, ac Salonino filio Pollionis, intellexit, seu exposuit, videl. quando Augustus imperaret, Pollio ad consulatum promoveretur, & filius ejus, quem genuit, quando Salonam urbem cepit, unde eum Saloninum nominavit, cresceret: tunc tempus illud, de quo Sibylla sic locuta fuisset, instaret: cum de tempore illo, quo Christus nasceretur, hæc verba verè intelligenda esse dici potuerunt. Et quod dicitur in versibus prædictis:

— — — *redeunt Saturnia regna,*

Videtur posse intelligi de tempore illo quando homines tantum fructibus terræ & arborum vescebantur, & nondum comedebant carnes: quia dicitur, quod Saturnus primo docuerit rudes homines in Italia agros colere, & non vescebantur carnibus. Et sic Christo nato redeunt regna illa, quando Christiani parco cibo contenti, à carnibus abstinere jejunando cœperunt: & concordat dictum B. Hieronymi (*lib. I. contra Jovinian.*) quod positum est in canone, ab Exordio Dist. xxxv. cum dicit: a. revolavit ad A. id est, finis redit ad principium, intendens, quod Christo veniente in fine sæculi abstinemus à carnalibus, sicut ab exordio creationis humanæ homines non vescebantur carnibus. Comparando igitur hoc tempus adventus Christi ad tempus primæ ætatis mundi in versibus supra dictis dicitur:

— — — *Surget gens aurea mundo.*

Et Ovid. xv. Metamorphos. inducit Pythagoram primam ætatem mundi, vel saltem illud tempus, quo usus carnium nondum erat, seculum aureum appellasse, quando absque sollicitudine homines victum habebant. Unde Pythagoras ab Ovidio sic dixisse inducitur:

At vetus illa ætas, cui fecimus aurea nomen,
Fetibus arboreis & quas humus educat herbis
Fortunata fuit: nec polluit ora cruore.

Et Christus suos sequaces absque sollicitudine victum habere volens dixit discipulis suis: Nolite solliciti esse corpori vestro, quid manducetis, aut bibatis.

SEXTA ÆTAS MVNDI.

CAPVT PRIMUM.

SEXTAM igitur mundi ætatem Jesus Christus Dominus noster suo adventu consecrans, ex Maria virgine natus est: transactis ab initio mundi quinque millibus, centum, nonaginta annis, secundum Eusebium in prologo Chronicæ suæ. Et post Diluvium duobus millibus nongentis, quinquaginta octo: à nativitate Abrahæ duobus millibus quindecim: centesimæ nonagesimæ quartæ Olympiadis anno tertio: ab V. C. septingentesimo quinquagesimo secundo, & Augusti quadragesimo secundo, Indictione tertia. Ubi notandum, quod Romani statuerant spacium quindecim annorum, in quibus debebant omnes provinciæ eis subjectæ solvere tributum. In primis quinque annis solvebant aurum & argentum: in secundis quinque annis solvebant ferrum: & in principio cujuslibet quinquennii indicebatur, quid solvendum erat per quinque futuros annos, & deinde spacium horum quinque annorum dicebatur Indictio: & similiter totum spacium horum quindecim annorum dicebatur Indictio. Et quia Romani res notabiles annotabant Indictionibus: inde venit in consuetudinem huc usque annotari scripturas authenticas per Indictiones. Et primus annus hujus cycli Indictionum incipit ab octavo Kalen. Octobris: licet multi variant jam Indictionem cum annis Domini. Et potest Indictio quolibet anno sic inveniri, quod addantur annis Domini tres, & totus numerus dividatur per quindecim, & numerus remanens ostendit Indictionem, & si nihil remanet, est Indictio XV. Anno nativitatis Domini quarto, Judas Galilæus Judæos ad rebellandum Romanis adhortatur. Et eodem anno, ut aliqui volunt, Herodes occidit infantes propter Christum: unde ipse punitus est in occisione propriorum filiorum. Nam postquam Herodi odium filiorum suorum, quos de Mariamne susceperat, innotuit: Antipatrum, quem prius è civitate expulerat, aliis prætulit. Hic Antipater apud Herodem multas confinxit criminationes contra fratres, & cunctos patris familiares pecunia corrupit, & tantis suasionibus & blanditiis patri obrepsit, ut etiam Herodes de filiorum morte cogitaret: quo propter Alexandrum quidem secum Romam pater abstractum veneni sibi dati reum apud Cæsarem postulavit. Alexander vero optimus Rhetor, & eloquentia præfulgens se defendit, & quod pater de morte eorum machinaretur dixit, & tandem Cæsar decrevit, quod adolescentes patri in omnibus obedirent, & ipse regnum cui vellet relinqueret. Quare Herodes domum reversus omnes tres filios reges coram populo declaravit: sed ita de novo delationibus rex commotus Alexandrum correptum in vincula conjecit, & in amicos suos tormenta porrexit, de quibus multi tacite moriebantur: alii vero, quibus mendacium impatientia doloris extorsit, eum cum fratre suo cogitasse dixerunt. Alexander igitur patris suspicionem arbitratus nullo modo posse aboleri, ultro malis assentiendum putavit, & quatuor libros componens de insidiis, quibus criminatus erat patrem, multos se habere socios hujusmodi malorum participes perscribit: ante omnes autem Pheroram fratrem Herodis, qui specialiter ad instigationem Antipatri apud Herodem Alexandro detrahebant. Cumque libri jam essent in manibus Herodis, venit Archelaus Cappadocum rex, socer Alexandri, metuens genero suo & filiæ suæ, quibus etiam prudentissimo consilio succurrit regisque minas arte dissolvit: mox enim cum eo congressus ubinam est, inquit, exitiabilis gener meus? aut ubi parricidiale caput aspiciam quod manibus meis lacerabo: addamque filiam meam bono marito. Miror autem & patientiam tuam, cujus periculum agitur, quòd adhuc vivit Alexander: eò namque ita ex Cappadocia properans veniebam, & qui & illum reperirem olim dedisse supplicium, & de filia tecum quæstionem haberem, quam vitæ atque dignitatum contemplatione illi desponderam, at nunc de utroque nobis consulendum est:

est: licet nimium pater sis & ad puniendum insidiatorem filium minus fortis. Permutemus dextras, & alter alterius iracundiæ vicariè succedamus. Talibus increpans, quamvis pertinacem, fallit Herodem: atque ille quos Alexander perscripserat libros, legendos ei præbet, singulisque capitibus insistens, cum eo deliberabat. Unde occasionem sui consilii nactus Archelaus, paullatim causas in eos, qui scriptis continebantur & in Pheroram, contulit. Cumque credere sibi regem videret, considerandum est, inquit, ne fortè adolescentulus tot nequissimorum insidiis circumveniatur, non tu ab adolescentulo. Nec n. apparere video caussam, cur in tantum rueret scelus, qui & nunc regno potiretur, & successionem regni speraret, nisi aliquos haberet hujusmodi persuasionis auctores, qui ad deteriorem partem lubricum ætatis impellerent: ab ejusmodi namque hominibus, non solùm adolescentulos falli, verum etiam senes domusque clarissimas totaque regna solere subverti. Consentiebat dictis Herodes, iramque paullatim remittebat in Alexandrum; & in Pheroram excitabatur: namque hoc erat librorum quatuor argumentum. Simulabat etiam Archelaus filiam suam se abducturum, eò quod Alexander ad talia enormia consensit: Unde Herodes tandem compellitur pro filio, ut mulierem non auferat, deprecari. Archelaus igitur sic consilio callidissimo omnibus in gratiam reformatis, magnis honoratus muneribus ab Herode recessit. Post hæc quidam nomine Eurycles in Judæam venit, & nimis familiaris effectus Herodi, tantùm cum Antipatro ordinavit apud Herodem, quòd Herodes ambos filios Alexandrum videlicet, & Aristobulum mandavit occidi. Antipatrum igitur, cùm jam sine controversia se successorem regni speraret, intolerabile odium gentis excepit: nihilominusque timor eum non mediocris sollicitabat, crescente sobole peremptorum. Unde ipse multitudinem prolis regiæ perpendens, quoniam pater ejus novem habuit uxores, de quarum septem ipse susceperat filios & filias, ut regnum ei obveniat, patrem veneno conatur inficere: quod ubi Herodi detectum est, ipse Antipatrum in vincula conjecit, scribens de eo Imperatori. Audiens Imperator, quod Herodes filios suos occidisset, dixisse fertur: Mallem esse Herodis porcus, quàm filius: quia sicut proselytus parcit porcis & filios occidit. Aliqui tamen dicunt, quod Imperator hæc verba non protulit, sed quidam de astantibus sibi. Interea Herodes jam septuagenarius morbo gravatur: unde febribus, prurigine, coli tormentis, intercutis inflatione, membrorum omnium contractione, & ex putredine testiculorum vermium scaturitione, cotidie fatigatus morti vicinus nefarium opus excogitavit. Collectos n. uniuscujusque vici ex omni Judæa nobiliores in locum, cui nomen est Hippodromus concludi præcepit, & mandavit, quod, quando ipse animam exhalaret, illi occiderentur: quatenus omnis Judæa, si non ex morte sua, suorum tamen morte nobilium, in die obitus sui plangeret. Post hoc quadam die ex impatientia doloris seipsum tentavit occidere, sed à quodam de astantibus sibi impeditus est: & inde tumultus ortus est, quasi rex mortuus esset. Quod percipiens Antipater in carcere, custodibus carceris pecuniam promisit, ut eum absolverent. Custodes verò sibi non faventes hoc Herodi retulerunt; & nuncii jam reversi erant à Cæsare, qui retulerunt epistolas, in quibus scripsit Augustus, Antipatrum morte damnandum, nisi pater mallet eum mittere in exilium. Quare Herodes Antipatrum jussit occidi, & renovato testamento Archelaum filium suum post se regnum constituens, salva Cæsaris confirmatione, quinto die, postquam Antipater occisus est, ipse Herodes moritur, anno regni sui 37. Nat. Dom. 7. Hic Herodes civitatem antiquissimam [illegible] nomine, & postea turris Stratonis dictam, in honorem Augusti Cæsaris Cæsaream appellavit. Post mortem Herodis Cæsar mediam partem regni sub Tetrarchiæ nomine dedit Archelao, etiam regem eum, si se dignum præberet, se facturum promittens: reliquam verò dimidiam partem regni in duas tetrarchias divisit, unam Philippo, alteram Herodi cognomento Antipas, filio Herodis, distribuens. Sed Archelaus [illegible] subditis crudeliter abusus apud Cæsarem, nono principatus sui anno accusatur, & Viennam Galliæ civitatem in exsilium pellitur, & patrimonium suum thesauris Cæsari adjudicatur. Anno Octaviani Augusti LVI. solis defectio facta est, & ipse Augustus anno ætatis LXXVI. moritur & in campo Martio sepelitur.

CAPUT II.

Tiberius annis regnavit XXIII, vel XXII. Et anno ejus quarto Ovid. in exilio moritur, & pe-

& petiit in vita sua post mortem ossa sua Romam deferri, & epitaphium hujusmodi sepulchro suo superscribi: (*Lib. 3. de Trist. eleg. 3.*)

Hic ego qui jaceo tenerorum lusor amorum,
Ingenio perii Naso poëta meo.
At tibi, qui transis, non sit grave, quisquis amasti,
Dicere, Nasonis molliter ossa cubent.

Tiberius Cæsar, anno imperii sui nono, Drusum fecit regni sui consortem: sed Drusus anno sequente veneno periit. Ubi sciendum, quod Tiberius & Drusus erant filii Liviæ, videl. mulieris cujusdam, quam Augustus marito ejusdem consentiente, propria uxore abjecta, sibi copulaverat in uxorem. Tiberius imperii sui anno XII. mittit Pilatum in Judæam ad procurandam provinciam, qui de nocte introduxit imagines Cæsaris in Jerusalem: quod populus ægrè ferens statuas petivit auferri. Pilatus militibus armatis populum circumdans eis mortem minabatur: quibus colla præbentibus Pilatus populi religionem admiratus, statuas jubebat auferri. Posthæc Pilatus sacrum thesaurum, qui apud eos Corban nominatur, jussit ad inductionem aquarum à stadiis trecentis adducendarum expendi. Unde tumultus magnus est exortus: quem vi militum armatorum, sub vestibus privatis multitudini immixtorum, fustibus & non gladiis, contra populum uti præceptum habentium, non tamen sine cæde, sedavit. Istis temporibus quidam artifex vitri temperamentum excogitavit, ut vitrum esset flexibile, & ductile, quem Tiberius, postquam se solum hanc artem scire juramento firmaverat, fecit decollari: ne vitri vasa pro aureis optarentur. Vitri quidem origo in parte Syriæ, quæ Phoenice vocatur, & est Judææ finitima, incepisse dicitur. Unde Belus amnis est ibi surgens in palude, in cujus litore, dum mercatores sparsim epulas pararent, glebas pro igne sustentando intra naves subdiderunt: quibus accensis, permixta arena litoris translucentis novi liquoris rebus fluxisse dicitur, & hanc fuisse originem vitri. Post passionem Christi Pilatus scripsit Tiberio de miraculis, quæ Christus fecit, & de resurrectione & ascensione ejus in cœlum: & quod à multis pro Deo coleretur. Quæ omnia Tiberius senatui recitans, voluit ut Christus pro Deo coleretur. Sed senatus indignanter suscipiens hoc, voluit quod Tiberius magis hanc gloriam in seipsum retorqueret: & cum hoc, quod omnes Christum colentes exterminarentur ab urbe, decrevit. Tiberius vero accusatoribus Christianorum mortem comminatus est, & multos eorum, etiam nobiles Romanos, & aliquos ex eis, certis occasionibus ipsis impositis, interfecit. Et dicunt quidam, quod ipse Tiberius, quando inspexit imaginem Christi in sudario, quod Veronia fœmina Romam attulit, à fluxu ventris & torsione viscerum sanatus sit, & quod Pilatum propter injustum judicium, quod fecit in Christo, exilio damnaverit. Certum tamen esse dicitur, quod Pilatus, in multas calamitates incidens se propria manu occidit. Anno 11. post passionem Dn. Sejanus præfectus Tiberii, qui apud eum plurimum poterat, ipsum instantissimè hortatur, ut gentem deleat Judæorum. Agrippas filius Aristobuli filii Herodis venit Romam ad Tiberium, Herodem Antipam accusaturus: sed tamen non erat receptus à Cæsare. Ipse Romæ residebat, & aliquorum potentium notitias ambiens, maximis colebat officiis Cajum Germanici filium, cum adhuc privatus esset. Accidit itaque quadam die, quod Agrippa sedens cum Cajo in convivio dixit ei, quod ipse in brevi mortuo Tiberio fieret Imperator: quod cum per unum de astantibus relatum fuit ad Tiberium, ipse mandavit Agrippam concludi in carcerem, & sic sub grandi ærumna per 6. menses usque ad mortem Tiberii detentus est, & Tiberius veneno intoxicatus in Campania decessit. Cajus Caligula imperavit annis IV. mensibus X. hic absolvit à vinculis Agrippam, & tetrarchiam Philippi, quoniam ille decesserat, ei dedit, ipsumque regem appellavit. Quod ægrè ferens Herodes Antipas, instigante Herodiade, & improperante sibi socordiam majore, dicendo: quia propter id, quod nollet ad Cæsarem navigare, careret potestate majore, Romam navigavit, & cum venit ad Cajum, ob avaritiam vehementer increpatus est: Et deinde eum secutus Agrippa, ipsum in multis accusavit: quare cum Herodiade uxore sua fugit in Hispaniam, & ibi peregrè defunctus est: & Cajus tetrarchiam ejus Agryppæ adjecit. Et iste est Herodes, qui Johannem Baptistam fecit decollari. Unde post mortem Johannis, ut quidam scribunt, commissum est prælium inter istum Herodem, & Aretam regem Arabum,

cujus

cujus filia erat Herodias: & voluit pater vindicare filiæ ignominiam, quoniam Herodes eam à Philippo abduxerat, & in eodem Areta vicit Herodem. Hic Herodes condidit in Judæa Tiberiadem civitatem in honorem Tiberii Cæsaris. Cajus seipsum inter Deos retulit: Mennii reguli uxorem duxit, impellens eum, ut uxoris suæ patrem se scriberet. Item sorores suas, quibus stuprum intulerat, exilio damnavit. Cajus omnia loca Judæorum ad religionem eis constructa, ab Alexandria usque Jerosolymam, statuis & signis prophanavit. Unde per præfectum Syriæ Petronium statuam Jovis in templo Jerosolymis erexit: quia Judæi statuas sibi non decernebant. Et ipse anno ætatis suæ xx. à suis occisus est. Sub eo Philo disertissimus Judæorum, qui quamvis Judæus esset, Christianos in libris suis commendat, cum legationis officio fungeretur Romæ, occisus est.

Claudius imperavit annis XIV. mensibus VI. Hujus anno secundo Petrus primò venit Romam. Claudius anno imperii sui quarto de Britannis triumphavit, & Orcades insulas Romano adjecit imperio. Idem dedit Agryppæ omnia, quæ Augustus concesserat Herodi avo suo: & cum hoc regnum, quod Lysaniæ vocatur, adjecit ei. Item ipse Judæos ab urbe depulit, Paulo Apostolo prædicante in Asia: unde multis Judæis dispersis per partes Asiæ, Aquila & Priscilla Paulo adhæserunt. Et post hoc in festo Paschatos sub Cumano procuratore Judææ, Jerosolymis commota seditione, xxx. millia Judæorum perieruut. Anno Dn. XLIX. Herodes Agrippa Jacobum fratrem Johannis Evangelistæ fecit decollari, & Petrum incarceravit: & post hoc cùm venisset Cæsaream, & sibi divinos vendicaret honores, ab angelo percussus est, & scaturiens vermibus ibidem mortuus est. Tunc Claudius regnum ejus redegit in provinciam: in cujus procurationem missus est Felix: sub quo quidam Ægyptius Magus congregavit ad xxx. millia Judæorum, quasi Propheta concitans eos contra Romanos: sed Felix eo fugato multos ex eis captivavit, & multos occidit. Post mortem Felicis missus Portius Festus regere provinciam: à quo Paulus appellavit ad Cæsarem. Claudius occidit uxorem suam, & accepit in uxorem Agrippinam matrem Neronis, quæ tandem intoxicavit eum veneno, & inde mortuus est. Sub eo inventi sunt Romæ cives Romani sexiesdecies centena millia, nongenta & quadraginta unum millia.

CAPUT III.

NEro imperavit annis XII. mensib. IIX. Hic pessimus erat: non verebatur cum matre & sorore concumbere, quas postea tamen occidit: aureis retib. piscabatur: Primus persecutionem Christianis intulit: Petrum & Paulum Apostolos occidit. Jacobus minor sub eo Jerosolymis lapidatus est: similiter & Marcus Evangelista Alexandriæ occiditur. Anno ejus IX. Persius Poëta moritur: & sequenti anno Lucanus Poëta Cordubensis, quamvis non verè inter Poëtas computetur, quia solas conscripsit versib. historias, in conjuratione Pisana deprehensus, incisione venarum, quas in brachio præbuit, moritur. Et Seneca patruus Lucani, & præceptor Neronis simili modo periit, Nerone eum mortis genus, quod vellet, eligere cogente: Ipse plures epistolas Paulo Apostolo, & Paulus sibi direxit. Unde Augustin. VI. de civit. Dei, de Seneca sic dicit: Seneca temporibus Apostolorum claruisse invenitur & librum contra superstitiones edidit, in quo damnat culturam Deorum, & de Judæis dicit ibidem, quòd Sabbata inutiliter custodiunt, quia per illos singulos septem dies interpositos, septimam ferè ætatis suæ partem perdant vacando, & multa in tempore urgentia non agendo lædantur: Christianos tamen, jam tunc Judæis inimicissimos, in neutram partem commemorare ausus est, ne vel laudaret contra suæ patriæ veterem consuetudinem, vel reprehenderet contra propriam forsitan voluntatem. De illis sanè Judæis cum loqueretur, ait: Cum interim eo usque sceleratissimæ gentis consuetudo convaluit, ut per omnes terras recepta sit, victi victoribus leges dederunt. Mirabatur hæc dicens, & quid divinitus ageretur, ignorans. Subjecit plenam sententiam, qua significaret, quid de illorum Sacramentorum ratione sentiret. Ait enim: illi tamen caussas ritus sui noverunt, & major pars populi facit, quod cur faciat, ignorat. Hæc Augustinus. Et Lucanus (2. *lib. Pharsal.*) de ipsis Judæis sic dicit, quòd serviant incerto Deo. Unde sic scribit:

Cappadoces mea signa timent, & dedita sacris
Incerti Judæa Dei.

Sub Nerone Judæi Romano Imperio rebellabant: milites Romanorum in custodiis

diis positos occidunt: quare gentes undique sæviunt in Judæos, & occidunt undique secum commorantes. Unde in Cæserea ultra xx. millia Judæorum perierunt: in Scythopoli XIII. millia: in Alexandria L. millia: in Joppe IIX. millia quadringenti: in monte Asamon II. millia: in Damasco X. millia. Propter has clades misit Nero Vespasianum in Judæam cum exercitu magno, qui Titum filium suum misit Alexandriam, ut inde exercitum quintæ & decimæ legionis moveret. Interim Judæi contra Ascalonem processerunt à Jerusalem, itinere septingentorum viginti stadiorum à Jerosolymis distantem, ubi eorum x. millia prostrati sunt, cæteris in Idumæam refugientibus. Post hæc iterum octo millia prostrata sunt. Vespasianus igitur & Titus cum legionibus in Galilæam venientes, Jotapatam civitatem munitissimam obsederunt, cui Josippus, seu Josephus, qui postea scripsit historiam de eversione Jerusalem & Judæorum per Titum facta à Judæis, præfectus erat. Etenim Jotapata paulò minus tota rupes erat, ex aliis quidam partibus undique vallibus immensis præceps: ut altitudinem ejus oculis deprehendere cupientium aspectus ante deficiat: ab una verò tantum Boreæ parte adiri poterat: ubi per transversum latus desinentis montis ædificata erat. Quare Vespasianus aggerem fieri præcepit, quo ferè cum maximo labore propugnaculis adæquato, Josippus convocatis fabris murum extolli altiùs præcepit. Cùm verò Romani ipsos à labore sagittis arcerent, Josippus contra sudibus fixis, per eoscoria boum extendi præcepit, quæ emissos tormento lapides sinuata susciperent, quibusque repulsa tela cætera delaberentur, & ignis humore languescerent, ad xx. cubitorum altitudinem murum altius Romanis ignorantibus erexit. Unde Romanis jam se intra civitatem esse credentibus, novi muri obstaculum magnum * comparavit. Unde Vespasianus civitatem se capturum victualium penuria statuit, & puteis prope civitatem existentibus jam exhaustis, Romani credebant cives ipsos siti deficere: Josippus autem ut hanc spem eis frangeret, jussit quam plurimos per murorum rimas demersa undis atque humida vestimenta suspendere, ut omnes aqua repente perfluerent: ex quo Romanis mœror simul ac timor erat, cùm tantum aquæ viderent eos ludibrio consumere, quos potius indigere credebant. Inter hoc Iosippus per quandam vallem deviam singula usui necessaria de nocte cautè fecit adduci. Unde mandavit commeantibus pro his, ut plerumque ad excubias reperent terga velleribus tecti, quasi qui eos nocte vidissent, canum similitudine fallerentur, idque factum est, donec ejus fraudem vigiles persenserunt. Post hæc Iosippus de salute civitatis desperans, cum pugnacissimis egressus, disiectis custodibus, usque ad Romanorum castra excurrebat, & sic per dies aliquot à bellis non cessavit. Unde Vespasianus armatis imperat, ut impetum Judæorum declinent: ne cum hominibus mortis avidis manum conserant: nihil fortiùs asserens desperatis: Romanos quidem cautiùs oportere quærere victoriam, augendæ possessionis causa, non ex necessitate bellantes. Vespasianus igitur cum propè jam muris novis aggeres æquarentur, arietem admoveri præcepit. Est autem aries, immensa materia, malo navis assimilis; cujus summum gravi ferro solidatum est, in arietis effigiem fabricato, unde etiam nomen accepit. Pendet autem funibus medius ex trabe alia, velut ex trutina, palis utrinq; fultus, benè fundatis, retrorsum autem magna virorum multitudine repulsus, iisdemque rursus impellentibus simul missus, in fronte prominente ferro mœnia percutit, nec est ullatam valida turris, aut murorum ambitus latus adeò, ut etsi priores ictus fortiter sustinuerit, assiduos vincat. Josippus igitur saccos paleis completos suos, quà semper impetum arietis ferire viderent, demittere jussit ex muro, ut eo modo ictus errarent, aut etiam excepta vulnera laxitas frustraretur: sed Romani econtra proceris contis in summitate acutis falcibus firmatis adhibitis saccos absciderunt, Unde Josippus tandem totum quod aridæ materiæ habuit accendens, machinas & propugnacula Romanorum concremavit Tandem tamen cum Judæi tota nocte igne, ferro, & saxis se defendissent murus continuis ictibus cessit. Cumq; die facto Romani civitatem capere se arbitrarentur, pontes apposueruut: Josippus verò eos muro approximantes oleo ferventi perfundi fecit: unde plurimi ceciderunt. Mulieribus igitur in domibus conclusis, ne suorum animas misericordia effœminarent, senibusq; obstructis auribus ne clamore terrerentur, juxta murum integrum ordinatis, Iosippus murum ruptum cum fortioribus defendens, Romanis per pontes jam intrare volentibus, fœnogræco cocto pontium

tabulata

tabulata perfudit: unde nec fugientium quisquam, nec aggredientiū firmo potuit in- niti vestigio: Quare Vespasianus tres turres quinquaginta pedum altitudinis jubet erigi ferro undique tectas, & sic arcendo Judæos à muro sagittis quadragesimo septimo die obsidionis, Kalendis Junii XIII. anno Neronis cepit Iotapatam, & capti sunt Judæorum mille ducenti: quadraginta verò millia connumerata sunt excidii tempore pugnisque superioribus mortuorum: multi tamen ad speluncas confugerunt. Et cùm ista Jerosolymis audita sunt, nunquam lamenta cessabant per dies XXX. magnaq; mercede conducebantur tibicines næniarum. Josippus tamen quodam fortunæ fretus auxilio, sese per medios hostes surripuit, & in quendam profundum puteum saltu demissus est, cui amplus sub terra meatus annexus erat, & ibidem XL. viros insignes invenit latitantes, sed Iosippus statim proditus est. Unde Vespasianus misit duos chiliarchos ad puteum, ut Josippum vocarent pacem sibi promittentes: ipse verò timens, quòd magis ad pœnam vocaretur, quàm ad gratiam, eis non consensit. Unde Vespasianus desiderans eum capere vivum tertium misit ad eum, cui nomen Nicanor erat. Cùm verò Iosippus, post multas promissiones & minas, consensum præbuit exeundi, illi, qui secum latitabant, eum occidere voluerunt: improperantes ei; quomodò ipse multis pro libertate mori persuasit, modò tanquam proditor ad Romanos exiret. Cumque seipsos occidendos magis, quàm ad Romanos exire arbitrarentur, Josippus diversis persuasionibus ipsos alloquitur. Et quid enim tantopere, inquit, ô socii propriæ necis avidi sumus? quis nos metus prohibet ad Romanos adscendere? nempè, mortis? Ergo quæ ab hostibus dubiè suspecta formidini est, eam certam nobis irrogabimus? Verùm servitutem dicet aliquis? Valdè quidem nunc liberi sumus. At viri fortis est semetipsum occidere? Imò verò ignavissimi, quantùm opinor. Nam & gubernatorem timidissimum puto, qui tempestatem metuens, ante vim turbinis navem sponte submergit. Quin etiam propria manu perire, à communi omnium animalium natura discrepat, eoque modo in creatorem nostrum Deum summum scelus admittitur. Quorum verò manus in seipsos insaniverint, eorum animas tenebrosior Orcus suscipiet. Cumque Josippus his verbis & aliis persuasionibus plurimis nihil proficeret, quin ipsi sibi gladiis occurrerent jam volentes eum occidere, ipse Dei fretus providentia salutem mittit in periculum. Et quoniam mori decretum est, inquit, agite cædes mutuas sortiamur, & cui obtigerit manu sequentis occumbat: atque ita omnium fortuna perambulet, neque sua se quis dextera feriat, injustum enim est cæteris interemptis, ex aliis quenquam, si pœnituerit, salvum esse. Visus est vera dicere, & quod persuasit agitur: ita quòd tandem occisis cæteris, ipse Josippus solus cum uno superfuit, cui fide interposita persuasit, ut viverent, & sic hoc modo salvatus adscendit. Cùm igitur Vespasiano præsentatur Josippus, & ipse se Romam destinandum Imperatori intellexit, Vespasiano, audiente Tito & duob. amicis suis, solus secretè dixit, quod Nerone in brevi decedente, Vespasianus fieret Imp. & si sic non eveniret supplicia propter mendacium esset subire paratus. Insuper adjecit, quod Jatapatenis prædixisset post XLVII. diem inceptæ obsidionis excidium se passuros, & seipsum vivum à Romanis custodiendum. Erat enim interpretandis somniis idoneus, & conjecturare, quæ divinitus dicerentur, sciebat. Et licet Vespasianus fidem ad verba Josippi non adhiberet, ipsumque salutis gratia comminisci æstimaret: tamen à concaptivis informatus quodammodo, ejus verba credibilia fore concepit, & in vinculis detineri præcepit. Interim quòd Vespasianus Jotapatam obsedit, misit duces exercitus per circuitum, & cepit omnes civitates Galilææ, & occisi sunt, & perierunt de Judæis durante obsidione, & post eam LXI. millia & ultra præter illos capti sunt, de quibus MCC. jussit Vespasianus occidi, qui causa belli & dissensionis fuerunt: VI. millia fortissimorum juvenum Romam Neroni transmisit, & XXX. millia & quadringentos vendidit: præter illos, quos dedit Agrippæ, qui regnavit in Chalcedone, & fuit filius Agrippæ, quem Cajus regem fecerat, & iste etiam vendidit eos. Erat autem quidam nomine Johannes, qui quoddam municipium Galilææ tenuit, quod dicebatur Giscala. Hic cum exercitum Romanum contra se venire conspexit, nocte versus Jerosolymam fugit, animosque juvenum contra Romanos excitavit ad bellum: licet prudentiores & seniores aliud sentirent. Post hoc plurimi de partibus circumjacentibus Jerosolymam confluebant, cuncta latrocinii genera per territorium circum-

circumquaque exercentes, ita ut tandem populus eis minimè resistere posset, & hos Josephus seditiosos aliquando zelotas nominat, & istorum capitaneus iste Johannes factus est. Cumque Ananus Pontifex & populus eis resistere conabantur, Johannes misit ad Idumæos, ut ei in auxilium venirent. Unde subitò Idumæorum circa xx. millia venerunt Jerosolymam, metropolim liberare cupientes: quorum adventum Ananus Pontifex audiens, portas claudi jussit, sed per seditiosos eis de nocte clam intromissis, de populo IIX. millia quingenti trucidati sunt, & Ananus Pontifex cum aliis sacerdotibus occisus est: & sic tota civitas latronibus & seditiosis est repleta, & iterum deinde in civitate XII. millia hominum interemta sunt. Istis sic gestis, Vespasianus Cæsaream revertitur, & cum ibi quomodo versus Jerosolymam moveret exercitum, ordinaret, Nero peremtus nunciatur. Nam cum Senatus malitiam Neronis diutiùs ferre non posset, ipsum per urbem nudum furcam portaturum flagellisque cædendum publicè duci decrevit, & post hoc eum de quodam saxo præcipitandum, sicque cum ignominia moriturum. Quo comperto, Nero de nocte fugit ab urbe cum duobus nequitiæ suæ consortibus, & in fuga seipsum gladio transfixit. Nonnulli opinantur Neronem non occisum, sed occultatum, & eum in illa ætatis forma, qua fuit occultatus, futurum esse Antichristum. Sed falsa est opinio, teste Augustino xx. de civitate Dei. Sub Nerone passi sunt Vitalis, & Gervasius ac Prothasius filius ejus, S. Nazarius, Celsus puer, & plures alii. Post mortem Neronis quidam duces Romani exercitus se de imperio intromittere tentaverunt. Unde Galba reversus ab Hispania Imperatorem sefecit, sed Romæ statim in foro necatus est. Deinde Otho quidam suscepit imperium & per tres menses rempublicam gubernabat: Deinde Vitellius cum exercitu maximo à Germania veniens Imperator factus est, & ipse Sabinum filium Vespasiani occidit, Domitiano cum multis nobilibus ab urbe fugato. Et cum Vespasianus istos varios Reipublicæ successus audiret, Jerosolymam proficisci distulit, & Romam se transferre deliberabat, quod & si temporis oportunitas, puta hyemis, eum non prohibuisset, utique perfecisset. Cumque rectores exercitus hos casus sinistros reipublicæ perpendunt, Vespasianum nituntur facere Imperatorem: & cùm ipse recusaret ipsi minabantur sibi interitum, nisi vivere vellet ut dignus. Tandem persuasionibus eorum acquiescens Imperium sumsit, & Josippum à vinculis absolvit, ejusque sapientiam cunctis principibus suis indicavit. & deinceps eum in consiliis suis, tanquam virum prudentem, semper habebat. Hinc statim fama per partes Orientis evolabat, quòd Vespasianus esset factus Imperator: quare singulæ civitates coronas & gratulatoria dona sibi destinabant. Interea aliud bellum Jerosolymis excitatur. Erat enim quidam nomine Simon Gioræ filius, patria Gerasenus: hic existens princeps latronum, qui occupaverant Massadam, comperta morte Anani Pontificis, congregavit viros nequissimos exercitum magnum, & processit contra Jerosolymam: contra hunc processerunt seditiosi ad bellum, & Simon prævaluit. Unde post contentiones plurimas, seditiosis Jerosolymis inter se dissidentibus, ab una parte eorum Simon cum suis intromissus est in civitatem, & sic bellum in civitate commissum est. Vespasianus igitur unum de Rectoribus exercitus Mutianum nomine cum magna parte exercitus præmisit Romam: qui Romam veniens, adjutorio populi suffultus, Vitellium superavit, & Domitianum filium Vespasiani rectorem reipublicæ usque ad patris adventum insinuavit. Vespasianus verò ab Alexandria Romam profecturus Titum filium suum cum reliquo exercitu misit Jerosolymam.

CAPUT IV.

VEspasianus Romam veniens omnibus paratis imperavit annis x. mensib. XI. Titus verò cum IV. legionibus Jerosolymam properat, & tunc seditiosi intra civitatem divisi erant in tres partes: quarum unius Simon capitaneus erat: alterius partis Johannes, & tertiæ partis Eleazarus socius Johannis, capitanei fuerunt: quibus intra civitatem bella gerentibus, plurimæ domus cum frumento, quod non paucis annis sufficisset obsessis, igne consumptæ sunt. Duæ igitur legiones de exercitu Titi castrametatæ sunt ad septem stadia propè civitatem & quinta legio per tria stadia retrorsum, ambæ à Septentrione: & decima legio sexto stadio castra posuit ab Jerosolymis in monte Elæon, inter quem & civitatem est vallis Cedron. Hæc videntes seditiosi

ditiosi intra civitatem perterriti iniere concordiam unanimiter contra Romanos, & armati simul prosilientes è portis decimam legionem in instauratione castrorum, armis depositis, ex improviso fortiter invadunt, & omnes convertunt in fugam. Deinde post meridiem iterum Judæis irruentibus in eos, Titus cũ paucis, inascensu montis reliquis fugientibus, in tantum eis restitit, quòd Judæi animositatem ejus non ferentes ex utroque latere ab eo declinabant, & alios fugientes insequuntur. Titus verò ipsos adhuc à latere aggressus ipsorum impetum præpediebat: ita quòd illo die Titus in persona sua totam legionem, bis à periculo liberavit. Et demum in festo Paschæ dum multitudo congregata erat in civitate, Titus duxit exercitum ad duo stadia prope civitatem. Inter hæc dissensio seditiosorum, quæ prius erat trifaria, iterum fit bipartita. Unde Johannes cum suis templum occupat, habens secum sex millia armatorum. Simon verò tenens partem civitatis superiorem, habuit secum x. millia armatorum præter Idumæos, qui erant v. millia. Bellum inter se continue exercent, donec Romani, destructis suburbanis, murum arietibus impellunt: tunc iterum seditiosi ad concordiam redierunt. Jerosolyma quidem sic erat condita: ipsa super duos colles erat structa, contrariis frontibus se adspicientes, interveniente valle discretos in quam domus creberrimæ desinebant. Collis verò, in quo superior civitas fuerat, multo excelsior est, & prolixitate directior: alter verò collis vocatus Acra inferiorem continebat civitatem, & undique declivior est. Contra hunc tertius collis est, natura humilior, quam Acra, aliaque lata valle divisus, quem multitudo exuberans extra mœnia civitatis incoluit, & rex Agrippa muro cinxit. Unde pars illa patria voce Bezetha est dicta, id est, nova civitas. Iste murus habuit turres nonaginta solidas & plenas, ad xx. cubitorum altitudinem, desuperque habentes cellas & cœnacula varia: quælibet turris habuit xx. cubitorum latitudinem, & tantam longitudinem, erantq; unusquisque lati ac tortuosi ascensus, alterque ab altera intervallo ducentorum cubitorum distabat. Medius autem murus civitatis in xiv. turres, & antiquus murus in lx. turres divisi erant. Sic fuerunt quasi tres civitates, quarum quælibet alteri à septentrione adhærebat: & sic civitas tribus muris circumdata erat, præter in ea parte, qua vallibus inviis cingebatur, quia ibi tantum muri ambitus circumibat. Omne igitur ipsius civitatis in gyro spacium xxxiii. stadiis finiebatur. In antiquo muro versus Septentrionem & Occidentem, Herodes rex, ubi altitudo collis erat, quasi quidam vertex eminens, propè ad xxx. cubitos, tres turres miræ magnitudinis erexerat: quarum una lxxx. cubitos in altitudinem surgens & in latitudine ac longitudine habens æqualiter xxv. cubitos, Hippicos à quodam amico Herodis dicebatur. Altera in modum pilæ facta, xl. cubitos habens in longitudine, propè ad xc. cubitos alta, Phaselus à fratre Herodis dicta. Et tertia, quinquaginta quinque cubitorum altitudinis, xx. cubitis longa, ac latitudinis ejusdem, Mariamnes ab uxore Herodis nominabatur. Hæ turres mirabili magnificentia in pluribus ædificiis adornatæ, omnes ex marmore candido quadrato erant fabricatæ, non ex lapidibus communibus, seu quos homines portare possent: sed plerumque ex lapidibus longitudinis xx. cubitorum, ac x. cubitos latis, nec usquam junctura lapidum apparens singulas turres, quasi singula saxa exhibebat. His à Septentrione sic positis, intus Aula regia conjungebatur, habens in circuitu murum xxx. cubitorum altitudinis. Templum autem conditum erat supra durissimum collem, qui undique præceps erat: ab initio, quando Salomon rex ipsum ædificare cœpit, triplici etiam muro collis circumdatus erat. Titus igitur tres turres l. cubitorum altitudinis construi præcepit, quibus applicatis ad murum, stantes in muro Judæos arcebant sagittis à muro, & tandem die xv. Nonis Maji primum murum Romani diruerunt. Cumque ingressus fuisset Titus cum mille electis armatis, neminem de populo comprehensum permisit occidi, nec domus incendi: sed cum seditiosis si pugnare vellent sine populi detrimento, copiam dabat. Seditiosis verò pro inertia ducebatur humanitas, Titumque imbelli animo, quòd civitatem superiorem capere non posset, has conditiones proponere putabant, mortem populo denunciantes. Judæi verò Tito exeunte Romanis per viarum angusta & ex ædibus obstantes, ipsos cum magna clade expulerunt: Quare per triduum Romanis iterum fortiter instantibus, quarto die Titus murum recuperat, & totam septentrionalem plagam dirimi jussit, in meridiana parte

præsidiis collocatis. Jamque tertium murum expugnare cogitabat, & die quinto aggeres versus Antoniam erexit. Unde Antonia erat in superiori civitate quasi castellum Herodis regis. Titus tamen populum adhuc conservare cupiens, ipsos ad Pœnitentiam per Iosippum hortabatur: sed seditiosis ipsis aures suas obturantibus, populus ad profugiendum commotus est: Quare Johannes & Simon quoscunque de fuga suspectos habebant de populo, continuò occidebant: divitioribus quidem etiam manere, sicut profugere, parerat caussa pereundi. Nam quasi transfugere voluisset propter patrimonium quisque occidebatur. Fames autem tanta invaluit in civitate, ut uxores viris, & filii parentibus, & quod miserrimum, matres infantibus cibum ex ore ipso rapiebant, & marcescentibus inter manus carissimis nemo parcebat. Ubicunque domus claudebantur sumendi cibi credebatur indicium. Unde satellites aderant, & ruptis foribus victum jam contusum dentibus, si quos sumentes invenerant, ex gutture penè revocabant, ipsos faucibus strangulantes. Acerbissimos etiam cruciatus excogitabant, quibus alimenta extorquerent. Unde multi latenter fugiunt ad Romanos: quibus tormenta diversa ante murum sunt illata, ut illi, qui adhuc tenebant civitatem, ex his terrerentur: ipsi verò magis irritati familias fugitivorum diversis cruciatibus in muro econtra adficiebant: ita quòd Tito ista calamitas miserabilis videbatur, cùm indies singulos quingenti, nonnunquam etiam plures caperentur. Romani igitur infra XVII. dies contra civitatem quatuor aggeres erexerunt: sed Johannes suffossa intus terra usque ad aggeres dispositis per cuniculum sudibus, opera suspendit: illataque silva, pice ac bitumine illita, succendit, sicque aggeres ad fossatam cadentes ignis destruxit: & sic alia ex parte Simon cum suis latenter civitatem egressus, aggeres ab altera parte succendit. Quapropter Titus multis habitis consiliis, tandem civitatem ipsam muro undique cingi præcepit. Unde operibus militibus distributis infra triduum murus continens stadia XL. minus uno completus est, & extra murum illum XIII. castella, quorum gyrus dena stadia continebat, ita ut celeritas operis fide careret, & sic civitate circummurata singulis noctibus Titus primam vigiliam, secundam Alexander unus de principibus, & tertiam agminum duces observabant. Judæis igitur fugere nullo modo valentibus, tot fame sunt mortui, quòd sexcenta millia mortuorum è portis ejecta nunciantur: aliorum verò numerū minimè posse comprehendi, quia congesta in maximis ædibus conclusa fuerunt. Quidam enim fimum boum veterem comedebant: alii de singulis scutis & calceamentis coria corrodebant. Fugientes autem ad Romanos adhuc sævior fortuna quàm ea, quam domi pertulerant, consequebatur. Erant namque inflati ex inedia, & velut morbo intercutis aquæ turgidi: deinde vacua replentes corpora disrumpebantur, nisi qui periti desideria cohibuissent, paulatimque cibum desueto corpori obtulissent. Verùm & eos qui hoc modo servarentur alia plaga suscepit. Quidam enim apud Syros ex transfugis deprehenditur è fimo ventris aureos colligens, transglutiens enim eo veniebat: sed hac arte per unum detecta, totis castris fama surrexit, quòd auro transfugæ pleni venirent. Unde multi hac occasione perierunt: una siquidem nocte duorum millium patefacta sunt viscera. Et Titus hac injustitia cognita, omnibus de cætero hoc committentibus mortem comminatus est, & nisi multitudo magna fuisset eorum, qui hoc scelus perpetraverant, ipse fecisset eos omnes occidi. Postquam Romani comprehenderunt Antoniam, Johannes & socii sui supra sacras portas jacula & balistas, nec non saxorum disposuere tormenta: in loca verò sancta & inaccessa cum armis insiliebant. Titus autem dolens eorum vicem increpabat eos dicens: Nonne vos, ô sceleratissimi, cancello sanctum locum protexistis? Nonne literis Græcis ac nostris incisas tabulas constituistis, quibus, ne septa cuiquam transgredi liceret, edicitur? Nonne reos qui transissent, quamvis Romanus quis esset, necare vobis permisimus? Quid igitur in eo etiam mortuos conculcastis? Testor ego patrios Deos, & exercitum meum, & vosmetipsos, quòd non ego vos violare hæc compellam: quin & si locum acies vestra mutaverit, neque accedet ad sancta quispiam Romanorum, neque quicquam in eorum contumeliam faciet: servabo autem vobis etiam templum nolentibus. Judæi hoc audientes magis elati sunt in superbiam, quasi hæc Titus magis timiditate quàm miseratione proferret. Unde ne Romani tuto ad templum possent accedere, Judæi partem porticus templum contingentem, immisso sanctis igne manibus propriis, ad

XX. cu-

xx. cubitos concremarunt. Et cùm sic bella circa templum non cessabant, eorum qui intra civitatem fame cruciabantur, innumerabilis multitudo moriebatur. Erat autem quædam mulier ex plebe trans Jordanem habitantium incolarum, Maria nomine, Eleazari filia, de vico vetezobra. Hæc cum aliis fugiens Ierosolymam tempore belli, obsessa una cum aliis est, & postquam satellites omnia ad victum pertinentia sibi abstulerant, ipsa fame & iracundia instigata, rapto filio, quem lactentem habebat: miserum te, ait, infans in bello, & fame & seditione cui te servavero? Apud Romanos etiam si vixeris: serviturus es: esto igitur mihi cibus, & seditiosis furia, & humanæ vitæ fabula, quæ sola deest calamitatibus Judæorum. Et simul hoc dicens, occidit filium, coctumque medium comedit: ad opertum autem reliquum servavit. Ecce autem aderant seditiosi, & contaminatissimi nidoris odore capti mortem ei statim, nisi quod parasset ostenderet, minabantur. Illa vero partem se bonam reservasse respondens, aperit filii reliquias. Illos autem confestim horror cepit, atque dementia, visuque ipso diriguerunt. At mulier: & hic est verè filius & facinus meum, comedite: nam & ego comedi. Nolo ut sitis aut fæmina molliores, aut matre misericordiores. Post hoc illi quidam trementes abierunt, vixque hoc cibi matri cesserunt. Hæc Titus percipiens dixit: scelus hujusmodi nefandi victus ruina sese patriæ coopperturum: neque relictŭrum in orbe terrarum, ut Sol aspiciat civitatem, in qua matres sic vescerentur. Ante matres autem patribus hujusmodi alimenta deberi; qui nec post hujusmodi clades arma deponerent. Decimo igitur die mensis Augusti, milites, Tito invito, templum incenderunt: quo die etiam aliquando destructum erat à rege Babyloniorum. Cædes igitur fit maxima. Latrocinalis autem multitudo in civitatem evadit. Unde ex populo promiscui sexus perierunt igni & ferro ad VI. millia: quibus caussa interitus erat quidam pseudopropheta, qui prædicaverat eo die se signa salutis à Deo in templo accepturos. Multi enim à tyrannis tunc pseudoprophetæ subordinati, populo liberationem prædicaverunt. Miserabilis itaque populus ille, illis quidem fallacibus, Deumque calumniantibus, credulus erat: certis verò prodigiis, futuram solitudinem prænunciantibus, neque attendebant animo neque credebant: modò cum supra civitatem sidus stetit gladio simile, & per annum perseveravit cometes: modò cum octavo die mensis Aprilis populo conveniente ad festum azymorum, adhuc ante motus primi belli, nona hora noctis circum aram templumque tantum lumen effulsit, ut clarissimus esse dies putaretur, & hoc usque ad mediam permansit horam. Item eodem die festo bos, cùm ad hostiam duceretur, agnum in medio fani enixa est. Item Orientalis porta interioris templi cùm esset ænea atque gravissima, & post meridiem vix à xx. hominibus clauderetur, serisque ferro vinctis obseraretur, pessulosque altos haberet in saxeum limen demissos, uno perpetuo lapide fabricatum, visa est hora noctis sexta patescere. Item ante Solis occasum ferrei currus totis regionibus, & armatæ acies, tranantes nubila, & civitati circumfusæ, visæ sunt. Cujusmodi portenta bellum Macchabæorum liber secundus eorundem præcessisse testatur. Et ante ingressum Longobardorum in Italiam beatus Gregorius in quadam homilia visa fuisse commemorat. Item in festo Pentecostes nocte sacerdotes intimum templi more suo ad divinas res componendas ingressi, primum quidem motum quendam strepitumque senserunt: postea verò subitam vocem audivere, quæ diceret: Migremus hinc. Item fuit quidam nomine Jesus filius Anani plebejus & rusticus, quadriennio priùsquàm bellum instaret, in die festo, ad templum veniens, repente clamare cœpit: vox ab oriente: vox ab occidente: vox à quatuor ventis: vox in Jerosolymam & Templum: vox in maritos novos, novasque nuptas: vox in omnem hunc populum: sicque circumibat per omnes vicos civitatis die noctuque. Cumque verberabatur, nihil aliud respondit, quam, væ Jerosolymis: & sic usque ad tempus belli quotidie clamens neminem respexit, quasi orationem meditatus, væ Jerosolymis, querebatur: sed nec imprecatus est cuiquam, cùm in dies singulos mulctaretur: nec victum offerentibus benedicebat: sic per annos VII. continuos faciens & quinque menses, nec voce raucior fuit, neque delassatus est: donec obsidionis tempore ipsa re perspectis auguriis requievit. Supra murum enim circumiens iterum væ civitati & fano ac populo voce maxima clamitabat: cùm autem ad extremum etiam addidisset: Væ etiam mihi! lapis tormento missus eum statim peremit, animamque adhuc illa

omnia lugentem amisit. Romani igitur, postquam seditiosi ad civitatem confugerunt, templo omnibusque circum locis ardentibus, signa in fano reposuerunt, sacrificioque celebrato Titum maximis cum clamoribus declarant Imperatorem: Post hæc seditiosi videntes se non posse evadere, petiverunt facultatem cum uxoribus & liberis exeundi: Sed Titus vitam eis tantum voluit salvam esse, ut se traderent captivos, quod cum noluerunt acceptare, processum est contra eos igni, ferro, ac omnibus modis, quibus fieri potuit. Quidam autem eorum Idumæi, & aliqui de populo simul ad XL. millia ad Romanos confugientes, salvati sunt: & tandem octavo die mensis Septembris civitas ex toto capta est, & Judæi fugientes hinc inde, multi eorum ad cloacas descenderunt, nec ausi sunt nutu Dei timore perterriti in turribus remanere: à quibus nulla machinatione, quàm fame potuissent fuisse distracti. Unde Romani, omnibus quos ceperant occisis, civitatem incendebant, & angusta viarum cadaveribus obstruxerunt, totamque civitatem sanguine diluerunt. Destructis igitur & subversis muris civitatis, Titus jussit tres turres supradictas in fortunæ suæ monumentum relinqui: quia eo militante his ipse potitus fuisset, quæ capi non potuissent. Hinc ex multitudine captivorum seditiosi quique, præter illos, qui triumpho servati sunt, occidebantur. De reliquis XVII. millia vincti missi sunt ad Ægyptum operibus deputandi. Plurimos autem per provincias Titus dono tribuit, in spectaculis ferro & bestiis consumendos. Qui verò infra XVI. annum fuerunt, illos vendiderunt. Captivorum omnium quidem numerus, qui toto bello comprehensi sunt nonaginta septem millium collectus est: mortuorum verò per omne tempus obsidionis undecies centum millia. Horum plærique gentiles fuere, sed non indigenæ. A totis enim regionibus ad azymorum diem festum congregati bello subito circumfusi sunt, ut primò quidem illis pestifera lues ex loci angustia nasceretur, deinde citius fames. Johannes igitur oppressus fame cum sociis in cloacis, quam sæpe despexit, à Romanis dexteram sibi dari precatus est. Simon verò multa vi cum necessitate luctatus semet tradidit: unde servatus est ipse triumpho, Johannes verò vinculis sempiternis deputatus est.

CAPUT V.

Colligitur omne tempus in secundum annum Vespasiani & novissimam eversionem Ierosolymorum à Tito factam, & XV. anno Tiberii Cæsaris, & ab exordio Evangelicæ prædicationis anni XLII. à captivitate autem, quam ab Antiocho perpessi sunt anni CCXXXIIX. Porro à Darii secundo anno, sub quo rursus templum ædificatum est, anni DXC. à prima autem ædificatione templi sub Salomone usque ad desolationem MCII. Sed Josephus ponit MLX. & à primo anno Cyri DCXXXIX. Civitate igitur funditus eversa, Titus relicta ibi decima legione pro custodia, Cæsaream maritimam proficiscitur: deinde Cæsaream Philippi, ubi multis spectaculorum generibus celebratis, multi captivorum consumti sunt: alii bestiis objecti; alii catervatim coacti more hostium inter se pugnarunt. Unde perierunt ibi ludibrio plusquam duo millia quingenti. Post hæc Titus veniens Alexandriam, dimissis duabus legionibus se secuturis, proponit versus Italiam navigare. Unde Simonem & Iohannem duces captivorum, & alios numero septingentos viros electos, tam magnitudine corporum, quàm pulcritudine præstantes, ilicò ad Italiam portare præcepit, illos cupiens in triumpho producere. Peracta itaque navigatione pro voto, pater ejus Vespasianus, una cum Senatu & populo Romano eum magnificè suscepit: & sic per dies aliquot unum communem triumphum ob res gestas agere statuerunt, quamvis Senatus utrique proprium decrevisset. Die igitur decreta adveniente, nemo ex tam infinita civitatis multitudine domi remansit. Omnes autem cùm exissent, loca ubi tantùm stare possent, occupaverant. Prima itaque aurora incipiente procedunt Vespasianus & Titus, lauro quidem coronati, amicti verò patria veste purpurea, & ad Octavianas ambulationes transeunt. Ibi enim Senatus & ducum proceres, & honorati equites, eorum præstolabantur adventum. Tribunal autem ante porticum factum erat, sellæque in eo eburneæ præparatæ: quo cùm ascendissent, consederunt. Statimque eos partis militaris favor excepit, multis virtutum testimoniis prædicans. Illi autem inermes erant, in veste serica laureis coronati. Perceptis autem laudibus, Vespasianus cùm adhuc dicere vellent, silentii signum dedit: magnaque omnium quiete facta surrexit, & amictu

 magnam

magnam partem capitis cooperiens, solennia vota celebravit: idemque Titus fecit. Perfectis itaque votis, Vespasianus in commune omnes breviter allocutus, milites ad prandium, quod his ex more ab Imperatore parari solebat, dimittit: ipse verò ad portam resedit, quæ abeo, quòd per illam semper triumphorum pompa ducitur, nomen accepit. Ibi & cibum priùs capiebant, & triumphalibus vestibus amicti, Diis ad portam collocatis, cæsa hostia inter spectacula transeuntes, triumphum ducebant. Pro merito autem narrari multitudo illorum spectaculorum & magnificentia non potest, in omnibus, quæ quisque cogitaverit, vel artium factis, vel divitiarum opibus, vel naturæ novitate. Omnem quidem modum rerum gestarum in Judæos temporibus belli per ipsa spectacula nescientibus, tanquam præsentibus, expertorum exhibebat industria. Pompæ autem finis erat Capitolini Jovis templum, quo postquam ventum est, constitere. Ibi Dux hostium Simon Gioræ, inter captivos in pompa traductus, laqueo circumdatus per publicum tractus ac cæsus, occiditur. Deinde hunc diem urbs Romana celebrabat, victoriæ quidem in hostes gratulatorium, finem verò malorum civilium. Post hoc Vespasianus omnes, si qui fortè ex familia David superfuissent apud Judæos, velut regalis Prosapiæ viros, jubet inquiri, quos postea filius ejus Domitianus persecutus est. Anno Domini LXXVI. Achaja, Lycia, Rhodus, Byzantium, Samus, Thracia & Cilicia, quæ liberæ antea, & sub regibus amicis erant, in provincias redactæ sunt. Et Josephus septem libros Judaicæ captivitatis scripsit, & patri Vespasiano & Tito præsentavit eos, qui bibliothecæ publicæ traditi sunt, & inde propter ingenii gloriam statuam Romæ meruit. Vespasianus postquam imperavit ferè annis x. fluxu ventris interiit, anno ætatis suæ LXIX. & cum morte urgeretur, erexit se dicens: Decet Imperatorem stando excedere. Ejus temporibus S. Apollinaris Ravennæ passus est.

Titus filius Vespasiani imperavit annis duobus, & totidem mensibus. Hic erat in utraque lingua, videl. Græcâ & Latinâ, disertissimus; vir omnium virtutum, ita ut diceretur Delitiæ generis humani. Nulli quidquam negavit dicens: Nullum debere tristem ab Imperatore discedere: dixitque se illum diem perdidisse, quo nihil dederat. Postquam Titus adeptus est imperium, duos viros potentes, qui conjuraverant contra eum, cum excogitatum scelus abnuere nequirent, monuerat primò: pòst deductos in spectaculo juxta se assidere fecit utrumque, petitoque ex industria mirmillorum, quorum pugnæ visebantur, gladio, quasi ad explorandam aciem, uni atque alteri commisit: quibus perculsis & constantiam mirantibus, dixit: Videtisne potestates fato dari, frustraque tentari facinus potiendi spe, vel amittendi metu? Ipse Titus Domitianum fratrem suum sibi parantem insidias, militumque animos sollicitantem, flens sæpiùs obtestatus est, ne parricidio cuperet assequi, quod & se volente esset obventurum ei, & jam haberet, cùm sit particeps potestatis. Titus amphitheatrum Romæ ædificavit, & in dedicatione ejus quinque millia ferarum occidit. Alia ejus facta magnifica, quæ gessit, suprà pro parte sunt scripta: & ipse anno ætatis suæ XLII. morbo deficiens obiit.

Domitianus frater Titi imperavit annis XV. Hic apud Romanos primus viros eunuchisari, & in palatio haberi jussit, & uxorem suam Augustam appellari. Ipse templum Pantheon, quod nunc dicitur Maria rotunda, Romæ ædificavit: mathematicos & Philosophos urbe depulit: vites in urbe seri prohibuit: se ut Deum adorari jussit: statuas aureas & argenteas in Capitolio sibi erigi fecit: multos nobilium Romanorum perdidit: & plurimos eorum in exilium misit. Domitianus persecutiones Christianis secundus intulit, & Johannem Evangelistam oleo ferventi perfusum in Pathmos insulam in exilium misit, ubi ipse Johannes Apocalypsin scripsit. Et Apollonius eodem tempore insignis Philosophus habetur. Eo tempore Josephus XX. libros Antiquitatum scripsit. Domitianus omnes, qui de genere David erant, jussit interfici, ut nullus Judæorum regni superstes esset. Sub eo sanctus Dionysius cum sociis suis passus est. Et eo tempore Quintilianus ex Hispania primus Romæ publicam scholam habuit, & salarium è fisco accepit. Domitianus anno Imperii sui decimo de Dacis & Germanis triumphavit: & tandem in palatio, uxore sua conscia, occisus est.

Nerva opido Narniensi genitus imperavit anno I. & mensibus IV. Tunc Senatus decrevit irritum, quicquid Domitianus statuerat: & multi, quos injustè ejecerat, reversi

versi sunt, & sic Johannes Evangelista rediit Ephesum. Nerva puellas puerosque egenorum sumtu publico per Italiæ opida ali jussit, & postquam ipse Trajanum adoptavit in filium, anno ætatis suæ LXXII. defunctus est.

CAPUT VI.

Quoniam regnorum, per statuam Nabuchodonosor designatorum, quarto, de cujus hic cursu nunc agitur, prævalente, regnum, nullo unquam fine terminandum, Daniel interpretatus est oriturum: restat ab hujus regni capite, quod Christus est, per singulos ejusdem regni administratores, summos videlicet Pontifices, descendendo terrenæ potestatis Imperii deinceps temporum cursus annosque distinguere. Sed quia summos Pontifices, ac Romanos Imperatores singulos, prout annis singulis, seu mensibus sibi invicem contemporanei extiterunt, propter crebram ac inæqualem mutationem eorundem, per annos designari posse singulos, non solùm difficile, verùm etiam propter temporis prolixitatem, & scriptorum non tantum varietatem, sed etiam contrarietatem arbitror impossibile: eosdem summos Pontifices & Romanos imperatores, prout in quolibet centenario numero annorum Domini ipsos contemporaneos, seu quasi reperio deinceps diligentius annotabo. Nec ex hoc, quod ex gestis ipsorum Imperatorum, tacito de summis Pontificibus huc usque narrationis seriem contexui, quis existimet Pontificatui imperium me velle præferre, sed quia in fine hujus Libri de Pontificatu plura loqui desidero, & regnum Christi, Imperii terreni principatu cessante, durabit. Anno igitur Imperii Octaviani Aug. XLII. ut superiùs expressi, Christus natus est· seu ut dignius dici considero, anno Nativitatis Christi primo, Octavianus Augustus annum quadragesimum secundum agebat in Imperio. Jesus Christus Dominus noster, rex regum, & Dominus dominantium, ac summus Pontifex sedit in hoc mundo annis XXXIII. & mensibus III. De cujus Infantia quidam liber factus est, quem ecclesia non recipit: sed de infantia ejus, ab illo tempore, quo ductus est in Ægyptum, & de pueritia ac adolescentia ejus nihil scribunt Evangelistæ, nisi solum hoc, quòd cùm esset annorum XII. inventus est in medio Doctorum. Deinde cum erat annorum XXX. baptisatus est à Johanne in Jordane, & postea cœpit publicè prædicare, miracula facere, infirmitates curare & discipulos congregare: de quibus ex Evangeliis satis perdocetur; quare de eis duxi supersedendum. Reperiuntur etiam quædam testimonia Judæorum & gentilium de miraculis & factis Christi. Unde Josephus ita scribit (*Antiquit. lib. 18. cap. 5.*) Fuit Jesus sapiens vir, si tamen virum eum nominari fas est. Erat enim mirabilium operum effector, doctorque hominum eorum, qui libenter ea, quæ vera sunt, audiunt; & multos quidem Judæorum, multos etiam ex gentibus sibi adjunxit. Christus hic erat: quem accusatum à nostræ gentis principibus, cum Pilatus in crucem agendum decrevisset, non deseruerunt exinde, qui ab initio eum dilexerunt. Apparuit enim eis tertio die vivus, secundum quod divinitus inspirati prophetæ vel hæc, vel alia, de eo innumera miracula futura prædixerant: sed in hodiernum diem Christianorum, qui ab ipso nuncupati sunt, & nomen perseverat & genus. Anno Tiberii Cæsaris XVIII. secundum Eusebium: secundum Africanum verò, & secundum supputationem Olympiadum XIX. Christus passus est. Quod autem XVIII. anno Tiberii passus sit inducit Eusebius etiam ex libris gentilium, qui miracula, quæ tempore passionis Domini acciderunt, continent. Dicit enim: scribit super his Phlegon, qui Olympiadum egregius supputator est, in XIV. libro ita dicens: Quarto autem anno ducentesimæ secundæ Olympiadis magna & excellens inter omnes, quæ ante eam acciderant, defectio solis facta est. Dies hora VI. in tenebrosam noctem versus, ut, stellæ in cœlo visæ sint: terræque motus in Bithynia Nicenæ urbis multas ædes subvertit. Et subdit Eusebius: Argumentum autem hujus rei, quòd salvator isto anno passus sit, Evangelium præbet Johannis, & Lucæ, in quo scribitur: Quinto decimo anno Tiberii Cæsaris Dominum prædicasse. Et sciendum, quòd tempore Passionis Domini Joseph vir Mariæ adhuc vixit: ut innuit Ambrosius in quadam epistola ad Theophilum, & idem habetur in §. ecce. XXVII. quæst. II. & glossa notat hoc contra Petrum Manducatorem ibidem in cap. Si enim. Item dicit, quòd Abgarus rex Edessæ scripserit Jesu, ut veniret, & sanaret eum & quod Dominus ei responderit, quòd esset missurus ei unum ex discipulis: quodque Thomas Apostolus post ascensionem Domini miserit ad illum Thadæum, unum ex

LXX.

LXX. discipulis, qui baptisaverit eum: sed Ecclesia istud non recipit. Item sunt quædam scripta, quæ dicuntur inventa inter annales in domo Pilati, qui multa continent de passione Domini, de quibus Evangelistæ non scribunt, & specialiter de apparitione mortuorum, qui cum Domino surrexerant: præsertim duorum filiorum Simeonis, qui Jesum in die Purificationis Mariæ suscepit: sed quia Ecclesia ista non recipit, nec ea prosequi intendo. Dominus autem Jesus elegit XII. viros ex discipulis suis, quos speciali quedam privilegio electionis Apostolos nominavit: & alios elegit LXX. quos binos per singula loca & urbes, ad quas ipse accessurus erat, præmisit. Eodem anno, quo passus est Dominus, Stephanus lapidatus est in mense Augusto, & deinde in mense Januario sequente Paulus conversus est. Cùm post mortem Stephani discipuli Domini fuissent dispersi, multi eorum apud Antiochiam congregati sunt, inter quos Paulus & Barnabas fuerunt: & ibi primò Christiani nominati sunt: cùm antea à multis Galilæi fuerant appellati.

CAPUT VII.

PEtrus Apostolus filius Johannis, provinciæ Galilææ vico Bethsaida, frater Andreæ, sedit Antiochiæ annis VII. Deinde veniens Romam, sedit annos XXIII. menses VII. dies VIII. Hic cum Simone mago conflictum habuit: qui Simon voluit ab eo emere Spiritum sanctum, videlicet ut cuicunque ipse manum imponeret, sicut fecit Petrus, quòd ille etiam haberet Spiritum sanctum. Et inde ab eo, illi qui emunt, aut vendunt spiritualia, Simoniaci dicuntur. Et ab isto Simone caput & initium omnis hæresis est. Unde dicitur in canone primo quæstione ultima: Omnia crimina ad comparationem Simoniacæ hæresis, quasi pro nihilo reputantur. Sed heu! temporibus nostris quasi nullum peccatum transitur & committitur. Simon veniens Romam Deus decretus est propter artis magicæ excellentiam, & statua sibi erigitur hunc habens titulum: Simoni Deo magno. Ipse quidem erat genere Samaritanus, & habuit secum quandam mulierem nomine Selene, quæ priùs in prostibulo steterat apud Tyrum urbem Phœnicis. Petrus veniens Romam malitiam Simonis detexit, & eum aliquamdiu abesse compulit. Reversus autem Romam Simon, & Petro resistere non valens, finxit se ascensurum in cœlum: cumque à Dæmonibus, juxta ritum artis suæ, in aëre sublevatus est, ad imperium Petri & orationem Pauli dimissus à Dæmonibus, cadens fractis cervicibus expiravit. Petrus Evangelium Marci, quod ipse XVIII. anno post ascensionem Domini scripserat, confirmavit. Matthæus verò Evangelium suum scripsit quarto anno post ascensionem Domini. Petrus Epistolas scripsit; jejunium quadragesimale instituit: duos episcopos videlicet Linum & Cletum Romæ ordinavit, qui populo officium Pontificale exhibebant: ipse verò prædicationi insistebat. Et tandem Ecclesia commissa discipulo suo Clementi, anno post passionem XXXIIX. una cum beato Paulo martyrio coronatus est. De Paulo quidem notandum est, quòd ipse prius dictus fuit Saulus, & natus de tribu Benjamin in opido Judeæ, quod Fiscali dictum fuit: quo capto à Romanis Saulus cum parentibus Tharsum Ciliciæ commigravit: & inde Saulus Tharsensis dicitur. Deinde ob studium legis à parentibus missus est Jerosolymam, & audivit ibi legem à Gamaliele: post conversionem vero suam ad prædicationem ejus Sergius Paulus proconsul Cypri conversus est, & inde ipse Paulus appellatus est.

Linus natione Tuscus, sedit annos XI. menses III. dies XII. Hic de mandato Petri instituit, ut mulier velato capite Ecclesiam intraret, & ipse martyrio coronatus est.

Cletus natione Romanus, sedit annos XI. vel XII. & sub Domitiano martyrio coronatur. Et licet Clemens suscepit Ecclesiam regendam à beato Petro post eum, tamen Linus & Cletus scribuntur ante eum, ut in libro Damasi Papæ: & hoc ideo secundum quosdam, quia ipsi exercuerunt Romæ officium Pontificale adhuc vivente Petro: & ergo Linus & Cletus dicuntur coadjutores Petri, & non successores. Et sic sentit Johannes Papa tertius in quadam epistola sua. Alii dicunt quòd Clemens videns esse perniciosum, quòd aliquis sibi statuere possit successorem, resignavit Papatum, & tunc Linus fuit electus: & post illum Cletus: quo mortuo Clemens fuit electus, & ita notat glossa in Canone. Si petrus VIII quæst. I. Et istud verosimile est, quia ab obitu *S. Petri* usque ad obitum Clementis, qui non XII annis secundum omnes Papatum tenuit, fluxerunt anni XXXII. qui ferè comprehendunt totum tempus regiminis horum videlicet Lini, Cleti, & Clementis.

Clemens natione Romanus, sedit annos XI. secundum Eusebium. Hic scripsit quandam epistolam ad Jacobum fratrem Domini, quæ incipit: Clemens Jacobo Domino & episcopo episcoporum, regenti Hebræorum sanctam Ecclesiam Jerosolymam: Et in ea scribit beatum Petrum de Deo dixisse: Deus est appellatio substantiæ supernæ, sive timoris Domini: igitur Deus est sine principio, sine fine, simplex, incorporeus, & incomprehensibilis. Patrem cùm audis, agnosce quod habet filium veraciter genitum. Deus ergo pater secreti sacramenti vocabulum est. Ejus verò filius est verbum & speculum, & character & imago uniens patris viventis in omnibus ei coæqualis. Nec quæratur, quomodo genuit filium, quod & angeli nesciunt: prophetis incognitum est, quoniam secretam originem cum proprio filio novit ipse solus, qui genuit: nec à nobis discutiendum est, sed credendum. Item in eadem epistola scribit: quod cum Petrus illi ecclesiam commiserat, & dixit; quod traderet ei potestatem ligandi & solvendi, quam à Christo acceperat, subjunxit dicens ad circumstantes de Clemente: Ligabit enim quæ ligari oportet, & solvet quæ expedit solui, tanquam qui ad liquidum Ecclesiæ regulam noverit. Ex quibus verbis antiqui elicere voluerunt, quod Petrus his verbis innuit, quod quilibet episcopus ecclesiasticæ regulæ ignarus, vel qualibet in re, aut cupiditatis commotione inductus, aliter, quam oportet, ligabit, aut solvet in terris, irritum fore in cœlis. Item Clemens aliam epistolam inscripsit Jacobo, quæ incipit: Clemens ratione ecclesiæ præsul, Jacobo carissimo Jerosolymitanorum Episcopo. Sed cum in istis epistolis fit mentio de morte beati Petri, qui ultimo anno Neronis crucifixus est, mirum videtur, quomodo Clemens scripserit Jacobo, qui anno septimo Neronis lapidatus est: nisi forte Clemens ignorasset Jacobum fuisse mortuum, epistolas illas scribendo ei, quem adhuc vivum credidisset. Et tandem Clemens tertio anno Trajani martyrio coronatus est.

CAPUT VIII.

TRajanus ex Hispania ortus apud Agryppinam Coloniam circa Rhenum Imperator efficitur, & imperavit annis XIX. mensibus VI. ipse plurimas civitates in Germania ultra Rhenum reparavit. Anno ejus secundo Joannes Evangelista obiit. Trajanus errore deceptus Christianos occidi mandavit: Et postea per quendam Judicem suum Plinium videlicet secundum, qui etiam fuit orator literatorie informatus, quod Christiani sine caussa, propter fidem eorum, injustè perderentur: mandavit epistolis per provincias Asiæ, ne quis Christianos ulla tenus de fide eorum inquireret. Jam hæreses multæ pullulabant. Nam Simon magus reliquerat discipulum, qui dictus fuit Menander, & erat Samarites genere, magistrum suum in arte magica supergrediens, & ausus fuit dicere, se esse salvatorem, & promisit immortalitatem sectatoribus suis. Deinde surrexit secta Hebionitarum, qui Christum solum hominem esse dicebant. Deinde surrexit Cherinthus hæreticus, qui docuit post resurrectionem terrenum Christi regnum futurum in Jerusalem, & homines in carne iterum concupiscentiis subjectam conversionem habituros. Fuit etiam jam secta Nicolaitarum, quorum Johannes in Apocalypsi meminit: qui docuerunt, quod quisque potest abuti carne sua, & uxores debere esse communes, & jactabant se habere illius sectæ auctorem Nicolaum, unum de LXX. discipulis Domini, seu unum de septem Diaconis ab Apostolis ordinatis. Hic enim quadam vice increpatus ab Apostolis de zelotypiæ injuria, produxit uxorem suam, quæ valde pulcra erat, & dixit se permittere unicuique ea uti, volens se per hoc excusare de continentia, & actibus libidinis, quos quidem illi impingebant: sed isti Nicolaitæ malè intellexerunt hoc factum Nicolai. Trajanus Babylonem occupavit, & tenuit: classem in mari rubro constituit ad vastandos fines Indiæ. Ejus temporibus Pantheon Romæ fulmine concrematum est. Et sanctus Eustachius, cujus palatium propè idem Pantheon erat, ubi nunc Ecclesia collegiata in ejus honorem fundata existit, martyrizatus est, & ipse prius Placidus dicebatur, & dies natalis ejus ipso die Matthæi apostoli servatur ibidem. Sanctus Ignatius beati Johannis Evangelistæ discipulus, & Antiochenæ ecclesiæ Episcopus martyrio coronatur. Et istis temporibus multa millia Judæorum apud Alexandriam perierunt: Similiter & apud Ægyptum, Cyrenen, ac Mesopotamiam, quia tentabant rebellare Romano imperio. Unde Salaminem urbem Cypri, interfectis habitatoribus ejus, subverterunt Judæi. Trajanus apud Seleuciam Isauriæ profluvio ventris extinctus est, cujus cineres

relati

relati in urna aurea Romam humatique in foro Trajano sub ejus columna, cujus altitudo CXL. pedes habet, existunt. Adrianus Ælius imperavit annis XXI. Hic in formatus de fide Christiana per Quadratum, & Aristidem discipulos Apostolorum, mandavit per epistolas: ut nullus Christianos propter fidem eorum impeteret: si autem pro crimine aliquem eorum accusari contingeret, quod pœna debita, sicut & aliis, illi infligeretur. Iste Quadratus scribit se vidisse, longe post Ascensionem Domini, plurimos, quos ipse salvator prius adhuc in carne curavit: & etiam aliquos, quos à morte suscitavit. Adrianus, rebellantibus Judæis, misit contra eos exercitum ad Ruffum præsidem Judææ: qui multa millia, virorum, fœminarum, & puerorum interfecit, & Imperator decrevit omnes Judæos de provincia illa expellendos, quod & factum est, & ipse expensis propriis reædificavit Jerusalem, & vocavit eam à nomine suo Æliam, & natione peregrina eam implevit: sed non ædificavit eam in eodem loco, in quo prius fuerat constructa. Istis temporibus Aquila Ponticus primus interpres post ascensionem Domini ex Hebræo in Græcum vetus Testamentum transtulit, Et hoc tempore Missa primum Græco sermone celebrata est, quæ prius in Hebræo celebrata fuit solummodo. Eo tempore Egesippus fuit, qui à passione Domini, usque ad illa tempora Ecclesiasticorum actuum texuit historiam, & morbo subcutaneo moritur.

Antonius Pius cum filiis suis Aurelio & Lucio imperavit annis XXII. mensibus duobus. Hic scripsit partibus Asiæ de Christianis non persequendis, ad informationem Justini Philosophi. Et inter cætera scribens populis civitatum sic inquit: Ego quidem non ambigo etiam ipsis Diis curæ esse, ne quis noxius lateat: multo magis etiam ipsis convenit punire eos, qui sibi immolare nolunt, quàm vobis: sed vos confirmatis eorum, quos persequimini, sententiam, quam de vobis, habent, dicentes, vos impios & sine Deo esse. Unde & optabilius habent animam ponere pro Deo suo, & mortem libenter amplecti, quam vobis talibus acquiescere, & in vestræ religionis jura concedere. Hoc tempore floruit Pompejus Trogus historiographus. Et eodem tempore Galenus medicus Pergamenus Romæ floruit. Hoc tempore venit Romam Cerdo quidem magus, qui dixit Deum à lege & prophetis prædicatum, non esse patrem Domini nostri Jesu Christi: Hujus discipulus fuit Marcion Ponticus, qui absque ulla reverentia blasphemans doctoris sui auxit insaniam. Deinde cæpit hæresis Encratitarum, quæ à Saturno quodam sumserunt initium: cujus sectator fuit Tatianus, qui refutavit nuptias à Deo institutas. Iidem ab animalibus abstinendum prædicant, ingrati Deo, qui hæc humanis usibus procreavit. Sub hoc imperatore passa est sancta Felicitas cum filiis suis septem, & moritur apud Dorium villum. Marcus Antoninus, qui & Severus, Lucius Aurelius, & Commodus, affinitate conjuncti, æquo jure imperium administrarunt annis XIX. Et de istis Commodus ultimo imperavit annis XIII. Lucio Athenis sacrificanti, ignis in cœlo ab occidente latus, in orientem ferri visus est. Hoc tempore Praxedis & Potentiana virgines fuerunt & sanctus Polycarpus martyrizatus, & Lucius XI. anno imperii sui sedens cum fratre in vehiculo apoplexia tactus interiit. Anno Domini CLXXIII, tanta pestilentia per universum orbem fuit, ut pene ad internecionem Romanus exercitus deletus esset. Commodus postquam solus Imperium tenuit, pacem Christianis concessit. Hoc tempore Theodotion interpres claruit.

Ælius Pertinax imperavit mensibus VI. Hic septuagenario major cum præfecturam urbis administraret ex senatus consulto imperare jussus est; & dictus est Pertinax, quia obsecrante senatu, ut uxorem Augustam, & filium Cæsarem appellaret, contradixit, sufficere testatus, quod ipse regnaret invitus. Et Ælius in palatio scelere Juliani juris periti occiditur, quem postea Severus juxta pontem Milvium interfecit.

Severus Tripolitanus, primus ex Africa Imperator, regnavit annis XVII. Eo tempore Narcissus Jerosolymorum & Theophilus Cæsariensis Episcopi insignes habentur. Et orta persecutione contra Christianos Leonides Pater Origenis martyrio coronatur. Item Symmachus Samarites factus proselytus transtulit hoc tempore vetus Testamentum ex Hebræo in Græcum. Severus Clodio Albino, qui se in Gallia Cæsarem fecerat, interfecto, in Britannos bellum transfert: ubi ut receptas provincias ab irruptione barbarorum faceret securiores, vallum per CXXXII. millia passuum, à

mari ad mare duxit, & ibidem, videlicet, in Britannia, quæ nunc Anglia dicitur, mortuus est.

CAPUT IX.

ANacletus, natione Græcus, de Athenis, Papa, sedit annos XII. secundum Eusebium, vel annis IX. menses duos secundum alios. Hic direxit epistolam unam universis Episcopis & sacerdotibus, quæ incipit: Anacletus servus Jesu Christi in Apostolica sede à Domino constitutus, & à sancto Petro Apostolorum principe presbyter ordinatus, omnibus Episcopis & reliquis sacerdotibus Christi, salutem. In qua quidem epistola ipse determinat primatus, patriarchatus, & Episcopatus secundum prærogativas urbium & civitatum, quas singulæ habuerunt penes sæculares honores in judicibus, & populi multitudine. Et dicit in eadem epistola de sede Romana (*Dist. 22. c. sacrosancta.*) Hæc vero Apostolica sedes cardo & caput, ut prætactum est, à Dn. & non ab alio, est constituta: Et sicut cardine ostium regitur, sic hujus sanctæ sedis auctoritate omnes ecclesiæ, Dn. disponente, reguntur. Unde prima sedes est Romana: secunda Alexandrina, tertia Antiochena. Quod tamen postea mutatum est: ut Constantinopolitana haberet secundum locum, & Alexandrina tertium, Antiochena quartum & Hierosolymitana quintum.

Evaristus natione Græcus, ex patre Judæo, nomine Juda, de civitate Bethlehem, sedit annos XII. menses decem. Hic statuit, ut conjugium à parentibus publicè sponsetur, & à sacerdote sacerdotaliter benedicatur sponsa: & biduo vel triduo sponsus & sponsa orationibus vacent, & castitatem custodiant, ut bene soboles generetur: & ipse martyrio tandem coronatus est.

Alexander I. natione Romanus, sedit annos XII. menses V. Hic custodivit aquam aspersionis & sal benedictum: ipse etiam addidit in canone Qui pridie, usque hoc: Et corpus meum. Et statuit, ut aqua commisceatur cum vino in consecratione, ad designandum unionem Christi & ecclesiæ: & ut hostia fieret de azymo pane, & in modica quantitate: & ipse martyrio coronatus est.

Sixtus I. natione Romanus, sedit annos X. menses III. Hic statuit, quod sanctus diceretur ad Missam: & ipse scripsit se archiepiscopum urbis Romæ: ipse etiam concessit plures missas una die per unum, caussa necessitatis, & non aliter, celebrari: & ipse martyrio coronatus est.

Thelesphorus natione Græcus, sedit annos XI. menses III. Hic statuit, ut nullus ante tertiam præsumeret celebrare, & statuit cantari hymnum angelicum in Missa: & quod in natali die tres Missæ celebrentur. Etiam statuit, ut septem hebdomadis plenis ante Pascha jejunium fieret: sed nemo adhoc obligetur, nisi sit ad hoc adstrictus ex regula: & ipse martyrio coronatus est.

Hyginus natione Græcus, de Athenis, sedit annos IV. menses III. Hic statuit, ut unus tantum sit patrinus in baptismo: & scripsit se Episcopum almæ urbis: sed Atheniensibus scribens primus Papam se nominavit.

Pius ab Aquileia, sedit annos XV. menses III. Hic statuit, ut Pascha in die Dominico celebraretur: quoniam prius decima quarta Luna Aprilis cum Judæis celebrabatur. Sed iste Papa voluit, quod in diem resurrectionis Domini prorogaretur: ut sic utrumque simul celebraretur.

Anicetus post Pium sedit annos X. secundum Eusebium: sed Damascus Papa in libro suo de Romanis Pontificibus ponit Anicetum ante Pium in ordine.

Soter natione Campanus, sedit annis VIII. vel IX. & fuit ortus de civitate Fundis. Hic scripsit se Archiepiscopum sedis Apostolicæ: & statuit, ut nulla monacha tangeret vasa sacra, videlicet, calicem & corporalia, nec etiam incensum poneret in Ecclesia.

Eleutherius, natione Græcus, sedit annos XV. menses VI. Hic, quod Apostoli statuerunt, videlicet, quod à Christianis nulla esca rationalis & humana repudiretur, suo decreto innovavit.

Victor I. natione Afer, sedit annos X. menses II. Hic statuit sanctum Pascha celebrari Dominico die: sicut ante se statutum esse fatetur, in epistola sua quæ incipit: Victor Romanæ ac universalis Ecclesiæ episcopus: sed ipse addidit, quod Pascha semper deberet celebrari sic, quòd cadat inter XIV. lunam, & XXI. mensis Aprilis. Et

hoc

hoc est, verum intelligendo de Luna, secundum Kalendarium inventa, & non secundum computos. Notandum est, quòd olim ab ecclesia Romana introductum fuit in consuetudinem, quòd anniversarius diei Paschæ anni præteriti peragitur speciali divino officio in ecclesia, & ille dies anniversarius dicitur Anotimum Paschæ. Idem anniversarius dies Paschæ habuit ortum ex eo, quia in primitiva Ecclesia illi, qui anno præterito baptizari fuerant, eodem die, anno revoluto, venerunt ad Ecclesiam, & anniversarium diem suæ regenerationis, sive secundæ nativitatis, cum oblationibus solenniter peregerunt. Unde officium illius diei est de regeneratorum innovatione.

CAPUT X.

ANTONIUS filius Severi, qui & Caracalla dictus est, imperavit annis VII. sub hoc Imperatore iterum editio scripturarum divinarum, quam quintam nominamus, Jerosolymis in dolio reperta est. Hic Antonius tam impotentis libidinis erat, ut Juliam novercam suam duceret uxorem. Aliqui nominant eum diminutivo nomine Antoninum: & Caracalla à veste, quam aliunde Romam adduxit, nominatus est.

Macrinus regnavit anno uno. Hic præfecturam Prætorii gerens Imperator factus est, & quia militarem luxuriam & stipendia profusoria comprimere voluit, à suis occiditur.

M. Aurelius Antonius, filius Antonii, ut putabatur, imperavit annis IV. Eo tempore Emaus constructa est in Judæa, & Nicopolis nominata. Hic M. Aurelius virginem Vestalem quasi matrimonio suo jungens, abscissisque genitalibus matri magnæ se consecravit: & tandem propter impudicam vitam suam Romæ per plateas ignominiosè tractus vitam finivit.

Alexander imperavit annis XIII. Hic Xerxem regem Persarum vicit, & disciplinæ militaris tam severus corrector fuit, ut quasdam tumultuantes legiones integras exauctoraret. Hujus temporibus in Nicopoli in Epiro editio divinarum scripturarum, quæ Sexta dicitur, in dolio reperta est. Sub Alexandro Calixtus & Urbanus primi Pontifices summi ac sancta Cæcilia passi sunt. Contra Alexandrum Taurinus in Græcia electus est Imperator; similiter & in Gallia Maximinus electus est. Quare Alexander veniens Maguntiam, & videns, quòd exercitus eum dimittere voluit per quendam de suis se fecit occidi. Aliqui scribunt, quòd tumultu militari occisus est. Hujus Alexandri temporibus, Origenes Alexandriæ clarus habetur, qui tunc in Ecclesia Dei super omnes post Apostolos floruit scientia, eloquentia, & vita: diversos libros composuit, & tanta scripsit, quod Hieronymus fatetur se legisse sex millia voluminum ipsius, exceptis diversis epistolis. Ipse carnem non comedit: aquam bibit: calceos non induit, & super lectum non requievit. Augustinus XI. de civitate Dei, (*cap.* 23.) de Origene sic dicit: Origenes in libris, quos περὶ ἀρχῶν, id est, de principiis appellat, hoc sensit, hoc scripsit: Animas à conditore recedendo peccasse, & diversis progressibus pro diversitate peccatorum, à cœlis usque ad terras, diversa corpora, quasi vincula meruisse. Et hunc esse mundum, eamque caussam mundi fuisse faciendi, non ut conderentur bona, sed ut mala cohiberentur. Et subdit Augustinus: Plusquàm dici potest, miror hominem in Ecclesiasticis literis tam doctum, & exercitatum, non attendisse, primùm quàm hoc esset contrarium scripturæ hujus tantæ auctoritatis intentioni, quæ per omnia opera Dei subjungens: Et vidit Deus, quia bonum est: completisque omnibus inferens: Et vidit Deus omnia quæ fecit, & ecce bona valde, nullam aliam caussam faciendi mundum intelligi voluit, nisi ut bona fierent. Et quamvis Plato in Timæo dicit, caussam factionis mundi esse bonitatem Dei, tamen ipse hanc opinionem de revolutione animarum tenuit. Unde dicit Augustinus X. de civit. Dei Platonem, animas hominum post mortem revolvi usque ad corpora bestiarum, scripsisse certissimum est: Porphyrio tamen jure displicuit, qui in aliorum fanè, non sua, quæ dimiserant, sed alia nova corpora redire humanas animas arbitratus est. Puduit scilicet, illud credere, ne mater fortasse filium in mulam revoluta vectaret, & non puduit hoc credere, ne revoluta mater in puellam filio forsitan nuberet. Item Augustinus libro vigesimo primo de civit. Dei, cap. XVII. aliam opinionem Origenis recitat dicens, Origenes Diabolum atque angelos ejus post graviora pro meritis & diuturniora supplicia ex illis cruciatibus eruendos, atque socian-

 dos

dos sanctis angelis credidit. Sed illum, & propter hoc, & propter alia nonnulla, & maximè propter alternantes sine cessatione beatitudines, & miserias, & statutis seculorum intervallis ab istis ad illas atque ab illis ad istas itus ac reditus interminabiles, non immerito reprobavit ecclesia: quia & hoc quod misericors videbatur amisit, faciendo sanctis veras miserias, quibus pœnas luerent, & falsas beatitudines, in quibus verum ac securum, hoc est sine timore certum sempiterni boni gaudium non haberent. Hæc Augustinus Et de hac opinione Origenis notat glossa in canone, si forte XXIV. quæst. II. & addit ibidem quod Origenes fuisset illius opinionis, quod CHRISTUS pro Diabolo adhuc esset passurus in aëre: sed de hac opinione nihil dicit Augustinus in loco ubi supra. Primam vero opinionem, videlicet, de revolutione animarum, dicit glossa ibidem fuisse alterius cujusdam Origenis, & dicit duos fuisse Origenes: unum videlicet, de quo dicitur in canone, si forte, supra dicto: alium de quo dicitur in canone quidam, eadem caussa, quæst. III. Sed videtur, quod ibidem idem Origenes fuerit, quia in prædicto canone, quidam, solum unus Origenes recitatur, cujus dicit hanc opinionem fuisse, quam dicit Augustinus ubi supra. Recitatur etiam in eodem canone alia opinio Origenis, videlicet, quod Filius non possit videre Patrem, nec Spiritus sanctus Filium. Immo beatus Jeronymus in epistola ad Avitum omnes has opiniones dicit fuisse hujus Origenis. Ex prædictis & aliis dictis Origenis ecclesia mota decrevit, tantum illa dicta Origenis recipienda, quæ beatus Jeronymus non repudiat: cætera decrevit cum auctore suo renuenda. Et inde est, quod quando leguntur homiliæ Origenis in quibusdam ecclesiis nomen ejus subticetur, & dicitur homilia lectionis ejusdem, videlicet, Evangelii præmissi. Quidam tamen volunt excusare Origenem dicentes eum de omnibus erroribus suis egisse pœnitentiam: & isti moventur ex eo, quod quidam libellus est, quem Jeronymus transtulit de Græco in Latinum, qui intitulatur de pœnitentia Origenis: Sed ecclesia non recipit illum librum, tanquam ab Origene factum. Et dicit Jeronymus in epistola ad Pammachium, & Octavium: ipse Origenes in epistola, quam scribit ad Fabianum Romanæ urbis Episcopum, pœnitentiam agit, cur talia scripserit, & causas temeritatis in Ambrosium refert, quod secreto edita in publicum protulerit. Unde præsumi potest, quod errores suos temere defendere noluerit. Alii ad excusandum eum dicunt, quod hæretici post mortem suam miscuerunt errores suos in libris Origenis, ut errorum suorum viderentur habere auctorem. Alii dicunt, quod hæretici hoc fecerunt ex odio, quod volebant per hoc famam ejus extinguere. Illud Jeronymus probat in epistola ad Avitum presbyterum. Sed constat, quod Origenes post mortem reprobatus est ab ecclesia ut in canone, si fortè, supra allegato. Unde dicit Gennadius in libro de viris illustribus, quem post Jeronymum persequitur, quod Theophilus Alexandrinæ ecclesiæ Episcopus scripsit adversus Origenem unum & grande volumen, in quo omnia pene ejus dicta, & ipsum pariter damnat: ac simul docens, non se eum primum, sed ab antiquis patribus, & maxime ab Heracle fuisse & à presbyterio ejectum, & de ecclesia pulsum, ac de civitate fugatum. Ubi sciendum, quod iste Heracles primo fuit socius Origenis, & adjutor in doctrina, & rexit Alexandrinam ecclesiam post Demetrium, qui Demetrius primo dilexit Origenem, sed postea odivit, quia, ut dicit Eusebius, invidebat famæ ejus. Jeronymus in lib. de viris illustribus de Origene sic scribit inter cætera: Illud de immortali ejus ingenio non taceo, quod Dialecticam quoque, & Geometriam, & Astronomiam, & Arithmeticam, Musicam, Grammaticam & Rhetoricam omniumque Philosophorum sectas ita didicit, ut studiosos quosque secularium literarum sectatores haberet, & interpretaretur eis quotidie, concursusque ad eum mirifici fuerunt: quos ille propterea recipiebat, ut sub occasione sæcularis literaturæ, eos in fide Christi institueret. Item Isidorus VI. Etymologiarum de Origene sic dicit: Origenes in scripturarum labore tam Græcos, quam Latinos operum suorum numero superavit: denique Jeronymus sex millia librorum ejus se legisse fatetur. Hæc Isidorus. Item Jeronymus in epistola ad Avitum presbyterum magnis laudibus attollit Origenem, & nihilominus eum errasse fatetur. Unde dicit: Laudavi ut interpretem, non ut dogmatistem: ingenium, non fidem: philosophum, non Apostolum. Et in epistola ad Pammachium & Oceanum ejus plurimos in libris περὶ ἀρχῶν positos damnat errores. Eusebius vero Cæsariensis Episcopus, qui omnes prædi-

prædictos, de Origene loquentes, præcessit in tempore, & præsertim Theophilum, de quo jam dictum est, pene centum annis præcessit, magnis laudibus extollit Origenem in ecclesiasticis suis historiis, ubi inter cætera de eo sic scribit: Cum pater Origenis propter fidem Christi tempore Severi Imperatoris apud Alexandriam tenebatur in carcere, & cum sequenti die jam producendus erat, Origenes adhuc puer, se disponebat omnino ad hoc ut cum patre martyrium sustineret; cumque patri in judicio vellet adsistere, mater ejus, dum non poterat eum avertere à proposito, vestimenta sibi de nocte furatur, ne haberet indumentum aliquod, quo indutus domo exiret. Puer igitur ex hoc tristis effectus, patri literam dirigit ad carcerem, conquerens de furto matris, & confortans patrem, ne ab incœpto desistat. Et pater deinde decollatus est: & Origenes cum sex fratribus suis parvulis jam agens annum XVII. derelictus est in rerum temporalium penuria: unde à quadam fœmina locupletissima fovebatur. Deinde Origenes tantum profecit in omnibus literis, quod apud Alexandriam in Grammatica docere præfectus est, & inde sibi necessaria pro domo conquisivit. Magis autem sacris literis intendit, ita ut etiam in brevi, videlicet, dum annum XVIII. ageret nomen ejus domi forisque fieret famosissimum. Martyres in carcere positos consolabatur: passionibus eorum aderat consortans eos in extremis, ita quod sæpe in eum impetus gentilium fiebat ex hac causa: tamen Deus omni tempore conservabat eum, ne lumen tantum ecclesiæ extingueretur. Tanta enim adversus eum quandoque persecutio cumulabatur, quod tota civitas Alexandriæ eum tegere non potuit, quando de domo ad domum confugeret se occultando. Cum igitur multi confluerent ad eum caussa doctrinæ, & præcipuè verbi Dei gratia audiendi, Demetrius Alexandriæ Episcopus tribuit ei magisterium docendi in ecclesia. Et quia ipse publicè prædicavit, & occultè non solum viris, sed etiam mulieribus tempore persecutionis, ut infidelibus omnem occasionem maledicti & suspicionis adimeret, fecit se occultè castrari: quod dum ad notitiam Demetrii Episcopi pervenit, ipse admiratus audacis animi virtutem, Origenem ex hoc multum commendavit. Postea tamen dum famam viri in opere Dei vidit undique divulgari, quasi invidiæ stimulo agitatus, Origenem de facto prædicto infamavit apud Alexandrum Jerosolymorum, & Theoctistum Cæsariensem Episcopos, qui ipsum Origenem in presbyterum ordinaverant. Origenes sæpe invitabatur contra hæreticos, quos omnes superabat. Porphyrius Christianæ fidei acerrimus inimicus, de quo superius dictum est, ubi opinio Platonis recitata est de Origene, prout refert Eusebius, loquitur cum in commentariis ejus nihil, cui culpam posset adscribere, inveniret, ad convitia & maledicta se convertens, maculas sibi infligendo, apud nos omni laude dignissimas, in quibusdam vera dicendo, in quibusdam falsa more suo fingendo, & nunc eum tanquam philosophum miratur: nunc vero tanquam Christianum notat. Unde idem Porphyrius deridendo mysticam expositionem veteris Testamenti de Christianis, & præsertim de Origene inter cætera sic inquit. Ea quæ Moyses agresti & simplici sermone conscripsit, divinitus sancita & figuris & ænigmatibus obtecta confirmavit, atque ingentibus repleta mysteriis inflati mente ac tumidi obturato in semetipsis rationis humanæ judicio sacramenta putant. Hujus autem absurdæ expositionis initium processit à viro, quem ego etiam adhuc cum essem valde parvulus vidi artem totius eruditionis tenentem, sicut etiam ex his, quæ posteritatis memoriæ tradidit, voluminibus comprobatur. Origenes hic est, cujus ingens gloria inter eorum magistros habetur. Deinde idem Porphyrius multa prosequitur laudem Origenis declarantia, intermiscens hoc, quod Origenes fuerit paganus, & postea factus sit Christianus. Et tandem subinfert de eo: Assecutus quippe fuerat in libris Platonis secreta: institutus fuerat in libris Numenii & Cronii, & Apollophanis, Moderati & Nicomachi: in Pythagoricis verò summorum virorum non eum latuere commentarii: attigit etiam Chæremonis Stoici, & Cornuti volumina: ex quibus, quæcunque secreta & mystica apud Græcos habentur, assumens ritu barbaro & superstitionibus Judaicis coaptavit, ac philosophorum gloriam ad dogmatis extranea, & peregrina convertit. Hæc Porphyrius. Mammea mater Alexandri Imperatoris, audiens famam Origenis, fecit eum vocari ad se Antiochiam, & audivit verbum Dei ab eo, & in fide Christi stabilita est. Origenes quendam nomine Ambrosium, genere & literaturis clarum, cujusdam Valentini hæretici sectatorem, convertit: qui post conversionem precibus multis Origenem compulit ad scribendum commentarios in

scriptu-

scripturas sanctas: & tantum ad hoc studii adhibuit, ut omnia quæ ad hoc opus essent necessaria, affluenter præberet: notarios septem adhibuit, qui Origeni incessanter adstarent, quique sibi invicem succederent: scriptores quoque alios tantos: sed & puellas eruditas in scribendo totidem numero in hoc ipsum vocare fecit, omniaque singula extrinsecus necessaria abundantissimè ministravit. Origenes dum quadam vice pergeret versus Achajam, contra hæreticos disputaturus, & iter per Palæstinam ageret, apud Cæsaream presbyter ordinatur. Hæc Eusebius de Origene. Notandum est etiam, quod Origenes Græcè dicitur, Adamantius latinè: & sic Jeronymus in Prologo homiliarum Origenis super librum Numerorum appellat eum Adamantium senem.

Maximus seu Maximinus imperavit annos III. Hic existens natione Gothus, primus ex corpore militari, sine senatus auctoritate, ab exercitu Imperator electus est. De isto scribit Jordanus Episcopus introducens ad hoc Symmachum historicum, quod iste Maximinus intra Thraciam natus erat, statura procerus, videlicet habens ultra IIX. pedes in longitudine: & tempore Severi Imperatoris militiam fortitudine meruit. Vicit enim XVI. lixas luctando nexu corporis unum post alium sine pausa. Et postea cum quadam vice cursu equestri ex industria, Severi Imperatoris eum ad se vocantis, fatigari videretur: jussu Imperatoris iterum luctatur cum militibus & septem juvenes electos allisit unum post alium sine pausa in terram. Et inde ab ipso Imperatore muneribus ditatus, & honoribus exaltatus est. Et postquam sub Severo & aliis Imperatoribus multa fortia gessit per gradus diversarum dignitatum ascendens tandem Imperator factus est. Et postquam movit contra Christianos persecutionem, apud Aquilejam occisus est. Hoc tempore Porphyrius Plotini Platonici auditor Romæ clarus habetur.

Gordianus imperavit annis VI. Hoc tempore Africanus historicus fuit, qui scripsit ad Origenem unam epistolam de historia Susannæ. Gordianus admodum adolescens Parthorum natione superata, cum victor reverteretur ad patriam, fraude Philippi præfecti prætorii interfectus est.

CAPUT XI.

PHILIPPUS imperavit annos VII. Hic filium suum Philippum faciens regni consortem, primus omnium Imperatorum fidem Christi suscepit. Ipse tertio anno Imperii sui festivitatem millesimi anni conditionis urbis celebravit. Item Philippus cum in vigilia Paschæ ministeriis divinis vellet interesse, non est admissus à Fabiano Papa, donec confiteretur peccata sua: quod tamen patienter sustinuit. Hoc tempore Origenes agens sexagesimum annum vitæ suæ primo tradidit copias illorum, quæ in ecclesia disserebat, videlicet, cum & sibi vitæ gravitas, & ætatis maturitas, ac multæ experientiæ cessit auctoritas. Origenes scripsit epistolas ad Philipum Imp. ad uxorem ejus Severam, & ad Fabianum urbis Romæ Episcopum videlicet Papam. Et præter has visæ sunt ab Eusebio epistolæ Origenis ad diversos missæ numero C. Philippus senior Veronæ & Philippus Junior Romæ occisi sunt.

Decius occisis utrisque Philippis imperavit anno uno, mensibus quatuor. Hic à Nerone septimus persecutor Christianorum fuit: & sub eo passi sunt Abdon & Sennes, Agatha virgo, & septem dormientes dormiverunt. Cum Decius cum Gothis pugnaret inter confusas turbas gurgite paludis submersus est, ita quod nec cadaver ejus poterat inveniri. Hic Decius ex Pannonia inferiori natus multos martyres occidit.

Gallus & Volusianus imperabant annis II. mensibus IV. Horum temporibus Origenes LXX. ætatis suæ anno nondum expleto defunctus est. Gallus persequitur Christianos. Unde scribit de eo Dionysius episcopus Alexandrinus: Gallus malum Decii videre, non potuit autem cavere: sed in eundem lapidem offensionis impegit: cujus cùm regnum floreret initiò, & cuncta ex sententia cederent, sanctos viros, qui pro pace regni sui Deo summo supplicabant, persecutus est: cum quibus & prosperitatem suam pariter fugavit, & pacem. Nam Gallus & Volusianus contra Æmilianum, qui in civitate Messana Imperatorem se fecit, profecti, ambo occisi sunt, & statim post ipse Æmilianus occisus est. Dionysio episcopo Alexandrino, dum à quodam amico suo corriperetur ex eo, quòd plurimos hæreticorum libros perlegeret, in visione di-

ctum est à Deo: lege omnia, quæ in manus tuas venerint: quia probare singula quæque & discernere potes, quandoquidem & ex initio hoc tibi fuit caussa credendi. Hoc tempore surrexit apud Ptolemaidem hæresis Sabellii, qui negavit Christum verè esse filium patris.

Valerianus primò fuit multum benignus, & humanus Christianis, sed postea depravatus per quendam doctorem Ægyptium Christianos nimium persecutus est. Unde Valerianus à Sapore rege Persarum capitur, oculisque orbatus miserabili servitute senescit, quod Galienus perpendens Christianis pacem dedit. Cumque Galienus nihil virile ageret Parthi Syriam Ciliciamque vastarunt: Germani & Alani Gallias deprædantes Ravennam usque venerunt: Græciam Gotthi vastaverunt: Quadi & Sarmatæ Pannonias occupaverunt: quare Galienus Mediolani occisus est. Hujus Galieni temporibus S. Laurentius martyr passus creditur à Decio Cæsare, non autem Imperatore: Et S. Prothus & Hyacinthus, Eugenia virgo, Cornelius PP. & Cyprianus episcopus Carthaginensis eodem die quo Cornelius PP. sed non eodem anno, passus est: similiter & S. Sixtus ab eodem Decio interfectus est. Unde quidam credunt Galienum fuisse binomium, ut ipse etiam Decius vocaretur. Alii dicunt, quod Decius fuit Cæsar à Valeriano constitutus, sed non fuit Imperator: & persecutionem Christianis intulit, & huic videtur consonum esse illud, quod scribit Jeronymus in lib. de viris illustribus de Methodio episcopo Tyri, videlicet, quod ipse fecerit unum librum de resurrectione, & alium de Pythonissa contra Origenem, & sub Decio & Valeriano secundum quosdam martyrio sit coronatus. Item S. Pancratius videtur esse passus sub Valeriano, & ita vidi contineri in quodam libro satis antiquo: sed communiores libri habent, quod passus sit sub Diocletiano: quod tamen stare non potest cum illo, quod legitur de S. Pancratio, videlicet, quòd S. Cornelius PP. eum baptisavit, qui à Decio martyrium passus legitur, & præcessit primum annum imperii Diocletiani plusquam 34. annos; maximè cum S. Pancratius in 14. anno ætatis suæ decollatus est. Hoc tempore Paulus primus eremita intravit eremum. Dionysius episcopus Alexandrinus scribit, quòd tempore Galieni concessa fuit pax ecclesiis: sed surrexit quidam tyrannus, Martinus nomine, quem tamen ipse Galenus regno privavit & vita.

Claudius imperavit anno uno & mensibus quatuor. Hic Gothos de Græcia expulit. Et eo mortuo frater ejus Quintilius à Senatu Augustus appellatur: sed ipse 17. die post hoc apud Aquilejam occisus est. Et ab eo Valentinianus martyrium passus est.

Aurelianus filius agricolæ regnavit annis V. & mensibus VI. Hic apud Romanos usum porcinæ carnis instituit. Ipse etiam primus Romanorum Imperatorum diadema capiti suo innexuit, gemmisque & aurea veste utebatur, quod adhuc incognitum fere Romanis moribus videbatur, Ipse postquam in Christianos persecutionem movit, & S. Columbam virginem apud Senonas urbem occiderat, apud Constantinopolim occisus est: & successit ei Tacitus, qui statim post VI. menses apud Pontum interfectus est: cui successit Florianus, qui cum Imperium adeptus est, deinde octuagesimo octavo die apud Tharsum occisus est.

Probus filius hortulani imperavit annis VI. mensibus IV. Hic Gallias à barbaris occupatas ingenti virtute restituit. Et eo tempore, cum Felix adhuc sedit in sede Apostolica; Romæ orta est hæresis Manichæorum, à quodam dicto Manes, qui fuit Persa genere. Hic dixit spiritualia à Deo facta, corporalia à Diabolo: & ergo anima corpori contraria optaret. Probus apud Sirmium tumultu militari occisus est. Carus Narbonensis cum filiis suis Carino & Numeriano imperavit annis duobus. Hic Carus castrametatus super Tigrim fluvium ictu fulminis interiit. Numerianus apud Veronem in campo magno dolo soceri sui Apri, cum ob dolorem oculorum sederet in vehiculo, occisus est. Et Carius apud Maguntiam prælio victus interiit.

CAPUT XII.

Diocletianus Dalmata genere, filius scribæ, imperavit annis XX. Hic prius quam promoveretur ad Imperium dictus fuit Diocles. Ipse tertio anno imperii sui Herculium Maximianum in consortium regni adscivit: qui rusticorum multitudine oppressa, quæ factioni suæ Bagandarum nomen indiderat, pacem Galliis reddidit. Et in profectione illa, quam Maximianus fecit contra Bagandas fuit legio Thebæorum,

quorum capitaneus erat S. Mauritius, qui una cum sociis suis, ab eodem Maximiano, in illa profectione martyrium passus est. Similiter S. Gereon cum suis sociis passi sunt. Hoc tempore Franci & Saxones Galliis infesti sunt: contra quos Maximianus bellum exercet. Istis temporibus Carus sumta purpura Britannias occupat. Narses bellum Orienti infert: Quinquegentiani Africam invadunt: Ægyptum Achilleus obtinet. Propter hos eventus Constantius & Galerius Maximianus assumuntur in regnum: Quorum Constantius Claudii nepos fuit. Et sic plures erant Cæsares, seu Imperatores uno tempore: sed in administratione tantum tamen unus solus erat in dignitate. Galerius in Dacia haud procul à Sardica natus est, & à Diocletiano compulsus, uxore quam habuit repudiata, filiam Diocletiani Valeriam duxit uxorem: & Constantius simili modo compulsus privignam Herculii Theodoram nomine duxit, ex qua postea sex liberos fratres Constantini M. procreavit. Diocletianus primus inter Romanos Imperatores se præcepit adorari: cum cæteri ante eum, ut judices solebant salutari. Ipse profectus in Ægyptum obsedit Alexandriam civitatem & octavo mense obsidionis cepit eam & recuperavit Ægyptum, anno imperii sui XIII. Item per Asclepidotum præfectum prætorii Britannia recepta est. Item eo tempore juxta Lingonas à Constantio Cæsare LX. millia Alemannorum cæsa sunt. Sed Galerius in partibus Orientis victus à Narsete ante currum Diocletiani purpuratus currere cogitur. Postea vero, cum Galerius Narsetem superavit, ipse à Diocletiano cum ingenti gloria suscipitur. Et tunc thermæ Diocletiani Romæ factæ sunt. Anno 18. Diocletiani terræ motu terribili apud Tyrum & Sydonem multa opida conciderunt, & populus innumerabilis oppressus est. Diocletianus anno XIX. imperii sui emisit edictum, ut omnes ecclesiæ Dei usque ad solum destruerentur. Et sequenti anno Diocletianus in tantam versus est dementiam quod ipse regni depositis insignibus in Nicomedia sponte imperium deseruit: quod & Maximianus quodammodo invitus jussu Diocletiani fecit apud Mediolanum. Et hoc tempore S. Lucia passa est in Sicilia. Et tunc Galerius Maximianum & Severum Cæsares fecit. Constantius accepit Helenam filiam regis Britonum in concubinam, ex qua genuit filium Constantinum, qui à Galerio Romæ tenebatur obses, interim quod Constantius in partibus Britanniæ agebat: sed Constantinus tandem fugiens ab urbe venit ad patrem suum in Britanniam. Imperium quod Maximianus in partibus Occidentis dimisit, Constantius tenuit. Et Imperium quod Diocletianus in partibus Orientis, deposuit, Galerius tenuit. Temporibus Diocletiani multa millia martyrum passa sunt: inter quos passi fuerunt: Anastasia, Sebastianus, Agnes, Vincentius, Georgius, Vitus, Christina, Simplicius, Faustinus, Beatrix, Cyriacus, Adrianus, Gorgonius, Euphemia, Justina, Cosmas, Damianus, Quintinus, Theodorus & Chrysogonus, ac Pamphilius, qui Chronicas scripsit.

Constantius & Galerius tenuerunt imperium duobus annis: cum & Constantius XVI. annum à principio electionis suæ Cæsarem in imperio ageret in Britannia obiit, & filius ejus Constantinus ab exercitu in Imperatorem electus est.

CAPUT XIII.

Zepherinus Papa, natione Romanus, sedit annos XIIII. secundum aliquos XVIII. menses VII. Hic constituit, ut omnes Christiani duodecim annorum eucharistiam in Pascha recipiant, & ut in consecratione corporis & sanguinis Domini calices & pateræ de vitro haberentur, quæ prius fuerant de ligno.

Calixtus primus natione Romanus, sedit annos quinque: iste clericis in sacris ordinibus constitutis continentiam indixit. Ipse etiam jejunia quatuor temporum, quia prius tale jejunium tantum ter fiebat in anno. Quod quidam volunt à temporibus Apostolorum esse introductum, & istud jejunium fiebat tantum in sabbato, quoniam feria sexta etiam servabatur jejunium à tempore Apostolorum similiter introductum, & in primitiva ecclesia feria quarta singulis septimanis etiam jejunium fiebat. Et fortè ista est ratio, quod feria quinta quæ præcedit sabbatum quatuor temporum occasione hujus institutionis non jejunamus. Et sic videtur mihi, quòd quantum est de ratione quatuor temporum solennius est jejunium Sabbati in quatuor temporibus, quam quartæ & sextæ feriæ ipsum Sabbatum præcedentium. Unde Damasus Papa in libro de Romanis pontificibus dicit: Sabbatum à Calixto Papa ter in anno jejunandum esse statutum, quoniam, ut superius dixi, illud jejunium tantum ter fiebat in anno.

anno. Sed idem Calixtus Papa postea statuit quater debere fieri in anno: ut sicut annus in quatuor tempora distinguitur, sic nullum eorum absque ciborum aliquali abstinentia transiremus. Unde autem jejunium, quod Judæi tempore legis, quater in anno observabant, ad cujus imitationem jejunia quatuor temporum instituta videntur traxisse originem, Jeronymus super Zachariam prophetam ostendit. Unde dicit idem propheta: jejunium quarti, jejunium quinti, jejunium septimi, & jejunium decimi erit domui Judæ in gaudium, & cætera. Ex quibus verbis quidam non intelligentes verba prophetæ, credunt hoc jejunium quatuor temporum à Deo in veteri testamento institutum: sed hoc non sonant verba prophetæ. Non enim dicit, quòd Deus mandaverit hoc jejunium debere servari, sed factum narrat, quod facturus erat Deus circa angustiæ memoriam, quam Judæi per ipsum jejunium recolebant, prænunciat. Dicit igitur Ieronymus super hunc locum, quod jejunium quarti mensis secundum computationem Hebræorum, qui apud nos vocatur Julius, habuit exordium ex eo, quod in illo mense Moyses descendens de monte cum tabulis legis vidit filios Jerusalem conflasse vitulum, & propter hoc tabulas confregit, & interfecta sunt XXIII. millia hominum. Quare residui jejunando Domino supplicabant, & deinceps illud jejunium singulis annis observabant. In mense quinto Hebræorum, qui apud nos dicitur Augustus, XII. viri, missi per Moysen ad explorandum terram promissionis, reversi sunt, & fecerunt populum desperatum præter duos. Quare Dominus iratus dixit populum per XL. annos juxta numerum dierum, quibus illi viri terram peragraverant, in deserto mansurum: & quod nullus esset intraturus terram promissionis nisi Caleb & Josue, & tunc populus egit pœnitentiam & jejunavit. Et post multos annos eodem mense Jerusalem capta est, & templum Domini incensum per Chaldæos. In septimo mense, quem nos vocamus October, Godolias, qui præfectus erat populo post transmigrationem Babylonis, interfectus est, & reliquiæ filiorum Israel dispersæ sunt. Unde singulis annis tempus luctus illius renovantes Judæi in hoc mense jejunabant. Undecimo mense, qui apud nos dicitur Januarius, Ezechiel propheta & qui cum eo fuerant in captivitate Babylonis audierunt, & in quinto mense templum Domini fuerat incensum: Quare dies luctus & jejunii observabant. Calixtus Papa fecit Romæ cœmiterium sub terra in via Appia, supra quod ecclesia S. Sebastiani martyris postea ædificata est, & in eo multa millia martyrum sepulta sunt. Et dicitur cœmiterium Calixti usque in hodiernum diem. Idem Papa fundavit Romæ ecclesiam S. Mariæ trans Tiberim.

Urbanus I. natione Romanus, sedit annos IX. menses X. Hic statuit calices & pateras fieri de argento. Ipse etiam ordinavit certa tempora, quibus jejunia quatuor temporum debent observari, prout Ecclesia ipsa servat nunc: quia priùs confusè fiebant secundum Kalendas mensium ascendendo, vel descendendo. Ita quòd jejunium quatuor temporum, quod modò servatur in septimana Pentecostes, aliquando servabatur ante festum Pentecostes, aliquando post idem festum, & aliquando infra septimanam prædictam.

CAPUT XIV.

Pontianus natione Romanus, sedit annos V. Hic tempore Alexandri Imp. exsilio deportatus in Sardiniam insulam, ibidem in exsilio mortuus est: sed à Fabiano, qui postea factus est Papa, reductus est Romam, & ibidem sepultus. Sed quidam, nescio quibus fabulis intenti, dicunt ei successisse quendam Cyriacum nomine, & nomen illius esse deletum de catalogo Romanorum Pontificum, propterea quòd cum XI. millibus virginum ab urbe Roma discedens Papatum reliquerit, Cardinalibus & clero invitis, & deinde apud Agrippinam Coloniam cum eisdem virginibus martyrium pertulerit. Sed error istorum patet ex multis. Nam Hieronymus petiit à Damaso Papa, ut colligeret sibi nomina Romanorum Pontificum, & qui ex eis fuissent martyrio coronati, diligentiùs annotaret. Unde Damasus Papa collegit quendam librum de prædictis, quem Hieronymo ad partes transmarinas, ubi tunc idem Hieronymus degit, destinavit: in quo quidem libro scribit Pontiano successisse Antherum, & nullum ponit in eodem libro Cyriacum: & Damasus non prætermisisset eum, maximè cùm fuisset martyrio coronatus: nec potest dici, quòd Damasus nomen ejus ignorasset, cum vix annis CXXX. eum in Papatu præcessisset: nec dicendum est, quod nomen ejus fuerit mutatum:

mutatum: quia nondum erat consuetudo mutare nomina summorum Pontificum, prout infra patebit. Item Eusebius Cæsariensis episcopus, qui non longè post hæc tempora fuit, in Chronica sua post Pontianum ponit Antherum, & nullibi ponit aliquem nomine Cyriacum. Item quia, ut legitur de XI. millibus virginum, Huni occiderunt eas, qui nondum isto tempore egressi fuerunt Mœotides paludes: nec nomen Hunorum mundo adhuc cognitum erat. Item illi, qui dicunt istum Cyriacum cum dictis virginibus profectum, dicunt quod pater B. Ursulæ fuerit rex Britanniæ, & pater sponsi ejus fuit rex Angliæ: sed regnum Angliæ nondum ortum erat: nec etiam Sicilia adhuc regnum erat, nec erat aliqua civitas adhuc Constantinopolis nominata, de quibus omnibus prædicti fabulantes aliquos homines, vel fœminas in virginum prædictarum comitatu fuisse, asseverant. Et finaliter, non est verisimile Christianos illis temporibus ita publicè urbem Romam potuisse visitasse in tanta comitiva: cùm necdum solitum erat eandem urbem, paucas adhuc habentem Ecclesias, pro indulgentiis visitari: nec etiam aliquis Imperator fidem Christi adhuc susceperat, prout hæc omnia per supra & infra scripta lucidius apparent. Sed error iste surrexit, ut dicitur de quadam fœmina, nescio an inclusa vel monacha, quæ erat apud Sconowgiam temporibus Friderici primi, circa annum Domini M.C.LVI, quæ asseruit talia & multa alia, sibi revelationibus divinis patefacta, cujusmodi revelationes assertas ego perlegi, & in multis contrariantur libris Chronicis & Historiis. Unde quædam ad impugnandum, seu verius ad elucidari provocandum hujusmodi erroris caliginem, collegi, quæ Coloniam examinanda destinavi. Et licet plures viri solennes & magnæ reputationis illa perlegerunt, tamen solutioni eorum, quæ contra supradictas assertas revelationes in quantum historiam virginum prædictarum contingunt, allegavi, obtinere non valebam.

Antherus natione Græcus sedit mensem I. dies XXV. Et eo tempore Maximus & Africanus Romæ Coss. fuerunt ut patet in epistola sua, quam ipse Antherus Toletanæ provinciæ episcopis direxit. Et in assertis revelationibus prædictis fæmina supradicta dicit, quòd Maximus & Africanus Coss. supradicti scripserunt ad quendam Julium cognatum suum, tunc principem Hunorum, ut XI. millia virginum morti traderent, quando ad partes Germaniæ redirent. Sed Coss illi habuissent potestatem virgines illas Romæ occidisse, cùm eo tempore persecutio fervebat in urbe: ita quòd ipse Antherus Papa pro fide Christi occisus est, ut scribit Damasus Papa in libro suo: nec etiam gens Hunorum adhuc cognita fuit partibus Germaniæ vel Italiæ.

Fabianus Papa sedit annos XIII. Hic misit septem Diaconos cum totidem notariis per diversas regiones ad colligendum gesta diversorum martyrum. Et ipsemet tandem martyrio coronatus est. Ejus etiam temporibus Maximus & Africanus Coss. Romæ fuerunt, ut patet in diversis epistolis suis. Fabianus Papa statuit, ut in cæna Domini chrisma consecretur, & antiquum chrisma comburatur: dicit enim: Christum docuisse post pedum lavationem apostolos chrismatis confectionem, & ita per Apostolos deductum ad posteros, & præcipuè per illos, qui præfuerunt Romanæ, Antiochenæ, Hierosolymitanæ & Ephesinæ ecclesiis: qui vetus chrisma omni anno combusserunt, & novum chrisma consecraverunt. Constat enim, quòd Apostoli, qui prædictis præfuerunt ecclesiis fuerunt Petrus, Johannes & Jacobus junior: nihilominus tamen omnes Apostoli fuerunt episcopi: sed quidam vertunt in dubium, an Paulus fuerit episcopus, & officium presbyteri exercuit: sed ex dictis Origenis homilia IV. in Leviticum patet hoc manifestè ubi sic dicit: Observandum est, quòd aliis indumentis sacerdos utitur, dum est in sacrificiorum ministerio, & aliis cum procedit ad populum. Hoc faciebat & Paulus scientissimus Pontificum, & peritissimus sacerdotum. Item quòd Paulus fuit episcopus tenet glossa LXXV. distinct. in cap. quod die.

Cornelius natione Romanus, sedit annos III. Hic ad preces cujusdam nobilis matronæ, nomine Lucula, corpora beatorum apostolorum Petri & Pauli de catacumbis nocte levavit. Et post hoc ipse Centumcellis in exilium pulsus est, & deinde revocatus. Et quia literas à S. Cypriano, episcopo Carthaginensi recepisset, nec jussionibus Imperatoris obtemperasset, Romæ à Decio decollari jussus est. Ipse redarguit S. Cyprianum de opinione, quam habuit, rebaptizandi hæreticos. Ipse S. Pancratium puerum baptizavit, qui postea sub Valeriano decollatus est.

Luci-

Lucius I. natione Romanus sedit menses III. Ipse invasores Ecclesiarum, & spoliatores earum, anathematisavit: & tandem à Valeriano capite truncatus est.

Stephanus I. natione Romanus sedit annos IV. Hic statuit Sacerdotes & Levitas vestibus sacratis in cottidiano usu non debere uti: & martyrio coronatus est.

Sixtus II. sedit annos XI. Hic statuit, ut missa super altari celebraretur, quod antea non fiebat. Ipse etiam tradidit beato Laurentio thesauros Ecclesiæ, & non Imperatoris: ut quidam æstimant.

Dionysius sedit annos IX. Hic statuit, ut episcopi in diœcesibus suis dividerent parochias, ut quilibet suo jure contentus limites alterius non invaderet.

Felix I. natione Romanus sedit annos V. Hic constituit, ut super memorias martyrum Missæ celebrentur, & ipse martyrio coronatus est.

Eutychianus natione Thuscus de civitate Luna, sedit annum I. mensem I. & diem I. Hic statuit, ut nulla abbatissa, vel sanctimonialis viduam vel puellam velare præsumat. Ipse sepelivit manu propria per diversa loca CCCXLI. martyres: & statuit, ut quicunque fidelium martyrem sepeliret, illum nulla ratione sine Dalmatica, aut collobio purpurato sepeliret, & ipse martyrio coronatus est. Gajus Dalmata natione ex genere Diocletiani, sedit annos XI. Hic statuit, ut clericus ad judicium seculare non trahatur, & ipse persecutionem Diocletiani fugiens novem annis in cryptis habitavit: & tandem captus martyrio coronatus est.

CAPUT XV.

Constantinus imperavit annis XXX. mensibus VI. sed prætoriani milites audientes mortem Constantii, Maxentium, Maximiani Herculii filium, Romæ elegerunt in Imperarorem. Galerius qui tenuit imperium Orientis, quod Diocletianus deposuit, Severum quem jam Cæsarem fecerat, contra Maxentium misit: sed Severus postquam venit Ravennam, occisus est. Et hoc audito Galerius Licinium Cæsarem fecit. Maxentius cum ad Imperium primò promotus est, ut plebem sibi attraheret fidei Christianæ veneratorem se simulabat: persecutiones reprimi omnesque Injurias à Christianis arceri jubet: sed nihil in reliquis actibus suis in vita vel in moribus, quod Christianis proximum videretur, ostendit. Nam flagitiosus & pessimus erat: patrem suum Maximianum Herculium ab urbe depulit, quia timuit eum imperium resumturum: Maximianus verò ad Constantinum generum suum, qui filiam ejus Faustam habuit uxorem, fugit: sed postquam pervenit ad eum clam sibi moliebatur insidias. Quare detectus à filia Massiliam fugit, & ibi comprehensus occisus est. Maxentius igitur Romæ exercens tyrannidem matronas nobiles publicè à viris suis ad sui libidinem abstrahi fecit, & post contaminationem viris suis reddi, non tam expleta libidine adulterii, quàm immutata. Unde cum Sophronia nobilis matrona, uxor præfecti urbis, ab eo vocaretur ad stuprum, & viro suo indicaret: eumque tristem ex hoc conspiceret, ipsa respondit nunciis Maxentii: exspectate donec ornem me, ut decet: & ingressa cubiculum flexis genubus orabat ad Deum. Et postquam Deo suam pudicitiam commendabat gladio seipsam per viscera & pectus transverberans famulas suas misit ad tyrannum, ut dicerent: tales fœminas Christo magis placere quàm tyranno. In orientis partibus simili modo Maximinus tyrannidem eodem tempore exercuit: & ita flagitiosus erat, ut nullam urbem, nullum opidum, absque nobilium matronarum adulterio, præteriret, & magicæ artis doctoribus publicos honores decrevit. Unde tetrius in Christianos desæviit. Erat enim apud Alexandriam virgo quædam nobilis, Dorothea nomine, quæ cùm ab eo per internuncias de stupro interpellaretur, nunciis respondit: nefas sibi esse templum corporis sui, quod soli Deo consecraverit, Idolorum cultu & libidinis contagio polluere. Proinde se quidem ad mortem paratam, à crudeli verò tyranno non decere molle aliquid vel blandum proferri: nec esse dignum erga se resolvi truces animos, quos cotidiè undatim Christianorum profusus cruor duraret. Cumque ipse vi decerneret explendum, quod cupiit, Beata Virgo noctu navem adscendens, derelictis bonis suis aufugit, multis pudicitiæ relinquens exemplum. Hæc scribit Eusebius Cæsariensis episcopus in ecclesiasticis suis historiis libro 9. Sed ego admiror multum, quare idem Eusebius factum prædictæ virginis sic admiratus, de beata Catharina virgine, cujus agonis certamina, si vera sunt, quæ de ea narrantur, apud Alexandriam iisdem temporibus acta, con-

stat supra aliarum virginum agones meritò esse extollenda, nihil omnino scripsit: maximè cùm eundem Eusebium, iisdem temporibus, in ipsis partibus ultramarinis constat extitisse, & intentionis suæ in libro prædicto dicit esse, martyria suis temporibus recepta ab ecclesia, declarare: quomodo potuisset facta ipsius ignorasse? circa quam inter cætera tam excellens miraculum foret factum, quod corpus mortuum angelico ductu per aëra ad locum remotum translatum sepeliretur. Nec solùm miror Eusebium, verùm etiam Jeronymum & Bedam, quorum uterque in partibus ultramarinis degens, magnam fecit diligentiam de passionibus sanctorum perquirendis, & neuter eorum, Jeronymus in Kalendario, Beda in martyrologio, mentionem facit de S. Catharina: immò libri antiqui apud nos nomen Beatæ Catharinæ in Kalendario, nec officium Missæ in sacramentario continent. Et quod me maximè vertit in dubium est istud, quod ubicunque de ejus passione quicquam legi, vel audivi, legi & audivi Maxentium eam Alexandriæ occidisse, quem nullam potestatem ibidem ex libris authenticis & historiis famosis tunc constat habuisse: sed Romæ per totum tempus, quo tenuit imperium, seu tyrannidem, resedisse. Maximinus, postquam per x. annos continuos persecutionem in Christianos exercuit, judicio divino percussus, in infirmitatem pessimam incidit: ita quod carnibus ejus putrescentibus, vermibus scaturiret. Itaque medici fœtorem ferre non valentes, ab eo occisi sunt. Unde quidam inter cæteros indicavit sibi ultionem divinam esse, & non morbum naturalem, quo laboraret, qui in Deum & Christianam religionem impiè egisset: quapropter Maximinus pœnitentia ductus emisit edictum per omnes provincias sibi subjectas, ut nemo Christianos persequeretur, & ut ecclesias reædificari nemo prohiberet: sed vix sex mensibus persecutione cessante, ipse sanitate recuperata Christianos iterum persequitur. Maxentius verò apud urbem Romanam iisdem temporibus senatores nobiles ac alios viros præclaros, criminibus contra eos confictis, proscripsit, & multos ex eis occidit. Ipse etiam magicis artibus insistebat, ad quarum explenda ministeria perquirebantur matronæ nobiles gravidæ, & adhibitæ funestis sacris mediæ scindebantur, rapiebantur, & parvuli infantes ac eorum exta evulsa perscrutabantur. Unde Constantinus Maxentium propter artem magicam maximè timuit: sed tandem bellum contra eum instaurat, & cum multa hæsitatione consisteret, & multa secum de imminentis belli necessitate pervoluens iter ageret, atque ad cœlum oculos levaret, vidit noctu in visione auream crucem in cælo versus Orientem, & angelos sibi dicentes: Constantine, in hoc signo vince. Quare Constantinus auream crucem fabricari fecit, & illam ante exercitum ferri jussit. Et sic bello commisso Maxentius juxta pontem Milvium percussus interiit. Aliqui tradunt, quòd ipse submersus sit. Et Constantinus cum gaudio introducitur in urbem, Romanis, de morte tyranni lætantibus. Cumq; mors Maxentii ad notitiam Maximini in partibus Orientis pervenit, ipse metu perterritus, iterum Christianos paululum respirare concessit: tandem tamen ipse neminem parem sibi sustinens, sociis Imperii se præferens, Licinio bellum inferre conatur: sed ipse à Licinio victus aufugit, & multos Deorum suorum sacerdotes, quorum responsis ad bellum instigatus fuit, occidit: & demum doloribus viscerum tortus, & luminibus orbatus, apud Tharsum interiit: & sic ex toto Christianis pax facta est. Et dum hæc agerentur, Licinius Constantiam sororem Constantini duxit uxorem. Cumque Diocletianus à Constantino & Licinio vocaretur ad nuptias, & se ob senium excusasset, perlectis minacibus rescriptis eorum, quibus per eos reprehendebatur, quòd Maxentio favisset, & faveret Maximino: ne ipse post tantam, quam habuerat gloriam, sub manibus eorum incideret in ignominiam, veneni haustum sumsit: unde Salone mortuus est. Post hoc Crispus & Constantinus filii Constantini, & Licinius adolescens Licinii Augusti filius, Cæsares appellantur. Hunc Crispum erudivit Latinis literis Lanctantius, vir omnium suo tempore eloquentissimus.

Huc-usque Eusebius scripsit Chronica gesta: deinde Hieronymus.

Licinius cùm venerat Antiochiam, magicæ artis magistros & sacerdotes Idolorum, nec non filios Maximini suppliciis affici fecit, & Christianos omni favore prosequitur. Tandem verò Licinius Constantinum sibi præferri non sustinens, clàm sibi molitur insidias, & cùm sic non proficeret, bellum ei manifestè indixit, & Christianos odio speciali persequens, multos ex eis occidit. Unde S. Blasius, Sebastæ civitatis

vitatis Cappadociæ episcopus, sub eo martyrisatus est: quare Licinius à fidelibus Constantini apud Thessalonicam interfectus est. Et sequenti anno Crispus, filius Constantini & Licinius junior occiduntur. Et dicunt quidam, quòd Constantinus filium suum Crispum fecerit occidi ad instantiam uxoris suæ Faustæ, quæ erat noverca Crispi: & cùm ipse à matre sua Helena de hoc reprehenderetur, ipse exardescens in iram, uxorem suam flammis injectam fecit comburi. Eo tempore fuit Donatus hæreticus, à quo dicti sunt Donatistæ, quorum error fuit, quòd filius esset minor Patre, & Spiritus sanctus minor Patre & Filio, & rebaptisari fideles debere. Istis igitur temporibus Constantinus solus gubernabat imperium: sed factus est leprosus, & cùm à nemine potuit curari, apparuerunt ei in visione Petrus & Paulus dicentes, ut vocaret Sylvestrum Papam, ille posset eum curare. Sylvester igitur vocatus est de exilio, quo in monte Soracte degebat, & baptisavit Constantinum, & statim à lepra mundatus est. Et deinde Constantinus fidem Christianam ampliavit: ecclesias plurimas fundavit: inter quas principaliores erant ecclesia Salvatoris, quam ipse Constantinianam nominavit, & postea dicta est Lateranensis à regione Urbis: Basilica Apostolorum Petri & Pauli: S. crucis ecclesia, quæ Jerusalem dicitur: ecclesia S. Agnetis: ecclesiæ sanctorum Marcellini & Petri: & has omnes copiosissimè dotavit. Insuper Beato Sylvestro & suis successoribus Romanis Pontificibus, concessit portare aurum & purpuram, & coronam de capite Imperiali sumtam, & dedit ei urbem Romam cum provinciis circumjacentibus. Et deinde transtulit se ad partes transmarinas, volens ædificare civitatem nominis sui Romæ similem, in loco, in quo Græci castrametati fuerant olim, quando obsederunt Trojam. Sed ipse de nocte admonitus in somno, ut Bizantium se transferret, ibique civitatem ædificaret: inde ad partes Thraciæ se contulit & Byzantium urbem magnis muris amplians ipsam Constantinopolim, quod sonat Constantini civitas, nominavit. Constantinus leges de novo condidit, & eas in libris redegit. Eo tempore fuit Alexandriæ quidam presbyter Arrius nomine, à quo surrexit hæresis Arriana, qui dixit filium Dei creaturam. Propter quem in Nicæa Synodus trecentorum & octodecim episcoporum congregata est: qui omnes, præsente Constantino Imp. contra Arrium tulerunt sententiam, & ipsum cum hæresi sua reprobaverunt præter XVII. quorum VI tantùm perseverabant, qui cum Arrio in exsilium missi sunt. Et in hac synodo factum est symbolum, quod canitur in missa. Cumque episcopi in concilio fuissent congregati, & plurimas sibi invicem dissensiones moverent, propter quas negotium principale differebatur: Constantinus certum diem statuit, quo quilibet contra alium, id quod vellet, proponeret: quo die veniente, ipse Constantinus Imperator omnium ad se scripta recepit, quasi super ipsis dissensionibus judicium celebraturus. Et cùm omnia ipsa collegerat, eis non perspectis, ipsa simul igne cremavit: asserens ad se non pertinere episcopos & sacerdotes judicare: nec volens simultates episcoporum aliis innotescere, mandavit, ut episcopi in negotio fidei, propter quod congregati essent, deinde procederent. Ruffinus historiarum ecclesiasticarum lib. x. (*cap. 3.*) scribit, quòd in isto concilio fuit quidam Philosophus paganus, qui omnes episcopos suis disputationibus vicit: quod videns quidam presbyter de simplicioribus, zelo fidei commotus, in medio surrexit, & ad Philosophum dixit: In nomine Jesu Christi, Philosophe, audi quæ vera sunt: Deus unus est, qui cœlum fecit & terram, & qui homini, quem de limo terræ formaverat spiritum dedit, & universa quæ videntur, & quæ non videntur, virtute Verbi sui creavit, & spiritus sui sanctificatione confirmavit. Hoc Verbum ac Sapientia, quem nos filium dicimus, humanos miseratus errores, ex virgine nascitur, & per passionem mortis à perpetua nos morte liberavit, ac resurrectione sua æternam nobis contulit vitam, quem & expectamus judicem omnium quæ gerimus esse venturum. Credis hoc ita esse Philosophe? At ille, velut si nunquam ullum sermonem contradicendi didicisset, ita obstupefactus virtute dictorum, mutus ad omnia, hoc solum potuit respondere, ita sibi videri, nec aliud verum esse, quàm quod dixerat. Et dixit Philosophus circumsedentibus: Audite me, ô eruditi viri: donec verbis mecum res gesta est, verba verbis opposui, & quæ dicebantur dicendi arte subverti: ubi verò pro verbis virtus processit ex ore dicentis, non potuerunt resistere verba virtuti, nec homo adversari potuit Deo. Et deinde ipse Philosophus Christianus factus est.

Istis

Istis temporibus fuit Eusebius Cæsariensis episcopus: qui scripsit Græcè Chronicam, quæ dicitur Chronica Eusebii, & illam postea Ieronymus transtulit de Græco in Latinum, & deinde quæ acciderunt usque ad tempora sua profecutus est. Et iisdem temporibus fuit Porphyrius Christianorum inimicus & Philosophus de quo dicit Augustinus x. & xxii. de civitate Dei. Post mortem Helenæ matris Constantini, quidam presbyter favens secretè Arrio, venit in notitiam Constantiæ sororis Constantini relictæ Licinii. Hunc presbyterum Constantia in extremis posita fratri suo Constantino Imper. se visitanti arctius commendavit: ad cujus fraudulentam instantiam Arrius ab exsilio revocatur, & iterum in concilium primò apud Ierosolymam, deinde apud Alexandriam deducitur, & à fautoribus suis receptus est & ab aliis reprobatus. Et inde est, quòd dicit Ieronymus: Constantinus extremo vitæ suæ tempore ab Eusebio Nicomediensi episcopo baptisatus in Arrianum dogma declinat, à quo usque in præsens tempus ecclesiarum rapinæ, & totiùs orbis secuta est discordia. Constantinus dum bellum pararet in Persas, Nicomediæ infirmatur: & dum in extremis esset constitutus, testamentum condidit, in quo decrevit Constantium filium suum in partibus orientis post se regnaturum: & quia Constantius præsens non fuerat, Constantinus testamentum quod condidit supradicto presbytero, sibi à sorore commendato, ipsi Constantio porringendum secrete tradidit. Quare idem presbyter post mortem Constantini, Constantio tam familiaris effectus est, ut Constantius ex ejus consilio Arrii doctrinam suscipiendam decerneret, & concilium Nicænum irritare tentaret. Constantinus igitur, postquam testamentum suum condidit, anno vitæ suæ LXVI. Nicomediæ defunctus est: de quo Augustinus v. de civitat. Dei (c. 25.) dicit in hæc verba: Bonus Deus, ne homines, qui eum crederent propter æternam vitam colendum, has sublimitates & regna terrena existimarent posse neminem consequi, nisi dæmonibus supplicaret, quod hi spiritus in talibus multum valerent: Constantinum Imper. non supplicantem dæmonibus, sed ipsum verum Deum colentem, tantis terrenis implevit muneribus, quanta optare nullus auderet. Cui etiam condere civitatem Romano Imperio sociam, velut ipsius Romæ filiam, sed sine aliquo Dæmonum templo simulacroque concessit. Diu imperavit, universum orbem Romanum unus Augustus tenuit & defendit: in administrandis & gerendis bellis victoriosissimus fuit: in tyrannis opprimendis per omnia prosperatus est. Grandævus ægritudine & senectute defunctus est, filios imperantes reliquit. Item circa tempora prædicta rem hujusmodi apud Antiochiam gestam scribit Augustinus in libro de sermonibus Domini in monte. Acindinus præfectus quendam virum tenuit in custodia, cui certum diem constituit, quo fisco libram auri solveret: alias deberet occidi. Iste solvere non valuit: sed habebat uxorem pulcram, quam vir quidam dives appetiit, & ei se libram auri traditurum, qua maritum liberaret, si ipsa ei una nocte posset commisceri, pollicetur. Mulier consentit: si ipse maritus, cui tota sua castitas debetur, tanquam de re sua vellet id fieri. Maritus jubet fieri: impudicus ille complet quod optat, & aurum tradit: sed statim fraude subtrahit & simile ligamentum cum terra supponit: quod mulier, cùm domum venerat, comperiens, prosilit in publicum eadem mariti caritate & clamat fraudem ostendens præfectum interpellat. Præfectus hujus criminis se reum esse fatetur quoniam minis suis hoc factum esse testatur & sententiam mutat dicens de Acindini bonis auri libram fisco solvendam, & mulierem dominam in eam terram, de qua terram pro auro suscepit, jubet induci.

CAPUT XVI.

Constantius ac Constans & Constantinus fratres filii Constantini, imperant annis XXIV. mensibus V. sed Constantius devictis fratribus obtinuit imperium. Constantinus apud Aquilejam à militibus interfectus est. Constantii edictis concilium apud Constantinopolim ob Arrii defensionem congregatur. Ubi cùm Arrius ad ecclesiam tenderet cum maximo comitatu, necessitate compulsus, in via ad locum publicæ egestionis declinavit, & cum sederet omnia intestina & viscera ejus per posteriora defluxerunt, ita & mortuus est: & nihilominus Constantius à fautoribus Arrii deceptus hæresin ipsius defendit. Hoc tempore Alexander episcopus Alexandrinus, qui maximè contra Arrium prævaluit, decessit, & successit ei Athanasius. Contra hunc Arriani inaudita crimina confinxerunt, asserentes eum magum esse; quibus credens

credens Imper. Athanasium persecutus est de loco ad locum. Unde primò latitabat in lacu cisternæ non habentis aquam sex annis: & cum proditus esset, fugit ad Constantem fratrem Constantii, qui tenuit imperium occidentis, & apud Treverim à Maximiano episcopo Trevirensi honorifice susceptus est. Et dicitur composuisse Symbolum: Quicunque vult salvus esse. Et anno præcedente Franci à Constante perdomiti sunt, & pax cum eis facta est. De istis Francis legitur, quòd ipsi olim post Trojæ excidium egressi de partibus Phrygiæ venerunt in Pannoniam, & sedes sibi in ea vendicabant, & dicti fuerunt Sycambri. Isti post longa tempora dum servitute premerentur à Romanis, exierunt Pannonia, & electo sibi rege, nomine Priamus, cum magna multitudine venerunt in Alemaniam, & juxta Mogonum fluvium consederunt: & postea à Valentiniano Imperatore libertate donati, lingua Romana Francken, quod sonat liberi, appellati sunt. Hoc tempore factum est concilium Sardicense cxxi. episcoporum: ubi omnes Arriani episcopi per Orientem condemnati sunt. In hoc concilio Osius episcopus Cordubensis ex Hispania, de quo loquitur c. Osius extra de elect. &c. Osius. multas sententias edidit: tandem tamen metu Constantii hæresi Arrianæ consensit. Unde Isidorus Hispalensis episcopus, in libro de viris illustribus de eo sic dicit: Cùm Osius post longum vetustatis senium fuisset accersitus à Constantio, minis perterritus, Arrianæ impietati consensit. Et tamen ipse postea Gregorium Eliberitanum episcopum, nolentem sibi propter hæresin communicare, deponere voluit. Idem Gregorius appellavit ad Christum & statim voce & forma appellationis à ferenda iniqua sententia emissis, Christus assumit caussam. Nam statim ut Osius incepit ferre sententiam contra Gregorium, ipse vertit os, & distorquens cervicem in terram cecidit, & expiravit: quod videns Clementinus vicarius Constantii expavit, & veniam petens, quamvis ipse Paganus esset Gregorium dimisit. Ante hoc tempus dum adhuc Constantinus vixit, factum est concilium Arelatense primum, in quo juxta subscriptionem nominum ejusdem concilii contentam in libris antiquis, fuerunt sanctus Maternus Agrippinæ, id est, Coloniæ episcopus, & Agritius Trevirorum episcopus, & volunt quidam, hoc concilium fuisse ante concilium Nicænum. Et secundum concilium Arelatense etiam Constantino vivente factum est. Constans Imperator occidentis, postquam expertus est innocentiam Athanasii, scripsit fratri suo Constantio de eo cum comminatione in delatores ejus: quare Constantius permotus his Athanasium revocavit, & eum in ecclesiam suam restituit. Sed postquam Constans obiit iterum delatores sævierunt in eum. Istis temporibus apud Gothos Aorico defuncto successor regni exstitit Geberich, filius Balderici. Hic Geberich centesimo decimo anno vitæ suæ obiit: cujus novissimis temporibus Huni Mæotides paludes ductu cervæ ipsam paludem, quam imperviam ut pelagus æstimabant, pedibus transierunt & super Gothos ruunt: usque de Scythia in Thraciam compellunt, & ut dicit Jordanus episcopus in Chronica sua, tunc rex Gothorum erat Hermanricus successor Geberici. Hunc Hermanricum propter gestorum magnitudinem Gothi assimilabant Alexandro Magno. Ipse tamen ferocitatem Hunnorum timuit: & statim eo mortuo Balambus rex Hunorum duxit exercitum contra Gothos. Huni quidem ortum habuerunt à Gothis. Nam cum quondam Filimer rex Gothorum, magni Gandarici filius, terras Scythicas cum gente sua bellaturus intravit, reperit in exercitu suo quasdam magas mulieres, quas Gothico sermone Alirunas dicunt: easque habens suspectas, ipsas de medio sui perturbat, longeque ab exercitu fugatas in solitudine coëgit errare. Quas silvestres homines, quos nonnulli Satyros Faunosque vocant, per desertum vagantes dum vidissent, & se earum complexibus in coitu miscuissent, genus hominum hoc ferocissimum ediderunt, quod fuit primùm inter paludes Mæotidas. Ipsi etiam in pueros suos prima die natos desævierunt, dum masculis genas ferro secuerunt: ut antequam lactis nutrimenta perciperent, vulneris cogerentur subire tolerantiam. Hinc cicatrix in genis pilos non ferens faciem Hunorum terribilem reddidit. Unde quas bello minimè superabant, vultus terribilitate fugabant. Exigui quidem forma erant & arguti, motibus expediti, & ad equitandum promtissimi: scapulis latis, & ad arcus sagittasque parati. Ieronymus in epistola ad Oceanum de morte Fabiosæ scribit, quod Herodotus historicus dicat, quòd Huni temporibus Darii regis Medorum viginti annis Orientem tenuere captivum, & ab Ægypto & Æthiopia annu-

annuum vectigal exegerunt. Postquam Constantius fratribus suis defunctis solus tenuit imperium, Gallum patruelem suum Cæsarem fecit: quem tamen, dum eum egregiæ indolis esse perspexit, fecit occidere, & deinde Julianum fratrem Galli Cæsarem apud Gallias fecit, anno imperii sui XIX. & sequenti anno ipse Julianus Alemanorum copias apud Argentinam opidum Galliæ, quod propria lingua Straßburg dicitur, oppressit. Et ibi dicitur S. Martinus militiæ renunciasse, & se inermem hostibus obiiciendum præbuisse. Eodem anno S. Antonius monachus in eremo moritur, anno vitæ suæ CV. Item eo tempore ossa S. Andreæ & Lucæ Evangelistæ Constantinopolim venerunt. Istis temporibus claruerunt Romæ Donatus Grammaticus, qui primo tradidit octo partes Orationis: & Victorinus Rhetor, ambo magistri & præceptores Beati Ieronymi. Hic Victorinus statuam meruit Romæ in foro Trajani. Unde Augustinus confessionum lib VIII (*c.2.*) de Victorino sic dicit: Victorinus senex doctissimus & omnium liberalium doctrinarum peritissimus: quique Philosophorum tam multa perlegerat, & dijudicaverat & dilucidaverat, Doctor tot nobilium Senatorum, qui etiam ob insigne præclari magisterii, quod cives hujus mundi eximium putant, statuam in foro Romano meruerat & acceperat usque ad illam ætatem venerator Idolorum sacrorumque sacrilegorum particeps, fidem Christi mirante Roma & gaudente ecclesia suscepit. Item de Donato supradicto idem Augustinus. Gregorius dicit: Indignum vehementer existimo, ut verba cælestis oraculi restringam sub regulis Donati. Et cum hoc tamen minimè stat hoc dictum Cassiodori: Omnis splendor Rhetoricæ eloquentiæ: omnes modi poëticæ locutionis: quælibet varietas decoræ pronunciationis à divinis scripturis sumsit exordium. Hoc tempore S. Hilarius Pictaviensis episcopus, factione Saturni Arelatensis episcopi, reliquorumque, qui cum eo erant Arrianorum ante triennium in Phrygiam pulsus, libros de vera religione composuit: & postea Hilarius, cùm apud Constantinopolim Constantio pro se librum porrexit, ad Gallias rediit. Item hoc tempore Macrobius presbyter floruit. Postquam Constantius ad partes Orientis reversus est, Julianus sibi nomen Augusti præsumsit assumere: quod Constantius audiens contra eum collegit exercitum: sed dum iter faceret per Lyciam, vita functus est, & Julianus obtinuit Imperium.

CAPUT XVII.

Julianus post mortem Constantii imperavit anno I. & mensibus IIX. Hic erat filius Constantii fratris Constantini M. tantum ex parte patris, & à pueritia fuit Christianus: sed adhærens Philosophis & Sophistis gentilibus, contra voluntatem Constantii Imperatoris, ad Idolorum cultum conversus est. Sed cùm percepit ex hoc Imperatorem commotum, induit habitum monachalem, & in publico divinos libros legit: sed privatim libris paganorum insistebat: & sic sub illo habitu furorem Imperatoris declinavit. Tandem Imperator fallacia ejus cognita ipsum custodiri mandavit: sed ipse lapsus à custodia fugit: & deinde vagando per terras diversas vates & magos perquirit, sciscitans ab eis, an possit ad Imperium pertingere: tandem unus ex eis Julianum ad quendam secretum pro responso recipiendo deduxit. Apparentibus igitur dæmonibus solenniter, Julianus terrore compulsus signum crucis edidit. Cumque magus eum de hoc increpasset, dixit, se ex timore signum crucis edidisse, & ex hoc dæmones esse fugatos. Cui magus dixit: ô bone vir, hoc signum dæmones non timuerunt, sed abominati videre ipsum discesserunt. Unde Julianus deceptus signum crucis & fidem Christianam detestatus est. Magus igitur dæmones vocat, & ex responsis eorum, Julianum futurum Imperatorem affirmat. Unde postquam Imperatori reconciliatus, tandem Imperium consecutus est, Christianos odit, eisque artes liberales docere interdixit: & multos ad consentiendum sibi blandè allexit. Judæis templum Jerosolymis reædificare concessit, ut sacrificarent in eo secundum legem Moysis. Cumque ædificare inceperant, nocte quadam terræ-motus ingens oboritur, quo non solum fundamentorum saxa longè latèque jactantur; verum etiam totius loci ædificatio planatur, & porticus publicè ibi existentes corruentes Judeos præsentes oppresserunt. Die verò illucente, globus igneus terebatur hinc inde per medium plateæ, & quasi per totam diem similia repetens pertinacis populi temeritatem flammis ultricibus coërcebat. Et sequenti nocte in vestimentis omnium signaculum crucis ita evidens apparuit, ut etiam qui diluere pro sua infidelitate vo-

luisset,

luisset, nullo genere valeret abolere. Et sic Judæi & Gentiles territi locum ipsum dereliquerunt. Julianus cùm venerat ad Cæsaream Philippi, audiens imaginem Salvatoris ibidem stare in quodam horto, quàm mulier, ab eo à profluvio sanguinis sanata, in memoriam ipsius Salvatoris erexit: imaginem illam deposuit, & in locum illius imaginem suam collocavit: sed ipsa postea ictu fulminis destructa est. Eusebius Episcopus Cæsariensis in libro VII. Ecclesiasticæ historiæ (*cap. 17.*) de hac imagine dicit, quòd ipse eam sæpiùs vidit, & erat ænea: & quod herbæ crescentes sub ea primò ad nihilum utiles, postquam imaginis fimbriam tetigerant, præstabant opem sanitatis. Et dicit, quòd tabula ænea stabat juxta eam, in qua sculpta erat imago fæminæ flexis genubus versus imaginem salvatoris se convertens. Julianus multis Christianis bona sua abstulit dicens: Christus dixit: nisi quis renunciaverit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Et sic multa contra Christianos, quos non Christianos, sed Galilæos appellavit, callidè excogitavit. Et ipse intendens astutè infringere fidem Christianam plures observantias ecclesiæ ad servitium & cultum detorsit Idolorum. Unde jussit idolis horas canonicas decantari, & aquam Idolis consecratam ante januas templorum ad aspersionem populi collocari. Unde accidit, quod quidam miles ejus, Valentinianus nomine, dum post Julianum ecclesiam ingrederetur, zelo fidei Christianæ motus, aspergenti se cum aqua benedicta alapam dedit, Juliano vidente: sed Julianus non audens eum punire dixit ei: sacrifica diis, aut militiæ renuncia. Valentinianus verò continuò exivit ecclesia. Cumque Julianus Athanasium episcopum quæreret ad pænam, & ipse Athanasius multos de populo mœstos ex hoc videret, dixit spiritu Prophetico: Nolite, ô filii conturbari: quia nubecula est, & citò pertransit. Unde statim cùm ad bellum properaret occisus est, anno vitæ suæ XXXI. Et quidam tradunt eum ab angelo percussum: alii à Diabolo. Cùm enim vellet Persis bellum inferre, venit Cæsaream Cappadociæ, ubi Basilius erat episcopus, qui requisitus à Juliano, ut mitteret sibi victualia, misit ei tres panes hordeaceos: quos Julianus contemnens, misit ei fœnum, dicens pabulum animalium irrationabilium misisti nobis, recipe quod misisti. Basilius respondit, nos quidem misimus tibi, quod comedimus: tu verò nobis misisti unde bestias tuas nutris. Ad hæc Julianus iratus respondit: Cum Persas subegero, hanc urbem destruam, & arabo ut magis fertifera, quàm hominifera dicatur. Sequente igitur nocte vidit Basilius in visu in ecclesia sanctæ Mariæ multitudinem angelorum, & in medio eorum quandam fæminam sedentem & dicentem: vocate mihi citò Mercurium, qui Julianum occidat: quia me & filium meum blasphemavit. Erat enim iste Mercurius miles quidam, qui propter fidem Christi à Juliano fuit interfectus, & in eadem ecclesia sepultus: & statim Mercurius prodiens de tumulo arma sua, quæ in eadem ecclesia servabantur, recepit, & contra Julianum properavit. Basilius igitur expergefactus ad locum sepulcri S. Mercurii se confert, & aperto sepulcro corpus non invenit, suspiciensque sursum arma Mercurii, quæ pendebant ibidem, vidit abesse. Die sequente Basilius sepulcrum Mercurii visitat, corpus & arma in locis consuetis invenit, & cùm factum istud in se revolvit, quidam de exercitu Juliani veniens nunciavit, quòd Julianus à quodam milite ignoto ante totum exercitum esset occisus: qui miles postea nusquam apparuit. Et ipse Julianus cùm jaceret lancea vulneratus proprio sanguine manum implevit, dicens: Vicisti, Galilæe, vicisti: & projiciendo sanguinem ad aërem miserabiliter expiravit. Christum quidem Galilæum, & Christianos Galilæos blasphemando solitus erat appellare. Et sic eo mortuo, Persis exercitui ejus appropinquantibus, sui fugientes corpus ejus reliquerunt inhumatum: quod à Persis raptum & excoriatum est, & de corio ejus factum est substratorium regi Persarum. Hic Julianus occidit Johannem & Paulum martyres.

Jovinianus imperavit mensibus VIII. Hic cùm ad Imperium vocaretur, ad exercitum Juliani sacrilegiis prophanatum dicitur proclamasse: Non possum imperare vobis, quia Christianus sum. Tunc illi responderunt: & nos Christiani sumus: nec ipse priusquam hanc vocem audivit, acquiescere voluit. Deinde ipse honorificis & officiosissimis literis Athanasium episcopum requisivit. Et ab ipso formam fidei & ecclesiarum disponendarum modum suscepit, & dehinc anno ætatis suæ XXXIII. cruditate prunarum, quas nimis adoleri jussit, ut quidem tradunt, extinctus est. Et eo tempore S. Nicolaus episcopus Myrensis ecclesiæ obiit.

CAPUT XVIII.

VAlentinianus de partibus Pannoniæ ortus, & Valens frater ejus, imperant annis XIV. Valentinianus filium suum Gratianum Ambianensibus Imp. constituit. Et eo tempore S. Hilarius Pictaviensis episcopus & doctor obiit, & Athanasius episcopus Alexandrinus moritur. Anno II. Valentiniani terræmotu quasi per totum orbem facto, mare litus egreditur, & Siciliæ multarumque insularum urbes, innumerabiles populos oppresserunt. Valens licet baptisatus erat, Christianos persequitur. Anno tertio Valentiniani tanta apud Constantinopolim est orta tempestas, ut miræ magnitudinis decidens grando, nonnullos hominum interficeret. Anno ejus quarto Nicæa civitas quæ antea sæpè corruerat, terræ motu funditus eversa est. Anno ejus VI. Eusebius episcopus Vercellensis moritur. Eo tempore Didymus Alexandrinus multos libros per notarios composuit: licet post quintum annum nativitatis suæ luminibus orbatus, elementorumque ignarus fuit. Cùm S. Antonius fidei Athanasii testimonium laturus adversum Arrianos de Thebaide Alexandriam descendisset, hunc Didymum consolatus est his verbis: Nihil te offendat, ô Didyme, quòd carnalibus oculis videris orbatus: desunt enim tibi illi oculi, quos mures & muscæ & lacerti habent; sed lætare quod habes oculos, quos angeli habent, quibus Deus videtur: per quos tibi scientiæ magnum lumen accenditur. Et Ieronymus in libro de viris illustribus de isto Didymo scribit, dicens: quòd ipse Didymus eo tempore, quando Ieronymus librum prædictum scripsit, octogesimum tertium annum vitæ suæ jam excedebat. Eodem tempore floruit Epiphanius Cypri Salaminis episcopus. Istis temporibus Eunomius discipulus Aetii Constantinopoli agnoscitur: à quo hæresis Eunomiana: Anno IX. Imperii sui Valentinianus Saxones, gentem in Oceani litoribus & paludibus inviis sitam, virtute atque agilitate terribilem, Romanis finibus periculosam, in Francorum finibus oppressit. Anno dehinc sequenti, Saxones congregati plusquam LXXX. millia Rhenum transierunt, & partes Galliæ, quæ Burgundia dicuntur ab eis, occupaverunt. Quoniam illi Saxones postea à Gallis Burgundiones vocati sunt: quia habitacula, quæ ipsi crebra per limites posuerunt, juxta proprietatem linguæ Saxonicæ Bürge nominabant. Unde in historia Romana, ubi de hoc transitu Saxonum legitur, postquam de victoria Valentiniani supra dictâ dictum est, subjungitur: (*Intelligit historiam miscellam Pauli Diaconi, ex qua ea quæ de Saxonibus paulo ante dixit. & hæc ipsa verba descripta sunt. Videatur lib. XII.*) Hos enim quondam subactâ interiore Germaniâ à Druso & Tiberio filiis adoptivis Cæsaris per castra dispositos in magnam coaluisse gentem, atque ita etiam nomen ex opere præsumsisse, quia crebra per limitem habitacula constituta, Burgos vulgò vocant, eorumque esse prævalidam & perniciosam manum, Galliæ hodieque testes sunt, in quibus præsumta possessione consistunt. Quadragesimo quidem anno post transitum eorum prædictum, partes quas invaserunt, videlicet Burgundiam potenter obtinuerunt. Hoc tempore Franci, sub rege suo Priamo militantes, prius Sicambri dicti, prout superius dictum est, per Valentinianum à tributo exempti, Francken/ id est, liberi nominati creduntur, Unde provincia eorum Francia orientalis, seu Franconia nominatur. Valentinianus quamvis Christianus erat, legem statuit, quod omnes viri qui voluissent impunè bina matrimonia contrahere potuissent, & duas simul habere uxores; quoniam ipse duas habuit uxores. Valentinianus postquam fratrem suum Valentem in regni consortem assumsit, ipse partes Occiduas regendas sumsit, Valenti dimissis partibus Orientis: sed Valens favens hæreticis multos episcopos in exsilium relegavit: & interim Athanasius defunctus est. Et cum apud Edessam civitatem Mesopotamiæ in qua tunc erant reliquiæ S. Thomæ Apostoli, Valens Imperator Christianos è civitate expulsos in campis convenire prohibuit, & morti tradendos, si convenirent, minabatur, accidit, quòd dum præfectus suus quadam die hujusmodi mandatum executioni mandare deberet, quædam mulier cum parvulo filio suo ad campum, quò Christiani convenerant, festinavit, quam cùm præfectus vidit, dixit ad eam: quò infelix mulier properas, tam festina? ad campum, ait, quò Catholicorum populus convenit. Et non, inquit, audisti, quia præfectus illuc pergit, ut omnes interficiat, quos ibi invenerit? Audivi, ait, & ideo festino ut ibi inveniar. Et quò, inquit, parvulum istum trahis? ut & ipse martyrium, ait, consequatur. Quæ cùm audivisset præfectus, ad Imperatorem rediit dicens: Imperator, mor-

mortem subire si jubeas, paratus sum. Opus verò, quod præcipis, implere non possum. Et licet præfectus paganus esset, tamen cum cuncta per ordinem de illa muliere, quæ vidit & audivit, explicavit, ipsius Imperatoris repressit insaniam. Eo tempore regina quædam gentilis tantis guerris Valentem fatigavit, quod ipse pacem ab ea petere compulsus est: sed ipsa pacem acceptare recusavit, nisi quidam monachus, nomine Moyses, vitam ducens solitariam in eremo, in finibus suis ordinaretur episcopus gentis suæ. Imperator consentit & Moyses Alexandriam adducitur consecrandus Erat autem ibidem quidam episcopus Arrianæ partis Lucius nomine, qui favore Valentis innitens Catholicos episcopos persecutus erat; & alios Catholicos quoscunque indifferenter pœnis & morti tradidit, viris religiosis per eremum dispersis, bellum intulit: de quibus aliqui discipuli S. Antonii fuerunt. Iste Lucius volens hunc Moysen consecrare, ab eo repulsus est, & ait Moyses ad eum: nolo manibus sanguine sanctorum cruentatis tangi. Quare Lucio coram omnibus sic confuso, religiosi & Catholici episcopi per exsilia damnati revocantur, & ab illis Moyses consecratur, & pax inter Imperatorem & reginam confirmatur. Valentinianus interim religiosè Imperium in occidentis partibus gubernabat. Et eo tempore Ambrosius consularis provinciam Liguriæ regebat, & Cum Auxentius Arrianus Mediolanensis episcopus diem clausisset extremum, & populus super episcopo eligendo moliretur seditionem: aliis volentibus habere Sectæ Arrianæ episcopum: aliis volentibus habere alienum ab hac secta: Ambrosius nondum baptisatus ad sedandum populum ecclesiam ingreditur. Et cùm multâ secundum leges & disciplinam publicam, pro quiete & tranquillitate, perorasset, omnium vota, licet erant contrarii, in eum consenserunt vociferantes se concordes fieri posse, si Ambrosius eorum fieret episcopus. Quod cum ad Valentinianum Imperatorem relatum fuisset, ipse desiderium populi jubet impleri. Et Ambrosius, baptismo suscepto, ad episcopatus honorem, quamvis renitens ascendit: & exinde tota Italia ad rectam fidem convertitur. Et Valentinianus subita sanguinis effusione, quam Græci apoplexiam vocant, moritur. Et tunc Gratianus filius fratrem suum Valentinianum in regni consortium assumit: & sic ipsi regnant cum patruo eorum Valente. Eo tempore Basilius Cæsariensis episcopus Cappadociæ clarus habetur, qui, ut dicit Jeronymus multa continentiæ & ingenii bona uno superbiæ malo perdidit. Scribitur tamen de eo XI. libro Ecclesiasticæ historiæ, (*c. 9.*) quòd cùm sibi à præfecto Valentis coram tribunali astanti mors comminaretur, respondit: utinam aliquid mihi esset digni muneris, quod offerrem huic, qui maturius Basilium de nodo follis hujus absolveret: Cumque nox una daretur ei ad deliberandum, respondisse denuò perhibetur: Ego crastino ipse ero, qui nunc sum: utinam te non mutares: & in illa nocte uxor Valentis gravius quatitur, & filius ejus unicus est extinctus. Quare mittitur ad Basilium, ut pro Imperatore & ejus uxore oret, ne & ipsi pereant. Et sic Basilius liberatus est. Hic Basilius multum commendatur de consecrat. Distinct. I. c. Jacobus frater. & ut dicit glossa ibidem ipse præcipuè post Jacobum fratrem Domini tradidit Missæ celebrationem, id est, ordinem & modum celebrandi. Valens Imp. legem statuit, (*l.26.c.de Decurion.*) ut monachi militarent, & contradicentes fustibus cædi jussit, quorum multi moriebantur. Tandem Gothis invadentibus regnum suum, qui ab Hunis propriis sedibus pellebantur, Valens fera sapientia ductus, episcopos & presbyteros relaxari de exsiliis, ac monachos de metallis resolvi jubet. Demum ipse superatus à Gothis in bello, sagittaque sauciatus fugit in quandam domunculam, quam barbari circumdantes igne applicato Imperatorem ipsum simul cum domo combusserunt. Istis temporibus clarent Martinus Turonensis, Ambrosius Mediolanensis & Liborius Cenomanensis episcopi, Eo etiam tempore Jeronymus in Bethleem prædicatur: quoniam ad partes ultramarinas pro vita contemplativa agenda se transtulit. Unde ipse dicit de seipso: Non Jerosolymis fuisse, sed bene vixisse laudandum est XII. qu. II. c. gloria episcopi. Item dicit de seipso, seu ut alii volunt, in persona aliorum: Natus in paupere domo, & in tugurio rusticano qui vix millo, & cibario pane rugientem saturare ventrem poteram, nunc similam & mella fastidio. ibidem. Jeronymus quidem erat presbyter Cardinalis, prout legitur & notatum qu. VII. c. Quanquam. Et forte inde Augustin. reputat eum majorem se: si tamen Cardinalatus, quod non videtur, tunc erat. Jeronymus in regula ad Eustachiam

chiam virginem de fedicit: Quanquam ut detegam meas miferias, me antequam vicefimum ætatis annum attingerem, urbs Romana in fummum præelegerat magiftrum in omnib. penè liberalibus artibus: nondum Spiritus S. fcholas intraveram; nondum coecutiens pervenire ad fanctæ veritatis poteram difciplinam: non academiæ, non certè Romæ hujus doctæ refonavere gymnafia, &c. Hucufque Jeronymus Chronicas continuavit: deinde Profper.

CAPUT XIX.

GRatianus & Valentinianus fratres poft mortem Valentis patrui eorum imperant fimul annis quinque. Et Gratianus Theodofium filium Theodofii regni affumit confortem, & tradit ei regnum Orientis, videlicet, Conftantinopolim: Ipfe regnum Occidentis obtinet, fcilicet Romam. Et deinde Arcadius filius Theodofii Auguftus appellatur. Eodem tempore in Britannia per feditionem militum Maximus fit Imperator, qui Gratianum cum exercitu contra fe venientem, proditionem Merobaudis magiftri militum, Parifiis fuperavit. Et deinde Gratianus Lugdunum fugiens à Maximo comprehenfus eft, & occifus. Et idem Maximus Victorem filium fuum regni confortem affumit. Valentinianus autem pacem Maximi, fratris fui occiforis, fimulatè fibi oblatam amplectitur. Tunc Juftina relicta Valentiniani & mater hujus Valentiniani favens hærefi Arrianæ, quod marito vivente aperire non audebat, filio fuo tanquam juveni minus cauto fidenter manifeftat: & tandem apud filium obtinuit, ut Ambrofius in exfilium mitti deberet: propter quod milites armati ad ecclefiam Ambrofium inde abftracturi diriguntur: fed populus fidelis concurrens epifcopum defendit. Unde Auguftinus lib. confeff. IX. (c.7.) de hoc loquens ait: Excubabat pia plebs mori parata cum epifcopo fuo. Tunc revelatæ funt reliquiæ SS. Gervafii & Prothafii fancto Ambrofio: & in deportatione illarum ad ecclefiam curati funt obfeffi à fpiritibus immundis: & quidam civis Mediolanenfis diu coecus illuminatus eft. Et deinde fama difcurrente illius inimicæ Juftinæ animus, etfi ad credendi fanitatem non eft ampliatus, à perfequendi tamen furore compreffus eft. Poft hoc Maximus, qui Gratianum occidit, Italiæ partibus appropinquat: quod audiens Juftina fugit ab Italia, & ftatim defuncta eft. Et Valentinianus filius ejus, ad vitæ faftidium nimia Arbogaftis magiftrimilitum aufteritate perductus, apud Viennam laqueo fe fufpendit: & Arbogaftes quendam Eugericum Grammaticum apud Gallias Imperatorem fecit, poftquam Valentinianus regnavit una cum Theodofio annis octo. Valentinianus tamen priufquam mortuus eft, matris fuæ, ad informationem Theodofii, contemto confilio, informationem Ambrofii fuper fide Catholica affectavit: ut teftatur Ambrofius in epiftola ad Theodofium. Theodofius hæreticos fugavit: plurima templa falforum Deorum deftrui fecit. Unde cùm poft deftructionem cujusdam templi Serapis apud Alexandriam factam, fignum crucis in poftibus fubliminaribus & feneftris domorum hinc inde pingeretur, quidam gentiles Ægyptii converfi dixerunt, quòd hoc fignum haberet formam cujusdam literæ inter facras Ægyptiorum literas, cujus expofitio, feu interpretatio erat vita futura, & quod à majoribus fuis receperant, quòd cultus deorum fuorum tam diu ftaret, quousque viderent fignum veniffe, in quo effet vita. Dum quadam vice apud Theffalonicam quidam milites Theodofii impetu furentis populi fuiffent extincti, Theodofius nimio furore fuccenfus populum ad ludos Circenfes invitans, ipfum militibus circumdatum ex improvifo indifcretè juffit interfici. Hoc tempore floruit Prudentius fæculari literatura eruditus, & Rufinus Præsbyter Aquilejenfis ecclefiæ, qui ecclefiafticas hiftorias poft Eufebium profecutus eft. Et Severus cognomento Sulpitius claret, qui Chronica fcripfit: qui dicit temporibus fuis apud Alexandriam Synodo epifcoporum decretum, Origenem cautius à fapientibus pro bonis legendum, & à minus capacibus pro malis repudiandum: prout refert Gennadius in libro de viris illuftribus. Ipfe verò Sulpitius de provincia Aquitania ortus fuit. Item eodem tempore Johannes epifcopus Jerofolymitanæ ecclefiæ fuit, qui in libro fuo, quem fecit contra obtrectatores ftudii, dicit fe Origenis ingenium, non fidem fecutum. Marcomirus fecundus rex Francorum, filius Priami, regnavit annis XXXIII.

CAPUT XX.

THeodofius poft mortem Valentiniani Imperatoris junioris imperat cum filiis fuis Arca-

Arcadio & Honorio annis tribus. Theodosius veniens in Italiam, contra Maximum Gratiani occisorem producit exercitum, sed Maximus à propriis militibus comprehensus Theodosio præsentatur, & statim jussu Theodosii regalibus vestibus exutus, tertio milliario ab Aquileja decollatur: & deinde victor filius Maximi eodem anno apud Gallias occiditur. Theodosius veniens Mediolanum à S. Ambrosio de facto, quod in populum apud Thessalonicam commisit, increpatur: sed Imperator hanc correptionem piè recipiens publicam pœnitentiam in conspectu totius ecclesiæ fecit, & legem statuit, ut sententiæ principum super animadversione prolatæ in diem tricesimum ab executoribus differrentur. Deinde veniens Romam molas subterraneas, quas homines captivi trahebant, destrui fecit. Nam propè prostibulum meretricum, & tabernas ei propinquas, erant factæ decipulæ, quibus homines visitantes prostibulum vel tabernas, in foveas sub terra factas delabebantur & ibi servabantur ad molam trahendam, quamdiu vixerunt. Et istud fuit detectum per unum de militibus Theodosii, qui incidens in foveam comprehendere se volentes gladio fortiter abegit, & quosdam eorum occidit, & sic evasit. Item erat consuetudo Romæ, quando aliqua mulier deprehendebatur in adulterio, ducebatur in prostibulum, & admittebantur ad eam visitantes prostibulum: & dum considerabatur esse in opere Venereo, pulsabantur quædam tintinnacula in signum confusionis ejus: & hoc Theodosius fieri prohibuit. Post hoc Theodosius contra Eugenium, qui post mortem Valentiniani in Gallia se fecerat Imperatorem profectus est: & commisso prælio vicit eum XVII. die Septembris, tempore consulatus Olybrii & Probini. Et post hoc Theodosius Mediolanum reversus moritur anno vitæ suæ LX. Hunc Theodosium Augustinus de civitat. lib. V. (*cap. 26.*) multùm commendat, quoniam ejus temporibus idem Augustinus claruit, qui priùs sæcularis presbyter & non monachus existens argumento illius c. legi XVI. qu. I. factus est Hipponensis episcopus, de quo dicit Isidorus lib. 6. Etymolog. (*cap. 7.*) postquam multorum studia commendat sic inquiens: Horum tamen studia Augustinus ingenio, vel scientia vicit: Nam tanta scripsit, ut diebus ac noctibus non solum scribere libros ejus quisquam: sed nec legere quidem possit. Beatus Augustinus regulam & ordinem canonicorum regularium instituit. Eo tempore Claudianus poëta floret. Sub hoc Imperatore acta est Synodus Constantinopolitana prima, centum, videlicet, & quinquaginta episcoporum: quæ est secunda Synodus principalis: & Macedonium, qui Spiritum sanctum Deum esse negavit, condemnat. Istis temporibus Theophilus episcopus Alexandrinus templa Idolorum subvertit, idolaque ad expensas egentium conflavit.

Arcadius & Honorius fratres filii Theodosii imperant annis XIII. & dividentes sedes Arcadius tenet Constantinopolim, & Honorius Romam. Quorum imperii anno secundo sanctus Martinus episcopus Turonensis ad Christum migravit. Anno eorum V. Gothi sub Alarico & Rhadagiso ducibus ingressi sunt Italiam. Eo tempore Joannes Chrysostomus Constantinopolitanus, & Theophilus Alexandrinus episcopi illustres habentur. Sed utrumque eorum obscuravit discordia, quæ eousque processit, ut Johannes à Theophilo oppressus in exsilium pergere cogeretur, cùm tamen communionem ejus maxima pars episcoporum Romani Pontificis exemplum secuta servavit. Anno Honorii & Arcadii X. Rhadagisus ducens exercitum Gothorum, in Thuscia à Stilicone socero Honorii, multis Gothorum millibus occisis, superatus & captus est. Anno sequenti Wandali & Alani, Rheno transito, Gallias vastant Et dehinc anno sequenti Constantinus quidam tyrannus in Britannia surgit, & in Galliam tendit. Anno sequenti Arcadius Constantinopoli moritur, & Honorius imperium solus tenuit. Anno nativitatis Domini CCCCXLIV. Pascha celebratum est nono Kalend. Maji & ob reverentiam diei Passionis Dominicæ, quæ cadebat in XI. Kalend. Maji dies natalis urbis Romæ transiit Circensibus. Quia supradictum est de Theophilo, ne legentibus errorem faciat hoc nomen, sciendum, quòd tres fuerunt Theophili: videlicet iste, de quo in hoc capitulo jam dictum est, & ille idem Theophilus, de quo suprà dictum est: ubi recitatæ sunt opiniones Origenis. Alius fuit Theophilus Cæsareæ Palæstinæ episcopus, qui fuit tempore Severi Imperatoris. Alius fuit Theophilus Antiochenæ ecclesiæ episcopus, qui fuit sub Marco Antonio.

CA-

CAPUT XXI.

MArcellinus Papa natione Romanus, sedit annos VII. menses IIX. dies XXV. Hujus temporibus sub Diocletiano & Maximiano tanta fuit persecutio Christianorum, quòd infrà XIX. dies XVII. millia hominum per diversas provincias martyrisati sunt. Unde Marcellinus Papa à Diocletiano verbis dulcibus & auro corruptus in templo Vestæ idolo thura incendit: propter quod trecenti, vel secundum alios, centum octoginta episcopi convenerunt ad Sinuessam Campaniæ urbem contra Marcellinum: qui propter timorem persecutionis cryptam ingredientes quinquageni & quinquageni, audito sufficienti testimonio, & tandem confessione spontanea ipsius Marcellini, videlicet, quòd grana incenderit coram Idolo, non tamen animo sacrificandi, Marcellinum Papam transgressionis fidei reum asserebant: sed nemo in eum, eò quòd ipse summus erat Pontifex, sententiam proferre ausus erat. Marcellinus verò statim coram omnibus pœnitentiam agens misericordiam consecutus est. Resignavit etiam Papatum, se indignum protestatus, & sic pœnitentia acta statim iterum electus est. Diocletianus verò hæc audiens, multos episcopos comprehendit, & occidit: propter quod Marcellinus Papa est occisus, & cessavit Papatus VII. annis, mensibus VI. diebus XXV. propter Christianorum nimiam persecutionem.

Marcellus natione Romanus, sedit annos V. menses V. Hic à Maxentio tyranno tentus coactus est animalibus servire in stabulo: & postquam novem menses ibidem perseveravit à clericis noctu eductus est, & à quadam nobili fæmina vidua Lucina dicta receptus, quæ fovit eum: & domum suam fecit ecclesiam consecrari. Quo audito Maxentius iterum fecit eum teneri, ipsumque nudum cilicio amictum in eadem ecclesia, quam stabulum fecit equorum, animalibus ùsque in finem vitæ suæ servire coëgir, & ibidem mortuus est XVII. Kalend. Februarii: & Lucina vidua à Maxentio proscriptione damnata est.

Eusebius natione Græcus, sedit annos II. mensem I. secundum aliquos: vel secundum aliquos, sedit tantum menses VII. Hic statuit festum Inventionis S. crucis per totam ecclesiam celebrari: quoniam temporibus suis crux Domini ab Helena matre Constantini inventa est. Et ergo verisimile est, eum pluribus annis præsedisse: videlicet, ut quidam scribunt annis VI.

Melciades natione Afer sedit annos IV. menses VII. Hic statuit, ut die Dominico & die Jovis jejunium non fiat à Christianis: quoniam pagani eos quasi sacrum jejunium observabant.

Sylvester natione Romanus sedit annos XXIII. menses X. Hic baptisavit Constantinum M. & statuit ut sacrificium altaris non in serico, nec in panno tincto celebretur, sed tantum in lino ex terra procreato. Item statuit ut presbyter baptisatum statim post baptismum in vertice chrismate ungat. Ipse post concilium Nicænum in urbe Romana concilium CCLXXX. episcoporum congregavit: in quo Nicænum concilium confirmavit: & quædam addidit eidem concilio, Constantino & matre ejus Helena præsentibus.

Marcus natione Romanus, sedit annos II. menses IIX. Hic constituit, ut episcopus Ostiensis pallio uteretur, & quòd ab eodem Papa consecraretur. Ipse dedicavit Romæ ecclesiam S. Mariæ majoris.

Julius natione Romanus, sedit annos XV. menses V. Hic multa sustinuit à Constantino, filio Constantini M. & post exsilium, quo relegatus erat per X. menses, Romam reversus, quatuor fundavit ecclesias. Ejus temporibus congregata est quinta Synodus Constantinopoli.

Liberius natione Romanus, sedit annos XIV. vel secundum alios XV. menses VII. Hic à Constantio filio Constantini M. relegatur in exsilium per tres annos: quia ipse Constantinus Arrianus erat. Et tunc omnes clerici juraverunt, quod nullum reciperent in Papam præter ipsum Liberium: verum cum Felix fuisset ab Arrianis in sacerdotium substitutus, plurimi impiè pejeraverunt. Et isti post annum cum Felice ejecti sunt: quia Liberius tædio exsilii victus, & in hæretica pravitate subscribens, Romam quasi victor intravit: non tamen est rebaptisatus, sed rebaptizanti consensum præbuit.

Damasus natione Hispanus, sedit annos XVIII. Cum isto Damaso in discordia de-

electus est Ursinus: sed facto consilio Damasus approbatur, & Ursinus Episcopus Neapolitanus constituitur. Damasus adulterii reus ab invidis arguitur: sed facta Synodo XLVIII. Episcoporum ipse purgavit se. Hic constituit, ut chori duo divisi Psalterium cantarent. Hujus temporibus Jeronymus correxit Psalterium secundum LXX. interpretes translatum. Et illo iterum vitiato transtulit ipsum de Hebræo in Latinum. Damasus Papa statuit in fine Psalmorum subjungi: Gloria patri & filio, & S. sancto &c. Et ipse Damasus scripsit librum de Romanis Pontificibus.

Siricius natione Romanus, sedit annos XV. Hujus temporibus Jeronymus ultimò transtulit Biblia de Hebræo in Latinum. Hic Siricius invenit in urbe Manichæos, quos damnavit exilio. Hoc tempore, Priscillianus hæreticus, videlicet secundo anno Pontificatus Siricii, in Synodo Burdegalensi se damnandum intelligens, quod Maximum Imper. seu imperii invasorem & tyrannum, provocavit, auditusque Treveri, ab Evodio præfecto prætorii gladio addictus est cum multis discipulis suis. Quidam tamen volunt eum excusare de hæresi, ut dicit Jeronymus in libro de viris illustribus.

Anastasius, natione Romanus, sedit annos IV. Hic statuit ut quicunque caret aliquo membro, non fieret clericus. Et scripsit epistolam Germaniæ & Burgundiæ Episcopis, mandans, ut sacerdotes, non sedeant, quando legitur Evangelium, sed inclinato stent capite.

CAPUT XXII.

Honorius post mortem Arcadii fratris sui imperavit annis XV. Et Attalus Romæ fit Imp. qui mox regno privatus Gothis adhæsit. Quarto anno Honorii Wandali Gallias occupant, & Burgundiones partes Galliæ, Rheno propinquas, obtinuerunt. Eo tempore Pelagius Brito dogma nominis sui contra gratiam Christi, Cœlestino & Juliano adjutorib. erexit multosque in suum errorem traxit. Pelagiani quidem liberum arbitrium gratiæ divinæ anteponunt, dicentes: sufficere voluntatem ad implendum jussa divina. Hæc hæresis postea anno X. Honorii in consilio Carthaginensi damnata est per ducentos viginti quatuor Episcopos: qui Decreta Synodalia miserunt ad Zosimum Papam, qui ea confirmavit & hæresin Pelagianam damnavit. Anno VII. Honorii inventæ sunt reliquiæ S. Stephani. Eo tempore Episcopus Cauriensis ecclesiæ claruit, qui sermones & homilias composuit. Eo tempore Petronius Bononiensis ecclesiæ Episcopus dicitur conscripsisse vitas patrum. Anno domini CCCCXIV. Honorii V. Roma capitur à Gothis. Et præcepit Alaricus rex Gothorum, ut nullus eos, qui ad loca sancta, & specialiter qui ad Basilicam Petri & Pauli confugerent, tangeret, sed securi manerent. Et deriserunt Gothi Romanum Imperium, eligentes inter se unum imperatorem, quem uno die cum maximo honore tanquam Imperatorem præcedere fecerunt, alio die tanquam servum ministrare. Deprædantes igitur Gothi urbem tertia die egressi sunt, & per Campaniam, Brutiam & Calabriā discurrentes, venerunt ad ultimos fines Italiæ, & ascendentes naves in Calabria, proposuerunt transfretare in Siciliam per fretum Siculum, quod ibi tantum in tria milliaria Romana stringitur. Et quia inexpertis ibi periculosus est transitus, plures submersi sunt: quapropter revertentes itinere, quo venerant, Romam, quod prius ibi reliquerant, totum abstulerunt. Rex autem Alaricus Placidiam, sororem Honorii Augusti, abduxit: sed Wallia, rex Wesegothorum, postea pacem Honorii expetens, eam reddidit. Tunc Honorius Constantio patricio eam in matrimonium tradidit, quem postea in consortem regni assumit. Eo tempore Orosius presbyter Hispaniæ, qui scripsit Chronicas, claruit: & ipse fuit missus à beato Augustino ad Ieronymum, pro discenda animæ ratione: & cum rediit reliquias protomartyris S. Stephani, tunc nuper inventas, prius intulit occidenti: & epistolam Luciani presbyterii de inventione ipsarum reliquiarum Græco sermone conscriptam, Avitus presbyter, natione Hispanus, in Latinum transtulit, quam eidem Orosio tradidit, cum ipsis reliquiis transferendam. Constantius Imper. maritus Placidiæ, sequenti anno postquam ad Imperium assumtus esset, moritur. Et anno eodem beatus Ieronymus anno ætatis suæ XCI. decessit. Eodem anno factum est bellum inter Gunderium regem Wandalum, & Ermenricum regem Suevorum in quo Suevi vicerunt. Honorius Imperator moritur, & quidem Johannes regnum occi-

occidentis invadit, quem postea Valentinianus filius Placidiæ sororis Honorii occidit.

Theodosius regnavit annis XXV. Hic Valentinianum amitæ suæ filium, videlicet Placidiæ sororis Honorii, Cæsarem fecit & eum cum matre ad occidentale imperium misit: quod Johanne tyranno apud Ravennam exstincto obtinuerunt. Et dehinc decreto Theodosii Valentinianus ab exercitu Augustus est appellatus. Hujus germana Honoria, dum ad aulæ decus virginitatem suam cogeretur custodire clam misso clienticulo Attilam regem Hunorum invitat ad Italiam. Cumque veniente Attila votum suum nequivit implere, facinus quod cum Attila pertractare non poterat, cum Eugenio procuratore suo committit: quamobrem tenta à germano Imperatori Constantinopolim destinatur. Post hoc Gunderico rege Wandalorum mortuo, Gensericus ei succedens, jam tota Hispania pervagata exercitum Wandalorum duxit in Africam. Eo tempore S. Augustinus doctor excellentissimus moritur. Hoc tempore Marcomirus filius Priami, secundus rex Francorum genuit filium, qui dictus est Feramundus, qui regnavit annis XI. Et ille genuit filium, qui dictus est Clodovæus, qui regnavit annis XX. Istis temporibus ad Scottos, in Christum credentes, ordinatus à Papa Cœlestino Palladius, primus Episcopus mittitur. Item eo tempore Cyrillus Episcopus Alexandrinus claruit. Istis temporibus factus est terræmotus Constantinopoli maximus per quatuor menses: & tunc beato Proculo Episcopo cum plebe extra civitatem fugienti, dum oravit, allatus est ab angelis hymnus: Sanctus Deus, sanctus, fortis & immortalis, miserere nobis. Et forte inde est quod in ecclesia hic hymnus canitur, videlicet, ἅγιος ὁ θεὸς &c. Theodosius leges à tempore Constantini inceptas, & usque ad tempora sua confuse scriptas, in unum volumen sub certis titulis redegit, quod postea Justinianus emendatum Codicem nominavit. Iste Theodosius studium Bononiense privilegiavit. Temporibus Theodosii apud Constantinopolim orta est hæresis Nestoriana à Nestore Episcopo Constantinopolitano, qui dixit Christum ex Maria hominem tantum, non Deum natum: & sibi divinitatem pro merito collatam esse. Et hæc hæresis in primo consilio Ephesino ducentorum Episcoporum sententia damnata est: & decretum est in eodem, quòd beata virgo Maria dicenda est mater Dei: & hoc concilium actum est anno Theodosii octavo. Deinde ultimis temporibus Theodosii orta est hæresis Eutychiana apud Constantinopolitanos, à quodam abbate presbytero, qui dixit beatæ Mariæ filium nihil habuisse maternæ substantiæ, sed sub specie hominis solam in eo verbi Dei fuisse naturam. Et quia corrigi noluit, à Flaviano Episcopo Constantinopolitano damnatus est. Sed ipse confisus de amicitia Theodosii Imperatoris & laicorum favore poposcit Synodum convocari. Convocatis igitur Episcopis apud Ephesum, Dioscorus Episcopus Alexandrinus, primatum in ipso concilio sibi vendicans, Eutychem absolvit, & Flavianum in exsilium mittendum damnavit, reclamante Hilario diacono Romanæ ecclesiæ, misso illuc per Leonem Papam. Flavianus verò inter manus eorum, per quos in exsilium ducebatur, gloriosa morte ad Christum transiit: Et Theodosius Imp. eodem anno mortuus est.

CAPUT XXIII.

MArtianus imperavit annis VII. Hujus temporibus passa creduntur XI. millia virginum apud Agrippinam Coloniam ab Hunis. Et tunc pene omnes civitates Rheni treugis subactæ, & penè omnes civitates Galliæ ab Hunis captæ sunt. Nam Attila rex Hunorum anno secundo Martiani venit de Pannonia in Galliam cum quingentis millibus armatorum: contra quem Ætius Patricius vir consularis dux Romani exercitus, & Theodoricus rex Gothorum, qui eo tempore tenuit Italiam ex parte Martiani Imperatoris, venit de Pannonia ad informationem ipsius Imperatoris, fœdus ineuntes processerunt in bellum, non minori exercitu suffulti. Erant enim Romanis tunc adjutores Burgundiones, Alani, Franci, & Saxones. Venit igitur uterque exercitus in campos Cathalaunicos, de quibus scribit episcopus Jordanus in Chronica sua, quòd continent in longitudine centum leucas, & in latitudine septuaginta. Et subdit, quòd una leuca continet mille quingentos passus, quod est contra illos versus communes:

Quinque

Quinque pedes passum faciunt, passus quoque centum
Viginti quinis stadium si millia desre
Octo dabunt stadia duplicatum dat tibi leuca.

Commissum igitur est prælium, & duravit à mane usque ad noctem, & ceciderunt ex utraque parte CLXXX. millia hominum: ita ut rivus ibidem defluens humili ripa prælabens peremtorum sanguine provectus quasi torrens factus est. Et quamvis in eo bello neuter cessit exercitus, constat tamen Attilam superatum, cum altera die se inter plaustra occultans ad bellum non erumperet: sed in desperationem cadens ex sellis equitatoriis magnam pyram construi fecit, intendens se flammis illarum, si instante bello iterum succumberet, subitò concremare: ne quis de suo vulnere gaudere posset, nec etiam ipse tantus rex alterius dominio subderetur. Ipse tamen interim à turbarum clangore non cessans incursionem minatur hostibus: & ut leo venabulis pressus speluncæ aditus obambulans, nec audet insurgere, nec desinit fremitibus vicina terrere, sic bellicosissimus rex suos victores turbabat inclusus. Sed quia Theodoricus rex Gothorum in eodem bello ceciderat, Thorismundus filius ejus major natu, pro obtinendo regno patris, festinavit ad propria: quod videns Attila suis collectis versus Pannoniam repedavit. Deinde Attila iterum collecto exercitu vindicaturus se invadit Italiam: Et primo Aquilejam obsidens tertio obsidionis anno eam cepit, spe certa destructionis ipsius civitatis ex hoc concepta quod vidit ciconias, quæ pullos suos intra civitatem fovebant, ipsos de civitate ad campestria deportabant. Deinde cepit Veronam, Mediolanum & quam plurimas alias civitates Italiæ: quare Romani miserunt ad eum Leonem Papam, & Tricesium præfectum & Avienum virum consularem pro pace tractanda. Cum Leo Papa venit ad præsentiam Attilæ, Ipse Attila divino timore, prout suis postea retulit, correptus, precibus Leonis Papæ acquievit, à belloque suis præcipiens abstinere ab Italia discessit. Et post hoc cum quodam die vino nimium sumto caloribus æstuaret, noctu proprii sanguinis fluxu suffocatus est. Hoc tempore acta est Synodus Chalcedonensis ducentorum triginta Episcoporum jussu Martiani Imp. in qua Eutyches & Dioscorus cum aliis hæreticis iterum damnati sunt.

Supradictis Hunorum bellis ferventibus, Britones imperio Romano subjecti, nimium à Scottis eorum vicinis depressi, ad Ætium patritium, ut eos ab incursione hostium defenderet, legatos miserunt. Qui ob bella alia occupatus, dum eis non destinavit auxilia, Britones stipendiarios de Saxonia conduxerunt: qui venientes ad Britanniam Scottos expulerunt, Sed tandem Saxones fertilitate patriæ & Britonum inertia consideratis, sumta que occasione, quod Britones de stipendiis sibi non satisfecissent, ipsos Britones expulerunt, & totam insulam tandem potenter obtinuerunt, & nunc isti Angli nominantur. Unde venerabilis Beda, natione Anglicus, in ecclesiastica historia gentis Anglorum dicit: quod ex tribus fortioribus gentibus Germaniæ exercitus illorum, qui Britanniam obtinuerunt, fuit collectus, videl. ex Saxonibus ex Anglis, & ex Vitis. Et tamen Beda has tres gentes omnes communi nomine Saxones nominat, vel Anglos indifferenter: & declarans has gentes, dicit: Saxones, illos fuisse de provincia, quæ antiqua Saxonia dicitur: quos etiam distinguit in Orientales, Occidentales & Meridianos. Et hanc reor esse Saxoniam, quæ est inter Rhenum & Albiam: ita quod propinquiores Albiæ sint Orientales, & propinquiores Rheno sint occidentales: quæ quidem Saxonia ad differentiam Angliæ, quæ postquam Saxones eam obtinuerunt aliquandiu à quibusdam Saxonia nova dicebatur, dicta est antiqua Saxonia. Et ipsi Anglici longo tempore, & adhuc ab illis, qui nunc insulam Britanniæ inferioris inhabitant, appellati sunt Saxones. Anglos autem dicit Beda fuisse de patria, quæ Anglia dicitur, & dicit eam sitam inter Saxoniã & provinciam Vitarum. Unde hoc nomen gentile Vita omnino jam abolitum est, ita quod nec apparet vestigium illius nominis in aliqua lingua habitantium inter Rhenum & Albiam Alemaniæ bassæ, seu inferioris. Legi tamen in quadam Chronica, quæ prosequebatur progressum stirpis regum Franciæ, quod hæc gens tertia, quam Beda Vitas appellat, sit gens Frisonum. Et illud satis concordat cum illo, quod Beda dicit: quòd Anglia est provincia inter Saxoniam, & partes Vitarum sita. Ubi notandum, quòd quædam pars Saxoniæ Westphalia dicitur, prout superius dictum est. Unde adhuc istos Westphalos Saxones appellant, & intra Westphaliam, in diœcesi Osnaburgensi, & in finibus diœcesis Paderbornensis, est

est villa quædam, quæ dicitur Engere, ubi quondam sedes Ducatus extitit, & jam verso nomine juxta linguam Latinam dicitur Angaria, & Archiepiscopus Coloniensis postquam ab Imperatore partem ducatus Saxoniæ obtinuit, prout infra dicetur, titulum illius Ducatus sibi vendicavit, ita quod ipse scribit se Ducem Angariæ. Duces igitur exercitus illius, qui de Saxonia in Britanniam profectus est, filii Ducis Angariæ, sive de Engere fuerunt: quorum unus, ut dicit Beda, vocabatur Hengist & alter Horsa, quorum nomina quodlibet sonat lingua vulgari equum regium, egregi roboris & decoris, quo principes maximè utuntur in hastiludiis & torneamentis. Et inde forte est quòd arma quorundam Ducum Saxoniæ sunt equus albus, quoniam ab antiquo talia arma à suis progenitoribus receperunt. Et sic ab antiquo nomina principum cum nominibus armorum concordabant: Sicut adhuc in Westphalia nomina quorundam militarium cum nominibus seu vocabulis armorum suorum concordant. Ab istis ducibus, quasi dignioribus, vel saltem eorum exercitu, successu temporis, mutata R litera in L, omnes illi, qui Britanniam occupabant, lingua vulgari Engelschen dicti sunt, quamvis patria voce Engerschen forent nominandi. Alii dicunt, quod Dux de Engere habuit unam filiam, quæ dicta fuit Enghele, prout adhuc multæ mulieres in partibus Westphaliæ nominantur, & in lingua Latina sonat Angelus, seu Angela: & hanc unus de prædictis ducibus, videlicet frater ipsius, postquam alter frater post plurima bella ceciderat, regi Britanniæ copulavit in matrimonio: & ab illa regina postea omnes, qui de partibus suis venerant, & Britonibus aliis expulsis, aliis in servitutem redactis, Britanniam obtinuerunt, Anglici nuncupati sunt. Et utrumque prædictorum verum esse potest absque præjudicio veritatis alterius. Et legitur de prædictis in historia Romana: & scribit Beda similiter. Anno Domini CCCCXC. vel circa, Ambrosius, qui solus Romanæ gentis Saxonum cædi superfuit, purpuram induit: Victores Saxones, Britonum ducens exercitum, sæpe superavit: atque ex illo tempore, nunc hi, nunc illi, palmam habuerunt: donec Saxones, potentiores effecti, ipsam insulam per totum obtinuerunt. Anno Martiani Imper sexto: ab urbe condita M. CC. VIII. Nativitatis Domini CCCCLV. Roma capitur à Wandalis. Nam Valentinianus Augustus, contra Ætium patricium commotus, fecit eum in palatio interfici: & post hoc, quasi mortis ejus innocens, amicos Ætii sibi associavit. Unde oportunitate capta, dum ipse Valentinianus extra urbem ludis assisteret, ab amicis Ætii confossus est. Quare sequenti die Maximus vir gemini consulatus & patriciæ dignitatis imperium sumsit apud Romanos, Martiano apud Constantinopolim residente non requisito. Insuper Eudoxiam Augustam Valentiniani relictam viri amissionem lugere prohibuit, & sibi in matrimonium consentire coëgit. Quapropter ipsa misit ad Gensericum regem Wandalorum in Africam, ut ad defensionem ejus properaret: qui veniens cum maximo exercitu ipsum Maximum adventu suo terruit, ut ipse ab urbe fugere omnino deliberaret: sed priusquam fugam caperet, à famulis regiis septuagesimo die imperii adepti dilaniatus, & in Tiberim per frusta conjectus est. Gensericus verò veniens ad urbem sine resistentia eam ingreditur, & eam bonis omnibus spoliavit: sed ad preces Leonis Papæ divino nutu correptus ab igne & cæde atque suppliciis abstinuit. Quatuordecim quidem diebus Wandali spolia collegerunt, deinde in Campaniam profecti, Capuam & cæteras civitates Campaniæ ceperunt, præter Neapolim, quam ob firmitatem capere non poterant, & omnia spolia cum multis captivorum millibus, nec non Augustam cum filiabus suis Carthaginem detulerunt. Et in eadem captivitate vidua quædam Nolanæ civitatis filium amisit, cujus lacrymis Paulinus Episcopus Nolanus motus, cum precium, quo filium viduæ redimeret non haberet, seipsum homini barbaro vendidit, & precium ipsi viduæ, ut filium redimeret, tradidit. Barbari verò, cognita ejus sanctitate, eum cum omnibus civibus suis tandem liberum dimiserunt. Eodem anno, quo capta est Roma à Wandalis, Pascha celebratum est ab Orientalibus VIII. Kalend Maji. Eo tempore Clodojen vel Clodius, quartus rex Francorum, genuit filium, qui Merowigus dictus est, & regnavit annis X. Cumque Ætius patricius eas partes, quas ipsi Franci circa Rhenum obtinuerant, ipsis armis abstulerat: iste Merowigis omnia recuperavit, & duxit exercitum in Galliam, & plurima loca occupavit. Et propter magnitudinem gestorum suorum posteri ejus aliquandiu à nomine ejus Merowigi dicti sunt. Hoc tempore viguit Prosper homo

Aqui-

Aquitanæ regionis, qui scripsit Chronica gesta à primo homine usque ad tempus, quo Roma à Gothis capta est.

Hucusque Prosper scripsit Chronicas: deinde Dionysius.

CAPUT XXIV.

Leo imperavit annis XVII. Anno ejus I. Majorianus apud Ravennam favore exercitus occidentale sumsit imperium & tertio anno apud Tudertum occisus est. Et Severus apud Ravennam Imperator efficitur: & deinde tertio anno Romæ defunctus est. Post hoc Leo Imper. Anthemium virum patricium Romanis Imperatorem destinavit. Factæ sunt autem discordiæ inter Anthemium & Richimorium patricium, quibus durantibus, Leo misit ad urbem Olybrium. Et inter hæc Richimer Anthemium occidit, & Olybrius regiam potestatem adeptus est: & Placidiam filiam Valentiniani duxit uxorem: Sed postquam menses VII. tenuit imperium mortuus est. Et iste fortè est Olybrius qui beatam Margaretam martyrisavit. Ipse enim de partibus ultramarinis, in quibus ex parte Imperatoris potens fuisse comperitur, ad urbem missus imperium adeptus est. Post mortem Olybrii Glycerius apud Ravennam plus præsumtione, quam electione se Imperatorem fecit. Contra quem Leo Imp. misit Nepotem Marcellini filium, copulans sibi neptem suam. Hic expulit Glycerium de regno, & in Dalmatia fecit eum fieri Episcopum. Post hoc Orestes magister militum Nepotem de regno fugavit, & filium suum Augustulum Ravennæ Imperatorem ordinavit. Istis temporibus apud Francos regnavit Hildericus filius Merowigis sextus rex, qui Basinam filiam ducis Thuringiæ accepit uxorem, & regnavit annis XVI. Circa hoc tempus Winuli, à quibus postea Longobardi processerunt, postquam egressi jam fuerant de insula Scanzia primum super se regem constituerunt, AGELMUND nomine. Cum enim Winuli de prædicta insula egressi duos super se duces constituerant, videlicet, Iborem & Agionem fratres, finibus Wandalorum applicuissent bellum eis illaturi, mulieres suas capillos capitis ad mentum propendere fecerunt, & sic se barbas habere simulantes, quas ipsi viri longas deferre solebant, mulieres quasi viri viris intermixtæ pugnabant. Et deinde ab illis, quos bello aut superabant, aut impetebant, à longis barbis Longobardi appellati sunt: quod nomen ipsi à Mercurio, quem Godon appellabant, & pro Deo coluerunt dum adhuc gentiles essent, sibi impositum gloriabantur, ejusque ope primam victoriam contra Wandalos obtinuisse credebant. Alter ducum prædictorum videl. Agio genuit filium, qui dictus est Agelmund, quem Longobardi, ut dictum est, regem sibi constituerunt. Cujus temporib. quædam mulier uno partu VII. pueros enixa est, quos omnes projecit in piscinam: unde rex Agelmund transitum circa piscinam faciens, miseros aspicit vagientes infantes. Retento igitur equo, cui insidebat, hasta quam manibus tenebat eos revolvit: quorum unus statim hastam regis manu comprehendit, quod rex admiratus eum levari præcepit, magnumque eum pronuncians futurum in filium adoptavit. Et ille post mortem Agelmund rex Longobardorum factus est. Et deinde Longobardi per diversas provincias sub diversis regibus bellorum sævitia se conferentes, tandem in Pannonia cum Avaribus, qui & Huni dicti sunt, pacem faciendo resederunt, regnante apud eos Albuin decimo rege eorum, qui postea duxit exercitum eorum in Italiam, prout infra patebit. Leo Imper. sentiens se morti vicinum, Leonem filium filiæ suæ ordinavit Imperatorem, & post rebus excessit humanis: Hic Leo, cum puer adhuc esset, patri suo Zenoni dimisit Imperium, & post hoc statim mortuus est. Istis temporib. Veneti corpus S. Marci armata manu de Alexandria Venetias transtulerunt, & ecclesiam valde decoram in honorem ejus ædificaverunt. Post hoc Odoacer rex Turcilingorum, seu Herulorum, Italiam invasit, & Oreste occiso, filium ejus Augustulum in Lucano Campaniæ castello exsilii pœna damnavit. Sicque Imperium Romanæ gentis & Augustalis illa sublimitas, quæ ab Augusto Octaviano quondam cœpta est, cum hoc Augustulo periit, anno ab V. C. MCCXXIIX. à C. Cæsare DXXIV. Gothorum regibus dehinc Romam tenentibus.

Zeno natione Isaurus, imperavit annis XVI. Hujus temporibus Theodomer rex Ostrogothorum, dum cum filio Theodorico Illyricum Thraciasque vastandas intrasset, rebus excessit humanis. Theodoricus verò Zenonis Augusti humanitate pellectus, venit Constantinopolim: ubi effectus magister militum & consul, à Zenone con-

contra Odoacrem regem in Italiam est directus, commendato sibi senatu populoque Romano. Theodoricus igitur veniens in Italiam Odoacrem magnis præliis fatigatum Ravennæ cepit, & jugulavit: ipseque regnum Romanorum per annos XXX. tenuit. Hoc tempore Clodovæus rex Francorum, filius Hilderici regnat, & Galliam usque ad Sequanam sibi subdit. Et hic habuit sub se Thuringiam, Franconiam seu Franciam orientalem, & Franciam occidentalem, quæ nunc Gallia est in magna parte. Iste recepit uxorem Dochilt nomine filiam Chilperici regis Burgundiæ, quæ fuit Christiana & multum apud eum institit, ut fidem Christi susciperet quod ipsa tandem obtinuit. Item Euricus Wesegothorum rex post mortem fratris sui totam Galliam & Hispaniam suæ ditioni subdere nititur. Uxor Zenonis Imperatoris eo mortuo Anastasium maritum accepit, & eum sic fecit Imperatorem.

CAPUT XXV.

INnocentius I. natione Albanus, sedit annos XV. Hic scripsit Decretum Occidentalium & Orientalium ecclesiarum adversus Pelagianos datum, quod postea Zosimus Papa latius promulgavit. Hic statuit pacis osculum dari in Missa, & oleo uti infirmorum. Hoc tempore floret Alexius Romæ Iste Innocentius excommunicavit Arcadium Imper. eò quod consensit, quòd Io. Chrysostomus de sede sua deponebatur, eò quòd prædicavit contra Eudoxiam uxorem suam, videlicet, quod circa imaginem suam quam erexerat, mulieres & puellas ludere compellebat, quod Chrysostomus Idololatriæ vicinum esse dicebat. Hic Innocentius statuit sabbato jejunari: quoniam discipuli Domino posito in sepulcro jejunabant.

Zosimus natione Græcus, sedit annos III. Hic statuit, ut servus nullo modo fieret clericus, & ut sabbato sancto cereus benediceretur: qui Christum designat, qui baptisatos præcedit, sicut columna ignis præcessit filios Israël in deserto post maris rubri transitum: & statuit, ut nullus clericus potum in publico vendat.

Bonifacius natione Romanus, sedit annos IV. Contra hunc Bonifacium electus est Eulalius: & factum est schisma mensibus VII. diebus XV. Quod videns Placidia Augusta apud Ravennam, misit Mediolanum ad Honorium Augustum hoc sibi nunciando. Quare mandavit Honorius utrumque ab urbe discedere: sed Eulalius contra mandatum Imperatoris Pascha celebravit in urbe: quare expulsus est, & Bonifacius restitutus.

Cœlestinus natione Romanus, sedit annos IIX. Hic statuit ut Psalmus, Judica me Deus &c. dicatur ante Missam, & nulli negetur pœnitentia in extremis.

Sixtus III. natione Romanus, sedit annos IIX. vel IX. Hujus temporibus Eudoxia uxor Theodosii reliquias S. Stephani, & catenam qua S. Petrus ab Herode vinctus fuit in carcere, ab Jerosolymis Romam adduxit. Sixtus infamatus à quodam Basso, purgavit se in Synodo LVI. episcoporum, secundum alios, vel, ut alii tradunt, CCLXVI. & damnatus est Bassus ab ecclesia, & ab Imperatore Valentiniano omnibus bonis spoliatur, quæ ecclesiis conferuntur. Eo tempore Polytronius episcopus Jerosolymitanus universalem se Pontificem affirmabat, quem propter hoc Sixtus Papa deposuit: ad rogatum tamen civium suorum postea eum restituit.

Leo I. natione Tuscus sedit annos XXI & dies XVII. Hic prius erat Diaconus, & Sixto decedente in Galliis legationis officio fungebatur, & vacavit sedes per XL. dies donec ipse publica legatione vocatus Romam rediit. Hic addidit canoni, Sanctum sacrificium immaculatam hostiam. Hic Leo sævissimos tyrannos mitigavit videlicet Attilam regem Hunorum & Gensericum regem Wandalorum, prout supra dictum est. Ipse petiit ab Imperatore congregari concilium Chalcedonense, & perscripsit diversas epistolas pro corroboratione fidei Catholicæ ad diversos principes: ad Martianum Aug. epistolas XII. ad Leonem Aug. epistolas XIII. ad Fabianum episcopum IIX. ad diversos episcopos orientales epistolas XIIX.

Hilarius natione Sardus sedit annos VI. menses III. Eo tempore, Leone regnante apud Constantinopolim, Arturus rex Britanniæ magnæ famositatis regnavit: & Franciam, Flandriam, Norwegiam & Daciam cæterasque marinas insulas sua probitate sibi servire coegit. Eo tempore apud Constantinopolim quidam pictor erat, qui cum imaginem salvatoris ad similitudinem Jovis depingere præsumsisset, arefacta est manus ejus, & postea dum pœnituit, sanatus est.

Simpli-

Simplicius natione Tiburtinus, fedit annos xv. Hujus temporibus corpus S. Barnabæ & Evangelium S. Matthæi ipfius ftylo fcriptum, eo revelante, inventa funt.

Felix natione Romanus fedit annos IIX. menfes XI. dies XXVII. Hic Achacium Conftantinopolitanum & Petrum Alexandrinum epifcopos, eo quod in Eutychis hærefin declinaverant, excommunicavit.

Gelafius natione Afer, fedit annos IV. menfes IIX. dies XIIX. Hic libros contra Eutychen & Neftorium compofuit. Ipfe annotavit, quæ fcripturæ fint recipiendæ, & quæ cui fint præferendæ in ecclefia, & quæ fcripturæ tanquam apocryphæ fint refpuendæ. Ejus etiam temporibus inventa eft Crypta S. Michaelis in monte Gargano.

Anaftafius II. natione Romanus, fedit annum I. menfes XI. dies XXIII. Hic ftatuit, ut nullus clericus ira vel rancore prætermittat officium præter Miffam. Item voluit revocare Achacium etiam poft mortem: qui propter hærefin per prædeceffores fuos erat damnatus. Quapropter Anaftafius ab ecclefia reprobatus eft, & nutu divino percuffus eft, ita, ut dum egerere voluit, inteftina emifit.

CAPUT XXVI.

ANaftafius Imperator imperavit annis XXIIX. Hic ab Ariagne Augufta uxore Zenonis receptus in virum, Imperator efficitur. Iftis temporibus Lodewicus, qui prius dictus erat Clodovæus rex Francorum magnam partem Germaniæ & Galliæ fuæ ditioni fubjugavit. Ipfe enim inftante uxore fua, fidem Chrifti fufcepit, & à beato Remigio epifcopo Rhemenfi baptizatus eft cum tribus millibus gentis fuæ, & deinde Ludewicus vocatus eft. Licet enim partes illæ Galliarum, quæ nunc Francia nominantur, longe ante illa tempora fidem Chrifti fufceperant: poftea tamen peccatis hominum exigentibus, permifit Deus paganos illas partes occupare. Quoniam Franci usque ad illa tempora pagani fuerunt, qui partes illas armis obtinuerunt. Iftis temporibus Trafamundus rex Wandalorum Catholicas ecclefias claufit in Africa, & ducentos viginti epifcopos in Sardiniam infulam exfilio relegavit. Dum quidam Arrianus, Olympius nomine, in Africa in balneo lavaretur, & indigna quædam & blafphema de fanctæ Trinitatis fide verba evomeret, vehementi fubitò ignito cœlitus jaculo vifibiliter combuftus eft. Anno XIV. Anaftafii factum eft bellum inter Tatonem Longobardorum regem, & Rudolphum regem Herulorum: in quo bello Rudolphus interemtus eft, atque jam ex illo tempore omnis virtus Herulorum concidit, ut ultra fuper fe regē non haberent. De iftis Herulis legitur in geftis Longobardorum: quòd ipfi foliti erant pugnare nudis corporibus, tantum habentes fæmoralia, ut agiliores effent, & viderentur vulnera non curare. Et de ipfis dicit Jordanus epifcopus, quòd fuerunt gentes non longè à finibus Pannoniæ habitantes. Anno XV. Anaftafii apud Conftantinopolim propter hærefim Eutychianam tanta eft orta difcordia, ut populus Anaftafium Imp. ejusdem hærefis fautorem refpueret, & Vitalianum fuper eum eligeret. Lodewicus rex Francorum poftquam regnavit XXX. annis obiit: & quatuor filii ejus videlicet Theodoricus, Clodomirus, Hildebertus & Clotharius regnum æquo ordine inter fe diviferunt. Anno XXIV. Anaftafii Clodomirus rex cum Francis in Burgundia contra Sigismundum & fratrem ejus Godimerum bellum inftaurat, & Sigismundum ad monafterium fanctorum Agaunenfium martyrum fugientem, captum cum uxore & liberis interfecit. Godimerus verò terga vertens latuit, & poftea refumtis viribus regnum Burgundiæ tenuit. Avitus verò abbas prædixit Clodomiro illud quòd fecit Sigismundo, feipfum paffurum. Unde fequenti bello capite truncatus eft, & cæfa funt cum eo Francorum XXX. millia, fed anno fequente videlicet Nativitatis Domini DXVII. Franci fuperatis Burgundionibus patriam eorum fibi omnino fubjiciunt. Hoc tempore S. Fulgentius epifcopus ecclefiæ Rufpenfis, natione Afer, clarus habetur. Anaftafius Imp. fulmine percuffus interiit.

JUSTINUS imperavit annos octo. Hic anno imperii fui fexto mandavit omnes ecclefias Arrianorum Catholica religione confecrari; quòd audiens Theodoricus rex Gothorum, qui exiftens Arrianus tenuit Italiam, mifit Johannem Papam, & cum eo Theodoricum, Hypatium, & Agapitum viros confulares, & alium Agapitum patricium Conftantinopolitanum ad Juftinum Imp. dicens, quòd fi ecclefiæ Italiæ deberent ita confecrari, ipfe totam Italiam vellet devaftare. Johannes igitur Papa veniens Conftanti-

stantinopolim ab Imperatore benignè susceptus est, &, ut decuit, cum reverentia magna. Et Imperator magno gaudio repletus, quòd temporibus suis meruit vicarium beati Petri suscipere, ab ipso Johanne Papa coronatus est. Cùm Papa legationis suæ caussam Imperatori notificavit, Imperator consentire renuit, sed utique ecclesias omnes ab Arrianis fœdatas, juxta priùs edictum voluit consecrari: tandem tamen Imperator timens ecclesiæ Romanæ & totius Italiæ desolationem, quamvis invitus, consensit. Et interim Theodoricus Symmachum exconsulem & patricium, & Boëthium Senatorem & exconsulem, viros Catholicos, gladio Ravennæ, quò eos in exsilium relegaverat, trucidavit. Hic est Boëthius, qui in eodem exsilio fecit librum de consolatione Philosophiæ: & iste Symmachus est socer Boëthii, de quo idem Boëthius mentionem facit in eodem libro. Cum autem Johannes Papa de Constantinopoli Ravennam, quà ipse Theodoricus residebat, reversus est, à Theodorico eò, quòd ipse tanquam vir Catholicus, & hæresi Arrianæ contrarius, ab Imperatore susceptus fuerat, est missus in carcerem, in quo & mortuus est. Et post hoc nonagesimo nono die Theodoricus subitanea morte defunctus est, regnum relinquens Athalarico nepoti suo. Et quidam Solitarius, vir magnæ virtutis, vidit Johannem Papam & Symmachum in medio sui animam Theodorici deportari & detrudi in ollam Vulcani, hoc est, barathrum montis illius ardentis in Sicilia, de quo superius dictum est. Hildericus rex Wandalorum episcopos ab exilio reverti, & ecclesias instaurari præcepit post annos LXXIV. hæreticæ profanationis. Cabades rex Persarum filium suum Phatuarsan Manichæum & multa millia Manichæorum una die peremit. Justinus Imp. quarto mense ante obitum suum Justinianum nepotem suum ex sorore sua natum, consortem, & successorem regni recepit.

CAPUT XXVII.

JUSTINIANUS imperavit annis triginta octo. Istis temporibus Longobardi veniunt in Pannoniam, & habitant ibi.

Justinianus ecclesiam miræ magnitudinis CHRISTO JESU Domino nostro Constantinopoli ædificavit: & non est navis tam magna, quin omnibus velis suis extensis posset se liberè vertere in ea: & quia CHRISTUS est sapientia patris, & σοφία Græcè sapientia dicitur, ista ecclesia, ecclesia S. Sophiæ dicta est. Hoc tempore Athalarico rege Gothorum intra Italiam mortuo, Amalesuntha mater ejus Theodatum consobrinum suum regno præfecit: qui eam non longè post beneficii immemor in balneo fecit strangulari. Quod percipiens Justinianus ægrum concepit animum contra Theodatum. Inter hæc Justinianus anno VII. imperii sui misit Belisarium patricium virum strenuum in Africam, cum exercitu magno contra Wandalos. Ubi parta victoria Belisarius regem eorum cepit, & ad Imperatorem Constantinopolim misit, postquam Wandali dominabantur Africæ annis XCVI. Deinde Belisarius reversus cepit Siciliam, Gothis Syracusam insidentibus in deditionem receptis. Quod audiens Theodatus misit Evermund generum suum ad fretum Siculum, quod interjacet inter Calabriam & Siciliam, contra Belisarium: sed Evermund videns prosperitatem Belisarii, dedit se in partem ipsius. Deinde Belisarius veniens Neapolim, non est intromissus: quare circumvallata ea ceperunt ipsam nocte per aquæductum, & interfectis rebellibus civitatem spoliavit: sed postea à Papa Silverio correptus de hac crudelitate, ipsam reformavit. Et tunc Neapolis regebatur per officiales Papæ argumento illius c. summa militiæ 23. q. 1. & c. si custos 27. quæst. 1. & c. sequente. Post hæc Witiges armiger Theodati ipsum Theodatum curavit occidi, & regnum invadens, repudiata uxore privata, regiam puellam Theodorici neptem sibi copulat, vi tamen plus quam amore: & deinde misit exercitum contra Belisarium usque Perusium, ipse verò Ravennæ remanebat. Belisarius autem de exercitu Witigis plus quam septem millibus prostratis, reliquos Ravennam usque perturbat. Witiges igitur ut leo fremens, omnium Gothorum congregata virtute, Ravenna egressus Romam properat, ipsosque Romanos obsidione longa fatigat: sed Belisarius post menses XIV. eum amovit, & usque Ravennam persequens ipsum, Ravennæ obsidione concludit: tandem ipse Witiges, cùm prævalere non poterat, in deditionem susceptus, cum uxore & opibus regiis ad Justinianum per Belisarium perductus est. Et sic famosum regnum Gothorum dissolutum est, postquam penè duobus millibus ac trecentis duraverat annis. Post

hoc Gothi, qui trans Padum in Liguria consistebant, ad bella consurgunt, & quendam Hildebaldum regem constituunt, qui post hoc vix anno completo interfectus est, & succedit ei Erarius, qui etiam vix anno completo interemtus est. Et deinde surrexit Badiula nepos Hildebaldi, qui & Totila dictus est, qui apud Faventinum oppidum Romanum, superans exercitum Romanum invasit: contra quem veniens Belisarius navali classe à Sicilia vicit eum in portu Romano: ita quod Totila cum paucis evadente, plures de Gothis Tiberi submersi sunt, quàm gladiis occisi. Deinde postquam Belisarius evocatus est à Sicilia, Totila resumtis viribus capit Siciliam. deinde Romam, & quasi totam vastat Italiam. Eo tempore quidam discipuli S Benedicti dixerunt ad eum de isto Totila: Pater iste rex forte destruet urbem Romanam: quibus S. Benedictus respondit: Roma non destruetur à gentibus, sed in seipsa marcescet. Anno XV. Justiniani apud Constantinopolim Hypapanti domini, quod dicimus festum purificationis Mariæ, cœpit celebrari: quoniam nimia ibidem pestilentia fervebat. Anno Justiniani XVII. apparuit quidam in Italia Andreas nomine per villas discurrens, habens secum canem rufum & cæcum, qui jussus ab eo faciebat miracula. Cùm enim ipse staret in foro, & multitudo hominum eum circumstaret, collectis annulis cujusque metalli circumstantium, unicuique suum annulum proprium reddidit, & interrogatus ostendit in utero habentes, fornicarios, adulteros, & avaros; & omnia in veritate. Eodem anno factus est terræ motus per universam terram. Justinianus post hæc misit Narsem eunuchum contra Totilam, qui Totila occiso, & universo penè exercitu Gothorum deleto, totam Italiam ad reipublicæ jura reduxit. Justinianus Imperator circa principium regni sui per Agapitum Papam ab errore revocatus leges condidit, & confirmavit Codicem & Digesta. Ipse etiam quosdam libros de Incarnatione Domini edidit per seipsum, quos per diversas provincias misit.

JUSTINUS imperavit annis XI Hujus uxor SOPHIA malè informata à Romanorum legatis de regimine Narsis patricii, quod gessit in Italia levitate fœminea ei mandavit inter cætera, quod ipse cum puellis lanam trahere potius deberet, cum esset Eunuchus, quam rempublicam gubernare. Ad quæ Narses fertur respondisse: Talem se orditurum telam, qualem ipsa dum viveret, deponere non posset. Et sic odio metuque exitatus Neapolim secedens legatos ad Longobardos in Pannoniam dirigit, mandans ut paupertina Pannoniæ rura deserant, & ad Italiam cunctis divitiis abundantem veniant, eam in possessionem recepturi. Unde Albuin rex Longobardorum mittit ad universos suos vetulos Saxones, ut secum veniant Italiam possessuri. Quare Saxones plusquam XX. millia virorum cum uxoribus & parvulis venerunt ad Longobardos, & Longobardi una cum Saxonibus versus Italiam properant.

Hlotarius octavus rex Francorum genuit filium, qui dictus est Chilpericus & regnavit annis XII Sub quo Carolomanus unus de optimatibus suis subegit Brabantiam, & loca circumvicina, & appellatus est princeps. Iste Carolomanus genuit filium, qui dictus est Pipinus, à quo processerunt Duces Brabantiæ. Hic Pipinus promeruit dignitatem Ducatus, & propter strenuitatem ejus gladius regius regni Franciæ sibi traditus est. Chilpericus nonus rex Francorum genuit filium, qui Lotharius dictus est.

CAPUT XXVIII.

Tiberius II. imperavit annis VII. Hic Christianissimus & erga pauperes piissimus, thesauros suos pauperibus erogavit, & cum eum ex hoc Augusta argueret, respondit: Confido in Domino, quod fisco nostro non deerit pecunia, si de his, quæ Dominus nobis contulit, eleemosynam faciemus. Unde accidit, quod dum ipse Imperator quadam vice in Palatio deambularet, vidit in quadam tabula marmorea pavimenti signum crucis, jussit tabulam illam levare, asserens indignum crucem pedibus conteri, invenit aliam consimilem, & deinde invenit tertiam, qua levata maximum invenit thesaurum.

Hujus temporibus Longobardi ceperunt Italiam. Ceperunt enim omnes civitates, & omnia castra Liguriæ, & Ticinum, quæ Papia dicitur triennio obsederunt: qua capta ibidem sedem regni statuerunt. Rex vero Albuin, postquam regnavit in Papia tribus annis uxoris suæ insidiis interiit, quæ fuerat filia regis Gepidorum, quem ipse Albuin Gepidis deletis in bello occiderat. Unde Gothi, Hypogothi, Gepidi & Wandali sunt diversi in vocabulis, sed eadem lingua utuntur, videlicet lingua

Sclavica, ficut Moravi, Poloni, Wandali & Slavi. Cum igitur ALBUIN rex Longobardorum Cunimundum regem Gepidorum patrem uxoris suæ in bello occiderat, ipse de capite ejus fecit poculum fieri, cujus poculi genus apud Longobardos Schale dicebatur: prout adhuc apud Saxones nominatur, & apud Italos parera dicitur: Et filiam ipsius regis, Rosimundam nomine, captam duxit uxorem. Cumque rex Albuin quadam die lætus in convivio misisset reginæ poculum prædictum dicens, ut ipsa biberet cum patre suo: ipsa erga regem ægrum concepit animum, & quendam virum fortem, ipsius regis armigerum, Helmigisium nomine, sub conditio, videl. quod ipsa reciperet eum in Maritum, clam sollicitat in mortem regis consentire. Sed iste primò renuit, asserens se timere Peredeum virum valde ferocem, & regi familiarem. Quapropter regina in lectum vestiariæ suæ, cum qua Peredeo consuetudo stupri fuerat, nocte se posuit: & sic Peredeus credens se accedere amicam suam nescius cum regina concubuit, atque ita regina Peredeo manifestata, ipsum in mortem regis consentire coëgit. Regina Peredeum instigante, ipse regem in meridie dormienrem invadit. Rex igitur intelligens sibi malum imminere, gladium apprehendit: sed cum ligatus fuerat ad vaginam ex industria, ipsum extrahere non valuit, & statim occisus est. Cumque Longobardi Dominum suum regem tentabant vindicare, regina cum Helmigisio & Peredeo, ac filia sua Albusuinda, nec non cum thesauro regio ad Longinum præfectum Imperatoris Ravennam per Padum navigio descendendo fugit. Quo cùm venisset Longinus eam gratanter suscipiens suasit ei, ut Helmigisum veneno occideret, & ipse reciperet eam in uxorem. Ipsa consentit, & cùm Helmigisus de balneo exivit, ipsa poculum veneno infectum ei ministrat, affirmans potum illum post balneum esse salubrem. Helmigisus bibit, & statim mortem se bibisse sentit: quare subitò gladio arrepto ipsam residuum ipsius poculi sorbere coëgit: & sic, ut dignum fuit, mutua potione ceciderunt. Et Longinus præfectus Albusuindam filiam ejus cum thesauris regiis ad imperatorem Constantinopolim destinavit. Post hoc Longobardi regem elegerunt nomine Tephosen, vulgari lingua Cleph, qui post annum cum dimidio à famulo suo interfectus est. Et deinde Longobardi x. annis sub ducibus fuerunt. Habuerunt enim xxx. duces, qui sibi maximam partem Italiæ subjugabant, & Romanos coëgebant, quod tertiam partem frugum eis solverunt.

CAPUT XXIX.

MAuricius imperavit annis xxI. Nono anno imperii ejus quædam mulier paupercula peperit puerum non habentem oculos, nec palpebras: & à lumbis erat ei ut cauda piscis naturaliter adhærens: quem videns Imperator jussit occidi. Item xIII. anno ejus nascuntur prodigia in suburbanis Byzantii, videlicet, puer quadrupes, & alius habens duos vertices. Dicunt autem hi, qui historias diligenti studio scribunt, non significari bona civitatibus, in quibus nascuntur hujusmodi monstra. Sub hoc Mauricio Lotharius decimus rex Francorum, filius Chilperici, cœpit regnare, & regnavit annis xLIV. & regnum ejus erat in magna parte in partibus circa ortum Danubii, scilicet In Suevia & habuit Franconiam & Turingiam. Ipse debellabat Saxones, & quemcunque virum cepit, qui longior erat gladio ejus, illum decollavit. Postquam Longobardi per x annos sub potestate Ducum fuerunt, tandem communi consilio Autharium filium Clephonis, regem sibi constituunt. Hic per Spoletanam vallem ac Beneventanam transiit ipsamque regionem cepit, & usque Rhegium ultimam civitatem Italiæ pervenit. Saxones qui cum Longobardis Italiam intraverant, nolentes Longobardis subjici, nec à Longobardis in proprio jure permissi sub sistere, ad proprias sedes repedare proposuerunt. Qui post itineris diversa pericula dum ad Saxoniam pervenerunt, invenerunt regionem ipsam à Suevis & aliis gentibus occupatam: quos reges Francorum ibi post recessum Saxonum locaverant. [illegible] dum Saxones nitebantur expellere, illi pacem appetentes, Saxonibus obtulerunt [illegible] tiam partem regionis, ut simul habitarent cum Saxonibus. Hoc recusantibus [illegible] lerunt eis mediam partem regionis: nec dum Saxonibus contentis, obtulerunt eis d[illegible] as partes regionis, tertia tantum volentes esse contenti. Nec adhuc volentibus acceptare obtulerunt eis pecora cum terra, tantum cessarent à bellis. Saxonibus hæc omnino recusantibus bellum instauratur, & cæsa sunt Saxonum xx. millia & Suevorum vi. millia quadringenti octoginta: & Suevi campum obtinuerunt. Superfuer[illegible]

igitur Saxonum VI. millia, qui voverunt neque barbam neque capillos se incisuros, donec se de Suevis vindicarent. Quare iterum bellum committentes Saxones in tantum attriti sunt, quod postea quiescentes simul habitabant. Hinc arbitror esse, quod dicitur in legibus Saxonum, quòd Marchio Brandenburgensis: Marchio de Mysen: Dux de Brunschwick: Comes de Anhalt: Comes de Werningerode: Comes de Amstein: Comes de Hamersleve, & advocatus ecclesiæ Halberstadensis, ac alii quidam nobiles ibidem expressi, habitantes in partibus Saxoniæ sunt ab antiquo natione Suevi, & alii quidam, in eisdem nominati, sunt ab antiquo Saxones. Mauritius Imper. Hildeberto seu Hilderico regi Francorum, filio Lotharii, promisit dare per legatos L. millia solidos aureorum, & tandem solvit eosdem, ut ipse exterminaret Longobardos de Italia. Qui veniens in Italiam cum exercitu magno, receptis muneribus pacem fecit cum Longobardis, & post hoc filiam suam regi Longobardorum promisit dare in uxorem, quod tamen factum non est. Post hoc idem rex Francorum requisitus ab Imperatore semel & bis cum exercitu magno venit contra Longobardos, nec potuit eos expugnare. Post hæc Autharius rex Longobardorum postulavit in matrimonium Teudelindam regis Bajoariorum, quæ cum à patre sibi promissa esset, ipse rex sub specie unius legatorum suorum eam visitavit: & ea visa per partes Noricorum reversus est in Italiam. Unde provincia Noricorum, ex descriptione confinium, quam Paulus facit in gestis Longobardorum, (*Lib. 3. cap. 31.*) esse videtur Austria cum Styria & Carinthia: quia dicit, quod habet ab oriente Pannoniam, id est, Ungariam: Danubium à septentrione: à meridie Italiam, & ab occidente Sueviam: Unde patet, quod provincia Noricorum tunc erat de pertinentiis Bajoariæ, quæ nunc corrupto nomine Bavaria dicitur. Alii dicunt, quod Austria fuit de partibus Pannoniæ, & postquam Carolus M. debellavit Hunos in Pannonia, ipse partes Austriæ abstulit Pannoniæ, & adjecit eam regno Teutoniæ, & fecit eam Ducatum. Et quia ibi finis regni Teutoniæ versus orientem constitutus est, cum in ea idioma Teutonicum finiatur versus orientem, Austria ab oriente, quoniam oriens Oster lingua Teutonica dicitur, & non ab Austro nominata est. Post mortem Autharii regis Longobardorum Teudelinda uxor sua, videlicet filia regis Bajoariæ, de consensu Longobardorum elegit in virum Agilulfum seu Arnulfum ducem, & constituit eum regem. Iste Agilulfus rex Longobordorum, ad instantiam Teudelindæ uxoris suæ, cum beato Gregorio & Romanis, post guerras multas, pacem fecit. Et quia hæc pax in die Gervasii, & Prothasii facta est, beatus Gregorius officium missæ illius diei fecit de Pace: Unde Introitus missæ incipit: Loquetur Dominus pacem in plebem suam. Post hoc beatus Gregorius plures epistolas ad Teudelindam reginam direxit, hortans eam solicitè, ut maritum regem ad suscipiendam fidem Christianam instanter hortaretur. Et finaliter suis epistolis hortatus est ipsum regem, ut fidem Christi suscipere non recusaret. Rex igitur his motus tandem cum Longobardis fidem Christi suscepit, & baptizatus est. Beatus Gregorius in homilia super Evangelio: Erunt signa in cœlo &c. hujus cladis, quam Longobardi Italiæ intulerunt, memor dicit, priusquam Italia gentili gladio traderetur feriendа, igneas acies in cœlo videlicet aëreo vidimus. Unde sæpissimè hujusmodi clades generales portenta præcedunt, prout superius patuit etiam, circa subversionem Ierosolymorum factam à Tito. Idemque legitur in II. libro Macchabæorum circa futuram desolationem templi & civitatis ejusdem, quam fecit Antiochus. Istis temporibus Guntramus unus de regibus Francorum, cum quadam vice post venationem sopori se dedisset, egressum est de ore suo animal parvum ad modum reptilis, quod ad rivulum quendam prope decurrentem veniens subsistebat, & hinc inde divertens transitum quæsivit: quod videns famulus regis spatam suam exemtam de vagina, per rivulum ei suppofuit: & reptile illud per rivulum sic transiens super spatam ad montem propè existentem properat, ac cavernulam quandam montis intrat. Deinde reversum ad rivulum, transito ut prius rivulo, ad regem properat, & in os ejus regreditur. Expergefactus igitur rex dixit famulo: visum sibi fuisse in somnis, quòd per pontem ferreum super fluvium transisset in montem quendam, in quo aurum multum vidisset: Et famulus regi quod videret indicavit. Quare rex mandat fodi in illo loco, in quo famulus reptile illud montem intrasse viderat, & inventus est ibi thesaurus permaximus: de quo rex plura fieri fecit ecclesiarum ornamenta. Istis temporibus Persæ re-

gem suum Hormisdam capiunt, & depositum in carcerem dimittunt, ac filium ejus Chosroen constituunt, qui patrem occidit in carcere. Quare Persæ expulerunt eum de regno: ipse verò fugit Constantinopolim ad Mauritium Imp. qui eum virtute bellica in regnum restituit. Hoc tempore tunica Domini, quæ tempore passionis sublata fuit, & indivisa permansit in civitate Zafac, haud procul à Ierosolymis in arca marmorea posita invenitur. Post hæc Phocas centurio Mauricium Imp. cepit, & ipsum cum quinque filiis decollavit, atque postea imperavit.

CAPUT XXX.

Symmachus Papa natione Sardus sedit annos XI. menses IIX. Cum isto Symmacho per contentionem ordinatus est Laurentius: unde clerus & populus divisus est: hinc homicidia & rapinæ patratæ sunt per tres circiter annos, donec Theodoricus rex Gothorum, qui ex parte Imperatoris regebat Italiam, veniens, quamvis Arrianus esset, facta Synodo, Symmachum inthronisari præcepit. Symmachus autem intuitu misericordiæ Laurentium in Nuceria civitate facit episcopum. Symmachus Papa episcopis Africanis, in Sardinia exsulantibus, pecunias & vestimenta ministravit singulis annis. Hic statuit, ut Dominico die & in natalitiis Apostolorum, Gloria in excelsis diceretur ad missam. Ipse nitebatur successoribus suis legem imponere, videlicet quòd Papa non deberet prædia ecclesiæ alienare.

Hormisda natione Campanus sedit annos IX. Huic multum contrarius fuit Anastasius Imp. eò quod ipse noluit consentire in hæresin Eutychianam. Hic statuit, ut nullus faciat nuptias occultas. Eo tempore Clodovæus rex Francorum noviter factus Christianus & Ludewicus dictus preciosa munera misit Romam S. Petro.

Johannes I. natione Tuscus, sedit annos II. Hic Constantinopolin veniens, quo missus erat à Theodotico rege Gothorum ad portam auream, turbis ei occurrentibus in conspectu omnium roganti cœco lumen reddidit: & cùm reversus est Ravennam ad Theodoricum ab eo incarceratus & occisus est, ut superius dictum. Et cessavit Papatus dies LIX.

Felix natione Samius sedit annis IV. Hic statuit festum dedicationis ecclesiarum singulis annis celebrandum, & ecclesiam SS. Cosmæ & Damiani in urbe fundavit.

Bonifacius II. natione Romanus sedit annos II. menses IV. Contra hunc fuit electus Dioscorus, & fuit schisma in clero & in senatu per dies XXIIX. Sed Bonifacius sedem obtinuit: & postquam stabilitus est congregavit Synodum, & fecit Decretum, quòd ipse successorem sibi eligeret, & scripto ac juramento decretum illud muniri fecit, quod postea ab episcopis congregatis in synodo cassatum est. Hoc tempore S. Benedictus Abbas claruit: cujus vitam S. Gregorius scripsit.

Johannes II. natione Romanus sedit annos II. menses IV. & in quibusdam Chronicis invenitur Mercurius nominatus. Unde dicunt quidam, quòd fuit ipse binomius. Eo tempore Cassiodorus monachus primò consul deinde senator postea monachus claruit. Et apud Constantinopolim Priscianus Cæsariensis Grammaticus floruit, ac apud urbem Romam Arator subdiaconus actus Apostolorum versibus hexametris exaravit.

Agapetus I. natione Romanus sedit menses VI. dies XVIII. Hic constituit fieri processiones die Dominico. Ipse etiam directus est Constantinopolim ad Iustinianum Imp. à Theodato rege Gothorum. Et tunc ipse revocavit Iustinianum ab errore, quem habuit de Christo, quòd essent duæ naturæ in Christo & Anthemium patriarcham Constantinopolitanum hujus erroris sectatorem damnavit. & ad preces Imperatoris alium ei substituit. Et priusquam Imperator ei in Catholica veritate consensit, mortem sibi minabatur inferre: cui Agapetus Papa respondit: ego quidem ad Justinianum Imperatorem Christianissimum venire desideravi, nunc autem ad Diocletianum veni. Sed tandem ei Imperator consensit, & Agapetus ibidem infirmitate defessus obiit.

Sylverius, natione Campanus, sedit annos VI. menses V. Hic elevatus est à tyranno Theodato, qui comminabatur mortem non consentientibus in ejus electionem. Eo tempore misit Justinianus Imper. Belisarium in Italiam contra Gothos, qui Romam ingressus à Sylverio honorificè receptus est. Sed inter hæc Augusta dolens de depositione Anthemii Patriarchæ, per Agapetum Papam facta, scripsit ex con-

filio Vigilii apochrisarii sui ad Sylverium Papam, vel quod revocaret Anthemium, vel veniret Constantinopolim. Quod dum Sylverius renuit, asserens se nunquam hæreticum revocaturum, Augusta scripsit secretè ad Belisarium, ut occasione quæsita contra Belisarium, eum deponeret, & Vigilium in locum ejus eligi procuraret: quia Vigilius promisisset ei, quòd vellet Anthemium revocare. Quare Belisarius quosdam falsos testes audiens, qui Sylverium traditionis in Belisarium reum fore asseruerunt, deposuit eum, & commisit eum Vigilio, qui misit eum in exsilium in Pontiam insulam, & ibi mortuus est. Istis temporibus Dionysius Abbas apud urbem Romam cyclum paschalem primus perscripsit.

Vigilius natione Romanus, sedit annos XVII. menses VI. dies XXVI. Hic, cum ad instantiam Augustæ noluit revocare Anthemium patriarcham, jussu Justiniani per Anthemium Scribonem Romæ captus est, & ductus Constantinopolim. Et cùm duriùs responderet Imperatori, percussus est à quodam de astantibus in faciem. Quare ipse fugit in ecclesiam S. Euphemiæ: sed inde abstractus est, & fune in collo ejus misso per plateam trahitur, & inde in carcerem missus pane & aqua cibatur: sed postea cùm Narses eunuchus vicit totum regnum Gothorum in Italia, ad preces ejus, in cleri Romani gratiam, Vigilius ab Imperatore dimissus est: & cùm navigando versus Romam venit in Siciliam, apud Syracusam civitatem defunctus est. Istis temporibus salvatus est Theophilus, qui fecerat homagium Diabolo: de quo legitur in miraculis beatæ Mariæ.

Pelagius I. natione Romanus, sedit annos X. Hic statuit ut hæretici & schismatici per sæculares potestates punirentur. Et contra eum orta est suspicio de morte Vigilii: quia apud eum fuerat quando obiit: sed ipse purgavit se procedens cum solemni processione de ecclesia S. Pancratii, qui perjurii vindicator esse credebatur, ad ecclesiam S. Petri.

Johannes III. natione Romanus sedit annos XII. Hic dedicavit ecclesiam SS. Philippi & Jacobi in Urbe, quam prædecessor ejus Pelagius inchoaverat. Eo tempore claruit Gregorius Turonensis episcopus.

Benedictus I. natione Romanus sedit annos IV. Ejus temporibus magna fames vastavit Italiam. Anno Pontificatus Benedicti primo Romanus exercitus debellavit Persas, & XX. elephantes cum præda maxima reportavit. Et sequenti anno Narses Patricius de Campania Romam regressus defunctus est.

Pelagius II. natione Romanus sedit annos X. menses duos. Hic in epistola sua, quam direxit Germaniæ & Galliæ episcopis, scribit novem præfationes missarum recipiendas, & concludit in eadem epistola sub his verbis: Qui de his deprefferit, vel addiderit, anathema sit. Postea addita est illis decima, quæ est de Beata Virgine. Hujus temporib. Beatus Gregorius adhuc Diaconus, cùm esset apochrisarius apud Constantinopolim, libros morales composuit, & Eutychium ejusdem urbis episcopum, de resurrectione errantem, in conspectu Augusti superavit. Hujus Pelagii anno ultimo facta est defectio Solis, & in Italia magnæ pluviæ & inundationes fuerunt: quas gravissima pestilentia, quæ Inguinaria dicebatur, secuta est. Iste Pelagius ordinatus est absque jussione principis: quia Longobardi eo tempore circumsedebant Urbem.

Gregorius I. natione Romanus Doctor insignis sedit annos XIII. menses VI. Iste ex humilitate primus se scripsit Servum Servorum Dei: licet post eum se plurimi tales antonomasticè scribendos æstimaverunt. Ipse Synodum XXIV. episcoporum congregavit, & missis in Britanniam Mellito. Augustino & Johanne, ac aliis plurimis monachis Deum timentibus, Anglos, qui de Saxonia fuerant egressi, ad fidem Christi convertit. Ipse prohibuit Sabbatum celebrari: quia Antichristus, dum venerit, hoc tuet. Ipse addidit in canone: Dies nostros in tua pace disponere. Ipse in principio pontificatus sui edidit librum regulæ pastoralis, quem direxit ad Johannem Constantinopolitanum episcopum. Et de beato Gregorio Isidorus Hispalensis episcopus, libro de viris illustribus sic dicit: Gregorius efflagitante Leandro episcopo Hispalensi, librum beati Job mystico ac morali sensu disseruit, totamque prophetiæ ejus historiam in triginta quinque voluminibus largo eloquentiæ fonte explicuit: in quibus quidem quanta mysteria sacramentorum aperiantur, quantaque sint in amorem vitæ æter-

tæ æternæ morum præcepta: vel quanta clareant ornamenta verborum, nemo sapiens explicare valebit, etiamsi omnes ejus artus vertantur in linguas. Ipse XL. homilias & librum Dialogorum fecit. Ipse statuit, ut pheretrum, quo corpus Romani Pontificis ad sepeliendum ducitur, nullo velamine veletur: quia quidam ipsa corpora truncabant pro sanctitatis reverentia partes reservando. Item ipse sub vinculo anathematis prohibuit, ne aliquid pro ordinationibus, aut ex datione pallii, aut ex traditione chartarum accipiatur: sed si quid pòst gratis datum fuerat, hoc recipi concessit. Ipse valdè fatuum judicavit, si morbus aut mortalitas quibuslibet in locis irrepserit, illos quos nondum tetigit, à loco evitantes periculum fugere; quia nemo manus Dei effugere poterit. Anno Pontificatus sui septimo siccitas nimium grandis à mense Januario, usque ad septembrem fuit facta, & fames valida: venitque locustarum magna multitudo in territorium Tridentinum. Apud Laudunenſem urbem juxta Arulam fluvium aqua calidissima ebullivit, ut multitudinem piscium coxisset.

CAPUT XXXI.

PHocas Imperator imperavit annis IIX. Hic decrevit ad instantiam Bonifacii Papæ tertii, quòd Romana ecclesia esset prima omnium ecclesiarum: quoniam Constantinopolitana ecclesia primam se scribere prætendebat. Ipse concessit Bonifacio Papæ quarto Pantheon, de quo facit ecclesiam in honorem beatæ Mariæ & omnium martyrum: & vocatur nunc à vulgo Maria rotunda, quoniam ædificium rotundum est. Hoc tempore venerunt de Scotia S. Columbanus & Gallus in Alemaniam, & fidem Christi prædicant. Anno septimo Phocæ Judæi apud Antiochiam insurgentes contra Christianos, Anastasium patriarcham occiderunt, & multos de civibus combusserunt.

Heraclius Imp. imperavit annis XXXI. Hic Martinam neptem, sororis suæ filiam, incestè duxit uxorem. Anno tertio ejus Persæ ceperunt Damascum, & captivum duxerunt populum multum. Anno ejus quarto Orientales Saxones in Britannia fiunt Christiani, qui nunc Anglici dicuntur. Et eodem anno ceperunt Persæ Jerusalem, & multos Christianos interfecerunt. Zachariam verò patriarcham, & lignum Dominicæ crucis cum multa præda in Persidem abduxerunt. Anno quinto ejus Persæ ceperunt Ægyptum & Alexandriam & Libyam usque ad Æthiopiam, & cum præda redierunt ad propria. Anno ejus sexto Persæ ceperunt Carthaginem. Anno ejus septimo ipse Heraclius petiit pacem à Chosroë rege Persarum, qui respondit: Non parcam vobis, donec crucifixum abnegetis, & solem adoretis. Anno ejus nono, Agiulfo rege Longobardorum defuncto, successit ei filius ejus Adoloaldus: qui dum eversa mente insaniret à Longobardis ejectus est, & in locum ejus Haroldus substituitur. Anno ejus decimo Lotharius rex Franciæ filium suum Dagobertum regni consortem fecit, & ipsum super Austrasios regem constituit. Anno ejus XI. Heraclius Imper. profectus in Persidem ferro & flamma cuncta vastavit, & anno dehinc sequente Chosroëm regem fugavit, & quinquaginta hominum millia captivavit, p[illegible] daque infinita capta reversus est. Hoc tempore claruerunt Arnoldus Metensis & Isidorus Hispalensis episcopi. Anno suo XII Heraclius tertio Persidem intravit, & multa prælia committens ibidem hyemavit. Itèm anno suo XVI. multa prælia commisit in Perside. Istis temporibus surrexit regnum Saracenorum. Isti in litore Caucasi super mare Caspium resederunt. Et inde egressi anno XIV. Imperii Heraclii cum maxima multitudine in provincias Romanorum irruerunt, & habuerunt principem Muhammat. Anno XVII. Heraclii Edwinus rex in Britannia, id est, in Anglia, cu[m] gente sua baptisatus est. Eodem anno Lotharius rex Francorum in villa Compen[illegible] moritur, & reliquit quatuor filios. Sed Dagobertus & Heribertus filii ejus regn[illegible] diviserunt. Hic Dagobertus dicitur condidisse civitatem Trajectensem in pa[illegible] Hollandiæ. Unde legitur, quòd tempore Neronis in alio loco primò circa fl[illegible] Lecke fundata fuit, & dicta urbs Antonina. Deinde destructa fuit, & iterum re[illegible]ficata, & dicta castrum Wilcorum, vulgariter Wilckenburg. Deinde à Dagoberto ad locum, in quo nunc est, trajecta, & inde Trajectum appellata. Hic videtur esse Dagobertus rex Francorum, qui Thuringiam sub se habuit, & apud Erphesford, id est, Erfordiam, de castro suo ecclesiam & monasterium S. Petri fecit, & dedit eide[m] monasterio villam ipsam tunc Erphesford dictam, nunc Erforde nominatam in de[illegible]tem-

tem. Hic Dagobertus habuit sororem, quæ dicta fuit Blithilda filia Lotharii quam quidam Ansbrechtus nobilis Romanus duxit uxorem, & genuit ex ea filium Arnoldum nomine, qui & genuit filium sui nominis. Iste Arnoldus secundus genuit filium, qui dictus est Anchises: hic Anchises duxit uxorem Beggam filiam Pipini primi ducis Brabantiæ, de quo superius dictum est: & genuit ex ea filium, qui Pipinus dictus est, & filiam Gerdrudim, quæ canonisata est, & dies natalis ejus XVII. die mensis Martii celebratur. Anno Imperii sui XVII. Heraclius, devicto Chosroë rege Persarum, lignum crucis & Zachariam patriarcham Ierosolymam reduxit. Et addunt quidam miraculum tunc factum, videlicet, quòd porta divinitus fuit clausa per quam Christus crucem bajulavit, quando ad passionem properavit, cùm Imperator crucem Domini per eam cum pompa traducere voluit, & demum cum humilitate ingredi tentavit, & tunc divinitus fuit reserata: quod si factum fuit, non erat illa porta per quam Christus fuit egressus ad passionem, quoniam jamdiu civitate priore destructa tunc in alio loco fuerat constructa, prout patet ex superioribus dictis. Post hæc Imperator in hæresin monothelitarum lapsus astrologiam exercuit, & visum est ei in astris, quòd gens quædam circumcisa esset eum devictura. Quare intelligens hoc de Judæis ipse mandavit omnes Judæos in regno suo existentes baptisari. Et scripsit ad Dagobertum regem Francorum, ut ipse finaliter cogeret in regno suo Judæos baptisari, & ille precibus ejus annuens Judæos baptisari mandavit. Cumque Saraceni jam regnum Persidis invaserant, Heraclius conduxit eos in auxilium contra Persas, & cùm postea quidam dispensator Heraclii debuit Saracenis dare stipendia, improperando dixit de eis: cur dominus meus debet his canibus dare stipendia? indigni enim sunt. Et inde suscitata est discordia inter Saracenos, & exercitum Heraclii, quæ eò usque processit quòd prælio commisso de exercitu Heraclii ceciderunt CL. millia: propter quod Heraclius vocavit gentes inclusas in montibus Caspiis, & aperuit eis claustra, quibus eas Alexander M. clauserat. propterea angelus Domini percussit in castris Heraclii LII. millia virorum, & residui de exercitu ejus conturbati fugerunt. Anno XVI. ejus Saraceni ceperunt Jerusalem, postquam biennio eam obsederant, sed lignum crucis jam imperator tertio anno prædecente Constantinopolim transtulerat. Anno ejus XXVII. Saraceni ceperunt Antiochiam, & invaserunt Ægyptum & anno sequente ceperunt Edessam civitatem Mesopotamiæ. Temporibus istis Mahometus pseudopropheta Saracenorum surrexit. Dagobertus rex Francorum anno XXV. Heraclii postquam cùm patre suo Lothario annis quasi XVI. regnavit, moritur, & filii sui Clodoveus, alias Lodewicus, & Sigebertus regnum dividunt: & Clodoveus obtinet Franciam, & Sigebertus Austrasiam. Hic sigebertus decessit sine liberis, & Pipinus dux Brabantiæ, filius Ansegisis & Beggæ, regnum ejus à Burguntia usq; ad Oceanum occupavit & obtinuit. Clodoveus reliquias S. Dionysii minus reverenter discooperiens in amentiam versus est, & postquam regnavit XVII. annis in Francia decessit, & tres filios reliquit, videlicet Hildericum, Lotharium & Didericum: quibus subactis Pipinus dux Brabantiæ posteà regnum obtinuit. Istis etiam temporibus Cacanus rex Hunorum cum exercitu magno venit in Italiam, & captis multis castris Gisulfum ducem castri Forojuliensis occidit in bello: deinde opidum Forojuliense obsidione concludens murum circuit, ut perspiciat, qua ex parte facilior sit accessus. Romhilda igitur relicta Gisulfi videns regem elegantis formæ misit ad eum clam, quòd parata esset sibi tradere castrum, si ipse duceret eam in uxorem. Rex respondet, & ab illa intromittitur. Quare Huni cuncta depredantes incolas captivos abducunt, & castrum incendunt. Rex igitur juxta condictum Romhildam suscipit, & una nocte duntaxat ei condormit, deinde eam duodecim viris committit, qui ipsam per totam noctem sequentem vicibus alternis sibi succedentes libidine vexant. Postea rex palum in medio campi figi præcipiens eam in ejus acumen inseri mandavit, sic exprobrando dicens: talem te dignum est habere maritum. Igitur dira proditrix patriæ tali exitio periit, quæ amplius libidini, quàm suorum & consanguineorum saluti prospexit. Filiæ vero ipsius castitatem amantes, ne barbaris contaminarentur, crudas pullorum carnes sibi intra mammas sub fascia posuerunt, quæ ex calore putrefactæ odorem fœtidum exhalabant: cumque Huni eas volebant contingere, non sustinentes fœtorem, putabant eas naturaliter fœtere, procul ab eis cum excratione recedentes dixerunt: Omnes mulieres Longobardorum

rum fœtere, & sic incontaminatæ permanserunt, & tandem dignis nuptiis traditæ sunt

CAPUT XXXII.

TEmporibus Heraclii Syrus Alexandriæ & Sergius & Pyrrhus regiæ civitatis episcopi hæresin Acephalorum instaurantes, unam operationem & voluntatem in Christo dogmatisabant, & dicti sunt Acephali, id est, sine capite: quia non invenitur, quis istius hæresis primus fuerit inventor. Fuerunt & alii hæretici multi in ecclesia Dei exorti præter illos, quos divisim certis temporib. ortos, superius in diversis capitulis designavi: Quorum distincta & certa tempora cùm scripta non reperi, ipsos sub certis distinctis capitulis ponendos non æstimo. Unde nomina & errores breviter hic inserere decrevi. Gnostici propter excellentiam scienriæ se ita appellari voluerunt. Animarum substantiam Dei naturam esse dicunt: Bonum & malum Deum fingunt. Carpocratiani à Corpocrate vocantur, qui dixit Christum hominem fuisse tantum, & de utroque sexu progenitum. Cerinthiani à quodam Cerintho nuncupati. Hi inter cætera circumcisionem observant: mille annis post resurrectionem in voluptate carnis futuros prædicant. Ophitæ à colubro nuncupati sunt: coluber enim ὄφις Græcè dicitur. Colunt enim serpentes, dicentes ipsum in Paradiso induxisse virtutis cognirionem. Valentiniani à quodam Valentiniano vocati, qui secula quædam in Originem Dei creatoris induxit: Christum quoque de virgine nihil corporis assumsisse: sed per eam quasi per fistulam transisse asseruit. Apellitæ, quorum auctor Apelles fuit, qui dixerunt: Christum non Deum in veritate, sed hominem in phantasia apparuisse. Nazaræi dicti, qui dum Christum, qui à vico Nazaræus est appellatus, filium Dei licet confiteantur omnia tamen veteris legis custodiunt. Archontici à principiis appellantur, qui universitatem quam Deus condidit, opera esse angelorum defendunt. Adamiani vocati, quod Adæ imitantur nuditatem. Unde & nudi inter se mares & fæminæ conveniunt. Sethiani à filio Adæ dicti sunt, eo quòd ipsum Seth Christum esse dicunt. Angelici dicti eò, quòd adorant angelos. Apostolici dicti, quia nihil possidenres proprium, illos qui aliquid proprium in hoc mundo possident, non recipiunt. Artotyritæ ab oblatione vocati, panem enim & caseum offerunr dicentes, à primis hominibus oblationem à fructibus terræ & à fructibus ovium fuisse celebratam. Severiani à Severo orti vinum non bibunt: vetus testamentum & resurrectionem non suscipiunt. Taciani qui & Encratitæ carnes abominantur. Anrhropomorphitæ dicti pro eo, quòd simplicitate rustica Deum habere humana membra, quæ in divinis libris scripta sunt, arbitrantur. Heraclitæ ab Heraclio exorti monachos tantum recipiunt, regna cœlorum parvulos habere non credunt. Novatiani à Novato urbis Romæ presbyrero, qui noluit recipere apostatas & rebaptisavit baptisatos. Fotiniani à Fotino, qui dixit Christum à Maria per Joseph nuptiali coitu fuisse conceptum. Ætiani ab Ætio dicti: hi offerre sacrificium pro defunctis spernunt. Ipsi etiam vocati sunt Eunomiani, ab Eunomio, qui dixit filium dissimilem patri, & Spiritum sanctum filio. Noëtani à Noëto, qui Trinitatem in officiorum nominibus, non in personis accipiunt. Unde & patripassiani vocantur: quia patrem passum esse dicunt. Apollinaristæ ab Apollinari vocati, dicunt Christum tantum corpus sine anima suscepisse. Circumcelliones dicti eò, quod agrestes sunt. Hi amore martyrii semetipsos perimunt, ut violenter de hac vita decedentes martyres nominentur. Luciferiani à Lucifero episcopo orti, redeuntes post lapsum ad unitatem ecclesiæ recipere noluerunt. Jovinianistæ à Joviniano quodam monacho dicti, asserunt nullam nuptarum & virginum esse distanriam: nullumque inter abstinentes & simpliciter epulantes esse discrimen. Eluidiani ab Elvidio nominati, [illegible] nt post natum Christum Mariam filios de viro suo Joseph peperisse. Paterniani à Paterno quodam exorti, inferiores partes corporis à Diabolo factas arbitrantur. Arabici dicti eò, quòd in Arabia orti sunt: dicunt animam cum corpore mori, & utrumque in novissimo die resurgere Tertullianistæ à Tertulliano, qui dixit animam immortalem esse, sed corpoream: & animas hominum peccatorum post mortem in dæmones verti. Tesseradecaditæ dicti, quod quartadecima luna Pascha cum Judæis observandum esse contendunt: sic dicti à τέσσαρες quatuor & δέκα decem. Nyctages nuncupati à somno, eò quod vigilias noctis respuunt, superstitionem esse dicentes jura temerare divina,

vina, quando Deus noctem ad requiem tribuit. Theodosiani & Gajani à Theodosio & Gajo, qui tempore Justiniani fuerunt, dicti sunt. Hi ex duabus unam in Christo naturam asserunt: quam Theodosiani corruptam, Gajani incorruptam contendunt. Et ex istis processerunt Gnoitæ & Tritheitæ: ex quibus Gnoitæ dicti sunt ab ignorantia, eò quòd dicerent Christi divinitatem ignorare diem & horam novissimam. Tritheitæ verò dixerunt, sicut tres sunt personæ in Trinitate, ita tres Deos esse in Trinitate. Istos supradictos hæreticos ponit Isidorus VIII. Etymolog. *cap. 5.*) & plures alios quos gratia brevitatis omisi. Sunt autem & alii orti postea hæretici, quos sedes Apostolica reprobavit, quos nimium colligere longum esset. Non tamen hos præterire valeo, quos Clemens Papa V. in concilio Viennensi damnavit, qui Baghardi ab asperitate habitus nominantur. Isti dicunt se gradum summum perfectionis habere. Unde inferunt, quòd ipsi sunt inpeccabiles: quòd jejunare aut orare non teneantur: quod humanæ obedientiæ non sint adstricti: nec ad servandum præcepta ecclesiæ obligati: neque in elevatione corporis Christi se debere assurgere, nec ei à se reverentiam exhiberi debere asserentes. Hæc omnia esse hominis imperfecti. Item dicunt, quòd homo potest finalem beatitudinem secundum omnem gradum perfectionis ita in præsenti assequi, sicut eam obtinebit in vita beata. Item quod quælibet intellectualis natura de seipsa naturaliter est beata: quodq; non indiget lumine gloriæ ipsam elevante ad Deum videndum & eo beatè fruendum. Item quòd in actibus virtutum se exercere est hominis imperfecti, & perfecta anima licentiat à se virtutes. Item quod mulieris osculum, ex quo natura ad hoc non inclinet, existat peccatum mortale: Actus autem carnalis, cùm ad hoc natura inclinet, peccatum non est, maximè cùm tentatur exercens.

CAPUT XXXIII.

POst mortem Heraclii regnavit filius ejus Constantinus mensibus IV. Deinde alius filius ejus Heracleonas regnavit annum I. cum Martina matre sua, quos Senatus repellens eos in exilium misit, & Constantem alium filium Heraclii, secundum aliquos, vel filium Constantini, secundum alios, Imperatorem fecit, qui imperavit annis XXVII. Hoc tempore S. Oswaldus rex Britanniæ, seu Angliæ, occisus est & frater ejus Oswin regnum obtinuit. Anno ejus V. Paulus Byrri hæretici successor apochrisarios Romanæ ecclesiæ, qui ad correctionem sui missi fuerant, partim carceribus, partim exiliis, & partim verberibus affecit: altare eorum subvertit, & missas celebrare eos prohibuit. Unde Martinus Papa, octavo anno Constantis collegit concilium contra dogmatisantes unam voluntatem & operationem in Christo, & episcopos cum hæresi eorum damnavit. Anno Constantis XII. Saraceni Rhodum adeuntes colossum ejus destruxerunt post MCCC. & LX. stabilitatis suæ annos: quem videns quidam negotiator emit, & ex ære ejus DCCCC. camelos oneravit. Anno ejus XIII. Romani à Saracenis navali bello superati sunt. Anno ejus XVII. inter Romanos & Saracenos conventio facta est: ita ut Saraceni quotannis solverent Imperatori CCCLX. servos, & totidem nobiles equos. Anno ejus XIX. S. Furseus de Hibernia natus verbo & actibus clarus tremendas in spiritu vidit visiones. Anno ejus XX. Grimoldus dux Beneventanorum regnum Longobardorum obtinuit, filiis Ariberti defuncti inter se de regno diffidentibus. Quorum alterum occidit, alterum fugavit. Constans Imp. cupiens Italiam à Longobardis liberare, anno XXII. cum exercitu magno navigavit ab Athenis in Italiam, & venit Tarentum & cepit plures civitates Apuliæ, quas Longobardi tenuerunt, & deinde Beneventum obsedit, in quo Romald filius Grimold ducatum tenuit. Rex Grimold hæc audiens de Liguria in auxilium filii festinavit: cujus adventum Constans Imp. percipiens pacem cum Romaldo fecit, sorore ejus Gisa nomine obsidis accepta: & cum exercitu Neapolim se transtulit. Et deinde Romam veniens multa ornamenta ecclesiarum & aliorum ædificiorum illustrium abstulit, & Constantinopolim destinavit: inter quæ tegulas æreas de ecclesia S. Mariæ rotundæ transferendas deposuit. Et deinde dum in Græciam redire disposuit, apud Siciliam à suis occisus est. Hic Constans dum intraverat Italiam à quodam solitario acceperat responsum, quod gentem Longobardorum superare non posset, quandiu ecclesia S. Johannis Baptistæ, à quadam regina Longobardorum constructa, in reverentia habetur: sed quando ecclesia haberetur despectui, tunc Longobardi essent superandi. Unde Teudalinda filia regis Bajo-

ariorum uxor Agilulfi regis Longobardorum in Modœcia, quæ à Mediolano per XI. milliaria distat, hanc fundaverat ecclesiam, & habetur tempore hujus Constantis in magna reverentia. Sed postea compertum est, dum eadem ecclesia per viles personas regebatur, venit locus in despectum, & Longobardi superati sunt. Legi igitur in gestis Longobardorum, quod Rotharius rex Longobardorum sepultus erat apud ecclesiam S. Johannis Baptistæ & post sepulturæ ejus peractionem, quidam sepulcrum ejus noctu aperuit, & corpus ejus ornamentis, cum quibus sepultum fuit, penitus spoliavit. Cui Beatus Johannes apparens in visu interdixit illi ingressum ecclesiæ suæ dicens: licet rex iste non fuit recte credens (erat enim Arrianus) tamen ipse se mihi commendavit. Iste verò visione non territus, credens phantasma esse quod viderat, ecclesiam illam denuò tentat intrare & in introitu ejus repulsus est invisibili ictu, quasi manu quadam validissima percussus. Et dicit Paulus gestorum prædictorum descriptor (*Histor. Longob. lib. 4. cap 48.*) hoc se audivisse ab illo, qui vidit hoc suis oculis.

CAPUT XXXVI.

CONstantinus filius Constantii imperavit annis XVII. Hujus anno I. Saraceni ex Africa LXXX. millia captivorum abducunt, & deinde Siciliam invadunt magnam inde abducentes captivitatem. Post hoc Constantinopolim obsederunt, & nihil proficientes cum magno suorum dispendio recesserunt, & post perdomiti à Romanis tributarii effecti sunt. Anno Constantini III. Grimoldus rex Longobardorum obiit, & filium parvulum regni successorem reliquit, quem Berteritus superioris regis filius à fuga reversus, à regno deturbavit, & paternum regnum obtinuit. Anno ejus XI gens Bulgarorum primò venit in Thraciam: contra quos Romani pugnantes victi sunt, & Imperator vi coactus pacem fecit cum eis: & cui alii tributa solvere consueverunt, ipse Bulgaris factus est tributarius. Inter hæc Romaldus dux Longobardorum apud Beneventum, congregata exercitus multitudine, Tarentum expugnavit: deinde Brundisium & omnem illam, quæ in circuitu est, latissimam regionem suæ ditioni subjugavit. Istis temporibus corpus S. Benedicti Abbatis cum corpore S. Scholasticæ de Italia in Galliam translatum est.

Justinianus filius Constantini imperavit annis X. Hujus anno I. S. Kilianus venit de Hibernia in Germaniam, & multos ab errore paganorum convertit ad fidem Catholicam. Anno ejus tertio Berteritus rex Longobardorum moritur, & succedit ei filius Cunibertus. Justinianus anno Imperii sui IV. Zachariam quendam Protospatharium misit Romam, ut Sergium Papam adduceret Constantinopolim: quia noluerat subscribere & favere Synodo erraticæ, quam idem Imp. apud Constantinopolim congregaverat. Sed Zacharias à militia Romana cum ignominia repulsus est, & non poterat perficere jussa nefanda Imperatoris. Justinianus anno suo VI. pacem quam pater ejus cum Saracenis fecerat, dissolvit: & deinde anno sequente bellum fuit inter eos, & facta est strages magna ab utraque parte. Anno ejus VIII. Saraceni Armeniam sibi subdiderunt. Eodem anno Alachis dux Longobardorum residens in Tridento, appetens regnum, contra Kunibertum regem bellum instaurat: contra quem Zeno diaconus ecclesiæ Ticinensis, sub specie regis, regiis armis indutus, cum exercitu regis processit ad bellum, commissoque prælio Alachis vicit & caput Zenoni, regem eum æstimans, amputavit: Capite verò galeà spoliato Alachis videns se clericum, & non regem occidisse, quasi furibundus exclamans, inquit: Heu me nihil egimus, quando hoc bellum gessimus, ut clericum occideremus. Tale itaque nunc facio votum, ut si mihi Deus iterum victoriam dederit, unum puteum implebo testiculis clericorum. Sed prælio commisso secundo Alachis à rege Cuniberto occisus est. Hoc etiam tempore Solis defectio facta est, hora diei quasi X. quinto Non. Maji. moxque gravissima pestis secuta est tribus mensibus, videl. Julio, Augusto & Septembri: tantaque fuit multitudo morientium, ut superstites non sufficerent ad sepeliendum mortuos sed fugerunt ad montes & Sylvas civitates relinquendo. Et tunc multis visibiliter apparuit, quod bonus angelus & malus per civitatem Ticinum noctu pergerent, & jussu boni angeli malus angelus, qui videbatur manu venabulum ferre, quotiens cum venabulo ostium cujusque domus percussisset, tot de eadem domo sequenti die homines interirent. Tunc cuidam per revelationem dictum est, quòd si in ecclesia S. Petri ad vin-

ad vincula altare in honore S. Sebastiani martyris construeretur, pestis illa cessaret, & ita factum est, & cessavit pestilentia. Cum Justinianus fidem Christianam nitebatur hæresi depravare, Leo patricius eum cepit, & naso sibi abscisso, Chersonam misit in exsilium, & obtinuit Imperium.

Leo, seu Leontius, regnavit annis III. Hujus anno III, Romani dimicantes contra Saracenos in fugam versi sunt. Unde præ confusione ad Leonem redire non audentes, ipsum Leonem abdicaverunt, & Tiberium ad Imperium sublimaverunt, qui Leonem regno privavit. Pipinus Dux Brabantiæ, filius Ansgisæ, superinduxit uxori suæ Plectrudi aliam mulierem Alpiadem, quæ genuit sibi filium, qui Karolus Martellus dictus est, & hic Karolus fuit avus Karoli M. Et cum S. Lambertus, episcopus Trajecti superioris, propter hoc Pipinum increparet, Dado frater ipsius Alpiadis eum occidit, & ipse ibidem sepultus est: sed postea cum sede episcopali Leodium translatus est.

CAPUT XXXV.

Fabianus Papa natione Tuscus, sedit annum I. menses V. Hic statuit, ut horæ diei per ecclesiam pulsentur. Eo tempore apud Ticinum in ecclesia S. Petri Apostoli Petrus Cantor fulmine ictus est.

Bonifacius natione Romanus, sedit menses IIX. dies XXVII.

Bonifacius IV. natione Marsus, sedit annos VI: menses IIX.

Deusdedit natione Romanus, sedit annos III. dies XX. Hic cum quendam leprosum oscularetur, leprosus statim mundatus est. Hoc tempore terræmotus magni facti, & secuta est pestis scabiei, ita ut nullus posset mortuum suum agnoscere.

Bonifacius V. natione Campanus de civitate Neapoli, sedit annos V. Hic statuit, ut confugientes ad ecclesias gauderent libertate.

Honorius I. natione Campanus, sedit annos XII. menses XI.

Severinus natione Romanus, sedit menses duos.

Johannes IV. natione Dalmata, sedit annum I. menses IX Hic misit pecuniam multam per omnem Dalmatiam, seu Istriam, pro redemtione captivorum, quos gentiles detinebant.

Theodoricus natione Græcus sedit annos VI. menses V.

Martinus I. natione Thuscus de Tuderto sedit annum I. Hic congregavit concilium CX. episcoporum, in quo anathematisavit dogmatisantes in Christo unam voluntatem & operationem. Et post hoc ab Imperatore Constantino in exsilium relegatur, & in eo mortuus est. Ipse prohibuit observationes Kalendarum, & domos cingi frondibus viridibus arborum ritu paganorum.

Eugenius I. natione Romanus sedit annos II. menses IIX.

Vitalianus natione Campanus sedit annos XI.

Adeodatus natione Romanus sedit annos VII.

Donatus natione Romanus sedit annos III. Cometa apparuit, & secuta est pestilentia.

Agatho natione Siculus sedit annos III. Hic ex rogatu Constantini Imp. misit legatos suos, viros literatos, Constantinopolim pro sexta Synodo facienda: & congregati sunt CL. episcopi, & jussit Imperator, ut dimissis disputationibus Philosophicis, pacifico colloquio vera de fide perquirerent. Et damnati sunt in eodem concilio illi, qui unam voluntatem & operationem in Christo dogmatisabant.

Leo II. natione Siculus sedit menses X. dies XVII. Hic eloquentissimus erat in scripturis sacris, & multos conscripsit sermones. Ipse statuit pacem in missa post agnus Dei dari fidelibus. Iste Leo purgavit se cum XII. episcopis à quibusdam criminibus sibi falsò objectis, & obiit quinto Nonas Julii.

Benedictus II. natione Romanus, sedit menses X. dies XII.

Johannes V. natione Syrus, sedit annum unum dies X.

Conon natione Siculus, sedit menses IX. dies XI. In istius electione facta est dissensio cleri & exercitus. Nam clerus consensit in Petrum Archipresbyterum: exercitus verò in Theodorum presbyterum. Et tandem cum concordare non possent in alterum prædictorum, hunc tertium concorditer elegerunt. Hic ordinavit S. Kilianum episcopum, & remisit eum in Alemanniam ad prædicandum fidem Christi.

Sergius I. natione Syrus, sedit annos XIII. menses IIX. dies XXIII. Hic per discordiam

diam electus est. Quidam enim elegerunt Theodorum archipresbyterum, alii Paschalem diaconum, & cum neuter alteri eorum cedere noluit, iste tertius electus est. Iste ordinavit S. Wilbrordum genti Frisonum episcopum, & erat Trajectensis episcopus, videl. in Trajecto inferiori, quæ tunc de partibus Frisonum reputabatur. Hoc tempore venerabilis Beda claruit, qui fuit natione Anglicus, professione monachus, & inperegrinatione decendens apud civitatem Januensem sepultus est. Et quamvis ecclesia eum suscipit in catalogo sanctorum, non tamen S. Bedam, sed venerabilem Bedam appellat: quòd dicitur ex hac caussa accidisse: Cum ipse defunctus & sepultus erat, quidam volens versum sepulcro ejus assculpere, medium sculpsit sub hac forma: Hac sunt in fossa. Cumque solicitus erat de reliqua medietate versus, ut finis medio consonaret, complere versum nequivit, & cùm ex hoc anxius esset, veniens ad sepulcrum invenit versum completum sub hac formâ:

Hac sunt in fossa Bedæ venerabilis ossa.

Et quia hoc ab angelo credebatur fuisse factum, inde postea Venerabilis est nominatus. Alii dicunt, quod Angli vocabant eum sic, postquam quendam sermonem finierat, dicentes: Bene dixisti venerabilis pater. Sed ista non habent documentum à scripturis authenticis seu famosis, & eadem facilitate contemnuntur, qua probantur.

CAPUT XXXVI.

Tiberius III. imperavit annos VII. Anno ejus I. Synodus Aquilejæ facta, ob imperitiam quintum universale concilium suscipere diffidit, donec salutaribus Sergii Papæ monitis instructa est: & ipsa dehinc cum cæteris ecclesiis annuere consentit. Sequenti anno Romani contra Saracenos in Syria congressi cc. millia ex eis peremerunt, acceptaque præda copiosa, reversi sunt. Anno ejus III Kunibertus rex Longobardorum obiit, & filio suo Limberto adhuc parvulo regnum reliquit, tutoremque Asprandum nomine ei contribuit, sed octo dehinc mensib. elapsis, Ragimbertus dux cum valida manu veniens Asprandum fugavit, & Limbertum occidit, regnumque obtinuit: sed ipse eodem anno mortuus est, & Hariberto filio suo regnum reliquit. Dehinc anno sequente Gisulfus dux Beneventanorum, Campaniam igne, gladio & captivitate vastavit. Cumque non esset, qui ejus impetui resisteret, Johannes Papa, missis ad eum sacerdotib. ac donariis plurimis, universos redemit captivos, atque Longobardos domum repedare fecit. Tiberius Philippum misit in exsilium, quòd asserebat se vidisse in somnis aquilam caput suum obumbrasse. Anno Tiberii VII. Haribertus rex Longobardorum donationem patrimonii Alpium Cottiarum, quæ quondam ad jus & proprietatem Apostolicæ sedis pertinuerat, sed per Longobardos multo tempore fuit ablata, restituit. Istis temporibus in Campania frumentum, hordeum & legumina de cœlo ceciderunt. Item terræmotus magni erant, ita quod urbes quædam subversæ sunt: aliæ à montanis ad campestria subjecta cum muris & habitatoribus suis integræ & salvæ ultra VI. milliaria translatæ sunt. Justinianus, qui per Leonem depositus fuit, ut supradictum est, germanam regis Bulgarorum, seu Turcorum, recepit uxorem: & ejus ope regnum recuperavit, & occidit eos, qui se expulerant viros patricios, & Leonem, qui locum ejus invaserat, nec non & Tiberium, qui ipsum Leonem de regno ejectum, toto quo ipse regnabat tempore, in custodia tenuerat, & dehinc ipse Justinianus regnavit iterum annis v. Anno ejus II. Callinicum patriarcham Constantinopolitanum, propter hæresin oculis orbatum, Romam misit, deditque episcopatum ejus Syro: qui eum, dum in exsilio fuit, alebat. Ipse etiam Papam Constantinum ad se venire jubens honorificè suscepit, & remisit: & Dominica die faciens eum coram se celebrare communionem de manu ejus accepit: prostratusq; coram eo in terram pro ecclesiis suis eum intercedere apud Deum supplicavit, & cuncta privilegia Romanæ ecclesiæ innovavit, atque fidem integram Christianæ religionis postea servavit: Sed quia naso privatus fuit per Leonem, ipse postquam secundò regnavit, quotiens guttam phlegmatis defluentem manu detersit, totiens penè unum de his, qui sibi contrarii fuerant, jugulari præcepit. Anno regni sui secundi sexto misit exercitum in Pontum ad comprehendendum Philippicum, qui ibi in exsilium relegatus erat: sed totus exercitus conversus ad partem Philippici, fecit ipsum ibidem Imperatorem, reversusque cum eo Constanti-

nopo-

nopolim pugnavit contra Justinianum ad XII. ab urbe milliarium, & occisus est Justinianus, & Philippicus regnum obtinuit.

Philippicus regnavit anno I. & mensibus VII. Hic statim ejecit Syrum de Pontificatu eumque ad gubernandum Abbatis jure monasterium suum in Pontum redire præcepit. Item ipse Constantino Papæ misit literas pravi dogmatis, quas ille cum concilio suo respuit, & hujus rei caussa fuit. Fecit picturas in porticu S. Petri, quæ acta sanctorum sex Synodorum universalium continerent. Nam hujusmodi picturas, cum haberentur etiam in urbe regia, videlicet Constantinopoli, Philippicus jusserat auferri; statuit igitur populus Romanus, ne hæretici nomen Imperatoris, aut charta, aut figura solidi susciperet. Unde nec ejus effigies in ecclesiam introducta est, nec nomen ejus ad missarum solennia prolatum. Hoc tempore Ansbrandus, cùm diu in Bajoaria exulabat, tandem promoto exercitu Theodebertus dux Bajoariorum venit in Italiam, & pugnavit contra Haribertum regem Longobardorum, vicitque eum & regnum obtinuit Ansbrandus tribus mensibus & mortuus est, & Longobardi filium ejus Liutprandum sibi in regem elegerunt.

Anastasius imperavit anno & mensib. IV. Hic Philippicum oculis & regno privavit, nec tamen eum occidit. Ipse literas Papæ Constantino direxit, quibus se fautorem Catholicæ fidei, & sancti sexti concilii prædicatorem esse docuit. Hoc tempore Liutprandus rex Longobardorum donationem patrimonii Alpium Cottiarum, quam Herebertus restituerat, & ipse repetierat ad monitionem Gregorii Papæ secundi confirmavit. Anno II Anastasii Pipinus dux Francorum filius Ansgisæ, postquam primò partem Austrasiæ post mortem Wolfaldi ducis regebat, & deinde regnum Francorum cum regibus Lodewico, Hildeberto, & Dagoberto per annos XXVII. tenuit, moritur, & filius ejus Karolus Martellus deinde regnum Francorum sub honore Majordomatus rexit annos XXVII. Hic pugnans contra Ratbotum regem Frisonum exercitus sui damnum consequitur.

Theodosius III. imperavit anno uno. His temporib. Winfridus, qui postea cum episcopus ordinatus est, Bonifacius est nominatus, natione Anglicus, Romam primùm: deinde cum auctoritate Gregorii Papæ in Franciam ad prædicandum verbum Dei venit. Theodosius cùm electus esset in Imperatorem, Anastasium intra civitatem gravi prælio vicit, datoque sibi sacramento clericum fieri, presbyterum eum fecit ordinari. Raginfridus & Hilpericus reges Francorum contra Karolum bellum movent, quos Karolus usque Parisios persequitur.

Caput XXXVII.

Leo III. & Constantinus filius suus imperant annis XXVII. Hic Leo deposuit Theodosium, qui factus est clericus. Anno ejus primo venerunt Saraceni Constantinopolim, & obsident eam triennio: sed tandem fame, frigore & pestilentia fatigati recedunt, & plurimi eorum maris tempestate pereunt. Eodem anno Liutprandus rex Longobardorum ossa S. Augustini de Sardinia, ad quam fuerant ab Africa deducta, pro eis data pecunia Papiam fecit transferri. Anno tertio Leonis Constantinus filius ejus nascitur, qui cùm à S.Germano episcopo baptisabatur, cacat in fontem. Unde Germanus dixit spiritu prophetico: Constat maximi Christianis & Ecclesiæ mali per eum efficiendi hoc signum esse futurum. Et anno sequente Leo hunc filium suum assumit in regni consortem. Anno V. Leonis apparuit quidam Syrus Pseudochristus seducens Judæos, qui dixit, se esse Christum. Anno ejus VII. venit quidam Judæus ad Gizid ducem Arabum, promittens ei, quòd si imagines, quæ in ecclesiis Christianorum in toto suo principatu essent, faceret deponi, ipse per annos XL. obtineret principatum. Qui credens his verbis, præcepit imagines deponi, sed priusquam edictum per universam provinciam promulgatur, ipse mortuus est. Dehinc Leo Imperator, hunc volens imitari, jussit imagines deponi, & multos nolentes eas deponere jussit occidi. Quare Papa Gregorius corripuit eum per literas, & cùm sic nihil profecit, ordinavit & fecit, quòd Roma & tota Italia ab Imperio Leonis recessit. Et istis temporibus Karolus, qui à quibusdam Martellus cognominatus est, Saxones, Bavaros, Suevos, Fresones, Burgundiones & Lotharingos fortiter debellavit. Item eodem tempore S. Bonifacius à Gregorio Papa ordinatus Archiepiscopus civitatis Maguntinæ, legatus sedis Apostolicæ, prædicavit in Germania, & mul-

& multos Thuringorum populos, videlicet, Hassonum & Austrasiorum, hoc est Francorum Orientalium ad fidem rectam, à qua jam dudum aberraverant, reduxit. Anno septimo Leonis Saraceni veniunt ex Hispania Eudoni duci Aquitaniæ in auxilium, contra Karolum, quos Karolus bello superans, tandem totam provinciam Aquitaniæ obtinuit. Anno IX. imperii sui Leo moritur, & filius Constantinus obtinuit Imperium. Tunc Saraceni collecto exercitu veniunt in Franciam, & urbem Avinionem capiunt. Sed Karolus sequenti anno eos obsidione concludens, in eadem magnam stragem fecit in eis urbe recuperata. Post hoc Karolus obsedit regem Gorhorum in civitate Narbona, cui succurrunt Saraceni de Hispania, quos Karolus bello excipiens eos cum rege eorum usque ad internecionem delevit. Et hoc tempore venerabilis Beda obiit, anno Domini DCCXXXV. Et post hoc Edelhard rex Occidentalium Saxonum obiit.

Hucusque Dionysius prosecutus est Chronicas, deinde Einhardus Capellanus Karoli M.

Karolus anno regiminis sui XXVII. moritur: cujus filii Karolomannus & Pipinus sub obtentu Majordomatus totius Franciæ regnum suscipiunt, & inter se dividunt. Et sequente anno Karolus Magnus ipsi Pipino natus est de uxore sua Bertrada. Et deinde anno secundo inchoatum est Fuldense monasterium à S. Bonifacio in solitudine Buchoniæ. Ipse enim primus in Alemania monasteria fundavit. Et dehinc anno secundo ipse auctoritate sedis Apostolicæ duas sedes episcopales fundavit: unam in castello **Würtzburg**/ in qua Burckhardum collegam suum ordinavit episcopum; Alteram in loco, qui vocatur **Eistadt**/ cui Willibaldum episcopum ordinavit.

Karolomannus frater Pipini transfert se Romam, & mutato habitu factus est monachus in monte Cassino, & deinde Pipinus solus regnum administravit. Constantinus filius Leonis, habitum monachalem publicè dehonestans, præcepit unumquemque monachum manu tenentem mulierem per hippodromium transire, & sic eum à populo sputis & injuriis affici. Hic Constantinus pessimus erat: dixit enim Christum natum de Maria, sicut ipse natus esset de Maria: quoniam mater ejus Maria vocabatur. Hoc tempore S. Burckhardus episcopus Wurtzburgensis transtulit ossa S. Kiliani de sepulcro: & eodem tempore translatum est corpus S. Viti de Roma ad Franciam.

Leo IV. filius Constantini regnavit annis V. Hoc tempore Pipinus Majordomus Franciæ, pater Karoli M. post plurima bella, quæ pro regni defensione susceperat, de consilio & consensu nobilium regni, missa legatione ad Zachariam Papam petiit sibi decerni, quis eorum deberet Rex juste dici & esse? An is qui securus domi sedeat? an ille, qui curam totius regni, & omnium negotiorum molestias sufferat? Quare Zacharias Papa informatus, quòd Pipinus ex antiqua stirpe regum Franciæ ortus fuerat, auctoritate S. Petri Apostoli mandat populo Francorum, ut Pipinum in regem recipiant: & sic, qui potestate regiâ utebatur, nominis quoque dignitate frueretur. Et ita Hildericus depositus est, & in monasterium missus: Pipinus autem in civitate Suessionum à S. Bonifacio archiepiscopo Moguntino in regem unctus, honore regio sublimatus est.

Constantinus V. filius Leonis cum matre sua Irene imperat annis XI. Hujus anno primo Stephanus Papa propter infestationem Aistulphi regis Longobardorum fugit ad Pipinum in Franciam & ipse honorificè susceptus ab eo duos filios ejus Karolomannum & Karolum Parisiis unxit in reges. Et anno sequenti S. Bonifacius martyrio coronatur, anno episcopatus sui XXXV. & succedit ei Lullus in episcopatu. Pipinus rex Lombardiam, vel Longobardiam ingreditur, & Aistulphi exercitum vincit, & deinde veniens Romam, jussu S. Petri restitutis, à Romanis in patricium eligitur, & cùm reversus fuit in Franciam, Aistulphus rex Longobardorum in venatione lapsus ab equo moritur, & succedit ei filius suus Desiderius. Anno sequente postquam Pipinus unctus est in regem, ipse Saxones superavit, & tributum eis imposuit, ut CCC. equos singulis annis ei solverent. Constantinus auditâ famâ Pipini inter cætera misit ei organa de Græcia. Istis temporibus apud Constantinopolim homo quidam fodiens invenit lapideam arcam, quam cùm expurgasset & revelasset, invenit virum jacentem, & literas conglutinatas arcæ continentes hæc verba: Christus nascetur ex Maria virgine,

gine, & credo in eum: sub Constantino verò & Irene Imperatoribus, ô Sol, iterum me videbis. Anno VII. Constantini, mater ejus Irene, contra eum concitata, oculos ei fecit eruere, & ipsa deinde tenuit Imperium annis IV. Eo tempore Pipinus rex, captâ Lemovicâ civitate Aquitaniæ, moritur, & filii sui Karolomannus & Karolus infulas regni suscipiunt. Inter hæc Nicephorus patricius Imperium apud Græcos post mortem Constantini, cùm jam defecit ibidem stirps regalis, invasit & relegata Irene in exsilium, regnum cum thesauris regiis obtinuit annis IX. Karolomannus frater Karoli decessit, & Karolus obtinuit regnum Francorum.

Caput XXXIIX.

Karolus igitur Magnus, anno Domini DCCLIX. cœpit regnare in regno Francorum, & regnavit annis XLVI. Tribus quippe annis unà cum fratre suo Karolomanno & reliquis annis solus regnavit. Anno regni sui III. congregato generali Wormatiæ conventu, Saxoniam bello aggredi statuit, eamque sine mora ingressus, cuncta ferro & igni depopulatus, castrum Eresburg, quod modò mons Martis dicitur verbis Latinis, cepit, & Idolum, quod à Saxonibus dicebatur, Irminseul, destruxit, & deinde usque ad flumen Weseræ accedens, recipit à Saxonibus obsides XII. & recessit. Sciendum est de hoc Idolo Irmenseul, quod Mercurius apud Græcos Hermes dicitur: & quia Saxones olim sunt de Græcis exorti, ut supradictum est, hunc Mercurium secundum linguam Græcam, quasi honorabiliori nomine, Hermin seu Irmyn nominabant: quamvis idem Mercurius vulgò Godan, quasi bonum faciens, juxta quod lingua Latina ipse quoque Stilbon: quasi stillans bona dicitur, seu mutata litera Wodan, apud incolas regionis illius, quam Saxones in Germania occupabant, dicebatur. Unde dies Mercurii apud eos Godensdag, prout superiùs dictum est, nominabatur. Unde legitur in gestis Longobardorum (*P. Diacon. histor. Long. lib. 1. cap. 8.*) quod Longobardi, dum adhuc gentiles erant, Godan Deum, quem Romani Mercurium appellabant, speciali veneratione colebant, ex eo, quod opera ejus primum bellum, quando de sedib. suis egressi fuerant, quas sub nomine Romulorum primò possidebant, contra Wandalos feliciter egerunt, & nomen Longobardorum sibi ab eodem inditum crediderunt. Cumque postea de Pannonia versus Italiam intendebant proficisci, Saxones, tanquam speciales amicos, & fortes bellatores, sibi subsidium, seu veriùs in consortium, per legatos venire postulabant. Qui ad eos cum magno exercitu venientes, similiter cum eis Italiam invaserunt. Unde Saxones adhuc pagani ejusdem religionis cum Longobardis fuisse videntur, & Deum illum, cujus ope res Longobardorum prosperari credebantur, speciali cultu venerabantur: quamvis forte ante illa tempora speciali cultu ipsum Mercurium venerari soliti erant ex eo, quòd Mercurius Deus sermonum dicebatur, & Græca lingua inter alias linguas clarior exsistit. Et hoc maximè videtur ex eo, quòd hunc Deum non Mercurium, sicut Romani, nec Godan sicut Longobardi, sed Hermem, quod proprium ejus nomen fuerat, antequam pro Deo habitus fuerat, sicut Græci nominabant. Huic Deo consecratum erat Idolum, seu simulacrum, in loco prædicto, quod Irmenseul, id est, statua Hermis dicebatur. Et quòd in loco prædicto concursus pro sacrificiis ipsi Idolo faciendis ex omni regione fiebat, à veneratione locus ille Ereoberg/ id est, mons venerationis dictus est. Vel fortè Juno, quæ apud Græcos Hera dicebatur, antequam Hermes in eodem loco, vel forsan simul cum eo colebatur, inde locus dictus est Ereoberg/ id est, mons Heræ, videlicet Junonis. Quod autem Hera colebatur à Saxonibus, videtur ex eo, quòd adhuc quidam vulgares recitant, se audivisse ab antiquis, prout & ego audivi, quòd inter festum Nativitatis Christi & festum Epiphaniæ Domini Domina Hera volat per aëra, quoniam apud Gentiles Junoni aër deputabatur. Et quod Juno quandoque Hera appellatur, & depingebatur cum tintinnabulis, & alis, dicebant vulgares, prædicto tempore Vrowe Here / seu corrupto nomine Vro here de vlughet / & credebant illam sibi conferre rerum temporalium abundantiam. Ab hac Hera tractum est nomen Heroum apud Græcos antiquitus. Unde animæ defunctorum, qui apud eos alicujus meriti æstimabantur, apud ipsos Heroës, quasi cum Hera, id est, in aëre habitantes, dicebantur, ut testatur Augustinus x. de C. D. (*cap. 21.*) Sed quacunque ex caussa prædictarum locus prædictus nominatus sit, constat ex historicis, de partibus istis specialiter

cialiter tractantibus, & aliis Chronicis, quod iſte locus prius Hereſberg / nominatus erat: ſed poſtea vaga quorundam curioſitate nomen mutatum eſt, ut dicatur mons Martis, quod mihi videtur ſic exortum. Poſtquam multa loca in partibus iſtis ſub cultu veri Dei, ſub fide Chriſtiana conſecrata ſunt, nomen venerationis ab uſu deſuevit, ſicut & nomen Hermis & Heræ. Et quia Mars apud Gentiles Deus belli dicebatur, & Saxones bellorum feritate multas gentes excellebant, credebant quidam Martem fuiſſe illum Deum Irmin, quem Saxones in loco prædicto coluerunt, neſcientes hæc nomina Mercurius & Hermes eundem ſignificare, prædictum locum quaſi præ cæteris curioſitate quadam excellere videri cupientes, montem Martis nominaverunt: credentes hoc cum vulgari lingua, qua dicitur Merſberg / concordare. Sed iſti videntur decepti ex eo, quod Syncopationes & abbreviationes literarum & ſyllabarum multæ ſunt in vulgari, propter quas origo dictionum non advertitur, nec intellectus earum primitivus habetur. Unde ſi hæc oratio latina: Vado ad montem Venerationis transfertur ad linguam vulgarem, dicitur Jck ga tho dem Ereſberge. Unde tandem uſus inolevit, quod cauſſa prolationis celerioris dicebatur, Jk ga tho dem Merſberge. Nam ſi diceretur tho dem Erſberge turpiter ſonaret illa Syncopatio: nam ſonaret dicere ad montem Culi. Quare hæc litera M. proponitur huic dictioni Erſberg & dicitur Merſberg. Et inde ſupradicti accipientes occaſionem dixerunt montem Martis. Sed non reperiuntur libri antiqui, nec privilegia, nec literæ aliæ, quæ habeant quadringentos annos, ubi reperitur hoc nomen mons Martis de loco ſupradicto. Fuit autem quidam conventualis monaſterii Corbiæ Paderburnenſis diœceſis Witikindus nomine, tempore Ottonis primi Imperatoris, qui conſcripſit geſta Saxonum, & præcipue ejuſdem Ottonis & ſuorum genitorum. Hic videtur occaſionem dediſſe huic vocabulo mons Martis: quoniam in libro ſuo, quem ſcripſit de prædictis, hunc locum nominat Heresburge, & dicit quòd Saxones eo uiſſent Martem, quem ex eo, quod ex Græcis fuiſſent exorti, HERMEM nominaſſent, ſeu vulgari lingua Irmyn: quia, ut aſſerit, Mars apud Græcos Hermes dicitur. Et quod Hirmyn in hoc loco olim colebatur, alii librum prædicti Witikindi fortè legentes, credebant hunc locum montem Martis ritè nominandum. Sed tam ille, quam iſti convincuntur ex dictis Auguſtini libri VII. de C. D. (*cap. 14.*) & Iſidori lib. IIX. cap. XI. Etymolog. qui dicunt, quod Mercurius apud Græcos dicitur Hermes, & Mars apud Græcos vocatur Gradivus, ut teſtatur Iſidorus ut ſupra. Carolus anno regni ſui V. ad preces Adriani Papæ Romam ſe transfert & Deſiderium regem Longobardorum in Papia obſidet, & capta civitate regem cum uxore ſua captum ad Franciam deducit: & ſic ceſſat regnum Longobardorum. Et Adrianus Papa, poſtquam Karolus Deſiderium ſuperavit, in eccleſia Lateranenſi Concilium CLIII. Epiſcoporum & Abbatum, Karolo præſente, celebravit, & Papa cum ipſa Synodo tradidit Karolo jus eligendi ſummum Pontificem & fecit eum Patricium, id eſt, patrem & advocatum urbis Romæ, & decrevit Archiepiſcopos & Epiſcopos per ſingulas provincias inveſtituras ab eo accipere. Interea Saxones in Heſſis Francorum terminos vaſtant. Erat ibi in loco, qui Fridaslar, nunc autem pronunciatione Latina dicitur Frizlaria, baſilica quædam, quam S. Bonifacius dedicaverat, & ſpiritu Prophetico de eadem prædixerat, quod ipſa non eſſet igne deſtruenda. Cumque Saxones pagani ei ignem toto niſu ſupponere conarentur, divino favore perterriti fugiunt. Et unus eorum genibus incumbens, quaſi ſpeciem flantis exhibens, mortuus inventus eſt. Carolus anno regni ſui VII. ingreſſus Saxoniam cuncta devaſtavit, & caſtrum Iborg, quod nos dicimus corrupto nomine Driborg capit. Unde ſi quis hæc verba. Vado ad ipſum Iborg, transfert in vulgare dicitur: Jck ga tho der Jborgh. Sed ſucceſſu temporis cauſſa accelerandæ prolationis conjungendo illum articulum Der fæminini generis deſignativum, quoniam caſtrum ſicut & civitas in genere fæminino vulgari lingua profertur, ſubtracta E litera ad hoc nomen Jborg dictum eſt Driborg. Carolus quadam vice à Saxonibus uſque ad flumen Magonum fugatus, dum qua parte aquæ vadum poſſet habere plurimum hæſitaret, ſtatim quædam cerva apparuit, & flumen coram eo pertranſiit, quam Carolus cum exercitu ſequens flumen tranſiit, & inimicos evaſit: Et fertur Carolus dixiſſe: Melius eſt dicere Carolus fugit coram inimicis, quam Carolus interfectus eſt ab inimicis. Et ex illo tranſitu

locus

locus ille dictus est vulgariter Franckenuord, id est vadum Francorum. Anno IX. Caroli, Saxones post multas cædes & varia bella fidem Christi suscipiunt, & venerunt ad Carolum omnes majores Saxonum, habitantium inter Rhenum & Weseram fluvios, præter Witikindum unum de primoribus Westphalorum, in loco qui dicitur Paderborne anno Domini DCCLXXVII. Sciendum quod hic locus nomen trahit à fluvio ibi surgente, qui Pader dicitur, quem iste Carolus loci amœnitate delectatus, vel fortè Saxones, qui olim de Italia, quam cum Longobardis invaserunt, reversi fuerant, de quibus supra dictum est, à Pado fluvio Italiæ nominabant. Et inde fortassis est, quod in literis Apostolicis scribitur Padeburnensis. Relatione quippe seniorum traditum esse dicitur, quòd Carolus huic loco nomen indiderit. Hic etenim fluvius (quemadmodum Padus maximus fluvius Italiæ ex tribus fontibus sibi invicem propè surgentibus, ad pedes Alpium in unum alveum concurrentibus oritur) in pede montis ex tribus fontibus, quasi profundis ex abyssis, scaturiens, multis rivulorum decursibus, ab eodem monte currentibus, inter unius alvei ripas intra mœnia civitatis excipitur. Et horum trium fontium quilibet Pader appellatur, tamen cum sua determinatione. Et fons versus occidentem extremus, prout à quodam piscatore, hoc mihi referente, intellexi, à superficie effluentis aquæ usque ad fundamentum ejus centum minus duobus pedum altitudinis est: quemadmodum validè se mensurasse idem piscator fatebatur. Et hi tres fontes tantam profundentes aquarum abundantiam cum rivulis suis flumen generant, cui in tota Europa, quantum ad ortum ejus, simile non contingit reperire. Dilatat quippe gremium mox fontibus egrediens, quod intra civitatis, in quam surgit, mœnia viginti molarum rotas, quarum nulla posterior rotæ præcedentis aquam recipit, sicut jugiter fluit, indesinenter volvere potest. Neque quisquam miretur, quod dixi huic fluvio nomen prædictum à Carolo fuisse inditum quamvis ante ejus adventum apud incolas regionis, aliquo certo nomine fuisse fluvium ipsum nominatum, dubium non existit. Quoniam nomina fluviorum successu temporum, adventu novorum populorum, aut principum, & de cætero mutata quandoque legimus. Et verisimile est nomen pristinum Lippe fuisse, quòd, ex illo conjicio: quòd fluvius à nulla civitate, villa, vel vico, extra locum, in quo surgit, sub hoc nomine Pader recipitur: quoniam statim in loco, in quo surgit ad stadia quasi XV. duobus fluviis commiscetur, quorum quilibet isto minor est. Et inde omnium illorum trium fluviorum congregatio Lippe nominatur, quo nomine nullus illorum trium fluviorum simpliciter nominatur, sed fluvius, qui occurrit ab Oriente, qui respectu istius quasi rivus apparet, Stricta Lippa (Die schmahle Lippe) nominatur, utique ad differentiam alterius fluvii, qui etiam Lippe cum alia determinatione, vel sine determinatione fit vocatus, & major illo fit, cùm nomina fluviorum minorum sibi concurrentium, sicut & aquam, soleant absorbere communiter. Et fluit sub hoc nomine Lippe donec Rheno commiscetur. Ad hunc locum Karolus sæpe divertit, quoniam, ut scribit quidam, qui postea in eodem loco tempore Arnulphi regis vitam duxit religiosam, Hic locus viris omni nobilitate generis animique semper insignibus abundabat, ut non esset dubium, quin patria civibus, & cives patriæ congruerent, ac sibi utrinque vicissim ornamento forent. Hic etenim locus est, in quo saxo de silice Marpesiæ cautis ab extremo eò deducto, ferro percusso, fidei Christianæ scintilla prosiliit, quæ radiantibus sub armis verbi flatu excitata, in tantum exarsit incendium, quòd non solum omnes Saxonum, verum etiam plures Wandalorum, seu Slavorum, aliarumque gentium longè sepositarum, regiones ipsius non consumens, sed illuminans flamma pervasit, non immeritò per novum Apostolum, lingua ferrea rebellium sanguine tincta, fidem CHRISTI fortiter prædicantem, signum triumphale, quo non solum terrenæ imò & aëriæ potestates arceantur, crucis videlicet rubentis effigies, eidem loco insigne armorum præsumitur esse decretum.

Hoc tempore Nicephorus, qui Imperium apud Græcos invaserat, occisus est: & successit ei filius suus Stauracius: qui postquam tenuit Imperium tribus mensibus interfectus est, & regnavit Michael duobus annis. Et deinde regnavit Leontius Patricius, & sic regnum Orientis quasi in nihilum deductum est.

Saxones, Duce eorum suadente, videlicet, Witikindo, postquam fidem Christianam primo susceperant, & Karolus profectus erat in Italiam, Francorum terminos

usque ad Rhenum ferro & igni devastant. Et tunc monachi Fuldensis monasterii propter timorem Saxonum, assumptis secum ossibus S. Bonifacii, de monasterio fugerunt. A Witikindo prædicto Duces Saxoniæ descendisse constat: Et quandoque Rex nominatur, quandoque Dux, quandoque unus primorum Westphalorum. Nam Edelhard prædecessor suus sub regis nomine in Chronicis invenitur. Unde in diœcesi Osnaburgensi ab ipsa civitate per dimidium milliare patriæ ruinæ Castri ipsius Witikindi adhuc demonstrantur. Ubi collis quidam fossatus altis interclusus murorum fragmenta demonstrat. Cumque Karolus Paderborne reversus fuisset, & principes Westphalorum ad eum ibidem convenissent, Witikindus ad Sigifridum regem Danorum fugiendo se contulit. Cùm igitur in tota patria illa non erat locus muris cinctus, paucis castris exceptis, Karolus septem loca intra Saxoniam, inter Rhenum & Albiam pro sedibus episcopalibus elegit. Et sunt hæc loca Paderborne, Mimigardevord, qui postea Monasterium dictus est, Osenbrugge, Minden, Verden, Hildesheim, & Halberstad. Et licet decimæ de jure divino spectare noscuntur ad sacerdotes: Karolus tamen decimas in his partibus mensæ regiæ reservavit. Et inde est, quòd Laici in partibus istis decimas obtinent. Et quia nondum omnes Saxones fidem Christi susceperant, non erat tutum adhuc in locis prædictis episcopos ordinare. Erexit igitur Karolus quandam ecclesiam in Paderborne, quam commisit episcopo Wirzeburgensi respiciendam, donec de Episcopo posset eidem loco tuto providere. Et hæc ecclesia incepta est anno Domini septingentesimo octogesimo: quo anno multi Saxones Orientales venerunt ad Karolum & baptizati sunt. Anno dehinc secundo, suadente Witikindo, Saxones iterum regi rebelles effecti, legatos ejus cum exercitu suo deleverunt. Quare Karolus reversus in Saxoniam, Witikindo fugato, quatuor millia quingentos rebellium jussit decollari. Anno Dom. 784. Karolus F. Karoli Westphalos vicit in loco qui Detmele dicitur, & Paderborne reversus est: Cum audivit eos iterum congregatos ipse processit contra eos, & vicit. Anno DCCLXXXV. Witikindus Dux Saxonum & Albio Saxo, ex Transalbiana regione, Carolum pro gratia impetranda adeunt, quam consecuti baptizati sunt. Et deinde tota Saxonia subacta est. Anno secundo dehinc Carolus profectus in Italiam Beneventum sibi subdidit, receptoque Grimoldo filio Argisii Ducis Beneventani & XI. aliis è populo obsidibus recessit. Anno DCCXC. Carolus cum exercitu bipartito Pannoniam ingressus Hunnos, qui & Avares, à quodam rege suo, quondam dicebantur, debellavit. Et tunc Carolus Austriam à Pannonia separavit, & adjecit eam regno Pannoniæ, & deinde Osterrick quasi orientalis pars regni dicta est. Eo tempore Carolus deposuit Tassilonem Ducem Bavariæ, & filium suum, qui ambo facti sunt monachi. Carolus fecit fieri fossam inter Radiantiam & Alomoniam fluvios, quorum unus influit Rheno, alter Danubio, volens de Danubio ad Rhenum contra navigia transire: sed quia terra arenosa erat non multum profecit: Et quia ad alia anhelabat opus imperfectum remanebat.

Anno Domini DCCXCV. Carolus ecclesiæ, quam in Paderborne fundavit, quendam canonicum ecclesiæ Wirziburgensis, Hatumarum nomine, de Saxonia ortum, & tempore superiorum bellorum sibi à parentibus obsidem datum, præfecit episcopum. Et eodem anno & præcedente atque sequente Carolus multa bella commisit in Saxonia. Deinde sequenti anno fecit expeditionem usque ad Oceanum, ultra omnes paludes ac loca invia, & totam Saxoniam in deditionem per obsides accepit. Et reversus castra posuit in mense Novembri circa Weseram fluvium. Et inde locus ille à castris metatis ibidem Herstelle usque in hodiernum diem nuncupatur. Deinde rebellantibus Saxonibus Transalbianis, Carolus castra posuit in Mynda, & totam Saxoniam inter Weseram & Albim devastando peragravit, & post hoc in Franciam reversus est.

Anno Domini DCCXCIX. pontificatus Hatumari primi episcopi Padabornensis anno quarto, Leo Papa tertius venit ad Carolum in Padeborne, querens de injusta Romanorum persecutione, quem Carolus honorificè suscepit: Et rogavit, ut capellam quandam, ibi noviter constructam, cùm jam ecclesiam, quam præsens ibidem erexerat, ipsi rebelles vastaverant igne, dignaretur consecrare. Qui precibus regis gratenter susceptis, in eadem capella altare in honorem S. Stephani protomartyris devotè consecravit, ac reliquiis ejusdem martyris, quas secum à Roma detulerat, in eodem

dem altari reconditis visitantibus eandem capellam in anniversario dedicationis Ipsius, qui est VIII. Decembris, de benignitate sedis Apostolicæ magnas indulgentias concessit, & sedem ibidem Episcopalem auctoritate Apostolica confirmavit. Et tunc ad petitionem papæ Carolus dedit ecclesiæ Paderbornensi castrum Iborgen / de quo suprà dictum est. Carolus deinde cum Leone Papa profectus in Italiam Romam venit IIX. Kalend. Decemb. & Leonem Papam coram omnibus se cum Evangelio capiti suo applicato de criminibus sibi objectis plenissimè purgantem in sedem suam restituit, ac de inimicis suis eum magnifice vindicavit. Quare Leo Papa Carolum in imperatorem Romanorum coronavit, & Carolus à Romanis Augustus appellatus est.

Caput XXXIX.

Johan. Papa VI. natione Græcus sedit annos III. menses II. Hic redemit captivos à Duce Beneventano, ut dictum est. Johan. VII. sedit annos II. menses VII. & erat natione Græcus. Sisimus natione Syrus sedit dies XI. Constantinus natione Syrus sedit annos VII. Hujus temporibus fuit fames magna in urbe per III. annos.

Gregorius II. natione Romanus sedit annos XV. menses VIII. Hic statuit feriam sextam in cibo quadragesimali jejunari, prout in quadam Chronica legi. Ipse statuit, ut feria quinta in quadragesima jejunium & Missarum celebritas fieret, sicut aliis diebus quadragesimæ: quoniam alias prohibitum erat quinta feria jejunare. Istis temporibus Theodo Dux Bojorum ad Apostoli Petri limina primus de eadem gente accurrit orationis voto. Eo tempore invaserunt Longobardi castrum Cumanum, quod Papa auxilio Ducis Neapolitani recuperavit, & de Longobardis multi interfecti sunt, & quingenti capti. Item Longobardi castrum Varme pervaserunt: & postea non longè castrum Ravennæ ab eisdem captum est. Iste Papa Gregorius sanctum Bonifacium, qui prius Winfridus dictus erat, ordinavit Archiepiscopum Maguntiæ civitati metropoli Germaniæ: qui prædicatione sua multos populos Thuringorum, Francorum Orientalium & Hessorum ad fidem rectam, à qua diu aberrabant, perduxit.

Iste Bonifacius monasteria monachorum & virginum in Germania primus instituit. Ipse à Papa obtinuit, ut gentes, quas ad fidem Christianam converteret, ecclesiæ suæ subderentur. Et quia plures prædicationis suæ socios fecit, aliquos ex eis Episcopos in certis locis designavit. Cumque à sede Apostolica confirmationem illorum peteret, Papa solum confirmavit illos, qui erant in locis muratis & tutis constituti. Et quia Erfordia nondum muro cincta fuit, Episcopus, quem sanctus Bonifacius ibidem constituit, non fuit confirmatus. Cujus corpus adhuc integrum in ecclesia sanctæ Mariæ ibidem demonstratur. Et sic post illius obitum ibidem cessavit dignitas Episcopalis. Et confirmati sunt Episcopi Wirtzburgensis, & Eistatensis: quos sanctus Bonifacius ordinaverat. Advertendum æstimo, quòd in legenda Sancti Kiliani, quæ in ecclesia Paderbornensi legitur, quam haud dubiè de ecclesia Wirtzburgensi susceptam credimus, Wirtzeburg virorum castellum exponitur: quoniam apud Francos paterfamilias domus à vulgo Wirt appellatur. Sed quia apud eosdem herba Würtze dicitur, illi ut induxerunt hoc, ut nomen ipsum in Latinam linguam verteretur, secuti sunt ultimam interpretationem, nominando civitatem ipsam ab herba & Græco vocabulo πόλις quod sonat castrum, seu civitatem, Herbipolim. Sed antiqua Chronica & historiæ, ac etiam alii libri, qui ducentorum annorum sunt aut parum ultra apud nos, hoc nomen non habent, quamvis nunc communiter illo omnes utuntur. Sic modo consimili, & multò convenientius, civitas, vel ecclesia Paderbornensis, Paderfontana posset apellari. Cumque Sanctus Bonifacius senio gravaretur, Zacharias Papa concessit sibi, quod eligeret coadjutorem, qui ei succederet in episcopatu: quod & fecit, & tandem XXXVI. episcopatus sui anno à paganis tentus, pro fide Christi martyr effectus est.

Gregorius Papa III. natione Syrus, sedit annos X. menses VIII. dies XXIV. Hic Synodum generalem Romæ celebravit, & sanctarum imaginum venerationem confirmando, Leonem Imperatorem, qui ipsas imagines deponi jusserat, excommunicavit. Ipse etiam à Venetis mercatoribus plura emit mancipia utriusque sexus, quæ in Africam mercimonii caussâ volebant ducere, & ea libera dimisit.

Zacharias Papa natione Græcus sedit annos X. menses II. dies XV. Hic deposuit Hildericum regem Franciæ, & Pipinum Caroli Magni patrem regem fecit. Et hoc de

consilio principum regni, quòd Hildericus non solum insufficiens ad regnum gubernandum, sed etiam dissolutus cum mulieribus & effæminatis fuit.

Stephanus natione Romanus sedit annos v. Hic propter infestationem Aistulphi regis Longobardorum fugit in Franciam, & ibidem Pipinum quem Zacharias regem declaravit, unxit in regem. Deinde ungens Carolum filium Pipini in regem, Imperium Romanum transtulit de Græcis in Germanos; de qua translatione loquitur Decretalis, venerabilem, extra de electione. Et hoc tempore S. Bonifacius pro fide Christi occisus est.

PAULUS natione Romanus sedit annos x. mensem unum. In hujus electione Populus Romanus divisus est. Nam alii THEOPHYLACTUM archidiaconum, alii hunc volebant habere Pontificem, & tandem prævaluit pars Pauli. Hoc tempore claruit Sanctus GANGULPHUS in Burgundia, qui uxorem suam dimisit propter adulterium, & ab adultero clerico occisus est. Cujus miraculis ipsa mulier post mortem ejus detraxit dicens: Si Gangulphus miracula facit anus meus cantabit. Unde factum est ut quando postea loquebatur, culo sonum fecit.

Constantinus sedit annum I. Hic ex laico subitò factus presbyter, tyrannus & Papatus invasor, magnum scandalum fuit Ecclesiæ Dei: sed zelo fidelium ab ecclesia deturbatur, & oculis privatur.

Stephanus natione Siculus sedit annos III. menses V. dies XXVIII. Hic statuit VII. Cardinales Episcopos, qui alternatim in ecclesia beati Petri Apostoli celebrarent.

Adrianus natione Romanus sedit annos XXIII. menses X. dies XIIX. Hic muros urbis, qui usque ad fundamenta destructi fuerant, renovavit.

Leo tertius natione Romanus sedit annos XX. menses V. dies XXVII. Hic Letaniam, quæ ante ascensionem Domini peragitur, instituit, seu confirmavit. Ipse constituit numerum compurgatorum sacerdotibus, & certam formam purgationis Canonicæ. Ipse dedicavit altare S. Stephani, quod est in crypta ecclesiæ Paderbornensis. Et ipse obiit pridie Idus Junii. Anno Domini DCCC. incepit ordo Wilhelmitarum sub Wilhelmo Duce.

CAPUT XL.

Carolus Magnus anno Domini DCCCI. in ipso die Nativitatis Dominicæ à Leone Papa tertio in Imperatorem Romanorum coronatus est, anno regni sui XXXIII. & deinde imperavit annos XIV. eodem anno terræmotus factus est magnus pridie Kal. Maii hora noctis secunda, quo tota Italia graviter concussa est. Et tectum basilicæ D. Pauli Apostoli Romæ magna ex parte corruit, & multa loca circa Rhenum & in Gallia ac Germania tremuerunt. Carolus eruditus in artibus liberalibus studium transtulit de urbe Roma ad Parisios, quod de Græcia Romam translatum erat à Romanis. Non tamen sic transtulit, quòd ipsum studium Romæ auferret, sed modum & solennitatem, qui in urbe servabatur, translatis inde Doctorib. & magistris Parisiis instauravit, & privilegiis confirmavit. Pro quo sciendum, quòd quinque sunt studia generalia singulariter privilegiata, videlicet, Romanum, ubi Papa cum sua curia residet; Parisiense in Francia: Bononiense in Italia: Oxoniense in Anglia & Salamanticum in Hispania. Cætera verò studia, quamvis per sedem Apostolicam privilegiata, particularia reputantur. Aaron rex Persarum elephantem & alia munera misit Carolo Aquisgranum. Anno Domini DCCCIV. Carolus Saxones Transalbianos cum mulieribus & natis in Franciam transtulit. Eodem anno Hattumarus primus episcopus Paderbornensis obiit, anno episcopatus sui IX. Et succedit ei Baduradus, natione Saxo, seu Westphalus, electus de clero Wirzeburgensi, cujus octavo anno, S. Ludgerus natione Friso primus episcopus Mimigardevordensis obiit. Carolus postquam Westphalos subegit, S. Meinulphum de fonte levavit, & matrem ejus Wichtrudt dictam, patre ejus jam defuncto, in suam protectionem recepit: quoniam frater mariti defuncti vim stupri sibi conabatur inferre. Hic Meinulphus nobilibus parentibus exortus, archidiaconus in ecclesia Paderbornensi, de bonis paternis monasterium monialium, seu canonicarum regularium, in villa Bodicken Paderbornensis diœcesis, fundavit & dotavit, quod usque ad tempora nostra perduravit: nunc verò non hostium incursu forinseco, sed tinea attenuatum intrinseca, desola-

tionis

tioni proximum est. Meinulphus post mortem, & in vita miraculis claruisse legitur: & natalis dies ejus quinta die mensis Octobris in diœcesi Paderbornensi celebratur. Uxor Caroli Hildegardis, nata de partibus Sueviæ, tres filios peperit sibi videlicet Carolum, Pipinum & Ludewicum. Carolus debellatis Saracenis in terra sancta reversus per Constantinopolim ab Imperatore Constantinopolitano honorificè susceptus est. Et cùm idem imperator vellet eum honorare in multis donis preciosis auri, argenti & gemmarum, ipse recipere recusavit, tantumque reliquias sanctorum postulavit. Unde recepit partem de corona Domini, & camisiam beatæ Virginis Mariæ ac brachium S. Simeonis: quæ omnia concomitantibus multis miraculis detulit secum, & Aquisgrani in ecclesia S. Mariæ virginis quam extruxerat, recondidit. Istis temporibus officium Ambrosianum maximè dimissum est, auctoritate Imperiali ad hoc plurimùm adjuvante. Ambrosius namque dum à Justina Augusta persecutionem sustinuit, & intra ecclesiam cum plebe catholica insidiis urgeretur, jussit hymnos & psalmos secundum morem Orientalium decantari: ne populus mœroris tædio contabesceret. Et hoc fuit postea ad omnes ecclesias derivatum. B. Gregorius postea plura mutavit, addidit & detruncavit. Sancti enim patres non statim omnia ad decorem officii pertinentia ordinare potuerunt: diversi diversa statuerunt. Nam inceptio Missæ tres varietates habuit. Olim enim à lectione inchoabatur, sicut adhuc in die Parasceves. Postmodum Cœlestinus Papa psalmos integros ad introitum Missæ cum cantu ordinavit, & unum versum de illo psalmo, qui prius totus cantabatur, retinuit. Item Psalmi olim circum aram in modum coronæ à circumstantibus canebantur, unde & chorus est: sed Flavianus & Theodorus, quòd alternatim cantaretur, instituerunt, ab Ignatio hoc habentes, qui super hoc fuerat divinitus edoctus. Item Hieronymus Psalmos, epistolas, Evangelia & ex magna parte officia diurna & nocturna præter cantum ordinavit. Gelasius & Gregorius orationes & cantus adjunxerunt: lectionibus & Evangeliis coaptaverunt Gradualia: Sanctus & Alleluja ad Missam cantari instituerunt. Hilarius addidit ad Gloria in excelsis Laudamus te, & alia quæ sequuntur. Notgerus abbas sancti Galli sequentias pro neumis ipsius Alleluja primus composuit. Et ideo quandò canitur Sequentia, neuma ipsius Alleluja ultimo incœpti, prætermittitur. Et Nicolaus Papa ipsas sequentias ad missas cantari instituit. Karolus imperii sui XIV. & regni sui XLVII. anno filium suum Lodewicum missis legatis de Aquitania vocat, & ipsi coronam Imperialis dignitatis imponens Monarchiam sibi regni commisit, & sic anno Domini DCCCXIV. V. Kalend. Frebruarii Aquisgrani obiit, & ibidem honorificè sepultus est. Turpinus episcopus de Karolo Magno sic scribit: Karolus erat corpore decorus, visu ferus: statura ejus octo pedum, facies ejus palmum & dimidium in longitudine habebat: barba ejus unius palmi, & frons ejus unius pedis erat. Militem armatum sedentem super equum à vertice simul cum equo uno ictu cum spatha scindebat: ferraturas equorum quatuor simul manibus faciliter extendebat: militem armatum rectum stans super manum suam à terra usque ad caput suum sola manu velociter elevabat. Leporem integrum, duas gallinas vel anserem uno pastu edebat: vinum lymphatum bibebat: raro plusquàm ter in cœna bibebat. Item legitur de eo, quòd filias suas nuptui non tradidit, sed eas secum duxit quocunque perrexit, dicens: se earum contubernio carere non posse. Et licet suspicio mala de hoc esset, ipse non advertit. Unde scribit quidam magister ejus (*Eginhardus de vita Caroli M.*) de eo, quòd licet aliàs felix esset, in hoc adversæ fortunæ malignitatem expertus est.

CAPUT XLI.

LODEWICUS filius Karoli Magni cum filio suo Lothario imperavit annis viginti quinque. Secundo anno regni ejus, Stephanus Papa venit ad eum in Franciam, & in civitate Rhemensi coronavit eum in Imper. Romanorum, & ipse præstitit Papæ juramentum fidelitatis. Anno quarto Imperii sui habuit cum plurimis suis episcopis Concilium provinciale Aquisgrani, & fecit ibi statui regulam Canonicorum: cujus quidem concilii capitula habentur in ecclesia Paderbornensi, in libro, qui propter Statuta hujus concilii in eo contenta, Regula appellatur.

Idem Lodewicus fecit statui vitam Canonicarum secularium in Alemannia. Iste Lodewicus habens tres filios, videlicet, Lotharium, Pipinum & Lodewicum, inter

eos divisionem regni fecit. Lotharium fecit regem Italiæ, qui à Paschale Papa postea anno IX. Imperii patris coronatus est. Pipinum fecit regem Aquitaniæ, & Lodewicum præfecit Bavaris & Germanis. Et eodem tempore, videlicet, anno Imperii sui VI. ipse incoavit monasterium Corbeiense, in diœcesi Paderbornensi, quò postea XV. anno corpus S. Viti de Parisiis transtulit. Eodem tempore in territorio Tullensi, juxta villam Commerciacum, puella quædam ferè XII. habens annos, ab omni cibo per X. menses abstinuit. Dum Imperator Lodewicus Theodulphum episcopum Aurelianensem, apud se falso accusatum, Andegavi conclusisset in carcerem, & in die Palmarum processionem solenniter sequeretur, Theodulphus hymnum, Gloria, laus & honor, quem metricè dictaverat, in carcere cum Imperator post processionem penes carcerem transitum faceret, alta voce decantavit. Unde motus Imperator eum fecit de carcere educi. Et quoniam ille episcopus, qui hymnum hunc fecerat carcere conclusus erat, quando eum dictaverat & cantaverat, adhuc idem hymnus ab absconditis in quibusdam locis decantatur. Anno Imperii Lodewici XXIV. translatus est sanctus Liborius de civitate Cenomanica Galliæ: in qua quondam ipse fuerat episcopus, ad Paderbornam Westphaliæ: Aldrico Cenomanensem & Badurado Paderbornensem regentibus ecclesias. Hic Aldricus fuit accusatus apud Gregorium Papam V. Habetur II. quæst. VI. Decreto nostro. Et quidam clericus ecclesiæ Paderbornensis Ido nomine conscripsit miracula, quæ vidit in translatione sancti Liborii, & habentur scripta in ecclesia Paderbornensi supradicta. Et Erconradus Diaconus ecclesiæ Cenomanensis scribit eadem miracula, prout ea se vidisse testatur. Et ipse scribit, quòd legati episcopi Baduradi pro reliquiarum sanctarum receptione missi Cenomannicam principales fuerunt: Folodagus advocatus episcopi Baduradi, Meinulphus archidiaconus, Adelbertus presbyter, Aldricus Diaconus & Drudwinus subdiaconus. Et quod Meinulphus in ecclesia sancti Vincentii Conomanensi vovit monasterium Sanctimonialium fundare in honorem beatæ Mariæ & sancti Liborii in loco qui dicitur Bodicon. Eo tempore floruit Rabanus poëta, abbas Fuldensis, in Theologia præclarus, & post eum Strabus discipulus ejus. Eodem tempore Nortmanni tributum à Frisonibus exegerunt. Iste Lodewicus primum episcopum in Hildensheim instituit. Ipse cum filiis suis & regni principibus venit ad discordiam: Unde in manus filiorum incidit, & judicio episcoporum arma deposuit, & abdicata uxore, inclusus pœnitentiam egit, ad hoc filiis eum cogentibus: Sed postea relaxatus, arma cum uxore resumsit & filius fortiter resistebat. Tandem filium suum Pipinum regno Aquitaniæ privavit: qui deinde obiit, & contulit illud Carolo filio suo minimo, quem habuit de alia uxore, nata de Suevia, quæ Welp dicebatur. Et licet iste Carolus cum cæteris duobus fratribus suis, quorum mater dicta fuit Eduith, patri factus est contrarius, pater tamen anno imperii sui ultimo, reconciliatis sibi filiis, juxta priorem divisionem, quam fecerat, regnum dimisit, Lothario tanquam majori natu nominis dignitate concessa. Hucusque Eginhardus scripsit Chronica.

Caput XLII.

Lotharius imperavit annis XV. Et facta est dissensio magna inter fratres de regno: cùm quilibet eorum regia dignitate vellet gaudere. Unde, post grave bellum habitum inter eos, ordinaverunt inter se mutuo, quod Lodewicus recepit partem regni Orientalem, videlicet, Bavariam, Sueviam, Austriam, Franconiam, Thuringiam, Saxoniam, & cæteras provincias Teutoniæ. Carolus recepit partem Occidentalem, quæ propriè nunc Francia dicitur. Sed Lotharius, ut dicitur, quamvis habuit Italiam recepit mediam partem regni, quæ deinde à nomine suo Lotharingia dicta est, & usque in præsentem diem. Hoc tempore Saraceni ecclesias SS. Petri & Pauli cum omnibus finibus Romanorum depopulati sunt, Lotharius Imperator renuncians omnibus Prumiense monasterium ingressus, factus est monachus, & regnum Italiæ filio suo Lodewico reliquit. Tunc optimates regni Lotharingiæ filium ejus Lotharium super se regem constituerunt.

Lodewicus filius Lotharii imperavit annis XXI. Istis temporibus Lodewicus rex Teutoniæ Dalmatas sibi tributarios fecit. Post regnum Caroli fratris sui, ad instigationem Francorum, invasit. Sed habito inter se colloquio in Confluentia, & cum Lothario nepote eorum pacem inter se servare juraverunt. Carolomannus filius Lodewici

dewici regis Teutoniæ à patre præfectus est Carentinis. Lotharius, rex Lotharingiæ filius Lotharii Imper. Thietbergam uxorem suam repudiavit, & aliam dictam Gualdradam superduxit: propter quod in civitate Metensi concilium Episcoporum collectum est: & quidam episcopi, volentes regi complacere, factum illud approbant. Quos postea Nicolaus Papa, dum rex per legatos ab eo correptus se consilio episcoporum hoc fecisse diceret, cognita veritate, deposuit & Synodum Metensem damnavit. Unde postea Tegualdus Trevirensis & Guntharius Coloniensis archiepiscopi hujus facti auctores, à Nicolao Papa depositi excommunicati sunt. De isto facto Lotharii legitur xi. quæst. 3. c. Tegualdum. Et ii. quæst. 1. c. Scelus. Et DLXIII. c. Porro. Ubi apparet civitatem Coloniensem sub ditione regis Lotharingiæ illo tempore fuisse. Hoc tempore Bulgarorum gens ad fidem Christi conversa est cum rege suo: de quo dicitur, quod tantæ perfectionis fuit, quòd ipse filio suo majori regno suo dimisso, habitum induit monachalem. Et cum filius ad paganismum reversus est, ipse resumptis armis contra filium insurgit: & eo capto oculos sibi eruit, & regno minori filio suo dimisso, habitum, quem deposuerat, resumsit.

Anno Lodewici decimo quinto magna inundatio aquarum facta est, & maxima fames per Germaniam & Galliam exorta est: ut multi in Gallia carnibus equinis & caninis, & etiam humanis vescerentur. Item in Italia tribus diebus apud Brigiam sanguis de cœlo pluit. Item in Galliis locustæ innumerabiles terram occupant, & sequuntur fames & pestilentia. Hoc tempore sanctus Meinhardus eremita interfectus est.

Anno XIX. Imperii Lodewici regis Teutoniæ contra Orientales Sclavos obtenta victoria, cum ad partes Saxoniæ reverteretur Luithgardam filiam Luithdolphi Ducis Saxoniæ desponsavit, & in Francia Orientali in Castro Aschafenburg nuptias celebravit. Ipse Luithdolphus Dux Saxoniæ descenderat de stirpe Widekindi Ducis Saxoniæ, qui tempore Caroli magni fidem Christi susceperat, ut supra dictum est. Et hic LUITHDOLPHUS habuit filium, qui dictus fuit Brun: & ille fuit occisus à Normannis in bello, quando ipsi invaserant Saxoniam, & habuit alium filium, qui dictus fuit Otto, & ille fuit avus primi Ottonis imperatoris, de quibus infra dicetur. Eodem anno Lotharius rex Lotharingiæ, filius Lotharii Imperatoris, de Roma veniens in Lombardia moritur, & apud Placentiam civitatem tumulatur. Cujus regnum Lodewicus Rex Teutoniæ & CAROLUS rex Franciæ inter se diviserunt. Lodewicus Imperator quadam civitate munitissima Saracenorum expugnata, regem eorum capit & populum subegit, anno Domini DCCLXXI. Eodem anno accidit, quod in vico, qui dicitur Heribrachcelfeldt, sito in ripa fluminis Sala, aqua ejusdem fluminis in alveo per LX. ferè perticas noctu penitus defecit: ita ut homines loci illius manè alveum, qui prius naviculis pervius erat, sicco pede per duas penè horas diei pertransibant: & postea aqua paulatim usque ad tertiam diei horam reversa est. Lodewicus rex Teutoniæ regnum suum filiis Carolomano, Carolo & Lodewico divisit, mandans ut eo vivente nihil innovarent

Eo tempore Ratholphus Comes ex commissione Lodewici regis ducatum Thuringiæ obtinuit. Lodewicus Imperator moritur: & Carolus rex Franciæ patruus ejus sine consensu Lodewici regis Teutoniæ, qui major natu erat, regnum Italiæ invadit, & à Johanne Papa coronatus est: Et interim ipse Lodewicus rex Teutoniæ moritur relinquens regnum suum tribus filiis suis supradictis.

CAPUT XLIII.

CArolus supradictus, qui Carolus Calvus dictus est, filius Lotharii imperavit annos III. mensibus IX. Hoc tempore Saraceni perdiderunt Siciliam, & comitatus Flandriæ habuit exordium: Quoniam ante illa tempora non erat Flandria tantæ opulentiæ, sicut postea facta est. Hunc Carolum post mortem Lodewici nepotes sui, filii ipsius Lodewici, Teutoniæ in regno perturbant, cum ipse solus monarchiam affectaret. Carolomannus enim obviat ei in Italia, cum quo fecit pacem sub testimonio exhibendæ justitiæ, quam patri suo, priusquam obiit, debuerat. Lodewicus verò frater Carolomanni, alter filius Lodewici regis prope Coloniam civitatem cum eo congressus, multis occisis de exercitu ejus non tamen sine magno suorum dispendio, eum fugavit. Et post hoc cum Imperator vellet iterum proficisci in Italiam infirmitate correptus obiit, relinquens filium, qui & statim mortuus est. Quo comperto Lodewicus rex filius Lodewici regis Teutoniæ, ad Gallias se transfert, & ibi honorificè inre-

in regem susceptus est. Istis temporibus Normanni Saxoniam invadunt, & multos ducunt inde captivos: Sed Saxones congregati contra eos ad bellum primò incautè gentes victi sunt: & cecidit Brun Comes & Dux Saxoniæ, frater Luitgardæ reginæ: Sed Saxones rursum aciem dirigentes multos de Normannis trucidarunt. Posthoc Normanni ascensu facto per fluvium Waël, Numegen irrumpunt: deinde Coloniam, Aquas, Leodium, Trajectum, Trevirim & opida circumjacentia ignibus concremarunt, multis hominibus trucidatis. Contra quos Lodewicus rex duxit exercitum, & expulit eos. Inter hæc Carolus, vel Carolomannus, Lodewici filius, moritur. Et deinde anno secundo Lodewicus rex etiam mortuus est & frater eorum Carolus, qui cognominatus est Grossus, monarchiam nullo resistente obtinuit.

Carolus Grossus à Johanne Papa coronatus imperavit annis VI. Hic cum non poterat ejicere Normannos de Francia, pacem cum eis post bella plurima fecit, & Godefrido rege eorum cum aliis baptizato, concessit eis regiones, quæ sunt ultra Sequanam fluvium, quæ usque in hodiernum diem à Normannis nomen sortiuntur. Eodem tempore gens Ungarorum de Scythia egressa, venit in Pannoniam, ejectis inde Avaribus seu Hunis, patriam illam obtinuit. Hæc gens adeo inculta illo tempore fuisse narratur, ut carnibus crudis ad cibum, humano verò sanguine ad potum uteretur. Cumque Carolus iste segnius ageret, quàm regni solicitudo poscebat, optimates regni Arnulphum filium Carolomanni, hujus Caroli nepotem, elegerunt in regem, in opido Franckefordt. Et post hoc Carolus IIX. septimanas supervixit, & mortuus est.

CAPUT XLIV.

Arnulphus regnavit annis XII, Sed tantum tribus annis tenuit imperium. Anno regni ejus III. Ungari invaserunt Carinthiam: contra quos Arnulphus direxit exercitum, & expulit eos: & reversus in Galliam exercitum misit contra Normannos, & commisso prælio multi de exercitu Arnulphi ceciderunt, & archiepiscopus Moguntinus occisus est. Quare Arnulphus congregato exercitu contra Normannos processit, & eos incredibili plaga percussit. Et deinde cessavit jugum Normannorum & Dacorum à Francis, qui jam XL. annis Galliam vastaverant. Postquam Arnulphus electus erat in regem Bernhardus filius Caroli Grossi fugit in Italiam ad Guidonem, cui pars Italiæ commissa fuerat. Cumque Formosus Papa nimis premeretur ab eodem Guidone, ipse invitavit regem Arnulphum ad Italiam, qui venit cum tanto exercitu, quòd, Guidone fugato, Papa misit ad eum legatos, petentes ne propter exercitus magnitudinem ultra in regionem progrederetur. Quare subactis in Lombardia rebellib. rex ad partes Teutoniæ reversus est. Arnulphus filium suum Zuentibaldum diademate sibi imposito regem Lotharingiæ fecit. Post hæc Arnulphus rex iterum à Papa invitatus, venit in Italiam, & Berengarium, cui Veronam cum partibus adjacentibus commiserat, propter infidelitatem honore privavit, & cuidam Walfrido commisit regionem. Et deinde proficiscens Romam à Papa formoso coronatus est. Deinde reversus in Franciam paralysi morbo ægrotare cœpit, & tandem infirmitate fatigatus occubuit. Quidam dicunt eum in infirmitate, non obstantibus medicamentis quibuscunque, pediculis esse consumptum, asserentes sibi illud accidisse in vindictam à Deo, quia ipse primò invitaverit Ungaros contra quosdam rebelles in Italiam. Et exinde Ungari, regionis illius fertilitate perspecta, postea Italiam ingressi, eam graviter afflixerunt.

CAPUT XLV.

Stephanus Papa natione Romanus, sedit annos VII. Hic coronavit Lodewicum filium Caroli M Paschalis sedit annos VII, menses V. Isti concessit Lodewicus, filius Caroli M. privilegium super libero regimine urbis Romæ, & provinciarum ejus. Et cum hoc concessit Romanis privilegium super libera electione summi Pontificis: & ex fine istius privilegii patet, quod huic Lodewico visum est, Imperium perpetuo apud Francos permansurum. Habetur Dist. LXIII. c. Ego Lodewicus. Eugenius sedit annos III. menses II. & erat natione Germanus. Valentinus, natione Romanus sedit dies XL. Gregorius quartus, natione Romanus, sedit annis XV. Hic de consensu Lodewici Imperatoris, & consilio Episcoporum, Festum omnium Sanctorum institui celebrari in Kalendis Novemb. Ipse civitatem Ostiam in ostio Tiberis sitam, vetustate

tustate hunc dirutam, à fundamentis renovavit, propter Saracenos, tunc caussa præ-dæ maritimas partes circumnavigantes: & mandavit eam Gregoriopolin, id est, Gregorii civitatem appellari: Sed post mortem ejus nomen illud abolitum est.

Sergius II. natione Romanus sedit annos III. menses II. Hic absque jussione Lotharii Imperatoris est ordinatus: quare Imperator misit Lodewicum filium, & Drogonem episcopum Metensem, cum valido exercitu Romam: qui post multa damna quæ Romanis intulerunt, ipsos Romanos Imperatori fidelitatem jurare compulerunt. Et demum post conditiones varias, ipsum Sergium confirmaverunt, & ipse Papa Lodewicum in regem Longobardorum inunxit. Hic Sergius prius dictus fuit Os porci, & mutatum est nomen ejus. Et deinde statutum est, ut electorum in summos Pontifices nomina mutentur. Eo tempore Saraceni Beneventum occupant. Hic Sergius habuit fratrem laicum, qui Benedictus dicebatur, & iste ecclesiasticam & publicam curam sibi usurpavit: primatum & dominium Romæ maximis munerib. ab Imperatore sibi acquisivit, & tandem Albanensem episcopatum usurpare conatus est. Istis etiam temporibus viguit Simoniaca hæresis in tantum, ut etiam publicè venderentur episcopatus, & qui plus dabat episcopatum accipiebat: nec erat aliquis episcoporum, aut virorum ecclesiasticorum, qui zelo justitiæ ductus cum Imperatore aut rege ageret, ut hoc nefas prohiberetur. Et quia nemo erat Christianorum, per quem hoc malum corrigeretur, misit Deus flagellum paganorum ad ulscifcenda peccata Christianorum: Supervenientes Saraceni innumeros interfecerunt, & multas urbes igne cremabant.

Leo IV. natione Romanus sedit annos VIII. menses III. Hic statuit octavam Assumtionis beatæ Mariæ celebrari. Ipse de consilio Imperatoris Romæ Synodum LXVII. episcoporum convocavit, in qua multa utilia statuit. Ipse partem urbis, quæ à nomine suo deinde Leonina dicta est, muro cinxit.

Baduradus episcopus Paderbornensis ecclesiam Paderbornensem à Carolo M. incoatam consummavit, & dedicavit eam XIV. Kalend. Novembr. Et deinde anno episcopatus sui XLIIX. & istius Leonis Papæ anno quarto moritur. Et succedit ei Luitharius, qui rexit ecclesiam Paderfontanam annis XXVI.

Benedictus natione Romanus sedit annos II. menses V. contra illum electus est Anastasius: sed legatus Lotharii Imperatoris capto Anastasio Benedictum restituit. Nicolaus sedit annos IX. menses duos, dies XV. Hic deposuit Coloniensem & Trevirensem Archiepiscopos, eò quòd consenserunt Lothario regi in abdicatione uxoris suæ legitimæ. Istis temporibus translatus est S. Martinus.

Adrianus natione Romanus, sedit annos V. Hujus temporibus concessit Lodewicus Imperator monasterio Corbejensi quasdam ecclesias in diœcesi Osnaburgensi constitutas, quarum quidem ecclesiarum collatio adhuc spectat ad Abbatem monasterii Corbejensis.

Johannes IIX. sedit annos X. Hic absolvit Lodewicum Imperatorem à juramento, quod præstiterat Adalgiso Duci Beneventano, dum ab eo constrictus quasi sub mortis periculo juravit, se nunquam fines Beneventanos intraturum, nec injuriam sibi per ipsum Ducem illatam, vindicaturum. Hoc tempore obiit Luitharius episcopus Paderbornensis & successit ei Biso, qui rexit ipsam ecclesiam Paderfontanam annis XXIII.

Martinus sedit annum I. & menses V. Adrianus sedit annum, menses III. Hic statuit, ut Imperator se non intromitteret de electione Papæ.

Formosus sedit annos V. menses VI. Hic Formosus postquam sepultus erat, cadaver ejus à quodam Sergio, qui tempore electionis à quibusdam erat electus, & post mortem Formosi sedem Romanam invasit, ut dicitur; exhumatum, decollatum, & in Tiberim projectum est. Deinde isto Sergio de sede per Catholicos ejecto, corpus Formosi recuperatur. & dum ad ecclesiam tumulo restituendum deferebatur, imagines sanctorum inclinaverunt se versus corpus innocentiam Formosi significantes. Istis temporibus corpus sancti Meinulphi translatum est.

CAPUT XLVI.

Lodewicus filius Arnulphi regnavit annis XII. Istis temporibus imperium iterum fit bipartitum. Quidam enim soli regnabant in Italia, & quidam in Alemania tantum

tantum usque ad Ottonem primum. Anno I. Lodewici Ungari audientes mortem Arnulphi Bajoarlam invadunt: sed à Christianis victi sunt. Anno II. iterum commisso prælio cum Ungaris, rex Ungarorum occisus est. Et Otto Dux Saxoniæ & Burchardus Dux Thuringiæ contra Ungaros collocati, obsidibus receptis ab Ungaris, redierunt. Eodem tempore regnum Lotharingiæ per Lodewicum regem redactum est in Ducatum, qui commissus est Gebehardo. Lodewicus rex se conferens in Italiam, Berengarium qui se regem fecerat, ibidem fugavit. Sed Lodewicus, cum se apud Veronam credebat residere securum, à fidelibus Berengarii capitur & excœcatur, & Berengarius sedem regni recuperat. Per omne tempus, quo iste Lodewicus regnavit Ungari non cessabant Italiam, Sueviam & Bavariam devastare. Anno regni sui VII. Ungari invadunt Saxoniam, magnam prædam virorum & mulierum inde abducentes, quos in finibus eorum versus Thraciam prospicientibus collocabant. Unde usque ad hodiernum diem habitantes in locis lingua Teutonica utuntur vulgari idiomate, & ab Ungaris Saxones Transylvani nominantur: quoniam sylva magna secernit eos ab Ungaris. Lodewicus iste sine liberis decessit: & principes regni Teutoniæ pro novo rege eligendo convenerunt. Et cum Ottonem Ducem Saxoniæ decernerent eligendum, ipse se propter senium excusavit, & suasit, eligi quendam potentem ex genere Francorum Conradum nomine: & consenserunt principes in illum & cessavit stirps regalis Teutoniæ è Carolo M. descendens. Berengarius, qui regnavit in Italia bellum habuit cum Ungaris, & cùm propter fortitudinem exercitus sui Ungari territi liberum peterent recessum ab Italia, & obsides præberent, nunquam in Italiam se reversuros affirmantes, Berengarius eis insultans quasi captis ab eo, noluit concedere eis liberum recessum. Quare Ungari desperatione tacti bellum instaurant, & Berengarius victus est, & postquam regnavit annos IV. mortuus est.

Conradus rex regnavit annis VII. Sed quia in Italia non regnavit inter Imperatores non numeratur. Per totum tempus, quo ipse regnavit, Ungari, Alemannis, Bavaris, Thuringis, Francis & Saxonibus erant infesti. Unde III. anno regni sui Ungari usque ad monasterium Fuldense pervenerunt. Et anno ejus V. Ungari transito Rheno fines Lotharingiæ invaserunt. Anno ejus secundo Otto Dux Saxoniæ obierat, relinquens filium, qui dictus erat Heinricus. Cumque Conradus rex fines regni non defendit, quidam principes regni contra eum insurrexerunt, videlicet, Arnoldus Dux Bavariæ, Burchardus Dux Sueviæ, Giselbertus Dux Lotaringiæ, & Heinricus Dux Saxoniæ: Conradus rex tamen resistebat eis. Unde Ducem Bavariæ expulit cum uxore & liberis de Bavaria: qui ad regem Ungarorum se contulit. Sic & cæteros superavit, præter Heinricum Ducem Saxoniæ, qui Everhardum fratrem ipsius regis bello superavit. Conradus rex cum tempus resolutionis suæ adesse perpendit, coram regni principibus HEINRICUM Ducem Saxoniæ regem designat, & de consensu principum coronam & sceptrum ei per EVERHARDUM fratrem suum transmittit antedictum: & post hoc rex Conradus mortuus est. BERENGARIUS II. regnavit in Italia annis IIX. Post quem regnavit ibidem Berengarius III. annis VII.

Caput XLVII.

HEINRICUS Saxonum & Turingorum Dux, filius Ottonis regnavit per regnum Teutoniæ annis XVIII. Hic Henricus in Fritzlaria electus est, & benedictionem episcopalem per Archiepiscopum Maguntinum sibi oblatam respuit: & cùm per Papam non est coronatus, nec in Italia regnavit, inter Imperatores non enumeratur. Ipse postquam electus est, statim processit contra Burchardnm Ducem Alemanniæ seu Sueviæ, & subegit eum. Deinde Arnoldum, seu Arnulphum Ducem Bavariæ, in civitate Regensburg obsedit: qui se & civitatem tradidit. Anno primo regni Henrici graves discordiæ fuerunt inter quendam Rodbertum regni Franciæ invasorem, & Karolum verum regem regni ejusdem: sed anno sequenti Karolus vicit Rodbertum. Deinde idem Karolus intravit Alsatiam, & partes ejus appropinquas juxta Rhenum usque Maguntiam, intendens illas sibi vendicare: sed à fidelibus regis Henrici, Wormatiæ congregatis, repulsus & fugatus est. Henricus anno regni sui quarto obsedit civitatem Metensem, & eam diu reluctantem cepit. Posthæc Henricus & Karolus reges in Bonna convenerunt, & firmata pace inter eos, Karolus promisit, quòd Ducatum Lotharingiæ de cetero non appeteret, sed ipsum liberè regno Teutoniæ dimittere

mittere vellet. Rodolphus Dux Lotharingiæ habuit lanceam Constantini M. in qua erat crux fabricata de clavo Domini, quam Henricus rex minis & precibus extorsit ab eodem, & cum ea postea de inimicis suis sæpe triumphavit. Inter hæc Hungari Franciam, Italiam & Alemanniam igni gladioque vastando peragrarunt: & tandem civitatem Augustam obsidione vallabant. Unde S. Odelricus, tunc ejusdem civitatis episcopus, magnum contra eos collegit exercitum, sed non potuit prævalere contra eos: sed Hungari bello commisso vicerunt, & coëgerunt Augustanos sibi tributum solvere. Post hæc Hungari invadunt Saxoniam, & undique sævientes omnia vastant & monasterium in Hervorde Paderbornensis diœcesis destruunt. Henricus rex tunc existens in præsidio urbis Werlaon, eis resistere non valuit. Sed quia quidam de nobilioribus Hungarorum, per regis HENRICI fideles captus, regi præsentatur, & cùm Hungari illum captivum multo auro redimere vellent, rex Henricus aurum recipere recusavit, sed magis propter pacem inter se & Hungaros servandam se eum dimissurum esse dixerat. Unde tractatu habito concordatum est, quòd rex dimitteret captivum, & Hungari recederent ab eo, nec aliquid exactionis ab ipso rege, & regno suo infra IX. annos continuè sequentes deberent postulare: nec eum in aliquo gravare: Elapsis verò IX. annis rex solveret singulis annis tributum ab Hungaris indictum: & sic captivus ille dimittitur, & Hungari recedunt. Postquam Hungari recesserunt, rex HENRICUS mandat per universum regnum suum & districtus in partibus SAXONIÆ & THURINGIÆ, quod de omnibus viris in rure habitantibus unus de novem civitates & opida coleret: cives civitates suas muris & fossis munirent: & quòd nulla esset taberna seu forum, aut conventiculum, vel solennitas aliqua, nisi tantùm in civitatibus: ut viri in armis & factis fortibus se magis exercerent. Et mandavit, quòd senior inter fratres quoscunque deberet esse in exercitu regis, & propter hoc ipse solus tolleret patris exuvias, inter quas arma maximè reputabantur. Et inde vulgò HEREWEDE adhuc nominantur. In prædictis IX. annis Henricus rex cepit **Brandenborg**/ & occupavit Bohemiam & Moraviam. Elapsis verò his annis, rex Ungarorum mittit ad Henricum regem pro tributo. Unde rex habito consilio cum principibus negat Ungaris tributa solvere. Quare Ungari congregato exercitu C. millium armatorum veniunt per partes Bavariæ & Franconiæ in Thuringiam, & obsident castrum **Jechenburg** cum L. millibus armatorum: & alia L. millia intrabant Saxoniam. Rex verò Henricus congregavit exercitum XII. millium armatorum, quorum IIX. millia timore percussi dimiserunt eum. Cum igitur quadam nocte maximæ pluviæ cecidissent, manè nebulæ densissimæ ascenderunt. Rex oportunitate capta, in ipsa nebula cum IV. millibus armatorum irruit super Ungaros vehementer, & percussit ex eis plurimos. Unde timore exterriti Ungari hinc inde dispersi fugerunt. Cumque fama volavit subito, quòd Ungari fugerunt, omnes qui regem reliquerant, & alii plurimi confluentes Ungaros usque **Jechebürgen** cum maxima cæde persecuti sunt. Illi verò, qui castrum obsederunt, obsidione soluta non nisi fuga se posse salvari arbitrantes, omnes in fugam versi sunt, & ferè omnes passim per agros interfecti sunt. Et deinde cessavit jugum Ungarorum à partibus Saxoniæ & rex Henricus magnificatus est valdè. Anno XI. regni Henrici Otto filius ejus, qui postea imperavit Edgith filiam regis Angliæ duxit uxorem. Istis temporibus rex Danorum fit Christianus. Et Spitigeneus rex Bohemiæ similiter Christianus fit: cujus filius Wentslaus sanctitate pollens à fratre suo Bolislao peremtus est. Item Saraceni multas civitates in Italia obtinuerunt. Item istis temporibus Græci, qui Apuliam & Calabriam invaserant, Beneventanos cum Duce eorum graviter oppresserunt. Unde Thedbaldus marchio Camerinorum & Spoletinorum venit in auxilium Beneventanis contra Græcos, & quodam die, prælio commisso, Thedbaldus omnes Græcos, quos ceperat fecit castrari, & remissis eis Stratigeo capitaneo eorum dixit: Quandoquidem vestro sancto Imperatori Spadonibus nihil preciosiùs esse cognovi, hos studui pauculos sibi verecundè transmittere, plures quanto ocyus, Deo propitio, sibi transmissurus. Post hæc quadam die mulier quædam, viro suo capto, magnis ejulatibus & laceratis genis currit ad castra, & tentorium Thedbaldi adiens magnis vocibus dolorem cordis sui cunctis ostendit. Quærente igitur Thedbaldo, quid caussæ sit, unde tam commota existat, ipsa respondit: Novum hoc inauditumque facinus est, Heroës, ut bellum non repugnantibus

tibus mulieribus inferatis. Cui cùm Thedbaldus diceret: Quis unquam sani capitis heros, præter Amazonum temporibus, bellum mulieribus intulit? Ipsa respondit: Quod crudelius bellum mulieribus inferri, quidve incommodius his potest auferri, quàm ut eorum viris certetis testiculos amputare, in quibus nostri refocillatio corporis, & quod omnium potissimum est nascitur, & spes exstat prolis? Dum enim eos eunuchisatis, non quod illorum est, sed quod nostrum est, tollitis: nunquam armentorum seu ovium copia, quàm mihi ante hos dies abstulistis, castra vestra me adire coëgit. Animalium quippe quæ mihi fecistis dispendia laudo: jacturam hanc tantam, tam crudelem, tam irrecuperabilem, modis omnibus horreo, fugio, nolo. Sancti Dei omnes talem à me avertite pestem. His auditis nimio sunt omnes cachinno commoti, totiusque in eam populi favor excrevit, ut non solùm virum suum integrum, verum etiam cuncta, quæ sibi ablata fuerant animalia, recipere mereretur. Cumque Thedbaldus ea recedente faceret ab ipsa per nuncium interrogari, quid viro suo auferret, si de cætero contra se veniret ad bellum. Ipsa respondit oculi sunt illi, nares, manus & pedes, si hoc egerit, sibi quæ sua sunt auferat: quæ mea, scilicet ancillulæ suæ sunt, illi relinquat. Henricus rex habuit uxorem, quæ Mechtildis dicta fuit, & ipsa erat filia Thiderici comitis de Aldenburg / qui Thidericus habuit tres filios Witikind, Immod, & Reinbern: & erat de stirpe Witikindi Ducis Saxoniæ & Westphaliæ, quem Karolus M. fecerat Christianum. Prædicta Mechtild peperit sibi tres filios, videlicet, Ottonem, qui post eum imperavit: Henricum, qui post factus est Dux Bavariæ, & Brunonem, qui factus est Archiepiscopus Coloniensis, & cum hoc Dux Lotharingiæ. Henricus rex condidit Goslariam, Quidelinborg & Misniam civitatem, quam à rivo ibi surgente ita nominavit. Merseburgensem civitatem murocinxit. Et Mechtild uxor sua fundavit monasterium in Northusen. Henricus rex anno ætatis suæ LX. obiit, regnum relinquens Ottoni filio suo.

CAPUT XLIIX.

Otto primus filius Henrici regnavit annis XXXVI. Hujus temporibus post Berengarium tertium regnavit in Italia Lotharius annis duobus. Post quem regnavit ibidem Berengarius quartus cum filio suo Adelberto annis XI. Cùm Otto post mortem patris sui venit Aquas cum episcopis, caussa coronæ regni suscipiendæ, discordia fuit inter eos, quis eorum deberet coronare. Archiepiscopus Trevirensis dixit, quòd spectaret ad eum, quia sedes ejus esset antiquior. Archiepiscopus Coloniensis dixit, quòd spectaret ad eum, quia locus coronationis esset in provincia sua: quapropter concorditer concesserunt illa vice duntaxat potestatem archiepiscopo Maguntino, quoniam ille vir magnæ literaturæ & sanctitatis erat: qui coronavit eum. Eo tempore Aquisgranum erat sub potestate Ducis Lotharingiæ. Otto rex fecit statutum, quòd filii patre defuncto, cum patruis suis in bonis avorum æqualiter succedant. Otto ad instantiam Edgith uxoris suæ civitatem Magdeburgensem condidit, quam postea quidam curiosi Parthenopolin nominabant, quod sonat virginis civitas: quoniam Magdeburg virginum castrum vulgò sonat. Unde antiqui hoc perfectiùs exprimentes adhuc dicunt Megedeburgen. Et in quibusdam Chronicis Parthenopolis nominatur, & in quadam summa super Decretum etiam Magdeburgensis archenopolitana dicitur in c. Quidam XCVI. D Et qui eam sic appellare volebant, fortè moti sunt nomine cujusdam civitatis Parthenopolis dictæ, de qua legitur in historia Romana, quòd L. Lucullus evertit eam anno ab V. C. DCLXXXI. & erat civitas Ponti provinciæ, & dicitur Parthenopolis à παρθένος quod est virgo & πόλις civitas. Unde & Neapolis olim dicebatur Parthenope à quadam virgine, ut dictum est supra. Nomen tamen istud, quantum ad civitatem Magdeburgensem, jam ab usu desuevit. Anno Ottonis III Ungari à Saxonibus cæsi sunt. Henricus, frater Ottonis, Dux Bavariæ & Eberhard Dux Francorum ipsi regi sæpiùs rebellare tentabant: sed rex vicit eos, & fratrem suum sæpius in gratiam recepit. Hic Henricus dum adhuc erat adolescens, tenuit urbem Ereburg / quam modò appellamus montem Martis: Et tunc quidam Tancmarus, cum adjutorio Everhardi Ducis Francorum, obsedit eum in eadem urbe, & cepit eam: & Henricum fratrem regis captum posuit Everhardus Dux in custodiam. Et deinde Everhardus & Tancmarus regi rebellant. Sed rex, congregato exercitu, venit ad urbem prædictam & à civibus intromissus est. Tancmarus autem fugit

fugit ad ecclesiam S. Petri, quam Leo Papa ibidem dedicaverat, & in eadem ecclesia Tancmarus quadam lancea, per fenestram transmissa, transfixus occubuit. Et sic Henricus frater regis liberatus est. Sed ipse beneficii ingratus ad Ducatum Lotharingiæ se conferens regi tentat rebellare. Quare rex congregato exercitu Rhenum transire disposuit, & cum pervenit ad urbem Trotmunde, quam Tremoniam dicimus, Henrico fidelem, cepit eam, & capitaneum ejus Aginam juramentò adstringit, ut Henricum fratrem suum, quantum in eo esset, ad concordiam sui reduceret. Cumque rex Rheno propinquus esset, & pars exercitus sui Rhenum transiit, Giselbertus Dux Lotharingiæ gener regis, & Henricus frater ejus, cum valido exercitu fideles regis invadunt, & rex in altera ripa fluminis consistens suis nequivit succurrere. Commissoque prælio primò cessit pars regis, ut adversarios ad cœcas insidias pertraheret. Erumpentes igitur hi, qui partes regis fuerant, ab insidiis, adversarios convertunt in fugam, multosque ex eis occiderunt. Fridericus Archiepiscopus Coloniensis regi suspectus deponitur, & ad monasterium Fuldense dirigitur. Et Rothardus episcopus Strasburgensis, seu Argentinensis, eadem de caussa ad monasterium Corbiense detruditur. Anno quinto regni OTTONIS monasterium Schildese in diœcesi Paderbornensi fundatur. Anno ejus IIX. Ungari à Carentinis cæduntur. Lodewicus rex Franciæ expulsus à suis de regno Ottonis regis auxilium petiit: qui veniens cum maximo exercitu in Galliam ipsum in regnum restituit. Otto post mortem Edgith uxoris suæ profectus in Italiam, Athelheidin relictam Hermanni Ducis Longobardorum, à Berengario, regni Italiæ invasore, in custodia detentam, Berengario fugato, liberavit, quam recepit in uxorem, & cum ea Papiam civitatem accepit. Deinde cepit Mediolanum: sed rege Ottone recedente, Mediolanenses monetam ejus respuerunt, & à fidelitate ejus recesserunt. Quare rex Mediolanum regressus coëgit Mediolanenses de corio antiquo incidere nummos, & illos ab eis recipi mandavit. Inter hæc quædam mulier, dum rex iter ageret, venit ad eum conquerens ei, quòd vir quidam oppressit eam violenter, & ut justè judicaret, instanter petiit. Et respondit ei rex: dum reversus fuero, faciam justitiam. Et ait mulier, Domine, forsan tunc memor non eris hujus injuriæ. Et rex demonstrata digito quadam ecclesia propè situata dixit: Ecce illa ecclesia sit mihi & tibi in signum memoriæ. Et his dictis profectus est. Deinde postquam rebus dispositis in Alemannia reversus est in Italiam, videns ecclesiam prædictam, quam in signum mulieri dedit, mandavit vocari mulierem. Et mulier veniens ad eum dixit: Domine, vir iste, de quo querelam proposui, maritus meus legitimus effectus est, & jam peperi de eo. Et ait rex mulieri: Dico tibi per barbam Ottonis (sic enim solitus erat jurare) oportet eum gustare dolabrum. Unde lingua vulgari Saxonica hæc verba protulit: Bi Otten barde he moth barden schmecken. Et sic viro adducto jussit eum decollari. Postquam rex Otto primò recesserat ab Italia, & anno sequente haberet conventum principum regni, in mense Augusto, venit ad eum in Alemanniam Berengarius cum filio suo Adelberto, & subdidit se ei, & recepit ab eo regendas Italiæ provincias, præter Marchiam Veronensem, & Marchiam Aquilegiensem. Et post hoc iterum rebellis efficitur. Anno XVII. regni sui Otto deprehendens Archiepiscopum Maguntinum sibi insidias machinari, & inimicos ejus intromisisse in civitatem Maguntinam, civitatem ipsam obsidione concludit: & interim ipse episcopus in Brisaco castello, quasi nil contra regem acturus, residebat. Cumque Henricus Dux Bavariæ frater regis in ipsius regis auxilium properaret, filius regis Ludolphus Bavaros à fidelitate Ducis Henrici avertens, Ratisbonam civitatem adiit, & intromissus thesauros Ducis diripuit. Quare rex Otto obsidione Maguntina soluta Ratisbonam properat & illam obsidione concludit. Eodem tempore Fridericus Archiepiscopus Maguntinus obiit: cui Wilhelmus frater regis successit. Et rex fratri suo Brunoni Archiepiscopo Coloniensi Ducatum Lotharingiæ commisit. Anno XIIX Ottonis regis Ungari, transito Rheno, & inimicis regis præbentibus eis ducatum, Galliam vastaverunt, & per Italiam ad partes suas redierunt. Anno regni ejus XIX. Ungari in tanta multitudine venerunt contra eum, ut non, nisi terra dehisceret, vel cœlum eos obrueret, ab aliquo se vinci posse dicerent. Rex verò in civitate Augusta residens, in qua S. Othelricus gessit episcopatum, sacram communionem ab eodem sancto episcopo suscepit, & procedens contra Ungaros ad

bellum in die B. Laurentii martyris, votum vovit, quod si Deus illo die B. Laurentii meritis intercedentibus victoriam sibi concederet, ipse domum suam regiam, quam in Merseburg cœpit ædificare, in ecclesiam ad honorem S. Laurentii faceret consecrari. Quo voto emisso bellum cum Ungaris committit, & vincit, & postea votum implevit. Otto rex volens in Magdeburg episcopatum instituere, apud Bernhardum episcopum Halverstadensem, in cujus diœcesi erat Magdeburg constituta, multum instabat, ut ad hoc consensum suum sponte adhiberet: sed rex non potuit ejus consensum obtinere. Tandem mortuo Bernhardo episcopo, successit ei Hildewardus Capellanus regis, qui regi consensit. Hoc anno Henricus Dux Bavariæ, frater regis, moritur, & Henricus filius ejus Ducatum, & cum hoc Marchiam Carinthinorum suscepit. Et eodem anno Otto filius regis nascitur, quem rex postea anno VII. assumit regni consortem. Et post hoc versus Italiam cum exercitu magno se dirigit urbem Romam magnificè visitando.

IMPERIUM TRANSFERTUR AD SAXONES.

Anno Domini DCCCCLXII. Imperium Romanorum ad Saxones in personam Domini Ottonis regis Teutoniæ magnifici principis translatum est. Quoniam eo anno idem rex veniens ad urbem à Joanne Papa coronatur, & acclamatione totius populi & cleri Romani Augustus appellatur. Et Papa multa caritate ipsum secum detinuit, promittens se nunquam à fidelitate ejus discessurum, quod tamen minimè servare curavit. Berengarius invasor regni Italiæ, postquam rex Italiam intraverat, & Willa uxor sua, nec non Adelbertus & Guido filii ejus, nunquam publicè audebant comparere: sed castellis, quibus poterant, se magis occultabant. Nam cùm Otto postquam coronatus est, ad Lombardiam revertitur, Berengarius in castro dicto ad S. Leonem se continuit. Willa uxor ejus in quadam insula, dicta ad S. Julium, in lacu majore se inclusit. Filii verò eorum huc illucque incerti vagabantur, videlicet Gard castellum & Travallum & insulam in lacu Cumano. Willa inprimis invaditur, & ademto de lacu exitu undique quotidianis fundibulariorum & sagittariorum impugnationibus fatigatur. Et postquam duobus mensibus obsessa est, capitur, & demum clementia Imperatoris dimissa, quo velit ire libere permittitur: quæ quanta velocitate potuit, Berengarium adiit, & ne Imperatori se dederet omnimodè persuasit. Deinde Imperator Berengarium in castro montis Leonis obsedit. Etinterim Adelbertus filius Berengarii in Corsica insula profugus Johannem Papam cum multis Romanorum ad se allexit, ita ut Adelbertus per Papam intromissus in urbem Imperatori se posse resistere crederet. Quo comperto, Imperator obsidione circa montem Leonis fidelibus suis commissa, cum parte exercitus Romam revertitur, quod JOHANNES Papa prænoscens, arrepto thesauro S. Petri, cum Adelberto fugit ab urbe: sed Imperator veniens ad urbem intromissus est. Et convocato concilio Cardinalium & episcoporum plurimorum, ibidem tunc præsentium, audivit à multis testibus infamiam & machinationem Johannis Papæ, quarum fama volax eum reum esse testabatur. Unde Imperator crimina universa, quorum reus dicebatur, sibi per duos Cardinales intimavit: & ut ad concilium veniret, de illis se purgaturus, consuluit. Sed Papa, semel vel bis vocatus, venire renuit. Quare, consentiente Imperatore, per concilium depositus est, & in locum ejus Leo substituitur. Deinde ad instigationem Johannis, qui priùs Octavianus dictus fuerat, Romani pecunia corrupti, postquam pars magna exercitus Imperatoris ab urbe recessit, contra Imperatorem & LEONEM Papam armis insurgunt: sed Imperator cum paucis evasit, fidelibus tamen Imperatoris cum Romanis in urbe congressis, Romani miserabili cæde trucidati sunt. Unde Romani coacti centum dederunt obsides Imperatori, & fidelitatem sibi juraverunt. Inter hæc BERENGARIUS obsidione fatigatus, diruto castello in monte S. LEONIS, capitur, & cum uxore sua in Bavenberg in exilium mittitur, & ibidem mortuus est. Cùm vero Imperator ab urbe recedens versus Spoletum tenderet, LEO Papa rogavit eum, quòd Romanis obsides redderet. Quod Imperator fecit, & recessit. Deinde Romani Johannem, qui & Octavianus, olim Papam intromittunt in urbem, & Leonem Papam interficere quærunt. Sed Leo fugit ab urbe, & ad Imperatorem se dirigit. Et Johannes quosdam viros religiosos Leoni adhærentes, in urbe comprehensos, diversis membris detruncari fecit & post hoc extra urbem morte subitanea defunctus

functus est: & Romani in locum ejus Benedictum substituerunt. Quapropter Imperator cum exercitu Romam regreditur: urbem obsidione circumdat, neminemque Romanorum fine membrorum truncatione exire permittit. Unde Romani ejus impetum ferre non valentes, ipsum intromittunt, & Benedictum ei coactè præsentant: quem Leo Papa ab omni gradu deposuit, præter quod ad preces Imperatoris diaconatus gradu ipsum uti permisit. Et sic Leone restituto, Imperator versus Alemanniam repedavit, ducens secum Benedictum, quem in Hamburg in exilium relegavit, ubi & mortuus est, & sepulcrum ejus ibidem adhuc in ecclesia demonstratur. Anno Domini DCCCCLXX. Otto Imper. confirmatione sedis Archiepiscopalis in Magdeburg, cum consensu Hildewardi episcopi Halberstadensis, à sede Apostolica obtenta XV. Kalend. Novembris Athelbertum quendam Treverensem, professione monachum, ad Archiepiscopatus apicem ejusdem Apostolicæ sedis auctoritate, in ipsa Magdeburgensi ecclesia primum promovit, sex Suffraganeos ei subjiciendo, qui fuerunt Merseburgensis, Misnensis, Cizensis, qui aliàs dicitur Nuwenburgensis, & Havelburgensis. Prædictos quatuor episcopos supradictus Archiepiscopus, eodem die in Magdeburg consecravit, anno regni Ottonis XXIV. Imperii ejus anno IX. Et deinde iidem episcopi per Archiepiscopum prædictum per parochias suas destinati sunt. Cæteri duo, qui his additi sunt, fuerunt Brandenburgensis & Posnaniensis, qui priùs consecrati fuerunt. Otto Imperator, dum in Italia residebat, Beneventum, Calabriam, & Apuliam, Ducibus earum devictis, subegit. Et deinde neptem Imperatoris Constantinopolitani, quæ Theophania dicebatur, filio suo Ottoni accepit uxorem, & Wilhelmo Archiepiscopo Maguntino, ac aliis certis regni principibus commisit, ut eundem filium suum cum solemnitate Romam ducerent coronandum. Qui suscipientes eum, Romam cum exercitu ipsum perduxerunt. Ubi Johannes Papa XIII. eum in Imperatorem coronavit, anno regni ipsius Ottonis senioris XXXI. Et demum ipse Imperator Otto senior, anno regni sui XXXVI. moritur, & in Magdeburg, quam ipse fundavit, honorificè tumulatur. Et eodem anno S. Othelricus episcopus Augustensis moritur.

CAPUT XLIX.

Otto secundus post mortem patris sui imperavit annos X. Hic primam expeditionem fecerat contra Danos, quos apud Slesuick vicit. Et in illo itinere prima exclamatio irrisionis facta est contra clericos in Saxonia, cum usque ad illa tempora habiti fuissent in reverentia. Secundam expeditionem fecit contra Henricum Ducem Bavariæ patruelem suum, quem in Bohemiam usque fugavit. Tertiam expeditionem fecit contra Lotharium regem Franciæ, qui præsumserat Aquisgrani Imperium invadere, & persecutus est eum Imperator usque in Parisios, universa incendiis devastando: sed tandem Lotharius rex se illi cum magnis muneribus præsentavit, ac se subdidit ei. Anno Imperii sui VII. transtulit se Imperator Otto in Italiam, & interim Slavi pagani Havelberg destruxerunt: similiter & Brandeburgensem civitatem, & ecclesiam, quæ habuit XXX. annos ante Magdeburgensem ecclesiam, devastaverunt. Bohemi Cizensem ecclesiam destruxerunt, & quidam Dux Obotritorum Slavorum, nomine Meistowi, Hamburg, ubi tunc sedes episcopalis erat, quæ postea Lubeke translata est, destruxit. Imperator postquam venit in Italiam, in Calabria cum Græcis periculosè dimicans, amisso exercitu, in quandam navim Constantinopolitanam fugiendo vix solus evasit. Cumque tanta necessitate constringeretur, promisit rectori navis, magnam se daturum ei pecuniam, si eum ad urbem Roscien, in qua thesaurum suum se habere dixit similiter & uxorem, perducere vellet, ut ibi uxore cum thesauro recepta, ad Imperatorem Constantinopolitanum se posset cum eadem navi conferre. Rector ipsius navis his verbis credulus, eum ad urbem memoratam perduxit. Cumque civitati appropinquaret Imperatrix, prout à nuncio præmisso docta fuerat, cum multis somariis, seu bestiis, thesaurum portantibus, ab urbe progreditur. Quare Græci anchoram ejiciunt, & intromittunt quendam episcopum cum paucis, qui rogavit Imperatorem, ut vilia vestimenta deponeret, & se aliis vestimentis indueret. Stant igitur Imperator in prora navis, confisus in arte natandi mare insiliit: quem cum quidam de Græcis adstantibus per vestimentum apprehendere voluit, perfossus est gladio à quodam milite, cum episcopo intromisso: & Impe-

& Imperator salvus pervenit ad littus, cupiens nihilominus Græcis satisfacere de pecunia quam promisit, sed illi diffidentes recesserunt. Hæc navis dicebatur Salandria, in qua & quadam alterâ, ei simili, colligebantur tributa, quæ eo tempore in partibus illis Imperatori Constantinopolitano solvebantur. Et erant istæ naves miræ longitudinis & velocitatis magnæ: habebat enim utraque earum centum quinquaginta nautas remigantes. Et temporibus nostris tales naves apud Italicos Galeæ nominantur. Et, prout dicit Hugowicio, Celimdria vel Celindria dicitur apud Latinos navis Celox, & apud Græcos dicitur Velox vel Celonis. Et sic corrupto nomine apud quosdam Salandria nominata videtur. Prædictæ duæ naves portabant ignem, omni re, præter acetum, inexstinguibilem. Quare Imperator postea conduxit easdem naves contra Saracenos. Post hoc Imperator collecto exercitu obsedit Beneventum, & cepit eam, & ossa S. Bartholomæi transtulit inde, & ea Romam deducens in ecclesia, quæ in Insula Tiberis est, ipsa honorificè recondidit: quamvis Beneventani adhuc asserant se ossa S. Bartholomæi continere. Dicunt enim, prout ab eis in eadem civitate audivi, quod cum Imperator mandavit sibi ossa Apostoli præsentari, præsentata sunt ei ossa alterius corporis sub nomine ossium S. Bartholomæi: quæ Imperator sic deceptus Romam perduxit. Postquam Imperator Romam venerat, quidam Romanorum pacem, quam Imperator statuerat, violabant; magnum convivium nobilibus Romanis & principibus suis instauravit: & cum discumberent, omnes fecit militibus armatis circumdari latenter. Deinde proposita quæstione de pace violata, transgressores pacis recitari fecit in scriptis, & statim jussit eos decollari jubens cæteros epulari. Et post hoc Imperator decumbens testamentum condidit & thesaurum suum in quatuor partes distribuit: Unam partem ecclesiæ, aliam pauperibus, tertiam militibus & ministris, & quartam sorori suæ Mechtildæ, Abbatissæ in Quidlinborch assignavit, & post ipse mortuus est, & in orientali porticu Basilicæ S. Petri Romæ sepelitur, & imperavit post eum Otto filius ejus. Eodem anno obiit Otto dux Bavariæ, & Henricus filius suus successit ei.

CAPUT L.

Otto tertius puerulus duorum annorum, post mortem patris anno Domini DCCCCLXXXIV. ipso die Nativitatis Domini, ab Archiepiscopis Ravennatensi & Moguntino Aquisgrani in Regem consecratur. Sed HENRICUS dux Bavariæ eum sub sui custodiam recipiens regnum præsumsit invadere: Sed principes regni obstiterunt ei, & ergo in hoc proficere non potuit. Anno XII. regni hujus Ottonis, Henricus dux prædictus obiit, & filius ejus Henricus ducatum obtinuit. Eodem anno Rex ipse propter sævitiam Crescentii, regimen urbis tenentis, à Romanis invitatur, & ipse veniens Romam, Papa Johanne, qui & Bruno fuerat dictus, tunc mortuo, Brunonem, qui & Gregorius quintus dictus est, filium Ottonis ducis Carinthiæ, in sedem summi pontificatus locavit, & ab eodem in die Ascensionis Domini Imperialem coronam suscepit, anno regni sui decimo tertio, & ætatis suæ decimo quinto. Hoc tempore S. ALBERTUS Episcopus Pragensis martyrio coronatus est, qui Stephanum Regem Ungariæ baptisavit, tempore Ottonis secundi. Otto Imperator regressus à Roma venit in Bohemiam, & sedem Archiepiscopalem in Praga instituit, confirmatione illius à sede Apostolica impetrata. Inter hæc Crescentius affectans Imperium, Papam Gregorium quintum, qui Teutonicus erat, & Imperatori gradu consanguinitatis adstrictus, ab urbe fugavit, & quendam Calabrum natione, Johannem nomine, episcopum Placentinum, in Papam promovit: quod dum percepit Imperator, ipse reversus ad urbem, Crescentium in castro Angeli obsedit, & tandem eum apprehensum cum aliis duodecim fecit decollari. Johannem verò invasorem sedis Apostolicæ oculis orbatum abjecit, & Gregorium in sedem restituit cum honore, qui deinde anno sequenti mortuus est. Anno Domini millesimo, regni Ottonis XVII. imperii ejus quarto, Pontificatus Rhetarii episcopi Paderbornensis anno XX. civitas Paderbornana incendio vastata est, & nobile principalis ecclesiæ monasterium præcipui operis & decoris, à Carolo fundatum, & à Badurado episcopo ejusdem ecclesiæ consummatum, cum libris, privilegiis, aliisque ecclesiæ ornamentis conflagravit. Quare Rhetarius episcopus misit nuncios ad urbem Romanam, & tàm summo Pontifici, quàm Imperatori ecclesiæ suæ detrimenta insinuans, omnia privilegia ecclesiæ suæ prædi-

prædictæ, tàm à Romanis Pontificibus, quàm Imperatoribus concessa, petiit innovari, quæ innovata sunt tàm à Papa, quàm ab Imperatore, sub data Calend. Januarii, anno Domini millesimo, Pontificatus Papæ Sylvestri, qui ante dictus fuit Gerbertus, anno secundo: Ottonis imperio XIIX. Otto imperator, prout in quadam Chronica (*Vide Godefridum Viterbiensem parte Chronici 17.*) legitur, ad instigationem uxoris sui, quendam Comitem sine audientia fecit decollari, ex eo, quòd ipsa Imperatrix asseruit illum tentasse se violare. Hic Comes rogavit uxorem suam, ut ipsa post ejus mortem judicio candentis ferri eum vellet expurgare, quod ipsa promisit se facturam. Cum igitur die quadam Imperator sedebat ad judicandum viduis & orphanis, relicta Comitis illius venit portans caput viri sui in manibus, quærens ab Imperatore, qua pœna dignus esset, qui alium injustè occidisset. Et Imperator pœna capitis eum puniendum esse dixit: & mulier intulit: Et tu es, qui virum meum occidisti injustè. Et statim adhibito ferro candente manibus innocentiam viri ostendit. Unde Imperator perterritus seipsum dedit in manus mulieris puniendum: Sed interventu Pontificum recepit primò inducias dierum decem à muliere: secundò inducias octo dierum: tertiò inducias septem dierum. Et quartò inducias sex dierum. Deinde Imperator causa examinata Imperatricem fecit vivam igne cremari. Et viduæ pro redemtione sui dedit quatuor castra, quæ deinde ab induciis dierum decimum, octavum, septimum, & sextum dicta sunt. Post hoc Imperator relictam Crescentii, quem fecerat decollari, thoro suo propter ejus pulcritudinem nimis incautè conjunxit, quæ eum veneno interfecit, unde & ipse mortuus est, anno regni sui XIX. & corpus ejus à Roma, juxta quod voluit, Aquisgranum delatum honorificè sepelitur. Et quamvis tres Ottones supradicti per successionem generis regnaverunt, postea tamen cum Imperium apud solos Saxones ferè per annos centum perduraverat institutum fuit, ut per principes officiales Imperii de cætero Imperator eligeretur, qui modus usque ad præsens tempus perdurans, nonnunquam gloriæ Imperialis dignitatis perniciem intulit, prout subsequentibus diligens lector poterit ponderare.

Sunt igitur Principes electores septem, videlicet Archiepiscopus Moguntinus, qui est Cancellarius Imperii per germaniam: Archiepiscopus Treverensis, qui est Cancellarius Imperii per Galliam: Archiepiscopus Coloniensis, qui est Cancellarius per Italiam. Marchio Brandenburgensis Camerarius Imperii: Comes Palentinus, qui est Dapifer Imperatoris: Dux Saxoniæ, qui portat ensem Imperatoris: & Dux Bohemiæ, qui postea regiam obtinuit dignitatem, & ipse est Pincerna Imperatoris.

CAPUT LI.

BONIFACIUS Papa sedit annos XV. Hujus anno IV. obiit Biso episcopus Paderbornensis: Cui successit Thidericus, qui rexit illam ecclesiam Paderfontanam annis novem, & eo defuncto successit Unwanus, qui eidem Ecclesiæ præfuit annis decem & novem.

Stephanus sedit annum unum, menses tres. Romanus sedit menses tres, dies XXII. Johannes sedit annos duos, dies tres. Benedictus sedit annos tres, menses duos. Leo sedit dies quadraginta. Hic per Christophorum ejectus est, qui successit ei. Christophorus sedit menses sex, & ejectus de sede Monachus effectus est. Sergius sedit annos septem, menses tres, dies decem & octo.

Anastasius sedit annos II. menses duos. Hoc tempore anno Domini DCCCCXXX. Unwanus episcopus Paderfontanus moritur, & successit ei Dudo, qui præfuit ecclesiæ Paderfontanæ annis XXXV. Lando Papa sedit menses sex. Johannes filius Sergii sedit annos XIII. menses duos, dies tres. Et quia Papatum invaserat in carcere strangulatus est.

Leo sedit menses sex, dies XV. Johannes sedit annos quatuor, mensem unum, dies quinque. Leo sedit annos tres, menses sex. Stephanus sedit annos tres, menses tres. Hujus temporibus Dudo episcopus Paderfontanus moritur, & successit ei Fulmarus, qui rexit ipsam ecclesiam Paderbornensem annis XXVII. Martinus Papa sedit annos III. menses VI. dies XIII. Agapetus sedit annos VIII. menses sex, dies tredecim.

Johannes Papa duodecimus, sedit annos octo, menses sex, dies quinque. Hic fuit venator & totus lubricus & publicè fæminas tenuit. Quare Otto rex Teutoniæ

vocatus à Romanis, & quibusdam Cardinalibus venit Romam, & congregatâ Synodo vocavit papam ejus præsentiæ se subtrahentem, ut veniret ad concilium de criminibus, quibus infamatus erat, se purgaturus. Accusabatur in eadem Synodo, quòd duas sorores stuprasset, spiritualia vendidisset, patris sui concubinam cognovisset: Johannem Cardinalem virilibus sibi amputatis occidisset: in amorem Diaboli vinum bibisset: in ludo aleæ Jovis, veneris cæterorumque Deorum falsorum auxilium postulasset: sacros ordines in stabulo equorum contulisset: officium Missæ sine communicatione celebrasset: ordinationes episcoporum pretio fecisset, & quendam puerum annorum x. episcopum Turdinum ordinasset. Hæc omnia & plura alia Otto Imperator per duos Cardinales ei significavit, ut veniret ad expurgandum se de prædictis: qui bis vocatus, & cum venire renuit, per ipsum concilium, de consensu Imperatoris, depositus est: & Leo Protoscriniarius ecclesiæ Romanæ, Imperatore consentiente, in Papam electus est. Leo sedit annum, menses quatuor. Hic propter malitiam Romanorum statuit, ut nullus fiat Papa, nisi Imperatoris consensus accedat, & statuit ut Imperator haberet jus eligendi sibi successorem per regnum Italiæ, & investire episcopos, & scribit ipsum Ottonem Imperatorem regem Teutonicorum ut habetur XXXVI. Dist. cap. in Synodo. Post mortem istius Leonis Romani direxerunt legatos suos videlicet Azonem Protoscriniarium & Marinum Sutriensem episcopum ad Imperatorem in Saxoniam, pro instituendo Romano Pontifice, quem vellet. Quare Otto Imperator remisit cum eis duos episcopos, videlicet, Cremonensem & Spirensem, qui ex parte Imperatoris electioni Pontificis interessent, & electus est episcopus NARNIENSIS, & est dictus JOHANNES. Prædictus LEO Papa, octavus hoc nomine, concessit indulgentias à pœna & à culpa visitantibus capellam beatæ Mariæ de Eremitis Constantiensis diœcesis, sub data anno Domini DCCCLXIII. sub tenore istorum verborum: Et nos confisi omnipotentis Dei gratia, & Apostolorum Petri & Pauli ac sanctæ matris Ecclesiæ, & Apostolicæ sedis gratia & Authoritate cunctos prædictum locum confessos & contritos devotè visitantes à culpa & à pœna reddimus absolutos. Cum igitur iste Leo in locum Papæ viventis, taliter, ut supra dictum est, depositi, cum Papa non nisi propter hæresin deponi potest, substitutus est, & in ipso privilegio concessionis indulgentiarum prædictarum nullus determinatus dies, quo quis eas consequi posset, prout literarum Apostolicarum moris est: an venientes ad locum prædictum hujusmodi indulgentias consequantur, quidam dubitandum non immeritò asserebant.

JOHANNES XIII. sedit annos VII. menses XI. dies XV. Hic cum majores Romanorum minus quàm expediverat honoraret, à præfecto urbis & quodam ROTHFREDO comprehenditur, & in Campania custodiæ mancipatur: Sed Imperatore versus urbem se iterum dirigente, Papa ob metum Imperatoris solutus: in sedem suam restitutus est. Hoc tempore obiit FOLCKMARUS episcopus Paderbornensis, anno septimo imperii OTTONIS secundi, & successit ei RHETARIUS, qui rexit eandem ecclesiam annis XXVIII. Hic RHETARIUS, anno Pontificatus sui tertio, impetravit ecclesiæ Paderbornensi à sede Apostolica privilegium, quòd filii ipsius Ecclesiæ possint inter se eligere episcopum, sicut & ante eis erat concessum, quo tamen post mortem ejus usi non sunt, ob reverentiam Imperatoris, prout infra patebit. Insuper obtinuit confirmationem privilegiorum omnium ecclesiæ suæ concessorum, tam à Romanis Pontificibus quàm Imperatoribus quibuscunque anno Domini DCCCCXC. Benedictus quintus sedit annum unum. Hic in castello S. Angeli strangulatus est. Dorius, aliàs dictus Zeno, sedit annum unum, menses sex. Bonifacius sedit mensem unum, dies duos. Benedictus sextus sedit annos VIII. menses quinque. Johannes XIV. sedit menses octo. Hic per sex menses fame afflictus moritur. Johannes XV. sedit menses IV. Johannes XVI. sedit annos X. menses VIII. Gregorius quintus, natione Teutonicus, filius Ottonis ducis Carinthiæ, qui prius dictus fuit Bruno, sedit annos duos, menses quinque. Johannes XVII. natione Græcus sedit menses X.

Sylvester natione Gallus, prius vocatus Gerbertus, sedit annos tres, mensem unum. Hic dederat se Diabolo, ut omnia ei ad votum succederent. Unde primò factus est Episcopus Rhemensis: deinde Archiepiscopus Ravennatensis, & postea factus est Papa, & tunc quæsivit à Diabolo, quàm diu victurus esset in Papatu: qui respondit

ſpondit ei, quo usque celebraret in Jeruſalem ultra mare, gaviſus eſt. Cumque poſtea celebraret ad S. crucem in Laterano, in eccleſia illa, quæ dicitur Jeruſalem, Diaboli affuerunt, quod Papa intelligens, & mortem ſibi imminere perpendens, licet ſceleratiſſimus eſſet, de miſericordia Dei non eſt diffiſus. Unde peccatum ſuum publicè prædicavit, & ſe membratim incidi præcepit, & truncum corporis ſui ſuper bigam poni, & ei animalia ſubjungi, & quo corpus animalia abſque auriga ducerent, quòd ibi ſepulturæ traderetur, quod ſic factum eſt.

Caput LII.

Henricus ſecundus regnavit annis XXII. Hic Henricus exiſtens Dux Bavariæ, cum corpus Ottonis tertii per Bavariam Aquiſgrani tumulandum duceretur, rogabat principes, corpus ipſum ducentes, ut ſe eligerent in Regem, quod & factum eſt, maximè ad hoc procurante Wilgiſo Archiepiſcopo Moguntino. Quibusdam tamen principibus regnum appetentibus diſplicuit, quorum unus fuit Eckhardus Marchio Miſſinenſis, qui ſperans ſe regnum conſequi poſſe, verſus Duſchborg, quo principes conventuros æſtimavit, ſe direxit. Unde in Hildensheim à Bernwardo epiſcopo quaſi Rex honorificè ſuſceptus eſt. Deinde cum venit Paderborne clauſas civitatis portas invenit: ſed juſſu epiſcopi Retharii intromiſſus eſt, & cum epiſcopo ipſo cœnavit. Cumque intellexit, quod epiſcopo Rhetario intentio ſua de regno obtinendo diſplicuit, & quòd colloquium Principum in Duſchborch non fieret, reverſus in Saxoniam in loco, qui dicitur Palichi, ab hoſtibus comprehenſus noctu occiſus eſt. Item Hermannus dux Alſatiæ Henrico duci Bavariæ ne Rex fieret conabatur obſiſtere. Nam poſtquam Henricus à principibus regni electus eſt, & verſus Moguntiam cauſſa coronationis properaret, Hermannus Dux prædictus, exercitu congregato, tranſitum Rheni ſibi prohibere ſatagebat: ſed non profecit: tandem tamen poſt multas diſcordias idem Dux Henrico Regi conciliatus eſt. Henricus Moguntiam veniens à W[illegible]o Archiepiſcopo Moguntino, & à quibusdam ſuffraganeis ſuis regiam coronam accepit. Et deinde, tranſito Rheno, orientalem pertranſiens Franciam venit in Merſebo[illegible]g. Ubi convenientes ad eum Bremenſis & Magdeburgenſis Archiepiſcopi, & Pade[illegible]bornenſis, Hildeſemenſis, Halverſtadenſis, Miſnenſis & Verdenſis epiſcopi, Marchiones & comites regni, qui omnes eum in regem devotè ſuſceperunt. Deinde Henricus rex verſus Weſtfaliam ſe dirigens venit ad monaſterium Corbienſe, ubi occurrit ei venerabilis Cunegunda uxor ſua, ut putabatur, revera autem caſtitatis æmulatione ſoror: nam ambo caſtitatem ſervare Deo voverant: Et ergo rex quò minus liberorum procreationis deſiderio flagrabat, tantò ardentius eccleſiæ filios ſtuduit confovere. Tranſtulerunt igitur ſe ſimul Paderborne, ubi ipſa domina Kunigunda ab A[r]chiep[i]ſcopo Moguntino Wilgiſo regiam coronam, & Sophia ſoror regis abbatiſſa conſecrationem in die beati Laurentii, cum gaudio magno ſuſceperunt, anno Domini MII. quod eidem loco ad magnum profectum ceſſit & honorem: ſed tamen gaudiu[m] [illegible]olore quodammodo permixtum eſt: Nam Bavari fruges vicinorum pro paſtu equorum rapiebant violenter, & cum ab incolis prohiberentur coadunati ad invicem in[c]olas invadunt: Sed Westfalis prævalentibus, Bavari ad curtem regalem confugiunt, & ibi frater Cancellarii regis quadam lancea vulneratus occubuit, & tunc Bavari omnes in unum collecti incolas bello petunt, qui & ex adverſo eis occurrunt: Sed [Be]rnhardus Dux cum valida manu ſuorum ſe in medio eorum interpoſuit, & eos ab utraque parte compeſcuit. Rex igitur ex hoc facto commotus quoscunque culpabiles invenit, eos caſtigatione condignâ punivit. Et ad placandum epiſcopum Retharium donavit ei Bökenevord: alii tamen ſcribunt, quòd non hoc tempore, ſed anno ſe[que]nte, quando epiſcopus eum viſitavit in nova Corbeja, dedit ei Bökenvorde ad ſubveniendum eccleſiæ Paderbornenſi, propter incendium, quod paſſa fuit tempore præterito. Rex de Paderborne proficiſcens tranſtulit ſe Duſeborg, ubi à Colonienſi Archiepiſcopo & Leodienſi ac Cameracenſi epiſcopis honorificè ſuſceptus eſt. Et abeisdem usque Aquisgranum deducitur, & in ſede regia, more anteceſſorum ſuorum, in die nativitatis Beatæ virginis collocatur. Eodem anno Henricus rex dedit epiſcopo Paderbornenſi foreſtam, quæ incipit à Delcana in ſolitudine Sende, quod flumen vulgo Dalke dicitur, & tendens per Oſingen ſylvam & ſolitudinem Sende, finitur in via, quæ ducit ad Horhuſen. Retharius epiſcopus Paderbornenſis, poſtquam circa ec-

clesiæ restaurationem apud regem & principes regni magnam sollicitudinem exhibuerat, jactis jam fundamentis ipsius ecclesiæ, non tamen in eo loco, in quo prior Ecclesia fuerat concremata, XXVIII episcopatus sui anno, obiit, & successit ei Meinwercus regi Henrico consanguinitate junctus.

Meinwercus decimus episcopus ecclesiæ Padebornensis, postquam à rege Henrico episcopatum per chirothecæ traditionem in Goslaria, quâ eo tempore rex morabatur, susceperat, & ab Archiepiscopo Moguntino Witigiso, & suffraganeis suis, ibidem tunc præsentibus, dominica secunda quadragesimæ munus consecrationis accepit, & post hoc Padeborne veniens honorificè susceptus, & quantò magis regi familiaris extitit, tantò magis ecclesiæ Paderfontanæ apud regem & principes regni profuit. Postquam igitur Paderborne venerat tertiâ die adventus sui muros, qui in principali ecclesia per prædecessorem suum negligenter erecti fuerant, ad solum dejici fecit: & ædificium ipsius ecclesiæ de novo munificentia singulari incepit, & in septem annis magnificè consummavit, ita quòd celeritas tàm magnifici operis magnitudine ædificii miraculum in locis illis exhibet intuentibus ipsum usque in præsens. Unde sicut templum Salomonis ex operis magnificentia, & constructionis, in septem annis consummatæ, celeritate ipsum miraculum extitit: Sic & hujus ædificii consummationis celeritas, intuentes magnitudinis & fortitudinis ejus speciem, non immeritò facit admirari: Sed sicut celeris consummationis templi Salomonis David solertia & industria in plurimis ædificationi templi necessariis conquisitis causa fuerunt: Ita venerabilis Rhetarii episcopi provida in oportunis ipsi ædificio provisio tam subitam ipsius ædificii consummationem præstitit. Et sicut sapientia Salomonis templum ipsum, quod fecerat, cunctis templis in orbe terrarum positis prætulit: sic Meinwerci sagacitas ædificium Paderbornensis ecclesiæ omnium ecclesiarum ædificiis Alemaniæ inferioris tunc temporis præfecisse monstratur. Meinwercus episcopus postquam [illegible]gulis operibus præpositos præposuit, cum Henrico rege versus Italiam se direxit. Na[illegible] quidam Hartwigus à Longobardis in Italia ad Imperium fuerat sublimatus, contra q[illegible] rex misit exercitum, committens eum Ottoni duci Carinthiæ, qui erat de genere rega[illegible]. Sed Hartwigus regis exercitum cum magno tamen suorum dispendio superavit. Et deinde Papiam veniens in sede regia collocatus est. Nocte verò sequente, illi, qui erant de parte Hartwigi, factâ seditione in civitate plebejos ad impugnandum palatium regis provocarunt, quos tamen familiares Regis intra palatium existentes viriliter abegerunt. Fit igitur tumultus maximus intra civitatem, & fideles regis ad ipsius defensionem properantes, à civibus lapidibus & sagittis arcentur: quare ædificia civitatis incendunt, & qui foris longè & propè fuerant hoc viso ad civitatem proper[illegible], & muris fractis intrant, ac cives undique cædunt. Rex autem videns cives supera[illegible] mandavit suis, ut residuis parcerent, quibus etiam misericordiam petentibus, [illegible]ricorditer, quod in eum commiserunt, indulsit. Rex deinde versus Apuliam se dirigit, & eam à dominatione Græcorum liberat. Deinde versus Romam se dirige[illegible]s venit ad montem Cassinum, ibi meritis Beati Benedicti, ibidem quondam Abba[illegible] à calculo miraculosè liberatus est. Apparuit enim ei in somno S. Benedictus, & aperto latere corporis calculum evulsum in manu Regis posuit, quem rex evigilans in [illegible] sua veraciter inventum cunctis ostendit. Et inde profectus Romam à Benedicto Papa cum uxore sua Kunigunda in ecclesia. S. Petri in Imperatorem Romanorum coronatus est, anno Domini MXIV. sexto Kalendas Martii, qui tunc Dominicus exstitit. [illegible] Meinwercus episcopus Paderbornensis obtinuit privilegium sedis Apostolicæ sup[illegible] omnibus bonis datis & dandis ecclesiæ suæ, & confirmationem privilegiorum q[illegible]rumcumque summorum Pontificum ac Imperatorum, eidem ecclesiæ suæ concessorum, & dedit ei Benedictus Papa reliquias sanctorum, videlicet duo corpora cum dimidio septem fratrum, filiorum S. Felicitatis, puta Philippi, Juvenalis & Feli[illegible]is, & reliquias S. Blasii martyris. HENRICUS Imperator postquam coronatus est, regressus ab urbe, & Alpibus transcensis, venit in Germaniam, & dimisso exercitu diversa loca sancta proposuit visitare. Unde veniens Cluniacum ob venerationem S. Benedicti multa dona regalia fratribus monasterii illius contulit. MEINWERCUS verò episcopus Paderfontanus ab Abbate petiit XII. fratres, quibus in civitate Paderbornensi monasterium in honorem S. Benedicti construere pollicetur, quibus sibi con-

cessis

cessis, ipse cum eisdem panis pondere, & potus mensura, cum regula, antiphonario & hymnario secum assumpsit, domum repedavit, & capellam in honorem S. Benedicti in occidentali parte civitatis primò fundavit, & posteà monasterium cum Ecclesia ibidem magnificè complevit, & eidem capellæ in Nortborchen quandam domum cum decima primò in dotem assignavit, & postea fratribus ipsis multa prædia contulit. Primò verò, quàm consecravit hanc capellam, majorem Ecclesiam Paderbornensem jam magnificè consummatam dedicavit anno Domini MXV. XVII. Kalendas Octobris. Et inde est, quod in eadem ecclesia adhuc singulis annis servatur sub nomine dedicationis plenum officium de omnibus sanctis, feriâ quintâ quatuor temporû mensis Septembris, quæ priusquam institueretur octava una civitatis Beatæ Mariæ crastino exaltationis S. crucis, quæ eadem dies octava semper occurrit, servabatur, prout patet in multis libris ipsius ecclesiæ, & eadem dies est XVII. Kalend. Octobris, ut patet cuilibet consideranti.

Meinwercus episcopus sperans se ab Imperatore Erwete, cum pertinentiis suis, obtenturum, ad dedicationem ecclesiæ memoratæ Imperatorem precibus invitavit: Sed Imperator faciens expeditionem in Poloniam dedicationi interesse non potuit. Quare Meinwercus, temporis oportunitate captata, in nocte Nativitatis CHRISTI, interventu dominæ Cunegundis Imperatricis, cum Imperator in Padeborne Nativitatem domini celebraret, ERWETE ab Imperatore ecclesiæ suæ donari obtinuit. Hoc tempore Meinwercus episcopus voluit monasterium Corbiense causâ corruptionis visitare: Sed Walo Abbas episcopo restitit. Quare ad instantiam episcopi Abbas ab Imperatore ab Abbatia depositus est. Et inde postea accidit, quòd quidam monachus ejusdem monasterii, Baso nomine, episcopum volentem ibidem quadam vice celebrare prohibuit, & præparamenta altaris abjecit: quare episcopus ad tribunal CHRISTI monachum citavit. Unde postea accidit, quòd eadem hora, qua Episcopus decessit, hic Baso, sub manibus radentis sibi barbam subitanea morte defecit. Item legitur de eodem MEINWERCO Episcopo, quòd dum quadam vice septem viri in diœcesi Trajectensi contra eum super quibusdam possessionibus testes producerentur, super reliquias Sanctorum eis exhibitas, falsum jurare præsumerent, MEINWERCUS eductis reliquiis Sanctorum PETRI & PAULI atque BLASII, quas secum attulerat, super illas eosdem jurare poposcit. Qui cum digitis extensis super eisdem reliquiis temerè juraverunt, quatuor eorum oculis amissis, reliqui tres arefactionis digitorum plaga percussi sunt. MEINWERCUS populo habitanti in SUTBORGEN, qui eo tempore spectabat ad ecclesiam forensem, propter viæ longitudinem indulsit ecclesiam suam in Paderborne ædificare in prædio, quod concessit in dotem capellæ S. Benedicti in Paderborne, à se constructæ, & quod Abbas haberet proprietatem, seu jus patronatus illius ecclesiæ banno tamen ipsi episcopo reservata. Et eodem loco à quodam Wolfgango ecclesia lapidea constructa est, quam Rotho successor Meinwerci, in honorem S. Galli dedicavit, & hujus ecclesiæ muri usque ad tempora nostra in eodem loco persistunt. Ex prædictis patet, quòd villa Nortborchen ad differentiam hujus Sutborchen modò desolatl nomen sortitur. Item patet quòd ecclesia forensis, sita in civitate Paderbornensi, illo tempore ecclesia parochialis fuit, & verisimile est, quòd ipsa fuerit ab initio ordinationis parochiarum, facta per Baduradum secundum episcopum Paderbornensem parochialis ecclesia, cum nondum erat securum propter gentiles incursus extra loca munita ecclesias ædificare. Item liquet ex prædictis, quòd Præpositus ecclesiæ Paderbornensis, sicut & cæteri prælati ejus, habet jurisdictionem ab episcopo. Meinwercus quandam capellam propè majorem ecclesiam Paderbornensem, quondam per Geroldum consanguineum & signiferum Caroli Magni per Græcos operarios constructam in honore Beatæ Mariæ, desolatam reformavit, & eam in honore S. Bartholomæi consecravit. Item Meinwercus in Hervorde ecclesiam S. Mariæ ad crucem, audito miraculo per beatam virginem ibi facto, fundavit. Unde monasterium canonicarum seu monialium secularium ibi per Lodewicum Imperatorem Caroli Magni filium fundatum erat: Sed ab Ungaris partes Westphaliæ invadentibus postea destructum: Cumque temporibus Meinwerci moniales ipsæ restaurationi ipsius monasterii operam darent, apparuit ibidem Beata virgo MARIA cuidam mendico, decimanona die mensis Junii as-

nili afferens, se in futurum esse defensatricem loci illius, si moniales ipsæ, pristina vita mutata, spirituali exercitio insisterent: & in signum credulitatis ipsa vellet in eodem loco in specie columbæ, super crucem, quam idem mendicus de baculo suo facturus esset, & ibidem collocaret, temporibus futuris apparere. Hic mendicus dum hanc visionem publicavit, adductus est ad episcopum Meinwercum, qui examinavit eum, & ferro candente probatus verax judicatus est, & in eodem loco anno revoluto columba visa est: & deinde anniversarius dies hujus miraculi, ad visionem, dictus est in diœcesi Paderbornensi, & in locis circumvicinis. Meinwercus murum in circuitu urbis intra civitatem Paderbornensem construxit, & domum episcopalem à fundamento erexit. Panem album in quotidiana distributione canonicis consuetum dandum de banno ecclesiarum, hoc est, de jurisdictione primus ibidem ordinavit, cujus ministrationem postea Rotho episcopus Præposituræ adjecit.

Meinwercus dies natales sanctorum Bonifacii & septem fratrum celebrari per diœcesin suam instituit. Ipse obtinuit ab Imperatore comitatum Wartberg, post mortem Dediconis comitis, quem Meinwercus, dum idem comes adhuc vixerat, sibi vendi sæpè postulavit: Sed ille magis volens filium, quem de pellice habuit, sibi succedere, vendere noluit comitatum: tamen multa prædia ecclesiæ Paderbornensi donavit: Sed post mortem ejus episcopus ab imperatore Henrico comitatum obtinuit, quoniam idem comes sine liberis decessit. Quidam tamen propinquus Dediconis nomine BERNHARDUS, super comitatu postea episcopum inquietavit, quem episcopus magnis auri & argenti ponderibus ac triginta placavit equabus. Post mortem tamen HENRICI Imperatoris CONRADUS Imperator comitatum ipsum ecclesiæ Paderbornensi abstulit, & Ariboni Archiepiscopo Moguntino eum contulit. Sed post mortem ipsius Archiepiscopi Meinwercus comitatum recuperavit, & obtinuit. Henricus verò Imperator vir magnæ devotionis, anno quarto regni sui, in Tremonia habuit concilium cum episcopis & principibus regni & fuerunt ibi præsentes Coloniensis, Bremensis, & Magdeburgensis archiepiscopi: Et Monasteriensis, Osnaburgensis, Paderbornensis, Metensis, Wormatiensis, Clodiensis, Trajectensis, Ferdensis, Hildesemensis, & Merseburgensis episcopi. In quo concilio ordinatum fuit inter cætera, quod post obitum cujuslibet principis seu episcopi ibidem existentis, quilibet episcopus superstes, per XXX. dies qualibet die, nisi infirmitate impediretur, missam pro defuncto diceret, & trecentos pauperes pasceret, ac totidem denarios pauperibus erogaret, totidemque lumina accenderet. Rex autem & regina mille quingentos pauperes pascerent, & totidem denarios pauperibus erogarent, & duces similiter facerent, quilibet secundum facultatem suam. Hoc tempore Baldewinus comes Flandriæ contra regem se erexit, rex tamen subegit eum. Post rex commune concilium statuit in Franckefordt celebrari, ad quod cùm ferè omnes episcopi cisalpini convenissent, rex petiit, quod ipse posset in Bavenberg sedem episcopalem instaurare. Sed quia Bavenberg erat in diœcesi Wirtzburgensi, episcopus Wirtziburgensis nolens adhuc præbere consensum à concilio se absentavit. Unde indignationem regis incurrit. Tandem omnibus cæteris consentientibus episcopus Wirtziburgensis, sub hac conditione consensum suum, quamvis invitus, adhibuit, videlicet, quòd ipse fieret Archiepiscopus, & Episcopus Bavenbergensis illi subjiceretur, quod licet Rex se sic ordinaturum simularet: posteà tamen factum non est. Rex igitur fundata ecclesia in Bavenberg, magnificè dotavit eam, & sedem episcopalem per summum pontificem ibidem fecit institui, & Johannes Patriarcha Aquilegiensis cum XXX. Episcopis ecclesiam ipsam dedicavit, Anno Domini MXII. pridie nonas Maji, die videlicet natalis regis, anno regni sui X. Istis temporibus quidam miles dum bona sancti Clementis per vim rapuisset, à muribus corrosus est usque ad mortem: non obstante, quod fuste primò, deinde gladio se defendit, & postremo intra arcam clausus fune in aëre suspenditur, & dum arca aperitur, mortuus repertus est. Postquam Henricus Imperator ab Italia recessit, Saraceni veniunt navigiis in Lombardiam, & civitatem Lunensem capiunt, & partes circumquaque occupant, uxoribus incolarum abutendo. Quare Papa Benedictus cum multis Principibus venit contra eos. Et Rex Saracenorum cum paucis fugiens reginam cum exercitu reliquit ibidem, & quamvis Saraceni Christianos in multo excederent, tamen commisso prælio Christiani

stiani victoriam obtinuerunt, & regina capite plectitur, & Papa ornamentum capitis ejus sibi vendicabat, ac partem illius, quæ mille libris computabatur, Imperatori misit. Hoc tempore Swennus rex Danorum Anglicis infestus, regem Anglorum Athelradum expulit de regno, & Anglicos coëgit sibi dare tributum: Sed paulò post rege Danorum mortuo, rex Angliæ ad regnum suum reversus mortuus est, anno Domini MXVI. Deinde duo filii regis Dacorum, sive Danorum, congregatis CCCXL. navibus, reginam Anglorum cum filiis suis in civitate Lundina obsident, mensibus sex, & cogunt eam solvere sibi auri & argenti pondera multa, & cum hoc filios ejus postulabant sibi tradi occidendos, sed filii evaserunt periculum, eis postea fortiter resistentes. Anno Domini MXVIII. Imperii Henrici anno quarto, XVII. Calendas Aprilis magna Synodus fit in Numegen, ubi Henricus Imperator fuit præsens, & in eadem perspectis sacramentarlis antiquis statutum fuit, ut corpus Dominicum ad sinistram, & calix ad dexteram poneretur in missa. Et ratio librorum antiquorum, qui apud nos sunt, hæc est: quoniam pars crucis erecta, cujus signum tunc fit super panem, corpus Christi sustentavit: & quia pars crucis transversa brachia Christi distendit, meritò calix quasi sanguinem de manibus Christi suscepturus sub brachiis poni designatur, cum pars crucis transversa sub calicem signatur. Cum igitur in concilio provinciali & tam solenni statutum sit, non licet singularibus prælatis, maximè inferioribus episcopis illud immutare. Conradus autem abbas monasterii SS. Petri & Pauli Paderbornensis hoc statutum suis monachis non servandum volens, quod ipsi corpus ante calicem ponant, qui præfuit eidem monasterio anno Domini MCCCLXII. usque ad annum domini MCCCCV. qui etiam ex capite suo alia mysteria generalia ecclesiæ quædam immutavit: videl. quod cereum paschalem, qui Christum designat, inter septem candelabrorum lumina, medio eorundem luminum sublato, statuit in choro sui monasterii collocari, unde duplex ecclesiæ mysterium eum constat confudisse. Anno Domini MXIX. Imperator movit exercitum contra Bernhardum ducem Saxoniæ, & in castro Scalkesberg eum obsedit, sed principibus interloquentibus pacificati sunt. Iste Henricus Imperator habuit uxorem suam, dominam Kunigundam, de adulterio quadam vice suspectam: Sed ipsa purgans se de hoc publicè sex vomeres ignitos nudis pedibus illæsa pertransiit. Quare Imperator ad pedes ejus procidens veniã ab ea postulavit. Hic etiam sororem suam Giselam regi Hungariæ in matrimonium junxit. & idem Rex inde baptisatur, & Stephanus nominatur. Qui demum cognatum suum regem Poloniæ cepit, & eum fidem CHRISTI coëgit suscipere. Et idem Rex Stephanus post mortem miraculis claruit. Henricus Imperator Episcopatum Mersburgensem, quasi omnino destructum, cum ipsa Urbe reformavit. Et demum anno regni sui XXII. & Imperii XII. obiit, & in civitate Bavenbergensi sepelitur, ubi postea miraculis claruit, unde & canonizatus est, & occurrit festum natalis ejus XIII. die mensis Julii. De isto Henrico legitur, quòd dum in extremis ageret, quidam solitarius, vir magnæ virtutis, audivit turbam magnam, quasi castrorum tumultum, propè cellulam suam pertransire, & aperta quadam fenestra quæsivit qui essent: & unus ex eis respondit: Legio dæmonum sumus, qui ad tollendam animam Imperatoris festinamus: & ille dæmonem adjuravit, ut ad se rediret, quid de anima Imperatoris fieret, sibi relaturus. Unde factum est quod Imperatore mortuo Dæmon rediit, & dixit: Ecce dum bona opera Imperatoris, & peccata sua ponderanda ponebantur in statera, venit ille adustus Laurentius, & posuit calicem aureum, duas auriculas habentem, in lance bonorum operum, & præponderavit omnibus peccatis illius, & sic anima illius defraudati sumus: quod dum vidi ego commotus abstuli de calice illo auriculam unam. Et compertum est Imperatorem illo die decessisse, & auriculam calici deesse, qui inter cætera ornamenta, quæ idem Imperator una cum ipso calice Ecclesiæ Mersburgensi contulit, in qua idem calix usque ad præsens ostenditur, sanus reconditus erat.

CAPUT LIII.

CONRADUS secundus in regno, sed primus hoc nomine in Imperio, regnavit annos quindecim. Hic Conradus fuit frater Henrici Ducis Sueviæ, quem ipse, sibi resistere satagentem, extra fines Imperii expulit. Et cum idem Henricus, ad regem Hungariæ fugisset, idem Rex, in die parasceves, fecit ipsi Duci carnes apponi ad mensam, asserens ita benè & licitè tali die posse comedere carnes, sicut contra fra-

trem suum & dominum guerras concitare. Unde Dux commotus reversus est ad Regem fratrem suum, & veniam consecutus Nurenberch sponte reliquit Imperio. Conradus Rex ad importunam instantiam Brunonis Episcopi Augustani fratris quondam Henrici Imperatoris voluit destruere episcopatum Bavenbergensem. Unde Henricus defunctus apparuit Episcopo fratri suo barba pro media parte rasa increpans eum, quòd sibi talem deformitatem moliretur inferre, & sanctos Dei spoliare intenderet bonis, quæ Ecclesiæ per eum fuerant pie donata, tunc episcopus territus ab incœpto desistebat.

Conradus Rex solemnem curiam habuit in Minda, & procuravit ibi filium suum eligi in Regem, & deinde profectus in Italiam archiepiscopum Mediolanensem & Episcopum Cremonensem cepit: quia contra Imperium machinati fuerant, & relegavit eos in exilium. Et deinde Romam veniens anno regni sui tertio una cum Uxore sua Gisla in die Paschæ à Benedicto Papa coronatus est. Et sequenti anno filium suum Aquisgrani per Pilegrimum archiepiscopum Coloniensem in regem fecit coronari.

Anno regni sui septimo fecit expeditionem cum difficultate in Ungariam, & anno sequente Henricus rex, filius Imperatoris, & Stephanus rex Ungariæ pacem inter se juramento firmabant. Et eodem anno Conradus Imperator reversus de Ungaria in Merseburg concessit Meinwerco Episcopo Paderbornensi, qui secum, quocunque diverteret, proficisci solebat, castrum Patberch cum x. mansis circum montem ipsius castri jacentibus, pro Ecclesia, anno Domini MXXX. Anno Domini MXXXI. Meinwercus Episcopus Ecclesiam monasterii SS. Petri & Pauli in Paderborne, quam tunc consummaverat, dedicavit, secunda die mensis Novembris & multa prædia de paterna hæreditate, tam in diœcesi Trajectensi, quàm Comitatu Testerbant, & de comitatu Redichen, in divisione facta cum quadam sorore sua, fundatrice monasterii monialium in Elten contingebat, quam in diœcesi Paderbornensi ac locis aliis existentia ipsi monasterio liberaliter conferebat. Et fuerunt præsentes Episcopus Magdeburgensis, S. Godehardus Hildesemensis episcopus, ac Mindensis & Monasteriensis episcopi. Anno dehinc secundo, quinto nonas Martii, piissima Imperatrix Konigunda obiit, quæ Ecclesiam Paderbornensem apud Henricum Imperatorem maritum suum sedulis precibus & exhortationibus multum promovit, & ipsa sicut Henricus clarens pòst miraculis canonisata est. Anno regni sui octavo, Conradus Imperator Ducem Bohemiæ sibi rebellem superavit, & in exilium eum relegavit: sed interventu principum anno secundo revocatus in gratiam Imperatoris receptus est: Et post hoc idem dux Imperatori iterum rebellis effectus proprium fratrem excæcavit, & proprium filium suum de terra fugavit. Quare iterum captus, & tunc cibo & potu privatus extabuit. Etiam Conradus Misaconem Ducem Poloniæ partes orientales Saxoniæ invadentem, subegit, anno regni sui septimo. Anno undecimo Conradi, filio suo Henrico filia regis Danorum & Anglorum, qui tunc dicebatur, juramentis desponsatur, & eodem anno ipse Rex Danorum moritur, & fides Christiana apud Danos periclitari cœpit. Anno Domini MXXXVI. Meinwercus episcopus Paderbornensis Ecclesiam quandam in honorem SS. Petri & Andreæ, extra muros civitatis Paderbornensis, versus orientem XII. Canonicis ibidem institutis, dedicavit IIX. Kalendar. Junii tunc feria tertia rogationum, præsentibus Moguntino & Coloniensi archiepiscopis, & episcopo Wirtziburgensi, & ad hoc per eum invitatis. Et post in vigilia pentecostes ipse postquam Paderfontanam rexit Ecclesiam annis XXVII. defunctus est, & successit ei Rotho abbas Hersfeldensis. Tunc S. Godehardus episcopus Hildensemensis intelligens in spiritu, unum de episcopis provinciæ obiisse, hora prandii cum suis prandere noluit, & dixit nuncium se priusquam pranderet auditurum, & Missam ante prandium se velle celebrare. Et ecce statim nuncius adest, qui Episcopum Paderbornensem obiisse nunciavit. Sanctus igitur Godehardus missam pro salute animæ Meinwerci devote celebravit. Et deinde dum reversus esset ad prandium ambabus manibus accepta simila apposita: O beate, inquit, Meinwerce, quomodo te lata tua simila à communi morte non liberavit? Et ego, inquit, quam diu superstes fuero, de albo pane non gustabo, quod ipse per duos annos minus quatuor septimanis & tribus diebus quibus supervixit stricte servavit. Conradus Imperator regni sui anno XIV. Parmæ magnam stragem fecit propter seditio-

nem

nem ortam ibidem. Et eodem anno Papa Sylvester archiepiscopum Mediolanensem adhuc primoribus regni reputantem excommunicavit & privavit, & quendam nomine Ambrosium in locum ejus ordinavit. Et eodem anno S. Godehardus Episcopus Hildensemensis obiit. Conradus Imperator reversus in Almaniam podagra cœpit laborare, & anno XV. regni sui apud Trajectum defunctus est, & deductum inde cadaver ejus Spiræ tumulatur. Iste Conradus statuit pacem in terra, ita quod quicunque principum illam violaret, ille capite plecteretur. Item legi de eo, quod ipse sedem Episcopalem in Spira primus instituerit: Sed nescio quomodo illud possit subsistere: quia Episcopus Spirensis ante tempus regni ejus fuisse invenitur: quoniam anno Domini M III. Brocardus Episcopus Wormatiensis Wilthario episcopo Spirensi direxit epistolam, ut patet in Canone. In nomine patris. Dist. 73.

CAPUT LIV.

HENRICUS tertius filius Conradi regnavit annis XVII. Hujus temporibus Normanni intraverunt Romam, & cum Romanis bellum habuerunt in pratis S. Petri. Istis temporibus Romæ inventum est corpus cujusdam Gigantis adhuc incorruptum, cujus vulneris hiatus, ubi percussus fuerat, quatuor pedum & semis erat: corpus ejus erectum altitudinem muri vincebat, & lucerna ardens ad caput ejus inventa est, nec flatu nec liquore potuit extingui. Tandem post plurimorum experimenta diversa foramine cum stylo subter facto, cum aër introducitur, extincta est. Et isti versus apud eum scripti inventi sunt:

Filius Evandri Pallas, quem lancea Turni
Militis occidit, morte sua jacet hic.

Hunc Turnum interfecit Æneas, ut supradictum est. Unde videtur, quod Æneas etiam fuerit spectabilis magnitudinis: cui tamen multi, qui in bello Trojano fuerunt, fortitudine prælati sunt. Unde conjici posse videtur, cujusmodi & quales fuerunt homines illi, de quorum fortitudine supra, ubi de eodem bello dictum est, memoratum existit. Unde de hominum decrescentia secundum ætates mundi Aug. XV. de civit. Dei, c. IX. sic dicit: Plinius secundus doctissimus homo, quanto magis magisque præterit seculi excursus, minora corpora naturam ferre testatur, quod etiam Homerum memorat sæpè conquestum. Henricus rex anno I. post mortem patris sui intravit Bohemiam cum exercitu magno, ubi multi suorum ceciderunt: quamvis ipse victor rediit, & anno sequenti iterum intrans Bohemiam multò majora peregit. Eodem anno Ungari partes Carinthiorum & Bavorum vastaverunt: quare rex Henricus fines Ungariæ intravit rege fugato terram Ungarorum usque ad flumen Raba peragravit, & parte illa regionis comprovincialibus ejusdem sub juramentis sibi præstitis commendata victor remeavit. Eo tempore erat quidam Carpentarius cujus filius parvulus ludens cum sarmentis ex eisdem literas legibiles nescius ordinavit. Et hoc quidam Presbyter adstans advertit, legitque hæc verba ex eis: Dominabor à mari usq; ad mare. Unde presbyter concepit in animo suo: fortè hic puer erit Papa & suasit patri suo ut faceret eum discere literas: & sic pater fecit. Hic puer postquàm literas didicit, venit ad curiam Imperatoris, & inter scriptores receptus est. Henricus autem filius Imperatoris jocosis contumeliis eum sæpè afficit, quod tamen Imperatrici displicuit. Tandem visum est Imperatori in somnis quod filius suus Henricus secum sederet ad mensam, & iste juvenis scriptor, qui Hildebrandus dictus fuit, staret ante mensam & haberet duo cornua ascendentia usque ad cœlum, quibus filium suum in lutum dejiceret. Unde turbatus Imperator fecit eum incarcerari: Sed Imperatrix de hoc Imperatorem occultè redarguit, quare dimisit eum & ipse monachus effectus est in monasterio Gluniacensi, & tandem Prior factus cum Abbate Cluniacensi, Romam veniens factus est Papa, & Gregorius nominatus. Henricus anno regni sui VIII. in die nativitatis domini à Papa Clemente Romæ coronatus est, qui quidem Clemens prius dictus erat Swigerus, & fuit Bavenbergensis episcopus, & ad Papatum per vim eodem tempore ab Imperatore promotus, sed ipse eodem anno XII. Idus Octobris moritur. Et Romani mittunt legatos ad Imperatorem, ut ordinet de summo Pontifice: qui misit eis Popponem Brixinensem episcopum, qui non supervivens annum mortuus est. Et misit Imperator Brunonem Episcopum Tullensem, qui in summum Pontificem susceptus est. Anno XII. Henrici Rotho episcopus Paderbornensis moritur & succes-

fit ei Imadus, qui rexit ecclesiam annis xxv. Anno xv. Henrici filius ejus Henricus adhuc puer Aquisgrani à Hermanno Archiepiscopo Coloniensi coronatus est in regem. Eodem anno, mortuo summo Pontifice, Gebehardus Eistatensis episcopus ab Imperatore Romam dirigitur, & susceptus in Papam Victor appellatus est. Anno regni sui xvii. Papa venit ad Imperatorem Goslariam, & ab Imperatore benignè accipitur, & Imperator post unius mensis spatium deinde defunctus est, & succedit ei filius ejus Henricus, consentientibus principibus regni, & uxor sua Agnes à Duce Bavariæ ducitur in uxorem.

CAPUT LV.

HENRICUS quartus, filius HENRICI regnavit annis XLIX. Anno regni ejus secundo, videl. anno domini MLVIII. civitas Paderbornensis incendio vastatur. Anno regni sui septimo ipse à Papa Gregorio, qui antea dictus fuit Hildebrandus pro Simonia excommunicatur. Eo tempore Altmannus canonicus ecclesiæ Paderbornensis fit episcopus Pataviensis. Istis temporibus Wilhelmus Basthard comes Galliæ Angliam, rege cæso multoque sanguine gentis illius fuso, sibi subjugavit. Anno domini MLXVIII. regni Henrici XII. dedicata seu reconciliata est ecclesia Paderbornensis anno undecimo post civitatis incendium, & hæc dedicatio servatur, adhuc, videlicet XXII. die mensis Junii. Henricus rex injustè exegit tributum à Saxonibus & Thuringis, quare ipsi contra eum conspiraverunt, & plura castra ipsius in Saxonia subverterunt. Unde bella & guerræ inter ipsum regem, & principes regni ortæ sunt, sed tandem in Nagelstede convenientes, pacem fecerunt, & rex pacem infringens Saxones invasit, & factum est prælium magnum, & rex triumphavit: quare Saxones congregati regem bello petunt, & commisso prælio regem vincunt, & iterum facto prælio vincunt secundo, similiter tertio & quarto bello regem superant. Inter hæc Alexander Papa de consilio principum regem citavit, quia vendidit episcopatus pecunia per Alemanniam, sed rex non comparuit. Post hoc rex contra Saxoniam cum exercitu se dirigit, & factum est bellum magnum inter eum & Saxones, propè flumen Unstroth & rex triumphavit. Hoc tempore facta est institutio monasterii Hasungen, Anno domini MLXXVI. concilium magnum est in Wormatia factum, in festo Pentecostes: ubi rege suggerente Principes conspiraverunt contra papam, & episcopi universi, præter Saxonicos, Hildebrandum, alias Gregorium, Papam abdicarunt, mittentes ad eum epistolam, ita post multas culpationes in ipsum injectas conclusam: Quia ergo & introitus tuus tantis perjuriis est initiatus, ut ecclesia Dei gravi tempestate per abusionem novitatum tuarum periclitetur. & vitam conversationemque tuam, tam multiplici infamia dehonestasti, obedientiam, quam tibi nullam promisimus, nec de cætero ullam servaturos esse renunciamus. Eodem anno Imadus episcopus Paderbornensis obiit, & successit ei Poppo Bavenbergensis præpositus, qui rexit ecclesiam annis VII Henricus rex cogentibus eum principibus regni, & maximè Saxonibus, à fidelitate ejus discedendi occasionem quærentibus, Romam pro absolutione obtinenda à Papa proficiscitur, & depositis regalibus in signum humiliationis Papam visitat, qui post absolutionis beneficium ei coronam Imperii imposuit, & versus Alemaniam repedavit. Sed interim principes regni Rudolphum quendam Suevum in regem elegerunt: Contra quem Henricus procedens plurima cum eo bella confecit, & tandem eundem in bello occidit. MLXXIIX. Henrici XXII. Poppo episcopus Paderbornensis, & Altmannus episcopus Pataviensis dedicaverunt ecclesiam monasterii SS. Petri & Pauli in Paderborn, post civitatis incendium anno XXI. Henricus Imperator habens Papam suspectum de electione Rodolphi, fecit congregari post interitum Rodolphi apud Brixinam concilium XXX. episcoporum, qui omnes Hildebrandum alias Gregorium septimum, judicabant tanquam hæreticum depellendum. Et deinde Imperator procedens in Italiam Romam obsidet, & tandem datis sibi XX. obsidibus à Romanis urbem imperator ingreditur, & Papa ab urbe fugiens, Salernum pervenit, & ibidem tandem defunctus est. Inter hæc principes regni Suevi & Saxones elegerunt Hermannum de Lucilinborch in regem, qui in Goslaria ab Archiepiscopo Moguntino ordinatus est, anno domini MLXXXII. & sequente anno magnus puerorum & senum interitus morbo disenterico factus est. Et eodem anno monasterium SS. Petri & Pauli in Paderborne sub cura Sigeberti Abbatis de Hildesheim committitur. Henricus postquam Gregorium fugavit ab urbe, alium nomine Clementem substituit:

tuit: Sed Romani post mortem Gregorii alios summos Pontifices diversos substituerunt: Primo Sergium Abbatem montis Cassini: deinde victorem. Post hunc Urbanum & deinde Paschalem. Iste Urbanus & Paschalis Henricum Imperatorem excommunicaverunt. Sed iste Clemens, quem Henricus Imperator substituit, fuerat episcopus Ravennatensis, & Wichbrachtus nominatus, & ab eo Henricus coronam Imperii denuo sumsit in die Paschæ, & duravit schisma per annos XX. Anno Domini MLXXXIV. Poppo episcopus Paderbornensis obiit & Hermannus electus in regem, Henricum comitis filium de Aslo, in locum ejus, ecclesia consentiente, substituit: Sed Henricus Imperator hanc electionem vilipendens, Henricum filium Comitis de Werle, in episcopum Paderbornensem instituit. Ex his magnum detrimentum sustinuit ecclesia dum uterque nititur episcopatum obtinere: Sed tandem Henricus filius comitis de Werle ecclesiam obtinuit, & rexit eam annis XLIV. Unde postea idem Henricus episcopus ab archiepiscopo Moguntino Apostolicæ sedis legato ab officio aliquot annis suspensus fuit. Henricus quidem Imperator pluribus episcopis Saxoniæ fugatis, alios substituit minus juste. Fugavit enim Magdeburgensem Archiepiscopum, Halberstadensem & Mindensem episcopos. Post hæc Saxones & Suevi obsederunt Wirtzburg: contra quos veniens Henricus Imp. cum exercitu victus est, & eo fugato Saxones & Suevi ceperunt civitatem: Anno Dn. 1087. Conradus filius Henrici Imp. à Segwino Coloniensi Archiepiscopo Aquisgrani in regem consecratur: & istius licentia dux Bohemiæ suæ gentis rex factus est unctione Eilberti archiepiscopi Trevirensis. Eodem anno reliquiæ S. Nicolai venerunt ad civitatem Barensem. Eodem anno Wilhelmus, qui Basthard, invasor regni Angliæ obiit, & Salomon rex Ungariæ, & tunc rex Danorum à suis occisi sunt. Et sequenti anno Hermannus rex in Saxonia in oppugnatione cujusdam castri occubuit. Anno Domini MXCVI. mirabilis multitudo contulit se manu armata ad terram sanctam. Unde Imperator Constantinopolis habuit guerram cum Armenis, & Armeni receperunt sibi in auxilium regem Persarum, & regem Turcarum, qui Jerusalem civitatem cepit, quam rex Babylonis sibi acquisiverat, & Christianos ibi habitantes sibi tributarios fecerat. Alexius igitur Imperator Constantinopolitanus Turcis resistere non valens, scripsit Urbano Papæ, ut sibi præberet auxilium, & deinde Papa fecit prædicari crucem in Hispania, & in aliis partibus, & ex hoc surrexit istud passagium, sed propter schisma Teutonici principes non sunt profecti cum aliis, & inceptor hujus fuit quidam Monachus nomine Petrus, qui cum ferè duodecim millibus pertransiens Ungariam cum vexillis & signo crucis in capitibus signatis, & cum armis quibus poterant, & dixerunt se Christum velle vindicare in Judæis & gentibus, & terram sanctam possidere, & appellabant se Jerosolymitas, & quocunque declinabant Judæos per vim trucidabant. Nam apud Moguntiam dominica ante festum Pentecostes circiter nongentos Judæos trucidaverunt, quos episcopus cum suis de manibus Jerosolymitarum eripere non potuit: & sic Wormatiæ, Coloniæ & in cæteris civitatibus Judæos occiderunt. Et statim anno sequenti, multi principes & episcopi Alemaniæ, & Galliæ, cum electorum virorum militia versus terram sanctam se transtulerunt. De peregrinis autem supra dictis vulgaribus multi cum per Ungariam indisciplinati transirent ab Ungaris prostrati sunt. Nomina verò Principum, qui profecti sunt, fuerunt: episcopus Podiensis, & frater regis Philippi de Gallia, Regimundus comes S. Ægidii, Eckbertus comes Normanniæ, Robertus comes Flandriæ, & comes Boloniæ, & Baldewinus comes de Ganda, & Baldewinus comes de Monte & Gotfridus dux Lotharingiæ, & Baldewinus frater ejus, episcopus Strasburgensis, & Hardmannus de Suevia, Archiepiscopus Pisanus de Thuscia, & Bohamundus Princeps sive dux de Apulia, & frater regis Danorum, & multi alii principes & nobiles cum eis profecti sunt: cumque ad partes ultramarinas venerunt, obsederunt Antiochiam mensibus IX. & ceperunt eam, & ibidem cuidam rustico per S. Andream revelata fuit lancea domini. Qua inventa in loco designato, Christiani intra ipsam civitatem obsessi, videlicet Boëmundus dux cum suis, hoc signo præcedente, audacter eruperunt portis, & paganorum multis millibus prostratis, in urbem redierunt, & Boëmundus præficitur dux civitati. Deinde Christiani transeuntes per Acon, quæ Ptolemaida dicebatur, venerunt Cæsaream, & cum essent ibi, accipiter quidam columbam super exercitum volantem graviter plagatam dejecit ad terram,

 circa

circa quam talis sententiæ repertæ sunt literæ. Rex Accaron duci Cæsareæ salutem: Generatio canina, gens contentiosa venit contra nos: contra quas, per te, & alios legem defendes: idem annuncia aliis civitatibus. Et deinde anno sequenti, videlicet nativitatis Domini MXCIX. Christiani ceperunt Hierusalem multis millibus gentilium prostratis ibidem. Et Dux Gotfridus præfectus est civitati. Rex autem Babylonis venit Hierusalem contra Christianos præliaturus, & Christiani procedentes contra eum plus quam centum millia paganorum occiderunt, & thesauros ipsius regis obtinuerunt. Eodem anno Henricus filius Henrici Imperatoris, fratre suo Conrado rege existente in Italia, & consentiente Aquisgrani in regem est sublimatus. Anno sequente Dux Gotfridus de Bolion post frequentes paganorum debellatrices victorias feliciter obiit, & non longè à sepulcro Domini sepelitur. Et successit ei Baldewinus frater suus, qui deinde rex Hierusalem appellatus est. Anno dehinc secundo oritur seditio inter Fridericum Archiepiscopum Coloniensem, & Fridericum Comitem Westphaliæ, aliàs de Arensberch: Unde Archiepiscopus castrum Arensberch obsedit, & ipsum in deditionem accepit. Et Comes diœcesin Coloniensem flammis & rapinis pervagatur, quare ipse Comes à Rege proscribitur. Eodem anno mortuo Hartwigo archiepiscopo Magdeburgensi, Clerus elegit Henricum de Aslo, dudum episcopum Paderbornensem, licet non pacificum, ut supradictum est. Sed Henricus Rex asserens in hoc regiam potestatem esse contentam, non consensit. Post hoc Fridericus Comes Colonienses bello vicit, & multos captivos abduxit, & alios occidit. Anno Domini MCV. Principes Saxoniæ Henricum, filium Henrici Imperatoris, suscipiunt in regem & fidelitatem sibi jurant contra patrem: ea conditione, quod Ecclesiæ Dei, sicut decet, provideat, & omnibus justum judicium faciat. Eodem tempore Ruthardus Episcopus Moguntinus episcopos infra scriptos ab officio suspendit: Fridericum Halverstadensem, Udonem Hildesimensem, & Henricum Paderbornensem, quia quilibet eorum per Henricum Imperatorem contra canonicam electionem sedem suam obtinuit. Et similiter omnes illi, quos prædicti Episcopi ordinaverant, ab officio suspensi sunt, & chrisma eorundem Episcoporum, quod in cœna consecrabant, annihilatum est. Hæc facta sunt in Quedlenborch Henrico juvene rege præsente. Sed postea conventus principum fit in Northusen, & ibi in præsentia Henrici novi regis per Archiepiscopum Moguntinum & Constantiensem Episcopum Apostolicæ sedis legatos decretum est: quod ordinati à prædictis Episcopis possint ordinibus seu executioni ordinum restitui per manus impositionem: Sed restitutio Episcoporum judicio sedis Apostolicæ reservata est. Etiam ibidem fuit declaratum authoritate Apostolica, quod jejunium quatuor temporum septimanæ Pentecostes, sicut jejunium quatuor temporum quadragesimæ debet observari. Eodem anno Gevehardus Constantiensis Episcopus, Apostolicæ sedis legatus, in sabbato hebdomade Pentecostes in Goslaria ordines celebrans per manus impositionem restituit suspensos ab ordinibus, seu executione ordinum. Et Archiepiscopus Moguntinus eodem die ordines celebrans in Hilgenstadt, eo die de episcopatibus supra dictis venientes restituit auctoritate Apostolica supradicta. Tunc etiam Henricus de Aslo, dudum ab Ecclesia Paderbornensi electus Presbyter ordinatus, Ecclesiæ Magdeburgensi, à qua etiam per amicos regis Henrici repulsus erat, præficitur. Henricus rex filius Henrici Imperatoris faventibus sibi principibus regni patri suo tanquam hæretico & contra Ecclesiam rebellanti, durius obsistit: contra quem pater dirigens exercitum cum filio de pace tractavit. Unde conciliatis eis, filius, patrem nihil tale suspicantem, in urbe Bickelenheim custodiæ deputavit: donec pater filio regalia, puta lanceam & coronam, direxit. Et deinde postquam pater ei castra munitissima dimisit, ipse liber abire permittitur. Tunc per Albanensem Episcopum, Apostolicæ sedis legatum, Archiepiscopus Coloniensis, & Burchardus Episcopus Monasteriensis ab officio suspenduntur, & ipse Episcopus Monasteriensis, conjurantibus contra eum Ecclesiæ suæ ministerialibus admittente Comite Westphaliæ de Arensberg Friderico, expellitur, capitur, ad Imperatorem deducitur & in vincula conjicitur, quem postea eodem anno Henricus Rex Monasterium veniens, sedi suæ restituit. Anno Domini 1106. visa est per tres septimanas in cœlo stella magna versus occidentem ad modum solaris lampadis, & plurimam partem cœli versus orientem illustrabat. Ubi notandum, quod quoties in Chronicis hujusmodi

modi stellæ, quæ cometæ appellantur, quia quasi comatæ radios spargunt, apparuisse leguntur, ut frequentius legitur, subsecuta mors principum; bellum, vel mortalitas hominum, quanquam tamen secundum alios bona portendunt. Unde dicit Plinius, quod sunt stellæ naturales, & apparent certis temporibus & commemorat eas fieri de quinque planetis, & dicit si de Venere & Jove fiunt optima pronunciant: Si de Marte & Saturno deteriora: Sed Mercurialis est talis qualis est ille cui adhæret: quod autem non sunt stellæ naturales, sed magis vapor accensus in aëre, patet per Aristotelem primo Meteororum: Sed hoc nihil ad præsens. Postquam Henricus Imperator filio suo Henrico regiam resignavit potestatem & imperium, & ipso dignam pœnitentiam super commissis contra sedem Apostolicam cum absolutionis beneficio impetrando agere promiserat, ipse Coloniam per Rheni alveum descendit. Deinde Leodium se transtulit, conquerens principibus occidentalibus, se filii violentia regno privatum. Unde denuò reparat exercitum & Coloniam veniens, civitatem ipsam firmiter munit. Henricus filius, congregato exercitu viginti millium armatorum, patrem in Colonia obsidione concludit, & cum ibi casso labore per unius mensis spacium detineretur, Aquisgranum se contulit, & pater versus Leodium se dirigit, ubi & vita functus est, & Henricus filius regnum obtinuit. De Henrico seniore prædicto legitur, quod ipse quendam militem suum instigavit ad hoc, ut Imperatricem de adulterio interpellaret, & Imperatrix renuit & miles fortiter instat: tandem Imperatrix dixit, quod Imperatore absente suam voluntatem esset adimpletura: quod Imperator intelligens à milite, ad recedendum se disponit, & postquam recessisse putabatur, vestimenta militis induit, & ad cubiculum Imperatricis se dirigit. Imperatrix verò juvenes fortes vestibus fæmineis indutos penes se habuit, & Imperatorem sub specie militis venientem, per eosdem apprehensum fecit fortiter baculari, donec ipse clamavit, quod ipse esset Imperator. Unde Imperatrix occurrens defendit eum, & postea de hoc facto eum acriter increpavit: Ipse verò militem illum jussit occidi.

CAPUT LVI.

JOhannes Papa XVIII. hoc nomine sedit menses quinque, dies decem. Johannes XIX. sedit annos quinque. Sergius sedit annos duos, menses septem. Benedictus sedit annos XIII. dies XII. Hic fuit dejectus de Papatu, & alius est substitutus. Et dicit Petrus Damianus, quòd quidam episcopus vidit hunc Benedictum post obitum ejus nigro equo insidentem & dixit ei: Nonne tu es Benedictus Papa defunctus, qui respondit: Ego sum ille infelix Benedictus. Et ille, quomodo tibi, inquit, pater est: respondit: graviter torqueor, sed de Dei misericordia non separabor, si mihi adjutorium præbebitur, & subjunxit: Vade ad successorem meum Johannem Papam, & dic ei, ut in tali theca pecuniam accipiens pauperib. distribuat, quicquid enim dedi nil profuit mihi, quia de rapinis fuit. Johannes XX. sedit annos IX. Benedictus sedit annos XIV. Hic ejectus est, & Sylvester substitutus est, qui similiter ejectus est, & Benedictus sedem recuperavit, sed Benedictus iterum ejectus est, & Gregorius substitutus, qui rudis fuit, ita quòd alium Papam displicentibus omnibus consecrari in adjutorium fecit, & sic tertius superinducitur. Sed Gregorio de medio sublato Henricus rex Romanorum Swidigerum episcopum Bavenbergensem substituit, qui Clemens dictus est, & ipse rex ab eodem Clemente in Imperatorem coronatus est. Sylvester sedit dies quinquaginta sex. Gregorius sedit annos duos. Hic manu armata multos interfecit, quare Cardinales dixerunt, eum indignum sepeliri in ecclesia S. Petri, quos ipse redarguit & se bene fecisse in hoc ostendens dixit: cum mortuus fuero corpus meum ante fores ecclesiæ subsistite, januasque seris & vectibus firmate, si voluntate divina januæ fuerint apertæ, corpus inferte, alioquin facite, quod vultis. Et cum sic fieret turbo non solum portas aperuit, sed ad parietem eas devoluit, & inde à multis Sanctus judicatus est. Clemens invasit Papatum, & per menses XIX. & dies VIII. obtinuit.

Damasus prius vocatus Poppo sedit dies XXIII. Hic ab Imperatore Henrico fuit destinatus Romam in Papam, & receptus: quoniam legati Romanorum ad Imper. venerant Papam postulantes ab eo. Et post obitum ejus legati Romanorum iterum petunt Papam ab Imper. qui direxit eis Brunonem episcopum Tullensem, & vocatus est Leo. Leo igitur sedit annos quinque, menses duos, dies quinque. Victor natione Aleman-

Alemannus ſedit annos duos, menſes tres, dies XIII. Hic prius dictus erat Geverhardus, & fuit epiſcopus Eiſtadenſis. Stephanus ſedit menſib. novem. Nicolaus prius dictus Gerhardus, epiſcopus Florentinus, ſedit annos duos, menſes V. Iſte repudiato Benedicto à rege & principib. Romam miſſus in Papam receptus. Ipſe ſtatuit certum modum eligendi ſummum Pontificem.

CAPUT LVII.

ALexander ſedit annos IX. menſes ſex, dies XXVI. Hic fuit Parmenſis epiſcopus, & ejecto Papa Nicolao ſubſtitutus eſt in locum ejus, quo & ejecto epiſcopus Lucenſis Papa ſtatuitur, & tenuit Papatum menſes IIX. Et Alexandro ipſo ejecto ſedem recuperavit, & obtinuit eam duobus annis Nicolao defuncto. Hic Alexander ſtatuit in executione beneficiorum nihil dari etiam fabricis vel denariis eccleſiarum. Gregorius ſeptimus ſedit annos duodecim, menſem unum, dies quatuor. Hic prius dictus erat Hildebrandus, & dum prior erat Cluniacenſis monaſterii & apud Lugdunum legationis officio fungeretur, quendam epiſcopum de Simonia miraculosè convicit. Nam dum idem epiſcopus omnes teſtes pecunia ſubornaret, ipſe Hildebrandus legatus ei indixit, quòd diceret hæc verba: Gloria patri & filio, & Spiritui ſancto, ac ille verba hæc volens proferre expeditè, protulit hæc verba: Gloria patri & filio: nec ultra quid dicere potuit exprimendo Spiritui ſancto. & ſic crimen confeſſus depoſitus eſt, & poſtea Spiritui ſancto liberè proferebat. Iſte Papa Gregorius Imperatorem excommunicavit, & ab eo fugatus eſt. Victor ſedit annum unum, menſes quatuor, dies VII. Hic veneno ſibi miſto in calice extinctus eſt. Et ſub eo incepit ordo Carthuſienſis. Urbanus ſedit annos novem, menſes quatuor. Hic ſtatuit, ut horæ de domina noſtra dicantur cotidie, officiumque ejus ſabbathis ſolenniter celebretur. Et ſub eo cœnobium Ciſtertienſe fundatur in Burgundia.

CAPUT LVIII.

HEnricus quintus, filius Henrici quarti, regnavit annos XVIII. Hic ſtatim poſt mortem patris ſui venit Goſlariam: & ibi quadam nocte enſis ejus & clypeus fulmine conſumti ſunt, quod videbatur ſignum eſſe futuri mali. Anno primo ipſius, Paſchalis Papa Synodum habuit in Gallia apud Trecas, in qua decretum eſt, quòd nemo inveſtituram beneficii vel eccleſiaſticæ dignitatis à laicali manu ſuſciperet, quoad uſque hæc quæſtio inter Papam & regem ſynodaliter terminaretur. Et Papa omnibus eccleſiis libertatem ſuam, ut ſecundum præcepta canonum prælatos ſibi eligerent, quos dignos viderent, reſtituit. Eo tempore ſanctus Bernhardus de Ciſtertio Claram Vallem mittitur pro Abbate, dum primò erat ibi fundatum cœnobium. Anno Domini MCXIX. incepit ordo Præmonſtratenſis in diœceſi Laudunenſi ſub Nortberto Colonienſi. Iſtis temporibus multi epiſcopi anathematiſantur, vel ſuſpenduntur ab officio, vel etiam deponuntur propter ſchiſma, quod erat inter Papam & inter Imperatorem. Unde Patriarcha Aquilegienſis, Leodicenſis & Cameracenſis epiſcopi anathematiſantur. Quia Imperator Henricus pater hujus Henrici mortuus fuit in excommunicatione, & in eccleſia ſancti Lamberti apud Leodium ſepultus eſt. Et Mindenſis & Halverſtadenſis epiſcopi privantur. Archiepiſcopus Colonienſis cum ſuis ſuffraganeis ab officio ſuſpenditur quoniam abſentaverat ſe à concilio generali. Archiepiſcopus Moguntinus & epiſcopus Conſtantienſis ab officio ſuſpenduntur, quia aliquos contra canonum ſtatuta electos inſtituerunt. Henricus epiſcopus Paderbornenſis profectus Romam eccleſia mediante ſui reſtitutionem obtinuit. Henricus rex anno 4. regni ſui, filiam regis Angliæ apud Leodium duxit uxorem, & Flandriam ac Poloniam ſubegit, Pragam civitatem Bohemiæ ab obſidione paganorum potenter liberat, & deinde dirigit ſe trans Alpes in Italiam cum exercitu magno & civitates cum caſtellis ſubegit, & civitatem Novariam propter rebellionem diruit. Henricus rex Romam veniens pridie Idus Februarii, à Paſchali Papa honorificè ſuſcipitur, & datis obſidibus utrinque de quibus ex parte regis unus erat HENRICUS, frater FRIDERICI comitis Wephaliæ de Arnsburg, conveniunt in eccleſia ſancti PETRI. Et dum negotiis tractandis diligenter inſiſterent, tumultus magnus in gradibus ſancti PETRI ortus eſt, ita ut etiam quidam ibidem truncarentur: quare, diſturbato concilio, Papa cum Cardinalibus regiæ cuſtodiæ mancipatur: Romani verò trans pontem Tiberis confugientes arma capiunt, & regem invadunt, ſed rex obtenta victoria Papam

cum

cum Cardinalibus abducens ad Albam civitatem se contulit, & positis castris in campis urbi adjacentibus, pertotam quadragesimam moram traxit ibidem. Et tandem, intervenientibus principibus, Papa & rex conciliati simul ad urbem se transferunt, & Papa regem coronat in Imperatorem, Anno domini MCXI. in octava Paschæ, & concessit Imperatori investituras episcoporum per Alemanniam: quod cum Cardinales ægre ferrent, Papa ad eorum instigationem postea revocavit, & facta est iterum dissensio inter Papam & Imperatorem. Hoc tempore porca porcellum faciem hominis habentem enixa est, & pullus gallinæ quadrupes ex ovo productus est. Postquam Henricus Imperator regressus est ab Italia, magna discordia inter eum & principes regni orta est. Unde imperator castra & civitates impugnat & diruit: episcopatum Coloniensem pervagatur: Gulike præsidium diruit. Postquam Westphaliam invadit, Suzacienses cives ejus impetum magna pecunia mitigant. Deinde Brunswick occupat & Halverstad devastat, & Horneborch diruit, & sic prædis & flammis universa pervagatur: Sed principes regni non minora damna inferunt Imperatori: Tremoniam, Andernacum, Synticke præsidia diruunt, bellum cum eo in campis Welpesholt committunt & vincunt. Deinde Luitgerus Dux Saxoniæ, principalis inter eos, contra civitatem Monasterium cum principibus dirigit exercitum, & obsidione firmata jurare compellunt cives fidelitatem sibi contra Imperatorem servare. Post hoc principes Rhenum transeunt, & amicos Imperatoris trans Rhenum in Alsatia infestant, sed inde, sine damno tamen, repulsi sunt. Dum bellum propè Welpesholt supra dictum in Saxonia commissum fuit, eodem die principes, qui Saxonibus in auxilium venerant, debellabant Sclavos paganos propè Köthene vicum. Post hoc Imperator curiam Moguntiæ celebrat, & quia Albertum archiepiscopum Moguntinum captivum tenuit, cogentibus eum civibus, ipsum eis liberum restituit: deinde Archiepiscopus ei contrarius effectus est. Hoc tempore Baldewinus rex Jerusalem moritur. Bellis supra dictis in Alemannia ferventibus, Paschalis Papa obiit, & Imperator apud Paduam tunc existens Romam properavit, & electioni Gelasii Papæ interfuit: Sed Gelasius v. die post electionem suam à communione Imperatoris se subtraxit. Quare Imperator quendam Mauritium, Bratarium episcopum, in Papam substituit, & Gregorius vocatus est. Unde Gelasius Papa cum Cardinalibus suis Capuam se transtulit, & inde Beneventum se contulit, & in Imperatorem cum idolo suo (hoc quippe nomine, quem Imperator substituit, notavit) excommunicationi innotavit. Eodem anno Cono Prænestinus Episcopus, sedis Apostolicæ legatus, venit Coloniam ibique Synodum cum aliquot episcopis, puta Magdeburgensi, Paderburnensi, Halverstadensi in festo rogationum celebravit. Deinde cum eodem Frizlariam se transtulit, & adjunctis sibi Moguntino & Coloniensi, Trajectensi, Monasteriensi, Osnaburgensi, Cicensi, Merseburgensi & Spirensi episcopis, ibidem concilium celebravit, & Imperatorem cum Idolo suo, & omnib. sibi adhærentib. excommunicavit. Inter hæc Burchardus Monasteriensis episcopus, quem Imperator Constantinopolin direxerat, in via mortuus est: quare tertio anno post hoc Lutgerus dux Saxoniæ, & Hermannus Comes de Wintzenburg, Monasterium se dirigunt pro restituendo Theodorico, ibidem episcopo, qui alias spoliatus episcopatu fuerat. Et tunc ecclesia S. Pauli ferè cum omnibus ædificiis urbis igne consumta est: Sed Dux ipse magnum thesaurum pro reædificatione ipsius ecclesiæ largitus est. Et Dux ferè omnes defensores ipsius urbis tam nobiles, quam ministeriales captivos abduxit. Et deinde Dulmene urbem munitam in deditionem suscepit. Post hæc Imperator & principes in Wirzeburg conveniunt, & ibi ad concordiam redierunt. Et tertio anno præcedente Gelasius defunctus est, & successit ei Calixtus episcopus Viennensis, cui Mauritius Antipapa à Romanis captus apud Sutrium præsentatur, qui eum ad agendam pœnitentiam in exilium relegavit. Anno Dom. MCXXII. 19. Kal. Octob. Imperator Domino Apostolico reconciliatus est, & liberè resignavit electiones & investituras episcoporum, & ut per summum Pontificem deinceps fierent spontè consensit: Ita tamen quod Episcopi Teutoniæ regni regalia ab Imperatore reciperent, ratione quorum regi Teutoniæ debitam reverentiam exhiberent & honorem. Et istam resignationem recepit Episcopus Ostiensis Apostolicæ sedis legatus Wormatiæ coram principibus regni, & Imperatorem auctoritate sedis ejusdem à sententia excommunicationis absolvit.

Anno

Anno ſequente Fridericus Comes Weſtfaliæ de Arnsburg, homo ferociſſimus, mortuus eſt, qui caſtrum Wefelburg antiquitus tempore Hunnorum conſtructum, vetuſtateque temporis neglectum reſtauraverat, anno uno ante obitum ſuum: à quo totam viciniam multiplicibus angariis vexare non ceſſavit. Henricus Imperator curiam celebravit in Bavenberg ibique Epiſcopus Otto recepit licentiam, & tranſtulit ſe ad Sclavos paganos, qui Pomeren dicuntur, & convertit eos. Hunc credo eſſe Ottonem in cujus honorem collegiata in Stetin dedicata eſt. Henricus Imperator, ultimo anno regni ſui, ob rebellionem civium, Wormatiam obſedit, & tandem, multis eorum obtruncatis & captis, ipſi ſe dedentes, ſolverunt Cameræ regiæ duo millia marcarum. Et ſequente anno Henricus Imperator moritur, & in Spire, ubi & pater ejus, poſtquam Leodii exhumatus eſt, ſepultus fuerat, tumulatur. Hujus Henrici temporibus ultimis claruit Hugo de S. Victore Pariſiis, natione Saxo. Et eiſdem temporibus incœpit ordo templariorum ex militibus congregatis in Jeruſalem, & dicti ſunt milites templi, quia in porticu templi ſedem ſui ordinis ſtatuerunt: poſtea tamen ordo ille non perduravit.

CAPUT LIX.

Luitgerus, ſive juxta Italicos Lotharius, Dux Saxonum poſt mortem Henrici a principibus regni Moguntiæ eligitur in regem, & regnavit annis XIII. Hic anno regni ſui ſecundo fecit expeditionem contra regem Bohemiæ. Et quamvis tantum tria millia armatorum in exercitu ſuo habuit, quorum aliquos inciſione ſylvæ, dum incautè agerent, perdiderat, & Rex Bohemiæ XX. millia hominum congregavit, regem tamen terruit, ut gratiam ejus peteret, & captivis redditis fidelitatem ſibi juraret. Huic tentavit rebellare Conradus frater Friderici ducis Alſatiæ, quia aliqui de principibus eum regem eſſe voluerunt. Unde rex Luitgerus cepit civitatem Spier. Et illis temporibus viri communiter nutriebant comam, & tunc multis in exercitu regis capilli capitis fulmine conſumpti ſunt, & inde ceſſavit conſuetudo illa in viris. Tandem Fridericus Dux Alſatiæ & Conradus frater ejus regi ſe ſubdiderunt. Anno Domini MCXXVI. Treveri apud S. Eucharium reperitur corpus S. Matthiæ Apoſtoli, ſubtus altare S. Johannis Baptiſtæ. Sequenti anno Henricus Epiſcopus Paderbornenſis obiit & ſucceſſit ei Bernhardus primus, qui rexit Eccleſiam Paderfontanam annis XXXII. Anno VII. regni Luitgeri habitus eſt conventus principum apud Leodium, rege Lothario una cum Innocentio Papa præſente, & deinde Rex Papam Romam usque deducens, Petrum Leonis, qui Papatum invaſerat, compeſcuit, & Dominum Innocentium in ſedem Apoſtolatus reſtituit, & deinde rex coronam Imperii in Eccleſia Lateranenſi ab eodem Papa Innocentio ſuſcepit, anno Domini MCXXXIII. regni ipſius regis anno IX. & Bernhardus Epiſcopus Paderbornenſis cum Imperatore ibidem exiſtens promeruit à ſede Apoſtolica ſibi & ſucceſſoribus ſuis uſum rationalis in celebrationibus Miſſarum ſtatutis temporibus, & in conſecrationibus Eccleſiarum, ſeu ordinationibus Eccleſiaſticorum graduum, in proprio tamen epiſcopatu. Eodem anno civitas Paderbornenſis cum Eccleſia incendio principali quaſi tota conflagrat. Et anno præcedente S. Godehardus quondam Hildeſemenſis Epiſcopus canoniſatus eſt. Iſtis temporibus mulier quædam monſtrum peperit bina vice, videlicet, geminos ſibi averſis vultibus cohærentes, facies hominis ab una parte, & facies canis ab altera, & cætera membra ritè diſtincta dorſis ſibi cohærebant. Anno regni Luithgeri decimo rex Danorum venit ad eum in Halverſtad pro pace firmanda, quia multos Teutonicos in regno Daciæ, ſeu Daniæ degentes truncavit. Quare Imperator commotus contra eum in regnum ejus valida manu conferre ſe voluit: Rex igitur futura pericula cavere deſiderans, in poteſtatem Imperatoris ſe dat, tradit obſides, & juramentum præſtat, quod ipſe & ſucceſſores ſui non niſi permiſſu Imperatoris & ſucceſſorum ſuorum regnum Danorum adipiſci deberent. Et ſic ipſe Rex ſancto die Paſchæ, regio more coronatus, coram de more Imperatore coronato, gladium ipſius portat, & ſic in gratiam Imperatoris reverſus eſt. Anno XIII. regni ejus Imperator regreſſus in Italiam, multa in Apulia & Calabria diſpoſuit, & caſtrum quoddam in altare civitatis Barenſis per quendam principem prædonum occupatum, de quo idem mari terraque multos opprimebat, cepit & deſtruxit, & prædones numero quingentos juſſit circa turrim exuſtam ipſius caſtri ſuſpendi. Eodem anno ab Italia diſcedens in itinere mortuus eſt, & ſucceſſit ei Conradus.

CON-

CONRADUS tertius, frater Friderici Ducis Alsatiæ, regnavit annis quindecim. Contra hunc oppoſuit ſe HENRICUS Dux Bavariæ, intendens regnum obtinere: quem ipſe obſedit in caſtro Nürenberch / caſtrum cepit & Ducem privavit, Ducatumque contulit ALBERTO marchioni de Brunſwick / non obſtante, quòd uxor Regis erat ſoror ipſius Ducis. Et ſic inter regem & amicos Reginæ guerræ maximæ ortæ ſunt. Tandem HENRICUS dux veneno intoxicatus obiit. Et Conradus rex relictam ipſius ducis, quæ fuit filia Luithgeri ducis Saxoniæ, dedit Henrico fratri ſuo, Duci Auſtriæ in uxorem. Anno ſecundo Conradi Johannes de temporibus, qui fuit armiger Caroli M. poſtquam vixerat annis CCCLXI. moritur. Iſtis temporibus Hugo de S. Victore obiit, de quo inter cætera legitur, quod cum in extremis conſtitutus nullum omnino cibum poſſet retinere, petiit corpus Dominicum ſibi dari, & fratres afferentes corpus Dominicum porrexerunt ei hoſtiam non conſecratam, ſed ipſe cognoſcens hoc per ſpiritum dixit: Miſereatur veſtri fratres dominus, cur me deludere voluiſtis? Iſte enim non eſt dominus meus, quem portaſtis. Mox illi ſtupefacti corpus dominicum ei tradere voluerunt, ſed ipſe ſentiens, quòd ipſum recipere non voluit, dixit elevatis manibus: Aſcendat filius ad Patrem, & Spiritus ad eum, qui fecit illum: & ſtatim inter ipſa verba Spiritum exhalavit, & corpus Domini ibidem diſparuit. Anno CONRADI ſexto Comes de Arnsberg deprædationes & incendia exercet in diœceſi Paderbornenſi. Anno Domini MCXLIII. Major eccleſia Paderbornenſis, poſt incendium ejus anno XII. à Bernhardo epiſcopo dedicata eſt, & ipſe epiſcopus anniverſarium diem dedicationis per epiſcopum Immadum conſtitutum non mutavit. Hic Bernhardus epiſcopus Paderbornenſis fundavit monaſterium in Herdehuſen, in diœceſi Paderbornenſi. Iſtis temporibus rex Babyloniæ multas civitates, quas Chriſtiani in partibus ultramarinis tenebant, occupavit: quare EUGENIUS Papa ſcripſit de hoc Lodewico regi Francorum, & fecit crucem prædicari per S. BERNHARDUM Abbatem Clarewallenſem: Conradus rex à S. Bernhardo, in civitate Spirenſi, ad expeditionem Hieroſolymorum faciendam crucem ſuſcepit. Unde multis principibus de Lotharingia & Anglia ſibi aſſociatis, cum CC. navibus terram ſanctam aggreditur. Et Lodewicus rex Francorum per Ungariam in adjutorium venerat, ſed dolo Græcorum, qui calcem cum farina miſcuerunt, magnum detrimentum in hominibus paſſi ſunt, tamen in terra ſancta multa glorioſa bella peregerunt. Anno ejuſdem duodecimo, OTTO Comes de Ravensberg Friſiam intravit, & multitudine Friſonum proſtrata, glorioſus rediit. Hoc tempore RICHARDUS de S. Victore. qui fecit Poëtriam novam: GRATIANUS monachus Monaſterii S. Felicis Bononienſis, qui fecit Decretum anno Domini milleſimo centeſimo: & magiſter Petrus Lombardus, qui fecit librum ſententiarum claruerunt. Conradus rex anno regni ſui XV. Imperiali coronatione nondum percepta defunctus eſt, & ſucceſſit ei Fridericus, filius fratris ſui Friderici, Ducis Alſatiæ. Hoc anno clauſtrum SS. Petri & Pauli in Paderborne exuſtum eſt.

CAPUT LX.

FRIDERICUS primus regnavit annis XXXVIII. Hic anno quarto regni ſui veniens in Italiam Placentiam ſubegit, quædam caſtella Mediolanenſium & Cremonenſium combuſſit. Spoletum totum igne conſumpſit: Romam veniens à ſummo Pontifice coronatus eſt, in die Nativitatis Johannis Baptiſtæ. Et ortâ ſeditione inter Romanos & ſuos, tanta cæde Romanos compeſcuit, quòd Tiberis ſanguineo colore defluxit, & deinde in Almanniam reverſus eſt. Eo tempore Fridericus comes in Altena quartus genuit Adolphum, qui fuit quintus comes in Altena, & primus comes in Marcka. Anno ſecundo poſtquam Imperator receſſit ab Italia, orta eſt diſcordia inter Papam & Imperatorem ex facili cauſa. Nam Innocentius, Papa ſecundus quondam fecerat imaginem ſuam quaſi in ſede Pontificiali ſedentem, & imaginem Lotharii Imperatoris, quaſi flexis genibus ante ſe coronam Imperii ſuſcipientem, in muro depingi. Et iſta pictura Friderico Imperatori omninò diſplicuit. Cumque anno regni ſui ſexto Adrianus Papa miſit ad eum in Galliam duos Cardinales legatos cum literis ſuis in quibus inter cætera continebatur: Beneficium coronæ tibi contulimus, quod verbum, Beneficium, quidam de conſiliariis Imperatoris uſualiter exponendo, in contumeliam Imperatoris cedere aſſeruerunt. Imperator Cardinalibus reſpondit: quòd à ſolo Deo habemus coronam Imperii, non Romano Pontifici, ſed ſoli Deo attribuimus: pri-

mam vocem regiæ electionis Archiepiscopo Moguntino recognoscimus: regalem consecrationem Archiepiscopo Coloniensi permittimus, Imperialem consecrationem Romano Pontifici assignamus. Picturæ itaque deleantur, & scripta corrigantur, alioquin inter regnum & sacerdotium concordia & pax stare non poterunt: & sic Cardinales cum indignatione rejecti sunt. Eo tempore, quo Fridericus coronam suscepit imperii, quidam Schismaticus in urbe fuit qui dixit regnum sacerdotio præferendum. Quare ab exercitu comprehensus Papæ præsentatur, & post audientiam igni sententialiter adjudicatus flammis consumitur, & cinis projectus est. Fridericus Imperator divisit Marchiam Austriæ à Ducatu Bavariæ, & fecit eam ducatum ob amorem patrui sui Henrici Marchionis ejusdem. Imperator anno regni sui septimo, Italiam intraturus, præmisit Reinoldum Cancellarium suum, & Ottonem Comitem Palatinum cum exercitu, qui Ravennam & Anconam civitates fortes, civibus primò multum renitentibus, in deditionem susceperunt, & cives ipsos fidelitatem Imperatori jurare compulerunt. Imperator igitur cum valida manu veniens Mediolanum obsedit & erant cum Imperatore præcipuè inter alios principes, Rex Bohemiæ, qui habuit in comitatu suo quinque millia armatorum, Henricus Dux Alsatiæ, Fridericus Dux Almanniæ seu Sueviæ, Bartoldus dux Carinthiæ, Lodewicus Landgravius Hassiæ, Conradus comes Palatinus & Fridericus Archiepiscopus Coloniensis. Mediolanenses autem tribus portis erumpentes, Imperatoris castra invadere tentant, sed cum magistro suo dispendio repulsi ad civitatem redierunt. Videntes igitur, se Imperatori resistere non posse, veniam petunt: qua concessa Imperator civitatem coronatus ingreditur, & acceptis obsidibus ferè quingentis, atq; tributo indicto recedit. Et postea Imperator missis legatis Mediolanum pro tributo, tributum non percepit: quoniam legati ipsius, videlicet Reinoldus Cancellarius, & Conradus Comes Palatinus mutato habitu traditione civium nocte vix evaserunt. Quare Imperator rediens Mediolanum ipsam civitatem triennio obsedit. Et in hac obsidione Friderico Archiepiscopo Coloniensi jam in Lombardia defuncto, Imperator promovit Reinoldum Cancellarium suum ad episcopatum Coloniensem, quoniam scripsit Ecclesiæ pro eo, & sic ad preces ejus electus est. Papa Adrianus, audito adventu Imperatoris, cum Cardinalibus concilium habuit, circa festum Beati Petri ad vincula, tractans cum eis, quomodo Imperatorem excommunicaret, sed morte præventus est. Quare Cardinales elegerunt Rolandum, Cancellarium Papæ defuncti, in Papam: sed ille asserens se indignum renuit. Cardinales igitur illi qui Imperatori favebant, hoc audientes statim elegerunt Octavianum Cardinalem in Papam, & nominatus est Victor. Cæteri verò Cardinales Imperatori contrarii rursus prædictum Rolandum eligentes inthronisaverunt eum, & appellabant eum Alexandrum: & Schisma factum est. Anno sequente Venetorum Legati ad Imperatorem, apud Parmam civitatem venientes, pacem & gratiam ejus postulabant. Eodem anno Bernhardus episcopus Paderbornensis obiit, & successit Evergisus, qui præfuit ecclesiæ annis XVII. Anno Domini MCCXI. Imperator in obsidione Mediolani perdurans apud Papiam concilium convocat, & desiderans schisma ab Ecclesia Dei disterminare, utrosq; electos vocat per Legatos: quorum unus videlicet Octavianus, qui se Victorem nominavit, venit, & alter, videlicet Alexander, venire recusavit. Rolandus igitur, qui & Alexander, ab episcopis ibi præsentibus, eò quod ecclesiæ judicio stare recusaret, anathematisatur. Et Imperator cum sibi adhærentibus Victorem pro summo Pontifice tenuit, & reputavit: cæteris regibus & principibus cum prælatis suis adhærentibus Alexandro: qui Alexander ad Regem Franciæ se contulit, & honorificè susceptus est ab eo. Mediolanenses interim longa obsidione fatigati, interventu quorundam principum, in gratiam sub forma hac recepti sunt: egredientes quidam civitatem omnes se & civitatem in gratiam Imperatoris tradiderunt, & consules & nobiliores ante pedes Imperatoris corruerunt. Et jussit Imperator omnes consules, legistas, Judices & milites teneri, populum in civitatem remittendo: deinde murum & turres civitatis dirui, & fossata jussit impleri. Tunc revelata sunt Reinholdo, novo Archiepiscopo Coloniensi, corpora sanctorum trium Regum, quæ petiit ab Imperatore & obtinuit, & ea deinde Coloniam perduxit, anno Domini MCLIII. & deinde Pisani fidelitatem juraverunt Imperatori. Anno Domini MCLXV. civitas Paderbornensis à parte occidentali ultrà forum cum ecclesia forensi & ecclesia SS. Petri

& Pau-

& PAULI miferabiliter igne confumta eft. Anno dehinc fequente in dominica Exurge, mare terminos fuos egreffum, per tres continuos dies excrefcendo duodecim penè miliariis multa millia hominum fubmerfit, & fpecialiter in Sicilia hoc factum eft. Sed & alia flumina excreverunt ultra folitum modum, & multa damna in jumentis, ædificiis, hominibus intulerunt. In die Parafceves celebrante Rolando, qui & Victor, apud Senonas divina, horribiles tenebræ factæ funt, & dum quidam de Cardinalibus fuis paffionem domini legeret, in eo quod hæc verba protulit, confummatum eft, fulgur tam ftupendum cecidit, & tantus deinde fragor intonuit, ut Rolandus dimiffo altari, & Diaconus miffa lectione, ac omnes, qui aderant, fuga fibi confulendum effe putarent. Denique Octavianus apud Lucam obiit x. Kalend. Maji, & fucceffit ei Guido Cremonenfis, & ab Henrico Leodienfi epifcopo ordinatus Pafchalis appellatus eft. Et plures epifcopi ab eo recedunt, qui prædeceffori fuo quoquo modo parebant. Eodem anno Archiepifcopus Colonienfis, Paderbornenfis, Mindenfis, & Monafterienfis epifcopi, & Henricus Dux Saxoniæ urbem Arnsberch, obfident, ex eo, quod Henricus Comes de Arnsberch, Henricum fratrem fuum juvenem, in vincula conjecerat, & inde mortuus erat. Unde Arnsberch capitur & deftruitur, ac ipfe Henricus comes cogitur exulare, fed poftea ipfe dedente fe, & omnia fua Colonienfi ecclefiæ, per ipfum Archiepifcopum fuis & patriæ eft reftitutus. Anno MCLXVI. Imperator offa Caroli M. Aquisgrani quarto Calendas Januarii cum frequentia Pontificum & Principum magnoque tripudio cleri & populi extulit de Sarcophago. Anno Domini MCLXVII. Imperator quartò Italiam intravit, & totam Italiam perdomuit. Romani verò collectis quadraginta duobus millibus armatorum rebellare tentabant, & partem exercitus ab Imperatore præmiffi invadere cœperunt. Sed Reinoldus Colonienfis & Chriftianus Moguntinus Archiepifcopi, & Philippus Cancellarius Imperatoris, cum fexcentis quadraginta millibus omnem illam multitudinem Romanorum fugere compulerunt: & cæfa funt paffim per agros novem millia, & quinque millia capti de exercitu Romano. poft hoc venit Imperator, & ingreffus urbem Romanos, CCLXXX. obfidibus receptis ab eis, ad deditionem coegit. Et Pafchalem Papam in fedem B. Petri collocavit, ubi idem Pafchalis III. Kalend. Augufti, XV. electos, alios Patriarchas, alios in Archiepifcopos, & nonnullos in epifcopos ordinavit. Et tertiâ dehinc die Beatricem Uxorem Imperatoris in Imperatricem confecravit. Anno Domini MCLXIX. Henricus filius Imperatoris, puer quinque annorum, Aquisgrani à Philippo Archiepifcopo Colonienfi in regem coronatur. Anno Domini MCLXXI. Chriftianus Archiepifcopus Moguntinus in Italia multa ftrenuè agens Anconam civitatem, Græcis occupatoribus ejus expulfis, Imperio Romano reftituit. Sequenti anno mulier quædam apud Xanthum peperiffe dicebatur infantem cum duobus capitibus, & tribus brachiis & tribus pedibus. Eodem anno S. Thomas, Cantuarienfis Archiepifcopus à miniftris regis in Anglia occifus eft. Et eodem anno feu tempore Henricus Dux Saxoniæ filiam regis Angliæ duxit uxorem. Et dicitur, quòd idem Dux in propria perfona S. Thomam invafit, & quamvis multa pro emenda poftea fecerit, ipfe tamen & pofteri fui graviter attriti funt. Anno Domini MCLXXIII. Henricus Dux Saxoniæ cum D. ferè militibus ad terram fanctam pro vifitando fepulchro Domini profectus eft; ubi multum honorificè per viam ab Imperatore Conftantinopolitano, & quodam alio rege pagano tractatus eft. Interim Imperator exiftens in partibus Saxoniæ potentiores quosdam provinciæ, quibus Dux urbes fuas commiferat, terroribus vel promiffionibus fecretò circumvenit, & juramento conftrinxit, ut fi fortè Dux non rediret, urbes cum terra fibi contraderent. Et poft hoc Duce reverfo propter hæc facta eft diffenfio inter Imperatorem & Ducem. Illo tempore legati regis Babyloniæ venerunt ad Imperatorem, petentes filium Imperatoris matrimonialiter jungi filiæ regis Babylonis, ita quòd Rex ipfe cum regno fuo fidem Chrifti fufciperet, fed non fuit perductum ad effectum. Hoc etiam tempore floruit Abbas Joachim in Sicilia, de quo habetur extra: de fumma Trinit. & fi. ca. c. damnamus Et dicitur, quod hic Joachim habuerit fpiritum prophetiæ. Ego quidem vidi in Italia quendam librum, vel libellum, fub nomine Prophetiæ confcriptum, verbis ænigmatibus mirabiliter obfcurum, cujus verba, ut legebam eodem tempore, ejusdem Joachim, Cyrillo cuidam presbytero celebranti divina In tabulis æneis Græcè confcri-

pta ab Angelo præsentata fuerunt, & propter obscuritatem verborum ipsi Joachim ab eodem presbytero ad interpretandum oblata. Et quia ex caussa tantum una nocte illum habere potui, modicum ex verbis ejus valui retinere. Recolo tamen in eodem me legisse, quòd ubi scriptum erat; Aquila nigra & coluber ab extra frigescens convenient in unum &c. Abbas Joachim interpretabatur ita: Imperator Romanorum & Imperator Constantinopolitanus concordabunt, & auferent omnia temporalia ab Ecclesia. Et circa finem prædicti libelli ponebatur quoddam capitulum quod incipiebat: Væ mulieribus excisis de petra durissima: quæ verba, & totum illud capitulum interpretabatur Joachim de quibusdam religiosis futuris in ecclesia Dei: qui quamvis à viris sanctis originem caperent, tamen molliciem mulierum imitarentur dissolutè vivendo, quos in multis locis illius capituli legi vocari rostratos à tergo. Unde præfatus libellus hoc erat fine conclusus: Qui colligit triginta modios ab area non invidebit rostratis à tergo. Et non longè postquam Abbas Joachim hæc interpretatus est, orti sunt ordines fratrum mendicantium. Anno Domini MCLXXIII. apud Andernach quidam fodientes terram invenerunt corpus Valentini Imperatoris, sicut in superscriptione denarii, qui unà secum repertus est, continebatur: ad caput ejus corona, ad pedes verò urna, ad latus autem gladius aureum habens capulum & lapidem victoriæ, inventi sunt. Eodem anno Imperator iterum duxit exercitum in Italiam, sed cum in obsidione cujusdam civitatis, quæ Alexandria, à nomine Alexandri Papæ dicebatur, morarentur Mediolanenses, Veronenses, Brixinenses, & ceteræ civitates Italiæ innumerabilem collegerunt exercitum, & Imperatorem obsidionem solvere coegerunt. Imperator tamen occurrens eis in campis aciem direxit contra eos. Intervenientibus autem quibusdam, non pervenitur ad bellum, sed civitates ipsæ cum Imperatore reconciliatæ sunt. Non multò post rupto fœdere Imperatori tentant rebellare, quapropter Imperator novo collecto exercitu apud Cumas civitatem Liguriæ residebat, & cum Italici eum in nimia multitudine ibi invadere tentabant, ipse progressus in campum commisso prælio ex utraque parte corruentibus victus est: Nam fuga capta Cumas se recepit. Tali casu Imperator anxius & curis ingentibus pressus, HENRICO Duci Saxoniæ per nuncios vocato, juxta lacum Cumanum occurrit, & humilius, quàm Imperatoriæ majestati congruebat, rogavit eum, ut ad reparandos Imperii casus auxilium præberet, collecto in brevi exercitu, eoque in Italiam traducto: cujus petitioni Dux assensum non præbuit, obortis jam dudum inter eos discordiis. Anno MCLXXVII. habito concilio generali apud Venetias, unitas ecclesiæ reformata est, & obtinuit sedem B. Petri Alexander: à quo Imperator cum Teutonicis principibus ferè per annos XVI. dissensit. Cum ordinatis verò tempore schismatis ita dispensatum est, ut episcopi in dignitatibus & clerici in ordinibus suis manerent, nisi qui fortè contra Canones intrusi fuissent, ejectis per violentiam legitimis pastoribus: vel nisi fuissent ordinati ab illis, qui auctores schismatis fuerunt, ut patet extra de schismaticis, capite primo. Inter hæc, quòd Archiepiscopus Coloniensis erat in Italia, inter amicos ejus, videlicet Comitem de Altena, & suos coadjutores, & amicos Ducis Saxoniæ, videlicet, Bernhardum de Lippia, & suos, incendia & rapinæ aguntur. Monasteriensis episcopus rediens ab Italia contra eos, qui in absentia sua diœcesin suam inquietaverant arma corripiens, junctis sibi comite de Tekeneborch, & Bernhardo de Lippia castella quædam, videlicet, Ahusen & Diepena destruxit. Eodem anno BERNHARDUS de Lippia ex parte Ducis HENRICI montem **Lewenberg** occupat, & præsidiis munit, quod postea inter eundem BERNHARDUM, & HERMANNUM Comitem de Ravenberg gravis discordiæ seminarium fuit. Anno sequenti Philippus Coloniensis, cum auxilio Imperatoris exercitum contra HENRICUM Ducem Saxoniæ armat, & procedens usque ad Wiseram Huxariam, oppidum Abbatis Corbejensis, ad injuriam Ducis incendio vastat: Deinde usque ad Hamelen cuncta vastando processit. Hoc anno Evergisus episcopus Paderborensis obiit, cui Sifridus ecclesiæ majoris præpositus successit, & præfuit ecclesiæ Paderfontanæ annis novem, mensibus IV. Anno MCLXXIX. conventus Principum factus est in Magdeborch, ubi querimoniæ multæ, tàm ab Imperatore, quàm à principibus contra Henricum ducem Saxoniæ factæ sunt. Hoc anno Guncelinus Comes de Swerin, qui de parte ducis erat, habuit bellum cum Simo-

Simone de Tekeneborch, & filio Comitis de Arensberch in diœcesi Osnaburgensi, & cæsa multitudine vulgi Comes de Tekeneborch cum multis millibus captus est. Eodem tempore Bernhardus de Lippia, & Witekindus de Rheden contra Zusatum armata manu tendentes provinciam circumquaque incendio vastaverunt, & in die Juda divertentes oppidum Medebecke concremarunt. Archiepiscopus autem Coloniensis è contra exercitum dirigit contra ducem in Saxoniam, & castrum Haldensleve obsedit, sed non perseverat. Et Landgravius Hassiæ Lodewicus, & frater suus Hermannus Comes Palatinus, cum quadringentis militibus, fuerunt in exercitu Archiepiscopi Coloniensis. Quare Henricus Dux dirigens exercitum ad terram Landgravii eodem anno bellum cum eo committit, & Landgravius victus cum quadringentis militibus captus est. Et ante hoc bellum HERMANNUS Comes Palatinus frater Landgravii ab amicis ipsius ducis captivatus est. Et Dux Halberstad, Northusen & Molhusen exussit, sed tunc plures nobilium, cum urbibus quas à Duce tenuerunt, ad partem Imperatoris verterunt se. Anno Domini MCLXXX. in conventu principum apud Geilenhusen celebrato per sententiam principum Duci SAXONIÆ HENRICO ducatus suus abjudicatur, & partes ipsius ducatus, quæ erant in Coloniensi & Paderbornensi diœcesibus ultra Weseram, dantur PHILIPPO Archiepiscopo Coloniensi: Et Bernhardo comiti de Anhalt, filio Marchionis Adelberti cæteræ partes ducatus ipsius, quæ erant in Saxonia, condicuntur. Deinde eodem anno Archiepiscopus Magdeburgensis cum multis principibus Saxoniæ, castrum ipsius ducis Haldesleve obsedit, cui ex parte ducis præerat Bernhardus de Lippia, & post multos labores intercluso alveo aquæ percurrentis ibidem, aquæ in tantum excrescebant, ut tenentes castrum periculum submergendi non immerito formidarent. Tandem ipsis aquis hyemis asperitate constrictis in glaciem, obsidentes castrum calcaria subtus pedes ligantes, castrum fortiter aggrediuntur, & per amicum Ducis sæpè repelluntur: ad extremum verò de consensu Ducis castrum traditur episcopo Magdeburgensi. Anno sequenti Imperator expeditionem facit contra Ducem, & cum multis regni principibus veniens in Saxoniam obsedit castra Blanckenborg, Waldenberch, & Lichtenberg, & captis ipsis ea diruit. Et deinde cum toto exercitu versus Lubeck se dirigit, & capit eam, & tandem cum Imperator movit exercitum contra Brunswick, Dux Romani Imperii vires non sustinens, consilio principum, potestati Imperatoris se dedit cum urbibus & castellis: concessis sibi tantummodo Brunswick & Luneborch. Quare cives qui proscripti fuerant, ob fidem, quam Duci servaverant, tunc patrimoniis & honoribus restituti sunt. Insuper Dux eos, quos tenuit captivos, videlicet Lodewicum Landgravium, & fratrem ejus HERMANNUM Comitem Palatinum, comitem de Tekeneborch, WITIKINDUM de Waldegge, & alios plures nobiles, cum plus quàm mille militibus, pro gratia Imperatoris absolvit. Et ob honorem & gratiam Imperatoris extra terminos Romani Imperii exulans ad HENRICUM regem Angliæ socerum suum divertit. Anno Domini MCLXXXVI. Henricus filius Imperatoris, jam dudum in regem coronatus, dominam Constantiam de Sicilia duxit uxorem. Anno Domini MCLXXXVII. Jerusalem capta est à Saracenis: quare Henricus Albanensis episcopus à latere Papæ Urbani missus expeditionem ultra mare prædicavit. Eodem anno eclipsis solis facta est. Et deinde anno sequenti Imperator, & Fridericus Dux Sueviæ filius ejus, cum multis nobilibus in Maguntia curiam celebrantes, ab Herbipolensi episcopo cruce signati sunt. Eodem anno Sifridus episcopus Paderbornensis obiit, & successit ei Bernhardus secundus, qui præfuit ecclesiæ annis XVI. Anno Domini MCLXXXIX. Imperator cum multis principibus Romani Imperii versus terram sanctam se contulit, & tunc Witikindus advocatus ecclesiæ Paderbornensis Comes de Swalenberg & de Waldegge, advocationem suam in manus Domini Bernhardi episcopi resignavit, in præsentia priorum & conventus totius Paderbornensis ecclesiæ, adstantibus fratribus ipsius Hermanno & Henrico, & si quid juris in ea haberent etiam abdicantibus. Et sic testamento suo condito, iter Hierosolymitanum cum Imperatore arripuit. Accepit autem pro hac benevolentia ab episcopo, tradente ecclesia ex thesauro suo, trecentas marcas argenti. Eodem anno Bernhardus episcopus Paderbornensis montem Iburg occupavit, & munire cœpit: Sed consilio ecclesiæ & fidelium ab incœpto destitit. Qui autem iste mons sit, in-

certum est mihi, cum supra dictum sit, quòd Carolus Magnus dedit ecclesiæ Paderbornensi castrum Iburg, quod nunc corruptè dicitur Driburg. Si enim tempore Caroli magni jam ibi castrum fuit, non episcopus, montem istum occupando, castrum primus ædificare cœpit, nisi tunc castrum antiquum fuisset dirutum ex toto: & etiam hic dicitur, quòd episcopus ab incœpto destitit, & tamen castrum Driburg huc usque perseverat: nisi fortè alius, postquam ipse episcopus ab incœpto destiterat, illud quod ipse inceperat, postea complevisset. Hoc etiam tempore rapinæ & incendia fuerunt per diœcesin Paderbornensem, à Wltikindo comite & Hermanno de Waldegge excitatæ: qui complices suos contraxerunt in munitiunculam Brobebe, quam episcopus Paderbornensis cepit, & destruxit. Imperator igitur cum maximo exercitu regnum Ungariæ pertransiens, à rege & regina multis donariis honoratus est. Deinde partes Bulgariæ pertransiens, venit in Græciam, & misit Hermannum episcopum Monasteriensem, Robertum Comitem de Nassawe, & alios pene cc. ad Imperatorem Constantinopolitanum, pro pacifico transitu, & convenienti rerum venalium foro per terram suam: quos omnes ille, quasi unum cum Saracenis sentiens, fecit detineri, & misit quendam de magnatibus suis ad Imper. Fridericum, qui legationem detulit in hæc verba: *Sanctissimus Imperator Constantinopolis mandat tibi advocato urbis Romanæ gratiam suam, si dignaris scire tamen, te & monarchiam Romanæ urbis penes eum esse, eumque superiorem tibi imperare debere: quod nunc ut concedas oportet, quia te,& exercitum tuum,terminis suæ ditionis, quasi retibus, conclusit.* Ad hæc Imperator commotus respondit: *Sciat ille tuus, quem dicis Sanctissimum Imperatorem, me electione principum, & consecratione universalis Papæ urbis Romanæ, nomen Imperatoris, & Romani Imperii dignitatem suscepisse: ab Imperatoribus scilicet avis meis & proavis sanguinem ducere: Sanctitatis nomen, sicut ille arrogans canis, mihi non adscribere: me peccatorem agnosco: pro peccatis meis, ob defensionem Christianæ gentis, iter hoc aggredior: Nulla prorsus apud eum, sed penes nos, auctore* DEO, *hic & in omnibus terris Romani Imperii majestas consistit, Retia, quibus nos conclusos applaudit, ac si tela aranearum facilè irrumpenda vilipendimus. Id cani tuo refer è conspectu nostro quantocyus recedens: quia si Romani non offuscaret gloriam Imperii, signa forsitan referres, qualia vanitas Domini tui exigeret.* Sed postea per legatos hinc inde missos Imperatores conciliati sunt, & captivi relaxati. Deinde Imperator movens exercitum à filio regis Turcorum plurimas insidias expertus est. Namque à suis intellexit, quòd si vellet per terram ejus pacificum habere transitum, necesse haberet magna pondera auri & argenti solvere sibi: quamvis rex Turcorum, videlicet, Suldanus de Iconio, per legatos suos Imperatori, dum adhuc erat in Teutonia, mandaverat, quòd ipse auxilia contra Saracenos, & rerum venalium copiam vellet exhibere. Unde Imperator indignum valdè & Imperatoriæ majestati contumeliosum judicans, auro & argento à Turcis se redimere, Turcorum legatis ita respondit: *Ego forum rerum venalium, quod promisit Soldanus, ante portas Iconiorum requiram.* Unde Turci manu armata Imperatori fortiter occurrerunt. Et cùm bellum instauraretur, Turci fugiunt, & cùm se in civitatem recipere festinant, Imperator cum suis Turcis intermixtis per vim civitatem ingreditur, & exercitus ejus spoliis civitatis ditatur. Deinde facta pace inter Imperatorem & regem Turcorum, Imperator ultra movet exercitum, & statim occurrunt ei legati Saladini regis Saracenorum excusantes dominum suum de detentione terræ Hierosolymitanæ, asserentesque eum minimè meruisse indignationem Romani Imperatoris, & velle stare sententiæ principum, an justè, vel injustè terram ipsam detineret. Cumque ex his verbis totus lætificaretur exercitus, statim lamentabile factum secutum est. Nam Imperator volens in equo flumen quoddam transire submersus est. Et inde luctus fit maximus: & corpus ejus recuperatum à FRIDERICO filio suo Duce Sueviæ Antiochiam delatum est, & ibidem tumulatur. Inter hæc innumerabilis exercitus Christianorum obsedit civitatem Accaron, quam Saraceni turribus & muris fortissimè munierant, versus quam pars exercitus cum Friderico filio Imperatoris se contulit. Et ibidem Fridericus ipse pestilentia interiit. Alia verò pars exercitus Imperatoris ad patriam repedavit, & Lodewicus Landgravius & Witikindus de Swalenberg in itinere mortui sunt.

CA-

CAPUT LXI.

HENRICUS sextus, filius Friderici regnavit annis IIX. Hic interventu principum Henricum Ducem Saxoniæ recepit in gratiam, anno primo post mortem patris. Quare Henricus filius ipsius Ducis Saxoniæ se cum rege in Italiam confert. Dehinc anno sequente videlicet nativitatis Domini MCXCII. in ipsa die Nativitatis Domini, Henricus rex Romam ingreditur, & sequenti die à Cœlestino Papa coronatur. Post hæc Imperator urbem egressus versus regnum Siciliæ, quod Constantiæ uxori suæ debebatur, & quidam Tancredus occupaverat, se direxit. Et cum Neapolim obsidione vallasset, ipse & multi nobiles cum eo confirmantur: quare Imperator obsidionem absolvit. Et Henricus filius Ducis Saxoniæ socios suos deserens civitatem intravit. Quare Imperatori suspectus habitus est. Et inde anno sequenti propter hoc idem ipse Dux in partibus Saxoniæ ab amicis Imperatoris bellis impetitur. Hoc tempore Wichmannus Archiepiscopus primo bis in anno monetam innovavit. Eo tempore Christiani ceperunt Accaron civitatem, & ibi institutus est tunc ordo militum cruciferorum domus Teutonicorum. Et Richardus rex Angliæ, cum reverteretur à terra sancta, naufragium passus est: ipse tamen periculum evasit. Et cùm Viennam Austriæ venerat, captus est & Imperatori præsentatus, qui coëgit eum solvere c. millia marcarum & regnum Angliæ ab eo recipere. Et tunc prædicta pecunia Henricus Imperator multos principes attraxit ad se. Hic Henricus Imperator concordavit cum principibus regni, quòd liberi sui post eum hereditario jure regnum obtinerent: sed contradictum est à principibus Saxoniæ. Quare ipse Imperator principes illos à promisso absolvit, & juramenta ea occasione præstita relaxavit. Post hæc Imperator iterum profectus in Italiam inimicos suos undique perturbat: & tandem veneno intoxicatus moritur, & in civitate Messana sepelitur, & deinde exhumatus apud Panormum denuo tumulatur. His temporibus anno Domini MCXCIIX. incepit ordo Prædicatorum per S. Dominicum natione Hispanum.

CAPUT LXII.

PAschalis Papa sedit annos XIIX. menses V. Gelasius sedit annum unum, dies V. Calixtus sedit annis V. menses X. dies XIII. Honorius sedit annos V. menses II. dies III. Innocentius secundus sedit annos XIII. menses IIX. dies IIX. Hic statuit, ut percutiens clericum incidat in excommunicationem, & non absolvatur nisi per Papam. Cælestinus sedit menses V. dies XIII. Eugenius natione Pisanus ordinis Cistertiensis, sedit annos IIX. Hoc tempore floruit S. Bernhardus Abbas Clarevallensis. Anastasius sedit annum I. menses IV. dies XXX. Adrianus natione Anglicus sedit annos IV. menses IX. dies XXIX. Alexander, natione Thuscus, sedit annos XXI. menses XI. Istius temporibus factum est schisma, de quo dictum est supra, sub imperio Friderici Imperatoris, & duravit per annos XV. Hic prius legebat Bononiæ in Theologia. Ipse celebravit Romæ concilium, quod dicitur Lateranense, cujus constitutiones in libro Decretalium sub diversis titulis continentur. Hic Alexander concessit ecclesiam S. Marci de Venetiis Castellanæ diœcesis visitantibus in die Ascensionis Domini plenissimam remissionem peccatorum: quoniam idem Papa fugiens persecutionem prædicti Friderici Imperatoris, Venetias tanquam privatus venerat, & ibidem aliquandiu incognitus latitabat. Et tandem cognitus, receptus est cum reverentia à Sebastiano Duce Venetorum, qui cum pro defensione Papæ cum tota Venetorum communitate gravibus bellis contra Imperatorem se submisit, Papa & Imperator conciliati sunt in eodem loco. Idem Papa concessit visitantibus ecclesiam Paderbornensem in die anniversariæ dedicationis ejusdem XL. dies, Non. Octobris Pontificatus sui anno primo. Deinde eodem anno IV. Idus Octob. concessit visitantibus eandem ecclesiam Paderbornanam in die annunciationis B. Mariæ Virginis XL. dies indulgentiarum. Item Pontificatus sui anno tertio, V. Kalend. Junii, concessit visitantibus eandem ecclesiam, in eodem festo die annunciationis & octo diebus præcedentibus & octo diebus sequentibus ejusdem festi diem pro qualibet die unum annum & XL. dies indulgentiarum. Lucius II. sedit annos IV. menses II. dies XIX. Urbanus III. sedit annum unum, menses VII. dies XXV. Gregorius IIX. sedit annos VII. mensem unum, dies XXVII. Clemens III. sedit annos III. dies XV. Cœlestinus sedit annos VI. dies XI. Horum summorum Pontificum in hoc capitulo decreta & statuta plurima libri Decretalium sub certis titulis continent collocata.

CA-

CAPUT LXIII.

OTTO IV. filius Henrici Ducis Saxoniæ successit Henrico VI. in regno, in discordia tamen. Nam post mortem prædicti Henrici Imperatoris duo electi sunt in discordia, videlicet, Otto prædictus, & Philippus Dux Alsatiæ: & obtinuit Philippus regnum vi annis IX. mensibus VI. Nam factum est bellum apud Rhenum inter electos prædictos, & Philippus triumphavit, & inter fugientes persecutus est episcopum Coloniensem, & obsedit eum in castro Wasenberg, & cepit castrum, & coëgit episcopum sibi jurare fidelitatem. Innocentius verò Papa III. reprobato Philippo Ottonem confirmavit. Philippus autem ecclesiam persequitur, & à Papa excommunicatur. Inter hæc Lodewicus Landgravius Hassiæ avertit Odacrum regem Bohemiæ à Philippo ad Ottonem, & post hoc Landgravius & Otto rex ceperunt Northusen. Deinde Philippus magnam curiam celebravit in Magdeburg: & interim Henricus Dux vastat incendio Calve. Et episcopus Magdeburgensis econtra vastavit incendio Helmestede, & fregit castrum Wereberg. Et deinde PHILIPPUS & Archiepiscopus Magdeburgensis obsident Brunswick: sed nihil proficiunt. Anno sequenti Philippus rex proficiscitur cum valida manu contra Landgravium: sed rex OTTO & rex Bohemiæ ei succurrunt. Quare PHILIPPUS bellum declinare volens Erfordiæ se inclusit. Et anno dehinc sequente Philippus iterum processit contra Landgravium: & tunc pax facta est inter eos. Hoc tempore, videlicet, anno Domini MCC. surrexit quædam Hæresis, quæ conabatur destruere Evangelium CHRISTI, & aliud Evangelium recipiendum esse, quod esset Spiritus sancti & hoc esset æternum. Et asseruit Evangelium CHRISTI tantùm duraturum usque ad annum MCCLX. ut testatur M. WILHELMUS de sancto amore magister Pariensis, in libro suo, quem fecit P[illegible]siis de periculis novissimorum temporum. Et post hoc PHILIPPUS veniens in B[illegible]berg à Comite Palatino sub bona fide percussus interiit: & OTTO post hoc regnum obtinuit annis decem, & coronatus est ab Innocentio Papa tertio. Et postquam coronatus est, statim processit contra Fridericum regem Apuliæ, vel Siciliæ, filium videlicet HENRICI Imperatoris & plurimam partem regni ejus obtinuit. Et cùm post hoc etiam terras ecclesiæ occupavit, Papa excommunicavit eum: & tandem cùm se noluit emendare, Electores elegerunt contra eum FRIDERICUM regem Siciliæ supradictum, anno Imperii sui quarto: ex hoc factæ sunt guerræ inter principes regni. OTTO Imperator reversus ab Italia Witzensee opidum obsidione vallavit: & eodem tempore filiam Philippi regis adversarii sui duxit uxorem, & in Northusen nuptias celebravit. Post hoc OTTO Imperator cum Ferrando Comite Flandriæ processit contra regem Franciæ: sed, bello commisso, rex Franciæ triumphavit, & Comes Ferrandus captus est. OTTO Imperator reversus in Saxoniam profectionem fecit contra episcopum Magdeburgensem, qui occurrens ei superatus est. Et post hæc incendia & rapinæ atque bella plurima inter Ottonem & Fridericum Regem facta sunt; donec Otto dysenteriæ morbo decumbens obiit. Sub eo factum est concilium Innocentii tertii Romæ, quod dicitur concilium generale, cujus Statuta & Decreta in quinque libris Decretalium inter alia Statuta & Decretales epistolas summorum Pontificum & Conciliorum sub certis titulis interposita continentur. Anno hujus OTTONIS VI. Bernhardus II. episcopus Paderbornensis obiit, & successit ei Bernhardus III. qui præfuit ecclesiæ annis XIX.

CAPUT LXIV.

FRIDERICUS secundus regnavit annis XXIII. Hic quoniam multis abundabat divitiis elatus est in superbiam. Ejus temporibus Permis rex Ungariæ profectus est ad terram sanctam, & nihil virile gerens cum pudore reversus est: Sed Lippoldus Dux Austriæ laudabiliter se gessit ibidem. Fridericus rex curiam solemnem statuit fieri in Franckenfort, & convenientibus principibus rogavit eos, ut HENRICUM filium suum post eum in regem eligere vellent, quod principes promiserunt ei, & juramento confirmaverunt. Et inde profectus in Italiam venit Romam, & à Domino Honorico, vel Honorio Papa in basilica S. Petri coronatur. Postquam coronatus est intrat regnum Siciliæ, & inimicos suos undique debellat. Sed quia suis non contentus terras ecclesiæ occupat, à Dn. Gregorio Papa anathematisatur. Inter hæc Hojer Comes de Falckenstein cepit Quedlingburg: Et Comes de Swerin cepit regem Danorum:

rum: & post multos tractatus, per amicos utriusque partis habitos, rex Danorum quinquaginta millibus marcarum se redemit, & juravit se nec suos de cætero comitatum Holsatiæ, & loca circumvicina invadere velle, & dedit filios suos obsides, & multos alios de regno nobiles: sed postea fidem non servavit. Hoc tempore Lubicenses sponte subdiderunt se Imperio. Item Adolphus Comes de Holstein oppugnavit Hamburg, & cives tradiderunt se sibi. Hoc tempore Fridericus de Althena Comes episcopum Coloniensem sub bona fide percussit: sed postea eodem anno Henricus rex filius Friderici, quem ipse reliquerat in Alemannia, ducens filiam Lippoldi Ducis Austriæ in uxorem, in Nurenberg nuptias celebrando, ipsum Comitem solemniter damnavit: Quare idem Comes Coloniæ rotatus est. Eodem tempore filius Ducis Lippoldi prædicti filiam Landgravii duxit uxorem, & nuptiæ ibidem celebratæ sunt. Post hæc Otto dictus de Luneborg cepit Brunswick, & cum amicis regis commisso bello intra civitatem triumphavit. Inter hæc factum est bellum in Dacia, seu Dania, inter regem Danorum, & Ottonem Ducem de Luneborg ex una, & episcopum Bremensem, Albertum Ducem Saxoniæ, Adolfum Comitem de Holstein, & Comitem de Swerin, parte ex altera: Et rex fugatus est, & Dux Otto captus, & multi interfecti sunt. Et circa idem tempus episcopus Trajectensis ante Covordiam cum CCCC. militibus interfectus est. Anno MCCXXIII. BERNHARDUS episcopus Paderbornensis obiit, & successit ei Oliverius, qui præfuit ecclesiæ annis duobus. Sub eo liber ecclesiæ Paderbornensis, qui Regula dicitur, videtur esse innovatus, ut elici potest ex eodem, ubi ponitur ordinatio septimanæ paschalis, & ubi ponitur dies SS. Prothi & Hyacinthi. Post Oliverium rexit ipsam ecclesiam Wilbrandus annis duobus. Post Wilbrandum successit BERNHARDUS IV. qui rexit ecclesiam ipsam annis XXIIX. sub Bernhardo in ecclesia Paderbornensi adhuc observantia regularis inter Canonicos ejusdem ecclesiæ viguit, & sub eo immutatio facta videtur de regulari observantia ad statum canonicorum sæcularium. Cumque FRIDERICUS Imperator excommunicationis sententiam in eum latam non curavit, GREGORIUS Papa concilium statuit in urbe celebrare. Et postquam multi de regno Franciæ prælati, & aliis in mundi partibus apud civitatem Januensem convenerant, Januenses XXV. Galeas armaverunt, quas ibidem Prælati una cum legatis Papæ intrantes mari se commiserunt versus Romam navigando. Pisani verò fideles Imperatoris, & alii de regno SICILIÆ cum [illegible] Galeis ipsis occurrentes classicum bellum contra eos hostiliter instaurant: & submersis tribus Galeis cum hominibus ipsorum Januensium cæteræ captæ sunt: quarum Pisani sex obtinuerunt, & alias regnicolæ SICILIÆ abduxerunt, & capti sunt tres legati sedis Apostolicæ, cum multis Archiepiscopis, episcopis, & Prælatis aliis, & Januensium civium quatuor millia cum eisdem. Et eodem tempore FRIDERICUS subacta Faventia ad obsidendam Bononiam se præparat: sed audita hac suorum victoria, obsidionis illius laborem tunc intermisit. Eodem tempore Papienses Imperatori fideles, contra Mediolanenses procedentes ad bellum, CCCL. ex eis captis, multos occiderunt. Rex Franciæ, prædicta prælatorum regni sui captivitate cognita, ad Imperatorem pro restitutione Prælatorum direxit epistolam tali fine conclusam: Nec vel[illegible]s à potentia, vel voluntate locum trahere. Nam regnum Franciæ non est adeò debilitatum, quòd permittat se vestris calcaribus perurgeri. Imperator Prælatos restituere renuens regi Franciæ rescripsit, tali sua verba fine concludens. Cum animalia singula leonis vestigia pertimescant, non miretur regia celsitudo, quòd Prælatos Franciæ in augustiis tenet Augustus, qui ad Cæsareas angustias conabantur. Hic FRIDERICUS aliâs requisitus à Papa in subsidium terræ sanctæ, multis principibus illò properantibus, adversa quadam valetudine se gravatum simulans, noluit proficisci. Et inde Papæ magis suspectus habitus est. Et in hac profectione Lodewicus Landgravius Thuringiæ propè Brundusium in Apulia mortuus est. Iste Fridericus Imperator concessit privilegium Duci Austriæ, ut ipse esset Rex, & Ducatum ipsius, videlicet, Austriæ & Styriæ, transtulit in regnum. Si tamen ipse rex Austriæ honorem debitum & consuetum Imperio deferret, & coronam à nemine, nisi ab Imperatore, reciperet, vel saltem ab illo, cui Imperator specialiter illud committeret faciendum, & quòd filii ejus, videlicet, major natu succederent in regno post eum, & quòd de provincia Carinthiæ Ducatum faceret, & Dux ille esset regi immediatè subjectus.

jectus. Ego legi copiam illius privilegii: sed constat ipsum effectum non consecutum. Fridericus Imp. quamvis excommunicatus à Papa, absolutione non obtenta, tandem profectus est ultra mare, & bella commisit cum Saracenis, at terram sanctam non recuperavit. Et cum inde reversus est, invenit quasdam terras regni Siciliæ per fideles Papæ occupatas, quas occupatoribus expulsis, recuperavit. Et multis blasphemis epistolis ad diversos reges & principes usus est contra Papam: Ita quod Papa tandem his motus direxit epistolas & mandata Apostolica Archiepiscopis & episcopis per Imperium & alibi constitutis: quarum unam direxit Archiepiscopo Maguntino sub hac forma: Gregorius episcopus servus servorum Dei: Venerabilibus fratribus Archiepiscopo Maguntino, & suffraganeis ejus, salutem, & Apostolicam benedictionem. Ascendit de mari bestia blasphemiæ, plena nominibus, quæ pedibus ursi & ore leonis desinens, ac membris formata cæteris, sicut pardus os suum in blasphemias divini nominis aperit, tabernaculum ejus, & sanctos, qui in cœlis habitant, similibus jaculis impetere non omittit. Hæc unguibus & dentibus ferreis cuncta confringere & suis pedibus universa desiderans conculcare, ad diruendum murum Catholicæ fidei occultos jam paravit arietes, & nunc apertas machinas instruit, Ismaëlitarum gymnasia, animas interimentia, construit, & in CHRISTUM humani generis redemtorem, cujus testamenti tabulas stylo pravitatis hæreticæ nititur abolere: fama testante, consurgit. Igitur admirari desinite omnes, ad quos ab hac bestia contra nos edita perveniunt obsequia blasphemiæ, si nos omnipotenti DEO servitute subjecti detractionum sagittis impetimur. Et infra: sed quia minus bene ab aliquibus credi posset, quòd se verbis non illaqueaverit, oris sui probationes in fidei victoriam sunt paratæ: quòd iste rex pestilentiæ dixit, à tribus Baractoribus, ut ejus verbis utamur, [illegible]icet Jesu Christo, Moyse & Mahomete totum mundum fuisse deceptum: & duobus e[illegible]m in gloria mortuis ipsum Christum in ligno suspensum manifestè proponens. Insuper dilucida voce affirmare, vel potiùs mentiri præsumsit, quòd omnes illi sint fatui, qui credunt nasci de virgine Deum, qui creavit naturam, & omnia potuisse. Hanc hæresin ille errore confirmans, quòd nullus nasci potuit, cujus conceptum vi[illegible] & mulieris commixtio non præcessit. Et homo nihil aliud debet credere, nisi quod potest vi & ratione naturæ probare. Quocirca universitatem vestram rogamus, monemus, & hortamur attentè in virtute obedientiæ, per Apostolica scripta vobis districtè [illegible]cipiendo mandantes, quatenus ne dictus Fridericus corda fidelium fallacibus [illegible]bis subvertere, vel contagione sui quilibet gregem Dominicum maculare, clero & [illegible]lo subjectis supra-dicta plenè & fideliter exponatis. Datum Laterani Kalend. J[illegible] Pontificatus nostri anno XIII. De supradictis, & aliis plurimis in bulla super præm[illegible] confecta contentis, cujus tenorem valdè longum ego perlegi, ipse Fridericus scri[illegible] regibus & principibus se excusat: scribens, ipsum Papam esse belluam, de qua scriptum est: Et exivit alius equus rufus de mari, & qui sedebat super eum sumebat pacem de terra. Et subdit: Ipse Draco magnus, qui seducit universum mundum, Antichristus est, cujus dixit nos esse præambulonem. Post hoc anno sequenti Domini, Gregorius Papa obiit, & successit ei Innocentius quartus, qui post exhortationes [illegible]urimas & monita caritativa non pauca per solemnes nuncios ipsi Friderico Imper[illegible]i solerter exhibita, & per eundem spreta, concilium apud Lugdunum congregavit & in eodem concilio deposuit eum ab Imperio, & regno Siciliæ. Et de hoc loquitu[illegible] c. de sen. & re judic. libro. VI. Unde FRIDERICUS commotus omnes clericos per [illegible]egnum Siciliæ servantes interdictum, auctoritate sedis Apostolicæ contra se lat[illegible], bonis omnibus & beneficiis ecclesiasticis privari, & à terminis regni expe[illegible] mandav[illegible]t. Et ab omnibus clericis regni ejusdem tertiam partem omnium beneficiorum f[illegible] mandavit recipi, & contradictores carceribus mancipari. Deinde principibus d[illegible]r-sis plurimas contra Papam & Cardinales blasphemas direxit epistolas, quarum u[illegible]s tenorem, decisum tamen, hic inserere deliberavi: Collegerunt Pontifices & Phar[illegible] concilium in unum: adversus principem CHRISTI domini convenerunt, quid faciemus, inquiunt? quia hic homo de hostibus sic triumphat Si sic ipsum dimittimus, omnem sibi subjiciet gloriam Lombardorum. Et infra: Iste Pater patrum, qui dicitur servus servorum Dei omni prorsus exclusa justitia factus est aspis surda, non advertens Romani principis allegata: & velut lapis, qui de funda jacitur, sic emisit subitò malum verbum. Et infra: sed qui CHRISTI vicarius diceris, & Petri successor

etiam

etiam Piscatoris, quid accensus furore refugis id, quod rex omnium induit, Formam servi? Dic igitur, quid resurgens à mortuis dixit primò discipulis ille magister omnium magistrorum? Non inquit, arma & scutum sumite, nec sagittam vel gladium: sed Pax vobis. Ad quid gloriaris in malitia, qui solus in urbe diceris fraus & dolus? Ergo si CHRISTI vicarium te & Petri asseris successorem, à CHRISTI prorsus & Petri tramite non discedas, sed actus concordent actibus, & Capuanus adhæreat Galilæo. Istud autem satis turbat, & omnino CHRISTI fidelium parvitates, quòd Petrus derelictis omnibus & reti, sequi CHRISTO vocante voluit viam vitæ, qui tanquam omnia possidens & nihil habens, ad thesaurum cœlestis patriæ semper ardentius aspirabat. Tu verò tanquam nihil habens & omnia possidens, quæris semper quem devores, & derodas, nec sedare potest aliquando totus mundus ventris tui ingluviem: quia tibi non sufficit orbis terræ. Petrus autem, ut legitur, ad portam veniens speciosam, nec argentum, nec aurum habeo, dixit claudo. Tu verò si forsan incipit acervus pecuniæ minui, quem adoras, statim cum claudo claudicas, quærens anxiè quæ sunt mundi. Sed qui CHRISTO jubente prædicas tanquam pastor ecclesiæ paupertatem cur refugis quod hortaris? quæris semper, ut aurum auro copules, in hoc autem non restat aliud, nisi ut summi Pontificis prædicatio contemnatur. De cœlo namque si bene recolis descendit linteum super Petrum, cui surge, & manduca dictum est dum oraret qui tamen immunda noluit manducare, dira quamvis esurie stimulatus: Tu verò a[illegible] hoc vivis ut comedas: in cujus vasis & scyphis aureis scriptum est: Bibo, Bibis. Cujus verbi præteritum sic frequenter in mensa repetis, & post cibum quasi raptus in tertium cœlum Hebraicè, Græcè loqueris, & Latinè. Postquam autem im[illegible]uerit ventris ingluvies, & stomachus usque ad summum ejus, tunc super pen[illegible]torum æstimas te volare. Tunc ibi Romanorum substat Imperium, & tunc [illegible]nt ti[illegible] munera reges terræ: tunc vinum citò mirabiles facit exercitus: tunc tibi [illegible]t o[illegible]ium gentium nationes. Ploret igitur mater ecclesia, quòd pastor Dominici gregis factus est lupus rapax, crassum quidem de grege comedens, confractum [illegible] n[illegible]t: dissolutum ad propria non reducit: sed velut amator schismatis, caput & [illegible]or[illegible] can[illegible]ali, potius contra jura Romani principis & honorem tuetur hæreticos, & Dei [illegible]dem & omnium Christi fidelium inimicos, omni prorsus altissimi ti[illegible] po[illegible], hominum verecundia ultrojecta. Sed ut possit hic melius sui cor[illegible]i[illegible] occultare, prædictos crucis & hostes fidei fovet & protegit, sub quadam [illegible]etatis adserens se Lombardis ad hoc tantum præstare subsidium in hac parte, [illegible] vel cedat, vel judicet plus, quàm requirat series sui juris: sed dolosæ vulpis [illegible] nunquam in hoc fallit ingenium venatoris. Ut qui regis Israel intende. Sin[illegible]s Dominici gregis pastor, dic ergo quid est hoc, quod curabat, ut legitur, in[illegible]rmos à morbis validis umbra Petri? tu vero tanquam vir Sanguinum ad hoc solum invigilas, ut facta strage vivorum sanguis innoxius effundatur: & de te sat malè optimè dic[illegible] potest, quod tuo tempore Deo displicere disponis. Et infra. Revertentem ergo ad gremium matris ecclesiæ benignè recipias filium singularem, præsertim cùm peti[illegible] instant[illegible], & absque culpa. alioquin leo noster fortissimus, qui simulat hodie dormire, tu[illegible] solo terribili trahet omnis à terræ finibus tauros pingues, & plantando ju[illegible]m ecc[illegible]iam diriget, evellens prorsus & destruens cornua superborum. Item id[illegible]m F[illegible]cus aliam scripsit epistolam contra Innocentium Papam quartum diversis princi[illegible]s in qua inter cætera his verbis blasphemis usus est: Illum præterea Christi vica[illegible] haberi & Petri successorem & dispensatorem animarum fidelium indi[illegible]um f[illegible]mur, non ob dignitatis injuriam, sed ob personæ defectum: qui dispensa[illegible] c[illegible] fratrum deliberatione magna faciendas in camera sua more cujuslibet mercatoris in libra, mercator ipse existens, ipse bullator, & scriptor, & forsan muta[illegible]. Harum epistolarum præ cæteris quas elegi tenores in parte hic inserui certis ex [illegible]sis, quas [illegible]ens inquisitor fortassis inveniet. Post hæc Fridericus intendens au[illegible]e temporalia ab ecclesia regibus & principibus direxit epistolam tali tenore conclusam: Semper fuit nostræ voluntatis intentio, clericos cujuslibet religionis ad hoc inducere, & præcipuè maximos, ut tales perseverent in fine, quales fuerunt in ecclesia primitiva, apostolicam vitam ducentes, & humilitatem Dominicam imitantes. Tales namque clerici solebant angelos intueri, miraculis coruscare, ægros curare, mor-

quos suscitare, & sanctitate vitæ non armis sibi reges & principes subjugare: at isti inebriati deliciis Deum postponunt, quorum exaffluentia divitiarum religio suffocatur. Talibus ergo subtrahere divitias nocentes, quibus damnabiliter onerantur, opus est caritatis. Ad hoc vos principes unà nobiscum, ut cuncta superflua deponentes modicis rebus contenti soli Deo serviant, cui serviunt omnia, omnem debetis diligentiam adhibere. Hic Fridericus studium literarum apud Neapolim confirmavit, & mandavit, ut nullus de regno Siciliæ pro scholis requirendis partes exteras requireret, & sub certa pœna omnes existentes in studiis in aliis partibus infra certum terminum Neapolim pro studiis inhærendis rediret. Et voluit nulli licere publicè docere vel discere præter in puerilibus Grammaticæ per totum regnum, alibi quàm Neapoli. Et in privilegio desuper concesso commendat civitatem ipsam multipliciter de loci amœnitate, victualium sufficientia, ac moribus incolarum, quæ revera tempore pacis eidem civitati non desunt. Hoc tempore Livonia pro parte convertitur & S. Thomas de Aquino natus est. Et Raimundus librum Decretalium composuit. Hic Fridericus ecclesiasticis personis per Imperium constitutis privilegia magna pro eorum libertate conservanda, concessit. Unde statuit, quòd statuta & consuetudines, quæ civitates & loca, potestates vel consules, aut quæcunque aliæ personæ, contra libertatem ecclesiæ, vel personas ecclesiasticas, edere attentarent, ipso jure nullæ essent: & statuentes eo ipso sua jurisdictione privari, nec non locum, ubi talia deinceps præsumta fuissent, banno mille marcarum auri præceperat subjacere. Item si constitutionis illius aliqui essent contemptores, per annum bona eorum per totum Imperium mandavit impunè ab omnibus occupari. Item statuit, quòd nulla communitas, vel persona publica, vel privata, collectas seu exactiones, angarias vel parangarias ecclesiis, vel aliis locis, aut ecclesiasticis personis imponerent, aut invadere bona ecclesiastica præsumerent: quod si secus facerent, & requisiti ab ecclesia vel Imperio emendare contemnerent, triplum refunderent, & nihilominus banno imperiali subjacerent, quod absque satisfactione debita nullatenus remitteretur. Item ut nullus ecclesiasticam personam in criminali quæstione, vel civili trahere ad judicium seculare præsumeret contra canonicas sanctiones & constitutiones Imperiales: quòd si secus faceret actor, à suo jure caderet, judicatum non teneret, & judex extunc judicandi auctoritate privatus foret. Item statuit, quòd judices temporales, qui clericis vel personis ecclesiasticis justitiam denegare præsumerent, tertiò requisiti jurisdictionem amitterent. Hæc statuta & quædam similia Honorius Papa tertius confirmavit. Item idem FRIDERICUS fecit quendam librum de Feudis. Et Fridericus tandem post plurima bella & expugnationes terrarum ecclesiæ, non curans sententiam depositionis, in Concilio Lugdunensi in se latam, Parmam civitatem Lombardiæ obsedit, & ibi a Parmensibus Papæ fidelibus victus aufugit, thesauris suis & rebus multis amissis. Et deinde ad regnum Siciliæ se totum contulit, & ibi eodem morbo correptus sine sacramentorum perceptione &, ut dicebatur, sine pœnitentia defunctus est.

CAPUT LXV.

Conradus filius Friderici, diminutivo nomine Conradinus apud Italicos nominatus, post mortem patris congregavit exercitum magnum in Alemannia, & versus Italiam se dirigens regnum Siciliæ de manu Manfredi fratris sui naturalis conatur vindicare, & naves intrans per mare venit in Apuliam & civitates multas cepit. Anno Dn. M. CC. LI ipse cepit Neapolim, cujus muros per circuitum diruit, & annò sequenti veneno intoxicatus interiit, & Manfredus regnum Siciliæ obtinuit. Hic Manfredus ædificavit civitatem in Apulia, non longè à Siponto, quam à nomine suo Manfredoniam nominavit. Unde cives Sipontini propter incommoditatem loci, propter multitudinem serpentium, à monte Gargano venientium, Siponte relicto Manfredoniam [illegible] fuerunt. Sedes tamen archiepiscopalis à priori civitate adhuc [illegible] tina vocatur. Bernhardus episcopus Paderbornensis IV. obiit.

Postquam, ut supradictum est, Innocentius IV. Fridericum deposuit, ipse [illegible] monavit, quòd principes electores ad eligendum alium regem convenerunt. Et electus est ab eis frater Landgravii Thuringiæ, qui postea in brevi mortuus est. Deinde electus est Comes Hollandiæ, & ille statim à Fresonibus occisus est: quorum neuter benedictionem Imperialem consecutus est. Post hoc electi sunt duo in discordia, videlicet,

licet, rex Castellæ, & Richardus Comes Cornubiæ, frater regis Angliæ. Et hoc schisma per annos aliquot duravit: ita quòd neuter eorum à Papa coronatus est. Regnavit tamen quodammodo Richardus per annos 18. Anno Domini M. CC. LX. rex Ungariæ [illegible] gem Bohemiæ bello aggreditur, habens diversarum nationum Orientalium, & de re[illegible] suo ducenta quadraginta millia equitum. Rex tamen Bohemiæ cum centum mill[illegible]bus equitum de quibus septem millia equorum ferro erant cooperti, regem Ungariæ superavit eumque in Ungariam usque persecutus est. Sed postea per contractum [illegible]atrimonii pacificati sunt.

Anno Domini M. CC. LXIII. Urbanus Papa IV. regnum Siciliæ, quod Manfredus detinuit, tanquam ad ecclesiam devolutum Carolo comiti provinciæ fratri regis Franciæ, contulit: qui postea veniens in Italiam tempore Clementis Papæ IV. Manfredum vita & regno privavit. Istis temporibus quidam Judæus in Hispania comminuendo rupem unam, pro vinea amplianda, in medio lapidis invenit concavitatem, nullam penitus divisionem, vel scissuram habentem, & in ea reperit librum quendam, quasi folia lignea habentem, qui tribus linguis videl. Hebræa, Græca & Latina scriptus tantum quantum unum psalterium habebat de litera: & loquebatur de triplici mundo ab Adam usque ad Antichristum, proprietates hominum uniuscujusque mundi exprimendo. Et principium tertii mundi posuit ita: Filius Dei nascetur ex Maria virgine & pro salute hominum patietur. Quod cùm legisset Judæus cum omni domo suo baptizatus est. Et erat etiam scriptum in eodem libro, quòd tempore Ferrandi regis liber iste deberet inveniri. Hoc tempore post Bernhardum IV. præfuit ecclesiæ Paderbornensi Simon episcopus, qui rexit eam annis XXIII.

CAPUT LXVI.

Rudolphus de Havebesberge, natione Suevus, regnavit annis XVIII. Hic à Papa confirmatus, regnum, quod tempore vacationis dilapidatum erat, reformavit. Ipse a[illegible]gnavit, imò verius, ut notat Guilhelmus Duranti titulo de putatione rescripti ra[illegible]ne caussæ: versu, Item quod obrentum est: restituit ecclesiæ Romanæ Bonon[illegible]iam cum districtu suo, videlicet, provinciam, quæ Romaniola dicitur. Ipse etiam congressu cum rege Bohemiæ gloriosè triumphavit, regeque interfecto, plures [illegible] re[illegible]i, quas idem rex occupaverat, recuperavit. Istis temporibus, anno M[illegible] XX. Ludowicus rex Franciæ non territus præteritis laboribus & expensis, quas [illegible]erat, ultra mare iteratò cum duobus filiis suis, adjuncto sibi rege Navarræ, & [illegible] pluribus aliis, pro recuperatione terræ Sanctæ iter assumsit. Cumque Car[illegible]gi[illegible]em cepissent, & partes vicinas, ipse rex Lodewicus cum uno filio suo, & Lega[illegible] Domini Papæ, pestilentia exstinctus est. Turbatis autem Christianis de regis interitu, super[illegible]nit Carolus frater ejus rex Siciliæ. Quare Saraceni, licet Christianos in multo[illegible] cederent, generale bellum inire non audebant, sed pacem sub hoc pacto cum Chr[illegible]ianis acceptabant; Ut omnes Christiani in regione illa liberi dimitterentur: Et quòd in monasteriis, ad honorem Christi, in quibuscunque civitatibus regni illius c[illegible]structis, fides Christi per fratres, in ipsis monasteriis habitantes, & per alios quos[illegible] c[illegible]ue liberè posset prædicari. Et volentes baptizari non deberent ab aliquo prohiberi. Et rexi[illegible] regi Siciliæ solutis expensis tributarius esset. Postquam Simon episc[illegible] Paderbornensis præfuit ipsi ecclesiæ Paderfontanæ annis XXIII. moritur: suc[illegible]tque [illegible] Otto de [illegible]ethberge, qui ipsi ecclesiæ præfuit annis XXX. Hic Otto multas [illegible]erras [illegible] civibus Paderbornensibus habuit. Unde accidit, quòd cum ipsi castrum [illegible] devastaverant, & post hoc quadam die ad implendum fossata ejusdem [illegible] episcopus Otto cum fidelibus suis manu forti irruit super eos, & com[illegible] [illegible] de civibus occisi sunt plusquam quingenti, quorum cadavera in plaustris [illegible]antur in civitatem, & in una fossa magna sepulta sunt. Fuit enim inter episco[illegible] & cives per certos arbitros facta compositio quæ cum servari non videbatur, ut [illegible] [illegible]as guerras, clades prædicta secuta est. Erat enim hæc compositio [illegible] domini M. CC. LXXXI. pr[illegible]usquam ipse dominus Otto esset consecratus in ep[illegible]opum, & utrinque fuit juramenti & sigillis firmata: in qua inter cetera ipsi cives promiserunt libertates emunitatum illæsas servare & liberas, & in familias canonicorum & ecclesiasticarum personarum civitatis Paderbornensis, nisi prius coram domi-

dominis suis conventos nullam penitus jurisdictionem exercere, & excommunicatos strictius vitare & eos in officio consulatus non habere. Deinde orta discordia super judicio sæculari, quod exercetur in foro Paderbonensi electi sunt arbitri, qui visis & auditis propositis hinc inde pronunciaverunt, officium prædicti judicii esse feudum ecclesiæ Paderbornensis, & hæc pronunciatio facta est anno domini M. CC. XCIX.

ADOLPHUS de Nassowe regnavit annis VIII. Hunc ALBERTUS dux Austriæ filius Rudolphi bello afficit, & commisso prælio Adolphus occisus est, & Albertus obtinuit regnum, quoniam uterque eorum in discordia fuit electus.

Albertus igitur regnavit annis X. & ipse à Bonifacio Papa octavo coronatus est: Et tandem à suis interfectus est, OTTO Paderbornensis episcopus moritur, & vacavit sedes annis duobus. Deinde in discordia electi sunt, videlicet, Guntherus de Sualenberg & Thidericus de Ictere: Sed Thidericus episcopatum obtinuit, & præfuit ecclesiæ Paderfontanæ annos XII.

CAPUT LXVII.

INnocentius Papa tertius sedit annos XIIX. menses IV. dies XXIV. Hic fecit hospitale sancti Spiritus Romæ. Anno Pontificatus sui XVII. celebravit Romæ concilium generale in ecclesia Lateranensi pro subsidio terræ sanctæ, in mense Novembri, quod ad differentiam concilii Alexandri tertii in eadem ecclesia celebrati, & concilium Lateranense quod ad differentiam istius dicitur concilium generale, simpliciter appellatur: cujus statuta & decreta in quinque libris Decretalium sub distinctis titulis continentur. Sub eo incipit ordo fratrum minorum anno domini M. CC. VI.

Honorius tertius sedit annos X. menses IIX. dies XXIV. Hic primo anno Pontificatus sui confirmavit ordinem prædicatorum, beato Dominico ejusdem ordinis inventore procurante, anno domini M. CC. XX. Deinde ipse confirmavit ordinem Fratrum Minorum. Ipse etiam concessit visitantibus ecclesiam Paderbornensem in anniversario dedicationis ejus XL. dies indulgentiarum, Anno X. Pontificatus sui, ad instantiam Bernhardi quarti episcopi Paderbornensis, in præsentia ejus tunc constituti.

Gregorius nonus sedit annos XIV. Hic sanctam Elizabeth, filiam regis Ungarorum, relictam Lantgravii Hassiæ & Thuringiæ, canonisavit. Item beatum Dominicum post mortem ejus anno XI. & à confirmatione ordinis anno XVIII. Et postea sanctum Franciscum, & sanctum Antonium de ordine fratrum minorum canonicavit. Ipse etiam concessit, quòd in die Annunciationis Mariæ virginis in ecclesia Paderbornensi solennis fiat processio & quòd sequentia cantetur ad Missam; Sed non concessit singulis ejusdem ecclesiæ sacerdotibus illo die legere sequentiam ad M[illegible]am. Item concessit visitantibus eandem ecclesiam in festo prædicto X. dies indulgentiarum Item concessit porrigentibus manum adjutricem ad reformationem ejusdem ecclesiæ XX. dies indulgentiarum: quia casu cujusdam turris ipsius in parte destructa fuit, ita quòd necessarium erat quatuordecim testudines ejus reformari. Eodem tempore in Brunscwick decem magistri Gildonum à consulibus suspensi sunt, & undecimus decollatus est, sed duodecimus in peregrinatione existens evasit, & hoc fuit initium multorum malorum ibidem.

Cœlestinus quartus sedit dies XVII. Hic sanctum Petrum de Verona de ordine Prædicatorum canonizavit. Innocentius quartus, natione Januensis, sedit annis XI. menses VI. Hic celebrans concilium generale apud Lugdunum, plures ordines mendicantium cassavit, & Fridericum I[illegible]per. deposuit. Alexander quartus sedit annos VII. Eodem tempore Wilhelmus comes Hollandiæ à Fresonibus occisus est. Urbanus quartus sedit annos tres mensem unum. Hic instituit festum corporis Chri[illegible]. Clemens quartus sedit annos tres, menses novem. Hic uxorem & liberos habu[illegible] & uxore mortua factus est episcopus Podiensis. Post hoc Archiepiscopus Narbonensis: deinde Cardinalis & episcopus Sabinensis, & demum Papa efficitur. Eo tempore Wernherus archiepiscopus Maguntinus visitans reliquias sancti Liborii in Paderborn, meritis ejusdem sancti, ibidem à calculo liberatus est. Unde contulit ma[illegible] porrigentibus adjutrices ad reformationem ipsius ecclesiæ Paderbornensis de provincia Maguntina existentibus XL. dies indulgentiarum, anno M. [illegible]C. LXVII.

Gregorius X. sedit annos IV. dies X. Hic celebravit concilium apud Lugdunum. Et ipse intendebat multitudines ordinum refrenare. Voluit enim ordinare, quòd non essent

essent nisi duo ordines mendicantium, videlicet Prædicatorum, & fratrum Minorum, & tantum tres ordines non mendicantium, videlicet nigrorum monachorum, & Cistercienfium & de Templariis & Hospitalariis tertium ordinem facere voluit, pro ut notat Johan. Andreæ. Innocentius quintus, de ordine Prædicatorum, sedit menses v. & cessavit Papatus diebus XVIII. Adrianus quintus, natione Januensis, sedit mensem unum, dies IX. & cessavit Papatus diebus octodecim. Johannes XXI. natione Hispanus, sedit menses octo, dies septem, & cessavit Papatus mensem unum, dies septem. Nicolaus tertius, natione Romanus de domo Ursinorum, ordinis fratrum minorum, sedit annum unum, menses novem. Hic statuit, ut fratres minores in bonis mobilibus & immobilibus quibuscunq; ipsis collatis seu per ipsos acquisitis haberent tantum usum fructum: sed dominium rerum illarum ad ecclesiam Romanam spectare deberet. Et sic sub tali colore voluit ditare fratres ipsos, non obstante ordinatione regulæ eorum. Et procuratores ipsorum fratrum hæc bona acquirentes, vendentes, commutantes, defendentes, seu de eis quomodolibet de licentia ministrorum provincialium dispensantes, hæc omnia agerent nomine Romanæ ecclesiæ & tamen nullum ex hoc Romanæ ecclesiæ: sed solum ipsis fratribus profectum quoquomodo possint procurare. Ecclesia Romana in ipsis bonis nomen sine re haberet. Sed Johannes Papa XXII. hæc omnia revocavit. Dicitur quòd iste Nicolaus statuit quò quoties sedes apostolica vacaret, deberet eligi Papa de ordine fratrum Minorum. Unde postea quidam schismatici fuerunt, & adhuc esse præsumuntur, qui dixerunt nullum verum Papam fuisse à tempore ejusdem Nicolai, *(vid. quæ Crantius habet L. 8. c. 35. Saxon.)* quamdiu nullus de ordine minorum postea electus in papam extiterit. Et post mortem ejus vacavit sedes mensibus quinque. Martinus quintus sedit annos tres. Honorius quartus natione Romanus, de domo Sabelliorum, sedit annos tres. Nicolaus quartus sedit annos sex, menses octo. Cælestinus quintus postquam electus resignavit Papatum: sed quia quibusdam vertebatur in dubium, an Papa possit resignare papatum, ipse priusquam resignavit, statuit, quòd Papa possit resignare papatum. Bonifacius octavus sedit annos octo. De isto dicitur fuisse prædictum: Intrabit ut vulpes; regnabit ut Leo; morietur ut canis. Unde dicitur de eo, quòd dum Cœlestinus Papa præcessor suus fuit electus iste Bonifacius, tunc Benedictus vocatus, & Cardinalis existens, Cœlestinum ad resignandum papatum fraudulose induxit. Fecit quandam fistulam, quam de nocte per parietem usque ad lectum Papæ porrexit, & per illam in noctis silentio loquens sub specie boni angeli Papæ suggessit, ut papatum resignaret: quoniam ad regimen Ecclesiæ non sufficeret: Unde Cœlestinus motus papatum resignavit, & factus est [illegible]arius, & iste Bonifacius ei successit, & sic intravit ut vulpes. Deinde regnavit ut leo: multum enim rigidus exstitit, ut patet ex multis constitutionibus, quas ipse fecit, quæ in sexto libro Decretalium continentur, quem librum fecit compilari, & approbavit eum anno pontificatus sui quarto. Iste Bonifacius annum plenissimæ remissionis, qui more Veteris Testamenti Jubilæus dicitur, & in partibus Alemanniæ annus aureus appellatur, primum excogitavit, & eum instituit, anno Pontificatus sui sexto: Anno Dn. M. CCC. Et deinde quolibet anno centesimo observandum. Et consequi volentes illam indulgentiam, si erant Romani triginta diebus, si forenses XV. diebus, continuis vel interpolatis Basilicas apostolorum Petri & Pauli habebant devote visitare, prout hæc omnia continentur in bulla de super confecta, quæ in introitu Ecclesiæ sancti Petri Romæ inter ipsas januas in marmore exarata est. Bonifacius persecutionem domus de columna perferens, ab eis, qui tunc Romæ potentes extiterunt, [illegible]itur, pressura collisus, decubuit, & postea in brevi defunctus est. Et [illegible] quasi canis mortem pertulisse creditur prophetatus. Hic bonifacius concessit [illegible] quatuor festivitatibus tempore interdicti apertis januis celebrari. Er post compilationem sexti libri Decretalium plures constitutiones fecit: statuit enim pro debito pecuniario non ferre interdictum, & si secus fieret, irritum decernit & inane. Ipse volens sedare discordiam inter rectores Ecclesiarum & fratres mendicantes super sepultura, confessionibus audiendis, prædicatione verbi Dei, & accessoriis illarum, fecit constitutionem, Super cathedram, quæ solum fratres prædicatores & minores inter religiosos comprehendit: quare ipse postea ipsam ad fratres ordinis Eremitarum extendit.

CA-

CAPUT LXVIII.

HEnricus septimus, qui fuit de Luzeleburg, regnavit annis sex. Hic coronatus est à Clemente quinto. Mediolanenses ei sponte se subdiderunt, & Florentini ei rebellabant. Quare anno VII. imperii sui Florentiam obsedit, & obsidione durante febre correptus moritur: sed veneno ipsum fuisse intoxicatum à quodam fratre de ordine prædicatorum, dum ablutionem communionis recipit, fama perhibuit.

Lodewicus Dux Bavariæ regnavit annis XXXIII. Contra hunc in discordia electus fuit Fridericus Dux Austriæ consobrinus ejus, & cum inter eos longa concertatio de regno fuisset, tandem ipsi bellum sibi mutuo sub certis pactis & pœnis indixerunt, & commisso prælio Dux Bavariæ triumphavit, & multa hominum strage facta, Ducem Austriæ cepit, & sic regnum obtinuit. Cum autem Ludovicus se de regno post hoc intromitteret, Johannes Papa XXII. ad instigationem Regis Franciæ, sumpta occasione quòd ipse sine approbatione Romani pontificis de regno se intromitteret, ipsum excommunicavit: sed Rex excommunicationem non curans, anno regni sui XIV. nativitatis Domini anno M. CCC. XXVIII. ad urbem Romanam cum exercitu se dirigit. Cumque esset in urbe, ipse se gerens pro Imperatore, Papam declarat hæreticum & excommunicatum, & quantum in eo est, ipsum deponit de facto, decernens ei adhærentes privatos esse omnibus feudis, libertatibus, & privilegiis ab Imperatore concessis. Anno Ludovici sexto, Bernhardus de Lippia, defuncto Thiderico episcopo Paderbornensi electus est, & præfuit Ecclesiæ Paderbornensi annis XX. minus duobus mensibus. Anno Domini MCCCXXI. principes & nobiles infra scripti præstiterunt homagium ipsi Bernhardo episcopo Paderbornensi, Lantgravius Hassiæ ratione castri Schovenborg & castri Dreidenborg & sylvæ Reinerswalt, Henricus Comes de Waldegge, Hermannus comes de Everstein, Guntherus Comes de Swalenberg, Comes de Rethberge, Comes de Ravensberge, & Bartoldus Domicellus de Buren. Hic Bernhardus rebellantibus sibi civibus Paderbornensibus, obsidione vallavit urbem, & certis intervenientibus tractatibus cives dederunt sibi quadringentas marcas, & episcopus juxta pronunciationem arbitrorum pacem cum eis fecit. Et quia quidam articuli arbitrii illorum minus plenè expressi sunt, usque in hodiernum diem quidam, quadam curiositate sibi alios excedere videntes, observantiam, octoginta tribus annis jam præscriptam, non contenti jurium quorumcumque determinatione, cotidie infringere tentant. Hic Bernhardus multum magnanimus & in bellis victoriosus fuit. Unde quadam vice obtenta victoria contra illos, qui Homelinge dicebantur, turres, cellaria castrorum suorum, & præsertim civitatis Paderbornensis implevit. Ipse fundavit castrum Dringenberg, & reditus castri Driborg illò transtulit: ipse condidit castrum Beverungen & castra diruta reformavit. Et anno MCCCXL. moritur XIII. die mensis Januarii. & successit ei Baldewinus de Steinvorde, qui præfuit ecclesiæ annis XX. Et eodem anno, quo obiit Bernhardus, civitas Paderbornensis igne conflagravit. Hic Bernhardus concessit privilegium quoddam exorbitans à jure ministerialibus. Ecclesiæ Paderbornensis, ut consentirent sibi in exactione pecuniarum hominum suorum, videlicet, quòd villani non prohibeantur arcas suas in ecclesiis eorum ponere, & in cœmiteriis eorum ædificia erigere, quotquot velint, dummodo tantum spatium remaneat in cœmiterio, ædificiis non occupatum, quòd sacerdos parochialis valeat cum cruce cœmiterium circumire. Et istud privilegium dedit caussam destructionis ferè omnium Ecclesiarum in diœcesi Paderbornensi in rure sitarum.

Ea quæ hucusque conscripsi, fere omnia ex libris famosis; pauca de scripturis privatis; pauciora ex relatu; paucissima propria imaginatione collegi. Ea verò quæ sequuntur, paucis de scriptis authenticis interpositis, fide dignorum relatu, aut visus experientia deprehendi.

CAPUT LXIX.

KAROLUS quartus, filius regis Bohemiæ regnavit annis XXXV. Contra hunc fuit electus in discordia Guntherus de Swartzeburg comes, qui cum sibi videretur in electione prævalere castrametatus est in campis oppidi Franckenfort, prout moris est per electos de novo in reges Romanorum fieri. Et Karolus Maguntiæ cum exercitu suo se continuit. Et cum vidit se non posse regnum viribus obtinere, ordinavit, prout fama vulgaris volaverat, à quodam medico veneno intoxicari Guntherum, qui ibidem extinctus est. Et deinde Karolus electoribus magna placatis pecunia

cunia regnum obtinuit. Et anno regni sui XI. Romam veniens ab Innocentio Papa sexto coronatus est. Postea tempore Urbani quinti Carolus vocatus ab eodem Domino Urbano, contra Barrabonem tyrannum Mediolanensium, qui multas terras Ecclesiæ invasit, & Ecclesiæ Romanæ plurima damna intulit, venit in Italiam. Cumque Papa congregato exercitu intra Italiam contra prædictum tyrannum se crederet fortiter acturum, Karolus quanquam plurima sui exercitus dispendia pertulit, pecunia placatus ab Italia discessit. Et post hoc idem tyrannus contra Ecclesiam fortiter infremuit: donec quidam nomine Egidius, natione Hispanus, Cardinalis effectus est. Hic duxit exercitum contra eum, & terras Ecclesiæ potenter recuperavit. Hic Karolus pro libertate Ecclesiastica contra dominos temporales plura statuta edidit. Et ecclesiasticis personis privilegia libertatis ampliavit. Nam postquam statuta laicorum, contra ecclesiasticam libertatem edita, irritavit, adjecit, quod quicunque laicus cujuscunque status aut conditionis existat ausu sacrilego vel propriæ temeritatis audacia, sacerdotem vel clericum sæcularem, aut religiosum, diffidaverit, proscripserit, captivaverit, spoliaverit, occiderit, mutilaverit, aut in carcere detinuerit, aut hujusmodi maleficia perpetrantes scienter receptaverit, vel favorem eis præstiterit, eo ipso sit infamis, & omni honore privatus, nec ad placita, aut ad concilia nobilium admittatur quovis modo. Carolus anno regni sui XXXIII. filium suum Wenceslaum apud electores promovit ad regnum. Baldewinus episcopus Paderbornensis primis hujus Caroli temporibus rexit ecclesiam Paderbornensem. Hic fuit multum gratiosus & affabilis: plura castra ecclesiæ acquisivit, inimicos suos fortiter debellavit. Diem conceptionis beatæ Mariæ virginis per civitatem & diœcesim Paderbornensem, tanquam summum festum, celebrari instituit, & existentib. eo die in divinis officiis canonicis, & aliis in ipsa ecclesia Paderbornensi beneficiatis, distributionem pecuniariam dari disposuit. Et tandem podagræ & paralysis vexatus incommodis assumsit Dominum Henricum Spegel, Abbatem monasterii Corbiensis sibi adjutorem. Et deinde altare quoddam fundavit in medio ecclesiæ Paderbornensis, duas vicarias eidem annectendo, quarum unius vicarius cotidie missam in ortu diei celebraret, & alterius vicariæ vicarius infra summam missam chori missam singulis diebus legeret. Sed quia altare illud medium ecclesiæ occupare minus decenter visum est, eo ablato non longè post mortem ejus vicariæ ad altare sanctæ crucis translatæ f[illegible]t. Baldewinus ante altare prædictum, quod fundaverat fecit fodi sepulcrum, & more cœmiterii specialiter consecravit, & concessit circumeuntibus ipsum XL. dies indulgentiarum. Ipse etiam sicut prædecessores sui ante eum fecerant, per se ipsum officium Pontificatus exercuit, ordines ecclesiasticos conferendo, chrisma consecrando, ecclesias dedicando, & confirmationis sacramentum ministrando, quod post eum usque ad hoc tempus per aliquem episcopum Paderbornensem minimè factum est. Et in summis feis, ut plurimum in ipsa ecclesia Paderbornensi solenniter celebravit. Hic Baldewinus dedit licentiam cuidam presbytero, quod ipse quendam laicum debitorem suum ab emunitate monasterii sanctorum Petri & Pauli Paderbornens. vi abstraxit, & eum ad domum suam ductum in lignum detrusit, tenuitque eum sic detrusum intra emunitatem ecclesiæ SS. Petri & Andreæ, donec satisfecit de debito. Et postquam præfguit ecclеæ annis viginti defunctus est, & in sepulcro, quod consecraverat, tumulatur. Et succedit ei Henricus Spegel, abbas Corbiensis supra dictus; & quia ille primus erat, cui provisum est de ecclesia Paderbornensi per sedem Apostolicam, facta ejus, & successorum suorum inter gesta Pontificum infra dicenda duxi referenda. Anno Domini M. CCC. XLIX. surrexit Secta quædam pœnitentium in Alemannia, ita quod multorum se ipsos flagellis seu scorpionibus cedentium conventicula fiebant, & transierunt tales catervatim, cruce præcedente, de civitate in civitatem, & de villa in villam, cantus quosdam lugubres vulgari lingua cantando. Et deinde anno sequente pestilentia, de qua sequitur, inchoante, maxima persecutio Judæorum facta est, ita ut serè in omnibus civitatibus Judæi ignibus traderentur: si qui tamen fidem Christianam suscipere volebant, vitam salvare potuerunt. Anno M. CCC. L. tam gravis pestilentiæ morbus per Germaniam undique desævit, quod non erat in memoria hominum similem pestilentiam ante fuisse. Unde in hunc usque diem, quamvis multæ pestilentiæ interim fuerunt, mortalitas magna nominatur.

Deducebantur quidem corpora morientium præ nimia multitudine, superstitibus ad ferendum ea non sufficientibus, in plaustris & carris ad cœmiteria in civitate Paderbornensi: & multi adhuc intra sepulcra vivi palpitantes ex angustia, seu desperatione, vel inadvertentia sepelientium terra obruti sunt. Et post hunc annum rarò cessaverunt pestilentiæ particulares per Germaniam, & maxime quolibet anno septimo post annum prædictum, usque ad annum Domini M. CCC. LXXXIII. inclusivè in quo magna pestilentia per Alemaniam & Italiam invaluit. Et deinde pestilentiæ in ulteriores annos in civitate Paderborne & locis circumvicinis delatæ nondum ad præsens cessaverunt. Anno Domini M. CCC. LVIII. ego accipiens communem aërem primam vocem emisi plorans. Anno Domini M. CCC. LXXI. XXII. die Augusti factum est bellum inter ducem Brabantiæ & ducem Juliacensem, & Dux Juliacensis triumphavit, & obtinuit Ducem Brabantiæ in campo cum multis nobilibus, & multi occisi sunt. Anno Domini M. CCC. LXXIIII. miranda & inaudita pestis Aquisgrani & Coloniæ, ac in aliis civitatibus & locis circa Rhenum orta est. Nam plurimi utriusque sexus homines, quasi furia bacchantes, per plateas, ecclesias, seu domos, more chorisantium saltabant, & tandem, quasi amentes, cadebant in terram, & fascia cincti ventrem, quasi rupturam ex tumore metuentes, fortiter quodam ligno per transversum fasciæ transmisso, restrinxerunt, nec hoc eis satis erat, quoniam etiam astantes ventres sic cadentium pedibus calcare poscentur, ita ut unus sic cadens, duos aut tres se calcantes, impetu ventris elevaret. Insuper pannum rubrum, & calceos rostratos se abominari finxerunt. Unde primum videntibus eos magnum incusserunt horrorem: Sed postea compertum est, plures ex eis fuisse fallaces. An autem aliqui eorum verè fuerint aliquo tali morbo detenti, seu spiritibus immundis obsessi, mansit incertum.

CAPUT LXX.

WEnceslaus filius Caroli regnum tenuit annis XX. Hic patre præsente Aquisgrani ab archiepiscopo Coloniensi coronatus est. Et ibidem Comes de Monte Wilhelmus Dux factus est. Istis temporibus quidam incubus, nominans se regem Goldemer, conjunxit se familiaritate cuidam viro, armorum mundanis actibus per omnia dedito, Neveling de Hardenberg nominato, in comitatu de Marka prope flumen Rure, in fortalitio seu munitiuncula habitanti, & loquebatur secum, & cum aliis hominibus: lusit dulcissimè in instrumento Musicali chordis aptato: lusit ad taxillos, pecunias exposuit, vinum bibit, & sæpè cum eo in lecto uno per noctem requievit. Multi visitabant eum, tam viri religiosi, quàm sæculares, quibus responsa dedit: Sed sæpè religiosos, ad suæ conditionis revelationem anhelantes, scelera eorum occulta recitando confudit. Hospitem prædictum sæpius de inimicorum suorum adventu præmonuit, & qualiter eorum machinationes evaderet sibi consilia dedit. Manus sibi duntaxat palpandas præbuit, sed videri negavit, & erant manus graciles & molles, ut si quis tangeret murem, aut ranam. Christianos fidem in verbis: Judæos in lapidibus pretiosis, & paganos in herbis ponere asseruit. Hæc omnia tunc à multis audivi, & post annos XXVI ab ipso Neveling plenius intellexi. Hic habuit tunc sororem pulcram, cujus gratia hunc incubum nonnulli moram secum trahere suspicabantur. Unde solitus erat eum nominare generum suum. Et ipse docuit eum ut hoc versu se signaret: Increatus pater: increatus filius: increatus Spiritus sanctus. Et postquam triennio secum morabatur sine cujusquam læsione recessit. Anno ejus tertio consules civitatis Paderbornensis fecerunt statutum, quòd quicunque civis, vir aut mulier, in exequiis alicujus defuncti offerret plus, quam ad unam Missam, solveret consulibus marcam argenti, cum prius ad tres missas, ut plurimum offerri moris erat, & sic duæ missæ deinceps in exequiis subtractæ sunt. Et quia nemo de rectoribus ecclesiarum parochialium vulneribus vinum infundit, putrescentibus interioribus solo fotis oleo, cicatrices denuo ruptæ sunt. Auctor tamen statuti illius, primò ab hostibus captus substantiam, de qua dominum honorare recusaverat, & proximo suo misericordiam impendere renuit, ad inimicos transferebat invitus. Ec postea contemribilis omnibus in miseria tabescens, in paupertate defunctus est. WENCESLAUS rex nihil memoria dignum egit, sed Neronianæ crudelitatis sectator

tor esse studuit. Multos etiam viros solennes sine culpa occidit. plures cruciatibus exquisitis punivit, nonnullos propria manu ludibrii causa peremit. Contra subjectos ei in regno Bohemiæ nimia tyrannide usus est; quare tandem Anno decimo quinto regni sui surrexit contra eum marchio Moraviæ patruelis ejus cum multis nobilibus regni, & cepit eum: Sed JOHANNES marchio Brandenburgensis frater suus, eo liberato, pacem inter eos reformavit, nec tamen emendatus est. Hoc tempore Witoldus Dux Litoviæ, quem vulgus Teutoniæ regem vocare consuevit, fidem Christi suscepit, & ipse baptisatus Alexander vocatus est, & multæ Ecclesiæ in Litovia fundatæ sunt. Anno Domini 1396. factum est bellum 6. Kalend. Octob. inter regem Ungariæ, & regem Turcorum apud urbem Schildowe, quæ apud Græcos Nicopolis vocatur, de qua Jordanis episcopus sic dicit: Trajanus Imperator victis Sarmatis condidit civitatem in Thracia, & vocavit eam Nicopolim, id est, civitatem victoriæ, & est de partibus Bulgariæ. Cum autem Turci Ungaris per annos præcedentes plurimum fuissent infesti, & nonnullas terras regni Ungariæ occupassent, Sigismundus rex Ungariæ litteras suas regibus & principibus Christianis hinc inde direxit, petens auxilia contra Turcos. Unde plurimi principes, & nobiles, ac alii militares convenerunt ad eum. Cumque congregato exercitu transiit Danubium Norachbackin rex Turcorum, & Baizabackin filius ejus ad bellum ex adverso se præparant, & non solum viribus, sed etiam fallaciis vincere satagunt. Nam palos acutos ligneos per campum inter rubos, quasi per tria miliaria fixerunt in terram, & ubi non plenè rubis occultabantur, ramos arborum præcisos eis præfixerunt. Cumque rex Ungariæ expertorum consilio acies ordinare decrevisset, & princeps Wallachiæ, qui vicinus Turcis habitavit, & mores eorum in bellis, præcedentibus annis contra se gestis noverat, primo bellum attentare petiisset, Francigenæ cum suis, si hoc eis non concederetur, æstimantes se despectos, in hoc consentire recusabant, & absque ordine, rege ignorante, Turcos aggrediuntur. Prima igitur acies Turcorum fugam simulat, & per certa loca, inter palos prædictos ad hæc disposita, transiit: quos Christiani per campum quasi fugientes, stimulatis equis calcaribus, persequuntur. Et dum se credunt equorum impetu rubos transire parvulos, in palos in terra fixos incidunt, nec est eis facultas procedendi, nec etiam propter impetum subsequentium retrocedendi. Hinc Turci Christianis sic defixis in maxima copia erumpunt ab insidiis, & Christianos cæde miserabili prosternunt. Rex igitur Sigismundus nondum paratus ad prælium, & se adhuc securum æstimans, hac amicorum suorum clade cognita, & Turcis contra se ex improviso venientibus, consilio fidelium suorum, licet invitus, fuga navigii se salvavit, & Christianis paucis, respectu illius multitudinis, evadentibus, cæteri capti, vel occisi sunt. Et captivorum alii capite truncati, alii membris genitalibus, alii oculis privati, alii venditi sunt. Concessit rex Turcorum filio ducis Burgundiæ, tanquam captivorum insigniori, quòd se cum certo numero militum, quos duceret eligendos, redimeret. Anno 1399. Dux Witold, seu Alexander, contra regem Tartarorum magnum produxit exercitum: sed rege Tartarorum in multitudine quasi innumerabili armatorum ei occurrente, Witold plurimis de suis occisis fugatus est. Eo tempore surrexit quædam secta in Italia quorundam, qui albis induti vestibus limina sanctorum Romæ visitabant certo modo, quem statuerant, pœnitentiam agentes. Et in tantum numerus eorum augebatur, ut uno die quatuor, aut quinque millia eorum Romam venire crederentur, & multi latrones & maledrini in partibus illis conversis tali modo pœnitentiam egerunt. Et demum multi viri literati magnæ etiam reputationis ad recipiendum modum hujusmodi pœnitentiæ moti sunt. Et deinde sequenti anno maxima pestilentia per Italiam secuta est. Cum igitur Wenceslaus rex schisma, quod in Ecclesia Dei ab exordio regni sui per annos XV. duraverat, de quo infra dicetur, conniventibus sustinuit oculis, nec ad exstirpandum ipsum animum quoquo modo intenderet, regnique negocia minus solerter disponens, coronam Imperii tanto tempore recipere neglexit, atque alia plurima decus regni denigrantia commisit, principes electores, post plurimos tractatus singulares, missis epistolis diversis regni principibus, conventum publicum in mense Majo in oppido Franckenfort habendum de anno Domini MCCCC. pro negociis regni disponendis, indixerunt. Quibus die statuto convenientibus, tractatum est de electione

novi regis, qui posset & vellet contra Wenceslaum regnum vindicare, defensare & reformare, quique coronam Imperii reciperet, & Ecclesiam Dei reintegraret: sed cum electionis hujusmodi negotium pro tunc non plenum sortiretur effectum, & in diem alium fuerat prorogatum, principes ab invicem discesserunt. Cumque Dux Saxoniæ, & Fridericus Dux de Brunswich, cum aliis nobilibus se versus Saxoniam, per diœcesin Maguntinam, nihil hostile suspicantes, dirigerent, Henricus comes de Waldegge, collecta armatorum multitudine, eos hostiliter invasit. Unde suis hinc inde dispersis, Dux Saxoniæ cum quibusdam aliis captus est, & Fridericus Dux de Brunswick, occisus est. Sed quia Henricus, tunc advocatus in Rosteborg ex parte archiepiscopi Maguntini, asseruit se de mandato ejus hæc fecisse, quod archiepiscopus negavit, & coram principibus se de hoc juramento purgavit, Henricus spoliis restitutis captivos dimisit. Post hoc principes circa Rhenum propè Bobardiam convenerunt, & ibi elegerunt regem, Rupertum Ducem de Bavaria & de Heidelberg, virum armis strenuum, consiliis acutum, & Deo devotum.

Rupertus electus in regem, post electionem suam, in mense Septemb. juxta opidum Franckford tentoriis fixis in campo, una cum principibus per septimanas & dies, prout electis ad regnum moris est, sub dio moram traxit, & postea idem opidum festivis gaudiis intrat. Deinde anno Domini M.CCCC.I. in die epiphaniæ, Rupertus ab archiepiscopo Coloniensi Coloniæ coronatus est. Nam cives de Aquisgrano, ubi locus coronationis esse consuevit, ab episcopo, rege electo & à principibus requisiti, ipsum electum recipere recusabant, asserentes eis hoc non licere, quamdiu ab obedientia regis Wenceslai absoluti non essent. Quapropter cives Aquenses ab eodem anno, à rege in personis & bonis damnati, per civitates Imperii, tanquam rebelles, usque in præsens multa dispendia ferunt. Eodem anno HENRICUS Dux de Luneburg, BERNHARDUS frater suus, una cum OTTONE Archiepiscopo Bremensi fratre eorum, magno congregato exercitu, venerunt contra archiepiscopum Maguntinum, & HENRICUM comitem de Waldegge, mortem fratris sui Friderici vindicaturi, & fuit eis adjutorio Landgravius Hassiæ, & ferè omnes Duces, Comites & Barones Saxoniæ. Sed quia exercitus magnus erat, ipsi propter victualium defectum, priusquam quidquam perficerent, cogebantur ad partes suas redire. Et deinde inter archiepiscopum Maguntinum & Henricum comitem de Waldegge ex una, & Lantgravium Hassiæ parte ex altera gravissimæ guerræ continuatæ sunt. Ita quod neuter partium parcebat ecclesiis; aut personis ecclesiasticis, & clerici, seculares & monachi indifferenter capti carceribus & lignis detinebantur. Eodem anno Rupertus rex in mense septembri cum exercitu, non tamen, ut expediverat tam forti, alpes pertransiens venit in Italiam, & receptus ibidem à Venetis, Florentinis & Bononiensibus ac Paduanis Paduæ hyemavit; Sed quia comes Virtutum, Mediolanensium tyrannus, quem Wenceslaus rex depositus Ducem fecerat, majorem partem Lombardiæ tenuit, ipse, valido conflato exercitu, totis viribus regi conabatur obsistere. Et interim fideles regis Wenceslaum regem Bohemiæ magnis guerris continuè pulsant. Anno Domini M. CCCC II. rex videns exercitum suum contra Comitis Virtutum potentiam non sufficere, & eos, à quibus in Lombardia susceptus fuerat, ac etiam Papam tam fumtuose & liberaliter sibi non assistere, Domino de Padua vicario ibidem constituto in Alemanniam reversus est. Et eodem anno per quadragesimam Cometa apparuit, & bonum tempus subsecutum est. Eodem anno in mense Junio Bononienses ab exercitu Comitis virtutum, traditione quorundam suorum, prælio victi, civitatem Bononiensem, cum ejus districtu, eidem comiti tradiderunt, qui dirutis quibusdam domibus civium, castellum intra civitatem ipsam fecit ædificari. Et non longè post hoc ipse defunctus est, relinquens filio suo parvulo sub tutela quorundam suorum fidelium principatum. Eodem anno rex Tartarorum terram Turcorum dissipat, & commissum est bellum, & rex Tartarorum triumphavit, ac regnum Turcorum subegit. Et deinde Saracenos invadit, multas civitates & terras eorum sibi subdens. Anno Domini. M. CCCC. III. Bonifacius Papa nonus III. Kalend. mensis Octob. Wenceslao rege Bohemiæ reprobato, Rupertum regem approbavit. Eodem anno inter Landgravium Hassiæ, & Henricum ducem de Luneborg ex una parte, & archiepiscopum Maguntinum ex altera parte guerræ perseverant, & ipsi principes castra quædam

ipsius

ipsius archiepiscopi potenter capiunt, nec ipse valet eis resistere. Eodem anno Bononia, Perusium & aliæ terræ ecclesiæ, per fideles Papæ, de manu domini Mediolanensis, recuperatæ sunt, & ipsi Mediolanenses tyranno suo rebellantes, castra, quæ in civitate tenuit, diruunt, & regimen civitatis, quibusdam inter se ad hoc electis, committunt. Eodem anno Wenceslaus rex Bohemiæ propter tyrannidem, quam exercuit in subditos, à Sigismundo rege Ungariæ fratre suo captus est & custodiæ mancipatus: Sed anno sequente è custodia lapsus regnum suum recuperavit. Anno M CCCC. IV. Dominus de Padua Veronam de manu Mediolanensis tyranni recuperavit, quam postea eo capto Veneti, una cum Padua & cum pertinentiis earum obtinuerunt, & obtinent usque in præsens. Eodem anno Papa concessit regi Ruperto decimam recipere à clero Alemanniæ, certis datis executoribus, qui compellerent solvere contradicentes: cum tamen archiepiscopi & episcopi consentire noluerunt, licet à quibusdam jam colligi incepta est, ex actio aliorum prætermissa est. Eodem anno Adolphus comes de Ravensberg, patrem suum, dominum Wilhelmum, ducem de Monte, nihil mali suspicantem, quasi Ducatus dilapidatorem captivavit, & in custodia detinuit; sed anno sequente elapsus è custodia guerris contra filium insurgit, & intervenientibus tractatibus, filius quædam castra patri restituit, & sic pacificati sunt. Sed Dominus Wilhelmus electus Paderbornensis, frater ipsius Domini Adolphi, pro suo interresse, ipsius, Adolphi remansit inimicus, prout infra dicetur. Inter hæc Dominus Fridericus Archiepiscopus, & cives Colonienses, ex certis caussis se tangentibus, contra Adolphum guerris insurgunt & ducatus de Monte flammis & prædis devastatur, videlicet anno M. CCCC. IV. Sed anno sequente pacificati sunt. Et Dominus Adolphus factus marschalcus Domini archiepiscopi Coloniensis circa Rhenum, fratri suo, Domino Wilhelmo, electo Paderbornensi, sibi reconciliato, ut inter fratres decet, & expedit, promisit assistere favoribus & auxiliis opportunis. Anno domini M. CCCC. V. XV. mensis Septemb. consules civitatis Paderbornensis ediderunt statutum, quod adhuc usque in præsentem diem perseverat, videl. quod cives eorum volentes exequias peragere defunctorum, debent illas Dominicis diebus duntaxat peragere. Et fecerunt statutum illud sub forma mandati per nuncios, seu famulos suos, domatim publicè intimare. Quapropter ego, tunc curam gerens ecclesiæ forensis ibidem, zelo domus Dei ductus, piæ correctionis caussa in sermone publico hoc statutum, redargui: ipsumque esse contra ecclesiasticam libertatem editum, canonum decretis & Imperialibus sanctionibus contrarium, pro posse meo declaravi, poenas talia statuentibus, tam à sacris canonibus, quam Imperialibus edictis inflictas exprimendo, ut se transgressores emendarent, & ignari sic instructi ad similia deinceps adspirare formidarent. Hinc elati mente, id quod dixi, cura pastorali exigente, ex elationis spiritu, & avaritiæ fomite processisse interpretantes, contra me, quasi reum criminis læsæ majestatis, seditionem movere conabantur: Sed quamvis eousque eorum processit indignatio, ut quibusdam mihi dubitandum de salute videretur: ego tamen justorum triumphis plurimorum mente confortatus & innixus veritati, ab his quæ dixi, non recessi. Cumque illi non quiescerent, sed per anfractuum devia declinantes, juris compendia, ad similia propè salutis dispendia, vehementius anhelarent, & nemo medicorum ferrum, quo membra, quæ fomenta medicinæ non sentiunt, præciduntur, agitare præsumeret: Ego his verbis beati Jeronymi. (*in prophetam Amos cap. 5.*) Expedit tacere prædicantem propter impietatem subditorum, & superiorum etiam, qui vendunt justitiam; mente pulsabar. Et rursus hoc dicto Prophetico: (*Esaiæ. 58.*) Clama ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, & annuncia populo meo scelera eorum: corde gravabar. Quare tandem deliberatus, ne oves meæ converterentur in lupos, per ipsius forensis ecclesiæ prædictæ, via permutationis, resignationem, oneri prædicationis me subtraxi. Et deinde, juxta visionis meæ cujusdam non vanam intelligentiam, animorum tempestatem, morum verò impietatem temporis decursus abolevit.

CAPUT LXXI.

BEnedictus Papa XI. de ordine Prædicatorum, sedit annum 1. Hoc anno Robertus Scholasticus Sozaciensis, à fide Christiana declinans, Judæus efficitur: & in Franckenford apprehensus uritur.

Clemens quintus ſedit annos XIII. Hujus temporibus anno Domini M. CCCC IIII. Dominus Georgius de Enhus theſaurarius eccleſiæ Paderbornenſis, & poſtea Decanus, fundavit in eadem eccleſia capellam cum altari in honorem ſanctæ Trinitatis, & collata eſt capella Thiderico Lellen. Hic Clemens celebravit concilium Viennenſe, cujus conſtitutiones Clementinæ appellantur: & quia morte præventus conſtitutiones illas non fecit publicari; quare Johannes ſucceſſor ejus eas fecit publicari. Johannes XXII. ſedit annos XIX. Hic multas fecit conſtitutiones utiles, quæ hodie cum in corpore juris non continentur, Extravagantes dicuntur. Unde ſtatuit, (*Lib. 3. extravag. com. cap. 13. Tit. 2. cap. unico.*) quòd beneficia officialium curiæ, videlicet Vicecancellarii, Camerarii, notariorum, literarum contradictarum, auditorum, ſcriptorum & abbreviatorum ſint reſervata diſpoſitioni ſedis Apoſtolicæ. Item ſtatuit illum, qui de conſuetudine, privilegio & ſtatuto poteſt recipere fructus beneficii vacantis in quantitate ſummæ, quam ipſum beneficium in taxatione decimæ ſolvere conſueverat, vel in medietate obventionum, ſi ipſum beneficium ad decimam taxari ſolitum non eſt, debere eſſe contentum ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ. Item (*Titul. 14. cap. 2.*) prohibitiones & pœnas latas & comminatas contra diſputantes ſuper regula fratrum minorum per Nicolaum IIII. Papam uſque ad beneplacitum ſedis Apoſtolicæ ſuſpendit. Item (*Tit. 6. c. unico.*) declaravit ſuſcipientem ſacrum ordinem poſt contractum matrimonium, quamvis etiam nondum per carnalem copulam conſummatum, in ſic ſuſcepto ordine non debere miniſtrare nec ad ſuperiores adſcendere ac ad obtinendum beneficium eccleſiaſticum inhabilem: & ſi ingredi voluerit religionem, poterit ſecum diſpenſare ſuper ordinibus per epiſcopum, alias ad inſtantiam ſponſæ matrimonium conſumere cogetur. Item (*Titul. 14. cap. 4.*) illum declaravit eſſe hæreticum, qui pertinaciter affirmat, dominum noſtrum Jeſum Chriſtum & Apoſtolos nihil habuiſſe in ſpeciali, vel etiam aliquod habuiſſe in communi. Item (*Titulo 14. cap. 3.*) revocavit privilegium per Nicolaum quartum conceſſum Minoribus, videlicet, quòd ipſi fratres nomine Romanæ eccleſiæ poſſent habere propria. Item declaravit publicè, citationis edictum non ſolum illos qui impediunt, vel faciunt vel celant ſe, ne ad eos citatio perveniat, artare: verum etiam illos, quorum domicilia, vel loca tutè non poſſunt adiri. Item declaravit ordinarios illa, quæ ratione ſui officii ſibi facienda incumbunt, propriis debere explere ſtipendiis. Item damnavit ſectam illorum, qui ſe appellant de paupere vita publicè mendicandi & decrevit eos excommunicationis ſententiæ ſubjacere. Item declaravit bladi quantitatem & certam pecuniæ ſummam, quæ pro quolibet menſe vel hebdomada canonicis miniſtratur non debere pro cotidianis diſtributionibus computari, ſed illa tantum quæ quotidie pro diurnis horis diſtribuuntur ſine fraude. Item ſtatuit certum modum taxandi literas apoſtolicas & pro quatuor vineis unum groſſum Turonenſem taxavit, & lineam in hoc caſu centum quinquaginta literas ſeu XXV. dictiones continere æſtimavit. Item epiſcopatum Tholoſanum in V. diœceſes diviſit & eccleſiam in metropolitanam erexit ſubjiciens ſibi reliquas quatuor eccleſias ab ipſa deciſas. Item prohibuit fieri cantum in horis canonicis & in miſſis cum diſcantu, triplis & motetis vulgaribus. Nec tamen poſt hoc voluit prohibere conſonantias muſicales, videl. octavas, quintas & quartas, ſic quod muſica bene notata per ipſas non immutetur. Item declaravit & recitavit Imperium devolvi ad Romanum Pontificem per obitum Imper. & ipſe uſus eſt in quibuſdam literis ſuis autoritate ſimul imperiali ſimul & Apoſtolica, ut in extravagantibus. Si fratrem & In delictorum. Ipſe ad complacendum regi Franciæ Ludovicum regem Romanorum excommunicavit. Anno Dn. hujus Papæ II. curia capellæ Trinitatis, ſitæ in eccleſia Paderbornenſi, eidem capellæ donata eſt per Wernherum de Brenckeu, canonicum eccleſiæ Paderb. Item ipſe conceſſit gratias exſpectativas ad beneficia eccleſiaſtica cum clauſula anteferri & etiam conceſſit reſervationes. Ipſe poſtquam ſenex effectus eſt deſipuit, prædicans animas ſeparatas à corporib. non videre eſſentiam divinam viſione faciali, ante diem judicii. Contra quod Thomas Walleis, de ordine prædicatorum, ſe exponens periculo propter fidem Catholicam, publicè prædicavit: ita quod propter hoc Papa miſit eum in carcerem, & ibidem fame cruciatus eſt, ſed tandem liberatus magno cum honore, Papa etiam anno XX. Ludovici regis in extremis conſti-

constitutus, ad instantiam quorundam amicorum suorum, prædictum errorem revocavit. Benedictus XII. ordinis Cistercienfis, sedit annos VIII. & paucis dolentibus moritur. Anno ejus II. Thidericus Lelle rector capellæ sanctæ Trinitatis moritur, qui domum ejusdem capellæ primò construxit pro habitatione rectoris ejusdem capellæ, & successit ei Gotfridus de Rivo. Hic Benedictus inter cæteras declarationes, quas fecit, declaravit, quòd gratia specialis beneficio vacaturo extendit se ad beneficia ubique sita, ad collationem illius spectantia, sub cujus collatione cadit gratia concessa.

CAPUT LXXII.

CLemens VI. ordinis S. Benedicti sedit annos X. Hujus temporib. claruit Romæ fæmina quædam Brigida, à vulgo Brigitta nominata, quæ de regno Sueciæ post mortem viri sui, cujusdam principis regni illius, cum filia sua Romam venerat peregrinationis caussa, & ibidem vitam cœlibem duxit. Hæc plurimas à Deo visiones habuit, quæ Romæ & Neapoli ac in locis aliis à multis tanquam prophetiæ in scriptis redactæ tenentur. Unde fuit vir quidam religiosus nomine Alfonsus, confessor & secretarius ejusdem fæminæ, qui postea factus solitarius, ea defuncta de visionibus plurimas reseravit; quarum aliquas infra, prout proposito convenire videtur, annotabo. Unde primo anno hujus Papæ Clementis ipsa scripsit sibi, quòd hujusmodi visionem habuit, quòd ipse Papa deberet se de Avinione Romam transferre, ut universalem ecclesiam posset reformare, & etiam quòd deberet denunciare annum Jubilæum, sed Papa Romam venire non curavit, annum tamen Jubilæum, maximè ad instantiam Romanorum, de centesimo anno ad quinquagesimum annum reduxit. Et inter ecclesias pro indulgentiis anni Jubilæi visitandas consequendis connumeravit ecclesiam Lateranensem: concedens etiam, quòd hi, qui post iter arreptum, in ipso anno Jubilæo legitimè impedirentur, quo minus ad urbem Romam pervenirent, seu etiam qui numero dierum in ipsis indulgentiis consequendo taxato nondum expleto discederent, dummodo verè pœniterent, indulgentias ipsas consequerentur. Hic Clemens privavit dominum Henricum de Verneberg Archiepiscopum Moguntinum, pro eo, quòd ipse adhæsit Ludewico regi, & dedit episcopatum Gerlaco de Nassowe: sed Henricus quamdiu vixit obtinuit episcopatum, Papa invito, Gerlacus verò tantum in partibus Hassiæ exercuit favente sibi ad hoc Landgravio Hassiæ. Innocentius VI. sedit annos X. Hujus anno VI. Gotfridus de Rivo, rector capellæ S. Trinitatis ecclesiæ Paderbornensis obiit, qui domum ipsius capellæ ampliavit. Et successit ei Wilhelmus de Warmelo: hic erexit murum domus ejusdem ab occidente cum camino. Et postea ipsam capellam pro alio beneficio cum Ottone de Dicke commutavit. Hic Otto tenuit capellam annis XXIX. Et erexit murum curiæ versus occidentem, procedentem à domo ipsius capellæ, usque ad curiam Sterenberg. Et omnes supra-dicti rectores auctoritate ordinaria consecuti sunt eam. Hic Innocentius anno Pontificatus sui ultimo providit Henrico Spegel, Abbati monasterii Corbiensis, de ecclesia Paderbornensi. Et hic Henricus fuit primus episcopus, cui per sedem Apostolicam fuit provisum. Et cessavit exercitium Pontificalis officii episcopi Paderbornensis usque in præsentem diem. Quoniam nec iste, nec aliquis successorum suorum, quidquam Pontificalis officii fecit in propria persona, usque in præsens. Idem Henricus multum rigorosus & verax atque justitiæ amicus fuit, inimicos suos conturbavit undique, Comitem de Arnsburg tam frequentibus guerris fatigavit, opido sub castro Arnsburg capto, quòd Comes ipse pacem cum eo confirmare coactus est. Et post hoc idem Comes, non habens liberos Comitatum de Arensberg ecclesiæ Coloniensi in testamento legavit. Hic Henricus episcopos, Comites & nobiles Westfaliæ induxit ad faciendum pacem, sic quòd ecclesiæ & Cœmiteria ac personæ ecclesiasticæ, mercatores, peregrini, & arantes cum rebus suis libertate tali gauderent, quòd nemo eis violentiam inferret, & quicunque pacem illam infringeret suspendio interiret. Et hæc pax jurata est servari & imperiali decreto, ut esset perpetua, HENRICO episcopo procurante, confirmata est. Et multi contrarium hujus pacis facientes suspendio perierunt. Inter hæc KAROLUS Imperator, volens Wenceslaum filium suum promovere ad regnum, partes Westfaliæ pertransiit, & veniens Paderbornam, à domino Henrico episcopo, & clero, ac civibus, reverenter susceptus est. Et postquam una

una nocte moram traxit ibidem, Henricus episcopus ipsum recedentem honorificè prosecutus est. Anno Domini MCCCLXXIX. Henricus episcopus, una cum Monasteriensi & Osnaburgensi episcopis, & Comite de Marcka, castrum Rhede obsidione vallavit, quia Comes de Tekeneborg quosdam pacis transgressores fovit ibidem. Et non æquo animo domini prædicti castrum impugnabant, & Archiepiscopus Coloniensis hujus pacis consors principalis venire recusavit. Opido destructo & obsidione quasi mensibus sex continuata, concessum est Comiti de Tekeneborg, quòd certa pecuniæ summa obsidionem absolvit, quamvis Henrico episcopo id satis displicebat. Prædicta obsidione durante, episcopus Monasteriensis translatus est ad ecclesiam Trajectensem. Et quidam natione Bohemus, Poto nomine, ecclesiam Monasteriensem obtinuit. Hic Poto cum opido Hamme appropinquaret, invaserunt eum quidam sibi insidiantes, & multi de suis vulnerati sunt, & alii capti. Ipse verò evasit, & in prædicto opido moram traxit, donec cives Monasterienses eum honorificè receperunt ad se, & versus civitatem cum comitiva magna perduxerunt. Nam à sede Apostolica episcopatum impetraverat, & nationis alienæ extiterat, ipse tamen, cum à moribus indigenarum alienus & idiomatis ignarus extiterat, cum ignominia recessit.

CAPUT LXXIII.

VRBANUS quintus primum Abbas ordinis S. Benedicti sedit annos IX. Hic de Abbate factus est Papa, & multum magnificus fuit in factis suis. Anno Pontificatus sui primo, quidam vir religiosus frater Petrus de Aragonia, ordinis sancti Francisci, habuit visionem à Christo, quod Papæ diceret, ut de Avinione recederet, & Romam se transferret, ut universalem ecclesiam in sanctis moribus reformaret, quam visionem idem Frater Papæ manifestavit. Et post hoc Papa transferre sedis posuit, & cum erat in portu Massiliæ volens se mari committere, revelatum est eidem fratri, quòd si Papa rediret ad locum illum, in quo electus erat in Papam, ipse efficeretur Josias, incipiens & non perficiens, & daturus esset locum schismati, in proximo venturo, in quo mille millia animarum essent peritura. Et idem frater hæc ibidem papæ retulit. Et deinde Urbanus Papa se Romam transtulit, & multa ibidem expedivit; tandem ipse parentum affectu, & amicorum ac Cardinalium consilio allectus Avinionem redire disposuit. Tunc Domina Brigida Romæ existens, vidit in visione Beatam virginem Mariam sibi dicentem, Papa vult redire Avinionem, contra Dei voluntatem, & derelinquere propriam sedem, quod dum fecerit statim morietur, rationem de tali recessu & aliis multis Deo redditurus. Hanc revelationem ipsa domina Brigida tradidit scriptam de manu Fratris Alfonsi confessoris sui, Papæ Urbano in monte Flasconis in vigilia assumptionis Beatæ virginis: sed dominus Urbanus hæc vilipendens ab Italia recessit & statim mortuus est.

Gregorius XI. sedit annos VIII. Cum fuit electus à collegio Cardinalium, domina Brigida existens Romæ habuit hanc visionem: Audivit vocem sibi dicentem, quòd ipsa scriberet Papæ, de voluntate Dei esse, quòd veniret Romam cum humilitate & paterna caritate, & non cum pompa. Hanc revelationem portavit Domino Papæ de Roma ad Avinionem Latinus de Ursinis miles, nobilis Romanus: sed Papa distulit, & iterum fecit requirere dominam Brigidam super adventu suo, & quibusdam aliis secretis. Ipsa receptis his ex parte Papæ oravit ad Deum, & habuit responsum in hunc modum: Dic Alfonso eremitæ, olim episcopo, quòd scribat hanc revelationem & caussam, ac sigillatam portet eam ad illum Abbatem, videlicet, Gerhardum Abbatem majoris monasterii Thuronensis, qui postea factus fuit Cardinalis, & tunc missus erat in Italiam per Papam in thesaurarium, & collectorem universalem terrarum ecclesiæ, quam ipse statim mittat ad Papam. Scribat etiam ipse Alfonsus dictæ revelationis copiam in papyro, & portet secum apertam, & ostendat eam dicto Abbati, ut ipse legat, & videat quid contineatur in ea. Postea verò in præsentia Abbatis dilaceret ipsam copiam in frusticula, quia sicut tunc copia revelationis in frusticula laceratur, ita si Papa non veniet Romam, tempore sibi assignato, omnes terræ ecclesiæ, quæ modò sub unius Papæ obedientia sunt, dilacerabuntur per manus tyrannorum, & inimicorum ecclesiæ. Nam in eadem revelatione determinatum tempus, infra quod Papa deberet venire Romam, continebatur. Et istam revelationem portavit

tavit Papæ Dominus Nicolaus Comes de Noia. Post hoc domina Brigida transtulit se Jerusalem causa peregrinationis, & Papa mansit in Avinione. Cumque reversa de peregrinatione Neapoli resideret, prædictus dominus Nicolaus Comes requisivit ab ea ex parte domini Papæ, quid voluntatis DEI esset de transferendo se Romam, & responsum est dominæ Brigidæ per revelationem ut prius, cum comminatione indignationis divinæ. Et istius revelationis responsum Alfonsus memoratus portavit Avinionem Papæ, Anno Domini MCCCLXXII. prout ipse scribit in quodam tractatu suo, quem de electione Urbani sexti postea conscripsit. Sed Papa distulit venire Romam, quare terras ecclesiæ perdidit, & ipsæ ab invicem dilaceratæ & separatæ sunt. Nam civitates & communia terrarum ecclesiæ ligam quandam seu conspirationem fecerunt, & in signum rebellionis arma quantum ad illam conspirationem sibi communia ante valuas civitatum, opidorum & castrorum depingebant, videlicet, clypeum blavei coloris, cui literæ aureæ per obliquum declinantes inerant hoc vocabulum LIBERTA exprimentes. Post hoc Papa cum pompa magna Romam se transtulit, sed terras rebelles ecclesiæ non recuperavit. Et cum Avinionem iterum redire voluit, defunctus est, & ad Mariam novam in urbe sepultus.

CAPUT LXXIV.

Urbanus sextus natione Neapolitanus de Platea, Vindi, sedit annos XI. menses VI. Vacante enim sede post mortem domini Gregorii præparabatur conclave, ut moris est, & interim Cardinales partim inter se sæpè tractabant de persona eligenda, & divisi sunt in duas partes. Ex una parte erant Gebennensis, Glaudacensis, Britanniensis, Lunensis & de Alvernio Cardinales, qui attraxerunt sibi tres Cardinales, videlicet Florentinum, Mediolanensem & Ursinum. Ex alia parte erat Lemovicensis, Vinariensis, sancti Eustachii de agri folio, Pictaviensis & majoris monasterii Cardinales, qui traxerunt ad se Cardinalem S. PETRI: una pars voluit habere Papam Italicum, alia pars Gallicum. Et cum utraque pars vidit, quòd neutra earum potuit contra aliam in electione prævalere, quia neutra earum habuit duas partes votum Cardinalium, prout jura disponunt, jam antequam conclave ingrederentur, cogitaverunt, quòd necesse haberent, eligere aliquem de extra collegium, & ambæ partes tractabant hoc secretè inter se, & visum est utrique parti ad hoc aptissimum esse Dominum Bartholomæum Archiepiscopum Barensem. Quidam tamen desiderabant eligere dominum Martinum de Calvis, Doctorem Decretorum, Referendarium domini Gregorii: sed quia ille erat absens, & satis juvenis, complacuit utrique parti, saltem pro majori parte, quod eligerent prædictum dominum Barensem, quia ipse esset vir literatus, honestus & devotus, sciens practicam Cancellariæ Apostolicæ; quia ipse tunc erat Vicecancellarius, & noverat modum expeditionis negociorum, & stylum curiæ Romanæ. Et quòd utraque pars Cardinalium ista tractabat, altera nesciente, antequam etiam conclave ingrederentur, plures Cardinales utriusque partis referebant, postquam electio facta fuit. Cumque die Mercurii, septima mensis Aprilis, jam conclave intrare disponerent, & magna serenitas aëris existeret, ecce subitò tempestas oritur, & ictus tonitrui fortissimi tectum palatii Apostolici percussit, & usque ad pavimentum signum percussionis deferens, quasi certum futuræ perturbationis ecclesiæ præbebat indicium. Cumque Cardinales post prandium, die prædicto, cum sonitu instrumentorum Musicalium conclave intrabant, Romani clamaverunt, Papam Romanum volumus, vel Italicum. Non tamen clamabant hæc verbis comminatoriis, sed rogatoriis gestibus. Die sequenti hora tertia vel circa, Cardinalibus per conclave ambulantibus, quidam eorum colloquia ad invicem habentes, qui tamen erant de partibus contrariis, puta Cardinalis Lemovicensis, qui tunc erat Prænestinus, & Cardinalis de Luna tractaverunt de persona eligendi, & uterque alteri eorum indicavit, quòd ipse esset inclinatus ad eligendum Dominum prædictum Bartholomæum. Et illi vocabant ad se quosdam de aliis, & illi consentiebant invicem, licet erant de partibus contrariis. Et dixerunt: sedeamus ergo ad eligendum. Et statim quando omnes consederunt, concordabant in ipsum dominum Bartholomæum Archiepiscopum Barensem sine aliqua impressione. Et hoc quidam Cardinales revelabant secretè amicis suis eodem serò, postquam conclave exiverunt. Sed Cardinales timentes, quòd electio illa displiceret Romanis, noluerunt eum statim publicare. Quare ordi-

naverunt mittere certas schedulas unius tenoris ex parte collegii certis prælatis Italicis, Romæ tunc existentibus, scilicet Archiepiscopo Pisano, Archiepiscopo Barensi, episcopo Nucerino, & Abbati montis Cassini, quòd venirent statim visa schedula, & quilibet eorum sigillatim veniret propter ardua negocia, quæ emergerent in conclavi. Quibus venientibus Cardinales ibant ad prandium, quilibet in cellam suam, & prædicti prælati collocati sunt in Camera pavimenti domus Papalis, quæ erat propè conclave, & ibi prandebant. Deinde circa horam nonam, dum silentium tenuerunt Romani à clamoribus, dixit Cardinalis S. Petri aliis Cardinalibus: Ecce, dummodo nullus clamat de Romanis, sedeamus, & iterum eligamus dominum Barensem, ne postea dicatur, quòd electio fuerit impressiva. Et tunc iterum sederunt, & elegerunt eundem. Deinde hora vesperarum Cardinales exierunt conclave, non audentes detegere electionem propter populum Romanum. Tunc dominus Agapetus de Columna Romanus, episcopus Ulysbonensis, interrogavit ipsum Cardinalem dicens: Multi multa loquuntur de electione, quam fecistis. Cui Cardinalis respondit: Domine Agapete, si vultis liberare ecclesiam Dei, vadatis cum comitiva vestra quia magnus estis in hac urbe, & cum parentibus vestris custodite bene ista nocte Dominum Archiepiscopum Barensem, qui est absconsus in palatio Papali, quia ipsum elegimus, & ipse est verus Papa: licet populus credat, quod Cardinalis S. Petri, qui erat Romanus, foret electus: amici & consanguinei ejus venerunt ad eum, & exhibuerunt ei reverentiam Papalem, & populus domum ejus spoliavit omnibus supellectilibus, prout moris est, & ipse omnibus respondit, se non esse Papam. Et deinde Cardinalis Gebennensis armavit se, & ad castrum Zagaroli se transtulit. Et dominus Agapetus cum amicis suis versus palatium Papæ, ad custodiendum dominum Barensem se transferebat. Deinde die Veneris, summo manè, ipse dominus Barensis misit pro Cardinalibus, tam illis, qui erant in urbe, quàm illis qui erant extra urbem, ut concurrerent ad inthronisandum, & faciendum eas solemnitates, & illa officia, quæ circa talia moris est fieri. Quibus venientibus, dictus electus dixit Cardinalibus in effectu verborum, domini & patres reverendissimi, quia dicitur, quòd me indignum elegistis in summum Pontificem, rogo & supplico, in nomine Domini nostri JESU CHRISTI, quòd veritatem dicatis mihi, si fecistis hoc per aliquam impressionem, vel fecistis hoc animo libero & voluntario. Qui tunc responderunt ei, & juramento firmaverunt, quòd non elegerunt eum per aliquam impressionem, sed liberè, & electio erat legitima, justa & canonica: sicut unquam facta fuit electio de aliquo summo Pontifice, post sanctum Petrum. Et tunc consedentibus ipsis Cardinalibus, Florentinus, qui tunc erat Portuensis, ad inthronisationem ejus faciendam incepit per modum sermonis proponere hæc verba Apostoli: Decet enim episcopum &c. Quibus finitis ipse electus etiam per modum sermonis incepit proponere hæc verba: Timor & tremor venerunt super me, & volebat persequi sermonem. Tunc Cardinales interruperunt verba sua, dicentes, quòd non esset moris, quòd ipse faceret aliquem sermonem: sed ut ipse sederet in loco suo ordinato, ut ipsi induerent eum Papalibus indumentis, quo facto ipsi exhibuerunt ei reverentiam Papalem sigillatim quilibet, videlicet, Cardinalium osculando pedem ipsius domini Papæ, manum, & os, more in talibus solito, & impositum fuit sibi hoc nomen Urbanus. Expletis itaque prædictis, præsentaverunt Cardinales in Papam ut verum summum Pontificem præsentibus gentibus & populo Romano. Et deinde per literas suas Imperatori, regibus & principibus Christianis & prælatis multis hoc intimaverunt, quòd dominum Bartholomæum Archiepiscopum Barensem elegissent in Papam. Et deinde die Paschæ, quæ tunc erat XVIII. dies mensis Aprilis ordinata pergula ante primas portas Basilicæ S. Petri ipsum solenniter coronaverunt, & dederunt eum in Papam & Christi Vicarium toti multitudini ex diversis mundi partibus tunc ibi pro indulgentiis congregatæ. Et deinde duxerunt eum ad S. Johannem de Laterano, maximum festum ibidem celebrando. Quo facto reduxerunt eum ad Papale palatium apud S. Petrum. Post hoc Cardinales impetrabant ab eo pro se, & aliis, beneficia, & officia, & fecerunt se absolvi ab eo, & concedi plenissimam remissionem, prout in consecratione summorum Pontificum fieri solet. Unde Cardinalis Gladacensis impetravit ab eo episcopatum Ostiensem. Sed post hoc non longo tempore, ipse dominus Urbanus

Papa

Papa incepit Cardinales increpare, & exasperare de multis, & præsertim Cardinalem Ambianensem, qui venerat de Tuscia. Sed Cardinales hanc increpationem ægrè ferebant, ita quòd quadam vice dominus Urbanus magnas habuit cum eodem Cardinale contentiones, coram aliis Cardinalibus, & tunc respondit ei Cardinalis Gebennensis: Pater sancte, vos facitis modicum honorem Cardinalibus in verbis & gestis vestris, & non tractatis eos honorificè, sicut antecessores vestri. Et ideo nos fortè taliter faciemus, quòd vos habebitis modicum honorem à nobis. Hæc quidam Cardinales referebant amicis suis secretis in domibus eorum, postquam reversi fuerant de palatio. Et deinceps cœperunt tractare secretè de confectione schismatis. Hæc supradicta de electione Domini Urbani, & sequelis ejus prædictis, scripsit Alfonsus supradictus, in quodam tractatu, quem de eadem electione conscripsit. Hoc tempore claruit Bononiæ, dominus Iohannes de Lignano, doctor egregius, qui de domino Papa Urbano prædicto, priusquam schisma fieret, infra scripta prædixit: Hic Papa habebit multos adversarios, inducentes perditionem principatus, retinebit tamen cum lite, & qui deberent esse auxiliarii, erunt adversarii: & aliquod tamen pro ipso adjutorium tandem ex alto proveniet. Ipse declinabit multoties à proposito suo, habens semper aliquos exosos & insidiantes sibi ad minus occultè. Regnum ejus aliquantulum erit diuturnum, & non perdet dominium, sed continuè habiturus est æmulos. Cavendum est sibi, in anno Domini MCCCLXXXI. & in anno MCCCLXXXV. Ipse timebitur, & impedimentum in factis suis ex ipso erit, non obstante, quòd erit bonæ legis & religionis. Erit valde rigorosus, per se ipsum multa expediet, & consiliariorum ministerio non utetur. Sanus atque salvus ab infirmitatibus erit. Cum magna fraudulentia adversarii laborabunt contra eum, & finaliter cadent in persecutionibus suis, & fortè incident in grande infortunium itineris, religionis vel mortis Inter amicos morietur, & fortè extra propriam terram. Innovabit gesta prædecessorum suorum, de quo non commendabitur. Non erit bonum ei itinerare, licet ipse intendat mediante religione vel itinere augere regnum: quod non fiet ex hoc, sed à populo ipsum nesciente erit augmentum regni. Cardinales non diligent eum, & laborabunt contra eum maximè, qui sunt de natura Jovis: sed qui sunt de natura Martis concordabunt ei. Et immutabunt voluntatem suam infra præsentem mensem Septembrem anno Domini MCCCLXXXVIII. & tendent ad concordiam cum eo. Post hoc idem dominus Johannes de Lignano, jam schismate invalescente, venit Romam, & à domino Urbano honorificè susceptus est, & multas habuit cum eo collationes. Et deinde reversus Bononiam, pestilentia gravissima in partibus Italiæ & Germaniæ invalescente anno MCCCLXXXIII. obiit. Et ea quæ de domino URBANO prædixerat, ita ut prædixit, evenerunt, prout infra patebit. ALFONSUS, de quo sæpius dictum est, in tractatu suo prædicto scribit: quòd postquam schisma in ecclesiam introductum erat, cuidam in visione dictum fuit: Urbanus est verus Papa, & sponsus ecclesiæ, sed in regimine suo tenebit modum sine modo.

CAPUT LXXV.

CArdinalibus igitur, ut supra dictum est, propter correptionem domini Urbani commotis, Cardinalis Gebennensis, unà cum quibusdam aliis Cardinalibus, in mense Junio, urbem exiens Fundis se recepit. Et receptus à Comite Fundorum, cum aliis Cardinalibus de impugnatione electionis domini Urbani tractavit. Et tandem tribus Cardinalibus aliis, qui cum Domino Urbano adhuc erant, ad se fraudulenter attractis, idem Cardinalis Gebennensis se in Papam, seu verius in Antipapam eligi ordinavit, &, mutato nomine suo Robertus, Clementem septimum se appellavit. Et sic schisma, quo majus in ecclesia Dei non fuit, confectum est, & secuta sunt homicidia, incendia, rapinæ, guerræ, destructiones, non solum terrarum, sed etiam regnorum, & calamitates omnibus Christi fidelibus & errores, usque in præsentem diem. Cardinalis Gebennensis, licet favori dominæ Johannæ, reginæ regni Siciliæ, seu Neapolitani, inniteretur, non tamen audens intra regni illius districtum permanere, cum Cardinalibus suis Avinionem se transtulit, & à rege Franciæ susceptus est. Et deinde reges & principes ac prælati divisi sunt. Rex quidam Franciæ, cum universo regno suo, & tota Hispania, & regina Siciliæ, cum majore regni parte, Roberto Antipapæ adhæserunt. Imperator verò Carolus, & filius suus Wenceslaus rex Bohemiæ

Ludewicus rex Ungariæ, rex Angliæ, & omnia regna Septentrionalia, nec non provinciæ Italiæ, extra regnum Siciliæ constitutæ, regna Cracoviæ & Poloniæ, domino Urbano cum subditis suis adhæserunt. Quidam tamen principes Alemanniæ altæ, cum episcopis quibusdam & collegiis, sibi in temporalibus adstrictis, ut Lippoldus dux Austriæ, palàm, & quidam nobiles Alemanniæ bassæ, ut Engelbertus Comes de Marcka, & Adolfus frater ejus, Comes de Clivis, clàm Roberto adhæserunt. Albertus vero dux Austriæ principalis, frater ducis Lippoldi major natu domino Urbano fideliter adhærebat. Dominus verò Urbanus Robertum Antipapam, cum suis Cardinalibus, excommunicavit, & Cardinalatus honore ac beneficiis & dignitatibus omnibus privavit. Et processus graves contra eos in regnis ei adhærentibus facit publicare. Anno Pontificatus sui secundo, VIII. Idus Aprilis, omnes adhærentes eidem Roberto beneficiis privavit, & reservavit illa dispositioni sedis Apostolicæ. Et demum dedit collectoribus fructuum cameræ Apostolicæ debitorum potestatem, partes adhærentes privare beneficiis, eadem dispositioni Apostolicæ reservando, prout commissio & subdelegatio venerabilis patris episcopi Wormatiensis, collectoris provinciæ Moguntinæ, in præmissis mihi directa, continebat.

CAPUT LXXVI.

Quemadmodum Dominus excelsum faciens Aaron, statuit ei testamentum æternum, & dedit illi sacerdotium gentis signis terribilibus, clementique miraculo pandit, dum invidentibus sibi super ipsius electione, divinitus facta, diutius contendentibus, apperta est terra, & deglutivit Dathan, & operuit super congregationem Abiron, & exarsit ignis in Synagoga, tandemque dum arentis virgæ cœli rore fœcundati flores se transformarunt in fructus: sic ipse memor in sæculum testamenti sui, dominum Urbanum prædictum, ut verum Christi filii sui vicarium, honore summo Pontifici hic in terris debito, signis plurimis venerandum potenter ostendit, cum ejusdem Domini Urbani maledictionis promulgatio, in amicosq; benedictionis collatio efficaciæ tantæ fuisse noscuntur, ut exitu harum utriusq; probante, ipse adeo super gentes & regna constitutus credatur non immeritò, ut cujuscunque potentis terrore despecto, tanquam fronte à Dno. supra adamantis silicisq; fortificata duritiem evellat ac destruat & disperdat, ædificet, plantet: prout his, quæ sequuntur, intendo declarare. Anno pontificatus sui secundo, Urbanus validè intoxicatus haustu veneni tam graviter, æmulorũ suorum procurante livore, languebat, ut pene ab omnibus, ei adsidentibus, morti vicinus esse crederetur: sed super illud dictum CHRISTI: Si mortiferum quid biberint eis non nocebit, fides ejus firmiter innixa, intoxicationis scelere validum per dolorem vehementis accessus, lentique recessus, manifesto desideratum ministrantis virus ipsum frustrabatur effectum, non ut absque manifestato doloris aculeo superato veneno hujus sceleris reorum immanitas, se non DEI, sed cujusquam antidoti privata medela reretur illusam, sed ut ægritudinis ejus caussa pristinæque sanitatis adeptione, partes per urbis plurimas, divulgatis à multis ipse protectus cœlitus viroso haustu censeretur invictus. Post hoc quadam die, populus Romanus contra eum commotus, tumultu concitato, armata manu palatium expetivit. Cumque tumultuantis multitudinis occursus sibi nunciatur, ipse jubens portas Palatii protinus aperiri, in sedem suam se collocat, & CHRISTI factum imitatus, miraculum, quo CHRISTUS Judæos terruit se quærentes, mirabiliter innovat. Tumultuantis enim turbæ primores in acie constitutos aspectu serio, & his verbis, Quid vultis? in sui præsentia ita stare compellit, quòd eis promptitudinem respondendi, & furori subsequentium accessum adimit propiorem. Et sic eorum pertinacia leniter, prout res exigit, increpata, eos placatos facit abscedere. Ad declarandum ea, quæ dehinc acta sunt, domina JOHANNA regina Siciliæ deducatur in medium. Hæc enim schismatis execrabilis fomitem plurimum excitavit. Dum enim ad summi Pontificatus apicem electionis Domini URBANI ad ipsius notitiam certitudo pervenit, in gaudiorum corde suo diversitatem resoluto, ipsam se de Neapoli Papam sibi factum cunctis gloriari demonstrans, in symphoniis, choreis, epularum conviviis, aliisque deliciis plurimis palàm omnibus Neapoli festa multiplicavit. Speravit siquidem OTTONEM Ducem, de domo Ducum Saxoniæ exortum, tunc maritum suum, Jerusalem & Siciliæ regnorum, quorum ipsa gaudebat titulis, in Regem per Papam

Papam coronari: Sed idem Dux maritus ipsius reginæ quartus extiterat, & ipsa jam annos sterilitatis attigerat. Principibus etiam regni renitentibus hujusmodi desiderii effectum à Papa minimè potuit obtinere. Et deinde callidioribus quibusdam inter Papam & ipsam intervenientibus delatoribus, uterque eorum contra alterum exasperatus est. Quapropter cum ut non caput nequius super caput colubri, sic non est ira super iram mulieris, brevisque omnis malitia super malitiam mulieris, ipsa Regina consilii scelesti schismaticorum Cardinalium conscia facta, ROBERTUM Antipapam Vicarium CHRISTI verum furore pertinaci mentis affirmans, ut maritus ejus prædictus regium susciperet diadema, ipsi domino URBANO suisque fidelibus totis viribus satagebat obesse. Quare Neapolitani, gravibus inter se seditionibus ortis, clamantes per plateas alii, vivat Papa de Roma: alii vivat Papa de Fundis, mutua cæde se pertruncare conantur. Cumque ipsa sic potens in iniquitate in malitia gloriando dilexit malitiam supra benignitatem, DEUS destruxit eam in finem, & evulsit eam de tabernaculo suo. Nam Dominus URBANUS, justum penes ordinem juris, excommunicationis, honoris, dignitatumque, quarumcunque, & præcipuè regnorum Jerusalem & Siciliæ privationis contra ipsam sententiis cum maledictione præmissis, regna prædicta domino KAROLO de Duratio, qui à vulgo KAROLUS de Pace dicebatur, contulit, ut ipse auxilio regis Ungariæ, cui consanguinitate conjunctus fuerat, regnum Siciliæ ab ipsa JOHANNA evincendo, sententias Papæ, contra eam latas, tentaret facere ratas. Rex itaque Ungariæ jamdudum contra prædictam reginam ægrum gestans animum ex eo, quòd quondam rex ANDREAS frater ejusdem regis, primus ipsius reginæ JOHANNÆ maritus, in Aversana civitate noctu in palatio strangulatus, & de fenestra projectus, & de manè repertus in horto fuerat: cujus sceleris ipsam reginam communis fama consciam prædicabat, licet eundem fratrem suum magnificè vindicaverat, ad ipsius reginæ exterminium ferventius anhelabat. Unde KAROLUS collecto exercitu de Ungaria, per partes profectus Italiæ, Romanam pervenit ad urbem, ubi à Papa URBANO, præstitis sibi jure homagii fidelitatis sacramentis, regni Siciliæ diadema recepit. Et deinde sic regni insignibus decoratus Apostolicæ benedictionis gratia confortatus, novisque generibus armorum adauctus, versus Neapolim cepit dirigere gressus. Cujus dum adventum Regina & Dux OTTO perceperunt mentis eorum cogitamina non modici terroris turbo dispersit. Veruntamen Dux OTTO, priusquam KAROLUS Neapolim perveniret, se belli conflictibus ei opponere decernens, se contra DEI potentiam pugnaturum non perpendens, de suorum confidens fortitudine & audacia, ipsi obviam egrediebatur in campum. Cumque itineris transitus, per quos KAROLUS erat transiturus, occuparet, de quorundam suorum, forte sibi non fidelium, consilio secessit à via, ut eodem afferente consilio, KAROLUS cum suis, spaciis illis pertransitis, inter ipsius Ducis OTTONIS exercitum ipsum tunc insequentis à tergo, & civitatem Neapolim se cernens interceptum, omni fugæ præsidio destitutus, cogeretur conflictus ingredi belli. KAROLUS igitur illic pertransiens, celeriter versus Neapolim tendens, portis civitatis illo, dum venerat, die apertis, suorum consilio fidelium procurante, repertis, civitatem ipsam cum suis festinanter intravit. Dux autem OTTO avidus belli veniens à retro, intelligens KAROLUM introivisse Neapolim, vehementer obstupuit, & ex alto suspiria pectore trahens, nimio præ dolore querulosis vocibus anxiosa lamenta produxit. Unde Dux OTTO ad castrum sancti ERASMI supra Neapolim in montis amœnissimi vertice constitutum se recepit. Et KAROLUS intra civitatem, suorum fidelium cooperante ministerio, castrum novum regia venustate decorum, quod regina in extremo civitatis in littore maris situm tenuit, plurimis instrumentis bellicis fortiter impetiit, mœnia trium tecta palatiorum saxis ingentibus bombardis aut machinis violenter emissis ex omni parte perforando, & simul invicem concutiendo. Ut igitur citius KAROLI consilium sui laboris finalem consequeretur effectum, quoddam turpis machinationis genus hunc excogitavit in modum: capiebantur quædam barilia, quæ stercore humano mixto cum manibus, pedibus, vel capitibus, aut aliis membris à captivorum corporibus nimia crudelitate præcisis, impleta, machinis ad aëris alta projecta, dehinc cadentia deorsum, super ipsius castri planiciem, vel ædificiorum structuras, impetuosè magno cum fragore collisa,

collisa, tantum fudere foetorem, ut intra castrum existentes, in aëris infecti attractione continua vomere compulsi, ilicò se suffocari timuerunt, ipsisque omnibus, tam crudelis & impia humanorum membrorum dispersio, non immeritò validum incussit horrorem. Interea aquæ-ductu per ducem OTTONEM interciso, Neapolitani non solum propter hominum, verum-etiam equorum multitudinem, aquarum penuria angustati, pluvialibus aquis, cisternis diu confotis, sunt contentari coacti. Tandem Dux OTTO corpus proprium pro dominæ & uxoris redemptione se mortis periculo subdere non metuens, dum ut adhuc contra KAROLUM pugnaret, per montem castri supra-dicti, quò adscenderat cum suis armatus descendit equester, gentes CAROLI pedestres, pro-ut proditoriè ordinatum asserebatur, in ipsius montis vineis latitantes, ipsum cum suis eorum insidias advertentes minimè, absque resistentia quacunque ceperunt. Quod dum ad reginæ notitiam pervenerat, ipsa quasi mente deficiens præ dolore, tot se cernens angustiis circumseptam, seipsam dans in manus Karoli castrum quod tenuit, de succursu fideli desperans, tradebat. Hinc aquæductu reformato rex Karolus civitatis Neapolis ipsius castrorum trium reliquorum videlicet sancti Erasmi, castri Ovi & castri Capuani & civitatum aliarum ac castrorum ipsius regni plurimorum potens effectus, Ducem Ottonem carceribus mancipavit. Regina verò in vindictam mortis Andreæ regis supra-dicti secretè jugulata dicebatur: quidam tamen eam in carcere fame spontanea periisse asseruerunt, & apud sanctam Claram extra ecclesiam est sepulta. Caussam successionis hæreditariæ Karoli in regno, & mortis Andreæ regis occasiones has intellexi fuisse: Regina quidem Johanna habuit sororem pulcram valdè, cui cessit in divisione hæreditarii juris Ducatus Duracii, cum nonnullis aliis terris Apuliæ. Hanc ANDREAS rex adamavit, & clam gravidam fecit. Unde misit eam ad Dominum LUDOVICUM regem Ungariæ, ubi peperit filium, qui Karolus est nominatus. Et iste KAROLUS, sic existens filius sororis reginæ JOHANNÆ, quamvis illegitimus, cùm tanquam ex duabus coronis regiis procreatus justè succedere posse in regno patris dicebatur, in regem à Papa URBANO prædicto promotus est. Ex his perpendi potest liquidè Domini Urbani Papæ benedictio quantæ fuerit efficaciæ, cum rex KAROLUS, absque belli conflictu, sibi tanta subegit, ipsiusque maledictionis sententia in quanta dispendia adversantes sibi deduxit, cum Domina JOHANNA, Siciliæ regina, Provinciæ & Pedemontis comitissa, maritusque ejus Dux OTTO, tot divitiis tantaque potentia fulti, sunt tam subitò ad infelicitatis invia dejecti: quis enim hæc audiens ipsa ultionis modo divino contigisse negaret? Hinc NEAPOLITANI novi regis in laudem, ut Trojani Paridis in nuptiis, non quia perpetratione violentiæ gaudebant injustè, sed quia venturæ tribulationis ignari gaudiorum satagebant insistere festis. Campsores igitur etiam pecunias per platearum theatra sparserunt. Hæc igitur tam grandis & horrenda in regni capite, puta Neapoli, inchoata turbatio, totum regnum, cunctas per ipsius provincias dispersa, magno concussit horrore. Unde effusa est contentio super principes, & eorum plurimi, cum civitatibus, castris, omnibusque subjectis contra KAROLUM inita conjuratione sunt ei rebelles facti. Cumque Neapolitani, inter ceteros captivos, Teutonicos, in odium Ducis OTTONIS maximè exosos haberent, omnes eos postulabant occidi. Plurimos enim ex eis, licet Duci nihil auxilii præstiterint, solummodo nationis caussa trucidabant. Unde multi eorum, inter alios populares mechanicis artibus insudantes, ut aliàs degentes ibidem, ab honestis mulieribus misericordia motis intra cisternas & cellaria occultabantur, donec primi tumultus furor quiescebat. Rex KAROLUS, videns Neapolitanorum animos in Teutonicorum necem obstinatos, nec eos flectere valens, nec eis resistere audens, commisit VILLANUCIO militi, duci exercitus sui, ut in hoc articulo quid expediret protinus ordinaret. Quapropter VILLANUCIUS cunctis Teutonicis cum Duce OTTONE captis congregatis in unum, singulis eorum arma sua reddidit, & convenientibus eis in planicie, ante castrum novum, quæ Carreria dicitur, VILLANUCIUS Neapolitanis dixit, ut Teutonicos apprehenderent, si placeret ipsis occidere eos. Neapolitani verò tanto se recusantes submittere periculo, ut Teutonici illi extra regni confinia salvi discederent, consensum præbuerunt. Quapropter rex KAROLUS quibusdam galeis aptatis eos extra regni sui districtum salvos perducere fecit.

CA-

CAPUT LXXVII.

CUM igitur hujus-modi gestorum fama, per plurimas mundi partes diffusa, ad regnum Franciæ miranda pervenit, LODEWICUS Dux Andegavensis, verum regni Siciliæ, post ipsius reginæ Johannæ decessum, se arbitratus hæredem, congregavit exercitum magnum, castra fortia valdè, & quemadmodum Rex ANTIOCHUS contra Machabæos procedens, ærarii sui claustris apertis, larga stipendia præstans, regni Siciliæ possessionem, KAROLO & cunctis ei faventibus invitis, se capturum manu potenti assumsit. Ipse igitur iter arripiens ad Antipapam regiæ coronationis caussæ Avenionem magna cum pompa properavit: & deinde postquam de facto coronatus est, versus Italiam tendens tantum sibi collegit exercitum, ut principem aliquem tantam gentium multitudinem, tam longinquas ad partes, tanto traduxisse decore hominum memoria nulla comprehendat. Nam plurimi de ipsa referentes, audientium quasi mendaces incidere derisum: alii enim ex centenis, alii ex sexagenis lancearum millibus; alii ex tot milibus armatorum eam constitisse contendunt. A quodam tamen, qui se de eodem exercitu fuisse fatebatur, intellexi, quod idem Dux dum versus Italiam tendens Avinionem exiverat, habebat duodecim millia equitum: antequam verò ad regnum Siciliæ pervenit exercitus ejus amicorum suorum confluentia, & stipendiorum prodigalitate sic crevit, ut Apuliam ejusdem regni provinciam cum septuaginta quinque milibus equitum censeretur inire. Ipse igitur cum tanta veniens potestate, per KAROLO rebelles in regem & dominum susceptus est. Unde seditiones & guerræ per cunctas ipsius regni provincias sunt multiplicatæ. His itaque aliquandiu continuatis, Dominus URBANUS Papa Romæ existens, regnum prædictum, ob discordiæ gravitatem languescens, abundantia pacis satiare desiderans, ut principes & nobiles regni redderet unanimes, ad regis KAROLI profectum & contra LUDOVICUM Ducem, jam in exercitu suo fame & pestilentia debilitatum, versus Neapolim se direxit. Cumque rex KAROLUS, juramentis & pactis, Papæ tempore coronationis suæ præstitis & promissis, non usquequaque servatis, Papam versus Neapolim iter arripuisse cognovit, ipse Papam ob suæ perturbationis, & consanguineorum Papæ promotionis caussam venire suspicatus, æmulorum Papæ consilio, Papæ vi doloque reniti decrevit. Unde Papa civitati Aversanæ appropinquante, KAROLUS egressus obviam ei, osculis inde lætitiam simulans, ipsum cum reverentia dolis plena suscepit. Hinc KAROLUS equi Papæ manu propria apprehensis habenis, Papam ad ipsius civitatis castrum ducere satagebat: sed Papa, ne forte sibi liber abscessus abinde non pateret, castrum ascendere renuit, sed curiam episcopi, rege quodammodo invito, adiit. Rege igitur illa, quæ pro cœna fecerat parari, ad curiam episcopi mandans deferri, ibidem cum Papa, lupina mente agni vellere tecta, cœnavit. Nam die sequenti transacta, quæ fuit vigilia omnium sanctorum, de anno Domini MCCCLXXXIII. noctisque sequentis per urbem diffusa caligine, rex damnoso consilio circumventus, ad curiam, in qua Papa residebat, quosdam viros atmatos dirigens, Papam ad se venire mandavit: Qui cum illam horam, se ad regem venire postulari, illi horæ, qua Judæi CHRISTUM comprehenderunt, assereret, illi qui missi fuerant, in Papam manus violentas mittere tentant. Unde Papa quasi malefactor ductus est, & nihilominus se ducentes excommunicatos denunciat, eosque ut sacrilegos voce libera damnat. Et postea expertum est, quòd principis illius manus & latus dextrum; qui manus primùm misit in Papam, eodem anno exaruerunt. Tribus itaque diebus Papa solatio & consilio destitutus, totaque ejus curia perturbata in castro cum rege permansit invitus. Et tandem concordatis eis, Papa & rex Neapolim se in magna solennitate transferebant, & in castrum novum se simul receperunt. Deinde post paucos dies, Papa ad Archiepiscopi curiam se transferens, actus Romanæ curiæ consuetos, crastino octavæ Epiphaniæ Domini instituit continuari. Procedente verò tempore, dum Sol gratiores dies produxit æstivos; KAROLUS, quasi contra Ducem LODEWICUM pugnaturus cum exercitu magno profectus est; & in Apulia ferè per totam æstatem residebat. Inter hæc Papa futurorum providus castrum quoddam egregium Nuceria, vel Luceria, Christianorum appellatum, à Neapoli per XXIV. milliaria distans, frumento, vino, & aliis victualibus sufficienter præmunivit, & in mense Junio illuc se cum curia sua transferebat, sub quo burgus erat vix septua-

ginta

ginta domos habitabiles continens, qui muro, duas habente valvas & portam parvulam, absque fossatis, cingebantur: quapropter non solùm ob incommoditatem, verum etiam penuriam hospitiorum curiales tæduit ibidem trahere moram. Unde locum ipsum, cum in diœcesi Salernitana tunc extitit, quidam subsannativè Miseriam Sauratæ, quod lingua vulgari Stultæ vel tædiosæ sonat diœcesis, appellabant. Papa igitur sedem Apostolicam instaurans ibidem, castrum ipsum in literis Apostolicis castrum civitatis Luceriæ Christianorum appellari decrevit. Accidit deinde septima die mensis Augusti, circa horam diei sextam, quòd fumo quodam, non longè ab eodem castro, in montibus ascendente, quidam gentes, nescio quas, armatas suspicati fore propè, rumorem magnum de inimicis jam propè existentibus, ad deprædandum Curtisanos accelerantibus, concitaverunt: quarè perturbatis omnibus, Cardinales, episcopi, prælati, nec non penè curtisani omnes, versus loca diversa fugiendo festinabant: sed quia non erat, ut fama detulerat, post dies paucos reversi sunt. Post hæc die, inter regem Karolum & Lodewicum Ducem Andegavensem decreto, veniente, quo eorum guerræ importunitatem belli conflictu sopirent, Dux super rivum quendam in campis patentibus castrametatus est, & rex Barletum, seu castrum Baroli exiens inter vineas exercitus sui castra diffudit. Cumque sic triduo utroque exercitu stante neuter contra alterum aciem dirigeret, Dux LODEWICUS, victualium compulsus penuria, locum mutans ad loca, quæ propè tenuit munita, secessit. Mortuo duce Andegavensi Dux OTTO solvitur à carcere, & in quodam castello sub bona fide liberè versari permittitur. Et tandem rex missis quibusdam armatis jubet eum adduci ad se, quod fideles Ducis Andegavensis defuncti explorantes insidias per viam posuerunt, & cum juxta se Dux OTTO deduceretur, ipsi ab insidiis erumpentes Ducem OTTONEM liberant, & fugatis his, qui duxerunt eum, ipsum secum abducunt, & ipse Capitaneus eorum factus est: sed non diu eo tempore cum ipsis perseveravit.

CAPUT LXXVIII.

INter hæc Dominus URBANUS Papa regnum Siciliæ volens de quodam gravamine, puta de gabellis vini, quæ KAROLUS vendentibus vinum indixit, relevare, mandavit, ne quis vinum vendentium de-cæterò regi gabellum solveret sub pœna excommunicationis. Unde gabellum in vulgo dicitur certa quota quæ datur de certis vasis vel mensuris vini vendendi domino terræ, vel communi civitatis. Quapropter Domina MARGARETA regina uxor KAROLI, rege nondum de partibus Apuliæ reverso, hujusmodi Papæ edictum molestè ferens, Papæ clam moliebatur obesse. Quia igitur, ampliato concilio, ipsa perpendens, nullam pestem inimico familiari magis esse nocivam, illos Papæ domesticos, de quibus scriptum est: (*Amos. 6.*) Væ vobis qui opulenti estis in Sion, & confiditis in monte Samariæ: optimates capita populorum, ingredientes pompaticè domum Israelis: ad se fraudulenter attraxit, qui magis semetipsos, quàm gregem dominicum pascere curantes, super Romanæ curiæ de Luceria translatione, etiam exitio Papæ mediante si fieret, propter habitationum aliarumque rerum mundanis delectabilium notabilem ipsisque intolerabilem defectum, consilia plura sunt exorsi. Quapropter illo dicto Cayphæ: Expedit ut unus homo moriatur pro populo, proposito, juxta illud quod scriptum est, Exiguum & cum tædio est tempus vitæ nostræ: venite ergo, & fruamur bonis: circumveniamus justum, quoniam inutilis est nobis, & contrarius & operibus nostris, & improperat nobis peccata legis, & infamat in nos peccata disciplinæ nostræ: contumelia & to rmento interrogemus eum, morte turpissima condemnemus eum: contra URBANUM Papam conspirationem temerè statuere complendam. Hinc est quod quinque Cardinales videlicet Comensis, Tarentinus, de Sangra, Januensis & Venetianus, prout postea quibusdam officialibus Papæ revelatum est, unde ad me notitia hujus facti devenit, quia de familia Cameræ Apostolicæ tunc extiti, (*Vide Theod. à Niem de schismate lib. 1. cap. 42. ubi rem longè aliter narrat.*) infra scripto modo procedere determinabant: quilibet eorum, die ad hoc inter se condicto, quando ad ipsum castrum consistorium Papæ juxta morem adjutoriis adscenderent, duodecim familiares armatos, longis vestimentis arma tegentes, se facerent anteire, qui cùm forent in castro congregati tumultu inopinato excitato, contra Papam impetu facto eum caperent, & de castro ad ecclesiam S. Francisci sub eodem sitam deducerent violenter.

Et

Et ibi certi articuli Papæ deberent objici, quibus respondere cogeretur: & deinde qualitercunque responderet, vel si non responderet, falsi producerentur contra eum testes, quibus ipsi articuli probarentur: & articulis sic probatis Papa tanquam hæreticus condemnaretur puniendus, & statim sententia per ipsos Cardinales tanquam per collegium sic lata, executio ejusdem per ignem fieret ibidem: & deinde Cardinales illi, reliquos hujus consilii ignaros, vel saltem consensus innoxios, aut quia Karoli regis potestatem, in cujus regno residebat, timerent, aut quia statum liberiorem voluntati, delectabiliorem corpori, ac pomposi mundi gloriæ habiliorem ardenter affectarent arbitrantes hoc factum approbare, alium, quem jam determinabant Papam, Karoli regis & reginæ confisi potestate crearent. Cumque hujusmodi contra Papam clam molirentur insidias, labiis eum glorificabant, cor autem eorum longè fuit ab ipso. Et licet ipsi de sapientioribus mundi erant præcipuè reputati, omnis sapientia eorum devorata est dum suum à Domino abscondendo consilium hujusmodi cogitationem suam non judicantes esse perversam, illud Jesaiæ (*c. 30.*) non timuerunt: Væ vobis filii desertores, ut faceretis consilium & non ex me; & ordiremini telam, & non per spiritum meum, ut adderetis peccatum: super peccatum qui ambulatis, ut descendatis in Ægyptum, & os meum non interrogastis, sperantes auxilium in fortitudine Pharaonis, & habentes fiduciam in umbra Ægypti. Quapropter in eis completum est illud, quod ibidem subditur, & erit vobis fortitudo Pharaonis, videlicet Karoli, In confusionem & fiduciam umbræ Ægypti, scilicet regni Siciliæ, in ignominiam: dum ut eis per Prophetam (*Amos 6.*) dictum est, migraverunt in capite transmigrantium. Nam DEUS, qui consilium; quod Achitophel contra David CHRISTUM Domini dedit, Chusi ministrante infatuari voluit, prædictam conspirationem contra urbanum Papam factam volens frustrari, disposuit, quòd quidam de cæteris Cardinalibus in conspirationem hujusmodi consentire tentatus, quendam Secretarium suum, super hoc cautè consuluit, qui nesciens se in hoc facto horribili expedire, domino suo Cardinali, ut alium quendam virum literatum consuleret, protinus suasit. Cui cum Cardinalis hujusmodi conspirationem detexit, ille conturbatus respondit: nihil esse salubrius, quàm Papæ illud sine dilatione revelari. Cardinalis igitur timens, ne forte quisquam eum in hoc præveniret, & ipse conspirationis illius reus diceretur, ad præsentiam Papæ se contulit, & per ordinem hæc omnia recitavit. Papa igitur hoc audiens, non immeritò stupefactus remedium cogitavit apponere. Cumque die Veneris, quæ tunc decima tertia mensis Januarii futura erat, istud juxta conspiratorum condictum perfici debuerat, Papa die Mercurii præcedente, quæ erat XI. ejusdem mensis, videlicet anni nativitatis Domini MCCCLXXXV. hoc disturbium volens prævenire dominum Franciscum, principem Capuæ, nepotem suum, ad se vocavit, & ea quæ sibi revelata erant, ei secretius intimavit, ut sibi de fidelibus suis armatis ad hunc diem cautius provideret. Venientibus igitur Cardinalibus eodem die ad præsentiam Papæ, more consueto, Cardinales de conspiratione prædicta accusatos, cæteris licentiatis, ad Cameram suam Papa convocavit. Cumque Papa de conspiratione hac eos impeteret & penitus eam negarent, Papa commisit eos nepoti prædicto examinandos. Ipsi verò dum chordarum tormentis afficerentur, crimen ipsum confessi sunt, sed Dominus Adam, Cardinalis de Anglia, cum eis comprehensus, dum tormentis subdebatur, consilium reliquorum se scivisse, non tamen eis consensum præbuisse dicebat. Sed quia scitum non revelavit, quasi favens conspirationis sceleri unà cum aliis carceribus mancipatur. Cùm igitur illud Jeremiæ: (*cap. 8.*) Verè mendacium operatus est stylus mendax Scribarum: confusi sunt sapientes, perterriti & capti sunt: in eis Papa considerabat impletum, ipse, quia talibus, prout sequitur, dominus promisit: propterea dabo mulieres eorum exteris, agros eorum heredibus, adimplere non tardans, ipsos dignitatibus, honoribus & beneficiis omnibus privavit. Familiaribus verò eorum hinc inde dispersis, domibusque eorum publicatis, contra Papam (prout temporibus Cyri contra Danielem ob sacerdotum populum seducentium captionem factum est) non modicus tumultus est ortus. Nam amici Cardinalium detentorum, una cum æmulis Papæ, ad hoc regina Margareta connivente, Papam obsidione vallabant. Sed quia priusquam Cardinales detinebantur, videlicet die Lunæ præcedente, Dominus Petrus de Lupis, præpositus ecclesiæ Januensis, missus per Papam

de Luceria cum quibusdam gentibus armorum Beneventum ad monasterium S. Sophiæ castri Beneventani in traditione sibi negata recepit, ego de familia ejusdem præpositi tunc existens circa præmissorum, & infra dicendorum veritatem experiendam, præcipuam adhibui diligentiam. Unde accidit quod quadam nocte mensis Aprilis talem ibidem visionem habui. Jubebar, cujus nescio, præcepto ascendere turrim monasterii S. Claræ in Neapoli, & perspicere civitatem: & cum sic starem in summitate turris mare intumuit contra civitatem procellis magnis, & ego perpendens ædificiorum civitatis ipsius magnificentiam lacrymabar & civitatem ipsam perituram amaro corde deflebam. Et quòd hæc visio non fuit inanis, sequentia plenè declarant. Dum enim Dominus Urbanus regem & reginam prædictæ conspirationis conscios fuisse cognovit, ipse citavit eos, & in pœnam contumatiæ contra eos ritè procedens, ipsos excommunicavit & usque ad quartam generationem maledixit: honoribus & dignitatibus & præsertim Jerusalem & Siciliæ regnis, tanquam dominus feudi, & etiam ut summus Pontifex eos privavit, ac strictissimum interdictum Neapoli, & in terris aliis ei adhærentibus servari mandavit. Quapropter de consensu reginæ, rege non præsente, Papæ propinquis & amicis Neapoli habitantibus captis, rebusque & bonis eorum dissipatis, in castro Luceriæ est Papa obsidione fortiori conclusus. Inter hæc rex Carolus de partibus Apuliæ Neapolim reversus, clericis sub carceris & rerum omnium perditionis pœna celebrare divina publicè contra mandata Apostolica districtè mandavit: quare quibusdam eorum, paucis tamen, inde recedentibus, multi, & præcipuè religiosi, regi plus, quàm Papæ, parebant. Multiplicato inter hæc exercitu Papam obsidente, capta est civitas Luceriæ, non sine Papæ fidelium cæde. Et deinde erectis machinis, bombardisque oppositis, ingentia saxa emittentibus necnon crebris balistarum sagittis castrum impugnatur, & capto exteriori muro castri hortus magnus ipsius castri per adversarios Papæ occupatur. Erat autem castrum alio quodam muro alto, quo arx, quæ vulgo Rocka dicitur defendebatur, undique cinctum. Cum verò Papa, ut sic plurimum suorum destitueretur auxilio, licet speraret in Dominó, & hoc dictum sapientis: (*Ecclesiastici cap. 2.*) Nullus speravit in eo, & confusus est, verum esse non dubitaret, tamen ne Deum tentare videretur, humana subsidia ex locis diversis epistolarum secretarum ministerio sibi procurare non distulit. Unde Januenses Papæ fideles, prout temporibus retrò actis sæpius ecclesiæ Romanæ auxiliis astiterunt, decem galeas armatas sibi destinare festinabant. Præterea dominus Raymundus de Baltzio, filius Comitis de Nola, famosæ strenuitatis miles, perlectis sibi per Papam directis epistolis, ad destructionem Caroli totus anhelans, se per terram Papæ auxilia præstiturum esse spospondit. Erat igitur in partibus illis quædam gentium seu prædonum collectio, qui congregationem suam societatem sancti Martini appellabant. Hanc dominus Raymundus de thesauro Papæ largis datis stipendiis sub fide sibi associans, ad visitandum Papam se versus Luceriam manu potente direxit: Sed quia hujus societatis capitanei, magnorum munerum à Carolo promissione corrupti, Raymundum in manus ipsius Caroli tradere jam conspirarent, Raymundus castris Papam obsidentibus una cum societate prædicta appropinquans, adversariis de castris ipsius in magna sibi multitudine occurrentibus eos, quos adjutores adsumsit, fallaces invenit. Unde ipse in tali constrictus articulo, cum suis fidelibus se contra occursantes dirigens, animosus equum suum coëgit in cursum, & sic suorum fidelium adjutorio fultus, in propriæ personæ strenuitate, ac equi sui ferocitate, qui naturali quodam instinctu, lanceas adversariorum, nunc dentium morsibus, nunc pedum ictibus collidens in frusta, inter conflictuum pressuras, à se mirabiliter prohibebat accessus, disrumpens acies, cum paucis suorum, licet pede sagitta vulneratus, pervenit ad castrum. Illos verò Raymundi traditores, dum fugam simulabant, Franciscus princeps, nepos Papæ, ad castrum Scaphati eorum salvationis caussa recepit, qui videntes se non posse traditionem Raymundi perficere principem prædictum cum ipso castro Carolo tradiderunt. Inter hæc Raymundus cum Papa in castro perseverat. Et postquam cum Papa de modo redimendi Papam concordavit, cum suis noctu de castro recessit, & ad Dominum Thomam de S. Severino militem strenuissimum, exercitus per Ducem Andegavensem defunctum relicti capitaneum, se conferre festinavit, & cum eo qualiter ad destructionem Caroli Papam ab obsidi-

obſidione liberarent, largiſſima promittens ſtipendia, ex parte Papæ finaliter ordinavit. Hac itaque obſidione durante, Pheolus Citrulli, capitaneus quidam partialitatis roſæ rubeæ, Carolo, qui partem albæ roſæ foverat, occaſione partialitatis obeſſe deſiderans, magno peditum baliſtariorum & aliorum armatorum conflato exercitu, caſtrum obſidionis irrupit, & ad caſtrum Luceriæ, adverſariis Papæ invitis, aſcendit, & brevi cum Papa habito colloquio feſtinè recedens, majorem priori ad redimendum Papam collegit exercitum. Interea Petrus Tartarus, abbas montis Caſſini, Caroli conſiliarius præcipuus, in propria perſona contra Papam in caſtro obſidionis cum multis armatis ſe recepit. Hic ad deſtructionem Papæ omnem quam potuit diligentiam adhibens, ſic omnes ipſius caſtri vias obſervari diſpoſuit, ut penè nullus aut accedere caſtrum, aut ab eo de nocte recedere poſſet, & ſi quos accedentes aut recedentes hujuſmodi capi contigerat, eos idem Abbas variis tormentis affecit. Unde quidam curſor nomine Petrus, natione Beneventanus, cum literis Papæ ſecretis de caſtro nocte deſcendens, comprehenſus, manibus & pedibus ſibi colligatis ſacco imponitur, & more ſaxi cum machina verſus caſtrum jacitur: qui cum tantæ molis, prout inſtrumenta jactus exegerant, minimè fuerat, ad intra caſtrum non pertingens, extra murum colliſus in fruſta cadebat. Propter hanc inhumanitatem & crudelitatem nimiam, villani circum morantes in caſalibus à longè, qui usque ad prædicti Abbatis adventum ſæpius victualibus ad muros ipſius caſtri clam venditionis cauſa deductis, fovebant obſeſſos, nequaquam caſtrum accedere de cætero præſumebant. Hinc victualium & præcipuè vini inſtante penuria, multi cum Papa exiſtentes in caſtro cotidianis tritici bulliti pulmentis, & aqua cum eodem ad modum cereviſiæ cocta, aut aqua mixta cum aceto ſe ſuſtentare curabant. Et quamvis per ſingulas dies caſtrum hoſtiliter impugnabatur, nunquam tamen toto obſidionis tempore aliquis de his, qui caſtrum ab intra defendebant, gratia eos protegente divina, adverſariorum jaculis aut ſagittis occubuit: quamvis per ipſius montis declivitatem ſæpe deſcendentes in armis, fundis jaciendo lapides dimicabant: plures tamen eorum ſagittis vulnerati ſunt. Sed quidam ſcriptor literarum Apoſtolicarum, natione Beneventanus, quadam vice ad hoſtium caſtra incaute deſcendens, in campo interfectus eſt. Interea dominus Pileus Cardinalis de Ravenna, qui legatus Domini Urbani in partibus Alemanniæ fuerat, & dudum, dum adhuc Papa Neapoli reſidebat, de legatione reverſus, Cornetum civitatem ex parte Papæ regendam ſuſceperat, cum duabus galeis de Corneto Neapolim venit & Carolum tanquam regem, licet depoſitum & excommunicatum, reverenter viſitavit. Et deinde ſub ſpecie concordiæ inter Papam & Carolum per ſe faciendæ verſus Luceriam cum magna comitiva ſe direxit: Sed quia niſi Papa certos obſides ſuis amicis de caſtro traderet pro libero ejus ab inde receſſu obtinendo caſtrum intrare renuit, Papæ ſuſpectum ſe reddidit, & Papa non ſalutato receſſit. Cumque circa initium obſidionis illius multi timore perculſi Papam dereliquerunt, & de reliquis, dum eorum in Deum fiducia aquarum potu, tribulationis tempore probaretur, pauci & prò majori parte clerici, belli & armorum inexperti, ut cum Gedeone lambentes aquam cum Papa manſerunt. Aquis igitur anterioris ciſternæ, circa portam pene exhauſtis & victualibus deficientibus, & obſidione jam penè menſibus quinque continuata, Papæ adverſarii caſtrum fortius impugnantes, exercitus pro redemptione Papæ adventuri vehementer timidi, ipſum Dominum Urbanum Papam cum ſuis exitio gravi periturum ſtridoſis vocibus minati fuere dietim, quaſi cum Rabſace exprobrando & blaſphemando dicerent: Ecce confidis ſuper baculum arundineum confractum iſtum ſuper Ægyptum, videlicet, exercitum olim Ducis Andegavenſis, cui ſi innisſus fueris intrabit manum tuam, & perforabit eam. Et ſi reſponderis in Domino Deo noſtro confidimus: nonne ipſe eſt, cujus eccleſiæ excelſa luminaria, ſcilicet, Cardinales abſtuliſti? Quapropter Papa in orationibus ad Deum, cum ſpe firma, ut Ezechias, aſſiduè ſuos animis fore conſtantes de ſuccurſu celeri divinitus ordinando non diffidentes eſſe debere diligenter admonuit, quendam Dei hominem virum religioſum, Nicolaum nomine, ſecum continuè commorantem intimè ſibi dilectum, ſuper orationibus pro ſe ſuiſque fundendis ad Deum effectu ſpeciali requirens, qui ſuccurſum fidelem adventurum ſibi, ut Iſaias Ezechiæ, Deo diſponente ſpopondit.

Eo tempore, quo Papa prædictis tenebatur angustiis, ut Christi fideles, ad liberationem summi Pontificis, si contingeret eum de-cætero similia perferre incommoda, anhelarent, malignantes in summum Pontificem, pœnis pluribus, ultra pœnas à Bonifacio octavo promulgatas in tales, innodando, sub Bulla decrevit: quod si in futurum summum Pontificem, obsidionis aut captivitatis modis prædictis, aut similibus vexari contingeret, omnes Christiani nominis professione gaudentes, propè locum obsidionis, aut captivitatis, ad decem diætas circumquaque morantes, sub certis pœnis, in ipso statuto super his edito, contentis, aut in personis propriis, aut rebus suis, juxta facultatem suam, teneantur Papæ præbere succursum. Et qui in hoc se juxta suum posse fideles exhibebunt, easdem indulgentias, quas sedes Apostolica, contra Christiani nominis hostes, ad terram sanctam concedere solet transeuntibus ad plenum consequentur. Hanc constitutionem ego legi & vidi bullatam post liberationem in Minorbino civitate Apuliæ. Item dominus Urbanus in eodem castro Luceriæ prima die mensis Maji declaravit, quòd Clerici cujuscunque ordinis contra Karolum de Duracio, & gentes suas pro defensione ipsius Domini Urbani, & aliorum existentium infra castrum Luceriæ bellantes, si contingeret eos occidere aliquem, vel membro aliquo mutilare, nullam sententiam excommunicationis vel irregularitatis incurrerent, & illa indulgentia illoque privilegio gaudere deberent, quibus gaudent euntes in subsidium terræ sanctæ. Et hoc idem declaravit de eis, qui ante illam diem aliquem de prædictis occiderunt, aut mutilaverunt.

CAPUT LXXIX.

A Decima die mensis Januarii, cujus undecima die Cardinales capti sunt, ut prædixi, & per totum tempus, quo maledictionis filii & Pharao nolens dimittere populum Domini, nisi in manu forti, durati prædictis contra Papam machinationibus institerunt, ego in servitiis Cameræ Apostolicæ in civitate Beneventana, à Luceria Christianorum quasi per triginta miliaria Italica distaote, donec cum Papa illo veniente abinde recessi, morabar, super quam quatuor judicia Dei pessima, per Prophetam transgressoribus fidei comminata, pleniùs inducta perpendi. Cùm enim domina Johanna olim regina supradicta adhuc regni Siciliæ potestate fungebatur, civitas Beneventana tam in temporalibus, quàm in spitualibus Ecclesiæ Romanæ immediatè subjecta, variis affluens delitiis, hominum multitudine fulta, tanta dicebatur eminentia claruisse, ut penè civitates singulas ipsius regni portu marino carentes sua venustate præcellere diceretur. Postquam verò Johanna devicta, Dux Andegavensis intravit fines Apuliæ, super ipsam civitatem per ipsius Ludowici Ducis prædicti, & suorum diversos exercitus de foris judicium gladii constat inductum. Intrinsecus verò, civibus ipsis seditiones concitantibus, gladii judicium fortius invaluit: cùm propter execrabilem partialem contrarietatem, quæ per cunctas ipsius regni partes diffusa plurimas civitates evertit, cives Beneventani alii de parte Rosæ albæ, alii de parte Rosæ rubræ se asserentes, inter se invicem sub gravibus personarum & rerum dispendiis, certamina sæpè foverunt: tandem pars rubra, alias per albam partem expulsa, extraneæ gentis procurato juvamine prævalens, dum adhuc Dominus Urbanus Papa Neapoli residebat, illos, qui partis albæ fuerant, de civitate violenter evulsit. Illi verò sic evulsi deforis suæ partis fidelibus congregatis, porta civitatis sub castro sita sibi clam aperta, civitatem ingressi super adversarios repertos inermes magna ferocitate irruerunt, & miserabili in eos cæde bacchantes, civitatem obtinuerunt. His itaque modis burgis civitatis ab utroque latere destructis, domibusque & bonis expulsorum intra civitatem desolatis, & hinc inde distractis, civitas ipsa in tantum erat deserta, quod eo tempore vix quarta pars civitatis inhabitabatur. Dumque anni præcedentis æstate priusquam hujusmodi dissensio dictum sortiretur effectum, gravis pestilentiæ morbus plurimas partes mundi inficeret, Beneventus plurimis habitatoribus sibi eodem morbo subtractis, judicium secundum, videlicet, pestilentiæ super se missum esse persensit. Cum verò eodem tempore gentes Ducis Andegavensis propè Beneventum loca munita tenentes quasi per singulos dies caussa prædæ Beneventanis vagabantur in campis, cives ipsi infra biennium nullum penè de agris suis aut vineis percepére profectum: quapropter civitatem ipsam in tantum judicium DEI tertium, puta fames oppressit, ut pauperes

peres & mediocres castaneis, fabis, & fructibus aliis cum magna penuria se sustentarent, qui non pecuniis abundabant, comederunt in pondere panem. Unde rotulus panis, qui ponderat uncias XXXII. aut circa pro quinque granis emebatur. Rotulus quidam per ipsum regnum genus ponderis est, & granus genus numeri, videlicet sex denariis parvulis constans. His verò famis angustiis perseverantibus judicium quartum, scilicet, bestiarum super civitatem ipsam perpendi patenter inductum: cum lupi circum civitatem ipsam in tantum hominibus erant infesti, quòd promiscui sexus homines septem de locis circumvicinis existentes illa devorabant æstate. Unde die quadam, tempore messis, me unà cum multis aliis ante portam civitatis stante, lupus quidam ferocitatis ingentis in pueros propè civitatem ludentes in area vehementer insiliens, quendam puerum quasi septem annorum dentibus arreptum per macerias vinearum velut agnum saltibus festinis evexit, sed quidam messores occurrentes puerum jam fermè mortuum de faucibus ejus repentè eruerunt, qui sic semivivus ad civitatem deductus, à morsibus lupinis, quos tantum in collo sub occipite susceperat, salvus factus est. Cum igitur Beneventanos de salute desperantes, hujusmodi angustiarum diversitas cujuscunque sceleris exacerbasset in præceps, nobis, qui ex parte Cameræ Apostolicæ degebamus ibidem, non minor propter ambiguas traditorum insidias periculi mortis timor incubuit, quàm his quos cum Papa cotidie in castro Luceriæ manifestus insultus hostilis angebat.

Caput LXXX.

Tandem cum quinta die mensis Julii, & tota nocte sequente, gentes Karoli, defensores Papæ propiare scientes, castrum omni modo, quo potuerunt, tam hostiliter impugnabant, Papa cum Ezechia non immerito dicere potuisset: dies tribulationis, & correptionis & blasphemiæ dies hæc: quia venerunt filii usque ad partum, & non est virtus pariendi: bonus Dominus & confortans in die tribulationis, & sciens sperantes in se: qui populo suo afflicto in Ægypto providit super ductore maris & deserti, se providisse de ductoribus clementer ostendit. Nam Raymundus de Baltzio & Thomas de S. Severino milites supra-dicti cum gentibus exercitus Ducis Andegavensis defuncti, aliisque diversis de partibus Calabriæ & Apuliæ collectis, nec non Pheolus Citrulli supra dictus, cum multis de terra Laboris, præcipuè peditibus balistariis, pro redemptione Papæ se versus Luceriam potenti manu transtulerunt. Sed quia per iter angustum, montibus altis undique cinctum, eis in certis locis erat transeundum, Karoli fideles, sagittariorum copia loca angusta occupantes, transitum eorum prohibebant: Unde variis innisi consiliis, tandem custodes montana circumeuntes auro corrumpentes, per sylvam quandam viam latam fecuerunt, per quam transeuntes, gentes Karoli angusta loca occupantes, sic conturbaverunt, quòd omni resistentia seposita castra obsidionis fugere festinabant. Unde castris conturbatis, & omnib. Papæ adversariis hinc inde dispersis, castrum cum Papa tenentes fame fatigati, victualia cum armis adversariorum in campo relicta, ad ipsum castrum detulerunt. Advenientibus igitur propugnatorum Papæ victricibus castris Raymundus cum quibusdam fidelibus castrum adscendit, & ad præsentiam Papæ se contulit, ordinatisque vigilantibus excubiis, undique nocte sequente exercitu castrametante, seu verius adversariorum castra in campis occupante, cum Papa remansit in castro. Manè igitur diei sequentis, quæ erat dies Veneris, septima mensis Julii, Papa supellectile sua bestiis imposita, & castro descendens, Cardinales quos vinculis detinebat secum deducendo cum universo exercitu versus Salernitana campestria se direxit, & in transitu illo adversarii viribus resumptis Papam in locis angustis tentant impugnare: sed Papa pertinacia eorum non obstante transiit non tamen sine rerum suarum dispendio, quas in repellendo adversarios prædictos milites & pedites sui exercitus quasi furtivi sustulerunt. Cumque prope Salernum castrametati sunt, quidam eorum de stipendiis certificari volentes, nec Papam posse satis facere arbitrantes, occasionem de fide sibi non servanda sumere conabantur & eum nisi cautionem præstaret sufficientem Avenionem, qua residebat Antipapa, perducere proponebant. Sed Dominus Raymundus cum Italicis & Teutonicis fidem sibi servare satagens noluit aliquo modo illis consentire: Unde sic eis diffidentibus Papa solvit promptè XI. milia florenorum, & XXVI. milibus sub fide & cautione pignoratitia ad certum tempus dandis pro-

missis, post triduum abinde profectus ad castrum Flumeri se recepit. Et deinde Francigenis & Britonibus, ac de Italicis licentiatis plurimis, Raymundum cum suis Italicis fidelib. & Teutonicis, videl. trecentarum lancearum comitiva retinebat. Hinc statim Beneventum ad Antonium Bulcanum militem Neapolitanum, consanguineum suum, & Dn. Petrum de Lupis thesaurarium Cameræ Apostolicæ ibidem, directis epistolis eis, se Beneventum venturum indicavit, de quo cives Beneventani malè contenti variis secretè sunt usi consiliis, qua possint Papæ accessum occasione frustrari. Sed cum fraudem cum nullo se noverant palliare colore quidam eorum, puræ traditionis modo, quadam nocte, prout Papa fidelibus ejusdem noctis sero revelabatur, civitate Papæ adversariis tradita, Papæ fideles repertos ibidem decreverant dare morti. Unde Anton. miles prædictus, de hoc plenius informatus, vigilias noctis in castro instantius ordinavit. Circa 3. igitur noctis horam, prope murum civitatis strepitu per vigiles castri notabiliter, percepto, in eodem castro pulsatur ad arma. Unde vulgus civitatis hujus traditionis ignarum, excitatum concurrit ad arma. Nobis igitur, ex parte Papæ ibidem in monasterio S. Sophiæ degentib. conturbatis, fugere versus castrum anhelantib. illi qui deforis hujusmodi nobis intulere terrorem, videl vel illi quos venisse timuimus, vel alii, de quibus postea certificati non fuimus, tumultum populi percipientes lætanter abierunt. Et quia æmulos Papæ quodammodo irritavimus, dum percupientes ejus liberationem in turri dicti monasterii campanis pulsatis, & luminarib. accensis, clamorib. gratulationis totam civitatem commovimus, nec erat aliquis in civitate vel castro ejus, aut extra ea, qui nobis similibus gratulationibus, prout in partib. illis moris est, signis responderet, nobis, qui vix IV. erant, timendum fuerat. Per plures quidem dies in turri prædicta panem & vinum conservavimus, quod si impetus aliquis ex improviso insurrexisset in nos, subitum periculum declinare potuissemus. Dn. Urbanus de his suorum & civitatis periculis apud castrum Flumeri plenius informatus, fraude fraudem deludere volens, se Beneventum nolle venire simulans, civibus indicavit, quod Cardinalem Neapolitanum, qui postea Papa factus est, ad eos dirigere vellet. Et quia visum est ei, quod civitatem & castrum aliter recuperare non posset, ipse cum toto exercitu Beneventum se direxit. Cumque civitati appropinquavit, æmuli ejus mente confusi, exteriorib. simulatis judiciis obsistere non valentes, alio ex ejus adventu dolore, quam illo, quem corde gestabant, intrinsecus se angi simulabant, dicentes: ut quid dominus noster Papa adventum suum nobis indicare dedignatus super nos sic inopinatè venire voluit, quod ex improviso præventi, in apparatu reverentiæ sanctitatis suæ congruo, & à nobis præcipuè debito, gloria & honore condignis ipsum receptare privamur? Sed Papa ingressus civitatem, ad ecclesiam Bartholomæi castro pertransito devotionis intuitu se contulit, & oratione facta in castrum cum familiarib. suis & Cardinalib. captivis adscendit. Inter hæc decem galeis per Januenses in auxilium Papæ destinatis portum Neapolitanum ingressis, patroni earundem ad Papam Beneventum colloquio secum habito Neapolim redierunt, & ibi cum suis tractatu super receptione Papæ habito, Papam de suorum intentione informaturi redeunt Beneventum, nihilominus inter Carolum & Papam tractatus quosdam super eorum concordia intermiscentes, & sic tandem cum Papa de introitu galearum concordati, Neapolim reversi mari se committunt, die noctuq; navigando, donec ad partes Apuliæ applicuerunt. Tertia igitur die mensis Augusti, quæ erat dies Jovis, Papa mille florenis à Beneventanis extortis regimineque civitatis Raymundo cum filiis suis fidelibus una cum ipsius castro commisso, de Benevento recedens, Flumeri reversus est. Et sic nos, qui ibidem in angustia degimus servitiis Cameræ Apostolicæ insudando, deinceps cum Papa profecti sumus terræ marisque per discrimina plura. Die Veneris, qua Papa quievit Flumeri, transacto, Sabbato deinde se transtulit in quoddam castellum Lacedonia dictum; de quo Dominica die recedens, versus Minorbium civitatem Apuliæ se contulit. Et tota illa die, ab ante ortum solis, usque ejus post occasum, cibos nobiscum, prout filii Israel fugientes Æpyptios, deferentes, cum locus securitatis per viam defuit, in forti ardore solis carpsimus iter: itaque vix una hora circa fluvium quendam in meridie refectionis & somni nobis fuit pausa. Cumque Minorbium venimus, mansimus ibidem diebus XII. videlicet, donec galeæ ad littus maris Adriatici

applica-

applicarent: quoniam in littore maris Jonii, seu Tyrrheni, Papæ tutus non erat accessus. Jam tempus vindemiæ propè fuit, & siccitas terræ magna, quæ pluviam ultra tres menses ibidem non pertulit, nobis aquæ penuriam notabiliter inflixit. Unde per dies aliquot lagunculauna, quæ vulgo barile dicitur, pro granis quinque venivit; vini quoque non modicum defectum sustinuimus, unde ut plurimum vinum acre ex aceto & aqua commixtum erat nobis refocillatio potus. Hinc XIX. die mensis Augusti manè ante ortum Solis, ad tubæ sonitum excitati, egressi Minorbium versus mare direximus iter, & cum circa horam diei sextam ad locum galeis deputatum circa Barletum quasi ad tria milliaria pervenimus, galeas ibidem non invenimus: nec de cujusdam turris summitate ibidem sitæ galeæ videbantur in mari. Unde papa non modicum conturbatus, omnibus nobis ad tubæ sonitum collectis in unum, ita ut nec minimus permitteretur abesse, speculatoribus hinc inde ordinatis, à longe circumeundo Barletum Carolo adhærentem, versus civitatem Tranensem se divertit. Cumque per viam proficiscebamur de galearum adventu solliciti sæpius versus mare prospicientes, tandem circa secundam horam post meridiem angulos velorum galearum à longè prospeximus protensos in altum. Quapropter declinantes à via, per agrorum & vinearum invia, maris festinabamus ad littus, ubi plures nostrorum propter aquæ defectum, & fervorem solis incensum, si non uvarum liquoris expressione nos refocillassemus, crebrò defecissent. Cum igitur Papa venit ad littus inter Barletum & Tranensem civitatem, à sex galeis ipse cum suis in magno clangore tubarum & fistularum cum reverentia & honore susceptus est, & mane sequentis diei galeæ ad portum Barensis civitatis applicuerunt, ubi quatuor aliæ galeæ Papam exspectabant. Et ibi omnes, qui cum Papa sex galeas intraverant, in decem galeas distributi sunt. Cumque cives Barenses erant de parte Ducis Andegavensis defuncti, non erat nobis civitatem ingrediendi facultas, sed quia Raymundus, cujus ordinatione aliàs civitas ipsi Duci prædicto adhæsit, ex parte Ducis ejusdem, quamvis tunc defuncti, castrum civitatis tenuit, ejus salvo conductu ad civitatem nobis permittebatur ingressus. Cum verò quidam de nostris civitatem ingressi sunt, alii reliquias beati Nicolai visitando, alii victualia comparando, inter Barenses & Januenses magnus tumultus est ortus, ita quod Januenses alii cum balistis turrim civitatis mare contingentem occupantes, alii murum ferreis instrumentis perforantes, alii per portam civitatis irrumpentes, civitatem ipsam deprædari præsumebant: Sed statim per patronos galearum, & per Dominum Raymundum non tamen sine Barensium damno, tumultus ille sedatus est. Deinde die Lunæ XXI. mensis Augusti inde recedentes galeæ portum nullum præter Monopolitanum, in quo non plenè duabus horis stabant, ingressi sunt. Donec circumgyrata Apulia ad Rheginensem portum pervenerunt, quo pertransito fretum Siculum, quod inter Calabriam, Rhegii ultimæ civitatis Italiæ provinciam, & insulam Siciliæ mediat, transfretabant, & in portu magno & tutissimo Messanæ civitatis in eadem insula stationem receperunt, quæ quidam civitas à Barensi civitate septingenta miliaria marino transitu distare perhibetur. In hoc portu galeis triduo quiescentibus, processus quos Papa contra Carolum fulminaverat, publicè electi sunt, & Papa tam à Clero, quàm à civibus in multorum victualium præsentatione honoratus est. Recedentibus inde galeis tempestas maris oritur, unde galeæ ab invicem dispersæ; quædam earum montem Strumuli, qui, ut mons Ætna, continuè ardet, & tamen ædificia diruta apparent in eo, & undiq; mari cinctus est à dextris, quædam à sinistris reliquerunt: sicque nunc velis extensis, nunc remorum ductu navigabant, donec miliaribus trecentis quinquaginta, inter Messanam & Neapolim mediantibus, fere pertransitis, sinum Neapolitanum sunt ingressæ, quem pervagando nunc ad portum Neapolis, nunc ad portum Castelli-maris, nunc ad portum mariciscapræ, galeæ plures accesserunt, sed galea Papæ portum Neapolitanum non intravit. Duobus itaque diebus galeis sic per sinum prædictum navigantibus, die tertia inde recedentes portum quendam antiquum circa Neapolim versus occidentem ingressæ sunt, ubi locus, in quo ibidem civitas condita fuit, propè illa naturalia balnea, quæ ibidem toto orbe mirabiliora sunt, totus in lacum versus est. Et in hoc portu galeas, tertiò per Papam directas Neapolim, usque ad solis declinationem præstolabantur. Quibus cum sorore Papæ, domina Cicca abbatissa,

batissa, à Carolo aliquandiu detenta, Cajetam navigabant, tantum tamen una earum portum Cajetanum intravit, & plusquam quinque horis ibidem stetit in portu. Et quamvis civitas ipsa Carolo adhæsit, ego tamen, & quidam alii sub umbra Januensium civitatem intravimus, S. Erasmi reliquias ibidem visitando. Deinde velis extensis navigando, ostio Tiberis à dextris relicto, postquam à Neapoli ducenta quinquaginta miliaria perfecerunt galeæ portum Cornetæ sunt ingressæ. Stantibus ibi galeis per triduum, Papa tradidit Januensibus Cornetum, quæ est de patrimonio S. Petri in pignus, pro illa pecunia, quæ in sumptus galearum ab eis exposita fuit, quæ ad quatuor menses, per quos galeæ servitio Papæ deditæ fuerunt, extendebat se ad octoginta milia florenorum. Quælibet enim galea indigebat pro uno mense in expensis & salario duo milia florenorum. Habebat quælibet earum simul & semel remigantes viros centum octoginta, & balistarios quinquaginta, præter familiam patroni & gubernatoris, ac alios officiatos, quibus omnibus quolibet mense certa dabantur stipendia. De Corneto recedentes diversos portus non accelerando, ut antea, sed magis quasi recreando nos, intravimus: donec tandem à Corneto trecentis, à civitate verò Barensi, ad quam post galearum introitum primò venimus, mille sexcentis miliaribus completis, die Sabbati XXIII. die mensis septembris ad civitatem Januensem pervenimus, ubi Papa ad hospitale sancti Johannis in occidentali burgo situm se contulit captivos Cardinales secum deducendo, quos ibidem carceribus mancipavit. Eodem anno quadam nocte mensis Decembris camera, in qua Papa quievit, tremuit, ita ut cubicularii ejus, & alii, prope locum illum quiescentes, perterriti, stratis exilirent, & manè facto alter ad alterum dixit: Nunquid non sensisti hac nocte motum totius palatii factum? Sed licet eodem tempore, ego in eodem palatio dormiebam, non tamen ego, nec aliquis etiam de illis, qui mecum in una camera quieverunt, motum illum percepimus: sicut nec plures alii, in diversis locis ipsius Palatii dormientes, hunc motum perceperunt. Et inde præsumptum est, motum illum non fuisse naturalem; & sic etiam factum illud non est divulgatum.

CAPUT LXXXI.

POst hæc quidam de regno Franciæ ausu sacrilego tumidus Prophetam se simulans, v. die mensis Martii, cum quatuor familiaribus Januam equitando pervenit. Hic de suorum verborum disertitudine confisus, quasi missus foret à Deo, Papam circumvenire tentavit. Nam die sequenti, talarib. vestibus nigris indutus, statura magnus, nigræ barbæ prolixitate, & oculorum depressione aspectu serius, versus Papæ palatium se direxit. Cujus adventum Papa præsciens, certos prælatos, & præcipuè Francigenas, ad se venire mandavit, & prandio facto hunc ad sui præsentiam venire permisit: qui cum ad præsentiam Papæ venit, Latinum loqui se nescire protestatus, coram Prælatis supradictis Gallica lingua Papam his verbis aggreditur: Domine ad vos venio, ut ob Dei ecclesiæ unionem vobis annunciem ea, quæ mihi revelatione divina sunt patefacta. Ego quidem jam annis XV. contemplationibus vacans in Eremo, sanctissimum in Christo patrem & Dominum Dominum Clementem verum summum Pontificem, & Christi Vicarium, vosque Pseudopapam esse revelatione divina percepi: quare ob ecclesiæ Dei unionem, animæque vestræ salutem, abrenunciare Papatui dignemini. Cui Papa respondit: Unde scis hanc præsentem revelationem, quam asseris divinam, à Deo factam. Cumque ille narrationem suam, nec signo visibili, nec sacræ scripturæ testimonio confirmaret, sed ad confirmationem suam, dicti sui corporis tormenta nulla se formidare asserens, verba absque ratione multiplicaret, Papa videns eum annulum quendam aureum, lapide quodam precioso ornatum, gestare digito, credensque in eo spiritum fortè quendam teneri inclusum, cujus ipse instigatione sic intrepidè ista referret, dixit ad eum: Cum eremitas annulis digitos ornare inconsuetum esse dignoscitur, unde hic annulus tibi? quem sic publicè gestare præsumis. Ipse respondit: Sanctissimus in Christo pater & Dominus Papa Clemens illum contulit mihi. Et Papa quanquam ipsum ista seriositas angebat abintra, quasi ad verba jocosa conversus, annulum sibi monstrari poposcit, quem cum extensa manu curvato digito eliciens, ipsumque cuidam tradens subridendo dixit: tu scis aliqua de nigromancia, vide quid istud sit. Et deinde Papa familiares suos teneri, & ipsum carceribus cum familiaribus tradi mandavit, quod ita

factum

factum est duo tamen familiares fuga evaserunt. Hic verò nec non familiares ejus seorsim tormentis subacti sunt. Unde revelationis divinitatem, quam tormentorum sufferentia se jactaverat approbare, suggestionem Diabolicam magis esse confessus est. Cum igitur tanquam reus criminis læsæ majestatis propter præmissa foret puniendus, intercedentibus prælatis Francigenis, Papæ fidelibus, ne, si iste ultimo supplicio puniretur, cognati & amici eorum, in regno Franciæ morantes, similia forsan paterentur, cum hunc noverant speciali regis Franciæ favore suffultum, Papa consilio desuper habito, decrevit, ut ipse barba rasus, juramento fidelitatis sibi præstito, proxima die Dominica sequente, in missa Papæ, sermone finito, omnia, quæ contra ipsum Dominum URBANUM Papam dixerat, publicè revocaret, eaque revocando, nullum verum esse Papam, quam ipsum Dominum Urbanum, se confiteri referret. Quapropter solutus à carcere, & in signum confusionis barba privatus, eadem die Dominica, quæ erat undecima mensis prædicti, & prima Dominica Quadragesimæ, omnia præmissa, ut dictum est, alta voce recantavit. Et deinde dispensatione vescendi carnibus à Domino Urbano suscepta per dies aliquot Januæ commoratus est. Et demum equis & annulo sibi restitutis, versus Franciam, quasi pro unione ecclesiæ specialiter acturus, gressus suos de consensu Papæ reflexit. Inter hæc post obitum Ludewici regis Ungariæ, qui dum vixit filiam suam Mariam Sigismundo, filio Caroli Imperat. & regis Bohemiæ desponsaverat, eundem Sigismundum regem Ungariæ designans heredem, Carolus de Duratio supradictus caussa suscipiendæ coronæ ipsius regni Ungariæ, quorundam principum regni favori innisus, versus Ungariam per mare se contulit, & à multis principibus & civitatibus ipsius regni susceptus est. Sed quia benedictionem Domini Urbani Papæ, qua alias regnum Siciliæ adeptus erat, demeruit, benedictio elongata est ab eo, & maledictio ejusdem Domini Urbani, sicut aqua ingressa in interiora ipsius facta est ei, sicut vestimentum, quo opertus in vita, nec morte quidem interveniente exutus est. Nam postquam magnam Ungariæ partem contra Sigismundum sibi vendicaverat ab adversariis, Sigismundo faventibus, inter fideles sibi commixtis, in castro quodam sibi subdito, dum se securum credidit, gladio subitò percussus interiit. Post mortem Caroli Dux Otto Neapolim recuperavit, & multis de parte sibi contraria interfectis, potentiores quosdam sub custodia detinendos Tarentum destinavit. Regina verò Margareta uxor Caroli cum filio suo fugit, & in civitatem Cajetanam firmissimam se recepit. Post hoc filius Ducis Andegavensis defuncti veniens cum exercitu magno, Duce Ottone subsidium sibi ferente, Neapolim cum multis aliis civitatibus & castris ipsius regni Siciliæ in deditione suscepit. Eodem anno videl. nativitatis Domini M. CCC. LXXXVI. Barrabo tyrannus Mediolanensium à filio quodam fratris sui, videlicet Comite Virtutum, qui Papiam tenuit, captus est: & custodiæ mandatus, & priusquam per annum in custodia degit defunctus est, & ipse comes, filiis Barrabonis fugatis, Mediolanum cum suo districtu obtinuit universo. Eodem tempore Lippoldus dux Austriæ occidentalis cum magno exercitu intravit fines Suicerorum, qui bellum contra eum inierunt, & ipse Dux qui Dn. Papæ adversabatur, cum toto exercitu suo, vix uno evadente, deletus est. Et propter hoc frater ejus Albertus Dux Austriæ orientalis, multis congregatis principibus profectionem fecit contra Suiceros, sed priusquam procederetur ad bellum, treugæ factæ sunt inter eos, & principes ad propria redierunt. Inter hæc æmuli Papæ pro Cardinalium captivorum liberatione ad intoxicationem, quam ad suos direxere cognatos, processerunt: Sed Papa de hoc informatus quosdam sibi suspectos carceribus mancipari mandavit: quoniam paucis antea diebus elapsis, quidam ipsorum manu armata palatium Papæ noctu invaserunt, æstimantes partim vi & partim favore quorundam intra palatium existentium, sic eos posse liberari: Sed cum primum januam palatii jam aperuerant; audito, quòd Papæ fidelibus excitatis rumor manifestus oriebatur, ipsi territi recesserunt. Cumque Papa præmissorum conatuum auctores diligentius conaretur investigare, Dominus Pileus Cardinalis de Ravenna, & Cardinalis de Petramala de curia fugiendo, se circa præmissa suspectos reddiderunt, & tandem Avinionem se transferentes, ab Antipapa in Cardinales recepti sunt. Sed & dominus Pileus in majorem Domini Urbani contumeliam capelium, quem ab eo insigne honoris Cardinalatus accepit Papiæ in foro publicè flamma combussit, Co-

mite Virtutum hoc gratum habente. Qui idem Comes alias parum ante hoc tempus tentavit effici Rex, & titulum regni Longobardiæ sibi à Domino Urbano innovari: Sed Dominus Urbanus ei non consensit. Insuper idem Cardinalis, postquam ab Antipapa receptus est, scripsit principibus Alemanniæ in detractionem Urbani, se nimis errasse, & apertis oculis lumen non vidisse, dum Urbano adhærens Clementi contrarius extitisset: Sed principes hæc in sui ipsius contumeliam & scandalum retorquentes, maximè cum ipse legationis officio fungebatur, ejusdem Urbani gloriam prædicaverat, ipsum in præmissis non laudaverunt. Hinc Urbanus duos Cardinales prædictos excommunicavit, & Cardinalatus honore privavit. Eodem tempore, versus quosdam, quos de gestis Domini Urbani superioribus feceram diebus, eidem Domino Urbano volui præsentare, sed quia Cardinalium prædictorum aversione turbabatur, accessum ad ipsum habere non poteram oportunum; dimisi illos apud venerabilem patrem & dominum, Dominum Guillermum Anconitanum, thesaurarium ipsius domini Urbani, quando de curia Romana recessi, qui in absentia mea eosdem versus ipsi Domino Papæ postea præsentavit, quos quidem versus, ne tædio legentibus existerent, huic loco non inserendos esse decrevi: Si tamen quenquam illos videre delectat, ille post finem hujus libri illos hic infra scriptos inveniet. Et prædictorum Cardinalium disturbium notabilis mei profectus non modicum tali modo præstitit impedimentum. Eodem anno videlicet nativitatis Domini M.CCC.LXXXVI. in Sabbato sancto festi Paschæ præteriti, dominus Guillermus episcopus supradictus de speciali commissione Papæ ordines celebravit, & personas quasi ducentas, inter quos LXXII ad sacerdotium tunc promoti sunt, quorum ego, licet indignus, unus extiti, ordinavit. Anno M.CCC.LXXXVII. præfectus de Viterbio, qui longo tempore Romanæ ecclesiæ rebellis extiterat, à fidelibus Domini Urbani interfectus est. Eodem anno Dux Otto & Domina Margareta uxor quondam Caroli conciliati sunt. Et deinde Dominus Papa recessit de Janua, & in recessu quinque Cardinales, quos usque tunc in carceribus detinuit, ibidem mortuos reliquit, sed quomodo, aut quali morte vitam finierint, non plenè mihi constat. Undecimo tamen anno Domini Bonifacii Papæ, successoris immediati Domini Urbani, intellexi à quodam, qui dixit se eorum sepulturæ præsentem fuisse, quod ipsi in carcere jugulati, & in stabulo equorum clam noctu sepulti fuerint. Sed Dominus Adam Cardinalis de Anglia ex caussis superius dictis vivus reservatus est. Eo tempore quidam vir Januæ habitavit, qui licet absque manibus natus erat, & cum hoc pedibus ambobus à nativitate caruit lagunculas novas, quæ barilia vulgò vocantur, fecit opere mechanico tam bonas, quasi ambas manus haberet, quod multotiens ego cernens ab eo fieri, non solum in opere ipsius admiratus verum etiam quod ipse manibus, & cum hac magna parte brachii inter cubitum & manum ex utroque latere carens illam artem attentare præsumpsit, quem etiam Dominus Urbanus Papa ad se vocatum artem suam exercere coram se fecit, & admiratus, voluit illi de quadam præbenda in certo hospitali providere, si peteret. Ille verò habens uxorem & liberos magis de laboribus suis, quàm de eleemosynis vivere se velle respondit. Eodem tempore, quo Dominus Urbanus Papa prædictus Januæ moram traxit, civitas Januensis una cum magnificentioribus civitatibus totius Italiæ tanto honore, potentia & dignitate fulgebat, sicut unquam temporibus retroactis fulsisse memoratur, sed quia, quamvis Domino Urbano in necessitate auxilium præstitit, tamen reverentiam tali Christi Vicario debitam, de sua potentia nimium præsumens, non usquequaque exhiberi curavit. Nam de his, qui ob liberationem Cardinalium, in carcere positorum, palatium Papæ noctu vi armata petierunt, nulla justitia sibi administrata est, quamvis Januenses in offuscationem famæ suæ nimium cedere arbitrarentur, si quis cuipiam quamcunque ibidem violentiam inferret impunè: imò quidam satellites potestatis, seu Ducis Januensis, reverentiæ summi Pontificis minimè deferentes, quosdam Papæ familiares de palatio Apostolico vi distractos tormentis adfecerunt. Quare post Papæ recessum Januenses, qui longo tempore fuere concordes, in tam graves dissensionis & seditionis casus incidere, quod parte contra Papam prævalente, civitas ipsa aliquando domina gentium, & princeps provinciarum, facta sit sub tributo, dum se regi Franciæ nulla vi extranea, sed intestina clade cogente subdiderunt, qui dominium civitatis usque in præsentem diem

nosci-

noscitur obtinere. Postquam Dominus Urbanus recessit de Janua, Lucam se transtulit & stetit ibi quasi mensibus novem: post hoc transtulit se Perusium & inde recedens intendebat iterum ad regnum Siciliæ dirigere, quoniam Romam ire voluntatis suæ omnino non erat: Sed venit ad eum quidam eremita dicens ei: Velis nolis, Romam ibis & ibidem morieris. Unde post hoc quadam nocte, voluntate mutata, Romam se transferre decrevit. Cumque versus Romam flecteret iter, visa est imago S. Petri in ea forma, quæ excisa est de petra, stans ante porticum basilicæ ejusdem Romæ, ipsi Papæ & quibusdam aliis in aëre, quasi viam, quæ versus urbem protendit, ostendens, & Papa præcepit eis, qui hoc secum viderant, ne cuidam revelarent. Et post obitum ejus episcopus Tarentinus confessor suus sermonem faciens hoc miraculum publicè prædicavit. Cum igitur urbi appropinquavit, Romanos obviam habuit cum magna solennitate, & multis in campo tractatibus cum eo habitis, Romam cum honore magno regressus est. Dominus Urbanus, anno Pontificatus sui XI. nativitatis Domini M. CCC. LXXXIX. tertio Idus Aprilis, tria memorialia insignia instituit. Primum fuit, quod annus Jubilæus, per Clementem sextum de centesimo anno ad quinquagesimum annum deductus, deberet temporibus inde futuris: de tricesimo tertio anno, in tricesimum annum tertium observari, & statuit, quod annus nativitatis Domini, tunc proximè venturus, videlicet M. CCC. XC. deberet esse Jubilæus, & deinceps annus tricesimus tertius semper deberet esse Jubilæus, & movit eum, quod totum tempus vitæ Domini nostri Jesu Christi in humanitate, postquam natus est de virgine per cujus mortem thesaurus ecclesiæ, unde indulgentiæ peccatorum quæcunque emanant, tumulatus est, triginta trium annorum curriculo complebatur. Secundum fuit Festum visitationis beatæ Mariæ virginis, quod statuit crastino octavæ S. Johannis Baptistæ singulis annis in ecclesia celebrari, ut beata virgo suis precibus ecclesiæ unionem reformare, & reformatam conservare dignaretur. Tertium fuit, quòd non obstante interdicto ecclesiastico, in Festo corporis Christi possint apertis januis, eo modo, quo concessum est per Bonifacium octavum, in quatuor festivitatibus divina celebrari. Et sic completum est istud, quod de festo corporis Christi venerabilis doctor Johannes Andreæ, ante annos L X X X. prædixit, super Clementina si dom. de re & ve. sanc. in glossa super verbo relatum. Insuper Dominus Urbanus adjecit huic gratiæ, quod quicunque sequuntur corpus Dominicum, quando defertur de ecclesia ad infirmum, & de infirmo ad ecclesiam, illi si confessi & contriti fuerint centum dies indulgentiarum auctoritate Apostolica consequentur. Et super omnibus his literæ apostolicæ per Bonifacium IX. post obitum Domini Urbani concessæ sunt, quarum copias propter brevitatem, præsenti libro non inserui, maximè cum ad usum ipsa reducta sint. Fecit autem Dominus Urbanus quandam declarationem super Clementina: Dudum. de sepul. propter varias opiniones & glossas doctorum cujus copiam, quia paucis innotuit, decisam infra subjicere decrevi. Urbanus episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis, universis religiosis, cujuscunque professionis, vel ordinis, præsentes literas inspecturis, salutem & Apostolicam benedictionem. Etsi animarum affectantes salutem. Et infra: Nos igitur, qui ex suscepti apostolatus officio. Et infra: Universitati vestræ per Apostolica scripta in virtute sanctæ obedientiæ districtè præcipiendo mandamus, quatenus parochianos diebus Dominicis & festivis non recipiatis de cætero in ecclesiis, seu oratoriis vestris, temerè ad divina, nec ipsos sine licentia sacerdotis ad pœnitentiam aliqualiter admittatis, cum si quis alieno sacerdoti justa de caussa sua voluit confiteri peccata, secundum statuta concilii generalis, licentiam prius postulare, ac etiam obtinere debet à proprio sacerdote, vel alias sibi primo confiteri, & recipere absolutionis beneficium ab eodem: Aliter namque ipse absolvi non poterit, cum duplex in judicando funiculus, pietatis & scientiæ requiratur, quorum alterum in alieno constat deficere sacerdote. Et ne parochialibus ecclesiis devotio debita subtrahatur, ante missarum solennia, ad quæ audienda parochiani prima diei parte in suis consueverunt & debent ecclesiis convenire: Nequaquam enim ecclesiis vestris supradictis, nec hora ipsa solennes eis faciamus sermones, ne propter hos audiendos ad vos populus confluens parochiales ecclesias derelinquat. Sed nec ad prædicandum solenniter ad illas parochias accedatis, nisi à sacerdotibus earum parochiarum fueritis invitati, vel saltem ab illis humiliter petieritis, obtinueritis

ritis vos admitti. Et ut debitus honor episcopis deferatur, eadem die, qua diœcesanus episcopus, vel alius loco ejus solenniter prædicat, maximè in ecclesia cathedrali, nullus vestrum in ea civitate, vel loco prædicare præsumat, ne salubris prædicationis doctrina ex frequenti inculcatione, quasi tædium generet, contemnatur. Si verò in casu licito parochianos alterius ad sepulturam (quam nemo sine justa & rationabili caussa temere debet eligere) antiquis parentum suorum dimissis sepulturis, in vestris ecclesiis vos recipere contingat: omnium quæ obtentu sepulturæ hujusmodi fuistis consecuti, medietatem vel tertiam partem, vel quartam, juxta felicis recordationis Gregorii Papæ prædecessoris nostri decretum, & secundum consuetudinem regionis, etiam non requisiti, infra octo dies à tempore receptionis eorum episcopo vel sacerdoti, de cujus parochia mortuus est assumptus, exhiberi curetis. Et infra. Si quis verò vestrum hujusmodi præcepti transgressor provisionis vestræ extiterit, vel contra prædicta, vel aliquid prædictorum venire præsumserit, præter inobedientiæ vitium & excommunicationis sententiam, quam de facto ipsum incurrere volumus, gravi suo periculo subjaceat: & nihilominus à loci diœcesano ad præmissa omnia & singula observanda censura ecclesiastica, appellatione remota, districtius compellatur, nullis ei contra hoc indulgentiis, vel privilegiis apostolicis valituris. Datum Neapoli XI. Kalendarum Decemb. Pontificatus nostri anno VII. Anno Pontificatus sui XII. Urbanus iste Romæ obiit, & in capella S. Andreæ apud S. Petrum sepultus est; ad cujus sepulcrum dum postea veneram, & videns corpus ejus non mausoleo, sed communi sepulcro reconditum, infra scriptos versus confeci hexametros, nullis intermixtis pentametris, prout antiquorum epitaphiorum moris est, felicem ejus fuisse transitum quasi per hoc innuerem, eosque juxta sepulcrum ejus tabulæ ligneæ clavis adfixi: Sed ab æmulis laudis ejus ablati sunt.

Bartholomeus nomine, natu Parthenopæus,
Sextus & invictus Urbanus Papa, relictus
Huic humili tumbæ: qui dum purgare columbæ
Pennas rebatur heu mox formosa jugatur.
Unde metus curà probibet me dicere plura,
Multa per adversa qui vidi mente repressa.
Credidit inque Deum gestans animum Machabæum;
Me miseret quare sic ipsius ossa cubare,
forsitan inculta sua sic stant ossa sepulta,
Donec ut in vita signis fiant redimita.

Postea tamen corpus ejus in ecclesiam S. Petri translatum honorificentiori sepulcro traditum est.

CAPUT LXXXII.

ANno Pontificatus domini Urbani prædicti secundo videlicet nativitatis Domini M. CCC. LXXIX. prima die mensis Martii dominus Henricus Spegel episcopus Paderbornensis, postquam ecclesiæ præfuit utiliter annis XIX. plenus dierum obiit: Et successit Simon Decanus ecclesiæ Paderbornensis.

Simon de Sternberg impetravit episcopatum Paderbornensem à domino Urbano sexto, & præfuit ecclesiæ annis octo, mensibus sex, diebus decem. Hic Simon Friderico archiepiscopo Coloniensi, ut eum apud sedem Apostolicam promoveret, & eum postea in possessionem episcopatus potenter introduceret, prout & fecit, maximam summam pecuniæ, in qua ratione officii marschalciatus, quod Henricus episcopus exercuerat, ecclesiæ Paderbornensi obligabatur, capitulo non consentiente, remisit. Ipse munere consecrationis in curia Romana suscepto, reversus Paderbornam XV. die mensis Julii solenniter admissus est, nec tamen officium Pontificale exercuit, & vix duas missas in Pontificalibus toto tempore regiminis sui celebravit. Hic Simon levis animi fuit: cum archiepiscopo Coloniensi supradicto intravit partes Hassiæ in exercitu magno, & violata ab eis est pax illa, quam Henricus Spegel episcopus tanquam perpetuis temporibus duraturam introduxerat. Hic Simon quendam presbyterum, videlicet dominum Ludewicum de Buren, rectorem cryptæ sitæ in ecclesia Paderbornensi, pro eo, quod ecclesiam Rurensem tanquam vacantem impetrave-

traverat à sede Apostolica, captum, per quosdam fautores monialium ejusdem Rutensis ecclesiæ, ad castrum suum Dringenberg duci, & in lignum detrudi jussit. Et quia idem presbyter quædam jura beneficii sui minus discretè defendit, indignationem incurrerat, in castro prædicto fame cruciatus, capitulo non contradicente, in sterquilinio mortuus est. Item si quos aliquando Simon episcopus, se vel diœcesin suam hostiliter offendentes, fortuna sibi favente, comprehendit, quos justè velut hostes punivisse potuisset, illos vel verbis sibi subtrahi sinebat, vel in campis abire permisit. Ipse subditos suos laicos non correxit ministeriales, quibus se nimis familiarem exhibuit, non advertens, quod nimia familiaritas parit contemptum. Confœderationes, quas prædecessores sui cum principibus & nobilibus soliti erant facere, ipse cum ministerialibus prædictis, quamvis sibi alterutrum nexu fidelitatis de jure constricti fuerant, facere non recusavit: quare tandem quidam eorum, insurgentes contra eum, publici ejus hostes effecti sunt. Anno Domini M. CCC. LXXXVIII. 18. nocte mensis Decembris habui visionem, quam de ipso Simone interpretabar, & vera fuit interpretatio, sicut exitus rei comprobavit. Visum quidem mihi est in somno, quòd maxima tempestate aër turbaretur, & lapides grandinis in quantitate malorum punicorum caderent in terram, & ictus tonitrui fortissimus percussit turrim majoris ecclesiæ Paderbornensis, ipsam à summo muri, usque ad terram in uno latere scindendo. Et ecce subito secundus ictus, fortior priori, subsecutus, percussit ipsam turrim, & projecit eam in terram, & summitas tecti, quasi ligna collisa de fulmine, cecidit super rotas molarum Paderæ, & turris nusquam comparuit, nec aliquod vestigium ex ea, sed quoddam ædificium novum pulcrum visu annexum Ecclesiæ in loco turris apparuit, quod tamen in altitudine summitati Ecclesiæ fuit inæquale. Et ego territus incœpi legere Psalmos pœnitentiales, & cum perveni in finem primi versus tertii Psalmi evigilavi totus ex timore sudore madens: & licet (Ecclesiastici cap. 34.) scriptum sit: Quasi qui apprehendit umbram, & persequitur ventum: sic & qui attendit ad visa mendacia: tamen quia subjungitur: somnia extollunt imprudentes, nisi ab altissimo fuerit emissa visitatio, hanc visionem ratus sum, non fore penitus inanem, maximè eo, quòd dum sero ejusdem noctis ut dormirem me ad stratum meum reposueram, memor visionis Danielis, in qua dixit angelus ad eum: à die qua posuisti cor tuum ad intelligendum &c. desideravi quasi rabida mentis cogitatione aliqua futura mihi revelari. Judicavi igitur ex hac visione episcopi futurum detrimentum, & ecclesiæ Paderbornensis mutationem notabilem adfuturam. Accidit itaque statim post hoc, quòd episcopus Simon obsedit quosdam ministeriales suos sibi rebelles in munitiuncula Brobeke, & ibi ab uno eorum sagitta in inguine sauciatus est, de cujus vulnere per mensem unum decumbens mortuus est, anno Domini MCCCLXXXIX. XXV. die mensis Januarii. Eodem mense, secunda die præcedente, dominus Otto de Dyke, præsbyter, rector capellæ S. Trinitatis, sitæ in ecclesia Paderbornensi obiit, & sequenti die auctoritate apostolica mihi provisum est de eadem, à quo die usque ad præsens, circa reformationem capellæ, domus, & curiæ ejusdem ultra LXXX. florenos expendi: murum quidem in longitudine XIV. pedum cum camino erexi, & inter domum in ea parte domus, quâ idem murus protenditur, pavimentum ex lapidibus & calce stravi: cellarium domus testudine cooperui lapidea: portam de lapidibus sectis & fontem reformavi & solaria superiora perfeci, cæteraque quæ de lignis & eorum pertinentiis fieri feci, quia citius pereunt, non duxi numeranda.

CAPUT LXXXIII.

POst mortem Simonis episcopi Paderbornensis electus seu postulatus est, Rupertus primogenitus Wilhelmi ducis de Monte, sed quia isti jam provisum erat de ecclesia Pataviensi, & habuit in ea quendam adversarium, cui favebat dux Austriæ, ipse auxiliis consanguineorum suorum Ducum Bavariæ fretus, guerras magnas cum eodem adversario suo habuit, quare ultra quindecim menses, quamvis sæpe per capitulum rogatus & requisitus Paderbornam venire distulit: unde accidit quòd omnes raptores, tam in diœcesi Paderbornensi, quàm in locis circumuicinis habitantes, illis, qui jamdudum contra Simonem episcopum conspiraverant, adjuncti, diœcesin Paderbornensem incendiis & rapinis miserabiliter vastaverunt, quorum omnium principalis

Fridericus de Pathberg junior erat. Et dum prosperatum est opus malum in manibus eorum, quidam ex ipsis ausu sacrilego blasphemias in sanctos Dei referebant dicentes: S. Liborium ecclesiæ Paderbornensis patronum esse castratum, quia virilia ad resistendum eis non haberet. Ordinati sunt autem quidam capitanei militiæ per capitulum & ecclesiæ fideles, videlicet, Bertholdus de Nathesungen, & Ludolfus & Hermannus de Herse, fratres, postquam Gerhardus capitaneus & defensor ecclesiæ aliàs electus, à prædictis ecclesiæ adversariis nimis inopinatè inermis captus est. Hi cum iisdem congressi, unacum fidelibus similiter capti sunt, præter Bertholdum de Nathesungen, qui vix eques evadit. Quare domini de capitulo ecclesiæ Paderbornensis, ut captivos illos redimere possent, & ne omnino diœcesis Paderbornensis destrueretur, necessitate coacti Fridericum de Pathberg inimicum suum præcipuum, in capitaneum suum & defensorem sui & suorum receperunt, & pro certa pecuniæ summa, qua captivi erant ex condicto redimendi, castrum Dringenberg ei tradiderunt obligatum. Inter hæc dominus Urbanus Papa sextus Rupertum, ab ecclesia Paderbornensi postulatum, maximè ad instantiam ducis Austriæ de ecclesia Pataviensi ad ecclesiam Paderbornensem transtulit. Et sic post tantas Paderfontanæ ecclesiæ, clades ipse dominus Rupertus, Papa Urbano jam defuncto, venit Paderbornam & VIII. Idus Aprilis inthronisatus est, anno MCCCXC. Hic erat juvenis imberbis, supra canitiem senum ingeniosus, discretus, justus, magnanimus, Deum timens, & in pauperes maximè liberalis, & tam virtuosus & strenuus, ut in brevi, fama ejus divulgata, timor ejus super omnes latrones & raptores irrueret, nec solum super illos, verum etiam super principes & nobiles non solum Westfaliæ, sed etiam Saxoniæ. Postquam igitur admissus est, statim soluta pecunia Friderico de Pathberg, pro qua castrum Dringenberg tenuit obligatum, ipsum castrum recuperavit. Fridericus verò, unà cum suis complicibus, qui facinori suo nomen Bengeler indiderunt, in cujus ostentationem fustes argenteos ante pectus gestabant, Domino Ruperto insidiatur, & ei publicas inimicitias indicit, & multos discursus hostiles per diœcesin Paderbornensem facit, & Rupertus ei fortiter resistere satagebat. Tandem prædicti Friderici complices castrum Vorstenberg, quasi derelictum stans absque custodia, quadam nocte pervaserunt, & in eo præsidium ponere tentabant: quare dominus Rupertus suis collectis fidelibus illos qui castrum ipsum pervaserant in eodem obsidione concludit. Durante obsidione, Fridericus cum cæteris suis complicibus prædis & incendiis circa villas intendens ausu sacrilego ecclesias hinc inde satagit deprædari. Cumque XVIII. die mensis Junii circa ecclesiam & cœmiterium Vernde commisisset sacrilegium, & cum spoliis versus Pathberg se dirigeret, dominus Rupertus quibusdam fidelium suorum in obsidione castri relictis, cum cæteris propè opidum Buren ipsi animosus occurrit, & in isto certamine vicit, ac Fridericum cum suis, septuaginta octo videlicet viros præstantissimos armatos obtinuit in campo. Tanta siquidem elatio mentis eorum erat, ut duodecim viros de secta eorum octodecim viris Paderbornensibus jactarent prævalere, sumentes sibi proverbium blasphemum dicendo: Decem & octo Paderbornenses constituunt solidum. Et inde à Deo justè ordinatum est, quòd licet dominus Rupertus cum multo majori exercitu suorum, quos non longè à loco certaminis in obsidione reliquit, eis occurrere potuisset, tamen æquali numero quamvis ignarus ipsis occurrens triumphavit: non enim credidit eos tot esse, quot fuerant, quando transitus eorum ei fuerat nunciatus. Unde & ipsi victi admirati sunt, quòd ab illis, quos sibi censebant omnino dissimiles, audacia & pugnæ peritia quamvis minimè pares superati sunt: præsertim cum ipsorum victorum plurimi burgenses extiterunt. Hoc bello peracto res ibidem miranda apparuit: Nam cum victores singulos captivos perspicerent, capreolus quidam sylvestris, impetuosè prosiliens in medium, & inopinatè inter circumstantes cadens, fractis cruribus expiravit, certum præbens indicium, vehementem mutationem fortunæ fallacis adfuturam. Nam ab illo die, dominus Rupertus cum consensu capituli statuit hunc diem, sicut diem Dominicum, singulis annis per civitatem & diœcesin Paderbornensem celebrari. Illi verò, qui obsessi erant in castro Vorstenberg, audita suorum clade, castrum reddiderunt, & ipsi dimissi sunt. Post hoc complices captivorum, qui in bello non fuerunt, licet capti non erant, se victos esse professi sunt.

sunt. Unde Herboldus de Brobecke, qui fuit occasio mortis Simonis episcopi per internuncios à domino Ruperto veniam postulavit, quam, postquam magnam pecuniæ summam domino Ruperto solvit, consecutus est. Deinde Conradus Spegel miles gratiam domini Ruperti obtinere satagebat, quam quodammodo sed non funditus, obtinuit. Dehinc dominus Rupertus cum certis principibus, episcopis & nobilibus, de pace servanda in partibus Westfaliæ, Saxoniæ & Hassiæ tractatus plurimos habuit, donec eos induxit ad hoc, quòd statuerunt & juraverunt, pacem certo modo ad duodecim annos continuos se servare, & quoscunque pacem illam infringentes certo modo exterminare velle. Inter hæc dominus Fridericus de Pathberg, cum quibusdam concaptivis suis, de summa, qua se redimere poterat, cum domino Ruperto concordabat, & inducias ad certum diem, quo modum redemptionis suæ plenè confirmaret, receperunt, pecuniam pro redemptione sua mittentes, nequaquam ad præstandum juramentum fidelitatis, ut victoribus jurare captivorum moris est, ad dominum Rupertum reverti voluerunt. Imò ipse Fridericus, pacem principum totis viribus infringendo, domino Ruperto denuò inimicitias publicas indicit. Quapropter Rupertus, una cum principibus & Dominis universis, qui secum pacem prædictam statuerant, magno congregato exercitu, castrum Pathberg obsidione concludit, & statim opidum infra arcem in valle situm expugnans, defensores ejus eo relicto fugere compulit. Cumque jam spes nulla esset in castris ipsis salvandis, dominus Rupertus morbo pestilentiæ infectus XVIII. die mensis Junii ab hac vita decessit, & obsidio soluta est, & iterum multiplicata sunt mala in terra. Corpus episcopi Paderbornam deductum cum fletu & planctu omnium, tam cleri, quàm laicorum, ante altare S. crucis est sepultum, nec unquam tantus & tam universalis planctus visus Paderbornæ creditur: tam ab intraneis, quàm foraneis, quantus & qualis in morte ipsius domini Ruperti factus est, quapropter ego memor planctus Ieremiæ Prophetæ, quem fecit super morte Josiæ regis Juda, cui hic assimilari non immeritò potuit, versus infra-scriptos columnæ juxta sepulcrum ejus affixi.

Plangite Rupertum, varia virtute refertum,
Montis magnificum Bavariæq; Ducem:
Germen animosum, detestans omne dolosum,
Gloria Westphalicæ qui fuit ecclesiæ:
Hujus & electus: nunc terræ tegmine tectus:
Ante triumphator, fœderis atque sator.
Quo pax juratur, quo patria tota beatur,
Ista refota suis viribus adsiduis.
Virtutum cultor, vitiorum strenuus ultor.
Hic judex æquus militiæque decus.
Sensibus antiquis senior; metuendus iniquis,
Cum vinci juvenis marte nequieverat is.
Linquens magnatis speculum se strenuitatis,
Parcarum sævas pertulit insidias.
Ante diem Julias terno surgente Kalendas
M. sine sex anni cum C. quater Domini.
Ergo fleamus eum, veluti nostrum Machabæum,
Oremusque Deum, qui sibi saluet eum.
Ad regnum vitæ cœlestis quando venite
Qui stant ad dextrum, dulce sonabit eis.
Clauda quòd alterno subsistant carmina metro
Tristia, Naso suo sic docet eloquio.
Carmina quæ pulcra veterum lege scripta sepulcra
Ut decet elegi quæ metra nunc elegi.

Alios etiam versus ad commendationem ipsius domini Ruperti composui, quos, cum facta ejus & quorundam præcessorum suorum superius expressa comprehendunt, & ne fastidio legentibus essent, hic ponere superfluum existimavi: si tamen quenquam illos legere delectat, post fines hujus libri eos scriptos inveniet.

CA-

CAPUT LXXXIV.

BOnifacius Papa nonus, post obitum domini Urbani, electus de collegio Cardinalium sedit ferè annis XV. Hic communiter Cardinalis Neapolitanus prius fuerat nominatus, quamvis plures Cardinales de Neapoli per Dominum Urbanum creati fuerunt. Nam Dominus Urbanus in castro Luceriæ antequam obsidione vallaretur XVII. Cardinales creavit, inter quos erant Trevirensis, Moguntinus & Coloniensis Archiepiscopi quamvis erant absentes: sed illi non acceptaverunt, & plures erant de Neapoli. Iste tamen ab eodem Urbano creatus de Neapoli ante hoc tempus præcipuè Cardinalis Neapolitanus appellabatur. Hic Bonifacius coronatus est V. Idus Novemb. anno MCCCLXXXIX. & statim confirmavit ea, quæ dominus Urbanus statuit, de reductione anni Jubilæi de quinquagesimo ad tricesimum annum, & de festo visitationis Beatæ Mariæ virginis, ac de Festo corporis CHRISTI, nec non de indulgentiis sequentibus corpus CHRISTI, quando defertur ad infirmum. Ipse dominum Adam Cardinalem de Anglia per Urbanum depositum restituit, & Dn. Pileum Cardinalem de Ravenna ab Antipapa, cujus erat factus Cardinalis, reversum similiter recepit ad Cardinalatus honorem. Castrum S. Angeli, quod à Romanis in magna parte destructum fuit, pro eo, quòd ex ipso maxima damna sustinuerunt Romani, in principiis schismatis, ab illis, qui de parte Antipapæ fuerunt, & qui ultra annum in eodem à Romanis obsessi, ipsum fame coacti reddiderunt, iste Bonifacius magnificè reformavit. Item comitem Fundorum, qui principium schismatis stabilivit, penitus exterminavit, & ipse Romanis non solum ut Papa, sed tanquam rigidus Imperator dominabatur. Multos quidem eorum sibi suspectos de infidelitate, per justitiarios suos fecerat occidi: Capitolium & Palatium suum fortius munivit, nec fuit ante eum quisquam Romanorum Pontificum, qui talem potestatem temporalem Romæ & in patrimonio S. Petri exercuisse legatur. Inter hæc Robertus olim Cardinalis Basilicæ XII. Apostolorum, tunc Antipapa, moritur, & electus est in ejus locum Petrus de Luna, olim Cardinalis, qui se Benedictum nominat. Et deinde rex Franciæ, qui prædictos Antipapas fovit, moritur, & succedit ei filius suus in regno: qui postquam aliquandiu regnavit, in amentiam versus est, & cum per intervalla temporum quandoque sanæ mentis effectus est, animum suum, licet debiliter, ad unionem ecclesiæ intendit. Et quia adhuc usque in præsentem diem eodem morbo sæpe laborat, sollicitudinem pro reformatione unionis prædictæ oportunam nondum effectualiter ostendit. Cum autem idem rex Wenceslaum regem Romanorum & Bohemiæ ad unionem prædictam, quamvis per eum ad hoc requisitum, anhelare perpendit, ipse ab obedientia Antipapæ se subtraxit, mandans per universum regnum Franciæ, quòd nemo ei aut collectoribus suis, de quibuscunque redditibus, censibus aut fructibus, ad ecclesiam Romanam spectantibus, respondere deberet: protestans expressè, quòd de cætero sibi tanquam Papæ obedire non vellet, nec per hoc intenderet adversario suo, videlicet domino Bonifacio quoquomodo adhærere. Et sic omnes regnicolæ regni Franciæ neutrales sunt effecti, anno videlicet Domini MCCCXCVIII. Deinde neutralitas ipsa etiam ad quasdam civitates Flandriæ & Brabantiæ derivata est. Unde civitas Leodiensis, inusitatis gratiis, à Domino Bonifacio concessis, mota ab obedientia ejus recessit, & neutralis effecta est. Rex tamen Franciæ in neutralitate illa, quam assumpsit, non finaliter perseveravit. Anno Pontificatus Bonifacii primo, multi pauperes clerici curiam Romanam pro gratiis obtinendis satagebant visitare. Et cum examinabantur, modus examinandi inauditus tunc ortus exitus sinistri earundem gratiarum certum præbebat indicium. Nam ministri examinatorum, ipsis dominis suis non inscïis, ab examinandis pecuniam exegerunt. Cum igitur distributio gratiarum postea facta est, omnibus impetrantibus gratias in rotulis pauperes clerici postpositi sunt, & gratiæ eorum penè inutiles efficiebantur. Annis enim secundo & tertio ipse signavit multas rotulas sub data anni primi, ac si cum aliis rotulis in principio anni primi porrectæ fuissent. Nec erat discretio, quis rotulas illas emitteret, vel qui continerentur in illis. Et isti omnes gratiis pauperum in primo anno obtentis præjudicabant. Deinde successu temporis quasi omnes supplicationes sibi porrectas sub gratiis specialibus cottidie signavit. Postea multi obtinuerunt duas, tres vel quatuor gratias speciales sub data familiarium Papæ. Deinde multi obtinuerunt gratias

cum

cum clausula anteferri, quæ non solum præjudicabant gratiis pauperum generalibus, sed etiam gratiis specialibus. Postea vacantibus beneficiis, quæ hujusmodi gratias habentes acceptabant, alii impetrabant eadem sub data diei obitus & gratias exspectativas quascunque excluserunt. Multi etiam impetrabant gratias, in quibus Papa scripsit, motu proprio se illas concessisse, quamvis Papa personas illas, quibus hujusmodi gratias concessit, minimè novit. Et sic quilibet excogitavit sibi modum, quo posset alium excludere, nec dubium erat de signaturâ obtinenda aut literarum expeditione facienda, si impetrans non defecit in pecunia expendenda. Ex prædictis quasi inexplicabiles lites ortæ sunt, & succedentibus diversis Papæ declarationibus, vix aliquis in beneficio, per gratiam sedis Apostolicæ tunc obtento, sibi securus videbatur. Imò sæpius accidit, quod duobus litigantibus in curia Romana, & latis duabus sententiis definitivis pro una parte, ille contra quem latæ fuerunt, jam instante prolatione tertiæ sententiæ, impetravit à Papa parti, pro qua duæ prædictæ sententiæ latæ fuerunt, imponi silentium, vel saltem mandari auditori tertiæ instantiæ, ne justitiam in illa caussa administraret. Tandem quid parvi & infirmi status obtinuerunt gratias in duabus vel tribus diœcesibus, ad omnes collatores vel collatrices earum ad beneficia absque numero, certo tamen valore, magno quidem valdè, expresso, ita quòd ipsi præcederent omnes ante se gratias obtinentes, paucis exceptis, sub quacunque forma verborum concessas: etiam-si contingeret Papam, tales illorum gratias revocare, nihilominus tamen ipsi gratiæ optatum impetrantium consequerentur effectum. Pro quibus quidem gratiis nonnulli c. alii xc. alii lxxx. & sic tandem usque ad xx. florenos descendendo expendebant. Cum autem prædictæ gratiæ, & quædam aliæ, de quibus infra dicetur, per Cancellariam, regulis ejusdem obstantibus, tanquam à jure & usu communi exorbitantes, expediri non poterant, per Cameram expeditæ transierunt. Tandem adhoc devenit expeditio literarum Apostolicarum, super hujusmodi gratiis conficiendarum quòd volens habere gratiam à sede Apostolica, non habebat sollicitari super signatura supplicationis, aut scriptura minutarum, aut grossarum, cancellaria, camera, bulla, vel registro, sed solum cum ad hujusmodi ordinatis concordare, quantum vellet pro gratia obtinenda sub formam, quam eligeret, expendere, & literas super gratia tali absque ulteriori sollicitudine reciperet expeditas. Ex prædictis accidit, quod rudes & quasi illiterati Magistris & Doctoribus præferuntur in illis:& clerici simplices nationis plebeiæ Cardinalium prærogativa quantum ad pluralitatem beneficiorum, & etiam in eis compatibilitatem eorum, licet eis scientia ad hæc minimè suffragatur, attingunt: ita quòd unus decem vel duodecim beneficia habere comprobatur. Item multi impetrabant dispensationes, quòd possent plura beneficia curata & aliàs incompatibilia possidere. Item plurimi de fratribus ordinum Mendicantium impetrabant, quòd possent in ecclesiis parochialibus, earum rectoribus invitis, audire confessionem parochianorum, & prædicare solenniter in eisdem. Item nonnulli de prædictis fratribus impetrabant, quod possent habere plura beneficia ecclesiastica, secularibus personis debita, etiamsi curam haberent animarum. Item hic Bonifacius statuit, quòd quicunque fratrum Mendicantium vellet transire ad ordinem non Mendicantium, ille ante omnia Cameræ Apostolicæ centum florenos auri solvere teneretur. Sed mirum videtur, unde Papa voluit illum aliquid solvere, qui nihil habuit, vel saltem nihil debeat habere.

Caput LXXXV.

Episcopatus plurimi, & per Alemanniam ferè omnes, istius Papæ temporibus vacaverunt: multisque ecclesiis personæ indigne, vel inutiles præfectæ sunt. Et qui plus solvit Papæ episcopatum obtinuit: unde pro expeditione circa talia oportuna multi expenderunt decies tantum, quantum solverunt Cameræ Apostolicæ prædecessores eorum, nam quidam impetrantes Archiepiscopatus xl. milia: alii lx. milia: nonnulli lxxx. milia florenorum Papæ solverunt. Vacante igitur sede Paderbornensi per mortem Dn. Ruperti, anno Pontificatus Bonifacii quinto, electus seu postulatus est à capitulo Paderbornensi Johannes de Hoja frater episcopi Monasteriensis. Et tunc statim Fridericus de Pathberg tunc miles effectus, congregato exercitu magno, cum adju-

adjutorio comitis de Marcka, diœcesin Paderbornensem flammis & rapinis pervagatur: opidanos opidi Borgentrike certam pecuniæ summam sibi solvere cogens, opidum Lichtenow sagittis igne confectis incendit: & nisi fortes viri armorum muros ejusdem defendissent ipsi opidanos cum spoliis abduxissent universos. Interim Johannes de Hoja noviter electus, suis congregatis amicis, cum Friderico pugnare disposuit, sed propter locorum distantiam amicis ejus tardiùs convenientibus Fridericus cum suis recessit. Sed postquam prædictus electus à Domino Bonifacio confirmatus est: Ipse tendens ipsi Friderico insidias cepit eum, una cum fratre suo Johanne & Gotschalco de novo castro Pathberg, & eos in vincula conjecit. Gotschalcus post longam sui detentionem pecunia se redemit, & cæteri duo fuga elapsi sunt: sed Fridericus debilitatus fugere nesciens expeditè iterum comprehensus est. Et deinde multis tractatibus intervenientibus Fridericus & Johannes prædicti, cum omnibus amicis suis, utrumque castrum Pathberg tenentibus, episcopo & capitulo Paderbornensi fidelitatem juraverunt. Et sic fidejussoribus datis, & magna pecuniæ summa soluta Fridericus dimissus est. Post hoc Dominus Johannes electus Paderbornensis, ad ecclesiam Hildensemensem postulatur: & postquam ecclesiæ Paderfontanæ præfuit annis v. per Dominum Bonifacium Papam ad eandem ecclesiam Hildesiensem transfertur. Sed priusquam transferretur ipse de consensu capituli Paderbornensis, & quorundam ministerialium suorum, cum Hermanno comite de Everstein super comitatu suo diœcesi Paderbornensi post mortem Comitis ejusdem incorporando & uniendo, certum contractum consummavit, & assignavit ipsi comiti ad vitam suam castrum Dringenberg, cum opidis & villis ab illa parte sylvæ Osing sitis universis, præter castrum Steinheim cum pertinentiis suis. Et deinde domini de capitulo prædicto, de consiliis ipsius domini Johannis, Wilhelmum filium Wilhelmi Ducis de Monte, fratrem quondam Ruperti supra-dicti, juvenem infra decem & octo annos constitutum, elegerunt. Et illi assignaverunt castrum Novum cum omnibus pertinentiis ipsius diœcesis ab hac parte Sylvæ prædictæ. Inter hæc cum literæ Apostolicæ super translatione domini Johannis supra-dicti in curia Romana expediebantur, & nemo super provisione alterius electi ad ecclesiam Paderbornensem apud sedem Apostolicam instaret, dominus Bertrandus de Arvassanis, Canonicus ecclesiæ Ravennatensis, natione Lombardus, de civitate Ferraria, Doctor Decretorum, auditor in Palatio Apostolico, episcopatum Paderbornensem à Papa impetravit, & tandem Paderbornam veniens, quorundam favori innixus, qui per eum sibi potestatem episcopalem in temporalibus credebant vendicare, à dominis de capitulo, multis mirantibus, receptus est, die videlicet XXVIII. mensis Octobr. anno MCCCXCIX. Eodem anno corpus S. Viti martyris plusquàm per septem menses stetit in castro Lippespringe, & multi de civitate Paderbornensi, tempore veris & æstatis, ipsum ibidem visitabant: quoniam inter Abbatem & conventum orta discordia, corpus ipsum à monasterio Corbejensi abstractum, conventuales sub tuitione Wilhelmi electi Paderbornensis & capituli sui eò perduxerunt: sed XIII. die mensis Junii ad monasterium Corbejense reductum est. Cumque dominus Bertrandus, insinuatis literis suis capitulo, esset admissus, nec haberet locum, quo se reciperet hospitio, in curia Volmari de Brencken, qui eum fovere videbatur, residebat. Ministeriales ecclesiæ Paderbornensis in ipsam ecclesiam convenientes, in Wilhelmum filium Ducis supradicti concorditer consentire se dixerunt, ut ipse dominus eorum esset, hunc Italicum penitus execrando, ipsumque Dominum Bertrandum accedentes dixerunt ei, quòd ipsi eum pro domino suo nequaquam essent recepturi, nec regimen suum ejus posse prodesse. Et hæc omnia per interpretem ei narrabant, quia linguæ Teutonicæ ignarus erat. Deinde pluribus vicibus à consulibus civitatis Paderbornensis juramentum fidelitatis sibi præstari postulavit, sed ipsi de die in diem super hoc sibi respondere distulerunt. Cumque vidit cives Paderbornenses ad præstandum sibi hujusmodi juramentum graves se reddere, timens sibi periculum imminere, consilio eorum, qui eum foverunt, edoctus à proconsulibus civitatis Paderbornensis salvum conductum petiit, & obtinuit. Cumque proconsules prædicti à Dominis capituli sæpè sciscitarentur, an ipsi deberent illi, per eos admisso, juramentum præstare fidelitatis; responderunt: Nos fecimus illa, quæ per nos erant facienda: quid igitur per vos faciendum sit, vos ipsi cogitate: nec tamen

tamen apertè dicere voluerunt, quòd juramentum ei præstarent, vel quòd ipsi parere recusarent: cum tamen usque ad illud tempus observatum fuerat, quòd cives Paderbornenses nulli electo, seu admisso in episcopum, juramentum hujusmodi præstiterint, nisi capitulum ecclesiæ cathedralis hoc fieri decerneret. Postquam igitur Dominus Bertrandus ferè per unum mensem Paderbornæ moram traxit XXIV. die mensis Novembr. fugitivè recessit. Et cum extra civitatem perveniret ad campum, à quibusdam equitibus in odium domini Wilhelmi susceptus est, & ad castrum Dringenberg usque perductus. Hermannus comes de Everstein, existimans se per eum totius diœcesis Paderbornensis dominium consequi posse, ipsum suscepit gratulanter. Deinde dominus Bertrandus contra Capitulum & cives Paderbornenses, nec non contra Wilhelmum graves processus januis ecclesiæ in opido Dringenberg, quasi per edictum publicandos, affixos, emisit: sed pactis & tractatibus quibusdam intervenientibus processus illos revocavit. Deinde, non obstantibus pactis supra-dictis, alios processus emisit, & ab illis est ad sedem Apostolicam appellatum. Cumque Dn. Bertrandus in castro Dringenberg degeret, quoties Comitem abesse contingeret, ipse victualium competentia sæpè carebat: quoniam omnibus à maximo ad minimum odiosus execratione habitus est. Unde Comes prædictus, licet confœderationem quandam cum eo contraxerat, cum vidit se nihil de eo consequi posse, quod optaverat, conniventibus oculis ejus incommoda transiit. Quare tandem quidam in opido Dringenberg sibi ponenres insidias ceperunt eum, & nullo de opidanis defendente, eum ad castrum Novum, quod Dominus Wilhelmus tenuit, vinctum perduxerunt, & ibi in custodia servabatur honesta: donec eo resignante ecclesiam Paderbornensem, & Papæ pro Domino Wilhelmo supplicante, literis propria manu scriptis, ipsi Domino Wilhelmo per sedem Apostolicam de ipsa ecclesia provisum est, atque super defectu legitimæ ætatis dispensatum cum eodem. Et interim quòd hæc expediebantur in curia Romana, spiritualium regimen per diœcesin Paderbornensem habere censebatur, Domino Wilhelmo & Domino Hermanno Comite prædictis temporalia divisim tenentibus. Sicque ecclesia Paderbornensis filia cum ecclesia Romana matre sua contagioso partitionis morbo decumbens unionis solatium toto præstolabatur affectu. Anno igitur nativitatis Domini MCCCCI. pridie Idus Martii dominus Wilhelmus insinuatis literis suis capitulo admissus est, & dominus Bertrandus receptis duobus equis, & XX. florenis per capitulum sibi sponte donatis, sub certis juramentis & scripturarum munimentis per eum præstitis, dimissus, cum non modica confusione recessit. Inter hæc uxor Hermanni Comitis filium pepererat: quare contractus de Comitatu suo diœcesi Paderbornensi uniendo, juxta quod condictum erat, resolutus est, & diœcesis ipsa anno Domini MCCCCII. redintegrata, Domino Wilhelmo electo & confirmato, tam in spiritualibus, quàm in temporalibus, soli integraliter, prout antecessoribus suis, obedivit. Eodem anno Dominus Wilhelmus exercens inimicitias singulares contra Henricum de Oer, qui castrum Ravensberg, à fratre ipsius domini Wilhelmi, videlicet domino Adolfo comite de Ravensberg tenuit obligatum, dum versus partes Rheni, fratri suo prædicto & patri suo auxilium laturus, proficisceretur, ab eodem Henrico, in quadam villa, qua cum suis requievit, nocte captus est, XXVII. die mensis Octobris.

Caput LXXXVI.

Sicut insuitata quædam circa gratias, à sede Apostolica diversis personis concessas, tempore istius domini Bonifacii Papæ Noni, consueta facta sunt, de quibus supra jam scripsi, sic circa indulgentias diversis locis concessas, quædam incognita publicata sunt. Primo quidem Pontificatus ipsius anno, cum juxta ordinationem domini Urbani Papæ sexti, & approbationem istius domini Bonifacii, plurimi pro indulgentiis anni Jubilæi consequendis, de universis mundi partibus, obedientiam ipsi domino Urbano præstantes ad urbem Romanam confluerent, illi qui de regno Franciæ erant, & alii obedientiam ejus repudiantes, illo anno pro hujusmodi indulgenriis Romam non venerunt: sed juxta priorem ordinationem Clementis VI. anno domini MCCCC. in maxima multitudine pro hujusmodi indulgentiis consequendis Romam venientes limina sanctorum visitabant. Postquam verò annus Jubilæus juxta constitutionem Urbani & approbationem istius Bonifacii transiit, ipse dominus Bonifacius unum

num annum sub anni Jubilæi urbis Romæ indulgentiarum forma Coloniensi civitati concessit: ita quòd venientes Coloniam, vel ibidem habitantes, illo anno durante visitantes certas ecclesias ad hoc decretas, cum oblationibus suis possent consequi indulgentias concessas visitantibus urbem Romam in anno Jubilæo; videl. plenissimam remissionem omnium peccatorum. Quo anno elapso similis annus concessus ab eodem Bonifacio sub eadem forma civitati Magdeburgensi. Et ad utramque harum civitatum missus est collector domini Papæ, qui certam quotam recepit oblatorum. Deinde consimiles indulgentias concessit visitantibus quasdam alias civitates Germaniæ ad certos menses: Unde in Misnia & Praga, ex hujusmodi concessione concursus magnus erat populorum. Deinde concessit multis locis Alemanniæ, quòd visitantes certas ecclesias ipsorum locorum consequerentur indulgentias consimiles, quæ erant quondam concessæ tali vel tali loco, seu tali vel tali ecclesiæ, quæ in ipso privilegio concessionis exprimebantur, de quibus locis vel ecclesiis fama vulgaris erat, quod visitantibus ea vel eas concessæ essent olim à sede Apostolica indulgentiæ à pœna & à culpa. Et prædictæ concessiones indulgentiarum non solum concedebantur in locis insignibus, imò in villis & muratis & in monasteriis vel ecclesiis sitis in campis. In omnibus privilegiis concessionum prædictarum ponebatur clausula, Porrigentibus manus adjutrices: ita quòd videbatur neminem posse hujusmodi indulgentias consequi, nisi ipsis locis vel ecclesiis manum porrigeret offerentem. Et tandem quibusdam locis concedebantur hujusmodi indulgentiæ bis vel ter in anno, & in singulis locis, qui fecerunt sermones, ad populum, indulgentias istas annunciabant, indulgentias esse à pœna & à culpa, quamvis literæ concessionis Apostolicæ hoc non continebant, sed solum remittebant ad alia loca, de quibus iidem sermocinantes, an in eis tales essent indulgentiæ, informati legitimè non fuerunt. Unde quibusdam in locis concedebantur tandem expressæ indulgentiæ à pœna & à culpa, licet quidam summi pontifices absurdum censuisse videntur aliquas indulgentias à pœna & à culpa nominandas, cum à solo Deo culpa deleatur, & indulgentia est remissio pœnæ temporalis: quapropter quidam intelligentes sibi vertebant in dubium, an Papa tales indulgentias concessisset, vel etiam literæ Apostolicæ super talibus de certa scientia Papæ fuissent expeditæ: sed postea manifestè apparuit, omnia prædicta tam de gratiis beneficialibus, quàm indulgentiis de certa scientia facta fuisse, quando ea sub bulla revocavit, prout infra patebit. Hic Dn. Bonifacius Papa tandem tam prodigus indulgentiarum factus est, ut nemini eas petenti negaret, sed absque pecunia super eis literas expedire, vel eas consequi, impossibile vel difficilimum visum est. Unde quidam concessiones hujusmodi magis deceptiones, quam indulgentiarum concessiones interpretantes, cum eas intuitu lucri temporalis fieri judicabant, dicere non timebant: animâ nostra nauseat super cibo isto levissimo. Inter ecclesias quibus prædictæ tales indulgentiæ concessæ sunt, indulgentiæ, quæ à sede Apostolica visitantibus ecclesiam S. Martini Castellanæ Diœcesis in die ascensionis Domini olim concessæ fuerunt, Ecclesiæ majori Paderbornensi pro visitantibus eam in die visitationis beatæ Mariæ virginis concessæ sunt. Et quòd capitulum ipsius ecclesiæ eligere posset certos confessores pro audiendis confessionibus ipsorum visitantium, qui absolvere possent sibi confitentes ab omnibus peccatis, præter à casibus Papæ reservatis.

CAPUT LXXXVII.

POstquam Dominus Bonifacius Papa supradictus gratias pauperibus & etiam aliis anno primo Pontificatus sui concessas, per novas gratias cottidie jam per annos XIII. modis prædictis post-tergavit, animosque eorum per tantum tempus spe retardationis insolitæ liberalitatis suspendit, nec etiam in gratiis deinceps concedendis progressus ulterior soliti finis efficax videretur, inopinato ac inaudito modo consolatur eosdem. Quoniam Pontificatus sui anno XIII. XI. Kalend. mensis Januarii solubilem desperationis laqueum contexens suspendit fastidium relaxando omnes gratias exspectivas, sub quacunque verborum forma à se concessas, personis quibuscunque revocavit: & deinde novos modos super gratiis beneficialibus inducens statuit, quòd quicunque deinceps gratiam ab eo impetraret, literas super illa gratia infra annum à tempore Datæ computandum procurare deberet, aliàs gratia illa haberetur pro non

facta

facta, nec literæ super ea post annum deberent expediri. Et literæ deberent, ut priùs solitum erat, per cancellariam expediri. Et si quæ de-cætero literæ Apostolicæ sub bulla, seu bullatæ, habentes Datam post dictam diem, gratiam seu justiciam in se continentes, sub quavis forma vel expressione conceptæ reperirentur, quæ non forent expeditæ per cancellariam suam, & quæ non haberent signa consueta ipsius cancellariæ: tales deberent & censeri nullæ, & nullius existere roboris vel momenti, nec eis in judicio, vel extra, aliqua fides esset adhibenda, etiamsi in eis continerentur clausulæ, non obstante ista ordinatione, vel aliis cancellariis, vel quacunque alia clausula derogatoria quorumcunque verborum, exceptis duntaxat literis de curia & secretis, quæ fierent de mandato Papæ. Item revocavit omnes gratias cum clausulis Anteferri & Antelationis; nec non indulta & facultates, quibuscunque prælatis concessas, super conferendis beneficiis in posterum vacaturis, & eorum prærogativis, quæ nondum erant sortita effectum, non obstante, si in hujusmodi gratiis, aut aliqua earum contineretur clausula, si contingeret per nos tales gratias, aut aliquam earum quomodolibet revocare, vel hujusmodi gratiæ non comprehendantur in genere sub hujusmodi revocatione, nisi de verbo ad verbum de talibus gratiis expressa mentio habeatur, vel sub similibus clausulis quibuscunque verbis derogatoriis, vel aliis quibuscunque. Item irritavit & annullavit omnes uniones parochialium ecclesiarum, monasteriorum, etiam monialium, ac dignitatum, prioratuum, præbendarum, officiorum & aliorum beneficiorum ecclesiasticorum, ac eorum locorum quorumlibet hactenus sive per ipsum, sive per prædecessorem suum immediatum, aut etiam per quosuis ordinarios factas, quibuscunq; ecclesiis, vel monasteriis, vel aliis locis ecclesiasticis, vel mensis episcopalibus, aut capitularibus, vel Abbatialibus seu collegiis, officiis, dignitatibus, aut præbendis, aut quibusvis aliis locis, aut hospitalibus, quæ fuerunt sortitæ effectum, aliàs quàm per obitus illorum qui dicta beneficia unita obtinebant, tempore unionum de illis factarum, etiamsi essent factæ motu proprio, ac etiam illas, quæ factæ fuerunt sine magna necessitate, vel ex falsis, vel nullis causis, etiamsi super ipsis unionibus lis pendebat indecisa in quacunq; instantia fuerat. Et similiter cassavit, & annullavit, & irritavit quascunque confirmationes à se factas de unionibus per ordinarios factis, etiamsi in literis Apostolicis supradictis unionibus & confirmationibus continebatur clausula, & si contingeret per nos revocari uniones in genere, ipsæ per easdem literas factæ non intelligantur revocatæ. Item declaravit, & decrevit, quòd prætextu concessionum à se factarum, quibusdam prælatis ecclesiarum regularium, aut monasteriorum, etiam monialium, aut prioratuum, aut locorum quòd possint Parochiales ecclesias, vel beneficia curata, seu perpetuas Vicarias eis unita facere regi per monachos suos etiam removibiles ad nutum ipsorum vel aliàs qualitercunque nulla parochialis ecclesia, aut perpetua vicaria parochialis ecclesiæ, vel aliud curatum beneficium, quæ priùs regebantur per alios sæculares clericos, possent deinceps regi per monachos, aut regulares canonicos, sed in eis instituerentur perpetui vicarii seculares presbyteri: & si antè non fuissent assignatæ congruæ portiones, sicut de jure assignandæ fuissent, per locorum ordinarios assignarentur, & deinceps tales ecclesiæ parochiales, & curata beneficia, seu perpetuæ vicariæ, consueta priùs per seculares clericos regi, & gubernari, nullatenus per monachos vel religiosos alios regerentur, vel etiam gubernarentur, non obstantibus quibuscunque concessionibus seu indultis, ecclesiis regularibus, aut monasteriis & prioratibus, aut locis aliis religiosis prædictis, sub quavis forma vel expressione verborum factis, vel concessis: quæ extunc totaliter cassavit, revocavit & annullavit, & voluit, quòd locorum ordinarii possent & deberent exemptos etiam auctoritate Apostolica compellere ad observandum præmissa per censuram ecclesiasticam & alia juris remedia. Item revocavit & annullavit omnes & singulas indulgentias, in quibus continebatur à pœna & à culpa, vel plena indulgentia, vel remissio omnium peccatorum, & alias, quæ concessæ fuerant sub forma indulgentiarum ecclesiarum Urbis anni Jubilæi, vel sancti sepulcri Dominici, sancti Michaëlis Archangeli de monte Gargano, sancti Jacobi de Compostella, & sancti Marci de Venetiis, sanctæ Mariæ de Angelis in porticuncula, sanctæ Mariæ de Calomadiis, & omnes alias, quæ factæ fuerunt ad instar Indulgentiarum quibusuis aliis ecclesiis concessarum. Et voluit, quòd nullius roboris

boris essent vel momenti, etiamsi in literis Apostolicis, super dictis indulgentiis confectis, contineretur talis clausula, videlicet, si contigerit per nos revocari indulgentias, vel in genere, vel in specie, quòd indulgentiæ per easdem literas concessæ non intelligantur revocatæ. Item cassavit & irritavit indulgentias & gratias concessas illis, qui præessent certis piis locis, ecclesiis vel monasteriis, quòd ipsi possent eligere certos confessores, qui audirent confessiones confluentium, pro indulgentiis ipsis locis, vel ecclesiis, monasteriis concessis, & absolvere illos, qui eis confiterentur, etiam in casibus episcopalibus, ac ecclesiæ Apostolicæ sedi reservatis. Item cassavit & irritavit literas suas, per quas concesserat quibusdam fratribus de ordinibus Mendicantium, quòd possent etiam invitis & contradicentibus rectoribus parochialium ecclesiarum in ipsorum ecclesiis audire confessiones ipsorum parochianorum, ipsosque absolvere etiam in casibus supra-dictis: Et plura alia contra Decretalem piæ memoriæ Bonifacii octavi Papæ, quæ incipit: Supra cathedram, & in concilio Viennensi per felicis recordationis Clementem Papam quintum innovatam. Et voluit omnes tales potestates & literas, sub quavis forma vel expressione verborum concessas, nullius roboris esse vel momenti. Item annulavit & revocavit omnes gratias dispensationum à se factarum quibuscunque fratribus ordinum mendicantium, quòd possent obtinere beneficia ecclesiastica cum cura, vel sine cura, consueta clericis secularibus assignari, si eis alias Canonicè conferrentur, sub quacunque forma verborum vel expressione, quæ non erant sortitæ effectum. Et illi, qui vigore talium dispensationum actu plura beneficia ultra unum consecuti, dimitterent illa, & unum duntaxat retinerent, si tamen curatum existeret, aliis in manibus ordinariorum dimissis liberè: quòd si infra sex menses à tempore publicationis ipsarum revocationum non dimitterent, eo ipso essent dicto uno, & aliis privati, & dispensationes ipsæ omni effectu carerent, & reputarentur pro non factis. Item ordinavit & voluit, quòd illi, cum quibus esset per eum usque ad illum diem dispensatum, quòd possent plura beneficia incompatibilia, videlicet, dignitates personatus, vel officia, vel parochiales ecclesias insimul retinere, etiam ultra duo, vel tria, vigore talium dispensationum non possent assequi, vel retinere ultra duo incompatibilia: & si qui magistri in Theologia, Doctores juris Canonici, vel civilis, sive illustres fuerant, tunc ultra duo talia beneficia assecuti, illa quæ ultra duo assecuti fuerant, debeant infra sex menses ab isto die computandos permutare pro aliis beneficiis simplicibus: & alii, qui ultra duo beneficia incompatibilia tunc possidebant, infra dictum terminum, illa quæ ultra duo obtinebant, liberè dimittere verbo & effectu in manibus ordinariorum: alioquin si Magistri & Doctores & Illustres infra dictum terminum non permutarent, & alii prædicti non ea dimitterent, ut refertur, eo ipso essent privati omnibus incompatibilibus, quæ obtinerent, exceptis Dominis Cardinalibus, Notariis Papæ, Correctoribus literarum Apostolicarum, Subdiacono Papæ, Auditoribus caussarum Palatii Apostolici, Cubiculariis & Acolytis Papæ, clericis Cameræ Apostolicæ, & Secretariis Papæ, quos sub hac regula voluit nulla-tenus comprehendi. Item revocavit & annullavit omnes exemptiones perpetuas à se factas, quibuscunque monasteriis, vel ecclesiis, aut capitulis, vel prælatis, aut conventibus, quorumcunque ordinum, seu religionum, & secularium ecclesiarum, cathedralium, collegiatarum, universitatumque, quorumlibet castrorum, terrarum, vel villarum, & literas suas super illis confectas decrevit esse irritas, & inanes. Item voluit & ordinavit, quòd illi, qui de ordinibus Mendicantium impetraverunt Capellanatum honoris, non essent propter hoc exempti à jurisdictione superiorum: & similiter personæ seculares quando possent corrigi & puniri ab eorum superiore, non obstantibus literis Apostolicis supradictis eis concessis, nec etiam processibus desuper eis concessis per Camerarium Papæ, exceptis Magistris & Baccalauriis formatis in Theologia, & Doctoribus Juris Canonici & civilis. Item cassavit & annullavit gratias concessas per Dominum Urbanum Papam sextum quibusdam Prælatis, quòd literæ Apostolicæ examinarentur per eos, seu officiales eorum, alias non admitterentur, seu fieret executio earum & statuta aliorum Prælatorum, qui hoc idem per statuta Provincialia seu Synodalia statuerunt, & literas, quas iidem prælati super approbatione literarum Apostolicarum ipsarum, quas vidimus appellabant, concedebant, ac statuta prædicta annullavit

nullavit & cassavit, volens quòd judices & notarii ac alii requisiti possent & deberent exequi literas Apostolicas, absque talibus literis approbationis, seu Vidimus, & sententias, quas ipsi prælati, seu officiales, contra executores literarum Apostolicarum ferrent, decrevit irritas & inanes. Item revocavit literas familiaritatis, quas multis concessit, qui familiares ejus continui non extiterant. Item revocavit concessiones, quas fecerat quibusdam laicis, qui bona monasteriorum aut piorum locorum tenuerant, & voluit, quòd bona illa reverterentur ad monasteria, & loca prædicta: & decrevit literas desuper concessas irritas & inanes. Item revocavit facultates à se concessas quibusdam fratribus mendicantibus super prædicando verbo crucis & indulgentiis dandis per eosdem. Sed non obstantibus revocationibus prædictis, Maguntinensis & Coloniensis Archiepiscopi, nolentes lucro & commodo, quæ de literis Vidimus supradictis, habere soliti erant, carere, sine eisdem literis Apostolicas literas exequi non sinebant. Postquam Dn. Bonifacius prædictas revocationes, ordinationes, annullationes & cassationes fecit, novas gratias, non tamen ab antecessoribus suis concedi solitas concessit, & gratias ad beneficia exspectivas ad quinquennium restrinxit. Unde nullum eorum, quos revocationibus gratiarum supradictis offendit, reddidit desperatum, quin posset iterum plenitudinem potestatis Apostolicæ suis temporibus tentare confidenter, sed pro signatura supplicationis cujuslibet ducatum unum dare oportebat impetrantem. Insuper ipse Dn. Bonifacius, non solum contra Apostolum, sed etiam contra Evangelium dispensavit. Nam Ladislao regi Siciliæ, seu Neapolis, indulsit, quòd ipse, abdicata à se uxore sua legitima, jam multis annis cum eo commorante, aliam superinduxit uxorem. Ecce sicut hic Bonifacius super omnes Romanos Pontifices, prædecessores suos, terreni principatus potestatem rigidius in Romanos ostendit, ita auctoritatis Apostolicæ plenitudinem latiùs, quàm iidem prædecessores in Imperii Romani extremos fines usque distendit, non ut aurum, quo Petrus claudum sanans caruit, secumulare monstraret, sed ut dum vices illius gessit in terris, cui nemo dicere potest: cur id facis? auri sitim auro extingui non posse, non solum verbo, verùm etiam exemplo confirmaret. Cum igitur hic lapis offensionis & petra scandali, duab. domibus, clericis, videlic. & laico in principio hujus operis expressus, verbis conflatis in aurum, auroque verso in arma, terras ecclesiæ alienatas rebellibus subactis, verbis, auro, armis potenter recuperavit, laudatur in factis suis, ab his qui ambulabant in viis ejus: Interim tamen, quia vicarius ejus, de quo scriptum est: Non est quasi homo, ut mentiatur, nec ut filii hominum, ut immutetur, tam mutabilis visus est, auctoritas & reverentia Papalis ex factis ejus plurimum viluit apud omnes, & à laicis non solum auctoritati ordinariæ ecclesiasticæ, sed etiam his, quæ olim à summis Pontificibus sanctis, Spiritu sancto illuminatis, ordinata sunt, licenter detrahitur: clerusque quotidie magis & magis eisdem laicis vergit in contemptum. Inter hæc Dn. Bonifacius Papa calculi infirmitate gravatur, & dum se opera medicorum satagit sanari, in membro virili putrescit: & sic quamvis torsionibus intolerabilibus cotidie quatitur, tamen aurum sitire non desivit, donec XV. anno Pontificatus sui in Kalendis Octobr. prædicto morbo defecit.

CAPUT LXXXVIII.

Vacante igitur sede, Cardinales infra scripti congregati, videlicet Angelus tituli S. Laurentii Florentinus, Franciscus tunc S. Susannæ Monopolitanus, Henricus S. Anastasiæ Neapolitanus, Cosmatus S. crucis in Jerusalem Bononiensis, Angelus S. Potentianæ Laudensis, presbyteri: Nec non Rainaldus S. Viti in macello de Branchaciis, & Landolfus S. Nicolai in carcere Tulliano Barensis, Diaconi, conclave intraverunt, & coram pluribus notariis & testibus solemnibus compromiserunt, & compromissum servare juraverunt, nec unquam se absolvi ab illo juramento se petituros, neque absolutionem aliquam recepturos se ab eodem, videlicet: quòd ipsi singuli, & communiter, & si quis eorum forte in Papam eligeretur, vellet omnem diligentiam, quam posset adhibere ad hoc, quòd unitas ecclesiæ reformaretur, etiamsi opus esset adhoc renunciare Papatui, vel resignare illum, qui ex eis Papa fieret, & quòd Cardinales absentes ad simile juramentum præstandum coarctarent. Et si fortè novos Cardinales postea creari contingeret, quòd ante omnia simile juramentum

tum præstarent. Et post hoc processum est ad electionem, & electus est ex eis Dn. Cosmatus supradictus, & vocatus est Innocentius septimus. Hic statim post electionem suam regimen urbis Romanis reddidit: unde elati in superbiam insolentias eis consuetas ultra modum exercere præsumserunt. Dominus verò Innocentius Papa Archiepiscopis & Prælatis, per diversa regna constitutis, literas suis cum nunciis solennibus direxit, insinuans eis, quòd in Kalendis Novembris, deinde proximè futuris, concilium generale in urbe Roma pro unione ecclesiæ esset celebraturus, & exhortans eos, ut se cum prælatis sibi subditis, vel saltem viros idoneos ad idem concilium dirigere curarent. Sed adveniente mense septembri, Romæ inter amicos Papæ, & quosdam Romanorum orto disturbio, quidam Romani æmuli Papæ, à fidelibus ejus trucidati sunt. Quare Papa quasi fugiendo ab urbe recessit, & Viterbium se transtulit. Unde multi Curtisani à Romanis capti custodiis deputati sunt, nec non rebus suis spoliati: sed Paulus de Ursinis nobilis Romanus cum exercitu magno Romam venit, & fugato Johanne de Columna, nobili Romano, Papæ adversario, cum suis complicibus, populum Romanum quodammodo pacificum reddidit. Adveniente die pro concilio celebrando prædicto, Prælatis Teutoniæ disturbio supradicto permotis non venientibus, Papa diem Concilii ad diem Beati Martini continuavit, & deinde usque ad Kalendas mensis Maii futuras ipsum concilium prorogavit. Hic Dominus Innocentius in principio creationis suæ, more prædecessorum suorum, diversos rotulos super gratiis beneficialibus signavit: sed volens modum illum, qui vitio Simoniæ invaluit, extirpare, septimo Idus Aprilis omnes gratias & concessiones, viciosè vel Simoniacè, seu etiam per scitum & concessum eorum, sub quorum titulis rotuli hujusmodi confecti fuerunt, in rotulis ipsis, seu extra illos, ad instantiam cujuscunque, seu quorumcunque obtentas, & quæcunque inde secuta, cassavit & irritavit. Insuper in omnes & singulos, cujuscunque gradus, status, vel conditionis existerent, etiam si Pontificali, aut alia quavis præfulgerent dignitate, quos forsitan in futurum hujusmodi nefanda in rotulis hujusmodi, vel extra illos Simoniacè procurare, vel tractare, aut propterea pecunias, vel alia munera dare, vel promittere, seu recipere contingeret, excommunicationis sententiam promulgavit, à qua per alium, quàm Romanum Pontificem, præterquàm in mortis articulo absolvi non possent. Et nihilominus procurantes, tractantes, dantes, promittentes ac recipientes hujusmodi omnes & singulos, sive pro se, sive pro aliis, omnibus beneficiis ecclesiasticis, quæ eo tempore quomodolibet obtinerent, essent privati & inhabiles ad alia beneficia obtinenda. Sed heu ille mille artifex, zizaniæ sator, semine bono suffocato vincula supradicta, quamvis arctissima suæ calliditatis arte dissolvit, ita quòd literæ super gratiis suspectis de præmissis expeditionem inter cæteras literas receperunt, & concilium prætermissum est, quod ad Kalendas Maii fuerat prorogatum. Hoc anno, videlicet nativitatis Domini MCCCCVI. Pontificatus Dn. Innocentii Papæ prædicti secundo, prima die mensis Junii, ecclipsis Lunæ facta est, & XVI. die ejusdem mensis Sol obscuratus est, & factæ sunt tenebræ hora quinta ante meridiem, ita quòd unus alium juxta se stantem vix discernere potuit, & deinde plurimæ inundationes aquarum, quæ à medio Aprilis incoaverant, usque ad medium Septembris, & parum ultra continuatæ sunt, paucis diebus interpolatis aura clara perseverante. Quidam astrologi dixerunt, hæc damnificamenta Solis & Lunæ, magnum quendam & horribilem eventum significare: quicunque tamen eventus ille fuerat, ego per obscurationes prædictas luctum quendam Solis & Lunæ recipio designatum. Lugendum quippe est, non solum Soli & Lunæ, imò cunctis stellis in principio hujus libri designatis, eò quod mulier Solis amicta pallio, Luna de sub pedibus ejus elevata faciem ipsius obscurante eam, toto cycli solaris cursus tempore, schismatici devii sedit in tenebris, & nunquam in aliquo cœli puncto tantum solaris fervor invaluit, quod ipsa filios suos, lunaris fluxus inundatione dilapsos, videre valeret restrictos in unum. Eodem anno, septima die mensis Novembris, obiit Innocentius Papa: & post hoc in die beati Clementis Cardinales numero quatuordecim, in conclavi pro electione summi Pontificis congregati, juraverunt & compromiserunt, quod quicunque ex eis eligeretur in summum Pontificem, deberet propter ecclesiæ unionem reformandam Papatui renunciare, si & quando adversarius ejus similiter renunciaret prætensis juri

suo & Papatui, sive decederet, dummodo Anticardinales vellent effectualiter sic convenire, & concordare cum eis, quod ex eis omnibus collectis sequeretur canonica electio unici summi Pontificis: & ille, quem sic eligi contingeret ex eis, tunc in conclavi congregatis statim post inthronisationem ejus, deberet infra tres menses mittere solennes ambassiatores ad concordandum de loco habili & decenti pro prædictis. Et deinde electus est ex eis Dominus Angelus tituli S. Marci presbyter Cardinalis, qui fuit Patriarcha Constantinopolitanus, & coronatus XIV. Kalendas Januarii Gregorius XII. est appellatus: qui statim direxit literas suas primò, & deinde solennes ambassiatores ad Petrum de Luna, qui se pro adversa parte Benedictum nominavit, & ille respondit, ad omnia se fore paratum: unde per totum annum, videlicet, nativitatis Domini M. CCCC. VII. multi tractatus habiti sunt inter eos per solennes nuncios, & non est effectus secutus intentus. Eodem anno Dominus Wilhelmus electus Paderbornensis pridem de captivitate liberatus bello casuali vicit Comites de Spegelberg, & oppidanos de Hamelen, in die beatæ Ceciliæ virginis: & ceciderunt ex eis XVI. & multi ex eis capti vinculis sunt astricti, plurimi intra ipsum opidum recepti evaserunt: & de victoribus nemo cecidit, sed quidam graviter fuerunt vulnerati. Unde idem electus de consensu capituli sui diem beatæ Ceciliæ, ut Dominicam diem per civitatem & diœcesin Paderbornensem statuit celebrandum. Eodem anno idem electus cum multis principibus & nobilibus contra Simonem Domicellum Lippiensem, & Bernhardum filium ejus ligam iniit, & cum eis opidum Horne obsidione conclusit: Sed obsidione post plures septimanas soluta guerræ per totum annum continuatæ sunt, donec anno sequente, videlicet nativitatis Domini M. CCCC. VIII. idem electus ex subditis suis ante opidum Lemego exercitu quingentarum lancearum producto, præfatos Simonem & Bernhardum sibi homagium facere, & fidelitatis juramentum præstare coëgit: & ipse Horne & Valkenberg ab eo specialiter, & cætera, quæ ab ecclesia Paderbornensi tenebant in genere receperunt in feudum. Et deinde Præfatus electus à rege Romanorum avunculo suo Ruperto obtinuit confirmationem, seu innovationem privilegiorum Imperialium ecclesiæ Paderbornensis super illis bonis quondam concessorum: inter quæ specialiter Lemego & Dethmelde fuerunt expressa. Eodem anno illustris Dux, princeps WILHELMUS de Monte, pater istius WILHELMI Electi Paderbornensis VIII. Kalendas Julii decessit: cujus obitu & commemoratione versus in Duseldorp & Bilfelde acceptabiles feci infra scriptos.

Turbida me cogis, ô mors, insignis Herois
Heu minus egregio gesta referre stylo.
Versibus alternis claudis gradior, quia spernis
Gaudia: cur animo tristior hoc eligo.
Mors Ducis illustris Wilhelmi turbida lustris
Fluxis Virginei bis C. puerperii
Hic anni Julias septeno stante Kalendas
Bis C. bis octavi vi fuit acta gravi.
Hinc fuit ipse bonus pater, ecclesiæque patronus:
Excolit ornatus hanc per eumque datus.
Divinum cultum dilexit crescere multum,
Factis magnificus qui fuit, isque pius.
Mœnia castrorum turres testantur eorum,
Et quòd collegium condidit egregium.
In Dusel-villa muri turres & in illa
Ejus temporibus nobilis in Ducibus.
Si quis erat, dubito, permunificentior isto.

* * *

Usque leonina tulit hic insignia bina,
Armorum quod ei contulit urbs Julii:
Montis & ipse status meruit quem primò Ducatus:
Sic virtus gemina protulit acta sua.

Hinc generosorum quod haberet more decorum,
Hunc Mausoleum valde deceret eum.
Terra sed ossa tegit, animam qui Tartara fregit
Lucis perpetuæ collocet in requie.

CAPUT LXXXIX.

Quarta die mensis Maii hujus anni Gregorius Papa existens in civitate Luca, & præsumens adversarium suum dolose secum agere, mandavit Cardinalib. suis ne sine licentia sui speciali Lucam exirent, & ne invicem in aliquo loco, sine speciali ejus mandato, convenirent sub pœna periurii: Et si Lucam aliter exirent ipso facto essent Cardinalatu privati, similiter & beneficiis omnibus quæ haberent. Item mandavit eis ne tractatus aliquos haberent cum Anticardinalibus aut oratorib. Gallicis. A quibus mandatis, & ab ipso Papa Gregorio, tanquam malè informato, ad eundem tanquam melius informandum, & ad Dominum nostrum Jesum Christum judicem venturum, & ad concilium generale, & ad futurum Papam, septem Cardinales, in civitate Pisana, ad quam se transtulerant, XIII. die mensis ejusdem appellaverunt. Inter hæc Ladislaus Rex Siciliæ, seu Neapolitanus filius Caroli de Pace, usurpavit sibi dominium urbis Romanæ, & multarum civitatum & castrorum patrimonii S. Petri, & ad titulum Romani Imper. visus est aspirare. Supradicti Cardinales tandem miserunt epistolas suas Regibus, archiepiscopis, episcopis & principib diversis conquerendo de Papa; & Gregorius Papa simili modo contra Cardinales literas suas direxit eisdem, & quidam ex eis scripserunt, quomodo ipsi recessissent ab obedientia illius. Et deinde Cardinales Petri de Luna, qui se Benedictum nominabat, derelinquentes eum convenerunt cum Cardinalibus Gregorii apud Ligurinum portum, videl. Pisanum: & illi simul concordaverunt indicere concilium generale celebrandum in civitate Pisana, in festo annunciationis beatæ Mariæ virginis, tunc proximè venturo, & hæc deliberatio utriusque collegii facta est XXIIII. die mensis Junii. Cumque hæc deliberatio venit ad noticiam Gregorii & Benedicti, uterque generale concilium celebrandum indixit. Gregorius quidam ad festum Pentecostes tunc proximè futurum in provincia Aquilegiensi, vel in archiepiscopatu Ravennacensi nullum certum locum assignando, & Benedictus apud Parpinianum civitatem Arragoniæ ad Festum omnium sanctorum. Et Cardinales in literis suis, quas ad diversas miserunt provincias declarabant puncta jurata per Gregorium in conclavi: inter quæ principale fuit, cedere Papatu, & inserebant eisdem literis quasdam conclusiones, in quibus universitates Bononiensis & Parisiensis studiorum consentire docebant; quarum prima fuit ista. Uterque de Papatu contendens, ex debito pastoralis officii veri, vel prætensi, juri communi, vel circumscripto quolibet juramento, stante schismate tam inveterato cum tanto populi scandalo, tenetur, & debet cedere: ex quo propter dubia juris & facti super Papatu aliter non potest commodè dari unio & pax in ecclesia Dei, ne plus temporalem dignitatem, quam populi salutem & unitatem appetere videatur. Secunda conclusio longè fortius ad hoc adstringitur concurrentibus tam solennibus vinculis, promissionis, voti & juramenti. Tertia conclusio: Papa stante tali schismate pertinaciter resistendo, non implendo quod vovit & juravit, ad quod etiam absque voto & juramento tenetur, incurrit crimen notorium, propter quod subjicitur provisioni Concilii. Et ultra hoc concluditur schismatis nutritor & fautor, cujus obstinatione & vetustate descenditur in hæresin & fides læditur, cujus provisio spectat ad Concilium. Quarta conclusio: Stante dubio, an hoc juramentum schismatis transeat vel an tale sit delictum, è quo provisio spectat ad Concilium, hoc cognoscere in dubio ad idem pertinet. Quinta conclusio: Stante dubio Papatus inextricabili propter dubium facti & juris, ne in subversionem fidei Ecclesia sic maneat divisa perpetuo, cum tanto scandalo & animarum perditione, provisio spectat ad Concilium & Ecclesiam universalem, ut utrumque, eis non cedentibus, possit à Papatu ejicere. Sexta conclusio: Stantibus terminis, ut stant, & ambobus detrectantibus implere, quod juraverunt & voverunt, cum ex hoc nutriatur schisma manifestum, subditi possunt & debent ab eorum obedientia recedere, & etiam peccant, si se non subtrahunt, tanquam principaliter schisma facientes, vel saltem auxilium indirecte præbentes nutritoribus schismatis antiqui, nec sententiis contendentium de Papatu aliquatenus

tenus propter hoc valere vel alligare. Septima conclusio: Ex factis & dictis, quæ supra ponuntur, quæ universo mundo notoria sunt, satis notoriè patet utrumque detrectare, quod implere debeat, & ad quod tenetur ex debito officii & juramenti, cùm saltem potuerunt cedere per precuratores idoneos, vel uterque in manibus collegii sui, & sic dare pacem populo Christiano, maximè cum uterque de jure & forma juramenti arctetur ad nihil de utilibus necessariis aut quomodolibet oportunis omittendum. Cùm etiam ab utriusque dependet pietate, solvere perplexitatem conditionum juramenti, si qua subsit, & quæ contra hoc excusationes allegantur, frivolæ sunt, & earum cognitio est concilii. Item Cardinales in prædictis literis accusabant Gregorium, quomodo Saonem civitatem pro loco conventionis utriusque partis approbavit, & postea recusavit, allegans plures securitates sibi necessarias esse, quas tamen exprimere non volebat. Item quòd ipse postea consenserit in civitatem Pisanam, sed certum tempus exprimere recusaverit. Item quòd ipse multos creaverit Cardinales contra formam juramenti. Hæc & alia plura in prædictis literis continebantur. Unde archiepiscopus Maguntinus misit transsumpta literarum prædictarum cum literis suis omnibus suffraganeis suis vocans ad civitatem Maguntinam ad feriam tertiam infra octavas Epiphaniæ Domini tunc proximè venturas occurrentem. Hoc anno Leodienses obsederunt Trajectum super fluvium Mosæ situm: quia abdicabant dominum electum Leodiensem, fratrem Ducis Hollandiæ, & prælatos ac clericos ei adhærentes beneficiis privabant, mediante filio cujusdam nobilis, dicto de Perwiis, quem sibi dominum constituerunt, & eos omnes expulerunt, quibus Trajectum præsidium fuit: sed congregatis amicis dicti electi, videlicet, Burgundiæ & Hollandiæ Ducibus, instauratum est bellum contra eos, & victi sunt Leodienses, & ceciderunt ex eis circiter triginta sex millia Dominica die ante festum Michaëlis. Et deinde præfatus electus cepit Leodium, & alias civitates sibi rebelles, & occisi sunt ac submersi homines utriusque sexus circa quatuor millia.

Anno Domini M. CCCC. IX. in mense Januario, videlicet, in octava Epiphaniæ Domini, factus est conventus regis & principum apud Francfordiam, & venerunt illuc duo Cardinales, unus ex parte Gregorii, alter ex parte collegii, & postquam publicè multas altercationes habuerant, major pars archiepiscoporum & prælatorum ac principum declinavit in partem collegii: sed Rex & archiepiscopus Treverensis, & Duces Bavariæ, cum paucis aliis in partem Gregorii declinabant, cum quibus electus Paderbornensis illo tempore mansit. Isto eodem mense in civitate Paderbornensi in platea vulturis natum est monstrum, cujus tanta fuit deformitas, quòd mulieres ipsum videntes & tractantes expeditam relationem de illo facere non valebant: quoniam loco crurum & pedum plures decisiones tanquam caudas se simul involventes, & loco brachiorum similes partitiones se mutuo cancellantes & involventes, & duas facies habebat, & natum fuit ex fornicario coitu cujusdam presbyteri, ut mater illius asseruit, quæ alias pepererat per eundem, quod erat notorium, sed presbyter ille verecundia suffusus se patrem illius esse negavit. Et deinde in mense Aprili natum est aliud monstrum in ipsa civitate in platea Graue / qua itur directe de Ecclesia Rurensi ad plateam Kamp / quod in pectore & ventre tanquam unum corpus conglutinatum quatuor brachia se complectentia, & duas facies ad discretionem fœminei sexus habebat. Hæc monstra videntur portendisse colligationem patriæ desolatoriam, in civitate & diœcesi Paderbornensi postea factam. Prædictis monstris assentire videtur, quod anno sequente natum est in opido Wartberg dictæ diœcesis, de mense Septembri, puer, videlicet, masculus carens lingua, & habens retro sub occipite in cervice pudenda virilia, & nihilominus membra pudenda habebat in loco debito: quod si ad verecundiam transgressionis juramentorum linguis fidelitatis cassantibus potest retorqueri, qui legit sequentia diligenter advertat. Insuper hoc anno, quo in civitate Paderbornensi nata sunt monstra prædicta, vapor igneus descendens ab aere in die S. Martini duas mulieres Ecclesiam monasterii S. S. Petri & Pauli visitare volentes, ante portam Abbatiæ dicti monasterii obruit, ut nimio fulgore perterritæ ab alterutrum in terram ruerent, sed nullam eis intulit læsionem. Hoc siquidem anno Abbas ejus monasterii cum Priore veniens in discordiam ipsum Priorem privavit prioratu, & ad inconsuetas damnavit emendas; à quo Prior ad electum Paderbornensem

nensem tamquam judicem Abbatis immediatum appellavit. Sed Abbas reverentiæ Domini electi non deferens termino ad dandum Apostolos adhuc pendente, aliam Priorem per suos eligi ordinavit, & confirmavit. Et istud fuit exordium futuræ calamitatis, non solùm ipsius civitatis, sed etiam totius dioeceseos Paderbornensis, nec non locorum quorundam aliorum.

CAPUT XC.

CARDINALES utriusque collegii Concilium, quod ad Festum Annunciationis indixerant, usque ad Festum Pentecostes prorogabant, & tunc convenientibus ipsis in civitate Pisana cum multis Prælatis, Doctorib. & Magistris pronunciatum est ibi, congregationem illam esse Concilium generale: Et Gregorium ac Benedictum à Papatu deponendos. Et concilium deponebat eosdem, & deinde electus est ibidem in Papam Petrus de Candia Cardinalis, magister in Theologia præcellens, natione Græcus, & coronatus in die Apostolorum Petri & Pauli Alexander V. est appellatus. Eodem anno Dn. Wilhelmus electus Paderbornensis tentavit reformare monasterium in Bödeken suæ dioecesis, illud ad ordinem Canonicorum regularium transferendo, quod ferè toti clero, & potioribus civitatis Paderbornensis, & multis de ministerialibus displicuit. Ut autem justæ intentionis pietas & dissentientium sibi in hoc casu immaturitas, pleniùs elucescant, privilegii super hujusmodi reformatione concessi hic partem interferere decrevi, prout ipsum sub hac forma concepi. Wilhelmus de Monte, electus Paderbornensis & confirmatus, ad perpetuam rei memoriam: Quamvis Domini est terra, & plenitudo ejus: certa tamen loca pro cultu frequentiori suæ majestatis, singularibus signorum indiciis plærunque consecrare consuevit, quæ quantò majoris corporis negliguntur incuria, tantò majori negligentes ipsi rei Dei redduntur injuria: qui rursus à Deo neglecti, & in desideria cordis sui traditi, nonnunquam sic in vanitatibus suis evanescunt, quòd loca & personæ, divinæ justitiæ dispensante secreto, contrectatione mutua tabescentes, ipsa cum personis loca vilescunt. Et quia deviis à tramite veritatis veritas dicit: Regnum Dei auferetur à vobis, & dabitur genti facienti fructus, ad honorem nominis divini plurimum cedere non ambigimus, si vepribus & spinis ab agro Dominico funditùs extirpatis, loca sancta inhabitantium culpa in despectionem deducta, novellis olivarum, quas in circuitu mensæ divinæ constitutas Propheta commemorat studuerimus fœcundare. Cum igitur monasterium in villa Bödeken) nostræ dioecesis, quondam ab almo Christi confessore Sancto Meinolfo diacono, juxta seculi fastum viro nobili, quem inclitæ memoriæ Karolus Magnus, tunc rex Francorum, & postea Romanorum Imperator, postquam gentem Saxonum Occidentalium fidei Christianæ jugo subjecit, de sacro fonte levavit, pro congregatione fæminarum, quæ canonicæ sæculares appellantur, singulari quodam divino miraculo prævento, quod admodum veterum literarum testimonio didicimus, fundatum partim negligentia, partim casibus fortuitis & malo statu patriæ incurrentibus, sic penitus desolatum esse conspicitur, quod ex omnibus ipsius ædificiis ipsa ecclesia, plus tamen, fimo & immundicia ejus testantib. pro receptaculo bestiarum, quam pro Dominici cultus exhibitione in parte reformata & in capellis eidem ecclesiæ quondam annexis, nunc verò dirutis, immò super ipsa altaria capellarum, sicut in saltu virgulta succrescunt, unde tam canonicæ, quam Rector curiæ, ac etiam clerici cæteri, sola abbatissa ibidem in tugurio rusticano degente, terram fructiferam, tanquam eis versam in salsuginem, abhorrentes locum ipsum dudum reliquerunt. Nos ad loci supradicti reformationem, pro divini cultus restauratione, pietate curæ pastoralis allecti, intensis desideriis aspirantes, ne ficulnea infructuosa rursus terram perniciosius occupet, eundem locum, malitia temporis, loci qualitate & sexus fragilitate pensatis, non sub hujusmodi canonicarum secularium statu, quem sedes Apostolica approbare non dignatur, sed sub certæ, per eandem approbatæ religionis titulo, cujus professores sexus virilis non solum carne, sed & adversitatis turbo non terret, nec arrisus fallacis fortunæ dissolvit, decrevimus reformare. Hinc est quod abbatissa, canonicis, & rectore parochiali, cæterisque ecclesiastici juris in ipso loco sibi quicquam vendicantibus supradictis ad nostram vocatis præsentiam, de loci prædicti lamentabili desolatione, non sine sua culpa ad tantum progressa dispendium, & de ipsius reformatione religiosa per nos concepta,

cepta, tractatu diligenti præhabito, cum eisdem Abbatissa primum ipsius abbatiæ dignitatem, deinde canonicæ, dehinc rector parochialis & demum beneficiati cæteri canonicatus & præbendas, ecclesiam cum cura ipsarum, & beneficia ecclesiastica, ac omne jus, quod eis, & eorum cuilibet, in præmissis, aut aliquo præmissorum, prout ad eos, & eorum quemlibet conjunctim & divisim spectabant, in manibus nostris communiter & divisim sponte resignarunt. Nos igitur hujusmodi resignationes admittentes, recipientes ratas, & gratas habentes, cum honorabilibus viris, Dominis, Præposito, & capitulo ecclesiæ nostræ Paderbornensis prædictæ, tractatu capitulari & matura deliberatione præhabitis abbatiam, ecclesiam & monasterium sic, ut præmissum est, in manibus nostris resignata, cum omnibus prærogativis, privilegiis, libertatibus, immunitatibus, bonis & rebus mobilibus, terris, agris, cultis, pratis, pascuis, silvis, aquis, aquarum decursibus, viis & inviis, ac pertinentiis eorundem universis, honorabili viro, Johanni Weil priori monasterii in Swollis, Trajectensis diœcesis, tradimus, concedimus & assignamus per præsentes, ita quod ipsa ecclesia ac monasterio supra dictis, prout ei facultas suppetit, reformatis, congregationem convenientem virorum Deo devotorum canonicorum, videlicet, regularium, religioni sui monasterii in Swollis supradicti conformium, juxta ejusdem religionis exigentiam ibidem instituat, præsertim cum sanctus Meinolphus ejusdem monasterii fundator supradictus religionis illius creditur fuisse professor. Et infra. Sicque monasterium in Bödeken supradictum de statu canonicarum sæcularium ad observantiam canonicorum regularium, de consilio, consensu & beneplacito honorabilium Dominorum, Præpositi & capituli ecclesiæ nostræ prædictorum in DEI nomine transferimus per præsentes &c. Et per totum annum præcedentem concessionem hujus privilegii, quæ facta fuit in mense Majo, tractatus habiti sunt plurimi inter Dominum Electum, & Priorem de Swollis, super ipsa materia præscripta. Et cuidam per certas visiones indicatum est, quod factum ipsum esset profectum habiturum. Et priusquam dictus electus ad hanc reformationem seu translationem inductus fuit, ipse cum Decano ecclesiæ Paderbornensis in magna comitiva ad villam Bödeken pro reliquiis S. Meinolphi ad ecclesiam Paderbornensem transferendis propter loci desolationem se contulerat, sed quædam mulieres villæ illius percipientes adventum eorum, currentes ad ecclesiam, arcam, quæ præfatas continebat reliquias, & satis ponderosa erat, absque omni difficultate ab altari subitò sustulerunt, & retro quandam capsam intra ecclesiam recondebant. Et illis quærentibus, quo arca devenisset, illæ responderunt ad castrum Welsborg per castellanos illius loci esse deductam. Hoc anno, videlicet, nativitatis Domini M. CCCC. IX. Wilhelmus electus Paderbornensis, monasterium SS. Petri & Pauli Paderbornense, propter discordiam inter Abbatem & Priorem supradictam, & maximè propter status regularis dissolutionem, quam ipsemet sæpius attendit, in mense Octobri tentavit visitare. Sed abbas de Prælatorum, cleri, & civium potiorum civitatis, quos conviviorum, & munerum frequentia sibi pro majori parte attraxerat, favore confisus, introductis potioribus ex laicis supradictis ad locum capitularem monasterii, quo Dominus electus cum multis Prælatis præsidebat, inter ipsius visitationis secreta scrutinia, in magna numeri quantitate, prædictam visitationem frustrari conabatur. Cumque ipse Dominus electus præfatos laicos sub debito præstiti juramenti, præsertim magistros civium, & consiliarios civitatis, ut locum illum exirent, instanter requisivit, ipsique palàm protestabantur, se non exituros, priusquam Abbas eos licentiaret, & monachi resistendi audacia concepta, ut correctionem effugerent, in vocem appellationis proruperunt. Unde Dominus Electus attendens eos frivolis appellationibus sibi velle refragari, ipsis reputatis contumacibus, mandatum quoddam contra eos excommunicationis, monitione prævia canonica, protinus emisit, à quo per Abbatem & monachos appellatione interjecta capitulum ecclesiæ cathedralis appellationi tali ad Alexandrum Papam provocanti & totus clerus adhæsit, quamvis usque ad illud tempus in obedientia Gregorii perstiterunt, nec adhuc per ipsum Electum & capitulum suum determinatum extitit, cujus obedientiam de Papatu contendentium vellent observare. Cum enim Dominus Electus & capitulum ecclesiæ majoris super hujusmodi obedientia tractatus haberent, Dominus Electus summam totius consilii in

capitulum refundebat, qui respondentes ei, dixerunt, nos in talibus factis sine consilio capitulorum Halberstadensis & Hildensemensis ecclesiarum tanquam fraternitate cum illis conjuncti, non consuevimus aliquid diffinire: quare mittemus literas nostras ad illas, & illorum habitis responsis simul deliberabimus, quid in hoc casu finaliter nobis sit agendum. Ad quæ Dominus Electus plenum consensum præbens, ad castrum suum se transtulit de civitate. Sed vix unius horæ transacto spacio, capitulum convocato clero civitatis obedientiam Alexandri susceptürum se Domino Electo requisito, una cum clero determinavit. Cum enim Dn. Electum ad reformationem ecclesiastici status videbant aspirare, ne ipsi adhæsionis appellationis monachorum, qui hujusmodi reformationi jam non sine occulto conspirationis susurro cœperunt refragari, exortes remanerent. Alexandro, ad quem appellatio supradicta studiose interposita videbatur, omnes festinabant adhærere. Plurimi quidem ex ipsis arbitrabantur, quod ipse electus tanquam propter regem obedientiam Gregorii non relicturus, per Alexandrum veniret ecclesia Paderbornensi privandus, & sic quisque correctionem sui status evitaret. Sed priusquam adhæsio fiebat supradicta, Dominus Electus de intentione capituli secretius informatus per fideles sibi quod esset gravamen, in quo gravasset monachos propter quod ipsi appellationi eorum vellent adhærere, quod si dicerent, ipse paratus esset illud revocare, à capitulo fecit inquiri; & rursum omnino non potuit obtinere. Deinde postquam adhæsio hujusmodi facta fuerat, eodem modo fecit inquiri, iterum eorum informationi, ut prius, se subjiciens; & tunc vix ei responsum est, quod ipse per se gravamen posset videre, postquam appellatio sibi foret insinuata. Deinde multis intercurrentibus tractatibus Dominus Electus ad inductionem capituli mandato illo, à quo fuit appellatum, revocato, monasterium secundo cœpit visitare. Sed Abbate & monachis non comparentibus, & contumacibus reputatis, Electus aliud mandatum contra eos misit, in quo inter cæteras censuras ecclesiasticas, per certa intervalla distinctas, interdictum ecclesiasticum in loco quibus Abbas & monachi degerent, & ad quæ devenirent, generale ferebatur, à quo licet pro parte monachorum fuit appellatum, nemo tamen de clero apellationi illorum adhæsit. Sed Abbas & monachi excommunicati denunciabantur per ecclesias singulas, & per septem menses continuum interdictum generale servabatur per civitatem Paderbornensem. Abbas verò ad curiam Romanam, quam Alexander tenuit, se transferens, multos prodigalibus sumtibus ibidem sibi conquisivit amicos, & citationem contra electum & ejus Officialem, cum sui & suorum absolutione, & interdicti duntaxat ad ecclesiam monasterii lati relaxationem, ad partes rediens, reportavit. Clerus igitur civitatis, tanquam monachorum favoris avidus, solum interdictum speciale relaxatum non advertens, per totam civitatem divina resumsit. Dominus verò electus cives, qui eum in negotio visitationis perturbasse videbantur, ad consistorium Regis evocavit, sed negotio ad tempus suspenso, Rex decessit, & inter clerum & civitatem perniciosa dissensio serpsit. Anno Domini M.CCCC.X. mensis Maji die tertia, Alexander nuper in Papam electus, in civitate Bononiensi, ad quam se cum curia transtulerat, decessit: & post ejus obitum Dominus Balthasar de Cossa, natione Neapolitanus, Cardinalis Bononiensis vulgariter nuncupatus, electus in Papam VIII. Kalend. Junii coronatus JOHANNES XXIII. est appellatus, in cujus electione multi scandalizati sunt, quia ut tyrannus rexisse Bononiam, & vitæ mundanæ deditus dicebatur. Ipse confirmavit, seu confirmari mandavit Historiam seu cantum, quam, vel quem ego anno præcedente de festo visitationis beatæ MARIÆ virginis feceram, qui cantus incipit: Tecum principium. Hoc fecit post coronationem suam infra sex septimanas, me in præsentia ejus constituto. Et post coronationem ejus statim Dominus rex Rupertus defunctus est. Hoc anno rex Poloniæ, & Vitoldus Dux Litoviæ, cum maxima multitudine armatorum præsertim paganorum intrabant Prussiam, & per milites cruce signatos ordinis domus Teutonicorum instauratum est bellum contra eos XV. die mensis septembris: & rex Poloniæ triumphavit, & ceciderunt homines utriusque partis XCIIII. millia de quibus ex parte militum prædictorum ad sex millia ciciderunt, de quibus cruce signati milites sexcenti fuerunt. Eodem mense principes Electores convenerunt apud Francfurdiam pro rege eligendo, & Archiepiscopus Trevirensis, Ludowicus Dux Heidel-

Heidelbergensis Palatinus Rheni, & Burggravius Noribergensis, tunc procurator Marchionis Brandenburgensis quantum ad eligendum, elegerunt Dn. Sigismundum regem Ungariæ fratrem regis Bohemiæ, ad quem tunc spectabat Marchia Brandenburgensis, in Regem Romanor. archiepiscopis Coloniensi & Maguntinensi adhuc in deliberatione persistentib. Sed rex Bohemiæ & Dux Saxoniæ ad electionem non venerunt, & hæc electio facta fuit xx. die dicti mensis. Et statim archiepiscopus Maguntinus mandavit ecclesias opidi Francford non aperiri, ne illi, qui elegerant, electionis suæ publicationem & solennisationem consuetas perficiendi haberent facultatem. Unde illis venientibus ad fores ecclesiæ, nec ingressum habere valentibus, electionis illius publicatio retrò chorum ipsius ecclesiæ facta est per eosdem. Et postea Maguntinensi & Coloniensi archiepiscopis iterum convenientibus, Jodocus Marchio Moraviæ vir grandævus per ipsos in regem est electus, qui post hoc eodem anno defunctus est, & deinde prædicti archiepiscopi Maguntinensis & Coloniensis in regem Ungariæ supradictum cum aliis consenserunt. Johan. Papa Bononiæ residens rigorem, quo Bononiensib. prius dominabatur, non relaxans, maximam pecuniarum summam ex gabellis civitatis, etiam per eum augmentatis, recepit per singulos menses, ita ut etiam meretrices de statu suo circa florenos trecentos solvere viderentur in mense. Tunc Gregorius, quem nonnulli partis adversæ Errorium malebant appellare sub protectione Caroli de Malatesta Ariminium se contulit, & Benedictus aliquibus Maledictus appellatus ad regnum Arragoniæ se recepit. Deinde Johannes Papa cum rege Siciliæ post gravissima damna sub certis pactis, non parvis dispendiis onerosis, concordatus, ad urbem Romanam se conferens, Bononienses sibi sensit esse rebelles. Gregorius autem ad protectionem regis prædicti confugiens ad civitatem Cajetanam, quasi per centum milliaria Romana ab urbe distantem se contulit: & plus anno residens in eadem tandem Ariminium est reversus. Interea Johan. Papa concilium generale in urbe celebrare decrevit, quod Alexander prædecessor ejus in tertio anno post concilium Pisanum supradictum decreverat celebrandum: Sed Prælatis non venientibus in copia, quam rerum poscebat gravitas, illud concilium non sortiebatur effectum. Cumque istis temporibus nonnunquam literæ Apostolicæ, in quibus de Urbano, Bonifacio, Innocentio, Gregorio, Clemente vel Benedicto per tempora schismatis præterita super Papatu contendentibus supradictis fuit mentio facienda, statutum fuit, ut nullus eorum in dictis literis Papa simpliciter, sed cum hac determinatione, in sua obedientia, nominaretur. Anno domini M. CCCC. XIII. Johannes Papa & rex Siciliæ Ladislaus iteratò mutuo guerris se conturbabant, & rex magno conflato exercitu versus Urbem se dirigit, & nocte quadam mensis Junii muro diruto urbem potenter intrabat: quod Papa non præsentiens cum nonnullis Curtisanis spoliati sunt, quidam etiam interfecti, & Papa veniens Florentiam ibidem reverenter receptus est. Et tunc in mense Decembri Concilium in Kalendis Novembris deinde proximè venturis indixit: locum tamen concilii non determinavit. Quapropter duos Cardinales ad regem Romanorum, tunc in Italia moram trahentem, ad concordandum de loco destinavit, qui simul in civitatem Constantiensem consenserunt. Et post hoc Papa & rex in Laudensi civitate convenientes locum eundem pro concilio generali celebrando approbarunt.

CAPUT XCI.

ANNO Domini M. CCCC. X. supradicto inter Dominum Wilhelmum Electum Paderbornensem ex una, & Dominum Fridericum archiepiscopum Coloniensem, & Adolphum Comitem de Clivis & de Marbe parte ex altera, ortæ sunt guerræ gravissimæ. Unde archiepiscopus & Comes valido exercitu conflato terram quandam Domini Electi paludibus & fossatis undique cinctam Delbrugge nominatam, die XIIX. mensis Decembris, potenter intrabant. Villani tamen terræ illius eis occurrentes ingressum illorum per plures horas retardabant: Sed tandem inermes cedentes armatis in paludes se receperunt. Dominus vero Electus, à loco ingressus hostium per plusquam sexaginta distans stadia, hujus facti penitus ignarus, in castro suo residebat. Cumque flamma incendii domorum, perlustrans aëra, sibi indicavit adesse præsentiam, ipse de exercitus eorum informatus potentia, bellum cum ipsis inire primò non præsumsit. Et licet Archiepiscopus & Comes antedicti, in terram illam

nocte sequente castrametari decreverant, mulierum tamen loci illius dispendioso agente ministerio domibus, quas pro unius duntaxat noctis commodo, & incendio crastino præsumserunt reservare, furtivum per incendium frustrati, subitò ipsi, tanquam principes, plus deliciis, quam nocturni frigoris incommodis assueti, sub dio noctem ducere sibi grave nimis arbitrantes terram illam pro tunc exire, & ipsius exterminationem crastino reservare, seque ad alia loca vicina ditioni suæ subjecta transferre, consilio deliberabant immaturo. Cumque viam, per quam paulo ante intraverunt, progressu festino petiverunt, illam sudibus & fossatis factam prorsus inviam, & balistariorum custodia munitam invenerunt: quapropter declinantes abinde, locum alium per paludes sibi pervium effecerunt, & postquam Archiepiscopus & Comes, cum nonnullis armatis equitibus, & peditibus suis universis, transirent: villani per paludes discurrentes, viam hanc, de novo factam, occupant, & adversariorum plaustra, sagittas ferentia, cum bombardis, in transitu angusto, fortiter evertunt. Nam quidam villani, ipsi quasi quatuor millibus sagittis emissis fuerant relisi prorsus destituti: unde tunc telis in plaustris hostium eversis acquisitis, balistas sursum trahunt, sagittas hinc inde, ante & retrò, dirigunt, & adversarios propriis eorum jaculis viæ sic præclusæ arcent ab accessu. Unde, nocte superveniente, principes ipsi inopinatis incommodis fatigati, divisim per devia, quasi tota nocte laborantes, recesserunt: signa sua, cum magna parte gentis suæ, in terra illa dolenter relinquendo. Illos igitur qui sic inviti remanebant, villani cœcis ictibus sagittarum tota nocte fatigare non cessabant. His auditis, Dominus Electus suos fideles eadem nocte, prout circumquaque colligebat, & se diluculo cum suis ad terram illam festinanter conferebat. Illucente igitur diei luce hostes hinc inde per ipsius terræ devia pererrantes, exitus sui locum undique quærunt: nec Dominus Electus, tanquam suorum fidelium adventus spe suspensus oportuni, pugnam cum eis subitò inire præsumsit, sed ipsis tanquam laqueis suis comprehensis diligentius observatis, quasi fugam simulando, primò divertit ab illis. Illi autem se sic illaqueatos perpendentes, & adversariorum suorum numerum videntes plus & plus augeri, tanquam mortis desperatione, per paludis invia transitum facere tentaverunt: Sed pedites Dn. Electi, præsertim cives Paderbornenses, illos inter paludes excipientes fortiter, quibusdam captis, & nonnullis occisis, hunc eorum frustrabantur exeundi conatum. Multi tamen ex eis, priusquam pedites prædicti eos attigerunt, cum vexillo Comitis evaserunt. Tandem quasi hora post meridiem transacta secunda, Dn. Electus eos bello constanter aggreditur, & ipsi ex adverso instruentes aciem, equorum cursum calcarium stimulis excitabant. Sed ipsi, priusquam ferri probaretur acumen, occursum, quem equorum impetu, armorum collisione, & objectu lancearum exhibuerunt terribilem, declinantes in obliquum, subitò verterunt in fugam: sicque strati sparsim per agros, & equis, ac cursu devio, & palude devicti, capti sunt armati numero trecenti sexaginta, & inermes propè sexaginta: paucique ex eis vel occisi, vel palude submersi sunt, quorum numerus ad sedecim fuit æstimatus, & numerus equorum quos victi perdiderunt ad octingentos equos fuit æstimatus: quamvis inter dividendum spolia, nequaquam tot equi producti fuerunt. Sequente die Electus Dominus à singulis captivis juramento sub certa forma recepto, qui de genere fuerunt militari, unius mensis inducias eis dedit, populares jussit custodiæ mancipari. Volens tamen cives de Sosato, cæteris popularibus fama celebriores, militarium prærogativa gaudere, eis consimiles inducias dedit, puerisque ministerio cursus equorum deputatis, induciarum tempus ultra tres menses prorogavit. Elapso igitur induciarum mense supradicto, singuli captivi militaris generis, juxta terminum eis constitutum, vi juramenti tacti in captivitatem redierunt. Cives autem de Sosato armati quippe octoginta octo, & famuli eorum sedecim, à quodam Comitis prædicti capitaneo in via, qua ad redeundum in captivitatem tendere videbantur, studiose capti & custodiæ mancipati, in captivitatem minimè redierunt. An autem cives isti, vel ex eis aliqui, hujus captivitatis, sic ab eorum litis consorte ipsis illatæ, conscii fuerint consilii, tunc multi dubitabant: de consensu tamen Dominorum suorum prædictorum, captivitatem illam prodiisse, multi crediderunt. Tolerabilius tamen nonnullis visum est, factum hoc in illis, quam si factum fuisset in istis, qui de genere militari fuerunt

procreati:

procreati: cum principes regni Teutoniæ, more Romanorum antiquorum, qui Marcum Regulum, suis temporibus gloria militari Romanos supergredientem universos, juramenti religione tactum, in captivitatem redire volentem, prohibere reveriti pudendum esse censebant, milites suos victos, in fide servanda, usque ad illa tempora, non consueverunt impedire. Exacerbatis autem sic, ut præmissum est, Archiepiscopo & Comite prædictis guerrarum cursus dirius instauratur, ipsique in quatuor opidis, videlicet Brilon, Ruden, Geseke & Lippe in multitudine armatorum præsidia ponunt, quibus Dominus Electus in duobus diœcesis suæ opidis fideles suos opponit, & contractis secum in ligam unam Ducibus, comitibus, nobilibus & Baronibus numero XXI. eis potenti manu restitit. Hinc fiunt hominum cædes, domorum incendia, prædæ multiplices & varii hostiles incursus utrinque. Nunquam tamen Archiepiscopus vel Comes antedicti, post bellum supradictum, in personis propriis terram ipsius Domini Electi intrare præsumserunt: Sed ipse Dominus Electus sæpiùs in persona propria ducens exercitum, terras eorum prædis & incendiis tentavit pervagare, unde opidum Kalenhart captum ignis incendio dedit. Magnæ utrobique fiebant expensæ, sed quanto magis Domini Archiepiscopus & Comes divitiis abundabant, tanto in eorum præsidiis fiebant expensæ potiores. Sed Dominus Electus in expensis victualium, quas in magna parte ab adversariis suis potenter extorsit, & donorum largitione, præsertim in equis militaribus, quorum ultrà ducentos infra tempus hujusmodi litis largiebatur, tam liberalem se exhibuit, quam benignum familiaritatis affatu cunctis se præbuit: quòd plures militares de partibus exteris fama ejus tracti ad ipsum convenerunt. Tandem postquam guerrarum hæc tempestas IX. duravit mensib. episcopus Leodiensis, ob archiepiscopi Coloniensis favorem Electo Paderb. literas diffidationis direxit. Cujus Domini potentia ipsum Electum adversarii sui plurimum terreri æstimabant Archiepiscopus & Comes supradicti, magnoque conflato exercitu cum quadrigis multis victualibus & armis onustis, tanquam terram Electi manu potenti pervasuri, ad præsidiorum suorum loca se contulerunt: viros tamen solennes ad certum locum, quasi inter ipsa adversa præsidia medium, ipsi: & Dominus Electus ex adverso consimiles illis suos fideles super pace tractanda miserunt. Arbitrabantur enim illi, Dn. Electum, exercitus eorum famæ magnitudine territum, vel saltem in aggressu potenti eorum necessitate coactum, pacem ab eis petere, relaxationis sponsione captivorum: quod electus præsentiens conuocatis amicis ad numerum penè mille lancearum armatorum militarium, absque popularibus armatis subditis suis equitibus peditibusque pervenit. Demum verò, multis tractatibus per amicos utriusque partis habitis, sexta die mensis Septembris, illarum guerrarum tempestas per viam compositionis amicabilis ad pacis tranquillitatem est redacta.

CAPUT XCII.

HIS igitur guerris sic sopitis, ipsius Domini Electi nomen celebre factum est per loca vicina circumquaque: nec erat qui eum, aut ejus subditos inquietaret, sed omni parte pacis tranquillitas illis allusit. Tunc ipse Dominus Electus decem millia florenorum de pecunia ex captivorum prædictorum redemtione seu exactione proventura, quæ ferè quarta pars totius summæ fuerat, ad redimenda castra & bona mensæ episcopalis oppignorata liberaliter assignavit. Sed odio, invidia & rancore, de correctionis monachorum attentione subortis, agentibus, famæ celebritas & pacis tranquillitas cum pecuniarum profectu prorsus sunt absorptæ. Dudum siquidem abbate & monachis monasterii supradicti à Simoniaca fratrum receptione, à mulieris intra septa monasterii admissione, & à pietatis abdicationis contradictione, prout Dominus Electus exegit ab ipsis, desistere recusantibus, ipse monachos tanquam rebelles sibi, carceribus mancipandos minabatur. Quod dum capitulum ecclesiæ suæ, cum clero & consiliaris civitatis cum populo ægrè ferebant, omnes ipsi defendendi libertatem animo se conflabant in unum variisque cautelis innisi totis fatagunt viribus, aut eum magnis fatigare laboribus & expensis, ut à proposito desistat, aut ipsum prælationis honore reddere destitutum. Unde se in obedientia sedis Apostolicæ ei primo disformare studuerunt, ut est supradictum. Interea Dominus Rupertus, rex, avunculus maternus Electi, intelligens nepotem suum zelo reformandi sta-

 tum

rum singulari se velle imitari, monachum quendam senem ordinis S. Benedicti valde devotum, per quem jamdudum quinque monasteria ejusdem ordinis ipse reformavit, ad se Heidelbergam fecit accersiri, eumque cum alio confratre ejusdem religionis ad Dominum Electum destinavit, ut per eum factum reformationis ritè posset expedire. Quem dum in domo officialis per dies LX. moram traxit, fereque per singulos dies in ecclesia cathedrali missæ officium devotè peregit, nemo de prælatis, clero, aut majoribus civitatis aliquo caritatis indicio visitavit, uno excepto clerico, qui ei paucula pyra præsentavit. Unde tandem, cum non videbatur spes superesse reformationis, ipse à Domino ELECTO ad monasterium suum Castrum dictum, & in diœcesi Eistadensi situm, post mensium quinque decursum, quibus cum Domino Electo & suis fidelibus moram traxit, est cum honore remissus. Anno dehinc sequente, videlicet, nativitatis Dominicæ M.CCCC.XI. abbatis & monachorum, fautorumque eorundem indignatio in Officialem prædictum severius grassabatur. Unde Abbas palàm eo fuit protestatus, quod ipse animam suam cum corpore vellet submittere periculis, ut se vindicare possit in eum, nec non familiares & fautores eorum, ipsi Officiali publicè minas intulerunt, & non longè post Officialis se veneno sensit infectum, sed repentinis usus remediis evasit periculum. Deinde die XVII. mensis Martii, postquam unus ex monachis cum nonnullis clericis, & laicis, officialem in domo habitationis suæ studiose visitans de domo recessit, rubeo pulvere cibis officialis subitò & improvisò adspersis inventis, de veneno se una cum aliis reddidit quam vehementi præsumtione notatum. Quot autem, & quantis dolis per illos, & eorum fautores obtendebatur excusatio: qualiter apprehensi sunt ipsi in astutiis suis: non propter personarum, sed propter loci reverentiam, scribere non intendo. Cumque totum quicquid injuriæ, contumeliæ, vel minarum officiali sic fuit irrogatum, & prælatis & majoribus civitatis, nec non ferè omnibus tanquam ad bestias damnati pugnam spectantium in theatro placitum ferebatur, officialis in episcopali synodo, coram clero ibidem congregato, de insecuritate personæ suæ, propter machinationes in mortem ejus attentatas, protestans, de speciali mandato Domini Electi, curiam episcopalem cum jurisdictione sua, ad opidum Bilfelde / diœcesis Paderbornensis, ipsi Domino Electo de jure patrimoniali pertinens, transferebat. Cujus quidem curiæ translationi pro parte capituli fuit contradictum sola consuetudine in contrarium allegata, nullaque provisione securitatis officialis adjecta. Postquam rex rebus excessit humanis, unde citationis contra cives Paderbornenses factæ supradictæ fuerat frustratus effectus, & ipse Dominus Electus cives ipsos super transgressione juramenti fidelitatis sibi per eos præstiti crebro notavit, cives super hujusmodi asserta transgressione & super aliis impetitionibus eis per ipsum Dominum Electum quibuscunque determinationi capituli majoris ecclesiæ stare se offerunt: in quod Dominus tandem sub certa forma consensit. Unde capitulum in se sumit arbitrium nulla pœna vallatum, nec partibus in forma arbitrii concordantibus, neque simul coram se constitutis. Et deinde die feriata, non renunciatis feriis, partibus vocatis pronunciavit. Cui pronunciationi, tanquam forma arbitrii non servata, Dominus Electus, infra triduum, literatoriè contradixit, & an pronunciationi illi stare de jure foret obligatus, determinationi ministerialium ecclesiæ suæ, ac opidanorum diœcesis suæ primò, & deinde episcoporum, principum, Comitum, nobilium, militum, capitulorum & civitatum vicinarum se submisit: Sed cives & capitulum recusabant in hoc consentire. Quapropter ipse omnes cives Paderbornenses à duodecim annis & supra, ad certum locum extra civitatem ad tribunal judicii sæcularis citavit in campum, & ne possent ibi sibi vim inferre, exercitum quingentarum lancearum convocavit. Sed die comparitionis appropinquante, ipse die præcedente hora vespertina jam transacta, quorundam consilio circumventus, exercitum illum jam in terminis ejus castrametantem licentiavit, comparitione judiciali quam prætendit prætermissa. Et deinde nonnulli de suis fidelibus capitulum & cives diffidationibus, captivationibus & prædis afficiebant, eo non prohibente. Cum verò ad requisitionem capituli & civium invasorib. eorum resistere denegaret, nisi prius super impetitionibus suis sibi fiat justitiæ complementum: ipsi ad subjiciendum se alteri Domino suos conatus dirigunt. Unde tandem capitulum, civitas Paderbornensis, & opida tria

Wartburg,

Wartburg, Brabel, & Borgentribe & quinque de ministerialibus, cum nobili Bernhardo de Lippia, contra ipsum electum allegationem faciunt, & singuli ministeriales ac Bernhardus, nec non civitas cum supradictis opidis, eidem fidelitatem, qua sibi obligabantur, resignant, juramentis seu homagiis sibi præstitis sibi ipsis relaxatis: nec tamen bona, quorum occasione sibi fidelitatis aut homagii juramenta præstiterunt, dimiserunt: non obstante quod anno vix transacto idem Dn Electus per Bernhardum supradictum in compaternitatem fuerat tractus filium ejus de fonte sacro levando, quam etiam honoravit suis donariis munificentia quadam singulari. Cæteri vero ministeriales ecclesiæ, novis juramentis & literis contra ligam supradictam una cum Domino Electo fœdus ineunt: quibus protunc opida certa consentiunt: sicque periculosum nimis bellum surgit intestinum, quo honestas excœcatur: virtus infirmatur: animarum salus languet: impugnatur corpus armis: verbis irritatur animus: fama scriptis læditur: naturale fœdus rumpitur: cognati sanguinis frigescit ebullitio: fides & perfidia discernuntur lucidè, & fraudibus via panditur atque dolis manifestè. Cumque deinde capitulum & cives Paderbornenses contra Dominum Electum & honorem ejus circumquaque literas dirigunt, ipseque per consimiles literas illis respondet, tandem ipse Dominus Electus judicio Regio, soli terræ Westphaliæ prorogato, contra quosdam canonicos hujusmodi, ut dicebatur, judicii professores & contra nonnullos cives dudum concitato, multorum Ducum, Comitum, Baronum & nobilium fultus auxilio, mille trecentarum lancearum armatorum militarium, cum multis pedibus collegit exercitum, & una parte exercitus in campis civitatis castrametante, ipse cum alia parte in loco dicto Schonelo, comparitione solenni regio tribunali astitit, canonicis ac civibus præfatis talis judicii expeditione conclusis. Deinde cum toto exercitu in campis oppidorum Brackel & Borgentricke sata devastat, nihilominus tectis domorum Borgentricke igne confectas immittendo sagittas. Post hoc convenientibus amicis utriusque partis in oppido Lude pro pace tractanda, illustri Duce Brunsuicensi Domino Bernhardo mediante, post multos tractatus omnes excepto Capitulo, & quibusdam militaribus comitatus de Ravensberg, concordati sunt. Sed quia civitas & oppida certas pecuniarum summas, in ipsa amicabili compositione specialiter adjectas, Domino Electo in termino ad hoc adsignato, & ultra plus quàm per sex menses solvere distulerunt, quamvis frequenter moniti & requisiti, ut juxta promissum satisfacerent & condictum, & multi de militaribus comitatus prædicti propter eos, qui de sui districtus consortibus à compositione præfata seclusi mansêrunt, Bernhardum Lippiensem statim post compositionis illius pronunciationem diffidarunt, ipsa compositio minus debitum sortita fuit effectum. Unde rursus ipse Bernhardus Domino Electo inimicitias indicendo civitatem & oppida sub debito juramenti, sibi ratione conspirationis præfatæ præstiti, contra Dominum Electum in subsidium vocavit. Et quamvis in præfata compositione fuit adjectum, quòd via juris determinari deberet, an prædicta conspiratio seu liga posset de jure subsistere, & cives ac oppidani civitatis & oppidorum prædictorum fuissent pro parte Domini Electi ad discutiendum sæpius requisiti, ipsi tamen illo articulo super illius ligæ substantia concepto, & à partibus hinc inde concesso minimè discusso, dicto Bernhardo contra Dominum Electum assistentiam talem præstiterunt, quòd subditos, fideles & auxiliatores ipsius Domini Electi hostilibus incursibus, & damnis, inimicitiarum denunciatione præmissa, graviter affecerunt. Unde non obstante, quod Dominus Electus obtulit se ad satisfaciendum dicto Bernhardo in jure vel in amicitia, ad determinationem civium suorum prædictorum super omnibus, de quibus eum impetere vellet, & ad obligandum se ad perficiendum hoc sub pœna pecuniaria, seu per obsides sufficientes, dummodo præfatis Bernhardus simili modo sibi prius, aut post, juxta juris militaris exigentiam, justitiæ vel amicitiæ faceret complementum, tamen ipso Bernhardo, hæc omnia recusante cives prædicti sibi contra Dominum proprium auxilia, ut jam dictum est, præstiterunt.

CAPUT XCIII.

ANNO Domini M.CCCC.XIV. IIX. Idus mensis Aprilis obiit Dominus Fridericus Archiepiscopus Coloniensis, & die ad præficiendum Ecclesiæ Coloniensi Pastorem, per capitulum ejusdem decreto adveniente, multi principes & nobiles inter-

 cesserunt

cesserunt pro Domino Wilhelmo de Monte, electo Paderbornense, ut ipse postularetur & convenientibus paucis Canonicis ad locum capitularem, alii recedentes de civitate ad oppidum Brunnense se transtulerunt. Et quia Dominus Thidericus de Morse, Præpositus Brunnensis, nepos dicti Archiepiscopi, thesaurum & clenodia per eum relicta, & castra quædam diœcesis ipsius Coloniensis jàm apprehendit, multorum favores conquirendo sibi, pro sui electione fortiter instabat. Unde electio facta est bipartita: illi quidem Canonici, qui Coloniæ remanserant, Dominum Wilhelmum præfatum postulabant: alii verò in præfato opido Dominum Theodoricum prædictum, quinta die post diem ad hoc primò decretum, elegerunt. Eodem mense monachus ille, qui dudum de veneno cibi Officialis Paderbornensis immixto, ut supradictum suspectus habebatur, de curia Romana veniens, in ducatu Montensi comprehensus custodiæ mancipatur, & de facto veneni interrogatus coram notariis & testibus, pulveres illos, quos officialis præfatus in cibariis suis invenerat, venenum fuisse confessus est, se tamen à consensu facti illius conabatur excusare, quamvis confitebatur se scire, quòd cocus Abbatis tunc, quando unà secum domum habitationis Officialis intraverat, habuit voluntatem pulveres illos cibis Officialis immiscere. Isto anno in marchionatu Misnensi, in opido Sangerhusen, multi hæretici deprehensi sunt, qui articulos infra scriptos contra fidem Catholicam tenuerunt & occultè docuerunt. Primus erat articulus, quòd secta eorum fratres Flagellatores seu Crucifratres diceretur, & originem haberet ex quibusdam scripturis per angelos sanctos super altare S. Petri Romæ delatos, circa annum nativitatis CHRISTI CCCXLIII. Unde ipsi primo illo tempore per mundum discurrentes se flagellis ceciderunt. Unde & dixerunt quòd illo tempore DEUS Romanum Pontificem cæterosque Prælatos licentiavit, ne deinceps populo Christiano præessent, eosque omni auctoritate ligandi atque solvendi, aut quascunque res consecrandi privavit. Nam ut in expulsione negotiatorum de templo Christus propter malitiam sacerdotum abjecit, & repudiavit sacerdotium Judaicum, ita in transitu fratrum Crucifratrum, propter sacerdotum nequitiam, licentiavit DEUS, & abjecit sacerdotium Evangelicum, & sic sex sacramenta ecclesiæ cessaverunt. Item dicunt, quòd in transitu Crucifratrum, videlicet, quando transiverunt primò per mundum, cruce præcedente eos, flagellis publicè se flagellando, lex baptismi in aqua deponebatur à DEO, & lex baptismi in proprio sanguine instituebatur. Unde dicunt cum Christus in Cana Galileæ circa finem convivii nuptialis aquam mutavit in vinum rubeum, designavit, quòd circa finem mundi baptismus aquæ in baptismum sanguinis mutari deberet. Et sicut vinum rubeum præ omni vino priùs posito, convivantibus magis placuit, ita nova lex baptismi sanguinis, DEO præ cunctis legibus grata existit, & sic post prædictum transitum nemo verus Christianus fuit, nec intrare potuit regnum cœlorum, nisi qui proprio sanguine, de corpore per flagellum in memoriam passionis CHRISTI sponte excusso, fuit baptisatus. Item in Sacramento altaris nec verum corpus CHRISTI, nec verum Deum esse, & quòd ipsum esset Ruchuc sacerdotum affirmabant. Item quòd ad remissionem peccatorum nihil prodest confessio facta sacerdoti, nec absolutio facta per eundem, sed quantumcunque enormia sint peccata sufficit cum cordis contritione sola flagellatio corporis proprii. Unde omnes indulgentiæ, per quemcunque concessæ, nullæ sunt. Item dixerunt, quòd Helias & Enoch jamdiu apparuerunt in mundo, & mortui sunt. Unde dicunt Heliam combustum ante quadraginta annos in Erfordia, & Enoch fuisse magistrum Conradum Smet, seu Fabrum juxta linguam Latinam, qui hujus sectæ primus divulgator in Thuringia fuit. Unde dicunt, quòd DEUS creaverit omnes animas simul in principio, & collocaverit eas in Paradisum cum primo homine, & quando fœtus humanus in utero matris debet animari, tunc anima per angelum de Paradiso sumpta illi infunditur, & quòd sic animæ Enoch & Heliæ prædictis eorum hæresiarchis infusæ fuerint. Item dicunt, quòd iste Magister Conradus Smet eorum hæresiarcha sedebit judicium, seu præsidebit ut judex in novissimo die, & non CHRISTUS. Item quòd post mortem nullum sit purgatorium: quòd exequiæ eorum defunctorum nihil prosint defunctis, sed sint solatia vivorum, & repleant marsupia clericorum. Item quòd nullius diei festivitas sit celebranda, nisi diei Dominicæ & nativitatis CHRISTI ac assumtionis beatæ

Mariæ virginis. Item quòd nullum jejunium sit observandum, nisi feriæ sextæ, & nativitatis Christi, & assumptionis beatæ Mariæ: & quando dies nativitatis Christi cadit in feriam sextam, super jejunio illius diei dispensari non possit. Item confessi fuerunt, quòd ipsi se in observatione festorum & jejuniorum, ac in veneratione sanctarum imaginum, quarum venerationem asserebant Idololatriam, aliis Christianis conformant. Hoc ideo faciunt ne notentur ab hominibus, sed de illo agunt postea pœnitentiam flagellis se percutiendo. Super præmissis articulis præfati hæretici culpabiles inventi, per magistrum Henricum Schonefeld, magistrum Theologiæ, & inquisitorem hæreticæ pravitatis, igni adjudicati in præfato opido Sangerhusen combusti sunt. Postquam postulatio de duobus, Domino Wilhelmo de Monte, & electio de Domino Thiderico de Morse prædictæ fuerunt celebratæ, ad dominum Johannem Papam pro confirmatione seu provisione solennes viri cum maximis mittuntur expensis partem per utramque. Et quia major pars capituli domino Thiderico adhæsit, ipse castrorum & terrarum pro majori parte sibi vendicabat possessiones. Cum enim Dn. Fridericus avunculus ejus supradictus fuerat vita functus, Iste thesaurum & clenodia ipsius primò, deinde plura castra ecclesiæ nondum electus apprehendit, sicque canonicorum & multorum aliorum favoribus conquisitis, plurima de castris distraxit, & pignore obligavit. Unde magnas pecuniarum summas collegit, & sic eo multa millia florenorum expendente, & promittente, Papa præsertim ad importunam instantiam Sigismundi regis Romanorum & Ungariæ, & Johannis Archiepiscopi Maguntinensis eum duxit confirmandum, & verbo primo confirmavit, non obstante, quòd plures principes Teutoniæ pro Domino Wilhelmo supplicabant. Quapropter Dn. Wilhelmus ab hujusmodi provisione tanquam devotoriè intruso, & pro ingressu Simoniaco procedente facta, ad unicum verum & indubitatum summum Pontificem, & ad sedem Apostolicam, & ad concilium generale, Constantiæ tunc celebrandum, appellavit, & in appellatione sua Dominum Johannem Papam, non simpliciter Papam, sed Dn. Johannem, quem Bononiensem & quidam alii Papam modernum appellant, nominavit, & hanc appellationem suam valvis ecclesiæ Coloniensis publicè fecit affigi. Et nihilominus dominus Adolfus dux Montensis ad Gregorium pro confirmatione, seu provisione, Domini Wilhelmi videlicet fratris sui legationem destinavit, & quoniam multi principes & domini, cum domino Wilhelmo confœderationem inierunt, guerræ gravissimæ inter ipsas partes sunt ortæ: quibus capitulum & civitas Paderbornensis, cum ligæ suæ consortibus, immiscere se cupientes, cum dicto domino Thiderico, & sibi adhærentibus, fœdus inierant, postquam de decreto confirmationis ejus supradicto certificati fuerunt. Nocte verò secunda, diem dicti decreti, quæ dies fuit penultima mensis Augusti, præcedente, orta tonitruorum terribili tempestate, in civitate Paderbornensi, stupendus secutus est tempestatis effectus: sonantibus enim campanis magnis in turri majori, ictus tonitrui fortissimus lapides duorum angulorum, sibi alterutris oppositorum, in frusta minuta comminuens, impetum campanarum, tam gravi mole propulsum, subitò fixit, sonum abstulit, & trahentes funes campanarum, sine læsione notabili, quasi mortuos dejecit in terram: qui quidem effectus, quamvis naturalibus caussis progressus fuisse creditur, mihi tamen impetus cujusquam, in illo loco tumultuantis, refrenationem portendisse videtur, aut forte inopinatum in electione episcopali silentium, de quo infra dicetur, indicavit. Licet igitur Dominus Wilhelmus, electus Paderbornensis, priusquam se pro ecclesia Colon. obtinenda Coloniam transtulit, certos vicarios suos, videlicet, in Pontificalibus alium Officialem, & vicarium in spiritualibus generalem, in diœcesi sua Paderbornensi reliquerat, necnon in temporalibus illustri Bernhardo Duci Brunsuicensi cum castro Dringenberg partem unam diœcesis, ac Bernhardo de Horde famulo cum Novo castro alteram, partem, tuendas commiserat: tamen Capitulum majoris ecclesiæ suæ, sua propria auctoritate pronunciavit, eum non esse electum ecclesiæ Parderbornensis, certum quendam alium Officialem curiæ Paderbornensis, & tutores ecclesiæ, tanquam sedes vacaret, constituendo: necnon vasallos, & cives ac ministeriales ecclesiæ à fidelitate ipsius atque juramentis sibi præstitis absolutos decernendo. Propter quod multi alii sponte, alii coactè in partem adversam sibi declinabant. Unde castrum Beverungen

rungen primò traditum est eis: deinde in mense Decembri castrum Dringenberg traditione opidanorum obtentum est partem per adversam. Anno Domini MCCCCXV. ultima die Januarii Bernhardus Domicellus Lippiensis defunctus est: unde notabilis perturbatio suæ partis est exorta. Perseverante itaque domino Wilhelmo electo in partibus Rheni, cæteris jam traditis, vel treugis quiescentibus castris & opidis, in tres personas fidelium suorum totum æmulorum suorum hostilis conatus est directus, videlicet, in Bernhardum de Horde prædictum, in Fridericum de Driberg, qui opida Lichtenowe & Cleinenberg tenuit, & in Reinerum de Lippe, qui opidum Steinheim cum castro suo tenebat. Castrum itaque Steinheim cum opido adversa pars obsidione concludere satagit: sed satis vastatis in campis obsidionem solvens secunda die recessit. Deinde præfati ipsius Electi inimici opidum Clenenberg opidanorum ejusdem traditione ceperunt: Sed Fridericus de Driborg cum suis progressus de opido Lichtenowe contra eos bellum instaurat; commissoque prælio campum obtinuit, & cæteris fugam capientibus, notabiliores ex eis septuaginta cepit armatos, quos cum viginti eorum familiaribus etiam captis abduxit. Quapropter liga prædicta nimis exacerbata in unum se colligens opidum Lichtenowe obsidione concludit, quod tertio obsidionis die, de consensu dicti Friderici, rebus suis & suorum ac personis salvis, traditum est: non obstantibus certis literis, ipsi Friderico ab Episcopo Paderbornensi, & capitulo concessis, in contrarium tendentibus manifestè. Deinde cives Paderbornenses, nocte quadam tentabant pervadere castrum Novum, vel saltem ambitus ejus: sed repulsi sunt suarum cum discrimine personarum. Et licet ex eis plures fuerunt sagittis sauciati, tamen, quia nemo ex eis cecidit, vicesima sexta die mensis Junii ad idem redierunt. Et iterum octo eorum mortuis, & ultra quadraginta vulneratis, ad civitatem cum ignominia redierunt. Eodem mense, quintodecimo die ejusdem, capitulum ecclesiæ Paderbornensis, à Papa Johanne, jam à concilio Constantiensi fugitivo, in opido Friborg sub tuitione Friderici ducis Austriæ degente, ecclesiam Paderbornensem impetravit Archiepiscopo Coloniensi, Dn. Wilhelmo electo prædicto invito, commendari: non obstantibus decretis dicti concilii in contrarium factis. Et literæ Apostolicæ super hujusmodi commendatione confectæ, VII. die mensis Augusti, in dicta Paderbornensi ecclesia sunt insinuatæ, & à capitulo, & civitate cum gaudio sunt susceptæ: non obstante, quod præfatus Johannes Papa, jam in mense Majo, proximè præcedente, per concilium præfatum, etiam propter hæresin, depositus erat à Papatu. Eodem tempore, ecclesia Osnaburgensis, per episcopum Monasteriensem regebatur. Eodem mense Julio, tertio quidem ejusdem die, horribilis tempestas super civitatem Paderbornensem irruit. Nam grando prægrandis, glacie ad pedis & amplius longitudinem magnæ spissitudinis commixta cadebat. Unde in campis sata vastata: turris majoris ecclesiæ in magna parte, atque ipsa ecclesia tectorum tegulis, itaut plurimum gravis ponderis, per unum miliare veherentur per aëra, ac turris ecclesiæ Rurensis toto suo tecto nudata fuerat: pluresque domus funditus eversæ, & ferè omnes perforatæ, vel in tectis damnificatæ fuerunt: nec tamen in tanta tempestate aliquis mortuus inventus est, quia nondum Sathanæ data est in carne potestas. Et cum multi de populo ex hoc moti hoc esse vindictæ divinæ judicium dicerent, quam peccatis eorum exigentib. Deus ipsis manifestaret, ne reverterentur à via sua prava, quidam presbyter in sermone publico consolatus est eos dicens: Nequaquam esse vindictæ cujusquam signum, sed operatione elementorum naturali fore productum. Deinde XXIII. die ejusdem mensis turris ecclesiæ S Johannis Baptistæ in novo opido Wattburg, fulmine sub pinnaculo tacta, deorsum ad XL. pedes in longum est combusta: cujus pars inferior cum maximo labore fuit conservata. In mense Septembri sequente Dominus Wilhelmus electus de partibus Rheni revertitur, & convocatis amicis suis diœcesin Paderbornensem manu forti intrare disponit. Unde adversarii sui plurimum trepidabant: sed die statuta veniente Bernhardus & Henricus Duces Brunsuicenses, & exercitus Landgravii Hassiæ juxta condictum non venerunt: quare profectio illa intermissa est, & adversarii ejus ex hoc sunt nimiùm consolati. Die dehinc secunda mensis Octob. Archiepiscopus Coloniensis venit Paderbornam, & admissus est pro administratore ibidem, & cives præstiterunt ei juramenta fidelitatis, & quintadecima die post hoc Bernhardus de Horde tradidit Novum castrum

strum in manus ejus. Videns igitur Dn. Wilhelmus electus Paderbornensis æmulorum suorum fraudibus non posse se resistere viribus, & dispensationis super muneris consecrationis delatione sibi quantum ad ecclesiam Paderbornensem à sede Apostolica concessæ tempus infra annum expirare, nec præsumeris se posse ad ecclesiam Coloniensem pervenire, quamvis Adolfus Dux Montensis frater ejus guerris gravissimis Archiepiscopum Coloniensem fatigavit, æmulorum prædictorum commenta alia quadam via cautelosè dissolvit: quoniam cum dicto Domino Archiepiscopo amicabiliter compositus se eidem affinitate conjunxit. Nam filiam sororis suæ Alheidim videlicet filiam Comitis de Tekeneborg duxit & celebratæ sunt nuptiæ in castro Arnsberg XIX. die mensis Februarii eodem domino Archiepiscopo præsente, sicque præfati æmuli, illum, quem sibi asciverant in ipsius Wilhelmi exterminatorem, coacti sunt ejus tolerare defensorem. Caussa etiam illa, quæ inter electum supradictum & Abbatem ac conventum monasterii SS. Petri & Pauli jam ferè septem annis in perniciem totiùs patriæ duraverat, tunc per eundem Dn. Archiepiscopum via compositionis amicabilis est sopita, & monachus ille, qui de veneno, ut supra dictum est, suspectum se reddiderat, à vinculis, quæ casualiter inciderat, & per menses XXI. toleraverat, est relaxatus.

CAPUT XCIV.

ANno Domini MCCCCXIV. supradicto Papa Johannes venit Constantiam in mense Octobri, pro concilio generali celebrando. Et licet In Kalend. Novembris, tunc immediatè sequentibus, concilium immediatè inchoari decretum fuerat, tamen propter certas caussas usque ad quartum diem hujus mensis prorogatum est. Rex autem Sigismundus Aquisgrani ab electo Coloniensi, videlicet, domino Thiderico de Morse, nondum in episcopum consecrato, octavo die mensis Novembris coronatus est. Et deinde Coloniam se transferens dictum electum Coloniensem cum adversario suo super ecclesia Coloniensi componere tentavit. Et dum per Ducem Montensem consensus ad hoc non dabatur, ipse Constantiam se transtulit, operam dans concilio incoato. Post plurimos igitur tractatus totum concilium in quatuor nationes est divisum, quæ quatuor ex se prælatos quælibet, videlicet, unum elegerunt, qui præsidentes concilii dicebantur: & harum quatuor nationum determinatione singula ipsius concilii negotia decreta fuerunt expediri, quòd Cardinalibus omnino cum Papa displicuit. Unde Dn. Johannes pluries à concilio ut cederent, tentabatur. Anno igitur MCCCCXV. secunda die mensis Martii ipse Johannes Papa vovit & juravit, quòd cedere vellet, si & quando secum contendentes de Papatu cederent juxta determinationem ipsius concilii, etiamsi alio modo per cessionem suam pervenire posset ad unionem ecclesiæ: sed pòst vicesima die ejusdem mensis transacta, ipse in habitu transformato nocte clam recessit, & in opidum Schafhusen sub protectione ducis Austriæ se recepit. Et deinde cum eodem Duce ad diversa loca se transtulit: & quidam de Cardinalibus suis secuti sunt eum: propter quod Rex contra ipsum Fridericum Ducem Austriæ infinita ad se multitudine armatorum de civitatibus & terris Imperii & principum circumjacentibus concurrente procedens, civitates, castra, fortalitia ejus potenter occupat, & Ducem se cum omnibus terris suis in gratiam suam dare compellit, & ut in obstagio Constantiæ stet donec Johannem Papam sibi præsentet, cogit sub pœna perditionis omnium terrarum, quas tenuit: quæ, si secus ageret, eo ipso ad imperium essent devolutæ. Vicesima sexta die Martii, quæ fuit tertia feria post Palmas, pronunciatum fuit per Concilium, quòd illa Synodus esset legitimè convocata, initiata, & usque tunc sic celebrata: & quòd per recessum Papæ non esset soluta, & quod dissolvi non deberet, donec fieret perfecta schismatis extirpatio, & ecclesia reformaretur in fide, & in moribus in capite, & in membris. Item penultima die Martii, quæ fuit vigilia Paschæ, fuerunt pronunciati quidam articuli per unum de Cardinalibus minus sufficienter: quapropter sexta die mensis Aprilis iidem articuli per unum alium de concilio, Rege præsente, pronunciati sunt reformati. Primus hic erat: Synodus in Spiritu sancto congregata generale concilium faciens ecclesiam Catholicam militantem repræsentans potestatem immediatè habet à Christo, cui quilibet, cujuscunque status vel dignitatis, etiamsi Papalis existat, obedire tenetur in his, quæ pertinent ad fidem & exstirpationem schismatis, ac refor-

reformationem ecclesiæ Dei in capite & in membris. Tertius articulus, dimissis cæteris, fuit de irritatione gratiarum per Johannem Papam factarum post recessum suum à concilio in translationibus, privationibus, & commendis factis prælatis invitis, & de cæteris potestatem judiciariam concernentibus. In sexta sessione per unum de Prælatis avisamenta ista proposita fuerunt: Prima veritas est, quòd nequaquam in hoc sacro concilio seu tractatibus, quæ fiunt in ipso, Papa & Cardinales debent interesse: Ratio, quia ibi agendum est de reformatione ecclesiæ in capite & in membris, scilicet in Papa & in Cardinalibus, sed illi non possint, nec debeant esse judices in proprio facto. Secunda veritas est, cum id ipsum Cardinales electores Dn. Johannis Papæ scientes eum esse talem prout fuit, & est, nihilominus elegerunt ipsum in Papam, ubi optimum debebant eligisse, vel saltem mediocriter bonum & utilem, abusi sunt potestate eligendi, & debent privari electione, & alias graviter sunt puniendi: quia per talem abusivam electionem ipsorum, totam ecclesiam scandalisarunt: & sic nullatenus hujusmodi concilio & ejus actibus debent interesse. Tertia veritas est, quod cum ipsi domini Cardinales dictum Dn. Johannem Papam post ejus turpem fugam de Constantia, per quam totam scandalizavit ecclesiam, illicentiati per hujusmodi concilium secuti fuerunt, & eo ipso reddiderunt se suspectos vehementer prædicto concilio, quòd extunc non poterunt, nec possint, eidem concilio & actibus interesse. Quarta veritas est, quod cum ipsi Cardinales, vel plures eorum, huc reversi post eandem fugam, & etiam aliqui eorum, qui hic remanserunt, publicè asseruerint, quòd per recessum dicti Dn. Joannis à Constantia dissolutum fuerit concilium prædictum, ita quòd extunc non fuit concilium, sed conciliabulum, videntur enormiter errasse: & infra per consequens ipsi sic dicentes se-ipsos excluserunt à concilio & actibus antedictis & cæteris. Quinta veritas est, quòd interim, quod non revocabuntur, vel suspenduntur potestates, Papalis & dignitatum, nunquam poterit ecclesia reformari, in capite & in membris, per quemcunque etiam ingeniosum, vel potentem, nec per ipsum concilium: quoniam ipse Dn. Johannes inveniet semper sibi faventes, & potentes, ut lac sugant, id est aurum de ipso: invenietque semper emptores dignitatum in copia, & ab eis habebit aurum copiosè. Secunda die mensis Maii decreta fuit citatio per concilium contra Johannem Papam, & citabatur per edictum ad respondendum certis articulis in finem quod deponeretur à Papatu. Qui quidem articuli inter cætera in se continebant, quòd ipse per Simoniacas mendicationes copiosum thesaurum sibi acquisivit, & per Simoniam ad Cardinalatum promotus fuit: & mortem Alexandri Papæ prædecessoris machinatus fuit, illum & medicum ejus veneno intoxicari procurando. Beneficia, officia, dignitates, & prælaturas plus offerentib. in precio vendidit, ut illi fructus earum percipiendo presbyteros pro regimine earum ad libitum ipsorum conducerent: Datam coronationis multis reddidit pro certa taxata pecunia, videl. pro xxv. florenis: de Camera plures bullas fecit super beneficiis, quas mercatorib. vendendas tradidit pro certa pecuniæ quantitate. Plura beneficia in manibus suis fuisse resignata confinxit, & bullis super beneficiorum illorum vacationibus assertis confectis, beneficia illa vendidit, possessores eorum sic temerè spoliando. Unde & idem beneficium pluribus vendidit, & quandoque uni & eidem repetitis vicibus. In gratiis exspectativis, declarationibus, surrogationibus & per impositionem silentiorum jus acquisitum absorbuit. Multos transtulit invitos de ecclesiis suis, ut illas sic vacantes carius vendere posset. Indulgentias & reliquias sanctorum pro numerata pecunia vendidit: unde caput S. Johannis Baptistæ, quod in monasterio S. Sylvestri digna veneratione conservatur Romæ, Florentinis pro quinquaginta millibus ducatorum vendere conabatur, & illos, qui hoc prodiderunt, incarcerabat & tormentabat, donec vitam magnis pecuniis redemerunt. Item cuidam laico uxorato dedit potestatem deputandi commissarios habentes fulminare censuras ecclesiasticas contra non solventes sibi certas pecunias, quas nomine Cameræ apostolicæ in partibus Brabantiæ & locis circumvicinis debebat postulare, & eidem laico dedit potestatem constituendi confessores pro certa pecuniæ quantitate, quòd haberent auctoritatem absolvendi à pœna & culpa confitentes sibi. Bona & possessiones multarum ecclesiarum & monasteriorum de urbe vendidit & alienavit. Item præceptoriam hospitalis S. Johannis Hierosolymitani vendidit bastardo regis Cypri adhuc infanti

quin-

quinque annorum, & dispensavit secum, quòd posset in illa ætate profiteri, decernens quòd illa professio illum obligare deberet, aliaque concessit inaudita & contra ordinis istius privilegia eidem, pro quibus magnam pecuniarum summam à rege prædicto recepit: & dum à magistro ordinis petebatur ista revocare, noluit consentire, nisi prius sex millia ducatorum sibi darentur & regi Cypri restituerentur pecuniæ, quas exposuit pro prædictis. Item fratrem dicti ordinis majorem annis expresse professum, à voto, regula & habitu religionis absolvit & dedit sibi licentiam matrimonium contrahendi: propter quod sexcentos ducatos repetiit ab eodem. Item ipse pertinaciter asseruit, quòd non esset vita post hanc vitam, nec esset futura resurrectio mortuorum. Item ipse graviter fuit infamatus, quòd cum uxore fratris sui concubuerit: cum sanctimonialibus incestum, cum virginibus stuprum & cum conjugatis adulterium perpetraverit, nec non alia flagitia, propter qualia ira DEI descendit in filios diffidentiæ. Item promisit, vovit & juravit, velle cedere Papatu, sed dum ad hoc fuerat requisitus, denegavit. Unus articulus qui fuit in ordine sextus plura vitia conclusit sub hac forma. Item quòd dictus Johannes fuit & est pauperum oppressor: justitiæ persecutor: iniquorum columna: Simoniacorum statua: carnis cultor: vitiorum fex: à virtutibus peregrinus: infamiæ speculum & omnium malitiarum profundus adinventor: adeò & in tantum scandalizans ecclesiam Christi, quòd inter Christi fideles vitam & mores suos cognoscentes vulgariter dicitur Diabolus incarnatus. Et quia Johannes præsentatis articulis supradictis sibi per duos episcopos, & duos Abbates coram protonotariis duobus & notariis ac testibus ex parte concilii in oppido Cellis, Constantiensis diœcesis, non audens contradicere, nec contra testes super eisdem productos puta Cardinales, Episcopos, Abbates, protonotarios, auditores, magistros, & doctores aliquid curans opponere, determinationi concilii se submisit, concilium, Rege præsente in regalibus insigniis, sententiam depositionis tulit contra eum, ipsumque Papatu & administratione illius privavit, necnon omnes & singulos Christianos ab ejus obedientia absolvit, die XXIX. mensis Maii. Decretum quoque est per concilium, quòd idem Johannes sub regis custodia ad ipsius concilii beneplacitum servari deberet. Et sic, postquam regi præsentatus est, Rex tradidit eum illustri Ludovico Comiti Palatino Rheni, qui eum ad quoddam castrum suum duxit custodiæ carcerali mancipandum. Eo tempore, quo caussa depositionis Johannis Papæ adhuc pendebat in concilio, Gregorius, qui Angelus de Carrario dicebatur, decessione sui juris, quod in Papatu se habere prætendit, plurimum tentabatur. Unde tandem missis procuratoribus ipse concilium Constantiense approbavit, & IV. die mensis Julii, Rege cum regiis insigniis præsente, per illustrem domicellum Karolum de Malatestis de Ariminio, ad hoc habentem speciale mandatum, Papatui & omni juri sibi in eo competenti in publica sessione coram concilio renunciavit: quam renunciationem Rex & totum concilium gratanter acceptabant, & approbabant, quamvis dudum per concilium Pisanum depositus fuisse credebatur: quoniam in aggressu hujus concilii Constantiensis fuit expresse decretum, quod istud esset illius continuativum. Unitis sic istis duabus obedientiis concilium decrevit, quod Angelus de Carrario post summum Pontificem eligendum super omnes Cardinales primum locum obtineret, & legatus sedis Apostolicæ in marchia Anconitana ad tempus vitæ suæ maneret. Cardinales ejus etiam inter cæteros Cardinales digno recipi deberent cum honore. Postquam Johannes depositus fuit de Papatu, Rex dedit gratias ad beneficia ecclesiastica exspectivas, eo sub colore, quòd ipse de consuetudine antiqua haberet primarias preces in qualibet collatione beneficiorum ad ecclesiasticas personas spectante. Et licet consuetudo illa in memoria hominum in Alemannia bassa non fuit, plures tamen clerici eo modo beneficia fuerunt assecuti.

CAPUT XCV.

PENDENTIBUS sic caussis super unione supradictis, caussa fidei deducta fuit in concilium super articulis cujusdam Joannis Wicleff dudum defuncti. Et licet ex libris dicti Joannis Wicleff extracti fuerunt CCXL. articuli, jam in concilio nuper in Urbe ce-

be celebrato damnati, tamen, quia quidam magister in artibus dictus Johannes Hufs articulos ex eis astruere & defendere nitebatur, quos ipse, & alius magister Pragensis dictus Hieronymus publicè prædicabant Pragæ, & ferè totum regnum Bohemiæ hæresi repleverunt: ita ut Wenceslaus Rex frater Dn. Sigismund. Regis Romanorum supradicti eis consentiens, ipsos & errores eorum tyrannice defenderet, unde tandem studium Pragense annihilatum est. Prædicti magistri, videlicet, Johannes Hufs & Hieronymus per concilium Constantiense citati sunt ad respondendum super certis articulis numero XLV. de quorum assertione, prædicatione, & defensione publicè infamati fuerunt: quorum aliqui sequuntur sub hac forma: Substantia panis materialis, & substantia vini materialis, in Sacramento altaris manent. Item accidentia panis non manent sine subjecto in eodem Sacramento. Item Christus non est identicè in eodem Sacramento, neque realiter in propria præsentia corporali. Item si episcopus vel sacerdos est in peccato mortali non ordinat, non conficit, non consecrat, neque baptisat. Item non est fundatum in Evangelio, quòd Christus missam ordinaverit. Item Deus debet obedire Diabolo. Item si homo debitæ fuerit contritionis, confessio exterior est sibi superflua & inutilis. Item si Papa est præscitus & malus, & per consequens membrum Diaboli, non habet potestatem super fideles ab aliquo sibi datam, nisi fortè à Cæsare. Item post Urbanum sextum non est aliquis recipiendus in Papam, sed vivendum more Græcorum sub legibus propriis. Item contra scripturam sacram est, quòd viri ecclesiastici habeant possessiones. Item nullus prælatus debet aliquem excommunicare, nisi priùs sciat eum excommunicatum à Deo: qui sic excommunicat hæreticus ex hoc vel excommunicatus est. Item prælatus excommunicans clericum, qui appellavit ad Regem & ad concilium regni, eo ipso est traditor regis & regni. Item nullus est Dominus civilis: nullus est prælatus: nullus est episcopus, dum est in peccato mortali. Item Domini temporales possunt ad arbitrium suum auferre bona temporalia ab Ecclesia possessionatus habitualiter delinquentibus, id est, ex habitu non solo actu delinquentibus. Item populares possunt ad arbitrium suum dominos delinquentes corrigere. Item decimæ sunt puræ eleemosynæ, & parochiani possunt propter peccata suorum prælatorum ad libitum suum eas auferre. Item conferens eleemosynam fratribus est excommunicatus ex facto. Item ingrediens religionem privatam quamcunque tam possessionatorum quàm mendicantium, redditur ineptior & inhabilior ad observantiam mandatorum Dei. Item sancti instituentes religiones privatas sic instituendo peccaverunt. Item religiosi viventes in religionibus privatis non sunt de religione Christiana. Item fratres tenentur per laborem manuum suarum victum quærere, non per mendicitatem. Item omnes sunt Simoniaci, qui se obligant orare pro aliis, eis in temporalibus subvenientibus. Item omnia de necessitate absoluta eveniunt. Item universitates, studia, collegia, graduationes in eisdem sunt ex vana gentilitate introducta, & tantum prosunt Ecclesiæ, quantum Diabolus. Item excommunicatio Papæ, vel alterius cujuscunque Prælati, non est timenda, quia est censura Antichristi. Item peccant fundantes monasteria, & ingredientes ea sunt viri Diabolici. Item ditare clerum est contra regulam Christi. Item Sylvester Papa & Constantinus erraverunt Ecclesiam ditando. Item omnes de ordine Mendicantium sunt hæretici, & dantes eis eleemosynam sunt excommunicati. Item Papa cum omnibus clericis suis possessiones habentibus est hæreticus, eò quòd possessiones habent, & omnes consentientes eis, scilicet Domini temporales & laici cæteri. Item ecclesia Romana est synagoga Satanæ, nec Papa est immediatus & proximus vicarius Jesu Christi & Apostolorum. Item Imperator & Domini sæculares seducti sunt à Diabolo, ut ecclesiam dotarent de bonis temporalibus. Item electio Papæ à Cardinalibus per Diabolum est introducta. Item non est de necessitate salutis credere Romanam ecclesiam esse supremam inter alias ecclesias. Item fatuum est credere indulgentiis Papæ & episcoporum. Item juramenta illicita sunt quæ fiunt ad roborandum humanos contractus & commercia civilia. Item Augustinus, Benedictus & Bernhardus damnati sunt, nisi pœnituerunt de hoc, quòd habuerunt possessiones, & instituerunt & intraverunt religiones: & sic à Papa, usque ad infimum religiosum omnes sunt hæretici. Item omnes religiones indifferenter introductæ sunt à Diabolo. Ultra prædictos articulos Johannes Hufs tenuit

tenuit articulos infra scriptos. Unica est sancta universalis Ecclesia, quæ est prædestinatorum universorum. Item Paulus nunquam fuit membrum Diaboli, licet fecerit quosdam actus actibus malignantium consimiles. Item præsciti non sunt partes Ecclesiæ. Item duæ naturæ divinitas & humanitas sunt unus Christus. Item præscitus etsi aliquando sit in gratia secundum præsentem justitiam, tamen nunquam est pars Ecclesiæ. Et prædestinatus semper manet membrum Ecclesiæ, licet aliquando excidat à gratia adventitia, sed non à gratia prædestinationis. Item Petrus non fuit, nec est caput Ecclesiæ Catholicæ. Item Papalis dignitas à Cæsare inolevit, & Papæ perfectio & institutio à Cæsare potenti emanavit. Item non oportet credere, quòd iste quicunque Romanus Pontifex sit, caput est cujuscunque particularis Ecclesiæ sanctæ, nisi Deus eum prædestinaret. Item nemo gerit vicem Christi vel Beati Petri, nisi eum sequatur in moribus: cum nulla alia sequela sit pertinentior. Item Papa non est manifestus & verus successor principis Apostolorum, si vivit morib. contrariis Petro. Et si quærit avaritiam, tunc est vicarius Judæ Iscariotis. Et pari evidentia Cardinales non sunt manifesti & veri successores collegii aliorum Apostolorum, servantis mandata & consilia Domini nostri Jesu Christi: per condemnationem hujus articuli non datur intelligi, quod Cardinales non episcopi succedant Apostolis. Item Doctores ponentes, quòd aliquis per censuram ecclesiasticam emendandus, si corrigi noluerit, seculari judicio est tradendus, pro certo sequuntur in hoc Scribas & Pharisæos, qui Christum innocentem in omnibus, dicentes, nobis non licet interficere quenquam, ipsi sæculari judicio tradiderunt, & tales sunt homicidæ graviores quàm Pilatus. Item per censuram ecclesiasticam, videlicet, excommunicationis, suspensionis & interdicti clerus ad sui exaltationem populum laicalem sibi suppeditat: avaritiam multiplicat: malitiam protrahit, & viam præparat Antichristo. Item si papa est malus, & præsertim si est præscitus, tunc, ut Judas Apostolus, est Diabolus, fur, & filius perditionis, & non caput sanctæ militantis ecclesiæ. Item Papa non debet dici sanctissimus etiam secundum officium: quia alias rex etiam deberet dici sanctissimus etiam secundum officium: prædones dicerentur & sancti, imò Diabolus debet vocari sanctus, cum sit officiarius Dei. Item non est nisi scintilla apparentiæ, quòd oportet esse unum caput in spiritualib. regens Ecclesiam quod semper cum ipso Ecclesia militans conservetur. Item Christus, sine talibus monstruosis capitib. per suos veraces discipulos, per orbem terrarum melius suàm Ecclesiam regularet. Item Apostoli & fideles sacerdotes Domini strenuè in necessariis ad salutem regularunt Ecclesiam, antequam Papæ officium foret introductum, & sic facerent usque in diem judicii. Item nulla hæresis debet damnari per potentiam, sed per disputationem in scholis. Item populus non debet credere bullis Papæ. Unde idem Johannes Huss igni adjudicatus & combustus est. Hieronymus verò magister Pragensis licet supradictos articulos dudum tenuit, & defendit; tamen in sessione publica XXIII. die mensis Septembris, se correxit, nec non prædictos articulos publicè abjuravit. Sed quia non perseveravit, quosdam ex eis iterum præsumens defendere, igni adjudicatus est & combustus: & dum accedere debebat ad ignem cantabat alta voce: Credo in unum Deum, usque ad finem: deinde cantavit responsorium: Circumdederunt me viri mendaces: & post hæc cantavit responsorium, Christi virgo. In hoc mense Septembri rex Angliæ cum navib. M.D.LXX. millibus armatorum onustis mare versus regnum Franciæ transfretavit, contra quem rex Franciæ bellum instauravit & commisso prælio rex Angliæ triumphavit, & ex parte regis Franciæ, Dux Brabantiæ, Dux Barensis, Marchio Barensis, & alii multi principes ceciderunt, & perseveravit rex Angliæ manu potenti, regnum donec Franciæ subegit. Postquam Johannes olim Papa fuit depositus, & Gregorius similiter in sua obedientia Papatui renunciavit, ut supradictum est, ordinati fuerunt per Concilium certi prælati viri solemnes ad hoc, ut cum Sigismundo rege Romanorum versus Hispaniæ partes se transferrent, pro tractatibus habendis cum Petro de Luna, Benedictus Papa in sua obedientia nominato. Et profecti sunt cum rege de Constantia in mense Julio supradicto, & post graves itineris labores pervenerunt ad eum, & multis cum eo tractatibus habitis finaliter nihil perfecerunt. Unde tandem ipso Petro de Luna se in quoddam castrum in mari situm munitissimum recipiente cum thesauro & nonnullis familiaribus

Xx 2 suis,

suis, Rex Sigismundus cum ambassiatoribus concilii generalis parte ex una, & ambassiatores Arragoniæ, & Castellæ & Navarræ regum & Arnigmati & Fuxi comitum parte ex altera, tertia die mensis Decembris, in ecclesia Narbonensi convenerunt, & ipso Petro de Luna in sua pertinacia relicto, super unione mutua, quantum ad reformationem ecclesiæ universalis, certis modis concordabant, literis juramentis & sigillis eorum roboratis, sub forma publicorum instrumentorum confectis super eisdem. Quibus expeditis Dn. Sigismundus Rex versus regnum Franciæ se contulit: deinde ad regnum Angliæ, ut reges regnorum illorum pacificaret. Unde per æstatem & autumnum sequentes, scilicet anni Dn. M. CCCC. XVI. in regnis illis moram traxit: sed finaliter, quantum ad concordiam regnorum illorum, parum profecit. Et interim quod ipse perseveravit ibidem, ambassiatores regum & principum Hispaniæ prædictorum, Constantiam venerunt, circa principium æstatis, & multis tractatib. præcedentib. in eum adhuc Schafhausen moram trahebant, tandem à concilio cum magno recepti sunt honore, ipsique cum regnis prædictis concilio sunt uniti, & sic concilium in quinque nationes est divisum. Rex igitur Sigismundus circa finem Autumni ad partes Alemaniæ est reversus, & per plures dies Aquisgrani moram traxit, & convocatis ad se ibidem Dominis, Thiderico Archiepiscopo Coloniensi, & Adolfo Duce Montensi cum fautoribus & auxiliariis eorum lites & guerras versantes inter eos magno cum labore diremit, & post hoc non longe ad concilium Constantiam est reversus.

CAPUT XCVI.

DEmum anno Domini M. CCCC. XVII. mensis Martii die XVI. concilium cum Regis consensu contra Petrum de Luna citationem emisit, & citavit eum ad primam diem mensis Aprilis: Sed terminus ille continuatus est usque in mensem Julii: ut interim viri idonei ad accedendum præsentiam ejus & ut ipse sufficiens haberet tempus ad præparandum se ad viam veniendi ad concilium. Sed eo permanente in pertinacia sua, in pœnam contumaciæ papatu privatus est, quamvis dudum per concilium Pisanum privatus videbatur. Post hoc electi sunt viri literatissimi ex omnibus illis nationibus qui nomine totius Ecclesiæ reformationem status ecclesiæ ordinarent & conscriberent. Illis autem moram in hoc facientibus orta est seditio inter Regem & nationem Germaniæ parte ex una, & cæteras nationes parte ex altera: Rege cum suis volente quod priusquam ad electionem summi Pontificis procederetur, fieret reformatio ecclesiæ, tam in capite quam in membris: Cæteris contendentibus ex adverso, quod prius procederetur ad electionem Papæ, per quem reformatio ecclesiæ esset deducenda ad effectum. Tandem reformatione concepta, ipsa tamen nondum publicata, processum est ad electionem summi Pontificis. Unde ex qualibet natione electi sunt viri literatissimi & devoti 6. qui erant numero 30. qui una cum Cardinalibus omnibus debebant eligere Papam, & isti sunt ingressi in conclave: Cardinales quidem numero 21. & cæteri 30. die Lunæ, 8. mensis Novembris, postquam concilium jam per annos tres integros continuatum fuerat, intraverunt & XI. die dicti mensis concordes effecti, elegerunt Dominum Oddonem de columna, nobilem Romanum Cardinalem, qui de obedientia Urbani sexti descenderat, & appellatus est Martinus 5. Eodem quippe die festum B. Martini celebravit ecclesia. Quod autem in Papam electus est ille, qui de collegio Cardinalium obedientiæ Urbani Papæ sexti descendit, spiritus sanctus quodam mysterio singulari egisse præsumitur: Cum id, quod prius ira, odium, invidia, & protervitas & ultio dubium facti temporis diuturnitate subortum, de Papatus justa possessione, discerni non siverant, hoc jam totius mundi consensus simplicitas in cordib. veritatem & justitiam diligentium scintillaret. Sic etiam Gregorius, seu Angelus de Carrario, quod Karolo de Malatesta super renuntiatione Papatus dederat, conabatur insinuare, quamvis Papatus nisi à sanctæ memoriæ Urbano 6. per electionem collegii Cardinalium ab eodem descendentibus translatum ferè fuisset. Eo tempore, quo concilium istud Constantiæ agebatur, abbates, priores & prælati cæteri ordinis S. Benedicti de provincia Maguntina ibidem existentes, perpendentes, quantum ordinis sui religio per dictam provinciam, in ipsius or-

us ordinis, & totius ecclesiæ scandalum, mundanis illecebris offuscata, à regulari sua observantia indecenter deviaret, & quanto Dominus Rex erga reformationem status Ecclesiastici ducebatur affectu generalem, reformationem universalis ecclesiæ in hoc prævenire cupientes, concordaverunt, quod omnia & singula monasteria dicti ordinis, per præfatam provinciam constituta, regulam S. Benedicti per omnia servare deberent, & ad hoc prosequendum & executioni plenariè demandandum viri idonei per ipsam provinciam mitti deberent. Quapropter quarto die mensis Februarii anni Domini 1418. duo monachi monasterii Cluniacensis, cum solenni comitiva Paderbornam venerunt ad visitandum monasterium SS. Petri & Pauli ibidem, & productis literis Apostolici & Dn. Regis ac Abbatis Cluniacensis, cui idem monasterium SS. Petri & Pauli ex sui primitiva institutione est subjectum, de auctoritate sibi super via visitationis commissa, abbati & monachis ibidem plenam fidem faciendo, observantiam regulæ S Benedicti eis sub magnis pœnis eo modo, quo in præfato monasterio Cluniacensi servatur, per omnia tenendam indixerunt, expressè injungentes eisdem per obedientiam, quod ipsi deinceps tria substantialia monachatus, videlicet, abdicationem proprietatis, castitatem, & obedientiam ante omnia servarenr, & quod in refectorio simul reficerentur: non carnibus nisi infirmi pascerentur: silentium in locis debitis servarent: cellas moscis fenestratas haberent, nec lectis de plumis neque camisiis lineis uterentur, & quòd nullas septa monasterii intrare permitterent. Hæc omnia Abbas & monachi redimentes tempus acceptabant, an autem verè, vel simulatè, rerum probabit eventus. Abbas autem menses quatuor post hoc in humanis perseverans undecima die mensis Junii, magnis torsionib. calculi & colicæ passionis quassatus, absque Sacramentorum perceptione est defunctus. Veruntamen unum de permissis inter omnia eis fuit acceptum, videlicet, quod materia habitûs eorum preciosior, quàm usque ad illa tempora esse consueverat, eis per ipsos visitatores fuit indulta: Forma tamen, quæ utique religionis devotionem majorem prætenderet, ipsis displicebat. Et ecce, nemo de clero, vel de populo, aut militaribus fuerat, qui dictis visitatoribus foraneis nutu quidem se opponeret; qui prius se domino suo, usque ad rerum, corporum, honorumque pericula, ne monachi corrigerentur, opposuerant, ipsi nempe traditi in desideria cordis sui saturati fuerunt consiliis suis: Unde adhuc degentes sub Domino archiepiscopo Coloniensi prædis & rapinis turbantur cotidianis, pœnitentesque abdicatione prioris domini sui, videlicet, Wilhelmi de Monte, se, si ipsius tuitionis pristinæ possent gaudere præsidio, fore felices affirmant, multique ex eis pro eo, quod ecclesia Paderbornensis habens sub se civitatem, opida & castra murata plusquam 30. sponte ruit in tam ignominiosum præcipitium, quod se ad electionis Pontificalis prærogativam non valet elevare, gravi mœrore tabescunt. Postquam Dominus Martinus Papa prædictus fuit coronatus per nationes concilii petebatur fieri reformatio ecclesiæ, tam in capite, quàm in membris, prout in Reformatorio per ad hoc electos conceptum fuerat. Sed quia non omnes æque ardenter instabant, Cardinalibus etiam in hoc torpentibus, parum profecerunt. Unde natio Gallicana Regem adiit, petens ab eo, ut Papam ad Ecclesiam dignaretur informare: qui respondit eis: dum nos, ut reformatio fieret, priusquam ad electionem summi Pontificis procederetur, instabamus, vos nolentes acquiescere, Papam, priusquam fieret reformatio ecclesiæ, habere voluistis. Et ecce Papam habetis, quem & nos habemus: illum pro expeditione hujusmodi reformationis adite, quoniam pro nunc nostri non interest, prout intererat sede Romana vacante. Sunt tamen quædam reformata, quamvis respectu conceptorum pauca, verbis quidem & scriptis, quæ propter humanam mentis mutabilitatem, divinitatis excusantem se sub umbra hic inserere non præsumo. Ego quidem jam annis multis statum pertractans ecclesiæ, per quem modum ad universalis ecclesiæ reformationem, scandalis sublatis omnibus, perveniri posset, curiosa mente revolvi. Quem quidem modum Dominus fortasse ostendet, cum in spiritu vehementi conteret naves Tharsis. Porro anno Domini 1418 supradicto 22. die mensis Aprilis istud concilium Constantiense absolutum est: & aliud concilium generale deinde ad quinquennium in Papia civitate Liguriæ seu Lombardiæ celebrandum, per Papam est indictum. Et quia corpus, quod corrumpitur, nimis aggravat animam, me tædet hujusmodi scriptis amplius

amplius occupari. Cùm igitur in vineam Domini sim inter sub denarii diurni mercede conductos ingressus, ad ipsum agricolam, qui purgando palmites fructum afferentes, infructuosos palmites novit auferre, sub spe qua Propheta æstuando dixit: Deus virtutum convertere: respice de cœlo & vide, & visita vineam istam, & perfice eam, quam plantavit dextera tua, me convertens, hunc librum, sub Bonifacio Papa 9. inchoatum, & sub Martino Papa 5. anno Pontificatus ejus primo, die 1. mensis Junii, anni Dominicæ nativitatis 1418. illustrissimo Sigismundo, Romanorum, Teutoniæ & Ungariæ regnorum in sceptris agente, consummatum, hac ecclesiæ oratione concludo: Da nobis Domine, quæsumus, ut & mundi cursus pacificè nobis tuo ordine dirigatur, & ecclesia tua tranquilla devotione lætetur.

Christia-

Christianus Urstisius, Mathematicus & Historicus clarissimus Præfatione in Volumen Historicorum Germanicorum.

UT iis magnas debemus gratias, qui in scribenda Historia, ne rerum memoria, succedentibus seculorum ætatibus obliteretur, de omni posteritate bene sunt meriti. Sic & illi operæ pretium, patriæq; debitum officium præstitisse censentur, qui bonis ejus generis libris, è tenebris in lucem proferendis, obstetricantur, neglectosque & squallentes, deterso situ, in hominum conspectum atque consortium deducunt. Vicissim gravi vituperatione digni sunt, non minus, quam Plautinus senex, thesaurum olim defodiens, qui veterum labores, boni publici causa susceptos atque peractos, inutiliter atque avarè detinent, celant, ac cæco carcere premunt. Occulta sapientia, inquit Siracides, & thesaurus absconditus, quæ utilitas in utrisque? Musarum certè fores invidentiæ peste laborare non decet.

HEN-

HENRICVS MEIBOMIVS Junior

LECTORI S.

HUc usque Historiam suam produxit *Gobelinus*, nec plura in suis Codicibus MStis invenit Avus meus. Meminit quidem *Gobelinus* Cosmodr. Æt. VI. c. 81. Poematis sui de Urbano Pontifice, & c. 83. alterius de Ruperto Episcopo, & post finem libri sui scripta notat, quæ in istis codicibus tamen desiderata. An in aliis repe-riantur, nescio. Habuit Eminentissimus Princeps ac Dominus, Dn. FERDINANDUS, Episcopus Paderbornensis & Monasteriensis, Gobelini Cosmodromium in membrana scriptum, antiquius illis codicibus, quos habuit Avus, uti vel uno illo ex loco, quem jam adducam, patebit. Cum enim in Avi mei editione Ætat. VI. c. 41. hæc verba habeantur: *Meinolphus in Ecclesia S. Vincentii Cenomanensi vovit monasterium Sanctimonialium fundare in honorem beatæ Mariæ & S. Liborii in loco qui dicitur Bodeken*, Crantzius quoque Metrop. l. 1. c. 28, sine dubio ex Gobelino, (quem sequi, & etiam ubi non nominat describere solet) id referat, ideoque non alio exemplari usus fuisse videatur, imò causam quoq; voti addat, ut scilicet prosperare Deus dignaretur legationem eorum, cùm Meinolphus à Badurado Episcopo Paderbornensi ad reliquias S. Liborii impetrandas ad Cenomanos una cum aliis missus esset: Tamen Reverendissimus *Auctor Monumentorum Paderbornensium* p. 220. monet, in vita S. Meinolphi, quæ extat, cujusque ipsum Gobelinum auctorem esse existimat, hujus voti, apud Cenomanos nuncupati, nullam fieri mentionem, imo huic narrationi videri adversari, quod S. Meinolphus jam ante, quàm ad Cenomanos legatus iret, Ludovicum Pium Imperatorem suasu Baduradi Episcopi Ao. 816. Aquisgrani in Concilio Provinciali accesserit, facultatem ædificandi monasterium ab eo impetraturus: Reverendus vero *Adolphus Overham*, eruditus amicus noster, qui vitam Meinolphi edidit, in notis ad eam suis p. 416. monet, in antiquissimo membranaceo codice (Ita enim Paderbornensem illum vocat) verba illa, cum multis aliis, abesse ab ipso textu, ad marginem autem addita, alia manu & charactere longè re-

 centiori,

centiori, quæ deinde à librariis in textum seriemque historiæ sint recepta. Verba ipsa, ut in illo codice habentur, huc adscribam, ut quanto plus in edito sit, quantaque variatio, lector videre melius possit: *Anno Imperii Ludowici XXIII. translatus est S. Liborius de civitate Cenomanica Gallia, in qua quondam ipse fuerat Episcopus, ad Paderborne civitatem Westfalia, Aldrico Cenomanensem & Badurado Paderbornensem regentibus Ecclesias. Et quidam Clericus Paderbornensis Ecclesia. Ido nomine, conscripsit miracula, qua vidit in translatione S. Liborii, & habentur scripta in Ecclesia Paderbornensi supradicta. Eo tempore floruit Rabanus Poëta Abbas Fuldensis &c.* Quod si in hunc usque diem vixisset optimus ille Princeps magna Historiæ & omnis eruditionis jactura immatura morte nuper sublatus, sine dubio ab ipso Membranas illas impetrassem, pro insigni quo Historica studia, & me quoque immerentem, complectebatur amore. Cogimur autem nunc hoc Gobelino, qualem Avus meus edidit, esse contenti, gratiasque eo nomine boni & eruditi viri illi debebunt semper, quamvis non desint superstitiosuli Curiæ Romanæ adulatores, qui, quoniam nimis liberè de Pontificibus Romanis scripsit, & Legendas de Ursula & Catharina in dubium vocavit, suppressum mallent. Quis vero bonus supprimat, aut suppressam velit veritatem? Quis non tales scriptores extare plures, & publicari optet, qui, ut Gobelinus de se ipso & ultima parte sui libri Æt, 6. c. 68. testatur, *ea, qua scribunt, paucis de scriptis authenticis interpositis, fide dignorum relatu, aut visus experientia deprehenderint?* Cum vero quædam in Gobelino occurrerent, aut obscuriora, aut minus recte se habentia, Notas quasdam adjecit Avus meus, quas, cum nonnulla erudita, nec infrugifera, contineant, hîc iterum comparere voluimus, alicubi, ubi signum * appositum est, à nobis auctas.

NOTÆ

NOTÆ IN COSMODROMIUM GOBELINI PERSONÆ

Ætatis 2. capite 2.

Ut scribit Philo) Quæ in hoc & sequentibus aliquot capitibus ex Philone citantur, extant in libro Biblicarum antiquitatum, qui nomine Philonis circumfertur. Verum quia nec cum sacris literis, neque cum Josepho convenit, inter supposititios est habendus. Indubitata Philonis opera à diversis interpretibus conversa Lugduni excusa sunt, & duobus tomis comprehenduntur. De eruditione ejus legantur Eusebius lib. 2. cap. 17. Histor. Ecclesiast. August. lib. 12. cap. 2. contra Faustum Manichæum. Suidas in Lexico: Volaterranus in Anthropolog. lib. 18. Ab Hieronymo scriptoribus ecclesiasticis accensetur.

Ætatis 3. cap. 16. & Ætat. 4. cap. 10.

Ovidius in libro de Vetula dicit, quod Ulyxes fuit inventor] Inter cætera poëmatia, quæ indigna elegantissimo ejus ingenio, Ovidio Nasoni adscribuntur, recensetur à Lilio Gyraldo de poët. hist. dialogo 4. liber de Vetula: qui qualis sit, pronunciare non possum, cum integrum nondum viderim. Meminit ejus Theodoricus de Niem in Nemore unionis, tractat. 6. cap. 38. his verbis. Si quis delectaretur plenius videre cursum hominis in prædictis tribus ætatibus, recurrat ad libros Ovidii de Vetula, ubi exemplariter actam vitam ejus in juventute, & in media ætate longo tractu describit. Sed ejus perfectam ætatem & speculationem in secundo libro, ubi vates esse videtur, subtilibus metris & profundis sententiis comprehendit, & in quo consummationem mundi in igne fieri, & sex sectas, quibus asserit omnes viventes diversis ritibus principaliter inhærere, in unam prius redire debere. Hæc ibi. Auctor Rudimenti novitiorum, operis inquam ampli & prolixi, quod post Henricum de Hervordia, in Saxonia scriptum est, suspectum habuit hunc librum. Verba addo. Ætate 6. Ovidius etiam scripsit secundum quosdam librum de Vetula, quod probatur ex titulo libri, & quod dicitur ibi in principio:

Ovidius Naso Peligni juris alumnus
Edidit hunc librum, &c.
Imposuitq; suo titulum nomenq; libello
De Vetula ——

Sed neque authenticus est, nec habetur in usu: ex pluribus tamen ibidem contentis patet alium utique libri istius auctorem fuisse. Hactenus Rudimentum.

Ætat. 5. cap. 11.

Saxonum origo à Græcis] Fabulosæ Saxonum originis, quà à Macedonibus arcessuntur, primus assertor est Witichindus Monachus Corbeiensis. Eum secuti sunt Gotfridus Viterbiensis in Pantheo: Conradus abbas Urspergensis, Albertus Stadensis in Chronico, Theodoricus de Niem in libro cui titulus: privilegia & jura Imperii. Wernerus Rolevingius de laudibus Westvaliæ, item Chronicon Saxonicum German. excusum anno 1492. Ex recentioribus hanc opinionem amplexi sunt Joannes Boemus Aubanus, Cornelius Kempius Phrisius, & post utrumque Suffridus Petrus, ordinum Phrisiæ historicus, multis argumentis defendendam suscepit. Meras autem fabulas esse, que ille de Frisone, Saxone & Brunone, totidem distinctarum gentium conditoribus, ex annalibus, & monumentis Phrisiæ commemorat, extra omne dubium est:

 neque

neque est opus, ut in illis refellendis operam ponamus. Præstitum hujus aliquid à Crancio, Nicolao Cisnero, Petro Albino, Reineccio & aliis. Vera autem & indubitata Saxonum origo est à Sacis gente Scythica in Asia: à quibus Sassones Ptolemæi, qui in Scythia, vel Asia Boreali, supra montes Alanos citra tamen Imaum montem habitarunt. Hi ex Asia in occidentem, & deinde in provincias, quæ nunc Germaniæ sunt immigrarunt: etsi quo definito tempore, quibusque ducibus & occasionibus id factum sit, nullus tradat.

* Non desunt tamen circa illam de Saxonum origine & vocis Etymologiam dubia.

Thuringorum nomen] De Thuringorum etymo veriore item origine vide Petr. Albinum in Progymnasmat. novæ Saxonum historiæ pag. 187. & Reineccium de Mysorum origine.

Suevi à monte Suevo] Suevi non à monte Suevo, nec à Suevo Gambrivii F. de quo fabulæ Berosianæ, sed à moribus gentis nomen habent: id sonat vagabundos. De antiquitatibus gentis consule Althamerum in Germaniam Taciti, & Reineccium parte tertia Historiæ Juliæ in regno Germanico.

Ætat. 6. cap. 14.

Quidam nescio quibus fabulis intenti] Fabulam de undecim millibus Virginum, Gobelinus rationibus nequaquam levibus refutat: plures, si operæ precium esset, adduci possent. Nam & de D. Ursulæ, quam ducem harum virginum faciunt, parente variant fabulatores: aliis eum Scotiæ, aliis Britanniæ regem facientibus. Nec de anno inter eos satis constat. Taceo apud scriptores horum temporum expeditionem istam Amazonicam reticeri, quod factum minime fuisset, si tale quid evenisset. Baleus centuria 1. cap. 39. ex scriptoribus Britannicis veram de Ursula recenset historiam, videlicet, quod genere fuerit Britanna, Dinoti Cornubiensium Ducis filia, ingenio & eruditione clara. Cum autem post subactas à Maximo Britannorum rege, Romanoque Cæsare, Armoricas terras, quas minorem Britanniam hodie vocant, Gallicarum mulierum aspernati connubia Britanni, uxores ex sua petebant gente, factum est, ut frequens mulierum numerus illuc ex insula navigare statuerit, & inter illas Ursula Canani Ducis eorum designata conjunx. Sed ea cum undecies utriusque sexus millibus vi tempestatum periit, cæteris ad littus à contrariarum factionum tyrannis cæsis. Quæ de monacha Schonaugiensi, ejusque revelationibus Gobelinus addit, intelligimus de Elizabeta ejus loci abbatissa: cujus & miracula & revelationes diversæ recitantur. Scripsit peculiarem librum de undecim millibus virginum Coloniensium. obiit anno 1162.

* DE Ursulæ & undecim millium virginum sive historia, sive fabula, à multis acriter defensa, ab aliis doctius explosa, multa possent dici, quæ consulto omitto, quoniam nec hujus loci, nec tanti sunt. Ad *Gobelinum* tamen, Avumque meum defendendum, propter quendam Societatis Jesu sacerdotem, aliquid dicendum videtur. Est is *Hermannus Crombachius* qui A. 1647 vastum volumen, undecim libris, tit: *S. Ursula vindicata* edidit, in quibus operosè Traditionem Coloniensem de Martyrio Ursulæ & undecim mille virginum contra omnes dissentientes tueri nititur, obligatus ad eam rem voto, cum ex febri gravissimè decumbens, invocatis sanctis illis virginibus, arteriaque mox melius pulsante, ipsarum honoris defensionem suscepisset. Quid vero præstat tam immani libro, cui exasciando subsidia ex Italia, Lusitania, Francia, superiore & inferiore Germania sese conquisivisse gloriatur? Nihil aliud, quàm ut ὁ χθὲς, ὁ πρώην sed à pluribus jam seculis fabulam illam in Ecclesia Romana credi cœptam, evincat. At inde nondum confirmatur ejus veritas, nec desinit esse fabula,

Ex uno quondam male cœpta, deinde secutis
Tradita temporibus, serisque nepotibus aucta.

Quod vero Crombachius, in præf. ad D. Mariam virginem, scribit, *Heterodoxos hoc primum tempore cæpisse S. Ursulam divam imaginariam appellare*, in eo non fallitur tantum, sed contra propriam conscientiam loquitur, cum jam seculo decimo quarto *Gobelinus* de historiæ illius veritate dubitarit, quem *Crombachius* & legit, & non uno loco adducit, quamvis nec bene de *Gobelino*, nec de editore ejus *Meibomio* sentiat. Quoniam enim ab Elisabetha monacha Schonaugiensi fabulam illam

illam de Ursula originem suam habuisse scripserat *Gobelinus*, ejusque Revelationum fidem elevarat, *Crombachius* l. 3. c. 23. Elisabethæ sanctitatem, spiritum Propheticum, revelationesque defendit, & de Gobelino, ejusque editore ita loquitur: *Dandum aliquid huic viro magis in jure civili, quàm sacris scriptoribus, asceticis, & mysticis scriptis revelationibusque versato, quamvis non vitio careat, qui & liberius aliquando Sedem Apostolicam, S. Benedicti ordinem, è quo S. Elisabetha prodierat, & S. Catharinæ martyrium perstringit. Ideo hæretici eum in lucem extulerunt, ut dentatas ex eo catholicis & mordaces sententias objicerent.* Ausim vero dejerare, non cogitasse Avum meum de Ursulæ aut Catharinæ Legendis, cum Gobelini, toties desiderati à patriæ antiquitatis amatoribus, in illorum gratiam non sine magno labore ederet. An vero historicæ veritatis amans non debet ea edere, quæ liberè de Pontificibus, de sacri ordinis hominibus scripta sunt? An sedis Romanæ & ordinum honor prævalere veritati debet? Quam multi in scriptis suis, illustrissimi quoque ordinis Viri, allegant *Gobelinum!* quantas editori egerunt gratias! Nuper adhuc Illustris, & magnæ dignitatis Vir, *Johannes Philippus à Voorburg*, Præpositus monasterii grandis vallis, Consiliarius Moguntinus, & Herbipolensis, historiæ omnis, sacræ & profanæ, peritissimus, & fabularum censor judiciosissimus, cum *Gobelinum* ab Avo meo editum laudasset, exemplo illius ostendit, *quosdam Legendam de undecim mille virginibus in dubium vocare cœpisse, simulac historia vigorem aliquem acquirere cœpit.* Quin in ipsa Colonia sub superioris seculi finem *Hermannus Flejen* SS. Theol. D. & S. Cuniberti Decanus, loco *Gobelini* ex *Cosmodromio* producto, de revelationis & Ursulinæ historiæ vanitate sententiam planè approbat. *Ex quibus*, inquit p. 761 *manifestissimum est, doctissimum virum & in Ecclesiasticis rebus diu multumque felicissime versatum* (Baronium Cardinalem intelligit) *omnes illos, qui revelationes, de quibus supra diximus, in describenda Virginum historia sequuntur, repudiare, neque ullam illis fidem attribuere; quomodo & plerique ante ipsum, ut Melchior Canus Episcopus Canariensis lib. 11. de locis Theologicis in obj. 13. item Crantzius in Metropoli; Trithemius Abbas in Epitoma Historiæ Francorum: & his antiquior Gobelinus, & nullam vel certe parvam iisdem revelationibus & visionibus fidem hactenus adhibuerunt. Et ad me quod attinet, liberè & ingenue profiteor, mihi revelationes istas semper fuisse suspectas. Nec vero sine causa: multa enim in revelationibus istis proferuntur absurda, inter se pugnantia, & à veritate prorsus aliena.* Et alibi: *quoniam nulla nituntur veritate, merito non tantum revelationes istas habui suspectas, sed & historiam Virginum ex iisdem conscriptam.* De Argumentis ab Avo meo contra Ursulinam fabulam allatis & à Crombachio examinatis, non est, ut aliquid addam: unum tamen à silentio scriptorum illius ævi desumptum, contra Crombachium urgebo. Quamvis enim sciam, Argumentum illud non semper locum habere, tamen in hoc casu, ubi de Expeditione tam celebri, Undecim Millium Virginum, earumq; clade cum Regina, non deficientibus scriptoribus agitur, non leve pondus illi inesse arbitror. *Crombachius* l. 1. c. 2. validum hoc telum declinaturus, ad illa vulgaria progreditur, defectum Scriptorum illius ævi, qui sanctorum Martyrum acta notassent, abolitionem librorum hac de re scriptorum, Codicum corruptionem, Historicorum, in Germania imprimis, raritatem, negligentiam, & oscitantiam, abolitionem eorum quæ scripta, per bella, vastationes & incendia cœnobiorum: Obstitisse tempora; quo minus in his locis Ursulana historia annotaretur: obstitisse Diocletiani, Attilæq; vastationes, quo minus, si qui libri scripti, ad nos usq; pervenerint. Verùm, qui potest defectus Scriptorum hîc objici, cum supersint ab illo ævo non pauci, quique alia non minoris momenti curiosè annotarunt? Malo in hac re uti verbis paullo ante laudati Illustris Viri *Joh. Philippi à Voorburg*, eaque ex *volum. III. p. 160.* integra describere, quoniam eruditum illud & magnæ molis opus justo est rarius. *Cur* inquit, *Sulpitius Alexander, qui, ut Gregorius Turonensis ex ejus historiis l. 2. c. 9. ait, Francos Genebaldo, Marcomere, & Sunone Ducibus A. 388. in Germaniam prorupisse ac pluribus mortalium limite irrupto cæsis fertiles maximè pagos depopulatos, Agrippinensi etiam Coloniæ metum incussisse testatur, stragem tot & tantarum ex regio & illustri Sanguine virginum tam insignem tacuit? Cur Ambrosius tantus virginitatis præco, dum*

Hunnos atque Alanos Galliæ appropinquasse Epist. 27. dicit, in Galliam etiam & ad Rhenum penetrasse, atque tam nobilem sangvinem bausisse, non addidit? Cur Hieronymus tantus impudicitiæ censor, qui à Vandalis præcipuas à Rheno ad Sequanam civitates eversas, qui Romam ab Alarico captam Epist. 16. memorat, tam diram Hunnorum crudelitatem omittit? Cur Orosius summus Catholicæ religionis patronus eam tacet? Cur Prosper Aquitanicus, cur Comes Marcellinus, cur Jornandes, cur Historiæ Miscellæ Auctor hanc nec attingunt quidem? Cur Socrates, Sozomenus & Theodoretus tanti religiosarum fabularum & miraculorum captatores istam tamen fabulam præterierunt? Cur, inquam? quia nec dum nata erat. Et dein p. 171. ita pergit: *Sufficit hoc, quod nullum vetustiorem authorem, quàm Bedam, nec post hunc alios, quam Alcuinum, Usuardum & Wandelbertum, ex quibus ille post A. 700. hi post A. 800. virginum harum meminerint, allegare possunt. Quibus an fides supra Eusebium, Tertullianum, Ambrosium, Hieronymum, Augustinum, Ruffinum, Orosium, Socratem, Sozomenum, Theodoretum, Severum Sulpitium, Sulpitium Alexandrum, Renatum Frigeridum Profuturum, Salvianum, Prosperum Aquitanicum, Comitem Marcellinum, Prudentium, Sidonium Apollinarem, Cassiodorum, Jornandem, Historiæ Miscellæ Authorem, Anastasium, Gregorium Turonensem, & tot alios veteres Divorum Europæorum Actuarios, nullam Ursulæ, sociarum, & tantæ stragis, cui similis non extitit, mentionem facientes, habenda sit, apud Lectorem judicium esto.* Sequenti autem pagina de natali tempore hujus fabulæ hæc subjungit: *Nunc, quia ante Bedam, Alcuinum, Usuardum, Wandelbertum, nemo classicus auctor hujus fabulæ mentionem facit, & Beda A. 723. historiam scribere cœpit, & hujus discipulus Alcuinus maxime circa A. 791. quo nobilissimæ Academiæ Parisiensis fundamenta jecit, per Galliam floruit, cæteri duo tanti nominis sunt, evidenter consequitur, inter Gregorium & Bedam, hanc famam vel exortam vel certe propagatam, ante Gregorium autem vel omnino nullam, vel parum receptam fuisse, & magnum contra Historicam veritatem peccatum esse, si quis de ea non solum tuenda, sed etiam ad Alexandri Severi Cæsaris tempora & ad An. Chr. 237. referenda contendat.* Nondum viderat Illustris *Voorburgius* immensum laborem *Crombachii*; cum tamen in Historiæ Ursulanæ Synopsi, Coloniæ edita, legisset in fine, *cætera permitti calamo eruditissimo, qui undecim libros brevi daturus de historia Ursulana*, ita de illis libris præsaga mente scribit: *Eruditissimum sanè calamum esse oportebit, si ex falso verum efficere, & horum præsertim Auctorum sententiam inter cæteras omnium verissimam tueri velit. Nisi autem melius defendat, quàm hi, tunc illos undecim libros vel ad aniles vel poëticas fabulas rejicere poterit, & hoc ipso Ursulanæ historiæ fugillatores excusabit, quod malint ab imperitis & falsi amantibus fugillatores audiri, quàm à peritis fabulatores.* Quod si *Voorburgius* ipsum illud undecim librorum Chaos de Undecim mille virginibus vidisset, magno conatu maximas nugas actas certò dixisset, & iterum exclamasset: *Tantum est sententiæ hujus, veluti miraculosæ, divinæ, ad ornandum catholicum cultum valdè idoneæ, & pro urbe Coloniensi, decus etiam ex fictitiis sacris, sicut olim Roma ex similibus commentitiorum Deorum Jovis, Apollinis, Martis, Junonis, Dianæ, & similium aris quæsierat, petente, honorificæ, obque muliebrem hanc fortitudinem jucundæ, tuendæ studium, ut summi isti viri omnes difficultates superare, ex impossibili possibile, & ex falso verum facere omnibus viribus sint conati.* Quod si vero *Crombachius* adhuc viveret, *Voorburgique* liberam, & tanto Virodignam, Ursulanæ historiæ censuram legeret, non minus φιλαθέςατῳ illum fugillaret, quam Avum meum. Hunc enim Tom. I. lib. 2. c. 2 *hominem dicacem & bonorum insectatorem* vocare non erubescit, provocatque ad ejus Parodias Horatianas. Ubi vero est frons tua, *Crombachi*? Idcirco bonorum insectator, quia forte *Malleum Jesuitam*, hominem nauci, & patriæ religionis desertorem, levitatis tùm nomine omnium voculis exagitatum, Parodia Horatiana tetigerat? An idcirco bonus factus, quia ad Jesuitas transiit? Credo in vestro ordine esse, aut ad illum accedere membra quoque putrida, & indigere etiam sale, quo defricentur, & non minus apud vos, quàm alibi, verum esse:

Πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρά.

Bonum virum, non bonorum insectatorem, agnoverunt omnes Avum meum, qui

qui eum noverunt: veritatis vero Historicæ studiosissimum prædicant omnes, qui incorrupto judicio scripta ejus legerunt. Nihil certè in eo simile tui, *Crombachi*: qui ex febrili æstu delirus, simulac pulsare iterum arteria incepit, ad Ursulæ sociarumque ejus vindicias voto te obstrinxisti, & hinc illius tantum exolvendi cupidus, nulla habita veritatis ratione, injurius in Deum, conscientiæ tuæ gravis, tot simplicium animarum deceptor, Volusianos Annales congessisti. O! si superaret adhuc Avus meus, quàm falsa Parodia Horatiana distringeret tam lepidum ex febrili voto historicum, nec idcirco bonorum virorum insectator, sed inepti historici castigator, apud peritos & æquos judices audiret. Diceret de te idem παρωδῶν, quod de Malleo Jesuita: *Flammis & undis quanta fortito obtigit, tecum mihi discordia est*: de toto vero opere tuo Centonem Virgilianum (nam & illo non minus, quam parodiis Horatianis ludere interdum solebat) conscriberet, & notum illum Poëtæ versum imprimis applicaret; *Monstrum horrendum, informe, ingens, cui lumen ademtum:* lumen, inquam, Historiæ, Veritas, quæ libro tuo deest.

* *Æt. VI. cap. 18.*

Unde in Historia Romana, ubi de hoc Saxonum transitu legitur) Intelligit Historiam Miscellam *Pauli Diaconi*, ex quâ ea, quæ de Saxonibus paullo ante dixit, & hæc ipsa verba descripta sunt. Vide librum XII.

* *Ætat. VI. cap. 23.*

Provinciam Vitarum) Notabilem hunc *Gobelini* locum non observarunt Viri illi præclari, qui de *Vitis*, qualis populus fuerit, & an rectum nomen illud, disputarunt, *B. Rhenanus*, *Suffridus Petri*, *Georg. Fabricius*, *Cambdenus in Britannia*, *Joh. Isaacus Pontanus in chorographica Daniæ descriptione*, *Daniel Langhorn in Elencho Antiquitatum Albionensium*. Neque ego nunc disputationes illas hîc meas faciam: existimo tamen, frustra expungi *Vitarum* nomen, & ex hoc Gobelini loco manifesti erroris convinci illos, qui putant *Vitarum* nomen in *Bedæ* MStis codicibus non extare, & ante *Bedam* excusum (ita enim loquitur *Seringham* p. 38.) neminem ullum *Vitarum* meminisse, cum tamen *Gobelinus*, qui ante typographiam inventam vixit, ex *Beda*, & Chronica quadam Regum Franciæ eos adducat.

Ætat. 6. cap. 29.

Ipse debellabat Saxones & quemcunque virum) Engelhusius sub annum 633. hæc ad Slavos refert, & Dagoberto tribuit. Guillermus Brito Armoricus Philippidos lib. 10. Carolo M. adscribit: verba addo.

Francorum rubuit gladiis Saxonia dudum,
Cum meritis subiit Carolo sub vindice pœnam:
Qui nullum superesse marem permisit in illa,
Illius gladio qui corpore longior esset.

Robertus Gaguinus facit cum Gobelino, lib. 3.

Ibidem.

* *Austriam Carolus adjecit Regno Teutoniæ & fecit eam Ducatum.*) Falsum hoc: quodque hîc ex aliorum opinione proponit Gobelinus, rectius explicat infra cap. 60. Fridericum scilicet, primum ejus nominis Imp. Marchiam Austriæ à Ducatu Bavariæ divisisse, & fecisse eam Ducatum ob amorem patrui sui Henrici Marchionis ejusdem. Diploma ipsum Erectionis habent *Andreas Presbyter*, *Guillimannus in Habsburgicis*, *M. Freherus*, aliique. Facit vero privilegiorum Austriacis à Friderico datorum mentionem quoque *Gobelinus Æt. VI. c. 64.*

Ætat. 6. cap. 38.

Wodan dicebatur) Wodan deaster, vel idem cum Saxonico, vel diversus ab eo, una cum Friccone cultus est à Sueonibus: testis est M. Adamus Bremensis in historia populorum Septentrional: Lipsius ad Tacitum pro Wodan legendum censet Wonstam, vel Wondam, à lucro nomine deducto: de qua conjectura nihil dico.

* De Wodano non adduco huc ea, quæ clarissimi Viri, qui res Septentrionales erudite illustrarunt, *Wormius*, *Pontanus*, *Schefferus* in suis libris, & Robertus *Seringhamus de Anglorum gentis origine* habent. Unum addo locum *Guilhelmi*

helmi Malmesburiensis de Reg. l. 1. c. 1. *Erant enim* (Hengistus & Horsa) *abnepotes illius antiquissimi Woden, de quo omnium penè Barbararum gentium regium genus lineam trahit, quemque gentes Anglorum Deum esse delirantes & quartum diem septimanæ & sextum uxori ejus Freæ, perpetuo ad hoc tempus consecraverunt sacrilegio.* V. Cl. *Kirchmaier.* ad Tac. Germ. c. 9.

Ibidem.

* *Castrum Iborg, quod nos corrupto nomine Driborg*) De illo castro, ejusque destructione, & quomodo tandem habitari desierit, incolis ob incommodum montis adscensum ad illius pedes demigrantibus, vide Monumenta Paderborn. pag. 192.

Ibidem.

* *Ut scribit quidam, qui postea in eodem loco, tempore Arnulphi Regis vitam duxit religiosam*) Celebris Academiæ hujus Historicus *Reinerus Reineccius* existimavit hunc esse illum, qui Annalium de Gestis Caroli M. libros V. versu scripsit, Arnulpho æqualis, ab ipso primum ex Wolfenbuttelensi, nunc Academiæ Juliæ Bibliotheca evulgatus. Verum nec in his Annalibus locus ille à Gobelino de Urbe Padelbrunna citatus comparet, & præterea satis patet, eum non de aliquo, qui versu, sed qui prosa scripserit, loqui. Reverendissimus verò Episcopus notari hic antiquum scriptorem vitæ S. Liborii existimat, in Monumentis Paderborn. p. 185. ubi multa egregia de illa Urbe congessit.

Ibidem.

A Witikindo prædicto duces Saxoniæ] Explodendus itaque Theodoricus de Niem, qui tractatu de privilegiis & juribus Imp. Witikindum non nisi unicum filium eumque illegitimum reliquisse fabulatur.

Ibidem.

Quandoque Rex nominatur, quandoque Dux) Witikindus à Dithmaro Merseburgio libr. 1. Rex nominatur. Idem fit in epitaphio ejus, quod sepulchro adscriptum est Witikindus Corbeiensis magnum ducem vocat. Annales Francici ad annum 837. unum è primoribus Westphalorum dicunt. Nos sequitur Abbas Urspergensis. Quæ vero à Suffrido Petro de Witikindo, cujus nomen ante baptismum Ludgerus fuerit, à Phrisiis capto & regi Carolo tradito, pro vero affirmantur, ea nullam merentur fidem.

Ibidem.

Witikindus Dux Saxonum & Albio Saxo) Si anno post Christum natum 772. incoatum est bellum Saxonicum, ut Annales Francici, item auctor vitæ Caroli M. à Reineccio editus testantur: Et Witikindus autem baptismum accepit anno 785. ut iidem scribunt, & hic à Gobelino repetitur, quomodo constabit, quod est apud monachum Corbeiensem Witikindum cum Carolo M. triginta ferme annis bellum gessisse. Rectius Eginhardus & Helmoldus Buroviensis lib. 1. cap. 3. qui triginta tribus annis cum universis Saxonibus pugnatum scribunt.

Ibidem.

Herstelle) Herstelle arx, seu prædium potius, agri Paderbornensis in ripa Visurgis occidentali. Haristallium nominant annales Francici. Nomen inditum à Carolo M. qui ibi castra metatus fuerat, ut volunt monachus Engolismensis in vita Caroli M. & auctor ἀνώνυμος à Reineccio editus. Cum utroque facit Regino ad annum 797. & Cranzius in metropoli libr. 1. cap. 12. Ego vero non tam de castris ibi locatis, quam de palatio quodam Francico denominatum puto, cui fortassis situ loci & amœnitate simile fuit. Palatii istius meminit auctor vitæ Caroli M. ubi villam nominat: meminit auctor vitæ Ludovici Pii, & post hos Regino. Idem ad annum 772. expresse dicit, Carolum reversum in Franciam Natalem Domini in Heristallio celebrasse. Præterea annales Francici ad differentiam alterius diserte nominant Haristallium Saxonicum. Et simile exemplum suppeditat Padus Saxonicus ab Italico denominatus: suppeditat Corbeia ad Visurgim à Francica Corbeia ad Somam appellata. Ex Chronico Mindensi MS. constat episcopatum Paderbornensem primam sedem habuisse Heristallii, atque inde Paderbornam tanquam in locum commodiorem translatum. Arcem ipsam diu possedit equestris Falkenburgiorum familia, donec eam episcopus Henricus ex illustri Laoburgensium principum domo repigneraret.

Ibidem

Ibidem

Anno Dom. DCCXCIX.) De Anno consecrationis Templi hujus multa eruditissimè notantur in Monum. Paderborn. p. 115.

Ætat. 6. cap. 40.

Carolus Saxones Trans-albianos transtulit in Franciam) Annales Francici ad annum 804. item scriptor vitæ Caroli à Pithoeo editus. Eginhardus huc atque illuc per Galliam & Germaniam multimoda divisione dispersos dicit.

Ætat. 6. cap. 41.

Quæ Welp dicta fuit) Uxor Ludovici Pii Imp. altera fuit Judith, filia Huelpi comitis, ut annales Francici ad annum 819. Welphonis nobilissimi comitis, ut auctor vitæ Ludovici Pii. Ignominia huic fæminæ ejusque fratribus Conrado & Rudolpho illata describitur à Thegano, de gestis Ludovici Imp. Nithardo histor. lib. 1 Restitutionem in integrum iidem commemorant.

Ætat. 6. cap. 42.

Dalmatas sibi tributarios) Hi à Witikindo monacho Dalmatæ: ab aliis Dalmatici: à Dithmaro Dalemincii appellantur. Sunt autem Sclavorum populus, ut Dithmarus, lingua patria dicti Glomatii. Sedes habuerunt ea in regione, quæ deinceps Misnia dicta est.

Ibidem.

Luithgardam filiam Luithdolphi Ducis Saxoniæ) Ludolphus hic Witikindi M. ex Wigberto F. pronepos fuit, quem à Gobelino Ducis nomine appellari notandum est. Filios habuit Brunonem, qui jussu Ludovici Imp. contra Danos pugnans occubuit, & Ottonem. Utrique horum nomen Ducis attribuitur: huic à Witikindo monacho lib. 1. Adamo Bremensi cap. 34. illi à Dithmaro Mersepurgio lib. 1. Falsum itaque, quod Helmoldus lib. 1. cap. 10. affirmat, Saxoniam à Caroli tempore usque ad Hermannum Billingium Ducibus caruisse.

Ibidem.

Brun fuit occisus à Normannis) Annales Francici ad annum 880. ubi Bruno Dux nominatur. Cæsi dicuntur cum eo episcopi duo & comites 12. quorum nomina ibi reperias. Episcopi sunt Marquardus Hildesiensis, & Theodoricus Mindensis: consentit Dithmarus lib. 1. item Albertus Stadensis. Cranzius plures duobus istis per errorem cæsos affirmat. Vide metrop. lib. 2. cap. 3.

Ætat. 6. c. 45.

Sergius prius dictus fuit os Porci) De mutatione nominum teneatur dictum Bedæ: Quando mutantur nomina mutantur & operæ. Constat enim Pontifices Romanos, qui post hæc tempora vixerunt, à majorum suorum virtutibus plane degenerasse, ac monarchiam politicæ gubernationi similem in ecclesiam invexisse.

Ætat. 6. c. 46.

Ludovicus à fidelibus Berengarii capitur & excæcatur) Ludovicus Arnolphi F. Imp. non excæcatus est à Berengario, sed anno 12. regni sui placidè mortuus est: testis Gotfridus Viterbiensis & Sigebertus Gemblacensis. Qui vero à Berengario excæcatus est, is fuit Ludovicus F. Bosonis regis Burgundiæ. Ille enim evocatus in Italiam, cum incautius ageret, Veronæ à Berengario captus, & regno oculisque privatus est.

Ibidem.

Saxones Transylvani nominantur) Sunt, qui Transylvanos coloniam Saxonum velint à Carolo M. eo deductam, videatur Ant. Bonfinius rerum Hungar. Decad. 1. lib. 9. & Decad. 4. lib. 6. Item Joan. Boëmus de moribus gentium libr. 3. cap. 5. Sed hæc assertio caret veterum documentis. Videtur autem verisimilius Transylvanos Getarum & Dacorum reliquias esse, & per illas linguam Germanicam in iis oris conservatam.

Ætat. 6. c. 47.

Henricus rex minis & precibus extorsit) Consule Albertum Stadensem ad annum 920. Viterbiensis à Bosone rege provinciæ lanceam sacram ad Imperium translatam dicit. Eum sequitur Theod. de Niem in Nemore unionis, tractatu 6. c. 33.

Ibidem.

Monasterium in Hervorde) Dabimus hoc urbi elegantissimæ, quæ avum meum maternum, Joannem Dreierum Doctorem Theologum, ecclesiasten primarium habuit,

buit, ut de ejus antiquitatibus nonnulla referamus. Floruit Hervordia sub Carolo M. & ita quidem, ut comitem habuisse legatur. Ultimus familiæ, cum ἄπαις esset, hortatore eodem Carolo, nobilium puellarum cœnobium Hervordiæ instituit, amplissimeque dotavit. Fundatio hæc incidit in annum Christi 790. Ludovicus Pius Imper. anno regni sui sexto cœnobium hoc, per Wolderum Comitem sibi commendatum, manumisit (sic loquuntur veteres libri) & in defensionem suscepit. Anno 12. Imper. sui Ludovicus secundus quasdam decimales ecclesias in diœcesi Osnaburgensi, consentiente episcopo & omni clero, cœnobio Hervordiensi tradidit. Quomodo Cobbo comes Tekelburgius, cujus socer ibi abbatissam agebat, hoc monasterium ditârit, refert Ertwini Ertmanni Chronicon Osnaburgense, & repetit ex eo Crantius in metropoli: Sed hæc bona non sine controversia possedit. videatur idem Ertwinus. Secuta deinde eversio per Hungaros facta: Secuta instauratio, quam Gobelinus infra cap. 52. explicat: ubi notandum, quod eo tempore Immam abbatissam habuerit. Primaria ejus loci ædes S. Cruci dicata condita est à Meinwerco antistite Paderbornensi. Inter doctos viros, quos hæc urbs multos extulit, merito numeratur Henricus de Hervordia, qui perperam à Trithemio Erfordiensis nominatur. Scripsit is præter alia nonnulla volumina, Historiam Universalem ab orbe condito usque ad annum Christi 1355. in qua de rebus Saxonicis multa notatu digna reperiuntur. Vixit autem usque ad annum 1370. quo obiit die Dionysii, sepultus Mindæ in monasterio S. Pauli: reliqua petantur ex Chronico Mindensi MS. quod σὺν θεῷ brevi edemus.

* Diploma ab Henrico VII. Imp. in confirmationem privilegiorum Cænobio huic datum ita habet: *In Nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. HEINRICUS divina favente Clementia Rex. Omnium namque fidelium nostrorum petitionibus serenitatis nostræ aurem accommodare oportet. maxime tamen eorum. qui de sacris mentionem faciunt cœnobiis obtemperare decrevimus. Nam nostris crebrescentibus peccatis multimodas paganorum castigationes quibus Christicolas affixerunt sentimus. Inter quas etiam Mathildam dilectam conjugem nostram unà cum Bodarbrunnensis Ecclesiæ Episcopo videlicet Unwano seu & cæteris fidelibus nostris de sanctis Herivurdensis monasterii monialibus interpellantem cognovimus. quatinus illarum præcepta regia. quæ ab ethnicorum vastatione exusta sunt renovari præciperemus. Quapropter noverit omnium fidelium nostrorum industria. quia miseratione earum repleti. ob amorem Dei Sanctorumq; petitionibus eorum assensum præbentes. prout & ab antecessoribus nostris habere videbantur. nostræ auctoritatis renovatione prænotari jussimus. ea videlicet ratione. ut quicquid in vestitura supradicti loci. sive de Regum vel cujuslibet personæ traditione appareat. nullo injustæ contradictionis impedimento. æternaliter ad ejusdem congregationis nutrimina perseveret. quatinus absque alicujus secularis vexationis conflicto. sub nostræ tuitionis munimine. dignas ac Deo placitas persolvere studeant laudes. Nostrasque nostrorumque antecessorum, quam & successorum frequentent orationes. Quorundam autem locorum vocabula. quæ quidam falsitatis fraude abstrahere conantur. huic conscripto subnectere præcepimus. Angeresgawe. Winesfwalde. Overenberh. Liudwidesdorp & Hunbech secus fluvium Sigina. Hæc omnia cum reliquis cunctis possessionibus tam in agris cultis & incultis. quam & in omnibus appendiciis ad præfatum locum respicientibus. firma stabilique statione in jam dictæ familiæ potestate perrenni tempore consistant. Et ut hoc nostræ confirmationis Præceptum firmum stabileque permaneat. manu nostra subtus illud firmavimus, annuloque nostro sigillari præcepimus.*

Signum Domini HEINRICI Serenissimi Regis.
Simon Notarius ad vicem Herigeri Archiepisc. Capellani recognovit.
Data XV. Kal. Apr. Anno Incarnationis DCCCCXXVII Indictionum XV. Anno vero regni gloriosissimi Heinrici VII. Actum Astnid. in Dei nomine feliciter. Amen.

Vide Monumenta Paderborn. p. 224.

Ibidem.

Ibidem.

Edgith filiam regis Angliæ) Hæc à Witikindo monacho lib. 2. Edidis; à Dithmaro Editha; à Liutprando libr. 4. cap. 7. Otgit nominatur. Diplomata vetusta, referente M. Georgio Torquato in Chronico Magdeburg. MS. Ædgidam vocant. Continuator historiæ Ecclesiasticæ Anglicæ à Beda scriptæ Eggittam appellat. Fuit autem filia Ethmundi Anglorum regis, non Eduardi, ut Rosuitha Poëtria scribit.

Ibidem.

Thiderici Comitis de Aldenburg.) Hunc Crantius Saxon. lib. 3. cap. 2. Comitem de Ringelheim appellat. Sigeberto Gemblacensi est Rex Saxoniæ, sed falso. Cum Gobelino facit Joannes Sciphowerus in Chronico Oldenburgensi MS. & Ertwinus in historia Osnaburgensi. Conjunx Theodorici hujus fuit Reinhildis, auctor Dithmarus lib. 1.

Ætat. 6. cap. 48.

Tenuit urbem Eresburg.) Recte Gobelinus: nam apud Dithmarum Mersburgum minus recte dicitur. Id quod liquet ex illis, quæ de Irmensul idolo ibi culto narrantur: ea enim Mersepurgo non competunt. In hoc discedit Gobelinus ab aliis, quod Henricum Imperatoris Fr. Eresburgi captum dicit. Witikindus enim lib. 2. & continuator Reginonis in præsidio Badeliki hoc factum volunt. Est autem Badelicum, vel Badulinum, ut Rosuita, forte Bellick infra Rhuden opidum in Westphalia. Notetur & hoc, Tancmarum à Dithmaro Tammonem dici: cæsum autem à Theobaldo filio notho Cobbonis comitis Tekelburgici.

Ibidem.

De corio antiquo incidere nummos) De hoc sic scribit Theodoricus de Niem lib. de privil. & juribus Imper. Otto fuit vindex & justitiarius magnus, ut patet in multis ipsius exemplis: & præsertim quando Mediolanenses falsificarunt ejus monetam auream & argenteam, injunxit eis, ut moneta facta de corio uterentur, prout factum fuit ex tunc semper eo vivente.

Ibidem.

Hildewardus capellanus regis) Hujus meminit Dithmarus lib. 2. sed ut modice variet de nomine, vocat enim Hillibardum. Patrem habuit Ericum, qui reus conspirationis in Cæsarem Ottonem M. capite truncatus est. Meminit Witikindus, aliter tamen de morte ejus explicans. In Catalogo episcopor. Halberst. à Bruscio concinnato Hildewaldus comes Werlovianus dicitur. Est autem Werla opidum veteris Saxoniæ. De morte hujus episcopi habet Dithm. lib. 4.

Ætat. 6. cap. 49.

Exclamatio irrisionis facta est contra clericos) Vide de eadem re querelam Dithmari libr. 3.

Ibidem.

Sedes episcopalis, quæ postea Lubeke translata) Falsum hoc est. Vide Helmoldum lib. 1. cap. 9. Crantium in metropoli lib. 6. Translatio episcopatus Aldenburgensis Lubecam accidit anno 1161. ut Rudim. Novit.

Ibidem.

Ignem omni re præter acetum inextinguibilem) Intelligit ignem Græcum, quem historia miscella l. 19. ignem marinum vocat & ejus inventorem laudat Callinicum architectum: quæ repetit Fasciculus temporum. Meminit Gulielmus Neubringensis libr. 4. cap. 19. rerum Anglicarum verbis sequentibus: Fiebant ab obsessoribus diversi generis machinæ arte & sumtu inani. Muris enim admotæ incendebantur ab hostibus quodam ignis genere, quem Græcum dicunt. Denique hoc genus arte confectum miræ esse potentiæ dicitur: nec contrario cedere elemento. Item Sigonius de regno Italiæ lib. 6. his verbis: Ardericus Archiepiscopus Mediolani missis ad Imperatorem legatis triremes ignemque Græcum sibi dari postulavit, cujus ea vis erat, ut nisi liquore aceti infuso nequiret extingui. Vide præterea Zonaram tomo 3. & Arnoldum Lubecensem libr. 4. cap. 36.

Ibidem.

Obiit Otto dux Bavariæ) Hic Otto fuit filius Ludolphi Ducis Sueviæ, nepos Ottonis M. Ducem Bavariæ appellat Dithmarus lib. 3. nam Henrico rebelle expulso Bavariam

riam una cum Carinthia accepit regendam: id factum anno 976. ut Schafnab. Sed Henrico ad officium redeunte, cessit de provincia Bavariæ, & retinuit Carinthiam. Errat autem Gobelinus, quod Henricum nominat Ottonis F. qui consanguineus fuit.

Ætat. 6. cap. 50.

Filium Ottonis Ducis Carinthiæ) De Brunone Germano, qui ab Ottone tertio ad Pontificatum evectus, Gregorius quintus nominatus est, quædam discrepantia est apud historicos. Recentiores filium faciunt Ludolphi Ducis Sueviæ, sed errant cum fuerit ex filio Ottone nepos. Confunditur deinde à quibusdam cum Brunone episcopo Verdensi, qui Amelungo successit, sed inepte, uti patebit. Bruno Verdensis præsul obiit circa annum Christi 976. cum Bremæ Antistitem ageret Adaldagus. Erat tum Bruno provectæ ætatis, ut diserte indicat Dithmarus lib. 2. Bruno autem, qui Gregorii S. nomen assumsit, Papa factus est anno 996. ut Sigebertus, vel 995. ut Onuphrius. Erat tunc temporis juvenis ætate, ut ex epithaphio ejus, quod Romæ extat, & ab Onuphrio recitatur, palam fit. In eo & hoc indicatur, egisse eum in urbe Vangia; hoc est, Wormatiæ sacerdotem egisse. Conciliet ista qui potest. Theod. de Niem de privileg. & juribus Imper. Brunonem filium facit CONRADI DUCIS Franciæ Orientalis, quem Aventinus sequitur.

Ibidem.

Quendam comitem fecit decollari) Historia hæc describitur prolixe à Gotfrido Viterbiensi Chronici parte 17. à Sigfrido Misnensi libro 1. & in Chronico Saxonico Germanico. Quos auctores Crantius, Cuspinianus, & alii imitati sunt. Sed mirum est, neque Dithmarum Mersepurgium, neque Hermannum contractum, neque Lambertum Schafnaburgensem, neque Ottonem Frisingensem ejus mentionem fecisse.

Ætat. 6. cap. 51.

Sylvester natione Gallus) Sylvester Papa non à Gobelino tantum, verum ab aliis etiam historicis magiæ accusatur. Vide continuationem historiæ ecclesiasticæ Bedæ lib. 2. cap. 13. 14. 15. & 16. ubi multa de eo referuntur. Perperam tamen Joannes 15. vocatur. Credibile vero est, quod refert Theod. de Niem de privil. & juribus Imperii, videlicet mathematicum fuisse, & ob id apud imperitos in suspicionem magiæ pervenisse. Idem meminit scriptorum Philosophicorum, quæ reliquerit. Epitaphium habet Onuphrius. Vide etiam Dithm. lib. 6.

Ætat 6. cap. 52.

Palichi) Dithmarus Palithi lib. 5. Schafnaburg. Poletha. Est autem Poleda monasterium ordinis S. Benedicti diœceseos Moguntinæ.

Ibidem.

* *Forestam, quæ incipit à Delcana in solitudine Sende quod flumen vulgo Dalke dicitur, & tendens per Osingen sylvam, & solitudinem Sende finitur in via, quæ ducit ad Horbusen.*) In Monumentis Paderb. Reverendissimus Auctor Foresto hoc, Paderbornensi Ecclesiæ donato, maximam partem nunc frui Lippienses Comites, Ecclesiæ Paderbornensis beneficiarios, scribit, multaque ibi de Senda, deserto vastoque ericeto, quod sub radicibus montis Teutoburgiensis longo porrectum spatio per ditionem Paderbornensem, Lippiensem, Ravenbergensem & Ritbergensem, usque in diœcesin Monasteriensem & Osnaburgensem excurrit, egregia adfert, pag. 234. Describitur autem illud Forestum aliter paullo, aliisque terminis, ac à *Gobelino* fit, in Diplomatibus antiquis & ab *Auctore vitæ B. Meinwerci*. Qui quidem Auctor ne sibi quidem satis consonat. In capite enim IX. ita: *Foreste, quod incipit de Delchana flumine & tendit per Osniche, Ardesinam & Sinetblen, usque ad viam, quæ ducit ad Herifi*, capite vero XIII. ita: *Forestim, quæ incipit de Delgana flumine & tendit per Osninge & Sinithle, usque in viam, quæ ducit ad Horbusen.* In Ottonis III. Imp. diplomate: *Foresto, quod incipit de Delbina flumine, & tendit per Ardennam & Sinede usque in viam, quæ ducit ad Herisiam.* Et ita quoque habetur in Henrici II. Imp. Claudi seu Sancti dicti diplomate dato Quidilingaburc. MIII. In alio vero Ejusdem Imp. anno præcedente in Bochbardon dato: *Forestum, quod incipit de Lutbera flumine & tendit per Osnig & Sinidi usque in viam, quæ ducit ad Horibusam.* Magis vero variat ejusdem Henrici Diploma datum eodem anno MII. in

MII. in Merseburc: *Nemus vel Forestum intra hæc loca situm. Farwinckel.* *Bru-tauffen. Angarn. Ofning. Seneto. Bergesbovel.* Ubi illud imprimis notatu dignum mihi videtur, quod, quam sylvam *Gobelinus*, & alia diplomata. vocant *Ofning*, ea in Ottonis diplomate vocetur *Ardenna*, unde Auctor vitæ Meinwerci cap. IX. fecit *Ardesinam*.

Ibidem.

Meinwercus decimus Episcopus) De Episcopo Paderbornensi Meinwerco multa habet Dithmarus libr. 7. & 7. Soror ejus fuit Emma, quæ Lothario vel Luidgero, ut ADAMUS BREMENSIS nominat, Billingio nupsit: & marito annos 40. superstes, mortua est anno 1042. ut Chronicon Bremense & Albertus Stadensis. Encomium ejus lege apud Crantzium libr. quarto. cap. 29. Saxoniæ.

Ibidem.

Sed Walo abbas) Vide Dithmarum libr. 7.

Ibidem.

Hic mendicus) Adi Dithmarum lib. eodem, cujus hæc verba sunt: Ad supra memoratam solemnitatem & ad prædictum locum (Immaleshusen) quidam rusticus de occiduis veniens partibus novam Imperatori legationem detulit, & hanc nulli nisi soli unquam aperire voluit, portans adhuc stimulum hunc, quo tunc pecus arans minavit, cum hoc ei cœlitus per columbam jussum fuit. Et hic erat tantæ longitudinis, ut omnes qui eum viderant, nimis admirarentur.

Ibidem.

In Tremonia habuit concilium) Ex hoc loco suppleri potest lacuna illa, quæ est apud Dithmarum lib. 6. ubi fit mentio hujus Synodi, & tempus celebratæ ejus indicatur, videlicet annus Christi 1005. Non. Julii: Sed decretum ejus desideratur, alludit ad id Dithm. pag. 93.

Ibidem.

Episcopus Wirziburgensis nolens) Vide Dithmarum lib. 6. Loquitur autem de Henrico Comite à Rotemburg, qui 16 ejus loci episcopus numeratur.

Ibidem.

De adulterio quadam vice suspectam) Hanc historiam eleganter exposuit Joachimus Camerarius in Chronologia Nicephoriana pag. 132. & seq. De vomeribus ignitis discrepant Historici: videatur Fabricius Orig. Saxon lib. 2.

Ætat 6. cap. 53.

Ad importunam instantiam) Bruno Henrici Imp. germanus 17. fuit Episcopus Augustanus. Fratris felicitati semper invidisse scribitur ab Alberto Stadensi. Repetit idem ex Eccardo historico Rudim. Novit. & addit Imperatorem istas injurias patienter tulisse, & æmulum beneficentia emollire conatum. meminit ejus Dithm: lib. 5. & 6.

Ibidem.

Solemnem curiam habuit in Minda) Conradus 2. Imper. biennium Mindæ aulam habuisse, scribitur in Chronico Mindensi MS. Et ibidem anno 1030. Adolphus nobilis à Santersleve (male Salingsleve, ut Crantzius & eum secuti) ex diœcesi Magdeburg. oriundus, primus Schowenburgensis comes creatus est. Agebat tunc temporis Mindæ episcopum Sigebertus, ordine 15. qui Adolpho in consequenda hac nova dignitate plurimum profuit. Plura habet Chronicon Schowenburgense MS. auctore Hermanno de Lerbeke, monacho Dominicano; quod suo tempore publici juris faciemus.

Ibidem.

In divisione facta cum quadam sorore sua) Loci hujus verba, uti in editione Avi mei leguntur, obscuriora sunt. In *Chronico* autem *Magno Belgico*, à Monacho Nussiensi consarcinato, & à *Pistorio* edito in quo plurima ex Gobelino, interdum nominato, aliquando non item, descripta sunt, locus hic integrior extat: *Meinwercus multa prædia de paterna hæreditate, tam in Diœcesi Trajectensi, quam de comitatu Testerbant, & de Comitatu Radicben, quæ ex divisione facta cum quadam sorore sua fundatrice monialium in Elten ad eum pertinebant, in diœcesi Paderbornensi* &c.

Ibidem.

Anno Domini MIII.) Numerus est depravatus. In canone citato extat annus MXII. Quæ de fundatione episcopatus Spirensis dicuntur, ita se habent. Injuria temporum plane ille collapsus erat, bonis & reditib. dissipatis: cui malo succurrit pius Imp. Conradus, nec ademta tantum reparavit, sed nova adjecit. In hac pia contentione æmulam habuit conjugem Giselam: inde factum, ut hi religiosi conjuges non benefactores episcopatus, sed secundi fundatores dici meruerint. Vide Bruschium in Catalogo episc. Sp.

Ætat. 6. cap. 54.

Erat quidam carpentarius) Vide Reineri Reineccii appendicem ad Chronicon Alberti Stadensis

Ibidem.

Prius dictus erat Suigerus) Sindgerus, ut Adamus Bremensis, vel Suidegerus, ut Herm. Contractus, fuit capellanus Hermanni Archiepiscopi Bremensis, Bambergensibus deinde datus est Episcopus, ubi summa cum laude præfuit quadriennium. Papa creatur anno Christi 1047. moritur sequenti.

Ibidem.

Successit ei Immadus) Immed Schafnaburgensi, sicut antecessor Immadi eidem Rudolfus dicitur. Karsenbruchius in Catalogo Episcop. Paderb. Immadum comitem Plessensem vocat: Schafnab. Wilhelmi antistitis Trajectensis consobrinum dicit.

Ætat. 6. cap. 55.

Successit ei Poppo Bavenborgensis ep.) Poppo nobilis ab Holte, ut Kersenbruchius, Præpositus fuit Bamberg. teste Schafnab. & suis factiosis molitionib. tantum effecit, ut Hermannum ejus loci episcopum loco moverit. Vide etiam Bruschium.

Ibidem.

Altmannus episcopus Pataviensis) Altmannus à Wigulejo Hund in metropoli Salisburg. sub catalogo episcopor. Pataviensium scribitur fuisse Saxo, aut Westphalus, ex vetusto Putinensium ducum genere. Quos si quis cum Wiguleio Wetinenses accipiat, non dissenserim: manet interim origo Altmanni Westphalica, à Widikindo videlicet, satore familiæ Wetinensis. Quomodo ad episcopatum pervenerit, indicat Herm. Contractus, & ejus continuator Bertholdus Constantiensis: item Schafenburg. qui Altmannum vocat virum apostolicæ conversationis, & magnarum in Christo virtutum. Conjugium sacerdotum jussu Pontificis Rom. insectatus est, ob id ordini suo maxime invisus. Qua re ad Imp. Henricum 4. delata, factus ille ex amico & patrono hostis acerrimus, Altmannum proscribit. Itaque exul aliquandiu vixit Halberstadii. Illinc digressus Paderbornæ hæsit. sed cum ibi etiam, propter impugnatum conjugium sacerdotum, in odio esset, Romam adiit Pontificis opem imploraturus. Sed Imperator, nonnullis eum instigantibus, Altmannum ab episcopatu plane exclusit, frustra restitutionem ejus urgente Pontifice: à quo tandem in odium Imperatoris legati honore affectus est. Obiit exul anno 1091. 6. Idus Aug. ut habet Bertholdus Constantinus. Meminit Avent. lib. 5. Vide reliqua apud Wigul. in metropoli Salisb. pag. 127. & seqq.

Ibidem.

Dux Bohemiæ suæ gentis Rex factus est) Dignitas regia quando & à quo Ducibus Bohemiæ indulta sit, dissensione historicorum pene incertum redditur. Gobelinus Henrico 4. Imp. tribuit: cum quo faciunt Paulus Langius in Chronico Citizensi, & Æneas Sylvius in historia Bohemica, cap. 24. indicant hi annum coronationis 1086. & primum regem Uratislaum nominant. Eadem habet Procopius Lupacius in ephemerid. Bohemica ad diem 15. Junii. Alii, ut Radevicus lib. 1. cap. 13. Guntherus in Ligurino lib. 6. ad Fridericum Barbarossam hoc referunt: quos sequitur Peucerus in Chronico. Addit Aventinus lib. 6. Ladislaum à Friderico regem salutatum, hac lege, ne ea dignitas ad posteros transiret: sed ei honori successor exhæres foret. Tandem à Philippo rege integrum jus eligendi regis Bohemis datum est, ut habet Lupacius in eph. Bohem. ad 6. Junii.

Ibidem.

Multi principes & episcopi versus terram sanctam) Historia belli sacri, quod in Concilio

Concilio Claromontano principib. persuasum, & deinceps à Gotfrido Bulionio gestum est, descripserunt Gulielmus Tyri archiepiscopus, Robertus de Monte monachus, Fucherius Carnotensis capellanus Balduini regis, Benedictus de Accoltis, & alius quidam auctor ἀνώνυμος editus à Reinero Reineccio. Videantur præterea P. Æmilius lib. 4. Gaguinus lib. 6. Blondus decad. 2. lib. 4. & alii.

Ibidem.

Fridericum comitem Westphaliæ, alias de Arnsberg) Arnsbergensis vel Arnsburgensis comitatus est in Westphalia cis Rhenum, in diœcesi Coloniensi. Ejus dynasta Fridericus potens & bellicosus nominavit se comitem Westphaliæ. obiit anno 1124. ut Alb. Stadensis. Filiarum unam elocavit Godefrido de Arne, ex quo matrimonio nati Henricus & Fridericus, comites Arnsbergenses. Henricus cum Imp. Henrico 5. Romam profectus, moto in urbe tumultu, Romanis obses datur, ut Gobelinus infra cap. 58. Fridericus Lothario Duci Saxoniæ contra eundem Henr. 5. militavit. Quomodo comitatus Arnsbergensis ad Coloniensem episcopatum pervenerit, meminit Gobelinus infra cap. 72. à quo dissentit Joannes Sciphowerus in Chronico Oldenburg. MS. nam à Gotfrido Comite Arnsbergensi, episcopo Bremensi, ecclesiæ Coloniensi donatum scribit. Videatur Hermannus Hamelmannus lib. 1 Familiarum Saxonicar. emortuarum, & Petrus Mersæus in catalogo Electorum Coloniensium.

Ætat. 6 cap. 58.

Hugo de S. Victore natione Saxo) Hugo ex domo & familia comitum Blankenburgensium ad silvam Harcyniam oriundus fuit. Juvenis vixit in monasterio Hamerslebiensi diœcesis Halberstadensis, quod testatur liber de arrha animæ, quem monachis ejus loci inscripsit. Studiorum gratia Parisios missus in monasterio S. Victoris vixit, inde nomen assecutus. Epitaphium ejus habet P. Langius in Chronico Citizensi. Scripta recenset Trithemius lib. de scriptoribus ecclesiasticis, & in Chronico Hirsaugiensi.

Ætat. 6 cap. 59.

Alberto marchioni de Brunswick) Legatur Helmoldus Chronici Slavor. cap. 55. Albertus Stadensis ad annum 1138. & alii. Perperam autem Albertum Brunsvigi marchionem vocat. Fuit enim marchio Brandeburgensis ex familia Ascania, cognomento Ursus, seu Pulcer.

Ætat. 6. cap. 60.

Fridericus comes in Altena) Origines & res gestas comitum Marcensium descripsit Leonoldus à Northoff eques Westphalus & Canonicus Leodiensis, in Chronico Marcensi, quod MS habemus, & luci dabimus. Ab eo toto cœlo dissidet Pontius Heurnius, cujus genealogiæ aliquot, & inter has Principum Clevensium stemma, extant plenæ crassissimis erroribus.

Ibidem.

Dux in propria persona S. Thomam invasit) Quæ Gobelinus de cæde Thomæ Cantuariensis, ab Henrico Leone promota, commemorat, habent etiam Crancius & alii, verum sunt ea plane fabulosa. Est is hominum mos, ut quo fortuna, eo etiam animi & calami inclinent. Magnas fuisse in Leone virtutes dubium non est: nihilominus cum in calamitates extremas prolapsus esset, nihil non de eo inepti & iniqui scriptores commenti sunt. Erant illi temporibus Leonis sacri ordinis homines, canonici aut monachi, plærique indocti & venalis linguæ mancipia. Constat autem episcopos Leoni infortunium suum conflasse, quod tota historia ostendit, & continuator Sigeberti Gemblacensis Robertus de Monte disertis verbis affirmat. Sed de hoc alias: nunc de cæde Cantuariensis. Occisus est ille anno Christi 1171. ut Albertus Stadensis, Robertus de Monte, Matthæus Parisiensis, Hermannus de Lerbeke & alii testantur. Additur etiam dies videlicet 29. Decemb. sed hoc anno Mechtildis Anglicana ultra biennium in matrimonio Leonis fuerat. Etenim anno 1166. nuptias hasce procuravit Reinoldus archiepiscopus Coloniensis, hoc nomine ab Imp Friderico in Angliam amandatus. Anno 1168 Sponsa missa est in Germaniam, & Mindæ in summo templo ante altare S. Petri Henrico Leoni matrimonialiter (verba sunt Lerbecii) copulata est: quanquam ista in annum sequentem rejiciat Robertus de Monte: sed cum Lerbecio consentit Alber-

Albertus Stadensis, qui anno 1168. nuptias Brunsuigæ celebratas dicit, hoc addens Mechtildin sponsam Leonis fuisse relictam viduam regis Franciæ, quod, Crantio excepto, à nemine quoquam indicatum est. Constat præterea Leonem ad socerum in Angliam navigasse, id quod anno 1170. factum est., sed eodem domum reversum & ædem primariam in urbe Lubecensi fundasse ex Annalibus Saxonicis constat. Mira est hominum in fabulis comminiscendis libido. Sed gratificandum erat Pontificibus, ut optimus princeps, qui præter meritum affligebatur, magis sua culpa, vindicante priora delicta Nemesi, quam aliorum machinationibus in calamitates illas delapsus videretur. Addam hoc in loco aliud, his non dispar. Saxo Sialandicus historiæ Danicæ scriptor vetustus neque invenustus, exemplo Timæi, quem ἐπιτίμαιον Græci dixere, inductus, ut puto, Henricum Leonem principem omnium testimonio & religiosissimum & fortissimum acerbissimis verbis exquisitissimisq; calumniis perstringit: Referre ista pudet: itaq; lectorem eo remitto. Oppono autem logodædalo huic Radevicum Frisingensem canonicum, qui l. 2 c. 38. Leonem his verbis describit: Erat idem princeps (Leo) filius Henrici ducis, & Gertrudis filiæ Lotharii Imper. qui à primis cunabulis patre & matre orbatus, ubi primum adolevit, pollens viribus, decora facie, sed multo maxime ingenio validus, non se luxui neque inertiæ corrumpendum, sed (uti mos Saxonum est) equitare, jaculari, cursu cum æqualibus certare: & cum omnes gloria anteiret, omnibus tamen carus esset. Ejus studium (ut de quodam dicitur) modestiæ, decoris, sed maxime severitatis erat. Cum strenuo virtute, cum modesto pudore, cum innocente abstinentia certabat. Esse quam videri bonus malebat. Ita quo minus appetebat gloriam, eo magis illam assequebatur. In omnibus gloriosis plurimum facere, & minimum ipse de se loqui, &c. Audin hæc Grammatice? Sed mentiri tibi non insolens. Saxonibus tribuis levitatem: qua gente quæ fuit constantior? Fridericum I. Imper. hominem vocas fallacissimum: quis vero eo principe.

Sive fide, seu quis bello est expertus & armis,

melior inventus est? Oppono tibi totam antiquitatem, oppono ipsos Græcos, ex quibus Nicetam Choniatem si produxero, erit instar omnium. Sed in re manifesta quid opus est verbis?

Ibidem.

Terroribus circumvenit) Præfectos Henr. Leonis ab Imp. corruptos esse indicat etiam, quanquam obscurius, Arnoldus continuator Helmoldi lib. 2. cap. 2. sub finem. Nominatur Ecbertus Wolfenbutelensis: de quo & hoc habet Chronicon Saxoniæ, à Leone captum, & in perpetua custodia asservatum esse.

Ibidem.

Petitioni Dux assensum non præbuit) Initium dissensionis inter Cæsarem & Leonem profluxit ex eo, quod indicavit Gobelinus: cui accessit aliud fomentum, nimirum repulsa, quam passus est Leo. Cum autem à solo continuatore Ottonis de S. Blasio hoc referatur, verba quibus utitur, referam: exstant cap. 24. Dux Henricus, utpote solus ad subveniendum Imperio hoc tempore opulentia & potentia idoneus, Goslariam ditissimam Saxoniæ civitatem jure beneficii pro donativo ad hoc expetiit. Cæsar autem tale beneficium sibi invito extorqueri ignominiosum existimans, minime consensit: pro quo Henricus iratus ipsum in periculo constitutum recedens reliquit.

Ibidem.

Eodem anno Bernhardus de Lippia) Bernhardus hic comes Lippiensis à Bernhardo Wittio in Chronico Lippiensi MS. princeps exercitus Ducis Saxoniæ appellatur. Comes indigitatur ab Helmoldo lib. 2. c. 30. à Chronico Bremensi opera Erpoldi Lindenbruch edito: item ab Alberto Stadensi ad annum 1219. Hos auctores sequitur vetus Chronicon Saxon. Moguntiæ excusum, quod tam hunc, quam ejus posteros comites nominat. Videatur ad annum 1181. 1221. 1404. & 1464. Quorum testimoniis refellitur Crantzius, qui lib. 7. c. 40. Metropol. familiæ Lippiensi comitatus dignitatem derogat. Bernhardi hujus historiam descripsit Justinus Lippiensis poëmate cui titulus Lippiflorium, quod MS. habemus.

Ibidem.

Ibidem.

Multæ querimoniæ) Adi Arnoldum Lubecensem lib.2. cap.29.

Ibidem.

Castrum ipsius Ducis Haldensleve) Vide eundem Arnoldum libro prædicto cap.30. & Chronicon Saxonicum ad annum 1181.

Ætate 6. cap.63.

Vastavit incendio Helmestede) Helmestadium, nunc Academiæ Juliæ hospitium, urbs est antiqua. Conditam scribunt tempore Caroli M. Imp. à Divo Ludgero, primo ecclesiæ Monast. Antistite. Dith. lib.4. & Saxonicum Chronicon. Is eam una cum cœnobio prope urbem exstructo Abbati Werdensi regendam tradidit: cujus imperio subfuit usque ad annum Christi 1490. tum enim in Ducum Brunsvicensium potestatem transiit.

Ibidem.

De periculis novissimorum temporum) Liber ille adhuc exstat, & scriptus est contra monachos mendicantes: Verum jussu Pontificis Alexandri 4. combustus est. Sabellicus tomo 2. Enn.9. lib. 6.

Ibidem.

Otto Imper. cum Ferrando comite Flandriæ) Bellum Gallicum inter Philippum regem & Ottonem Imp. descriptum est à Guillermo Britone libris posterioribus Philippidos: videatur simul Gaguinus lib. 6. caussam belli indicat Chronicon monachi Paduani lib. 2.

Ætat. VI. cap. 64.

Fridericus comes de Altena) Atrocis hujus delicti atroci pœna puniti mentionem faciunt Albertus Stadensis, Sigfridus Misnensis, Ertwinus Ertmannus, Leonoldus Northoff, Chronicon Coloniense & alii scriptores plurimi.

Ibidem.

Episcopum Bremensem) Gerhardum Lippiensem intelligit: de quo legatur Chronicon Bremense, Albertus Stadensis, Metropolis Crantii lib. 7. c. 40. & 47.

Ibidem.

Episcopus Trajectensis ante Concordiam) Lege historiam integre apud Ubbonem Emmium in historia Phrisica, Mersæum & Hadrianum Barlandum in catalogo episcoporum Trajectensium; & alios. Accidisse hoc anno 1227. scribit Alb. Stadensis. Fuit autem hic episcopus Otto familiæ Lippiensis, comitis Bernhardi, de quo supra, filius

Ibidem.

Bernhardus quartus, qui rexit ecclesiam) Bernhardus ejus nominis quartus Paderbornensis episcopus, Ottonis Trajectensis Antistitis frater fuit, filius Bernhardi comitis Lippiensis. Ante hanc dignitatem Præpositum egerat Embricæ ad Rhenum, ut Stadensis, & Chronicon Bremense.

Ibidem.

A tribus Baratoribus) Meminit hujus rei compilatio Chronologica, edita à Joanne Pistorio his verbis: Hic (Fridericus 2.) iniquitatem in excelso locutus est, ponens in cœlum os suum dixit, audiente Henrico Landgravio, tres, inquit, seduxerunt omnem mundum, videlicet Moses Hebræos, Christus Christianos, Mahometus barbaros. Quamobrem, si principes Imperii institutioni meæ assentirent, ego utique meliorem modum credendi & vivendi ordinare vellem.

* *Ibidem.*

Contra Papam & cardinales blasphemas direxit Epistolas, quarum unius tenorem) Hanc Friderici II. Imp. Epistolam, cujus excerpta dedit Gobelinus, integra extat apud *Petrum de Vineis* lib. 1. Epist. 1. licetque ex collatione hujus, & Excerptorum Gobelinianorum, veram scripturam, alicubi corruptam meruere, quod tamen nunc agere, animus non est: hoc tamen monendum, ubi in *Gobelino* habetur: *actus concordent actibus*, *& Capuanus adhæreat Galilæo*, rectius apud Petrum de Vineis legi, *Campanus adhæreat Galilæo*, id est, Petro, qui Galilæus vocatus fuit, adhæreat Gregorius IX. pontifex, qui Campanus est, natus scilicet Anagniæ, quæ quondam caput Hernicorum, qui deinde dicti Campani, ut alias notum est, &

in vita Alexandri IV. Anagnienfis docet *Platina*. Deinde in eadem Epift. apud *Gobelinum* hæc verba: *& de te fat male optime dici poteft*, nullum habere fenfum, apud P. de Vineis ve:o ita rectè legi: *Et de te, facerdos male, optimè dici poteft.*

Ætate 6. cap. 65.

Simon epifcopus qui rexit) Hunc ejus nominis primum Paderbornenfem epifcopum Kerfenbruchius Schartenbergium vocat, fed male: fuit enim ex familia Lippienfi, Hermanni comitis F. Fuit homo bellicofiffimus, fed in prælüs infelix, in epifcopatu Bremenfi patrui vices geffit ad annos 7. & eo extincto cum Gerhardus Lippienfis electus effet, ipfe ejus partes tutatus eft. Legantur de eo plura in Chronico Bremenfi edito à Lindenbruchio. Juftinus Lippienfis poëma fuum de origine comitum Lippienfium circa annum Chrifti 1254. huic Simoni infcripfit.

Ætat. VI cap. 70.

Filio ducis Burgundiæ) Is fuit Johannes Philippi Audacis Ducis Burgundiæ F. Vide *Rob. Gaguinum. lib. 9. cap. 3. Jacobi Majeri Annales Flandr.*

Ibidem.

Cum electionis hujusmodi negocium non pl. fort. effectum) Imo fortita eft effectum, & electus eft Fridericus Dux Brunfuicenfis, ut Chronicon Saxoniæ, ad annum 1400. & Peucerus in Chronico: fed optimo principi obftitit invidia Moguntinenfis epifcopi, cujus fraude oppreffus eft. Exftat epitaphium ejus admodum querulum, perfidiam & tyrannidem auctori cædis exprobrans.

Ætat. 6. cap. 71.

Robertus fcholafticus Sofacienfis) Hæc Rudimentum novitiorum ita refert: Anno 1298. Robertus canonicus & fcholafticus ecclefiæ Sofacienfis celebris opinione moritur. Nam antea factus fuit Judæus, & circumciditur Francofordiæ, & multis annis judaifavit: quo mortuo, in quodam vafculo traditur cuidam ruftico, & in ponte per quendam juvenem ante civitatem vas pugione perforatur, & continuo exivit terribilis flamma: tandem vas cecidit de plauftro in aquas, nec extinguebatur flamma in aquis, donec miferum corpus cum vafe integrum abfumebatur.

Ætat. 6. cap. 73.

Gregorius XI. fedit annos VIII.) Quia Gobelinus in defcribendis negociis Pontificum Rom. deinceps multus erit, fequentium PP. fex mores, ubi depinguntur à Theodoro à Niem tractatu 6. cap. 39. Nemoris unionis, hic præmittam. Verba ejus hæc funt: Ego jam luftris feptem & parum per ultra, fequendo Romanam curiam recolo vidiffe me, & peroptime cognoviffe electos interim quinque fummos Pontifices, videlicet Gregor. XI. qui fuit, dum eligebatur in Papam, forfitan circa 35. annos & fic attigit mediam ætatem: vir fuit parvæ ftaturæ, Licentiatus in LL. acutus, ftudiofus in libris, & libenter cum intelligentibus difputabat, & deligebat eosdem, liberalis, honorabilis & verecundus. Omni enim petenti fe tribuit, nec fcivit aliquid jufte petenti denegare, eleemofynarius magnificus in publico & privato, & valde compatiens omnibus afflictis, habens prudentiffimos referendarios, ac etiam Secretarios mundos & honeftos: qui licet haberet patrem, nec non duos fratres, ac etiam quosdam nepotes adhuc vivos, dum ab Avinionenfibus recederet caufa veniendi in Italiam, tamen illi eum retrahere non potuerunt, quod ulterius in Avinione remaneret: fed transfretando per mare, eandem Italiam intrando multa fuftinuit pericula maritima me vidente &c. Cum in Papatu fucceffit Urbanus PP. VI. ætatis LX. annorum & ultra tempore fuæ electionis in Papam, qui diu ante fuit in Romana curia converfatus, totus humilis & devotus communiter reputatus: qui etiam fuit folemnis Doctor Decretorum, & habuit manus mundas, quia non erat Simoniacus, nec avarus: fed in Papatu fubito poftquam electus & coronatus fuerat, mutatus in virum alium cœpit tyrannifare, ac dominos Cardinales, qui eum elegerant male tractare & alia multa inordinata facere inconfulte: qui habuit quendam nepotem Francifcum Pregnanum nuncupatum, hominem prorfus inutilem, & plusquam decet libidinofum, & non nifi ociis & voluptatibus incubantem. Huic plures ducatus & comitatus in regno Siciliæ dare voluit, ipfumque de illis intitulavit, & libenter etiam fi potuiffet, in Soldanum Babyloniæ erexiffet, licet apertiffime idem Francifcus defpota, feu œconomus unius domunculæ non fuiffet. Et poftremo ipfo Urbano nullus in Papatu repertus eft hactenus

ctenus truculentior & sævior, ita etiam, ut multos Episcopos, & alios Cardinales faceret immanissime trucidari, secum super hoc, ut æstimo, Diabolo dispensante. Cui in Papatu successit Bonifacius IX. pulcræ staturæ, sed vitiosi subjecti. Nemo enim unquam in sede Apostolica legitur præsedisse, qui adeo publice & inverecunde Simoniæ vitium præsumeret exercere, scandalisando indifferenter propter pecuniæ quæstum, valde multos archiepiscopos, episcopos, & aliorum statuum ecclesiasticos praelatos ordinando nec non clericos & sacerdotes; omnia vitiose faciendo: qui etiam fratres suos marchiones & duces ac comites fecit, eos ultra modum ditando ac etiam exaltando. Qui fuit ætatis circiter quadraginta annorum, vel circa, dum eligebatur in Papam. Cui successit Innocentius Papa VII. in quo virtutes & vitia militabant. Fuit enim magnus simulator & blesus, & carnali affectione similiter ardens. Suos statim in divitiis temporalibus sublimavit, nec, quam vovit & juravit se facturum unionem, in ecclesia generali facere curavit. Qui dum eligeretur in Papam, sexagesimum quintum complevit annum, ut audivi. Cui successit præsens Dn. Gregorius Papa XII. modernus in Papatu, qui septuagesimum annum peregerat dum assumeretur in Papam: sed qualiter ipse cum suis consanguineis, & circa eandem unionem per ipsum faciendam, se hactenus habuit & habet, satis clarum est. Et hi quatuor ultimi eleemosynas non dederunt, quod est signum damnationis, & pessimum in prælato: quia nemo sine caritate salvatur, ut 1. Joh. 3. in epistola dicitur videlicet. Qui habuerit substantiam hujus mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo caritas Dei manet in eo? Item: Gloria episcopi est opibus suis pauperum necessitati providere. Hactenus Niemius.

Ætat. 6 cap. 76.

Ottonem Ducem, de domo Ducum Saxoniæ) Otto maritus Johannæ reginæ Siciliæ & Neapol fuit Dux Brunsuicens. & Lunæburg. familiæ Grubenhag. Patrem habuit Henricum, cognom. Mirabilem, F. Alberti M. multis annis militavit in Italia, ac in 40. præliis victoriam abstulisse scribitur. Videatur Theoderic. de Niem in historia Schismatis lib. 1. cap. 6. 7. 8. 17. 23. 24., Item lib. 2. cap. 3. obiit anno ætatis octuagesimo Foggiæ in Apulia. A Theodorico pater principum & norma nobilium nominatur.

Ibidem.

Regis Ungariæ, cui consanguinitate conjunctus fuerat) ut hæc historia illustrior sit, adscribam partem Genealogiæ.

Ludovicus VIII. Rex Galliæ.

S. Ludovicus Rex Galliæ. | Carolus Rex Siciliæ & Neapolis.

Philippus Audax R. Galliæ. | Carolus 2. Rex Neap.

Philippus pulcer R. Galliæ.	Carolus Valesius Comes Alenconii.	Carolus Martellus Rex Hungariæ.	Robertus Dux Calabriæ.	Joannes Dux Dyrrachij.
	Philippus Valesius R. Galliæ.	Carobertus vel Robertus R. Hungariæ.	Carolus Dux Calabriæ.	Ludovicus Dux Dyrrachij.
	Joannes Valesius R. Galliæ.	Andreas Rex Neapol. maritus Joannæ.	Joanna Regina Siciliæ conjux Andreæ R. & postea Ottonis Brunsvicensis.	Carolus Rex Neapolitanus creatus ab Urbano VI. PP.
	Ludov. D. Andium oppugnat Carol. regẽ Neap.			

* *Ibidem.*

Urbani Papæ benedictio) Num benedictio Papalis profuerit Carolo, vel fraus & dolosæ machinationes, manifestum est ex Historia *Theodorici de Niem. de Schismate.*

* *Ætat. 6. cap. 78.*

Unde ad me notitia hujus facti devenit) Nominat *Gobelinus* Auctores suos. Aliàs rem hanc longe aliter narrat *Theod. à Niem* de Schismat. lib. 1. c. 42.

Ibidem.

Franciscum, principem Capuæ, nepotem suum) Franciscus Pregnanus cognomento Butyllus Urbani 6. Papæ ex fratre nepos fuit: Theod. de schismate lib. 1. cap. 8. homo effœminatus & inutilis lib. 1. cap. 21. libidinosus & voluptuarius, ut idem in Nemore unionis tractatu 6. cap. 39. cui patruus Pontifex Capuanum & Amalfitanum ducatus, item multos in Sicilia comitatus acquisivit, de schismate lib. 1. cap. 21. & si potuisset regnum Siciliæ ipsi contulisset. Spoliis hisce post obitum patrui rursus exuitur, & deinceps Romæ contemtus & despectus in paupertate vivit. l. 1. cap. 69. Inde in Siciliam abiens vixit apud Raimundum de Baucio, & quadam die ex convivio surgens seipsum aliquoties vulnerat, sed non lethaliter, lib. 2. cap. 31. tandem in Venetias navigaturum mare una cum matre, filio ac filia absorpsit. ibidem. Scelera ejus recensentur à Theodorico Niemio dicto lib. 1. cap. 33. & 67. ad quæ cum patruus non tantum conniveret, sed ea excusaret, divina ultio reum corripuit. Matrimonium alastoris hujus habet idem lib. 1. cap. 34.

Ibidem.

Raymundus de Baltzio) Theodoricus Raymundum de Baucio nominat lib. 1. de schismate cap. 44. & 51.

* *Ætat. 6. cap. 81.*

A filio quodam fratris sui.) Intellige Johannem Comitem Virtutum. Ita enim nominatur à *Theodorico de Niem.* l. 1. de Schism. c. 57.

Ibidem.

Bartholomæus nomine, natu Parth.) Onuphrius aliud ponit epitaphium Urbani, quod existimo idem cum eo, cujus Hartmannus Scheddel in Chronico suo meminit, & ineptum rusticumque dicit.

* *Ætat. 6. cap. 83.*

Adversarius, cui favebat Dux Austriæ) Is erat Georgius Comes ab Hohenloo, qui à paucioribus Canonicis electus, ope Albetti III. Austriæ Ducis, neglecto adversario Ruperto, Episcopatu potitus est. *V. Wigulej. Hundium in Metropol. Salisb. p. 144.*

Ibidem.

Qui facinori suo nomen Bengeler) Fustuarii hi, iidem aut non multum diversi fuerunt ab illis, quos historia de Landgraviis Thuringiæ cap. 155. nominat Tritas, idem est, Flegeler/à flagellis, quibus frumentum excutitur. Erat autem colluvies hominum ex infima fece vulgi, puta messoribus, trituratoribus & agricolis collecta, quæ spe consequendæ melioris fortunæ impleta, sed ducibus comite Suarceburgico & Barone Heldetungio, in finibus Saxoniæ & Thuringiæ grassabatur. Fabricius in Orig. Saxonicis lib. 7. factionem Tribulariam vocat. meminit Spangebergius in Chronico Saxonico.

Ætate 6. cap. 85.

Episcopatus plurimi, & per Alemanniam fere omnes) Indicat idem Crantius in Metropoli lib. 11. cap. 13. De quo illud, quod ante diximus, repetimus, videlic. eum integras pagellas ex Gobelino exscripsisse. Videatur lib. 10. cap. 11. 12. 13. 14. 16. 17. 18. 19. Item ibidem caput 21. 39. 50. lib. 11. caput 16. 17. 18. *&c.*

Ætate 6. cap. 90.

Balthasar de Cossa, natione Neapolitanus) Hujus monstri vitam & mores peculiari libro prolixe & graviter depinxit toties à nobis laudatus Theodoricus de Niem: quem librum MS. habemus, & Deo dante, cum ecclesia communicabimus. Non merentur ejus scelera cognosci aut legi, sed ecclesiæ interest, ut hosce Alastoras norit. & quidem quales à testibus fidedignis minusque suspectis depinguntur. Talis est Niemi-

Niemius scriptor gravissimus, qui ut ipse de se scribit, tract. 6. cap. 39. Nemor. Unionis, ultra 35. annos Romæ vixit, & quidem in contuberniis procerum primariorum. Habuit autem patriam, ut id addam, Westphaliam, natus in oppido Nihem diœceseos Paderbornensis. Impetravit ab hoc Bonifacio PP. Episcopatum Verdensem: sed non diu ibi præfuit, paulo post enim Cameracum translatus est: cætera de ejus vita & scriptis reservabimus suo loco.

Continuatio Catalogi Episcopor. Paderbornensium.

GOBELINUS catalogum Antistitum Paderbornensium, à prima Episcopatus fundatione usque ad sua tempora, huic operi inseruit. Sequentes ad præsentem usque diem brevi mentione indicabimus.

Theodoricus Comes Morsensis, archiepiscopus Coloniensis, episcopatus Paderbornensis administrator postulatus est abdicato Wilhelmo: præfuit diœcesi annos 38. obiit anno Christi 1463. die Valentini.

Ei successit Simon, hujus nominis 3. numero 36. comes Lippiensis: qui prudentissime & summa cum laude diœcesin gubernavit annos 35. obiit anno 1498.

Hunc excepit Hermannus Hassiæ Landgravius: qui cum antecessoris sui senis & valetudinarii vices per decennium gessisset, defuncto surrogatus est, obiit anno 1508. 27. Septembr. cum ecclesiam 10. annos rexisset.

Hermanno successit Ericus, ex familia Grubenhagensi, Brunsuicensis Dux, princeps opt. qui cum utilissime præfuisset annis 24. obiit anno 1532. die 14. Maii.

Huic surrogatus est Hermannus, ejus nominis secundus, Comes à Weda: qui cum Christum recte invocaret, & de abusibus tollendis cogitaret, in episcopatu commorari diu non potuit, itaque anno regiminis 15. eo privatus est. anno Christi 1547.

Hermanno successor datus est Rembertus à Kersenbruch eques Westphalus, quadragesimus Paderbornensis præsul: qui 21. annis diœcesin tranquille administravit. Decessit anno Christi 1568. 12. Febr.

In locum Remberti demortui inauguratus est Joannes comes Hojensis, princeps doctus & expertæ industriæ: qui non diu præfuit. Extinctus est anno Christi 1574. 5. die Apr. cum sexennium regnasset.

Huic successit Salentinus comes Isenburgius, Coloniensis elector. Sed triennio exacto munus suum resignavit anno 1577. die 5. Septembr.

Salentino collegium substituit Henricum principem Laoburgens. Is tenuit clavum Reip. usque ad annum Christi 1585. quo, die Apr. 20. extinctus successorem accepit

Theodoricum à Furstemberg, equitem Westphalum, qui adhuc hodie Episcopatum gubernat.

¶ Si quis plura de hisce Præsulibus cognoscere avet, legat catalogos Episcoporum Paderbornensium M. Hermanni Kersenbruchii, & Casparis Bruschii. In primis vero adeunda est continuatio Saxoniæ & metropoleos Crantianæ, auctore Davide Chytræo, Theologo & Polyhistore incomparabili.

LEVOLDIA NORTHOF,

Equitis Marcani, Canonici Leodienſis, & Abbatis ſecularis Viſetenſis,

ORIGINES MARCANÆ:

Sive

CHRONICON COMITUM DE MARCA ET ALTENA,

A quibus deſcendunt Duces Juliacenſes, Clivenſes & Bergenſes, &c.

Quorum familia nuper in Johanne-Wilhelmo deſiit.

AMPLISSIMIS, SPECTATISSIMIS, PRUDENTISSIMISQVE

VIRIS

CONSULIBUS ET SENATORIBUS

Inclytarum Civitatum

SVSATENSIS, LIPPIENSIS ET HAMMONENSIS,

Dominis & Patronis suis plurimùm colendis

dicat, consecrat

HENRICVS MEIBOMIVS,

Lemgoviensis, in Juliâ Academiâ Historiarum & Poetices Professor.

HEN-

HENRICVS MEIBOMIVS
Junior

LECTORI S.

LEVOLDI NORTHOVII, Illuſtris Viri, *Chronicon Comitum de Marca & Altena*, nunquam antea editum, ex duobus MSS. Codicibus *Henricus Meibomius*, Avus meus, A. cIɔ Iɔcxiii, *Typis Wechelianis apud hæredes Johannis Aubrii Hanoviæ* publicavit. Pauci illud, cum MStum adhuc eſſet, viderunt, nec niſi ab *Hamelmanno*, unoque forte & altero Weſtphalo, adducitur: publicatum vero & cito diſtractum, etiam non ad plurium notitiam pervenit. Nam nec *Gerbardus Johannes Voſſius* hunc nobilem ſcriptorem, res Markanas vicinas narrantem vidit, ſine dubio aliàs inter Hiſtoricos Latinos locum illi daturus. Dignum igitur judicavi, quem hoc Tomo, cum notulis Avi, recudi facerem, cum deſiderari à doctis, qui præſertim in iſto Comitatu

&vicinis locis vivunt, ſciam. De Auctore hoc ex aliis, cum nemo ejus meminerit, referre nihil licet; ex ipſo verò hoc Markenſi Chronico *Vitam* ejus curioſè collegit Avus meus, quam hîc præmitto. Quando mortuus ſit, ignoratur. Chronicon ſuum perduxit ad annum usque MCCCLVIII, & tum forte, octogenarius jam, non diu amplius ſuperfuit. Hoc enim tantò mihi fit probabilius, quod ad manus ſit (Operis hujus Tomo Secundo etiam edendus) ejusdem *Levoldi Northovii* brevis *Catalogus Archiepiſcoporum Colonienſium*, quem in quinquageſimo ſexto Archiepiſcopo *Wilhelmo de Genepe* finit, ejusque mortem, quæ in annum MCCCLXII incidit, non annotat, ſed ſolum Sectæ Flagellantium exortum, quæ ad A. MCCCXLIX pertinet, & maximam peſtilentiam, quæ circa A. MCCCL graſſata, deſcribit.

VITA

VITA
LEVOLDI NORTHOVII
EX CHRONICO MARKENSI
COLLECTA.

LEVOLDUS Northovius patriam habuit Westvaliam, natus in agro Marcano familia equestri, quæ ante annos multos desiit. In lucem editus est anno Χριςογονίας MCCLXXIIX. die XXI. Januarii, quem in fastis nostris occupat Agnes virgo Romana. Ab ineunte ætate ad bonas literas assuefactus, quantum profecerit testatur hoc scriptum, quod evulgamus modo, luci datum eo tempore, quo studia artium & linguarum in Germania tristi barbarie oppressa jacebant. Annum agens XVI. missus est Erfordiam studiorum gratia, sed biennio elapso à Rutgero de Altena, Comitis Marcani Dapifero (vulgus Drossatum nominat) domum revocatur. Ægre hoc ei accidit, tum quod oportuna in literis proficiendi ibi occasio, tum quòd ex popularibus non pauci commilitones una viverent. In aulam tum adscitum & junioribus comitibus, Engelberti filiis, erudiendis præfectum credibile est. Anno MCCCIIX. mense Majo ad acad. Avenionensem, propter sedem Pontificiam Româ eo translatam, tunc temporis maxime florentem accessit. Quod vitæ religiosæ se addixisset, anno MCCCX. ab Adolfo Comite Marcano, Præposito Wormatiensi, sacerdotio Bopardiæ donatus est: qui idem Præsul Præposituræ suæ administratorem fecit, & cum non multo post Leodiensis Episcopus electus esset, anno MCCCXIV. magis opimo sacerdotio in ecclesia Leodiensi Levoldum cohonestavit. Quib. beneficiis optimus Princeps servitia sibi suisque præstita benigne remunerari voluit. Post annos XII. Levoldo Romam eundum fuit cum Engelberto Comite Marcano, quo ulterius ad Rupem-amatoris progrediente, ipse in curia Pontificia subsistens Præposituram Bopardiensem & chorepiscopatum Coloniensem Engelberto prædicto, ipsius fratri Eberhardo Coloniæ & Leodii sacerdotia impetravit, anno MCCCXXX. quo eodem Engelbertus Senior Comes vitam finivit, patrique in gubernatione successit Adolfus: de hujus consensu Levoldus emit bona nonnulla hereditaria in Dresole, quibus tamen non nisi ad religionem promovendam usus est. Nominat se abbatem secularem ecclesiæ Visetensis, id non satis assequor: hoc scio Visetum ab auctore vitæ Henrici IV. Vegesatum nominari: antiquitus vero Taxandriæ sive Toxandriæ appellatione venisse. Meminit Plin. lib. IV. cap. XVII. Hodie Weset oppidum ad Mosam fl. inter Trajectum & Leodium medio itinere. Quando Levoldus obierit non comperi: ad summam senectutem pervenit. Nam cum finem hinc libro imponeret, annum ætatis excesserat LXXX. erat is à salute restituta MCCCLIIX. quo tempore se Comitibus Marcensibus circiter L. annos inserviisse testatur. Summæ isthic auctoritatis fuisse, & totus liber, & præfatio cumprimis testatur. Magna ibi παῤῥησία in præceptis bonæ & salutari gubernationi necessariis inculcandis. Quibus caussis ad scribendum inductus sit, exponit ipse: justæ illæ & graves.

 Atque

Atque utinam inveniſſet, qui telam hanc bene cœptam fideliter continuaſſent. Conſervationi ſui fœtus ſtuduit diligenter, factusque eſt voti compos, tum per alios, qui dignum vita laborem non paſſi ſunt intermori, tum per me, qui publici nunc juris facio. Quod ut præſtarem, multa me movebant, atque inter cætera hoc, quod viderem Origines Comitum Marcæ intra XX. annos fabulis contaminatas, præeunte aliis Ponto Heutero, aliàs viro docto & diligenti: quem qui hic exſcripſerunt, ſemet-ipſos & alios in errorem præcipitarunt. Et ſane tutius ſequi potuiſſent clariſſimum Peucerum. Reſtat, ut de noſtra opella aliquid ſubjungam, & eos, quorum vitula aravi lectori indicem. Exemplaria Levoldi ad manus habui duo: unum ante annos XXX. mecum communicavit Eberhardus Curtius JCtus Weſtvalus, eo tempore, quo hic ſtudiorum cauſa agebat. Erat is codex ἀκέφαλος: deerant etiam nonnulla in fine: neque non lacunæ hinc inde ſe offerebant. Interdum pro auctore loquebatur interpolator quidam: quæ omnia dubium me reddebant, verumne haberem exemplar Levoldi, an ſuppoſitiiium. Cumque omnino de eo, quale quale eſſet, edendo cogitarem, oportune accidit, ut vir nobilis, & in omni antiquitate præclariſſime verſatus, Caſparus Swartzius, patricius Tremonienſis, à Caſparo Pafradio, Doctore Theologo, & hujus academiæ Profeſſore celeberrimo, expugnatus, aliud exemplar Levoldi ad me tranſmitteret. His duobus inter ſe cum cura collatis, quem hic vides, lector exhibere tibi conatus ſum Levoldum, hiſtoricum non vulgarem, ſed eximium, certe prudentem. Utinam omnes principum conſiliarii & miniſtri huic ſint ſimiles, parique fide & animi contentione Principum ſuorum, imo totius Reipub. ſalutem & emolumentum quærant, promoveant. Mihi voluptati eſt decus nobilitatis, & literatorum ſui temporis, adeoque communis patriæ lumen ac ornamentum, redivivum huic ſeculo exhibuiſſe. Quas ex noſtro penu adjeci notas, tales eſſe puto, quæ huic auctori, imo aliis etiam nonnihil lucis impertiri poſſint. Poſtremo diſſimulandum non puto, Hermannum Hamelmannum, patriæ hiſtoriæ amantem probeque gnarum, affirmare alicubi, Levoldum hiſtoriam ſuam ad annum MCCCLXXXIII. perduxiſſe: cui videtur contradicere codex noſter in anno MCCCLIIX. deſinens. Verſiculos fini adjectos nihil moror: nam de librarii exſcriptione eos intelligo. Obtigit tamen mihi ſupplementum quoddam incipiens ab anno MCCCLIIX. & deſinens MCCCXC. quod cum lectore communicare volui, ne quid intervertam. Si ſunt paralipomena Levoldi, interpolata tamen alterius calamo, cum hæc ſcriberet ille, annorum fuit C. & III. Si alterius ſunt, quod puto, nihilominus tamen, tanquam profutura, boni conſulantur. Nomen Levoldi, ſi quis & hoc ſcire velit, Germanicum eſt, ſignificans perquam amabilem, voce compoſita à *Lieb* & *bold*: Germani ſuperiores *Lippoldum* dicunt. Chriſtianus Cleinſorgius in Chronico Lippienſi MS. ut & exemplar Eberhardi Curtii hunc auctorem *Leonoldum* vocant, quod in medio relinquo.

CHRO-

CHRONICA DN. LEVOLDI DE NORTHOF.

NOBILI viro, Domino suo cariſſimo, Domino Engelberto Comiti de Marka, Levoldus de Northof, Canonicus Leodienſis, & Abbas ſecularis Eccleſiæ Viſetenſis, Leodicenſis Diœceſis, terram veſtram, & ſubditos cum DEI timore & juſtitia fideliter gubernare. Amen.

Chriſti nomine invocato, ex ſpeciali affectione, quam ad vos, & ad veſtrum Comitatum de Marka ſemper habui, ad perpetuam memoriam, tam præſentium, quam etiam futurorum, eorum præſertim, qui honoris & ſtatus ejusdem Comitatus Zelatores exiſtunt, de Comitibus de Marka, veſtris progenitoribus: de eorum origine, & ipſorum geſtis & ſucceſſibus; qualiter ſe habuerint: qualiter creverint, & profecerint: qualiterque & quam ſtrenue ſuam terram & dominium usque in hodiernum diem dilataverint, prout ea habui & percepi, partim ex ſcriptis antiquis; partim ex antiquorum dictis & relatibus: partim quoque ex his, quæ egomet præſens vidi & cognovi, hoc opuſculum duxi conſcribendum, ut vos veſtrorum progenitorum Comitum de Marka veſtigiis inſiſtentes, diſcatis in juſtitia & in Dei timore veſtram terram & veſtros ſubditos debite gubernare. Ad hoc namque huic compilationi operam dare me induxit veſtra & ipſorum Comitum de Marka, & Comitatus nativa dilectio: quia progenitores mei ab antiquo ipſis familiariter adhæſiſſe dicuntur, eisq; in dilatatione dominii, & defenſione terræ memoratæ non inaniter ſerviviſſe. Intendo etiam hic nonnulla temporum incidentia inſerere & innectere, videlicet de Imperatoribus, de Regibus, Archiepiſcopis & Epiſcopis, & aliis quibusdam Principibus & magnatibus, & præcipue de tempore venerabilis Domini Adolfi de Marka, bonæ memoriæ, quondam Leodienſis Epiſcopi geſtis & honoribus, qui ſibi & Eccleſiæ Leodienſi, in qua me fecit Canonicum, ſuo tempore contingebant, nec non de Domino Engelberto de Marca Epiſcopo Leodienſi, ejus nepote, & ſucceſſore; qui nunc præeſt, quem DEUS per ſuam gratiam dirigat & conſervet. Multa per ipſum geſta & ſuo tempore facta duxi huic operi annectendum, & prout convenientius potui, inferendum, ut ſic faſtidioſus lector diverſa alternatim legendo hoc deguſtet, quod ipſum magis delectet. Sed antequam procedam ad ea, quæ ſuperius ſunt narrata, ſi non dedignatur veſtra dominatio, ad informationem veſtram & veſtrorum ſucceſſorum duxi aliqua præmittenda.

Olim igitur, cariſſime Domine, dum adhuc in teneriori ætatis veſtræ ſtatu apud me in ſchola Leodienſi eſſetis conſtituti, ego bonæ indolis veſtræ ingenium aptum conſiderans, præter documenta ſcholaſtica, nonnunquam ſtudui vobis dicere & imprimere aliqua, quæ cogitavi vobis prodeſſe poſſe, dum ad regimen comitatus de Marka venire vos contingeret. Verum quia hæc non multum, ſicut credo, tunc veſtræ memoriæ commendaſtis, idcirco hic aliqua ex prædictis duxi vobis ad memoriam revocanda, ut ex ipſis, & ex aliis, quæ hic ſuperaddo, ſi placet, poſſitis eligere, quæ dant vobis materiam cogitandi, & quod expedit, faciendi. Et pro ingrato non habeatis, ſi per ſimplicitatem meam, minus plane, vel minus caute, in hoc aliqua ſcribere præſumo, quæ veſtræ, vel aliorum intentionis voto videantur minime convenire: cum hoc faciam bono zelo. Scio enim à Deo vobis datam talem induſtriam naturalem, quod ſi me nte ſolicita velitis attendere negotia veſtra, multò levius, multoquemelius poteritis expedire. His igitur generaliter prælibatis, primo, & ante omnia, vos exhortor, ut in omnibus veſtris factis DEUM præ oculis ſemper habeatis: juſta judicia faciatis: Eccleſias & præsbyteros honoretis: eosque non gravetis, ſed ab inimicis defendatis. Publicas vias, & ſtrata terræ veſtræ, pro tranſeuntibus & venientibus, tam incolis,

quam extraneis, secura & libera conservetis. Nec sit vobis aliquis ita carus, quod non puniatur, qui hanc violaverit libertatem: in his vos taliter habentes, ut mali vos timeant, & boni diligant. Item hæreditates vestras, & jurisdictiones, jura & dominia conservetis, & non minuatis, sed augeatis; sicut vestri fecerunt progenitores. Item vestros subditos, inter sese discordantes, ad pacis concordiam revocetis. Item non sitis in terra vestra spoliatorum receptator, vel fautor: ne contingat de cætero, quod vobis, & patri vestro, bonæ memoriæ contingebat quandoque, ut pro ipsis oporteat spolia persolvere. De aliis namque vestris Progenitoribus non audivi, quod spoliatores diligerent, vel foverent, sed eos potius odiebant: & eos dum deprehensi fuerunt, vivere non sinebant. Item cum vicinis Dominis, & cum civitatibus & oppidis, quantum in vobis, amicitiam & concordiam conservetis, non permittentes, ut vestri subditi, vel quicunque alii, ex vestris munitionibus, & de terra vestra, ipsos Dominos & eorum terras, atque civitates, & oppida, infestent seu molestent: ne sic de vestris amicis vobis faciant inimicos, & in vos consequenter transferant guerram suam: sicut recolo, vestris progenitoribus, non semel, sed pluries, contigisse. Ipsis quoque vestris vicinis, civitatibus & oppidis, ac aliis pertranseuntibus, iter tutum faciatis, non permittentes eis inferri molestiam. Hæc vobis cum vestris vicinis concordiam stabilem conservabunt: hæc vestram famam, longe lateque divulgabunt: per hæc eritis tam incolis, quam extraneis non solum metuendus, sed ab omnibus collaudandus; & sic terra vestra stabit in pace, & in requie opulenta. Item consiliarios habeatis viros maturos, justos & fideles, DEUM timentes, qui in consiliis dandis non quærant lucra propria, vel suorum. In consiliis autem semper attendatis, quid quisque consulat, utrum bene, vel non bene: & eorum dicta examinetis tacite in corde, ut possitis, dum finiunt, respondere, & vos ad ea habere prudenter. Et si dixerint, vel consulant, quæ vera sunt & justa, illa admittatis: & si aliqui sint, qui odio vel favore ducti, rogent, vel consulant, quod non sit justum, illius nequaquam admittatis consilia, sive preces: sed semper sequamini veritatem, & justitiam. Item ad officiatos vestros attendere curetis, ne vestros homines & subditos gravent indebite. Eorum computationes personaliter audiatis, ad eas solicite attendentes. Officiatos, in quantum vitare poteritis, mediante pecunia non ponatis, pro qua ipsa officia obligetis eisdem, quia eò ipsi se reddunt quodammodo suspectos, qui quærunt officia pro pecunia obtinere. Nec fuit hæc consuetudo ab antiquo, officia pro pecunia sic obligare, quod non possent deponi ab officiis, nisi prius pecunia persoluta. Quam damnosum autem sit vobis, & vestris subditis, officia pro pecunia obligare, exemplum recipere poteritis ex his, quæ narro, videlicet, quæ inter Leodienses sæpius vidi & expertus sum, quomodo hi, qui lucra immoderata sectantur & captant, quærunt & procurant, ut in officiis ponantur mediante pecunia. Et si quando à seipsis pecuniam tantam, quæ ad hoc sufficiat, non habent, à suis amicis, qui libenter vellent lucri participes esse, sub mutuo recipiunt, vel sub usura conquirunt: Et hoc totum in Dominorum & subditorum damnum, maxime cum ex ipsis officiatis aliquando sint nonnulli, qui lucra exercere usuraria consueverunt, quorum tanto minus conscientiis in officiorum administratione & regimine est credendum. Periculosum enim est, ponere administratores officiorum, qui DEUM non timent, nec habent conscientiam. Nam tales per tyrannidem subditos rodunt & opprimunt, computationes quoque aggravant, & cumulant, ut sic dominis adempta facultate redimendi officia, tanto diutius valeant in officiis remanere. Hæc vobis scribo, ut similia inconvenientia vitare possitis, sic placet. Dicitur enim in proverbio: *Felix, quem faciunt aliena pericula cautum.* Propter quod officiales, quos, experientia docente, fideliter in officiis se habere noveritis, non facile ad eorum amotionem seu mutationem vos permittatis induci. Et quia plerumque ad bene agendum, exempla provocant plus, quàm verba, licet vos & vestri prædecessores Comites de Marka plures habuistis, & adhuc habetis officiatos meritò commendandos, illorum tamen præ cæteris est memoria specialiter recolenda, qui plus cæteris comitatum in castris, munitionibus, juredictionibus & possessionibus dilatasse & provexisse noscuntur, quorum opera usq; in hodiernum diem extant, & apparent, ut eorum Exempla sequentes moderni, qui officia gubernanda susceperunt, tanto diligentius, tantoque fidelius in ipsis officiis se

studc-

ſtudeant exercere. Inter cæteros tam vivos, quam mortuos officiatos, tres ſunt, de quibus ad præſens mea informata eſt memoria, quorum adhuc apparent opera, videlicet, Ludolfus de Boynen miles, Rutgerus de Althena miles, & Gerhardus de Plettenberg, qui adhuc ſupereſt. Ludolfus namque, ſicut teſtatur antiquorum relatio, ſub Adolpho Comite, ad ejus uſum caſtrum de Marka cum ejus pertinentiis à quodam Rabodone de Marka acquiſivit & emit: caſtrum de Blanckenſteine conſtruxit & fundavit, multasque poſſeſſiones & jura emit, & Comitatui applicuit. Rutgerus quoque de Althena dapifer, cujus ego novi converſationem & facta, honoris & utilitatis ſui Domini fidelis & ſtrenuus extitit executor. Hic ſub Comite Everhardo in guerra contra Epiſcopum Colonienſem caſtrum de Woldenberg & dominium, cum ſuâ pecuniâ, ad uſum ipſius Comitis à Dn Hunoldo de Plettenberg redemit & munivit. Hic oppidum, quod dicitur Nienſtatt incepit & firmavit. Hic caſtrum de Schwartenberg firmavit, & turrim fortem ibi conſtruxit. Gerhardus autem de Plettenberg dapifer prædictus in officio ſuo, quàm utilis fuit ac fidelis, ejus opera manifeſtant. Hic in terra ſibi commiſſâ jura veſtra conſervando, dona à ſubditis non quærendo, taliter ſe geſſit, quod his, quibus ipſe præeſt, omnibus gratus exiſtit. Hic caſtrum dictum de Schwartenberg & oppidum Nienſtatt per prædictum Rutgerum militem primò incepta & fundata amplius fortificavit, & perfecit, & caſtrum novum adjecit oppido ſupradicto, & alia multa utilia ibi fecit. Hic etiam caſtrum in Rœde cum oppido adjacente funditus conſtruxit & firmavit: & multa ibidem circum-circa bona acquiſivit, ad uſum caſtri prædicti, aliaque plura utilia tam in molendinis, quàm in piſcariis fecit ibidem. Idem quoque Gerhardus caſtrum de Cluſenſtein conſtruxit, & firmavit.

Inter hæc notandum eſt, de prædictis tribus officiatis, videlicet de Domino Ludolfo de Boynen, Rutgero de Althenâ milite, & prædicto Gerhardo, quòd aliquis eorum nunquam aliquod fortalitium tempore ſui officii pro ſe acquiſiverit, ſicut officiati moderno tempore faciunt, & caſtra Domini ſui permittunt quandoque ruere & perire. Caſtra verò veſtra, in ædificiis integra conſervetis: & dum tempus exquirit, prout poſſibile erit & neceſſe, munita hominibus & victualibus teneatis. In guerris & actibus bellorum, vos ſemper confortatum & conſtantem vultu & animo oſtendatis. Etiam in adverſis ſeniorum converſationem & conſilia ne ſpernatis, attendentes quod de Roboam rege, filio Salomonis legitur in lib. III. Reg. cap. XII. Hic relicto conſilio ſeniorum, ſecutus eſt conſilium juvenum, propter quod populi qui ſecundum conſilium datum regi per ſenes, obedire volebant, propter conſilium, datum regi per juvenes receſſerunt ab eo, & ſe regi Jeroboam ſubdiderunt. Non tædeat vos habere conſilia in factis veſtris: quia ſcriptum eſt in libro ſapientiæ: Omnia facias cum conſilio, & poſt non pœnitebit. Et iterum. Qui agunt omnia cum conſilio, reguntur Sapientiâ. Hæc conſilia cum amicis tractanda ſunt, quos in veſtros conſiliarios duxeritis ſpecialiter eligendos, non cum levibus perſonis, vel juvenibus, qui adulantur, & loquuntur vobis blanda & placentia, ut trahant vos ad vana, & ad ea aliquando, quæ non expediunt, & non curant, quantum expendatis, quantum detis, vel undè, vel qualiter talia perſolvatis. Nec ſic innitamini veſtro ſenſui, ut non velitis audire conſilia veſtrorum ſpecialium conſiliariorum, vobis fidelium, de quibus certi eſtis, quòd non vellent vobis conſulere, niſi quod ad veſtrum pertineret honorem. Scriptum eſt enim per Salomonem: Ne innitaris prudentiæ tuæ, hoc eſt, pertinaciæ.

In publicis tamen judiciis, propter debita publica faciendis, expedit quandoque, ut Domini ſe inexorabiles & conſtantes oſtendant, maximè dum ſalva juſtitia & honore ejus non licet facere, quod rogatur. Nam quandoque rogant illi, quod non vellent, quod fieret hoc, quod rogant. Dum eſtis in populo, exhibeatis vos eis affabilem & benignum, in ſalutationibus & loquelis veſtris, hominibus quoque pauperibus, vobis attinentibus, non neceſſitate conqueri volentibus, audientiam non negetis. Pro ſervitio vobis impenſo, vel prò quacunque alia re vobis grata, non negligatis hominibus grates reddere, læto vultu, ut cognoſcant, vobis gratum eſſe, quod fecerunt. Iſtud non conſtat vobis, niſi verba, quod multum hominibus erit gratum. Audivi aliquando, ſalva reverentia veſtra, quod ſatis raro iſtud facere conſveviſtis. Illis namque, qui in ſervitio veſtro uſque in finem vitæ ſuæ fideliter perſeverant, decet vos non ſolum grates referre, ſed etiam eorum ſucceſſoribus, filiis & nepotibus: ut propter hoc etiam illis tanto favorabilior exiſtatis. Tem-

Tempora vestra non inutiliter expendatis: ut diem non vertatis in noctem, & noctem in diem: Sed horas diei, si placet, taliter distinguatis, ut primo mane vacetis DEO, & vobis, Missam audiendo, & deinde ante prandium, si non habueritis necessaria pertractare, lusibus & solatiis, prout libet, & placuerit vacando. In expensis faciendis, & in curiis tenendis & conviviis, nec non in donis tribuendis, vos taliter temperetis, ne plus expendatis, quam convenienter & commode persolvere valeatis. Minus enim vituperabile est, in his excessum non facere, quam semper in debitis remanere. Nam Principes & Magnates, qui habent terras defendere, non timentur, nec quicquam facere possunt, si in bonis deficiunt. In donis autem dandis secundum doctrinam sapientis consideranda sunt hæc quatuor: videlicet; Cui detis, quid detis, quare detis, quando detis. Melius est enim quandoque non dare, quam quod dandum est, sub mutuo percipere, & posse illud postea difficulter solvere. Et si quando ex quocunque vos oportet mutuum contrahere, caveatis vobis ab mutuis usuratis in quantum poteritis, & maxime ab illis periculosis mutuis & damnosis, pro quibus vos oportet multitudinem fidejussorum ponere ad comestus, sicut in Colonia consuetum est fieri. Hujusmodi enim debita mortuorum debitores creditorum subjiciunt servituti. Scriptum enim est in libro Sapientiæ: qui accipit mutuum, servus est fœnerantis.

Ad ea igitur, quæ superius sunt prædicta, alia, quæ sequuntur, ad debita, & ad pacificam terræ gubernationem & defensionem inter cætera expediens esse puto, ut ipsius Comitatus de Marka unitas indivisibiliter conservetur, videlicet, ut castra, jurediɛtiones, & districtus per unum tantummodo, & non per plures Comites gubernentur. Sic enim pax in terra poterit conservari: Sic contra vicinos Dominos & alios extraneos invasores tanto fortius defensari: quod fieri non posset, si in seipsa esset divisa. Nam si dividatur, tunc una pars subditorum uni Domino, altera pars alteri Domino adhærebit, & tanto terra ad se defendendum erit debilior contra adversarios extraneos, quando sic esset divisa, quæ huc usque unita fortiter & viriliter se defendit.

Scriptum est enim in Evangelio: Omne regnum in se divisum desolabitur, quod satis patet in nonnullis Dominiis, Ducatuum, Comitatuum, & aliorum dominiorum, qui olim magni fuerunt nominis & potentiæ, quæ nunc per partitiones diversas in hæredes factas, ad statum modicum sunt redacta: maxime cum Imperiali auctoritate sit sancitum, Ducatus, Marchionatus, & Comitatus dividi non debere. Et sicut videtur in Dominiis, quæ divisa sunt, quod semper decrescunt, sic videtur, e contra, quod in dominiis, quæ divisionem non patiuntur, quod continue magis & magis fortificentur & crescant: Virtus enim unita viget; divisa frangitur; Et secundum Philosophum omnis virtus aggregata fortior est seipsa separata. Ad vos igitur castrorum castrenses, & alios Comitatus de Marka milites & armigeros universos, nec non oppidorum oppidanos dirigo nunc sermonem, vos hortando, ut si volueritis in terra habere tranquillitatem & pacem perpetuam, vobis & vestris filiis ac successoribus necessariam, & quam maxime profuturam, hoc etiam peragite, ut per unum tantummodo Comitem, cui fidelitatem præstetis, Comitatus regatur: alioqui si regimen Comitatus in plures partiri contigerit, ex hoc verisimiliter formidandum esset, ne multa inconvenientia & pericula sequerentur, videlicet, guerra discordiæ intestinæ inter dominia sic divisa, & inter milites & armigeros, & oppida, quorum una pars uni Domino, & alia pars alteri adhæreret, ut prædictum est. Et si illi Domini, in quos sic terra partiretur, plures filios generarent, ita quod jam divisa subdividi iterum contingeret, sic Comitatus de Marka omnino redigeretur in nihilum, & perderet nomen atque famam, honorem & fortitudinem: qui per Comites de Marka, qui fuerunt pro tempore, usque in præsens tempus, cum maxima solicitudine & labore dilatatus est, & cum adjutorio suorum militum & armigerorum & aliorum subditorum, sibi fortiter & fideliter assistentium viriliter & strenue propugnatus est. Et, sicut famosa numerositas & strenuitas hominum militarium, quibus ipse Comitatus abundare dinoscitur, ipsum Comitatum fortificavit, & decoravit huc-usque, sic eorundem militarium numerositas, cum essent inter se divisi, terræ tanto periculosius caderent in ruinam, quando inter se altera pars contra alteram in dissensiones, & in guer-

guerras forsitan consurgerent, & sic omnes subditi depauperarentur, cum nulla in eis esset securitas. Verum adhuc vobis illa duxi ad memoriam revocanda, quæ ego præsens vidi & audivi, & plures ex vobis audistis & vidistis. Ex quibus ad præmissa præcavenda, informationem habere poteritis aliqualem, quod videlicet, defuncto bonæ memoriæ Domino Adolfo Comite, Domini nostri Engelberti Comitis patre, dum Domicellus Everhardus de Marka, ipso adhuc præposito Monasteriensi existente, in Ecclesia monialium in Hurde, coram multitudine copiosa castrensium & aliorum militum, militarium, nec non oppidanorum Comitatus de Marka, à Domino Comite Clevensi, & à Domino Comite Engelberto prædicto ibi præsentibus, peteret sibi portionem condividi Comitatus.

Ad hoc prædictorum Castrensium, & aliorum militum & militarium, qui ibi aderant, auxilio & consilio requisito, dicti Castrenses & alii supradicti de voluntate partium prædictarum se trahentes ad partem, unanimo consilio inter se habito redierunt, & eisdem Domino Clivensi & Domicello Everhardo, qui tunc nondum erat miles, per vivæ vocis organum Domini Johannis de Limborg responderunt. Rogabant namque & suadebant, quod prædicto Domicello Everhardo de bonis & redditibus Comitatus de Marka talis & tanta portio secundum consilium & concordiam amicorum partium, utrinque ad hoc assumendorum, daretur & assignaretur, sicut deceeret, & de quo posset & deberet merito contentari: hoc rogabant & suadebant: Sed quod Comitatus de Marka in castris, munitionibus, & in redditibus scinderetur, vel partiretur, in hoc non consentiebant: Sed volebant, ut Comitatus ipse indivisus maneret, & ejus regimen apud unum tantummodo Comitem maneret: cui fidelitatem tenerentur præstare. Hæc vel similia, sicut possum recolere, ibidem audivi.

Veruntamen si comes, qui fuerit pro tempore, fratres haberet & sorores, justum est & debitum, ne pecuniæ hæreditariæ expertes maneant, quod fratribus secundum amicorum consilium, prout possibile fuerit & conveniens, de Comitatu bona aliqua & reditus assignentur, & sorores maritentur, sicut statum eorum decebit: vel aliter provideatur eisdem pro-ut decens fuerit, & justum: Sic tamen, quod ipsius Comitatus castra, oppida & munitiones, juredictiones & districtus indivisi maneant, & sub unius Comitis potestate semper consistant. Hæc prædicta scribo, pro-ut secundum sensus mei parvitatem expedire mihi videtur, salvo tamen in omnibus consilio meliori.

Post hæc autem ad historiam de Comitibus de Marka, & eorum origine; prout superius in principio sum exorsus, ad quod principalis mea in hoc opere intendit intentio, me converto: Sicut & scripta antiqua in monasterio Montis veteris Cisterciensis ordinis, habita & reperta testantur, & ante hæc tempora, & usque in præsens antiquorum fida relatio memoratur & tenet. Duo igitur erant fratres, Ottoni Imperatori Tertio specialiter cari, ex nobili & illustri Romanorum prosapia & progenie procreati, videlicet Ursinorum, qui usque in hodiernum diem inter nobiliores & potentiores in urbe Romana reputantur. Hi duo fratres cum prædicto Imperatore ad partes citra-montanas venerunt, qui per provisionem suorum parentum, cum pecunia abundarent, ipsius Imperatoris freti potentia & favore, terram emerunt & dominium, cupientes sibi domicilii locum tutum & fortem quærere, montem quendam vocatum à terræ illius incolis Wolvesecke, in terra inculta, montosa & nemorosa, ac vastæ solitudinis, cœperunt firmare. Primo quidem ipsius montis cacumen de arboribus explanantes in circuitu ejus ipsum montem cum arboribus circumcirca succisis vallabant & firmabant. Inter hæc avis quædam, quæ *Haselbon* vocatur vulgariter, futuri boni omen pronuncians per operantium & secantium strepitum fugata, in sinu Domini refugium quærens, se recepit: quam idem Dominus recepit in veste, quæ Cappa secundum morem temporis illius à nobilibus usus fuit portari, circumvolvit, dicens operariis: Non deficiet, donante Deo, opus prosperum: procedite ad opera securi de Dei gratia, opus hoc feliciter prosperabitur. Interim percipiente hoc Comite de Arensberg, cujus tunc termini Comitatus longe lateque distendebantur, & potestas, nec alıud nomen Comitis in terra illa habebatur: arbitratus est sibi fieri injuriam, sibique non expedire, montem illum firmari, & per alienigenas occupari, misit ad eos, requirens, ut cessarent ab opere, quia nimis prope

essent apud eum. Ex hoc castro suo nomen indiderunt vocantes ipsum Altena, quod est dicere nimis prope. Comes vero de Arensberg volens eos propulsare, cum dictum montem, in quo castrum firmare cœperunt, obsidere tentaret, videns locum fortem & inexpugnabilem, vacuus inde recessit.

Post hæc hi duo fratres dicto castro Altena firmato, aliud castrum, quod magis prope esset apud Rhenum versus Coloniam super fluvium, qui Düne dicitur in monte, ubi adhuc apparent castri vestigia, quod Aldenberge vocabatur, fundarunt. Sicque dicti fratres dicta duo castra aliquanto tempore communiter possidebant, qui per suam industriam & probitatem, nec non Romani Imperii potentia se successivis temporibus in possessionibus & dominiis, prout inferius dicetur, postmodum non modicum dilatabant. A prædictis duobus fratribus Comites de Monte, & de Marka & eorum Comitatus & Dominia sumserunt initium, propter quod sicut fraternalis unitas & dilectio dictis duobus Comitatibus dedit principium: Sic inter eorum successores Comites concedat Dominus per suam gratiam vinculum pacis perpetuum. Hoc namque expediens est utrique: per hoc stant fortiter utrobique, & se mutuo confoventes per eorum unitam potentiam poterunt impugnantium insultus fortius propulsare. Quod si non fecerint, (quod absit) eorum potentia divisa adversantium facilius succumbet incursibus. Hoc progenitores eorum non improvide attendentes, quotiens retroactis temporibus per propagationes longævi temporis propinquitate graduum eos disjungi & distare contigerat, totiens per matrimonia propinquitatem iterum renovabant, & non ad insipientiam sibi, qui quando propinquitate sanguinis erant disjuncti, tunc nunquam vel raro inter eos visum est, guerras non esse.

Quia prædictorum duorum fratrum, & eorum, qui ab ipsis descenderunt filiorum & nepotum nomina ad ipsorum successus & gesta, usque ad tempora Lotharii Tertii Imperatoris, antiquitas temporum abolevit, ea propter de Imperatoribus & Regibus, qui tempore medio regnaverunt, & de aliquibus aliis incidentibus hic duxi aliquid inferendum, incipiendo ab Ottone Tertio Imperatore, qui regnare incepit Anno Domini Millesimo. Prædicto Ottone defuncto, Henricus Dux Bavariæ, filius Henrici Ducis, qui fuit genitus de Hinrico fratre primi Ottonis Imperatoris, succedit & ungitur in Regem ab archiepiscopo Maguntino Anno Domini M. III. Sancto Heriberto Coloniensi archiepiscopo Ecclesiæ Coloniensi tunc præsidente, qui ipsum non coronavit, pro eo quod idem Dux in reversione de Italia ipsum offenderat, insignia realia post mortem Ottonis violenter de ejus manibus extorquendo, quem tamen idem Imperator, postmodum festum Natalis Domini in Colonia celebrans, humili satisfactione placat. Cui reconciliatus idem Archiepiscopus prædixit prope diem esse mortis suæ, quod & factum est: Cui successit Peregrinus archiepiscopus.

Defuncto Henrico Pio Imperatore, & designato prius à Principibus sibi successore Conrado, viro regii sanguinis, & egregiæ libertatis, quippe qui nunquam se submiserat alicujus servituti, idem Conradus suscepit in regno, Anno Domini MXXV. Hujus Conradi filius Henricus Puer sublimatur in Regem Aquis, & post filiam regis Angliæ duxit in uxorem. Iste Conradus Slavos invadit.

Defuncto Conrado Imperatore succedit filius ejus Anno Domini MXL. Hic Wandalitios invadit, & superat, & Hungros.

Defuncto Henrico Tertio Imperatore successit ejus filius Henricus Quartus, Anno Domini MLVII. Hic Saxones, creato sibi tyranno Rudolfo, Duce Burgundionum, sæpius rebellantes, invadit, & inter hæc ille Rudolfus occiditur. Hic Henricus Imperator discordiam contra Papam Gregorium, qui alio nomine Hillebrandus vocabatur, longo tempore tenuit: unde magnum schisma fuit: Romam obsidet: Romam Leoninam capit: urbem ingreditur: Papa inde recedit. Rex Papam Wicbertum constituit, & ab ipso coronam Imperialem recepit. Post hæc Conradus Imperatoris filius puer Aquis in regnum coronatur. Istius Imperatoris tempore à Christianis capitur Antiochia IIII. Kalend. Julii, & ibi lancea Domini inventa est, Anno Domini MXCIIX. Postea capitur Jerusalem Idus Julii feria sexta hora diei nona, & ibidem Godefridus, Dux de Bulione, in resurrectione Domini Rex constituitur; quo veneno perempto, cum vix uno anno regnasset, frater ejus Baldewinus princeps Armeniæ in regem assumitur. Henricus Imperator expulsus regno à filio suo Henrico

rico Rege, exsul moritur Leodii Anno MCV. & corpus ejus sepultum in Ecclesia sancti Lamberti de jussu legati ejicitur, & in Ecclesia Cornelii Montis juxta Leodium non consecrata sepelitur, donec postmodum filio cum Papa reconciliato ad Spiram delatum est. Hujus etiam Imperatoris Anno XXIIX. Bruno, natione Teutonicus, de Colonia, ordinem Cartusiensium incipit: & similiter inceptus est ordo Cistertiensium sub isto Imperatore, videlicet Anno Domini MXCVII.

Henrico autem Quarto Imperatore à filio expulso & mortuo, ipse filius ejus Henricus Quintus Anno Domini MCVII. succedit in regno, & post septem annos Romam vadit, Paschali Papæ reconciliatur, & abjurata ab eo Simonia in Imperatorem benedicitur. Iste Henricus Imperator Calixto Papæ resignat investituras per annulum & baculum, Ecclesiis relinquens electionem liberam. Sub isto Henrico Anno Domini MCXX. Ordo Præmonstratensium incepit, & post Anno Domini MCXXIII. incepit ordo Templariorum.

Anno Domini MCXXV. feria quinta post Pentecosten in Ultrajecto Henricus Imperaror moritur: Cujus corpus ejectis intestinis sale conspersum ad Spiram portatur, & ibi sepelitur. Defuncto igitur Henrico Imperatore Legati sedis Apostolicæ cum Archiepiscopis & Principibus Maguntiæ conveniunt, & omnes Lotharium Ducem Saxoniæ virum sapientem & industrium, Ecclesiæ devotum, præpotentem divitiis & victoriis, eligunt omnium assensu, quem Coloniensis Episcopus Aquis in exaltatione sanctæ Crucis ungit in Regem; quem postmodo Innocentius Papa Secundus in Leodio in Imperatorem, & uxorem ejus in Imperatricem coronat. Unctus igitur in regem Lotharius Bohemiam invadit, sed quorundam suorum principum fraude, multam suorum militum passus est stragem, videlicet quingentis & quadraginta occisis.

Eodem anno Karolus Comes Flandriæ in Ecclesia Brugensi occiditur. Hic Imperator expeditione jam secundo in Italiam mota rediens Anno Domini MCXXXVII. in patria sua moritur.

Sed nunc intermissis historiis Imperatorum & Regum ad historiam Comitum de Altena & de Monte, unde digressi sumus, redeamus, quia de ipsis scribere præsentis operis principalis est intentio.

Prædicti igitur Lotharii Imperatoris tempore, qui regnare cœpit Anno Domini MCXXVI. cum prædicta duo castra Altena & Aldenberg & eorum dominia iterum per duos fratres primorum fundatorum successores, quorum uni nomen erat Adolfus, alteri Everhardus, regerentur, vel communiter, vel divisim: accidit ut iidem fratres Adolfus & Everhardus cum Duce Limburgensi in bello, in diœcesi Leodiensi, contra ducem Brabantiæ, Comitem Lovaniæ, & Comitem Flandriæ interessent, ubi non modica hominum strages facta est. Cum autem iidem Comites reversi essent ad propria, dictus Everhardus exinde tam gravem concepit conscientiæ scrupulum & remorsum, ut relictis omnibus, in vili habitu nocturno tempore de castro Altena clam recederet, propositum habens ad peragendam pœnitentiam perpetuo se exilio relegare. Sicque Sanctorum Petri atque Pauli in urbe Romanorum, deinde Sancti Jacobi, postremo Sancti Ægidii limina visitavit, & deinde rediens venit ad quandam grangiam Monasterio Morimundo pertinentem, in qua per plures annos generositatem alti sanguinis parvi pendens, ut animam suam lucrifaceret, porcos pascebat. Accidit autem, ut duo milites ejus ministeriales in peregrinatione iter facerent, & illic pertransirent: qui cum de via dubitarent, quendam, quem secum habebant, histrionem mittunt, ut de via perquirat. Hic pastorem porcorum à longe prospiciens, ad ipsum adiit, de via requirit. Inter hæc pastorem illum curiosius intuens per cicatricem in vultu, quam in bello prædicto contraxerat, ipsum agnovit, & concitato cursu ad dominos suos rediens hoc nunciavit eisdem: qui statim dictum histrionem de tali relatu, tanquam incredibili, redarguere cœperunt: ducti tamen ejus assertionis constantia, usque ad locum, ubi porcos pascebat, venerunt. Et alloquentes ipsum in Teutonico, in Gallico respondebat, ut sic se occultaret, ne eum agnoscerent, quos ipse tamen priùs, statim quando eos vidit, agnovit, tandem eorum indefessa percontandi importunitate devotaque sollicitatione victus, (commota quippe fuerunt ejus viscera) illos recognovit. Tunc flentes præ gaudio in ejus venerunt oscula, secum

cum ad grangiam pergunt, magistro grangiæ quis sit, & quantus, omnia per ordinem narrantes. Qui admirans non modicum consurgit de nocte, Abbatem Morimundensem festinus adiit. Abbas non minori admiratione, mane facto, Priorem & Cellarium advocat, ipsis, quæ à magistro grangiæ sibi relata fuerunt, refert, & eos secum ad grangiam prædictam adduxit. Ubi per ordinem ab ipso Comite, & à suis militibus veritatem rei gestæ, serio suis cuncta narrantibus, didicerunt. Abbas autem videns hanc in viro tali mutationem fore dextræ Dei excelsi, & ipsum agi spiritu divino, persuasit, ut habitum monachalem assumeret, Deo, propter cujus amorem se taliter humiliaverat, perpetuo serviturus: qui consentiens, nam & literatus erat, ad Monasterium Morimundum cum Abbate adducitur. Factus ibi Monachus, Deo devotissime serviebat. Processu vero temporis, cum esset ordinis Cistertiensis ferventissimus zelator, & cultor, divina gratia inspirante, ut ordinem ipsius dilataret, Abbatis petita licentia eaque obtenta, fratrem suum Adolfum Comitem de Altena & alios suos propinquos ad visitandum perrexit. Frater suus Adolfus inter cætera locutionis verba, audito fratris consilio salutari, quia maximè eum diligebat, castrum Aldenberg cum multis possessionibus, sibi ad petitionem suam tradidit ad cœnobium Cistertiensis ordinis construendum. Proinde multum exhilaratus, gratias Deo persolvens, quia nihil fuisset suæ contrarium voluntati, venit ad Thuringiæ partes visitare consanguineos suos, nobilem virum Zizonem Comitem, & Gizellam Comitissam conjugem suam. Dumque salutaribus monitis cœlestis vitæ ipsis pabula monstrasset, tandem consilium dedit, ut fundarent Abbatiam ordinis prædicti. Comes vero, divina gratia sic volente, ad petitionem uxoris suæ Gizellæ per omnia acquiescens, tradidit domicilio exstruendo montem Sancti Georgii cum omnibus pertinentiis suis. Frater Everhardus, olim Comes, hæc audiens, Deum in omnibus benedixit, gratias ei persolvens, in Morimundum cum gaudio est reversus, & Abbati & conventui omnia, quæ egerat exposuit: qui eum in factis suis omnino commendaverunt. Tunc Abbas inito consilio, & assumto fratrum suorum consensu, emissis de Morimundo, probabilis vitæ, tam Monachis, quam conversis, virum admodum religiosum ac boni testimonii jam dictum Everhardum, memorati Comitis Zizonis cognatum, unanimi voto, parique eorum fratrum consensu in patrem spiritualem elegerunt. Qui à venerabili Henrico Maguntino Archiepiscopo in Abbatem per Pontificalem benedictionem est promotus. Proinde præfatus Comes Zizo cum conjuge sua Gizella, Deo à quo bona cuncta procedunt, gratias exoluentes, locum ipsum cum consensu filiorum suorum, Henrici & Guntheri, & aliorum legitimorum hæredum, omnipotenti Jesu Christo, ejusque sanctissimæ genitrici Mariæ, sanctoque Georgio Martyri, & beato Benedicto in odorem suavitatis obtulerunt. Adolfus vero Comes prædictus, qui prædictum cœnobium Montis-Veteris, suggerente ejus fratre, fundaverat, ut præmittitur, defunctus in ipso monasterio sepelitur. Recognoscit in diem hodiernum usque diem ibidem fratrum memoria non ingrata, Comites de Altena dicti fundatores loci principales extitisse.

Nunc igitur iterum ad historiam Regum revertamur. Defuncto Lothario prædicto, Conradus, Henrici Imperatoris ex sorore nepos, frater Friderici Ducis Sueviæ, qui antea etiam regnum affectaverat, ad regimen venit. Hic etiam unà cum fratre suo prædicto contra Lotharium Spiram ad rebellionem animaverat, sed Imperator Spiram obsidens bis ad deditionem coëgit. Cœpit autem hic Conradus regnare Anno Domini MCXXXIIX. & imperavit annis XV. Hic prædicante in Spira Sancto Bernhardo, & ibidem miracula multa faciente, crucem recepit, & anno regni sui XII. ipse & Rex Franciæ per Constantinopolin in subsidium terræ sanctæ exercitum movent, & in perfidiam delabuntur, & anno secundo inefficaces revertuntur. Hoc tempore erat Hildegardis, quæ mansit prope Binguiam super Rhenum, & multa miranda prædixit.

Anno Domini MCLII. moritur Conradus Imperator, succedit Fridericus, filius fratris sui Friderici, Ducis Sueviæ. Hic totus nobilis, gloriosus & magnificus fuit. Hic Anno Domini MCLV. Romam proficiscitur in die Marci & Marcellini, & à Papa Adriano coronatur.

Anno Domini MCLX. in die Sancti Joannis cives Maguntini archiepiscopum suum in æde

in æde Divi Jacobi crudeliter occidunt. Anno Domini MCLXIIII. Imperator Fridericus mense Martio Mediolanum capit & destruit: inde tunc corpora trium Regum per Reinoldum archiepiscopum Coloniensem sunt translata. Iste Fridericus Anno Domini MCLXIX. in die assumptionis beatæ Mariæ filium suum Henricum coronari fecit in regem.

Anno Domini MCLXXV: Fridericus Imperator, cum Imperatrice Beatrice uxore sua, & filio Henrico rege Juvene Aquis Pascha celebrat cum magna gloria.

Anno Domini MCLXXXVII. Salahadinus, princeps Turcorum, Guidonem regem Hierosolymorum in bello vincit: Dominicam crucem de manibus Christianorum violenter rapit: Acon capit & alios portus marinos: deinde Jerusalem ad deditionem compellit, & Christianis inde expulsis Turcos in ea collocat. Posthæc crux à Cardinali prædicatur: multi cruce signantur. Sequenti anno Imperator Fridericus cum magna multitudine gentium venturus in succursum terræ sanctæ per Bulgariam transit. Post multas strages Turcorum, victoriasque Iconiorum in Syria fluvium transiens equo cecidit, & de aqua extractus moritur, & in Antiochia in Ecclesia sancti Petri Anno Domini MCXC sepelitur. Cujus exercitum Fridericus filius ejus, Dux Bohemiæ, sibi regendum assumpsit: qui etiam non diu post moritur, & non modica Christianis inde mœstitia relinquitur.

Friderico igitur Imperatore mortuo succedit filius ejus Henricus Rex, strenuus in agendis rebus, & acer in hostes, largus & munificus, & Anno MCXCI. in crastino Paschæ à Celestino Papa cum uxore sua Constantia, filia regis Siciliæ, benedictionem Imperialem recipit.

Anno Domini MCXCIII. in vigilia beatæ Catharinæ, Albertus Episcopus Leodiensis frater ducis Brabantiæ, Comite de Hosteden procurante & Imperatore Henrico favente, Remis occiditur.

Sequenti anno Rex Angliæ Richardus per ducem Austriæ de ultramarinis partibus revertens capitur, & Imperatori traditur, à quo se redemit per maximam pecuniæ summam.

Anno MCXCIV Henricus Imperator reparata expeditione secunda, Apuliam & Siciliam, quas sibi ratione uxoris suæ vendicabat, feliciter subjugavit, & tunc natus est ei filius, quem Fridericum nominavit. Has postmodum terras videlicet Apuliam & Siciliam, Fridericus prædictus de consensu principum, Imperio conjunxit, ad eum finem, ut Imperium suis hæredibus hæreditarium fieret.

Anno Domini MCXCVIII. mense Septembri Henricus Imperator in Apulia moritur, relicto suo filio Friderico parvulo cum matre Constantia quem statim mortuo patre in regem Siciliæ sublimabant. Sed revertamur ad Markenses.

Prædictus Adolfus Comes de Monte & Altena, veteris Montis fundator, genuit Adolfum Comitem, Adolfus autem ille genuit Brunonem archiepiscopum Coloniensem, & Adolfum Comitem. Hic Bruno tempore Lotharii Imperatoris Coloniensi præsedit Ecclesiæ, & cum ipso Imperatore in Apulia existens, apud Barrum mortuus est. Prædictus autem Comes Adolphus sub Conrado & Friderico Imperatoribus genuit Fridericum & Brunonem, qui in Colonienses promoti archiepiscopos extiterunt. Genuit idem Everhardum & Engelbertum, Everhardum videlicet de Altena, Engelbertum Comitem de Monte. Prædictus vero Fridericus archiepiscopus cum Friderico Imperatore in expeditione contra Mediolanenses profectus, in Papia obiit, cujus ossa relata in loco prædicto Berg, quem patruus suus Bruno fundaverat, sepulta fuerunt. Bruno autem Præpositus Bonnensis, frater prædicti archiepiscopi Friderici, mortuo postmodum Philippo archiepiscopo, Coloniensem archiepiscopatum sub Henrico Imperatore Friderici Imperatoris filio suscepit, sed senio jam confectus & debilis renunciat. Et Adolfus fratris Everhardi prædicti Comitis filius in archiepiscopatu anno Domini MCXCIII. succedit. Iste Adolfus, archiepiscopus, mortuo Henrico Imperatore, paucis sibi adhærentibus Episcopis, vel principibus, favente Papa, Innocentio Tertio, Ottonem Henrici Ducis Saxonum filium, regis Angliæ ex sorore nepotem, Comitem Pictaviæ, solus elegit, ipsumque Anno Domini MCCIIX. Aquis coronavit in Regem: cæteris principibus Philippum Ducem Sueviæ, Heinrici quondam Imperatoris fratrem eligentibus. Hunc Ottonem idem archiepiscopus Adolfus necessi-

necessitate compulsus, vel (ut alii dicunt) 5. millibus marcarum corruptus, postmodum deseruit, & Philippo adhæsit, propter quod autoritate Apostolica depositus est. Sed postmodum, Ottone per Papam reprobato, extitit restitutus.

Anno Domini MCCXXII. mense Majo coronatus est Henricus Friderici Secundi filius Aquisgrani in Regem per Engelbertum de Monte episcopum Coloniensem.

Cum autem progenies illa Comitum de Altena & de Monte, sicut dilatabatur in possessionum ampliatione, sic successivis temporib. diversificabatur & multiplicabatur in filiorum & hæredum propagatione, ut prædictum est, propter quod partitiones dominiorum in plures hæredes fieri oportebat. Fuerunt ergo duo Comites prædicti archiepiscopi Coloniensis fratres Fridericus & Everhardus. Fridericus Comes tenuit Castrum de Altena, & Everhardus castrum quoddam super fluvium Lippiam in Parochia Heringen, quod Nienbrugge vocabatur, & castrum de Isenberg super Ruram, quod per fratrem suum Adolfum archiepiscopum dicitur fuisse constructum. Isti duo fratres in secundo gradu consanguinitatis Comiti de Monte, qui tunc erat, creduntur fuisse conjuncti. Istis duobus fratribus successerunt Adolfus Comes de Altena, filius Friderici Comitis, & Everhardo Comiti successit Fridericus filius ejus Comes de Isenberg, qui habuit sororem Henrici Ducis de Limburg, & Diabolo persuadente, ausu sacrilego venerabilem patrem Engelbertum archiepiscopum Colonienſ. licet ipse consanguineus suus esset propinquus, quia prædictus archiepiscopus Engelbertus filius fuit Engelberti Comitis de Monte: & licet etiam duos fratres suos, unum videlicet in Monasteriensem, & alium in Osnaburgensem Episcopos promovisset, insidias ponendo in nemore Gevelsberg, ut eum caperet, Anno Domini MCCXXII. in die Beati Willebordi Episcopi, miserabiliter occidit. Hoc scelus tam nefandum & horrendum, Henricus de Molenarcken, qui sibi in Episcopatu successit, ad vindicandum animatus, faventibus sibi Friderico Imperatore, cui dictus Archiepiscopus multum carus extiterat, nec non Henrico ejus filio, quem ipse de consensu Principum coronaverat in Regem, sententia condemnationis contra prædictum Comitem Fridericum & suos hæredes, necnon possessiones eorum per prædictum Henricum regem in Nurenberg prolata, castra ejus Isenberg & Nienbrugge, cum oppido sibi cohærente, diruta sunt & solo coæquata, possessiones eorum aliis Dominis, à quibus tenebantur, adjudicatæ: Singuli illas prout potuerunt arripuerunt sibi. Posthæc dum idem Comes Fridericus omnibus suis munitionibus & possessionibus prædictis exutus confusus abisset, in terra Leodiensi inter Hoje & Leodium à Baldewino milite de Geneff capitur, &, ut quidam dicunt, tanquam hospes ab eo invitatus fuit, & susceptus, quem pro duobus millibus marcarum vendidit in Visето, Comiti Geldriæ & advocato Coloniensi. Qui extra portam Sancti Severini in Colonia columna quadam facta ibi in monticulo, qui ibi adhuc cernitur, positus est in rota ænea. Interea negligentes non erant nec desides Adolfus Comes de Altena prædictus & sui milites, qui sibi adhæserunt, inter quos duo notiores erant, præ cæteris sibi principaliter adhærentes, videlicet progenies de Boynen & de Altena, quorum præcipue auxilio & consilio terram suam gubernabat, & non modicum dilatabat. Hic namque Comes prædictus parentelis sibi fideliter assistentibus, tempore hujus dispersionis, dispersa recolligere non improvide cogitans, inter Lippiam & Asnam fluvios concurrentes oppidum, quod Hamme vocant, construxit & firmavit, ut ibi gentes dispersas de castro Nienbrugge & oppido noviter destructo, qui locus abinde parum distat, revocaret. Incepta autem fuit dicti oppidi constructio A. Domini MCCXXVI. in die cinerum. Posthæc, prout circa partes Lippiæ erat ejus intentio sollicita, ut congregaret dispersos, sicut dictum est: Sic in partib. super fluvium Rure, ubi castrum Isenberg dirutum erat, non minore solicitudine per Ludolfum de Boynen militem, dapiferum ejus, castrum quod Blanckenstein vocabant anno sequenti in die Pancratii construxerunt, ut haberent refugium hi, qui erant dispersi & deviantes, per quarum munitionum duarum constructionem Comitatus erat confortatus, & non modicum dilatatus. Hic Ludolfus de Boynen dapifer, (ut superius est narratum) quantum sua fidelitate & industria Comitatum dilataverit & auxerit, antiquorum adhuc narrat relatio. Ipse enim, cum esset dapifer, & potens amicis, & Domi-

& Dominus suus in potestate sua commiserat & reliquerat sua omnia, toto tempore sui officii, cum XXV. annis Comitatum gubernaret, nihil tamen præter curiam in Aldenmetler acquirere voluit, sed totum Domino suo voluit applicari. De hoc non plus: Sed inde ad propositum revertamur.

Posthæc transacto aliquanti temporis spacio, cum filius & hæres primogenitus dicti Friderici Comitis de Isenberg apud Ducem Limburgensem avunculum, qui eum sibi assumserat nutriendum, una cum matre; quæ eodem anno post homicidium, per maritum ejus perpetratum defuncta est, idem Dux Henricus, qui & Comes de Monte erat, si quo modo nepoti suo aliqua de paterna hæreditate recuperare posset, quæ jam per diversas manus diripientium extitit occupata, congregato exercitu magno, super fluvium Leene castrum, cui ex nomine castri sui de Limborg nomen Limborg dedit, construxit. Idem Dux (ut fama est) tantam multitudinem militum ibi habuit, quod tot erant milites, quot tabulæ sive platen, quibus arx muniebatur.

Exinde Comitibus de Monte usque in hodiernum diem hoc jus in dicto castro reservatum est, quod eis ad exeundum & redeundum, ut dicitur, patens esse debet. Post hæc per plures annos, quasi continue guerræ erant inter Comitem de Marka adversus illum de Limborg, assistente sibi avunculo suo Henrico Duce de Limborg, & Comite de Monte, qui congregato exercitu militari copioso terram dicti Comitis de Marka intravit, eam depopulans incendiis & rapinis. Hic cum jaceret cum exercitu suo prædicto super rivum, qui vocatur Sifeke, in Edinghausen & in Vladercke, & de gente sua quidam intrarunt villam Boynen, forsan ad eam comburendam & spoliandam: erant quidam de gente Comitis de Marka, (sicut audivi ab illo) qui interfuit, qui illos in dicta villa invadentes alios interfecerunt, alios secum captivos duxerunt. Posthæc cum idem Comes ab una parte ab illis de Limborg & Comite de Monte, & ab alia parte ab his aliis Dominis ultra Lippiam residentibus, forsan cum aliquib. fœderatis infestaretur, illos de Altena posuit pro defensione terræ suæ, contra illos de Limborg, habuitque contra illos, qui de ultra Lippiam ipsum infestabant, in Marka & Hammone alias suas gentes, inter quas præcipui tunc erant illi de Boynen, quorum unus, videlicet Lubertus miles, Ludolfo de Boynen milite tunc defuncto, dapifer erat. Igitur cum quadam die illi Domini, qui ultra Lippiam residebant, se invicem collectis cum gente non pauca villas ac domos, quæ erant juxta Hammonem ultra Lippiam, videlicet Heessen, Heitvelde, Dasbecke, & alias vicinas domus incenderent & spoliarent: Comes Adolfus qui tunc præsens erat, cum militibus de Boynen & aliis suis castrensibus inito consilio, quid faciendum foret in hoc resedit consilium, ut inimicos persequerentur, sicque factum est, ut quanquam haberent respectu inimicorum manum satis exiguam, confisi tamen de Dei adjutorio, cui non est differentia in multis, vel in paucis dare victoriam, inimicorum sequentes exercitum, qui cum in reditu suo ad propria jam adeo processissent, & eorum exercitus in duo dividerent, una parte à dextris versus Widenbrugge, & alia parte à sinistris versus Steinvorde & versus Osenbruge, se dividentibus, hi qui ad partem sinistram diverterunt, cum viderent Comitem de Marka paratum, ut eos invaderet, fugæ se commiserunt auxilio. Ex quibus non nisi unus, nomine Henricus de Iborg captus extitit. Inter hæc fama quomodocunque ad alios istorum socios, qui ad aliam partem se diverterant perveniente, quod socii sui essent jam in actu belli, cum Comite revertuntur, ut sociis præstarent auxilium. Cum quibus idem Comes congressus in prælium juxta Widenbrugge eos debellavit & vicit, & ferè omnes captivos reduxit, donec ab ipsis qui multi erant, magnas pecuniarum summas extorsit. Ista namque fortuna victoriæ, (sicut audivi ab illo referri, qui bello interfuit) Comitem prædictum & suum Comitatum provexit non modicum. Post paucos autem dies ecce illi de Altena, qui ab alia parte contra illos de Limborg terræ tenebant custodiam, non minus strenuitate pollentes, quadam die, dum terram Comites ultra Ruram ad comburendum & spoliandum intrassent, illi de Altena cum sua cohorte ponentes se in nemore, quod Lüre dicitur, Limburgensium reditum expectare volentes, miserunt speculatores post ipsos, ad explorandum eorum potentiam, & quid facerent, & quo se converterent. Inter quos exploratores erat unus Magister Henricus dictus Knop venator, qui postmodum castri de Altena portenarius fuit. Hic visis & consideratis inimicis, rediens, eorum reditum

ditum jam propinquum, & quod multo plures ipsi essent, & ad occurrendum illis fortiores. nunciavit, quod tum Arnoldus miles strenuus & animosus, qui jam ab aliis solus secessit, ut ante alios sciret, quid reportaret, dum audiret, quod de eorum nunciavit fortitudine, inhibuit ne hoc diceret, quod intrepide cum ipsis confligere possent, cum pauciores essent. Quod cum M. Henricus referre recusaret, Arnoldus miles prædictus, rediens una cum ipso apud suos dixit: parati estote omnes, ecce quod M. Henricus veniens jam propinquum inimicorum nunciet adventum. Cumque Hermannus & Theodoricus milites ab ipso Magistro quærere inciperent, respondit se Domino Arnoldo fratri eorum dixisse quod sciret, & amplius non respondit. Sed cum hoc ipsi multum suspectum haberent, & sui fratris nimiam in hac parte animositatem arguerent, ecce quod inter hæc Limborgens. villam Swerte intrant & incendunt. Quod cernens ille Arnoldus magna voce dixit: *Ecce, Theodorice frater, villam nostram jam comburunt: amodo morandum non est nobis: hoc certè non reportabunt impune.* Sicque instructa acie belli ordinaverunt, quod in vado fluvii Rure juxta Vellist congressionem facerent cum ipsis, & quod eorum familiares, qui inermes erant, congressione facta, omnes conjuncti cum uno vexillo sequerentur, quod & factum est. Commissum itaque est bellum durum in medio fluminis prædicti, cessitque illis de Altena victoria illa die, & Limborgenses usque ad numerum militum & militarium valentium circa LX. secum captivos duxerunt.

Sub isto etiam Comite Adolfo aliud est bellum commissum in monte quodam, qui vocatur Gorsenbracht juxta Herschede contra Dominum de Wildenberg, & plures alios nobiles congregatos, qui terram ipsius Comitis invaserant. In quo bello illi de Altena multum strenue se habebant, & parti Comitis cessit victoria. Iste Comes Adolfus, licet esset mitis & benignus, multum tamen strenuus in armis & multa bella tempore suo feliciter peregit. Filios habuit, quos genuit de sorore Comitis Geldriæ, videl. Everhardum, Engelbertum, Gerhardum & Ottonem. Everhardus qui fuit major natu, strenuus & fortis viribus in Tornamento apud Nussiam mortuus est. Alii tres literati; videl. Gerhardus in Episcopum Monasteriens. promotus est. Hic qualis fuerit, & quam laudabiliter & pacificè gubernaverit Ecclesiam Monasteriensem & terram ejus, adhuc hodierno tempore in Ecclesia ipsa Monasteriensi & diœcesi veneranda & multum honorifica ejus testatur memoria. Circa hæc tempora contigerunt quæ sequuntur.

Anno Domini MCCXII. Dominica Adventus Domini Fridericus juvenis Rex Siciliæ, quondam Henrici Imperatoris ex constantia filius, favente rege Franciæ in Franckenfort contra Ottonem, jam per Innocentium Papam III. excommunicatum & depositum, in regem solenniter eligitur. Post hæc autem orta dissensione, inter regem Franciæ, & regem Angliæ, prædicti Ottonis avunculum, cui Ferrandus Flandriæ & Reinardus Boloniens. Comites adhæserunt, Otto prædictus volens ferre auxilium suo avunculo regi Angliæ, adductis secum multis Teutonicis, assistentibus sibi prædictis Flandriæ & Boloniensi Comitibus, Anno Domini MCCXIV. mense Julio apud Bovinas, contra regem Franciæ bellum commisit: sed victus Otto inde recessit. Ibi capti fuerunt prædicti Comites Flandriæ & Boloniæ. Ibi etiam strenui milites Bernhardus de Horstmal, & Gerhardus de Randerode capti fuerunt. Postea Fridericus Rex congregato exercitu copioso, ut Ducem Brabantiæ subjugaret, cujus filiam prædictus Otto, mortua alia sua uxore, filia Philippi Suevi regis, in camera sua in Bavenberg per quendam suum Comitem crudeliter interfecti, duxerat in uxorem, ultra Mosam processit, sed accepto obside filio ipsius Ducis primogenito rediit, nec tamen coronatus est: anno vero Domini MCCXV. in die beati Jacobi idem Fridericus Aquis coronatur. Ibi crux prædicatur, quam idem Rex ibidem recepit. Illuc ad regem venit Episcopus Monasteriensis, qui longo tempore per Ottonem captivus detentus fuit. Hic Otto tunc de Colonia ad Saxoniam recedere compellitur, & illuc sequitur ipsum Fridericus Rex, & Dominos Saxonicos sibi subegit.

A. Domini MCCXX. Fridericus Rex celebrem curiam in Franckenfurt tenens per omnes principes fidelitatem Henrico filio suo puero præstare procurat, quem Engelbertus archiepiscopus Colon. Aquis in Regem coronat, ipsumque & totum regimen suscipit in tutelam: sicque ordinatis regni Alemannici negotiis, Fridericus post festum

festum Joannis Bapt. Italiam cum virtute magna ingreditur, & in die B. Ceciliæ in urbe Roma coronatur. Iste Fridericus potenter regnavit, sed cum Ecclesiæ Romanæ rebellis esset, per Innocentium Papam IV. Lugduni depositus est, Anno Domini MCCXLV. contra quem idem Innocentius Landtgravium Thuringiæ In Regem eligi procuravit, opponente se una cum quibusdam principib. Conrado dicti Friderici filio. Sed dicto Landtgravio non diu post defuncto eligitur in regem Comes Hollandiæ. Hic urbem Aquensium cum magno obsedit exercitu, quia eidem Wilhelmo restiterunt, fidem Friderico servare volentes. Contra quem Papa crucem fecit prædicari, & eam urbem Aquensem ad deditionem compulit, & per Wilhelmum Sabinensem Cardinalem est coronatus ibidem, A. Domini MCCXLIIX. mense Novembri. Eodem tempore Henricus frater Comitis Gelriæ in favorem ipsius Wilhelmi regis, cujus ipse filius sororis erat, electus est in Episcopum Leodiensem, & cum ipso rege in obsidione Aquensium fuit potenter.

Prædictus Comes de Marka obiit A. Domini MCCXLIX. in vigilia SS. Petri & Pauli. Cui in regimine Comitatus successit Engelbertus Comes ejus filius. Hic fuit magnæ constantiæ & zelator justitiæ, qui iniquos odio habuit & æquitatem dilexit. Quoscunque enim vidit parum habentes, & multa expendentes, hos toto animo persequebatur, donec venit occasio vel causa de ipsis judicium faciendi. Et eos, qui bonorum suorum facultatibus sic aptabant, quod de ipsis vivere potuerunt, hos dilexit & provexit: & si qui inter eos erant bonæ nationis, qui libenter serviebant, quibus adhoc non suppetebat facultas, illis clam manus adjutrices porrigens, exemplo B. Nicolai, qui trium virginum stuprum occultis prohibuit muneribus. Ad locum ubi tales venturos esse sciebat, secum pecuniarum summas in pannis ligatas apportans sub absconso chlamidis suæ quæ toga vocatur, clam illis porrigere consuevit, inhibens eis, ne cui dicerent. Hæc enim vera est liberalitatis virtus, ubi qui beneficium præstat, spectantis turbæ laudem non quærit, sed ut munerato utilitatem impendat.

Postquam autem idem Engelbertus solum aliquandiu Comitatum rexisset, Otto ejus frater senior, qui hactenus clericatui inhærebat, (fuit enim Canonicus majoris Ecclesiæ Leodiensis, & Præpositus S. Mariæ Trajectensis) cupiens laicari, à fratre portionem paternæ hæreditatis poposcit, ipsisque fratribus aliquandiu super hoc dissidentibus, Adolfo Comite de Waldegge mediatore, de partitione hæreditatis concordant. Obtinuit namque idem Otto pro sua portione duo castra, videlicet Altena & Blanckenstein, cum quibusdam aliis jurisdictionibus & bonis. Iste Severus homo erat & magni animi ad exercendam vindictam in eos quos odiebat. Uxorem duxit viduam Domini Rudolfi de Meinhovele militis, Ermingardin de Holte. Hic nullo hærede de corpore suo relicto obiit A. Domini MCCLXII. in vigilia assumtionis B. Mariæ. Et sic totus Comitatus redintegratur ad prædictum Comitem Engelbertum, quem suo tempore non sine guerrarum insultibus laudabiliter gubernavit. Iste Comes in bello Wolffeskampe victoriam obtinuit. Iste villam Mendene munitam & firmatam obsedit & destruxit. Hic defuncta uxore sua prima Cunigundæ, cum esset Manburnus Comitatus de Teckenburg, sede Osnabrugens. Ecclesiæ vacante, in Episcopum concorditer postulatur. Cum vero ipsius Comitis Engelberti dapifer Bernhardus miles dictus Bitter quosdam oppidanos de Zuzato cepisset, contigit exinde inter Dominum Engelbertum de Valkenberg, Archiepiscopum Coloniensem & ipsum Comitem gravem suboriri guerram. Et dicto Archiepiscopo gentem suam in Essende & Isenberg petentem ad invadendum terram Comitis prædicti, accidit ut cum quadam feria secunda mensis Aprilis hora prandii cum gente armata Bernhardus dapifer advenisset, gentes Archiepiscopi, forsan ipsius dapiferi tum ignorantes adventum, villam de Hatnegge comburunt. Quod cernentes illi de Blanckenstein ad arma sine mora convolant inimicos persequentes, in loco qui dicitur Capelle bellum durum committunt, & licet multo plures essent Archiepiscopi gentes, tamen debellatæ fiunt, captique sunt usque ad numerum xxc bonorum hominum vel circiter militarium. Ex hoc autem archiepiscopus commotione magna succensus, ad intrandum terram Comitis gentem congregat. Econtra Dominus Engelbertus Comes ad resistendum cum exercitu gentis validæ tam de sua, quam de vicinis terris congregatæ ad villam Ketwig usque procedit. Quod cum Archiepiscopus intelligeret, exercitum

rum suum dissolvit & licentiat, ficte tamen. Nam cum hoc ipse Comes intellexisset, gentem suam etiam abire permittit. Archiepiscopus intelligens, quod gens Comitis disparuisset, statim redintegrato & restaurato exercitu suo procedit, terram Comitis intrat, villam in Unna firmatam oppugnat, capit & comburit. Ecclesia spoliatur, gentes militares & alii oppidani capiuntur. Bernhardus dapifer post captionem oppidi per posticum unum exiens, & sperans evadere capitur. Sed captus ad Zusatienses in campis occiditur. Tunc Theodoricus miles dictus Volerspeit, nescitur quo ductus consilio vel spiritu, villam Camene, forsan ea intentione, quod inimici locum hospitandi non haberent, comburit. Interim tractatur de pace: pax quoque procedit & confirmatur mediante matrimonio. Desponsatur enim Comiti Elisabeth neptis archiepiscopi, filia Domini de Valckenberg, de qua idem Engelbertus Comes genuit Gerhardum & uxorem Florentii de Machlinia, matrem quondam Comitissæ Gelriæ.

Prædicti Engelberti Comitis tempore Anno MCCLI. post mortem Friderici Imperatoris filius ejus Conradus, ut regnum Siciliæ susciperet, cum magno exercitu per mare venit in Apuliam, Neapolin capit & destruit: Sed sequenti anno cum infirmaretur, veneno adhibito in clysteri moritur.

Anno Domini MCCLIII. 5. Idus Maii, in die B. Odelrici, Flandrenses vincuntur in Selandia, ibi capiuntur & occiduntur multa millia hominum. Comes Barrensis Theobaldus oculum ibi amittit & capitur à Comite Clivensi.

Anno Domini MCCLIV. 5. Idus Maji Wilhelmus de Hollandia Rex navali prælio Frisones vincit & subjugat, circiter quinque millibus interfectis. Eodem anno idem Rex, ut recuperaret ad usum Comitis Hannoniæ, sororii sui Comitatum Hannoniæ de manibus Domini Caroli fratris regis Franciæ, cum magno exercitu ipsum Comitatum intrat, sed inefficax revertitur.

Anno Domini MCCLX. in die Conversionis S. Pauli Wilhelmus Rex à Frisonibus occiditur: quo mortuo principes in electione discordant, alii regem Castellæ, alii Richardum regis Angliæ fratrem elegerunt.

Hoc anno Henricus de Gelria electus Leodiensis apud Vienamont per Comitem Juliacensem suum sororium vincitur in die S. Laurentii.

Eodem tempore idem electus apud Bentheem judicio præsidet: postea porta sancti Walburgis sibi traditur, & castrum inde firmatur.

Anno Domini MCCLXVI. in nocte Nativitatis Domini Comes Lucemburgensis Navicennam intrat, sequenti die castrum obsidet.

Anno Domini MCCLXVII. Richardus Regis Angliæ frater Aquis per Conradum Archiepiscopum Coloniensem ungitur in Regem.

Anno Domini MCCLXVII. Urbanus Papa IV. regnum Siciliæ dedit Karolo fratri regis Franciæ, ut illud de manibus Manfredi eriperet, & anno sequenti Manfredus à Carolo prædicto victus perdidit regnum & vitam.

Anno MCCLXVII. Henricus Episcopus Leodiens. contra Machlinienses movit magnum exercitum, sed nullum consecutus est effectum, licet multa promissa fuissent eidem.

Anno MCCLXVIII. Conradinus cum Teutonicis, associatis sibi Romanis Apuliam cum magno exercitu intrat: Sed Romanis terga vertentibus, vincitur & capitur, & tandem decapitatur.

Anno MCCLXIX. nocte Maurorum martyrum Dominus de Valkenburg frater archiepiscopi Colon. Engelberti, cum suis complicibus muros Colonienf. de nocte subintrare nititur: Sed bellum cum ipso committitur, & ipse cum multis in civitate occiditur.

Anno Domini MCCLXXIII. mortuo Richardo rege eligitur in Regem Rudolfus de Havekesberge, Comes de Suevia, procurante hoc maxime Engelberto archiepiscopo, qui ibi cum magna intererat potentia.

Anno MCCLXXIV. Henricus Episcopus Leodiensis per Gregorium X. Papam in concilio Lugdun. mense Majo deponitur, cui Johannes de Angines, Episcopus Tornacensis, in Leodiensi cathedra substituitur.

Post hoc anno sequenti Engelbertus archiepiscopus Colon. cum de concilio Lugdunensi rediisset, moritur, cui Sifridus de Westerborg, præpositus Maguntin. succedit.

cedit. Nunc autem sufficiant, quæ dicta sunt, quæ prædicti Comitis tempore acciderunt, ad propositum redeamus.

Anno igitur MCCLXXVII. circa festum omnium sanctorum, cum idem Comes Engelbertus, qui propter recta judicia, quæ strenue consuevit exercere, carus erat bonis & justis, & odiosus malevolis, versus Comitatum de Tekenborg, (cujus tutelam gessit) pro quibusdam ibi expediendis negociis proficisci deberet, Hermannus de Loën collectis complicibus insidias ponendo ipsum invasit, & inflictis vulneribus ipsum captivum ad suum castrum Bredevort deduxit, ibique detentus non tam ex vulnerum atrocitate, quam impatientia, quam ex eo habuit, quod sic improvisus incidit in latrones, homines videl. viles spoliatores, qui eum sic præsumserunt invadere, post paucos dies, videlicet in die B. Othmari, quæ est quinta dies post festum S. Martini, receptis Sacramentis exspiravit.

Eodem anno MCCLXXVII. in vigilia B. Gertrudis, Wilhelmus Juliacens. cum duobus filiis militibus, aliisque viris valentibus & strenuis, urbem Aquensem armata manu intrans, interemptus est. Hoc audito Sifridus archiepiscopus Coloniensis gavisus de ejus morte Coloniam intrat, missam festivam in Ecclesia majori celebravit, quæ est de S. Petro, videlicet: *Nunc scio vere, quia misit Dominus angelum suum, & liberavit me de ore leonis.* Deinde Juliacum obsidet, capit & comburit. Sed antequam ipsum oppidum caperetur, gentes Comitis Juliacens. inde exeuntes viriliter cum Archiepiscopo durum habuerunt conflictum. Sed prævalente multitudine victi sunt, sicque idem archiepiscopus totum fere sibi Comitatum subjicit, præter castra Nidegge. Officiatos suos in ipso Comitatu constituit: sed gentes Comitatus Juliacens. filiis dicti Comitis interfecti, qui superstites remanserant, videl. Walramo & Gerhardo, assistente eis Comite Lossensi, illos quos Archiepiscopus in terra dimiserat continuo invadentes capiunt & interficiunt, & sic successive, eis de terra vi expulsis, terram totam recuperant.

Engelberto igitur Comite de Marka, ut prædictum est, in captivitate defuncto, Everhardus filius ejus succedit. Iste Engelbertus ex uxore sua prima Cunegunda genuit filium Everhardum prædictum, & tres filias, videlicet Agneten matrem Comitis de Monte, secundam Comitissam de Tekenborg, tertiam Comitissam de Zegenhagen. Everhardo quoque ejus filio prædicto, ipso patre adhuc vivente, desponsatur & traditur in matrimonium nobilissima Ermegardis, filia Adolfi Comitis de Monte, qui fuerat filius Henrici Ducis Limborgensis & Comitis de Monte, frater quoque Walrami Ducis Limborgensis. Habuitque prædicta Ermegardis fratres Adolfum Comitem de Monte, Wilhelmum postea Comitem, Conradum, qui electus fuerat in Episcopum Monasteriensem, nec non Henricum Dominum de Windecke, qui de prædicta Agnetâ sorore dicti Everhardi Comitis de Markâ genuit Adolphum Comitem de Monte.

Iste Everhardus Comes adolescens spectabilis, post obitum patris sequenti anno castrum Bredenvort, in quo patris ejus corpus exanime aromatibus tamen conditum adhuc tenebatur, obsidet: corpus redditur, & in Kappenberg honorificè sepelitur, obsidione tamen manente, hi, qui in castro erant, fortissimè impugnantur. Sicque castro vacuo derelicto nocturno temporis silentio clam effugerunt, & castrum destruitur.

Anno Domini MCCLXXIIX. Everhardus ad curiam Rudolphi regis assumptus est, cui non mediocriter carus erat. Dicebant namque quidam ipsius Regis familiares, Regem non posse tristem esse, quamdiu iste adolescens Comes in ejus versaretur conspectu. Erat enim aspectu delectabilis, & colloquio affabilis, quem ipse Rex militari demum charactere insignivit.

Hoc anno Domini MCCLXXVIII in die beatæ Agnetis hunc mundum intravi.

Postmodum autem, cum officiati archiepiscopi Coloniensis, qui castra regebant Comitatui de Markâ adjacentia, ipsum & terram suam multis premerent injuriis, Archiepiscopo hoc dissimulatione permittente, vel potius consentiente, idem juvenis, in quo magnanimitatis virtus, quæ pullulare in mente sua jam cœpit, cælari non potuit; sua defendendi sibi sumit audaciam, suos confortans amicos, & adjutores solertes habere procurat, sororium suum Adolfum Comitem de Monte sibi adjutorem consociat.

Inter hæc guerra jam mota, officiati de Recklinghausen Theodoricus dictus Kigge miles cum suis complicibus de castro, quod vocatur Ahuss, super Lippiam, die Dominica ante Nicolai anno MCCLXXXVII. mense Decembri terram Comitis invadentes incendunt & spoliant. Quod cum Comes sentiret, qui tunc in Camene præsens erat, subito de prandio surgens, omnes ad arma festinare jubet, hostes insequitur, qui cum castro Ahuss appropinquassent, equis suis ad castrum præmissis, super ripam fluvii Lippiæ adventum Comitis pedites expectant: quos Comes ipse cum paucis primo viriliter aggrediens fortiter pugnat, prostratus resurgit, hostes vincit & expugnat, quibusdam in dicto flumine submersis, aliis captis, paucis evadentibus, castrum obsidet, & post aliquot dies capit & destruit. Deinde confœderatione procurata per ipsum inter Ducem Brabantiæ ex una parte, qui Ducatum Limburgensem acquisitum & emptum à Comite de Monte prædicto, quem alioqui ipse Comes post mortem Comitissæ Gelriæ filiæ Ducis Limburgensis patrui sui sine hærede decedentis sibi jure hereditario vendicabat, & prosequebatur: & inter cives Colonienses ab altera parte, qui contra Dominum suum Archiepiscopum suam prosequebantur injuriam, videlicet pro eo, quod idem Archiepiscopus castrum in Woringen reædificavit (quod non debuit) telonia indebita exegit, multasque alias injurias & gravamina irrogavit. Inter hæc idem Comes castrum Raffenberg, quod sibi magis erat vicinum & infestum, crastino assumptionis Domini, quo die oppidum Hamme ex parte comburitur, machinis & ingeniis oppugnat. Demum hi, qui in castro erant, penuria aquæ cogente, & aliis insultuum continuorum incommodis, ad deditionem ipsius castri compelluntur. Quod sub hoc reddunt pacto, ut teneatur, & non diruatur, usque ad Nativitatem Domini, si forsan interim eis venire posset redemtio. Dicto autem castro Raffenberg capto (ut prædictum est) idem Comes cum suis versus Rhenum expeditionem ordinat, ubi Dux Brabantiæ, qui jam illuc pro obsidione castri Woringen facienda venerat, in Colonia ejus quotidie præstolabatur adventum, arbitrans, se nihil posse facere in hujusmodi negociis sine ipsius Comitis præsentia. Et cum de ejus adventu diutius expectando desperasset, suumque reditum in Brabantiam destinasset, venit Comes, Ducem, ut obsidione procedat, animat, & confortat. Sicque facta obsidione archiepiscopus Coloniensis Sifridus & Comes Gelriæ gentem congregant, cum quibus erant præcipui Comes Lutzemburgensis cum suis fratribus, Comes de Nassowe, Dominus de Valkenberg, & multi alii Barones & Nobiles. Erantque pro parte altera in obsidione prædicta Dux Brabantiæ, Comes de Monte Adolfus, Comes Juliacensis, Comes de Marka prædictus, Comes de Waldegge, & alii plures Comites & Barones, cum civibus Coloniensibus, quos in obsidione illa principaliter tangebat negotium. Pars tamen archiepiscopi & Comitis Gelriæ potentia militari & numero non modicum excedebat. Castris igitur eorum metatis apud Bruwider, & incertum vicinis villis consilium erat eorum, ut non committerent bellum, sed transirent super Rhenum, & se ponerent inter civitatem Coloniensem & exercitum partis adversæ, ut sic eis advectionem victualium prohiberent, & quod ibi usque ad feriam secundam Brunnensium & Andernacensium & aliorum expectarent adventum. Sed ecce, quod animositate quorundam hoc consilio murato, ut sabbato bellum committant, consentiunt, sicque acies suas ordinant, ad bellum procedunt, congressionem faciunt, versumque est totum pondus congressionis primæ in Ducem Brabantiæ. Contigit autem hoc ex eo, quia licet suas prius acies taliter ordinasset, quod archiepiscopus cum civitate Coloniensi, & his qui cum eis erant, & Comes Gelriæ, cum Duce Brabantiæ, Comes quoque Lutzemburgensis cum Comitibus de Monte & de Marka congrederentur. Omnes tamen istæ tres acies ex casu coadunatæ cum Duce congressæ, Standhardum post se derelinquentes, qui subito per garsiones in ermes Comitis de Marka eversus & confractus, interfectis, qui in eo erant & vexillo lacerato disparuit. Quod non modicum parti Archiepiscopi nocuit, & cum inter eos durum esset prælium, quibusdam de gente Comitis Gelriæ, qui ab initio non ad pugnam, sed ad prædam manus extendebant, cum jam de spoliis, quæ in tentoriis Ducis capiebant, equos & saccos onustos haberent, videntibus adversum se durum esse bellum, ne perderent, quæ lucrati erant, fugientes turpiter se à prælio diverterunt, quorum nonnulli alii hoc videntes sequi vestigia inceperunt. Aliis tamen hinc inde in bello persisten-

stenti-

ſtentibus, viriliter & ſtrenue pugnantibus, tandem ſucceſſit victoria Duci & Comiti de Monte, Juliacenſi, & de Marka, & civibus Colonienſibus; captique Archiepiſcopus per Comitem de Monte: Comes Gelriæ per Ducem Brabantiæ. Mortuus eſt autem Comes Lutzenburgenſis: cum tribus fratribus & frater archiepiſcopi: mortui ſunt quoque multi alii, & magna ſtrages militaris gentis ibi facta eſt. Ex parte Comitis ibi mortuus eſt Rutgerus miles, dictus Vretell de Swanebolen dapifer. Acta ſunt hæc anno MCCLXXXIIX. in die beati Bonifacii. Poſt hæc obſidione remanente deditum eſt caſtrum & deſtructum. Deinde Comes Everhardus de Marka eodem anno oppidum Werle obſidet, ad deditionem compellit, muros & foſſata ſolo coæquat. Caſtrum etiam Volmerſtein, quod archiepiſcopi erat, obſidet & diruit: Similiter & caſtrum Iſenberg.

Hoc anno videlicet MCCLXXXIIX. menſe Auguſto, natus eſt Comiti prædicto filius Adolfus nomine, Leodienſis futurus Epiſcopus. Archiepiſcopus vero Sifridus interim in caſtro Comitis de Monte, quod Novum vocatur in captivitate pro liberatione ſua Comiti de Monte Waldenberg, Rodenberg, Wenden Aſpell, Wide, arces & oppidula obligat, & ſic liberatus poſt aliquod temporis intervallum inde recedit. Comes Gelriæ, detentus per Ducem in caſtro Balterſen, pro liberatione ſua Ducatum Limborgenſem prædicto Duci Brabantiæ dimittit.

Anno Domini MCCXCI. civitas Aconenſis à Saracenis capitur & deſtruitur. Circa idem tempus Comes de Marka Everhardus in quadrageſima expeditionem ordinat in ſubſidium nepotis ſui Ottonis Comitis de Tekenborg, terram Epiſcopi intrat, & per octo dies continue in ea circumcirca peragrando eam depopulatur & devaſtat, archiepiſcopo Colonienſi Sifrido, Epiſcopo Paderbornenſi, Epiſcopo Mindenſi, Domino de Lippia & aliis multis nobilibus, & militibus, nec non tota terra illa Oſnaburgenſi cum Epiſcopo tunc in civitate Oſnaburgenſi in adjutorium ejus congregatis, qui ipſum invadere non audebant, licet multo plures & fortiores eſſent.

Anno Domini MCCXCII. mortuo Rudolpho Romanorum rege, electus eſt Adolfus Comes de Naſſaw, procurante hoc præcipue archiepiſcopo Colonienſi Sifrido, qui ſe per ipſum de inimicis ſuis cogitaverat vindicare, & in die beati Joannis coronatus eſt in Regem.

Anno MCCXCIII. circa feſtum purificationis nati ſunt Comiti Everhardo duo gemelli, Conradus & Cunigundus: poſt quorum partum nobiliſſima eorum mater Ermegardis Comitiſſa debilitata & infirmata, feria tertia ante feſtum Paſchæ, diem clauſit extremum, & in vigilia Paſchæ, in Vrondenberg honorifice eſt ſepulta: ubi filiam ſuam Catharinam devoverat eſſe monialem. Poſt hæc eodem anno idem Comes cum Rege Adolfo in expeditione in terram Miſnenſem profectus eſt: qua pro majori parte per Regem ſubacta, conſtituit in ea idem Rex Henricum Comitem de Naſſowe, qui ibidem poſtmodum captus extitit, & multa paſſus. Interim autem Comes de Marka intellecto, quod archiepiſcopus Sifridus ad partes Weſtphaliæ ipſum invaſurus tranſiviſſet, in feſto nativitatis Domini rediit. Tunc Dominus de Lippia eo abſente, pro defenſione terræ ſuæ ſe bene exhibuit.

Anno MCCXCIV. In die inventionis S. crucis Joannes Dux Brabantiæ magnificus, ex læſione haſtiludii in Barro interiit: cui Johannes filius ejus ſucceſſit. Eodem anno tranſtuli me ad ſtudium in Erford.

Anno MCCXCV. Comes de Marka oppidum Recklinghuſen obſidet, illuc in adjutorium venit nobiliſſimus & magnificus Johannes Dux Brabantiæ, ſecumque ad deditionem oppidi permanſit. Quo dedito, & poſtmodum muris & foſſatis coæquatis, inter Paſcha & Pentecoſten feſta, Comes ipſe cum Duce prædicto in obſidione caſtri Waſſenberge tranſivit, & illo caſtro capto in ſeptimana poſt Pentecoſten inde rediit.

Eodem tempore, videlicet in die Pentecoſtes, anno Domini MCCXCVI. Rutgerus de Altena dapifer Comitis caſtrum Waldenberg, quod ab Hunoldo de Plettenberg milite pro D. Marcis redemit, intravit, illud hominibus & victualibus muniens, ut inimicos, qui in Attendorn & in Snellenberge erant, ex vicino loco convenientius poſſet infeſtare, & terram Comitis ab eorum incurſibus defenſare. Hic Rutgerus dictum caſtrum tenens Dominum de Bilſtein, & caſtrenſes in Waldenberg, qui tunc multū pollebant potentia & virtute, ſibi attraxit, qui in guerra contra Johannem de Plet-

de Plettenberg, tunc Marschalcū Westphaliæ, sibi semper viriliter & fideliter assistebant.

Eodem anno per prædictum Rutgerum dapiferum, de Erfordia fui revocatus, licet invitus.

Eodem anno in vigilia S. Michaelis Adolfus Comes de Monte moritur, & in Grevenrode sepelitur, cui succedit frater ejus Wilhelmus. Eodem anno transivit ad Westphaliam archiepiscopus Sifridus usque Ruden oppidum, consanguineam suam filiam de Retberge tradit in uxorem Wilhelmo, primogenito Comitis Lodowici de Arensberg. Post nativitatem Domini Archiepiscopus infra treugas, per Regem adornatas, ad partes Rheni rediens, conductum à Rutgero dapifero petiit & obtinuit, & reversus Bunnam, in nocte Palmarum diem clausit extremum, & sepultus est in Bunna.

Anno Domini MCCXCVII. in principio Maji statuta est dies ad eligendum Episcopum Coloniensem in Nussia, quia civitas Coloniensis adhuc erat interdicto subjecta. Illuc convenientibus Rege Adolfo archiepiscopo Trevirensi Boemundo, & pluribus Principibus & magnatibus, electus est Wickboldus de Holte, Decanus majoris Ecclesiæ Coloniensis, procurantibus hoc præcipue Juliacensi Walramo, & Everhardo de Marka Comitibus.

Eodem anno, feria secunda ante festum S. Johannis, Bernhardus Bitter filiam Gerwini de Rinkenrode militis venientem de Vrondenberg rapuit, & eam fratri suo Engelberto in matrimonio copulavit, quam pater ejus postmodo sibi redditam primogenito Domini de Volmunsteine dedit in uxorem, cujus facinoris actores, videlicet Bernhardum Bitter, & suos complices statim è terra sua eliminavit, multamque in ipsorum bonis satis rigidus irrogavit. Comes Everhardus associata sibi electa militum & scutiferorum comitiva, inter quos erat Comes de Waldegge præcipuus, regi Angliæ Eduardo & Comiti Flandriæ Guidoni fert auxilium, villam Iprensem intrat, illam custodit non sine magno sui & suorum periculo: Cum interim Rex Franciæ esset in obsidione Insulæ cum magna potentia, & quotidie ipse Comes ab ejus exercitu pateretur insultus, & aliæ bonæ villæ Flandrenses, videlicet Brugis jamjam inciperent Gallo se submittere.

Anno Domini MCCXCIIX. Adolfus Rex in die beatorum Processi & Martiani ab Alberto Duce Austriæ in bello occiditur, & statim post principes eundem Ducem in Regem elegerunt, ipsumque in die beati Bartholomæi coronaverunt. Hic postea solennem curiam in Nurenberg tenuit. Deinde in sequenti festo conversionis S. Pauli Comes Everhardus pro filii sui primogeniti Engelberti, & filiæ suæ Margaretæ nuptiis solennem curiam tenuit in Hammone, quæ multum laudabiliter fuit adornata: ubi intererant Comites & Barones.

Eodem anno Adolfus filius dicti Comitis Everhardi adhuc satis juvenis præposituram Ecclesiæ S. Martini Wormatiensis est adeptus.

Anno MCCXCIX. in quadragesima Everhardus Comes Dominica Reminiscere exercitum movit contra Everhardum Episcopum Monasteriensem occasione Comitis de Tekenborg, terram intrat. Villa Dulmene se cum pecunia redemit, ne conbureretur. Dominus Hermannus de Ludinckhusen castrum suum sibi & pro tunc, & pro futuro tempore obligat, ut sibi & suis hæredibus contra inimicos suos patens existeret. Interim de pace tractatur, & pax procedit.

Anno Domini MCCC. inter archiepiscopum Coloniensem Wickboldum, cui in hoc se jungebat, & confoederabat Sobbo miles occasione castri Limborg, quod idem Sobbo occupavit, ex una parte, & Comitem Everhardum ex altera parte, guerra mota est, tunc Comes, mense Majo, turrim ipsius Sobbonis in Werden super Ruram diruit, castrum in monte dicto Ecke juxta Limborg ad constringendum castrum Limborg firmat, sed postmodum pace facta castrum Limborg Comiti de Marka redditur, & novum castrum in Ecke diruitur.

Eodem anno, mense Augusto, Comes Lutzenburgensis Henricus cum magno exercitu Treverim impugnat, vineas succidit, blada conculcat, & deinde ad suam voluntatem pacem facit. Intererat tunc cum ipso Engelbertus primogenitus Comitis Everhardi, Dominus de Arberg, parte interim in Colonia, propter infirmitatem, qua gravabatur, manente.

Eodem anno, interfecto Comite Hollandiæ, rex Albertus Comitatum jure devoluto

voluto ad se pertinere contendit: exercitum congregat, usque ad Noviomagum procedit: Sed Wilhelmo Comite Hannoniæ cum terra Hollandiæ obsistente, vacuus inde recessit.

Eodem anno Rex post ejus reditum de expeditione prædicta incepit movere guerram contra Coloniensem, Moguntinum, & Trevirensem archiepiscopum, nec non Ducem Bavariæ, propter telonia, quæ voluit removere, & mediante Comite de Marka, sibi attraxit Comitem Juliacensem, & alios quosdam inferiorum partium Dominos, necnon Colonienses.

Eodem anno videlicet MCCC. ante festum Nativitatis Domini pace facta inter Archiepiscopum & Sobbonem ex una parte, & Comitem de Marka ex altera parte, archiepiscopus castrum de Waldenberg redemit pro tribus millibus marcarum.

Anno MCCCI. Everhardus Episcopus Monasteriensis moritur, & feria sexta ante festum Philippi & Jacobi, Otto de Rethberge in Episcopum Monasteriensem ex insperato eligitur; ibi intererat Comes de Marka, cum magna militum & militarium Comitiva, qui illuc venerat, sperans Henricum Abbatem Werdenensem ut postularent in Episcopum, sed sua spe frustratur.

Eodem anno guerra inter Regem & prædictos Archiepiscopos incipiente moveri, Ruthgerus de Althena dapifer in die S. Servatii oppidum, quod Nienstatt vocatur, & in crastino beati Remigii castrum Swartenberg, construxit atque firmavit.

Eodem anno Hugo de Cabillone, Episcopus Leodiensis ad Ecclesiam Bisuntinam transfertur: & Adolfus de Waldegge præpositus Trajectensis Ecclesiæ Leodiensi per Bonifacium octavum præficitur.

Eodem anno Castrum & oppidulum Leggenich, mense Julio, per Comitem Juliacensem obsidetur, cum quo erat Dominus de Arberg, primogenitus Domini de Marka, cum centum armaturis selectis, interim ejus patre Everhardo Comite in obsidione castri Rodenberg morante, qui capto & destructo, in crastino Petri ad vincula, castro Rodenberg prædicto, ad obsidionem Leggenich accessit, ibi usque ad deditionem & demolitionem dicti castri permansit. Tunc commissum est bellum in nemore, quod Vele vocatur, juxta villam Glune cum illis qui erant in Broyle, & cessit victoria Juliacensi & de Marka Comitibus, qui in ipso conflictu viriliter se habuerunt.

Eodem anno apud Hovestadt conflictus habitus est per Bertoldum de Tunen officiatum in Hamme & Castellanos de Marka ab una parte, & Hunoldum Plettenberg Hovestadensem officiatum ab altera parte, & cessit parti Comitis victoria.

Anno Domini MCCCII. fuit bellum prope Cortracum in Flandria: ibi ex parte regis Franciæ multi ceciderunt Comites & Barones, & aliorum de gente militari numerus infinitus.

Eodem anno Rex Albertus contra Ducem Bavariæ primo, & deinde contra archiepiscopum Maguntinum cum magno exercitu descendens, obsedit plura castra ipsorum, & ea ad deditionem compulit. Tandem usq; ad inferiores partes descendit cum magna potentia, & castra sua metatus est intra Coloniam & Bunnam post festum S. Remigii. Ibi facta pace rediit, & teloniorum amota est exactio.

Eodem anno in die beatæ Luciæ Adolfus de Waldegge Episcopus Leodiensis moritur, & Thetbaldus frater Comitis Barrensis succedit.

Anno MCCCIII. post festum S. Remigii Comes Everhardus, assistente sibi Ottone Episcopo Monasteriensi, castrum Bredenvort capit, & tam Episcopus, quam Comes illud gente sua muniunt & tenent. Inde motus Wickboldus archiepiscopus, cujus soror uxor erat Hermanni Domini de Bretenvort, congregat exercitum, & venit usq; Dorstene, & econtra Episcopus & Comes bellum expectant: Tandem treuga facta inde discedunt. Deinde post festum Epiphaniæ Domini Comes Everhardus castrū Hovestadt obsidet, capit & destruit. Hinc iterum motus Archiepiscopus gentem congregat, venit usque Zusatum, Landgravium Hassiæ & Comitem Henricum de Nassaw sibi associat. Oppidani Zusatienses tandem victi ab archiepiscopi instantia, licet inviti, Comitem diffidant. Interim Comes ad resistendum congregato copioso exercitu militari castra sua metatus est in Bodericke, & in villis circumjacentibus. Sed cum per plures dies ibidem ipsius Archiepiscopi præstolaretur exitum & adventum, & videret, quod exire non vellet, ipsum gravitate expensarum urgente, processit usq; prope Zusatum,

tum, & ibi moram faciens fere per diem unam, villas, quæ erant in circuitu, combussit, & deinde exercitum permisit dissolvi, aliquos ex ejs in suis munitionibus ponens. Exercitu vero (ut præmittitur) disparente, post aliquot dies Archiepiscopus castrum in Hovestadt restaurat & firmat. Sed & Ludolphus de Dicke, Canonicus Coloniensis, officiatus Archiepiscopi in partibus inferioribus circa Rhenum, in die S. Gertrudis in quadragesima, collecta gente Zusatum mane ante diem exit, Villam Unna, quæ non erat firmata, & terram Comitis vicinam usque Aßlen comburit, & eodem die Zusatum revertitur. Deinde Archiepiscopo ægrotante treugæ fiunt, & Archiepiscopus in vigilia Paschæ diem clausit extremum, & ibidem sepelitur.

Anno MCCCIV. die statuta initio Maji in Colonia ad eligendum futurum Episcopum, eligentium vota non concordant. Alii namque Henricum de Verneborg majoris Ecclesiæ Præpositum; Alii præpositum Brunnensem Sifridi quondam Archiepiscopi fratrem eligunt; Alii quoque Wilhelmum de Juliaco, præpositum Trajectensem non in sacris constitutum, postulant. Henricus de Verneborg ad curiam pro sua confirmatione proficiscitur. Tunc eodem anno Bonifacio Papa octavo mortuo, Benedictus undecimus substituitur, quo mense Julii die quinta mortuo Cardinales dissentiunt: sed tandem Clementem quintum eligunt. Hic in Lugduno Dominica post festum S. Martini in Ecclesia S. Justi coronatus Henricum in archiepiscopum Coloniensem ibidem confirmat.

Anno Domini MCCCV. Comes Everhardus in gubernatorem Comitatus Gelriæ per Comitem Reinardum seniorem assumitur. Interim inter Ottonem Episcopum Monasteriensem & Comitem Everhardum occasione castri Bredenvort, Episcopo Comitis gentes de castro expellente, guerra oritur, castrum Dulmene capitur, castrum novum juxta Rickesmelen per Episcopum firmatur. Quod cum Comes cum gente valida obsideret, Episcopus congregata gente ad liberandum castrum, feria sexta ante Dominicam Oculi Comite impræmonito, cum jam multos de suis abire fecisset, supervenit. Sed in expectando peditum suorum progressum & accessum, interim Comes suum recolligit exercitum, & modica fossa, hinc inde prohibente congressum, erant qui loquebantur de pace, qua facta castrum novum, quod Episcopus construxit, dirutum est, & Comes de Castro Bredenvort restitutus, & Dulmene Episcopo restitutum est.

Anno MCCCVI. Henricus archiepiscopus Coloniensis de curiâ confirmatus revertitur, statimque collectis amicis, & præcipue Comite de Marka Lintberg & alia castra, quæ Ludolphus de Dicke tenuit, obsedit, & ad deditionem compulit.

Eodem anno Otto Episcopus Monasteriensis de consilio archiepiscopi Coloniensis & sui Officialis minus canonice deponitur. Conradus frater Comitis de Monte non plus Canonice subrogatur: castra Episcopi per Comitem Everhardum ad deditionem compelluntur. Episcopus jam depositus & derelictus à suis subditis ad curiam Romanam, quæ tunc Pictavii residebat, properat, ibique vitam finit.

Anno Domini MCCCVII. Archiepiscopus Henricus congregata gente ad Westphaliam versus in terram Episcopi Paderbornensis expeditionem fecit, & inde rediens castrum Furstenberg construxit.

Hoc anno MCCCVII. Rutgerus de Altena dapifer feria quinta post Dominicam Lætare in Altena coram Everhardo Comite de XII. annis officii sui computationem fecit. Quam factam Comes accepit gratanter, ipsumque ut in officio dapiferatus remaneret, cum instantia requisivit. De quo idem Rutgerus se tunc excusavit, quibus sic actis idem Rutgerus ad ipsum Comitem libera mente atque voce locutus est in hæc verba: *Domine, non curo à vobis aliud habere lucrum, nisi quod servitium meum in officio vobis impensum gratum existat. Quitetis me apud creditores meos, quibus pro vobis obligatus existo, & quod reliquum est de summa ex computatione mihi debita, habeatis pro vobis.* Quo audito Comes lætanter cum filiis suis, & militibus, & castrensibus, qui ibi aderant, venit ad ipsum, & regratiatus est ei, hortans filios suos, quod hoc in perpetuum præ oculis habere deberent. Sicque de nongentis marcis, in quibus Comes debens sibi remansit, computatione de XII. annis facta, de quibus non computaverat, quilibet annis, licet in diversis guerris & magnis, nec non in constructione castri Swartenberg, & oppidi de Nienstatt multas & magnas sustinuisset expensas, ipse nihilo-

nihilominus in CCCL. marcis contentabatur, & reliquum tum Comiti liberaliter dimisit, ut prædictum est. Ego præmissis præsens adfui, vidi & audivi, & testimonium perhibeo veritati. Hæc autem, quæ de prædicto milite Rutgero, & quæ de Domino Ludolfo de Boynen scripsi superius, duxi scribenda adhuc, ut officiati, tam Episcopatus Leodiensis, quam Comitatus de Marka, qui ad præsens sunt & fuerunt, attendant: illi scilicet, qui officia cupiunt assumere, non ut honorem & profectum Dominorum fideliter procurent, sed ut insatiabiliter lucra quærant, ut se ditent: qui dominorum possessiones & jura conservare, & defensare non curant, sed suas possessiones satagunt ampliare: qui fortalitia & domos sibi construunt, & castra dominorum ruere & perire permittunt: qui computationes suas constringere & cumulare solent, quantum possunt, ampliores, ad hoc, ut factis computationibus ipsis in magnis summis maneant obligati: ut sic tanto diutius in officiis permaneant, quando Domini magnas pecuniarum summas solvendi facultatem non habeant.

Anno Domini MCCCVIII. mense Aprili Wilhelmus Comes de Monte moritur, & in veteri-Monte sepelitur. Cui Adolfus ex fratre Henrico Comite de Windegge nepos succedit.

Hoc anno transtuli me ad studium in Avinione, Mense Majo.

Eodem anno in die Apostolorum Philippi & Jacobi Albertus Rex à nepote suo occiditur, & succedit ei Henricus Comes de Lutzenburg, & in festo Epiphaniæ Domini Aquisgrani coronatur.

Eodem anno, in octavis Pentecostes, oppidum Hammonense igne proveniente è domo Gerhardi de Berge fere totum combustum est.

Eodem anno, in die beati Odelrici, Comes de Marka Everhardus moritur, & in Vrondenberg sepelitur: Cui filius ejus Engelbertus succedit, qui postea post festum S. Remigii terram Episcopi Osnaburgensis ingreditur, castrum Osthoff construit, Episcopo Osnaburgensi cum gente sua bellum cum ipso aggrediente. Cum ipse Comes Engelbertus acies belli ordinat, hostes viriliter esset aggressus, suis de terra sua & de comitatu Teckenborg sibi assistentibus, aliis qui cum eo erant eum non sequentibus, prostratus & vulneratus, aliquibus de suis mortuis, aliquibus captis, non tamen multis, mansit, & postea recollecta gente non parva iterum terram illam intravit, castrum Zegevortt obsedit, terram illam ad pacem coegit.

Anno Domini MCCCIX. electio regis Henrici de Lutzenborg per Papam Clementem mense Julio confirmatur. Idem Rex in Nativitate Domini curiam tenuit in Colonia. Tunc fuit frigus intensum nimis, ex quo vineæ multæ in partibus Rheni perierunt.

Eodem anno cruce signati, qui *Fratres Crucis* vocabantur, in diversis terris & nationibus se per turmas collegerunt, & ad Romanam curiam concurrerunt, intendentes (ut dicebant) mare transire in subsidium terræ sanctæ. Sed cum venirent Avenionem, vel ad mare, divisi ab invicem, per vias diversas redierunt.

Eodem anno, Mense Augusto, Comes Hannoniæ cum multis nobilibus Fridinirum obsedit: Sed Episcopo Leodiensi Theobaldo exercitum de terra Leodiensi illuc movente, pace facta, vacuus inde recessit.

Eodem anno Ludovicus filius Landtgravii Hassiæ, procurante Ottone Comite Clevensi, in Episcopatum Monasteriensem per Clementem Papam promotus est.

Anno Domini MCCCX. Rex Henricus Lutzenburgensis ultra montes proficiscitur, corona ferrea in Mediolano coronatur ante festum omnium Sanctorum. Adolfus de Marka fit Canonicus Coloniensis circa purificationem Mariæ. Henricus frater Comitis de Monte moritur, & in Veteri-Monte sepelitur. Tunc Adolfus de Marka, Præpositus S. Martini Wormatiensis, ad studium Aurelianense se transtulit. Eodem anno idem Dominus Adolfus præpositus mihi de præbenda Bopardiensi providit, & sequenti anno gubernationem Præpositura suæ commisit.

Anno MCCCXI. Rex Henricus de Lutzenborg in Lumbardia in obsidione Brixiæ laborat, cui Rex Robertus, quantum potest, parat resistentiam.

Eodem anno Clemens Papa V. in autumno concilium celebrat in Vienna: ibi ordinem Templariorum condemnat.

Eodem anno castrum Furstenberg per Comitem de Marka obsidetur.

Anno Domini MCCCXII. Theobaldus Episcopus Leodiensis in urbe Roma, post coronationem Imperatoris ibi factam in die S. Urbani, occiditur. Cui Adolfus de Marka in episcopatu succedit.

Eodem anno, quarta die Augusti, cives majores urbis Leodiensis occiduntur in Ecclesia S. Martini per communitatem Leodiensem. Prædictus Dominus Adolfus de Marka feria quarta ante festum Palmarum per Clementem Papam in Episcopum ordinatur, & per Wilhelmum Prænestinum Episcopum in vigilia Paschæ ordinatur in Diaconum.

Eodem anno feria VI. ante festum Paschæ archiepiscopus Coloniensis ab oppidulo Recklinghusen transit per Comitatum de Marka, sine tamen combustione, castrum de Furstenberg restaurat. Tunc in vigilia Paschæ magna pars Coloniæ civitatis comburitur.

Anno Domini MCCCXIII. Imperator Henricus in die S. Bartholomæi moritur, & in ecclesia Pisis honorifice sepelitur.

Eodem anno Adolfus Episcopus Leodiensis in vigilia Nativitatis Domini primam missam celebrat, & magnam curiam tenuit, Hannoniæ de Marka & de Monte Comitibus, & Domino de Valckenberg & aliis multis nobilibus præsentibus.

Anno MCCCXIV. in Aprili Clemens Papa moritur Pontificatus sui anno IX. & vacavit sedes annis duobus, & mensibus tribus & XVII. diebus.

Eodem anno post festum Paschæ provisum fuit mihi de præbenda Leodiensi, per Dominum Adolfum Episcopum ante festum Jacobi.

Eodem anno Dominus Episcopus bellum habuit in Hansevels contra Dominum de Bailion & Hojen, & Dionensem, quos ibidem in campis circumdedit, & ad pacem coegit, mediante pecunia sibi promissa.

Eodem anno Dominus Ludovicus Dux Bavariæ in die Beatæ Catharinæ coronatur in Regem, adhærentibus sibi archiepiscopo Trevirensi, & Hannoniæ & Juliacensi Comitibus. Interim autem Dux Fridericus Austriæ electus contra prædictum Ludovicum, per archiepiscopum Coloniensem coronatur in Bunna, faventibus sibi Episcopo Leodiensi, Comite de Marka & de Valckenberg.

Anno MCCCXV. Leodienses cives rebellant, quibus Comes Lossensis adhæsit. Episcopus cum Duce Brabantiæ confœderatur. Canonici Leodienses apud Namurcum resident. & Hojenses castrum de Moha per quatuor septimanas obsident, sed vacui inde recedunt.

Eodem anno incepit caristia, quæ duravit usque ad Augustum anni sequentis

Anno Domini MCCCXVI. invaluerunt caristia, fames & mortalitas, valuit enim modius Speltæ quatuor solid. grossis & amplius. Tunc ante festum S. Johannis facta est pax in villa de Fech, quæ hodierno die vocatur *Pax de Fech*, qua facta, Dominus Episcopus in die beati Joannis Leodium intravit, & receptus fuit ab omnibus lætanter & gratanter.

Eodem anno VII. die Augusti Johannes Papa XXII. in Lugduno electus est in Papam.

Anno MCCCXVII. Episcopus Leodiensis cum magno exercitu intrat terram Lutzenburgensem. Comes de Marka castrum Strunckede obsidet. Guerra inter Episcopum Coloniensem ex una parte, & Juliacensem & Hannoniensem Comites & civitatem Coloniensem ex altera parte mota est. Brüle obsidetur.

Anno Domini MCCCXVIII. Systrat per Ducem Brabantiæ obsidetur, & per Episcopum Leodiensem, castrum Herve obsidetur, & destruitur in principio Augusti.

Anno MCCCXIX. orta est discordia & guerra cum Comite Namurcensi, occasione Dionensis, & illorum de Bovina.

Anno Domini MCCCXX. iterum guerra movetur contra Lutzenburgensem & Hannoniensem Comites. Comes Namurcensis oppidum de Sermeto nocte intrat, sed inefficax inde recedit.

Eodem tempore Episcopus Monasteriensis castrum Porteslere obsedit, postquam scivit, quod Comes de Marka læsus fuit de crure suo fracto, sed Episcopus prædictus per archiepiscopum Coloniensem, Comitem de Monte, Comitem de Verneborg & per illos de terra de Marka ab obsidione fugatur.

Anno Domini MCCCXXI. per Episcopum Leodiensem, assistente sibi Comite de Monte, Boviniam obsidet, & dum jam prope erat, quod castrum illud & oppidum potuisset habuisse, Castellanus de Waremia ex invidia bonas villas informavit, & fecit, quod Leodienses, & aliæ bonæ villæ dimissa obsidione recedebant. Interim autem eodem die, quando recedebant gentes Episcopi, qui pro custodia Hasbaniæ relictæ fuerant, contra gentem Namurcensis, qui Comitatum de Moha invaserant, bellantes apud Berbuis obtinuerunt victoriam, exercitu, qui ante Boviniam fuit, hoc ignorante.

Anno MCCCXXII. in die Cosmæ & Damiani tres Reges transferuntur ad locum, in quo nunc manent, & novus chorus consecratur, & Archiepiscopus celebrat concilium provinciale.

Eodem tempore bellum committitur inter duos Reges electos, Ducem Bavariæ Ludovicum, & Ducem Austriæ Fridericum: ibi idem Dux Austriæ capitur.

Anno Domini MCCCXXIII. feria tertia post Pentecosten Episcopus Monasteriensis Hessus, dum oppidum in Hammone intendebat capere, captus est, & multi nobiles & armigeri cum eo. Postea in vigilia beatorum Petri & Pauli apud munitiones provinciæ, vulgo Landwere, in terra Monasteriensi idem Comes contra gentes Episcopi obtinuit victoriam. Posthæc autem in crastino beatæ Margaretæ apud Ruschenberg gentes prædicti Episcopi, qui villam Metler exusserant, obtenta est iterum victoria, & multi probi homines & armigeri capti fuerunt ibidem.

Anno Domini MCCCXXIV Comes Engelbertus castrum de Wolmerstein feria secunda ante ascensionis Domini obsidet, & in festo Jacobi intrat & destruit, in qua quidem obsidione Rex Bohemiæ & Comes Hannoniæ motu proprio venerunt, & tam ipsi, quam Comes de Monte, usque in finem fideliter astiterunt: ArchiepiscopoColoniense cum Comite de Verneborg, & alia sua gente interim in Zuzato, & in Werle moram faciente, & intendente, an castrum ipsum ab obsidione liberare possent: Sed Episcopo Leodiensi in oppido de Unna pro custodia terræ exeunte, archiepiscopus & gentes suæ terram Comitis non audebant intrare.

Eodem anno inter Episcopum Leodiensem & cives Leodienses oritur dissensio, quæ usque ad annum XXVIII. & amplius duravit. Canonici Episcopo adhærentes, & ipse Episcopus in oppido Hojensi se recolligunt & receptant, ad quem locum in fine omnes Canonici Leodienses, ipso Episcopo procurante, venire autoritate Apostolica sunt compulsi.

Anno Domini MCCCXXV. in die S. Bartholomæi inter nationes & progenies de Awans & Warans grave certamen in loco Dammartin committitur, in quo pars illorum de Warans succumbit multorum strenuorum interitu.

Anno Domini MCCCXXVI. ante festum Pentecostes Engelbertus Comes de Marka ad curiam Romanam vadit, ubi me secum habere voluit, & habuit. Deinde eo expedito de curia vadit ad Rupem amatoris; me in curia manente per sex menses post ejus recessum, ubi tunc impetravi pro ejus filio Engelberto præposituram Bopardiensem & pro alio filio suo Everhardo Colonienses & Leodienses præbendas, pro quibus impetrandis multas ibi sustinui angustias & labores. Sed dum istis sic impetratis rediissem ad partes, Henricus dictus Beyer per potentiam archiepiscopi Trevirensis, & suorum amicorum sibi assistentium, in Præpositura Bopardiensi se opposuit, & tenuit me in lite, tam in curia, quam in partibus per plures annos, quam litem cum pecunia mea non parva sustinui usque ad tertiam sententiam, qua habita, & multis processibus Apostolicis contra ipsum adversarium & ejus adhærentes, ex parte mea sæpius publicatis, venerunt ad me Henricus & ejus sororius Johannes de Bopardia miles, & ad dictum meum dederunt se ad captivitatem Domini mei Episcopi, & renunciaverunt Præpositura, & obligaverunt se sub juramento, omnia damna restituere, & ad dictum Domini mei Episcopi emendare. Sed hæc omnia ad rogatum Comitis de Monte fuerunt remissa & quitata, & placuit mihi, quia probi viri fuerunt, & ipse Henricus, pater suus, & fratres sui postmodum se erga nos fideliter habuerunt.

Anno MCCCXXVII. in Quadragesima ambasiatores civium Leodiensium intendentes contra Episcopum ire ad curiam, videlicet, Dominus Johannes de Lardario miles, & M. Andreas, & alii plures per Conradum de Lonsuriis & Conradum de Altena,

tena, Balivum de Moha, & cæteros familiares Domini Episcopi in regno Franciæ capti sunt, & deducti ultra Rhenum. Tunc Johannes Gilard Canonicus Leodiensis, qui de consilio Episcopi erat, & ejus officiatus, de rebus suis contra Episcopum ivit ad curiam, & Dominus Antonius de Bogella, Canonicus Leodiensis, pro Episcopo in curia ejus procurator & defensor stetit tanquam fortis athleta, ipsum Episcopum & suos adhærentes strenuissime defendendo.

Anno Domini MCCCXXVIII. feria sexta post Pentecosten, Episcopus Leodiensis in monte apud Hojen cum paucis militaribus, & oppidanis Hojensibus sibi adsistentibus, contra maximam militarium & civitatensium multitudinem, DEO sibi auxiliante & eum protegente, victoriam obtinet. Deinde feria quinta sequenti, Dominus Conradus de Marka, qui in prædicto bello fuit miles effectus, collecta gente militari non magna, illos de S. Trudone, cum quibus fuit Burggravius de Montenarken revertentes à Leodiensi exercitu, ubi combusserant prope Warenam, viriliter invasit, & multis captis, & aliis fugatis obtinuit victoriam.

Post hæc eodem anno Dominus Episcopus in crastino octavæ S. Lamberti, assistente sibi Comite Gelriæ, contra Leodienses & eorum adhærentes apud oppidum Husle obtinuit victoriam, ubi fuerunt multi mortui & captivi, quos captivos Comes Gelriensis fere omnes meliores secum ad partes deduxit, à quibus magnam habuit pecuniam, nec voluit habitis illis manere cum Episcopo, sed ipsum dereliquit ibidem. Qui tunc assistentibus sibi de Marka & de Monte Comitibus, & Domino Gotfrido fratre Comitis Juliacensis, nec non oppidanis Hojensibus oppidum Tongrum obsedit. Tunc in Wigonia per quosdam inceptum est tractari de pace, pro qua consummanda cives Leodienses dederunt xx. obsides, qui ponebantur in castro de Moha, donec dicta pax erat firmata & perfecta. Et fuit illa pax facta, mediante summa pecuniæ, Episcopo persolvenda. Et fuit etiam pax firmata sub pœna L. millium librarum solvenda Episcopo per Leodienses cives & eorum adjutores, quotiens contra pacem venirent.

Eodem anno XXVIII. Comes Engelbertus de Marka, mense Julio in die S. Arnolfi moritur, & in vigilia S. Jacobi in Vrondenberge sepelitur, cui filius ejus Adolfus Comes in Comitatu successit.

Eodem anno de voluntate prædicti Adolphi Comitis emi cum pecunia mea à domo de Odeckenbach mansionem & bona in Dresole, possidenda ad vitam meam, prout ipse ea tenuit. Circa quam quidem mansionem, & quicquid ibi ædificatum, totum ego feci expensis meis non parvis, præter domum lapideam, quam melioravi in fenestris & quibusdam aliis, feci etiam ibi duo vivaria. Prædictarum igitur expensarum recompensationem idem Dominus Comes mihi donavit, fructus eorundem bonorum quatuor annis post obitum meum percipiendos, in solutionem debitorum meorum, seu pro salute animæ meæ convertendos, & super hoc dedit mihi apertas literas sub sigillo suo majori sigillatas, quas habeo. De quibus reditibus seu fructibus quatuor annorum prædictorum feci ordinationem testamenti, quam idem Dominus Comes, & Adolfus Episcopus quondam Leodiensis confirmaverunt, & postmodum vos Comes & vestri fratres ratificastis: sicut hæc omnia apparent, per scripta & sigilla appensa, quæ apud Domini Dithmari militis consanguinei mei uxorem sunt deposita. Unde supplico vobis, Domine carissime, ut non permittatis, quod hoc vestri officiati & subditi impediant, quin dicti reditus quatuor annorum in usu, ad quem eos in testamento meo prædicto deputavi, taliter convertantur, attendentes, quod illa, quæ per me de illis reditibus sunt ordinata in pios usus cedere debebunt, & maxime ad usum Ecclesiæ in Altena pro luminari & pro Eleemosyna ibidem distribuenda, & pro vestra & pro parentum vestrorum & progenitorum Comitum & Comitissarum memoria perpetuo facienda, prout videre poteritis in literis & scriptis super hoc factis, & per vos (sicut prædicitur) confirmatis. Rogo etiam vos castrenses de Altena, quatenus prædictum Comitem rogetis, ut non permittat prædictam ordinationem ab aliquo impediri. Nam vestram etiam memoriam & vestrorum progenitorum per prædictam ordinationem constitui faciendam.

Anno Domini MCCCXXIX. in Floris tractatur de pace, & ibidem consummatur inter Episcopum Leodiensem, & cives Leodienses & eorum adhærentes.

Anno

Anno Domini MCCCXXX. in vigilia S. Mariæ Magdalenæ facta pace prædicta & confirmata, Canonici revertuntur Leodium, & postmodum in vigilia omnium Sanctorum reversa est curia officialis & sigillum.

Eodem anno, ante festum annunciationis Domini, moritur in S. Trudone Engelbertus dictus Fransos, Canonicus Leodiensis, Dominorum de Marka servitor fidelissimus, & inter Clericos superior Episcopi consiliarius.

Eodem anno circa festum Purificationis, nocturno tempore venit quidam rumor, quod Andreas magister civium occulta traditionis ordinatione facta cum quibusdam complicibus vellet occidere Scabinos & Canonicos, propter quod multi timentes fugerunt de Leodio & manserunt extra.

Anno Domini MCCCXXXI. Adolfus Comes de Marka ivit ultra mare ad videnda loca sancta.

Eodem anno Episcopus Leodiensis Adolfus cum nobilium & militarium & aliorum proborum exercitu glorioso præsedit judicio in Voeceem juxta Leodium, ubi XXIX. de civibus Leodiensibus adjudicati sunt, qui omnes eadem die, videlicet, feria secunda ante Servatii civitatem exire coacti sunt. Et fuit hoc judicium maturiori consilio præordinatum, quam illud judicium, cui postmodum in eodem loco Dominus Engelbertus Episcopus ejus successor præsedit.

Eodem anno circa festum Epiphaniæ Domini, Dominus Henricus de Verneborg archiepiscopus Coloniensis moritur. Cui Dominus Walramus Præpositus Leodiensis frater Marchionis Juliacensis, ipso Marchione in curia apud Papam hoc procurante succedit. Hoc anno vina fuerunt optima, quæ in principio Septembris fuere matura.

Anno Domini MCCCXXXII. feria V. post Pascha Rex Bohemiæ feudum, quod ratione Comitatus Lutzenburgensis ab Ecclesia tenet, corom tota patria ibidem convocata, ab Episcopo Adolpho publice accepit. Tunc Dominica Quasimodogeniti prædictus Dominus post guerras & bella per septem annos habita & amplius, pace facta, & rite omnibus ordinatis, Leodium cum magna solennitate intrat per portam S. Walpurgis, ubi tunc descenderat: ibi omnes Canonici Ecclesiæ Leodiensis & Clerici cum cappis & pulsatione campanarum occurrerunt sibi à dextris & à sinistris, & in illa processione Rege Bohemiæ & Conestabili Franciæ, & eo introducto ad Ecclesiam post Missam solenniter celebratam, venerunt ad capitulum, & ibi per concordiam Capituli, & patriæ, indicto contra Ducem Brabantiæ exercitu, veniunt ad campum Bannesem, & deinde exponunt Standhardum. Posthæc in crastino inventionis S. Crucis assistentibus sibi prædicto Rege Bohemiæ, nec non Comite Barrensi, Comite de Marka, Comite Lossensi, Conestabili Franciæ & Domino de Beamont, cum multis aliis nobilibus, cum tota terra Leodiensi, potenter intrat Brabantiam usque Perewirs, Duce Brabantiæ cum suo exercitu Heilechem jacente, qui ibi tunc miles effectus est. Tunc Comes Hannoniæ & quidam nobiles missi ex parte regis Franciæ inceperunt tractare de treugis, & factæ sunt treugæ, & assignata est dies ad tractandum de pace per ipsum Regem Franciæ faciendam. Ad quam diem utræque partes convenerunt, videlicet apud Compendium, juxta monasterium Scholarium, quod vocatur Realen, ubi tunc per Regem facta est pax; quæ nec valuit, nec effectum habuit. Ibidem Rex tunc cum prædictis Dominis magnam curiam tenuit, & multa dona ria dedit eisdem. Quibus sic peractis statim Rex Franciæ convenit cum Duce Brabantiæ, ut filius Ducis primogenitus ducere deberet in uxorem filiam ipsius Regis, qui tamen filius Ducis filiam Comitis Hannoniæ, secundum conventionem inter ipsum Ducem & Comitem prius habitam & ratam, ipsius Comitis filiam debuisset duxisse. Ex hoc motus est Comes convocatis omnibus amicis fecit allegationem contra Ducem, & ponit se in guerram, de qua postmodum in anno sequenti in festo Pentecostes pax intemerata facta est.

Anno Domini MCCCXXXIII. in hyeme per Comitem Juliacensem Rode obsidetur, & per Comitem Gelriæ Sittard.

Deinde Dux volens liberare Rode transit Mosam per Trajectum, sed perdito Rode, nisi festinanter se circa Mosam retraxisset, & nisi de Hoye pecunia Ducis corrupti exitum bonarum villarum retardassent, ipse Dux non sic evasisset: Tunc Trajectum obsedit eodem anno.

Eodem anno Comiti Flandriæ Machlinia venditur sub tali conditione, quod nunquam posset à Comitatu Flandriæ separari. De qua venditione resistentibus oppidanis, & Duce Brabantiæ eis assistente, magna guerra surrexit.

Eodem anno circa Reminiscere natus est Domino Comiti de Marka ex nobilissima Comitissa Margareta filia Comitis Clevensis primogenitus filius Engelbertus, nunc Comes de Marka, cui per gratiam det Deus vitam bonam & longam & timore Dei fideliter dirigere suos actus.

Anno Domini MCCCXXXIV. mense Augusto Rex Franciæ in civitate Ambianensi, præsentibus ibidem Rege Bohemiæ, Adolfo Episcopo Leodiensi, Flandriæ, Gelriæ, Juliacensi Comitibus, & aliis eorum confœderatis ex una parte, & Duce Brabantiæ cum Machliniensibus & eorum adhærentibus ex altera, tractat de pace, jurantque publice & solenniter utræque partes, singuli singulariter super sancta Evangelia servare pacem quam Rex ipse pronunciaret. Quam quidem pacem Rex ipse, recepto in se ab eisdem partibus compromisso, juramento (ut præmittitur) firmato, pacem pronunciavit, & literas suas super hoc singulis partibus tradidit suo sigillatas signo majori, quæ pacis ipsius continebat tenorem. Tunc quoque idem Rex Comitem Flandriæ per minas coegit, quod Machliniam in suis manibus posuit, hac conditione tamen apposita per ipsum Comitem, ut ipsa Machlinia non possit pervenire ad manus Ducis vel suorum, sed potius, quod ad Ecclesiam Leodiensem rediret, quæ tamen postea nunquam rehabuit, nec ista, quæ Comes ipse fecit de consensu Domini Episcopi & Capituli, facta fuerunt

Anno MCCCXXXV. Dominus Adolfus de Marka Episcopus Leodiensis pacem fecit de mortalibus guerris, quæ multos annos duraverant inter milites & militares de Awans & Warans, & alios de eorum progenie, de quibus multi valentes viri & armigeri, nunc de ista parte, nunc de alia parte, tam in conflictibus, quam extra conflictus, diversis annis & temporibus ad magnum damnum patriæ sunt occisi. De qua pace facta idem Dominus Episcopus magnum habuit honorem apud homines, & meritum, (sicut creditur) apud DEUM.

Anno MCCCXXXVI. Comes Ludovicus moritur, non relictis liberis. De Comitatu vero obtinendo inter Dominum Episcopum & Capitulum ex una parte & Dominum Theodoricum, Dominum de Hinsberg Comitis defuncti ex sorore nepotem, contenditur, Episcopo & Capitulo asserentibus, *Quod secundum privilegia Ecclesiæ Vasallo sine hærede masculo de ejus corpore procreato decedente, feuda ad Ecclesiam devolvi deberent:* Domino de Hinsberg prædicto contrarium asserente, videlicet, Quod ipse potius jus haberet, tanquam ex consanguinitate proximior. Quæ quidem causa ad curiam Romanam fuit deducta, & post multas disceptationes & discordias per plures annos, tam in curia, quam in partibus habitas, de voluntate Papæ per Abbatem S. Nicasii Remensis & quosdam Canonicos Leodienses de pace tractatur, & Dominus de Hinsberg sub certis conditionibus & pactis de Comitatu prædicto, per Dominum Adolphum Episcopum infeudatur. Propter quod per furorem populi Leodiensis Canonici fere omnes interfecti fuerunt, & secuta est exinde guerra gravis, sicut inferius apparebit.

Anno MCCCXXXVII. Rex Angliæ parat se ad guerram contra Regem Franciæ, & mittit Episcopum Linconensem ad partes nostras ad stipendiatos conducendos.

Anno MCCCXXXIIX. Dux Brabantiæ facta conspiratione cum Comite Losensi & aliis magnatibus magnum congregat exercitum apud Heilletheim, in Festo Palmarum, & Episcopatum Leodiensem invadit. Econtra Episcopus Leodiensis Adolfus ad resistendum eisdem similiter congregat exercitum, ubi Rex Bohemiæ sibi succursum cum magna gente venit, propriis in expensis, & tunc facta est pax in die cænæ apud Montenarke: Sed Comes Hannoniæ dictam pacem postmodum, quantum potuit impedire & inficiari conatur, Rege Bohemiæ sibi resistente. Tunc mediante prædicta pace in Montenarken Ecclesia Leodiensis bona sibi per Ducem ablata rehabuit. Hoc anno Rex Angliæ venit Coloniam & deinde ad Confluentiam ad Dominum Ludovicum de Bavaria, quem Imperatorem vocabant, ubi ad invicem habuerunt colloquia.

Anno sequenti in Octobri Rex Angliæ cum Duce Brabantiæ cum multis Nobilibus

bus & militibus armigeris intravit regnum Franciæ, ubi multa fecit damna incendiis & rapinis.

Sequenti anno in vigilia S. Johannis Baptistæ, rex Franciæ multa damna per regem Angliæ passus est in mari, tam in navibus perditis, quam in hominibus ibi mortuis, ubi etiam ex parte ipsius Regis Angliæ mortui multi fuerunt. Posthæc Rex Angliæ Tornacum obsedit.

Anno Domini MCCCXLII. in festo Sacramenti, Mechlinia oppidum exustum & igne devastatum est.

Hoc anno nobilis vir Dominus Conradus de Marka, & ejus uxor nobilissima monasterium S. Claræ juxta arcem Huerde fundare cœperunt, quod postea collatis ei bonis suis perfecerunt, ditissimeque reditibus providerunt.

Anno Domini MCCCXLIII. Hojenses oppidani cum Duce Brabantiæ confœderantur, quos Legatus sedis Apostolicæ, qui tunc præsens erat, excommunicavit, & posuit interdictum tam in Hoje, quam in Brabantia. Tunc Comes Hannoniæ venit Leodium ad tractandum de pace, qui tamen videbatur favere parti Ducis magis, quam Domino Episcopo Leodiensi, à quo tenet totum Comitatum Hannoniæ. Ibi etiam tunc præsentes erant Comites de Monte & de Marka. Tunc Episcopus Leodiensis, Comitibus de Marka & de Monte minime informatis, vel non advertentibus per Comitem Hannoniæ & quosdam alios circumventus, consensit in quandam ordinationem, & eam sigillat, sibi & Ecclesiæ suæ multum præjudicialem, quæ tamen postmodum extitit lacerata. Posthæc quoque per inductionem & circumventionem non boni consilii ipse Adolfus Episcopus revocavit pœnam ordinatam, in quadam pace Ecclesiæ multum honorabili, & pro tranquillitate civitatis accommoda, quæ per ipsum Episcopum per guerrarum & bellorum victorias gloriosas extitit quæsita, videl. ut quicunque in civitate verbo vel facto seditionem vel discordiam concitaret, vel eis occasionem daret, quod ipsi *Murmur* vocabant, ipse à suo honore adjudicare deberet. Cujus ordinationis metu in civitate magna pax & tranquillitas habebatur.

Anno Domini MCCCXLIV. mota & incepta guerra inter archiepiscopum Coloniensem & Comitem de Arensberg. Comes de Marka Adolphus in adjutorium & favorem ipsius Comitis de Arensberg sine consilii sui consilio diffidavit Archiepiscopum supra dictum, & se inconsulte in ipsius Comitis de Arensberg guerram ingessit, quod multis suis amicis displicuit, & non immerito, quia rem periculosam & gravem sibi & suæ terræ incepit, nisi Deus sibi de victoria prævidisset. Venit igitur idem Comes de Marka mense Julio ante novum oppidum Menden, ut ibidem insultum faceret, sed vacuus inde recessit. Deinde ante festum omnium Sanctorum nocturno tempore ejusdem oppidi muris transcensis ipsum intrat, & totaliter destruit & devastat.

Eodem anno videl. MCCCXLIV. tertia die post festum omnium Sanctorum Dominus Adolfus Episcopus in Claremont moritur, & in Ecclesia Leodiensi ante majus altare honorifice sepelitur. Cui nepos ejus Dominus Engelbertus de Marka per provisionem Papæ Clementis VI. ad preces Regis Franciæ Philippi in Episcopatu succedit. Qui post festum Paschæ venit de curia ac in Leodio honorifice est susceptus.

A. Domini MCCCXLV. post festum Paschæ Comes Adolfus de Marka apud oppidum Recklinghusen contra gentes archiepiscopi Coloniensis in bello obtinuit victoriam, ubi multi Nobiles, milites & armigeri capti fuerunt per Comitem supradictum, propter quod archiepiscopus Coloniensis, ut comitatum invadat, ad vindicandum se, congregat exercitum, descendit per Rhenum. Sed Comite de Marka cum gente non parva contra ipsum loco munito, ubi sibi occurreret consistente, Archiepiscopus non processit, sed interim inceptum est tractari de pace, in quem tractatum Comes Hannoniæ, non in bonum Comitis de Marka, (sicut videbatur) se ingessit: Sed tractatu usque Coloniam deducto, & Duce Brabantiæ in favorem ipsius Comitis de Marka cum magna Comitiva gentium illuc veniente, pax extitit consummata, mediante certa summa pecuniæ, quam habuit Comes pro captivis, Comite Hannoniæ pacem impediente, quantum potuit.

Eodem anno idem Comes Hannoniæ Ultrajectum obsedit, sed post multas expensas ibi per ipsum factas vacuus inde recessit.

Eodem anno prædictus Comes Hannoniæ in festo SS. Cosmæ & Damiani incaute & inconsulte Frisones invadendo, se & suos præcipitavit in malum. A.

A. Domini MCCCXLVI. circa festum Joannis Baptistæ Leodienses & Hojenses contra Episcopum Leodiensem & Comitem Losensem moverunt guerram. Tunc Episcopus posuit diem de quorundam Scabinorum consilio ad præsidendum judicio in Veterm, quod multum ego tunc ex certa causa dissuasi. Et licet ipse Dominus Episcopus maximum convocasset exercitum, talem & tantum, qualis nunquam fuit visus in istis partibus, (sicut plurimi retulerunt) quia inconsulte & improvise ac inordinate cum inimicis quidam congressi sunt, & invasio facta fuit per quosdam, de exercitu aliquos perdidit, de sua gente, quia mortui fuerunt ibidem Dominus de Valkenborg & alii plures milites & armigeri.

Eodem anno mortui sunt in bello contra regem Angliæ, circa festum Bartholomæi Rex Bohemiæ, Comes Flandriæ, Dux Lotharingiæ, Comes de Mensoen, frater Regis Franciæ, & multi alii Magnates & Nobiles.

A. Domini MCCCXLVII. Prædicta guerra inter Episcopum Leodiensem & cives Leodienses adhuc non cessavit, sed acrius invaluit. Nam ipsi Leodienses & Hojenses cives attracta sibi per vim, & per metum, vel quocunque alio modo tota patria, castra, Claremont, Argetal & Hamele obsederunt & destruxerunt, & multa alia commiserunt incendiis & rapinis. Propter quod Episcopus confœderatione facta cum Duce Brabantiæ, mediante certa summa pecuniæ sibi danda, ut sibi assisteret, ad subjugandum populum suum sibi rebellem. Sicque Episcopus amicis suis de Alemannia, quos habere potuit, convocatis, & assistente sibi Comite Lossensi, se traxit versus locum, ubi inimici cum totius Episcopatus potentia erant congregati. Sed Dux, qui magnum habebat exercitum, cum Episcopus veniret ad ipsum rogandum, quod procederet & veniret, renuit procedere dicens, quod non procederet unum pedem, nisi prius filium suum Henricum infeudaret de Machlinia. Sicque Episcopus positus in angustia, videns in proximo suo bellum imminere, necessitate coactus fecit, quod jure facere non potuit, & prædictum filium Ducis infeudavit: Licet illa infeudatio non teneret de jure, & esset invalida, tanquam de feudo, quod ex sui prima fundatione hanc conditionem habebat annexam, quod à Comitatu Flandriæ, & à duobus aliis feudis, videlicet Geraldimont & Vortcleem huic feudo Comitis separari non posset. Quibus sic actis Episcopus & Comes Losensis cum suis & cum Duce Gelriæ, sperantes Ducem Brabantiæ adventurum, apud Tacnis viriliter irruerunt in hostem, qui ibidem demoti & fugati per ipsos, antequam Dux Brabantiæ adveniret, fuerunt: ubi dicitur cecidisse & interemta plus-quam XII. hominum millia, præter captivos. Dux autem Brabantiæ tunc adveniens, hostibus jam fugatis, villam S. Trudonis, quæ est villa Episcopi, violenter intravit, & eam occupavit, castrumque Waleme, Messia & Werema, quæ similiter pertinent ad Episcopum, diruit & destruit, cives etiam Leodienses, & alios subditos Episcopi se sibi alligari coëgit. Quæ omnia & singula fuerunt expresse contraria his, quæ ipse Dux in confœderatione facta Episcopo promiserat, & juravit, prout hæc in literis suis super hoc factis, plenius continentur.

Posthæc autem inter ipsum Episcopum, & cives Leodienses, & ipsorum allegatos pax est facta, quæ utinam ex parte prædictorum civium Leodiensium fuisset & esset adimpleta & bene servata. Canonici autem Leodienses, qui tunc residebant in Namurco adhuc, nec in illo anno, nec in sequenti ad Leodium sunt reversi.

Eodem anno videlicet XLVII. ante festum S. Severini Comes Adolfus de Marka in terra Gelriæ, ubi in Manburnum fuit assumtus, moritur, & in Vrondenberge fuit sepultus: Cui in Comitatu succedit filius suus Engelbertus, qui nunc est Comes, cui Deus per suam gratiam concedat vitam bonam, prosperam & longævam.

Anno Domini MCCCXLIIX. in fine mensis Martii, oppidani S. Trudonis ab iniquo jugo Ducis Brabantiæ cervicem suam abstrahentes, ad suum veterem Dominum Leodiensem Episcopum sunt reversi.

Eodem anno Domicellus Adolfus de Marka in Coloniensi Ecclesia admissus est ad præbendam, quam sibi procuraveram, & pro ea aliquandiu litigavi.

A. Domini MCCCXLIX. Archiepiscopus Colon. Dominus Walramus de Juliaco Parisiis moritur, & in Colonia in majori Ecclesia sepelitur: Cui Dominus Wilhelmus de Genepe Canonicus Coloniensis in archiepiscopatu succedit.

Eodem anno & tempore gravissima incepit mortalitas. Tunc etiam secta flagellato-

gellatorum per turmas discurrit, inter quos licet multi essent, qui ex devotione se sociassent iisdem, fuerunt tamen plures, qui non recta intentione fecerunt omnino fingentes & mentientes se facere miracula, & alias superstitiones exercuerunt diversas. Et sic eorum error detegitur, ita quod Ecclesia ipsos non poterat diutius sustinere. Tunc vero omnes Judæi in Colonia interfecti sunt sub occasione dicta. Tunc Comes de Marka multam pecuniam de bonis Judæorum Tremoniæ & alibi dicitur habuisse, quæ tota ad ejus utilitatem non creditur pervenisse.

Eodem anno Karolus Rex in festo S. Jacobi Aquisgrani coronatur.

A. Domini MCCCL. tres Domicelli de Marka fratres Comitis de Marka Engelberti, videl. Adolfus, Theodoricus & Everhardus in die SS. Marci & Marcelliani ad me venerunt Leodium, & mecum manserunt ibidem, donec ipsos ad curiam Romanam & ad Montem - Pessulanum ad studium procuravi transmitti.

A. Domini MCCCLI. mense Julio Domicellus Adolfus receptus est ad præbendam Leodii, quam nunc habet, quam per meam sollicitudinem impetravi.

Anno Domini MCCCLII. inter Comitem de Marka Engelbertum & Comitem de Arensberg guerra orta est, in quam quidem guerram oppidani Tremonienses se ingesserunt, per consilium Lamberti dicti Beyen, & quorundam aliorum decepti, qui hoc credebant posse facere contra Comitem & suam terram, quod facere minime potuerunt, sicut rei experientia hoc ostendit. Nam ipse Comes & sui subditi ipsos oppidanos sic undique constringebant, quod nec terræ Comitis de Marka nocere poterant, ut sperabant, nec Comes de Arnsberg ipsis venire potuit in succursum. Sicque tandem, vexatione intellectum eis dante, cum Comite de Marka pacem mediante amicitia inierunt. In hac guerra domus, quam prædictus Comes de Arensberg habuit in castro de Swartenberg, extitit demolita.

Anno Domini MCCCLIII. Comes Engelbertus de Marka ivit ultra mare, licentia sedis Apostolicæ non obtenta, propter quod postmodum pro ipsis, & suis consociis & familiaribus absolutionem à sententia excommunicationis à Papa oportuit impetrari. Interim prædicto Comite sic abiente, tres fratres sui mittuntur ad studium. Eodem anno, quando Comes ivit ultra mare, Gerhardus de Plettenberg, (de quo supra fit mentio) absente Comite incepit fundare & construere castrum de Rode & oppidum quod adjacet, & similiter castrum de Clusensteine, sicut hæc opera hodierno tempore cernuntur.

A. Domini MCCCLIV. in festo B. Petri ad vincula, prædictus Comes de Marka de ultra-marinis partibus rediit: postmodum autem in guerram Gelriensem se ingessit, assistendo Domicello Eduardo fratri ducis Gelriæ, ad suum & prædicti Everhardi honorem, sicut dicebatur, quod tunc eidem Eduardo & suis fautoribus gratum fuit: nescio tamen si ibi utilitas adhuc provenit.

A. Domini MCCCLV. Dux Brabantiæ Johannes circa festum B. Nicolai obiit, & in Villari in habitu monachali sepelitur: sed exequiæ suæ postmodum in crastino Purificationis celebratæ sunt, cum magnis expensarum pompis.

A. Domini MCCCLVI. Inter Ducem Brabantiæ & Comitem Flandriæ magna orta est contentio super villam Machliniensem: utroque petente se infeudari ab illa per Episcopum Leodiensem: Duce Brabantiæ, videl. ratione successionis, & Comite rationeemtionis. Sed quia Dux, licet Dominus Episcopus sibi melius faveret, quam Comiti, ductus malo consilio facere renuebat ea, quæ erga ipsum & Ecclesiam, & maxime, quod Machlinienses de cætero non deberent exire armatim contra Episcopum & terram Ecclesiæ, quia hæc facere & permittere nolebat, Mechliniam non habuit, quam habuisset, si præmissa fecisset. Igitur Comes Flandriæ mediante tractatu Comitis Namurcensis, & mediantibus multis pactis, per ipsum juratis, extitit infeudatus per Episcopum in Capitulo solenniter; ubi omnia pacta & conditiones appositas expresse juravit. Ibi etiam tunc ab Episcopo relevavit feudum, quod ratione, Comitatus Registensis tum ab Ecclesia Leodiensi tenebat. Sed quia oppidani Machlinienses prædicti Comiti obedire nolebant, multa exinde damna provenerunt. Comes enim Flandriæ, mense Junio, intravit Brabantiam, ubi Dux cum magno exercitu exibat contra Comitem, ubi tunc facta fuit pax per probos viros, hinc inde ad hoc electos. Cujus pacis modus & conditio dum pervenisset ad Bruxellenses, forte Ducissa & communi-

munitas aliqua, quia senserunt per illam pacem Machliniam non deberent habere, commoti sunt, & quodammodo in seditionem versi in tractationes pacis insurgere cæperunt. Sicque pax illa rupta est, & caruit effectu. Postmodum circa festum Laurentii Comes Flandriæ videns se deceptum, iterum congregavit exercitum, priori exercitu multo majorem, & intravit Brabantiam usque Bruxellam. Dux autem cum Comite de Monte, & comite Losensi, & Lovaniensibus, & Bruxellensibus exeuntes contra eos, dum contra Flandrenses inciperent confligere, nescio, ut dicitur, qua traditione Brabanti decepti terga verterunt & fugati sunt, & ex eis mortui sunt multi & aliqui submersi. Ibi Comes de Monte bene se habuit, & multum fuit commendatus. Sequenti vero die, hoc est, in crastino octavarum S. Laurentii, Bruxellenses se Comiti reddiderunt, salvis eorum privilegiis, rebus & corporibus. Postea die vicesima Lovanienses audita diffidatione Episcopi Leodiensis, se Comiti similiter reddiderunt. Qui quidem Episcopus Ducem cum suis diffidavit, pro eo, quod Comitem Flandriæ in Machlinia, quam ab eo in feudo relevaverat, impedierunt. Et quod ipsi Lovanienses & Bruxellenses coëgerunt ipsum Ducem jurare, quod non servaret ea, quæ servare debebat, quæ continentur in pace facta per regem Franciæ, quæ Johannes Dux prædecessor suus servare juraverat, videl. Quod judicium pacis & quarantenarum, & jurisdictiones Episcopi & Archidiaconi non impedirent, & plura alia, quæ in dicta pace Regis Franciæ continentur. Et cum ex parte Domini Episcopi fuissent sæpius requisiti, ut ista revocarent, & quod Comitem Flandriæ non impedirent, quo minus posset gaudere possessione pacifica villæ Machliniensis, & hoc facere recusarent: Ipse Dominus Episcopus se cum Comite Flandriæ allegavit, & tunc ipsos diffidavit, ut prædictum est.

Et postea XXI. mensis Augusti gentes ipsius Domini Episcopi terram Brabantinam invaserunt, & combusserunt Hannene & Landenen, & alias plures villas: & commiserunt bellum cum Thenensib. & si qui inde exierunt victi sunt Thenenses, & multi mortui sunt & capti. Comes autem Namurcensis post octavas S. Laurentii intravit Brabantiam circa Gemblacum, & circa Pierveirs, & multas villas combussit. Episcopus vero Leodiensis, cum Standhardum fecisset exponi, & esset paratus cum sua tota potentia intrare Brabantiam, accepit literas à Comite Flandriæ in vigilia B. Bartholomæi, ut supersederet, & sic retraxit & supersedit: licet adhuc per se finem non haberet, quem postea habuit à Lovaniensibus & Bruxellensibus quibusdam, qui tunc fecerunt coacti, quod prius facere noluerunt, & ad hoc se firmiter obligaverunt, videlicet observare omnia, quæ in pace Regis Franciæ continentur.

Item eodem anno MCCCLVI. crastino S. Severini Ducissa Brabantiæ cum magna gente, & Comite de Monte, cum Comite de Marka, & multis aliis Comitibus & nobilibus intravit terram Comit. Namurcensis, & multas villas ibi combussit.

Item eodem anno ante festum Nativitatis Domini venit Karolus Imperator Metim, & solemnem ibi curiam celebravit, cum omnibus Imperii Principibus. Ibi Princeps quilibet secundum suum ordinem officii servitium debitum exhibebant. Ibi erat Cardinalis sedis Apostolicæ legatus, & Dominus Delphinus filius Regis Franciæ, nepos Imperatoris: Ibique aderant multi Archiepiscopi & Abbates, aliique Principes, Comites & Magnates & Nobiles infiniti. Ibi Imperator fecit publicari diversas constitutiones per ipsum editas, multum utiles, inter quas erat una, quæ ponit remedium contra diffidationes fraudulentas: quæ cum in Westphalicis partibus videatur esse necessaria, ipsam duxi in hoc opere inserendam, sub hoc tenore. *In nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis, amen. Karolus IV. divina favente clementia Romanorum Imperator, & Bohemiæ Rex, semper Augustus, ad perpetuam rei memoriam.* Posthæc præmissis quibusdam constitutionib. & ordinationibus, sub hoc titulo De diffidationibus sequitur in hæc verba: *Eos qui de cætero adversus aliquos justam diffidationis causam se habere fingentes, ipsos in locis, ubi domicilia non obtinent, aut ea continenter non inhabitant, intempestive diffidant, declaramus, quæcunque per incendia, spolia vel rapinas diffidatis ipsis cum honore suo inferre non posse. Et quia patrocinari non debet alicui fraus & dolus, præsenti constitutione in perpetuum valitura sancimus, diffidantibus hujusmodi, quibuscunque Dominis aut personis, cum quibus aliqui fuerint in societate, familiaritate, vel honesta quavis amicitia conversati, sic factas vel fiendas in posterum non valere.*

valere. Nec licere prætextu diffidationis cujuslibet quempiam invadi per incendia, spolia, vel rapinas, nisi diffidatio per tres dies naturales ipsi diffidando præsenter, vel eo in loco, quo habitare consuevit, publice fuerit intimata, possitque de intimatione hujusmodi per testes idoneos fieri plena fides. Quisquis secus quempiam diffidare vel invadere modo præmisso præsumpserit, infamiam eo ipso incurrat, ac si nulla diffidatio facta esset, quem etiam tanquam proditorem per quoscunque judices pœnis legalibus statuimus castigari. Prohibemus etiam ac damnamus universas & singulas guerras & lites injustas, cuncta quoque injusta incendia, spolia & rapinas indebita & inconsueta telonia, & conductus, & exactiones pro ipsis conductoribus extorqueri consuetas, sub pœnis, quibus sacræ leges præmissa, & eorum quodlibet sanciunt punienda.

Item Anno Domini MCCCLVII. in crastino Marcelli Papæ, videlicet, quinta die post Epiphaniæ Domini, venit Karolus Imperator Trajectum, sed parum profecit in his, ad quæ tendebat. Voluit namque, quod Episcopus Leodiens. de terra sua inciperet guerram, pro se & pro Duce fratre suo contra Comitem Flandriæ pro ducatu Brabantriæ defendendo. Sed cum Episcopus & ejus patria, propter quasdam causas rationabiles se excusarent, excusationem gratam non habuit, sicque in vigilia B. Scholasticæ à Trajecto recessit, ita quod ejus adventus & præsentia plus nocuisse, quam profuisse dicitur Brabantinis.

Eodem tempore ante carnisprivium Comes de Marka solennem in Werdene tenuit curiam pro nuptiis sororis suæ, quam Comiti de Nassaw desponsavit.

Hoc anno guerra suborta est inter Ducem Juliacensem ex una parte, & Walramum de Borne ex altera parte, occasione castri & Domini de Valckenborg.

Item hoc anno Dominus Ludovic. de Hassia Episcopus Monasteriens. qui XLVIII. annos præfuit Ecclesiæ, obiit in Augusto. Tunc etiam Monasteriensi sede vacante Capitulum Monasteriense in venerabilem virum, Dominum Adolsum fratrem Domini Engelberti Comitis de Marka, corpore elegantem, moribus & vita ornatum, Baccalaureum in Decretis, de unanimi consensu direxerunt sua vota, ipsumque in pastorem & Episcopum postularunt. Et non solum Capitulum postulavit, sed etiam totius Episcopatus castrenses, civitas Monasteriensis, oppida universa, pro ipso Domino Papæ cum magno desiderio unanimiter scripserunt, & duos majoris Ecclesiæ Canonicos transmiserunt, viros honestos: videl. Dominum Lubertum de Rumensberg Officialem Monaster. & Baccalaureum in jure Canonico, & Magistrum Henricum de Unna in Artib. & in Medicina Licentiatum, qui venientes ad Curiam negotium hujusmodi persequebantur fideliter & prudenter. Ipse quoque Dominus Adolfus post festum S. Remigii curiam intravit, & honorifice fuit ibidem exceptus. Sed licet Papa ex notitia dudum de ipso habita, quia ipsum secum habuerat aliquando, favorabilis sibi existeret: tamen propter graves occupationes & arduas, quas illo tempore habuit, super guerris, quibus tunc illa terra provinciæ graviter premebatur, ejus expeditionem oportuit ut differret, sicque commissione trib. Cardinalibus facta, negotioque cum debita maturitate discusso, licet nonnulli conarentur ipsum impedire, objectis & eorum precibus refutatis, in die S. Leonardi, Papa de consensu Cardinalium sibi de Ecclesia Monasteriensi vacante cum magno favore & honore providit. Mansit itaque postea in curia ad diem B. Nicolai Episcopi, & tunc licentia Domini Papæ & Cardinalium recepta, fratribus suis Theodorico & Everhardo in studio Monte Pessulano dimissis, iter arripuit versus partes, & ante Nativitatem Domini Hoyen intravit.

A. Domini MCCCLVIII. Prædictus Dominus Monasteriens. electus reversus de curia, (ut prædictum est) festum Natalis Domini cum Domino Leodiensi tenuit in castro Hojensi, ubi per oppidanos Hojenses abundanter per encænia vini & piscium extitit honoratus. Simili modo in Leodio, dum illuc descenderet, fuit per Capitulum & per diversas personas in donis preciosis, & in conviviis multipliciter festivatus: ubi dum per aliquod temporis spacium moram traxisset, tandem in die S. Agnetis cum Domino Leodiensi transivit ad Westphaliam, qui ipsum hactenus retinuit, ut cum ipso transiret, & per suam præsentiam ejus introitum in Monasterio honoraret. Igitur

tur Anno Domini MCCCLIX. Dominica sexagesimæ solenniter intravit Monasterium, & ibidem receptus est cum magno gaudio & honore.

Nunc autem prædicto Domino Adolfo Monasteriensi electo in sede Cathedrali (sicut prædictum est) per Dei gratiam sublimato, gaudeat Comitatus de Marka, & gaudeant omnes, qui ejusdem Comitatus profectum diligunt & honorem, quia non parvum eidem Comitatui accrescit roboris fulcimentum, quando terra Monaster. & Comitatus de Marka inter se mutuam pacem nutriunt & conservant. Sicut modo fiet Domino concedente, quia venit lapis angularis missus à Deo, iste videl. frater comitis de Marka, qui faciet utraque unum, hoc est, utramque terram in unitate pacis & concordiæ solidabit. Et ego de sua sublimatione nonne merito gaudere debeo cum gaudentibus? qui tempore non parvo die noctuque laboravi, & sollicitus fui circa ipsum, & pro ipso, ut sic proficeret & se regeret, quod statum talem, qualem nunc adeptus est, mereretur accipere. Sed quam ab eo de meo labore mercedem habeo? quam retributionem expecto? Merces mea hæc erit: si bene se rexerit in moribus, & in vita, & in suis agendis Deum semper habeat præ oculis, ut faciat judicium & justitiam: ut studeat pacem facere in terra sua, & servet cum vicinis suis pacem, quantum in eo est: ut faciat vias & strata in suis terminis secura pro transeuntibus. Terram suam & jura sua cum adjutorio sui fratris, & aliorum suorum consanguineorum, quos circa se per Dei gratiam habet quam plures potentes, gladio temporali & spirituali viriliter defendat. Assumat sibi in consilium de Capitulo, & de patria viros discretos, maturos & justos, qui non quærant munera: sequatur potius consilia senum, quam juvenum, suo sensui pertinaciter non inhæreat, ut non velit audire consilium familiæ suæ: sciat bene præesse & bene nos regere: habeat familiam necessariam, & non superfluam, habeat honestam, & non inutilem: expensas superfluas & inutiles devitet. Hæc & similia faciendo, & taliter se regendo, erit Deo dilectus & hominibus: & Romanæ curiæ, quæ ipsum ad hunc provexit honorem, erit gratus, ita quod ex hoc non solum ipse secundum spem sibi promissam erit adhuc amplius exaltatus, Deo concedente: sed & fratres sui, & tota ejus parentela melius inde valebunt. Et sic ego laboris mei habeo mercedem, & aliam non posco. Nam à juventute mea progenitorum meorum sequens vestigia semper sui Comitatus de Marka fervens zelator, ejus cupiens augeri potentiam & honorem. Sicque ab annis 50. vel circiter Comitib. de Marka & eorum filiis, prout potui, servivi, intendens & cupiens, ut filii, qui ad discendas literas ponebantur, taliter addiscerent, taliter se regerent, taliterque regerentur, ut sic proficerent, quod in Clericatu ad talem provenirent statum, quo possent merito contentari: Ita quod Comitatus in diversa dominia nullatenus partiretur. Sciebam enim & scio, quod partitio Comitatus & ejus divisio, sit destructio ejus, sicut superius sufficienter ostendi. Quapropter consulo quod Comites de Marka, qui fuerint pro tempore, filios ponant ad discendas literas. Nam magnus est defectus in principe vel magnate, nescire literas. Provideant quoque sibi, ut præficiant sibi viros maturos, & filiis suis viros bene literatos, fideles & honestos, qui eos instruant, non solum in literis & doctrina scholastica, verum etiam in conversatione honesta, & bonis moribus atque vita. Tales autem ad tale regimen nobilium eligendi sunt, non de consilio eorum, qui non discernunt inter idoneum & non idoneum, inter utilem & non utilem: sed de consilio virorum prudentium & fidelium, qui sunt literati. Et in hoc non attendantur preces, sed magis filiorum utilitas. Ne contingat, sicut olim ex Comitibus de Marka cuidam contingebat, qui pro filiis suis sine consilio eligebat talem, qui parum ei utilis existebat, neque ad instruendum eos in scientia & in scholastica doctrina, neque ad informandum eos in bonis moribus & in vita.

De cætero expedit nunc, ut quiescam ab opere præsenti, & junior aliquis & peritior, qui Comitatum de Marka diligat, mihi succedat, & hoc opus corrigat & emendet: & illa, quæ deinceps temporibus futuris contigerint, quæ digna fuerint memoria, conscribat, & huic operi superaddat, si placet. Tempus enim est, ut ego amodo recolligam me, & sollicitudines secularium negotiorum & curam excludam à mente, ut qui die B. Agnetis nuper præterita, ætatis meæ 80. annum incepi, modicum illud temporis mei, si quid inde mihi restat, utilius expendendo, quam prius mortem, quam semper mihi suspicor esse propinquam, possim tanto securius expe-

expectate. Rogo igitur, cum Dominus meus Comes venerit ad Altena, & fuerit in castro, ut iste libellus ex parte mea muneri præsentetur. Cujus muneris si vilipenditur æstimatio, mei tamen laboris circa hoc impensi non contemnatur, precor, affectio. Præterea volo, quod libellus iste extra castrum non portetur, ne perdatur: sed maneat in custodia uxoris Domini Dithmari militis consanguinei mei, vel in custodia Capellani castri, quando uxor Domini Dithmari præsens non fuerit. Et isti duo poterunt librum cui voluerint commodare, dummodo reddatur, & non deportetur de castro: Et volo, quod filius Domini Dithmari prædicti, ille videlicet, qui erit Capellanus post eum, una cum capitulo castri ipsius libri sit conservator & custos.

Versus sequentes Codici Swartziano erant subscripti, quos addendos putavi:

Millenus ter-centenus simul octoque genus
Quartus, inceptus Nati-Domini fuit annus,
Decimus Aprilis scripti fuit ultima finis.

Finis Annalium Markensium D. Levoldi de Northoff.

SVPPLEMENTVM LEVOLDI NORTHOVII, CUJUS SUPRA MENTIO FACTA.

IDEM Adolfus post quoddam annorum curriculum per quosdam Cardinales, licet citra illius præscientiam, ad archiepiscopatum Colonienf. quam dignitatem patruus Engelbertus Episcopus Leodiensis pro semetipso & quidem frustra affectaverat, promotus est. Cum vero Theodoricus Comes Clivensis Adolfi avus maternus absque mascula prole decessisset, iste Comitatus Clivensis ad memoratum Episcopum Coloniensem Adolfum devolutus est. Sic ille cum vix IX. mensibus archiepiscopatui præfuisset, assensu & complacito Romani Pontificis & Cardinalium dictum archiepiscopatum patruo suo Engelberto Episcopo Leodiensi, cujus supra mentio facta est, resignavit. Qui Leodiensi Episcopatu relicto Coloniensem, quippe quem dudum affectaverat, benevole complexus est: ille tamen ægritudine corporis, postquam istum archiepiscopatum adeptus fuerat, mire divexatus fuit. Idem propter Andernacensium tum malitiam, tum contumaciam ut plurimum teloneum (ibi enim vectigal antea exigebatur) Andernaco Lincium transtulit, quo insuper etiam molam exstruxit. Ille simili cura oppidulum Sulpeke quondam Juliacensibus Ducibus oppignoratum, qui illud multis jam annis possederant, ad archiepiscopatum redemit. Cum vero infirmiori valetudine corporis detineretur ille, consensu & voluntate capituli vicarium sibi & administrum Cononem archiepiscopum Trevirensem constituit, ipse autem morbo magis & magis ingravescente morte vitam commutavit, Anno Domini MCCCLXIX. die Saturni post Bartholomæi.

Commemoratus vero Cono, ut sempiterno beneficio erga archiepiscopatum demereretur, Comitatum Arnsbergensem cum omnibus attinentiis & juribus suis emit à Godefrido Comite de Arensberg, illumque diœcesi Coloniensi dono dedit: Comiti vero ut domicilium haberet, commutatione facta arcem Broele cum omnibus proventibus suis & insuper decem aureorum millibus quotannis paciscitur. Facta sunt hæc anno MCCCLXIX.

Engelberto archiepiscopo fato jam sublato, in regimine archiepiscopatus Fridericus Dominus à Sarvverdo & Mourſa, archiepiſcopi Cononis ex sororenepos, subſecutus eſt. Qui quidem poſtquam magnanimus vir exſtitiſſet, & multum apud Cæſarem auctoritate polleret, plus nimio ſibi in primatus honore arrogavit, & eo audaciæ devenit, ut civitatem Colonienſem in ſuis juribus & privilegiis impediret. Quamobrem civitas, ut hujuſmodi injurias depelleret, bellum cum Archiepiſcopo ſuſcepit. Archiepiſcopo in auxilium ſe junxere Dux Brabantinus & civitas Aquenſis. Colonienſibus vero contra archiepiſcopum adſtitit Engelbertus Comes de Marka, qui ex ærario urbis iſtius dicitur habuiſſe XVI. aureorum millia. Literæ quibus Archiepiſcopo renunciabant, non Colonienſium, ſed quorundam ſuorum amicorum, quorum gratia illi fidem renunciare cogerentur, mentionem faciebant. Igitur Engelbertus Comes civibus Colonienſibus aſſociatus, die D. Gereonis in diœceſi Colonienſi Lechenich, Gimmenich & vicos atque pagos circumjacentes incendiis corrumpit & devaſtat. Proximo vero poſt Remigium die archiepiſcopus Fridericus cum Bonnenſibus, Sechtin & Waltorp incolis in campum contra Comitem, tanquam cum eo conflicturus egreditur, ſed Epiſcopus citra prælium circa meridiem ſeſe cum ſuis intra Bonnæ muros recepit. Tum archiepiſcopus Comiti, quod illi ſalva pace & pacto in Weſtvalia inito, minime liceat ſibi renunciare, ſcripſit. Igitur Præfecti & Officiati terræ Colonienſis poſtquam diffidationis ab Archiepiſcopo certiores facti & hoſtilia moliri juſſi, Comitis terram incendio & præda & omnis generis damno infeſtam reddidere, idque potiſſimum in confinibus utpote Herdinchuſii & circa Reklinkhuſen.

Eodem anno in ipſis Bacchanalibus cum Comes Engelbertus arcem Botzler inſediſſet, & captam funditus, excepto Henrici de Monſter domicilio devaſtaſſet & demolitus fuiſſet, ab utriuſque partis arbitris & conſiliariis quædam pacis tranſactio paciſcitur. Poſtea vero quam Adolfus Engelberti Comitis frater Epiſcopatum Colonienſem & Monaſterienſem reſignaſſet, & terram Clivenſem, tanquam ex matre heres auxilio fratris & aliorum amicorum præoccupaſſet, duxit uxorem Margaretam Comitis Montenſis ſororem A. Domini MCCCLXX. quæ illi anno MCCCLXXIII. die Stephani protomartyris primogenitum filium Adolfum, poſtea primum Ducem Clivenſem factum, & poſt anni curriculum ſecundum, Theodoricum nomine peperit.

Anno Domini MCCCXCI. die Martis poſt Bartholomæum, Engelbertus, Comes de Marka, expedito exercitu, Rheno trajecto diœceſin Colonienſem ingreditur, in que ea IX. noctibus & totidem diebus paſſim obertat. Prima nocte apud Urdingum oppidum, ſecunda apud Zons, tertia & quarta inter urbem Colonienſem & arcem Bruele, quinta in Bruvvilern, ſexta & ſeptima in Friſſem, inter Lechenich & Galpe pagum, octava in Frimerſtorp, apud arcem Comitis de Ritterſcheidt, nona vero nocte rurſus ſuper Rhenum ante Orſoi oppidum Clivenſe conſedit. Haud parva ſane diœceſi damna illata ſunt, ſiquidem ultra XXX. milliaria peragravit terram, domicilia pagana paſſim corrumpens populationibus & incendiis. Ad hoc vero conducebatur regio Montenſis, terra de Nuenar ſive Morſenſis, terra de Linne, & terra Kempenſis, & alii pagi complures.

FINIS SUPPLEMENTI.

HEN-

HENRICI MEIBOMII
NOTÆ
AD LEVOLDI NORTHOVII ORIGINES MARCHANAS.

Comitatum de Marca) *Comitatus Marcæ Westvalicæ est amplissimus, ut inter Rhenum & Albim vix parem habeat. Præfecturæ in eo sunt XV. & totidem urbes ac oppida. In quibus merito principatum sibi vendicat Susatum, perquam vetusta & opulenta civitas. In isto tractu antiquis temporibus habuerunt domicilia & ditiones suas Barones sive Dynastæ, Castorpii, Crangii, Ruentbalii, Vitinckhovii & Wolmunstenii, quorum familiæ à stirpe interierunt. Est præterea in agro Marchano Tremonia civitas Imperialis, vulgo* Dortmund, *de cujus antiquitatibus præclare Chytræus Saxon. lib. XVII. Est cœnobium Werdense, cujus abbas inter Imperii principes censetur. Est denique collegium Essense, quod Sacerdotes maximas, sive Abbatissas non nisi ex Principum, Comitum & Baronum filiabus eligit, quæ similiter inter ordines Imperii locum habent. Solum in hoc Comitatu frugum fructuumque est feracissimum, piscosisque fluminibus Lippia, Rura, Lena, aliisque irrigatur. Invenias ibi fontes limpidissimos, silvas amœnissimas, pascua & prata florida: ut sumen Westvaliæ non immerito dici, nomenque ipsum à medulla promanasse credi possit.*

* Hæc verba omnia Avi mei, ne unico quidem mutato transtulit, nomine ejus non addito, *Hermannus Stangevolius in præfationem l. III. Annalium circuli Westphalici.* Cujus quidem Viri opus Historicum & Chronologicum eo nomine hic à me laudatur, quod in eo contineantur non pauca de Comitatu Marcano ejusque Dominis & possessoribus, excerpta ex libris plurimis, etiam nondum editis, ut *Chronico Clivensi, Gerbardi Cleinsorgii, Gerbardi* de Schuren, *nobilis ab Hövel,* aliorumque historiis: quamvis multa in illo, satis confuse omnia narrante, desideres.

In Schola Leodiensi) *De collegio Leodiensi præclarè Chronicon Belgicum magnum bis verbis:* Fuerunt hoc tempore *(Anno MCXXXI.)* in Ecclesia Leodiensi canonici residentiam facientes, filii Regum XXI. Ducum quoque filii XIV. Comitum vero XXIX. militum & Baronum VII. inter quos etiam fuere plures diversarum gentium Doctores & Magistri solemnes. *Adi Mersæi catalogum Episcoporum Leodiensium, ubi variat.*

Pro quibus vos oporteat multitudinem fidejussorum ponere ad comestus) *Intelligit pactum obstagii, quo fide-jussores, nomine principalis debitoris in casu non factæ solutionis, tempore convento & constituto obstringunt se creditori, quod requisiti ab ipso, ejus heredibus, vel alio ejus nomine, ad hospitium publicum sibi pro obstagio nominatum, omnes & singuli cum tot ministris & equis, quot in tabula cautionis sint expressi, ingressuros, neq; inde excessuros, donec creditori tam de sorte quam de usuris, damnis & expensis omnibus satisfactum sit. Germanic.* Einritt und Leistung / oder Leistmanung. *De isto pacto vide Daniel. Molleri JCti semestria libro tertio capite 30. Andreæ Gailii observationes practicas, l. 2. c. 45. Morem istum in bisce regionibus ante Annos CCC. usitatum fuisse didici ex literis Balduini de Wenden junioris, in quibus ista:* Ad abundantiorem vero cautelam honorabiles viri Borchardus senior, & Borchardus junior dicti de Bertensleve, Henricus & Ludolfus milites & Georgius famulus de Wenden, nobiscum compromiserunt, quod si prædicti filii nostri ac filiæ, aliquo interveniente obstaculo, postquam requisiti fuerint, dictam proprietatem non resignarent, aut minime consentirent, ex tunc jam dicti milites & famulus una nobiscum, & nos cum eis, civitatem Bruneswich intrabimus, ibidem mansuri, nec inde exituri sine licentia emtoris. *Litteræ datæ sunt MCCCXIIX. propter fœdum abusum, quem idem Mollerus describit, ista pacta ex Electoratu Saxoniæ primum, deinde ex toto Imperio eliminata sunt.*

* In

* In conventione Ottonis IV. Imp. cum Theodorico Misniæ Marchione: item in Forma Unionis inter eundem Imp. Ottonem & Albertum Marchionem Brandenburgensem: item in Forma compositionis inter Ottonem Imp. & Ludovicum Ducem Bavariæ: quæ omnes editæ sunt à Madero cum Gervasio Tilberiensi N.X.XI. & XII. talia obsidum datorum exempla illustria extant.

Duo igitur erant fratres) *Henricus de Hervordia, monachus Dominicanus ædis San-Paulinæ in urbe Minda, quem Tritbemius, & qui eum sequuntur, perperam Erfordiensem nominant, de hac re ita.* Hic est notandum, duos Comitatus illos, de Marka & de Monte, sub Henrico Quinto Romanorum Imperatore anno Imperii sui XVI. Anno vero Domini MCXXII. de quorundam sententia in hunc, qui sequitur, incepisse modum. Duo namque fratres germani Adolfus & Eberhardus, nobiles Romani de genere Ursinorum, per dictum Imper. ad partes Westvaliæ perducuntur, cujus freti auxilio & favore loca tuta pro construenda habitatione inquirunt & inveniunt. Primus ex illis Adolfus fundat castrum in monte, Wolveshegge ab incolis dicto, in terminis Comitis de Arensberg sito. Qui Comes perciplens castrum in præfato monte ædificari, hortatus est, ut ab incepto desisteret, dicens nimis prope esse terminis suis: & ob hoc ipsum castrum ab ædificantibus dictum est ALTONA, id est, nimis vicine. Cum vero Comes de Arensberg niteretur eos obsidione à loco repellere, præ loci fortitudine destitit; deinde fratres isti alia bona ad idem castrum comparantes, divitiisque aucti, Comites de Altena, nunc vero de Marka dicti sunt. Alter vero frater Everhardus ædificavit castrum de Aldenberge in terra Montensi. Et sic ab istis duobus fratribus duo prædicti spectabiles Comitatus, Markensis & Montensis, originem ceperunt. *Hæc Fr. Henricus de Hervordia, citante Chronico Belgico magno pag. CLXXX.*

Romanorum prosapia & progenie procreati, videlicet Ursinorum) *Generosa & illustris familia, cui primum arx Altena, deinde Marcana nomen fecit, sine dubio fuit ex nobilitate Saxonica, quæ priscis istis temporibus diffusa fuit & numerosa. A Ludovico Pio Romanorum Imperatore omnes Saxonici Comites evocantur ad bellum Danicum: annales Pithœani ad Annum DCCCXV. Totius Saxoniæ Comites simul cum Marchionibus indicantur in iisdem annalibus ad Annum DCCCXXIIX. Duces Saxoniæ reperias in vita Ludovici Pii, à Pithœo edita, pag. 372. Vide præter hos Aimonum libro 4 capite 97. Crancium in Saxonia libro secundo, capite decimo sexto. Ecce hic nobilitatem Saxonicam & in ea Duces, Marchiones, Comites. Facessant igitur ociosæ & frivolæ assertiones de Romana ista principum nostrorum origine. Nescio quid superioris ævi scriptores impulerit, quod illos ex Italiâ, quam patriis regionibus arcessere maluerint. Ab Ursinis Romanis deducit principes Anhaldinos Ernestus Brotusius: Duces Megapolitanos innominati scriptores apud Crantium in Wandalia: Comites Lippienses Bernhardus Wittius in Chronico Lippiensi MS. Ad Columnenses Romanos refert Marchiones Hochbergios Franciscus Irenicus: Comites Oldenburgios Joannes Sciphower: Comites Zollerianos scriptores per-quam multi. Quam-bene, imo quam-inepte, monent Crantius in metropoli libro sexto, capite tertio. Wandalia libro decimo quarto, capite trigesimo tertio. Peucerus in Chron. Philippico lib. 5. Cyriacus Spangenb. Chron. Henneberg. lib. 1. cap. 2. Hermannus Hamelmanus præfat. Chron. Oldenburg.*

* Addam conjecturam aliquam viri eruditi *Ægidii Gelenii ex Auctario historiæ S. Engelberti*, ubi cum multa de origine Comitum Altenaniorum disputasset, ita loquitur pag. 306. *Ex his omnibus fabulosam esse concludo Comitum de Altena originem, quasi sint ex Ursinis oriundi, cum ex Advocatis proficiscantur Tuitiensibus, ex quibus Hermannus vivebat sub Ottone II. Imp. At si fuissent Ursini, jam non sub Ottone II. sed III. vixissent; eò, quod cum Ottone III. ex Italia in has provincias dicantur migrasse. Commento tamen priori occasionem existimo datam ex Ursini homonymia. Ursos enim & Ursinos appellant frequentissimè TransRhenani, qui & parta tuentur, & ea omnino non vel ægrè eripi sibi patiuntur, exemplo ursi, qui infantem vel hominem complexu suo coercitum vel nullo modo vel difficulter fanè dimittit. Ita dum hos duos fratres à castri Altenani ædificatione removere, aut in ejus consummatione impedire non possent vicini Comites, ab ipsis Ursinos existimo fuisse appellatos.*

Comite

Comite de Arensberg) *Dynastia hæc inter Westvalicas antiquissima creditur. Anno Christi DCLX. vixisse scribitur Guntberus Comes Arensbergius. Quomodo ab una ad aliam familiam devoluta sit, petatur ex Spangenb. Chronico Querfurtensi lib. 2. cap. 15. & 43.*

Peregrinus) *Hermannus Contractus, Marianus Scotus & Sigebertus Piligrinum indigitant.*

Hic Wandalitios invadit) *Intelligit Slavos Leuticos, ab Henrico III. Imp. domitos, ut annotat Hermannus Contractus ad Annum MXLV. Confundit autem Levoldus Wandalos (quos novo vocabulo* Wandalitios *appellat) cum Henetis: quem errorem erravit etiam Helmoldus in sua Slavia: sequitur Crancius in Wandalia. Refutarunt Cromerus historiæ Polon. lib. 1. cap. 2. & 5. Goropius lib. 5. Spangenbergius Chron. Saxon. cap. 14. Leutici, sive Lutici, Slavi alio nomine dicti fuere* Wilzi, *à lupina rapacitate: diversi à Luzicis, qui Lusatiæ nomen dederunt.*

In bello in diœcesi Leodiensi) *Belli hujus causas exponit Chronicon Belgicum in historia Alexandri Episcopi Leodiensis. Principes, qui omissis nominibus hic indicantur, fuere Lovaniensis Godfridus: Walramus sive Walrabus Limburgensis: Flandrens. Theodoricus: Brabantini nomen non reperi.*

Non modica hominum strages) *Chron. Belg. DCCCCXXIV. homines occubuisse refert. Catalogus Abbatum Veteris-Campi addit Comitem Eberhardum in hoc prælio vulnus in capite accepisse.*

Grangiam monasterio Morimundo pertinentem) *Grangia est vocabulum monasticum, significans villam sive prædium, vel borreum spicarium. Franco-gallis* Grange *Apud Ursbergens. pag. 311.* Otto Palatin. interfector Philippi Imp. ab Henrico Calatino obtruncatur in quadam grangia non procul à Ratisbona. *Sic in Monumentis Vallis Mariæ prope Helmæstadium,* Grangia Mammendorp: grangia Eskenrode, grangia Hakensted. *Qui grangiis istis præerat,* grangiarius *dicebatur.*

Milites ejus ministeriales) *Ministeriales sunt nostri equites,* die Ritterschafft. *Saxonibus* die ehrbare und gute Männer: *à ministerio, quod ratione clientelæ principibus debent,* Knapen oder Knechte. *Latine servi, servientes, & famuli: sic enim loquuntur diplomata. Distinguuntur & quasi opponuntur liberæ conditionis hominibus, ut apud Bruschium de monaster. pag. 41. Ex his qui torque donabantur, Milites,* Ritter *appellabantur, reliqui Famuli vel servi. Exemplo sit diploma Magni ducis Brunsuicensis, quod hoc modo clauditur:* Testes hujus rei sunt Gevehardus & Burchardus de Werberge, nobiles: Lippoldus de Vreden, & Baldewinus de Dalem: milites: Henricus de Veltheim, & Burchardus de Asseburg famuli. *Anno MCCCLVII. Et in alio transactionis instrumento:* Nos Burchardus de Asseborg, Joannes de Oberge, Conradus de Saldere, milites; Gebhardus de Werberge, Heinricus de Heimborg, Gunzelinus de Asseborg, Burchardus de Asseborg dictus Lochte, Gebhardus de Bortfelde, Ludolfus de Veltheim, famuli. *Rem explicat paucis Fabricius in Chronico Misnensibus verbis:* Illo tempore (*circa Annum MCCCLXXX.*) non amplior virorum nobilium fuit titulus, quam ut strenui famuli nominarentur, quod literis probari potest: Equites vero aurati, ut dicerentur milites. *Adi Crantium in Metropoli libro 1. capite 2. lib. 3. cap. 11. Morem initiandi Milites, & ordinis militaris regulam vide in Chronico Belgico pag. 244.*

Abbatem Morimundensem) *Monasterium hoc invenio fundatum Anno MCXIV. Est autem diœcesis Lingenensis in Galliis.*

Nobilem virum Zizonem Comitem) *Reticet familiæ nomen, more mediæ ætatis scriptoribus Germanicis usitato. Quem jure reprehendens Joachimus Camerarius V. CL. in Chronolog. Nicephor. sic scribit:* In scriptoribus nostratibus oscitantia quædam reprehendi & futilitas possit: qui quasi omnibus æque explorata & nota atque ipsis, quæ exponerent, quasique etiam posteri tum præsentes essent, ita neque explicate, neque distincte, tam de negociis, quam rebus verba fecerunt, cum nominibus personas varie confudisse reperiantur. De quibus quid possimus nos aliud, quam optare, plus fuisse in illis diligentiæ prudentiæque & doctrinæ? *Hæc ille. Fuit autem Zizo Comes, de quo Levoldus hic agit, familiæ Keferbergiæ apud Thuringos. Arx quæ Comitibus nomen dedit, vicina est Arnstadio, Comitatus Suartzburgici oppido non ignobili. Zizonis*

zonis nomen more majoribus nostris usitato abbreviando corruptum est, dictus enim fuit Sighardus. Quemadmodum autem Bernhardum Brunonem; Burchardum Bucconem: Conradum Cunonem; Eberhardum Epponem, Godefridum Godeconem, sic Sighardum Sisonem vel Sizonem dixere. Sighardi hujus meminit Paulus Langius in Chronico Citizensi, affirmans Ecclesiam Naumburgensem ab ipso conditam: idque probat testimonio vetusti cujusdam voluminis, in monasterio Vallis-Sangeorgianæ reperti. Zizo memoratur in descriptione Salæ fl. qui liber sub nomine Georgii Grotsclii Lipsiæ prodiit. Adducitur etiam testis in quodam privilegio à Conrado Tertio Imperatore Anno MCXLIX. monasterio Ebracensi in Franconia dato, ubi hæc exstant verba: Comes Sisso de Thuringia. Diploma exstat apud Bruschium de Monasteriis pag. 40. Meminit Spangenbergius Chronic. Henneberg. libro secundo, capite nono. Quod vero cœnobium San-georgianum à Comitibus Keserbergiis conditum sit, affirmat Fabricius Originum Saxonicarum libro sexto. Annum fundationis MCXLVII. annotavit auctor Chronici Thuringici à Pistorio publicati. Sigfridus presbyter Basilicam ibi conditam scribit Anno MCXLII. quem sequitur Petrus Albinus in Chronico Misnensi, titulo duodecimo, ubi Zizonem nostrum Sittichum appellat. Vetus est familia Keserbergia. Nam ex hac oriundum volunt Hugonem illum, quem Divus Bonifacius primum ex nobilitate Thuringica ad Christianismum inflexit, sacroque fonte abluit Anno DCCXXIIX. Ejusdem familiæ Comites Anno DCCCCXXV. condiderunt monasterium Wassenbergense, quod sequentibus annis migravit Arnstadium. Arx ejus nominis adhuc apud Thuringos superest. Tempore Conradi Salici vixit Guntherus Comes Kefernbergius, qui Ludovico Barbato, primo Thuringorum Comiti, familiaris fuit, eique de suis possessionibus prædia nonnulla divendidit, circa Annum Christi MXLV. Tempore Conradi III. Imperatoris vixit hic Zizo, Sisso, Sittichus, sive Sighardus de quo nunc agimus: In ejus matrimonio fuit Gisella, Gissele ex qua sustulit duos filios Henricum & Guntherum, ut Levoldus noster. Henrici Leonis Saxon. & Bavariæ Ducis σύγχρονος fuit alius Guntherus, qui Ludolfo & Wulbrando fratribus Comitibus Hallermundiis in Palæstina defunctis (Bremense Chronicon MS. cum Imperat. submersos affirmat) decimam agrorum ad pagum Mander, quam Comites isti beneficio Leonis possidebant, Leo vero jure feudali ab Episcopo Hildesiensi tenebat, sibi concedi petens, etsi nonnulla alia ab Ecclesia Hildesiensi impetraret, in hoc tamen repulsam passus est. Idem cum Ottone Episcopo Monasteriense Coloniæ, jussu Cæsaris Ottonis capto, Werdine ad Ruram in carcerem compactus est, ex quo post annum uterque liberatur opera Adolfi Comitis Montensis, ut testatur Albertus Stadensis ad Annum MCCXV. Alius ejusdem nominis, cum filio Bertholdo captus est à Rudolfo pincerna de Varila Anno MCCXLIIX. ut Chronicon Thuringicum. Pincernam istum alii Waltherum vocant. Bertholdus ille, cujus meminimus antea, ceperat Henricum Bambergens. Episcopum, sed dimittere coactus est, Anno MCCXLVI. Unde triginta annis post Guntherus Kefernbergius cognomento senior Henrico Comiti Hennebergio castrum sive præfecturam Elgersburg CD. marcis argenti vendidit. Idem Guntherus ab eodem Hennebergio captivus abductus est: causam exponit Spangenbergius Chronico Henneb. libro tertio capite primo. Guntherus Junior senioris F. vixit in aula Woldemari marchionis Brandenburgensis, Landsbergensis & Lusatiensis: testis ab eo adducitur in literis datis Anno MCCCX. Ejusdem Marchionis munificentia accepit in feudum dynastiam Luchoviensem, familia Comitum exstincta. Investitura facta est Anno MCCCXIX. verum anno insequenti totum istum agrum vendidit Ottoni Duci Brunsuicensi, cognomento strenuo. Idem Guntherus junior urbem & castrum Ilmena, cum pago Kircheim, vendidit Henrico principi Hennebergio Anno MCCCXL. Clausit hanc familiam Guntherus junioris filius, vel nepos. Is ducta Mechtilda Mansfeldia, Burchardi F. Anno MCCCLXXIX. cum sterile haberet matrimonium, totum se religiosis negotiis mancipavit. Quinquennio post initum matrimonium pietatis ergo Hierosolymam profectus est: qua perlustrata ad montem Sanctæ Catharinæ pergens in itinere obiit, vir ætatis florentis. Cadaver defuncti in Thuringiam relatum in Valle Georgiana una cum armis & insignibus est tumulatum. Ditio Kefernbergia ad Balthsarum Thuringiæ Landgravium devenit, ut Fabricius Origin. Saxon. libro sexto. Spangenberg Chronic. Saxon. capite ducentesimo nonagesimo octavo. Insignia hujus Dynastiæ fuere, Leo coronatus, flavi coloris, capite & collo inverso, stans in campo cœruleo, ut annotat Petrus Albinus in Chronico Misnensi. Hæc de per-antiqua ista familia quasi per

Saty-

Satyram. Unum hoc loco addam, etsi alibi à nobis etiam indicatum sit, nempe errore non levi familiæ Kefernbergiæ adscribi Albertum & Wilbrandum Fratres, archiepiscopos Magdeburgenses, cum absque omni dubio è Saxonibus Comites fuerint Hallermundii. Errorem hunc errat Spangenbergius in Chron. Saxon. Pomarius & Wernerus in annalibus Magdeburgicis, decepti à Chronico veteri Saxonico vernacula lingua scripto, & Anno MCCCCXCII. Moguntiæ impresso. Sed ut huic fidem derogem, & in aliam sententiam eam, movent me indubitata vetustatis monumenta. Vidi enim literas Alberti & Wilbrandi archiepiscoporum, vidi Ludolfi Comitis Hallermundii, qui horum frater fuit. Alberti literæ ita se habent: Omnibus ad quos præsens pagina pervenerit, Albertus Dei gratia Magdeburgensis Ecclesiæ archiepiscopus. Notum sit omni generationi futuræ, quod Wilbrandus frater meus, Sancti Nicolai Præpositus, & Ludolfus frater meus Comes de Hallermund, Ecclesiæ N. unum mansum in Ekenbardeleve, quem Burchardus ab ipsis tenuit, communi contulerunt consensu. Ut autem hujus donationis firma sit collatio, eam sigilli nostri, & prædictorum meorum fratrum impressione firmavimus Anno MCCXX. *Wilbrandi diploma tale est:* Wilbrandus Dei gratia Sanctæ Magdeburgensis Ecclesiæ Præpositus, & in ejusdem Ecclesiæ archiepiscopum electus, universis Christi fidelibus hanc literam inspecturis salutem. Cum frater noster Comes Ludolfus de Hallermund, recipiens bona pro bonis, Ecclesiæ N. contulisset proprietatem quinque mansorum & dimidii, qui siti sunt in villa Levede, nos amore retributionis æternæ talem commutationem ratam & gratam habentes, facto fratris nostri impertiri curavimus nostrum beneplacitum & consensum. Datum Magdeburg Anno MCCXXXV. Quarto Non. Julii. *Ludolfi Comitis literæ ita clauduntur:* Porro ne quis forsan in futuro ausu temerario eandem Ecclesiam de bonis prædictis molestare præsumat, legitimorum hæredum nostrorum, videlicet, reverendi Domini & fratris nostri Wilbrandi Magdeburgensis archiepiscopi, & dilectæ sororis nostræ Adelheidis Comitissæ de Racisborg, filiique nostri Ludolfi voluntarium & beneplacitum assensum huic schedulæ inscripsimus. Acta sunt hæc Anno MCCXXXVII. Epacta XII. Concurrente III. Indictione X. *Vides hic plana & perspicua omnia. Albertus & Wilbrandus archiepiscopi fuere germani, quod etiam confirmat Chronicon Lauterbergense MS. ubi hæc verba invenias:* Otto majoris Ecclesiæ præpositus immatura morte vitæ terminum consecutus est, cui in præpositura successit Wilbrandus frater archiepiscopi. *Hæc ibi. Utriusque Archiepiscopi frater fuit Ludolfus, ut ostendimus: atque ille non Kefernbergius, ut Chronic. Saxonic. non Kirchbergius, ut Crancius in metropoli, sed Hallermundius ex Saxonibus. Taceo quod horum Comitum familiæ nomen Wilbrandi usitatum fuerit. Wilbrandus Comes Hallermundius refertur ab Helmoldo libro secundo, capite trigesimo secundo. Huic fuere tres filii, Borchardus, Ludolfus & Wilbrandus, teste Hermanno Lerbecio in Chronico Schauenb. MS. Ultimi ejus familiæ fuere Otto & Wilbrandus, quorum hic ex abbate Corbeiensi electus est Episcopus Mindensis: vide Crancium in metropoli libro nono, capite quadragesimo secundo, ubi* Wullebrandus *scribit, quomodo hodie etiam vulgus loquitur. Atque ista per occasionem, tollendis ex Crancio aliisque recentioribus Historicis quibusdam erroribus inservitura.*

Cœnobium Montis-Veteris) *Catalogus Abbatum Veteris-Campi in diœcesi Coloniensi (nam Novus-Campus fuit in Pomerania, Colonia ex hoc deducta) à Joanne Ditmaro Coloniæ Anno MDLVII. evulgatus, hanc fundationem collocat in annum MCXXX.*

Cives Moguntini Archiepiscopum suum) *Arnoldus Moguntinus Antistes cives Moguntinos debellaturus, cum in Monte-specioso exercitum præstolaretur, à civibus urbe erumpentibus, in monasterio Sancti Jacobi occisus, totumque monasterium in cineres redactum est. Additiones ad Schafnab. Bruschius de Episcopis Moguntinis: Trithemius in Chron. Sponheimensi parricidium hoc & pœnas collocat in Annum MCLXIIX.*

Albertus Episcopus Leodiensis) *Hic ex archidiacono eligitur episcopus Leodiensis: sed Imperator Henricus VI. pecunia corruptus, sive Leodiensis potentiam metuens, ut Neubrigensis libro quarto, capite trigesimo quarto, Lothario Præposito Bonnensi Episcopatum tribuit. Papa Cœlestinus cum ex Alberto Romam profecto rem totam coram cognovisset, ad Wilbelmum archiepiscopum Rhemensem, ut ab eo consecraretur, Albertum ablegavit, quod cum Imperatori aliisque innotuisset, missi sunt, qui innocentem trucidarent.*

Epitaphium ejus tale legitur.

Legia me legit: electum Roma probavit:
Rhemis sacravit, sacratum martyrisavit.

Ducis Brabantiæ) *Henrici ejus nominis Quinti, qui Anno MCCXXX. obiit, alii Ducem Lovaniensem appellant.*

Comite de Hosteden) *Chron. magnum Belgicum perperam scribit* Horstal. *Loquitur autem Levoldus de Theodorico Comite Hostedensi, qui ut fratrem suum Lotharium, Præpositum Bonnensem, ad honorem Episcopalem perduceret, connivente Imperatore innocentem Albertum, quem diximus, occidi procuravit. Prædictus Comes Theodoricus interfuit Comitiis Geilenbusanis contra Henricum Leonem Anno MCLXXX. coactis. Dynastiam Hostedensem Conradus Lotharii F. quod familiæ suæ ultimus esset, Ecclesiæ Coloniensi, cui præfuit, condonavit.*

Sequenti anno Rex Angliæ Richardus) *Guilelmus Neubrigensis rerum Angl. libro quarto, capite vicesimonono, & sequentibus, diligenter persequitur historiam captivitatis hujus regis. Scribit autem interceptum esse Anno MCXCII. mense Decembri: dimissum MCXCIV. mense Januario: tempore Quadragesimalis jejunii mense Martio in Angliam rediisse. De λύτρων variant scriptores: Robertus de Monte, Sigeberti continuator CL habet Marcas: Godefridus monachus CLXX. Neubrigensis centies mille libras argenti numerat. Otto de Sancto Blasio capite trigesimo octavo, certum precii pondus explicare non vult, ne propter incredibilitatem falsa dicere videatur. Cum ista pecunia statim dependi non posset, dati sunt Imperatori obsides, Galterus Rothomagensis archiepiscopus, Batoniensis episcopus: & ex nobilitate Germanica duo Henrici Leonis filii, Otto & Wilhelmus, ut habet Chron. Stederburgense MS.*

Bruno tempore Lotharii) *Chron. Belgicum affirmat Brunonem hunc à Lothario Imperatore contra Godefridum Præpositum Xantensem Anno MCXXXII. intrusum esse. Obiit in Italia, cum præfuisset annos VI. Defuncto ab eodem Lothario successor datus est Hugo, qui postquam ab Innocentio Papa consecratus esset, statim vivendi finem fecit.*

Fridericus archiepiscopus cum Friderico) *Hunc Antistitem Chron. Belgicum Saxonem, & quidem Comitem Dassiliensem vocat: quem errorem sequitur Mersæus admodum inepte. Chronicon quidem Belgicum sibi ipsi contradicit, dum Brunonis secundi ex fratre nepotem facit. Obiit MCLIIX.*

Senio jam confectus & debilis) *Bruno hujus nominis Tertius Ubiorum archiepiscopus præfuit suæ Ecclesiæ annis tribus, ut Chronicon Hirsaugiense & Coloniense. Belgicum vix uno anno præsedisse affirmat. Induit sacram vestem in monasterio Veteris montis, ibique obiit, conditus ad latus fratris Friderici archiepiscopi.*

Paucis sibi adhærentibus Episcopis) *Electores Ottonis Quarti fuere: Adolfus Coloniensis archiepiscopus, Bernhardus Paderbornensis, Thietmarus Mindensis, Episcopi: Witichindus Abbas Corbeiensis, Gerhardus Tudensis, Heribertus Werdensis abbates: Henricus Dux Lotharingiæ & Brabantiæ, Heinricus Comes de Kule. Vide constitut. Imperiales Melchioris Haiminsfeldii pag. 72.*

Comitem Pictaviæ) *Otto Henrici Leonis F. dono regis Angliæ possedit Comitatum Pictaviensem in Galliis, qui tunc Anglo, ut Duci Aquitaniæ, parebat. Tenuit idem Otto in Anglia Comitatum Eboracensem, teste Guilielmo Cambdeno in descriptione Britanniæ.*

Idem Adolphus archiepiscopus) *Adolfus archiepiscopus Coloniensis, hujus nominis primus, Brunonis tertii antecessoris sui non frater, ut vult Mersæus, sed ex fratre Eberhardo nepos fuit. Præfuit diœcesi annis XII. remotus ab officio auctoritate Pontificia. Conatus quidem est recuperare Ecclesiam, sed frustra. Videatur Godfridus monachus ad Annum MCCXII.*

Necessitate compulsus) *Arnoldus Lubecensis libro 7. capite 1. scribit Adolfum archiepiscopum à Wilhelmo Juliacensi Comite, cui Philippus Cæsar præmii loco opimum prædium tribuerat, callide persuasum esse, ut Ottonem desereret. Idem auctor habet fulmen Papale Innocentii Tertii, quod in Adolfum vibratum est. Ibidem cap. 3.*

Venerabilem patrem Engelbertum) *Historia Engelberti archiepiscopi, per summum scelus interemti, à multis scriptoribus inculcatur. Adi Albertum Stadensem ad Annum MCCXXV. Sigfridum presbyterum libro secundo. Chron. Coloniense Germanicum,*

Ertvi

Ertwinum Ertmannum in historia Episcoporum Osnab. Crancium in Metropoli libro septimo, capite quadragesimo tertio. Chronicon Belgicum magnum pag. 326 Chronicon Hirsaugiense, Cosmodromium capite 64. & alios. Notatu vero digna est ista tam severa animadversio in hominem, illustri & generosa familia natum: quæ majorum nostrorum gravitatem & adversus scelera & flagitia extremum odium manifestat.

Canonisatus est A. 1226. celebraturque ejus memoria in Romano Martyrologio ad VII. Novembris diem. Vitam ejus libris tribus copiose descripsit *Cesarius Heisterbacensis*, insertus *Surii Tomo VI*, sed iterum anno trigesimo tertio hujus seculi editus ab *Ægidio Gelenio*, viro doctissimo, qui integro eum commentario illustravit, in quo multa ad historiam illius ætatis, nobiliumque familiarum exortum, multa etiam ad hujus Levoldi Northovii nostri librum dilucidandum, egregia adducuntur, deque Comitum Altenanorum & Montensium origine, ex antiquarum tabularum fide, curiosè disputatur.

Duos fratres, unum videlicet in Monasteriensem) *Friderici Isenbergii Comitis fratres fuere Theodoricus Monasteriensis & Bruno Osnaburgensis, episcopi: uterque, quod parricidii à fratre commissi non inscii crederentur, ab Episcopatu remotus est. Non multo post tamen restituti sunt.*

Oppidum, quod Hamme vocant) *HAM, unde novæ urbi nomen, vetus est vocabulum Saxonicum, saltum sive nemus significans. Sic in Dithmarsia reperias duos saltus, quorum alter* Suderham, *alter* Noderham *appellatur. Frisiis* Ham *est ager pascuus, sive pratum fossula invinctum. Hamburgum urbs florentissima nomen suum traxit, non à Gambrivus, ut eruditi quidam opinantur, neque ab Hammone Jove vel Hama pugile, ut Crancius nugatur, nec etiam à pernis salitis, ut Goropius Becanus somniat, sed à sylva* Ham, *ad quam urbs condi primum cœpit: sicut à sylva Hercynia Hartesburgum, ab Huia Huinsburgum nomen accepit. Adamus Traziger in Chronico Hamburg. MS, Oppidi Hammensis, sive Hammonensis encomium gemino poëmatio descriptum extat in Eclogis Joh. Murmellii Ruremundensis.*

Ibid. Ludolphus Dapifer) *& simul administrator redituum & totius fisci, atq; ideo rationibus reddendis obnoxius, ut apparet infra num. 70. Tales Dapiferi* (Truchsessen) *sunt etiam in quibusdam locis Palatinatus, ut apud Simeram, Crucenacum, Kirchbergam.*

Primogenitus dicti Friderici) *Neque hujus, neque quos habuit, fratrum vel sororum nomina annotata invenio.*

Apud Ducem Limburgensem avunculum) *Ducatus Limburgensis est in Belgio ad Mosam fl. Castrum, unde agro nomen, Henrico IV. imperante conditum est à quodam ejus loci dynasta Henrico, qui inde se Comitem Limburgensem appellavit. Proficiscente vero in terram sanctam Godefrido Bulionio, Lotharingiam accepit gubernandam, sed post sexennium ea exutus titulum tamen Ducalem retinuit, sicut & posteri se Duces Limburgios dixerunt. Meminit Helmoldus lib. 1. cap. 33. hujus Henrici: meminit etiam Urspergensis tanquam proditoris, & Chron. Coloniense eum accusat infidelitatis.*

Gerhardus in Episcopum Monast.) *Gerhardus XXXI. Monast. Episcopus collegium Borkense fundavit & Ecclesiæ suæ dynastiam Horsnow (forte* Horstmar*) acquisivit, Crantius Metropol. lib. 8. cap. 55.*

Regem Angliæ prædicti Ottonis avunculum) *Intelligit Joannem ejus nominis I. Henrici III. ex familia Andium oriundi F. Bellum hoc describitur à Guillermo Brittone Armorico, Philippidos lib. 11. & 12. vide etiam Rigordum ad annum MCCXV. Gaduinum lib. 6.*

Reinardus Bolonienfis) *Hunc alii Reinaldum. Rigordus Regimaldum vocat.*

Apud Bovinas) *Bovinum nomen pontis, ut Rigordus & Crancius Saxon. l. 7. c. 34.*

Bernhardus de Horstmal) *Bernhardus iste fuit dynasta, seu Comes Horstmariensis in Westvalia. Arx & præfectura ejus nominis adhuc superest, in diœcesi Monasteriensi tribus à metropoli milliaribus. Existimo eundem esse, de quo Arnoldus Lubecensis lib. 5. cap. 3. ubi* Horstemer *scribitur. Rigordus Gallus nomen corrumpens Bernhardum de* Hostemalo *nominat, laudatq; ab insigni fortitudine. Guillermo Britoni Philippidos lib. 11. per errorem Girardus dicitur. Verba ejus hæc sunt:*

Et quo Teutonicos inter præstantior alter
Non fuit, aut major membris aut corde, Girardus,

 Hosti-

Hostimalis contra Francos emissus ab oris.
Qui tantæ famæ, qui tanti nominis heros,
Ut vix Ottonem Saxonia præferat illi.

Idem auctor paulo post rectius enuncians eundem Hostimarensem *appellat.*

Gerhardus de Randerode) *Randerodium præfectura est agri Juliacensis. Gerhardus hic Rigordo est Girardus de Randerodes, Britoni Guirandus Randerodensis. Interfuere eidem prælio Bovinensi captique sunt Conradus Tremoniensis Comes, & Otto Tekelburgensis, quem Brito nunc* Tinqueburnitem, *nunc* Ottonem de Tinquenaburg *nominat. Habuisse autem Tremoniam antiquitus Comites, dubium non est. Arcem Randerode propter rebellionem destruxit Fridericus II. Arch. Coloniensis.*

Ducem Brabantiæ) *Intelligit Henricum ejus nominis V. Godefridi III. filium, cui ex priore conjuge Mathilda, Matthæi Boloniæ Comitis F. nata est Maria altera Ottonis IV. uxor. Est autem hic locus notatu dignus: plerique enim rerum Germanicarum scriptores Mariam Brabantinam, Ottonis Cæsaris conjugem, non secundam, sed primam faciunt, addentes quod propter cognationem à marito sit separata. Erravit hunc errorem Cuspinianus in historia Cæsarum, doctissimumque Peucerum & alios, ut idem crederent, induxit. Desponsata quidem est Ottoni Maria, teste Godefrido monacho ad annum MCXCIX. sed non domum deducta, quod occiso Philippo, (factum id novennio post) de concilio principum Imperii Beatricem Philippi F. in matrimonium sibi tradi passus sit, cum qua demum nuptias celebravit anno MCCXII. ut Godefr. monach. Hac, ut idem, intra dies quatuor (Chronicon Saxonicum habet XIV.) non sine suspicione accepti veneni defuncta, Otto animum iterum adjecit ad Mariam Brabantinam, eamque sibi copulavit anno MCCXIV. Addam verba Chronici Belgici, quæ rem planam faciunt:* Item eodem anno (*videl. MCCXV.*) in Pascha cives Colonienses pacti sunt pecuniam Ottoni reprobato, ut recederet ab eis, & absolverunt eum ab omni debito, quod eis debebat: & dederunt ei insuper DC. marcas argenti. Quo recepto post Pascha etiam recessit, & post ejus recessum Maria uxor ejus, filia Ducis Brabantiæ, sub specie viri peregrini secuta virum suum. *Hæc ibi. Sed addamus testimonium domesticum ex Chronico antiquo rithmico.*

In derselbigen zwidracht,
Nam hernach Keyserlicher acht
Zu Northusen sin Junckvrowelin
Beatricem das Megetin,
Die ich nante hi zuvoren.
Das Vrowelin hochgeboren
Ir starb in vierzen nachten,
Do von Gottes bort sich brachten
Dusent zwehundert und zwelf Jar.
Ire Svester scone unte klar,
Der her ouch an hute plach,
Gaph her herlich darnach
Dem Konige us Spanielant,
Ine weis neiz we he was genant.
Darnach an kurtzen tagen
Nam der Keyser (hör ich sagen)
Des Hertzogen Schwester us Brabant
Maria so was sie genant.

Quando Maria Augusta obierit, non inveni: Lovanii in æde Sanpetrina apud parentes humatam indicat Chronicon Belgicum. Camerarius in Chronologia Nicephoriana hunc de Ottonis Cæsaris conjugibus errorem animadvertit, sed non satis rem explicavit.

Ad Regem venit Episcopus Monasteriensis) *Godefridus monachus ad annum MCCXIII.* Item ipso anno Otto Monasteriensis Episcopus Coloniam veniens, à quibusdam fautoribus Imperatoris capitur, & Werdene missus jussu Regis viventis (lege, vinculis) mancipatur. Idem ad annum MCCXV. Otto Imp. Coloniæ diu cum uxore sua commoratus, cum nullas preces pro absolutione Episcopi admitteret

ret, Adolfus Comes de Monte ipsum castrum obsedit. Quod dum per plurimos dies oppugnaret, & parum proficeret, tandem per fossores maximas cavationes per fundamentum turris faciens, ipsos defensores castri in deditionem adduxit. Qui necessitate compulsi, Episcopum cum ipso castro tradiderunt, liberum recessum cum suis omnibus impetrantes. Quod factum est in vigilia Jacobi Apostoli. Chron. Belgicum de hac re ita: Interea Fridericus Rex castrum munitissimum in Werdun, in quo propter loci munitionem Otto Imp. posuerat captivos suos, videlicet XII, obsides, quos habebat à civibus Aquisgrani, & Episcopum Monasteriensem, quem ante biennium ceperat in quadam ecclesia, & duos Comites, & alios multos, quos omnes Rex Fridericus, oppugnato per sex hebdomadas oppido, & demum capto liberavit, & liberatos ad propria remisit. *Hæc ibi. Ex Comitibus in captivitate detentis alter fuit Guntherus Kefernburgius, ut Albertus Stadensis, captus ab Ottone in Thuringia, ut Chronicon Thuringicum à Pistorio editum.*

Eligitur in Regem Comes Hollandiæ) *Wilhelmus, qui à primævo juventutis suæ tempore magis adamavit rigorem ferri, quam nitorem auri, ut Chron. Belgicum. Uxor ejus Elisabeta Ottonis Ducis Brunsuicensis F. ducta anno MCCLI, ut Stadensis.*

Per Wilhelmum Sabinensem Cardinalem est coronatus) *Pompam hujus coronationis prolixe & eleganter describit Chronicon Belgicum magnum p. 244. repetit Trittbemius in Chronico Hirsaugiensi.*

Duxit viduam Dn. Rudolfi de Meinhovele) *Dynastia hæc fuit in diœcesi Monasteriensi, non procul ab oppido Wolbeck. Ut Barones istos diœcesi sua ejecerit Ludovicus Episcopus Monasteriensis, refert Crantius Metrop. lib 8. cap. 14.*

Bonorum hominum) *Exprimit vocem Germanicam majoribus nostris usitatam. Illis enim equestris ordinis homines nominabantur* Gudemans *ἰυανδρες. Exempla suppeditat Chron. Saxon. vernacula lingua scriptum, & anno MCCCCXCII. impressum, quære ibi annum* MCCCXLIIX. MCCCLI. MCCCLXVII. MCCCLXXXIX. MCCCC. MCCCCXXII. *Pomarius Magdeburgensis, qui hos annales Misnice loqui fecit, voce non satis intellecta, pro ea substituit, nunc* Stiftsgenossen, *nunc* Unterthanen: *interdum plane omittit.*

Villam in Unna) *Quam villam hic dicit, ea hodie est urbs non ignobilis, clara cerevisia, quam coquit sapidissimam.*

Villam Camene) *Hoc oppidum putatur nomen traxisse à Chamavis, vel (ut quidam legunt) Chamanis: quos isto in loco sedes habuisse dubium non est. Videatur Althamerus in Tacitum, & Peuc. in Chr. Phil.*

Anno Domini MCCLX.) *Ubbo Emmius habet annum MCCLVI & diem addit V. Kalend. Febr. de anno consentit Stadensis. Erat tum temporis Wilhelmus annorum XXVII.*

Comitis Hannoniæ sororii sui) *Is erat Johannes Aviennis, maritus Elisabetæ Florentii IV. Hollandiæ Comitis F. Wilhelmi Cæsaris sororis.*

Henricus de Geldria) *Gerhardi F. & Ottonis, qui XXV. annos Comitatum gubernavit frater, Episcopus Leodiensis XL.*

Anno MCCLXIX. Dominus de Valkenborg) *Huic nomen fuit Theodoro. Historiam ita explicat Chronicon Belgicum*: Dn. Engelberto à captivitate Coloniensi liberato, consanguinei ejus, propter injuriam civium exacerbati, videlicet frater archiepiscopi Dn. de Valkenburg, Dux quoque Limburgicus, Comes de Clivis, & nobilis de Heynsberg, anno MCCLXXIIX. forti armatorum manu contracta, civitatem Coloniensem per quandam domum muro adhærentem, amplo aditu per murum civitatis per aliquos cives corruptos fraude, sive pecuniis patefacto, in cujusdam noctis intempestæ silentio subintrarunt: sed cives eo præcognito, ad arma conclamentes, dictos nobiles armata vi repulerunt: ubi dictus Dominus de Valkenburg frater archiepiscopi occiditur: Dux Limburgensis capitur: plurimi alii occiduntur: alii fuga dilabuntur. *Hactenus Chron. Tota historia prolixe descripta est in Chronico Coloniensi Germanico.*

Johannes de Angines) *Chron. Belgicum nominat Joannem de Angyns, sive Anginis: fuit nepos regis Franciæ, sacræ Theologiæ Doctor, nuper Abbas Stabulensis. Meyerseo est Joannes de Agennis.*

Anno

Anno igitur MCCLXXVII.) *Chronicon Coloniense Germanicum habet annum MCCLXXIIX. & Comitem Engelbertum captum affirmat ab Hermanno de Bredevord.*

Anno MCCLXXVII.) *De hac miserabili clade reperi sequentia, nescio cujus autoris*: Anno MCCLXXVII. in die S. Hereberti, Wilhelmus Comes Juliacensis cum tribus filiis & CCCCLXIIX. nobilibus, militibus & armatis Aquisgranum noctu circa horam IX. intravit, volens civitatem capere, & suo dominio subjugare. Quo cognito, cives ad arma conclamantes, & accurrentes, ipsum cum omnibus suis in medio foro bello congressi occiderunt. Pro cujus facti expiatione graviter postea mulctati fuere: nam tertiam partem oblationum in templo B. Mariæ virginis ex devotione peregrinorum, Comitibus de Juliaco dare perpetuo tandem coacti sunt. Institutionem Præpositurae Aquensis ecclesiæ Comites Juliacenses ex illo tempore ceperunt. Adi etiam Chron. Coloniense Germanicum. *Quin etiam monumentum hujusce cladis saxeum, atque adeo marmoreum, in ipsa urbe Aquisgrano non longe à foro, in media platea, inter Monasterium prædicatorum & cœnobium monialium (quas Albas Dominas vocant) positum extare, crucem nimirum ingentem, tribus sublimibus columnis superne coeuntibus implexam, indicium mihi fecit vir amicus, & hujusce rei testis αὐτόπτης, Marq. Freherus, V. C.*

Duobus filiis) *Primogenito legitimo, & duobus nothis.*

Woringen) *Chronicon Belgicum*, Wornick.

Standhardum post se derelinquentes) *Vocabulum est Germanicum notionis non obscuræ. In epistola Burchardi notarii Imperialis, edita à Marquardo Frehero t. tomo historicor. German. per errorem librarii* Standeit *scribitur, pro* Standert, *Francogallis est* Estandart. *Meminit Guillermus Brito Philippidos lib. XI. ubi ejus descriptio:*

Mox Otto Imperii declarans signa, volensque
Jam quasi promeriti rem declarare triumphi,
Standardum ædificat, miroque insignit honore
Imperii, ut fasces tanto illustrante paratu
Se dominatorem totius disputet orbis.
Erigit in carro palum, paloque Draconem
Implicat, ut possit procul hinc atque inde videri,
Hauriat & ventos cauda tumefactus & alis,
Dentibus horrescens rictusque patentis hiatu.
Quem super aurata volucer Jovis imminet ala,
Tota superficies cujus nitet aurea Solis
Æmula, quo jactet se plus splendoris habere.

Crancius Saxoniæ lib. 8. cap. 18. Carrosium, *Urspergens.* Carrociam, *alii* Carrocium *appellant: cujus luculenta descriptio est in commentario Wolfgangi Hungeri ad Cæsares Joannis Cuspiniani pag. 628. editonis Wechel. verbis sequentibus:* Nunc porro, ut omnia plenius cognoscantur, sciendum est, Carocium fuisse genus carri, quo tum utebantur in Italia, valde quidem amplum, & à multis boum jugis trahi consuetum, circumdatum undequaque gradibus ad modum tribunalis aut suggestus, pulcre elaboratum & multo ornatu excultum: eoque gestabantur signa & vexilla populi, cujus erat id carocium, simulque civitatum fœderatarum: & erat Carocium in exercitu perinde ac prætorium quoddam seu tribunal, ad quod recipiebant se milites, tamquam ad munitionem, & locum potiorem totius exercitus, & in quo ipsi magistratus universum robur, & pars melior copiarum, veluti in subsidio consistebant. Atque tunc quidem prorsus censebatur exercitus fusus & superatus, quando devincebatur carrocium. Præ omnibus autem invenio Mediolanenses, Bononienses, Parmenses, & Cremonenses hoc genere carri multum usos, & fieri id solitum in signum fœderis, & quo minus essent ad fugam prompti, nimirum conspicientes præcipuum robur exercitus, & vexilla haud facile suo loco posse moveri, aut aliqua celeritate se pugnæ subtrahere; ob ipsius scilicet ædificii molem. *Hæc ille ex Pandulphi Collenutii historia regni Neapol. Italica. Catellianus Cotta JC. Mediolanensis lib. verum memorabilium testatur post Gotthos deletos potissimum Reipub. Mediolanensi in usu fuisse.*

fuisse. Meminit Carocii Sigonius lib. 7. & 17. de regno Italiæ. Plura Marquardus Freberus V. CL. in glossario primo tomo scriptorum rerum Germanicarum præfixo.

Comes Geldriæ) *Reinoldus, ultimus Geldriæ Comes & primus Dux.*

Mortuus est autem Comes Lucemburgensis) *Chronicon Belgicum, ut & Coloniense volunt, Henricum & Walramum Lucemburgenses Comites in hoc prælio occubuisse. Meierus annal. Flandr. lib. 11. addit tertium fratrem Balduinum. Vult Chronicon Belgicum, nec dissentit Coloniense, hujus Henrici filium fuisse Henricum VII. Imp. Mirum igitur, quod Conradus Vecerius, qui vitam hujus Imp. descripsit, de parentum ejus nominibus dubitari affirmat.*

Frater archiepiscopi) *Henricus de Westenburg, eques auratus.*

Castrum etiam Volmerstein) *Volmerstein, sive Wolmunstein, fuit dynastia in territorio Marcensi. Primogeniti Domini de Volmunstein meminit Levoldus infra ad annum MCCXCVII. Bruschius in historia monasteriorum, ubi de fundatione cœnobii Eremitarum, vulgo Waldsassen, agit, meminit Gerbici nobilis Dynastæ de Wolmunstein. qui ex milite monachus Sigebergensis factus, deinde prædicti cœnobii eremitarum circa annum Christi MCXXXIII. initium fecerit. Henricus de Volmerstein, ut refert Chron. Coloniense, à Friderico Imp. ejus nominis primo jussus electionem Philippi archiepiscopi Colon. promovit. Ex hac familia fuit oriundus Radbrandus abbas Werdensis, ordine XVI. teste Chron. Werdensi MS. Ditbmarus Mersepurg. Redbaldum appellat lib. 5.*

Tunc Dominus de Lippia eo absente) *Is fuit Simon, sub quo Lemgoviæ condita est Neapolis. Patrem habuit Bernhardum: avum Hermannum virum sapientem & illustrem: ut Albertus Stadensis ad annum MCCXXX.*

Attendorn) *Oppidum hoc dedit nobis Joannem Rivium, Philosophum & Theologum, Mauricii & Augusti Electorum præceptorem, natum anno MD. Kalend. Augusti. Hujus scripta recensentur in Bibliotheca Gesneri.*

Wicboldus de Holte, Decanus majoris ecclesiæ) *Dynastæ, sive Barones de Holte, habuerunt olim sedes suas in diœcesi Osnaburgensi. Arx istius nominis ab Osnaburga vix quinto lapide distans desolata est. Fuit Baronib. istis multum juris in urbe ipsa: nempe porta, quæ semper ipsis pateret, quoties vel ingredi vel exire vellent: tota præterea platea ab illis* die Holtzstraasse *appellata. Cum autem Ecbertus & Engelbertus hujus familiæ Barones, tempore Philippi Episcopi, mercatoribus aliisque istbac iter facientibus, molesti essent, Episcopus à Comite Ravensbergio adjutus arcem firmissimam, septennii integri obsidione fatigatam, expugnavit, & Barones tota ditione ejecit.*

Dn. Hermannus de Ludinckhusen) *Oppidum & arx hujus nominis distat tribus milliaribus ab urbe Monasteriensi, & totidem ab Hammona. Wernerus Rolevincius inter Comitatus & Dominia antiquæ Saxoniæ, quæ hodie Westvalia, hunc etiam recenset. Dynastiæ hujus oppidum primarium fuit Dulmona, nobilitata sepulcro Hermanni Buschii, viri tam genere, quam doctrina perillustris.*

Engelbertus Comitis Eberhardi F. major natu Comes de Arberg) *Ab hoc Engelberto propagata est familia dynastarum Arbergiorum, quam habet Pontus Heuterus, in hoc à Levoldo dissidens, quod Engelberto, qui per matrimonium factus est Comes Arbergius, patrem tribuit Adolfum, cum hic Eberhardus nominetur.*

Interfecto Comite Hollandiæ) *Intelligit Florentium V. Wilhelmi Augusti F. qui à familiaribus suis, Hermanno (aliis Hartmanno) de Waerden, Gerbardo de Velsen, & Giselberto de Amstel, dum aucupio animi gratia indulget, detestando parricidio sublatus est. Huic Florentio successit quidem Johannes F. sed & ille veneno tollitur. Vide Barlandum de Comitibus Hollandiæ, Meierum historiæ Flandricæ lib. 10. Chron. Belgicum pag. 253. ubi nefandum hoc parricidium, eique inflictæ pœnæ commemorantur.*

Henricum abbatem Werdenensem) *Werda, sive Werdena (diplomata & literæ antiquæ habent Werthina) Monasterium est ordinis D. Benedicti, conditum ad Ruram fl. à S. Ludgero Frisio, primo Monasteriensium Episcopo, imperante Carolo M. Henricus abbas, de quo Levoldus hic agit, fuit ordine XLI. domo Wildenbergius: cujus tempore Helmæstadii (quæ urbs tum una cum monasterio Sanludgeriano parebat abbati Werdensi) cœnobium fratrum Augustinensium extrui cœpit.*

Adolfus de Waldegge, præpositus Trajectensis) *Hujus mater Helena fuit filia Marchionis Brandenburgensis.*

Præpositum Brunnensem Sifridi quondam fratrem) *Reinhardum, ut Coloniense: Meinhardum, ut Belgicum Chron.*

In terram Episcopi Paderbornensis) *Hoc tempore in diœcesi Paderbornensi tumultuabatur propter Canonicorum in electione novi Antistitis discordiam. Elegerant quidam Comitem Sualenbergensem Guntherum: alii Theodorum Baronem Itterensem, qui tandem Episcopatum Paderbornensem obtinuit, Gunthero non multo post Magdeburgi ad archiepiscopatum evecto.*

Qui postea post festum S. Remigii terram Episcopi Osnaburgensis) *Loquitur de bello, quod Ludovico ex Comitibus Ravensbergiis Episcopo Osnaburgensi Engelbertus (ut noster auctor) Eberhardus (ut Ertwinus Ertmannus in historia Episcop. Osnaburg.) Comes Marcanus intulit anno MCCCIIX. in quo Comes ab equo dejectus est, cui incumbens Episcopus ictu aberrante à proprio ministro lethaliter vulneratur, Victoria tamen mansit penes Episcopum. Recitat Ertwinus quosdam versus leoninos de hoc prælio, quos subjungam.*

Corpore Zacheus, animo Judas Machabæus,
Alter & iste David, Markensem cuspide stravit.
Ter C. milleno bis quarto tempore pleno
Virginei partus, & eum locus hic tenet arctus.
Ut vacet à pœnis, pie judex, da sibi lenis.
Marka, Monasterium, Tekenenberg, Juliacum,
Arnsberg, Waldegge, Loen, Retberg, insuper Ahus,
Tremoniæque Comes, Petrus vos terruit omnes.
Strunkede vosque lupi fugistis, vel cecidistis.
Auxiliante Deo corruit iste leo.
Hos versus dico generoso de Ludovico
Præsule jucundo, de Ravensberg oriundo.

Ludovicus filius Landgravii Hassiæ) *Henrici, quem infantem Hassiæ nominabant.*

Invaluerunt caristia, fames & mortalitas) *Vide Chronicon Belgicum, affirmans Cometam apparuisse, protendentem radios suos inter Septentrionem & Occidentem: subsecutas continuas pluvias, quæ toto durarint anno, famique & pesti occasionem dederint. Tempus ostenditur sequente versu.*

Utlateat nullum tempus famis, ecce CUCULLUM.

Anno MCCCXXIII. die Veneris post Pentecosten) *Ertwinus in Chronico Osnab. hujus belli meminit verbis sequentibus*: Ludovicus de Landgraviis Hassiæ natus plures habuit guerras circumquaque cum Comitibus & Nobilibus, præsertim cum Engelberto Comite de Marca, qui juxta oppidum Hamme eundem Episcopum plus-quam cum LXX. armatis cepit, & deinde pro competenti summa Episcopo redemto, surrexerunt adversus eundem Theodoricus Comes Clivensis, qui partem Comitis Geldriæ tenuit, unde guerra subsecuta castrum Bredevort per Comitem Geldriæ fuit captum; & impetravit Comes Geldriæ auxilium Regis Bohemiæ, & Episcoporum Leodiensis & Trajectensis, & Comitem Juliacensem, de Marca, de Monte, Flandriæ & de Artois: illorumque & aliorum juvamen ultra VII. armatorum millia, cum dextrariis, & galeis, cum aliis etiam quampluribus millibus equitum & peditum, diœcesin Monasteriensem devastando potenter pertransire uno tempore proposuit. Ludovicus Episcopus Monasteriensis cum auxilio Gotfridi Osnaburgensis Episcopi, & aliorum, videlicet Dominorum de Lippia, & Comitum de Waldegge, fiduciam in Domino & B. Paulo habens, prope Cosfeldiam ad pugnandum pro ecclesia Dei, & diœcesis suæ hostibus se obviam dedit, & dextra Dei plasmante, tantum fugavit tamque potentem exercitum. Illæ quoque guerræ eodem tempore per plurimos illustres proceres fuerunt terminatæ ac amicabiliter complanatæ anno MCCCXXVII. *Hæc Ertwinus.*

Rex Bohemiæ, & Comes Hannoniæ) *Confœderati Comitis Engelberti contra Henricum Verneburgium archiepiscopum Coloniensem, in Chronico Belgico recensentur: Joannes Rex Bohemiæ, Wilhelmus Comes Hollandiæ, Joannes Comes Hannoniæ, Gerhardus Comes Juliacensis, Adolfus Comes de Monte, Johannes Comes Seinensis.*

Inter nationes & progenies de Awans & Warans) *Meminit harum factionum sive familiarum Chronicon Belgicum pag. 272.*

Assisten-

Assistente sibi Comite Geldriæ) *Reinoldo ultimo Comite, & primo Duce.*
Apud oppidum Husle) *Chron. Belg.* Hussell.
Frater marchionis Juliacensis) *Intelligit Wilhelmum, quem Eretreinus & Chron. Belgicum Comitem appellant. Verum hoc tempore dignitate Marchionis jam gaudebat. Walramus multis annis in academiis Parisinâ & Aurelianensi eruditæ pietati operam dederat, gradumque tum Baccalaureatus tum Licentiæ consecutus, isto honore dignus habebatur: sed fratrem, quem promotorem primum habuit, sequentibus annis hostem expertus est.*
Indicto contra Ducem Brabantiæ exercitu) *Johannem hujus nominis III. Joannis II. F. qui, ut Chronicon Belgicum, opposuit se regi Bohemiæ ac Franciæ, ac pene omnibus principibus circa clima istud, qui omnes adunati non potuerunt ipsum superare. Vide Chron. Colon. German. pag. 202.*
Filius Ducis primogenitus) *Henricus vivo patre Dux Limburgi appellatus.*
Filiam ipsius Regis) *Mariam.*
Comiti Flandriæ venditur Machlinia) *Ludovicus Comes Flandriæ emit Machliniam ab Adolfo Episcopo Leodiensi, & Reinoldo Comite Geldriæ, ut Meierus in annalib. Fland. lib. 11. Precium fuit 100 millia regalium.*
Rex Franciæ) *Philippus Valesius.*
Comes Ludovicus moritur) *Intelligit Flandriæ Comitem.*
Anno MCCCXLIV. mota & incepta est guerra) *Comes Arnsbergius, cui Adolfus Marcanus contra Walramum archiepiscopum Coloniensem opem tulit, nomen habuit Godefridi. Fuit ejus uxor domo Clivensis, quæ cum sterilis esset, Comes recordatus quod à multis annis diœcesi Coloniensi vicinæ rapinis & grassationibus multum damni dedisset, ut peccata ista expiaret, & damnum datum resarciret, totam suam dynastiam late patentem cum omni jure, quo gaudebat, perpetuâ inter vivos donatione Episcopo Coloniensi ejusque successoribus contradidit. Vide Chronicon Belgicum pag. 317. & Eretreinum in historia Episcoporum Osnab.*
Novum oppidum Menden) *Chron. Belgicum legit Mengden; Ertwinus* Mengerden.
Eodem anno prædictus Comes Hannoniæ) *Wilhelmus IV. Comes Hannoniæ, Hollandiæ & Selandiæ, postquam sesquimensem Ultrajectum obsedisset, ducto exercitu suo, in quo LXXXXV. millia armatorum fuisse scribuntur, in Frisiam, incolarum multitudine circumfusus cum universo exercitu occubuit. Prælium commissum est ad Staveram XXVI. Septembr. Vide Barland. in historia comitum Holland. Jacobum Meierum annal Flandriæ lib. 12. Ubbonem Emmium historiæ Frisicæ lib. 14. Chron. Belgicum affirmat C. & L. millia pugnatorum Wilhelmum in Frisiam secuta esse.*
Tunc Episcopus posuit diem de quorundam scabinorum Consilio) *Præclare de hac re Albertus Argentinensis, cujus verba integra adscribam.* Cum autem Carolus electus ad coronationem ivisse debuisset, eodem mense Julii, Episcopus Leodiensis, propter quædam homicidia & injurias clero illatas, civitatem Leodiensem obsedit, volens ibi ad condemnandum illos prô tribunali sedere. Ad quem Episcopum tanquam ad consanguineum & adjutorem suum, idem Carolus properavit, & pater ejus. Habuit autem Episcopus secum circa VII. millia galeatorum. Aderant enim sibi Rex Bohemiæ & Carolus filius ejus, item Comes Marchiæ, & frater ejus. Item Marchio Juliacensis, Comes Montium, Dominus de Valkenburg, & alii multi Barones. Miserant autem quædam civitates vicinæ populo Leodiensi XL. millia peditum armatorum, qui se posuerunt in locum judicii, qui sunt extra muros civitatis, se circumvallantes, ne ibidem Episcopus posset præsidere. Cum autem extra locum illum Episcopus præsidere niteretur, habitisque inter partes tractatibus, volenteque populo Leodiensi restituere clerum in personis & rebus, & super injuria ad arbitrium meliorum Episcopi adjutorum satisfacere: Episcopo autem contra consilium suorum omnino præsidere volente: ecce quidam Ribaldi de populo impetum facientes in aciem equitum, qui versus stratam, ubi popularis patebat exitus, fuerant ordinati, eosdem equites ad ingressum per eandem stratam ad populum provocarunt, & ingredientibus circa D. Galeatis, occisisque in impetu multis de populo non armatis, populo vero armato in equites impetum faciente, multisque

 occi-

occisis, & præcipue domino de Valkenburg valentissimo quingenti ingressi, cum alii non sequerentur, eo prout poterant evaserunt, totaque acies Episcopi statim confusa recessit. Juliacensis autem marchio in loco libentissime permansisset. *Hactenus Argentinensis.*

Eodem anno mortui sunt in bello contra regem Angliæ) *De hac clade Frossardus l. 1. ita scribit*: Jussu Regis Angli censa sunt capita Gallorum, qui succubuerant in prælio. Inventi XI. principes, LXXX. Barones, MCC. Equites, & plus minus XXX. millia.

Ubi in Manburnum fuit assumtus) Manburnus *est idem qui tutor.* Manburnia *tutela. Chron. Belgicum pag. 256.* Mundiburnium *idem. Francogallis* Mainburnie. *Frequenter hoc vocabulum occurrit in diplomatis Impp. Germanicorum.* Ut sciant, se in Mundiburdio Regis esse; *diploma Ottonis M. datum ecclesiæ Magdeb.* Mundiburdium constituimus: *diploma ejusdem Cæsaris datum ecclesiæ Mindensi.*

Gravissima incepit mortalitas) *Gobelinus Cosmodromii cap. 69. anno* MCCCL. Tam gravis pestilentiæ morbus per Germaniam undique desæviit, quod non erat in memoria hominum similem pestilentiam ante fuisse. Unde in hunc usque diem, quamvis multæ pestilentiæ interim fuerunt, Mortalitas magna nominatur. Deducebantur quidem corpora morientium præ nimia multitudine, superstitibus ad ferendum ea non sufficientibus, in plaustris & carris in cœmiteria, & multi adhuc intra sepulcra vivi ex angustia, vel desperatione, vel inadvertentia sepelientium, terra obruti sunt. Et post hunc annum raro cessaverunt pestilentiæ particulares per Germaniam, & maxime quolibet anno septimo, &c.

Pacis & quarantenarum) *Vox Latino-barbara, notans inducias quadraginta dierum, ne ante illud tempus pugnetur. Butiller in summa Rurali, Raguellus in Lexico forensi, verbo* La Quarentaine.

HEN-

HENRICVS MEIBOMIVS Junior

LECTORI S.

Cum Sereniſsimorum Ducum Brunſuicenſium & Lynæburgenſium auſpiciis in Academia eorum Julia Hiſtoriam profiteretur Avus meus, id imprimis curæ cordique ſibi eſſe ſinebat, ut Majorum eorundem glorioſorum, imperitia ſeculi quaſi ſuppreſſam memoriam, ex Chronicis, à blattis tineiſque arroſis, Tabulis ſuperſtitibus, & monumentis ubicunque terrarum latentibus erueret, publicoque ſiſteret. Et quoniam Henricus Leo, Ateſtino-Guelphica gente oriundus, in his primus locis ſedes ſibi fixerat, & ſtirpem (quæ in hunc uſque diem floret) propagarat, illius Hiſtoriam juſto volumine deſcribere inſtituerat, ſenilique judicio, addo etiam otio, reſervarat. Cum tamen interea aliis laboribus occupatum, aliiſque Hiſtoricis ſcriptis edendis intentum mors oppreſſerit, cogimur illis eſſe contenti,

 quæ

quæ de magni illius Ducis, Henrici Leonis, rebus geſtis jam tum alia occaſione ſparſim in ſuis libris, & peculiaribus opuſculis commentatus eſt. Poſtrema illa, ſcilicet *Gerhardi, Præpoſiti Stederburgenſis, de Henrici Leonis poſtremis rebus geſtis & beato exceſſu, Chronicon Stederburgenſe Anonymi*, cum notis Avi mei, & Ejusdem *Panegyricum* de Eodem ante hos viginti ſex annos conjuncta edidi, & nunc, quæ in his quoque Tomis compareant, digna cenſui. Pretium illis juſtum jam tum ſtatuit Avus meus, in præfatione ad Reverendiſſimum, Celſiſſimumque Principem Julium Auguſtum, & in vita Gerhardi Præpoſiti, quem illuſtri loco, & ab Henrico Duce æſtimatum fuiſſe, inde colligere ſatis licet, quoniam *Functum ſe Legatione Ducis* ad Cæſarem Fridericum ipſe hoc in libello n. 44. narrat. Fruere igitur his, Lector, & vale.

GER-

GERHARDI
Præpositi Stederburgensis
DE
HENRICI LEONIS BAJOARIÆ ET SAXONIÆ DVCIS
postremis rebus gestis, beatoque ex hac vita excessu,
HISTORICA NARRATIO,
cum Notis
HENRICI MEIBOMII.
Accessit
ANONYMI CHRONICON STEDERBVRGENSE
sub Gerhardo Præposito conscriptum,
&
HENRICI MEIBOMII
Oratio Panegyrica
de
HENRICO LEONE.

Reverendissimo, illustrissimo, generosissimoque principi, domino

JULIO AUGUSTO,

Abbati Michaëlsteinensi, ædis SanBlasianæ Brunsuicensis Præposito,

Duci Brunsuicensium ac Lunaburgensium,
Domino clementiss.
ejusdemque ædis SanBlasianæ

Decano, Seniori, cæterisque Canonicis, viris reverendis, amplissimis, clarissimis,
patronis & fautoribus observandis.

Clementissime Princeps, & Patroni summè honorandi, perbrevem hanc de HENRICO Leone (quem meritissimò Godfridus monachus Coloniensis *magnum Ducem* vocat) expositionem historicam, ab Henrico Hensyck, antiqui cœnobii Stederburgensis Præposito, viro optimo, humanissimo, mihique peramico, benevolè mecum communicatam, dignam omnino censui, quæ dias in luminis oras prodiret. Etsi autem de isto incomparabili Heroë majus quid meliusque patriæ debeam, integram, videlicet, ejus historiam, ex probatis scriptoribus, visis ac invisis, ex diplomatis, litteris ac instrumentis infinitis accuratè deductam: huic tamen narrationi lucem invidere nequaquam volui, neque etiam fortè debui. Ex fide enim, etsi breviter, tàm magni, tàm fortunati, & per orbem Christianum celeberrimi principis, supremos labores, sive fabulæ, quam in hoc mundo egit, epitasin valde turbulentam: & post eam catastrophen tranquillam ac perbeatam, ordine perscribit. Cum enim sub ætatem ingravescentem penè omnia, quæ homini præter mortem accidere possunt, adversa expertus esset Leo, duorum, puta, Cæsarum, patris & filii iram implacabilem: principum Imperii, tam Ecclesiasticorum, quàm politicorum, invidiam & æmulationes: clientum domesticorumque perfidiam & transfugia: cum regiâ conjuge liberisque parvulis intempestivum exsilium: illius denique in suâ absentiâ præmaturum funus, horum apud inclementes hospites peregrinis in locis, nunc militiam, nunc molestam detentionem: neque apud quenquam ferè mortalium misericordiam, nedum ad restitutionem auxilium vel suppetias inveniret, rerum mundanarum (quibus vel in summâ felicitate nihil infelicius, nihil fallacius) pertæsus ad Deum opt. max. totum se convertit, pacatoque ac magno animo, inter crebra sinceræ pietatis exercitia, dignasque erudito principe oblectationes, supremum in hoc ergastulo diem, quem morbi incurabilis pertinax atrocitas acceleratura videbatur, singulis momentis exspectabat: felix non uno nomine censendus: quippe qui filios duos, primogenitum Henricum dignitate ac ditione Palatini principis ad Rhenum: proximum ab illo Ottonem honore ac dynastiâ Comitis Pictaviensis in Galliis, auctos ornatosque vidisset: sibi verò ipsi in patriâ, majorumque augustali contra æmulorum injurias

jurias viriliter defenso conservatoque, in dulcissimo denique suorum complexu, felicem emigrationem, funusque principe dignum, & honestum ad dilectissimæ conjugis latus sepulcrum, cum Deo bene juvante, non tam sperare, quàm polliceri posset. Cùm interim adversarios penè omnes, & in iis valentissimos, violentissimosque Cæsarem Fridericum ac Coloniensem archiepiscopum Philippum, illum undis suffocatum, hunc lue pestilenti abreptum, utrumque extra patriam, mediosque inter hostes, reliquos verò æmulos, Wigmannum Magdeburgium & Ulricum Halberstadensem, antistites: Theodoricum Lusatiæ, Ottonem Misniæ, marchiones, Ludovicum Thuringiæ Landgravium, Albertum Palatinum Comitem Saxoniæ, Christianum Comitem Oldenburgensem, aliosque præterea, mortem suam fataliter maturantes, vivendo supergressus esset: ne quid dicam de transfugis clientibus ex animi sententiâ, utique meriti erant, probè mulctatis. Satis est, (quod negare non possum) accuratus & diligens Arnoldus Lubecensis in perscribendis postremis Henrici Leonis rebus gestis, eoque nomine à gratâ posteritate meritò commendabitur: habet tamen noster auctor bene multa, quæ isti hic prætermissa: habet, quæ rebus ab illo expositis, quà loci, quà temporis, quà personarum circumstantias, lucem adferre possunt, nec modicam neque mediocrem. Diutiùs igitur in obscuro latere illum nolui: imò ut clarior lucidiorque exiret: ut majore cum fructu legeretur, notas nonnullas, ut in aliis antea, sub finem adjeci. Cur verò hoc ἐξήγημα historicum sub vestri nominis auspicio prodeat, reverendissime ac illustrissime PRÆPOSITE, amplissime DECANE, clarissimi & spectatissimi CANONICI, etiamsi nullus profiteat, facilè ipsi cogitare poteritis. Tibi, clementissime Princeps, Henricus Leo est inter augustissimos majores: templum Sanblasianum, in quo tu primas tenes; vos reverendi amplissimique Canonici divinas laudes cotidie personatis, religiosus ille, & sine exemplo apud nos magnus princeps, suo impendio condidit, auctoritate stabilivit, reditibus dotavit. Nullis igitur aliis, quàm vobis, hæc debetur expositio, grata futura omnino, si non ad cartas, quæ exiguæ, sed res ipsas, cognitu jucundas utilesque, clementer benigneque oculos intenderitis. Id si à vobis obtinuero, erit ut in hac patriæ antiquitatis investigatione tantò pergam desudemque acrius & alacrius, quantò illa majore, quàm hactenus factitatum, industriâ & accuratione opus habet. Valete feliciter, Princeps celsissime, vosque Mæcenates mei faventissimi. Helmæstadii ex Juliâ academiâ pridie Kal. Novembr. anno. 1614.

Vestræ Celsitudini
subjectiss.
Vestrisque Dignitatibus
& amplitudinibus
addictissimus

Henricus Meibomius.

HISTORIA DE HENRICO LEONE, DUCE BAIOARIÆ ET SAXONIÆ.

ANno MCLXXXII. Werra maxima in terrâ oriri cœpit. Imperator enim Fridericus cum archiepiscopis, episcopis, abbatibus, principibus regni, & toto Imperio, nobilissimum Ducem Henricum invasit. Iisdem inimicitiis perdurantibus Coloniensis Episcopus vice Domini Imperatoris vastator hostilis & impius exactor, nec cœnobiis, nec ecclesiis parcens, impietatis suæ efficaces executores de partibus Occidentis adduxit. Sexto denique anno, generali Domini Imperatoris expeditione propositâ, cùm jam ipse Imperator & Principes non nisi propulsioni Ducis intenderent, unusquisque Principum partes sibi adjacentes, quæ ad Ducis ditionem pertinebant, atrociter invasit. Nam Dominus Imp. mericam transiturus Coloniensem archiepiscopum, Treverensem, Monasteriensem, Pathelburnensem, Hildensemensem, Mindensem, Osenburgensem, abbatem Corbeiensem, cum nobilibus, tàm nostræ, quam remotæ terræ, in obsidione civitatis juxta Ovekaram in villâ, quæ Leiforde dicitur, reliquit: Halberstadensem ad obsidionem Blanckenburg deputavit. Magdeburgensis priori anno auxilio Orientalium civitatem Haldensleve miro artificio & multo labore aquæ redundatione ad deditionem coëgerat: in quâ à Bernhardo de Lippiâ longo tempore ante deditionem viriliter repugnatum est. Nobis itaque quibus tanta multitudo incumbebat, nulla misericordia deputata est. Regionem enim nostram coram nobis alieni devorabant, & à tempore messis, festo videlicet B. Margaretæ usq; ad initium Autumni & ampliùs, ista mala perpessi sumus. Vidimus enim optima quæque diripi: viculos nostros succendi: rapinis nos exponi: equos & jumenta nostra depopulari, & domos nostras absque habitatore relinqui. Desolatis igitur nobis, & in desperationem ferè delapsis, sola Dei miseratio & patronorum nostrorum pia apud DEUM interventio nos respexit, & inimicis nostris aliquantum mitigatis, cor ipsorum & hostile propositum in melius commutavit. Datum est enim nobis, sicut Joseph & Danieli, in oculis principum gratiam invenire, ut aliquo modo pax nobis sicut redderetur, ne penitùs cum habitationibus nostris evelleremur: ac per nos etiam circumjacentibus villis subventum est. Fiduciati igitur in Domino exteros ad misericordiam inflectere potuimus, sed familiares nostros non evasimus. Quicquid enim à manibus alienorum servavimus, Hildensemenses non abhorrebant diripere; in quorum tamen pace securi esse debuimus. Tandem consummato malitiæ suæ tempore, cum irrecuperabiliter attriti essemus, in vigiliâ B. Ægidii terga vertentes castra moverunt. Postquam autem Imperator voluntatis suæ compos rem cœptam prospero satis eventu effectui mancipavit, & nobilem Ducem Henricum in deditionem recepit, terra quasi de multis malis respirans siluit. Sed nondum ad plenum deleta est iniquitas terræ. Nam cùm multo antè particularis plaga nos attriverit, justo Dei judicio universo orbi mœstitia accrevit, & terram, quam calcaverunt pedes Domini, inquinati & immundi conculcare & contaminare permissi sunt, & civitas sancta Iherusalem tradita est in manus gentium, quæ ignorant DEUM. Audivimus enim, quòd Saladinus, urbis Damascenæ potentissimus Princeps, collectâ innumerabili virtute exercitus sui, Christianos hostili bello aggressus est: in quo bello, eheu! nimis prosperatus est Saladinus. Nam capto salutifero ligno Dominicæ crucis, Patriarcham & regem urbis Iherosolymitanæ in eo conflictu fugavit, cepit, & quod seculo deflendum est, immani strage Christianorum peractâ civitatem sanctam cum superbiâ magnâ ingressus est, ac loca sancta, quæ pro sui veneratione contingere non debuit, stabula equorum constituit. Usquequo Domine iratus

iratus in finem, Memor esto vinctorum tuorum, & terræ, in cujus medio operatus es salutem nostram. Hujus igitur calamitatis & miseriæ rumor horribilis dum ad nos perlatus est, succensi zelo principes, tàm nostri, quàm de remotis terrarum locis, unà cum Imperatore Friderico feliciter signati sunt. Sed idem Imperator ab odio nobilis Henrici non cessavit, quia antequam expeditionem arriperet, conventum Principum in Goslariâ habuit: ubi jam dictum Henricum ducem trium annorum exsilio deputavit, ipsum & omnia sua in firmissimâ pace constituens. In proximo Pascha Henricus Dux exsulavit, Machtilden Ducissam, filiam Regis Anglorum post se relinquens: quæ eodem anno in vigiliâ apostolorum Petri & Pauli defuncta est. Imperator igitur in festo S. Georgii apud Ratisbonam militum habito conventu, expeditionis Iherosolymitanæ iter arripuit, & cum multâ gloriâ & Principum & Baronum & militum, & reliqui vulgi copiâ, iter terraneum trans Græciam aggressus est; alii multi se mari committentes apud Ptolemaidem maritimam resederunt. Itaque Imperator aberat, & filius suus Henricus regiâ usus est potestate. Absens etiam Dux Henricus policitam sibi ab Imperatore non sensit pacem: Sed bona ipsius omnium exposita erant direptioni. Unde idem Dux Henricum filium suum majorem inopinatè misit, & ipse contra constitutum sibi in brevi eum subsecutus est. Audiens hoc Rex, tanquam contra se ageretur, publicas inimicitias adversus Ducem habuit, & omnimodò destructioni & propulsioni ejus intendit. Convocatis igitur Rex Principibus in Goslariâ, remotâ omni misericordiâ, caussam imò modum destructionis ipsius tractare cœpit, & licet hyemis inclementia eum posset deterrere, quæ tunc ut semper post festum S. Martini imminens est, inconsultè expeditionem cum suis & Moguntino & aliis principibus Ducem persecuturus arripuit, fugam ipsius eò molestiorem fore existimans, si hyeme fieri videretur. Interim Senior Dux castrum Bernhardi Ducis Lawenburg obsedit, quod viriliter oppugnans, eos, qui se in eo contulerant, ad deditionem compulit, suosque in ipso collocavit: filius autem suus in civitate suâ Brunsuich se recepit: qui acceptâ certitudine de adventu Regis, ad supplementum cibariorum ea, quæ in villis erant, intra muros intulit. Adveniens autem Rex, adjuncto sibi Moguntino & Duce Bernhardo ac Hildensemensi Episcopo, & aliis Principibus & Baronibus, non obsidioni civitatis intendebat, sed vastationi circumjacentis regionis. In cujus executione jam dictus Moguntinus ita se efficacem exhibuit, ut non jam Episcopus, sed magister militum esse videretur. Nam non pacem, sed facem: non infulam, sed galeam ostendebat: cœmiteriorum & ecclesiarum deprædationem, non consecrationem exemplo suo fieri monstravit: clavam vel fustem, quo feriret, non virgam, quâ regeret, vel sustentaret, manu gerebat: caligis ferreis, quibus conculcaret, non purpureis, in quibus torcular solus calcaret; tibias circumdedit: tunicâ ferreâ, non cilicinâ induebatur: non mandatis caritatis, sed minis diræ hostilitatis dilatabatur, insidens equo rapido, freno spumantia stringens ora; evagatus ipse effrenis per latos campos perniciosissimæ dissolutionis. His armatus, non Regem sequebatur; sed præibat: non compescebat, sed compellebat ad iram. Completâ igitur hac, quam prædiximus, malitiâ, Rex & Moguntinus Episcopus civitati appropiant, solo terroris incursu incolas ejus sibi subjacere existimantes. Sed spe impetus sui penitus frustrati, licet ipse Rex omni diligentiâ adhibitâ, & toto virtutis suæ robore in vanum expenso casas ante-urbanas, non fossâ aut munitione aliquâ, sed balistariorum & lancearum portitorum, liberè in campo discurrentium, præsidio defensas, exurere non potuerunt. Itaque inglorioso effectu propositi sui Rex per Episcopatum Hildensemensem regreditur, hostilem magis deprædationem, quàm regiam pacem suis ostendendo subditis. Hannovere succendit: castrum Conradi de Rothem Limbere appetens primo insultu inhonestè repulsus est. Inde regrediens, collectione militum dimissâ, Goslariam intravit; sicque factum est, ut qui inconsideratum & impetuosum in actionibus suis habuit initium, infeliciter & sine omni gloriâ suam terminaret expeditionem. Postea Henricus Dux consilio Principum, Moguntini videlicet & Coloniensis, archiepiscoporum, se subdidit, & propositâ sibi spe recuperandi pristini honoris, Regi suam satisfactionem exhibuit, duos filios suos, Henricum videlicet & Luderum, obsides constituit: quorum alter Luderus apud Augustam urbem defunctus est: alter cum Rege in Apuliam cum mili-

tibus sibi à patre deputatis abiit, nihilque Henrico Duci de his, quæ sibi promissa erant, concessum est. Rectâ igitur Henrico rege iter agente in Apuliam mors Imperatoris audita est: de quâ nihil gloriosum, nihil memoriâ dignum dicere possumus, præter id, quòd exsul mortuus est. Qualis enim fuerit intentio ejus ab inceptâ expeditione, inglorioso vitæ ipsius termino, qui secretorum est inspector cordium, palàm ostendit. Imperator itaque Fridericus, de quo dicimus, transit à Græciâ & Soldani regno, cùm præterisset Iconium, terram desertam & inhabitabilem, terram sitis & inviam, periculo suorum attigit, ubi plusquam medietatem sui perdidit exercitus. Quo periculo tandem laboriosè evicto, cùm ad cujusdam torrentis alveum consedisset, dehortantibus eum omnibus, qui aderant, alveum fluminis inconsultè intravit: quem mox ut ingressus est, reniti non valentem impetus aquæ intra manus suorum confectum senio miserabiliter obvolvit: ibique exitu, tam improviso! tam celeri! vitam finivit, anno MCLXXXIX. Judicia tua, Domine, abyssus multa! Quis audeat in inscrutabile tuæ majestatis consilium mentis aciem intendere? terribilis es in consiliis super filios hominum. Filius autem Imperatoris Fridericus, Dux Sueviæ, honore quo potuit, ossa patris Antiochiam detulit: Sed & ipse in brevi pòst trans mare vitâ excessit: Sicque ille exercitus, quem collegerat totius robur Imperii, absque nominati alicujus operis exsecutione mirabiliter est dissolutus. Rex igitur eò amplius anhelabat ad coronam, quantò ne quid erroris interveniret, anxius erat. Profectus itaque Romam, ordinationem, quam in brevi accipere sperabat, morte Domini Clementis Papæ, dum ad muros urbis sederet, intercipi doluit, donec electo Dn. Jacincto, & sancto die Paschæ consecrato, sequenti die Rex à Celestino Papâ coronam Imperialem cum benedictione, unà cum uxore suâ percepit. Ad cujus consecrationem adolescens de Brunsuich, filius Henrici Ducis, ut consanguineus Dn. Papæ, summam diligentiæ suæ operam ostendit, propositâ etiam sibi spe, imò datâ sibi certitudine, quam inde consequeretur, maximi honoris & fructuosæ utilitatis. Profectus inde Imperator cum Coloniense & Duce Boëmico & jam dicto adolescente de Brunsuich, ut primum Apuliam attigit, viribus atque minis castella cum opibus & civitatum munitionibus, quo potuit modo, aggressus est, repugnante sibi Tancredo, qui regnum Apuliæ potestativè sibi usurpaverat. Sed Imperatoris exercitum subitæ magnitudo cladis terribiliter turbavit, adeo ut plærique jam sani & validi miserabili mortis articulo solo sternerentur. Henricus itaque adolescens, filius Henrici Ducis, auditâ morte fratris sui Luderi, cui divina clementia cum naturalium decore donorum venustam etiam morum honestatem contulerat, timens etiam malo imminentis morbi florem ineuntis perdere juventutis, nihilque consecutus promissi sibi honoris, nec aggressos sibi videns respondere labores, cùm Imperator apud Neapolim coadunato sederet exercitu, à familiaritate ipsius divisus est. Ea propter ira Imperatoris in ipsum graviter accensa est, ratus aliquam sibi ex hoc nasci intricationem: unde terrâ marique omnes ei vias præcludere conatus est: ipse autem cautè inde elapsus in Neapolim se contulit, unde navigio callidicate, quâ potuit, evasit. Interim incredibilis illa pestilentia magis ac magis invaluit, & archiepiscopum Coloniensem, unà cum Cancellario, ac Duce Boëmico, & multis aliis involvit, & ipse Imperator irrecuperabili infirmitate corripitur, adeo ut desperatus & semivivus à Neapoli, nullo peracto negocio, asportaretur. Imperatrix autem apud Salernum ab incolis ipsius custodita est: & sic per biennium Imperatorem non vidit: ipse autem, perditâ uxore, rebus, & exercitu, redire cogitur, terræ nostræ etiam signa sui ostensurus infortunii. Nec adolescentem illum, quem in dubiis fortuna regebat eventibus, cessabat persequi, sperans alicubi terrarum eum invenire, vel circumsepire posse. Tandem Imperator nostro redditur regno, & ipse, quod deliquerat filius, in patrem refudit, certus adolescentem objectos insidiarum laqueos non posse evadere, patrem acerrimis minis aggreditur. Interim junior Dux, Deo se custodiente, per medios hostes, & per dispositas custodias, viâ, quam homo non posset ostendere, mirabiliter elapsus, per multos labores & gravia pericula inopinatè Brunsuich advénit: in cujus adventu patri suo lætitia accrevit, Imperatoris autem ira vehementissimè efferbuit. Dux ergo Henricus sperans Imperatoris posse mutari animum, sciens etiam suam de non læsâ majestate ejus innocentiam, legatos suos ad ipsum disponit, videlicet

delicet Abbates & Præpositos, viros religiosos, non solùm Imperatori, verum etiam principibus & consiliariis, pro integritate gratiæ suæ supplicaturus. Cujus tota legatio, tanquam ludibrium & insipidum quoddam, in auribus ipsorum habita est, non intendens, nisi Ducem funditus exstirpare, qualiacunque, vel quantacunque, emendationis obtulisset obsequia. Nam aliquando se in Apuliam iturum policebatur, ut eandem terram suo redderet dominio: Imperatricem honorificè reduceret: quæ omnia tanquam nihilum & inane reputata sunt ei. Postremò emerserunt quidam iniqui, qui immanis odii inter Imperatorem & Ducem incentores exstiterunt. Hi enim à servitio domini sui Ducis se infideliter abstrahentes, sicut erraverunt ab utero, ita locuti sunt falsa, in hoc malitiæ suæ constituentes solatium, si hujusmodi inimicitiæ usque ad dejectionem Ducis perdurarent. Isti ergo ab Imperatore sequacem postulabant exercitum, certum eum reddentes, sine gravi difficultate se Duci posse prævalere. Erant autem hi, quos si nominare supersederemus, ex his, quæ gesta sunt, nostro noti erunt seculo: quoniam fiduciati non in Domino, magnitudinem suæ malitiæ circumjacentibus villis iniquæ promotioni acriter instabant, & si quos in civitate Brunsuich complices habuerunt, sequens aliodeclarabit. Tales itaque, tam nominati viri, immisericordes pacis turbatores, quorum injustitiæ oblivionem non accipient: quorum semen in confusione erit, quoniam secundum impetum animi sui, spe inaniter propositâ, absque consilio spiritum narium superbientium secuti, nolentem etiam impellebant Imperatorem: qui longâ morâ, sine effectu, ampullas minarum terroremque sui adventus præambulare fecit, sed cum concussione montium & coruscatione fulgurum inani. Anno igitur MCXCI. convenerunt nobiles terræ cum Halberstadense Episcopo, & Hildensemense, & Corbeiense Abbate, & inutilem terræ & indecorum Imperio contraxerunt exercitum, qui in loco super Ovekaram, in villâ Leiforde / ubi prior federat exercitus, in festo S. Barnabæ apostoli se contulerunt, unâ parte aquæ munitione securi, alterâ verò fossâ vallati. In hoc igitur loco, non Duci, sed incolis terræ, & sibi ipsis nocentes, non jaculis, sed epulis: non militiæ, sed crapulæ studebant: nunquam insultum aliquem in hostes, nisi ab ipsis provocati facientes: unde sine damno hostium regressi sæpissimè volucres, lupos, & canes suis escaverunt equis: unde vulturum & corvorum triste eis præmonstrans portentum multitudo eos insecuta est. Ad castra autem regressi, sine præeunte eos capite; sui compotes, quisquis inter eos erat flagitiosior, hic inventus est nominatior: quisquis ad direptionem villarum erat paratior, propter impios actus suos habitus est potentior. Principes non dominabantur nobilibus: nec nobiles suis præerant minoribus: domini non imperabant servis, sed unusquisque eo, quod potuit & libuit, abusus est pro licito. Ista autem, quæ præmisimus, aut quæ subinferemus, nemo in vanum à nobis stylo signari æstimet: profectò cùm in utraque parte malum Werræ graviter senserimus, utriusque partis, quæ fuerit commoditas, aut incommoditas, veritate non omissâ loquemur. Perdurante verò hujusmodi malo, Principes jam-dicti Imperatoris adventum, falsò sibi sæpius præfixum, inaniter præstolantes, sui destructionem magis, quàm Ducis propulsionem agebant. Interim in civitate Brunsuich pro quibusdam captivis intestina quædam seditio orta est: in quâ Advocatus Ludolfus cum filiis suis, & cognatis, perniciosissimè notatus est: quâ, ut plærique autumant, non, ut dispositum erat, terminatâ, si quid in animo gerebat, jam-dictus Advocatus ad lucem exposuit: nam cum filiis suis à servitio Ducis & civitate elapsus in tuta loca, scilicet Dalem & Winethen, se contulit. Qui legitimè vocatus, & usque ad præfixos sibi dies exspectatus, non rediit, donec decisa in eum sententia prolata est: ac deinceps hostibus Ducis adjunctus est, omnemque sui animi in malum Ducis affectum ostendit. Sed in brevi à filio Ducis Winethen capta est: sed de Dalem omnis circumjacens regio rapinis & incendiis vastata est. Usquequo Domine exaltabitur inimicus? Sed de die in diem visum est Principibus ab Imperatore se deludi, tantæque exspectationis pertæsi sunt. Inito igitur consilio simiam quandam pacis statuere voluerunt: sed cùm aditum non haberent, aliquantulum protraxerunt adhuc sibi fiduciam constituentes. Erubescebant enim Duci supplicare de pace; nec ipsi, ut pacem darent, à Duce solicitabantur: ubi efficax Gerhardi Præpositi Stidereburgensis diligentia ope-

rata est, qui internuncius utriusque partis adduxit consensum, & pace usque ad festum S. Michaëlis promissâ, in die Agapiti martyris satis inopinatè & misero termino conventus ille dissolutus est. In hac pace Ludolfus non est inclusus: quem postea Palatinus Rheni, cum apud Brunsuich eandem pacem protelaret, magno labore inseruit. Ex hoc tempore sicut infirmitas Imperii, ita & robur Ducis omnibus patuit hominibus. Discurrunt interim ad Imperatorem primi mali effectores, vanâ fiduciâ plenas ferentes scedulas, & Ludolfus Advocatus cum his, qui ad eum pertinebant, ante præfixum diem primus irrupit: unde omnia, quæ Ducis erant & ecclesiarum, ab ipso & Ecberto de Wulferebutle diripiuntur: grassati in irâ magnâ, scientes, quia modicum tempus habent. Sed ante ruinam exaltatur cor. Dux igitur, ut de suis plenam consequeretur vindictam, & se à circumcurrentibus exoneraret latrunculis, collectâ validâ multitudine per filium suum, & Bernhardum de Welepâ, & plures Nobiles, Wolferebutle obsedit: quod machinis & instrumentis ad hoc de liberativè apparatis viriliter appetentes ad deditionem Guncelinum quarto die compellunt: castrum occupant, incendunt & solo sternunt. Et in hac parte Brunsuich utiliter exoccupatur. Eodem fortunio Dalem inopinatè circumdederunt, & Ludolfum advocatum, cum juniore filio suo Ludolfo ibi comprehenso, sexto eum die ad deditionem compulerunt: majore filio suo aliàs transeunte. Hi sunt, qui foderunt foveas, & inciderunt in eas. Ludolfus advocatus cum filio suo captivus abducitur, & castrum suum his, qui eum oderant, commendatur. Ipso tempore castrum Ludolfi de Peinâ, qui avunculi sui exempla devia secutus, Conradum de Rothen in sui perniciem sibi asciverat, alterâ die capitur, incenditur & æquatur, & nomen Ducis ex hujus facti memoria, quod fieri posse videbatur incredibile, eò gloriosius dilatabatur. Perdurante adhuc odio Domini Imperatoris, quantò virtuosius Dux junior in cunctis actionibus suis patris sui virtutem est secutus, eò major Imperatoris circa ipsum accendituri ra, & irritum inter Ducem & filiam Palatini de Reno diffi pare nitebatur matrimonium. At illa, quamvis à multis impetebatur, ab Imperatore ad hoc destinatis, in Ducis, quem elegerat, amore immobilis permanebat. Tandem matre suâ agente, Palatino inscio, vocatus, per medios fines inimicorum suorum & per varias insidias mirabiliter elapsus, protegente se Deo, cùm etiam ipsa, quæ futura erat sponsa, quid gereretur ignoraret, vespertino crepusculo intravit, & ipsâ nocte absque nuptiarum celebratoribus, non tamen sine benedictione sacerdotali, in thalamum collocati sunt, & felix contractum matrimonium. Vocatus postera die Palatinus, qui tunc ad latus erat Imperatoris, dum castrum intravit, quæ gesta sunt audivit: & tunc demum cum gaudio & exsultatione celebres divulgatæ sunt nuptiæ. Deinde Palatinus Imperatorem adiit, se de conscientiâ facti juramento expurgat, & omnibus modis filium, quem sibi adoptavit, per filiam gratiæ Imperatoris elaborat restituere. Factus itaque voti sui compos, ut primum filio suo Imperatoris mitigavit animum, Ducem seniorem in Brunsuich adiit, eumque ad præsentiam Imperatoris evocat, policendo bona, si ad Domini Imperatoris voluntatem suum inclinaverit animum, & se gratiæ suæ ordinationi submiserit. Dux itaque, licet non ignoraret, quoniam difficilis ei foret imperialis iræ mansuetudo, tamen ut principum ordinationi esset consentaneus, consilio Palatini acquiescit, eique curia in Salvelde præscribitur: ad quam cùm Imperator accederet, & Dux esset in itinere, in arduo nemoris, cum appropinquaret loco, qui Bothveldedicitur, Dux de equo corruit & ex contritione tibiæ ab itinere, quod cœperat, impeditus est. Sequenti die Walkenred deportatus, nuncios suos ad Imperatorem ordinat & destinat: ipse verò mansit in eodem loco gravi ex læsione laborans infirmitate. Imperator ut audivit, quamvis artem suspicaretur subterfugii, principes, qui convenerant, detinuit, adventumq; Ducis exspectare disponit. Postquam autem intellexit Dominus Imperator non fictam Ducis infirmitatem, viciniorem loco, & tempore productiorem diem ei constituit in Dullethe/ certificatus à Præposito Stiderburgensi Gerhardo, qui legatione Ducis fungebatur. Dux itaque aliquantùm receptis viribus suis, ad diem & locum sibi constitutum venit, & in plenam gratiam Imperatoris ibi receptus est, & filius suus beneficiis Palatini, quæ ab Imperatore tenuit, solenniter est vestitus, expetente domino Imperatore, ut secum iter arriperet in Apuliam. Dux ad sua rediit & filium suum ad obsequendum domino Imperatori modis

omni-

omnibus adjuvit Ipe ductus inani: quia aliqua ex his, quæ sibi promissa erant, exspectabat. Mittitur itaque filius Ducis, Palatinus Comes Reni, cum domino Imperatore in Apuliam, sicque Dux beato Job in hoc non dissimilis omni orbatus est filio: siquidem duos minores natu Ottonem & Wilhelmum rex Angliæ avunculus ipsorum, pro multis millibus marcarum argenti, quod pro sui liberatione debebat domino Imperatori, dederat in pignore: & hic major natu sub dubiâ spe revertendi & ancipiti periculo peregrè profectus est. Porrò idem nobilissimus Princeps eventum filii sui, quem Imperialibus obligaverat obsequiis, anxius exspectabat, quem tamen intra ipsum, quo abierat, annum, rebus in Apuliâ bene gestis, sanum & incolumem recepit; ipse verò nihil nomine dignum, vel honoris, vel utilitatis, ab Imperatore consecutus est. Videns igitur senior Dux Imperatorem flecti non posse ad benevolentiam, cœlesti regi placere desiderans, cultum domus Dei ampliare intendit: specialiter autem monasterium S. Johannis Baptistæ & S. Blasii, quod à fundamentis exstruxerat, decorare studuit: unde imaginem Domini nostri Jesu Christi crucifixi cum aliis imaginibus miro & decenti opere in medio monasterii summo studio collocari fecit: pavimento & fenestris ipsum monasterium laudabiliter ornavit: crucem auream opere fabrili instituit, cujus precium in auro & gemmis ad mille quingentas marcas argenti computabatur. Ipse etiam licet robore & viribus corporis deficeret, & infirmitas, quæ quemlibet hominem dejiceret, graviter ipsi accederet, animi sui naturalem virtutem nobiliter regebat, & antiqua scripta Chronicorum colligi præcepit, & conscribi, & coràm recitari, & in hac occupatione sæpè totam noctem duxit insomnem. Negocia etiam permaxima ad ipsum cotidie deferebantur: quia assuetus in his animus consilii prudentiam non amiserat. Vestes etiam sacras divinis aptas ministeriis in sui præsentiâ fecit aptari, quas in usum ecclesiarum partim distribuit, partim in capellæ suæ usum reservavit. Interim Dominus Imperator Ducem inanibus promissionibus suspensum tenet, & frequenter mittit nuncios ad ipsum, qui se & filium suum ab indebitâ læsione debebant eximere, & eos, qui indebitè ipsi rebelles erant, suæ gratiæ reformare. Eo tempore Dux Austriæ Lippoldus de equo corruens vitam miserabiliter finivit, & filium Ducis Willehelmum, quem habebat in pignore, serò pœnitens, antequam moreretur, regi Ungariæ Duci Henrico reddendum transmisit: sed & hoc arte Imperatoris impeditum est. Expensâ igitur hyeme, & totâ Quadragesimâ dum eleemosynarum largitioni totus insisteret, in vigiliâ Paschæ nocte mediâ repentinus eum dolor invasit, & solito plus invaluit malum. Ipse tamen operibus bonis, quæ cœperat, infatigabiliter insistebat: ab hoc itaque tempore, usque ad diem obitus sui vix aliquod de continuo dolore habebat remedium. Sic exactâ æstate, cùm dies caniculares instarent, immoderatâ, sed naturali solutione ventris laborare cœpit, ipse tamen nullius medicinæ remedium admisit. Nec hoc silendum, quòd XIV. ante obitum suum die, quæ est vigilia Jacobi, horâ diei nonâ, exortâ subitò nube à partibus Occidentis, in ictu oculi fulgur miri acuminis & velocitatis apparuit, & tonitru terribile subitò subsecutum est: & ex ipsâ occulta vi sub tecto plumbeo inter murum & plumbum monasterii tegillæ ligneæ incensæ sunt: sed omnibus, qui circa Ducem erant, consternatis, ipse permansit interritus. Acclamantibus igitur omnibus ad incendium & uti Duci succurratur, quia super caput ipsius erat incendium, grandis pluvia secuta est, & divina potentia, quæ invisibiliter hunc ignem accendit, sine humano molimine mirabiliter eum extinxit. Dux itaque, quia vim morbi in se timuit, nuncios suos post filium, qui tunc in partibus Reni morabatur, misit: & Episcopo Raceburgensi Isfrido, cui specialiter confiteri solebat, nuncium destinavit. Qui subitò veniens vidit eum morbo acriùs laborare, verbum exhortationis ad ipsum habuit, ut spiritu fortitudinis in hoc articulo habito Dominum se vocantem hilari corde sequeretur. At ille his & similibus verbis, salubriter compunctus, puram coram Deo & Episcopo peccatorum suorum confessionem fecit, & quarto nonas Augusti in remissionem præteritorum suorum delictorum secundum consuetudinem ecclesiæ oleo inunctus est, participans sacrosanctis mysteriis Christi. In hac itaque morbi molestiâ quatuor adhuc dies supervixit, non querulus, non gemens, ut plærique solent infirmi, sed si quando erupit in vocem, Deus, inquit, propitius esto mihi peccatori. Erectus namque in virtutis culmine animus passionibus corporis non succubuit,

buit, cui etiam in divisione corporis & animæ morti succumbere quasi videbatur indecorum. Eodem tempore famosus ille princeps Henricus Dux inter manus cleri sui, quem ipse tenerè dilexit, & gloriosæ tramite disciplinæ imbutum ad altiora tendere semper hortatus est, ex hac luce subtractus obdormivit, ut speramus in Domino, anno ætatis suæ LXVI. De cujus morte sicut sui non modicam habuere tristitiam, ita æmuli sui magnam concepere lætitiam. Audivimus tamen postmodum, eos qui eum odio habuerunt, commendare gloriam & virtutem Principis, & vivere eum instantissimè optabant. Deportatus itaque inter manus flentium in monasterium S. Blasiii, quod ipse exstruxerat, in medio pavimento ante crucem, quam erexerat, in dextro latere uxoris suæ Mathildis Ducissæ, Anglorum Regis filiæ, honorificè sepultus est: sicque factum est, ut quam habuerat consortem thalami, haberet etiam sociam sepulcri. Quorum animæ per misericordiam Dei lucidas & quietas mansiones in sorte sanctorum possideant,

Amen.

Finis historiæ de Henrico Leone.

EPITAPHIUM HENRICI LEONIS,

quod exstat Brunsuigæ in æde SanBlasianâ.

Hic jacet Henricus, quondam Dux, conditor hujus
Ecclesiæ, dignus nobilitate, pius.
Moribus ornata sibi conjunx est sociata,
Pauperibus larga, simplicitate bona,
Inclyta Mechtildis Anglorum filia regis.
Nutriat Angelicis hos Deus ipse cibis.
Adjacet optatus rex horum sanguine natus,
Otto coronatus, vermibus esca datus.
Hujus erat sponsa Philippi stirps generosa,
Filia formosa, nunc cinis, antè rosa.
Qui legis hæc metra, memor horum sis peto: pensa,
Quid caro, quid vita, quid res, nisi mors, cinis, umbra.

Vita Auctoris.

COEnobium monialium Stederburgense duos habuit Præpositos nominis ejusdem. Prior Gerhardus vixit sub Lothario Imperatore: sub Henrico Leone posterior. Qui cùm antea egisset cellarium, quem vocant, in monasterio Richenbergensi (vulgò Reiffenberg) ibique vitæ sanctimoniam prudentiamque patribus probasset, Stederburgi unanimi consensu eligentium Præpositus designatus est. Factum hoc ipse annotavit anno 1163. Invitus in se recepit onus, quòd præsagiret ei animus, fore ut pietatis exercitia à laboribus Oeconomicis impedirentur. Verùm Auctoritas Antistitis Hildesiensis monasterio bene-volentis vel reluctantem permovit. Cœnobio valde fuit utilis: etenim bona dissipata, oppignorata, vel labefactata, requisivit, redemit, ac meliora reddidit. Omnia penè ædificia collegii, tàm sacra, quàm Oeconomica, instauravit: quæ pro superstitiosi seculi usitato more, ab Adelhogo Hildesiensi & Evermodo Raceburgensi, Episcopis religiosissimis, familiaribus suis solemniter consecrari voluit. Factum anno 1174. Cum Præpositum egisset annis 46. ac interea temporis insignes vidisset ejus loci mutationes, multas molestias ac ærumnas sustinuisset, tandem ex hac vitâ in cœlestem migravit anno 1209. Monasterii sui fundationem, incrementa, ac adversitates, secundum annorum seriem diligenter annotavit: ex quibus expositionibus hanc historiolam, dignam quæ iterum legatur, excerpsimus.

HEN-

HENRICI MEIBOMII
Poëtæ & Historici,

NOTÆ
ad Historiam de Henrico Leone.

Werra maxima) *Werra* sive *guerra*, vox barbara, bellum, certamen, molestiam, significat: sine dubio à Germanico gewirre: Saxones, wer und wunder/ hoc est, inopinatum & grave malum.

Coloniensis Episcopus) Philippus familiæ Heinsbergiæ in agro Juliacensi, comitis Goswini junioris ex Adelheidâ Somerscheburgiâ Palatinâ Saxonicâ filius. Est autem secunda hæc religiosi istius & irreprehensibilis Episcopi expeditio in Saxoniam, quam Arnoldus abbas Lubecensis αὐτόπτης lib. 2. c.30. his verbis describit: *Philippus Coloniensis contracto exercitu secundam expeditionem instauravit, habens in suo comitatu illos, quorum secta Rote dicitur. Rursumq; in manu validâ pertransivit omnem terram Ducis & timuerunt omnes à facie ejus. Facta autem sunt abominabilia multa & gravia in profectione illâ, eò quòd viri iniqui, filii Belial, qui comitabantur cum eo, sceleratissimi essent, & sceleribus perficiendis inexplebiliter insisterent. Factæ sunt autem cœmiteriorum deprædationes, ecclesiarum excussiones & multa loca religionis destructa sunt, ita, ut quod dictu gravius est, sponsas Dei quasi captivas abigerent, & eas prostituendo templa Dei, non manufacta, libidinosè pollurent. Quis non gemat, quòd sacerdoti sacrosanctis mysteriis assistenti, non pepercerunt, sed impingentes in eum, nec dum bene completis sacramentis, calicem de manu ejus rapuerunt? Multa etiam alia sceleratissimi illi perpetrarunt, quæ pro enormitate nefas fuit scribere, & nimis venenata auribus fidelium infundere.* Hactenus Arnoldus Lubecensis.

Sexto deniq; anno) Initium belli contra Henricum Leonem fecit Ulricus Episcopus Halberstadensis anno 1177. quo ipso Fridericus Imp. cum Papâ Alexandro rediit in gratiam. Est igitur annus 1182. belli hujus civilis sextus. Vide Helmoldi continuatorem Arnoldum lib. 2. cap. 27. & sequentibus aliquot: Ottonem de S. Blasio cap. 24.

Ovekaram) Non refertur amnis hic eâdem scriptura. Aimoinus monachus lib. 4. cap. 61. *Ovacram*, cap. 70. & 75. *Ovacrum* nominat: Francici annales *Obacrum.* Intelligendus *Ocra*, die Ocker/ post salutatum Wolfenbutelum ac Brunsuigam in Aleram se exonerans.

Magdeburgensis priori anno) Haldenslebium olim illustrium comitum sedes, hodie etiam opidum non ignobile, situm ad Oram fl. (Fabricius lib. 5. Originum Saxonicarum perperam Viadrum vocat) captum & desolatum est anno Christi 1181. ut Chronicon Lauterbergense MSC. Addam verba Auctoris, ut de stratagemate constet. *Qui in civitate erant*, inquit Chronicon, *adhuc si possent eam amplius munire cogitabant: cùm enim fluvius Ora, ex unâ eam parte præterfluens valde muniret, alium tamen fluviolum, qui Bivera dicitur, ad alteram ejus partem derivantes inaccessibilem penitus reddiderunt: aquis enim circumquaque stagnantibus, quasi insula videbatur. Sed hæc res civitati perditionem procuravit. Deprehensum est enim ex hoc, situ terræ considerato, quòd si decursus aquarum aggere jacto prohiberetur, civitas aquis sursum crescentibus mergeretur. Hoc etiam ad obsidionem Episcopum* (Wichmannum) *mox revocavit. Labore itaque maximo infra tres menses, & duas hebdomadas, aggere consummato in tantum aqua excrevit, ut penè super muros civitatis influeret. Tunc demum Episcopus naves armatorum plenas civitati jussit applicari. Obsessi autem & captivati rebus suis & corporibus salvis civitatem ipsius tradiderunt potestati, quod consecuti bono omine discesserunt. Episcopus vero civitate potitus eam funditus evertit, utile nimis opus perficiens, & valde suis posteris profuturum.* Hucusque Lauterbergense Chronicon. Hæc

vero est altera obsidio Haldenslebii: prior incidit in annum 1168. quæ quâ occasione soluta sit, ex eodem Chronico Lauterbergensi libet referre. *Civitas in palude ædificata erat triplici vallo & muro forti munita. Palus autem circa civitatem porrecta non patens, sed sub cespite latens erat, & cespes ipse non solidus, sed vestigiis cedens quasi immersionem desuper ambulantibus minabatur. Super hunc machinæ multæ diversi generis multo labore & sumtibus magnis ad capiendam civitatem construebantur. Interim verò hi, qui obsessi fuerant, stultum judicantes nihil per se agere, quoniam hujusmodi materies flammæ admodum capax est, cespitem ex eâ parte, quâ extremo civitatis vallo cingebatur, obsessoribus ignorantibus incenderunt. Ignis autem subterraneo meatu serpens citò dilatatus est, qui cum ad locum machinarum venisset, cespes subter igne exesus, molem superpositam ferre non valens, repentè subsidit, totaque illa structura cadendo secuta copiosum igni pabulum ministravit.* Hactenus iterum Chronicon Lauterberg. Cum autem Haldenslebium annis circiter quadraginta tribus in ruderibus jacens triste spectaculum vicinis civitatibus præbuisset, sub Alberto archiepiscopo, ex Comitibus *Hallermundiis* nato, ipso in Italiâ cum Imperatore absente, accolis illuc confluentibus, iterum instauratum urbis veterem formam auspicatò resumsit.

Bernhardo de Lippiâ) Hic Dynasta ab Arnoldo Lubecensi lib. 2. cap. 30. & Chronico Lauterbergensi Comitis titulo honotatur. Ineptit igitur Crancius, qui familiæ Lippiensi dignitatem istam derogat, Metropol. lib 7. cap. 40. Contrarium potuisset discere ex Alberti Stadensis Chronico ad annum 1219. præterea ex veteri Chronico Sax. ad annum 1181. 1221. & 1464. Fuit verò hic Comes Bernhardus dux copiarum sub Henrico Leone, cujus partes contra æmulos masculo tutatus est animo, mulctatus hoc nomine ab Episcopo Coloniense Philippo feudis quæ ab ecclesiâ tenebat. Eam Jacturam compensavit Henricus Leo, datâ ei præfecturâ Engerensi, antiquorum regum & principum Saxonicorum augustali. Haldenslebium viriliter defendit à primâ obsidione usque ad postremam: ubi contra naturam pugnare non potuit. Salvo præsidio & arce suæ fidei commendatâ, eruptionibus crebris rapinisque vicinos fatigavit, ausus subinde usque ad muros Magdæburgenses prædabundus excurrere. Exstat nostrâ operâ Justini cujusdam Lippiensis poema vetustum, titulo Lippiflorii, scriptum ante annos circiter 370. seculo isto barbaro penè eruditius comtiusque, quo Bernhardi vita & res gestæ delibantur: cum primis prolixè ibi describitur, quomodo post longinquam militiam, factasq; cædes, & illatas adversantibus injurias, ut maturè Deum placaret, proq; delictis satisfaceret, relictis conjuge, liberis, omnibusque negociis mundanis, in cænobio Mariæfeldensi, quod est in diœcesi Monasteriensi, cucullum induerit; monachatui adjunxerit peregrinationem, sive bellum sacrum in Livoniam, eo eventu, ut ibi in novo Episcopatu Lealensi cathedram indeptus sit. Vide encomium ejus apud Stadensem ad annum 1228. Meminit Cæsarius Heisterbacensis monachus illustrium miraculor. lib. 9. cap. 37. & lib. 10. cap. 35.

Pars familiæ.

Bernhardus Comes Lippiensis, propugnavit summa fide pro HENRICI LEONIS partibus: postea ex abbate fit Episcopus.

Hermannus vir sapiens & illustris, ut Albertus ad annum 1230,	*Gerhardus arch. Bremensis ☉ 1259.*	*Bernhardus Episcopus Paderbornensis 1247.*	*Otho Episcopus Trajectensis ☉ 1227.*	*Theodoricus Præpositus Daventriæ ☉ 1227.*

Children of Hermannus:

Bernhardus privilegia urbi Lemgoviensi confirmavit 1245.	*Simon Episcopus Paderbornensis ☉ 1274.*	*Otho Episcopus Monasteriensis ☉ 1247.*	*Hellvviga uxor Adolfi 4. Comitis Holsatiæ & Schavvenburgi.*

Simon, Dominium Engerense Brunoni, Comiti Ravensburgio, oppignorat 1280.

Simon confirmavit Lemgoviensibus privilegia 1300.	*Bernhardus Episcopus Paderbornensis ☉ 1340.*

Sala-

Saladinus urbis Damascenæ potentissimus Princeps) De hoc, ejusque rebus gestis, vide appendicem Reineri Reineccii ad Haithonem Armenium. Capta est autem Hierosolyma anno Christi 1187. quarto Non. Julii, feriâ sextâ hebdomadis, ut Arnoldus Lubecensis, Gobelinus & alii: ab initio regni Hierosolymitani, anno 88. ut Otho de S. Blasio, cap. 30.

Cum Imperatore feliciter signati sunt) Expeditionem Friderici Barbarossæ in terram sanctam descripsit Tageno Decanus Pataviensis αὐτόπτης. Exstat narratio appendice ad primum tomum Germanicor. scriptorum. Cl. Freheri. Vid. præterea Ottonem de S. Blasio cap. 32. & tribus sequentibus, Arnoldum Lubecensem lib. 3. cap. 29. & seqq. Gobelinum ætatis 6. cap. 60.

Conventum in Goslariâ) Adi Arnoldum Lubecensem lib. 3. cap. 28.

Henricum Ducem trium annorum exsilio deputavit, & omnia sua in firmissimâ pace constituens) Arnoldus Lubecensis lib. 3. cap. 28. *Cæsar Duci Henrico trium optionem dedit, ut aut dispensationem inparticulari quadam restitutione pristini honoris pateretur: aut secum peregrinatum in expensâ Imperatoris iret, postea plenariè restituendus: aut terram per triennium, tàm pro se, quàm pro filio suo æquivoco, abjuraret. Dux tamen magis elegit terram exire, quàm vel ire, quo non vellet, vel honore pristino ullâ diminutione mutilari.* Hæc ille. Repetit Crancius Saxon. lib. 7. cap. 1. sed ut locum corrumpat. Chronicon rithmicum de ista re in hanc sententiam:

So her vor dhen Keyser quam/
Und in zo sinen Gnaden nam/
Her moste loben daz sin Thunge
Nümber thete vorderunge
An Lehen und eygen allgelich/
Wen Lüneburch und Bruneswich/
Und daz im dhar zu beschreydhen wart.
We/ we/ der ruwelichen vart/
Daz her se nicht vormidhen wolte/
Dher Keyser im bescheyt her solte
Uz dem Lande sin dhri Jar/
Der Keyser lobete ouch vorwar
Im und dhen sinen widher
Gantzen Vridhe.

In vigiliâ Apostolorum Petri & Paulli defuncta est.) Chronicon vetus Saxonicum obitum Mechtildis Anglicæ collocat in annum 1187. Annales rithmici ponunt 1188. Utrobique perperam: rectius noster auctor, quod circumstantiæ evincunt. Nata autem fuit anno Christi 1156. ut habet Matthæus Paris; obiit anno 1189. ut fuerit annorum triginta trium cum obiret. Encomium Mechtildis habet Arnoldus Lubecensis lib. 2 cap. 2.

Absens etiam Dux Henricus policitam sibi ab Imperatore non sensit pacem) Annales rithmici:

Noch was an Enggelant Heynrich
Der groze Lewe von Brunesiwich
An siner ellenden vart/
Wo kleine ouch im gehalten wart
Der Vridhe/ den im dher Keyser Frederich
Lobte: wen allementlich
Wonte in an sinem Gute.

Ipse contra constitutum) Gotfridus monachus ad annum 1189. *Henricus quondam Dux Saxonum, cognitâ Imperatoris absentiâ, contra juramentum de Anglia reversus, nativum suum expetit, adstipulante sibi rege Richardo, cujus sororem habuit, & rege Dacio genero suo.* Hactenus Gotfridus Coloniensis, quem de Henrico Leone paulò incivilius loqui, non est quod miremur. Servivit scenæ, scribens nimirum quæ Ubiorum archiantistites Leonis Saxonici exuviis egregiè locupletatos, tàm ab injustissimâ rapinâ, quàm violentâ indebiti spolii detentione, excusarent. Nequaquam autem vero est simile, Leonem ad exsilium juramento se obligasse: sed potiùs inter

Cæsarem & ipsum convenisse, ut hic pacis & quietis causâ ex Imperii finibus ad tempus emigraret: Cæsar interim ei caveret, ne quid de parvis avitarum possessionum reliquiis, quibus vulturii vicini oppidò inhiabant, in ordinem redacto enervatoque possessori eriperetur ulteriùs. Quod cum non servaretur, imò contrarium impunè & inverecundè fieret, Leo pertæsus injuriarum, cùm sororius Anglus & gener Danus, reges præpotentes, eum inflammarent: ipsa etiam ὀργὴ (quæ in generosis naturis plærumque vehementior est) ne heroicam multarumque imaginum sobolem, ad extremam, ipsaque morte acerbiorem paupertatem, ociosus domesticæ miseriæ spectator, ab indignis detrudi pateretur, incessanter inculcaret, ut tempestivè suis suorumque rebus quoquo posset modo consuleret, omnino necesse habuit. Quod ipsum, si vel Cæsarem, vel Principes alios offendit, sibi imputent, qui pacta conventa ut servarentur segnius procurantes, paci publicæ perturbandæ occasionem præbuere.

Publicas inimicitias adversus Ducem habuit) Chronicon rithmicum:

Dher junghe Koninc Heynrich
Dhes Vater hatte wesen Frederich/
Dher dher vendhe ni vergaz
Durch dhen angebornen haz
Wider sinen mach Heinriche:
Dha iz pleph an Frederiche/
Dha began iz der junghe algelich/
Durch daz Hertzoge Heinerich
E dher zit zo Lande quam/
Vor groß obel her daz nam:
Der wart sin Vigent offenbar/
Und dachte in verterben gar
Von aller siner Herschaph.
Vullen rat im dar zo gaph
Von Meinze der Bischoph
Das zu Goßlere einen Hoph
Leyte Koninc Heynrich.

Post festum Martini) Leó circa finem Septembris in Saxoniam rediit, cœpitque de amissis recuperandis cogitare. Moguntinus verò, cujus hic mentio fit, fuit Conradus Wittelsbachius, frater Ottonis Palatini, qui optimum principem Philippum Imp. immaniter trucidavit. Noluit autem archiepiscopus iste dissimilis esse antecessori suo Christiano, quem Robertus de Monte, continuator Sigeberti Gemblacensis, non morem clericorum, sed tyrannorum imitatum scribit. Res ejus Episcopo Papali dignas, puta cædes, depopulationes, piraticam, comitatum ex monachis & monialibus, immensos ac plusquàm regios sumtus, vide apud Albertum Stadensem ad annum 1172. & duos sequentes. Repetiit inde Crancius, Metropoli lib. 6. cap. 49.

In civitate suâ Brunswich) Adstruitur hîc Henrico Leoni, ejusque filio hereditarium urbis Brunsvigæ dominium, quod disertiùs dicit Crancius Saxon. lib. 7. cap. 1. ubi Brunsviga Leonis peculium, & lib. 8. cap. 28. ubi peculiare patrimonium indigitatur.

Hildensemensi Episcopo) Adelhogo, qui ex Baronibus Dorstadianis originem duxit, Theodorici F. Arnoldi cognomento Variabarba, conditoris cœnobii Dorstadiani, frater.

Dictus Moguntinus ita efficacem se exhibuit.) Exemplar Pseudoepiscopi Pontificii, sive Ecclesiæ degenerantis. Cui similem agnoscas Lippoldum Wormatiensem Episcopum apud Trithemium Chron. Hirsaug. ad annum 1203. & Episcopum alium apud Guil. Neubrigensem p. 495. Uberrimus autem fuit horum proventus in orbe Christiano, inde à temporibus Imperatorum Saxonicorum, qui pessimo exemplo ordinem ecclesiasticum negociis politicæ gubernationis involverunt. Ejus rei initium factum in Brunone, Aucupis F. archiepiscopo Coloniensi & simul pro rege Lotharingiæ, ut Chronicon

nicon Frodoardi. Æmylius Veronensis historiæ Franciæ l. 3. Archiducis appellationem sumsisse Brunonem adfirmat. Widechindus monachus lib. 1. ineptè Samuelis, & sacerdotis & judicis exemplo insolentiam istam excusare nititur. Divus Bernhardus Papam Eugenium monet, nullum gladium, nullum venenum, homini ecclesiastico ita formidandum, ac libidinem dominandi. Et notanda sunt, quæ habet Ansegisus Constitutione Caroli M. & Ludowici Pii, lib. 6 cap 61. *Si quis Episcopus, Presbyter, aut Diaconus, vel Subdiaconus, ad bellum processerit, & arma bellica indutus fuerit ad belligerandum, ab omni officio deponatur, in tantum, ut nec laicam communionem habeat.* Etsi autem pii Imperatores, cùm Episcopis urbes, opida & præfecturas donassent, Advocatos sive Vicedominos adjungerent, qui earum rerum, quæ ad vitæ alimoniam & reditus ecclesiasticos pertinebant, sedulam curam gererent, istos tamen Oeconomos Episcopi, cum dulcedinem gubernationis degustassent, paullatim submoverunt; seque in libertatem vindicarunt. Tempore Henrici 5. Paschalis 2. Papa ecclesiis eorumque Prælatis, regalia, hoc est, (ut ipse interpretatur) civitates, Ducatus, Marchias, Comitatus, telonia, mercatus, advocatias &c. abjudicat, Imperioque restitui jubet: verum Illi in faciem restitit Conradus Salisburgensis Episcopus, nomine reliquorum Episcoporum voce Stentoreâ clamans: hujusmodi jus Paschali minimè competere; neque se vectigalia, portoria, opida à majoribus suis quæsita, sibique relicta, ac seculis aliquot possessa, nullo modo alteri cessuros. Prævalente igitur abusu, sine fronte, Ducum, marchionum, comitumque appellationes sibi sumsere. Exemplo sunt Wirceburgensis, Leodiensis & Argentinensis; nam Monasteriensis, nomen Ducis Westvaliæ, cujus magnam partem obtinet, ambiens, contradicente Coloniensi præsule, repulsam passus est. Quàm verò ista conformia, non dicam Christi sanctioni, sed veterum conciliorum decretis atque Imperatorum sanctionibus? An non Carthaginense quartum jubet, *ut Episcopus vilem supellectilem, & mensam & victum habeat, & dignitatis suæ auctoritatem, fide, & vitæ meritis quærat?* Quod cum juri Canonico insertum videant, cur observari nolint, sed contrà cotidie faciant, caussam jure quis roget.

Hannovere succendit) Expeditionem hanc describit Arnoldus Lubecensis lib. 4. cap. 3. sed ut Hannoveræ exustæ mentionem nullam faciat: quam tamen annales rithmici non omittunt.

Castrum Conradi de Rothen Limbere) Conradus de Rothen testis nominatur in litteris Henrici Leonis ad annum 1160. reperitur etiam in diplomate fundationis Episcopæ Suerinensis: ubi scribitur Conradus Comes de Rhodin. Præterea inveni nomen ejus in diplomatis Ottonis Imperator. anno 1199 & 1207. Sunt autem *Lowenrodii* sive *Rhodii*, *Wunstorpienses* & *Limberienses* dynastæ ejusdem originis & prosapiæ. Anno 1114. vixit Conradus, Comes de Rhoden & Wunstorp, fundator cœnobii Werder (apud Crantium Metropol. lib. 6. cap. 33. perperam Werden scribitur.) Huic fuere tres filii, quorum posteri à distinctis locis, ubi sedes habuere, denominari voluerunt. Qui *Lawenrodæ* è regione Hannoveræ habitarunt *Lawenrodii* Comites dicti sunt, familiâ tempore Henrici Leonis deficiente, ut habet Chronicon Saxonicum vetus. Hermannus Bothe in Chron. Saxon. MS. refert Hannoverenses arcem Lawenrodam, in Neapoli sitam, anno 1370. destruxisse, atque hoc facto vehementer offendisse Magnum, Ducem Brunsuicensem. Qui in pago Limmer / itidem prope Hannoveram, domicilium habuerunt, *Limberienses*, sive *Limmerenses* Comites nuncupati sunt. Hujus lineæ vixere duo fratres anno 1207. *Conradus & Hildeboldus*, qui sedecim mansos in pago Eilsleven, à majoribus ad sese devolutos, monasterio Vallis Mariæ prope Helmæstadium contulerunt. Literas Hildeboldi hac de re ad Episcopum Halberstadensem Fridericum libet subjungere. *Reverendo domino Friderico, Sanctæ Ecclesiæ Halberstadensis Episcopo & Comiti in Sommerseborg, Hildeboldus Comes de Limbere paratum in omnibus suæ possibilitatis obsequium. Notum esse volumus discretioni vestræ, quod bona quædam legitimo proprietatis titulo à proavis nostris ad nos devoluta, scilicet XVI. mansos, sitos in villa, quæ dicitur Eilsleven, ecclesiæ quæ dicitur Vallis Mariæ, cum tota juris & fructuum integritate, contulimus libera & quieta possessione levandos in perpetuum. Sed quia nulla donatio proprietatis robur firmitatis obtinere potest, nisi Comitiæ testimonio, & banni regalis auctoritate firmetur, ne præfata ecclesia propter multi-*

modas occupationes, quæ nobis frequenter obviantur, vel propter malum statum terræ, qui suspectus nobis est, aliquid postmodum laboris & difficultatis sustineat, si nos ea in propria Cometia dare non possumus, totius confirmationis auctoritatem vobis, tanquam majori terræ Episcopo, sed & Comiti, ex parte nostra committimus, ut quicquid frater noster Conradus, Comes de Lewenroth, qui cum liberis suis ea disponit in propria persona confirmare, cum voluntate vestra in eis taxare voluerit, hoc nobis gratissimum fore præsentis scripti testimonio cognoscatis. Rogamus autem simpliciter discretionem vestram, quatenus in colendis bonis, & defensandis his, quæ eis rationabiliter proveniunt; fratres ipsius ecclesiæ favorem vestrum semper obtineant, habituri pium divinæ retributionis emolumentum, & continuum jure possibilitatis obsequium. Hæ vero literæ, quas inveni sine data, videntur scriptæ eo tempore, quo Otto IV. Imp. cum suo æmulo Friderico rege Siciliæ de Imperio decertavit. Episcopus enim Fridericus cœpit præesse Ecclesiæ anno 1210. & præfuit annis 2. Seriem Comitum de Limberen inveni sequentem.

N

Conradus Comes de Limbere, uxor Heidwigis, vixit anno 1207. obiit 1216.	*Hildeboldus Comes de Limbere.*	*Cunegundis.*	*Gerbirgis.*

Conradus nominatur anno 1207. & 1223. Donavit bona quædam monasterio Mariæwerder.	*Hildeboldus 1207.*	*Henricus.*

Præter hanc seriem invenio Arnoldum de Rothen, *cujus uxor fuit Adelheidis, soror Hermanni de Arnsberg, & Godfridi de Kuck, ex qua filiam suscepit Helwinam. Qui Wunstorpii degerunt,* Comites Wunstorpienses *se nominarunt, etsi interdum etiam de Rhothen dici voluerint. Partem familiæ, usque ad ejus interitum, ex tabulis instrumentisq; publicis diligenter collectam subjungo.*

Ludolfus Comes de Wunstorp, testis citatur in literis Henrici Abbatis Corbeiensis anno 1254. Vixit adhuc anno 1273.	*Hildeboldus Canonicus Bremensis & Præpositus Rustringiæ. Vide Crancium Metrop. lib. 8. cap. 20. & 24. Qui familiæ Bruchusiæ hunc faciunt, errant: repugnant enim diplomata.*

Joannes Comes in Wunstorpe & Rhoden, anno 1291. contulit monasterio Mariævallensi XVI. mansos.	*Salome.*

Joannes Junior, Comes in Wunstorp. & Rhoden, anno 1329. Confirmavit privilegia oppidanis in Wunstorp 1334.

Joannes Canon. Hildesius.	*Ludolfus Comes confirmavit privilegia opido Wunstorp anno 1335. vixit 1358. Ridsa uxor fuit vidua anno 1397.*	*Hildeboldus anno 1329. 1335.*	*Ludovicus 1335 1367.*

Joannes.	*Julius Comes in Wunstorp confirmavit privilegia opido Wunstorp 1395. Uxor Julia Depboldia. Hic receptus est cum filio Ludolfo, à Matthia ministro Ordinis S. Francisci, provinciæ Saxonicæ, in fraternitatem, anno 1447.*	*Henricus Canonicus Hildesiensis.*

Henricus Canonicus Hildesiensis.	*Henricus moritur mature, ut Hamelmannus.*	*Ludolfus vivente patre confirmat privilegia Wunstorpiensium anno 1441. Sexennio post Comitatum Wunstorp vendidit Magno Lauburgico, Episcopo Hildesiensi, qui tamen eum resignavit Wilhelmo Victorioso Duci Brunsuicensi. Uxor Anna Hohnsteinia, vixit adhuc anno 1513.*

Henricus nominatur in literis parentis anno 1471. Idem anno 1481. nominat se Comitem Wunstorpiensem. Dominum Slademii & Heimburgi.	*Georgius ultimus familiæ fuit Produx in aula Brunsuicensi. Moritur Warbergæ apud sororem 1533. Sepultus in monasterio Lutterensi.*	*Margarita uxor Henrici Baronis Warbergii, vidua anno 1536.*

Antonius Baro Warbergius.

Regi

Regi suam satisfactionem exhibuit) Conditiones reconciliationis vide apud Arnoldum Lubecensem lib. 4. cap. 3. Crancium in Wandalia lib. 6. cap. 30.

Vitam finivit anno 1189.) Fridericus I. Imperator aquis suffocatus obiit anno 1190. ut præter reliquos scriptores prodidit Tageno Decanus Pataviensis, qui hanc expeditionem oculatus, non auritus testis descripsit. Idem diem obitus annotavit 4. Idus Junii tempus vespertinum. Paulò autem aliter mortem Imp. exponit Theodoricus de Nyem lib. de privilegiis & juribus Imperii, capite de expedit. Hierosolymit. Friderici Imp.

Consanguineus Dn. Papæ) Eadem inculcant annales rithmici verbis sequentibus:

Dhen Pabes / dhen her dhavant /
Dher starb / Clemens war her genant.
Nach im besaz eyn als ich las /
Der Celestinus geheyzen was.
Her was ouch / so men jach /
Des langen Herzogen mach /
Der mit dem Koninghe was gekomen
Das im dha quam zo vromen.

Henricum primogenitum Leonis procero fuisse corpore, etiam liquet ex Arnoldo, cujus de eo hæc sunt verba: *Erat* (Henricus) *præclarus genere, speciosus formâ; validus corpore, notus opinione.* Unde verò Papæ Celestino, tenuis & despectæ originis homini, cum illustrissimi generis illustrissimo principe consanguinitas, equidem non assequor. Credibile est ambitiosum sacrificulum, cive Romano editum, regiæ stirpis juveni, ut à Germanis suspiceretur, per frivolam imposturam hoc commentum persuasisse.

Duce Boëmico) Ottone, ut Arnoldus Lubecensis lib. 4. cap. 4. & 6.

Tancredo) Rogerii Normanni filio illegitimo. Arnoldus Tancradum vocat, ut sit nostrum Danckrat.

Neapolim se contulit) Convenit Gobelinus Cosmodromio ætatis 6 cap. 61. Arnoldus Romam rediisse scribit. Addit Albertus Stadensis Henricum Saxonem cum Tancrado contra Imp. conspirasse: adi annum auctoris 1192.

Unà cum Cancellario) Ottone, ut Chronica Australis apud Freherum 1. tomo historicor. Germanicor.

Duce Boëmico) Dixi ab Arnoldo Lubecense hunc Ottonem nominari: Æneas Sylvius refert ad Conradum ordine 28. vide ejus historiam Boëmicam cap. 25.

Halberstadense Episcopo & Hildensemense & Corbeiense abbate) Anno 1191. Halberstadii Episcopum agebat Theodoricus ex illustri Baronum Crosicorum familiâ progenitus: Hildesiæ Berno: Corbeiæ præerat Widechindus à Desenberg.

Advocatus Ludolfus) Antiqui Duces Saxonici, Ipsisque succedentes Brunsuicenses, in urbe suâ hereditariâ Brunsuigâ habebant Vicarium sive Producem, qui Advocatus dicebatur, vernaculâ linguâ Vogt / ex Latino deductâ voce, κατ' ἀφαίρεσιν, quemadmodum à vocabulo *Episcopus* nostrum Bischoff / & ab altero *confirmatio*, Firmung. Videtur autem officium sine dubio propter merita, ad unam familiam hereditario jure restrictum, sicut in aliis etiam officiis sive dignitatibus videlicet Dapiferi, Marschalci & Pincernæ idem factum animadvertimus. Ludolfi advocati meminit Lotharius anno 1137. in diplomate fundationis monasterii Sigebergensis, quod exstat apud Henningesium in Genealogiis Saxonicis. An verò ille cum hoc nostro idem sit, non sine causâ quis ambigat. Ad familiam quod attinet, non admodum aversum me habiturus erit in ferendis calculis, qui affirmaverit Advocatos hosce Wendenos fuisse, quæ gens à fundatione illustris cœnobii Riddagshusani æternam laudem promeruit. Integram familiam dedimus in Chronico Riddagshusano, auctoritate & sumtu Petri Windruvii abbatis laudatissimi, nostrâ verò industria & studio publicato. Certè Wendena & Dalhemium, à quibus posteri Ludolfi fundatoris Riddagshusani denominari voluerunt, in hujus Ludolfi, de quo nunc agimus, ejusque filiorum potestate fuere. Reliquit advocatus numerosam sobolem, sed ut ex illis tantum nominentur, Ludolfus, Ecbertus, & Balduinus, qui Henrici Palatini comitis nomine Brunsuigæ officium Advocati exercuit, anno 1224.

Dalem

Dalem & Winethen) Dalemium, olim Advocati hujus ſedes, hodie adhuc appellatur Vogtsdalem: eſtque præfectura ſive prædium non procul à Scheninga oppido perveteri.

A filio Ducis Winethen capta eſt) Winethen in Chronico rithmico nominatur Wenden: pagus mediocris ſupra Riddagshuſium. Prior appellatio accedit ad Winithos apud Helmoldum l. 1. c. 2. poſterior ad Venedas apud Ptolemæum. Cùm autem ex annalibus Francicis conſtet, Carolum Magnum Saxones Tranſalbianos, & qui in Wigmodiâ, hoc eſt, agro Bremenſi habitabant, cum mulieribus & infantibus in Franciam tranſtuliſſe, pagosque Tranſalbianos Abodritis (alii Obotritos vocant) inhabitandos conceſſiſſe: dubium non eſt, Henetos iſtos, ſive Sclavos Saxoniæ ulteriùs incubuiſſe, ejusque non modicam partem ſui juris feciſſe. Hinc lingua Heneta adhuc in Luneburgenſi Ducatu reliqua: hinc pagi Wenden, Wendeſſen, Wendezelle, Wendhuſen, Wendebuttel, &c. hinc pagorum Slaviticorum mentio in veteribus literis. Tangmarus in vita Divi Berwardi Epiſcopi Hildeſienſis ſcribit, illo tempore Henetos utramque ripam Albis fluminis inſediſſe, ipſique urbi Hildeſiæ fuiſſe finitimos: quos ut à diœceſi ſua prohiberet Berwardus Epiſcopus, ad confluentem Alaris & Ocræ arcem ſtruxit, præſidioque impoſito firmavit. Auctor vitæ S. Adelberti, à Prutenis ſive Boruſſis martyrio affecti, innuit tempore Ottonis 3. Imp. *Magdeburgam, urbem quondam notam populis, & unam ex magnis, fuiſſe ſemirutam domum, & malè fidam nautis ſtationem.* Quæ calamitas proculdubio ab Henetis ſive Sclavis. Contra hos Otto magnus Imp. conſtituit novum Ducatum, cùm regionis verſus Aquilonem partem barbaris eripuiſſet, de hac re annales rithmici:

Dhem Köninge Boten quamen
Von Rome her vz geſant/
Daz her an Italien lant
Mit heres kraphț komen rochte.
Nu wiſte her nicht / wem her möchte/
Bevelen daz nuwe Lant/
Das bedhwungen hatte ſin hant/
Daz iz dhes glouben plach:
Ich meine das umb dhe Elue lach/
Allenthaluen das her mit not/
Bedhuanc vndher ſin Könninclіches gebot.
Dha macht her zu Herzogen
Hermanne / dhes war her vnbetrogen
An im / als ich vernomen han.
Vnd henz in von Saxen Herzog Herman.
Das alde Herzichtom an Saxenlandt
Bi der Wirra / daz nun iſt genant
Weſtualen / daz wart ouch da gehalden
Von Herzogen Brunes des alden
Von Saxen hohe geborne Geſlechte
Seone mit alleme Rechte.

Locum hunc integrum propterea addidi, ut ſimul refutem maleferiatos quosdam Jureconſultos, qui non ita pridem invitâ veritate auſi ſunt affirmare, Hermannum Billingum primum fuiſſe Saxoniæ Ducem: neque à tempore Caroli Magni usque ad Ottonem primum in Saxoniâ Ducum nomen auditum. Quæ aſſertio etſi auctorem habeat Adamum Bremenſem, ſuffragatorem Helmoldum, tamen æque vera eſt, ac illa Crancii Metropol. lib. 2. cap. 3. & Saxon. lib. 2. cap. 31. tempore Ludovici Germanici circa annum Chriſti 876. Comitum nomen in Saxoniâ fuiſſe incompertum. Utrumque enim falſiſſimum, & profundi illi Juriſconſulti de altero antehac melius edocti ſunt.

Gerbardi Præpoſiti Stidereburgenſis) Hic eſt auctor præcedentis hiſtoriolæ. Meminit induciarum à Præpoſito conſtitutarum etiam Chron. rithmicum. Eſt autem Stederburgum monaſterium ſupra Wolfenbutelum, conditum anno 1000. imperante Henri-

Henrico Claudo. Auspex sive fundatrix fuit virgo religiosa Friderunda, Altmanni Comitis Olsburgensis ex conjuge Heidwigâ Palatinâ Saxonicâ, filia. Admodum vetus est mentio ejus loci: ferunt enim tempore Attilæ, Hunnorum tyranni, vastatoris Europæ immanissimi, fuisse illic castrum sive munitionem fortissimam; quam cum advena ille Scytha obsideret, oppugnaretque, incolas sive cives, eruptione facta superbum hostem in turpissimam fugam conjecisse. Hanc suam hereditatem virgo, quam diximus, Deo consecratam in monasterium monialium convertit, datâ eis Abbatissâ & bonis unde honestè sese sustentarent. Fundationem confirmavit Henricus Imp. anno 1007. Post aliquot annos introductus est ordo D. Augustini, quem adhuc agnoscunt moniales, quamvis ejurato Papatu filii Dei sequantur regulam. Meminit Widechindus monachus Stederburgi lib. 2. & ita meminit, ut urbem nominet, affirmatque Hunnos sub Ottone M. anno Christi 973. in Saxoniam irrumpentes, à civibus Stederburgensibus arce sive urbe egressis, cæsos profligatosque ingenti prædâ ad victores devolutâ. Spangenbergius errore ductus Stederburgum putat esse Stotterlingeburgum prope Ostervicum, Saxon. cap. 130.

Ecberto de Wolferebutle) Partem familiæ ex diplomatis & litteris antiquis dedimus in Chronico Riddagshusano, unde qui volet petere potest. Ecbertus, cujus hic mentio, ab Arnoldo Lubecensi lib. 2. cap. 2. notatur perfidiæ adversus Henricum Leonem: sed ut modum non exprimat. Qui tamen ut sciatur, addam verba Gobelini in Cosmodromio ex cap. 60. ætatis 6. ubi ita loquitur: *Imperator* (Fridericus) *existens in partibus Saxoniæ potentiores quosdam provinciæ, quibus Dux urbes suas commiserat, terroribus vel promissionibus secretò circumvenit, & juramento constrinxit, ut si fortè Dux non rediret, urbes cum terrâ sibi contraderent.* Tantum ille. Quæ si conferas cum Arnoldo, crimen Ecberti non ignorabis. De Wolferebutelo, sive, ut Arnoldus scribit Wolfelebutelo (ineptiunt enim supra modum qui hodie Wolferbytum scribunt) dicendum nunc esset aliquid ex ulteriori antiquitate, sed ea non satis certa: de etymo agemus. Buttel vox Saxonica sine dubio, vel domum vel locum mansionis significat, ut etiam in Notis ad Bardevicum nostrum monuimus. Inde compositum Wolfenbuttel, quasi domus sive habitatio lupi. quem fortasse conditor pro insigni usurpavit. Quemadmodum Bartenslebii nobiles à suo insigni, quod lupus est, arcem suam nominarunt *Wolfsburg*.

Bernhardum de Welepâ) Arnoldus lib. 6. cap. 11. scribit Wilipia, alibi tamen Welpe: instrumenta antiqua, Welpia. Fuit Comitatus in Saxoniâ inferiore, confinis Hojano: insignia referuntur duo cornua bubula. Bernhardus, de quo hic agitur heros fuit armis & fide insignis. Cum multi Comites & Dynastæ, à Leone antea summis beneficiis affecti, opprimentibus eum inopinatis funestisque calamitatum tempestatibus, turpiter deficerent, solus Welpensis sui similis in fide semel datâ constanter permansit. Testis Arnoldus lib. 2. cap. 32. Adfuit Leoni cùm Bardevicum expugnaretur. Christophorus Enzelius Chronico veteris Marchiæ ex insigniis colligit Comites Welpenses cum Aldenhusiis (arx ejus nominis adhuc superest in dioecesi Magdeburgicâ) ejusdem fuisse originis, sedibus tantum distinctos: de qua assertione nihil pronunciare possum. Tempore Wilhelmi Victoriosi Brunsuicensium Ducis arx Welpia cum totâ ditione Ducatui Brunsuicensi conjuncta est.

Castrum occupant, incendunt & solo sternunt) Wolfenbutelum post primam hanc cladem rursum instauratum est, incertum à quo & à quibus. Nam circa annum 1254. id tenuerunt Dynastæ, dicti ab eo *Wolfenbutelenses*, quos anno sequenti Albertus Magnus Dux Brunsuicensis oppugnans, arcem iterum obsedit, & deditione cepit: mox muros & turres destruxit, omniaque solo æquavit ædificia. Wolfenbutelenses adjuvabat Henricus Episcopus Hildesiensis, uti hæc omnia plene continentur in Chronico Rithmico MS. Ab hoc tempore desolatum mansit Wolfenbutelum usque ad annum 1283. quo tempore mense Julio, instante messe, Henricus Morosus, sive Mirabilis, Brunsuicensium Dux & Grubenhagæ dominus, rebus novis studens, locum munitioni & præsidio commodum, rursus instauravit, historia Stederburgense testificante.

Ludolfi de Peinâ) Peina arx & præfectura dioecesis Hildesiensis avorum memoriâ innotuit ex obsidione iteratâ sub Henrico Juniore Duce Brunsuicensi, banni Cæsarei,

in quod Episcopus Joannes, & qui cum ipso faciebat clerus, tàm intra quàm extra urbem, inciderat, executore strenuo. Habuit Peina suos olim Comites, ex quibus hic Ludolfus frequens, tum in historiis, tum in litteris & instrumentis. Videatur Helmoldus lib. 1. cap. 88. Hujus continuator Arnoldus lib. 2. cap. 36. Ludolfum illis annumerat, qui cum Leone ab incunabulis educati, immemores beneficiorum ab æmulis oppressum deseruerunt. Anno 1160. assensu & voluntate Leonis pro remedio animæ, tam suæ quàm parentum suorum, monasterio Riddagshusano ante annos quindecim condito donavit prædium Herwerdessen. Anno 1188. nominatur testis in Diplomate dato ecclesiæ Goslariensi à Friderico Imp. Facit in literis mentionem liberorum suorum, sed ut nomina non exprimat. Constat tamen habuisse filium Bernhardum, cui ex filio Ludolfo natus nepos Bernhardus familiam clausisse putatur. Insignia Dynastiæ Peinensis fuere in area sive campo albo lupus niger rictu expanso, duobus manipulis avenæ inclinatis quasique ruentibus incumbens. Meminit Cyriacus Spangenbergius in Speculo nobilitatis libro 12. cap. 35. Hæc insignia inter cætera cernuntur appicta curiæ urbis Hildesiensis. Generosa familia nobilium Bartenslebiorum iisdem gaudet Insigniis, tantum quod area rubri est coloris: unde conjectura sumitur non temeraria, ejusdem originis & prosapiæ fuisse Comites Peinenses & nobiles Bartenslebios. Idem Spangenberg. Speculi sui lib. 11. cap. 25. Guncelinum, quem Henricus Leo primum Comitem Suerinensem constituit anno 1160. similiter familiæ Bartenslebiæ fuisse: quæ omnia isti genti, quæ per Dei gratiam adhuc floret, perhonorifica. Familia Bartenslebio-Suerinia exstat in genealogiis Saxonicis Hieronymi Henningesii: plenior in Chronico Suerinensi Bernhardi Hederici. Quomodo vero territorium Peinense pervenerit ad diœcesin Hildesiensem exponit Crancius Metrop. lib. 8. cap. 25. Saxon. lib. 8. cap. 28.

Incenditur & æquatur) Annales rithmici factum volunt anno 1192.

Inter Ducem & filiam Palatini de Reno dissipare nitebatur matrimonium) Crancius Metrop. lib. 7. cap. 24. adfirmat Henricum Palatinum cum sequeretur Imp. Henricum VI. in expeditionem, tam sedulis obsequiis pervicisse, ut unicam filiam Conradi comitis Palatini conjugem acciperet cum paterna dignitate. Fallitur autem immane quantum, cum Imp. Henrico hæ nuptiæ oppidò displicuerint. Res ita habet. Conradus Dux Sueviæ, Friderici Barbarossæ frater & per matrimonium Comes Palatinus Rheni genuit Fridericum & Agnesen. Friderico desponsata est Richsa filia Henrici Leonis, ejusque fratri Henrico promissa Agnes. Fridericus non multo post matrimonium obiit in Italiâ, relictâ Richsa viduâ. Cùm verò Leo in eam calamitatem, quam nemo ignorat, incidisset, Henricus Imperator tam in regno quam odio adversus domum Leonis successor, modis omnibus conatus est matrimonium filiæ Palatini Rheni cum Leonis filio impedire, frustra tamen. Exstat apud Gulielmum Neubrigensem rerum Anglicarum lib 4. cap. 30. narratio historica nonnihil huic loco lucis adferens: quare integram adscribemus. Sic igitur ille: *Rex Francorum* (Philippus) *Imperatorem Teutonicum, ad cujus fortuna regis captivi* (Richardi Angli) *pendebat arbitrium, affinitate sibi cupiens devincire, consobrinæ ejus unicæ, scilicet filiæ Palatini Comitis, missis ad eum nunciis connubium expetivit. Petitionem Imperator gratanter amplexus, ejus complendæ gratiâ Comitem Palatinum, virum in Imperio summæ post Imperatorem amplitudinis, accersivit: nec latuit ea res matrem puellæ. Quæ unicam sobolem secretò conveniens, vis, ait, honorabiles nuptias, & thorum regium? Rex enim Francorum te comparem postulat. Tum illa, audivi, inquit, à multis de rege hoc, quomodo fœdavit atque abjecit puellam nobilissimam, scilicet regis Danorum germanam, & vereor exemplum. Ad quam mater, & quis, ait, in votis tuis est potior? Tum illa, si mea vota prosperentur, ab eo certè, cui me didici in annis infantiæ desponsatam, nunquam disjungar, Henrico scilicet Ducis Saxonici filio. Et mater, confide, ait, filiâ, quia per maternam operam formidato liberata exemplo, optato potieris connubio. Mox eundem Henricum elegantissimum & strenuissimum juvenem, regis Anglorum ex sorore nepotem, virago mirabilis secretis litteris accersivit. Qui festinus occurrit, & votis promtissimè concurrentibus, dilectam virginem tradente matre accepit: quâ nimirum propter eventus ancipites accelerante negocium, ilico ritu solemni celebratæ sunt nuptiæ, ut quos Dominus jam conjunxisset, homo separare non posset. Interea novæ nuptæ pater ab Im-*

peratore

peratore inductus, ut regiis filiam nuptiis honestaret, actae rei repente famam accepit. Imperator quoque rem audiens, credensq; hoc praeter ejus conscientiam fieri minimè potuisse, acri contra eum motu excanduit, & ad se vocatum mordaciter increpavit, tum quia juvenem oderat, tum quia factum erat aliter, quàm volebat. Ille verò stomachanti atque objurganti satisfaciens, per salutem, inquit, tuam, Imperator, meâ hoc neque voluntate neque conscientiâ actum est, sed conjugem meam, consobrinam tuam contemplatione juramenti, olim à me & illâ, felicis memoriae patri Imperatori, & Duci Saxoniae praestiti, absente me credo patrasse, unde tua mihi celsitudo succenset. Tum Imperator, vade, inquit, & nebulone illo expulso rescinde quod actum est. Et ille, noli, ait, sic loqui. Imperator: nam eo usque (ut dicitur) res processit, ut absque sempiterno filiae meae dedecore rescindi non posit. Reversus autem idem ad propria, genero blande locutus est, adoptansque eum filiam egregiè dotavit. Hactenus Neubrigensis. Annales richmici addunt, Mechtildin Leonis conjungem ab uxore Palatini impetrasse, ut de matrimonio isto pacta inirentur. Addunt praeterea, nuptias celebratas in castro Staleckesupra Bacharach in ripâ Rheni. Aventinus autem errat l. VII. qui Henrici Palatini uxorem *Clementiam* vocat, p. 523. Caeterum Rex ille Francorum cujus Neubrigensis hîc meminit quod Danorum regis germanam repudiarit, Philippus fuit, de quo totóque negotio Aquicinctum auctarium à Miraeo editum hoc habet: *Philippus Rex Franciae secundam duxit uxorem Ingelburgem F. Regis Daciae in vigilia assumtionis Mariae virginis Ambianis. In die assumtionis ejusdem coronata est Regina: octogesimo & secundo die post nuptias, quorundam consilio, Rex cum suis Archiepiscopis, Episcopis & Baronibus apud Compendium colloquium habuit. Ibi quidam consurgentes consanguinitatem inter primam Reginam & secundam juraverunt. Quo juramento Rex accepto, absque ulla dilatione & consilio dimisit eam.* Rogerius ab Hoveden Historicus Anglicus, Annalium parte poster. pag. 731. hanc vocat *Botildam*, additque fuisse Waldemeri quondam Danorum R. filiam, Canuti sororem. Nuptiae autem celebratae sunt anno 1193. Robertus Gaguinus pag. 96. eam scribit fuisse filiam Regis Dalmatiae. Sed omnia apud hunc sunt corrupta.

Felix contractum matrimonium) Tempus matrimonii indicat Stadensis annum nimirum 1194. Quàm fuerint salutares explicat Arnoldus lib. 4. cap. 20. inquiens: *Tunc nova lux in Saxoniâ orta est, pacis videlicet jucunditas: quia ex illo tempore tanta familiaritate Imperatori adhaesit, ut nihil de caetero contra ipsum moliri decreverit. Sicq; ex omni parte terrâ mariq; cessaverunt depraedationes, furta, latrocinia: & ingemuerunt latrones & viri sanguinum: quia periit maledictus fructus eorum. Benedictae hae nuptiae, & eadem foemina benedicta inter mulieres, & benedictus fructus ventris ejus: quia in ipsius copulâ terris sociata est pax & laetitia, & diu clausae tunc patuerunt portae civitatum & castrorum: cessaverunt excubiae, & hactenus inimici ad se mutuò accedebant, negotiatores & ruricolae liberrimè deambulabant.* Haec ille. Diremtum est hoc per mortem matrimonium anno 1204. ut idem Stadensis: sepulta Agnes in templo S. Mariae apud Stadam. Filius, quem unicum genuit marito cognominem, obiit anno 1214. De filiabus alibi à nobis agetur.

Salvelde) Ad Comitia Salveldensia venere Conradus Moguntinus, Ludolfus Magdaeburgensis, archiepiscopi: Berno Hildesiensis, Gardolfus Halberstadensis, Episcopi, Conradus Praepositus Aquensis, Conradus Palatinus Rheni, Bernhardus Dux Saxoniae, Conradus Marchio Landsbergae, Albertus Marchio Misniae, Fridericus Burggravius Noribergensis, Adolfus Comes Scawenburgius, Gebhardus Burggravius Magdaeburgensis & alii.

Botvelde) Hoc in loco mortuus est Henricus 3. Imp. Otto Frisingensis Chron. l. 6. cap. 33. collocat in terminis Saxoniae & Thuringiae, scribitque Botfeld secutus Dodechinum continuatorem Mariani Scoti. Hermanno Contracto est Botfeldinum: Schafnaburgensi ad annum 1056. Botfelden: Cuspiniano Bottenfelden. Ab his omnibus discedens Spangenbergius in Saxoniâ cap. 75. Bortfeld nominat, quem in reliquis etiam nonnihil variantem lector adeat. Est autem adhuc hodie prope Walckenredam, Wernigerodam versus non longe à densissimo nemore campus, qui vulgo dicitur Butfeld / in quo rudera templi & coemiterii locique habitati visuntur, vulgo *S. Andreae coemiterium* vocant.

Dusethe) Chronicon Rithmicum Tussedén am Düringerland. Hodie est pagus in præfectura Kelbrensi, non procul à vetustissimâ Thuringorum arce Kifhausen, conditâ à Germanico Drusi fratre, si fidem merentur annales veteres.

Walkenrede) Locus ex antiquo ordinis Cistertiensis cœnobio, anno 1127. incoato, & scholâ hodie in eâ florente celeberrimus.

Palatinus Rheni) Conradus Palatinus Rheni diem clausit extremum anno 1195. Dignitas cum totâ ditione beneficio Cæsaris cessit Henrico Saxoni: qui ab eo tempore titulo Ducis Saxoniæ & Palatini Comitis ad Rhenum nunquam non in literis usus est. Vidi innumeras ab eo scriptas: vidi diploma Ottonis Imp. ad annum 1200. & Conradi Episcopi Halberstadensis literas anni 1202. in quibus eodem modo ipsum salutant. Neque aliter agit auctor magni Chronici Belgici, paginâ 221. legendus. Unde iterum corrigendus error Crancii, qui Metrop. lib. 7. cap. 20. audet affirmare Henrici Leonis filios ad honorem Ducalem nunquam rediisse.

Rex Angliæ avunculus) Richardus rex Angliæ frater Mechtildis conjugis Leonis, ex Palæstinâ rediens à Leopoldo Duce Austriæ captus & Imperatori Henrico feria tertia post ramos Palmarum, ut Thomas Walsingham habet, traditus est. Res quomodo gesta sit, non ab uno describitur. Ingentem à captivo pecuniam poposcit Imperator, quam cum integram persolvere non posset, obsides dedit archiepiscopum Rothomagensem, Episcopum Batoniensem & ex nobilitate non paucos. Hæc Neubrigensis lib. 4. cap. 38. Chronicon rithmicum suffragatur auctori nostro his verbis:

Nu hatte dher alte Heynrich
Neheynen Sône bi sich.
Willehalm und Ottelin
Dhe zuene jungeren Sône sin
Hatte jr Oheym vz Enghelant
Zo Gisele gesetzet und vor ein Phant
Vor mennich dusent Marc.

Summam pecuniæ ab Angelo exactam exprimit Thomas Walsingham. *Anno 1193.* Inquit, *Totius Alemanniæ magnates apud Wormatiam convenerunt, ubi tractatum est de redemptione Regis Anglorum. Tandem sub audientia plurimorum propalatum est precium appreciati, quem appreciavit Henricus Imp. Rom. ab Austriæ Duce Liupoldo, 50. millibus marcarum argenti: sed ut Imperator egregius fœnerator legitimarum usurarum summa, quæ per annum æquiparatur sorti, per unum diem in duplum excederet, 100. millia marcarum sibi suo tempore sistendarum extorsit à Rege.* Summa igitur redemtionis Regis Anglorum 100. millia librarum argenti ad pondus Colonienfis monetæ publicæ & probatæ. Quæ pecunia certis temporibus & distinctis, quinquaginta datis obsidibus, persolvebatur. Aventinus lib 7. λύτρον illud ad nostri seculi rationes nummarias expendens, affirmat fuisse tinarum auri unde-viginti, & viginti millium aureorum Rhenensium, quæ summa pecuniæ isto seculo fuit longè maxima. Quomodo verò & quâ cum difficultate corrasa sit in Angliâ, Neubrigensis explicat dicto libro, cap. 34. & Robertus de Monte ad annum 1194. Th. Walsingham refert summa devotione ab omnibus clericis contributum esse ad lytron hoc solvendum, pag 48. Idem Neubrigensis addit, obsides ab Imperatore in arctâ custodiâ habitos, quod non abit ab ejus vehementi iracundoque ingenio, quippe qui Henricum Palatinum, animi corporisque dotibus excellentem juvenem, adeoque sibi consanguinitate propinquum, indignâ utroque contumeliâ nebulonem vocare non erubuerit. Locum ex Neubrigensi suprà attulimus. Rigordus notat, Austrium obsidibus mortem minitatum, nisi λύτρον expediretur. Rediit autem Richardus in Angliam anno 1194. 13. Kal. Aprilis. Rogerius de Hoveden prolixus est in captivitatis ipsius & dimissionis narratione.

Quod à fundamentis exstruxerat) Duces Saxoniæ conditâ Brunsuigâ, (cujus initium fecere Bruno & Tanquardus fratres, Ludolfi Ducis Saxoniæ filii) propter loci commoditatem ibi augustale habuerunt, cui à Tanquardo auspice nomen inditum *Tanquarderode*, quasi dicas, Tanquardi novale. Est enim Rode / idem quod novale, id est, locus erutis excisisque arboribus ac vepretis excoli habitarique cœptus.

Atque

Atque hæc est vera loci denominatio: errant, qui à matre Tanquardi Oda originem nominis arcessunt. In eo augustali erat à multis annis ædes Petro & Paulo apostolis sacra: quam sive ruinosam, sive angustiorem, quàm loci dignitas requireret, Leo demolitus novam eodem in loco basilicam extruxit anno 1173. ut Chronicon rithmicum. In præcedentem annum fundationem hanc collocant alii, sed quæ discrepantia non magni momenti.

Scripta Chronicorum colligi præcepit) Poëta nostras in Chronico Rithmico videtur verba hæc exprimere voluisse, inquiens:

Alleim dho groz kranckheit
Zoghinge/ her was doch gemeyt
Gemuter naturlicher Tugent/
Darnach her an der jugent/
Unz an alder kunde ringhen/
Her lenz zo samene bringhen
De alten Kronicken und scriben/
Deß began her so verne treiben/
Und war dha uff verdacht
Mengen Tach und Nacht.

Non dissimilia referuntur de Friderico, Magni Torquati Ducis Brunsuicensis F. quem heroicæ virtutes ad Romani Imperii culmen evexere, invidia vero æmulorum plus quàm immanis scelerate & per immane parricidium inde deturbavit. Eum enim monumenta antiqua diligenter colligi, industriè describi, sibique in mensa, &, ut Poëta inquit,

Ante focum, si frigus erat, si messis, in umbra.

prælegi jussisse, veterum quarundam schedarum indicio cognovi. Æmulari autem optimi principes voluerunt Carolum M. qui olim etiam inter cœnandum prælegi sibi historias & antiquorum regum gesta jussit. Nec minùs in universam patriæ historiam consuluit: etenim barbara & antiquissima carmina, quibus veterum Germaniæ regum res gestæ canebantur, colligi voluit, collecta memoriæ mandavit, teste Eginharto, qui ejus alumnus ac deinde gener prædicatur.

Austriæ Dux Lippoldus) Loquitur de Leopoldo ejus nominis 6. cui cognomen Virtuosi. Tragicam ejus ex infelici casu mortem describit prolixè Neubrigensis lib. 5. cap. 6. rerum Anglicarum. Idem de obsidibus regis Angliæ, ab Austriaco dimissis, scribit, sed ut nomina non exprimat. Ex nostro auctore colligas, apud Imperatorem fuisse obsidem Ottonem, apud Austriacum verò Wilhelmum, Leonis filios. Cuspinianus de Leopoldo addit, delictorum suorum pœnitentiâ motum, cùm ex vulnere pedem amisisset, habitum monachi induisse. Obitus *Leopoldi* ab Ottone de S. Blasio collocatur in annum 1195. cum quo facit Neubrigensis, Rogerius de Hoveden, & Chronica Augustensis edita à Cl. Frehero, quæ etiam diem observavit, nimirum Kalendas Januarii. Cuspinianus ponit annum 1193. De morbo ipsius & morte videatur etiam Rogerius de Hoveden pag. 748. & 749.

Regi Ungariæ) Intelligendus Bela tertius, hoc tempore in Pannoniis rerum potitus. Rem gestam habet etiam Chron. rithmicum:

Dher (Leopoldus Dux) hatte gesant / so men git/
Dhem Koninghe van Ungeren
Willehalme dhen Jungheren
Herzogen Heynriches Sone/
Dhen her hilt vil scone/
Zo Gisele und vor eyn phant/
Von dhem Koninghe vz Enghelant/
Dhas her in sende sidher
Heym sinem Vater widher;
Daz hindere Keyser Heynrich.

In vigilia Jacobi) Meminit incendii hujus Chronicon Saxonicum vetus: prolixius annales rithmici.

Episcopo Raceburgensi) Isfridus ex Præposito monasterii Jerichoviensis in marchiâ Brandeburgicâ ad cathedram Raceburgensem promotus est anno 1178. ut Stadensis. Virtutes ejus & dona prædicant, Helmoldi continuator Arnoldus lib. 2. cap. 26. lib. 7. cap. 11. & Crancius in Metropoli lib. 6, cap. 2. Obiit anno 1204. fervente bello civili inter Ottonem Saxonem, & Philipp. Suevum, electos Impp.

Famosus ille princeps) id est, clarus & celebris: sic Guntherus in Ligurino, Rosvitha in panegyrico & alii sæpissimè famosum ἀντὶ τοῦ βίλιμον usurpant: exemplo Taciti, qui lib. 5. Historiar. Hierosolymam famosam urbem vocat, & Apuleii, qui vix aliter eo utitur vocabulo.

Ætatis suæ LXVI.) Recentiores Genealographi Henrico Leoni tribuunt annos vitæ 59. contra nostrum auctorem. Decepti autem videntur ab Urspergensi abbate, qui dubio procul secutus est Chronicon Wingartense, nostro demum tempore editum ab Henrico Canisio JC. asserit Leonem baptisatum anno 1136. Annales rithmici faciunt cum nostro auctore his verbis:

An aldher brachte / daz ist war
Siner zit ses und sesig Jar.

Cur hanc sententiam amplectar alibi σὺν θεῷ candido lectori ostendam.

Audivimus tamen postmodum) Plærumque, ut Horatius lib. 3. carm. odâ 24.

Virtutem incolumem odimus,
Sublatam ex oculis quærimus invidi.

Quod etiam exprimit Sophocles in Ajace his senariis:

Οἱ γὰρ κακοὶ γνώμαισι τ' ἀγαθὸν ἐν χεροῖν
Ἔχοντες οὐκ ἴσασι πρὶν τις ἐκβάλῃ.
Animo mali, bonum tenentes in manu,
Non illud ante norunt, quam si amiserint.

Hanc eandem sententiam copiosè tractat Cicero oratione post reditum ad Quirites, non longè à principio.

Monasterium S. Blasii) Monasterium vocat ædem Canonicorum, quia tum temporis, nondum laxatâ disciplinâ, antiquatisque sanctioris ævi institutis, Canonici sub uno tecto, & unis in ædibus habitavere, uno pistore & promo communi condoque contenti. Unde & *Fratrum* appellatio, quanquam nullâ monachatus regulâ obligarentur. Vide quæ apud Crancium Metropol. lib. 3. cap. 15.

Honorifice sepultus est) Superat etiamnum in æde Sanblasianâ Mausoleum illustrium conjugum horum: superat epitaphium, quod suprà posuimus.

ANONYMI

CHRONICON STEDERBURGENSE.

M I. Henricus Rex Boëmiam & gentem Slavorum superavit.
M II. Frater regis Bruno, Augustensis Episcopus, regi adversatur.
M III. Cometes longo tempore apparuit.
M IV. Fames valida fuit.
M V. Helpericus librum de ratione Computi scribit.
M VI. Episcopium Bavenberg à rege Henrico construitur.
M VII. Burchardus Wormaciensis episcopus magnum illud Canonum volumen scripsit.
M IIX. Bruno Episcopus à Prucis multis suppliciis affectus cœlos petiit.
M IX. Retharius Pathelburgensis episcopus obiit. Manasterium Moguntiacense igni conflagravit.
M X. Godehardus abbas claruit.
M XI. Bonæ memoriæ Willegisus Moguntinus Episcopus ad Christum migravit.
M XII. Henricus Romæ Imperiali benedictione coronatur à Papâ. M XIII.

MXIII. Hildesimensis ecclesia gravi incendio cum multis ornamentis attrita est.
MXIV Simeon monachus virtutibus claret.
M XV. Erneftus Dux in venatu occiditur.
M XVI.
M XVII.
M XIIX. Henricus Wirceburgensis Episcopus obiit.
M XIX Heimeradus sanctus presbyter ad Christum migravit.
M XX. Erkenboldus Moguntinus archiep. obiit.
M XXI.
M XXII. Piæ memoriæ Berwardus Episcopus ad Christum migravis, in cujus locum Beatus Godehardus utiliter subrogatur.
M XXIII. Beatus Godehardus ecclesiam in loco qui Sulza dicitur fabricavit.
MXXIV. Henricus Imp. ad Christum feliciter migravit.
MXXV. Conradus Rex creatur.
MXXVI. Monasterium S. Mauricii in Hildesheim à S. Godehardo fundatur.
M XXVII. Conradus Imperiali benedictione provehitur, & Henricus F. ejus rex creatur, qui Goslariensis ecclesiæ fundator exstitit.
M XXIIX.
M XXIX. Bruno Augustensis episcopus obiit.
M XXX.
M XXXI. Aribo archiepiscopus Moguntinus migravit ad Dominum.
M XXXII. Dedicatio monasterii S. Michaëlis archangeli in Hildensim.
M XXXIII. Monasterium S. Michaëlis fulmine concrematum est
M XXXIV. Stephanus Rex moritur. Knut rex Danorum & Anglorum obiit.
M XXXV.
M XXXVI. Kunegundis regina obiit.
M XXXVII. Conradus Imp. obiit.
M XXXIIX. Beatus Gregorius migravit ad Dominum.
M XXXIX. Henricus Rex Boëmiam cepit.
M XL. Eberhardus Bavenbergensis primus Episcopus obiit.
M XLI.
M XLII.
M XLIII. Gisla Imperatrix obiit.
MXLIV. Tietmarus Hildensemensis Episcopus obiit.
M XLV. Henricus rex à Romanis pacifice susceptus tres Papas deposuit.
M XLVI.
M XLVII. Suidgerus Papa obiit.
M XLIIX. Poppo, qui & Damasus, Papa obiit.
M XLIX. Synodus Moguntiæ celebratur, cui interfuerunt Apostolicus & Imperator.
M L. Dedicatio Goslariensis monasterii.
M LI. Bardo archiepiscopus obiit.
M LII.
M LIII. Papa Leo cum Romanis contra Nordmannos pugnans vincitur, & eodem anno obiit.
M LIV Ezelinus Episcopus Hildes. obiit.
M LV. Hermannus Episcopus Coloniensis obiit.
M LVI. Henricus tertius Imp. obiit: Henricus quartus filius ejus regnavit. Pestilentia, fames, egestas & multa mala universam regionem adflixere.
M LVII Victor Papa obiit: Stephanus Papa obiit.
M LIIX. Otto de Suinforde obiit & Rudolfus Ducatum Suevorum suscepit. Agnes Imperatrix Ducatum Bawariæ suscepit.
M LIX. Henricus Rex Galliæ obiit.
M LX. Lippoldus Moguntinus archiepiscopus obiit.
M LXI.
M LXII.
M LXIII. Seditio Fuldensium & Goslariensium in vigilia Pentecostes ad vesperas.

M LXIV.

M LXIV.
M LXV. Guntherus Bambergensis Episcopus obiit.
M LXVI. Cometes per totum orbem apparuit.
M LXVII. Cono Trevirensis archiepiscopus occiditur
M LXIIX. Henricus rex Bertham de Italiâ sibi conciliat. Angli à Normannis vastantur.
M LXIX. Henricus castella in Saxoniâ & Thuringiâ construit.
M LXX. Otto Dux, Saxo genere, Ducatum Bavvariæ amisit.
M LXXI. Welpho genere Suevus Ducatum recepit.
M LXXII. Conjuratio Principum contra Henricum regem.
M LXXIII. Hartesburg à Saxonibus destruitur & sepulcrum filii regis violatur.
M LXXIV. Alexander Papa obiit.
M LXXV. Saxones contra Henricum regem pugnant juxta fl. Unstrot, ubi Gebhardus Comes obiit.
M LXXVI. Concilium Wormaciense, ubi Papa Hildebrandus abdicatur.
M LXXVII. Rudolfus rex constituitur: Werceburg obsidetur: Anno Coloniensis archiepiscopus obiit: Agnes Imperatrix obiit.
M LXXIIX. Wizcei Magdeburgensis archiepiscopus, Albertus Wormaciensis, Hermannus Comes Palatinus patruus Magni Ducis occiduntur.
M LXXIX. Bellum inter Henricum & Rudolfum, ubi Rudolfus occiditur.
M LXXX. Hermannus regnum invasit, & Tilo Hildensemensis Episcopus obiit, cui Udo successit.
M LXXXI. Henricus Rex Romam obsedit & cepit.
M LXXXII. Udo marchio Saxonicus obiit.
M LXXXIII. Rex Wicbertum in Apostolicum consecrari fecit.
M LXXXIV. Rex cum reginâ Bertha imperiali coronâ à suo Wicberto nomine sublimatur.
M LXXXV. Rex de Italiâ rediens Augustam cepit. Henricus Imp. Saxoniam vastat.
M LXXXVI. Gregorius, qui & Hildebrandus, Papa obiit.
M LXXXVII. Werceburg à Saxonibus capitur: bellum juxta Blechfeld.
M LXXXIIX. Berta Imperatrix obiit.
M LXXXIX. Bucco Halberstadensis Episcopus occiditur.
M XC. In vigiliâ nativitatis Domini bellum apud Glicho juxta Erpesfort inter regem Henricum & Marchionem Eckbertum.
M XCI. Henricus Imp. Italiam petiit: Eckbertus marchio occisus est.
M XCII. Machtilt de Longobardiâ Imperatori rebellat.
M XCIII. Pestilentia magna fuit.
M XCIV. Eclipsis Solis. Eodem anno mirabilis pertransivit in universum mundum ignis.
M XCV. Expeditio Jerosolymitana.
M XCVI. Apud Moguntiam Judæi mille & quatuordecim occisi sunt.
M XCVII. Imp. de Italiâ rediit: Urbanus Papa obiit. Godefridus Dux cum Christianis Jerosolymam cepit.
M XCIIX. Hiems dura fuit: fames magna: Udo marchio cum Saxonibus de barbaris triumphat.
M XCIX. Godefridus Dux arcem Jerosolymæ cepit.
M C. Godefridus Dux Christianorum Hierosolymis obiit.
M CI.
M CII.
M CIII.
M CIV.
M CV.
M CVI. Henricus Imp. obiit. Magnus Dux Saxonum obiit.
M CVII. Theodoricus Comes de Katelenborg obiit. Udo marchio obiit.
M CIIX. Cometa apparuit.
M CIX. Rothardus archiepiscopus Moguntiæ obiit.
M CX.

MCXI.
MCXII. Henricus pacificè à Romanis susceptus Papam Paschalem cepit & regni privilegium ecclesiasticæ fidei contrarium ab eo extorsit.
MCXIII. Paschalis Papa privilegium, quod invitus statuerat, cum CXV. episcopis damnavit.
MCXIV. Bellum apud Welphesholt inter regem Henricum & principes Saxonum.
MCXV.
MCXVI.
MCXVII. Ecclesia in Richenberg primum incepta est.
MCXIIX. Terræ motus factus est magnus per totum orbem. Paschalis Papa obiit.
MCXIX. Gelasius Papa obiit: Inundatio fluminum.
MCXX. Elferus presbyter obiit.
MCXXI.
MCXXII. Gozmarus Præpositus obiit: Dedicatio ecclesiæ in Richenberg.
MCXXIII. Hermannus Comes obiit.
MCXXIV. Reinhardus Halberstadensis Episcopus obiit: Fridericus marchio obiit: Otto Comes obiit: Calistus Papa obiit.
MCXXV. Eclipsis Solis IV. Idus Augusti. Henricus V. Imp. obiit. Mirabile signum in lunâ apparuit.
MCXXVI. Fridericus Comes de Arnsberge obiit: Luderus electus rex.
MCXXVII. Luderus rex in Boëmiam exercitum duxit: Cometa apparuit.
MCXXIIX. Dedicatum est monasterium S. Georgii.
MCXXIX. Luderus rex Spiram obsedit: Otto Episcopus Halberstadensis ab Honorio Papâ deponitur.
MCXXX. Signum sanguinei coloris apparuit. Bertoldus Episcopus Hildensemensis obiit: Honorius Papa obiit.
MCXXXI Udo Comes de Franckenleve occiditur.
MCXXXII. Luderus Rex Romam profectus est.
MCXXXIII. Translatio S. Godehardi Hildensemensis Episcopi. Eclipsis solis IV. Non. Augusti.
MCXXXIV. Nortbertus archiepiscopus Magdeburgensis.
MCXXXV.
MCXXXVI. Luderus Imp. secundò Romam profectus est: Elvericus Decanus obiit.
MCXXXVII. Adelbertus Moguntinus archiepiscopus obiit. Luderus Imp. obiit: Conradus electus est rex.
MCXXXIIX.
MCXXXIX. Henricus Dux Saxoniæ obiit.
MCXL. Adelbertus secundus Moguntinus archiepiscopus obiit: Bernhardus Episcopus Hildensemensis Romam profectus est.
MCXLI. Richensa Imperatrix obiit.
MCXLII. Gerhardus Richenbergensis Præpositus ecclesiæ in Stedereburg à Bernhardo Hildensemensi Episcopo prælatus præficitur, & spiritalis religio per eum inibi confirmatur. Marcolfus Moguntinus Episcopus obiit.
MCXLIII. Bertoldus Hildensemensis Præpositus obiit.
MCXLIV. Gertrudis Ducissa obiit.
MCXLV. Celestinus Papa obiit: Rodolfus marchio occisus est: Sigfridus Comes obiit: Monasterium & claustrum S. Georgii cum omnibus habitationibus combustum est.
MCXLVI. Lucius papa obiit: Cometa apparuit: Henricus Comes de Aste obiit: Fames magna fuit: Gertrudis regina obiit.
MCXLVII. Conradus Imp. & rex Franciæ Lothewicus cum multis principibus cum infinito exercitu Jerosolymam profecti sunt: Expeditio trans Albim contra Slavos: Eclipsis Solis VI. Kalend. Novemb.
MCXLIIX.
MCXLIX. Synodus Eugenii Papæ apud Remos. Divisio Lunæ & ignis in vigiliâ S. Andreæ visus est. Rodolfus Halberstadensis Episcopus obiit, cui Odelricus suc-

successit: Tempestates & tonitrua & inundatio nimia: Terra sudare visa est.

MCL. Gerhardus Richenbergensis Præpositus obiit, cui Ludolfus successit IV. Idus Junii. Fames inaudita fuit, ita ut modius X. solidis venderetur, quadrans frumenti sex talentis.

MCLI. Azo Præposituram Stedereburg suscepit: Fridericus Magdeburgensis archiepiscopus obiit: Conradus rex obiit, cui Fridericus successit: guerra inter Ducem Henricum & Marchionem Adelbertum, ita ut ad pugnam Dux circiter quinque millia fortissimorum virorum, Marchio mille quingentos contraxerit.

MCLII. Incendium gravissimum fuit. Hermannus Comes de Winzenborg simul cum uxore à ministerialibus ecclesiæ Hildensemensis occiditur.

MCLIII. Ludolfus Comes de Waltigerode obiit. Magna cædes Saxonum apud Frisiam facta est, in quâ Christianus & alii quamplures nobiles occisi sunt. Gregorius Cardinalis Henricum Moguntinensem archiepiscopum & Bernhardum Hildensemensem & Henricum Mindensem deposuit: Bernhardus Episcopus Hildensemensis obiit, Bruno substituitur. Henricus archiepiscopus obiit: Eugenius Papa obiit.

MCLIV. Fridericus Rex & Henricus Dux Romam profecti sunt: Anastasius Papa obiit.

MCLV. Tempestas & pluvia maxima, adeo ut tempore messis fruges non solum in agris, verum etiam in horreis reconditæ fluminum inundatione perirent. Rex Terdonam obsedit & captam evertit. Fridericus rex perlustratâ Italiâ & devictis Romanis Imperator efficitur.

MCLVI. Arnoldus Coloniensis archiepiscopus obiit, Fridericus substituitur: Henricus Dux cum magno exercitu Frisiam intravit, & deinde in brevi contra Slavos profectus, regem, quem ipsi expulerant, restituit.

MCLVII. Brandenborg à Christianis obsessa capitur: Fridericus Imp. in Poloniam profectus provinciam cum Duce suo in deditionem honorificè suscepit: Conradus Marchio obiit: Knutus rex Slavorum à Waldemaro occiditur, post & ipse à Suenone interimitur.

MCLIIX. Sæva tempestas & ventus turbinis multa damna fecit: Henricus Dux Slaviam depopulatur: Fridericus Imp. secundò in Italiam profectus est: Mediolanum Imperatori subjugatur: Fridericus Coloniensis archiepiscopus obiit: Reinoldus Cancellarius Hildensemensis Præpositus substituitur.

MCLIX. Fridericus Imp. Cremam arctâ obsidione cinxit & destruxit: Mediolanenses Imperatori rebellant & detestandum schisma oritur: Adrianus Papa obiit & Victor substituitur.

MCLX. Imperator cum Mediolanensibus congrediens honorificè triumphat, vexillum S. Ambrosii auferens, turres destruens, & plurimos eorum capiens. Henricus Dux Slaviam devastans Episcopos investivit. Bernhardus Padelburnensis Episcopus obiit. Odelricus Episcopus Halberstadensis deponitur. Sophia marchionissa obiit: Arnoldus archiepiscopus Moguntinus à suis hostiliter occiditur.

MCLXI. Ecbertus Præpositus in Stedereburg obiit. Magna discordia inter Henricum Ducem & Ratisbonensem Episcopum oritur, Ludolfus Præpositus in Richenberg deponitur, Bruno Hildensemensis Episcopus obiit.

MCLXII. Bernhardus Præpositus obiit. Imperator regi Francorum & Slavorum curiam solennem Bisuntiæ indixit, ad quam tamen rex Franciæ non venit. Fridericus Palatinus obiit.

MCLXIII. Gerhardus Præpositus Stederburgensis electus est. Henricus Dux Werla castrum Slavorum evertit; congregationem clericorum in Lubeke constituit. Adolfus Comes & Reinoldus & alii occisi sunt. Post Henricus Demin evertit: Filium Meloc Christianum suspendit.

MCLXIV. Nova confusio maris & fluctuum orta est, quæ terram & opida cum innumerâ hominum & animalium multitudine circa Occidentem & Aquilonem subruit.

ruit. Ipsâ die XIV. Kal. Martii in Magnopoli multitudo Christianorum à Slavis capta & occisa est.

MCLXV. Reinaldus Coloniensis archiepiscopus tria corpora Magorum Coloniam transtulit: Victor Papa obiit: Veronenses Imperatori rebellant. Dissensio inter Henricum Ducem & Marchionem & Palatinum. Sors super Palatinum cecidit, qui Lowenberg castrum suum Duci resignat.

MCLXVI. Fames validissima.

MCLXVII. Dissensio magna inter Ducem Henricum & principes Orientales. Dissensio inter Henricum Episcopum & Ducem Henricum adeò ut totus Episcopatus rapinis attritus sit.

MCLXIIX. Reinaldus Coloniensis archiepiscopus & Dux de Rodenborg & alii quam plures nobilium Romae ex pestilentiâ perierunt.

MCLXIX. Hermannus Hildensemensis Episcopus sepulcrum Domini visitans moritur, cui Adelhogus successit.

MCLXX. Albertus marchio de Brandenburg obiit.

MCLXXI. Henricus Dux cum Episcopis, Abbatibus, Praepositis & aliis multis Baronibus sepulcrum Domini visitat. Imperator de Italiâ redit.

MCLXXII.

MCLXXIII.

MCLXXIV. Dedicatio novi monasterii in Stedereburg cum tribus altaribus ab Adelhogo & Evermodo venerabilibus Episcopis, Indict. IIX. IIX. Kal. Aug. feriâ V.

MCLXXV. Imperator cum Mediolanensibus dimicans vincitur.

MCLXXVI.

MCLXXVII. Concilium Venetiis celebratur ab Apostolico: ubi schismate destructo Ecclesia rediit in unitatem. Odelricus Episcopus Halberstad. rediit.

M. CLXXIIX. Coloniensis archiepiscopus cum multis terrae suae principibus totam Westvaliam incendiis & rapinis devastat.

M. CLXXIX. Imperator cum Coloniensi archiepiscopo & universis penè regni principibus Ducem Henricum cum universâ terrâ suâ miserabili clade afflixit, ita ut nec coenobiis, nec ecclesiis, nec praebendis fratrum, nec ulli aetati, vel sexui parceret, & ipsum Ducem proscripsit. Eodem anno Halberstadensis civitas, cum majori monasterio & universis tam monasteriis, quàm ecclesiis, miserabili incendio, plus-quam cum mille hominibus per homines Ducis attrita est. Odelricus Episcopus & Romarus Praepositus cum pluribus militibus capti sunt. Castrum Horneborg à militibus Ducis viriliter expugnatum destruitur.

M CLXXX. Henricus Dux Thuringiam vastans incendio, Landgravium & fratrem ejus cum multis nobilibus captivum duxit. Odelricus Episcopus obiit: Tidericus substituitur. Hartesburg reaedificatur.

Explicit Chronicon.

HENRICI MEIBOMII
ORATIO PANEGYRICA, DE
HENRICO LEONE, DUCE SAXONIÆ ET BAIOARIÆ.

Habita in Academia Julia, quum XXIV. eruditis Viris gradum in Philosophia summum conferret,

Anno cIↄ Iↄ XCVII.

Tertia solenni celebranda Panegyris actu
Dum mihi sese hodie, sed non sine numine Christi,
Splendidior solito multoq; illustrior offert;
Pro veteri ritu, pro consuetudine & usu,
Augusto in cœtu hoc, ubi recti plena favoris
Omnia, plena spei, & plausus pia vota juvantis.
Saxonicum Heroëm, fama super æthera notum,
Semideisq; parem: cui plus quam immania facta
Nobile magnanimi nomen peperere Leonis,
Qui virtute sua fatisq; ingentibus actus
Cæruleum Rheni cum flumine nexuit Albim,
Junxit & Hercynias gelida cum Balthide rupes,
Carminibus celebrare juvat: gens fera nepotum
Audiat & mecum virtutem intuta fidemq;
Felici meritos animæ persolvat honores.
Degeneres animos frangit timor: heu quibus ille
Objectus fatis! quæ prælia fecit in hostem!
Dum Christi plantare fidem, dum tollere mores
Barbaricos armis paganaq; sacra laborat.
Multa quoq; & pelago passus, dum classe coactâ,
Aut veteres Solymas & Christi nobile bustum
Relligiosus adit; patriâve extorris & exsul
Cæsaris ob stomachum & nulli tolerabile fulmen,
Deserit imperii fines, Belgâq; relicto
Nave Caledonios descendit ad usque Britannos.
Hic vir hic est, quem Fortunæ variabile numen
Impetiit frustra: quanquam illum à culmine summo
Præcipitem traxit, solioque coëgit avito
Cedere, & externos submissum ambire penates.
Hoc duce Relligio Arctois innotuit oris,
Vandalicosq; Duces, genus alto è sanguine regum,
Eripuit tenebris, Christiq; ad nomina flexit.

Hunc

Hunc animi calidum fremituq; in bella ruentem,
Externi timuere hostes, timuere propinquæ
Slavorum gentes, exhorruit Itala tellus,
Imperiiq; caput Roma ardua, cujus alumnos
Cæsaris adversos jussis, totiesq; rebelles
Dans stragem latè domino parere coëgit.
Hæc dum carminibus repeto, tu Christe parentis
Effigies & imago tui, de luce oriens lux
Principium de principio, de numine numen,
Spes atq; indubitata salus, tu nostra serenus
Orsa juves: tu sidereo præcordia rore
Sicca laves: magnum sit fas celebrare Leonem:
Cujus adhuc sanguis superat, populosq; potentes
Imperio flectit, magnoq; hæc atria sumtu
Sacravit servatq; tibi: ut tua gloria tractus
Sparsa per Arctoos extrema in gente resīdat.
Sed prius antiquum genus & primordia stirpis
Expediam, quanquam hoc si prætermittere vellem
Materiam ipse mihi laudis præberet abundè.
Quis veteres Guelfos, quis nescit Saxonas acres
Imperio latè reges belloq; potentes?
Hos habet auctores generis Leo: namq; Superbo
Henrico genitore satus, te, dive Lothari,
Dixit avum, seriemq; domo numeravit ab illâ,
Quæ genus Angarico Vitekindi à sanguine traxit.
Egregia insignisq; nota est de semine nasci
Conspicuo, & priscas majorum ostendere ceras.
Fortibus eduntur fortes, patriumq; jubatis
Robur equis & bobus inest, nec dama Leonem,
Nec celeres aquilæ generant sine felle columbam.
Magna fuit virtus Vitekindi principis, Angros
Qui veteres atq; occiduos ditione premebat
Saxonas, Alcidæ similis: monumenta loquuntur
Haud caritura fide: duros ut mille labores
Rege sub Hesperio pro majestate suorum
Pertulerit, toties victor, tandemq; subactus,
Non ferro, nec enim ferro palmam ille dedisset,
Mitibus at suasis & mansuetudine leni.
Deniq; ut infandi ponens vestigia cultus
Eluerit diræ contagia noxia culpæ.
Hic ille est regum præclustri sanguine cretus,
Rex ipse atq; parens regum: qui fœdera contra
Arma intentantes, procerum stimulante Senatu,
Aggressus Francos patrii pomœria regni
Bis tria lustra manu validâ tutatus ab hoste est;
Per caput & fasces solitus jurare paternos,
Incolumes fore res patriæ formamq; sacrorum,
Tota licet notas conjungat Gallia vires,
Rhenus & epoto latices desideret amni.
Non alios hic attingam, te maxime Bruno,
Te Ludolphe potens: non fulmina martis Othones
Tergeminos, quibus imperium Germania debet;
Nec te justitiæ vindex grandæve Lothari.
Vivit adhuc animis Henrici fama Superbi:
Qui virtute suâ & meritorum pondere sancto
Cæsaris esse gener meruit, regniq; coronam

Non humilis sibi despondit: fortuna labores
Deserere, atq; aliis sceptrum transcribere visa est.
Haud animo tamen ille minor, sed temporis acti
Scrutator memori recolebat pectore secum:
Ut quondam imperii sceptrumq; sacerq; tiaras
Saxoniæ in terris per multos hæserit annos.
Nec dum etiam pietas & mansuetudo Lotbari
Exciderant animis: manet altâ mente repostum
Pacatum Italiæ regnum, firmataq; pulsis
Libertas Siculis, jurisq; usura Latini.
His in spem certam erecto placet alea Martis
Ancipiti tentanda gradu: coiêre sinistris
Auspiciis cognatæ acies & compare linguâ
Agmina: victorem fecit sors aspera Suevum
Saxonibus fusis: acceptâ clade Superbus
Segnior, & procerum invidiam jurataq; damno
Vota suo metuens patrias concessit ad urbes.
Illic ut perhibent mœrore exhaustus edaci
Vitam infelicem ærumnoso funere clausit.
Hanc patris, & patriæ sortem, & miserabile fatum
Vidit penè puer Leo: non tamen indolis altæ
Ingenitum robur confirmatumq; vigorem
Infregere vices miseræ: puerilibus annis
Maturus magis interdum crescentis ab ore
Erupit sermo: quo tristia damna gravesq;
Ipse videbatur solari & vincere casus.
Ingenium cæleste parens mirata, notavit
Fatidicas voces, & divinantia verba:
Speq; novâ gaudens: non te carissime, dixit,
Postera degenerem narrabunt secula Nate.
Major eris, quàm fama feret, quàm credere detur.
Vince animi motus, & quo fastigia scandis
Altior, hoc magis ancipites horresce ruinas.
Talibus usa parens dictis prænuncia Nato
Damni certa fuit; quem vix lanugine primâ
Fuscantem malas vis conscia traxit ad usum
Militiæ, & grave Martis opus, nam Cæsaris aulam,
Signaq; Romanam ducenda secutus ad urbem,
Prima rudimenta egregiis ostendit in armis.
Horruit invictam tellus Saturnia dextram
Guelfiadæ armigeri: positis toto orbe trophæis
Roma potens aciem æratam submisit eunti
Agmen in adversum: nec erat celebratior alter
Hesperiâ in magnâ. Reducem nova bella novæq;
Excepere faces: Phrygiâ de gente creatus,
Oceaniq; maris fortissimus accola, bellum
Ducebat Phrisius: cui longa absentia, & ætas
Henrici fastum attulerat: sed fida Leoni
Adfuit, & motos pressit fortuna tumultus.
Ille paludosas implevit milite terras
Aggeribus ruptis, portusq; & claustra refregit
Litoreis exstructa locis: hac clade ferocem
Edomuit populum & patriæ firmavit honores
Parte aliquâ. nam Parrhasiam mox alter ad Arcton
Erupit furor, & non parva incendia sparsit.
Baltbica Vandalicos ubi stringunt æquora campos

Regna

Regna tenent Heneti, bello gens aspera & armis:
Illos, ut perhibent, Asiæ regionibus olim
Anthyrius rex eductos hac sede locavit.
Narratur series nusquam intercisa nepotum,
Bell. [illegible] esta domi magnâ cum laude forisq.
Felicem poteras gentem, & felicia sceptra
Dicere, ni Satanam colerent pro numine Christi,
Infensi invisiq. piis; scit Varnus & Albis
Travaq. cum Pano & Viadri pellucidus amnis.
Non tulit ignaros Christi Christumq. proterve
Ridentes Leo magnanimus: dolor induit arma
Officiiq. fides: vetitos deponere cultus
Suadet Obotritis, meliori & credere sectæ,
Si pacem fœdusq. velint. nihil omnibus actum
Impensis operum; nec barbara flectere corda
Sollicitæ valuere preces. res venit ad arma.
Pugnatum est utrinq. diu: jam barbarus igni
Saxonicos vastabat agros: mox Vandala tellus
Incaluit flammis: neutris fuit utile bellum.
Nam quamquam melior vires animumq. Leoni
Caussa dabat: tamen imperii censusq. cupido
Enormis bellum populis immittere visa est.
Hinc furor indomitus gentis testataq. priscis
Temporibus virtus motis in cordibus arsit.
Quattuor exactis fluxerunt mensibus anni,
Armorum rabies quibus intolerabilis orbi
Arctoo incubuit: tandem clementia Divûm
Desuper adfulgens Henetos luce imbuit almâ.
Ex illo servatus honos defensaq. Christi
Gloria Obotritum in populo, quam condita fana
Erectæq. Scholæ magis & magis illustrarunt.
Ex illo spectata fides & mascula virtus
Guelfiadæ famam invenit, quam regia Dani
Suenonis experta est, tum cum civilibus armis
Excussus solio scriptis & voce Leonis
Imploravit opem, præceptaq. sceptra recepit.
Hic primum invidiæ morsus & triste venenum
Expertus fuit. indociles spectare Leonem,
Sublimem sceptro & latè dominantibus armis,
Indulsere odiis proceres: en ille paternis
Saxonicas ut junxit opes! ut fortia bella
Mœnia dives habet! spem regni ostende propinquam,
Cæsar erit, legum impatiens & jure teneri
Nescius. heu quantam nutris respublica pestem!
Principiis obstate duces: tu maxime Cæsar
Disce hostem spectare tuum: disce obvius ire
Dum licet: imperii tantum dignatio nostri
Carpitur, huic quantum imprudens largiris honorum.
Talibus insonuit scelerata Calumnia dictis
Augusti motura animum: generosior ille
Flammatos lenire parat, pacemq. tueri
Incassum tamen. usq. adeo illætabile virus
Imbuerat sensus, lævoq. accenderat igni
Haud procerum latuere doli fraudesq. Leonem,
Infremuit justâq. furens excanduit irâ:
Ergo erit, ut sceptri reverens, patriæq. saluti

Man-

Mancipium, quem nulla rei dispendia, nullus
Infregit labor, invidiæ furialibus insons
Artibus occumbam, patriisq; in fata relabor?
Dii melius! fer Cæsar opem, & tu conscia virtus.
His sese exstimulat verbis, & fulminis instar
Obruit incautos hostes: Lusatia flammis
Perdita dat pœnas: eadem sors obruit acres
Tyrigetas, quos imperio Ludovice tenebas,
Ductori Henrico caput horum & caussa malorum.
Parte alia vastantur agri, quos corniger amplo
Gurgite Rhenus arat, quos abluit amne Visurgis.
Impia cordatus spectans incendia Cæsar
Indoluit, curáq; novos sopire tumultus
Maturâ satagit: vix hortamenta jubentis
Invenere locum, & rabies indigna repressa est.
Tandem sarta novo coiit concordia nexu,
Paxq; data est terris: ibi mentem animumq; Leonis
Incessit nova relligio: dum cogitat annos
Heu nimiùm recti steriles! metuensq; futuri
Ponderat horribilem districti judicis urnam,
Magnum iter ad Solymas Galilæaq; suscipit arva,
Fœda piaturus maculatæ crimina vitæ.
Non referam hic mille ærumnas, & mille labores,
Quos Leo sustinuit terris jactatus & alto:
Non comites sociosq; duces atq; agmina serva:
Tempus erit quando ista canam, Phœboq; favente
Maturum mihi surget opus, quod rodere livor
Nesciet, aut fatuo mordere Calumnia rictu.
Ingressus Solymam & veteris penetralia templi
Pronus adoravit sanctæ vestigia tumbæ,
Osculaq; infigens dixit: tunc optima tellus
Humani auctorem generis mortale ferentem
Carnis onus gremio meruisti includere amico?
Salve dulce solum, casti salvete penates,
Quàm celebris vos fama vehit! quàm plurimus ægris
Passibus hospes adit! quid te mendacibus effers
Divorum tumulis, & inania marmora jactas,
Creta potens? quid Mausoli memorabile saxum
Caria? quid nitidi pendentia fornice templi
Viscera mendacis veneraris Mecha Prophetæ?
Vana fides vestra est, vacua omnis gloria vero.
Hic jacuit qui cuncta movet: quem regia cœli
Et concussa tremit tellus hac sede quievit:
Hanc pressit redivivus humum: sacer ætheris alti
Nuncius hic nuribus radiato apparuit ore.
Salve dulce solum: salve impolluta crepido.
Ista trahens imo suspiria pectore princeps
Ingeminat: comites eadem famuliq; loquuntur.
Postquam humiles cryptas nitidæq; impervia luci
Claustra pererrarat, votivaq; munera casto
Solverat altari, vicinas transit ad urbes.
Primùm visa Tyros, preciosaq; murice Sidon:
Inde vetus Tripolis, & fortunata Damascus
Liddaq;, & effossa Ptolemais commoda portu;
Et Gaza, & saltu palmarum dives Idume.
Undiq; spectavit veteris vestigia secli

Atto-

Attonitus, memoriq; in pectore singula clausit.
Jamq; satisfactum votis, placataq; Divûm
Ira videbatur: patrias ergo ardet ad urbes
Ferre iter, & dulces cum conjuge visere natos.
Ingreditur, repetitq; viam, quam legerat ante
Per mare, per terras, per mille pericula, gentis
Barbaricæ, quæ regna ferox Orientis habebat,
Insidias fugiens. vix tandem in tuta reversum
Gratatur Cæsar, gratatur patria tellus.
Tunc operam sacris rebus dedit amplius, ædes
Diva locans Catharina tibi, tibiq; optime præsul
Cappadocum & vitâ & letho sanctißime Blasi.
His dites adjunxit agros & prædia culta,
Unde piis victus senibus, qui sacra professi
Instabant operi juvenumq; examen alebant.
Nunc quoq; fana manent eadem, testantia prisci
Temporis affectus: quos ô si nostra tenerent
Secula, non a vidi spoliis ditescere reges,
Quàm delubra Dei reparare, aut condere mallent.
Hac fortuna tenus multum blandita Leoni
Visa fuit: verùm insperatò vela retorsit.
Ulteriusq; negavit opem: suspecta videri
Amplior, & summis æquata potentia sceptris,
Flagrantesq; animi motus & robur ahenum.
Ergo simultatum nova semina nata, novisq;
Certatum est odiis: neq; in uno principe tantum,
Sed cunctis furor iste fuit: communiter omnes
Livor agit, nullasq; timens insania leges.
Quis putet? illi ipsi quos ad fastigia rerum
Extulerat: quorum reditus proventibus auxit,
In benefactorem furiis arsere Leonem.
Pontifices dico sacros, patresq; bicorni
Conspicuos mitrâ: vitiis corruptior ætas
Hanc etiam labem tacitis adviserat annis.
Unde autem tumor iste, atque immoderata libido
Præsulibus, Christi servis, Christoq; dicatis?
Illis immodicas nimia indulgentia regum
Paullatim cumularat opes: quæ pauperis ipsos
Officii immemores sitientesq; ocia fecit.
Addidit illecebras Ludovicus Cæsar, & inter
Imperii proceres pietatis imagine falsus
Præsulibus mystisq; locum sua juraq; sanxit.
Tunc data libertas vitiis: tunc cura refrixit
Doctrinæ, & positis tacuerunt pulpita libris.
Quid generose paras? cur non coëuntia jungis
Fœdera, diversasq; vices? rem parciùs urge.
Fallit te incautum pietas tua. respice Christi
Longè aliam vocem, & multùm discordia jussa.
Principibus regnare datum est, & regibus, inquit,
Nequaquam vobis: non me sibi præside quisquam
Polliceatur opes sceptrique potentis honorem.
Qui mihi se comitem vult jungere, moribus esto
Conformis vitâq; mihi: sum pectore mitis,
Corde humilis, contemptor opum: cumq; omnia nostræ
Subjaceant dextræ; cum terram atq; astra gubernem,
Exsul ago in terris: nec fessa ubi membra reclinem

Invenio ſpacium: ſatis eſt jejunia parcâ
Solvere poſſe dape, & tenuem dare corpori amictum.
Talia ſollicitus venturi temporis olim
Diſcipulos Chriſtus docuit, juſſitq; tenere.
Cur diverſus abis, Cæſar generoſe, ſacrumq;
Polluis officium? cur mundo mortua membra
Illecebris furias, atq; in diſcrimina mergis?
Sed veniâ es dignus, pietas incautius egit:
Nec ſatis eventus eſt præmeditata futuros.
Hos igitur nactus Leo formidabilis hoſtes
Intutus fuit, & fruſtra placare furentes
Optavit: falſis ſed enim clamoribus aures
Cæſaris implevere pii, pronumq; Leonis
Exitio pectus vehementius inflammarunt.
Diſcite, qui rerum faſtigia ſumma tenetis,
Diſcite fortunæ diffidere, tunc ubi miti
Blanda nitet vultu: nec longè exempla petantur:
Hic erit exemplo qui rem velut obſide firmet.
Hei mihi! quæ informes tenebræ, quæ nubila cæcas
Obſedere hominum mentes! ut nemo futuræ
Invigilat ſorti! ut plærumque incommoda triſti
Scimus ab eventu! Dum quæ ſibi fata referuent
Non ſatis advertit Leo: nec quâ ſe arte ruinis
Expediat cautus, vibrataq; fulmina vitet,
Cogitat; ecce animo dum fluctuat, utra ſequatur
Conſilia, ancipitem precibus ſpem credet, an armis?
Atq; hinc relligio mentem Itala concutit, illinc
Majeſtas regnoq; fides promiſſa recurrit:
Dum nimium notæ virtuti fidit & armis:
Nec metuit calidas dubiæ Rhamnuſidis iras:
En fragor intonuit magnumq; inopina Leonem
Tempeſtas abjecit humo: proſcriptus & hoſtis
Publicus imperii decernitur. impia livor
Improperat commiſſa viro: quæ ſingula damni
Cauſſa forent cumulata nocens fert rumor in auras.
Regnum, opulentum, ingens inimicis ceſſit, & agros
Diviſere duces, & quod ſpe quisque fovebat,
Unius à miſeri decerptum ſorte tulerunt.
Ceſſit inexpletis odiis, ceſſitq; furori
Conjuratorum procerum: & quanquam extera regna
Auxilia offerrent, labefactaq; patria bellis
Arma remoliri dominumq; repoſcere vellet,
Ipſe novos motus metuens aliosq; tumultus
Prætulit exſilium bellis: non abnegat uxor
Eſſe viæ fortiſque comes, quæcunque ſequatur,
Impubemque trahit ſecum triſtiſſima prolem.
Non aliter fractis longo certamine Vejis
Exſul Martigenâ migravit ab urbe Camillus.
Punica nec melius poſt bella, Aſiamque receptam
Lauriger ingratâ deceſſit Scipio Româ.
Qui modò ſceptrigeros æquarat nomine reges,
Tectaque inauratis habitarat fulta columnis
Circumſtante manu famulâ, nutusque ſuperbi
Accipiente ducis: quem formidaverat hoſtem
Omne latus mundi, dejectus culmine tanto
Clauditur exiguâ cum prole & conjuge puppi,

Exu-

Exuviasque inopes secum rapit. adstupet ipse
Oceanus, lacrymasq; nequit retinere calentes.
Nec mora, à tergo ventus comitatur euntes,
Et navem sociis Anglorum sistit in oris.

Si posses generose tuas celare ruinas
Hic cuperes; sed fama vetat quæ præpete cursu
Antevolat, casusq; tuos prænuncia spargit
In populos. fortuna prior dum mentibus hæret
Nulla fides verbis, confictaq; prodere rumor
Creditus, ipse suæ donec certißimus index
Cladis adest: Rex & regni suprema potestas
Occursu stupuere Ducis, vertigine tantâ
Attoniti, caussamq; viæ fatiq; requirunt.
Ille sui similis, nec tantis cladibus impar,
Cæsareum fulmen, conjuratumq; potentis
Imperii robur, sancitaq; fœdera narrat.
Addit opes viresq; suas, ut mœnia fundo
Verterit, aëriasque ultricibus hauserit arces
Ignibus, ut fuso rubefecerit æquora tabo
Fortunam exuere indocilis, certusq; salutem
Pro regione suâ, pro libertate pacisci:
Aßiduis donec virtus labefacta procellis
Cesserit, & multo dextram submiserit hosti.
Miratur vultusq; truces majoraque damnis
Pectora rex hospes, cognataq; fata gemiscens
Hospitium extorri, & cladis solatia spondet.

Tertius exierat completis mensibus annus,
Cum redit auxiliis instructus & ære Britanno,
Ereptasq; urbes, abjuratasq; rapinas
Aggreditur, bellisq; minax deposcit ab hoste.
Portio victori ceßit non parva, nepotum
Nunc quoque jussa sequens, melior defensa sub hoste
Serviit. ausurum majora, suborta repreßit
Cæsaris ira novi: quem formidare coactus
Spem veteris regni desideriumq; reliquit.
Atque ita fortunæ insultus & mobile numen
Seriùs agnoscens decursi temporis annos
Difficiles animo volvit, damnatq; labores
Nequicquam exhaustos: & quæ fiducia rebus
Quis tenor humanis: facili quàm cuncta ruinæ
Obvia: quàm pronus sublimi à culmine lapsus,
Mente obit attonitâ: cùm mors factura dolori
Ærumnisque modum lacrymoso ex orbe removit
Maturum vitæ, precibusque extrema rogantem.

Hæc super augustis divini principis actis
Sufficiunt deducta mihi: dabit altera vobis
Plura & fors meliora dies. sint ocia Musæ
Grata laboriferæ: sit mens innubila vati:
Detumeat fortuna minax, cupidusq; nocendi
Desinat innocuos telis incessere livor:
Nec calami, nec mentis egens, Heroa per omnem
Ibo cothurnatus: calidæ nec prima juventæ
Orsa, nec extremos patiar squallere triumphos.

CHRISTE Leo Judæ , gemino qui ſtemmate polles,
Aſpice nos , humilemque potens defende Sareptam :
Quam tibi Saxonici ſtatuit generoſa Leonis
Poſteritas , genitor ſapiens natusque benignus.
Hic tua bella geras : hîc armatura ſit omnis :
Juſtitiæ thorax cæleſtis , & aureus umbo
Salvantis clypei : non abſit fervidus enſis
Ætherii ſtatus , non caßis amica ſalutis.
Hic habita bonus , hic te veſtigantibus offer.
Donec ad alterius traductos ocia vitæ
Æterno ſiſtas genitori ô Lucifer illam
Ultimus acceleret cupidis mortalibus horam.

HEN-

HENRICVS MEIBOMIVS
Junior

LECTORI S.

HAbuit Avus meus insignem copiam antiquorum Diplomatum, & Tabularum, Imperatorum, Regum, Principumq; ex Archivis publicis, Monasteriorum imprimis, cum ipso communicatarum, & fideliter descriptarum, ex quibus Germaniæ, & Saxoniæ quàm maximè, Historiam illustravit. Quas inter cùm in ipso quoque oriente datas à Constantinopolitano Imp. litteras accepisset, historiam Ducis Henrici, ex Serenissima Brunsuicensi & Lynæburgensi Domo illustrantes, publico invidere noluit. Ne autem, ut varia sunt hominum judicia, ab imperitis intellectæ prius quam essent, contemptæ relinquerentur, commentario historico illustravit, quo, ex quisitâ de Principis illius posteris narratione, non solum pietatem & studium illustrandi res patrias dominis suis probavit, sed etiam specimen

exemplumque posteris reliquit, quomodo ex antiquis tabulis augeri & illustrari Illustrium Genealogiæ debeant. Imprimis vero operam dedit, ut Henrici hujus filii natu majoris, Ottonis Ducis, qui Princeps Tarenti rebus in Italia gestis maxime inclaruit, illustrem memoriam, annalibus nostris pene neglectam, undique conquisitis subsidiis, conservaret & illustraret. Editus est libellus ab ipso vivente, hoc in loco, anno seculi hujus decimo quarto, & iterum à me cum aliis opusculis ante annos viginti sex: quoniam tamen & argumentum nobile id meretur, & viris doctis placuisse ex frequenti ejus citatione observavi, & nuper quoque Rerum Germanicarum cognitione præcellens Vir, *Henricus Guntherus Thulemarius*, Amicus noster, dignum judicavit, quod eruditissimo suo de Bullis Aureis, Argenteis &c. commentario aliqua parte insereret, & notis illustraret, ego etiam in hoc tomo comparere volui, breve hoc, sed, nî in Avitis scriptis censendis fallor, eruditum, & mole sua lectorem non gravaturum scriptum: cui etiam alicubi notas meas adspersi. Vale & fave.

AN-

ANDRONICI,

ejusdem nominis secundi,

IMPERATORIS CONSTANTINOPOLITANI

AVREA BVLLA,

DATA

HENRICO, HENRICI MIRABILIS F. ALBERTI MAGNI N.

DUCI BRVNSVICENSI,

regiones Orientis perlustranti, ante annos penè

CCC.

Cum Notis ad Bullam, deque Principis ejusdem posteris Narratione exquisita,

HENRICI MEIBOMII.

Pars

Pars Genealogiæ Ducum Brunſuicenſium,
in quâ aliquot Perſonæ ab aliis ſcriptoribus omiſſæ indicantur.

Henricus Leo

Henricus Dux Saxoniæ & Palatinus Rheni, cognomento Longus. | *Otto Roman, Imp.* | *Wilhelmus* Craſſus

Otto Puer.

Albertus Magnus. | *Joannes.*

Henricus Moroſus, *ſive* Mirabilis. | *Wilhelmus.* | *Albertus* Pinguis.

Otto. | *Albertus.* | *Wilhelmus.* | *Henricus.* | *Luderus.* | *Joannes.* | *Magnus.* | *Erneſtus.* | *Adelheidis.* | *Richenſe.* | *Mechtildis.* | *Jutta.*

Henricus. | *Erneſtus.* | *Joannes.* | *Wilhelmus.* | *Alſine.* | *Albeidis.* | *Hagna.* | *Facie.*

Otto princeps Tarenti in Italiâ. | *Balthaſar Comes Fundorum.* | *Riddagus.* | *Melchior Epiſcopus primum Oſnaburgenſis, deinde Suerinenſis.*

Alber-

ALbertus cognomento Magnus, sive Senior, *Ottonis* primi Brunsuicensis Ducis Filius, *Wilhelmi* dynastæ Lunæburgici Nepos, *Henrici Leonis* Bajoariæ & Saxoniæ Ducis Pronepos, ex *Adhelizâ*, sive *Adelheide*, sorore *Ottonis* marchionis Montisferratensis, quam in Angliâ, ubi apud reginam materteram educabatur, sibi copulavit, sex filios genuit, & unicam filiam. In fillis enituere maximè, *Henricus* primogenitus, conditor familiæ *Grubenhagensis*, ut vulgò loquimur, & *Albertus* domus *Brunsuicensis* ac *Lunæburgensis* auspex. De horum posteris aliquid nunc dicemus, sic tamen, ut de Alberto primùm verba faciamus.

Ei ab obesitate corporis, quâ avum *Wilhelmum* penè æquavit, *pinguis* cognomentum coætanei indiderunt. De matrimonio consentiunt omnes, quòd nimirum cum eo nupta fuerit *Richense* filia Dynastæ alicujus Herulorum, sive Werlensium in Henetis ad mare Balthicum. Ex hac sustulisse scribitur filios sex: *Albertum*, *Henricum*, *Joannem*, *Ottonem*, *Magnum* & *Ernestum*. Referuntur hi ab auctore Chronici Saxonici vernaculâ linguâ exarati. Hieronymus Henningesius addit filiam unicam N. quæ magna fuerit sacerdos in perveteri cœnobio *Gandesiano*.

Habuisse autem Pinguem plures utriusque sexus liberos, dubium non est: quorum aliquot ab aliis non animadversos præteritosque, hoc loco per commodam occasionem indicabimus.

Vidi literas donationis Principis Alberti communicatas mecum ab admodum reverendo, amplissimoque viro, Dn. Petro Windruvio, illustris cœnobii Riddagshusani abbate laudatissimo, datas A. C. M CCCIX. earum initium tale est: *In nomine Domini, Amen. Albertus Dux de Brunsuik, omnibus Christifidelibus, præsentibus & futuris in perpetuum. Etsi proprietas bonorum jure terræ consuetudinario dari debet in comicilio: verùm quia id in desuetudinem propter defectum abiit comicilii, necessario aliis aminiculis quæsitis & habitis, hujusmodi datio in publicam redigitur notionem. Inde est, quòd tenore præsentium oblivioni locum subducentes, & labili hominum memoriæ succurrentes, duximus lucidè protestandum, quòd habito consilio, & requisito consensu omnium, quorum consensus fuerat requirendus, & præcipuè heredum nostrorum, filiorum videlicet:* Ottonis, Alberti, Wilhelmi, Luderi, Joannis, *& filiarum*, Adelheidis, Rikecen, Mechtildis: *nec non omnium aliorum, quorum interest &c.*

Vidi præterea alias literas Ottonis primogeniti Alberti Pinguis, datas decennio post, hoc est, A. C. MCCCXIX. qui ab obitu parentis proximus, in quibus recenset fratres suos, *Albertum* Præpositum S. Alexandri Embecæ, *Henricum* Canonicum Hildesiensem, *Luderum*, *Joannem*, *Magnum*, *Ernestum*: sorores *Mechtildin* & *Juttam*. Idem in aliis literis agros sibi resignatos donat monasterio Hujesburgensi, & nominat *Albertum* Canonicum Halberstadensem, & *Henricum* Canonicum Hildesiensem, utrumque ad annum MCCCXXIII.

Harum beneficio litterarum (quibus & quartas ejusdem Alberti Pinguis A. C. MCCCIII. datas, ejusque filios *Ottonem*, *Albertum*, *Wilhelmum* & *Henricum* inculcantes, adjungo) manifestum est, Alberto Pingui filios fuisse minimùm octo, *Ottonem*, *Albertum*, *Wilhelmum*, *Henricum*, *Luderum*, *Joannem*, *Magnum*, *Ernestum*: filias quatuor, *Adelheidin*, *Richense*, *Mechtildin*, *Juttam*.

In his *Wilhelmus* & *Luderus* cum sororibus suis, ab aliis prateriti, nostro munere nunc quasi reviviscunt. Nihil autem nunc ulterius de Alberti Pinguis posteris addam, satis esse ratus, demonstrasse, quantum ad pleniorem veriorémque familiarum illustrium deductionem conferat, si ab historiarum scriptoribus diplomata, literæ & Instrumenta antiqua ex archivis deprompta inspiciantur.

Alter Alberti Magni filius familiæ *Grubenhagensis* conditor *Henricus*, (quòd austero more modoque omnia ageret, neque in præsenti fortunâ facilè acquiesceret, *Morosus*, sive ut vulgus scriptorum loquitur, *Mirabilis*, popularibus suis der Wünderliche/ nuncupatus) fœcundo & ipse usus est conjugio, quippe qui septem liberûm parens exstiterit. Hi in Chronico Saxonico, quod diximus, isto recensentur

ordine: *Joannes* Præpositus Embecensis, *Wilhelmus* in juventute mortuus, *Henricus* & *Ernestus* ditionis paternæ heredes. Ex filiabus idem Chronicon affirmat, *Albeidin* niubsisse filio regis Græciæ, *Hagnam* principi Carinthiæ, *Elisabetham* Comiti Bichlingio. Chronico adstipulantur Henningesius & Reusnerus, addunt tamen *Margaritam* Barnimi II. Pomeraniæ Ducis conjugem, quod in medio relinquo.

Ego verò in litteris Henrici Mirabilis, datis Hertzbergæ anno MCCCIX. inveni tres ejus filios, totidemque filias indicari. Illi sunt *Henricus*, *Ernestus*, *Wilhelmus*: hæ, *Alsine*, *Albeidis*, *Facie*. In literis his initio suspectum mihi erat tertiæ filiæ nomen (nuspiam enim id legeram antea, neque intelligebam, uti nec-dum satis intelligo) rebarque mendum subesse: sed cùm postea Dominæ *Faciæ*, uxoris Bertrami à Werl, nomen anno MCCLXXVI. in litteris Henrici & Alberti Ducum Brunsuicensium, atque idem deinde nomen in aliis etiam litteris invenirem, acquievi. Si vero conjecturis sit utendum, poterit *Facia* esse eadem quæ *Bonifacia*, sicuti *Mia* est *Euphemia*, Germanis usitata primarum syllabarum in nominibus expunctione.

Alsinen puto esse, quæ vernaculo sermone nobis Else / ut sit *Elizabeth*, quam Henningesius *Friderico* Comiti Bichlingio nubsisse affirmat.

Adelbeidis secundo genita (hoc enim innuunt literæ parentis) data est in matrimonium filio Regis Græciæ, ut Chron. Saxon. Quis verò ille *Rex Græciæ*, & quo nomine fuerit *Filius*, turpi, sed scriptoribus nostris illius ævi admodum familiari negligentiâ non indicatur. Quibus tenebris ut lucem aliquam inducamus pro virili nunc enitemur. Prius quam verò id faciamus, de filiis Henrici Mirabilis ordine aliquid commemorabimus.

Joannes, quem primogenitum statuere videtur Chron. Saxonicum, etsi à patre in litteris, quas dixi, omittatur, à fratribus tamen Henrico, Ernesto & Wilhelmo indicatur ad annum MCCCXXIV. & quidem ut vocetur *Clericus*. Ad dignitatem *Præpositi* in æde collegiatâ S. *Alexandri* apud *Eimbecenses* ascendit A. C. MCCCLXII. sed non diu isto honore gavisus est, quippe quem post quinquennium mors abstulerit. Visitur etiamnum hodie in æde, quam dixi, sepulcrum ejus cum tali inscriptione: *Joannes Dux & Dominus Brunsuicensis, filius illustrißimi principis & domini, Domini Henrici, Ducis Brunsuicensis, Præpositus hujus ecclesiæ S. Alexandri, obiit anno MCCCLXVII. X. Kal Junii, cujus animam habeat Dominus.* Successorem in dignitate accepit fratris Ernesti filium parenti cognominem.

Wilhelmus à Crancio in Saxoniâ lib. IIX. cap. XXXII. in infantiâ: ab Henningesio in pueritiâ, mortuus memoratur. In quo uterque fallitur. Meminit Wilhelmi parens ad annum MCCCIX. & ita meminit, ut addat, se ejus consensum requisivisse, quod nemo certè de puero, multo minus de infante pronunciarit. Præterea ipse cum duobus fratribus Henrico & Ernesto consensit translationi quorundam bonorum feudalium ad monasterium Riddagshusense, factæ A. C. MCCCXIV. iterumque quadriennio post stabilitæ: quo anno etiam ejus fit mentio in literis Joannis Præpositi, ut & in aliis Ernesti & Wilhelmi, fratrum literis. Ut ita vixerit, post primam mentionem à parente factam, annos adhuc XIX. Quis vero hunc in pueritia, imo quis in infantia mortuum dixerit?

Ernestus natu minimus in divisione paternæ hereditatis cum fratre facta, accepit regionem, quæ hodie Ducatus Grubenhagensis nomine venit, descenderuntque ab eo nusquam interrupta linea Wolfgangus & Philippus, familiæ Grubenhagensis Principes ultimi, non ita pridem defuncti.

Henricus, primogenitus Henrici Mirabilis (de quo præcipue aliquid dicemus) exemplo avi Alberti qui biennium in Galliis, diutius vero in Britannia apud *Henricum III.* Angliæ regem, cognatum vixit, ibique secundam conjugem Adhelizam, quam dixi *Leonoræ* reginæ Angliæ consanguineam, uxorem duxit: exemplo etiam atavi, Henrici Leonis (cujus per Orientem peregrinationes ab Helmoldo Buzoviense in Hist. Slavica, lib. II. à cap. III. usque ad XIIX. & Crancio Saxon. lib. VI. cap. XXIX. & sequentibus aliquot, luculenter describuntur) exteras regiones, moresque multorum hominum cognoscere satagens, non tantum Italiam, Austriam, Pannoniam aliasque regiones illis finitimas, sed Græciam etiam & Cyprum insulam perlustravit. Unde & vulgo *Dux Henricus de Gracia* fuit dictus, quo nomine etiam ipsum appellat

Jutta

Jutta, Abbatissa Quedlinburgia in literis ad annum MCCCXLIII. Lustrata porro Græcia, Palæstinam quoque eodem itinere invisit & Sepulchrum Domini, atque ipsam denique Arabiam & loca sacra in ea ad montes Oreb & Sinai. Docent hoc antiquitates monasterii Cellæ Paullinæ, ordinis Cistertiensis, non procul Arnstadio, in agro Suartzburgico, quas mecum communicavit vir optimus & doctissimus Henricus Ecstormius. Eæ vero de Henrico nostro hæc habent: *Anno MCCCLI. Henricus Dux Brunsuicensis donat monasterio in Walkenried duas spinas de corona Christi, quas de partibus transmarinis asportaverat, cum esset in Græcia. Ibi vidit reverendum Archiepiscopum monasterii siti in pede montis Oreb. Et cum postea Henricus Dux ad limina S. Catharinæ, in monte Sina, caussa peregrinationis transiret, ad monasterium Archiepiscopi devenit, & ipse eum multum benigne recipiens, cum non haberet majores reliquias, spinas sæpe dictas, cum oleo B. Catharinæ ei contulit &c.*

* Quæ ibi avus meus ex Antiquitatibus Monasterii Cellæ Paullinæ refert, illa egregie illustrat, imo non ea tantum, sed Henrici Ducis iter & occasionem litterarum Imperatoris Andronici, Diploma ipsius Henrici, datum A. Chr. MCCCLI. in vigilia Epiphaniæ Domini: quo in loco incertum, cum in apographo non nominatur. Eruerat illud ex Archivo Walchenredensi, antiquitatum patriarum peritissimus Vir, *Joh. Henricus Hofmannus* Seren. Brunsuicens. & Lyneburg. Ducibus ab Archivis, immatura morte aliquot ante annos sublatus, suoque præstantissimo operi de Insignibus Ducum Brunsuicensium Tom. I. cap. 3. hoc ipso litterarum tenore inseruerat, quo nunc publico. *Nos Henricus Dei gratia Dux in Brunswick recognoscimus in his scriptis publice protestantes, quod ob favorem, quem singulariter gerimus ad Monasterium Walckenred, nec non specialem fratris Conradi, dicti de June, Abbatis ibidem amicitiam ac animæ nostræ nostrorumque progenitorum remedium & salutem contulimus prædicto Monasterio cum quibusdam aliis reliquiis, partem de ligno Domini, oleum Beatæ Catharinæ, ac duas spinas de corona, qua Dominus JESUS CHRISTUS in passione fuerat coronatus, quas de partibus apportavimus transmarinis. Nos enim existentes in Græcia apud Excellentissimum Dominum Imperatorem Romeorum Palliologum, semper Augustum, Sororium nostrum dilectum, vidimus reverendum Patrem Archiepiscopum monasterii siti in pede montis Oreb, cui à jam dicto Imperatore recommendati fuimus specialiter & commissi. Qui quidem Archiepiscopus legatione functus à memorato Imperatore, sororio nostro ad Regem Franciæ obtinuit ab eodem Rege prædictas spinas ex speciali favore, quas secum ad propria transportavit. Post hæc cum nos ad limina Beatæ Katharinæ in monte Syna, causa peregrinationis transiremus, ad monasterium Archiepiscopi devenimus memorati, ac ipse multum benigne nos recipiens, ob reverentiam Imperatoris prædicti Sororii nostri, quum non haberet majores reliquias, spinas sæpe dictas, cum oleo Beatæ Catharinæ nobis contulit in signum favoris & amicitiæ specialis, quas nobiscum deferentes Monasterio dedimus, ut præmittitur, memorato. Ne verò hæc nostra donatio oblivioni tradatur, aut dictæ reliquiæ frivolæ & falsæ, quod absit, ab aliquo reputentur, præsentem literam sigilli nostri appositione dedimus roboratam. Actum & datum anno Domini M CCC. quinquagesimo primo in vigilia Epiphaniæ Domini.*

Anno MCCCXXVI. domi adhuc Henricum fuisse litteræ ab ipso tum datæ indicant: anno vero sequenti peregre abfuisse ex litteris Ernesti fratris patet, in quibus is inter alia sic loquitur: *Nos, ut cultus divini officii ex nostra & dilecti fratris nostri Ducis Henrici, nunc in remotis agentis, cujus jurisdictionem & vices ex sua commissione gerimus, promotione augeatur &c.* Litteræ datæ sunt anno M. CCC. XXVII. Abiit autem tum fortè primum in Italiam, comitatus Ludovicum Bavarum Imp. qui eodem anno illuc profectus, triennium regionis pacandæ caussa inibi hæsit. Anno enim sequenti, XXIIX. videlicet, Henricum in Italia cum Ludovico fuisse diploma Imperatoris eo anno datum docet, in quo Castruccius de Altelm in ellis in Ducem Lucæ sublimatur, & Henricus ejus rei testis nominatur. Videri potest Appendix ad Tomum I. Historic. Marq. Freheri pag. XXXI.

De peregrinatione Henrici in Orientem nihil habent scriptores nostrates, præterquam quod conjecturis occasionem præbent indicatione matrimonii, quod idem Dux inierit cum *Maria* filia Cypri regis: cujus nomen eadem qua superius negligentia omittitur. Hoc enim conjugium non nisi per occasionem alicujus longinquæ diuturnæque peregrinationis, & ex ea inter Principes diversissimarum nationum ac linguarum enatæ familiaritatis, contrahi potuit.

Fides vero conjecturæ nunc demum astruitur, confirmaturque testimonio BULLÆ AUREÆ, sive literarum ANDRONICI Junioris, qui ex familia *Palæologorum* tertius Imperium Orientis, sive Constantinopolitanum, gubernavit. Ille enim Principi Henrico affini suo, regiones Orientis perlustraturo, literas dedit commendatitias ad Reges, Principes & Dynastas vicinos: eo fini, ut sumptuosum periculisque plenum iter, tum securius, tum minoribus impensis, adeoque majori cum honore conficeret.

Deplorandum autem est infelix optimi principis fatum, destituti idoneo laboriosæ peregrinationis scriptore, quem Henrico Leoni, ut antea meminimus, obtigisse constat. Felicior hac in parte Henricus Morosus, cui præco laudum contigit *Henricus Rosla* Neoburgensis, Poëta, si tempora, quibus vixit, cogites, neque arte, neque ingenio destitutus dignusque, cujus poëma luci datum canescat seclis innumerabilibus, quod beneficium à me σὺν θεῷ habebit.

Cæterum *Bullam Andronici Augusti* conservavit nobis collegium SanBlasianum, quod in urbe Ducum Brunsuicensium hereditariâ Brunsuigâ per Dei gratiam multis jam annis floret. Ex archivo depromptam communicavit mecum vir reverendus ac doctrinæ eruditione excellens, *Valentinus Mullerus* JCtus, Decanus collegii SanBlasiani: internuncio & conciliatore *Antonio Colero*, Lubecensi patricio, ejusdem collegii Canonico, homine tum utriusque juris, tum antiquitatis omnis peritiâ optimè instructo. Bulla verò ipsa hoc modo se habet.

„ ANDRONICHUS in χῷ Deo fidelis, Imperator & moderator Romeorum, Pa-
„ leologus, excellentissimis Regibus, nobilibus & egregiis Principibus, Comitibus,
„ Marchionibus, Capitaneis, Communitatibus, Dominis, Castellanis ac Potesta-
„ tibus, Rectoribus, ac etiam universis & singulis, tam ecclesiasticis, quàm secula-
„ ribus, ad quos præsentes advenerint, salutem cum Imperiali affectione. Cùm
„ magnificus & nobilissimus vir, HENRICUS DUX BRESVICENSIS, cognatus cariffi-
„ mus Imperii nostri, per diversas mundi partes gressus suos dirigere intendat. Inde
„ nos rogamus attente, ut amore Imperii nostri ipsum Henricum commendatum
„ habere velitis, vestrumque auxilium, consilium & favorem tribuentes. Quicquid
„ autem erga ipsum honoris & juvaminis nostro Imperio proprio reputabimus fore
„ factum. In cujus rei testimonium præsens privilegium aureâ Bullâ munitum mu-
„ nimine jussimus roborari. Datum in castro Dimonci nostri Imperii, anno Dominicæ
„ incarnationis MCCCXXX. die sextâ Januarii.

Subscripto prima. Subscriptio altera.

Sigillum sive bulla aurea.

Hactenus

Hactenus Bulla Andronici, cujus orthographiam ita religiose retinuimus, ut etiam vitia remanere passi simus. Latinè autem ab Imperatore Græco scriptam non immeritò mirere: nisi suspicari libeat, sub *Latinis* sive *Francicis Cæsaribus*, qui ut aliqui colligunt LX. vel ut Pachymeris fragmenta lib. II. annotant, L. annos & IIX. menses *Byzantii* imperarunt, Græcos externæ linguæ commercium admisisse. Cui suffragatur, quòd tunc temporis propter crebras præcedentium temporum ab Imperatoribus, Regibus & principibus Christianis pro recuperandâ ex Barbarorum manibus Palæstinâ, institutas expeditiones, peregrini coloni in Orientalibus regionibus magno numero consederant. *Veneti* etiam cum *Genuensibus* & *Pisanis*, qui mari omnes multum poterant, in lacero isto & dissipato, vereque, ut Poëta loquitur, *Lamentabili regno* Græciæ, partim invitantibus, partim invitis Imperatoribus, nidificabant, deque potentiâ ac ditione suâ cum alterius injuriâ amplificandâ dilatandâque supra modum soliciti, linguam, quâ ipsi utebantur, in occupatas regiones & regna paullatim inferebant. Neque ignotum, quomodo *Michaëlus*, qui ex Palæologis primus cum imperio fuit (quòd tyrannidi suæ diffideret) de ineundâ Veteris & Novæ Romæ ecclesiarum concordiâ serio molitus sit, missâque Romam legatione splendidâ, à Papâ, quantumvis reclamantibus Byzantinis sacerdotibus, aliquid fucatæ & evanidæ consensionis impetrarit. Quid? quod ipse ejus rei causâ ad Concilium Lugduni in Galliis à Gregorio X. ad A. C. MCCLXXII. indictum accedere non detrectarit? Unde fine dubio per Orientem linguæ Latinæ, tàm in templis, quàm aulis, major, quàm antea fuerat, usurpatio. Sed hac scholâ omissâ Bullam ipsam nonnihil dispiciemus.

Andronichus in χῷ Deo) Vitiosa statim in initio scriptio, ab inscitia scriptoris profluens: neque enim apud Latinos, quod monumenta nostra ita ostendunt, nedum apud Græcos, aliter quàm Andronicus scribebatur. Titulus modestior magisque compositus est illo, quem usurpavit *Manuel*, *Friderici Barbarossæ* coætaneus. Qui ita apud Albertum Stadensem ad annum MCLXXIX. ampullatur: *Manuel in Christo Deo fidelis Imperator*, *Porphyrogenitus*, *divinitus coronatus*, *regnator potens*, *excelsus & semper Augustus*, *& moderator Romanorum magnificus*. Reponitur crambe illa à Crancio Saxon. lib. VI. cap. XXXVII. & Metropol. lib. VII. cap. V. Inanior autem, multoque magis ridiculus alter ejusdem Manuelis strepitus, relatus à doctissimo *Camerario* in Chronologiâ Nicephorianâ ad hunc modum: Μανουὴλ ἐν Χριστῷ πιστὸς βασιλεὺς ὁ πορφυρογέννητος, ῥωμαίων αὐτοκράτωρ, εὐσεβέστατος, ἀεισέβαστος, αὔγουστος, ἰσαυρικὸς, κιλικικὸς, ἀρμενιακὸς, δαλματικὸς, οὐγγρικὸς, βοσθενικὸς, χροβατικὸς, λαζικὸς, ἰβηρικὸς, βουλγαρικὸς, σερβικὸς, ζηχικὸς, χαζαρικὸς, γοτθικὸς, θεοκυβέρνητος, κληρονόμος τοῦ στέμματος τοῦ μεγάλου κωνσταντίνου, καὶ ψυχῇ νεμόμενος πάντα τὰ τούτου δίκαια. Quæ Latinè ita sonant: *Manuel in Christo fidelis rex purpurigena*, *Romanorum Imperator*, *pietate præstantissimus*, *semper venerandus*, *Augustus*: *Isauricus*, *Cilicicus*, *Armeniacus*, *Dalmaticus*, *Ungricus*, *Boseuticus*, *Crabaticus*, *Lazicus*, *Ibericus*, *Bulgaricus*, *Servicus*, *Zechicus*, *Chazaricus*, *Gotthicus*, *qui gubernatur à Deo*, *heres coronæ Magni Constantini*, *& animo cor-lens omnia jura ipsius*, En tibi ineptias variorum ac multiplicium titulorum coacervatorum, quas aliæ quoque gentes usurparunt, sive Græcorum levitatis imitatione, sive propriæ vanitatis arrogantiâ.

Palæologus) Fuit Andronicus ὁ δεύτερος, filius *Michaëli* junioris, *Andronici* primi nepos, pronepos *Michaëli* senioris cognomento Palæologi, qui sub specie tutelæ filiorum *Theodori Lascaris* imperium arripuit, coronatus A. C. MCCLIIX. Latinos Constantinopoli ejecit triennio pòst, utque Imperium per tyrannidem occupatum sibi suisque confirmaret, ad concilium Lugdunense A. C. MCCLXXII. celebratum concordiæ cum Latinis ineundæ causâ accessit, sed A. C. MCCLXXXIII. vitam cum morte commutavit, cum quinquagesimum octavum annum superasset.

Hujus filius fuit Andronicus, ὁ πρῶτος sive senior, cui duæ fuerunt uxores: prima *Maria* Hungarica, mater Michaëli junioris, qui vivo patente coronatus est A. C. MCCXCIV. die Constantini: verum ante patrem obiit A. C. MCCCXIX. relicto filio Andronico juniore.

Altera conjunx Andronici senioris fuit *Irene* Longobarda, filia *Bonifacii* V. marchionis Montisferrati, mater multorum liberorum, *Demetrii*, *Theodori*, *Joannis*, & *Simonidis* filiæ, nuptum datæ *Crali* Regulo Serviorum.

Atque hæc est prima affinitas inter duas familias æquè illustres, Palæologam Græcam & Brunsuicensem Germanicam: nam suprà meminimus in matrimonio Alberti magni Brunsuigii fuisse Adhelizam Montisferratensem. Ex fide Chronici ante CCC. & LX. circiter annos rithmis concinnati hæc affirmo, neque moror, vel Chronicon Saxonicum, vel recentiores, *Alexinam*, *Aldebrandini* Marchionis Estensis filiam Alberti Magni conjugem secundam inculcantes. Sed quid vetat quin rithmos ipsos adjiciamus?

Von Bruneswich dher Vurste riche/
  Reit darnach viel Vurstenliche/
Nach eyner Maget schone/
  Zo Enghelant von dher zo lone
Her süzer minne gerte/
  Dher in dhe Königinne werte/
Dhe jr Mume was.
  Dhe Maget se im gaph alß ich las.
An eren harte menichvalt
  Vil wunderen wol se was gestalt
Jr name was Adhelize/
  Ghezirет wol mit vlize
Was jr lip vern vnd na
  Marchreue Otto von Munsera
Seyt men/ daz jr Bruder were
  An Lumbardie ein Vurste mere.

Nunc in Græciam ad Palæologos redeundum. In his Andronicus senior nepoti suo Andronico conjugem dedit *Irenen Alemannam*. Hæc sine dubio Henrici Mirabilis filia est Adelheidis, quæ secundum Chronicon Saxonicum Græcorum Regis filio copulata fuit. Nec quemquam movere debet, quòd, quæ Nicephoro Gregoræ est *Irene*, Chronico prædicto *Adelheidis* appellatur. Potuit enim Andronicus eodem modo, quo secundæ conjugis ex Longobardiâ, sive Sabaudiâ, ut aliqui volunt, oriundæ, nomen mutavit, prioris etiam nomen, utpote Græcis peregrinum & insolens, repudiare, aliudque substituere, de quo planè sum certus. Impingit autem Gregoras, quando Irenen, vel ex *Alemanniâ*, vel ex *Occidentali Franciâ* ortam fuisse dicit. *Orientalem* enim voluit (debuit sanè) dicere Franciam, quâ appellatione veteres magnam Germaniæ partem complexi sunt, ut Otto Frisingensis lib. VI. cap. II. & Godefridus Viterbiensis parte XVII. innuunt.

Nuptiæ hæ contractæ sunt anno Christi MCCCXIIX. ut observavit Gregoras lib. IIX. liberis tamen caruit Irene, ut idem historicus. Vivendi finem fecit anno conjugii VIII. qui est Christi MCCCXXVI. Cætera quæ ad Andronici historiam pertinent: quomodo avum Imperio exuerit, inque monasterium detruserit, à Nicephoro Gregorâ lib. VIII. IX. & X. prolixè exponuntur: sed quæ huc non pertinent.

Altera autem hæc est domus Brunsuicensis cum familiâ Palæologâ affinitas, & quidem propinquior, incertum per quam occasionem contracta: nisi suspicari velimus, generosam virginem apud cognatos Montisferratenses in Longobardiâ, vel alibi extra patriam in regio, aut alio illustri gynæceo educatam, indeque petitam. Quam conjecturam sub judicium lectoris venire patimur.

Nobilibus & egregiis Principibus) *Nobilißimus* olim Imperator audiebat, ut est in L. quæris III. D. de natali restit. Postmodum designati Cæsares, Imperatorum uxores, & qui ab Imperatoribus dignitate proximi erant, hoc titulo fuerunt honorati, quod pluribus docet Jul. Cæs. Bulengerus de Imperat. Rom. lib. II. cap. IX. Andronicus igitur Imp. hoc in loco Principes sibi subjectos, Comites & Marchiones respectu sui *nobiles* tantum vocat, & *egregios*, qui infimæ nobilitatis alias tantum erant. At *Henricum Brunsuicensem*, principem exterum, hospitem & cognatum, vocat *nobilißimum*, tanquam à se proximum, vocat *magnificum*, qui titulus cum illustribus & illustrissimis coincidebat. Unde in L. XXXII. Cod. de appellat. Præfectus prætorio §. I. illustris, §. IV. magnificus appellatur. Sequentibus temporibus,

&cum

& cumprimis in Germania magna ſimplicitas in titulis & modeſtia viguiſſe deprehenditur. Imperatores ipſi, Principesque ſæpe magni, tum Eccleſiaſtici, tum Politici, longe inferiores jam dictis titulos non averſati fuerunt, quod multa me docuere monumenta. Exempla quædam addam. In literis Conradi de Dorſtad, nobilis Dynaſtæ, ſive Baronis Saxonici, ad annum MCCLVII. hæc habentur verba: *cum conniventia honorabilis viri, Domini Wilhelmi regis Romanorum* Literæ Magni Torquati Ducis Brunſuicenſis hoc modo clauduntur: Hir hefft over geweſen de Erbare Vorſte / Biſchop Albert von Halverſtadt / anno MCCCLXX. Wernerus & Otto, nobiles Dynaſtæ in Hadmerſchleven & Egelen / ita affantur Ottonem Ducem Brunſuicenſem: Werner und Otte / de Edlen van Hadmerſleve / und Heren tho Egelen / beden dem Achtbaren Vorſten / uſeme Heren Hertogen Otten van Brunſwick / uſe berede und willege denſte: literæ datæ ſunt A. C. MCCCXLI. Hugo miles & Joannes famulus, dicti de Eſcherte, ſcribunt Domino ſuo, Joanni Comiti de Roden & Wunſtorpe: *Viro nobili & honeſto*: in literis datis anno MCCCXXIX. Otto Dux Brunſuicenſis jam dictus, vel alius ejuſdem nominis, in inſtrumento quodam donationis ſeipſum nominat *Domicellum de Brunſwick*: annus aſcriptus eſt MCCCXXIX. Quantum vero diſcrepat ſimplicis iſtius ſeculi modeſtia ab inſolenti laſcivientis temporis noſtri faſtu!

Dux Breſvicenſis) Alterum σφάλμα ſcriptoris. Familiare autem tam Græcis, quam Latinis auctoribus, noſtratia nomina fœde corrumpere; partim imperitia linguæ, partim præpoſtero quodam elegantiæ ſtudio. Exempla invenias apud Strabonem, Cæſarem, Florum, Tacitum, alioſque ex veteribus. In recentioribus nemo ea in re magis ineptit, ſeu potius inſanit, quam Paullus Jovius. Nec reticendum, quod Ottonem Comitem Tarentinum, Henrici Mirabilis filium, de quo multa mox dicturi ſumus; Bonfinius Hungar. rer. decade II. cap. III pro Brunſuicenſi, Brundusienſem Ducem appellat. Audiant hac de re ſcriptores Aventinum recte ſentientem in Nomenclatura Annalibus præmiſſa: *Propria nomina*, inquit, *non ſunt vertenda, ſed literis aucta aut diminuta, Romana incude formanda: ita Plinius docet: ſic Hermolaus Barbarus commonet, & ego apud illuſtres rerum ſcriptores diligentius obſervavi*.

Cognatus cariſſimus) Cognatum vocat, quem *affinem*, vel *ſororium* dicere debebat. Forte, quia Irene Auguſta, Henrici ſoror, in vivis eſſe deſierat, arctioris neceſſitudinis vocabulum omiſſum.

* Quem *Cognatum Cariſſimum* vocat in Bulla ſua Andronicus Imperator, is Henricus Dux in Litteris, quibus Relliquiis à ſe cænobio Walckenredenſi datis fidem facit, Imperatorem Andronicum aliquoties vocat *ſororium ſuum*, uti ex illis ſupra à nobis publicatis patet.

Privilegium aurea bulla munitum) Bullæ appellatione inclinantis & ſequioris Latinitatis ſcriptoribus veniunt literæ ab Imperatoribus aut Pontificibus profectæ: aut potius ſigilla literis ipſis appenſa. Huguwicio, Lexicographus vetus: *Bulla etiam quandoq; dicitur ſigillum, quod ceræ imprimitur; unde bullare, ſigillare; bullatus, ſignatus.* Græcis recentioribus eſt βοῦλλα: unde βουλλοῦν, *ſignare*: ἀβούλλωτος, *non obſignatus.* Erant autem bullæ illæ, ſive ſigilla, nunc aurea, nunc argentea, nunc plumbea, nunc cerea, quibus Imperatores olim pro diverſitate perſonæ, ad quam, aut materiæ, de qua ſcribebant, utebantur. *Aurea bulla*, Græcis communiter χρυσόβουλλον dicitur. Luitprandus Epiſcopus Cremonenſis Hiſtor. Legat. ſuæ ad Niceph. Phocam, Imp. Conſtantinopolitanum, χρυσοβούλλιον appellat, & interpretatur *epiſtolam auro ſcriptam*; ſed male, *aureo* enim *ſigillo ſignatam* dicere debuiſſet. Talis bulla fuit Caroli IV. Imp. illa, quæ κατ' ἐξοχὴν hodie AUREA BULLA dicitur, nemini non nota: talis hæc eſt de qua nos agimus. Datum autem hoc honoris Henrico Brunſuicenſi, ut aurea bulla ipſi provideretur, quum Papam Romanum ſui temporis eo dignari honore noluerit Nicephorus, quem dixi, ſatis arbitratus, ſi litteras argento ſignatas ei mitteret, ut idem habet Luitprandus. Erant autem Bullis impreſſæ imagines Cæſarum, etiam apud Romanos: hinc diplomata non pauca ita clauduntur: *Ad cujus rei memoriam, & robur perpetuò valiturum, præſens privilegium fieri, & bulla aurea typario noſtræ maje-*

majestatis impreßâ jussimus communiri. Vide Cuspinian. in Austriâ, & Knichium in Epopsi, ubi Friderici II. Imp. Diplomata.

* Vir celeberrimus in Notis suis adhunc locum existimat, sine causa culpari hîc præstantissimum illum Episcopum *Luitprandum*. At ego & *Luitprandum*, & omnes illos culpandos existimo, qui Græcam vocem χρυσόβουλλον vertunt *epistolam auro scriptam & signatam*, cum tantum, *auro signatam*, vertere deberent, cum vox illa nihil aliud sive vi suæ originis, sive usu significet. Quamvis enim non negem, auro quoque scriptas epistolas, nec sciam, an Nicephori illa fuerit auro scripta; tamen χρυσόβουλλον nihil de scriptura aurea, sed tantum de signatura notare certissimum est, planè, ut Latinis aurea bulla dicitur, non quæ auro scripta, sed quæ auro bullata & sigillata est, ut μολυβδόβουλλα & κηρόβουλλα apud *Codin.* de offic. aulæ Constantin. c. V. n. 22. quæ plumbo & cera signata sunt, appellantur, nullo extante exemplo, quod à litteris auro scriptis, si bulla illius metalli desit, diploma aliquod χρυσόβουλλον appelletur. In quo mecum consentire video virum harum rerum peritissimum *Mabillonium*. l. 1. de Re Diplom. c. 10. & l. 2. c. 16.

Anno Dominicæ incarnat. MCCCXXX.) Græci annos suos non à Christo nato, sicut Latina Ecclesia; sed ab Orbe condito numerant: secuti tamen non fontes Hebraicos, sed vitiosam Septuaginta interpretum translationem. Fuit autem annus, quo datæ hæ sunt litteræ, Græcis ab Orbe condito MMMMMMDCCCXXXIIX. quo tempore Andronicus II. annorum erat XXXIV. Irene, quæ nostris annalibus Adelheidis, conjunx ejus ante quatuor annos tum è vivis excesserat.

Hactenus de Bullâ sive literis Andronici Imperatoris: sequitur, ut de subscriptionibus, sive signis aliquid adjungamus. Subscriptiones rubri sunt coloris, unde conjicio eas ipsius Andronici esse. Nam istiusmodi morem usurpasse Augustos, aliisque indulsisse, patet ex Gregorâ, cujus lib. IV. hæc sunt verba: *Pater* (Michaël) *Andronico* (seniori filio suo) *permisit subscribere rubris litteris.* Pachymerius lib. IIX. *Imperator cinnabari subscripsit.* Vide Jul. Cæs. Bulengerum loco adducto, cap. X. Nisi forte credamus subscriptionum alteram ex his esse magni *Logothetæ*, qui nobis est *Cancellarius*. Fidem facit Curopalates lib. de officialibus Palatii Constantinopolitani. Ubi sic scribit: ὁ μέγας λογοθέτης διατάττει τὰ περὶ τῶν βασιλικῶν χρυσοβούλλων προστάγματα καὶ χρυσόβουλλα πρός τε ῥῆγας, σουλτάνους, καὶ τοπάρχους. Καὶ τοῦτο μὲν ἴδιον τῆς ὑπηρεσίας λογοθέτου ἐστὶ τίμημα. Hoc est: *Magnus Logotheta disponit mandata & bullas aureas, quæ ab Imperatore mittuntur ad Reges, Sultanos & Toparchas. Atq. hoc quidem proprium est magni Logothetæ ministerium.* In hoc munere temporibus Andronici junioris erat *Metochites*, teste Nicephoro Gregorâ.

Sigillum, sive ipsa bulla aurea, cujus ab utraque parte figuram repræsentamus, serico violacei coloris ligamento, litteris ipsis in membrana rudi scripturâ exaratis, adstringitur. Est autem ex auro, non Pannonico, sed Rhenano, fabrefactum ex duabus laminis tenuissimis ita conferruminatis, ut in medio leniter extuberantes cavitatem efficiant, per quam filamenta deorsum versus transeuntia, subtus se in nodulum colligunt.

De titulo Δεσπότου, qui Andronico in sigillo tribuitur, sciendum, generaliter pertinuisse ad ipsum Augustum, quique ab eo proximi, sive naturâ tales essent per sanguinis necessitudinem, sive institutione. Specialiter ejus erat proprius, qui secundus à majestate Imperatoriâ, quem recentiores alioqui Σέβαστον appellarunt: Nadassus Agmonius Notis in Curopalatem. Animadvertas autem geminum σφάλμα scriptionis in sigillo: primum est quòd in ultimâ syllabâ vocis ΔΕΣΠΟΤΗΣ pro [illegible] usurpatur; alterum, quòd ΠΑΛΑΕΟΛΟΓΟΣ scribitur pro ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ.

Et hæc sunt, quæ ad illustrationem Bullæ Augustalis (cui & nostræ historiæ aliquid lucis debent) in medium adferre voluimus: libet nunc reverti ad Ducem Henricum peregrinatorem, deque ejus posteris nonnulla apud alios fortasse minus obvia, cum candido lectore communicare.

In divisione hereditatis paternæ accepit eam partem, quæ hodie Eichsfeldia nuncupatur, unà cum urbe Duderstadio. Tractum istum nomine Marchæ Duderstadensis venire puto in Additionibus ad Lambertum Schafnaburgensem, & Chronico Pega-

co Pegavienſi: quemadmodum idem etiam à Jutta Abbatiſſa Quedlenburgenſi in litteris anno M. CCC. XLV. XVI. Decembris datis *Marchionatus in Duderſtadt* appellatur.

Duæ adſignantur ei conjuges, prior *Helena* Waldemari I. Marchionis Brandenburgici filia, mater Ottonis primogeniti, ut Chronicon Saxonicum vetus: altera *Maria* Cypria, cujus ſupra memini. Hæc peperiſſe ſcribitur Balthaſarum & Melchiorem. De Balthaſaro certum eſt, eum non fuiſſe uterinum Ottonis fratrem, ſed ex patre tantum, indicante Theodorico Niemio de ſchismate lib. I. cap. XXIII. ubi in edito exemplari perperam legitur *ejus fratrem ex parte*, pro *eius fratrem ex patre*, ut codex meus MS. habet. De ſingulis hiſce Henrici filiis ordine agemus, non prius tamen, quàm ipſis fratrem adjungamus *Riddagum*, hactenus omnibus, qui familiam Brunſuicenſem explicarunt, ignoratum prætermiſſumque. Ex quâ matre ſit progenitus indicare non poſſum: litteras, quarum beneficio reviviſcit, idem, quem dixi, *Valentinus Mullerus*, mecum communicavit: ſunt autem hujusmodi.

Dei gratiâ nos Reddacus filius quondam illuſtris principis Henrici Ducis in Brunſuic, honorabilis viris & diſcretis noſtris dilectis, Decano, totique capitulo eccleſiæ SCti Blaſii ibidem, voluntatem noſtram ad quævis beneplacita cum ſalute. Provisionem factam per illuſtrem principem dilectum noſtrum fratrem Ottonem Ducem in Brunſuic, capellano fratris noſtri dilecti Balthaſar Ducis ibidem, Gotfrido dicto de Mackenrode clerico, de præbendâ nobis vacante ex morte honorabilis viri, Dn. Florini quondam ibi Decani, & de præſentatione factâ de eadem, ut quæcunq. nobis vacante de præſenti, vel in futuro, cujus jus patronatus ad nos dinoſcitur pertinere, pleno jure & ſecundum formam & tenorem prænominatæ præſentationis in unicam ſigillo noſtri dilecti fratris Ottonis antedicti, in quâ cum plenitudine noſtræ bonæ voluntatis conſentimus; gratum ratum & firmum ſumus habituri. Rogantes quatenus prædictum Gotfridum noſtrum capellanum promotum habeatis jure noſtro. In hujus rei teſtimonium ſigillum noſtri dilecti fratris Ottonis antedicti eſt appenſum, in quo nos ſumus contenti, quia ad præſens noſtro ſigillo caremus. Datum in Aſt, anno Domini MCCCLVII. in die beati Andreæ Apoſtoli.

Hactenus literæ Riddagi. In ſigillo, quod ex rubrâ conſtat cerâ, duo viſuntur leopardi. Neminem autem offendat vitioſa ſcriptio, quod pro Riddago Reddacus legitur, nam & Helmoldus hiſtoriæ Slavicæ lib. II. cap. I. & Crancius Saxon. lib. VI. cap. XXII. illuſtre monaſterium, à *Riddago* fundatore *Rigdagshuſium* dictum, Reddageshuſen appellant. Neque ignotum, quomodo in vocabulorum Germanicorum ſcriptione ac enunciatione ſæpe numero litteræ G & C commutentur. Sic quæ Germanis ſuperioribus ſunt, Groſſe / genus monetæ: Glucke / gallina: Glocke / nola, ſive æs campanum, Saxonibus enunciantur Kroſſe / Klucke / Klocke. Scriptas verò eſſe litteras Riddagi in Italiâ, è loco ubi datæ ſunt colligo. Eſt enim *Aſt* urbs Galliæ cis-Alpinæ, ut Jacobus Philippus Bergomenſis, Supplement. lib. XIII. Meminit etiam Aſtæ ad Morum amnem, parentis Duci Sabaudiæ, Schraderus in inſcriptionibus Italiæ pag. CCCLXXIX. Aſtam Theodorus Marchio Montisferratenſis ſuæ ditioni adjecit. Vixiſſe igitur Riddagum cum fratribus in Italiâ affirmaverim: quæ verò ulterior ejus fortuna, quæ res geſtæ, quis obitus, non inveni: agam igitur de ejus fratribus.

Ottonis primogeniti annus natalis ignoratur: ſi ætatem, quâ fuit cum moreretur, conſideremus, A.C. MCCCVII. dias in luminis auras prodiiſſe, conjicere, poſſimus. De rebus ejus in patriâ geſtis nihil reperi, excepto quòd Adolfo Comiti Naſſovio, electo archiepiſcopo Moguntino contra Marchiones Miſnenſes ſuppetias tuliſſe referatur ab Hieronymo Henningeſio, & aliis. Factum id volunt A.C. MCCCLXXV. ſed nec, quæ foris fortiter feliciterque fecit, ſcriptorem invenere. Blondus multa de ſuis Italis locutus, Ottonis Brunſuicenſis vix ſemel meminit. Theodoricus Niemius ſcriba Pontificius, lib. I. de ſchiſmate cap. XXIV. à pueritiâ in armis enutritum, iisque in Taurinorum regione (hodie Pedemontium appellamus) ac Inſubriâ, ſive Longobardiâ, inclaruiſſe, auctor eſt. Plena tum erat turbarum motuumque Italia, ab Imperatoribus Germanicis inique neglecta, graſſantibus illic *Galeatio* & *Barnabâ* (alii Barnabovem nominant) *Stephani* filiis, *Mediolani* Viceco-

mitibus, tyrannis crudelissimis: horum exempla sequebantur non pauci alii inquieti & turbulenti alastores, ut nobilissima provincia, orbisque terrarum decus, fœdissimè laceraretur. Conductus tum fuit Otto Brunsuicensis ejusque frater *Balthasar* publico ecclesiæ Romanæ stipendio, cui ita fidem ac industriam probarunt, ut qui maximè. Justis enim præliis quadragies cum hostibus conflixere, semper obtentâ victoria, hoste fuso, fugato. Quæ per vim illi aliis ademerant, ex iniquorum possessorum manibus extorta legitimis suis dominis magno animo restituerunt, nihil præter gloriam virtute partam sibi reservantes. In urbibus, quas hosti eripuerunt, recensentur *Ticinum* in Insubribus, *Aquensis* civitas in Taurinis, & *Vercellæ*, & hanc quidem Gregorio XI. Pontifici Romano restituére. Præter istas magni nominis urbes etiam arces quadraginta à grassatoribus occupatas, in libertatem vindicarunt. Gravia illa & periculosa fuisse bella nemo inficias ierit, neque scriptor, quem dixi, dissimulat: verùm ea fuit horum principum rei militaris scientia, fortitudo, & conjuncta felicitas, ut nunquam non prosperè atque ex animi sententiâ rem agerent. Dominabatur tum temporis in Siciliâ & Apuliâ *Joanna*, ejus nominis prima, *Roberti* Ducis Calabriæ ac Regis Siciliæ ex filio *Carolo* neptis, ejusdemque regni cum aliis multis regionibus ab avo designata heres. Quæ cum apud multos invidiâ flagraret, neque inter tot æmulos securitatem sibi policeri posset, intuita perpetuam Ottonis Brunsuigii in rebus gerendis prosperitatem, nuptias ejus per legatos ambivit, propositâ spe consequendi regni amplissimi minimè obscurâ. Eo tempore Otto agebat *Ferrariæ* apud agnatos principes familiæ *Atestinæ*. His auctoribus postulatis Joannæ Reginæ annuit, etsi illa eâ erat ætate, à quâ conjugii fructus, proles scilicet, sperari non posset. Nuptias celebratas A. C. MCCCLXXVI. annotavit Pandulfus Collenutius histor. Neapolitan. lib. V. A Reginâ accepisse tum Ottonem principatum *Tarentinum* credunt omnes: neque ego contradixerim. Urbis descriptio exstat apud Florum lib. I. & Procopium rerum Gothicar. lib. III.

* An rectè *Henningesius* scribat Ottonem A. MCCCLXXV. Archiepiscopo Moguntino tulisse suppetias, dubito, potiusque in Italia tum credo fuisse, quippe quem anno sequenti nuptias cum Johanna Regina celebrasse *Pandulphus Collenutius* scribit. Uti vero Riddagum in Italia A. MCCCLVII. fuisse ex Tabulis ejus ante adductis patet, ita Ottonem hunc Romæ A. MCCCLV. Coronationi solenni Caroli IV. Imperatoris in Basilica S. Petri peractæ interfuisse, disco ex Tabulis Cæsareis, quibus Nurembergensibus Stratarum publicarum defensionem confirmat, à Nobilissimo *Abasv. Fritschio* in addit. ad Limnæi l. VII. c. 35. publicatis, (ubi tamen vitio sine dubio Typothetæ scriptus est annus MCCLV.) quibus scilicet inter alios subscripsit *Otto Brunsuicensis*: ex supra vero adductis Litteris Ducis Reddaci vel Riddagi, qui sigillo fratris Ottonis usus, patet, eum A. MDCCCLVII. in *Ast* fuisse.

Biennio pòst, hoc est, A C. MCCCLXXIIX. electus est Pontifex Romanus Urbanus VI. priùs archiepiscopus Barensis: ante istud supremæ dignitatis fastigium, tàm Ottoni, quàm ejus conjugi Joannæ Reginæ familiariter notus. Quâ de causâ uterque sibi de hoc novo Pontifice optima quæque policebatur, Regina verò unum illud, ut sine morâ & tergiversatione marito; hactenus Principis Tarentini titulo contento, coronam regni Neapolitani tribueret.

Verum Pontifex Urbanus, aliàs amicis difficilis, fastuque rustico immodicè tumens, à Neapolitanis civibus, externi principis, & quidem Germani, dominatum aversantibus, clàm palàmque monebatur, ne quid temerè in re magni momenti statueret. Unde factum, ut non tantum nihil opis vel honoris à Papâ Otto impetraret, verum etiam incivilem planè experiretur. Cùm enim nomine conjugis suæ reginæ Neapolitanæ Urbano de dignitate novâ gratularetur, obedientiamque pro more polliceretur, atque in convivio quodam solemni, præsentibus, tàm ecclesiasticis, quàm politicis proceribus, viris honoratis, reverentiæ ergò Pontifici accumbenti flexis genibus poculum vini offerret, Urbanus tanti nominis & splendoris principem diu coram festare permisit: neque priùs scyphum è manu ejus accepit, quam à Cardinali quodam agrestem istam & incivilem, in Pontifice, qui se servum servorum, Christique omnium humilimi vicarium ambitiosè jactat, insolentiam aversante, civilitatis esset admonitus. Quam inurbanam ferocientis sacrificuli rusticitatem, non tantùm

tum modestè tum dissimulavit Otto, verùm etiam paullo pòst, cùm Papam suâ morositate Cardinales à se abalienare, novoque & periculoso in Ecclesiâ schismati fores aperire animadverteret, adjunctis sibi magni nominis experientiæque Iureconsultis, necnon ex primariâ nobilitate quibusdam magnatibus, de concordia inter dissidentes maturè sarciendâ diligenter tractabat. Fertur tum de alio etiam negocio cum Papâ egisse, nimirum, ut filio Marchionis Montisferrati Ducis Ottoni consanguineo, inque aulâ ejus viventi, pateretur Pontifex conjungi Mariam regni Siculi heredem. Quo matrimonio sanguinis innocentis effusio, ædium sacrarum vastationes, agrorum populationes averti, paxque aurea bellorum tempestatibus fedatis istis in regionibus stabiliri posse videbatur: sed nec regni proceres ab Ottone dissentiebant. Verum nec auditus est ille: neque qui benè consulentem nullo modo negligendum monuerant, aliud quàm invidiam & odium reportarunt. Quæ omnia iterum patienter tulit Otto, sic tamen, ut obstinati hominis fatum infelix fortunamque prædiceret, ac memor parænesis regiæ: *Noli amicitiam contrahere cum homine iracundo, aut cum bilioso versari &c.* imposterum ab ejus familiaritate omninò abstineret.

Non multò post idem hierophanta Urbanus Joannam Reginam, evibrato in eam fulmine ecclesiastico, utriusque Siciliæ & Neapolis regnis privare fategit, præter alia, gravissimum illi inferens crimen, quod concitatis Cardinalium animis electioni Clementis VII. Anti-Papæ caussam præbuisset, excitato in Ecclesiâ schismate perniciosissimo. Jus verò regnorum, quæ dixi, transtulit Papa in *Carolum* cognomento Parvum, *Dyrrachii* in Illyrico principem: quem ex Pannoniâ, ubi apud *Ludovicum* Regem agebat, evocatum, impositâ ei publicè Coronâ Joannæ surrogavit: quod impium facinus tragicum reginæ exitium, Ottoni periculum summum, Pseudopontifici extremam creavit infamiam.

Fuit Carolus *Ludovici* Dyrrachini filius, illustri quidem loco natus, sed in re valde tenui, quem Joanna regina ejusque maritus, jam à multis annis infinitis propemodum beneficiis cumulaverant. Habebat idem princeps concessu Papæ uxorem patruelem suam *Margaritam*: cujus conjugii Joanna regina, quæ utrumque à pueritiâ domi suæ educarat, auspex ferebatur, datâ in dotem sponsæ urbe & arce Iserniâ. Nati sunt his conjugibus, *Joanna*, quæ postea nubsit *Gulielmo*, cui cognomentum Curialis, Duci Austriæ, & *Ladislaus*, quem mysticâ aquâ ablutum, Otto Brunsuicensis ex sacro fonte levavit. Utrumque non minore benevolentiâ & favore, quàm parentes fecerat, Regina prosecuta est: & quidem tum maximè, cum marito Carolo in Pannoniâ apud *Ludovicum* regem agente, Margarita, viduæ non absimilis, cum liberis suis in Italiâ hæreret. Quæ quidem, & alia non minora beneficia, cum aliquando grato animo secum revolveret Carolus, suâ sponte Deum testatus fertur, se contra reginam, ejus maritum, ac utriusque dignitatem & commodum nunquam quicquam, vel vi, vel fraude conaturum. Verum Papales furiæ, ad orbem Christianum turbandum enatæ, spe regni præpotentis consequendi objectâ, in ambitioso, ac à juventute adhuc calenti animo, religionem istam facilè extinxerunt.

Statim enim post inauspicatam coronationem Romæ factam, Carolus animum & manus ad regnum adjecit, cujus urbs primaria *Neapolis*, nefariâ improborum civium perfidiâ hosti priùs patuit, quam arma ejus visa, nedum experta essent. Quâ infidelitate perterrita Regina in arcem, quam Novam vocant, se recepit, ibique à regio exercitu obsessa est. Scribit Gobelinus ætate VI. cap. LXXVI. Carolum, ut deditionem extorqueret, non modò arietibus, balistis ac tormentis æneis muros impetiisse, verùm etiam inauditum priùs, planeque fœdum stratagema (si modò crudele factum istam appellationem meretur) adhibuisse. Etenim captivorum, qui in urbe erant, bonam partem trucidari, cadavera membratim dissecari; frustaque tabo & sanie fluentia in lagenas sive doliola admixtis humanis fecibus ingeri; denique vasa ista machinis ad id præparatis rectâ supra arcem in altum projici mandavit. Quæ deorsum versus labentia, sive in aream arcis, sive alia ejus ædificia inciderent, immani fragore crepuere, intolerabili foetore circumquaque diffuso: adeo ut obsessi præter horrorem, quo ex sanguinolentorum membrorum intuitu perfundebantur,

bantur, infecto venenatoque aëre continuos vomitus ciente penè suffocarentur. Simili stratagemate Bononienses usos in Mutinæ obsidione, & cadavera jumentorum vi machinarum in urbem jecisse, idque pro more illorum temporum, notat Carolus Sigonius de regno Italiæ lib. XIIX. ad annum MCCXLIX.

Dum hæc intra mœnia urbis aguntur, Otto qui foris erat, ut ab obsidione arcis Novæ hostem retraheret, vel ei saltem incommodaret, aquæ ductus incidit: unde in urbe, magnâ hominum jumentorumque multitudine oneratâ, ingens exorta aquæ penuria, cui cisternæ subvenerunt. Cives verò Neapolitani, quod bellum opinione diuturnius metuerent, ad fraudulentas artes decurrendum rati, centaurum quendam militarem, pannis, annisque obsitum, nuper Reginæ ejusque marito familiarem, quid porrò faciendum esset consuluere. Is suasit litteras nomine Reginæ scribendas, sigilloque adulterino obsignandas: quibus illa ad certum noctis tempus, destinatumque prope arcem Novam locum, cum paucis iisque fidis amicis secreti colloquii causâ maritum evocaret: qui si litteris credat, seque sistat, ex insidiis opprimendum. Gestus est mos flagitioso veteratori; scriptæque litteræ, & Ottoni transmissæ. Quibus lectis evestigio cum fratre Balthasaro, nec non marchione Montisferrati Joanne, cognato, tribusque aliis primariis copiarum ductoribus, rem secretò communicavit: iisque solis stipatus insequentis noctis concubio ad locum indicatum contendit. Hostes verò interim per viam regiam latam pro fundamq; fossam duxerant, virosque circiter quinquaginta juxtà in insidiis collocarant. In quos de improviso incidens cum suis Otto, ipse capitur: Balthasar frater beneficio noctis evadit: Montisferratensis Marchio cum tribus reliquis miserè trucidatur. Pugna commissa est XXV. Augusti anno MCCCLXXXI. Hoc modo rem gestam affirmat Theodorus Niemius: à quo modicè dissentit Gobelinus: nam etsi Ottonem proditum non negat, litterarum tamen per fraudem scriptarum non meminit. Pandulfus Collenutius lib. V. rem aliter exponit, cujus verba hæc sunt: *Otto cum se à civibus proditum esse cerneret, urbem foris oppugnabat: cumq; die quodam instructo milite vi irrumpere conaretur, Carolus eâ re cognitâ, copias suas in duas partes divisit, & duabus portis egressus Ottonem duobus locis adoritur: pugnatur acriter: sed Otto tamen cùm prælium virtute suâ bene multas horas sustinuisset, & equus generosus, ex quo dimicabat, lapsus in eum cecidisset, superatus, captus & Carolo traditus est.* Hactenus Collenutius, quem sequitur Paulus Æmylius de gestis Francor. lib. IX. Potior verò habenda fides Niemio & Gobelino: quippe qui isto tempore ambo in Italiâ, & quidem in curia Papali versati, rem omnem exactius cognoscere potuerunt. Accidere hæc A. C. MCCCXXCI.

Cladem istam, ut insperatam, ita funestam admodum, virili infractoque animo tulit Otto, solicitus tantùm de conjuge ab hostibus circumsessâ, victusque inopiâ laborante. In conspectum verò Caroli deductus, superbeque interrogatus, quâ fiduciâ regnum alienum se defensurum in animum induxisset, masculo animo, voceque sonorâ respondit: nihil sibi de regno, quod Caroli sit, constare: Siciliam cum Apuliâ, quæ conjugis suæ fuerit hereditas, quâ debuisset fide ac diligentiâ, contra quosvis hostes tutatum: neque ex veritate quemquam aliud affirmaturum. Hæc dixit, nullâ, vel capite, vel genibus, exhibitâ superbo hosti reverentiâ. Qui quidem victi in præsenti discrimine animi magnitudinem admiratus est non parum, succensuit tamen ei, atque evestigiò in vincula abripi mandavit. Collenutius hîc iterum á Niemio & Gobelino dissentiens scribit. Ottonem dimissum, eâ conditione, ut extra regni fines discederet. Regina de clade & captivitate mariti edocta, Carolo se dedidit, à quo custodiæ tradita, ac non multo pòst interfecta est.

Qui stipendia fecerant sub Ottone, inque victoris potestatem venerant, eos omnes, ac cumprimis Germanos, inveterato, sed improbo, nobilissimæ gentis odio, Neapolitani cives ad cædem deposcebant. Quomodo verò ex præsenti discrimine erepti sint, cum historia sit jucunda, acà solo, quod equidem sciam, Gobelino prodita, auctoris verba libet apponere. *Cum Neapolitani*, inquit, *inter cæteros captivos Teutonicos in odium Ducis maximè exosos haberent, omnes eos postulabant occidi. Plurimos enim ex eis, licet Duci nihil auxilii præstiterint, solummodo nationis causâ trucidabant. Unde multi eorum inter populares mechanicis artibus insudantes, aut aliàs degentes ibidem, ab honestis mulieribus misericordiâ motis infra cisternas & cellaria occultabantur,*

donec

donec primi tumultus furor quiescebat. Rex Carolus videns Neapolitanorum animos in Teutonicorum necem obstinatos, nec eos flectere valens, nec eis resistere audens, commisit Villanucio militi duci exercitus sui, ut in hoc articulo quid expediret protinus ordinaret. Quapropter Villanucius cunctis Teutonicis cum Duce Ottone captis congregatis in unum, singulis eorum arma sua reddidit, & convenientibus eis in planicie, ante castrum Novum, quæ Carreria dicitur, Villanucius Neapolitanis dixit, ut Teutonicos apprehenderent, si placeret ipsis occidere eos. Neapolitani verò tanto se recusantes submittere periculo, ut Teutonici illi extra regni confinia salvi discederent, consensum præbuerunt. Quapropter Rex Karolus quibusdam galeis ad id aptatis eos extra regni sui districtum perducere fecit. Hæc Gobelinus Ærat. VI. cap. LXXVI. Repetit inde Crancius Metrop. lib. X. cap. XXVI. Villanucii à Carolo post coronationem conducti, meminit etiam Collenutius lib. V.

Sed ad Ottonem reflectendus sermo. Is in carceribus fuit circiter triennium, ut disertè Niemius lib. I. cap. XXIV. & LX. ubi locus *castrum Minervini* appellatur, simulque indicatur à Friderico II. Imp. extructum fuisse. Exiit è custodiâ, non quidem Caroli Dyrrachini clementiâ, sed fortè aliorum operâ, sub id tempus, quo Ludovicus Andegavensis à Joannâ adoptatus, cùm ob vulnera in prælio infelici accepta, tum ob animi mœrorem, ex hac vitâ in aliam migravit. Datum fuit hoc Ottoni honoris, ut præstitâ fide de redeundo, quoties vellet exspaciaretur, seque venatu more nobilitatis Germanicæ exerceret. Quod dum aliquando ageret, per Britannos quosdam interceptus Avenionem Galliæ urbem deductus est.

Crediderim isthic Ottonem, vel sponte suâ, vel necessitate compulsum, cum Anti-Papa Clemente ac Ludovico Andegavensi altero ejus nominis, primi, de quo dixi, filio, in fœdus venisse, provideque deliberatum fuisse, quomodo conjunctis viribus, unâque operâ duo florentissima regna ex manibus Dyrrachini extorqueri, animique impotentis homo Urbanus exauctoratus Papa in ordinem redigi posset.

Increbescente autem famâ de inopinatâ Dyrrachini cæde, quem factiosi quidam, rebusque novis studentes proceres Hungari, in Pannoniam evocatum Ludovico Regi defuncto surrogarant: Regina verò *Elisabetha* filiabus consultum volens improvido consilio immaniter mactari jusserat, Otto collecto tumultuario exercitu in Siciliam trajecit, exceptusque magnificè à Quatuor-viris, delectis regni Siculi gubernatoribus, omnique nobilitate, rerum ibi sine controversiâ potitus est. Non multò post navigavit in Apuliam, in quâ Caroli Dyrrachini vidua adhuc cum imperio erat: ibique conjunxit se cum *Thomâ San-Severinate* ejusque complicibus, Caroli dum viveret, & nunc Reginæ hostibus. Hi Neapolim intra tempus breve cum toto regno in suam potestatem redegere, infelici Reginâ cum Ladislao & Joannâ liberis Cajetam munitissimam regni urbem profugiente: in quâ diu cum miseriâ luctati sunt. Urbanus quidem sacrâ censurâ in perduelles istos animadvertit, crucisque symbolum in eos contulit, qui se illis armis opponerent, cum tantâ delictorum remissione, quanta iis conceditur, qui recuperandæ terræ Sanctæ aut fidei causâ militant: tamen neque illi Neapolim reliquerunt, nec quisquam eo tempore ipsis bellum movit. Verba sunt Collenutii.

Recuperavit tunc Otto Tarentinum Ducatum, cæterasque, quas ante captivitatem habuerat, possessiones. Neapolitani verò cives justissimas luebant pœnas infidelitatis & perjuriorum contra Joannam reginam, ejusque maritum Ottonem commissorum. Omnium enim injuriis expositi erant, & vilissima quæque mancipia ac calones impunè rapinis, libidinibusque in urbe grassabantur: ut malorum istorum pertæsi utriusque sexus homines quam-multi, damnatam exitio patriam deserentes, Capuam, Cajetam & in tutiora Siciliæ loca commigrarent.

Quorum infelicitati & miseriæ ex animo condolens Otto, redire eos in patriam jussit, addito qui ab inermibus vim propulsaret de suis copiis sufficienti comitatu. Neque hoc contentus, publico edicto sub pœna capitis vetuit, ne quis vel miles, vel alterius conditionis homo, civibus molestus esset. Hoc modo rem gestam scribit Niemius dicto libro cap. LXV. Gobelinus refert multos æmulorum ab Ottone interfici jussos: potentioribus Tarentum in custodiam missis. Accidêre hæc A. C. MCCCLXXXV.

Proximo ab hoc anno *Ludovicus* ejus nominis secundus, primi filius, Andegavensium Dux, instigante Anti-Papa Clemente & Galliarum rege *Carolo* VI occupandi regni Siculi ac Neapolitani causâ in Italiam venit. Huic Otto, sive quòd ætatem affectam viresque infirmas, sive Gallicam potentiam, gentisq; Italæ desultoriam levitatem, consideraret, non tantum utroque regno cessit, sed ut in illis se confirmaret, auxilio fuit, solo principatu Tarentino contentus. Neque quicquam de ejus rebus gestis amplius invenitur, nisi quod cum Margaritâ infelicis regis Caroli æquè infelici viduâ in gratiam redierit, condonatis ei injuriis ac contumeliis omnibus, quas vel ab ipsâ, vel ejus marito proximis annis, nihil horum meritus accepisse omnibus constabat. Factum hoc est A. C. MCCCLXXXVII. quo ipso etiam vitam cum morte commutavit, annos habens vitæ circiter LXXX. Errant qui A. C. MCCCLXXXXI. vel LXXXXII. defunctum volunt. Hi sunt Chytræus, Reusnerus, Henningesius, Buntingius & alii. Errat Chronicon Saxonicum vetus, quod scribit in carcere mortuum ad annum MCCCLXVI. Sepultus est *Foggiæ*, quod opidum distat à Luceriâ XI. milliatibus versus Apuliam, ut Abrahamus Ortelius in Synonymiâ Geographicâ. Niemius lib. I. cap. XLIV. *terram Foye in Apuliâ* nuncupat.

In Ducatu Tarentino Otto successorem habuit *Raymundum Baucianum* Comitis Nolani ex familiâ *Ursinâ* F. quem Gobelinus & Collenutius Baltzianum vocant. Celebratur etiam in possessionibus Ottonis arx *Luceria* distans Neapoli XXIV. milliaribus, ut Niemius lib. I. cap. XXXIV. Idem cap XXXII. & XL. arcis & territorii circumjacentis amœnitatem describit, addens in conclavi quodam arcis effigiem Ottonis depictam fuisse. Papa Urbanus cum ibi aliquando cum suo semiviro comitatu desideret, *Luceriam Christianorum* nominari voluit: quod irridentes alii falsè *Miseriam* indigitarunt. Carolus Dyrrachinus de alieno liberalis Luceriam donavit *Francisco Pregnano*, (cui cognomentum fuit Butylli) homini vilissimo & ab omni virtute alieno procurante largitionem istam Urbano Papâ, cujus ex fratre Butyllus erat nepos: verè perditus & profusus nepos.

Fuit Otto Princeps planè heroicus, animi magnitudine viriumque robore nulli secundus: moderatus simul & humanus: de quo jure illud Poëtæ usurpes:

Magnorum haud unquam indignus avorum.

Indeque est, quod Niemius tot encomia in eum congerat. lib. I. de schism. cap. VI. nominatur *Pater principum, & norma nobilium*: cap. IIX. *totus catholicus*: cap. XXIV. *prudentissimus ac strenuus nimis in factis armorum*: cap. LXV. *pius, mansuetus, neque vindictæ cupidus*. Singularum virtutum istarum illustria documenta & exempla in historiâ ejus frequenter reperias: unum atque alterum libet annotare. Cum aliquando ex Neapolitanis civibus nonnulli coram ipso de miseriis & calamitatibus suis multa locuti, ingratitudinem, quâ nuper erga ipsum & conjugem turpiter usi fuissent, faterentur, deprecarentur; ipse ad lacrymas eorum suas continere non potuit, contentus leniter & absque commotione indicasse, nullam omnino eos caussam, imo ne quidem prætextum, habuisse tam sceleratæ & sine exemplo defectionis: neque quicquam severiter tum in eos statuit.

Quomodo tollendis dissidiis, paciq; constituendæ studuerit, ex eo apparet, quòd Gregorius XI. Pontifex, cum desertâ Avenione, ubi hactenus annis LXX. curia Papalis desederat, Romam rediisset, atque in Italiâ omnia summè perturbata, ecclesiæ Romanæ possessiones (vulgo patrimonium S. Petri appellant) dissipatas, rebellium numerum crescere indies videret, solum hunc Ottonem Brunsuigium elegit, cujus operâ in placandis adversariis, pacandaque Italiâ uteretur. Qui tum ecclesiam molestabant erant Vice-Comites Mediolanenses Galeatius & Barnabas, præfectus urbis Romæ, urbes Florentia & Perusia, nec non ex Dynastis aliqui. Cum his non semel congressus Otto, post multas actiones suâ prudentiâ, comitate, & industriâ tandem impetravit, ut positis armis pacem admitterent. Cujus rei nuncium opidò lætum faustumque, perquam solicito, anxieque rei eventum præstolanti Pontifici relaturus, inter pia exoptatæ pacis desideria è vitâ sublatum præter spem subtristis & dolens cognovit.

In literis fuit mediocriter eruditus, sic ut animi sensa non incommode latinè proloqueretur: neque à salibus alienus erat, quod exemplo probat Niemius. Cum

enim Urbanum Papam in gubernationis suæ initio insolenter & superbè omnia agere, neque recta suadentibus morem gerere conspiceret, atque ex eo prudenter colligeret, quantum incommodi tàm Ecclesiæ quàm Reipublicæ inde immineret, in præsentiâ familiarium in hæc verba prorupit: *Pater noster non* URBANUS, *sed potius ut timeo* TURBANUS *dicetur, & multis erit adversitatibus involutus, & ruina multorum.*

In bellis gerendis fuit industrius & circumspectus, simulque felix. Etenim affirmante Niemio lib. I. cap. XXIV. quadragies justo prælio cum hoste dimicavit, semper victor: qua prosperitate fortunam *M. Claudii Marcelli* (qui Plin. lib. 7. cap. XXV. & Julio Solino cap. VI. testantibus undequadragesies victoriam ab hoste reportavit) supergressus est.

Venatione (quam inter laudatissimas principum oblectationes præcipuam censeri oportere Xenophonteus Cyrus affirmat) ad depellendam segnitiem frequenter usus est, & quidem in amœnissimis Luceriæ montibus, ubi aprorum, cervorum, aliarumque sylvestrium ferarum admiranda copia. Si quid autem captum esset, ex eo caput sibi reservabat, truncum dabat nobilibus, quos secum eduxerat.

Spacium illud, quo vitam hominis, ex integrâ firmâque valetudine longævi, Spiritus S. in Psalmo XC. determinat, annos videlicet XXC. Jehovæ opt. max. benignitate complevit: cùm contrà Dyrrachinus, homo sanguinarius & fraudulentus ad ætatis suæ medium vix proveheretur, cæsus cùm esset quadragenarius, ut Niemius indicat.

Mausoleum, in quo conditus fuit, nescio quâ curiositate, vel occasione, apertum, inspexit *Hercules* Dux Ferrariensium Ottonis agnatus, deprehensumque est, corpus in singulis pedibus senos habuisse digitos: quod ex ore Herculis ejusque aulicorum exceptum, refert Collenutius lib. V.

Insignia Ottonis, ut ex sigillo litterarum Ducis Riddagi didicimus, fuere *duo leopardi*, sive *leones fulvi coloris*, olim ab *Henrico Leone* ex *Angliâ* allati, ut Henricus Wolterus in Chronico Bremensi, & Joannes Schiphowerus in annalibus Oldenburgicis MS. & post utrumque Crancius Saxon. lib. 2. cap. XLVII. & lib. 8. cap. XXIIX. annotarunt. Cum enim ille non tantum bonis, quæ Imperatorum & Ecclesiastico-rum Principum beneficio possidebat, exutus, verum etiam titulo Ducali, ut Godefridus monachus scribit, ac clypeo, ut Schiphowerus, hoc est, insigniis avitis privatus esset, leones istos à rege Angliæ Richardo accepisse fertur; quos deinde etiam Leonis filius, Henricus Dux Saxoniæ & Comes Palatinus ad Rhenum gessit in clypeo. Quæ vero avita fuerint Henr. Leonis insignia quæri potest. Usum eum in clypeo equo saliente, communiter affirmatur: quam bene, pronunciare nequeo. Penes me sane nummus est vetustus, argenteus, laminæ instar tenuis, uti superiorum ætatum nummi esse solebant; quem mecum communicavit JCtus CL. Joan. Oberbergius, Reip. Mindanæ nuper Syndicus, & Ducis Brunsuicensium Consiliarius, hodie Ducis Megapolitani Procancellarius, Consocer & amicus mihi summus. In eo leo visitur, caudam elevatam gestans, spaciumque totum interius occupans, cum circumscriptione, HEINRICUS LEO DUX. Nummi iconem ipsam subjicio.

I.

* SErvo adhuc illum ex avita hæreditate carissimum mihi nummum, Mindæ in Westfalia repertum, unicum fere hujus maximi Ducis, qui, inter antiquarios cognitus sit, parvum licet, tenuem, & una tantum parte, ut tum moris, cusum. Quamvis autem semper genuinum, & si non ab ipso Leone, tamen ab aliis, illo adhuc vivente cusum judicaverim, fateri tamen cogor, à doctissimis & harum patriarumque antiquitatum peritissimis viris, qui inspexerunt, manibusque suis tractarunt, eum aliquando habitum suspectum ex inscriptione, quorum ratio-

nes

nes hic examinabo, Lectori judicium relicturus. Primò, cognomentum *LEO* in nullis Henrici Diplomatibus extans, nec in nummo illum usurpasse credunt, ideoque suspectum hinc nummum videri: deinde etiam in Diplomatibus semper se scribere *Henricus*, non *Heinricus*, ut in nummo est. Verùm quamvis in nullo diplomate Henrici extare epithetum Leonis libenter largiar, hinc tamen non colligitur, eum id nunquam usurpasse, aut, ab aliis sibi dari in iisdem passum esse, cum alias constet, constanter illi datum, & Henricum illo nomine sibi placuisse. Ab Henrico Angliæ Rege datum ipsi honorificum hoc cognomen, non arbitror, (quamvis Viris doctissimis id creditum sciam) cum etiam Pater ipsius *Henricus*, alias *Superbus* dictus, ita à nonnullis vocetur. *Helmoldus* enim, scriptor illorum temporum l. 1. c. 35. Magni Ducis filiarum alteram, Wulfhildin nomine, *datam esse Duci Bavariæ Catulo, quæ pepererit ei Henricum Leonem*: ubi non alius potest intelligi, quam Henricus Superbus, uti visum quoque est *Crantzio* Saxon. l. 5. c. 25. Et, quando deinde idem Helmoldus l. 1. c. 57. scribit *Henricum Leonem cæpisse armari contra Conradum Regem*, non potest alius quàm Henricus pater intelligi. Quando etiam in antiquis cantilenis & Chronicis Germanicis Henricum filium vocari video: Hinrich de junge Lowe / ad patrem, qui etiam ita vocatus fuerit, respici arbitror. Quicquid autem sit, sive à Patre hunc titulum habuerit, sive aliunde acceperit Henricus, constanter ipsi dein à Scriptoribus tribuitur, & ipsum Ducem illo sibi titulo placuisse, (ut hostes *recognoscerent*, quod, *sicut Leo fortissimus bestiarum, ad nullius paveret occursum*, verba *Helmoldi l. 1. c. 92.*) non uno argumento possum ostendere. Quæ enim hodie adhuc Brunsvigæ visitur in area templi in Burgo Statua Leonis fusilis, illa ab hoc Henrico Duce erecta est, uti præter constantem traditionem refertur in Chronicis quoque. *Albertus Abbas Stadensis ad An. MCLXVI. id notat, & Hermannus de Lerbeke* in Chron. Com. Schaumburg. p. 22 scribit, *eum super basin erexisse Leonis ærei effigiem in Brunswick, tanquam colossum suum, cum* ipse *Leo vocaretur. Cleinsorgius in Ecclesiastica Historia* Westfaliæ seu antiquæ Saxoniæ, Germanice scripta, & hactenus nondum edita, refert idem de erecto Leone æreo ex *Henrico de Hervordia*, & hæc addit, uti ex Germanico à me versa sunt: *Et est probabile, hoc ipso tempore etiam Leones, qui in quibusdam templis & vetustis ædificiis in Westphalia, ut* in Soest / Brielen / Werll / Erwitte / Hagen / Opherdicke *& aliis locis inveniuntur, erectos esse.* Cum vero Henricus civitatem novam super fluvium Wochenitze non longè à Lubike in terra Racisburg cæpisset ædificare *appellavit eam de suo nomine Lewenstatt, quod dicitur Leonis civitas*, ut notat *Helmoldus* Chron. Slav. l. 1. c. 85. Cui igitur à Scriptoribus Leonis nomen datur, qui Leonis illam statuam erigi fecit, Leonem in insignibus habuit, à suo Leonis nomine urbi conditæ nomen dedit, cur non nummis quoque id epitheton imprimi passus sit? *Helmoldus* l. 1. c. 84. *Et creatum est ei nomen novum, Henricus Leo Dux Bavariæ & Saxoniæ.* Et quoniam in nummo tantum Dux, sine additione Bavariæ & Saxoniæ, habetur, illo tempore cusum esse suspicor, quo jam ducatibus privatus, quando se solo Ducis titulo scripsit, uti vidi in ejus sigillo Diplomati A. 1191. dato, appenso, in quo Leo erecta cauda cum circumscriptione HENRICI DUCIS SIGILLUM, planè ut in nummo. Alterum dubium de orthographia nominis Henrici facilius etiam solvo. Fateor quidem, in plerisque Henrici Ducis Tabulis & sigillis scribi *Henricus*; cum tamen in quibusdam *Heinricus* scribi observaverim, ad Nummi *αὐθεντίαν* conservandam id sufficere arbitror. Extat in Archivo Monasterii Riddageshusani Diploma ejus datum A. 1146. in cujus principio, more tum recepto, initiali tantum littera scriptum est: *H. Di gra Dux Saxonie.* Sigillo autem appenso ita circumscriptum est. ✠ HEINRICUS DEI GRACIA DUX BAWARIE. Quamvis etiam filius ejus Henricus Palatinus plerumque nomen suum in Diplomatis scribat *Henricus*, tamen in duobus illius sigillis itidem inveni HEINRICUS.

Deinde & hoc mihi constat, Leonem urbi Suerinensi à se instauratæ, cathedraque Episcopali ornatæ leonem pro insigni contulisse: testis Burchardus Hedericus in Chronico Suerinensi. Idem princeps urbem *Lunensem*, quæ est ad Lippiam fluvium in Comitatu *Marcæ Westfalicæ*, ac tum temporis ut & magna pars Westvaliæ, Ducibus Saxo-

niæ

niæ adhuc suberat, propter fidem in bellis præstitam, eodem donavit insigni, referente Georgio Spormacher in Chron. Lunensi MS. quod est apud *Ditmarum Mulberum* Termoniensem, antiquitatis patriæ indagatorem solertissimum. Utraque urbs etiamnum hodie in sigillo publico Saxonicum istum leonem usurpat. Solemne autem fuit olim magnis principibus, ut urbibus & opidis à se vel conditis, vel instauratis (ne cives originis suæ acceptorumque beneficiorum memoriam facilè ex oculis deponerent) eadem insignia, quibus ipsi gauderent, vel integra vel ex parte tribuerent. Nec dubium, quin urbs Brunsuiga, Ducum Saxoniæ, & qui ab illis originem trahunt, principum Brunsuicensium, peculium ac patrimonium hereditarium, ab eodem Henrico Leone (cujus operâ ac sumptu urbs & amplificata est & munita) minimè verò gentium ab Alberto Cæsare rubentem suum leonem acceperit. Liquidò igitur affirmaverim, avita Leonis insignia fuisse leonem; quocunque fuerit colore: & ab eo insigni cognomentum Leonis profluxisse: quemadmodum etiam ab urso gentilitio Albertus Ursus cognominatus. Videtur consuetudinem istam indicare Gobelinus ætatis VI. cap. XXIII. inquiens: *Ab antiquo nomina* (cognomina vult dicere) *principum cum nominibus armorum concordabant.* Nepos Henrici Leonis Otto Puer, & Albertus Pinguis Abnepos, vetus hoc insigne majorum iterum usurparunt, item Magnus Alberti filius, quorum sigilla aliquoties vidi, solum leonem habentia. De Alberto Henrici Mirabilis nepote dixi suprà ex Spangenbergio, quod equum salientem in clypeo gesserit. Cæterum in insigniis mutandis magnam sibi olim libertatem permisisse principes in confesso est. Sic constat, Principes, Comites & Dynastas per Belgium & vicina loca, cum bello sacro nomen dedissent, uniformia leonis insignia sibi sumsisse: sic ut Geldrus binos, Batavus, Selandus, Flander, Juliacensis, Montensis, Jeverensis, Brederodius, Culenburgius, Blankenhemius, Nassovius, Dynastæ, aliique plures, unum sibi leonem eligerent: quæ insignia posteri minimè mutarunt. Testis est Abrahamus Ortelius in Theatro orbis terrar. in descript. Flandr. ubi ait: *Flandriæ insigne est niger Leo in campo aureo; quem una cum cæteris Belgicis Principibus, qui simul cum Philippo Elsatio in Syriam expeditionem parabant, pro insigni sumsisse creditur. Eo enim tempore hi Principes, qui erant Flander, Levaniensis, Hollandus, Lucemburgius, Limburgius, Brabantus, Zelandus, Frisius, Hannonius &c. mutatis pristinis insignibus, Leones, coloribus inter se differentes, sibi cepere.* Testis item Jac. Mejerus Annal. Flandr. pag. 52. *Anno* inquit, MCLXXIIX. *Philippus Comes Flandriæ solvens è Syria Constantinopolim, concessit ad Manuelem Græcorum Augustum, reditáque inde terrestri fere itinere domum, mense, ut quidam annotant, Octobri. Insignia autem nigri Leonis quidam hac peregrinatione de Nobilionte, Abilioneorum regulo, pars de Saracenis ante Mediolanum, nescio quo tempore, per Philippum capta putant. Alii vero, quod propius vero fit, concordi assensu à Principibus Belgarum parantibus expeditionem in Syriam, variorum colorum Leones assumptos esse volunt, relictis veteribus insignibus.* Hæc illi. Usu etiam interdum venit, ut qui ab aliis victi essent, abdicare insignia sua cogerentur: quâ de re libet subjicere locum ex Chronico rythmico MS. in quo Poëta de Alberto Magno, Duce Brunsuicensi, belligerante cum Ottone nobili Domino Hadmerslebii, sic loquitur:

Hetteburne her gewan
Eine Borch / und vine wol drizzig Man
Dat uffe / Ritter und Knapen /
Und theilten jr Wapen.
De sine so man pliget
Sua ein dem andere obersiget /
Das her auch an sin Wapen stiget.

Sed hæc per excursum, redeamus igitur unde degressi sumus.

Connupta fuit cum Ottone, ut diximus, Joanna, Caroli Sanzaterei Ducis Calabriæ, filia; quam avus Robertus Siciliæ Rex & Calabriæ Dux, quòd filiis careret, heredem omnium suarum ditionum instituit. Hæc quartum matrimonium iniit cum Ottone Brunsuigio, eam ob caussam ut virtute illius & auctoritate, quâ per universam Italiam Galliamque pollebat, regna sua contra æmulos tueretur. Gobelinus cap. LXXVI. nominat *Siciliæ Reginam. Pro-*

lena, altera conjunx *Joannis*, sive Iani, ex familiâ *Lusinanâ*, sive *Lusignianâ*, regis *Cyprii*: quod tamen pro certo affirmare equidem nolim. Etenim Carolus Joannæ pater obiit A.C. MCCCXXVIII. duas post se relinquens filias, Joannam & Margaritam: tertia Maria fuit postuma. Si igitur Joanna primogenita fuit, necesse est natam fuisse A.C. MCCCXXVI. nupsit autem Ottoni A.C. MCCCLXXVI. ut Collenutius: quo tempore fuit annorum circiter L. Id ipsum etiam non dissimulat Gobelinus, innuens Joannam A.C. MCCCLXXVIII. quo coronam accepit Papa Urbanus, annos sterilitatis attigisse: fuit autem is matrimonii secundus: Gobelinum sequitur Crancius Metrop. lib. X. cap. XV. Sed de hac re liberum esto cuique judicium.

Plura de Ottone proferre non possumus: vitam & res ejus præclarè gestas diligenter consignatas conservatasque etiamnum legi posse, optandum esset. Est verò in illo principe illustre exemplum instabilitatis rerum humanarum, suique ordinis & conditionis hominibus documentum præbet, verissimum esse illud Poëtæ,

——— dicíq; beatus
Ante obitum nemo supremaq; funera debet.

Cùm enim domi splendidâ familiâ natus, toris continuâ in rebus magnis gerendis prosperitate insignem famam & existimationem sibi comparasset, hujusque ergò amplissimas possessiones, puta Ducatum & dynastias: præterea regiam conjugem cum spe florentissimorum regnorum arridente nimiùm fortunâ consecutus esset: inexspectatâ rerum omnium conversione factum est, ut sub postremum vitæ longinquæ actum, conjurantibus quasi inter se, pariterque desævientibus, hinc inopinatâ subditorum perfidiâ, illinc extremâ alumnorum ingratitudine: non tantum conjuge immaniter jugulatâ, principatuque virtute parto per summam injuriam orbatus, verùm etiam à superbo victore in ignominiosum carcerem detrusus sit. Quæ quidem ille omnia moderate tulit, Deo ultori vindictam committens: à quo sanè non est diu dilata: Carolo rege paulò pòst ab Hungaris crudeliter obtruncato: Neapolitanis nullo non injuriarum genere afflictis. Quâ verò fortunâ Urbanus ab hoc tempore usus fuerit, quamque miserè perierit, aliunde peti potest.

Balthasar Ottonem fratrem in Italiam euntem comitatus, ecclesiæ Romanæ cum ipso contra Galeacium & Barnabam, Vice-comites Mediolanenses, militavit multis annis. Quibus ambo non pauca fortitudinis & virtutis exempla ediderunt, profligatis multoties tyrannis istis, ereptisque ex eorum manibus urbe insigni Vercellensi, ac præterea arcibus, sive præsidiis circiter XL. quæ ad possessores suos redire benignè passi sunt. Capto per insidias Ottone, cæsisque, qui cum eo erant, Balthasar tunc quidem periculum evasit, sed non multo post interceptus, & ad Carolum regem deductus jussu ejus, immani ad posteritatem exemplo, oculis orbatus est, & quidem publico in foro, eo nimirum in loco, ubi ante annos aliquot de mandato sanguinarii hominis Caroli I. regis Siciliæ, à Clemente IV. Papâ ad sceleratum illud facinus perpetrandum furiosè animati, *Conradinus*, Conradi IV. Cæsaris filius, Friderici II. nepos, totius anni carcere prius maceratus, capite plexus est. Istius Caroli primi, quem *Petrus* Rex Arragoniæ *Nerone Neroniorem & Saracenis crudeliorem* dixit, abnepos fuit hic Dyrrachinus nihil illo melior mitiorve. Cladem Balthasaris, quam dixi, refert Niemius de schismate lib. I. cap. XXIII. Henningesius & alii volunt à Sigismundo Imp. fame necatum: sed non video, quid caussæ fuerit Imperatori isti, aliàs ab immanitate alieno, in Germanici sanguinis principem, & quidem canis & annis insignem, (nam septuagenario majorem fuisse, est cur affirmem) tam atrociter desæviendi: remitto igitur assertionem istam ad suos auctores. Conjugium Balthasari annotavit Niemius dicto loco: quòd nimirum duxerit unicam filiam *Honorati* Comitis Fundorum, præsidis ecclesiæ Romanæ in Campaniâ. Eidem scriptori nominatur *decorus, fortissimus*, & *strenuus miles*: neque plura de eo inveni.

Melchior sacris destinatus pervenit ad dignitatem Episcopalem in primâ antiquæ Saxoniæ ecclesiâ *Osnaburga*: non quidem electus à Capitulo, sed à Pontifice eò missus. Crediderim tum temporis in curiâ Papali eum hæsisse: vel saltem operâ fratrum, pro ecclesiâ Romanâ dimicantium, à Pontifice gratiam istam impetratam. Fuit ordine XXXIIX. Episcopus. Quo verò anno præsulatum inierit certò affirmare non possum, cùm Chronologia sit perturbatior, scriptoribus inter se dissidentibus.

bus. Joannes ejus antecessor ab Ertwino Ertmano scribitur defunctus A. C. MCCCLXVI. cui si statim successit Melchior, ac Osnaburgensibus usque ad A. MCCCLXXVI. præfuit, ut Crancius Metropol. lib. X. cap. XXIV. & Ertwinus testantur, decennium in ista diœcesi consumsit. Introductus est in Episcopatum per *Florentium Wevelincbovium* Episcopum Monasteriensem splendide, talique principe digno comitatu: verùm arces & opida in alterius erant manu. Is erat *Theodoricus, Comes Marcanus*, ecclesiæ Coloniensis Canonicus postea Præpositus, nuper *Joanni* Episcopo Osnaburgensi segniter rem agenti à capitulo adjutor datus. Cui cum pro impensis, quas fecisse docebat, satisfactum esset, meliorque fortuna loci speraretur, cœpit Episcopus bona diœcesis licentius justo dissipare, traditis pignori vicinis Dynastis præfecturis, *Vördanâ, Hunteburgiâ* & *Gronenbergiâ*: postremò etiam *Iburgo* sede Episcopali. Neque hoc contentus, cœpit inimicitias alere cum *Joanne* & *Gerbardo*, Comitibus *Hoiensibus*, fratribus germanis, à quibus bello petitus, quòd vel improvidè rem ageret, vel à suis malitiosè desereretur, in manus hostium pervenit, abductus in arcem *Hojam*. Ordines diœcesis diligenter egerunt de ejus liberatione, sed difficilis erat Comes Gerhardus, qui nisi XII. millia florenorum pro damno accepto solverentur, captivum non dimissurum constanter affirmabat. Quo nuncio ad Melchiorem Episcopum delato, ipse de suâ tenuitate multùm locutus, suasit Theodoricum Marcanum revocandum, eique administrationem diœcesis demandandam, istâ conditione, ut Holensi Comiti λύτρον persolveret: Tecleburgio, cui obligatum erat pignori Iburgum, satisfaceret, ac deinceps vicario nomine rempublicam gubernaret. Etsi autem annueret Theodorus Marcanus, erant tamen malevoli, qui plus studentes commodis Tecleburgii, quàm Episcopi vel diœcesis, negocio moram injiciebant. Unde factum, ut & in captivitate permaneret Episcopus æque diutius, & diœcesis defensore carens continuis injuriis ac maleficiis divexaretur. Cujus mali cum aliud remedium non inveniretur, itum est ad prius, revocatusque Marcanus omnium consensu, tàm Episcopi, quàm ordinum diœcesis. In eas autem convenit conditiones: Marcanus, qui majore cum commodo, quàm Episcopus Melchior, diœcesi præesse posset, onus gubernationis in se reciperet, ac tàm ecclesiastica, quàm politica negocia procuraret, idque proximis XII. annis. Tantum etiam æris dependeret, quantum liberando ex vinculis Episcopo, ac repignerando Iburgo sufficeret. Acta sunt hæc A. C. MCCCLXXIII. mense Januario, nomine Episcopi verba faciente heroë magnanimo & facundo Christiano Comite Delmenhorstano: præsentibus Gerhardo Comite Hojano, Widechindo Dynastâ Bergensi, aliisque ex ordine equestri personis honoratis. Hoc modo liberatus Episcopus, post suum ad urbem Osnaburgam reditum, in domo capitulari, quam vocant, eadem pacta conventa palàm rata habuit tabulisque confirmavit, ordinibus diœcesis, ut Marcanum designatum gubernatorem agnoscerent venerarenturque, fidedatâ obligatis: reservatâ tamen sibi, unde honestè cum suis viveret, pensione annuâ. Cæterum non multo pòst Melchiorem facti pœnituit: profectusque ad curiam Romanam Theodoricum Marcanum, aliosque nonnullos, tam ecclesiasticos, quàm seculares, ut vocant, citari à Papâ curavit: sed illi sive vera, sive verisimilia, prætexentes, domi mansere. Osnaburgenses autem capitulares, quæcunque eos caussa impulerit, A. C. MCCCLXXVI. elegere sibi alium Pontificem, *Theodoricum*, videlicet, *de Horne*, Præpositum Collegii, cui cessit Marcanus. Biennio post Melchior exepiscopus Osnaburgensis à Gregorio XI. *Suerinensi* ecclesiæ præfectus est: verùm inauspicatò, quod eventus docuit. Cùm enim tribus saltem annis ibi præfuisset, mulsum veneno infectum à ministris Rostochii propinatum ei ferunt: quo viscera acriter inflammante, cùm nequicquam fraga fortuitò oblata ad calorem reprimendum avidè ori ingessisset, intumescente alvo crepuit medius, animamque miserè efflavit A. C. MCCCLXXXI. quo eodem fratres Otto in vincula conjectus, Balthasar exoculatus est.

HER-

HERMANNI DE LERBEKE
Monachi Dominicani Domus S. Pauli
Mindensis

CHRONICON CO-
MITUM SCHAVVEN-
BVRGENSIVM

è MSto erutum & notis illuſtratum
ab
HENRICO MEIBOMIO

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

HENRICVS MEIBOMIVS Junior

LECTORI S.

ANNO seculi hujus vigesimo Avus meus aliquot scriptores, è MStis erutos, simul publicavit Francofurti Typis Erasmi Kempferi, scilicet *Hermanni de Lerbeke Chronicon Comitum Schavvenburgensium*, *Anonymi Chronicon Mindense*, in quo mentio crebra de Comitum Schavvenburgensium rebus gestis: *Lippiflorium*, sive *M. Iustini Lippiensis poema de primordiis Comitatus Lippiensis & rebus gestis Comitum Lippiensium*, domui Schavvenburgensi arctissima affinitate conjunctorum: *Henrici Aquilonipolensis de Historia Comitum Theorosburgensium vel Schomburgensium & civitatis Hamburgensis*, atque *primordiis urbis Lubecensis poemata*, eaque inscripsit illustrissimo Principi ac Domino Dn. Ernesto Comiti Holsatiæ, Schauemburgi &c. inque epistola præmissa sui instituti rationem reddit. Verum illa antiqua & illustrissima familia anno seculi hujus quadragesimo extincta est in Ottone, terræque illius cum ad Regem Daniæ & Holsatiæ Ducem, Brunsvicensiumque & Lynæburgensium Duces, comitemque Lippiensem, tum præsertim ad Landgravios Hassiæ pervenerunt. Non minus tamen Chronicon hoc Lerbecii æstimari à peritis, & cum reliquis in pretio haberi cæpit, unde exemplaribus jam distractis digna censui quæ simul quoque in hoc Rerum Germanicarum Tomo comparerent. Meminit *Lerbecii* hujus *I. G. Vossius* de Historicis Latinis sub Ruperto Imperatore, scribitque incipere ab anno CIↃVI. historiam suam à primo Schavvenburgensi Comite Adolpho qui decesserit an. CIↃXLII. ac desinere in Ottone Schaumburgensi, quem fatis concessisse narret an. CIↃCCCCXIV. *Iohannes Hallervordius*, qui Spicilegium de Historicis Latinis scripsit, notat Lerbekium ab Adolpho I. Comite, sive An. 1030. ad annum usque 1404. quo Otto Comes fato cessit, Chronicon suum perduxisse. Ex qua sententiarum diversitate extricare se nequit, qui Lerbekium nunquam vidit, *Sandius ad Vossium*. Verum inspecto ipso libro patet, Vossiana illa non rectè se habere, sive ipsius Viri Cl. error, sive typothetæ intercesserit, Hallervordium autem ex ipso libro lecto vera retulisse. Henningesii vero auctoritas, adducta

ducta à *Saudio*, nec aliàs magna est, & contra Lerbekium nullius ponderis, qui sub finem Chronici tam clare memorat Ottonis Comitis mortem, locum sepulturæ, diem mortis & annum. Vixit vero Lerbekius circa illa ipsa tempora, & *aulam comitis Schaumburgici visitavit & secutus est.* Scripsit simplici stylo, bona tamen fide; scilicet quæ vel ipse vidit & audivit in aula, vel ex documentis certis habuit, uti alicubi refert, *se ex Ecclesiæ Mindensis privilegiis colligentem abbreviasse*, & in prologo notat, se res gestas Comitum redegisse in ordinem, partim *ex Chronica Slavorum* (Helmoldi scilicet) *partim ex singulari & gratioso privilegio Frisonum: deinde etiam ex privilegiis & Chronicis ac Historiis quorundam monasteriorum diœcesis Mindensis non sine difficultate ac magno labore.* Neque tamen illum veritatem semper assecutum dixerim, aut non aliquando supposititiis, quale est Frisonum illud privilegium, monumentis deceptum. Sunt in illo pleraque, si non accurata, bona saltem & vera, quædam interim admixta falsa; quod jam tum alii observarunt. *Cl. Conringius* l. 3. de fin. c. 16. allegat *Lerbekium*, dein addit: *Auctor tamen, quod fatemur, minus securæ fidei*; quamvis, quæ ille ibidem ex Lerbekio adducit, consentanea tamen plane sint iis, quæ alii historici scribunt, imo quæ de pugnæ Bornhovedanæ anno narrat, secus ac alii, magis verosimilia videri moneat *Conringius*. Similiter Cl. *Petrus Lambecius*, cum errorem quendam *Lerbecii* notasset ita pergit: *Illud quoque notandum videtur Hermanni Lerbeccensis Chronicon Schawenburgense egregia quidem multa continere, sed passim quoque mutilum esse & corruptum, innumerisque mendis & erroribus, imprimis quod supputationem temporum attinet, scatere. Quod quidem propterea moneo, ne quis miretur, me unius ejusdem scriptoris auctoritatem, alibi quidem sequi, alibi autem rejicere.* In quo magni viri judicio, quod extat *Rerum Hamburgens. t. 2. p. 146.* ego etiam acquiesco, & desino.

ILLUS-

ILLUSTRISSIMO PRINCIPI AC DOMINO,

DN. ERNESTO, COMITI HOLSATIÆ, SCHAWENBURGI, ET STERNBERGÆ,

DOMINO in Gehmen &c. Principi meo clementissimo,

S. D.

HERMANNUM Lerbecium, familiæ Dominicanæ in æde San Paullinâ apud Mindenses monachum, qui ante annos ducentos majorum tuorum, Princeps celsissime, origines & res gestas perscribere aggressus est, in lucem editurus, operæ-precium facturum me putavi, si auctori brevi & interdum obscuro, notas nonnullas apponerem, quibus illustratus lectori aliqua sui parte commendatior redderetur Utinam verò Lerbecius majore esset usus industria, aut in melius incidisset seculum: nam quo ille vixit tempore, omnia tam pietatis, quam humanitatis studia, terra erant oppressa barbarie. Ne autem Lerbecius solus in aspectum hominum veniret, placuit ei adjungere poema Justini Lippiensis, qui auctor origines inclytorum Comitum Lippiensium, & cumprimis Bernhardi Comitis, ex milite fortissimo monachi religiosissimi vitam nobis reliquit. At quis ille scriptor? Vixit ante hos trecentos & sexaginta præter propter annos, sub Simone ejus nominis primo Episcopo Paderbornensi, quem ex illustri familia Comitum Lippiensium natum alii ineptè Schauenbergium dynastam faciunt. Huic principi poema suum inscripsit Justinus, poema inquam, quod, si tempora ista cogites, sine admi-

admiratione vix legas. Unicum Guntherum nostratem, qui ultra ævum illud & gentem, (ut amicus noster Freherus de eo judicat) excipio, in reliquis qui à Friderici Barbarossæ sæculo usque ad renatas avorum memoria literas in Poësis nomen habere voluerunt, palmam justè Justino dederimus. Cogitavi non semel de eo edendo, sed occasio defuit, quam hoc tempore editio Lerbecii aperire visa est. Quis enim nescit inter perillustres domus Holsato-Schavenburgicam & Lippiensem initas toties affinitates? Neque alia causa est, cur Chronicon Mindense his auctoribus copularim. Vicinitas, crediti magistratus, recteque administrati, & fœdera religiose utrinque icta & servata, fecere ut frequens in his annalibus Heroum Holsato-Schavvenburgiorum mentio. Hæc triga historica hactenus apud me delituit, nunc, quod bene vortat, Tuæ Excelsitatis auspicio, Princeps inclytissime, lucem visura: edocta enim Tua Excelsitas à nobilissimo Goldasto de Lerbecio in Bibliotheca mea latitante, internuncio eodem Goldasto, clementer editionem Lerbecii mihi demandavit. Accipe igitur, Celsissime Princeps, à veteri Excelsitatis tuæ cliente Meibomio scriptorem vestræ familiæ debitum, & ipsius Comites ab eadem domo non alienos. Accipe, inquam, illum ea comitate, quam ego anno elapso in admodum illustri planeque regia arce Buckenburgica expertus sum, nempe clementer exceptus, perbenigne habitus, & tandem non indonatus dimissus. Supremus Magistratus custos Tuam Excelsitatem ad familiæ suæ splendorem natam feliciter longumque vivere & valere faciat. Dabam Helmæstadi 3. Martii, Anno 1619.

Tuæ Illustrissimæ Excelsitatis

cliens humilimus.

Henricus Meibomius
Acad. Juliæ Professor.

Prolo-

Prologus,

IN CHRONICAM COMECIÆ DE SCHOVENBORG.

Venerabilibus & Nobilitate præditis, Domino Bernhardo Hamborgensi Præposito, & Domino Ottoni in Schovvenborg, Comiti magnifico, suo Germano, in Virginis filio, sibi amantissimis.

FRATER Hermannus de Lerbeke, domus S. Pauli in Minda inter Fratres prædicatores minimus, se totum & quicquid peccatores apud Altissimum.

Cogitanti mihi frequentius, & corde sollicito revolventi, quidnam Dominis & in Christo carissimis offerrem, cum aurum & argentum mihi cum beato Petro non sit, idipsum tamen, quod possibilitas & exilitas mea offerre sufficit, Dei gratia auxiliante, & aliquorum confisa orationibus, donetur. Antiquorum enim studiis rationem imitandis ut quicquid in gestis, præcipuè Ecclesiastico dogmati congruis, & minus perfectum fuerit inventum, debemus, vel pro posse supplere, vel certe suppleri optare. Igitur ut non omnino vacuus & ingratus inveniar, offero cum muliere vidua & paupercula duo minuta, ostendens quantus mihi sit affectus, non tantum erga vestram innatam vobis Nobilitatem: Immò vestros beatæ memoriæ progenitores, qui rectè velut Jacob terram semine replentes, in quo tribus terræ benedicentur, qui regi altissimo per omnia placuerunt; fidem Catholicam viriliter defendentes mortem tempora-

lem

lem ſubierunt, palmam martyrum aureolam promerentes. Alii verò carnem ſuam cum vitiis crucifigentes, mundo abrenunciantes, jugum Chriſti & crucem in religionis conclavi & cubiculo usq; ad finem vitæ ſuæ patienter & cum omni humilitate portaverunt. Ideo ut ſtirpem tam inclitam, tam virtuoſam in lucem proferam, & occaſionem præbeam conſcribendi res geſtas & opera veſtrorum patrum & avorum, in hoc opuſculum redegi ordinem & res geſtas partim ex Chronica Slavorum, partim ex ſingulari & gratioſo privilegio Friſonum: Deinde etiam ex privilegiis & chronicis ac hiſtoriis quorundã Monaſteriorum diœceſis Mindenſis non ſine magna difficultate & cum magno labore: Incipiendo à primo Adolpho Comite Schowenbergenſi, & paulatim deſcendendo usq; ad veſtrum nepotẽ Ottonẽ Adolphi filiũ, quatenus nunc veſtrum Chronicon ſcribo, fateor tamen, me multa magnalia per patres veſtros comiſſa, & ad decus dominii veſtri pertinentia, non volenter prætermiſiſſe. Directione enim ſufficienti & neceſſaria carens dolens feci, quod penuria librorũ imperabat. Igitur quia hominum memoria brevitate videtur gaudere, & geſta Comitum quaſi infinita ſunt, oportet nos ex multis brevem Chronicam contexere, & in unum colligere. Donec ergo gratiarum dator Jeſus & Dominus noſter in præſenti opuſculo me gratum opus feciſſe & acceptum, ut ipſe Deus ex hoc laudetur, & inclita Progenitorum veſtrorum radix cum ſuo fructu, ſive ſucceſſoribus, paterni mores & actus imitantes dignè ſubſequi mereantur.

Explicit Prologus

Incipit

INCIPIT CHRONICA COMITUM DE SCHOWENBERG.

ANNO igitur verbi incarnati MXXX. Imperii Conradi Secundi, anno tertio, Dominium Comitum de Schowenberg habuit initium. Horum progenitores circa suæ nobilitatis exordium nobiles de Santersleve, à tempore gloriosi regis Caroli Magni usque ad tempora Conradi prædicti nominabantur. Anno igitur Constantini septimi XXX. olympiadis CCCXCV. cum advenæ Romani mandatis Caroli obedire minimè curarent, & quædam Imperii jura in præjudicium & gravamen ipsius sibi usurpassent: Carolus fideles Imperii ad resistendum eorum injuriis invocavit. Frisones itaque, tam Orientales, quàm Occidentales, his intellectis, non vocati, sed suo libero arbitrio & voluntate spontanea, cum multitudine copiosa virorum strenuorum & agilium & miræ audaciæ, in subsidium Caroli venerunt, & cum exercitu suo Romam perrexerunt. Cum autem urbi Romæ appropinquare cœpissent, mox ab exercitu Caroli se separantes, & in Romanos, qui cum exercitu suo Carolo per suam superbiam occurrebant, potenti virtute irruerunt, & quam pluribus ex utraque parte interfectis, eosdem tandem vicerunt, & per nobiles Romanos, quos ceperant, Carolo Romam subjugarunt. Carolus denique attendens fidele obsequium dictorum Frisonum, quod sibi & Imperio exhibuerant, nec non eorum probitatem & audaciam, tributum xx. librarum auri, quod singulis annis Imperio exhibere consueverant, in perpetuum remisit, & à perpetua servitute liberavit: Hæc ex dicto privilegio. Insuper nonnullos ex his Carolus, in quibus plus morum venustas, corporis agilitas, & legalitas vigere videbatur, apud se retinuit. Perlustratis itaque terris diversis, & diversarum Provinciarum nationibus, complacentiam non modicam in his habere cæperunt. Unde Frisiæ terram respuentes, Saxoniæ partes, aliasque terras occupantes, Imperator eos divitiis & nobilitate remunerans Nobiles effecit. Ex horum virorum nobilium numero, nonnulli partem Saxoniæ in diœcesi Magdeburgensi ab Imperio cum duabus Ecclesiis curiatis, scilicet Santersleve & Scaensleve infeudati, ubi pedem manendi figentes, Nobiles de Santersleve multis temporibus sunt vocati. Harum itaque Ecclesiarum cæterorumque bonorum collatio adhuc ad Dominium de Schowenberg spectat, & pertinet usque in præsens. Conrado ergo præfato curiam solemnem in Minda ferè per biennium tenente, quidam ex his Nobilibus superstes, nomine Adolphus, his intellectis Mindam properans adiit, & se in Mindensis Episcopi Sigiberti notitiam familiariter exhibens, caussarum & negotiorum ipsius, tam strenuum, tam fidelem & prudentem executorem in omnibus exhibuit, quod tandem ab Imperio per Episcopi Sigiberti promotionem gradum Nobilitatis, scilicet Cometiæ, attingere promeruit. Adolphus itaque Comes factus, velut industrius futura prospiciens, generositatem erga se considerans, montem qui olim Mons-Urticarum, sive Nettelenberg Teutonice, dicebatur, in feudo recipit, Camerarius Episcopi per successionem perpetuis temporibus factus, castrum Schowenborg, quod speculationis castrum interpretatur, fundans, relicta Saxonia Orientali sive Nova, Occidentalem Saxoniam circa partes Weseræ cœpit inhabitare. Quod quam nobiliter & virtuose in cunctis processit, Sclavorum Chronica & quædam historiæ intuentibus fidem certam præbent & protestantur.

Anno Domini MCVI. Henricus Quartus Ducatum Saxoniæ dedit Ludero Comiti Saxoniæ, qui descenderat de semine Wedekindi Regis Angariæ. In diebus illis latrunculi Sclavorum homines & jumenta de Stormaria prope civitatem Hamborg abduxerunt, & Comitem Provinciæ illius Godfridum cum aliquantis civium de Hamborg/ capite Comitis truncato, occiderunt. Cometia igitur Holsatiæ per mortem Godfridi vacante, & fama nobilitatis atque virtutum floribus per terrarum spatia circumquaque de Adolpho Comite in Schowenborg volante, Dux Luderus præfatus terram Holsatiæ, Stormariæque Adolpho virtutibus militaribus, & industria tunc in partibus occidentalibus singulariter ornato, contulit. Attendant hic nonnulli historiarum notitiæ ignari, Comites in Schowenborg non ex Holsatorum radice descendisse, cum ipsi potius Holsatiæ Comites de stirpe illustrium Comitum de Schowenborg pullulantes rectè velut rivus rivulum de fonte limpidissimo emanantes processerunt. Ideoque non immerito primi velut patres à filiis & suis successoribus sunt præferendi & honorandi.

Adolphus igitur tutor & Dominus Holsatiæ factus, pacem diligens, fecit pacem & amicitiæ ligam cum Henrico Sclavorum Principe. Cœpitque his diebus oriri nova lux, non tam in Saxoniæ finibus, quam in universo regno, tranquillitas temporum, abundantia rerum, pax inter regnum & sacerdotium: Sed & Sclavorum populi agebant ea, quæ pacis sunt: eo quod Henricus Sclavorum regulus Comitem Adolphum & contiguos Nordalbingorum populos cum benevolentia amplexatus fuerit. In diebus illis non erat Ecclesia vel Sacerdos in omni gente Luticiorum, Obotritorum sive Wagirorum, nisi tantum in urbe Lübeke.

DE SANCTO WISCELINO.

IN illo tempore surrexit Sacerdos quidam nomine Wiscelinus, oriundus de Parochia Mindensi, oppido Quernhamelen/ quod situm est in ripa Weseræ. Is paterna domo exemtus divertit in castellum nomine Euerstene/ ubi nobilis Domina mater Conradi Comitis juvenem aliquandiu tenuit, & misericorditer fovit. Wiscelinus igitur presbyter factus ad Regem Sclavorum Lübeke venit, rogavitque sibi facultatem prædicandi verbum Dei infra terminos suæ ditionis dari. Qualis autem hic Wiscelinus & quantæ fuerit opinionis & sanctitatis Sclavorum Historia protestatur. Igitur mortuo Henrico Rege Sclavorum, & filio ejus Kanuto in urbe Lutelnborg interfecto, Zuentepolch frater Kanuti solus Dominio potitur: Convocansque Dominum Adolphum Comitem cum Holsatis & Stormariis direxit expeditionem in Provinciam Obotritorum, obseditque urbem Werle & Butine: Quibus subactis Zuentepolch & Adolphus ad propria sunt reversi. Zuentepolch & filio ejus Suedero apud Erthenneborg interfectis, stirps Henrici in principatu Sclavorum defecit.

In diebus illis obiit Comes Adolphus, sepultusque apud Insulam Mindensem ordinis S. Benedicti ut à Monachis ejusdem Monasterii intellexi: Istud Monasterium pervigil Dominici gregis provisor Sanctus Bruno Mindensis præsul, ex Marchionum de Brandenborg sanguine ortus, anno Christi MXLII. fundavit, in quo & sepultus est.

Eodem anno scilicet Domini MLV. Henricus quartus filius Henrici tertii cœpit, & annis L. imperavit. Iste multis prælus Saxones vexavit, victoriosus in bellis fuit, & tandem regno deturbatus post multas & inauditas turbationes, quas à filio suo perpessus fuerat Leodii moritur, sed eque corpus ejus in quadam Capella deserta quinque annis. Hujus tempore, scilicet Anno Domini MLXII. civitas Mindensis, & Monasterium S. Petri ibidem XI. Kalend. Junii, præsente Imperatore Henrico, perignem destruitur quæ post anno decimo renovatur, & per Rodolphum Episcopum Slesuicensem denuò reconciliatur. Ad cujus instaurationem hic Imperator bona Lezingehen ad petitionem S. Annonis Coloniensis Archiepiscopi, ob juge & fidele servitium Episcopi Engelberti Mindensis largitus est: & privilegio super hoc dato sic inquit: *Curtem nostram, quæ vocatur Lezingehen in pago Angeri dicto, in Comitatu Ottonis Ducis, ad restituendum damnum, quod præfatæ Ecclesiæ, peccatis exigentibus in nostra præsentia per incendium contigit, cum omnibus appendiciis suis, id est, utriusq. sexus mancipiis, areis, ædificiis, lignis & pratis &c. Ecclesiæ Mindensi tradidimus.*

HAR-

HARTUNGUS SECUNDUS COMES.

Adolpho primo mortuo, duo ejus filii, videlicet Hartungus primogenitus, vir militaris, Cometiam habiturus & Adolphus patri successerunt. Hujus Hartungi tempore Capella & altare majus in Castro Schowenborg in honorem S. Pancratii martyris à Bernhardo Selonensi Episcopo, nobili de Lippia, sub præsulatu Sigewardi Mindensis Deo digni Episcopi, anno Domini MCXXV. consecrantur. Hic Sigewardus à parentibus suis Nobilibus, & Adolpho seniore, suo nepote, Monasterio Sancti Petri in Minda puer oblatus, & tandem per diversos beneficiorum & dignitatum gradus ecclesiæ pastor & provisor in Minda est electus. Hic Ecclesiam villanam in Idenhusen Mindensis Diœcesis de bonis paternis sumtuose, ut videtur, ubi anno MCXL. quievit & sepultus est, in honorem XI. millium virginum, fundavit.

Anno Domini MCXX. Episcopus Witelo Mindensis Capellam, quæ mirabilis Breck nomen habet in honorem S. crucis, & S. Ægidii abbatis consecravit. Hæc cum multis bonis à viro nobili nomine mirabilis nomen sortitur: & bene, fecit enim mirabilia in vita sua.

In diebus illis Lotharius, qui & Luderus Imperator cum grandi exercitu & expeditione Bohemiam intrans, quorundam Principum suorum traditione magnam stragem militum suorum passus est, CCXL. occisis, anno Domini MCXXV. XVIII. mense Febr. inter quos Hartungus Comes in Schwowenborg succumbens occisus est.

Eodem tempore cœpit ordo militiæ templi ex militibus congregatis in Jerusalem, sub Honorio Papa, & Stephano Patriarcha Hierosolymitano sub habitu coloris albi, & dicti sunt Milites templi, quia in porticu templi sedem sui ordinis statuerunt, Cruce rubea vestes suas signantes, eo quod sanguinem proprium pro defensione terræ sanctæ effundere sunt professi, & crucis Christi inimicos expugnando à finibus Christianorum expellere.

Fuit autem hic ordo ditissimus & solemnis, quem Philippus pulcer Rex Francorum propter suas possessiones magnas, quas habebant in Francia, anno Christi MCCCXII. cassari & deleri procuravit.

Hartungo Comite mortuo, Adolphus minor adolescens acris ingenii, decorus specie, & verus alter Rex Saul in populo Judæorum, ab humeris usque sursum statura rectus, literarum studiis præditus, accepit Comeciam, in divinis humanisque rebus exercitatissimus. præter facundiam linguæ Latinæ & Teutonicæ, Sclavicæ etiam nihilominus linguæ gnarus fuit.

Circa idem tempus Kanutus Rex Obotritorum à Magno filio patrui sui Nicolai crudeliter interfectus est. Audito hoc sinistro nuncio Lotharius Imperator non modicum contristatus est, venitque ad vallum id notissimum Dennewerck nomine, cum gravi exercitu prope civitatem Slesswick ulturus mortem funestam optimi viri Kanut Regis. Tandem Slesewicenses miserunt nuncios ad Comitem Adolphum offerentes ei C. marcas, ut cum gente Nordalbingorum civitati præsidio foret: Sed & Magnus totidem obtulit, ut à bello abstineret. Inter hæc Comes Adolphus incertus quid ageret consuluit majores Provinciæ. Illi consuluerunt civitati subveniendum, eo quod mercibus ejus potirentur. Congregato igitur exercitu Adolphus transiit Egdoram fluvium, visumque fuit ei paullulum subsistendum, quousque conveniret universus exercitus, eundumque in terram hostilem diligenti cautione. Sed populus prædarum avidus retineri non potuit, tanta festinatione prolapsi sunt, ut venientibus primis ad sylvulam Thevel novissimi Egdoram fluvium vix attingerent. Audito ergo Magnus Comitis adventu elegit de exercitu mille loricatos, abiitque in occursum exercitus, qui exierat de Holsatia, & commisit cum eis prælium, & fugatus est Comes, percussique populi Nordalbingorum attritione maxima. Comes autem & quotquot fugerant de acie, reversi per Egdoram salvati sunt. Magnus itaque potitus victoria reversus est ad obsidionem, frustrato tamen labore, nam neque hoste, neque civitate potitus est.

In diebus illis Segeberge, quod latine Mons victoriæ, vel victorialis dicitur, dudum à Lothario Imperatore anno Christi MCXXXIV. ad suggestionem Wiscelini viri Dei

Dei, constructum est. Hunc montem Kanutus Rex Obotritorum olim occupaverat: sed miles quidam illic positus, immisso noctu latrone, annuente Adolpho seniore & procurante, captus est.

Posthæc Imperator dedit Ducatum Saxoniæ Henrico genero suo Duci Bavariæ. Imperatore tandem immatura morte prævento, fiunt seditiones inter Henricum prædictum & Adelbertum Marchionem. Bellabant igitur hi duo Principes, duarum sororum filii, & commota est universa terra Saxoniæ. Et quidem Albertus præripiens Castrum Lünenborg / Bardewick atque Bremam: sed & Nordalbingorum fines partibus ejus applicati sunt. Quamobrem Comes Adolphus Provincia expulsus est, eo quod fidem juratam Imperatrici Richsen & genero suo temerare noluisset. Cometiam ejus Henricus de Bardewick beneficio Adelberti assecutus est: Sed & Castrum Segeberge in custodiam accepit, exturbatis cæteris, quos Cæsar imposuerat. Postquam ergo Henricus gener Lotharii, Ducatum obtinuit, Adolphus rediit in Cometiam suam. Videns autem Henricus de Bardewick, quod subsistere non posset, succendit Segeberge, arcemque firmissimam Hammenborg / quam Comitis Adolphi mater murato opere construxerat, Henricus fugam meditans demolitus est. Domina vero Gertrudis, mater Henrici Leonis, dedit Henrico de Bardewick Wagirensem provinciam, accepta ab eo pecunia, volens suscitare pressuras Adolpho Comiti, eo quod non diligeret illum. Postquam autem eadem Domina nupsit Henrico fratri Conradi Regis, & alienata esset à negotiis Ducatus, accessit Adolphus ad Ducem Henricum adhuc tenellum, & consiliarios ejus acturus caussam super Wagirensi terra, prævaluitque justiori caussa, & auctiori pecunia. Dissensiones ergo, quæ fuerant inter Adolphum & Henricum taliter comparatæ sunt: ut Adolphus Segeberge & omnium Wagirorum terra potiretur: Henricus in recompensationem acciperet Raceborg & terram Polaborum. His vero in hunc modum ordinatis, Adolphus cœpit reædificare Segeberge castrum, cinxitque id muro. Et quia terra deserta erat, veluti vir industrius & prudens, misit nuncios in omnes regiones, videlicet Flandriam, Hollandiam, Trajectum, Westphaliam & Frisiam, ut quicunque agrorum penuria arctarentur, venirent cum familiis suis, accepturi terram optimam, terram uberem, spatiosam, fructibus redundantem, piscibus & carne, & commoda pascuorum grandia. Dixitque Holsatis & Stormariis: Nonne vos terram Sclavorum subegistis, & mercati eam estis in mortibus fratrum & parentum vestrorum? Cur ergo novissimi venitis ad possidendum eam? Estote ergo primi, & transmigrate ad terram desiderabilem, & incolite eam, & participamini deliciis ejus, eo quod vobis debeantur opima ejus, quia tulistis eam de manibus inimicorum. Ad hanc vocem surrexit innumerabilis multitudo de variis nationibus assumtis familiis & facultatibus, venerunt in terram Wagirorum ad Comitem Adolphum possidere terram, quam eis policitus fuerat. Et primi quidem Holtsacenses acceperunt sedes in locis tutissimis ad occidentalem plagam Segeberge, circa flumen Travenam: Campestria quoque Swentifelt / & quicquid à rivo Swalenn usque ad Agrimesen, & lacum Plonensem extenditur. Dargunensem pagum Westphali, Utinensem Hollandi: Susle Frisones incoluerunt. Porro Plonensis adhuc desertus erat, Aldenborg vero & Lüttkenborg / & cæteras terras mari contiguas dedit Sclavis incolendas, factique sunt ei tributarii.

Post hæc Adolphus Comes venit in locum, qui dicitur Bucu, invenitque ibi vallum urbis desolatæ, quam ædificaverat Cruco tyrannus, & Insulam amplissimam gemina aqua cinctam. Nam ex una parte Travena, ex altera parte Wokenna præterfluit, habens uterque paludosam & inviam ripam. Ex ea vero parte qua terrestre iter continuatur, est collis contractior vallo castri præstructus. Videns igitur vir industrius portum nobilem & competentiam loci, cœpit illic ædificare civitatem, anno Domini M CLVI. vocavitque eam Lübeck / eo quod non longe esset à veteri portu & civitate Lübeck / quam Henricus Princeps Slavorum olim construxerat. Transmisitque nuncios ad Niclotum Principem Obotritorum, componere cum eo amicitias omnes nobiliores donariis sibi ab eo adstringens, ut omnes ei obsequi, & terram ejus pacare decertarent, cœperunt igitur inhabitari deserta Wagirensis provinciæ, & multiplicabatur numerus incolarum ejus. Post lapium vero temporis propter preces impor-

importunas Henrici Leonis in Lüneborg / quicquid juris in dicta civitate Lübeke Adolphus habuit, ad manus Henrici resignavit. Fridericus autem Imperator primus Lübeke Henrico potenter eripuit, quam tamen Imperatore mortuo, cum de Anglia, ubi ab eo exulatus fuit, rediisset, recepit. Qui post cum Henrico VI. congredi non præsumens, sic ei reconciliatur, quod muros Brunswick interrupit, Castrum Lowenborg/destruxit & civitatem Lübeke Imperio perpetuo retinendam regi præsentavit. Et ex tunc Lubecenses facti sunt Imperiales. Hanc civitatem dictus Henricus Leo ex altare volens, sedem Episcopalem de Aldenborg multis annis inhabitabilem & desertam anno Domini MCLXIII. transtulit anno à fundatione civitatis novæ Lübeke septimo.

Circa hæc tempora beatus Doctor Bernhardus, Clarevallensis, Teutoniam ingressus venit ad celebrem curiam Conradi Imperatoris in Franckenvorde. Aderat illic Adolphus tertius nosse desiderans ex operatione divina virtutem viri sancti. Inter hæc offertur puer cœcus & claudus, cujus debilitatis nulla potuit esse dubitatio. Cœpit ergo Comes sagacissimus attentare solerter, si forte posset in hoc puero sanctitatis ejus experimentum capere. Cujus credulitati veluti divinitus edoctus vir Dei, remedium providens puerum sanitati in conspectu omnium Principum plenarie restituit. Igitur Adolpho de curia Imperatoris redeunte, Niclotus cœpit ædificare Castrum Doblin / direxitque nuncios ad Comitem Adolphum , rogans sibi præberi facultatem colloquendi ei, & consilium participandi. Cumque Comes renueret, directi sunt nuncii ad Niclotum dicentes, quia Dominus noster hac vice tibi non loquitur, impedit eum ea quam nosti necessitas. Habe ergo adhuc gratiam fidei & sponsionis tuæ erga Dominum nostrum, ut si videris bella Sclavorum contra eum clam consurgentia præmoneas eum. Et promisit hoc Niclotus. Dixit ergo Comes habitatoribus terræ suæ: Habete cautelam jumentorum & substantiarum vestrarum, ne forte rapiantur à furibus & latronibus. De publico vestro periculo meum est prospicere, ne qua improvisa exercitus incursione involvamini. Putabat enim vir sapiens repentinas bellorum jacturas sese consilio exclusisse: Sed res aliter cesserunt: Niclotus denique omnem Wagirorum provinciam percussurus, transito freto applicat classem ad ostium Travene, transmisitque vespere nuncium Segeberge, eo quod promisisset Comiti præmonere eum, sed supervacua legatione, quippe Comes defuit, quia non erat tempus congregandi exercitum. Illucescente ergo die, qua Sanctorum Johannis & Pauli passio veneranda celebratur, descendit navalis Sclavorum exercitus per ostium Travene contra Lübeke / naves mercibus onustas injecto igne perdiderunt, & die eodem ad trecentos, & eo amplius, viros occiderunt. Quo rumore comperto Sclavi redierunt ad naves & abierunt cum præda sua in terram Wagirorum. Comes autem Adolphus convulsas reparans amicitias, fecit pacem cum Nicloto, & cum cæteris orientalibus Sclavis. Nec tamen integre credebat eis, eo quod fœdera prima violassent, & percussissent terram suam attritione maxima. Cœpitque consolari populum suum, quem vastitas hostilis pervaserat, orans ne casibus adversis cederent. Modicum igitur effluxit tempus, quo Wagirensium terræ incolis, de præterita calamitate respirare concessum est, & ecce nova prælia surrexerunt ab Aquilone. Occiso enim Erico Danorum Rege, remanserunt tria genimina regum, videlicet Sueno, Waldemarus & Kanutus. Nec mora, Kanutus conatus est accipere regnum, & movit contra Suenonem prælia multa. Porro Waldemarus partes Suenonis adjuvabat. Certabant ergo uterque Regum adsciscere sibi Comitem Adolphum. Miseruntque nuncios cum donariis, plura offerentes & ampliora promittentes. Complacuitque Comiti ad Kanutum, habitoque colloquio fecit ei homagium. Quod factum zelotus Sueno omnem terram Wagirensium transiit, demolitusque maritima Aldenborg / & suburbium Segeberg succendit, & quæcunque in circuitu ejus erant, flamma vorax absumsit. Hujus autem mali fuit auctor Ethelerus de Dethmarcia natus, qui divitiis Danorum sublevatus factus est doctor Regis, volebatque Comitem patria expellere, terramque ejus Danorum regno addere. Quod factum cum innotuisset Comiti, transiit ad Ducem Henricum Leonem, ut protegeretur ab eo nec enim in Holtsacia tuto consistere poterat, eo quod interemisset homines Etheleri, qui insidiabantur vitæ ejus. Præcepit ergo Dux omni populo Holtsatorum, ut sicubi reperti fuissent homines Etheleri, aut renunciarent homagio, aut provincia secederent.

rent. Et factum est ita: Juravitque omnis populus stare ad mandatum Ducis, & obedire Comiti suo. Misit ergo Comes ad Kanutum suggerens, ut quantocius cum exercitu veniret, oppressurus Suenonem. Videns itaque Ethelerus, quod multiplicata sunt mala, abiit ad Kanutum in dolo, dataque pecunia Principibus exercitus, seduxit adolescentiam Kanuti, ut rediret in terram suam inscio Adolpho Comite. His ad libitum peractis, rediit Ethelerus Sleswick manè pugnaturus cum Comite, & percussurus eum repente. Eo vespero quidam familiarium Comitis erat Sleswick / qui sentiens ea, quæ clam operabantur, transiit cum festinatione lacum, & veniens in Castrum dixit ad Comitem: Deceptus es, ô Comes, deceptus atque pessundatus es. Kanutus enim & exercitus ejus, in quorum auxilium tu venusti reversus est in terram suam, & tu solus hic jaces. Comes ergo plusquam credi potest admirans imposturam, ait ad suos: quandoquidem in medio myricæ consistimus, & equi nostri inediam patiuntur, bonum est nos transire hinc, locumque quærere Castris opportunum. Sensit ergo exercitus animum Comitis sinistra legatione concussum, moveruntque Castra de loco, qui dicitur Königeolo / verteruntque iter versus Egdoram. Tanta autem festinantia præterlapsi sunt, ut veniente Comite ad Egdoram fluvium, de quatuor millibus expeditorum vix quadringenti cum eo reperti fuerunt. Quos Comes adhortans ait: Licet fratres & amicos nostros fugat casualis timor, mihi tamen utile videtur, nos hic subsistere, propter custodiam terræ nostræ, quousque certo cognoscamus, quid actitent hostes nostri. Statimque misit nuncios, qui veritatem certius proferrent. Quibus apud Sleswick comprehensis, & in vincula conjectis, dixit Ethelerus ad Regem Dominum suum: Jam nunc festinandum est, & eundum cum exercitu, quia facile est, ut tradatur Comes iste desolatus in manus nostras. Quo percusso transibimus terram ejus, & abutemur ea prout libuerit. Et abierunt in manu forti. Comes ergo iratus, quia nuncii juxta placitum non rediissent, alios misit nuncios, qui visis hostibus cum celeritate renunciarunt Comiti. Ille licet intus morderetur suorum paucitate, elegit tamen virtutis intuitu confligere, dixitque ad socios: En tempus est, ô socii, quo comperiendum sit, ubi sit vir audax, & virtutis continens, qui ruinas patriæ pronus excipere velit. Sæpius quidem mihi à nostratibus objectum est cum insultatione, quasi muliebre cor & fugax habuerim, qui bellorum jacturas plus lingua quam manu propulerim. Et hoc quidem non imprudens egi, quoties bella sine sanguine caveri poterant. Nunc autem, quia immanius periculum opera manuum indiget, videre jam fas est, si fœmineus mihi, ut dicitis, insit animus. Quin potius videbitis, dante Deo, mihi cor inesse virile. Animæquior autem ero, si vestra concors manus mecum fuerit. Si in defensione patriæ mecum parata manu steteritis. Hoc enim loco præsidium pugnæ flagitat, & verecundia fugæ & certissimum patriæ excidium. Hæc cum perorasset Comes, congratulati sunt socii, grandiq juramento se obligaverunt, ut starent firmiter pro salute suimet & patriæ. Præcepitque Comes effringi pontem, posuitque custodiam in locis, quibus permeabilis erat fluvius. Venit autem nuncius qui diceret hostes transduci per villam, quæ dicitur Stuwey. Facta igitur oratione ad Deum, Comes festinavit cum his pugnare, qui transducti fuerant, priusquam transiret universus exercitus. Statim ubi congressi sunt, Comes equo dejectus est, & fuerunt ei præsidio duo milites, qui sublevatum equo restituerunt. Et fuit pugna vehemens, & victoria utrique parti ambigua: quousque unus partium Comitis proclamavit, ut poplites equorum, quibus hostes insidebant, fortiter cæderent. Factumque est, ut cadentibus equis sessores quoque loricati collaberentur, gladiisque sociorum communiter percussi sunt: Et Ethelerus cæterique Nobiles, aut occisi, aut capti sunt. Quod videns Rex ex altera parte fluminis, & qui cum eo erant, petiit fugam & Sleswick reversus est. Adolphus ergo clarus reversus est de victoria, habens captivos insignes, quorum pecuniis debitis suis aliquantisper alleviatus est. Habuitque de cætero præcipuam terræ suæ diligentiam. Quoties enim motionis aliquid insonuit, aut de Danis, aut de Sclavis, statim collocavit exercitum in locis oportunis, videlicet Travemundæ, sive ad Egdoram. Fueruntque parentes mandatis ejus plebes Holtsatorum, Sturmariorum & Marcomannorum. Vocantur autem usitato nomine Marcomanni plebes undecunque collectæ, quæ Marcam incolunt. Sunt autem in terra Slavorum Marcæ quamplures, quarum non

non infima Wagirensis est Provincia, habens viros fortes, tam Danorum, quam Slavorum super hos omnes functus est Comes honore Cometiæ: fecitque justitiam populo suo compacans diffidentia, & oppressos liberans de manu potentiorum. Clero fuit adprime benevolus, quem nec in facto, nec in verbo passus est à quoquam injuriari. Multum vero laboris adhibuit in edomandis rebellionibus Holsatorum. Gens enim libera & cervicosa, gens agrestis & indomita detrectabat ferre jugum pacis. Sed vicit altior sensus viri, & philosophatus est in eis. Multis enim precationibus allexit eos, quousque duceret sub lorum illos, inquam, indomitos onagros. Post hæc reconciliatus est Comes Suenoni, Danorum Regi.

Transactis aliquibus diebus Henricus Dux abiit in Bavariam, Ducatum ejus accepturus, veniens ergo Wiscelinus Episcopus Lüneborg Episcopatum à Duce per virgam suscipiens villamque Buzoe, cum sua pertinentia Dulzaniza Episcopatus, ut ibidem ædificia ad libitum erigat, assignans. Rogatque Comitem Adolphum, ut huic donationi præberet assensum. Cui respondit Comes: Ex quo Dominus meus Dux flexus est ad pietatem, decet nos voluntati suæ occurrere, & pro posse nostro suffragari. Possessionem, quam Dominus meus promisit Episcopo, & ego promitto. Insuper cedo de medietate decimarum, ut cedant in usus Episcopi, non ex debito, sed ex gratia. Commisit ergo Dux custodiam terræ Nordalbingorum & Sclavorum Adolpho Comiti, & Bavariam profectus est. Fuitque Comes clarissimus in domo Ducis, & officiosus in obsequio Ductricis, paterque consilii. Quamobrem venerabantur eum Principes Sclavorum, maxime vero Reges Danorum, qui laborantes bello intestino certabant eum prævenire muneribus. Kanutus tandem ab exercitu suo fuga prolapsus fuit in Saxoniam. Cui crebro per fines Holtsatorum itineranti, Adolphus beneficus extitit, præbens conductum, cæteraque humanitatis beneficia, immemor ex probitate infidelitatis, quam sibi in obsidione civitatis Sleswick ab eo recedens exhibuerat. Igitur Friderico Imperatore Curiam apud Merseborg anno MCLII. celebrante, Reges Daniæ Sueno & Kanutus concordantur. His duobus occisis, Woldemarus solus horum germanus, regno potitus, duos filios genuit Kanutum & Woldemarum. Hic Kanutus patre mortuo in superbiam elevatur cum fratre suo Holtsatiam intrantes, usque ad Egdoram pervenerunt. Quibus Adolphus & Hartwicus Bremensis Episcopus, & Otto Brandeburgensis ex altera parte occurrentes, Danos in fugam verterunt. Woldemarus hujus frater postea iterum in Holtsatiam hostiliter reversus est, quem Adolphus, ne majora incommoda sequerentur, placare volens, Castrum Reinoldenborg sub spe deponendi Woldemaro præsentat. Comes autem in promisso deceptus modico excepto Castrum intactum permansit.

Hic Fridericus & Papa Alexander tertius pessime concordabant; unde Imperator Alexandro scripsisse dicitur:

Astra docent, & fata monent & prædicat ales:
Quod Fredericus ego malleus orbis ero.
Roma diu titubans variisq; erroribus acta
Corruet, & mundi desinet esse caput.

Papa respondit:

Astra silent, nil fata monent, nil prædicat ales,
Soliusest proprium scire futura Dei.
Niteris incassum Petri submergere navim:
Fluctuat; at nunquam mergitur ista ratis.

Item de eodem Friderico Imperatore.

FRE-*fremit in mundo*; DE-*deprimit alta profundo*.
RI-*jus rimatur*. CUS *cuspide cuncta minatur*.

In diebus illis, quibus Dux aberat, venit Niclotus, Princeps terræ Obotritorum ad Dominam Clementiam Ducissam in Lüneborg, & conquestus est, quod Kycini & Circipani rebellare cæperint, & destinatus est Comes Adolphus & populus Holtsatorum & Stormariorum, ut adjuvarent Niclotum. Abiitque Comes cum duobus millibus, & eo amplius electorum, & pervagati sunt terram hostilem, omnia vastantes igne & gladio. Videntes autem indigenæ, quod non essent eis vires resistendi, redemerunt se immensa pecunia. Tunc Niclotus delectatus victoria gratias Comiti reddi-

reddidit amplissimas, revertentemque prosecutus ad extremitatem finium suorum cautissimam exercitui adhibens diligentiam. Ab eo ergo die firmatæ sunt amicitiæ inter Adolphum & Niclotum, habueruntque frequentius colloquium Lübeke / sive Tramundæ pro commodo utriusque terræ. Reverso igitur Duce Henrico, allocutus est Adolphum Comitem dicens: Perlatum est ad nos jam pridem, quod civitas nostra Bardewick diminutionem civium patiatur propter Lubecense forum, eo quod mercatores omnes illuc commigrarent. Item conqueruntur hi, qui sunt Lüneborg / quod Sulcia nostra deteriorata sit propter Sulciam, quam cœpistis habere Thodeslo. Rogamus ergo, ut detis nobis dimidietatem civitatis vestræ Lübeke & Sulciæ. Alioquin præcipiemus, ne fiant de cætero mercationes in Lübeke. Non enim ferendum est nobis, ut propter aliena commoda desolari patiamur hereditatem patrum nostrorum. Sed cum renueret Comes reputans incautam sibi hujuscemodi conventionem, mandat Dux, ne de cætero haberetur forum in Lübeke: nec esset facultas emendi vel vendendi, nisi ea tantum, quæ ad cibum pertinent. Et jussit mercimonia transferri Bardewick ad sublevandam civitatem suam. Sed & fontes salis, qui erant Thodeslo ipso tempore obturari fecit. Et factum est verbum illud Comiti Adolpho, & terræ Wagirensi in offensionem, & profectuum impedimentum.

Illo tempore Everhardus Præpositus Magdeburgensis Episcopus Raceburgensis ordinatus est, deditq; ei Henricus Comes Polaborum Insulam ad inhabitandum prope Castrum. Et dixit Dux ad Comitem præsente Comite Adolpho: Quoniam Comes terræ Polaborum benefacere cœpit erga Pontificem suum, decet ut Comes Adolphus non faciat minorem partem suam. Ampliora enim de ipso præsumenda sunt, utpote de homine literato, habente scientiam rerum Deo placentium. Tunc Comes Adolphus secutus factum Comitis Polaborum, remisit de beneficio suo trecentos mansos, qui oblati sunt per manus Ducis in dotem Aldenburgensis Episcopatus. Circa idem tempus videlicet anno Christi MCLIV. vir Dei Wiscelinus Episcopus pridie Idus Decembris diem clausit extremum.

Designavit itaque Comes Episcopo in possessionem Uthin & Gamale / cum appendiciis eorum: Insuper & prædium, quod dicitur Hirm / necnon adjecit duas villas Gudesfeld & Wobze. In Aldenborg dedit ei quoque commodum prædium & adjacens foro. Et ait Comes: Eat Dominus Episcopus in Wagiram, & adhibitis viris industriis æstimari faciat prædia hæc, quod defuerit de CCC. mansis ego supplebo: quod superfuerit meum erit. Veniens ergo Episcopus vidit possessionem, & habita inquisitione cum colonis deprehendit prædia hæc vix centum mansos continere. Quamobrem Comes fecit mensurari terram funiculo brevi: præterea paludes & nemora funiculo mensuratus est, & fecit maximum agrorum numerum, & restaurata est Aldenburgensis sedes, anno nonagesimo post exordium prioris Ecclesiæ, & dedicata est à Pontifice Geroldo in honorem S. Joannis Baptistæ, adstante & omnem devotionem adhibente Nobili viro Comite Adolpho & Methilda ejus piissima conjuge. Et præcepit populo Sclavorum, ut transferrent mortuos suos tumulandos in atrio Ecclesiæ, & ut convenirent in solemnitatibus ad Ecclesiam audite verbum Dei. In diebus illis Sclavi quidam Danum affixerunt cruci. Quod cum renunciatum fuisset Comiti, is posuit eos in caussam, & damno mulctavit, tulitque genus supplicii de terra. Geroldus ergo Episcopus suggessit Comiti, ut in pago qui dicitur Suále / suscitaretur Ecclesia, similiter in Lütkenborg & in Rateou. Et abierunt illuc Episcopus & Comes; & signaverunt atria ædificandis Ecclesiis apta. Crevit ergo opus Dei in Wagirensi terra, & adjuverunt se Episcopus, & Comes opere vicario. Circa idem tempus reædificat Comes Castrum Plone / & fecit civitatem & forum. Posthæc civitas Lübeke consumta est incendio. Rogavit ergo Dux Comitem Adolphum, ut daret sibi portum & Insulam Lübeke: Quod is facere noluit. Tunc ædificavit Dux civitatem novam super fluvium Wokaniza / non longè à Lübeke in terra Raceborg / cœpitque ædificare & communire, appellavitque eam nomine suo Löwenstatt / quod dicitur Leonis civitas. Sed cum locus ille minus esset idoneus, & portu & munimento careret, nec posset adiri nisi navibus, Dux iterato cœpit convenire Comitem super Insula Lubecensi, multa spondens, si voluntati suæ paruisset. Tandem victus Comes fecit, quod necessitas imperabat.

Nis

His ferme diebus Imperator Fredericus ad obsidionem civitatis Mediolani accersivit omnes Principes Saxoniæ. Igitur Comes Adolphus cum Duce iturus per manus Seniorum terræ Wagiren sis convenit Niclotum, & exegit ab eo, ut fidem suæ terræ exhiberet illibatam. Quod is fide digna complevit. Profectus itaque Dux cum Comite aliisque Nobilibus de Bavaria & Saxonia pervenerunt ad exercitum regis obsidentis præsidium quod Cremon dicitur. Præsidio expugnato Dux in Saxoniam diverti disposuit. Cæsar hæc intelligens, pedibus Ducis humiliter, ut secum maneret, provolutus supplicat. Dux Imperatorem exaudire contemnens, nec de terra levare volens, Imperatrix eum levat dicens: Surge mi Domine, & memor esto hujus casus & memor sit Deus. Dapifer ergo Ducis hæc videns dixit: Domine Corona Imperii ad pedes vestros venit, & adhuc caput vestrum ascendet. Duce ergo recedente fortuna cum eo labefactari cœpit. Unde Imperator, Mediolano subjugato, Werzeborg Curiam solemnem celebrans, abjudicat Duci Henrico omne feudum, quod ab Imperio & Episcopis tenuerat. Post tres autem annos Imperator Lübeke veniens, civitatem in deditionem accepit: Henricus vero humiliatus sanctos fines Imperii ad tres annos abjurat, & in Angliam profectus est. Igitur Duce de Mediolani obsidione reverso, Adolphus Comes cum cognato suo Reinholdo Coloniensi Archiepiscopo Angliam visitat. Et contristati sunt, tam Clerus, quam populus terræ, propter diutinam absentiam boni Pastoris. Iste Reinoldus corpora trium Regum, quæ Mediolani in Ecclesia, quæ nunc Fratrum Prædicatorum est, quiescebant, tulit & Coloniam transtulit.

Item præfatus Henricus Dux Ducatu Westphaliæ & Angariæ ab Imperatore Frederico privatur, & Ecclesiæ Coloniensi possidendus in perpetuum donatur. Circa idem tempus anno scilicet Domini MCLXIII, ad petitionem Geroldi Episcopatus Aldenburgensis per Henricum Leonem Lübeke transfertur. Hic Geroldus fuit XII. & ultimus Episcopus Aldenburgensis, & primus Lubecensis. Ecclesia autem translata in Lübeke Comes Adolphus villas opportunas ad præbendas Canonicorum assignavit.

Anno, quo supra Monasterium Cisterciensis ordinis Lucka, Mindensis diœcesis per Comites Halremont & Aldenborg fundatum est. Hic Comes de Halremont Willebrandus nomine, tres filios habuit, videlicet Borchardum, Ludolphum & Willebrandum. Primus apud Wemborch in torneamento moritur, & in Lucka sepelitur. Reliqui duo cum Comite Adolpho per Lotharium Imperatorem vocantur. Borchardus Antiochiæ moritur. Tertius vero cum Adolpho incolumis ad patriam reversus est. Circa idem tempus anno Christi MCLXV. Sanctissimus Rex, & Imperator Carolus Magnus, Saxonum & Westphalorum Apostolus, canonizatur, & præsente Frederico primo Imperatore Aquisgrani venerabiliter transfertur.

Item Philippus Francorum Rex Deo vovit, quod omnes vestes suas, quamdiu viveret, pauperibus Dei intuitu daret; malens nudum Christum in pauperibus vestire, quam histrionibus & adulatoribus vestes dando peccatum incurrere. Quia histrionibus dare est Dæmonibus immolare. Tempore autem aliquo elapso, filii Nicloti non contenti terris suis, aspirabant ad requirendam terram Obotritarum, quam Dux Henricus eis abstulerat jure belli. Die vero quodam perlatum est ad Ducem, quod unus ex filiis Nicloti cum turba equitum apparuerit non longe à castris: ad quod requirendum Dux transmisit Adolphum Comitem cum electa juvenum manu: & Pribislaus irruit super incautos & prostravit ex eis ad centum viros: reliqui fugerunt in castra. Tunc Wertislaus frater Pribislai accepto conductu venit in castra ad Comitem Adolphum, ut acciperet ab eo consilium. Cui respondit Comes: Sera quidem medicinæ consultatio est, quando æger desperatus est. Pericula nunc imminentia debuerant antea prævisa fuisse. Quis quæso dedit consilium, ut per obsidium periculum incurreres? Magnæ fuit amentiæ, ponere in nervo pedem, ubi non sit diverticulum, vel ulla evasionis molitio. Si quod potest esse salutis compendium sola deditione apprehendendum video. Et ait Wertislaus: Fac pro nobis verbum apud Ducem, ut sine periculo vitæ, & membrorum damno admittamur deditioni. Tunc perrexit Comes ad Ducem & alloquens eos, in quibus pendebant consilia, & manifestavit eis negocium. At illi degustata voluntate Principis dederunt manus, ut quicunque Sclavorum dedisset se in potestatem Ducis membris & vita potiretur: ea tamen conditione, ut & Pribislaus ab armis discederet. Tunc conductu clarissimi Comitis

mitis exierunt de munitione, & venerunt ad pedes Ducis, & suscepit eos & reclusit in custodia. His itaque gestis humiliatæ sunt vires Sclavorum, & cognoverunt, quia Leo fortissimus bestiarum ad nullius pavet occursum. His auditis, Pribislaus collegit exercitum, & venit improvisus Meckelnborg / & vehementi pugna irrupit munitionem, & occiderunt omne masculinum, & castrum succenderunt igni. Audiens ergo Dux contristatus est animo, & præcepit Adolpho Comiti, & majoribus de Holtsatia, ut transirent Jlowe/ & essent tutamen castri. Et occurrit Adolphus Comes Duci cum suis in Malegow/ & abiit Comes cum cœteris Nobilibus, qui secum deputati fuerant, & venerunt in locum, qui dicitur Werchein/ & distat ab urbe Demmin ferè duobus milliaribus, & illic castra metati sunt. Universus vero exercitus Sclavorum auctores rebellionis confederant in urbe Demmin / miseruntque nuncios ad Comitem volentes per eum admitti ad conditiones pacis, & promiserunt tria millia mercarum. Rursum alios nuncios mittentes promiserunt duo millia: & displicuit verbum hoc Comiti Adolpho, & dixit ad suos, quid vobis videtur viri sapientes? Quod heri promiserunt tria millia marcarum, & nunc offerunt duo millia. Verbum istud non est quærens pacem, sed adducens bellum. Miserunt ergo Sclavi noctu speculatores in castra explorare statum exercitus. Aldenborgenses ergo Sclavi erant cum Adolpho, sed seditiose. Nam quæcunque gerebantur in exercitu remandaverunt hostibus per manus exploratorum. Dixerunt ergo Adolpho Comiti Marchardus senior terræ Holtsatorum, & cæteri qui intellexerant verbum absconditum: Auditu certo comperimus, quod hostes nostri præparent se ad bellum. Porro nostrates segnius agunt, nec in vigiliis, nec in custodiis debitam exhibent diligentiam. Adhibe ergo cautionem populo, eo quod Dux bene præsumat de te. Et dissimulavit Comes cæterique Nobiles. Defecit ergo in exercitu custodia. Moram autem Duce faciente, ecce in ascensu clivi apparuerunt cunei Sclavorum cum innumerabili populo, tam equitum quam peditum. Tunc viri illustres Adolphus Comes, & Reinoldus Comes Dethmerciæ, cum suis exceperunt hostes, & contrita est prima acies ab eis, & percussi sunt Adolphus & Reinholdus, Baldewino sedem Bremensem tunc regente. Et venit Dux festinanter, ut fieret suis præsidio, & vidit ruinam, quæ facta est in populo, & quod Adolphus mortuus esset, resolutus est in lacrymas multas. Sed dolorem ejus mitigavit copiosior victoria, & cædes Sclavorum maxima, qui ad duo millia & quingenti numerati sunt. Præcepit ergo Dux corpus Adolphi concidi frustatim, & assum condiri opere pigmentario, quo posset circumferri & paternis inferri monumentis. Et impletum est vaticinium, quod cecinit pridie quam pateretur sæpissimè reiterans versum illum: Igne me examinasti, & non est inventa in me iniquitas. Perlatum est ergo id nobile corpus Mindam, sepultusque est in Ecclesia majori in parte Australi, inter altare S. Matthæi Apostoli, & B. Catharinæ virginis, quod ipse fundaverat: ibique sancta devotione reconditum est, anno Christi MCLXIV, octava sanctorum Petri & Pauli Apostolorum. Eodem anno Henricus Leo super basim erexit Leonis ærei effigiem in Brunswick/ tanquam colossum suum, cum ipse Leo vocaretur. Est autem colossus aliqua res in memoriam alicujus mortui facta, ut tumuli, & Imagines apud antiquos, vel dicitur statua marmorea & alta. Et dicitur Collossus, secundum Catholicon; quasi colens ossa. Frater Vincentius ordinis prædicatorum in speculo suo historiali dicit, quod Colossus Rhodius inter VII. mundi miracula tertium ponitur. Fuit autem imago fusilis CXXVI. pedum in altitudine. Mirum enim valde fuit, quomodo tam immensa moles fundi potuit, vel erigi, vel stare. Tantæ enim altitudinis fuit, ut sagittæ ad summum dirigi non valerent, & caput ejus tantæ magnitudinis fuit, quod capere poterat XXX. coros grani: & in inferiori parte à pedibus oportuna erat janua, ut intrare possent, & ad caput ascendere.

Iste Henricus Leo curiam & bona in Lothen vel Lode Mindensis diœcesis, & brachium S. Gorgonii martyris preciosè adornatum, anno MCLXIX. Ecclesiæ prædictæ obtulit, eo quo filia Regis Angliæ Mechtildis sibi in Ecclesia præfata ante altare beati Petri subarrhata, & matrimonialiter copulata fuit.

Mortuo ergo Comite Adolpho immutata est facies terræ, eo quod justitia & quies Ecclesiarum, sublato bono patrono, penitus infirmata videretur. Ipso autem superstite nihil durum vel asperum videbatur. Tantus erat fide & bonitate, prudentia atque

atque consilio, ut universis videretur constructus virtutibus. Hic unus de bellatoribus Domini, & certè non infimus in funiculo fortis suæ utilis inventus est, exstirpans Idololatriæ superstitiones, & faciens opus novæ plantationis, quod fructificet in salutem. Novissime peracto boni itineris cursu, pervenit ad palmam, portansque vexillum in castris Domini, stetit pro defensione patriæ, & fide Principum usque ad mortem. Rogatus ut vitæ consuleret fugæ compendio, vehementer detestatus est, manibus pugnans, & Deum orans, mortem libenter excepit ob virtutis amorem.

In illo tempore Cometiam Holsatiæ, & in Schowenborg ac Stormariæ administrabat vidua Adolphi Comitis cum filio suo tenello. Propter consurgentes autem motus bellorum posuit Dux puero tutorem, qui præesset armis, Henricum Thuringiæ avunculum pueri, virum scilicet impatientem ocii, & totum armis deditum. Hujus Adolphi pueri tempore anno scilicet Domini MCLXXI. beatus Thomas Cantuariensis pro defensione & libertate suæ Ecclesiæ inter manus religiosorum jussu Regis Henrici Angliæ occiditur, unde versus:

Quis moritur? Præsul: cur? pro grege: qualiter? ense
Quando? Natali: quis locus? Ara DEI.

Item.

Fit Thomas præsul regi contrarius exsul,
Stirps sua damnatur, placidus redit, ense necatur.
Richardus Brito, nec non Morevillius Hugo,
Wilhelmus Turci, Reinoldus filius Ursi.
Thomam martyrium fecere subire beatum.

Anno Domini M C L X X I I. Præsul Mindensis Ecclesiam villanam in Honrode ex opposito castri Schowenborg/ olim Harode dicta, à constructione ejusdem castri, à situ Honrode nominatum, anno tertio in honorem beatorum Petri & Andreæ Apostolorum consecravit. Hic præsul ex Comitibus de Blanckenborg ortus, capellam & castrum veteris montis Buckeborg cum omnibus suis attinentiis, à Thiderico Comite de Werbende LXXX. marcis datis, de consensu fratrum suorum Sigfridi Bremensis Archiepiscopi, Bernhardi Ducis Saxoniæ, Ottonis Marchionis de Brandenborg/ Monasterio Overenkerken ob reverentiam virginis benedictæ, & ut ejusdem cœnobii Moniales habentes vitæ necessaria, se in Monasterio continerent, Domino fideliter servientes, comparat, & perpetuis temporibus assignat, anno Domini MCLXX. indictione XIII.

Igitur Adolphus ad ætatem legitimam perveniens, duxit uxorem Alheidim filiam Borchardi Comitis de Dasle, & Dominæ Salomæ suæ consortis sororis Philippi Coloniensis Archiepiscopi. Hæc Domina inclyta contulit Monasterio in Lucka XVIII. mansos & molendinum in villæ Odolem diœcesis Hildesiensis juxta castrum Egle situatum anno Christi MCLXXXIIX. legavit.

Item ad lumen nocturnale domum unam in villa Donowe contulit.

Conjunctus est igitur vir fidelis mulieri inclytæ & fideli, Deo placere cupiens, pupillos & viduas sinu Clementiæ paternæ fovens, religiosorum & cleri pastor fidelis, paterna vestigia sequens inventus est. Famam ergo virtutis & nobilitatis ad Provincias vicinas circumquaque diffundens, religiosorum Monasteria fundans erigebat, unde post mortem patris sui anno XXII. Cœnobium ordinis Cistercienfis Reinevelde construxit, ad quod Monachos de Lucka Monasterio Mindensis diœcesis introducens, in cujus choro quiescit.

Transactis posthæc paucis annis Henricus Leo opulentam civitatem Bardewick destruxit, unde versus:

Dux post M. post C. post octoginta novemque
Bardewick destruxit, Simonis sol quando reluxit.

Eodem anno Rex Danorum Kanutus stimulo invidiæ agitatus, manum potentiæ extendere attentat, unde Hammenborg & Stadium expugnare attentat. Sed Adolphus viriliter resistens, eique usque ad Egdoram fluvium cum Hardewico Bremensi Archiepiscopo occurrens, Danos in fugam viriliter vertebat. Sequenti anno ira Dei desævit in omnem terram, & præcipue in Saxonia & Westphalia, & destruxit igni multas civitates, videlicet, Osenbrugge/ Suzatum/ Magdeburg/ & alias quamplures. Sed & pestilentia subitanea & improvisa multi mortui sunt. Post

Post hoc Dux Woldemarus Lübeke & Hamborg cepit, & Comes Adolphus capitur, & quasi biennio detentus est. Tanto denique tempore elapso, fideles Adolphi Lövborg castrum Woldemari Duci reddunt, & Adolphus liberatur.

Eo tempore Riga civitas per Albertum Episcopum Livoniæ fundatur.

Adolphus itaque de captivitate ereptus, cœpit terram Holsatiæ undique castris munire & firmare contra insultus hostium, turrim in Travemünde ædificat, quam postea Lubecenses à Comite Johanne, An. Christi MCCCXX. ementes deposuerunt. Circa hæc tempora Comecia de Hoja, in diœcesi Bremensi, per duos videlicet Ottonem & Gerhardum cœpit. Iste Gerhardus, vel potius Henricus, filius ejus, propter nimiam ferocitatem suam, securis dictus est, quia captivis in cippo, seu vinclo, strictis, pedes amputavit. De isto non immerito id, quod Angelus Agar de filio suo nascituro prædixit, dici potest. Erit enim homo ferus omnibus adversa manu Ismael, & vice versa. Igitur quia hujus Comeciæ principium apud aliquos satis est ambiguum, ne mendacii notam incurram, manum scribendi retrahens ad præsens supersedeo versus:

Mille super annis duo C. dum celebrantur
Hoje Dominium suscipit initium.

In diebus illis tribus annis ante Hoje initium, beatus Barwardus Episcopus Hildensemensis sanctorum catalogo per Papam Celestinum adscribitur. Circa eadem tempora, anno videlicet MCCIII. duo magna Ecclesiæ luminaria, scilicet ordo beati Dominici confessoris, qui Prædicatorum dicitur, in partibus Tholosinis cœpit, tempore Innocentii tertii. Ab Honorio tertio anno primo Romæ à sua fundatione anno XIII. confirmatur. Ordo vero fratrum Minorum sub beato Francisco in partibus Italicis cœpit à prædicto Honorio, anno Honorii primo confirmatur.

Et quam utiles Ecclesiæ hæ fuerint fidem orthodoxam usque ad sanguinem defendendo, & doctrinis validis illuminando, testantur Sanctorum Patrum Romanorum Pontificum Decretales, & Ecclesiæ statuta. Unde inquit Gregorius primus: ex quibus ordinibus utilitas evidens universali Ecclesiæ perhibet approbatos. Et extra de excessibus Prælatorum: Nimis iniqua, & nimis prava per hos duos ordines fides illuminata, & Dei Ecclesia est exaltata.

Eodem anno indictione VI. Monasterium in Barsinghusen à Wedekindo de Schwalenberge / & Gotscalco de Permont fundatum est.

Igitur procedente tempore Adolphus Comes ex uxore sua tres filios videlicet, Conradum, Adolphum & Brunonem, de quibus Salomon Eccles. XXV. In his tribus beneplacitum est spiritui meo, genuit. Ternarius enim numerus Deo gratus est: unde Virgilius:

Numero Deus impare gaudet.

Iste Bruno Magdeburgensis Præpositus factus est: Ecclesiam villanam à se intitulans Provestesbagen fundans & dotans nominat. Hujus Brunonis tempore quidam fuit de secta Bachardorum, Deo & hominibus detestabilis, Bachardus nomine, speciem gerens magnæ sanctitatis, sed plenus malitia homo. Et quia ad decipiendum velut vulpes gallinis insidias studuit, veluti olla à foris deaurata, intus quamvis lutea apparebat, & sicut paries dealbatus lucebat. Is igitur tantæ opinionis habebatur, quod ab omnibus quasi Angelus visitabatur & venerabatur. Igitur ex pecuniis longo tempore collectis Capellam solemnem ex lapidibus construxit. Pro hujus consecratione præsul Bruno Olmecensis quærit de patrono Ecclesiæ, Bachardus respondit: Non ad vestram Dominationem spectat, nec vestrum hoc scire est, Domine mi. Altercantibus ergo de hac materia Episcopo & Bachardo, respondit Bachardus: In honore Dei innocentis. Præsul hæc audiens non modicum mirabatur, quærens quisnam esset hic Deus. Alter respondit, quod hic Deus quarta persona in divinis Lucifer esset, de cœlo absque culpa violenter ejectus. Præsul his auditis Bachardum, quem familiariter quasi Dei servum amabat, jocando credebat hoc dixisse. Bachardo autem seriosius & pertinaciter instante, ecce præsul, quasi alter Phinees, zelum Dei zelando amicitiæ oblitus irruit in Bachardum, & arcta custodia, & vinclis mancipari mandat. Igitur hæreticus in malitia sua sponte comburendus adjudicatur ad ignem. Itaque projectus ecce subito solvitur & stetit illæsus. His visis, præsul in seipso confusus, & ultra

ultra, quam credi valeat, turbatus, fidei ruinam, & detrimentum timens, ad orationis refugium toto spiritu confugit, sibi & populo triduanum jejunium indixit. His diebus transactis, clero & religiosis convocatis, ignis denuo accenditur, altaria circa ignem per gyrum eriguntur. Hæreticus de carcere adducitur, præsul ad solum humiliter prosternitur, lacrymis perfunditur, & Missæ ministerium à sacerdotibus incipitur. Igitur cum ad sacræ & divinæ hostiæ elevationem signum daretur, hæreticus, ut præordinatum fuerat, in ignem projicitur, & absque mora ulla, Dei sui ministerio & præsentia, qui ibidem omnibus videntibus in forma hirci apparuit, per quem & delusus virtute ignis incineratur. Omnis ergo plebs Deum omnipotentem manibus in cælum levatis magnificè laudat & extollit. Quot autem annis Comes Adolphus tertius hujus nominis vixerit, vel quo die, diem clauserit extremum, non occurrit. Conradus quintus Comes in Schowenborg patri succedens absque liberis moritur De isto nihil memini me legisse, & ubi sit sepulturæ traditus, sed nec de patris. In Monasterio Rinteln sepulchrum cum signo Comeciæ de Schowenborg videtur: sed nomina sepultorum ignorantur, versibus ibidem sculptis in lapide,

Post M. post tria C. fit Nobilibus locus iste.
Pro suavi requie, quos cælis suscipe Christe;
Dum locus est veniæ petit hic cœtus lacrymis te.

Post Conradum Adolphus quartus regimen terrarum scilicet Schowenborg Holsatiæ & Stormariæ, strenue, velut alter Hector suscepit. Hic summi regis miles & athleta quam nobiliter, quam prudenter in campo militiæ, quam sollicite & sincere in terræ plebisque timore paterna vestigia sequens, quam ferventer & devote pro animæ suæ salute, velut bonus miles Christi, laboraverit, gesta ejus magnifica protestantur clarius. Contra hunc Danorum Regis sævitia & odium inveteratum, sicuti patribus suis bella moventes, litis occasionem suscitabant. Igitur Rex Danorum, glacie rigentem Albiam transiens Stadium expugnare volebat. Sed antequam gelu solveretur rediens vires suas in Hamborg convenit, fecitque castrum capta civitate ab intra super Albiam. Cui Comes viriliter resistens, aliud castrum super eandem ponit & ædificat, unde Hamburgenses tædio victi se dederunt. Quatuor ergo annis posthæc elapsis, Adolphus auxilio Gerhardi Episcopi Bremensis, & Comitis Henrici de Swerin invitatus à potentioribus Holsatiæ terram occupat trans-Albinam, & anno sequenti Domini Nord-Albingorum Albertum Ducem Saxoniæ vocant, eaque Lubeke & Raceborg repræsentant.

Eodem tempore castrum Verde fideles Ecclesiæ Bremensis ceperunt.

Item discordia, quæ dudum versabatur inter Ecclesiam Bremensem, & Ducem Henricum Leonem, quem cives Bremenses ad suam civitatem tempore guerrarum contra Episcopum intromittentes, sopita est. Dux ergo dedit ob reverentiam beati Petri omnes suos ministeriales, quos in comitatu Stadensi habebat, & ipsam Comeciam, quam tamen eo vivente, & Episcopo consentiente liberè retinuit. Quam donationem Fridericus Imperator aurea sua bulla apud Ravennam roborat.

Adolphus itaque posthæc cum Episcopo Bremensi Etscho applicuerunt, & terram castrumque Alberti de Luneborg cum incolis terræ possidentes. Henricus vero de Swerin cum Alberto conflictum habens, & Duce Ottone de Luneborg, hi ambo victi, Albertus Swerin ducitur captivus, & apud Regem Daciæ avunculum suum vinculatur. Sic enim Deus in rege Danorum vindicat, quod Comiti Adolpho malum fecerat, spolians eum bonis paternis, unde mensura, qua mensus fuerat, eadem & remuneratus est. Notandum hic, quod ab ipso die, quo Danorum Rex Comitem Adolphum hujus patrem ceperat, usque ad tempus, quo Adolphus junior in suam reversus est terram, Rex terram suam trans-Albinam detinuerat, & Comes Albertus de Luneborg ex parte Regis, XXIV. anni effluxerunt. Eodem tempore, videlicet in carnis-privio Adolphus unum ex castris, quod Albertus de Luneborg contra Hamborg in odium Adolphi erexerat, expugnavit. Videntes ergo cives de Hamborg prudentiam & animositatem Comitis & Domini sui civitatem sibi restituerunt. Tunc Dux Henricus castrum Hoteborg fundavit. Postremo Rex Daciæ de captivitate pro quinque millibus marcarum liberatur, & terram Holsatiæ & omnes terras, quas violenter possederat in integrum restituit, pro cujus fide tres filios, & multos fideles sui regni obsides posuit.

Istis peractis, ad propria reversus Rex contra juramenta sua veniens castrum Reinoldesborg invadit. Cui Adolphus & Henricus de Swerin obvenientes, & quandam paludem latenter transeuntes, multos de exercitu Regis interfecerunt. Igitur Rege iterum redeunte castrum cepit, & Dethmarsiam & Ethscho sibi subjugat, & pro terræ custodia multos de populo suo cum terræ incolis relinquens, & ultra progrediens contra Segeberge castrum erexit. Adolphus Ethscho de incastellatione, & manibus Danorum liberaturus, multos ex Danis cepit, aliis submersis, & quibusdam interfectis.

Posthæc vero anno scilicet Domini MCCXXVII. idem Rex iterum cum manu valida Daciam exiens, terram Holsatiæ igne & gladio intolerabiliter cœpit devastare. Adolphus vero & Gerhardus Episcopus Bremensis, Albertus Dux Saxoniæ, Henricus de Swerin / & Comes de Werle in auxilium Adolphi Lübeke convenientes ipso die Beatæ Mariæ Magdalenæ, cui se Comes Adolphus & suos devotius commendabat, juxta villam Holsatiæ Bornhovet / in Dei nomine occurrebant. Rex videns partem sibi contrariam, quasi acervum conglobatum bello, alto timore percussus divinitus per fugam elapsus est. Dux vero Otto de Lüneborg Regi avunculo suo auxilium præbens à Comite Henrico de Swerin capitur & abducitur. His peractis, Dominus, qui victoriam suo Comiti devoto dedit, gloriosè benedicitur. In memoriam hujus victoriæ & sanctæ crucis Christi, beatæque Mariæ Magdalenæ, quæ ipsa hora, qua congredi debebant, pars contra partem, in aere manu levata, & benedicente visa est. Et ne hic Comes ingratus inveniretur, ordinavit, ut latronum domus, in domum orationis converteretur. Castrum igitur Lübeke / cum suis ædificiis, fratribus & filiis S. Dominici pro claustro consecrando, Domino hoc agente, anno & die, ut supra, assignatum fuit, unde versus:

Anno milleno duo C. septemque viceno,
In Fontis-capite cecidit gens Danica lite.
Magdala quando pia scandit super astra Maria.
Hic quoque tum gratus Fratrum fuit ordo locatus:
Et datur ô Christe locus aptus Fratribus iste.

Et quia Deus omnipotens lacrymas devoti Comitis, & orationes gratiose respexit, votumque de religionis ingressu acceptum sibi per datam victoriam evidenter ostendit.

Eodem tempore Stedingi Dominis suis rebellare cœperunt, fidem prave & legem abnegantes, castra & munitiones terræ suæ igni tradentes, jugum suorum superiorum à cervicibus excusserunt. His diebus Gerhardus nobilis de Lippia Episcopus Osnaburgensis, fit Archiepiscopus Bremensis, & contra Stedingos viriliter dimicans, juxta Hojam multos bello devicit, & castrum Otterberg / quod fuerat Bernhardi Comitis de Welpe / cepit. Contra hunc Gerhardum, Otto Dux de Lüneborg bella movet, Stedingorum parti, & malitiæ in odium Episcopi favens, terram usque Bremam incendiis, & spoliis maximè propter Comeciam Stadensem, quam avus suus Henricus Leo dederat Ecclesiæ Bremensi, devastavit. Posthæc Gerhardus Episcopus, & frater suus Dominus Hermannus de Lippia ipso die Nativitatis Christi cum manu valida & armata contra Stedingos bellant, Hermannus interficitur, & Episcopus cum confusione revertitur, castrumque Slutter per Stedingos capitur, & in odium Episcopi destruitur. Eodem anno crux contra Stedingos, velut contra hæreticos, & in malitia obduratos, prædicatur. Interim populus innumerabilis cruce signati Bremam venientes per Wiseram, & terram transeuntes, partem terræ juxta Bremam, quæ Osterstatt dicitur, in crastino SS. Johannis & Pauli intrantes, & plus quam quadringentis interfectis cæteri, qui vivi reperti sunt, traditi fuerunt. Stedingi itaque pertinaciter & desperatè agentes, Borchardum Comitem de Aldenborg / & fratrem Henricum de Brema ordinis Prædicatorum cum ducentis viris interfecerunt. Hic vir Dei Henricus crucis prædicator, terram Stedingorum cum socio suo fratre ordinis sui pro salute & conversatione intrans, dixit: O mi socie carissime, tempus est, ut Synaxin vespertinam dicamus, completorium in regno cœlorum, Deo donante, decantabimus. O virum laudabilem & fidei plenum! quis hunc armis tam infatigabilibus, & faciem euntis in Jerusalem, firmavit, ut his mortis horrore

rore omnino non concuteretur. . Certe ille spiritus, qui ei gratiam mortem prædicendo dicens: Completorium dicemus in regno cœlorum, idem constantiæ spiritum mortem non metuendo minime negat. Prædicanti ergo verbum Dei Christi servo Stedingi velut aspides surdæ, & suas aures obturantes, contra eum insurgentes, crudeliter cum socio & aliis, ut dictum est, occiderunt. Et quia preciosa est in conspectu Domini mors Sanctorum ejus, & peccatorum mors pessima, suscitavit Deus omnipotens Ducem Brabantiæ, Comitem Hollandiæ, Comitem de Clivo, & multitudinem Nobilium ultra quatuor millia absque reliquo vulgo. Hi cruce signati Stedingorum terram VI. Kal. Junii per terram, & per aquas intrantes, Stedingis eis superbe occurrentibus, sed mirabiliter canum more mactatis, & ultra quatuor millia interfectis. Ex parte vero altera Henricus Comes de Aldenborg cum quibusdam ex peregrinis terram dictam intrans, cæde, incendiis eos arctavit, & undique vexavit. Sic enim Deus ultionem Stedingorum malitiæ obstinatæ, quæ ultra annos XXXIII duravit, finem imposuit & terminavit, unde versus:

Stedingi sexto Junii cecidere Kalendis
Anno Gerhardi quinto decimoque secundi
Lippia Pontificem quem tibi Brema dedit.
M duo C. quartus ter denus tunc fuit annus.

Sedit hic præsul annis XL.

Anno secundo posthæc beatissima Elizabeth Thuringiæ Lantgravia transivit ad Christum, & à Gregorio IX. canonizatur Perusii in domo fratrum Prædicatorum. Sequenti anno videlicet MCCXXXVI. Monasterium sanctissimi Pauli Apostoli per fratres prædicatores, à capitulo majori vocatos, in Minda fundatum est, quod annis paucis transactis à tribus Episcopis Widekindo de Hoja Mindensi, Gerhardo Verdensi suo germano, & Fr. Henrico Osiliensi uno & eodem die tota terra exsultante fuit consecratum. Prædictis Episcopis duobus, tertius erat frater nomine Otto, quorum germana erat Domina Montis & Advocata. Hic Domino in religionis conclavi ministrare desiderans consilio Ovidii usus, spiritu Dei tactus ordinem Prædicatorum intravit, (unde inquit:

Vive tibi & longe nomina magna fuge. Item:
Crede mihi bene qui latuit bene vixit, &c. Item:
Quantumque potes præluftria (id est sublimia) *vita.*
Sævum præluftri fulmen ab axe venit)

divitias & pompam sæcularem, velut stercora, dorso imponens, vitam Christi pauperem amplectens, potius in mendicitate mallens Deo servire, quam cum divitiis, & dominio inæqualiter possessis hic & futuro cruciari. Dicitur enim in libro castigationum Philosophorum: Felix est cui noctescit & diescit faciendo quod convenit, & qui non accipit ex mundo, nisi id quod excusari potest, & qui operatur bona & prohibet mala, dum vivit in mundo: Dicere enim poterat,

Gloria quid prodest mihi? quid census? velut aura
Prætereunt, solum stat pietatis opus.

Hujus ad instantiam Dominus Widekindus nobilis Advocatus de Monte Monasterium puellarum ordinis Prædicatorum nunc Lemego degentium anno Domini MCCLXV. fundavit.

Circa hæc tempora beatus Petrus de Mediolano ab hæreticis occiditur, & ab Innocentio IV. anno nondum à Passione elapso solemniter canonizatur. Circa idem tempus Richardus, Comes Cornubiæ, Imperator cœpit, & XVIII. annis regnavit.

Hujus anno secundo Conradus Comes de Everstein/ sed prædo, per Ducem Albertum de Brunswick versis pedibus suspenditur, & in Brunswick/ quia Comes, honorificè sepelitur.

Adolphus igitur videns se quoque misericorditer exauditum à Deo, divinis non segniter insudare cœpit. Unde inter opera sua magnifica Dei regnum cunctis præponens Monasteria & Ecclesias fundavit. In Hamborg Monasterium sanctorum Johannis Baptistæ & Evangelistæ, locans ibidem Fratres ordinis Prædicatorum, miraculo satis noto præcedente. Hujus enim areæ possessor, nomine Redderus, asseruit

ruit se sæpius vidisse, antequam fratres hanc inhabitarent, terram exterius nigram, sed intus albam literis aureis scriptam de coelo super arcam descendisse. Hujus visionis interpretatio satis lucida apparet, si studiose inspiciatur. Litera enim nigra exterius, & intus alba habitus Fratrum est: Literæ aureæ eorundem Fratrum aurea doctrina, & Dei verbi prædicatio aureaque animarum consilia designantur. Hanc Ecclesiam Borchardus cognomento Grelle Archiepiscopus Bremensis consecravit.

In memoriam ergo dictæ, & magnæ victoriæ in civitate Hamburgensium volens esse memoriale, prout in Lübeke/ Monasterium sub honore divæ Mariæ Magdalenæ Fratres ibidem Minores statuendo. Extra muros vero versus Holsatiam, in loco, qui dicitur Reinebeke/ sanctimoniales ponendo Monasterium vero monialium in dioecesi Mindensi dictum Bischoperode in oppidum Rintelen transtulit. Uetersen & Helwerdeshusen/ aliis Parochialibus & villanis Ecclesiis exceptis, fundavit. Prædictarum itaque monialium in Rintelen primus habitus secundum ordinem Cistertiensem griseus erat, qui post in habitum albi coloris, miraculo præcedente, mutatus fuit. Tempore namque quo Monasterium illud ædificabatur à viro inclyto Adolpho Comite, in visione XII. Carpentarii albis induti videbantur, cujus interpretationem divinitus sibi ostensam sic intelligens, ut harum virginum habitus de atro albus & nitidus in signum amplioris mundiciei esse deberet. Unde regula beati patris Benedicti retenta sub Abbatis Mindensis obedientiam se offerentes, habitum prædictum assumserunt. Notandum vero, quod hic habitus notabiliter & malè & inaniter monialium mutatus est. Iste, inquam, habitus primo his datus in forma, & in materia multarum monialium in decore excellit: sed quia pristinam formam, & dispositionem deposuerunt, & eum plenum rugis & plicis deturpaverunt, qui deformior nec minus lascivus videtur. Nonne sic cantamus: Mater illibata, & virgo sine ruga? Adolphus virginibus his translatis ad Ecclesiam Parochialem in Rintelen XIV. mansos, & molendinum, quod adjacet oppido, cum vado, vulgariter Wat dicitur, legavit. Item jus sylvæ ad LXVI. mansos, quod Teutonice Egword dicitur, in perpetuum possidenda donavit.

Seculo ergo, ut voverat, valedicere volens, cum Helewige sua conforte Livoniam caussa devotionis visitat, & post se tres filios scilicet Johannem, Gerhardum & Luderum, quibus tutorem generum suum Abelem Ducem dedit, reliquit.

Iste Abel fuit filius Waldemari Regis Daciæ, qui anno præcedenti, antequam Adolphus ordinem intraret, duxit filiam Adolphi in maxima pompa in terra Holsatiæ septimo Kalend. Maii.

Omnis enim discordia & controversia inter Regem Danorum, & Adolphum sedata est, Episcopo Bremensi Gerhardo hoc fideliter agente.

Anno igitur MCCXXXIIX. Adolphus de Livonia reversus, Deo & voto suo finaliter satisfacere volens, sciens generis nobilitatem sine morum generositate nullius esse momenti, secundum dictum Poeticum:

Nobilitas sola est animum si moribus ornet.
Nobilis est animi quisquis virtute refulget:
Degener est solus cui mala vita placet.

Vitam itaque tutam, & sanctam eligens ordinem sancti Francisci apud Hamborg/ ipso die sancti Hippolyti, intravit, & in eo XXIII. annis multa humilitatis & devotionis exempla ostendens laudabiliter vixit. Ecclesiam quoque ad domum dictam dudum per eam initiatam perfecit, & consecrari ordinavit. Duodecimo ergo anno professionis suæ ad curiam Romanam vadens, & dispensatione plenaria potitus, ad propria reversus est. Hic enim dispensationis tenor est. Universis præsentes literas inspecturis, Frater Reinardus, & Frater Gerhardus, Domini Papæ poenitentiarii, salutem in Domino: Noveritis, quod nos audita confessione Fratris Adolphi, ordinis Fratrum Minorum, præsentium portitoris, eidem super omnibus articulis, pro quibus duxerat ad sedem Apostolicam laborandum, & de similibus sive minoribus, si quos in oblivionem deduxit, de speciali mandato venerabilis patris nostri Ottonis, S. Nicolai in carcere Tulliano Diaconi Cardinalis: cui Dominus Papa plenariam super hoc concessit potestatem, beneficium absolutionis impendimus, & ut ad omnes sacros ordines promoveri valeat, dispensavimus cum eodem, injuncta sibi poenirentia sa-

tia salutari. Datum Laterani X. Kal. Maii. Pontificatus Innocentii Papæ quarti anno primo.

Adolphus anno Domini MCCL. subdiaconus de Roma rediens à Johanne Episcopo Bosnensi, quondam ordinis prædicatorum Magistro, Diaconus presbyter vero à Johanne Episcopo Lubecensi est ordinatus, & apud Hamborg in die S. Gregorii Papæ, summo sacerdoti ipsi Deo sacrificium filii sui offerens primam missam suam celebrat. Posthæc vero annis XI. vir inclytus Deo devotus serviens fine bono & securo diem clausit extremum, & in conventu oppidi Kyl/ quod à fundamentis erexerat, in Christo sepelitur.

Anno tertio Adolpho in ordine agente, duo filii ejus Johannes videlicet & Gerhardus, de studio Parisiensi redeuntes, cum magno gaudio Hamborg à clero & populo sunt suscepti. Siquidem expectati desiderio magno, quia terram eorum Henricus Rex Daciæ infestabat. Hic Johannes tanquam senior, & primogenitus Comeciam gubernans castrum Thodeslo anno Domini MCCXLVIII. fundavit. Biennio vero elapso, Johannes Comes cum Episcopo Bremensi Gerhardo, Johannes & Gerhardus Comeciam Stadensem, & Ecclesiam Bremensem, eo quod Simon prædictus, tunc tutor sedis Bremensis, in Archiepiscopum electus non fuit, incendiis & spoliis devastaverunt. Hilleboldus vero electus de Curia rediens, Johanni & Gerhardo civitatem Hamborgensem in feudo porrigere recusavit, objiciens eis, quod tempore suæ absentiæ Ecclesiam suam damnis & injuriis devastassent. Igitur duobus annis decursis Stadenses in favorem Hilleboldi Episcopi cum Hamborgensibus discordare cœperunt. Hamborgenses vero in Albia versus civitatem magnis navibus, & viris fortissimis Stadium obsederunt, Stadensibus viriliter se defendentibus, multi ab utraque parte in aquis perierunt. Archiepiscopus autem misit ultra Albiam viros validos in locum, qui dicitur Wildeseron/ ut ex illo loco Holsatiam impugnarent. Et quamvis locus munitus fieri potuisset, Comites prædicti obsesso eodem loco, omnes se dedere coegerunt.

Anno vero sequenti, qui erat Domini MCCLVI. Albertus Dux Brunsuicensis Holsatiam hostiliter intravit, & castrum Plone expugnans obtinuit. Lubecenses vero in tali invasione Ducem juvarunt. Nam ante præteritum annum Johannem Comitem & Dominum suum in civitate ceperunt, qui injurias à quodam milite Borchardo illatas, ulcisci non timuit, sed à detentione illa Dominus eum quasi quodam miraculo liberavit.

Linteaminibus enim colligatis, de alta domo per fenestram multis videntibus se demisit, & in equum positus in locum securum velociter est delatus. Dux ergo castro Plone habito, civitatem Kyl graviter expugnavit, sed vi, civibus fortiter se defendentibus, non expleto voluntatis suæ proposito, turbatus recessit.

Eodem tempore Margaretha Regina Daciæ, vulgari nomine Schwartte Grete/ virago & animum virilem gerens, cum filio suo in magna populi multitudine Holsatiam vastans intravit. Cui Comites Johannes & Gerhardus cum suis ultra Denewerck audacter occurrentes, in victoria Comitibus donata Reginam ceperunt, & secum Hamborg in custodia honesta potentes deduxerunt. Inter alia, quæ inter spolia fuerunt comperta, mantellus preciosus valde inventus est. Hunc dicti Comites Ecclesiæ virginis benedictæ offerentes in cappam choralem pro summis festivitatibus mutatus in dictæ victoriæ memoriam induitur & conservatur.

His sic actis, ut dictum est, Albertus Dux Holsatiam devastat. Hujus frater scilicet Johannes Dux, filiam Gerhardi Comitis duxit uxorem, & sic illa discordia sopita est.

Isti duo fratres Johannes & Gerhardus Comeciam in Steinwedde Widekindo Episcopo Mindensi pro MCCC. marcis vendiderunt. Idem Episcopus oppidum Hameln ejusdem diœcesis cum omni jure suo, & proprietate pro ducentis marcis argenti examinati sub certis preciis solvendis, & quitationem ducentarum marcarum ab Abbate Henrico & monasterio Fuldensi comparavit. Advocatia vero prædicti oppidi, & Ecclesiæ à Comite de Everstein jure homagii hactenus possessæ cum oppido in proprietatem sancti Petri, civibus proterve & stolide reclamantibus, transivit. Contra quos Widekindus Episcopus prælia juxta villam parochialem Sedemunde consti-

constituit, & omnes oppidanos prædictos cum Comite, qui ad rebellionem eos animabat, cepit & capti os abduxit. Multi etiam in ore gladii ceciderunt, quorum memoria in Ecclesia Hamelensi ipso die sancti Panthaleonis martyris annuatim peragitur. Induciis igitur impetratis, Alberti Ducis Brunsuicensis auxilium implorantes, se & sua offerentes & per ejus manum Ecclesiæ Mindensi intolerabile damnum inferentes, de prædicta captivitate liberantur. Hæc breviter multis dimissis ex Ecclesiæ Mindensis privilegiis colligens abbreviavi. Item hic Præsul prædicto Alberto vicem rependere non tardans, per viam juris & justitiæ dimidietatem castri **Sassenhagen** sedi suæ acquisivit.

Idem præsul Ducem de **Luneborg**/ & Comitem de **Wunstorpe** bello publico, testantibus victoriæ vexillis in Mindensi Ecclesia majori, devicit.

In diebus illis inclytus Doctor S. Thomas de Aquino, ordinis Prædicatorum ad regna cœlestia transivit, & per Johannem XXII. catalogo sanctorum confessorum apud Avinionem anno Christi MCCLXXIV. præsente Rege Siciliæ, & Regina adscriptus est. Eodem anno Frater Otto Episcopus Mindensis ordinis Prædicatorum obiit. Notandum hic diligenter, quod inter multos quæritur, quo tempore, & per quos Comites Dominia Holsatiæ, & in **Schowenborg** primo sint divisa. His respondendum videtur, quod hi duo prædicti, Johannes videlicet & Gerhardus id fecerunt: sed sub quibus Dominicæ incarnationis annis scire non occurrit. Prædictus Johannes ob spem prolis, ne stirps tam inclyta herede careret, filiam Regis Daciæ Christophori, ut in picturis fenestrarum apud Fratres prædicatores in **Lübeke** vidi, duxit uxorem. Moritur autem Johannes hic anno Domini MCCLVI. in die S. Victoris Papæ, sepultusque est in majori Ecclesia Hamburgensi. Juxta quod annis XV. sequentibus transactis, hujus germanus Gerhardus ipso die S. Apostoli Thomæ moritur & sepelitur. Hujus Gerhardi uxor Alheidis nomine ex nobilibus de **Wersborg** genita anno Domini MCCLXXXV. obiit in die S. Amandi Episcopi. Sciendum est quòd annis Domini MCCLXI. usque ad annum XIV. sequentem de gestis Comitum in **Schowenborg** nihil scriptum inveni, nisi tantum, quod apud Monasterium Sanctimonialium **Vlote**/ Mindensis diœcesis, de quodam Comite Widekindo reperi, sed cujus filius hic fuerit non habetur. Item Gerhardum quendam Comitem fuisse in privilegiis Monasterii **Vlote** prædicti circa annos Christi MCCXC. legitur. Iste, ut ex annis Domini elici potest, filius Johannis vel Gerhardi fratris sui fuisse creditur. Omnis ambiguitas circa prædicta tolleretur, si Comitum saltem obitus certus haberetur & sciretur. Hunc Comitem Gerhardum quatuor filios ex nobili Domina de **Wersborg** genuisse constat, videlicet Gerhardum, Adolphum, Henricum & Ottonem, qui duo apud Monasterium S. Jacobi in **Rinteln** noscuntur tumulati, in quorum sepulchro talis habetur superscriptio.

Post M. post tria C. sit Nobilibus locus iste,
Pro sua vi requie quos cœlo suscipe Christe,
Dum locus est veniæ petit hic cœtus lacrymis te.

In diebus illis Adolphus Comes de **Nassow** Imperator cœpit, & octo annis regnavit.

Triennio igitur peracto, in die S. Remigii Episcopi suspensi sunt in **Brunswick** per consules decem Gildonum magistri, undecimus decollatus est, duodecimus Aquisgrani peregrinabatur, & per absentiam suam consimilia evasit. Item eodem tempore corpus sanctissimum beatæ Mariæ Magdalenæ apud sanctum Maximium civitatem Massiliæ transfertur, & in Ecclesia Fratrum Prædicatorum jubente Rege Siciliæ cum solemnitate multa venerabiliter collocatur. Anno sequenti Ludolphus de **Rostorpe** Mindensis Episcopus Simonem Nobilem de Lippia & famosum militem, & Gerhardum Advocatum de Monte in vigilia assumptionis Mariæ virginis, prope Mindam bello prostravit.

Eodem tempore Benedictus XI. Papa ordinis Prædicatorum consecratur, & secta quædam fatuorum, dicti fratres **Leyson** / fuerunt. unde versus:

Anno milleno trecenteno quoque deno
Secta fuit ficta **Leyson** *fratrum maledicta.*

Ante ad biennium Henricus de **Lützenborg** Imperator cœpit, & annis septem impera-

imperavit. Hic anno ultimo Imperii sui Florentiam obsedit, sed antequam Florentini se suæ gratiæ subjicerent, rebus excessit humanis: febre siquidem ardentissima correptus, sexta die periit. Et quia multum fuit pletoricus toto corpore denigratus est, propterea, ut utar verbis illius magni & doctissimi viri Henrici de Hervordia, is mendacissimus nebulo, Henricus Comes Flandriæ occasionem vesaniæ suæ videtur assumpsisse, cum diceret Imperatorem non febre, sed veneno periisse. Quod esse mendosum filius suus Rex Bohemiæ Johannes, & Germanus Imperatoris Baldevinus Trevirensis Archiepiscopus, cæterique Episcopi, qui præsentes extiterant, ut Mediolanensis, Januensis, Perusinus, Pisanus, Lucanus, & Argentinensis, & postea Carolus IV. Imperator disquisitione diligentissima super hoc fideliter habita vivis suis vocibus literisque roboratis monstraverunt universis.

Gerhardo Comite de medio per mortem sublato, Adolphus primogenitus suus Cometiam tenens, inclytam Dominam Helenam filiam Ducis Saxoniæ, duxit uxorem, de qua tres filios genuit, scilicet Adolphum, Ericum & Gerhardum. Hi non immerito tribus civitatibus propter statum suum magnificum & honestum comparari possunt, de quibus Deuteronomii quarto dicitur: Hi tres anni qui transierunt. Regum XXII. Hi tres menses. Judicum XVI. ubi sic dicitur, post tres menses hujus victoriæ gaudium celebratum est, Matth. XXVII. post tres dies. Hi tres horæ. Tobiæ XII. Hi inquam sub numero ternario, qui numerus Deo gratus est, comprehensi, in omni disciplina & moribus nobiliter educati, per quos ad prælaturas magnas promoti, in quibus idonei & digni inventi sunt. Adolphus tempore succedente castrum Rodenberg, ut dicitur, fundat. Et anno Domini MCCCXV. moritur, & apud Monasterium Locken sepelitur. Anno eodem hujus patruus Holsatiæ Comes, in castro Segeberg dormiens, à propriis suis strangulatur. Posthæc fit prælium in Bernsingen/ubi Domicellus Johannes Comes Holsatiæ Dethmarcios debellavit, quingentis interfectis, & fere totidem captis. Dethmarcii vero anno Domini MCCCXIX. Holsatis vicem rependentes, Ducem de Sleswick cum trecentis armigeris prostraverunt. Anno Domini MCCCXII. obiit Gerhardus secundus Comes Holsatiæ, & Domicellus Johannes, Filius filii Gerhardi in majori Ecclesia Hamburgensi sepulti.

Item Lodewicus Dux Bavariæ imperator cæpit, & XXXIII. annis imperavit. Hic Papam Johannem XXII tanquam hæreticum deponit, & alium scilicet, Petrum de Corbaria ordinis Minorum eligi curavit. Hic Papa Nicolaum Quintum se appellari voluit. Deinde annis quinque elapsis, & mortuo Imperatore, iste Antipapa gratiæ Johannis se dedit & receptus est.

Eodem tempore Nobiles Advocati de Mindæ monte castrum suum Berg/olim Schallecksberg dictum per Comites de Hoja dudum detentum, & occupatum anno Domini MCCCXIX. in die Marci & Marcelliani martyrum prudenter recuperunt.

Anno sequenti civitas Mindensis ipso die Hippolyti igne consumpta est.

Item Ericus Gerhardi filius ad magna promotus Decanus Ecclesiæ Hildensemensis electus, præsulatum ejusdem Ecclesiæ promeruit. Huic Henricus Dux de Brunswick se opponit, & ad prædictam sedem adspirans violenter se ingessit. Erico vero Clerus & civitas Hildensemensis fideliter adhærentes diu in discordia cum intolerabili horum damno castrum Sturmolt & Marienborg/per Henricum possessum, steterunt. Tandem, Deo volente Ericus Episcopus de medio per mortem tollitur, & in oppido Greuen-Alveshagen in choro sepelitur.

Gerhardus Adolphi & Erici germanus, mortuo Ludovico de Lüneborg/Episcopo Mindensi. ex Decano hujus Ecclesiæ Præsul eligitur, Pontificatus Clementis Sexti anno quinto. Iste quam proficuus hujus Ecclesiæ Pontifex fuerit, testatur, quod illud nobile castrum Raden per ejus prudentiam, Comitibus de Hoja, & Advocatis de Monte expulsis, Ecclesiæ suæ comparavit. Iste præsul, non ut cæteri, titulo, sed nomine & officio Episcopus in omni festivitate Mindam solemniter intrans, cuncta, quæ ad Præsulatus officium spectabant, in divino officio & in Clericorum ordinationibus, pœnitentes inthronizando, & in puerorum confirmationibus, ad Dei omnipotentis, & sedis suæ honorem, peragere consuevit. Moritur autem in Domino anno Domini MCCCLIII. ipso die circumcisionis Domini, exsequiis pro eo solemni-

lemniter peractis, juxta altare Mariæ novæ juxta suos collegas sepultus est. Sedit autem annos VI. mensibus IV. unam septimanam & tres dies.

Ante hæc tempora anno videlicet Domini MCCCXLI. Comes Gerhardus Holsatiæ magnificus, & super omnes temporis illius in Teutonia nominatus subita morte apud Landeshusen in cubili suo clam, & nequiter occisus, periit. Dum enim exercitum aliquando duceret in custodiis magnis, & excubiis dormire solitus erat. Et ob hoc quidam Dacus, quondam cubicularius suus, ingressum ad eum, & egressum distinctè sciens, ad ipsum in magna custodia dormientem in cubiculo clam intravit, clam dormientem nudum & inermem mactavit, clamque recedens aufugit. Morte Comitis comperta, clamor & luctus in cœlum attollitur. Miles enim animo viribusque frangebatur, & exercitus totus inducitur confusione. Sed consilio procerum & amicorum suorum filius Comitis Gerhardi de planctu surgens, tota facie militem quemlibet sublevat & exercitum ipsum persuasionibus, & oratione bona confirmans, expeditionem contra Danorum Regem instaurat, insuper & majorem partem Daciæ regni occupat multo tempore. Tandem patris occisorem Dacum capiens, ipsum demembravit, singula membra rotis confregit, confracta in sublime levavit super rotas, corvis & vulturibus devoranda. Hic sumptibus magnificus fuit. Cum enim Dux Geldriæ Reinholdus pro filia Regis Angliæ, quam duxit uxorem, festum nuptiarum in Noviomago solemniter perageret, ad universos, Comes Gerhardus prædictus cum exercitu valido de Flandria rediens, in festum illud nesciens incidit, & ibidem ad honorandum Ducem mansit, curiam & festum solemniter instituit, lignis pro coquina deficientibus vasa mensalia, puta, scutellas & talia quotquot inveniebantur, in Noviomago pro focalibus comburir. Nolebat enim carbones, seu cespites, quibus utuntur pro focalibus, in festo suo comburi, cibis igitur, potibus, musicis etiam instrumentis & diversis apparatibus festum Ducis terræ hospes & extraneus, & viator omnibus excedens, Ducique valefaciens, & sponsa sua clenodiis preciosis honorata, in Holsatiam cum pompa reversus est.

Igitur anno, quo Gerhardus Comes prædictus est interfectus, Holsati cum Danis apud Marienberge conflictum habentes, quo tandem CCC. Holsati, duo millia & trecentos de Danis ceperunt, & occiderunt. Et sic mors Gerhardi Comitis dirè vindicata fuit.

Circa idem tempus Carolus Bohemorum Rex, Teutonicorum Imperator tricesimus, Romanorum à Julio centesimus tertius, cœpit anno Mundi MMMMMCCCX. anno Domini MCCCXLVIII à translatione Imperii in Teutonicos DXLIIX. & annis XXX. regnavit. Principium ejus multum videtur memoriale propter monstra & portenta, & singularia multa, quæ tunc apparuerunt. Marchio Brandenburgensis ad XXX. annos mortuus resurrexisse dicebatur. Pestilentia sævissima populum delevit, Judæi ubique more pecudum mactabantur: Flagellarii, sive gens sine capite, adventum Antipatri pronunciabant. Adolphus hujus nominis VI. Comes X. mortuo suo patre, XVIII. annum ætatis attingens, Dominus & tutor Comeciæ de Schowenborg & Stormariæ designatus fuit. Huic ex flore Nobilium de Lippia, & germine consors Domina Heylewigis matrimonialiter est conjuncta, de qua quinque filios fructus honoris & honestatis genuit, videlicet: Adolphum, Gerhardum, Simonem, Bernhardum & Ottonem. Adolphus igitur, assumto Comeciæ Dominio, paternos mores & corporalem pulchritudinem & venustatem non declinans, inter cæteros Westphaliæ & Saxoniæ Nobiles, in quorum medio, velut rosa inter spinas, incomparabili virtutum decore singulariter florens, Deum timens, religiosos & clericos honorans, bonos prosequens, & malos persequens, in factis suis providus & justus inventus est. Volens igitur Holsatiæ partes, cujus & portio sibi ex paterna hereditate competebat, intrare, Albiam manu militum robusta transiens, à Comitibus Holsatiæ patruis suis traditiose capitur, & captus aliquo tempore detinetur, propter quod tota terra commota est, quia adolescens tam inclytus, & totius honestatis & nobilitatis forma, de terra sublatus subdole videbatur: Tandem pro hujus & suorum liberatione multa bona in urbe Hamburgensi, & terris circumiacentibus, ad Comeciam Schowenborg spectantia, dictis Holsatiæ Comitibus & consulibus de Hamborg impignorata noscuntur. Hic ob insignem suæ dignitatis eminentiam, tanto cæte-

cæteris Principibus Imperio dignior, si necessitas postulasset electorum, quanto excellentius præ illis virtutibus & moribus insignior, qui à juventute usque ad finem in suo Dominio laudabiliter præfuit, quia nihil virtutis sibi defuit. Consummato igitur vitæ suæ cursu, & in agone constitutus filium suum primogenitum Adolphum ad se venire jubens, cleros & personas religiosas devotissime sibi commendans, paternam maledictionem imprecans, quin eos diligeret, sicut ipse dilexerat. Tandem facta recommendatione, postquam Dominio suo sub annis XXXVIII. laudabiliter præfuerat, transivit ad Dominum anno Christi MCCLIII. sepultus apud Monasterium S. Johannis in Visbecke. Ad hujus commendationis præconium, & qualis in vita fuit, versus sequentes protestantur:

Ador, adesque meri, virtutum regula cleri,
Heros cras & heri procerum, protectio cleri.
Prælia sanxisti pro fratribus heu cecidisti,
Omnes vicisti, cum fine bono placuisti.
Leges militiæ pro judice te statuere
Auctor justitiæ Comiti Schomborg *miserere*
Post Jubilum tertio Bonifacii defuit anno.

Ad hujus viri magnifici exequias omnis populus circumjacens confluebat. Pro hujus commendatione simul, & animæ recommendatione, Frater quidam ordinis Prædicatorum collationem ad populum fecit, cui tanta gratia loqueudi conceditur, quod totum populum in tantum ad luctum commovit, quod ex lugentium singultibus tota replebatur Ecclesia.

Anno Domini MCCCLXI. Albertus Brunsuicensis Dux, Archiepiscopus Bremensis civitatem Bremensem in festo Pentecostes, nonnullis ab intra traditiose ad hoc cooperantibus, cepit & spoliis diripuit. Paucis tandem diebus evolutis, cives viribus resumtis, per adjutorium Comitis de Oldenburg / æmulis suis, & hostibus expulsis de civitate, traditoribus aliquibus fugatis, cæteros ante proprias habitationes, & domos laqueo suspenderunt. Decennio itaque posthæc transacto Dux Brunsuicensis Magnus fratris vestigia sequens civitatem Lüneborg in nocte XI. millium virginum cepit. Cives vero quasi unus vir conglobati, hostibus in civitate audacter occurrentes, omnes ceperunt, ex quibus occulte multos decollantes ad unam magnam foveam simul projicientes suam civitatem recuperaverunt. Paucis annis ante hæc, cives prædicti Magni Ducis severitatem timentes, illud nobile & famosum castrum in monte Lüneborg / à Julio Cæsare fundatum, destruxerunt, & montem interrumpentes pro castro amplius ponendo in toto inhabilitaverunt. Hic enim mons insigne quoddam singulare sicut mons Segeberg in Holsatia, totius patriæ fuit. Nam tota terra circumiacens plana est, & sine montibus. Mortuo Comite Adolpho quinque filii ejus prædicti superstites manserunt, & una sanctimonialis Methildis nomine ordinis Prædicatorum Dei servitio apud Lemego mancipata fuit. Adolphus igitur tanquam primogenitus regimen terrarum suarum assumens, fidelis patris sui testamenti exsecutor à paternis vestigiis simul & legibus non recessit. Quare gratia capiti & torques collo suo addita & donata est. Unde Fridericum de Marka nobilem cum Osnabrugensibus inter Mindam & Ossenbrugge / assistentibus sibi Johanne Comite de Hoja, & Wedekindo nobili Advocato de Monte Mindensi, anno Domini MCCCLXIII. bello vicit. Et quia cives Mindenses cum his Dominis ligam amicitiæ habebant, ecce Engelbertus de Marka / hujus germanus, volens se in Mindensibus vindicare, & fratrem suum liberare, Mindam per triduum manu valida & forti, circa festum Apostolorum Petri & Pauli, obsedit. Videns autem incassum se laborare datis pecuniis fratrem de captivitate liberat. Prædictus etiam Comes Adolphus castrum Domini Schowenborg à quibusdam Holsatiæ militaribus Pinnenberge jure belli acquisivit.

Anno tandem MCCCLXX. terram Sanctam corporali præsentia visitare volens, apud Insulam Cypri in civitate Famagusta in vigilia S. Eduardi Anglorum Regis viam carnis universæ transivit, sepultus in conventu Fratrum prædicatorum ibidem. unde versus:

Ter C. milleno sexageno quoque deno
Adolphus dictus Comes in Schomborg *benedictus*
Octobris pleno surgente die duodeno
Emisit flatum Domino gratum atque beatum.

Gerhardus vero secundo-genitus, ejusdem propositi, Ecclesiam & sedem suam heu, quasi viduam derelinquens in mari cum S. Clemente diem clausit extremum. Iste ex thesaurario Episcopus Mindensis Ecclesiæ eligitur, & ab Innocentio VI. confirmatur. Sedem suam ampliare volens, de villa olim Hoteleve oppidum Petershagen/ & Ecclesiam Parochialem transferens, construxit. Castra etiam Ecclesiæ exposita redimens & reformans tam prudenter se suosque rexit, quod omnes nobiles hujus prudentiam formidabant, terras & villas castraque Ecclesiæ ablata perdere timentes. Terram tandem Salvatoris nostri visitare desiderans, una cum fratre suo, ut dictum est Adolpho, sedis sua castra aliquibus, ut credebat, committens, peregrè profectus est. Sed qualiter in repetione castri Raden/ quod patruus suus acquisivit, actum fuit, Nicolaus de Werpe/ & sui complices noverunt. Demum hic præsul Ecclesiæ prædictæ magnam jacturam & caussam tristitiæ derelinquens, migravit ad Christum. Qualis & quantus hic fuerit, versus sequentes testimonium perhibent:

Hic est Gerhardus de Schomborg *nullibi tardus:*
Qui cum processit prudenter singula gessit.
Clerum Mindensem clavum bene rexit & ensem,
Oppida construxit detractaque castra reduxit.
In mensa Princeps, in militia fuit anceps.
Cur sibi non pœna, sed sit Domini peto cœna.

Simon tempore Gerhardi Episcopi in castro Petershagen per hastiludium lethaliter læsus in Overnkercken sepelitur, anno Domini MCCCLX.

Bernhardus vir maturus Hamburgensis Ecclesiæ dignus Præpositus fuit. Et quia hic pacis & concordiæ fautor erat, Albertus Bremensis prædictus suæ sedis tutorem eum constituit. In Episcopum Ecclesiarum Mindensis & Osnaburgensis electus est, sed quia in Ecclesia Romana ab aliis præventus est, non ipse, sed Ecclesiæ eundem postulantes, frustratæ fuerunt. Divinis laudibus, & suæ saluti non segniter intendens, capellas in Hatesborg/ & in Pinnenberge dotatis reditibus assignatis fundat. In diebus illis Widechindus de Monte Mindensi militari gladio accinctus in Episcopum Mindensem eligitur: Cujus loco germanus sibi æquivocus, Ecclesiæ Mindensis Præpositus substitutus est. Post obitum Comitis Adolphi in Cypro, fideles & socii peregrinationis ejusdem ad propria reversi sunt, unde veritate comperta, quorum intererat, Otto inter fratres suos junior loco fratris sui Dominus terræ, & Comes designatur. Dominio itaque potitus Dominam inclytam de Lüneborg/ quondam Ducis Lodewici consortem, duxit uxorem. Hæc tempore succedente peperit duos filios & quinque filias: Adolphum, videlicet, & Wilhelmum, qui Wilhelmus in puerili ætate duodennis mortuus, in Overnkercken sepelitur. Una filiarum Adelheidis Comiti de Honstein Tiderico: alia Domino de Stennorde: tertia de Monasterio Overnkercken assumta, in Abbatissam Monasteriensis civitatis eligitur & confirmatur: Quarta Monasterio Elthen traditur: Quinta vero Helena dicta Abbatissa in Molenbeke electa est. Hujus Ottonis tempore tanta Weseræ fuit inundatio, quod super illum altum pontem apud Mindam ultra altitudinem quatuor pedum ascendit, ponte intacto manente.

Item Carolus quartus Mindam veniens in conventu Fratrum Prædicatorum solemniter susceptus, tribus diebus mansit ibidem.

Eodem tempore beatus præsul & martyr Felicianus Episcopus Fulginensis magnis miraculis in corpore suo in Minda corruscare cœpit.

Igitur Otto Comes inclytus paternarum traditionum non segnis imitator, dapsilis, pacem fovens, religiosorum & cleri benefactor, & protector victoriosus, compertus est. Et quia apud ipsum gratiæ datorem nihil boni amittitur, Otto contra Ducem Brunsuicensem Magnum nomine apud villam Goltern diocesis Mindensis, ipso die S. Jacobi Apostoli præliàns, vicit, & quamvis nolens Comitem interfecit. In quo bello Otto Comes de Everstein cum quibusdam aliis etiam occubuit. In hujus victo-

victoriæ perennem memoriam, ne vitio ingratitudinis argueretur, in honorem Dei omnipotentis, & beati Jacobi in capella castri Schowenborg altare fundans, dotavit. Posthæc bona paterna volens ampliare castrum Nottelenborg ædificat, Bockeborg muro cingit, Rodenborg renovat, Schowenborg duabus turribus munit, & firmat, fenestris magnis & caminatis aliisque commodis illustrat. Sed quia quem Dominus diligit, corripit, flagellat & tentat, pristina fortuna ex Dei permissione faciem favorabilem avertit, & terga dedit. Sperantem tamen in se in tribulatione constitutum non dereliquit, sed cum tentatione proventum bono fine conclusit, unde Augustinus: Quid mirum si flagellat custodiens puerulos Dominus, quos grandes quæret hæredes? Flagellum enim hominem erudit & custodit. Idem: Quicunque eximitur à passione flagellorum, exemtus erit à numero filiorum.

Mortuo itaque Wenceslao Duce Luneburgensi, Henricus, Friedericus & Bernhardus de Brunswick filii prædicti Ducis Magni, Ducatum Lünenborg ambire cœperunt. Contra quos cives de Lünenborg cum eorum fautoribus, scilicet, Ottone Episcopo Mindensi de Montenato, Ottone Comite in Schowenborg/ Comitibus Erico & Johanne de Hoja, & Gerhardo ultimo Comite de Brockhusen/ Johanne ultimo Comite de Sternberge/ quantum poterant resistentiam fecerunt. Igitur fundatis castris duobus contra oppidum Celle & Winhusen/ Duces congregato grandi exercitu cum oppidanis Brunsuicensibus bellare se disposuerunt. Illucescente itaque die festo corporis Christi, juxta villam Winhusen congressi bellabant. Nam prædicti oppidani, non modò militari, sed sicut ab antiquo usitatum, & consuetum tenentes modum, partem oppositam sagittis interfecerunt. Sed quia commune proverbium est: Qui sibi nequam, cui bonus? & revera sibi ipsi bene nequam inventi fuerunt, quando pro-consules & consules, aliosque viros prudentes, quorum prudentia totam terram, & castra Dominorum regebant & tenebant, recte quia Domini terræ, turpiter occiderunt. Hos namque pro pace, & terræ unitate fideliter laborantes, etiam cum damno, & proprii honoris detrimento perpetuo & non modico, plectere non verebantur. Inter fecetiam, hoc est, in subditos suos similem tyrannidem & crudelitatem exercentes, decem magistros Gildonum, sive unionum, patibulis suspendebant, undecimo decollato, duodecimo vero Aquisgrani existente.

In diebus illis Carolus quartus filium suum Wenceslaum Aquisgrani Regem Romanorum fecit, & Wilhelmus Comes de Monte Ducatus dignitatem & fastigium ascendit.

Posthæc an. Domini MCCCLXXXIX. Papa Urbanus VI. Romæ moritur, & sedit annis XII. Iste superbiam & avaritiam pompamque Cardinalium humiliare volens, omnes ab eo Avinionem euntes recedunt, & per Regem Francorum Carolum & Comitem Fundanum receptis, Robertum Rebonensem Anti-papam creant. O quantam infidelitatis & perfidiæ maculam hic Rex, qui quondam fuit Christianissimus, in coronam regni sui in perpetuum imposuit. Hic à paternis vestigiis devians & degenerans, fovens schismata, veritatem, quæ Deus est, oppugnans, filios Ecclesiæ ratione semper fideles, fidem Catholicam cum corporis sui detrimento prædicantes & defendentes, persequi non veretur. Sed quia Dei manus pauperes religiosos & alios sibi fideliter servientes defendens, abbreviata non est, videtur quod eadem manus eundem pro tanto facinore duplici contritione, nisi condignam pœnitentiam egerit, punitura sit. Ecce hæc, inquam manus dictum Regem jam multis annis ratione interdum privans sic punit, quod in furiam versus sit tantam, quod tres milites interfecit. Tandem ad cor reversus, lucida enim intervalla habens, pro prædicto schismate se dando, & unione nunc fideliter dicitur laborare. Incepit autem prædictum schisma anno Domini MCCCLXXIIX. & duravit usque ad annum Christi MCCCCVII. Iste Urbanus festum visitationis Mariæ celebrandum instituit, successore suo Bonifacio hoc approbante, & indulgentiis sicut festum Corporis privilegiavit. Insuper generalem licentiam divina solemniter celebrandi tribuit perpetuis temporibus duraturam.

Igitur Comes Otto de captivitate Ducum Brunsuicensium rediens, de prolis successione sollicitus, & de Comeciæ regimine, filio suo Adolpho filiam Erici Comitis de Hoja matrimonialiter copulavit. Modica autem de prolis masculinæ successione spes

habebatur, quod scio, velut aulam prædictam pro tempore visitans & sequens. Sed sicut Isaac ex repromissione, & Samuel ex matris suæ Annæ voto, ad sanctorum patrocinia, & præcipuè gloriosi Martyris Petri de Mediolano ordinis Prædicatorum, qui in tali negotio & caussa invocatus adesse consuevit, recurrentes Ottonem impetraverunt. Anno vero MCCCC. Adolphus genuit primogenitum, nomen paternum sibi imponens Ottonem nominavit. Eodem anno sacri Imperii Electores apud Franckenvorde Principum & multorum Nobilium præsentiam, propter caussas arduas Ecclesiam Romanam, & sacrum Imperium concernentes, convenire solemnem fecerunt. Peractis negotiis & repatriare volentibus, Comes de Waldege & impii castrenses de Padberge hostiliter aliquos invaserunt, multos capientes, & nonnullos occidentes. Rodolphus Dux Saxoniæ, Princeps de Anhalt, Nobilis de Barbey, Scrapelaw, & Honsteine, de Schwartzenborg, Episcopus Verdensis, omnes capti, & nonnulli interfecti sunt.

Posthæc circa festum Assumptionis gloriosæ virginis Mariæ, iterum Electores & Principes Imperii ibidem convenientes, Regem Bohemorum tanquam indignum Imperio deponentes, Ducem Bavariæ re & nomine Clementem concorditer elegerunt. Iste cùm Aquisgrani coronari deberet, Aquenses sibi introitum denegaverunt, portas civitatis suæ præcludentes. Colonienses vero novum Regem honorare volentes sibi magnifice & obsequiose obviant, & eundem solemniter introducentes vice Aquensium coronant. Ad prædictam rebellionem Dux Geldriæ eos dicitur animasse & instigasse.

Eodem tempore Rex Angliæ Richardus ab Henrico Duce Langecastel capitur, & in cippo miserabiliter occiditur, & duo Archiepiscopi, duo Episcopi, Duces, Comites & diversorum ordinum religiosi & prælati cum eo. Idem Henricus æquipollens in malitia Henrico Regi Angliæ, qui S. Thomam de Cantuaria in Ecclesia occidit, assimilatur.

Ad paucos annos ante ista tempora, Dux Henricus & Bernhardus de Lünenborg, & Fridericus Dux Brunsuicensis paternis limitibus non contenti, manu valida, videlicet, Duce Wilhelmo de Monte, Ottone de Brunstene, Episcopo Hildensemensi, Gerhardo, & Ottone de Brunswick, Episcopo Verdensi, postea Bremensi Archiepiscopo, Cometiam de Schowenborg deprædare volentes, castrum inter Rodenberge, & Greven-Alvensshagen nomine Sturow super rivulum Kerspowe erexerunt. Otto vero Comes anxiatus, & ab omnibus derelictus fuit. Soli Mindenses cives pristinæ fidelitatis, quam in obsidione & depositione castri Depenowe Erici Comitis de Hoja eis exhibuit, non immemores, in castrorum & oppidorum suorum defensione non defuerunt.

Anno vero Domini MCCCXCVI. in vigilia Pentecostes Comes de Ravensberge, castrum de Sternberge infra prandium cepit, & ultra annum detinuit. Placitis tandem Dominorum intervenientibus castrum Domicello, Adolpho de Schowenborg pro M. & D. florenis redditur, & tota lis & discordia terminatur.

Anno MCCCCV. Bernhardus Nobilis de Lippia cepit Henricum Ducem de Lünenborg, & captivum in castrum Dominii sui Falckenberge abduxit cum aliis captivis, & inhumane & crudeliter in cippo tractavit. Placitis tandem horum displicentiam medientibus, Dux pro solutione sua magno thesauro exposito crudelitatis non immemor anno Domini MCCCCVII. circa festum Jacobi Apostoli manu validissima terram de Lippia intrans cuncta igne & ferro devastavit.

Anno Domini MCCCCIV. ipso die beati Dominici confessoris, Dethmarci Ducem Sleswicensem cum trecentis & sexaginta armigeris, victoria cœlitus eis data, nudi sine armis materialibus, sed justitia accincti & loricati occiderunt. Unde in triumphi memoriam perennem pro gratiarum actione sequentem cantionem populus terræ cantare consuevit:

Gode schölen wy loven / de uns hefft gesandt
Den goden Sünte Dominicus den wahren Heyland,
De an sinem Dage heuet unse Landt.
Gnediglich behödet mit siner vorderen Handt / Kyrie-eleyson.

Eodem

Eodem anno vir virtutibus fulgens diversorum religiosorum pater, cleri fautor, pauperum defensor, Otto de Schowenberg rebus excessit humanis in vigilia Gertrudis virginis, moriens apud Monasterium Quernkerken tumulatus est.

EXPLICIT CHRONICA COMECIÆ DE Schowenborg.

In exemplari Germanico hæc addita sunt.

Anno Domini MCCCCLXXIV. die Sabbati post Pentecostes intra X. & XI. meridianam, obiit Nobilis & generosus Dominus, Adolphus Comes Holsatiæ & Schowenborg/ Ottonis F. cui Deus sit propitius Amen.

HENRICI MEIBOMII NOTÆ AD HERMANNUM LERBECIUM.

ANno igitur verbi incarnati 1030. Imperii Conradi secundi anno tertio) *Memorabilis hic est annus, quippe qui ab orbe condito quinquies millesimus, à baptismo Christi millesimus, Jubileus mundi centesimus, Mosis quinquagesimus, Christi vicesimus. Omnes autem scriptores in eo consentiunt, Comitatum Schawenburgensem hoc anno cœpisse. Chronicon Mindense, quod nunc evulgamus, tale de hac re habet distichon:*

Annis nongentis centenis, ter quoque denis,
Post Christum natum Schomborg tenet initiatum.

Affirmat Chytræus in Saxonia lib. 2. in altissima turri arcis Schawenburgicæ idem distichon aureis literis inscriptum esse. In eodem Mindensi Chronico reperitur etiam alius versus, qui talis est.

Est Schomborg natum M. X. tribus initiatum.

Nobiles de Santersleve) *Fœdè hoc vocabulum corrupit Cranzius, Saxon. lib. 3. c. 26. obtundens nobis aliud, videlicet,* Salingsleve/ *quod constanter retinuerunt omnes, qui de hac perillustri familia aliquid literis mandarunt. Ertwinus Ertmannus in Chronico Osnaburgensi cum Lerbecio consentit, verba ejus hæc sunt:* In his temporibus ad eundem Conradum Imperatorem in Minda venere Domini de Santersleve de diœcesi Magdeburgensi, tempore Sigeberti Episcopi Mindensis: & Adolphus vir strenuus fidelis & prudens urticarum montem, vulgariter dictum den Nettelenberg/ in feudum recepit, & factus est Camerarius Episcopi: castrum Schowenborg/ sive speculationis fundavit, ab Imperatore prædicto Comes investitus. *Hactenus Ertwinus.*

Credo autem, tam Lerbecium, quam Ertwinum hæc primordia Comitatus Schawenburgici referre ex Henrico Hervordiensi monacho Dominicano domus S. Pauli in urbe Minda, rerum Saxonicarum scriptore diligentissimo. Sit igitur Adolphus primus Comes Schawenburgius origine Santerslebius, non Salinglebius. Nec admittimus Spangenbergii argutationes de Salingis Francis, ex quibus Adolphi parens fuerit oriundus. Santerslebium ut & Scakenslebium, cujus infra mentio fit, superant adhuc in diœcesi Magdeburgica sub præfectura Alvenslebiana, suntque prædia hereditaria familiæ nobilium Velthemiorum. Meminit Santerslebii Ditmarus Episcopus Merspurgensis (qui ante ipsos sexcentos annos Imperatorum Saxonicorum res gestas diligenter perscripsit, ipse origine Comes Walbecensis ad ripam Aleræ) & ita meminit, ut innuat curtim Dominicam, sive prædium Imperiale, fuisse, & ab Ottone M. Imp. Lothario ejus nominis secundo Comiti Walbecensi in gratiam recepto, dono datam.

Ex hac narratione non absurde colligo; Dynastas Santerslebios, à quibus Schawenburgii Comites originem suam accersunt, à Comitibus Walbecensibus promanasse. Quam meam conjecturam præter circumstantias temporum & locorum confirmat, quod Lerbecius Brunonem 16. Episcopum Mindensem (quem nonnulli Adolphi primi Comitis Schawenburgici fratrem faciunt) Marchionem Brandenburgensem appellat. Ubi error in nomine, debuit enim dicere Bernburgensem, qui marchionatus cum in historiis minus sit celebris, alter vero videlicet Brandenburgensis notior, erroris inde nata occasio. Fuere autem ex Comitibus Walbecensibus marchiones Bernburgenses Lotharius hujus nominis tertius, ejusque filius Wernerus, qui ista dignitate postmodum excidit. A Wernero marchione Bernburgi deduco Dynastas Santerslebios, addoq; Godilam ex occidentali Saxonia oriundam, Lotharii marchionis conjugem, patrimonium suum in utraq; Visurgis ripa situm ad maritum dotis loco attulisse, quod Adolphus, sive nepos, sive pronepos, beneficio Episcopi Mindensis auctius reddidit, eodem tempore ab Imp. Conrado Comitis dignitatem indeptus. Hæc in Chronico Walbecensi recens edito pluribus exposui. Adolphus Santerslebius diœcesin Magdeburgensem relinquens partem bonorum suorum titulo feudali possidendam tribuit nobilibus Dreilebiis, quæ familia olim hisce in locis magni fuit nominis, & multarum imaginum, relata inter Dynastas, sive Liberos Barones, quod ut probem, adferam literas donationis Volradi Dreilebii, scriptas an. 1293. quæ sic habent: Volradus nobilis, dictus de Dreileue / omnibus hoc scriptum inspecturis, quicquid servitii poterit & honoris. Quæ geruntur in tempore, ne labantur cum tempore, literarum memoria debent perennari. Sciant igitur universi præsentium lectores, quod ego Volradus nobilis, dictus de Dreileue / vendidi Dominabus fontis S. Mariæ decimam sitam in campo Tueluen / cum omnibus attinentiis, liberam ab omni advocatia, & exactione, pro viginti quinque marcis Stendatis argenti, pro quo filiam fratris mei in suum collegium ad serviendum Deo receperunt, eidem omnia necessaria, scilicet, in vestitu & aliis rebus, quæ ad hoc pertinent, largè & benevolè ministrantes. Ut autem hujusmodi venditio apud posteros meos rata, & firmiter teneatur, præfatis Dominabus præsentem paginam sigilli mei munimine roboratum in validum testimonium erogavi. Actum & datum anno 1293. *Hactenus Volradus Dreilebius nobilis. Qui vero istis temporibus nobilium appellatione venerint, nempe Dynastæ, sive Barones, mediocriter in historiis versati facilè intelligunt, estq; à nobis idem argumentum alibi tractatum. Antiquitas familiæ Dreilebianæ ex eo constat, quod Richertus Dreilebius floruit circa annum 1147. fuit idem adhuc in vivis anno 1174. Ornavit genus suum Volradus alter, una cum Henrico à* Bretenoleben / *& Tiderico à* Lamwenden *speculi Saxonici interpres, coætaneus Burchardi secundi archiepiscopi Magdeburgensis. Videatur glossa speculi Saxon. lib. 3. cap. 65. Clausisse familiam nobilissimam videtur Volradus tertius, cujus beneficium sive feudum, quod à Comitibus Schawenburgiis, tam Santerslebii, quam Scakenslebii habuit, videlicet quatuordecim mansos, sive hubas, Friderico Heinonis filio, & Bussoni Henrici filio, ex equestri Uthenslebiorum familia prognatis, titulo feudali contulit Ericus Comes Holsatiæ & Schawenburgi anno 1487. ut habent literæ Reversales, quas vidi & legi. Non parum autem facit ad dignitatem & eminentiam Comitum Schawenburgicorum, quod eos habuerunt clientes, sive vasallos, quorum majores inter Liberos Barones locum habuere. Jus patronatus utriusq; fani, tam Santerslebiensis, quam Scakenslebiensis, de quo Lerbecius, an adhuc sit penes Comites Schawenburgios, liquido scire non possum.*

Cum advenæ Romani mandatis Caroli obedire minimè curarent) *Circumfertur diploma Caroli M. datum an. Christi 808. Ex quo hic locus desumptus est. Multa in diplomate fabulosa, imo omnia: quodq; nemo rerum nostrarum peritus, absq; risu legere possit. Nec tamen erubuit Cornelius Kempensis totum historiæ suæ Frisicæ inserere. Adi eum lib. 3. cap. 20. Rectius collector apud Monachum Nussiensem in chronico Belgico, ubi sic scribit:* Erubescant qui Apocrypha gesta fingunt, dicentes hunc (Carolum Magnum) aut quempiam alium hujus nominis Carolum Romam urbem armis obsedisse, & eandem devictis Romanis cum Frisonibus expugnasse. *Hæc ibi. Quæ de libertate Frisiis data afferuntur, ea etiam inficiatur Crantzius Metropol. lib. 1. cap. 8. Deductas autem colonias tempore Caroli M. ex Frisia populis abundante in agrum Magdeburgicum equidem haud negaverim: cum ex Helmoldo l. 1. c. 58. 89. & 92. constet, Hollandos, Selandos, Flandros & Westphalos patria relicta in locis Albi vicinis sedes cepisse.* Con-

Conrado ergo præfato curiam solemnem in Minda fere per biennium tenente) *Conradum secundum cognomento Saliquum, sive Salicum, Mindæ per biennium cum aula sua commoratum, indicat etiam Chron. Mindense verbis sequentibus :* Sigebertus quintus decimus Episcopus : iste à Conrado secundo Imp. qui annis duobus Mindæ curiam solemnem in platea, quæ Kamp dicitur, tenuisse perhibetur, foresta in Hesterberg/ & plura alia diœcesi suæ utilia anno Christi 1029. impetravit. *Meminit ejusdem curiæ Gobelinus cap 53. ætatis 6. & addit Imp. Conradum Mindæ procurasse eligi filium suum in regem: cui adversari videtur* Wippo *collocans electionem Henrici tertii in annum 1026.*

Ludero Comiti Saxoniæ, qui descenderat de semine Wedekindi regis Angariæ) *Origo Luderi sive Lotharii Saxoniæ ducis, postea Romanor. Imp. Aug. fuit non ex stirpe Wedechindi, sed ex familia Dynastarum Querfordensium. Patrem habuit Gebhardum, qui in prælio Saxonum contra Henricum 4. ad flumen Thuringiæ* Unstrum *anno 1075. occubuit. Paucis ante illam cladem diebus natus est Lotharius. Ejus conjunx* Richenza *fuit ex posteris Widechindi Saxonis, filia Henrici crassi Ducis Saxoniæ, neptis Ottonis Ducis Bavariæ hostis Henrici 4. Imp.*

In diebus illis) *Adi Helmoldum lib. 1. cap. 36. ubi præclarè de hac historia. Adolphus Schawenburgius, qui Gotfrido à Sclavis cæso successit, an prioris nepos vel pronepos fuerit, Crantzius definire non audet: videatur lib. 8. cap. 26. Saxoniæ.*

De sancto Wiscelino) *Quem auctor noster Wiscelinum nominat, aliis scriptoribus omnibus est Vicelinus. Puto idem nomen esse Wiscelini & Wezelini ut & Werneri. Nam Archiepiscopus Magdeburgensis, qui tempore Henrici 4. Imp. cum Saxonibus belligerantis misere trucidatus est, à Brunone istius temporis Historico Werinberus, ab auctore Apologiæ pro Henrico 4. Imp Wezelinus nominatur. Bertoldo Constantiensi est* Wezel.

Filio ejus Suedero) *Suentepolci filius ab Helmoldo lib. 1. cap. 49 vocatur* Zwincke.

In diebus illis obiit Comes Adolphus) *Obitus Comitis Adolphi secundi à recentioribus collocatur in annum Christi 1122. Monasterium in quo sepultus est, conditorem habuit Brunonem Episcopum Mindensem, Marchionem Brandenburgensem, ut Lerbecius, electum ex choro Magdeburgensi, ut Crantzius Metrop. lib. 4. cap. 21. Monachi illuc ex monasterio Bergensi prope Magdeburgam traducti sunt, dato eis Abbate Meinwardo.*

Anno Domini MLXII.) *Lugubre admodum fuit hoc incendium, absumtis omnibus donariis ab Imperatore Carolo M. & Widechindo Duce Saxoniæ, Basilicæ liberalißimè donatis, ut Chronicon Mindense.*

Privilegio super hoc dato) *Exstat in appendice ad Chronicon Mindense, editum à Joanne Pistorio: Legitur autem ibi pro* Lezingern/ Lasbuggeri. *Datum est diploma Goslariæ 1063.*

Bernhardo Selonensi Episcopo nobili de Lippia) *Ingens* ἀνωμαλία. *Bernhardus Comes Lippiensis anno 1219. cucullum induit. Peregrinandi amore incensus abiit in Livoniam, ibique Seloniensibus populis datus est Episcopus, ut Stadensis ad annum 1227. Atqui hoc tempore ab obitu Hartungi Comitis Schawenburgensis effluxerant anni centum plus minus.*

Luderus Imperator cum grandi exercitu, & expeditione in Bohemiam) *Præclare de hac expeditione Otto Frisingensis de rebus gestis Friderici Barbarossæ lib. 1. cap. 20. Annus est in controversia : Albertus Stadensis, & Chronicon Lauterbergense, ponunt 1126. quem habent etiam Bohemi quidam, puta Cosmas Pragensis, & Wenceslaus Hagecius. Verum Robertus de Monte, Dodechinus, Fasti Stederbergenses, & Martinus Cuthenus Bohemus sequentem annum nominant. Cæsi ibi sunt multi nobiles, hoc est Comites & Barones, & in his Hartungus Schawenburgius, quem Comitem Nordalbingiæ Bohemi vocant, Gebhardus Dynasta Querfurtensis, & Milo Comes Gribensis Saxo : Occubuit ibidem Arnoldus Episcopus Merseburgensis illustri & ipse loco natus. Bertoldus Hildesiensis Episcopus Imperatori miserat auxilio quinquaginta milites, qui ad unum omnes occisi sunt, ut Chron. Lauterbergense. Albertus Ursus, Marchio Brandenburgensis, & Ludowicus Comes Loranus capti sunt. Procopius Lupacius in Ephemerid. rerum Bohemicarum scribit, Germanos paulo minus quingentis, ex Bohemis tantummodo tres occubuisse, cui Lauterbergense Chronicon contradicit, affirmans æquam utriusque cladem acceptam. Gobelinus in Cosmodromio scribit, Cæsarem tria tantum armatorum millia in castris habuisse, cum Bohemus viginti millia eduxerit. Qui ex nobilitate occubuerant, eorum cadavera Imperator ex hostico secum in Germaniam exportata majorum sepulcris inferri jußit.*

jussit. *Dies cladis incidit, non in diem Eulaliæ, qui est duodecimus, sed in decimum octavum Februarii, ut annotarunt Bohemi, neque discrepat Chronicon Lauterbergense.*

Venitque ad vallum id notissimum Denewerck nomine) *Saxo Grammaticus lib. 14. Etymon hujus propugnaculi bis verbis exponit:* Aggerem, quem Danorum structuram appellant. Auspex operis Thyra, cognomento Danebode/ sive Danebode/ Hadelradi Angliæ regis filia, quæ Gormonis tertii Danorum regis uxor, post obitum mariti, anno 950. defuncti, cum filio Hadelrado munitione ista patriæ salutem firmare voluit. *Sed audiamus iterum Saxonem ex lib. 10.* Post hæc Thyra, quo patriam à clandestinis exterorum irruptionibus tutam præstaret, quantum à Slesuico ad occidentalem Oceanum patet, vallo fossaque proscindere aggressa est, superque jacto aggere tenacissimi operis terrenum molita est munimentum. Cui postmodum Woldemari regis Absolonisque Danicæ gentis Antistitis, consimilis erga patriam pietas murum cocti lateris superiecit, uti potius veteris valli occiduos lapsus solidior novæ molis structuræ reficeret, quam delebilem ejus situm crebrior inposterum ruina submitteret. Siquidem priori munitione fundamenti loco usi imperfectum fœmineæ virtutis propositum virili prudentia, compleverunt, tanto excellentius opus edentes quanto se muliebri noverant industria clariores, &c. *Woldemarus rex, qui hic nominatur, fuit ejus nominis primus; Absolon, Episcopus Roschildensis.*

Castrum Segeberge/ quod latinis Mons victoriæ, vel victorialis dicitur) *Qua occasione castrum Sigenbergense constructum sit, legitur apud Helmoldum lib. 7. cap. 54. De anno consentiunt noster auctor & Albertus Stadensis. Monasterium, quod Ecclesiasticis religioni in Sclavia propagandæ, novæ arci Imperator adjunxit, cœpit triennio post, ut habet diploma fundationis, quod subjungo.* In nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi. Lotharius divinæ ordinationis clementia Romanor. Imperator Augustus. Notum esse volumus omnibus fidelibus, tam præsentibus quam futuris, quod nos pro persecutione paganorum in Christianos, castrum in Sclavia construximus, quod à modernis vocatur, Sigeburg/ ab antiquis Alberg: & ante castrum fecimus Ecclesiam ad honorem Dei, & virginis Mariæ, & B. Joannis Evangelistæ, pro fide Catholica ibi propaganda. Ordinationem vero supradictæ Ecclesiæ commisimus fideli nostro fratri Vicelino, viro religioso & bonæ conversationis, cujus vitam in bonis operibus probatam cognovimus, suisque successoribus, quos sanior pars elegerit, fratrum Deo ipsi servientium concedimus pro remedio animæ nostræ ac dilectæ conjugis nostræ Rigbzem/ omnem terram, quæ est in occidentali parte castri usque ad fluvium Travene/ ex utraque parte viæ cum sylva in meridionali plaga adjacente, cum sex pagis. Et ut hæc omnia rata, & inconvulsa permaneant, impressione sigilli nostri signari præcepimus. Testes fuerunt, Adelbertus Archiepiscopus Bremensis, Tithmarus Verdensis, Marchio Albertus, Friedericus Comes Palatinus, Sifridus Comes de Homburg/ Adolphus Comes, Conradus Comes, Comes Sifridus de Ertelenburg/ Bernhardus Vice Dominus, Ludolphus de Waletigerota/ Ludolphus Advocatus, Præpositus Bernico, Præpositus Hardamannus, Præpositus Suelhardus, cæterique plures tam liberi quam ministri alii. *Data ab incarnatione Dominicæ 1137. 16. Kal. Apr. Anno vero regni nostri 12. Imperii 5. Actum* Bardewick *in Christi nomine feliciter, Amen.*

Adolphus Comes cujus in hoc diplomate fit mentio, sine dubio est Schawenburgius, qui idem cum filio ejusdem nominis interfuit Comitiis Brunswicensibus anno 1130. vide Spangenbergium Saxoniæ cap. 217.

Imperator dedit Ducatum Saxoniæ Henrico genero suo Duci Bavariæ) *Henricus cognomento superbus, Henrici Nigri filius, Dux Bavariæ Richensam filiam Lotharii Imp. duxit anno 1127. ut Chronicon Lauterbergense. Ducatu Saxoniæ à socero donatus est anno 1136. teste Alberto Stadensi.*

Imperatore tandem immatura morte prævento) *Lotharius Cæsar natus est anno 1075. paucis diebus ante prælium ad* Unstrum *fluvium commissum, quod accidit 11. Julii: denatus est anno 1137. vixit igitur annos 62. & menses circiter sex.*

Henricus de Bardewick) *Helmoldus habet* Badewide/ *quem sequuntur Stadensis ad annum 1139. & Crantzius Saxon. lib. 6. cap. 8. 9. & 10. Conditor hic est familiæ Comitum Raceburgensium, de qua præclare Arnoldus Lubecensis in supplemento cap. 7. libri 4.*

Post-

Postquam autem eadem Domina nupsit Henrico fratri Conradi regis) *Henrico superbo ab æmulis, ut plerique volunt, veneno necato, (alii mœrore consumtum dicunt) quod accidit anno 1139. 13. Kal. Octobris, ut Stadensis, Novembris, ut Chronicon Lauterbergense, Gertrudis filia Lotharii Cæsaris, vidua superbi, permansit in Saxonia usque ad annum 1142 quo, agente Conrado 3. Imperatore, nupsit Henrico ejus nominis secundo, divi Leopoldi filio, Austriæ Marchioni, verum paulo post in puerperio exstincta est.*

Cœpit illic ædificare civitatem anno Domini 1156. vocavitque eam Lübeke) *Restaurationem Lubecæ Crantzius in Wandalia lib. 4. cap. 1. collocat in annum 1140. eumque in Saxon. lib. 6. cap. 10. dicit quadragesimum esse à prima ejus urbis structura, facta à Critone (Helmoldus Cruconem constanter vocat) Grini filio Sclavorum Priucipe.*

Qui post cum Henrico 6. congredi non præsumens sic ei reconciliatur) *Aliter hæc referuntur ab Arnoldo Lubecensi lib. 4. cap. 3. Crantzio in Wandalia lib. 6. cap. 30. Neque sub Henrico 6. Imp. sed ejus filio Friederico 2. Lubeca Imperialis urbs facta est. Vide Crantzium Wandaliæ lib. 7. cap. 7.*

Per villam quæ vocatur Stuwey) *Helmoldo lib. 1. cap. 68. Scullebi.*

Vocantur autem Marcommanni plebes undecunque collectæ, quæ Marcam incolunt) *Andreas Althamerus in Tacitum:* Marchiam autem, quod alias quoque soleo narrare, Germani provinciam bello partam & districtum unius ditionis aut villicationis, limitemque vocare solent: quomodo est Danomarchia, Styromarchia & Feldmarch: & Marcomanos gentem undecunque confluentem in unam ditionem: & Marchionem principem Marchiæ. *Peucerus lib. 4. chron.* Domitis Henetis & Sorabis totam hanc oram distinctam in præfecturas limitaneas, quas nostra lingua vocamus Marchias, distribuit præsidibus & gubernatoribus. *Wolffgangus Lazius commentar. reipublicæ Romanæ lib. 1. cap. 2,* Germani nos quidem nunc, uti illos solemus agrorum, ubi ditionum privatarum distinctiones fiunt, Rain nominare: Ita provinciarum & populorum separationes publicas Marchas quondam, nunc Granicias & Frontyras corrupto Francico vocabulo nominamus. *Reineccius tomo 3. historiæ Juliæ pag. 432.* Marck vox πολύσημος etiam limes est & limitanea regio. *Hæc illi. Mihi persuasissimum est, Marcam esse pagi alicujus partem, sive territorium non ita magnum. In diplomate quodam Ottonis M. Imperatoris habetur, quod filio Ludolpho Cæsar donarit pagum* Zermundt/ *hoc est, agrum finitimum urbi Soltwedelensi, cujus Provinciæ tres marcas idem Ludolphus Geroni Marchioni contulit, quod Cæsar ratum habuit. Vide Encelium in Chron. veteris Marchiæ. Diplomata fundationis & donationis Monasterii Gandersheimensis mentionem faciunt Marcarum aliquot; Herichusanæ, Gandeshemiæ, Rindeniæ, Loderingiæ, Laachiandorpiæ, Dungdiæ, Berabiæ & Alunagiæ; quas verisimile est, fuisse omnes monasterio finitimas, Rindenia excepta, quæ fuit in diœcesi Coloniensi. Chronicon Pegaviense, ut & additiones ad Schafnaburgensem, inculeant Marcham Duderstadensem. Privilegia Bremensia pag. 179. Romerstetensem: quæ certe regiones limitaneæ censeri dicique minimè possunt. In LL. Bojorum tit. 11. cap. 5. Commarcani dicuntur, quorum Marcæ vicinæ sunt.*

Friderico Imp. curiam apud Merseburg celebrante) *De primis comitiis Friderici Barbarossæ Merseburgi habitis tempore Pentecostes legatur Otto Frisingensis lib. 2. cap. 5. de rebus gestis Friderici I. Item Guntherus Ligurini lib. 1. uterque nomina nonnihil corrumpit. Frisingensis Suenonem Suevum & Canutum Guotonem indigitat, qui Gunthero Guido. Suenonem binomium fuisse ex utroque scriptore liquet. Legantur præter supradictos scriptores Saxo Sialandicus lib. 14. & Cranzius Daniæ lib. 5. cap. 31.*

Quibus Adolphus & Hartwicus Bremensis Episcopus, & Otto Brandenburgensis) *Hæc historia pertinet ad tempora Ottonis Saxonis & Philippi Suevi de Imperio Romano digladiantium. Vide Arnoldum Lubecensem lib. 6. cap. 10. 11. & 12. Otto Brandenburgensis marchio intelligitur ejus nominis secundus, Ottonis I. filius.*

Hic Fridericus & Papa Alexander tertius pessimè concordarunt) *Iterata ὁμωνυμία, nam quæ hic de Friderico Barbarossa scribit, alii rectius ad ejus nepotem Fridericum secundum referunt. Cuspinianus ex Alberico de Rosate, quem alii Roxiatum indigitant, citat versus hunc in modum:*

Friedericus.

Roma diu titubans longisque erroribus acta
Corruet, & mundi desinet esse caput.

Papa.

Niteris incassum navem submergere Petri:
Fluctuat, & nunquam mergitur illa ratis.

Friedericus.

Fata volunt, stellæque docent, aviumque volatus,
Quod Fridericus ego malleus orbis ero.

Papa.

Fata volunt, scriptura docet, peccata loquuntur,
Quod tibi vita brevis, pœna perennis erit.

Matthæus Paris pag. 475. aliter de hac re scribit: Fertur, *inquit*, pro vero, quod inventi sunt hi versiculi in cubiculo Papæ scripti, modus autem & auctor penitus ignoratur:

Fata docent, stellæque monent, aviumque volatus,
Totius mundi malleus unus erit.
Roma diu titubans variis erroribus acta,
Totius mundi desinet esse caput.

Quos versus cum Dominus Imperator, & alii multi interpretabantur in interitum, & desolationem Papæ & Romanæ curiæ redundasse, Papa in eundem Imperatorem hos versiculos retorquebat:

Fama refert, scriptura docet, peccata loquuntur,
Quod tua vita brevis, pœna perennis erit.

Dominam Clementiam Ducissam) *Prima hæc est Henrici Leonis conjux, proles Conradi Ducis Zaringensis ex Clementia Gotefridi Comitis Namurcensis filia. Repudiatur à marito propter sanguinis propinquitatem. Adi Helmoldum lib. 1. cap. 69. & lib. 2. cap. 10* Ursperg. *ad annum 1162.*

Everhardus Præpositus Magdeburgensis) *Helmoldus lib. 1. cap. 78. Evermodum vocat. Fuit præpositus monasterii gratiæ Dei ad confluentem Salæ & Albis in diœcesi Magdeburgensi, ut Chronicon Lauterbergense ad annum 1131. Episcopatum Raceburgensem ibidem inesse scribitur anno 1160. Monasterii Stederburgensis novæ consecrationi interfuit anno 1174. ut Chronicon Stederburgense, obiitq; triennio post, teste Crantzio in Vandalia lib 5. cap ultimo. De miraculis ejus lege ibidem, & in Metropoli lib. 6. c. 28. Nomen Evermodi est Germanicum à vocabulo* Eber / *quod aprum marem significat: composita inde sunt.;* Eberart / Eberhelm / Eberwin / Eberloh / Eberher / Ebernoat / Eberwick / Eberholt / Eberdag / *& hoc nostrum* Evermot / *quod est animus aprinus, imperterritus, ferox.*

Viscelinus Episcopus pridie Idus Decembris diem clausit extremum) *Qui vitam ejus carmine descripsit, ponit Idus Decembris. Helmoldus lib. 1. cap. 79. 2. Idus Decemb. Idem auctor hoc habet ejus Epitaphium.*

Faldera Pontificis magni lætetur honore:
Virtutes animo contegat; ossa solo.

Prædium quod dicitur Zitm) *Helmoldus hoc vocabulum ignorat, ponitque pro eo Bozoe.*

Restaurata est Aldenburgensis sedes anno 90. post exordium prioris Ecclesiæ) *Aldenburgensem Episcopatum condidit Otto Magnus Imp. anno 971. Constituto ibi primo Episcopo Evagrio, qui alias Eduardus, ut ex Adamo Bremensi refert Albertus Stadensis, & post utrumque Chron. Sclavorum. Crantzius Metrop. l. 3. c. 29. varians Marconem primum Aldenburgensium Episcopum, Evagrium secundum constituit. Duravit hic Episcopatus annos 84 ut ad annum Christi 1066. annotavit Stadensis, & ex eo repetit Crantzius Metrop. lib 4. cap. ultimo. Verum cum detestanda Sclavorum grassatione, cum vicinis Episcopatibus Megapolensi & Raceburgensi crudeliter vastatus esset, restituitur ab Alberto Archiepiscopo Bremensi anno 1058. ut idem Stadensis. Octennio post Sclavi denuo à Christiana religione deficientes, in nuper instauratos Episcopatus impressione facta, tum templa everterunt, tum Christianæ religioni addictos ad unum omnes exquisitis*

fitis suppliciis prius ex carnificatos, è vita expulerunt. Ab hoc tempore incboandi sunt anni 90. de quibus hic auctor noster. Illi enim decurrentes usq; ad annum 1149. præcisè hos conficiunt.

In pago qui dicitur Swile / similiter in Lütenborg / & in Cütelon. *Helmoldus lib. 84. hæc loca vocat* Süsle / Lücelenborg *&* Ratbekove.

Civitas Lübeke consumpta est incendio) *Incendium hoc collocatur in annum 1158. Adi Crantzium Vandaliæ lib. 4. cap. 30.*

Appellavitque eam nomine suo Löwenstatt / quod dicitur Leonis civitas) *Alibi dixi persuasissimum mihi esse, Henrici Leonis insigne fuisse Leonem, quocunq; vero fuerit colore, non vero pullum equinum, ut alii volunt. Secundum hoc nullus dubito, quin cognomen ab insigni non tam ei alii dederint, quam ipse sibi sumserit, & ubi visum fuerit usurparit. Sic hoc in loco novam urbem de suo nomine Leopolim indigitari voluit. Estq; verisimile propugnaculum, quod prope Bilfeldiam ejusdem Principis jussu Bernhardus comes Lippiensis exstruxit, eadem de causa* Lawenborg / *id est mons Leonis, nuncupatum. Vide Gobelinum ætatis 6. cap. 60. Posteri Leonis, ut insigne idem, quemadmodum similiter demonstravimus, usurparunt, ita loca quædam à Leone denominarunt. Henricus mirabilis Dux Brunswicensis familiæ Grubenhagensis conditor ex Olsburgo, perveteri Comitum ejusdem nominis castro, exstruxit novam arcem quam vocavit* Lawenwedel / *sive domum Leonis. Ex ea cum diœcesim Hildesiensem infestaret, Sigfridus Episcopus opposuit ipsi Poppenburgam ad Leinam fluvium non minus munitam, idq; effecit, ut non multo Leonina ista domus deserta & desolata redderetur. Onuphrius* Mejenrose *in Chron. Hildes. MS.*

His fermè diebus Imp. Fridericus ad obsidionem civitatis Mediolanensis) *Friedericus I. aliquoties in Italiam arma movit. Primo anno 1154. accipiendæ coronæ caussa, quam adeptus est anno sequenti 14. Kalend. Julii: eodem Dertbona prius excisa domitionem fecit. Huic expeditioni interfuit Leo, ut Helmoldus lib. 1. cap. 69. Frisingens. de gestis Fried. Barbarossæ lib. 2. cap. 11 & 16. Secunda expeditio incidit in annum 1158. interfuit ei quoque Leo, ita tamen, ut Imperatori Germania excedenti non equidem comes esset, sed anno insequenti cum Beatrice Augusta, & Guelfo patruele sequeretur, ut Radewicus lib. 2. cap. 38. Habuit secum Leo multos ex Dynastis Bavariæ & Saxoniæ & in his Adolphum Schawenburgium Comitem. Agmen principis tum erat mille loricatorum, ut Helmold. lib. 1. c. 87. In hac expeditione Crema urbs munitissima (quæ Lerbecio* Cremon / *Stadensi* Grumme / *Helmoldo* Crumna) *post septem mensium obsidionem anno 1160. sub finem mensis Januarii primum direptioni militum permissa, deinde flammis tradita est. Dimisit tum copias Germanicas Cæsar, sed non nisi laudibus & muneribus ornatas. Radewicus lib. 2 cap. 72. Impetrasse Leonem tum temporis potestatem constituendi Episcopos in terra Sclavorum memorat Chron. Lauterb. quam tamen non tam datam, quam confirmatam, dixerim. Rediit tum etiam ad suos Leo: sed Adolphus Schawenburgius cum Reinboldo Antistite Coloniensi jussu Cæsaris abiit in Angliam. Caussam legationis Crantzius opinatur fuisse secundum Leonis matrimonium, quod post crebras interpellationes à Cæsare factas de Clementia conjuge repudianda jam certus, cum filia regis Angliæ Henrici contrahere in animum induxerit: quod non alienum videtur. Secundam hanc, de qua loquimur, expeditionem Lerbeccius confundit cum postrema, quam Godefridus Monachus Chron. Lauterberg. Carolus Sigonius, & alii in annum 1174. collocant. Huic ut interesset Henricus Leo, nullis hortamentis, nullis precibus induci potuit. Sigonius in Italiam venisse scribit, sed inde ad suos reversum, quod alii negant. Tota res est controversa, ac mirificè de circumstantiis repulsæ, quam apud Leonem Cæsar tulisse fertur, scriptores variant. Sed hac de re cum Deo bene juvante, alibi plenius.*

Episcopatus Aldenburgensis per Henricum Leonem Lübeke transfertur) *Adi Helmoldum lib. 1. cap. 90. Crantzium Metropol. lib. 6. cap. 38. Wandaliæ l. 4. c. 37.*

Anno quo supra Monasterium Lucka Cistertiensis ordinis, &c.) *Literæ fundationis Monasterii Luccensis inter Leinam, & Visurgim siti adhuc superant, quas ex Chronico Walkenredensi nuper edito propter mentionem Adolphi Comitis Schawenburgii & Lamberti Dynastæ Gemensis hic subjungemus.* Anno creationis mundi secundum Dionysium & Bedam 5413. anno Dominicæ incarnationis 1163. à Passione Domini 1127. cyclo Solari 43. anno ejus 5. cyclo Lunari 62. anno ejus 7. cyclo Jubilæi 419. anno Jubilæi

47. cyclo epactarum 54. anno ejus 8. Epacta anno 14. cyclo decennali 63. anno ejus 1. cyclo Indictionum 79. anno ejus 11. Indictione 11. cyclo clavium 62. anno ejus 5. clave autem 12. cyclo concurrentium 43. Anno ejus 5. concurrente 3. April Pascha vero existente 11. Kalend. Aprilis: Post transitum B. Bernhardi Abbatis anno ejus 11. præsidente SS. Romanæ Ecclesiæ summo Pontifice Lucio: Imperante Romanor. Rege Friderico: sub Domino Wernero venerabili Mindensis Ecclesiæ Episcopo. In nomine Domini nostri JESU CHRISTI, & ad laudem & gloriam ejus gloriosæ matris, & perpetuæ Virginis Mariæ, & B. Georgii gloriosi Martyris, initium sumpsit hæc Abbatia Luccensis: fundata à nobili Comite Wilbrando antiquo de Halremundt, qui tres filios habuit & duas filias, quorum hæc sunt nomina, Burchardus, Ludolphus, Wilbrandus, Alheidis, Beatrix. Sed Comes Burchardus procedens ad torneamentum Nienborg, more militari graviter læsus est: in tantum ut unum ei rumperetur crus. Postea veniens Benethem, ibi cum matertera sua manens mortuus est, quem Dominus Lambertus de Gemen, filius sororis Comitis Wilbrandi antiqui panno cera bulliente involvit, & trunco inclusum Luccam misit ad sepeliendum, qui in Insula, quæ antiqua Lucca, dicta, sepultus est. In transplantatione vero loci, dum ejus ossa levarent, crus quod fractum fuerat, in torneamento, fractum inventum est, & cum aliis ossibus in novum locum transportatum. Prædictus Lambertus de Gemen Halremunt, veniens ibi mortuus: & in Lucca juxta cognatum Comitem Burchardum sepultus est. Comes vero Ludolphus & frater ejus Wilbrandus cum Imperatore Friederico ad terram sanctam profecti, sed Comes Wilbrandus in via mortuus Antiochiæ sepultus est. Comes autem Ludolphus in reditu mortuus est, cujus ossa Comes Adolphus de Schowenborg transmisit sepelienda, &c. *Ex hac carta fundationis corrigi potest noster auctor, qui hic perperam mentionem facit Lotharii Imperatoris. Ludolphi & Wilbrandi Comitum Hallermundiorum meminit Arnoldus in supplemento lib. 2. c. 32.*

Venerunt in locum qui dicitur Werchem.) *Helmoldus l. 2. cap. 4. legit Viruchne.*

Percussi sunt Adolphus & Reinoldus) *Clades ista incidit in annum 1164. ut Stadensis, significata sine dubio horribili cataclysmo, qui omnes fines maritimos Frisiæ, Hadeleriæ, & omnem terram palustrem Albis & Visurgis involvit, multaque hominum millia absorpsit, vid Helmoldum lib 2. cap. 1.*

Eodem anno Henricus Leo super basin Leonis ærei effigiem) *Consentiunt Chronicon rithmicum & Albertus Stadensis, qui addit eodem tempore Brunswigam à Leone fossa & vallo circumdatam. Multos eo tempore acquirebat hostes Leo, quorum primi erant Wigmannus Magdeburgensis, Hermannus Hildenheimensis, Episcopi; Ludovicus Landtgravius Thuringiæ, Adelbertus Ursus Marchio Soldtwvedelensis, ejusque filii, Otto Marchio Camburgius, Adelbertus Comes Palatinus Sommerscheburgius: Otto Comes Aslensis, Wedekindus Comes Dasenburgius, Christianus Comes Aldenburgius. Hos animabat consiliis & opera, & si in Italia absens, Reinholdus Coloniensis Archiepiscopus, eversionem Leonis omnibus viribus anhelans. Quanti temerarias istas inconsultasq. molitiones faceret, declaraturus Leo, signum hoc erexit, animi imperterriti, & injuriarum vindicis evidens indicium.*

Filia regis Angliæ Mathildis) *Mathildis Britannicæ elogium exstat apud Arnoldum continuatorem Helmoldi lib. 2. cap. 2. Filia fuit Henrici secundi, soror Richardi regum Angliæ potentissimorum. De ea alibi* πάντα περὶ πάντων.

Mechtildis vidua ejus cum filio tenello) *Adolphi Comitis Schawenburgii à Sclavis interempti uxor origine fuit Querfordia, Burchardi ejus nominis quarti Dynastæ Querfurdensis filia. Post annorum aliquot decursum, ut filio patrimonium conservaret, nupsit Henrico Comiti Orlemundano Thuringo, viro ocii impatienti, & in armis strenuo, eique peperit filium Albertum, cujus meminit Stadensis ad annum 1216. 1217. & 1222. Tritbemius Chron. Hirsaugiensi secutus Godefridum Monachum Woldemari Daniæ regis ex sorore nepotem facit. Arnoldus Lubecensis lib. 7. cap. 13. Comitem Nordalbingiæ indigitat. Religionis ergo peregrinatus est in Livonia opem ferens Volquino Teutonicorum militum magistro, ut tum ex Stadensi, tum ex Bartoldo Russovio rerum Livonicarum scriptore cognosci potest. Alberti Orlemundani parens Henricus obiit eo tempore, quo Henricus Leo & Albertus Palatinus Saxoniæ contra Episcopum Halberstadensem propter montem quendam Hoppelberg dictum, erecto propugnaculo munitum, arma sumserunt,*

erunt, anno Christi 1178. ut Chronicon Lauterberg. *Orlamunda, unde Comitibus nomen, est ad confluentem Orilæ & Salæ fluviorum. Vidi literas Hermanni Comitis Orlemundani facientes mentionem patris sui Adelberti Marchionis, conjugis Adelheidis, filii Sigfridi. Datæ sunt anno 1174. Idem Sigfridus Comes interfuit Comitiis Erfordensibus Anno 1181. meminit, ejus diploma quoddam Henrici 6. Imp. Datum Mersefurgi anno 1192. fuit adhuc in vivis 1199. An vero hi alterius, vel ejusdem fuerint familiæ, pronunciare non possum. Insigne Comitum fuit Leo niger coronatus, rutilantibus in area circum circa corculis rubeis, quomodo in insigni Lunæburgici conspiciuntur.*

Ecclesiam villanam in Honrode) *Conradus de* Rothe *(de quo, ut & de familia Lawenrodia & Wünstorpiana, quæ unius sunt originis, tantumq; à nomine sedium variant, prolixe diximus ad historiam de Henrico Leone à Gerbardo præposito Stederburgensi præscriptam) castrum* Honroth *ædificavit, verum Adolphus Schawenburgius ab amicis & cognatis adjutus id non multo post destruxit, vide Arnoldum Lubecensem l. 2. c. 35.*

A Tiderico Comite de Werbende) *Nullus scriptorum hactenus in filiis Alberti Ursi Marchionis Brandenburgensis hunc Tidericum nominavit. Debet ergo conservationem nominis sui Lerbeccio. Puto autem pro* Werbende, *legendum esse* Werben, *quæ urbs est veteris Marchiæ ad Alandam fluvium.*

Adolphus ad ætatem legitimam perveniens duxit uxorem Adelheidin filiam Borchardi Comitis de Dasle) *Variat Arnoldus Abbas non de nomine, sed de familia: iterum enim inculcat Burchardum Querfordianum Adolphi socerum Letznerus, qui Chronicon Dassiliense evulgavit, Burchardi non meminit, sed Bernbardos aliquot habet, unde suspicio oriri posset, pro Burchardo legendum Bernhardus. Philippus Archiepiscopus Coloniensis, cujus soror Salome socrus Adolphi Schawenburgii hic traditur, fuit ex illustri Comitum Heinsbergensium familia Goswini secundi ex Palatina Saxoniæ Adelheidæ filius, primi nepos. De eo scribit Chronicon Lauterbergense, quod cum infinita multitudine ad repetendam hæreditatem Ottonis Comitis de* Asle *venerit in Saxoniam contra Henricum Leonem. Et quia alii hanc Adolphi conjugem non Burchardi, sed Ottonis Dassiliensis filiam faciunt, suspicari quis posset hic nomina corrupta, & statuendum Adelheidin non ex Dassiliensium sed Aslensium Comitum stirpe fuisse progenitam. Fuere autem Aslenses Comites ejusdem prosapiæ cum Wincenburgicis, quod patet ex Chronico Bremensi à Lindenbrogio edito, ubi Hermannus de* Wincenborg, *& Henricus de* Asle *Comites fratres nominantur, quæ eadem reperias apud Crantzium Metrop. lib. 6. cap. 18. Henrici Aslensis fuit filius Otto, cujus defuncti hæreditatem adiit Leo, ut Helmoldus l. 2. c. 6. sed non sine contradictione, quia, ut au livimus, Philippus Archiepiscopus Coloniensis eam sibi vendicavit. Chronicon Stederburgense addit præter Leonem, Adelbogum Episcopum Hildesiensem, Ludolphum Comitem Peinensem, Ecbertum & Guncelinum Dynastas Wolfenbütelenses, de ea hæreditate aliquid poposcisse. Fortè igitur hujus Aslensis Comitis filia fuit Adelheidis uxor Adolphi Schawenburgii, quod confirmare videtur donatione facta monasterio Luccensi, cujus meminit hic Lerbeccius expresse nominans castrum* Esle. *Hodie castrum non comparet, pagus superat* Assel *dictus, dominium capituli majoris Ecclesiæ Hildesiensis agnoscens.*

Cœnobium ordinis Cistercienfis Reinvelde.) *Exstat tabella monasteriorum visitationi Abbatis veteris Campi in Ubiis subjectorum, ubi primordia Reinevelda collocantur in annum 1190. Stadensis habet annum 1186.*

Henricus Leo civitatem opulentam Bardewich destruxit) *De Bardevico ejusq; funesto excidio videatur Commentarius noster de hac perantiqua urbe perscriptus.*

Rex Danorum Kanutus) *Albertus Stadensis hæc refert ad annum 1199. videatur Arnoldi Lubecensis supplementum lib. 6. cap. 11. & 12.*

Ira Dei deſævit in omnem terram, & præcipuè in Saxonia & Westphalia) *Hæc totidem verbis referuntur ab Ertwvino in historia Osnaburgensi. Chron. Lauterbergense ad annum 1188.* civitas Magdeburg in vigilia Pentecostes pene tota exusta est: Monasteria etiam S. Mariæ, & S. Sebastiani cum parochiis & capellis 12. exusta sunt.

Post hæc Dux Woldemarus Lübeke & Hamborg cepit) *Albertus Stadensis ad annum 1201.* Canutus rex Danorum, Hammaborg occupat, & frater suus Woldemarus Dux Albiam intrat, Adolphum Comitem invasurus. Capta est Hammenborg, & Comes Adolphus conditionaliter ad Ducem egressus, vinculatur, & ad Episcopum Waldemarum mittitur captivatus. Xxx 3 Fide-

Fideles Adolphi Loveborg castrum Woldemaro Duci reddunt) *Idem Stadensis ad annum* 1203. castrum Lovenburg homines Comitis Adolphi Waldemaro regi Danorum pro absolutione Comitis reddiderunt. *Plenius rem gestam exponit Arnoldus Lubecensis cap 17. lib. 6. ubi in editione Reinecciana quædam verba, quæ semicirculis inclusimus, omissa sunt, in codice MS. inveniuntur. Sic autem se habet postrema periodus:* Dedit igitur Comes duos filios suos, & filium cognati sui Ludolphi de Dasle/ & filium Comitis Henrici de Danneberg/ præterea octo pueros ministerialium suorum: & jurejurando affirmavit, ut obsides post decem annos liberi essent: Si vero rex intra hos annos (*vita excederet obsides redderentur, si autem Comes*) deficeret, non minus hoc fieret. Sic castrum redditur, & Comes gaudens Schawenburg revertitur. Castrum hoc Arnoldus vocat Lawenburg.

Riga civitas per Albertum Episcopum Livoniæ fundatur) *Fundatio Rigæ incidit in annum* 1200. *Auspex fuit Bartoldus ex monacho ædis San-Paulinæ in suburbio Bremensi, in Livonia Episcopus, de quo Russovius in Chronico Livonico parte prima, Chytræus Saxoniæ lib. 1. facit cum Lerbeccio.*

Circa hæc tempora Comecia de Hoja) *Liber Trojaminum opera Georgii Rixneri, Caduceatoris Bavarici, evulgatus, meminit Henrici Comitis Hojani: præterea Andreæ Comitis Hojani: cum primis vero multus est prædicando Waltero in bello Hungarico auspicis Henrici Aucupis Imp. gesto, equitum magistro. Habet idem alios etiam ejusdem familiæ Comites, qui Halæ & Gottingæ in torneamentis comparuerint. Verum ille Rixneri liber quantum ad primos istos ludos attinet, totus est fabulosus & commentitius: quod, Deo dante, veritatis stabiliendæ nugarumque explodendarum gratia, manifestum faciemus. Henricus Comes Hojanus plurimos Stedingorum cepit & occidit, cum hortatu Woldemari electi Episcopi Bremensis, Diœcesin rapinis & incendiis devastarent, ut annotat Chronicon Bremense à Lindenbrogio evulgatum. Eidem nomen* securis *datum testatur historia fundationis monasterii Lotbensis, de quo paulo post. Leguntur ibi hæc verba:* Henricus Comes de Hoja, qui propter malitiam suam & ferocitatem securis nominabatur, ex eo quod captivis in cippo positis pedes amputaverat. *Chronicon Bremense antedictum meminit ejusdem Comitis Henrici vocans eum virum bellicosum & severi animi. Tribuuntur ei ibidem filii legitimi viginti quinque, quorum nullus quinquagesimum annum superavit.*

* Non intermisit quidem Avus meus, quo erat in astruenda veritate labore indefesso, variis in libris suis, data occasione, in hunc fabulatorem *Rixnerum* animadvertere; nunquam tamen peculiari opere, quod hîc promittere videtur, id præstitit. Quamvis autem egregii Viri antehac ab illo decepti fuerint, hodie tamen vix inter eruditos invenias, qui non cum Avuneo *Rixneri* illas de primis Ludis fabulas, tanquam falsitatis manifestas, rejiciant: ut valde mirer, qui nuper adhuc ex Societate Jesu vir multa aliàs doctrina conspicuus *Bogislaus Balbinus*, non tantum *Rixnerum* defendere, sed etiam eos, qui suspectum habent, perstringere, &, quoniam nonnulli ex illis cordatis & veritatis amantibus viris ab Ecclesiæ Romanæ doctrina justis de causis alieni sunt, eos non tam veri amore, quam aliunde nato odio id facere, asserere ausus fit. Verba ipsa *Balbini*, ad refutandum eum, recitasse suffecerit, cum sciam à doctis, etiam qui Romanensium doctrinam sequuntur, sive in Germania, sive in Gallia, explosum iri. Ita autem *Epit. Rer. Bohemic.* lib. 1. cap. 6. loquitur: *Hac fortasse de causa defendi nomina illa vetusta Bohemiæ & Moraviæ Principum possunt, quæ in vetusto libro Torneamentorum leguntur. Hoc ipso Henrici I. tempore, qui ludos hosce instituit, cum Wenceslao & Brzetislao Ducibus Bohemiæ, Bolislaus & Grotzomisla, Marchiones Moraviæ, Magdeburgi decurrisse leguntur. Quanquam totum hunc ludorum librum Georgii Ruxneri, ante centum amplius annos editum, explodit Meibomius; Fabricius tamen & ipse Historicus insignis, ejus libri auctoritate, in Saxoniæ suæ originibus utitur. Fabulatorem bastiludiorum vocant Munsterus & Stumphius. Vide Hundii de eo libro judicium. Nihil mirum est, hunc librum odisse hæreticos, cum Catholicus ille Scriptor Henrici I. pietatem erga Dei matrem mirifice commendet, quæ pietas apud hæreticos est venenum. Crantzio nihilominus, Cuspiniano, Dressero, Bucholtzero, Henninges, Reusnero, Stuckio, Wolfio & Cochlæo, quantis & quam diligentibus in historia viris! probatur.*

Berwar-

Berwardus Episcopus Hildesiensis sanctorum catalogo) *De canonisatione Berwardi, Episcopi Hildesiensis, à Theodorico monasterii S. Michaelis ibidem Abbate duodecimo procurata, prolixe disserit Arnoldus Lubecensis lib. 4. cap. 23. Verum in numeris erroreſt, nam pro anno Christi 1184. ponendus est 1194. quem habet Chronicon monasterii S. Michaelis MS. & circumstantiæ omnes hoc modo scribendum evincunt.*

Monasterium in Bersinghusen à Widekindo de Sualenberge & Gottschalco de Permont fundatum est) *Ex familia Sualenbergica duos reperias Widekindos, primum Lotharii Imp. Coætaneum, cujus fit mentio in diplomate ejusdem Imp. dato monasterio Abbenrodano ad* Herciniam *Sylvam anno 1129. Alterum hostem* Henrici *Leonis cujus meminit Arnoldus Lubecensis lib. 2. cap. 32. Hic cum Friederico Barbarossa peregrinatus est in Palæstina, ut Gobelinus in Cosmodromio ætatis 6. cap. 60. ubi nominatur Comes de* Schalenberge/ *& de* Waldegge/ *fratres ei tribuuntur* Henricus *&* Hermannus. *Comites Sualenbergenses & Waldeccenses ejusdem esse originis & familiæ, argumento sunt insignia communia, stella nimirum octangula, etsi non unius coloris, nam Waldeccenses nigram in lutea, Sualenburgici flavam in area rubente gestarunt. De Comitibus Sternbergicis idem sentiendum, quibus in flavi coloris area eadem stella rubea est. De posteriore Widechindo Sualenburgensi intelligendam est monasterii Barsinghusani fundatio. Gottschalcus Pirmontanus Comes ex instrumentis donationum intelligitur vixisse adhuc anno 1236. In matrimonio habuit Adelheidam Comitem de* Hallermund/ *& ex ea sustulit filios Gottschalcum &* Hermannum.

Quot autem annis Comes Adolphus tertius hujus nominis vixerit) *Laudatissimus omnino princeps fuit Adolphus* Hierosolymitanus *(sic eum appellare libet ab iterata in Palæstinam peregrinatione) qua pietatem, qua civilem prudentiam, qua denique fortitudinem. Expiandorum delictorum, Deiq; placandi gratia (Sic enim persuadebatur) bis in Palæstinam profectus est. Primo cum Friederico Barbarossa Imp. anno 1189. sed vix Tyrum ingressus nuncium accepit de* Holsatia, *à Duce Saxoniæ* Henrico *Leone, nuper in exilium ire jusso, sed ante præfinitum tempus domum reverso, conjuge cum liberis ejecta, tota occupata. Hortatu igitur amicorum e vestigio ad suos rediit. Verum religione tactus, quod votum non exsolvisset, alteram suscepit peregrinationem, institutam ab* Henrico *sexto Imp. quem tamen mors intercepit, ne belli sacri Dux esset. Summa rei erat penes* Henricum *Saxoniæ Ducem, & Rheni Palatinum Henrici Leonis filium: cui Adolpus Schawenburgius magnopere fidem & industriam suam in lacessendo profligandoq; hoste Saraceno probabat. Incidit hæc secunda peregrinatio in annum Christi 1197. Legi in quodam MS. Chronico incerti, sed non ineruditi scriptoris, Adolphum Schawenburgium in hac expeditione à primoribus quibusdam Ecclesiasticis Equitem, sive Militem, ut vocabant, creatum, eorundemque hortatu avita insignia aliqua accessione auxisse; in hunc modum, ut urticæ foliis tres adjecerit clavos, quales in passione Christi usurpatos credimus: Galeæ imposuerit coronam è spinis contextam. Atque hoc ei pietatis simulq; fortitudinis ergo concessum fuisse, quod præ reliquis Commilitonibus terram sanctam, in qua filius Dei unigenitus ab impiis Judæis nostræ salutis causa rhamno ad ludibrium coronatus ferreisque clavis infami ligno affixus esset, ex tyrannico Saracenorum jugo in pristinam libertatem vindicare voluisset. Etsi autem infelix fuit ista expeditio, Argonautis Christianis re infecta domum reversis, laudanda tamen voluntas optimorum Principum, qui non suo quodam consilio, neq; impetu temerario ad hoc bellum lati sunt: Sed Deo pietatem suam, Pontifici, cui id debere credebant, obedientiam, & misere vexatis afflictisque Christianis, officium debitum justumque persolvere voluerunt. Insignia hæc nova domum reversus Adolphus Schawenburgius, oppida sua tam in Holsatia, quam in Comitatu Schawenburgico, deinceps etiam usurpare voluit. Quam obsequens erga magistratum suum Imperatorem fuerit, quantiq; ab eo habitus sit, ostendit, quod Comitiis Imperii interfuerit frequenter, & in diplomatis Augustalibus testis nominetur. Anno 1180. mense Novembri fuit in Comitiis Erphordensibus, ubi castrum Stadium cum ministerialibus & omnibus pertinentiis, & omni jure Episcopo Bremensi redditur. Diplomati Cæsareo subscriptum ejus est nomen. In Comitiis Salveldensibus ab Henrico VI. Imp. anno 1194. indictis, comparuit & diplomati, quo cœnobii Stederburgensis bona, & possessiones in protectionem suam Cæsar recipit, testis additus est. Quinquennio post fuit in conventu Hildensheimensi: anno 1208. in Comitiis Brunswicensibus. Ubi Otto Imperator Alberto Archiepiscopo suæque Ecclesiæ insigne Privi-*

Privilegium condonavit. Friderico secundo Imperatori adfuit Egræ, cum is Danielem Abbatem Waltsassensem similiter privilegio quodam honestaret. Literæ datæ sunt anno 1214. ut Bruschius in historia monasteriorum indicat. Obitum Adolphi hujus collocat Spangenbergius in Chronico Schawenburgico ad annum 1232. quod in medio relinquimus.

Conradus Quintus in Schowenborg *Comes) Hunc Comitem inveni fuisse in hastiludio celebrato Hamelæ ad Visurgim an. 1233. Diu eum post obitum parentis (ut vult Spangenbergius) superfuisse, non est verisimile, contradicentibus literis Adolphi fratris ejus, quæ Brunonis, qui postea Olmuncensis Episcopi, mentionem faciunt, Conradum ignorant. Literæ sic loquuntur:* Adolphus D. G. Comes de Schowenborg/ universis Christi fidelibus, tam præsentis temporis, quam futuri, cupimus notum esse, quod nos ob amorem retributionis æternæ, & nostrorum in remedium peccatorum, tres mansos proprietatis nostræ, sitos in parvo Scheppenstede/ quos Baldewinus Marschalcus de Volckmerode de manu nostra jure tenuit pheodali, & nobis resignavit, Ecclesiæ de Riddagshusen contulimus cum omnibus attinentiis suis, donatione perpetua possidendos. Pro his vero mansis recepimus à prædicto Baldewino alios tres mansos proprietatis suæ sitos in Voltsem/ & unum in Lere/ quos ei porreximus à nobis eo jure, quo præcedentes noscitur habuisse. Ne autem aliqua in posterum possit suboriri vexatio, boni testimonii viros, qui huic nostræ donationi astiterunt, præsenti chartæ fecimus annotari: & eorum nomina sunt hæc, frater noster Bruno præpositus in Lübeck/ Ludolphus Comes de Halremunt, Henricus Comes de Dannenberg/ Henricus Comes de Waldenberg/ Tidericus de Adenoiis, Ecbertus & Burchardus de Wolferbütle. Insuper ut hæc res ex hoc, nunc, & deinceps, firma permaneat & inconvulsa, hanc paginam testimonialem inde conscriptam sigilli nostri munimine jussimus roborari. Datum Halberstad anno Domini 1234. 10. Kalend. Februarii. *Ex his literis non obscurè liquet, gubernationem ditionum paternarum, (quod Bruno sacris esset initiatus) ad solum Adolphum devolutam fuisse.*

Quatuor ergo annis post hæc elapsis) *Albertus Stadensis collocat hæc in annum Christi 1225. Gerhardus Bremensis Archiepiscopus fuit ejus nominis secundus, filius Bernhardi Comitis Lippiensis, ex præposito Paderbornensi ad Cathedram Bremensem electus, de quo alibi pluribus agemus. Henricus Suerinensis Comes patrem habuit Güncelinum, ejus nominis primum, quem equestri Bartenslebiorum apud Saxones familia natum, Henricus Leo primum Comitem Suerinensem ordinavit, quod & alibi inveni, & suffragatorem habeo Cyriacum Spangenbergium in speculo Nobilitatis lib. 11. cap. 25. Videatur de Güncelino Helmoldus lib. 2. cap 14. Arnoldus lib. 2. cap. 32. 35. & 41. lib. 3. cap. 1. & 4. In literis fundationis Episcopæ Suerinensis ab Henrico Leone teste adducitur anno 1170. Quadriennio post dedicationi novi templi in monasterio Stederburgensi interfuit, fuaq; liberalitate, ut antea sæpè fecerat, religiosum illud negotium promovit. Familia equestris Bartenslebiorum Dei beneficio adhuc in Saxonia opibus & dignitate floret.*

Discordia, quæ dudum versabatur inter Ecclesiam Bremensem, & Ducem Henricum Leonem) *Intelligit Henricum Palatinum Rheni, & Saxoniæ ducem, Leonis filium, quem infra etiam Leonem indigitat. Hunc cives Bremenses, quod Gerardus Archiepiscopus Bremensis ejus nominis primus, facto cum Stedingis fœdere, de urbe obsidenda cogitarat, in urbem receperant.*

Imperator aurea bulla apud Ravennam roborat) *Henricus Palatinus Rheni jure feudali possidebat agrum Stadensem, verum paucis ante mortem annis, tum quod herede masculo careret, tum quod nepotem ex fratre Ottonem, provinciam ab annis aliquam multis litigiosam, absq; æmulo vix obtenturum metueret, Archiepiscopo Bremensi, jam dudum huic prædæ avidissime inhianti, ea conditione, ut quamdiu viveret ipse ea frueretur sine contradictione, concessit. Obiit Princeps laudatissimus anno 1227. Dationem Palatini Frid. Imp. post quinquennium diplomate Ravennæ mense Martio, indictione V. dato, confirmavit. Exstat in Privilegiis Bremensibus editis à Lindenbrogio. Nihilominus anno sequenti, Otto quem dixi, Henrici Palatini ex fratre Wilhelmo nepos, viginti trium annorum juvenis, moleste ferens à patruo avoq; possessam regionem à familia sua penitus alienari, Stadensem agrum populabundus ingressus est, vicinisque colonis multum damni intulit.*

Rex Daciæ de captivitate pro L. millibus marcarum liberatur) *Albertus Stadensis ad annum 1225.* Rex Danorum 45. marcarum millibus se redemit, exceptis clenodiis circa tria millia marcarum æstimatis.

* In textu *Leerbecii* editionis ab Avo meo adhuc vivente procuratæ habetur *pro quinque millibus*, idque in hac editione retinui. Ex notis vero Avi, ubi verba *Leerbekii* repetit, patet eum in MSto legisse *pro L. millibus marcarum*, ut prius sit Typothetæ vitium, non ipsius *Leerbekii* error: ut proinde cesset emendatio *P. Lambecii* T. 2, Rer. Hamburg. p. 28. conveniantque hæc bene cum *Alberto Stadensi*, apud quem quadraginta quinque millia marcarum & tria millia Marcarum in Clenodiis, parum abest, quin constituant ipsam illam *Leerbekio* memoratam quinquaginta millium Marcarum summam.

Juxta villam Holsatiæ Parochialem) *Hæc est memorabilis illa multorumque scriptis celebrata Saxonum contra Danos victoria, quæ gentem externam finibus Holsatiæ ejecit, ac Lubecensi urbi libertatem, si non amissam, saltem periclitantem postliminio restituit confirmavitque. Ericus Rex Daniæ in Historica narratione de origine Danorum, & gentis regibus, hanc cladem imputat Ditmarsis, verba ejus sunt:* Thidmerskienses in ultimo exercitu collocati proditionem facientes, exercitum Danorum, cum quibus erant, à tergo percusserunt.

Dux vero Otto de Lünenborg regi avunculo) *Otto Dominus de Lünenborg (sic antequam à Friederico secundo Imp. Dux Brunsuigæ crearetur nominare se solebat) post recuperatam Brunsuigam hereditariam majorum suorum urbem, ab avunculo Woldemaro rege Daniæ, cui cum confœderatis Principibus, Gerhardo Archiepiscopo Bremense, Alberto Duce Saxoniæ, Henrico Comite Suerinense, Adolpho Comite Holsatiæ & Schawenburgi, ac nonnullis gentis Henetæ Dynastis, graves erant controversiæ, in societatem belli pertractus: interfuit prælio Bornebovedano, in quo Danus cum suis profligatus fuga sibi consuluit, Otto Luneburgicus ab Henrico Suerinense Comite captus, & in custodiam abductus est. Suerinense in sequenti anno vitam relinquente, filius ejus Guncelinus, totus in eo erat, ut Ottonem libertati restitueret: verum Albertus Dux Saxoniæ obstabat, nolens dimissioni consentire, nisi prius à captivo arcem* Hitdesacker *acciperet. Chronicon rithmicum Ottonem triennium in custodia fuisse affirmat. Quo tempore Vasalli Principis, quos ætas ista ministeriales vocare solebat, urbi Brunsuicensi, tutore ac defensore destitutæ, permolesti erant, adeo ut civibus commercia, & negociationes impedirentur, itinera essent infesta. Enituit tum temporis fides Joannis, & Ottonis Marchionum Brandenburgensium (quorum soror Mechtildis in matrimonio Lunæburgii erat) nam comperto tumultu, cum instructo equitatu tempestive Brunsuigam ingressi, omnemq́ vim externam ab ea propulsarunt. Creditum fuit, & quidem non sine caussa, Magdeburgensem & Halberstadensem Antistites, instinctu Imperatoris Friederici 2. propter occupatam Brunswigam Ottoni Luneburgio irascentis, clientes istos & subditos contra Dominum suum in custodia agentem occultè animasse & armasse. Liberatus patriæq́ restitutus Princeps, motus istos facile sedavit: operam vero à Brandenburgiis Marchionibus sibi navatam grato agnovit animo, eisq́ contra Archiepiscopum Magdeburgensem bellum gerentibus auxilio fuit.*

Eodem tempore Stedingi Dominis suis rebellare cœperunt) *Stedingi Frisici generis populus post Butiadas, & Statlandos introrsum ad Visurgis ripas in parte occidentali ex adverso Wordensium sedes habentes, anno 1204. Mauricio Comiti Oldenburgio aliisq́ Dominis suis cœperunt rebellare. Ab eo tempore indies insolentiores redditi oppugnare etiam vicinos ausi sunt, sed ut eos injuriarum vindices strenuos experirentur. Legatur Stadensis ad annum 1212. 1213. 1214. 1230. 1232. 1233. & 1234. Maleficia, quæ eis tribuuntur inculcat Crantzius Metrop. lib. 7. cap. 47. exaggerat nimium Henricus Wolteri in Chronico Bremensi MS. indicans Diabolum sub nomine Asmodei ab ipsis cultum. De veritate horum non immerito dubitat Ubbo Emmius rerum Frisicarum scriptor, quem vide lib. 10. ut & Chronicon Oldenburgense Herman. Hamelmani.*

Gerhardus Nobilis de Lippia Osnaburgensis &c. castrum Otteresberg cepit) *Confundit Historiam Gerhardi primi & secundi Archiepiscoporum Bremensium, uterq́ ex illustri Comitum Lippiensium familia oriundus fuit. Posterior arcem* Otteresberg *aliquandiu obsessam expugnavit anno 1221. ut Albertus Stadensis.*

Dominus Hermannus de Lippia) *Albertus Stadensis ad annum 1230.* Bremensis Ar-

chiepiscopus Stedingorum insolentiam repressurus, die Natali Domini valido bello eos aggreditur, ibique frater ejus Hermannus, vir utique sapiens & illustris, solus occiditur, unde subito confusione facta, ille totus bellicus apparatus dissolvitur. *De hoc Heroe, quem Chronicon Rastedense male Gerbardi Archiepisc. Bremens. ex fratre nepotem vocat, alibi plura venient dicenda.*

Castrum Slutter) *Arx* Slutter */ sive, ut Chronicon Rastedense MS. nominat,* Slutterberg */ fuit non procul ab eo loco, ubi hodie Delmenhorstum, arx munitissima, conspicitur. Extruitur contra Stedingos à Gerbardo secundo Archiepisc. Bremensi anno 1213. verum ab hostibus solo æquatur 1232.*

Borchardum Comitem de Aldenborg) *Alb. Stadensis ad annum 1233.* Borchardus Comes de Aldenborg à Stedingis pene cum ducentis prosternitur peregrinis, relinquens post se heredem Henricum Bogenarium.

Ducem Brabantiæ, Comitem Hollandiæ, & Comitem de Clivis) *Nomina Brabantini Ducis & Hollandini Comitis conservavit Stadensis, ut hunc Florentium, illum Henricum nominet. Clivensis Theodoricus indigitatur à monacho Nüssiense magni Chronici Belgici consarcinatore.*

Hi cruce signati terram Stedingorum) *Quomodo in Stedingos Ecclesiæ perduelles concitati sint vicini Principes cum suis subditis, declarat bulla Gregorii noni Papæ, quæ talis est.* Gregorius Episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Padeburnensi, Hildesemensi, Verdensi, Monasteriensi & Osnaburgensi Episcopis, salutem & Apostolicam benedictionem. Clamante ad nos dudum Bremensi Ecclesia contra perfidiam hæreticorum, qui Stedingi vocati fideles populos regionis illius ferali more lacerant & extinguunt, nos venerabilibus fratribus nostris Raceburgensi, Mindensi, & Lubecensi Episcopis, quibus prædicationis officium est diœcesibus vestris ab Apostolica sede commissum, mandavimus, quod per easdem diœceses peccatorum veniam fidelibus pollicendo, ipsos contra præfatos hæreticos concitarent, ut per eorum auxilium illi auctore Deo ad gratiam conversionis accederent, vel in confusionis foveam deducantur. Ut ergo dicti Episcopi plenius & efficacius valeant, quod mandavimus, adimplere, fraternitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus, cum agatur fidei negocium, quod cunctis debet esse fidelibus ac prælatis speciale, in eodem negocio dictis Episcopis efficaciter adsistatis, impendentes eis utile consilium & auxilium oportunum. Datum Anagariæ 14. Kalend. Febr. Pontificatus nostri anno 5.

Henricus Comes de Aldenborg) *Stadensis ad annum 1234. scribit Henricum Comitem Oldenburgensem in prælio contra Stedingos occisum: quod quidam intelligunt de Henrico Bogenario, id est, humili, sed minus recte: nam qui occubuit Henricus Comes filius fuit Elimari secundi, ut* Hamelm. *in Chronico* Oldenburg.

Monasterium S. Pauli per fratres Prædicatores) *De fundatione hujus cœnobii vide plura in Chronico Mindensi.*

Prædictis duobus Episcopis tertius erat frater nomine Otto) *Ut hic locus & sequentes aliquid lucis accipiant, partem Genealogiæ subjungam.*

HENRICUS COMES HOJENSIS.

Johannes Comes Hojensis.	Widechindus Episcopus Mindensis 32.	Gerhardus Episcopus Verdensis 33.	Otto familiæ Dominicanæ Monachus.	Richeidis uxor Widechindi, Domini de Monte, Advocati Ecclesiæ Mindensis.
				Henricus Gerhardus

Monasterium puellarum nunc Lemego degentium anno 1265. fundavit) *Chronicon Mindense:* Istis temporibus inclytus vir, frater Otto de Hoja multo labore, & expensis sorores ordinis Prædicatorum nunc Lemego degentes de Westersteden in Loden transtulerunt. *Exstat adhuc historia fundationis hujus Parthenonis, quam integrè*

tegrè adscribam. Anno verbi incarnati 1265. tempore quo venerabilis Como, Ecclesiæ Mindensis Episcopus dictam sedem gubernabat, Widechindus de Monte dictæ Ecclesiæ Nobilis Advocatus, divino spiritu inspiratus Monasterio Sororum in Lothen fundavit, villis quoque & decimis, quas ab Alberto Duce in Brunswick in pheudo tenuit & industria corporali & servitio acquisierat, ad preces & exhortationes Nobilis viri Fratris Ottonis de Hoja, fratrisque Johannis sapientis, divinæ mercedis intuitu, secundum sequens privilegium dotavit. In nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis, AMEN. Universis fidelibus Christi præsens scriptum intuentibus, Nobilis vir Widekindus Advocatus de Monte, qui dicitur Schalkesberg, salutem in omnium salutari. Quoniam justum est rerum bene gestarum memoriam nulla oblivione deleri, earum maxime, quæ ad honorem omnipotentis Dei provida deliberatione salubriter disponuntur: Nos autem attendentes felix esse commercium pro periturís æterna, pro terrenis cœlestia commutare, cum nihil homini prosit, si mundum universum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur, quæ pro nostra nostræque conjugis Alehte, ac progenitorum nostrorum saluto fecimus aut donavimus, cunctis tam præsentibus quam futuris esse cupimus hominibus manifesta, videlicet, quod habita venerabilis Cunonis Episcopi Mindensis licentia, claustrum in Lothen Mindensis diœcesis fundavimus, ordinantes in eo, ut Priorissa, & sorores ordinis Patrum Prædicatorum sub beati Augustini regula, Domino à quo cuncta bona percepimus, in perpetuum famulentur. Dotavimus etiam ipsum claustrum, cum adhuc esset novella plantatio, tali dote: Jus patronatus Ecclesiæ in Lothen, & duas magnas domos in eadem villa, cum aliis domunculis, & omnibus agris ad eas pertinentibus, & decimam ipsius villæ, & fluvium parvum qui inlatere villæ fuit: Item unam domum in alia villa quæ Loden similiter nominatur: Item in Bitidetres magnas domos, cum aliis domunculis, & agris ad eas pertinentibus, & decimam de eadem villa, cum omni juris integritate, videlicet sylvis, pratis, rivis & pascuis, claustra huic libera ab omni Advocatia pro dote contulimus, & assignavimus in perpetuum possidenda. Cætera autem quæ donavimus de manu illustris Principis Alberti Ducis in Brunswick jure tenueramus pheudali, sed nobis ea resignantibus, quæ nulli heredum nostrorum unquam collata fuerant, dictus Princeps una cum fratre suo Johanne Duce, tam Ecclesiam sive jus patronatus dictæ Ecclesiæ, quam domos sive domorum & agrorum hujus proprietatem, nostras ad preces propter Deum inceptæ à nobis plantationi liberaliter contulerunt. Nec est tacendum, ut credimus, quod omnia prædicta bona non de hereditate nostrorum progenitorum extiterunt, sed nostra pecunia nostraque industria conquisita, propter quod ea resignandi seu donandi liberam magis habuimus facultatem. Universitatem igitur fidelium attente duximus exorandam, insuper heredes nostros monemus, quatenus ipsi Deum habentes præ oculis, cujus iræ nemo resistere potest, ne in sacrilegii reatum incurrant, donationem ratam habere dignentur & gratam, ut & ipsi nobiscum mercedem consequantur æternam. Nos enim & uxor nostra Aletha cuncta, quæ præmisimus, ad honorem omnipotentis Dei, suæque matris gloriosæ Mariæ, præfatis ancillis Christi, & cunctis eis succedentibus, in perpetuum cum pleno cordis affectu, & mentis alacritate donamus, nos & progenitores seu heredes nostros eadem devota solicitudine commendantes, ut earum precibus assiduis nobis inter mundi hujus discrimina fluctuantibus divina dignetur indulgere pietas portum felicitatis æternæ. Ut autem nostra donatio firma semper & inconvulsa permaneat, eam sigilli nostri munimine duximus roborandam, anno quo supra.

Conradus Comes de Everstein) *Recte Lerbeccius Comitem hunc Eversteinium Conradum nominat: Nam auctor Chronici rithmici, istis temporibus vicinus consentit, Crantzius secutus Chronicon Saxonicum vernacula lingua scriptum lib. 8. cap. 21. Saxoniæ sua male Theodoricum vocat. Per pedes trabi alligatum fuisse, idem habet rithmicum Chronicon, addens quod totum triduum miser supervixerit, defuncti cadaver ad spectaculum diu in patibulo relictum sit. David Chytræus lib. 1. Saxoniæ affirmat ab hoc Theodorico (sic enim cum Crantzio eum vocat) ortam esse illustrium Comitum Eversteinensium, Dominorum in Newgart & Nossaw, familiam, quæ adhuc superat in Pomerania, idq, factum hac occasione; Hermannum Comitem Glichensem Thuringum adeptum*

 esse

esse Episcopen Caminensem anno 1254. Hujus sororem nupsisse Theodorico Eversteinio, de quo nobis sermo, eiq; peperisse filios quatuor, Ottonem, Wulaum, Bernhardum & Mauricium, quos patre miserrimè necato avunculus Episcopus ad se receperit, ac primogenito Ottoni sua pecunia Dynastiam Neügartensem compararit, reliquos fratres templi Caminensis fecerit canonicos. Ottonem esse conditorem præsentis familiæ Eberfteiniæ in Pomerania. Hactenus Chytræus. Verum hæc ex diametro pugnant cum relatione Hermanni Hamelmani, quæ exstat lib. 2. de familiis Saxonicis emortuis. Ibi scribit, Ottonem Eberfteinium in fano cœnobii Amelungsbornensis, Monachis sacra peragentibus, sua manu interfecisse Henricum Dynastam Homburgium ejus familiæ postremum: Propterq; hoc homicidium à Wilhelmo victorioso Duce Brunsuicensi paterna ditione fuisse ejectum. Hæc ex Hamelmano repetens Henningesius, Ottonem Eberfteinium facit filium Hermanni Comitis, qui ditionem suam avitam filio in Pomerania exulanti, genero Ottoni Claudo Duci Brunsuicensi in dotem dederit. Reusnerus Auctario operis genealogici Catholici, in descriptione familiæ Eberfteiniæ toto cœlo errat, confundens Eberfteinios Saxonicos cum alia ejusdem nominis in superiori Germania familia.

In Hamborg Monasterium SS. Johannis Baptistæ & Evangelistæ) Initium hujus Monasterii Adamus Thraciger collocat in annum 1235. ejusq; auspicem facit quendam Burchardum familiæ Dominicæ Monachum: qui forte est Burchardus Hiddinck, quem à dono miraculorum commendat Chronicon Mindense.

Borchardus cognomento Grelle Archiepiscopus Bremensis) Hic Episcopatum iniit anno 1337. ut Chron. Bremens.

Jus sylvæ quod teutonice Egwort dicitur) Vocabulum alii enunciant Achtwort sive Echtwort. In literis Balduini de Wenden militis morantis in Uflenersem an. 1316. Jus commune secandi ligna in sylva, quod dicitur Achtwort. In literis Henrici Ducis Saxoniæ & Comitis Palatini. Arnoldus abbas Riddagshusanus, & sui fratres emerunt jus quoddam, quod Echtwart dicitur, ad ignem & ædificationem in Sylva, quæ dicitur Asbrock 1224. Joannes D. G. miles de Saldere, & Joannes D. G. miles dictus Marschalcus in suis literis fatentur Burchardum ab Asseburg dedisse ipsis licentiam & communitatem sylvæ, quæ dicitur Achtwort. Hæc inserere volui, quod sciam, de genuina hujus vocabuli significatione inter Jurisconsultos aliquando disceptatum fuisse.

Livoniam caussa devotionis visitat) Peregrinatio Livonica Comitis Adolphi collocatur à Stadensi in annum 1238. Fuit autem Heilwigis Adolphi conjunx, filia Hermanni Comitis Lippiensis à Stedingis cæsi filia. Nam ab eodem Stadensi ad annum 1250. nominatur Simon Episcopus Padibornensis, Joannis Comitis Schawenburgii, nati Adolpho & Heilwiga, avunculus.

Iste Abel fuit filius Waldemari regis Daciæ) Nota affinitates, quæ priscis regibus Daniæ cum Ducibus Saxoniæ & Brunsuigæ, item cum Marchionibus, Stadensibus & Comitibus Schavenburgicis intercessere.

Ordinem S. Francisci apud Hamborg ipso die S. Hippolyti intravit) Superioribus seculis Monachatus in eam pervenerat existimationem, ut qui eum inirent, jam viventes beati, & quasi cœlitibus adscripti censerentur. Quæ res multos ex Principibus, & equestri ordine induxit, ut deserta temere & periculose statione sua, relictis conjugibus, liberis, subditis, in Monasteria sese abderent, ibiq; inter fraterculos consenescerent. Inventi etiam sunt antistites, qui piis hominibus de peccatis suis serio dolentibus, modumq; cœlestis gratiæ impetrandæ anxie & solicite quærentibus, hoc unicum ostenderent perfugium, ut depositis cingulis militaribus armisq; togam monasticam (quam Reinhardus Episcopus Halberstadensis in literis confirmationis Monasterii Hamerslebiensis sanctitatis vestem appellat) assumerent. Exemplum invenies in Chronico Pegaviensi, ubi Ruggerus Archiepiscopus Magdeburgensis, Arnoldus Merseburgensis, Richwinus Goteboldus Misnensis Episcopi, Wiperto Lusatiæ Marchioni salutis suæ satagenti, vecordi consilio, in Monasterio cucullam induunt. Alii sponte sua, ut nimirum peccata sua expiarent, id sibi concedi postularunt: ut Henricus Niger Dux Bavariæ, & Saxoniæ gener Magni Billingii, de quo Chronicon Weingartense, præterea Conradus Marchio Misniæ & Lusatiæ, qui Lauterbergense, sive SanPetrinum, Volcmarus Comes Clettenbergius qui Husburgum, Monasteria, religionis caussa ingressi sunt. De illo consulatur Chronicon Lauterber-

terbergense, ad annum 1156. & origines Saxonicæ Georgii Fabricii lib. 5. Hujus meminit Chronicon Walkenredense Henrici Eckstormii. De Conrado Comite Marcano Tremoniæ Franciscanorum monasterium ingresso scribit Detmarus Mulberus Chronici Tremoniani c. 21. Ericum cognomento **Lamb** *regem Daniæ animæ consulere cupientem regiam vestem cuculla permutasse auctor est Saxo Sialandicus lib. 14. De Friederico 2. Imp. paulo ante mortem Cistercienfium ordinem ingresso scribit Matthæus Paris in historia Anglica. De Monachatu Bernhardi Comitis Lippiensis prolixe meminit M. Justinus, qui ejus vitam ante 360. annos barbaro seculo eleganti, quod mirere, carmine descripsit, inducens virum fortissimum pathetica oratione insolentis sui instituti rationes & caussas conjugi, & liberis multis verbis explicantem. Nec dubito, quin Adolphus Schawenburgius, in cujus matrimonio Heilwigis Hermanni Lippiensis filia, Bernhardi neptis fuisse constat, hujus prosoceri sui religiosum exemplum æmulari voluerit, sic tamen ut arctiore disciplina & instituto, quale Franciscanorum, tunc adhuc recens ferebatur, obligari voluerit. Ingressus est autem Adolphus Monasterium anno 1239. ut Stadensis & Chronica Sclavica, filiis adhuc impuberibus.*

Duodecimo ergo anno professionis) *Iter Romanum Comitis Adolphi collocat in annum 1244. Stadensis: nec dissentit Chronica Sclavica: Non igitur duodecimo, sed quinto Monachatus anno instituta est profectio.*

In conventu oppidi **Kyl**/ quod à fundamentis erexit, in Christo sepelitur) *Adamus* **Thraziger** *in Chronico Hamburgensi scribit, Adolphum sepultum esse in presbyterio sive Choro Monasterii Mariæ Magdalenæ.*

Anno tertio Adolpho) *Alb. Stadensis ad annum 1246.* Joannes filius fratris Adolphi & frater ejus Gerhard. de Parisiis: ubi plusquam duos annos steterant, à suis non modico desiderio exspectati, incolumes redierunt, & octava Francisci feria quinta cum maximo cleri & populi tripudio sunt recepti. Terram sub guerra invenerunt. Erico rege Daciæ eam cum omnibus, quos in auxilium sui sollicitare poterat infestante.

Biennio vero elapso Joannes Comes) *Expeditonem Principum Saxonicorum in Daniam Stadensis collocat in annum 1249. innuens inaniter solutam. Chronicon Sclavicum rejicit in annum sequentem.*

Mortuo Gerhardo Episcopo) *Intelligit Gerhardum Archiepiscopum Bremensem, qui ex hac vita emigravit, anno 1257. die Pantaleonis, cum circiter quadraginta annos diœcesi suæ laudabiliter præfuisset.*

Hilleboldus vero electus) *Hildeboldus Archiepisc. Bremens. Gerhardi successor, non fuit Comes Brochusanus, ut Henricus Wolteri, & qui eum sequuntur, sed Wunstorpiensis, de qua familia dixi prolixe ad historiam Henrici Leonis nuper editam.*

* *Civitatem Hamburgensem in feudum porrigere*) Quæ ad hunc locum notavit *Petrus Lambecius*, cum aliarum omnium, tum Patriæ historiæ peritissimus Vir lib. 2 Rer. Hamburg. p. 146. ea hic integra describam, quia præsertim Leerbekium nostrum & laudat & castigat. Cum enim Leerbekii, ut pote quo nemo antiquior litteris id consignasset, verba retulisset: *Hunc*, inquit, *locum propterea integrum apposui, quia illum Cyriacus Spangenbergius Chronico Schowenburgensi non tantum suppresso auctoris nomine, sed & gravi in Comites Holsatiæ præjudicio inseruit. Absit enim, ut quis credat, Urbem Hamburgensem feudum Ecclesiæ Bremensis unquam fuisse, ideoque vel Duces Saxoniæ vel Comites Holsatiæ, ut bona fide illam possiderent, ulla Archiepiscoporum concessione indiguisse. Id enim putidum est commentum, cui omnis reclamat antiquitas. Merito ergo debuisset hoc Spangenbergius monere, nec falsæ opinionis materiam inerudito lectori suggerere. Illud quoque hic notandum videtur, Hermanni Leerbecensis Chronicon Schowenburgense egregia quidem multa continere, sed passim quoque mutilum esse & corruptum, innumerisque mendis & erroribus, imprimis, quod supputationem temporum attinet, scatere. Quod quidem propterea moneo, ne quis miretur, me unius ejusdem scriptoris autoritatem alibi quidem sequi, alibi autem rejicere.*

Injurias à quodam milite Borchardo illatas) *Chron. Sclavicum incerti auctoris.* Anno 1262. cives Lubicenses captum tenuerunt in Prætorio civitatis Joannem Comitem Holsatiæ, quia quendam militem Borchardum **Doet**/ in civitate Lubicensi circa

puteum in platea lata prope cœmiterium B. Virginis interfecit: qui per manuterium quoddam de fenestra prætorii se submisit ad terram, ubi à suis ad hoc ordinatis ad equum locatus, abductus fuit. *vide Crantzium Saxon. lib. 8. cap. 28.*

Eodem tempore Margaretha Regina Daciæ) *Margaretha vidua Christophori Regis Daniæ, cum filio Erico bellum inferebat Erico, Abelis Daniæ olim regis filio, Jütlandiæ Duci. Huic auxilium ferebant Joannes & Gerbardus Duces* Holsatiæ *avunculi. Prælium commissum est in Dania in loco* Lohelde*, ut Crantzius,* Lohete*, ut Ericus Pomeranus rex Daniæ in Chronico Daniæ. Capta ibi est regina cum filio Erico, & Hamburgum in honestam custodiam deducta. Tractatum est de ejus liberatione, primo Quedlinburgi, ubi convenere Joannes, & ejus filius Otto, Marchiones Brandenburgenses, & Albertus magnus Dux Brunsuicensis: Soltwellæ, ubi etiam regina præsens adfuit, & filium suum Ericum Marchionibus obsidem dedit, sed Hamburgum reversa est. Ducem deinde Albertum M. filii tutorem constituit qui statim conflato ex suis exercitu Holsatiam populabundus ingressus est, Plonaque expugnata, & fortius munita Chilonium graviter oppugnavit, frustra tamen. Dum hæc aguntur, accidit, ut Joannis Comitis Holsatiæ filia desponderetur Ottoni Brandenburgensi, Joannis Marchionis filio. His fideliter negocium promoventibus injuriæ utrinque condonatæ sunt, Comites Holsatiæ cum Regina & Brunsuigio in gratiam redeire, ipsa cum filio in regnum reversa est. Quam Dux Albertus dimisso exercitu secutus, regnum perturbatum constituit, ac Nobilem quendam Danum Petrum, Vincelii F. rebus novis studentem, vitæq; Ducis insidiantem, cum septem Gograviis ejusdem sceleris consciis, laqueo puniri jussit. Demandata tunc ei fuit gubernatio aliquot Provinciarum regni Danici videlicet Lalandiæ, Langelandiæ, Scaniæ, Fioniæ, Falstriæ, Monæ, Wendelandiæ & Fimariæ, in quo magistratu sic Reginæ fidem probavit, ut matrimonium ejus non obscurè ambiret, etsi Junone invita. Nectentem in regno Danico moras Brunsuigium invisit frater Joannes Dux Luneburgi, quem præsentibus multis ex nobilitate equitem, sive militem, creavit, regina sumptus liberalissimè suppeditante. Non multo post rediit Dux Albertus in Saxoniam.*

Joannes Dux filiam Gerhardi Comitis duxit uxorem) *Nuptiæ celebratæ* Hamburgi *anno 1265. Sponsæ nomen fuit Lucardis.*

Isti duo fratres Cometiam in Steinwede) *De Comitibus sive liberis Dynastis Steinwedensibus in annalibus nostris nullam invenio mentionem, præterquam quod Bernhardus Luderus Mindanus in Encomio patriæ, carmine elegiaco perscripto, Joannis de* Steinwede *meminit hisce versiculis:*

Nobilis insigni nulli pietate secundus
Joannes Steinwede, vir bonus atque pius.
Hic divum Petrum donavit munere magno
Utpote campanis, quæ modo grande sonant.

Hæc sine dubio ille ex annalibus vetustis. Vocat Nobilem, qua appellatione olim veniebant Comites & Barones. Dynastiam Steinwedensem tempore Wilhelmi Batavi Cæsaris ab Imperio jure feudali tenebat Albertus Dux Saxoniæ, qui inductus à Widekindo Episcopo Mindensi eam Cæsari antedicto resignavit, Cæsar resignationem ratificans feudum vacuum, nempe Steinvvedam, Haddenbusium *& Borcheram memorato Episcopo Mindensi Widekindo contulit. Diploma datum est 18. Maji anno 1254. in Frisia, ubi hoc tempore Cæsar Frisios debellabat, sequenti anno ab iisdem occisus. Consulantur Privilegia Mindensia edita à Joanne Pistorio. Chronicon ejusdem diœcesis, quod nunc evulgamus, affirmat Widekindum Episcopum, quem dixi, hactenus ab Alberto Duce Saxoniæ possessam, emisse à Joanne, & Gerbardo fratribus, Comitibus Schowenburgicis precio 8000. marcarum anno 1268. Inde conicio Comites hosce etiam juris aliquid in Dynastiam Steinvvedensem habuisse, quemadmodum idem de se affirmarunt Comites Deipholdiani, qui Episcopum & diœcesin in possessionem missos, sequentibus annis multis modis inquietarunt. Octingentæ illæ Marcæ cum in ærario non essent, mutuo aliunde sumptæ sunt quingentæ & decem, quos tempore Cunonis Deipholdiani, Widekindi in Episcopatu Mindensi successoris, nonnulli ex incolis Dynastiæ Steinvvedensis creditoribus persolverunt, nacti inde libertatem quam etiam hodie nomine præferunt* die Freyen. *Tempore contractus inter Widekindum Episcopum & Comites Holsaticos initi, Dynastia ista oppignorata erat* Henrico Comiti Oldenburgico, cognomento Bogenario, *hoc est, humili, pro sex millibus marca-*

marcarum. Sita est Dynastia Steinvvedensis inter Radam Episcopatus Mindensis praefecturam, & Deipboldium Comitum olim aulae sedem.

Idem Episcopus oppidum Hamelen ejusdem dioecesis) *Eadem habet Chronicon Mindense, sed ut precium dicat fuisse quingentas marcas examinati argenti Coloniae persolvendas. Abbas Fuldensis Henricus, qui Hamelam vendidit fuit familiae Ebrtaliae, quae clara apud Buchonios: Carolum Magnum ex quo Longobardorum Regis, & Patricii Romani titulos assumsit, Hamelam cum universo vectigali, & capitum censu quantus fuit, Fuldensi Ecclesiae donum obtulisse, testatur Christophorus Browerus antiquitatum Fuldensium lib. 4.*

Joannes obspem prolis, ne stirps tam inclyta herede careret, filiam regis Daciae Christophori) *Albertus Stadensis in stemmate familiae Billinganae pag. 168. scribit in matrimonio Joannis Comitis Holsatiae fuisse Elisabetham Alberti Ducis Saxoniae filiam. Ad annum 1241. dicit adhuc puellulam ipsi desponsatam fuisse Hamburgi. Hoc loco dissimulare non debeo, quod non ita pridem in monasterio Mariaerodensi, Hildesiae vicino, inspexerim literas Gerbardi, & Johannis Comitum Schawenburgensium (qui Joannes alter est ejus nominis, primi filius) datas anno 1273. Eas cum aliis instrumentis, ibidem repertis, hoc loco inseram, ut genealogiam Schawenburgicorum Comitum illustriorem reddam. Sunt autem haec.*

Gerhardus & Joannes D. G. Comites Holsatiae, omnibus praesens scriptum cernentibus, salutem in Domino sempiternam. Ne ea, quae aguntur in tempore, oblivioni tradantur, expedit, ut subscriptione testium, vel scripturarum testimonio perennentur. Noverint itaque tam praesentis, quam futuri temporis successores, quod nos ob devotionem & reverentiam B. virginis Mariae, aeternae remunerationis gratiam intuentes, cum communi consensu, & bona voluntate heredum nostrorum, scilicet, Ludgardis Ducissae de Lüneburg/ Elisabeth Comitissae de Welpia, Gerhardi, Adolphi, Henrici, Alberti filiorum nostrorum, tam praesentium, quam futurorum, & de consensu heredum fratris nostri Joannis piae memoriae, videlicet, Heilwigis, uxoris Dn. Ottonis Marchionis, Agnetae uxoris Dn. de Rostock/ Adolphi, Alberti & aliarum filiarum nostrarum Heilewigis & Mechtildis, omnia bona, quae Herboldus miles de Herboldessen à nobis in pignore tenuit, id est, Wedeschacht obligata, scilicet sedecim mansos, sitos in villa Gembusen/ vendidimus Abbati & conventui novalis S. Mariae, cum omni jure & utilitate, sicut praedicti mansi dicto militi fuerunt obligati, cum allodio adjacente, & areis ad allodium pertinentibus, silva, singulari piscatione in Lema/ ab omni exactione cujuslibet decimae & onere advocatiae dicta bona soluta, & libera protestamur, & plane cum omni jure utilitate & libertate, silvis, aquis, pascuis, pratis, paludibus, cultis & incultis, exitibus & reditibus, sicut dicti mansi nobis, & nostris heredibus praesentibus competebant, vel competere possent successu temporis, aut nostris heredibus post futuris. In recompensam vero pro dictis mansis recepimus ducentas marcas Bremensis argenti, & quinquaginta marcas: assignantes etiam cum omni libertate, & commoditate supradictos mansos Abbati, & conventui superius memorato, libere & in perpetuum possidendos. Ne autem hoc nostrum rationabile factum in posterum quis valeat infestare, & uti perpetuam obtineat firmitatem, & ne à nobis, nec à posteris nostris in ulla sui parte valeat retractari, praesentem paginam sigillorum domini nostri archiepiscopi Bremensis, Joannis Ducis de Brunswick/ Burchardi Comitis de Welpia/ Ludolphi Comitis de Wunstorp & nostrorum, fecimus communiri. Caeterum testes huic facto adfuerunt, Henricus Decanus S. Joannis in Hildesheim/ Lupus, Ludewicus Post/ Henricus Post/ Henricus de Eck/ Hartwicus Stormarius, & frater suus Marquardus, Hartwicus de Retere praefectus, Harbertus de Mandelse/ tres fratres milites Poppones nomine, Bartoldus de Bevelte/ Wernerus de Negenborn/ milites, & alii quamplures. Datum in oppido nostro Itzeho/ anno Domini 1272. in quarta feria infra octavam B. Virginis Mariae videlicet assumptionis.

Nos Dei gratia Joannes Dux de Brunswick/ cognoscimus & tenore praesentium universis cupimus esse notum, quod sigillum nostrum ad patentes literas Comitis Gerhardi Holsatiae nostri generi praedilecti ecclesiae in Beringerode/ licet invite, duximus appendendum: nunc autem dilecti socii, & nobilis viri Burchardi Comitis de

Welpia

Welpia precibus annuentes, quod tunc Inviti fecimus, nunc ad præsens omnimodis retractamus, ita quod concedimus esse gratum præsentibus atque ratum, quicquid de bonis in Geinhusen per Comitem Gerhardum cum ecclesia in Beringerode exstitit ordinatum. Datum Brunswick / anno 1273. crastino die Nativitatis B. virginis Mariæ.

Joannes Dei gratia Comes Holsatiæ, omnibus præsentia inspecturis salutem in Domino. Notum facimus universis, quod ad hoc nos obligavimus, quod frater noster Adolphus venditionem sedecim mansorum in villa Geinhusen ratam tenere debet, & fratres, qui eadem bona emerunt à nobis, in nullo penitus molestare, sed ipsos in dictis bonis, ubicunque poterit laudabiliter promovere, & cum sigillum proprium habuerit, debet super istam venditionem à nobis datum privilegium, sigillo proprio sigillare, quod præsenti litera protestamur. Datum in civitate nostra Kyl / anno Domini 1272 in die decollationis S. Joannis Baptistæ.

Adolphus Dei Gratia Comes Holsatiæ omnibus præsens scriptum cernentibus in Domino salutem. Notum facimus universis, quod nos venditionem à patruo nostro Gerhardo Comite, & à fratre nostro Joanne factam, scilicet, sedecim mansorum, in villa Geinhusen sitorum cum suorum heredum consensu, ratam tenemus pariter & acceptam: quos ecclesia Novalis S. Mariæ in Beringerode comparavit perpetuo possidendos, nolentes dictam ecclesiam in prænominatis mansis aliquatenus impedire, sed cum effectu, divinæ remunerationis intuitu, potius promovere. Ut autem hoc nostrum factum tam rationabile inviolabiliter observetur, præsentem paginam præsentis sigilli nostri munimine fecimus roborari. Datum in sabbato ante Reminiscere, anno Domini 1273.

Coram vobis, reverende Pater, Domine Otto, venerabilis Episcope Mindensis ecclesiæ, Nos Gerhardus Comes Holsatiæ, & in Schawenburg / bona in Geinhusen / quæ de vestra Dominatione in pheodo tenuimus, resignamus. Huius rei testes sunt, Otto Mindensis ecclesiæ Præpositus, Conradus Præpositus S. Joannis, ejusdem civitatis, dictus de Wardenberge / Arnoldus custos dictus de Schinna / Wedego Præpositus S. Martini, Ludolphus de Wünstorpe / Burchardus de Welepe / Comites, & alii fide digni. Anno Domini 1274.

Harum literarum beneficio, minimum quatuor personis, in genealogia Comitum Schawenburgensium ab aliis præteritis, vitam postliminio redonavi, & memoriam: tanti est inspexisse diplomata, & veteres traditionum literas.

ADOLPHUS COMES HOLSATIÆ ET SCHAWENburgi induit sacram vestem & fit monachus.
Uxor Heilwigis Lippiaca.

Joannes Comes Holsatiæ & Schawenburgii obiit anno 1266.	Gerhardus Comes Holsatiæ & Schawenburgii obiit 1281.

Joannis liberi:

Joannes 2. Comes Holsatiæ & Schawenburgi.	Heilwigis uxor Ottonis Marchionis Brandenburg.	Agnes uxor Domini de Rostock.	Albertus.	Adolphus.	Heilwigis.	Mechtildis.

Gerhardi liberi:

Ludgarda Ducissa de Lüneburg.	Elisabeth Comitissa de Welpia	Gerhardus.	Adolphus.	Henricus.	Albertus.

Hujus Gerhardi uxor Alheidis nomine ex Nobilibus de Wertseborg / *Germanica versio Lerbeccii habet* Werteberg / *ex quo colligit Spangenbergius Alheidin fuisse Suevam, ex familia Comitum Wirtebergicorum: sed fallitur: non enim in Suevia, sed Saxonia nata fuit, ex familia illustri Baronum Warbergicorum, quod planum faciam: Minden-*

Mindensis Episcopus Conradus ejus nominis secundus, tempore Ottonis prædecessoris sui, fuit Præpositus S. Joannis in urbe Minda. Hic in literis dicti Episcopi nominatur Dominus de Wereberge*: in aliis appellatur Conradus dictus de* Wardenberge. *Fuit ei cum vicinis Schawenburgi Comitibus familiaritas & necessitudo, quæ occasionem ei præbuit sororem Comiti Schawenburgico elocandi. Dubium vero est, an hæc Alheidis conjuncta fuerit Gerhardo seniori, vel ejus filio cognomini, quem cæcum annales appellant. Floret etiam hodie in Ducatu Brunsvicensi illustrium Baronum Warbergensium familia, quæ diœcesi Halberstadensi duos dedit Episcopos Henricum & Burchardum. Henricum ex Comitibus de* Werberge *oriundum fuisse indicat Crantzius Metrop. lib 11. cap. 8. quod repetit Bruschius in catalogo Episcoporum Halberstadensium, & Hoppenrodius in familiis Saxonicis. Vidi etiam literas Alberti Lantgravii Thuringiæ datas anno 1256. quibus testatur se feudum quoddam contulisse Cunoni, sive Conrado, Comiti Warbergico. Hæc illustris familia, ut matrimonia contraxit cum generosissimis quibusque in Saxonia familiis, puta Stolbergica, Wernigerodana, Reinstenia, Wünstorpiana, Lindavi, Slademensi, Pollana & Hadmerslebiensi; ita multa beneficia sive feuda habuit ab Archiepiscopis Magdeburgensibus, Episcopis Halberstadensibus, Marchionibus Misnensibus, Abbatibus Werdenæ & Helmæstadii. Quibus deinde accessere nonnulla beneficia, quæ prius fuerant Baronum Heimburgiorum, translata postmodum ad Warbergios Dynastas. Illustris & generosus Baro Antonius, eorum qui nunc vivunt avus, Electoris Brandenburgensis Joachimi secundi, & Julii Ducis Brunsuicensis Consiliarius, credi volebat, familiam hanc olim in agro Padibornensi, ubi hodie adhuc Warburgum urbs inclyta superat, sedem habuisse: argumento esse, quod insignia Baronum Warbergensium in memoratæ urbis mœnibus saxo incisa adhuc appareant. Fuisse autem in agro Padibornensi Comites Wartbergios, manifestum est ex Gobelino Cosmodromio cap. 52. ætatis 6. Meminit Crantzius Metropol. lib. 4. cap. 4. paucis:* Comitatum Werberg idem (*Meinwercus Episcopus Padib.*) obtinuit pro Ecclesia. *Nomen inditum voluit à custodia, quasi dicas* war den Berg. *Addam partem illustris familiæ, ut de ejus dignate constet:*

HERMANNUS BARO WARBERGIUS,
uxor Wilburgis.

Conradus Præpositus ad S. Joannem Mindæ 1274. eligitur Episcopus.	Alheidis uxor Gerhardi Comitis Schowenburgii.	Hermannus Baro Warbergius habitavit in arce Sommeschburg / uxor Comitis filia Wernigerodani.	Otto eligitur Abbas Imperialis cœnobii Werdinensis ad Ruram.

Gebhard Baro Warbergi.	Conradus Baro Warburg. uxor Mechtildis.	Hermannus Eques militiæ Rhodiensis, magister ordinis per Saxoniam, Marchiam, Pomeraniam & Vandaliam, commendator Supplinburg / obiit 1371.	Burchardus Baro Warbergius.	Elisabeth uxor Joannis Baronis Hadmerslebii.

Filius Joannis vel Gerhardi fratris sui fuisse creditur) *Scrupulum hunc literæ Mariæ rodenses facile tollunt, tribuentes Gerhardo seniori filium cognominem.*

Triennio igitur peracto in die S. Remigii Episcopi) *Aliter de hac re explicantem Crantzium vide Saxoniæ lib. 8. cap 36.*

Anno sequenti Ludolphus de Rostorpe Episcopus Mindensis) *Prælium hoc incidit in annum 1301. ut Chronicon Mindense. Simon ejus nominis primus Lippiensis Comes notus est annalibus ex infortunio amissi veterum Saxoniæ regum augustalis Angariæ, de qua historia videatur Crantzius Metrop. lib. 8. cap. 52.*

Henrici de Hervordia) *De hoc diximus alibi, correcto etiam errore Trithemii, qui Erfordensem nominat.*

Imperatorem non febre sed veneno periisse) *Henricum septimum Imp. veneno per infectum panem sacratum à Monacho prædicatorii ordinis necatum esse, communis fuit opi-*

nio, ut scribit Henricus Stero Monachus Althabensis. Exstant ritbmi à CL. Frebero in vetustissimo libro reperti & editi, in quibus parricida iste Monachus vocatur Paulinus, non quod ei hoc nomen fuerit, sed quod Prædicatores sive Dominicani cuculligeri etiam ab ionomine Paulini appellentur. Dictum autem fuisse Bernhardum sunt qui affirmant, Aliis est Joannes de Monte Politiano. Henricus Comes Flandriæ, quibic nominatur, nullus reperitur in ea familia: de Henrico Duce Brabantiæ scribit Cuspinianus, quod ejus filiam in matrimonio babuerit Cæsar Henricus. Quod vero Henricus Herwordiensis, & noster auctor tam operose parricidam flagitiosissimum excusare conantur, mirum non est, ægre enim tulerunt maculam istam ordini suo illatam.

* Locum hunc Leerbecii, seu potius Henrici de Herwordia, non vidit eruditissimus Vir Martinus Disenbachius, quamvis aliàs omnium testimonia curiosissimè congesserit & examinarit in Dissertatione de vero mortis genere, quo obiit Henricus VII. Imperator.

Anno eodem hujus patruus) Chronicon Sclavicum habet annum 1217. verba hæc sunt: Comes Adolphus occiditur in lecto suo in Zegeberg de mane circa Comitissam, quæ fuit filia fratris Ducis Magnopolensis.

Eodem tempore Nobiles Advocati de Minda) Dynastæ Bergenses, Ecclesiæ Mindensis Advocati domicilium habuere in ripa Visurgis orientali, non procul ab urbe Minda. Arx hodie appellatur das Hauß zum Berge. Unde promanarit nomen Schalcksberg non invenio: reperitur apud Gobelinum in Cosmodromio ætatis 6. cap. 52. Bernhardus Dux Saxoniæ postquam Henrico 2. Imp. rebellasset persuasus ab Unwano Archiepisc. Bremensi hoc in loco culpam deprecatus in gratiam rediit. Meminere scriptores nonnulli, sed ut plerique vocabulum corrumpant. Adamo Bremensi lib 2. cap. 33. est Schaldinburg: auctori Chronici Bremensis Schaltinburg: Alberto Stadensi quem Crantzius Saxon. lib. 4 cap 30. sequitur, Schaldinburg: Helmoldo l. 1. cap. 17. Schalcisburg. Qui latine enunciare voluerunt Montem-nequam vocarunt, sic in literis Conradi Episcopi Hildesiensis datis anno 1234. nominatur Henricus de Monte-nequam, Canonicus summi templi ejusdem ecclesiæ. Illustrarunt hanc familiam Gerhardus Episcopus primo Verdensis, deinde Hildesiensis, inter præcipuos sui temporis principes merito computandus: Præterea Widekindus, & Otto Antistites Mindenses. De Gerhardo illud Ovidianum de Sappho poëtria. Si mihi difficilis formam natura negavit, Ingenio formæ damna rependo meæ usurpare possis. Fuit enim naso aquilino, facie deformi, voce supra modum insuavi, quæ audientibus risum moveret: prudentia vero, & literarum, rei etiam bellicæ peritia nulli erat inferior. Fortitudinis cum felicitate conjunctæ insigne edidit exemplum in prælio, contra confœderatos Principes ad Dinclariam commisso, ubi hostibus validissimis, partim cæsis, partim fugatis, aut in vincula conjectis, illustrem consecutus est victoriam, de qua legatur Crantzius Metrop. lib. 9. cap. 53. Saxon. lib. 9 cap 33. Annales MS. prædicant eum a studiis poeticis & oratoriis, quæ ita excoluerit, ut in utroque genere scribendi excellens, scripta nonnulla publici juris fecerit, quæ sine dubio adhuc in Bibliothecis latent. In prælio Dincklariano cepit Albertum Riemenstorpium Antistitem Halberstadensem, qui cum insignis Logicus haberetur, Gerhardus vero orator esset præclarus, in Saxonia jactatum fuit proverbium, Logicam à Rhetorica superatam: quod majores nostri pro sua simplicitate ita enunciarunt: Blanck oberwandt den Ranck. Præfuit Gerhardus Ecclesiæ Hildesiensi annis triginta quatuor, moriensque reliquit diœcesi arces duodecim cum suis territoriis nullo ære gravatas, ut Bruschius tomo primo de Episcopatibus Germaniæ. Et tantum de Gerhardo Antistite, cujus etiam honorifice meminit Pantaleon in Prosopographia, parte secunda. Chron. Mindense, quod nunc evulgamus, Widekindi, & Ottonis Antistitum res gestas exponit: De nostro pauca in Ottonem ultimum conferam. Habuit octo, ut referunt annales, fratres, in quibus aliqui Widekindum antecessorem nominant, licet Ertwinus non germanum, sed agnatum fuisse velit. Ex reliquis fratribus memorantur, Widekindus junior Mindensis præpositus, Joannes Archidiaconus in Ofen | qui rebus humanis excessit anno 1392. & Simon, de quo scribit Ertwinus, quod morti vicinus Antiphonam de semper-virgine Maria, ista est speciosa inter filias Jerusalem, elata voce cecinerit, moxque spiritum emiserit. Hisce suis fratribus è medio sublatis, Otto Antistes familiæ suæ postremus, paternam ditionem satis amplam, diœcesi Mindensi, quæ tum temporis non late patebat, adjunxit: addita cautela, ne unquam castrum Bergk oppignoraretur.

Muni-

Munificum etiam se præbuit erga civitatem Mindensem, quam singulari complexus est benevolentia, quamdiu in vivis fuit. Mortuo scriptum est Epitaphium, quod aliquot versibus ab aliis mutilatum, hic integre recitabo.

Conditur hac tumba vir nobilis, atque columba,
Simplex & rectus, heu nunc in corde rejectus!
Præsul Mindensis Otto de Monte vocatus,
Laudibus immensis cleri vulgique probatus.
Ditans hanc sedem cum Monte suo, quia Christum
Fecerat heredem dotando locum magis istum.
Cur vos patroni rogitando surgite proni,
Petreque Gorgoni, poscatis eumque reponi
Consortem throni reddendo vicem dationi,
Tam grandis doni, quod cessit huic regioni.
M. C. ter junctis L. & X. quater octoque punctis,
Ipsum defunctis donate prior quoque cunctis
Inclyta virgo pia dicto succurre Maria.
Quæ sunt absque bria sanctorum gaudia dia.
Hic jacet electus Otto præsul modo tectus,
Qui meritis magnus fuit, & mansuetus ut agnus.
Hic duo castra dedit sedi, quo tempore sedit,
Et sibi districtum Montis genitore relictum,
Pro quo Christus ei tribuat sedem requiei.

Præfuit suæ Diœcesi annis 14. mortuus est anno 1398. Kalendis Januarii. Hæc de familia ista illustri hoc loco inserere volui, quod Dynastæ illi cum vicinis Comitibus Schawenburgicis, & Lippiensibus subinde affinitates contraxerint. Integram Genealogiam [illegible] *alibi dabo.*

Henricus de Brunswick) *Alberti cognomento pinguis filius, Alberti Magni Nepos. Hic fratrem habuit Albertum, Episcopum Halberstadensem qui Romanensibus invitis annis triginta diœcesi suæ præfuit, coactus tandem eorum furori cedere, & pedum vitamque reliquit.*

Ludowico de Lüneborg) *Ottonis strenui filio, Joannis nepote, qui vitam cum morte commutavit anno 1345. sepultus* Walradæ.

Apud Landeshusen in cubili suo) *Randrusii in* Jütia/ *ut Henningesius.*

Filius Comitis Gerhardi) *Henricus cognomento Ferreus, de quo Crantzius & alii prolixè.*

Cum enim Dux Geldriæ Reinholdus) *Reinoldus ex familia Nassovia: nonus Geldriæ Comes, & primus Dux defuncta Sophia Florentii Comitis Mechliniensis filia, duxit Eleonoram Edvardi tertii filiam. Henricus Aquilius in Chronico Geldrensi.*

Marchio Brandenburgensis ad triginta annos mortuus) *Anno 1340. Stellio quidam de fece vulgi, molitor, ut annales pleriq; pistor, ut Aventinus lib. 7. Woldemari senioris Marchionis Brandenburgici ante annos undetriginta febri extincti, & in Monasterio Chorinensi humati, nomen, personam, habitumq; & mores mentitus, Marchiam, in qua tum temporis, familia Ascaniensi extincta, Ludowicus Bavarus, Ludowici Imp. F. imperabat, novo eoq; difficili bello implicabat. Impostor ille, cui patrium nomen Jacob* Rebock *sive ut alii volunt,* Meinecke Müller/ *fingebat se verum esse Marchionem Brandenburgensem, offensum autem conjugis Agnetis, Hermanni cognomento longi Marchionis Brandenburgensis filiæ, morositate, deinde consideratione nimiæ propinquitatis, qua ei juncta erat, inductum, relicta ditione sua religiosam peregrinationem suscepisse, eaque confecta, nunc Dei beneficio incolumem ad suos reversum. Magno applausu omnium ordinum in Marchia exceptus, adjutusq; vicinorum Principum, Ducum Saxoniæ, & Anhaldinorum auxiliis, universam Marchiam, Francofurto, Spandovia & Briza exceptis, occupavit, ipsumque Ludowicum Marchionem quatuordecim principum copiis auxiliaribus stipatus Francofurti acriter obsedit. Duravit hic tumultus ultra annos octo, quibus evolutis, impostor Dessaviæ obiit, tumulatus honorifice in sacrario quodam, templo adjuncto. Fuerunt qui serio affirmarent, nullum subfuisse stellionatum, indigne cum eo actum, quod avitus dominatus vero principi integre non sit redditus. Contradixere alii, fucum, ut videri volebant;*

non ex uno indicio colligentes, sed de hoc commentitio Marchione satis: qui plura desiderant, adeant rerum Marchicarum scriptores, Wolffgangum Justum, Christophorum Entzelium & Andream Engelium.

Pestis sævissima populum delevit) *De hisce eventibus funestis, & tragicis exstant versus Theodori Engelhusi Embeccensis in Chronico, quod luci dabit CL. vir Gulielmus Budæus, Physicus Halberstadensis amicus noster:*

Pestis regnavit plebis quoque millia stravit.
Insolitus populus flagellat se seminudus.
Contremuit tellus, populusque crematur Hebræus.

De pestilentia ista immaniter degrassante, scribitur, quod quinquennii spatio in Europa tertiam hominum partem absumpserit,

Huic ex flore nobilium de Lippia, & germine consors Domina Heilwigis) *Heilwigis filia fuit Simonis ejus nominis secundi, qui urbi Lemgoviensi privilegia confirmavit anno 1300. & [illegible]cennio post Monialibus ibidem in Neapoli domicilium assignavit. Conjunx Simonis fuit Adelheidis Friederici Comitis Eberstenii filia Hermanni soror.*

Albertus Archiepiscopus Bremensis; *Videatur Crantzius Metropol. lib. 10. c. 3. & Chron. Oldenburgense Hamelmanni part. 2. cap. 10. Ponuntur hæc ab aliis ad annum 1366.*

Comitis de Oldenborg) *Conradi, cui suppetias tulit Christianus Comes Delmenhorstanus.*

Civitatem Lüneborg) *Hanc historiam brevi narratione complexus est Lucas Lossius, quam propter circumstantias in ea probe indicatas, integram adscribam.* Cum longo tempore, *inquit*, discordia fuisset inter Ducem Magnum (*juniorem*) Luneburgensem & civitatem nostram, tandem cum non tolerandæ injuriæ inferrentur civitati à Ducis satellitibus, qui montem Calcarium imminentem urbi tenebant, cives montem pridie purificationis Mariæ ex Cæsareo mandato occupabant. Hostes à Duce collectus clam exercitus, nocte ea, quæ diem Ursulæ proximè præcedit, murum urbis transcendit, eam ex improviso occupat. Cives strepitu armorum, & alio tumultu excitati subito concurrunt. Occiduntur in primo concursu præter cæteros viri consulares tres, de honestis & patriciis familiis, Garlopiorum, Visculiorum & ejus, quæ vocatur von der Mölen. Deinde cives in curia paullatim clam conveniunt. Præfectus civitatis, quem capitaneum vocamus Ulrich von der Weissenborch, vir magnanimus, & rei militaris peritus, cives monet, ne quid temere agant in tanto periculo. Ipse interea hostem exultantem in foro de victoria, placare bonis verbis studet, rogat ut à grassando abstineat, quandoquidem civitas jam in ejus manu & potestate esset: Hoc diutius data opera egit præfectus, nunc ad cives, nunc ad hostem equitans, hoc consilio, ut cives mora colloquii frequentes in curia convenirent. Interea hosti affatim vini ex œnopolio affertur, quod multi haurientes avidius inebriati sunt, defatigati longo itinere, & labore ascendendi urbem: Deinde cum cives se jam paratos satis ad adoriendum hostem putarent, ex inopinato proruentes ex curia, impetum in hostem faciunt. Præfectus renuncians hosti, senatum non posse præstare, quæ iniqua peterentur, circumventus ab hoste primus occumbit. Editur deinde miserabilis strages ab utraque parte: Tandem cives superiores hostem ex foro repellunt, qui per plateam, quæ pistoria vocatur, ad portam rubram quæ meridiem spectat, contendit, ut per eam partem muri, qua transcenderant in urbem, elabatur, sed cives à tergo insequentes magnam hostium partem occidunt, qui numero erant 700. Et ferunt obviam venisse ex Arena, quæ platea est spaciosa, novam aciem armatorum militum, cujus conspectu territus hostis in fugam se dedit. Ductores hostium fuerunt Joannes de Homborg (*Baro*) qui in conflictu periit, & Sigfridus de Saldern, qui captus est. Annus his rithmis vetustis continetur:

Anno milleno, C. ter uno septuageno,
Nocte puellarum monos, & deca mille sacrarum,
Muros conscendunt Lüneborg subvertere tendunt.
Sic occiduntur, velut in sacco capiuntur.

Hactenus Lossius. Videatur præterea Crantzius Saxoniæ lib. 9. c. 38. Metropol. l. 10. c. 7.

Friedericum de Marca nobilem) *Hunc illustrem Comitem Ertwinus in Chronico Osnaburgensi rectius nominat Theodoricum, consentientibus Chronicis Mindensibus MSS. & Cran-*

& Crantzio Metropol. lib. 10. c. 4. Neque in Genealogia Comitum Marcanorum apud Levoldum Northovium quisquam Friederici nomine occurrit. Fuere autem hi duo Comites, Engelbertus & Theodoricus, filii Adolphi comitis Marcani, ex Margaretha Clevensi. Fratres habuerunt Adolphum stemmatis propagatorem & Eberhardum. Quia vero de hoc prælio ab Adolpho Schawenburgio, ejusque fratre Gerhardo Episcopo Mindensi contra Comitem Marcanum Theodoricum gesto noster auctor obscurius loquitur, subjungam locum Ertwini rem dilucidius explicantem. Verba ejus hæc sunt: Episcopus Mindensis, Gerhardus cum multis domicellis, Joanne Comite de Hoja, Adolpho ejus fratre Comite in Schawenborg (quem aliqui scribunt in Chronica Schawenburgensi hoc fecisse cum Comite Hojensi prædicto) & Widekindo nobili Advocato de Monte Mindensis Diœcesis, quia Episcopus Mindensis, & civitas cum Domino Theodorico scribuntur fuisse in singulari confœderatione, & diversis armigeris. Et de anno Domini 1363. per rapinas & incendia terram nostram (Episcopatum Osnaburgensem) invasisse, varia fecerunt damna: Ille generosus & strenuus Dominus Theodoricus vim vi repellere, & Ecclesiam & Diœcesin defendere ope suorum, & præsertim militarium, & civitatis Osnaburgensis proponens, conflictum inivit circa rivulum dictum die Holthüser becke ubi, heu! idem illustris dire vulneratus, & anno 1363 captus fuit, multique de suis interfecti: inter quos erat quidam primicerius civitatis Osnaburgensis de Recke, etiam plures militares, & cives Osnaburgenses corruerunt, & præsertim ditiores & nobiliores civitatis prædictæ, prout liber statutorum civitatis Osnaburgensis eosdem scriptos continet. Et quando idem Dominus Theodoricus de Marcka ad civitatem Mindensem captivus perduceretur, Episcopus ille Mindensis, quem juxta pacta eorum amicum sperasset, domum quandam ascendisset, videns Dominum Theodoricum captivum duci fertur salutasse, ac sibi beneventum acclamasse. Et fertur Dominum Theodoricum respondisse in hæc verba in vulgari, Sich Bischoff hienno dat bistu dat. Domino Theodorico incippato, & enormiter læso, voluit, prout merito fecit, frater suus, Dominus Engelbertus Comes de Marcka extunc inter multos famosissimus, una cum Comite Clivensi, ac aliis illustribus & nobilibus cum ingenti exercitu Diœcesin Mindensem ingressus ferro, & igni multa intulit damna, & civitatem Mindensem, ubi Dominus Theodoricus frater suus detinebatur, circa festum Petri & Pauli Apostolorum, circumquaque obsedit & vallavit, & prædictum Dominum Theodoricum fratrem suum de captivitate liberavit, ita quod jus postliminii liberè acquisivit, quod non sine magnis expensis Comitis Engelberti, & suorum a[illegible] fore dinoscitur, præsertim ultra decem millia florenorum.

Hactenus Ertwinus.

De villa olim Hoteleve) *Poeta anonymos, qui tempore Arnolfi Imperatoris vitam Caroli Magni carmine perscripsit, meminit loci, cui nomen Huculbi ad Visurgim fluvium quem puto eundem esse, de quo hic Lerbeccius loquitur. Auctor vitæ Caroli Magni editus à Pithœo habet Huculin.*

Widekindus de Monte Mindensi) *Defuncto Ottone à* Wettin *quadragesimo tertio Mindensium Antistite, electus est Widekindus de Monte, solemniter introductus anno 1369 septimo die Octobris. Scribitur belligeraſſe cum Friederico Duce Brunswicensi, sed caussa non exprimitur, adeo plena omnia negligentiæ apud scriptores superiorum seculorum.*

Dominam inclytam de Lüneborg) *In matrimonio Ludovici Ducis Brunsuicensis Magni Torquati fratris, fuit Mechtildis filia Wilhelmi ultimi Ducis Luneburgensis, ducta anno 1355. Quo marito post triennium defuncto nupsit Ottoni, ejus nominis secundo, Comiti Schawenburgio, cui multam sobolem enixa est.*

Comiti de Honstein) *Theodoricus 6. Comes Honstenius primam conjugem habuit Adelheidin filiam Ottonis Comitis Schawenburgii, qua defuncta duxit Sophiam Brunsuicensem.*

Tanta Weseræ fuit inundatio) *Chronicon Mindense:* Anno Domini 1375. In die Beatæ Scholasticæ virginis fuit magna inundatio Weseræ, ita quod aquæ accrescentes ad medium fori pervenerint. *Crantzius Saxon. lib. 9. cap. 18. de hac eluvione sic scribit:* Quo tempore per mediam ferme æstatem circa festum Magdalenæ tanta facta est aquarum inundatio, de montibus, deque fluminibus undique intumescentibus,

bus; ut crederentur apertæ iterum coeli cataractæ, aut de occultis cuniculis ebullire fontes aquarum.

Visurgus præcipue hanc sumsit increscentiam sine modo: Pons dejicitur ad Mindam, per majorem Ecclesiam ad forum usque aquæ ascendunt: Oppidum Lemego etiam montibus disclusum à flumine, nec muris potuit undas excludere. Rapti viri & mulieres interierunt, parvuli vagientes, domus rurales innatare undis cernebantur, & in domatibus homines, galli, murilegi. Mirum & miserandum spectaculum per omnia. *Hæc ille.*

Reperi de eadem inundatione duos versiculos, quos subjungam etsi in anno variant:

Post M. post tria C. post septuaginta quaterque,
Wesera crescebat, Hameln stratasque tegebat.

Carolus quartus Mindam veniens) *Anno 1377. sub finem anni Carolus quartus Imperator cum Augusta conjuge invisit Westphaliam, Mindam ingressus est 15. Novembris hospitium sumens apud Monachos Dominicanos, quibus cum vixit totum triduum. Bilfeldium appulit 18. Novembris. Cumque ibi inaudivisset in vicinia in vico Angaria, veteri Saxoniæ regum Augustali, superesse Widekindi Magni, Saxonum regis quondam celeberrimi, antiqui operis sepulchrum, visendi gratia eo divertit. Erat tum temporis tumba vetustate nonnihil deformata, quod non ferens Cæsar interpolari renovarique eam mandavit, additis, ad caput, Caroli Magni, ad pedes, regni Boemici, insignüs, nempe Leone flavo cum tauda bifurcata in puniceo campo. Inde Cæsar Hervordiam regressus controversiam, quæ erat illustri virginum collegio ejus loci cum Alberto Duce Saxoniæ, Angariæ & Westphaliæ, Ottonis F. quem itineris comitem habebat, cognovit, deque privilegiis tam collegii, quam urbis probe edoctus, contra Ducem pronunciavit, urbemque sui juris esse pronunciavit. Jussit etiam, quod sedes vacaret, novam eligi Abbatissam Hildegundam: Inspectionem collegii demandavit Antistiti Corbeiensi. Hervordia Cæsar concessit Paderbornam, deinde Tremoniam, quam urbem liberam hactenus, & Imperialem Archiepiscopo Coloniensi Friderico à* Sarwerden / *jam dudum ei inhianti, donavit: qui quidem eam obsedit, sed frustra: videatur Theodoricus de* Niem *Nemore unionis, tractatu 6. cap. 24.*

Otto contra Ducem Brunsuicensem Magnum) *Caussam hujus dissidii, quod in conflictum erupit, explicat Crantzius Saxon. lib. 9. cap. 39. nempe quod Dux Magnus mundum muliebrem, & fœmineam supellectilem Mechtildis affinis suæ, quæ, ut diximus Magni fratre Ludovico defuncto Ottoni Comiti nupserat, ex Ducatu Brunsuicensi in ditionem Schawenburgicam deportandam, immissis satellitibus diripi jusserit. Quæ injuria conjugi suavissimæ illata, maritum Schawenburgium ad arma impulit. Hæc ille. Chron. MS. aliter rem explicat, verba ejus sunt:* Reversis Ducibus Saxoniæ Luneburgum, Albertus Dux Saxoniæ per ericam cum suis perrexit, & cepit Pattenhem / in quo juvit eum Otto Comes de Schawenburg / qui cum rediret ad suos, voluit eum Dux Magnus intercipere, sed conflixerunt, & interemptus est Dux Magnus una cum Ottone Comite de Everstein / & Sifrido de Saldern mit der Krücken.

Mortuo itaque Wenceslao Duce Luneburgensi) *Dux Wenceslaus in obsidione urbis Cellæ, veneno ab hostibus contra morem Germanicum sibi propinato, interemptus est anno 1388. 16. Kal. Junii, sepultus Lunæburgi in fano S. Michaelis. Fabricius de Electoribus scribit in obsidione arcis Ricklingensis vulnus accepisse, indeque mortuum. Sed hoc pertinet ad Albertum Ducem Saxoniæ, cujus patruus erat Wenceslaus, qui ad* Winsen *oppidum in ripa fluminis Aleræ fultus auxilio Ottonis Episcopi Mindensis aliorumque Principum, quos noster auctor indicat (Crantzius addit Comitem Reinsteinium) cum Ducibus Brunsuicensibus conflixit, sed infeliciter. Capti enim sunt Otto Episcopus Mindensis, Otto Comes Hojensis, & Otto Comes Schawenburgius, Hunc Henningesius in Genealogia illustrissimorum Comitum Schawenb. in prælio Winsensiensi occubuisse scribit, quod omnino falsum est. De prælio isto compilatio Chronologica à Monacho quodam Sanctægidiano Brunsuicensi edita in hunc scribit modum:* Anno 1388. Wenceslaus Dux Saxoniæ veneno interiit circiter festum Paschæ. Eodem anno in die corporis Christi in ortu solis factum est prælium magnum prope Winsen uppe der Alleren / inter Brunsuicenses & Luneburgenses. Ibi Deo adjuvante, & B. Auctore, Brunsuicenses victoriam obtinuerunt, & Luneburgenses cum suis perdiderunt, & filii Magni Ducis terram Lune-

burgensem tenuerunt. In quo prælio plusquam centum sunt interfecti & submersi, & 350. capti de Principibus, Nobilibus, Militibus & armigeris.

Gerhardo ultimo Comite de Brockhusen) *Henricus Wolterus in Chron. Bremensi MS. ultimum familiæ Brockhusanæ vocat Henricum, affirmans eum in prælio Winsemensi occubuisse. Hic cum liberis careret, Dynastiam suam vendidit Comitibus Hojanis, qui insignia suis adjunxerunt.*

Decem Magistros Gildonum) *De hoc tumultu Brunsuicensi vide Chron Saxonicum vetus ad annum 1394. Crantzium Saxon. lib. 8. cap. 36. Chytræum in Saxonia lib. 12.*

Wilhelmus Comes de Monte) *Hic locus in Germanica Lerbeccii versione hoc modo legitur:* Wilhelmus Comes de Monte, in cujus matrimonio erat Sophia illustrissimi Saxoniæ Ducis filia, ad Ducalem honorem adscendit. Hic Wilhelmus erat avus Gerhardi Ducis Juliacensis & Montensis, & Comitis Ravenspergensis, quarum regionum dominium Wilhelmus iste cum sua nobili conjuge usurpabat, &c.

Papa Urbanus Sextus Romæ moritur) *Urbani sexti Pontificis Maximi historiam & schisma, quod Cardinales ab eo, nimia morositate fastuq; rustico offensi, discedentes, electo Clemente VII. Antipapa excitarunt, ex professo describunt duo Westphali, viri, ut seculum illud tulit, doctissimi, ambo in curia Romana multis annis versati gravibusq; negociis perfuncti. Quorum prior Theodoricus Niemius laborum suorum mercedem impetravit Episcopatum, primo Verdensem in Saxonia, deinde Cameracensem in Belgico. Alter Gobelinus Persona apud Bilfeldenses Decani, in Diœcesi Padebornensi Officialis munere perfunctus est. Utriusque scripta sunt in medio, quæ Crantzius audacter compilavit, induci tamen non potuit, ut quorum vitula arasset, eorum saltim aliquam faceret mentionem. Confer quæso, studiose lector, lib. 10. Metrop. cap. 12 ab undecimo ad 22. cum illis quæ ætatis sextæ capitibus 74. & sequentibus octo à Gobelino in Cosmodromio exponuntur: Nec res tantum, sed & verba in Crantzio invenies eadem.*

Incepit autem prædictum schisma anno 1378. & duravit) *Schisma papale turpe illud & propudiosum, tempore Urbani sexti cœptum, & in annum quadragesimum continuatum, duravit usque ad conciliabulum Constantiense, in quo, tricipiti Papatu abolito, ad Martinum quintum rei Ecclesiasticæ summa devoluta est, anno 1417.*

Igitur Comes Otto de captivitate) *Ducum Brunsuicensium, ut supra dictum est, & dilucide exprimit editio Germanica Leerbeccii.*

Comes de Waldegge) *Henricus, instigatus ad hoc impium facinus ab Archiepiscopo Moguntino Joanne familiæ Nassovicæ, homine versipelli & crudeli.*

Omnes capti, & nonnulli interfecti) *Friedericus Dux Brunsuicensis fortiter prælians occisus est, capti sunt Conradus Soltovius Episcopus Verdensis, Rudolffus Dux Saxoniæ, Bernbardus Dux Brunsuicensis, Friederici germanus, & alii. Sigismundus Anbaldinus aliquot invasoribus sua manu jugulatis evasit. Dici non potuit, quantopere Imperii Principes sceleratum facinus hominis Ecclesiastici execrati sint, quibusq; diris devoverint. Sed ea erat Reipublicæ fortuna, ut ejusmodi tyrannis prædominantibus jura silerent.*

Dux Geldriæ dicitur eos animasse) *Wilhelmus ejus nominis primus, ut Chronicon Coloniense vetus.*

Ad paucos annos ante ista tempora) *Chronicon MS. Saxonicum collocat hanc expeditionem in annum 1395. Castrum vero in Comitatu Schawenburgico ædificatum non* Stürow/ *sed* Fredenow *appellat.*

Anno Domini 1396. in vigilia Pentecostes) *In antiqua Saxonia floruere olim tres illustrium Comitum familiæ, Waldeccia, Swalebergia & Sternebergia, omnes unius ejusdemque originis. Quæ cum in diversas stirpes abirent, insignia nonnihil variarunt. Waldecii usurparunt nigram stellam octo radiorum in campo flavo: Swalenbergii stellam fulvam in rubeo campo totidem radiorum, quorum uni insidet hirundo. Sternbergii rubeam stellam in flavo campo similiter octo radiorum. Ex his familiis sola hodie superat Waldeccia, perquam illustris & potens: reliquæ duæ à stirpe interierunt. Swalenbergia deficiens accepit heredes* Episcopen Padebornensem, *& Comites Lippianos, qui etiam hodie avita usurpant insignia. Sternbergica Dynastia ad Comites Schawenburgios secundum pacta conventa, devoluta est: à quibus hodie titulus & insignia usurpantur. Qua de re copiosius Spangenbergius in Chronico Schawenburgio lib. 5. cap. 18. Joannes Comes Sternbergen-*

bergensis, cujus supra in historia prælii ad Winsam commissi mentio facta est, ultimus familiæ suæ fuit: Etsi alii ab Henrico ejus parente clausam velint. Credi potest Ravensburgium aliquid juris in hunc Comitatum prætendisse, ideoque arcem Sternbergiam invasisse, quam tamen accepta pecunia veris heredibus reliquit.

Bernhardus Nobilis de Lippia) *Historia hæc refertur ab auctore veteris Chronici Saxonici: à Crantzio Metrop. lib. 11. cap. 7. Saxoniæ lib. 10. cap. 24. & aliis Caussa tamen dissidii à nemine quoquam exponitur, nisi quod ex Crantzio colligi potest, Brunsuicensem Ducem belli initium fecisse. Quia vero in Chronico quodam MS. circumstantiæ rei gestæ fusius explicantur, locum ex eo integrum hic apponam* Anno 1403. *inquit auctor*, capitur Dux Brunsuicensis Henricus à Bernhardo Nobili Domino de Lippia, & quibusdam aliis, videlicet Gerhardo ab Ense, Diderico de **Ketler**/ Joanne de **Droste** / & Friederico de **Brencke**. Ducebatur Dux captivus cum suis in arcem Dominii sui **Valckenberg**: Tandem res est composita, ut Dux Henricus numeraret centum millia aureorum, datis obsidibus multis equitibus & nobilibus, & præstito juramento. Sed mox ut liberatus est, proficiscitur Dux Henricus ad Romanorum regem Rupertum de Bavaria, & impetrat absolutionem à juramento, & Bannum Imperiale, præterea excommunicationem à Papa contra Dominum de Lippia. Banniti sunt supradicti Bernhardus Nobilis de Lippia, & sui adjutores: Banniti etiam sunt Simon nobilis Dominus de Lippia, pater Bernhardi, & Hermannus Comes de **Everstein** tanquam illorum receptatores hostium. Bannum Rex Romanorum publicavit in tota Saxonia & Westphalia & Hassia. Persolvit Dux Domino Bernhardo de Lippia quindecim millia florenorum, sed bellum contra eum suscepit, & habuit plurimos Dominos sedentes in ditione sua contra Lippiensem in auxiliis: & cœpit arcem **den Poel** (*forte Polle ad Visurgim*) Duravit bellum diu. Bernhardus de Lippia urgebat sponsores, aliqui solvebant: aliqui minis Ducis aversi, cum eodem vades secum absolvi impetrasset nihil solvebant: Tandem componebatur. Tum Dux subinde admonebatur voti & debiti à subditis Episcopatus Coloniensis pro captivitate. *Hæc ibi. Locum conflictus Crantzius Metrop. lib. 11. cap. 7. vocat* **den Oderbergk**.

Dithmarci Ducem Slesuicensem) *Videatur Crantzius lib. 10. cap. 21. & 22. Notanda autem cœcitas hominum istius temporis, qua victoria à Deo unico peti tribuique solita, miserrimo homuncioni, de cujus salute propter superstitionem propagatam non immerito dubitatur, accepta refertur. Hic salutifer audit, qui dextera sua patriam bello petitorum protexerit ac tutatus sit. O tenebras Ægyptiis longe crassiores! Gratia tibi fili Dei, qui nos illuminasti.*

CHRONICON MINDENSE

Incerti auctoris,

COMPLECTENS RES EIVS Ecclesiæ gestas ab anno CHRISTI DCCLXXX. usque ad annum M. CCCCLXXIV.

è MSto primitus erutum

Opera

HENRICI MEIBOMII

CHRONICON MINDENSE.

ANNIS Christi octingentis,
Sed bis decem ex his demtis,
Templum primum conditur.
Petri Cephæ ad honorem;
Error gentis in decorem
Fidei convertitur.
Locum Minden nominatum,
Per gentilem incastratum,
Wedekindum nomine.
Hic per Karlum captivatur,
Per Leonem baptisatur,
Sacro fontis flumine.
Karlus fundans hunc effecit
Contra gentes, quas ejecit
Nominatos Saxones.
Leo sacrans tutum fecit,
Hercumbertum & præfecit,
Contra nequam Dæmones.
Fac, ô Deus, ut salventur
Gens & locus, ne timentur
Hostium insidiæ.
Permansurus in æternum,
Nec trahatur in infernum
Dæmonum malitia.

PROLOGUS MINDENSIUM CHRONICÆ *feliciter incipit.*

INter loca, quæ creavit
Deus pater & firmavit
Pia sua gratia:
Hic in terris & plantavit,
Ex his quædam defœdavit
Sua ex nequitia
Malus homo, cum portavit
Semen nequam & jactavit
Hanc in mundi aream,
Sed hanc Christus permundavit,
Karlus sanctus dum lustravit
Terram, quæ Saxonia
Est Antiqua nominata,
Tunc errore deturpata
Plena Idololatria.
Quæ per istum est fugata,
Et omnino est purgata
Sua cum spurcitia.
Anno Christi octingento,
Sed bis denis ex his demto,
Postquam Christus voluit
Incarnari, ut redempto
Subveniret non argento,
Locum istum adiit
Firmum bene & vallatum,
Singularem & fundatum
Parem cui Westphalia
Adhuc habet, non tam gratum,
Nec sic bene situatum,
Propter privilegia.
Ibi cultus Dei verus:
Ibi Claustra, ibi Clerus
Inter spiritualia.
Ibi vir clero sincerus:
Ibi prudens ut Homerus
Inter mundialia.
Ibi enim elementa
Pura sunt contenta,
Lignorumque copia,
Lapides, nec non cementa:
Oves boves & armenta:
Horum nec inopia.
Ibi rivi ibi fontes,
Ibi aquæ, nec non montes:
Et brutorum pascua.
Inibi videntur frontes
Dominarum: item fontes,
Ibi torrens Wiseræ.
Locus iste nominatus
Mindin, quondam incastratus
A quopiam Regulo
Wedekindo: qui tum gratus
Rex ibidem assignatus
Mindensi populo.
Contra quem castrum fundatur
In Brulone & firmatur:
Prout per vestigium
Et fossatum demonstratur,
Veritate & testatur
Templum, domicilium
Quod Rex Karlus fundo stravit,
Et hoc idem nominavit
Ad S. Ægidium.
In quo istum honoravit,

Nam

Nam eidem impetravit
Delicti præsidium.
Tandem Wedekind captivatur,
Ilico & baptisatur
Sacro fontis flumine.
Et in fide solidatur,
Confirmatur & vallatur
Trinitatis numine.
En per ensem designatur
Mindæ sedes, & donatur
Multis cum Ecclesiis
Petro Cephæ, & fundatur
Templum gratum & ornatum
Diversis donariis
Per Leonem: qui præfecit
Hercumbertum, quem & fecit
Primum Mindæ præsulem.
Per quem Deus mira fecit,
Cum per fidem hinc ejecit,
Supernorum exulem.
Sicut Cæsar hanc fundavit
Contra gentes, quas fugavit
Nominatos Saxones:
Sic & Papa consecravit
Dictam sedem, & tutavit
Contra nequam Dæmones.
Et gratanter ampliavit,
Bona multa cum donavit
Dignitas Imperii.
Cum hac valde exaltavit
Hunc pastorem, cum ornavit
Usu sacro pallii.
De quo Clerus jocundatur,
Ubi gratus recordatur
Salubris memoriæ.
Tandem LX. deornatur
Et M. quarto devastatur
In festo Vincentii
Dictum templum, prout fatur,
Et scriptura attestatur,
Per flammam incendii.
Quicquid Cæsar pro ornatu,
Et Rex Wedekind pro affatu
Spiritus donaverat:
Hoc in totum ex afflatu
Diri ignis & cum flatu
Horrido perierat.
Sed hoc statim Engelbertus
Præsul prudens & disertus,
Sicuti optaverat,
Reformavit: quia certus
Hic Antistes est compertus,
Quia hoc meruerat.
Cum hoc præcursori
Templum struxit, quæ & fori
Dicitur Ecclesia.
Ut in illa mercatori
Pauperi & viatori
Fieret ex gratia
Sepultura: & pro reis
Locus tutus, quia regis
Fuerat palatium
Wedekindi. Lector meis
Verbis credas, cum hæc legis
Ne dicas mendacium.
Pastor Ramward / pastor bonus
Templum struxit, ut & thronus
Martyris esset sacri.
In quo quisque semper pronus
Ad portandum Dei onus
Sit in domo Domini.
Propter quod huc transplantavit
Claustrum, hoc quod prius stravit
Milo præsul inclytus
Super montem, quem vocavit
Wedegonis: ubi pavit
Virgines divinitus.
Quibus normam Benedicti
Bene dedit, ut delicti
Emendarent maculas.
Ne per verbum, ite ficti,
Ducerentur veri victi
Ad æternas faculas.
Et hoc factum nongenteno
Bis decem sexto quinquageno
Anno Christi legimus.
Et hinc anno Christi deno
Minus uno & milleno
Martini Ecclesiam
Sigebertus in amœno
Loco fundat, & sincero,
Domini per gratiam.
Quæ per ignem post cremata
Bina vice & vastata
Fere & cum omnibus,
Quæ in gyro circumdata,
Sunt structuris urbis grata,
Flamma sumsit domibus.
In hoc templo præsul dictus
Requiescit benedictus,
Cum collega inclyto
Engelberto, qui non fictus
Est inventus, nec addictus
Æterno incendio.
Istos bene imitatus
Præsul Bruno Deo gratus
Fundans Monasterium:
In quo tandem tumulatus
Et per Christum elevatus
Ad cœli manerium.
Qui paternis sustentavit
Suis bonis & ditavit

Natu hic ſpectabilis.
Et hoc templum dedicavit
Et diverſis decoravit
Vir multum amabilis,
Sancti Mauris ad honorem,
Monachatus & decorem
Benedicti ordinis
M.ter decem duodeno
Chriſto nato ſole pleno
Pro ſalute hominis.
His promoti Deo noti
Viri bini & devoti
Mindenſes Canonici.
Primus Ramward nominatus,
Cui Dethard ſociatus
Major hic præpoſitus.
Per hos locus eſt fundatus
Qui Johanni aſſignatus
Pro ut hi divinitus
Inſpirati affirmantur,
Ut & ibi tueantur
Servientes Domino.
Hæc peracta ſunt centeno
Anno ſexto quinquageno
Duplato milleſimo.
Poſt quod templum incoatur
Simeonis, & fundatur
Per Iconem exſulem.
Qui de Trentis evocatur,
Et Decanus exaltatur,
Per Dethmarum præſulem.
Et hoc templum conſecravit
Conrad præſul, quem & pavit
Deipholte Dominium,
Circa annum ducentenum
Luſtra quinque, & millenum,
Legitur, Dominicum,
Demum anno ducenteno,
Ter X. ſexto & milleno,
Saulus cum convertitur,
Cujus die deſtinatur
Sacer ordo & locatur,
Et ibidem ſtruitur
Templum gratum & devotum,
Terris multis clare notum,
Ex divina gratia.
Quæ hoc templum illuſtravit,
Et in eo contemplavit
Viros, qui induſtria
Sancta ſua effulſerunt,
Et doctrina repleverunt
Cœlos & terreſtria.
Nam diverſa facultate
Lucebant & honeſtate
In exemplum populi.
Quam & multi collaudabunt
Et in ipſis prædicabunt
Magnum nomen Domini.
Unde eorum nomina,
Ipſorum & magnalia,
Quanta ſint & qualia,
Vitæ libro ſunt inſcripta
Non delenda, ſed in crypta
Liberet in ſecula. Amen.

DE FUNDATIONE IMPERATORIA MINDENSIS
Eccleſiæ, & ſacris pignoribus in ea contentis.

Cunctis adſit Chriſtianis
Vita ſalus & paganis
Et ſacris pignoribus in ea contentis.
In qua Chriſto ad honorem
Sunt ſcripta & decorem.
Hujus ſedis inclytæ
Cur hæc, quando, ſit fundata,
Demum per quem conſecrata,
Et quid hanc præceſſerit.
Sciant ergo ut ſcriptura
Proteſtatur permanſura,
Wedekindum regulum
In hoc loco habitaſſe,
Bella multa perpetraſſe
Cum Auguſto Carolo.
Quem hic caute captivavit,
Bello vicit & mundavit
Leo Apoſtolicus.
Locum hunc tunc mancipavit
JEſu Chriſto & donavit
Carlus invictiſſimus.
Et hoc templum conſecratur
A Leone & ditatur
Multis privilegiis.
Nam hic præſul honoratur,
Mindenſis qui vocitatur,
Dignitate pallii.
Quod bene rationale
Vocamus & hoc non male:
Nam trini Epiſcopi
Tantum iſto decorantur
Per quem recte venerantur
Locus gens & clerici.
Locus hic poſt incarnatum
Septingentis & fundatum
Et poſt quatuor uncias
Ac tunc primo prædicatum
Dei nomen, & firmatum
Eſt in gente Saxonum.
Quæ hinc loco eſt avulſa,

Et ad terram est impulsa,
Novaque Saxonia
Nomen tenet. Sic in terra
Viri pauci sine guerra
Manserunt Westphalia:
Ad quam gentes de diversis
Duxit terrisque conversis
Gentibus Catholicam
Fidem clare docuerunt.
In qua firme perstiterunt
Ad instinctum præsulis
Et pastoris hujus sedis.
Qui præfectus ovibus, hœdis,
In hoc loco pascuæ,
Hercumbertus hic est dictus,
Justus prudens & non fictus,
Ut testantur paginæ,
Quæ habet ut venerandum
Protestantur & amandum.
Nam hunc multi principes
Unde nobis in exemplum
Reliquerunt, qui hoc templum
Sanctorum pignoribus
Excellenter honorati
Donis sunt & venerati,
Ut patet inferius.
Ergo Minda urbs beata,
Ergo tibi destinata
Tanta sunt encomia
De thesauro summi Dei
Ut diteris, & sis ei
Similis per omnia.
Corde læto, & affatu,
Gestu, nec non cogitatu,
Totis semper viribus.
En thesaurus non terrestris
Paradisi, nec campestris,
Sed hic de cœlestibus
Est proditus: in quo vita
Tibi datur, tu devita
Cuncta morticinia.
Ut in ævum sustenteris,
Et supernis perfrueris
Semper vini lætitia
In hac theca thesaurorum
Invenitur norma morum
Timotheus inclytus.
Christi testis & fidelis
Imitator Samuelis,
Pauli hic discipulus
Corpus & Feliciani,
Nec non pars Rusticani
Martyris egregii.
Corpora Carpophori
Sancti & Theodori
Præsulis altissimi.
Abundi cum Sophiæ
Servulos Messiæ
Miseros hic pie
Ditant, salvant integre,
Impetrant & vivere,
Jesum Christum visere.
Pignora Laurentii,
Sancti & Audentii
Istis sociantur
Vellera Pamphylii,
Martyris Vigilii,
Confessoris Lucidi,
Lipsana Nazarii,
Præsulis Hilarii,
Simul & Felicis,
Sanctæque Felicitatis,
Speciosæ en hæc gratis
Contulit Bennapolis.
Antistes per quem translatus
Est hic census nominatus
Ochwinus Episcopus.
Alexandri & Justini,
Qui ad astra velut pini
Vita tendunt ardua.
Brachia Gorgonii,
Annæ matris Domini,
Bene adornata,
Ad salutem homini
Demonstrantur inibi
Sedi huic donata.
Petri Cephæ cum catena
Quatuor ansis & habena
Præsulis præfati.
Sancti quoque Feliciani
Brachii Sebastiani
Pars & magni Martyris.
Istos tibi en ligavit
In patronos & donavit
Domini clementia.
Quæ præ multis honoravit
Locis & te exaltavit.
Ergo tu cum Cantico
Tuum lauda Salvatorem,
Qui te parem non minorem
Electis Ecclesiis
Certe fecit & fundavit,
Te laudandum demonstravit
Seculorum Seculis, Amen.

ITEM DE FUNDATIONE
Ecclesiarum.

PRIMA Ecclesia Saxoniæ & Westphaliæ Osenbrugge anno Domini DCCLXXVI. fundatur.

Secunda Ecclesia Osterwick / quæ prius Seligenstede dicebatur, anno Christi DCCLXXVII. fundata est: Quæ post annos XL. scilicet anno DCCCIX. translata est in Halberstatt.

Tertia in Minda fundata est anno Christi DCCLXXX.

Quarta Sciderte anno DCCLXXXIV. Quæ tamen post per Brunonem, & Tanquardum Saxones in Wallersleve super Ericam transponitur: Et inde per Henricum primum in Wrose oppidum Northuringiæ. Et tandem per Ottonem Magnum anno Domini DCCCCLXVII. in Parthenopolim, quæ est Magdeburg / transfertur.

Quinta Mimigaverdensis, quæ est modo Monasteriensis, anno Domini DCCLXXXIV. fundatur. Quinto anno post fundationem hujus Ecclesiæ, hoc est anno Christi DCCLXXXIX. Beatus Wolderus Comes Hervordiæ hortante Carolo, & admittente Rege Angarorum Wedekindo, jam tunc fideli Christiano, cœnobium nobilium puellarum in Hervordia Westphaliæ ab Angaria non remote, fundavit; & paterna hereditate dotavit. Ubi etiam post decenter sepultus usque in hodiernum diem venerabiliter honoratur. Cœnobium autem istud à Paganis destructum est, sed per Lodewicum pium anno Imperii sui VI. est instauratum. Anno Christi DCCXCVII. corpus S. Alexandri à Walberto filio filii Wedekindi in Wildeshusen transfertur. Anno sequenti scilicet DCCXCIX. Romani Papam Leonem exoculaverunt, & ei linguam præsciderunt, & in asina cum verecundia Carolo in Palborne transmiserunt. Quem Carolus contra Romanos pugnans restituit, in quo bello Frisones libertate sunt donati.

Sexta Ecclesia est Aulica, anno Christi DCCXCVI.

Septima Hammonis, id est, Jovis castrum, quod dicitur Hamborg / fundatur anno Christi DCCXCVIII. ista Ecclesia tempore beati Anscharii Ecclesiæ Bremensi est adjecta, & una Ecclesia facta. Per idem tempus Ecclesia, & claustrum ordinis Præmonstratensis in civitate, quæ à Castris nomen accepit, à beato Dominico per Comitem Simonem, Comitem Montis-fortis, monachis prædictis ad aliam Ecclesiam translatis, donatur. Istam Ecclesiam beatus Dominicus propter thesaurum cœlestem inibi occultatum suis orationibus impetravit. Ostensus sibi fuit cœlitus locus, ubi S. Vincentii corpus diu fuit absconditum. Unde ad lævam altaris majoris pavimento deposito, thesaurus super aurum & topazion preciosum in tribus thecis, scilicet plumbea, cupressina & argentea, qualibet in altera inclusa, inventus, per beatum Dominicum, & Episcopum civitatis prædictæ, multitudine copiosa præsente, & vidente, de terra cum omni reverentia, & Dei timore est elevatus, & nunc in tumba multum preciosa, sicut à fratribus, qui viderunt, intellexi, honorabiliter valde est collocatus.

DE FUNDATIONE ECCLESIÆ MINDENSIS.

SAnctum Carolum Imperatorem Ecclesiæ Mindensis Apostolum fuisse & fundatorem, beatus Gregorius Episcopus Turonensis, & alii qui ejus gesta fideliter conscripserunt, testificantur. Iste enim, ut refert Turpinus, Archiepiscopus Rhemensis, erat corpore grandis, statura ejus octo pedum suorum, qui erant longissimi: Fronsunius pedis erat, facies palmum & dimidium in longitudine possidebat. Militem armatum super equum sedentem à vertice simul cum equo uno ictu cum spatha scindebat. Ferraturas quatuor equorum simul facile manibus extendebat: Militem armatum super manum suam à terra usque ad caput sola manu velociter elevabat. Eratque donis largissimus, judiciis rectissimus, locutionibus luculentissimus.

tissimus. Et quamvis fuit corpore robustus & venustus, & statura eminens & grandis: potius tamen à felicitatis operumque magnitudine cognominatus est Magnus. Quantos enim labores in terra sancta, in Hispania, quas de manibus Saracenorum infidelium potenter eripuit, & in aliis diversis mundi partibus pro conversione non credentium & infidelium, quantamque diligentiam simul & devotionem in ædificatione cœnobiorum, Ecclesiarum & Monasteriorum habuerit, præfatus Turpinus in libro quem de gestis Caroli & Rolando conscripsit, testatur. Ad numerum itaque elementorum, & literarum in Alphabeto monasteria fundavit, & in unoquoque per ordinem unam literam de auro fabricatam plusquam C. libras Turonensium valentem reliquit, ut ordine literarum tempus fundationis uniuscujusque Monasterii cognosceretur: Quæ quidem literæ plerique in Monasteriis usque in hodiernum reperiuntur.

Fuit Carolus Francorum Rex XXIII. & Romanorum à Julio LXXIV. Saxonum & Westphalorum Apostolus, de Francia Teutoniæ oriundus, filius Pipini Regis, ex Berta filia Heraclii Cæsaris. Unde in ipso genus Græcorum, Romanorum, Teutonicorum & Francorum concurrit. Unde merito ad ipsum postea translatum est Imperium, anno mundi MMMMDCCLXIII. urbis MDLV. Julius enim Christum XLVII. præcessit annis. Et sequens reperitur versus:

Virgine prægnante, tu tempora Cæsaris ante
Bis per vigenos cum septem colligis annos.

Anno vero Christi DCCLXXX. Isto anno Ecclesiam & Episcopatum Mindensem tempore Constantini VII. anno ejus secundo in honorem Principis Apostolorum, S. scilicet Petri, & sanctorum Martyrum Gorgonii & Dorothei, in loco, ubi prius fuit castrum Wedekindi regis Angarorum fundat. Pars vero castri prædicti in curia Domini Præpositi majoris Ecclesiæ permanet, & in præsentia videtur.

Carolus igitur anno Constantini quo supra, quatuor Episcopatus super fluvium Weseram, ne Saxones de patria expulsi, eam revisere gestientes aliquid novæ seditionis excitarent scilicet, Mindonensem, Bremensem, Herstellensem, qui postea est translatus in locum, qui Poduli-fons dicitur: Nunc vero Padelborne nuncupatur, & Verdensem fundat. De Fundatione Ecclesiæ Mindensis nota, quod Carolus Mindensem fundavit Ecclesiam anno Christi DCCLXXX. loco, quo supra. Cui præfecit venerabilem virum Dominum Hercumbertum, primum illius Ecclesiæ Pastorem & Episcopum. De cujus fundatione tales extant versus

En septingentis octoginta simul annis
Ecclesiæ Mindæ locus aptus conditur inde
Deliciis plenus sit pace fruens & amœnus

Nono-decimo autem Constantini corpus S. Alexandri filii S. Felicitatis integrum de Roma in oppidum Westphaliæ Wildeshusen à Walberto filio filii Wedekindi Regis Angarorum transfertur.

Vicesimo autem anno Constantini Carolus Romanorum Imperator coronatur, Romanis cooperantibus & coadiuvantibus. Et sic in persona Caroli dominium mundi ad Teutonicos pervenit, nam ipsi habent regimen ratione Ecclesiæ. Unde imperium non est apud Græcos, licet ibi largo nomine appelletur Imperator, quia extra Ecclesiam Imperator non est.

Teutoniam pridem caput orbis habere dat idem:
Ut tueatur idem, quam dedit ipse fidem.

Carolus ergo anni sui Imperii IX. Papam Leonem quartum de Aquisgrano in antiquam Saxoniam, hoc est, in Westphaliam duxit, ubi capellam in villa, quæ Bergkerken nomen accepit, consecravit. Campanula quædam, quam ibi reliquit, indies videtur ibidem. Iste Leo Papa vir per omnia reverendus, quem Romani exoculaverant, linguamque ei præsciderant, sicut patuit prius, sedit annis XXII. & VIII. Kalend. migravit à corpore

Carolus autem non solum Saxoniam antiquam, sed & novam, sive orientalem, Christo Domino subdidit, & Episcopatus X. in ea fundavit, quarum prima Ecclesia est Osnaburgensis, quæ est primitiva Saxoniæ Ecclesia: quæ anno Christi DCCLXXII. in honorem beati Petri Apostoli, & sanctorum Martyrum Crispini & Crispiniani, quorum

quorum corpora ibidem venerabiliter, una cum corpore S. Reginæ sunt locata, anno regni sui VI. fundavit. Ubi scholas Græcas & Latinas perpetuis temporibus permanere ordinavit. Unde in Privilegio illius Ecclesiæ per ipsum dicitur collatio sic: *In* Osenbrugge *Græcas & Latinas scholas in perpetuum manere ordinavimus, & nunquam clericos utriusque linguæ gnaros in memoriam Dei ibi deesse confidimus.* Sic tales fundavit Ecclesiam.

Secunda Ecclesia in Osterwick in honorem S. Stephani protomartyris anno DCCLXXVI. ut prius dictum.

Quartam Bremensem Ecclesiam S. Petri Apostoli anno Christi DCCLXXIX. fundavit.

Tertiam Ecclesiam Mindensem S. Petri anno quo supra fundavit.

Quintam Herstellensem, quæ nunc est Poduli-Fons, scilicet Padelborne / in honorem Beatæ virginis Mariæ fundavit, anno etiam quo supra.

Sextam Bardewicensem beatæ Mariæ semper Virginis, & S. Ceciliæ, quæ nunc est Verdensis anno Christi DCCLXXXVI.

Septimam Sciderensem, quæ est villa sub castro Swalenberg / in dominio Domini de Lippia. Quæ tamen post translata est in Wallerslove / post in Wrose / tandem in Magdeburg per Ottonem Magnum, anno Domini DCCCCLXVII. transfertur, & Parthenopolis S. Mauritii nuncupatur.

Octavam Mimigavordensem, quæ nunc est Monasteriensis S. Pauli, fundavit anno quo supra.

Nonam in Hiltinesheim Beatæ Mariæ virginis. Iste Episcopatus de Aulica villa, dicta Eltze / eo quod reliquiæ S. Mariæ genitricis de Hildenesheim in Aulicam asportari non permittuntur, per Lodewicum Pium anno Imperii ipsius secundo, Domini vero DCCCXIX. translatus est.

Decimam Hammonis, quæ & Jovis castrum & Hamborg dicitur, anno Christi DCCXCIIX. fundavit in honorem beatæ Mariæ Virginis. Ista Ecclesia fuit omnium Aquilonarium partium Metropolis, quæ tandem tempore beati Anscharii Bremensi Ecclesiæ conjuncta est, & Archiepiscopatus factus Brema appellatus est, anno Domini DCCCXXXVI. Et sic beatus Anscharius fuit primus Archiepiscopus Bremensis, & ultimus Episcopus Hamburgensis. Et sic satis luculenter de X. Ecclesiis. Ne autem patria, de qua antiquos Saxones ultra Weseram fluvium fugaverat, desolata & vacua permaneret, novum populum de Francia, Eslaria, Hasbonia, & Arduenna introducens, terram eis dedit perpetuo jure possidendam: Sic tamen, quod totius regionis proprietatem clero dedit, ut scilicet patriam illam in fide Christi, & regis fidelitate tenerent. Propter quod etiam legem secreti judicii inter Weseram, & Rhenum perpetuis temporibus inviolabiliter observare sancivit, Quia vidit terram istam sylvosam & latibundam, ideo timuit eam extirpari & spoliari crebris furtis, perjuriis & prædationibus, propter hæc & consimilia dedit legem prædictam. Et extunc Saxones ultra Weseram versus orientem manentes Ostphali, versus occidentem vero Westphali, quasi orientales & occidentales socii nominantur. Dicit tamen beatus Gregorius Turonensis Episcopus & historicus Francorum, quod Saxonibus per Carolum ultra Weseram fugatis, qui de eis vel inertia, vel amore patriæ in terra remanserunt, in servitutem redacti sint à Rege, ut dictum est, subintroductis. Et hæc est caussa tot servorum in illa regione. Præterea iste Carolus, non solum Teutonica lingua, verum etiam Gallica, Barbarica, & peregrinis linguis eruditus erat. Barbara & antiquissima carmina, quibus antiquorum Regum bella & actus canebantur, scripsit & memoriæ commendavit. Incoavit etiam Grammaticam Teutonico sermone scribere, & juxta patrii sermonis linguam Teutonicam vocabula mensibus & ventis primus imposuit: de quibus omnibus narrare tædiosum esset.

Sanctus ergo Carolus regno & Imperio suo parato & dilatato, statu quoque Ecclesiæ religiose & sancte ordinato, & fide studiosissime ampliata, anno Domini DCCCXIV. ætatis vero suæ LXXI. & Imperii XIV. apud Aquisgranum transivit ad Dominum. De temporibus autem Caroli sunt versus:

Inter & athletas, quos mundi protulit ætas,
Tu Carolum reputes hominum transcendere metas.

Orbem

Orbem perstringens rex Carolus imperat ingens,
Post Christum CCC. D. jungas & superadde
Decem cum quatuor Carolus Rex moriebatur.

Hartwardus secundus Episcopus Mindensis. Iste in die sanctæ virginis Euphemiæ ex hac luce transivit ad Dominum. De isto Pontifice & compluribus aliis, nihil dignum memoria inveni, vel quo tempore Mindensem intrarint Ecclesiam vel rexerint: nec à quocunque investigare potui. Ab hominum dudum transivit memoria. Nam quicquid scripturæ non commendatur, à memoria hominum cito delabitur: Juxta illud metricum:

Vox audita perit, litera scripta manet.

Circa tempora istius corpus S. Viti de Parisiis in Monasterium Corbejam Westphaliæ transfertur. Unde & Franci testati sunt, hoc in præsagium contigisse, quia ab illo tempore gloria Francorum translata est ad Saxones. Anno vero sequenti, hoc est DCCCXXXVII. corpus S. Liborii Episcopi Padelbornæ translatum est. Item Papa Gregorius quintus de consilio *(alius codex habet*, consensu) Lodewici Pii Festum omnium Sanctorum in partibus Germaniæ & Franciæ celebrari instituit.

Theodoricus tertius Episcopus. Iste Monasterium Monialium in Wünstorpe in honorem sanctorum Cosmæ & Damiani fundavit. Hic cuidam concilio Coloniæ celebrato an. DCCCLXIII. interfuit. Hic cum Dudone Episcopo Paderbornense, Drogone, Osnaburgense, Aufredo Trajectense, Ramberto Hamburgense, & S. Erlulfo Verdense Episcopis, cum tribus Ducib. & XIII. Comitib. multisque aliis fidelibus juxta Ebbekestorpe / quod modo est claustrum, situm in Ducatu Lunæburgensi, in acie pro fidei & patriæ defensione stans imperterritus, & Deo permittente in bello occumbens, cœlos petivit sanguine laureatus. Facta est autem prædicta strages ipso die purificationis virginis gloriosæ, tempore Lodewici filii Caroli. De isto potest dici illud, quod de Juda Macchabæo in Aurora dicitur.

Item Rabanus Abbas Fuldensis, & Doctor egregius Archiepiscopus Moguntinus ordinatus est, anno Domini DCCCLXXV. Tertio vero anno sequenti Monachi de Corbeja Rugiam, quæ est insula maris juxta civitatem Sundis, Deo cooperante, converterunt, & in honorem S. Viti Patroni ibidem Ecclesiam construxerunt. Unde versus:

Turbas hostiles turbans medios que per hostes
Irrumpens rupit more Leonis iter.
Item:
Hic est Helias, Magni de vertice montis
Cœlesti tumidos qui ferit igne viros.

Wilfarius quartus Episcopus. Istius anniversarius ipso die S. Nicomedis martyris peragitur. Temporibus istius, scilicet, anno Domini DCCCLX. Indictione octava, petente Hadewigi Abbatissa Hervordiensi, & jubente Carolo rege Francorum post Imperatore, translatum est corpus sacrosanctum virginis Pusinnæ de pago Perthensi, vico Bansionensi Hervordiam Westphaliæ, ibique venerabiliter collocatum. Item anno DCCCLXVII. Comitatus Flandriæ sumsit exordium; Item anno sequenti comitatus Hollandiæ cœpit.

Item S. Cyrillus pene omnium Sclavorum Apostolus, corpus S. Clementis prope Altersona ubi in mare Ponticum projectum fuerat, mari exsiccato auferens Romam deportavit. Quod per Papam & Romanos fuit honorifice reconditum in Ecclesia ejusdem S. Clementis.

Item intellexi à quodam Sacerdote fide digno, quod multi de his occisis postea fuerunt à paganis decollati, & capita eorum in altum super palos levata. Unde accidit, ut in festo Paschæ, post eorum casum proximo auditæ sunt voces angelorum alte concinentium cantilenam, quam ob reverentiam dicti festi cantare consueverunt. Cum vero pagani intellexissent, quod Deus Christianorum illo die à mortuis resurrexisset, & ad laudem illius diei Christiani talem cantionem vociferari consuevissent.

Anno Domini DCCCLXXIV. Coloniæ celebrata Synodo ad dedicationem Ecclesiæ à tribus Teutoniæ Metropolitanis, cum ab eis major Ecclesia, quæ est S.

Petri Apostoli dedicari deberet, præcedenti nocte auditæ voces malignorum spirituum, inter se dolentium & conquærentium, se a possessis suis sedibus expelli debere.

Item sequenti anno studium literarum de Roma Parisios usque translatum est.

Drogos quintus Episcopus. Tempore istius cœnobium Monialium in Möllenbecke in provincia (al. Parochia) Acriste, nunc Eckerstein dicta in honorem S. Dionysii, sociorumque ejus anno Domini DCCC. quatuor minus fundatum est. De cujus fundatione isti habentur versus:

Annis nongentis Mölnbeck duo bis minus annis,
Folcrat & Hilborg simul extruxere Drogone.

Prædicta vero Hildeborg fuit uxor cujusdam viri nobilis, nomine Ufo / qui duo castra opima in provincia (al. Parochia) Eckerstein / unum juxta villam Bredenbeke / quod incolæ inpræsentiarum Uffenborg nominant, alterum vero prope villam Steinborg / habuisse perhibetur. Istius uxor inclyta cum heredem non haberet, ad instinctum cujusdam devoti sacerdotis, nomine Folcardus seu Folckradus, in absentia sui mariti novem Ecclesias, scilicet: Möllenbecke / Segelhorst / Degher / Steinborg / Osterciesberg / Westerciesberg / Honrode / Veltheim / Silicthen fundavit. Unde in reditu mariti sui, qui in peregrinatione terræ Sanctæ ultra, quam credidit, moram traxerat se novem filias peperisse gloriata est. Carissime, inquit, Deo & vestræ Dominationi novem filias, nondum in Christo regeneratas generavi. Et vir inclytus ac Deo devotus de fundatione novem Ecclesiarum intelligens, eas de paternis bonis competenter dotavit, & per manus Drogonis Episcopi consecrationis beneficium imposuit. Iste Drogo dicto Monasterio decimas de CXX. aratris ad ipsius Episcopatus sedem pertinentibus dedit, ea tamen ratione, ut omni anno ad altare Episcopalis sedis quinq; solidi in auro, vel argento, de dicto Monasterio offerantur, & Episcopus illius semel in anno suscipiatur ibi cum tali servitio, quali in cæteris locis suæ diœcesis recipi consuevit.

Adelbertus sextus Episcopus. Iste in die Sancti confessoris Vedasti, & Amandi carnis solvit debitum. Circa tempora istius, scilicet anno Christi DCCCCVIII. Henricus primus Ungaros, quibus Saxones tributarii fuerant, devicit. Ipso enim in regno promoto, concilio habito & pecunia collecta, tributum ad novem annos redemit, & medio tempore terram oppidis munivit, prætendens ne Christiani sic amplius à Paganis premerentur. Completis autem IX. annis Ungari per legatos petierunt tributum. Henricus vero Imperator, in signum rebellionis, abjectionis & contemtus eorum, misit ejus catulam abscissis auribus & cauda pro tributo. Unde Ungari gravissimam in furiam versi, cum C. millibus pugnatoribus Saxoniam usque pervenerunt omnia loca eorum transitus devastantes. Sed populus Thuringorum in oppido, quod Eichen vocatur, se recipiens ibidem à L. millibus est obsessus. Reliquis vero L. millibus in Saxoniam diffusis, & prædas & cædes atrociter agentibus, Henricus Imperator, tantum quatuor millibus improvisus hostes aggreditur, & ad confusionem maximam exterminavit. Qui vero de illis gladium evaserunt, miserè nudati recedunt: Qui fuga fuerunt elapsi, turpius in paludibus submerguntur. Qui vero ad fugam expeditiores erant, venientes ad socios in obsidione Thuringorum tantum fecerunt eis horrorem, ut similiter cum fugientibus fugerent, quod cernens terræ populus eis insultavit. Item isto eodem anno S. Odelricus Episcopus ordinatus est.

Bernhardus septimus Episcopus. Hic in die S. Magni Confessoris diem clausit extremum. Temporibus istius Ungaris denuo Almaniam, Franciam, Alsatiam depopulantibus, Henricus Imperator juxta urbem Mersborg congressus votum vovit pro victoria adipiscenda, sese hæresin Simoniam de regno suo exterminaturum: unde cæde inæstimabili eos usque ad internecionem pene delevit: Iste Henricus Reges Normannorum & Abodritarum anno regni sui octavo ad fidem Christi convertit.

Ludarius octavus Episcopus. Hic in vigilia S. Panthaleonis transivit ad Dominum. Tempore hujus sanctimoniales in Overenkercken cum clericis, & familia sua numero CXXIIX. anno videlicet Christi DCCCCXXXVI. tempore Ottonis Magni, ipso die SS. Felicis & Adaucti ab Ungaris occisi sunt, versus:

Anno nongento ter X. sexto simul anno
Tunc Overenkercken occisæ sunt Moniales.

Istæ

Istæ Moniales primo albo utebantur habitu, sed postea tempore Werneri Episcopi, qui eandem Ecclesiam post prædictam devastationem reconciliavit, ad habitum, quo nunc utuntur, licentiatæ sunt. Prædicta vero Ecclesia inter Leinam & Weseram (al. Alleram) prima fuisse perhibetur. Post annum sequentem Ungari iterum à Saxonibus graviter cæduntur. Per idem tempus Parthenopolis civitas, quæ nunc est Magdeburg fundatur, versus:

Dum nongentenus ter denus ducitur annus.
Extitit à Christo tunc Rex magnus pius Otto.
Magdeburg *anno fuit hujus structa secundo.*

Ebergisus nonus Episcopus. Iste in die Lucæ Evangelistæ in lucem sublimatus est inaccessibilem. His temporibus Bruno Archiepiscopus Coloniensis frater Ottonis primi Imp. transtulit de Roma in coloniam corpora Sanctorum Efici & Patrocli, Privati & Gregorii cum baculo S. Petri. Quinto vero anno sequenti per eundem Archiepiscopum beatissimus martyr Patroclus, miles Trecasinus in Sosatum oppidum Angarorum transfertur.

Helmwardus decimus Episcopus. Hic cum duobus Episcopis scilicet Dudone Paderbornense & Drogone Osnaburgensi, sub honore Sanctorum Gorgonii, Laurentii & Alexandri martyris, majorem Ecclesiam Mindensem anno Domini DCCCCLIII. consecravit. Obiit autem prædictus Pontifex anno Christi DCCCCLIIX. ipso die Valentini. versus:

Pro grege multotiens animam sanctißimus ille
Exposuit pastor nulla pericla timens.

Lantwardus undecimus Episcopus. Iste primo regalia impetravit ac procuravit anno Domini DCCCCLXI. ab Ottone Magno Imperatore. Anno vero Christi DCCCCLXXIV. quidam Sacerdos nomine Wandradus Lübbeckegowe / hoc est, Lübbecke / cum omnibus suis attinentiis tempore istius Episcopi Mindensi contulit Ecclesiæ. Obiit autem prædictus Pontifex eodem anno in die SS. Cosmæ & Damiani. unde versus:

Liberat Ecclesiæ depulsis vulpibus agrum:
Nec jam schismaticus vexat ovile lupus:
Non dubitat forti pater obvius ire Leoni,
Maxillisque graves inseruisse manus.

Milo duodecimus Episcopus. Iste ab Ottone secundo regalia, & forestum Hückelingehagen & Stormwald nominatum, & sylvam vocatam Süntel / (al. Suntal. Sundetwald für Hildesem) quantum spacium comprehendit Episcopatus Mindensis: Et quod nullus alius, nisi de licentia Episcopi, & suorum successorum licentiam venandi habeat, anno Christi DCCCCXCI. impetravit.

Hic monasterium Monialium sub disciplina regulari ordinis B. Benedicti in monte Wedegonis, ubi sancta Thethwiof inclusa solitariam vitam degebat, regulamque S. Benedicti pie observabat, cum aliis Monachabus sanctis, quibus ipsa sacræ doctrinæ lac ab infantia præbuit, & religionem sanctæ docuit vitæ, ut ab hominum frequentia sequestratæ Domino liberius faciliusque possent famulari, anno Domini DCCCCXCIV. fundavit. Etiam præbendas S. crucis fundavit. Item stubam & fornacem constituit, & pulcrum plenarium. In isto sculpti habentur versus, quos beato Gorgonio obtulit:

Sit tibi Gorgoni liber hic rogo valde decori
Ornari Milo quem fecit Episcopus auro.

Obiit autem prædictus Episcopus anno Domini DCCCCXCVI. ipso die beati Eleutherii Episcopi.

Ramwardus tredecimus Episcopus. Hic Monasterium prædictum in monte Wedegonis, à præcessore suo constructum, propter aeris nebulæque & venti intemperiem ac turbationes, ad civitatem Mindensem in religionis suæ detrimentum non modicum, pia tamen intentione, sub annis Christi MIX. in honorem virginis Benedictæ ac S. Blasii Episcopi transtulit & fundavit. Obiit in vigilia S. Dionysii unde versus:

Eiicit arentes herbas, circumfovet illas,
Quæ proferre boni gramem odoris habent.

Theodoricus secundus quartus decimus Episcopus. Iste à Domino Henrico secundo Bannum, monetam ac telonium & macellum publicum, & quæcunque ad regalem pertinent potestatem anno Domini MIX. impetravit. Sedit autem annos Christi XIIX. menses IV. & duos dies: Et anno Christi MXXII. moritur, IX. die mensis Februarii, scilicet in die Juliani. unde versus:

Ecclesiæ muris hortum complectitur altis:
Et spaciantur oves absque pavore lupi.

Sigebertus quintusdecimus Episcopus. Iste à Conrado II. Imperatore, qui annis duobus Mindæ curiam solemnem in platea, quæ Camp dicitur, tenuisse perhibetur, forestain Hesterberge / & plura alia diœcesi suæ utilia, anno Christi MXXIX. impetravit. Item præsul hic Deo & hominibus acceptus, inter alia bona Ecclesiæ suæ utilia & proficua, quæ ad domus Dei decorem pertinent, reliquit calices & thuribula pulcra ac plenaria IX. valde preciosa cum diversis materiis intus depicta, & exterius argento & auro, lapidibusque preciosis adornata, comparavit.

Fundavit etiam B. Martini Ecclesiam anno Domini MXXXVI. in qua feliciter eodem anno sepelitur & requiescit, mortuus ipso die Gereonis & sociorum ejus. Circa idem tempus Cometia de Schoumborg originem habuit. unde versus:

Est Schomborg natum M. X. tribus initiatum.

Item:

Annis centenis nongentis ter quoque denis
Post Christum natum, Schomborg tenet initiatum.

Bruno decimus sextus Episcopus. Hic ab Henrico tertio dignitates, & alia ad regalem potestatem pertinentia anno Christi MXXXIX. X. Kal. Julii impetravit. Monasterium S. Mauricii extra muros in insula prope civitatem Mindensem ubi in Domino feliciter requiescit, anno Christi MXLII. fundavit de suo proprio patrimonio. Id tamen postea tempore Alberti de Hoja translatum est ad civitatem Mindensem ad Ecclesiam S. Simonis, anno Domini MCCCCXXXV. Ad prædictum etiam Monasterium præfatus Episcopus scilicet Bruno, transtulit Monachos, de monasterio S. Johannis Magdeburg. ordinis S. Benedicti, eo quod de illis partibus esset natus, scilicet Magdeborg / ejusdem etiam Ecclesiæ Canonicus: Et Monasterium prædictum in honorem prædictæ Magdeburgensis Ecclesiæ patroni, scilicet S. Mauricii, consecravit. Iste Bruno Eckberto Marchioni consanguinitate erat proximus, & mox ut Episcopatum suscepit, omni studio inprimis primitivæ Ecclesiæ fratrumque suorum prandium de bonis hereditariis benigne adauxit: Et duo Monasteria, scilicet, B. Mariæ, & S. Martini ab antecessore suo Sigeberto incœpta, alterum quidem S. Mariæ & opere & consecratione, consummavit: Sancti vero Martini devote augmentavit. Alia quoque Monasteria, quæ sub jure suo erant, & prandia ibi Deo servientium devotus melioravit, quatenus votum suum in Monasterio S. Mauricii, quod ipse propriis sumptibus à fundamento construxit, eo majori fiducia postmodum expedire posset. Multa illius in pauperes, peregrinos, clericos benignitas erat: Sed quia quem Dominus diligit, corrigit. Flagellat autem omnem filium, quem receperit, idcirco Paralysis illum per quinque annos decoxit, ut omnium membrorum officio destitutus in gestatoria sella famulantium manibus, quo opus esset, portaretur. Sexto decimo vero anno Henrici, hoc est, anno Christi MLVI. decessit post longam ægritudinem, qua Deus vas electionis suæ in camino tribulationis transitoriæ purgaverat, IV. Idus Febr. hoc est, in die S. Scholasticæ, beato fine quievit in Domino. versus:

Condidit hoc templum, quem claudit Bruno sepulcrum,
Præsul honor patriæ lumen & Ecclesiæ.
Idibus in quartis Februi caligine mortis
It cinis in cinerem: da Deus huic requiem.

Engelbertus decimus septimus Episcopus, Canonicus Bavenbergensis, Pontificalis modestiæ vir, ætate & vitæ innocentia admodum laudabilis & reverendus. Iste ab Henrico IV. regales potestates sexto Kalend. Augusti anno MLIX. obtinuit.

Temporibus istis major Ecclesia Mindensis anno Domini MLXII. ipso die Vincentii martyris per incendium destructa est; Et quicquid Carolus Imperator, & Wedekin-

dekindus Angarorum & Mindensium Rex, ex regia magnificentia in ornamentis & donariis singularibus ad honorem Dei, & sæpe dictæ Ecclesiæ decorem, ibi reliquerant, per flammam ignis vorantis destructum & deletum est.
Anno vero MLXXI. à dicto Episcopo, & à venenerabili viro Domino Rodolpho Episcopo Slesuicensi, in honorem S. & individuæ Trinitatis, Sanctæ virginis gloriosæ, & omnium Sanctorum reconciliata, & denuo dedicata est. Item capellam S. Joannis Baptistæ, quæ Ecclesia fori nuncupatur, per ignem destructam, & desolatam de bonis unius civis Mindensis restauravit & reconciliavit.

Sedit autem dictus Antistes venerabilis annis XXV. mensibus IIX. diebus XIX. & in crastino S. Martini transiit ad Christum anno Domini MLXXX. sepultusque apud Ecclesiam S. Martini una cum venerabili patre, & Domino Sigeberto suo antecessore. De quibus tales extant versus.

Præsul Engelbertus: ipseque prior Sigebertus,
Hi fundatores hilaresque fuere datores.
Ergo Dei pietas sedes dedit bis requietas,
Et tibi Martine conregnabunt sine fine.

Reimundus decimus octavus Episcopus. Sub isto Antistite Folmarus successor ejus sedem invasit Episcopalem. Obiit autem anno MLXXXIX. in crastino cathedræ S Petri Apostoli.

Folmarus decimus nonus Episcopus. Iste à beato Gorgonio Martyre, ut veraciter asseritur, circa annum Domini MXCIV. occisus est, & ideo memoria istius in die anniversario fieri non consuevit. Accidit enim, ut beatus Gorgonius custodibus majoris Ecclesiæ apparens, eisque ut signum pro mortuo Episcopo consuetum, & per eum propter sua facta nefaria occiso, fieri imperavit. Ut ergo eos firmius certificaret, pallam altaris cruentatam, & sanguine maculatam, in qua gladium occisionis exterserat, pro intersigno ostendit. Nam statim surgentes, omne quod eis imperatum fuerat, obedientes & cum timore persecerunt. Palla vero antedicta, multis annis pro miraculo ostendebatur & observabatur. Obiit autem dictus Antistes ipso die decollationis S. Johannis Baptistæ, anno quo supra Indictione vero secunda. Et quia Folmarus sedem invaserat Episcopalem, & à Deo miserabiliter, ut dictum est, occisus est inter alios Episcopos non computatur.

Anno Christi DCCCCXXXIV. tempore Ottonis Magni Monasterium in Wiebeche Canonicorum regularium in honorem S. Johannis Baptistæ à Domina nobili Hellenburga est fundatum. Post lapsum vero temporis, scilicet anno Christi MCCXXXIV. per incendium destruitur, & post annos XX. VII. Kalend Julii à duobus Episcopis reconciliatur. In qua consecrationis die duæ stellæ lucidæ, circa meridiem cunctis videntibus & admirantibus, supra Monasterium prædictum ceciderunt.

Udalricus vicesimus Episcopus. Iste anno Domini MXCVI. præfuisse Mindensi Ecclesiæ scriptura attestante invenitur. Transivit autem ex hoc mundo VI. Idus Decembris, ipso die S. Eutychiani martyris, Indictione IV.

Gotschalcus vicesimus primus Episcopus Hic an. incarnati Christi MCXII. Mindensem rexit Ecclesiam: moritur autem in die S. Valeriani, hoc est XiIX. Kalend Januarii, Indictione V.

Widelo vicesimus secundus Episcopus, Iste anno Christi MCXX. Indictione XIII. in die Innocent. migravit ad Christum.

Sigewardus vicesimus tertius Episcopus. Anno Christi MCXXIV. Indictione secunda, ipso die Palmarum, præsente Papa Calixto, & jubente III. Kalend. Aprilis in Episcopum consecratus est. Sedit autem prædictus Pontifex annis XX. mensem unum dies XVI. & in die S. Victoris anno Christi MCXL. moritur. versus:

M. cum centeno triginta sic quoque deno
Præsul honorandus meritis obiit Sigewardus,
Hunc dolet ecclesia, cui dedit ipse sua.

Temporibus istis Moniales ordinis S. Augustini locum, qui dicitur Wedder/ prope Hanoverre intraverunt. Antequam enim Moniales antedictæ locum & monasterium prædictum intraverunt, Canonici regulares ibi habitabant. Qui propter vitam & conversationem eorum nimis secularem ejecti fuerunt, & moniales de Mona-

sterio Quernheim per Comites de Winstorp & Lowenrode adductæ sunt in die S. Catharinæ virginis anno MCXIV.

Monasterium Levern quidam sacerdos ejusdem Ecclesiæ plebanus, divitiis & temporalibus bonis abundans, fundavit. Hic Deo inspirante summum adiit Pontificem, ut de bonis, sibi à Deo collatis, monasterium virginum, juxta dictam Ecclesiam erigere posset, humiliter postulavit. Papa vero hoc audiens, petitioni suæ condescendens, animo libenti postulata concessit. Clericus ergo præfatus domum cum gaudio reversus, curam dicti Monasterii suscipiens Præpositus est effectus. Isto per mortem sublato, secundus & tertius usque ad quartum, qui prædictum Monasterium de lignis constructum ex lapidibus, sicut & in præsentiarum videtur, construxit. De his quatuor Monasterii columnis iste versus sub Imaginibus præfatorum Dominorum in dicto Monasterio scriptus habetur scilicet:

Fundavi, rexi, successi, pondera vexi.

Henricus vicesimus quartus Episcopus. Iste primo fuit Abbas S. Mauricii in insula ordinis S Benedicti. Tempore istius cœnobium in Schinna ordinis S. Benedicti in honorem S. Viti sociorumque ejus per Comites de Hallermont anno Domini MCXLVII. fundatum est. Et hujus cœnobii primus Abbas de Monasterio S. Michaelis in Hildenesheim assumtus est. Item Monasterium in Lucka in honorem S. Georgii martyris egregii an. Christi MCXLIII. per Comites de Halremont & Oldenborg/ qui fuerant hæredes Domini & Comites in Lucka/ fundatum est. Item dedit fratribus curiam in Ghelenbeck. Sedit autem dictus præsul annos XII. menses II. dies III. Obiit anno Christo MCLVI. in crastino Pontianæ virginis.

Wernerus vicesimus quintus Episcopus. Iste fuit quondam majoris Ecclesiæ Præpositus, & fuit Domini Wilhelmi Imperatoris consanguineus. Sub isto quidam famosus miles nomine Mirabilis vixit. Abisto milite capella & curia, quam Monachi de Insula Mindensi ordinis S. Benedicti possident, dicta & cognominata est Mirabilis broke. Magnus erat & largus benefactor Ecclesiæ Mindensis, qui postea sub annis Christi MCLXIIX. ante altare virginis Mariæ in majori Ecclesia, aquilonarem partem versus, sepultus est. Item præfatus Pontifex Monasterium in Schinna anno MCLVI anno ordinationis ejus primo dedicavit. Sedit autem præsul Wernerus annis XVII. mensibus IV. & an. Domini MCLXXIII. obiit in vigilia Sancti Martini.

Post obitum vero istius Episcopi anno sequenti Kalend. Februarii Henricus Dux Saxoniæ curiam in Lethen cum omnibus bonis & suis attinentiis dedit Ecclesiæ Mindensi: Item S. Gorgonii brachium preciose adornatum.

Anno vicesimus sextus Episcopus ex Comitibus de Blanckenborg. Iste benedictus Antistes videns suam Ecclesiam majorem à tempore Engelberti antecessoris sui, sanctorum reliquiis esse orbatam, & per incendium evacuatam, Dei inspiratione motus, per interventum Imperatoris laboriose locis de diversis multa sanctorum corpora collegit, & ad patrocinandam & tuendam Ecclesiam suam Mindam transtulit & locavit. Reliquiæ vero beatæ Mariæ Magdalenæ inter alias reliquias per ignem consumtas intactæ permanserunt. Unde Canonici devotione quadam ad beatam Mariam Magdalenam allecti, tempore Bruningi de Engelingheborstellæ illius Ecclesiæ tunc Decani in quodam capite argenteo ad honorem dictæ formato devote locaverunt. Igitur cum reliquiæ capiti imponi debebant, Decanus antedictus in hæc contumeliæ verba prorupit, dicens, quod propter tantillum suorum ossis tantæ expensæ fieri non deberent. Sed ecce Deus omnipotens sanctorum suorum reliquias, quantumcunque parvulas, summè esse honorandas volens demonstrare signo cum evidenti, ut de cætero linguam ad talia non laxaret, misericorditer eum punivit. Unde reliquiis sacrosanctis manibus pollutis contemtibiliter tactis, quia mulieri eadem nocte, quod postea etiam fatebatur, condormierat, ecce sine mora ad quantitatem magnæ crucis pustula in manu sua cum tanto dolore, cunctis videntibus apparuit, quod manum suam credebat ex reliquiarum tactu esse perforatam miserabiliter clamitabat. Sunt autem hæc pignora integra in prædicta Ecclesia conservata, scilicet, beatorum Feliciani Episcopi Fulginensis, & martyris Carpophori & Abundi, Theodori Episcopi, Sophiæ viduæ in cujus capitis ornatu versus isti sculpti habentur.

Sedi-

Sedibus bis sanctam transmisit Roma Sophiam,
Splendor gemmarum cujus caput ornat & aurum.
Qui mirantur opus venerentur quod tenet intus,
Quem fert ornatum superat radiis meritorum.

Per versus istos apparet, quod caput prædictum coronam auream gemmis adornatam habuerit, sicut etiam sæpius audivi, ac certum vestigium adhuc apparet in capite. Sed parcat illi omnipotens, quem à tanto thesauro clenodium tale abstulisse, intellexi. Item in prædicta Ecclesia de sanctis istis, de quolibet magna pars habetur, scilicet Timothei Apostoli, qui in theca argentea ibidem videtur: Gorgonii, Nazarii Rusticiani martyris, Audentii, Justini, Felicitatis, Alexandri, Pamphili, Felicis Episcopi, Vigilii Episcopi, Speciosæ virginis, capita duorum Maurorum: Quatuor ansæ de B. Petri Apostoli cathena. De quibus sororibus ordinis prædicatorum nunc Lemego degentium, una ansa, quando in Lode degebant, fuit data: Cathena S. Feliciani, in qua Romæ vinctus ducebatur: Brachium S. Annæ devote adornatum: Brachium S. Gorgonii preciosum. Insuper duodecim membra integra ad laudem & gloriam illius, qui in sanctis suis mirabilia operatur, nec non ad sæpe dictæ Ecclesiæ defensionem & patrocinium, sunt locata.

Item temporibus istius Episcopi Domina Oda Comitissa de Blanckenborg contulit dictæ Ecclesiæ magnam cortinam artificioso ingenio contextam, ac opere contextili consummatam: cujus materia est: Sancti per fidem vicerunt regna. In cujus circumferentia sequentes reperiuntur versus. Et credo quod sit hic in duobus versibus defectus, quia forte in capite cortinæ inveniuntur defectuosi.

Qui legis hos flores, virtutum collige mores,
Philosophos sequere benefac vitia cavere.
Parcius utaris verbis & honesta loquaris:
Nam non vinosus homo fit magis artis amicus.
Sed bibe raro merum, quia turbant pocula verum,
Nam non vinosus homo fit magis ingeniosus.

Item prædicta Comitissa dedit duo dorsalia eodem opere contexta, vitas & passiones sanctorum Petri Apostoli, Gorgonii: Item Dorothei continentia. Item Imaginem B. virginis argenteam & deauratam preciosam, & pannum rubei coloris sericum gentili opere contextum, sub quo chrisma benedicendum consuevit. Transiit autem prædictus Pontifex Anno ex hoc mundo postquam annos XIV. sederat in claritatem lucis æternæ in crastino S. Valentini martyris anno MCLXXXV. versus:

Res bene disponens bis binis & quater annis
Claruit insignis laude, beatus obit.
Bederic & Conegunt me dudum composuere
Pro spe cœlestis regni Dominoque dederunt.

Dethmarus vicesimus septimus Episcopus. De isto antistite sancto fertur, quod Dominus propter merita sua aquam convertit in vinum. Et hoc modo isto peractum factumque intellexi. Cum enim dictus præsul in die Parasceves officio peracto divino pane & aqua ob reverentiam passionis Dominicæ devotius abstineret contigit, ut aqua per ministros allata, bina vice in vinum fuit transmutata. Tandem Episcopus tertia vice aquam videns hauriri, & vinum inveniens à Domino hoc factum esse intellexit. Unde id quod sibi ex speciali gratia à Domino datum fuit, gratiarum actione libentique animo gustavit ac bibit, Dominumque in suis donis plus, quam dici potest, benedixit. Tempore istius Monasterium in Neuborpe Monialium ordinis S. Benedicti, sub præposito Simone, qui prædicto Pontifici consanguinitate erat propinquus, scilicet, avunculus, in honorem S. Martini fundatur.

Item Ecclesia S. Johannis Evangelistæ collegiata in Minda à venerabili viro, Domino Ramwardo, majoris Ecclesiæ Præposito, circa annum Domini MCCVI. fundata fuit, in qua postmodum sepultus in choro quiescit.

Item Cometia de Hoje originem habuit, de quo extat versus:

Anno M. duo CC. Hojensis fit Cometia

Item Dominus Ico majoris Ecclesiæ Decanus fundavit Ecclesiam S. Simeonis in Minda, quæ à Conrado Episcopo anno Domini MCCXIII. consecrata est. Circa id tempus,

tempus, scilicet, anno MCCIII. ordo Prædicatorum sub B. Dominico initium habuit. unde versus:

Tria CCC bis mille quo tempore primitus ille
Sumsit tunc ortum sacer ordo Prædicatorum.
Fundatur fratrum nihilominus ordo Minorum.

Sedit autem præsul prædictus annis XXI. menses IV. & totidem diebus, & in vigilia B. Thomæ de Aquino anno Domini MCCVI. cœli ingressus est januas.

Henricus secundus nomine vicesimus octavus Episcopus. Iste circa annos Domini MCCIX. Mindensi Ecclesiæ præfuit, eamque rexit. Sedit autem annis tribus, & in die S. Praxedis virginis moritur.

Circa ista tempora claustrum S. Mariæ (al. Mericnse) an. Domini MCCXV. de villa Thodenhusen translatum est. In monte enim Wedegonis primo apud B. Margaretham fuerat fundatum, sed postea ad villam prædictam, ubi non plene duobus annis moram traxerunt. Tandem propter loci ineptitudinem, & inconvenientiam ad locum, ubi nunc degunt translatæ sunt. Iste Henricus Episcopus dedit ad præbendas fratrum decimam Bischoppeshagen.

Item capella & majus altare in Schoumborg à Domino Bernhardo Selonensi (al. Senonensi) Episcopo in honorem S. Pancratii martyris consecrata sunt, anno Christi MCCXXI.

Conradus vicesimus nonus Episcopus, ex Nobilibus de Deipholte. Iste Castrum Reineuberg ædificat: quamvis tamen aliqui dicant hoc longe ante constructum esse. Anno Christi MCCXXIII. locus S. Mariæ ad instantiam Bernhardi Comitis de Welpe translatus est. Item Monasterium Monialium in Rintelen circa annos Domini MCCXXX. parum ante vel post per Nobilem virum Adolphum Comitem de Schoumborg de Olden-Rintelen translatum est, & in honorem S. Jacobi Apostoli à fundatore est constructum. Degebant enim antea in loco, qui dicitur Bischopperode prope Greuen Alveshagen ubi Episcopus Mindensis primo sub Regula Cistertiensium eos constituit: Sed nunc sunt sub regula S. Benedicti, & habent Abbatissam. Hic etiam vir inclytus tria Monasteria religiosorum dudum fundaverat: duo in civitate Hamburgensi; unum de ordine Prædicatorum, alterum de ordine Minorum, tertium vero in oppido Kilensi sub regula & institutione confessoris almifici Francisci. Ubi postea ex voto, propter quandam victoriam, quam Deus omnipotens miraculose & inopinate sibi dederat, anno Domini MCCXXXVII. intravit, & in eo religiose laudabiliterque, non sicut Comes, sed sicut unus ex eis, cum quibus vivebat, XXIII. annis conversatus est. Tempore vero succedenti ad curiam Romanam pro dispensatione perrexit, ubi in subdiaconum ordinatur: per manus vero venerabilis Fratris Johannis de Wildeshusen, Episcopi Bosnensis, in Diaconum ordinatus est. Tandem vero per Dominum Johannem Episcopum Lubecensem ordinem Sacerdotalem adeptus est.

Moniales illæ, de quibus antea diximus, prius habitu utebantur nigro, sub regula Beati Augustini: Sed propter visionem, quam prædictus Pater, & Comes viderat in ædificatione, in habitum coloris albi, sub regula S. Benedicti, de consensu Episcopi & suorum superiorum, permutavit. Apparuit siquidem sibi, quod viri numero XII. laborantes omnes albis stolis essent induti. Unde vir inclytus intelligens, per talem visionem sibi cœlitus ostensum esse habitum Prædicatarum: & in album, sicut dictum est, colorem permutavit.

Item circa id tempus Fratres ordinis Prædicatorum à Dominis Canonicis Ecclesiæ Mindensis, scilicet, Præposito & Decano, qui protunc in curia Romana pro negociis Ecclesiæ suæ extiterant, ad civitatem Mindensem vocati sunt. Anno Christi MCCXXXVI. in die Conversionis S. Pauli apostoli, prædicatoris gloriosissimi, Fratres ad habitandum Mindam intraverunt. Et primo apud S. Johannem, secundo vero ad plateam Vitebullen-strate, ubi puteum, quem nunc fratres eremitæ ordinis S. Augustini possident, fodientes, moram traxerunt. Tertio vero ad aream, ubi nunc degunt, à quodam milite dicto de Veldertzen recepti sunt. versus:

M. bis

M. bis CC. ter denis transactis quoq; senis,
Pauli terrenis festo qui versus habenis
Delubrum pœnis sic L. situatur amœnis.
Fac vitæ cœnis vescatur Rex duodenis.

Transiit autem ex hoc mundo dictus Præsul postquam Ecclesiam Mindensem rexerat annis XXVII. Et in die beatorum Johannis & Pauli in pace sepultus est, anno Christi MCCXXXVI.

Wilhelmus trigesimus Episcopus. Iste castrum Nienhuß / nunc desolatum, anno MCCXLII. ædificat. Sedit autem annis V. mensibus X. & unum diem: & in die Pancratii anno Domini MCCXLIII. moritur. Istis temporibus inclytus vir, Frater Otto de Hoja, multo labore & expensis sorores ordinis Prædicatorum, nunc Lemego degentes, de Westerſiecke in Loden transtulit. versus:

Iste procul toto ceu lumen in orbe lucerna
Lucet, & in cœli lampade lumen habet,
Non ex ista latens modio candela sub arcto,
Sed nitet in media præradicatque domo.

Johannes tricesimus primus Episcopus. Iste tres turres in novo castro & Retenberge exstruxit. Item medietatem Wunstorpe cum suis attinentiis pro CC. marcis comparavit. Obiit autem anno Domini MCCLII. octava Epiphaniæ Domini. Et sedit annis XI. mensibus VII. duabus septimanis, & duobus diebus. versus:

Hoc mundi commune jubar, sydus generale,
Omnibus in media nube revelat iter.

Wedekindus de Hoja tricesimus secundus Episcopus. Iste Cometiam de Steinwede à Nobilibus viris Dominis Johanne & Gerhardo Comitibus de Schoumborg / quæ fuerat prius Alberti Ducis Saxoniæ, pro DCCC. marcis argenti examinati anno MCCLXVIII. comparauit. Item oppidum Hameleu à monachis de Fulda pro D. marcis argenti examinati in Colonia persolvendis, sub certis pœnis, & Quitatione ducentarum marcarum; & cum hoc Advocatiam, quam Comes de Eberstein jure homagii à dicta Ecclesia Fuldensi habuerat. In quam venditionem Comes & oppidani minime consenserunt, anno MCCLIX. Contra quos Episcopus prælia constituit, & juxta villam Sedemunde omnes vicit, & victos Mindam versus adduxit: Multi etiam in ore gladii ceciderunt, anno Christi MCCLXI. ipso die Panthaleonis. Istius Ecclesiæ Hamelensis fundatio præcessit fundationem Ecclesiæ Mindensis, annos XXV. à tempore illo, quo B. Bonifacius eam consecraverat.

Item Ducem de Lüneburg / & Comitem de Wünstorpe maximo cum exercitu, Deo & civibus suis Mindensibus cooperantibus, in bello devicit, unde in illius victoriæ memoriam quatuor vexilla in majori Ecclesia propendentia in præsentiarum videntur. Item post habitam de dicto bello victoriam, civibus suis Mindensibus idem præfatus Episcopus Sylvam dictam Minderwolt / omni cum jure suo proprietateque ob gratitudinis caussam in perpetuæque memoriæ ostensionem libere donavit, contulit & resignavit. Item Ecclesiam Fratrum Prædicatorum in Minda una cum fratre suo germano, scilicet, Gerhardo Verdensi Episcopo, & Fratre Henrico primo Episcopo Osiliensi magna cum solemnitate simul & devotione anno MCCLX. consecravit. Tandem post diversa opera insignia ad suæ Ecclesiæ ampliationem non modicam, Domino jubente, de hoc mundi carcere in cœli palatium feliciter intravit, anno Christi MCCLXI. in vigilia beati Apostoli Matthæi.

Sedit autem annis VIII. & totidem mensibus & septimanis, & diebus V. versus:

Non ventus, non aura potest extinguere lumen
Istud & æterno lumine flamma viget.

Cono tricesimus tertius Episcopus. Iste sedit annis IV. mensibus V. & totidem diebus. Obiit autem anno Domini MCCLXV. in cathedra S. Petri. versus:

Nocte pater media quando sopor occupat artus,
Fessaque membra levat fortius alma quies:
Surgit in arma precum, totoque è corde tonanti
Supplicat, ut miseras contueatur oves.

Fuit iste Episcopus de Nobilibus Deipholte: Sed alii dicunt de militaribus de Weige diœcesis Bremensis.

FRATER OTTO tricesimus quartus EPISCOPUS de ordine Prædicatorum, ex humili prosapia de oppido Stendal oriundus. Iste erat vir per omnia laudabilis, cujus memoria propter multa ejus opera commendabilia in benedictionibus dulcedinis permanebit. Dominis enim Canonicis bona in Borbere pro memoria legavit. Fratribus vero Prædicatoribus in Minden privilegia gratiosa de curia ordinavit Romana, & per se, sicut sui antecessores Wilhelmus & Wedekindus fecerant, largitus est. Domum etiam ante cœmiterium Fratrum ad Orientem perpetuo possidendam pro memoria legavit. Item castrum Reinenberg / quod Comes Deipholte violenter & traditiose occupaverat, sua sagacitate & prudentia recuperavit.

Temporibus istis pons trans Weseram non erat, sed omnia navigio traducebantur, nec murus Orientem versus à privatis Canonicorum usque ad portam Weseræ. Ista auxilio & consilio suo emendata sunt.

Sedit autem dictus præsul Otto annis sex, mensibus XI. unam septimanam, dies duos. Transiit autem ad Dominum in octava S. Martini Episcopi circa annum Domini MCCLXXV.

Per idem tempus beatus Thomas de Aquino ordinis Prædicatorum sanctissimus, migravit ad Dominum: cujus transitus Domino Alberto Magno, quondam Ratisbonensi Episcopo, in conventu Coloniensi existenti, ostensus est. Is multis Fratribus præsentibus in lacrymas prorumpens, dixit filium suum in Christo carissimum Thomam de Aquino migrasse à corpore, quod veritate comperta inventum est, Doctorem prædictum eadem hora à seculo migrasse. Superuixit autem Dominus Albertus fere V. annis, & tunc illa laboriosissima & sanctissima anima carne solvitur, & congregatione omnium collegiorum & totius civitatis Coloniensis, nec non & Dominorum in circuitu per reverendissimum Dominum Sigfridum Archiepiscopum Coloniensem, anno Domini MCCLXXIX. octava beati Martini in choro Fratrum sui ordinis ibidem sepelitur.

Volquinus tricesimus quintus Episcopus, ex Comitibus de Schwalenberge. Iste de villa Lübbecke fecit oppidum: Et Canonici de villa Alden sive Alen / sunt Lübbecke translati. Tempore istius floruit Deo & hominibus acceptus Frater Borchardus Hiddinck. Iste inter alia miracula, quibus Dominus servum mirificavit suum, dictum Pontificem excœcatum beneficio oculorum illuminavit, unde in istius memoriam Imaginem virginis benedictæ cum lampade, quæ super ejus sepulcrum videtur, Præsul dictus ordinavit & patrem antedictum, sicut in visione acceperat, clero & populo præsente ac vidente de cœmiterio Fratrum ante altare virginis gloriosæ, ubi pater sanctus crebro orare consueverat, sine omni corruptione & fœtore tumulavit, anno Christi MCCLXXX. ipso die Godehardi Episcopi.

Conradus secundus nomine, tricesimus sextus Episcopus, ex Nobilibus Saxoniæ de Wereberge. Temporibus istius castrum Comitis de Hoja Hoje / anno Domini MCCXCV. constructum est. Item Dominus Harbertus de Mandeslo / Decanus Ecclesiæ majoris, in jure canonico Licentiatus ordinem Prædicatorum Mindæ intravit. In quo officium Prioratus annis XV. laudabiliter & religiose tenuisse, repertum est. Obiit ante dictus Præsul Conradus quartus Kalend. Julii in die beatorum Marcellini & Petri anno Domini MCCXCV.

Ludolphus 37. Episcopus de Rostorpe / natione Saxo. Iste castrum Steigerberge anno Domini MCCCIV. ædificavit & Dominum Simonem de Lippia, militem in armis strenuum & bellicosum, & Gerhardum Advocatum de Monte, Deo & civibus suis cooperantibus, in bello juxta sylvam dictam de Santuort anno Domini MCCCI. in vigilia assumtionis Mariæ virginis viriliter devicit. Unde in istius victoriæ memoriam processio extra civitatem à personis devotis omni anno in vigilia prædicta fieri consuevit. Sub eo etiam capitulum secundum Fratrum Prædicatorum in Minda celebratum est, Anno Domini MCCCVII.

Sorores ordinis Prædicatorum de Lothen in Lemego / in non modicum Mindensis Ecclesiæ detrimentum, se transtulerunt, ubi in majori pace securiusque pacis auctori Deo famulari cupientes Monasterium ibidem anno MCCCVI. ædificare cœperunt. Item

Item suburbium S. Simeonis in Minda in die S. Hippolyti ex integro per incendium deletum est. Obiit autem prædictus Ludolphus Episcopus anno Christi MCCCXIV. in die S. Albani martyris.

Otto (al. Gotfridus) Comes de Waldegge/ tricesimus octavus Episcopus. Iste castrum Peterßhagen secundo Episcopatus sui anno, hoc est, an. Domini MCCCXV. in die S. Walburgis, erexit. Sub hoc platea pistorum Mindæ totaliter periit. Iste præparamentum pulcrum cum cappa ejusdem coloris Ecclesiæ suæ comparavit. Per idem tempus Otto de Nienhuß de conventu Mindensi recedens, nomenque suum mutans, Wilhelmum de Boldensleve se nominavit: ex parte enim matris, quæ erat de genere illorum de Boldensleve nobilis erat. Accessit ad curiam Romanam, & absolutione pro apostasia accepta, ad terram sanctam perrexit, quam ad instantiam unius Cardinalium gratiose sic legenti post descripsit. Hic postea in sui reversione ad ordinem redire disponens Coloniæ, apud Fratres Prædicatores defunctus est. Obiit autem præsul prædictus altera die S. Servatii Episcopi anno Domini MCCCXXIV.

Lodewicus filius Ducis de Lüneborg tricesimus nonus Episcopus. Iste ob reverentiam beati Petri casulam pulcerrimam lapidibus preciosis & margaritis ornatam, cum mitra Pontificali valde preciosa, quæ mater sua sibi cum Pontifex esset, obtulerat, Ecclesiæ suæ reliquit.

Temporibus istis castrum Nienhuß à Comitibus de Hoja ipso die Sixti Papæ anno Christi MCCCXLVI. captum est & destructum.

Eodem anno ipso die decollationis S. Johannis Baptistæ castrum Schlottelborg ædificatum est. Item aquæ Weseræ in tantum excreverunt, quod civitatem Mindam intrantes per majorem Ecclesiam ad forum usque pervenerunt, & ostium portæ civitatis quatuor vel quinque pedibus ad minus superius totum impleverunt & super illum altum pontem, quem funditus destruxerunt, elevatæ sunt anno Domini MCCCXLII. in die beatæ Mariæ Magdalenæ parum ante vel post, unde hi sunt versus:

Post M. post tria C. post quatuor Xque duoque
Wesera per Mindam tumuit multamque per undam.

Sedit autem dictus Antistes annis XXII. mensem unum, dies quatuor: sepultusque in Monasterio Monialium Walsrode/ anno Christi MCCCXLV.

Item Monasterium in Egestorpe sub regula S. Augustini constructum & fundatum est. Quod tempore succedenti dictus Episcopus Lodewicus, qui suum totum officium, tam ordinationis, quam consecrationis, per seipsum facere consuevit in honore virginis Mariæ consecravit. Intellexi etiam à fide dignis, quod ipse idem Episcopus castrum Bokelo contra Comitem de Wunstorpe/ quem vinctum cum filio suo Mindam adduxerat, cujus adjutores erant Duces de Lüneburg/ & inveterati æmuli, Ecclesiæ Mindensis de Hoja Comites, ædificavit. Sed miles quidam de Mönnichhusen ab Ecclesia Mindensi prædictum castrum traditiose alienavit, & nobili Comiti de Schowenborg tradidit.

Gerhardus primus nomine, Nobilis Comes de Schoumborg quadragesimus Episcopus. Isti à Papa Clemente VI. sub annis Domini MCCCXLVII. de Episcopatu fuit provisum. Hic castrum Raden anno MCCCLVIII. comparavit.

Sedit autem annis VI. mensibus tribus & totidem diebus: & in die Circumcisionis Domini obiit sub annis MCCCLIII. cujus anima in sancta requiescat pace.

Theodoricus tertius nomine, quadragesimus primus Episcopus de ordine Cistercienfium. Hic de ordine assumtus fuit Episcopus Ebronensis, post Slesuicensis. Post hoc anno Domini MCCCLIII. Kalend. Martii Mindensis fit Episcopus. Demum & ultimo in Archiepiscopum Magdeburgensem anno Domini MCCCLXI. assumtus est. Iste vocabatur Theodoricus Kagelbyrt/ doctus & cognominatus vir, plebeii generis de Stendalia natus, Carolo Cæsari admodum commendatus.

Gerhardus secundus nomine, Nobilis Comes de Schoumborg quadragesimus secundus Episcopus. Isti Dominus Papa Innocentius Sextus sub annis MCCCLXII. de Episcopatu 4. Idus Januarii providit. Iste etiam oppidum Petershagen construxit. Tempore istius Comes Adolphus de Marcka circa festum SS Petri & Pauli Apostolorum Mindam obsedit diem usq; in tertium. Tandem anno MCCCLXVI. cum nobili viro Domino Adolpho Comite de Schowenborg in magnam suæ Ecclesiæ desolationem, ad terram sanctam vadens, in mari diem clausit extremum, in vigilia S. Michaelis. De cujus commendatione tales exstant versus:

Hic est Gerhardus de Schoumborg *nullibi tardus*
Qui cum processit prudenter singula gessit.
Clerum Mindensem clavem bene rexit & ensem,
Oppida construxit, detractaque castra reduxit,
In mensa Princeps, in militia fuit anceps.
Cur sibi non pœna, sed sit Domini peto cœna.

Prædictus vero Comes Adolphus ulterius perrexit terram sanctam versus suam peragendo peregrinationem: sed in reditu ad Principem usque Sclavorum devenit, qui prece devictus apud Principem Sclavorum moram aliquandiu traxit, & omnia tam benevolè gratanterque disponens, sic quod Princeps præfatus Comitem illum capitaneum suum contra infideles Christiani nominis hostes effecit. Qui quamplurima contra eos committens dura bella tandem Domino volente ipse Comes prædictus cum quampluribus Nobilibus ac aliis fidelibus in acie belli occisus est pro Dei fide, prope Famagustam civitatem Cypri in vigilia S. Eduardi confessoris. Quo peracto princeps prædictus hæsitans quod honoris, quod laudis, dignitatisq; tanto impenderet Comiti, veritate comperta, illum de partibus adfuisse Saxoniæ, & fratrem suum Mindensem Episcopum in mari diem obiisse fecit Comitem sæpedictum laniatim dividere & assare, & postea speciebus aromaticis reponi ad tumbam pulcerrimam, & ad Ecclesiam translegare Mindensem: ubi diem in hodiernum in pace quiescit. Quod audientes fratres, & filii sui Comites de Schowenborg / præfata in Ecclesia unum fundarunt altare, quod sanctæ nuncupatum Catharinæ, in memoriam præfati suorumque amicorum benigne dotarunt, ad quod Comites sæpedicti in perpetuum sunt, & erunt præsentatores. De hujus Comitis commendatione exstant tales versus:

Ter CCC. milleno sexageno quoque deno,
Adolphus dictus Comes in Schomborg *benedictus,*
Octobris pleno surgente die duodeno,
Emisit flatum Domino gratum atque beatum.

Otto de Wettin Nobilis quadragesimus tertius Episcopus, quondam Wormatiensis Cantor, & Decanus Maguntinus. Hic per Carolum quartum promotus, Episcopatum promeruit Mindensem. Postquam vero Mindam in vigilia corporis Christi pro Episcopo introductus fuerat, modico tempore scilicet usque ad festum S. Alexii confessoris supervixit, & hora quasi decima post solis occasum diem clausit extremum, sepultusque in choro Fratrum Prædicatorum à Canonicis suis lacrymis cum multis. versus,

Præsul famosus venerabilis & generosus
Sedis præsentis hic conditur in monumentis:
Cujus cognomen de Wettin *Ottoque nomen.*
Mille trecent L. & X. octavo mortis eum lex
Interimens stravit Alexius hunc & humavit.

Post vero dicti Ottonis Episcopi cives Mindenses duo castra uno & eodem anno videlicet Blote & Barenholte vi armorum cœperunt, & pro parte igni tradiderunt.

Item anno MCCCLXVIII. oppidum Lübbecke à Domicello Simone de Lippia spoliatum, & incendio traditum est, ipso die Magni. Anno vero sequenti reverendus pater Johannes de Barchusen domus Mindensis, migravit ad Dominum sepultusque est in Brugis. Anno autem Domini MCCCLXX. in die Margarethæ virginis Pater & Frater Johannes Loc viam universæ carnis ingressus est, sepultusque in Tremonia ante portam conventus ibidem. Eodem quoque anno recolendæ memoriæ Frater Henricus de Hervordia post labores, quos in studendo dictandoque desudaverat anno Domini MCCCLX. ipso die beati Dionysii migravit ad Dominum, sepultusque ante ostium chori ambitum versus. Deinde an. Domini MCCCLXXVII. de voluntate ac mandato Caroli Bohemi, Romanor. Imperatoris exhumatus, & ante altare majus penes candelabrum Stannerum denuo sepultus est, cujus anima requiescat in pace.

Wedekindus secundus nomine Nobilis de Monte, quadragesimus quartus Episcopus. Iste anno Domini MCCCLXIX. VII. die mensis Octobris Mindam fuit introductus, & pro Episcopo receptus. Tempore istius scilicet an. MCCCLXXII. circa ascensionem Domini platea pistorum à porta Weseræ, usque ad vicum Hellingestrate cum omnibus fere ædificiis circa Ecclesiam S. Johannis Evangelistæ per incendium destructa fuit.

Item eodem anno beatus Felicianus Fulginensis Episcopus & martyr, cujus corpus in Mindensi Ecclesia requiescit, diversis miraculis coruscare cœpit. Et ideo prædictus Pontifex festum ejus per totam diœcesin Mindensem solemniter celebrari instituit.

Item anno Domini MCCCLXXVII, ipso die Scholasticæ virginis fuit magna Weseræ inundatio, & tanta, quod ad medium fori aquæ usque pervenerunt. Item temporibus istius celebratum est quartum capitulum Fratrum de ordine Prædicatorum in festo S. Michaelis Archangeli, cui venerabilis beatæ memoriæ Pater & Frater Johannes de Ovenstede tunc prædicti Monasterii Prior præfuit: qui ipso die S. Remigii Episcopi anno MCCCLXXIII. de hac mundi miseria beneficio mortis mediante ereptus est. Hic cum de Lemego, ubi obierat, in curru fuisset adductus, tanta populi multitudo convenerat, quod in civitate Mindensi in morte cujuscunque nullus meminerat se simile vidisse, unde sicut eo vivente ad audiendum Dei verbum, sicut egregius prædicator fuerat, multos convocaverat & attraxerat, sic pariformiter Dominus in morte multorum præsentia non sine gemitu & lacrymis multorum honorare dignatus est. unde quidam de eo tale Epitaphium cecinit:

Quid tibi conscribo lector cogitare nequibo;
Notus eras patriæ, mi pater egregie.
Tullius abore, Cato mente, Parisque decore,
Pythagoras vita gemina virtute polita,
Quid tibi natura poterat superaddere plura
Siste pater siste, quis sis lapis exprimit iste.

Sepultus est ante ostium Capitolii feliciter in Domino quiescens.

Anno istius Wedekindi X. qui est annus Domini, MCCCLXXVII. XV. die Novembris Imperator Carolus IV. Mindam intravit, ubi in conventu Prædicatorum diem usque in tertium moram traxit. Et eodem anno Imperatrix eum secuta, hora eadem, qua Imperator intravit in vigilia B. Pauli primi Eremitæ pervenit.

Anno vero Domini MCCCLXXIX. in crastino S. Urbani Papæ tanta tempestas ex grandinibus ad quantitatem ovorum, magnorum tonitruorum & pluviarum in Minda est exorta, quæ & segetes & vineas & arbores multas destruxit, tam horribiliter, quod nullus viventium recordatus sit se simile vidisse. Videbatur etiam peregrinis de Aquisgrano venientibus in monte Wedegonis, quod quidam globus igneus immensus & nubes etiam terribiles, & densissimæ supra civitatem sic apparuerunt, quod timebant dictæ civitatis ruinam imminere.

M. trecento cum nono septuageno
Quæ sata donat ei grandinat ira Dei.

Mindæ districtus conterrent fulminis ictus,
Penteque profesto quinta feria memor esto.

Item anno Domini MCCCLXXIII. ipso die beati Jacobi Apostoli Nobilis Dominus Otto Holsatiæ & Schowenborg Comes, Ducem de Lüneborg Magnum nomine, Deo favente, in conflictu prope Eckte devicit & occidit. Juravit autem Dux prædictus, se velle suo cum exercitu in Cometia Schowenburgensi pernoctare: antequam ergo pernoctavit, prædictus Comes eum occidit. Unde veritate comperta de juramento facto, Comes sæpedictus Ducem mortuum vehi fecit ad Ecclesiam Parochialem Divi Jacobi in villa Grove / ut scilicet ibi secundum suum juramentum pernoctaret. Mane autem facto solemnes ibi fecit peragere exequias, sicut tanto decuit Principi. Quibus finitis prænominatum Ducem mittit in Ducatum suum. De cujus Comitis commendatione cecinit quidam dicens:

Virgula virtutis ortum trabis ex Gedeone
Moribus astutis cape carnem cum ratione.

Item anno Domini MCCCLXXXVIII. altera die post corporis Christi, fuit prælium sive conflictus prope Winsen: & Dux Brunsuicensis & Lunæburgensis prælium obtinuit & victoriam acquisivit.

Otto tertius nomine, Nobilis de Monte, præfati Wedekindi germanus, quadragesimus quintus Episcopus Mindensis. Iste Dominium Montis Ecclesiæ Mindensi perpetuo possidendum resignavit. Qui obiit sub annis Domini MCCCXCVII. ipso die circumcisionis sepultusque est in choro Ecclesiæ Mindensis, De cujus commendatione exstant tales versus:

Hic jacet electus Otto præsul modo tectus,
Qui meritis magnus fuit & mansuetus ut agnus.
Hic duo castra dedit sedi quo tempore sedit,
Et sibi districtum Montis genitore relictum
Pro quo Christus ei tribuat sedem requiei.

Wilkinus qui & Wilhelmus quadragesimus sextus Episcopus Mindensis ex militaribus de Bücken tempus & tempora dimidium temporis sedens.

Marquardus de Randegge / quadragesimus septimus Episcopus, fit Constantiensis Antistes.

Otto de Retbberge Comes, quadragesimus octavus Episcopus. Iste ex curiæ provisione non postulatus Episcopatui præficitur, sedit annos tres.

Wulbrandus Comes de Hallermundt / quadragesimus nonus Episcopus. Hic fuit antea Abbas in Corbeja, & de Abbate electus est in Episcopum Mindensem: Qui commendabilia non modica apud prædictam fecit Ecclesiam. Nam Deo & beatis Petro & Gorgonio patronis suis coadjuvantibus castra Wedegenstein de manibus Nobilis viri Simonis (al. Bernardi) de Lippia, & Reinenberg de manibus Nicolai Comitis de Teckenborg / & Raden de manibus Johannis Bock obsidendo viriliter armataque manu præliis cum multis expugnando devicit, & in pristinum statum reduxit, in corporis tamen sui detrimentum, quia ex nimiis præliis cum præfatis constitutis, cicatrices permaximæ instar piscis assati & in facie, & in aliis partibus corporis sui ex vulneribus occalluerunt. Tandem post multa opera ejus commendabilia, Domino vocante, de hujus mundi miseria sublatus est ultimus nihilominus Comitum de Hallermundt existens. Sepultus est in Ecclesia Mindensi ante altare S. Petri in medio Ecclesiæ. De cujus commendatione tales exstant versus:

M C. quater ter X. simul à Christo datur & sex
Præsul Wulbrandus de Hallermundt venerandus
Est hic portatus dum Stephanus est lapidatus.
Ut Leo qui fremit pugnans tria castra redemit
Vincens armatus multos hic est tumulatus.
O Deus in cœlis nunc gaudeat iste fidelis.

Sedit

Sedit autem annis XXX. & tribus mensibus percussus apoplexia.

Albertus Comes de Hoja quinquagesimus Episcopus Mindensis. Hic electus fuit in filium adoptivum à dicto Wulbrando Episcopo, & ultra XX. annos fuit administrator Ecclesiæ Mindensis. Cujus caussa hoc narratur: unus Curtisanorum impetravit Ecclesiam in Idensen/ quæ spectat ad collationem Episcopi Mindensis. Is cum Mindam veniret cum executorialibus literis, prædictus Episcopus dictam Ecclesiam suo scriptori conferebat. Tandem præfatus Curtisanus Minda exiens in Insula, ubi Monachi ordinis S. Benedicti prope civitatem habitabant, à filio dicti Episcopi captus & detentus est, & in cippum castri Montis atrocissime inclusus, post passiones injuriasque multas sibi illatas positus ad saccum & projectus in flumen Weseram suffocatur, & spiritum Domino commendavit. Post aliquot vero dies, piscatores saccum invenerunt, & ad Ecclesiam Mindensem deportantes tulerunt: ubi ille Curtisanus mortuus magno cum honore in ambitu ejusdem Ecclesiæ sepelitur. Et jacens per tres dies continuos in Ecclesia Mindensi, in scandalum & opprobrium Wulbrandi Episcopi suspenditur: sic quod fama ad Dominum Papam devolvebatur, quod dictus Episcopus prænominatum Curtisanum propter acceptationem Ecclesiæ suffocari fecisset. Quapropter eum privare voluit, sed Episcopus Wulbrandus de hujusmodi facto cum VI. Episcopis se purgare non potuit: & propter tale enorme crimen ultra septem mille florenos in suum detrimentum vergens necessitate compulsus Nobilem Albertum Comitem de Hoja in filium postulavit. Mortuo autem Wulbrando Episcopo, dicto Alberto de Episcopatu fuit provisum.

Anno MCCCCXXXV. tempore Wulbrandi de Halremont Dominica Lætare in quadragesima Monachi ordinis S. Benedicti de insula Mindensi, cum solenni processione totius cleri civitatem Mindensem, solenniter intraverunt, propter loci sui indispositionem, hostium rabiem, & maxime propter nimiam; ut in præsentiarum cernitur, aquarum inundationem. Ornamenta enim & libri prædicti Monasterii adhuc hodie ostendunt, quanta ibidem sustinuerint damna, & sublati sunt ad Ecclesiam S. Simeonis, quam Dominus Papa eis incorporavit, & monasterium fecit. Cum ergo universus clerus Mindensis obviam procedentes solenniter introducerent reliquias Sanctorum de Insula, aliqui cives non dantes gloriam Deo subsannaverunt, & deriserunt dicentes, satis habemus de ossibus mortuorum in civitate nostra. Quare Dominus Episcopus Myssenensis, pro tunc suffraganeus Mindensis, publice prædicavit, quod Dominus Deus hoc peccatum & blasphemiam hanc impunitam nolit. Unde accidit eadem anno sequenti die Marci Evangelistæ, quod Mindenses miserabiliter in prœlio prostrati sunt, & trecenti ac quadraginta captivi ducti sunt ante faciem inimicorum, quasi oves non habentes pastorem.

Tempore hujus, Anno scilicet Domini MCCCCXXXIX. à festo Johannis ante portam Latinam usque nativitatis Domini viguit pestilentia Mindæ tam fortiter, ut uno die nunc XII. nunc XX. nunc vero XXX. homines in uno ponerentur sepulcro.

Tempore istius Dux Wilhelmus senior Brunsuicensis ac Lunæburgensis inimicitias contra Ottonem Comitem de Schowenborg exercuit: Sic quod Dux prædictus Cometiam Schowenburgensem per ignem & spolium devastavit. Et Comes prædictus de Hogenborde &c. per ignem devastavit. anno MCCCCLI.

Obiit isdem Episcopus Anno MCCCCLXXIV. sequenti nocte Marci Evangelistæ, qui tunc fuit in octava Paschæ extiterunt magna fulgura. Altera die, scilicet feria tertia, fuit a Vasallis & militaribus deductus ad civitatem, & ab universo clero solenniter susceptus ante portam B. Mariæ virginis, & cum processione & cantu ad Ecclesiam majorem deductus & tumulatus. Altera die post Vitalis Martyris celebrabantur ejus exequiæ solenniter à suffraganeo & universo clero, præsente ibidem illustrissimo principe Friderico Duce Brunsf. & multis aliis magnatibus & militaribus.

Eodem anno Cardinalis de Cusa presbyter fuit hic in partibus Alemaniæ cum indulgentiis Apostolicis, & in Ecclesia Mindensi Missam cantavit, prædicavit, & claustrum reformavit.

Anno Domini MCCCCLXIIX. Nobilis Ernestus Holsatiæ & Schowenborg Comes

Comes in oppido Pattensen electus fuit in Episcopum Hildensemensem, & in opido Sarstede primo fuit receptus.

Prædictus autem Albertus pacificus fuit: sed pacem cum suis vicinis non potuit habere. Ille namque contra Statuta jurata in castrum Montis Ducem Friedericum Brunsuicensem suscipiens inimicitias quam maximas cum Comitibus Schowenburgensibus & Nobili Bernhardo de Lippia, & reverendo Patre Simone de Lippia Episcopo Paderbornensi, & Johanne Comite de Rethberge ultra X. annos exercuit in magnum detrimentum prædictorum & suæ Ecclesiæ. Nam anno Domini MCCCCLXIX. in vigilia Jacobi Adolphus, & Ericus Comites Schowenburgenses, una cum fratre suo Ernesto tunc Episcopo Hildensemensi, & Bernhardo de Lippia, & fratre suo Simone de Lippia Episcopo Paderbornense, & Domino Johanne Comite de Rethberge Mindam ad quatuor dies obsederunt, & omnia blada & segetes destruxerunt. Eodem anno à Nobili Bernhardo de Lippia, & Hervordiensibus captum fuit castrum Blenborg / ipso die decollationis S. Johannis Baptistæ. Eodem anno per prædictos Comites & suos captum fuit castrum Depenow in Cometia de Hoja & per ignem totaliter deletum & destructum.

Anno Domini MCCCCLXX. præfati Comites de Schowenborg cum suis amicis in Ducatu Brunsuicensi ultra XIV. dies pompose contra voluntatem omnium, tam Ducum, quam Episcopi & aliorum jacuerunt, & diem noctemque in monte Linden prope Hannover permanserunt, armataque manu Eldagesen in prædicto Ducatu ceperunt & expugnarunt.

Anno Domini MCCCCLXX. Nobilis Adolphus Holsatiæ & Schowenborg Comes prope villam Soltern captivos duxit XX. militares, & CCC. civiles & rusticanos homines de Ducatu Brunsuicensi Redenberge secum apportando, qui per magnam florenorum summam prædictis Comitibus dederunt: Sic quod tandem anno Domini MCCCCLXXI. guerræ inimicitiæque; quas noster Episcopus Albertus Mindensis, & Dux Friedericus Brunsuicensis una cum Comitibus de Schowenborg & sui habuerant, totaliter annullatæ: imo præfati tunc temporis peroptime erant contenti ac compositi. Prædictus vero Albertus Episcopus fuit vultu decorus, bene doctus, horarum Canonicarum egregius lector. Sedit ultra annos XXX. & anno MCCCCLXXIII. in nocte beati Marci Evangelistæ circa mediam noctem vel quasi in castro Petershagen diem clausit extremum, sepultusque in Ecclesia Mindensi. De cujus commendatione tales exstant versus:

Anno milleno quadringento septuageno
Terno, quando pia major canitur Letania
Præsul Mindensis reverendus Comes Hojensis
Nobilis Albertus est hoc tumulo coopertus,
O Petre Gorgoni vos insignesque Patroni
Hunc commendate Christoque reconciliate.

Henricus tertius nomine, Nobilis Comes de Schowenborg / quinquagesimus primus Episcopus. Iste concorditer post mortem Alberti Episcopi qui patrinus fuit prædicti Henrici de Schowenborg à toto capitulo Ecclesiæ Mindensis est electus in Episcopum, penultima Julii, anno MCCCCLXXIII. ac à Domino Papa confirmatus. Ac eodem anno in Monasterio Canonicorum regularium S. Dionysii in Möllenbecke in Episcopum coronatus est. Hic Henricus Episcopus antea fuit præpositus Ecclesiæ Montis S. Mauritii Hildensemensis & omnibus diebus vitæ suæ Præposituram sibi fecit incorporari.

Anno MCCCCLXXIII. obiit Nobilis Dominus Adolphus Holsatiæ & Schowenborg Comes, Dominica post ascensionem Domini. Qui in extremis præfatum Henricum Episcopum fratrem suum cordintime ardenterque rogavit ac petiit, ut Monasterium B. virginis in Overenkercken vita sub regulari reformare vellet. Qui petitis annuens favensque circa festum XI. millium virginum, eodem anno prædictum Monasterium reformavit vita sub regulari ac sub clausura permanere mandavit.

Anno

Anno Domini MCCCCLXXIV. illustris Princeps Carolus Burgundiæ, Hollandiæ & Brabantiæ Dux oppidum Nüsse in archiepiscopatu Coloniensi juxta Rhenum situm, in quo corpus S. Quirini quiescit, temporib. Archiepiscopi Coloniensis Roberti de Beiern sua instigatione quasi ad unum obsedit annum turres murosque ejus viriliter impugnando: Sic quod incolæ oppidi præfati una cum illustri Principe Hermanno Lantgravio de Hassia, ac aliis Nobilibus Principibus & militaribus, qui intra septa oppidi se emanciparant, penuria tanta adveniente proprios equos coacti sint comedere. In tantam denique angustiam devenientes, quod compulsi illustrissimum Principem Rom. Imperat. Friedericum III. in sui adjutorium convocarunt. Ille vero omnibus regni Principibus Dominisque fidelibus mandans oportunum fore oppidum prætactum de manibus truculentissimi tyranni eripiendum. Mandatis vero perceptis omnibus in factis Imperatori obedientes innumerabili equorum comitatu usque Nüsse pervenientibus præludiis guerralibus hinc inde partibus ex ambabus cessantibus, tandem, ut pie creditur precibus S. Quirini Dux Carolus præfatus, non minimo sine scandalo, abscessit toto suo cum exercitu, & demum in bello prope Nansis merito suæ persecutionis tyrannicæ, quæ neque sexui neque ordini, neque pueris pepercit, dum oppidum Leodium pulcerrimum funditus destruxit, quos ibidem reperit omnes vivos ante influvium Mosan projici jussit, miserabiliter corruit, sepultusque in miseria ibidem apud inimicos: Isto facto Imperator præfatus Principibus Dominis, fidelibusque regni quam maximas referens gratiarum actiones in pace abire ad propria permisit. Postea præfatus Imperator attendens, quam viriliter illi de Nüsse dimicarunt contra Ducem Burgundiæ, animositatem illorum coronare volens, eos libertavit, & hujus in signum dedit eis monetam, quam antea non habuerant, signum & imaginem Imperatoriæ majestatis in foro ibidem optime deauratam erigendo. Prætactus etiam Imperator facultatem dans civitati Coloniensi florenos de novo (*fort.* auro) conficiendos, quam nunquam ante habuerant, in pace recessit.

Anno vero elapso illustris Princeps Henricus Hassiæ Lantgravius, reverendiss. Dominum Robertum sanctæ Ecclesiæ Coloniensis Archiepiscopum minus juste captivum duxit, in qua captivitate tamen diem extremum clausit, sepultusque est in miseria. Illo sepulto illustris Princeps Hermannus de Hassia, prædicti Henrici filius, de quo supra dictum est, in Archiepiscopum, ut promeruit, Coloniensem Nüsse electus est. Et quia Dominus dicit per os David: *Nolite tangere Christos meos, & Prophetis meis nolite malignari*, ex quo præfatus Henricus Lantgravius violentas in Archiepiscopum manus injecerat, excommunicationis sententiam, in quam incurrerat, non curans, leprosus effectus est omnibus diebus vitæ suæ, in qua quidem lepra miserabiliter vitam finivit.

ADDITIONES.

Henricus Comes de Schoumborg *51. Episcopus. Hic prius Præpositus fuit montis sancti Mauritii Hildesheimensis Johannis ante portam Latinam à Capitulo electus. Anno Domini MCCCCLXXIV. contra hunc ascendit curiam Romanam, pro Episcopatu filius Gerhardi de* Oldenborg *à Domino Alberto Episcopo Mindensi in filium adoptatus sine consensu Capituli. Ideo non prævaluit. Obiit a. præfatus Henricus Anno Domini M.D. octavo.*

Franciscus 52. Episcopus, Dux existens de Brunswick. *Hic unanimiter ab universo capitulo electus, eodem videlicet die, quo prædecessor illius est sepulturæ traditus, sed aliquibus diebus interjectis cum solenni processione ab omni Clero per Duces Brunsuicenses per portam Weseræ est introductus, ac super summum altare majoris Ecclesiæ, ut moris est, solenniter est collocatus cantante Clero,* Te Deum laudamus, *omnibus campanis totius civitatis sonantibus.*

Iste Franciscus fuit Neronis confrater sermone & actu. Nam quod quisq; excogitare poterat, ipse summopere explevit libidine, miserabiliter vita functus est, in monasterio Riddageshusen *sepultus.*

Franciscus de Woldegk 53 *Episcopus Mindensis. Hic tres Episcopatus obtinens, videlicet Monasteriensem, Osnabruggensem & Mindensem, in prima electione se erga omnes veluti agnum mansuetum præbuit, postea turbidus vastator civium Mindensium. Insuper magnam controversiam, paludem scilicet* das Ritterbrugh / *& circa villam* Damkeisten / *civitati præstitit. Tandem phalanx civium Mindensium à civitate prorumpentes ad paludem* Ritterbrugh *sese applicuerunt, & ultra duodecim, ex Parasitis Episcopi cœperunt, & captivos ad civitatem devinxerunt cum equitibus & armis, trophæum magnum vendicantes civitati. Quod quidem Episcopo adprime displicuit, omne malum, quod excogitare poterat, civitati propinavit Anno* 1535.

Idem Episcopus civitatem Monasteriensem devastavit, horribili nece autores nefandos hereticæ pravitatis mulctavit. Johan von Leyden / Bregen & Knipperdölling / *latitantes illic, vivos per totam civitatem tractos, ignitis caminis, carnes ipsorum corrodens, quousque vitam exhalarent. Denique in spartis ferreis appendere jussit è turribus Lamberti Episcopi, posteris in memoriam, qui rebaptizare anhelant.*

Anno 1541. *idem Episcopus una cum civitate Mindensi pacem & concordiam, opitulante Deo, unanimes vivere. Insuper civitas Mindensis cum Episcopo quandam partem de* Ridderbrocke *propter pacis tranquillitatem possidendam ultro dedit in ævum.*

Anno 1542. *circa festum Assumtionis Philippus Lantgravius Hessiæ, & Johannes Fridericus Elector, una cum opitulatione civitatem Brunsuigæ &* Goßlar / *Henricum Ducem Brunsuicensem ex Ducatu penitus expulerunt, castrum* Wolffenbüttel *in tribus diebus hostili manu ceperunt.*

M JIJ-

M. JVSTINI LIPPIENSIS,
LIPPIFLORIVM
SIVE
POEMA DE PRIMORDIIS
Comitatus Lippienſis, & rebus geſtis aliquot Comitum Lippienſium.

primum luci datum

Ab

HENRICO MEIBOMIO.

HENRICUS MEIBOMIUS
Junior
LECTORI S.

M. JUSTINUS, Lippiâ, urbe Westfaliæ, oriundus Historiam Comitum Lippiensium à Bernhardo II. ad Bernhardum III. & Simonem, Episcopum simul Paderbornensem, Latino Carmine descripsit: cujus Simonis eum alumnum fuisse, & non tantum in scholis ad litteras liberalesq; artes, & Theologiam discendam altum, sed etiam ad Ecclesiasticum deinde munus promotum à benefico Principe fuisse, notat *Joh. Piederitius in Chronico Lippiensi* p. 487. Gratum igitur etiam Patrono suo se præstitit, & Majorum ejus, Comitum Lippiensium, gloriam augere voluit. Scripsit id carmen circa annum millesimum ducentesimum sexagesimum, versum autem est Saxonica lingua A. 1487. ut habet *Piederitius.* part. 2. p. 290. & multa ex eo adducit, quamvis illam Versionem editam esse nesciam, facileque ea carere possimus, nisi forte simplicitatem & ruditatem ævi inde æstimare velimus. Floruit autem eodem tempore *Justinus*, Monachus Dominicanus, cui *in Synodo XXII. Generali Bononiæ sub Johanne Teutonico acta A. MCCXLII. demandata fuit provincia Divi Dominici vitam describendi*, ut notat *Leander Albertus* L. IV. de Viris Illustr. Ord. Præd. quem cum, tanquam alium à M. *Justino* Lippiensi, inter Historicos Latinos collocasset *Joh. Gerh. Vossius* part. 4. c. 7. *Christophorus Sandius* in Notis suis eruditiores disquirere jubet, sintne iidẽ, an diversi.

Mihi tamen ex solo nomine, & ætate coincidente, deficientibus aliis indiciis omnibus, iidem esse non videntur. Est autem Carmen illud *Justini*, si eo ævo, & in VVestfalia, scriptum esse cogites, satis elegans, ideoque lubet Avi mei Elegiam in laudem *Justini* & *Urbis Lippiæ*, ad *Bernardum Widenbruggium*, Lippiensem, hic apponere.

SEcula quæ veterum miserè incestavit avorum
Barbaries, nostrûm quem lutulenta fugit?
Illa artes linguasque procax fœdavit iniquè,
Omnia ut horruerint squallida, sorde, situ.
Scripta fidem faciunt nata infelicibus annis,
Ætatis testes & documenta suæ.
Et tamen illi ævo potuit proferre Poetam
Lippia, vicino urbs nomen ab amne trahens.
Justinum dico, Batavi qui sceptra Gvilelmi,
Et Frisio illatam vidit ab hoste necem.
Extat adhuc artis plenum ingeniique poëma,
Quod vates doctâ condidit ille manu.
Materiam quæris? patriæ primordia dicit.
Quosque habuit, meritis laudibus ornat heros.
Salve Urbs, eximii genetrix præclara Poëtæ,
Ultima pars famæ non erit illa tuæ.
Mille Bohemorum muris repulisse cohortes,
Præsulis atque Ubii parvi habuisse manus,
Lippiacis servasse fidem & sua jura Dynastis,
Unde tibi æternum nomen in historia,
Ut magnum fuerit: fidus genuisse, quod ætas
Miretur meritò postera, majus erit.
Fallor? an hinc Urbi genius, fatumque remansit,
Doctrina illustres gignere posse viros?
Quales præteritis haud paucos vidimus annis,
Quorum scripta manu Musicus ordo terit,
Nec desunt hodie vestigia trita legentes,
Ut patriæ possint continuare decus.
Ite animis alacres, & magno quærite nisu,
Perdere quod frustra flamma fretumque velit.

 M. JU.

M. IVSTINI LIPPIENSIS, LIPPIFLORIUM.

Summus Aristotelis utinam mihi sensus adesset:
Esset Virgilii dulce poëma mihi:
Oreque facundo me Tullius ipse bearet,
Plenaque Musarum fonte labella forent:
Tunc vellem versus per mille polire colores,
Metraque grandiloquo magnificare stylo,
Quæ tibi congruerent, Præsul venerande, vocate
Simon; Apostolico nomine digne pater.
Metra tamen fingo vix congrua præsule tanto,
Sed tamen in titulos qualiacunque tuos.
Affectum cordis, non metri pende valorem,
Tutaque præsidio sit mea Musa tuo.
Creverat Ecclesia mater sub Simone Petro:
Tu caput Ecclesiæ firmaque Petra tuæ.
Te bene cum Petro communio nominis æquat:
Petrus Petra fuit, tu quasi Petra riges.
Tu lapis indocilis frangi, ferroque rebellis
Despicis hostiles corde rigente minas.
Tu tutela tuis: tu mitis mitibus: hostis
Hostibus, eloquii manat ab ore favus.
Largus, honestus, amans, tenues, magnos, genus, auges,
Suscipis, amplificas, rebus, honore, fide.
Nobilis, ingenuus, dominos, servos, veneraris
Non spernis: scis jus reddere cuique suum,
Tu cum jucundis jucundus ludicra tractas,
Seria cum canis, tempore quæque suo.
Cum doctis sapis, & cum stultis despis, absque
Crimine, sic mores scis variare tuos.
Tu scis allicere rigidos dulcedine linguæ:
Felle favum misces, quando decere vides,
Mellea verba geris precibus dum flectere quæris,
Vis terrere minis fellea dicta feris.
Multiplici virtute viges, quam nobilis ortus
Indidit, ingenuis es generatus avis.
Inter quos avus ille tuus Bernhardus origo
Sanguinis egregii, nobilitatis apex.
In quo præ reliquis pietas divina refulsit:
Quot meritis viguit edere lingua nequit.

De

De cujus gestis licet hand plene mihi notis,
Quantum fama docet, scribere pauca libet.
Nobilis iste puer, quem progenuere parentes
Moribus insignes nobilitate pares:
Quorum nobilitas major, quam copia rerum:
Sed fuit ex proprio victus honestus eis.
Ponitur ad studium puer in puerilibus annis,
Ne mens ad libitum sit vaga lege carens.
Non ut Grammaticæ solum doceatur in arte,
Quin etiam studeat moribus ipse bonis.
Crescunt in puero mores crescentibus annis,
Et mens in tenero corpore cana patet.
Ergo tam famæ causa, quam sanguinis alti
Hildesiensis eum colligit Ecclesia.
In qua Canonicus, & amabilis omnibus extat
Culmine majori magnificandus ibi.
Fatales vetuere Deæ, Divina voluntas
Omnia permutat, ordinat, implet, agit.
Nam frater major ætate patrisque futurus
Heres exsolvens debita carnis obit:
Ne vacet herede res patria, provida natum
Detrahit à clero sollicitudo patris.
Induitur cultu Laicali, transit ad usum
Armorum, servus portat herile jugum.
Vult servire libens, non spernit ferre laborem:
Promptus ad obsequium non piger esse studet.
Quem non compellit servire penuria rerum,
Indita sed virtus, laus, populique favor.
Servit, abinde volens dominari, servit, abinde
Sit major, minor est celsior esse volens.
Tempore servili totus desudat in armis,
Bellandique cliens visitat omne genus.
Pectore quem rigidum, re largum, famine blandum
Miles, plebs, clerus, laudat, honorat, amat.
Talibus ille modis aliquot dum vixerat annis,
Tandem militiæ cingitur ense latus.

Festa dies agitur, coeunt cum plebe Quirites
Fitque modis variis ludus equestris ibi.
Confligunt clypei clypeis, & casside cassis
Tunditur, hastarum fragmina mille volant.
Inflatur buxus, quatiuntur tympana, clangit
Tibia, scurrarum mobile vulgus adest.
Hic Tyro phaleratus equo radiantibus armis
Evolat, hic citius nulla sagitta volat.
Hasta manum, fulgens auro clypeus latus ornat,
Cassis & electro vermiculata caput.
Flectit equum frenis, hastas truncare laborat
Miles, in oppositum qui velit ire, tepet.
Omnia lassantur crebris impulsibus, horrent
Sic indefessum viribus esse virum.
Quando finis adest, equites sua tecta revisunt
Cum plausu, turba concomitante vaga.
Corpora discingunt armis, ferrugine squalens
Nuda patet facies horrida sorde fluens.
Membraque mundificant, terso sudore, repausant,
Et modico vino vim reparare parant.

Mox

Mox ad Tyronis concurrunt tecta vocati:
Vix adventantes concipit ampla domus.
Tunc melior stratis discumbit turba tapetis,
Cum clero miles ordine quisque suo.
Concio communis terra pro sede potitur:
Cui locus hic pateat, lætior ille manet.
Instruitur mensa, sua dona Ceres, sua Bacchus
Largitur larga, non trepidante manu.
Turba ministra dapes urbano more ministrat:
Fercula mille modis dispariata placent.
Hic piper atque crocus, hic gingiber atque galanga
Adsunt, & faciunt arte placere cibos
His condimentis odor & sapor & color addunt
Delitias epulis sedulitate coci.
His tribus objectis tres sensus delicientur
Olfactus, visus, gustus amore pari.
Olfactum delectat odor, visum color, oris
Gustum naturæ vi remanente sapor.
Lumina ne fallat color aurea vasa propinant,
Vina liquor nullus clarior esse potest.
Nulla cibi species vel potus deficit illic:
Luxuriat quod humus procreat, aer, aqua.
Facto fine cibis vaga turba recurrit ad artes
Quisque suas, repetit inde placere volens.
Hic canit, auditum dulcedine vocis amicans,
Ille refert lyrico carmine gesta ducum.
Hic tangit digitis distinctas ordine Chordas:
Hic facit arte sua dulce sonare lyram.
Tibia dat varias per mille foramina voces,
Dant quoque terribilem tympana pulsa sonum.
Hic salit, & vario motu sua membra fatigat,
Se plicat & replicat, se replicando plicat.
Pro pedibus docet ire manus, pes surgit in altum,
Et caput ima petit, ecce chymera patet.
Hic profert varias Magica velut arte figuras,
Ac oculos fallit mobilitate manus.
Hic catulo vel equo populo spectacula præbet,
Quos jubet humanos gesticulare modos.
Hic forti gyro projectat in aera discum,
Quem lapsum recipit huncque remittit item.
Talibus ac aliis ludis festivus habetur
Iste dies transit cum breviore mora.
Munera, quos sanguis præfert eques atque satelles,
Larga manu larga dant, vaga turba capit.
Quo facto populi collectio scinditur, ædes
Diverso repetit limite quisque suas.
Nititur ad meritum tyro probitate, venustat
Militiæ nomen, dedecorare negat.
Ante bonus melior fit & optimus esse relegat
Dedecus, illicitum spernit, honesta sitit
Strenuus ante studet plus strenuus esse, tenere
Certa supremum strenuitate gradum.
Fulgurat in bellis, steriles non sumit in usus
Ensem, qui fuso sæpe cruore madet.
Est invicta viri virtus, vi viribus obstat;
Vi vincitque virum, vi vacuare studet.

Can-

Candida fama viri toto crebescit in orbe:
Hunc vocat, hunc optat nobilis atque potens.
Adsciscunt comitem bellorum, præmia donant
Æs vestes & equos, prædia, prata, domos,
Sic auget, non diminuit res ipse paternas,
Providet & propriis cum ratione bonis.
Largitur danda, retinet retinenda, notatque
De quibus & quando, scitque tenere modum.
Largus non parcus, neque prodigus esse laborat:
Nam medium virtus inter utrumque tenet.
O quam multivago cursu rota volvitur orbis:
Prosperitas nescit continuare fidem.
Nulli fortuna est ita candida, quod nihil atri
Incidat, est aliquis vix sine nube dies.
Te mare tranquillum ne fallat, sæpe tumescit.
Ex facili vento mobilis unda maris.
Si ridet fortuna time, ne mœror acerbet
Risum, fel nectar, dira circuta favum.
Alea fortuna multos deludit in ipsa
Ludentes, ab eis lucra recepta capit.
Si dives, potes esse miser, si sospes es, æger,
Fortis es, infirmus, est status ille tuus.
Deficit & crescit Lunæ variatur ad instar,
Quæ modo plena nitet, nunc quasi luce carens.
Turgeat ergo cave ne mens tua rebus opimis:
Marceat adversis: disce tenere modum.
Humanam nequiens legem vitare superbit
Miles, & in rerum prosperitate tumet.
Excedit metam virtutis, omittit honestum;
Dum sufferre nequit nobilitate pares.
Hæc sors est hominis, sapientia, res, honor, inflant:
Omnibus his raro fastus abesse solet.
Carpitur invidia vicinia tota potentum,
Sic exaltatum dum videt esse virum.
Livor edax animæ virus lethale, noverca
Pacis, amicitiæ schisma, ruina boni.
Ridet in adversis, flet prosperitate, doletque
Marcens interius quando nocere nequit.
Mens elata viri Dominos movet, arma capessunt,
Insidiasque parant, cedere spernit eques.
Mox armata cohors se congregat igne, rapinis
Grassatur terram despoliando viri.
Viribus ille nequit tantis obsistere, cedit
Hostibus, & patriam deserit exul humum.
Saxoniæ partes famulis comitantibus intrat,
Quos novit dignos strenuitate, fide.
Suscipit hunc hujus patriæ Dux, cujus ad aures
Venit fama diu de probitate viri,
Curia quem tota blandum sermone, facetum
Moribus, audacem corpore, laudat, amat.
In bellis hunc primipilum Dux præficit, ipsi
Committit forti bella gerenda manu.
Miles in officio commisso se studiosum
Præbet, bella Ducis cum ratione regit.
Ultimus in bello si sit, magnum putat esse
Dedecus, & primum certat habere locum.

Non timet armorum conflictus, sed magis optat
Vulnera mille pati, quam semel esse fugax.
Hostes persequitur, nunc viribus occupat illos:
Nunc struit insidias nocte dieque vigil.
Nunc capit incautum propriisque sub ædibus hostem,
Et dives spoliis victor ab hoste redit,
Si famulos torpere suos videt, acriter illos
Increpat, hos animat, spe, prece, voce, minis.
Dona suis hilari vultu largitur, & ipsis
Partitur victo quicquid ab hoste rapit.
Palma frequens Equiti, cedit, devincitur hostis
Armis non solum, sed rationis ope.
Non nisi strenuitas se cum ratione maritet,
Non habet eventum sæpius illa bonum.
Indiscreta nocet audacia, corpora resque
Sub dubiis ponit pluraque damna facit.
A Duce laudatur miles, quem sensus Ulixis
Junctus Achillæa strenuitate beat.
Dux amat hunc, spondet fidei datione, quod ipsi
Quolibet in casu tutor adesse velit.
Protinus armatam fidens athleta cohortem
Colligit auxilio subveniente Ducis.
Ad patriam tendit forti stipante caterva,
Quam munibat equus, arma, sagitta, cibus.
Rumor ad hostiles venit aures, hostis ad hostis
Nititur occursum, convolat, arma rapit.
Ad loca concurrit, ubi proximus applicat hostis
Se munire volens turba quiescit ibi.
Nobilis ille Quiris, cum jam vicinior esset
Qua tenet obsessum vis inimica locum:
Majores vires metuens, procedere differt
Paulisper solita calliditate fruens.
Præcipit indigenas ad se properare colonos,
Mandatumque ligat aspera pœna necis,
Secum quisque ferens, sua vomera, rastra, ligones.
Hoc quoque non maculet ulla rubigo vetat.
Implet jussa timor, vulgus concurrit agreste,
Fert secum quicquid jussio mandat heri.

Præcipit & ferrum tollere quemque suum.
Dat solis nitor oppositum splendescere ferrum,
Ut totidem galeas irradiare putes.
Mittitur adverso speculator ab agmine, vires
Hostis ut exploret: ocyus ille redit.
Nunciat & tantam se non vidisse cohortem,
Quæ sic armorum clara nitore foret.
Adserit & nullas his posse resistere vires.
Huic populus credit concutiturque metu.
Accelerando fugam loca deserit, esse laborat
Præ reliquis quivis in fugiendo prior,
Pars adversa sequens fugientibus instat, & intrat
Ipsum quem prius hi deseruere locum.
Perque dies aliquot exercitus ille relictis
Potibus atque cibis deliciantur ibi.
Exit ab hinc redit huc late spoliisque forisque
Hosti subjectam depopulatur humum.

Victrici

Victrici turbæ virtus non deficit, immo
Crescit, nam prædas quærit avara manus.
Prædam prædo petit, volucris ceu turba cadaver
Vivere de rapto non putat esse nefas.
Undique turba rapax concurrit, & omnia late
Despoliat, nulli parcit, obesse sitit.
Turba rapax scelerosa lues, miserisque flagellum
Ridet, flet, gaudet, schismate, pace, dolo.
Turba rapax aliena vorat, raro satiatur
Ex proprio, bellis ebria, pace sitit.
Prædones trahit ad prædam cumulatio prædæ,
Et Dominus belli fortior inde manet.
Tandem militia victrix cum divite præda
Saxoniam repetit; ad sua quisque redit.
Dux Equitem blando cum vultu suscipit, ipsum
Laudat, & audacem comprobat esse virum.
Ante fuit gratus, modo gratior, ejus honorem
Amplificare studet curia tota Ducis.
Hostis, amicus, inops, metuit, commendat, honorat,
Vi fortem, stabilem fœdere, corde pium.
Pars inimica dolet, hujus quod tanta tyrannis
Prævalet, ira tumet, ultio digna placet.
Sed quid agat, non est, in quem sua sæviat ira:
Desolata jacet terra relicta viri
Est cultore carens, usum non sentit aratri:
Nec pecus hic pratum carpit, abestque domus.
Si placet insidiis hostes defraudet ut hostis:
Quem fraudet non est, longius hostis abest.
Res manet in dubio, de rerum quisque suarum
Perditione dolet, damna futura timet.
Sanius ergo putat pars sanior, unio pacis
Sopiat ut belli schisma, furorque cadat.
Mittitur in terras Dominus terræque potentes
Qui vocet in certum colloquiique locum.
Conveniunt hinc inde viri, quos sensus honorque
Præfert, atque locus concipit unus eos.
Hic inter partes pax confirmatur, & illam
Præstita consolidat inter utramque fides.
Pace rata patriam repetit, ubi nobilis ille,
Cumque clientela concomitante redit.
Vendicat ablatas res, restituitque colonos,
Agros neglectos fructificare studens.
Promovet hunc omnis vicinia, dives egensque
Huic prodesse studet, qui prius hostis erat.
Undique fama viri dispergitur, inclyta virtus
Famosum reddit, hunc magis atque magis.
Tandem prole volens genus amplificare, mariti
Accepta sponsa nomen habere cupit.
Ducitur en uxor Rheni de finibus orta,
Arensis Comitis filia digna patre.
Filia digna patre digno, dignus pater ipsa.
Nobilitas virtus par in utroque patet.
Sponso sponsa placet, versa vice sponsa maritum
Diligit, ambo fide sunt & amore pares.
Diligitur merito matrona fidelis, honesta
Moribus, immunis labe, doloque carens,

 Triplice

Triplice dote micat, probitas hanc forma genusque
Intitulat, tribus his prætitulata placet.
Consonat hæc Helenæ forma, sed dissonat actu:
Nam facie præstans, mente pudica manet,
Matronale decus morum probitate venustat:
Militat in facie candidiore pudor.
Mutat in antiphrasin mulieris in hoc Epithetum,
Quod pudor in pulcro corpore labe caret.
Est mulier sexu non re, dum mente virili
Naturæ vitium dissimulare studet.
Omnibus in factis patiens, discreta, modesta,
Alloquio mitis, verba salutis amat.
Reprobat, odit, amat, sedat, defendit, adorat,
Crimina, probra, virum, schismata, jura, Deum.
Sudat ad officium pietatis, gaudet egenis
Auxiliatrici semper adesse manu.
Ægros, captivos, nudos, hostes & egenos,
Visitat, absolvit, vestit, amicat, alit.
Fastus abest, licet id mirum videatur, ut istam
Pestem non secum forma genusque trahat.
Moribus æquari sibi vix valet ipsa Catonis
Martia, sit quamvis fama perennis ei.
Felix conjugium, cum digno digna marito
Nupta datur, fœlix tum Hymenæus adest.

Cæsar concilium celebrare volens generale
Teutoniam forti vi comitante petit.
Publicat edictum, legatos mittit, acerbat
Pœnam, ne spernat quis sua jussa jubet.
Inque locum regni magnates evocat unum,
Legato nomen significante loci.
Regis ad edictum proceres regnique potentes
Conveniunt, quantos lingua referre nequit.
Tyro noster adest, equitum pulcro comitatu,
Quos ornant phaleræ splendida vestis equi.
Cum sit tanta cohors populi venientis, ut arctus
Conceptare locus non queat urbis eam.
Ipsi campestri locus assignatur amœnus,
Atque patens habilis gramine, flore, situ.
Illic primates regni tentoria figunt,
Quisque suum, variis picta, polita, modis.
Parsque sub his melior umbracula solis & auræ
Captat, sub divo cætera turba manet.
Luxuriant epulis, neque parcunt sumptibus ullis:
Major in expensis quilibet esse studet.
Rex astare jubet regni proceres, ut eorum
Consilio regni corrigat ipse statum.
Tunc ad conspectum Regis plebs omnis anhelat,
Certat quisque prior anticipare locum
Hic vario vestes videas radiare colore,
In quibus artificis ars preciosa patet.
Hic viridis, rubeo, flavus, croceo, niger albo
Jungitur, hic aurum, purpura, gemma nitet.
Rex solio residens venientes quosque salutat,
Inque locis propriis hos residere jubet.
Pontificalis apex vicinior assidet illi,
Post mundi proceres, ordine quisque suo.

Pars

Pars quota se terræ, sedes quia deficit, aptat,
 Pars stat & auscultat regia verba libens.
Regis in aspectu dum jam plebs omnis adesset,
 Ultimus ille venit, quem mea Musa refert.
Hic spectandus adest, equitum comitante sequela
 Omnibus his idem cultus idemque decus,
Cornicen & fidicen præcedunt, tibia flatur,
 Et resonant forti tympana pulsa manu.
Plebs stupet his, cedit Rex, qui sint quærit & unde,
 Plebs quæsita refert, Rexque salutat eos.
Hi grates Regi referunt jussique sedere
 Pallia deponunt, sic herus ipse facit.
Et velut à Domino jussi sunt, pallia jactant
 In terram, super hæc membra plicando sedent,
Tunc agitantur ibi diversa negotia regni,
 Et varii quæstus Regis in aure sonant.
Ad finem vergente die, dat fas abeundi
 Cæsar, & ad requiem tendere quisque studet.
Surgit Eques comitesque sui, pallasque relinquunt,
 In terra stratas, sicuti mandat herus.
Plebs videt hoc revocatque viros, vestesque relictas
 Admonet ut tollant. Nobilis ille refert:
Mos patriæ non est nostræ, secum vir honestus
 Deferat ut sedes, in quibus ipse sedet.
Tollitur in populo risus, Rex ipse cachinnum
 Dissimulare nequit & probat acta viri.
Mox magni precii vestes vaga turba relictas
 Arripit, & tanto munere dives abit.
Postera lux oritur, sacris epulisque peractis,
 Plebs cum Nobilibus Regis ad ora venit.
Miles adest, comitesque sui, sed non tamen isdem
 Vestibus induti, quas habuere prius.
Sed precio longe melioribus, atque sonorum
 Cornicinum cœtus hos, velut ante, præit.
Suscipit hos Cæsar solenni voce, vetatque
 Ipsos plebejo more sedere solo.
Hosque, licet renuant, potiori sede locati
 Inter majores regia dicta jubent.
Curia non paucis sic concelebrata diebus
 Solvitur, ad propria quisque redire parat.
Munera Rex large largitur munere dignis,
 Personisque quibus esse necesse videt.
Rex Equitem vocat, Ille venit: Rex ore sereno
 Respicit hunc, ipsi dona dat, atque refert:
Parva quidem tibi do, sed me majora daturum
 Spondeo. Miles ait: Das mihi magna satis.
Inclyte Rex, tibi semper ero servire paratus:
 Si re deficio, corpore promtus ero.
Terra mihi satis ampla manet, munitio nulla:
 Hostibus expositus jurgia, damna, fero.
Hinc precor, ut proprio liceat mihi condere fundo
 Oppidulum per quod firmior esse queam.
Annuit his Cæsar, apicum quoque robore firmat,
 Ne quis cassare Cæsaris acta velit.
Rege salutato patriam petit ille suisque
 Fert grates, donat munera, spondet opem.

 Inclyta

Indyta posteritas Lippensis sanguinis, unde
  Nomen honorque tibi, sit memor esse velis.
Nomen ab oppidulo ducis, quod provida patrum
  Fundavit ratio, rebus, amore, fide.
Hinc tibi crevit honos, opulentia, robur, & hostes
  Vincis, & invictis viribus inde viges.
Sanguinis hinc alti radix progressa per orbem
  Extendit ramos amplificata suos.
Ergo cave radix ne marcescat tua, radix
  Marcescens ramos fructificare nequit.
Fœcundare stude radicem, vivida radix
  Ramos in fructum luxuriare facit.
Hic locus est in quo gramen fœcunda beatum
  Profudit genitrix stirpis origo tuæ.
Hic collecta tibi gens servit, te veneratur,
  Diligit officio, subditione, fide.
Hunc defende locum defenderis: hunc rege, regnas,
  Provehe, proveheris, dilige, diligeris:
Protege, protegeris, exalta, fortis haberis
  Muni, muniris, deprime, deprimeris.
Sis memor expensis quantis, quantoque labore
  Ingenuæ gentis creverit iste locus.
Quo crescente tuus honor accumulatur, abundat
  Res, virtus crescit, hostis obesse nequit.
Præside te gens sic vigeat, domineris, & illa
  Serviat, alterutrum sit stabilita fides.

Nunc ad materiæ digressu cœpta resumam,
  Atque rei series est repetenda mihi.
Post reditum Miles vocat & consultat amicos,
  His quoque propositum detegit ipse suum.
Laudant propositum suadent ducatur in actum
  Mentis conceptum, sit quia proficuum.
Quæritur ergo locus muniri congruus, aptus
  Usibus humanis commoditate, situ.
Hic placet ad fluvium, cui Lippia nomen, abundat
  Hic ager & rivi, pascua, ligna, pecus.
Adsunt fossores loca mensurantur in amplum,
  Et longum, rumpit fossa profunda solum.
Accumulatur humus, extollitur agger in altum,
  Et forti vallo cingitur ipse locus.
Lignea materies primum loca munit, ut ipsa
  Paulatim moles saxea consolidet.
Conditur oppidulum, trahit hoc à flumine nomen,
  Et Domini nomen unde perenne tenent.
Libertas huic magna datur, plebs confluit ergo
  Construit, ædificat, mœnia, templa, domos.
Tunc pius ille loci fundator, ut omnia rite
  Ordinet, utque Dei magnificetur honor.
Conventum statuit Christi sub honore suæque
  Matris, ut in finem glorificetur ibi.
Colligit hic castas in Christi laude puellas,
  Quas Augustini regula sancta ligat.
Sanxit in hoc populo jus spirituale, quod hujus
  Ecclesiæ pastor cum ratione regat.
Præsit & Ecclesiæ, quarum proventus ad ipsum
  Collegium spectet, huic alimenta ferat.

Hæc cum consensu sunt cœpta diocesani:
  Sic quoque perstabunt & rata semper erunt
Plebs è diversis huc partibus adfluit orbis:
  Roborat expensis, arte, labore, locum.
Quam Dominus, veluti pullos gallina sub alis
  Congregat, & refovet, hoste, tuetur, amat,
Sit cujuscunque veniens huc conditionis
  Libertate fruens abjicit omne jugum.
Hinc Dominos terræ zelus livoris acerbat,
  Bella movent, capiunt arma, nocere volunt.
Obsidione locum vallant: obsessa resistit
  Gens hosti: torquet jacula, saxa jacit.
Sicque modis variis sese defendit ab hoste,
  Auxilio Domini subveniente sui.
Se nil proficere videt, & loca deserit hostis
  Ac Lippensis herus acriter instat ei.
Ignibus ac spoliis terras devastat, ubique
  Grassatur, rabiem dissimulare nequit.
Ecclesias spoliat, loca relligiosa molestat:
  Nec parcit viduis immemor ipse Dei.
Gens fera conspirat Domino, genti ferus Heros
  Alterutra fides prævalet, hostis hebet.
Militis interea conjunx fidissima plures
  Natos fœlici germine fœta parit.
E quibus in clero tres sublimantur, adepti
  Temporis articulo Pontificale decus.
Quartus in his gladio cum præsule fratre peremtus
  Intempestivæ mortis amara subit.
Ambo necem tolerant pro Trajectensis honore
  Ecclesiæ, pleni laudibus ambo cadunt.
Quintus in his patria pollens virtute vocatus
  Hermannus robur auxiliare patris.
Patrizare studet, non degenerare, juventam
  Moribus exornat, luxuriare vetat.
Strenuus in bellis, rationis acumine præstans,
  Omnibus, industris corpore, mente sapit.
Gaudet prole pater, proles patre gaudet, utroque
  Subdita gens Domini gente regente minor.
Confortat proles patrem, prolem pater, ambo
  Subjectam gentem, gens quoque munit eos.
Inque vicem sic firma fides confæderat istos,
  Ut jam sit pavidus hostis obesse volens.
Sic populi numerus, Domino possessio crevit,
  Oppida, castra, viri, mœnia, rura, nemus.
Quam variis divina modis sapientia claret!
  Cujus scrutari nemo profunda potest.
Quem vult justificat, ac ut salvare nocentes
  Possit, subtiles scit reperire vias.
Huic infert morbos, aliis dispendia rerum:
  Hic de sublimi trusus ad ima gemit.
Hic caros pueros, vel amicos sive propinquos
  Perdit, quos misera sorte perire dolet.
Sic inflicta malis tribulatio sæpe coercet
  Plasma Creatorem glorificare suum.
Summa Dei bonitas, saltem compulsus ad illum
  Sæpe venit, si quis sponte venire negat.

Hoc

Hoc Deus ostendit in Milite, (namque perire
  Nullum vult: omnes salvificare cupit)
Quem miranda Dei pietas educit ab ore
  Leviathan, faciens vas speciale sibi.
Hic dum grassari non cessat, sors inopina
  Hunc premit, arthetica passio torquet eum.
Marcescunt nervi, spasmantur crura, deorsum,
  A coxis vegetans deficit humor eis.
Tollitur officium pedibus, contractio crurum
  Corporis impositum ferre recusat onus.
Figere jam gressum nequit ipse, locoque moveri,
  Si non alterius sustineatur ope.
Idcirco quod crura negant ars supplet, ad omnem,
  Quo divertere vult, ducitur arte locum.
Conficitur sporta de vimine texta, jacendo
  In qua deduci, vel residendo, queat.
Hæc binis gestatur equis, reliquo præeunte,
  Et reliquo gressu concomitante pari.
Tali vectura, quæ vult loca visitat, & non
  Desinit in bello semper adesse suis.
Quod negat eclipsis membrorum: vox animosa
  Supplet, & hortatu promovet arma suo.
Tandem curriculo non longi temporis hausto
  Ipse suum cœpit commemorare statum.
Quis fuerit pensat, quis sit, qualisque futurus,
  Et nihil in mundo judicat esse ratum.
Quam cito transit honor, vis deficit, & decor omnis
  Marcet, quem mortis destruit hora brevis.
Sic secum loquitur: Quondam mihi prospera quævis
  Cedebant, validus corpore mente fui.
Mobilis in membris, venerabilis omnibus, & nunc
  Torpeo, membrorum mobilitate carens.
Irritare Deum quia non timui, sua membra
  Impugnans, merito me ferit ira Dei.
Ultio digna mihi membrorum surripit usum,
  In membris studui dedecorare Deum.
Hic mihi declarat, quam sit sibi larga potestas
  Ad cujus nutum sum quasi vermis ego.
Repere cogor humi, nec ab ipsa vermis ad instar
  Viribus ex propriis tollere membra queo.
Terram terra vocat mater fidissima, cujus
  In gremium subito sum rediturus ego.
Jam matris repeto primordia, terra requirit
  Quod dedit, exposcit debita carnis humus.
Spiritus heu carnis delectamenta secutus
  Vana sapit, vacuus est ab amore Dei.
Allicit Eva virum suasu seducta maligni,
  Vergit ad interitum factus uterque reus.
Quid faciam? mala tanta mihi miser accumulavi,
  Ut sperem veniam vix mihi posse dari.
Sed quia magna Dei pietas præponderat omni
  Peccato, remanet spes aliquanta mihi.
Mortuus in vitiis à morte resurgere spero:
  Cor me contritum vivificare potest.
Lazarus in tumulo fætens à morte resurgit:
  Ad vitam fœtens sorde redire queo.

Tu,

Tu, benedicte Jesu, da posse resurgere: vita
Spes quoque contritis, lux, via, vera salus,
Qui pro me passus dispendia mortis iniqui,
Mortis chirographum sic abolere volens.
Respice me, votumque juva, succurre precanti,
Suscitet ut tumulo, quatriduanus ego.
Tu quoque virgo pia genetrix intacta Maria
Confer opem. Natum tu prece flecte tuum.
Te Deus elegit, in te miranda peregit:
Mater es & virgo tu simul ista duo.
Hæc in te sola duo sunt contraria juncta,
Quæ neque posterius, sunt neque visa prius.
Virga virens, tu thus redolens, tu gemma relucens,
Sellula regalis, anchora spesque malis.
Naufragii portus, virtutum balsamus ortus,
Lucis justitiæ norma, lucerna viæ.
Tu pia, tu mitis non spernis vota precantis,
Tu potes iratum conciliare Deum.
Flectere quem poteris affectu duplice mater,
Natum nata, patrem, claret utrinque fides.
Nata patrem placare potest, mater quoque natum,
Hæc ubi conveniunt nulla repulsa patet.
Sis mihi præsidium, mater pietatis, asylum
Exilii, lethi meta, quiesque freti.
Proposito succurre meo, da cor tribulatum,
Ut scelerum culpam plangere rite queam.
Peccavi, modo pœniteam, punire reatum
Spondeo, præteriti temporis acta fleo.
Da spacium veniæque locum, quia me tibi totum
Subjicio: famulum respice virgo tuum.
Talia cum lacrymis gemitu quoque Miles opimus
Profert, & totus flagrat amore Dei.
Relligionis ei sacra vita placet, fierique
Exoptat cultu moribus alter homo.
Scit, quia grata Deo sit victima, spernere mundi
Gaudia, se totum sacrificare Deo.
Quæ cupit assequitur, votum juvat omnipotentis
Gratia, membrorum redditur usus ei.
Crura vigorantur, membris arentibus humor
Influit assuescunt ceu prius ire pedes.
Tunc grates agit ille Deo, totoque laborat
Nisu, quæ vovit solvere vota Deo.
Amplius uxorem mentis secreta latere
Non vult, his dictis flectere tentat eam:
O dilecta, mei oculis pars maxima debes
Tu fore secreti conscia jure mei.
Nos unum facit unus amor, nos spiritus unus
Corpore diversos unit & una fides.
Corpore disjungi non corpore dimidiari
Possumus, ac paritas integra mentis erit.
Unio corporea cito transit, nos necis hora
Cum non speramus dissociare potest.
Ergo laboremus in tempore, vita futura
Ut nos consociet mente fideque pares.
Est brevis hæc vita, transit quasi fumus & umbra:
Fluctuat, & certum nescit habere statum.

Nos velut herba recens marcemus, mane virescens
Vespere marcescens, atque virore carens.
Nos quasi flos sub rore virens, qui protinus aret,
Decidit, & languet, & color ejus habet.
Vita futura manet stabilis nunquam ruitura:
In qua continua pax sine lite viget.
Divitiæ sine defectu, qua semper abundat
Absque dolore quies, & sine nocte dies.
Nulla fames ibi, sive sitis, non frigus & æstus:
Non languor pacem sollicitare queunt.
Nos vitam tendamus ad hanc, nos præveniamus
Extremum mortis cum ratione diem.
In melius vitam mutemus, semen ad horam
Spargamus, possit quod sine fine meti.
Momentum vitæ, donum libemus ad aram:
Momenti merces vita perennis erit.
Vidistine Dei sit quanta potentia? qui me
Dejecit validum corpore, mente, prius.
Idem me, licet indignum pietatis ocello
Aspexit vires restituendo mihi,
Nil mage securum, quam sponte relinquere mundum
Qui necis imperio destituendus erit.
His verbis matrona decens commota, profundo
Pectore dat gemitus, fletibus ora riget.
Renuit his dare consensum, quia corde fideli
Menteque sincera diligit ipsa virum.
Victa tamen multis precibus, cassare salubre
Non audens votum corde dolente favet.
Dicens: care mihi super omnia sole virorum,
Quo nihil in mundo carius esse potest.
Sed quia pro Christo sperni terrena jubentur,
Et nihil est cui non prævalet ejus amor.
Non tua præsumo remorari vota, tuæque
Mentis propositum non revocabo pium.

Tunc natum vocat ipse suum, reliquosque propinquos,
Ad quos præsentes talia verba refert.
O vos, quos sanguis vel amor mihi fœderat omnes,
Est mihi multoties vestra probata fides.
Nunc precor annuite votis, mihi displicet hujus
Mobilitas vitæ, vita futura placet.
Displicet iste status velut incertus, placet alter
Certior, ad vitam provehet ille ratam.
Hunc mutare statum propono statu meliori:
Delicias mundi religione sacra.
Filius iste meus, heredem quem mihi pono,
Sit tutus vestræ proximitatis ope.
Quicquid aget vestro faciat moderamine, lima
Ætatis teneræ vos precor este sibi.
Tu quoque care mihi, nunc quæ tibi mando
Auscultare libens & memor esse velis.
Tu matrem venerare tuam: tu semper honesto
Ejus proposito promtus adesse velis.
De rebus tibi possessis, quæcunque necesse
Sit tibi, provideas sedulitate pia.
Casibus in dubiis consanguineos & amicos
Consulta, quorum sit tibi nota fides,

Suspe-

Suspectos vitare stude, tu discute qui sint,
  Quos vis consiliis associare tuis.
Nil inconsultum facias, nihil impetuose
  Tentes, sit ratio prævia quicquid ages.
Nullus adulator te fallat, sive susurro,
  Non horum verbis est adhibenda fides.
Tu Dominos reverere tuos, quibus esse fidelis
  Ex fidei debes conditione datæ.
Subjectos tibi promoveas ope, rebus, amore,
  A quibus adversam vim removere stude.
Sis pius in miseros, humiles ne despice, tutor
  Non desolator pauperis esse velis.
Oppida conforta tibi subdita, fortis es, ipsa
  Si munire studes, robur & inde feres.
Plebs istis collecta locis sub te quasi patre
  Floreat, auxilio sit bene tuta tuo.
Vindictam differ, donec tu quid sit honestum,
  Sive quid expediat, pendere corde queas.
Hæc ad verba patris humentia filius ora
  Cælat, quem fletus vix finit ista loqui.
Care pater merito, quia sum tibi carus, amoris
  Nam mihi multa patent experimenta tui.
Tu mihi nunc præcepta fidem testantia tradis,
  Quæ servabo libens, dum mihi vita manet.
Observanda meis heredibus ista relinquam.
  Hæc utinam memori mente tenere velint.

Tunc pius ille senex fit victima pura: relictis
  Mundo, possessis, conjuge, prole, tribu.
Et cunctis bene dispositis rebus, locus aptus
  Indagatur ubi serviat ipse Deo.
Mansio sacra placet, quæ Campus virginis almæ,
  Dicitur, hic floret relligionis apex.
Hic habitum miles mutat, fit corpore, mente,
  Vita, non solum vestibus alter homo.
Aure tenus coma tondetur, capitisque capilli
  Raduntur, nudat lata corona caput.
Vestis longa tegit corpus, caput ampla cuculla:
  Aspera lana premit immediata cutem
Se totum Domino mactat, carnemque rebellem
  Spiritui vestis asperitate domat.
Scripturas relegit, neglecta diu studiosa
  Mens redimit, supplet sollicitudo frequens.
Pœnam, jura, nefas, mansuetus, justus, honestus,
  Fert, pendit, removet, corpore, corde, manu.
Jejunat, vigilat, psallit, prosternitur, orat:
  Et peragit, quicquid regula sacra jubet.
Præteritam deflet vitam, gemit acta priora:
  Quæ male gesta prius sunt, abolere cupit.
Vir sacer in Domini fervescens totus amore,
  Dura libens tolerat, hæc quasi parva putat.
Vult majora pati, quia semper ad interiora
  Progreditur virtus, nescit habere statum.
Omnis amore Dei, delectat pœna, sapore,
  Fellis dulcessit, melque cicuta sapit,
Exilii vitam desiderat ipse, salubre
  Plus putat, à patria cedat ut exul humo.

A Pastore suo fas impetrat, & mare transit,
Intrat humum fuit hæc continuata mari
Terra rudis neque firma fide, paucis habitatur
Indigenis, populus advena munit eam.
Est ibi collegium Monachorum, quos ligat ordo
Idem, quo vinctus vir sacer ante fuit.
Mansio structura præcellens, rebus abundans,
Relligiosa domus, cultibus apta Dei.
Dicitur hæc Dunemünde / trahens à flumine nomen,
Ad cujus littus est locus iste situs.
Huic se collegio vir sanctus adoptat, eumque
Gaudet confratrem grex sacer esse suum.
Hunc veneratur amat: non multo tempore lapso
Abbas eligitur illius ipse gregis.
Tunc velut ordo jubet, charactere presbyteratus
Sacratur, digne possit ut esse pater.
Qui sic præfertur reliquis ut non videatur
Major, sed potius omnibus esse minor.
Ecclesiæ propriæ sic providet, ut generale
Præsidium patriæ non minus esse velit.
Informando fide teneros, animando fideles,
Ne tepeant actu, prædicat, ore docet.
Perfida Christicolas gens angit, vir sacer illis
Condolet, Idolatras prævaluisse dolet.
Ecclesiæ terræque volens prodesse, recedit,
Sedis Apostolicæ limina sacra petens.
Summi Pontificis pedibus prosternitur, orat,
Ut super afflictos sit pius ipse pater.
Mox proprium terræque statum sibi voce revelat.
Supplice poscit opem consiliumque patris.
At pater instructus plene, quis, qualis, & unde.
Hic sit quamque micans sit sua terra fide.
Condolet Ecclesiæ patriæ pietate novellæ,
Laudat perfectum religione virum.
Convocat inde viros, quos curia collaterales
Semper habet, qui rem cum ratione regunt.
Consulit hos, rem pandit eis, scrutatur honestas
Quid magis expediat ingeniosa patrum.
Decretum statuunt: placet Ecclesiæ generalis
Sentiat Ecclesia particularis opem.
Signandi per Teutoniam cruce quosque fideles
Mandatum Summi suscipit ille patris
Ut qui pœniteat confessus crimina pure,
A pœna liber sit mediante cruce.
Qui res & corpus expendere curet in hostes
Ecclesiæ sacram consolidando fidem.
Præ terea dat Papa viro fas accipiendi
Inter neophytos Pontificale decus.
Hæc & Apostolicis firmantur singula scriptis,
Ad patriam lætus vir sacer ille redit.
Patris ad adventum lætatur patria, gaudet
Grex sacer, exsultat clerus, amicus ovat.
Hostis formidat, metuit gens perfida, luget
Natio gentilis, pars inimica timet.
Cum plausu pater excipitur, plebs convolat, audit
Summi Pontificis scripta, notatque libens.

Scri-

Scripta placent, gens tota virum commendat, & ipsum
Dignum Pontificis nomine quisque probat.
Pontifices mox à clero populoque vocati
Conveniunt sacras huic adhibendo manus.
Mira satis res, unus ab his, & filius ejus
Carnalis: Proles consecrat ergo patrem.
Tunc sacer antistes epithetum nomine complens
Ecclesiæ pastor pervigil esse studet.
Prædicat, hortatur, nunc arguit, instruit, urget,
Vitæ dogma, bonos, crimina, jura, malos.
Teutoniæ peragrat fines, populos cruce signat
Subsidium terræ postulat ore pio.
Spem cruce signatis spondet, veniamque reatus,
Si qui propugnent corpore reque fidem.
Colligit æs, vestes, fruges, pecus, arma, poledros,
Ad robur terræ dirigit ista suæ.
Nunc cruce signatos loca per diversa fideles
Congregat, & forti concitat arma manu.
Pergit ad Idolatras, acies disponit, & hostes
Impetit, exhortans ad fera bella viros.
Inter ferratas acies it primus inermi
Corpore, cui ferrum vulnera nulla facit.
Mars furit, & dubio eventu certatur utrinque
Arma strepunt, multi sanguinis unda fluit
Plebs modo gentilis superat, modo turba fidelis,
Postremum cedit perfida turba fugax.
Vir sacer insequitur Christi comitante caterva,
Et terram spoliis dissipat, igne cremat.
Oppida, castra struit quasi propugnacula, contra
Idolatras, armis, milite munit ea.
Construit Ecclesias, quas consecrat, ordinat illic
Clerum, qui peragat munia sacra Deo.
Blanditiis quos, sive minis, trahit à simulacris,
Hos lavacro fontis abluit ipse sacri
Pascit lacte fide teneros non panis egentes,
Ut possint solidum sumere deinde cibum
Sollicite procurat oves pastor bonus iste,
Ac animam ponit pro grege sæpe suam.
Sic ibi crescit honos Christi, simulacra relegat
Latria sacra: fides amplificata viget.
Sed tamen infestat gens perfida sæpe fideles:
Plebs pia collectis viribus obstat ei.
Hic multos gladio prostratos sanguine fuso
Martyrii palma perpete luce beat.
Nititur ad terræ profectum vir sacer, omni
Corporis & mentis sedulitate fruens.
Non cessat nimio corpus macerare labore:
Exagitat mentem sollicitudo frequens.
Terras pertransit, regiones circuit, urbes
Intrat, castra subit, oppida rura petit.
Nobilibus cum plebe simul verbum crucis edit,
Hos vocat, hortatur, supplicat, orat opem.
Interea subit oppidulum Lippense rogatus
A consanguineis, indigenisque loci.
Consecrat Ecclesiam sub honore Dei genetricis:
Quæ stat vicino continuata foro.

Hæc antiqua magis reliquis, quas hic locus in se
Continet, & numero plebis adaucta magis.
Tandem post multos Deus hunc mercede labores
Munerat æterna rex pius, immo pater.
Quilicet hostiles conflictus sæpe subiret,
Ipse tamen nullo vulnere læsus obit.
Martyrii palmam crebro licet ipse sitiret,
Sanguine non fuso debita carnis init.
Mortis fata subit pastor sacer in cathedrali
Ecclesia præsul, cui fuit ipse datus.
Ecclesiæ Dunemundensis grex hunc tumulandum
Exquirit cujus ordine vinctus erat.
Lis oritur, corpus hi poscunt, hique recusant,
Obtinet Ecclesia jure favente prior.
Tunc corpus Dunemundensis sacer accipit Abbas:
Impositum puppi per maris alta vehit.
Tempestas oritur, puppis submergitur, ergo
Abbatem sanctum suffocat unda maris.
Illius absque mora corpus reperitur ab undis,
Tollitur: extinctum flet pia turba patrem.
Pontificis corpus non prima luce repertum
Pellitur ad littus mane sequente die.
Grex sacer egreditur, processio relligiosa
Suscipit in lacrymis corpora sancta patrum.
Res miranda satis speciali fœdere junctos
In vita patres, religione pares,
Mors non disjungit, simul horum corpora terræ
Commendantur, adest exequialis honor.
Corpora condit humus, animas capit aula superna:
Terra suum recipit, spiritus alta petit.
Hæc præsul Bernharde tuæ Compendia vitæ
Scripsi, quæ scribi sub brevitate nequit.
Qui tua gesta velit plene describere scriptor
Spernitur, auditor torpet & odit opus.
Tu quoque virtute pollens, Hermanne, paterna,
Flos patriæ, generis auctor honorque tui.
Res patriæ bene conservas, tu providus heres
Patrizare studes, degenerare caves,
Te procerum, te nobilium favor attrahit, optat,
Te quoque consiliis gaudet adesse suis.
Omnibus acceptum te reddis, famine blando,
Moribus egregiis, auxiliante manu.
Tu rationis ope, quam bello vincere mavis:
Schismata concilias, fœdera pacis amas.
Si tamen hostilis violentia prævalet, obstas
Hostibus, & forti colligis arma manu.
Plebs tua tuta tuo per terras undique ductu
Pergit, cui quivis parcit amore tui.
Mors heu te tollit intempestiva columnam
Terræ tutelam præsidiumque tuis.
Gens Stadingorum cultrix hæresis fideique
Contemtrix infert mortis amara tibi.
Multiplici tu prole viges, tibi pacifer heres,
Succedit proprio nomine functus avi.
Inclyte miles ave, Bernharde, tuum mihi nomen
Dulce sonat, de te pauca referre libet.

Sunt

Sunt mihi nota satis tua strenua facta, coævus
Sum tuus hoc solo par tuus esse queo.
Tu signum floris merito geris, es quia tu flos,
Militiæ florem dedecorare negas.
Moribus ingenuus, illustris corpore, fortis
Viribus, ingenita strenuitate viges.
Tu pius afflictis, subjectis mitis, amator
Pacis, honestatis forma, noverca doli.
Post obitum patris fers prælia multa coactus
Hostis ab impulsu vim removere volens.
Tu forti capis arma manu, tua claret ubivis
Strenuitas, vivit mens animosa virens.
Plurima militia te stipat, larga rependis
Donativa tuis sufficiente manu.
Hostes devincis, non vinceris, absit utrinque
Vincaris, palma sit diuturna tibi:
Sub te Lippensis possessio crevit adaucta
Mœnibus & Castris, robore, rebus, agris.
Hæc utinam crescat, nec crescere cesset in ævum,
Sintque tibi vitæ tempora longa tuæ.
Tu prolesque tua felices vivite longum:
Vos quoque posteritas continuata beet.

Carmine te repeto, Simon præsul venerande,
Tu caput & finis carminis hujus eris.
Tu flos Pontificum, flos Nobilitatis, odorem
Floris diffundis undique mentis apex.
Non deflorari vis florem sanguinis alti,
Vis de florigero cortice spiret odor.
Non finis antiphrasis floris defloret honorem,
Sed vocem satagis æquiparare rei.
Ne sit vana caves floris pictura, decorent
Floris & ut signum florida facta studes.
Floreat hic utinam flos, nec florere per ævum
Desinat, & floris undique spiret odor.
Præcipue, Reverende pater, ne marceat hic flos
Niteris, hæc utinam sit tibi cura diu.
Tu præsul cum fratre tuo reliquique propinqui
Hæc mea suscipite munera mente pia.
Munera parva quidem, tamen hæc sunt digna favore.
Hæc data res meritum non habet, imo favor.
Si majora velim dare contradicit egestas.
Munera Principibus convenit ampla dari,
Carmine quod possum vestrum deduco per orbem
Nomen: sic vobis fama perennis erit.
Vos tutela mihi, mihi vos promotio sitis,
Gratia dignetur vestra favere mihi.
Hactenus in vestro vitam servimine duxi,
Dum mihi vita comes, assecla vester ero.
Tempore vos longo felicem degite vitam
Spiritus ad cœlos carne solutus eat.

Vos ego nunc socii per paucula metra saluto
In quibus elucens est amor atque fides.
Vos ego sincero complector corde, salute
Exopto vitæ vos utriusque frui.

Nil optare magis poſſum, vos ergo favorem
Arte licet careant, his adhibete metris.
Hos ego compoſui verſus non laudis amore,
Sed ne deſidia ſenſus heberet iners,
Si quid in his vitii reperitur, livida ſanna
Non premat, excuſet illud amica fides,
Vos mihi filioli paſti quaſi lacte paterni
Dogmatis, eſt facinus ſpernere ſcripta patris,
Qui metra diſcutitis, metris præſtetis honorem,
Poſſitis quamvis metra vocare macra.
Macra vocare metra quamvis poſſitis, honorem
Præſtetis metris, qui metra diſcutitis.
Vos mea diligitis ſi metra, patratur honeſtum,
Natus vis fidei patrat amore patris.
Patris amore patrat fidei vis natus honeſtum
Patratur, metra ſi diligitis mea vos.
Carmina plura quidem vobis repetenda relinquo,
Quæ faciant memores vos precor eſſe mei.
Ut ſaltem dicant, qui poſt mea fata ſuperſunt:
Æterna requie, ſpiritus hujus ovet,
Flore metri florem quia Lippenſem gerit in ſe
Lippifloriger hic dicitur inde liber.
Quem ſi quis recipit, ſit ei benedictio trini
Numinis, interimat ſe quoque livor edax.
Poſt hunc qui dicit Juſtini pace quieſcat
Spiritus, hic hujus carminis autor erat.
Ille fidelis erit quoniam poſt fata probatur
Integritas fidei, nec fabricatur amor.
Carmine completo patri cum prole perennis
Laus ſit honorque, ſimul ſpirituique ſacro.
* * *
In te certa fides non ſimulata placet.
Sic vivamus in hac vita, ne perpete vita
Fruſtremur, fer opem tu benedicte Jeſu.

Lippiflorium M. Juſtini expli feliciter.

ADO

ADOLPHEIS

DE

HISTORIA GENEROSORUM NOBILIUMQVE COMITVM THEOROSBVRGENSIVM, VEL ALIAS VULGO SCHOMBVRGENSIVM, AC HAMBURGENSIS CIVITATIS FAMOSÆ,

Decantata

PER HENRICVM AQVILONIPOLENSEM POETAM.

ITEM

DE PRIMORDIIS LUBICANÆ URBIS Cæſareæ Libri II.

HENRICVS MEIBOMIVS Junior

LECTORI S.

CUr *Henrici Aquilonipolensis* hæc carmina cum *Leerbekio* aliisque jungere voluerit Avus meus, ipse in præfatione dixit. Nec ego omittere ea volui. Non quidem adeo magni momenti sunt, sive res spectes, sive modum eas proponendi, qui sæpe risum, aliquando commiserationem meretur. Vixit superioris seculi initio Poetaster ille, & fortassis tamen invenit tum applausores & admiratores. *In Catalogo* enim *Scriptorum insignium, qui in Lipsiensi, VVittenbergensi, Francofordiana ad Oderam Academiis* à fundatione ipsarum usque ad An. 1515. floruerunt, ab Anonymo quidem sed coævo, concinnato, & à *Madero* edito hæc habentur, n. 88. *Henricus Aquilonopolensis, natione Teutonicus, patria, disciplina & Studio VVittenbergensis, vir magni ingenii, & Tullianæ eloquentiæ vehemens æmulator, Philosophorum præceptis nobiliter instructus, divinarumq; Scripturarum non ignarus: Grammaticus, Philosophus, Rhetor, nulli nostro ævo secundus, ingenio subtilis, sensu clarus, & disertus eloquio, jurium non imperitus. Scripsit ad laudem & decorem Academiæ VVittenbergensis, & utilitatem legentium, & carmine, & prosa præclara opuscula, quæ impressa circumferuntur, videlicet; Sophologiam lib. 1. De vita & Laudibus S. Augustini metrice lib. 1. Epigrammatum l. 1. Vivit usq; hodie varia conscribens, A.* 1514. Nullum dubium est, quin hic idem sit cum Auctore Adolpheidos & libr. de primordiis Urbis Lubicanæ. Quamvis enim Witebergensis fuerit, & in ea Academia potissimum inclaruerit, videtur tamen in Holsatiam quoque & in duas illas magnas Urbes, Lubecam & Hamburgum venisse, ibique carminibus suis gratiam captasse. Habeo enim hujus *Henrici* Carmen Elegiacum quoque inscriptum *Naumachia*, quâ navalem illam pugnam die Laurentii, A. 1511. inter Johannem Regem Daniæ & Urbes Vandalicas fœderatas (cujus belli etiam *Chytræus* Saxoniæ l. VI. mentionem facit) pugnatam describit. Est vero illud ejusdem planè cum prioribus commatis, barbarum & inficetum; ut in eis omnibus, quæ hactenus vidi, ne vestigium ullum reperire potuerim illius eruditionis, quæ ipsi ab *Anonymo*, supra citato loco, tribuitur.

DE

DE Theorosburgi Comicia, Indagine natus
Civili c ltor artis Apollineæ
Clarus Apollineis in technis, docte Magister,
Johannes Minths in clariique chely.
Quid cecini bene si auscultes potiaris honore
Primo nostra in Adolpheide, deinde aliis.
Tu patriæ decus & Lubicana lumen in urbe
Nostris lucem umbris tu (rogo) pone piens,
Planes hirta, feces vitulantia, vergat in auras
Non aliter nisi te pexus, amice, liber.
Hic tuæ enim patriæ primordia, & Hammoniensi
Et Lubicanæ urbis gestaque digna tenet.

ADOLPHEIS.

HOlsati clarus Theorosqueburgi
Tu Comes bellæ, Dominusque Chemme,
Splendor armorum studiisque pulcris
Docte Johannes.
Nolis è jure & ratione recta
Laus avorum ampla & proavorum in orbe
Nata virtute & stupida tuorum
Concinerescat.
Scripta quæ sparsim licet in vetustis
Nota membranis ea clara per se
Clarior virtus tamen hæc profecto
Congraphiata est.
Arma tres clavi simul undecimque
Sunt ibi ipsiæque columna duplex
Cum speclis peploque corona Christi
Labbara septem.
His in armis vir galeata sacris
Pegaso fontem fodiente sacrum
Ungula mulris residens canoris
Ducere ad alta,
Gaudeas armis rabidum in Leonem
Vimque serpentis Sathaninum & astum
Miles electus Domini triumphans
Hostic is terror.
Nobilis tecum & generosa proles
Gaudeat felix, Comes & Jodocus;
Gaudeant salvi in Domino vigentes
Usque nepotes.

Incipit Adolpheis de gestis Theorosburgensium Comitum generosorum, & civitatis Hammoniæ, sive Hamburgi.

CAPUT I.

PRosit Adolpheis Theorosburgensibus ... auret
Cathegoria decus, crescat alendo honor.
Magnanimos Comitesque pios, Pimpleis, Adolphos,
Hammoniæ variis sortibus acta refer.
Octingenteno decimo cum Saxones almam
Suscepere fidem structa erat Hammonia
Nordalbingorum Ecclesiæ tunc Holsatia inque
Stormaria pariter in Theomartia erant.
Octingenteno quadrageno Domini anno
Daciæ ab Erico pressa erat Hammonia.
Milleno Christi Mastpheius rex duodeno
Guindorum Dominus diruit Hammoniam.
Milleno Ummanus quinto decimo repararat
Ecclesiam Hammoniæ præsul & Hammoniam.
Circummurarat Vicelinus præsul eandem,
Quæ cunctis visa lignea in ante fuit.
Mille septuageno anno inde secundo urbs
Perdita ab Henrico & Buckpheo heris Guinidum
Milleno Domini centeno iterum reparata
Hammoniæ Ecclesia sive suo fuerat.
Cum rege Henrico Guindorum fœdera sanxit
Stormaria, Holsatia & sic Theomarcia eo.
Holsatiam Henricus & Stormariam & Theomarciam
Godfrido ut Comiti rex dedit ipse suo.
Sed Lotharius illustris Dux Saxoniæ post
Cæsar donarat hanc Comici jam alii.
Scilicet in Theorosburgo prænobili Adolpho:
Patri succedens natus Adolphus erat.
Milleno centeno novigeno Domini anno
Octavo cessit ternus Adolphus huic.

Ab antiquo quales quantique Comites fuere Theorosburgi.

CAPUT II.

MAgni a temporibus Caroli usque ad tempora Regis
Conradi nomen obtinuere vetus,
Dotibus insignes miris, tam sub Carolo, quam
Conrado nomen hinc meruere novum.
Catholicæ firmi Ecclesiæ, Imperio ac sacrosancto
Fidi & constantes, tetragoni instar erant
Clarum insigne igitur datum eis erat Holsatia, atque
Præstita Stormaria rege Lothario ab hoc.
De his terris nec adhuc Theorosburgo abstinendum,
Nobis si ingenium molle Thalia foret.

De insignibus armis Theorosburgensium mysticatis.

CAPUT III.

TRes Theorosburgi Comitum clavi arma suaves,
Undenæ & spinæ passio læta sibi,
Spiniferum cono sertum & vexilla intenti
Septem, cum Argi oculis, bina columna, peplum.

Munere septeno saevam septemplicis Hydri, &
Armis Christicolae his vim d[illegible]uere trucem.
Dotibus [illegible] seculis mora[illegible]bus in crucis hostes
Sint (ut olim fuerant) clara trophaea piis.
Nordalbingorum Theorosburgensis Adolphus
Illustris Comes hic Christi in amore vigil.
De Sclavis [illegible]ccisus apostaticis. Leo Adolphum ut
Occisum a[illegible]vit flevit [illegible]
Ad quingentorum & duo millia maxima caedes
Sclavorum hunc fle[illegible]m commoderata Ducis.
Conscidi [illegible] corpus [illegible]tim fecerat ergo, &
Assari & pigmentario humari opere.
In patriis Mindae & monumentis nobile corpus
Illatum in Christi [illegible] hoc.
Sed Comiciam cum nato viduata te[illegible]o
Mathildis tenuit, terra sed heu vidu[illegible] haec.
Terrae mutata facies [illegible]nque Ecclesiarum
Justitia atque quies [illegible] acta fuit.
Porro superstite eo clero nil asperum erat, vel
Durum, subjectis ille coronis suis.
Tantus erat fidei in bonitate in consilioque:
Omni in virtute [illegible] oratque valens.
In castris Domini vexilla gerens manibusque
Pugnans, corde orans, cordeque magnanimus.
Cui contempta fuga propter virtutis amorem,
Et Christum Dominum, fata polosque iniit.

Prima belli concursio.

CAPUT IV.

REx Thoma[illegible] erat C[illegible] nomine, tentans
Hammon[illegible] & Stadam perdere, venit eo.
Milleno Christi centeno nonaque geno
Nono anno in regem motus Adolphus obit.
De Theorosburgo Comes ardens praesta Adolphus
Praesule cum Hartungo cis Ecoram Domino
Dispulerat victor regem, tribuente triumphum
Omnipotente Deo respiciente suos.

Secunda belli concursio.

CAPUT V.

VIctus vindictam temptabat saepe Canutus
Frustra, hinc rex frater post sua fata furens
Milleno [illegible]oldemarus rex factus in anno
Atque ducenteno primo, erat ergo fremens.
Nordalbingorum terram è terraque marique
Cum maribus multis vincere venit atrox.
Vicit Rensburgum, vicit Theomarciam in arto
Tempore & Hammoniam Victriorimque simul.
Devicit [illegible] capto tandem Raceburgum:
Nordalbingiae in hac re dolor altus erat.
Quid facerent tristes Nordalbingi? vehementer
Oppressi nimium à rege furente inopes.
Quod Comitem salvum, quod posse liberum Adolphon
Ad se de caeco carcere habere pium.

Gggg 3 Sic

Sic liquere Lophenburgum pro hoc præstium avuncio id
Regali Albertus rex dederat tetricus.
Committens totam sibi Nordalbingiam in illa
Sorte subactam. Sors se alterutrare solet.

Tertia belli concursio.

CAPUT VI.

CONtigit ut Nordalbingi post altero in anno
Artellenburgum perdiderant reduces.
Verum rex Albiburgum destruxerat, ad trans
Mox Albim Harburgum condidit atque Dymin.
Post anno Dominique ducentesimo decimoque
Quinto rex Otto Saxoniæ Dominus.
Hammoniam circumvallaverat igneque ferro
*** ens cepit sub ditione sua,
Holsatiam intrarat amittens octuaginta
Rex armatorum millia, cæsa sibi.

Quarta concursio.

CAPUT VII.

SED rex millenoque ducenteno Domini anno
Sedecimo struxit in Stadium insidias
Rex etiam Bremense in Episcopium cito cædes
Horrendas miris mortibus efficiens.
Sed contra Hammoniam vertebat: At Hammonienses
Regi restiterant viribus egregiis.
Quatenus Hammoniam delassat & furibundus
Querceti castrum struxerat ipse potens.
Sed Comes Albertus castrum supra edidit Albim,
Subsidium à terris nullus aquisque daret.
Incinerabat rex villas cinifionibus omnes,
Bombardis trucibus Hammoniam angarians.
Dira fames, dira violentia terruit urbem:
Defessi cives urbis in urbe inopi.
Regem immisere miseri sub spe pietatis
Fraudati immitem cum feritate sua.
Mactatos illic vidisses, atque ululatus
Audisses, grandis planctus ibique dolor.
Non minor in Rhama ploratus eratque ululatus:
Cum patribus pueri succubuere piis.
Ha matres maribus viduatæ & stirpibus isthic
Nimphæ abnimphatæ, proh ibi væ vehemens.
Post annos struxere novem Tramoniam & hostes
Annis viginti quatuor iste dolor.
Immitem merito Dacum ô Lucane Poeta,
Fers, feritatem ejus sensit & Hammonia.
In regnum tandem redit rex cum populo sons
Ipse fero castrum Esthlandia in ædificans.

Quinta concursio.

CAPUT VIII.

POst Comes Henricus Suerinensis truculentum
Captivans regem & regis erat sobolem.
Tempore in hoc Nordalbingi pro nobili Adolpho
Miserunt Theorosburgin, ad hos veniat,
Venit mox & omagia ei domino venienti,
Præstiterat Nordalbingia tota suo.

Præsul Bremensis olli suffragia præstans,
Et Comes & Guerla pluribus armigeris.
Venere Itzehon Henrico cum generoso
Suerini Comite martio, ad arma agili.
Molleni in campo non mollia bella fuere,
Cæsi complures capti & ibi fuerant.
Hammoniam aspirans insignis victor Adolphus,
Dacorum è nodis solverat Hammoniam.
Debombardarat dirumpens cuncta per Albim
Castra triumphator sic inimica valens.

Sexta belli concursio.
CAPUT IX.

REx evinclatus pro sexaginta talentis
Millibus, hinc Sacramenta repens tenuit.
Cum Phrisiis Theomarciam agens in deditionem
Contra Rensburgum struxerat insidias.
Regi occurrere Theorosburgensis, Adolphus,
Suerini Henricus, & Comes, oppositi.
Parte ab utraque licet conserta iterato cruenta
Bella, tamen regi obsistere non poterant.
Rensburgum, Itzehon rex vicit, victriorimque,
Tendens insidiis castra metatus ibi.

Septima belli concursio.
CAP. X.

TUnc Dux occurrens bello non segnis Adolphus
Ithzeum appulerat victor, ad arma celer.
Dux munimenta regalia ruperat isthic,
Regalesque mares in fera fata trahens.
Saxoniæ tunc Dux Henricus mœnia in una
Convenere Lubicana & Adolphus herus.
Et Comes Henricus de Suerino anre relatus,
Er Bremæ Antistes visus ibi extiterat.
Bellum pro pace contra regem capienda
Decrevere rato & consilio incolumi.
Concurrere acies fontalem ad curiam utræque
In Magdalenæ luce cruentiferæ.
Cædibus intererat parte in Theomarcia regis
Pressa & pressus erat Dacus ibi tetricus.
Vix centum maribus devenit repatriando
Confusus tristis oppetiisse datur.

De modo nactæ pacis.
CAPUT XI.

DAcorum Ericus rex factus, regius autem
Frater Abel Judithaniæ herus fuerat.
Dux Abel bella pro virgine filia Adolphi
Mathilda instituerat, hæc sit ut uxor ei.
Dux dedit assensum poscenti Abel Duci Adolphus
Mathildam & nympham conjugem habere dedit.
Quo Guoldemerus facto discordiam haberi
Pertimuit fratres inter eos senior.
Pax inter Dacos data, regi nata Ducalis
Erico Henrici filia nacta Judith.

De

De magmentatione cultus divini per Adolphum Ducem.

CAPUT XII.

Conflata pace cum Dacis omnibus alma
Florens Holsatiæ Dux vir Adolphus erat.
Magmentans Christi cultum Dux pacifer almum in
Wageria claustrum Cismariæ ediderat.
Inde monasterium Mundi-campi initiatum ab
Patre pio, complens Dux id Adolphus erat,
Claustrum inter muros Itzehoique Ducalis,
Herphesthudense struxit Adolphus & hoc.
Dux claustrum Krempis condens præsignis Adolphus
Francisco pariter condidit Ecclesiam.
Et nova in Ecclesia Ecclesiæ constructor Adolphus
Dux Anthonio erat de Padua ipse sacro.
Pallenti in pago Dux claræ virgini Adolphus
Ecclesiam atque cruci victor is instituit.
Christiparæ claustrum in Kilo Dux struxit Adolphus.
Hæc consummata dicta fuere sibi.

De sui ipsius oblatione.

CAPUT XIII.

Millenoque ducenteno Christi quadrageno
Se Ipoliti in sancti luce Deo obtulerat.
Militibus trinis cum Gikoviensibus artam
Francisci vestem assumpserat Hammoniæ.
Christi in amore ardens timuit Dominum omnipotentem
Verna Dei vernans vermilitate sua.
Vestitus Khilo Francisci veste beati,
Paruerat (Monachus ut solet) usque suis.
Tunc Comiti sponsa seniori nacta Johanni
Saxoniæ Alberti est Elisabetha Ducis.
Nuptiæ in Hammonia celebratæ, sponsa sed illo in
Anno decessit non sine mœstitia.

De admissione sacerdotii.

CAPUT XIV.

Millenoque ducentesimo quadragesimo in anno
Quarto aspirabat presbyter ut fieret.
Ad petiit Romam Papa Innoquecentio ibidem
Presbyter admissus frater Adolphus erat.
Subque diaconus ab Johanne Antistite factus
Hammoniæ rediens Romipeta urbe prius.
Presbyter hinc factus Missam celebravit in ipsa
Gregorii luce primiciando suam.
Rite suam Helwigin cognorat mitis Adolphus
Unde Johannes, Gerhardus erantque tuber.
Quis in tutorem Ducem Abel socerum dedit horum
Terra esset ruta ab Principe Slesvicio.

De decessu fratris & presbyteri Adolphi.

CAPUT XV.

Ipse seraphici in hoc sacrifex sacro ordine sancti
Francisci, annis viginti erat atque tribus.
Omnipotenti animam tradens tenebrosa reliquit
Pythagoræ in bivio celica regna tenens.
Summum ante altare in Khilio summi tumulatus
Verna æternum ver indubitato ferens.

EXPLICIT.

HEN-

HENRICI AQUILONIPOLENSIS POETÆ DE PRIMORDIIS LUBICANÆ URBIS CÆSAREÆ.

Libri II.

AD LECTOREM.

Qualiter urbs Lubica est structa destructa sub annis
Restaurata, lubet si modo scire stichis.
Barbarie vocum pulsa, Lubicographiale
Seu Lubicotrophium, in ordine gesta refert.

Ad magnificum, honorabilem & prospectum Lubicensem Senatum.

MAGISTER HENRICUS AQUILONIPOLENSIS POETA.

Aureus aspiret hic Senatus Lubicensis
Callens, artitus, Martipotensque sagax.
In terraque mari famosus honorificalis,
Mitis, mansuetus, magnificus, alacer.
Dum lubet hic Lubicanæ urbis primordia ferre
Claris da & brevibus ferre Thalia stichis.
Vera feram clari ut parasitus Apollinis isthic
Centauros non ab nube pedester agens.
Non labyrintheo ludam lascivus in antro
Dedalii caveam limina cœca laris.
Ne sit sub modio ponendum nobile lumen:
Nec pseustis placet hic verum Alithia Sophis.
Nectare & ambrosia cælesti Jupiter etsi
Sit satur, oblata non tamen exta abicit.
Nec viduæ in templo Salomonis utraque sera
Spretæ caprarum, sive minuta duo.
Desit olens Thereus, telum Ardee, edax Cocodrillus,
Hibrida fons, anguis sævus, hirundo strepens.
Non abscondibilis supra montem posita urbs est:
Nec solem facibus adjuvem homuncio inops.
Conscripti ô patres opus hoc Lubicographiale
Sit vestrum, vester sitque Poeticulus.

De prima Lubicanæ civitatis vastatione restauroque.

CAPUT I.

Anno milleno sub Christi septuageno
Terno, Helmoldia ut Chronographia tenet,
Lubica Trithone Sclavorum ab principe magno
Pagum ad Suertovium instructa priore loco.

Destructa à Sclavis post est aliunde locata
Cum castro ab dicto principe ubi acta sibi.
Ramis obsessa Domini millesimo in anno
Centeno terno salva aliquandiu erat.
Primula de Sclavis ut ceperat Ecclesiam ipsa
Per Ranos fuerat depopulata truces
Restaurata subin Theorosburgensi ab Adolpho
Urbs Comite insigni & bellipotente viro.

De inhabitationibus mercantiarum Salinarumque obturationis Theodoslovii caussa.

CAPUT II.

TEmporis urbs autem successu cum Lubicanâ
Magmentaretur ditificata foro.
Princeps ad Comitem præfatum dixit Adolphum
Restaurntorem talia verba ferens.
Perlatum est ad nos jamdum, ut diminuatur
Bardum, cive olim urbs nostra frequente suo.
Hæc mihi Poemosa res, si forum id est Lubicanum
Cum mercatores plurimum ad hoc coeant.
Concio conqueritur Luneburgalis idem, quod
Sit Theodoslovii Sulcia quam nocua his.
Tu (rogo) des igitur urbis mediam Lubicanæ
Partem, partemque Sulciæ, Adolphe Comes.
Desolatum nos Bardum graviter toleramus,
Et nostræ damnum Sulciæ iniquo animo
Nec de cætero ob id mercantiæ erunt Lubicana in
Amplius hac urbe præcipiemus enim.
Mandarat fontes obturari salis acer
In Theodoslovio Dux Leo magnanimus.

De flammitrema civitate Leonipolique constructa.

CAPUT III.

POst vesteo igne fuit urbs consumpta voraci
Unde Ducis civis hæc Lubicanus ait.
Jam diu in urbe forum deerat propter tua jussa hic;
Absque foro & domibus esse supervacuum est.
Da ergo nobis alium locum idoneum, ubi ædificemus
Convenit Comitem Dux iterato prece.
Desolatum, inquit, locum ab igne sinat Comes urbe
Dux restauret eam: hoc abnuit ipse Comes.
Non procul à Lubica Dux ergo novam ædificarat
Urbem, quæ fuerat dicta Leonipolis.
In terra Polaborum urbs hæc cum esset nova, sed non
Apta Leonipolis illa foro fuerat.

De data pace priorisque urbis municipali.

CAPUT. IV.

PRo Lubica Comitem demum prece vel precio Dux
Demulcens victum castro urbem obtinuit.
Mox mercatores Duce præcipiente reversi
Sunt Lubicam, & Lubice ad Insulam, ubi ipsa modo est.
Nulla Leonipolis facta ex tunc Ecclesiæ urbis
Restauratæ etiam muri etiamque domus.
Tunc Princeps pacem mandarat in urbibus, omni
In regione maris finitima esse bonam.
Urbi jura dedit Princeps bonus atque monetam
Et [illegible]onium ei, staret honesta ut ea.

De

De institutione civili & regimine datis.
CAPUT V.

BIs forum in hebdomada statuit generale secunda est
In quinta feria rite tenere suis.
Insuper authoritatem dans his & honestos
Prudentesque viros consilio eligere.
Schultetum huc habuere usque hic vel Burgimagistrum
Jam cum consulibus Burgimagister erat.
Seu Protoconsul seu dicendus Burgimagister,
Et scribens scriba est vel protoscriba sciens.
Scribæ lingua mea calamus scribentis enim mox
Sic agilem scribam rex citharista canit.
Judiciaria fit & publica sessio, scriba
Præsente illustris Dux Leon instituit.

De Cathedralis Ecclesiæ Lubicensis instituto.
CAPUT VI.

FEcerat Ecclesiam Cathedralem (id agente Geroldo
Aldenburgensi præsule) Dux Leo ibi.
Sedes designans claustrales canonicorum
Præbendas bis sex constituitque sibi.
Quasdam autem decimas superaddidit ipse Geroldus
Imo Comes villas mitis Adolphus eis.

De obsidione Lubicensis urbis.
CAPUT VII.

VRbs epassa Ducis Friderico ab Cæsare cincta &
Conclusa hostili in obsidione diu.
Deliberaturi petierunt quid faciendum
Contari cives à Dominoque suo hoc.
Si Leo succurrat perstemus: sin, feciemus
Quod placitum Regi regum id honorifici.
Quod si ea noluerit Cæsar mage (nos mori honestos
Quam vita turpi vivere) conveniat.
Concessit Cæsar (delibrent) civibus isti
Contarique ab hero mentem animumque suum.
Hoc autem adjecit, si non urbem redituris
Nobis præstetis, fit mora longa mori.

De deditione urbis & majoribus Privilegiis à Cæsare Friederico datis urbi Cæsarianæ.
CAPUT VIII.

ABsque mora ivere Stadium cives, ubi erat Dux
Cum Suerinensi exinde reversi & hero.
Sic ex præcepto Ducis urbem sub ditione
Cæsarea dederant se Imperioque sacro.
Magnifice ingrediens urbem susceptus in hymnis
Clero & ab Urbanis civibus & reliquis.
Amplius ut caput urbibus ista urbs esse marinis
Debeat, elegit præ reliquis & eam.
Aurum deferre possit Senatus eorum
Concessit Cæsar (militum ad instar) herus.
Consiliatores in perpetuum Monocrator
Imperii elegit hoc sibi jure sacri.
Sed Comiti passo exilium propter ditionem
Cæsaream Cæsar semitributa dedit.
De theolonarique molendinis, trapesetis,
Urbis, sicque Comes partem habuit mediam.

De vastante Henrico Duce Holsatiam.

CAPUT IX.

MIlleno Christi centeno quadraquegeno,
  Anglico ab exilio Dux Leon ut rediit.
Tunc Theorosburgi Comes & cum Cæsare Adolphus
  Absens esset Dux ductus erat Stadium
Pacifica illustris Princeps ditione recepit
  Dux Stadium, Holsatii & Stormarii obvii huic
Introitum dederant gaviso, multa voventi
  Exaltaturo hos magno in honore homines.
Et statim cepit loca Dux Comitis generosi
  Vastare Hammoniam atque Itzehon atque Polonam,
Ejiciens Comitis homines ex his Leo Princeps.
  Hoc ut Daslensis viderat ipse Comes,
Ipse vices Comitis Theorosburgensis Adolphi
  Terra in Adolphina rite nepotis habens.
Cum hera Adelheide generosa conjuge Adolphi
  Se ad Lubicanam urbem se inde recepit herus.

De Bardi, quod dicunt Bardewick*| destructione.*

CAPUT X.

COngesto Henricus, multo agmine de Stadio, de
  Brema & Dythmarcis, Stormaria, Holsatia,
Auxilio fretus Canuti regis, in illo
  Tempore Bardum urbem cinxerat ille Leo.
Bernhardus Raceburgi, Suerinique Helimoldus
  Bernhardus Guelpæ in parte Leonis erant.
Extiterant cives Bardo in dicta urbe rebelles
  Principi eam nollent tradere, pacti in ea.
Sed Leo prævalidus cauda ingenti appulit urbem
  Delassans demum ceperat in gladio.
Capta Bardo urbe, bellatores in eadem
  Non parsere viri civibus, ha, miseris.
Despoliata urbe hac ingens ululatus & ingens
  Strages atque ingens vesta vorax subiit.
Destructis prorsus muris radicitus urbs hæc
  Eversa, & tandem ab igne vorata fero.

De caussa destructionis Bardi.

CAPUT XI.

TAm miri vero populaminis & populorum
  Caussam Egkardina Chronographia refert.
Principe privato dominatibus atque Ducatu
  Sub Fridericea vi ditione manu.
Introitum cives Duci hero Henrico exilianti
  Inficiati & eum se tolerare suum,
Portas clauserunt, polum huic Antarcticum herili
  Nudificavere ab muro homines miseri,
Blasphemi superaddentes probramina, ob hanc rem &
  Causam delevit urbem hominesque Leo.
Primores urbis insurcaratque suis ex
  Illis campestres fecerat esse nolas.
Urbs ex urbe autem jam nunc fundata nitescens
  Sit Luneburgus bellave Phœbipolis.

De

De Leone Duce iterum vastante Holsatiam.

CAPUT XII.

Tunc Princeps factus facto hoc animosior, aucam
Martinalem ederet in Lubeca urbe Leo.
Permoti cives Lubicani cum appropriasset.
Urbi ob destructam hanc urbi etenim ante datam,
Certis pacifice præmissis ceperat urbem
Sub certa tali conditione Leo.
Daslensis Comes Adolphus cum conjuge Adolphi
Theoreburgensis cederet atque sui.
Concessum omne fuit, urbem ut Dux obtinuisset
Omnem & Adolphinam & Holsatiam angarians.
Ille Lophenburgum Bernhardi Principis arcem
Vicerat absentis urbe in Hierusalem.

De Victrioreno castro, quod Segeberg *dicitur vulgo.*

CAPUT XIII.

Succedentibus his sic prosperitatibus ante
Victriorum castrum Dux Leo frenduerat.
Cumque homines Comitis servassent illud Adolphi
Tunc peregrinantis in regione Bethel.
Waldensilensi Gualthero Victrioris tunc
Fida à custode tenta suo Comiti est.
Mutatis juvere animis & Holsatiana
Gualtherum & juvit Stormariana cohors.
Non minus auxilio de Schurgia Eghonis ea ipsa
Victriorena arx hæc insuperata fuit.

De bello cis Trabenam habito.

CAPUT XIV.

Pars infirmata fuit hinc Henricia rursus
Majo iterum turbas adveniente legens.
Ulcisci sibi de adversis sperabat humumque
Holsatianam iniit pluribus armigeris.
Inter quos Bernhardus erat Raceburgius, atque
Helmoldus Suerinensis & ipse Comes.
Jordanus Dapifer Ducis ex & euntibus illis
Ex Lubicana urbe ut bella severa ferant.
Non longe à Lubicana urbe ipsi cum hostibus hostes
Congressi, ense ensis, pes pede pressus ibi.
Mactati plures fuerant de parte Ducali:
Plures submersos prompta Trabena bibit.
At Comes elapsus Raceburgensis fuga in isto
Bernhardus diro & Marte cruentifero.
Post non multo autem trecentis puri argenti
Marcis Helmoldus carcere liber erat.
Jordanus vero quia divitior, quam Helimoldus
Quingentis Marcis inde redemptus erat.

De victorioso Cæsare Friederico.

CAPUT XV.

Ad montem excelsum (qui dictus de populo mons
Vel Melibocus) eum rex Fridericus adiit.
Quo in monte Henricus sibi castrum Cæsar habebat
Muro Harcesburgum prævalido obtinuit.
Lucentem vicit montem & Petram pluvialem
Cum Heymburgo castrum desuperans nitidum.
Marte Levenburgum hæc Henrici castra Leonis
Hæc Fridericus rex exsuperabat herus.

De Raceburgo & Gadebuzo expugnatis ab Leone.
CAPUT XVI

CUm in Natalitiis Christi festis Leo festum
Phœbicoli Henricus atque diem almum ageret,
Coram nobilibus Raceburgiacum Comitem de
Perfidia incusans perfidum & esse sibi.
Dum nil de objectis respondisset Comes, olli
Dignum cum prole mancipiarat eum.
Quem ducens castro coram Raceburgiaco Dux
Elapsum manibus de Ducis ipse lego.
In Godebuzo uxore sua cum proleque tota
Devenit Comes hic Duxque secutus eum
Castrum expugnarat Godebuzense spolia ampla
Deducens ante sic Raceburgiacum.

De confirmatione Cæsarianorum Privilegiorum urbis conditoque bello.
CAPUT XVII.

VRbi quæ dederat Fridericus nomine primus
Cæsar confirmans cuncta secundus erat.
Accipiens factum hoc Woldemarus tulit ægro
Rex animo sine se noluerat facitum hoc.
Conglomerans fortem cuneum cum classe frequenti
In Theomarcos se primiter applicuit.
Hos (contra cives Lubicanos esse) coegit
Condictum bellum & tempus utrinque fuit.

De Alexandro Lubicensium Capitaneo.
CAPUT XVIII.

PRæsulis auxilio Bremensis fratri & Adolphi
Cives è Suerin non minus & Comitis.
En caput urbis Alexander de Solipoli vir
Cum concivibus ad prælium anhelus erat.
Votum una cum civibus is vir verbigenali
Vovit Mariæ & Magdaleæ dominæ.
Si Deus ex meritis harum daret ipse tropheum
Ædificare ipsis velle monasterium.
Cathegorialis id & ordinis ad decus ævum
Mariæ & Mariæ Magdaleæ almificis.

De bello executo & victoria Lubicanis obtenta.
CAPUT XIX.

REgem invenere Guoldemarum Dominumque
Brunoviæ Ottonem Phœbipolisque Ducem.
Conserta in plano fera pressæ bella miricæ
Mox ad fontalem curiam utrimque dein.
Sancta hera præsidio Lubicanis civibus isthic
Magdalena fuit visa profecto nitens.
Obcæcans radiis (veluti solaribus) hostes
Danorum in faciem se opposuisse datur.
Sortito tali Lubicanis Marte triumpho
Rex turpi elapsus est fuga & in modicis.
Non modicum hoc factum Danis damnum attulit istud
Magdalene ea in luce cruentiferis
Ottonem Brunovie herum dederant Lubicani
Saxoniæ Alberto pro libitu Domino.

De

De persolutione voti executa vel exequenda.

CAPUT XX.

Cumque reintrassent Lubicam urbem Lubicani
Castrum rumpebant regium usque ad humum,
Unde in perpetuum tanti est memorale triumphi
Pro castro claustrum conditum id eximium est.
Inclaustraverunt fratres claustre Dominici &
Cathegorialis ordinis esse sacri.
Fratribus his plenum dantes cerevisiæ eadem
Dolium in hac sacra luceque pauperibus.
Annua in hac etiam luce ipsi elimosina alentes
Verbigeno Domini membra misella Jesu.

Ad Judices carminis hujus.

CAPUT XXI.

Non nisi tornatus per te lepidissime Doctor
Sic Guigbolde prius transeat iste liber.
Transeat Egkhardo insigni Doctore libellus:
Iste velut Mecio Judice cautus eat.
Transeat eximio Doctore Johanne revisus
Iste ut Aristarcho judice tersus eat.
Transeat egregio Doctore Theosophiali
Iste Henrico Guenth judice honestus eat.
Vos Domini mei vos unius ordinis omnes
Tetragenus vos vos Cathegoria mei.
Cathegoriales mihi patres convenio & vos
Oro, sic fiat, ante velut petitur.
Sive domi maneat nonumque prematur in annum
Quam Guigbolde liber rusticulus Domine.
Taliter autem non depingitur ara triumphi
Quo laus & iubilus cunctipotenti agitur.
Qua urbs, qua senatus urbis caneretur & urbis.
Casta Venus, Juno clara, Minerva nitens.
Te sine non fierent hæc mi pater ante relata
Nec prior iste liber te sine natus erat.
Primulum ob id librum pater ô Guigbolde secundo
Docte orituro addes auxiliante Deo.
Felices cuncti vos vivite, vivite patres,
Ad Christum memores usque Poeticuli.

INCIPIT LIBER II.

Urbis descriptio Lubicanæ gestorumque ejus.

CAPUT I.

Urbs lutea ante fuit, sed nunc lateritia fulgens
Blando in relluris rubra supercilio.
Declivum latus huic, decurrens colle gemellum
Cœlestis pluvia purificare solet.
Omnes & stratas, quæ prisca vocabula grobis
(Dum urbs lutea esset) ab his obtinuere sua.
Regia strata, antiqua minor, antiquaque magna
Vectio & angelica groba per Antiphrasin.

Pisca-

Piscatoria groba & groba ollaria magna, &
Pistorum est campanaria strata patens.
Mixtorum strata, Johannis strata beati,
Alphei strata, strataque piscifera.
Carnificum strata, Brunonis strataque cista,
Torum vel strata, strata vel Holsatiæ.
Strata penestica, parva Petri est magna profecto
Strata Petri, & platea est Egidiana simul.
Tanquardi groba quis vicos, quisve latentes
Vicorum introitus exprimat hos? nec ego.
Merlevi groba est, est groba canumque Ducalis.
Groba Effigialis strataque, strata molæ.
Tynnitalis mons, platea ampla, platea Cobergæ,
Magna castelli strata notata satis.
Quatuor hujus sunt urbis valuæ, Holsatiana,
Valua molendini, valuaque & Hoxarica.
Portæ multiplices urbis sunt præmemoratæ:
Munimenta habet urbs fortia, turre frequens.
Faustos & fortes muros cellaria multa ab
Multis cantata quis numerare potest!
Ordine recto ædes exstructæ sunt platearum
Ornatæ cocto de lapide & vario.
Turritasquæ arces altas & celsa viarum
Urbs tollentia habet pegmata in astra caput.
Archetypum isthic & argentum & chrysendeta in aulis
Lectus conspicitur purpureus genii.
Juno nitens, sincera Venus, galeataque Pallas
Visa Poetæ aliis sit recitenda locis.
Unde subarrhetur tenuis fortasse Poeta,
Stans in certa spe quando subibit opus.
Incrustatæ urbis muro Ecclesiæ imo sacella
Præcelsa auratis ara frequens tabulis.
Sculpturis vel Apelleis prorsus redimitæ
Vel pictæ à magnifice irradiant.
Quatuor urbs hæc parochias habet inclyta, præter
Ecclesiam summam in fine habili positam.
Virginis una est, una Petri, una Egidii est, sed
Est Jacobi quarta cuique decora nitens.
Bina monasteria Sanctorum exculta duorum
Unum Francisci est, est Dominici aliud.
Unum autem est hospitale hoc ad Spiritum in urbe,
Præfata sanctum, spiritui unde decus.
Cœnobium sanctimonialium in ordine sacro
Sancti Johannis, quod fuit ante nihil.

De donis naturalibus urbis.

CAPUT II.

Flumine donarat urbem natura gemello, &
Fertili, at una alia fertilior tamen est.
Wokoniza in meridiem à septemque Trione
Pralatus urbis amat inde Trabena & init.
Parte rotas una pellit Guokoniza molares
Cum quo congaudet esse Trabena ferax.
Porro Trabena ex meridie septemque Trionem
Adfluit urbi: urbis ad latus inque fretum.

Navi-

Navigia accedunt complurima flumine ab isto
De mari ad urbem istam, crebraque commoditas
Est forum onustum rebus oportunis Lubicanæ
Urbis sub signo urbs inicitia libræ est.

De commercialibus Provinciis cum urbe.
CAPUT III.

EX Germania & alta & bassa urbs auctaque multis
Ex regionibus ob mille negotia enim est.
Nunc ultra mare Balthicum & urbs Germanicum habet res
Ut Norwegiam & Sueciam agundo rates.
More pari Livonia, Ruscia, Pruscia pactæ
Sicque Polonia huic Lituania & Dacia.
Flandriaque, Anglia res Hibernia, Scotia cum urbe
Cum dictis dicta urbs per maria alta tenet
Saxoniam in terris vel Guestfaliam aucta frequentat,
Thuringosque, Hessos Franconiam & Retiam.
Prævolitare Aquilam mage desinat upupa quamvis
Sit cristata fimo pasta apud Isidorum.
Stagnales inter urbes caput urbs Lubicana.
Inter & urbs etiam septuaginta duas.

De bello & triumpho contra Sundanos.
CAPUT IV.

CHristi millenusque ducentenus Domini annus
Quinquagesimus & tertius iste abiit.
Tum cives urbis Sundæ præjudiciales
Cœpere in Lubicam esse proterviferi.
Nautica quapropter classis Lubicana in eosdem
Educta armigeris Circipanorum in humo,
Obsidione gravi Lubicenses ergo protervam
Urbem expugnarunt despoliando viri.
Cives illius urbis partim enecuere
Partim abduxerunt secum & eos Lubicam.
Hoc autem in bello atque aliis de Solipoli vir
Dictus Alexander Dux fueratque caput.
Qui meruit quod non datum in ante ulli aut dabitur post
Cum Arnoldo fratre in consilio esse senum.

De Principibus & Dominis cum urbe confœderatis.
CAPUT V.

MIlleno, tricenteno, tricesimo in anno
Nono incarnati cunctipotentis heri,
Inferioris Teutoniæ Domini Comitesque
Brunsuiciique Lophenburgiacique, Stettin/
Saxoniæ ac Wolgasthi marchio Brandequeburgi
Holsatiæ & Suerin Albiqueburgiaci
Magnipolis Sclavi Bremæ pariter prothopræsul
Verdensis Præsul de Lubica & Dominus.
Præsul de Suerin & Brandenburgicus atque
Præsul Havelbergæ cum Raceburgiaco.
Præfatorum urbes Dominorum atque oppida cuncta
Pacis commune constituere bonum.
Jurando jure sexennem velle teneri
(Juravere omnes) inviolabiliter.

Sub pœna Banni pœna suspendii eandem
Pacem mandarunt omnibus ergo locis.
Littera longa frequens nova ab Ecclesia expopulata
Per Lubicenses destructaque Kemmin erat.
Æquata hinc Kuschin terræ & Secheta & Novadorpis
Lauken Gorgaderstorpis ad usque solum.
Cum Nawendorpi, Culpin Reborstque Stenhorstum
Gundaviam æquarunt non minus inde solo.

De victis urbibus & castris in Dacia.

CAPUT VI.

Cum sibi compactis Lubicenses urbibus ex post
Sexcentos pro se & mille habuere viros.
Mercatorum indaginem eam fortissimum in ipso
Danorum regno castrum adiere viri.
Castrum vicere Dux armigerorum Eberhardus
Murmanni & Attendorn Godescalcus erat.
Capto igitur tali castro Helsingoraque victa
Cum Valsterboda dehinc Nicopinga viris.
Schonora Alsholmum tandem vicere viriles
Regni hostes damno damna tulere viri.
Quapropter regni proceres treugando dedere
Schoniam ut hanc annis possideant sedecim.
His verum attritis annis fit Schonia regni &
Libera regis ea res rata, ab hac data pax.

De Principibus Dominisque de novo confœderatis cum urbe

CAPUT VII.

Milleno Christi tricenteno Domini anno
Sub quinquageno septimum & adjicias.
Rex Woldemarus Lubicensi curiam in urbe
Principibus multis Nobilibusque habuit.
Isthic Guilhelmus Luneburgensis erat Dux
Dux Stetinensis & Casimirus erat.
Waslaus Dux Wolgasti & Saxoniæ Ericus
Albertus Dux Megapolitanus eo.
Marchio Romulus & Brandenburgi & Nicolaus
Henricus Comites ambo quidem Holsatiæ.
De Theorosburgo Comes hic generosus Adolphus
Nobilibus multis militibusque aderat.
Pacem servandam generalem constituere
Sub juramentis inviolabiliter.
Sub pœna mortis pœna suspendii in unum
Compromisere pacem & habere bonam.

De modo Regalis ingressus in urbem Lubicanam.

CAPUT VIII.

Multiplici allectus longe & lateque celebri
Fama urbis Cæsar visere venit eam.
Milleno anno tricenteno & septuageno
Sexto almarum post millium & undecim erat.

In

In Lubicanam urbem Carolus cum conjuge Cæsar
Susceptus cum omni gloria honore pio.
Cæsareo lateri Agrippinus erat prothopræsul
Et Dux Albertus Magnipolensis erat.
Dux Luneburgi infeudatus non minus isthic
Albertus Brandenburgicus archi-Comes.
Marchio Misnensis Wilhelmus, huicque Jodocus
Moraviæ & Theorosburgiaci Comites.
Guntherus Comes ex Ruppin plures aliique
Fulgentes clara ex nobilitate sui.
Cumque urbem ingredi herus deberet primo capellam
Gertrudis sanctæ & regia inivit hera.
Ornamentis Imperialibus induerant se
Ascendere ad equos eximios nitidi.
Sic introducti sub Papilionibus altis,
Alternatim in fastu egregio & decore.
Cæsareum frenum pedites duo Burgimagistri
Servabant missis ad latus ire & equis.
Induperatricis de consulibus duo frenum
Ejus equi Alburni continuere mares.
Quatuor imo urbis domicelli Papiliones
Deportabant cujuslibet eximios.
Quivis tam de consulibus quam de domicellis
Argento atque auro veste politi abiles.
Quidam in pertica eques consul claves Lubicanæ
Ducens urbis eas obtulerat domino.
Quem post immediate ibat Dux Saxoniæ & de
Phœbipoli ensiferis Imperialis erat.
Marchio Sceptriger hunc post Brandenburgicus Otto
Hos post processit mox monocrator herus.
Ante autem Induperatricem aurato Fredericus
Pomo Agrippinus sed protopræsul erat.
Cæteri heram illustres Domini simul & generosi
Sectabantur eam & nobilitate mares.
Ingredientibus his urbis portas ab utraque
Parte & matronæ & nymphæ aderant celebres.
Totius & cleri processio relligiosa
Cum cruce Christifera & relliquiis habita est.
Imo deosclata fuerat de Cæsare Christi
Crux & Cæsarea ab conjuge sancta fuit.
Præcessit cleri ad urbem processio & ipsam
Majorem Ecclesiam clerus ibi cecinit.
Ecce advenit & hic Dominus dominator & orbis,
In cujus regnum est Imperiumque manu.
Judicium omnipotens regi da & cætera panxit
Cantu expleto ivit Cæsar ad hospitium.
Id fuit in cornu plateæ Johannis ubi olim
Darsavienorum curia eratve domus.
Nox non ulla fuit ardentibus absque lucernis
Quaque domo regi & regiæ heræ in nitida.
Stantibus & Prothoconsulibus tum consulibusque hæc
Cæsar ait grates nostræ urbis Domini.
Nostri solennes nostræ uxorisque receptus
Nos non immemores convenit esse quidem.
Cui senior Jacobus humilis Plescovius hæc, nos
Non Dominos imo Cæsar ait famulos.

Huic

Huic rex nos scimus hanc de quinque urbibus unam
Imperii electis consilioque viros.
Absque licentia ubique & semper consilium vos
Juratos deceat pergere ad Imperii.
Præfatæ urbes sunt Roma atque Venetia, Pisa
His Florentia adest in numero & Lubica.
Quare vos Cæsar Dominos ego Cathegoriso
Magnificos urbis magnificando patres.

De ludis in urbe frequentatis.

CAPUT IX.

TAm de illustribus & generosis nobilibusque
Vel validis hastiludia & urbicolis.
Enituere dies curti decem heris Ducibusque
Letiferi expensis urbis enim gravibus.
Sic (quia poscebat hoc magnificentia) factum est
In lætis rebus Cæsareisque aliis.

De fortalitiis & castris.

CAPUT X.

SExcenti armati cum Cæsare contra Abiegnum
Montem ex hac urbe & machina bina dein,
Unde Abiegnus mons victus viridi inque mirica
Luneburgensi præstitus usque Duci.
De post eversum est Weningum per Lubicenses
Castrum & vasallos Holsatiæ Comitis.
Sed castrum Ricezovium humo æquatum prius exin
Restruxere viris fortibus impositis.
Dusovitum præ & Lassavium Redewin, Domenizis,
Fractaque Meimburgum & Gortesa cum Sclavena.
Windolen, Hennigistorpim bellum adjice campum
Suingkulam & Robersdorpim & Suickridium.
Quippe vocabula sunt per Campi ficta notis hæc
Non belle in nostris ergo rotata stichis.

De proditione seditiosa urbi propulsa.

CAPUT XI.

VPupa præsumsit Aquila esse, Asinus Leo quondam
Simia regnatrix cifra figura fore.
Restrinxere sibi multos in fraude protervos
Fraus fraudavit se & vis violens cecidit.
Credimus haud currat canis ad septennia dullans
Concludi nequeunt pessima sine bono.
Gemmalis fuerat tornator nomine quidam
Henricus prior in proditione calens.
Ossisecans alter Arnoldus, deinde Johannes
Calvusque, Hermannus Mindæ, homines reprobi.
Facta fuisset res in Lamberti nocte, sed hanc rem
Quodam avertebat notificante Deus.
Anno milleno tricento octuageno
Quinto addicti sunt (ut meruere) rotis.
Perterrere reos tales civile solet jus:
Justos justitia justificare jubet.

De

De concursu Lubicensium cum Sclavorum Principe.
CAPUT XII.

ANno milleno quadringentesimo & uno
  Sclavorum Dominus Balthasar infremuit.
Infremuit Barnham Dux Wolgast in Lubicenses,
  Cum quadringentis ambo Phalangiferis.
Christophori quondam sancti accendere tabernam
  Hosce sequebantur urbicolæ celeres.
De manibus devenerunt civilibus hi vix
  Per castra Erici Phœbipolensis heri.
Non sine paucorum jactura saucius & non
  Ad mortem Barnham Dux sua facta luit.
Sic aliena optans sua perdidit, & quia damnum
  Intulerat, plura vix sibi damna tulit.

De recompensatione damni passi per Lubecenses.
CAPUT XIII.

DE placito Stargardiaci Ducis Udalrici
  Cives stellari in monte habuere suos.
Contra Balthasar hi Sclavorum Principem herumque
  Parchemiæ vaccas abstuleräntque pecus.
Intravere secundo hortum rosearium in igne
  Vastantes villas multiplices inibi.
Gustraviam obsedere dehinc illam obtinuissent:
  Sed res per treugas pacificata fuit.
Milleno Christi quadringentesimo in anno
  Quarto Plescovius Dux Prothoconsul erat.

De effugato Duce Saxoniæ à Lubicensibus.
CAPUT XIV.

MOllenum Dux Saxoniæ ductu molitoris
  Johannis cepit consulis & reprobi.
Quæ cum præfati percepissent mala cives
  Magno armatorum sub numero validi,
Cogerunt fugere illustrem sic Principem Ericum,
  Oppidum id incendit Duxque coactus ab his.
Non meliore modo poterat Dux effugere isthinc
  Adjuto nocuit nulla Megera Duci.
Terribilis quandoque foret civilis Eugo
  Nam furor in cursu nescit habere modum.

De solemniter reintroductis Senatoribus.
CAPUT XV.

COmmunem propter rem & sanctam indigna aliquando
  Præmia conscripti ad damna tulere patres.
Immeritum passi exilium insontes Lubicani,
  Processu juris perdocuere suo.
Post sanctæ Trinitatis festum rediere
  Primores feria tertio ab exilio.
Quodam in castello prope ad urbem se Lubicanam
  Ante locaverunt hi Dominique Patres.
Ad quos venere cives captare favorem
  Læti in muneribus symposioque alteros.

Quidam (ut credendum est) speciem ostendere benignam
Extra, non intus hanc habuere tamen.
Extra urbis valvam convenerunt Domini autem
Sanctum ad Georium hoc urbem iniere modo.
Procopius dextra regalis Burgimagistro
Jordano à læva vir basileus erat.
Post hos transivit Dominos, Dominus Prothoconsul
Marquardus dicto junctus in ante viro.
Cæteri eos Domini comitantes quis laterales
Tunc de prætensis quatuor extiterant.
Hinc comitabantur passi exilium domicelli
Bini & bini omnes ordine quisque suo.
Grande ad spectaculum hoc regalis rite caterva
Movit complures ad lacrymas populos.
(Omnibus etsi vix beneventi æque extiterant hi)
Ad sanctæ Ecclesiæ virginis inde ierant.
Burgimagistri illic installati duo dictos
Per missos regis regio honore viros.
Æquo nempe modo Dominos ad stalla locarunt
Sic reliquosque aliis reddita jure loca.
De sancta Trinitate hinc missa est celebrata
Solemnis post processio facta fuit.
De Ecclesia ivere tunc consistorium ad urbis
Atque suas sedes quisque recepit ibi.
Sede sedentibus his in præceptocia ad imum
De veris veniam competiere rei.
Burgimagister ait, pro omnibus his ob amorem
Christi omnem offensam ex corde remittimus hanc.
Peccatoribus ut vobis sit propitius rex
Regum vestris ac omnibus omnipotens.
Jordani hæc tam Plescovii pia verba sagacis
Multos moverunt ad lacrymas oculos.
Senatus restitutus solemniter ut cum
Vidisset plenum non fore ei numerum.
Pro Prothoconsule & Henrico Guisthoff etiam pro
Goswino Klingenbergio heris obitis.
Pro Brunone Guarendorpis Cononeque de Alen
Pro Hermanno Iburg Bernhardo & Plescovio.
Pro omnibus in Christi obitis infra exilium illud
Elegere alios ad loca heris vacua.
Marquardum Bonhorsti, Albertum è ponte, Gerardum
Hojeman Cononem Brekewaldiacum.
Arnoldum Sparenberge hos juxtaque locabant
Senatus se elegere novosque alios.
Quatuor his ex depositis (sit ut unio perpes)
Sic & domicellari de numeroque duos.
Quinque elegerunt de mercatoribus ipsis
Senatus esset plenus ab his numerus.
Nomina vero de novo erant lapidis Thidomannus,
Et Johannes de Hervordia in ordine eo.
Dithmarus vir de Thurnis: Krulli Ludewicus
Isti electi de depositis fuerant.
De domicellis Darsaviæ fuit ipse Johannes
Muratæ Ecclesiæ & vir Thidemannus erat.
Johannes Fullo, Apri Johannes Thidemannus
Tzerpthin de mercantibus hi fuerant.

His

His Arpi Albertum & Hamelanum junge Johannem
Nam mercatores hi viri erant in eis.
Introducti octo Jordanus Burgimagister
Marquardus pariter Burgimagister erat.
De Calvis Reinerus & Henricus Meteleri,
De Stithen fuerat vir Nicolaus in his.
Westphalus Hermannus & Henricus Rapesulver
Adjungas Jungen & Tidemannum ad eos.
Ne dum hæc olli lux urbi jucunda refulgens,
Verum & vicinis urbibus enituit.
Quapropter dictam lucem urbs celebrare quotennem
Solemnisandam in laude Dei statuit.

Quod homo proponit, Deus autem disponit.

CAPUT XVI.

IN natura ociosum nihil hic Ciceroni est,
Disponientia amant non male Aristoteli.
Rem proponit homo, sed disponit Deus ut vult:
Nec male proposita promovet omnipotens.
Christophorus rex Danorum annis mille trecentis
Et quadringentis octo ferus Lubicæ
Tali à proposito in Helmesburgo è medio rex
Ablatus Christi in pace habeat requiem.

De castris aliis victisque fortaliciis.

CAPUT XVII.

MIlle quadringentis Dominiq; decem novem in annis
Et Lubicenses & Hammoniana cohors.
Bergdorpim octingentis equitum peditumque
Millibus in binis armigerum arcuerant
Vincentes pariter Ripenburgum & Cudewardam.
In septem fratrum luce agitando reos.

De ingressu Frisiæ per Lubicenses.

CAPUT XVIII.

MIlleno Domini quadringentesimo in anno
Viceno pariter inque secundo agili.
De Lubicana parte unus fuerat Ludewicus
Krul Capitaneus & Stein Tidemannus item
Cum mille armigeris ac Hamburgensibus una
Navigio Frisiam competiere mares.
Docten plenam piratis (qui navibus isthuc
Devenere) agiles perdomuere viri.

De vitio Ingratitudinis.

CAPUT XIX.

MIlle quadringentis sexageno & Domini anno
Nono in Palmarum luce beatifica,
Terræ primores venerunt Holsatianæ
In Lubicanam urbem conquerulando nimis.
De violenta vi Comitis reprimente Gerardi
Exheredare jamque parantis eos.
Ni assistentes his res hæc quasi facta, ob eam rem
(Ne sic damnentur) mutuo pacti & erant.

Ingrati

Ingrati inde piis Lubicensibus imo fuerunt
Nec vitium ingratitudine majus erit.

Ne quis detrabat Principibus populi sui.
CAPUT XX.

DE Theorosburgo Comes, Alph vulgo, vel Adolphus
Holsatiæ illustris ille pater patriæ,
Pacis amans, cultor Astreæ, flos pietatis
Nulli infestus, homo mitis, honesta colens
Virtutis custos, adversus nemini, amicos
Asservans inopum adjutor, herilis honos.
Olli etsi proprium nomen per Prosthesin auctum
Quidam de validis ridiculum dederant.
Civibus infesti Lubicanis damna aliquando
Intulerant, ad herum facta querela gravis.
Hinc capti sontes quidam intra urbem acephalat,
Sanctum ad Johannem pace quietem habeant.
Unde alii Domino querulati illis replicanti
Qui fueram vitulus amodo taurus ero.

De dieta in urbe per regem Daciæ celebrata.
CAPUT XXI.

CHristernum rex Danorum cum fratre Gerhardo
Præsulibusque tribus militiisque suis.
In Lubicanam urbem rex venturos fore Suecos
Credens hoc ordinatum ut erat solide.
Sueci illum in regem caperent versa vice dictum in
Pace ad quindenam manserat hic Lubicæ.
Isthic tractatum mercatori sua cuique
Passa refundi nec damna refusa sibi.
Senatus magis atque magis sua sollicitabat
Tactam, tandem rex velle refundere ait.
Viginti & quinque marcarum millia spondens
Solvere, nam in promptu talia non habuit.
Khilum consulibus pro pignore rex Lubicanis
Imposuit Khilum his omagiatum & erat.
Insulæ & Imbriæ humum Lubicani etiam tenuere
Jure pari tribus in Parochiis Domini.
Demum venere Sueci, sed littus aratum est
Hac in re regem non voluere sibi.

PRIMI

PRIMI ET ANTIQVISSIMI
Historiæ Saxonicæ Scriptoris

WITICHINDI MONACHI CORBEIENSIS, FAMILIÆ BENEDICTINÆ,

ANNALIUM LIBRI TRES

Emendatius & auctius quàm antea editi

Cum luculentis notis, quæ instar justi commentarii esse possunt.

OPERA ET STVDIO
HENRICI MEIBOMII.

ADMODUM REVERENDIS, NOBILISSIMIS, MAGNIFICENTISSIMISQUE VIRIS, AC DOMINIS,

DECANO, SENIORI, ET RELIQVIS CANONICIS CAPITVLARIBVS

Illustris & primariæ in Germania Ecclesiæ Magdeburgensis,

Patronis suis reverenter colendis,

Hanc OTTONIS Magni Imper. Augusti Historiam metro & prosa descriptam notisque illustratam, adeoque in hoc volumine comprehensum Saxonicæ antiquitatis thesaurum,

Offert, dicat, consecrat

HENRICUS MEIBOMIUS
Acad. Juliæ Professor.

HEN-

HENRICVS MEIBOMIVS Junior

LECTORI S.

Non decreveram quidem huic Tomo alios Scriptores inserere, quam eos, quos è MStis primus eruisset & publicasset Avus meus: cur tamen *Witichindi Annales* reliquis nunc addam, satis habeo causæ. Quamvis enim ille jam tum, iterata vice, ab aliis editus sit, tamen Avi mei opera in illa editione, quam *Francofurti in Officina Danielis & Davidis Aubriorum & Clementis Sleichii Anno* MDCXXI procuravit, emendatior & auctior prodiit, plurimis notis adjectis: quas cum doctis placuisse intellexerim, & *pereruditas* eas vocet CL. *Boeclerus* in Ottone II, iteratam editionem eas mereri censui, separare tamen ab ipso *Witichindo* commodè non potui. Adjunxerat autem Avus meus *Witichindo* suo, in illa editione, alia nonnulla, ut *Panegyricum Roswithæ Monialis Gandershemensis* de rebus Ottonis, antea quidem editum, sed notis itidem à se illustratum & præterea nunquam antea publicatam *Erectionem Archiepiscopatus Magdeburgensis geminam*, cum tribus decadibus *Diplomatum & Donationum Ottonis M.* Quæ omnia ad Saxoniæ & Imperatoris illius historiam plurimum conducentia, & mutuo sese illustrantia, simul iterum, novo hoc habitu, comparere in publico volui. Cum vero eodem tempore *Chronicon Monasterii Corbejensis, & Translationem S. Viti & Justini Martyrum in Novam Corbejam, ejusdemq; Monasterii Fundationem* ex MStis Avus meus eruisset, *Witichindo*, Corbejensi Monacho, ea adjecit; ideoque & ego, notulis quibusdam ejus illustrata, in hoc Tomo, merito suo, comparere omnia jussi. Vitam *Witichindi* hujus Avus meus accuratè descripsit, quam hic, una cum testimoniis de illo, præmisi.

VITA
WITICHINDI MONACHI
CORBEIENSIS
COLLECTA
AB
HENRICO MEIBOMIO.

Natus est Witechindus in Saxonia, quod patet ex initio libri primi, ubi se generis gentisque suæ devotioni in hoc Opere Historico elaboraturum innuit. Adolescens quod ingenio valeret & religionis amore flagraret, deductus est in Scholam Monasticam Corbeiensem, in qua tum temporis studia literarum ut maxime florebant. Cum enim scholæ publicæ in Germania nullæ essent, in singulis pene cœnobiis scholæ monachorum habebantur, quibus monachi moribus & eruditione præficiebantur nominatissimi, qui non solum in divinis scripturis docti essent, verum etiam in mathematica, astronomia, arithmetica, geometria, musica, rhetorica, poesi, & cæteris omnibus secularis literaturæ scientiis eruditissimi habebantur, verba sunt Joan. Trithemii Chron. Hirsaug. ad annum 890. Quanta cupiditate discendi flagrarit Witichindus, ostendit idem Trith. ad annum 952. & 954. ubi memorat eum excitatum fama Meginradi monachi & scholastici Hirsaugiam venisse, eumque cum admiratione docentem audivisse. Verba Trithemii adjungere libet: *Hic etiam* (Witichindus) *in eo libello, quem scripsit de studiis veterum, fatetur se fama Meginradi scholastici & monachorum S. Aurelii incitatum, venisse ad Hirsaugiam, & cum eis diebus multis habuisse colloquium, tantumque ibi vidisse studium & fervorem monachorum ad scientiam scripturarum, tamque doctissimos reperisse viros, ut satis nequiverit admirari, ipsumque Meginradum scholasticum, præcipuis laudibus effert, dicens, eum esse alterum Hieronymum & nulli veterum eruditione inferiorem.* Hactenus Trithemius, qui ibidem addit Witichindum in Corbeiensi monasterio scholæ monachorum publicæ præfuisse, & complures discipulos post se doctissimos reliquisse, ex quibus multi ad episcopatus & abbatias diversas postea fuerint assumti. Quo tempore obierit Witichindus non constat: in munere scholastico successorem habuit Otricum virum sanctum, & tam in divinis, quam in secularibus literis eruditissimum, ut Trithemius. Ab Alberto Stadense nominatur Magnus: meminit ejus etiam Adamus Bremensis lib. 2. cap. 6. innuens quod discipulum habuerit Thiadhelmum, Bremensem scholam florentissimam regentem. Quomodo idem Otricus Magdeburgi ex magisterio scholæ archiepiscopus ejus loci electus, sed in itinere Romano defunctus sit, exponit Ditmarus Mersepurg. lib. 3. ubi addit neminem sapientia ac facundia sibi similem reliquisse. Sed ad Witichindum revertamur. Is nonnulla ingenii sui monumenta posteritati reliquit, quæ recenset Trithemius libro de illustribus Germaniæ Scriptoribus in hunc modum:

Widichindus monachus Corbeiensis cœnobii in Saxonia, vir in divinis scripturis doctus & in secularibus literis eruditissimus, ingenio promptus & clarus eloquio, metro excellens & prosa, scripsit utroque stylo multa præclara volumina, quibus nomen suum posteritati consecravit, è quibus ego tantum vidi subjecta:

Ad Mechtildam filiam Ottonis I. de gestis Saxonum lib. 3.
Ad eandem gesta Ottonis primi lib. I.
Sermones ad fratres lib. I.
Epistolarum ad diversos lib. I.
Vitam Divi Pauli eremitæ prosaice & metrice lib. 2.
Passio Teclæ virginis similiter metrice lib. I.
Epigrammaton lib. I.
Alia insuper multa scripsisse legitur, quæ ad notitiam meam non pervenerunt.
Claruit temporibus Ottonis M. anno 950.

Ha-

Hactenus Trithemius dicto loco, quem adi etiam libro de Scriptoribus ecclesiasticis. Sed hæc omnia, ut & *liber de studiis veterum*, cujus supra facta mentio, historiâ Saxonica, unoque epigrammate sive poematio excepto injuria temporum hominumq; incuria interierunt. Saxonica hæc primus edidit sub annum Christi 1532. typis Hervagianis Martinus Frechtus, homo Suevus, professione Theologus, de quo qui plura scire desiderat, legat Prosopographiam Henrici Pantaleonis, medici Basileensis, parte tertia. Testatur Frechtus invenisse se hunc thesaurum Eberaci ad Rhenum in tenebris, dignumq; existimasse, qui lucem videret. Forte autem reperit in bibliotheca monasterii, quod ibi est familiæ Cisterciensis, conditum ab Alberto archiepiscopo Moguntino anno 1133. ut scribit Trith. Chron. Sponh. & Bruschius in historia archiepisc. Mogunt. de pago Ringow, in quo situm est Eberbachium, sive Erbachium, præclare Althamerus in Taciti Germaniam, etsi non bene à Ring, quod Germanis annulum significat, nomen derivet, cum à Rheno promanasse verisimilius sit. Historiam Witichindi completam esse ab alio quopiam scribit Trith. præfatione in Chronicon Hirsaugiense, verum de eo auctore nihil nobis constat. Pantaleon, cujus antea memini, secunda parte Prosopographiæ duos nobis rerum Saxonicarum scriptores obtrudit, Windichinum & Widichindum cujus hic illius ex fratre nepos fuerit, uterq; cœnobita Corbeiensis: sed deceptus videtur ab Irenico, cujus locum infra producemus, & à diversitate scriptionis, mire enim hoc nomen corrupere tam Sigebertus, quam Trithemius: nam hic scribit Windechinus, ille Witichildus, sive ut quædam habent exemplaria Windichildus. Est autem nomen ipsum à sapientia, quæ Germanis Witte, unde Wittikindus, quasi dicas, sapiens puer. Scripta Witichindi legit Conradus abbas Ursbergensis: legit Albertus Stadensis & post utrumque meminit eorum Gobelinus Persona, qui ante ducentos annos historiam suam scripsit. Cum primæ editionis exemplaria distracta essent, ante hos 43. annos Reinerus Reineccius codicem manuscriptum nactus, eum cum edito contulit, novamq; editionem procuravit, sumptus faciente Andrea Wechelo typographo nobilissimo. In qua cum aliquid desiderarem, distractis exemplaribus, tertiam hanc adornavi adjutus similiter ope manuscripti Codicis etsi non integri, sed alicubi mutilati. Malui autem Frechtianum exemplar sequi, quam Reineccianum, cum locupletius sit veteremq; mediæ ætatis scripturam retineat. Addidi etiam notas, quæ instar Commentarii esse possunt. Præterea cum Witichindo copulavi Roswitham Poetriam, quæ Ottonis M. res gestas carmine Heroico descripsit. Utq; varietate rerum lectori gratificarer, addidi nonnulla alia lectu non indigna. In cæteris dandum fuit aliquid monasterio Corbeiensi, quod nobis non tantum Witichindum Historicum, verum multos Archiepiscopos, Episcopos, Archimandritas & viros insigniter doctos dedit, adeoque primaria utriusq; Saxoniæ schola aliquot seculis fuit: imo rempublicam literariam insigni omniq; prædicatione digno beneficio affecit, conservatis quinq; prioribus Annalium Cornelii Taciti libris: qua de re sic scribit Justus Lipsius ad 2 librum Annal. Taciti: *Quinque hi priores libri inventi sunt Corbeiæ, quod monasterium ad Visurgim est, atq; illinc depromptum vere hunc thesaurum quæstor quidam Pontificius ad magnum Leonem detulit, donatus ab eo aureis quingentis.* Hæc ille, candide & sincere. Andreas Alciatus more suæ gentis Germanorum laudi invidens in quodam historiæ encomio ad Galeacium Vice-Comitem scripto. hujus rei meminit, sed cum injuria nostræ gentis ac veritatis dispendio, sic enim garrit: *Esset adhuc* ἀκέφαλ☉ *Tacitus, nisi Christiani orbis Max. Pontifex Leo X. priores quinque libros de barbaris redemtos, postliminio ut tandem reverterentur, effecisset &c.* Siccine rependis beneficium acceptum Alciate? verum similis studes esse popularibus Tuscis, de quibus Trith. Chron. Hirsaug. In hanc sententiam: *Anno Sigeri abbatis 8. qui à Christo nato 960. Venerunt legati Tuscorum ad Ottonem primum Imp. petentes sibi dari aliquem qui eos in via veritatis instrueret, quibus misit Adelbertum, ex monacho Corbeiensi episcopum virum doctum & sanctum, qui vix evasit manus eorum &c.* Vere tu Alciate inter Longobardos bardus: merito ejus urbis civis, quæ propter rebellionem, perjuria, tyrannidem aliaq; scelera à Germanici sanguinis Imperatore solo æquata, aratrisq; in agri speciem proscissa non frugis, sed ad ludibrium salis semen accepit. Sed facessant ista. Nostram operam in his auctoribus partim illustrandis, partim edendis, æqui boniq; benevolus lector consulat, pluraq; ejus generis à nobis expectet.

TESTIMONIA AVCTORVM QVORUNDAM DE WITICHINDO MONACHO.

SIGEBERTUS Gemblacensis.

Anno Domini 973. Otho senior Imperator obit, cujus vitam Witichildus (sic enim nominat) *descripsit: qui etiam historiam Saxonum usque ad hunc annum descripsit.*

IDEM de Illustr. Eccles. Scriptor. c. 130.

Winduchindus Monachus Corbeja Saxonica scripsit Historiam Saxonum usque ad mortem primi Ottonis Imperatoris & ad Mathildam filiam Ottonis Imperatoris, scripsit vitam ipsius Imperatoris Scripsit metricè passionem Teela virginis, & vitam Pauli primi heremita alterno stylo scripsit.

ANTONINUS FLORENTINUS Chronici parte 2, titulo 16. capite 3.

Otto primus obiit, cujus vitam Vindechildus monachus scripsit: qui & historiam Saxonum usque huc descripsit.

GOBELINUS Persona Cosmodr. ætat. 6. cap 38.

Fuit quidam conventualis monasterii Corbeja, Paderbornensis diœcesis, Witikindus nomine, qui scripsit gesta Saxonum & præcipue Ottonis M. & suorum genitorum.

JOANNES Cuspinianus in historia Ottonis Magni.

Windichildus monachus Saxonum est historiam complexus ubertim usque ad Ottonis tempora.

FRANCISCUS IRENICUS Exegeseos Germaniæ libro duodecimo.

Saxonum res propriis historiis complexi sunt Vindichildus Adalberio, qui usque ad Thedoricum scripsit ad annum 953. Vitikindus etiam & Hermannus diligentissimi Saxonum historici multa memoria res Saxonum sunt complexi. Et Henricus Erphordiensis Saxonum enarrator, qui inter cætera illam Saxoniam ab Albi ad Weseram Ostro-Saxoniam: à VVesera vero ad Rhenum Viso-Saxoniam nuncupat.

REINERUS REINECCIUS præfatione in suam Witichindi editionem.

Est qua ab antiquitatis Germanica studiosis legatur historia hac dignissima, nec facile reperias, qui de HENRICI *Aucupis &* OTHONIS *Magni, Cæsarum, rebus gestis, quamvis compendiario, vel accuratius, vel majore cum fide explicet. Quando nimirum auctor circa eadem tempora vixerit, & omnium fere oculatus testis extiterit.* Et paulo post. *Oratio VVitichindi maxima ex parte tolerabilis est, nec isti seculi consueta facundia ornamentis caret. Et quasi modum tenet de somniis monasticis, in quibus inculcandis parcus & modicus est, secus quam plerique istius temporis scriptores, quorum studium præcipue circa ea occupatum cernimus.*

JOAN-

JOANNES LETZNERUS in vita Ludovici Pii Imperatoris capite. 19.

In Corbejorum Phrontisterio repertus est liber egregius deauratus & gemmis excultus, in quo erant descripta quatuor evangelia: quorum initia valde variis & exquisitis literis excolorata cum sequentibus versibus, autore VVitichindo ejusdem monasterii monacho.

Confiteor tibi trine Deus, qui crederis unus.
Hostia grata tibi mea sit confessio laudi.
Heu! heu! me miserum, quo jam divertere possum?
Ad te mi Domine Iesu, miserere benigne.
Arctor enim validis auctus per crimina vinclis.
Vltima nosco mea pejora prioribus acta.
Da veniam, scelerum nimium dissolve reatum.
Ne me digna luam, bona sed tua larga capessam.
Iam miserere mei Deus ô miserere precantis.
Cernor ut innocuus, sed sum sceleratior ullis
Sicut ovis habitu, ferus at lupus efferor actu.
Lingua, mente, manu mala pessima quæque patrando.
Pœnitet atque pudet me sic fecisse funeste.
Da veniam, scelerum nimium dissolve reatum.
Sum gravibus miser ac levibus vitiis maculatus,
Invidus, impurus, tumidus, cupidus, furibundus:
Inveterata malis mea vita putrescit in annis.
Quam tibi deliqui meditando, loquendo, gerendo!
Post gemitus lacrymasque juges pro crimine fusas
Vt canis ad veteres vel sus trahor improba sordes?
Aut equus in frenis fractus ceu mulus habenis
Ad nequiora volens semper nolensque revolvor
Sic impostor ago specie sub religiosa
Sic male sueta vias repetit mens cæca vetustas
In quod sponte ruit patiens invicta remiscit.
Hæc non ficta loquor; sed re veraciter angor.
Iam desperarem, nisi te mitissime scirem.
Iam miserere mei, Deus ô miserere precantis.
Spem vel opem sine te nec habentis nec cupientis.
Omnipotens te Christe precor, miserere precantis.
Cum puro te corde colo, cum numen adoro
Christe tuum, legesque tuas; cum dogmata sector
Christe tua & trinum veneror te nomine & unum,
Da veniam erranti, parcas peccasse fatenti
Succurrasque meis rex clementissime regum.
Vt vivam felix & mente & corpore sanus,
Æternique fruar post mortem luminis aura.
Christe piam matrem, fratres carosque propinquos,
Et mihi jocundos per tempora longa sodales
Custodire velis, quæso, ô rex maxime regum.

Soli Deo gloria, non nobis,

ANNA-

ANNALES

WITICHINDI MONACHI CORBEIENSIS FAMILIÆ BENEDICTINÆ,

AD MATHILDAM REGINAM AUTORIS PRÆFATIO.

FLore virginali cum majeſtate Imperiali, ac Sapientia ſingulari fulgenti Dominæ MATHILDÆ, ultimus ſervulorum Chriſti martyrum Stephani atque Viti, Corbejus V. totius ſervitutis devotiſſimum famulatum, veramque in Salvatore ſalutem. Quamvis te paternæ potentiæ gloria ſingularis magnificet, ac clariſſima decoret ſapientia, noſtra tamen humilitas præſumit de proxima ſceptris ſemper clementia, quia noſtra devotio à tua pietate ſuſcipiatur, etiamſi non mereatur. Nam cum noſtro labore patris potentiſſimi aviq; tui glorioſisſimi res geſtas memoriæ traditas legeris, habes unde ex optima & glorioſiſſima melior glorioſiorque efficiaris. Nec tamen omnia eorum geſta nos poſſe comprehendere fatemur, ſed ſtrictim & per partes ſcribimus, ut ſermo ſit legentibus planus, non faſtidioſus. Sed & de origine ſtatuque gentis, in qua ipſe rerum Dominus primus regnavit, pauca ſcribere curavi, ut ea legendo animum oblectes, curas releves, & pulcro ocio vaces. Legat igitur tua charitas iſtum libellum ea pietate noſtri memor, qua eſt conſcriptus devotione. Vale.

WITI-

WITICHINDI MONACHI CORBEIENSIS ANNALIUM

LIBER I.

Post operum nostrorum primordia, quibus summi Imperatoris militum triumphos declaravi, nemo me miretur Principum nostrorum res gestas literis velle commendare: quia in illo opere professioni meæ, ut potui, quod debui, exsolvi: modo generis gentisque meæ devotioni, ut queo, elaborare non effugio. Et primum quidem de origine statuque gentis pauca expediam, solam penè famam sequens in hac parte, nimia vetustate omnem ferè certitudinem obscurante. Nam super hac re varia opinio est, aliis arbitrantibus de Danis Nortmannisq; originem duxisse Saxones, aliis autem æstimantibus, ut ipse adolescentulus audivi quendam prædicantem, de Græcis, quia ipsi dicerent, Saxones reliquias fuisse Macedonici exercitus, qui secutus magnum Alexandrum immatura morte ipsius per totum orbem sit dispersus. Cæterum gentem antiquam & nobilem fuisse non ambigitur, de quibus & in concione Agrippæ ad Judæos in Josepho oratio contexitur, & Lucani Poetæ sententia probatur. Pro certo autem novimus, Saxones his regionibus navibus advectos, & loco primum applicuisse, qui usq; hodie nuncupatur Hadolaun. Incolis vero adventum eorum graviter ferentibus, qui Thuringi traduntur fuisse, arma contra eos movent: Saxonibus verò acriter resistentibus, portum obtinent. Diu deinde inter se dimicantibus, & multis hinc inde cadentibus, placuit utrisq; de pace tractare, & fœdus inire: ictumq; est fœdus eo pacto, quo haberent Saxones vendendi emendiq; copiam, cæterum ab agris, à cæde hominum atq; rapina abstinerent; stetitque illud fœdus inviolabiliter multis diebus. Cumque Saxonibus defecisset pecunia, quid venderent aut emerent non habentibus, inutilem sibi pacem arbitrabantur. Ea igitur tempestate contigit adolescentem quendam egredi de navibus oneratum multo auro, torque aurea, simulque armillis aureis: cui obvius quidam Turingorum, quid sibi vult, inquit, tam ingens aurum circa tuum famelicum collum? Emtorem, inquit, quæro, ad nihil aliud istud aurum gero: qui enim fame periclitor, quo auro delecter? At ille qualitatem quantitatemque precii rogat. Nullum, inquit, mihi Saxo, est discrimen in pretio, quicquid dabis gratum teneo. Ille vero subridens adolescentem, quid si, inquit, de isto pulvere sinum tibi impleo? erat enim in præsenti loco egesta humus plurima. Saxo nihil cunctatus aperit sinum, & accepit humum, ilicoq; Turingo tradidit aurum: lætus uterque ad suos repedat. Turingi Turingum laudibus ad cœlum tollunt, qui nobili fraude Saxonem deceperit, fortunatumque eum inter omnes mortales fuisse, qui vili pretio tam ingens aurum possederit. Cæterùm certi de victoria, de Saxonibus jam quasi triumphabant. Interea Saxo privatus auro, oneratus vero multa humo appropiat navibus. Sociis igitur ei occurrentibus, & quid ageret admirantibus, alii eum irridere cœperunt, amicorum alii arguere, omnes pariter amentem eum crediderunt. At ille postulato silentio, sequimini me, inquit, optimi Saxones, & meam vobis amentiam probabitis utilem. At illi, licet dubii, sequuntur tamen ducem. Ille autem sumta humo per vicinos agros quam potuit subtiliter sparsit, & castrorum loca occupavit. Ut autem videre Thuringi castra Saxonum, intolerabilis res eis visa est, & missis legatis conquesti sunt de rupto fœdere, ac violato pacto, ex parte Saxonum. Saxones respondent, se hactenus fœdus inviolabiliter servasse: terram proprio auro comparatam cum pace velle obtinere, aut certe armis defendere. His auditis, incolæ jam maledicebant aurum Saxonicum, & quem paulo ante felicem esse prædicabant, auctorem perditionis suæ, suæque regionis, fatentur. Ira deinde accensi cœco marte sine ordine & sine consilio irruunt in castra: Saxones verò parati hostes excipiunt sternuntque, & rebus prospere gestis proxima circumcirca loca jure belli obtinent. Diu itaq; crebroq; cum ab alterutris pugnatum foret, & Thuringi Saxones semper sibi superiores fore pensarent, per internuncios postulant, utrosq; in-

ermes convenire,& de pace iterum tractare, condicto loco dieque. Saxones postulatis se obedire respondent. Erat autem illis diebus Saxonibus magnorum cultellorum usus, quibus usque hodie Angli utuntur, morem gentis antiquæ sectantes. Quibus armati Saxones sub sagis suis procedunt castris, occurruntq; Turingis condicto loco. Cumq; viderent hostes inermes,& omnes principes Turingorum adesse, tempus rati totius regionis obtinendæ, cultellis abstractis super inermes & improvisos irruunt, & omnes fundunt, ita ut ne unus quidem ex eis superfuerit. Inde Saxones clari existere,& nimium terrorem vicinis incutere cœperunt. Fuerunt autem & qui hoc facinore nomen illis inditum tradant. Cultelli enim nostra lingua Sahs dicuntur, ideoque Saxones nuncupatos, quia cultellis tantam multitudinem fudissent. Dum ea geruntur apud Saxoniam, quæ ita modò vocitatur, regionem, Britannia à Vespasiano Principe jam olim inter Provincias redacta,& sub clientela Romanorum multo tempore utiliter degens, à vicinis nationibus impugnatur, eo quod auxilio Romanorum destituta videretur. Populus namque Romanus Martiali Imperatore à militibus interfecto, externis bellis graviter fatigatus, non sufficiebat solita auxilia administrare amicis. Extructo tamen ingenti opere ad munimen regionis inter confinia à mari usque ad mare, ubi impetus hostium videbatur fore, relinquebant regionem Romani. Sed hosti acriori,& ad bellandum promto ubi gens mollis & pigra belli resistit, nulla difficultas in destruendo opere fuit. Igitur fama prodente de rebus à Saxonibus prosperè gestis, supplicem mittunt legationem ad eorum postulanda auxilia. Et procedentes legati: optimi, inquiunt Saxones, miseri Bretti, alias Bracti, crebris hostium incursionibus fatigati,& admodum contriti, auditis victoriis à vobis magnifice patratis, miserunt nos ad vos, supplicantes, ut ab eis vestra auxilia non subtrahatis. Terram latam & spatiosam & omnium rerum copia refertam, vestræ mandant ditioni parere. Sub Romanorum hactenus clientela ac tutela liberaliter viximus: post Romanos vobis meliores ignoramus: ideo sub vestræ virtutis alas fugere quærimus. Vestra virtute, vestris armis, hostibus tandem superiores inveniamur,& quicquid imponitis servitii libenter sustinemus. Patres ad hæc pauca respondent: Certos amicos Brettis Saxones sciatis, & eorum necessitatibus atque commodis æque semper affuturos. Legati læti in patriam redierunt, exoptato nuncio socios lætiores reddentes. Deinde promissus in Britanniam mittitur exercitus,& gratanter ab amicis susceptus, in brevi liberat regionem à latronibus, restituens patriam incolis. Neque enim in id agendo multum laboris fuit, quippe qui jam olim audita fama Saxonum, perculsi terrebantur, tum modo præsentia eorum procul pelluntur. Erant enim hæ gentes Brettis adversæ, Scoti & Pehiti, adversus quos militantes Saxones accipiebant à Brettis omnia ad usum necessaria. Manserunt itaque in illa regione aliquanto tempore, vicaria Brettorum bene usi amicitia. Ut autem viderunt Principes exercitus terram latam ac fertilem,& incolarum manus ad bellandum pigras, se vero ac maximam partem Saxonum sine certis sedibus, mittunt ad evocandum majorem exercitum,& pace cum Scotis & Pehitis firmata, in commune contra Brettos consurgunt, eosque regione propellunt,& suæ ditioni regionem distribuunt. Et quia illa insula in angulo quodam maris sita est, Angli Saxones usque hodie vocitantur. De quibus omnib. si quis plenius scire voluerit, historiam gentis ejusdem legat,& ibi inveniet, quomodo, aut sub quibus ducibus, hæc omnia acta sint, vel qualiter ad Christianitatis nomen per virum suis temporibus sanctissimum, Papam videlicet Gregorium, pervenerint. Nos vero cœptam historiæ viam recurramus. Post hæc moritur Huga. Clodoveus Rex Francorum, nullum alium heredem regni relinquens præter unicam filiam nomine Amalbergam, quæ nupserat Erminfrido, Regi Turingorum. Populus autem Francorum à seniore suo humane clementerq; tractatus, pro gratiarum actione rependenda, filium, quem ex concubina genuit, nomine Thiadericu, ungunt in regem. Thiadericus autem designatus rex mittere curavit legationem ad Erminfridum pro pace atque concordia:& ingressus legatus ad Erminfridum: Mortalium, inquit, optimus maximus dominus meus, Thiadericus, misit me ad te, exoptans te bene valere,& lato magnoq; diu imperio vigere, seque tibi non dominum, sed amicum, non Imperatorem, sed propinquũ, propinquitatisq; jura inviolabiliter tibi sine tenus velle servare demandat: tantum ut à populi Francorum concordia non discordes, rogat: ipsum namq; sibi regem sequuntur constitutum. Ad hæc Erminfridus juxta quod regalem decuit digni-

tatem,

tatem, clementer legato respondit, placita sibi placere populi Francorũ, ab eorum concordia non discordare, pace omnimodis indigere; super negotio verò regni responsionem suam in amicorum præsentiam velle differre: Virumque honorifice tractans, facit eum secum aliquandiu manere. Audiens autem regina legatum fratris supervenisse, & locutum cum rege super negotio regni, suasit Hiringo, ut pariter persuaderent viro, quia sibi regnũ cessisset jure hereditario, utpote quæ filia regis erat, & filia reginæ: Thiadericum vero suum servum tanquam ex concubina natum, & ideo indecens fore. proprio servo unquam manus dare. Erat autem Hiringus vir audax, fortis manu, acer ingenio, acutus consilio, pertinax in agendis rebus, facilis ad suadendum quæ vellet, hisque rebus animum sibi Erminfridi connexuerat. Convocatis principib. & necessariis amicis Erminfridus verba legati in præsentiã eorum contulit: at illi unanimiter suadebant, quæ pacis atque concordiæ sunt, eum sentire: quia impetus Francorum ferre non posset, maxime, qui acrioribus hostium armis ex alia parte premeretur. Hiringus vero votis lascivæ mulieris satisfaciens, suasit Erminfrido, Francis cedere non debere, super negocio regni justiorem causam se habere, latum præterea imperium, militum manus & arma cæterasq; belli copias sibi à Theodorico parum procedere. Secundum hæc verba Erminfridus respondit legato, amicitiam quidem sui & propinquitatem Theodorico non negare, mirari tamen non satis posse, quomodo usurpare vellet prius imperium, quam libertatem: servum natum, & quomodo sui quæreret dominium? proprio servo non posse manus dare. Legatus contra hæc satis commotus, mallem, inquit, hoc caput meum tibi tradere, quam hujuscemodi verba à te audire, sciens ea multo sanguine Francorum atque Turingorum, diluenda. Et hæc dicens reversus ad THIADERICUM, quæ audivit non celat. Thiadericus autem nimiam iram vultu celans sereno, oportet nos, inquit, ad servitium Erminfridi festinare, quatenus qui libertate privamur, inani saltem vita fruamur. Et cum gravi exercitu appropians terminis Turingorum, invenit cum valida quoq; manu generum suum se exspectantem in loco, qui dicitur Runibergum, & commisso certamine pugnatum est ancipiti bello una die, & secunda: tertia vero die victus Erminfridus cessit Thiaderico, & fugiens tandem se recepit cum reliquo comitatu in urbem, quæ dicitur Schidingi, sita super fluviũ, qui dicitur Unstrode. Thiadericus autem congregatis ducibus ac militum principibus exercitus sui rogat sententiam, utrumnam censerent, Erminfridum persequendum, an patriam remeandum. Inter quos Waldericus consultus, censeo, inquit, causa cæsos sepeliendi, vulneratos curandi, majorem exercitum congregandi patriam remeandum: neq; enim arbitror, multis millibus tuorum amissis, sufficere nos posse ad peragendum præsens bellum. Si enim barbaræ nationes innumeræ in nos consurgant, multis nostrorum debilitatis, per quos vinces? Erat autem Thiaderico servus satis ingeniosus, cujus consilium expertus est sæpius probum, eiq; propterea quadã familiaritate conjunctus. Hic rogatus sententiam dare, in rebus, inquit, honestis pulcerrimam semper esse arbitror perseverantiam, quam ita coluerunt majores nostri, ut acceptis negociis raro vel nunquam deficerent: nec tamen labores nostros eorum æquandos putaverim, qui parvis copiis ingentes gentium copias superavere. Nunc terra in nostra est potestate, & discessione nostra victis occasionem vincendi præstabimus? Amplecterer & ipse patriam redire, familiarem necessitudinem videre, si hostem nostrum eo spacio scirẽ ocio vacare. Sed vulnerati nostri forsitan hac re indigent? Castrorum iste labor, impigris animis, reor, pro maxima voluptate est. Ergo cæsa multitudine exercitus est vehementer attenuatus? Hostes non omnes evasere, certè rarissimus: ipse namq; Dux, ut quædam bestiola suo munitur latibulo, urbis circumdatur claustro, nec ipsum cœlum secure audet inspicere, nostro cogente timore. Sed non desunt ei pecuniæ quibus conducantur nationes barbaræ: non deest militum manus, licet lassa: quæ tamen omnia nostra absentia redintegrantur. Indecorum est victoribus victis vincendi locum dare. Num singulis urbibus administrãnda sufficimus præsidia? Sed eas omnes perdimus, dum imus & redimus. Hæc eo prosequente placuit Thiaderico, omnibusque gloriæ victoriæ avidis, manere in castris, & mittere ad Saxones, qui jam olim erant Thuringis acerrimi hostes, quatenus ei essent auxilio: Si quidem vincerent Erminfridum, urbemque caperent, terram eis in possessionem æternam traderet. Saxones nihil cunctati novem duces cum singulis milibus militum destinare non dubitant. Et ingressi

duces in castra singuli cum centenis militibus, reliqua multitudine extra castra dimissa, salutant Thiadericum verbis pacificis. Quos cum Thiadericus hilarior suscepisset, dextris datis & acceptis, copiam viris fandi concessit. At illi, populus, ajunt, Saxonum tibi devotus & tuis parens imperiis, misit nos ad te: & ecce adsumus parati, ad omne quodcunque voluntas tibi suggesserit, parati ut aut hostes tuos vincamus, aut si fortuna aliud jusserit, pro te moriamur: aliam enim caussam nullam Saxonibus esse scias, nisi vincere velle, aut certe vivere nolle: neque enim gratiam majorem amicis exhibere possumus, quam ut pro eis mortem contemnamus: & ut hoc experimento discas, omnino desideramus. Illis hæc loquentibus, mirari sunt Franci præstantes corpore & animo viros, & novum habitum, arma quoque & diffusos scapulas cæsarie, & supra omnia ingentem animi constantiam: nam vestiti erant sagis, & armati longis lanceis, & subnixi stabant parvis scutis, habentes ad renes cultellos magnos. Erant etiam, qui dicerent, tantis ac talibus amicis Francos non indigere: indomitum genus hominum fore: & si præsentem terram inhabitarent, eos procul dubio esse, qui Francorum imperium quandoque destruerent. Thiadericus vero propriis utilitatibus consulens, suscepit in fide viros, demandans ut ad oppugnandam urbem præpararentur. Illi à rege regressi castrametati sunt ad meridianam plagam urbis in pratis fluvio contiguis: & postera die prima luce surgentes, sumptis armis oppugnant oppidum incendunrque. Capto oppido & incenso aciem ordinant ex adverso portæ orientalis. Clausi muris dum acies vident ordinatas, ac se in ultimis necessitatibus constitutos audacter erumpunt portis, cœcoque furore irruunt in adversarios, & telis emissis, gladiis proinde res agitur. Cumque grave bellum oriretur, plures hinc, plures inde sternuntur: istis pro patria, pro uxoribus ac natis, postremo pro ipsa vita pugnantibus: Saxonibus vero pro gloria, & pro terra acquirenda certantibus. Attollitur clamor virorum invicem exhortantium, fragor armorum, & gemitus morientium: taliq; spectaculo tota dies illa trahitur. Cumque fierent cædes, ubique ululatus, & neutrum agmen loco cessisset, jam tardior hora prælium diremit. Eo die ex Thuringis multi interfecti, multi sauciati: de Saxonibus vero numerata sunt sex millia cæsa. Mittitur igitur Hiringus ab Erminfrido cum supplici legatione, & omnibus suis thesauris ad Thiadericum pro pace ac spontanea deditione. Et accedens Hiringus hæc ait: misit tibi quondam tuus propinquus modo servus, ut si non sui miserearis, miseræ saltem sororis tuæ miserearis, nepotum quoque tuorum in ultima necessitate constitutorum. Dum hæc lacrymans dixisset, interpellatio Principum auro corruptorum adjecit, quia decens foret clementiæ regali, quo talem supplicationem non sperneret, communium quoque naturæ rerum non oblivisceretur, utiliusque esse eum in fide suscipere, quem jam superatum haberet, tamque contritum, ut nunquam se contra eum possit levare, quam illud genus hominum indomabile, & ad omnem laborem perdurabile, à quo nihil exspectaret Francorum imperium, nisi solum periculum. In peracto quoque bello considerare posset, quam duri & insuperabiles existerent Saxones, idcoque melius esse, ut susceptis Thuringis, pariter eos ejicerent de finibus suis. His dictis, licet invitus, flectitur tamen Thiadericus, promisitque postera die generum suum se suscepturum, Saxonesque abjecturum. His auditis, Hiringus vestigiis prosternitur regis, laudavitque sententiam clementiæ imperialis, & misso ad dominum optato nuncio lætum eum, omnemque urbem securiorem reddidit, mansitque in castris ipse, ne quid adversi nox ipsa moliretur. Interea urbe ex pace promissa securiore reddita, egressus est quidam cum accipitre victum quæritans supra litus fluvii supradicti. Emissa vero volucre, quidam ex Saxonibus in ulteriore ripa ilico eam suscepit. Quo rogante ut remitteretur, Saxo dare negavit. Ille autem, da, inquit, & secretum tibi sociisque tuis utile prodam. Saxo econtra, dic, ut accipias, quod quæris. Reges, inquit, inter se pace facta decretum tenent, si cras inveniamini in castris, capiamini, aut certe occidamini. Ad hæc ille, serione hæc an ludo ais? Secunda hora ait, sequentis diei probabit, quia vos oporteat sine ludis agere. Quapropter consulite vobis ipsis, & fuga salutem quærite. Saxo statim emittens accipitrem, sociis retulit, quæ audivit. Illi satis commoti, non inveniebant in promptu, quid super hoc agere debuissent. Erat autem tunc in castris quidam jam senior, sed viridi senectute adhuc vigens, qui merito bonarum virtutum pater patrum dicebatur, nomine Hathagast, Hic arripiens signum, quod

quod apud eos habebatur sacrum, leonis atque draconis, atque desuper aquilæ volantis insignitum effigie, quo ostentaret fortitudinis atque prudentiæ, & earum rerum efficaciam, & motu corporis animi constantiam declarans, ait: huc usque inter optimos Saxones vixi, & ad hanc ferme ultimam senectutem ætas me perduxit, & nunquam Saxones meos fugere vidi: & quomodo nunc cogor agere quod nunquam didici? Certare scio, fugere ignoro, nec valeo: si fata non sinunt ultra vivere, liceat saltem, quod mihi dulcissimum est, cum amicis occumbere. Exemplo mihi paternæ virtutes sunt, amicorum corpora circa nos prostrata, qui maluere mori, quam vinci, impigras animas amittere, quam coram inimicis loco cedere. Sed quid necesse habeo exhortationem protrahere tantisper de contemtu mortis? Ecce ad secures ibimus: ad cædem tantum, non ad pugnam: nam de promissa pace, ac nostro gravi vulnere nihil suspicantur adversi: hodierno quoque prælio fatigati, quemadmodum sunt sine metu, sine vigiliis, & solita custodia manent. Irruere igitur super improvisos, ac somno sepultos, parum laboris est: Sequimini me ducem, & hoc canum caput meum vobis trado, si non evenerit quod dico. Illius igitur optimis verbis erecti, quod supererat diei in reficiendis suis corporibus expendebant: deinde prima vigilia noctis, qua solet sopor gravior occupare mortales, dato signo, sumptis armis, præcedente duce, irruunt super muros, invenientesque sine vigiliis ac custodiis ingressi sunt urbem cum clamore valido. Quo excitati adversarii, alii fuga salutem quæsiere, alii per plateas & muros urbis ut ebrii erravere, alii in Saxones, cives suos putantes, incidere. Illi vero omnes perfectæ ætatis morti tradidere, impuberes prædæ servavere. Eratque nox illa plena clamoribus, cæde, atque rapina, nullusque locus in omni urbe quietus, donec aurora rutilans surgit, & incruentam declarat victoriam. Cumque penes regem videlicet Erminfridum summa victoriæ esset, requisitus, cum uxore & filiis ac raro comitatu evasisse repertus est. Mane autem facto, ad Orientalem portam ponunt aquilam, aramque victoriæ construentes, secundum errorem paternum sacra sua propria veneratione venerati sunt: nomine Martem effigie columnarum innitentes, Herculem loco Solis, quem Græci appellant Apollinem. Ex hoc æstimationem illorum apparet utcunque probabilem, qui Saxones Originem duxisse putant de Græcis, quia Hirmin, vel Hermes, Græcis Mars dicitur: quo vocabulo ad laudem vel ad vituperium, usque hodie etiam ignorantes utimur. Per triduum igitur dies victoriæ agentes, & spolia hostium dividentes exsequias cæsorum celebrantes laudibus ducem in cœlum attollunt, divinum ei animum inesse cœlestemque virtutem acclamantes, qui sua constantia tantam eos egerit perficere victoriam. Acta sunt hæc autem omnia, ut majorum memoria prodit, Kal. Octobris, qui dies erroris religiosorum sanctione virorum mutati sunt in jejunia & orationes, oblationes quoque omnium nos præcedentium Christianorum. His itaque omnibus peractis reversi sunt ad Thiadericum in castra & ab eo suscepti, satisque laudati & in terra præsenti in æternam possessionem donati sunt. Socii quoque Francorum & amici appellati, urbem cui ab igne ut propriis mœnibus pepercere, primum incoluerunt. Qui autem finis regis secutus sit, qui memorabilis fama est, prodere non negligo. Missus denique Hiringus ad Thiadericum eo die quo capta est civitas proxima nocte susceptus ab eo permansit in castris. Audito autem, quia elapsus esset Erminfridus, egit ut dolo revocaretur, & Hiringus eum interficeret, tanquam claris muneribus ab ipso donandus, ac magna potestate in regno honorandus, ipse vero Thiadericus cædis illius quasi alienus existeret. Quod cum Hiringus ægre suscepisset falsis promissionibus corruptus cessit, seque parere voluntati illius confessus est. Revocatus itaque Erminfridus prosternitur vestigiis Thiaderici. Hiringus vero tanquam armiger regalis stans secus evaginato gladio prostratum dominum trucidavit. Statimque ad eum ait rex: tali facinore omnibus mortalibus odiosus factus dominum tuum interficiendo, viam habeto apertam à nobis discedendi, sortem vel partem tuæ nequitiæ nolumus habere. Merito, inquit, Hiringus, odiosus omnibus mortalibus factus sum, quia tuis parui dolis: antequam tamen exeam purgabo hoc scelus meum, vindicando dominum meum: & ut evaginato gladio stetit, ipsum quoque Thiadericum obtruncavit, sumensque corpus domini super cadaver Thiaderici, ut vinceret saltem mortuus, qui vincebatur vivus, viamque ferro faciens discessit. Si qua fides his dictis adhi-

adhibeatur penes lectorem est. Mirari tamen non possumus, in tantum famam prævaluisse, ut Hiringi nomine, quem ita vocitant, lacteus cœli circulus usque in præsens sit notatus. Saxones igitur possessa terra summa pace quieverunt, societate Francorum atque amicitia usi. Parte quoque agrorum cum amicis auxiliariis vel manumissis distributa, reliquias pulsæ gentis tributis condemnavere: unde usque hodie gens Saxonum triformi genere ac lege præter conditionem servilem, dividitur. A tribus etiam principibus totius gentis Ducatus administrabatur, certis terminis exercitus congregandi potestate contentis, quos suis locis ac vocabulis novimus signatos, in Orientales scilicet, populos, Angarios atque Westvalos. Si autem universale bellum ingrueret, sorte eligitur, cui omnes obedire oporteat, ad administrandum imminens bellum. Quo peracto, æquo jure ac propria potestate unusquisque contentus vivebat. De legum vero varietate nostrum non est in hoc libello disserere, cum apud plures inveniatur lex Saxonica diligenter descripta. Suevi vero Transalbini illam, quam incolunt, regionem, eo tempore invaserunt, quo Saxones cum Longobardis Italiam adiere, ut eorum narrat historia, & ideo aliis legibus, quam Saxones utuntur. Igitur Saxones variam fidem Francorum experti, de quibus nobis non est dicendum, cum in eorum gestis inveniatur scriptum, paterno errore obligati usque ad tempora Caroli magni perdurabant. Magnus vero Carolus, cum esset regum fortissimus, non minori sapientia vigilabat. Enimvero considerabat, quia suis temporibus omni mortali prudentior erat, finitimam gentem nobilemque vano errore retineri non oportere, modis omnibus satagebat, quatenus ad veram viam duceretur, & nunc blanda suasione, nunc bellorum impetu ad id cogebat, tandemque trigesimo imperii sui anno obtinuit: Imperator quippe ex rege creatus est, quod multis temporibus elaborando non defecit. Ob id qui olim socii & amici erant Francorum, jam fratres & quasi una gens ex Christiana fide, veluti modo videmus, facta est. Ultimus vero Carolorum apud Orientales Francos imperantium Lothowicus ex Arnulfo fratruele Karoli, hujus Lotharii regis proavi, natus erat. Qui cum accepisset uxorem nomine Liudgardam, sororem Brunonis ac magni Ducis Ottonis, non multis post hæc vixerat annis. Horum pater erat Liudolfus, qui Romam profectus transtulit reliquias beati Innocentii Papæ. Ex quibus Bruno cum Ducatum administraret totius Saxoniæ, duxit exercitum contra Danos, & inundatione repentina circumfusus, non habens locum pugnandi, periit cum omni exercitu, fratri natu quidem minori, sed omni virtute multo potiori, relinquens Ducatum. Regi autem Lothowico, non erat filius, omnisque populus Francorum atque Saxonum quærebat Ottoni diadema imponere regni. Ipse vero quasi jam gravior recusabat imperii onus: ejus tamen consultu Cunradus quondam Dux Francorum ungitur in regem: penes Ottonem tamen summum semper & ubique vigebat imperium. Natus est autem ei filius toti mundo necessarius, regum maximus optimus Henricus, qui primus libera potestate regnavit in Saxonia: qui cum prima ætate omni genere virtutum vitam suam ornaret, de die in diem proficiebat præcellenti prudentia, & omnium bonorum actuum gloria: nam maximum ei ab adolescentia studium erat in glorificando gentem suam, & pacem confirmando in omni potestate sua. Pater autem videns prudentiam adolescentis, & consilii magnitudinem, reliquit ei exercitum & militiam adversus Dalamantiam, contra quos diu ipse militavit. Dalamanti vero impetum illius ferre non valentes, conduxerunt adversus eum Avares, quos modo Ungaros vocamus gentem bello asperrimam. Avares autem ut quidam putant, reliquiæ erant Hunorum. Huni egressi sunt de Gothis, Gothi autem de Insula, ut Jordanus narrat, nomine Sulza, egressi sunt. A proprio autem Duce nomine Gotho Gothi appellati sunt. Coram quo cum quædam mulieres in exercitu suo rerum veneficarum arguerentur, requisitæ sunt & inventæ culpabiles. Quarum cum esset multitudo, à merita quidem pœna abstinuit, ab exercitu tamen omnes ejecit. Ejectæ autem Sylvam proximam petierunt: quæ cum mari cingerentur, & Mæoticis paludibus, inde exeundi aditus non patebat. Prægnantes autem jam quædam ex illis, ibidem partum ediderunt: à quibus cum alii atque alii nascerentur, facta est gens valida: ferarum more viventes, inculti & indomiti, facti sunt venatores acerrimi. Post multa vero secula, cum aliam mundi partem illic commorantes penitus ignorarent, contigit

git cervam venatu inveniri, eamque persequi, donec ipsa præcedente omnibus retro mortalibus intransmeabilem hactenus viam per Mœoticas paludes transmearent, ibique urbes & oppida, & invisum antea genus hominum videntes, eadem via reversi sunt, sociis talia referentes. Illi autem curiositatis caussa cum multitudine perrexerunt audita probare. Finitimæ autem urbes & oppida, cum ignotam multitudinem, & corpora cultu habituque horrenda vidissent, dæmonia esse credentes fugiebant. Illi vero ad novas rerum facies stupentes, admirati, primum quidem à cæde atque rapina abstinuerunt, sed nemine resistente humana tacti cupidine, multa cæde hominum facta nulli rei proinde parcebant: & capta præda magna ad sedes suas reversi sunt. Videntes autem quia res eis secus cederent, cum uxoribus ac filiis & omni agresti supellectile iterum venientes & finitimas gentes circumquaq; vastantes, Pannoniam postremo inhabitare cœperunt. Victi autem à magno Carolo, & trans Danubium pulsi, ac ingenti vallo circumfusi, prohibiti sunt à consueta gentium depopulatione. Imperante autem Arnulfo destructum est opus, & via eis nocendi patefacta, eo quod iratus esset Imperator Centupulcho Regi Moravorum. Deinde quantam stragem, quantamque injuriam imperio Francorum fecerint, urbes ac regiones adhuc desolatæ testantur. Hæc ideo de hac gente dicere arbitrati sumus, ut possit tua claritas agnoscere, cum qualibus avo tuo, patrique certandum fuerit, vel à quibus hostibus per eorum providentiæ virtutem, & armorum insignia tota jam ferè Europa liberata sit. Prædictus igitur exercitus Ungarorum à Sclavis conductus, multa strage in Saxonia facta, & infinita capta præda, in Dalamantiam reversi, obvium invenerunt alium exercitum Ungarorum, qui comminati sunt bellum inferre amicis eorum, eo quod auxilia eorum sprevissent, dum illos ad tantam prædam duxissent. Unde factum est, ut secundo vastaretur Saxonia ab Ungaris, & priori exercitu in Dalamantia secundum exspectante, ipsa quoque in tantam penuriæ miseriam ducta sit, ut aliis nationibus eo anno, relicto proprio solo pro annona servirent. Igitur patre patriæ & magno duce Ottone defuncto, illustri & magnifico filio Henrico totius Saxoniæ ipse reliquit ducatum. Cum autem ei essent & alii filii, Thanemarus & Luitolfus, ante patrem suum obierunt. Rex autem Cunradus cum sæpe expertus esset virtutem novi Ducis, veritus est ei tradere omnem potestatem patris. Quo factum est, ut indignationem incurreret totius exercitus Saxonici. Ficte tamen pro laude & gloria optimi Ducis plura locutus, promisit se majora sibi daturum, & honore magno glorificaturum. Saxones vero hujuscemodi simulationibus non attendebant, sed suadebant Duci suo, ut si honore paterno eum nollet sponte honorare, rege invito quæ vellet obtinere posset. Rex autem videns vultum Saxonũ erga se solito austeriorem, nec posse publico bello Ducem eorum conterere, suppetente illi fortium militum manu, exercitus quoq; innumera multitudine, egit ut quoquo modo interficeretur dolo. Ad hocq; negocium habens, ut fertur, maxime idoneum Mogontiacæ sedis episcopum, nomine Hattonem. Hic obscuro genere natus, ingenioq; acutus, & qui difficile discerneretur, melior consilio foret, an pejor, quod ex uno ejus actu colligi potest. Nam cum bellum esset Cunrado, regis Cunradi patri ex Adelberto Henrici ex sorore nepoti, primum interfectus est frater Adelberti: postea in ultionem fratris Cunradus quoque occisus est ab Adelberto, nec ullus regum tam ingens bellum inter eminentes viros potuit sedare. Summus postremo Pontifex mittitur ad sedandam tam ingentem discordiam: & ingressus civitatem Adelberti, sub jurejurando spopondit, aut ei pacem cum rege facturum, aut incolumem suo loco constituturum. His pactis consentiens Adelbertus, fidei gratia & amicitiæ, quod dignaretur aliquid gustare, rogavit. Quo negante, ilico egressus est urbem. Cumque pertransisset oppidum cum omni comitatu, fertur proclamasse, proh, inquit, sæpius petit, qui oblata spernit: tædet me longioris viæ, tardiorisque horæ: nam jejuni tota die non possumus ambulare. Lætus Adelbertus inclinavit se ad genua Pontificis, & ut gustandi gratia in urbem reverteretur deposcit. Pontifex in urbem reversus cum Adelberto, liberatur à lege juramenti, ut sibi videbatur, eo quòd incolumem eum loco suo constituisset. Post hæc regi à Pontifice præsentatus Lothowico, & damnatus capitalem accepit sententiam. Hac igitur perfidia quid nequius? Attamen uno capite cæso, multorum capita populorum salvantur. Ecquid melius

lius eo consilio, quo discordia dissolveretur, & pax redderetur? Ea itaq; varietate virum nobis proprie à summa clementia concessum aggressus est, fecitque ei torquem auream fabricari, & invitavit ad convivium, quo magnis ab eo muneribus honoraretur. Interea Pontifex opus considerandi gratia ingreditur ad aurificem: & visa torq; ingemuisse fertur. Gemitus causam aurifex interrogat. Cui respondit, quia optimi viri, & sibi carissimi, scilicet Henrici sanguine illa torques deberet intingui. Aurifex audita silentio texit, & opere perfecto traditoque, missionem petit & accipit: & obvians Duci eunti ad negocia, indicavit ei quæ audivit. Ipse autem vehementer iratus, vocat legatum Pontificis, qui jampridem aderat invitandi eum gratia: Vade, inquit, dic Hattoni, quia durius collum non gerit Henricus, quam Adelbertus: & quia melius rati sumus domi sedere, & de ejus servitio tractare, quàm comitatus nostri multitudine modo eum gravare. Et statim omnia, quæ juris ipsius erant, in omni Saxonia, vel Turingorũ terra, occupavit. Burghardum quoq; & Bardonem, quorum alter gener regis erat, in tantum afflixit, & bellis frequentibus contrivit, ut terra cederent, eorumque omnem possessionem suis militibus divideret. Hatto autem videns suis calliditatibus finem impositum, nimia justitia ac morbo pariter non post multos dies confectus interiit. Fuere etiam, qui dicerent, quia fulmine cœli tactus, eoque ictu dissolutus post tertium diem defecisset. Rex autem misit fratrem cum exercitu in Saxoniam, ad eam devastandam. Qui appropians urbi, quæ dicitur Heresburg, superbe locutum tradunt: quia nihil ei majori curæ esset, quam quod Saxones pro muris se ostendere non auderent, quo cũ eis dimicare potuisset. Adhuc sermo in ore ejus erat, & ecce Saxones ei occurrerunt miliario uno ab urbe, & inito certamine tanta cæde Franci mulctati sunt, ut à mimis declamaretur, ubi tantus ille infernus esset, qui tantam multitudinem cæsorum capere posset. Frater autem regis Everhardus liberatus à timore absentiæ Saxonum (nam eos præsentes vidit) & ab ipsis turpiter fugatus, discessit. Audiens autem Rex male pugnatum à fratre, congregata omni virtute Francorum, perrexit ad requirendum Henricum. Quem compertum in præsidio urbis, quæ dicitur Grona, tentavit illud oppugnare præsidium. Et missa legatione pro spontanea deditione, spondet, se per hoc sibi amicum futurum, non hostem experturum. Huic legationi intervenit Thiatmarus ab oriente, vir disciplinæ militaris peritissimus, varius, consilioque magnus, & qui calliditate ingenii multos mortales superaret. Hic superveniens legatis regis præsentibus interrogat, ubi vellet exercitum castrametari. At ille jam suasus cedere Francis accepit fiduciam, audiens de exercitu, credens ita esse. Thiatmarus verò fictè loquebatur: cum quinque enim tantummodo viris venerat. De numero autem legionum sciscitante Duce, ad triginta fere legiones se producere posse respondit: & ita delusi legati regressi sunt ad regem. Vicit vero eos calliditate sua Thiatmarus, quos ipse Dux ferro vincere non potuit Henricus. Nam antelucanum relictis castris Franci, unusquisque rediit in sua. Rex autem profectus in Bajoariam dimicavit cum Arnulfo, & ibi, ut quidam tradunt, vulneratus revertitur in patriam suam. Cumque se morbo sensisset laborare, pariter cum defectione primæ fortunæ vocat fratrem, qui eum visitandi gratia adierat: quem ita alloquitur: Sentio, inquit, frater, diutius me istam vitam tenere non posse, Deo, qui ordinavit ita, imperante, gravique morbo id cogente. Quapropter considerationem tui habeto, & quod ad te maxime respicit, Francorum toti regno consulito, attendendo fratris tui consilio. Sunt nobis, frater, copiæ exercitus congregandi atque ducendi: sunt urbes & arma cum regalibus insigniis, & omne quod decus reginum deposcit, præter fortunam atque mores. Fortuna, frater, cum nobilissimis moribus Henrico cedit, rerum publicarum secus Saxones summa est. Sumptis igitur his insigniis, lancea sacra, armillis aureis cum chlamyde, & veterum gladio regum, ac diademate, ito ad Henricum, facito pacem cum eo, ut eum fœderatum possis habere in perpetuum. Quid enim necesse est, ut cadat populus Francorum tecum coram eo? ipse enim vero Rex erit & imperator multorum populorum. His dictis frater lacrymans se consentire respondit. Post hæc verò ipse Rex moritur, vir fortis & potens, domi militiæque optimus, largitate serenus, & omnium virtutum insigniis clarus: sepeliturque in civitate sua Wilinaburg, cum mœrore ac lacrymis omnium Francorum. Ut ergo Rex imperarat Everhardus adiit Henricum, seque cum omnibus thesauris illi tradidit, pa-

cem

cem fecit, amicitiam promeruit, quam fideliter familiariterque usque in finem obtinuit. Deinde congregatis principibus & natu majoribus exercitus Francorum in loco, qui dicitur Fridisleri, designavit eum regem coram omni populo Francorum atque Saxonum. Cumque ei offerretur unctio cum diademate à summo Pontifice, qui eo tempore Herigerus erat, non sprevit, nec tamen suscepit, satis, inquiens, mihi est, ut præ majoribus meis Rex dicar & designer, divina annuente gratia, ac vestra pietate: penes meliores verò nobis unctio & diadema sit: tanto honore nos indignos arbitramur. Placuit itaque sermo iste coram universa multitudine, & dextris in cœlum levatis, nomen novi regis cum clamore valido salutantes frequentabant. Eo ordine rex factus Henricus, perrexit cum omni comitatu suo ad pugnandum contra Burckhardum Alemanniæ Ducem. Hic cum esset bellator intolerabilis, sentiebat tamen, quia valde prudens erat, congressionem regis sustinere non posse, tradidit semetipsum ei cum universis urbibus & populo suo. Et rebus prosperè gestis, transiit inde in Bajoariam, cui præsidebat Arnulfus Dux. Quo comperto, in præsidio urbis, quæ dicitur Reginesburg, obsedit eum. Videns autem Arnulfus, quia resistere regi non sufficeret, apertis portis egressus est ad regem, tradito semet ipso cum omni regno suo. Qui honorifice ab eo susceptus, amicus regis appellatus est. Rex autem de die in diem proficiens & crescens, robustior, majorque & clarior pollebat. Cumque regnum ab antecessoribus suis ex omni parte contusum civilibus atque externis bellis colligeret, & pacificaret & adunaret, signa movit contra Galliam & Lotharii regnum. Lotharius enim erat filius Lothowici Imperatoris à Magno Carolo nati: huic erant fratres Carolus & Lothowicus. Carolo Aquitaniæ & Wascanorum cessere regiones, terminum habens ab occidente Barcinonam Hispaniæ urbem: ab Aquilone Britannicum mare: & ad meridiem juga Alpium: ad orientem vero Mosam fluvium. Inter Mosam vero fluvium & Rhenum Lothario regnum cessit. Lothowico autem à Rheno usque ad fines Illyrici & Pannoniæ, ad Oram, alii Oderam, quoque fluvium & terminos Danorum imperium erat. Sub his fratribus bellum famosum actum est in Fontinith, antequam hæc divisio regni fieret. Postea verò facta inviolabiliter mansit, quousque jure hereditario hæc regna omnia cederent Carolo hujus Lothowici proavo, de quo supra mentionem fecimus. Hunc quidam ex Orientalibus Francis adiens, nomine Odo, vir fortis & prudens, egitque consilio suo, ut cum Danis bene pugnaretur, qui jam multis annis Caroli regnum vexabant, unaque die ex eis ad centum millia cæderentur. Ex hoc ille Odo clarus & insignis habitus, & à Rege secundus significatus, cum ad eum venerit uno tantum servulo Comite contentus. Moriens autem Carolus jussit Odonem memorem beneficii sui fore, & misericordiam sibi præstitam, filio, si nasceretur, non negaret. Nam filius ei tunc non erat, sed regina prægnans fuit, cumque post mortem patris filius nasceretur, Odo eum & regno pariter & nomine paterno declaravit. Sed Arnulfus Imperator, qui seniorem Carolum Germania expulit, post mortem ejus omne regnum ipsius sibi vendicavit. Huic Odo diadema & sceptrum & cætera regalia ornamenta obtulit, imperiumq; domini sui gratia Imperatoris Arnulfi obtinuit. Unde usque hodie certamen est de regno Carolorum stirpi & posteris Odonis, concertatio quoque regibus Carolorum & Orientalium Francorum super regno Lotharii. Ob quod Henricus rex movit castra contra Carolum, ejusque sæpius fudit exercitum, ju vitque virum forrem fortuna. Nam Hugo, cujus pater Rodbertus, filius Odonis ab exercitu Caroli occisus est: misit, & dolo eum cepit, posuitque in custodia publica, donec vitam finiret. Henricus autem rex audiens casum Caroli, dolebat, humanæque mutabilitatis communem admiratus est fortunam, quia non minori claruit religiositate, quam armorum virtute. Judicavitque abstinere quidem ab armis, verum potius arte superaturum speravit Lotharios, quia gens varia erat, & artibus assueta, bellis prompta, mobilisque ad rerum novitates. Eo tempore erat quidam de Lothariis nomine Christianus, qui videns regi cuncta prospere procedere, quæsivit, quomodo majori gratia apud regem honoraretur: & simulata infirmitate, vocavit ad se Giselbertum, cui principatus regionis paterna successione cessit, cepitque eum arte, & sub custodia regi Henrico transmisit. Erat autem Giselbertus nobili genere, ac familia antiqua natus. Quem rex satis lætus suscepit, quia per ipsum

solum totum Lotharii regnum se habiturum arbitratus est. Deinde videns adolescentem valde industrium, genere ac potestate, divitiis quoque clarum, liberaliter eum cœpit habere, ac postremo desponsata sibi filia, nomine Gerberga, affinitate pariter cum amicitia junxit eum sibi, sublegato omni ei Lotharii regno. Genuit quoq; ei & alios filios clara & nobilissima ac singularis prudentiæ regina, nomine Mathilda, primogenitum mundi amorem, nomine Oddonem, secundum patris nomine insignitum, virum fortem & industrium Henricum, tertium quoque nomine Brunonem, quem Pontificis summi ac Ducis magni vidimus officium gerentem. Ac ne quis eum culpabilem super hoc dixerit, cum Samuelem sanctum, & alios plures, sacerdotes pariter legamus & judices. Aliam quoque filiam genuit, quæ nupserat Hugoni Duci. Erat namque ipsa Domina regina filia Thiaderici, cujus fratres erant Witekind, Immet, Reginbern. Reginbern autem ipse erat, qui pugnavit contra Danos multo tempore Saxoniam vastantes, vicitque eos, liberans patriam ab illorum incursionibus usque in hodiernum. Et hi erant stirpis magni Ducis Widekindi, qui bellum potens gessit contra Magnum Carolum per triginta ferme annos. Cumque jam civilia bella cessarent, iterum Ungari totam Saxoniam percurrentes, urbes & oppida incendio tradiderunt, & tantam cædem ubique egere, ut ultimam depopulationem comminarentur. Rex autem erat in præsidio urbis, quæ dicitur Werlaon. Nam rudi adhuc militi, & bello publico insueto, contra tam sævam gentem non credebat. Quantam autem stragem fecerint illis diebus, aut quanta monasteria succenderint, melius judicamus silere, quam calamitates nostras verbis quoq; iterare. Contigit autem, quendam ex principibus Ungarorum capi, vinctumque ad regem duci. Ungari vero ipsum in tantum dilexere, ut pro redemtione illius innumera auri & argenti pondera offerrent. Rex autem spernens aurum, expostulat pacem, tandemque obtinuit, ut reddito captivo cum aliis muneribus, ad novem annos pax confirmaretur. Quando vero Rex Rhenum transierat, ad dilatandum super Lotharios imperium suum, occurrit ei legatus Caroli, & salutato eo verbis humilimis: Dominus meus, inquit, Carolus, regia quondam potestate præditus, modo privatus, misit me ad te, demandans, quia nihil ei ab inimicis circumvento jucundius, nihil dulcius esse potest: quam de tui magnifici profectus gloria aliquid audire, fama virtutum tuarum consolari. Et hoc tibi signum fidei & veritatis transmisit, protulitque de sinu manum preciosi martyris Dionysii, auro gemmísque inclusam, hoc, inquit, habeto pignus fœderis perpetui, & amoris vicarii. Hanc partem unici solatii Francorum Galliam inhàbitantium, postquam nos deseruit insignis martyr Vitus ad nostram perniciem, vestramque perpetuam pacem, Saxoniam visitavit, communicare tecum maluit. Neque enim postquam translatum est corpus à nobis, civilia vel externa cessavere bella: eodem quippe anno Dani & Nortmanni regionem nostram invaserunt. Rex autem munus divinum cum omni gratiarum actione suscipiens, prosternitur reliquiis sanctis, & deosculans eas, summa veneratione veneratus est. Inclytus vero martyr, de quo legatus Karoli disseruit, erat in Lycia provincia nobili natus familia, sed pagana, quem pater præsidi provinciæ Valeriano, præsentavit, eumque præses ipse ad immolandum simulacris coegit, sed interea manum perdidit, & oratione ipsius iterum sanam recepit. Bra[illegible] tortoribus aruerunt, sed meritis martyris restituta sunt eis. Videns autem pater, quia tormenta irrisit, domum reduxit, cubiculo omnibus deliciis affluenti inclusit. Ibi cum arcana quædam Hylas (Sic enim vocabatur pater ejus) conspiceret, cœcus efficitur. Et coactus idolis abrenunciavit Christum confessus. Illuminatus autem per merita filii sui Viti, Christum negavit, & filium interficere quæsivit. Monitu angelico atque ductu Modestus jam gravior pædagogus, puerum sumit, mare navigat, ad Siler fluvium pervenit. Ibi sub arbore quadam requiescentes, vacant orationibus, aq[illegible] victum cotidianum ministrantibus. Populis eum visitantibus puer prædi[illegible] Christum, plures convertit, plures baptismum suscipere fecit. Post hæc à Diocletiano Cæsare vocatus Romam proficiscitur, & filio Imperatoris per orationem Viti à [illegible]monio purgato, thura diis offerre cogitur. Illo vero durius Imperatori respondente, bestiis projicitur, nec læditur. Deinde in medium clibani ardentis jactatur, & angelo flammas sedante, illæsus egreditur. Vinculorum ingenti ferro oneratus carceri traditur, sed ibi à Domino & multitudine angelorum visitatur. Postremo tormen-

to,

to, quod catasta dicitur, cum Modesto & quadam nobili fœmina Crescentia figitur, & fractis omnibus membrorum m[illegible]bu[illegible], à Christo consol[illegible]tur. Nam fulmine cœli tortores tacti, & tonitru ingenti perterriti ab eo fugantur. Subitoque repertus est in loco, ubi prius orationi vacabat, angelo Domini ibi eum restituente, & ul[illegible]a oratione celebrata animas cœlo tradiderunt. Corpora vero Florentia, quædam illustris fœmina, terræ trad[illegible] eod[illegible], qui dicitur Marianus. Ejus ultimam orationem tuæ gloriæ signifi[illegible] curavi, quo ejus amore ardeas, & ardore ipsius amoris perpetuum ejus patrocinium merearis. Domine, inquit, Jesu Christe, fili Dei vivi, perfice desiderium cordis eorum & libera eos ab omnibus impedimentis hujus seculi, & perduc eos ad gloriam tuam, qui per me glorificant te, & volunt gloriari de mei martyrii passione. Hanc vocem subsecuta est sponsio divinæ promissionis, rata & firma esse omnia quæ rogasset. Post multa vero tempora Romam veniens quidam Fulradus nomine, & ibi gesta legens preciosi martyris, notavit locum sepulcri: veniensque levavit reliquias sacras, collocavitque eas in pago Parisiaco. Inde regnante Ludowico Imperatore, translatæ sunt in Saxoniam: & ut legatus Karoli confessus est, ex hoc res Francorum cœperunt minui, Saxonum vero crescere: donec dilatatæ ipsæ sua jam magnitudine laborant, ut videmus in amore mundi & totius orbis capite patre tuo: cujus potentiæ majestatem, non solum Germania, Italia atque Gallia, sed tota fere Europa non sustinet. Colito itaque tantum patronum, quo adveniente, Saxonia ex serviente facta est libera, & ex tributaria multarum gentium domina. Neq; enim talis ac tantus summi Dei amicus tui gratia indiget, nos vero famuli ipsius indigemus. Unde ut eum possis habere intercessorem apud cœlestem Imperatorem, habeamus te advocatam apud terrenum regem, tuum scilicet patrem atque fratrem. Igitur Henricus Rex accepta pace ab Ungaris ad novem annos, quanta prudentia vigilaverit in munienda patria, & in expugnando barbaras nationes, supra nostram est virtutem edicere, licet omnimodis non oporteat taceri. Et primum quidem ex agrariis militibus nonum quemque eligens in urbibus habitare fecit, ut cæteris confamiliaribus suis octo habitacula extrueret, frugum omnium tertiam partem exciperet servaretque. Cæteri vero octo seminarent, & meterent, frugesque colligerent nono, & suis eas locis reconderent. Concilia & omnes conventus atque convivia in urbibus voluit celebrari, in quibus exstruendis die noctuque operam dabant, quatenus in pace discerent, quid contra hostes in necessitate facere debuissent. Vilia autem nulla extra urbes fuere mœnia. Tali lege ac disciplina cum cives assuefaceret, repente irruit super Sclavos, qui dicuntur Hevelli, & multos eos præliis fatigans, demum hyeme asperrima, castris super glaciem positis, cepit urbem, quæ dicitur Brennaburg, fame, ferro, frigore. Cumq; illa urbe potitus & omni regione: signa vertit contra Dalmantiam, adversus quam jam olim reliquit ei pater militiam: & obsidens urbem quæ dicitur Grona, vigesima tandem die cepit eam. Præda urbis militibus tradita, puberes omnes interfecti, pueri ac puellæ captivitati servatæ. Post hæc Pragam adiit cum omni exercitu, Bohemorum urbem regemque [illegible] in deditionem accepit: de quo quædam mirabilia prædicantur; quæ quia non [illegible]amus, silentio tegi judicamus. Frater tamen erat Bolislavi, qui quandiu vixit, [illegible]eratori fidelis & utilis mansit. Igitur Rex Bohemiis tributarias faciens reversus est in Saxoniam. Cumque vicinæ gentes à rege Henrico factæ essent tributariæ, Abo[illegible], Vulzi, Hevelli, Dalmanci, Bohemi, Redarii & pax esset, Redarii defecerunt à [illegible] & congregata multitudine, impetum fecerunt in urbem quæ dicitur Wallislevi, [illegible]ntque eam, captis & interfectis omnibus habitatoribus ejus, innumerabili [illegible] licet multitudine. Quo facto omnes barbaræ nationes erectæ iterum rebellare [illegible]sæ sunt. Ad quarum [illegible]ocitatem reprime[illegible] traditur exercitus cum præsidio mi[illegible] Bernhardo, cui ipsa Redariorum provincia erat sublegata, additurque legato [illegible] Thiatmarus, & jubentur urbem obsidere, quæ dicitur Lunkini. Quinto obsi[illegible] venere custodes exercitum barbarorum non longe esse adnunciantes: & [illegible]e contigua impetum in castra facere decrevissent; Cumque plures eadem confir[illegible]: populus fidem paribus dabat dictis: & cum conventus esset populi circa tentoria, legatus eadem hora collega dictante, præcepit, ut per totam noctem parati essent, ne qua forte irruptio barbarorum in castra fieret. Cum autem dimissa esset multitudo in castris, variavere mœstitia pariter atque lætitia, aliis bellum formidantibus,

tibus, aliis autem desiderantibus, & pro qualitate morum inter spem metumque versabantur bellatores. Interea dies transit, & nox so[illegible]to ten[illegible]or cum ingenti pluvia adest nutu divino, quatenus consilium pessimum [illegible]pediretur barbarorum. Ut ergo jussum est, tota nocte illa armati erant Saxones, & primo diluculo dato signo, Sacramentoque accepto, primum ducibus, deinde u[illegible]squisque al[illegible] operam suam sub juramento promittebat ad præsens bellum. Otto a[illegible]em Sole [illegible] [illegible]st pluviam clara rediit serenitas) erectis signis procedebant. In prima quid[illegible] fronte legatus in barbaros impetum faciens: sed cum pauci non præval[illegible] ad[illegible]sus innumerabiles, reversus est ad exercitum, referens quia barbari non plures haberent equites, peditum vero innumerabilem multitudinem, & nocturna pluvia in tantum impeditam, ut ab equitibus coacti, ad pugnam procederent. Igitur sole cadente, in humida vestimenta barbarorum fumum ascendere fecit usque in cœlum, spem fiduciamque præstans Dei populo, cujus faciei claritas atque serenitas circumfulsit illos. Igitur dato signo, & exhortante legiones legato, cum clamore valido irruunt in hostes. Cumque nimia densitate iter pertranseundi hostes non pateret, dextra lævaque ferro erumpentes, quoscunque à sociis secernebant, neci dabant. Cumque jam bellum gravaretur, & multi hinc atque inde caderent, & adhuc barbari ordines tenerent, legatus collegam, ut legionibus auxilio esset expostulat. Ille verò præfectum cum quinquaginta armatis lateri hostili immisit, & ordines conturbavit: ex hoc cædi fugæque tota die hostes patebant. Cum ergo per omnes agros cæderentur, ad urbem vicinam fugere tentabant. Collega autem hoc eis præcavente, proximum mare ingressi sunt, & ita factum est, ut omnis illa nimia multitudo, aut gladio consumeretur, aut in mari mergeretur. Nec peditum ullus superfuit, equitum rarissimus, deponiturque bellum cum casu omnium adversariorum. Ingens interea oritur lætitia ex recenti victoria, dum omnes laudant Duces, unusquisque vero militum prædicat alium ignavum quoque, ut in tali fortuna fieri solet. Postera autem luce movent signa urbi præfatæ, urbani verò arma deponunt, salutem tantummodo deposcunt ac merentur. Inermes igitur urbe egredi jussi: servilis autem conditio, & omnis pecunia cum uxoribus & filiis, & omni supellectile barbarorum regis captivitatem subibant. Ceciderunt etiam ex nostris in illo prælio duo Liutharii, & alii nobiles viri nonnulli. Igitur legatus cum collega & aliis principibus Saxoniam victores reversi, honorifice a rege sunt suscepti, satisque laudati, qui parvis copiis divina favente clementia, magnificam perpetraverint v[illegible]oriam. Nam fuere qui dicerent, barbarorum ducenta millia cæsa: captivi omnes [illegible] die, ut promissum habebant, obtruncati. Itaque recentis victoriæ lætitiam augebant [illegible]ptiæ regales, quæ eo tempore magnifica largitate celebrantur. Nam rex dedit filio suo Oddoni conjugem filiam Ethmundi regis Anglorum, sororem Adalstani, quæ gen[illegible]it ei filium nomine Luidulfum, virum magnum, meritoque omnibus populis carum: [illegible]liam quoque nomine Luidgardam, q[illegible] nupserat Conrado Francorum Duci. Rex autem cum jam militem haberet equestri prælio probatum, contra antiquos hostes videlicet Ungaros præsumsit inire certamen. Et convocato omni populo tali ratione est affatus: Olim ex omni parte confusum, à quantis periculis imperium vestrum [illegible]do sit liberum vos ipsi melius nostis, qui civilibus discordiis, & externis bellis [illegible] attriti laborabatis. At nunc propitia nobis summa divinitate, nostro labore, vestraque virtute pacatum collectumq; cernitis, barbaros superatos & servituti subjectos. [illegible] superest, necesse habemus, ut contra communes hostes Avares pariter simul co[illegible]mus. Vos hucusque, filios filiasq; vestras exspoliavi, & ærarium eorum rep[illegible] templa templorumque ministros ut ex[illegible]llem cogor, absque nudis corpori[illegible] nobis alia remanente pecunia. Consul[illegible]e igitur vobis ipsis, & qui[illegible] [illegible] hac re nobis sit faciendum eligite: thesaurum divinis officiis sanctificatum to[illegible]e. & [illegible]o nostra redemptione, Dei inimicis [illegible]an certè addam cultui divin[illegible], ut ab ipso potius redimamur, qui vero noster exstat creator p[illegible] & redem[illegible] hæc populus levavit voces in cœlum, [illegible]se à Deo vivo & vero redim[illegible] dis desiderare, quia fidelis & justus sit in omnibus viis suis, & sanctus in om[illegible]ribus [illegible]is. Operam suam deinde promittens regi contra gentem acerrimam, dextris in cœlum elevatis, pactum firmavit. Tali itaque pacto cum populo peracto dimisit Rex multitudinem. Post hæc legati Ungarorum adierunt regem pro solitis muneribus, sed

ab eo

ab eo spreti, in terram suam [illegible] sunt reversi. Hæc audientes Avares, nihil morati cum [illegible]vi hostiliq; manu festinant intrare Saxoniam. Et iter agentes per Dalamantiam, ab [illegible]quis opem petunt amicis. Illi vero scientes eos festinare ad Saxoniam, Saxonesque ad pugnandum cum ei[illegible] p[illegible]ratos, pi[illegible]guissimum pro munere eis projiciunt canem. Et cum non esset injuriam vindicand[illegible] locus, ad aliam pugnam festi[illegible]ntibus, cum ridiculosa satis vociferatione longius prosequuntur amicos. Igitur quam potuerunt repentino impetu intrant fin[illegible] [illegible]huringorum, illam totam terram hostiliter pervagantes. Ibiq; divisis sociis, alii ad Occidentem pergebant, ab occidente & meridie Saxoniam quærentes intrare. Sed Saxones pariter cum Thuringis congregati, inito cum eis certamine, cæsis ducibus, cæteros illius exercitus occidentalis per totam illam regionem errare fecerunt. Quorum alii fame consumti, alii frigore dissoluti, alii autem cæsi vel capti, ut digni erant, miserabiliter perierunt. Qui autem in oriente remansit exercitus, audivit de sorore regis, quæ nupserat Widoni Thuringo (erat namque illa ex concubina nata) quia vicinam urbem inhabitaret, & multa pecunia ei esset auri & argenti, unde tanta vi urbem expugnare cœperant, ut nisi nox visum pugnantibus impediret, urbem caperent. Ea vero nocte audientes de casu sociorum, regisque super eos adventu cum valido exercitu: nam castrametatus est Rex juxta locum qui dicitur Riaede, timore perculsi, relictis castris, more suo igne fumoque ingenti agmina diffusa collegerunt. Rex vero postera die producens exercitum, exhortatus est, ut spem suam divinæ clementiæ committerent, divinum sibi auxilium quemadmodum in aliis præliis adesse non dubitarent. Communes omnium hostes esse Ungaros, ad vindictam patriæ parentumq; solummodo cogitarent. Hostes cito terga vertere vidissent, si viriliter certando persisterent. His optimis verbis erecti milites, Imperatoremque in primis, mediis, & ultimis versantem videntes, coramq; eo Angelum, (hoc enim vocabulo effigieq; signum maximum erat insignitum,) acceperunt fiduciam magnamq; constantiam. Rex vero veritus est, quemadmodum evenit, ut hostes viso milite armato fugæ statim indulsissent, misit legionem Thuringorum cum raro milite armato, ut inermes prosequerentur, & usque ad exercitum protraherentur. Actumque est ita, Sed nihilominus videntes exercitum armatum fugerunt, ut peracto miliario vix pauci cæderentur vel caperentur. Castra vero invasa, & omnis captivitas liberata est. Rex vero victor reversus, modis omnibus gratiarum actiones divino honori, ut dignum erat, solvebat pro victoria de hostibus sibi divinitus concessa. Tributumque, quod hostibus dare consuevit, divino cultui mancipavit, & largitionibus pauperum deservire constituit. Deinde pater patriæ, rerum dominus, Imperatorq; ab exercitu appellatus, famam potentiæ virtutisq; cunctis gentibus & regibus longe lateque diffudit. Unde & aliorum regnorum proceres eum adierunt gratiamque in conspectu ejus invenire quærentes, fidem talis ac tanti viri probatam habentes dilexerunt. Inter quos Hiribertus gener Hugonis, cum ei adversaretur Rudolfus contra jus fasque omne rex constitutus, ut ei apud dominum suum præsidio esset supplicavit. Ipse enim rex talis erat, qui nihil negaret amicis. Per[illegible]t igitur in Galliam rex, regem alloquitur, &, perfecto negotio, reversus est in Saxo[illegible]. Cumque esset in exaltando gentem suam, rarus fuit, aut nullus nominatorum [illegible]orum in omni Saxonia, quem præclaro munere aut officio, el aliqua quæstura non [illegible]moveret. Et cum ingenti polleret prudentia sapientiaque, accessit & moles corpo[illegible] regiæ dignitati omnem addens decorem. In exercitiis quoque ludi tanta eminen[illegible] superabat omnes, ut terrorem cæteris ostentaret. In venatione tam acerrimus erat, [illegible]na vice quadragi[illegible]a, aut eo amplius feras caperet: & licet in conviviis satis jocun[illegible] esset, tamen nihil regalis disciplinæ minuebat: tantum enim favorem pariter & timorem mi[illegible]tibus infundebat, ut etiam ludentes non crederent ad aliquam lasciviam se [illegible]ssolvendos. Cum autem omnes in circuitu nationes subjecisset, Danos, qui navali [illegible]io Fresones incursabant, cum exercitu ad[illegible]it vic[illegible]tque & tributarios faciens, [illegible] eorum nomine Nubam baptismum percipere fecit. Perdomitis itaque cunctis [illegible]quaque gentibus, postremo Romam proficisci statuit, sed infirmitate correptus [illegible]er intermisit. Cumque se jam gravari m[illegible]rbo sensisset, convocato omni popu[illegible] designavit filium suum Oddonem regem, cæteris quoque filiis prædia cum thes[illegible]ris distribuens: ipsum vero Oddonem, qui maximus & optimus fuit, fratribus & omni Francorum imperio præfecit. Testamento itaque legitime facto, & rebus omnibus

rite compoſitis, defunctus eſt ipſe rerum dominus, & regum maximus Europæ, omni virtute animi corporiſque nulli ſecundus, relinquens ſibi ipſi majori filioque magnum latumque imperium, non à patribus ſibi relictum, ſed per ſemetipſum acquiſitum, & à ſolo Deo conceſſum. Erant autem dies, quibus regnavit XVI. anni, vitæ autem fere LX. Translatum eſt autem corpus ejus à filiis ſuis in civitatem, quæ dicitur Quedelingeburg, & ſepultum in baſilica ſancti Petri ante altare cum planctu & lacrymis plurimarum gentium. Explicit liber primus.

WITICHINDI MONACHI CORBEIENSIS ANNALIUM LIBER II.

PROLOGUS.

INgens opus cœpturus, vel certe iteraturus: nam magna ex parte peractum eſt: tua gratia fulciatur, quæ domina eſſe dinoſceris jure totius Europæ: quanquam in Africam Aſiamque patris tui jam poteſtas protendatur. Spero enim quicquid in eo invenitur minus idoneum, glorioſa tuæ clementiæ lenitate ſublevetur, permaneatque ea devotione dedicatum, qua eſt inceptum. Explicit prologus.

LIBER II.

DEFUNCTO itaque patre patriæ, & regum optimo maximo Henrico, omnis populus Francorum atque Saxonum jam olim deſignatum regem à patre filium ejus Oddonem elegit ſibi in principem. Univerſaliſque electionis notantes locum, juſſerunt eſſe ad Aquas grani palatii. Eſt autem locus ille proximus Julo à conditore Julio Cæſare cognominato. Cumque illuc ventum eſſet, Duces ac præfectorum principes, cum cætera principum militumque manu congregati in Siſtorio, baſilicæ magni Caroli cohærenti, collocarunt novum Ducem, in ſolio ibidem constructo, manus ei dantes, ac fidem pollicentes, operamque ſuam contra omnes inimicos ſpondentes, more ſuo fecerunt eum regem. Dum ea geruntur à Ducibus ac cætero magiſtratu; Pontifex maximus cum univerſo ſacerdotali ordine, & omni plebe infra in baſilica præſtolabatur proceſſionem novi regis. Quo præcedente, Pontifex obvius læva ſua dexteram tangit regis, ſuaque dextera lituum geſtans, linea indutus ſtola, plantaque infulatus, progreſſuſque in medium uſque fani ſubſiſtit: & reverſus ad populum, qui circumſtabat (nam erant deambulatoria infra ſupraque in illa baſilica in rotundum facta, quo ab omni populo cerni poſſet) en, inquit; adduco vobis à Deo electum, & à domino rerum Henrico olim deſignatum, nunc vero à cunctis principibus regem factum Oddonem: ſi vobis iſta electio placeat, dextris in cœlum levatis ſignificate. Ad hæc omnis populus dextras in excelſum levans cum clamore valido imprecati ſunt proſpera novo Duci. Proinde procedit Pontifex cum rege, tunica ſtricta more Francorum induto, pone altare, ſuper quod inſignia regalia poſita erant, gladius cum baltheo, chlamys cum armillis, baculus cum ſceptro ac diademate. Eo quippe tempore erat ſummus Pontifex nomine Hildibertus, Franco genere, monachus profeſſione, nutritus vel doctus in Vul[illegible] monaſterio, & ad id honoris merito progrediens, ut pater ejuſdem loci conſtitueretur, deinde ſummi Pontificatus Mogontiacæ ſedis faſtigium promeruiſſet. Hic [illegible] vir miræ ſanctitatis, & præter naturalem animi ſapientiam, litterarum ſtudiis ſatis clar[illegible]. Qui inter cætera gratiarum dona ſpiritum prophetiæ accepiſſe prædicatur. E[illegible]m quæſtio eſſet pontificum in conſecrando rege, Trevirenſis, videlicet, & Coloniæ Agrippinæ: illius, quia antiquior ſedes eſſet, & tanquam à B. Petro apoſtolo fundata: iſtius vero, quia ejus ad diœceſin pertineret locus, & ob id ſibi convenire a[illegible]nt hujus conſecrationis honorem. Ceſſit tamen uterque eorum Hildiberti [illegible] cunctis [illegible]tæ almitati. Ipſe autem accedens ad altare, & ſumto inde gladio, cum Ba[illegible], [illegible] verſus ad regem, accipe, inquit, hunc gladium, quo ejicias omnes Chriſti adverſar[illegible], barbaros & malos Chriſtianos, auctoritate divina tibi tradita, omni poteſtate totius imperii Francorum, ad firmiſſimam pacem omnium Chriſtianorum. Deinde ſumptis armillis ac chlamyde induit eum; his cornibus, inquit, humitenus dimiſſis, mo-

[illegible]ris, quo Zelo fidei serveas, & in pace tuenda perdurare usque in finem debeas. Exinde sumpto sceptro baculoque, his signis, inquit, monitus, paterna castigatione subjectos corripias, primumque Dei ministris, viduis ac pupillis, manum misericordiæ porrigas, nunquamque de capite tuo oleum miserationis deficiat, ut in præsenti & in futuro sempiterno præmio coroneris. Persusus itaque oleo sancto, & coronatus diademate aureo ab ipsis pontificibus, Hildiberto & Wichfrido, ac omni legitima consecratione completa, ab eisdem Pontificibus ducitur ad Solium, ad quod per cochleas adscendebatur, & erat inter duas marmoreas miræ pulchritudinis columnas constructum, unde ipse omnes videre, & ab omnibus ipse videri posset. Divina deinde laude dicta, sacrificioque solemniter celebrato, descendebat Rex ad Palatium, & accedens ad mensam marmoream regio apparatu ornatam, resedit cum Pontificibus & omni populo: Duces vero ministrabant. Lothariorum Dux Giselbertus, ad cujus potestatem locus ille pertinebat, omnia procurabat: Everhardus mensæ præerat: Herimannus Franco pincernis: Arnulfus equestri ordini, & eligendis locandisque castris præerat. Sifridus vero Saxonum optimus, & à rege secundus, gener quondam regis, tunc vero affinitate conjunctus, eo tempore procurabat Saxoniam, ne qua hostium interim irruptio accidisset, nutriensque juniorem Henricum secum tenuit. Rex autem post hæc unumquemque principum juxta munificentiam regalem congruenti sibi munere honorans, cum omni hilaritate dimisit multitudinem. Interea Barbari ad novas res moliendas desæviunt, percussitque Bolizlaf fratrem suum virum Christianum, &, ut ferunt, Dei cultura religiosissimum, timensque sibi vicinum sub regulum, eo quod paruisset imperiis Saxonum, indixit ei bellum. Qui misit in Saxoniam ad expostulanda sibi auxilia. Mittitur autem ei Æsic cum legione Mersaburiorum & valida manu Hassiganorum, additurque ei exercitus Thuringorum. Erat namque illa legio collecta ex latronibus. Rex quippe Henricus, cum esset satis severus extraneis, in omnibus causis erat clemens civibus: unde quemcunque videbat furem aut latronem, manu fortem & bellis aptum, à debita pœna ei parcebat, collocans in suburbano Mersaburiorum, datis agris atque armis: jussit civibus quidem parcere, in barbaros autem, in quantum auderent, latrocinia exercerent. Hujuscemodi ergo hominum collecta multitudo, plenam in expeditionem produxit legionem. Bolizlaf autem audiens de exercitu Saxonico: & quia Saxones seorsum, & seorsum Thuringi irent contra se: divisis & ipse sociis, sicuti erat acerrimus consilio, utrique exercitui occurrere disposuit. At Thuringi ut hostes improvise sibi occursitare viderunt, fuga periculum devitaverunt. Æsic autem cum Saxonibus & cæteris auxiliariis nihil cunctatus in hostes ruit maximamque partem ex eis armis fudit, cæteros fugere compulit, victorque ad castra reversus est. Et cum ignorasset de exercitu, qui insecutus fuerat Thuringos, minus caute usus est victoria perpetrata. Bolizlaf autem videns exercitum nostrum dispersum, & alios in extrahendis spoliis cæsorum, alios in suis corporibus reficiendis, alios in paleis equorum congregandis occupatos, fugatum reversumque coadunans exercitum, super improvisos ac recenti victoria securos, subito irruit, & ducem cum [illegible]rti nostro exercitu delevit. Pergensque inde ad urbem subreguli, primo eam impetu cepit, & usque in hodiernum diem solitudinem fecit. Perduravitque illud bellum usque ad quartum decimum regis imperii annum: ex eo regi fidelis servus & utilis permansit. Rex autem audito hujusmodi nuncio, minime turbatur, sed divina virtute corroboratus, cum omni exercitu intrat terminos barbarorum, ad refrenandam illorum sævitiam. Datum quippe erat illis & antea à patre suo bellum, eo quod violassent legatos Thancmari filii sui, de quo in sequentibus plenius dicturos nos arbitramur. Placuit igitur novo regi novum principem militiæ constituere: elegitque ad hoc officium virum nobilem & industrium, satisque prudentem, nomine Herimannum. Quo honore non solum cæterorum principum, sed & fratris sui Wichmanni o[illegible]it invidiam. Quapropter & simulata infirmitate, amovit se ab exercitu. Erat namque Wichmannus vir potens, & fortis, magnanimus, belli gnarus, & tantæ scientiæ, ut à subjectis supra hominem plura nosse prædicaretur. Herimannus autem cum esset in prima acie, in introitu regionis in hostium pugnam incidit, eosque fortiter vicit: & ob hoc majori invidia inimicos accendit, inter quos Ekkehardus filius Liudulfi, qui in tantum ægrè passus est fortunam Herimanni, ut sese promitteret majora facturum,

rum, aut vivere nolle. Unde collectis ex omni exercitu fortissimis viris, interdictum regis rupit, & paludem, quæ erat inter urbem hostium & castra regis, cum sociis transiit, statimque hostes offendit, & ab his circumfusus cum omnibus suis periit. Erant autem qui cum eo occiderant electorum ex omni exercitu virorum decem & octo. Rex vero cæsa hostium multitudine, & cæteris tributariis factis reversus est in Saxoniam. Acta funt autem hæc VII. Kalend. Octobr. Post hæc antiqui hostes Ungari venere virtutem probare novi regis. Intrantes autem Franciam, statuerunt si possent ab occidentali plaga invadere Saxoniam. Rex autem audiens, nihil moratus, cum exercitu valido occurrit illis, fugavitque & à terminis suis abegit. Cessantibus autem bellis externis, civilia oriri cœperunt. Nam Saxones imperio regis facti gloriosi, dedignabantur aliis servire nationibus, quæsturasque quas habuere ullius alius, nisi solius regis gratia habere contemserunt. Unde iratus Everhadus contra Bruningum, collecta manu succendio tradidit civitatem illius vocabulo Elveri, interfectis omnibus ejusdem civitatis habitatoribus. Qua præsumtione rex audita, condemnavit Everhardum centum talentis æstimatione equorum, omnesque principes militum, qui eum ad hoc facinus adjuvabant, dedecore canum, quos portabant usque ad urbem regiam, quam vocitamus Magadaburg. Eodem tempore transtulit rex reliquias Innocentii martyris in eandem urbem. Ipse autem rex, ut erat clementissimus, dum turbatores pacis merita castigatione afflixit, ilico cum pietate suscepit, & unumquemq; eorum regio munere honorant, dimisit in pace. At illi nihilominus duci suo hærebant ad omne nefas: quia ille quidem erat jocundus animo, affabilis, mediocris in rebus, largus in dando. Et his rebus multos Saxonum sibi associavit. Ea tempestate defunctus est Arnulfus Bajoariorum Dux, & filii ejus in superbiam elati, regis jussu contemserunt ire in comitatum. Illo quoque tempore defunctus est Sifridus comes, cujus ditionem cum sibi vendicasset Thancmarus, eo quod propinquus ei esset (nam mater ejus filia materteræ erat Sifridi, de qua genuit rex Henricus Thancmarum) & regali dono cessisset Geroni comiti, afflictus est Thancmarus tristitia magna. Rex autem transivit in Bajoariam, & rebus ibi rite compositis, reversus est in Saxoniam. Dissensio autem, quæ facta est inter Everhardum & Bruningum, ad hoc pervenit, ut cædes publicæ fierent, depopulationesque agrorum agerentur, & ab incendiis nusquam abstinerent. De legum quoque varietate facta est contentio, fuereque qui dicerent, quia filii filiorum non deberent computari inter filios, hereditatemque legitime cum filiis sortiri, si forte patres eorum obiissent avis superstitibus. Unde exiit edictum à rege, ut universalis populi conventio fieret apud villam, quæ dicitur Stela, factumque est, ut caussa inter arbitros judicaretur debere examinari. Rex autem meliori consilio usus, noluit viros nobiles ac senes populi inhoneste tractari, sed magis rem inter gladiatores discerni jussit. Vicit igitur pars, qui filios filiorum computabant inter filios; & firmatum est, ut æqualiter cum patruis hereditatem dividerent pacto sempiterno. Ibi quoque pacis turbatores facti sunt manifesti, qui hactenus se negabant contra regiam potestatem aliquid fecisse, sed injuriam tantummodo in socios vindicassent. Rex autem se contemtum ab eis animadvertens: neq; enim ad placitum juxta jussum venire dignati sunt, arma distulit, veniæ locum dedit, proxima sibi semper solitus clementia. Sed hæc dilatio ad majorem perniciem multos pertraxit. Fiebant præterea multa nefaria à seditiosis, homicidia, perjuria, depopulationes, incendia; æquum pravumque, sanctum perjuriumque illis diebus pariter procedebant. Junctus est autem & Thancmarus Everhardo, collectaque valida manu, oppugnabat præsidium, quod dicitur Badiliki, in quo erat Henricus junior, dataque præda urbis suis commilitonibus, abiit secum abducens Henricum quasi vile quoddam mancipium. Interfectus est autem ibi Gevehardus Udonis filius, fratris Herimani Ducis; ob cujus necem, Deo omnia ordinante, Duces Francorum inter se sunt divisi. Tantis igitur spoliis Thancmari milites ditati, jam ad omnia parabantur. Post hæc cepit urbem, quæ dicitur Heresburg, & collecta valida multitudine, sedet in ea, multa inde exercens latrocinia. Everhardus autem secum tenuit Henricum. Eo quoque tempore occisus est Deudi ante portas urbis, quæ dicitur Larum, in qua erant milites Everhardi. Wichmannus autem, qui se primum alienavit à rege, audiens tantum facinus seditiosorum, conversus pacem fecit cum rege, quia prudentissimus erat, & utilis & fidelis in finem permansit. Thancmarus au-

tem filius Henrici regis natus erat ex matre nobili, manu promptus, acer ingenio, bellandi peritus: sed inter arma honesta minus pudicitia usus. Erat autem mater ejus multam habens possessionem, qui licet à patre aliis pluribus sit ditatus, materna tamen se hereditate privatum ægrè valde tulit: & ob hanc causam arma sumsit ad perniciem sui suorumque contra dominum suum regem. Rex autem licet invitus, videns rem ad tam ingens periculum procedere, ad edomandam Thancmari insolentiam, cum multo comitatu perrexit ad Heresburg. Cives autem urbis illius cognoscentes de rege, quia super se cum valida manu appropinquasset, apertis portis introduxerunt exercitum, qui obsederat urbem. Thancmarus autem fugit in ecclesiam, à Leone Papa beato Petro apostolo dedicatam. Exercitus autem persecutus est eum usque in templum, & maxime satellites Henrici, dolentes ac vindicare contendentes injuriam domini sui Nec veriti januas ferro incidere, cum armis ingressi sunt sacram ædem. Thancmarus autem stabat juxta altare, depositis desuper armis cum torque aurea. Cumque ex adverso telis urgeretur, Thiatboldus quidam nothus Cobbonis cum conviciis ei vulnus inflixit, ilicoque ab eo recepit, quo vita cum terribili insania in brevi caruisset. Quidam autem militum Maincia vocabulo per fenestram altari contiguam lancea à tergo perfossum ibi secus aram exstinxit Thancmarum. Ipse autem fraternæ fautor discordiæ, in Biertanico postea bello vitam cum auro ab altari nequiter rapto miserabiliter perdidit. Earum rerum rex ignarus, & absens cum audisset, super temeritate militum indignatus est: sed fervente adhuc bello civili non potuit eos contristare. Miseratus autem fratris fortunam, suique ingenii ostendens clementiam, pro laude ejus ac industria pauca locutus, Theodoricum & tres amitæ illius filios, qui Thancmaro manus junxerant, lege Francorum damnatos strangula fecit deficere. Inde vertit militem avidum pugnæ, & præda urbis ditatum in Laras. Illi autem, urbis præfecto auctore, acriter resistentes, lapides lapidibus, tela telis objicere non cessabant, aggravatiq; bello super consulto ducis inducias deposcunt. Quibus concessis, ducis eis præsidium non negatur. Unde urbe egressi potestati se regiæ tradidere. Ea pugna Dammo pincerna, multis aliis rebus bene gestis olim famosus, factus est clarus. Everhardus autem audiens de nece Thancmari, & de defectione suorum militum, fractus animo prosternitur captivo suo, veniam petit, ac nequiter promeretur. Henricus autẽ erat eo tempore nimis adolescens animo, & nimia regnandi cupiditate illectus, eo pacto crimine solvit eum, quo conjuratione secum facta contra regem dominum suum & fratrem, sibi regni diadema, si possibile foret, imponeret: fœdus itaque invicem percussum. Inde liberaliter Henricus ad regem reversus, puriori fide ac caritate ab eo est susceptus, quam ingressus. Suasione quoq; optimi in primis, & omni religione probatissimi viri Frithurici, successoris Hildiberti Archiepiscopi, Everdardus adiit regem, supplex veniam deposcit, se suaq; omnia ipsius arbitrio tradens. Ne igitur ingens scelus inemendatum maneret, quasi in exilium in Hildenensem urbem à rege dirigitur. Sed non post multum temporis in gratiam clementer recipitur, & honori pristino redditur. Dum ea interea loci geruntur, antiqui hostes nostri Ungari subitò irruunt in Saxones, & castris super litus Bodæ fluminis collocatis, inde in omnem regionem diffunduntur. Dux autem missus à castris cum parte exercitus, eo die ad vesperam signa movit circa urbem, quæ dicitur Stiederburg. Urbani autem videntes hostes & ex itinere, & ex pluvia, quæ ingens erat, segniores, audacter erumpunt portis, & clamore primum territantes, demum repente in adversarios irruentes, plurimis ex eis cæsis, & copiosa equorum multitudine cum aliquib. signis capta, cæteros fugere compulere. Urbes quas obvias habuere, illorum fugã animadvertentes, armis eos omnib. locis urgebant, & maxima ex eis parte prostrata, ducem ipsum in quendam luti puteum cogentes oppresserunt. Alteræ autem partis exercitus ad Aquilonem versus, & arte cujusdam Slavi in locum, qui dicitur Thrimmining, deductus, difficultate locorum ac manu circumfusus armatorum periit, timoremq; nimium cæteris incussit. Dux autem illius exercitus cum paucis elapsus comprehenditur, & ad regem deductus precio magno redimitur. His auditis castra hostium omnia turbata, fuga salutem quæsiere, nec ultra per triginta annos in Saxonia apparuere. Post hæc Henricus ardens cupiditate regnandi, celebre parat convivium in loco, qui dicitur Salaveldun. Cumque esset magnus ac potens majestate & potestate regali, plurimis plurima donat, & factionis hujuscemodi plurimos ob id sibi associat.

associat. Fuere tamen multi, qui rem celare potius arbitrati sunt, ad hoc tantum, ne regi fraternæ discordiæ invenirentur. Dabant tamen consilium, quo facilius bellum solveretur, ut videlicet ipse relinqueret Saxoniam sub præsidio militari, & sese inferret Lothariis, generi hominum imbelli: & ita factum est, ut primo impetu eos rex devinceret, & uno certamine fatigaret. Commilitonum itaq; consultu, Saxonia, ut diximus, relicta, & urbibus Saxoniæ, vel in Thuringorum terra præsidio militari traditis, ipse cum amicis Lotharios adit. Cujus rei fama undiq; omnes perculsi, quia tam subitaneæ recessionis à rege, ac repentini belli causam penitus ignorabant. Rex autem audita hujuscemodi fama, primum non credidit: postremo certum de belli negocio probans, nihil moratus cum exercitu persecutus est fratrem. Et ut appropiat urbi præsidiis fratris munitæ, quæ dicitur Throtmanni, milites qui erant in ea non immemores fortunæ Thancmari, nequaquam sunt ausi inibi regem expectare, sed egressi urbe, tradiderunt seipsos regi. Erat autem Agina, qui illam urbem ad manum Henrici procurare deberet. Hic à rege vehementi juramento constrictus, quatenus si posset, dominum suum à bello ad pacem, & concordiam revocaret, vel certe ipse ad regem reverteretur. Ita dimissus adiit dominum suum. Ductus autem exercitus à rege, pervenit usque ad litora Rheni fluminis. Eo tempore, quo erat bellum Everhardi cum rege, missus Hadaldus, qui erat super cubiculum regis, ad Giselbertum pro concordia & pace, cum nec dum ad neutram partem palam declinaret, indigne suscipitur, & responsio de die in diem differtur. Ipse autem simultates Ducis sentiens, nec ultra talibus versutiis contentus, impetium, tibi, inquit, regale facio, præsente populo, tribunali regis condicto die præsentari, aut certe hostem te scias judicari. Simili modo & Pontificem Bernhardum à rege missum inhonoratum, & responsi incertum à se dimisit. Fertur etiam & regalium literarum sæpius sigilla corrupisse. Post hæc vero verba legatum melius cœpit habere, & cum honore transduci fecit. Igitur copias belli parantes Henricus & Giselbertus decreverunt ad Rhenum occurrere regi. Agina quoque memor jurisiurandi, præcedens exercitum transito Rheno regi sese præsentavit. Et salutato eo verbis humilimis, ait, frater tuus dominus meus salvum te & incolumem magno latoq; imperio diu regnare exoptat, tuumq; ad servitium demandat se quantocius festinare. Rege autem interrogante de eo, pacem bellumne cogitasset, prospiciens vidit multitudinem nimiam erectis signis tractim procedere, & ad sui partem exercitus, qui jam Rhenum transierat tendentem. Et conversus ad Aginam, quidnam vult, inquit, illa multitudo, aut quæ est? At ille satis ociose, dominus meus, inquit, est frater tuus. Si meæ suasioni dignaretur animum inclinare, aliter venisset. Modo ut ipse juravi veni. Rex autem his auditis dolorem animi motu corporis non celabat, eo quod non adessent naves, per quas Rhenum transcendere posset, & ingens flumen aliud iter non præbebat, nec tempus subitanei certaminis in ulteriori ripa constitutos aliud sinebat cogitare, nisi aut coram hostibus cadere deberet, aut certe armis vitam defenderet. Unde ad Deum supplices expandens manus rex ait, Domine, inquit, omnium rerum auctor, respice populum tuum, cui me præesse voluisti, ut ereptus ab inimicis, sciant omnes gentes, ullum mortalium tuæ dispositioni contraire non posse, qui omnia potes, & vivis & regnas in æternum. Qui autem erant in ulteriori ripa, sarcinas & impedimenta quæque transmittunt in locum, qui dicitur Xantum: Ipsi vero parati hostes expectant. Cumque esset piscina inter nostrates & hostes, Saxones divisis sociis, pars una ex adverso ruit in hostes, altera pars à tergo insequitur, in mediis hostes opprimens, pauci plures vehementer urgebant. Neq; enim nostratium supra centum armatos fuisse perhibetur, adversariorum vero magnus satis exercitus. Sed cum à fronte pariter & à tergo urgerentur, qua parte potissimum cavere debuissent, in promtu non erat. Ex nostris etiam fuere, qui Gallica lingua ex parte loqui sciebant, qui clamore in altum Gallice levato, exhortati sunt adversarios ad fugam. Illi socios hujuscemodi clamasse arbitrati, fugam, ut clamatum est, inierunt. Eo die ex nostris multi vulnerati, aliqui etiam cæsi, inter quos Albertus, qui cognominatus est Candidus, telo Ducis Henrici vulneratus, non multis interjacentibus diebus defunctus est. Hostes autem omnes aut cæsi, vel capti, vel certe fugati: sarcinæ omnes, & omnium hostium supellex inter victores divisa. Ex parte Lothariorum bene pugnasse prædicabatur illo certamine Godofridus Niger cognominatus. Sed & Maincia, cujus supra mentionem fecimus, eo die cecidit. Dadiautem

tem Thuringus mandavit ad præfectos urbium, qui erant in oriente partis Ducis Henrici de victoria regis, & quia ipse Dux in bello cecidisset: egirq; callide, ut omnes se traderent regiæ potestati. Henricus autem hoc factum, nequaquam reliquit inultum. Ipsi autem duæ tantummodo ex omnibus remanseranr urbes, Mersburg & Schidingi. Regi autem post victoriam visum est persequi fratrem suum generumq;. Audiens vero de defectione urbium suarum Henricus, fractusque recenti regis victoria, cum novem, tantum armatis iter arripuit, Saxoniamque jam tardius adiens, Mersburg ingressus est. Quo rex comperto, & ipse reversus est Saxoniam, urbemq; in qua frater erat, cum exercitu obsedit. Sed cum non posset fortiori ac majori resistere, post duos ferme menses tradita urbe egressus est Henricus ad regem. Datæ sunt autem ei induciæ 30 dierum, quatenus cum militibus sibi cohærentibus secederet à Saxonia: si cui vero illorum regem adire placuisset, locum veniæ haberet. Quievitq; Saxonia post hæc ab intestinis bellis paucis diebus. Barbari autem labore nostro elati nusquam ab incendio, cæde, ac depopulatione vacabant, Geronemque, quem sibi rex præfecerat, cum dolo perimere cogitant. Ipse dolum dolo præoccupans, convivio claro delibutos ac vino sepultos ad triginta fere principum barbarorum una nocte exstinxit. Sed cum non sufficeret contra omnes nationes barbarorum (eo quippe tempore Abotriti rebellaverunt, & cæso exercitu nostro, ducem ipsum nomine Haicam extinxerunt) ab ipso rege sæpius ductus exercitus, eos læsit, & in multis afflixit, & in ultimam pene calamitatem perduxit. Illi vero nihilominus bellum, quam pacem elegerunt, omnem miseriam caræ libertati postponentes. Est namq; hujuscemodi genus hominum durum & laboris patiens, victu levissimo assuetum, & quod nostris gravi oneri esse solet, Sclavi pro quadam voluptate deducunr. Transeunt sanè dies plurimi, his pro gloria & pro magno latoq; imperio, illis pro libertate ac ultima servitute varie certantibus. Multos quippe illis diebus Saxones patiebantur hostes, Sclavos ab oriente, Francos à meridie, Lotharios ab occidente, ab Aquilone Danos, itemq; Sclavos, propterea que barbari longum trahebant certamen. Fuit quidam autem Sclavus à rege Henrico relictus, qui jure gentis paterna successione, dominus esset eorum, qui dicuntur Heveldi, dictus Tugumir. Hic pecunia multa captus, & majori promissione persuasus, professus est se prodere regionem. Unde quasi occulte elapsus, venit in urbem, quæ dicitur Brennaburg, à populo agnitus, & ut dominus susceptus, in brevi quæ promisit implevit. Nam nepotem suum, qui ex omnibus principibus gentis supererat, ad se invitans, dolo captum interfecit, urbemque cum regione ditioni regis tradidit. Quo facto omnes barbaræ nationes usque in Oderam fluvium simili modo tributis regalibus se subjugarunt. Henricus igitur discedens à Saxonia, Lotharios iterum adiit, & cum genero suo Duce scil. Giselberto cum suis militibus aliquandiu moratus est. Iterum ducitur exercitus à rege contra Giselbertum, & omnis regio Lothariorum illius imperio subjacens igni traditur. Obsessusq; in arce, quæ dicitur Kievermont, elapsus inde proficiscitur. Et cum obsidio difficultate locorum parum procederet, vastata undiq; regione, rex in Saxoniam revertitur. Sciens autem comitem Giselbertum versutum & callidum nimis, nomine Immonem: artibus illius melius arbitratus est pugnare, quam armis. Ille vero, ut erat astutissimus meliori ac majori se subdens, arma sumit contra Ducem: quod ipse Dux omnium laborum gravissime tulit, quia eum sibi adversum sustinere debuisset, cujus consilio ac fidei hactenus se maxime credebat. Augebatquoq; indignationem Duci grex porcorum ab Immone callide captus. Nam subulci Ducis cum contra porcos urbis transirent, Immo porcellum pro porta agitari fecit, & omnem gregem porcorum apertis portis intra urbem recepit. Quam injuriam Dux ferre non valens, coacto exercitu, obsedit Immonem. Ille autem plurima apum examina habuisse fertur, quæ frangens projecit contra equites. Apes autem aculeis equos stimulantes in insaniam vertebant, ita ut equites periclitari cœpissent. Quo viso Immo prospiciens de muro eruptionem cum sociis minitatus est. Hujuscemodi igitur artibus Dux ab Immone delusus, solvit obsidionem. Discedens vero fertur dixisse Immone mecum sentiente omnes Lotharios facile captos tenui, modo ipsum solum cum omnib. Lothariis capere nequeo. Tractum tamdiu bellum Everhardus considerans ultra non quiescit: Quin contemto rege, & jure spreto juramentorum, ut initio, conserta manu cum Giselberto ad incentiva bellorum pariter conspirant. Nec contenti

regno Occidentali solummodo, in Rheni orientalem agrum depopulandum cum exercitu demerguntur. Hæc cum audiuntur in castris regis (nam ea tempestate rex erat pugnans contra Briseg & alias urbes, quæ erant Everhardi ditionis) multi se castris eruebant, nec ultra spes erat regnandi Saxones. Rex vero in ea turbatione tanta constantia ac imperio usus est, licet coram milite constiparetur, acsi nihil ei difficultatis obviasset. Nam summi Pontifices relictis tentoriis, & alia qualibet supellectili, ipsi etiam defecerunt à fide. Defectionis causam edicere, & regalia mysteria pandere, super nos est: verum historiæ satisfaciendum, arbitramur quicquid in hac parte peccamus veniabile sit. Summus Pontifex missus ad Everhardum, pro concordia & pace, cum esset earum rerum desideratissimus, pacto mutuo suum interposuit juramentum, & ideo ab eo non posse deficere fertur narrasse. Rex autem per Pontificem offic o suo congruentia dirigens responsa nihil ad se pertinere voluit quicquid episcopus egisset, sine suo imperio. Quare quia contra auctoritatem regi, quasi præcellenti, noluit subjici, sed recessit ab eo, in Hommaburgensem urbem, quasi in exilium, destinavit: Ruodhardum vero episcopum novam Corbejam direxit. In brevi vero utrisq; clementer ignoscit, in sui gratiam suscepit, & honori pristino reddidir. Ad coercendam igitur Ducũ præsumtionem, missus Hermannus cum exercitu, invenit eos super litus Rheni, magnamq; partem exercitus abesse, eo quod jam Rhenum cum præda transissent. Circumfusus itaq; Dux ipse Everhardus militum armis, multis vulneribus acceptis, ac viriliter redditis, persossus tandem telis corruit. Giselbertus autem fugiens, navem cum pluribus ascendit, quæ onere prægravata succumbens mergitur: ipseq; Dux cum cæteris mersus nunquam est inventus. Rex aurem audita victoria suorum militum ac morte Ducum, gratias egit omnipotenti Deo, cujus sæplus auxilium expertus est opportunum. Præficiensq; regioni Lothariorum Oddonem Ricwinis filium, & ut nutriret nepotem suum filium Giselberti optimæ spei puerulum, nomine Henricum, reversus est in Saxoniam. Mater autem pueri copulata est conjugio Lothowico regi & Henricus frater regis discedens à Lothariis, secessit in regionem Karoli. Necem Ducum asperrima hyems, hyemeque secuta est fames validissima. Post hæc Immo, verè nescio an falso, arma sumit contra regem, & media hyeme circundatus exercitu, se pariter cum urbe tradidit, ac deinceps fidelis & utilis permansit. Nepotes quoque Giselberti, servituti regiæ, se subjiciebant, urbibus, quas tenebant, nihilominus retentis: Kievermont etiam ab Anfredo & Arnoldo adhuc tenebatur: ad quos Immo mandatum hujuscemodi dirigens ait: de me non sentio nisi quod vos sentitis, de vobis autem notum est, quia hujus gentis principes estis. Nulli ergo dubium est, quin duabus manibus quisq; magis valeat, quam una. Certum est itaq; tres unum fortitudine præcedere. Et tunc quæ necessitas cogit, ut serviamus Saxonibus, nisi nostra discordia? Quando vos armis circumdederunr, num victoria lætati sunt? Victoribus certè turpe est servire. Optimum omnium mortalium, qui me à puero nutrivit, & inter amicos semper habuit, & magna potestate clarificavir, nostrum communem dominum deserui, & Saxoniæ periculo capitis mei sociavi: modo, ut scitis, pro merito honore contumelia ab eo affectus, armis circundatus, pene ex libero servus factus sum. Ut ergo noveritis me ex fide communi utilitati velle consulere, tibi Anfrid unicam filiam meam desponsabo, quo nullo apud vos in delitatis scrupulo notari queam. Date igitur locum mutui colloquii, & ex me ipso fidem probabitis, quam per nuncium necdum potestis. Ipsi adhæc, quamvis ferrei pectoris essent, & illum jam olim suspectum haberent, tantæ tamen calliditati cedentes, suasibilibus emolliti verbis, mutuo dabant locum conspectui. At ille armatos habens locis opportunis absconditos, dolo ambos cepit, & sub custodia regi destinavit, mandato in hæc verba pariter directo. Elatior, inquit, est mollior, vinculis aut verberibus non indiget, minis pandit universa quæ scit. Ansfrid vero durior ferro est, hunc si tormenta accerrima timentur, magnum est. Quos cum rex suscepisset, aliquanto tempore custodiæ mancipatione castigavit: postea suæ gratiæ lenitate sibi associans in pace dimisir. Cum ergo causæ causis, ac rebus res ita copulatæ sint, ut sententiarum ordine discerni adeo non debeant, nemo me temporum vicissitudine accuset dum posteriora anterioribus præposuerim gesta. Rex igitur vicina semper sibi clementia graves fratris miseratus labores, aliquantis urbibus suis usibus concessis, permissus est in terra regionem Lothariorum habitare. Eo tempore bellum barbarorum fervebat, & cum milites ad manum Geronis

præ-

prendus conscripti crebra expeditione attenuarentur, & donativis vel tributariis præmiis minus adjuvari possent, eo quod tributa passim negarentur, seditioso odio in Gero[illegible] exacuuntur. Rex vero ad communes utilitates reipublicæ Geroni semper juxta erat, unde tactum est, ut nimis exacerbati, odia sua in ipsum quoq; regem verterent. Quæ causa Henricum minime latuit: & ut solet amaris animis dum dulce aliquid affertur, [illegible] b t facile hujuscemodi homines sibi concordare, spem habens iterum ro[illegible] an[illegible], dum nosset exercitum regi offensum. Denique multis intercurrentibus le[illegible] tis, & munusculis invicem missis, omnes pene orientalium partium milites sibi col[illegible] avi[illegible]. Quæ res ad tantum nefas processit, ut conjuratione valida facta in Paschali fe[illegible] ate, quæ erat proxima, cum ipse Henricus ad palatium isset, regem occidere co[illegible] git[illegible], ipsi vero regni diadema imponerent. Earum rerum dum non esset publi[illegible] c[illegible] roditor, semper se protegente summa divinitate, notæ factæ sunt regi insidiæ [illegible] icum ante Pascha. Qui fidelium militum vallatus manu die ac nocte, nihilque decoris vel majestatis regiæ coram populo ea solemnitate minuens, nimium hostibus intulit timorem. Post diem vero solemnem, consilio maxime Francorum, qui eo tempore maxime sibi astabant, Herimanni scilicet, Udonis atque Conradi, qui dictus est Rufus, secrete proditos jubet comprehendi, vel certè occidi. Inter quos e[illegible] r[illegible] p[illegible]mus, in cæteris omnium bonarum virtutum rebus absque hac noxa fortissi[illegible] s optimusque Erik. Hic cum armatos ad se properasse intellexisset, conscius [illegible]rum, equum ascendit, arma sumit, circumfususque hostium turmis memor [illegible]næ virtutis ac nobilitatis, elegit mori, quam inimicorum damnationi subjici. [illegible]m lancea perfossus occubuit, vir omni virtute ac industria civibus carus atque cla[illegible]. Cæteri autem insidiarum conscii, in alteram hebdomadam differuntur & secun[illegible] leges sceleribus suis meritas pœnas solventes, capite cæduntur. Henricus autem [illegible]iens regno cessit. Eo anno & portenta quædam apparuere, sc. Cometæ. Nam à quin[illegible] ec[illegible]ma Kalendas Novembres usque in ipsas Kalendas visæ sunt. Quibus visis, [illegible] lti mortales territi, aut nimiam pestilentiam, vel certe regni mutationem metue[illegible]t. Quomodo quidem ante regis Henrici excessum, multa prodigia monstrata sunt, [illegible] ut solis splendor forinsecus aere absque nubilo pene nullus appareret, intrinsecus [illegible] per fenestras domorum rubeus, tanquam sangvis infunderetur. Mons quoq; ubi [illegible] rerum dominus sepultus est, fama prodidit, quod multis in locis flammas evome[illegible]. Hominis etiam cujusdam manus sinistra ferro amputata, post annum ferè inte[illegible]m restituta est ei dormienti, qui pro signo miraculi sangvinea linea loco conjuncti[illegible] notabatur. Sed cometas inundatio nimia, inundationem quoq; boum pestilentia secuta est. Defuncto autem Udone Lothariorum præside ac regis nepote Henri[illegible] ducatus regionis conceditur Chuonrado, cui & unicam filiam suam rex desponsa[illegible] qui erat adolescens acer & fortis, domi militiæque optimus, commilitonibus suis [illegible]. Illis diebus Bertholdus frater Arnulfi procurabat Bajoariam, pugnansq; contra [illegible]ros, victorq; existens, triumpho celebri factus est clarus. Rex autem de die in diem [illegible]ciens, paterno regno nequaquam est contentus, sed abiit Burgundiam, regem cum [illegible] no in f[illegible] m accepit potestatem. Hugonem alterum armis edomuit, ac sibi subjectu[illegible] [illegible] cujus fibulam auream regi dono concessam, gemmarum varietate mirabilem vi[illegible] [illegible]u in altari protomartyris Stephani rutilantem. Igitur cum omnia regna coram eo [illegible]ent, & potestati ipsius omnes hostes cederent, monitu & intercessione sanctæ ma[illegible] [illegible]j9 recordatus est [illegible]is laboribus fatigati fratris, præfecitq; eum regno Bajoario[illegible] Bertholdo jam defuncto, pacem & concordiam cum eo faciens, qua usq; in finem [illegible]ter permansit. Erat autem ipse dominus Henricus copulatus matrimonio filiæ [illegible] Arnulfi, fœminæ egregiæ formæ, mirabilisq; prudentiæ. Fratrum verò pax atq; [illegible]ordia Deo acceptabilis, hominibusq; amabilis, toto orbe fit jam celebris, dum una[illegible] respublicas augent, hostes debellant, civibus paterna potestate præsunt. Duca[illegible] [illegible]r Bajoariorum accepto, nequaquam desidia torpuit, sed abiens Aquilegiam ce[illegible] [illegible] ros duabus vicibus armis superavit, Ticinum transnatavit, & præda magna [illegible] regionem hostium capta, exercitum incolumem in patriam reduxit. Talium igitur & tantorum mores, habitum, formamque, quos summa clementia mundo ad delicias omnemque decorem destinavit, nostrum non est omnimodis exponere. Verum devotionem quam erga eos habemus, penitus celare nequimus. Ipse denique dominus

rerum fratrum natu maximus, optimus in primis, pietate erat clarus, opere omnium mortalium constantissimus: præter regiæ disciplinæ terrorem semper jocundus, dandi largus, dormiendi parcus, & inter dormiendum semper aliquid loquens, quo eum semper vigilare æstimes, amicis nihil negans, & supra hominem fidelis. Nam quosdam audivimus accusatos & peccati manifestos, ipsum eorum advocatum & intercessorem, & criminis nullo modo credulum ab eo posthabitos, tanquam nihil unquam in eum peccassent. Ingenium ei admodum mirandum: nam post mortem Edidis reginæ, cum antea nescierit literas, in tantum didicit, ut pleniter libros legere & intelligere noverit. Præterea Romana lingua, Sclavonicaq; loqui sciebat: Sed rarum est, quod earum uti dignaretur. In venationibus creber, tabularum ludos amat, equitatus gratiam regia gravitate interdum exercens. Accessit ad hæc & moles corporis, omnem regiam ostendens dignitatem, capite cano, sparsus capillo, oculi rutilantes, & in modum fulguris cita repercussione splendorem quendam emittentes: facies rubicunda, & prolixior barba: & hæc contra morem antiqvum: pectus leoninum, quibusdam sparsum jubis: venter commodus: incessus quondam citus, modo gravior: habitus patrius, ut qui nunquam sit peregrino usus. Quotiescunq; autem sit opus corona portanda, jejunium semper præcedere pro vero traditur. Henricus verò morum gravitate pollebat, & ob id ab ignotis minus clemens jocundusque prædicabatur, constanti admodum animo: fidelis & ipse amicis, ita ut mediocris substantiæ militem conjugis suæ sororis matrimonio honoraret, socium sibi amicumq; faceret. Erat corpore præstanti, & qui in adolescentia omnem hominem egregia forma ad se inclinaret. Junior vero fratrum dominus Bruno, magnus erat ingenio, magnus scientia, & omni virtute ac industria. Quem cum rex præfecisset genti indomitæ Lotharioram, regionem à latronibus ita purgavit, & in tantum disciplina legali instruxit, ut summa ratio, summaque pax illis in partibus locum tenerent. Igitur cum bella intestina externaque cessarent, leges divinæ atque humanæ auctorali vigore pollent. Gravisque persecutio monachis oritur in diebus illis, affirmantibus quibusdam Pontificibus, melius arbitrari paucos vita claros, quam plures negligentes inesse monasteriis oportere; obliti, nisi fallor, sententiæ patrisfamiliæ prohibentis servos Zizania colligere, sed utraq; crescere oportere, Zizania & triticum usq; ad messem. Quo factum est, ut plures propriæ infirmitatis conscii, deposito habitu, & relictis monasteriis, grave onus sacerdotum devitarent. Fuerunt autem quidam, qui summum Pontificem Fridericum hoc non pure, sed ficte fecisse arbitrati sunt, quatenus venerabilem virum, regiq; fidelissimum abbatem Hadumarum quoquo modo posset dehonestaret. Ipse enim erat vir magnæ prudentiæ ac industriæ. Sub ejus temporibus templum famosum Vuldense igne consumtum est, & ab eo restauratum, & multo majore decore perfectum est. Hic pontificem sub custodia tenuit, secunda conjuratione culpabilem: primum honorifice, sed cum literas ab eo scriptas deprehendisset, satis severe. Pontifex vero dimissus, dum ultionem quærit, & contra tantum virum leges non prævalent, humilima monasteria auctoritate tentavit, ut ad excellentissima æqualiter procederet. Sed hujuscemodi simulationes incassum profusæ. Nam abbas in gratia & amicitia regis permansit, & caussis intercurrentibus Pontifex quod cogitavit non implevit. Soror autem regis Lothowico regi genuit tres filios, Carolum, Lotharium & Carolomanum. Ipse autem Lothowicus Rex à ducibus suis circumventus, & à Nortmannis captus, consilio Hugonis Lugdunum missus custodiæ publicæ traditur. Filium autem ejus natu majorem Carolum Nortmanni secum duxerunt Rothum, ibi & mortuus est. Audiens autem rex, super fortuna amici satis doluit, imperavitque expeditionem in Galliam contra Hugonem in annum secundum. Eo tempore cum moraretur in campis silvestribus venationem agens, obsides Bolizlavi vidimus, quos populo rex præsentari jussit satis super eis lætatus. Ille annus notabilis casu calamitoso totius populi, de morte scilicet beatæ memoriæ Edidis reginæ, cujus dies extrema septimo Kal. Febr. celebrata est cum gemitu & lacrymis omnium Saxonum. Hæc nata ex gente Anglorum, non minus sancta religione, quam regali potentia pollentium stirpe claruit. Decem annorum regni consortia tenuit, undecimo obiit. Saxoniam vero decem & novem annis inhabitavit. Reliquit filium nomine Ludolfum, omni virtute animi & corporis ea ætate nulli mortalium secundum. Filiam quoque Liudgardam nomine, quæ nupserat Chuonrado

Duci.

Duci. Sepulta est autem in civitate Magathaburg in basilica nova latere Aquilonari ad orientem. Explicit liber secundus.

WITICHINDI MONACHI CORBEIENSIS ANNALIUM LIBER III.

PROLOGUS.

Quemadmodum cœli terræq; facies, hominum voces, vultus ac mores mille modis concordi discordia variantur, sed ad unius luminis sensusq; ducatum, Dei cuncta regentis providentia coguntur: ita publicis ac privatis rebus intentis imperiale decus, quod te ut serenissimum splendorem, gemmamque lucidissimam mundo efficit, unum justitiæ moderamen est normaque rectitudinis. Unde laboris nostri opus, quòd à diversis moribus diversè accipitur, eo quòd ingenii sermonisq; claritate egeat, sinu gloriosæ clementiæ tuæ suscipiatur, nec in ea nostra insipientia, sed major consideretur devotio, humiliter deposco. Explicit Prologus.

LIBER III.

Post excessum Edidis reginæ, omnem amorem maternum transfudit Rex in unicum filium suum Liudulfum. Factoque testamento creavit eum Regem post se. Ipse autem tener adhuc erat adolescens, ætatis non amplius habens, quam sedecim annos. Rex vero in Gallicam proficiscens expeditionem, coacto apud Cameracam urbem exercitu festinat intrare regnum Caroli, vindicandæ caussa injuriæ generi sui Lothowici. Quo audito, Hugo missa legatione, jurat per patris sui animam, qui jam olim periit, Deo regique proprio repugnando, quia tanta sibi esset copia armatorum, quantam hactenus Rex nunquam vidisset, addiditque contemtum vane tumideque super Saxones loquendo, quia imbelles essent, & quia facile posset una potione telorum Saxonicorum septem absorbere. Ad quod rex famosum satis reddidit responsum: sibi vero esse tantam multitudinem pileorum fœninorum, quos ei præsentari oporteret, quantam nec ipse, nec pater suus unquam videret. Et revera cum esset magnus valde exercitus, triginta scilicet duarum legionum, non est inventus, qui fœnino non uteretur pileo, nisi Corbejus abbas, nomine Bovo, cum tribus sequacibus. Hic erat vir sapiens ac clarus, à Deo nobis ostensus, non concessus. Hujus patris avus Bovo Græcas literas coram Chounrado rege legendo factus est clarus: & huic ejusdem nominis avus erat, ut natu major omni virtute ac sapientia potior. Sed & ipse nepos erat Warini, qui ex milite factus est monachus, & primus omnium apud novam Corbejam regulariter electus est in patrem. Qui cum esset admirandæ sanctitatis, ad augmentum virtutum suarum beatæque memoriæ, Saxoniæ preciosum attulit thesaurum, reliquias videlicet preciosi martyris Viti. Dimissus igitur Lothowicus regi occurrit, jungiturq; cum sociis exercitui illius. Rex autem cum exercitu Lugdunum adiit, eamque armis tentavit, inde Parisium perrexit, Hugonemque ibi obsedit, memoriam quoque Dionysii martyris digne honorans veneratus est. Ductus inde exercitus contra urbem Rhemensem, ubi erat nepos Hugonis contra jus fasque omne subrogatus Episcopus, legitimo Pontifice adhuc superstite. Armis autem urbem capiens, injuste constitutum expulit Sacerdotem, legitimum ecclesiæ sedique propriæ restituens. Exinde collecta ex omni exercitu electorum militum manu, Rothun Danorum urbem adiit, sed difficultate locorum asperiorique hyeme ingruente, plaga quidem eos magna percussit incolumi exercitu, infecto negocio, post tres menses Saxoniam regressus est, urbibus Remense atq; Lugduno cum cæteris armis captis Lothowico regi concessis. Hugo autem expertus potentiam regis, virtutemq; Saxonum non passus est ultra terminos suos hostiliter intrare, sed pergenti in eandem expeditionem anno sequenti, occurrit juxta fluvium, qui dicitur Car, manus dedit, juxtaque imperium regis pactum iniit, utilisq; proinde permansit. Videns autem rex filium suum Liudulfum virum factum, dedit ei conjugem divitiis ac nobilitate claram, Ducis Herimanni filiam nomine Idam. Quam cum accepisset, in brevi post hæc socer moritur, cum Ducatu omni ei possessione relicta. Accepta autem potestate, animum tranquillum, quem in puero gessit, exuit, armatumque militem

militem in Italiam ducens, aliquantis ibi urbibus captis, & sub custodia traditis, ipse revertitur in Franciam. Eo tempore usurpato imperio, regnavit in Longobardia homo fortis & avarus, & qui omnem justitiam pecunia venderet, Berngarius. Veritus autem singularis prudentiæ reginæ virtutem à Lothowico Rege relictæ, in multis eam afflixit, quo tanti decus splendoris extingueret, vel certe obscuraret. Illo tempore Rex proficiscitur in militiam contra Bolizlavum regem Bohemorum, & cum capienda esset urbs, quæ nuncupabatur Nova, in qua clausus obsidebatur Bolizlavi filius, prudenti Rex consilio diremit prælium, ne miles in rapiendis hostium spoliis aliquod periculum incideret. Considerata itaque virtute regis, ac innumera multitudine exercitus, Bolizlaf urbe egressus maluit tantæ majestati subjici, quam ultimam perniciem pati. Subque signis stans, & regem audiens, responsaq; reddens, veniam tandem promeruit. Inde plena victoria gloriosus factus Rex Saxoniam regressus est. Cumque eum virtus præfatæ reginæ non lateret, simulato itinere Romam proficisci statuit. Cumq; in Longobardiam ventum esset: aureis muneribꝰ amorem reginæ super se probare tentavit. Quo fideliter experto, in conjugium sibi eam sociavit, cumq; ea urbem Papiam, quæ est sedes regia, obtinuit. Quod cum vidisset filius ejus Luidulfus, tristis à rege discessit, profectusque in Saxoniam, aliquandiu moratus est in loco consiliis funesto Salaveldum. Rex vero in Italia celebratis juxta magnificentiam regalem nuptiis, proficiscitur inde cum novi matrimonii claritate, acturusq; proximum Pascha in Saxonia, lætitiam patriæ magnamq; gratiam conferens. Persvasus quoque Rex Berngarius à Chunrado Duce, cui Papia cum præsidio militari relicta erat custodienda, regem subsecutus est in Germaniam, pacem cum eo facturus, & omnibus quæ imperavisset obtemperaturus. Cui regiæ urbi appropinquanti, occurritur miliario ab urbe à ducibus & præfectis, Palatinorumque primoribus, & regaliter susceptus, ductus in urbem, jussus est, in hospitio sibi præparato manere. Neque enim faciem regis intra tres dies videre promeruit. Quod ægre ferens Chuonradus, qui eum adduxerat, unumque cum eo sentiens filius regis Luidulfus, suspectum super hac caussa Henricum fratrem regis habentes, quasi antiqua stimulatum invidia devitaverunt eum. Henricus autem sciens adolescentem maternis destitutum suffragiis, contemtui eum cœpit habere, in tantum, ut à convitiis ei quoque non parceret. Interea rex regem alloquitur, in gratiamque regis ac reginæ susceptus, deditionis sponsionem dat, fœderis spontanei diem apud urbem Augustam designans. Ubi cum conventus fieret, Berengarius manus filii sui Adelberti suis manib. implicans, licet olim Hugonem fugiens regi subderetur, tunc tamen renovata fide coram omni exercitu famulatui regis se cum filio subjugavit. Et ita dimissus in Italiam remeavit cum gratia & pace. Ibi miræ magnitudinis lapis grandinis tonitru ac tempestate turbulenta de cœlo jactus, ingens miraculum multis visentibus præbuit. Nati sunt autem regi filii ex serenissima regina, primogenitus Henricus, secundus Bruno, tertius Otto, paterni nominis majestate designatus, quem jam post patrem dominum ac Imperatorem, universus sperat orbis. Filiam quoque sanctæ matris ejus vocabulo insignitam, de qua non præsumimus aliquid dicere, cum ejus claritas præcellat omne quod dicere aut scribere valeamus. Enimvero rex cum regiones Francorum urbesque circuiret, audivit, quia ei insidiæ pararentur à filio generoque; quapropter summus Pontifex revocatus, ubi austeriorem vitam more solito cum eremitis & solitariis ante Pascha agebat, suscepit regem Mogontiæ, ibi ei aliquandiu ministrans. Nefanda consilia prodita à filio generoqve animadversa, purgandi locum criminis cum consilio Pontificis petierunt & impetrant. Qui licet sceleris manifeste arguerentur, paruit tamen rex eorum sententiis in omnibus, locorum temporumque angustia. Et cum apparatus Paschalis apud Aqvas fieri oporteret, comperit quia nihil sibi dignum ibi paratum esset. Quare cum in Saxoniam perrexisset maternis gaudiis & officiis decenter curatur, regemque quem in Francia penè perdidit, in patria magnifice recepit. Nam confortatus amicorum gentisqve propriæ præsentia, irritum fecit pactum, qvod coactus inire confessus est. Edictumqve est filio generoqve, auctores sceleris puniendos tradere, aut certe se publicos hostes nosse. Pactis pristinis Pontifex intercessit, tanqvam paci & concordiæ consulturus: ob id regi fit suspectus, amicis regalibus consiliariisqve omnimodis spernendus. De eo necessarium arbitramur neqvaqvam aliqvid temere judicare, sed qvod de eo probamus, qvia magnus erat oratione

tione die noctuque, magnus eleemosynarum largitate, præcipuus verbo prædicationis, non silere dignum duximus, cæterum de accusatis caussis, qui judicat Dominus est. Earum rerum dum ibi finis non fieret, universalis populi conventus esse jubetur apud villam, quæ dicitur Fridisleri, super his caussis discutiendis. Ubi cum frater regis Henricus adesset, multas ac graveis caussas summo Pontifici objiciebat: propterea que regis totiusque pene exercitus offensam incurrit, dum eum penitus culpabilem ex illis dictis censerent. Propterea Rex sæviorem animum gerens ex recenti injuria, eminentissimos viros, ac sibi quondam charos, & in Biertanico bello fideles, traditos exsilio damnavit, dum accusati rationem redderent, & se purgare non sufficerent. Hi erant Thuringi genere potestatis præfectoriæ Dadanus & Wilhelmus nomine. Hoc facto multi scelerum conscii perterriti. Soluta concione & multitudine dimissa, sese rex in Orientales partes contulit. Lotharii autem, cum regem Duci Cunrado sensissent offensum, cum jam olim ei infesti essent, eo quod Ducatum super eos administraret ipsis invitis, arma contra eum sumunt. Ille vero imperterritus leoninum exercens animum, signa signis contraria invexit, & incredibilem multitudinem ex eis propria manu fudit, dum sanguine amici, quem in prælio amisit, Cunradi scil. Everhardi filii, ut fera sævissima acueretur. Itaque illi fortissimo suppetente fortium militum manu, adverso exercitui dum novus semper additur, à meridie usque in vesperam protrahitur bellum: nocte prælium dissolvitur, nullus victoria lætatur. Rex autem circa Calendas Julias moto exercitu armis filium generumq; quærere tentavit: obvias urbes partis adversæ aut armis cepit, aut in deditionem accepit, quousque Mogontiam perveniret, quam filius cum exercitu intravit, patremque, dictu miserabile, armatus expectavit. Ibi plusquam civile, & omni calamitate acerbius bellum cœptum: multæ machinæ muris admotæ, sed ab urbanis destructæ vel incensæ: crebræ ante portas pugnæ, raro forinsecus stationes fusæ, cunctando enim res universæ variavere, dum dominatorem regni foris, intus successorem metuebant. Obsidio itaq; dum sexaginta dies ferme excederet, sermo fit de pace: unde datus est obses in urbem consobrinus regis Ecbertus, quo libera via cuilibet pateret in castra crimen purgandi, de pace atque concordia tractandi. Filius cum genero castra ingressi, regalibus vestigiis prosternuntur, pro scelere omnia sustinere paratos fore, saltem ut amici auxiliatores in fide suscepti nihil adversi paterentur. Rex autem non inveniens, quomodo meritas pœnas filio inferret, fautores insidiarum expostulat. Illi autem juramentis vicariis obligati, & quodammodo arte antiqui hostis constricti, hoc omnino negabant. Ingens interea oritur lætitia in castris, & à castris circumquaq; fama diffusa, nunquam urbe egressuros, nisi omnib. essent à rege imperatis obtemperaturi. Eæ spes incassum conceptæ: nam cum obedirent edictis regis, motus Henricus adversus adolescentem, nihil te, inquit, jactitas contra dominum meum regem fecisse? & ecce omnis exercitus usurpatorem te regni invasoremq; novit. Ipse ergo si accusor reus criminis, si culpabilis existo, quare non contra me legiones ducis? Signa adversum me move: & festucam de terra sumens, hujus, inquit, precii à me, meaque potestate rapere non poteris. Quid tibi visum est solicitare hujuscemodi rebus patrem tuum? contra summam divinitatem agis, dum domino patrique tuo repugnas. Si aliquid scis vel vales, in me furorem tuum evome, ipse enim tuam non timeo iram. Ad hæc adolescens nihil respondit, sed audito rege cum suis urbem ingressus est. Consobrinus autem regis Ecbertus cum obses datus esset in urbem, suasibilibus corruptus verbis, regi fit aversus, cum & antea ei iratus esset, eo quod argueretur incepti certaminis, ubi oculum perdidisset. Dum hæc agerentur, proxima nocte Bajoarii comites fratris regis, relicto eo conjuncti sunt Liudolfo: qui pergens cum eis cepit urbem regiam, quæ dicitur Reinesburg, cum cæteris in ea regione munitissimis, omnemque pecuniam Ducis suis militibus divisit: conjugem cum filiis patrui & amicis, non solum urbe, sed & regione excedere cogit. Hæc omnia à Deo credimus acta, ut qui serenissimum regem plurimis populis ac gentibus præficere voluit, disceret parum in se, in Deo vero omnia posse. Erat autem junior Arnulfus cum fratribus, qui tale consilium machinatus est contra Henricum, eo quod paterno regno subrogaretur, ipse autem honore patrio privatus esset. Porro exercitus diutino labore fatigatus, missionem petit & accipit, rege cum paucis admodum filium in Bajoariam subsequente. Ipse namque erat patiens laborum, supra quam quod credi possit de homine ab adolescentia delicate nutrito.

trito. Multitudine denique deficiente à fide, rari admodum erant, qui partes regis adjuvarent: inter quos erat quidam Adelbertus, & alii cum eo admodum pauci. Militante adversum Moguntiam rege, Herimannus Dux Saxoniam procurabat. Cum novus exercitus à Saxonia ad supplementum veteris mitti debuisset. Thiadericus juniorque Wicmannus ei præfuere. Attingentes terminos Francorum à Liudolfo, Duceq; Cunrado subito circumfusi, in desertum quoddam coguntur castellum. Quod cum oppugnare nituntur, jactu rotæ signifer ante portam brachium perdidit: quo facto bellum est sedatum, induciæque concessæ trium dierum in Saxoniam revertendi. Thiadericus à Liudulfo magnis promissionibus est tentatus, Wicmannus autem admodum corruptus, patruum exin arguere, paternæ hereditatis raptorem dicere, & suorum thesaurorum prædonem vocare cœpit. Ipse autem consilii nequaquam ignarus, quanta sapientia, quantaque prudentia, contra propinquos & hostes manifestos vigilaverit, difficile est omnimodis edicere, jungitur quippe Ecbertus Wicmanno, eademque sententia consurgunt in Ducem, nullumque ei dant quietis ocium. Ille autem nobili patientia juvenum furorem frangens, cavet tumultum aliquem rege absente illis in partibus accrescere. Bajoarii repentino regis adventu, nec ad pacem vertuntur, nec bellum publicum præsumunt, sed clausi muris grandem exercitui laborem suæque regionis solitudinem parant. Unde minus procedente negocio à manibus exercitus à nulla re abstinebat, sed omnia vastabat. Summus Pontifex interea, ut ipse ajebat, timore regis officio Pontificali amisso, eremiticam cum solitariis ducebat vitam. Non minima quoque cæteris Pontificibus cunctatio erat in Bajoaria, dum favent partibus, nunc regi assistendo, nunc alias partes adjuvando: quia nec sine periculo alienabantur à rege, nec sine detrimento ei adhærebant. Agens tres menses integros, à Mogontia recedens rex in illis regionibus, demum circa Calend. Jan. infecto negocio, amissis duobus principalibus viris ac potestate claris, Immede ac Mainwerco, quorum uterq; ictu sagittarum periit, alter Mogontiæ, alter in itinere, Bajoariam pergentibus revertitur in Saxoniam. Causas dicentibus coram rege Herimanno suisque nepotibus, omnes justi tenaces sententiam Ducis laudavere, adolescentes castigandos judicantes. Rex autem amans parcebat illis sub custodia militari tantum intra Palatium tradens Wicmannum. Interea audit, quia Avares intrantes Bajoariam jungerentur adversariis, disponerentq; publico bello eum tentare. At ille satis imperterritus tali necessitate, nunquam se gratia Dei dominum ac regem oblitus est, sed collecta valida manu obviam procedit acerrimis hostibus. Illi autem divertunt ab eo, acceptisq; ducibus à Liudulfo omnem Franciam pervagati sunt, & tantam stragem dederunt, primum amicis, ut cuidam Ernesto vocabulo, qui erat partis adversæ, sui juris familias supra millesimum numerum captivassent, deinde cæteris omnibus, ut dictu fidem excedat. Dominica ante Pascha Wormatiæ eis est publice ministratum, & muneribus auri & argenti plurimum donatum. Inde in Gallias profecti per aliam viam in patriam revertuntur. Bajoarii civili exercitu externoq; fatigati, nam Ungaris egressis exercitu regali premuntur, coacti sunt de pace tractare, factumque est ut pax daretur usque in XVII. Calend. Jul. & locus esset apud Cinnam rationis dandæ, & responsionis reddendæ. Ad condictum locum dum universalis populi conventus fieret, talem rex orationem exorsus est: Paterer, inquit, si indignatio filii mei, cæterorumque Insidias tendentium me solum torqueret, & non totum Christiani nominis populum perturbaret. Parum esset, urbes meas more latronum invasisse, regiones à mea potestate rapuisse, ni propinquorum meorum ac charissimorum comitum sanguine satiarentur. Ecce sine filiis sedeo orbatus, dum filium gravissimum hostem patior, quem plurimum amavi, & à mediocri loco ad summum gradum summumque honorem provexi: unicum filium meum habeo adversum me. Tolerabile hoc totum foret, si non Dei hominumque inimici his causis introducerentur. Modò regnum meum habent desolatum, populum captum vel interfectum, urbes destructas, templa succensa, sacerdotes extinctos: adhuc madent sanguine plateæ, auro meo & argento, quibus filium generumque ditavi, hostes Christi sedes suas remeant referti. Quid ergo supersit sceleris, quid perfidiæ, excogitare nequeam. His dictis tacuit rex. Henricus laudans sententiam regis, subjunxit, quia hostes secundo victi publico certamine, maligne ac pessime conducerentur, quo via eis iterum laedendi aperiretur, omnem calamitatem omnemq; laborem consultius velle

pati,

giti, quam communem hostem unquam in fidem susciperet. His dictis Liudulfus procedens ait, conductos adversum me pecunia fateor, obtinui, ne me milu que subjectos fecerent: si in hac parte culpabilis prædicor, sciat me omnis populus hoc non voluntariè, sed ultima necessitate coactū fecisse. Postremo Pontifex summus rationem intravit promittens se, quocunq; rex imperavisset judicio significaturum, nunquam contra regem sensisse, vel velle, vel fecisse: timore coactum a rege discessisse: offensum sibi eum, qui innellexisset innocentem gravissimis accusationibus obrutum: de cærero juramentorum omnibus juramentis fidem servaturum. Ad hæc rex: à vobis non exigo juramentum, nisi pacis, & concordiæ consilium in quantum possitis, adjuvetis. Et hoc dato in fide ac pace eum dimisit. Pontifex cum Duce Chunrado, cum adolescentem non possent inclinare, quatenus patri subderetur, ejusq; sententiam secutus sustineret, discesserunt ab eo, Deo regiq; se jungentes. Proxima nocte Liudulfus cum suis à rege discedens, urbem Reinesburg cum exercitu intravit. Rex autem sequens filium, urbem offendens, quæ dicitur Horsedal, obsedit eam. Facta autem pugna, durius certamen circa murum nemo unquam viderat mortalium. Multi ibi ex utraq; parte cæsi, plures sauciati, noctis tenebræ prælium diremere. Saucius ancipiti bello postera luce ducitur exercitus inde diutius ibi non morari visum ad graviora tendentibus. Trium dierum iter proinde ad Reinesburg. Castrorum loca occupata, munitionibusq; circumsepta, obsidio urbis diligenter est incepta. Sed cum multitudo machinas muris applicari non fineret, satis dure interdum abutrisq; pugnatum pro muris. Diu tracta obsidio cogit clausos belli negocii aliquid actitare. Arbitrati sunt enim fame pejus torqueri, si ad id cogerentur, quam in acie fortiter mori. Jussum itaq; occidentali porta erumpere equites, quasi impetum in castra facturos, alios naves ascendere, ut per flumen urbi contiguum, dum equestri prælio pugnaretur, castra armatis deserta invaderent. Urbani signo nolæ congregati condicta peragere, quod in castris usu non ignotum: quapropter & ipsi non segniter præparantur. Moram facientibus in erumpendo equitibus, classis ab urbe longius elabitur, exsilientesq; de navibus irruunt in castra, offendentesq; armatos, dum trepide fugæ consulunt, circumfusi undiq; cæduntur. Alii naves ingredi nisi timore perculsi deviantes flumine absorbentur; alii naves plus æquo ingressi dimerguntur, factumq; est, ut vix pauci de pluribus superessent. Equites vero ab equitibus fatigati devictiq; plures saucii in urbem coguntur. Miles regius victor in castra reversus unum solummodo lethali vulnere percussum pro portis secum revehunt. Pecus omne urbis loco herboso delatum, qui erat inter Rein & Danubium fluvios, sed à fratre regis Henrico captum, & inter socios divisum est. Urbani crebris prœliis triti, fame quoque periclitari cœperunt. Unde egressus urbe Liudulfus cum principalibus viris pacem postulat, sed non impetrat, quia patri obedientiam negat. Ingressus vero urbem, portam orientalem obsidentem armis tentat Geronem, tot victoriis, quot præliis clarum. A tertia hora usq; in nonam acriter pugnatum est ante portam urbis. Equo cadente ascensor Arnulfus armis exutus, ilicoq; telis perfossus occubuit. Post biduum à muliere famem urbis fugiente, mors illius notificatur, dum antea incertum esset. Cujus morte Urbani satis confusi, jam de pace tractabant. Interventu proinde principum iterum Liudulfus cum sociis urbe egressus, dum mense inregro & dimidio obsideretur, pacem obtinuit usq; ad condictum diem, dum de his causis dijudicaretur, locusq; consilii apud Fridesleri notabatur Rex redit deinde in patriam, Henricus vero Novam urbem obtinuit. Reinesburg pene omnis proxima nocte arsa. Exercitandi gratia venationem agens rex in loco, qui dicitur Suveldun, filius patri nudatis plantis prosternitur, intima tactus pœnitentia, oratione flebili, patris primum, deinde omnium præsentium lacrymas extorquet. Amore itaq; paterno susceptus in gratiam, spondet se obtemperaturum, consensurumq; omni paternæ voluntati. Interea summus Pontifex ægrotasse nunciatur ac desperari. Quapropter regis placitum modice est dilatum. Finem summi Pontificis qui interfuere satis laudabilem prædicant. Defuncto Pontifice universalis conventus populi celebratus: Mogontia post annum & dimidium regi tradita cum omni Francia: filius ac gener in gratiam suscepti, qua & in finem usi sunt fideliter. Eo anno Sclavi, qui dicuntur Uchri à Gerone cum magna gloria devicti, cum ei præsidio esset Dux Cunradus à rege missus. Præda inde ingens ducta: Saxoniæ lætitia magna exorta. Proximum agens Pascha rex cum fratre, ducit post hæc exercitum contra Reinesburg.

nesburg, iterum armis machinisq; urbem torquens. Dum præsidio Saxonum destituitur ac fame vexatur, portis urbani egressi, cum urbe tradiderunt semetipsos regi. Qui principes exsilio damnans, reliquæ multitudini parcit, victoriaq; gloriosus remeavit in patriam, omni regione Bajoarica fratri restituta. Ingressusq; Saxoniam circa Cal. Jul. obvios habet legatos Ungarorum, tanquam ob antiquam fidem ac gratiam eum visitantes, re autem vera, ut quibusdam videbatur eventum belli civilis considerantes. Quos cum secum aliquot diebus retinuisset, & aliquibus munusculis donatos remisisset in pace, audivit à nunciis fratris, ducis scil. Bajoariorum, quia ecce Ungari diffusi invadunt terminos tuos, statuuntq; tecum inire certamen. His auditis rex quasi laboris oblitus, quem præterito bello toleravisset, cœpit ire contra hostes, sumtis secum paucis admodum ex Saxonibus, eo quod jam bellum Sclavonicum urgeret. Castris positis in confiniis Augustanæ urbis, occurrit ei exercitus Francorum Bajoariorumq;. Cum valido quoq; equitatu venit in castra Cunradus Dux: cujus adventu erecti milites jam optabant non differre certamen. Nam erat natura audacis animi, & quod rarum est audacibus, bono consilio, & dum eques, & dum pedes iret in hostem bellator intolerabilis, domi militiæq; sociis charus. Igitur ab utriusq; exercitus latrocinantibus agminibus notificabatur, non longe exercitus ab altero fore. Jejunio in castro indicto, jussum est omnes in crastinum paratos esse ad bellum. Primo diluculo surgentes pace data & accepta, operaq; sua primum Duci, deinde unusquisque alteri cum sacramento promissa, erectis signis procedunt è castris, numero quasi octo legionum. Ducitur exercitus per aspera & difficilia loca, ne daretur hostibus copia turbandi sagittis agmina, quibus utuntur acerrime, arbustis ea protegentibus. Primam & secundam, tertiamq; legionem direxerunt Bajoarii, quibus præfuerunt præfecti Ducis Henrici: nam ipse bello interim aberat, eò quòd valetudine corporis laborasset, qua & mortuus est. Quartam vero ordinavere Franci, quorum procurator & rector erat Dux Cunradus. In quinta, quæ erat maxima, quæ & dicebatur regia, ipse princeps vallatus lectis ex multis militum millibus alacriq; juventute, coramq; eo Angelus, pœnes quem victoria, denso agmine circumseptus. Sextam & septimam construxerunt Suevi, quibus præfuit Burchardus, cui nupserat filia fratris regis. In octava erant Bohemi electi milites mille, armis potius instructi, quam fortuna: in qua & sarcinæ omnes & impedimenta quæq; quasi ipsa esset tutissima, quæ esset novissima. Sed aliter res acta est ac arbitrabatur: nam Ungari nihil cunctantes Lech fluvium transierunt, circumeuntesq; exercitum, extremam legionem sagittis lacessere cœperunt, & impetu cum ingenti vociferatione facto, aliis cæsis, aliis captis, sarcinis omnibus potiti, cæteros legionis illius armatos fugere compulerunt. Similiter septimam ac sextam aggressi plurimis ex eis fusis, in fugam verterunt. Rex autem cum intellexisset, bellum ex adverso esse, & post tergum novissima agmina periclitari, misso duce cum quarta legione captivos eripuit, prædam excussit, latrocinantiaq; hostium agmina perturbavit. Fusis latrocinantibus undique adversariorum agminibus, signis victricibus Dux Cunradus ad regem revertitur: mirumq; in modum cunctantibus veteranis militibus, gloriæ victoriæ assvetis, cum novo milite & ferè bellandi ignaro triumphum peregit. Dum ea geruntur in Bajoaria, varie pugnatum est à præside Thiaderico adversus barbaros. Cum capere nisus esset quandam urbem illorum, usq; ad introitum portæ persecutus est adversarios, cogens illos intra murum. Oppido potitus, eoq; incenso, & omnibus, quæ foras murum erant, captis vel interfectis, cum jam incendio extincto reverteretur, & paludem, quæ erat urbi adjacens, medietas militum transisset, Sclavi videntes nostros in arcto sitos ob difficultatem loci, nec copiam habere pugnandi, nec locum adeo fugiendi, insequebantur à tergo revertentes cum clamore magno, & peremerunt ex eis ad quinquaginta viros, fœda fuga nostrorum facta. Ingens interea pavor omnem Saxoniam trepidam pro rage & exercitu ejus, pro hac re invasit adversa. Terrebant nos præterea portenta insueta. Templa deniq; pleriq; in locis tempestate valida concussa, videntibus & audientibus horrorem nimium incussere: utriusq; sexus sacerdotes ictu fulminis interierunt: & alia multa illo tempore contigerunt dictu horrenda & propterea nobis prætereunda. Totum pondus prælii ex adverso jam adesse conspiciens rex, exhortandi gratia allocutus est socios suos hoc modo: Opus esse bonis operibus in hac tanta necessitate, milites mei, vos ipsi videtis, qui hostem non longe, sed coram positum toleratis. Hactenus

enim

sum impigris manib. vestris ac armis vestris semper invictis gloriose usus, extra solum imperium meum ubiq; vici: & nunc in terra mea, & regno meo terga vertam? superamur scio multitudine, sed non virtute, sed non armis: maxima enim ex parte nudos illos armis omnib. penitus cognovimus: & quod maximi est nobis solatii, auxilio Dei. Illis est sola pro muro audacia, nobis spes & protectio divina. Pudeat jam nunc dominos pene totius Europæ inimicis manus dare. Melius bello, si finis adjacet, milites mei, gloriose moriamur, quam subjecti hostibus vitam serviliter ducamus, aut certe more malarum bestiarum strangulo deficiamus. Plura loquerer, milites mei, si nossem verbis virtutem vel audaciam animis vestris augeri. Modo melius gladiis, quam linguis colloquium incipiamus. Et his dictis arrepto gladio & clypeo, ac sacra lancea, ipse primus equum in hostes vertit, fortissimi militis ac optimi Imperatoris officium gerens. Hostium audaciores primum restitere, deinde ut socios viderunt terga vertere, obstupefacti, nostrisq; intermixti extinguuntur. Cæterorum vero alii equis fatigatis, villas proximas intrant, circumfusiq; armatis cum mœniis pariter concremantur: alii flumen contiguum transnatantes, dum ripa ulterior ascendentes non sustinet, flumine obvolvuntur & pereunt. Eo die castra invasa, captiviq; omnes erepti: secundo die ac tertio à vicinis urbibus reliqua multitudo in tantum consumta est, ut nullus aut rarus evaderet. Sed non adeo incruenta victoria fuit de tam sæva gente, Chunradus quippe dux fortiter pugnans, animi fervore solisque ardore, qui eo die nimius erat, accensus æstuat, vinclisque loricæ solutis, dum auram captat, vulnere sagittæ adverso gutturis defixus cadit: cujus corpus juxta regis imperium honorifice collectum transportatur Wormatiam, ibique sepelitur, vir omni virtute animi & corporis magnus atque famosus, cum fletu & planctu omnium Francorum. Tres Duces gentis Ungariæ capti, Ducique Henrico præsentati, mala morte, ut digni erant, multati sunt, suspendio namque crepuerunt. Triumpho celebri rex factus gloriosus, ab exercitu pater patriæ Imperatorque appellatus est. Decretis proinde honoribus & dignis laudibus summæ divinitati per singulas ecclesias, & hoc idem sanctæ matri ejus per nuncios demandans, cum tripudio & summa lætitia Saxoniam victor reversus à populo libentissime suscipitur: neque enim tanta victoria quisquam regum intra ducentos annos ante eum lætatus est. Nam ipsi bello Ungarico aberant, Sclavonico certamini reservati. Igitur ut supra retulimus, cum deficeret in ratione reddenda contra suum patruum Wicmannus intra palatium custoditur. Cum igitur rex in Bajoariam proficisci vellet, simulata infirmitate ipse iter negavit: unde monitus ab Imperatore, quia destitutus à patre & matre loco filii eum assumserit, liberaliterq; educaverit, honore paterno promoverit, rogatq; ne ei molestiam inferret, cum alia plura gravaretur. Ad hæc nihil utile audiens Imperator discessit, commendato eo Iboni Comiti. Aliquantis diebus cum eo degens, petit post hæc venandi gratia silvam intrare liceret, ibique absconditos socios secum sumens perrexit in patriam, & occupatis ibi aliquibus urbibus, juncto sibi Ecberto, arma sumit contra Imperatorem. Industria autem Ducis Herimanni facile eos oppressit, trans Albiamq; coegit. Illi cum se sensissent Duci resistere non posse, sociaverunt sibi duos subregulos barbarorum, Saxonibus jam olim infestos, Naconem & fratrem ejus. Ductus exercitus à Duce reperti sunt in urbe, quæ dicitur Suithleiscranne: & pene erat, ut caperentur cum urbe, ni clamore cujusdam excitarentur, & ad arma prosilirent: cæsis tamen ante portam urbis ad quadraginta armatis, cæsorumque spoliis potitus Dux Herimannus discedit. Erant autem qui eum adjuvarent, Henricus præses cum fratre Sigifrido, viri eminentes & fortes domi militiæque optimi. Facta sunt autem in initio quadragesimalis jejunii. Barbari vero post proximum Pascha irruunt in regionem, ducem habentes Wicmannum ad facinus tantum, non ad imperium. Nullam moram agens sed & ipse Dux Herimannus cum præsidio militari adest, videnſq; exercitum hostium gravem, sibique parvas admodum belli copias adesse. Civili bello urgente arbitratus est consultius differre certamen in dubiis rebus constitutis, multitudiniq; imperare, quæ maxima in unam urbem confluxerat, dum cæteris diffiderent, quoq; pacto possent, pacem expostularent. Quod tamen consilium milites ægre valde tulerunt, & maxime Sigfridus, qui erat bellator acerrimus. Faciunt tamen cives Cocares cemiorum, ut Dux imperarat, pacemq; eo pacto obtinent quò liberi cum uxoribus & natis supra murum inermes ascenderent conditione servili, & omni supellectile in medio urbis hostib. re-

 licta.

licta. Cum intra urbem irruerent barbari, quidam illorum suum mancipium agnoscit in cujusdam liberti uxore, quam cum rapere de manu viri niteretur, ictum pugni accipit, irritumque pactum ex parte Saxonum proclamitat: unde fit, ut omnes ad cædem verterentur, nullumque relinquerent, sed omnes perfectæ ætatis neci darent, matresq; cum natis captivos ducerent. Quod scelus Imperator ulcisci gestiens, victoria jam de Ungaris parta, regiones barbarorum hostiliter intravit. Consultum de Saxonibus, qui cum Sclavis conspiraverant, judicatumq; est Wicmannum & Ecbertum pro hostibus publicis habere oportere, cæteris vero parcere, siquidem remeare voluissent ad suos. Aderat & legatio barbarorum tributa socios ex more velle persolvere nuncians, cæterum dominationem regionis velle tenere: hoc pacto pacem velle, alioquin pro libertate armis certare. Imperator ad hæc respondit, pacem quidem eis non negare, sed omnimodis dare non posse, nisi injuriam perpetratam digno honore ac emendatione purgarent, omniaq; vastando & incendendo per illas regiones duxit exercitum: donec tandem castris positis super Raxam fluvium ad transmeandum paludibus difficillimum, ab hostibus circumfunditur. A tergo namq; via arborum robore obstruitur, eademq; armatorum manu vallatur. Ex adverso fluvius, fluvioq; contigua palus, & cum ingenti exercitu Sclavus, bellatores & ab opere & ab itinere prohibens. Vexatur autem & aliis incommodis exercitus, morbo pariter ac fame. Dum talia agerentur per plures dies, mittitur ad principem barbarorum, qui dicebatur Stoinef, Gero Comes, quatenus Imperatori se dedat, amicum per id adepturum, non hostem experturum. Erant quippe in Gerone multæ artes bonæ, bellandi peritia, in rebus civilibus bona consilia, satis eloquentiæ, multum scientiæ, & qui prudentiam suam opere magis ostenderet, quam ore: in acquirendo strenuitas, in dando largitas, & quod optimum erat, ad cultum divinum bonum studium. Igitur præses super paludem & flumen, cui palus adjacens erat barbarum salutabat. Cui Sclavus æqualia respondit. Ad quem præses, satis tibi esset, si bellum gereres contra unum nostrum de servis domini mei, & non etiam contra dominum meum regem. Quis tibi exercitus, quæ arma, ut talia præsumas? Si aliqua vobis virtus assit, si artes, si audacia, date nobis locum ad vos transeundi, sive nos vobis huc veniendi, & æquato loco fortitudo appareat pugnatoris. Sclavus barbarico more frendens, & multa convitia evomens, irrisit Geronem Imperatoremq; & omnem exercitum, sciens eum multis molestiis aggravatum. Gero ad hæc commotus, ut erat animi ardentissimi, crastinus, inquit, dies declarabit, tu & populus tuus fortes viribus sitis, an non: cras enim nos vobiscum congredientes procul dubio videbitis. Gero deniq; olim licet multis gestis insignibus clarus haberetur, jam tamen magnus & celebris ubiq: prædicabatur, eo quod Sclavos, qui dicuntur Uchri, cum magna gloria cepisset. Gero reversus in castra retulir, quæ audierat. Imperator vero de nocte consurgens jubet sagittis & aliis machinis ad pugnam hostem provocare, & quasi vi flumen paludemq; transcendere velle. Sclavi autem hesterna comminatione nihil aliud arbitrati, ad pugnam pariter conspiravere, iter totis viribus defendentes. At Gero cum amicis Ruanis miliari ferme uno à castris discedens, hoste ignorante, tres pontes celeriter construxit: & misso nuncio ad Imperatorem totum exercitum revocavit. Quo viso barbari & ipsi obviare legionibus contendunt. Pedites barbarorum dum longiorem viam currunt, & certamen ineunt, fatigatione dissoluti militibus citius cedunt: nec mora, dum fugæ præsidium quærunt, obtruncantur. Stoinef autem colle eminentiori cum equitibus eventum rei exspectabat: socios inire fugam cernens, fugit & ipse, lucoq; quodam cum duobus satellitibus repertus à viro militari, cujus vocabulum erat Hosed certamine fatigatus, armisq; nudatus, capite cæsus est. Satellitum alius vivus captus, imperatoriq; cum capite & spoliis reguli ab eodem milite præsentatus est Ex hoc Hosed clarus & insignis habitus: merces tam famosi gesti donativum imperiale cum reditu viginti mansuum. Eo die castra hostium invasa, & multi mortales interfecti vel capti, cædesq; in multam noctem protrahebatur. Postera die caput subreguli in campo positum, circaque illud septuaginta captivorum capite cœsi, ejusq; consiliarius oculis erutis lingua est privatus, in medioque cadaverum inutilis relictus. Wicmannus vero & Ecbertus scelerum conscii in Galliam profecti, ad Hugonem Ducem fuga elapsi sunt. Crebris victoriis Imperator gloriosus factus atque famosus, multorum regum ac gentium timorem pariter & favorem promeruit: unde plurimos legatos suscipit, Romanorum scil. & Græcorum,

Sarace-

Saracenorumque, per eosque dies diversi generis munera, vasa aurea & argentea, ærea quoque, & mira varietate operis distincta vitrea, vasa eburnea etiam, & omni genere modificata stramenta, balsamum & totius generis pigmenta, animalia Saxonib. antea invisa, leones & Camelos, simias & struthiones, omniumque circumquaque Christianorum in illo res atque spes sitæ. Liudulfus autem filius Imperatoris, cum fidem vult servare amicis, patria cessit, Italiamque cum eis adiit: quo agente annum fere totum, diem extremum obiit, toti Francorum imperio relinquens suo vulnere vulnus durum. Funus autem ejus à militibus debito honore curatum, & ab Italia Mogontiam corpus translatum, in basilica Albani martyris sepultum est, cum luctu & planctu multorum populorum. Reliquit post se filium patris vocabulo insignitum. Literæ autem obitus ejus allatæ sunt Imperatori, cum esset in militia, qua militavit contra Redarios: qui satis plurimum lacrymarum pro filii interitu fudit: de cætero, qui adhuc ordinavit imperium suum, rectori omnium Deo fideliter commisit. Eodem tempore Wicmannus sciens Saxoniam bellatoribus vacuam, à Gallia profectus Saxoniam occulte intravit, domum conjugemque revisit, inde se iterum alienigenis immersit. Ecbertus vero interventu magni Pontificis Brunonis in gratiam recipitur. Ductus exercitus contra Wigmannum tertia vice, vix obtinuit, ut in fide Geronis filiique sui susciperetur, ipsique apud Imperatorem obtinerent, quo patria conjugisque patrimonio cum gratia imperiali frueretur. Injussus sacramentum terribile dedit, se contra Imperatorem, Imperatorisque regnum nunquam aliquid inique consilio aut actu facturum. Ita fide data in pace est dimissus, & bonis promissionibus ab Imperatore erectus. Peracta cæde barbarorum, eo anno prodigiosæ res apparuere, notæ scilicet crucis in vestimentis plurimorum. Quibus visis, plurimi salubri timore perculsi adversa formidabant: iidemque vitia multa ex parte emendaverunt. Fuerunt &, qui lepras vestium interpretarentur, eò quod subsequens lepra multos mortales corrumperet. Sapientiores autem signum crucis salutem victoriamque præfigurasse prædicabant, quibus & nos fidelem assensum præbemus. Eo tempore Imperator & ipse ægrotare cœpit, sed meritis sanctorum, quibus fidele jugiter obsequium præbet, maximeq; patrocinio inclyti martyris Viti, cui aperuit os suum, de infirmitate convalescit, & mundo ut Sol lucidissimus post tenebras ad omnem decorem & delitias condonatur. Rebus igitur rite compositis, per omnem Franciam, Saxoniamque & vicinas circumquaque gentes, Romam statuens proficisci, in Longobardiam perrexit. Ergo qualiter regem Longobardorum Berengarium duobus annis obsessum, cum conjuge & filiis captum in exsilium destinaverit, Romanos duobus præliis vicerit, Romam expugnaverit, Duces Beneventanorum subjecerit, Græcos in Calabria, Apuliaque superaverit, in terra Saxonia venas argenti aperuerit, imperiumque cum filio quam magnifice dilataverit, nostræ tenuitatis non est edicere, sed ut in initio historiæ prædixi, in tantum fideli devotione laborasse sufficiat. Cæterum erga tuam claritatem serenitatemque, quam patris fratrisque celsitudo patriæ ad omnem honorem, nobisque ad solatium reliquit, magna devotio opus humile magnificet. At finis civilis belli terminus sit libelli. Enimvero donatus patriæ Wigmannus æquanimiter se continuit, donec Imperatoris adventum speravit. Cum ejus reversio differretur, ad Aquilonares partes se contulit, quasi cum Danorum rege Haraldo bellum ab integro machinaturus. At ille mandavit ei, si Ducem necasset, vel alium quemlibet principem, nosset sine dolo eum sibi sociare vellet, aliter rem fraudulenter agitasse non dubitaret. Interea ab emptore prætereunte latrocinia ejus produntur, sociorumque aliqui comprehensi, & tanquam contra publicam rem agentes, à Duce damnati strangulo vitam perdiderunt. Ipse autem cum fratre vix evasit. Dani antiquitus erant Christiani, sed nihilominus idolis ritu gentili servientes. Contigit autem altercationem super cultura deorum fieri in quodam convivio rege præsente, Danis affirmantibus, Christum quidem esse Deum, sed alios eo fore majores deos, quippe qui potiora mortalibus signa & prodigia per se ostenderent. Contra hæc clericus quidam, nunc vero religiosam vitam ducens, episcopus, nomine Poppa, unum verum Deum patrem, cum filio unigenito domino nostro Iesu Christo & spiritu sancto, simulacra verò dæmonia esse, & non Deos testatus est. Haraldus autem rex, utpote qui velox traditur fuisse ad audiendum, tardus ad loquendum, interrogat, si hanc fidem per semetipsum declarare velit.

velit. Ille incunctanter velle reſpondit, Rex vero cuſtodire clericum uſque in craſtinum jubet. Mane facto ingentis ponderis ferrum portare juſſit. Confeſſor Chriſti indubitanter ferrum rapit, tam diuque portat, quo ipſe rex decernit: manum incolumem cunctis oſtendit: fidem catholicam omnibus probabilem reddit. Ad hæc rex converſus, Chriſtum Deum ſolum colendum decrevit, idola reſpuenda ſubjectis gentibus imperat, Dei ſacerdotibus & miniſtris honorem debitum deinde præſtitit. Sed & hæc virtutibus merito patris tui adſcribuntur, cujus induſtria in illis regionibus eccleſiæ ſacerdotumque ordines in tantum fulſere. Gero igitur Comes non immemor juramenti, cum Wigmannum accuſari vidiſſet, reumque cognoviſſet, barbaris, à quibus eum aſſumſit, reſtituit. Ab eis libenter ſuſceptus longius degentes barbaros crebris prœliis contrivit. Miſcam regem, cujus poteſtatis erant Sclavi, qui dicuntur Licicaviki, duabus vicibus ſuperavit, fratremque ipſius interfecit, prædam magnam ab eo extorſit. Eo quoque tempore, Gero præſes Sclavos, qui dicuntur Luſiki, potentiſſimè vicit, & ad ultimam ſervitutem coegit, non ſine ſui tamen gravi vulnere, nepotiſque optimi viri caſu, cæterorum quoque quam plurium nobilium virorum. Erant duo ſubreguli Herimanno Duci inimicitiæ à patribus vicariæ relicti, alter vocabatur Selibur, alter Miſtaw. Selibur præerat Waaris, Miſtau Abodritis. Dum invicem quum ſæpe accuſantur, victus tandem ratione Selibur, condemnatus eſt quindecim talentis argenti à Duce. Eam damnationem graviter ferens, arma ſupere contra Ducem cogitavit. Sed cum ei belli copiæ non ſufficerent miſſa legatione, poſtulat præſidium à Wigmanno contra Ducem. Ille vero nihil jucundius ducens, quam aliquam moleſtiam inferre patruo, cito cum ſociis adeſt Sclavo. Ut autem ſuſcipitur in urbem Wigmannus, ſtatim urbs obſidione vallatur ab inimico. Ductus quoque exercitus à Duce urbem obſedit: interim caſu neſcio, an prudenti conſilio, Wigmannus cum paucis urbem eſt egreſſus, quaſi ad extrahenda ſibi de Danis auxilia. Pauci dies intererant, dum victus bellatoribus & pabulum jumentis defecerant. Fuerunt etiam qui dicerent Sclavum quidem ſpeciem belli geſſiſſe, non verum bellum: incredibile omnimodis fore, hominem à puero bellis aſſuetum, bellicas res tam male præparatas habuiſſe: ſed id conſilii machinatum Ducem, ut quoquo pacto poſſet nepotem vinceret, ut ſaltem in patria ſalutem recuperaret, quam inter paganos penitus perdidiſſet. Fame itaque urbani & fœtore pecorum aggravati, urbe egredi ſunt coacti. Dux Sclavum auſterius alloquens, de perfidia & nequam ejus actibus arguit, hoc quoque ab eo reſponſi accepit. Quid me, inquit, de perfidia arguis? ecce, quos nec tu, nec dominus tuus Imperator vincere potuiſtis, in ea perfidia inermes aſſiſtunt. Ad hæc Dux conticuit, eum ſuæ ditionis regione privans, filio ipſius, quem antea obſidem accepit, omni ipſius poteſtate tradita. Milites Wigmanni variis pœnis afflixit, urbis prædam ſuis militibus donavit, ſimulacro Saturni ex ære fuſo, quod ibi inter alia urbis ſpolia reperit, magnum ſpectaculum populo præbuit, victorque in patriam remeavit. Audiens autem Wigmannus urbem captam ſocioſque afflictos, ad Orientem verſus iterum ſe paganis immerſit, egitque cum Sclavis, qui dicuntur Vuloini, quomodo Miſicam amicum Imperatoris bello laceſſerent, quod eum minime latuit. Qui miſit ad Boluzlaum regem Bohemorum: gener enim ipſius erat: accepitque ab eo equitum duas acies, Cumque contra eum Wigmannus duxiſſet exercitum, pedites primum ei immiſit: cumque ex juſſu Ducis paulatim coram Wigmanno fugerent, à caſtris longius protrahitur, equitibus à tergo immiſſis, & ſigno fugientes ad reverſionem hoſtium revocantur. Cum ex adverſo & poſt tergum premeretur Wigmannus fugam inire tentavit. A ſociis igitur arguitur ſceleris, quia ipſe ad pugnam eos inſtigaverit, fidensque equo, cum neceſſe fuerit, fugam facile inierit. Coactus itaque equo ceſſit, pedeſtris cum ſociis certamen iniit, eoque die viriliter pugnans armis defenditur. Jejunio autem & longiori via, qua per totam noctem armatus inceſſit, mane cum paucis admodum aream cujuſdam feſſus intravit. Optimates autem hoſtium cum eum reperiſſent, ex armis agnoſcunt, quia vir eminens eſſet, interrogatuſque ab eis quiſnam eſſet, Wigmannum ſe eſſe profeſſus eſt. At illi arma deponere exhortati ſunt: fidem deinde ſpondent, ſalvum eum domino ſuo præſentari: hocque apud ipſum obtinere, quatenus incolumem Imperatori reſtituat. Ille licet in ultima neceſſitate ſit conſtitutus, non immemor priſtinæ nobilitatis & virtutis dedignatus eſt

talibus

talibus manum dare: petit tamen, ut Misacæ de eo annuncient, illi velle arma deponere, illi manum dare. Dum ad Misacam ipsi pergunt, vulgus innumerabile eum circumdat, eumque acriter impugnat. Ipse autem quamvis fessus, multis ex eis fusis, tandem gladium sumit, & potiori hostium cum his verbis tradidit. Accipe, inquit, hunc gladium, & defer domino tuo, quo pro signo victoriæ illum teneat, imperatorique amico transmittat, quo sciat aut hostem occisum irridere vel certe propinquum deflere. Et his dictis conversus ad Orientem, ut potuit, patria voce Dominum exoravit, animamque multis miseriis & incommodis repletam, pietati creatoris omnium effudit. Is finis Wigmanno, talisque omnibus fere, qui contra Imperatorem arma sumserunt. Imperator itaque acceptis armis Wigmanni, de nece ejus jam certior factus, scripsit epistolam ad Duces & præfectus Saxoniæ in hunc modum:

OTTO DIVINO NUTU IMPERATOR AUGUSTUS, Herimanno & Thiaderico ducibus, cæterisque publicæ rei nostræ præfectis, omnia amabilia.

DEO volente, salus omniaque prospera plane succedunt. Cæterum nuncii Constantinopolitani regis, dignitate satis insignes, nos adeunt, pacem, ut intelleximus, admodum quærentes. Quoquo tamen modo res agatur, bello, Deo volente, nullo modo nos tentare audebunt. Apuliam & Calabriam provincias, quas hactenus tenuere, nisi conveniamus, dabunt. Si verò voluntati nostræ paruerint, ut præsenti æstate conjugem cum æquivoco nostro in Franciam dirigentes, per Fraxinetum ad destruendos Saracenos, Deo comite, iter arripiemus, & sic ad vos disponemus. Præterea volumus, ut si Redares, sicut audivimus, tantam stragem passi sunt (scitis enim, quam sæpe fidem fregerint, quas injurias attulerint) nullam vobiscum pacem habeant. Unde hæc cum Herimanno Duce ventilantes totis viribus instate, ut in destructione eorum finem operi imponatis. Ipsi, si necesse fuerit, ad eos ibimus. Filius noster in nativitate Domini coronam à beato Apostolico in imperii dignitatem suscepit. Scripta XV. Calen. Febr. in Campania juxta Capuam.

His literis lectis in conventu populi, in loco, qui dicitur Werla, coram principibus & frequentia plebis, visum est pacem jam datam Redariis oportere stare, eo quod tunc bellum adversus Danos urgeret, & quia copiæ minus sufficerent ad duo bella pariter conficienda. Græcorum itaque legatis Imperator satis credens, partem exercitus cum plærisque principibus viris direxit ad condictum locum, quo eis secus sponsionem legatorum puella traderetur, & cum honore filio adduceretur. Græci vero ad artes paternas conversi (nam erant ab exordio fere mundi plurimarum gentium domini, & quos virtute nequibant, arte superabant) subito super improvisos, & nihil adversi suspicantes irruunt, castra diripiunt, plures occidunt, plures capiunt, quos & Constantinopolim Imperatori suo præsentant. Qui vero effugere poterant, & reversi ad Imperatorem, quæ acta sunt, nunciabant. At ille super his commotus, ad hoc dedecus diluendum cum gravi manu viros eminentes, domesticis & externis rebus jam sæpe claros factos, Guntharium & Sigifridum mittit in Calabriam. Græci autem præterita victoria elati, & minus cauti ceciderunt in manus eorum: ex quibus innumera multitudine cæsa, qui supererant capientes, obtruncatis naribus novam Romam remeare permiserunt. Tributum in Calabria & Apulia à Græcis extorserunt, talique victoria illustres facti, & spoliis hostium ditati, ad Imperatorem reversi sunt. Populus autem Constantinopolitanus à suis audiens male pugnatum consurrexerunt adversus Imperatorem suum, & machinatione conjugis propriæ cujusdam militis insidiis occiderunt, locoque domini militem in Imperio designantes. Constitutus autem rex continuo captivos absolvit: puellam cum magno exercitu, & claris muneribus ad Imperatorem destinavit. Quam ipse statim filio tradidit, celebratisque magnifice nuptiis, omnem Italiam super hoc & Germaniam lætiores reddidit. Eo tempore, quo hæc intra Italiam gerebantur, summus Pontifex Wilhelmus, vir sapiens & prudens, pius & cunctis affabilis, à patre sibi commendatum regebat Francorum imperium. Cujus mater licet peregrina, nobili tamen genere erat procreata. Hic

cum audisset ægrotare cœpisse matrem Imperatoris, miræ sanctitatis fœminam, nomine Mathildam, dumque ejus exspectat funus, proprio funere ipsius funus præcedit. De cujus laude si aliquid dicere cupimus, deficimus, quia omne argumentum ingenioli nostri superat virtus tantæ fœminæ. Quis enim digne possit explicare ejus vigilantiam erga cultum divinum? Omnis nox omnib. modis & omni genere cellulam suam divinorum carminum melodia implebat. Erat enim ei cellula ecclesiæ proxima, in qua modice requiescebat, de qua omnibus noctibus consurgens intrat ecclesiam, nihilominus cantoribus & cantatricibus intra cellulam & pro foribus, & in via triformiter constitutis, qui divinam clementiam laudarent atq; benedicerent. Ipsa intra ecclesiam in vigiliis & orationibus perseverans, missarum solemnia exspectabat. Deinde infirmos ubicunque audivit in vicino visitavit, necessaria præbuit, deinde pauperibus manum porrexit, deinde hospites, qui semper aderant cum omni largitate suscepit: neminem sine affatu blando dimisit, nullum sine munusculis ferè vel necessariis adjumentis vacuum reliquit. Sæpe viatoribus, quos longius de cella prospexit, necessaria transmisit. Talia opera licet valde humiliter diebus ac noctibus exerceret, tamen nihil de honore regio minuebat, & sicut scriptum est, quamvis sederet tanquam regio circumstante populo, semper & ubique tamen erat mœrentium consolatrix. Domesticos omnes famulos & ancillas variis artibus, literis quoque instituit: nam & ipsa literas novit, quas post mortem regis lucide satis didicit. Ergo si omnes virtutes ejus velim narrare, hora deficeret: facundia Homeri vel Maronis mihi adesset, non sufficeret. Igitur plena dierum, plena omni honore, plena operibus bonis & eleemosynis: cunctis divitiis regalibus distributis servis Dei & ancillis ac pauperibus secundo Idus Martias animam Christo reddidit. Illo quoque tempore Bernhardus, ut ab omni populo prædicabatur, suis temporibus sacerdotio dignissimus, diem finivit extremum. Piam famam super his nemo nos vituperet prodidisse, dum vero periculo non succumbimus. Audivimus enim de quodam solitario, in spiritu nescio an manifesta visione, hunc animam reginæ & Episcopi infinitam multitudinem angelorum cum gloria ineffabili cœlos deferre, vidisse. Igitur Imperator audita matris & filii cæterorumque principalium virorum (nam & Gero, vir magnus & potens, jam antea defunctus erat) morte, judicabat ab expeditione Fraxineti abstinere, & dispositis in Italia rebus, patriam remeare. Pulsavit quoque fama eum, quasi plærique Saxonum rebellare voluissent: quod quia inutile erat, nec relatione dignum arbitramur. Egressus itaque est de Italia cum magna gloria capto rege Longobardorum, superatis Græcis, victisque Saracenis, cum victricibus alis Galliam ingressus est, inde Germaniam transiturus, & proximum Pascha loco celebri Quidelingeburg celebraturus: ubi diversarum gentium multitudo conveniens restitutum patriæ cum filio, cum magno gaudio celebrant. Manens autem ibi decem & septem diebus, non amplius, descendit inde Ascensionem Domini apud Merseburg celebraturus. Tristis autem illa loca perambulabat, obitu optimi viri Ducis Herimanni, qui prudentiæ ac justitiæ miræque vigilantiæ in rebus civilibus & externis cunctis retro mortalibus æternam reliquit memoriam. Post susceptos ab Africa legatos cum regio honore & munere visitantes, secum fecit manere. Tertia autem feria ante Pentecosten, loco devenit, qui dicitur Mimileuu. Proxima nocte juxta morem diluculo de lecto consurgens, nocturnis & matutinis laudibus intererat. Post hæc paululum requievit. Missarum deinde officiis celebratis, pauperibus juxta morem manus porrexit, paululum gustavit, iterumque in lecto requievit. Cum autem hora esset, processit lætus, & hilaris ad mensam recedit. Peracto ministerio vespertinis laudibus interfuit. Peracto cantico Evangelii æstuare atque fatigari cœpit. Quod cum intellexissent principes circumstantes, sedili eum imposuerunt. Inclinantem autem caput, quasi jam defecisset, refocillaverunt, expetitoque sacramento divini corporis & sanguinis, & accepto, sine gemitu cum magna tranquillitate ultimum spiritum cum divinis officiis pietati creatoris omnium tradidit. Transportatur inde in cubiculum: & cum esset jam sero nunciatur populo mors ejus. Populus autem pro ejus laude & gratiarum actione multa locutus, memoravit eum paterna subjectos rexisse pietate, ab hostibus eos liberasse, superbos hostes Avares, Saracenos, Danos, Sclavos armis vicisse, Italiam subjugasse, delubra deorum in vicinis gentibus destruxisse, templa ministrorumque ordines constituisse, multaque

alia bona invicem conferentes regali funeri insistebant. Mane autem jam facto, licet jam olim inunctus esset in regem, & à beato Apostolico designatus in Imperatorem, spei unicæ totius Ecclesiæ, imperatoris filio, ut initio certatim manus dabant, fidem pollicentes & operam suam contra omnes adversarios sacramentis militaribus confirmantes. Igitur ab integro ab omni populo electus in principem, transtulit corpus patris in civitatem, quam ipse magnifice construxit, vocabulo Magdeburg. Itaque defunctus est Nonis Maii quarta feria ante Pentecosten, Imperator Romanorum, rex gentium, divinarum humanarumque rerum multa ac religiosa seculis relinquens monumenta. Hujus anno primo, qui est à Dominica incarnatione DCCCCXXXVII. Ungari Franciam & Alemanniam, & Galliam usque ad Oceanum, Burgundiamque devastantes, per Italiam redierunt. Monasteria S Galli & S. Bonifacii cremantur. Rudolphus Rex Burgundiæ & Arnoldus Dux Noricorum obierunt.

Witichindi Monachi Benedictini de rebus gestis Saxonum ac Ottonis, aliorumque Imperatorum, Libri tertii & ultimi
FINIS.

THEODORICI DE NIEM WESTVALI, SCRIBÆ QVONDAM PONTIFICII, DEINDE EPISCOPI Verdensis & Cameracensis,

ELOGIUM OTTONIS MAGNI IMP. AVG.

Quod exstat in Nemore Vnionis tractatu 6. qui Labyrinthus dicitur, cap. 33.

ECCE quanta fecit Carolus Magnus pro republica, ecce denique primus Otto, Magnus Augustus, qui non fuerunt Itali, sed Vltramontani, unus Franco, alter Saxo, ac uterque in Alemannia natus, educatus, mortuus & sepultus? Qualiter autem more felicium Augustorum rempublicam adauxerunt, & quam in celebri statu spiritualia & temporalia direxerunt, vix posset quis calamo exarare, & inter alia opera magnifica & memorabilia eorundem pauca verbi gratia, subnectam. Cum Romani improbitate & sævitia sanctum virum Leonem Papam, qui juxta quasdam Chronicas scribitur fuisse germanus ejusdem Caroli Augusti in persona male tractassent & pepulissent ab urbe & Italia, ipse vir sanctus processit ad VVestvaliam, quæ alio vocabulo antiqua Saxonia nuncupabatur, ubi tunc Cæsar, scilicet Carolus ipse magnificus residebat, Cæsar ipse intuendo patrem tam turpiter à Romanis civibus pertractatum, commota sunt viscera ejus, nec mora Italiam repetens, Papam in sede suâ pacifice collocavit, & sumpta vindicta per relegationem in exilium de hujusmodi scelerum patratoribus, & omnibus bene in Italia dispositis ad Alemanniam rediit, ecclesiis magnifice ædificandis & dotandis, nec non divinum cultum in eisdem instituendis etiam intentus. Quid autem ille primus Otto Magnus Augustus inter cætera innumera fecit? Ecce dum Papa Ioannes 12. male viveret, ac piscatoris cathedram sordidaret, Cardinalesque hoc ægre ferentes & ipsum bono modo pioque zelo admonentes ut à talibus resipisceret aliquando, nec ut bene ageret intelligere vellet, imo sacrilegas manus in quosdam ipsorum Cardinales irreverenter in-

 jiceret,

jiceret, etiam cum venatoribus & adulteris partem suam in verecundia ponendo, hoc justissimus Imperator ipse Otto percipiens, subito ad Italiam properat, inde ad Romam proficiscitur ac convocatis Episcopis & clero, synodum jubet celebrari, in qua ipse summus sacerdos, tanquam indignus tali honore deponitur, & eidem alter vir sanctus etiam Leo nuncupatus surrogatur, Ioannes ab urbe fugatur & abdita quærit & cum feris (extunc Octavianus, prout ante Papatum nominatus) usque ad ejus obitum miser tristis & ingloriosus conversatur. Rebus igitur bene dispositis in Italia per eundem Ottonem magnificum Augustum, ipse Alemanniam repetiit, etiam circa augmentum Reipublicæ ibidem & in Gallia, nec non in aliis circumjacentibus regnis indefesse ac strenue, prout solitus erat in aliis, laborando. Cumque iterum novum schisma in Papatu suo tempore ortum foret factione quorundam potentum Romanorum & unus in Capitolio tunc firmissimo & alter in castro S. Angeli (quod tunc carcer Theodori vulgariter dicebatur, propter Theodoricum regem Gothorum, qui quondam illud in præsidium pro se tenebat in urbe dum imperium Occidentale tempore Iustiniani principis gubernaret) contendentes de Papatu se incluserant invicem in Vrbe cum suis potentibus & consanguineis, pugnarentque assidue ac multa facinora perpetrarent, iterum ipse Otto Magnus Augustus hæc in dolore sentiens, de Germania iter capit versus urbem memoratam, quam intrando more Cæsareo expugnat subito arcem Capitolii machinis & aliis bellicis instrumentis, & illa collisa seu ad terram prostrata, vi capit etiam illos, qui in eadem erant & subsequenter expugnat etiam castrum prædictum, & illo similiter capto violenter & ad manum suam deductis illis, qui erant in eodem, multa etiam magna palatia Romanorum, quæ ipsos certantes de Papatu in eorum pertinacia defendebant, demolitus est, ut adhuc veteres ruinæ testantur. Et iterum convocatis Episcopis & clero in urbe præfata & in generali Synodo ibidem celebrata, & discusso, quis illorum verus esset Papa, illum, pro quo declaratum fuit, in sede Apostolica honorifice collocavit, reliquum cathenis onustum secum ad Saxoniam in exilium deportando, cujus corpus in oppido Hamborg fuit traditum ecclesiasticæ sepulturæ. Hic etiam Otto magnus Augustus Lotharingiam, quæ tunc tertia pars Franciæ fuit, coegit regem pro tunc ac omnes Principes & Prælatos Franciæ perpetuo abjurare, qui tunc illam contra ordinationem dicti Caroli Augusti factam & per illum gloriosissimum tunc Henricum primum Augustum patrem ejusdem magni Ottonis approbatam & effectui productam, quæ inferius tangitur, temere invadere præsumserunt: sicut durante hoc schismate iterum multa jura, provincias & terras ejusdem Imperii eis usurpant, dissimulantibus & tacentibus Rege ac electoribus, qui rebus ordinate procedentibus talia pro viribus sustinere utique non deberent. Præterea Bosonem regem Arelatensem protunc, quia impias manus in Episcopum Arelatensem in nocte sacratissima Nativitatis Christi injicere non verebatur, idem Otto Magnus Augustus cepit in Gallia & captivatum totondit & monachum fieri fecit: à quo etiam sacram lanceam, quæ Magni Constantini fuisse legitur, acquisivit, quæ extunc unum de Imperialibus insigniis usque ad hæc tempora fuit, sed propter inertiam illius, qui ea uti deberet, illa nunc rex Boemiæ gloriatur. Demum Burgundiam ac etiam Alsatiam, nec non Boemiam & multas alias Provincias sibi tunc rebelles invasit & cepit, ac etiam postea Berengarium regem Italiæ postquam semel sibi prius pepercit & regno restituit, demum cum uxore & Alberto filio ipsius quia idem rex male se habuit quoad Deum & homines in Italia captivavit, & ipsos cathenis onustos ad Bambergam in qua finaliter obierunt, secum in signum victoriæ deportavit: pugnavitque postmodum contra Hunos & Avares, qui tunc in Austria & vicinis regionibus morabantur, & Alemanniam, Italiam & Franciam, nec non vicinas regiones continuò depopulabantur cæ-

dibus,

dibus, incendiis & rapinis, in hoc vestigiis paternis, scilicet, Henrici primi feliciter inhærendo, multis præliis eos confecit & demum apud Ratisbonam, ubi S. Udalricus interfuit, victor gloriosus pugnando devicit, & ibidem duos reges sive duces eorum in patibulo jugulavit, sic easdem Italiam, Alemanniam & Franciam & vicinas regiones ab incursu hujuscemodi beluarum extunc perpetuo liberando. Unde post tot & tantas victorias, desiderium mundi & pater patriæ & Magnus Augustus ab omni populo meruit appellari. Et dic mihi, quæso, quis unquam Imperatorum Romanor. sic meruit exaltari? Regna etiam & provincias, quæ cum Dei adjutorio sibi subjecit, quamvis multos haberet filios & fratres, non eis tamen, sed Romano Imperio perpetuo addidit atque dedit, ac nobilem illam civitatem Magdeburgensem & insigne oppidum Goslariæ in Saxonia ipse condidit, nec non Magdeburgensem venerandam metropolim, in qua ipse & uxor sua ultima sepulti sunt, cum omnibus ejus suffraganeis ecclesiis in proprio e-jus fundo, & de ipsius patrimonio de novo fundavit, de suis facultatibus illa & alia monasteria & ecclesias in Italia, Germania & Gallia opulente dotando. Hic pugnando etiam longo tempore cum Imperatore Græcorum in Calabria, Sicilia & Apulia eum inde pepulit, & demum non tantum Romanorum & Græcorum insignia Imperialia mutare coegit. Postea vero misericordia motus, sicut fuit piissimus, cum eodem Imperatore Græcorum pacem fecit. Nam filia dicti Imperatoris Græcorum ipsius Ottonis Magni Augusti ejusdem nominis filio, videlicet Ottoni secundo Imperatori matrimonio copulatur: cui Sicilia, Apulia & Calabria cedunt in dotem, quæ sic de manibus Græcorum juri ejusdem Romani Imperii obvenerunt, licet nunc per alios, qui metunt, ubi non seminarunt, sub aliis titulis occupentur. Sed relinquo hæc in medio: quo caussante. Præterea idem Otto Magnus Augustus personaliter transfretavit ad Daciam, ubi per medium annum stando, inter nunc fideles, tunc vero hostes catholicæ fidei Dacos sævissimos ad hoc, ut ipsos ad eandem fidem quomodolibet convertere posset, venerabilem ecclesiam sui nominis, quæ adhuc Ottoniensis nuncupatur in Nissia, quæ est pars potior & fortior ejusdem regni Dacorum ex quo fretum maris ibidem extunc Ottensehe, hoc est mare Ottonis, usque in hodiernum diem appellatur. Præterea sanctum Adelbertum misit ad prædicandum Prutenis & aliis perversis nationibus circumcirca positis, ubi ipse sanctus demum martyrio coronatur. Et his similia multa magnifica usque ad ejus obitum continuavit, non delitiis sive ociis torpendo, sed toto tempore vitæ suæ omnia in spiritualibus & temporalibus constanter & optime disponendo. Unde ipsorum Caroli & primi Ottonis Augustorum, quorum uterque ex virtute propria cognominatus est Magnus, apud mortales memoria adhuc celebris reputatur.

HENRICI MEIBOMII.
NOTÆ
Ad historiam Saxoniam Witichindi Monachi Corbeiensis.

AD *Mathildam reginam auctoris præfatio.*) Mathilda regina, cui Witichindus annales suos inscripsit, filia fuit Otthonis Magni Imperat. ex secunda conjuge Adelheide: neptis Henrici Aucupis. Ab Avia Mathilda Augusta literis domi diligen-

ter exculta, postea in Cœnobio Quedlinburgensi recens extructo accuratius instituta, cum prima ejus loci maxima sacerdos Mathildis Aucupis F. vitam cum morte commutasset, ipsa in dignitate successit. Factum volunt anno 942. In officii administratione supra sexus naturam diligens fuit & industria, adeo ut Ottho tertius Italiam ingressurus curam regni Germanici ipsius fidei demandarit affirmante Ditmaro lib. 4. Quo tempore bis habuit Comitia primo Dorneburgi ad Salam fl. deinde Magdeburgi. In posterioribus compositum est negocium de raptu Ludgardis filiæ Echardi marchionis Misniæ, à Wernero (Dithmarus Wirinharium vocat) Lotharii Comitis Walbecensis F. perpetrato. Eodem anno, qui fuit à Christo nato 997. Mathilda cœpit infirmari, cumque intelligeret vitæ finem adesse, accersito Bernwardo Hildensheimensi Episcopo, ei peccata sua confessa est: sumptoque corpore & sanguine filii Dei paulo post animam creatori reddidit, 8. Idus Febr. Sepulta est ad caput aui sui Henrici Aucupis in æde Divo Servatio sacra. Unice amata fuit à fratre Ottone secundo, quippe qui tertiam thesauri sui partem ei legarit. Ditmarus sub finem lib. 3. Gobelinus qui Cosmodromio ætatis 6. cap. 49. nonnihil variat.

In qua ipse rerum Dominus Henricus primus regnavit) Infra lib. 1. *defunctus est rerum dominus* (Henricus Auceps) lib. 2. in principio. *A domino rerum Henrico olim designatum* lib. 2. sub finem: *Ipse dominus rerum, fratrum natu maximus.* Imperatores hoc titulo honorantur sæpe in libris veterum, ut apud Plin. Epist. l. 3. D. de his, qui in testamen. leg. Sidonius in panegyrico Major:

——— mea Gallia rerum
Ignoratur adhuc dominis ——

Vide plura apud Franciscum Juretum Notis ad Symmach. lib. 1. Ep. 8.

AD LIBRVM PRIMVM.

S*Ummi Imperatoris militum triumphos declaravi.*) Intelligit passionem Teclæ martyris Iconiensis, quam, teste Trithemio, carmine descripsit. Forte & ejusdem argumenti alia poëmata reliquit, cum plurali utatur numero.

Saxones reliquias fuisse Macedonici exercitus.) Fabulosa Saxonum origo, quæ à Macedonibus usque arcessuntur, quantum constat, primum habuit assertorem Witichindum nostrum, quem secuti sunt Gotfridus Viterbiensis in Pantheo, Conradus Abbas Urspergensis, Albertus Stadensis in Chronico, Theodoricus Niemius Westvalus lib. de privilegiis, & juribus Imperii, Gobelinus Cosmodromio ætate 5. capit. 11. Wernerus Rolevingius de laudibus Westphaliæ. Chronic. Saxon. Moguntiæ Anno 1492. impressum. Ex recentioribus hoc commentum amplexi sunt Johannes Boëmus Aubanus libro tertio capit. 13. Cornelius Kempius historiæ Frisicæ libro primo cap. 9. Mordicus defendit multisque fulcire conatur argumentis Suffridus Petrus libris de origine Frisiorum. Meras autem nugas planeque aniles fabulas esse, quæ ille magna fiducia de Frisone, Saxone & Brunone, totidem in Germania distinctarum gentium conditoribus, ex vetustis rerum Frisicarum scriptoribus, ipsis tenebris obscurioribus, inculcat, nemo mentis compos dubitare potest. Græcam istam nostratium originem refutarunt jam pridem perquam multi, & in his Crancius præfatione in Saxoniam, Reineccius Commentario de Mysorum origine. Fabricius Origin. Saxon. lib. 1. Albinus progymnas. historiæ Saxonicæ.

In concione Agrippæ ad Judæos in Josepho) De hoc loco vide differentem Fabricium Originum Saxonicarum lib. 1. Et Petrum Albinum progymnas. Histor. Saxonicæ. Locus Josephi extat lib. 2. cap. 16. de bello Judaico: Ubi tamen non Saxonum fit mentio, sed in genere de Germanis dicitur, quod spiritus eorum majores sint corporibus, iras habeant feris animantibus vehementiores, animos dolorum & mortis contemptores.

Lucani Poetæ sententia comprobatur) De hoc loco sic scribit doctissimus Turnebus Adversar. lib. 17. cap. 9. *Nihilo secius esse puto corrigendam in Lucani illo versu lib. 1.*

Et Biturix longisque leves Saxones in armis,

vocem Saxones, *& in* Suessones *notissimos Galliæ populos commutandum: nulli enim in Gallia Saxones à veteribus memorantur, & codicum vetustorum vacillans incerta scriptura,*

scriptura, modo Axones modo Saxones, modo etiam Leusones, interdum quoque Suesones scribentium ad audendum temerarium facile impellit & Suesones inferendum.

Hactenus Turnebus. Videantur præterea Mycillus Commentario in Lucanum & Camerarius in librum 1. ejusdem Poetæ.

Hadolaun) Adamus Bremensis legit Hathelo, Auctor vitæ Caroli Magni apud Pithæum Haduloba, Ursspergensis Hathuloga, cum quo facit Albertus Stadensis & hanc veram scriptionem esse puto. Regino pessime vocabulum corrupit scribens Adulohohe. Est autem regio illa, quam eruditi hodie Hadeleriam sive Hadeliam vocant, cujus Arterndorf ad Medemam fluvium metropolis est, omnium in hac Germaniæ parte frumenti feracissima, ut Chytræus lib. 2. Saxoniæ. Videatur præterea Cornelius Kempius historiæ Frisicæ lib. 2. cap. 17. Et Ubbo Emmius rerum Frisicarum lib. 2. ubi omnia accurate.

Cultelli nostra lingua dicuntur Sahs) Gregorius Turonensis lib. 4. histor. cap. 51. *Tunc duo pueri cum cultris validis, quos vulgo Scramsaxos vocant infectis veneno, malesicati à Fredegunde regina, cum aliam causam se gerere simularent, utraque ei latera feriunt* Gotfridus Viterbiensis Pantheo part. 17.

Ipse brevis gladius apud illos Saxa vocatur,
Unde sibi nomen Saxo peperisse notatur.

Lipsius Centuria 3. Epistolar. ad Belgas Epist. 44. Ex vetustissimo Psalterio Latinogermanico, *Scharsahs novacula*. Lindenbrogius glossario ad LL. veterum Germanor. *Scherfax novacula*, in glossario Latino germanico, Sahs. Gobelinus Cosmodromio ætate 5. cap. 11. *Apud nos fenioribus novacula qua pili raduntur dicitur* Saß / *& habemus inde verbum vulgare, videlicet* Sassen/ *id est novacula cæsariem radere.*

Britannia à Vespasiano principe) De victoriis Vespasiani in Britanniis, quasque gentes & quæ oppida Romano Imperio adjecerit, indicat Suetonius in Vespasiano cap. 4.

Martiali Imperatore) Inter Imperatores Romanos nullus hujus nominis reperitur: intelligendus igitur Marcianus, ut quidam volunt, verum ille placida obiit morte. Maximus Tyrannus hoc tempore à militibus cæsus est ad quem censeo hic respici.

Exstructo tamen ingenti opere ad munimen) Loquitur de muro illo celeberrimo Romanæ provinciæ limite & prætentura, sive clausura (sic enim antiquos vocasse legimus) quæ Dioni διατείχισμα, Herodiano χῶμα, Antonino, Spartiano, Cassiodoro Vallum, Bedæ, Murus dicitur. Videatur Guilielmus Camdenus in Britannia, Joannes Twinus de rebus Albionicis Britannicis, atq; Anglicis, lib. 2. Georgius Buchananus rerum Scoticarum lib. 5. Philippus Camerarius histor. Succisivar. centuria prima cap. 28. Vulgo nominatur murus Picticus.

Miseri Bretti) MS. Exemplaria vitiose legunt Bracti: Poeta anonymos in vita Caroli M. vocat Brettones. Unde v. Britonum & Britannorum, adeoque ipsius Britanniæ orta sit appellatio, præclarè explicat Camdenus.

Pehiti) Ipsos Pictos Pehits Saxones appellarunt. Unde apud Witikindum Pehiti pro Picti passim legitur, Camdenus. Idem alibi murum Picticum ab accolis the Pictwall, sive the Pehitswall dici affirmat.

Insula in angulo quodam maris sita est.) Notio fabulose adstructa veteri versu:

Anglia terra ferax & fertilis angulus orbis.
Insula prædives, quæ toto vix eget orbe.

Unde vero Angliæ nomen ortum sit, disputat Camdenus in Britannia. Tempus quo Britanniæ appellatio desiit, & terra Anglia, populi Anglici dici cœpere, nempe post Christum natum 800. Anno circiter 353. postquam Saxones in Britannia consederant, annotavit Joannes Twinus.

Sanctissimum Papam videlicet Gregorium) De Anglorum ad fidem Christianam Conversione legatur Galfridus Monumetensis lib. 11. cap. 12. Beda historiæ ecclesiasticæ Anglor. lib. 2. cap. 23. & seqq. Gregorius M. Papa lib. 1. Indict. 1. cap. 30. Regino, Sigebertus, Contractus & alii. Incidit hæc Anglorum conversio in annum Christi 596. qui est 150. ab ingressu gentis novæ in Britanniam, 14. Mauricii Imper.

Huga Rex Francorum) Urspergensis rectius legit Clodoveus. De hujus liberis & cumprimis de Theodorico Austrasiæ sive Franciæ Orientalis rege, Metis sedem habente,

habente, quomodo cum Thuringis bellum gesserit, lege Gregorium Turonensem lib. 3. cap. 1. 4. 7. 8. Conradum Urspergensem, Crancium Saxon. lib 1. cap. 26. Anonymum scriptorem de Suevorum origine, editum à nobiliss. Goldasto, Gobelinum Cosmodromio ætatis. 5. cap. 11.

Amelberga) Gregorio Turonensi vitiose Amlaberga.

Erminfrido) Gregorius Turonensis Herminfredum, Adamus Bremensis Hirmunfridum, Urspergensis Irmunfridum, Gobelinus Armenfridum appellat. Georg. Fabricius Orig. Saxon. lib. 1. ex Sifrido Misnensi Erinfridum nominat. Apud Cassiodorum lib. 4. extat epistola Theoderici Gothorum regis ad Herminafridum Thoringorum regem, qui an idem cum hoc, de quo loquimur, credendus sit, non satis compertum habeo.

A seniore suo) id est domino ad imitationem Italorum, qui suum inde *signor* depravarunt.

Tiadericum) Est nostrum Dieterich/ compositum à Dit, vocabulo prisco; quod, teste Luthero in Onomastico parvo, & Reineccio de origine Mysorum (etenim Aventinus divitias & officium, item officia præclara significare affirmat) Deum denotat, estque Tiadericus, Diterich/ Dei dives, cui respondet nomen Gotrici Danorum regis. Vocabulum Dit, alii Deut, nonnulli Thioth scribunt, suntque de eo admodum multa composita in annalibus vetustis passim obvia, qualia sunt Ditmarus, Ditardus, Ditherus, Dithlindus, Ditboldus, Dirfridus, Ditbertus, Dithelmus, Ditholfus, Ditradus, Ditburgis, Ditmannus, Ditholdus, Ditgrinus, Ditgremus, quæ aliter à Suevis Bajoaribus, Francis, aliter à Saxonibus, tum pronunciata, tum scripta fuere. Ut cætera mittam, vocabulum Dietrich ad enunciationem Latinam inflexum ab ætatis mediæ scriptoribus miris modis est contortum aspiratione frequenter inserta. Sic enim scriptum invenias: Theoterich, Thiothrih, Thiotirihe, Thiotirich, Thieterich, Thietherih, Thetrich, Theothrich, Thiotrich, Thiadrich, Tidrich, Theodrich &c.

Thiadericus autem designatus Rex) De bello Thuringico aliter explicavit, tum Gregorius Turonensis, tum Anonymus scriptor de Suevorum origine apud CL. Goldastum.

Iringo) Apud Reginonem lib. 2. ejusdem nominis reperitur Avarorum princeps, quem Henricus Dux Forojulianorum per suos exspoliavit.

Generum suum) Justinus lib. 18. histor. Sichæum Elisæ, sive Didonis maritum, vocat Pygmalionis generum, cum esset sororis maritus, qui vulgo sororius. Justinum sequitur Witikindus hoc loco, & infra lib. 2. Ditmarus lib. 2. Ubi Hugo Rex Franciæ nominatur gener Brunonis Archiepiscopi Coloniensis, cujus sororem habebat in matrimonio. Vide quæ ad Justini locum doctissimus Bongarsius annotavit.

Runibergum) Hodie Ronneberg.

* CL. Casp. Sagittarius, cum in MSto Martini Poloni pugnæ hujus locum Teneberg nominari deprehendisset, eam lectionem amplecti maluit, cum locus ille ab Unstruto non longè remotus, Epistola de antiquo statu Thuringiæ. In Urspergensis tamen Abbatis Conradi à Lichtenaw, qui totum hoc in loco Witichindum descripsit, *Runiberg* etiam habetur: Auctor vero de Landgraviis Thuring. c. V. *Roneburg* vocat.

Schidingi) Augustale olim Basini Thuringorum regis, cui Basina fuit conjunx mulier fatidica, filii Baldericus, Herminfridus & Bertharius, filia Amelberga fax belli Thuringici. De his videantur Gregorius Turonicus lib. 3. cap. 4. Trithemius compendio rerum Francicarum & lib. de Francorum origine.

* De Castro Schidingen, & quænam subsecutis temporibus ejus fuerit conditio, non pauca annotavit Cl. *Sagittarius l. 2. Antiquit. Regni. Thuring. c. 12.* qui ipsam hanc urbem, seu castrum, à divisione illa Thuringiæ Francos inter & Saxones facta, nomen illud accepisse conjecturatur.

Fluvium qui dicitur Unstrode) Urspergensis Ovestrod, Sigfridus Misnensis Ungestrute. Anonymus Poeta de bello Henrici IIII. contra Saxones Unstardus. De Unstro, Unstruto, sive Unstruta Thuringiæ fluvio legatur Chronicon Misnense P. Albini titulo 24. Ejusdem nominis fluvius in Hassia, indicatur à Georgio Fabricio in hodœporico Argentoratensi. Unstri apud Saxones Alveldium & Hildesiam præterlabentis, &

tis,& propeSarsted oppidulum in Leinam se exonerantis meminit Chytræus lib.27 Saxon. vulgo die Innerste. Hunc fl. Henricus IIII. Imper. in diplomate quodam Treviris dato Entristam nominat. Thuringicus Vnster nobilitatus est cruento illo prælio, quod idem Henricus IIII. Imperat. cum conjuratis Saxonibus commisit, quibus ad Nagelstætum cæsis profligatisque, inter cæteros proceres occubuit Gebhardus Dynasta Querfurtensis, cum paucis diebus ante nuncium accepisset lætissimum de nato filio Lothario, qui postea Augustus salutatus est, ut Marianus Scotus. De Prælio hoc videatur Bruno & poeta Anonymus, belli Saxonici scriptores

Quidam cum accipitre victum quæritans.) Anonymus rerum Suevicarum scriptor hunc Thuringum Witonem vocat, quæque de Saxonibus dicit Witikindus, Suevis tribuit.

Hathagast.) Urspergensis legit Hatugato, Adamus Bremensis Hadugatus, Petrus Albinus progymn. novæ Saxonum historiæ, facit filium Hadwakeri (exteri Audacharium vocant) nepotem Hengisti regis, qui primus in Britanniam Saxonum Coloniam deduxit. Gast / vocabulum est germanicum, non, ut hodie, hospitem, sed quemvis hominem ad omnia promptum & habilem significans, unde multa passim reperias composita. Covigastus est apud Boëthium de consolat. Philosoph. Arbogastes tyrannus interfector Valentiniani junioris apud Orosium & alios. Sigebertus ad annum 422. nominat Dictatores legis Salicæ Usogast, Bosegast, Salagast, Widigast. In prologo legis Salicæ secundum editionem Frid. Lindebrogii Wisogastus, Bodogastus, Salogastus, & Widogastus appellantur. Alibi inveniuntur Aligastus, Hildegastus, Suabgastus & Wergastus. Nec disiungendus ab his Segestes Cheruscorum Rex apud Strabonem lib. 7. Vellejum lib. 2. Tacitum lib. 1. Florum lib. 4. cap. ultimo. Neque Radigastus Idolum Slavicum, de quo Adamus Bremensis lib. 2. cap. undecimo, libro quarto capit. duodecimo, Helmoldus libro primo, cap. secundo & vigesimo primo. Doctissimus Camerarius tomo 3. horarum succisivarum capite sexagesimo tertio, Gastos germanico nomine à sapientia & scientia rerum atque ingenii perspicientia dictos existimat.

Leonis atque Draconis & desuper aquilæ volantis) Ringelheimenses comites antiqua ista Saxonum insignia sibi vendicarunt: Argumento est quod Mathildis Augusta, Henrici Aucupis Cæs. Conjunx, cum his insignibus etiamnum hodie conspicitur in monasterio Pœlesive Pœlede in agro Eichsfeldensi.

Iringus vero tanquam armiger regalis stans) De morte Herminfredi Turingorum Regis aliter explicat Gr. Turonicus lib. 3. cap. 8. *Idem vero inquit, (Theodoricus Francorum Rex) regressus ad propria, Herminfredum ad se data fide securum venire præcepit, quem & honorificis ditavit muneribus. Factum est autem, dum quadam die per murum civitatis Tulbiacensis confabularentur, à nescio quo impulsus de altitudine muri ad terram conruit, ibique spiritum exhalavit. Sed quis eum inde dejecerit ignoramus: multi tamen adserunt Theodorici in hoc dolum manifestissime patuisse.* Hactenus Gregorius. Trithemius de origine Francorum Herminfridum à Theodorico Francorum Rege cum conjuge & filiis captum occisumque & regionem in provinciam redactam affirmat.

Iringi nomine, quem ita vocitant, lacteus cæli circulus.) Urspergensis sic habet: *Ut lacteus cæli circulus, Iringis nomine, Iringis straza usque in præsens sit vocatus.*

Gens Saxonica triformi genere ac lege præter conditionem servilem dividitur) De gentis Saxonicæ ordinibus, sive generibus, præclare explicat Reinerus Reineccius ad libr. 4. Poëtæ Anonymi de vita Caroli Magni, quo lectorem remitto. Neque contemnenda sunt, quæ de eodem argumento habet P. Albinus progymnasmatum novæ Saxonum historiæ pagina 72. & seqq.

Orientales populos Angarios & Westphalos) Hoc argumentum idem Reineccius ex Bedæ histor. ecclesiast. libro quinto capite undecimo, lege Saxonica & annalibus Francicis præclarè tractavit. Locum Bedæ, quia illustris est, ut adscribatur integer, dignum putamus. *Antiqui Saxones* (inquit) *regem non habent, sed satrapas plurimos suæ genti præpositos, qui ingruente belli articulo, mittunt æqualiter sortes, & quemcunque sors ostenderit, hunc tempore belli ducem omnes sequuntur & huic obtemperant: peracto autem bello rursum æqualis potentiæ omnes fiunt Satrapæ.* Hæc ille: reliqua explanat noster auctor.

Lex Saxonica diligenter descripta) Apud Joannem Heroldum & Fridericum Lindenbrogium extat Lex Saxonica octodecim capitulis distincta: an de ista loquatur Witikindus affirmare non possum. Wippo in vita Conradi Saliqui Imper. *Saxonum legem crudelissimam* vocat, sine dubio, quod in ea usitata & crebra capitis poena. Apparet autem scriptam Saxonibus jam ad fidem Christi conversis: nam de præcipuis anni festis ibi mentio, & irrogatur Capitis poena sacrilegis & perjuris. De Juris Saxonici recentioris, quod, Speculi titulo circumfertur, compilatoribus, disputat Crancius Saxonæ libro secundo, capit. vigesimo primo, negans Carolum Magnum Speculi auspicem esse, & id quidem recte, nam quod contrà diploma Ottonis Rufi adfertur, id vero responso nequaquam dignum. Adamus Bremensis libro secundo, capite decimo nono, affirmat Haroldum Danorum regem miraculis clarum, leges Saxonibus tradidisse: verba ejus hæc sunt: *Certissimum vero est eum tam nostro populo, quam Transalbianis, & Fresonum genti, leges & jura constituisse, quæ adhuc pro tanti auctoritate viri servare contendunt.* Tempore Friderici Barbarossæ in veteri Saxonia jus Susatense viguit, quod Henricus Leo novæ urbi Lubecæ, in suam potestatem redactæ, usurpandum tradidit. Exauctorato Leone & Lubecensibus ad deditionem coactis, cives ab eodem Imperatore jura Sosatiæ sibi relinqui humiliter contenderunt. Vide Arnoldum Lubecensem lib. 2. cap. 40.

* De Legibus Saxonicis & Jure Sosatiæ nuper pluribus egi in Introductione in Historiam Saxoniæ, præsertim Inferioris.

Suevi Transalbini illam quam incolunt regionem) Auctor anonymus de origine Suevorum affirmat tempore devicti Herminfridi regis Thuringorum ultimi, Suevos tam pedites, quam equites profligatis Thuringis agrum, Unstro sive Unstruto flumini contiguum occupasse, & nemine resistente incoluisse. Fuisse autem vel in diœcesi Halberstadensi, vel ejus vicinia Suevos, argumento est locus in antiquitatibus monasterii Hamerslebiensis, qui sic habet: *Judex vivorum & mortuorum testis & judex sit pacti hujus, testis sit sancta Ecclesia: testis sit principum cura (lego curia) testis sit omnium conditionum differentia: testis sit Northuringorum, Derlingorum, Hardagorum, Suavorum, Hassingorum provincia, ad quos vel visu vel audiu, hujus pacti venerit notitia.* Et in Chronico Halberstad. MS. leguntur hæc verba: *Arnulfus episcopus (Halberstadensis) à Papa Benedicto confirmationem & privilegium impetravit super terminis Episcop. & hos pagos Hardengowe, Derlingowe, Northuringen, Belkisheim, Sueviam, & Hassigow. &c.* Qui vero Saxoniæ principes & alii ordines Suevis annumerentur, vide in præfatione auctoris in Speculum Saxonicum.

Saxones cum Longobardis Italiam adierunt) De hac expeditione Paulus Diaconus libr. 2. capit. 6. de gestis Longob. Aimonus libr. 3. capit. 7. Crancius Saxon. libr. 1. cap. 29. 30.

Et nunc blanda suasione) Poeta Anonymus in vita Caroli Magni ad annum 803. de Saxonibus sic loquitur.

Quos per ter denos & tres tam duriter annos
Linquere protracti penitus conamina belli
Plus Regis pietas & munificentia fecit,
Quam terror. Nam se quisquis commiserat ejus
Egregiæ fidei, ritus spernendo prophanos;
Hunc opibus ditans ornabat honoribus amplis.

Wilhelmus Malmesbur. lib. 1. Reg. Angl. cap. 4. citat Epistolam Alcuini præceptoris Caroli Magni, in qua hæc verba. *Antiqui Saxones & omnes Fresonum populi, instante rege Carolo, alios præmiis & alios minis sollicitante, ad fidem Christi conversi sunt.*

Tricesimo Imperii sui anno) Carolomanno fratre defuncto, Carolus regnum auspicatus Anno 771. in sequenti Saxones bello aggressus est, quod finitum Anno 803. ut Poeta Anonymus, præcise igitur impleti anni 32. Vidi literas Rudolfi Episcopi Halberstadensis, quæ sic clauduntur: *Acta sunt hæc Halberstadii. 15. Kalend. Novembr. Anno Dominicæ incarnat. 1147. Indict. 11. Pontificatus Domini Eugenii Papæ Anno 3. administrante Romanum Imperium Conrado tertio, Anno regni ejus 10. ex quo vero Saxonum gens ad fidem conversa est, Anno 366.* Hæc supputatio convenit cum nostro auctore.

PPPP3 Jam

Jam fratres & quasi una gens) Poëta anonymus:

Tum sub judicibus, quos rex imponeret ipsis,
Legatisque suis, permissi legibus uti
Saxones patriis & libertatis honore.
Hoc sunt postremo sociati fœdere Francis,
Ut gens & populus fieret concorditer unus,
Ac semper regi parens æqualiter uni.

Adamus Bremensis lib. 1. cap. 7. *Omnibus, qui resistere solebant, profligatis & in suam potestatem redactis, ea conditio à rege proposita & ab illis suscepta est, ut abjecto Dæmonum cultu, relictisque patriis Cerimoniis Christianæ fidei sacramenta susciperent, & Francis adunati, unus cum eis populus efficerentur.*

Ludovicus ex Arnulpho) Ludovicus, Arnolfi Imper. filius, admodum juvenis ad Imperium venit, unde à Ditmaro Merseburgensi lib. 1. & Alberto Bremense lib. 1. capit. 44. puer: ab Hepidanno in annalibus Alamannicis puerulus vocatur. Chronicon Halberstadense MS. Infantis cognomento insignitum refert. Sed iste non habuit in mătrimonio Ludgardam Ludolfi Ducis Saxoniæ filiam, Brunonis & Ottonis sororem, ut noster autor sentit, in quem errorem induxit etiam Urspergensem Abbatem & Albertum Stadensem. Ab illo deceptus est Johannes Cuspinianus: hic errandi occasionem præbuit aliis. Fuit autem gener Ludolfi Saxonis Ludovicus, Ludovici Germanici filius, Ludovici Pii nepos, quod observavit Cranclus Metropolis libr. 2. capit. 13. Henricus Bodo, monachus Clusensis in Chronico suo Gandersheimensi M. S. recitat diploma hujus Ludovici, quod subjiciemus. *In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Ludovicus divina favente gratia Rex. Si libertatis nostræ munere locis Deo dicatis quiddam conferimus & necessitates Ecclesiasticas nostro sublevamus juvamine atq; regali tuemur munitione, id nos & ad mortalem vitam temporaliter transigendam & ad æternam feliciter obtinendam profuturum liquido credimus. Quapropter noverit omnium fidelium nostrorum, tam præsentium, quam futurorum, industria, qualiter pro remedio animarum piissimorum antecessorum Augustorum, & ob nostræ mercedis augmentum, nec non pro dilecta conjuge Lutgarda ac carissima prole nostra, quasdam res proprietatis nostræ ad monasterium, quod dicitur Gandesheim concessimus, quod est constructum in honore S. Stephani protomartyris & in nostro constat patrimonio, hoc est in villa, quæ dicitur Tengstede, & in villa, quæ dicitur, Erike, in pago, qui vocatur Suthuringia, in Comitatu Ottonis, cum domibus, ædificiis, campis, agris, pratis, pascuis, sylvis, cultis & incultis, aquis aquarumve decursibus, viis & inviis, accessibus cum adjacentibus finibus, exitibus cum regressibus & quicquid ad præfatas villas jure ac legitime pertinere videtur. Ita ut quicquid ab hodierna die deinceps Abbatissa & sanctimoniales fœminæ præfati monasterii inde facere voluerint, liberam ab omnibus perpetualiter habeant potestatem. Si vero persona quælibet posterorum nostrorum, quod minime credimus, hoc nostræ concessionis præceptum irrumpere tentaverit, & immunitatis & electionis à nobis concesso scripto continetur, violandum decreverit, omnipotentis Dei iram incurrere se nullo modo dubitet, & coram justo judice in tremendo examinis die se rationem inde redditurum minime ignoret. Et ut hac nostræ concessionis auctoritas firmior habeatur, & per futura tempora à fidelibus nostris melius observetur veriusque credatur, manu propria nostra subter eam confirmavimus & annuli nostri impressione signari jussimus. Datum 5. Idus Febr. Indict. 10. Anno incarnat. Domini nostri Jesu Christi 877. Anno primo serenissimi regis in Orientali Francia regnantis. Actum Francofurti in Dei nomine feliciter: Amen.*

In hoc diplomate Ludovicus Rex Germaniæ inculcat primum regni sui annum, quod convenit cum annalibus Francicis, tam Pithœanis quam Fuldensibus, concorditer affirmantibus Ludovicum Germanicum hujus nostri de quo agimus, parentem, mortuum esse anno 876. Consentit cum Annalibus Hermannus Contractus his verbis utens. *Ludovicus Rex fortis & religiosus, morbo tactus apud Francfurt 5. Kal. Septembr. vita decessit Anno regni 36. & apud Lauresheim cœnobium sepultus est, regnum ejus tres filii Carolomannus Bajoariam, Ludovicus Germaniam, Carolus Alamanniam, singuli cum adjacentibus provinciis accepere, paceq; inter se sacramentis firmavere. &c. Septennio ante ablegarat Ludovicus Rex filium Ludovicum contra Sorabos rebellantes, cum quibus bis congressus victoria obtenta eos ad deditionem compulit.* Gobelinus Cosmo-

[illegible]ronio Orientales Slavos à Ludovico victos innuit. Ab hac expeditione in Saxoniam divertit victor Ludovicus & desponsata sibi Ludgarda Ludolfi Ducis Saxoniæ filia, paulo post cum ea nuptias celebravit in castro Ascbavenburg. Hæc disertè Gobelinus ætatis 6 cap. 42. addens eodem anno mortuum Lotharium regem Lotharingiæ, Lotharii Imperat. filium, cujus obitus incidit in annum 869. ut Contractus. De nuptiis Ludovici eadem habet Crancius Metropoli lib. 2. capit. 13. Obiit secundum annales Francicos 882. 13. Kalend. Decembris. Contractus de anno consentiens pro Decembri Februarium mensem inculcat, secutus, ut opinor Regionem. Ditiones ejus hæreditariæ memorantur ab Ottone Frising. Chronici lib. 4 cap. 6. nimirum Or[illegible]lis Francia, hodie Franconia, Thuringia, Saxonia, Fresia, Lotharingia. Hæc eruendæ veritatis tollendique erroris inveterati ergo, utque liquido constaret, quis Ludgardiæ Saxonicæ maritus fuerit, prolixius paulo explicare volui. Ludovicus 4. Imperator, Arnolfi Cæsar. F. quem Cuspinianus, Aventinus, Peucerus, Reusnerus, alii que multi Ludgardæ maritum faciunt, nihil cum his, quæ diximus, commune habet. Venit ad Imperium anno 9[illegible]0. Ut Regino, Contractus & alii. a[illegible]norum tum temporis septem, ut Aventinus. Natus est igitur anno circiter 893. quo tempore in matrimonio jam annos quatuordecim fuerat Ludgarda. Obiit Ludovicus Cæsar 911. [illegible]um imperasset annos duodecim nulla relicta sobole, quæ Ludovico ex Ludgard[illegible] fu[illegible]t unica, patri cognominis filius, qui Ratisbonæ, parente Bajoariam ingr[illegible] de fenestra lapsus, fractis cervicibus, statim expiravit, quæ non tantum i[illegible]a, sed inhonesta mors, non solum regi & reginæ, verum etiam omni domui regiæ maximum luctum ingessit: verba sunt Reginonis libro secundo ad annum 880.

Ludolfus qui Romam profectus) In antiquitatibus Gandersheimensibus, ut & in Chronicon Henrici Bodonis reperiuntur literæ Ludolfi Ducis Saxoniæ, quibus testatur se instructum literis Ludowici Rom. Regis cum conjuge Oda an. Chri[illegible] 85[illegible]. Ind[illegible] 1. Romam ad Pontificem Sergium profectum &c. Quæ verba merito sub examen veniunt. Indictio prima incidit in Annum Christi 853. nullus itaque ibi scrupulus: neque de Cæsare Ludovico magnus, siquidem ejus pater Lotharius isto anno [illegible]sterium ingressus est, ut Regino, etsi Contractus ad annum 855. referat. De Sergio Papa maxima oritur dubitatio. Hunc obiisse scribit Onuphrius Panvinius anno [illegible]47 [illegible]modo igitur Ludolfus Saxo ad eum venit anno 853. Sigebertus profectionem P[illegible]pum in Italiam collocat in annum 860. errore crassiore. Conciliatore hic opus, quem non præstabo.

Inundatione repentina circumfusus) Infelix hæc Saxonum expeditio scriptori[illegible] notissima. Meminere Annales Fuldenses & Hermannus Contractus interpolatus [illegible] annum 880. Ditmarus lib. 2. Adamus Bremensis lib. 1. cap. 34. Gobelinus ætate 6. c[illegible] 43. Nomina principum qui occubuere recitantur in annalibus, quos dixi: repet[illegible]tur ab Aventino lib. 4. Inundatione fluminis periisse cum nostro auctore affirmat [illegible]marus, reliqui innuunt, ab hoste trucidatos, quos sequitur Crancius pecula[illegible]culo de hoc bello conscripto quod Metropoli adjunctum est. Ex duobus Ep[illegible], Marquardo Hildesiense & Tiderico Mindense, qui in conflictu isto occubuere, C[illegible]a[illegible]cius multo plures facit. Nam Metropol. lib. 2. cap. 9. omnes pene Saxoniæ Episc[illegible]pos pro Christo cecidisse affirmat: quod commentum recentiores plærique omnes contra veterum annalium & historicorum fidem inculcant. Videatur Fabr. orig. Saxon. lib. 2. Bruschius de Episcopis Padebornens. Spangenberg Saxon. cap. 108. Ubi de tempore variat annum 876 ponens & Kalendas Augusti, cum Dith[illegible]aru[illegible] di[illegible]rte indicet 4. Non Febr. Locus pugnæ memoratur à Crancio Ebbecstorp in agro Lu[illegible]burgensi, ubi hodie insigne virginum cœnobium.

Quærebat Ottoni diadema imponere) Otto Saxoniæ Dux inclaruerat bello Ita[illegible] sub Arnolfo Imper. gesto, cui fidem & fortitudinem abunde probavit. Defunct[illegible] Ludovico tutor datus pari fide officium fecit, & inter cætera Ungaris, extrema [illegible]maniæ minitantibus, sua authoritate inducias persuasit. Post obitum pupilli ad I[illegible]perium vocatus senio se excusavit, commendato principibus Conrado Franco[illegible] Duce, ut præter nostrum auctorem Dithmarus lib. 1. & alii. Luitprand[illegible] lib. 1. cap [illegible]. nominat potentissimum Saxonum Ducem: singulariter Sigfridus presbyter Ottonem de Brunswig. Continuator Reginonis vita excessisse scribit Anno 912, quo eodem

impe-

imperium auspicatus est Conradus: Chronicon Saxonicum vetus ponit annum 916. Diem nempe 2. Kalendar. Decembr. habet Dithmarus lib. 1.

Qui primus libera potestate regnavit) Quomodo hanc cautelam intelligi velit, ostendunt quæ legendæ Viti Martyris partim verè, partim superstitiosè subnectit.

Adversus Dalamantiam) Pars Misniæ antiquitus & adhuc Henrici Aucupis tempore vocata fuit Dalemincia. Dithmarus lib. 2. de eodem loquens Imperatore inquit: *Isque à patre suo in provinciam, quam nos Teutonice Daleminc vocamus, Slavi autem Glomaci appellant, cum magno exercitu missus devastavit eam.* Quæ notio sit vocabuli Germanica difficile fuerit conjicere, nisi à vallibus forte deduxeris. Sigebertus, Urspergensis, & qui hos sequuntur, ex vocabulo ignoto gravi errore fecerunt Dalmatas: quod neque Crancius neque Cuspinianus animadverterunt.

Avares, quos modo Ungaros vocamus) De Avaria, Avaris eorumque sedibus, occasione belli, quod cum Hunnis gessit Carolus Magnus, præclare Aventinus lib. 4. Jornandi de rebus Gothicis Aviri dicuntur. Paulus Diaconus libro 1. capit. 27. primum Hunos deinde Regis proprio nomine Avares nuncupatos affirmat. Historia miscella, lib. 14. Avares & Longobardos à Gepidis deducit. Legatur Bonfinius lib. 9.

Jordanus narrat) Vulgo Jornandes. Hujus extat scriptum de rebus Geticis excerptum ex historia Magni Aurelii Cassiodori duodecim libris distincta, cujus ipse meminit præfatione Variarum. Fuit Jordanus Episcopus Ravennas: vixit Anno Christi 500 Imperante Justino, ut Trithemius.

Nomine Sulza) Jordanus sive Jornandes habet Scantzia, eamque officinam gentium appellat: Plinio lib. 4. cap 13. & Solino cap. 33 Scandinavia dicitur. Descriptio ejus est apud Olaum Magnum & Jacobum Zieglerum Landawen in Scondia.

Veritus est ei tradere omnem potestatem patris) Ergo ante hac, & tum adhuc, omnis Ducum Saxoniæ potestas à regibus Francicis dependebat, quo jugo se primus Henricus exemit: Unde est, quod libera potestate regnasse dicitur. Dithmarus lib. 1. *Otthone 2. Kal Decembris carnis universæ viam intrante, sæpe memoratus juvenis in vacuum succedens hæreditatem jure, & maximam beneficii partem gratuito regis suscepit ex munere, & quod ei defuit, cum suis omnibus ægre tulit, &c.*

Moguncıacæ sedis Archiepiscopum, nomine Hattonem) Habuit Moguntia duos Antistites Hattones, utrumque insigni aliqua infamiæ nota aspersum. Posterior à muribus devoratus scribitur, propter misere exceptos & incendio perditos pauperes. Historia refertur à Bruschio & aliis, refutatur à Serario Jesuita rerum Moguntiacarum scriptore lib. 4. cap. 5. De priore hic agit noster auctor obscuros ejus natales indicans & acutum ingenium. De ingenio acuto seu potius Versipelli, & in omni malitia gnavo, conveniunt scriptores rerum Alemannicarum tomo primo, parte prima, Luitprandus lib. 2. cap. 3. Hermannus Contractus & alii. Ekkehardus Cœnobita Sangallensis de casibus, monasterii sui cap. 1. Hattonem cor regis (Conradi primi) vocat, additque præter archiepiscopatum duodecim abbatiis præfuisse: quod equidem adversatur manifeste piis Caroli Magni sanctionibus. Cum Salomone Episcopo Constantiensi primas in Imperio tenuit post regem, ut idem Ekkehardus. De reliquis infra.

Cum bellum esset Conrado, regis Conradi Patri, & Alberto) Arnolfo imperante floruere in Germania duæ familiæ, una Comitum Bambergensium, altera comitum Franciæ Orientalis. Inter eas ex parvis initiis natum est crudele & atrox dissidium, quod plurimum generosi sanguinis hausit, multisque urbibus, oppidis & vicis incendia & vastationes attulir. De eo sic Regino ad annum 897. *Ea tempestate inter Rudolfum Episcopum Wirzeburgensem & filios Henrici Ducis Albardum & Henricum magna discordiarum lis & implacabilis odiorum controversia ex paucis minimisq; rebus oritur & velut ex permodica scintilla ingens incendium oritur, ita de die in diem succrescens immensum dilatatur. Et cum de nobilitate carnis, de parentum numerosa multitudine & magnitudine terrenæ potestatis ultra quam decet se extollunt: in mutuis cædibus prorumpunt, innumerabiles ex utraque parte gladio pereunt, truncationes manuum & pedum fiunt, regiones illis subjectæ rapinis & incendiis solotenus devastantur* Hæc Regino.

Ut autem tota historia fiat illustrior & nostro aliquid lucis accedat auctori, ex Reginone utramque familiam enucleatam subjungam.

HENRICUS DUX, UT REGINO, (FORTE FRANCONIÆ) nominatur tantum: habuit in matrimonio Babam Ottonis Saxoniæ Ducis F. Henrici Aucupis sororem, quæ, ut communiter fertur, Badebergæ urbi nomen dedit. Camerarius in Chronologia Nicephoriana ex vocum similitudine nomen confictum putat,

Albertus nobilissimus Francorum Comes, ut Otto Frisingensis, exercet inimicitias cum Rudolfo Episcopo Wirceburgensi, quem auxiliantibus fratribus Adelhardo & Henrico bello potens, ipse fugatus, ex fratribus alter occumbit, alter capitur Anno 902. Qua injuria irritatus amplius Wirceburgensem Episcopum tota ditione exuit. Proditus Sinoniis artibus hierophantæ Moguntini capite truncatur 5. Idus Decembr. Anno 905.

Adelhardus in prælio, quod fratre Adelbertus commisit cum Episcopo Wirceburgio ejusque fratribus capitur & post jussu Gebehardi hostis capitis supplicio adficitur. 902.

Henricus cum fratribus contra Francos viriliter pugnans occumbit 902.

Camerarius dicto loco Adelbertum vocat comitem Palatinum Bambergensem, seu Pabergensem, ut ipse scribit. Præter Adelhardum & Henricum Urspergensis Alberto Bambergensi tribuit alios fratres, nempe Beringerum, Reinholdum & Gerhardum. Verba ejus sunt. *Anno Domini 906. Ungari à Moravis occiduntur. Beringer, Reginolt, & Gerbart germani fratres interficiuntur. Anno 907. pugna inter Adelbertum fratrem eorum & Conradum fratrem Ludovici Imper. committitur &c.* De his fratribus aliter Contractus ex editione Henrici Canisii. Anno 901. *Beringer* inquit *Reginbolf. & Gerbart nobiles, Germani fratres filii Atonis Comitis & Adelindæ, non longe à Durbaugiensi cœnobio virginum, in pago Alemanniæ Ericbgewe, à matre per ipsum tempus studiose in honorem S. Cornelii & S. Cypriani martyrum constructo, cum sororem virginem nuptum tradere molientes circumventi & occisi sunt, & à matre sua apud ipsum Cœnobium sepulti: ubi etiam ipsa, postquam Jerosolymam aliaque loca sancta causa orationis adiit & rediit, divinis intenta servitiis & animarum inhians lucris, feliciter banc vitam finiens condita est, ipsa filia virgine æquivoca sua abbatissa constituta.*

Hactenus Contractus. Camerarius Chronologia Nicephoriana ex designatione quadam stirpis Carolinæ, in veteri Codice reperta Adelberto Bambergensi tribuit parentem Widonem, Adelbertum Marchionem avum: quæ nos in medio relinquimus. Hæc enim, ut idem inquit, enucleare est plane fluctus numerare. Adelbertus Bambergensis suæ familiæ ultimus capite plexus est Tereti, ut Ditmarus nominat lib. 1. Reginoni est Tetrassa, Urspergensi Terassa, quibusdam Terres, olim ad Mœnum amnem munitissimum castrum, hodie opulentum monasterium Monachorum, de quo Christophorus Browerus antiquitatum Fuldensium lib. 2. cap. 10. Facultates & possessiones cæsi principis in fiscum redactæ inter nobiles quosdam distributæ sunt, ut Regino. Et tantum de familia Bambergensi, sequitur altera Comitum Franciæ & Wedroviæ.

Conradus Comes Franciæ, exauctorato Poppone Comite Hennebergio, fit Dux Thuringorum, sed sponte resignat. Apud Frislariam Hassiæ Urbem cum Adelberto Bambergæ Comite confligens multis vulneribus confossus occumbit. Cadaver à con-

Gebhardus homo sanguinarius Adelhardum Comitem Bambergensem in pugna captũ immisericorditer capite truncari jubet: ipse occumbit in bello Ungarico Anno 910. ut continuator Reginon. Uxor ejus Oda, fi-

Rudolfus Antistes Wirzeburgius homo turbulentus, temerarius planeque stultus, caussam præbet bello inter Comites Bambergenses & suos fratres. Ab Adelberto Bambergensi ejicitur Episcopatu 903.

Eberhardus in prælio cum Adelberto Comite [illegible]bergensi ej[illegible] fratribus commisso multis confoditur vulneribus & inter cadavera cæsorum semivivus repertus domum reportatur pauloq; post moritur

juge & filiis Wilenbergum deportatum tumulatur Anno 905. 3. Kal Martii.

lia Ottonis Comitis, Vidua Suentibaldi sive Suentipolchi Arnolfi Cæsaris filii.

Otto Hermannus

obiit publico suorum gaudio 908. Bruschius perperam nominat Lantgravium Thuringiæ, ea enim dignitas primum cœpit sub Lothario Saxone Imp.

ritur 902. Conjunx ejus & filii ab Alberto Bambergico tam feudis, quam patrimonio exsuuntur & ultra Sylvam Spesshart propelluntur.

Conradus ejus nominis primus Rom. Imper. suasu Ottonis Saxoniæ Ducis eligitur, cujus filio malam tamen refert gratiam. Ab Ungaris annua pensione pacem redimens, ad debellandos Imperii Principes se convertit. Moriturus Henricum Ducem Saxoniæ successorem designat, eique per fratrem insignia imperii transmittit. Continuator Reginonis hoc eum exornat elogio: Cunradus Rex obiit, vir per omnia mansuetus, prudens & divinæ religionis amator.

Eberhardus Dux Franconiæ Orientalis, cum Henrico Rixoso Bajoariæ & Giselberto Lotharingiæ Ducibus adversus Ottonem Magnum conspirans in acie cadit ad Andernacum oppidum, de quo infra plura.

Ingressus civitatem Adelberti sub jure jurando spopondit, aut ei pacem cum rege facturum, aut incolumem loco suo constituturum.) Post Witichindum eadem tradunt Luitprandus lib. 2. cap. 3. Ditmarus lib. 1. Frisingensis Chron. lib. 6. cap. 15. Gothfridus Viterbiensis Chronici parte 17. ubi Hattonem hunc Ottonem nominat, Marianus Scotus lib. ætate 6. Conradus Urspergensis, Sigebertus & alii.

Hac igitur perfidia quid nequius?) MS. Codex legit *iniquius*. Viterbiensis historiam ita claudit. *Si autem Hatto archiepiscopus, qui pro salute regni hoc fecisse asseritur, in hac caussa peccaverit, non meo, sed auditorum judicio reservetur. Ego tamen si fecissem, æstimarem, me etiam Saracenum conducendo peccasse.* Otto Frisingensis narrationi hæc subjungit. *Judicent de hoc sacerdotis facto alii quod velint, & tanquam pro regni utilitate commissum tueantur: ego omnino nullius emolumenti gratia, non solum quemlibet Christianum fraude circumvenire, sed etiam in corde, & corde in causa capitali loqui non debuisse arbitror Episcopum.* Alciatus Com. in l. Boves ff. de verb. signif. hujus historiæ mentionem faciens, sic claudit: *Dignus perpetua nota sacerdos, qui ignoraverit fraude perjurium astringi, non solvi.*

Quid melius eo consilio, quo discordia dissolveretur) Atqui mala non sunt facienda, ut bona inde proveniant.

Fecitque ei torquem auream fabricari) En tibi alterum summi in Germania Pontificis flagitium, exitiale orbi Christiano, si malitia eos habuisset successus, quos habuit conatus. Repetit historiam Ditmarus lib. 1. Sigebertus Gemblacensis, Albertus Stadensis, Crancius Sax. lib. 3 cap. 1.

Burchardum & Bardonem, quorum alter Regis gener erat) Intelligitur Burchardus, de quo Regino lib. 2. quod ducatum Thuringiæ gubernandum acceperit. An vero Conradi Imp. sororius vel filiæ maritus fuerit, liquidum non est, ob ambiguam vocis *gener* significationem.

Hatto autem videns suis calliditatibus finem impositum, nimia tristitia ac morbo) De morte Hattonis variant scriptores. Annales Alemannici tomo primo, part 1. Italica febre confectum volunt. Ditmarus repentina morte extinctum. Witichindus fulmine ictum. Compilatio Chronologica, à Dæmonibus in puteum ignis in monte Ætna vivum præcipitatum, simulque vocem in aere auditam, recitantem hunc versiculum.

Sic peccata lues, sicque ruendo rues.

Postremum hoc repetit Brúschius in historia Episcoporum Moguntinensium.

Appropians urbi, quæ dicitur Heresburg) De hac urbe, ejusque Idolo totius Saxoniæ tutelari, diximus prolixe in nostra Irminsula, quo lectorem remittimus.

Ubi ille tantus infernus esset) Mimorum jocosam Cantilenam hisce Jambis dimetris expressit Georgius Fabricius Originum Saxonicar. lib. 2.

Quis

Quis orcus usquam tam capax
Rictu profundo? Franca qui
Tot contineret millia.
Unus dies quos abstulit,
Pugnante forti Saxone.

Urbis quæ dicitur Grona) Non intelligit oppidum Gronaw agri Brunsuicensis, multo minus Gruningam Episcopes Halberst. oppidulum, ut Fabricius opinatur: sed arcem Gronde ad Visurgim antiquis scriptorib. non ignotam. Urspergens. & Crancius scribunt Gruona, diplomata veterum Imp. Grunonaha. Habitasse illic unum ex quinque Palatinis Saxoniæ docuimus in nostra Irminsula: Gronovium oppidum instauravit Sigfridus ex Dynastis Querfurdensib. Episc. Hildesianus, Colonis pagorum Empen, Leie & Beke in locum Leina fluvio undiquaque cinctum migrare jussis, cui jure civitatis donato ab amœnitate agri pascuorumque frequentia nomen fecit Grenaw / Anno Christi præter propter 300.

* Non possum probare, quæ Avus meus & hic, & in libello de Irminsula Saxonica scribit, unum ex Palatinis quinque Saxoniæ habitasse in *Gronde* ad Visurgim, sed potius arbitror Castellum *Grone*, prope Gottingam, sedem fuisse Palatini, quod illo tempore, quo Fridericus I. Imp. contra Henricum Leonem exercitum in Saxoniam duxit, destrui cæptum est.

Thiadmarus ab Oriente) Hunc Fabricius in Originibus putat fuisse Burggravium Rorbeccensem, Ditgremi Comitis Wetinensis F.

Rex autem profectus in Bajoariam dimicavit cum Arnulfo.) Germani historici Arnoldi & Arnolfi nomina confundunt: Unde hic utroque appellatur. Filius fuit Luitbaldi Orientalis Bajoariæ Ducis ab Ungaris cæsi, ut continuator Reginonis ad annum 911. Mali cognomento à Monachis & sacrificulis annalium scriptoribus dehonestatur, forte quod eorum avaritiam, petulantiam & libidinem nonnihil represserit. Tragicam ejus mortem inculcat Andreas Presbyter Chronico Bavariæ, & Metellus Monachus Tegerseensis in Bajoaria Quirinalibus, ubi hoc subjicit ejus epitaphium:

Vivus pollebam faciens quæcunque volebam:
Innibilor sub humo, sic erit omnis homo.

Aventinus lib. 4. Virum prudentem, pacis ac belli artibus juxta præclarum fuisse & honesta morte obiisse scriptum reliquit. Conjugem habuit Gerbirgam, ex qua ei filii Eberhardus, Arnulfus & Hermannus: filia una Juditha sive Jutta, uxor Henrici ex Comite Saxonico Ducis Bavariæ. Arnulfus excessit ex hac vita anno Christi 937. Ut idem Aventinus.

Ibi, ut quidam tradunt, vulneratus revertitur) Non memini me apud quenquam scriptorum historiæ Germanicæ legisse, Conradum è vulnere accepto mortuum: neque de eo quicquam apud Cuspinianum antiquitatis investigatorem diligentissimum. Famam apud Saxones increbuisse patet e Chronico rithmis contexto, quod de obitu Conradi I. Imperatoris hæc habet.

Dha nach der König Vorgenant
Von dho hin an Beyerlandt
Mit viel grosser Ritterschapht /
Vph Hertogen Arnulphe der ihm mit Krapht
Ouch geghen turste kommen.
Dha wart der König / han ich vernomen /
Verhowen und gar vorwund /
Dar her zu lande ungesunt
Quam / und ir starph an kurtzen tagen.

Vocat fratrem, qui eum visitandi gratia adierat) De hac re ita Ekkehardus junior Monachus Sangallensis de casibus monasterii sui cap. 5. *Chounradus rex virili prole carens, Eberhardum autem fratrem habens ad regni gubernacula, si sibi superviveret, aspirantem: sensit enim nec regno virtute quidem habilem, nec populo moribus acceptum rogantemque cum ipse jam senesceret, ut se populo commendaret, sæpe frustravit. Incipiens autem mori clam loquitur fratri: video, ait, germane mi, & semper vidi, te à populo nolle accipi, ideoq; quod sæpe rogaras, ne te contristarem, tacite distuli. Consilium autem meum*

si nunc

si nunc feceris, ut in Deum spero, inglorios us non eris: Est in Saxonia, cui neminem in regno æquiparem scio Henricus quippe Comes, Mathilda conjuge clarus. Sumens ergo Coronam & sceptrum nocte dieque accelera ad ipsum, teq; & regnum ei meis verbis in manus dato, & mei memores fore ambos rogato. Fecit igitur ut Rex jusserat, veniensq; secretum comitis petit alloquium. Eliminatis omnibus, ipse ostium clausit, chlamideq; exsuta ad pedes viro corruens, nimis stupenti, coronam & Sceptrum detegit, & quæ jussus est, narrat. Cum ille inter cætera, si secum in fide, qua dixerat, sentire vellet, omniaq; quæ tanto decerent factu-rum spoponderat. Hæc ille. Luitprandus lib. 2. cap. 7. rem gestam ita narrat. *Septimo deniq; regni sui anno, vocationis suæ ad Dominum tempus cognovit. Quumq; memoratos principes se adire fecisset, solummodo Henrico non præsente ita convenit: Ex corruptione ad incorruptionem, Ex mortalitate ad immortalitatem vocationis meæ tempus agnosco, & ut cernitis præsto est; proinde pacem, concordiamq; vos sectari etiam atq; etiam rogo Me hominem exuente, nulla vos regnandi cupiditas titillet, nulla præsidendi ambitio inflammet. Henricum Saxonum & Thuringorum Ducem prudentissimum regem eligite, dominum constituite. Is enim est & scientia pollens, & justa severitatis censura abundans. His itaque prolatis, propriam coronam non auro, quo cujuscunq; pene ordinis Principes pollent, verum gemmis preciosissimis non solum, inquam, ornatam, sed gravatam sceptrum & cuncta, quæ regalia sunt indumenta, in medium venire præcepit, ac prout valuit, hujusmodi verba effudit: hæredem regiæq; dignitatis vicarium regalib. meis ornamentis Henricum constituo, cui ut obediatis, non solum consulo, sed & oro. Quam jussionem mox sequitur interitus, & interitum est obedientia prosecuta. Ipso namque mortem obeunte memorati principes coronam cunctaque regalia indumenta Henrico Duci contulerunt, atq; ut rex Conradus dixerat, cuncta per ordinem narraverunt. Qui regiæ dignitatis culmen & prius humiliter declinavit, & paulo post non ambitiose suscepit.* Hactenus Luitprandus.

His insignis, lancea sacra, armillis aureis cum chlamyde) Quæ (Græcis sunt βασιλικά, κειμήλια, ἐπίσημα καὶ σύμβολα) suo tempore regalia fuerint insignia, quidque singula significent declarat Gothfridus Viterbiensis Chronici parte 19. De iisdem & quibus ceremoniis Romanorum Rex in Germania inaugurari solitus sit, præclarè explicat Chronicon magnum Belgicum in historia Wilhelmi Comitis Hollandiæ electi Rom. Regis; videatur Aventinus libr. 7. deniq; Joan. Sleidanus Commentar. lib. 2. de Coronatione Caroli V. Imp.

Sepeliturque in civitate sua Wilinaburg) Eundem locum emortualem Conradi Imp. habet Conradus Abbas Urspergensis. Apud Ditmarum Merseburg, in edito exemplari lib. 1. fit mentio exequiarum defuncto Imperatori Limburgi factarum: verum in codice MS. legitur Vilini, quod aliquo modo ad Wilinaburgum accedit. Reginonis Continuator ponit Fuldam, cum quo facit Marianus Scotus lib. 3. Videatur Christophorus Browerus Antiquitatum Fuldensium lib. 2. cap. 7. ubi πανυ πεϱὶ τούτου.

Pacem fecit, amicitiam promeruit quam fideliter.) Eberhardus Francus sine dubio constans permansisset in amicitia cum principibus Saxonicis colenda, nisi aversus fuisset à Giselberto Lotharingo, quod innuit Ekkehardus Sangallensis eo loco quem supra adduximus; ubi hæc verba subjungit. *Sed postea Lotharingorum Kisilbertus Ebur-hardum castigatum cur honorem suum alieno dedisset, Regi Saxonico rebellare secumq; sentire persuasit.*

Cumq; ei offerretur unctio cum diademate à summo Pontifice) Marianus Scotus lib. 3. ætat. 6. *Post Papam secundus habetur Moguntinus Archiepiscopus usq; in hodiernum diem.* Joachimus Vadianus de Collegiis monasteriisq; Germaniæ veteribus. *Constat antiquos Germaniæ Episcopos summa semper dignitate præcelluisse, partim quidem, ob indulgentem principum, omnia illis honorifice deferentium, voluntatem, partim etiam propter existimationem, quam doctrinæ & pietatis nomine sibi conciliassent. Qua de re vulgo non solum Episcopi & Archiepiscopi, sed etiam pontifices, ac summi quidem, vocati sunt, cum hodie Romano Episcopo prope soli id nomen ceu κατ' ἐξοχὴν tribuatur, vulgatissimum ante Præsulibus omnibus, præcipue autem Moguntiacensi (de nostris enim loquor) cui summus inter Germaniæ Episcopos honos habitus est, & post eum Treverensi & Coloniensi.* Vide præterea quæ ad hunc locum commentatur Bartholomæus Schobingerus Ictus, tomo tertio rerum Alamannicarum.

Herigerus erat) Ditmarus lib. 1. *Episcopalis unctionem benedictionis ab Herigero Archiepiscopo*

chiepiscopo exhibitam antecessorum more priorum, non desideravit, nec suscipere voluit sed prorsus ad hoc indignum se affirmavit. De Herigero Archiepiscopo, Pii nomen adepto, vide Bruschium & Serrarium in historia Antistitum Moguntinensium.

Burchardum Alemanniæ Ducem) Erchingero, qui Ducatum Alemanniæ, sive Sueviæ, occuparat, jussu Conradi regis ejus nominis primi decollato, suffectus est Sueviæ principum assensu Dux primus Burchardus, gentis illius nobilissimus & virtutum dote probatissimus, verba sunt Ekkehardi Junioris lib. de casibus monasterii Sangallensis cap. 1. Ducatu potitus Burchardus degeneravit in tyrannum, etenim & Conrado primo Imp. & Henrico Aucupi rebellavit. Ut genero Rudulfo Burgundionum regi contra Berengarium opem ferret, Italiam ingressus est, ibiq; Novaria Eporegiam descendens per insidias trucidatur anno 926. Ut Hermannus Contractus. Avaritiam ejus, imo sacrilegia notat Hepidanus monachus Sangallensis lib. 1. de vita Wiboradæ virginis cap. 30. In antiquitatibus Alemannicis tomo 2. parte 2. scribitur interemptus anno 925. Indict. 4. 2. Idus Novembr.

Videns autem Arnulfus, quod resistere regi non sufficeret) Quomodo Henricus Auceps Cæsar Arnolfum (aliis est Arnoldus) de lenifica oratione à bello ad pacem deduxerit, exponir Liutprandus lib. 2. c. 7 Concessit Imperatorei, quod ipsius majores non habuerant, nempe ut totius Ducatus sui Bajoarici Pontifices suæ ditioni haberet subjectos, unoque defuncto fas haberet alterum surrogare.

Bellum famosum actum est in Phontinith.) Prælium hoc commissum est an. 841. 7. Kal. Julii, tanta utrinque cæde facta ut nunquam ea ætas tantam stragem in gente Francorum antea editam meminerit, ut annales Francic. Nomen loci non eodem modo scribitur Nithardus lib. 2. Fontaneum: annales Francici villam Fontinatam: Odorannus monachus Fontanetum: Regino ad annum 842. Fontanedum: Lupoldus de Babenberg de juribus regni. Fontanith appellat. De dissensionibus filiorum Ludovici Pii Imper. exstant quatuor libri Nithardi Angilberti F. editi à Petro Pithœo.

Ex Orientalibus Francis) Agnoscit eosdem Otto Frisingensis Chron. lib. 6. capit. 18. Regio ipsa Orientalis Francia inculcatur ab Annalibus Francicis ad Annum 824. Ditmaro lib. 6. auctore historiæ belli sacri edito à Reinero Reineccio lib. 1. cap. 24. Ottone Frisingensi lib. 6. cap. 2. 6. 7. 8. & 16. Antiqua Francia dicitur ab anonymo scriptore vitæ Caroli Magni, quem edidit Henricus Canisius. Vide lib. 1. capit. 25. lib. 2. cap. 16. Eandem appellationem reperias apud Aventinum libro 3. Teutonicam Franciam vocat Henricus IIII. Imperat. diplomate fundationis monasterii Gotsaw dato Anno 1060. Item Lambertus Schafnaburgensis. Complexa fuit Bajoariam, Sueviam, Saxoniam, Thuringiam, Frisiam; ut idem Frisingensis lib. 6. cap. 11. & inde Gothfridus Viterbiensis. Cum quibus consentiens Rhenanus lib. 1. rerum Germanicarum sic ait: *Francia Germanica totum regnum Germanicum complecti cœpit quod hodie Romanum Imperium appellatur.* Verum annales Francici anonymo auctore ad annum 820. & 823. Franciam orientalem à Saxonia Bajoaria & Alemannia discernunt. Secundum hos erit regio illa Germaniæ, quam hodie Franconiam indigitamus, vocabulo, ut Althamerus in Tacitum annotavit, novitio: Exstat tamen apud Adamum Bremensem lib. 1. cap. 8. Sigfridum presbyterum lib. 1. Gobelinum in Cosmodromio ætatis 1. cap. 7. ætatis 6. cap. 18. De eodem Crancius Saxon lib. 2. cap. 1. *Francia Germanica nunc per injuriam appellatur Franconia, cum verum illi Galli abstulerint. Servant tamen nonnulli scriptores illi provinciæ suum nomen & honorem, ut Franciam vocent Orientalem &c.* Trithemius lib. 1. compendii annalium Franciam hanc orientalem primum pagum Moingaw, deinde Franciam dictam affirmat. Rhenanus lib. 1. rerum Germanicarum scribit etiam Austrasiam appellatam, unde colligo auctori anonymo vitæ Ludovici Pii ejus incolas Francos Australes nominari.

Francorum Galliam inhabitantium) Intelligit Francos Occidentales, ut Frisingensi in Chronico lib. 6. cap 8. & 10. appellantur. Franciæ occidentalis meminit Ausonius eidyllio 9. & Panegyricus incerti auctoris dictus Const. Imp. Hanc Luitprandus lib. 1. cap. 6. & continuator Reginonis ad annum 939. Galliam Romanam appellant, quod homines Romane ibi loquerentur. De hac Aventinus lib. 2 *Gallia, Lugdunensis & Belgica præreptæ sunt Romano imperio & in Germaniam translatæ: hasque nostrates* [illegible]

Francon-

Franconreich, hoc est, Francorum Imperium, regionem vero Germaniæ, unde Franci profecti sunt, Franconland hoc est, Francorum patriam vocare solent, quod hic nati sunt, illic imperent. Gallicos istos Francos Lupoldus de Babenberg cap. 3. de Juribus regni & imperii, & Æneas Sylvius de statu Europæ sub Friderico tertio Imp. cap. 31. non Francos, sed Francigenas appellandos censent. Paulus Diaconus historiæ miscellæ lib. 17. Gallos minores appellare videtur, nam Arbogasten Ducem & parricidam Valentiniani 2. Cæsaris, quem ibi à gente illa propagat, alii Francum faciunt. Gothfr. Viterbiensis parte 17. Occidentalem Galliam inter Ligerim & Sequanam fluvios, olim Gaudianam (Sigfridus presbyter lib. 1. legit Caudiana) vocatam, sed à Carolo Marcello Caroli Magni avo Franciam vel Francigenam appellatam affirmat. Addit Rhenanus Franciam Romanam Neustriam sive Westriam dictam, id est, occidentale regnum. Et hactenus de Francis tam Orientalibus quam occidentalibus, quam dissertationem claudam loco ex Chronico Sigfridi, qui sic habet: *Carolus Martellus, Francos in duas partes divisit, partem illam in qua Sequana & Lygeris, quæ Gaudiana dicebatur, currunt, Franciam & populos Francigenas, id est, à Francis genitos, appellavit, & in Teutonico Kerlingen idiomate suo: alteram vero partem in qua Rhenus currit, Franconiam, cujus populi Franci dicuntur.*

Odo vir fortis & prudens.) Chronicon Laurisheimense Udonem vocat. De Odone alii aliter sentiunt, derivant enim à Witichindo, cujus genus ad Witichindum Magnum qui cum Carolo M. bella gessit, pertineat. Sed utrumcunque probaris, hoc tamen verum relinquitur, Hugonidas non, ut aliqui fingunt, Gallicæ, sed Germanicæ originis esse.

Imperiumque Domini sui gratia Imperatoris Arnulfi obtinuit) Regino ad ann. 895. *In eodem placito (Wormatiensi) Otto Rex (Franciæ) cum magnis muneribus ad Arnolfum venit, à quo honorifice susceptus, omnibus impetratis, pro quibus venerat, in regnum revertit.*

Robertus filius Odonis ab exercitu Caroli occisus est) Regino ad annum 922. *Suessionis inter Rudbertum & Carolum tanta pugna commissa est, ut pene ex utraque parte victores essent. Carolus tamen ori sacrilego Rudberti ita lanceam infixit, ut diffissa lingua cervicis posteriora penetraret.*

Misit & dolo eum cepit, posuitque in custodia publica) Heribertus Comes Virmanduorum infando scelere dominum suum regemque Franciæ Carolum dolo captum, vinculisq; irretitum Paroviam devexit, tenebroso recludendum domicilio, Fragmentum historiæ Franciæ apud P. Pithœum. Continuator Reginonis affirmat Carolum captum esse anno 924. Vide præterea Chronicon Frodoardi ad annum 921.

Quidam de Lotbariis, nomine Christianus) Vide Sigebertum Gemblacensem ad annum 927.

Giselbertum cui principatus regionis paterna successione cessit) Giselbertus, ut cum Witichindo Ditmarus & Contractus scribunt (nam Roswithæ Poetriæ est Gisbertus: Luitprando Cremonensi Gilibertus, Schafnaburg. Gisilbertus: Frodoardo & Sigiberto Gislebertus, Hepidanno monacho in annalibus Kisilbertus) patrem habuit Regnerum Comitem Montensem, & matrem Aluradam. Ex Comite Lotharingiæ à popularibus, repudiato Carolo Simplice, Francorum rege, eligitur Dux. Potentiæ confisus rebellavit Conrado Imp. anno 914. verum sapientia & fortitudine ejus repressus est. Plura inferius.

Desponsata sibi filia Gerberga.) Nuptiæ celebratæ sunt anno 929. Suffocato in aquis marito Gerberga nupsit Ludovico regi Franciæ 939. ut Continuator Reginonis. Epitaphium ejus conservavit Pithœus, quod subjiciam:

Francorum specimen, Francis memorabile nomen,
Hoc regina sacro Gerberga locatur in antro.
Grandis honor regni, cui vita monastica cordi,
Hecera Remigio sua rerum contulit almo.
Sol quintus Maii vidit quam crine resolvi.
Remigii meritis cui detur vita perennis.

Item.

Regnum stirpe sata, rebus specieque beata,

fure ſuperlata Francis Gerberga vocata.

Robertus Gaguinus lib. 5. cap. 6. Eugebertham vocat.

Tertium Brunonem, quem ſummi Pontificis ac Ducis magni vidimus officium [illegible] *tem.)* Bruno Henrici Aucupis F. natu minimus, quarto ætatis ſuæ anno Baldrico Trajectenſium Epiſcopo (quem Ditmarus ſupra octoginta, Gerhardus Noviomagus undeſexaginta annos præfuiſſe volunt) erudiendus traditur: in cujus contubernio cum prima Grammatices rudimenta mediocriter percepiſſet, Prudentium poetam Chriſtianum legere à præceptoribus juſſus eſt: cujus carmen adeo ei arriſit, ut auctoris lectione ſatiari non poſſet. Reliquorum præterea poetarum, hiſtoricorum, philoſophorum ac ſacrarum literarum lectione non minus delectabatur. Nullum deniq; erat ſtudiorum liberalium genus vel in Latina & Græca lingua, quod ipſius captum excederet. Ditmarus Merſeburgius ſcribit lib. 2. ſacerdotem quendam fuiſſe ecſtaticum, cui ſomnianti viſus ſit Chriſtus pro tribunali ſedens: adductum autem eſſe Brunonem archiepiſcopum & ob nimium philoſophiæ ſtudium accuſatum, qui cum ſup[illegible] lex jaceret & pronus, ſurrexiſſe Paulum Apoſtolum, cauſamq; pro eo dixiſſe & o[illegible]iſſe. Commentum quidem ridiculum & inane, ſed quod teſtimonio eſt doctrinæ Brunonis & diligentiæ: Roſwitha poetria de ejus eruditione conſentit:

At Chriſtus patris ſapientia vera perennis
Tyronem refovendo ſuum Clementius iſtum
Ipſi dona dedit tantæ præclara ſophiæ,
Quod non eſt illo penitus ſapientior ullus
Inter mortales fragilis mundi ſapientes.

Atque hæc cauſa fuit cur Otto Imp. ei de dignitatibus eccleſiaſticis m[illegible]re p[illegible]viderit. Etenim anno 947. nominatur Abbas: interfuit tum cum nonnu[illegible] al[illegible]s Archiepiſcopis & Epiſcopis Synodo Virdunenſi, de qua Frodoardus in Chronico. Ex annalibus monaſterii Laurishemenſis conſtat Brunonem ibi per annos quatuor [illegible]batis munus ſuſtinuiſſe. Colonienſem Archiepiſcopen indeptus eſt Anno 95[illegible] [illegible] idem Frodoardus & continuator Reginonis. Qua dignitate non contentus poſt q[illegible]n[illegible]ep[illegible]nium Ducatum Lotharingiæ à fratre Auguſto ſibi committi paſſus eſt. Inſolens hoc erat & nunquam antea in Germania auditum. Primi enim ejus Epiſcopi, Italicis Gallicisq; ſimiles, nec dominia ulla, nec imperia vel mera vel mixta, affectaban[illegible] memores utique doctrinæ Chriſti qua regnum ejus vel hac in parte ab imperio & gladi[illegible] ſeculari ſeparavit. Sed ſortis ſuæ & officii ſeſe admonentes, hoc ipſum eſſe satageb[illegible]nt[illegible] quod dicebantur. Exemplum Brunonis ſecuti poſtmodum ex Prælatis alii, religione neglecta deſertaque ad dominatum & imperium ſeſe converterunt, ſimiliores facti ſatrapis, quam ſacerdotibus. Hinc locus de Epiſcopo Wirceburg. apud Adam[illegible]m[illegible]menſem lib. 4. Cap. 5. Hinc Adelberti Archiepiſcopi Bremenſis ſtudium comitum [illegible]riſdictionem exterminandi. Æmilius Veronenſis hiſtoriæ Francor. lib. 9 ſcri[illegible] Brunonem inſolenter archiducis appellationem ſumſiſſe: à quo non recedit monach[illegible] Nuſſienſis in Chronico Belgico magno. Ineptum vero eſt, quod Witichindus [illegible]runonem exemplo Samuelis excuſare nititur. Longè enim alia ratio erat vocatio[illegible]s Samuelis quam Brunonis, quem & filii Dei mandatum expreſſum diſertumque & [illegible]taria Synodorum decreta, Imperatorumque Sanctiones ſalutares, pia de[illegible]que [illegible]rioris ſeculi Epiſcoporum exempla ab omni gubernatione politica avocabant. A[illegible]tavit Aventinus hunc Epiſcopum fratris Auguſti auctoritate fretum, inter p[illegible]os fuiſſe, qui reipublicæ munia obierint, cum hactenus Epiſcoporum ſtudium [illegible] ſacras literas docere. In adminiſtratione tam Eccleſiaſtica quam politica op[illegible]do [illegible]vus fuit & induſtrius: etenim diœceſis ſuæ libertatem, poſſeſſiones, æd[illegible] [illegible], quibus potuit modis, potuit autem multis, auxit, amplificavit, ſtabilivit. Brem[illegible]ſem Epiſcopum jurisdictioni Eccleſiæ Colonienſis ſubjicere conantem repreſſit A[illegible]dagus archiepiſcopus Hamburgenſis, uſus opera Erponis Diaconi, qui poſtea [illegible]ctoritate Ottonis Auguſti Verdenſis antiſtes declarari meruit. In Lotharingia Bruno latrocinia compeſcuit, rebelles domuit, & quietem ociumque reſtituit. Ex[illegible]pl[illegible]m inſignitæ ingratitudinis, qua ergæ fratrem Auguſtum præclare de ſe merentem inconſulto conſilio uſus eſt, quibuſque modis malo gliſcenti tempeſtive remedium inventum ſit, exponit Ditmarus lib. 2. repetit inde Georg. Fabr. Origin. Saxon. lib. 3. Vi-

vendi

vendi finem fecit compendii 5. Idus Octobris an. 965. ut continuator Reginonis, cum duodecim annos in Episcopatu egisset. Defuncti corpus Ditericus Episcopus Metensis agnatus Coloniam deportari, inque Cœnobio S. Panthaleonis humari curavit. Vitam Brunonis archiepiscopi descripsit Rogerius Monachus Corbeiensis Saxo, ut Sigebertus & Trithemius. Meminit vitæ descriptæ Ditmarus, sed auctorem reticet. Fuit in manibus collectorum historiæ Ecclesiasticæ Magdeburgensis, qui inde Brunonis archiepiscopi epitaphium exscriptum recitant, quod addo.

Fundite corde preces, lacrymarum fundite voces:
Ecce pater patriæ conditur in silice.
Regia progenies terras memoranda per omnes,
Bruno pacificus, vir bonus atque pius.
Archos Antistes, cui clara Colonia sedes:
Visus erat cunctis carus ubiq; suis.
Offendit tenebras lux vivacissima terras:
Invida lingua tacet laus modo vera placet.
Non fuit hic mundus tam raro munere dignus:
Raptus ab hoc ævo jam fruitur Domino.
Idibus Octobris quinto Præsul duodenus
Vitæ concessit spes comes alma fuit.

Elogia ejus exstant permulta. In curia Romana cum per Hadamarum abbatem Fuldensem Epistolam suam Synodicam, in qua & fidei & Electionis suæ rationem reddidit, eo mitteret, appellatus est consors & concivis apostolorum, princeps & propagator Domini præceptorum. Levoldus Norrhofius in Catalogo archiepiscoporum Coloniens. manuscripto hæc de eo habet: *Vicesimus quintus Bruno sub Ottone primo, ejus fratre, sedit annos 12 qui dilectus Deo & hominibus fortis in bello, magnus in Pontificatu, quasi sol effulgens in Ecclesia Coloniensi, in conspectu regum & principum magnificatus. Nam Imperatore fratre suo in Italia pro disponenda republica moram faciente, Galliæ & Germaniæ tutelam & procurationem suscipiens, eandem prudenter ac strenue administrabat, hostes reprimens, discordes pacificans, paci potissime subditorum invigilans & saluti. Unde Ducem Lotharingiæ, quæ à Rheno usq; ad Mosam extenditur, rebellantem cœpit. Cui Imperator reversus ipsum Ducatum abjudicavit & abstulit, & dicto fratri suo Coloniensi Episcopo ob suam petitionem & magnificentiam suisq; successoribus & archiepiscopis in perpetuum concessit.* Hæc ille. Adamus Bremensis l. 2. c. 3. forte lapsu memoriæ Brunonem Ottonis M. filium vocat, quod cum veritate historica pugnare, ecquis nostrum ignorat?

Aliam quoque filiam) Glaber Rudolfus histor. lib. 1. cap. 4. Hadviden vocat, Cuspinianus Adelheidam. Frodoardus ductam scribit Anno 938.

Erat namque ipsa domina regina filia Thiadarici.) subjiciam stemma ex historicorum & diplomatum fide concinnatum.

Tidericus Comes de Aldenborg, ut Gobelinus in Cosmodr. ætatis 6. cap. 47. de Ringelheim, ut Crancius Saxon. lib. 3. cap. 2. cum Gobelino faciunt Ertwinus in Chronico Osnaburgensi & Schiphowerus in annalibus Oldenburgicis MS. Witichindus monachus Thidericum arcessit à stirpe Witichindi M. Saxonum exregis, lib. 1.

Reinhildis uxor Tiderici, ut Ditmarus lib. 1.

Rupertus, archiepiscopus Trevirensis, ut Chronicon Belgicum magnum pag. 76.	Witichindus.	Immod fundator monasterii Ringelheimensis condidit arcē, quam de suo nomine Immodshusam appellavit, hodie Imshusen, paret nobilibus Steinbergiis	Reginbertus pugnavit contra Danos, eorumque incursiones repressit, Witichindus Monachus.	Mechtildis uxor Henrici Aucupis.

Volcwart.	Immeth, sive Sibeth. Immodus.	Emmiholt prima Abbatissa Ringelheimensis.

 Ab

Ab Immodo Juniore orti sunt Immedingi, quorum genus ut clarissimum celebrat Adamus Bremensis, & ex eo prodiisse scribit Unwanum antistitem Hamburgensem, ex hereditate divitem lib. 2. cap. 33. Abbas Urspergensis & ejus compilator Albertus Stadensis eandem tribum Immidingiam egregiam & inclytæ Ottonum stirpi vicinam affirmant. Wilhelmus Nangius scriptor Gallicus toto cœlo errans Mechtildin, Aucupis conjugem, filiam facit Ludovici junioris, Cæsaris Arnolfi Imper. neptem, eique sororem tribuit Placidiam, Conradi primi Cæsaris uxorem.

Iterum Ungari totam Saxoniam percurrentes) De hac Ungarorum in Saxoniam irruptione loquitur Adamus Bremensis lib. 1. cap. 46. *In diebus suis Ungri non solum nostram Saxoniam aliasque cis Rhenum provincias, verum etiam trans Rhenum Lotharingiam & Franciam demoliti sunt.* Repetit eadem Albertus Stadensis & annum 921. apponit. Gobelinus in Cosmodromio ætatis 6. cap. 47. scribit, illustre cœnobium monialium apud Hervordiam Westphaliæ urbem tum destructum fuisse. Perantiquum fuit hoc cœnobium conditum tempore Caroli M. anno 789. admittente Witichindo Saxonum rege, sumptu & studio Wolderi Comitis ejus loci paternam hæreditatem ædi sacræ impendentis.

Urbis Werlabon) Intelligit Werlam Westphaliæ urbem tunc Ducum Saxoniæ, hodie Episcopatui Coloniensi subjacentem.

Inde regnante Ludovico Imp. translatæ sunt in Saxoniam.) De translatione S. Viti in Saxoniam extat legenda, quam Witichindo adjunximus. Qua occasione idem ex Saxonia ad Rugianos in Mari Balthico penetrarit, ibique Jovis optimi maximi honores promeruerit, exponit Helmoldus. lib. 1. cap. 6. qui idem hoc idolum lib. 2. cap. 12. Zuantevit appellat. Vide plura apud Crancium in Wandalia lib. 2. c. 25. lib. 3. c. 3. lib. 5. 11. & 12. Legenda S. Ottonis Pomeranorum apostoli lib. 3. cap. 6. alium propinat Pomeranorum Deum, Hologastæ cultum, cui nomen Serovitus, officium res bellicas felicitate, qui sine dubio à S. Vito degenerante promanavit.

Colito itaque tantum patronum) Scenæ suæ serviens auctor monasterii Corbeiensis patronum S. Vitum Mathildæ reginæ, cui hanc historiam dedicavit, commendat, utque eum reverenter habeat, amica apostrophe hortatur.

Vilia autem nulla extra urbes fuere mœnia) Urspergensis abbas, qui hæc ex Witichindo exscripta suo inseruit Chronico, hoc modo legit: *Vilia aut nulla extra urbem erant munia.* rectius ut puto. Gobelinus eadem pene repetens addit. *Et mandavit* (imperator) *quod senior inter fratres quoscunque deberet esse in exercitu regis & propter hoc ipse tolleret patris exuvias, inter quas arma maxime reputabantur. Et inde vulgo* Herewede *adbuc nominantur.*

Hevelli) Hevelli Slavi sedes habuerunt ad Havelam Marchiæ fl. quem Annales Fuldenses ad annum 789. Habolam vocant. Ditmarus Hevellungs Helmoldus lib. 1. cap. 2. Helveldes nominat, & eosdem dicit cum Herulis.

Brennaburg) Expeditio hæc incidit in annum 928.

Adversus quam jam olim) Hunc locum præclare illustrat Ditmarus statim in initio libri primi, his verbis: *Henricus nobilissimo Ottonis & Hatui stemmate editus, ut arbor occulta excrevit à puero, & ut bonæ indolis gradatim enituit tyro, sicut flos in vere novo. Isq; à patre suo in provinciam, quam nos Teutonice Deleminci vocamus, Sclavi autem Glomaci appellant, cum magno exercitu dimissus, devastata eadem multum atq; incensa victor rediit. Sed qualiter pagus iste nomine hoc signetur, edicam. Glomazi fons est &c.* Hic locus in editione Ditmari Reinecciana mutilus est, desunt enim verba: *Sed qualiter pagus iste nomine hoc signetur, edicam.* Lacunam istam in gratiam lectoris ex MS. Ditmaro explere volui.

Urbem quæ dicitur Grona) Urspergensis legit Grava, quædam exemplaria habent Rietni, quædam Kiesni. De hac expeditione ad annum 928. sic scribit Sigebertus *Rex Henricus Gana urbem Dalmatiæ capit, & Dalmatis tributum imponit.* ubi notandus error, legendum enim *urbem Daleminciæ capit, & Daleminciis tributum imposuit.* Vide de hac re differentem Petrum Albinum in Chronico Misnensi pag. 78. 91. & 145.

Bohemorum urbem regemque) De appellatione Regis Duci Bohemiæ tributa dicemus infra lib. 3. Expeditionis adversus Bohemos meminit Sigebertus ad annum 930. verbis sequentibus: *Wenceslaus princeps Bohemiæ à rege Henrico obsessus, se & urbem regi dedit, & impositam Bohemiæ multam tributi pecuniam solvit.* Redarii

Redarii defecerunt à fide) Redarii, qui & Riaduri, nomen acceperunt à gentis metropoli Rethra, quam prolixe describunt Adamus Bremensis lib. 2. cap. 11. & inde repetit Helmoldus lib. 1. cap. 2. Redarios & Tolenzos Helmoldus alicubi pro eadem gente accipit. Hi ab amne Tolenso nomen acceperunt, qui idem & sedem eorum arguit: hi Stetinensium fines inter Parum & Viadrum incoluere. Idem Adamus Bremensis lib. 4. cap. 13. Rethram metropolim Slavorum vocat, quam hodie Stargardam dici opinatur Crancius Wandaliæ lib. 3. cap. 4. Idolum quod ibi fanum habuit, ab Adamo & Helmoldo vocatur Redegast: meminit Hieronymus Emserus in vita Bennonis Episcopi Misnensis. Imago ejus describitur in veteri Chronico Saxonico. Ditmarus urbem hujus nominis in pago Redariorum describit lib. 6.

Wallisleu) Urbs Vallersleba in Ducatu Luneburgico adhuc superat. Chronicon Mindense MS. refert Carolum M. Schidræ (hodie Schir in comitatu Lippiensi) condidisse Episcopatum anno 784. qui à Brunone & Tanquardo Saxoniæ principibus primo Vallerslebam, deinde ab Henrico Aucupe Frosam, postremo ab Ottone M. Magdeburgum fit translatus. Habet eadem Wernerus Rolevincius de laude antiquæ Saxoniæ part. 2. cap. 8. Vallerslebiensis Episcopatus ab Ottone M. Magdeburgum translati meminit etiam Crancius Metrop. lib. 3. cap. 28.

Jubentur obsidere urbem, quæ dicitur Lunkini.) Ditmarus lib 5. Lunzin, Fabricius Orig. Saxon. lib. 2. Linichinum: Chronicon Quedlinburgense hanc urbem collocat ad Albim: erit igitur Leontium Lentz.

Cecidere etiam ex nostris in illo prælio duo Liutharii.) Ditmarus Mersburgensis Episcopus lib. 1. *Ex nostris autem duo ab avi mei uno nomine, quod Luther sonat, signati milites optimi & genere Clarissimi, decus & solamen patriæ Nonis Septembris cum multis aliis oppetiere.* Sigebertus pugnam hanc collocat in annum Christi 931. Ut vero constet, qui fuerint hi heroes pro patria fortiter occumbentes, subjiciam familiæ Ditmari è paterni & materni generis satu stemma.

Lotharius, Dynasta Walbecæ, Comes Saxonicus, proavus paternus Dithmari Episcopi Mersburgensis. | Lotharius Comes Stadensis in agro Bremensi proavus maternus Ditmari.

Lotharius fundator Collegii Walbecensis, Uxor Mechtildis | Henricus Comes Stadensis. Uxor —— Jutta

Lotharius uxor Godila. | Sigfridus — Comes Walbecensis. | Cunegunda | Heidwigis. | Henricus, uxor Eila. | Udo. | Sigfridus. | Eila — Dedo à Wodeswege dynasta Saxonicus.

Wernerus Marchio Bernburgensis.

Ditmarus Episcopus, Merseburg. | Fridericus. | Bruno, | Sigfridus. | Gero Archiepiscopus Magdeburg.

De Comitibus Walbecensibus eorumque rebus gestis pluribus egimus in Chronico nostro Walbecensi.

Rex dedit filio suo Oddoni conjugem) Continuator Historiæ Ecclesiasticæ Anglicanæ Bedæ lib. 2. cap. 3. *Henricus Rex* (*Auceps*) *misit ad Edelstannum regem Anglorum pro duabus sororibus suis Adgita & Egitta, quarum posteriorem filio Ottoni collocavit; alteram cuidam Duci juxta Alpes nuptum dedit &c* Item lib. eodem cap. 8. *Henricus primus Rex Teutonicorum & imper. Romanorum sororem ejus* (*Ethelstanni*) *filio Ottoni* [illegible] *despon-*

desponsavit. De duabus Regiis puellis ad Imperatorem missis consentit Rosuitha in panegyrico, sed ut in nominibus variet, unam enim Adiuam alteram Eaditham appellat. Quod ipsum nomen alii aliter scribunt Luitprando lib 4. cap. 7. est Orgit, Witichindo Edidis, Ditmaro Edit, Matthæo Westmonasteriensi Eadgiva. Diplomata vetera habent Edgida, referente Georgio Torquato in Historia Archiep. Magd. MS. Notionem nominis investigare conatur Reineccius lib. de Origine Myseorum, quam feliciter judicet lector. De parente reginæ etiam variant scriptores, Witichindus libr. 1. & Ditmarus libr. 2. Ethmundum vocant, quibus adstipulatur Frodoardus ad Annum 946. Rosuithæ & Cuspiniano est Edvardus. Luitprandus non Adelstanni sororem, sed ex fratre neptem indigitat lib. 4. cap. 7. Sed nec de anno nuptiarum Ottonis M. satis bene convenit. Continuator Reginonis collocat eas in annum 930. Gobelinus in annum sequentem, in quem incidit memorabilis illa de Sclavis victoria, teste Sigeberto, ut antea memini. Idem fui oblitus, paulo post nominat annum nuptiarum 934.

Ludgardam, quæ nupserat Conrado Duci Francorum) Conradus cognomento Rufus, patrem habuit Wernerum, fratres Hermannum & Udonem Comites. Ipse à Socero Ottone M. (cujus filiam eodem anno, quo Editha regina mortem cum vita commutavit, conjugem duxit) constituitur Lotharingiæ Dux, & non multo post Burgravius Wormatiensis, unde ab Ottone Frisingensi lib. 6. cap. 20. Dux Wormaciensis appellatur. Ekkehardus Decanus Sangallensis in vita B. Notkeri Balbuli cap. 31. Cunonem & quidem Ducem Meranium appellat. Propter prudentiam & dexteritatem in rebus obeundis cognomen sapientis accepit, testis Luitprandus lib. 4. cap. 16.

Heribertus gener Hugonis) Rodulphus Richardi Burgundionum principis filius, de voluntate Caroli Simplicis regis Francorum cum consilio Hugonis Magni & procerum Franciæ in regem Galliæ sublimatur, ut Odorannus monachus apud Pithoeum ad an 923. Mortuus est anno regni duodecimo 18. Kalend. Junii, ut Gaguinus lib. 5. Histor. Francorum. Huic Rodolfo, quamdiu cum Imperio fuit, semper fuit contentio cum Heriberto comite Viromanduorum. Caussam explicat Frodoardus ad annum 927. his verbis: *Inter Rodolphum regem & Heribertum comitem, pro Laudunensi comitatuquem Heribertus Odoni filio suo dari petebat, concedente illum rege cuidam filiorum Rotgarii (comitis Laudunensis) Rotgario simultas exoritur*. Colloquium Henrici Cæsaris cum Rudolpho Galliarum rege incidit in annum 935. ut Frodoardus.

Regem eorum nomine Nubam) Reinecci editio habet Chnuba: Sigebertus ad annum 927. Chuipia. Hujus nominis regem Dani in annalibus patriis non agnoscunt, nec quenquam regum suorum ab Henrico Aucupe Christianis sacris imbutum volunt: Etsi continuator Reginonis de rege Dano per Aucupem ad Christianismum pellecto consentiat. Sed ut annum rei gestæ ponat 931. Quæ de Danis hic dicuntur, de futurum parte, ac principe eorum aut regio præfecto, accipienda sunt. Vide Ubbonem Emmium rerum Frisicar. lib. 6.

Infirmitate correptus) Continuator Reginonis scribit Henricum Aucupem paralysi percussum anno 935. & sequenti vita excessisse.

Regum maximus Europæ) Nec victoriæ ab hostibus victis domitisque reportatæ neque potentia, fortitudine heroica, & singulari sapientia confirmata, hujus excellentissimi principis animum ad superbiam, quæ rebus secundis comes individua, inflectere potuerunt. Fortunam, quam secundam expertus fuit, habuit reverenter, suamque modestiam omnibus probavit, unde cognomentum Humilis meruit. Habet id narratio de vita Ditmari Episcopi Mersburgensis annexa Chronico Ditmari: habet Hartmannus Schedel in magno suo Chronico Noribergæ excuso.

Erant autem dies quibus regnavit 16 anni) Ditmarus lib. 1. *Post innumera virtutum insignia idem* (Henricus Auceps) *decurso vitæ suimet stadio, sexto decimo regni, ætatis autem suæ sexagesimo anno, sexto Non. Julii in Miminleve moritur, & in Quidlinburg, quam ipse à fundamento construxit, sepultus à cunctis optimatibus regni defletur. Accidit hoc anno Dominicæ incarnationis 936*. Hæc ille. A quo nec Continuator Reginonis, neque Hermannus Contractus discedunt. Solus Sigebertus Gemblacensis annum 937. inculcat. Exstat in privilegiis Ecclesiæ Bremensis diploma, quod hoc modo clauditur. *Data 19. Kalend. Junii. Anno Dominicæ incarnationis 935. Indictione 8. anno autem Henrici regis 17. Actum Diusburg in Dei nomine Amen.*

Hic innumeris non semel aberratum, Lector attentus facile animadvertet. AD

AD LIBRUM SECUNDUM NOTÆ

A*Quas grani palatii*) Ptolemæo Galliæ Belgicæ urbs. Nithardus lib. 4. vocat Aquis Palatium, additque sedem primam Franciæ fuisse: Regino lib. 1. simpliciter Aquas appellat, unde nostrum Ach.

Est autem locus ille proximus Julo) Intelligit Juliacum, Ducatus Juliacensis metropolin, sic enim à Marcellino lib. 17. & Antonino in Itinerario nominatur, vulgo creditur à Julio cæsare conditum & appellatum.

Congregati in fistorio basilicæ magni Caroli) Reinecciana editio ex codice MS. legit Xysto. Erat autem Xystus Latinis porticus tecta, ubi athletæ per hiemem exercebantur. De qua Cicero in Bruto: cum ambularem in Xysto & essem ociosus. Inde Xystici gladiatores, qui non in arena, sed porticu & ambulacris hiberno tempore pugnabant.

Basilicæ Caroli Magni) Joachim. Vadianus lib. 2. de collegiis & monasteriis veteribus Germaniæ: *Ambrosius Basilicas vocat domus Christianorum publicis conventibus consecratas, in quibus sacræ lectiones & tractatus, & præterea & orationes & Missa, hoc est, cæna dominica, peragitur, id quod abunde ex libro epistolar. ejus quinto colligitur. Veteres publicis usibus destinatas ædes basilicas dicebant in quibus judicia exercebantur, quæ hodie in plusculis Italiæ urbibus nomine licet mutato, durant. Vero simile autem est primos Christianos id genus palatiis principum favore uti cœpisse, atque exinde extructis templis ad cultum Christianum consecratum nomen basilicarum relictum esse* Hactenus ille. Basilicam Aquisgranensem à Carolo Magno exstructam affirmat Eginhardus in vita Caroli M. coloniense chronicon exprimit tempus, nimirum annum Christi 796

Summus Pontifex Hildebertus) A nonnullis vocatur Heribertus, fuit duodecimus abbas Fuldensis. Bruschio appellatur Hildebrandus & quidem Ostro-Francorum Dux, contra annalium veterum fidem.

Trevirensis videlicet & Coloniæ Agrippinæ) Trevirensis archiepiscopus tempore coronationis Ottonis M. erat Rupertus, quem chron. Belgicum Mathildis Augustæ conjugis Henrici Aucupis fratrem facit. Coloniæ præsulem agebat Wigfridus.

Lothariorum Dux Giselbertus) Quos Widechindus Lotharios appellat, Frodoardo sunt Lotharienses, Hepidanno in Annalib. Choldarii, Ditmaro lib. 2. Lutharingii, Schafnaburgensi Lutharii. Ipsa regio Widechindo regnum Lotharii: Frodoardo & Aimono monacho lib. 5. cap. 48. regnum Lothariense. Unde nomen Lotharingiæ promanavit, nempe à Lothario, Ludowici pii filio & in imperio successore, exponunt Regino lib. 2 Marianus Scotus lib. 3. ætat. 6. Otto Frising. lib. 5 cap. 35. & alii. Pseudo Turpinus scriptor vitæ Caroli M. cap. 11. improba & flagitiosa audacia inculcat Garinum Lotharingiæ Ducem, Caroli M. in bello Hispaniensi comitem. Pugnavit autem Carolus in Hispania contra Wascones & Navarros, ut annales Fuldenses & Contractus anno 778. & post sexaginta quatuor præter propter annos primum Lotharingiæ nomen auditum est.

Giselbertus, ad cujus potestatem locus ille pertinebat, omnia procurabat) Temporibus Carolorum & Ottonum in imperio Romano Ducatus non erant hereditarii, sed à Ducibus, tanquam præsidibus & legatis administrabantur. Hi necesse habebant Imperatoribus, & regibus, provinciam ipsis demandatam ingredientibus, de rebus necessariis providere.

Herimannus Franco) Hæc verba cum sequentibus nonnullis in editione Reineccii omissa sunt.

Sigfridus vero Saxonum optimus) Sigfridum Ditmarus lib. 2. Comitem vocat Mersburgensem.

Percussitque Bolizlaf fratrem suum virum Christianum) Boleslaus Uratislai F. Bo- [illegible] realis

realis Bohemiæ princeps, homo crudelis Wenceslaum fratrem germanum, ad se Bolislaviam sub specie convivii vocatum, in templo nefario ausu obtruncavit, sicque toto principatu audacia & scelere parto potitus est. Cædem contigisse volunt 28. Septembris, de anno scriptores dissentiunt. Plura invenias apud Æneam Sylvium historiæ Boemicæ cap. 15.

Timensque sibi vicinum subregulum) Veterum germanorum instituta investiganti offerunt se in magistratibus Reges, Regales, Reguli, subreguli, videatur Ammianus Marcellinus lib. 17. & alibi subregulos Francorum Sunnonem & Marcomerem nominat Gregorius Turonensis historiar. lib. 2.

Mersaburiorum & valida manu Hassinganorum) Hi aliis historicis ignoti sunt. Fabricius in Originib. putat esse Thuringos & Hassos. Pagus Hassegum, qui idem & provincia indigetatur, extat apud Dithmar. lib. 7.

Ad quartum decimum regis Imperii annum) Mirum est tam diu potuisse protrahi bellum Boemicum. Ditmarus videtur innuere Boleslaum in hac expeditione captum, & Henrico Bavariæ Duci custodiendum traditum, atqui ille anno 947. Ducatum Bavariæ indeptus est, bellum vero Boemicum cœpit 939. Boleslaus reconciliatur Ottoni anno 950.

Tancmari filii sui) Sigeberto Gemblacensi dicitur Tagmarus, Ditmaro lib. 1. & 2. Tammo, Continuator Reginonis Dancmarum appellat, additque fuisse ex concubina genitum. Ad Irminsulam nostram uberius de hac re differentem

Elegitque ad hoc officium virum nobilem) Mirari satis non possum Albertum Crancium, & qui eum sequuntur magno numero, eo prolabi potuisse, ut crederent vera esse, quæ de Hermanni Bilingi obscuris natalibus ac re domestica perangusta Adamus Bremensis, nescio quo consilio, hominibus persuadere conatus est. Unicus hic locus potuisset eos admonere Adamum à veritate discessisse. Vocat virum nobilem, qui vero illi isto & sequentibus aliquot seculis? Nonne Dynastæ sive Barones? Sed de hac re prolixe egimus in vindiciis Billinganis, quibus inveteratam illam opinionem abundè refutavimus.

Post hæc antiqui hostes Ungari) Ungari Saxoniam ingressi sunt anno 938. ut Contractus. Mindense Chronicon variat, cujus verba hæc sunt: *Hoc tempore Sanctimoniales in Overenkerken cum clericis & familia sua numero centum & viginti orto anno verbi incarnati tempore Ottonis Magni ipso die SS. Felicis & Audacti ab Ungaris occisæ sunt. Versus:*

Anno Nongento ter X. sexto simul anno.
Tunc Overenkerken occisæ sunt moniales.

Post annum sequentem Ungari iterum à Saxonibus graviter cæduntur. Hæc ibi. Antiquitates Tremonienses volunt agmen Ungarorum in agro Tremoniensi ad internecionem cæsum. Appellatur enim in hodiernum diem non modo rivus quidam, haud procul à porta Aquilonari in loco aquoso, Die Hunnentrencke / Hunnorum aquatio, sed etiam amplissima solitudo ab eadem porta aliquanto remotior, die Streitheide / Campus pugnæ, in quo aliquando graviter depugnatum esse etiam ossa & arma sæpe cum ex terra effossa tum in cavis arboribus reperta, ostendunt. Verba sunt Davidis Chytræi Saxoniæ lib. 16. Meminit etiam in brevi suo Chronico Tremoniensi Ditmarus Mulherus amicus meus, disertim exprimens tempus pugnæ nimirum annum 937.

Civitatem illius vocabulo Elveri) Reinecciana editio legit Elmeri, cum qua facit Urspergensis, qui hæc de verbo ad verbum exscripsit. Quæ lectio si proba est, forte civitas de qua loquitur erit Elmershusen in ripa Visurgis. Si altera lectio retineatur, intelligi poterit Hilvershusa monasterium in ejusdem Visurgis ripa.

De decore canum, quos portabant) κυνοφορία pœna fuit militaris, ut Arnoldus Lubecensis lib. 7. cap. 2. Otto Frisingensis. lib. 2. de gestis Frid. Barbarossæ de ea hunc in modum scribit: *Denique vetus consuetudo pro lege apud Francos & Suevos inolevit, ut si quis nobilis, ministerialis vel colonus, coram suo judice pro hujusmodi excessibus reus inventus fuerit, antequam mortis sententia puniatur, ad confusionis suæ ignominiam, nobilis canem, ministerialis sellam, rusticus aratri rotam, de comitatu in proximum comitatum gestare cogatur.* Hæc ille. Gunterus Poëta in Ligurino lib. 5. verba Frisingensis sequentib. expressit versib.

Quippe

Quippe vetus mos est, ut si quis, rege remoto,
Sanguine, vel flamma, vel seditionis apertæ
Turbine, seu crebris regnum vexare rapinis
Audeat: ante gravem quam fuso sanguine pœnam
Excipiat, si liber erit, de more vetusto
Impositum scapulis ad contigui comitatus
Cogatur per rura canem confinia ferre,
Sin alius sellam.

Locus Arnoldi Lubecensis, cujus memini, ita habet: *Quæ præsumptio* (scilicet excœcatio Henrici Decani Magdeburgensis) *hoc modo mulctata est, ut mille marcas argenti injuriato persolveret, & de feudo suo ad centum marcas argenti ecclesiæ majori resignaret, & cum multis nobilibus hominium ei faceret, & cum quingentis militibus militarem ei pœnam persolveret, id est, ut singuli milites de loco perpetrati sceleris, usque ad fores majoris ecclesiæ caniculum deferrent.* &c. Locum hunc ex Widechindo, auctore non nominato, in suam Saxoniam transtulit Crancius, & moris antiqui ignarus corrupit, pro *portare canes* scribit *deducere* canes, quem errorem interpres Germanicus, alias vir doctissimus, etiam erravit, legatur Saxon. lib. 3. cap. 15. Videtur pœna hæc militaris tempore Ottonis usitata sequentibus seculis obsolevisse, demumque Friderici Barbarossæ tempore usurpata. Argumento sunt verba Frisingensis loco supra citato: *Hoc iam districto judicio per totam Transalpini Imperii latitudinem promulgato, tantus omnes terror invasit, ut universi magis quiescere, quam bellorum turbini inservire vellent.* Meminit hujus moris etiam Dodechinus ad annum 1155. qui locus docet nos, in alia etiam causa & culpa ignominiæ hanc canum gestationem impositam.

Transtulit rex reliquias Innocentii Martyris) Otto M. instinctu conjugis Edithæ, civitatem Magdeburgensem ædificare cœpit & reliquias Innocentii eo deduxit, Ditmarus lib. 2. Addam diploma ejusdem Imp. quod de hac translatione loquitur. *In nomine sanctæ & Individuæ Trinitatis. Otto divina favente gratia rex. Noverint omnes fideles nostri, præsentes scilicet & futuri, qualiter nos ob amorem Dei & nostræ animæ remedium, in loco Magdeburg nominato ecclesiam construximus in honore S. Petri apostolorum principis & S. Mauricii atq; Innocentii. Ad hanc ecclesiam eandem ad nutrimen plebis ibi Deo famulantis & sanctis ejus, ob remedium animæ nostræ & patris nostri, nec non dilectissimæ matris nostræ & conjugis, cujus & prædictus locus dos fuit, & prolis nostræ omniumq; debitorum nostrorum & Rodolphi regis, qui nobis sanctum transmisit Innocentium, telonium omne quod in Magdeburg constitutum est, vel constituetur, in proprium damus & concedimus eidem congregationi, quod familia eorum coram nullo nisi Advocato eorum justitiam secularem cogantur agere. Quod scripto roborari jussimus, manu nostra firmavimus, annulo nostro signari præcepimus.*

Signum Ottonis invictißimi Regis.

Poppo Cancellarius ad vicem Friderici recognovi.

Data V. Kal. octob. anno Dominicæ incarnationis DCCCCXXXVII. Anno regni Ottonis piißimi secundo. Actum in Magdeburg. Amen.

Arnulfus Bajoariorum Dux) Arnolfus Dux obiit anno 937. ut Contractus, pridie Id. Julii, ut Aventinus lib. 4. In matrimonio ejus fuit Geribilga, ejus liberi & quæ alia huc pertinent, supra à nobis indicata sunt. Parente mortuo Eberhardus Arnolfi filius, quod natu maximus esset, non expectato Cæsaris consensu, principatum in Bajoaria invasit. Fratres natu minores Arnolfus & Hermannus & ipsi imperium ambiunt. Bertholdus patruus horum, nepotes officii admonet, expectent Cæsaris sententiam: morte beneficiarii, beneficium ad summum principem rediisse: sed hæc surdis audiebantur auribus.

Rex autem transivit in Bajoariam & rebus ibi rite compositis) Imperator rebelles ad officium reducturus, Ratisbonam aliquot menses obsessam ad deditionem cogit, Eberhardum ferocius resistentem capit, & in Sueviam relegat: Arnolfum & Hermannum curatores templi Frisingensis, præfectos prætorio declarat, quæ tum primaria erat dignitas. Ducatum Bajoariæ Cæsar committit Bertholdo Arnolfi senioris germano eique neptem suam ex sorore Gerbingam (Bruschius Wiltnudam vocat) Gisilberti Ducis Lotharingiæ filiam despondet. Sic tranquillata est Bajoaria. Rediit non

multo post ad suos Eberhardus, sed denuo rebellans iterum exsulare jussus est. Continuator Reginonis ad annum 938.

De legum quoq; varietate) Adi Sigibertum Gemblacensem ad annum 942. & Chron. Belgicum pag. 78. Villa *Stela*, quæ hic nominatur, est in Westphalia, è regione Werdenæ Imperialis monasterii ad Ruram fl. hodie Steil. Solebant veteres duellum sive monomachiam adhibere ad eruendam alicujus rei probationem, aut purgationem inducendam, ut qui se sic probaturum purgaturumve aliquid offerret & vinceret, probasse putaretur. Verum hæc monomachiæ probatio non divina tantum, sed & civili lege eliminata est.

Ad placitum juxta jussum venire) Placitum Latinè decretum dicitur, Græcè δόγμα καὶ ψήφισμα καὶ ἀρεστ, Budæus in l. ult. de Senatoribus. Mediæ ætatis scriptoribus, placitum significat comitia, sive conventum procerum publicum. Placiti lex Salica & Alemannica crebram faciunt mentionem, nec tacent vocem annales nostri. Exempla adducam? necesse non puto, ubivis sunt obvia.

Præsidium quod dicitur Badiliki) Intelligit auctor oppidum Bellick, infra Rudenam ad Ruram comitatus Marcani in Westphalia fluvium. Rosuitha poetria & monialis Gandersheimensis in panegyrico depravate vocat Badulinum: Continuator Reginonis Badalikki. Henricus Claudus in diplomate quodam, cœnobio Gandersheimensi anno 1009. dato, curtim Badelicka per concambium accipit, & monasterio concedit Daleheim in pago Ambraha. Crancius Saxon. lib. 13. cap. 15. toto cœlo errans ex Badilico, conjectura audaci & præpostera facit Bardevicum. Quem errorem sequuntur Spangenbergius & alii. CL. Peucerus locorum ignarus, nec tamen Crancium sequi volens, Basilicum nobis obtrudit.

Gerbardus Udonis filius fratris Hermanni Ducis) Hermannus Sueviæ, sive Alemanniæ Dux, fratrem habuit Udonem, quo natus est filius Gerhardus, interfectus in bello Tancmari & Eberhardi Franci. CL. Reineccius appendice altera ad Helmoldum Buzoviensem Udonem hunc inserit familiæ Billinganæ, sed minus recte. Udonis Alemanni meminit Liutprandus lib. 4. cap. 10. & 16. præterea Rosuitha poetria in panegyrico & Urspergensis in Chronico.

Cepit urbem, quæ dicitur Heresburg) De Heresburgo ejusque variis appellationibus, expugnatione, instauratione, idolo, variaque fortuna diximus in Irminsula nostra, quò lectorem remittimus.

Wigmannus autem, qui se primum alienavit à rege) Intelligit Wichmannum seniorem Hermanni Billingii fratrem. Ditmarus comitem vocat: elogium ejus supra initio hujus libri audivimus.

Ecclesiam à Leone Papa beato Petro apostolo dedicatam) Videatur Cardinalis Baronius tomo nono annalium ecclesiasticorum. Meminit etiam Theodoricus Niemius dedicationis fani Erespurgensis à Leone Papa factæ.

Biertanico postea bello) Biertana nominatur apud continuatorem Reginonis ad ann. 939. Liutprandus lib. 4. Bierzum appellat & ad Rhenum collocat. Commissum ibi est prælium inter Henricum fratrem & Giselbertum sororium regis, Eberhardo Franco conjunctos, & Ottonem Augustum, in qua pugna Henricus vulneratus est, Giselbertus & Eberhardus fuga sibi consuluerunt.

Fœdus itaq; in vicem percussum) Æque inhiabant Imperio Henricus Cæsaris frater, Eberhardus Francicus comes, & Giselbertus Lotharingiæ Dux. Posteriores duo Henricum cupiditate regni incensum spe ejus consequendi facta à fratre alienabant, etsi nihil minus quam hoc cogitarent. Giselbertum à rebellione alienum Eberhardus homo callidus & versipellis similiter promissione regni ad res novas animabat, quamvis ipse coronam regni sibi despondere. Etenim cum aliquando conjugem in sinu foveret, dixisse fertur: *Secundare in gremio comitis, brevi lætatura in amplexibus regis.* Verum fraudulentæ machinationes à Deo magistratus legitimi protectore elusæ sunt & elisæ. Videatur Liutprandus lib. 4. cap. 9. & 10.

Super litus Bodæ fluminis) Boda fluvius diœcesin Halberstadensem perfluens, & ad monasterium Munchenaumburgense in Salam se exonerans, notus est vel in vulgus.

Stiederaburg) Intelligo Stederburgum olim firmissimum Saxoniæ propugnaculum, anno 1000. in monasterium monialium conversum, de quo historia Gerhardi

Præpositi Stederburgensis à me primum evulgata, quod olim fuit in diœcesi Halberstad. cœnobium. Videatur Crancius Saxoniæ cap. 130.

Trimming) Intelligit saltum qui hodie nominatur Der Drömling: de eo Torquatus in chron. Magdeburg. & Halberstadensi MS. ista annotavit. *Ad Orbæ ripam & præterfluentem Alarim saltus est Drömling, haud procul ab Ovisfeld qui à Vosfeld, opidulo quodam augusto porrigitur usq; ad Calvordam per milliaria quatuor, cum latitudinem habeat vix sesqui milliariorum. Attingit confinia Brunsuicensis Ducatus marchiæ Brandenburgensis & Archiepiscopatus Magdeburgici. Est autem consitus arboribus ut plurimum betulis, alnis, corylis: fagis & fraxinis, ex quibus varia instrumenta domestica facta in longißimas quasque regiones deportantur, non sine ingenti lucro accolarum. Habet vero nomen à cespitibus herbidis editioribus, qui aquæ innatant, quibusq; excilarum arborum trunci insistunt. Est & totus uliginosus ita ut nihil ibi effici poßit, nisi exsiccetur, vel æstu nimio, vel frigore intensißimo congeletur. Alit quoque feras nobilium venationibus reservatas.* Hæc ille.

In loco qui dicitur Salaveldun) Infra vocat locum consiliis funestum.

Quæ dicitur Trotbmanni) Tremonia, ut hodie eruditis nominatur, urbs est Imperialis in illustri Westvaliæ Comitatu Marcano. Nomen ei datum à Trutmanno viro illustri, quem Carolus M. Saxonibus ad Christi religionem perductis Comitem adornavit anno 788. diploma adhuc superest, quod propter venerandam antiquitatem integrum subjiciam. *In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Karolus divina ordinante gratia rex. Si Domino Deo exercituum succurrente in bellis victoria potiti sumus in illo & non in nobis gloriamur: & in hoc seculo pacem & prosperitatem & in perpetuo futuro æternæ mercedis retributionem nos promereri confidimus. Propterea omnes Christi fideles noverint, quod Saxones, quos à progenitoribus nostris ob suæ pertinaciæ perfidiam semper indomabiles, ipsiq; Deo & nobis tamdiu rebelles, quousq; illius, non nostra virtute, ipsos & bellis vicimus & ad baptismi gratiam, Deo annuente, perduximus pristinæ libertati donatos, & omni nobis debito censu solutos, pro amore illius, qui nobis victoriam contulit, ipsique tributarios & subjugales devote adduximus, eosque in fide Christiana retinere optamus, & perseverare cupimus. Quapropter in illa parte Saxoniæ Trutmannum virum illustrem ibidem comitem ordinamus, ut resideat in curte ad campos, in mallo publico, ad universorum caussas audiendas vel recta judicia terminanda. Isque advocatum omnium presbyterorum in Saxonia fideliter agat, superq; vicarios & scabinos, quos sub se habet, diligenter inquirat, & animadvertat. ita ut officia sua sedulo peragant. Tandem idem comes omnia sibi singulariter à nobis præscripta toto conatu & totis viribus perficiat, & ita memoratus noster comes Trutmannus bene ingenuus atq; securus existat. Et ut ista ingenuitatis pagina firma stabilisq; consistat, manu propria subscripsimus & annuli nostri impressione signari jußimus.*

	L	
Signum	KAR	*Karoli*
	U	
Regis	S	*invictißimi*

Hildebaldus archiepiscopus Coloniensis & sacri palatii capellanus recognovi. Data IV. Kal octob. anno Dominicæ incarnationis DCCLXXXIIX. Indictione XII. Anno autem regni Domini Karoli XXI. Actum in villa Trutmanni feliciter. Amen.

Diversimodè scribitur ab Historicis & in diplomatis: Otto tertius Trotimaniam anno 993. Henricus Claudus Druthmanniam: continuatori Reginonis ad annum 953. est vicus Drootmanni: Ditmaro lib. 6. Trotmunni: Gobelino ætatis 6. cap. 48. Trotmunda: chronico Turingico apud Pistorium Trudmunde. Antiquitates hujus urbis delibat Chytræus lib. 16. Saxon. prolixe explicavit Ditmarus Mulherus, ejus urbis civis literatus & multæ lectionis. Theodoricus de Niem scriba quondam Pontificius, deinde Verdensis & Cameracensis Episcopus Nemoris Unionis tractatu 6. cap. 33. quem Labyrinthum vocat, scribit suo tempore nationem Westphalicam in casibus juris dubiis decisionem Tremonia petivisse. Addit etiam quomodo Carolus IIII. Castrum hoc Imperio eripere & ad Coloniensem ecclesiam transferre, frustra tamen, conatus sit.

Pontificem Bernhardum à Rege missum) Loquitur de Bernhardo antistite Halberstadensi septimo, quem Episcopatui quadraginta octo annis præfuisse scribit Ditmarus. Interfuit Synodo Ingelheimensi teste Frodoardo ad annum 948. nominatur ibi Bernhardus Alfurtestidensis Episcopus. Obdormivit 3. Non. Febr. eodem anno quo ex hac vita excessit Wilhelmus archiepisc. Moguntinus, nimirum 954. ut Marianus Scotus & Lambertus Schafnaburg.

Satis ociose) Reineccius legit *sciose*.

Xantum) Urbs hæc est in littore Rheni apud Belgas, hodie Santen. Otto Frisingensis affirmat olim Trojam vocatam. Petrus Cratepolius in annalibus Arch. Coloniensium scribit, hanc urbem & Bonam quondam insignes fuisse urbes, conditas anno Do[...]i 280. Ducibus Trojade & Torgeto, & ab istis duobus hominibus & oppidis succe[...]u temporum Clivenses, Juliacenses & Geldrenses ortum habuisse. Chron. Bel[gic]um magnum vocat Trojam minorem, additque habitasse ibi Haganonem Trojanum, q[ui] fuerit avunculus Theodorici primi comitis Hollandiæ. Sed quis hic non agnoscat putida ociosorum monachorum somnia & mera mendacia? Plenius & recti[...] tota re Stephanus Vinandus Pighius in Hercule prodico.

Mersburg & Schidingi) Mersburgum civitas Episcopalis in Thuringia nota est. Schidinga ad Unstrum inter vetustissimas Thuringiæ Urbes numeratur. Nam bel[l]o inter Theodoricum Francorum & Ermenfridum Thuringorum reges flagrante, ipsa à Saxonibus obsessa est, Urspergensis depravate vocat Schindingari.

Regi autem post victoriam) Locus hic in editione Frechti corruptus extat: qu[od] animadvertit etiam Wolfgangus Hungerus in annotationibus ad Cuspiniani cæsar[es]. Rectius legitur in editione Reinecciana.

Ad triginta fere Principum barbarorum) Circumferuntur rithmi, qui idem de Gerone testantur.

Zu Laußnitz erster Fürst was Ich
Dreißig Wendisch Heern tödtet Ich.

Abotriti rebellaverunt) Reginoni lib. 2. Abotrudi; Helmoldo Obotriti & Obotritæ terram possederunt Megapolensem. Alio nomine appellatos fuisse Reregos autor est Adamus Bremensis lib. 2. c. 10. & lib. 3. c. 22. Militarunt Carolo M. translatisque in Franciam Saxonibus Transalbianis, ipsi pagos vacuos possidendos acceperunt. Principes eorum in annalibus vetustissimis nominantur Wizan, Ceadrog, Sclaomir, Tabamuizil, Trasco, Thrasugo.

In arce quæ dicitur Kievermont) Reginonis continuatori dicitur Capræmons. Liutprandus lib. 4. cap. 19. vocat castellum, non solum ingeniis hominum, verum natura ipsa munitum. Plura habet Chron. Belgicum Magnum.

Callidum nimis, nomine Immonem) Immo comes nominatur à continuatore Reginonis ad annum 958. & 960.

Pugnans contra Briseg) Brisacum est inter Argentoratum & Basileam in ripa Rheni. Urspergensis scribit omnem adjacentem pagum ab hoc castello appellari Brisachgowe. Otho Frisingensis chronici lib. 7. cap. ultimo affirmat Brisacum conditum ab Henrico 6. Barbarossæ filio, patre adhuc vivente, quod intelligo de instauratione fortiorique munitione. Continuator Reginonis de hisce bellis civilibus loquens, *Brisacum castellum* vocat *latibulum semper Deo regiq; rebellantium.* Plura de monte Brisiaco invenies apud Beatum Rhenanum lib. 3. ad Marquardum Freherum Origin. Palat. part. 2. cap. 8.

Summi Pontifices) Intelligit Episcopos qui plures fuere, ut ex hoc loco, & ex Liutprando lib. 4. cap. 14. manifestum, solus tamen nominatur Ruthardus Argentinensis. Bruschius scribit Episcopum in exilio egisse annos undecim, quod videtur pugnare cum nostro auctore, scribente brevi in gratiam receptos.

In Hammaburgensem urbem) Continuator Reginonis vult Arch. Fridericum Fuldam missum. Hunc Bruschius Ducem Lotharingiæ, & Giselberti fratrem facit, de quo annales vetustiores nihil habent.

Missus Hermannus cum exercitu) Hermanni, quicunq; ille sit, apud alios n[ull]a est mentio. Liutprandus lib. 14. cap. 16. ab Udone Hermanni Ducis Alemanniæ fratre & Conrado cognomine Sapiente hanc victoriam reportatam scribit. Continuator Regi-

Reginonis similiter Udonem & Conradum nominat, sed comites tantum indigitat. Ekkehardus junior Cœnobita Sangallensis, de casibus monasterii sui, alium hujus victoriæ auctorem indicat, nimirum Cunonem cognomento Curcipoldum, regii sanguinis virum. Hunc scribit viginti militibus stipatum derepente super Eberhardum & Giselbertum in ripa Rheni in planicie quadam ludentes irruisse, Giselbertum prius lancea transfixum submersisse, mox Eberhardum levitatis increpatum obtruncasse. Hunc Cunonem continuator Reginonis vocat Conradum, comitem, cognominatum Curcipoldum, Eberhardi filium, additq; fuisse virum sapientem & prudentem. Cognomen accepit à statura corporis breviore, ut Ekkehardus: agnoscas in eo alterum Tydea, quod liquebit ex ejusdem scriptoris loco, qui sic habet: *Erat quidem angusto in pectore audax & fortis, qui leonem cavea effracta se & Regem solos inventos in consilio insilientem, rege grandi quidem virogladium, quem Chuono tunc, ut moris est, gerebat, arripere volente, ipse præsiliens incunctanter occidit. Diffamatur longe lateq; Henrici regis militem leonem se insilientem gladio occidisse. Mulieres ille & mala arborum naturali sibi quodam odio adeo execratus est, ut ubi in itinere utrumvis inveniret, mansionem facere nollet. Multa sunt, quæ de illo concinnantur & canuntur, quæ quia ad nos redeundum est, prætermimus, nec quod provocatorem Sclavum giganteæ molis hominem è castro regis prorumpens novus David lancea pro lapide stravit.* Hæc Ekkehardus, qui per errorem hanc historiam videtur referre velle ad tempora Henrici Aucupis contra omnes veterum annales. Obiit Curcipoldus anno 945. ut continuator Reginonis, cognomen à brevitate sumptum simile est istis Trunckenbolt / Schnellebolt &c.

Eberhardus militum armis) Ditmarus lib. 2. scribit Eberhardum ab Udone occisum. Ekkehardus à Curcipoldo.

Giselbertus autem fugiens, navem cum pluribus ascendit) Frodoardus ad annum 939. scribit Giselbertum in Rhenum desiluisse cum equo, ibique vi undarum enecatum reperiri non potuisse. Fuisse tamen, qui dicerent, à piscatoribus inventum & humatum, sed propter spoliorum ornamenta celatum.

Oddonem Ricwini filium) Ricwini meminit Frodoardus referens, quod regi suo Carolo fuerit infidelis, sitque tandem in lecto confossus. Otto Dux Lotharingiæ in fata concessit anno 943. ut continuator Reginonis, 944. ut Frodoardus.

Asperrima hiems) Contractus ad annum 940. *Hiems sæva hoc anno facta & pestis animalium subsecuta.*

Conjuratione valida facta in Paschali festivitate) Ditmarus lib. 2 conjurasse dicit Ericum, Bucconem, Herimannum, Reinwardum, Wirinum, Ericum, & Lotharium avum suum paternum, qui Cæsarem Quedlinburgi Pascha acturum obtruncare volebant. Re detecta capite plexi sunt omnes, excepto Erico & Luthario, Ericus cum manus in eum injicerentur, pugnando tam diu restitit, donec lancea de equo dejiceretur. Lotharius relegatur in Bavariam, sed non multo post redit in gratiam. Hujus ex filio Sigfrido nepos fuit Ditmarus Episcop. Mersburgensis, cujus extat historia Saxonica luculente scripta. Ericus fuit Comes Werlensis in Westphalia: reliquit filium Hillebardum postea octavum Halberstadensium Episcopum, ut Ditmarus dicto loco.

Apparuere scilicet cometæ) Contractus ad annum 942. *Cometes per noctes 14. visus & immensa animalium pestis facta.*

Regni mutationem metuebant) Plin. lib. 11. c. 25. *Cometas Græci vocant, nostri, crinitas horrentes crine sanguineo, & comarum modo in vertice hispidas. Diri cometæ, quidni? quia crudelia atq; immania, famem, bella, clades, cædes, morbos, eversiones urbium, regionum vastitates, regnorum mutationes, hominum interitus & exitia portendere creduntur.* Tacit. lib. 14. Annal. *Inter quæ & sidus cometes effulsit, de quo vulgi opinio est, tanquam mutationem regni portendat*, Lucanus lib. 1.

——————crinemque timendi
Sideris, & terris mutantem regna cometen.

Joachim. Camerarius

οὐδεὶς κομήτης ὅστις οὐ κακὸν φέρει.

Non est Cometes qui malum non nunciet.

Ducatus regionis conceditur Chuonrado) Anno 943. ut continuator Reginonis, Luidgardam Ottonis filiam ducit Anno 947. Fuit hoc matrimonium parum felix, quod

quod patet ex verbis Ditmari lib. 2. *Hæc* inquit (*Ludgarda*) *vivente marito suo, quamvis sæpe despiceretur, & laboribus crebris fatigaretur, tamen viridi patientia hæc sufferens, honorem innatum servare conatur.* Idem Ditmarus refert, quomodo à Cunone quodam infamata sit, & à Comite Burchardo monomachia vindicata. Continuator Reginonis diffamatorem illum vocat filium comitis Eberhardi, adi annum 950. idem dicit obiisse Ludgardam diem suum 953. sepultam esse Moguntiæ in ecclesia S. Albani; argenteum ejus fusum ibi asservari auctor est Ditmarus.

Bertholdus frater Arnulfi) De duplici victoria, quæ Bertholdo contra Ungaros fortiter dimicanti contigit, scribit Aventinus lib 4. sub finem. Narrationem claudit his verbis; *Nunquam gens ferocissima tantum vulnus à nostratibus accepit: more enim pecudum à Boiis mactati sunt.* Quomodo huic fortissimo principi Imperator obtulerit matrimonium Gerbirgæ sororis suæ, viduæ Giselberti Lotharingi, & si ea minus placeret, filiæ ipsius, exponit Liutprandus lib. 4. cap. 18. Elegit Bertholdus non matrem, sed filiam, quæ jam nubilis erat: mortuus non multo post.

Hugonem alterum armis edomuit) Huic cognomentum magni tribuunt historiæ Gallicæ: Fuit filius Roberti, de quo superius. A Ludovico rege Galliæ consecutus est Ducatum Franciæ omnemque Burgundiam, ut Frodoardus.

Bertholdo jam defuncto) Bertholdus Dux Bavariæ obiit anno 945. ut continuator Reginonis. Contractus habet annum 947. Uxor ejus filia Giselberti Ducis Lotharingiæ, de qua superius dictum est, fuit Willetrudis, cognomento Pia, quæ mar[it]o superstes ac liberis carens anno viduitatis 26. Christi 976. condidit monasterium Pergense sive Bergense monialium ordinis Divi Benedicti in Episcopatu Aichstedensi, ejusque loci prima facta est abbatissa. Vide Bruschium historia monasteriorum pag. 97. Metropolim Wiguleii Hundt pag. 193.

Copulatus matrimonio filiæ Ducis Arnulphi) Ditmarus lib. 2. Judittam appellat, cui suffragatur Rosuitha Poëtria hisce versibus.

Qui sibi condigne legali junxit amore
Arnolfi natam, Ducis egregii generosam,
Nomine Juditham, vultus splendore coruscam,
Ac fulgore magis cunctæ nitidam bonitatis.

Marito superstes Ratisbonæ extruxit contubernium sacrarum fœminarum, quod Nieder Münster vocant, ubi ejus Mausolæum in aditu monstratur. Testantur idem diplomata Ottonis Magni, qui ei aliqua prædia & curtes dono dedit, nec non Henrici sancti, quæ extant apud Wigulejum in Metrop. Salisburgensi. Cum Abrahamo Episcopo Frisingensi nimis familiariter uteretur, incurrit in suspicionem, qua ante mortem liberari non potuit, tum enim sumpta cœna domini non sine execratione sui ipsius si rea esset, sese purgavit, omnibusque satisfecit.

Inprimis pietate erat clarus) De religiosa Ottonis Imp. pietate præter Widechindum testimonium luculentum perhibent Ditmarus lib. 2. & alii historiæ Saxonicæ scriptores.

Dandi largus) Contrarium affirmat filius Ottonis, patri cognominis, apud Ekkehardum Juniorem monachum Sangallensem cap. 16. Sic enim de parente loquitur: *Miramur cum tam firmiter imperium teneat, quod baculus deciderit, enimvero quasi leo regna, quæ adhuc cepit, firmissime tenet, neque mihi, quamvis filio, partem vel unam dedit.*

Cum antea nescierit literas in tantum didicit) Imperatorem Ottonem Latinæ linguæ ignarum fuisse videtur ostendere narratio, quæ apud eundem Ekkehardum loco antea citato extat. Ibi enim Adelheidis Augusta Latinas literas se marito interpretaturam affirmat, quod necesse non fuisset, si intellexisset ipse.

Henricus vero gravitate morum pollebat) Henricum Ducem Bavariæ Liutprandus lib. 4. cap. 7. scribit fuisse facetia satis ornatum, consiliis providum, vultus nitore gratiosum, oculorum vigilantia placidum.

Bruno magnus ingenio) de Brunone satis superque dictum supra.

Gravis persecutio monachis oritur) Habent eadem ex Widechindo exscripta Urspergensis & Albertus Stadensis ad annum 941. Ditmarus libr. 3. scripsit sub expeditionis Danicæ tempus regnante Ottone secundo Imp. cœpisse primum irrideri clericos & malum illud suo tempore continuatum fuisse. Vide Gobelinum ætat. 6. cap. 49.

Abbatem

Abbatem Hadumarum) Hadamarus decimus tertius fuit abbas Fuldensis vir illustris expertæque doctrinæ: hominem exuit anno 956. æmulo suo Friderico Moguntino superstes ad biennium.

Sub ejus temporibus templum famosum Vuldense) Christophorus Browerus lib. 4. Antiquitat. Fuldensium: *Anno 937. Basilica Fuldensis igne exuritur, quæ sumptuosis iterum impensis Hadamari Abbatis studio, novis operibus restaurata & anno 948. Kal. Novembr. Indictione sexta, Ottone Magno præsente, die sanctorum omnium a Marino sedis Apostolicæ legato dedicata est.*

Soror autem regis Lothowico regi genuit) His tribus addit Frodoardus Henricum, qui cum Carolo uno eodemque partu sit editus, sed statim post baptisma mortuus anno 95; Carolus ab Ottone secundo constitutus est Dux Lotharingiæ. Addit idem Frodoardus & Ludovicum, qui eodem, quo pater, obierit anno 954.

A Nortmannis captus) Anno 954. ut Frodoardus. Res per fraudem acta est, nam Haigroldus Nortmannus simulans colloquium cum rege inermem nihilque periculi metuentem Rodomi cum armatis invadit, secumque abducit. Traditur tamen rex Hugoni Parisiorum comiti, à quo intra anni spatium dimittitur. Carolomannus à matre Gerbirga Nortmannis obses datus, Rotomagi ex morbo decessit.

Filium autem ejus natu majorem) Carolus filius Ludovici Regis à Frodoardo scribitur natus anno 945.

Morte scilicet beatæ memoriæ Edidis) Quæ de annis conjugii Etdithæ hoc loco referuntur examussim conveniunt cum assertione Ditmari lib. 2. *Fuit hæc* inquit, *cum viro suo decem & novem* annos, & ordinationis suæ obiit undecimo anno, septimo Kalend. Februarii. Obitum Edithæ Frodoardus collocat in annum 946 Continuator Reginonis habet annum sequentem.

Omni virtute animi & corporis ea ætate nulli mortalium secundum) Extant illustria hujus regii Sanguinis principis encomia non omittenda. Hepidanus Sangallensis: *Liutolfus Deo carus & omnibus sanctis, filius Ottonis regis.* Liutprandus lib. 4. cap 7. *Hujus* (Liutdolfi) *ob recentem jacturam, quoties memoriam agimus, lacrymis sinum replemus.*

O si nunquam natus, aut non tam mature esset defunctus!) Hermannus Contractus ad annum 948 *Luitolfus filius regis Ottonis, vir omnium sui temporis populo aptissimus.* Ditmarus lib. 2. *Qui* (Luidulfus) *ramosam Samii Pythagoræ literam, humanæ motus vitæ signantem, laudabili puer simplicitate percurrit ad bivium, & dexterum iter aggressus virgulam breviorem, tamen potiorem, de die in diem, ut virens hedera exurgit, & in omnibus patrissans, nobilitatem moribus in tantum ornavit, ut cunctis primatibus, quæ laus est non ultima, placeret. Unde patris gratia sibi in tantum arrisit, ut hunc communi totius senatus electione, honoris consortem, atque laboris decerneret, successoremque confirmaret.* &c. Rosuita Poetria de eo sic scribit:

Extiterat cunctis blandus dulcedine mentis
Mansuetus, clemens, humilis nimiumque fidelis.

AD LIBRVM TERTIVM WITICHINDI NOTÆ

Factoque testamento creavit eum regem post se) Meminit Frodoardus in Chronico ad annum 953. & Rosuitha poetria panegyrico. Ditmarus lib. 2.

Et revera cum esset magnus valde exercitus) Miror cur Reineccius maluerit sequi manuscriptum exemplar, quam editionem Frechtinam, hoc in loco emendatiorem plenioremque, quod collatio docebit. Est autem Bovo Abbas Corbejus, cujus hic mentio, secundum catalogum, quem nunc edimus, ejus nominis tertius, successor

Volcmari. Letznerus in historia Ludovici Pii Imp. ea quæ à Witichindo Bovoni attribuuntur, refert ad Volcmarum: tutius autem sequimur Widechindum isti seculo proximum. Neque Chronologia aliud evincit; Etenim secundum catalogum, quem dixi.

Adalhardus primus Abbas	præfuit Corbejæ annos	4.
Warinus		30. menses 4. dies 25.
Adalgarius		20.
Tancmarus		—menses 8.
Avo		3.
Bovo 1.		11.
Godeschalcus		10.
Bovo 2.		16.
Folcmarus		25.
Bovo 3.		6.

Quos annos si colligas, invenies 126. si adjunxeris anno, quo condita est Corbeja, nimirum 822. provenient anni 948. Expeditio autem Ottonis I. Gallicana incidit in annum Christi 946. ut continuator Reginonis & Chronica Australis, vel an. 947. ut Frodoardus in Chron. Contractus quidem rectius aliis. Nam post obitum Edidis Augustæ demum in Galliam abiit Otto: atqui illa ex hac vita decessit an. 947. ut Reginonis continuator, Frodoardus, Ursperg. & alii. Comitatus est igitur Ottonem Bovo, anno quem vitæ habuit penultimum. Quid Crancio in mentem venerit, (ex Corbejensi Antistite Fuldensem abbatem facienti, non video, Saxon. lib. 3. cap. 36. cum & à Stadensi & Urspergensi rectius doceri potuisset. In prosapia Bovonis explicanda utinam magis accuratum se præstitisset Witichindus: merebatur hoc virtus & eruditio Græcæ linguæ in Bovone, hujus nostri Bovonis abbatis avo, qui dubio procul in Schola Osnaburgensi, ubi sermo iste publica auctoritate docebatur, tantum profecit, ut peregrinarum literarum in aula imperiali interpretem ageret. Ubi vero Bovonis floruerit familia, ex Chronico Osnaburgensi Ertwini Ertmanni ex parte investigavi. Nam auctor ille Warinum, de quo Widichindus hic agit, Cobbonis Comitis Teckelnburgensis fratrem facit germanum. Sed integrum adscribam auctoris locum: *Quidam Comes ditissimus Cobbo fidelis illius Imperatoris Ludovici de prædictæ Ecclesiæ Osnaburgensis Episcopo* (Alfrido) *quicquid voluit agere adeptus germano ejus nomine Werin in monasterio Huxariensi tum temporis abbati, & sorori ejus in puellarum Cœnobio Hervordensi abatissæ, quantum voluit de decimis, quæ ad eundem Episcopatum pertinebant, tradi fecit ad eadem monasteria* &c. Esse autem hunc Cobbonem comitem Teckelnburgium liquet ex Metropoli Cranciana lib. 1. cap. 40. Johannes Letznerus in historia Ludovici pii, Warinum facit Pipini ex filia, Caroli M. ex sorore nepotem, adducens autoritatem Paschasii Ratberti, quem mihi inspicere non licuit. Hoc autem modo familiam deducit.

Pipinus cognomento Nanus

Carolus M. Imp. Rom.		N. uxor N.			
Ludovicus Pius Imp.	Adelhardus incoavit novam Corbejam in Saxonia ad Visurgim	Warinus abbas Corbeiensis de quo Witichindus. ✝ 856.	Walo monachus Corbejæ ad Somam fluvium	Theodora monialis Suessionensis	Guntrada.

Quæ si vera sunt, vera etiam quæ habet Ertwinus, fuitq; Caroli M. Sororius anonymus, comes Tekelnburgensis ex nobilitate Saxonica, fuitque fortè inter fratres Cobbo natu minimus; quippe qui, Ertwino teste, demum obierit Anno 884. tertio Aprilis

28. annis post Warinum fratrem. Bovonis nomen mere est Saxonicum, olim honestum adolescentem quemvis, hoc tempore nequitiosum significans.

Ex milite factus est monachus) Vide historiam translationis S. Viti, quam infra damus.

Cum exercitu Lugdunum adiit) Frodoardus habet Laudunum.

Urbem Remensem, ubi erat nepos Hugonis contra jus fasq; omne) Seulfo archiepiscopo Remorum defuncto, Hugo Heriberti comitis F. puer quinquennis designatur Episcopus. Hoc Episcopatu ejecto legitimus Episcopus Artaldus substituitur.

Rhetum Danorum urbem) Rothomagum Normanniæ metropolim intelligit. Neustria à Nortmannis occupata vetus nomen amisit, cœpitque dici Normannia à novis colonis, ex Danis, Suecis & Norwegiis collectis. Helmoldus Buzoviensis lib. 1. cap. 7.

Juxta fluvium qui dicitur Car) Frodoardo ad annum 947. Chara, ad annum 956. Charus. Gregorio Turonensi lib. 5. Caris appellatur. Altera appendice ad Gregorium Turonensem pag. 81. nominatur re & nomine Carus.

Dedit ei conjugem divitiis ac nobilitate claram, ducis Hermanni filiam) Hermannus Dux Alemanniæ inter suos sapientissimus & prudentissimus, ut continuator Reginonis, Ludolpho Ottonis Imp. filio filiam suam tertiam (ut Contractus) in matrimonium dedit qua de re sic explicat Liutprandus lib. 5. cap. 1. *Factum est, ut post mortem Eberhardi, atque Gileberti, nec non & Henrici fratris regis inclusionem, concurrentibus undiq; ad regem congratulationis causa proceribus, veniret etiam vir ditißimus Suevorum Dux Hermannus, qui post congratulationis satietatem, talibus est regem aggressus sermonibus; non clam Domino meo est, tum prædiorum latitudine, tum pecuniarum immensitate prædivitem me absque liberis esse, nec est præter unam parvulam natam, quæ mearum rerum me redeunte heres existat. Placeat itaque Domino meo regi filium suum parvulum Liuthulfum mihi adoptare filium, quatenus unicæ filiæ meæ maritali commercio sociatus, me migrante, mearum fiat hereditate rerum magnificus. Hoc itaque quia placuit regi consilium quod poposcerat sine dilatione complevit.*

In brevi posthæc socer moritur) Matrimonium Ludolfi & Idæ contractus collocat in Annum 947. Mortem ducis Hermanni in 948. Encomium Idæ habet Ditmarus lib. 2.

Berengarius) Ditmaro Beringerus. Intelligit autem ejus nominis secundum, filium Adalberti marchionis Eporegiæ.

Eberhardus Dux Forojulii.
|
Berengarius, I. Rex Italiæ.
|
Boso Marchio Tusciæ. Gisela —— Albertus Marchio Eporregiæ.
|
Willa —— Berengarius secundus Rex Italiæ
|
Adelbertus, Wido, Gisela, Gerbira.

Veritus autem singularis prudentiæ reginæ virtutem à Ludovico relictæ) Error manifestus, quem non tantum Sigebertus Witichindi exscriptor, sed & Ditmarus ævo isti proximus lib. 2. erravit. Etenim prior maritus Adelheidis Augustæ fuit Lotharius Rex Italiæ, Hugonis filius, Lotharii nepos. In eo consentiunt omnes, Odilo abbas Cluniacensis, qui ejus vitam descripsit, Rosuita in panegyrico, Liutprandus lib. 4. cap. 6. Contractus, Urspergensis.

Contra Bolizlaum regem Bohemorum) Insolens est quod Boleslaum regem appellat Bohemorum, cum alii Henrici 4. alii Friderici Barbarossæ tempore hanc in gente illa usurpari primum dignitatem cœpisse tradant. Idem tamen facit Frodoardus ad annum 950. Et Conradus Urspergensis, qui hunc locum exscripsit. Loquitur autem hic Witichindus de Bolislao Sævo fratricida.

Virtus præfatæ reginæ) Adelheidis Burgundica ab omnibus scriptoribus æque

 lauda-

laudatur. Liutprandus lib. 4. cap. 6. tum *forma honestissimam, tum morum probitate gratiosam indigitat.* continuator Reginonis *Deo amabilem reginam* vocat. Ekkehardus junior cœnobita Sangallensis lib. de casib. monasterii Sangallensis cap. ultimo *literatissimam* fuisse scribit. Extat vita ejus ab Odilone monacho Cluniacensi, ut conjectura est, perscripta.

Aureis muneribus amorem reginæ) Chronicon Cassinense rem aliter, & quidem his explicat verbis: *Lotharius deinde post 4. annos ferme in subitam phrenesim incidens, ultimam diem explevit, & ita ipse Francorum regibus deinceps in Italia regnandi terminum dedit. Quo defuncto uxor ejus Adelaidis ad Ottonem propinquum suum in Canussam arcem munitissimam confugit. Cum interea prædictus Berengarius cum filio Alberto strenuissimo viro, rursus regnum invadere cupiens, ac per hoc prædictam reginam capere omnibus modis satagens, per triennium ferme præfatam arcem obsedit. Otto vero interim cum regina consilio habito, nuncium ad Ottonem Saxoniæ ducem, Ungariorum tunc victoria gloriosum transmittunt, qui ei omnia, quæ circa illos gerebantur, referens, oraret quatinus ad Italiam confestim transire, eosq; de Beringarii obsidione liberare, reginamq; ipsam in conjugium simul cum regno deberet recipere. Jam vero prædicta arx ad deditionem hostium cogebatur, cum ecce, dispositione Dei, nuncius à regina transmissus subito rediret. Et quoniam propter diligentissimam obsidionem nullus ei in arcem patebat ingressus, literas & annulum, quem à Duce detulerat, callidus arciger clam sagittæ inseruit, ac nemine id suspicante in arcem illum trajecit. Quarum videlicet literarum tenor hujusmodi erat, quod idem Dux jam transmissis Alpibus Veronam venisset, ejusq; filius Litulfus Mediolani se præcessisset in proximis illis venturo auxilio viriliter agerent, se tam de conjugio, quam de aliis regni utilitatibus pro illorum voto, auxiliante Deo, facturum. Quid plura? è vestigio Duce veniente, & fugato Beringario atq; Alberto, soluta obsidio est, captis Beringarii filiabus atq; in Teutonicam terram transmissis exilio. Mox Adelaidis conjugium Otto sortitus, Teutonicis regibus ex tunc & deinceps in Italia regnandi initium dedit.* Hactenus chronicon Cassinense. Quod vero Adelheidis nomine corrupto nunc Adelachis, nunc Adelaidis nominatur, ab ignorantia linguæ nostræ proficiscitur. Eodem modo à Gotfrido Viterbiensi parte 17. Adilinda vocatur.

Papiam, quæ est sedes regia) Liutprandus lib. 2. cap. 4. *Ticinum quæ nunc alio excellentiori vocabulo Papia vocatur.*

Loco consiliis funesto Salaveldum) Continuator Reginonis ad annum 952. *Luidolfus Dux de Italia revertens regio ambitu Natalem Domini in Salafelt celebravit, ubi Fridericum archiepiscopum omnesque, qui in promptu erant regni majores secum detinuit. Quod convivium jam multis suspiciosum cœpit haberi, & plus ibi destructionis, quam utilitatis ferebatur tractari.* Ditmarus lib. 2. *Qua de re Ludolfus filius ejus admodum tristis effectus ad nostrates properavit, locisque, quæ ad Salefeldum pertinent, abditis doloq; idoneis, insidias inculcavit.*

Miræ magnitudinis lapis) Herm. Contractus ad annum 951. *Inter alia prodigia ignitus lapis quasi massa candentis ferri ab occidente per aera venit, & draco visus est ambulare.* Albertus Stadensis ad annum 952. *Lapis miræ magnitudinis, tonitru ac tempestate jactus de cœlo, apud Augustam ingens miraculum videntibus præbuit.*

Nati sunt autem regi filii ex serenissima regina) De liberis Ottonis I. ex Adelheid parci admodum veteres, prolixiores recentes, incertum qua fide. Ditmarus lib. 4. Mathildam abbatissam filiam Adelheidis facit, de cæteris a Witichindo hoc loco indicatis, nulla mentio. Si quis de hac Schola plene erudiri desiderat, legat Fabricium Originib. Saxon. lib. 2. Peucerum Chron. Carion lib. 4. Superstes Augusta Ottoni fuit annis 27. defuncta Anno 1000. 16. Decembris. Vitam ejus descripsit Odilo abbas Cluniacensis, quam repertam in monasterio S. Magni ad pedem pontis Ratisbonensis edidit nuper Henricus Canisius Ictus. Elogium Adelheidis tale ibi reperitur: *Erat ei cum domesticis gravis jucunditas, cum extraneis honestissima gravitas: in pauperibus infatigabilis pietas: erga bonos perseverans benignitas: contra impios liberalis severitas: in appetendis timor: in prosperitatibus vera humilitas: in adversitatibus patiens longanimitas: in victu cotidiano sobrietas: in vestitu etiam mediocritas: in lectionibus & in vigiliis & jejuniis assiduitas: in dandis eleemosynis una eademq; voluntas. Nulla eam de nobilitate carnis præpediebat elatio: nulla de potestate sibi à Deo concessa ad se trahere poterat*

trat humanæ laudis cupido, nulla de virtutibus sibi à Deo concessis præsumptio: nulla de excessibus propriis malesuada ei dominabatur desperatio: nulla de honoribus, delitiis & divitiis mundi in eam principabatur ambitio, sed comitabatur eam in omnibus omnium virtutum mater discretio. Eratque in fide secura infirmitas, & in spe firma securitas.

Audivit quod ei insidiæ pararentur à filio generoq;) Otto magnus adversarios habuit, non tantum filium Ludolfum, verum etiam Henricum fratrem, & Conradum generum, hunc Francorum, illum Bajoariæ ducem. Divina ei ultione immissos scribit Henricus Bodo monachus cœnobii Clusensis in Chronico Gandersheimensi, quod MS. habeo. Verba ejus non piget subjicere: *Quia serenissimus Rex Otto regiam matrem illustrissimam Machtildam aliquantulum inhonorasse dicitur, privando illam dotalitiis, quam tamen sibi, ut decuit, reconciliavit, ex ipsis, quibus defendentibus robur regni accipere debuisset, Deus justus judex illi regni turbatores suscitavit. Frater namque illius Henricus quorundam persuasu, mala in regem moliebatur, ob id videlicet, quod Otto nondum in regem patre electo natus fuisset, ipse autem à rege patre genitus. Filius etiam Ottonis Lutolfus, Suevorum Dux, in regem patrem multa tentavit. Dux insuper Lotharingiæ Giselbertus, cui soror regis Ottonis nupserat, ad mortem usq; persequebatur. Verum omnium moderator Deus qui non nisi regis peccatum purgare voluit, non nisi & regi expurgatores illos dedit. Haud enim aliud poterant, quam incessere regem.* Hæc ille, à nemine quoquam, quod sciam, relata.

Quæ caussa ad rebellionem Conradum Ducem impulerit, à scriptoribus non satis exprimitur: Ludolfum offenderunt secundæ parentis nuptiæ, ut supra indicavit noster auctor, & idem testatur Ditmarus. Frodoardus aliam odii affert causam, quam ejus verbis adscribam: *Exoritur inter Ottonem regem & Liudulfum filium ejus, Conradum quoque Ducem & quosdam regni ipsius primates, discordia: Nato siquidem regi filio ex moderna conjuge ferebatur eidem puero Rex regnum suum promittere, quod olim, priusquam Italiam peteret, Liudulfo delegaverat, & magnates suos eidem promittere fidelitatem jurejurando fecerat.* Hactenus Frodoardus, quæ si ita se habent, usu venit Ottoni, alias principi sapientissimo, quod B. Ambrosius 6. Hexam. scribit: *Mutato concubitu patres depravantur, prælatis filiis posterioris copulæ, neglectis autem his, qui ex priore progeniti sunt.* Et unde frequentiores liberorum exheredationes, præteritiones, defraudationes quam ex eo, quod parentes novercalibus delinimentis instigationibusque corrupti, injuriam adversus liberos suos testamento inducunt, maligne circa sanguinem suum inferentes judicium? ut loquitur JC. in l. 4 D. de inoff. testa. Quod attinet ad invidiam, in qua Mathildis Augusta apud filium Ottonem aliquandiu fuisse scribitur, ea sine dubio inde promanavit, quod si per eam stetisset, Ottone prætetito diadema Imperii Henrico ejus germano tributum fuisset. Rem sub finem lib. 1. exponit Ditmarus his verbis: *Asserunt nonnulli eandem hoc summopere diu nisam fuisse, quod junior filius suimet Henricus patris sedem possideret, sed hoc Deus, electos sibi ad unaquæque semper præordinans noluit, nec summatum optima pars consensit. &c.*

Magnus erat oratione die noctuque) Continuator Reginonis ad annum 954. *Fridericus archiepiscopus obiit, vir in sancta religione strenuus & valde laudabilis, nisi in hoc tantum videbatur reprehensibilis, quod sicubi vel unus regis inimicus emersit, ipse se statim secundum apposuit.*

Quousq; Moguntiam perveniret) Moguntia Franciæ metropolis obsessa est ab Ottone anno 954. ut continuator Reginonis, Marianus Scotus refert ad annum præcedentem.

Consobrinus regis Ecbertus) Ditmarus lib. 2. Comitem indigitat, cujus familiæ fuerit, ignoratur.

Conjugem cum filiis patrui) Henrici Bavariæ Ducis uxor Juditha peperit marito Brunonem conditorem familiæ Marchionum Saxoniæ, & Henricum sive Hezelonem, Henrici Pii Imp. avum.

Junior Arnulfus) Arnolfi mali filius, cujus fratres fuere Eberhardus & Hermannus, qui aliis Wernerus. Hos Aventinus lib. 5. Bajoariæ Lantgravios vocat. Ab Arnolfo originem suam arcessunt Dynastæ Schirenses, à quibus orti principes Palatini ad Rhenum & Duces Bajoariæ.

Thiadericus junior que Wigmannus) Thiadericus Ditmaro lib. 2. titulo Ducis insignitur.

fignitur. Wigmannus filius fuit Wigmanni fenioris, de quo fupra lib. 2. egimus. Ditmarus Wigmannum pecunia & quidem celeriter corruptum fcribit.

Summus Pontifex interea, ut ipfe ajebat, timore legis) Fridericus Moguntinus antiftes bello hoc civili habitavit Brifaci in caftello, quod latibulum præbuit femper Deo regique rebellantibus.

Immede & Meinwerco) Immodum refero ad familiam Ringelheimenfem, de qua fupra. Meinwercus fortaffis eft ex Tefterbandiis, unde origo Meinwerco Epifcopo Paderbornenfi, de quo prolixe Gobelinus Perfona Cofmodromio ætatis 6. cap. 52.

Locus effet apud Cinnam rationis dandæ) Cinna vicus diœcefis Magdeburgenfis olim illuftri monachorum cœnobio à Wichmanno 16. Archiepifcopo fundato inclaruit.

Horfedal) Schafnaburgenfis legit Roffadal, quod idem eft, nam Hors & Ros Germanis equum fignificant, erit igitur Horfedal, five Roffadal, vallis equorum, quemadmodum in agro Lippienfis Comitatus prope patriam meam Lemgoviam eft planicies die Hingftheide/ dicta ab eadem origine. Horfus frater Hengifti in Anglia Saxonum Coloniæ conditoris inde etiam nomen accepit, ut præter alios Gobelinus ætatis 6. cap. 23. Legitur etiam Ors fine afpiratione. Sic Chronicon Saxonicum rithmicum in hiftoria Alberti Magni Ducis Brunfuicenf. loquens de equis cataphractis.

Viel Heren Ritter unde Knaphen
Dher Ors alneiftigen trugen Waphen
Alfo dho was eine fite
Und men na hute pflicht zo ftritte
Do fante im zo de frowe güter
Des jungen Lantgraven muter
Fünff hundert Ritter unde Knaphen
Mit Orfen und mit ir waphen
Da quam der Hertoge zo
Mit Dhen finen/ das her hatte do
So man fprach wol fevenhundert
Ors verdecket und uzgefündert.
Et infra
Nach dhenfelben ftunden
Von Magdeborg dhe voremunden
Und dhen Marchreve Albrecht
Von Brandenborg ein vuftelecht
Sammeete ein vil mychel Here
Man feyt daz dhamitte were
Viel Ritter und Knaphen
Der Ors unter ir lip truch waphen
Nach ritterlichen fite.

Inter Rein & Danubium) Regnus, ut Aventinus: Regennus ut Wigulejus Hund five Regino, ut auctor vitæ Henrici 4. Imp. fluvius eft Narifcorum, prope Ratisbonam influens in Danubium. Ditmarus lib. 2. *Ratisbonam, quæ Reinesburg dicitur, Bavarii caput regni, cum urbibus munitißimis cepit.*

Reinesburg penè omnis proxima nocte arfit) Wigulejus Hund incendium hoc collocat in annum 954. 18. Kal. Augufti.

Finem fummi pontificis) De hujus obitu Marianus Scotus refert verba Wilhelmi filii Ottonis M. qui Friderico archiepifcopo in cathedra Moguntina fucceffit. *Guilielmus filius Ottonis fic: Anno Dominicæ incarnationis 954 Indictione 12. beatæ memoriæ Dominus Fridericus Sanctæ Moguntiacenfis ecclefiæ archiepifcopus 8. Kalend. Novembris obiit. Eodem anno ego Guielmus tantæ fucceßionis indigenus, loco ejus cum confenfu clerı & populi ejufdem fanctæ fedis 16. Kal. Januarii, ipfoq; die pace inter regem Ottonem & filium ejus Luitolfum facta in loco Arenftedi fum electus & in die 9. Kal. Januariis Moguntiæ ordinatus.* Hæc dixit Guilielmus Epifcopus filius Ottonis.

Eo anno Sclavi, qui dicuntur Ucbri) Ucri, Henetorum pars, nomen dedere Marchiæ

Ucranæ,

Ucranæ, cujus appellatio etiam hodie durat. Fuere autem accolæ lacus & fluminis Ucræ, in cujus ripa sunt urbes Prentzlovia & Pasewalcum. Reineccii editio legit Velici.

Coramq; eo Angelus) Urspergensis addit glossema: *sic enim vocatur vexillum ejus.*

Eo quod valetudine corporis laborasset, qua & mortuus est) Henricus Dux Bavariæ ejus nominis primus vitam cum morte commutavit anno Christi 955. Kalendis Novembris, sepultus Ratisbonæ in templo Divi Heimerani. Liberos ex Juditha conjuge reliquit Ludovicum, Henricum, Liutgardam: & Helicam virginem sacratam, sepultam Bataviæ, Aventinus lib. 5. De crudelitate ejus erga sacri ordinis homines refert exempla duo Ditmarus lib. 2.

Bohemi electi milites mille) Horum forte Dux fuit Burislaus Sarmatarum princeps, qui prælio contra Ungaros interfuit, Frodoardus ad annum 955.

Lech fluvium transierunt) Lycus fluvius à Bajoariæ, olim, teste Ptolemæo, Rætos à Vindelicis separavit, hodie Suevos Bajoaribus distinguit, ut Spigelius ad lib. primum Ligurini. Fortunatus lib. 4. de S. Martino Lecham vocat. Descriptio ejus habetur apud Felicem Fidlerum libro de fluviis Germaniæ.

Conradus quippe Dux fortiter pugnans) Principes qui eodem in prælio occubuere recensentur ab Aventino lib. 5. annalium.

Naconem & fratrem ejus) Naconis frater fuit Stoingneus, ut Ditmarus lib. 2. Frodoardus ad annum 955. fratres hosce Sarmatarum reges Hepidannus in annalibus Alemannicis, etsi locus corruptus sit, fuisse Wilzorum, Circipanorum, Tolenzorumque principes vocat.

Henricus præses cum fratre Sifrido) si temporis ratio non repugnare videretur, fratres hosce referrem ad genus maternum Ditmari Episcopi Merseburgensis, quod diligenter enucleatum præmisit Chronico Mersburgensi ejusdem auctoris CL. Reineccius, repetivit inde Hieronymus Henningesius familiarum Saxonicar. pag. 89. Est vero illa familia Marchionum Stadensium.

Qui dicebatur Stoinef) Stoigneus Ditmaro, ut meminimus: Heppidanus Ztoighavum appellat.

Gero cum amicis Ruanis) Rani Ruani & Rugiani iidem sunt variata tantum pronunciatione. Nomen profluxit ab Insula Rugia, quæ primos habuit colonos Rugios, qui duce Odoacro Romam & Italiam ante Ostrogothorum adventum tenuere.

Cum reditu viginti mansuum) De hoc vocabulo apud scriptores ætatis mediæ usitatissimo, quædam diximus in Vindiciis Bllinganis, quo lectorem remitto.

Modificata stramenta) Intelligo tapetia mensis & scamnis imponi solita, atque ea diversi coloris & artificii, qualia apud Plautum sunt tapetia belluata.

Liudulfus autem filius Imp.) Ludolfus obiit anno 957. ut Frodoardus & Contractus: Febri, ut annales Alemannici. Sigonius lib. 6. de regno Italiæ, Berengarium suspicionem acceleratæ mortis sustinuisse affirmat. Locus emortualis nominatur à Contracto Plumbia: annos tum habebat viginti sex, ut colligi potest ex illis quæ ad finem libr. 2. attulimus. Filius Otto, quem reliquit, natus est Anno 954. Filia Mechtildis 949. His Georg. Fabricius libro tertio Origin. Saxonicar. addit Ludolfum episcopum Osnaburgensem, de quo Ertwinus in Chronico Osnaburg. MS. *Ludolfus nonus episcopus Osnaburg. successit Dregoni. Hunc Ludolfum Otto Imp. scribit suum consanguineum narrans, quod ob memoriam divinæ remunerationis, nec non interventu dilectæ conjugis suæ, scilicet Imperatricis Augustæ Theophanii, cuidam viro venerabili sanctæ Osnaburgensis ecclesiæ Episcopo Ludolfo, quicquid prædii vel hereditatis ipso Imperiali auctoritate donavit, Ipse Imperator reddidit in comitatu Bernhardi Ducis in locis subscriptis, videlicet Apelderbach, Hofnem, Linga cum curtibus ac ædificiis, mancipiis, terris, pascuis, sylvis, molendinis &c. Subdens in eodem Imperiali privilegio, quod hujusmodi, sicut prædixit, Ludolfo Osnaburgensis ecclesiæ Episcopo suo consanguineo reddidit atq; donavit eo tenore, ut liberum haberet arbitrium vendendi atq; commutandi seu eidem ecclesiæ & successoribus relinquendi, Anno Domini 975. Ind. 2. anno Imp. 7. in Longobardeu.* Hic Antistes Ludolfus obiit anno Domini 983. 2. Kalen. April. &c. videatur etiam Crancius Metropol. lib. 3. cap. 39.

Eo anno prodigiosæ res apparuerunt, notæ scilicet crucis in vestimentis) Ditmar. lib. 2. *De hinc in anno quarto ejusdem numeri signum salutiferæ crucis in vestimentis hominum mirabiliter*

rabiliter & magis miserabiliter elucens digne accipientibus profuit & irridentibus nocuit. Contractus hoc prodigium refert ad annum 958. simile accidit avorum nostrorum memoria Imperante Maximil primo anno 1503. de qua re extat Poema Joannis Francisci Pici Mirandulæ Domini, & Concordiæ Comitis ad Maximil. Imp. De eodem prodigio refert etiam nonnulla Trithemius Chronico Hirsaug. Ad annum 1500. præterea Nauclerus volum. 2. ejusque continuator Nicolaus Basellius, nec non anonymus continuator Palmerii ad annum Christi 1501. & 1503. De eodem etiam latius Alfonsus Ciaccovius in tractatu de signis sanctiss. Crucis cap. 23. & 24.

Ergo qualiter regem Longobardorum Berngerus) Res ab Ottone M. ab hoc tempore in Italia gestas luculenter descripsit Sigonius de regno Italiæ lib. 7. Cusp. in vita Ottonis M. & alii. De metallis in Saxonia inventis hæc habet Ditmarus lib. 2. *Temporibus suis* (Ottonis I.) *aureum illuxit seculum, apud nos inventa primum argenti vena.* Otto Frising. Chron. lib. 6. c. 24. *Hic est Otto qui post multas, quas novi victorias, Græcos quoque in Apulia & Calabria superavit, ac Imperium Romanum virtute sua ad Francos Orientales reduxit, primusque venas argenti & æris juxta civitatem Goslariam in Saxonia invenit.* Sigebertus ad annum 968. *Otto Imperator in terra Saxonica venas auri & argenti primus industria sua aperuit.* Theodoricus Engelhusius scribit Ottonem (sine dubio ut gratum se Deo ostenderet) Goslariæ duas collegiatas ecclesias canonicorum condidisse, è metallis vero vehementer ditatum.

Cum rege Danorum Haraldo) Loquitur auctor de Haraldo ejus nominis sexto, cognomento Blodtant, Gormonis tertii filio, De ejus Christianismo agit Adamus Bremensis lib. 2. cap. 2. & Saxo Grammaticus historiæ Danicæ lib. 10. Crancius Daniæ lib. 4. cap. 20.

Clericus quidam, nunc vero religiosam vitam ducens Episcopus nomine Poppo) Popponis historiæ non unus meminit scriptor Ditmarus lib. 2. *Apud Danos regnante tunc Haraldo contempta Christianitas sic per Poponem renovata presbyterum. Arguebat enim idem & regem & populum antecessorum cultura suorum deviantem, Diis & Dæmonib. vacantem, unum affirmans in tribus personis Deum. Interrogatus autem à rege, si ignito voluisset dicta ferro comprobare, paratum se ad hoc esse hilari respondit animo, crastina die ferrum ingentis ponderis benedictum, ad locum à rege determinatum portavit, manumque securam imperterritus elevavit. Quo rex miraculo lætus ad modum effectus, cum suis omnib. Christi jugo protinus humiliter se subdidit, in finemq. fidelium more, præceptis obtemperavit divinis. Imperator autem hoc ut audivit, vocatum ad se venerabilem virum Popponem, si pugil Christi esset interrogat, & sacerdotali honore sublimat.* Adamus Bremensis lib 2. cap. 26 *Henricus duo regna obtinuit, Danorum Sueonumq., & ipse paganus Christianis valde inimicus. Ad quem missus legatus Cæsaris ac Hammaburgensis archiepiscopi Poppo quidam, vir Sanctus & sapiens, tunc in Slesuicensem ordinatus Episcopum de regno Danorum seu pace Christianorum Cæsaris partes expostulavit. Quem etiam ajunt pro assertione Christianitatis, cum Barbari suo more signum quærerent, nihil moratum, sed statim ignitum ferrum manu tulisse & illæsum apparuisse. Dumque hoc facile omnem gentibus erroris ambiguitatem tollere videretur, iterum sanctus Dei pro submovendo gentis illius paganismo, aliud æque magnum ostendit miraculum: Tunicam, scilicet, indutus ceratam, cum staret in medio populi circo, in nomine Domini præcepit incendi. Ipse vero oculis ac manibus in cœlum tensis, liquentes flammas tam patienter sustinuit, ut veste prorsus ambusta & in favillam redacta, hilari & jocundo vultu, nec fumum quidem incendii sensisse testatus sit. Cujus novitati miraculi, & tunc multa millia per eum crediderunt, & usque hodie per populos & ecclesias Danorum celebre Popponis nomen effertur. Hæc aliqui apud Ripam gesta confirmant, alii apud Sliaswig.* Albertus Stadensis: *Hujus* (Ottonis M.) *temporibus Dani sunt ad fidem per Popponem quendam conversi, qui ferrum candens & ignitum, in modum Chirothecæ formatum, sine læsione portavit. Quod videns Rex Haroldus, abjecta Idololatria, cum toto populo ad colendum verum Deum se convertit. Poppo autem in Episcopum est promotus.* Vide præter hos Saxonem Grammaticum lib. 10. & Crancium Daniæ lib. 4. cap. 24.

Sed & hæc virtutibus merito patris tui) Iterata apostrophe auctoris ad Mathildam Ottonis Magni filiam.

Miscam regem, cujus potestatis erant Sclavi, qui dicuntur Liucaviki) Ditmarus

lib. 2. *Gero Orientalium marchio Lusici & Selpuli, Miseconem quoque cum sibi subjectis imperiali subdidit ditioni.*

Alter vocabatur Selibur, alter Mistaw.) Ditmarus lib. 2. *Herimannus Dux Seliburem, & Mistui cum suis Imperatori tributarios fecit.*

Simulacro Saturni ex ære fuso) Fabricius Originum Saxonicar. lib. 2. putat fuisse Crodonem Deastrum antiquum Saxonum fortè à Slavis etiam cultum. Fuit autem Crodo simulacrum viri sine ullo ornamento capitis, cæsarie intonsa, sago induti, cum cinctu lineo: pedibus nudis insistebat pisci aculeato & squammoso, quam percam nominant: sinistra manu elevata rotam tenebat: dextra urceum rosis refertum. Consulatur Chron. Saxon. vetus. Crancius Metrop. lib. 1. cap. 3. Saxon. lib. 2. cap. 12. Torquatus in annalibus Magdeb. & Halb MS. partis primæ lib. 3. cap. 2.

Vel certe propinquum deflere) Wigmannus vocat se propinquum Ottonis Cæsaris, qui locus iterum confutat fabulam de obscuris natalibus Hermanni Billingi, quomodo enim Hermannus Billingus coloni filius esse potuit, cujus ex fratre nepos regii fuit sanguinis. Sed hæc in vindiciis Billinganis tractavimus uberius.

Animam multis miseriis & incommodis repletam pietati creatoris effudit) Sigebertus cædem Wigmanni junioris collocat in annum 967. quod constare minimè potest. Etenim supervixisse eum Geronem marchionem nullum dubium est, atque ille, ut omnes affirmant, obiit 965.

Otto divino nutu Imperator) Recitat partem hujus epistolæ Sigonius lib. 7. de regno Italiæ. p. 173. sed nonnihil variantem.

Filius noster in nativitate domini.) Otto secundus coronatus est Romæ anno 967. ut Schafnaburgensis & Carolus Sigonius. Fuit tum circiter annorum duodecim, quippe qui in lucem editus anno 955. ut continuator Reginonis.

Græcorum itaq; legatis Imperator satis credens) Ditmarus lib. 2. rem gestam hoc modo recitat: *Otto M. filio suimet uxorem ab Imperatore Constantinopolitano desponsare desiderans, nunciis ejusdem ob alieni* (lego aliam) *ad se missis caussam, suos fideliter committit Principes, hanc legationem ferentes. Quos in ipso itinere Græci solita calliditate ex improviso irruentes, alios occidunt, quosdam vero captos domino suimet Augusto præsentabant. Pauci vero ex his effugientes, Imperatori suo rei eventum aperiunt. Hic detrimentum suorum graviter ferens, milites optimos, Gunterium ac Sigfridum, tale facinus adulciscendum in Calabriam propere misit. Qui Danaos victoria priori elatos, & sibi occurrentes occiderunt, alios autem in fuga comprehensos obtruncant naribus, tributum à Græcis in Calabria & Apulia extorquentes, spoliisque ditati cum gaudio remeabant. Constantinopolitani autem funere suorum & captivitate tristes effecti, adversus Dominum suum conspiravere, doloseque Imperatricis consilio per quendam militem peremerunt eundem, locoque ejus hunc designantes ad Imperii totius provisorem. Qui mox magnificis muneribus, comitatuq; egregio, non virginem desideratam, sed neptem suam, Theophaniam vocatam, Imperatori nostro trans mare mittens, suos absolvit, amicitiamque optatam Cæsaris Augusti promeruit. Fuere nonnulli, qui hanc fieri conjunctionem apud Imperatorem impedire studerent, eandemque remitti consulerent: quos idem non audivit, sed eandem dedit tunc filio suimet in uxorem, arridentibus cunctis Italiæ Germaniæque primatibus.* Hactenus Ditmarus. Hic locus cum Widechindo conferendus est, ut constet, cujus filia fuerit Theophania. Primo autem certum est ex Luitprando Cremonensi Episcopo, quem Otto Magnus Constantinopolim misit, cujusque legatio descripta paucis ab hinc annis ab Henrico Canisio ICto evulgata est, petitam esse Romani Imperatoris Græci ex Theophania conjugi filiam, quam tamen Liutprandus non nominat. Romano hoc, cui junioris cognomentum tribuitur, vita functo, Theophania nubsit Nicephoro Phocæ, homini monstroso, planeque qui imperaret, indigno. Luculenter eum depingit Liutprandus, quem dixi, quo lectorem remitto. Græci non ferentes hominis mores & vitia, consilium cædis & operam adjuvante regina Theophania, in cubiculo quiescentem obtruncarunt. Hic quæritur, an Theophania privigna Nicephori Phocæ Romani filia missa sit ad Ottonem Imp. Ditmarus, cui de rebus istorum temporum optime constare potuit, expresse dicit, non virginem desideratam, sed neptem ab Imperatore Constantinopolitano missam. Sigebertus Gemblacensis scribit Theophaniam fuisse neptem Joannis Constantinopol. Imp. qui

Cimisces cognominatus in matrimonio habuit Theodoram Romani junioris filiam. Hujus verò Theophaniæ neptis dici non potest, cum sit conjugis soror. Camerarius in Chronologia Nicephoriana dubitat, an Theophania privigna fuerit, vel soror Nicephori Phocæ. Itaque aqua hic hæret, secundum adagium. Otto Frisingensis crasso errore parentem hujus Augustæ vocat Theophanium, Chron. lib. 6. cap. 24. Duxit Otto Theophaniam (Nihemius de jure & privilegiis Imperii depravate nominat Theophilam) anno 972. ut Lambertus Schafnaburgensis. Encomium ejus extat apud Ditmarum lib. 4. verbis sequentibus: *Hæc quamvis sexu fragilis, modestæ tamen fiduciæ, & quod in Græcia rarum, egregiæ conversationis, regnumq; filii ejus custodia servabat virili, demulcens in omnibus pios, terrensq; ac superans erectos. &c.* Sigebertus Gemblacensis ad annum. 982. notat in ea levitatem & ἐπιχαιρεκακίαν. Diem suum obiit Neomagi anno 990. 17. Kal. Julii, sepulturæ mandatur Coloniæ ab Evergero archiepiscopo in æde sancti Panthaleonis.

Græci vero ad artes paternas conversi) Virgilius lib. 2.

Ignari scelerum tantorum, artisq; Pelasgæ.

Et mox:

——— *Ille dolis instructus & arte Pelasga.*

Euripides in Iphigenia,

Πιςὸν Ἑλλὰς οἶδεν ὐδὲν

Græcia nequaquam novit fidem.

Summus Pontifex Wilhelmus) Ditmarus lib. 2. *Wilhelmus Sanctæ Præsul Moguntiæ, cui cura ab Imperatore Domino suimet & parente commissa fuit Parthenopolin disponendi, cæteraq; regni necessaria regendi, cum ægrotantis reginæ finem Mechtildis expectaret in Reducuerothe 6. Non. Martii moritur. &c.* Annum obitus Schafnaburgensis ponit 968. cum quo facit Marianus Scotus lib. 3. ætat. 6.

Cujus mater licet peregrina) Cæsar Baronius annalium lib. 10. ad ann. Christi 973. hunc locum allegans post verba *cujus mater licet peregrina* subjungit hæc verba: *nimirum Anglicana Edmundi regis Anglorum F.* Ollas autem hic lippivit Baronius aliàs oculatissimus. Potuisset rectius erudiri à Ditmaro, quem legit, sic scribente lib. 2. *Wilhelmus de matre quamvis captiva nobili & Slavonica genitus.* Aberrarunt similiter à vero Bruschius & Merseus, qui Wilhelmum Editæ Anglicanæ filium faciunt. Videatur etiam Crancius lib. 4. cap. 19. Saxon.

Matrem Imperatoris miræ sanctitatis fœminam, nomine Mathildam) De Mathilda Augusta Henricus Bodo in Chronico Gandersheimensi MS. sic scribit: *Serenissima regina Mechtildis sanctitate clara, & totam stirpem Saxonum nobilitans virtutibus suis hospitalia multa variis in locis erexit. Monasterium etiam monialium in Northusen extruxit, quod malo omine in secularem canonicatum est mutatum virginibus pulsis. Viderint quid fundatrici responsuri sint rei auctores. In Cosungen etiam virginum cœnobium: monasterium insuper in Polde, quasi in Palude ipsa fundavit.* Hæc ille. De nimia ejus superstitione vide Ditmarum lib. 1. Obiit eodem, quo Wilhelmus arch. Moguntinus anno 2. Idus Martii, sepulta Quedlinburgi in æde S. Servatii ad latus mariti Cæsaris Henrici, ut viva rogaverat.

Illo quoq; tempore Bernhardus) Bernhardus septimus Episcopus Halberstadensis, nobilis dominus ab Hademerslebe, fundator monasteriorum Hademerslebiensis & Halberstadensis, quod vulgo das Portenhauß nominatur, obiit 969. ut annotavit doctissimus Guilielmus Budæus; Doctor medicus, amicus noster. Si apud Ditmarum numeri corrupti non sunt, producendus est ejus obitus longius. Etenim secundum Ditmarum Bernhardus potitus est episcopatu anno 923 eumque gubernavit annos 48. necesse est igitur, ut mortem ejus collocemus in annum 971. Interfuit Bernhardus Episcopus Synodo Ingelheimensi 948. mense Junio, ubi convenere Germaniæ & nonnulli Galliæ Episcopi, testis Frodoardus presbiter Remensis. Paulus Langius in Chronico Citizensi virum valde venerabilem & Sanctum nominat.

Gero vir magnus & potens jam ante defunctus) Geronis comitis & Marchionis supra aliquoties facta est mentio, hic propter ejus excellentes corporis atque animi dotes vitam ejus breviter delibabimus. Fuit ex nobilitate Saxonica Dynasta ad Sylvam Harciniam, ubi hoc tempore Gerenroda. Ad officium & dignitatem comitis evectus, in-

genil dexteritatem, vigilantiam & industriam mirifice tam Imperatori, quam reliquis regni primoribus probavit. Commissa igitur ei à Cæsare legatio, quam hactenus Sigfridus comes Mersburgensis obtinuerat, qua re offensus Tancmarus bellum civile excitavit, in quo misere occubuit. Gero in eo officio diligens, meruit ampliores honores, designatus præfectus limitaneus, quem Marchionem vulgo nominamus, contra orientales Slavos, hoc est, Lusatios, cum quibus continenter bella gessit, ubi opus, leoninæ pelli, secundum Lysandri apophthegma, vulpinam assuens. Non poterat hoc ei vitio dari, quippe cui res cum gente infida, mobili & ad res novas proclivi. Necesse erat uteretur iisdem artibus, quibus hostes suos illum circum venire solebant, & cum Cretensibus Cretisaret, ut habet adagium à Plutarcho non semel usurpatum. Refert Widechindus triginta Slavorum principes per insidias ei exitium machinatos; quorum consilia cum detecta essent, ipse clavum clavo pellens ad convivium vocatos multoque vino depositos, contrucidari jussit omnes. Dolus an virtus quis in hoste requirat? Quomodo adiutus à Conrado Imperatoris genero rem feliciter contra Velicos gesserit, Saxoniamque universam immenso gaudio impleverit, idem Widechindus commemorat. Mesiconem Polonorum ducem ab eo Imperiali ditioni subditum refert Ditmarus libro secundo. Ob non soluta stipendia in odium militum incurrit; sed à Cæsare defensus est, neque multo post Ucros feliciter debellat, cæso duce eorum Stoinefo. Elogium Geronis insigne admodum extat apud Widechindum lib. 3 idem tot victoriis quot bellis clarum vocat. Filium habuit Sigfridum, de quo paulo post, nepotem ejus, incertum an ex filio, à Lusatiis cæsum refert Widechindus. Catastrophen vitæ ejus beatam & ardens amplificandæ religionis studium exponit Ditmarus verbis sequentibus: *Gero defensor patriæ, dum unici morte turbaretur filii suimet illustris, Sigfridi, Romam pergens emeritus jam senex coram altari Principis apostolorum Petri arma victricia deposuit & apud Dn. Apostolicum impetrans brachium Cyriaci ad Dominum cum omni suimet hereditate confugit, patriamq; revisens, nati suimet viduam, prius velatam in monasterio in saltu, qui suo signatur nomine Gerinrod constructo Hadui statuit abbatissam à Bernhardo consecratam Christo, firmatisque bis omnibus, felici bos obitu præcessit 13. Kalend Junii.* Hactenus Ditmarus. In itinere Romano Gero invisit monasterium S. Galli in Helvetiis, perspectaque fratrum sancta conversatione, ab abbate flagitavit, ut in consortium fraternitatis admitteretur, libras quoque argenti octo obtulit, ut habet traditio, quæ extat tomo secundo, parte secunda & tomo tertio rerum Alemannicarum, editarum à nobiliss. Goldasto. Facta sunt hæc anno 950. ut traditio allegata habet. Monasterium Gerinrodense scribitur fundatum 961 Triennio post obiit Gero, cui positum est tale Epitaphium: *Anno Domini DCCCCLXV. XIV. Kalend. Julii Obiit illustriss. Dux & Marchio Gero, bujus ecclesiæ fundator, cujus anima requiescat in pace. Amen.* De obitu consentit Reginonis continuator his verbis: *Eodem Anno* (965.) *Gero marchionum nostri temporis optimus, præcipuus, obiit.* Chron. Archiepiscopatus Magdeburg MS. refert Geronem primum fuisse Burggrafium Magdeburgensem, eique defuncto successisse Hermannum Billingium. Quomodo In pago Zermund, id est, veteri Marchia acquisierit aliquid ditionis, cognoscere licet ex diplomate Ottonis M. quod ex annalibus veteris Marchiæ Andreæ Entzelii depromptum, inter cætera infra Widechindo appofuimus. Et tantum de fortissimo Heroe Saxonico Gerone.

Ab expeditione Fraxineti) Fuit arx in Alpium Cottiarum provincia oppido munita, quam anno 891. Saraceni quidam, numero pauci, sed insigniter audaces, forte fortuna ex Hispania ad littora Italiæ delati, occuparunt, multoque per annos cum maximo Longobardorum detrimento tenuerunt. Vide Luitprandum Ticinensem lib. 1. cap. 1. Hugo rex Italiæ post annos quinquaginta munitionem hanc oppugnavit, cepit & Saracenos ejecit, teste Sigeberto. Iidem fortassis latibulum hoc latrunculorum rursus occuparunt, nam Otto M. Imp. in Italia hærens consilium de nova obsidione cepit, nunciato suorum in Germania obitu æger animi à proposito declinavit.

Capto rege Longobardorum) Innuit Berengarium, hujus nominis alterum, Adelberti Eporregiæ Marchionis ex Gisela Berengarii primi filia, primogenitum. Hunc Otto Imperator debellatum & in potestatem suam redactum libertati pristinæ ac regno restituerat. Verum cum priori crudelitati & avaritiæ rursus indulgeret, in monte S. Leonis

Leonis obſeſſum & ad deditionem coactum cum conjuge Willa, Boſonis Tuſciæ, marchionis filia in Bajoariam relegavit, unde Cæſaris aſſenſu Bambergam ſe recepit, ibique naturæ ſatisfecit honeſtam nactus ſepulturam. Vidua Willa multorum malorum cauſſa ut delicta ſua expiaret ſumpta veſte ſacra monaſterio ſe incluſit.

Obitu optimi viri Ducis Hermanni) Hermannum Billingum Saxoniæ ducem ante Ottonem M. obiiſſe, evincit hic locus: evincit alter apud Ditmarum lib. 2. pag. 23. qui ita legendus: *Calendis Aprilis Hermannus Dux ibi tunc moritur.* Ubi ſimul exponitur, quomodo Bruno antiſtes Verdenſis defuncti principis, etſi conſanguinei, cadaveri Luneburgam à filio Bernhardo deducto prætextu fulminis eccleſiaſtici, ſepulturam denegarit. Errant tam Henningeſius & Reuſnerus, quam Traziger, quorum illi obitum Hermanni in 981. hic in 984. annum collocant. De Hermanni natalibus in Vindiciis noſtris Bilinganis egimus, acturi de rebus ejus geſtis, deque poſteris ſuo loco prolixe.

Tranſtulit corpus patris in civitatem Magdeburg) Viſcera è corpore exanimi eruta condita ſunt Mimlebiæ in æde Mariana, corpus ab antiſtite Magdeburgio Adelberto & à Colonienſe Gerone deportatum eſt Magdeburgum & in æde Mauritiana ad latus Edithæ primæ conjugis depoſitum: marmori inſcripti ſunt hi duo verſus:

Tres luctus cauſæ ſunt hoc ſub marmore clauſæ:
Rex, decus eccleſiæ, ſummus honor patriæ.

Rudolfus rex Burgundiæ) Frodoardus annum 937. *Rudulfus Jurenſis ac ciſalpinæ Galliæ rex obiit, cui filius parvus Conradus ſucceſſit.* Contractus Agauni ad S. Mauricium humatum ſcribit. Habuit in matrimonio Bertham, Burchardi Suevorum Ducis potentiſſimi filiam, ex qua præter Conradum filium ſuſtulit Adelheiden Ottonis M. ſecundam conjugem.

PANE.

PANEGYRIS
HROSWITÆ
Illuſtris & Clariſſimæ Virginis ac Monialis Germanicæ, Gente Saxonica ortæ, verſu Hexametro in laudem & geſta Oddonis Magni Imperatoris Auguſti.

Cum Notis

HENRICI MEIBOMII.

VITA
ROSWITHÆ MONIALIS
Gandersheimensis.

LAurentius Humfredus Anglus, qui aliquandiu religionis causa in Germania exsulavit, Roswitham Poetriam patriæ suæ vendicare satagit: vult enim fuisse filiam Hederici regis Nortumbrorum ex Bregsinda uxore, alio nomine vocatam Hildam, quæ in cœnobiis Britanniæ & Galliæ annos tres & triginta peregerit, fœmina clarissima & doctissima. Verum temporibus decipitur, testesque alias sunt Georgius Fabricius Origin. Saxon. lib. 2. & Henricus Bodo Chron. Gandersf. MS. Roswitham Saxonici generis puellam fuisse. Sunt qui eam confundunt cum Roswitha Gandersheimensi abbatissa quarta (Bruschius Rodeswindam vocat) quæ Christinæ tertiæ, fundatoris Ludolfi filiæ in regimine monasterii successit, sed & hi temporibus falluntur. De Roswitha abbatissa Chronicon cœnobii S Michaelis apud Hildesiam in hunc modum loquitur: *Walbertus septimus Episcopus Hildesheimensis post Christinam, Gandersheimensem abbatissam defunctam, Roswitham ibidem in regimen intromisit, quæ cæteris excellentior in Logica & Rhetorica extitit, ut ejus libri & scriptura testantur: composuit namq; librum Logicæ valde insignem* De eadem Nicolaus Selneccerus Theologus Pædagogiæ parte 1. titulo de usuris hæc scribit: *De Roswitha abbatissa filia regis Græciæ, ut fertur, dicitur, quod Diabolo schedulam, qua puer quidam sanguine suo scripta sie i obligaverat, extorserit.* Nostra Poetria Roswitha in Gandersheimensi cœnobio instituta est ab adolescentia, quod præfatione in historiam Beatæ virginis Mariæ ipsa testatur verbis sequentibus: *Unde clam cunctis & quasi furtim, nunc in componendis sola desudando, nunc male composita destruendo satagebam, juxta meum posse, licet minime necessarium, aliquem tamen conficere textum ex sententiis scripturarum, quas intra aream Gandersheimensis collegeram cœnobii, primo sapientissimæ atque benignissimæ Rikardis magistræ aliarumque suæ vicis instruente magisterio: deinde prona favente clementiæ regiæ indolis Gerbergæ, cujus nunc subdor dominio abbatiæ, quæ ætate minor, sed ut imperialem decebat neptem scientia provectior, aliquos auctores quos ipsa prior à sapientissimis didicit, me admodum erudivit.* Hæc ibi. Ex quibus verbis colligere licet Richardam primo, deinde Gerbirgam Roswithæ magistras fuisse, quibus ipsa mox in eodem munere successerit. Fuisse ibidem etiam prælectiones & exercitia Theologica ex scriptis Roswithæ patet, etenim multa ex scripturis eleganter profert, & in præfatione, quam diximus, protestatur, se immatura hac ætate quædam ex apocryphis desumpsisse ex ignorantia, quæ licet dubia sint, tamen boni consulenda censet.

* Nobilissimus Martinus Fridericus Seidelius Consiliarius Brandenburgicus, cum Icones & Elogia Virorum aliquot præstantium, qui multum studiis consiliisque suis Marchiam juverunt & illustrarunt, publicasset, illis HROSWIDÆ nostræ, Sanctimonialis in Gandersheim, effigiem inseruit, vocatque HELENAM à ROSSOW. cujus nobilis familiæ hodieque plures supersunt.

Opera Roswithæ Trithemius lib. de viris illustribus Germaniæ hoc ordine recenset. *Rosuida monasterii Gandersheimensis in Saxonia sanctimonialis virgo, nobilis, ordinis Divi patris Benedicti, in divinis scripturis studiosa & erudita, secularium que litterarum disciplinis probe imbuta, ingenio præstans & clara eloquio, nec minus conversatione, quam eruditione insignis, scripsit tam metro quam prosa multa præclara opuscula, quibus sexum ingenio superans nomen suum cum ingenti gloria transmisit ad posteros. Ex his ego legi subjecta.*

Ad Gerbergam abbatissam heroico carmine de vita & conversatione intemeratæ Dei genitricis & virginis Mariæ, librum unum.

De ascensione Domini eodem carmine lib. 1.
Item de S. Gangolfo lib. 1.

De

De passione S. Pelagii Martyris bis temporibus in Corduba passi lib. 1.
De lapsu Theophili Vice domini & ejus pœnitentia lib. 1.
De lapsu cujusdam juvenis per S. Basilium conversi lib. 1.
De Passione S. Dionysii episcopi & martyris lib. 1.
De passione S. Agnetæ Virginis lib. 1.
Omnia prædicta eleganti carmine Heroico composuit.
Scripsit præterea sex Comœdias imitata Terentium, quarum Prima inscribitur conversio Gallicani principis, passionem includens Joannis & Pauli martyrum.
Secunda est de passione Agapis, Chioniæ & Hirenæ virginum
Tertia de resuscitatione Callimachi & Drusianæ per S. Joannem.
Quarta de lapsu & conversione Mariæ, neptis Abrahæ eremitæ.
Quinta inscribitur conversio Thaidæ meretricis.
Sexta passionem recitat sanctarum virginum Fidei, Spei & Charitatis.
Scripsit etiam metrice gesta Othonis Imperatoris, lib. 1.
Epigrammatum diversorum lib. 1. & quasdam non inelegantes epistolas.
Cætera quæ composuit ad notitiam nostræ lectionis non venerunt. Claruit temporibus Ottonis primi & secundi clarissimorum Impp.

Hactenus Trithemius, cujus verba repetit Bibliotheca Gesneri, addens Roswitham Græcæ linguæ notitiam habuisse. Henricus Bodo monachus Clusensis in Chron. Gandersheim. MS. meminit poematis Roswithæ de fundatione monasterii Gandersheimensis, cui præmiserit vitas Pontificum Anastasii & Innocentii patronorum. Verum hoc lucem nondum vidit: quæ à Trithemio commemorata diximus primus evulgavit Conradus Celtes Protucius Francus. an. 1501. Retinuit autem scriptionem mediæ ætatis scriptoribus usitatam, quibus nomina Rudolfus, Ruthbertus, Ramwardus, & similia in initio aspirare familiare fuit, cujus etiam meminit Aventinus annalium lib. 1. in nomenclatura operi præfixa. Panegyricum de laudibus Ottonis M. confecit hortatu Gerbirgæ abbatissæ, ut testatur in præfatione: in secundo carmine præliminari innuit Ottonem secundum Imp. poema ipsum videre desiderasse. Dictio est tolerabilis, seculum quo vixit, redolens: in prosodiam plurimum peccavit, quod sexui condonandum est. Verum libet quædam doctorum virorum testimonia de hac poetria Saxonica subjungere.

Johannes Dalburgius Episcopus Wormatiensis.

Quæ paucis ætas concessit, patria, sexus,
Roswitha virgineo præstitit ingenio.

Idem.

Afro laus scenæ: lyra Flacco: bella Maroni:
Multiplicem laurum Roswitha docta gerit.

Martinus Pelichius primus Acad. Wittebergensis Rector,

Gloria quanta fuit magnis Ottonibus armis,
Gloria tanta tibi Roswitha in historia.

Itelwolfus à Stein.

Hac de Germana, quid Graje, quid Itale sentis?
Non minus ac vestræ verba Latina canit.

Johannes Cuspinianus in Ottone primo Imp.

Res gestas Ottonis Roswitha monialis complexa est versibus, qui licet sint, ut tempora ferebant, neque elegantes, neque satis culti, mirandum tamen est ingenium muliebre in Saxonia, & in ipsa barbaria educatum & genitum, ea præstare potuisse.

Lilius Gregorius Gyraldus de Poet. Histor. dialogo 5.

Apud Saxones, id quod mihi miraculo simile videtur, floruit Roswitha monialis, ut nunc dicimus, Ottone videlicet primo & altero Cæsaribus & Imperatoribus, quæ non modo Latine sed & Græce scivit. Scripsit hæc Panegyricum de Ottonum gestis: item Comœdias sex, laudes virginis matris elego versu, quo etiam divi Dionysii vitam & alia.

Georgius Fabricius Orig. Saxonicar. l. 2. p. 98.

* In Cœnobio Gandershemio floruit Roswitha Sacerdos: quæ prosa & carmine libros edidit, & Panegyricum Ludolphi pronepoti Ottoni I. Imp. scripsit. De hac Poëtria rectius glorientur Saxones, quam Angli: nam Laurentium Humfredum suæ eum patriæ vindicantem, non audimus, neque ferimus.

Idem

Idem lib. de Poetis Germaniæ.

Tu quoque vixisses meliori Roswitha seclo,
Aonides poteras inter habere locum.

Caspar Bruschius in Historia monasteriorum pag. 66.

Gerbergæ abbatissæ Gandersheimensi dedicavit Roswitis puella Saxonica & monialis Gandersheimensis insignis Poetria omnia ingenii sui Poetica & Historica monumenta.

Præter hos videatur Baptista Fulgosius lib. 8. cap. 3. de claris mulieribus.

* *Gerb. Joh. Voss. de Histor. Lat. L. II. c. XLI.*

Roswid quoque, sive Hrosvith, Gandeshemensis (quæ nonnullis Rosvita, aut Rosvida, vel Rosvitis, aut Rosvidis, nominatur) claruit temporibus Ottonis II. cujus jussu non minus, quàm Gerbergæ Abbatissæ, heroico carmine historiam seu Panegyricum reliquit de gestis primi Ottonis, sive, ut ipsa semper vocat, Oddonis. Præterea versu elegiaco tradidit passionem S. Dionysii Episcopi & martyris. Etiam egit de laudibus B. Virginis, item S. Annæ, adhæc de S. Gangulpho & aliis sanctis. Quæ omnia prodiere Norimbergæ anno CIϽ IϽI procurante Conrado Celte, primo Germaniæ Poeta laureato. Panegyricus vero Ottonis in Germania cum aliis aliquot Rerum Germanicarum Scriptoribus recusus est, cura Justi Reuberi. Fuit virgo hæc, ut genere nobilis, ita pietate insignis: nec Latino modo carmine pollens, sed etiam Græcè docta. Apud Trithemium in catologo legas, fuisse coetaneam Johannis Anglici, qui doctrina sua papatum meruit. Quæ si Trithemius scripsit, existimarit, vixisse circa an. IϽCCCLV. Sed quomodo iis temporibus fuerit, quæ Ottonis I. gesta scripsit, idque Ottonis II. jussu; quæque tertii Ottonis ætate ex vita hac excesserit? Neque hoc nescivit Trithemius, qui in Chronico Hirsaugiensi eam refert ad annum IϽCCCCLXXX. Quare facile iis fidem habeo, qui istæc verba catalogo Trithemii ab homine temporum parum intelligente assuta esse arbitrantur. Sed, ut verba ista auferamus, sic quoque mirari satis non possum, eam à Trithemio in Catalogo, si seriem spectemus, inter illos recenseri, qui post millesimum & centesimum annum floruere. Qui error omnino priori contrarius est. Neque dissimulandus error doctissimi Humfridi, quando eandem Roswidam putat esse ac Hildam. Nam & locis & temporibus refellitur: cum Hilda Angla fuerit Abbatissa in monasterio Herethow, atque Anno decesserit IϽCLXXX. regnante in Northumbria Egfrido: quemadmodum constat ex Beda L. IV. Histor. c. XXIII.

Casimirus Oudinus Supplemento de Scriptoribus Ecclesiasticis à Bellarmino omissis.

*

Rosweita seu Rosweidis, Gandersheimensis in Germania Sanctimonialis, clara natalibus, sed clarior in obscuro seculo ob liberales in Sexu fæmineo disciplinas, quæ tunc à viris aberant. Claruit Anno circiter 980. de qua Joh. Vossius de Histor. Latin. l. 2. c. 41. Scripsit soluta oratione Vitam S. Willibaldi Eistetensis Episcopi. Itemque vitam sancti Vunebaldi primi Heidensheimensis Abbatis, quas Surius habet in Vitis Sanctorum, Henricus Canisius in Tomis Antiquar. Lect. Joannes Mabillon sec. 3. sanctorum ordinis D. Benedicti tom. 2. p. 176. & seqq. 365. & seqq.

PRÆ-

PRÆFATIO HROSWITÆ GERMANICÆ IN PANEGYRIN Oddonum.

GErbergæ illuſtri abbatiſſæ, cui pro ſui eminentia probitatis haud minor obſequela venerationis quàm pro inſigni regalis ſtemmate generoſitatis, Hroſwith Gandersheimenſis ultima ultimarum ſub hujuſmodi perſonæ dominio militantium, quod famula heræ.

O mea domina, quæ rutilanti ſpiritualis varietate ſapientiæ perlucetis, non pigeſcat veſtri almitatem perluſtrare, quod veſtra confectum non ignoratis ex juſſione. Id quidem oneris mihi impoſuiſtis, ut geſta Cæſaris Auguſti, quæ nec auditu unquam affatim valui colligere, metrica percurrerem ratione. In hujus ſudore progreſſionis quantum meæ inſcitiæ difficultatis obſtiterit, ipſa conjicere poteſtis: quia hæc eadem nec prius ſcripta reperi, nec ab aliquo digeſtim ſufficienterque dicta elicere quivi, ſed veluti, ſi aliquis neſcius ignoti per latitudinem ſaltus iturus, ubi omnis ſemita nivali denſitate velaretur obducta, hicque nullo duce, ſed ſolo præmonſtrantium nutu inductus, nunc per devia erraret, nunc recti tramite callis improviſe incurreret, donec tandem arboreæ medietate ſpiſſitudinis, locum optatæ comprehenderet quietis, illicque gradum figens, ulterius progredi non præſumeret, uſque dum vel alio ſuperveniente induceretur, vel præcedentis veſtigia ſubſequeretur, haud aliter magnificarum prolixitatem rerum juſſa ingredi, regalium multiplicitate geſtorum nutando & vacillando ægerrime tranſcurro, hiſque admodum laceſſita, competenti in loco pauſando ſileſco, nec Auguſtalis proceritatem excellentiæ ſine ducatu appono ſubire. Si enim facundiſſimis diſertiſſimorum ſententiis, quas vel modo ſcriptas, vel ocius de his rebus non dubito fore ſcribendas, fuerim animata: fortaſſe nanciſcerer unde mei ruſticitas velaretur aliquantiſper. Nunc autem omne latus tanto magis caret defenſione, quanto minus ulla fulcitur auctoritate: Unde etiam vereor, me temeritatis argui, rendiculaſque multorum non devitare convicii: eo quod verbis pompoſis facetæ urbanitatis exponenda eloquentius, præſumpſerim dehoneſtare inculti vilitate ſermonis. Si tamen ſanæ mentis examen acceſſerit, quæ recte penſitare non neſcit, quanto ſexus fragilior, ſcientiaque minor tanto venia erit facilior: præſertim cum non meæ præſumptionis, ſed veſtræ cauſa juſſionis, hujus ſtamen opuſculi cœperim ordiri. Cur tamen aliorum judicia formido? quæ veſtri ſolummodo cenſuræ, ſi quid fefelli, obnoxia exiſto: vel cur nequeam devitare convicia? Quæ ſolummodo ſilentio ſtudere debeo: ne ſi ſeriem pro ſui utilitate nulli oſtendendam velim propalari, merito omnium ſuccumbam reprehenſioni: Veſtro autem veſtrique familiariſſimi, cui hanc ruſticitatem ſanxiſtis præſentatum iri ſcilicet Archipræſulis Vilhemi judicio quoquomodo factum ſit, æſtimandum relinquo.

Hroswitha Illuſtris Mulieris Germanica in geſta Oddonis primi præfatio.

POllens Imperii regnator Cæſariani
ODDO, qui regis pietate favente perennis
In ſceptris Auguſtalis præclarus honoris
Auguſtos omnes ſuperas pietate priores,
Quem plures gentes paſſim metuunt habitantes,
Muneribus variis Rhomanus donat & orbis:
Exiguum munus ne ſpernas carminis hujus,
Iſte ſed oblatus laudum placeat tibi cenſus,
Quem poſtrema gregis ſoluit tibi Gandeshemenſis,
Quem dulcis patrum collegit cura tuorum,
Continuumque tibi debet ſtudium famulandi,

Forsan gestorum plures scripsere tuorum,
Et sunt scripturi posthæc insignia multi:
Sed non exemplum quisquam mihi præbuit horum,
Nec scribenda prius scripti docuere libelli,
Caussa sed est operis tantum devotio mentis.
Hæc & ad audendum suadebat opus metuendum,
Nam sat formido, quod gesta tui modulando
Incaute sim falsa sequens, non vera retexens,
Sed hoc non suasit mala nos persuasio mentis.
Nec summa veri contempta sponte fefelli,
Sed res ut scripsi sese sic prorsus habere,
Ipsi dicebant mihi, qui scribenda ferebant.
Hinc Augustales pietas non spernat honores,
Quos simplex humilis gessit devotio mentis.
Et cum te libri laudantes congrue multi
Post hæc scribentur, meritoque placere probentur:
Ordine postremus non sit tamen iste libellus,
Quem prius exemplo constat scriptum fore nullo.
Et licet imperii teneas decus Octaviani:
Non dedigneris vocitari nomine Regis:
Donec præscripto vitæ regalis honore,
Ordine digesto, nec non sermone decoro,
Dicatur sceptri decus imperiale secundi.

Alia præfatio ejusdem ad Oddonem secundum Regem: cujus jussu hunc librum scripsit.

ODDO Rhomani præfulgens gemmula regni
Oddonis flos Augusti splendens venerandi:
Cui Rex altithronus, perpes quoque filius ejus
Præstitit imperium pollens in vertice rerum.
Vilem ne spernas vilis textum monialis
Quem præsentari (si digneris reminisci)
Ipse tui claris jussisti nuper ocellis.
Et cum perspicias maculis sordescere crebris,
Ad celerem tanto veniam mox pronior esto:
In monstrando tuis quantum plus pareo jussis,
Sitis præcepto non urgeret metuendo.
Non foret usque modo mihimet fiducia tanta;
Ut sibi præsentis scrutandum rusticitatis
Auderem satis exiguum perferre libellum:
Qui præstante Deo patri subjunctus in aula
Ipsius & monitis promptus parere paternis,
Par decus imperii retines concorditer ampli,
Comportans dextra sceptrum regale tenella:
Sed quia te memini sublimiter assimulari
Nato famosi regis David Salomoni,
Qui genitore suo præsente jubenteque sancto
Optata regnum suscepit voce paternum.
Ipsius exemplo te contentum fore spero,
Qui cum regnando resideret in arce superba
Prudenter legum condens decreta sacrarum
Ac penetrans animo rerum secreta profundo
Nunc libet & minimis mentem laxare rimandis,
Sed nec conflictum fastidit rite duarum
Solvere judicii celeri discrimine recti,
Prolem restitui veræ mandans genetrici.
Hinc supplex te posco quidem nostrum Salomonem,

Et

Et licet imperii tenearis sollicitandi
Cura: digneris tamen & propriæ monialis
Transcurrens seriem nunc lectitare recentem,
Quo male compositis verbis mox decidat omnis
Rusticitas oris, de tractibus imperialis
Nominis & titulo signata tui venerando.
Despectus nimia meriti tueantur ab aura.

HISTORIA HROSWITHÆ.

Postquam stirps Caroli Magni defiit, Imperium Romanum ad Saxones migravit, quod Henricus primus cum uxore Mathilda suscepit.

POstquam Rex regum, qui solus regnat in ævum
Per se cunctorum transmutans tempora regum,
Jussit Francorum transferri nobile regnum
Ad claram gentem Saxonum (nomen habentem
A Saxo, per duriciem mentis bene firmam.)
Filius ODDONIS MAGNI Ducis & venerandi
Scilicet HENRICUS, suscepit regia primus
Justo pro populi moderamine sceptra gerenda.
Hic pollens quantæ fuerat bonitatis honore
Et quanta populos rexit pietate subactos:
Qualiter & reges meritis tunc temporis omnes
Præeminet eximius, excedit denique vilis
Hujus carminuli textum nimium vitiosi:
Nam fuit immitis reprobis, blandus quoque justis,
Summo conservans studio legalia jura,
Æqua satis meritis reddens quoque præmia cunctis,
Huic rex pacificus dederat de sydere Christus
Ejus civilem vitæ per tempora pacem.
Omine felici tenuit quoque culmina regni
Ni fallor denos labentis temporis annos,
Nec non bis ternos multum feliciter actos
Conregnante sua MATHILDA conjuge clara,
Cui nunc in regno non compensabitur ulla
Quæ posset meritis illam superare supremis.

Henricus tres filios ex Mathilda suscepit Oddonem, Henricum, & Brunonem Episcopum Coloniensem.

TRina quibus Deitas dederat tres denique natos
Jam tum felici disponendo pie genti,
Ne post HENRICI mortem regis venerandi
Imperium regni male surriperent scelerosi.
Hi sed regali nati de germine stirpis
Rexissent regnum concordi pace paternum,
Quamvis dissimiles his servarentur honores
Binis regnanti subjectis scilicet uni.
Inter quos primus fulsit ceu lucifer ortus
ODDO micans radiis nimium claræ bonitatis,
Gratia quem regis solita bonitate perennis
Rectorem plebi prævidit rite fideli.
Hic ætate prior fuerat, meritis quoque major,
Congruus & sceptris defuncto patre gerendis.
Non opus est verbis ejus summam probitatis
Dicere, vel pueri meritum laudabile tanti.
Cui Christus talem jam nunc augescit honorem.

Possidet

Possidet ut Romam pollenti jure superbam,
Quæ semper stabilis summum fuerat caput orbis,
Edomat & gentes (Christo favente) feroces,
Quæ prius Ecclesiam laniabant sæpe sacratam.
Post hunc HENRICUS fuerat feliciter ortus,
Impositoque patris famoso nomine regis,
Provida quem Domini pariter sapientia Christi
Dignatur servare ducem populo bene fortem,
Belliger ut fortis, belli doctissimus artis,
Fortiter Ecclesiam præmuniret venerandam,
Ceu murus jaculis obstans fortissimus hostis
Post hunc Ecclesiæ pastor BRUN nascitur almæ,
Gratia Pontificis quem duxit summa perennis
Dignam Catholici curam gestare popelli
Hinc quoque divino nutu patris pia cura,
Abstractum gremio charæ nutricis amando,
Ipsum servitio Christi fecit religari,
Ut regni pompis posset constare relictis
Miles stelligera semper regnantis in aula.
At Christi patris sapientia vera perennis
Tyronem resovendo suum clementius istum
Ipsi dona dedit tantæ præclara Sophiæ,
Quod non est illo penitus sapientior ullus
Inter mortales fragilis mundi sapientes.

Henricus primogenito Oddoni uxorem Eaditham dat, ex qua Ludulfum genuit.

His igitur pueris regali more nutritis
Ipsorum patri famoso denique Regi
HENRICO placuit (factis quod rite replevit)
Ut vitæ calidas sospes dum carperet auras
Ipse suo primogenito regique futuro
ODDONI dignam jam desponsaret amicam,
Quæ propriæ proli digne posset sociari.
Hanc non in proprio voluit conquirere regno,
Trans mare legatos sed transmisit bene cautos
Gentis ad Anglorum terram sat deliciosam,
Demandans ut continuo (tardamine misso)
Eduardi regis natam peterent, Eaditham,
Quæ patre defuncto jam tum residebat in aula
Fratre suo regni sceptrum gestante paterni:
Quem peperit regi consors non inclita regni,
Ipsius egregiæ genetrix charissima domnæ:
Altera sed generis mulier satis inferioris.
Hæc nam, versiculis, proles, quam scriptio regis,
Hæc, inquam, fama fuerat cunctis bene nota.
Nobilitate potens, primus meritis quoque pollens,
Edita magnorum summo de germine regum.
Cujus præclaro facies candore serena
Regalis formæ miro rutilabat honore.
Ipsaque perfectæ radiis fulgens bonitatis,
In patria talis meruit præconia laudis,
Ut fore judicio plebis decernitur omnis
Optima cunctarum quæ tunc fuerant, mulierum.
Nec mirum meritis sic lucebat bene primis
Germen sanctorum quam producebat avorum.
Hanc tradunt ergo natam de stirpe beata

OSVAL-

OSVALDI regis, laudem cujus canit orbis,
Se quia subdiderat morti pro sanguine Christi.
At regis nostri venientes denique missi
Ad fratrem dominæ jam tunc residentis in arce.
Illi nudabant, quæcunque secreta ferebant.
Quæ sibi percerte comperta satis placuere,
Moxque suæ dulci narrabat voce sorori,
Exhortans illam regi parere fideli,
Illam qui propriæ proli voluit sociari.
Cumque suæ monitis mente instillaret amicis
ODDONIS dulcem pueri regalis amorem,
Colligit innumeras summo conamine gazas.
Ast ubi collecti visum fuerat satis ipsi
Prædictam sociis domnam comitantibus aptis
Trans mare percerte summo direxit honore,
Condonans illi gazas nimium preciosas.
Nec non germanam secum transmisit ADIVAM,
Quæ fuit ætatis meriti pariterque minoris:
Quò sic majorem prorsus conferret honorem
ODDONI nato famosi regis amando,
Egregie binas stirpis mittendo puellas,
Ut sibi quam vellet sponsam licito sociaret;
Aspectu primo sed mox EADITH veneranda
Jure placens cunctis habitu summæ bonitatis,
Regali nato censetur congrue digna,
Hæc illi dulcem peperit clarissima prolem
Nomine LUIDULPHUM, tantis genitoribus aptum:
Quem Populus merito dilexit amore tenello,
Exoptans prælongari vitam satis ipsi.

Henricus moritur & ODDO in Regem ungitur.

Istis sic habitis instabat denique finis
HENRICI regis, cujus mortem gemit omnis
Illius imperio populus jurique subactus.
Quonam defuncto regnum susceperat ODDO.
Ejusdem primogenitus regis venerandus:
Et voto cuncti jam respondente popelli
Ungitur in regem (Christo præstante) potentem,
Cui rex gratiolæ cœli munuscula tantæ
Contulit, ut digne cunctis celeberrimus ipse
Gestorum reges fama præcelleret omnes,
Oceanus refluis quos jam circumfluit undis.
Insuper è tantis ipsum sacrâ dextra potentis
Protegit insidiis occulta fraude paratis,
Et tam magnificis ornat persæpe triumphis,
Ut credas regem David regnare fidelem,
Jam nunc antiquis fulgentem rite triumphis.
Nec solum gentes frenis moderat bonitatis,
Quæ prius imperio patris dederant sua colla:
Sed multo plures certe sibi vendicat ipse,
Subdens gentiles Christi servis ditiones
Quo pax Ecclesiæ fieret stabilita sacratæ.
Ad bellum certe quotiens processerat ipse,
Nullus erat populus (quamvis virtute superbus)
Lædere qui posset, vel exsuperare valeret
Ipsum cœlestis fultum solamine regis
Ejus nec cessit telis exercitus ullis

Ni sua spernendo forsan regalia jussa
Illic pugnaret, quo rex idem prohiberet.

Henricus ducit in uxorem Arnulphi ducis Bojorum filiam, Juditham.

AT dux HENRICUS frater regis venerandus
Princeps in regno fuerat tum nempe quieto
Post regem plebi merito venerabilis omni
Qui sibi condigne legali junxit amore
Arnulphi natam Ducis egregii generosam,
Nomine JUDITHAM vultus splendore coruscam
Ac fulgore magis cunctæ nitidam bonitatis.
His ita digestis fuerat pax undique nostris
Ad tempus modicum, libitoque minus populorum
Bellorum certe sævo clangore tacente.

Henricus Oddonis frater ab Eberhardo capitur & à fratre liberatur.

O Quam tranquillum ridens deduceret ævum
Fortunata satis nostræ respublica gentis,
Quæ nimis imperio regis regitur sapientis:
Si non antiqui mala calliditas inimici
Turbaret nostrum secreta fraude serenum.
Denique devictis alienigenûm bene telis,
Exoritur nostris subito discordia fortis,
Læserat & plebem bellum civile fidelem,
Plusquam bellorum structura frequens variorum
Hujus caussa mali fuerat non parva dolendi,
Denique conflictus quorundam non moderatus.
Ex quibus Henrico quædam pars mente benigna
Devovit regis fratri jus vernulitatis
Pars Everhardo Comiti studium famulandi.
At cum quisque sui peteret solamina damni,
Hinc gravior dominis discordia nascitur ipsis.
Tandem percerte conflictu progrediente,
Prædictus præses male collectas legiones.
Mox ad Castellum Badulini capiendum
Ex improviso mittens sub nocte nigella,
Duxit captivum fratrem regis generosum.
HENRICUM vinclis palmas stringendo cruentis
Ejus candidulas, ornamentis magis aptas.
Atque suas gazas disperdens quam numerosas
Ad sua mox prolem secum deduxit herilem
Utitur ut socio proprii domini quoque nato.
Quo rex comperto, moerens sub corde secreto,
Deflevit tristis nimium miserabile factum:
Vix quoque Germani damnum patiens grave chari,
Nobile mox Abrahæ factum sequitur patriarchæ,
Quod miserans egit dum Loth ex hoste redemit:
Militibusque suis summo conamine lectis,
Nec non immodica tota de gente caterva,
Pompa regali pergit solamina fratri
Ferre sub ingenti cordis languore dolenti.
Nec mora, quem venit fratrem refovere, redemit,
Autores tanti condemnavitque piacli,
Suspendens quosdam ligno reprobis reparato,
Quosdam de patria mandans discedere cara.

Secunda

Secunda conspiratio Everhardi in Oddonem primum.

HIS bene dispositis regis jussu sapientis,
Protulit antiqui rursum mala fraus inimici
Inventum sceleris primo mage deterioris,
Cunctis horrendum seclis meritoque stupendum.
Denique prædictus postquam rediens Eberhardus
Præses ab exilio, patriam remeabat amandam
Hæc sibi gratiola regis præstante benigna
GISVERTO comiti vinclis sociatus amoris,
Consilium dederat (quod non tibi Christe placebat)
Ut caperent justum regem Domini benedictum.
Et quod plus, justo non justam vim faciendo,
Illum mox proprio deprivarent male regno.
Hoc quoque consilium perversa mente repertum
HENRICO regis fratri suasere fideles,
Mulcentes nimium verbis ipsum male blandis.
Quo prius illatum nollet jam reddere damnum,
Ipsorum votis sed plus parendo nefandis
Susciperet regnum depulso fratre regendum.
Qui male blanditis tandem victus suadelis,
Proh dolor, ipsorum se promisit fore promptum
Votis, ac firmis hoc confirmaverat orsis.
Sed spero certe non se sic corde tenere,
Illis consensum sed vi præbere coactum.
Qui male namque spei vacuæ conamine capti
Sperabant regem populis olim dominantem.
Ipsorum fragili citius subjungere juri.
Sed rex de cœlis judex æquissimus orbis,
Cunctorum solus qui cognoscit cogitatus,
Quanam mortalis potis est dispendere cordis.
Commentum tanti sceleris, virtute potentis
Dextræ confregit, qua cuncta creata creavit:
Scilicet insidias Christi domino reparatas
Vertit in autores tanti meritoque piacli,
Quique suos laqueos Domino tendere malignos,
Ex ipsis ipsi primum sunt illaqueati.

Vincuntur ab Oddone Everhardus & Giselbertus.

NON me plus licito tantæ Sophiæ fore jacto,
Ut sperem plene verbis me edicere posse,
Quanta gratiolæ Christus virtute paternæ
Sæpius hunc ipsum regem digne benedictum
Fecit multiplices salvum percurrere fraudes,
Nec non insidias hostili parte paratas.
Sed nec hoc fragilis fas esse reor mulieris
Inter cœnobii positæ secreta quieti,
Ut bellum dictet, quod non cognoscere debet:
Hæc perfectorum sunt conservanda virorum.
Principium quod cunctorum, finis quoque regum,
Hoc dico solum recte quod dicere possum.
Sudori quis posse dedit sapientia mentis
Omnia compositis sapienter dicere verbis?
Qui solus semper fecit miranda potenter.
Quique David regem totiens de fraude fidelem
Eripiens Sauli, sceptrum regni dedit ipsi;
Hunc pariter regem David pietate sequentem

Prote-

Protexit de millenis persæpe periclis.
Denique cum solus perpauco milite septus
Esset ab adversis circundatus undique turmis,
Insuper atque fugam propriæ partis male factam
Pectore mœrenti ferret nimiumque dolenti,
Credere nec paucis sese præsumeret ipsis,
Illum qui reliquis non deseruere relapsis,
Sed ratus tantum se mox graviter moriturum,
Ocius auxilii fultus virtute superni
Miratur turbæ se jam superare cruentæ
Tantas absque suæ fraudes discrimine vitæ.
At si forte suos (pugna crescente sinistra)
Audivit socios lethali vulnere læsos,
Prædicti regis lacrymans mox utitur oris
Qui mœrens dixit, tristi cum pectore sensit,
Ictibus angelici populum gladii periturum
En qui peccavi (dixit) facinusque peregi,
Hinc ego vindictæ dignus sum denique tantæ;
Hi quid fecerunt? damnum qui tale tulerunt;
Jam nunc Christe tuis parcens miserere redemptis,
Ne premat insontes justo plus vis inimica
Has igitur preculas miserans divina potestas
Parcebat regis solita pietate ministris
Et dedit optatum miserans ex hoste triumphum,
Justo prædictos Comites examine perdens.
Ipso namque die quo decepti vacua spe,
Speravere suis constringendum fore vinclis
Regem, qui merito tenuit regalia sceptra:
Ex improviso præses proruperat UDO
Adducendo quidem multam secum legionem,
Ac subiit varium forti luctamine bellum.
Nec mora: percussus periit gladiis Eberhardus,
Gisbertus sævis fugiens quoque mergitur undis.
At rex interea nescit tam fortia bella
Adverso quidni residens in littore Rheni,
Nec tunc auxilii scivit solamina tanti
Jam (miserante Deo) subito casu sibi missa.
Denique dum pugnæ sensit discrimina tantæ,
Haud gaudens inimicorum de morte suorum,
Sed plus tantorum mœrens de corde virorum:
Sumpsit non modicum (Davidis more) lamentum,
Qui super occisum doluit regem pie Saulum.
Ast ubi victores læti venere, videntes
Illius fusis vultum lacrymis madefactum,
Haud aptum tanto luctum dixere triumpho:
Sed reddi grates regi debere perenni,
Qui tunc impleri fecit pietate fideli
Quod patet in libro regis scriptum Solomonis,
Dicentis justum de tristicia liberandum,
Nec non injustum pro justo mox fore dandum,
His mentem regis demulcendo suadelis,
Ipsum tristiciam cogunt deponere tantam,
Et bene victrici congaudentem Legioni,
Se post bella suis blandum præbere ministris
Quinam lætitiam vultu monstrans moderatam,
Sed clam subtristem servans in corde dolorem

Red-

Reddebat grates imo de pectore Christo:
Non dederat propriis ipsum quia tunc inimicis
Prædam, sed dextra prospexit rite superna,
Ipsius titulum tanti clarumq; triumphi
Non sibi sed Christi designavit pietati.

Tertia conspiratio in cædem Oddonis per Henricum fratrem ejus.

HIS Ita digestis: modicum tempus requievit
Civilis belli populus luctamine lassus,
Sed nec sic veteris finem sumpsit dolus hostis,
Qui semper fragiles tentat pervertere mentes,
Post factum facinus suadens superaddere pejus.
Fertur percerte quorundam pectore bile
Tanto pestiferi tandem penetrare veneni:
Vt mortem regi vellent inferre fideli,
Ipsius & fratrem populo præponere regem:
Nec timuere diem Paschæ sanctum maculare,
Si posset fieri sancto cum sanguine justi,
Sed non consensit tanti commissa piacli
Agnus paschalis, qui pro nobis redimendis
Se dedit electum patri moriens holocaustum:
Sed mox consilium cunctis nudavit eorum,
Et sic insontis salvatus erat bene sanguis
Quique rei placitæ sunt inventi scelerosi
Pro modulo culpæ pœnis damnantur amaris.
Quidam judicio condemnantur capitali
Quidam de patria longe pelluntur amanda.

Describitur pœnitentia Henrici propter conjurationem in Regem fratrem.

POST hæc Henricus frater regis generosus,
Christi gratiola tactus sub corde secreto,
Secum tractavit, summoque dolore revolvit,
Contra justitiam quicquid perfecerat unquam:
Hoc quoque deflevit nimiis persæpe lamentis
Quod male blanditis horum cessit suadelis,
Ipsum qui verbis corruperunt simulatis.
Sed quamvis talem ferret sub corde dolorem,
Præsentare tamen spatii per tempora longi
Non se regali præsumebat faciei:
Absens sed cordis studio florente dolentis
Optabat veniæ dari munus sibi dulce.
Tandem percerte forti devictus amore
Illico pœnalem proicit de corde timorem,
Et sub nocturnis nimium secreto tenebris
Adveniens, in regalem se contulit urbem,
In qua natalem regis celebrare perennis
Rex piis obsequiis cœpit solenniter aptis,
Depositisque suis ornamentis preciosis
Simplicis & tenuis fruitur velamine vestis,
Inter sacratos noctis venerabilis hymnos
Intrans nudatis templi sacra limina plantis,
Nec horret hiemis sævum frigus furientis,
Sed prono sacram vultu prostratus ad aram
Corpus frigoreæ sociavit nobile terræ:
Sic sic mœrentis toto conamine cordis
Optans præstari veniæ munus sibi dulcis.
Quo rex comperto, victus pietate benigna

Instantisque memor festi cunctis venerandi,
In quo cœlicolæ pacem mundo cecinere,
Læti rege suo tenera de virgine nato,
Ut pie salvaret mundum merito periturum:
Pro diei tantæ pacem portantis honore
Condoluit, miserans fratri commissa fatenti,
Atque suam pie gratiolam concessit habendam
Illi cum veniæ dilecto munere plenæ.

Henricus Bavariæ Dux eligitur & Hungari bello victi per eum & Bavari.

NEC non post aliquot spacii tempuscula parvi
Ipsius juri proceres subjunxerat omnes
Famosæ nimium gentis Bajoariorum,
Ipsum nempe ducem merito faciendo potentem:
Et post hæc ultra fuerat discordia nulla
Inter eos, animis fraterno fœdere junctis,
Avaresque per hunc sævi sæpissime victi
Post hæc Oddonis regnum regis spaciosum,
Non lædunt telis (consueto more) cruentis,
Tangere nec contingentes audent nationes
Ex terrore ducis tanti nimium tremefacti.
Hic quia prudentis functus valetudine mentis
His hominum monstris bellis obstans iteratis
Ad nos pergendi calles recluserat omnes.
Insuper & primus Christi bene nomine tutus
Audenter cum subjectæ plebis legione
Ejusdem populi patriam petiit scelerosi,
Impugnans gentem cunctis retro namque rebellem,
Scilicet & spoliis rerum captus variarum,
Quas sibi communes collegerunt prius hostes,
Orbis perplures devastantes regiones,
Uxores procerum, soboles rapuit quoq; dulces,
Et sic prostratis rediit gaudens inimicis.

Uxor Oddonis Regis Editha moritur.

ISTIS sic habitis properata diecula tristis
Venerat, ingentem nostris augendo dolorem.
In qua præfulgens meritis regina supremis
Edith præsentis vitæ decessit ab oris;
Ipsius imperio genti faciens famulanti
Tristitiam, nec non nimium cordis cruciatum
Ejus in abscessu, magno quam denique luctu
Et non immerito flevit plebecula cuncta,
Quam plus maternæ movit pietatis amore
Quam dominatricis jussis confringeret artis:
Cui licet à Christo requiem sine fine perennem,
Nec non lætitiam justis retro reparatam
Præstari citius jam non dubitaverit ullus;
Qui meritum vitæ scivit laudabile castæ
Ipsius ac mitem gessit quam denique mentem;
Attamen humanæ pro consuetudine caussæ
Non mirum populus planctum sibi sumpsit amarum;
Dum sibi tam subito fuerat spes tanta subacta,
Et facies dominæ nimium regalis amandæ,
Nec non subjecti præfulgens gloria regni
Mandantur terræ gremio servanda sub amplo,
Donec assurgat, non corruptumque resumat,
Quod nunc includit tumulus, prænobile corpus.

Lui-

Luidulfus Oddonis filius & filia Lingarda.

HÆC igitur puerum supra paucis memoratum
Acriter orbatum dimittebat Luidolfum;
Fœminei dulcem sexus unam quoque prolem,
Nomine Lingardam, summa bonitate coruscam,
Moribus & facie similem matri venerandæ
In quas percerte soboles mox stirpis amandæ
Affectu cordis populus deducitur omnis
Magno, pro meritis summis utriusque parentis.
Sed magis ac juste dulci feruebat amore
Erga regalem puerum dominum Luidolphum,
Ipsum spe mentis tota complexus amantis:
Hicque sibi naturales imitans bene mores
Exierat cunctis blandus dulcedine mentis,
Mansuetus, clemens, humilis, nimiumque fidelis.
Hinc quoque gratiolam (Christo præstante benigno)
Tantam promeruit, meritam digneque recepit,
Gentibus ut cunctis patris imperio religatis
Ut quicunque suæ saltim perpaucula famæ
Verbula conciperet latebris propensius auris,
Ipsius in dulcem totus raperetur amorem,
Absentem venerans animis dominum studiosis:
Quem pater egregius rex & senior venerandus
Dilectæ matris mortem graviter patientem
Affectu patrio, nec non pietate benigna,
Digno percerte jam sublimavit honore.
Subjectis faciens regni digne dominari.

Conradus Franciæ Dux ducit Luitgardam, & Luitdulfus ducit Idam Hermanni Suevorum Ducis filiam, sic Franci & Suevi Oddonis obediunt imperio.

NEC non Luitgardam simili caussa venerandam,
Unica fœminei quæ spes sexus fuit illi,
Gratiola parili coluit, provexit, amavit.
Hanc quoque CONRADO vinclis sociavit amoris
Egregio strenuoque duci, nimium quoque forti
Munere qui talis dignus constabat honoris.
Utque suo subdi nato faceret Luidulfo
Multum devotæ perfecto mentis amore
Francorum gentis dominos prænobilis almos,
Nec non primates Suevorum scilicet omnes
Ipsi legali perpulcram fœdere jungi
IDAM jussit Hermanni natam ducis almi,
Qui fuit illustris princeps in partibus illis.
Hæc quoque regalis fuerat consortia prolis
Promeritis propriæ probitatis digna subire,
Ac vice reginæ summo veneratur honore
Rege jubente quidem per consuetam pietatem,
Illam nec habitare locis voluit segregatis
Rex idem nati digne succensus amore,
Sed ceu reginam regnum transire per amplum;
Quo sic dilectus sentiret filius ejus
Dulcia gratiolæ semper munuscula magnæ
Ipsi cum sponsa regni sociatus in aula.

***Lotharius** rex Italiæ moritur & regnum Athelheidæ Rudolfi filiæ relinquitur: Illa per Berengarium regno suo privatur & incarceratur.*

INterea rex Italicus gravido Lotharius

Infectus morbo, mundo discessit ab isto
Italiæ regnum linquens merito retinendum
Summæ reginæ, sibi quam sociavit amore,
Regis Rodulfi fuerat quæ filia magni,
Edita magnorum longo de stemmate regum
Cui nomen clarum dictavit summa parentum
Nobilitas, illam digne vocitans Athelheidam.
Hæc quoque regalis formæ præclara decore,
Atque suæ caussis personæ sedula dignis
Factis regali respondet nobilitati.
Scilicet ingenio fuerat prælucida tanto
Ut posset regnum digne rexisse relictum,
Si gens ipsa dolum mox non dictaret amarum.
Denique defuncto, quem prædixi Lothario,
Pars quædam plebis fuerat, quæ retro rebellis
Menteque perversa propriis dominis inimica,
Restituit Berengarii regnum ditioni,
Quod patre defuncto raptum violenter ab illo
Olim per regis manus devenit Hugonis.
Optato certe qui sublimatus honore
Detegit, invidiæ quicquid sub pectore tristi
Gessit, dum regni deflevit regna paterni,
Felleque plus justo cordis succensus amaro
Fudit in insontem concretum quippe furorem,
Injustam vim reginæ faciens Athelheydæ
Quæ regnans illi damnum non fecerat ullum.
Nec solum celsæ solium sibi præripit aulæ,
Sed simul ærarii claustris ejus referatis
Omne quod invenit dextra tollebat avara:
Aurum cum gemmis varii generis quoque gazis,
Nec non regalis sertum prænobile frontis,
Ornatus nec particulam dimiserat ullam,
Nec timuit propriis illam spoliare ministris,
Obsequiis quoque personis regalibus aptis,
Regalique potentatu miserabile dictu.
Postremo quoque pergendi pariterque meandi
Quo vellet, libertatem male denegat omnem:
Solam cum sola committens namque puella
Servandam, cuidam comiti sua jussa sequenti,
Qui jussis captus regis non justa jubentis
Non metuit propriam culpæ sine crimine domnam
Clausam carcereis claustris servare cubili,
Circum diffusis custodum denique turmis,
Ut mos personas est servari scelerosas.
Sed qui de vinclis Petrum tollebat Herodis,
Hanc, quando voluit, miti pietate redemit.

Quomodo in carcere fuit liberata per Episcopum Adelhardum.

CErte dum variis animo foret anxia curis
Nullaque spes sibimet certi solaminis esset;
Præsul Adelhardus factum deflens miserandum
Vixque suæ damnum charæ patiens grave domnæ,
Illi transmisit missum mox namque secretum,
Utque fugam caperet monitis suasit studiosis,
Ac peteret muris urbem structam bene firmis,
Quæ caput ipsius constabat pontificatus.

Hic

Hic loca præsidii mandans tutissima certi,
Illi condignum quoque præberi famulatum:
His nam regales monitis pulsantibus aures
Inclyta demandans Ellis regina benignis,
Lætior exoptat vinclis absolvier artus,
Quid faceret tamen ignorat, quia nulla patebat
Janua quæ somno pressis custodibus alto
Illam nocturnis pateretur abire sub horis.
Sed nec personam charam in famulatibus ullam
Subjectam sibi carcereis possedit in antris,
Ipsius implendis esset quæ sedula jussis,
Ni supra dictam solummodo namque puellam,
Nec non præsbiterum vitæ laudabilis unum
His ubi continuis narraret cuncta lamentis,
Quæ mœrens animo multum volvebat amaro,
Voti communis placito visum fuit illis,
Res melius verti, studio si forte labenti
Sub terra foveam facerent fodiendo secretam
Per quam de vinclis possent evadere duris
Hæc ita percerte constat completa fuisse
Ocius, auxilio Christi præsente benigni.
Nam caute fovea juxta placitum reparata
Advenitque libertati nox apta recenti,
In qua dum somnus plebis proserperet artus,
Tantum cum sociis regina piissima binis
Custodum fraudes fugiens evaserat omnes,
Atque viæ spacium noctis sub tempore tantum
Pertransit, plantis quantum valet ergo tenellis.
Sed mox ut scissis cessit nox furva tenebris,
Atque polus radiis cœpit pallescere solis,
Abscondens in secretis se cautius antris,
Nunc vagat in sylvis, latitat nunc denique sulcis
Inter maturas Cereris crescentis aristas
Donec nox solitis rediens induta tenebris
Obtegit rursum nebulo terram tenebroso:
Tunc iterato viam studuit percurrere cœptam.

Quæritur per diversa loca Athelheyda regina.

DEnique custodes illam non invenientes
Narrabant factum Comiti multum tremefacti,
Cura cui conservandæ fuit, inclyta domnæ
Qui terrore gravis percussus corde timoris
Pergit cum sociis illam perquirere multis:
Et cum deficeret, nec jam dignoscere posset
Quo regina suum tulerit Clarissima gressum,
Detulit ad regem Berengarium timidus rem.
Hic quoque continuo nimiam conversus in iram
Circumquaque suos subito mittebat alumnos,
Præcipiens illos nullum transire locellum,
Sed caute cunctas jam perlustrare tenebras,
Si forsan latebris regina lateret in ullis.
Ipseque cum fortis sequitur turba legionis
Ceu qui vult hostes bello superare feroces,
Et rapido segetem cursu peragravit eandem,
In cujus sulcis latuit tunc domna recurvis,
Hæc quam quærebat, Cereris contecta sub alis,
Scilicet huc illucque locum percurreret ipsum,

 In

In quo non parvo jacuit terrore gravata,
Et quamvis circumpositos disjungere culmos
Nisibus extenta cunctis temptaverit hasta,
Non tamen invenit, Christi quam gratia texit.
Ast ubi confusus rediit, nimium quoque lassus:
Præses Adelhardus mox advenit venerandus,
Induxitque suam gaudenti pectore domnam,
Intra namque suæ muros urbis bene firmos;
Hicque sibi digne toto servivit honore,
Donec majorem Christo miserante decorem
Regni suscepit, pridem quem mœsta reliquit.

ODDO intravit Romam, & duxit in uxorem Athelbeydam misso prius Ludolfo filio, ut res Italiæ exploraret & Adelbaidam in Germaniam duceret.

DEnique nostrates quidam, tunc experientes
Reginam domino desolatam fore charo,
Cujus prædulcem gustaverunt pietatem:
Crebrius Oddoni magno tunc denique regi
Augusto, Sed Rhomani nunc denique regni,
Nullam dicentes aliam consistere dignam
Tecta sub ipsius thalami regalia duci,
Post obitum dominæ flendum cunctis Eaditha.
Et rex lætatus tantæ dulcedine famæ
Pectore volvebat tacito per tempora longa,
Quo pacto sibi reginam conjungeret istam,
Quæ fuit insidiis regis circundata tantis.
Venit & in mentem, prædictum denique regem
Qui quondam patriis fuerat depulsus ab arvis,
Ejus & auxilio citius miserante reductus,
Ingratum fore nunc donis tantæ pietatis.
Hinc quoque mox aditum sibimet provideral aptum
Ipsius Italicum juri subjungere regnum.
Hoc ubi colloquio sensit narrante paterno
Patris amor verus, spes & gentis Luidulfus;
Non sua sollicitans, patris sed commoda tractans,
Perpaucis secum sociis secreto resumptis
Italiam petiit, fortique manu penetravit,
Exhortans patris imperio populum dare collum:
Moxq; redit clarum referens sine Marte triumphum:
Quo rex comperto populis narrantibus Oddo,
Corde super natum læto plaudebat amandum,
Ipsius caussa, qui jam discrimina tanta
Audacter subiit gentem turbando ferocem,
Utque labor talis non frustraretur amoris,
Ipse quidem gentem festinus adivit eandem,
Plebis non parva propriæ comitante caterva,
Regalis pompæ vario comptusque decore,
Alpibus accinctas altis intraverat oras.

Berengarius adventum Oddonis in Italiam audiens Papiam se contulit, quam Oddo cepit.

HIS Berengarius compertis obstupefactus,
Non bellum movit regi, non obvius exit,
Sed se salvandum castello protinus apto
Intulit, in tutis posito firmisque locellis.
At Rex famosus noster virtute superbus
Audacter satis ignotas pertransiit oras,

Italici Papiam regni cepit quoque domnam.
Qua certe capta cuncti velut agmine facto
Quærentes regem proceres venere recentem,
Certabantque suo juri se subdere magno.
Quosnam more suo suscepit mente benigna,
Promittens ipsis ejus munus pietatis,
Si post hæc illi servirent mente fideli.

ODDO nuptias cum Athelheyda Papiæ celebrat.

ISTis sic habitis: Crebro tractamine cordis
Reginæ satis egregiæ memor est Adelheythæ,
Regalem certe cupiens quandoque videre
Ipsius faciem cujus didicit bonitatem:
Unde quidem mandatelis secretius actis
Quæ fuerant pacis nec non prædulcis amoris,
Sub signo fidei firmæ mandaverat illi.
Hoc quoque suadelis exhortabatur amicis.
Ut celeri Papiam cursu peteret populosam
Urbem, quam cum tristitia dimisit amara,
Quo præstante sacra regis pietate perennis
Hic modo sublimem gaudens captaret honorem
Quo prius ingentem fuerat perpessa dolorem.
His mandatelis cessit regina benignis,
Et quo jussa fuit pariter comitantibus ivit
Permultis subjectorum cuneis populorum.
Ut rex hos sensit, cujus mandamine venit,
Ipsius HENRICUM fratrem præcepit amandum
Hujus in occursum regredi trans littora Padi,
Ut sublimandam regni splendoribus heram
Tanti compositus ducis ornaret famulatus.
Qui studio mentis præcepta sequens senioris
Egreditur certe cum regali legione,
Castraque reginæ gaudens petiit venerandæ,
In quis cum sociis residebat denique multis,
Illam condigne summo comitatus honore.
Donec regali præsentaret faciei,
Quæ merito regi statim placuit satis ipsi;
Eligiturque sui consors dignissima regni.

ODDO rebus Italiæ compositis cum regina uxore Saxoniam petit & Conrado Papiam & Italiam committit.

TUNC rex se novitate rei cernens retineri
Tempore ne patrias instante rediret ad oras:
Luidulfum placuit charum præmittere natum,
Ut gens Saxonum fortis volitaret ad illum,
Et regnum sub patrono staret ut bene tanto
Qui parens jussis devota mente parentis
Ad patriam rediit curam regnique recepit:
Omnia prudenter nec non nimium sapienter
Complens, in patria quæ tunc fuerant facienda.
Interea dux Henricus regis venerandus
Frater, in Italia cordis conamine summo
Obsequiis operam gessit regalibus aptam,
Officium non germani solummodo chari
Sed mage jus servi studio complendo benigni:
Hinc non immerito regi placuit satis ipsi.
Est quoque reginæ fraterno vinctus amore,
Affectuque pio fuerat dilectus ab illa.

Tunc

Tunc rex Italiæ peragraverat undique regnum,
Primates regni propriæ subdens ditioni.
His quoque completis juxta votumque locatis.
Ne Beringarius regnum raperet sibi rursum
CONRADUM cum non paucis ex agmine lectis
In Papia residere ducem jussit Sapientem
Cui veneranda suæ dederat consortia natæ.
Ipseque continuo rediit cum conjuge clara,
Intendens patriæ sedem festinus adire:
Quem gavisa quidem plebs suscepit venientem
Altithrono grates spargens super æthera dulces,
Qui miserando suæ plebis solita pietate,
Quem pius elegit, regem cum pace reduxit.

Conradus ducit Berengarium ad Oddonem, quem Oddo regno Italiæ restituit.

HAC ita lætitia dignis rebus celebrata,
Advenit Dux Conradus cum pace reversus;
Adducens Berengarium suprà memoratum
Ipsius ingenii captum sic arte profundi:
Gratis ut Oddoni venit se subdere regi
Tunc idem rex qui semper fecit sapienter,
Hunc regem certe digno suscepit honore
Restituens illi sublati culmina regni
Ista percerte tantum sub conditione:
Ut posthæc causis non contradiceret ullis
Ipsius imperio multis longe metuendis
Sed (ceu subjectus) jussis esset studiosus.
Hoc quoque sollicitis decrevit maxime dictis:
Ut posthæc populum regeret clementius ipsum,
Quem prius imperio nimium contrivit amaro,
Qui se complendis simulans promptum fore jussis.
Ocius abcessit, patriam lætusque petivit.

Berengarius restitutus rursus bellum in Italia commovet.

AST ubi sublimem regni possederat arcem,
Læsus suadelis quorundam namque sinistris
Mox infelici graviora quidem juga genti
Infert vi magna, pro despectu sibi facto;
Se regnum precio contestans emere magno,
Nec fore culpandum si jus fregisset avorum.
Sed magis ODDONI culpæ meritum reputari
Ipsi, primates plebis qui venderet omnes.
Hæc res ad regem mox ut devenit eundem,
In Berengarium justa succenditur ira,
Corde super populi damnis mœrens miserandi:
In meliusque statum statuit convertere rerum.
Et faceret citius, Christi munimine fultus,
Si non fortunæ restaret caussa sinistræ.
Namque decore sui florente per omnia regni,
Cum se gauderet cunctis fulgere secundis:
Protulit antiqui renovata lues inimici
Fraudis commentum cunctis per secla dolendum,
Jam tunc pacificum tentans confundere regnum.
Hoc ut quantocyus posset patrare malignus,
Regni rectores primum turbaverat omnes.
Sperans interitum plebis mox esse futurum.
Denique famosi natus regis Luidulfus

Ut

Ut cognovit amicitiam, signis satis aptis
Qua tunc perfectæ fidei dilexit amore
Henricum regis fratrem regina fidelis.
Quodque suæ fidei studiose subdidit omne:
Tangitur interni jaculis secreto doloris,
Haud ira fervens, odii nec felle tabescens,
Sed super amisso charæ genetricis amore
Ex ægri latebris ducens suspiria cordis
Deceptusque malis per multorum suadelis
Pertimuit (fragilis pro consuetudine mentis)
Quod post non uti donis deberet honoris
Condigni, sed forte locum subire secundum:
Quod fieri Christus nunquam permitteret æquus,
Si staret regnum justa sub pace quietum.
Ast ubi sub tristi vultu sæpissime patri
Monstratur mœstus solito nec more serenus,
Sensit deceptum serpentis fraude dolosi:
Sed quo legalem patris hinc augeret honorem,
His rex compertis ex prosperitate fidelis
Lætatus prolis tota dulcedine mentis
Hæc illi mandat scriptis extemplo remissis:
« In seclum secli maneat laus omnipotenti
« Qui dedit in tantis temet gaudere secundis:
« Grates atque tibi dentur carissime fili
« Quem constare quidem penitus cognosco fidelem.
« Haud obscura tuæ fidei quia signa dedisti:
« Cum per te regnum cupiens augescere nostrum
« Signasti nobis proprii decus omne laboris.
« Hinc ego gratanter quæ fecisti sapienter
« Accipiens vice conversa condigna rependo,
« Hoc ipsumque tibi regnum committo regendum,
« Imperio subdi nostro quod constituisti!
« Præcipioque tibi jussis dilecte paternis,
« Ut quem victrici populum dextra superasti
« Absque mora tecum facias firmare tenendum
« Fœdus cum juramento structum metuendo
Hæc dux Luidulfus decreta legens venerandus
Lætior ex mandatelis tantæ pietatis
Jussis cum juramento relegat sibi firmo
Ad patris obsequium populum digne moderandum:

ODDO secundo Italiam petit & coronatur in Imperatorem.

His bene dispositis summo cum fœdere pacis
Ardens absentis faciem meruisse parentis,
Conjugis & Charæ dulci devictus amore
Ac prolis geminæ longe post terga relictæ
Posthabitæ fines patriæ placuit repedare,
Quo post exilii pondus nimium grave duri
Posset quandoquidem patriæ captare quietem
Utque celer morulis hæc impleret sine cunctis,
Non iter optatum pondus tardaverit ullum:
Collectim patrias jussit præmittere gazas,
Ipsius & faciem turbam præcedere totam,
Quam belli caussa secum deduxerat illo,
Promittens ipsum (vita comitante) futurum
Ad fines patriæ spatii post tempora parvi.
Hoc quoque mellifluî mellis signaverat oris

In quis castellis in quis voluitque locellis,
Sumptus hospitii dignos sibimet reparari
Hac moti fama nostrates desiderata
Affectu cordis studebant inferioris
Omneque mœroris pondus cunctique doloris
Quod prius absentis caussa tulerant senioris
Ex animo deponentes communiter omnes
Caussam lætitiæ duxerunt esse supremæ,
Si post paucorum venissent ergo dierum
Cursus, promissi juxta præconia læti.

Atque ferens sceptrum capitis diademate pulcrum
Atque sui cultus omnes regalis amictus:
Ornatus sed majoris suscepit honoris
Augusto summo pariter mox conbenedicta.

ODDO factus imperator Berengarium in exilium mittit cum uxore Villa, Papam deponit, & rediens in Saxoniam filium infantulum in cunis in regem Aquisgrani creat.

HActenus Oddonis famosi denique Regis
Gesta (licet tenui Musa) cecini modulando
Nunc scribenda quidem constant, quæ fecerat idem
Augustus solium retinens in vertice rerum:
Tangere quæ vereor, quia fœmineo prohibebor
Sexu: nec vili debent sermone revolvi,
Qualiter invicti duro luctamine belli
Obtinuit constructa locis castella marinis,
Quæ Berengarius conjunx possedit & ejus,
Ac illum juramento cogente peracto
Misit in exilium misera cum conjuge Willa.
Qualiter & recti compunctus acumine Zeli
Summum Pontificem quædam perversa patrantem
Ejus nec monitis dignantem cedere crebis
Sedis Apostolicæ fraudari fecit honore,
Constituens alium Rectoris nomine dignum:
Qualiter & regno tranquilla pace quieto
Nostrates adiens illinc iterumque revertens
Ipsius prolem post illum jam venientem
Scilicet Oddonem nutricis ab ubere regem,
Ad fasces Augustalis provexit honoris,
Exemploque sui digne fecit benedici.
Hæc igitur nostris nequeunt exponier orsis:
Sed quærunt seriem longe sibi nobiliorem
Hinc ego tantarum prohibente gravedine rerum
Ultra non tendo: finem sed provide pono.
Post hæc incepto ne succumbam male victa
His ita finitis & summatim replicatis,
Est ingens regis pietas oranda perennis
Quo prius Augustum præstet deducere nostrum
Instancis vitæ tempus feliciter omne
Et fultos semper cunctis ad vota secundis
Ecclesiæ multos custodes servet in annos,
Nobis solamen dantes clementius, AMEN.

HROSWITÆ HISTORIÆ DE GESTIS ODDONUM FINIS.

HENRI-

HENRICI MEIBOMII.

NOTÆ

Ad Panegyricum Roswithæ.

CUM, quæ in hoc poemate aliquid obscuritatis sive difficultatis habitura videntur, in Notis ad Widechindum suo loco illustrata sint, necesse non est, ut hic prolixi simus: pauca tantum ibi præterita enucleabimus. Gerbirgis ejus nominis secunda cœnobii Gandersheimensis magna sacerdos, cui Roswita poema suum consecravit, filia fuit Henrici Rixosi Ducis Bavariæ ex Juditha sive Jutta Arnolfi Bavariæ Ducis filia herede. Sororem germanam habuit Heidewigin, uxorem Burchardi Suevorum Ducis, cui, exauctorato filio Ludolfo, Otto Imp. Ducatum commisit, occubuit in bello Ungarico anno 955. Fuit Heidwigis singularis ingenii & naturæ mulier, moribus supra sexum severis, Græcè & Latine docta, proficiendi semper avida. Quomodo Imperatoris Græci Constantini nuptias, à quibus abhorrebat, declinarit, invenies apud Ekkihardum juniorem de casibus monasterii Sangallensis cap. 10. Præterea Gerbirgis germanum habuit Henricum Hezelonem, itidem ducem Bavariæ, qui cum anno 995. ad sororem divertisset, peste correptus Gandersheimii obiit, sepultus in templo primario ante aram S. crucis, ut Ditmarus lib. 3. Gerbirgis à collegio concorditer electa consecrationem ab Ochwino (Ditmarus Advinum nominat) Episcopo Hildesemense accepit: præfuit, annos circirer 50. nam scriptores variant. In suburbio oppidi Gandersheim condidit monasterium sanctimonialium, quod ab Ottone secundo Imp. confirmatum est sequenti diplomate.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Otto divinâ favente clementia Imperator Augustus. Noverit omnium fidelium nostrorum, tam præsentium, quam futurorum industria, qualiter neptis nostra Gerbirg nominata, Gandersheimensis cœnobii Abbatissa, quoddam ibidem monasterium, in superiore plaga civitatis situm, penitus à fundamento construere in honore sanctæ Mariæ ob cœlestis gaudii spem proponens, voluntate sanctimonialium suarum ibidem prius manentium constituit: Illucq; triginta sanctimoniales in divini servitii collegium aggregavit. Quibus vero tam ibi manentibus, quam in posterum mansuris, victum & vestitum procurans, quandam proprietatem suam Sundronhof in pago Gollechtcune *& in comitatu Gerungi consitam, cum omnibus ea die ad banc servientibus, & omnes censuales, qui singulos solidos pro capite quisq; persolvent, tam ad hoc prædium, quam ad aliud Paldoluesheim nuncupatum, jure pertinentes cum omnibus suis utriusq; sexus mancipiis, quæ jure potuit tradere, nec non omnibus rebus cujuslibet possessionis, excepto auro coccino, ad hoc etiam & censores alii fideles in Saxonia in loco Ebte terram unam, quam vulgo Seliland vocant, alteram in Makkenrode & tertiam in Abbaetiskonrod, in Heringehusomarcha pro ejus voluntate ob animarum parentum nostrorum remedium ibidem quiescentium, nec non omnium sanctimonialium illic defunctarum; vel deinceps futurarum requie, eidem Ecclesiæ & XXX. sanctimonialibus Deo illic & sanctissimæ ejus genitrici sub regula sancti Benedicti Abbatis servientibus, in perpetuum usum cum Advocati manu contradidit: aliamq; ejus proprietatem Paldoluesheim cum omnibus ea die ad banc servientibus ad illud vetus monasterium, quod primitiva est Ecclesia, cum manu etiam Advocati ea ratione contradidit, ut si aliquid*

ipsæ noviter constitutæ in consiliis egeant, & forte in rebus deficiant à veteri monasterio habeant. Quo facto ipsa nostram adeunte serenitatem plurimumque rogante pro genitoris nostri omniumq; debitorum, animabus, arbitrium illis inter se Abbatissas quascunq; communiter voluerint cum assensu veteris monasterii abbatissæ eligendi nostra potentia concessimus. Insuper etiam pro jam dictorum parentum nostrorum requie nostri juris proprietatem, quantum in loco Brunnimehuson habuimus & XX. familias & totidem mansos, in villis Sebuson Wurohtbuson, Pilindon, Hammingorod, sitos, ad idem novum monasterium nostra Imperiali potentia concessimus, firmiterq; in perpetuum usum donavimus, cum utriusq; sexus mancipiis, ædificiis, terris, cultis & incultis, pratis, pascuis silvis, aquis, aquarum ve decursibus, viis & inviis, exitibus & reditibus, quæsitis & inquirendis, & cum omnibus juste adhuc pertinentibus in comitatu Rotwigi Comitis sitis, Eo tenore, ut hæc ad ejusdem statum monasterii sub manu abbatissæ firmiter, uti cæteræ res ad Ecclesias à regibus & imperatoribus contraditæ, consistant. Et ut hæc nostra concessionis & donationis auctoritas firmior stabiliorq; cunctis perpetim credatur, hanc cartam inscribi, anuloq; nostro signatam manu propria subtus firmari curavimus.

Signum Domini Ottonis invictissimi. Imp. Augusti.

Willigisus Cancellarius vice Roberti archicapellani subscripsi.

Data VII. Idus IV. N. Anno dominicæ incarnationis DCCCLXXIII. Indict. 1. Anno regni domini Ottonis XIII. Imperii autem VI. Actum Gruonaha feliciter. amen.

Edvardi natam regis peterent Eaditham) In historia regum Illyricorum nominatur Etuta Honuni Dardanorum regis filia, quæ primo nupsit Platori Pleuruti Illyricorum regis filio, quo à fratre Gentio, quod suspectas hasce haberet nuptias interempto à fratricida conjunx eligitur. Hujus Etutæ nomen idem esse putat cum Edithæ Anglicanæ nomine, ut sit Editha, Hethute, custodia patris, de qua conjectura cuilibet liberum esto judicium.

Osvaldi regis cujus laudem canit orbis) Osvaldus rex Nortumbriæ Christianissimus patrem habuit Edilfridum Nordunbriæ regem matrem Acham. Cedwaldum Britannum suos ultus occidit, potitus regno integro & subjugatis Pictis & Scotis. Regnavit annos 9. occisus in prælio cum Penda rege Merciorum in campo Maserfeld anno 642. successorem habuit Oswinum fratrem. Catalogo sanctorum Oswaldus adscribi meruit, dignaque est historia de liberalitate ejus erga pauperes, quam præcipuè declaravit in præsentia Aidani Episcopi, cujus promisso & benedictione manus ipsius dextra à vermibus deinde non consumpta esse scribitur. Vide Bedæ historiam ecclesiasticam gentis Anglorum libr. 3. cap. 2. 3. 6. 9. Encomium Oswaldi habet continuator historiæ Anglicæ lib. 1. cap. 4. In veteri codice MS. reperi de eo hoc distichon.

Oswalt terdenis vixit rex optimus annis,
Regnavitq; decem mox subeundo necem.

Ungitur in regem Christo præstante potentem) Coronatio Ottonis M. Imp. describitur à Witichindo initio lib. 2. luculentius in Chronico Hirsaugiensi ad annum 936.

Conradus Franciæ Dux ducit Luitgardam) Satis superque ad Witichindi historiam de Conrado Duce Ottonis M. genero diximus, hoc loco de posteris ejus agemus. Derivant enim ab eo genus Conradi Saliqui Imp. Stemma tale est.

Wer-

Wernerus natus ex illustri familia, quæ patria lingua Gorblingen cognominatur, ut Cuspinianus.

Conradus, cognomento sapiens, Dux Wormatiensis, ut Otto Frisingensis, ut alii Franconiæ.
Uxor ejus Luitgarda Ottonis M. Imp. filia.

Henricus sive Henzilo uxor Adelheidis Lotharingica.

Bruno Papa alio nomine Gregorius V.

Conradus Dux Carinthiæ obiit 1012.
Uxor Mechtildis filia Conradi regis Burgundiæ.

Conradus senior cognomento Salicus, Rom. Imp. obiit 1039.
Uxor ejus Gisela filia Hermanni Ducis Alemanniæ obiit 1049.

Gebhardus Episcopus Ratisbonensis electus anno 1036. sepultus in monasterio Oringaw.

Cuno junior Adalberonem Ducem Carinthiæ vicit apud Ulmam Anno 1019. moritur 1039.

Henricus tertius Rom. Imp. Augustus.
Uxor Gunhildis filia Canuti Angliæ, Daniæ & Norwegiæ Regis obiit 1038.

Henricus quartus.

Cuspinianus in historia Cæsarum in vita Conradi Salici, patrem ejus nominat Hermannum, nepotem Conradi Ducis Franconiæ ex filio Ottone, quod aperte pugnat cum Wippone & Hermanno Contracto, qui concorditer Salici parentem Henricum vocant, hoc modo genealogiam deducentes.

Conradus Cæsaris gener.

Otto Dux Franconiæ.

Cuno sive Conradus.

Sigfridus

Eberhardus

Hermannus Comes Franconiæ.
Uxor ejus Adelheidis nata in Francia Orientali.

Conradus Salicus Imp.

Gebhardus Episcopus Ratisbonensis.

Juditha uxor Guilielmi Comitis Montisferrati.

Gisela Conradi Salici uxor ante hoc postremum matrimonium connupta fuit cum Brunone ejus nominis secundo marchione Saxoniæ filio Ludolfi marchionis urbis Brunsuigæ amplificatoris. Encomium Giselæ habet Wippo in vita Conradi Imp. his verbis. *Erat Gisela liberalis ingenii, illustris solertiæ, avida gloriæ non laudis, pudoris amans, foeminei laboris patiens, incassum minime profusa, in rebus honestis & utilibus abunde larga, dives in prædiis, summos honores bene tractare perita.*

 Præsul

Præsul Adelhardus factum deflens miserandum) Adelardus Episcopus Regiensis, postquam Adelheidis ex custodia in castro Gardæ ad lacum Benacum Martini sacerdotis sui ope evasisset, quia ipse loco ad eam custodiendam munito careret, auctor ei fuit, ut ad Athonem avunculum suum se conferret, qui arcem Canussii non longe firmissimam obtineret. Ita Adelheidis ad Athonem profecta caput ei suum commendavit &c. videatur Sigonius lib. 6. de regno Italiæ.

Advenit Dux Conradus cum pace reversus Adducens Berengarium) Ditmarus lib. 2. *Post hæc rex Papia præsidio munita, dispositisq; ibi rebus necessariis revertitur, quem Beringerus cum Duce Conrado subsequitur regisq; gratiam in urbe Augustana sua filiiq; deditione promeruit, simulq; reginæ iram supplici venia placavit, bonaq; cum pace patriam revisit.* Restitutum quidem est regnum Berengario, sed adempta Marchia Veronensis & Forojuliensis, quas Otto Imp. Henrico fratri se attribuisse affirmabat.

Otto secundo Italiam petit & coronatur in Imperatorem) Otto Imp. à Joanne pontifice coronatus est Romæ anno 962. universo populo cleroque faustis vocibus Augusto Imperatorique felicitatem ac victoriam acclamante.

Obtinuit constructa locis castella marinis) Gobelinus Persona ætatis 6. cap 48. *Berengarius invasor regni Italiæ, postquam rex (Otto M.) Italiam intraverat, & Willa uxor sua, nec non Adelbertus & Guido filii ejus, nunquam publice audebant comparere: sed castellis, quibus poterant, se magis occultabant, nam cum Otto postquam coronatus est, ad Lombardiam revertitur, Berengarius in castro dicto ad S. Leonem se continuit. Willa uxor ejus in quadam insula dicta ad S. Julium, in lacu majore se inclusit. Filii vero eorum huc illucq; incerti vagabantur, videlicet Gard castellum & Travallum & insulam in lacu Cumano. Willa inprimis invaditur & adempto de lacu exitu, undiq; quotidianis fundibulariorum & sagittariorum impugnationibus fatigatur. Et postquam duobus mensibus obsessa est, capitur, & demum clementia Imperatoris dimissa quo velit ire libere permittitur: quæ quanta velocitate potuit Berengarium adiit, & ne Imperatori se dederet omnimode persuasit. Deinde Imperator Berengarium in castro montis Leonis obsedit.* Et paulo post: *Inter hæc Berengarius obsidione fatigatus, diruto castello in monte S. Leonis capitur & cum uxore sua in Bawenberg in exilium mittitur, & ibidem mortuus est.* Hactenus Gobelinus.

Qualiter & recti compunctus acumine zeli) Otto Imp. coacta Romæ frequenti episcoporum aliorumque ecclesiasticorum hominum Synodo Joannem Pontificem ejus nominis 12. multiplicium scelerum reum actum convictumque dignitate & officio privari curavit. Id Poetria nostra recto zelo factum existimat. Dissentit Bellarminus scribens hanc exauctorationem bono quidem zelo, sed non secundum scientiam factam. Videatur tomo 1. pag. 818. Cum hoc facit Bellarminus tomo 10. ad annum 965. his verbis utens: *zelus Imperatoris, de quo illud apostoli congrue dici potest, testimonium ipsi perhibeo, quod zelum habet, sed non secundum scientiam.* Ditmarus lib. 2. de depositione Benedicti Pseudopontificis, ejusdem Ottonis jussu instituta sic loquitur: *Romanorum præpotens Imperator Augustus valentiorem sibi in Christo dominum apostolicum, nomine Benedictum, quem nullus absq; Deo judicare potuit, injuste, ut spero, accusatum deponi consensit, quod utinam non fecisset.* Rectius vereque masculo & Germanico animo Theodoricus de Niem lib. 3. de schismate cap. 11. *Ecce quantus & qualis fuit iste Augustus* (Otto Magnus) *qui tot laboribus & expensis pro reformatione Unionis in ipsa ecclesia ultro se submisit & felicior operatus est. Nam mali inquietem aliis præparantes cogendi sunt ad pacem & ad bonum. Regiæ potestatis interest præcipue, ut per eam mali coerceantur à malo, ut boni quiete inter malos vivant, ut sacri canones docent, sed non intelligitur de alia potestate quam Imperiali, quæ omnes dignitates temporales excellit. Et omnes quasi reges mundi & tot Prælati ecclesiastici & communitates egregiarum civitatum ad exstirpandum schisma novissimum ab ipsa ecclesia efficaciter hactenus proficere non potuerunt, nec possunt: & quis tunc disputasset cum eodem magno Augusto Ottone de ipsius judicio super contendentes super Papatu, seu perverso unico Papa, scilicet quod nisi à Deo possint judicari: Utinam talis Imperator surgeret temporibus nostris, qui nunc cassaret scripturarum multiplicitatem in hoc labyrintho, quæ adeo creverunt propter multitudinem scribentium in hoc passu, quod vix eos centum cameli portarent. Clarum est enim, quod omnium Christianorum maxime interest, quod Papa, à quo*

omnes normam vivendi capiunt, esse debet mundus, non simoniacus, sanguinolentus, adulter, vel lubricus aleator, ebriosus, venator, vel Venereus, vel aliter publicus barattator. Quis enim sciens Papam esse talem, posset sine remorsu conscientiæ aut adulationis vitio illius pedes vel manus osculari, aut illum sanctum patrem cordialiter nominare. Igitur idem Augustus sic faciendo non peccavit vel excessit: quinimo ut Dei minister, optime fecit, qui fuit adeo gloriosus & constantis animi, Deificus mundusq; Imperator, ut ejus magnificentia & memoria digna gesta testantur, sicut unquam fuit aliquis Romanus, patritius, rex vel Augustus, nec tenetur forte, communi utilitate suadente Imperator vel Rex Romanorum, fidelitatis juramentum præstitum tali perverso Papæ, vel alteri ecclesiastico Prælato, notorio peccatori vel incorrigibili, observare: quia ibi virtus deficit potestatis, ubi successit abusus; & juramentum iniquitatis vinculum esse non debet: alias enim sequeretur, quod arctante illo juramento tales perversos & malos nemo impedire, atque ut ad viam redirent admonere posset: quod juri communi & rectæ rationi repugnat, & cederet in Reipublicæ detrimentum: quia non perturbando perversos, cum possis, est ipsos in eorum malitiis confovere: & error, cui non resistitur, approbari videtur. Cum oporteat esse episcopum sine crimine quasi dispensatorem Dei, sed multo magis Papam, qui omnibus præest. Hucusq; Niemius.

Ottonem nutricis ab ubere regem Ad fasces Augustalis provexit honoris.) Lambertus Schafnaburgensis ad annum 967 *Otto Imperator misit legatos suos ad Wilhelmum Archiepiscopum & alios principes, ut Ottonem filium suum cum omni dignitate regali ad Italiam mitterent, quem ipse suscipiens Romam perduxit, ut Papa Joannes posterior Imperatorem faceret, quod & libenter fecit.*

Finis notarum ad poema Roswithæ.

ERECTIO ECCLESIÆ MAGDEBURGENSIS IN ARCHIEPISCOPALEM IN CONCILIO RAVENNATENSI

per Johannem Papam XI.

DUM in Nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis habita esset Synodus Ravennæ, in ecclesia scilicet B. Severi Episcopi & confessoris, residentibus Dn. Joanne summo & universali Pontifice, & pluribus Italiæ, Germaniæ & Galliæ præsulibus, de statu quidem ecclesiæ tractantibus: adstante etiam innumerabili clero & populo, sanctissimus Imperator Cæsar Augustus, qui eandem sanctam Synodum ob communem Imperii sui salutem congregaverat, plurimas Sclavorum nationes ultra fluvium Albiæ in confinio Saxoniæ multo se labore & maximis sæpe periculis ad Christum convertisse coram omnibus retulit. Et quia rudes & necdum stabiles erant, qui tuitione & custodia & cotidiana solicitatione in fide corroborari deberenr, sanctam Synodum consuluit rogans, ut quos ipse summo studio Deo mancipaverat, pastoris negligentia ad vomitum redire non sineret. Hujus dignam relationem Sancta Synodus benigna aure suscipiens, Deo in his omnibus gratias agens, tot Slavorum populos ad Deum noviter adductos non nisi per Episcopos, in convenientibus locis in unaquaque provincia eorum secundum populi quantitatem & rationabilem terræ divisionem constituendos, ad hoc animari & erudiri posse censuit & ratum æstimavit. Ad quod agendum ut major firmitas & tutior in Episcopis ordinandis sit oportunitas, archiepiscopum, ad quem negocium suum & controversiam, si quæ orta fuerit, quasi ad caput referre & discutere valeant, eis constitui atque proponi communi deliberatione statuit. Et hoc ejus judicio & discretioni, in quo maxima reparandæ & confirmandæ religionis post Deum fiducia erat, fieri debere omnino judicavit. Est præterea locus in parochia Alberstadensis Episcopi quem Magdeburg dicunt, in confinio Saxonum

& Scla-

& Sclavorum, in ripa prædicti fluminis Albiæ: ubi idem sereniſſimus Cæſar civitatem mirifice fundavit: populi multitudinem adunavit: eccleſias conſtruxit: plurimorumque martyrum, beatorum ſcilicet Mauritii & Innocentii aliorumque corpora tranſtulit: canonicos quoque ibi Deo famulantes conſtituit, ad quorum victum & eccleſiæ utilitatem caſtra, villas, prædia, decimas, cum univerſis adjacentiis affluenter ex proprio conceſſit. Cujus, quia is locus quaſi ad Sclavos reſpiciens erat, ob [illegible] congruentiam & vicinitatem Saxonum, ut novæ Chriſtianitatis & Catholicæ fidei, quam multo ſudore paraverat, caput, fundamentum, & reparatio eſſet, ſancta intentio erat. Quæ res quia omnibus cognita erat, ſancta Synodus eundem piiſſimum Imperatorem ſumma devotione petiit, ut ejus auctoritate, quia Canonicum & acceptabile erat, illic archiepiſcopalem ſedem ſtatui canonica auctoritate annueret, in qua archiepiſcopus ordinatus ultra flumen Albiæ Epiſcopos, qui ordinati ſunt & ordinandi futuris poſt temporibus erunt, ſubjectos habeat. Ipſe quoque ab eis, qui pro tempore fuerint, poſt primum qui à Romana ſede Archiepiſcopalem benedictionem & pallium ſuſcepturus eſt, conſecretur. Ad hæc Imperator precibus & Dei voluntate commotus ſanctæ congregationis voluntati paruit & hoc privilegio Apoſtolicæ ſedis corroborari dignum dixit, quod & actum eſt à ſummo Pontifice, omnibus Præſulibus, Italiæ, Galliæ & Germaniæ qui aderant propriis manibus corroboratum. Igitur quia civitas, ubi Magdeburgenſis archiepiſcopatus ſedes eſt, ſita eſt infra parochiam Alberſtadenſis Epiſcopi rejacet, ſine conſenſu Epiſcopi ſedis illius, archiepiſcopi Magoncienſis, cui ſubjectionem exhibet, commutationem parochiæ fieri non poſſe, ſancta Synodus decrevit. Eo ergo revoluto anno & altero dimidio tranſacto cum Hattonem archiepiſcopum Magoncienſem & Hildiwardum Epiſcopum Alberſtadenſem Ravennam convenire contingeret, ſanctiſſimus Imperator ſi bona voluntate commutationem parochiæ Alberſtadenſis eccleſiæ ad Magdeburgenſem fieri vel coram archiepiſcopo Ravennate & Epiſcopis comprovincialibus eos omni dilectione convenit. Tunc venerabilis Hildiwardus epiſcopus in præſentia omnium & prædicti præſulis Hattonis hoc ſe pro Deo nullo modo negare & contradicere poſſe, quia utriuſque eccleſiæ & ſuæ maxime augmentum erat, clara voce reſpondit, & quod ad innumeri populi ſalutem pertinet ob alicujus decimæ cupiditatem caſſari abſurdum eſſe profeſſus eſt. Supra dictis ergo auditoribus placuit ut ex utraque parte abeis, quibus res cognita erat, commutatio ſub exterminatione fieret. Placuit ergo communis voluntatis conſenſum inter Dn. Othonem piiſſimum Cæſarem Auguſtum & Hildiwardum Alberſtadenſis eccleſiæ Epiſcopum, ut in Dei nomine daret, ſicut in præſenti dedit ipſe Hildiwardus Magdeburgenſi eccleſiæ hujus ſcripti nexu ſuo jure habendum, id eſt, parochiam omnem, quæ rejacet inter fluvios Albeam Scilicet Salam, Horam & Bodam, uſque ad ea loca, ubi caſtra [illegible]nesburg, Wantzleva, Hoeldesleva, cum omnibus pertinentiis & villis, quas Burgwart vocant, occidentem verſus longius finem protendunt & terminantur cum omni decimatione & obedientiis, omnique eccleſiaſtico ordine, ſicut eccleſia Alberſtadenſis [illegible] poſſidere viſa eſt, & de dominio & jure ſuæ eccleſiæ in ejus jus & dominium tranſ[illegible]dit atque delegavit. Unde ad vicem recepit pro decimatione ipſe [illegible] ſcopus ad partem ſuæ eccleſiæ omnem decimationem in Hoſgowe ſicut term[illegible] fluviis Sala, Willerbech & Wippera & ut eam abbatia in honore Bea[illegible] territorio Herolvesfelt inſtructa in integrum poſſedit, quam præ[illegible] ſereniſſimus Cæſar ab eadem abbatia ex proprio legali concambio commutavit & eccleſiæ Magdeburgenſi proprietario jure conceſſit, & quia jam d[illegible] Dn. Cæ[illegible] fundator & conſtructor erat, ut omnem in poſterum occaſionem quod in [illegible] & metu fieret, removeret, ſecundum Deum timendum hominum æſtimatione & ipſius Alberſtadenſis Epiſcopi liberam arbitrii voluntatem hanc commutationem co[illegible]gari voluit, & eo modo finita eſt cauſa. Unde præſentem notitiam pro ſecuritate, ne unquam in tempore legalis commutatio hæc poſſet ſolvi, juſſione Domini Cæſaris & petitione Dn. Hildiwardi Epiſcopi Alberſtadenſis.

Ego Ambroſius Palatinus Cancellarius ſubſcripſi, complevi & dedi.

Petrus Archiepiſcopus ſanctæ Ravennatis eccleſiæ interfui & ſubſcripſi.

Hatto Mogontinus Archiepiſcopus interfui & ſubſcripſi.

Ego

Ego Hildiwardus Alberstadensis ecclesiæ Episcopus interfui & subscripsi.
Ungfridus sanctæ Virdinensis ecclesiæ Episcopus & pastor libens subscripsi.
Ego Reginoldus Rubilocensis ecclesiæ Episcopus interfui & subscripsi.
Ego Ewerardus sanctæ Leodicensis ecclesiæ Episcopus interfui & subscripsi.
Ego Adelbertus Lunensis Episcopus interfui & subscripsi.
Ego Rupertus sanctæ Feltrensis ecclesiæ Episcopus interfui & subscripsi.
Ego Albertus sanctæ Tarvisianensis ecclesiæ Episcopus interfui & subscripsi.
Ego Ganslinus sanctæ Pataviensis ecclesiæ Episcopus interfui & subscripsi.
Abraham sanctæ Frisingensis ecclesiæ Episcopus interfui.
Martinus Episcopus sanctæ Fr-episcopus interfui & subscripsi.
Vinth Episcopus sanctæ Mutinensis ecclesiæ consensi & subscripsi
Rudolfus Episcopus * * * consensi & subscripsi.
Elberich consensi & subscripsi.
Joannes Episcopus Egubiensis Ecclesiæ consensi & subscripsi.
Ego Lirgiso Episcopus sanctæ ordinatæ ecclesiæ consensi & subscripsi.
Joannes Episcopus Calliensis ecclesiæ consensi & subscripsi.
Luto Episcopus sanctæ Clusensis ecclesiæ consensi & subscripsi.
Albericus Episcopus sanctæ Pisensis ecclesiæ consensi & subscripsi.
Ludini Episcopus consensit & subscripsit.
Hubertus Episcopus subscripsit.
Sichelm sanctæ Florentinæ ecclesiæ Episcopus interfui & subscripsi.
Adalbertus sanctæ Bononiensis ecclesiæ Episcopus consensi. Arnolfus Episcopus subscripsi.
Joannes Imolensis ecclesiæ Episcopus interfui & subscripsi.
Liutprandus sanctæ Cremonensis Episcopus ecclesiæ interfui & subscripsi his juste peractis Constantinopolin rediens.
Odelricus Pergamensis Episcopus interfui & subscripsi.
Grimoaldus sanctæ Rhegiensis ecclesiæ Episcopus interfui & subscripsi.
Antonius Prisciensis ecclesiæ Episcopus consensi & subscripsi.
Sigulfus Episcopus consensi & subscripsi.
Sigulfus S. Placentinæ ecclesiæ Episcopus consensi & subscripsi.
Petrus Episcopus subscripsit.

Explicit fundatio Archiepiscopatus Magdeburgensis.

* Non opus quidem est, nec hujus loci, ut de Episcopis, qui subscripserunt, omnibus & singulis agam, quoniam tamen quorundam nomina corrupta sunt, videamque alios, Avum meum secutos, hæc eodem modo recitasse, de uno alterove aliquid monere volui. Mutinensis Episcopus, qui *Winth* vocatur, *Wido* est, jam tum sub Lothario, Berengario, Adelberto Regibus cognitus, imprimis autem Ottoni M. carus, cujus etiam Archi-Cancellarius Italicus fuit, & diplomata Imperatoris subscripsit. In quorum uno, in favorem ipsius Widonis An. 963. dato, quod idcirco non ipse Wido, sed *Linegorius Cancellarius ad vicem Widonis Episcopi & Archi Cancellarii recognovit* Otto Imp. eum vocat *fidelem suum & summum regnorum suorum consiliarium.* Qui deinde scribitur *Egubiensis* Ecclesiæ Episcopus, *Eugubiensis* est, in civitate Italiæ Eugubio, quæ ad radices montis Appennini in Umbria sita est, cujus Episcopum, numero XXIII, tum temporis egit Johannes. Quarum vero Ecclesiarum Episcopi fuerint *Martinus, Rudolfus, Elberich, Lirgiso, Ludini, Arnolfus, Sigulfus*, qui citra additionem Ecclesiæ, Episcopi tantum nominantur, non vacat nunc inquirere.

Alia narratio de eadem fundatione ex Chronico Magdeburgens. manuscripto.

Imperator Otto Magnus civitatem Magdeburg ad honorem & defensionem dilectæ suæ Saxoniæ Metropolim & Archiepiscopium facere, cui præfatos duos Episco-

patus (Brandenburgensem & Havelbergensem) à se constructos, & alios quos adhuc construere desideravit, subjacere, ibique Deo & S. Mauritio se suaque omnia dare cogitavit. Sed partem parochiæ Halberstadensis, ad quam civitas illa cum suis adjacentiis pertinuit, à Bernhardo ejusdem ecclesiæ Episcopo septimo, quoad vixit, impetrare non valuit. Quo defuncto cum venerabili Hildewardo pro ipso sacerdotii officio functo, ipse voti non immemor, ut in bonis repleretur desiderium suum, Romam profectus in suburbio Ravennæ in ecclesia S. Severi Episcopi & confessoris coadunavit Synodum in qua præsidente Dn. Joanne, sanctæ & universalis ecclesiæ summo Pontifice, astantibusque quam plurimis Italiæ, Germaniæ & Galliæ Episcopis & Principibus, tantique negocii exordium arrecta aure & mente præstolantibus multo labore magnisque persæpe periculis se multas Slavorum nationum cis flumen Albiæ, in confinio Saxoniæ ad catholicam fidem convertisse, coram cunctis exposuit, quique adhuc rudes in fide, ne ad vomitum redirent, qualiter corroborari possent, consuluit. Cujus dignam relationem tantamque fidei confessionem sancta Synodus benigna devotione suscipiens & bonorum omnium largitori gratias agens in singulis provinciis secundum loci situm & populi quantitatem Episcopos censuit consecrari: quorum prædicatione & cura pervigili nutantes possent in fide stabiliri, & adhuc Idololatriæ dediti ad cultum justitiæ revocari. Ut vero ad id agendum major firmitas & tutior in Episcopis esset opportunitas, Archiepiscopum, ad quem negocium suum & controversiam, siqua orta fuerit, referre valeant, eis communi deliberatione præponi statuit. Quam videlicet archiepiscopalem cathedram apud Magdeburg civitatem potissimum fieri placuit, eo quod hæc in confinio Slavorum loco videretur oportunior, & in ejus propagatione voluntas Imperatoris esset amplior. Cæterum quia præsul Halberstadensis Synodo huic non adfuit, causæ clausulam in ejus adventum differre placuit, ut civitatem ipse à debito subjectionis absolveret & tunc demum privilegium & subscriptio illibata fieret. Anno igitur integro & dimidio evoluto, cum Hatto archipræsul Magontiensis cum præfato Hildiwardo, suo videlicet suffraganeo, eo devenisset & Imperator illos pro prædicta caussa blanda petitione convenisset, Hildiwardus Episcopus tam archiepiscopi consensu, quam omnium qui aderant consultu, prompta & hilari mente piæ ejus petitioni annuit & facta in præsentiarum pari æstimatione, concambio Synodali decreto, sancto Mauricio Magdeburg, sanctoque Laurentio Merseburg quæque petita tradidit, id est, parochiam omnem sitam inter fluvios Albiam, Salam, Horam & Bodam, usque ad ea loca ubi castra Unsburg, Wanslebe, Ottersleve, cum omnibus pertinentiis & villis quæ Burgwardt appellantur, versus Occidentem longius protenso fine terminantur, cum omni decimatione, banno, subjectione, obedientiis & omni ecclesiastico ordine prout Halberstadensis ecclesia visa est eatenus possedisse. Recepit autem ad vicem ab Imperatore in partem & utilitatem suæ ecclesiæ omnem decimationem in Hosgowe, ut terminantur in fluviis Sala, Willerbeke & Wippera, cum omni possessione quam de abbatia in honorem beati Wigberti in territorio Herovelfelt constructa, idem Imperator æqua commutatione acquisierat, cujus etiam abbatiæ ipse fundator erat. Huic etiam concambio confirmando Petrus Ravennæ Archiepiscopus & plurimi Episcoporum Italiæ, Galliæ & Germaniæ subscripsere Anno Dominicæ incarnationis 968. Indictione 12. Imperii autem ipsius Dn. Ottonis 7. regni vero 34. Quibus peractis Cæsar lætatus, nec minus pro adhuc peragendis secundum Deum solicitus accersito Richario, Magdeburgensis cœnobii abbate tertio, coram Annone Wormaciensi & Othwino Hildensemensi Episcopis secum tunc forte commorantibus, volebat illum officio Episcopatus fungi in ipsa sedis suæ mutatione: sed impedierunt quidam occulto consilio & Imperatori pro secreto hoc delatæ literæ. Qui dum se tanto honore privatum intelligens minus æquo animo ferret, ac impediendo tam sancto proposito Imperatori quoquo pacto obviare proponeret, brevi pulsatus valetudine terrena mutavit cœlestibus, successitque in ipsa sedis mutatione Herdiggus. Erat tunc quidam magni nominis & meriti Adelbertus, qui dudum Treveris de cœnobio S. Maximini monachus abstractus & Episcopus consecratus ad prædicandum Rugis fuerat destinatus: sed populus exasperatus dura fronte & indomabili corde expulit illum de finibus suis, contemnens evangelizantem evangelium pacis, quia Dei providentia in terra nostra illi populus committen-

C

mittendus erat novæ acquisitionis. Hunc ergo de Wissenburgensi abbatia, quam interim regebat, assumptum per omnia dignum & probatum Cæsar prædictæ ecclesiæ Magdeburgensis sacerdotio promovit, illumque Romam pro pallio ab Apostolica sede suscipiendo cum literis suæ auctoritatis direxit. Sedit eo tempore in clavigeri cœlestis cathedra gratia & nomine Joannes, Papa nominis illius tredecimus, in ordine vero Romanorum Pontificum centesimus tricesimus sextus. Hic igitur benignissime illum suscipiens pro pio studio gloriosissimi Imperatoris, quod in amplificatione divini cultus habebat, gaudens, ideoque justis ejus petitionibus annuens illum Apostolica auctoritate Archiepiscopum fore ejusque successores decrevit: cui & pallium ad missarum solemnia celebranda dedit, & ipse nimia dilectione commonitus 15. Kalen. Novembr. id est, in festo S. Lucæ Evangelistæ ordinavit & privilegio Apostolicæ auctoritatis sanxit ac confirmavit, eum in omni ordine ecclesiastico Primatum habere omnium ecclesiarum Archiepiscoporum qui in Germania sunt ordinati, in Gallia quoque Coloniensi, Mogontiensi, Trevirensi archiepiscopis, per omnia honore similem esse, crucis signaculum ante se ferre & inter Cardinales Episcopos Romanæ sedis consortium habere. Præterea duodecim presbyteros, septem diaconos, viginti quatuor subdiaconos Cardinales, ad morem sanctæ Romanæ ecclesiæ ordinare, qui ad principale altare ministrantes quotidie, excepto jejunio, Dalmaticis, festis vero sandaliis uterentur: & presbyteri & abbates S. Joannis Baptistæ tunicis induerentur & ut his exceptis Episcopis super altare in honorem B. Petri Mauriciique dedicatum missam celebrare aliquis nullo modo præsumeret. Præterea statuit eum esse Metropolitanum totius ultra Salam & Albiam Slavorum gentis, tunc ad Deum conversæ vel convertendæ, & ut secundum desiderium Imperatoris in his civitatibus in quibus olim barbari ritus maxima vigebat superstitio, id est, Cizi, Misni, Merseburg, Brandenburg, Havelberg, Pornam, in honorem Domini Episcopi fundarentur, quorum pastores secundum canonicam auctoritatem Magdeburgensi Episcopo fidem & subjectionem debendo sociarentur. His & aliis, quæ privilegia adhuc inibi conservata testantur, Synodali decreto ordinatis, & in terminatione Dei & Apostolici nominis confirmatis, præfatus Archiepiscopus cum legatis Romanæ ecclesiæ, Widone scilicet, Episcopo Bibliothecario, & Benedicto Cardinali, qui illum cum Hildiwardo Halberstadensi episcopo sedi suæ inthronisarent, dimissus ad Imperatorem remeavit lætus quem Imperator nihilominus gaudens, utpote beati sui desiderii compos, cum literis commendatitiis Magdeburg destinavit. Illuc ergo ex præcepto Imperatoris Episcopi, Marchiones & reliqui Saxoniæ Principes convenientes, ipsum honorifice susceperunt & vocum acclamatione, manuumque elevatione electum cum præfatis Apostolicæ sedis legatis celebri ritu inthronisaverunt. Adfuit omnis sexus & ætas gaudentium: fuit prorsus generale tripudium, ubi ad confirmationem sui idem Archiepiscopus in præsentia eorundem nativitatem Domini secum celebrantium, Bosonem monachum Merseburgensi, Burchardum Misnensi, Hugonem Cyzensi, ecclesiis primos Episcopos ordinavit. Dudo quoque Havelbergensis & Dudellinus Brandenburgensis Episcopi, prius quidem Mogontino Archiepiscopo subjecti, sed tunc agente Imperatore, à debita sui obedientia absoluti, Magdeburgensi ecclesiæ & ejus Archiepiscopo cum præfatis confratribus fidem & subjectionem promisere. Ipse namque Imperator erat constructor omnium harum, quas archiepiscopatui subjecerat, Episcopalium sedium, nimirum infinitæ hereditatis tuæ potissimum cupiens heredem esse Deum, non pauca tamen relinquens successioni filiorum. In tantis ergo talibusque solemniis pro summi regis exortu, pro summa celebratione, tum etiam pro nova populi ipsius vel cultus augmentatione gaudebat chorus Magdeburgensium, & à summo Principe missum Principem canit frequentia Principum, palamque à pastoribus ecclesiæ laudabili numero laudatur pastor creator omnium.

F I N I S.

Sequuntur excerpta quædam de fundatione Archiepiscopatus Magdeburgensis.

DITMARUS MERSEBURGENSIS.
Lib. 2.

IMperator autem comperta lugubri matris & filii cæterorumque nece Principum, gravi queritur mœrore invincibile totius Reipublicæ damnum. Urgebat ad hoc eum timor mortis propinquæ, & quod Domino rebus promisit in anxiis, oportuno complere studuit in tempore. Electum namque à cuncto sanctæ Halberstadensis ecclesiæ clero & populo Hillibardum, tunc Præpositum & à domino sui Bernhardo ad hoc præsignatum, Romam venire præcepit. Cumque eodem, quod diu latebat, secretum mentis revolvit, scilicet facturum se in urbe Partenopolita archiepiscopatum semper studuisse, ob spem remunerationis æternæ, defensionemque communis patriæ, seque ad omnia quæcunque unquam ab eo experiisset, promisit paratum, si consentiret sibi hoc conficere votum. Hic autem ut erat sapiens, piæ connivebat petitioni, partemque parochiæ, quæ sita est inter Oram & Albim & Bodam fluvios & insuper viam, quæ Friderici dicitur, Domino concessit, sanctoque Mauritio ac Imperatori. Qui vocans ad se Richarium Magdeburgensis ecclesiæ abbatem tertium, voluit hunc dignitate sacerdotali decorare, sed visa quadam Epistola quæ clanculum sibi deferebatur, omisit, Adelbertumque Treverensem, professione monachum, sed Russiæ prius ordinatum Præsulem, & hinc à gentilibus expulsum, ad archiepiscopatus apicem inclinatum patrem & per omnia probatum Anno Dominicæ incarnationis 970. 15. Kalend. Novembr. apostolica auctoritate promovit. Tunc misit eum ad sedem suam cum magno honore, præcipiens universis Saxoniæ principibus, ut proximum natale Domini cum eo essent. Archiepiscopus autem à clero & omni populo magnifice susceptus, in his festivis diebus consecravit Bosonem Merseburgensis ecclesiæ pastorem, Burckardum Misnensis ecclesiæ provisorem, Hugonem Episcopum Citizensem, Havelbergensis ecclesiæ custodem: his Tudonem cooptavit prius consecratum. Omnes hos inquam consecravit, subjectionem sibi suisque promittentes successoribus, disposita singulis quibusque parochia speciali. Additus est his confratribus Brandenburgensis ecclesiæ pastor Ditmarus, ante hos unctus & Jordan Episcopus Posnaniensis.

Theodoricus de Niem lib. de privilegiis & juribus Imperii.

Hic etiam Imperator Otto venerabilem Metropolim Magdeburgensem & omnes ejus suffraganeos, scilicet Brandenburgensem, Havelbergensem, Misnensem, Zicensem, quæ nunc Naumburgensis nuncupatur, Mersburgensem, solemnes cathedrales ecclesias, in proprio ejus patrimoniali beneficio & dominio, in diversis locis, in mediterranea & orientali Saxoniis, de novo fundavit, & valde multis opidis, castris, certis juribus, & jurisdictionibus atque aliis bonis temporalibus & etiam præcipue in partibus illis multa veneranda cœnobia virorum & mulierum fundavit, & nunquam à toto tempore sui regiminis à talibus bonis operibus conquievit. Archiepiscopum autem Magdeburgensem, qui esset pro tempore, per Papam ejus ætatis, Primatem Germaniæ fieri procuravit, sibique multis Alemanniæ provinciis nobiles & vasallos potentes, & eorum dominia, quæ obtinebant ab Imperio in feudum perpetuo subjecit, & magnos reditus etiam illic pie donavit & eosdem archiepiscopos & episcopos primas sedes etiam in temporalibus inter Principes seculares habere statuit & decrevit.

Helmoldus Historiæ Slavicæ lib. 1. cap. 11.

Subactis autem Christianæque fidei copulatis Slavorum gentibus, magnus Otto, inclytam urbem Magdeburg super ripas Albiæ fluminis condidit, quam Slavis metropolim statuens, Adelbertum summæ sanctitatis virum, ibidem consecrari fecit archiepiscopum. Is primus in Magdeburg ordinatus, duodecim annis strenue pontificatum administravit, multosque Sclavorum populos illic prædicando convertit. Cujus

ordina-

ordinatio facta est anno Imperatoris 35. & sunt anni post ordinationem S. Ansearii 137. Magdeburgensi autem episcopatui subjecta est tota Slavia usque ad Panim fluvium: Episcopatus suffraganei quinque, quorum Merseburg & Cicen super Salam fluvium, Misna vero super Albiam, Brandenburg & Havelberg interius vadunt. Sextus Episcopatus Slaviæ est Aldenburg. Hunc Episcopatum sicut & cæteros Imperator Otto, Magdeburgensi primum adjicere decreverat, quem tamen postmodum Atheldagus Hammenburgensis Episcopus requisivit eo quod terminus suæ ecclesiæ antiquis Imperatorum privilegiis esset circumscriptus.

Gobelinus Cosmodrom. ætat. 6. cap. 48.

Anno Domini 970. Otto Imperator confirmatione sedis archiepiscopalis in Magdeburg, cum consensu Hildewardi Episcopi Halberstadensis, à sede Apostolica obtenta 15. Kalend. Novembris Athelbertum quendam Treverensem professione monachum ad archiepiscopatus apicem in ipsa Magdeburgensi ecclesia primum promovit, sex suffraganeos ei subjiciendo, qui fuerunt Merseburgensis, Misnensis, Cizensis, qui alias dicitur Nuemburgensis, & Havelbergensis. Prædictos quatuor Episcopos supradictus archiepiscopus eodem die in Magdeburg consecravit anno regni Ottonis 34. Imperii ejus anno 7. Et deinde iidem Episcopi per archiepiscopum prædictum per parochias suas destinati sunt. Cæteri duo, qui his additi sunt, fuerunt Brandenburgensis & Posnaniensis, qui prius consecrati fuerunt.

Wernerus Rolevingius de laudibus antiquæ Saxoniæ parte 2. capitulo 8.

Magdeburgensis ecclesia fundata est in honorem S. Mauricii super Albiam in Parthenopoli, quondam Putena dicta, quæ tamen in illo loco non fuit à Carolo M. fundata, sed in Stide sub dominio Comitum de Swalenberg, nunc de Lippia dictorum: de quo translata fuit ad Vallersleve, deinde ad Vrose, tandem per Ottonem primum ad Magdeburg, cujus favore mirabiliter sublimata in primariam totius Alamanniæ fuit, & est usque in præsens. Primus Episcopus fuit sanctus Adelbertus, vir per omnia reverendus.

Chronicon Mindense à Meibomio editum.

Quarta ecclesia in Saxonia fundata est Scydere, quæ tamen post per Brunonem & Tanquardum Saxones in Vallersleve super Ericam transponitur & inde per Henricum primum in Vrose opidum Northuringiæ: & tandem per Ottonem M. Anno Domini 969. in Parthenopolim, quæ est Magdeburg, transfertur.

F I N I S.

DIPLOMATA
OTTONIS MAGNI
IMPERATORIS AVGVSTI

collecta

ab

HENRICO MEIBOMIO

DIPLO

DIPLOMA HENRICI I. COGNOMENTO
Aucupis Rom. Imp.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis Henricus divina favente clementia Rex. Noverint omnes fideles nostri, tam præsentes quam etiam & futuri, qualiter nos rogatu Unnonis Hamburgensis Ecclesiæ venerabilis archiepiscopi, quandam commutationem inter se, & quendam nobilem virum nomine Willarium fieri permisimus. Tradidit enim præfatus Willar cum manu Rasmade conjugis suæ, & Thoadulfi filii ejus, ad prædictum Episcopatum in manum ipsius Ecclesiæ Episcopi Unnonis & Ulfridi sui etiam advocati, quicquid proprietatis in locis Holtgibudli, Holthem, Fokaresha, Niantorp, Omanthorp, Walle, Magulum, Rikinburgi & Damista nuncupatis habere visus est, cum curtilibus, ædificiis, mancipiis, terris cultis & incultis, & omnibus, quæ dici aut nominari possunt appendiciis, contra eam recompensationem, quam ab eodem Episcopatu sibi traditam accepit, & nostræ auctoritatis scripto confirmatam acquisivit. Eandem vero commutationem ejusdem Episcopi petitione hoc scripto confirmari jussimus, & ut hoc nostræ confirmationis præceptum à fidelibus nostris verius credatur; & diligentius observetur, manu nostra subtus illud firmavimus, & annuli nostri impressione sigillari præcepimus. Data IX. Kalend. Junii, anno Dominicæ incarnationis DCCCCXXXV. Indictione VIII. Anno autem Henrici Regis XVII. Actum Diusburg in Dei nomine. Amen.

* Quas Avus meus hic Witichindo suo adjecit Tabulas Ottonianas, partim sunt integra Diplomata, partim Ingrossaturæ, uti solent Privilegia & Donationes & Fundationes ab Archivariis ingrossari. Quamvis igitur nolim dicere ipsa Autographa ab Avo meo esse inspecta, tamen, quæ vel ex libris fide dignis excerpsit, vel à bonis harumque rerum peritis viris communicata habuit, publicæ luci exponere voluit. Monebo tamen quædam de illis. *Benjamin Leuberus*, non celebris tantum JCtus, sed patriarum quoque antiquitatum peritissimus, qui summa diligentia omnes Ottonum Impp, saltem de rebus Saxonicis, tabulas conquisivit, multas earum in sua doctissima de Stapula Saxonica disquisitione publici juris fecit, testaturque eas omnes ex Autographis à Principum ministris, rei peritissimis, esse extractas & diligentissime collatas. Ille vero Diplomata Ottonis M. ab Avo meo producta magni æstimat, & ad ea provocat, & cum iis, quæ ipse profert, consentientia ostendit, excepto uno, de quo mox dicam. Nuper quoque CL. *Caspar Sagittarius*, harum rerum indagator solertissimus, accepta à communi amico nostro, viro eruditissimo, *Johanne Gotfrido Oleario*, varia Ottoniana diplomata in Antiquitatibus Archiepiscopatus Magdeburgensis publicavit, & quædam ex his ipsis. Quamvis igitur tam *Leuberi*, quam *Olearii* cum Avi mei diligenter contulerim, & omnes quoque variationes, in locorum præsertim nominibus, annotarim, tamen ut hic variantes illas lectiones subjungam, non arbitror operæ pretium: monebo tamen, ubi opus, de singulis diplomatibus aliquid, & Lectorem curiosum ad ipsos illos citatos Scriptores remittam. Habet vero *Leuberus* hoc quoque Henrici Diploma n. 1587. sed vix in una voce à Meibomiano varians.

Othonis I. Imp. de libertate loci Ecclesiæ Hamburgensis privilegium.

In nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. Otto divina favente clementia Rex. Qui mundiali potestate præditi, quibuscunque necessariis regentium suffragari festinant, divinam sibi nihil refragari certissime sciant. ideoq; non dedignamur affectum ad nos confugientium perducere ad effectum, quia ob hoc temporalis regni modificationem pariter speramus & amplificationem, æternalisque proventuram perpetuo perennitatem. Unde noverit omnium fidelium nostrorum, præsentium scilicet & futurorum sagacitas, quod Adaldagus sanctæ Hammaburgensis Ecclesiæ venerabilis archiepiscopus, adiens excellentiam serenitatis nostræ, expetivit à nostra pietate talem liber-

libertatem, & tuitionem monasteriis, in ejus Episcopio consistentibus, qualem cæteri per nostrum regnum monasteria noscuntur habere. Cujus justa & rationabilis videtur petitio, ad honorem sanctæ Dei genetricis, cui locus ille Hammaburg est consecratus, eidem loco supra dicto concedimus omnes concessiones, quas concesserant anteriores Francorum reges cæterisque monasteriis ad hanc diœcesin pertinentibus, idem Ramaslaum, Bremum, Biresinum & Bukkenum, videlicet, ut nullus judex publicus, vel quælibet judiciaria potestas aliquam sibi vendicet potestatem in supradictorum hominibus monasteriorum, litis videlicet, & colonis, vel eos aliquis capitis banno ob capitis furtum, vel quocunque banno constringat, vel aliquam justitiam facere cogat, nisi Advocatus archiepiscopi, quamdiu eos corrigere valuerit. Quod si quispiam illorum incorrigibilis extiterit, tunc ab Advocato eidem præsentetur judiciariæ potestati, cæteri vero in subditione archiepiscopi permaneant. Si vero aliquis ex libertis voluerit Jammundling vel litus fieri, aut etiam colonus ad monasteria supradicta, cum consensu cohæredum suorum, non prohibeatur à qualibet potestate, sed habeat licentiam nostram, habeat quoque potestatem prædictus Adaldag successoresque ejus Hammaburgensis Ecclesiæ archiepiscopi super liberos & Jamundilingos monasteriorum supradictorum, in expeditionem sive ad placitum Regis. Damus quoque Clericis Hammaburgensis Ecclesiæ potestatem inter se, sive aliunde eligendi Episcopum, cum necessitas poposcerit. Et ut hæc autoritatis nostræ concessio à fidelibus nostris [illegible] credatur, & per succedentia tempora diligentius observetur, manu propria subtus confirmavimus & annulo nostro sigillari jussimus. Data 11. Kalend. Julii anno Domini DCCCCXXXVII. Indict. X. anno regni Ottonis pussimi Regis I. Actum in Wetlaha in Dei nomine.

Privilegium Ottonis Regis de confirmatione bonorum Bremæ, Hammaburg, Bukkam, Birsinen, Ramasto pertinentium.

In nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. Otto Rex divina opitulante Clementia. Dinoscat omnium fidelium nostrorum sagacitas, qualiter nos pro mercede vitæ permanentis, & per interventum caræ Conjugis nostræ Edgidæ atque Thietarii fidelis nostri, in proprium damus ad locum nominatum Hammaburg, quicquid in locis sic nominatis, Bremum, Birsina, Ramaslo, Buckin, proprietatis hucusque habere visi sumus, in terris cultis & incultis, agris, pratis, pascuis, campis, molendinis, piscationibus, aquis, aquarum decursibus, viis & inviis, quæsitis & inquirendis, omnibusque ad præfata loca jure legitimeque pertinentibus, firmiter in proprietatem donavimus, ad utilitatem Hammaburgensis Ecclesiæ Episcoporum. Inde etiam munificæ [illegible]tatis nostræ scriptum fieri jussimus, per quod volumus, firmiterque jubemus, [illegible]tenus archiepiscopi Hammaburgensis Ecclesiæ habeant potestatem, quicquid [illegible] placuerit faciendum. Et ut hoc à fidelium nostrorum industria verius credatur, ac per succedentium temporum curricula diligentius observetur, manu nostra subtus illud confirmari curavimus, & annuli nostri impressione consignari jussimus. Data VI. Idus Augusti Indictione X. Anno Dominicæ incarnationis DCCCCVII. Anno autem Ottone regnante rege II. Actum in Walahusen, Amen.

Privilegium Ottonis I. super telonio, quod in Magdeburg constitutum est, vel constituetur.

In nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. Otto divina favente gratia Rex. Noverint omnes fideles nostri, præsentes scilicet & futuri, qualiter nos ob amorem Dei & nostræ animæ remedium, in loco Magdeburg nominato, Ecclesiam construximus in honore Sancti Petri apostolorum principis, & Sancti Mauritii atque Innocentii, ad hanc Ecclesiam eandem ad nutrimen plebis inibi Deo famulantis & sanctis ejus ob remedium animæ nostræ & patris nostri, nec non dilectissimæ matris nostræ & Conjugis nostræ, cujus & prædictus locus dos fuit, & prolis nostræ omniumque debitorum nostrorum, & Rodolfi Regis, qui nobis sanctum transmisit Innocentium, telonium omne, quod in Magdeburg constitutum est, vel constituetur, in proprium damus & concedimus ejusdem congregationi, quod familia eorum coram nullo, nisi Advocato eorum,

eorum, justitiam secularem cogantur agere. Quod scripto roborari jussimus, manu nostra firmavimus, annulo nostro sigillari præcepimus.

Signum Ottonis invictissimi Regis.

Poppo Cancellarius ad vicem Friderici recognovi.
Data V. Kalend. Octob anno Dominicæ incarnationis DCCCCXXXVII. anno regni Ottonis piissimi II. Actum in Magdeburg. Amen.

Privilegium Ottonis secundum, Magdeburgensi Ecclesiæ datum.

In nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis. Otto divina clementia Rex. Noverint omnes fideles nostri, præsentes scilicet & futuri, qualiter nos ob amorem Dei omniumque Sanctorum in loco Magdeburg nominato Ecclesiam construere studuimus, Sancti Petri principis apostolorum, sanctorumque martyrum Mauritii, Innocentii, sociorumque eorum patrociniis interesse, illorum obsequia, quantum suppetit humanitas, inibi ut agatur cupientes. At eosdem vero sanctos, & ad usum nutrimentumque congregationis illic eis servientis ob memoriam patris nostri, & pro remedio animæ ipsius, venerandæque matris nostræ, nostrique & conjugis nostræ, cujus & prædictus locus dos fuit, & prolis nostræ, omniumque debitorum nostrorum, nec non & Rudolfi Regis, qui nobis Sanctum transmisit Innocentium, consiliantibus nobis Episcopis, qui tunc in præsenti erant, Friderico videlicet, & Adaldago archiepiscopis, Baldarico, Thiethardo, Ebergiso, Amalrico, Odalrico, Burchardo, Bernardo, Amelungo, res nostræ proprietatis, quæ subnotantur, in proprium damus. In pago Northuringia in Comitatu Thietmari in Magdeburg curtem nostram cum ædificio & territorium illuc pertinens cum omnibus locis ex Occidentali parte Albiæ fluminis ad eandem civitatem pertinentibus vel servientibus, cujuscunque sint beneficia, hoc est, Fredemaresleba, Pretalize, Buchavi, Frosa, Rotharisdorp, Lieminidesdorp, Thietheresdorp, Otteresleba, Osterewettinga, Suldorp, Imenwettinga, Istatesdorp, Dudelow, Watanesuneg, Mantesleba, Witrichesdorp, Unundiscumburg, Bizzun, Lieboldesdorp, Trumpsite: Quatuor hubas in Valedorp, & quicquid ad præfatum locum pertinens habuimus ex Aquilonari parte Horaha fluminis in locis ita nominatis, Mosano, Pelnusi, Dudisi, Zuobaro, Welbuchi, Zelici, & in Comitatu Geronis in Bigera tres familias Litonum, & in Comitatu Christiani in Grimhecesleba XV. familias Slavorum & omnis census ac venationis acquisitionisque decimam in Mortsani & Ligrize & Heveldui præfatæ congregationi concedimus, & liceat, ut in eis ligna & herbæ in usu sint, & porci saginentur. Omnes præfatorum locorum familias cum cunctis adhæc jure pertinentibus mancipiis, ædificiis, agris, pratis, pascuis, silvis, aquis, aquarumve decursibus, molendinis, piscationibus, exitibus & reditibus, quæsitis & inquirendis, jure perhenni in proprium damus & condonamus eidem congregationi, ut familiæ eorum coram nullo, nisi Advocato eorum, justitiam secularem cogantur exercere, & nulli, nisi eidem congregationi servire, & illa, nisi Deo & Sanctis ejus, nisi tantum singulis annis unum cavallum, scutum & lanceam, & lanceas vel duas crusinas dent, ut sciant in mundiburdio regis se esse. Electionem eis concessimus Abbatem inter se eligendi, & Advocatum, quemcunque velint, Abbatem tamen dignum. Et ut hæc nostræ traditionis auctoritas plena vigeat firmitate, jussimus hoc præceptum conscribi, per quod sanximus, ut nullus Successorum vel heredum nostrorum temere illud præsumat infringere. Et si ullus homo in iisdem rebus aliquid injuriæ facere præsumpserit, summi judicis vindictæ subjaceat, iramque prædictorum martyrum incurrat. Et ut hoc à fidelibus nostris versius credatur, manu nostra subtus illud firmavimus, & annulo nostro signari præcepimus. Data XI. Kalend. anno Dominicæ incarnationis DCCCCXXXVII. Indict. XI. anno vero Ottonis piissimi regis II. Actum in civitate Magdeburg. in Dei nomine feliciter, Amen.

Signum Ottonis invictissimi Regis.

Poppo Cancellarius ad vicem Friderici recognovi.

* Hoc Diploma nuper etiam in Antiquitatibus Magdeburgicis produxit CL. *Sagittarius* §. XLV. in aliquibus tamen minus integrum, nisi quod mensem *Octobrem*, in Meibomiano omissum, ex suo [illegible] addiderit. Notabilis tamen est hæc variatio, quod juxta Sagittarianum Otto donat *omnem censum*, juxta Meibomianum vero, *omnis census decimam*. Quid autem Census sit, explicatur in alio Ottonis M. diplomate Dato Magdeb. a. 958. ubi donat *omnem justitiam ac censum*, *qui Saxonicè Mal vocatur*.

Privilegium Ottonis Imp. Magdeburgense tertium.

In nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. Otto divina favente clementia [illegible]. Noverint omnes fideles Dei nostrique tam præsentes quam futuri, qualiter [illegible] amorem Dei, animæque nostræ, omniumque debitorum nostrorum remed[illegible] ad S. Petrum apostolorum principem, & ad S. Mauricium atque ad S. Innocentium, ad nutrimen monachorum in loco Magdeburg dicto, Deoque [illegible] servientium, quem [illegible] sum locum Romano subjecimus mundiburdio, in proprium dantes, quod [illegible] do Halberstadensi Episcopo pro prædio, quod nos ejus Ecclesiæ in Winod[illegible] marco dantes cum Advocati ejus traditione accepimus, hoc est, in pago Nor[illegible]ingia, in Comitatu Ditmari, quicquam in Magdaburgara marco ad S. Stephanum [illegible] Halberstadensi ecclesia in territoriis & mancipiis, omnique re, & decimam de [illegible]bus Magdeburgensis Ecclesiæ, & Erps cujusdam nobilis viri in locis sic [illegible], Magdeburg, Urosa, Mantesleba, Naturitesdorp, Dudolon, item Dudulon, Nart[illegible]do, Nuwenwadingi, Osterwadingi, Sudolf, Otaresleba, Apendorp, item Apendorp, [illegible]ordhardesdorp, insuper & Plebani ecclesiam in Magdeburg, Buchum, Predulize, [illegible]dumaresleba, Trumsice, Wutinsdesdorp, Bobelstorp. Quæ omnia hoc scripto ad præfatam Magdeburgensem Ecclesiam in proprium firmavimus, & ad certificationem manu propria confirmavimus, corroboravimus, & annulo nostro sigillari [illegible]mus.

Signum Domini Ottonis invictissimi Regis.

Poppo ad vicem Friderici recognovi.

Datæ IX. Kalend. Maji, anno Dominicæ incarnationis DCCCC[illegible]L. [illegible] XIV Anno Ottonis V. Actum in Magdeburg.

* Hoc privilegium malè ab Avo meo descriptum notat *Leuberus de Stap. Sax.* [illegible] 1593 productq; ibi aliud ex Authentico expressum. Verum, quod doctissimus Vir afsert, jam tum quoq; ab Avo meo, tanquam quintum Ottonis privile[illegible] Magdeburgense productum fuit, datum Magdeb. IV. Kal. Aug. A. D. 946 [illegible]tonis X. Videntur igitur duo diversa Diplomata esse, quamvis [illegible] diversis temporibus data. Sagittarius in suo annum [illegible] [illegible] quod rectius videtur, quam an. 940, ut est in Meibomiano, cum IX K[illegible] datum sit, Otto autem II. Julii post Patris mortem regnare cœperit.

Privilegium Ottonis Imp. Magdeburgense quartum.

In nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. Otto divina propitiante clementia Rex. Noverint omnes fideles, præsentes scilicet & futuri, quod nos pro Dei amore, ac pro salute animæ Domini genitoris nostri Henrici regis, cæterorum[illegible] junctorum affinitate consanguinitatis, regnique nostri statu, & con[illegible] nostræ incolumitate, fratribus in loco Magdeburg nominato, ad servi[illegible] ctorumque martyrum Mauricii atque Innocentii à nobis congre[illegible], totum [illegible] à vectigali & telonio vel moneta ejusdem loci venire potuit ex hoc in ante[illegible] rum hoc Imperiali regiæ autoritatis præcepto jure perenni in proprium conce[illegible]. Et ut hæc largitatis nostræ traditio verius credatur, ac per succedentium temporum curricula à Successoribus nostris firmius observetur, manus nostræ [illegible]tione [illegible] subtus firmavimus, & annuli nostri impressione corroborari præcepimus. Data V. Kalend. Apr. Anno Dominicæ incarnationis DCCCCXLI. Indictione XIV. regnante Ottone serenissimo Rege Anno VI. Actum Magdeburg [illegible] feliciter, Amen.

Privilegium Ottonis Imp. quintum.

Otto Imp. ob amorem Dei, & pro remedio animæ patris sui, omniumque debitorum suorum donat ecclesiæ S. Petri & Beati Mauricii & Innocentii, martyrum in Magdeburg infra scripta bona, quæ à Bernhardo Episcopo Halberstadensi cum consensu Cleri & Advocati ejus traditione, consentiente etiam Friderico archiepiscopo pro X. mansis in Widenchuseno marco & VII. in Westerwaltinga, quos Ecclesiæ Halberstadensi restituit, accepit, videlicet in pago Norththuringia in Comitatu Geronis in Magdaburgar marco pertinens habuit, ecclesiam ad Sanctum Stephanum in Halberstad in territoriis, mancipiis, omnique re, & decimam de hominibus ejusdem Magdeburgensis Ecclesiæ in locis sic nominatis Magdeburg, Frosa, Mantesleba, Hurtazaresdorp, Dudulon: item Dudulon, Istaresdorp, Linen, Waddinga, Osterwaddinga, Suldorp, Ottoresleba, Apendorp, item Appendorp, Rundharsdorp, Buchwi, Predalize, Fridumaresleba, Trumplice, Butirichesdorp, Koboltesdorp, insuper & popularem Ecclesiam in Magdeburg Actum Magdeburg IV. Kalend. Augusti Anno Domini DCCCCXLVI. Ottonis X.

Privilegium Ottonis Imp. Gandersheimense.

In nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis, Amen. Otto divina Clementia Rex. Noverit omnium fidelium nostrorum, præsentium scilicet & futurorum industria, qualiter nos remunerationis æternæ gratia monasterium Gandersheim nuncupatum in honore S. Mariæ & omnium sanctorum à nostris constructum progenitoribus, nostri immunitate patrocinii donamus, Sanctimonialibus ejusdem Cœnobii electionis arbitrium concedentes omniaque à Prædecessoribus nostris regibus illuc collocata, Ludovico scilicet, prædia in Dengstede & Erike & Blisterstede cum familiis cæterisque omnibus appendiciis in pago Sutthuringia in Comitatu, cui tunc Otto præfuit, & ab Arnolfo proprietates in villa Crucht & Calcheim nominatis, illo traditas, & à proavo nostro Ludolfo, qui prælibatum construxerat monasterium, quicquid in confinio villarum infra nominandarum, id est, Gandesheim, Rundina, Doguste, Lankendorpe, proprietatis habuit, datum & ab ejus conjuge Odavillam in Wansleva cum omnibus jure illuc pertinentibus. Et ab avo nostro Ottone villa in Hollenstede cum omnibus appendiciis suis tradita, hoc regalitatis nostræ curtis etiam in Hezehusen & Felberge cum omnibus eo pertinentibus, quas dominus ac genitor noster Henricus Rex præfato dedit monasterio cum prædio illuc à domina ac matre nostra Machtilda regina in Frisia collato, præcepto confirmamus. Tradimus insuper earundem victui Sanctimonialium, quicquid proprietatis hactenus habuimus in villa Mundelingen in pago Hartheri in Comitatu Erenfridi. Jubemus quoque, ut nullus comes, vel alius quilibet exactor, judiciariam potestatem vel freda exigenda seu mansiones seu paratas faciendas, in omnibus monasterii locis, nisi ex consensu Abbatissæ monasterii ejusdem, habere præsumat. Et homines illius Abbatissæ, sive liberi, sive servi, nulla judiciaria coerceantur potestate, sed in præsentia ejusdem Abbatissæ Advocati eorum rectitudinem acquirant, & cæterorum perficiant. Et ut hæc auctoritas nostra firma permaneat, & per futura tempora à fidelibus nostris melius observetur, manu propria subtus eam confirmavimus, & annuli nostri impressione sigillari jussimus. Datum 4. Non Maji Anno Dominicæ incarnationis DCCCCXLVI. Indictione II. Anno Domini Ottonis piissimi regis XI. Werlahon in divinitatis nomine.

Signum Ottonis Serenissimi Regis.

Privilegium Ratisbonense Ottonis Imp.

In nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. Otto divina favente clementia Rex. Noverit omnium fidelium nostrorum præsentium, nec non & futurorum solertia, quod nos interventionibus Henrici nostri dilecti germani obtemperantes, quasdam res juris nostri, pro remedio animæ nostræ ad Ecclesiam Beati Petri principis Apostolorum, Sanctiq; Emmerani martyris Christi, ubi Venerabilis Episcopus Sanctæ Radasbonensis Ecclesiæ, Michael nomine, præesse dignoscitur, in proprium concessimus, id est,

ideſt, in villa Nuichinga, in pago Hertinga, in Comitatu Eberhardi Comitis curtem regalem, id eſt, cum omnibus appendiciis & adjacentiis ſuis, juſte legitimeque illuc pertinentibus jure perenni in proprium, mancipiis utriuſque ſexus, ædificiis, agris, pratis, paſcuis, ſilvis, aquis, piſcationibus, manſionariis, barſchalkis, aurearii, brunea-riis, Cidelariis, molendinis, viis & inviis, exitibus ac reditibus quæſitis & inquirendis, mobilibus & immobilibus. Inſuper etiam dedimus ad ſupradictam Eccleſiam Sanctorum Petri Apoſtoli, Emmeranique martyris curtem regiam, id eſt, in villa Helffendorf ſitam in Frieromarca in Comitatu Pilgrimi Comitis & Sigehardi in Sveideſeo & Kadalhoi Yſinachgowe, cum omnibus juſte illuc pertinentibus rebus, Curtilibus, mancipiis utriusque ſexus, ædificiis, agris, pratis, Paſcuis, ſilvis, foreſtis, foreſtariisque, cum noſtro regio banno, cæterisq; omnibus commoditatibus, Cidelariis, manſionariis barſchalkis, molendinis, piſcationibus, venationibus, viis & inviis, exitibus ac reditibus, quæſitis & inquirendis mobilibus & immobilibus, juſſimus quoque inde hoc præſens præceptum conſcribi, manu propria firmatū, annuliq; noſtri impreſſione inſignitum.

Signum Domini Ottonis invictiſſimi Regis.

Brun Cancellarius ad vicem Heroldi archicapellani recognovit Data XVII. Kalend. Auguſti, Anno Domini DCCCCL. Indictione VII. regnante Sereniſſimo Rege Ottone, anno XV. Actum Beheim ſuburbio Naumburg, in Domino feliciter, Amen.

Donatio facta ab Ottone Imperatore filio Ludolfo.

In nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. Otto Dei favente clementia Rex. Notum ſit omnibus fidelibus noſtris, præſentibus ſicut & futuris, quod nos omnem regionem Zermund nuncupatam, filio noſtro Luidolfo in proprietatem donavimus. Filius vero noſter Conradi Ducis, noſtrique Marchionis Geronis interventu, tres marcas ejusdem prædictæ regionis, cum omnibus appendiciis & adjacentiis ſuis jure perenni ſupra nominato Marchioni in proprietatem manu ſua donavit, quod eſt ſitum in pago Zermund in Comitatu Theomari Civitatis Oſterburgenſis. Poſteaquam prædicti noſtræ omnes obtemperantes petitioni probationique, juſſimus inde hoc præſens præceptum conſcribi, per quod volumus, firmiterque jubemus, ut prænotatus Marchio noſter Gero de his omnibus noſtro dono ſibi in proprium conceſſis, amodo & deinceps omni tempore liberrimam teneat poteſtatem habendi, donandi, vendendi, ſeu quicquid placuerit ſibi ea inde faciendi. Hæc noſtra conceſſio ut obtineat vigorem, manu noſtra ſubtus eam firmavimus, & annuli noſtri impreſſione inſigniri juſſimus. Datum V. Calend. Auguſti. Anno Dominicæ incarnationis DCCCLII. Indictione VIII. regnante pio Ottone Rege Anno XV. Actum Walahuſen in Dei nomine feliciter, Amen.

Donatio alia ab Ottone Imp. facta monaſterio S. Ludgeri prope Helmæſtadium.

In nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. Otto Dei gratia Rex. Noverint omnes fideles noſtri, præſentes ſcilicet & futuri, qualiter nos pro remedio animæ noſtræ, nec non & patris noſtri ac dilectæ matris noſtræ, nec non & aliorum conſanguineorum noſtrorum, ad monaſterium, quod nominatur Helmonſtedi, ad interventum monachorum inibi Deo famulantium, omnem decimationem ſubtus nominatarum villarum cum conſenſu Venerabilis Epiſcopi Bernhardi, qui nunc Halverſtadenſi Eccleſiæ præeſt, in perpetuum jus donavimus, Helmonſtedi, Baſſalo, & duo Sedorp, Wormſtedi, præterea vero quicquid decimationis fuit ad curtes prædictorum monachorum in præfato Epiſcopio in proprium conceſſimus. Juſſimus inde hoc præſens præceptum ſcribi, manu noſtra ſubtus ſignari, & annuli noſtri impreſſione corroborari.

Signum Domini Ottonis Sereniſſimi Regis.

Ludolfus Cancellarius ad vicem Brunonis archicapellani recognovi.
Data III. Kalend. Majas Anno incarnationis Dominicæ DCCCCLII. Indictione V. Anno Domini Ottonis Sereniſſimi Regis XVII. Actum Magdeburg feliciter, Amen.

Donatio

Donatio Magdeburgensi Ecclesiæ facta ab Ottone Imper.

Otto ob remedium animæ suæ & dilectæ conjugis suæ Adelheidis prædium quoddam, quod sibi Bilingus Comes tradidit pro proprietate quadam, quam dedit illi dictus Otto Rex in terra Slavorum, & Thuringia donavit dictus Rex ad monasterium, quod construxit in Magdeburg in honore Domini nostri Jesu Christi, & Sancti Petri principis Apostolorum, nec non Sanctorum Mauricii & Innocentii, ad usum monachorum, & est tale Hiddehusi cum tota marca & Helisugun, Herisci, Dasingarod, Gelrichi, Willienhusun, Agestorp, Guttingi, cum omni proprietate & pertinentiis. Actum Kidalingaburg, Anno Domini DCCCCLIII. Anno regni Ottonis Regis XVIII.

* Hanc Donationem plenam & integram videre licet ap. CL. *Sagittarium* in Antiquitatibus Magdeburg. §. 58. ubi etiam pro *Bilingus Comes* habetur *Bilingus quidam miles noster*.

Alia donatio eidem Ecclesiæ facta.

Otto Primus pro remedio animæ suæ, patris Henrici Regis, & pro incolumitate matris suæ Machtildæ Reginæ, nec non pro incolumitate Regni sui, ac Conjugis suæ Adelheidis & filii sui Ottonis, instinctu & monitu Wilhelmi archiepiscopi Moguntini dedit Ecclesiæ S. Petri & S. Mauricii & Innocentii martyrum in Magdeburg, & Abbati dicti monasterii & suis Successoribus omnem regionem & pagum vocatum Nelecice, omnemque utilitatem in eo manentem, urbem videlicet, Guncanstein, cum salsugine ejus, cæterasque urbes ac prædium, quod Wichard in beneficium habet, urbem Sputinesburg sitam in pago Nudcici, & ad petitionem matris suæ prædium, quod Huodo in beneficium suum habet in pago Helmungowi in Comitatu Wilhelmi Comitis in locis Bretinga & Bernhardesroda cum omnibus pertinentiis, prædium, quod Albertus in Comitatu suo habet in pago Northuringorum in locis Cunnonsteti, Flahtungen, Wafferesdal, Adinga, Actum Odorp. 4. Kalend. Augusti Anno Domini DCCCCLXI. regni XXVI.

* Hanc Donationem eidem Ecclesiæ factam, integram magis habet CL. *Sagittarius* Ant. Magd. §. 75.

Privilegium Ottonis Imp. datum Ecclesiæ Mindensi.

In nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis Otto divina propitiante clementia Rex. Omnium fidelium nostrorum, tam præsentium, quam futurorum cognoscat industria, qualiter vir venerabilis nomine Landwardus, Episcopus scilicet Ecclesiæ constructæ in honorem Sancti Petri Principis Apostolorum, in loco, qui dicitur Mindin, attulit in nostram præsentiam piissimi genitoris nostri, cæterorumque antecessorum nostrorum Regum scripta, in quibus continebantur, qualiter ipsi præfatæ Ecclesiæ Res, cum omnibus in ipsis rebus consistentibus, sub illorum receperunt Mundeburdo, precatusque est mansuetudinem nostram, ut hoc ipsum à nostræ Imperialis potestatis consensu fieri non recusaremus. Nos autem ob amorem Dei & remedium animæ nostræ, ac pii genitoris nostri, cæterorumque antecessorum nostrorum Regum, nec non & pro nostræ mercedis augmento, paternos mores sequentes, & benignitati ejus consentientes Ita fieri decrevimus. Præcipientes ergo jubemus, ut nullus judex publicus, vel quislibet ex judiciaria potestate, in Ecclesias aut loca, vel agros, seu reliquas possessiones jam dictæ Ecclesiæ (quas nunc infra ditionem regni nostri legibus possideat, vel quæ deinceps in jura ejus divina pietas voluerit augeri) ad causas judiciario more audiendas, vel freda exigenda, mansiones vel paradas faciendas, aut fidejussores tollendos, aut homines ipsius Ecclesiæ contra rationem distringendos, nec ullas redibitiones, vel inusitatas occasiones requirendas ullo unquam tempore ingredi audeat, vel ea, quæ supra memorata sunt, penitus exigere præsumat, hominibus quoq; famulitum ejusdem monasterii facientibus, qui Saxonice Malman dicuntur, prædictum Mundeburdum & tuitionem nostram constituimus, ut etiam coram nulla judiciaria potestate examinentur nisi coram Episcopo, aut Advocato quem ejusdem loci Epi-

 scopus

ſcopus elegerit. Quicquid vero fiſcus exinde ſperare potuerit, pro æterna remuneratione, dictæ Eccleſiæ ad ſtipendia pauperum & luminaria continuanda conceſſimus, & ipſe Epiſcopus cum omnibus rebus ſuis noſtro fideliter pareat Imperio, & ſub noſtra conſiſtat defenſione, quatenus ipſum fratresque ejusdem loci pro nobis, conjuge, proleque noſtra Dominum meliusque jugiterque exorare delectet. Fratribus autem ejusdem loci præfati dedimus licentiam eligendi paſtorem inter ſe qualemcunque voluerint, ita tamen, ſi talis inter eos inveniatur, qui vita & moribus probatus habeatur. Et ut hæc conceſſionis auctoritas, pleniorem in Dei nomine obtineat firmitatem, juſſimus prælibati loci Epiſcopo hoc præſens præceptum conſcribi, manus noſtræ inſcriptione confirmatum ſubtus, & annuli noſtri impreſſione corroborari, pro Dei amore, & ſtabilitate Imperii noſtri, & incolumitate noſtra & æterno præmio præcipimus.

Signum Domini Ottonis Invictiſſimi Regis.

Lintulfus Cancellarius ad vicem Brunonis archicapellani recognovit.

Data Anno Dominicæ incarnationis DCCCCLXI. Indict. IV. Anno regni ſereniſſimi Ottonis XXII. Actum Burcheim in Chriſti nomine feliciter, Amen.

* Cancellarii nomen *Lintulfus* etiam ſcribitur in chron. Epiſc. Mindenſ. edito à *Piſtorio* p. 734. ubi hoc ipſum Diploma habetur: arbitror tamen ſcribendum eſſe *Liutulfus*, quod eſt idem cum *Luidolfus*, qui ſequens Diploma ſubſcripſit, & *Ludolfus*, qui Donationem Monaſterio S. Ludgeri factam ſubſcripſit. Plura de eo vide apud *Mallincrot.* de ArchiCanc. p. 51.

Privilegium libertatis ab Ottone Imp. datum monaſterio Laurisbamenſi.

In nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. Otto Dei gratia Rex Francorum & Longobardorum, ac patricius Romanorum. Notum ſit omnibus, tam præſentibus, quam & futuris fidelibus, qualiter ob amorem Dei, & animæ noſtræ remedium Abbatiam cœnobio Lauresham appendentem in unum deinceps eſſe collectam, & ipſum cœnobium regulari ordine & abbate ſolide & inconvulſe per omnia ſemper vigere decrevimus. Quapropter obſecrante venerabili Abbate Gerbodone, eidem monaſterio noſtra electione intronizato, hoc noſtræ auctoritatis præceptum fieri voluimus, quæ præcedentium Auguſtorum ſcilicet illuſtris & magni Karoli, piique Ludovici benignitatem incitando, regularem monachis illius monaſterii de Abbate electionem indulgemus, & ipſam Abbatiam ex integro poteſtati abbatum ad communem utilitatem monachorum Deo ibi famulantium ſubdimus. Statuimus etiam Epiſcopum, in cujus parochia ſitum eſt monaſterium, ex qualibet occaſione ibi irrumpere, ſeu monachis irrationabiliter inquietare non debere, nec ex rebus monaſterii in omni Imperii noſtri ditione telonei exactionem fieri: nec publicum judicem, ſeu quemlibet ex judiciaria poteſtate, vel aliquam aliam perſonam quicquam poteſtatis aut negotii, ſine voluntate aut permiſſu Abbatis in omnibus ſæpedicti monaſterii rebus habere vel exercere. Quicquid jus fiſci exinde exigere potuerat, ex integro in uſus monaſterii cedere præcipimus. Homines quoque ingenuos ſeu ſervos in poſſeſſionibus monaſterii commanentes, diſtringere, ſive ipſas poſſeſſiones contra Abbatis decretum intrare, ſeu ad cauſas audiendas, ſeu manſiones faciendas, aut freda, vel tributa exigenda, vel ullam in aliquo violentiam faciendam omnibus omnino hominibus, per hanc noſtræ immunitatis conſcriptionem prorſus interdicimus, atque ab hujuſmodi, aut ſimili præſumptione cunctos per omnia tempora inhibemus: quatenus Abbas & monachi omnia illuc aſpicientia ſub noſtra tuitione quo ordine quietiore poſſederint, eo liberius pro ſtatu Imperii noſtraque ſalute Deo vacent. Et ut hoc auctoritatis noſtræ præceptum firmum & ſtabile permaneat, annuli noſtri impreſſione ſignari juſſimus, & manu propria ſubter firmavimus.

Signum

Signum Domini Ottonis sereniſſimi Imperatoris Auguſti.

Luidolfus Cancellarius ad vicem Brunonis archicapellani recognovi.

Data VII. Kalend. Februarii anno incarnationis Domini noſtri Jeſu Chriſti, DCCCCLXIII. Indictione VI. regnante pio Imperatore Ottone anno XXVIII. Actum Papiæ feliciter, Amen.

Privilegium datum ab Ottone Imp. Eccleſiæ Patavinæ.

In nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. Otto divina favente Clementia Imperator. Si ſanctis & venerabilibus locis digna confecimus munera, aut collata à piis & religioſis viris Imperiali auctoritate confirmamus, ad ſtatum regni noſtri proficere credimus. Proindeomnium S. Dei fidelium noſtrorum præſentium & futurorum comperiat induſtria, qualiter pro Dei amore, animæque noſtræ remedio, nec non conſultu & interventu dilectæ Conjugis noſtræ Adelhidæ, & conſortis Imperii noſtri, per hanc noſtri præcepti paginam, prout juſte & legaliter poſſumus, confirmamus ac corroboramus Eccleſiæ S. Dei genitricis & Virginis Mariæ, & S. Juſtinæ, quæ caput eſt Patavienſis Epiſcopii, cui præeſſe videtur Goſlinus venerabilis Epiſcopus, noſterque dilectiſſimus fidelis, omnes plebes, abbatias, Xenodochia, atque cortes, nec non illam, quæ Saccum dicitur, quæ à Prædeceſſore noſtro Berengario Imperatore & Hugone rege eidem Eccleſiæ per præcepti paginam data eſt, quatenus prætaxatus Pontifex ſuique Succeſſores ad partem ipſius Eccleſiæ habeant, teneant, firmiterque poſſideant in perpetuum prædictas plebes, abbatias, Xenodochia, atque cortes una cum ſervis & ancillis, aldionibus & aldianis, omnibusque rebus, quæ dici vel nominari poſſunt, ad præfatum Epiſcopum pertinentibus. Concedimus etiam ac Imperiali auctoritate confirmamus prælibato Goſlino Epiſcopo ſuiſque Succeſſoribus in cunctis ſui Epiſcopii poſſeſſionibus, ubicunque ſibi melius viſum fuerit, Caſtella cum turribus & propugnaculis erigere, negotia conſtituere, molendina componere, & publicas aquas ad utilitatem ipſius Eccleſiæ trahere, piſcationes exercere abſq; alicujus contradictione. Inſuper concedimus, atque largimur, ut ſi præcepta, aut Teſtamenta, aut chartula ipſius Eccleſiæ Ungarorum incurſu, incendio, aut aliquo caſu perditæ ſint, & lites contra eandem Eccleſiam ſurrexerint, hac noſtra Imperiali poteſtate fultus præfatus Pontifex ſuique ſucceſſores per inquiſitionem & ſacramenta trium liberorum hominum approbent & teſtificentur easdem res ad partem ſuæ Eccleſiæ, quas deinceps firmiter poſſideant in perpetuum. Præcipientes igitur jubemus, ut nullus Dux, Marchio, Comes, Vicecomes, aut aliqua regni noſtri magna parvaque perſona prælibatum Epiſcopum ſuosque ſucceſſores de præfatis rebus inquietare, aut moleſtare, aut de ipſis rebus teloneum exigere præſumat, ſed liceat præfatum Epiſcopum cum ſuis omnibus, ut dictum eſt, quiete & pacifice vivere, & pro nobis Dominum exorare omnium hominum contradictione remota. Si quis igitur, quod fieri non intendimus nefario auſu hujus noſtræ confirmationis & corroborationis præceptum infringere præſumpſerit, ſciat ſe compoſiturum auri optimi libras centum, medietatem Cameræ noſtræ, & medietatem præfato venerabili Epiſcopo Goſlino, ejuſque Succeſſoribus, qui pro tempore fuerint. Quod ut verius credatur, & diligentius ab omnibus obſervetur juſſimus inde hoc præſens præceptum conſcribi, annuloque noſtro ſigillari, & manu propria ſubter firmavimus.

Signum Domini Ottonis magni & invictiſſimi Imperatoris Auguſti.

Luitgerius Cancellarius ad vicem Vidonis epiſcopi & archicancellarii recognovi & ſubſcripſi.

Data pridie Nonas Julii anno Domini incarnationis DCCCCLXIII. Indictione IV. anno imperii Magni Ottonis Imperatoris Auguſti. III. Actum ad Aquampendentem in Chriſti nomine, Amen.

* Tabulas has integras quoque *Car. Sigonius* l. VII. de Regn. Ital. p. 171. recitat, quæ in reliquis ferè ſimiles ſunt, niſi quod pro anno C. 963. habeat 964. qui cum anno tertio Imperii Ottonis rectius convenit.

Donatio

Donatio Ottonis Imp. facta Ecclesiæ Magdeburgensi.

Otto Primus pro amore S. Mauricii martyris, & pro remedio animæ suæ, parentumque suorum, necnon interventu & petitione Wilhelmi sedis Moguntinæ archiepiscopi, dedit Ecclesiæ S. Mauricii in Magdeburg duas curtes juris regni sui, unam videlicet Calva in pago Northuringorum sitam, aliam, quæ vocatur Rosburg, ultra illam fluvium sitam in pago Sirimunci cum omnibus appendiciis, Ecclesiis, ædificiis & cæteris pertinentiis. Actum in Palatio Inginelheim V. Kalend. Aprilis, anno Domini DCCCCLXV. regni XXX. Imperii IV.

* Donationem hanc pleniorem producit *Benjam. Leuberus* de Stap... Saxon... n. 1600.

Alia donatio Ottonis Imperat. facta Ecclesiæ Magdeburg.

Otto I. ob amorem Dei regnique æterni mansionem, ob remedium animæ ... sui Henrici regis, ac pro incolumitate matris suæ Mathildis, ac pro statu & incolumitate regni vel Imperii, conjugisque suæ Adelheidis, ac filii sui Ottonis, instinctu ... monitu Wilhelmi archiepiscopi Moguntinæ sedis, dedit Ecclesiæ S. Mauricii ... in Magdeburg omnem rem pagumque vocatum Neledice, omnemque ... cum omnibus ad eam pertinentibus, aquis salsis & insalsis, terris cultis & incultis, ... cipiis Teutonicis, & Slavonicis, munitionem etiam vel Burgwardium urbis S... burg in pago Nudhice sitæ cum omnibus pertinentiis, taleque prædium ... do in beneficio habet in pago Helmingowe in Comitatu Wilhelmi, quale A... in beneficium habet in Comitatu ipsius in pago Northuringorum in locis ... Flahtungen, Wabharesdal, Adinge. Actum Wisibadun. II. Idus Aprilis, anno Domini DCCCCLXV. Imperii IV. regni XXX.

Donatio Imp. Ottonis facta monasterio Laurisheimensi.

In nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. Otto divina auxiliante clementia Imperator Augustus. Noverit omnium fidelium nostrorum, tam præsentium, quam futurorum industria, qualiter nos ob mercedem retributionis divinæ, interventu dilectæ conjugis nostræ Adelheidæ, venerabili Abbati Gerbodoni fideli nostro, qui ... nobilio S. Nazarii in Lauresham præesse videtur, in quadam ejusdem C... villa Wezinloch nominata, in Comitatu Conradi Comitis, mercatum publicum fieri concessimus, & quicquid in telonei lucris, vel aliqua utilitate exinde proveniri ... detur, ad servitium S. Michaelis in Abramesberg seu S. Nazarii, in Lauresham Imperatoriæ nostræ largitatis munificentia donavimus. Et ut hoc auctoritatis nostræ ... num, sive præceptum, stabile ac inconvulsum permaneat, hanc chartam ... & annuli nostri impressione signari jussimus.

Signum Domini Ottonis magni & invictissimi Imperatoris ...

Ludolfus Cancellarius ad vicem Brunonis archicapellani recognovi.

Data II. Non. Maii, anno incarnationis Dominicæ DCCC... VIII. anno regni Domini Ottonis XXX. Imperii vero IV. Actum H... palatio ... Dei nomine feliciter, Amen.

Alia donatio Ottonis Imp. facta Ecclesiæ Osnaburgensi.

Otto Imperator ob petitionem dilectissimæ matris suæ Mechtildis, ... interventum Adelheidis amantissimæ suæ conjugis, & ob frequens ... lis Episcopi Drogonis, quoddam ... vel forestum infra hæc loca ... winckel, Rutenstein, Angaria, ..., Senede, Bergeshover, Dro... ... sthervo, Dorneri, in perpetuum proprietatis usum dedit atque donavit, ... tione, ut nullus contumaciæ deditus nemus prædicatum ... munitum, sive præ... ... licentia studio venandi, vel ... tium peragendi, præsumat intrare. Quod si quisquam ... sciat, se ta... divi... Imperialis ultionis vindictam ... pro delicto in reg... fiscum redacturum. Et ut hoc ... omnes ...

... minis sui & ordinis dignitates permaneat chartam desuper conscribi & sigillari jussi. Actum Quedlingburg. Anno incarnationis Dominicæ DCCCCLXV. Indictione ... anno regni Ottonis XXX. Imperii autem IV. in nomine Dei feliciter, Amen.

Privilegium Ottonis Imp. de Ecclesiis Hamburgensi Ecclesiæ suffragantibus.

In nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. Otto divina favente clementia Imp. Au... cum Imperatoriæ dignitatis officium esse constet, ut erga divini cultum officii ... vigili cura insistant, & quicquid augmentum sanctæ Christianæ religioni adhibere ... nt, indesinenter in hoc studeant. Idcirco nos interventu dilecti archiepiscopi ... daldagi pro prosperitate & incolumitate Imperii nostri, quicquid proprietatis in ... rca vel regno Danorum ad Ecclesias in honorem Dei constructas, videlicet, Sliess... ensem, Ripensem, Arusensem, vel adhuc pertinere videtur, vel in futurum acqui... , ab omni censu vel servitio nostri juris absolvimus, ut & Episcopis præscriptarum ... siarum, absque ulla Comitis, vel alicujus fisci nostri exactoris infestatione servi... & succumbant, volumus & firmiter jubemus. Servos vero & colonos in eisdem ... ietatibus habitantes, nulli, nisi eisdem Episcopis servituros ab omni etiam nostri ... servitio absolvimus, & sub nullius banno vel disciplina illos, nisi sub illarum Eccle... m Advocatis esse volumus. Et ut hoc auctoritatis nostræ præceptum firmum ... inconvulsum permaneat, hanc chartam conscribi, annulique nostri impressione si... ti jussimus, quam & manu propria subtus firmavimus. Data VI. Kal. Julii, anno ... minicæ incarnationis DCCCCLXV. anno Domini Ottonis Imperii IV. regni autem ... X. Actum Magdeburg in Dei nomine, Amen.

Ottonis Imp. privilegium datum Ecclesiæ Magdeburgensi.

In nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis, Otto divina favente clementia Impera... Augustus. Cum plurimi antecessorum nostrorum, Imperatorum videlicet aut Re... m, munifica largitate Ecclesiis Dei pro augmento vel amplificatione earundem u... simul & commoda sint collata subsidia, unde & in sui status tranquillitate robo... ur, & ob irruentium extrinsecus infestationem molestias muniantur. Idcirco nos ... pectu divinæ remunerationis, pro remedio animæ nostræ, dilectæque conjugis no... æ Adelheidis, filiique nostri carissimi Ottonis, pro statu quoque & incolumitate ... egni vel imperii nostri, mercatum in Magdeburg & monetam, omnesque telonei fru... vel usuras, quoquomodo, vel a navigio advectis, vel plaustris, vel carrucis vel qui... scunque vehiculis adductis sive ab Equitibus vel peditibus, vel cujuscunque modi, ... ut conditionis hominibus supervenientibus allatis mercibus acquirendas vel acci... iendas: seu quicquid hactenus utilitatis exinde ad nostrum publicum jus pertinere ... debatur, totum & ex integro Deo Sanctoque Mauricio in Magdeburg transfundi... us, offerimus, atque donamus, ut servi Dei die noctuque ipsi Sancto; Mauricio ibi... m famulaturi, pro nostra quoq; Dominum salute deprecaturi, absque ullius semper ... ntradictione teneant, & possideant, & suis, ut libuerit, usibus adjungant. Et ut hoc ... ostræ auctoritatis præceptum per processum temporum curricula in offenso jugiter ... ore perduret, chartæ hujus conscriptione roborari, annulique nostri impressione ... nari jussimus, quam & manu propria subtus firmavimus.

Signum Domini Ottonis magni & invictissimi Imperatoris Augusti.

...dolfus Cancellarius ad vicem Brunonis archicapellani cognovi.

Data VII. Idus Julii, anno Dominicæ incarnationis DCCCCLXV. Indictione IIX. ... o regni Ottonis XXX. Imperii IV. Actum Magdeburg palatio in Domino feliciter, ... en.

Aliud Privilegium Ottonis Imp. datum eidem ...siæ.

In nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. Otto divina favente clementia Impera... Augustus. Quoniam regiæ majestatis officium esse constat, ut loca venerabilia di... cultui præparata pia jugiter vigilantia contra irruentes undiq; molestias muniat, ... famuli Christi in iisdem locis pro spe regni cœlestis laboraturi, atque pro peccatis ... l offensionibus populi Domino supplicaturi, eo liberiore suæ liberalitatis ocio vacare

[illegible] & quoniam [illegible] imperii [illegible] medio [illegible] conjugis nostræ Adelheidæ [illegible] & incolumitate regni & imperii [illegible] annum [illegible] & imper[illegible] [illegible] tatis in urbe Magdeburg [illegible] eadem urbi [illegible] tium incolis nostro regio vel imperatorio juri debitum, Ecclesiæ in [illegible] constructæ, sanctoque Mauricio [illegible] jus perp[illegible] alit[illegible] offerimus [illegible] d[illegible], vel cæteri ibi manentes negotiatores u[illegible] m a[illegible] unde, nisi ibi [illegible] siæ præfuerit, districtionis aut [illegible] etiam vel regulam [illegible] & firmiter jubemus, præscripti vero nostri [illegible] nni, Deo San[illegible] oblati, nullus [illegible] Comes, vel [illegible] arius, vel [illegible] dex, vel tribunus vel exactor, vel [illegible] persona, in eadem civitate si[illegible] usurpandi, vel al[illegible] qua[illegible] al[illegible] m [illegible] p[illegible] am exe[illegible] potestate[illegible] habeat, nisi ipse qui eidem loco vel Ec[illegible] Advocatus, quem nostro c[illegible] & [illegible] Ecclesiæ præficiendum [illegible] erit. [illegible] hæc auctoritatis nostræ præcepta inconvulsa & immutilata firmiter [illegible] hanc chartam conscribi, & annuli nostri impressione signari jussimus, [illegible] propria subtus firmavimus.

Signum Domini Ottonis [illegible] Imperatoris Aug[illegible]

Rudolfus Cancellarius ad vicem [illegible] archicapellani recognov[illegible]

Data VII. Idus Julii, anno Dominicæ incarnationis DCCCCL[illegible] IIX. anno regni Domini Ottonis XXX. Imperii autem [illegible]. Actum Ma[illegible] in Dei nomine feliciter, [illegible]

Donatio Imp. Ottonis [illegible] Mamaconi Comiti.

[illegible] Sanctæ [illegible] Individuæ Trinitatis. Otto divina favente [illegible] rator Augustus. No[illegible] omnium fidelium [illegible] rorum, tam præsenti[illegible] futurorum industria, [illegible] interventum dilectæ conjugis [illegible] A[illegible] dis [illegible] Ottonis, nec non Theoderici comitis [illegible] [illegible] quidquid prædii vel hæreditati[illegible] [illegible] Sanctoque Mauritio [illegible] que [illegible] tibus habere videbantur, [illegible] Mam[illegible] donavimus in pagis Derlingen [illegible] in Comitatu i[illegible] Mamaco[illegible], quem ipsi in beneficium [illegible] loci[illegible] cripti [illegible] Velthei[illegible], [illegible] hei[illegible], in [illegible] hei[illegible] [illegible] in Cugelinge, in Echeim, in [illegible] in Dro[illegible] [illegible] Val[illegible] quod [illegible] oricus [illegible] [illegible] p[illegible] æ[illegible] ade[illegible] v[illegible] ur, exc[illegible] omn[illegible] [illegible], tam [illegible] piis, quam & inædificiis, c[illegible] m[illegible] s, [illegible] s, & immobilibus, [illegible] te, seu cujuscumque modi utilitatis invent[illegible] [illegible] Mama[illegible] donavimus, & c[illegible] v[illegible] [illegible] en[illegible] commutand[illegible], vel [illegible] c[illegible] p[illegible] r[illegible] temp[illegible] v[illegible] maneat [illegible] [illegible] p[illegible] [illegible], [illegible] & manu propria [illegible]

[illegible]

[illegible] Cancellarius ad [illegible] ellar[illegible]

[illegible]

[illegible]

credimus profuturum. Quare omnibus constet, nos pro Dei amore Venerabilis Adaldagi Hammaburgensis Ecclesiæ archiepiscopi flagitatibus annuentes, construendi mercatum in loco Bremum nuncupato illi concessisse licentiam, bannum & teloneum, nec non monetam, totumque quod inde regius regi publice fiscus obtinere poterit, prælibatæ confecimus sedi: quin etiam negotiatores ejusdem incolas loci nostræ tuitionis patrocinio condonavimus, præcipientes hoc Imperatoriæ auctoritatis præcepto, quo in omnibus tali patrocinentur tutelæ, & potiantur jure, quali cæterarum regalium institores urbium: nemoque inibi aliquam sibi vendicet potestatem, nisi præfati Pontificatus archiepiscopus, & quem ipse adhoc delegaverit, manu nostra signato, & annuli nostri impressione roborato. Acta IV. Idus Augusti, Anno Dominicæ incarnationis DCCCCLXVI. Indictione IIX. Anno Domini Ottonis magni Imperatoris, regni XXXI. Imperii vero IV. Actum Mersburg in Dei nomine feliciter.

Concessio Ottonis Imp. facta Alderamo Duci Saxonico.

Otto divina ordinante providentia Imperator Augustus. Oportet Imperialem excellentiam aurem serenitatis suæ, honestis fidelium suorum petitionibus inclinare, qua promptiores & devotiores eos in suum efficiat famulatum. Quapropter noverit omnium fidelium Sanctæ Dei Ecclesiæ, nostrorumque præsentium scilicet & futurorum universitas, Aledram Marchionem, interventu ac petitione Adelhegidæ nostræ conjugis, atque imperii nostri participis, nostræ adiisse sublimitatis culmen humiliter postulando, ut quasdam curtes, absas, hactenus regni nostri juri de beati nostri præcepti pagina illi concederemus, nec non omnes res & proprietates suas ad utriusque sexus familias, quæ illi advenerunt tam de hæreditate parentum, quam de suo adquæstu, similiter autoritate nostri præcepti eidem confirmaremus, & penitus corroboraremus. Cujus petitionibus annuentes, & ipsius fidelitatem considerantes, per hoc nostrum præceptum, prout juste & legaliter possumus, concedimus, donamus atque largimur præfato Aledramo marchioni omnes illas curtes in desertis locis consistentes, à flumine Tanard usque ad flumen Urbam, & ad littus maris, quorum nomina hæc sunt: de Gobangiasco, Balangio, Salascedo, Lecesi, Cathole, Miolia, Pulcione, Gruaza, Prunetto, Altusino, Cortemiglia, Montenesi, Noscetto Masionti, Archa, & quicquid ibidem hactenus juris regni Italici pertinuit, ut sicut hucusque juri regni nostri & dominio subditæ sunt, ita amodo in antea præfati Aledrami Marchionis dominio subdantur, & in ejus jus delegentur, & omnino transferantur. Insuper etiam confirmamus & corroboramus dicto Aledramo marchioni omnes res & proprietates suas ad utriusque sexus familias, tam de hæreditate parentum, quam de adquæstu illi advenientes per diversa loca infra Italicum regnum conjacentes, videlicet in Comitatu Aquensi, Senonensi, nec non Astensi, & montisferrati, Taurinensi, & Vercellensi, Parmensi, & Cremonensi, seu Pergamensi, cum omnibus eorum pertinentiis & adjacentiis, seu etiam, quicquid habere vel possidere videtur in diversis locis, in toto Italico regno, vel inantea acquirere poterit, sine aliqua minoratione, per hujusmodi nostri præcepti confirmationem habeat & teneat, firmiterque possideat tam ipse, quamque sui hæredes, una cum terris, vineis, campis, pratis, pascuis, cultis & incultis, divisis & indivisis, mobilibus & immobilibus, utriusq; sexus familiis, silvis, salicetis, montibus & vallibus, planiciebus, aquis, aquarumque decursibus, molendinis, piscationibus, venationibus, pedagiis, teloneis, omnibusq; publicis functionibus, vel etiam quæ dici vel nominari possunt, ad easdem res & proprietates seu cutes vel castella pertinentibus, vel adspicientibus, habeantque potestatem tenendi, vendendi, commutandi, alienandi, pro anima judicandi, & quicquid eorum animus decreverit faciendi, omnium hominum contradictione remota. Interea per hujus nostræ donationis & confirmationis auctoritatem jubemus & omnino statuimus, ut nulla Italici regni persona præfatum Aledram suosque hæredes de omnibus, quæ supra vel inantea acquirere poterint, disvestire præsumat. Quod si aliquis contentionem de hujusmodi supradictis omnibus, cum eodem suisque hæredibus habuerit, volens illi objicere, quod investituram inde præterito tempore non habuerint, liceat eidem Aledramo, suisque hæredibus per nostram datam licentiam, & hujus nostri præcepti constitutionem, aut per sacramenta aut pugnam declarare. Præterea recipimus eundem marchionem Aledram cum filiis & hæredibus suis, & omnibus rebus, mobilibus & immobilibus, juste & legali-

 ter

ter ad eum pertinentibus sub nostri mundiburtione, ita videlicet, ut nullus Dux, nullusque Marchio, nullus Comes, nullus judex, nullus Gastaldus, nullusque publicæ partis procurator, nulla major vel minor persona, eum absque legali judicio inquietare aut molestare præsumat. Si quis hujus nostri præcepti aut mundiburdi violator extiterit culpabilis, solvere cogatur auri optimi libras centum, medietatem Cameræ nostræ, & medietatem præfato Aledramo marchioni suisque hæredibus. Quod ut verius credatur, diligentiusque observetur, manu propria roborante, annuli impressionem inferius affigi præcepimus.

Signum Domini Ottonis Serenissimi Imperatoris.

Ambrosius Cancellarius ad vicem Humberti Episcopi & archicancellarii recognovi & scripsi. Data X. Kal. April. Anno Dominicæ incarnationis DCCCCLXVII. Imperii vero Domini Ottonis piissimi Cæsaris VI. Indictione X. Actum Ravennæ in Dei nomine feliter, Amen.

Donatio Ottonis Imp. facta Adelbeidæ conjugi.

In nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis Otto divina favente clementia Imperator Augustus. Notum facimus omnibus fidelibus nostris, præsentibus scilicet & futuris, qualiter nos per interventum ac petitionem amantissimi filii nostri Ottonis Imperatoris, dilectæ conjugi nostræ Adelheidæ Imperatrici, regnorumque nostrorum consorti, in proprium donavimus juris regni nostri quasdam curtes, ita nuncupatas, Hohfeldon & Saramaresheim, Suchusum, & Marinzanwiler, atq; Salise, sitas in Elisazium, in Comitatu Hugonis Comitis, cum Ecclesiis, curtibus, ædificiis, mancipiis, terris, cultis & incultis, agris, campis, pratis, pascuis, sylvis, vineis, venationibus, aquis, aquarumque decursibus, piscationibus, molendinis, molendinorumque locis, exitibus, reditibus, quæsitis & inquirendis, mobilibus & immobilibus rebus, omnibusque pertinentiis, quæ vel dici, vel nominari possunt, ad præfatas curtes Hohfeldon, Sarameresheim, Suchusum, & Morinzawiler, atque Salise pertinentibus (ut jam prædiximus) nostræ dilectæ conjugi Adelheidæ Imperatrici, regnorumque nostrorum consorti in integrum donavimus, ut jure hæreditario habeat, teneat, firmiterque possideat, habeatque potestatem tenendi, donandi, vendendi, commutandi, quicquid ei exinde placuerit faciendi, omnium hominum contradictione remota. Et ut hæc nostræ auctoritatis donatio omni tempore firma stabilisque permaneat, jussimus inde hoc præsens præceptum conscribi. Quod ut verius credatur, & diligentius ab omnibus observetur, hoc præceptum manu propria subtus firmavimus, annulique nostri impressione signavimus.

Signum Domini Ottonis Magni & invictissimi Imperatoris nostri.

Rutgerus Cancellarius ad vicem Hattonis archipræsulis, & summi Capellani recognovi & subscripsi.

Data XVI. Kalend. Decembris, Anno Dominicæ incarnationis DCCCCLXVIII. Indictione .... Anno regni serenissimi Ottonis Regis XXXIII. Imperii scilicet sui VII. Actum Aterno civitate, quæ sita est super fluvium, qui sic dicitur, in Christi nomine feliciter, Amen.

Fundatio Episcopæ Misnensis.

In nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis. Otto divina favente clementia Imperator Augustus. Noverint omnes fideles nostri, præsentes scilicet & futuri, qualiter nos interventu dilectissimi filii nostri Imperatoris Augusti, simul & Adelheidæ carissimæ conjugis

conjugis nostræ, nec non pro memoria ac remedio animæ patris nostri Henrici, more antiquorum Imperatorum & regum, nostra regali potestate Misnensi Episcopatui terminum posuimus, nominando fines & determinationes locorum, sicut infra continetur. Ubi caput & fons est aquæ, quæ dicitur Odera: inde quasi recta via usque ad caput Albeæ. Inde deorsum ad Occidentalem partem, ubi divisio duarum regionum est, Behem & Nisem: ibidemque ultra Albeam, & per sylvam in Occidentalem partem usque ad caput Mildæ, & sic deorsum per ambas plagas ejusdem fluminis, usque dum Milda intrat in Albeam, & sic sursum ultra provinciam Nisici, ad ipsum terminum: nec non in altera parte Lucizi & Selpoli, & sic usque ad civitatem Sulpize, illam videlicet infra eundem sursum usque ad caput ejus. Omnes, qui infra terminum istum habitant, in omni felicitate terræ, frugum & pecudum, in argento, vestimento, nec non quod Teutonici Overcoupunga dicunt, & Talurega familiarum: insuper tota utilitate & omnibus rebus, quibus mortales utuntur diversis modis, decimationes, quas Deo cuncta gubernanti debent, ad Misnensem Ecclesiam, primo Deo, deinde sancto Johanni Evangelistæ, beatoque Donato, matri Dei, universa dubietate procul remota, persolvant, referant, & reddant. Et si quis hoc præceptum in remunerationem Dei constitutum, divertere & disrumpere tentaverit, odium Dei sanctorumque omnium incessanter habeat. Et ut hæc nostræ regiæ potestatis donatio & constitutio nunc & in futuro firma & inconvulsa permanendo consistat, hoc præceptum inde conscriptum, sigilli nostri impresfione signari jussimus, manuque propria, ut infra tenetur, corroboravimus.

Rudbertus Cancellarius ad vicem vacationis archicapellani recognovi.

Data IV. Kalend. Novembris, Anno Dominicæ incarnationis DCCCCLXIIX. Romæ in Ecclesia S. Petri, Indictione XI. feliciter.

Donatio facta Episcopatui Magdeburgensi.

Otto Imper. cum Joannes Papa ad instantiam suam consecrasset Adelbertum primum archiepiscopum Magdeburgensem, ex eo, quia dictus archiepiscopatus inter gentes Christianæ fidei imperfectas videbatur situs, in pago Spirensi inter veros & perfectos Christianos dedit archiepiscopo ad rogatum tam per nuncios, quam per literas dicti Papæ Abbatiam in Wizenburg. Actum Anconæ II. Kalend. Novembris, Anno Domini DCCCCLXVIII. regni XXXII. Imperii. VII.

* Hanc Donationem Episcopatui Magdeburgensi factam integram publicavit *Benjam. Leuberus* num. 1610. disquisitionis de Stapula Saxonica.

Alia donatio ejusdem Ottonis Imp.

Otto Imp. dedit Ecclesiæ S. Mauricii in Magdeburg quoddam prædium suum Chotirodizzi nominatum, in pago Norththuringa in Comitatu Huidonis situm. Actum Ravennæ Kalend. Decembris Anno DCCCCLXXI.

Donatio ejusdem Imp. facta monasterio Ratisbonensi.

In nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis. Otto divina favente clementia Imperator Augustus. Si fidelium ac fervorum Dei nobis fideliter ac devote famulantium petitiones, dum nobis pro suis & nostris utilitatibus ac necessitatibus innotuerint, ad effectum perducimus non solum antecessorum nostrorum, regum atque Imperatorum imitando consuetudinem, verum etiam ad beatæ & æternæ remunerationis mercedem talia nobis facta profutura liquido credimus. Quapropter omnium Sanctæ Dei Ecclesiæ fidelium nostrorumque, tam præsentium, quam futurorum cognoscat industria: quando antecessor noster Karolus magnus, pro æternæ mercedis augmento, quoddam monasterium in Ratisbona civitate, quod est constructum in honore Sanctæ Mariæ, matris Domini, & principis apostolorum Dei, & preciosi Dei martyris Emmerani, ubi venerabile corpus ejus requiescit humatum, & cum eo corpora, & multæ reliquiæ Sanctorum sunt locatæ, recta ratione fideliter in suam & successorum suorum potestatem recepit. Proinde ipse cum auctoritate Leonis Papæ, filiusque ejus Ludovicus cum Eugenio Papa & Pius Ludovicus Rex cum Nicolao Papa, & Arnulfus Rex cum Formoso Papa, confirmaverunt, de prædicto monasterio unoquoque

Anno VII. aureos persolvi ad altare S. Petri. Idcirco cunctorum Sanctæ Dei Ecclesiæ fidelium, præsentis scilicet atque futuri manifestatur collegio, quod nos per interventum dulcissimi fratris nostri Henrici Ducis Bojariorum, eundem locum, in Synodali concilio, ante altare Principis Apostolorum, in præsentia Domini & Venerabilis Papæ Joannis, & in præsentia Episcoporum CXVII. confirmamus in potestate Imperatorum sive Regum, usque in ævum permanere, propter improbitatem Episcoporum ejusdem civitatis; quia non omnes, sed multi ex eis semper insidiose contendebant contra eundem sanctum locum. Propterea volumus ob amorem & honorem sancti Petri de prædicto monasterio censum augeri, ut rectores ejusdem Cœnobii pro defensione & pro libertate ejusdem loci unoquoque anno offerant Romæ dimidiam libram cocti auri ad altare Sancti Petri: & ita confirmamus cum auctoritate Papæ & Episcoporum, qui sunt post Italicos & Gallicos, Moguntinus, Magdeburgensis, Wormatiensis, Constantiensis, Wirziburgensis, Rubilocensis, Augustensis, Halberstatensis, Spirensis, Curiensis, Coloniensis, Leodiensis, Trajectensis, Mindensis, Hosenbrugkensis, Trevirensis, Metensis, Citiensis, Verdonensis, Tullensis, Juvaviensis, Bataviensis, Frisingensis, Brixinensis, Bragensis, Ratisbonensis: ut si quis Imperator aut Rex eandem Ecclesiam tam sanctam alicui præstet, sit anathema maranatha, id est, perditio in adventu Domini, & in ea maledictione persistat, quam sanctus Formosus Papa super eum confirmavit, usque dum resipiscat: Et præfatum monasterium cum monachis & omnibus ibidem in præsens collatis, vel in posterum conferendis, in immunitatem Papæ, & in nostram recipimus. Et ut hæc auctoritas confirmationis nostræ firmior habeatur, & per futura tempora diligenter observetur, manu propria nostra eam confirmavimus, annuli nostri impressione muniri præcipientes.

CHRO-

CHRONICON CORBEIENSE.

ANno incarnationis Domini 822. Indictione 15. 8. Kalend. Septembris 2. feria, Monachi, qui in loco, qui *Hetba* dicitur, per septem annos prius demorabantur, inde egressi cum crucibus & reliquiis in hunc locum pervenerunt: locoque ab Episcopo Barurado, qui tunc præsens aderat, CORBEIÆ nomen impositum est, erectoque tentorio, illatisque crucibus ac reliquiis, locum dedicaverunt in honore & nomine S. Stephani protomartyris, infodientes crucem Christi, ubi nunc altare esse dignoscitur.

Dominus LIUDWICUS Imperator Augustus, Karoli Magni F. tradidit monasterio locum HUXERI, cum omnibus finibus suis, Eresburg & Meppiam abbatiolas, & cætera prædia in Aquilone: Juditha Imperatrix ab eodem viro suo hæc obtinuit.

Dominus Liudwicus Rex die dedicationis *Hemele* in dotem altaris obtulit: tradidit etiam *Hemmentorp*, Abbatiolam *Visbike*, decimas cum decimalibus ecclesiis in Episcopatu *Asnebruggi*, Vineas in *Liciaco Hemma* regina hæc ab eo obtinuit.

Domnus Lotharius Imperator tradidit RUGIAM insulam cum tota circumjacente provincia.

Nomina fratrum novæ Corbejæ.

Constructor primus loci nostri *S. Adalbardus* annis 4.

Hrodradus, Werinhardus, Aldricus, Magnerus, Eiloldus, Benewardus, Sigerius, Hramwardus, Wahala.

Dn. *Warinus*, abbas præfuit annis 30. menses 4. dies 25. obiit 12. Kalend. Octobr.

Ragenhardus, Suithardus, Fritharicus, Asthulfus, Bunico, Fastigerus, Christianus, Bilo, Sigericus, Colo, Thiodolfus, Folckerus, Halecgerus, Heloco, Houlfus, Halocwardus, Dendiwala, Hildibodo, Adaldagus, Hildiwardus, Theodulfus, Theobboldus, Ahilhardus, Adalgerus, Avo, Herwardus, Wifardus, Adaloldus, Saxolfus, Gerhardus, Fritharicus, Gerho, Helmricus, Margwardus, Frithudagus, Binix, Ovo, Gerhelmus, Agicus, Werinhardus, Ragenharius, Hethenricus, Heremannus, Wido, Deddo, Wendildagus, Ragenharius, Margwardus, Gerhardus, Eodus, Gothelf, Hrodgarius, Adalgarius, Gorlo.

Dn. *Adalgarius*, præfuit annis 20. obiit 7. Idus Jan. Foledagus, Wifhardus, Bruno, Godeschalcus, Margwardus, Warinus, Rodmannus, Bovo, Othaldus, Gerbertus, Thiadricus, Ereph, Unuwanus, Rothulfus, Wicbertus, Alfgerus, Adaloldus, Mainwercus, Gothet, Saru, Ekkericus, Wido, Abbo, Luidulfus, Alfredus, Hogerus, Waldricus, Bodo, Henricus, Daddo, Folckhardus, Eilhardus, Gerbertus, Boso, Haoldus, Thiadulfus, Rogenharius Riddagus, Nithardus, Walho, Wendildagus, Lutharius, Folebertus.

Dn. *Thancmarus*, abbas vix mensibus VIII. præfuit, obiit 3. Idus Septembris.

Bruni, Herimannus, Thiatmarus, Bardo, Wahl, Lanfridus, Otbertus, Hilliwardus, Hildibertus, ipso anno.

Dn. *Avo* abbas vix tribus præfuit annis obiit 5. Idus Novembris.

Evo, Sinic, Afic, Baldgerus, Thiadberm, Hildiwardus, Alfricus, Bovo, Brunhardus.

Dn. *Bovo* abbas præfuit annis 1[illegible] obiit 3. Kalend. Novembris.

Wicbertus, Erilbertus, Woridi, Henricus, Hogerus, Guntharius, Geroldus, Hosed, Reinwercus, Erph, Bruni, Godefridus, Ludolfus Episcopus, Euricus, Bodo Thiatmarus, Goldulfus, Jutwardus, Hrodradus, Bodo, Deddi, Heltmarus.

Dn. *Godeschalcus*, abbas præfuit annis 10. obiit 2. Idus Januarii.

Bervardus, Boso, Brunmannus, Izminharius, Thiadmarus, Bodo, Baddo, Thiadmarus, Thiadricus, Adalhardus, Brunhardus: Adalwardus, Thiadolfus, Ordulfus, Hrodolvus, Thiadbertus, Lutgerus, Adilgerus, Folckfamus, Rodulfus, Macharius.

Dn. *Bovo*

Dn. [illegible]vo abbas [illegible] Julii.

[illegible], Liud[illegible], [illegible], Chri[illegible], Bili, Th[illegible], [illegible] [illegible]gerus, W[illegible], Bern[illegible], [illegible], N[illegible]ardus, Saru, [illegible], A[illegible], [illegible], Arnoldus, Hel[illegible], G[illegible]bernus, [illegible]ernhardus, Wah[illegible], [illegible]erus, W[illegible]cimmarus, W[illegible], [illegible]ck[illegible]aru[illegible].

Dn. *Folckmarus* abbas præfuit annis 25. obiit 3. [illegible]

Rathubodo, Wido, [illegible]us Thiadgeru[illegible], [illegible] chardus, Boja, Rambertus, Chri[illegible]inus, Odd[illegible], [illegible]ovo, A[illegible] [illegible]dus, Allia, Withardus, Milo, Helmercus, Had[illegible]ldus, O[illegible], [illegible], Beja, Ho[illegible]erus, Hosed, Reinoldus, Godes[illegible]lcus, [illegible], Folcmarus, Hogerus, [illegible]ritheric[illegible]s, [illegible], M[illegible]wa[illegible], T[illegible], [illegible]oldus, S[illegible]gebertus, M[illegible]rgward[illegible], [illegible]rus, [illegible], kint, Fri[illegible].

Dn. *Bo[illegible]o* abbas præfuit [illegible], S[illegible] Herimann[illegible], Dendi, Bernradus, Folcma[illegible]s, A[illegible]rus, [illegible]fe[illegible]nik [illegible] marus, Ereh, Hogerus, [illegible]odo, O[illegible], Wa[illegible], [illegible], Wah[illegible]dulfus, [illegible]rnra[illegible]s, Thiad[illegible]cus, Eulfus, E[illegible]ber[illegible]s, [illegible], [illegible]gerus, Hem[illegible]dagus, T[illegible]iad[illegible]icus, A[illegible]s, [illegible]du[illegible], [illegible], L[illegible]tharius, Amelun[illegible].

[illegible] *[illegible]ersmus* a[illegible] præfuit annis [illegible], obiit 14. Kalend. [illegible]

[illegible]bertus, Bern, [illegible], Adalhard[illegible]s, Aldw[illegible], Folcmarus, [illegible], Thiad[illegible]cus, Bern, [illegible]otholdus, Hildiboldus, A[illegible], [illegible], Folcmarus, [illegible], Bu[illegible]hardus, Bovo, Hatwercus, O[illegible], M[illegible]rdus, Adulwardus, Thiadri[illegible], Bernhardus, A[illegible]er[illegible]d.

Dn. *Liudolfus* abbas præfuit annis [illegible]6. obiit Idibus Aug[illegible].

Bola, Maria, Adoldus, [illegible]ego Ruogus, Thiadargus, Ep[illegible]p[illegible]s, [illegible], [illegible]fratus, [illegible]odescalcus, Aufri[illegible]s, Thiad[illegible]cus, Asu[illegible], [illegible], F[illegible]ha[illegible]s, [illegible]dus, Wedicht, Asthulf, Avo, Al[illegible]cus, Thiadricus, Alvad, Mei[illegible]cu[illegible], Anno, [illegible]ei[illegible]ardus, Adalwar[illegible], Thiadulfus, A[illegible]bertus, Mei[illegible]cus, [illegible] Heremannus.

Dn. *Thietmarus* abbas præfuit annis 18. obiit 4. Idus Ma[illegible]

Si[illegible]ibertus, [illegible]s, Hosed, [illegible]fridus, [illegible]erim[illegible], [illegible]do, Mar[illegible]war[illegible]u[illegible], A[illegible]icus, Berenmarus, Herema[illegible], [illegible]us, [illegible], Allric[illegible], [illegible], Thiazman, Rad[illegible]us, [illegible]kkeru[illegible], [illegible], F[illegible], Thiadricus, Rein[illegible]ardus.

Dn. *H[illegible]* [illegible] præfuit annis 9. [illegible]it [illegible]n. Decemb[illegible]

Godes[illegible]alcus, Thiadmarus, Folcmarus, [illegible]awardus, A[illegible], A[illegible], [illegible], Godefri[illegible], [illegible]a[illegible], Rei[illegible]ol[illegible]s, [illegible]ero[illegible]us, [illegible]

Dn. [illegible] *ab*[illegible] præfuit annis 4. obiit Id[illegible]. Februar[illegible] [illegible]gerus

Dn. *Druthma[illegible]us*, abbas præfuit annis 32 [illegible] 15 K[illegible]

L[illegible]fus, Thiatmaru[illegible], Bernhard[illegible]s, T[illegible]ul[illegible]s, [illegible], [illegible]radus, M[illegible], [illegible]o[illegible]k[illegible], [illegible], [illegible]r[illegible]aru[illegible], [illegible]c[illegible]rdus, [illegible], [illegible], W[illegible]ol[illegible], [illegible], G[illegible]ardus, Gero, [illegible]

Dn. [illegible]s [illegible]

[illegible]adu[illegible], [illegible], [illegible]ern[illegible], Thiatmaru[illegible], [illegible] [illegible]us.

[illegible]us a[illegible] [illegible] obiit [illegible]b[illegible]

[illegible]s.

D[illegible] a[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]e[illegible]

[illegible] præfuit [illegible]

[illegible]

Wilil, Walo, Ramwardus, Tiemmo, Haleto, Sigebodo, Gebrat, Heinricus Heremannus.

Dn. *Fritbericus* abbas præfuit non plene tribus annis: obiit 5. Idus Julii.

Otto, Marquardus.

Dn. *Marquardus* abbas, præfuit annos 26. obiit 15. Kalend. Februarii.

Gumbertus abbas, Thiatmarus abbas, Henricus abbas, Waramundus abbas, Windolfus abbas, Luitgerus abbas, Henricus abbas, Hillinus abbas, Everhardus, Robertus, Adalbertus, Bernhardus, Buso, Radulfus, Liulo, Walterus, Beringerus, Gerhardus, Adelbero, Engelherus, Folcmarus, Folcmarus, Gerhardus, Walterus, Geruvigus, Hunoldus, Geroldus, Heremannus, Becelinus, Adalbertus, Heilwardus, Walker, Adalmarus, Godefridus, Liulo, Adelbertus, Erminoldus, Heremannus, Franco, Wolframmus, Everhardus, Anno, ANNO, Richardus, Bodo, Odulfus, Geldolfus, Thidricus, Adalhardus, Benno, Wido, Wido, Reinwercus, Abbo, Wilhelmus, Harchnidus, Meinhardus, Waltherus, Thidricus, Haleto, Geroldus, Thidericus, Trudbertus, Brunwardus, Rothgerus, Hermannus, Adelgerus, Albricus, Folenandus, Bonifacius, Hugo, Beringerus, Erembertus, Luitbertus, Adelbertus, Godeschalcus, Hermannus, Liutwinus, Waltherus, Goderammus, Liudulfus, Henricus, Eremfridus, Hildigerus, Ezicho, Witheroldus.

Dn. *Erkenotus* abbas præfuit annos 22 obiit Nonis Octobris.

Gebehardus, Burchardus, Rothulfus, Liutbrandus, Thietmarus, Heremannus, Arnoldus, Liutgerus, Heremannus, Werinherus, Richbertus, Ekenricus, Adolfus, Godefridus, Burchardus, Thidericus, Adelbertus, Burchardus, Odalricus, Albericus, Conradus, Hereboldus, Robertus, Morardus, Ricbertus, Waltherus, Reinwardus, Adalbertus, Henricus, Arnoldus, Ekkihardus, Bertholdus, Themhardus, Henricus, Henricus, Rodulfus, Johannes, Gumbertus, Liudulfus, Liudulfus, Gerbertus, Reinhardus, Thidericus, Gelbertus, Hugo, Sigifridus, Adalbertus, Hachebrandus, Burchardus, Ufico, Sigifridus, Walthardus, Conradus, Heinricus, Elvingus, Ekericus.

Dn. *Folcmarus* abbas præfuit annos 9. & menses 10. obiit 4. Non. Augusti.

Reinhardus, Henricus, Bertoldus, Thegenhardus, Henricus, Bertholdus, Bruningus, Luikol, Bruno, Conradus, Hethinricus, Burchardus, Folcbertus, Halekio, Heinricus, Everlandus, Sibertus, Reinhardus, Reinherus, Rotlandus, Henricus, Conradus, Hereboldus, Rochardus.

Dn. *Adalbero* abbas præfuit annos fere 5. obiit 4. Kalend. Junii.

Godeschalcus, Werenherus, Adolfus, qui plenaria fecit, Robertus, Horicus, Adelbertus, Conradus, Adalbertus, Cono, Meinwardus, Frithericus, Bruningus.

Dn. *Heinricus*, abbas, præfuit non plene tribus annis, Abraham, Marcwardus.

Dn. *Heinricus* abbas præfuit menses 6. obiit 6. Idus Augusti.

Dn. *Wickboldus* abbas.

Explicit Chronicon.

HENRICI MEIBOMII.

NOTÆ

AD CHRONICON CORBEIENSE.

PRopter antiquitatem, quæ apud literatos omnes in precio est, Chronicon hoc, etsi rebus pene destituatur, notis illustre & cum Widechindo & Rosvitha copulare voluimus. Accessit etiam alia editionis causa, nempe, ut constet, quibus majores nostri Carolorum, Ottonum & Henricorum temporibus usque ad Barbarossæ ætatem, nominibus usi sint, videlicet, non peregrinis, puta Hebraicis vel Latinis, sed mere Germanis. In hoc numeroso monachorum catalogo vix sex aut septem aliena invenias, reliqua sunt nostratia, composita pleraque more antiquitus usitato. Explodendi igitur Georgius Ruxnerus, evulgator libri Trojaminum, explodendus Laurentius Hochwartus Canonicus Patavienfis, consarcinator genealogiæ Comitum Salmensium, aliique ejus farinæ palpatores, qui invita veritate, tantum ut familiis splendorem à vetustate addant, peregrina nomina ad nauseam inculcant, qua de re alias pluribus agendum erit.

* Chronicon hoc Corbejense Avus meus edidit ex vetustis membranis, quas hodiedum Corbejæ superstites esse testatur Reverendissimus monumentorum Paderbornensium Auctor. p. 128.

Eresburg & Meppiam) De Eresburgo consulatur Irminsula nostra Saxonica: Meppia est in diœcesi Monasteriensi.

Abbatiolam Visbike) Chronicon Mindense editum à Joanne Pistorio conditum scribit tempore Ludarii Episcopi Mindensis Anno Christi 944. imperante Henrico Aucupe: sed in numeris error est, etenim eo tempore jam ante septennium in vivis esse desierat Auceps. Vide Albertum Crancium Metropol. l. 3. cap. 24.

Hemma regina) Uxor Ludovici Regis Germaniæ mater Ludovici Regis, qui in matrimonio habuit Ludgardin Saxonicam, de qua diximus ad Widechindum.

Lotharius Imperator tradidit Rugiam) De Evangelio Christi à monachis Corbeiensibus Rugianis Slavis annunciatis disserit Helmoldus historiæ Slavicæ libr. 1. cap. 6. Verba subjungam. *Tradit veterum antiqua relatio, quod temporibus Ludovici secundi, egressi fuerint de Corveia monachi sanctitate insignes, qui Slavorum salutem sitientes impenderunt se ipsos ad subeunda pericula & mortes pro legatione verbi Dei. Peragratisq; multis Slavorum provinciis pervenerunt ad eos, qui dicuntur Rani, sive Rugiani, & habitant in corde maris. Ibi fomes est errorum & sedes Idololatriæ. Prædicantes itaq; verbum Dei cum omni fiducia, omnem illam insulam lucrati sunt, ubi etiam oratorium fundaverunt in honorem Domini ac Salvatoris nostri JEsu Christi & in commemorationem S. Viti, qui est patronus Corveiæ. Postquam autem permittente Deo mutatis rebus, Rani à fide defecerunt, statim pulsis sacerdotibus atque Christicolis, religionem verterunt in superstitionem. Nam sanctum Vitum quem nos martyrem ac servum Christi confitemur, ipsi pro Deo venerantur, creaturam anteponentes creatori. Nec est aliqua barbaries sub cœlo, quæ Christicolas ac sacerdotes magis exhorreat. Solo nomine S. Viti gloriantur, cui etiam templum ac simulacrum amplissimo cultu dedicaverunt, illi primatum deitatis specialiter attribuentes. De omnibus quoque provinciis Slavorum illic responsa petuntur, & sacrificiorum exhibentur annuæ solutiones. Sed nec mercatoribus, qui forte ad illas sedes appulerunt, patet ulla facultas vendendi, vel emendi, nisi prius de mercibus suis deo ipsorum preciosa quæque libaverint & tunc demum mercimonia foro publicantur. Flaminem suum non minus quam regem venerantur. Ab eo ergo tempore, quo primo fidei renunciaverunt hæc superstitio apud Ranos perseverat usque in hodiernum diem.* Hactenus Helmoldus, cujus verba pene eadem reperias apud Crancium Vandaliæ lib. 2. cap. 25. Meminit Metropol. lib. 3. cap. 1.

cap. 1. ubi idolum hoc à Ranis, sive Rugianis Swantevit indigitatum scribit. Meminit etiam Nic. Marscallus Thurius l. V.

Dn. Warinus abbas) De hoc Ertwinus Ertmannus Cos. Osnaburgensis in Chronico ejus diœcesis. *Quidam,* (inquit) *Comes ditissimus fidelis Imperatoris Ludovici, de prædictæ ecclesiæ Osnaburgensis Episcopio quicquid voluit agere adeptus, germano ejus Werin in monasterio Huxariensi tunc temporis abbati, & sorori ejus in puellarum cœnobio Hervordiensi abbatissæ, degentibus, quantum voluit de decimis, quæ ad eundem Episcopatum pertinebant, tradi fecit ad eadem monasteria.* Vide notas nostras ad tertium librum Widechindi Corbeiensis, præterea historiolam de translatione S. Viti Corbeiani.

Adalbardus abbas) Adalhardi, abbatis Corbeiensis mentionem fatiunt annales Francicl editi à Justo Reubero ad annum 809. Item Aimonus lib. 4. c. 109. & 110. Auctori vitæ Caroli M. à Pithœo edito Adalardus nominatur.

Adalgarius abbas) Hujus meminit Adamus Bremensis, lib. 1. c. 32.

Bovo abbas) Bovo hujus nominis secundus descripsit res gestas sui temporis, quæ historia allegatur à M. Adamo Bremensi, historiæ ecclesiasticæ lib. 1. cap. 35. Letznerus post obitum auctoris intercidisse scribit.

Folcmarus abbas) Hic Antistes monasterio suo à Sigfrido Comite Saxonico possessiones quasdam in diœcesi Halberstadensi sitas, nempe, Croppenstede majus & minus, Wendlingam, Hetebornam, Daldorfium, & saltum Hakel, per hanc occasionem acquisivit. Comes Sigfridus ex uxore sua Jutta sustulerat filium sibi & filiam matri cognominem. Filius in venatione de equo decidens cervicem fregit: cujus rei nuncio exterrita soror, dum præcipiti gradu ex supremo tabulato in aream arcis properat, forficem, quam manu tenebat, pectori infixit, ex quo vulnere ipsa etiam occubuit. His tragicis liberorum casibus consternati parentes, cum nulla spes, prolis superesset, bona, quæ diximus, abbati Corbeiensi Folcmaro contradiderunt, ea conditione, ut monasterium monachorum in opportuno aliquo hujus districtus loco erigeretur, bonisq; illud sufficienter dotaret. Quod abbas fideliter præstitit condito cœnobio in pago Westergroningen ad Bodam fl. qui à cœnobio novum nomen accepit dictus Clostergroningen. Verum subsequentibus seculis crescente latrocinantium petulantia, cum Antistes Corbeiensis hosce suos subditos longe distantes ab injuria defendere non posset, majus & minus Croppenstede cessit Episcopo Halberstadensi, à quo incolæ horum locorum, cum colonos villarum Ammendorfii & Nienstedii sibi conjunxissent extructo oppido jure civitatis donati sunt. Superant adhuc literæ fundationis monasterii Groningensis, quæ quia hactenus editæ non sunt, hic eas apponam. *In nomine Dei omnipotentis. Folckmarus nova Corbeiæ indignus abbas, omnisq; congregatio inibi Deo serviens, omnibus sanctæ matris ecclesiæ filiis salutem. Quia statuta sæpe majorum perturbat turba pravorum, & juste possessa aliquando injuste putantur acquisita: idcirco unanimitati vestræ notum fieri volumus qualiter quidam Comes Sifridus nomine, ob spem retributionis æternæ tradidit hereditatem suam ad nostrum monasterium in pago Hardga in loco, cui vocabulum est Westergroningem sito juxta fluvium Bode, hoc est, ecclesiam ipsam cum clericis, quos ibi proprios habuit & metallis. & quicquid in Australi parte ecclesiæ intra urbem est & quicquid extra urbem hereditatis possidet, in agris, pratis, pascuis, cultis & incultis, aquis, aquarū decursibus, pro rege gloriosissimo, videlicet, Henrico, cum serena Mathilda, & regia prole Oddone, Henrico, Brun, Gerbeg, Hathuwin, nec non & pro seipso, una cum conjuge Guthie, & pro omnibus suis debitoribus ea ratione, si fieri posset, ut eum juvaremus monasterium inibi construendum, & ut duobus monachis de nostra congregatione ipsum locum perpetuo commendaremus: quod & fecimus in præsenti: insuper & alios quatuor clericos cum eis direximus. Hæc traditio facta est, præsente Deo, coram altari sacratissimorum Christi martyrum, Stephani protomartyris & Viti, nostra astante parvitate, simulq; advocato Hogero, cum aliis testibus, Luidbrando, Aged, Thiadmaro Heodwardo &c. Actum autem novæ Corbeiæ, anno incarnationis Dominicæ 936. 7. Kal. Junii, id est, postridie Urbani. Indictione 9. Anno *** gloriosissimi regis.* Hactenus literæ fundationis; de Sigfrido Comite plura invenies in Chronico nostro Walbecensi.

* In litteris Adriani IV. Papæ datis A. MCLIV. apud celsissimum Auctorem Monument. Paderborn. p. 126. hæc verba habentur: *Monasterium quoque in Groninga & monasterium in Kemnade nunquam ab eodem Corbejensi alienentur Cœnobio.*

 Liudul-

Liudulfus abbas) Meminit hujus Ditmarus lib. 3. pag. 28. & 29. Hujus tempore vixit in nova Corbeja Thiadagus monachus, artis medicæ peritus, quem Bolislaus senior Dux Boemiæ paralysi laborans ex monasterio Pragam evocavit, ejusque opera feliciter usus est. Ejusdem Ducis opera adeptus est Episcopatum Pragensem, ut scribit Ditmarus lib. 7. Vide de eodem Ephemerides Boemicas Procopii Lupacii ad diem Junii 5. & 10. præterea ad 7. Julii.

Thietmarus abbas) Memoratur à Ditmaro lib. 7. pag. 100. In manuscripto Chronico Halberstadensi nominatur Tidmannus, scribiturque interfuisse dedicationi novæ Basilicæ anno 992.

Wahl abbas) De eo idem Ditmarus lib. 7. *Imperator* (Henricus secundus) *in vigilia Pentecostes ad Immaleshusen venit, illic cum Antistite Meinwerco hanc sanctam festive ducens solemnitatem Illic Valo Corbeiensis abbas prius ab cura suspensus deponitur, & unus ex Larsheimensi monasterio Druchtmer sine fratrum consensu prædictorum aßignatur. Quo ad sedem suam in hac veniente hebdomada omnis congregatio, exceptis novem, flens abiit, ut Liudulfus abbas prædixit, & locum hunc pene vacuum non sponte reliquit.* Causam depositionis exponit Gobelinus Cosmodromio ætatis 6. c. 52. verbis sequentibus. *Hoc tempore Meinwercus Episcopus* (Padibornensis) *voluit monasterium Corbeiense causa corruptionis visitare, sed Walo abbas Episcopo restitit. Quare ad instantiam Episcopi abbas ab Imperatore ab abbatia depositus est.* Hæc ex Gobelino repetit Crancius Metropol lib. 4. c. 4. repetit Kersenbrogius catalogo Episcop. Padibornensium, neuter verò Gobelini vel verbulo meminit.

Druthmarus abbas) secundum Lambertum ex hac vita decessit anno Christi 1046.

Rothardus abbas) De hoc idem Lambertus Schafnaburgensis in hunc modum: *Meginhero abbati* (Hirsfeldensi) *6. Idus Novembris substitutus est Ruothardus Corbeiensis disciplinæ monachus, qui in monasterio Corbeiensi abbas quondam fuerat ordinatus: sed quorundam criminum falso* (ut creditur) *insimulatus, abbatia amissa nonnullos per diversa monasteria privatus jam exegerat annos.* Hæc ille. Quæ Trithemius Chronico Hirsaugiense inde repetens, Ruthardum virum studiosum & doctum vocat, qui multo tempore Scholæ monasticæ in Corbeja publice præfuerit, & eruditos post se reliquerit, tandem narrationem his verbis concludit: *scripsit de tranquillitate vitæ pulcerrimum libellum, in quo seipsum multimoda ratione consolatur, dicens, mortalem non debere turbari propter quoscunque eventus rerum transitoriarum, cum omnia sint mortis adventu terminanda in brevi, quæ mortalibus in hac vita molesta videntur occurrere. Scripsit & alia nonnulla, quorum in aliis locis titulos jamdudum posuimus.* Hactenus Trithemius, Schafnaburgensis ad annum 1072. ulterius de Ruthardo sic scribit: *Ruthardus abbas Herveldensis mense Januario ægrotare cœpit, & sic per annum continua ægritudine decoctus, cum evasurum se desperaret, abbatia & pastorali dignitate quam per infirmitatem talem administrare non poterat, 3. Idus Decemb. ultro se abdicavit, anno postquam abbati Meginhero successerat tertiodecimo jam exacto.* De excessu ejus ex hac vita idem ad annum 1074. sic loquitur: *Ruthardus abbas Herveldensis monasterii 5. Idus Junii decessit, vir in sacris scripturis apprime eruditus, & sic ad loquendum expeditus, ut nemo illa ætate verbum Dei copiosius, nemo subtilius, nemo elegantius tractaret: alias in observatione sanctæ regulæ paululum, quam mores & tempora expeterent, remißior erat. Is miro Dei judicio, qui quos diligit corripit, & flagellat omnem filium quem recipit, ante diem mortis suæ defecit, & per continuos duos annos phrenesi pariter & epilepsia gravißime vexabatur. Defunctus est autem anno integro & sex mensibus exactis, posteaquam abbatia se abdicaverat. Quod tamen factum adeo pœnitens deflebat, quoties à stupore atque hebetudine mensis paullulum respiraverat, ut ambiguum esset, morbo an mœrore gravius acerbiusque tabesceret.*

Arnoldus abbas) De Arnoldo auctor Chronici Laurishamensis sic scribit: *Post excessum venerandi & Deo digni patris Hugonis Arnoldus subrogatur. Qui à primis* (*ut ita dicam*) *infantiæ cunabulis in ipso monasterio spiritualibus rudimentis educatus, bonæ spei juvenis in virilis animi robur evasit, ac per omnes dignitatum gradus sensim ascendens, plantatus in domo Domini, in atriis domus Dei nostri floruit. Nam primum à Præpositura ministerio Wizenburgensis ecclesiæ regimini prælatus, postea Limburgensis monasterii curam, ac subinde novæ Corbeiæ dignitatem loco pariter & officio abbatis sortitus est.*

est. *Nec multo post in Lauresbamensi monasterio filius à matre in dominum & patrem sublimatur; & ad extremum in Spirensi ecclesia Pontificale culmen ascendens sicut cedrus Libani multiplicatur: nimirum à tot dignitatum titulis non tantum accipiens honorem præmii, quantum illis decoris sui addens.*

Saracho abbas) Lambertus Schafnaburgensis ad annum 1071. *Saricho abbas Corbeiensis obiit, cui Wernher ejusdem cœnobii monachus successit.*

Marquardus abbas) Translatus est ad episcopatum Osnaburgensem anno 1088. deponitur ab officio 1093. ut Ertwinus in Chronico Osnaburgensi. Qui causam reticet, quam Crancius conjectat Metrop. lib. 3. c. 36. Rediit exepiscopus ad veterem nidum ibique vitam clausit. Meminit ejus Chronicon Pegaviense, qui locus cum notatu dignus sit integrum adscribam. *Eo tempore regularis disciplinæ districtio, quæ secundum Hirsaugiensium institutionem jam laudabiliter propagari cœperat, præ cæteris Saxoniæ cœnobiis apud Corbeiam regalem abbatiam vigebat, cui tunc Dn. Marquardus abbas, vir veneratione & memoria dignus præsidebat. Hunc Dn. Wigbertus adiens ei cuncta ex ordine pandit, quibus ejus afficeretur animus, scilicet, quia cœnobii sui status ac religio hactenus minus, quam speraverat, ad regularis disciplinæ sit augmentum provecta: hac sola tamen occasione quod ad tantum opus initiandum cooperatores idoneos hujus propositi non haberet, vel habuerit. Proinde quicquid ejus prudentiæ, potissimum videretur se facturum pollicetur. Hoc tamen sui obsequii frequentia se omnimodis promeriturum, si ex eodem sacro congregationis collegio quemcunq; sibi judicaret utilem fore, cum aliquantis ejusdem laboris consortibus secum destinaret. Promisit denique si ejus petitioni tantummodo satisfaceret, se ad eorum usus ex prædiis suis sufficientia præbiturum cujus in Christo desiderium ac petitionem abbas religionis ac justitiæ tenax gratanter accipiens, totius conventus super hoc consilium ac voluntatem sciscitatur, & omnibus in idipsum consentientibus, talem tantumq; virum in tam pio voto non frustrandum, cum eorum unanimi consensu Dn. Windolfus venerabilis monachus ad hoc opus idoneus esse ac utilis judicatur: nec immerito. Is enim ob vitæ continentiam & religionis observantiam tunc cuidam cellæ eidem abbatiæ pertinenti, prælatus erat, qui Prælati Priores dicuntur, ubi confratribus sibi commissis strenue præfuerat. Antea etiam scholarum regimen narratur tenuisse, literarumq; scientia laudabiliter claruisse. Canonicatum quoq; in Præpositiva, quæ Hilgestat appellatur, habuerat, sed eo propter Christum postposito, religionis amore devictus apud Corbeiam est susceptus. Tum autem in Abbatem promovetur aliique fratres ei ad solatium adjunguntur, è quibus Ludigerus, qui postea Reinersdorf, abbas extitit, in Priorem ei designatur. Plurimis etiam necessariis donatus est, ac inter cætera his libris: Antiphonario & Graduali, libello Missali, regula & Psalterio, quæ usq; hodie apud nos perdurant. Præterea reliquias B. Viti martyris & aliorum sanctorum, Dn. Marquardus abbas ipsi dedit, eoq; fidei Dn. Wigeberti fideliter commendato valedicens omnibus eos dimisit.* Hæc ibi. Notandum præterea eodem tempore ex Corbeia desumptos abbates, Hillinum (sic enim corrigendum nomen ex codice MS. editus enim male Ludigerum ponit) Oldenslebiensium & Ludigerum Reinersdorfiensem, de quibus idem Chronicon Pegaviense ad annum 1110.

Folckmarus abbas) De hoc auctor Chronici Lauterbergensis MS. sic scribit: *Anno 1138. Volckmarus abbas Corbeiensis obiit, cui succesfit Albero frater Ducis Henri &c.* quæ relatio non convenit cum Letzneri Historia Corbeiensi, ad quam lectorem remittimus.

Wickboldus abbas) Interfuit expeditioni contra Slavos Obotritos & Luticios ut Chronicon Lauterberg. ad annum 1147. meminit expeditionis hujus Helmoldus lib. 1. c. 63. & ex eo Albertus Stadensis, sed ut paucorum principum nomina exprimant. Otto Frisingensis de rebus gestis Friderici Barbarossæ lib. 2. c. 23. scribit Wickboldum hunc (ipse Guibaldum nominat) jussu Imperatoris in Græciam Constantinopolim ablegatum. Hujus legationis collega fuit Wilbaldus abbas Stabulensis, Vir prudens, & ut Guntherus Ligurini lib. 4.

Insignis meritis & clara stirpe creatus.

Anno exacto Corbeiensis è Græcia incolumis domum rediit, eo tempore, quo Fridericus Imp. priore conjuge repudiata, duxit Beatricem filiam Reinaldi Comitis sive Ducis Burgundiæ. Dodechinus appendice ad Marianum Scotum perperam Agneten vocat.

vocat. Guibaldus Stabulensis, collega Wickboldi in legatione transmarina, non sine suspicione propinati veneni mortuus est: videatur Radevicus lib. 2. cap. 22.

Finis notarum ad Chronicon Corbeiense.

Priusquam ab hoc monasterio, ut antiquo sic celebri, discedamus, Litaniam, quæ in eo ante annos 700. in usu fuit, hoc loco apponemus, cujus Chemnitius tertia parte examinis Concilii Tridentini meminit verbis sequentibus. *Ex commemoratione sanctorum deventum tandem fuisse ad invocationem, ostendit etiam Litania cœnobii Corbeiensis ubi sancti nominantur quidem, sed semper additur, Exaudi Christe: Item Christus vincit, Christus regnat, Christus imperat. Illam Litaniam ante triennium in cœnobio Corbeiæ novæ, quæ sub Ludovico Cæsare ex veteri Galliæ Corbeia, tanquam colonia ad Visurgim flumen deducta est in vetusto codice inveni, quam, quia aliquid monere potest, hoc loco adscribam.*

LITANIA.

Ex vetusto codice collegii Corbeiensis ad Visurgim descripta: videtur autem in usu fuisse circa annum Domini 890. fit enim in ea mentio Stephani Pontificis & Arnulfi Imperatoris.

Kyrie,
Christe, Eleison.
Kyrie,
Christe, Exaudi nos.
Christus vincit, Christus regnat,
Christus imperat, Christe exaudi nos.
Stephano summo Pontifici salus &
Vita. Tu illum adjuva.
S. Petre,
S. Paule,
S. Andrea, Exaudi Christe.
S. Clemens,
S. Sixte,
Arnolfo regi vita & victoria
Redemtor mundi tu illum adjuva.
S. Dei Trinitas
S. Dei genitrix
S. Michael. Exaudi Christe.
S. Gabriel.
S. Raphael.
S. Joannes.
Omnibus judicibus & cuncto exercitui Francorum.
S. Martine.
S. Maurici.
S. Sebastiane.
S. Marce. Salvator mundi tu illos adjuva.
S. Ambrosi.
S. Hieronyme.
Bovoni abbati & congregationi S. Stephani.
Regnator mundi tu illos adjuva.
S. Stephane,
S. Vite. vincit
S. Dionysi. Christus regnat
S. Blasi. imperat.
S. Georgi.
Rex regum,
Rex noster, Christus vincit.
Arma nostra invictissima,
Spes nostra,

Forti-

Fortitudo nostra,
Liberatio nostra, Christe exaudi nos.
Redemptio nostra,
Defensio nostra,
Exaltatio nostra,
Lux, via, veritas & vita nostra.
Ipsi soli imperium, gloria & potestas per immortalia secula seculorum, Amen.
Ipsi soli honor, laus & jubilatio per infinita secula seculorum, Amen.
Ipsi soli virtus, fortitudo & victoria per omnia secula seculorum, Amen.
Christe. Exaudi nos.
Kyrie.
Christe. Eleison.
Kyrie.

Vide de hac eadem Litania Joannis Letzneri Chronicon de vita Ludovici Pii Imp. ubi ab exemplari Chemnitii nonnihil variat.

* Ante annos tredecim *Nicolaus Schaten* S. J. Sacerdos in suo Carolo M. Romano Catholico l. 4. c. 10. non illam tantum Letznero productam, sed alteram quoque Martino Chemnitio visam, & ab eo descriptam, & ab Avo meo hic adjectam Litaniam tanquam suppositiam rejicit, fraudisq; accusare bonos viros non veretur. Avus quidem meus Chemnitii fide descripsit, ideoque pro illo Apologiam scribere non teneor: miror tamen lepidum Jesuitæ argumentum, quo, quoniam hodie Litania illa in Monasterio Corbeiensi reperiri non potuit, à Chemnitio quoque ante integrum seculum ibi visam esse negat. Quicunque in his locis, ubi vixit, de magno illo Theologo, pietate & prudentia maxime conspicuo, patrum nostrorum relationes audiverunt, aut scripta illius, contra TRIDENTIa fulmina Romæ, tanto veritatis zelo elaborata sine præjudicio legerunt, nunquam talem fraudem in tam candidum & φιλαλήθη virum cadere potuisse, jurarent. Et, qua de causa talem litaniam fingeret? cum id, quod probare sibi sumsit, pluribus aliis modis citra illam litaniam, evincere possit, & evicerit. An ex suo ingenio alios judicat Schatenius?

FINIS.

DE TRANSLATIONE S. VITI ET INSTITUTIONE NOVÆ CORBEIÆ.

Post Salvatoris nostri JEsu Christi passionem & resurrectionem, post triumphos apostolorum, ac memorias martyrum, tandem ipse rex regum & Dominus virtutum, superatis pacis inimicis, pacem ecclesiæ suæ restituit, adeo ut ipsi reges ad tumulos martyrum prostrati adorent, & gloriosius in frontibus suis crucem Christi, quam diadema regum portare se gaudeant simulque pro fide atque statu ecclesiæ decertare contendant; honore quoque maximo eorum, quos antecessores sui trucidarant, sepulcra ambiant. Quæ victoria Christi cum primum apud Romanos tripudiaret, Longobardorum gentem penetravit, atque in Francia gloriosius triumphare cœpit: Hispanos adiit: Britannos conclusit; Anglorum gentem subegit: &, licet compulsi, ipsi Saxones, qui Anglorum socii fuerant, devota mente colla submittunt. Laus igitur soli Christo, & gloria inenarrabilis, qui nomen suum usque in terminos universæ terræ notum fieri voluit. Qualiter denique Saxones ad fidem atque ad agnitionem veritatis converti potuerint, breviter in sequenti annectere huic opusculo curavi. Eo igitur rempore, quo gloriosus rex Pipinus Francorum regebat imperium, fuit vir venerabilis Fulradus nomine, qui monasterium beatissimi martyris Dionysii ad regendum sanctorum cœrum monachorum susceperat. Hic cum magno desiderio æstuaret, qualiter beatissimis martyribus honorem debitum impendere

pendere potuisset, non est contentus eorum corpora sola amplecti, quibus sedulum exhibebat officium, sed præfatum principem adiit, petivitque ut eum Romam ire permitteret, quatenus inde sanctorum corpora ad præfatum monasterium aliqua, sicut cupidus erat, transferre potuisset. Quod princeps piissimus libenter accipiens, non solum licentiam dedit, sed & gratias pro tali desiderio retulit. At vero venerabilis abbas strenuos ac devotos sibi adjutores & socios ad hoc opus peragendum quærebat. Erat interea vir laicus, sed devotus, ejusdem abbatis consanguineus, qui multam habens hereditatem ac familiam, filium non habebat. Unde cogitare cœpit, quomodo hereditatem suam Domino dicaret. Audiens vero jam dicti abbatis desiderium petivit ab eo, ut secum eum ire permittat. Cui cum præfatus vir omne desiderium suum aperuisset, divina comitante gratia tale repererunt consilium, ut corpusculum beatissimi pueri ac sacratissimi martyris Viti à loco, quo positum erat, tolleret, atque in prædio suo diligentissime poneret, ecclesiam quoque ejus nomini fabricaret: quæ donante sibi Domino omnia complevit. Quo in loco, divina largiente clementia, per beati Viti martyris merita multæ hactenus ostenduntur virtutes atque signa. Præfatus vero abba transtulit corpora beatorum martyrum Alexandri & Ipolyti. Posthæc cum viri devotissimi, qui in præfato monasterio degebant, beati Viti reliquias apud præfatum virum esse didicissent, & qualiter pro Christi nomine sanguinem fudisset, in ejus passione perlegissent, totis viribus hoc agere decreverunt, ut cum reliquorum martyrum reliquiis in basilica S. Dionysii poneretur. Sed ille, qui eas transtulerat, omnem hereditatem suam, seque cum ipsis reliquiis sancto Dionysio tradi promittens, tandem obtinuit, ut in loco, quo positæ erant, eas manere permitterent. Mansit autem in eodem loco corpus beatissimi martyris usque ad annum 23. piissimi imperatoris Ludowici, & octingentesimum tricesimum sextum incarnationis Dominicæ. Sed priusquam ad hoc, qualiter corpus S. martyris partibus Saxoniæ translatum sit, ut qualiter virtutes per eum Dominus in ipso itinere ostendere dignatus est, verba vertamus, dignum duximus, ut de ejus monasterii constructione, ubi ad præsens quiescere videtur, aliquid breviter dicamus. Post obitum namque nobilissimi regis Pippini, Karolus filius ejus regnum obtinuit Francorum universum. Cui Dominus tantam contulit virtutem atque potentiam, ut non solum Francorum regnum strenue gubernaret, sed etiam multas barbarorum gentes circumquaque subjugaret. Unde factum est, ut gentem Saxonicam, quæ olim contra Francos rebellabat, non solum suo dominio subegisset, sed & mellifluo Christi nomini dicare meruisset. Nam & hunc ideo præ omnibus Christianis regibus potentissimum in bellis fuisse credimus, quia quos suo dominio subjugabat, Christi nomini dedicabat. Quum autem requiem præstitisset ei Dominus à compluribus inimicis suis, convocavit omnes, qui sub ditione sua erant, majores, sacerdotes & principes, atque studiosissime quæsivit, quomodo veram fidem, veramque religionem in universo regno suo firmaret. Quæsivit etiam nihilominus sacerdotes bonæ spei, quos in Saxoniam dirigeret, qui ipsos secundum ecclesiasticam fidem docerent, domos Episcoporum atque ecclesias constituerent. Sed cum omnem ordinem ecclesiasticum in illa regione tradidisset, qualiter ibidem monasticam religionem instituere potuisset, invenire nequivit: non tantum, quod illius gentis homines, quos obsides & captivos tempore conflictionis adduxerat, per monasteria Francorum distribuit, legem quoque sanctam atque monasticam institui præcepit. Denique, quia in Corbeio monasterio laudabilis eo tempore religio monachorum habebatur, multos inibi ejusmodi viros fore constituit. Erat igitur eodem tempore in præfato monasterio abba, Vir vitæ venerabilis, meritoque eximius, Adalhardus nomine, nobilis genere, sed nobilior fide, fervens in disciplina, plenus caritate, studiosus in lege divina, & plenus discretione. Hic cum esset inter primores palatii, atque consiliarius regis, scilicet, quia erat consanguineus ejusdem, voluntas supra-dicti regis ei abscondi minime potuit. Sed quia non erat inferior illo devotione, regressus ad monasterium, ab eis, qui ibidem erant, à gente Saxonica sciscitari cœpit, si possit illa in patria inveniri locus, ubi monachorum monasterium construi rationabiliter posset. E quibus unus Theodradus nomine ait: Scio, inquit, in patris mei possessione esse locum, ubi ex utraque parte fons vivus emanat, & multum aptus ad hoc opus mihi esse videtur. Cujus responsione delectatus venerabilis pater,

lis pater, cum statim illas in partes direxit, ut diligenter rem prolatam investigaret, & utrum pater, & reliqui consanguinei hoc consentire vellent, inquireret. Qui cum isset, patris matrisque, avunculi atque patruelis voluntatem cognovisset, reversus ad monasterium, ut hoc fieret desiderare potius, quam resistere velle nunciavit.

Sed jam-dicto abbati illo in tempore commissa erat cura maxima videlicet ut regnum Longobardorum gubernare deberet, donec filius Pippini Bernhardus nomine cresceret. Nam ipse Pippinus, Karoli regis filius, ante triennii tempus obierat, & ideo prædictus abba non potuit perficere quod cupierat, & per sexennii tempus tardatum est opus. Factum est autem postquam præfatus puer crevit, accepit ei uxorem, & constituit secundum jussionem principis super omne regnum. His ita gestis, perrexit Romam, non solum orationis causa, sed etiam, ut cum venerabili viro Leone Papa conferret, de necessitate regia & plebis. Ubi cum moraretur, atque simul de profectu adolescentis gauderent, subito venit nuncius pennigero volatu, afferens epistolam luctuosam nimis, de morte Karoli Imperatoris. Qua perlecta, mœstus nimis venerabilis pater illo de loco abscessit, statimque ad monasterium proprium perrexit. Ludwicus autem, qui usquequaque Wasconum regnum tenuit, super omne Francorum regnum est sublimatus. Tunc accesserunt ad eum viri pestilentes, & accusaverunt venerabilem Adalhardum, & ejecerunt eum de honore suo absque culpa, & exiliaverunt sine causa. Interea vero Luduwicus Imperator jussit, ut Corbeienses monachi alium de suis abbatem sibi eligerent. Illi vero tandem post mœstitiam consolati, elegerunt sibi ejusdem nominis virum æque sanctissimum. Hoc enim ita futurum utriusque quidam eremita diu prædixerat: quando hi duo viri ejusdem nominis, ejusdemque propositi, anachoritæ fieri voluerunt, & seculi gloriam & occupationes terrenarum rerum fugientes, Beneventum usque pervenerunt.

Hic itaque Adalhardus monasterium ad gubernandum cum suscepisset, satis egit, ut omnia, quæ prior Adalhardus secundum voluntatem Dei facere proposuerat instanter impleret, scilicet quia eorum semper in bonum una fuerat voluntas, & eosdem ut prior habebat, in consilio adjutores, adjunctum sibi etiam venerabilem virum Walonem, qui frater erat prioris Adalhardi, & in diebus Karoli Imperatoris magnæ fuerat potestatis, omnibus, qui erant in palatio venerabiliores & omni provincia Saxonica prælatus. Sed ut præscivit, quod eum quidam infestare vellent, ut accusarent, portum monasterii petiit, ibique cum multo studio Domino servire decrevit.

Hunc præfatus abba familiarissimum habuit. Interea recordatus ipse abba, qualem prior Adalhardus habuit voluntatem de constructione monasterii in Saxoniæ partibus, habuit consilium cum senioribus fratribus, & cum his, qui ab illis partibus venerant, ad extremum cum omni congregatione qualiter hoc ad profectum adduceretur. Visumque est omnibus, justum esse, ut hanc rem indicaret Imperatori, ut cum ejus fieret imperio & voluntate. Factum est autem eodem tempore, ut serenissimus Imperator Luduwicus haberet placitum in Saxonia in loco, qui dicitur Patherbrunna, in secundo anno regni sui, incarnationis vero Domini octingentesimo, decimoquinto. Tunc accessit præfatus abba ad eum, & locutus est ei, cum consilio suadens, ut ad profectum Christianæ religionis in eadem provincia monasterium monachorum construere juberet. Quod cum piissimus princeps benigne suscepisset, placuit accersere Episcopum nomine Hathumarum, ad cujus diœcesin pertinebat locus, ubi construendum erat monasterium, ut cum ejus fieret imperio & voluntate. Sicque factum est, ut ab ea die, & deinceps, religio monachorum etiam in regione Saxonica succresceret atque proficeret. Eodem die remisit Dominus Imperator eidem abbati omne servitium, quod ad se pertinebat, ut liberius sanctum opus implere quivisset. Cœpit autem ædificare in loco, qui dicitur Hechi, ubi cum per sex, & eo amplius, annos laborassent, nihil proficere potuerunt, nisi quod religio sancta in loco deserto tradebatur. Nam locus ita aridus erat, ut nec victum, nec vestimentum ibidem invenire possent: nisi quantum præfatus abba à monasterio proprio deferri faciebat. Augebatur tamen cotidie numerus monachorum ex nobilissimo Saxonum genere: pueri quoque bonæ indolis nutriebantur optime, & licet opibus essent pauperes, religione sancta pollebant.

Erat eo tempore Adalbertus vir religiosus præfato in loco Præpositus, qui cum æstuaret angustia, eo quod non haberet ad opus fratrum stipendia, cœpit de mutatione loci cogitare, sed ubi, vel qualiter, invenire nequibat. Sed cum magna habitatoribus ingrueret necessitas, ad hoc ventum est, ut se in tres partes dividerent cum Prioribus singulis. Interim necessitas vertitur in voluntatem, omnes pariter de mutatione loci tradere cœperunt. Affuit interea etiam eis in tanta necessitate positis divina clementia: ascendit enim in cor regis, ut revocaret venerabilem virum Adalhardum senem, & restitueret ei omnem priorem honorem, & multo eum amplius, quam unquam antea fuerat, sublimaret. Qui cum jam dictos monachos in tanta cognovisset penuria esse cum omni festinatione misit dans precium, jussitque ut sicubi invenirentur carra onusta, & tam annonam, quam boves compararent, & cum festinatione laborantibus subvenirent: Posthæc accessit ad Imperatorem, & rogavit, ut daret licentiam quærere inter illa loca, quæ ad se pertinebant, si forte posset alicubi locum invenire, ubi monasterium rite fieri posset: quod à pio principe statim concessum est. Tum venerabilis abba accepta licentia pervenit in partes Saxoniæ una cum Walone fratre suo. Quo cum pervenissent, didicerunt à fratribus, quia erat locus situs super fluvium Wisera, in pago Auguense, qui pertinebat ad villam, cui vocabulum est Huxere, quod & antea quidam audiverant, & idipsum Imperatori indicaverant. Ierunt ergo, & quidam ex fratribus cum eis, & invenerunt locum, quia erat optimus & habitationi monachorum congruus. Tunc inierunt consilium cum Episcopis & comitibus, & cum nobilissimis viris ejusdem gentis, ut instanter eundem locum excolerent, & monasterium ibidem collocarent.

Venerunt ergo anno octingentesimo, vicesimo secundo Dominicæ incarnationis, sub die octavo Idus Augusti, regnante Ludowico serenissimo Augusto undecimo anno, ad locum memoratum: circumspectoque ex omni parte, & undique circuientes, prostrati in orationem decantaverunt Psalmos ad hoc officium pertinentes. Et postquam compleverunt letaniam & orationem, jactaverunt lineam, & infixerunt paxillos, & cœperunt mensurare, prius quidem templum, inde habitationes fratrum. Quod cum peregissent, constituentes, qui quædam habitacula initiarent, ad propria sunt reversi. Sed primum petierunt Episcopum, ut veniret & sanctificaret locum, vexillumque sanctæ crucis in loco altaris poneret, nomenque, ut Corbeia vocaretur, aptaret. Quod factum esse octavo Kalend. Septembris constat. Et eadem die cœperunt, qui aderant ædificia erigere: erant tamen pauci numero, usque ad diem sextam Kalen. Octobris septimo Kalend. namque ejusdem mensis surrexerunt à loco, quo usquequaque habitaverant cum omni suppellectili sua, senes & pueri, & alia die venerunt ad locum destinatum, & celebraverunt missarum solemnia cum omni gratiarum actione, laudantes Dominum & benedicentes Domino. Sequenti autem anno venit iterum venerabilis abba, & plures ex fratribus cum eo, & convocans omnem congregationem instruxit eos de omnibus, quæ ad cultum divinum & religionem sanctam pertinebant, quomodo & qualiter qui scire voluerit, in libello, qui de vita ejus dictus est, plenius invenire potest. Cum autem appropinquare cerneret diem mortis suæ, misit venerabilem virum Walonem ad palatium, ut talem libertatem & tuitionem ex parte Imperatoris loci illius habitatoribus impetraret, qualem cætera quoque sublimia monasteria, per Franciam habebant. Quod ille fideliter egit, & Dominus Imperator benigne concessit. Quæ postquam gesta sunt, iterum cœpit cogitare, quemadmodum loco patris abbatem præferret, qui secundum voluntatem Domini regere posset monachorum gregem, qui cotidie augebatur atque crescebat. Erat eodem tempore in Corbeiensi monasterio quidam adolescens monachus, qui ex nobilissimo Francorum atque Saxonum genere fuerat ortus nomine Warinus. Hic à tanta perfectione cœpit, ut cum esset juvenis, atque magna potestate præditus, haberetque sibi desponsatam virginem pulcram atque nobilissimam, & jam jamque inter primos palatii consisteret, elegit potius servire Domino æterno, quam regi mortali, relictisque omnibus portum monasterii petiit. Hunc venerabilis pater in nova Corbeia juvenem abbatem facere cogitabat, confidens scilicet de Domini misericordia, ut qui à tanta perfectione cœpisset, perfectius consummaret. Fratres autem agebant, ut venerabilem virum Walonem sibi in patrem eligerent. Interim cum jam jamque

diem egressionis suæ adesse sentiret, misit ut quem vellent eligerent, accepta licentia Imperatoris. Interim dum electio protelatur, religiosus abba diem finivit extremum. Quo nuncio omnes mœrore concussi: Walo qui tunc ibi electionis gratia morabatur, jussus pergit ad palatium, inde ad proprium monasterium: statimque ibi ab omnibus eligitur ad abbatem. At vero, hi qui in Saxonia habitabant monachi, de electione abbatis sui beatæ memoriæ meriti Adalhardi confisi eligunt sibi abbatem jam-dictum virum venerabilem Warinum: quique proficiebat cotidie & acceptus erat, tam Deo, quam hominibus. His vero gestis, post aliquod temporis spacium, accidit quædam disceptatio inter Luduwicum Imperatorem & principes, qui erant in regno, pro qua re in tantum indignatio principis excrevit, ut & Walo, quem olim ante omnes dilexerat, in exilium mitteretur, & Hilduwinum virum æque devotissimum in Saxoniæ partibus, scilicet in monasterio Corbeia, tanquam in exilium collocaret. Interim venerabilis abba Warinus majori honore apud Imperatorem habebatur.

At vero memor, quod sibi commissum erat, scilicet ut inter barbarorum gentes monasterium ædificaret, petiit ut de corporibus sanctorum, quorum plurimi habebantur in Francia, sibi aliquot transferre in proprium licuisset monasterium. Statimque Imperator ut fieret jussit. Qui cum multum eodem anno laborasset, ut S. Victorium de Ambianis civitate transferret, hoc implere nequivit, quia accolæ terræ illius hoc graviter ferebant. Tunc reversus est ad propria multorum tamen sanctorum reliquias secum adferens. Illo vero in tempore venerabilis abba Hilduwinus in eodem monasterio jussu habitabat Imperatoris, eratque omnibus carus atque dilectissimus. Quis enim se continere posset ab amore ejus, qui Dominum summo desiderio amabat, & in ejusdem cultu assiduus erat? Hic cum cognovisset desiderium præfati abbatis & fratrum, quia volebant ob augmentum Christiani cultus aliquem sanctorum in monasterium suum transferre, promisit, quod si se Dominus in honorem pristinum collocaret, absque retractatione aliquem eorum, qui sub ditione sua erant, eis daret. Statimque post aliquot dies honori pristino restitutus est. Post hoc imperator etiam venerabilem abbatem Warinum ampliavit honore, eique monasterium Rasbacis cognomento Hierusalem ad gubernandum tradidit. Tunc accessit ad venerabilem virum Hilduwinum & rogavit eum, ut memor esset promissionis suæ, & daret ei corpus beatissimi pueri & martyris Viti. Qualiter autem, vel quo tempore hoc corpus S. Viti in Saxoniam translatum sit, & in monasterio, quod Corbeia nova dicitur, collocatum, intimare curavimus. Anno incarnationis Domini nostri Jesu Christi octingentesimo, tricesimo sexto, indictione quarta decima, anno autem imperii sacratissimi Imperatoris Ludovici vicesimo tertio, Warinus abba monasterii Rasbacensis cognomento Hierusalem, sed & Corbeiensis novi, à cujus fundatione annus vertebatur decimus quartus, consulens salutem patriæ, salutem etiam gentis suæ, & exaltationem loci ipsius, ob causam fidei & religionis expetivit à viro religioso & venerabili abbate Hilduwino monasterii S. Dionysii, ut de sanctis martyribus venerabilibus, quorum corpora in loco præfato humata quiescebant, aliquem ei ad confirmandam fidem gentis suæ tribueret, atque licentiam portandi concederet.

Quam petitionem Hilduwinus abba cum voluntate & licentia piissimi imperatoris Luduwici, consensu etiam Episcopi Parasiacæ urbis, cæterorumque nobilium virorum, in supra-dicta diœcesi commorantium, libenter annuens dedit ei, ut supra dictum est, corpus S. Viti pueri & martyris Lucani, qui sub Valeriani & Diocletiani temporibus passus esse, & à quodam viro religioso regnante Pippino translatus ab Italia in Franciam, & in Diœcesi Parasiaca locatus narratur. Cujus merito in loco, ubi positum fuerat corpus ipsius, ut supra dictum est, multas Dominus virtutes operatus est. Fertur enim ab incolis loci illius, ubi beatissimus martyr in corpore quievit, quod à tempore, quo ipso in loco positum fuerat, nunquam ibi tempestates aut fulgura nocuissent. Hoc corpus S. Viti magna cum veneratione, & testificatione religionis; ab Hilduwino venerabili abbate, Warino religioso abbati, in Ecclesia S. Dionysii coram innumerabili multitudine populorum, tam monachorum, quam canonicorum, virorum ac mulierum, post peracta die Domini-

eo missarum solemnia, decimo-quarto Kalend. Aprilium, commendatum ac traditum est. Suscipiens autem corpus S. Viti religiosus Vir Warinus abba, habens secum turbam copiosam, tam suorum monachorum, quam aliorum virorum, cum summa veneratione & ornatu, atque omni decore ecclesia exiit, tam ipse & sui, quam Hilduwinus abba cum suis monachis, & omnis populus, qui ad diem festum convenerat, à monasterio S. Dionysii iter tendens monasterii Rasbacensi cognomento Hierusalem. Ubi perveniens cum suis omnibus, & multa turba populi comitante, honorifice custodivit ipso in loco corpus S. Viti martyris usque in diem duodecimum Kalend. Julii. Virtutes denique & sanitates, quas Dominus meritis & precibus martyris Viti, antequam ad memoratum monasterium pervenissent, operatus est, scire cupientibus intimare dignum duximus.

Igitur factum est, cum egrederentur ex monasterio S. Dionysii, die Dominico, cum ex diversis locis plurimi convenirent, & obviam sancto martyri properarent, mulier quædam, Ermegardis nomine, jam annis duodecim cœca in itinere cum multis obviam procedens visum recepit, & sine adminiculo alterius usque ad proximam mansionem, quæ fuit in villa vocabulo Nuntriacus, prosecuta est. In crastinum autem cum iter agerent, plurimis occurrentibus, mulier quædam Framildis nomine, cujus digiti manuum incurvi mediis palmis affixi videbantur, coram feretro curata est.

Inde pergentes ad monasterium Rasbacis, ibi perstiterunt usque in diem duodecimum Kalendar. Julii. Igitur egressi duodecimo die Kalendar. Julii die monasterio Rasbacis, Warinus abba cum suis omnibus recto tramite in partes Saxoniæ pergentes fecerunt mansionem in villa, cujus nomen est Cella Gislefridi, ubi in crastinum post missarum celebrationem mulier quædam Harawillis nomine cœca jam annis quinq; sanata est. Inde ad Cellam venerunt nomine Augia, ubi biduo demorati sunt. Ibi duæ mulieres, quarum una Baltrudis, cœca annis quinq; altera Gertrudis, cœca mensibus tribus fuerat, sanitatem receperunt. Puer etiam quidam nomine Warinus fere octennis, ex omni parte claudus ibidem mox ut accessit ad feretrum curatus est. Postera die iter agentibus mulier quædam occurrit ferens puerum quinquennem, jam à mensibus quinque claudum. Quæ cum linteum super feretrum expandisset, eodem linteo tactus puer convaluit. Inde moventes pervenerunt in villam, quæ dicitur Alnidus: deinde transito fluvio, cui vocabulum est Matrona, diverterunt in villam cui nomen Salices, post hoc in vicum Summahama. Postea in vigilia Pentecostes in villa, quæ dicitur ad S. Marulum, inde per Aquasgrani usq; ad regnum Saxonum. Post dies aliquot in villam, quæ dicitur Soset, sive Sosatum, ubi multam phalangem Saxonum obviam habuerunt, adeo ut incredibilis videretur exercitus utriusq; sexus. Ab ea villa moventes ad aliam venerunt nomine Brechal. In his mansionibus singulariter dierum viginti spacio, Domino per beatum Vitum operante, virtutes plurimas in utroq; sexu, præter eos, quos supra memoravimus, duo viri cœci, unus mutus, unus claudus, adolescens unus manum habens aridam, curati sunt. Sed & mulieres quinq; cæcæ, quinq; debiles, parvula contracta, alia gibbosa & incurva, alia brachium contractum, altera manum habens aridam, omnes sanatæ sunt. Tandem igitur, Christo propitio, finito cœpto itinere, monasterium, quod Corbeia nova dicitur, multitudine populi utriusq; sexus de nobilissimo Saxonum genere nobiscum comitante, pervenimus, pridie ante vigiliam S. Viti, quod est Idus Junias, ubi ipsum sanctissimum corpus in loco congruo, ut dignum est, collocatum & positum est. Ibi summa & ineffabilis Trinitas, ad confirmandam & corroborandam fidem gentis ipsius, multas virtutes & sanitates operari dignata est. Fit enim ipso in loco conventus magnus, magna cum devotione atq; alacritate, adeo ut per miliarium, & eo amplius, in circuitu monasterii tabernaculis nobilium virorum ac mulierum replerentur campi atq; agri, qui ex omni regno Saxonum propter religionem & reverentiam beatissimi martyris Viti, aliorumq; sanctorum martyrum reliquias, in ipso loco habentium, convenerant. Inter ipsam deniq; multitudinem tam devotissime & humiliter concurrentium, nullum ibi turpe verbum auditur, nullus jocus, aut scurrilitas invenitur, sed die noctuq; Deo laudes & grates referuntur, semperq; in ore ipsorum Kyrieleison habetur. Ab hac die & deinceps Dominus per beatum Vitum in eodem monasterio virtutes multas & sanitates operatus est.

Explicit.

Versus

Versus antiqui de translatione S. Viti in Saxoniam per Warinum abbatem Corbeiensem.

Felix Saxonia, gaude per pignora cara
Viti ditata, quæ dat tibi Francia grata.
Abbas Warinus regali semine primus
Francorum natus, Viti venerabile corpus
Transtulit è Francis Corbeiam, ceu patet istis.
Romano fretus pius imperio Luduwicus,
Hoc, Hilduwine, donat te patre favente,
Quando Dionysii rexisti limina claustri.
Quo tam præclaro gaudebas ante patrono.
Ex tunc translatum fuit à te, Francia sacrum.
Imperium, divi quo nunc gaudent Alamanni.
Chronica Martini dant hæc, veteres quoque libri.
Ex qua re sanctum veneremur carmine Vitum
Octingentenus dum vicenusque secundus
Annus erat Christi, claustro fundum dedit isti
Filius iste pius Magni Karoli Luduwicus.
Quos septenne puer fovens sancta prece semper
Et benefactores omnesque tibi famulantes
Conserves, Vite, duc nos ad pabula vitæ:

DE TRANSLATIONE S. JUSTINI IN NOVAM CORBEIAM.

Passus est beatus puer Justinus temporibus Diocletiani & Maximiani, sub judice impiissimo Rectiovaro. Unde juxta fidem Chronicorum sub atrocissima, & incomparabili illa decima post Neronem persecutione, passum cum colligimus: quæ & prioribus persecutionibus immanior, dum venerabilem multitudinem martyrum cœlis mitteret, inter quos etiam præcipuum S. Mauricii collegium, & innocentiæ speculum, Christi martyr Vitus cum suis coæqualibus nobiliter triumpharunt. Caput autem beati Justini in Autrico, quod nunc Antisiodorum dicitur, corpus vero in loco, quem ipse designaverat, sepulturæ traditum est. Post multa annorum curricula, jam fide florente, cum ipsi rerum domini crucem præferrent diademati, Karolus Imperator, cujus nec cum seculo deficiet fama, Saxoniam, bello Romanis subactam, Christi fide ac servitute nobilitavit. Cujus progenies cum regnum Romanum post eum annis centum & sedecim rexisset, Arnulfus jure hereditario successit. Karolo enim Ludewigus Pius, Ludewigo Pio, Ludewigus secundus, Ludewigo secundo, Ludewigus tertius, Ludewigo tertio Karolus infans, Karolo Arnulfus. Cujus anno tertio Bovoni Corbeiensi abbati, qui dicebatur Pius & fratrum amator, defuncto successit Godeschalcus, sextus ejus loci Abbas. Qui secundo ordinationis suæ anno, saluti patriæ consulens, corpus beati pueri & martyris Justini de Francia in Saxoniam translatum in Corbeiensi monasterio anno Domini octingentesimo nonagesimo primo; à loco condito sexagesimo octavo, sexto Kalend. Aprilis cum cæteris sanctorum corporibus ad nostram perpetuam pacem collocavit. De quo abbate, quam misericordi in hac vita correptione sit emundatus, quod in scriptis Thietmari Merseburgensis venerabilis Episcopi reperimus, pro utilitate legentium inseruimus. *Fuit olim in cœnobio novæ Corbeiæ sub temporibus Godescalci venerabilis abbatis quidam monachus, nomine Alfrius, admodum religiosus, qui acriter migraneam in capite patiebatur, quæ duplex est, aut ex gutta, aut ex vermibus. Cui pro remedio ostensum est à quibusdam, ut secari in capite debuisset, quod & factum est. Sed de die in diem dolor augebatur, in tantum ut jam desperaretur. Et cum eundem jam deficientem fratres custodirent, casu accidit, ut singuli egredientes hunc solum jacentem relinquerent. Tandem è cloaca vidit septem dæmones teterrimos procedere. Sex eorum singuli portabant in manibus sex libros, id est omnes triginta sex. Septimus vero immensæ magnitudinis volumen gestabat, & sedens lectione ejus gravi infirmum de suis actionibus,*

quas ab infantia, vel cogitando, vel loquendo, vel operando, usq; in eam horam unquam gesserat, in vanum terrebat. Preciosus etenim martyr Vitus veste fulgida indutus, vultu angelico conspicuus, è templo cellæ, in qua æger jacebat, contiguo procedens ingreditur, & immundæ turbæ manu fugam indixit, & juxta illum stans consolabatur eum, & quis esset protinus intimavit, & imposita manu capiti illius benedixit, & eum sanum surgere jussit: per quem & hæc mandata prædicto abbati misit: Vide sis commonitus ut tot admonitiones nostras sic incuriose non accipias, ne in posterum vacua lamentatione gemas. Pro vero enim assero tibi, si amplius inobediens fueris, à Deo contemneris, & te adhuc superstite alium in tua sede dominum videbis.

Dixerat hæc astans & mox disparuit infans.

Hæc autem ut preciosus martyr, puer inquam Vitus, per monachum ægrotantem denunciavit. abbas negligens postea persentit. Nam ei adhuc viventi superpositus est ipsius rogatu venerabilis abbas Bovo, Vir omni laude dignissimus. Hinc ergo bonorum crebros hortatus hominum servare consilium nimis est salubre, multo magis vero horum, qui merito sui inter filios Dei feliciter computati voluntatem ejus sciunt in eventu futurorum. Quicunque enim temerarius sapienti non innititur consilio, Ocyus videbit, quis sit in semet ipso. De talibus comprobandis plurima habemus exempla, quæ imitatores suos ad elaboratum perducunt bravium cum veniunt ultima.

Arnulfo Imperatore de medio sublato, Ludewigus, qui dictus est infans, regnavit. Post quem Conradus, cessavitque regnum de domo Karoli. Eligitur deinde designatione Conradi morientis Henricus Saxo, ejus & gentis & nominis primus. Quo defuncto filius ejus Oddo successit, qui miro sumto & devotione archiepiscopatum statuit supra ripam Albiæ in loco, qui dicitur Parthenopolis. Circa quem dum totus intentus esset, prædiis, ædificiis, auro, argento, gemmis, rerumque exquisitarum decore, quodque omnibus est venerabilius, Sanctorum reliquiis ipsum præ omnibus hujus regionis ecclesiis ditavit. Inter quæ caput beati pueri Justini, quod ipse abscissum matri direxit ab Autrico sibi apportatum conservabat, corpusque à loco, ubi requiescere videtur, transferre cogitabat. Gerbernus autem Corbeiensium abbas decimus, cum omni congregatione precibus apud Deum & homines, quosque poterat, caput corpori adjici precabatur. Sed quia multum valet deprecatio justi assidua, servorum Dei vicit instantia, & imperator divina clementia commonitus, caput suo adjungendum corpori Gerberno abbati venerabili dedit. Abbas autem & sui fratres monasterio Anno Domini nongentesimo, quadragesimo nono, tertio Kalend. Augusti, gaudentibus & populis, ac in laudem Dei conclamantibus, intulerunt. Tanti patroni precibus nos juvari si crediderimus, videbimus, præstante Domino nostro JEsu Christo, qui cum patre & spiritu sancto regnat per omnia.

* Locus Thietmari, sive Dithmari Episcopi Merseburgii extat lib. IV. Chronici non longè à fine, ubi tamen minus prolixa est narratio, & monachus, qui migranea, id est, hemicrania laboravit, non Alfrius, sed Alaricus nominatur.

F I N I S.

HEN-

HENRICI ROSLÆ,

Nienborgensis Saxonis,

HERLINGSBERGA:

SIVE

Poëmation de bello, inter HENRICUM Mirabilem, Ducem Brunsuicensem & Lunæburgensem, ac confœderatos Saxoniæ Principes gesto ob arcem HERLINGSBERGAM ANNO CIↃ CC. XXCVII.

Ante annos plus minus CCCLX. in media barbarie non ineleganter scriptum, primum luci datum,

à

JOAN. HENRICO MEIBOMIO

Cum

NOTIS.

HEN-

HENRICUS MEIBOMIUS
Junior
LECTORI S.

PRomisi antea, in hoc Tomo I. me editurum Scriptores illos omnes, quos primus publicasset Avus meus, *Henricus Meibomius*, ideoque *Henrici Roslæ* & *Theodori Lange* Poemata, ad Historiam Saxoniæ non parum conferentia, in calce adjeci, quia illa ex MSto primus eruit, quamvis publicationem eorum morte præventus promovere non potuit. Præstitit autem id filius ejus, Parens meus, JOHANNES HENRICUS MEIBOMIUS, in Academia Julia quondam Professor; dein Ducis Holsatiæ & Reip. Lubecensis Archiater, qui, Parentis sui exemplo, Historiæ Patriæ non incuriosus erat, quamvis, Medicinam in populosa urbe faciens, subcisivas tantum horas impendere illi posset. Edidit autem *Roslam* cum notis, illustrandæ non historiæ tantum, sed & barbaro stylo Scriptoris intelligendo valde alicubi necessarias. Ediderunt duos illos Scriptores *Sternii* Luneburgi, A. 1652. sed, quod metuerent, illos de Saxonicis tantum rebus agentes non adeo multos inventuros emptores, in pauca exemplaria diffuderunt, ut multi in Germania frustra aliquod desideraverint, quamvis, curiosissimum talium, *Carolum Fresneum*, non fugisse, ex pluribus locis, in Glossario illius eruditissimo & laboriosissimo, pateat. De ipsis Scriptoribus jam tum quædam notavit Parens meus in Præfat. ad Illustr. Schwartzkopfium: nec habeo multa quæ addam. An enim *Henricus Rosla* ex nobili familia eorum, qui *in Rosla* & *de Rosla* vocantur, ortus fuerit, dicere non possum: quamvis aliàs mihi noti sint *Fridericus miles in Rosla* apud Ecstormium in Chron. Walckenred. p. 95. & *Guntherus de Rosla miles* apud Pertuchium in Chronic. Portensi. p. 57. Legit utriusque Carmen *Theodoricus Engelhusius*, citatque sæpius in Chronica sua: quantum tamen ad *Roslam* attinet, quos ex eo p. 236. & 260. citat versus, illi in hoc de Herlingsberga Poëmate non comparent, ideoque probabile videtur, illum alia carmina, quæ aut perierint, aut in Bibliothecis adhuc lateant, scripsisse: nisi forte *Engelbusii* aliquod ἀμάρτημα μνημονικὸν intercurrerit, cum alibi, scilicet p. 124, & p. 152. etiam citet versus, ac si *Rosla* eos composuerit, qui tamen in illo non exstant, sed in *Tiderici Langii* Saxonia. De quo quidem etiam id dicendum est, *Engelbusium* ex eo non paucis in locis p. 173. 182. 192. 236. 242. 244. 245. 257. 258. 262. 270. versus quosdam citare, quorum aliqui ex hoc de Saxonia carmine deprompti sunt, alii in eo non leguntur; cum igitur alicubi, ut p. 126. 170. & 236. citet versus ex *Poësi Ducum Brunsuicensium*, videtur aliud etiam Poëma scripsisse, ex quo reliqui illi sint deprompti, qui in hoc de Saxonia non apparent. Vocat autem eum alicubi *Longum*, alibi *Langum* vel *Langium*, & p. 54. vocat *de* Eimbeke & deinde his initialibus litteris T. E. id est, *Theodorum Eimbeccensem* allegat, ut probabile sit, eum non tantum Canonicum Eimbeccensem, sed etiam ex illa urbe, quæ Ducatus Grubenhagensis Metropolis est, & Ecclesiam Cathedralem S. Alexandri habet, oriundum fuisse. Quod si nonnulli hujus *Henrici Roslæ* vel *Theodori Langii* alia adhuc nondum edita possident, ut publico invidere nolint, rogantur.

MAG.co NOBIL.mo ET CONSULT.mo VIRO,

DN. JOANNI Schwartzkopf/

JCto, & Seren.mi Principis AUGUSTI, Ducis Br. & Lun. Cancellario, & Consiliario intimo,

Domino, Fautori & Amico suo plurimum venerando & amando.

F*Acio tandem, Vir nobilissime, quod diu facere meditatus sum. Adfero* Poëmation *ad Mag. T. de pugna ad castrum Herlingsbergam inter Principes Saxoniæ aliquot depugnata. Habuit id parens meus* Henricus Meibomius *ab* Henrico Petrejo, *ICto clarissimo, & Consiliario olim Guelphico. Auctor & se nominat, & patriam indicat sub finem opusculi. Idem enim sibi nomen esse scribit, quod Duci Brunsuicensi,* Henrico Mirabili *seu* Moroso, *de quo potissimum agit: cognomine vocari* Roslam, *natum* Nienburgi, *quod opidum est cum arce Ducali, ad Visurgis fluminis ripam, Ducibus Brunsuicensibus & Luneburgensibus parens, belliq. his civilibus, nunc sopitis, non parum nobilitatum: & quod hoc nomine efferre sese præ aliis queat, quod natales in media barbarie dederit tam felici ingenio. Talis enim Auctor hic noster fuit, qui incusare seculum suum potuerit, & si in nostra tempora incidisset, unus procul dubio non è vulgo fuisset eruditorum. Nam & ingenium ipsi non defuit, & Poëtas veteres sedulo legit; & non infeliciter subinde imitatur: & Spiritu valet poëtico, quo nunc promptè assurgit: nunc tamen vicissim delabitur: Præterea & fictiones habet poëticas non inelegantes, estque sola seculi infelicitas, quæ ipsum altiora conantem depressit. Librarius verò indoctus fuit & supinè negligens: unde textus aliquando corruptus, & in eo vulnera curam non admittentia. Titulus opusculo quum deesset, Parens meus dedit, &* Herlingsbergam *vocavit à loco ubi pugna commissa: non incommodè, ut opinor. Nam & Lucanus,*

— Si parva licet componere magnis,

libros suos Pharsaliam *inscripsit à loco, ubi pugnatum: & Guntherus nostras Poëmata sua* Ligurinum, *à Liguribus, quicum Friderico Ænobarbo negotium fuit, nominavit. Vellem autem memoratus Parens meus ipse Poëmation hoc in publicum emisisset & illustrasset: quod diu est quod se facturum promisit. Verùm fato præreptus, præstare, quod policitus erat, non potuit. Quia tamen meum esse duco,*

Parentis fidem liberare, nec pati, ut diutius cive hoc suo careat Saxonia, Auctorem in manus sumpsi, & recensitum in publicum prodire jussi. Addidi mantissæ loco Tiderici Langen, Canonici Eimbeccensis, Saxoniam *carmine descriptam: Sed qui & ætate, & eruditione & metro nostro Auctore longè est inferior: ex quo tamen non secus, atque ille olim ex stercore Ennii, gemmulam depromas. Unde etiam hac ipsâ in tractatione ejus operâ & testimonio non unâ vice fuimus usi. Quòd verò, Nobil.me Domine, Poëmation hoc Mag. T. nomini sacrum esse volui, ejus rei caussas sanè habeo complures. Nam & necessitudo, quæ inter Mag. T. & Parentem meum jam olim intercessit, efflagitare id videbatur: & postulabat amicitia nostra, quæ hæreditario quasi jure in me devoluta, ab ipsâ juventute in hoc senium nostrum, quod uterque nunc degimus, cum tempore ita auxit, ut solvi nisi morte nequeat. Una tamen est causa potior & maxima, ob quam scriptor hic tibi debetur, summa M. T. in historia superiorum seculorum de antiquitatibus patriæ cognitio, & in iis eruendis curiosa sedulitas. Quanquam enim, Vir Nobil.me maximum & Politici & ICti nomen impleas, & tum Reip. tum Justitiæ clavum moderereris,*

Et tot sustineas ac tanta negotia solus:

Utrique tamen muneri obeundo nihil magìs necessarium esse rectè judicas, quàm historiæ & antiquitatum patriæ notitiam. Quippe qui optimè noris, quàm non vulgares ICti, ab historiæ cognitione minus instructi, in maximis Principum negotiis aliquando errarint, & viam palantes quæsierint veri. Non gravare igitur, Nobil.me Dn. si Auctor hic, in quo non pauca patriæ antiquitatis superant vestigia, tuis auspiciis in lucem se tollere audeat, si te auctorem laudet, si patronum & defensorem sibi sumat. Esto ille pignus & testis amoris & observantiæ meæ in Mag. T. quam bono publico diu servet sospitetq; maximus omnium Monarcha Deus. Dabam Lubecæ, Kal. Nov. Anno CIↃ IↃC LII.

Nobil. Mag. T.

addictissimus

JOAN. HENRICUS MEIBOMIUS.

HEN-

Otto pater patriæ, cui tellus obstupet omnis
Branndenburg: cujus est inclyta notaque fama:
Cujus erant proprio condigna volumine gesta:
Educit validæ fortissima pectora pugnæ.
Unicus Henrico tremor hinc patruus suus Otto,
Totus Christicola, totus pietatis amator,
Marchio Brandenburgensis magnanimus, ipse
Emicat hunc juxta juvenum grege fultus amœno:
Quem suus æquiparat virtutibus, indole, frater
Marchio, cui nomen Albertus. clarior armis
Anehalt princeps Otto tu conglomeraris.
Bernhardus de Berenborg multis latus ambit,
Nec sibi parva phalanx, aspernandusque satelles.
Albertum stipat equitum de Kötene cœtus.
Saxoniæ nemus est viginti millibus & sex
Porrectum, dicit quod Teutona lingua vocans Hart.
Esse potest majus, sed non præstantius ullum,
Silvis, sive feris: hoc autem dives habetur,
Quod municipiis & pagis pullulet. Hart est
Hinc ideo dictum, quia durius omne, quod illud
Educat, est aliis. Genus hoc hominum neq; ferrum,
Nec mortem metuit, conceperit ut modò bilem.
Hinc conferta ruit furialis & horrida turba,
Quam belli capita tredecim duxere Barones.
Blankenborg, Reinstein, Scrapelow, Mansfeldt, Hakeborne,
Arnstein, Valkenstein, Stoleberg, Werningerod, Honstein,
Querneford, Hademersleve, Barbuje vocati.
Mos est, principibus terræ bellantibus, istos
Certatim Dominos auro conducere multo:
Utpote queis faveat victoria semper amica.
His desiderium belli fuit omnibus unum.
Urbes munitæ veniunt armis opulentæ.
Æstuat inter eas magis, & Goslaria bellum
Ardet: Bruneswick iliis fuit auxiliatrix.
Quippe sui Domini deliro limite fulcos
Confundunt, ira discordes atque furore.
Quomodo gens rabiem florens devenit atrocem?
Quò ruitis, stirps regalis, reges genitura?
Cur non deterret vos intestina ruina?
Impendent, si nescitis, discrimina vobis.
Per loca pax fruges, pestem sublestia sparget.
Julius in magnum sic cum consurgeret orbem,
Pompejus reges Orientis movit: in ipsis
Civicus interiit exercitus, & lue tristi
Æmathiæ campos Romanus inebriat ensis.
Regis & augusti virtus quæ qualis Adolphi
Sit patet: ecce feris Saxonibus approperavit:
Auctus eis cum Cæsario sublimis honore.
Pestis certe * fetus * in pr * fr *
Robora tanta virum non confregere Leonem.
Intrepidique Ducem cordis, quin obvius iret,
Molibus & moles opponeret, & memoratu
Rem dignam, nunquam per secula cuncta tacendam.
Jactet magnanimo se Veronis Tiderico:
Clarior Henrico Duce Brunswick facta profectò.
Scilicet ærumna fit famæ pleraque caussa.

Hectora quis nosset, si non ab Achille perisset?
Si non errasset Ithacus, non cognitus esset.
Et te naufragium facit hoc, Dux inclyte, notum:
Nubila fortuna tibi fert præconia magna.
Sic Macelabæus, patriæ legumque favore
Succensus, cuncta ruit in discrimina præceps;
Oblitus dulcis vitæ, caræque salutis,
In mortem posuit animam, salvaret amatam
Ut gentem, regum superans irasque minasque.
Castro munito satis, adventante catervâ
Vallum cingente, Dux dixit, obsidione,
Hæc secum: num me totiens impune lacesset
Conjurata manus? num me ditione propellet
A patria? num cuncta sibi mea vendicet ipsa?
An non arma mihi, non miles & æra supersunt?
Deficit an animus? an in sumptus manus ægra?
Sæpe rubum modicum vidi subvertere currum.
Non totiens fieri placet heriscindia mecum.
Acer in adversum terram pontumque ciebo.
Accidior justè? potius premerent alienos.
A notis hunc quis potuit sperare dolorem?
Ille fide pravus, hanc qui non servat, amicus,
Compertum sit eis faxo, quantæ mihi vires.
Volvitur in cœlis Phœbe, Fortunaque terris:
Præ foribus nostris non semper calva sedebit.
Regnator cœli faveat mihi, conditor æqui;
Non erit his tutum satis irritasse quietum.
Talia flammato secum Dux ore volutans
Accersit Comites, Primates, atque Quirites.
Nec sibi sufficere ratus has, quibus imperat ipse,
Indecorem quoque se, nisi totis obvius iret
Viribus, & terris propriis depelleret hostem.
Pro caris natis, pro conjuge, proque colonis,
Pro libertate, bellis ultroneus optat
Vincere vel vinci. Coëunt excita juventus
Virtutis validæ; transmittis Rhene bicornis
Electos armis proceres, ad prælia doctos;
Quosque viros Wesera propior circumfluus ambit.
Vosque tulistis opem manus imperiosa Turingi,
A socero missi, partem Ducis acre tueri.
Missina mittis opem, mittis licet Arcia pubem;
Ambæ porro bonæ; tu fundere tela, vibrare
Tu gladium, studioque foves Ducis utraque partes.
Fundit, quidquid opis habet Ovacra, tu quoque Leina;
Nec se subtraxit nec Ferda, nec ardua Bremis,
Subsidium portans, & idonea pectora pugnæ.
Westvali properant, & fida juvamina portant.
Waldeccæ magnæ Comes alacer auxiliatur.
Dux Brunsuicensis opibus defenditur istis.
Nullos est strepitus Holsatia sola secuta,
Fortibus ipsa viris elegantissima quamvis.
Nominis ergo memor, & honoris magnus aviti,
Dux Henricus agit in agros, in bella paratos
Mœnia, quos rerum dominos expaverit orbis.
Henricus regnat qui primus Teutonicus Dux
Ottones tres qui regni sublimia scandunt;

HENRICI ROSLÆ,
Nienborgensis Saxonis,
HERLINGSBERGA.

Gentis Saxonicæ mens gestit bella referre,
Congressúmque Ducis: clemens Deus annue cœptis.
Copia scriptorum fecit te Græcia notam,
Qui decantarunt miris tua facta Camœnis.
Nequaquam regnis aliis majora patrasti,
Facundi sed te celebrem fecere Poëtæ:
Carminibus vivitur, & eisdem gloria crescit:
Carmina dant famæ nomenque decusque perenne.
Fortia qui faciunt laudandi carminibus sunt:
Nec tu laudis eris expers, qui fortia scribis.
Unde sedet menti, gens famosissima, de te
Scribere, Saxonica, nullis es in orbe secunda
Terris: ergo decet, ut cunctis publica fias,
Lectores supplex veniam poscendo benignos.
Est ignoscendum studiosis, immo favendum.
Est plenus campus, longoque situ sinuosus,
Primates terræ quo colloquium tenuere.
Una Ducem mens est sibi demolirier unum:
Hunc compromittunt se bellis obruituros.
Divide tres hostes, per pacem, prælia, treugas.
Ardua qui nimium prensat, recidivat ad imum.
Scire potest aditum quisquam, sed nemo regressum.
Juratur, bello ne quis se subtrahat astu:
Edictu, quod desertor sit publicus hostis.
Nullaque non spondent sociales oppida dextras,
Præsidium voto præbendo per omnia fidum.
Talia Legatos mittunt mandata ferentes:
Primates, Satrapas, simul in commune rogare,
Vendat ut his Herlingenberg cognomine castrum,
Æstimet & proventum, vectigalia, censum:
Cuncta redempturos nam spondent ære repenso.
Asseverantes, quod eis promiscua turba
Assiduis proclamarit miserisque querelis
Plangendo municipium dispendia ferre
Id doti terræ: turbari seque suosque.
Indignaturos alioquin nosceret ipsos,
Ni cito primorum dictis parere fatetur.
Postquam Legati finem fecere loquendi,
Percontatur eos Dux imperterritus, anne
Dicere plura velint? respondent omnia fatos.
Ille minus, quàm dura silex, sermone movetur:
Tum bene conjectans, quod ei nova factio surgat.
Mens est quippe viri prænostica sæpe futuri.
Paullo meditur, placideque subintulit ista.
Quam sors distribuit terram mihi, nostra manebit.
Quicquid stagnantem Rhenum concluditur inter,
Oceanumque mare, mihi servit, & ultima Thyle,
Hujus respectu castri, quod & æstimo tanti.
Hac summa licitor, à vestris illud emendum:

Hunc fore contractum facilem non æstimet ullus.
Ipsi quod dicunt, oneri nostrum sibi castrum:
Præsto culpa sibi, qui fœdus cassat amici.
Ignorante queunt fieri me plura: sed istam
Excusans equidem tegit ignorantia labem.
Invoco te testem, judex altissime, quòd vi
Enormi nullos oppressi, ni foret hostis.
Pacem, jura; fidem complector non minus ullis.
Sed vetus hoc verbum pensans existimo verum:
Tam bene nullus agit, quod cunctis complacitum sit.
Cogat an ad raptus me pauperies? sed abundo.
An mea sævitia? sed enim novi misereri.
Cæcet avaritia? sed summi penso timorem.
Quæ proponit homo, Dominus disponit in alto.
Posthæc ipse manu Legatos ducit in aulam:
Curat honoratos, epulis reficitque perunctis.
Legati redeunt, hoc responsum referentes.
Ast ubi verba Ducis acceperunt Basilei,
Mane veredariis ibi desidant sibi missis.
Pro se quisque locus ad opus belli studiosus:
Urbibus in cunctis fervet labor. hæc novat enses:
Fabricat hæc arma: clypeis studet illa parandis;
Arcubus & pharetris, telis: Sed curribus illa:
Hæc conis galeas: phaleris polit illa jugales.
Castra per & vicos frumenta cibique parantur,
Atque exercitibus stipendia larga pluuntur.
Præsertim satagunt agiles formare secures,
Usibus & miris laxantur ubique metalla,
Et Chalybum massæ, quas extudit ignis & ardor,
Vomere cassus ager non reddit vota colonis.
Non hic unigena fabricatur machina: nomen
Hæc librilla tenet, quasi saxea pondera librans:
Obtinet illa suis: sed hirundinis hæc: stat aselli
Illa vocata nota: quædam fit ab ariete dicta,
Ex re nomen habens, altis æquè alta minatur
Turribus interitum: quoniam supereminet ipsa.
Præsul Sifridus Hildensemensis adunat
Fortia castra satis & terribiles equitatus.
Magdeburgensis incedit postmodo pubes.
Hermannus de Blankenborg, vir idoneus, æquus;
Qui doleat sanè cùm sævus cogitur esse:
Jam successurus cathedrali dignus honore,
Vallatus vegetis processit in arma vasallis.
Otto Saxonicus Dux instaurasse catervas
Visus Alexander, vicisset quemlibet orbem;
Hoc Electore gaudet Respublica Rege.
Adstant conspicui Ducis Henrici duo fratres,
In fratremque vehunt animosos porro maniplos,
Martius Albertus juvenis, Wilhelmus ephebus.
Sunt desolanda sibi colluctantia regna,
Revera censum nutrit concordia parvum.
Amplior amplificis Luneburgensis juvat hoc Dux,
Nec genus expendit commune, gradumque secundum,
Alares quin exhibeat bello metuendos.
Marchio magnanimus, signatus arundine frontem,
Fortunatus honos, immensaque gloria terræ,

Quatuor æquivocum fibimet qui nomen habebant:
Et tu Lothari, tu victor & Otto Philippi:
Quique rebellavit Karulo Wedekindus olim Rex:
Et Ducis unius virtus, quem (fi modò famæ
Credimus) ipfa fuit feritas venerata leonum,
De poftliminio natale folum repedantem:
Hinc hodieque leo feclo monet acta vetufto,
Fufilis egregia qui Bruneswik ftat in urbe.
Qui multis errans, terris & fluctibus, annis,
Vidit multarum prorfus miracula rerum:
Brunonis recolit, qui fundator fuit urbis:
Ejus & Ottonis fratris, qui primus ad arcem
Eligitur regni, licet illud fpreverit ipfe:
Cujus erat natus Henricus Saxonicus Rex.
Magnifici Ducis unius reminifcitur inde
Acre rebellantis augufte tibi Friderice.
Succurrit patris Alberti memorabile factum
Principibus tribus arma moventis, eosque fugantis:
Quodque fit à parvis injuria fæpe repulfa.
Te Dux egregie, te princeps inclyte, famæ
Quippe tuæ nullus horum præjudicat actus.
Pande Dei facta mens, regis myftica cela.
Ecce videre datum fancto fuit Anachoritæ,
Excelfo regem folio refidere fupremum.
Millia fanctorum & circumftipare fedentem.
Hic pro fupplicibus interpellare videbat
Canitie patres, habitu juvenes reverendos:
Atque puellarum matronalemque pudorem
Formidare fuis: inter quas virgo coronam
Regalem capite demifit, feque profudit
Regnantis pedibus: quod non tulit ipfe, fed alto
Exfiliens folio (nam mater erat fua) blando
Suftinet affatu: pete nunc, dulciffima, dicens,
Si quid habes, natum tibi fas abdicere non eft.
Tunc fic orfa loqui: mitiffime, te meminiffe
Arbiter exoro, fidei rudimenta beatæ
Cultus honosque tuus quod creverit atque inolevit
Baronum populus, Ducis Henrici genitorum
Cura promotus: quot celfos Pontificatus,
Ecclefias quantas, quot, clauftraque quanta dicarim.
Hæc meminens, parcas ftirpi, geniniemque, quod illo
Stipite defcendit, calcari non patiaris.
Non minor Henrico devotio, quàm fuit illis,
Mundi cuncta mala miferatio diluit alma.
Defiit. inde Deus, memini placidiffima, dixit:
Non funt ulla bona, quin fint fibi præmia certa.
Sed modò jam notum cunctis fieri volo fcitum;
An bona correptus poftponens deferat, & fi
Virtutis pigeat: ut perftantem, tolerantem,
Gratia fertilior commendet & ampliet ipfum.
Plorandus magis eft faciens mala, quam patiens hæc.
Rectoris culpa plebs cæditur, & vice verfâ.
Dono nunc miferans, fed nunc res tollo fecundas.
Parce metu genitrix, tibi do, quòd fis fibi nutrix.
Juftorum femen quis vidit quærere panem?
Arguo plerunque quos diligo, quosque gravare

Hos

Erat eo tempore Adalbertus vir religioſus præfato in loco Præpoſitus, qui cum æſtuaret anguſtia, eo quod non haberet ad opus fratrum ſtipendia, cœpit de mutatione loci cogitare, ſed ubi, vel qualiter, invenire nequibat. Sed cum magna habitatoribus ingrueret neceſſitas, ad hoc ventum eſt, ut ſe in tres partes dividerent cum Prioribus ſingulis. Interim neceſſitas vertitur in voluntatem, omnes pariter de mutatione loci tradere cœperunt. Affuit interea etiam eis in tanta neceſſitate poſitis divina clementia: aſcendit enim in cor regis, ut revocaret venerabilem virum Adalhardum ſenem, & reſtitueret ei omnem priorem honorem, & multo eum amplius, quam unquam antea fuerat, ſublimaret. Qui cum jam dictos monachos in tanta cognoviſſet penuria eſſe cum omni feſtinatione miſit dans precium, juſſitque ut ſicubi invenirentur carra onuſta, & tam annonam, quam boves compararent, & cum feſtinatione laborantibus ſubvenirent: Poſthæc acceſſit ad Imperatorem, & rogavit, ut daret licentiam quærere inter illa loca, quæ ad ſe pertinebant, ſi forte poſſet alicubi locum invenire, ubi monaſterium rite fieri poſſet: quod à pio principe ſtatim conceſſum eſt. Tum venerabilis abba accepta licentia pervenit in partes Saxoniæ una cum Walone fratre ſuo. Quo cum perveniſſent, didicerunt à fratribus, quia erat locus ſitus ſuper fluvium Wiſera, in pago Auguenſe, qui pertinebat ad villam, cui vocabulum eſt Huxere, quod & antea quidam audiverant, & idipſum Imperatori indicaverant. Ierunt ergo, & quidam ex fratribus cum eis, & invenerunt locum, quia erat optimus & habitationi monachorum congruus. Tunc inierunt conſilium cum Epiſcopis & comitibus, & cum nobiliſſimia viris ejuſdem gentis, ut inſtanter eundem locum excolerent, & monaſterium ibidem collocarent.

Venerunt ergo anno octingenteſimo, viceſimo ſecundo Dominicæ incarnationis, ſub die octavo Idus Auguſti, regnante Ludowico ſereniſſimo Auguſto undecimo anno, ad locum memoratum: circumſpectoque ex omni parte, & undique circuientes, proſtrati in orationem decantaverunt Pſalmos ad hoc officium pertinentes. Et poſtquam compleverunt letaniam & orationem, jactaverunt lineam, & infixerunt paxillos, & cœperunt menſurare, prius quidem templum, inde habitationes fratrum: Quod cum peregiſſent, conſtituentes, qui quædam habitacuia initiarent; ad propria ſunt reverſi. Sed primum petierunt Epiſcopum, ut veniret & ſanctificaret locum, vexillumque ſanctæ crucis in loco altaris poneret, nomenque, ut Corbeia vocaretur, aptaret. Quod factum eſſe octavo Kalend. Septembris conſtat. Et eadem die cœperunt, qui aderant ædificia erigere: erant tamen pauci numero, uſque ad diem ſextam Kalen. Octobris ſeptimo Kalend. namque ejuſdem menſis ſurrexerunt à loco, quo uſquequaque habitaverant cum omni ſuppellectili ſua, ſenes & pueri, & alia die venerunt ad locum deſtinatum, & celebraverunt miſſarum ſolemnia cum omni gratiarum actione, laudantes Dominum & benedicentes Domino. Sequenti autem anno venit iterum venerabilis abba, & plures ex fratribus cum eo, & convocans omnem congregationem inſtruxit eos de omnibus, quæ ad cultum divinum & religionem ſanctam pertinebant, quomodo & qualiter qui ſcire voluerit, in libello, qui de vita ejus dictus eſt, plenius invenire poteſt. Cum autem appropinquare cerneret diem mortis ſuæ, miſit venerabilem virum Walonem ad palatium, ut talem libertatem & tuitionem ex parte Imperatoris loci illius habitatoribus impetraret, qualem cætera quoque ſublimia monaſteria, per Franciam habebant. Quod ille fideliter egit, & Dominus Imperator benigne conceſſit. Quæ poſtquam geſta ſunt, iterum cœpit cogitare, quemadmodum loco patris abbatem præferret, qui ſecundum voluntatem Domini regere poſſet monachorum gregem, qui cotidie augebatur atque creſcebat. Erat eodem tempore in Corbeienſi monaſterio quidam adoleſcens monachus, qui ex nobiliſſimo Francorum atque Saxonum genere fuerat ortus nomine Warinus. Hic à tanta perfectione cœpit, ut cum eſſet juvenis, atque magna poteſtate præditus, haberetque ſibi deſponſatam virginem pulcram atque nobiliſſimam, & jam jamque inter primos palatii conſiſteret, elegit potius ſervire Domino æterno, quam regi mortali, relictisque omnibus portum monaſterii petiit. Hunc venerabilis pater in nova Corbeia juvenem abbatem facere cogitabat, confidens ſcilicet de Domini miſericordia, ut qui à tanta perfectione cœpiſſet, perfectius conſummaret. Fratres autem agebant, ut venerabilem virum Walonem ſibi in patrem eligerent. Interim cum jam jamque

diem

diem egressionis suæ adesse sentiret, misit ut quem vellent eligerent, accepta licentia Imperatoris. Interim dum electio protelatur, religiosus abba diem finivit extremum. Quo nuncio omnes mœrore concussi: Walo qui tunc ibi electionis gratia morabatur, jussus pergit ad palatium, inde ad proprium monasterium: statimque ibi ab omnibus eligitur ad abbatem. At vero, hi qui in Saxonia habitabant monachi, de electione abbatis sui beatæ memoriæ meriti Adalhardi confisi eligunt sibi abbatem jam-dictum virum venerabilem Warinum: quique proficiebat cotidie & acceptus erat, tam Deo, quam hominibus. His vero gestis, post aliquod temporis spacium, accidit quædam disceptatio inter Luduwicum Imperatorem & principes, qui erant in regno, pro qua re in tantum indignatio principis excrevit, ut & Walo, quem olim ante omnes dilexerat, in exilium mitteretur, & Hilduwinum virum æque devotissimum in Saxoniæ partibus, scilicet in monasterio Corbeia, tanquam in exilium collocaret. Interim venerabilis abba Warinus majori honore apud Imperatorem habebatur.

At vero memor, quod sibi commissum erat, scilicet ut inter barbarorum gentes monasterium ædificaret, petiit ut de corporibus sanctorum, quorum plurimi habebantur in Francia, sibi aliquot transferre in proprium licuisset monasterium. Statimque Imperator ut fieret jussit. Qui cum multum eodem anno laborasset, ut S. Victorium de Ambianis civitate transferret, hoc implere nequivit, quia accolæ terræ illius hoc graviter ferebant. Tunc reversus est ad propria multorum tamen sanctorum reliquias secum adferens. Illo vero in tempore venerabilis abba Hilduwinus in eodem monasterio jussu habitabat Imperatoris, eratque omnibus carus atque dilectissimus. Quis enim se continere posset ab amore ejus, qui Dominum summo desiderio amabat, & in ejusdem cultu assiduus erat? Hic cum cognovisset desiderium præfati abbatis & fratrum, quia volebant ob augmentum Christiani cultus aliquem sanctorum in monasterium suum transferre, promisit, quod si se Dominus in honorem pristinum collocaret, absque retractatione aliquem eorum, qui sub ditione sua erant, eis daret. Statimque post aliquot dies honori pristino restitutus est. Post hoc imperator etiam venerabilem abbatem Warinum ampliavit honore, eique monasterium Rasbacis cognomento Hierusalem ad gubernandum tradidit. Tunc accessit ad venerabilem virum Hilduwinum & rogavit eum, ut memor esset promissionis suæ, & daret ei corpus beatissimi pueri & martyris Viti. Qualiter autem, vel quo tempore hoc corpus S. Viti in Saxoniam translatum sit, & in monasterio, quod Corbeia nova dicitur, collocatum, intimare curavimus. Anno incarnationis Domini nostri Jesu Christi octingentesimo, tricesimo sexto, indictione quarta decima, anno autem imperii sacratissimi Imperatoris Ludovici vicesimo tertio, Warinus abba monasterii Rasbacensis cognomento Hierusalem, sed & Corbeiensis novi, à cujus fundatione annus vertebatur decimus quartus, consulens salutem patriæ, salutem etiam gentis suæ, & exaltationem loci ipsius, ob causam fidei & religionis expetivit à viro religioso & venerabili abbate Hilduwino monasterii S. Dionysii, ut de sanctis martyribus venerabilibus, quorum corpora in loco præfato humata quiescebant, aliquem ei ad confirmandam fidem gentis suæ tribueret, atque licentiam portandi concederet.

Quam petitionem Hilduwinus abba cum voluntate & licentia piissimi imperatoris Luduwici, consensu etiam Episcopi Parasiacæ urbis, cæterorumque nobilium virorum, in supra-dicta diœcesi commorantium, libenter annuens dedit ei, ut supra dictum est, corpus S. Viti pueri & martyris Lucani, qui sub Valeriani & Diocletiani temporibus passus esse, & à quodam viro religioso regnante Pippino translatus ab Italia in Franciam, & in Diœcesi Parasiaca locatus narratur. Cujus merito in loco, ubi positum fuerat corpus ipsius, ut supra dictum est, multas Dominus virtutes operatus est. Fertur enim ab incolis loci illius, ubi beatissimus martyr in corpore quievit, quod à tempore, quo ipso in loco positum fuerat, nunquam ibi tempestates aut fulgura nocuissent. Hoc corpus S. Viti magna cum veneratione, & testificatione religionis, ab Hilduwino venerabili abbate, Warino religioso abbati, in Ecclesia S. Dionysii coram innumerabili multitudine populorum, tam monachorum, quam canonicorum, virorum ac mulierum, post peracta die Domini-

co missarum solemnia, decimo-quarto Kalend. Aprilium, commendatum ac traditum est. Suscipiens autem corpus S. Viti religiosus Vir Warinus abba, habens secum turbam copiosam, tam suorum monachorum, quam aliorum virorum, cum summa veneratione & ornatu, atque omni decore ecclesia exiit, tam ipse & sui, quam Hilduwinus abba cum suis monachis, & omnis populus, qui ad diem festum convenerat, à monasterio S. Dionysii iter tendens monasterii Rasbacensi cognomento Hierusalem. Ubi perveniens cum suis omnibus, & multa turba populi comitante, honorifice custodivit ipso in loco corpus S. Viti martyris usque in diem duodecimum Kalend. Julii. Virtutes denique & sanitates, quas Dominus meritis & precibus martyris Viti, antequam ad memoratum monasterium pervenissent, operatus est, scire cupientibus intimare dignum duximus.

Igitur factum est, cum egrederentur ex monasterio S. Dionysii, die Dominico, cum ex diversis locis plurimi convenirent, & obviam sancto martyri properarent, mulier quædam, Ermegardis nomine, jam annis duodecim cœca in itinere cum multis obviam procedens visum recepit, & sine adminiculo alterius usque ad proximam mansionem, quæ fuit in villa vocabulo Nuntriacus, prosecuta est. In crastinum autem cum iter agerent, plurimis occurrentibus, mulier quædam Framildis nomine, cujus digiti manuum incurvi mediis palmis affixi videbantur, coram feretro curata est.

Inde pergentes ad monasterium Rasbacis, ibi perstiterunt usque in diem duodecimum Kalendar. Julii. Igitur egressi duodecimo die Kalendar. Julii de monasterio Rasbacis, Warinus abba cum suis omnibus recto tramite in partes Saxoniæ pergentes fecerunt mansionem in villa, cujus nomen est Cella Gislefridi, ubi in crastinum post missarum celebrationem mulier quædam Harawillis nomine cœca jam annis quinq; sanata est. Inde ad Cellam venerunt nomine Augia, ubi biduo demorati sunt. Ibi duæ mulieres, quarum una Baltrudis, cœca annis quinq; altera Gertrudis, cœca mensibus tribus fuerat, sanitatem receperunt. Puer etiam quidam nomine Warinus fere octennis, ex omni parte claudus ibidem mox ut accessit ad feretrum curatus est. Postera die iter agentibus mulier quædam occurrit ferens puerum quinquennem, jam à mensibus quinque claudum. Quæ cum linteum super feretrum expandisset, eodem linteo tactus puer convaluit. Inde moventes pervenerunt in villam, quæ dicitur Alnidus: deinde transito fluvio, cui vocabulum est Matrona, diverterunt in villam cui nomen Salices, post hoc in vicum Summaharna. Postea in vigilia Pentecostes in villa, quæ dicitur ad S. Marulum, inde per Aquasgrani usq; ad regnum Saxonum. Post dies aliquot in villam, quæ dicitur Soset, sive Sosatum, vbi multam phalangem Saxonum obviam habuerunt, adeo ut incredibilis videretur exercitus utriusq; sexus. Ab ea villa moventes ad aliam venerunt nomine Brechal. In his mansionibus singulariter dierum viginti spacio, Domino per beatum Vitum operante, virtutes plurimas in utroq; sexu, præter eos, quos supra memoravimus, duo viri cœci, unus mutus, unus claudus, adolescens unus manum habens aridam, curati sunt. Sed & mulieres quinq; cæcæ, quinque debiles, parvula contracta, alia gibbosa & incurva, alia brachium contractum, altera manũ habens aridam, omnes sanatæ sunt. Tandem igitur, Christo propitio, finito cœpto itinere, monasterium, quod Corbeia nova dicitur, multitudine populi utriusq; sexus de nobilissimo Saxonum genere nobiscum comitante, pervenimus, pridie ante vigiliam S. Viti, quod est Idus Junias, ubi ipsum sanctissimum corpus in loco congruo, ut dignum est, collocatum & positum est. Ibi summa & ineffabilis Trinitas, ad confirmandam & corroborandam fidem gentis ipsius, multas virtutes & sanitates operari dignata est. Fit enim ipso in loco conventus magnus, magna cum devotione atq; alacritate, adeo ut per miliarium, & eo amplius, in circuitu monasterii tabernaculis nobilium virorum ac mulierum replerentur campi atq; agri, qui ex omni regno Saxonum propter religionem & reverentiam beatissimi martyris Viti, aliorumq; sanctorum martyrum reliquias, in ipso loco habentium, convenerant. Inter ipsam deniq; multitudinem tam devotissime & humiliter concurrentium, nullum ibi turpe verbum auditur, nullus jocus, aut scurrilitas invenitur, sed die noctuq; Deo laudes & grates referuntur, semperq; in ore ipsorum Kyrieleison habetur. Ab hac die & deinceps Dominus per beatum Vitum in eodem monasterio virtutes multas & sanitates operatus est.

Explicit.

Versus

Versus antiqui de translatione S. Viti in Saxoniam per Warinum abbatem Corbeiensem.

Felix Saxonia, gaude per pignora cara
Viti ditata, quæ dat tibi Francia grata.
Abbas Warinus regali semine primus
Francorum natus, Viti venerabile corpus
Transtulit è Francis Corbeiam, ceu patet istis.
Romano fretus pius imperio Luduwicus,
Hoc, Hilduwine, donat te patre favente,
Quando Dionysii rexisti limina claustri.
Quo tam præclaro gaudebas ante patrono.
Ex tunc translatum fuit à te Francia sacrum.
Imperium, divi quo nunc gaudent Alamanni.
Chronica Martini dant hæc, veteres quoque libri.
Ex qua re sanctum veneremur carmine Vitum
Octingentenus dum vicenusque secundus
Annus erat Christi, claustro fundum dedit isti
Filius iste pius Magni Karoli Luduwicus.
Quos septenne puer fovens sancta prece semper
Et benefactores omnesque tibi famulantes
Conserves, Vite, duc nos ad pabula vitæ.

DE TRANSLATIONE S. JUSTINI IN NOVAM CORBEIAM.

Passus est beatus puer Justinus temporibus Diocletiani & Maximiani, sub judice impiissimo Rectiovaro. Unde juxta fidem Chronicorum sub atrocissima, & incomparabili illa decima post Neronem persecutione, passum eum colligimus: quæ & prioribus persecutionibus immanior, dum venerabilem multitudinem martyrum cœlis mitteret, inter quos etiam præcipuum S. Mauricii collegium, & innocentiæ speculum, Christi martyr Vitus cum suis coæqualibus nobiliter triumpharunt. Caput autem beati Justini in Autrico, quod nunc Antissiodorum dicitur, corpus vero in loco, quem ipse designaverat, sepulturæ traditum est. Post multa annorum curricula, jam fide florente, cum ipsi rerum domini crucem præferrent diademati, Karolus Imperator, cujus nec cum seculo deficiet fama, Saxoniam, bello Romanis subactam, Christi fide ac servitute nobilitavit. Cujus progenies cum regnum Romanum post eum annis centum & sedecim rexisset, Arnulfus jure hereditario successit. Karolo enim Ludewigus Pius, Ludewigo Pio, Ludewigus secundus, Ludewigo secundo, Ludewigus tertius, Ludewigo tertio Karolus infans, Karolo Arnulfus. Cujus anno tertio Bovoni Corbeiensi abbati, qui dicebatur Pius & fratrum amator, defuncto successit Godeschalcus, sextus ejus loci Abbas. Qui secundo ordinationis suæ anno, saluti patriæ consulens, corpus beati pueri & martyris Justini de Francia in Saxoniam translatum in Corbeiensi monasterio anno Domini octingentesimo nonagesimo primo; à loco condito sexagesimo octavo, sexto Kalend. Aprilis cum cæteris sanctorum corporibus ad nostram perpetuam pacem collocavit. De quo abbate, quam misericordi in hac vita correptione sit emundatus, quod in scriptis Thietmari Merseburgensis venerabilis Episcopi reperimus, pro utilitate legentium inseruimus. *Fuit olim in cœnobio novæ Corbeiæ sub temporibus Godesfalci venerabilis abbatis quidam monachus, nomine Alfrius, admodum religiosus, qui acriter migraneam in capite patiebatur, quæ duplex est, aut ex gutta, aut ex vermibus Cui pro remedio ostensum est à quibusdam ut secari in capite debuisset, quod & factum est. Sed de die in diem dolor augebatur, in tantum ut jam desperaretur. Et cum eundem jam deficientem fratres custodirent, casu accidit, ut singuli egredientes hunc solum jacentem relinquerent. Tandem è cloaca vidit septem dæmones teterrimos procedere Sex eorum singuli portabant in manibus sex libros, id est omnes triginta sex Septimus vero immensæ magnitudinis volumen gestabat, & sedens lectione ejus gravi infirmum de suis actionibus,*

quas ab infantia, vel cogitando, vel loquendo, vel operando, usq; in eam horam unquam gesserat, in vanum terrebat. Preciosus etenim martyr Vitus veste fulgida indutus, vultu angelico conspicuus, è templo cellæ, in qua æger jacebat, contigno procedens ingreditur, & immundæ turbæ manu fugam indixit, & juxta illum stans consolabatur eum, & quis esset protinus intimavit, & imposita manu capiti illius benedixit, & eum sanum surgere jussit: per quem & hæc mandata prædicto abbati misit: Vide sis commonitus ut tot admonitiones nostras sic incuriose non accipias, ne in posterum vacua lamentatione gemas. Pro vero enim assero tibi, si amplius inobediens fueris, à Deo contemneris, & te adhuc superstite alium in tua sede dominum videbis.

Dixerat hæc astans & mox disparuit infans.

Hæc autem ut preciosus martyr, puer inquam Vitus, per monachum ægrotantem denunciavit, abbas negligens postea persentit. Nam ei adhuc viventi superpositus est ipsius rogatu venerabilis abbas Bovo, Vir omni laude dignissimus. Hinc ergo bonorum crebros hortatus hominum servare consilium nimis est salubre, multo magis vero horum, qui merito sui inter filios Dei feliciter computati voluntatem ejus sciunt in eventu futurorum. Quicunque enim temerarius sapienti non innititur consilio, Ocyus videbit, quis sit in semet ipso. De talibus comprobandis plurima habemus exempla, quæ imitatores suos ad elaboratum perducunt bravium cum veniunt ultima.

Arnulfo Imperatore de medio sublato, Ludewigus, qui dictus est infans, regnavit. Post quem Conradus, cessavitque regnum de domo Karoli. Eligitur deinde designatione Conradi morientis Henricus Saxo, ejus & gentis & nominis primus. Quo defuncto filius ejus Oddo successit, qui miro sumto & devotione archiepiscopatum statuit supra ripam Albiæ in loco, qui dicitur Parthenopolis. Circa quem dum totus intentus esset, prædiis, ædificiis, auro, argento, gemmis, rerumque exquisitarum decore, quodque omnibus est venerabilius, Sanctorum reliquiis ipsum præ omnibus hujus regionis ecclesiis ditavit. Inter quæ caput beati pueri Justini, quod ipse abscissum matri direxit ab Autrico sibi apportatum conservabat, corpusque à loco, ubi requiescere videtur, transferre cogitabat. Gerbernus autem Corbeiensium abbas decimus, cum omni congregatione precibus apud Deum & homines, quosque poterat, caput corpori adjici precabatur. Sed quia multum valet deprecatio justi assidua, servorum Dei vicit instantia, & imperator divina clementia commonitus, caput suo adjungendum corpori Gerberno abbati venerabili dedit. Abbas autem & sui fratres monasterio Anno Domini nongentesimo, quadragesimo nono, tertio Kalend. Augusti, gaudentibus & populis, ac in laudem Dei conclamantibus, intulerunt. Tanti patroni precibus nos juvari si crediderimus, videbimus, præstante Domino nostro JEsu Christo, qui cum patre & spiritu sancto regnat per omnia.

* Locus Thietmari, sive Dithmari Episcopi Merseburgii extat lib. IV. Chronici non longè à fine, ubi tamen minus prolixa est narratio, & monachus, qui migranea, id est, hemicrania laboravit, non Alfrius, sed Alaricus nominatur.

FINIS.

HENRICI ROSLÆ,

Nienborgensis Saxonis,

HERLINGSBERGA:

SIVE

Poëmation de bello, inter HENRICUM Mirabilem, Ducem Brunsuicensem & Lunæburgensem, ac confœderatos Saxoniæ Principes gesto ob arcem HERLINGSBERGAM ANNO CIƆ CC. XXCVII.

Ante annos plus minus CCCLX. in media barbarie non ineleganter scriptum, primum luci datum,

à

JOAN. HENRICO MEIBOMIO

Cum

NOTIS.

HEN-

HENRICUS MEIBOMIUS
Junior
LECTORI S.

PRomisi antea, in hoc Tomo I. me editurum Scriptores illos omnes, quos primus publicasset Avus meus, *Henricus Meibomius*, ideoque *Henrici Roslæ* & *Theodori Lange* Poemata, ad Historiam Saxoniæ non parum conferentia, in calce adjeci, quia illa ex MSto primus eruit, quamvis publicationem eorum morte præventus promovere non potuit. Præstitit autem id filius ejus; Parens meus, JOHANNES HENRICUS MEIBOMIUS, in Academia Julia quondam Professor; dein Ducis Holsatiæ & Reip. Lubecensis Archiater, qui, Parentis sui exemplo, Historiæ Patriæ non incuriosus erat, quamvis, Medicinam in populosa urbe faciens, subcisivas tantum horas impendere illi posset. Edidit autem *Roslam* cum notis, illustrandæ non historiæ tantum, sed & barbaro stylo Scriptoris intelligendo valde alicubi necessarias. Ediderunt duos illos Scriptores *Sternii* Luneburgi, A. 1652. sed, quod metuerent, illos de Saxonicis tantum rebus agentes non adeo multos inventuros emptores, in pauca exemplaria diffuderunt, ut multi in Germania frustra aliquod desideraverint, quamvis, curiosissimum talium, *Carolum Fresneum*, non fugisse, ex pluribus locis, in Glossario illius eruditissimo & laboriosissimo, pateat. De ipsis Scriptoribus jam tum quædam notavit Parens meus in Præfat. ad Illustr. Schwartzkopfium: nec habeo multa quæ addam. An enim *Henricus Rosla* ex nobili familia eorum, qui *in Rosla* & *de Rosla* vocantur, ortus fuerit, dicere non possum: quamvis aliàs mihi noti sint *Fridericus miles in Rosla* apud Ecstormium in Chron. Walckenred. p. 95. & *Guntherus de Rosla miles* apud Pertuchium in Chronic. Portensi. p. 57. Legit utriusque Carmen *Theodoricus Engelbusius*, citatque sæpius in Chronica sua: quantum tamen ad *Roslam* attinet, quos ex eo p. 236. & 260. citat versus, illi in hoc de Herlingsberga Poëmate non comparent, ideoque probabile videtur, illum alia carmina, quæ aut perierint, aut in Bibliothecis adhuc lateant, scripsisse: nisi forte *Engelbusii* aliquod ἁμάρτημα μνημονικὸν intercurrerit, cum alibi, scilicet p. 124, & p. 152. etiam citet versus, ac si *Rosla* eos composuerit, qui tamen in illo non exstant, sed in *Tiderici Langii* Saxonia. De quo quidem etiam id dicendum est, *Engelbusium* ex eo non paucis in locis p. 173. 182. 192. 236. 242. 244. 245. 257. 258. 262. 270. versus quosdam citare, quorum aliqui ex hoc de Saxonia carmine deprompti sunt, alii in eo non leguntur; cum igitur alicubi, ut p. 126. 170. & 236. citet versus ex *Poësi Ducum Brunsuicensium*, videtur aliud etiam Poëma scripsisse, ex quo reliqui illi sint deprompti, qui in hoc de Saxonia non apparent. Vocat autem eum alicubi *Longum*, alibi *Langum* vel *Langium*, & p. 54. vocat *de* Eimbeke & deinde his initialibus litteris T. E. id est, *Theodorum Eimbeccensem* allegat, ut probabile sit, eum non tantum Canonicum Eimbeccensem, sed etiam ex illa urbe, quæ Ducatus Grubenhagensis Metropolis est, & Ecclesiam Cathedralem S. Alexandri habet, oriundum fuisse. Quod si nonnulli hujus *Henrici Roslæ* vel *Theodori Langii* alia adhuc nondum edita possident, ut publico invidere nolint, rogantur.

MAG.co NOBIL.mo ET CONSULT.mo
VIRO,

DN. JOANNI Schwartzkopf/

JCto, & Seren.mi Principis AUGUSTI, Ducis Br. & Lun. Cancellario, & Consiliario intimo,

Domino, Fautori & Amico suo plurimum venerando & amando.

F*Acio tandem, Vir nobilissime, quod diu facere meditatus sum. Adfero* Poëmation *ad Mag. T. de pugna ad castrum Herlingsbergam inter Principes Saxoniæ aliquot depugnata. Habuit id parens meus* Henricus Meibomius *ab* Henrico Petrejo, *ICto clarissimo, & Consiliario olim Guelphico. Auctor & se nominat, & patriam indicat sub finem opusculi. Idem enim sibi nomen esse scribit, quod Duci Brunsuicensi,* Henrico Mirabili *seu* Moroso, *de quo potissimum agit; cognomine vocari* Roslam, *natum* Nienburgi, *quod oppidum est cum arce Ducali, ad Visurgis fluminis ripam, Ducibus Brunsuicensibus & Luneburgensibus parens, bellisq. his civilibus, nunc sopitis, non parum nobilitatum: & quod hoc nomine efferre sese præ aliis queat, quod natales in media barbarie dederit tam felici ingenio. Talis enim Auctor hic noster fuit, qui incusare seculum suum potuerit, & si in nostra tempora incidisset, unus procul dubio non è vulgo fuisset eruditorum. Nam & ingenium ipsi non defuit, & Poëtas veteres sedulo legit; & non infeliciter subinde imitatur: & Spiritu valet poëtico, quo nunc promptè assurgit: nunc tamen vicissim delabitur: Præterea & fictiones habet poëticas non inelegantes, estque sola seculi infelicitas, quæ ipsum altiora conantem depressit. Librarius verò indoctus fuit & supinè negligens: unde textus aliquando corruptus, & in eo vulnera curam non admittentia. Titulus opusculo quum deesset, Parens meus dedit, &* Herlingsbergam *vocavit à loco ubi pugna commissa: non incommodè, ut opinor. Nam & Lucanus,*

—— Si parva licet componere magnis,

libros suos Pharsaliam *inscripsit à loco, ubi pugnatum: & Guntherus nostras Poëmata sua* Ligurinum, *à Liguribus, quicum Friderico Ænobarbo negotium fuit, nominavit. Vellem autem memoratus Parens meus ipse Poëmation hoc in publicum emisisset & illustrasset: quod diu est quod se facturum promisit. Verùm fato præreptus, præstare, quod policitus erat, non potuit. Quia tamen meum esse duco,*

Otto pater patriæ, cui tellus obſtupet omnis
Branndenburg: cujus eſt inclyta notaque fama:
Cujus erant proprio condigna volumine geſta:
Educit validæ fortiſſima pectora pugnæ.
Unicus Henrico tremor hinc patruus ſuus Otto,
Totus Chriſticola, totus pietatis amator,
Marchio Brandenburgenſis magnanimus, ipſe
Emicat hunc juxta juvenum grege fultus amœno:
Quem ſuus æquiparat virtutibus, indole, frater
Marchio, cui nomen Albertus. clarior armis
Anehalt princeps Otto tu conglomeraris.
Bernhardus de Berenborg multis latus ambit,
Nec ſibi parva phalanx, aſpernandusque ſatelles.
Albertum ſtipat equitum de Kötene cœtus.
Saxoniæ nemus eſt viginti millibus & ſex
Porrectum, dicit quod Teutona lingua vocans Hart.
Eſſe poteſt majus, ſed non præſtantius ullum,
Silvis, ſive feris: hoc autem dives habetur,
Quod municipiis & pagis pullulet. Hart eſt
Hinc ideo dictum, quia durius omne, quod illud
Educat, eſt aliis. Genus hoc hominum neq; ferrum,
Nec mortem metuit, conceperit ut modò bilem.
Hinc conferta ruit furialis & horrida turba,
Quam belli capita tredecim duxere Barones.
Blankenborg, Reinſtein, Scrapelow, Mansfeldt, Hakeborne,
Arnſtein, Valkenſtein, Stoleberg, Werningerod, Honſtein,
Querneford, Hademersleve, Barbuje vocati.
Mos eſt, principibus terræ bellantibus, iſtos
Certatim Dominos auro conducere multo:
Utpote queis faveat victoria ſemper amica.
His deſiderium belli fuit omnibus unum.
Urbes munitæ veniunt armis opulentæ,
Æſtuat inter eas magis, & Goslaria bellum
Ardet: Bruneswick illis fuit auxiliatrix.
Quippe ſui Domini deliro limite ſulcos
Confundunt, ira diſcordes atque furore.
Quomodo gens rabiem florens devenit atrocem?
Quò ruitis, ſtirps regalis, reges genitura?
Cur non deterret vos inteſtina ruina?
Impendent, ſi neſcitis, diſcrimina vobis.
Per loca pax fruges, peſtem ſubleſtia ſparget.
Julius in magnum ſic cum conſurgeret orbem,
Pompejus reges Orientis movit: in ipſis
Civicus interiit exercitus, & lue triſti
Æmathiæ campos Romanus inebriat enſis.
Regis & auguſti virtus quæ qualis Adolphi
Sit patet: ecce feris Saxonibus approperavit:
Auctus eis cum Cæſario ſublimis honore.
Peſtis certe * fetus * in pr * fr *
Robora tanta virum non confregere Leonem.
Intrepidique Ducem cordis, quin obvius iret,
Molibus & moles opponeret, & memoratu
Rem dignam, nunquam per ſecula cuncta tacendam.
Jactet magnanimo ſe Veronis Tiderico:
Clarior Henrico Duce Brunſwick facta profectò.
Scilicet ærumna fit famæ pleraque cauſſa.

Hectora quis nosset, si non ab Achille perisset?
Si non errasset Ithacus, non cognitus esset.
Et te naufragium facit hoc, Dux inclyte, notum:
Nubila fortuna tibi fert præconia magna.
Sic Macelabæus, patriæ legumque favore
Succensus, cuncta ruit in discrimina præceps;
Oblitus dulcis vitæ, caræque salutis,
In mortem posuit animam, salvaret amatam
Ut gentem, regum superans irasque minasque.
Castro munito satis, adventante catervà
Vallum cingente, Dux dixit, obsidione,
Hæc secum: num me totiens impune lacesset
Conjurata manus? num me ditione propellet
A patria? num cuncta sibi mea vendicet ipsa?
An non arma mihi, non miles & æra supersunt?
Deficit an animus? an in sumptus manus ægra?
Sæpe rubum modicum vidi subvertere currum.
Non totiens fieri placet heriscindia mecum.
Acer in adversum terram pontumque ciebo.
Accidior juste? potius premerent alienos.
A notis hunc quis potuit sperare dolorem?
Ille fide pravus, hanc qui non servat, amicus.
Compertum sit eis saxo, quantæ mihi vires.
Volvitur in cœlis Phœbe, Fortunaque terris:
Præ foribus nostris non semper calva sedebit.
Regnator cœli faveat mihi, conditor æqui:
Non erit his tutum satis irritasse quietum.
Talia flammato secum Dux ore volutans
Accersit Comites, Primates, atque Quirites.
Nec sibi sufficere ratus has, quibus imperat ipse,
Indecorem quoque se, nisi totis obvius iret
Viribus, & terris propriis depelleret hostem.
Pro caris natis, pro conjuge, proque colonis,
Pro libertate, bellis ultroneus optat
Vincere vel vinci. Coëunt excita juventus
Virtutis validæ; transmittis Rhene bicornis
Electos armis proceres, ad prælia doctos:
Quosque viros Wesera propior circumfluus ambit.
Vosque tulistis opem manus imperiosa Turingi,
A socero missi, partem Ducis acre tueri.
Missina mittis opem, mittis licet Arcia pubem:
Ambæ porro bonæ; tu fundere tela, vibrare
Tu gladium, studioque foves Ducis utraque partes.
Fundit, quidquid opis habet Ovacra, tu quoque Leina:
Nec se subtraxit nec Ferda, nec ardua Bremis,
Subsidium portans, & idonea pectora pugnæ.
Westvali properant, & fida juvamina portant.
Waldeccæ magnæ Comes alacer auxiliatur.
Dux Brunsuicensis opibus defenditur istis.
Nullos est strepitus Holsatia sola secuta,
Fortibus ipsa viris elegantissima quamvis.
Nominis ergo memor, & honoris magnus aviti,
Dux Henricus agit in agros, in bella paratos
Mœnia, quos rerum dominos expaverit orbis.
Henricus regnat qui primus Teutonicus Dux:
Ottones tres qui regni sublimia scandunt:

Qua-

HENRICI ROSLÆ,
Nienborgensis Saxonis,
HERLINGSBERGA.

Gentis Saxonicæ mens gestit bella referre,
Congressumque Ducis: clemens Deus annue
Copia scriptorum fecit te Græcia notam, (cœptis.
Qui decantarunt miris tua facta Camœnis.
Nequaquam regnis aliis majora patrasti,
Facundi sed te celebrem fecere Poëtæ:
Carminibus vivitur, & eisdem gloria crescit:
Carmina dant famæ nomenque decusque perenne.
Fortia qui faciunt laudandi carminibus sunt:
Nec tu laudis eris expers, qui fortia scribis.
Unde sedet menti, gens famosissima, de te
Scribere, Saxonica, nullis es in orbe secunda
Terris: ergo decet, ut cunctis publica fias,
Lectores supplex veniam poscendo benignos.
Est ignoscendum studiosis, immo favendum.
Est plenus campus, longoque situ sinuosus,
Primates terræ quo colloquium tenuere.
Una Ducem mens est sibi demolirier unum:
Hunc compromittunt se bellis obruituros.
Divide tres hostes, per pacem, prælia, treugas.
Ardua qui nimium prensat, recidivat ad imum.
Scire potest aditum quisquam, sed nemo regressum.
Juratur, bello ne quis se subtrahat astu:
Edictu, quod desertor sit publicus hostis.
Nullaque non spondent sociales oppida dextras,
Præsidium voto præbendo per omnia fidum.
Talia Legatos mittunt mandata ferentes:
Primates, Satrapas, simul in commune rogare,
Vendat ut his Herlingenberg cognomine castrum,
Æstimet & proventum, vectigalia, censum:
Cuncta redempturos nam spondent ære repenso.
Asseverantes, quod eis promiscua turba
Assiduis proclamarit miserisque querelis
Plangendo municipium dispendia ferre
Id doti terræ: turbari seque suosque.
Indignaturos alioquin nosceret ipsos,
Ni cito primorum dictis parere fatetur.
Postquam Legati finem fecere loquendi,
Percontatur eos Dux imperterritus, anne
Dicere plura velint? respondent omnia fatos.
Ille minus, quàm dura silex, sermone movetur:
Tum bene conjectans, quod ei nova factio surgat.
Mens est quippe viri prænostica sæpe futuri.
Paullo metitur, placideque subintulit ista.
Quam sors distribuit terram mihi, nostra manebit,
Quicquid stagnantem Rhenum concluditur inter,
Oceanumque mare, mihi servit, & ultima Thyle,
Hujus respectu castri, quod & æstimo tanti.
Hac summa licitor, à vestris illud emendum:

Quatuor æquivocum ſibimet qui nomen habebant:
Et tu Lothari, tu victor & Otto Philippi;
Quique rebellavit Karulo Wedekindus olim Rex:
Et Ducis unius virtus, quem (ſi modò famæ
Credimus) ipſa fuit feritas venerata leonum,
De poſtliminio natale ſolum repedantem:
Hinc hodieque leo ſeclo monet acta vetuſto,
Fuſilis egregia qui Bruneswik ſtat in urbe.
Qui multis errans, terris & fluctibus, annis,
Vidit multarum prorſus miracula rerum:
Brunonis recolit, qui fundator fuit urbis:
Ejus & Ottonis fratris, qui primus ad arcem
Eligitur regni, licet illud ſpreverit ipſe:
Cujus erat natus Henricus Saxonicus Rex.
Magnifici Ducis unius reminiſcitur inde
Acre rebellantis auguſte tibi Friderice.
Succurrit patris Alberti memorabile factum
Principibus tribus arma moventis, eosque fugantis:
Quodque ſit à parvis injuria ſæpe repulſa.
Te Dux egregie, te princeps inclyte, famæ
Quippe tuæ nullus horum præjudicat actus.
    Pande Dei facta mens, regis myſtica cela.
Ecce videre datum ſancto fuit Anachoritæ,
Excelſo regem ſolio reſidere ſupremum.
Millia ſanctorum & circumſtipare ſedentem.
Hic pro ſupplicibus interpellare videbat
Canitie patres, habitu juvenes reverendos:
Atque puellarum matronalemque pudorem
Formidare ſuis: inter quas virgo coronam
Regalem capite demiſit, ſeque profudit
Regnantis pedibus: quod non tulit ipſe, ſed alto
Exſiliens ſolio (nam mater erat ſua) blando
Suſtinet affatu: pete nunc, dulciſſima, dicens,
Si quid habes, natum tibi fas abdicere non eſt.
    Tunc ſic orſa loqui: mitiſſime, te meminiſſe
Arbiter exoro, fidei rudimenta beatæ
Cultus honosque tuus quod creverit atque inolevit
Baronum populus, Ducis Henrici genitorum
Cura promotus: quot celſos Pontificatus,
Eccleſias quantas, quot, clauſtraque quanta dicarim.
Hæc meminens, parcas ſtirpi, geninienque, quod illo
Stipite deſcendit, calcari non patiaris.
Non minor Henrico devotio, quàm fuit illis,
Mundi cuncta mala miſeratio diluit alma.
    Deſiit. inde Deus, memini placidiſſima, dixit:
Non ſunt ulla bona, quin ſint ſibi præmia certa.
Sed modò jam notum cunctis fieri volo ſcitum;
An bona correptus poſtponens deſerat, & ſi
Virtutis pigeat: ut perſtantem, tolerantem,
Gratia fertilior commendet & ampliet ipſum.
Plorandus magis eſt faciens mala, quam patiens hæc.
Rectoris culpa plebs cæditur, & vice verſâ.
Dono nunc miſerans, ſed nunc res tollo ſecundas.
Parce metu genitrix, tibi do, quòd ſis ſibi tutrix.
Juſtorum ſemen quis vidit quærere panem?
Arguo plerunque quos diligo, quosque gravare

Hos

Hos relevare queo, reprimam fluctus hyemosos
Henrico. Visis his expergiscitur ille.
Constituens fortem belli tentare, sagaci
Plurima mente gerit versutus, & omnia tentat
Dux animare volens armatos: egerat astu,
Nuncius ut missum se diceret in manifesto,
Quòd fratres gemini sibi clanculo fida pararent
Certiùs auxilia: primi quòd in hostibus ipsi
Non molirentur contraria, sed fore cautos.
A Duce dirigitur rursus, qui diceret hosti,
Nunc pugnaturum; jam nunc properare paratum.
Pene per hebdomadas hæc fiunt continuas tres.
Exspectant primò, sed diffidentia pigros
Fecit, habentq; ratum, non hunc committere pugnam
Quare securi, non ausurum reputantes,
Indulgent omnes epulis propensiùs, atque
Parciùs excubiis instant: non parvaque turba
Ad sua se recipit: rarescit bellicus ordo.
Præscius instantis belli Dux atque tumultus,
Secedens in conclavi, clausoque recessu,
Ad consueta precum conversus munia, fundit
Vota precesque pias, & te suffragia poscit
Utile perfugium mater Christi miserorum:
Quæ sibi devotam mentem non abdicat unquam.
Sollicitat precibus cœnobitas ac eremitas
Atque monasteria: quo per Missas sibi placent
Astrigeri dominum cœli, quibus ipse profectò
Tutor erat magnus & inexpugnabile scutum.
Quantus amor sit heri, monstrat dilectio servi.
Eripiunt morti multos suffragia Missæ,
Cujus in omne malum tibi fert auditio vallum.
Deinde fide plenus prohibens vetat Ecclesiarum
Raptus: austerè jubet hostibus esse feroces,
Ac loca sancta suos mansuescendo venerari.
Summa timere Deum sapientia! reddere cultum
Augustine tuis, Francisceque, Paulleque servis!
O dignis quantum donat cultoribus auri!
Ut carnale metat volo, spiritualia qui dat.
Semper homo pavidus est felix, estque beatus:
Sed mentis duræ mortis mala ferto futuræ.
Henrico sed enim haud temerum vel inutile visum
Hortari cœtum: collectas famine tali
Compellat turmas: acer eliquat ore diserto.
Est inconvulsus nobis audacia murus:
Nullus eum munit, istam quicunque relinquit.
Quid faciat, quid agat, quem diffidentia turpat?
Cæsus non cædens nimis est, quis nesciat? acris
Hostibus accedet vestrâ formidine virtus.
Audaces hosti per-valde sunt metuendi.
Si vos audetis, Deus & fortuna juvabit.
Venit summa dies, moriamur, nos tueamur,
Vulnera, jacturam, donis opibusque rependam.
Hanc, quam non reddam, dextris defendite vitam.
Qui cadit, hujus ero natis obnoxius ultro;
Sed tergum danti: non convenit omnia fari.
Este viri fortes, ne sitis honoris inermes:

Tu verò abſcede, quisquis vis todinus eſſe.
Armato pavido potior eſt treſſis agaſo.
Cur infirmamur ſpe, cùm noſtrum tueamur?
Vincit, pugillo claudens Deus omnia, paucis.
Spes erit hæc mecum: Deus eſt, qui judicat æquum.
Nil facit excubitor, niſi ſit cuſtodia factor.
Hac ſic ille tenus, cui reſpondere phalanges:
Ultima, Dux magne, tecum mens certa ſubire
Eſt nobis: verba tua ſunt plena rationis.
Nunc, ope de noſtrâ nihil ambiguus, pete pugnam.
Laudat Dux animos, verbum probat, atque favore
Tirones ſolenne creat mox ipſe novellos,
Quos & muneribus animis audacibus implet.
Eſt dare jucundum largo: non poſſe, gemendum.
Spes hinc orta viris, timidis audacia crevit.
Urbs eſt Eimbeke, quam fortes tenuere catervæ,
Quæ Ducis imperio communiter arma capeſſunt.
Metantur caſtra lituo præcone ſonante:
Ordine centuriæ procedunt collegiato.
Sole repercuſſi clypei nova lumina fundunt.
De muris pavidæ fulgentes ære maniplos
Deſpiciunt matres, & proſpera corde precantur.
Si non ſint homines, quid pulcri mundus haberet.
Erumpunt portis acies aurore decoræ.
Ut verò vidêre Ducis vexilla, leonis
Effigie picta, mox hoſtica caſtra coire,
Cornipedes phaleris ornare, ſibique timere.
Diſponunt acies, condenſant agmina cornu.
Hildenſemenſis effatur concionator
In cuneis: nunc ille dies, qui nos opulentos
Efficiet: timor ô ſolummodo degener abſit!
Gloria conſtantis aſſiſtrix; mulcta fugati.
O crimen miſerum! civem fore quemque fugacem.
Stulte tuos fugiens, eris ecce tuis fugiendus.
Eſt infruniti, vi non obſiſtere lethi.
Virtus cuncta domat, & ſtrenuus omnia prenſat.
In virtute mori, non mors, ſed vita ſit ulli.
Eſt bene credibile nos hoſtes vincere poſſe.
Concipiunt omnes animos ad verba loquentis.
Protinus ardenter cupiunt pro munere pugnam.
Diſtabant leuca media, cum jam Ducis agmen
Præcipiti curſu greſſum rapit ordine multo.
Incedunt acies ex ordine, terribiles ſunt.
Protinus hoc viſo munitur caſſide Saxo,
Multa ſuper populo queſtus, triſtique ruina:
Rege JESU, quoque matre pia, Sanctisque vocatis.
Hinc creſcit pugna, fragor alta reverberat aſtra,
Miſſilium nube tenebreſcit lucidus æther.
Vix tellus ſtrepitum, vix ſuffert terra tumultum.
Haſtæ diſſiliunt fractæ trans arva trabales.
Hinc parmæ parmis, hinc enſe retunditur enſis,
Pes pede, virque viro, lateri latus, arma ſub armis.
Denſatur pulvis feſſos ſudor rigat artus.
Turba ruunt, roſeusque cruor lavit arma viroſque:
Arva cruore fluunt, & putri ſqualida tabo
Exhalant animas millenis mortibus. Ecce!

Hic manibus mutilus, hic cruribus, ille cerebro
Confracto cadit, hic jacto per tempora ferro,
Hunc exenterat ensis, huic secat ilia mucro:
Spicula confodiunt hos, illos clava trinodis
Affligit, quos cornipedum gravis ungula calcat.
Sanguinis hic aliquis miserandam fundit orexin.
Corde Comes Lippas in pugnæ limine lippus,
Vertit terga fugæ turpi, Brunswicque relinquit.
Hujus quis cladem, vel funera fando diei
Explicet, aut possit verbis æquare laborem?
Numina sanctorum devotis mentibus adsunt,
Eripiuntque suos, & eis funesta repressant.
Hildensemensis pater, & Dux fortis in armis
Grassatur, manibusque ferox & pectore sævit.
Brandenburgensis. Anehalt & Saxonicus Dux,
Frater uterque Ducis: hinc Nobilium chorus omnis,
Et prælibata jamdudum concio tota
Pro probitate loco non copia constitit ullo.
Qualis apud Trojam Patroclus & inclytus Hector,
De quorum laude nec secla vetusta quiescunt.
Credas Ajaces redivivos & Menelaos.
Vulnera multiplicant, dum vincere quilibet optat.
Dux Brunswicensis optato tempore fretus
Horridus erigitur, ac irâ vindice motus,
Dum recolit fastus illati, dumque doloris
Perpessi, totus gravis & ferua imminet hosti.
Et breviter, corde gaudens, ulciscimur, inquit,
Gens & terra mea mecum. Sic ilicet orsus
Exanimatque viros, nunc hos, nunc proterit illos.
Militis atque Ducis gerit officium, ferit hostem
Martius ipse manu, sociis sudantibus affert
Impiger auxilium, fractasque redintegrat alas.
Hinc exaudiri gemitus plangorque cadentum.
Interea Ducis ejusdem sanctissima conjunx
Limina Sanctorum, matronis cincta pudicis,
Visitat, & Dominum flectit sanctosque marito.
Dumque modum hic præter furiis laxaret habenas,
Cornipedem quidam ferit in caput ecce securi,
Hostibus exponens dominum, terræque profundens:
Rursus equo dominum cari bellisque remittunt.
Crudescit pugna, Dux acrius hostibus instat;
Cum quo tota cohors ultrices concipit iras:
Pulchrum pro domino reputant cecidisse manipli.
Principio attoniti cesserunt turbine primi:
Languenti capite corpus caret omne vigore.
Tantum perfecit virtus unius in omnes.
Optima Theotocos dedit inviolabile corpus
Vulnere præsenti pugnâ: quasi diceret, ecce!
Flagrantis fidei Dux quam probo, percipe pignus
Ac arrhabonem, nostrum qui prodat amorem.
Quassari potuit, mergi tua cymba nequivit.
Dignum laude virum, dum Solis agit rota gyrum,
Posteritas oculis hæc hauriet, hauriet aure.
Est visus acies gestorum certior index.
Vivet fama Ducis, dum vivent carmina vatum:
Ad famam cujus sermo non sufficit ullus;

Pro-

Proponunt dare gaudentes epinicia, verùm
Gaudia mœrore victorum mixta fuêre,
Planctu lætitiæ; cùm funera cara suorum
Inter cæsorum vidêre jacentia turmas.
In luctum cithara est conversa, redactus amarum
Cantus in gemitum: nam primates duo capti,
Et Dux Wilhelmus & Parthenopolitanus,
Arcta pati vincla manibus coguntur onusti.
Sed licet anxietas premat ac enargia cunctos,
Vota tamen solvunt regnatori: memorantes,
Quod minimè Christus tollit, tollit crebrò fiscus.
Devoti grates referunt, arisque reponunt.
Præstans obsequium, meritò capit emolumentum.
Non est mercedis devotio cassa fidelis:
Præsentis vitæ bona fert pius atque fidelis.
Nescit deserere confidentes Deus in se.
Respexit vultu tranquillo conditor orbis,
Quem pius ut genitor modò commonefecit alumnum:
Restituens decuplum, quod subtraxit sibi simplum:
Qui poterit facere, quos vult, opulos vel egenos.
Tempestè veniet, cuicunque Deus benedicet.
Ut videre Duci post nubila Solis oriri
Splendidius lumen: tunc ecce tepescere cœpit
Hostilis ille furor. stant illis fœdera pacis:
Litigiis resilire placet, pactum stabilire
Indice voce, manu: jam cessodium profitentur.
Floret præcipuus cum præcipuis honor ejus,
Atque inter primos augusti germinis heros
Incedit primus regali matre creatus,
Regalem decorans meritis regalibus ortum.
Quando decusatur sibi conveniunt genus & mos.
Qui modò te cecini, Dux illustrissime, gentis
Nomen habens auctor, quod tu augustissime ductor,
Nienborg natus, cognomine Rosla vocatus.
Libri lectorem Dominus det habere decorem
Cœlestis regni, regat huncque Dei manus almi.

FINIS.

JOANN. HENRICI MEIBOMII *IN* HENRICI ROSLAE HERLINGSBERGAM NOTÆ.

QVæ in sacris literis de Ismaële, Abrahami filio, antequam lucem videret, angelus pronunciavit, quòd futurus esset homo ferus, omnibus infestus, & ab omnibus infestatus; id non incommodè quis accommodaverit ad HENRICUM, Alberti Magni F. Ducem Brunsvicensem, & familiæ Grubenhagensis, nunc emortuæ, conditorem, inquietum & turbulentum principem: qui quòd austerè omnia ageret, nec facilè suâ sorte contentus viveret, *Morosus*, sive ut vulgus Scriptorum loquitur, *Mirabilis*, popularibus suis der Wunderliche / fuit nuncupatus. Hic in divisione patrimonii cum fratribus, Alberto & Wilhelmo, auctoritate parentis adhuc viventis factâ, eum accepit tractum, cui hodie Eimbeca, Osterroda, Herzberga, Lutterberga, Gebelhusium, Duderstadium & Grubenhaga includuntur. Fuere ei cum fratribus, quòd in hæredii divisione se defraudatum quereretur, damnumque id resarciri cuperet, perpetuæ simultates, quæ demum, Wilhelmo sine liberis defuncto, in apertum bellum eruperunt, eo eventu, ut Henricus urbe Brunswigâ, quam sui juris fecerat, ab Alberto fuerit profligatus. Cum Comitibus Henrico Wernigerodano, & Henrico Reinsteinio, bella idem gessit fortunâ dissimili, quum ex arce Asseburgo & Herlingsberga ipse illos subinde infestaret, rursumque suam ditionem miserrimè populari videret. Propter continuas verò ex dicta arce, sive castro Herlingsberga in vicinos factas eruptiones & deprædationes, potitus tandem fuit eo etiam bello, quod Auctor noster describit, de quo paullo plenius aliquid dicere operæ pretium putamus. Situm fuit castrum *Herlingsberg* in edito monte contra arces Widelagam & Fineburgum, etiamnum hodie notas, prope Oucram fluvium. Conditor fertur OTTO IV. *Rom. Imp.* qui, quum adversario suo, & in Imperio competitori *Philippo* Goslarienses se adjunxissent, munitionem hanc contra eos exstruxit. Testis est Arnoldus Lubecensis lib. VI. cap. V. & Crancius Metrop. lib. VII. cap. XVI. quibus suffragatur Tidericus Langius in Poëmatio suo de Saxonia his versibus:

De Brunswick natus, fuerat Rex Otto vocatus,
Servivit Christo, dum mundo vixit in isto,
Iste coronatus in Brunswick est tumulatus,
Castrum fundabat Herlingsberg quod nominabat.

Spangenbergius innuit hoc factum Anno cIↄ ccI. Qui verò in præsidio ibi collocati erant milites, mirum in modum Goslariam infestabant, ut ex civibus opulentiores quique, immanium injuriarum pertæsi, urbe excederent. Quum enim urbi ad Solis ortum immineret Herlingsberga, ad occasum verò esset Lichtenberga, & in utraque præsidium tam validum, quàm ad maleficia & injurias inferendas pronum, Goslarienses libidini petulantis militis exponebantur, quumque nec tutò portis egredi ipsis liceret, & vicini aditu ad urbem prohiberentur, deficiente insuper annonâ, omnium rerum penuriâ graviter laborabant. Quod quum ad Philippum fama detulisset, oppressorum misertus, exercitum conscripsit, & contra Ottonem profectus est: jamque in procinctu erat, ut Herlingsbergam obsideret, verùm ab Ottone ita exceptus est, ut fortunam periclitari non fuerit ausus.

* Meren-

* Merentur in hanc rem legi verba Godefridi Monachi in Annalibus T. 1. Rer. Germ. à Frehero editis, ad An. 1204. *Philippus Rex cum exercitu Saxoniam intravit, ut castrum quoddam, nomine Harlingenberg, à Rege Ottone constructum dejiceret, & cives Goslariæ de oppressione ejus & fratrum suorum liberaret. Sed ubi eundem in forti manu sibi occurrere cognovit, consilio cum suis habito recessit, satius ratus ad tempus cedere, quàm cum hoste male pugnare.*

Ab Ottonis obitu quem Herlingsberga dominum habuerit, adfirmare liquidò non possum. Auctor Chronici Rithmici MS. adfirmat eam ab Alberto Magno, Henrici Mirabilis patre, ditioni Brunswicensi adjectam:

Dizzhe Furste an Tugenden zart
Irwarpf ouch eyn türe Werch
Zo syner Herschaph den Harlungenberch.

Invenio alibi id factum Anno M CC LV. quemadmodum etiam Anno M CC LXXV. *Ludolfus de Elvingerode* arcem hanc tanquam Advocatus tenuit, nomine Ducis Alberti, ut habent Antiquitates monasterii Heiningensis. Neque hoc subticere possum floruisse sub hæc tempora familiam, quæ si non semper forte arcem Herlingsbergam possedit, ab ea tamen nomen sibi usurpavit. *Balduinus* enim & *Jordanus de Herlingsberg* milites nominantur ad annum M CC LXXVI. Jordanus etiam ab ipso Moroso, sive Mirabili in literis ad annum M CC LXXXII. Anno verò M CC LXXXIIX. simul vixere *Jordanus, Balduinus, Henricus & Widekindus de Herlingsberg*: quorum postremus in vivis adhuc fuit Anno M CCC *Henricus* miles & *Bruno*, famulus *de Herlingsberg* inculcantur ad annum M CCC XIIX. & M CCC XXIV. *Henricus* autem ultimus fuit hujus familiæ, & bona quædam in feudum tenuit à Dominis de Monte, prope Mindam habitantibus: quæ ab illius obitu ad Simonem de Monte fuerunt devoluta. Ea Simon porro in feudum concessit Conrado ab Asseburg. Defuncto verò Simone, frater ejus Gerardus, ultimus familiæ Dominorum de Monte, Episcopus Hildesiensis, Asseburgios bonis istis in posterum ab Episcopis Hildesiensibus investiri voluit. Factum hoc Anno M CCC XCIIX. ut invenio notatum in Excerptis Hildesiensibus, parentis mei Henrici Meibomii. Cæterùm defuncto Alberto Magno, quum filii hæreditatem paternam divisissent, Henrico Mirabili primogenito, ut ante etiam monui, cessit ea pars, quam ditionem Grubenhagensem nominamus, cum districtu Eichsfeldensi. Quâ suâ portione ille minimè contentus, ad fratrum regiones occupandas animum adjecit, intercepta etiam per vim *Herlingsberga*. Hæc res quum vicinos quoque offenderet, cumprimis tamen *Sigfridum Hildesiensem Episcopum*, Principem bellicosum, valde commovit: cujus querelis, de excursibus & rapinis ex Herlingsberga factis, excitati Ordines Saxonici, Henrico bellum intulere, quod à Poëta nostro describitur. Pugnam Hieronymus Henningesius in Geneal. collocat in annum M CC LXXXIV. Idem facit Joan. Pomarius in Histor. Episc. Magdæb. sub Erico XXVI. Defensa autem mansit hoc temporis quidem Herlingsberga, bellique caussâ præcisâ pax ditioni fuit reddita, ut Auctor noster testatur. Verùm ex non longo intervallo recruduit bellum, summis utrinque viribus redintegratum, eo tandem eventu, ut Henricus Dux succumberet, arx ipsa Herlingsberga solo æquaretur, & ditioni cederet Sigfridi Episcopi Hildesiensis, qui non longè ab eodem loco arcem exstruxit Levenborg / sive Lewenborg / altero miliari à Wolferbyto etiam hodie visendam: quam postea iterum obsedit Henricus, sed frustraneo eventu. Factum hoc non Anno M CC XC. quem inculcat Spangenbergius, sed Anno sequenti, ut habent Fasti Hildesienses, & colligitur ex Onuphrii Meinrosen Chronico Hildesiensi MS. pluribus vero deducit Chronicon Magdeburgense MS. in vita Erici Archiepiscopi, cujus verba adscribo: *Hujus etiam tempore captum & fractum fuit castrum Herlingsberg, ubi idem Archiepiscopus & cives cum eo fuerunt in obsidione castri, cum multis aliis Principibus & Baronibus: ubi etiam est ortum magnum bellum, in quo Dux de Brunswick cum suis succubuit. Eodem etiam anno mortuus est Rex Alemanniæ & Romanorum Rudolphus, regni sui Anno XIIX. & sepultus in Spira. De his sunt versus:*

Post M. post duo CC. post nonaginta monosque,
Harlinberg capitur, moritur Rex, Dux superatur.

Hactenus Chronicon Magdeburgense.

 * Hos

* Hos eosdem versus Numerales recitat quoque *Engelbusius* p. 260. & hæc præmittit : *Herlingesberg castrum fortissimum prope Goslar capitur à civitatibus Saxonicis.*

Quamquam autem communiter castrum jam dictum *Herlingsberg*, sive *Herlingberg* nuncupatur : tamen à Crancio *Herlinberg*, in versibus modo citatis *Harlinberg* vocatur. Arnoldus Lubecensis & Chronicon Rithmicum MS. *Harlungenberg* scribunt, cujus nominis montem habet Marchia ad Brandenburgum oppidum, à colonis Alsaticis *Harlungis*, quos Carolus M. ex Alsatia, sive Brisgoja eò traduxerat, id nominis sortitum, de quibus præter Abbatem Urspergensem consulatur Beatus Rhenanus. Wiperti Comitis Groicensis majores *Harlungos* nominatos scribit Auctor Chronici Pegaviensis. Sed hæc obiter : ad ipsius Poematis enarrationem pergemus.

Versu 2. Congressumq; Ducis) Per *Ducem* hic intelligit Auctor Henricum Mirabilem, quem toto fere poëmatis decursu Ducis nomine κατ' ἐξοχὴν nominat.

Ibid. Clemens Deus annue cœptis) Μίμησις est Virgil. ex lib. IX. Æn.

Juppiter omnipotens audacibus annue ceptis.

Præ cæteris autem Poëtis Virgilium imitatur Auctor noster, & interdum non infeliciter, quod subinde notabimus.

3. *Copia Scriptorum*) Docet Auctor his sex septem versibus, nihil esse potentius carminibus ad nominis memoriam gloriamque sempiternam. Versus, utut seculi culpâ sint inconditiores, sententia tamen elegans est, & vera, quam diviniore spiritu prosequitur Horatius lib. IV. Carm. Ode IIX.

5. *Nequaquam regnis aliis*) Sallustius de bello Catilin. *Atheniensium res gestæ*, inquit, *sicuti ego existimo, satis amplæ, magnificæq; fuere ; verùm aliquanto minores tamen, quam famâ feruntur. Sed quia provenere ibi magna Scriptorum ingenia, per terrarum orbem Atheniensium facta pro maxumis celebrantur. Ita eorum, qui ea fecere, virtus tanta habetur, quantum verbis ea potuere extollere præclara ingenia. At Pop. Romano nunquam ea copia fuit : quia prudentissimus quisq; negotiosus maximè erat. Ingenium nemo sine corpore exercebat. Optimus quisque facere, quàm dicere ; sua ab aliis benefacta laudari, quàm ipse aliorum narrare malebat.* Hæc Sallustius ; cujus hunc locum Poëtæ nostro in oculis fuisse non dubito. Queritur enim similiter res gestas Græcorum in majus laudari, quàm forte fuerint, quòd Scriptores habuerint insignes, qui eas descripsissent : Germanorum facta obscuriora, quòd scriptoribus destituerentur. De iis enim, ut de Romanis Sallustius, ita Ulricus Huttenus in Heroico, de non degeneri German. statu :

-- -- Neq; enim scriptis calamoq; vacabant
Utiliora armis corda & præstantibus actis.
Maluit illa ætas, quàm scribere, nitier armis,
Ederéq; insignes, quas scriberet altera, pugnas.

Siquid verò laudis majoribus nostris à Romanis tributum fuit olim, id ideo factum, quod ex magno & laudato hoste majus & laudatius obventurum sibi sciebant nomen. Cantilenas tamen habuerunt Germani, quibus res gestas suorum celebrabant, de quibus alibi quædam dixi.

7. *Carminibus vivitur*) Cicero lib. 1. de Rep. *Nullius agricolæ cultu stirps tam diuturna, quam Poëtæ versu, seminari potest.* Ovidius alicubi :

Carmine fit vivax virtus, expersque sepulchri
Notitiam seræ posteritatis habet.

Item :

Scinduntur vestes, gemmæ franguntur & aurum :
Carmina quam tribuunt fama perennis erit,

Lucan. lib. IX.

O sacer & magnus vatum labor ! omnia fato
Eripis, & donas miseris mortalibus ævum.

Adi Theocritum in Hierone, sive Eidyll. XVI. Hoc, scilicet τῇ ποιητικῇ ἔδωκεν ὁ θεὸς ταμιεύειν τὴν εὔκλειαν, *Poëticâ concessit Deus, ut nominis honorem dispensaret*, inquit Synesius Epist. XLIX.

Notabis autem hoc in loco enorme vitium, quo in leges metri peccat auctor, quod alibi etiam facit, & in media illa seculi sui barbarie nemini non familiare erat. Ita peccat in voce *asseverantes*, *municipium*, *magnanimus*, *elegantissima*, *olim*, *concionator &c.* ne quid dicam de vocabulis Græcæ originationis, quibus licentiosè ubique utitur, aut de cæsuris, quas habet frequentes, & sine exemplo bonorum Poëtarum. Sed seculo ista imputanda, quo vixit.

9. *Fortia qui faciunt*) Ut Alexander M. Achillem felicem prædicavit propter præconem Homerum, ut est apud Ciceronem Orat. pro Archia, Symmachum lib. IX. Epist. LXVII. ita infelices habentur præconibus laudum suarum destituti. De iis Horatius Carm. lib. IV. Ode IX.

Vixere fortes ante Agamemnona
Multi; sed omnes illacrymabiles
Urgentur ignotiq; longâ
Nocte, carent quia vate sacro.

11. *Gens famosissima*) Hoc est, clarissima & celeberrima. Onomasticon Græcolatinum: *Famosus*, ἀΦημος. Vocabulum enim est μέσον, ut & primitivum ejus *fama*. Unde Tacitus etiam *Hierosolymam* vocat urbem *famosam*, Hist. lib. V. cap. II. id est, celeberrimam, ut toto terrarum orbe fuit. Exempla non addo alia. Videatur Tiraquellus de Nobilit. cap. XXXI. num. XXXIX. & seqq. Weitzius Notis ad Virgilii Coparn. Barthius in Animadvers. ad Claudian. de bello Gildon.

15. *Est ignoscendum studiosis*,) Athenis olim lege cautum erat, ne, quam primam daret Poëta fabulam, exploderetur, quod primo conatui favendum censerent: iniquum esset, si Auctori nostro petenti eandem gratiam facere Lector recusaret.

17. *Colloquium tenuere*) Hoc est, conventus egere, formâ mediæ ætatis usitatissimâ. Galfredus Monumetensis lib. VI. cap. XV. *De pace habenda colloquium inceperunt.* Saxo Sialandicus lib. XIV. *Henricus Bavariâ reversus apud Eidoram solenne cum Danis colloquium habuit.* Græci olim dixere εἰς λόγους ἐλθεῖν, qua phrasi utitur Herodotus lib. IX. Paullo aliter usurpat Guntherus in Ligurino lib. X. ubi ait:

Nec mora, colloquium cum Saxone poscit habendum.

Hoc enim ibi vult dicere, hostem cum Saxone velle colloqui de transactione, sive ut communiter peregrino vocabulo idem solemus exprimere, *parlamentare*. Ita Annales Francorum à Justo Reubero editi, ad annum CIↃ CCCX. *Petiit ut colloquium fieret — promittens se in eo cum omnibus suis in Imperatoris ditionem venturum.*

19. *Compromittunt*) Id est, omnes unanimi voce invicem promittunt, phrasi non adeò usitata. Nam propriè *compromittere* vocabulum est forense, deque eo dicitur, ubi duo vel plures litigantium arbitrio boni viri litem submittunt decidendam. Græcis est ἐπιτρέπειν. Potestas ipsa litem decidendi ἐπιτροπή, Latinis *compromissum*.

20. *Divide tres hostes per pacem, prælia, treugas*) Elegans & notabile hoc monitum est politicum, non esse uno eodemque tempore cum duobus tribusve hostibus belligerandum: qui si præter opinionem immineant, cum uno pacem, cum altero inducias faciendas, ut tertii impetus eò faciliùs sustineri, roburque ejus infringi possit.

--- χαλεπὸν γὰρ ἐρυκακέειν ἔστι πολλούς,
---- *Difficile est uni compescere multos*,

inquit Homerus Odyss. T. Neque ignominiosum multitudini cedere, quum ne quidem Herculi fortissimo contra duos pugnare visum fuerit, ut originem ex eo sumpserit proverbium, μηδ' ἡρακλῆς πρὸς δύο. de quo vide Erasmum. Non longè à Poëtæ nostri consilio abit sententia Rudolphi I. Imp. apud Albertum Argentinensem: *Quicunque*, inquit, *tres lites habet, duas, si poterit, reformet: hoc est consilium meum.* Sequutus id consilium Philippus Macedo, de quo Justinus lib. VII. cap. VI. *Quoniam omnibus par esse non poterat, dispensanda ratus, alia interpositâ pactione componit, alia redimit, facillimis quibusq; ingressis, quorum victoria & militum trepidos animos firmaret, & contemptum sibi hostium demeret.* Vide apud eundem de Hercyllide Lacedæmoniorum Duce, lib. VI. cap. I. *Treugæ* autem hic idem sunt quod induciæ. Guilielmus Neubricensis: *Induciæ, quas treugas vocamus.* Apud JCtos titulum invenias *de treuga & pace*: estque ipsis *treuga* securitas præstita rebus & personis, discordiâ nondum finitâ: sive,

five, ut pressius dicam, cessatio à bello pactitia. Græci ἐκεχειρίαν vocant, παρὰ τὸ ἔχειν τὰς χεῖρας, *ab abstinendis manibus.* Apud Robertum de Monte scribitur *Treviæ*, quod convenit cum vulgari illo Treves: Itali *tregua* dicunt & *triegua*, *sospendimento d' arme*: armorum suspendium: Græci recentiores τρέβα & τρέϊα, de quibus vide Jo. Meursium, Glossario Græco-barbaro.

21. *Ardua qui*) Hoc Itali eleganter dicunt:

A caderà, chi troppo in alto sale.
Casum minatur quisquis altius salit.

Ibid. Recidivat ad imum) Id est, recidit, sive rursus decidit. Verbum est sequioris seculi. Papias Lexico: *Recidivare, revocare, post lapsum reparare.* Item: *in infirmitatem iterum cadere.* Huguwitio: *Recidivare, renovare, post casum reparare.*

28. *Primates, Satrapas*) Intelligit Principes, dominos, proceres regionis. versu 37. *primores* vocat. De omnibus vide parentem meum in Vindiciis Billinganis.

41. *Ille minus, quàm dura silex*) Expressum ex Virgilii illis lib. VI. Æn. de Didone:

Nec magis incepto vultum sermone movetur,
Quàm si dura silex, aut stet Marpesia cautes.

42. *Quod ei nova factio surgat*) Factionem Nonius ait sumi pro *opulentia* vel *potentia intoleranda.* Pro *opulentia* sumit Plautus Cistellar. act. II. sc. I. & Aulular. act. II. sc. I. pro *potentia intoleranda* Bacchid. act. IV. sc. IIX. Jos. Scaliger in Notis ad Manil. lib. 1. & V. explicat factiones Græcè per αἱρέσεις, στάσεις. Glossarium vetus *Factio*, συσκευή. Est autem συσκευὴ Herodiano lib. III. *fraudulenta molitio, insidiarum subornatio, captatio*: quo sensu factionis nomen etiam heic loci usurpatur, & apud Suetonium in Claudio cap. XIII. *Sed & à singulis per factiones, & deniq; civili bello infestatus fuit.*

43. *Mens est quippe viri prænostica*) *Prænostica*, quasi præscia, à verbo *prænoscere*, quod est præscire, prædivinare, quo utuntur Plautus Asinariâ actu I. sc. I. Cicero lib. I. de divinat. Notissima autem sententia dicit, mentem humanam futuri sæpe prædivinatricem ac præsagam esse, quod Auctores etiam alii sæpe inculcant. Cicero loco dicto: *Censent esse in mentibus hominum, tanquam oraculum aliquod, ex quo futura præsentiant.* Hinc apud Virgilium Æn. lib. XII. *Præsaga mali mens*: apud Ovidium lib. II. Metam. fab. I.

— *præsagaq; luctus*
Pectore sollicito suspiria:

Et lib. II. de Ponto El. IIX.

— *timidæ præsagia mentis.*

Livius lib. XXV. *Ad Romanos nondum quidem tantæ cladis notitia pervenerat, sed tamen mœstum quoddam silentium erat, & tacita divinatio; qualis jam præsagientibus animis imminentis mali esse solet.*

44. *Paullo metitur*) Metitur animo, & expendit, perpendit, æstimat rei magnitudinem. Ovidius lib. II. Metam. fab. I. de Phaëtonte:

Quid faciat? multum cœli post terga relictum;
Ante oculos plus est: animo metitur utrumq;.

Claudianus lib. II. de raptu Proserp.

It Venus & raptus metitur corde futuros.

47. *Oceanumq; mare*) Catullus Carm. penult.

Usq; ad Hyperboreos, Oceanumq; mare.

Ita duo substantiva conjunguntur, quorum tamen alterum vicem subit adjectivi, loquutione apud bonos auctores non inusitata. Ciceroni hoc modo dicitur *lapis silex*, Horatio *stertinium acumen*, Persio *juvenes curæ*, & *heroës sensus*, Martiali *dominum supercilium*, & *famulum nemus.* Exempla plura alia collegerunt viri clarissimi Josephus Scaliger in Catalectis, Jo. Meursius ad Lycophronem, & alii.

Ibid. Mihi servit & ultima Thyle) Hemistichium est à Virgilio mutuatum ex lib. I. Georg.

Tibi serviat ultima Thule.

Thylen autem insulam cum Arnobio lib. VI. adversus gentes & Jornande lib. de rebus Gothic.

Gothic. Poëta noster vocat, quam auctores cæteri *Thulen*; Ptolomæus, Strabo, Græcique alii θύλην. Vocat *ultimam* cum Virgilio, Arnobio & Seneca Medeâ, act. II. *procul axe remotam* Claudianus: *ignotam*, *nigram* & *nigrantem* Statius. In Oceano Hyperboreo sive Septentrionali omnes collocarunt, quæ verò hodie illa sit, de eo

Geographi certant, & adhuc sub judice lis est.

Tu vide præ cæteris Guil. Camdenum, in descript. Britan. sub fin. Petrum Bertium, & Jodocum Hondium in descript. Islandiæ, tum verò Phil. Cluverium lib. III. German. antiq. cap. XXXIX.

52. *Qui fœdus cassat amici*) *Cassare* verbum est bonis auctoribus ignotum: recentioribus est delere, exauctorare. Formatur à voce *cassus*, quæ inane, orbatum, vacuum, privatum significat. Onomasticon Latino-græcum: *cassum*, κενόν. Priscianus lib. XI. à *careo* deducit; Nonius à *cassibus aranearum*: alii à casu. Sunt quibus quasi *quassum* dicitur. Lucretio lib. III. *cassum animâ corpus*, est mortuum: ut Virgilio lib. II. Æn. *lumine cassi*, & lib. IX. *æthere cassi*, sunt vita functi: Afranio *cassa terricula*, minæ inanes. Symmachus lib. I. Epist. IX. *Credo planè, nec fides cassa est*: quod Virgilius lib. IV. Æn. dixit:

Credo equidem, nec vana fides.

Auctor noster infra *agrum vomere cassum*, vocat aratro non subactum. *Fœdus* autem *cassare* hoc loco est, tollere, rescindere.

55. *Invoco te testem*) Formula solennis Deos ἵστορας, ἐπιμάρτυρας, *testes & conscios* invocandi. Vide nos in Comm. ad Jusjur. Hipp.

59. *Tam bene nullus agit*) Theognis ἐν γνώμαις.

— — οὐδὲ γὰρ ὁ Ζεὺς,
οὔθ' ὕων πάντας ἁνδάνει, οὔτ' ἀνέχων
— — — *Neq; Juppiter ipse*,
Seu pluvius, seu sit siccus, ubiq; placet.

Trebellius Pollio in Posthumo II. *Nusquam gentium reperietur, qui possit penitus approbari.*

63. *Quæ proponit homo*) Desumpsit ex Salomone Proverb. XVI. *Mens hominis de ejus via deliberat, sed ejus gressum componit Jehova.* Vulgo dicimus: *Homo proponit, Deus disponit.*

65. *Epulis reficitque perunctis*) Id est admodum delicatis, sumptuosis, lautis, Catullus

---- ---- *Quid hic potest,*
Nisi uncta devorare patrimonia?

id est: ampla & opima. Persius Sat. III.

Uncta cadunt laxis tum pulmentaria labris.

Plautus Pseudolo act. I. Sc. II.

Pulmento utor unctiusculo.

67. *Basilei*) Utitur voce hac Abbo de obsidione Lutetiæ Paris. lib. I.

Urbs mandata fuit Carolo nobis basileo.

Loquitur autem de Carolo de Baguera, sive de Bovera, qui & Crassus, rege Francorum. At Auctor noster per *basileos* intelligit Principes, Duces in Henricum Morosum confœderatos, quos paullo ante primates, primores & satrapas vocarat. Propriè dicas *regulos*. Ammianus Marcellinus lib. XIIX. *Reges omnes & regales & regulos ad convivium corrogatos.* Etiam Homerus passim *Duces* suos *reges* nominat: & Manilius lib. II. Priami filios reges vocat, atque ipsum ait esse

---- *quinquaginta regum regemq; patremq;*

Extat apud Goldastum in Constit. Imper. Epistola Ludovici Junioris Imp ad Basilium Imp. Constantinop. qui sibi soli βασιλέως titulum arrogabat; ubi Ludovicus hæc inter alia habet: *Gentium singularum monimentis interim postpositis, sacræ nobis affluenter historiæ monstrant, plurimos fuisse Basileos nuncupatos. --- Invenies plurimos tali nomine vocitatos, & non solum Græcorum, sed & Persarum, Epirotarum, Indorum, Bithyniensium, Parthorum, Armeniorum, Saracenorum, Æthiopum, Vandalorum, Gothorum & aliarum gentium prælatos Basileorum appellatione veneratos.*

68. *Veredariis*) Procopius Orat. I. de bello Vandal. & lib. V. de ædific. Justin. βερεδα-

[illegible] vocat. Sunt [illegible] qu[illegible] *[illegible]redis* uterentur, equ[illegible] & [illegible] Cass[illegible] IV ep. XLVII. *equos cursuales* voca[illegible] & lib. VI. [illegible] tate, & quod eorum status semper [illegible] ad celeritatem mutatis, veredarii uteba[illegible] venirent, ac principes sine mora e[illegible] res reddi possent. Vide de Persarum vered[illegible]s Herodotum [illegible] adi Guidum Pancirollum, C[illegible] Not[illegible] Imp cap [illegible]

Ibid. Defidant) [illegible] *[illegible]ant.* Est autem *[illegible]* *diffi[illegible]* & *di[illegible]a*, ipsa den[illegible]tio, & [illegible] quasi bel[illegible] tinius Lexico Etymol. [illegible]eptè vocem deducit ab anti[illegible]uo [illegible] exstat in Legibus an[illegible] & Saxon[illegible] ex [illegible] inimicitia ac bellum denotatur. Unde [illegible] b[illegible]um inferre [illegible] tum sive te[illegible]tio, qu[illegible] & [illegible]us & [illegible] indictio belli, & *di[illegible]* sive *di[illegible]dare*, bellum indicere. Necess[illegible] esse censebant indicere [illegible] bellum, [illegible] ne primus [illegible] alterius ditiones invadens, pr[illegible] habere[illegible]ur. Hinc [illegible] XLVI [illegible] bus Romanis ait eos, *in* [illegible] *ep[illegible]ius qu[illegible]m gerere* [illegible] *bel[illegible]* [illegible] *locum finire, in quo dimicaturi e[illegible]nt.* Quomodo tamen [illegible] gnum Grotium lib. III. de [illegible]re bel[illegible] cap. III. num. [illegible] & seqq.

75 *[illegible] Exercitibus stipendia larga pluuntur* Apuleius in [illegible] *illud spatium qua pluitur & ningitur,* Appositè autem hoc loco usus est [illegible] *pluuntur.* Etenim pluvia larga opus est pecuniæ in bello, ut exercitu[illegible] stipendiis, aliisque ad usum necessariis, satisfiat; nec numerari ferè pote[illegible] hic eroga[illegible]dum. Scitè olim ille magni nominis belli dux, Joa[illegible] Tri[illegible], qui interrogatus, quas res maximè ad gerendum bellum putaret necess[illegible]ias, [illegible] dit, *pecunias, pecunias, atque iterum pecunias* tant[illegible] nempe ear[illegible] mensa esset, atque exprimi vix potest. Et alter quidam, Cap[illegible] Lusitan[illegible] [illegible] Sebastiano Protugaliæ Rege, qui de expeditione in Barbariam con[illegible] agitabat. [illegible] gerendo bello requiri dixit [illegible] quorum prius [illegible] commeatum, tertium pecunias continuò advectaret.

78. *Et Chalybum* [illegible] Virgilius in octavo divini operis [illegible] *bum.* *Chalybes* [illegible] metallis abundantes. Unde *Chalybum met[illegible]a* apud eundem Poëtam in decimo.

80. *Non hic unigena fabricatur machina)* Non unius, vult dicere auctor, [illegible] generis machinæ, sed plurium. Quemadmodum autem [illegible] machinæ bellicæ complures ab animalibus nomen sortiebantur, ut *aries, cu[illegible]* *ericius, te[illegible]do,* [illegible], de quibus Ser[illegible] & Isidorus [illegible] lib. [illegible] morem hunc Germani imi[illegible] s etia[illegible] animal[illegible] nomina indiderunt. [illegible] auctor [illegible] *arietem,* [illegible] Otto de S. Blasio, continuator Ottonis Fris[illegible] *cattum.* Chronicon Colmariense [illegible] Chr[illegible] auctoris [illegible] Christiano U[illegible] [illegible] IV Imp. cœpisse usum [illegible] bellic[illegible] *T[illegible] a[illegible]bu[illegible].* Præter has [illegible] ani[illegible] s [illegible] ac[illegible] me[illegible] faci[illegible] sic [illegible]æ,

—— *quasi saxea pondera jacet.*

A[illegible] ferr[illegible] r, *ut Petraria* apud [illegible] vita [illegible] es [illegible]nachus in vita [illegible] cis An[illegible] vitæ Caroli M[illegible] Rade[illegible] lib. II. [illegible] XLI [illegible] evul[illegible]. VI. ap[illegible] s Mo[illegible] A[illegible] scriptor [illegible] barbaro, *A[illegible]angon* [illegible] vocant. Ottoni Fri[illegible] XVI. dicuntur *Margæ* Georgius Fabricius, [illegible]

quam phalaricæ Romanæ ſimilem facit. *Falces* memorantur Roberto Monacho lib. IV. de bello ſacro: *Briccolæ* Sigonio loc. cit. Harum autem machinarum illâ ætate tantum artificium erat, inquit Sigonius, ut quarundam impetu vaſti etiam molares in ſublime torquerentur. Inventis verò hodie tormentis æneis omnium uſus exolevit. Cæterùm machinæ iſtæ omnes generali nomine ſcriptoribus vocabantur *ingenia*, ut eſt apud Robertum Monachum lib. II. cap. XXIX. lib. VI. cap. II. & IX. lib. VII. cap. II. & paſſim alibi. Vide etiam Auctorem Chron. Hieroſol. lib. IV. cap. XXXV. & Guil. Britonem lib. VII. Idque exemplo Tertulliani, qui *ingenia* appellat inſtrumenta vel machinas, & quæcunque artificia, quibus aliquæ operationes eduntur, ut obſervat nobiliſſimus Salmaſius Notis ad Simplicii Comm. in Enchirid. Epict. Atque etiam hodie Itali *ingegno*, ſive *ingenium* uſurpant pro machina, & *ingegnere* vocant præfectum machinarum, quem Galli *ingegneur* dicunt. Quales autem ſingulæ fuerint machinæ recenſitæ, & in quem uſum fabricatæ, perquam difficile fuerit explicare. Si tamen conjecturis aliquid tribuendum, *Librillam* Auctoris noſtri, ex *baliſtarum* genere fuiſſe autumem: *Aſellum*; ad Onagrum Romanum retulerim. *Tribunculus*, ſive *Tribock* ex nominis Germanici etymologia ad *Arietem* ſpectabit. Deſcriptionem *Catti* & *Cancri* habet Chronicon Colmarienſe. De *Catto* etiam Sigonius lib. XIX. *Sattum fecit*, inquit, *qui anteriore ex parte flammam evomebat, in poſteriore verò armatos incluſos haberet.* Machinas cæteras cum Romanis Lector ulterius conferre poterit, & lucem his aliquam addere ex Vegetio & Lipſio de militia Romana. Hoc tantùm addo, hodie etiam tormenta bellica ænea animalium ferè nomina ſortiri. Ex iis ſunt apud Leonh. Fronſpergerum de jure & re milit. part. 1. lib. IIX. & part. II. in princ. *Baſiliſcus*, *Serpens*, *Philomela*, *Syren*, *Sus*, *Simia*, *Ruſticus*, *Bos*, *Satyrus*, *Falco*, *Falconeta*, ſolo pondere, & glandis, quam emittunt, quantitate & magnitudine ferè differentia.

86. *Præſul Sifridus Hildesheimenſis*) *Sigfridus* hic ante adeptum Epiſcopatum Hildeſienſem Decanus fuit Eccleſiæ Magdeburgenſis: Chronicon monaſterii S. Michaëlis apud Hildeſienſes MS. ab hoc Sigfrido caſtrum Herlingsberg deſtructum teſtatur, & non longè ab eo aliud exædificatum, cui nomen Levenburg / ut à principio monui.

88. *Magdeburgenſis*) Intelligit *Ericum Archiepiſcopum XXVII.* qui unà cum civibus ſuis contra Henricum Moroſum profectus, captus & in vincula conjectus fuit. Vide infra, num. 114. & 148.

89. *Hermannus de Blanckenburg*) Fuit hic Halberſtadenſis Eccleſiæ Canonicus, dignitate Portenarius, ut vocant, ſub Volrado Epiſcopo decrepito, qui circiter annos XLII. ſedi præfuit, ac ætate ingraveſcente Guntherum Mansfeldenſem Præpoſitum, Albertum Aldenburgenſem Decanum, Gebhardum Querſurtenſem Cellarium, & Hermannum Blancoburgenſem Portenarium, vicarios habuit. Fervente igitur civili hoc bello, ad commune negocium amandatus eſt Hermannus. Idem non longè à geſto bello hoc, anno nempe M CC XCV. Præpoſitum egit S. Bonifacii apud Halberſtadenſes, duobus poſt annis in Epiſcopum electus, quæ cauſſa eſt, ut ab auctore noſtro dicatur

Jam ſucceßurus cathedrali dignus honore.

93. *Otto Saxonicus Dux*) Hic libenter fateor, aquam mihi hærere. Quis enim hic Otto fuerit, Dux Saxoniæ & Elector, juxtà cum ignariſſimis ſcio. Nullum enim hujus nominis, quanta etiam diligentia inquiſierim, in annalibus aut Genealiographis noſtris invenio, qui circa annum M CC. LXXIIX. quo bellum hoc Herlingsbergenſe depugnatum fuit, vixerit. Inculcant Joannem I. Saxoniæ, Angriæ & Weſtphaliæ ducem & electorem, qui annis ante hanc pugnam quinque, anno M CC LXXIII. Rudolphum elegit Habsburgium, diemque ſuum obiit anno M CC LXXXV. Inculcant Albertum II. Saxoniæ ducem & electorem, Joannis I. fratrem, qui anno M CC XCII. poſt pugnam hanc anno XIV. elegit Adolphum Naſſovium, ſub quo vixit Auctor noſter. De Ottone Saxoniæ duce & electore altum ſilentium: quem ſi quis me in hiſtoria Saxonica verſatior docuerit, is ſolidam à me inierit gratiam.

98. *Martius Albertus juvenis*) Alberto, Henrici Moroſi fratri, à corporis craſſitie nomen fuit *obeſi*, ſive *pinguis*. In hoc poëmate *Martius juvenis* appellatur, quod

inde factum autumo, quòd vivente adhuc patre cum principibus aliquot & Dynast's in Borussiam profectus fuerat, auxilium ferens Ordini Teutonico cum vicinis Sarmatis, à fide Christiana desciscentibus belligeranti. Idem fecerat pater ejus Albertus Magnus, anno MCCLXV. ut testantur Additiones ad Schaffnaburgensem.

Ibid. Wilhelmus Ephebus) De hoc videatur parens meus Henricus Meibomius, Notis ad Aur. Bull. Andronici Imp. ubi Crancium & Henningesium refutat, quorum alter in pueritia, alter in infantia Wilhelmum obiisse scribunt. Eosdem certè & Auctor noster refellit, dum Wilhelmum ephebum facit & militiæ ducem, quorum utrumque vel puero vel infanti convenire nemo sanus dixerit.

99. Sunt desolanda) Respicit Auctor Salvatoris nostri axioma politicum, quod is profert apud Matthæum cap. III. vers. 24. & Lucam cap. XI. vers. 15. *Si regnum in se dividatur, non potest regnum illud stare.*

100. Revera censum) Hæc Crispi Sallustii in bello Jugurth. sententia est, semper laudata & pro oraculo quodam habita: *Concordia res parvæ crescunt; discordia maxumæ dilabuntur.*

101. Amplior amplificis) Hac formatione Plauto Epit. act. 1. sc. 1. dicitur *furtificus*; & eidem apud Varronem lib. vi. de L.L. *furnificus*: Lucretio *lætificus*; *horrificus & terrificus* lib. 1. 11. & vi. Apuleio in Apol. *candificus*: Gellio lib. xix. cap. iv. *algificus*: Paschasio Ratberto Carm. in lib. de Corp. & Sangu. Dom. *almificus*. Gunth. Ligur. lib. 11. *regificus*.

Ibid. Luneburgensis juvat hos Dux) Fuit hic Otto, *Strenuus* cognomento, *Joannis* Ducis Luneburgensis F. qui patre Anno M CC LXXVII. defuncto gubernationem Ducatus adiit, ut habet Chronicon Rithmicum MS. Hic Henrirum Mirabilem secundo agnationis gradu contingebat, ut auctor hic innuit, & ex subjecto schemate liquet.

Otto, cognomento Puer, primus Dux Brunsvicensis.

Joannes Dux Luneburgensis.	Albertus Magnus Dux Brunsvicensis.
Otto Strenuus.	Henricus Mirabilis.

Ottonis hujus Strenui titulus, ut in literis ab ipso datis habetur, hic fuit: *Otto Dux de Brunswic ac Dominus in Luneburg.*

103. Alares quin exhibeat.) Quos Auctor hoc in loco & Tacitus Annal. lib. 11 *Alares* vocat, eos Cæsar *Alarios* nuncupat. Livio lib. x. sunt *Alares cohortes & Alarii equites*. De his prolixè vide Lipsium lib. 11. de milit. Rom. Dial. vii.

104. Marchio magnanimus, signatus arundine frontem.) Hic est *Otto*, ejus nominis IV. Marchio Brandenburgensis, Joannis F. cognomento *Sagittarius*, Germanice. Mit dem Pfeill. Fertur enim Anno M CC LXXIIX. in oppugnatione oppidi Statsford sagittâ ictus, cujus ferrum toto anno, antequam commode evelli posset, circumferre coactus fuit. Sigfridus Presbyter lib. II. ad annum M CCC IV. vocat *Ottonem cum telo*. Per *arundinem* autem, quo vocabulo Poëta hic utitur, sagittam [illegible] gunt auctores, ex arca ad sauciandum evibratam. Virgilius lib. iv. Æn.

---- *Hæret lateri lethalis arundo*

Et lib. vi.

— — *actaq; multo.*

Perq; uterum sonitu, perq; ilia venit arundo.

Statius lib. iv. Thebaid.

Terga Cydoneâ Corythos arundine pulsat.

Silius Italicus lib. 11.

Ecce Cydoneâ violatus arundine plantam.

Alio nomine *calamum* vocant. Ovidius lib. VII. Metam. fab. 28.

Nec Gortyniaco calamus levis exit ab arcu.

Plinius lib. XVI. *Calamis populi Orientis bella conficiunt.* Sed de arundine & calamo quæ huc faciant, vide apud Jo. Bodæum Comm. ad Theophr. Hist. Plant. lib. IV. cap. XII.

110. Pa-

110. *Patruus suus Otto, Totus Christicola, totus pietatis amator.*) Intelligit Alberti II. Marchionis Brandenburgensis filium *Ottonem*, qui à studio religionis, pro qua etiam arma contra Saracenos induit; & beneficentia erga pauperes, *Pii* sive *Benefici* cognomen invenit. Fuit autem patruus *Ottonis cum telo*, sive *Sagittarii*, de quo modo dixi. Si verò hic prælio ad Herlingsbergam interfuit, necesse est fuisse grandævum, & tam Henningesium, quam Reusnerum, ejus obitum in annum M CC LXVII. collocantes, à vero aberrasse.

114. *Frater Marchio, cui nomen Albertus*) Hic alter *Joannis* Filius, *Ottonis IV.* sive *cum telo* fuit frater, *Ottonis Pii* patruus, qui ut huic prælio interfuit, ita non diu eidem supervixit, eodem hoc anno ἄπαις decedens, ut habet Henningesius. Id in prælio factum putat Reusnerus. Schema cognationis horum inter se subjicio.

Albertus II. Marchio Brandenb.
Elector IV.

Joannes I. Elector V.		Otto III. Pius vel Beneficus Elector VI.
Otto cum telo, sive Sagittarius.	Albertus.	Ericus Canonicus Coloniensis & Halberstadensis, deinde Archiepisc. Magdeburgensis XXVI. quem in prælio Herlingbergensi captum jam diximus, ad versum 88.

116. *Anehalt Princeps Otto.*) Intelligi puto *Ottonem*, filium *Henrici I. Bernardi* Saxoniæ Ducis nepotem: *Bernardi I. & Sigfridi* Anhaltinorum Principum fratrem, qui anno M CCC XV. in fata concessit.

117. *Bernardus de Berenborg*) Hic, ni fallor, fuit *Bernardus II. Bernardi I.* filius; *Ottonis & Sigfridi* ex fratre nepos. Obiit hic Anno M CCC XIIX. tribus post Ottonem patruum annis.

119. *Albertum de Kotene.*) Intelligo *Albertum* Anhaltinum principem, quem *Seniorem* respectu filii ὁμωνύμου vocant Annales: *Sigfridi* filium, *Ottonis & Bernardi* ex fratre nepotem, qui obiit Anno M CCC XVII. Schema agnationis est sequens.

Henricus I. Bernardi Ducis Sax. F. Princeps
Anhaltinus.

Sigfridus, alii Sigismundum vocant.	Bernardus I.	Otto obiit 1315.
Albertus Senior obiit 1318.	Bernardus II. obiit 1318.	

120. *Saxoniæ nemus est, viginti millibus & sex Porrectum*) Silva *Hercynia* Eratostheni, teste Cæsare lib. VI. de bello Gall. etiam nota fuit, *Orcynia* dicta, Ptolomæo & Straboni ὀρκύνιος & ἑρκύνιος δρυμὸς sive *Hercynius saltus*, Plinio *Hercynium jugum*. *Montes* in ea silva, inter quos *Bructerus* nostratibus notissimus, vulgò der Brocken/ item der Blocksberg/ *Hercynii* dicuntur: Helmoldo lib. I. cap. XXVI. *montes Hartici*. Silva ipsa per totam ferè Germaniam diffusa, aliis in locis aliud sortitur nomen, priscum illud in solius Saxoniæ inferioris Ducatu Brunsvicensi retinet & vulgò der Hartz dicitur, ut Rhellicanus in Annotat. ad Cæsarem, & cum eo ferè Althamerus ad Tacitum notant. Raymundus Marlianus ad Cæsarem ab *Hercyno monte*, quem hodie ignoramus, dictam voluit. Althamerus & Glareanus ad lib. VI. Cæs. à *pice* sive *resina*, quam Germani Hartz vocant, derivant: quod resiniferis arboribus redundet, & resinæ copiam magnam gignat. Auctor noster à *duritie* deducit. Quod enim *durum* est Latinis, id nostri dicunt Hart: quasi omnia in isto tractu sint solidiora & duriora, incolæque ipsi homines sint asperi, furiosi, nec ferrum mortemque formident; quales Arctoos omnes in frigidis locis prognatos Lucanus esse ait:

Omnis in Arctois populus quicunq; pruinis
Nascitur, indomitus bellis & mortis amator.

 quales

quales etiam Virgilius Trojanos describit Æn. lib. xi.

---- quos nulla fati ant
Prælia, nec victi possunt absi ere ferro.

Sive verò latitudinem, sive longitudinem silvæ Hercyniæ intelligat Poëta, patere illam ait xxvi. millibus passuum. Quod intelligendum non de prisca illa Hercynia silva, quæ major omnino fuit, sed de ea, quæ auctoris tempore ita vocabatur, quæque adhuc hodie prisco nomine insignitur. Nam Cæsar latitudinem priscæ illius ix. dierum iter expedito patuisse scribit; quumque initium ponatur ad Rheni ripam, finem etiam LX dierum iter progresso ignorari adfirmat. Vide Cluverium Germ. Antiq. lib. iii. cap. xlvii.

129. *Tredecim duxere Barones: Blanckenburg, Reinstein*) Hi Comitatus, sive Dynastiæ, aut Baronatus desierunt omnes, exceptis *Mansfeldiæ*, *Stolbergensi & Barbyensi* Comitatu. Archiepiscopæ Magdeburgensi cessere *Quernfurtum & Hademerschlebia*: Ducibus Brunsvicensibus *Hohnsteinium*, *Blanckenburgum & Reinsteinium*: Comitibus Mansfeldiis *Hakeborna*, *Arnsteinium & Scrapelovia*: Stolbergensibus *Wernigeroda*: *Falcosteinium* paret Assæburgiis nobilibus. Videatur de familiis istis Joannes Hoppenrodius in Genealog. Saxon. & Hermannus Hamelmannus in famil. emort. Comitatus *Reinsteinensis*: à Tiderico Langio, in Encomio Saxon. vocatur *Regensteinensis*. Sed verior scriptio prior. Nomen enim accepit Comitatus ab arce primaria, quæ quòd ex puro & solido saxo habitacula omnia, cellas, stabula, magno labore & opere habeat excavata, nomen obtinuit, ut vernaculâ linguâ Reinstein/quasi *purus lapis* nuncuparetur. *Barbyensis* familia veteribus instrumentis scribitur nunc *Barboge*, nunc *Barbuje*. Nostri auctoris scriptionem sequitur is, quem dixi, Tidericus Langius. Memini ex parente meo me audire, in Antiquitatibus monasterii Mariævallensis à Waltero de Barboje ad annum M LXIV. Walterum ab Arnstein vocari patrui sui filium. Ex quo is conjiciebat unam eandemque familiam fuisse Barbyensium & Arnsteiniorum: quum & insignia eadem, nempe aquila, id confirmare videantur. Adscribam ex Tiderico Langio versus aliquot, qui huc facere possint, quod plerosque Comitatus & Dynastias ab auctore nostro commemoratas exprimant, nonnullasque alias, quæ in Saxonia olim viguere, addant. Sunt autem hi sequentes:

Barones, Comites tenet & Saxonia dites,
Nobilitas illos magnos, ornatque pusillos:
Everstein, Dassel, Hardenberg, addito Plesse,
Woldenberg, Heimborg, Werningrod, postq; fit Homborg,
Staden, Barbuje, post Hademersleve, Hoge,
Wantsleve, Scartfelde, Blanckenborg, Quereneforde,
Mansfeld, Valckenstein, Werberge, sive Regenstein,
Lindaw, Scöenborg, Dannenberg, Scermbeke, Wunstorp.
Hi principantur, multis castris dominantur,
Montibus & sita servant sua castra po ita.

143. *Stirps regalis, reges genitura.*) Virgilius Æn. lib. IX.

DIs genite & geniture Deos.

146. *Pestem subleslia sparget.*) Glossæ Isidori: *Subleslia, infirmitas, tri...* *Sublestis, infirmus, tristis.* Festus: *Sublesta sunt infirma, tenuia.* Noniu[s], *Sub[le]stum est leve, frivolum.* Hinc Plautus Bacchid. actu III. sc. 1. & Persa act. III. [sc.] *sublestam fidem*, dixit levem, infirmam: & Nervolaria *vinum sublestissimum*, quod[,] Festus vult, vel animo vel corpore infirmos facit. Jos. Scaliger Notis ad Copam in[ter]pretatur languidum & ἐκλελυμένον. Addit vocem *sublestum* ad alia translatam, [...] pro evanido, tenui, languido. Unde ego hic *sub[le]stiam* interpretor inan[i]t[a]tem[,] vacuitatem, indigentiam. Ut sensus sit: in pace abundaturam copiam frugum, ab earundem verò ex bello penuriam orituram pestem. Annonæ enim indigentiam & famem consequitur pestis, dum fami solandæ homines rebus sæpe abominandis ventrem saburrant.

151. *Regis & Augusti virtus quæ qualis Adolphi.*) Intelligit Auctor *Ad[olphum] Nassovium* Imp. Quia verò de hoc ut vivente & imperante loquitur, liquere inde tempus

tempus potest, quo ipse Auctor vixit. Adolphus enim ad Imperii gubernacula evectus est Anno M CC XCII. vitâ verò & imperio excidit Anno M CC XCIIX. cæsus ab Alberto Austriaco.

154. *Pessis certe.*) Quod Hippocrates noster, lib. de Arte, de ægrotis desperatis dicebat: Ad artem pertinere, eorum, qui à morbis sint victi, curam non attingere, quod sanare tales medicina non possit: Id liceat mihi ad hunc versiculum accommodare: qui adeò corruptus est totus, ut & medici manum omnem respuat, & si admitteret, decollet tamen spes restitutionis.

155. *Non concussere Leonem.*) Hoc nominis Henrico suo dat Poëta ob animi robur & fortitudinem, qua abavum suum, Henricum Leonem æquare videbatur, de quo mox quædam dicemus.

159. *Jactet magnanimo se Veronis Tiderico*) *Verona* nobilissima & notissima Italiæ urbs auctori nostro *Veronis* dicitur, quâ licentiâ etiam infra versu 206. *Bremam* appellavit *Bremin*. Loquitur autem de *Theodorico Amalo*, Theodemiri F. Walamiri N. Gothorum Regulo, qui Italiam ingressus, Odoacro Herulo, primo Italiæ Rege aliquotiens victo & fugato, tandemque interfecto, regnum invasit, eique præfuit Annis XXXIII. mensibus V. diebus XXIIX. ut Onuphrius Panvinius supputat. Nostratibus ab Augustali Verona nominatur Dieterich von Bern / notus etiam plebeis hominibus ex antiquis cantilenis, res ejus gestas personantibus. Vide de eo prolixè Henrici Pantaleonis Prosopogr. lib. I. & confer Jos. Scaligerum in Castigat. ad Catullum.

161. *Ærumna fit famæ pleraq; caussa.*) Magna nempe moliuntur, ut enitantur, quos ærumna premit; hinc famam merentur. Ovidius lib. VI. Metam. fab. IIX.

— — *Grande doloris*
Ingenium est, miserisq; venit solertia rebus.

Seneca lib. cur bon. mal. cap. V. *Ignis aurum probat, miseria fortes viros.* Huc spectat illud Guntheri in Ligurino lib. II.

— — *Nulla est audacia major,*
Quam cui materiem naturæ præbet egestas.

Et quod de Cæsare Sallustius lib. de Rep. ordin. *In te præter cæteras artes artem unam mirabilem comperi, semper tibi majorem in adversis, quam in secundis rebus animum esse.* De Annibale Livius lib. XXIIX. *Ac nescio an mirabilior fuerit adversis, quam secundis rebus.* De M. Antonio Plutarchus in ejus vita. *Natura erat asperis in rebus longè solito præstantior, ac fortuna improspera pressus, germanissimus reddebatur bono viro.*

178. *Sæpe rubum modicum vidi subvertere currum.*) Versus est paroemiodes non ineleganș, quasi dicere velit, se sæpius vidisse à parvis etiam viribus maximas accisas. Simili sensu dicitur infra versu 236.

Quodque fit à parvis injuria sæpe repulsa.

Idem proverbium occurrit apud Saxonem Grammaticum Hist. Dan. l. III. p. 43. *Vel fort asse meminerat Hotberus excellentissimis viris incertissimam extare potentiam, exiguamq; glebam ingentes arietare currus.*

179. *Non totiens fieri placet berifcindia mecum.*) *Ercifcere*, sive *bercifcere*, ut illi scribunt, qui à Græco ἑρκίζειν vocem deducunt, quod est intersepire, priscis erat *dividere*. Unde *judicium familiæ ercifcundæ* apud JCtos, hoc est, rei familiaris dividundæ; & apud Ciceronem Orat. pro Cæcina, *arbiter familiæ ercifcundæ*. Ab hoc verbo ercifcere derivatum puto sequiori ævo *berifcindiorum* vocabulum, quo Poëta hic utitur. Voluit autem hoc dicere Henricus Mirabilis, se nolle, ut totiens fiant secum herifcindia, sive divisiones ditionum suarum. In ea enim pridem opinione erat, quod ab initio etiam monui, se à fratribus suis in ditionum paternarum, hæreditatisque divisione defraudatum: nunc verò denuo irritabatur, Herlingsberga sua Principibus & Dynastis confœderatis cedere, aut eam vendere jussus.

180. *In adversum terram pontemque ciebo.*) Ita Juno apud Virgilium Æn. lib. VII.

Flectere si nequeo superos, Acheronta movebo.

Accidior juste?) Papias Glossis: *Accidiari, stomachari; unde accidia, quæ est tædium animi vel anxietas.* Balbus Catholico: *Accidia, tristitia, molestia, anxietas vel tædium. Accidiosus, molestus, tristis, anxius. Accidiari, tristari, anxiari, vel habere*

bere tædium, indignari ... *Acedia* ... *unde Accidia diminutivum;* & *a* ... *stari, anxiari, habere tædium, vel* ... Christ. Becmannus in Origin. L. L. & ... Matth. M... ducunt, quod est *cura*, unde ἀκηδία Græci ... proingrato Latinis sumi docet. Apuleius lib. V Metam. *tacere* di... *ut par est, ma...t nostra ...ntumelia.* Sed vide Bart...um

182. *A notis hunc quis potuit sperare d...rem* ... Virgiliana. ... ta Æn. lib. IV

H... e... si potu... tan...m sper...re d...rem.

Est autem *sperare, timere.* Ita iterum Virgilius lib. I. Æn.

At sperat Deos memores f... atq; nefan...

Juvenalis Sat. ...

----- *Jam quartanam sperantibus ægris.*

Jul. Firmicus lib. IIX. *Imminentium culminum ruinas speret ac metuat* ... ἐλπίζειν aliquando est in rebus malis. Thucydides in princ. hi... ... fiaci futura atrocitate loquens: ἐλπίσας μεγάν τε ἔσεσθαι καὶ ἀξιολογώτα... *Sperans* (sive metuens) *magnum* & *superioribus bellis* ... empla alia vide apud Valentinum Guellium ad lib. IV. Æn. & in Paralipom. ... mannum ad Virgilii Ceirin. Figuram Servius ἀκυρολογίαν vocat ... Jac. Nic. Loënsi Epiphillid. lib. II. cap. XXIII.

185. *Volvitur in cœlis Phœbe, Fortunaq; terris* Non inelegans ... tunæ & Lunæ. Hinc vulgi illud: *Fortuna ut Luna.* Uti enim hæc vari... & ... crescit & decrescit, faciemque subinde in cœlo mutat: Ita hæc in terris ... nunc blanditur, mox terret. Burchardus Monachus S. Galli, lib. de ... sui cap. XIV. de fortuna adducit sequentes versus:

Volvitur orbe suo Fortuna, revertitur ad se;
Sic stat in ambiguo quod fortius esse putatur.
Cassibus imbutus nudus c... & *res...us.*
Est, fuit, & *non est, venit, fuit,* & *nihil est, est.*
Dum redit in nihilum, quod fuit ante nihil.

189. *Talia flammato secum Dux ore volutans* Virgilius Æn. ...
Talia flammato secum Dea corde volutans.

190. *Primates atque Quirites* Principes f... & universi exerc... quem *Quiritium* nomine appellat. Quirites enim ... cives ... Unde Glossarium vetus: *Quirites*, πολῖται Ῥωμαῖοι ... Quirino, sive ... olim Rege; tamen & ad alios postea id nomen translatum est. ... IV. Georg. quirites vocat ap... quos A... ... lib. X. cap. XXII.

--- *Ipse r...em parvosq; quirites*
Sufficiunt.

197. *Rhene bicornis* Virgilius Æn. lib. IIX.

Extremiq; h... ... *ni, Rhenusq; bicornis*

Dicitur autem Virgilio Rhenus ... vult ... *per unum, qua Romanum i...* ... *fuit* ... *bal du tur* & *facit insulam* ... *orum.* Veteres e... ... fin...ebant, ob ... propter ostia, ... mare ... Horatius l... ...

... tauriformis v...
Vir... Æn. ...
Corni...
... libro ... X.
Fun...ere n...n un... ...
A...ipimus

Exit enim sex ostiis in mare, at Rhenus duob...

199. *Wesera)* Fluvium, quem Vellejus, Tacitus, Plinius, Mela, Sidonius *Visurgim* dicunt; Strabo Βίσουργιν, Ptolomæus Οὐίσουργιν, Dio Οὐίσουργον; auctor noster vocat *Weseram*, sequutus Saxonicum idioma, quo vulgò die Weser appellatur. Poëta ἀνώνυμος in vita Caroli M. vocat *Wisuram*: Annales Fuldenses *Visuracbam*: Wandebertus in histor. D. Bonifacii Mogunt. *Wisurabam*: Annales Francici ad annum Iↄ ccc LII. *Wisuracbam*. Antiquitus autem Germani fluvios in genere vocabant *Aba* vel *Aa*: hodie etiam in Saxoniæ inferioris quibusdam locis Awe. Minores autem fluvios simpliciter ita dicebant: majores, licet proprio suo nomine vocarent, illud tamen sub finem in *Aba* terminabant, ut notat Clarissimus Marcus Velserus Rer. Augustan. Vindel. lib. I.

200. *Turingi, A Socero missi*) Henrici Morosi conjunx fuit *Agnes*, filia *Alberti*, cognomento *Degeneris*, Lantgravii Thuringiæ, Dynastæ terræ Pleissensis, & Margareta filia Friderici II. Imp.

202. *Missina mittis opem*) Sequitur hoc etiam in loco auctor idioma Saxonicum, quod appellationem veterum Mysorum, à quibus CL. Reineccius Misnensium originem deducit, proximè accedit.

Ibid. Mittis licet Atfia pubem) *Assi* vicini Saxonum nominantur ab Aimone Monacho lib. IV. *Hassios* Adamus Bremensis lib. I. cap. VII. alii *Hessones* vocant. Hos intelligi hoc loco, & propter vicinitatem Henrico Moroso auxilia submisisse facilè crediderim. Vitiosam tamen scriptionem, qua *Hassia* dicitur *Atfia*, non auctori tribuo, sed imperito librario.

203. *Ambæ porro bonæ, tu fundere tela, vibrare Tu gladium*) Virgilius Ecloga V.

--- --- boni quoniam convenimus ambo,
Tu calamos inflare leves, ego dicere versus,

205. *Ovacra)* Oucra amnis est, sive *Oucer*, ut hodie vocamus. De ejus appellationibus aliis vide Parentem meum Notis ad Gerhardi Stederburgensis Historiam de Henrico Leone, num. IV.

209 *Waldeckæ magnæ Comes*) Intelligi autumo *Ottonem I.* Comitem Waldeccensem, *Adolphi* filium, qui circa hoc tempus vixit, militiâ clarus & rebus gestis.

216. *Henricus, regnat qui primus Teutonicus Dux*) *Henricus Auceps* hic fuit, *Ottonis Magni* Saxoniæ Ducis, cujus mox mentionem faciemus, pater. Hic Imperator felicissimus fuit, & Germaniam à tributo liberavit, quod Hungari quotannis sibi petebant, cæsis ex iis XLCIↃ. Unde *Pater Patriæ, pacis conditor*, & *rerum Dominus* ab exercitu est salutatus. Obiit anno D CCCC XXXVI.

217. *Ottones III.*) Hi fuere *Otto I. Otto II. Otto III*: tres continuâ serie sibi succedentes Imperatores. *Otto I.* Henrici Aucupis, quem dixi, filius fuit, *Magni* nomen adeptus ob res gestas, & ob clementiam *Mundi amor* nominatus. Obiit anno D CCCC LXXIII. *Otto II.* primi filius, quòd Saracenos Apuliâ & Calabriâ ejecisset, *pallida Saracenorum mors* nuncupatus, obiit anno D CCCC LXXXIII. *Otto III.* secundi filius, à sapientia summa, ut *Mirabilia mundi* diceretur, obtinuit. Obiit anno post millesimum primo vel secundo. Variant enim Annales.

218. *Quattuor æquivocum sibimet qui nomen habebant*) Guntherus Ligurini lib. I.

Alter at æquivocum sibi consimilemq; Rogerum
Progenuit.

Æquivocum scriptoribus istis est, quod Græcis est ὁμώνυμον. Onomasticon Græcolatinum: *Æquivocum*, ὁμώνυμοι. Ita *æquivocari*, est eodem nomine vocari, Petro Blesensi Epist. LXXVII Utuntur voce hac eundem in modum Widekindus, Luitprandus Cremonensis, Tithmarus Mersburgensis, & ad unum omnes. Intelligit autem hic Auctor noster quatuor Henricos ejusdem nominis, tres Imperatores: ex quibus eius nominis secundus, Saxo-Bavarus fuit origine, reliqui tres Franconicæ stirpis. Inter hunc & tertium medius fuit *Henricus Salicus*; quod notum est ex Annalibus.

219. *Et tu Lothari*) Hic est *Lotharius Dux Saxoniæ, Brunsuigæ & Luneburgi Dominus, Comes Querfurtensis, Arnsbergensis & Supplinburgensis*, natus anno M LXXV. electus in Imperatorem Romanum anno M CXXVII. invito Leopoldo Austriæ Duce & Carolo Flandriæ Comite; repugnante Friderico Suevo Coclite, & ejus

fratre [illegible]do, quos armi[illegible] L[illegible]erarum & [illegible] multaque medicorum Ar[illegible] p[illegible]avir. Commu[illegible] fall[illegible] Jus [illegible] cer Wernerum quendam, sive Irnerium J[illegible] auct[illegible] ju[illegible]que [illegible] & scholas reductum. Primus errorem i[illegible] V[illegible] L[illegible]rid. Lin[illegible] fat. ad Cod. Legg. Antiqu. Plenius d[illegible] Magnus Theolo[illegible]s Geo[illegible] Theol. morali: penitus tandem e[illegible] ani[illegible] ringius, medicus & Philolog[illegible]s erud[illegible]us, mi[illegible]que amici[illegible] d[illegible] Orig Juris German. Encomiis plurimis p[illegible]ar[illegible]laré i[illegible]m ex[illegible] Chron. lib. VII. cap. XX. Au[illegible]r ve[illegible]s ap[illegible] Abbatem Urspergensem, [illegible] nus apud Car. Sigonium de Regno Ital. lib II. & alii: præter [illegible]os vi[illegible] meum in Chronico Re[illegible]io-Loth[illegible]rienū Ge[illegible]a[illegible]co. O[illegible]t anno M[illegible] X[illegible] III. Decembris. Ott[illegible] Fri[illegible]ngen[illegible]is ait *actus ejus, ut nulla p[illegible]t a[illegible] plumbeis laminis descriptos, juxta eum re[illegible]o[illegible].* Habet [illegible]ad[illegible]m Avent[illegible] Bojor. lib. VI. & Cu[illegible]pini[illegible]s in Cæsarib. n[illegible] quod hic pro plu[illegible]b[illegible] t[illegible] æneas. Verum falluntur omnes. In Mausole[illegible] e[illegible] Lotha[illegible], quod e[illegible] Regia, cu[illegible]s cœnobi[illegible]m cond[illegible]um ab [illegible]so [illegible]xi, quum anno M[illegible] X[illegible] reperta fuit tantum una plumbea cujus inscriptionem, q[illegible] ndu[illegible] ut ipse coram j[illegible] pare[illegible] m[illegible] de[illegible]cr[illegible]psi, hic [illegible]b[illegible]ngo.

LOTHARIUS o DI. GRA o
ROMANORUM o IMPERA
TOR o AUGUSTUS o
REGNAVIT o ANNOS o
XII o MENSES III o DI
ES o XII o OBIIT o AUTEM o
II o NONAS o DECEM
BRIS o VIR o IN o XPO o FIDELIS
SIMUS o VERAX o CONSTANS o PA
CIFICUS o MILES o IMPERTERRITU[illegible]
REDIENS o AB o APU[illegible]IA o SAR
RACENIS o OCCISIS o ET o E
IECTIS o

Ibid. Tu Victor & Otto Ph[illegible]ippi [illegible]c *Otto* ej[illegible] no[illegible]inis *quartus* [illegible] *nis* filius, electus i[illegible] a *[illegible]ppum Suevum*, [illegible] M[illegible] Cumque Philippus paullo post ab Ottone [illegible] *tri[illegible]em* matrim[illegible]nio sibi c[illegible]. Res ge[illegible]as, variam[illegible]que [illegible] psit Par[illegible]eus [illegible] Apologia pro ipso e[illegible]a, c[illegible]tra Abl[illegible]em [illegible] quem vide.

221. *E[illegible] Ducis unius virtus, quem [illegible] mod[illegible] a[illegible] C[illegible] nerata leonum*) Intel[illegible] e[illegible] ten[illegible] Ge[illegible]a[illegible] & [illegible]m[illegible] tia *Leonis* nomen pe[illegible]rui[illegible]t A[illegible] A[illegible] n[illegible] Ge[illegible], St[illegible]is, [illegible] ravit. Verum q[illegible]um pote[illegible] & [illegible] el offendi[illegible], vel [illegible]s [illegible] m[illegible]pert[illegible]onum exutus i[illegible] e[illegible] [illegible]uicer[illegible] i e[illegible] B[illegible] ætat[illegible] gi[illegible], quæ de ip[illegible] n vul[illegible]r & a[illegible]is c[illegible] peregr[illegible]tem in Palæstina, offend[illegible]e in te[illegible]

cum ſerpente immani, auxiliumque ferentem leoni, ſerpenti caudam amputaſſe. Ex eo leonem comitem ſe præbuiſſe Henrico, nec diſcedere ab illo voluiſſe, dum viveret. Mortuo Leoni ab Henrico erectum leonem fuſilem, qui etiamnum viſitur Brunſvigæ ex adverſo arcis Danckwerderodæ, quæ hodie die Burg vocatur.

226. *Qui multis errans terris & fluctibus, annis, Vidit multarum prorſus miracula rerum*) Μίμησις eſt Horatiana ex Homero deſumpta. Ita enim Horatius lib. de arte Poët. de Ulyſſe:

Qui mores hominum multorum vidit & urbes.

Et lib. I. Epiſt. II. de eodem:

---- ---- Multorum providus urbes
Et mores hominum perſpexit, & aſpera multa
Pertulit.

228. *Brunonis recolit*) Ita infra verſu 410.

Dum recolit faſtus illati, dumq; doloris
Perpeſſi:

Utrobique gignendi caſum verbo iſti jungens, ſine exemplo aliorum, quod ſciam. Eſt autem *recolere*, reminiſci. Onomaſticon Græco-Latinum: *Recolo*, ἀναλογίζομαι. Marcellinus lib. XXV. *Recolebat ſæpe dictum, Lyrici &c.* Auguſtinus Confeſſion. lib. IX. cap. XI. *Ad hæc ei quid reſponderim, non ſatis recolo.* Fuit autem *Bruno*, cognomento Magnus Dux Saxoniæ II. *Ludolphi* filius, frater *Danckwardi* & *Ottonis Magni*. Bruno urbem condidit Brunſwigam anno Iↄ ccc LX. Danckwardus arcem in ea Danckwerderodam. De Ottone ſtatim dicemus.

* Non ſatis ex his verſibus ſenſum eruere licet, fueruntque ſine dubio alio modo ſcripti. Nam & *Engelbuſius*, ubi eos p. 171. recitat, hoc modo ordinat, & auget:

Nomen Brunonis, qui fundator fuit urbis
Contra Danos bellum movit non alite dextro.
Cujus & Ottonis fratris, qui primus ad arcem
Eligitur regni &c.

229. *Ottonis fratris, qui primus ad arcem Eligitur regni, licet illud ſpreverit ipſe*) *Otto Magnus* Saxoniæ Dux, *Brunonis*, qui Brunſwigam condidit & de ſuo nomine appellavit, frater, *Ludovico IV.* Imp. defuncto à Principibus Imperii Succeſſor deſignatus eſt. Verùm honore ſuo contentus, dignitatem oblatam recuſavit, prætendens oneris magnitudinem & ætatis ingraveſcentiam. Liberrima verò ſententia Conradum Orientalis Franciæ Ducem Regem declaravit: quod ſenis experientiſſimi votum ac judicium tantum valuit, ut qui contradiceret, inveniretur nemo. Auctor Widekindus lib. I. Gobelinus ætate VI. cap. XLVI. & alii.

231. *Hujus erat natus Henricus Teutonicus Rex*) Henricus Auceps, de quo ſupra, num 216.

232. *Magnifici Ducis unius reminiſcitur inde, Acre rebellantis auguſte tibi Friderice*) Is fuit *Otto*, primus Dux Brunſuicenſis & Luneburgenſis, *Henrici Leonis* nepos, cognomento Puer. Hic Brunſuigam, majorum ſuorum peculium & urbem hereditariam, à patrui ſui, Henrici Ducis Saxoniæ & Comitis Palatini ad Rhenum genero, Hermanno Marchione Badenſi, Imperatori Friderico II. divenditum, civium Brunſuicenſium, peregrinum jugum averſantium, ope & auxilio adjutus, non minus ingenioſè quàm fortiter in ſuam poteſtatem redegit. Hiſtoria eſt in Chronico Saxonico vernaculo & Colonienſi, item apud Crantzium in Saxonia.

235. *Principibus tribus arma moventis*) Intelligitur *Albertus Magnus*, Henrici Moroſi pater, cui eo anno, quo obiit, videlicet M CC LXXIX. bellum fuit cum Archiepiſcopis Magdeburgenſi & Bremenſi, Epiſcopo Hildeſienſi & Marchione Brandenburgenſi. Rei ab aliis præteritæ memoriam conſervavit Chronicon Stederburgenſe. Meminit & Chronicon Rithmicum MS. ſed ut ab Epiſcopo Hildeſienſi, qui Alberti M. frater erat, inchoatum, illoque eo ipſo anno defuncto, à Marchione Brandenburgenſi Alberto, & complicibus continuatum dicat. Sed & pro Archiepiſcopo Magdeburgenſi diœceſeos iſtius tutores nominat.

239. *Pande Dei facta mens; regis myſtica cela.*) Per *myſtica regis*, intelligit conſilia & ſecreta, quæ non revelanda. Expreſſus autem eſt verſus ex illo angeli Raphaelis ad To-

ad Tobiam: *Sacramentum regis abscondere bonum est; opera autem Dei revelare & confiteri, honorificum est.* Tobiæ cap. XII. vers. VII.

240. *Ecce videre datum sancto fuit Anachoritæ.*) In voce *Anachoritæ* eadem licentia, qua noster, peccavit Sidonius in Eucharist. ad Faust.

Succinctos gelido libantem cespite somnos
Anachorita tremit.

Fuere autem *Anachoretæ* iidem qui *Eremitæ*. Glossæ: Ἀναχωρητὴς, *Eremita*. Dicebantur *Anachoretæ* à secessu in loca sola & deserta; *Eremitæ*, ab eremis, sive locis ipsis & solitudinibus in quæ secedebant. Cœpere tempore persequutionum, sub Messio Decio & Gallo Valeriano Impp. annis à Christo nato plus minus CCL, ut Auctor est Hieronymus in vita Paulli Eremitæ. Isidorus eos Heliam & Joannem Baptistam imitatos scribit: Cœnobitas, qui communi victu uterentur, Apostolos, Orig. lib. VII. cap. XIII. Vide de Anachoretis Centuriatores Magdeburgenses, Centur. V. cap. VI.

258. *Genimenq; , quod illo Stipite descendit*) *Geniminis* vocabulum, quod à genitu deducitur, haud alibi, puto, usurpatum reperies, quàm apud veterem Bibliorum interpretem, qui eo utitur Jobi cap. XXXI. versu XII. Proverbiorum cap. IIX. versu XIX. & sæpe alibi.

* Fresneus in Glossario hæc repetit, & addit: Papias, *Genimina*, *Germina*. Glossæ antiquæ, *Genimen*, *generatio*. Utitur vero voce illa etiam Tertullianus: *Omnes idololatria obstetrice nascuntur: dum adhuc ipsi uteri infulis apud Idola confectis redimiti genimina sua dæmoniorum candidata profitentur.*

269. *Rectoris culpâ plebs cæditur, & vice versâ.*) Etiam in vulgus notum est Horatii illud Epist. lib. I. ep. II.

Quidquid delirant Reges, plectuntur Achivi.

Auctor verò noster non plebem tantùm puniri, si Reges peccant, sed vice versâ etiam plebis delicta in ipsos redundare Principes non veretur adserere. Et vero verius id profectò ita usu venit; nec aliud sacra nos docent literæ. Rex David & Propheta, dum Samuelis lib. II. cap. XXIV. populum numerat, peccat quidem & graviter punitur. At populus erat, qui prior peccarat, eiq; Deus irascebatur, atq; ideo Davidem impellebat, ut populum numeraret, velut indicat historia. Exemplo memorabili, quod sæpe Deus permittat errare principes in consiliis, ut populi peccata puniantur. Simile est exemplum lib. II. Chronic. cap. XXXV. ubi Josias, rex piissimus bello non necessario se implicat, in eoque perit. Caussa indicatur lib. II. Regum cap. XXIII. & XXV. Deum nempe iratum fuisse populo Judæ propter peccata regnante Manasse commissa.

272. *Justorum semen quis vidit quærere panem.*) Sententia est ex Psalmi XXXVII. versu XXV. *Junior fui, & non vidi justum derelictum, nec semen ejus quærere panem.*

273. *Arguo plerumq; quos diligo.*) Apocalypseos cap. III. vers. XIX. *Ego quos amo, arguo & castigo.* Vide etiam Proverb. cap. III. versu XI. & Hebræor. cap. XII. versu VI.

Ibid. Quosq; gravare, Hos relevare queo.) Deuter. cap. XXXII. vers. XXXIX. *Ego occidam & vivere faciam: percutiam & sanabo.* Tobiæ cap. XIII. versu II. *Tu flagellas & salvas.*

280. *Sibi clanculo fida pararent Auxilia.*) Latinius & usitatius est *clanculum*. Dixit tamen *clanculò* etiam Apuleius Metam. lib X. & Macrob. Saturn. lib. V. cap. XIIX.

298. *Cœnobitas ac Eremitas.*) De *Eremitis* jam ante diximus. Augustinus lib. I. de moribus Eccles. Cathol. cap. XXXI. Monachorum duas facit sectas, *Eremitas & Cœnobitas*. Cœnobitas ait paruisse Decanis & Patribus. Decanos denis fuisse præpositos, Patres totum cœtum gubernasse, &c.

299. *Quò per Missas sibi placent.*) De *Missæ* vocabulo admodum laborant auctores, unde dictum sit. Plurimi Hebræam vocem esse contendunt, sed frustra: nec opus, ut eò recurratur. Vox est pura puta Latina. Ut enim Græci sive finita populi concione, sive peractis sacris, populum dimissuri dicebant: Λαοῖς ἄφεσις. Ita eodem modo Latini finitis sacris proclamabant: *I, licet.* Unde apud Christianos deinde fieri cœptum, ut quando in ecclesia dimitterentur catechumeni, qui sacramento altaris interesse nondum poterant, diceretur: *Ite, missa est*; ut notat Isidorus Origin. lib. VI. cap. XIX. & Monachus San. Gallensis lib. I. cap. XI. Vide Joan. Guil. Stuckium, lib. de Sacrific. Gentil. Christ. Becmanum in Origin. L. L. Matth. Martinium Lexico Etymol.

Quan-

Quanquam autem plura olim Missæ vox ab initio significabat, obtinuit tamen deinde apud Pontificios, ut sumeretur pro sacrificio propitiatorio & expiatorio, quod Deum placatum nobis redderet ac propitium, veniamque largiretur peccatorum, ut postea sanxit Concilium Tridentinum Sess. XXII. cap. II. Hic error autem jam tum invaluerat in ecclesia auctoris nostri ævo, qui proinde hic ait, Henricum Morosum solicitasse monachos atque eremitas, ut per Missas sibi placarent Deum. Tu vide de Missæ Papisticæ vi & efficacia Thomam Naogeorgum Regni Pontificii lib. III.

308. *Summa timere Deum sapientia!*) Proverb. cap. I. vers. VII. *Timor Domini principium sapientiæ.* Jobi cap. XXIIX. versu XXIIX. *Timor Domini est ipsa sapientia.* Vide Psalmo CXII. versu IX. Loquutio auctoris est ad normam illius apud Horatium lib. I. Epist. I.

Virtus est vitium fugere & sapientia prima
Stultitia caruisse.

309. *Augustine tuis, Francisce &, Paule &, servis.*) Intelligit tres mendicantium ordines: *Augustinianos Eremitas, Franciscanos & Dominicanos.* Eremitæ suæ sectæ conditorem volunt D. Augustinum, verone, an falsò, ipsi viderint: Franciscani auspicem habent Franciscum Assisiatem: Dominicani, sive Prædicatores, alio nomine Paullini dicti, Dominicum Calagurritanum.

312. *Semper homo pavidus est felix, est & beatus.*) Desumpsit ex Proverbiorum cap. XXIIX. versu XIV. *Felix qui semper timet.* Etiam Siracides cap. XIIX. versu XXVII. *Homo sapiens in omnibus metuit.* Probus in Thrasybulo: *Mater timidi non flebit.* Timere & metuere sæpe est prudentiæ. Cicero lib. III. de Orat. ex Ennio.

At Romanus homo, tametsi res bene gesta est, Corde suo trepidat. Cyrus apud Xenophontem, Pædias lib. IIX. *Habui successus magnos: sed semper temperavi mihi ne fierem insolens, & ne lætarer evolando.*

315. *Famine tali Compellat turmas.*) Vocabulum est antiquum, *famen*, à verbo fari, & loquutionem sive sermonem notat: unde *famino, dicito*, apud Festum. Onomasticon Græco Latinum: *Famen, φάνις, βάξις.* Auctor vetus, haut scio quis:

Ne levi saltem maculare vitam
Famine possis.

Abbo lib. II. de obsidione Lutetiæ Parisiorum:

Almis faminibus sospes procedit ægrotus.

Ælnothus in Vita S. Canuti in procem.

Obstructas aperit aures & famina reddit.

Andreas Capellanus, in Eroticis: *Præterea mendacibus non debet uti faminibus, sed & cavere ne sermone minus effuso utatur.* Apud Apuleium est *affamen*, Metam. lib. ult. in fine. Pro *minus*, lego *nimis*.

316. --- *Acer eliquat ore diserto.*) Persius Sat. I.

Phyllidas, Hipsipylas, vatum & plorabile si quid,
Eliquat, & tenero supplantat verba palato.

Apud Persium tamen *eliquat* dicitur de eo qui liquida voce pronunciat, aut lascivè aliquid effert. Noster de eo profert qui disertè & fluido sermone perorat. Id adjecta vox *acer* notat. Desumpta est metaphora à liquoribus, qui eliquari, id est, liquidiores clarioresque reddi propriè dicuntur hinc ad vocem transfertur, ut ait Anton. Fognelinus Notis ad Persium. At Eilhardus Lubinus ad eundem Persium translationem esse putat à sacco & colo vinario, quo vinum transmissum defæcatur & liquidum redditur. Demum Casaubonus translatam vult vocem à metallis, & id genus rebus, quæ naturâ suâ compacta sunt & dura, quum verò liquantur, mollescunt & corrumpuntur. Sed judicet Lector. Apud Lucretium lib. I. & III. est vox *deliquat* pro declarat. Eâ usus etiam est Titinnius & Accius apud Nonium. Lexicon Græco-Latinum: Deliquat, διηθεῖ, διυλίζει, ac si dicas, transcolat, defæcat.

317. *Est inconvulsus nobis audacia murus.*) Desumpsit hoc fortè Auctor ex Sallustio, qui ita in bello Catilinar. *Semper in prælio iis maximum est periculum, qui maximè timent: audacia pro muro habetur.*

324. *Venit summa dies.*) Hemistichion Virgilianum ex lib. II. Æneid.

Venit summa dies & ineluctabile tempus.

328. *Sed tergum danti : non convenit omnia fari.*) Eſt ἀποσιώπησις hoc in [illegible] quam Cicero *reticentiam* vocat & *præciſionem*: Præcidit enim ſermo[illegible], & [illegible] tranſit. Virgilius lib. I. Æn.

Quos ego : ſed motos præſtat componere fluctus.
Val. Flaccus lib. I. Argon.
Illum ego : tu tantùm non indignantibus undis
Hoc caput accipias.
Ovid. Epiſt. XIX. *Nos quoque ; ſed taceo.*
Lucianus καἰάπλῳ. ὃς εἰ λαβοίμην.
Quos ſi comprehendere.

329. *Eſte viri fortes, ne ſitis honoris inermes.*) Similis eſt ſententia in [illegible] Homerico Odyſſ. 4.

ἄλκιμος ἐς ἵνα τίς σε καὶ ὀψιγόνων ἐὺ εἴπῃ.
Fortis agas, ut te gens poſtera laudibus ornet.

330. *Tu verò abſcede, quisquis vis todinus eſſe.*) Diu me torſit vox *todinus*, quam tamen nunc explicare conabor. *Todi & todelli*, ſunt aves parvæ, inquit Feſtus [illegible] *todilla cruſcula*, pro exilibus & tenuibus. Sed quænam hæ aves? Lexicon Phil[illegible] *Tudus*, *tudeculus*, ἐρίθακος. ἐρίθακος Latinis eſt *Rubecula*, de qua Ariſtoteles l[ib.] IX. Hiſt. anim. cap. XLIX. Huguwicio, Lexicographus ſuperiorum ſeculorum *T[od]a*, inquit, avis eſt, quæ non habet oſſa in tibiis : quare ſemper eſt in motu : inde *to[di]nus* dicitur ille, qui velociter cadit & movetur ad modum todæ. Et *todeo*, *todes*, *todui* vel *todi*, eſt moveri, cadere, & *todenius*, id eſt gallus. Hactenus Huguwicio. [illegible] quibus colligo, *todinum* ab auctore noſtro intelligi eum, qui non conſtans eſt, ſed [lu]bricus, quem proinde ab exercitu ſuo faceſſere hic jubet Henricus Moroſus noſter.

* Amplectitur hanc Patris mei explicationem vocis *Todinus*, & verba etiam Hogowic. ex alio tamen MSto paullo aliter allegat, putatque eſſe, lubric[illegible] non firmiter ſtat, *Cl. Freſneus* in Gloſſario.

331. *Treſſis agaſo.*) Perſianum eſt ex Sat. V. Eſt autem *treſſis* qui tribus aſſibus veneat : *Triobolaris*.

334. *Deus eſt, qui judicat æquum.*) Pſalmo VII. verſu XII. *Deus judex juſtus.* Homerus βαλεαχομυομ.

ἔχει θεὸς ἔκδικον ὄμμα.

335. *Nil facit excubitor, niſi ſit cuſtodia factor*) *Factor*, eſt creator. Pſalmo CXXVII. *Niſi Dominus cuſtodierit civitatem, fruſtra vigilat, qui cuſtodit eam.*

336. *Hac ſic ille tenus.*) Tmeſis, ad imitationem Virgilii Æn. V.

Hac celebrata tenus magno certamina patri.

341. *Tirones ſolemne creat tunc ipſe novellos.*) Mos fuit Principibus Ger[illegible] ut prælia inituri equites crearent, quos *tirones novellos* hic vocat Auctor, q[illegible] viter aut recens creatos. De Alberto M. Brunſvicenſium Duce, congreſſuro c[um] Alberto & Tiderico Marchionibus Miſniæ, ita ſcribit Auctor Chronici [illegible]mici MS.

Her machte als Ich horte /
Viele Knaphen Ritter vor dem Strite /
Nach Vurſtelichem Site /

Id *cingulum militare* qui nondum acceperant, dicebantur *ſervi*, *ſervientes*, *f*[illegible] Germanicè, Knechte / Knapen. Poſt acceptam dignitatem no[illegible] Germanicè Ritter. Atque hi ante ce[illegible]m atque ultra annos mag[n]o numero fu[illegible] in plerisque Germaniæ locis, ut diplomata indicant : Sublatâ conſuetudi[ne] [illegible] creandi, gravitati morum, diſciplinæ & honeſtati apud ordinem eq[illegible] indies decedere animadverſum eſt Sanè dignitate il[lâ] ipſi quoque Princi[illegible] ctari non aſpernabantur. De eodem enim Alberto M. teſtatur id[illegible] con, ipſum in Angliam iter ſuſcepiſſe, ut ab Henrico Rege [illegible] militarem ſ[u]meret, tempeſtate autem rejectum, eundem honorem à Marchione Bra[n]d[enbur]gico accepiſſe:

Da nam der Vurste hoheborn/
Van sinem Oheime wert/
Dem Marchreven/ dat swert
Vnd ward selbe Ritter an der stund.

Factum id autem est Anno M CC LIV. quum annorum Albertus esset XIIX. Qui verò ordinem ita acceperat, is deinceps rursus alios equites creandi nanciscebatur, modò Princeps esset. Ita enim de Alberto M. pergit Chronicon laudatum:

Do der hohe Vurste clar
An aller Tugend wol gevar/
Vnphinck de ritterlichen Waphen:
Her machte Graven vnte Knaphen
Zo Rittere uzer mazen viel. etc.

Verùm de servis, famulis, ministerialibus & militibus vide plura apud CL. Reinerum Reineccium lib. de Nobilitate, & Parentem meum Notis ad Levoldi Northovii Chronicon Comitum de Marca.

345. *Urbs est Eimbeke.*) Hæc metropolis fuit, atque etiam est hodie, Ducatus Grubenhagensis, quem possidebat Henricus Morosus: dicta à rivo, qui eam interfluit. Rivus enim nostratibus Ein beeck.

352. *Si non sint homines quid pulcbri mundus haberet?*) Alludit ad originationem mundi, qui licet à pulchritudine & ornatu Græcis κόσμος, Latinis à munditie *mundus* dictus sit: sine homine tamen pulcher non esset, sed κόσμος ἄκοσμος, mundusque immundus.

353. *Acies aurore decoræ.*) Novè *aurorem* dixit Auctor, pro fulgore aureo: nec tamen sine exemplo aliorum, qui ad eundem modum nova nobis dedere vocabula. Ita apud Lucillium est, teste Nonio, *lymfor* à lymfa: item *pigror & nigror*. Apud Lucretium lib. VI. *ægror & putror*: apud Plautum Mostell. act. III. sc. I. *claror*: apud Arnobium lib. VII. *caldor*. Ita *tuor, pator, lutor, fremor*, apud Apuleium, pro visu, hiatu, luteo colore & fremitu. lib. de Deo Socr. *radios omnis nostri tuoris*. Unde Glossæ Isidori: *Tuor, visus:* Metam. lib. I. *vulnus debiscit in profundum patorem.* Onomast. Græco-Lat. *Pator*, χαῦνα, sive χάσμα, ut legit Martinius Lex. Philolog. Metam. lib. IX. *Mulier lutore buxeo macie foedata.* Et in Florid. *Leonum fremores*. Sic apud Cælium Aurelianum lib. III. Acut. Pass. IV. & lib. I. Tardar. passi. cap. V. est *turbor*, pro turbatione, ut ibi notamus: apud Ekkehardum Juniorem lib. de casib. monasterii S. Galli, *runcor narium*.

354. -- *Ducis vexilla, Leonis Effigie picta.*) Henrici Leonis, familiæ Ducum Brunsvicensium conditoris, avita insignia fuisse *Leonem*, Parens noster ad Bullam Andronici Imp. notavit. Cujus loco licet postmodum duobus Leopardis ab Angliæ Rege acceptis fuerit usus, tamen prisca insignia readsumpsère Leonis nepos, Otto Puer, & abnepos Albertus Pinguis, & hujus filius, Magnus, ut sigilla ipsorum adhuc hodie ostendunt. Eadem verò insignia usurpasse etiam Henricum Morosum, Alberti Pinguis fratrem, ex hoc ipso auctoris nostri loco conjicias, dum vexilla militaria Leonis effigie conspicua fuisse scribit. Quamvis varios fuisse veteres in insignibus, & sæpe ea mutasse, idem, quem dixi, Parens meus ibi doceat, quò Lectorem remitto.

364. *Est infruniti*) Græcis est ἀφρόνιτος, insulsus, insipiens. Festus: *Frunisor & frunitum dixit Cato, nosq. cum adbuc dicimus infrunitum, certum est antiquos dixisse frunitum.* Lucillius Satyr. lib. XIIX. apud Nonium:

------ *Æquè fruniscor ego ac tu.*

A fruniscor igitur *frunitus*, ab hoc *infrunitus*, qua voce præter nostrum auctorem utitur Seneca lib. de vita beata, cap. XXIII. & lib. III. de benef. cap. XVI. Item Agellius lib. IV. cap. IX. Huguwitio, Lexicographus vetus, ridiculè deducit ab *in & frumine*, quod est *pars gutturis*, *quâ cibus*, ut inquit, *sapit*: ut *infrunitus* sit, quasi *frumine*, id est sine sapore sapientiæ, insipiens, insulsus, indiscretus, improvidus. Lepidè simul & acutè! nisi acutius dici malis *infrunitum* à *fruno*, tanquam *fine fruno*, quod est *confectio*, *quâ coria fruniuntur*, ut vult Cornelius à Lapide Comment. in Ecclesiastici cap. XXXI. vers. XXIII. ubi & alias derivationes videre est.

365. *Virtus cuncta domat*) Curtius lib. II. *Nihil tam altè natura constituit, quo virtus non possit eniti.* Invia virtuti nulla est via, & nil mortalibus arduum est.

366. In

[illegible] *In virtute mori*, [illegible] Plautus Captiv. [illegible]
Qui per virtutem [illegible] *non interit.*

374. *Multa super populo* [illegible] Virgil. lib. I. Æn.
Multa super Priamo [illegible], *super Hectore multa.*
Et lib. XII.
Multa super gnata [illegible] *Corinthiique Hymenæis.*

381. *Pes pede, virque viro*] Etiam hoc [illegible] a Virgilio, qui lib. [illegible]
----- *Hæret pede pes, densusque viro vir.*
Item:
Obvius adverso occurrit, seseque viro vir
Contulit.
Et lib. XI.
Implicuere inter se acies, legitque virum vir.

Quomodo autem duobus hic versibus Auctor noster loquitur, eodem [illegible] Poetarum plerique, ubi cominus pugnantes describunt milites. Homerus [illegible]
Ἀσπὶς δ' ἀσπίδ' ἔρειδε, κόρυς κόρυν, ἀνέρα δ' ἀνήρ.
Scutum scuto hæsit, galeæ galea, atque viro vir.
Euripides in Heraclid.
Τὸ δεύτερον δ' ὡς ἐπαλλαχθεὶς ποδὶ
Ἀνὴρ δ' ἐπ' ἀνδρὶ στὰς ἐκαρτέρει μάχῃ
Collatus at post est pedi pes, & stetit
Contra virum vir, strenuè pugnam ciens.
Tyrtæus Atheniensis περὶ πολεμικῆς ἀρετῆς.
Καὶ πόδα πὰρ ποδὶ θεὶς, καὶ ἐπ' ἀσπίδος ἀσπίδ' ἐρείσας,
Ἐν δὲ λόφον τε λόφῳ, καὶ κυνέην κυνέῃ,
Καὶ στέρνον στέρνῳ πεπαλημένος ἀνδρὶ μαχέσθω.
Jamque pedem pede contingens, scutum quoque scuto,
Et cristam cristæ, tum galeam galeæ,
Pectore tum pectus adversum pugnet in hostem.
Furius Bibaculus.
Pressatur pede pes, mucro mucrone, viro vir.
Statius Thebaid. lib. IIX.
Jam clypeus clypeis, umbone repellitur umbo,
Ense minax ensis, pede pes & cuspide cuspis.

Ammianus lib. XVI. *Arma armis corpora corporibus obtrudebat.* [illegible] *mucro feriebat contra mucronem.* Hirtius de bello Hispan. *Hic, ut ait Ennius, pes* [illegible] *premitur, armis teruntur arma.* Curtius lib. III. *Duæ acies ita* [illegible] *ant,* [illegible] *arma pulsarent, mucrones in ora dirigerent.*

391. *Sanguinis hic aliquis miserandam fundit orexin*] ὄρεξις appetitio est, [illegible] petentia aut desiderium, interdum quarumvis rerum, sæpius cibi & potus, [illegible] puè apud ἰατρῶν παῖδας. Hoc in loco [illegible]dere orexin [illegible] di[illegible], q[illegible] prælio occumbunt, amittunt simul appetentiam sanguinis sive [illegible]tionem, q[illegible] g[illegible]iam accedebant. Nota est hi[illegible] [illegible]myris sive Tamyris Scyt[illegible] Reginæ, [illegible] Cyri caput amputatum in utrem humano sanguine repletum con[illegible]iens, *Sat*[illegible] quit, *sanguine, quem sitisti,* [illegible] Justinus lib. I. cap. [illegible]

392. *Comes Lippus, in pugnæ limine lapsus, I*[illegible] *dorsa fu*[illegible] C[illegible] [illegible] inter Comites Lippi[illegible] [illegible] ille anno MCCLXXX. obiit. A[illegible]terum [illegible] ex his oportet, que[illegible] A[illegible] ex acie [illegible] subduxi[illegible]le scribit.

394. *Hi[illegible]us quis cladem* [illegible] Versus [illegible] sunt Virgilii [illegible] Æn[illegible]
Quis cladem [illegible] *qui*[illegible]
Explicet, aut possit [illegible] *quare* [illegible]*rem?*
Ad eundem [illegible] Silius It[illegible] lib. V.
Quis Deus, ô Musæ, [illegible] *tot funera* [illegible]
E[illegible]*t, tantusque umbris in carmine d*[illegible]
Quis lamenta ferat?

Et

Et ex recentioribus Brito Philipp. lib. I.

—— —— Et quis ad unguem
Omnia vel dictare queat, vel claudere metro,
Vel mandare biblis, memori vel corde tenere?
Non indigna ferat istis vel Musa Maronis.
Theologi, cineres Trojæ qui vexit ad astra:
Vel qui suppositit Thraciam victoribus Argis,
Erroresq; vagos digne celebravit Ulyssis:
Non hoc sufficeret fama Lucanus amator,
Aut qui tam sapido Thebaida carmine scripsit,
Ut queat ad plenum digno memorare relatu.

397. *Et eu funesta repressam*) Huguwitio: *A premo est presso frequentativum, & pressito.* Hinc noster desumpsit *represso*, reprimo, repello.

414. *—— Nunc hos, nunc preterit illos*) Etiã hoc hemistichium à Virgilio est, qui l. IV. Æn. de Ascanio;

—— Nunc hos cursu, nunc præterit illos.

418. *Hinc exaudiri gemitus plangorq; cadentum*) Nec minus hæc sunt à Virgilio, qui Æn. lib. IV.

Hinc exaudiri voces & verba vocantis.

Et lib. VI.

Hinc exaudiri gemitus, & sæva sonare
Verbera.

Item lib. VII.

Hinc exaudiri gemitus iræq; leonum,
Vincla recusantum & sera sub nocte rudentum.

419. *—— Ducis ejusdem sanctissima conjunx*) Hæc fuit *Agnes*, filia *Alberti Landgravii Thuringiæ.* Vide supra ad versum 200.

430. *Languenti capite corpus caret omne vigore*) Versus est vulgatus:

Quum caput ægrotat, cætera membra dolent.

Elegantiùs Guntherus lib. VI.

—— —— Capiti totum corporis angor
Condolet, unumq; dolor transfertur in omnes.

Chrysostomus alicubi. Κεφαλῆς κακῶς διακειμένης, μεταλαγχάνειν ἀνάγκη τὸ σῶμα τῆς ἀσθενείας. *Capite male disposito necesse est ægritudinem in corpus derivari.* Et sæpè gravissimam. *Ut enim in corporibus, sic in imperio, gravissimus est morbus, qui à capite diffunditur*, inquit Plinius lib. IV. Epist. XXII.

436. *Quassari potuit, mergi tua cymba nequivit*) Respexit procul dubio distichon illud, sub id tempus pervulgatum, quod Gregorium IX. Pontificem ad Fridericum II. perscripsisse ferunt:

Niteris in cassum navem submergere Petri;
Fluctuat, at nunquam mergitur illa ratis.

437. *Dignum laude virum*) Hemistichium est ab Horatio mutuatum.

Dignum laude virum Musa vetat mori.

439. *Est visus acies gestorum certior index*) Plautus Trucul. act. II. sc. VI.

Pluris est oculatus testis unus, quàm auriti decem.

Et addit rationem:

Qui audiunt, audita dicunt: qui vident, planè sciunt.

Vide Notas Taubmanni ad eum locum.

446. *In luctum cithara est conversa, redactus amarum Cantus in gemitum*) Sententia est ex Jobi cap. XXX. versu XXXI. *Versa est in luctum cithara mea, & organum meum in vocem flentium.*

450. *Sed licet anxietas premat atq; enargia cunctos*) ἐνάργεια, est rei evidentia, sive id quod manifestum est, & clarè patet. Derivant Grammatici ab ἐν & ἀργὸς, *album*: quòd alba & lucida facilius in conspectum veniant. Lexicon Cyrilli: ἐναργὴς, *liquidus, evidens.* ἐναργῶς *evidenter.* Ait itaque Poëta anxietatem & rei evidentiam, sive rem ipsam omnes premere. Nisi enim ita vocem hic interpreteris, haud scio quid sibi velit.

* *Fresnens* in Glossario legendum hic conjecturatur Anergia ex Gr. ἀνεργία otiositas, segnities. Non patet tamen, quomodo Rosla dixerit, captivos illos segnitiem in carcere premere.

452. *Quod minimè Christus tollit, tollit crebrò fiscus*) Alludit ad illud vulgi: *Quod non capit Christus, rapit fiscus.*

456. *Præsentis vitæ bona fert pius atq; fidelis*) Respicit Paulli illud Epist. I. ad Timoth. cap. IV. *Pietas ad omnia utilis est, habens promissionem hujus & futuræ vitæ.*

461. *Opulos vel egenos*) Opulentos novè dixit *opulos*: quemadmodum versu mox sequenti *tempestè*, pro tempestivè. *Opuleus* Prudentius alicubi dixit, Sallustius in Jugurtha, *opulentissimus.*

467. *Jam cessodium profitentur*) *Cessodium* non minus novè, quàm cætera dixit Auctor noster, pro cessatione ab odio & inclinatione ad reconciliationem animorum.

470. *Regali matre creatus*) Henrici Moroti mater, Alberti Magni uxor, *Adelheida*, sive *Adelheidis*, soror fuit Ottonis Marchionis Montisferratensis, quam in Anglia Albertus duxit, ubi illa apud Angliæ reginam Leonoram, suam materteram educabatur. Ob hanc verò Adelheidis cum Angliæ regina cognationem, puto ipsum hic *regalem* appellari.

478. *Quando decusatur, sibi conveniunt genus & mos*) Quid notet hic τὸ *decusatur*, fateor me nescire. Utuntur tamen voce etiam alii, sed æquè obscuro significatu. Abbo præfat. in obsidionem Lutetiæ Parisiorum: *Porro Triadi nostram credidi biblos, visu & auditu modo decusatam.* Et sub finem lib. II. de obsid. Lutet.

Nos

Non præter chlamydem auratam cupis indusiari
Tegmine, decusata tuos gemmis nisi Zona
Nulla fovet lumbos

Saxo Sialandicus lib. III. *igitur complura* (Othinus) *fœminei cultus insignia fabricatus, [illegible] armillam cæteris operosius expolitam, annalesq; complures, pari studio decusatos, puellæ præbuit.*

* Quod *Decusare* significet *ornare*, *honorare* ex adductis locis patet, & pluribus id docet *Fresneius* in Glossario: origo tamen acceptionis illius valde obscura est.

474. [illegible] *Augustissime ductor*) Scilicet exercitus. Cicero Tuscul. quæst. lib. I. *Quoties non modo Ductores nostri, sed universi etiam exercitus, ad non dubiam mortem concurrerunt.*

FINIS.

TIDERICI LANGEN,
Canonici Eimbecensis & Goslariensis,
SAXONIA.
Mantissæ vicem Herlingsbergæ conjuncta.

Restat laudanda Saxonia magnificanda:
A Saxo dicta, gens Saxoniæ benedicta,
Est fortis, dura, gens bellica, vix ruitura.
Est satis ornata, virtutibus est decorata.
Non est exosus populus, neque stans ociosus:
Hostibus infestus semper satis atque molestus.
Nunc, puer, ausculta: quondam post tempora multa;
Post Trojæ fatum, post bellum cotidianum,
Tunc infinitus populus ratibus redimitus,
Masclis ornatus, ad quævis bella paratus,
Multi Barones de Græcis nobiliores,
Tunc processerunt huc navigioque venerunt:
Inter eos multi fuerant juvenes & adulti.
Hi per tres stabant turmas pariter properabant,
Romam confregit violenter prima, subegit
Per mare quod transit, ibi tertia pars ita mansit.
Pars Britones undâ fortis petit inde secunda,
Quos debellavit, & ibidem mox habitavit.
Sulcatum stagnum per multa pericula magnum,
Tertia processit classis pars indeque cessit,
Hinc processerunt, Staden tunc applicuerunt,
Hinc quædam munda transitque recentior unda
Quæ remanet villa conversio dicitur illa.
Tunc non absque viro mulier venit ordine miro,
Græci blavotas volucres, tunc non bene notas,
Falcones, nisos, velut res non antea visos,
Huc apportabant ad terram dum properabant:
Currentesque canes plures non laudis inanes,
Formam multorum pariter simul & Musicorum.
Tunc venit viola, sambucus, rotta, vigella,
Psalterium, cithara, lyra, tympana, tibia rara,
Organa dulcisona, quæ dant lætissima dona:
Et pariter celebrem varium cultum muliebrem
Huc adduxerunt, hæc climata dum tetigerunt.
Gentis honoratæ viguit victoria latè;
Nam quoscunque placet superant solitâ bonitate.
Quod loquor ecce patet, subdita terra jacet.

Postre-

Postremum terra fuit istorum fine guerrâ.
Græci majores statuerunt inferiores
Diversis villis bene quòd suffecerat illis.
Urbes perlatas & fossatis decoratas,
Tandem struxerunt, munitas quas posuerunt
Montibus aptatas, quarum medio situatas.
Osnik Hartonis multis habitis ibi donis
Servant cervinam proceres exinde ferinam,
Promto porcinam, leporinam, capreolinam,
Montibus argentum reperitur quod fore lentum
Cernitur ut plumbum, si non præstat via fundum.
Absque labore gravi cernens hæc sæpè probavi:
Et pariter cuprum solet ex hoc cedere lucrum,
De quo ditantur, qui circum quaque morantur:
Diversæ gentes hoc tollentes & habentes.
Quatuor inventa quæ sana manent elementa:
Ignis, terra, decens aër & unda recens,
Flumina diversa currunt huc undique versa,
Dant non exosos nobis pisces copiosos.
Sunt & piscinæ quarum numerus sine fine,
Cingirur & magnis trinis Saxonia stagnis.
Odera qualis aqua, non novit rex neque Papa.
Ista satis munda copiosa fluit magis unda
Multùm piscosa cursu nunc impetuosa.
Moxque suum portum facit Albea Solis ad ortum:
Sic Sala perspicuum cursum deducit ad Austrum,
Solis ad occasum facit ejus Wisera casum.
Istas per mundas merces portantur in undas,
Ops fecundatur, multis lymphisque rigatur.
Sunt ibi Salinæ, quarum numerus sine fine:
Innumeri fontes multum Sal parturientes.
Perque plagas vehitur reliquas, ubi non reperitur.
Aër sincerus, purus simul est, & amœnus.
Aër in æstate simul est redolens ibi latè.
Est ex hoc civis ibi sanior incola quivis,
Et longæ vitæ licet hoc exponere ritè.
Sunt infinitæ volucres pennis redimitæ,
Nilque laborantes se cantibus alleviantes.
Sunt ibi morales volucres, sunt atque reales.
Restant alaudæ, quæ subsistunt sine fraude,
Perque suas notas rudes sistunt idiotas
Suntque philomelæ jam Christi numine plenæ.
Nam volucres tales sistunt Christi moniales.
Accipitres fortes inter volucres sibi fortes
Quærunt lædendo volucres pariter capiendo.
Signant raptores, qui nunc sunt deteriores:
Ni reddant prædas fines faciant sibi fœdas.
Est & avis Kivit, quæ bellat quàm citò vivit,
Signans iratos homines ad bella paratos.
Pavo protervus incedit nempe superbus.
Non est in mundo volucer volitans ut hirundo:
Signat & ignobiles homines quandoque rebelles.
Cras crocitat corvus, facit hoc piger & tædiosus.
Cum moritur cygnus, cantat; facit hoc homo dignus
Christo dissolvi cupiens, terrâque resolvi.
Grus vigilat, quando lapidem gerit in pede stando:

Dum cadit explorat tunc & suâ voce sonorat.
Signat & orantes hæc custodes vigilantes.
Est & avis nisus, raptum dimittere visus.
Assolet hæc verè plantas de nocte fovere.
Hoc faciunt justi puncto bonitatis adusti,
Illos namque tegunt, victu qui paupere degunt.
Est & avis prona volitans, aviumque corona,
Dum satis expandit pennas, super æthera scandit,
Solis ad obtutus infigit lumina tutus,
Prædam diversis avibus tribuens ita sparsis
Signat doctores & quosvis nobiliores.
Fertilis & munda manet isthic terra rotunda,
Continuò mundæ fruges nascuntur abundè.
Cernitur in messe frumentum largius esse.
Agricultura dat centesies sua jura.
Agri productum tribuunt cum fœnore fructum.
Exstat & hîc triticum, quod non reperitur iniquum.
Crescit non lentè bona moxque siligo repentè.
Ordea cum pisa sunt isthic plurima visa.
Cum Spica plenâ crescens reperitur avena,
Sunt ibi nonnullis fabæ, melonesque citrulli.
Laudibus & digna crescunt ibi plurima ligna.
Quædam quercina, sed in altum sæpe supina.
Porcis pasturas multas tribuunt ibi duras.
Nec non fagenâ sunt fructibus undique plena:
Quæ non obscœna sunt ligna satis abiena.
Lignis densata restant ibi nemora grata,
Lignaque structuris variis dant esse figuris.
Prædictis lignis componitur optimus ignis.
Copia lignorum reperitur ibique bonorum,
Qui comburuntur carbones inveniuntur.
Est ex his humo bonus ignis qui sine fumo.
Insuper & plura: non est ex his mihi cura.
Junctus Saxo Rugis Romanam subdidit urbem,
In quâ bis septem regnavit Odacarus annis.
Tunc Longobardis allectus opem tulit idem.
Igniferi cunei tunc cœlo currere visi.
Ex tunc Italiam per plurima prælia cepit.
Anglia vastata fuit à Saxonibus, unde
In præsens tempus colit illam semen eorum.
Hoc non abscondam, quod erat sub Carolo quondam,
Ipsa fidesque data conversio tunc celebrata,
Gentis hujus princeps & rex Widekindus, adinceps
Qui baptisatus & fide fuit roboratus.
Est & eo nata propago Ducum generata.
Carole, qui Frisones, Ligures, Italos, Aquitanos,
Hunnos, Illyricum vicisti tempore parvo,
In sex Saxones lustris vix perdomuisti.
Quos tu fecisti nomen cognoscere Christi
Non fidei verbo, sed protracto mage bello:
Non sine pernitie seu tristi clade tuorum.
Ex hoc nimirum censeris Apostolus horum.
Septem constituis ibi sedes munere regis.
Brunsvic, Saxoniæ, Luneborg, Pallaciique
Tunc principatus fuit horum jure vocatus.
Et tunc Baurorum fueratque Ducatus eorum.

Princi-

Principibus multis provincia fulgida nostra.
Ex quibus Augusti plures tibi Roma creati.
Objicibus vastis includitur, & spaciosis
Limitibus, cujus etiam Westvalia pars est.
Rhenus ab occasu, simul Odera Solis ab ortu,
Oceanus Boreâ, quà terminat Unstrot ab Austro.
Frugibus argento varioque repleta metallo:
Terra repleta bonis, habitarique salubris:
Aëre, fluminibus, bona fontibus, ac nemorosa.
Denique Westvalus ab origine manat eadem,
Jam Christo gratus conversus, morigeratus.
Cunctis acceptus populus non extat ineptus.
Est expeditus ibi clerus in arte peritus
Qualibet, ut scitur: apud illos ars reperitur.
Illic Doctores Decretorum meliores:
Sunt ibi legistæ multi pariterque Sophistæ,
Perque suas partes hîc septem sunt simul artes.
Architriclini sunt Metropoles ibi bini,
Utpote Bremensis, venerandus Magdeburgensis.
Sunt & bisseni bonitatis numine pleni:
Insuper & tales sedes retinent cathedrales.
Divinum præstant Aaron cùm cornua gestant
Gentes confortant, baculos, sandalia portant.
Halverstadensis, Hildensemensis ut ensis,
Brandenburgensis, Verdensis, Lebusiensis,
Havelburgensis ac Mindensis, Caminensis,
Racenburgensis jungatur & his Lubecensis.
Hinc Marsburgensis scribatur, Magnipolensis.
Pontifices isti dominantur in grege Christi.
Hi sub se clerum conservant arte peritum.
Beda Deo gratus, venerabilis, atque beatus,
Hic Saxo natus fuit, est & canonisatus:

* Singulare est, quod hic refert Poetaster, Bedam venerabilem, gente Saxonem fuisse, dein in Angliam venisse & ibi sepultum esse. Non recitat autem tantum versus illos *Engelhusius* in Chron. p. 146. sed & natales ejus Saxonicos approbat & locum ipsum nativitatis apponit. *Fuit enim natus in villa* Dencte *juxta Asseborch prope* Brunswyck. Nescio autem, an tuto credere possimus illis, qui post aliquot secula hæc primi nobis narrant? Fuit fortassis hoc per traditionem inter Monachos ad illos Saxonicos Scriptores translatum; & suspicatus aliquando sum confusos ab iis, qui hæc tradiderunt, Bedam Juniorem, cum Beda seniore seu venerabili, quia Juniorem illum Teutonem fuisse, à Carolo M. cum aliis elegantibus pueris, sine dubio ex Saxonia, in Italiam translatum, ex vita illius didici, quam *Monachus S. Benigni* conscripsit, editam ad X. Aprilis ab *Henschenio & Papebrochio*. Tumulatum tamen seniorem illum Bedam Venerabilem in Anglia, & quidem in Girwicensi monasterio, Dunelmum deinde translatum, credimus *Pitseo* de Scriptor. Angl. p. 139, cum alterius, Junioris Bedæ, corpus Genuæ in Liguria ostentetur: quæ etiam à non paucis confunduntur. Vide *Gobelinum* Cosmodrom. Ætat. VI. c. 35.

Sed conversatus Anglis & ibi tumulatus:
Nunc apud hos dia reperitur Philosophia:
Subtiles divi sunt Grammatici positivi.
Degunt claustrales sanctæ Christi moniales
In claustris, clausæ remanent concentibus ausæ.
Ordine diversæ dant Christo munera per se.
A dignis digna laudatur virgo benigna,
Jam non exosos multos ibi relligiosos.
Nigris amicti velut ordinis hi Benedicti

Gradu fublimi fubfiftunt ordine primi.
Bernhardi vita virtutibus eft redimita.
Fratres majores fapientes atque minores,
Et Carmelitæ refident iftic Eremitæ.
Hi fine fine piæ famulantur laude Mariæ,
Continet illuftresque domos Saxonia plures:
A quibus reges noverunt condere leges
Juftè formatas, & in omni jure probatas.
Ex quibus primus in fcriptis, ut reperimus,
Floruit ut ficus rex, nomine qui LudoWicus,
Tunc in honore piæ fundarat templa Mariæ
Hildenfem diam funditus ecclefiam.
Hic Caroli natus fit cum Genitore beatus
Hinc rex Conradus fortis fuit ut Leopardus.
Hartesburg ifte conftruxerat,& tibi Chrifte
Ecclefiamque pio poftea Valerio.
Ex tunc Henricus rexit, qui pacis amicus.
Virtutes cujus funt multæ, nominis hujus
Qui fuerat primus in fceptris, ut reperimus,
Goslere fundator civitatis atque parator,
Famofum nomen multum fortitus & omen.
Dum confirmandus effet princeps venerandus,
Et fceptrum & pronam fprevit fimul ipfe coronam,
Dicens, indignum fe tantum fumere fignum.
Sueverat immenfum dare tunc Germania cenfum,
Hunc perverforum rex fuftulit Ungariorum.
Tunc dedit ipfe canem, cenfu fe dixit inanem,
Forfitan ingentem caudâ fimul aure carentem,
Grex armatorum venit ex hoc Ungariorum,
Millia mafclorum rex quinquaginta fuorum
Secum ducebat, has ad partes veniebat.
Rex accerfivit hos, aptos quos fibi fcivit,
Mille quater duxit dum prima diecula luxit.
Haud Cæfar triftis tunc auxiliantibus iftis
Hoftes acceffit, & in his magnalia geffit:
Quosdam proftravit, reliquos exinde fugavit.
Ipfos damnavit, populi cenfum variavit.
Sic citò falvavit, terræ Pacem reparavit,
Hanc bene firmavit, velut exitus acta probavit.
Ex hinc ipforum regem cepit Ungariorum,
Quem captivabat, in Werle decapitabat.
Rex ut complevit prius hæc in pace quievit,
Qui deportatus Quedlinburg eft tumulatus.
Rexit non fruftra tribus annis & tria luftra.
Huic contoralis Mechtildis erat fpecialis.
Præmonftratenfes in Polde mox fapientes,
Northufen pulcras ftatuit Kaufunga puellas.
Virtutum plena Quedlinburg eft fub arena.
Otto, poft Otto, regnavit tertius Otto.
Sed primus Magnus dictus, qui vixit ut agnus,
Quas bene produxit: pius ecclefias citò ftruxit.
Magdeburgenfem fundavit & Suerinenfem,
Mira Dei geffit: Magdeburg nunc requiefcit,
Filius iftius Rex fuit Otto pius.
Vitâ privatus telo fuit ipfe necatus
In fefto Thomæ, tumulatus erat citò Romæ.

Tertius

Tertius Otto verè qui mortuus à muliere.
Sanctus Barwardus pædagogus erat sibi clarus.
Ipse Tiberinos populos vicitque marinos
Imperio fultus, Aquis est ipse sepultus.
Tunc venit Henricus, Christi qui rexit amicus.
Vixerat hic mundè tunc conjuge cum Cunegunde.
Hi fuerant tanti quòd facti Postea sancti.
Mersborg fundabat & Bavenberg situabat.
Bavenberg sancti nunc ambo sunt tumulati.
Qui vixit mundus Conradus eratque secundus,
Nominis illius rex fuit ipse pius.
Struxit Goslariæ pius ecclesiamque Mariæ.
Conradi natus, Henricus nempe beatus,
Hic in honore Dei sic Simonis atque Tadæi
Quàm citò produxit pius ecclesiam sibi struxit.
Hic rex, ô Christe, placeat tibi tertius iste.
Summum Pontificem Cæsar produxerat idem
Pontifices multos & ob hoc ætatis adultos,
Goslare cantarent & ut aram sanctificarent.
Hanc ita dilexit dum Cæsar & omnia rexit.]
Partim Spirensi, sic partim Goslariensi,
Terris humatus jacet ecclesiis tumulatus.
Henricus quartus in morte fuit nimis artus,
Summo notatus banno fuit ipse ligatus,
Non fuit humatus quinquennis post tumulatus,
Henricus quintus fuerat, qui fulsit ab intus
Multùm virtute, quia rexerat omnia tutè,
Hic rex edixit aulam, dum corpore vixit,
Multum magnatis de principibus generatis.
Tunc fuit occisa gens ingens Goslere visa.
Talis & exempli, quod sanguis ad ostia templi
Effluxit multus, qui postea mansit inultus.
Dæmon cantabat & in aëre vociferabat:
Cunctis hoc festum formavi cæde molestum.
Post hæc Luderus rexit Christicola verus,

* Hos versus de Ludero seu Lothario citat quoque Engelhusius in Chronico, sed pleniores. Post illa enim verba, *Christicola verus* inserit hunc versum:
Hic Sancto Petro forma crucis ordine retro
Luttere tunc claustrum fundans situavit ad Austrum.

Luttere qui claustrum fundans situatur ad Austrum,
Quò deportatus requiescit ibi tumulatus.
Huic coæquevus regnavit postea Suevus.
Quidam Conrardus, qui non fuit ad bona tardus.
Post hæc mirificus rexit Cæsar Fridericus.
Hic expugnabat Mediolanum & superabat,
Atque Moguntinos superaverat ille vicinos.
Colne portati sunt reges sanctificati.
Hujus erat finis in partibus ultra-marinis.
Illic submersus in aquâ modica male mersus.
Fulserat electus Henricus postea Sextus.
Hic & magnifici fuerat natus Friderici.
De Brunsuic natus fuerat rex Otto vocatus,
Servivit Christo mundo dum vixit in isto.
Iste coronatus in Brunsuic est tumulatus
Castrum fundabat Herlingsberg quod nominabat,
Ex hinc magnificus surrexerat & Fridericus.

Annis

Annis ter denis & binis rexit amœnis.
Hi prætaxati sic taliter enumerati
Tunc populo grati sunt his terris ita nati.
Ipsi per tria CCC per quinquaginta duosque
Annos rexerunt tunc imperioque tuerunt.
Adsit & Ernestus Dux robore fortis, honestus,
Multum magnificus, per mare mirificus.
Annis ter quinis in partibus ultramarinis
Hic scrutabatur terras, populos speculatur,
Ad terras versus properans venit, inde reversus
Invenit nuptam tunc sponso sic sociatam.
Qui mox subrisit, & ei sponsalia misit.
Hoc sic invento Dux agnitus estque momento,
Brunsuic ferocem portavit & ipse Leonem.
Barones, comites tenet & Saxonia dites.
Nobilitas illos ornat magnosque pusillos.
Everstein, Dasle, Hardenberg, addito Plesse,
Woldenberg, Heimborg, Wernigrod, postque sit Humborg
Sladem, Barbuie, post hæc Hademersleve, Hoje.
Wantsleve, Scartfelde, Blankenborg & Querevorde,
Mansvelt, Valkenstein, Werberge sive Regenstein,
Lindaw, Schowenborg, Danneberg, Schermbeke, Wunstorp.
Hi principantur multis castris dominantur:
Montibus & sita servant sua castra polita
Fortes armigeri corpore belligeri.
Hi varias fortes armant quandoque cohortes.
Urbes muratæ per Saxoniam nominatæ,
In queis burgenses famosi suntque potentes.
Brunsuicenses, Goslarienses, Magdeburgenses,
Halverstadenses, Hamburgenses, Lubicenses,
Hildensemenses, Verdenses, Marcipolenses,
Luneburgenses, Bremenses & Caminenses,
Brandenburgenses, Mindenses, Quernhamelenses,
Angermundenses, Hallenses, Stendalienses,
Havelburgenses, Raceburgenses, Suerinenses,
Lebussenses, Servestenses, Soltwedelenses,
Marchia cum stagno sociatur munere magno.
Magnipolis, Reppin, Gripheswalt, pulcraque Stettin,
Staden, Sund, Wismar, Slesuick, Rostock simul & Barth,
Wolgast, Perleberg, Colberg, cum Cotene Stolberg,
Anclam, Franckenvord, cum Torglaw, Sehuse, Quernvord,
Ascherslef, Demmin, Brix, Grubin, Calveque Templin,
Wernigrod, Werben, Helmstad, Coln, Berlin & Aken,
Bockstuden, Regismons & Stargardia, kyris,
Garlef, Blankenborg, Osterwick, Cell, Quedelinborg,
Hannover, Grona, Dasl, Alvelt, Sarstede, Peina,
Eimbeke, Duderstad, Götting, Mund, Osterod, Hardex,
Northeim, Gandersheim, Ring, Dransfeld, Uslare, Boklen,
Hi modicum mœsti se conservant ut honesti.
Sunt mercatores, quibus attribuuntur honores:
Sunt pannicidæ pleni super omnia fide.
Hostibus infesti sunt hi quandoque molesti.
Unanimes cuncti sunt pervigiles ita juncti.
His Deus hoc præstat, quod eis sapientia restat.
Explicita Saxonia Tiderici Langen.

FINIS TOMI I.

INDEX
Rerum & Verborum.

Numerus paginas, & additæ literæ, i. initium, m. medium, f. finem paginæ significant.

B.

Baltha-

 Carpo-

Colonia

Deshma-

Epi-

Fons,

H.

Henricus,

fabulosa

Mona-

Min-

Munt.

 ubi

Pei na,

Reges

Sacri-

Origo

Q.

R.

Reges

V.

W.

wichman-

LE

LECTORI S.

Dedimus quidem operam, ut emendatissimè prodirent omnia, sed tamen quædam sphalmata diligentiam nostram effugerunt. Ex his igitur minora ipse humaniter corriges; alia, à nobis animadversa, sequenti modo emendabis.

Pag. 14. lin. 5. pro *Neveris* lege *Veneris*. p. 27. l. 32. pro *obsequebantur* l. *obloquebantur* p. 50. l. 47. pro *pulicavit* l. *publicarit*. p. 52. l. 10. pro *Origones* l. *Origines*. p. 232 l. 7. pro *decendens* l. *decedens*. p. 353. l. 3. pro *l. 3.* leg. *l. 1.* p. 355. l. 11. pro *παρωδίων* l. *παρωδιῶν*. p. 430. l. 15. pro *Moricam* l. *mare, jam*. p. 476. l. 12. pro *μολυβόβυλα* l. *μολυβδόβυλα*. p. 502. l. 56. pro *nomino* l. *nomine*. p. 508. l. 4. pro *Woldemari* l. *Woldemaro*. p. 515. l. 45. pro Stürmolt l. Stürwolt. p. 537. l. 31 pro *mortuo Gerbardo* l. *cum Gerhardo*. p. 558. l. 55. pro *occisi* l. *occisa*. p. 574. l. 21. pro *civitatem* l. *civitatum*. p. 635. l. 30. pro *Thanemarus* l. *Thancmarus*. l. 43. pro *ex* l. *&*. p. 640. l. 7. pro *Otto* l. *orto*. p. 661. l. 12. pro *præfectus* l. *præfectos*. p. 665. l. 38. pro *Saxoniam* l. *Saxonicam*. p. 668. l. 32. pro *conjecturatur* l. *conjecturat*. p. 672. l. 9. pro *Regionem* l. *Regimenem*. p. 678. l. 45. post *verum* adde *nomen*. p. 695. l. 10. pro *Rhetum* l. *Rhotum*. p. 733. l. 30. pro *Prisciensis* l. *Brixiensis*. p. 741. l. 14. pro *At* l. *Ad*. l. 47. pro *versius* l. *verius*. p. 749. l. 25. pro *plurimi* l. *plurima*. l. 30. pro *infestationem* l. *infestationum*. p. 750. l. 34. pro *Hadelsleven* l. *Haldesleve*. p. 778. l. 42. pro *Arcia* l. *Atcia*. p. 797. l. 14. pro *Margareta filia* l. *Margaretæ filia*. p. 798. l. 4. pro *puravit* l. *curavit*. lin. 5. pro *ver* l. *per*. l. 17. pro *Lotharia*. l. *Luttera* l. 46. pro *calumniaretur* l. *per calumniam accusaretur*. p. 801. l. 41. pro *temero* l. *tenero*.